
BIBLIOTECA NAZ
Vittorio Emanuele III
IX
H
10
NAPOLI

CONTROVERSIARUM
SCHOLASTICO-POLEMICO-HISTORICO-CRITICARUM,

AUCTORE

LIBERIO a JESU

CARMELITA DISCALCEATO, THEOLOGO EXIMIO, COLLEGII DE PROPAGANDA FIDE PRÆFECTO,

TOMUS OCTAVUS,

Complectens Tractatus

DE ECCLESIA MILITANTE,

ET

DE PRÆTENSO PRIMATU ANGLICANO,

SEU

DE LAICOCEPHALIA ANGLICANA,

In tertia hac editione recognitus, auctusque,

Cum Appendice

DE NECESSITATE ARTIS METHODICÆ IN DOGMATICA THEOLOGIA &c.

FAUSTISSIMIS SUB AUSPICIIS

EMINENTISSIMI PRINCIPIS

ALBERICI ARCHINTI

S.R.E. CARDINALIS,

EJUSDEM PRO-CANCELLARII, ATQUE SUMMO PONTIFICI A POLITICIS SECRETIS.

MEDIOLANI MDCCLVII.

Ex Typographia Josephi Mazzucchelli, Successoris Malatestæ.

SUPERIORUM PERMISSU.

EMINENTISSIME PRINCEPS.

Ogmaticæ Liberii lucubrationes, quibus adversus Hæreses, periculosasque novitates bellum gessit, quæque auspice BENEDICTO XIV. P. O. M. primò in lucem prodiere, cum Mecœnatem exoptarent, ut complementum consequerentur exordio dignum, Te avitæ nobilitatis decore, longèque præclarissimarum virtutum cumulo spectabilem expetierunt, obtinueruntque feliciùs. Et quid usquam secundiùs contingere poterat, quam eum nactas esse Patronum, cujus præcellentes animi dotes, virtutesque præclaræ ubicunque Gentium ita effulgent, atque emicant, ut Te, PRINCEPS EMINENTISSIME, suspiciant omnes, atque venerentur, eòque altiùs contemplentur, quò eas non jam habes a Majoribus tuis commendatas, sed tuas esse probè dignoscant: Tanta Tibi namque indidit Numen excelsa virtutum semina, ut ad egregium virum èfformandum abundè suffecerint, quin ad illustria Avorum facinora confugeres. Absolutissima virtutum omnium exempla, quæ longâ annorum serie in tot Archinteæ Familiæ Heroibus floruerunt, Te quidem ad illustria quæque excitare valuissent,

nomenque tuum clarum reddere, nisi ornatissima indoles tua, erectusque animus studio, ac labore Tibi ea omnia comparaverint, atque in Te uno collegerint, quæ tot Heroes potuerunt instituere. Fulgeant itaque ad nobilissimæ, Regiæque (a) Gentis tuæ æternum decus Majores tui, sive (b) purpurâ insignes, sive Legationibus (c) illustres, sive decorati (d) Infulis, sive Religione (e) pietateque celebres, sive scientia (f) atque eruditione spectatissimi, sive bellica (g) præstantes laude, sive insignibus juxta (h), ac ornamentis conspicui, Te gloriæ tuæ parem esse testantur, qui tuam in rebus gerendis prudentiam, & dexteritatem, scientiarum eruditionem, excelsi animi magnitudinem, atque amœnam illam, suavissimamque agendi rationem demirantur: Testatur Colonia, quæ Te cum maxima Literatorum omnium acclamatione, festivoque plausu Philosophicas, Theologicasque facultates audivit publicè propugnantem: Testantur Galliarum Provinciæ, Belgium, Batavia, Germania, dum iis peragratis, atque lustratis, mores Gentium, juraque explorando adeo profecisti, ut jam tum optime dignoscere quisque poterat, Te eum esse, qui longè plura, eaque insigniora polliceretur. Enim verò id experta est non tantùm Bononia, quæ lætabunda Te Pro-Legatum excepit, nomenque tuum famæ commendavit sempiternæ, sed & Etruria, & Sarmatia, dum inibi Pontificius Nuncius Principum animos ita Tibi conciliasti, atque in rerum statu quam arctissimo arduiora negotia feliciter absolvisti, ut Ministrum omni prædicatione dignissimum optimo jure omnes ad unum celebraverint. Et quis alius a Te, PRINCEPS EMINENTISSIME, tantùm prudentiâ, & dexteritate valuisset, ut Uratislaviensium Electorum studia, ac suffragia, a Viro aliàs spectatissimo (i) prorsus aliena, ad eam partium consensionem pertraheret, quæ eum Archiepiscopum elegit, quem

BE-

(a) *Archintea Gens a Desiderio Rege originem ducit.*

(b) *Joseph Archintus Archiepisc. Mediol. S. R. E. Cardinalis.*

(c) *Philippus Archintus Archiepisc. Mediol. quater Legatus Patria ad Carolum V. Semel Caroli V. ad Paulum III. Iterum Julii III. ad Venetos. Hieronymus Archintus Archiepisc. Tarsi Etrusca, Coloniensi, Sarmatica Legatione celebris. Carolus Archintus Comes Quæstor, Senator, Legatus ad Cæsarem. Philippus Archintus Comes, ad Reges pluries Legatus.*

(d) *Romulus Novaria, Philippus Novocomi, Aurelius itidem Novocomi Episcopi ex Archintea Gente.*

(e) *Manfredus Archintus Cœnobii Clarevallensis Fundator.*

(f) *Alexander Archintus Quæstor, juris utriusque, Theologia, Historia, Critices scientissimus.*

(g) *Ludovicus Archintus Tribunus Militum.*

(h) *Carolus Archintus Aurei Velleris Torquatus.*

(i) *Comes Ciaucongius Archiepiscopus Uratislaviensis.*

BENEDICTUS XIV. Magnates, bonique omnes quam maxime exoptabant? Verùm quid mirum, si inspirata divinitus vis ad animos quocunque libet flectendos ALBERICO ARCHINTO inesse videtur?

Sed cur ea consector, & colligo, quæ in tuis Legatiónibus peregisti gloriose? Sunt hæc, diceret Plinius (a): *Magna quidem, sed in alio, in Te minima*, si ceteris conferantur, quæ æternæ commendationis digna edidisti, dum ad Romanæ Urbis Præfecturam a Pontifice evocatus, quidquid præclare de Te concipi potuit, factis veriùs complevisti; itaut lætarentur omnes, conquereretur nemo.

Nec miranda tanta Populorum felicitas: Etenim nil Tibi antiquius erat, quam Principis jura æquâ lance servando, Reipublicæ bene consulere; quod potissimum nunc quoque præstas, dum Cardinalis adauctus dignitate ad penitiora Politici Regiminis Te prælegit Rom. Pontifex, Tibique momentosa quæque Apostolicæ Sedis negotia, rerumque omnium publicarum summam commendavit. Porro quam jure, quam meritò hoc gravissimi officii munus Tibi fuerit concreditum omni referta gaudio videt Roma, videt Italia, Universus videt Orthodoxus Orbis, qui, dum omnia prospere conspicit evenire, non minus aptè, quam verè id valet usurpare, quod ad Tui commendationem olim dixerat BENEDICTUS XIV. Te *de Apostolica Sancta Sede optime meritum* (b). Faxint superi, ut ad commune bonum diu, multumque vivas: Ea inter tenue hoc devoti animi testimonium lubens suscipe: Si enim humanitas tua, & consuetudinis suavitas omnium animos ultrò allicit, in spem erigor Te humaniter acceptaturum, quod venerabundus vovet, sacratque

EMINENTIÆ VESTRÆ

Humillimus, Obsequentissimus, Addictissimus Famulus
Joannes Franciscus a Tritio.

(a) *Lib.* 3. *Epist.* 11.
(b) *In Epist. Benedicti XIV. ad Abbates, & Jurisperitos Insignis Collegii Judicum Mediolani.*

FACULTAS, ET APPROBATIO ORDINIS.

J. ✠ M.

FR. SYMPHORIANUS A S. ANDREA PRÆPOSITUS GENERALIS

Fratrum Carmelit. Discalceat. Congregationis S. Eliæ Ordinis Beatissimæ Virginis Mariæ de Monte Carmelo, ac ejusdem S. Montis Prior.

TEnore præsentium facultatem impertimur, quantùm ad Nos attinet, P. Fr. Joanni Francisco a S. Maria Magdalena Congregationis Nostræ Sacerdoti Professo, ut typis mandet Libros, quibus titulus *Opera P. Fr. Liberii a Jesu Carmelitæ Discalceati*, a supradicto Patre concinnatos, & a duobus Theologis e Nostris recognitos, & commendatos. Datum Placentiæ in Conventu Nostro S. Theresiæ die 13. Septembris 1741.

Fr. Symphorianus a S. Andrea Generalis.

L. ✠ S.

Fr. Clemens a Passione Secretarius.

APPROBATIO R. AD. P. GABRIELIS MARIÆ ORD. DISC. S. AUGUSTINI.

SIcuti, monente Apostolo 1. ad Corinth. cap. 11., adversus Sanctam Dei Ecclesiam oportet & hæreses esse, quod etiam non obscurè innuitur per zizania, quæ Inimicus homo superseminavit in medio tritici, per Virgines fatuas in occursum Sponsi sapientibus admixtas, per malos pisces promiscuè cum bonis eandem sagenam implentes; ita & oportet in Ecclesia adesse Doctores, qui eos, qui contradicunt, valeant arguere, sicquè exurgentibus in eadem erroribus se se verbo veritatis opponentes, selecto ad horreum tritico, colligant zizania ad comburendum, admissis ad Sponsum sapientibus, fatuas excludant Virgines a nuptiis, electis demum in vasa bonis, malos pisces foras emittant.

Hoc, quod a primis usque Ecclesiæ temporibus constantissimè observatum est in Athanasio contra Arianam hæresim, in Hieronymo contra Jovinianum, contra Pelagianam in Augustino, contra Nestorianam in Cyrillo Alexandrino, ac in aliis Ecclesiæ Doctoribus contra cæteras omnes pro temporum successione, atque Hæreticorum vicissitudine invictissimè insurgentibus, etiam ævo hoc nostro evenisse non est ambigendum cuicunque Liberii Opera revolventi occurrunt. In iis siquidem nullum propè est hæresum genus, quod invictis a Scriptura, a Traditionibus, a Conciliis, ab Apostolicis definitionibus, similibusque ineluctabilibus veritatis fontibus desumptis argumentis ab Eodem usque ad omnimodam profligationem non oppugnetur.

Hanc ob causam, sicuti me etiam prompto, anxioque animo approbante exierunt præcedentes, exeat demum pro coronide & Tomus iste, cui titulus: *De Ecclesia Militante*, nec non *De Laicocephalia Anglicana*: ac in lucem prodeat ad ultimum Hæreticorum exitium, nec non etiam ad necessarium hisce præsertim temporibus Catholicorum exemplum, quos sapientissimus Auctor operibus edocet suis, in quo Catholica studia potissimum sint exercenda, non autem in supervacuis, futilibusque quæstionibus, quas hac nostra intemperanter critica ætate excitant non pauci, nec sine magno quandoquè Christianæ Charitatis dispendio.

Hæc Ego, postquam obtemperans Reverendissimi Patris Hermenegildi Todeschini Ordinis Prædicatorum Sacræ Theologiæ Magistri, nec non Mediolani contra Hæreticam pravitatem Generalis Inquisitoris mandatis Librum attentè perlegi ingenuè judico, judiciumque meum manu propria subscribo &c.

Mediolani ex Conventu SS. Cosmæ, & Damiani die quarta Decembris anni 1754.

Fr. Gabriel Maria a S. Dominico Ordinis Discalceatorum S. Augustini Sacræ Theologiæ Prælector.

Die 11. Februarii 1755.

Attenta supradicta Approbatione

IMPRIMATUR.

Fr. Hermenegildus Todeschini Ord. Præd. Inquisitor Generalis Mediolani.

J. A. Vismara Pæn. Major pro Emo, & Rmo D. D. Cardinali Archiepiscopo.

Vidit Julius Cæsar Bersanus pro Excellentissimo Senatu.

ELEN-

ELENCHUS
TOMI OCTAVI, ALIAS PRIMI
DE ECCLESIA MILITANTE.

PARS PRIMA.

CON-

DISPUTATIO SECUNDA.

DE SPIRITUALI POTESTATE.

DISPUTATIO TERTIA.

DE QUIBUSDAM LICITIS, VEL ILLICITIS IN PERSECUTIONE ANGLICANA ADVERSUS CATHOLICOS.

DISPUTATIO QUARTA.

DE ERRORIBUS ANGLICANIS CIRCA CULTUM SANCTORUM.

Sol-

AD LECTOREM.

Habes, Lector Candide, in octo hisce Voluminibus ea omnia, quæ in Encyclicis Typographi Literis fuerunt enunciata. Promittebantur quidem præter generalem Indicem Tomi undecim, quos inter de Sacramento Ordinis duo, duo itidem ex Miscellaneis: Verùm rem totam de Ordine Tomo unico absolvere satius duximus, sicut & Miscellanea per reliquos Tomos distribuere, omisso præterea generali Indice, cum Tomi singuli, si primum excipias, suum habeant Elenchum. Supersunt Moralia quædam, quæ forsitan, Deo dante, sejunctim tradentur. Talia hìc innuere æquum esse censuimus, ut compertum fiat, ritè, sanctèque servata fuisse, quæ promissa fuerunt.

Quoniam verò Moderniores nonnulli, nimium fortassis emunctæ naris, Liberii Methodum, stylumque scribendi confidentiùs, quam par esse videtur, carpere non verentur, celeberrimi Auctoris vindicias, quas olim ipsemet breviter perstrinxit, explicatiùs tradere, atque publici juris facere e re nostra visum est, ut noscant boni omnes, immeritò traduci Liberium, eosque, qui, dum sacra versant, Apostolum imitantur, scribuntque *non in sublimitate sermonis, aut sapientiæ ... non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus, & virtutis. 1. ad Corinth. 2. v. 1., & 4.*

DE

DE ECCLESIA MILITANTE.

TOMI PRIMI

PARS PRIMA.

PROŒMIUM.

STodium suscipimus summæ necessitatis, ex quo tota spei nostræ ratio pendet. Talis veritatis examen proferimus, qua cognita omnis dissensionum Catholicos inter, & Hæreticos fons exsiccatur. Inquirimus quænam, & ubi sit dilecta Christi sponsa Ecclesia, Fidei firmamentum, columna veritatis, salutis portus -- Mater Ec- „ clesia, *ait Augustinus Epist.* 38. *ad Latum* „ *de Mundi contemptu*, Mater est etiam Ma- „ tris tuæ. Hæc nos de Christo concepit, „ hæc Martyrum sanguine parturivit, hæc in „ sempiternam lucem peperit, hæc fidei lacte „ nutrivit, & nutrit -- *Et ser.* 181. *de tempore* -- Sola est, in qua Mysteria superna „ veraciter contemplamur: unde ad Moysem Dominus dicit Exod 33. *Est locus apud me: & stabit supra petram . . . Tollam manum meam, & videbis posteriora mea*. Quia „ enim ea sola Catholica Ecclesia veritas con- „ spicitur, apud se esse locum Dominus perhi- „ bet, de quo videatur -- *Hæc nos Deo servat*, subdit Cyprianus, *hæc filios Regno, quos generavit, assignat*. Veritatis cognitio homini connaturalis est; at ubi inhabitet sapientia, non omnes noverunt -- Sæpe ego, *ait Aug. de uti-* „ *lit. credendi c.* 8., intuens quantum poteram „ mentem humanam, tam vivacem, tam „ sagacem, tam perspicacem, non putabam „ latere veritatem: nisi quod in ea quæren- „ da modus lateret: eundemque ipsum mo- „ dum ab aliqua Divina auctoritate esse su- „ mendum. Restabat quærere, quænam esset „ illa auctoritas, cum in tantis dissensioni- „ bus se quisque illam traditurum pollicere- „ tur -- Hæc porro auctoritas nullibi est, nisi in Ecclesia: ideo paulo infra addit -- Si „ jam satis tibi jactatus videris, finem hu- „ juimodi laboribus vis imponere, sequere „ viam Catholicæ disciplinæ, quæ ab ipso „ Christo per Apostolos ad nos usque mana- „ vit, & ab hinc ad posteros manatura est -- Successio vero hæc in sola vera Ecclesia reperitur. Unicum medium pro dirimendis controversiis vox Ecclesiæ est; ideo veraciter inquirendum, apud quos reperiatur: ideò summa Theologia est naturæ, & proprietatum Ecclesiæ discussio. Fidem nobis faciunt

A hostes nostri. Accipite quid dicat insignis Anglo Calvinista Fieldus -- Cum funestas Chri- „ stiani orbis discordias, & infinitas prope „ dissidentium, & nescientium quid certi „ statuant, aut cui parti adhæreant, dissen- „ siones perpendo, in illam plane senten- „ tiam impellor, ut nullam Theologiæ par- „ tem magis necessariam existimem, quam „ illam; quæ de vera Ecclesia dignoscenda „ tractat. Cum enim tot, ac inexplicabiles

B „ sint hoc tempore de Religione controver- „ siæ, ut pauci tempus, pauciores scientiam „ habeant illas omnes penitus examinandi; „ quid aliud veritatis studiosis superest; quam „ sedulo, & sedulo indagare, quænam tan- „ dem sit illa in terris sanctorum hominum „ societas, illa Sponsa Christi, illa Dei vi- „ ventis Ecclesia, quæ est columna, & fir- „ mamentum veritatis? Ut illa semel inven- „ ta communionem ejus amplectamur, con-

C „ silium sequamur, ejus judicio acquiesca- „ mus -- Epist. qua librum suum dicat Cantuariensi Superintendenti. Nil hac confessione orthodoxius; manus damus pro viribus hujuscemodi veritatis perscrutationi insistentes.

DE INTELLIGENTIA NOMINIS ECCLESIÆ.

D ECclesia nomen Græcum a verbo latine *evoco* derivat; unde in sua generalitate significat multitudinem evocatam, seu congregatam; sub qua universalitate indifferenter accipitur in bono, & malo sensu, juxta illud Psal. 149. *Laus ejus in Ecclesia Sanctorum*: & Psal. 25. *Odivi Ecclesiam malignantium*. In primo sensu significat multitudinem convocatam ad bonum finem, in secundo ad malum. Sub eadem universalitate æ-

E qualiter dicitur de Ecclesia, & Synagoga, seu verius quoad substantiam una res sunt, & ideo ubi Num. 16. legimus: *Surrexerunt contra Moysen ducenti quinquaginta viri proceres Synagoga*; Num. 20. dicitur: *Cur eduxisti Ecclesiam Domini in solitudinem?* Quod & in aliis scripturis reperimus. A Christi tamen nativitate non amplius Ecclesia Synagoga appellatur, eamque rationem assignat Aug.

in illud Psal. 81. -- Deus stetit in Synagoga „ Deorum. Ipsorum proprie Synagoga dici „ solet, quamvis, & Ecclesia dicta sit, sed „ nostram Apostoli Synagogam nunquam di- „ xerunt, sed semper Ecclesiam, sive discer- „ nendi causa, sive quod inter congregatio- „ nem, unde Synagoga, & convocationem, „ unde Ecclesia nomen accepit, aliquid di- „ stet, quod scilicet congregari & pecora „ solent, ac ipsa proprie, quorum & greges „ proprie dicimus, convocari est magis men- „ tium ratione, sicut sunt homines -- Synagoga a congregari, quod est commune irrationabilibus, pressius deducitur; unde cum animalia ratione non utentia virgâ congregentur, Populus Hebræorum, qui ducebatur magis timore, seu spiritu servitutis, nomine Synagogæ venit. Evocari verò proprium est ratione utentium, & quia soli illi habendi sunt fideles, qui libere verbum fidei auditu percipiunt: & mente nutriunt; ideo horum collectio Ecclesia nominatur. Est ergo Ecclesia convocatio multorum ad unius Dei cultum: cumque colentes Deum alii sint comprehensores, viatores alii, hinc Ecclesia in sua universalitate accipitur, prout comprehendit utrumque statum: de qua Ecclesia habemus ad Ephes. 1. *Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam*; quæ in cœlo, & quæ in terra secundum Glossam. Sed quoniam in his Controversiis non sumus locuturi directè de statu Comprehensorum, hanc generalitatem nunc deserimus; & eam accipimus prout est collectio fidelium viatorum: quoniam tamen in scripturis varia est acceptio, ideo breviter est innuenda, ut sub qua consideratione a nobis usurpetur, in præsenti innotescat.

Multiplex nominis Ecclesiæ intelligentia.

Primo. Igitur Ecclesia sumitur pro universitate fidelium ubique existentium juxta illud Psal. 21. *Apud te laus mea in Ecclesia magna*. Ecclesia enim magna totius Orbis est: teste Aug. ibidem. II. Sumitur pro universitate potiorum, & primariorum tum ordinis Ecclesiastici, tum laicalis, juxta illud primi Paralip. 29. *Locutusque est David Rex ad omnem Ecclesiam*. Soli enim primates aderant. III. Dicitur Ecclesia universitas præsidentium solius ordinis Ecclesiastici, Matth. 18. *Dic Ecclesiæ, si Ecclesiam non audierit*, scilicet Sacerdotem, cui data est potestas solvendi, & ligandi. IV. Idem nomen accomodatur universitati subditorum, qui subsunt Prælatis, Act. 20. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Dei*: Episcopos alloquitur, sicut & Universitatem personarum Ecclesiasticarum, prout distinguitur a Laicis: *dist.* 63. *c.* 1. V. Nuncupatur Ecclesia Universitas habentium gratiam, & charitatem juxta illud Sapientiæ 3. *Filii sapientiæ, Ecclesia justorum, & natio eorum obedientia, & dilectio*: & quia non omnes perseverant, sumitur pro universitate prædestinatorum, 2. ad Tim. 2. *Cognovit Dominus, qui sunt ejus*. VI. Ecclesia dicitur Universitas credentium unius Provinciæ: 2. ad Corint. 1. *Paulus Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi*; scilicet omnibus Corinth. Provinciæ. Quo sensu distinguimus Ecclesiam Bononiensem, Mediolanensem, Alexandrinam, Florentinam &c. Eodem vocatur nomine Universitas eligentium Clericorum alicujus particularis Ecclesiæ, sicut in Canonibus præcipitur, ut Ecclesia digniores consecret: vel universitas Canonicorum solius matricis, vel alterius particularis Collegiatæ: quo sensu Clerici destinati ad inserviendum in officiis Divinis, Collegiatis, Capitulo præstantes juramentum, dicuntur præstare Ecclesiæ, *Dist.* 56. *c. Apostolica*. VII. Sumitur abstractivè pro auctoritate, seu potestate, qua utitur Ecclesia, Matth. 16. *Et tibi dabo claves Regni Cælorum, & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum in Cælis &c. Causa* 24. *q.* 1. *c.* 6. VIII. Sumitur materialiter pro domo, seu ambitu, in quo fideles celebrant exercitia Religionis, 1. ad Corinth. 11. *Aut Ecclesiam Dei contemnitis?* Denominatur autem Ecclesia locus iste, quia in eo conveniunt Catholici ad audiendam Dei doctrinam, ad suscipienda Sacramenta, ad offerenda Sacrificia, ad orationes fundendas, ad expianda peccata, & alia similia pietatis opera exercenda.

In præsenti tractatu accipitur Ecclesia, prout dicit universitatem fidelium viatorum colentium Deum, & tendentium ad assecutionem ultimi finis. Quæ adhuc sub triplici statu considerari potest, legis naturæ, legis scriptæ, legis gratiæ; & quamvis aliqua sint tangenda circa duos primos status; nihilominus principalius, & per se agitur de statu, quem habuit post Christum. De Ecclesia sic sumpta loquitur Apostolus ad Eph. 5. *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret mundans lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam*.

Ex quo loco colligimus quatuor ejusdem Ecclesiæ causas; efficientem, finalem, formalem, & materialem. Efficiens duplex est. Principalis, quæ Christus est, auctor, & institutor, Matth. 16. *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*. Instrumentalis, quæ sunt Sacramenta virtute passionis Christi disponentia ad formationem, horum autem janua est Baptismus, quem innuit Paulus illis, mundans eam lavacro aquæ. Finalis pariter duplex est, proxima, quæ est sanctificatio consequenda in hac vita media rectitudine morum juxta illud: *Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra*. Ultimata, quæ est Beatitudo æternæ felicitatis complendæ in altero Seculo per visionem, & fruitionem Dei: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te Deum verum*, Primam innuit Paulus, *ut illam sanctificaret*. Secundam, *ut exhiberet sibi gloriosam*. Formalis est unitas corporis mystici media fide sub Christo, dicente Paulo ibidem: *Et erunt duo in carne una: Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*, Materialis sunt ipsi fideles, qui conveniunt ad constituendum unum corpus, ad Eph. 5. *Christus caput est Ecclesiæ, & Salvator corporis ejus*. Porro Christus caput est Ecclesiæ invisibile, illam dirigens donis interioribus gratiarum, & visibile in suo Vicario illam gubernans exteriori rituum ministerio, sicut bene advertit Cyrillus Catechef. 8. dicens -- Notandum „ est; tunc primum dictum est in Scripturis „ convocari Ecclesiam, cum Dominus Aaron „ in

e, in Pontificatu constituit — Ut sciamus non dari veram Ecclesiam, quin habeat unum Pontificem Summum, qui Christi vices gerens visibiliter præsit.

Secundum varios respectus, & relationes ad has causas, diversæ a catholicis formatæ sont definitiones. Alii ad Christum attendentes describunt Ecclesiam esse populum fidelem a Christo Legibus, Doctrinâ, & Sacramentis gubernatum. Alii respicientes ad summum Pontificem dicunt Ecclesiam populum fidelem ubique diffusum sub uno visibili capite unitum. Alii ad personas mentem dirigentes, appellant popolum credentium per terrarum orbem diffusum. Alii formam considerantes ponunt esse multitudinem in cultu veri Dei adunatam per fidem: quæ descriptiones veræ sunt, utpote nullam falsitatem continentes; at imperfectæ, & inadequatæ censentur.

Hæretici vero varias pariter cuderunt definitiones per ordinem ad varias hujus vocis Ecclesiæ acceptiones in scripturis repertas, quibus sub æquivocatione paralogizantes veritatem fidei deturparunt; tot enim invexerunt errores, quot descriptiones, quas non vacat prævio catalogo recensere, cum debeant in Controversiarum examine repeti.

DISPUTATIO PRIMA.

DE QUIDDITATE, ET ORIGINE ECCLESIÆ CATHOLICÆ.

AN sit Ecclesia, Inquirere vanum est: scientibus enim sacras litteras in aperto est, cum passim in eis mentio occurrat: quinimmo, & nescientibus, si unum verum Deum agnoscant, nec Atheismi errore detineantur; siquidem naturalis ratio dictat debitum cultum Deo fore exhibendum tanquam universali omnium principio: quod ab omnibus Nationibus, & pro omni ævo consuevit fieri, a natura creditur inditum; nulla vero Natio fuit, nullumque ævum, quod diversimode cultum aliquem Deo non obtulerit, aliquamque Religionem non exercuerit. Verum est, quod omnibus videtur verum ex Aristot. 10. Ethicorum. omnibus autem videtur verum, dari in mundo Religionem: erant gentes sine pecuniis, sine studiis, sine urbibus; nullæ autem sine cultu Divino: populi vero convenientes sub certo aliquo ritu pro Deo vero colendo, Ecclesia dicitur. Verum in tam lata nunc usurpatione non loquimur; sed pressius de cultu supernaturali Deo exhibito a populis fide supernaturali ductis: loquirimusque quid sit, & quando inceperit hæc fidelium collectio, de cujus existentia nulla est controversia cum hostibus, quos aggredimur, Hæreticos videlicet; aliter disponendus esset ordo dogmatum, si cum Atheis, vel Gentilibus disputaremus. Quare sub hac methodo distribuam examinanda.

In prima disputatione agemus de quidditate Ecclesiæ Militantis, investigando ejus constitutivum, ac membra, videlicet, quinam sint, qui ad partes Ecclesiæ spectent, seu intra Ecclesiam existant. In secunda expendemus proprietates, & dotes, quibus Ecclesia Militans exornatur, ut inde ejus dignitas, & pretium elucescat. In tertia percurremus signa, seu notas, quibus dignosci possit, ubi, & apud quos sit vera Ecclesia Christi. In quarta demonstrabimus solam Ecclesiam Romanam esse veram, & legitimam Christi sponsam; Adulterinam autem, quam apud se Heterodoxi fingunt. Duas præmitto Controversias pro integritate materiæ, quæ ad dogma directe non spectant, ob quam etiam causam in eis elucidandis non multum immoror. Sit ergo.

CONTROVERSIA PRIMA.

AN RATIO COMMUNIS ANGELIS, ET HOMINIBUS SIT DE CONSTITUTIVO ECCLESIÆ MILITANTIS.

1 AD causam materialem Ecclesiæ pertinent personæ, quæ in unum colliguntur corpus, cumque colentes Deum sint diversæ naturæ, Angelicæ, & humanæ; videndum est, an ad hoc corpus Ecclesiæ Militantis pertineant etiam Angelicæ substantiæ, non quatenus comprehensores, sed quatenus administratorii spiritus in salutem hominum missi; quod si verum sit, ex parte causæ materialis ratio constitutiva non erit ratio determinata personæ humanæ, sed utrique naturæ communis.

Dicendum naturam Angelicam non spectare ad corpus Ecclesiæ Militantis.

PROB. I. De ratione Ecclesiæ Militantis est, ut membra crescant in augmentum media fide, & operibus charitatis, ad Ephes. 4. *Crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus: ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem juncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate*: Sed Angeli non possunt crescere media fide, & bonis operibus, cum non mereantur; ergo non sunt de Ecclesia Militante. Locus Pauli tria explicat necessario requisita ad Ecclesiam Militantem: I. est connexio membrorum cum capite, a quo omnis influxus: *Caput Christus, ex quo totum corpus*: II. connexio membrorum inter se mutua subministratione, quam exercent, & pone caput per fidem, & charitatem: III. augmentum spirituale membrorum, quod a capite derivat per virtutem actualem, qua movet unumquodque membrum *secundum mensuram uniuscujusque*; patet autem

Ecclesia Militans incrementum habet perfectionis.

nec fidem, nec augmenti capacitatem Angelis convenire.

2 PROB. II. Ecclesia Militans est, quam Christus fundavit sanguine suo in ordine ad finem Beatificum, ad Ephes. 5. *Sicut Christus caput est Ecclesiæ, ipse Salvator corporis ejus &c. sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret mundans lavacro aquæ in verbo vitæ*: sed Christus nec est Angelorum salvator Redemptivus, nec eos mundavit lavacro aquæ, Baptismo scilicet; ergo Angeli non pertinent ad Ecclesiam Militantem. Loqui hic de Ecclesia Militante evidens est: tum quia hæc sola sanctificatur Sacramentis: tum quia hæc est, quæ tendit ut fiat gloriosa sine macula, & ruga: tum quia assumitur exemplum Christi, & Ecclesiæ, ut sicut Christus quasi visus est relinquere Patris sinum, ad hoc, ut conjungeretur Ecclesiæ, & pro qua ex dilectione sanguinem fudit; ita vir debet uxorem suam diligere, & derelinquere Patrem suum, & Matrem suam, ut ei adhæreat.

Christus non salvavit Angelos Baptismo.

3 PROB. III. Ecclesia Militana ea est, quæ consurgit ex capite sanctificante, & membris sanctificatis adducendis in gloriam per meritum Passionis, ad Heb. 2. *Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat*; S. Th. ibid. (idest adducendos præordinaverat) *auctorem salutis eorum per passionem consummare. Qui enim sanctificat, & qui sanctificantur ex uno omnes: propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens: nunciabo nomen tuum fratribus meis: in medio Ecclesiæ laudabo te*: Sed in hoc corpore soli homines comprehenduntur; ergo Angeli non pertinent ad Ecclesiam Militantem. Min. prob. qui conveniunt in unum vocari fratres, sunt soli homines viatores, nam istis solis annunciavit Christus doctrinam Patris, Joan. 17. *Pater manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi*: quos vocat fratres, pueros etiam suos dicit: & iterum *Ecce ego, & pueri mei, quos dedit mihi Deus*; hi autem sunt Apostoli, & homines, qui credituri erant, pro quibus orans ante passionem dixit: *Pater serva eos, quos dedisti mihi*. S. Thom. ibid. pueri dicuntur propter facultatem in dies crescendi in bonum; ii fratres In hoc corpore conveniunt, quibus Christus assimilari debuit per omnia, ut misericors fieret, & propitiaret delicta populi tentatus ipse & passus; hæc autem manifeste de solis hominibus verificantur.

Christus pro omnibus oravit.

4 PROB. IV. Militantis Ecclesiæ Christus ita est caput, ut simul sit sponsus sanguinis, & fidei, Oseæ 2. *Sponsabo te mihi in fide*. Ad Eph. 5. *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*: sed Christus non est sponsus Angelorum, nedum, quia sanguine desponsati non fuere, sed etiam quia inter sponsam, & sponsum dari debet convenientia in natura specifica: Genes. 2. *Nunc os ex ossibus meis*; & ideo de Militante Ecclesia ad Eph. 5. dicitur: *Sed nutrit, & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam: quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus, & de ossibus ejus*; & ad Heb. 2. *Quia pueri communicaverunt carni, & sanguini*. De hac Ecclesia loquitur Apocal. 21. *Vidi sanctam Civitatem Hierusalem novam descendentem de Cœlo à Deo paratam sicut sponsam ornatam viro suo*. D. Th. ad 3. c. ad Ephes. l. 1. -- Ædificium ad nos dimissum, & inferius videndum, Ecclesia Militans est, quæ de Cœlo descendit, quia fundamentum spiritualis ædificii deursum est, unde omne datum optimum: ex adverso ædificium materiale fundamentum habet inferius in terra.

Christus Ecclesiæ sponsus.

5 DICES. Ad rationem membri non est necessaria convenientia in natura specifica, sed sat est convenientia proportionis, ut unum ab alio accipiat, & unum alii subserviat, aliàs Deus non esset caput hominum, cum Deus, & Homo differant plusquam genere: sed inter Christum, Angelos, & Homines datur convenientia proportionis; ergo ex vi hujus rationis non repugnat esse de Ecclesia. *Salmatic. tract. 21. disp. 16. dub. 5. n. 74.*

II. Angeli inter se perfectam constituunt Rempublicam sub Deo: sed Angeli inter se differunt specie; ergo differentia specifica non impedit unitatem corporis mystici. *Godoi t. 2. de Incarnat. tract. 6. disp. 39. §. 6.*

III. Ratio corporis mystici desumitur per analogiam ad corpus naturale, sed in corpore naturali membra inter se, & a suo capite differunt specie partiali; ergo in mystico poterunt differre totali.

IV. Licet natura Angelica, & Humana specie differant in esse entis, tamen intellectus Angelicus, & Humanus in esse potentiæ conveniunt; sed hoc sufficit: eo vel maxime, quod in esse potentiæ obedientialis utraque natura est ejusdem speciei atomæ in ordine ad operationes supernaturales, & finem: sufficit autem convenientia in formatotali corporis; in hac conveniunt Angeli, & homines: scilicet in gratia, & gloria, quæ est ejusdem speciei atomæ.

V. Licet Christus non conveniat cum Angelis secundum partem minus principalem; idest, secundum corpus, convenit tamen secundum partem principalem, scilicet intellectivam, seu animam.

RESP. Duplicis generis caput reperitur, homogeneum, & heterogeneum: cum capite homogeneo requiritur in membris convenientia univoca, cum heterogeneo analoga, porro Christus Ecclesiæ Militantis est caput homogeneum, eo enim modo est caput, quo vir uxoris: & ideo per omnia assimilari debuit eum fratribus. Caput ergo quod simul est sponsus, exigit univocationem.

Caput aliud homogeneum, heterogeneum aliud.

Hinc ad I. Deus ad Angelos caput est heterogeneum, ac proinde sufficit convenientia analoga: deinde Deus eminenter continet perfectissime substantiam Angelicam, & perfectissime in eam influit; Christus vero, qua homo non continet eminenter substantiam Angelicam, nec influit perfectionem essentialem gratiæ substantialis.

Ad II. Angeli inter se differunt specie materiali, seu quæ se habet de materiali ad esse operativum; conveniunt tamen in gradu for-

Angeli inter se differunt.

formali fundante esse operativum sub eadem ratione, unde inferiores comprehendunt superiores, quia sunt in eodem gradu formali abstracto a materia Physica: deinde, ut diximus: Deus est illorum caput heterogeneum.

Ad III. Membra, & caput differunt specie partiali materiali, & accidentali, non autem substantiali.

Ad IV. Illa identitas in esse potentiæ, quæ magis est speculativa, quam vera, non sufficit, quia est identitas pura in statu præcisivo, non autem exercito; quia sub diverso modo exit in operationem Angelica, ac exeat humana: hæc formaliter discurrens, & per conversionem ad phantasmata, secus illa, quæ diversitas modi, specie diversificat actionem: convenientia porro in esse potentiæ obedientialis duplex est ad substantiam gratiæ, & gloriæ recipiendæ, & ad modum recipiendi: substantia gratiæ, & gloriæ Angelorum eadem est, ita & potentia obedientialis: modus recipiendi est diversus, quia homo ex meritis Christi, Angelus non ex meritis Christi ipsam gratiam substantialem, & gloriam essentialem recipit. Ad rationem vero capitis præcipue attenditur vis influxiva: hanc habet Christus in Ecclesiam Militantem, secus in Angelos.

Caput debet in membra influere.

Ad V. Anima Christi est ejusdem speciei cum anima aliorum hominum, differtque essentialiter a natura Angelica: quare non sufficit ad incorporationem sub uno capite homogeneo, ac per consequens non possunt Angeli pertinere ad Ecclesiam Militantem. Obiter nota, ut bene advertit D. Th. 3. *p.* *q.* 8. *art.* 4. *ad* 2. quod Christus erat simul viator, & comprehensor, qua comprehensor, caput erat Triumphantis Ecclesiæ, qua viator Militantis; & quia desiit esse viator, non gubernat Ecclesiam visibiliter in sua persona, sed per suum Vicarium. Sub alia consideratione Angeli ad Ecclesiam spectant, prout videlicet præscindit a statu viatoris, seu Militantis, & comprehensoris, seu Triumphantis. Doctrinam istam habet S. Thom. *ad Eph.* 1. *lec.* 8., ubi docet Christum esse caput Militantis constantis ex hominibus, & Triumphantis constantis ex hominibus, & Angelis: quoad Angelos secundum quasdam communes rationes; quoad homines secundum speciales.

Christi anima ejusdem speciei cum nostra.

PROB. V. Corpus mysticum Ecclesiæ Militantis describitur a D. Paulo ad Analogiam corporis naturalis: *ad Rom.* 12., *&* 1. *ad Corinth.* 12., in quo sunt plura membra non eundem actum habentia: sed ad hoc corpus sic descriptum non pertinent Angeli; ergo. Min. explic. I. Quia ibi mentio hominum fit cujuslibet generis, nullo modo Angelorum. II. Quia ibi ponitur mutua indigentia sublimioris ab inferiori membro; sed Angeli non habent indigentiam mutuam cum hominibus. III. Ponitur, quod membra invicem sint sollicita; sed homines nequeunt solliciti esse de Angelis. IV. Ponuntur gradus Hierarchici Ecclesiæ, ad quorum nullum spectant Angeli; & tamen si partes forent, ipsis competerent, cum essent nobiliora membra, nedum in esse naturæ, verum etiam in ordine gratiæ, siquidem secundum mensuram perfectioris substantiæ majora sortiti sunt gratuita dona; & alias caput perfectius influit in membra nobiliora: exercerent ergo munia Hierarchica. Nihilominus ait Bern. -- Nulli „ Angelorum dictum est, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis -- *Ser.* 2. *de Cœna*. Hinc Chrysostomus *hom.* 1. *in Epist. ad Ephes.* habet -- Unum omnibus posuit caput, „ quoad carnem attinet, nempe Christum, „ & Angelis, & hominibus: hoc & Angelis „ aliud dedit principium, & hominibus: his „ quidem, quod secundum carnem; illis vero „ verbum Dei -- Et explicans ad Colos. 2. illud: *Dedit caput omnis potestatis*; intelligit de Divinitate. Ibidem Theodoretus -- Qui est no- „ strum quidem caput, quod attinet ad hu- „ manitatem: Angelis autem, & Archange- „ lis præest, ac imperat, quod attinet ad di- „ vinitatem: hic enim posuit caput pro eo, „ quod est imperium, & Magistratus -- Et D. Aug. *in Enchirid. cap.* 56. dicit Christum esse *Caput Ecclesiæ, quæ est in hominibus*. His saltem innuitur Angelos, non esse sub Christo Capite quoad humanitatem sumpto sicut sub ipso sunt homines Militantis Ecclesiæ; in alio enim sensu dici potest eorum caput; siquidem per quandam extensionem ex carne Christi redundavit aliquid in Angelos: cui alludere videtur S. Doctor Th. *q.* 29. *de veritate art.* 4. *ad* 5. -- Humanitas Christi or- „ dinatur quantum ad influentiam, quam „ facit in homines tamquam ad finem inten- „ tum; influxus autem in Angelos non est, „ ut finis incarnationis, sed Incarnationem „ consequens.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

7 OBJIC. I. Conservi alicujus familiæ pertinent ad idem corpus familiæ; sed Angeli sunt conservi hominum militantium; ergo pertinent ad idem corpus Ecclesiæ Militantis. Min. habetur Apocal. 19. Angelus Joan. *Vide ne feceris, conservus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Jesu*. Sed Joan. viator erat, ejusque fratres videlicet in Christum credentes; ergo &c.

RESP. concedo maj. Ad Œconomiam Domesticam tres gradus spectant: maritus, & uxor: pater, & filius: dominus, & servus, ut legitur 1. *Politic.* Nego autem min. Ad cujus intelligentiam notandum est, duplici titulo fideles de Ecclesia esse servos, titulo Creationis, & universalis dominii, & titulo Redemptionis juxta illud: *Empti enim estis pretio magno*. 1. Corinth. 6. in alio enim sensu liberi sunt a jugo legis Mosaicæ, & servitute peccati; immo filii ad Gal. 3. *Omnes enim filii Dei estis per fidem, quæ est in Christo Jesu*. Titulo Redemptionis servi sunt directe, & per se ipsius Christi hominis, ut sponsi sanguinis Ecclesiæ: titulo vero Creationis Deum respiciunt: Angeli non sunt conservi fidelium titulo Redemptionis, quare non possunt pertinere ad familiam Ecclesiæ Militantis; sunt tamen conservi titulo Creationis, & ratione hujus Deum caput respiciunt, & non Christum ut hominem, ac per consequens non constituuntur membra corporis militantis. De hac servitute loquitur Apo-

Fideles duplici titulo Servi Christi.

calyp.,

calyp., in cujus signum, Angelus causalem subdit: *Deum adora*.

A

8 OBJIC. II. Qui vere deserviunt alicui familiæ, sunt de corpore illius; sed Angeli deserviunt familiæ militantium, ad Hebr. 1. *Nonne omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis?* ergo pertinent ad Ecclesiam Militantem. Simili argumento, velut a signo utitur S. Th. 3. *par. q.* 8. *art.* 4. ad ostendendum Christum esse caput Angelorum: scilicet, quia legitur Matth. 4. *Accesserunt Angeli, & ministrabant ei*: nec solum ministri, sed & custodes sunt, Psal. 90. *Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te*. Videmus autem, quod filiorum custodes ad familiam eandem spectant.

B

RESP. nego min. Nec urget Pauli textus; siquidem intendit ibi demonstrare Verbum Divinum, seu Christum superiorem esse Angelis, probatque ea quod deserviunt filiis Dei exequentes mandata ejus, deferendo illustrationes viatoribus; unde principaliter Deo obsequuntur, licet in bonum hominum,

Angeli famulantur Deo.

nec inde licet arguere esse de familia militantium; sicut non valet arguere famulos unius Principis esse de familia alterius, quia eis utitur ad exequendam rem aliquam huic familiæ utilem: nec ob aliam rationem dicuntur hominum custodes, nisi quia Deus universalis instructor mediis Angelis ad homines suas transmittit motiones. Ut res clarescat notea velim duplicis generis esse custodes: alii aluntur bonis familiæ, & hi ad familiam eandem videntur pertinere; aluntur alii bonis alterius, & hi non sunt de familia, in cujus bonum quandoque operantur. Angeli non aluntur de bonis Ecclesiæ Militantis, ut patet; adeoque illius membra non sunt. D. Th. argumentum bonum est ad ejus intentum, scilicet, ratione universalis dominii, & ultimi finis Christum caput esse Angelorum.

C

D

9 OBJIC. III. Qui pertinent ad ovile, in quo sunt oves salvandæ, sunt de Ecclesia Militante; sed Angeli pertinent ad ovile idem, in quo sunt oves salvandæ; ergo sunt de Ecclesia Militante. Min. declaratur; Matth. 18. *Quid vobis videtur? Si fuerint alicui centum oves, & erraverit una ex eis, nonne relinquit nonagintanovem in montibus, & vadit quærere eam, quæ erravit?* Idem Lucæ 15. Nonaginta novem, Angeli sunt: centesima, genus humanum in hac via perditum propter peccatum. Igitur ad idem spectant Angeli, & homines viatores.

E

RESP. nego min. Cujus probatio oppositum evincit; nam quis est iste, qui habet centum oves. Deus ne, an Homo Christus? Utique Deus; ipse enim, & qui carnem assumpsit; & carnem assumens deseruit Angelos, redemit homines, & eorum specialissimum factum est caput; Militantem refecit Ecclesiam, quam sanguinis sui thesauro dotavit, eoque alit. Si ergo relictis in montibus Angelis, semen Abrahæ apprehendens, Redemptorum constituit Ecclesiam; ad hanc non pertinent Angeli. Deinde argumentum aliunde deficit. Centesima ovis humanum genus est, siquidem totum redemptum est;

Ovis deperdita humanū genus.

nec inde valet omnes homines esse de Ecclesia, sunt enim plures extra eam.

DICES. Licet Angelorum substantiam non assumpserit Verbum, sed humanam, nihilominus unam Ecclesiam, quæ sponsa est, ex utraque natura fecit, dicente Bern. *Serm.* 26. *in Cant.* -- Ad sponsam veniebat, & absque sponsa non veniebat. An duæ erant? „ absit una est enim columba mea. Sed sicut „ ex diversis ovium gregibus unum facere „ voluit, ut sit unum ovile, & unus pastor; „ ita cum haberet sponsam inhærentem sibi „ a principio multitudinem Angelorum, placuit ei, & de hominibus convocare Ecclesiam, atque unire illi, quæ de Cœlo, ut sit „ sponsa, & sponsus unus --

RESP. Bern. loqui de sponsa improprie; de ratione enim sponsæ requiritur convenientia in natura specifica, docente S. Th. 4. *sent. dist.* 49. *qu.* 4 *art.* 4. -- Eo quod non „ ita proprie convenit Angelis ratio sponsæ, „ sicut hominibus. Exigitur enim inter sponsum, & sponsam naturæ conformitas, ut „ sint ejusdem speciei -- Deinde Christus Ecclesiæ sponsus est sanguinis; sed per passionem Christus non aliter unitus fuit Angelis, quam prius fuerit; non est ergo illorum sponsus, nec ex illis, & hominibus fecit sibi unam sponsam. Posset etiam responderi Bern. loqui de Deo, non autem de Christo homine: Deus enim caput est indivisibiliter Angelorum, & hominum. item intelligi debet de unitate Ecclesiæ præscindente a Militante. & Triumphante, cujus caput est Homo Deus.

Deus caput Angelorum, & hominum.

10 OBJIC. IV. Membra, quæ participant influxum ab eodem capite, constituunt idem corpus; sed homines, & Angeli influxum participant ab eodem capite Christo: Coloss. 2. *Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, & estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus, & potestatis*. Loqui Paulum de Christo homine demonstrant illa verba: *inhabitat omnis plenitudo divinitatis*; quæ de Deo verificari non possunt, cum Deus per identitatem sit plenitudo divinitatis, non autem per inhabitationem, & convenientiam. Sed Paulus de eo, qui habet plenitudinem Divinitatis inhabitantem dicit, & esse caput Principatus, & & ab eo homines repleti: Igitur Angeli, & homines participant influxum ab eodem.

Huic argumento quidam dicunt argumentum concludere Deum esse caput Angelorum, non vero Christum hominem, cum locum Pauli explicent Sancti Patres de Deo, sicut & alia similia ad Ephes. 1. Verum, cum Sancti Patres non excludant alium sensum, qui videtur litteræ connaturalior, remanet vis integra objectionis: Chysost., Theophil., Theodoret.

RESP. alii, Christum esse caput Angelorum secundum exteriorem gubernationem -- „ Si enim inferiora ordine quodam reguntur „ a Deo per superiora: oportet dicere, quod „ omnia reguntur per animam Christi, quæ „ est super omnem Creaturam -- D. Th. 3. *part. quæst.* 59. *art.* 6. *ad* 3. Sed exterior gubernatio non sufficit ad veram rationem capitis. Christus potissime est caput Ecclesiæ per influxum interiorem, quo carent Angeli,

quare

quare ratione administrationis exterioris (quæ convenit Christo potius exaltato, quam ut capiti) non pertinent ad Ecclesiam Angeli.

RESP. ceteri, Christum in Angelos influere, sed sola dona accidentalia, puta aliquas illuminationes: inter ipsos Angelicos Spiritus, qui beatiores sunt, illuminant constitutos in gradu inferiori. Porro anima Christi beatior est omnibus Angelis: D. Th. 3. *p. q.* 8. *art.* 4. Adeoque eos illuminat: unde Dionys. 7. de Divinis nominibus asserit quæstionem illam Isaiæ 63. propositam: *Quis est iste, qui venit de Edom?* ab Angelis fuisse: Cui respondit Christus: *Ego qui loquor justitiam, & propugnator sum ad salvandum*: meruit enim Christus peccatorum conversionem, de qua gaudent Angeli, Lucæ 15. *Gaudium erit coram Angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente*. At influxus iste accidentalis non sufficit ad constituendum caput; etenim videmus principem unius Regni dare aliquas notitias aliis de alio Regno, & subditos ejus gaudere de bonis alterius, cui non subditur: aliàs forma constitutiva Ecclesiæ est fides, & gratia substantialis: membra verò unius corporis participare debent de forma constitutiva.

Dona quædam a Christo in Angelos.

At contra replicatur: tum quia Angeli viatores fidem de Christo habuerunt, & obedientiam præstiterunt, ad Heb. 1. *Cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ dicit: & adorent eum omnes Angeli Dei*. influxit ergo Christus in fidem, & obedientiam eorum: tum quia non est necesse, quod gratia essentialis sit ex meritis Christi, sed sufficit quod sit ejusdem rationis, & speciei substantialis hinc Angeli, & homines constituunt unam Ecclesiam Triumphantem; quamvis gloria essentialis Angelorum ex Christi meritis non oriatur. Adde, quod Christus in genere causæ finalis influxit in dona substantialia Angelorum.

11 Dicendum ergo est formam constitutivam Ecclesiæ Militantis esse fidem, & gratiam essentialem ex Christi meritis taliter administratam, scilicet per sensibilia velamenta, & corporea Sacramentorum vasa; quo modo non communicatur Angelis, quibus viatoribus influxit fidem, & obedientiam objective, non meritorie. Constituunt porro cum hominibus unam Ecclesiam Triumphantem, quia isti transferuntur ad illam, abjectis sensibilibus instrumentis, contemplantes revelata facie Deitatem.

12 OBJIC. V. Ecclesia Militans describitur in sacris litteris sub Typo unius Civitatis; sed ad hanc Civitatem pertinent Angeli, dicente Paulo ad Hebræos 12. *Accessistis ad Montem Sion, & ad Civitatem Dei viventis Hierusalem; & multorum millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitivorum, qui conscripti sunt in Cælis*. Ubi Apostolus absque dubio militantes alloquitur; quibus consona scribit Aug. *Conc.* 3. *Ps.* 36. — Caput nostrum Christus est: corpus capitis illius nos sumus: numquid soli nos? ... „ Omnes, qui ab initio seculi fuerunt justi... „ adjunctis etiam legionibus, & exercitibus „ Angelorum, ut fiat illa una Civitas sub „ uno Rege, & una quædam Provincia sub „ uno Imperatore — Ubi pariter militantes homines comprehendit, ut patet ex modo loquendi.

RESP. nego min. Quam non evincit auctoritas inducta: siquidem Paulus ibi aperte loquitur de Ecclesia Triumphante comparative; hæc enim sola in Cœlis descripta est: vultque docere fideles esse præordinatos finaliter ad societatem Angelorum in æterna Dei fruitione: In hunc sensum pariter loquitur S. Aug. nam contextus probat de solis justis agere, sicut docet exemplum inductum, omnes, qui ab initio seculi fuerunt justi: solos autem justos non reponit in Ecclesia Militante Aug. infra adducendus: & illa phrasis: *Ut illa una Civitas fiat &c.* indicat sermonem esse de superna, (de præsenti enim si loqueretur, ut hæc, vel absolute, ut una Civitas fiat,) diceret. Concludimus ergo Angelos Christo subesse tanquam capiti, nedum per exteriorem administrationem, sed & influxum aliquem accidentalem. Concedimus quidem esse de corpore Ecclesiæ in sua universalitate, præscindente a Militante, & Triumphante: negamus autem in proprietate ad Militantem spectare. In proprietate diximus; largo enim modo, & reductive concedi possunt, quatenus in bonum militantium Deo obediunt; subserviuntque deferendo dona hominibus, & Deo offerendo hominum vota. Quo sensu dictum est *Tom. II. de Christo Controv. IV. n.* 291. Christum esse Angelorum caput.

Quo sensu Christus Angelorum caput.

CONTROVERSIA II.

AN CONSTITUTIVUM ECCLESIÆ MILITANTIS SIT RATIO COMMUNIS VIVIS, ET DEFUNCTIS.

NOmine Defunctorum non intelligimus hic fruentes visione Dei; hi enim sunt de Ecclesia Triumphante, prout distinguitur ab Ecclesia Militante: sicut duplex domus, loco, & forma ad invicem dissita non copulatur, licet sub generali ratione ad eundem Principem spectet; ita Jerusalem cœlestis, & terrestris, quæ loco distant, & forma; siquidem in illa Deus inhabitat per fruitionem, in hac per fidem, quamvis utraque Dei sit domus. Pariter nomine defunctorum non veniunt damnati: hi enim nedum mortua, sed recisa sunt membra nullius capacis influxus ex Christo capite, nulliusque communionis cum ejus corpore. Quare punctum difficultatis devolvitur ad animas in Purgatorio degentes: & inquirimus, an constitutivum Militantis Ecclesiæ sit dos aliqua ipsis, & hominibus in corpore peregrinantibus communis.

Dicendum: constitutivum Ecclesiæ non esse rationem Vivis, & Defunctis communem.

12 PROB. I. De intrinseco, & essentiali conceptu Militantis Ecclesiæ est pugna cum hostibus nostræ salutis; sed degentes in Purgatorio non sunt in statu pugnæ; ergo non adnumerantur inter membra militantia. Maj. patet ex ipsa ethymologia nominis, juxta

Qui sunt de Ecclesia Militante, sunt in statu pugnæ.

illud

illud Job. *Militia est vita hominis super terram*. 1. Corinth. 9. *Nescitis quod qui in stadio currunt, omnes quidem currunt; sed unus accipit bravium &c. Ego igitur sic curro, non quasi in incertum, sic pugno, non quasi aerem verberans, sed castigo corpus meum, & in servitutem redigo*. Acta 4. *Facta est in illa die persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Jerosolymis, & omnes dispersi sunt &c.*, ad Galat. 4. *Hæc enim sunt duo testamenta; Unum quidem in monte Sina, quæ est Agar, Sina autem mons est in Arabia, quæ nunc est Jerusalem, & servit cum filiis suis*. De hac loquitur Petrus Damianus, cum dixit *sermon. de Eccl.* -- His geminis brachiis Ecclesia pugnat, „ sapientia scilicet, & patientia: altero pro„ sternens dæmones, altero vincens homi„ nes -- Min. est evidens; Purgantes enim nec carnis illecebris, nec mundi deliciis impugnantur, cum sint extra corpus, nec Satanæ insidiis vexantur.

13 PROB. II. Indispensabilis est ab Ecclesia Militante conditio merendi; sed Defuncti sunt extra statum cujuslibet meriti; ergo extra Militantem Chorum. Maj. sæpe in Evangelio traditur; idem simile est Regnum Cœlorum homini Regi in longinquum profecturo, qui servis suis talenta distribuit ad negotiandum; patrisfamilias, qui misit operarios in vineam suam sub condicto denarii diurni; homini seminanti in agro semen suum, quod aliud attulit fructum trigesimum, aliud sexagesimum. Min. in aperto est. Etenim scriptum legimus Ecclesiastici 14. *Ante obitum tuum operare justitiam, quia non est apud inferos invenire cibum*: scilicet meritum, & progressum: & Christus dicebat Joan 9. *Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari*. Per noctem mortem intelligunt Patres, qua adveniente cessat omnis locus meritorie agendi.

Defuncti extra statum meriti.

14 PROB. III. Haud fieri potest, ut Militans Ecclesia non dirigatur consiliis, monitionibus, legibus, flagellis, & exemplis: hinc postquam Paulus plurima tradidit Timotheo monita, ad cœtum fidelium militantium alludens ait: 1. ad Tim. 3. vers. 15. *Hæc tibi scribo, ut scias quomodo oporteat te in Domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi*: Sed defuncti dirigi non possunt præceptis, exhortationibus &c. non enim conveniri possunt; cum nec nobiscum conversentur sensibiliter, nec subsint Prælatorum jurisdictioni; ergo non sunt adscribendi inter Ecclesiæ Militantis partes.

Viatores diriguntur consiliis, legibus &c.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

15 OBJIC. I. Qui peregrinantur a Domino ambulantes in fide operante per dilectionem, pertinent sine dubio ad Militantem Ecclesiam; sicut constat ad Galat. 5., sed animæ purgantium sunt hujusmodi: Carent enim lumine gloriæ, & habent charitatem; ergo pertinent ad Militantem Ecclesiam.

RESP. majorem veram esse in sensu Apostoli loco cit. ibi enim loquitur de fide operante per dilectionem; tum in ordine ad justificationem, tum in ordine ad glorificationem, quatenus credentes per fidem, & charitatem possunt pervenire ad remissionem peccatorum, & mereri vitam æternam. Litteraliter duo ibi Doctor gentium statuit; primum in Christo Jesu, idest in Ecclesia Christi non valere, nec circumcisionem, nec præputium: secundum commendat fidem, quæ exerceat officia pietatis erga proximos: *Per charitatem servite invicem*: Reprehenditque mutuas querelas: *Quod si invicem mordetis, & comeditis: Videte ne ab invicem consummamini*; prosequiturque demonstrando bellum carnis contra spiritum: nullum autem horum convenit purgantibus; justi sunt, nec proficiunt merito, nec mordent invicem, nec bellum carnis patiuntur, ergo &c.

Defuncti in charitate non proficiunt.

16 OBJIC. II. Ecclesia, de qua Matth. 18. Militans evidenter est, in ea enim scandala sunt, fratres corrigendi fraternaliter, contumaces deferendi ad Prælatos ab eis puniendi: *Dic Ecclesiæ si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus*. Sed ad hanc Ecclesiam pertinent animæ Purgatorii: nam subduntur potestati, & jurisdictioni Prælatorum ejus, quibus dictum est: *Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cælis; & quæcumque solveritis &c.* In vi enim hujus potestatis solvuntur a pœnis media Indulgentiarum applicatione ex opere operato, & infallibiliter, absolvuntur ab excommunicatione; ergo vere pertinent ad Militantem. Thesaurus, qui dispensatur per indulgentias, proprius est Ecclesiæ, adeoque solis de Ecclesia distribuendus.

RESP. neg. min. Animæ purgantium in die obitus a Deo judicatæ non subsunt judicio Ecclesiæ. 24. *quæst. 2. Can. de communione* -- Horum (*defunctorum*) causa Dei ju„ dicio reservanda est, in cujus manu fuit „ &c. -- *& Can. quisquam* -- Cæterum jam „ de eo, qui in Divino est judicio constitu„ tus, nobis fas non est aliud decernere præ„ ter id, in quo eum dies supremus invenit -- Idem can. legatur. Porro Indulgentiæ non prosunt Defunctis per modum absolutionis, & juridicæ sententiæ; sed per modum simplicis solutionis, quatenus de bonis Ecclesiæ dispensator Indulgentiarum offert Deo pretium æquivalens debito persolvendo a defunctis; ea proportionali ratione, qua Gubernator Civitatis potest de thesauro Civitatis offerre pretium pro liberatione alicujus captivi. Multo minus excommunicationi subdi possunt, vel ab ea solvi Defuncti; sed solum Ecclesia declarat, vel eos in excommunicatione decessisse, vel ab excommunicatione solutos.

Indulgentia quomodo prosit Defunctis.

DICES. Utilitas suffragiorum oritur ab unione, quam habent Defuncti cum Viventibus per charitatem; sed charitas est consummata perfectio fidei, quæ est forma Ecclesiæ; ergo Defuncti purgantes sunt de Ecclesia.

RESP. Defunctis suffragia prosunt propter unionem charitatis; sicut ob vinculum amicitiæ Civis Mediolanensis v. g. succurrit Civi Lugdunensi indigo, qui non est de Repu-

publica Mediolanensi. Charitas, quæ est perfectio formæ Militantis Ecclesiæ, est charitas pugnans, & vincens, & proficiens. Charitas Defunctorum statum habet; sive ad sinistram, sive ad dexteram cadat lignum, ibi stabit.

17 OBJIC. III. Per hoc, quod filiusfamilias includatur in carcere, quia ære alieno gravatus, non extrahitur a corpore illius familiæ; sed fidelis purgans est inclusus in carcere ob debita contracta in familia militante, Matth. 5. v. 25. *Esto consentiens adversario tuo cito dum es in via cum eo: ne forte tradat te adversarius judici, & judex tradat te ministro: & in carcerem mittaris: amen dico tibi non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem.* Quo loco purgatorium demonstratur. In via esse purgantes nemo negabit, non enim Deum comprehendunt; ergo &c.

RESP. Purgantes sunt quidem in carcere, non tamen proprio Militantis Ecclesiæ, nec detinentur per sententiam Judicis ipsius, intellige reduplicative, cum sub diversis respectibus Christus respiciat tres status animarum justarum; unde non urget exemplum, sed aliud foret instituendum, puta: si unus de Civitate Romana transferre vellet Domicilium suum Constantinopolim; & medio itinere v. g. Adrianopoli traderetur in carcerem ob crimen aliquod notum Principi illius Civitatis: iste non esset Civis Romanæ Reipublicæ, neque Constantinopolitanæ: ita anima purgans, non est de cœtu Militantium, a quibus exivit per mortem; neque Comprehensorum, quia ad Beatitudinem non pervenit, sed medium statum habet secundum quid viæ, non autem simpliciter.

Purgantium status medius.

18 OBJIC. IV. Eadem est Ecclesia, quæ nunc, & quæ ab initio mundi; sola differentia accidentali status præsentis, & præteriti status; sed hæc eadem differentia est inter nos, & Defunctos; quatenus nos sumus velut parvuli fluctuantes, ipsi vero perfecti, quia in charitate, & fide solidati. Non erat enim diversus a seipso Paulus licet diceret: 1. Corint. 13. *Cum essem parvulus, sapiebam ut parvulus &c. quando autem factus sum vir, evacuavi, quæ erant parvuli*; ergo.

RESP. concedo maj. Quia ibi nullum est discrimen in constitutivo formali, quod est fides Christi proficiens; sed est variatio in aliqua ratione accidentali, quatenus in veteri lege Christus credebatur futurus, & quæ in ea erant, figuræ, & umbræ erant futurorum. Min. falsa est, quia stat sola identitas in materiali, variatione posita in constitutivo formali; constitutivum enim formale Militantium est fides ut proficiens, & vincens; qua carent Defuncti, licet habeant fidem quoad substantiam. Esse meritorium, & pugnans accidentale est fidei secundum se, sed est essentiale fidei constituenti Ecclesiæ formam.

Fides ut proficiens Militantem constituit Ecclesiam.

19 OBJIC. V. Proportionalis ratio currit de animabus purgatorii, ac de S. Elia, & Henoch; sed isti Prophetæ ad Ecclesiam Militantem spectant; nam viatores sunt, & in statu salutis. (Nemo autem est in statu salutis, nisi sit de aliqua Ecclesia) non enim ad Triumphantem, non ad purgantem pertinent, & alia non est præter Militantem; nisi velimus dicere rem inauditam, ipsos solos unam specialem Ecclesiam constituere. Maj. declaratur: Defuncti non merentur, neque isti, quia translati; illi ad terminum non pervenerunt, nec isti; solum differunt in aliquo materiali, quatenus illi sunt extra corpus, & patiuntur; isti vero sunt in corpore, & carent pœnis.

RESP. primo Procopius Gazeus *in Gen.* Eugubinus *in recognitionibus ad cap. 2. Gen.* Catherinus *Opusc. de consummata gloria* neg. maj. quia putant hos Prophetas frui Deo in Cœlis: sed hoc videtur contra sensum communem, qui astruit adhuc mortem non gustasse. Respondent Vasquez, Suarez, Martinez, & alii, Prophetas hos extra statum merendi; tum quia translatio æquivalet morti; tum quia non sentiunt carnis rebellionem, ac proinde nec operis difficultatem, ex qua meritum; tum quia longitudine temporis ita crescerent in merito, ut excederent sanctitatem B. Jo. Baptistæ, SS. Apostolorum, & Dei Parentis, quod est absurdum: quare isti negant min.

RESP. Patres nostri Salm. de Merito, illos pertinere ad Ecclesiam Militantem, quia nondum mortem gustarunt, & præliaturi sunt contra Antichristum, propter quod sunt in statu militiæ; asseruntque mereri, cum habeant omnes conditiones. gratia ornati sunt, opera bona moraliter exercent: sunt viatores, & æquum est, ut compensetur, quod patiuntur ex dilatione Beatitudinis, augmento meritorum. Nec adversa urgent momenta; non primum, quia revera sunt in corpore, & vivunt; ergo translatio non æquivalet morti; non secundum, quia defectu rebellionis gaudent forte status innocentiæ, in quo fuisset meritum; non tertium, quia quantitas meriti non pensatur penes temporis diuturnitatem, sed penes fervorem, & intensionem gratiæ, & operationis. Major vero fuit fervor pro modico tempore in præcitatis Sanctis, quam in his Prophetis longa ævi intercapedine. Videtur tamen difficile, quod sint de Ecclesia Militante, cum non vivant cum aliis secundum locum, leges, Sacramenta &c. specialis est ergo de illis providentia, quæ non facit regulam pro aliis, & pro purgantibus, qui jam judicati sunt.

Elias, & Henoch num sint de Ecclesia Militante.

CONTROVERSIA III.

AN ELECTIO SIT CONSTITUTIVA ECCLESIÆ FORMA.

Plurimi ex Hæreticis contendunt formam constitutivam Ecclesiæ esse electionem Divinam, qua certo ad salutem præordinantur homines; adeoque solos prædestinatos membra Ecclesiæ asserunt. Sic Wicleffus *lib. 2. de dotatione Ecclesiæ* -- Et iterum credere debemus, „ quod quodlibet membrum istius Ecclesiæ „ sit prædestinatum ad gloriam -- Apud Wald. *tom. 1. lib. 2. art. 3.*, ex quo arguebat

non posse nos credere Papam esse membrum Ecclesiæ, nisi credamus esse prædestinatum: & prius probandum esse prædestinatum, quam habere clavium potestatem. Sic Joan. Hus *art.* 5. -- Præscitus, & si aliquando sit „ in gratia secundum præsentem justitiam; „ tamen nunquam est pars Sanctæ Ecclesiæ, „ & prædestinatus semper manet membrum „ Ecclesiæ, licet aliquando excidat a gratia „ adventitia, sed non a gratia prædestinatio- „ nis — Et *art.* 1. -- Unica est sancta uni- „ versalis Ecclesia, quæ est prædestinatorum „ universitas — Unde inferebant nec Judam unquam fuisse de Ecclesia, nec Paulum extra.

A

Sic Lutherus *lib. de servo arbitrio* -- Ca- „ none fidei non esse nobis cognitam Eccle- „ siam; ideoque nullum posse Sanctum, & „ membrum Ecclesiæ recte dici, Divino ju- „ dicio declaratum -- Sic Musculus in locis communibus -- Loquimur de Ecclesia Dei, „ quæ non vocatur per Verbum, & gratiam, „ sed etiam ab æterno electa, prædestinata, „ & sanctificata fuit -- Sic Bucerus *lib.* 1. *de Regno Christi* describit Ecclesiam — Procura- „ tionem salutis electorum Dei -- Eadem vestigia premunt Melancton, Hesthusios *lib. de erroribus Pontificiorum loco* 22., & alii Lutherani. Sic Calvinus *lib.* 4. *Inst. c.* 2. habet -- illam Ecclesiam, quam in Symbolo jube- „ mur credere, soli Deo cognitam esse; & „ fundamentum ejus esse arcanam Dei ele- „ ctionem, nec alios in illam Ecclesiam re- „ cipi, nisi qui, & adoptionis gratia filii „ Dei sunt, & Spiritus sanctificatione vera „ Christi membra.

B

C

Verum, ut scripturas eluderent Hæretici, duplicem distinguunt Ecclesiam, symbolicam, & externam; symbolica est cœtus prædestinatorum, vera Christi Ecclesia, cui factæ sunt promissiones. Externa est cœtus omnium indifferenter, qui unam Religionem profitentur susceptione Baptismatis.

Dicendum tamen prædestinationem non esse formam constitutivam Ecclesiæ.

D

20 PROB. I. Multitudo, in qua sunt aliqui ad gloriam traducendi, alii ad Gehennam, non constat ex solis prædestinatis; sed Ecclesia Militans est multitudo hujusmodi, ergo non constat ex solis prædestinatis. Min. ostenditur Ecclesia Matth. 3. comparatur areæ: *Permundabit aream suam, & congregabit triticum suum in horreum; paleas autem comburet igni inextinguibili*: sed triticum servandum sunt prædestinati, & salvandi; paleæ comburendæ sunt reprobi damnandi; ergo &c.

In Ecclesia boni, & mali.

Matth. 13. v. 47. *Simile est Regnum Cælorum Sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti. Quam cum impleta esset, educentes, & secus littus sedentes, elegerunt bonos in vasa; malos autem foras miserunt*: sed pisces boni sunt electi; mali sunt reprobi; ipso Christo explicante: *Sic erit in consummatione sæculi: exibunt Angeli, & separabunt malos de medio justorum, & mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus, & stridor dentium*. Separabit de medio; mixti ergo sunt.

E

Matth. 25. Assimilatur Regnum Cœlorum decem Virginibus, quarum quinque prudentes introducuntur ad sponsum, quinque fatuæ rejiciuntur; in prudentibus admissis intelliguntur prædestinati, in fatuis abjectis reprobi; ergo in Ecclesia Christi mixti sunt electi cum reprobis.

21 PROB. II. Illi pertinent ad corpus Ecclesiæ, qui sunt membra illius; sed plures reprobi sunt membra Ecclesiæ; ergo pertinent ad eam; ergo non solis constat prædestinatis. Min. explicatur, Matth. 22. habetur: *Multi sunt vocati, pauci vero electi*.

Plures reprobi sunt Ecclesiæ membra.

Ex quo sic: in Vocatis intelliguntur illi, qui sunt de Ecclesia; tum quia hæc dicitur cœtus evocatorum: tum quia filii Ecclesiæ in scriptis Apostolorum dicuntur Vocati. Ad Rom. 1. *In quibus estis & vos vocati Jesu Christi*. Ad Coloss. 3. *In qua & vos vocati estis in uno corpore*. 1. Thessal. 2. *Qui vocavit vos in suum Regnum*. Et sæpe etiam Ecclesia dicitur status vocationis: 1. Corinth. 1. v. 7. *In qua vocatione vocatus est*, Eph. 1. v. 18. *Quæ sit spes vocationis vestræ*. Tum quia Vocati sunt, qui intraverunt ad nuptias; & recubuerunt; sed non omnes Vocati sunt electi ex testimonio Christi; ergo non omnes de Ecclesia sunt electi. Porro nomine electorum veniunt prædestinati; hi enim sunt, qui non ejiciuntur, sed perseverant in convivio, de quibus Apocalyp. 21. *Qui sunt scripti in libro vitæ Agni*. Nec pro nuptiis hic intelligi possunt dona Beatitudinis, quia a Regno ultimæ felicitatis nullus ejicitur, nec coinquinatum aliquod intrat. Nec pro convivio mundus intelligitur; siquidem illi, qui fuerant vocati, & non venerunt, in mundo, & de mundo erant.

Idem evincitur ex 2. ad Tim. 2. v. 20. *In magna domo non solum sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia; quædam autem in honorem, quædam vero in contumeliam*. Magna domus est Ecclesia Militans: vasa argentea, & aurea servata in honorem sunt prædestinati: fictilia in contumeliam, sunt reprobi: ex quo colligimus domum hanc non esse gloriosam Ecclesiam, in qua nil contumeliosum.

22 PROB. III. Prædestinati semper fuerunt prædestinati, nec possunt transire ad non esse prædestinatos; sed multi fiunt de Ecclesia, qui non erant, & alii desinunt esse de Ecclesia, qui erant; ergo Ecclesia non constat solis prædestinatis; ergo prædestinatio non est constitutivum Ecclesiæ. Minor ostenditur, quoad primam partem. Matt. 8. v. 11. *Dico autem vobis, quod multi ab Oriente, & occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Jacob in Regno Cælorum*. Hi prædestinati sunt, utpote futuri cum Abraham; sed hi nondum sunt filii Ecclesiæ, sed fient, cum venient; ergo. Hinc præclare Joan. 10. v. 16. *Alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili; & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet unum ovile, & unus pastor*. Oves illæ sunt prædestinati, cum sint apud Deum, & fatentur adversarii; sed illæ non sunt de ovili Ecclesiæ, cum sint adducendæ; ergo aliqui sunt prædestinati, & non sunt intra Ecclesiam.

Act. 9. v. 15. de Paulo dicitur: *Vas electionis est mihi*. Quibus designatur prædestinatio Pauli; sed pro tunc nondum erat de Ec-

Ecclesiæ; nam eam persequebatur, & devastare conabatur. Unde dixit illi Dominus in persona Ecclesiæ: *Quid me persequeris?* Quæ locutio est contrapositiva, distinguens persecutorem a membris Ecclesiæ.

Act. 10. ad Petrum: *Occide, & manduca*. Quibus declaravit Dominus, ut Centurionem, & ceteros Gentiles in Ecclesiam susciperet: sed Centurio erat prædestinatus; ergo. Act. 6. v. 1. *Crescente numero Discipulorum*. Et 1. Petri 2. v. 10. *Qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum, qui aliquando non populus Dei, nunc populus Dei*. His habemus plures de Ecclesia per conversionem fieri, qui non erant; sed inter illos aliqui erant prædestinati; ergo prædestinatio non ponit intra Ecclesiam.

Quidam desinunt esse de Ecclesia.

Ostenditur min. quoad secundam partem. Matth. 8. v. 12. *Filii autem Regni ejicientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & stridor dentium*; Sed ejiciendi in æternam damnationem sunt reprobi, qui tamen sunt filii Regni, licet ejiciendi; ergo sunt intra Ecclesiam. Joan. 6. v. 67. *Multi Discipulorum ejus abierunt retro*; unde ad ceteros conversus dixit Dominus: *Numquid, & vos vultis abire?* ibidem v. 70. *Nonne ego vos duodecim elegi; & ex vobis unus Diabolus est?* Ubi Judas enumeratur inter Ecclesiæ filios, & tamen erat damnandus. Vere fuisse membrum Ecclesiæ Judam constat Act. 1. v. 17. *Qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerii hujus*, Probatque Petrus Psal. testimonio, & Joan. 13. *Unus ex vobis tradet me*. Et Matth. 9. cum ceteris vocatur filius sponsi. *Numquid possunt filii sponsi lugere, quandiu cum illis est sponsus?*

Act. 8. v. 13. de Simone Mago habetur: *Tunc Simon, & ipse credidit, & cum baptizatus esset, adhærebat Philippo*; erat ergo de Ecclesia: & tamen prævaricatus est, & ad inferos descendit. 2. ad Timot. 2. v. 18. *Ex quibus* (idest de iis, qui sunt in Ecclesia, profana docentes) *sunt Hymenæus, & Philetus, qui a veritate exciderunt, dicentes resurrectionem jam factam*. 1. ad Timot. 1. v. 19. *Habens fidem, & bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt, ex quibus est Hymenæus, & Alexander*; ergo plures de Ecclesia desierunt esse.

23 PROB. IV. Ut aliquis sit membrum Ecclesiæ, necesse est; quod actualem recipiat influxum a Christo capite: corpus enim Christi mysticum describitur ad Rom. 12., & 1. Corinth. 12. ad similitudinem naturalis. Porro in corpore naturali non datur membrum, si non participet influxum, & motum a capite: ideo Colossi. 2. 19. dicitur: *Non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus, & conjunctiones subministratum, & constructum crescit in augmentum Dei*: prædestinatio præcise nullum influxum ponit in prædestinatis; hinc diu plurimi ex prædestinatis vixerunt in gentibus, absque ulla fidei cognitione, & participio donorum gratiæ.

Caput influit in membra.

24 PROB. V. Ex Patribus. August. contra Cresconium *lib. 2. c. 21.* -- Si mem-
„ bra damnata confitentur, si convertuntur,
„ tunc intrant, tunc mundantur, tunc in
A „ membris unicæ columbæ numerantur --
Idem *lib. 6. cap. 29. de Baptismo contra Donatistas*: & *tract. in Joan.* 41. ad illud: *Servus non manet in domo in æternum* -- Ec-
„ clesia est Domus, servus peccator est; non
„ enim dixit, servus non erat in domo, sed
„ non manet in domo -- Peccator autem,
qui non manet in domo Dei, reprobus est; Psal. 40. in illud: *Egrediebatur foras* -- Si ad
„ membra Christi pertines? Veni intrueas
„ ad caput; tolera zizania, si triticum es;
„ tolera paleas, si frumentum es -- Hieronymus *in comment. ad Ephes.* 5. -- Non audeo
„ ergo eos, etiam peccatores, & gehennæ
B „ reos, negare membra magni corporis Chri-
„ sti, & grandis Ecclesiæ, speciosæ, & fu-
„ scæ, quos Apostolus dicit in uno spiritu
„ baptizatos -- Beda *in Cantica lib.* 4. ad illud: *Tota pulchra es* -- Non eximioribus tan-
„ tum membris electorum &c., verum etiam
„ in illis, qui pusilli videntur, ac fragiles --
Omitto ceteros Patres, qui communi consensu ad hunc finem utuntur exemplis: Areæ mistæ paleâ, & tritico: domus continentis vasa aurea, & fragilia: Agri, in quo zizania, & frumentum: & communiter, ut infra videbimus, dicunt in Ecclesiam intrari per Baptismum.

C Nec valet dicere argumentum desumptum ex his parabolis esse symbolicum, adeoque non probare: quia argumentum, quo nititur consensus Patrum, maximæ est efficaciæ. Sed quidquid sit de Patribus; blasphemum est, asserere non probare argumentum, quod Canonici adoptant Scriptores; symbolico autem sæpe utuntur scripturæ: quinimmo non raro ipsemet Christus.

Nec urget II. reprobos esse de Ecclesia præcise secundum imputationem, non autem secundum veritatem. Nam Scripturæ sacræ eodem loquuntur modo de bonis, ac malis: æque dicitur in magna domo esse vasa fictilia,
D lia, ac dicatur esse vasa aurea; & Sancti Patres asserunt aperte non tantum membris electorum, verum etiam impiorum constare Ecclesiam. De omnibus Corinthiis Paulus ait Epist. 1. cap. 12. *In uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus*. Et ad Galatas 3. *Omnes enim filii Dei estis per fidem in Christo Jesu: quicunque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis*: tamen non omnes Corinthii, non omnes Galatæ erant prædestinati.

Nec valet iterum asserere: prædestinatos ad Invisibilem, reprobos ad visibilem spectare Ecclesiam: quia ut suo loco videbitur, una est Ecclesia Militans, quam astruunt scri-
E pturæ, unam docent Patres.

Ceterum vel Ecclesia invisibilis prædestinatorum debet esse particeps Sacramentorum, prædicationis verbi Dei, vel non? Si affirmetur; ergo sensibilis Sacramenti sumptione, externa verbi Dei communicatione externæ quis incorporatur Ecclesiæ, quæ illa est, quæ signis visibilibus dirigitur. Si negetur; ergo in Ecclesia prædestinatorum nullus salvatur; quia dicitur Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei*. Secundo. Calvinistæ suam Ecclesiam docent veram Christi spon-

Visibilibus signis dirigitur Ecclesia.

sam, adeoque prædestinatorum; sed hanc suam designant, cognoscunt, qui eam profitentur, conciones ad illam habent: cœnâ reficiunt: vel ergo est sensibilis prædestinatorum Ecclesia: vel temerario usu usurpant sibi Divinam præscientiam. Tertio. Per Calvinum Sacramenta sunt testimonia externa a Deo instituta benevolentiæ, seu prædestinationis, vel ergo quotquot baptizantur, sunt prædestinati, ac proinde non sunt distinguendæ duæ Ecclesiæ, vel sunt falsa testimonia.

SOLVUNTUR QUINQUE ARGUMENTA HÆRETICORUM.

PLurima argumenta, seu cavillos contra Catholicam veritatem coegerunt adversarii, quibus suadere intendunt solos prædestinatos ad Christi Ecclesiam pertinere, ex quo inferunt I. Non omnes justificatos esse membra Christi, sed eos solummodo, qui finaliter perseverabunt. II. Nullum incipere esse membrum Christi, dum justificatur, qui antea non esset Ecclesiæ membrum. III. Prædestinatum semper manere membrum Christi, etiam cum excidit a justitia, & fide. IV. Paulum, Latronem, Augustinum, & similes fuisse membra Christi, etiam cum persequebantur Ecclesiam. V. Judam, Simonem, & similes non fuisse de Ecclesia, etiam cum justi erant. Ut tamen confusio evitetur in refellendis objectionibus, ponemus ea, quæ ex Evangeliis, deinde, quæ ex Epist. Apostolorum, postea quæ ex Patribus deducuntur: postremo, si quæ alia fuerint.

25 OBJIC. I. Generaliter contra nostra principia. Si parabolæ a Christo inductæ, Areæ, sagenæ, convivii appellant supra mundum, nihil probant ad rem; sed intelliguntur de mundo; patet Matth. 13. de parabola Agri zizaniorum Domino explicante. *Ager est mundus: bonum vero semen hi sunt, filii Regni: zizania autem filii sunt nequam: inimicus autem, qui seminavit ea diabolus, messis vero consummatio seculi est: messores autem Angeli*: ubi habes bonum semen solum esse filios Regni, scilicet Ecclesiæ, ac proinde solos prædestinatos, cum solum bonum semen ibidem fructificasse dicatur.

RESP. Falsum esse omnes parabolas intelligi de mundo, quia expresse Christus sæpe illas adducendo dixit; *Simile est Regnum Cœlorum*, pro quo mundus non potest intelligi: Ceterum sagena non colligit omnes pisces, qui in mari sunt, sed multos bonos, & malos: Area non purgat, aut triturat omnem herbam, sed solum illam, quæ mixtum granum habet, & sic de ceteris.

Nec urget exemplum Agri, quia casus particularis est, & nomine mundi etiam venit Ecclesia. August. *lib. ad Donat. post collat. cap. 6.* — Nos autem mundum pro Ecclesiæ „ significatione positum dicebamus, sicut „ etiam Cyprianus intellexit, quia per totum „ mundum futura pronunciabatur Ecclesia; unde „ illi dicebant mundum semper „ in malam significationem positum, & testimonia „ de scripturis dabant; quia scriptum „ est: si quis dilexerit mundum, non „ est charitas patris in illo, & cetera talia. „ Nos vero non solum in malam, sed etiam „ in bonam significationem mundum in scripturis „ positum respondebamus, & commonebamus: „ inter alia etiam illud, quod scriptum „ est: Deus erat in Christo mundum reconcilians „ sibi: qui utique non reconciliat „ sibi, nisi Ecclesiam — Sane in illa parabola *Semen bonum* ita mixtum est zizaniis, ut cum illis taliter crescat, quod sine periculo eradicandi granum, nequaquam zizania eradicari possunt. Si vero soli prædestinati, qui sunt semen bonum, sunt in Ecclesia: non esset nec talis mixtura, nec tale periculum, siquidem prædestinati omnes in tuto sunt, & Ecclesia prædestinatorum pura est secundum adversarios. Sed quid immoramur? Dominus ipse in Ecclesia reprobos fore declarat, subdens: *Et colligent de Regno ejus omnia scandala, & eos, qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis*. Sunt ergo in Regno Dei mittendi in ignem æternum, & hi sunt reprobi.

Mundus quandoque Ecclesiam significat.

26 OBJIC. II. Textus apud Matth. 22. *Multi enim sunt vocati, pauci vero electi* probat solos prædestinatos esse de Ecclesia: quod sic evincitur: Si pro vocatis intelligantur ingressi in Ecclesiam, & pro electis ii, qui remanserunt ad nuptias Agni, falsa esset Christi propositio; quia omnes remanserunt, qui non fuerunt ejecti; sed unus tantum describitur ejectus; ergo ceteri remanserunt; ergo falsum est paucos esse electos: quare dicendum est pro vocatis intelligi invitatos ad Ecclesiam; solos vero electos esse ingressos, adeoque prædestinatos, qui pauci dicuntur comparative ad eos, qui non sunt ingressi.

RESP. Expositionem esse falsam contra litteram, quæ expresse distinguit inter convocatos, ingressos, & invitatos. *Tunc ait servis suis; nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui invitati erant non fuerunt digni*. Deinde præcepit eisdem, ut exirent, & introducerent, quotquot invenirent, & subditur: *Congregaverunt omnes, quos invenerunt malos, & bonos: & impletæ sunt nuptiæ*: mali ergo, & boni congregati sunt: nomine ergo vocatorum veniunt etiam mali inducti in Ecclesiam: non ergo solum electi.

Boni, & mali in Ecclesia.

Nec valet unum fuisse ejectum; tum, quia nec iste fuisset ejectus, si constaret solis prædestinatis: tum quia multos alios similes esse intus declarat per causalem subjunctam: *Multi enim sunt vocati, pauci vero electi*. Ubi perbelle advertendum est dictum Gregorii *in Homil. 38. de eject.* — Mirandum est, quod „ hunc, & amicum vocat, & reprobat: ac „ si apertius dicat: amice, & non amice: „ amice per fidem, sed non amice per operationem —

27 OBJIC. III. Discipulatus Christi non arguit esse de Ecclesia; ergo scripturæ, quibus reprobi dicuntur Discipuli, non concludunt eos esse Ecclesiæ membra. Ant. ostenditur Joan. 2. dicitur: Christum cum Discipulis vocatum fuisse ad nuptias, & tamen v. 11. perfecto miraculo, habetur eos tunc incœpisse credere: *Et crediderunt in eum Discipuli ejus*; ergo ante fidem, quæ per nos est necessaria ad ingressum in Ecclesiam, erant Di-

Discipuli . II. Membra Diaboli non possunt esse membra Christi, ac proinde nec veræ Ecclesiæ; sed inter Discipulos enumeratur Diabolus Joan. 6. v. 71. *Ex vobis unus Diabolus est*; ergo. III. Discipuli dicuntur, qui volunt ab alio discere; sed turbæ omnes sequentes Christum volebant a Christo discere; ergo erant Discipuli, & tamen non omnes erant de Ecclesia; ergo.

RESP. neg. ant. Non est quid certius hoc in Scripturis. Apostoli, qui vera Christi membra erant, non nisi nomine Discipulorum sæpissime in Evangelio nominantur: & reliqua membra eodem nomine recensentur. Act. 6. *Crescente numero Discipulorum*: Idest crescente Ecclesia. Ibidem: *Convocantes multitudinem Discipulorum*: Idest Ecclesiam cap. 9. *Spirans minarum & cædis in Discipulos Domini*: Idest in Ecclesiam (ut ipse Paulus fatetur) cap. 11. v. 26. *& annum totum conversati sunt ibi in Ecclesia, & docuerunt turbam multam; ita, ut cognominarentur primum Antiochia Discipuli, Christiani*. Idem est ergo esse Discipulum Domini, & esse de Ecclesia, ac esse Christianum.

Discipuli dicuntur Ecclesiæ membra.

Ad primam probationem: Apostoli jam erant Christo incorporati per veram fidem, sed non omnia explicite credebant; plura enim decursu temporis didicerunt, & crediderunt. A principio non ita perspicuum illis erat Arcanum Divinitatis in Christo, nisi sensu quodam implicito, & obscuro; viso vero miraculo, omninò confirmati sunt, & ideo crediderunt. Ad II. Concedo in Ecclesia Dei esse Diabolos, non natura, sed imitatione, qualis erat Judas, in quem post bucellam intravit Satanas, quia scilicet, factus est conformis malitiæ ejus. Sunt & Antichristi, juxta illud 1. Joan. 2. 18. *Et nunc Antichristi multi facti sunt &c. ex nobis prodierunt*: ex nobis ergo erant antecedenter: ubi Aug. -- Multi intus sunt, & tamen Antichristi „ sunt -- Ad III. Impropriè dicitur Discipulus, quicumque ad alium accedit, ut audiat, sed Discipulus ille est, qui ex professione alium audit, ut doctrinam discat: non autem omnes de turba profitebantur Christum audire, quamvis plures accederent, ut audirent prædicantem; ideo non omnes erant Discipuli.

Quidam de Ecclesia Diaboli per imitationem.

28 OBJIC. IV. Oves Christi constituunt Ecclesiam ejus: juxta illud Aug. *tract. 44. in Joan.* -- Hoc tenete: ovile Christi esse „ Ecclesiam Catholicam -- Sed oves Christi sunt prædestinati: juxta illud Joan. 10. v. 27. *Oves meæ vocem meam audiunt, & non rapiet eas quisquam de manu mea*: & v. 16. *Alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, & illas oportet me adducere &c.* Sunt ergo oves, sunt ergo de ovili; ergo de Ecclesia; licet non de hac Jerosolymitana, v. g. ergo solis prædestinatis constat Ecclesia.

RESP. simili discursu. Oves constituunt Christi Ecclesiam; sed oves sunt boni, & mali: juxta illud Psal. 73. *Iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ*: & Psal. 78. *Nos autem populus tuus, & oves pascuæ tuæ*: & Ezechiel. 34. *Et dispersæ sunt oves meæ, eo, quod non esset Pastor: & factæ sunt in devorationem omnium bestiarum agri &c.*; ergo in Ecclesia sunt boni, & mali.

Boni, & mali sunt de Ecclesia.

RESP. directè: oves constituunt Ecclesiam secundum præsentem justitiam, concedo: secundum præscientiam Dei, nego: & ad min. eodem modo: prædestinati sunt oves Christi secundum præscientiam, concedo: secundum præsentem justitiam, nego, pro semper. Loquimur nunc de membris realiter incorporatis in Ecclesia, non vero de membris, nec de Ecclesia, prout in mente Dei. Prædestinati dicuntur oves, quia sunt a Divino decreto præordinati, ut sint suo tempore de Ecclesia, & in ea permaneant: ceterum præcise, ut cadunt sub prædestinatione, quæ nihil ponit in esse, non fiunt actualiter de Ecclesia.

Hæc est mens clara Aug. *de seductis, & lapsis in Hæresim ante lapsum tract. 45. in Jo.* dicentis -- Utique Catholici erant; si Catho„ lici fideles erant, oves erant -- Vide secundum præsentem justitiam reprobos esse de Ecclesia. Audi quid dicat; secundum præscientiam -- Quam multæ oves foris, & „ multi lupi intus: & quam multæ oves in„ tus, & quam multi lupi foris -- assignatque rationem -- Quia multi luxuriantur, casti „ futuri, quia multi blasphemant Christum, „ credituri -- Item -- quia multi laudant, „ blasphematuri. Stant casuri, & non sunt „ oves: de prædestinatis enim loquitur -- Secundum præsentem justitiam sunt intus lupi: & foris oves. Ex adverso: secundum præscientiam lupi sunt extra, oves intus. Secundus textus pariter habet planam explicationem. Habet Christus alias oves secundum decretum prædestinativum, quæ non sunt de hoc ovili; idest, quæ actualiter non sunt de Ecclesia. Ex quo nostra veritas confirmatur: nec alius potest esse sensus.

Ab Adversariis placet exquirere: quando Christus dicit: *Alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, & illas oportet me adducere, & fiet unum ovile*: vel loquitur de ovili prædestinatorum præcise, & hoc est falsum: nam non posset dicere Christus: *Oves, quæ non sunt ex hoc ovili*; nec addere; *oportet me adducere*: sunt enim semper in cœtu prædestinatorum. Vel loquitur de duplici ovili: alio prædestinatorum, & alio mixtorum: & tunc habetur veritas nostra. Prædestinati, qui antea non erant de ovili mixtorum, adducuntur ad illud, cum actu fidem suscipiunt: unde nunquam concluditur Ecclesiam actualem solis constare electis. Ceterum textus ille litteralem alium sensum habet; videlicet, pro ovibus adducendis intelliguntur Gentiles, ex quibus conversis, & Judæis fit una Ecclesia. Vult Christus docere non solum venisse pro Judæis, sed etiam pro gentibus. Aug. *tract. 7. in Joan.*

29 OBJIC. V. Filii Dei veram constituunt Christi Ecclesiam: Joan. 11. v. 52. *Ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum*: Christus videlicet moriturus; sed filii sunt prædestinati: & ad Rom. 8. clarius habetur: *Si filii, & heredes, heredes quidem Dei, coheredes autem Christi*; ergo soli prædestinati constituunt Ecclesiam.

RESP. Filium Dei dici tripliciter, veritate electionis, veritate formæ, veritate con-

consecutionis. Veritate electionis est filius, qui in Divino decreto præordinatus est ad gratiam habendam. Veritate formæ, qui actu habet gratiam, quæ tribuit esse filiationis. Veritate consecutionis, qui conjungit gratiam cum perseverantia, & hereditatem consequitur; sola destinatio ad gratiam habendam non constituit actu filium, sed solum in potentia; sicut sola destinatio ad gloriam non constituit actu beatum; nec sola destinatio ad Regnum constituit Regem. Veritas formæ simpliciter denominat filium, quia forma dat actu esse. Veritas assecutionis est perfectio essentiæ: filii constituunt Ecclesiam, si veritate essentiæ sint tales, quia Ecclesiæ membra actualia actu recipiunt influxum a capite. Sola electio nullum influxum ponit a capite; adeoque filii veritate electionis non sunt actu de Ecclesia.

Hinc ad argum. nego prædestinationem constituere membrum Ecclesiæ: quod probat primus locus adductus. Mortuus est Dominus, ut congregaret in unum dispersos, idest, ut prædestinatos Gentiles in Ecclesiam convocaret. Non ergo antea de Ecclesia erant, licet Divino decreto destinati, ut suo tempore essent. Secundus non officit, quia gratia secundum se tribuit jus ad gloriam, & qui eam conjungit cum mortis articulo, gloriam in re assequitur.

SOLVUNTUR ALIA ARGUMENTA.

30 OBJIC. VI. Christus est caput solius Ecclesiæ salvandæ: ad Eph. 5. *Ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam: non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi*; sed Ecclesia salvanda sunt soli prædestinati; ergo Ecclesia Christi solis constat prædestinatis.

RESP. dist. maj. est caput solius Ecclesiæ salvandæ finaliter, idest, ordinative, concedo maj. aliter neg. maj. Audi D. Thomam 3. *p. q.* 8. *art.* 3. *ad* 2., & sufficit -- Dicendum, quod esse Ecclesiam gloriosam non habentem maculam, neque rugam, est ultimus finis, ad quem perducimur per passionem Christi, unde hoc erit in statu patriæ, non autem in statu viæ, in quo, si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus: ut dicitur 1. *Joan.* 1. -- Ex quo habemus argumentum ferire adversarios. In Ecclesia Militante necesse est invenire in membris aliquam rugam; non ergo constat solis prædestinatis, non habentibus maculam.

Ecclesia Militans habet defectus.

31 OBJIC. VII. Prædestinati illi sunt, qui soli Deo sunt cogniti, 2. Tim. 2. *Cognovit Dominus, qui sunt ejus*; sed ex istis solis constat Ecclesia; nam qui sunt de Ecclesia, sunt Dei; qui Dei sunt, ex allata scriptura, sunt electi; ergo &c. In quem locum Glossa -- Quos præscivit futuros conformes fieri imagini ejus, idest prædestinavit, vocavit, justificavit, glorificavit -- sequitur -- numerus talium est hortus conclusus, fons signatus, puteus aquæ vivæ -- quæ epitheta sunt Ecclesiæ: ubi advertas etiam vocatos esse glorificatos; sed non nisi vocati sunt de Ecclesia; ergo non nisi glorificati.

A RESP. neg. min. de Ecclesia enim est, quicumque Christum induit: at quilibet baptizatus Christum induit: ad Gal. 3. *Quicumque baptizati estis, Christum induistis*: nec tamen omnes baptizati sunt prædestinati. Nec valet probatio: nam aliud est, quod, qui de Ecclesia sunt, Dei sint: aliud, quod qui Dei sunt, omnes prædestinati sint. Omnis habens charitatem, Dei est: secundum illud Rom. 8. *Quicumque spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei.* Audi D. Th. 3. *p. q.* 48. *art.* 4. *ad* 1. -- Dicendum: quod homo dicitur esse Dei dupliciter: uno modo in quantum subjicitur potestati ejus; & hoc modo nunquam homo desiit Dei esse -- Daniel 4. *Dominatur*

Baptizati sunt de Ecclesia.

B *Dominus in Regno hominum; & cuicumque voluerit, dabit illud. Alio modo per unionem charitatis ad Deum* secundum, quod dicitur Rom. 8. *Si quis spiritum Christi non habet, hic non est ejus. Primo ergo modo, nunquam homo desiit esse Dei: secundo autem modo, desiit esse Dei per peccatum*. Ad probationem ex Glossa. Vel ad hortum conclusum sufficiunt divisim illa, vocavit, justificavit, glorificavit, prædestinavit; & tunc habenti unum ex illis, convenit esse de horto concluso, vel requiruntur copulatim, & tunc hortus conclusus non est Ecclesia Militans, sed fruens. Cum quo stat, quod in pugnante sint plures, qui

C non erunt in illa priori. Omnes, qui de Ecclesia sunt, sunt vocati; non tamen omnes vocati sunt prædestinati: licet omnes prædestinati, aliquando sint vocati.

OBJIC. VIII. 1. Petri 3. Arcæ Noe comparatur Ecclesia, sed in Arca Noe soli salvandi ingressi sunt: *Pauci, idest octo animæ salvæ factæ sunt per aquam*; ergo soli prædestinati &c., in quem sensum explicat locum hunc Aug. *lib.* 5. *contra Donatistas cap. ultimo*.

RESP. Oppositum deduci, siquidem 3. cap. illius Epistolæ Baptismus assimilatur Arcæ Noe; nec tamen omnes baptizati salvi fiunt. Secundo: In Arcam ingressa sunt mun-

D da animalia, & immunda: in primis designantur electi; de mundis enim solum obtulit Sacrificium Noe: immunda a Deo projecit, cessante diluvio: idest seculo hoc; in secundis veniunt præsciti, qui finiente diluvio, idest statu viæ, Divino cultui non reservantur.

Accipe Ang. *collat.* 3. *cap.* 4. -- Non de immundis, sed de mundis universaliter Noe obtulit sacrificium: ita non hi, qui mali sunt in Ecclesia, sed qui boni sunt, pervenerunt ad eum -- Locus vero cit. *in object.* est pro nobis; quatenus asserit, quan-

E doque aliquos intus esse per Baptismum, foris tamen per præscientiam. Paritas Arcæ in eo consistit, quod, sicut regnante diluvio, nullus erat salutis locus præter Arcam, ita in hoc seculo nullus est in statu salutis, nisi sit intra Ecclesiam. Sic Patres infra suo loco citandi.

Status salutis intra Ecclesiam.

32 OBJIC. IX. Qui non permanent in fide, & charitate, non sunt de Ecclesia, 1. Joan. 2. *Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis permansissent utique nobiscum*; sed soli prædestinati permanent in fide, & charitate; ergo soli prædestinati de Ecclesia sunt.

RESP.

RESP. Qui non permanent, non sunt de Ecclesia, veritate assecutionis, conc. veritate formæ, neg. qui actu fidem habent, & charitatem, actu de Ecclesia sunt; licet non omnes sint finaliter permansuri. Nec aliud intendit inducta auctoritas. *Ex nobis prodierunt*, quando Antichristi facti sunt, prava dogmatizantes, sed hoc quia antecedenter erant ex nobis, sed non erant ex nobis finaliter, quia non erant perseveraturi. Manus antequam abscindatur, membrum est corporis, quamvis sit futurum, quod abscindatur: ita &c.

Fideles sunt de Ecclesia.

33 OBJIC. X. Corpori naturali Christi mysticum ejus corpus assimilatur, ut colligitur ad Rom. 12., & traditur a Patribus; sed totum corpus naturale Christi erat glorificandum; ergo etiam totum corpus mysticum; ergo solum prædestinati membra sunt Ecclesiæ. Membra capiti debent conformari; caput totum sanum est; ergo pariter membra.

RESP. maj. esse veram, sed loquitur Paulus, & Patres de corpore Christi militante, quod erat sub tali statu, in quo aliquæ partes per nutritionem addebantur, aliæ per concoctionem dimittebantur, aliæ manebant: Ita in Ecclesia Militante aliqua membra decidunt, alia adjunguntur, cetera permanent. Unde colligitur esse aliquando quosdam fideles de Ecclesia, qui tamen non sunt glorificandi.

Quidam de Ecclesia pereunt.

In idem recidit explicatio Aug. *collat.* 3., ubi considerat corpus Christi sub diversis statibus, tempore mortis, & tempore resurrectionis. Tempore mortis, vel passionis quasdam partes perdit sanguinis non pertinentes ad integritatem formalem, quæ non fuerunt glorificatæ, in altero sensu ad rem præsentem currit assimilatio: sicut in corpore naturali Christi non erant, nisi membra pura, Ita intra Ecclesiam non sunt, nisi membra fide sana, & pura unita. Ceterum non in omnibus currit paritas.

34 OBJIC. XI. Ecclesia secundum Patres comparatur fonti signato: Cant. 4. *Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus*; sed Ecclesiam esse occlusam nihil aliud est, quam clausam esse alienis a Christo: esse obsignatam, quam ad æternam gloriam prælectam, juxta illud Apocal. *Nolite nocere terra, & mari &c. quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum*; ergo soli electi sunt membra Ecclesiæ. Maj. habetur apud Cyprianum *Epist.* 76., & minor simul -- Conclusus hortus est sponsa Christi, quæ est Ecclesia; patere res clausa alienis, & profanis non potest.

August. contra Donatistas *lib.* 5. *cap.* 27. -- Hoc intelligere non audeo, nisi in sanctis, & justis -- Item -- Fons signatus, in illis videlicet justis, qui in occulto Judæi sunt circumcisione cordis &c., in quibus est numerus certus prædestinatorum &c. -- Et *lib.* 6. *cap.* 3. -- Illa autem columba &c. Hortus &c. non intelligitur, nisi in bonis, & sanctis, & justis; idest non tantum secundum operationes munerum Dei, malis, bonisque communes; sed etiam intimam, & supereminentem Spiritus Sancti gratiam habentibus, quibus Dominus dicit; si cui dimiseritis peccata, dimittentur ei -- Greg. Magn. *in eundem locum* -- Hortus, Sancta Ecclesia existit, quia, dum populos multos in fide gignit, quasi flores pulchros bona terra emittit; qui hortus conclusus bene dicitur, quia charitatis vado circumquaque munitus, ne intra numerum electorum reprobus aliquis ingrediatur.

RESP. con. maj. Sed neganda est applicatio in min. posita. Hortus conclusus dicitur Ecclesia, & fons signatus ratione status, quia nullus extra Ecclesiæ semitas salvatur. In Ecclesia est fons gratiarum, videlicet Sacramentorum Christi sanguine obsignatorum. Ceterum similitudo ipsa veritatem catholicam evincit. In horto etiam concluso noxiæ nutriuntur herbæ, quæ projiciuntur ab horto. Ab eadem terra producuntur flores, qui non omnes in fructus maturescunt: Virgulta plantatur, quæ exsiccantur: alia inseruntur in bonas olivas, quæ silvescunt.

Ecclesia hortus conclusus.

Nunc ad Patres. Cyprianus pro alienis intelligit Hæreticos, vultque ostendere Baptisma a Novatianis collatum esse reiterandum; utpote a profanis, idest, Hæreticis administratum, licet in hoc deceptus. Aug. 1. loco: loquitur de membris Ecclesiæ secundum præscientiam, non vero de membris secundum existentiam. Clarus est locus, si advertantur concomitantia -- Sunt enim, quidam ex eorum numero, qui adhuc nequiter, aut etiam in hæresibus, vel in gentium superstitionibus jacent; & tamen illos novit Dominus; qui sunt ejus; namque in illa ineffabili præscientia multi, qui foris videntur, intus sunt; & multi, qui intus videntur, foris sunt -- Ecce quam clare loquitur sub statu præscientiæ.

Secundo loco pariter de membris sub statu præscientiæ loquitur, ponitque malos in Ecclesia actuali, licet ad Sanctam Ecclesiam non pertineant finaliter. Dubito tamen pro bonis, & justis Aug. non intelligere sanctitatem personalem, sed ministerialem munerum sublimiorum Ecclesiæ, ut videtur sonare illa adversativa, *non tantum*, sed &c.

Gregorius loquitur secundum præscientiam, non autem secundum præsentem justitiam, quo sensu pariter loquitur 28. *Moralium cap.* 9., ubi dicit electos -- Intra mensuram ejus contineri: extra eam esse omnes reprobos -- Ceterum alibi nobiscum sensit Sanctus Doctor, ut *homil.* 38. *in Evangelia* -- Terrere autem vos non debet, quod in Ecclesia, & multi mali, & pauci sunt boni -- Et *hom.* 11. -- Ecclesia, nunc bonos, malosque communiter, quasi permixtos pisces fidei sagena nos continet, sed littus indicat, quid Ecclesiæ sagena trahebat --

35 OBJIC. XII. Congregatio electorum est societas prædestinatorum; sed Ecclesia est congregatio electorum secundum Clementem Alexandrinum *lib.* 7. *Strom. fol.* 239. -- Non enim hunc locum, sed electorum congregationem appello Ecclesiam -- Item *f.* 265. -- Ex iis, quæ dicta sunt manifestum esse existimo, unam esse veram Ecclesiam eam, quæ vere est antiqua, in cujus catalogum

„ rese-

„ referuntur ii, qui sunt justi, secundum „ propositum -- Item -- Congregat eos, qui „ jam sunt ordinati, quos prædestinavit Deus, „ cum eos justos cognovisset ante mundi con„ stitutionem -- .

RESP. negando min. Non enim Clemens discordat a scripturis, & ceteris Patribus. sed solum vult prædestinatos esse membra Ecclesiæ solidiora, & velut ossa, quæ finaliter non conteruntur; ceteros autem esse membra molliora, & velut carnes, quæ calore per partes dissolvuntur. Accipe verba Sancti Præsulis f. 258. -- Corpus autem allego„ rice Domini dicitur Ecclesia, spiritualis, & „ Sanctus Chorus, ex quibus ii, qui vocan„ tur solum nomine, vivunt autem non ex „ ratione, sunt carnes .... Fornicatur enim „ in Ecclesiam ejus quoque corpus, is qui „ gentiliter vivit in Ecclesia, sive in facto, „ sive in verbo, sive etiam in ipsa cogitatio„ ne -- Apud Gravinam *cap. 2. de mem. Eccl. a.* 4. Qui ergo vivunt secundum carnem, caro sunt in corpore Ecclesiæ.

Ecclesiæ membra diversa ratione;

Nunc ad singulos textus. In primo pro electis non intelligit prædestinatos, sed vocatos in Ecclesiam, qua vocatione distinguit fideles ab infidelibus *lib. 4. fol.* 127. -- Si au„ tem mali quidem homines nos multis esse „ visi sumus, si ipsi quoque novissent veri„ tatem, omnes quidem in viam iniiissent: „ non fuisset autem electio; sed enim nostra „ fides, cum sit lux mundi, arguit infidelita„ tem -- In secundo agit de prædestinatis, & statuit recenseri in Catalogo Ecclesiæ, quod non negatur, sed inde nequit inferri, nullum alium ad Ecclesiam pertinere: In tertio textu intendit ostendere Christum in Ecclesiam adunasse, quos suo decreto præscivit Deus futuros justos, ex quo habemus solam prædestinationem non constituere intra Ecclesiam, sed vocationem.

36 OBJIC. XIII. Illi soli sunt membra Ecclesiæ, qui mansuri sunt in Verbo Christi; sed hi sunt soli prædestinati; ergo. Prob. maj., & min. ex Aug. *lib. 3. de Doctrina Christiana cap.* 32., qui agens contra Ticonium, qui vocavit Corpus Christi bipartitum, ait -- „ Non debuit ita appellari; non enim revera „ Corpus Domini est, quod cum illo non „ erit in æternum -- sed nullos præscitus erit in æternum cum Domino; ergo. *Lib. de corept., & gratia cap. 9.* -- Quidam Filii Dei „ propter susceptam vel temporaliter gra„ tiam, dicuntur a nobis, nec sunt tamen „ a Deo -- Ibidem -- Non erant filii, etiam „ quando videbantur in professione, & no„ mine filiorum &c. Quia ergo non habue„ runt perseverantiam, sicut non vere disci„ puli Christi: ita nec vere Filii Dei fue„ runt, etiam quando esse videbantur, & ita „ vocabantur --

Lib. 4. contra Donatist. c. 3. -- Multi etiam, „ qui aperte foris sunt, & Hæretici appellan„ tur, multis, & bonis Catholicis meliores „ sunt; quid enim sint, hodie videmus; quid „ cras futuri sunt; ignoramus: & ideo qui„ dam, apud quem sunt præsentia, quæ ven„ tura sunt, etiam quod futuri sunt, jam „ sunt -- Deinde, de malis perseveraturis in malo ait -- Videntur esse in Ecclesia Dei, sed „ non sunt; imo, & contra Ecclesiam faciunt -- *Tract. 45. in Joan.* -- Deus cum Christo om„ nia nobis donavit: sed quibus nobis? Præ„ scitis, prædestinatis, justificatis, glorifica„ tis, de quibus sequitur apud Apostolum; „ quis accusabit adversus electos Dei? Novit „ Dominus, qui sunt ejus; Ipsæ sunt oves -- *Lib. 2. cap. 21. contra Cresconium* loquendo de præscitis habet -- Omnino quippe, Ista mon„ stra, absit, ut intra membra columbæ il„ lius unicæ computentur -- *Lib. 5. contra Donatis. cap.* 18. -- Qui seculo solis verbis, „ non factis renunciant, quomodo pertinent „ ad hujus Arcæ mysterium, in quibus non „ est conscientiæ bonæ interrogatio?

RESP. omnino cæcos fore declarandos, qui suspicantur Augustinum favere adversariis, cum hac de re ex professo impugnaverit Donatistas. Nec semel, sed sæpe docuit catholicam veritatem. In breviculo *collat. 3. c. 9., & lib. 2. contra Gaudentium cap.* 4. -- „ Nonne tibi venit in mentem de palea Do„ minicæ Areæ, idest Ecclesiæ, usque ad tem„ pus ventilationis in una permixtione tole„ randa? -- *Ennarat. in Psal.* 47. -- Quomodo „ ad aream, quamdiu trituratur, non solum „ grana, sed etiam palea pertinet? Numquid „ & ad Horreum pertinebit? In hoc medio, „ hoc est populi mali, & populus bonus, „ qui suscepit misericordiam Dei -- *Lib. 3. contra litteras Petiliani cap.* 2. -- Homo sum „ enim de area Christi. Palea, si malus; „ granum, si bonus. Non est hujus areæ ven„ tilabrum lingua Petiliani -- Ibidem urget similitudinem ovilis, In quo hædi, & oves, sagenæ in quo boni, & mali pisces: Agri in quo triticum, & zizania: domus in qua vasa in honorem, & in contumeliam: quorum separatio facienda est die novissimo, quando Ecclesia Militans cessabit. Et *cap. 9.* iterum inculcat -- Quamvis hædi simul cum ovibus „ pascantur, non stabunt ad dexteram. „ Quamvis simul palea cum tritico triture„ tur, non intrabit in horreum. Quamvis „ simul pisces mali cum bonis intra retia Do„ minica natent, non mittuntur in vascula.

Augustini sensus referuntur.

Tract. 6. in Joan. -- Nos fatemur in „ Ecclesia Catholica & bonos, & malos esse, „ sed tanquam grana, & paleam -- *Lib. 2. contra Gaudentium cap.* 5. -- Multo veriore „ venerabilis Cyprianus voce respondit: simul „ crescentia non perire frumenta, zizaniis „ non extra Ecclesiam, sed in Ecclesia consti„ tutis -- *Collat. 3. cap. 9.* -- Sic ostendentes „ Divina testimonia consonare, ut & illa, „ quibus commendaretur Ecclesia cum ma„ lorum commixtione, hoc tempus ejus signi„ ficarent &c. -- *In Ps. contra partem Donati tom. 7. in principio* -- Quisquis recolit Evan„ gelium, recognoscat cum timore. Videt „ reticulum, Ecclesiam: videt hoc seculum, „ mare: genus autem mixtum piscis, justus „ est cum peccatore: seculi finis est littus: „ tunc est tempus separare -- *De unit. Eccles. cap.* 14. -- Est alia similitudo apertissima „ de commixtione malorum, & bonorum in„ tra eandem Sacramentorum communio„ nem, & commixtionem, quam Dominus „ ipse & ponit, & exponit. Simile est &c. „ Nulla ergo malorum commixtio terret bo„ nos

„ nos -- *Epist.* 48. -- Ipsa est ergo Ecclesia, „ quæ intra lagenam Dominicam cum malis „ piscibus natat --

Lib. 18. *de Civit. cap.* 49. -- Multi re„ probi miscentur bonis, & utrique tam„ quam in mari, & utique inclusi retibus, „ indiscrete natant, donec perveniatur ad „ littus, ubi mali segregentur a bonis -- *Collat.* 3. *cap.* 8. *contra Donatistas* aperte idem promovet argumentum sagenæ, & agri, quo fatetur se victos tandem Donatistas fassos esse -- In Ecclesia esse permistos saltem occultos „ malos -- Et inculcans similitudinem ovilis, etiam visibiliter malos esse mistos, Donatistæ affirmarunt *Lib.* 3. *contra litteras Petiliani cap.* 28. -- Nam quæ alia causa fuit „ istis (*Donatistis*) emigrandi de domo Dei; „ nisi quia vasa facta in contumeliam (sine „ quibus, illa usque ad diem Judicii non „ erit) finxerunt se ferre non posse -- *Epist.* 162. -- Nemo delet de terra Ecclesiam Dei; „ ille totum orbem promisit, ista totum or„ bem replevit: & malos habet & bonos, sed „ nec in terris amittit nisi malos; nec in Cœ„ lum admittit nisi bonos -- *Conc.* 3. *in Psal.* 39. -- Suspicamini, quid vultis de nobis? Si „ boni sumus, in Ecclesia Dei frumenta su„ mus, si mali sumus, in Ecclesia Dei palea „ sumus, tamen ab area non recidimus -- Hæc delibasse sufficiat --

Ex quibus aperte habemus Aug. locis in objectione citatis solum velle, non esse vere filios, discipulos, oves eos, qui perseveraturi non sunt, veritate finis, esse autem veritate formæ. & loco cit. *de corrept., & gratia cap.* 9. explicat, qualiter dixerit non esse filios -- „ Non quia justitiam simulaverunt, sed quia in ea non permanserunt -- & loco cit. *de Doctrina Christiana* reddens etiam dicti sui rationem habet -- Nunc in uno sunt, non tamen „ semper in uno erunt: ipse est quippe ille „ servus commemoratus in Evangelio, cujus „ Dominus, cum venerit, dividet eum, & „ partem ejus cum Hypocritis ponet -- Alia loca dedimus, quibus manifeste Sanctus Doctor sub hac distinctione præscientiæ, & præsentis justitiæ eosdem docet esse, & non esse de Ecclesia. Videatur *tract.* 45. *in Jo. lib.* 5. *contra Donatistas c.* 18., & alibi sæpe.

37 OBJIC. XIV. ideo ex Sanctis Patribus videtur colligi reprobos esse de Ecclesia: quia similitudinibus utuntur Areæ, sagenæ, ovilis &c., sed hæ similitudines non intelliguntur de universali Ecclesia, sed particulari, & de prædicatione Evangelica: sic Polanus *in Vindicatione Matth.* 3., *&* 13., ergo &c.

RESP. conc. maj., sed neg. min. Clarissime enim loquuntur Patres de Ecclesia universali, & August. qui citatur ab Adversario *in Psal. contra partem Donati*, ibi loquitur de Area a Christo ventilata in Cruce, a Discipulis ejus collecta, qui tanquam semen erant, quod toto dispersum est Orbe, ut alia surgeret messis, quæ ventilanda est in fine.

Similitudines ad universalem Ecclesiam referuntur.

Augustinus agebat contra Donatistas contendentes in Ecclesia Catholica non esse tolerandos malos, & ideo solum apud se credebant esse Ecclesiam Catholicam. Ut eos convincat, ostendit in Ecclesia Catholica esse bonos, & malos, & ideo eorum non esse Catholicam; & cum urgeret non esse deserendam Ecclesiam propter malos, non recurrebant Donatistæ ad Ecclesiam particularem; sed potius negabant hoc esse scriptum. *Collat.* 3. *cap.* 9. *contra Gaudentium c.* 4. quare voluntaria omnino est hæc Hæretici interpretatio. Eodem modo falsa est secunda expositio propter idem momentum; & quia clare Patres Ecclesiam dicunt, non Evangelisationem. Deinde non aufugitur vis argumenti, quia similitudo fit in sagena, non simpliciter immissa in mare, sed congregante pisces bonos, & malos; ergo prædicatio Evangelica congregat bonos, & malos in unum, idest in Ecclesiam.

38 OBJIC. XV Potissima ratio incorporans Ecclesiæ est charitas: juxta illud August. *Psal.* 103. -- Charitas est fons proprius „ & singularis bonorum, cui non commu„ nicat alienus -- Sed Deus simpliciter diligit prædestinatos, secus reprobos: nam secundum omnem differentiam temporis diliguntur, etsi ad tempus contingat esse in peccato: E contra alii sunt simpliciter inimici, & secundum quid amici, etsi contingat toto tempore vitæ habere gratiam; ergo &c.

RESP. neg. min. Secundum præsentem justitiam simpliciter odio habetur peccator finaliter salvandus, & simpliciter diligitur justus, finaliter reprobandus: Quia objectum dilectionis est charitas actualis, & odii peccatum existens. Gratia est forma dans esse ordinis supernaturalis, & vere constituens filium: ab eo autem quod actu est, dicuntur membra Ecclesiæ, non ab eo, quod est in potentia. Simpliciter autem dicitur dilectus peccator salvandus in illo sensu, quatenus bonum diuturnum dicitur bonum simpliciter, comparative ad bonum melius brevi permanens. Mille autem anni hujus seculi sunt velut dies, quæ præteriit, comparative ad æterna secula, quibus electi indeficienti donati erunt felicitate.

Charitas actualis objectum dilectionis.

CONTROVERSIA IV.

AN CHARITAS SIT FORMA MILITANTIS ECCLESIÆ CONSTITUTIVA.

39 BOni, & mali alii sunt finaliter tales, alii temporaliter; In præcedenti Controversia demonstravimus in Ecclesia esse bonos, & malos finaliter. Nunc videndum est, an in ea sit etiam mistio bonorum, & malorum temporaliter; circa quod peculiaris est error quorumdam Hæreticorum, qui volunt peccatores non esse de Ecclesia, etiamsi prædestinati sint, sed solos bonos, etsi reprobos.

Ex antiquis docuerunt Novatiani magnos peccatores non esse de Ecclesia, contra quos insurgit Cyprianus *lib.* 4. *epist.* 2. Donatistæ vero quoslibet peccato lethali gravatos ab Ecclesia excludebant: contra quos Aug. *lib.* 3. *contra Petilianum cap.* 2. 9. 12. 28. *De unit. Eccles. cap.* 13. 15. 16. *Contra Donatistas post collationem cap.* 4. 6.

Hunc errorem secuti sunt Lutherani, ex

G Lu-

Luthero de servo arbitrio. Confessio Augustana *art.* 8. docet -- Non esse ullo modo Cur-„ pus Christi, qui impie vivunt -- Idem dixerat *art.* 7. Verba dedimus supra. Melancton *in Apologia confess. Augustana* habet -- „ Jubemur credere, quod sit Sancta Ecclesia „ Dei; impii vero non sunt Sancta Ecclesia „ Dei; immo additur communio Sanctorum, „ ut intelligatur Ecclesia sola Congregatio „ Sanctorum -- Idem sentiunt Centuriatores *Centur.* 1. *lib.* 1. *c.* 4. *de doctrina*, ubi veram Ecclesiam appellant justorum, falsam autem peccatorum.

Eadem vestigia premit Polanus apud Georgium Grossium *in Theatro Biblico*, *in Vindicat. cap.* 22. *Matth.*, & 8. *ad Romanos*, ubi -- Qui impius est, non est actu membrum „ Ecclesiæ -- Luthcranis fovit ova Erasmus, qui in dialogo, qui dicitur inquisitio de fide, ait -- Ab Ecclesiæ Consortio separatur, quil-„ quis admittit crimen lethale &c. Ecclesia „ non constat nisi ex bonis -- Et in cap. 3. Marci: *Ecclesia Christi neque surdos, neque cæcos, neque debiles, neque claudos recipit: hujusmodi enim recipit Synagoga*. Cujus doctrina a facultate Parisiensi fuit damnata.

Lutherani cū Donatistis conveniunt.

Quamvis revera Lutheranorum error idem sit, quem invenerunt Donatistæ, tamen, quia aperte tanquam Hæreticos agnoscunt a primæva ætate damnatos, quærunt suffragia, ut distinguantur. In primis proclamant eos Hæreticos, quia dicunt illos non admittere valida Sacramenta a malis Christianis administrata, quod Lutherani concedunt. Verum non fuit hæc sola hæresis Donatistarum, sed hanc etiam ducebant videlicet, impios ad corpus Ecclesiæ non pertinere, quod & Lutherani, qui inculcant eadem argumenta, quæ illi, ut videre est in Melanctone *in Apologia confessionis Augustana* -- Conveniunt huc similitudines Christi, qui „ clamat, bonum semen esse filios regni, & „ zizania esse filios Diaboli -- Cum urgerentur ab Augustino, *post Collat. cap.* 6. In Ecclesia esse zizania dicebant, sed pro agro mundum intelligendum. Idem esclamat Philippus ibidem -- Agrum mundum dicit esse, „ non Ecclesiam -- Insistente Augustino paritate Sagenæ, victi Donatistæ fassi sunt in Ecclesia malos, sed occultos, sicut occulti sunt pisces in reti, in mari. Idem Philippus docet -- Tectam esse multitudinem malorum, „ ne id scandalum, si mali innotescerent, „ offendat -- Idem Lutherus *de servo arbitrio*. Urgente Aug. collat. tertiæ diei parabolam Areæ, in qua paleæ non occultantur, & ovilis, in quo Hædi noti sunt, primum dicebant non esse in Evangelio, secundo non respondebant, donec testibus adductis, etiam manifestos peccatores coacti sunt fateri fore de Ecclesia. Non possunt ergo sententiam declinare Lutherani. Quare inhærendo vestigiis Sanctorum, videndum est, an lethali infecti crimine sint de Ecclesia? Si non sunt, charitas est de constitutivo Ecclesiæ, secus si sunt.

Dicendum charitatem non esse de constitutivo Ecclesiæ.

40 PROB. I. Eadem est substantialiter Ecclesia, quæ nunc est, cum ea, quæ sub lege, sed illa erat peccatoribus mixta, ergo & nostra. Maj. patet: substantiale enim constitutivum servatur integrum sub utroque statu. Minor Isaiæ 64. v. 6. habetur: *Peccavimus &c., & facti sumus, ut immundi omnes &c. iniquitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos*; sed hoc non obstante erant de Ecclesia, ideo subditur: *Ecce respice: populus tuus omnes nos*. Et Jeremiæ 5. v. 31. *Prophetæ prophetabant mendacium, & Sacerdotes applaudebant manibus suis, & populus meus dilexit talia. Quid igitur fiet in novissimo ejus*: Ubi habes bonorum mixturam, & malorum usque ad novissimum diem. Versat ad rem argumentum hoc August. *de Unitate Ecclesiæ c.* 13., & *post collat. c.* 20.

Vetus Ecclesia substantialiter eadē cum nova.

41 PROB. II. Multitudo, in qua sunt contumaces corrigendi, & puniendi, non solis constat justis, sed Ecclesia est hujusmodi: Matth. 18 *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum &c. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos &c. Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ*. Ecce Ecclesiam esse statum, in quo necesse est haberi scandala, ad quorum emendationem non sufficiat privata correptio, nec coram testibus.

Scandala sunt in Ecclesia.

42 PROB. III. In cœtu, in quo est necessitas, & præceptum dimittendi peccata, sunt peccatores; sed in Ecclesia Militante est necessitas, & præceptum dimittendi peccata; ergo in ea sunt peccatores. Prob. min. Matth. 6. v. 14. docens Christus Ecclesiam modum orandi, jubet postulare remissionem peccatorum: *Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater Cœlestis*. Matth. 18. assimilatur Regnum Cœlorum homini Regi, qui posuit rationem cum servis suis, inter quos unus est, qui debet decem talenta. Et ibidem petenti Petro: *Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Cui Dominus: non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies*. Quibus explicatur frequentia peccandi, & dimittendi.

In Ecclesia præceptum ad dimittendi peccata.

43 PROB. IV. Societas, in qua sunt instrumenta purgativa peccatorum, includit peccatores, sed Ecclesia est hujusmodi, nam in ea datur Sacramentum pœnitentiæ institutum pro remittendis peccatis a fidelibus commissis: Joan. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*. Et Jacobi 5. *Confitemini alterutrum peccata vestra*; ergo &c.

In Ecclesia est reconciliatio.

44 PROB. V. Præcipua membra Ecclesiæ sunt Præsules, Ephes. 4. *Posuit primum Apostolos &c., Pastores, & Doctores*; sed in Ecclesia sunt mali Præsules, cum dicat Christus Matth. 23. v. 2. *Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi: omnia quæcumque dixerint vobis, servate, & facite; secundum opera verò eorum nolite facere*. Si audiendi sunt, utique de Ecclesia sunt. Et cap. 24. describitur servus a patre familiæ constitutus multorum reus criminum: *Si autem dixerit malus servus ille in corde suo: moram facit Dominus meus venire: & cœperit percutere conservos suos, manducet autem, & bibat cum ebriosis*; ergo Ecclesia peccatores in suo complectitur sinu.

Pastores quandoque mali.

45 PROB. VI. Septem Ecclesiæ, quibus scribit Joannes Apocal. 2., & 3. sunt par-

tes

ces veræ Ecclesiæ Dei, sed in illis plura erant digna reprehensione, & in ipsismet Præsulibus: ut habetur de Angelo Sardis -- Scio opera tua, nomen habes, quod vivas, & mortuus es. Et Paulus 1. ad Corinth. 1. conqueritur, quod inter ipsos sint contentiones, & cap. 5. *Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes &c., & vos inflati estis, & non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestrum, qui hoc opus fecit*. Hi de Ecclesia erant, quam Dei appellat Apostolus; de Ecclesia erat ille incestuosus, quem jubet separari per excommunicationem; de Ecclesia sunt, de quibus cap. 11. *Ideo inter vos multi infirmi, & imbeciles, & dormiunt multi*: Quia indigne manducabant Corpus Christi; de Ecclesia erant, quibus præcipiebat, ut seipsos probarent pœnitentiâ, abluendo peccata, ni de pane Eucharistico comederent: & si peccatores de Ecclesia non essent, inane foret præceptum. Quod si in Ecclesia particulari peccatores sunt, illis non caret universalis, sub se continens singulares.

Apud Corinthios contentiones.

Agnovit Calvinus vim argumenti *lib. 4. institut. c. 1. §. 14.* probans non esse ab Ecclesia recedendum propter peccatores -- Quid, „ si Apostoli sententia quoque occurrit, inter „ Corinthios non parvuli erraverant; sed to- „ tum prope corpus labes occupaverat. Non „ una erat peccati species, sed plurimæ. Ne- „ que levia erant errata, sed horrenda quæ- „ dam flagitia. Non solum erat morum cor- „ ruptio, sed doctrinæ. Quid hic Sanctus „ Apostolus Ecclesiam Christi, Sanctorum- „ que societatem agnoscit? &c.

Hæreticorum confessio.

Calvino consentiunt Lutherani, quatenus docent justum in quolibet opere peccare: Sine bonis operibus homines esse filios Dei; sed per ipsos solum filii Dei sunt incorporati in Ecclesia; ergo mali, & peccatis gravati, bonis operibus destituti de Ecclesia sunt. Hinc confessio Aug. *cap. 8.* habet -- Cum in hac „ vita admisti sint Ecclesiæ multi mali, & „ Hypocritæ, qui tamen habent societatem „ externorum signorum cum Ecclesia -- Philippus Melancton *in Apologia* -- Dicimus sane, „ & nos Ecclesiam esse vivum Corpus Chri- „ sti, quod Spiritu Dei vivificatur, & regi- „ tur; sed non oportet omnia membra vive- „ re vita charitatis -- Similia alii.

46 PROB. VII. Patrum auctoritate. Cyprianus *lib. 3. epist. 2.* -- Nam & si vi- „ deamur in Ecclesia esse zizania, non tamen „ impediri debet, aut fides, aut charitas no- „ stra, ut quoniam zizania esse in Ecclesia „ cernimus, ipsi de Ecclesia recedamus -- Qua auctoritate usus est August. contra Donatistas *in Brevic. cap. 8.*, & obmutuerunt. Et Origenes *homil. 21. in Josue* -- Non est „ possibile ad liquidum purgari Ecclesiam, „ dum in terris est, ita ut neque impios in „ ea quispiam, nec peccator residere videa- „ tur; sed sint in ea omnes Sancti --

Chrysostomus *Psal. 39.* -- Nec ea per- „ fectis quidem constat universa Ecclesia, sed „ habet eos etiam, qui otio, & socordiæ se „ dedunt, & libenter serviunt voluptatibus: „ & quoniam est unum corpus tanquam ea „ una persona, hæc & illa pronunciat -- scilicet, Davidis *multiplicata sunt super capillos &c.* Hieronymus *in cap. primum ad Ephes.* -- Quomodo enim corpus plurima habet sibi „ subjecta, a quibus sunt nonnulla vitiosa, „ & debilia, ita & Dominus noster Jesus „ Christus, cum sit caput Ecclesiæ, habet „ membra, omnes (qui in Ecclesia congre- „ gantur) tam Sanctos, quam peccatores -- Et in Dialogo contra Luciferianos, comparat Arcæ Noe, in qua sunt pardus, hædi, lupus, & agni -- Ita, & hic justi, & pecca- „ tores -- Gregorius *homil. 12. in Evang.* -- „ Quia mali cum bonis, & reprobi cum ele- „ ctis admisti sunt, recte similis Virginibus „ prudentibus, & fatuis esse perhibetur -- idem *lib. 6. Moralium, cap. 1., & 37. c. 2.* Fulgentius *lib. de fide ad Petrum cap. 43.* -- „ Firmissime tene, & nullatenus dubites, „ aream esse Catholicam Ecclesiam, & intra „ eam usque ad finem seculi frumento mistas „ paleas contineri, idest bonis malos, Sacra- „ mentorum communione misceri --

Reliqui Patres in eandem consonant sententiam, quorum mentem assecutus est Aug. pluribus in locis, & potissimum *serm. de tempore 107.* -- Habet Ecclesia in se fortes, ha- „ bet infirmos, habet justos, habet injustos-- *Lib. de catechizandis rudibus cap. 17.* -- Sicut, „ qui propterea volunt esse Christiani, ut, „ aut promereantur homines, a quibus ter- „ restria commoda expectant, aut quia of- „ fendere nolunt, quos timent; sed isti re- „ probi sunt, etsi ad tempus eos portet Ec- „ clesia, sicut area usque ad tempus venti- „ lationis paleam sustinet -- Et *tract. 61. in Joan.* explicans illud: *prodierunt ex nobis*, ait -- Utrumque verum est, & ea nobis, & non „ ex nobis: secundum aliud ea nobis, secun- „ dum aliud non ex nobis: secundum com- „ munionem Sanctorum ea nobis: secundum „ suorum proprietatem criminum non ea no- „ bis -- In brevic. *collat. 3. cap. 10.* inculcat exemplum Arcæ Noe -- Hoc etiam significasse, „ quod corvus avis immunda, exierit de Ar- „ ca, & non redierit, qua tamen Arca exeun- „ te corvo, non utique omnibus immundis „ animalibus caruit, sed in ea fuerunt, & „ munda, & immunda usque ad diluvium: „ Sicut in Ecclesia boni, & mali usque ad „ seculi finem -- Item refert exemplum Prophetarum, qui in eodem Templo simul, &c. Ecclesia cum Impiis misti vivebant -- Quod „ unum Templum fuerit, quo universi ute- „ bantur, nec quemquam Prophetarum, qui „ tanta dixerunt in malos, constituisse sibi „ aliud Templum, Sacrificia, Sacerdotes -- Exemplum habet Zachariæ, Elisabeth, Annæ Viduæ, Simeonis, & Joannis, qui simul cum pessimis Hebræorum, ad unam pertinebant Ecclesiam: his ergo, & aliis habemus perditam causam Donatistarum simul, & Lutheranorum, immo & Calvinistarum, qui omnes idem sentiunt.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

47 OBJIC. I. Sicut necesse est adimpleri Prophetarum oracula de Christo, ita quæ de ejusdem Ecclesia; sed a Prophetis prædictum est in Ecclesia nullum fore impium;

pium; ergo Ecclesia non est mixta bonis, & malis. Min. habetur Isaiæ 52. *Non adjiciet ultra, ut pertranseat per te incircumcisus, & immundus*. Et ver. 11. præcipitur separatio ab Impiis: *Recedite; recedite, exite hinc, pollutum nolite tangere, exite de medio ejus, mundamini, qui fertis vasa Domini*. Loqui autem de Ecclesia Christi demonstrat contextus, in quo plura sunt ad legem gratiæ pertinentia: demonstrat Ecclesiæ sensus, quæ utitur hoc capite in præviis solemniis ad adventum Domini, quod & faciunt Patres, demonstrat Paulus, qui ad Romanos 2., & 10., & 2. ad Corinth. 6. assumit capitis hujus doctrinam: multo minus negari potest pro immundis accipi pravos homines. Separati sunt ergo ab Ecclesia Impii, nec ad eam pertinent.

RESP. neg. min. Locus in ejus probationem adductus duplicem habet sensum: historicum, & moralem: (ut Cyrillus in hunc locum). Et secundum utrumque nobis non officit. In sensu historico agit Propheta de temporali persecutione Hebræorum, & vaticinatur a solutione captivitatis Babylonicæ non passuros molestiam ab infidelibus inimicis, nec vastandam, contaminandamque Jerusalem. Sancti enim nihil magis timebant, quam transitum hujusmodi incircumcisorum per sancta loca, & in eodem sensu historico ly *recedite* est adhortativum verbum, quo monet captivos, ut statim a Babylone exeant, statuta liberatione.

Incircumcisi, & immundi quinam sint.

Sensus mysticus multiplex est: secundum anagogism loquitur de Ecclesia triumphante, in qua nullus est immundus, cum nihil coinquinatum introire possit -- Non est ergo tem„ pus (*idest præsentis vitæ*), quod prædictum „ est, dicente Propheta, non adjiciet ultra „ per te transire immundus, & incircumci„ sus, nunc ergo transeunt vel occulti. Nam „ & hoc ipsum, quod ait, non adjiciet ultra, „ ostendit eos prius solere transire, non am„ plius transituros -- Aug. *post collat.* 9., quibus ostendit in hoc seculo Militantem Ecclesiam recipere immundos, secus Triumphantem. Illa vero *recedite &c.* intelliguntur de imitatione morum; unde subjungit ad illud *recedite collat.* 3. *cap.* 9. -- Idest, discerna„ mini, aliter vivendo, & immunditiæ non „ consenseritis --

In sensu allegorico pro incircumcisis, & immundis veniunt Infideles, & Hæretici, quibus velut instrumentis utuntur Dæmones ad devastandam persecutionibus Ecclesiam; sed non pertransibunt, idest, non prævalebunt: *Et portæ inferi non prævalebunt adversus eam*.

Item pro incircumciso, & immundo venit gentilitas, quæ amplius non pertransibit, idest, non deseretur; quia lex Christi nullum genus hominum rejicit: in Christo enim Jesu nulla est distinctio Græci, & Judæi, viri, & mulieris: unde prima ad Corinth. 7. *Circumcisus vocatus est? non adducat præputium. In præputio aliquis vocatus est? Non circumcidatur*. Illa verba *exite, recedite &c.* intelliguntur, & de particularibus fidelibus, & de Apostolis, de primis, ut recederent ad infidelibus, suscepta Christi fide: 2 Corinth. 6. *Nolite jugum ducere cum infidelibus*: De secundis, ut exirent ad gentes evangelizaturi; nullum discrimen habentes inter gentes, & Judæos, sicut præceperat Dominus, & derelinquerent Judæos, velut pollutos, obstinatos Verbo Dei, & ad Gentiles transirent &c.

48 OBJIC. II. Illi sunt membra Ecclesiæ, qui sunt de populo Christi; sed soli justi prædicuntur de populo Christi: Ezech. 31. v. 23. *Emundabo eos, & erunt mihi populus, & ego ero eis Deus &c. dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum, & tabernaculum meum in eis, & ero eis Deus, & ipsi erunt mihi populus*. Porro vaticinium esse de Christi Ecclesia adeo clarum est, ut non tam videatur Prophetia, quam veritas ipsa.

RESP. neg. min. Nec id intendit Propheta; prædicit quidem statum legis gratiæ, non tamen solos justos in eo reponit: vult futuram Ecclesiam esse sanctificationis locum; quia in ea constituit Deus instrumenta sanctificativa; emundavit omnes, quia omnes sanguine suo Dominus redemit, & instituit Baptismum, lavacrum regenerationis; in quo omnes abluere possunt sua crimina: Act. 22. v. 16. *Baptizare, & ablue peccata tua*: asseritque ibidem Propheta, quod non amplius erunt duo Regna, sed unus Pastor, & unus populus, quia Christus fecit ex utroque lapide unum, videlicet ex gentilitate, & judaismo. Sanctificatos in Christo Jesu vocat Corinthios Apostolus, quos de gravibus arguit.

Ecclesia locus sanctificationis.

49 OBJIC. III. Hi, quos Christus non recipit in Ecclesiam, de Ecclesia non sunt; sed impios in Ecclesiam non recipit, secundum Prophetiam Aggæi 2. ubi de Ecclesia Christi prophetans proposita quæstione, an pollutus in anima, si tetigerit panem, pulmentum, vinum, oleum &c. contaminabitur? Respondentibus Sacerdotibus affirmative, subdit: *Sic populus iste, & sic gens ista ante faciem meam, dicit Dominus: & sic omne opus manuum eorum, & omnia quæ obtulerunt ibi, contaminata erunt*. Quibus ostenditur Deum respicere, & recipere solos ab Immundis separatos.

RESP. neg. min. Quam non evincit auctoritas Aggæi, qui loquitur de recessu per imitationem: de separatione per diversitatem morum, ut scilicet boni malorum opera non exerceant. Quem locum versans Augustinus *post collat. cap.* 20. retorquet in adversarios ostendendo ex littera Prophetæ prohiberi unitatem morum inter mundos, & immundos, non tamen fieri duos populos, nec duo Regna, quia tam boni, quam mali idem Templum habebant, eosdem Sacerdotes, idemque Altare, quod fuse prosequitur Sanctus Doctor, & exemplis demonstrat: sed sequentia sufficiant -- Sic, & Aggæus noverat duos „ populos in uno populo, unum Templum „ intrantes, sub uno magno Sacerdote vi„ ventes, & alterum ostendebat immundum, „ alterum ad immundum accedere prohibe„ bat: & tamen nec illos, nec seipsum ab „ eodem Templo, & ab iisdem altaribus „ separabat; ergo spiritalem prohibebat ac„ cessum, consensionemque factorum, quod „ & ipsa verba clamant --

DICES. Si prohiberet Deus solam spiritarita-

ritalem separationem, non vetasset Prophetæ comedere panem in Samaria, ubi erant pessimi Israelitæ juxta illud 3. Reg. 13. *Non comedes panem, neque bibes aquam*. Cum ergo corporalis interdicatur conversatio, signum est, malos non misceri bonis in Ecclesia.

RESP. neg. ant. Tum, quia crimen ad quod arguendum venerat, pertinebat ad Idololatriam: nam constituerat Rex vaccas esse adorandas, & erexerat altare; cum infidelibus autem non datur unitas in Ecclesia: tum quia (estque litteralis sensus) præcepit hoc Deus in pœnam ipsorum, qui peccaverant, ut hinc agnoscerent culpæ gravitatem. Ita Aug. *loco cit.* Ceterum non erat diversi generis Ecclesia sub illo Propheta, ac sub Moyse, Samuele, & David, & tamen sub Moyse erant quidam Deum offendentes, quidam Deo placentes: de gravissimo scelere redarguerat Samuel Saulem, & nihilominus ivit cum eo ad sacrificium, quem æterna sententia damnaverat Deus. Similiter David in idem Templum ad sacrificia cum malis ingrediebatur.

50 OBJIC. IV. Si Ecclesia Christi est tota pulchra, & maculam non habens, si perfecta, & decora, amica, & columba, non habetur mixtura bonorum, & malorum; sed ita est; Cant. 4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te*; & cap. 6. *Una est columba mea, perfecta mea*; ergo. Maj. clara est; ubi enim totum est pulchrum, non potest ei assignari pars aliqua turpis: perfectum siquidem est, cui nihil deest: Et ideo ex hoc concludit Aug. *tract. 6. in Joan.* malos non esse membra Ecclesiæ -- Quæro, utrum ad hu„jus columbæ membra pertineant avari, ra„ptores, subdoli, ebriosi, flagitiosi? membra „sunt columbæ hujus? Absit, inquit: & re„vera fratres, quis hoc dixerit, ut nihil aliud „dicam? Raptores solos si dicam membra, „accipitris possunt esse, non membra colum„bæ. Milui rapiunt, accipitres rapiunt, cor„vi rapiunt, columbæ non rapiunt, non di„laniant -- *Lib. 4. contra Donatistas cap. 3.* -- „Quod, si in ista Ecclesia non sunt mali, „ad cujus membra non pertinent, non sunt „in Ecclesia, de qua dicitur: una est colum„ba mea; una est matri suæ; ipsa est enim „sine macula, & ruga; aut asserat, qui pos„sunt hujus columbæ membra esse? Qui se„culo verbis, non factis renunciant -- Ejusdem sensus videtur esse Cyprianus *lib. 4. epist. 4.*, cujus verbis addit August. -- Quod si eos „in suis membris, nec illa columba cogno„scit -- Non ergo mali sunt de Ecclesia.

RESP. neg. maj. Stat enim Ecclesiam taliter nuncupari, & tamen in ea misceri malos: Etenim Cant. 1. dicitur: *Nigra sum, sed formosa, sicut tabernacula Cedar*, ubi Aug. *lib. 3. de Doctrina Christ. cap. 32.* quomodo nigra, & formosa? Non dicit fui, sed sum -- „Utrumque se esse dicit propter temporalem „unitatem, intra una retia piscium bono„rum, & malorum -- Et Cant. 2. *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias*, Ad hæc Aug. *de unitate Eccl. cap. 13.* qua ratione hoc intelligitur? -- Unde appellat „spinas, nisi propter malignitatem morum? „Unde filias, nisi propter Communionem „Sacramentorum? -- & cum eodem bene advertendum est, non dicere Scripturam in medio alienarum, sed filiarum, ut intelligamus male viventes etiam in Ecclesia esse. Quo vero sensu explicentur præcitata in objectione; alii alia dicunt.

Quidam distinguunt in eadem Ecclesia una, & universali, tres velut partiales congregationes, unam prædestinatorum, ad quam non pertinent reprobi, perfectorum aliam, a qua excluduntur imperfecti, tertiam mixtorum, in qua boni, & mali. Ratione primæ velut congregationis verificatur, quod sit gloriosa, ratione secundæ, quod tota pulchra sit, ratione tertiæ, quod sit nigra, & formosa. Verum abstinendum est ab hac doctrina propter Hæreticos consimiliter discurrentes contra fidem, propter Patres, qui nusquam duas admiserunt Ecclesias, licet diversos status vellint. Unde Aug. redarguit Ticonium, ea quod dixerit corpus Christi bipartitum, propter rationem: nam istæ diversæ congregationes sic descriptæ se totis differunt; habet enim diversa constitutiva essentialia, ut patet, exiguntque proinde diversa proprietates, & signa, ac proinde non possunt constituere unam Catholicam Ecclesiam.

Quidam figuram synecdoche ibi intelligunt, eamque dicunt pulchram, perfectam, ratione partis principalioris, qualis sunt justi: sicut Civitas Januensis dicitur opulenta, licet in ea non desint pauperes, & mendici. Verum non videtur verificari particula negativa, quæ distribuit de singulis: & *macula non est in te*: Ut stemus in exemplo; propter potiorem partem non recte diceretur: Civitas Januensis tota dives est, & non est pauper in ea: non inficias imus in Scripturis quandoque similes usurpari locutiones; dicebat enim Paulus Phil. c. 2. v. 21. *Omnes quæ sua sunt quærunt*; & tamen erant nonnulli quærentes, quæ Jesu Christi: & 1. Corinth. 10. *Patres nostri mare transierunt*; cum & filii, & matres transierint: hic dicendi modus non est reprobandus.

Quidam credunt denominationem pulchri, secundum totum tribui Ecclesiæ ratione diversarum statuum, & temporum, quæ habuit, sub quibus semper fuerunt Sancti, & viri perfecti, & Martyres. Quidam unam faciunt Ecclesiam Militantem, & Triumphantem, unitate successionis: quia statui viæ succedit status patriæ; & Triumphanti accomodant privilegia recitata Cant. 4., & 6. Quidam ad comparativum sensum accurrentes, totam pulchram appellant relativa ad ceteros hominum cœtus, qui in mundo sunt; his tamen prætermissis.

51 Dicendum est omnimodam puritatem Ecclesiæ tribui, & perfectionem, propter legum justitiam, quibus alligantur singula membra, propter dogmatum integritatem, quibus singuli fideles credunt, propter Sacramentorum excellentiam, quibus universi de Ecclesia indigent, propter capitis Christi sanctitatem, cui, quotquot sunt, tenentur subdi, propter ordinis Hierarchici dignitatem, cui secundum diversos respectus singuli orthodoxi inseruntur; personales verò defectus non redundant in denominationem Ecclesiæ;

Ecclesia cur sancta, cum plures habeat peccatores?

clesiæ; denominatio enim a constitutivis, & forma desumitur.

A Augustinum nobiscum sentire mox vidimus. Ceterum, quæ primo loco ponuntur, non sunt Aug. asserentis, sed interrogantis, & ad hominem arguentis contra Donatistas, qui asserebant eorum Ecclesiam esse columbam, nullum malum admittentem. *Tract. 6. in Joan.* eos revincit, quod ad columbam non pertineant raptores milvi &c. deinde petit; an inter ipsos vel unus raptor sit, vel fuerit; si concedunt, urget, cur non rebaptizent ab illo baptizatum; cum non sit a columba; si negant; urget facta, & demonstrando inter ipsos esse malos, insolubiliter probat teneri ipsos B asserere in Ecclesia Catholica misceri malos, & concludenter ait -- Quid ergo fratres, quid „ dicimus? mali, & boni sunt in Ecclesia „ Catholica &c. nos autem fatemur in Ec„ clesia Catholica & bonos, & malos esse, „ sed tanquam granum, & paleam -- Videatur ibid.

Secundo loco *in object. cit.* pariter ad hominem arguit contra Donatistas ex doctrina Sancti Cypriani *lib. 5. Epist. 4.*, quem sequebantur circa Baptismum collatum ab Hæreticis, sic acutissime discurrens: non valet per Cyprianum baptismus ab Hæretico, quia non est membrum columbæ non habentis macuC lam, atque rugam; sed per Cyprianum neque illi, qui verbis seculo renunciant, sed non factis, membra sunt hujus columbæ; cum maculati sint, & tamen ipse non rebaptizaret, si redirent ad legis observantiam, ab eis baptizatos; ergo neque baptizati ab Hæreticis rebaptizandi sunt. Quando verò dicit malos non esse membra columbæ, loquitur de membro vivo finaliter. Si volumus attendere ad id, quod asserit *lib. 2. retract. cap. 18.* dicens, quod -- Ubicumque in libris contra Donati„ stas commemoravi Ecclesiam, non haben„ tem maculam, aut rugam, non sic acci„ pienda esse, quasi jam Ecclesia talis sit, sed D „ quod jam præparetur, ut sit -- & hoc sufficit pro argumento ad hominem, Quia Hæretico suscipienti Sacramentum non prodest, ideo Hæreticus alteri non confert Sacramentum, ex Cypriano in hoc tamen decepto: sed neque membro non vivo prout sic prodest; ergo neque illud potest alteri conferre, quod negatur ab ipsis.

52 OBJIC. V. Obediens legibus, & Deum diligens, solum membrum est Ecclesiæ, Eccl. 47. *Filii sapientia Ecclesia justorum, & natio eorum, obedientia, & dilectio*; sed soli justi obediunt legibus, & Deum diligunt; ergo soli sunt membrum Ecclesiæ.

E RESP. neg. maj. Quam non evincit auctoritas inducta: ibi enim ponitur abstractum pro concreto, quod non raro fit in Scriptura; ut cum Paulus vocet Christum factum pro nobis peccatum; quia assumpsit naturam peccatricem, & onus satisfaciendi pro peccatis nostris: filii sapientiæ, idest veritati credentes, sunt de Ecclesia profitente justitiam, & natio eorum obedientiam, & dilectionem profitetur; non autem sensus est, quod singuli justi sint, & obedientes.

Filii Ecclesiæ dicuntur obedientes.

OBJIC. VI. Ecclesia comparatur pani, 1. ad Corinth. cap. 10. *Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus*; Sed panis non A constat paleis, & grano, sed solo grano; ergo Ecclesia solis bonis.

RESP. retorquendo argumentum. ideo panis sumus ex Paulo: *Quia omnes de uno pane participamus*, scilicet Eucharistia. At idem Paulus cap. seq. plures reprehendit indigne de hoc pane participantes, in pane alias non raro vel vitio hominum, vel negligentiâ, multa grana lolii, vel furfur miscentur. Paritas in eo stat, quod sicut panis ex pluribus granis conficitur, ita Ecclesia ex pluribus hominibus, media aqua Baptismatis, juxta Cyprianum *lib. 1. epist. 6.* -- Quan„ do Dominus corpus suum panem vocat, B „ de multorum granorum adunatione conge„ stum, populum nostrum, quem portabat, „ indicat adunatum --

Ecclesia pani comparata.

53 OBJIC. VII. Omnia membra Ecclesiæ in uno conveniunt spiritu, 1. ad Corinth. 12. *In uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus*; sed peccatores eo carent spiritu, quo vivunt justi; ergo peccatores non sunt de Ecclesia.

RESP. neg. min. Spiritus enim, quo in unum conveniunt membra, est fidei donum, & ideo accurate ponit Paulus: *In unum corpus baptizati sumus*. Tam peccatores, quam justi dono fidei gaudent, adeoque omnes sunt C de Ecclesia, licet justi præter spiritum fidei habeant etiam illum charitatis: Baptismus enim est Sacramentum fidei.

Per fidem uniuntur fideles.

54 OBJIC. VIII. Soli filii Dei sunt membra Ecclesiæ, ad Rom. 8. *Si quis spiritum Christi non habet, hic non est ejus*. Spiritus autem Christi est charitas: *Nam, qui spiritu Dei aguntur, hi sunt Filii Dei*. ibid. Sed peccatores non sunt filii Dei, 1. Joan. 3. *Omnis, qui non est justus, non est ex Deo*; ergo peccatores non sunt filii Ecclesiæ.

RESP. Pluribus titulis homo dici potest Dei filius, creatione, Deut. 32. *Nunquid non ipse est pater tuus, & creavit te?* RegeneraD tione, ad Gal. 3. v. 26. *Omnes enim filii Dei estis per fidem, in Christo Jesu*. Joan. 1. *Dedit eis potestatem, filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine ejus*. Adoptione, ad Rom. 8. v. 15. *Sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba Pater*. Imitatione, Matth. 5. *Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, ut sitis filii patris vestri*: Doctrinâ, quatenus Evangelium didicit, ad Galat. 4. *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis*: Ad hoc autem, ut quis sit membrum Ecclesiæ, non est necesse, quod sit filius Dei omnibus hisce modis, sed sufficit, quod E habeat filiationem regenerationis, & doctrinæ, videlicet, quod Christi doctrinam suscipiat, & susceptione Baptismatis illam profiteatur: illa vero adoptionis, & imitationis necessaria est, ut sit membrum fructiferum. Stat hinc, quod quis sit filius doctrinâ, & Baptismo, & a charitate deficiat; adeoque quod membrum sit Ecclesiæ.

Quis filius Dei multipliciter.

55 OBJIC. IX. De ratione membri alicujus corporis est communicare cum aliis membris, ad Rom. 12. *Multi unum corpus sumus in Christo; singuli autem alter alterius membra: habentes donationes secundum gratiam*,

tiam, qua data est nobis. Sed mali cum bonis non communicant, 2. ad Corinth. 6. *Qua enim participatio justitia cum iniquitate, aut qua societas luci ad tenebras*; ergo mali non sunt de Ecclesia,

Membra Ecclesiæ per fidem unita.

RESP. Communicant enim omnia Ecclesiæ membra secundum donationem fidei, & regenerationis, licet non omnia communicent secundum donationem gratiæ gratum facientis: neg. autem min. nam Paulus ibi loquitur de Infidelibus, ut patet ex textu: *Nolite jugum ducere cum infidelibus. Qua autem conventio Christi ad Belial? aut qua pars fideli cum infideli? quis autem consensus Templo Dei cum Idolis?* Infideles vero non sunt de Ecclesia, ideo ab illis facienda est separatio, quoad Doctrinam, Templum, & Altare, subdens: *Propter quod exite de medio eorum, & separamini*: Affertque Scripturam a nobis adductam ex Isaia *in 2. object.*

Quoniam tamen nonnulli pro infidelibus intelligunt fideles gentiliter viventes, idest, non observantes præcepta legis Divinæ, quam profitentur, & Paulus 1. ad Corinth. 5. vetat cum avaris, ebriosis, & similibus cibum sumere, dicendum est, separationem præcipi, quo ad imitationem; & quia in familiari conversatione conviviorum, & colloquiorum adest periculum, ne mali bonos trahant ad vitia sequenda; cap. 15. *Nolite seduci, corrumpunt bonos mores colloquia mala*; ideo vetat cum eis sumere cibum; sic respondit Donatistis Aug. *post collat. cap.* 5. -- Non ita polluunt „ mali bonos in eodem agro, in eadem area, „ in eisdem pascuis, in eisdem retibus con„ stituti, quia non eis communicant boni, „ sed Altari, & Sacramentis Dei: commu„ nicant autem malis, qui consentiunt ma„ lorum factis -- Et cap. 6. Scripturam Pauli explicat respective ad finem supplicii, vel præmii -- Nullam cum bonis habent mali „ participationem salutis, vel perditionis: „ quæ enim participatio justitiæ ad iniquita„ tem? Nullam habent cum bonis mali so„ cietatem Regni, aut ignis æterni: quæ „ enim societas luci ad tenebras? non habent „ mali cum bonis consonantiam vitæ, aut „ voluntatis: quæ enim consonantia Christi „ ad Belial? non habent boni cum malis par„ tem, nec in pœna criminis, nec in præmio „ pietatis; quæ enim pars fideli cum Infi„ deli? --

56 OBJIC. X. Ecclesia est mysticum Christi corpus, 1. ad Corinth. 12. *Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro*: & cap. 6. v. 15. *Nescitis, quoniam corpora vestra membra sunt Christi*; Sed peccatores non sunt Christi membra; ergo non pertinent ad mysticum Ecclesiæ corpus. Prob. Min.

Membrum Christi unitur Christo; sed peccator non unitur Christo; *Quia manet in charitate, in Deo manet*: Joan. 1. cap. 4. peccator charitate caret, & qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur 1. ad Corinth. 6. non ergo adhærent Christo; nam, qui adhæret Deo, unus spiritus est. Aliàs membra Christi sunt Templum Dei 2. ad Corinth. 6. v. 16. *Vos estis Templum Dei vivi*: At peccatores sunt domus Diaboli: Joan. 8. *Vos ex patre Diabolo estis*; ergo peccator non est membrum Christi.

Ecclesia mysticum Christi corpus.

RESP. Fide certum est Ecclesiam esse corpus mysticum Christi, ita dictum, quia Christus est caput influens dona gratiæ permanentia, ad proportionem corporis naturalis, in cujus membra influit caput, cum hac differentia, quod caput naturale influxum aliquem a membris recipit, secus caput mysticum Christus; in ceteris enim corporibus mysticis etiam caput indiget membris.

Inter membra vero corporis naturalis, & mystici, alia differentia occurrit; quod nullum naturale membrum unius corporis potest esse alterius membrum, ut inductione constat, nisi monstrum velimus admittere; ceterum membrum mysticum connaturaliter pertinere potest ad multiplex corpus, ut patet: idem homo, qua Catholicus, membrum est corporis Ecclesiastici, qua civis, membrum est Reipublicæ civilis: Idem homo, qua incola, est membrum unius civitatis, qua beneficium habens pertinere potest ad aliam, & datur casus, quo istæ civitates sint inter se adversæ; bona porro permanentia gratiæ sunt in triplici differentia, fidei, charitatis, & fruitionis; sicut bona vitæ sunt in triplici genere, vegetativæ, sensitivæ, & rationalis; vita vegetativa est fundamentum, & radix omnium perfectionum vitalium, non pertingentium ad sensitivum ordinem: sensitiva sensibilium, & rationalis rationalium; ita proportionabiliter in supernaturali ordine gratiæ; fides est radix, & fundamentum omnis supernaturalis perfectionis, juxta illud: *Fides est sperandarum substantia rerum*: Charitas est forma radicans omnes virtutes, & perfectiones frugiferas, & meritorias: *& si tradidero corpus meum, ita ut ardeam; charitatem non habuero, nihil mihi prodest*: Visio beata est forma radicans omne donum felicitans in æterna beatitudine; & sicut, quandoque vita vegetativa datur sine sensitiva, quandoque cum sensitiva, quandoque etiam cum rationali; ita quandoque fides est sine charitate, quandoque cum illa, & hæc quandoque cum clara Dei visione, Posita certa hac doctrina.

Christo unitur, qui credit.

RESP. ad 1. prob. Membrum Christi unitur Christo in uno credito, vel viso, concedo, in uno credito, & amato simul, vel viso, nego maj. sed peccator non unitur Christo, in uno amato, concedo, in uno credito, nego: una enim ex prædictis formis necessaria est, & sufficit, ut homo dicatur Christi membrum; sicut, ut planta dicatur viventis ordinis, unus sufficit gradus vitæ; & ut homo dicatur membrum Civitatis alicujus, sufficit incolatus, nec est necesse beneficii vinculum.

Ad 2. neg. conseq. Sicut stat, quod adulter adhæreat meretrici, & uxori secundum diversa, & quod idem civis sit unius civitatis titulo incolatus, & alterius etiam inimicæ causâ beneficii; ita stat, quod ratione fidei Christianus Christi sit, & unus cum eo fiat fidei spiritus, & adhæreat meretrici, voluptati inordinatæ deserviens: non enim sunt contradictoria secundum idem, sed penes diversa,

Idem potest esse Christi, & Diaboli membrum.

Ad 3. Idem Christi membrum est Templum Dei, quia in eo inhabitat per fidem, est Domus Diaboli, quia male vivendo imi-

tatur

tatur Diaboli opera: consonat, quod secundum rationem universalis formæ, membra ejusdem corporis conveniant ad invicem, & cum capite, & secundum rationes particulares contrarientur. Patet hoc in politicis: duo enim cives sunt ratione incolatus de una, & eadem civitate: possunt tamen ad invicem dissentire ob motiva singularia. Patet in naturalibus: duo membra conveniunt in identitate unius formæ communis dantis esse, & tamen qualitates patiuntur particulares contrarias: unum solidum est, aliud fluidum, unum calidum, aliud frigidum, ita in corpore Ecclesiæ bonus, & malus conveniunt in identitate formæ dantis esse Christianum, & contrariantur in qualitatibus particularibus justitiæ, & injustitiæ.

57 OBJIC. XI. Qui transfertur ad Synagogam Gentilitatis, non remanet Ecclesiæ membrum; sed lethaliter peccans transfertur ad Synagogam Gentilitatis; ad Rom. 2. *Si prævaricator es legis, circumcisio tua præputium facta est*: alloquitur Judæos pro statu nondum mortuo per Passionem Christi, & dicit Judæum, legis transgressorem, transferri ad gentilitatem: cui consonat Joan. Apocal. 2. de quibusdam Judæis male viventibus: *Blasphemaris ab his, qui dicunt se Judæos esse, & non sunt; sed sunt synagoga Satanæ*: nullus ergo in sensu composito peccati est de Ecclesia.

RESP. neg. min. (Nisi sit peccatum Hæresis) nec Paulus loquitur de translatione per mutationem Ecclesiæ, sed per imitationem; quatenus transgredienti legem fit inutilis circumcisio, sicut præputium ad salutem non prodest, quia non observat, quod circumcisione professus est: vultque demonstrare, ut docet D. Th. ad Rom. 2. lect. 4. circumcisione ad salutem non perducere adultum sine legis observantia. Locus Apocalypsis loquitur de Judæis professione talibus, sed non moribus, qui vocantur Synagoga Satanæ, idest adversans bono, non autem, quod extracti essent de Ecclesia; immo, quia de Ecclesia, & ab ipsis patiebatur secundum D.Th. ibidem Angelus Smirnæ tribulationem, & passurus erat gravissimam, utpote a domesticis, hinc est quod Glos. dicit -- Nulla pestis efficacior ad nocendum, quam domesticus hostis -- Nisi velis dicere: revera illos Judæos fuisse contumaces contra fidem Christi, propter quam causam persecuturi erant pastorem Ecclesiæ Smirnensis; quamvis sub motivo zelandi legem aliàs bonam, sed jam Christi morte sepultam.

58 OBJIC. XII. Membra Ecclesiæ sunt hi, qui superædificantur fundamento, quod est Christus, 1. Petri 2. *Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, a Deo vero electum, & honorificatum*; sed soli justi superædificantur fundamento Christi, ibidem: *Et ipsi tamquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis*: Vivi enim lapides sunt, qui charitatem habent, & gratiam.

RESP. maj. veram esse, si intelligatur de superædificatione, quæ est unio cum Christo, 1. ad Corinth. 3. *Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus*: Idest fides Jesu Christi. hoc autem modo etiam peccatores superædificantur, cum retineant fidem, quæ non amittitur per quodlibet peccatum: si verò intelligatur de superædificatione positiva per opera, diversimode superædificant fideles, ut loco cit. docet Paulus: *Si quis autem superædificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam, uniuscujusq. opus manifestum erit*: Ubi pro auro &c. intelliguntur opera charitatis, pro ligno &c. peccata venialia, ut est communior interpretatio, qua usi sumus in Controversiis de Purgatorio ad probandam ejus existentiam: quare habens fidem alius operatur opera bona, alius mala, sed nullus fidem amittit: Petrus quidem de vivis lapidibus loquitur, non tamen supponit omnes fideles, seu in Christum credentes esse vivos, sed adhortatur, ut vivi lapides sint, & viva opera exerceant. Nisi velimus cum Glos. dicere, vivos lapides vocari, quia fideles non sunt insensibiles, sed per discretionem eruditi, idest, quod non credunt Christo sine ratione, & motiso, velut res inanimes, sed vere scientes, & instructi in Verbo Dei.

Habentes fidem alii bene, alii male agunt.

59 OBJIC. XIII. Sola sanctitas est forma, qua membra Ecclesiæ Christo uniuntur; sed impii carent sanctitate; ergo carent unitate cum Christo. Maj. habetur Joan. 17. v. 18. ubi rogat Patrem ad hoc, ut sanctificet eos, qui debent facere unum mysticum corpus cum illo: *Sanctifica eos in veritate &c. & pro eis ego sanctifico meipsum, ut sint, & ipsi sanctificati in veritate &c. rogo &c. ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint, ut credat mundus, quia me misisti*: Solum autem affective possumus unum esse cum Patre, cum quo Christus est unum per identitatem; ergo cum hanc unionem postulet inter fideles, & ipsum, ut sint unum corpus mysticum, necessaria est gratia; & ideo Aug. *tract.* 108. -- Quoniam, de quibus hoc ait, ut dixi, membra sunt ejus, & unus est Christus caput, & corpus -- Et ideo sanctificatur caput, & corpus, ac proinde ab eo excluduntur impii.

RESP. neg. maj. Scripturæ verò adductæ multiplex est expositio, & nulla contra veritatem catholicam. Prima intelligit de sanctificatione per Sacrificium, ut sit sensus, sanctifico meipsum per Sacrificium mortis, ut sanctificemur discipuli in veritate, idest, non figuraliter, sicut in veteri lege. Secunda intelligit de sanctificatione muneris Apostolici, & sensum reddit, sicut ego, qui sum veritas, sanctifico meipsum recta prædicatione, ita sanctificati sint ipsi, idest, recte illustrati, & stabiliter confirmati, ut possint rectam prædicationem exercere, nec a veritatis tramite declinare. Tertia intelligit de sanctificatione per gratiam, sed illam non extendit ad singula membra, sed ad solos prædestinatos; sed cum Scriptura asserat: *Non pro eis rogo tantum, sed pro eis, qui credituri sunt, per verbum eorum in me*: Et non omnes, qui crediderunt, fuerint prædestinati, sequitur hanc expositionem non fore omnino litteralem.

Quarta

Quarta expositio intelligit de sanctificatione quoad singula membra, quæ est in cognitione veritatis fidei, & mandatorum; ideo dicit (*Sanctificati in veritate*) veritas enim Dei, utpote Divina, nullamque falsitatis mixtionem habent, sancta est; similiter sequentia (*Ut unum sint, sicut tu in me, & ego in te*) loquuntur de cognitionis fidei unitate, ad Eph. 4. *Solliciti servare unitatem spiritus, qui est unus Dominus, & una fides*. Petit ergo ut hoc modo uniantur, quod credant in me, & in te: hinc est, quod ait D. Th. *lect.* 5. Sicut Pater formalissime est in filio identitate naturæ communicatæ per cognitionem, ita & nos sumus in Christo unum corpus unitate fidei: quod si quis velit Christum orare pro sanctificatione per charitatem, dicendum est, attendere non ad substantialem unionem membrorum Ecclesiæ, sed ad ejus perfectionem, & finem immediatum; additur enim: *Ego in eis, & tu in me: ut sint consummati in unum*. Et licet pro omnibus credentibus oraverit, non tamen pro omnibus fuit efficaciter exanditus, quantum ad effectum simplicis voluntatis, cum non omnes credentes assecuti sint charitatis perfectionem, hi tamen non desinunt esse de Ecclesia, cum ab unitate solum, & a petitione incredulos excludat: *Pro eis rogo, & non pro mundo*; idest contrapositive mundus accipitur ad eos, qui credituri sunt per verbum prædicationis: Quod verò additur: *Ut credat mundus, quia tu me misisti*, intelligitur non de fide Theologica, & Catholica, sed de evidentia credibilitatis, ut non sit per ignorantiam excusabilis: & ideo infra dicit: *Ut cognoscat mundus, quia tu me misisti &c.*

Sanctificatio in veritate est a fide.

60 OBJIC. XIV. Domesticus Dei, & civis sanctorum non potest esse peccator; sed singula membra Ecclesiæ sunt Domestici Dei, & cives sanctorum, ad Ephes. 2. v. 19. *Ergo jam non estis Hospites, & Advenæ, sed estis cives sanctorum, & domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu, in quo omnis ædificatio constructa crescit in Templum sanctum in domino, in quo, & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu*. In qua Scriptura omnia fere verba exprimunt, peccatores non esse de Ecclesia. Primo loquitur generaliter de omnibus, & singulis. Secundo credentes, qui sunt superædificati, Domestici, & Sanctorum cives dicuntur. Tertio omnis ædificatio, idest omnis fidelis crescit in Templum Sanctum, & singuli coædificantur in habitaculum Spiritus Sancti. Propter hæc Ecclesia dicitur Sancta in Symbolo Apostolico, quia non constat nisi ex Sanctis.

RESP. neg. maj. pro quo notandum est Paulum loqui de gentibus conversis ad Christum. Et quia in scripturis Ecclesia quandoque domus Dei, quandoque Civitas dicitur, ideo ponit non esse hospites, sed domesticos, quod ad Domum refertur; non esse advenas, sed cives, quod ad Civitatem, & sensus est conversione participes factus esse familiæ, & Civitatis Dei, quæ est sanctitatis, idest, in qua fiunt Sancti. Deinde procedit explicare, quale sit hujus fundamentum, Christum videlicet ab Apostolis evangelizatum, & a Prophetis prædictum; prosequitur demonstrare, quod in Christo omnis ædificatio construitur, quæ tunc fit, quando homines ad fidem convertuntur, omnis sive Gentilis, sive Judæus. Tertio declarat, quomodo augeatur in Templum Dei, quando multiplicantur, qui salvi fiunt, Act. 6. *Verbum Domini crescebat, & multiplicabatur numerus Discipulorum*. Tandem, & ipsos coædificari asserit, id est participes factos ædificii habentis pro fine præparare credentes, ut fiant habitaculum Spiritus Sancti media charitate. Quare describit Apostolos qualitatem status, & professionem, quæ est sanctificare, non autem probat singulos de Ecclesia esse sanctos: & sancta dicitur in Symbolo Ecclesia, quia est status profitens sanctitatem. Sicut militaris dicitur Civitas, quæ professionem facit militiæ, & quia denominatio a statu, & professione desumitur, ideo etiam, si plures sint iniqui, iniqua dici non potest.

Ecclesia dicitur domus, & Civitas.

61 OBJIC. XV. Peccator est mortuus Christo, 1. Jo. 3. *Qui non diligit, manet in morte*. Sed membrum corporis vivi non potest esse mortuum; nam mortuum membrum secundum Phil. 1. De Anima, non est nisi æquivoce membrum, sicut homo pictus dicitur æquivoce homo; ergo peccator non est membrum Ecclesiæ.

RESP. in ordine supernaturali dari triplicem vitam, fidei, charitatis, & fruitionis. Vita fidei Joan. 5. v. 24. *Qui Verbum meum audit, & credit ei, qui misit me, habet vitam æternam &c. Nunc est, quando mortui* (idest infideles) *audient vocem filii Dei, & qui audierint, vivent*; quia fides ex auditu. Ad Galat. 2. v. 20. *In fide vivo Filii Dei*. 3. cap. 11. *Quia justus ex fide vivit*, & alibi; vita charitatis 1. Joan. 3. *Translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres*. Ad Galat. 5. v. 25. *Si spiritu vivimus, spiritu & ambulemus*, vita fruitionis Act. 13. *Præordinati ad vitam æternam*. Ad Rom. 5. *In vita regnabunt per unum*. & 6. *Finem vero vitam æternam &c.*

In ordine supernaturali triplex vita.

Vita fidei informis est formaliter infructifera, radicaliter tamen frugifera. Vita charitatis est formaliter fructifera. Vita fruitionis est formaliter possessiva. Peccator est vivus vita fidei, mortuus vita charitatis. Ad hoc vero, ut quis sit Ecclesiæ membrum, sufficit vita fidei, quæ est universalis forma, & fundamentalis ædificii spiritualis. Palmes, dum manet in vite, etsi infrugifer, pars est viti unita. Joan. 15. ait Dominus: *Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum*. Vides palmitem in Christo infructiferum quidem, sed non præcisum, præcidendum tamen, si fructum non attulerit.

Assimilatur Ecclesia vineæ, in qua habebat homo arborem fici plantatam: *Et venit quærens fructum in illa, & non invenit. Dixit autem ad cultorem vineæ: ecce anni tres sunt, ex quo venio, quærens fructum in ficulnea hac, & non invenio: succide ergo illam*. Lucæ 13. An non vivebat tertio, & quarto anno arbor illa, antequam succideretur? An non de vinea erat, in qua radices fixerat? An ad Dominum non pertinebat, si tradidit il-

Jam cultori stercorandam ? Nec æquivoce membrum dici potest, cum verâ vivat vitâ palmes non exsiccatus. Arbor arida æquivoce membrum appellatur: quare recte Concilium Constantiense damnavit 22. propositionem Joan. Hus, quæ dicebat -- Papa, vel Prælatus malus, & præscitus est æquivoce pastor, & vere fur, & latro -- *Vid. n. 65.*

62 OBJIC. XVI. Concordia est prima forma, qua constituitur Ecclesia; sed peccatores, qui contentionibus frangunt charitatem, non sunt concordes; ergo non sunt de Ecclesia. Maj. habetur apud Cyprianum *lib. 1. epist. 6.* -- Alienus fuit, & profanus Dominicæ pacis, ac Dominicæ unitatis inimicus, non habitans in domo Dei, in qua nonnisi concordes atque unanimes habitant; loquente in Psal. Spiritu Sancto, & dicente: Deus, qui inhabitare facit unanimes in Domo --

DICES, Cyprianum loqui de concordia schismati opposita, non autem charitati: unde non excluduntur mali omnes, sed soli circa fidem contumaces, & alienus, de quo ibi loquitur, est Novatianus Hæreticus: Ceterum malos admittit in Ecclesia, ut constat *lib. 3. epist. 3. ad Maximum: & serm. de lapsis*, ita communiter. Verum D. Aug. intelligit non de Hæreticis dictum, aut Schismaticis, sed de falsis fratribus *lib. 7. de Baptis. contra Donatistas cap. 49.*, & verba, quæ ex Cypriano ibi citat, id demonstrant -- Denique unanimitate Christianos firma sibi, atque inseparabili charitate connexos, etiam ipsa Dominica sacrificia declarant -- Quare videtur dicendum utrumque Doctorem impios fideles ab Ecclesia excindere; approbat enim ibi Aug. Cypriani doctrinam.

Fides prima forma constitutiva Ecclesiæ.

RESP. Concordiam in integritate fidei esse primam formam constitutivam Ecclesiæ; hæc est primum donum permanens supernaturale; hæc est radix omnium Divinarum perfectionum, sine hac impossibile est placere Deo. Hæc est primus accessus ad Deum: *Credere enim oportet accedentem ad Deum*: Heb. 11. Hæc janua per quam ingredimur ad pascua Domini: *Per me si quis introierit, pascua inveniet*, Joan. 10. Hæc, qua dissoluta, sunt schismata: *idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata*, 1. Cor. 1. Cum ergo peccatores fidem retineant, formam habent, qua intra Ecclesiam constituuntur.

Nec oppositum sentit Cyprianus, nec nobis officit interpretatio, quam tribuit, vel potius supponit Aug., qui suo more acute ad hominem ferit Donatistas arguentes iterandum esse baptisma collatum ab Hæreticis ex auctoritate Cypriani *Epist. ad Jubajanum* sic: quia Hæretici non sunt in Ecclesia, per Cyprianum iterandum est Baptisma ab illis collatum; sed per Cyprianum, invidi, & discordes in charitate (*ex Epist. ad Magnum*) non sunt de Ecclesia, quæ recipit solos unanimes; ergo baptisma ab illis collatum est iterandum; sed non iteratur a Donatistis; ergo neque iterandum est collatum ab Hæreticis. Ubi obiter advertendum est, quod Aug. *in lib. contra Donatistas*, qui docebant Ecclesiam Catholicam non constare malis, rotundis verbis, & expressis, & iterato asserit malos intra, & de Ecclesia esse; ubi verò agit contra eosdem in Controversia de Baptismo, videtur negare malos esse de Ecclesia, eo quia aggreditur, quantum potest adversarios suis principiis, & ideo illa assumit, quasi approbative. Ceterum eo loco *contra Donatistas cap. 51.* catholicam docet veritatem. Distinguit triplicem ordinem hominum in domo Dei, justorum, malorum, & Hæreticorum, primum ordinem dicit esse ipsam Ecclesiam, seu domum Dei in abstracto -- Puto me non temere dicere, alios ita esse in domo Dei, ut ipsi etiam sint ipsa domus, quæ dicitur ædificari super petram &c. -- Dicuntur in abstracto domus Dei, quia in ipsis datur rectus Sacramentorum usus, & clavium, & præceptorum; & sunt velut robur Ecclesiastici ædificii, quia solide, & in se ipsis, & in aliis Evangelicam doctrinam, & observantiam promovent. Ea pari ratione, qua cohors militum robustiorum dicitur fortitudo exercitus, & Pater sollicitus, & fidelis administrator vocatur salus, & vita familiæ. Secundum ordinem vocat non domum, sed in domo -- Alios ita dici in Domo Dei, ut non pertineant ad compagem domus, nec ad societatem fructiferæ, pacificæque justitiæ; sed sicut esse palea dicitur in frumento; nam, & istos esse in domo negare non possumus, Paulo Apostolo dicente: *In magna domo non solum vasa &c.* -- Tertium ordinem nec domum vocat, nec in domo, sed ex domo, quia existunt -- Sed etiam diruptis retibus, etiam hæreses, & schismata existunt in eis, qui jam magis ex domo, quam in domo esse dicendi sunt, de quibus dicitur: ex nobis exierunt --

Primi, & utiliter recipiunt, & dant Sacramenta; secundi utiliter tribuunt, sed non utiliter suscipiunt; tertii nec utiliter recipiunt, nec dant, seclusa necessitate; valere tamen Sacramentum egregie concludit.

63 OBJIC. XVII. Constitutus extra Ecclesiam in sensu composito non est de Ecclesia; sed peccator in sensu composito constituitur extra Ecclesiam; ergo. Min. prob. ex Paciano *epist. 6. ad Sympronianum*. ubi *par. 3. epist. num.* 10. postquam dixit: Ecclesiam non habere maculam, neque rugam &c. subdit -- Ceterum peccator, & pœnitens, non est Ecclesiæ macula; quia, quandiu peccat, & non pœnitet, extra Ecclesiam constitutus est: ubi desinit peccare, jam sanus est -- Idem docet Hieronymus *in cap. 5. ad Ephes.*, ubi -- Qui ergo peccator est, & aliqua sorde maculatus, de Ecclesia Christi non potest appellari, nec Christo subjectus dici &c. Peccator currat ad medicum &c. Et curentur vulnera ejus, & fiat de Ecclesia -- Refert. 33. *q.* 3. *cap. Ecclesia Christi*. En ergo qualiter peccans de Ecclesia non est, sed fit, cum justificatur.

RESP. neg. min. Nec urget auctoritas Paciani; nam clare significat malos esse in Ecclesia; antecedenter enim loquendo de Ecclesia sub titulo matris, ait -- Magna in filios cura Matris istius, & mollis affectus: honorantur boni, castigantur superbi, curantur ægroti -- Ægrotus, & superbus filius contradistinguuntur a bono, qui honoratur. Infra -- Ubi (*in Ecclesia*) alligantur vulnerati.

„ rati, ubi curantur ægroti -- Infra admittit Ecclesiam esse hortulum conclusum -- Ple- „ num oleribus magnis, & parvulis, vili- „ bus, atque pretiosis. Octo quoque ani- „ mas ex Arca, sed inter quas, & Cham „ fuerit, & millia illa volucrum, atque fe- „ rarum bina, atque septena; munda pari- „ ter, atque immunda -- Circa finem comparat Reginæ vestitæ in veste deaurata, circumdata varietatibus, de qua ait -- Et inter „ vestigia ipsa sordescit -- Comparat malos fimbriæ vestimenti, quæ per lutum protrahitur; comparat viti formosæ, habenti palmites bonos, & malos -- Asperior hæc est gem- „ ma palmitibus, illa fortior, illa sincerior: „ hæc se diffundit in fructus, hæc in solas „ exuberat frondes. Vitis tamen ubique for- „ mosa -- Sunt ergo in Ecclesia palmites charitate conjuncti, sunt palmites sola fide uniti.

Auctoritati adductæ communiter respondent quidam ipsum loqui de peccatore Hæretico, non autem de vulgaribus; deducuntque ex contextu habente -- Ecclesia est non ha- „ bens maculam, neque rugam; hoc est, „ hæreses non habens, non Valentinos, non „ Cataphrigas, non Novatianos --

Verum minus consona videtur responsio; siquidem loquitur de peccatore contrapositive ad Hæreticum -- Ceterum peccator, „ & pœnitens, non est Ecclesiæ macula; quia „ quandiu peccat, & non pœnitet, extra „ Ecclesiam constitutus est: ubi desinit pec- „ care, jam sanus est: Hæreticus verò ve- „ stem Domini, Ecclesiam Christi scindit, „ intercipit, vitiat, irrugat &c. Hæc est ma- „ cula unitatis, & ruga -- Quibus obiter habes, fidem esse formam, in qua compaginantur membra, cum hæresis dissolvat ejus unitatem.

Secundo resp. Gravina *contr. 2. de membris Ecclesiæ in argumento secundo Catholicorum*. N. Dominicus a Sanctissima Trinitate *lib.* 3. *sect.* 3. *cap.* 5. *tom.* 3. Peccatorem a Paciano excludi a portione Justorum, quæ est in Ecclesia, non autem ab ipsa Ecclesia universali, leguntque sic -- Quia quandiu pec- „ cat, & non pœnitet, extra Ecclesiam est „ constitutus, non extra Ecclesiam commu- „ nem, sed specialem justorum -- In nostro codice non sunt hæc ultima verba, a quo autem codice acceperint, nescio, & qualis ex duobus sit correctior, non invenio. Certum est cessare omnem difficultatem, si verificetur textus.

Contextui conformior ea est solutio, quæ ait, ibi ad hominem contra Novatianos arguere Barcinonensem Præsulem, ipsorum adoptando doctrinam. Ad cujus notitiam sciendum, quod hos impugnat Hæreticos, quatenus dicebant non licere pœnitere post Baptismum; Ecclesiam non donare peccatum lethale, & perire, si recipiat peccatores. Ostendit Doctor falsitatem pluribus. Ante citata verba per varias antitheses insurgit contra adversarios, ostendendo malos in eorum Ecclesiis esse, deinde facit sibi objectionem ex ipsis, quod Ecclesia sit virgo, sponsa, Templum Dei, vitis formosa &c., ac per consequens, cum peccatores sint maculæ, non sunt recipiendi, nec in Ecclesia esse possunt.

A Ipse igitur quasi acceptans, quod peccatores non sint de Ecclesia, arguit: esse nihilominus recipiendos, si pœnitentiam agant, nec inde maculatur Ecclesia, nam dum peccant, per se constituuntur extra Ecclesiam: dum emendantur, sunt sani: non ergo maculant; sunt ergo recipiendi. Ostendit deinde hæresim esse maculam, quia non solum ponit extra Ecclesiam, sed solvit, lacerat unitatem Ecclesiæ.

Ad Hieronymum: Senensis *lib.* 4. *Bibliotb. c.* 55. asserit illa commentaria non esse Hieronymi, sed Pelagii Hæresiarchæ; & res evidens est, quia D. August. *cap.* 12. ex Pelagio allegat quædam ex commentario ejus *in cap. 7. ad Corinthios* 1.: ubi statuit non
B dari peccatum originale; & hæc sunt in commentariis Hieronymi, & fatetur D. August. *lib.* 3. *de peccat. merit.*, *& remiss. cap.* 1. vidisse commentaria brevia in omnes Epistol. D.Pauli edita a Pelagio, & revera in his commentariis, *in Epist. ad Rom.* 5. 6. 7. 8. 11. *cap. in* 1. *ad Corinth.* 1. *ad Timoth. ad Philip.* sparguntur sententiæ omnino Pelagianæ. Hæc vera admittimus, loquendo de commentariis in omnes Epist. quæ inseruntur tom. 8., secus loquendo de illis, quæ non sunt in omnes Epist., & inseruntur tom. 6., in quibus habetur doctrina objectionis.

C 64 *Quæst.* 3. *can. Ecclesia Christi*: Glossa notat advertendum esse ad locutionem Hieronymi, qui dicit de Ecclesia, & non in Ecclesia. Esse de Ecclesia videtur unionem importare strictissimam cum Corpore Christi, & esse robur Ecclesiæ: esse vero in Ecclesia importat unionem aliquam cum Ecclesia, sed non in gradu stricto: sicut aliud est esse Templum Spiritus Sancti, quod importat inhabitationem per charitatem, aliud esse in Templo Spiritus Sancti, quod importat inferiorem conjunctionem. Verum non cogit nos ad hæc nec textus, nec difficultas.

D Hieronymus absque dubio reponit intra Ecclesiam malos; infra enim in eodem cap. -- Quoniam Corpus Christi Ecclesia est, & „ Ecclesia de cunctis credentibus congrega- „ tur -- Non omnes vero credentes Justi sunt. Et capite 1. ejusdem Epistolæ -- Quomodo „ enim caput plurima sibi habet membra „ subjecta, e quibus sunt nonnulla vitiosa, „ & debilia: ita & Dominus noster Jesus „ Christus, cum sit caput Ecclesiæ habet mem- „ bra eos omnes, qui in Ecclesia congregan- „ tur, tam Sanctos videlicet, quam peccato- „ res -- In cap. 38. Ezechielis -- De habito- „ ribus Ecclesiæ. Alii ut pisces maris ... alii „ ut bestiæ agri, & omnia reptilia, quæ mo-
E „ ventur super terram; alii ut retinentes ho- „ minis dignitatem habitant super faciem ter- „ ræ -- & alibi quare loco cit. vult peccatorem non esse de Ecclesia gloriosa, & non habente maculam, scilicet triumphante, quia peccator amittens gratiam, amittit jus proximum ad gloriam, & iterum fit de Ecclesia illa in jure, acquirendo gratiam. Paritas inducta totum declarat -- Possibile autem est, ut, quo- „ modo Ecclesia, quæ prius rugam habue- „ rat, & maculam, in juventutem, & mun- „ ditiam postea est restituta, ita & peccator „ currat ad medicum &c. -- Ecclesia prius

Peccator non est de Ecclesia gloriosa.

maculata, ideſt in terris exiſtens, immaculata in Cœlis renovatur, ita peccator, qui exiit ab Eccleſia glorioſa in jure per peccatum, ad illam redit in jure, acquirendo charitatem: & ad hoc propoſitum in cap. 31. Jeremiæ habet -- Vide, quanta habeat loca „ Eccleſia, & quomodo illud Apoſtolicum, „ ut ſit ſine macula, & ruga in futuro, & „ in cœleſtibus ſervetur. Audis Angulos, au„ dis ſcabiem, audis ruinas, & cineres... & „ de tua impeccantia gloriaris? -- In militante peccata, in cœleſti pulchritudo.

64 OBJIC. XVIII. Membrum apparens non eſt verum corporis membrum, ut patet in manu arida: ſed omnes fideles peccatores ſunt membra apparentia Eccleſiæ, juxta illud Greg. *in 36. Job. cap. 8.* — Intuens tan„ tos hoc Eccleſiæ tempore ſpecietenus cre„ dere &c. multis Eccleſiam intrantibus, etiam „ hi ad fidem ſpecietenus veniunt, qui a nu„ mero Regni cœleſtis excluduntur -- ergo.

RESP. neg. min. Gregorius pro fide ſpecietenus non intelligit fidem apparentem, ſed fidem informem, nec operantem fructuoſe in ordine ad aſſecutionem præmii æterni: ibi enim declarat paucos ſalvari. Ceterum ibidem duplici ſcriptura demonſtrat malos eſſe de Eccleſia. Prima eſt Jeremiæ 31. *Et exibit ultra normam menſura*: Ubi Sanctus Præſul — Sed quia in ea (*Eccleſia*) creſcente „ multitudine etiam reprobi colliguntur, apte „ ſubditur &c. -- Secunda Iſaiæ 54. ad illud ad dexteram enim, & ad lævam penetrabis &c. ubi -- Ad lævam quoque dilatatur, dum ad „ ſe quoſdam etiam in iniquitate permanſo„ ros admittit -- Idem docet *in cap. 16. Job. lib. 13. cap. 4.* -- Rugæ itaque ſunt Sanctæ „ Eccleſiæ omnes, qui in ea dupliciter vi„ vunt, qui fidem vocibus clamant, operi„ bus denegant &c. Sed quia nunc intra „ ſinum fidei multos etiam reprobos tenet &c. „ ipſi me inſequendo increpant, qui nunc in „ meo corpore poſiti, duplicitatis ſuæ in ſe „ malitiam non emendant.

65 OBJIC. XIX. Æquivoce membrum, ſimilitudinarie, & ſitualiter non eſt verum membrum; ſed peccator eſt æquivoce membrum, ſecundum D. Thom. 3. *ſent. diſt. 13. quæſt. 2. art. 2. quæſt. 2. in corpore* -- Homi„ nes, aut fideles peccatores pertinent qui„ dem aliquo modo ad unitatem Eccleſiæ, „ in quantum continuantur ei per fidem, „ quæ eſt unitas materialis, non tamen poſ„ ſunt dici membra proprie, niſi, ſicut mem„ brum mortuum, ſcilicet æquivoce -- Et ad ſecundum -- Dicendum, quod per corpus „ Chriſti verum ſignificantur ea, quæ ſunt „ membra corporis myſtici, non autem ea, „ quæ ſunt membra æquivoce, ideſt, ſecun„ dum ſimilitudinem tantum, & ſitum — Conſimilia ad ſextum.

Dubitare de mente Angelici Doctoris, quaſi ſentiat malos non eſſe intra Eccleſiam, nec partes ejus alienum prorſus a veritate eſt. Potiſſimum cum pro re catholica plurima in ſuis libris habeantur monumenta. *In Comment. Cantic. ad illud c. 2. Sicut lilium inter ſpinas* habet -- Quia non ſolum ab illis, qui „ extra Eccleſiam ſunt, mala pateris; verum „ etiam ab his, qui generati per Baptiſmum, „ in filiationem veniſſe videntur -- *In Comment. in 3. Matth.* pulchre diſcurrit -- Et no„ ta, quod differentia eſt inter paleas, & zi„ zania. Aliud enim eſt ſemen palearum, „ & zizaniorum; quia palearum eſt idem ſe„ men cum tritico; unde per zizania poſſu„ mus intelligere ſchiſmaticos, qui non com„ municant nobiſcum in Sacramentis; per pa„ leas, fideles, licet malos -- *In Comment. in 13. Matth.* -- Quia hic per ſagenam intel„ liguntur boni, & mali; unde ſignificat eos, „ qui non ſunt præciſi ab Eccleſia; ſed per „ per zizania ſignificantur illi, qui ſunt præ„ ciſi per diverſitatem dogmatum, & hi non „ ſunt de Eccleſia -- Et ſimilia occurrunt in tanto Doctore; ob cujus tamen auctoritatem in object. citatam plures ex Thomiſtis crediderunt velle Divum Thomam malos eſſe quidem partes Eccleſiæ, & in ea non eſſe tamen ut membra; ſicut capilli, & ungues revera ſunt humani corporis partes, non tamen ſunt membra; propter quod in corpore habet -- „ Ideo quidam dicunt, quod non pertinent „ ad unitatem corporis Eccleſiæ, quamvis „ pertineant ad unitatem Eccleſiæ —

Verum, ut bene advertunt N. PP. Salm. *tract. 21. diſp. 16. dub. 3. §. 3.* Litigium potius eſt de vocibus, quam de re. Pondus quæſtionis eſt, an mali ſint intra Eccleſiam, vere illi uniti, quod verò debeant vocari partes, vel membra nil refert, & ſi rectius loquendum eſt, dicendi ſunt membra, cum ſint partes myſtici corporis, vera, tota, completa, & toti corpori unita; ad quod explicandum favet egregia doctrina Sancti Doctoris 3. *ſent. diſt. 13. quæſt. 2. art. 1. ad 5.*, ubi explicat, cur in naturalibus caput non dicatur caput capillorum, & unguium, dicatur tamen de brachio, & pede; & cur Chriſtus convenientius dicatur caput, quam cor Eccleſiæ. Cor eſt principium omnium ſpirituum vitalium in corpore, & eſt principium ſolum, quantum ad eſſe; caput autem eſt principium ſpirituum animalium, & virium, quæ pertinent ad ſenſum, & motum. Capilli in corpore naturali habent ſolam vitam tribuentem eſſe, & non motum; ſecus partes aliæ, quæ ſentiunt; unde primi a capite nihil participant; & ideo non poteſt dici illorum caput, ſecus de aliis partibus. Cum ergo Chriſtus tribuat fidelibus malis fidem, quæ ſenſum dat, ſicut charitas motum, ex S. Doctore ibidem, ideo revera dicitur malorum fidelium caput, & ipſi dicendi ſunt membra, ſicut ſententia dicuntur, & ſunt vera membra naturalia. Dicuntur ergo membra æquivoce, ſimilitudinarie, comparative ad membra perfecta juſtorum, non autem abſolute, ſicut æquivoce vivens dici poſſet planta comparative ad hominem.

Peccatores Eccleſiæ membra.

66 DICES. Membrum abſolute dicitur æquivoce, quod materialiter unitur toti, ut patet in ramo ſicco unito arbori; ſed per D. Thomam ibi peccatores uniuntur materialiter Eccleſiæ -- Continuantur ei per fidem, quæ eſt unitas materialis; ergo revera ex mente Doctoris ſunt ſolum æquivoce membra.

RESP. neg. min. Nec D. Thomas unionem per fidem intelligit abſolute materialem, ſed reſpective ad ſequentem, quæ eſt per charita-

ritatem: sicut unio pee charitatem; est etiam quodammodo materialis relate ad aliam: ea proportione, qua forma in composito est materialis in susceptione subsistentiæ, & subsistentia ad existentiam, quæ est ultimum complementum. Accipe verba S.Th.--Sed homines „ fideles in gratia existentes uniuntur secun„ dum tertiam unionem (*charitatis*) quæ est „ formalis respectu hujus secundæ: & iterum „ secundum quartam, quæ est completiva „ totius; & ideo horum proprie dicitur Chri„ stus caput -- Proprie, idest perfecte. Immo hinc habes aliud momentum ob qood dicendi sunt membra, & non partes; quia capilli, dentes &c. ita vivunt vegetabiliter, ut non sint capaces vitæ sensitivæ, sicut brachium; sed peccatores habentes fidem sunt capaces vitæ charitatis; quinimmo fides illam exigit radicaliter saltem: unde, sicut brachium vivens vita vegetativa, si impediretur recipere vitam sensitivam, diceretne membrum, & non pars tantum, quia ad illam est in potentia, ita in casu.

67 INSTABIS. Membrum secundum quid unitum, & solum tale in potentia, absolute non unitur corpori formaliter; sed ex Angelico peccatores, solum in potentia, & secundum quid uniuntur Christo, 3. *par. quæst.* 8. *art.* 3. *ad* 2. -- Qui verò his (*culpis lethalibus*) subduntur, non sunt membra Chri„ sti actualiter, sed potentialiter; nisi forte „ imperfecte per fidem informem, quæ unit „ Christo secundum quid, & non simplici„ ter -- ergo.

RESP. neg. min. Nec opponitur auctoritas Doctoris, quæ non est in sensu absoluto, sed comparativo ad unionem charitatis, quæ est excellentissima, tribuens esse formatum ad gloriam. Accidens est verum ens completum, creatura est verum ens, & tamen illud dicitur ens secundum quid comparative ad substantiam, hæc ad Deum. Actu peccatorem uniri Christo docet expresse in corpore articuli, ubi -- Primo enim, & principaliter est „ caput eorum, qui sibi actu uniuntur per „ gloriam. Secundo: eorum qui actu uniun„ tur sibi pee charitatem. Tertio: eorum, „ qui actu uniuntur sibi per fidem -- Quare ly potentialiter in solutione secundi est respectivum ad charitatem. Quod unio sit simpliciter talis, docet loco cit. *ex sent. in corpore articuli*, ubi in corpore mystico, ad proportionem naturalis, quadruplicem distinguit unionem -- Prima est in quantum omnia mem„ bra ejus sunt unius naturæ, vel specie, vel „ genere. Secunda est, in quantum sunt col„ ligata ad invicem pee fidem, quia sic con„ tinuantur in uno credito. Tertia est, se„ cundum quod vivificantur per gratiam, & „ charitatem. Quarta est, secundum quod „ in eis est Spiritus Sanctus, qui est ultima „ perfectio, & principalis totius corporis my„ stici, quasi anima in corpore naturali. Pri„ ma autem dictarum unionum non est unio „ simpliciter, quia illud, in quo est unio „ hæc, non est unum numero, sicut est in „ tribus sequentibus, quia per fidem, & cha„ ritatem in uno credito, & amato, in unum „ numero uniuntur -- Quare ly secundum quid in argumento est comparativum, vel sicut minus principale.

68 URGEBIS. Quod non inhæret Christo, & in quo Christus nullo modo habitat, solum in potentia est membrum Ecclesiæ; sed per D. Thomam peccator non inhæret Christo, nec Christus habitat in eo; ergo. Min. clara videtur *lect.* 2. *in cap.* 3. *prioris ad Corinth.*, ubi hæc -- Quarto: quia „ fides non potest dici fundamentum, nisi „ quia per eam Christus habitat in nobis, „ cum supra dictum sit: quod fundamentum „ est ipse Christus Jesus. Non enim habitat „ Christus in nobis per fidem informem, a„ lioquin habitaret in Dæmonibus, de quibus „ scriptum est, Jacobi 1. & Dæmones credunt, „ & contremiscunt: unde quod dicitur Ephes. „ 3. habitare Christum pee fidem in cordi„ bus nostris: oportet intelligi de fide per „ charitatem formata; cum scriptum sit pri„ ma Joan. 4. Qui manet in charitate, in „ Deo manet, & Deus in eo. Hæc est fides, „ quæ pee dilectionem operatur; ut dicitur „ infra decimo tertio: Charitas non agit per„ peram. Unde manifestum est, quod illi, „ qui operantur peccata mortalia, non ha„ bent fidem formatam, & ita non habent „ fundamentum. Oportet ergo intelligere, „ quod tam ille, qui superædificat &c.

RESP. neg. min. Angelicus nec sibi, & multo minus catholicæ veritati, & Patribus adversatur, licet quandoque videatur contradictorie loqui. Si sincere perpendatur doctrina, consonantia elucet, & proportionali privilegio, quo Sacra Scriptura in suis apparentibus contradictoriis sublimiora recondit arcana, & omnino consona. Fidem esse fundamentum spiritualis fabricæ non uno loco docet Sanctus Doctor. *De verit. quæst.* 14. *art.* 2. *ad primum habet* -- Fides dicitur substan„ tia &c. In quantum, scilicet, est prima „ inchoatio, & fundamentum quoddam, „ quasi totius spiritualis vitæ; sicut substan„ tia est fundamentum omnium entium -- 3. *sent. dist.* 23. *qu.* 2. *art.* 1. *ad primum* -- „ Fides dicitur substantia, non quia sit in „ genere substantiæ, sed quia quandam pro„ prietatem habet substantiæ. Sicut enim sub„ stantia est fundamentum, & basis omnium „ aliorum entium, ita fides est fundamen„ tum totius spiritualis ædificii -- Quibus locis definitur essentia fidei Theologicæ, seclusa quolibet respectu ad charitatem informantem. 3. *par. quæst.* 73. *art.* 3. *ad* 3. -- Unde, „ sicut Baptismus dicitur Sacramentum Fidei, „ quæ est fundamentum spiritualis vitæ; ita „ Eucharistia -- 4. *sent. dist.* 39. *art.* 6. *ad* 2. -- Dicendum, quod prima conjunctio ani„ mæ ad Deum est per fidem: & ideo pee „ eam anima desponsatur Deo: ut patet Oseæ „ 2. *Et sponsabo te mihi in fide*: unde in „ Sacra Scriptura specialiter per fornicatio„ nem Idololatria, & infidelitas designantur -- & alibi.

Fides spiritualis ædificii fundamentum.

Nunc ad argumentum, cujus intelligentia plana manifestatur ex contextu. Explicat illa verba Pauli: *Si quis superædificat lignum, fœnum, stipulam*: illam superædificationem intelligi dicit de operibus, & doctrina. *Quantum ad opera, qua unusquisque superædificat fundamento fidei*. Refert opinionem dicentium pro ligno, fœno, & stipula intelligi pec-

peccata mortalia, & improbat hoc dictum pluribus, & hac occasione posita in argumento profert: consistit vis in hoc. Superædificatio per opera supra fidem necesse est, quod proveniat ex charitate, quia superædificatio supra fidem operibus est augmentum in via spirituali in ordine ad salutem. Fides informis in peccante lethaliter caret principio augmenti spiritualis; unde peccans non habet fundamentum radicans augmentum virtuosæ vitæ, & fructiferæ coram Deo; nec in eo habitat Deus, scilicet forma fidei amicabiliter quiescendo, & fructuose operando; quia Deus non operatur fructuose in anima, nisi media charitate; subditque proinde concludens discursum. *Oportet ergo intelligere, quod tam ille, qui superædificat fundamento aurum, argentum, lapides pretiosos: quam etiam ille, qui superædificat lignum, fœnum, & stipulam, vitet peccata mortalia.* Et postea explicat, quid sit *Superædificare aurum &c.* Scilicet, exercere opera, quæ pertinent ad contemplationem Cœlestis sapientiæ, & amorem Dei: *Et superædificare lignum &c.* est exercere opera pertinentia ad curam temporalium, & dispositionem humanarum rerum. Homo verò per peccatum mortale *non superædificat, sed everso fundamento aliud fundamentum collocat.*

69 REPLICABIS. Fundamentum, quod non unitur ceteris partibus, non pertinet ad fabricam; sed fides informis non unit ceteris Ecclesiæ partibus; ergo non constituit intra Ecclesiam. Min. est D. Th. 2. 2. *q.* 4. *art.* 7. *ad* 4. -- Dicendum, quod ad ra-
,, tionem fundamenti, non solum requiri-
,, tur, quod sit primum, sed etiam; quod
,, sit aliis partibus ædificii connexum. Non
,, enim esset fundamentum, nisi ei aliæ par-
,, tes ædificii cohærerent. Connexio autem
,, spiritualis ædificii est per charitatem: se-
,, cundum illud Colos. 3. *Super omnia cha-*
,, *ritatem habentes, qua est vinculum perfe-*
,, *ctionis; & ideo fides sine charitate, funda-*
,, *mentum esse non potest.*

Duplex spirituale ædificium.

RESP. neg. min. Ædificium spiritnale dupliciter intelligitur, pro corpore mystico Christi, Ecclesia, & pro perfectione fidelium interiori per virtutes. Quando Sanctus Doctor loco citato vocat charitatem vinculum fundamenti cum ædificio, accipit ædificinm, quod est profectus interior mediis virtutibus, & ideo comparat ibi fidem cum ceteris virtutibus; immo fidem informem in illa quæst. negat esse virtutem, cum tamen sit vera virtus Theologica, non ob aliud, nisi quia respicit ad tendentiam in ultimum finem, quæ a charitate habetur. Non negat tamen adhuc in hoc sensu fidei vim fundamenti radicalis, ut S. Doctor docet -- Fides est substantia
,, omnium rerum sperandarum, argumentum
,, non apparentium -- sed solum negat proximitatem, seu impedimenti remotionem. Ubi advertendum est cum S. Doctore in illo art., *& quæst.* 161. *art.* 5. *ad* 2. Fundamentum in ædificio (cui comparatur ordinata virtutum congregatio in eadem quæst.) duplex est: indirectum, quod appellatur removens prohibens, ut per humilitatem superbia, quæ impedit collationem donorum, removetur, & directum, quod scilicet per se sustentat fabricam. Primo modo ubique virtutes dicuntur fundamentum. Secundo modo sola fides -- Alio modo est aliquid primum
,, in virtutibus directe, per quod scilicet,
,, jam ad Deum acceditur: primus autem
,, accessus ad Deum est per fidem, secun-
,, dum illud Heb. 11. Accedentem ad Deum
,, oportet credere: & secundum hoc fides
,, ponitur fundamentum nobiliori modo,
,, quam humilitas -- Secundus accessus ad Deum est amor lucrativus, & secundum hoc, fundamentum primum est charitas. Sumpto postea ædificio pro corpore Ecclesiæ, fides est prima, & vera, & universalis forma, & unio.

SUBSUMES. Forma constitutiva essentialis mystici corporis debet esse per influxum a capite; sed Christus non influit per fidem informem, qua caput; ergo. Min. habetur ex Div. Thom. 3. *par. quæst.* 8. *art.* 2. *in resp. ad primum*, ubi adoptat, quod in objectione posuerat: ad rationem capitis requiri influxum spiritualis motus gratiæ: & probat rationem ejusdem *art.* 5. -- Unumquodque
,, agit, in quantum est ens actu. Oportet,
,, quod idem sit actus, quo aliquid est actu,
,, & quo aliquid agit, sicut idem est calor,
,, quo ignis est calidus, quo calefacit --
Qua ratione ostendit Christum constitui caput per gratiam habitualem, quæ a nobis participatur; sed in anima Christi nec est, nec fuit fides; ergo ea non habetur a Christo ut a capite, quod eadem informatur forma, qua corpus.

RESP. neg. min. Fides per Sanctum Thomam, habetur a Christo, qua capite. 3. *sent. dist.* 13. *quæst.* 1. *art.* 1. Similiter etiam dicitur caput ratione secundæ proprietatis, quia sensum fidei, & motum charitatis per ipsum accepimus: *quia gratia, & veritas per Jesum Christum facta est*, Joan. 1. Fides informis est donum Dei. 1. 2. *quæst.* 5. *art.* 2. *ad* 2. utique ex meritis Christi descendens ad homines. Nec urget ratio, quia ibidem dicit, quod -- Oportet, quod agens in alia
,, habeat actum, secundum quandam emi-
,, nentiam -- cùm agens sit præstantius passo. Porro Christus, licet non habeat fidem, habet nihilominus in scientia infusa (qua ut viator utebatur) eminenter perfectionem fidei, idest plenitudinem veritatis. Unde dicitur Joan. 1. *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre, plenum gratiæ, & veritatis.* Fides enim potissime ut cognitio est fundamentum Ecclesiæ, & secundum hoc manet etiam in patria. *Prima* 2. *q.* 67. *art.* 3. *ad* 1. -- Dicendum: quod fides est
,, fundamentum quantum ad id, quod habet
,, de cognitione; ideo quando perficietur co-
,, gnitio, erit perfectius fundamentum -- Hæc fides eminentialis sufficit, ut dicatur eandem formam esse in capite, & membris.

70 SUBDES. Licet mali vocentur ad Ecclesiam, ut mali tamen non sunt de Ecclesia, quia vocantur, ut non sint mali; si sint, ejiciuntur; sed peccatores non fiunt boni; ergo non remanent de Ecclesia. Maj. est D. Thomæ, quatenus *in Catena aurea in cap.* 22. *Matth.* approbat sententiam Origenis, qui occasione parabolæ nuptiarum habet -- No-
,, ptiæ (*scilicet Christi, & Ecclesiæ*) sunt im-
,, pletæ,

„ pletæ, dum restitui Deo, qui ab Apostolis sunt inventi, recubuerunt ad epulandum in nuptiis; sed quoniam bonos, & „ malos oportuit quidem vocari, non autem „ ut mali permanerent mali, sed ut deponerent vestimenta contraria nuptiis, & induerent nuptialia vestimenta, scilicet viscera misericordiæ, & benignitatis; ideo „ intravit Rex, ut videret discumbentes, „ priusquam apponatur eis prandium, & retineat, qui habent vestimenta nuptialia -- & ejiciat contrarios; & ideo ejectus est, qui non habebat -- Singulariter dixit; quia unius „ sunt generis omnes, qui servant malitiam „ post fidem, quam habuerant ante fidem -- Fuitque projectus in tenebras exteriores, idest in errores gentium.

RESP. neg. maj. Nec premit Inductum argumentum, nam catena non est doctrina D. Th., sed collectio sententiarum Sanctorum Patrum, quas in varias expositiones applicat: unde quandoque circa idem sunt, nedum disparatæ, sed contrariæ, ut accidit in casu. Ceterum nec auctoritas Origenis premit; nam verum est malos vocari ad fidem, & induci in Ecclesiam, ut fiant boni, & emendentur, & si non emendantur, Rege Judice adveniente, puniuntur; accipere autem pro tenebris exterioribus lapsum in errores gentium est mystica interpretatio Chrysostomi, quæ nobis non officit; nam hoc ipso, quod illi prave viventes, Divina permissione, incidant in falsos Magistros, & credant falsis dogmatibus, exeunt ab Ecclesia, de qua antea erant, & ideo vocatur amicus, qui fuit ejectus. Ad rem nostram, parabola in eo stat: Invitati sunt quotquot, ad quos exivit sonus eorum: Vocati, qui scilicet intraverunt, impleverunt nuptias, recubuerunt, sunt omnes, qui Verbum fidei susceperunt, & de Ecclesia facti sunt. Rex logenteos est justus Judex die Judicii discutiens merita cujusque. Ejectus significat eos, qui inveniuntur in judicio sine charitate, & quibus dicetur: Ite maledicti: Qui remanent ad comedendum post discussionem Regis, sunt justi, qui ad epulas Paradisi trasmittuntur. Ante ingressum Regis disponuntur loca, induuntur vestimenta nuptialia, præparantur fercula &c. idest exercentur opera charitatis, fructificantia beatitudinem.

71 CONCLUDES. Sicut Ecclesiæ corpus actu non subsistit, nisi completæ sint omnes dependentiæ causarum, ita nec membra ejusdem; quia, cum existentia sit ultimus actus ex D. Th. supponit exhaustas omnes causarum dependentias; sed in peccatore non complentur omnes causarum dependentiæ, quia finis Ecclesiæ proximus, & justificatio, quæ caret peccator: sicut ergo, ut homo sit pars Ecclesiæ, necesse est, quod actu dependeat a Christo, ut ab efficiente, a fidei unitate tanquam a formali, ab aliis membris, ut a causa materiali, ita in actu dari debet causalitas finis; aliàs erit solum in potentia pars Ecclesiæ.

RESP. neg. min. In hoc differt causa finalis, quod non influat præcise ut actu posita in executione, sed movet prout in intentione; quilibet verò suscipiens fidem intentionem habet, saltem in ipsa fide implicatam, consequendi ea, ad quæ fides ordinatur; fides autem, cum sit substantia sperandarum rerum, includit virtualiter voluntatem assequendi res speratas, ac proinde justificationem, & affectu inefficaci quilibet credens, bona fidei consequi desiderat. Concludamus ergo Divi Thomæ argumentum, & teneamus, per fidem sponso, & capiti Ecclesiæ uniri peccatores. Vera est enim doctrina, quam tradit *in Comment. in cap. 25. Matt.* ex D. Hieronymo, & Origene explicans illud: Cur decem Virgines, omnes dicantur Virgines? -- „ Virgines dicuntur fideles, qui non admittunt corruptelam, secundum quod dicit Apost. 2. Corinth. 11. Despondi enim „ vos uni viro Virginem castam exhibere „ Christo -- Scilicet fidei integritate; fatuæ enim non erant integræ charitate.

Finis movet ut intentus.

72 OBJIC. XX. Per unionem Christi ad Ecclesiam, & ad quodlibet membrum sic unus homo, una persona; sed ex Christo, & peccatore fieri non potest unus homo, una persona; nam ratione hujus identitatis dicuntur ad invicem attributa Ecclesiæ per conformitatem; sed de Christo dici nequeunt prædicata, & attributa peccatoris; ergo peccator non est membrum Christi, nec Ecclesiæ. Major fuse habetur in Augustino *Psal. 71.* loquendo de unitate hominum, & Dei concludit -- *Unus ergo homo Christus, caput, & corpus* -- Idem habet *Psal. 119.*, *Psal. 75.*, *& 18.*, *& Psal. 30.* explicans dictum illud: *Erunt duo in carne una*. De Christo, & Ecclesia, concludit -- Fit igitur tanquam ex „ duobus una quædam persona ex capite, „ & corpore, & sponso, & sponsa.

Eadem propositio reperitur apud Jo. Damascen. *lib. 3. cap. 25.*, apud Greg. *lib. 19. moral. cap. 10.*, *& lib. 35. cap. 9.* August. *super Sermonem Joan. 27.* habet -- Unitas nos „ compaginat, & tanta ei unitate conjungimur, ut ipse, & nos simus unus integre „ Christus -- Idem habet *Psal. 142. homil. 49.* tractans illud Joan. 3. *Nemo ascendit in Cælum &c.* Quod autem dicat de singulis membris, etiam patet *homil. 23. super Joan.* -- „ Gratulemur, & gratias agamus, non solum nos Christianos factos esse, sed Christum, Intelligitis fratres, gratiam Dei super vos capitis admiramini; gaudete, Christus facti sumus. Si enim caput ille, nos „ membra, totus homo ille & nos -- Item. *Psal. 122.* Idem *in Joan. 17.*, & alibi. Eundem sensum habet Gregorius *in moralibus*. Hæc apud Turrecrematam. Si ergo, ubi est unitas physica personalis attributa physice prædicantur; ubi unitas est mystica, attributa prædicari debent mystice; attributa verò peccatoris non debet dici de Christo; ergo &c.

Nulli dubium est has propositiones Sanctis Patribus, immo Scripturis familiares, in sensu mystico fore accipiendas; evidens enim est Christum physice esse unum individuum distinctum ab hominibus in eum credentibus, sicut & homines inter se sunt diversæ personæ. Quare unitate mystica plura prædicantur de Christo in scripturis, quæ ipsi physice non conveniunt; sicut posita unione hypostatica inter Deum, & hominem, aliqua

aliqua dicuntur de Deo, quæ Deitati repugnant. Matth. 25. Christus dicitur pauper, mendicans: *Esurivi, & non dedistis mihi manducare*; quod intelligitur in suis membris. Acta 9. dicitur patiens: *Saule, Saule, quid me persequeris?* idest in membris meis. Psal. 21. dicitur derelictus a Deo: *Deus, Deus meus &c. quare me dereliquisti?* — Nisi, quia „ nos ibi eramus; nisi, quia corpus Christi „ est Ecclesia — Aug. ibidem. Dicitur oneratus peccatis — Longe a salute mea verba „ delictorum meorum. Delicta populi, Chri„ stus sua dicit, tum propter membrorum, „ & capitis affinitatem — Glossa Lyrani. Psal. 40. veniam petit de peccatis — Ego dixi: „ Domine miserere mei sana animam meam, „ quia peccavi tibi. Nunquid ergo ipse, „ immo ipse ex membris suis, quia vos mem„ brorum ipsius, vos ipsius — Aug. ibi. Stat ergo, quod peccator sit homo, & Ecclesiæ sit membrum, ut scripturæ a PP. sic explicatæ manifeste convincunt.

73 DICES. Hi faciunt unam personam cum Christo, qui sunt de corpore Ecclesiæ; sed peccatores non sunt de corpore Ecclesiæ; ergo non sunt una persona cum Christo; ergo soli justi unus sunt homo cum Christo. Min. habetur ex Aug. *lib. 2. contra Petilianum cap.* 108., ubi (loquendo de malis) dicit — Nec ideo putandi sunt, esse in „ Christi corpore, quod est Ecclesia, quia „ Sacramentorum ejus corporaliter fiunt par„ ticipes — subditque, illos fabricare super arenam, non autem supra petram. Similia *lib. 2. contra Cresconium cap. 21. lib. 4. de Baptis. c. 3. lib. 6. c. 3. lib. de unitate Eccles. c. ult.*, & alibi.

Peccatores non sunt de Ecclesia Triumphante.

RESP. neg. min. Quæ non est secundum mentem Aug. sentientis peccatores esse actu de Ecclesia Militante; sed non spectare ad Triumphantem, quia non operantur opera solida charitatis. Ædificant enim domos terrenas, evertendas, cum venerit tempus discussionis; sumunt namque Sacramenta indigne, adeoque ad judicium — Ipsi autem non „ sunt in illa Ecclesiæ Christi compage, quæ „ in membris Christi per connexum, & con„ tactum crescit in incrementum Dei — idest non sunt de illa portione, quæ fructificat media charitate — Itaque illi, qui Sacramenta „ habent, & mores bonos non habent, & „ Dei dicuntur, & non Dei, & ejus dicun„ tur, & alieni, ejus, propter ipsius Sacra„ mentum, alieni, propter proprium vi„ tium. Ita & filiæ alienæ: filiæ, propter „ formam pietatis: alienæ, propter amissio„ nem virtutis —

74 INSTABIS. Ecclesia, quæ non est in sola Africa, gemens inter mala peregrinationis suæ, non est Ecclesia Triumphans; sed de hac loquitur expresse ad Petilianum, & in ea non — Deputandi sunt omnes, qui „ ædificant in arena, idest, qui audiunt ver„ ba Christi, & non faciunt — ergo mali non sunt de Ecclesia Militante.

RESP. dist. Non sunt deputandi quo ad omnia tempora, concedo min. quo ad præsens neg. Concedimus istos actu non esse de Ecclesia Triumphante, sicut & bonos. Concedimus non esse in Ecclesia Militante cum jure æternæ felicitatis: Sunt tamen in Ecclesia Militante temporaliter, actu Christo uniti, fidei, Sacramentorum, Templi, Sacrificiorum vere participes, licet non fructuose. De mente Catholicorum, & Augustini circa hos loquendi modos, nempe quod mali ad Ecclesiam non pertinent, habemus evidentem, & optimam Regulam *in breviculo coll. tertiæ diei cap. 9.* — Sic ostendentes Divina „ testimonia consonare, ut illa, quibus com„ mendaretur Ecclesia cum malorum com„ mistione, hoc tempus ejus significarent, „ qualis est in præsenti seculo, & illa testi„ monia, quibus commendatur non habere „ commixtos malos, illud ejus tempus signi„ ficarent, qualis venturo seculo in æternum „ futura est; sicut nunc mortalis est, idest, „ ex mortalibus hominibus constat, tunc au„ tem immortalis erit, quando nemo mo„ rietur — Et *cap.* 10. negans duas esse Ecclesias, habet — Ostendentes, quid dixerint „ (*Catholici*) idest non eam Ecclesiam, quæ „ nunc habet permixtos malos, alienam se„ dixisse a Regno Dei, ubi non erunt mali „ commixti, sed eandem ipsam unam, & „ Sanctam Ecclesiam, nunc esse aliter, tunc „ autem aliter futuram, nunc habere malos „ mixtos, tunc non habituram; sicut nunc „ mortalem, quod ex mortalibus constaret „ hominibus; tunc autem immortalem, quod „ in ea nullus esset vel corpore moriturus. „ Sicut non ideo duo Christi, quia prior mor„ tuus, postea non moriturus: Dictum est „ etiam de homine exteriore, & interiore, „ quæ cum sint diversa, non tamen dici duos „ homines. Quanto minus dici duas Eccle„ sias, cum iidem, qui nunc tolerant per„ mixtos malos, & resurrecturi moriuntur, „ tunc nec mixtos malos habituri sint, nec „ omnino morituri — Infert quoque c. 7. duplicem piscationem Evangelicam, unam in qua nec ad dexteram, nec ad sinistram dicuntur retia mitti; & significatur mixtura bonorum, & malorum, & ponitur ante Christi resurrectionem, alteram in qua ad dexteram mittuntur retia, & fuit post resurrectionem. Eandem hanc regulam repetit Aug. *lib. 2. retract. c.* 18. — Ubicumque autem in „ his libris commemoravi Ecclesiam non ha„ bentem maculam, aut rugam, non sic ac„ cipiendum est, quasi jam sit, sed quæ præ„ paratur, ut sit, quando apparebit etiam „ gloriosa — Nunc enim habet propter infirmitates membrorum suorum, unde dicat: *Dimitte nobis debita nostra &c.*

Mali sunt temporaliter in Ecclesia.

75 URGEBIS. Eodem modo loquitur ibidem ad Petilianum de malorum mixtura, ac Hæreticorum — Omnes enim isti, in„ ter quos & Hæretici positi sunt — &, si aliter dicatur, argumentum Augustini non valet, scilicet Baptismum Hæreticorum valere, quia valet ille malorum; sed Hæretici non sunt de corpore Ecclesiæ revera; ergo nec mali fideles.

RESP. Eodem modo loqui, quod ad assecutionem Beatitudinis: subjungit enim immediate, sicut dicit Apost. *Regnum Dei non possidebunt; ideo ad sinistram partem cum Diabolo pertinebunt.* Argumentum verò August. est omnino firmum. Ideo enim Petilianus

cum

cum ceteris Donatistis horrebat Sacramentum Hæreticorum, quia hoc sanctum est; illi polluti, quia alieni, quia participant eorum peccatis communicatores. Hæc omnia ostendit urgere in malis. Hi enim polluti sunt, alieni sunt, charitatis unione præcisi sunt communicatores &c.

Sacramenta a malis collata valida.

REPLICABIS. Ecclesia Militans est, in qua sunt claves, earumque usus, quæ *Fundatur supra petram*, & de qua dicitur Matth. 10. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus*; sed hæc est in solis justis, ex Aug. *lib. 3. contra Donatistas de Baptismo cap. 18.* -- Petra enim tenet, petra dimittit: „ Columba tenet, columba dimittit: Unitas „ tenet, unitas dimittit: Pax autem hujus „ unitatis in solis bonis est, vel etiam spiri„ talibus, vel ad spiritalia concordi obe„ dientia proficientibus. In malis autem non „ est, sive foris tumultuentur, sive intus cum „ gemitu tolerentur, & baptizent, & bapti„ zentur -- Idem habet *lib. 6. cap. 3.*, *lib. 7. cap. 51.*; ergo &c.

RESP. neg. min. Bonos etenim, & malos ibidem in Ecclesia ponit Aug., sed diversis meritis. Ponit per superbiam fornicatores in Corpus Christi; ponit intus, qui cum gemitu ab Ecclesia tolerantur; imo ad ejus intentum hoc est necesse: vult enim ostendere, sive a malis Christianis, sive ab Hæreticis conferatur Sacramentum, nunquam pollui; quia columba est, quæ sanctificet, quæ baptizat, idest, virtute Spiritus Sancti conficitur: & explicat hoc ex illis verbis Joan. 20., quibus dedit Apostolis potestatem absolvendi: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis &c.* mali, sive intus, sive foris, utiliter non recipiunt Sacramenta, quia non habent unitatis pacem, idest, fructum fidei, & charitatis; sed hæc in solis justis datur, quorum neque orationes malis prosunt. Si verò convertantur, incipiunt pertinere ad columbam, cujus gemitu dimittuntur illis peccata, idest incipiunt Sacramenta Ecclesiæ illis prodesse, & suffragia peccatorum. Uno verbo, hic, & aliis locis vult utilem, & rectum usum clavium esse in solis justis. Ceterum admittit, nedum in peccatore fidem habente, sed etiam in Hæreticis, validam collationem Sacramentorum non postulantium jurisdictionem.

Ecclesia a malis non polluitur.

76 SUBSUMES. Ita se habent mali in Ecclesia, sicut mali humores in corpore naturali; sed mali humores nec sunt membra, nec partes corporis; ergo &c. Maj. est Divi Aug. *tract. 3. in Epist. Joan.* -- Et sunt, „ qui intus sic sunt in corpore Domini No„ stri Jesu Christi, quando quidem adhuc „ curatur corpus ipsius, & sanitas perfecta „ non erit, nisi in resurrectione mortuorum. „ Sic sunt in Corpore Christi, quomodo „ humores mali.

RESP. Si textus connexive intelligatur, compertum erit loqui Aug. de Hæreticis occultis. Loquitur enim de illis mendacibus, qui Christum negant. Verum, quia ibidem pro Antichristis accipit, qui Christo adversantur, ne velimus contendere, quasi meticulosi, admittamus loqui de malis catholicis, sed patet, quo sensu eos dicat malos humores, scilicet, quatenus gravant corpus Ecclesiæ -- Quando evomuntur, tunc relevatur „ corpus. Sic & mali, quando exeunt, tunc „ Ecclesia relevatur, & dicit, quando eos „ evomit, & projicit corpus, ex me exie„ runt humores isti; sed non erant ex me -- Idest, veritate assecutionis. Ceterum in alio sensu non comparantur humoribus malis; quia isti nullam vitam, nec imperfectam recipiunt in corpore, & tamen isti mali homines vivunt vitâ fidei. Humores corrupti in corpore naturali „ quia non vivunt, nunquam possunt redire in membra: Peccatores verò, si charitatem recipiant, membra fiunt, ex Aug. -- Qui se in melius commutat in corpore „ membrum est, qui autem in malitia per„ manet, humor malus est -- Pro humoribus ergo malis, non intelligit pura excrementa, sed ipsos veros humores propter alterationem commotos, & nocentes, qui vivunt vita vegetativa. Porro ipsi humores, v.g. sanguis, etsi sit alteratus, est vera pars hominis: quatuor verò humores in corpore se habent, velut quatuor elementa in mundo.

Humores ad corpus spectant.

77 CONCLUDES. Quod non præciditur, quando evomitur a partibus, non erat in corpore, ut humor componens, sed ut excrementum nocens, at per Aug. ibidem peccatores, quando evomuntur, non præciduntur a corpore vivente -- Non de carne „ mea præcisi sunt, sed pectus mihi preme„ bant, cum mihi inessent -- Erant ergo separati, & idem habet *lib. 7. de Bapt. c. 71.* -- Alios autem ita dici esse in domo, ut „ non pertineant ad compagem Domus -- ergo.

RESP. neg. min. sanguis substantialis, sed infectus, similiter flegma alteratum premit pectus, nec est præcisum de carne, & tamen vere vivit, & est pars vera corporis. Sunt ergo præcisi a carne Christi, & Ecclesia vivente per charitatem, nec ad compagem Ecclesiæ fructiferam spectant, ut verba sequentia indicant -- Nec ad societatem fru„ ctiferæ, pacificæque justitiæ -- Soli illi sunt absolute præcisi, qui ideo mali, quia veritati resistunt, ut docet *lib. de Unit. Eccles. cap. ultimo*, cujus verba infra dabimus. Ceteri vitâ fundamentali vivunt, quæ imperfecta dicitur: juxta illud Conc. Trident. *Sess. 6. cap. 7.* -- Nam fides, nisi ad eam spes accedat, „ & charitas, neque unit perfecte cum Chri„ sto, neque corporis ejus vivum membrum „ efficit --

Humores quam' qui nocent corpori.

CONTROVERSIA V.

AN IMPECCABILITAS SIT DE CONSTITUTIVO MILITANTIS ECCLESIÆ.

QUamvis ex præcedenti Controversia sufficienter sit eversa etiam Hæresis Anabaptistarum, nihilominus, ut distinctè erroris diversitas appareat, & propria suis locis aptentur argumenta, placet cum Sanctissimis Patribus August. & Hieronymo præsentem instituere Controversiam.

E Pe-

Pelagiani apud Aug. *de Hæres. c.* 88. — „ In illud etiam progrediuntur, ut dicant, „ vitam justorum in hoc seculo nullum omnino habere peccatum, & ex his Ecclesiam „ Christi in hac mortalitate perfici -- Induxerunt ergo in Ecclesiam Dei omnimodam impeccabilitatem.

Idem docuit Jovinianus, ut patet ex D. Hieron. libro contra eundem; hos secuti sunt Beguin., & Begard. a Concil. Viennensi damnati, & a quibusdam tribuitur Pseudo-Apostolis. Phileto, & Himenæo, affirmantibus resurrectionem esse factam, non quidem corporum (hoc enim nimia stultum erat) sed animi, quatenus justi pervenerint ad illam celsitudinem perfectionis, quam habituri sunt post resurrectionem; contra quos scribit Paulus 2. ad Tim. 2.

Adamussim horum vestigia sequuntur Anabaptistæ, volentes, solos immunes ab omni labe veniali esse membra Ecclesiæ; de quo fidem faciunt Lutherani in repetitione confessionis Augustanæ, Calvinus *lib. 4. Instit. cap. 8. 12.*, unde illos passim fanaticos appellant. Ejusdem furfuris sunt Anglicani illi, qui familia amoris dicuntur, contra quos

Dico: Impeccabilitas non est de constitutivo Ecclesiæ, seu justi habentes venialia sunt vera Ecclesiæ membra.

Justus sæpe labitur in venialia.

78 PROB. I. Qui labitur in venialia frequenter, non est omnino impeccabilis: sed justus cadit frequenter in venialia: ut leg. *in Catena Græc.* juxta illud Prov. 24. *Septies enim cadet justus*. Qui locus de venialibus communiter intelligitur. Hieron. *Epist. ad Rustic.*, Greg. *lib. 6. c. 2. in 1.*, Reg. Cassianus *collat. 22. c. 13.*, D. Thom. *in cap. 1. Epist. 1. Joan.* -- Cadit, inquam, in charitate scilicet, non a charitate; & hoc insinuatur „ per hoc, quod dicit in die, & non a die -- Justus erat Job, quem non reprehendebat cor suum de gravibus; & tamen dicebat Domino cap. 14. *Dinumerasti omnes necessitudines meas, & nihil te latuit de peccatis meis. Signasti peccata mea in sacculo; & annotasti, si quid invitus commisi*. Secundum litteram Aug. *de peccat. meritis, & remiss. lib. 2. cap. 10.*, & Job. 16. *Ruga mea testimonium dicunt contra me*, quod mystice de venialibus intelligitur. Proverb. 20. dicitur: *Quis potest dicere, mundum est cor meum, purus sum a peccato?* Clamabat David Ps. 142. *Non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens*. 3. Regum 8. *Non est homo qui non peccet*. Vel ergo nullus est in Ecclesia Dei, vel stat, quod sint aliqui etiam justi, & quandoque in leves culpas cadant.

Scriptura justos recenset venialibus maculatos.

79 PROB. II. Mentiri non potest Spiritus veritatis; sed scripturæ plures justos reponunt in Ecclesia, de quibus levia peccata recensentur: *Cum orarem & confiterer peccata mea, & peccata populi mei Israel*. Dan. 9. de seipso fatetur, & distinguit peccata sua a peccatis populi; se justum fuisse ostendit, & seipsum exauditum a Domino. Justa erat Sarai, & de vera Ecclesia, quæ tamen inordinate risit, & mentita est Angelo. Justus erat Elias & de Ecclesia, qui tamen nimio zelo deficiens, fuit a Domino amicabiliter reprehensus. Justus erat Moyses & de Ecclesia, qui modica ira correptus, & diffidentiæ motu turbatus, terram promissionis non est ingressus in pœnam peccati. Plurimi alii enumerantur ab Aug. *de natura, & gratia cap. 36.*, qui si omnes interrogarentur (Deipara excepta) utrum sine peccato essent? Una voce responderent tam verius, quam humilius nos ipsos seducimus, si peccasse negamus.

Apostoli in venialia lapsi.

80 PROB. III. Summæ temeritatis est negare Apostolos post Spiritus Sancti adventum & justos, & de Ecclesia non fuisse, sed isti venialia habuerunt: unde 1. Joan. 1. habetur: *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus ipsi nos seducimus; & veritas in nobis non est*: & Jacobi 3. *In multis offendimus omnes*. Ubi loquuntur, & in persona propria, & aliorum; sicut & terminus distributivus universalis manifestum facit, & scripturæ contextus declarat. De Petro ad Gal. 2. legimus fuisse reprehensibilem, & ideo in faciem ei Paulus restitit; nimius enim videbatur in legalium observatione: Apocal. 2. *Novi opera tua, & fidem, & charitatem tuam, & ministerium, & patientiam tuam*. ait Dominus Angelo Thiatiræ Ecclesiæ, & nihilominus habet negligentias in custodia gregis sui contra Pseudoprophetas, de quibus redarguatur. Mundi erant Apostoli (uno Juda excepto) Joan. 13. & tamen de terreno pulvere sordebant pedes eorum: *Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet*. De quo Aug. *tract. 56. in Joan.* — Homo in sancto Baptismate totus abluitur; „ non præter pedes, sed totus omnino. Verumtamen cum in rebus humanis vivitur, „ utique terra calcatur -- Et D. Thom. in hunc locum -- Qui in hac vita mortali post „ Baptismum vivunt, non possunt ad tantum „ culmen perfectionis ascendere, quin etiam „ inordinati motus sensualitatis de affectibus „ terrenis insurgant, & ideo oportet, quod „ pedes lavent --

Meritò ullus petit peccatorum remissionem.

81 PROB. IV. Blasphemum est dicere Christum falsa docuisse Ecclesiam suam; sed docuit, ut (cum filii & justi orant Patrem) dicant: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*: Quod de levibus quotidianis justorum lapsibus intelligunt Patres: & Aug. urget frequenter contra Pelagianos, & *Hæresi* 88. *ad verba citat. in initio Controvers.* addit -- Quasi non sit „ Christi Ecclesia, quæ in toto terrarum orbe clamet ad Deum: dimitte nobis debita „ nostra -- *De natura, & gratia cap.* 35. -- „ Ubi parum attendit, cum sit acutissimus, „ non frustra etiam justos in oratione dicere; „ dimitte nobis debita nostra -- D. Th. *in 6. Matth.* — Error scilicet Pelagii, qui dicebat, quod sine peccato poterat homo vivere; & hoc est falsum, quia esset aliquis, „ qui non posset dicere hanc orationem; sed „ hanc Dominus dedit omnibus; omnes ergo „ peccatum habent — Concil. Milevitanum *Can. 7.* -- Quod unicuique, etiam justo non „ solum pro aliis, sed & prosemetipso dicere „ oporteat: dimitte nobis debita nostra --

Patres asserunt in justis quædam levia.

82 PROB. V. Temerarium est recedere ab universali traditione Patrum; sed Patres communiter docent justos, qui sunt in Ecclesia, venialiter peccare; ergo. Cyprianus

nus *in Epistola de opera, & eleemosyna c. 16.* -- Quotidie deesse non potest, quod peccetur „ in conspectu Dei : Sacrificia quotidiana „ non deerunt, quibus possint peccata tergi-- Quotidiana sunt Sacrificia purgativa, quia quotidianæ sunt culpæ etiam in Sanctis. Chrysostomus *in Psal.* 50. -- Nec ex perfectis „ universa constat Ecclesia, sed habet etiam „ otio, & socordiæ deditos -- Sunt ergo de Ecclesia negligentiis, & otiositatibus commaculati, & imperfecti.

Amb. *de fuga seculi cap* 21. -- Quanta „ abundantia Divinæ misericordiæ; quantæ „ divitiæ pietatis ejus, ut singulorum studia, „ fragilitatesque humanæ conditionis consi„ derans, quibus & inviti, ac reluctantes ad „ culpam deducimur; & non voluntaria de„ licta, victi illecebris frequenter commiti„ mus -- 2. *de pœnit. cap.* 10. loquens de levibus -- Quotidiani nos debet pœnitere pec„ cati -- Hieronymus 3. *contra Pelag. de fonte renatis* explicans illud -- Quorum sunt re„ missæ iniquitates &c. Statim in prima Chri„ sti communione dicunt : & dimitte nobis „ debita nostra &c. non humilitatis menda„ cio, ut interpretaris, sed pavore fragilita„ tis humanæ, suam conscientiam formidan„ tes &c. --

Gregorius *in lib.* 1, *cap.* 6. -- Quia nemo „ tam sanctus est, qui in se non habeat ali„ quis fœditatis, quod plangat : solutio hu„ jus delicti usque ad Abel magnum, super „ quem posuerunt Arcam Dei, pertenditur; „ Abel quippe justus interpretatur -- S. Aug. *de fide, & operibus c.* 26. -- Nisi essent quæ„ dam, sine quibus hæc vita non agitur, non „ quotidianam poneret medelam in oratio„ ne, quam docuit &c. -- contra Julianum Pelag. *lib. 6. cap.* 8. exponens illud Christi Domini -- *Ecce ejicio Dæmonia, & sanitates perficio hodie, & cras, & tertia die consummor*, habet -- Expulsio Dæmoniorum, re„ missio peccatorum &c. perfectio sanitatum, „ dum de die in diem proficit Ecclesia, & cor„ ruptionis (cujus reatus ablatus est) passio „ quotidiana renovatione minuitur. Tertio „ consummatur, dum resurrectionem in seipso „ initiandam monstravit Ecclesiæ, quæ ad in„ corruptionis consummationem, summam„ que perveniat sanitatem -- Item *de peccatorum meritis, & remiss. cap. 7. lib. 2. cap.* 13. & alibi.

Alii Patres ejusdem sunt labii : Utique tanquam de speciali prærogativa, dicitur de Triumphante Ecclesia, quod in eam nihil coinquinatum introibit, quod sit sine macula, & ruga; quia in Militante omnia venialia vitari non possunt; unde dicitur in Canticis 2. quod capiantur vulpes parvulæ, quæ vineam Ecclesiæ demoliuntur, leves, scilicet, & voluntariæ culpæ. Ideo Paulus prima ad Corinth. 3. scribit in Ecclesia Dei adesse, qui ædificant lignum, fœnum, & stipulam, quæ purgabit ignis, salvo homine, qui superædificavit: porro hæc non nisi venialia sunt. Peccant ergo venialiter justi quandoque, & sunt de Ecclesia, cum spiritu filiationis adoptivæ clament: *Abba Pater*. Non ergo impeccabilitas spectat ad Ecclesiæ constitutivum.

SOLVUNTUR HÆRETICORUM ARGUMENTA.

83 OBJIC. I. Habitatores Tabernaculi Domini sunt filii Ecclesiæ; sed isti carere debent omni culpa: Psal. 14. *Quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur sine macula, & operatur justitiam*. Huc facit illud: *Beati immaculati in via &c. Et ero immaculatus cum eo*; immaculati dicuntur, idest sine macula; & hi soli ingrediuntur. Ergo impeccabilitas est de constitutivo Ecclesiæ.

RESP. conc maj. In Tabernaculo, quo utebantur Hebræi tempore peregrinationis, & bellorum, signatur Ecclesia Militans, sicut in monte signatur Ecclesia Triumphans, quia super Montem Sion ædificavit David Domum Dei, pace jam habita de cunctis hostibus: Negatur verò min. ly enim *sine macula* intelligitur de gravibus, dicente Aug. *de perfectione justitiæ cap.* 9. -- Ingredi autem sine „ macula, non absurde etiam ille dicitur, „ non qui jam perfectus est, sed qui ad ipsam „ perfectionem irreprehensibiliter currit, ca„ rens criminibus damnabilibus, atque ipsa „ peccata venialia non negligens mundare „ eleemosynis; ingressum quippe, hoc est „ iter nostrum, quo tendimus ad perfectio„ nem, munda mundat Oratio -- Et *lib.* 1. *cap.* 14. *contra duas Epist. Pelagian.* reflectens ad phrasim, qua usus est Apost. 1. ad Tim. 3. docens, quales deberent eligi ministri in Ecclesia, scilicet, crimen non habentes, ait, quod nullus posset eligi, si dixisset, sine peccato, quia sub peccati nomine veniunt etiam venialia, secus sub nomine criminis : *Multi quippe baptizati fideles sunt sine crimine, sine peccato autem in hac vita neminem dixerim*. *Aliud est crimen, aliud peccatum.* Et D. Th. *in comment. Psal. citati*, ait -- Qui „ ingreditur &c. vita ista est quædam via ad „ vitam æternam, & ideo dicit, ingreditur, „ idest : in via graditur &c. sine macula, sci„ licet, mortali; quia veniale non habet ma„ culam proprie -- Illa alia verò loca, quæ subduntur ad idem, ex Coloss. 1. ex Ephes. 5. Ex 1. Corinth. 5. Prima Petri primo; ubi Sancti Apostoli monent, ut simus immaculati, sancti pro comprehendendo bravio salutis, illa etiam ex Canticis : *Tota pulchra es, & macula non est in te*, superius explicata sunt, sicut & illud ad Ephes. de Ecclesia non habente rugam &c.

84 OBJIC. II. Filii Ecclesiæ non sunt, qui non habent requisita a Christo; sed Christus Dominus exigit munditiam a qualibet culpa, Matth. 5. *Estote ergo vos perfecti, sicut & Pater vester Cælestis perfectus est*: Docebat enim tunc turbas, quas ad Ecclesiam invitabat; & quid esset necesse, ut fierent de Ecclesia? & ideo de præsenti, & assertive ait: *Estote*.

RESP. neg. min. Extorquetur enim Scriptura, quæ loquitur de dilectione inimicorum, ut scilicet, eam charitatis perfectionem in proximos habeamus, qua, sicut pater facit oriri solem super bonos, & malos, ita & nos benefacimus, nedum iis, qui di-

 ligunt

ligunt nos, sed & iis, qui oderunt nos: est
enim clausula præcepti de dilectione inimi- A
eorum. Quod si extendere volunt Hæretici
ad totam Evangelicam doctrinam, de qua in
illo capite, coguntur fateri, nihil aliud ibi
Christum velle, nisi quod observent fideles
charitatem Dei, & proximi. Ly enim *sicut*
imitationem denotat. Amat seipsum Pater,
& amat creaturas, ita & nos primo Deum,
Perfectio gratiæ est charitas. secundo nos, & proximum, sicut nosmetipsos
amare debemus. Perfectio gratiæ in via, &
meriti est Charitas, ad quam omnes tene-
mur. 1. Joan. 4. *Perfecta charitas foras mit-*
tit timorem. Videatur D. Th. in 5. Matthæi.

85 OBJIC. III. Omnis justus, Ecclesiæ
filius, natus est ex Deo; sed nullus natus ex B
Deo peccat, 1. Joan. 3. *Omnis, qui natus*
est ex Deo, peccatum non facit; quoniam se-
men ipsius in eo manet, & non potest peccare,
quoniam ex Deo natus est; ergo filii Ecclesiæ
carent omni culpa.

RESP. neg. min. Nec probatio urget.
Justus in sensu composito gratiæ non peccat
lethaliter; nec ut filius Dei peccat, ita quod
ex filiatione oriatur peccatum, quia tamen
in mundo vivit, quandoque contingit, ut ju-
stus cadat ab amicitia per grave peccatum,
& quandoque levibus deficit præter ultimum
finem. Audi Aug. *lib. 3. contra duas Epist.*
Quandoque deficit justus. *Pelagian. c. 3.* -- Peccant enim & filii Dei, C
„ quoniam, si dixerint &c. Sed ea conditio-
„ ne peccant, qua sunt filii adhuc hujus se-
„ culi: qua verò gratia sunt filii Dei, non
„ utique peccant -- *De peccat. meritis, &*
remiss. c. 8. lib. 2. -- Re autem ipsa, quia
„ nondum salvi, ideo nondum plene inno-
„ vati, nondum etiam filii Dei, sed filii se-
„ culi. Proficimus ergo in renovationem,
„ justamque vitam, per quam filii Dei su-
„ mus, & per hoc peccare omnino non pos-
„ sumus, donec solum in hoc transmutetur
„ etiam illud, per quod adhuc filii seculi su-
„ mus. Per hoc enim adhuc peccare possu-
„ mus -- Tractat idem argumentum *lib. de* D
natura, & gratia cap. 14. De perfectione ju-
stitia circa finem Homil. 50. ex Jo. Idem Di-
vus Thomas *in hunc locum Joan.* -- Peccatum
„ non facit, idest, mortale, quod est con-
„ trarium generationi spirituali. Et intelli-
„ gendum est cum reduplicatione, in quan-
„ tum, scilicet, ex Deo est -- Exponit se-
cundo de nativitate per prædestinationem,
secundum quam finaliter non peccat justus;
& ideo dicitur: *Quoniam semen ipsius in eo*
manet.

86 OBJIC. IV. Secundum sententiam
Christi Matth. 7. *Non potest arbor bona malos* E
fructus facere, & 12. Bonus homo de bono the-
sauro profert bona; sed justus, & filius Ec-
clesiæ est arbor bona, & peccatum quodcun-
que est fructus malus; ergo justus, & filius
Ecclesiæ non peccat: unde dicitur 1. Corinth.
13. *Charitas nunquam excidit*; idest: habens
charitatem non deficit.

RESP. tandiu arbor mala fructus bonos
non facit, nec bona malos, quamdiu, vel
in bonitate sua, vel in malitia perseverat:
Ut Hieron. *lib. 1. adversus Jovinianum* -- Ar-
„ bor bona est bona voluntas, quæ tunc bona
„ est, quando, & bonum opus eligit, & ex
„ bona intentione; nec tunc peccare potest --
A In sensu ergo reduplicativo bona arbor non
facit malos fructus: quia tamen depravatæ
adjungitur carni, ideo voluntas habitualiter
bona cadit actualiter, venialia committens.
Videatur D. Thom. in hunc locum. Chari- *Charitas perseverat in Patria.*
tas porro secundum litteram non excidit, quia
eadem perseverat in Patria, ubi dona fidei,
prophetiæ, & linguarum evacuantur. Cete-
rum etiam in sensu adversariorum charitas
non excidit propter culpas leves, quæ chari-
tati non opponuntur.

87 OBJIC. V. Filii Ecclesiæ pertinent
ad generationem Christi; sed generatio Chri-
sti non facit, nisi Sanctos, ab omni culpa
B immunes; ergo. Min. habetur Joan. 1. c. 5.
Scimus, quia omnis, qui natus est ex Deo,
non peccat, sed generatio Dei conservat eum,
& malignus non tangit eum. Non enim est
minoris efficacitatis generatio Christi, quam
Adam: sed Adam peccator non generat nisi
peccatores; ergo Christus Justus non generat
nisi justos: & ideo dicitur Jo. 1. *Dedit eis po-*
testatem filios Dei fieri his, qui credunt in no-
mine ejus. Item 1. Jo. 3. *Et omnis, qui ha-*
bet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut ille
sanctus est. Sicut prædictum erat Levit. 19.
Sancti eritis, quia ego sanctus sum; ergo.

RESP. neg. cons. Etenim relata non
C infringunt testimonia Joan., quæ idem ha-
bet Epist. 1. c. 1. *Si dixerimus, quoniam pec-*
catum non habemus, ipsi nos seducimus, &
veritas in nobis non est. Unde componitur,
quod filius Ecclesiæ ex Dei generatione na-
tus sit, & quandoque leviter peccet, quare?
Quia sicut ex Deo natus est, & in Deo ma- *Homo ex Deo justus, ex Adam peccator.*
nens non peccat, ita etiam natus est ex illo
homine, per quem peccatum intravit in mun-
dum, ideo sine peccato non sumus: Aug. *lib.*
de perf. just. c. 18. -- Quia sine illius infirmi-
„ tate nondum sumus, donec illa renova-
„ tione, quæ fit de die in diem, quoniam
„ ex Deo secundum ipsam nati sumus, infir-
D „ mitas tota sanetur, in qua ex primo ho-
„ mine nati sumus, & in qua sine peccato
„ non sumus, cujus reliquiis in homine ma-
„ nentibus interiore, quamvis de die in diem
„ minuantur in proficientibus -- Generatio er-
go Dei est innovatio quotidiana justorum se-
cundum profectum spiritualem, quæ cum per-
fecta erit per visionem, non habebit peccandi
periculum -- Sanctificat enim se, non per
„ seipsum, sed credendo in illum, & invo-
„ cando illum, qui sanctificat sanctos suos;
„ cujus sanctificationis perfectio, quæ nunc
„ proficit, & crescit de die in diem, omnes
„ infirmitatis reliquias ablatura est -- Qui
E ergo spem habet in vitam æternam, sollici-
tus est, ut quotidie proficiat in sanctitate,
Christum imitando -- *Omnis, qui peccat, non*
vidit eum, neque cognovit eum, intelligitur
sic ab Aug. ibidem -- Quia renovatio perfi-
„ cienda videt, & cognoscit; infirmitas verò
„ absumenda non videt, neque cognoscit --
D. Thom. duplicem dat solutionem -- Om-
„ nis, qui peccat, idest, finaliter in pecca-
„ to permanet, non videt eum, & non co-
„ gnovit eum (*Glossa*) gustando suavitatem
„ in Deitate -- Si enim gustasset, non se
separaret (peccando) ab ejus gloria.

Abs

Abs re adducitur ab adversariis illud Paoli ad Philipp. 3. *Quicunque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus*. Perfectum autem illud est, cui nihil deest, quasi quod omnes fideles ita sint perfecti, ut nihil desit, sintque absque ullo peccato; alia coim est mens Divi Pauli. Perfectos vocat omnes, qui integra fide credunt, 1. ad Corinth. 1. *Sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia*, hortaturque hos omnes credentes, ut ad sui imitationem studeant sempee ulterius proficere obliviscentes, quæ retro sunt; ibidemque se non esse perfectum fatetur -- Non, „ quod jam acceperim, aut perfectus sim; „ sequor autem, si quomodo compechendam, „ in quo & comprehensus sum a Christo Jesu -- Sic Aug. *de perfect. justitia cap.* 8. -- „ Idest, quod perfecte currimus, hoc sapiamus, quod nondum perfecti sumus, ut illuc perficiamus, quo perfecte adhuc currimus -- *Lib. 3. contra duas litteras Pelag.* c. 5. distinguit duplicem perfectionem, unam viæ, Patriæ alteram, de prima, explicans locum Pauli, pulchre habet -- Ut ostenderet „ solum istius vitæ modum, esse quandam „ perfectionem, eique perfectioni hoc quoque deputari, si se quisque noverit nondum esse perfectum --

Perfecti quandoque dicuntur, qui perfecte credunt.

Nec urget auctoritas Concilii Toletani VI. *in confess. fidei c.* 1., ubi locus illius particulæ (*Sanctam*) in symbolo ponitur (*sine macula, & ruga*) nam intelligitur de Ecclesia Sancta, quoad doctrinam &c., quem locum jam supra explicuimus.

Itidem perperam affertur Hieronymus *in cap. 1. ad Galatas* ad illa verba: *Qui mecum sunt, omnes Fratres* -- Noscendum, dupliciter „ Ecclesiam posse dici, & eam, quæ non „ habet maculam, atque rugam, & vere „ Corpus Christi sit; & eam, quæ in Christi nomine absque plenis, perfectisque virtutibus congregetur -- Non enim duplicem distinguit Ecclesiam, sed duplicem in eadem Ecclesia statum, perfectorum, qui in gradu excellenti, & imperfectorum, qui in gradu inferiori virtutes possident; explicatque sequenti exemplo -- Quomodo sapientes „ bifarie nuncupantur, tam hi, qui sunt plenæ, perfectæq. virtutis, quam illi, qui incipiunt, & in profectu positi sunt. De „ perfectis dicitur: mittam ad vos sapientes. „ De insipientibus: argue sapientem, & diliget te. Qui enim plenæ consummatæque „ virtutis est, correptione non indiget -- Intra sinum Ecclesiæ ergo sunt mali simpliciter gravia patrantes, sunt & mali venialia committentes.

In Ecclesia perfecti, & imperfecti.

CONTROVERSIA VI.

AN BAPTISMUS SIT DE CONSTITUTIVO ECCLESIÆ MILITANTIS.

88 CAlvinistica Helveticorum Ecclesia in sua confessione *cap.* 17. docet: Baptismate non renatus ad Ecclesiam pertinere, dummodo electi sint; & sequitur tamquam consequentia ex illo principio, quo statuunt ante vocationem temporalem ad Ecclesiam, prædestinatos esse membra Ecclesiæ; ab orco revocantes doctrinam Joan. Hus pedissequi Wiclefi dicentis *art.* 12. ex damnatis in Concilio Constantiensi -- Gratia prædestinationis est vinculum, quo corpus Ecclesiæ, & quodlibet ejus membrum jungitur Christo capiti „ indissolubiliter -- Unde quilibet præordinatus ad vitam æternam, sive actu credat non suscepto Baptismo, sive non credat, membrum est Ecclesiæ. In superioribus demonstravimus electionem non esse formam constitutivam, adeoque ad Ecclesiam pertinere omnes actu credentes sive bonos, sive malos, sive finaliter perseveraturos, sive defecturos. Nunc restat explicandum, an fides non professa per Baptismum sufficiat, ac per consequens Catechumeni sint membra Ecclesiæ; in quo non est una omnium, etiam Catholicorum mens, licet ex principio diverso ab Hæreticis.

Prima sententia absolute docet non baptizatos, habentes fidem ad Ecclesiam pertinere. Ita Suares *de fide disput.* 7. *n.* 18. *Cano. lib. 4. de locis communib. cap.* 2., & alii. Secunda tenet absolute non pertinere ad Ecclesiam. Stapletonius in principiis fidei *Controv. 1. quæst. 2. art. 2. §. Cathecumeni*: Azoc. 2. *p. Sum. lib.* 5. *cap.* 20. *dub.* 5. Tertia sententia distinguit in modo essendi intra Ecclesiam, asseritque pertinere ad Ecclesiam potentialiter, non autem actu. Ita Bellarmin. *lib.* 3. *de Eccles. cap.* 3. Ad banc reducitur opinio dicentium, merito, & mentaliter pertinere ad Ecclesiam, non autem numero. Turrecremata *in Sum. de Ecclesia lib.* 1. *c.* 8. *ad* 8. Quarta sententia distinguit esse Ecclesiæ: Si accipiatur Ecclesia, prout est corpus mysticum omnes comprehendens, qui sub lege naturæ, & scripta crediderunt in Christum, isti verissime pertinent ad Ecclesiam; si verò accipiatur, prout est Ecclesia Christi, non pertinent.

89 Ad intelligentiam difficultatis notandum est I. Nomine Catechumenorum non venire eos, qui majora præcepta servare non possunt, ut temere asserebat Petilianus apud Aug. *lib.* 3. *c.* 11. *contra litt. Petiliani*; sed venire eos, qui audito verbo prædicationis Evangelicæ, proponunt legem Christi suscipere, & ad hunc finem a Ministris Ecclesiæ instruuntur circa mysteria Divina principalia, inter quos sunt, qui perfecte instructi, & fide concepta petunt Baptismum, alii non sunt plene instructi, quorum aliqui fidem conceperunt, & ad Baptismum suscipiendum disponuntur, alii non habent adhuc fidem conceptam, licet illuminati sentiant inclinationem ad illam, & ideo cupiunt instrui, & hi non sunt proprie Catechumeni, de quibus in præsenti.

Catechumeni qui dicuntur.

90 Notandum est II. In sacris literis Ecclesiam comparari corpori naturali Christi, in hoc verò duo essentialiter desiderantur, & anima, quæ informat, & dat vitam, & membrorum organizatio, quæ animatur, & vivificatur; non possunt tamen membra unam illam organizationem componere, nisi sint colligata sub una forma corporeitatis; ita in corpore mystico duo sunt essen-

essentialia, unum, se habens per modum animæ, & hæc est fides, aliud se habens per modum corporis, & hoc sunt credentes. Sed insuper necesse est, quod sint organizati sub una veluti forma corporeitatis, scilicet, sensibilitatis, & visibilitatis. Quare sicut, ut minus, v. g. fit de corpore animato, necesse est, ut continuetur cum brachio, & si daremus manum animari separatam, non possemus eam dicere partem actualem corporis; sic, ut homo sit de corpore Ecclesiæ vivente, necesse est, quod uniatur cum ceteris quantitative. His positis

Dico: Baptismus est de constitutivo Ecclesiæ Militantis; unde Catechumeni non sunt de Ecclesia.

91 PROB. I. Hi sunt de Ecclesia, qui Christo aggregantur in unum; sed per Baptismum fideles Christo aggregantur in unum; ergo Baptismus est de constitutivo Ecclesiæ. Minor habetur ad Gal. 3. v. 27. *Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis*, idest, de ejus corpore effecti estis. Ideo subditur: *Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu*: ubi D. Thom. -- Quia vos omnes, scilicet fideles, unum estis in Christo Jesu, qui in Baptismo omnes estis effecti membra Christi, & unum corpus -- Hinc Act. 2. 41. *Qui ergo receperunt sermonem ejus, baptizati sunt; & appositæ sunt in illa die animæ circiter tria millia*, idest, adjunctæ sunt Ecclesiæ; non quia tantum receperunt sermonem, sed quia Baptisati.

Baptismus facit de Ecclesia.

92 PROB. II. Nullus est actu membrum Ecclesiæ, qui non pertinet ad unitatem illius; sed sine Baptismo non habetur unitas Ecclesiæ, ad Ephes. 4. v. 4. *Unum corpus, & unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ: unus Dominus, una fides, unum baptisma*. Ad unitatem corporis Ecclesiæ quatuor hæc requiruntur, & sicut non sufficit fides in præparatione animi, ita non sufficit Baptisma, nisi in re suscipiatur: ubi D. Th. -- In qualibet autem Civitate ad hoc, ut sit una, quatuor debent esse communia, scilicet, unus gubernator, una lex, eadem insignia, & idem finis: hæc autem quatuor, dicit Apostolus esse in Ecclesia: Unus Dominus: *ex unus gubernator*. Una fides: *ex unitas legis*. Unum Baptisma: *ex identitas insignium*. Una spes vocationis vestræ: *ex finis, idest beatitudo* --

Unitas Ecclesiæ per Baptisma.

93 PROB. III. Non est ille de Ecclesia, in quem Ecclesia directe nullam habet jurisdictionem, 1. ad Corinth. 5. v. 12. *Quid enim mihi de his, qui foris sunt, judicare? nonne de iis, qui intus sunt, vos judicatis?* Sed certo certius, Ecclesia nullam habet directam jurisdictionem in non Baptizatos, seu Cathecumenos; nec ullam unquam exercuit: unde non potest illos excommunicare, aliisque pœnis subjicere, sicut Religio non habet jurisdictionem directam in Novitium; & si delinquat contra statuta Ordinis, non potest cogi ad pœnas statutas, sed expulsione plectendus est. Potest tamen puniri a Judice Ecclesiastico, si delinquat circa ea, de quibus in seculo poterat a Laico plecti, & judicari: sed hoc non est ex directa jurisdictione, sed ex lege particulari facta ab Ecclesia, & Principibus, in favorem habitus. Dixi directe, nam indirecte possunt puniri eo modo, quo puniuntur infideles, si impediant Ecclesiæ filios, ne illi obediant, sed hoc non facit de Ecclesia.

Infideles non subduntur Ecclesiæ.

94 PROB. IV. Actu non est membrum Ecclesiæ, qui actu non est filius Ecclesiæ: sed non Baptizatus habens fidem, non est filius Ecclesiæ visibilis; nam nullus est filius, nisi sit renatus spirituali generatione; sed actualis generatio spiritualis ad Ecclesiam visibilem non habetur sine actuali susceptione Baptismi, Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto*: Ubi advertendum est cum Angelico ibidem, necessariam esse aquam, & Spiritum Sanctum; quia totus homo regenerari debet -- Primo: propter humanæ naturæ conditionem (homo enim ex anima, & corpore constat) & si in ejus regeneratione esset spiritus tantum, solum, quod spirituale est hominis, ostenderetur regenerari. Ut ergo regeneretur etiam caro; oportet, quod sicut est ibi spiritus, per quem regeneretur anima; ita sit ibi aliquod corporale, per quod regeneretur corpus; & hæc est aqua.

Spiritualis renerationis Ecclesiæ constituit.

95 PROB. V. Non est actu de corpore Ecclesiæ, qui non est complantatus in Christo, ad Rom. 6. v. 5. *Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus*, idest, ut ait D. Th. -- Si in nobis assumamus similitudinem mortis ejus, ut ei incorporemur, sicut ramus, qui inseritur plantæ: sed hæc complantatio fit per Baptismum, ut ibidem Paulus clarissime: an ignoratis: quia, quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ejus baptizati sumus? consepulti enim sumus cum illo per Baptismum in mortem -- Quem dicit conformitum in morte, dicit complantatum similitudini mortis. Unde *dist. 4. de consecratione, Can. Ad hoc* dicitur -- Ad hoc Baptismus valet, ut ibi baptizati Christo incorporentur, & membra ejus habeantur, & conspeliantur &c. -- Et Catechismus Roman. Concil. Trid. explicans *parte secunda n. 52.* -- Jam verò per Baptismum etiam Christo capiti, tanquam membra copulamur, & connectimur -- Et D. Th. 3. *p. q. 69. art. 5. in corp.* -- Et ideo necesse est, quod per Baptismum aliquis incorporetur Christo, quasi membrum ipsius -- Et rationem assignat, quia non potest Christo uniri, nisi per regenerationem spiritualem; hæc non habetur; nisi per Baptismum -- Et 3. *in Joan.* habet -- Nam causa nostræ regenerationis est Verbum incarnatum. Supra primo: Dedit eis potestatem filios Dei fieri: congruit ergo, quod in Sacramentis, quæ efficaciam habent ex virtute Verbi Incarnati, sit aliquid correspondens Verbo, & aliquid correspondens carni, seu corpori; & hoc est specialiter aqua in Sacramento Baptismi, ut scilicet, per eam configuremur morti Christi, dum submergimur in ea, quando baptizamur; sicut Christus tribus diebus fuit in ventre terræ -- Rom. 6. *Consepulti enim cum illo per Baptismum*. Non est ergo de Ecclesia; qui actu non est Christo complantatus,

Per Baptisma Christo unimur.

tus; non est complantatus, qui non est consepultus; qui non est baptizatus; ergo &c.

96 PROB. VI. Qui actu est intra Ecclesiam, ligatus est jugo Christi, & Ecclesiæ, juxta illud 11. Matth. *Tollite jugum meum super vos*, quibus invitat ad suam Ecclesiam auditores, & ut sibi incorporentur. Jugum ideo dicit, quia sicut jugo ligantur boves, ita ingredientes Ecclesiam, per Christi incorporationem ligantur oneri legis Christi, & Ecclesiæ; sed non baptizati, etsi credant, non tenentur legibus Ecclesiæ, & Christi: unde non tenentur ad Sacramentorum susceptionem, jejunia, sacri auditionem, & cetera &c. Et ratio clara est, quam adducit Paulus ad Heb. 6. Nullus tenetur ad legem, quam non est professus; sed professio legis Christi fit per Baptismum, & propter hoc dicitur Sacramentum fidei, sicut pluribus locis explicat S. Thom. *ut 3. par. quæst. 70. art. 1.* -- Dicendum, quod Baptismus dici„tur Sacramentum Fidei, in quantum sci„licet, in Baptismo fit quædam fidei pro„fessio, & per Baptismum aggregatur homo „congregationi fidelium -- Idem dixerat *quæst. 66. art. 1. ad 1.*, ubi affert Dionysii auctoritatem *cap. 2. Eccles. Hierarch.* dicentis -- Quod est quoddam principium Sanctis„simorum mandatorum sacræ actionis, ad „eorum susceptivam opportunitatem, for„mans nostros animales habitus -- Et propter hanc rationem, dum tradendus est Baptismus, præmittitur professio fidei, quia spondet Christianæ legis observantiam: ea propter Trid. *sess. 7. Can. 7. de Baptismo* definit. -- Si quis dixerit baptizatos per Bapti„smum ipsum, solius tantum fidei debito„res fieri, non autem universæ legis ser„vandæ; anathema sit -- Similiter *Can.* 8.

Lex Christi per Baptisma profitetur.

97 PROB. VII. Non est actu de Ecclesia, qui nondum ingressus est per januam; sed janua Ecclesiæ est Baptismus, sicut tradit Concilium Florentinum *in instructione Armenorum* -- Primum omnium Sacramento„rum locum tenet Baptismus, qui vitæ spi„ritualis janua est. Per ipsum enim membra „Christi, & de corpore efficimur Ecclesiæ -- Et ideo dicitur Sacramentum intrantium D. Th. 4. *dist. 2. quæst. 1. art. 2. ad 2.* -- Dicen„dum, quod Baptismus est Sacramentum „intrantium, quia facit hominem, primo „participem Redemptionis Christi conse„peliens eum in similitudinem mortis ejus --

Baptisma janua Ecclesiæ.

98 PROB. VIII. Qui est in atrio domus, & Civitatis, non est actu intra domum, & Civitatem; sed Catechumenus est solum in atrio Ecclesiæ; ergo non est intra Ecclesiam actu. Min. habetur apud Greg. Nazianzenum *Orat. in Sanctum Lavacrum* -- „Quandiu in Catechumenorum es numero, „in vestibulo pietatis es. Introeundum tibi „est; pertranseundum atrium; sancta in„tuenda; sancta sanctorum prospicienda; „ad Trinitatem perveniendum -- Et Greg Magn. *hom. 35. in Evang.* -- Quis sine Ba„ptismate, & fide has nuptias intravit? --

99 PROB. IX. Filius, ut in utero matris, actu non pertinet ad Rempublicam, nec cum ea ponit in numero, sed Catechumenus est fœtus ut in utero matris; ergo &c.

Min. habetur ex Aug. *lib. 2. de Symb. cap. 1.* -- Nondum quidem per Sacrum Baptismum „renati estis; sed per Crucis signum in u„tero Matris Ecclesiæ concepti estis. Agat „itaque hæc mater congruis alimentis prius „parere, quos portat, ut post partum læte„tur se tales suscepisse, quos nutriat -- Et *lib. 4. cap. 1.* -- Non ergo ad numerum filio„rum reliquorum pertinebunt, quousque eos „in lucem emittat per regenerationis Sacra„mentum -- *Serm. 46. de verbis Domini*, exponens ea: *Caro mea vere est cibus*: Catechumenos alloquens -- Quomodo manduca„tur Caro Domini, & Sanguis bibitur Do„mini? putamus, quid dicit? quid con„tra te clausit? ut nescias, velatum est: sed „si volueris, erit revelatum. Accede ad „professionem, & solvisti quæstionem. Quid „enim dixerit Dominus Jesus, fideles no„verunt. Tu autem Catechumenus diceris „audiens, & surdus es -- Et 18. *Conf. c. 2.* refert Simplicianum Victorino Catechumeno dixisse -- Non te deputabo inter Christianos, „nisi in Ecclesia Christi te videro -- *De catechizandis rudibus lib. 2. cap. 13.* explicans illa verba 2. Joan. *Multi crediderunt in eum: ipse autem non se credebat eis* -- quare? quia „nondum renati erant ex aqua, & Spiritu „Sancto. Inde hortati sumus, ut hortentur „fratres nostros Catechumenos. Si enim in„terrogas eos: jam crediderunt in Jesum. „Quid facient, ut se illis credat Jesus? re„nascantur ex aqua, & Spiritu Sancto: pro„ferat Ecclesia quod parturit. Concepti sunt, „edantur in lucem -- Idem Aug. *tract. 11. in 3. Joan.* Quare in aperto est, quod Catechumeni non actu de Ecclesia sint: quod pluribus ostendi posset, sed sequentia sufficiant.

Catechumeni non sunt de Ecclesia.

I. Tunc incipiunt credentes esse de Ecclesia, quando incipiunt numerari dies vitæ spiritualis; sicut, tunc dicitur homo natus temporaliter, quando incipiunt numerari anni vitæ ejus: sed a Baptismate incipiunt numerari dies vitæ spiritualis, & ideo tunc nomen imponitur; unde advertit Hieronymus *in quæst. Hebraicis*, annos Abrahæ non enumerari a nativitate carnali, sed a circumcisione, & ideo simul circumcisionis mandatum, & nominis impositionem suscepit a Deo. Genes. 17. hinc bene advertit D. Th. cum Glossa, verificari verba illa Salomonis Prov. 4. *Ego filius fui Patris mei tenellus, & unigenitus coram Matre mea*; cum tamen fratrem habuerit uterinum, secundum Scripturam: *Nisi quia mox natus, sine nomine, quasi nunquam esset, de vita decessit*. Ad circumcisionem non pervenit, & nomen non suscepit, nec habuit, unde enumerarentur dies spiritualis nativitatis. Miles Christi fit, qui Ecclesiam ingreditur, Miles non est quis in Republica, nisi quando nomen dedit.

A Baptismate vita spiritualis.

II. Juxta Ecclesiæ disciplinam distinguebantur fideles in Catechumenos, Competentes, Fideles, & Pœnitentes: Catechumeni dicebantur, qui instruebantur circa Mysteria Divina, & transibant ad gradum competentium, qui ii erant, qui sufficienter instructi petebant Baptismum: Fideles dicebantur, qui erant Sacro abluti Fonte. Pœnitentes, qui post

Ba-

Baptismum lapsi a fide, redibant ad Ecclesiam. Sic Tertull. *lib. de pœnit. cap.* 2., Cyprianus *Epist.* 13.

Catechumeni ad sacra non admittuntur.

III. Catechumeni non admittebantur ad Sacrum, nisi usque ad oblationem, quæ pars dicebatur Missa Catechumenorum; unde clamante Levita, ut exirent de Ecclesia, recedebant simul cum gentilibus, sicut habetur *dist.* 1. *de consecratione Can.* 67. -- Episcopus „ nullum prohibeat ingredi Ecclesiam, & „ audire Verbum Dei, sive Gentilem, sive „ Hæreticum, sive Judæum, usque ad Mis„ sam Catechumenorum -- Clemens Rom. 8. *Apostolic. Constitut.*, Dionys. 3. *de Cœlesti Hierarch.*, Aug. *tract.* 11. *in Joan.*, Isid, *cap.* 19. 6. Etymolog. Turrecremata *in cap. Jacobus de consecrat.* item difficiliora mysteria eis non proponebantur. Isid. *ibid.* Aug. *tract.* 96. *in Joan.* Nec ob aliud, nisi quia non erant Ecclesiæ incorporati.

Pro defunctis Catechumenis non orat Ecclesia.

IV. Non enim suevit Ecclesia memoriam facere defunctorum Catechumenorum. Unde Bracharense *Concil. I. cap.* 17. habet -- „ Catechumenis sine Redemptione Baptismi „ defunctis, simili modo, nec oblationis „ sanctæ commemoratio, nec psallendi im„ pendantur officium. Nam & hoc per Igno„ rantiam usurpatum est -- Chry. 70. *homil. ad populum Antioch.* cum ex traditione Apost. demonstrasset in Altari memoriam fieri defunctorum, subdit -- Catechumeni verò nec „ hac digni consolatione censentur, sed omni „ sunt tali suffragio privati -- Hanc legem non servavit Ambrosius in casu Valentiniani junioris, qui Viennæ in Gallis fuit ab Arbogaste strangulatus, eo quod ipsum exauctorizaverat: pio Principi est compassus, qui paucis ante diebus lavacrum petierat regenerationis, sed hoc non tollit generalem regulam; certum est in Ecclesia nullam dari particularem pro ipsis orationem.

Qui mos orandi pro vivis Catechumenis in Latine, & Græca Ecclesia.

V. Secundum usum Latinum pro Catechumenis viventibus publice non orat Ecclesia, nisi die parasceve, & tunc offert Sacrificium ex solis præsanctificatis; & orat, ut incorporentur -- Auge fidem, & intellectum „ Catechumenis nostris, ut renati fonte Ba„ ptismatis, adoptionis tuæ filiis aggregen„ tur -- Secundum usum Græcum præter illum diem preces fiebant in Missa solemni, sed ut incorporarentur Ecclesiæ; sicut docet Chrysost. *hom* 2. *in* 2. *ad Corinth.* -- Licet tunc „ adhuc sint Catechumeni, nondum enim „ pertinent ad Corpus Christi: nondum my„ steriorum participes facti sunt, sed adhuc „ a spirituali grege divisi sunt &c. adhuc „ stant extra atria Regalia &c. ideo Diaco„ nus hortatur te, ut ores pro illis, ut tua „ fiant membra, & non amplius sint hospi„ tes, & advenæ --

SOLVUNTUR ADVERSARIORUM ARGUMENTA.

100 OBJIC. I. Ejusdem rationis est Ecclesia præsens quoad substantiam, ac sub lege Mosayca; sed sub illa sola fide dabatur incorporatio in Ecclesiam absque circumcisione; ergo etiam in lege nova sine Baptismo, cujus figura præcessit ipsamet circumcisio; ergo per accidens solummodo requiritur. Min. prob. Sanctus Job, Sanctus Melchisedech, & similes erant vere de Ecclesia, & tamen non habebant circumcisionem, sed solam fidem; ergo ea sufficit.

RESP. Quidquid sit de maj. neg. min. Nulla unquam facta est incorporatio in unitatem Ecclesiæ, nisi mediis signis sensibilibus Sacramentalibus. Sic Aug. *contra Faustum lib.* 19. *cap.* 11. -- In nullum autem nomen „ Religionis, seu verum, seu falsum coa„ gulari homines possunt, nisi aliquo signa„ culorum, vel Sacramentorum visibilium „ consortio colligentur -- Hinc optime discurrit D. Th. 3. *p. quæst.* 68. *art.* 1. *ad* 1. -- „ Dicendum, quod nunquam homines po„ tuerunt salvari etiam ante Christi adven„ tum, nisi fierent membra Christi, quia, „ ut dicitur *Actor.* 4. Non est aliud nomen „ datum hominibus, in quo oporteat nos „ salvos fieri; sed ante adventum Christi, „ homines Christo incorporabantur per fidem „ futuri adventus, cujus fidei signaculum „ erat circumcisio, ut Apost. dicit Rom. 4 An„ tea verò quam circumcisio institueretur; „ sola fide, ut Greg. dicit, cum Sacrificiorum „ oblatione, quibus suam fidem antiqui Pa„ tres profitebantur, homines Christo incor„ porabantur -- Idem docet *q.* 70. *art.* 1. -- „ Unde per circumcisionem antiqui aggre„ gabantur Collegio fidelium -- Et utroque loco, & alibi docet, in nova lege per Baptismum aggregationem fieri Ecclesiæ: & dato, quod pro lege naturæ, & Moysis non fuisset necessarium circumcisionis signum, vel aliud: est tamen necessaria Baptismi susceptio, propter strictiorem obligationem: quare non est per accidens, sed per se, sicut non est per accidens, quod Religio habeat Sacramenta, & sit sensibilis Ecclesia.

Nemo salvatur nisi sit de Ecclesia.

101 OBJIC. II. Qui sunt in statu salutis; actu sunt intra Ecclesiam; sed Catechumeni sunt actu in statu salutis; ergo actu sunt intra Ecclesiam. Major probatur. Nam in sola Ecclesia est salus; ideo assimilatur Arcæ Noe, extra quam nullus salvari poterat; unde in Concil. Lateranensi *cap.* 1. dicitur -- Una est fidelium universalis Ecclesia, „ extra quam nullus omnino salvatur -- Min. declaratur. Solo Baptismo in voto salvantur credentes, ut constat de tot Martyribus, qui sunt nobilis portio Ecclesiæ. Hinc Amb. de Valentiniano, qui Catechumenus mortuus est, habet -- Quam regeneraturus eram, a„ misi: verumtamen ille gratiam, quam pro„ posuit, non amisit -- Idem habetur *Can. debitum de Baptismo*: ubi loquens de Judæo, qui seipsum baptizavit in articulo mortis -- „ Quamvis, si talis continuo decessisset, ad „ Cœlestem Patriam protinus evolasset pro„ pter Sacramenti fidem, etsi non propter „ fidei Sacramentum -- *Et Can. Apostolicam de Presbytero non baptizato*: Innocentius III. Episcopo Cremonensi ad casum propositum de Presbytero, qui mortuus est revera sine Baptismo, licet putaret se baptizatum, respondens, habet -- Quia in Sanctæ Matris Ec„ clesiæ fide, & Christi nomine persevera„ vit, ab originali peccato solutum, & Cœ„ lestis Patriæ gaudium esse adeptum asseri-

„ mus

„ mus incunctanter -- Idem iterum tradit *Can. Veniens* : eodem titulo respondens Ferrariensi Episcopo circa virum non baptizatum, sed ut talem creditum, qui fuerat ordinatus in Sacerdotem : ubi docet per fidem incorporari credentem Christo -- Nam, cum „ quis non solum per Sacramentum fidei, sed „ per fidem etiam Sacramenti efficiatur pro„ cul dubio membrum Christi -- Quibus convincitur falsam esse doctrinam eorum, qui dicunt Catechumenos damnari.

RESP. Argumentum probat supra intentum. Cum enim vis magna fiat in symbolo de Arca, extra quam nullus erat salvabilis, sequitur ad salutem esse necessariam omnino actualem susceptionem Baptismi, quia symbolum de Arca ponitur pro Baptismo in Epistola D. Petri; deinde a Patribus ad Ecclesiam translatum fuit. Qui in voto fuerunt in Arca, non erant in statu salutis; ergo qui solum in voto habent Baptisma, non sunt in statu salutis. Ceterum per Sacramenta incorporari actu Ecclesiæ præter dicta, & quæ possunt dici: habet Aug. *lib. 3. de peccat. meritis, & remiss. cap.* 10.--Quibus docemur præ„ ter Christi societatem, quæ in illo. & cum „ illo fit, cum Sacramentis ejus imbuimur, „ & ejus membris incorporamur --

Arca Noe figurat Baptismum.

Nec argumentum novum est. Proponit illud Sanctus Doctor Aquinas 4. *sent. dist.* 4. *quæst.* 2. *art.* 1. *quæst.* 5. -- Dicendum, quod „ incorporari Christo, contingit dupliciter, „ scilicet merito, & numero. Merito qui„ dem potest quis de Ecclesia effici (quod „ est Christo incorporari) etiam ante Bapti„ smum actu susceptum, sed non ante Ba„ ptismi propositum: sed numero non potest „ aliquis effici de Ecclesia, nisi per Bapti„ smum -- Esse numero de Ecclesia, est esse actu. & absolute membrum, ut ad 2. clarius explicat -- Dicendum, quod perceptio Eu„ charistiæ præsupponit incorporationem ab„ solute; quia capitis virtus, non communi„ catur membro, nisi jam unito -- Qui condignitatem proximam habet ad Cardinalatum, merito est de Collegio Cardinalium, sed non numero, & re. 3. *p. quæst.* 69. *art.* 5. *ad* 1. -- Dicendum, quod Adulti prius cre„ dentes in Christum sunt ei incorporati men„ taliter; sed postmodum, cum baptizantur, „ incorporantur ei quodammodo corporali„ ter, scilicet, per visibile Sacramentum, sine „ cujus proposito, nec mentaliter incorpo„ rari potuissent -- Ad hoc autem, ut quis salvetur, sufficit pro casu necessitatis (pro quo solo valet votum Baptismi, ut *Can. cit.* habent) esse de Ecclesia merito, & desiderio. Sicut alimentum, donec transmutetur in substantiam, non est pars corporis, sed quia disponitur, ut sit, participat aliquam animæ virtutem, nempe calorem, & in vestibulo Templi existens fruitur privilegio Immunitatis, licet actu non sit in Templo; propter extensionem privilegii Templo facti: ita in casu nostro, eo, quia bona voluntas in illo casu necessitatis reputatur pro facto, in esse valoris in ordine ad præmium, & est casus, in quo verificatur axioma juris: Idem est judicium de destinato ad actum, & de actu ipso: Quæ regula non est universalis, & in

Alii de Ecclesia merito, alii etiam numero.

pluribus deficit; & unum proferam in maA teria. Attritus præparatus ad claves, non fit contritus, nisi acto clavibus se subjiciat.

His responderetur allatis ex *Can.* Illud verò, quod additur ex Innoc. III. *Can. Veniens* : eodem solvitur modo; alias contradicit alteri Can. a nobis adducto, & multo magis textui Concil. Florent. Armenos publica doctrina Ecclesiæ instruentis. Ceterum ea dicuntur ab Innocentio pure allegando, non asserendo, ut notat Glossa ibidem; & sicut errat in consequentiis, quas deducit opinio ibi relata; vult enim ante Baptismum conjugium esse Sacramentum, ordines subsistere, ita errare potuit in fundamento conclusionum: quare B non est tanti faciendum a quibusdam. Loquens deinde ipse Innocentius assertive, & resolutorie præcipit reordinari, sequendo Concilium Compendiense.

102 OBJIC. III. Ille est actu de Ecclesia, qui visibili signo eandem profitetur fidem; sed Catechumeni sic eandem profitentur fidem; ergo. Min. explicatur ex D. Aug. *lib. 2. de peccat. meritis, & remiss. cap.* 26„ ubi de Catechum. loquens -- Nam, & Ca„ techumenos, secundum quemdam mo„ dum suum, per signum Christi, & ora„ tionem manus impositionis, puto sanctifi„ cari: & quod accipiunt, quamvis non sit C „ Corpus Christi, sanctum est tamen, & „ sanctius, quam cibi, quibus alimur, quo„ niam Sacramentum est -- Ecce quomodo signo Crucis visibili, & sumptione Sacramentalis panis, videlicet benedicti signo visibili profitentur fidem, & hisce signaculis ab infidelibus distinguuntur. Certe si Catechumenus accepta fide discederet, esset Hæreticus: non enim esset Judæus, vel Gentilis, sed Hæreticus quis efficitur, ex eo, quod segregetur ab Ecclesia; ergo.

RESP. neg. min. Illa enim sunt quædam semina spiritualia, quibus in utero concipiuntur, & aluntur, sed professione solemni D parturiuntur, cum Baptismum suscipiunt; & per hæc signa distinguuntur nedum ab infidelibus, sed etiam a fidelibus. Quod si in hæresim labantur, non sunt Hæretici coram Ecclesia, quæ illos non potest excommunicatione cohibere; & licet fregerint promissionem Deo factam; cum coram Ecclesia non fuerit emissa, non subjiciuntur Ecclesiæ jurisdictioni; nec magis in eos potest Ecclesia, quam possit in infideles. Catechumeni in ordine ad Ecclesiam, sunt sicut novitii in Ordine ad Religionem, quorum exercitia regularis disciplinæ non sunt nisi quædam semina, quibus formantur.

Catechumeni ab Ecclesia non puniuntur.

Ceterum vi illorum non sunt intra corE pus Religionis, nisi emissa professione solemni, quæ est tessera unisona, & stabilis; & sicut in favorabilibus fruuntur privilegiis professorum, secus in odiosis, ita Cathecumeni fruuntur privilegio salutis pro tempore necessitatis, etsi actu non sint intra Ecclesiam.

103 DICES. Baptizatus sine intentione, si moriatur, non salvatur: confitens fidem, sine Baptismo salvatur; Baptismus verus sine professione fidei non prodest: prodest confessio fidei sine Baptismo; ergo magis per

F fidem,

fidem, quam per Baptismum fit homo membrum Ecclesiæ.

Instantia nimis probat: Concludit enim Baptismum in voto magis obligare, quam in re, quod tamen est falsum: nam necessitate medii præcepta est susceptio Baptismi in re, & Baptismus in voto non obligat, nisi in defectu Baptismi in re; quando scilicet, necessitate urgente, non habetur opportunitas. Probat argumentum: novitium esse magis de corpore Religionis, quam sit professus: nam professus non castus damnatur, novitius castus sine professione salvatur. Sine intentione Baptizatus non salvatur; quia filii Ecclesiæ non salvantur præcise, quia in Ecclesia, sed si in Ecclesia perseveranter charitatem consequantur. Confitens fidem sine Baptismo salvatur, si non habeat opportunitatem illum suscipiendi, & non fuerit in culpa, vel culpam in necessitate constitutus retractaverit, conced., alias negatur. Baptismus sine professione fidei non prodest utique; quia nisi lex tota adimpleatur, salus non habetur; qui enim in uno deficit, factus est omnium reus.

Baptizatus debet legem adimplere.

104 OBJIC. IV. Qui est capax bonorum Ecclesiæ, & quos Ecclesia agnoscit ut suos, sunt membra Ecclesiæ; sed Catechumeni sunt capaces bonorum Ecclesiasticorum, scilicet suffragiorum; unde capite Apostolic. superius cit. dicit Innoc. -- In Ecclesia tua „ jugea preces, hostiasque Deo offerri ju„ beas pro Presbytero memorato -- Agnoscit ergo suos; quatenus Ecclesiastica sepultura honorat.

RESP. neg. min. Bona substantialia Ecclesiæ sunt bona Sacramentorum; borum autem sunt omnino incapaces Catechumeni ante Baptismum, & ea participatione bonorum essentialium habetur communicatio actualis cum Ecclesia: nam participatio accidentalium extenditur etiam ad exteros, sicut patet de animabus purgatorii, & in humanis, Advenis quandoque quædam conceduntur ex adventitiis, & in naturalibus, sanguis nutrimentalis participat aliqualem calefactionem ab anima, licet non sit pars corpori unita in actu, sed in dispositione: etiam Catuli comedunt de micis, quæ cadunt de mensa Dominorum: Ceterum ex sensu communi, & nomine Ecclesiæ, non deferuntur suffragia defunctis Catechumenis, ut jam vidimus; unde Innocentius dispensavit cum illo Presbytero propter speciem quandam Baptismi suscepti, & publicæ opinionis, quod esset Baptizatus. Quantum ad sepulturam Ecclesiasticam, jam attulimus Bracharense Concilium id vetans, & *Can. nullus* 13. *quæst.* 2. habet — Nullus mortuus intra Ecclesiam se„ peliatur, nisi Episcopus, aut Abbates, aut „ digni Præsbyteri, vel fideles Laici -- Ubi per ly *fideles* intelligunt plures, fide Baptismi, ut Glossa advertit. Hinc Paludanus *in* 4. *dist.* 4. D. Antoninus 3. *p. quæst.* 14. *c.* 13. Angelus, Silvester, verbo Baptisma. Durandus *in rationali Divinorum Officiorum lib.* 1. *cap.* 5., & alii negant sepeliendos esse intra Ecclesiam. Locus ipsorum proprius est Atrium. Tenent alii posse sepeliri, sed sine publica solemnitate, quia merito sunt de Ecclesia, non tamen actu.

Catechumeni non sepeliuntur.

105 OBJIC. V. Doctrina Patribus minus consona, non est admittenda; sed Patres sentiunt catechumenos esse actu de Ecclesia; ergo. Min. habetur ex Cypriano *epist.* 72., ubi objicientibus illud 3. Joan. *Nisi quis renatus*: Quod nullus sine Baptismo salvaretur, habet -- Sciant igitur hujusmodi homines suf„ fragatores, & fautores Hæreticorum, ca„ techumenos illos primo integram fidem, „ & Ecclesiæ unitatem tenere --

Aug. *lib.* 4. *de Baptis. contra Donatistas cap.* 22. -- Quod etiam, atque etiam conside„ rans invenio tantum passionem nomine „ Christi, id quod Baptismo decrat, posse „ supplere, sed etiam fidem, confessionem„ que cordis -- *cap.* 24. -- Sicut in illo La„ trone, quod ex Baptismi Sacramento de„ fuerat, complevit Omnipotentia benigni„ tas, quia non superbia, vel contemptu, „ sed necessitate defuerat, sic in infantibus, „ qui baptizati moriuntur, eadem gratia Om„ nipotentia implere credenda est, quod non „ ex impia voluntate, sed ex voluntatis in„ digentia &c. -- *& tract.* 5. *in Joan.* -- Di„ lectio discernit inter filios Dei, & Dia„ boli -- sed plures Catechumeni diligunt Deum; ergo.

RESP. neg. min. Jam dedimus Patrum doctrinam, quibus addimus Sancti Paciani auctoritatem *Epist.* 3. *ad Sympronianum*, ubi explicans illud Matth. 16. *Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*, habet -- Ecclesiam, „ non baptizatas gentes, vocat? homo nec„ dum renatus est corpus Christi? quid solvo „ gentibus, quod non est ligatum; nam si „ non reputatum est, nec ligatum, quid al„ ligo, quod nullo jure constringo? -- Et Cyrillus *lib.* 52. *cap.* 50. dicit Catechumenos, id esse apud Christianos, quod incircumcisi apud Hebræos sunt.

Cyprianus autem, non loquitur de unitate reali, sed merito, & hoc sufficiebat ad intentum, ut scilicet ostenderet pro casu necessitatis baptismum in voto sufficere. Ceterum ipse unus ex illis est, qui *Epist.* 13. tradit illam distinctionem Competentium, Catechumenorum, Fidelium, & Pœnitentium, & in sua utique Ecclesia hic erat sensus; nam Cartaginense Concilium 3. *Can.* 5. prohibuit Catechumenis Eulogias, quas sueverat diebus Paschalis concedere mos universalis: permisitque solius salis prægustationem; & hoc, quia non computabantur de Ecclesia.

Frustra omnino ab August. petitur suffragium, qui tot locis veritatem nostram docet, & præallegatis addo: *Tract.* 11. *in Joan.* -- „ Christianus es? non sum Paganus, Judæus „ non sum. Catechumenus, an fidelis? Si „ responderit tibi: Catechumenus. Inunctus „ est, nondum lotus -- Ubi distinguit fidelem a Catechumeno. *Et quæst.* 2. *ad Simplicianum* de Cornelio in fide fervente, sed non baptizato, habet -- Sicut in ipso Cornelio, „ antequam Sacramentorum participatione „ incorporaretur Ecclesiæ -- Locis verò præcitatis in object. nihil aliud vult; quam quod sufficiat pro salute in casu necessitatis votum Baptismi.

Sufficit quandoque Baptismus in voto.

Quando verò *tract.* 96. *in Joan.* dicit -- „ Quia etsi non eis fidelium Sacramenta pro„ dun-

„ duntur, non ideo fit, quod ea ferre non „ possint; sed, ut ab eis tanto ardentius con„ cupiscantur, quanto honorabilius eis oc„ cultantur -- Vult, quod Catechumeni propter fidem, & charitatem possint audire, & approbare mysteria altiora, quæ coram ipsis non peraguntur, non autem, quod sint capaces immediate Sacramenta suscipiendi, non præmisso Baptismo, seu quod sint de Ecclesia: cum ibi manifeste distinguat Catechumenum a fideli. Videatur Augustinus, & apparebit mens Sancti Doctoris.

Ex quibus præter dicta habes, inanem esse solutionem eorum, qui dicunt absque Baptismo per fidem esse in Ecclesia quoad essentialia, non autem quoad accidentalia. Quid enim est magis essentiale, quod obligat in casu necessitatis, supplendo vices alterius, & in virtute illius, ut accidit in voto Baptismi? deinde fundamentum dans capacitatem pro participatione bonorum essentialium, scilicet Sacramentorum, est omnino essentiale. Item habere capacitatem, ut obligari possit per onera, est plus quam essentiale. Omnibus his caret Catechumenus.

CONTROVERSIA VII.

AN FIDES INTEGRA SIT DE CONSTITUTIVO ECCLESIÆ MILITANTIS.

PHilippus de Mornay Calvinianæ Sectæ professor, libro, quem edidit 1579. docet omnes rectos (cujoscunque generis sint) esse vere membra Ecclesiæ, dummodo Christi nomen profiteantur. Morionus Anglicanæ scissionis pedissequus *lib. de Ecclesia ad Elisabeth Reginam Angliæ* habet -- Qui Jesum Christum mundi salvatorem „ profitentur, licet indirecte per morum im„ probitatem, vel doctrinæ hæresim profes„ sionem suam denegent; Christiani tamen „ existimandi sunt & vera Ecclesiæ membra -- *sect. 4. pag. 80.* Beza *Epist. Theologica ad Drusium Calvinistam* -- Non magnopere curan„ dum esse, si dissensiones in fide vigeant; „ dummodo Christus teneatur -- Hos secuti sunt plerique Gallicani Ugonoti, & Apostata celebris Marcus Antonius de Dominis *cap. 12. consilii profectionis suæ*. Cum ergo Hæretici integram non teneant fidem, si hi membra sunt Ecclesiæ, manifestè sequitur fidei integritatem non pertinere ad constitutivum Ecclesiæ.

Hæreticus unde dictus.

106 Ad cujos intelligentiam notandum est. Hæreticum ex græco nomine, ab electione denominari, quatenus suo libito hanc, vel illam docendi, & vivendi viam sibi eligit. Hinc Donatistarum Assecla Ticonius habet -- Quod volumus, sanctum est -- Et Aug. *lib. 17. contra Faustum cap. 3.* Manichæos urgebat -- Aperte dicite, vos non cre„ dere Christi Evangelio; nam, qui in Evan„ gelio, quod vultis, creditis, quod vultis, „ non creditis, vobis potius, quam Evan„ gelio creditis -- Et desumitur ex Paulo ad Tit. 3. Ubi vocat Hæreticum proprio judicio condemnatum, quia pertinaci voluntate in sua electione circa credenda persistit. Similiter, quod græce Apostata, latine dicitur retro stans: apostasia enim retrocessio a bono, in quo perseverare tenebatur, describitur; si a bono Religionis fiat, dicitur Apostasia a Religione; si verò fit a bono fidei, dicitur Apostasia a fide. Sive differat specie ab hæresi, quatenus illa includit desertionem a tota fide, hæc verò a parte, sive solam addat circumstantiam, sub præsenti Controversia tam Hæreticus, quam Apostata comprehenditur.

Notandum II. duplicis generis Hæreticos esse, alii dicuntur externi, quatenus signis manifestis constat a sensu aliorum fidelium discedere: alii interni, quatenus in corde suo articulis aliquibus discredunt, sed exterius coram Ecclesia, ut veri Catholici se gerunt. De primis nunc loquimur, deinde de secundis. His positis sit.

Integritas fidei est de constitutivo essentiali Ecclesiæ Militantis.

Hæreticus non est Ecclesiæ membrum.

107 PROB. I. Omne membrum Ecclesiæ debet esse conjunctum capiti -- *Ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem juncturam subministrationis; secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate*, ad Ephes. 4. Sed Hæreticus non est connexus Christo capiti: ad Coloss. 2. v. 18., & 19. *Nemo vos seducat, volens in humilitate, & Religione Angelorum, quæ non vidit ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ, & non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus, & conjunctiones subministratum, & constructum, crescit in augmentum Dei*. Ergo Hæreticus non est membrum Ecclesiæ, Hæc est aperta demonstratio ex Pauli propositionibus. Et advertendum est, Paulum loqui de seductoribus Baptizatis; ut inde tollatur omne effugium ad Characterem, quo non obstante, isti non tenent caput.

Non est actu in Ecclesia.

108 PROB. II. Qui actu in Ecclesia non reperiuntur, actu de Ecclesia non sunt; sed Hæretici actu in Ecclesia non reperiuntur: 1. ad Tim 1. v. 19.: *Quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt, ex quibus est Hymenæus, & Alexander &c.* Porro, qui fracta navi, in mare demergitur, actu in navi non reperitur: Ecclesia navis est illa institoris de longe portans panem veræ fidei, & doctrinæ -- Qui enim circa fidem errat, „ perdit omnia, quæ habet -- ut docet hic D. Th. Porro Hymenæus, & Alexander baptizati erant.

Recedit ab Ecclesia Hæreticus.

109 PROB. III. Qui ab Ecclesia recedit, non est de Ecclesia; sed Hæreticus ab Ecclesia recedit; ergo. Min. habetur ad Titum 3. v. 10. *Hæreticum hominem post unam, & secundam correptionem devita, sciens, quia subversus est, qui ejusmodi est, & delinquit, cum sit proprio judicio condemnatus*. Hic est sermo de Hæretico manifesto, qui noluit correptioni obedire; hunc debet Episcopus devitare: si verò de Ecclesia esset, non posset eum vitare, cum pastori mandatum sit de ovili suo. Dicitur *Subversus*, idest, eversus, sicut aqua ex concha eversa. *Proprio judicio condemnatus*, quia nullo alio expectato judicio Ecclesiæ, ab ea se separat, ad distinctionem alterum delinquentium, qui expectare

sententiam, ut habetur apud Hieron. in hunc
locum -- Propterea a semetipso dicitur dam-
„ natus; quia fornicator, adulter, homicida,
„ & reliqui per Sacerdotes de Ecclesia pro-
„ pelluntur: Hæretici autem in semetipsos
„ sententiam ferunt, suo arbitrio de Eccle-
„ sia recedentes --

110 PROB. IV. Qui omni spiritu
Christi caret, non est de Ecclesia: ad Rom. 8.
Hæreticus nõ habet spiritum Christi.
*Si quis autem spiritum Christi non habet; hic non
est ejus*; sed Hæreticus caret spiritu Christi;
non enim habet fidem, & spiritus Christi do-
ctrina ipsius est, quam abjiciunt Hæretici,
de quibus Joan. Epist. 2. v. 9. *Omnis, qui re-
cedit & non permanet in doctrina Christi, Deum
non habet, qui permanet in doctrina, hic & Pa-
trem, & Filium habet. Si quis venit ad vos,
& hanc doctrinam non affert, nolite recipere
eum in domum, nec ave ei dixeritis.* Ubi ex-
presse de Hæreticis loquitur, ut patet versu
septimo. Certe membrum omnino putridum
nullam vitam habens, de corpore esse nequit:
hujusmodi autem est Hæreticus, de quo *in
Canonica Juda Apost. v. 12.* -- Arbores au-
„ tumnales infructuosæ, bis mortuæ, eradi-
„ catæ -- (bis mortuæ) quia carent vitâ
fidei, & vitâ charitatis: in quem locum
D. Th. -- Hic dissuadet imitari Hæreticos ob
„ perversitatem ipsorum: *dicuntur ergo* (Ar-
„ bores autumnales) propter foliorum cau-
„ sam, idest, verborum varietatem (infru-
„ ctuosæ) propter operum inutilitatem (bis
„ mortuæ) propter Apostasiæ crimen (era-
„ dicatæ) propter Schismatis præcisionem &c.
„ (Sidera errantia) Sidera, ob lucem ve-
„ ritatis, quam prædicant se habere (erran-
„ tia) idest, fundamento veritatis, vel fidei
„ non fixa. (Nubes sine aqua) -- Superius
dixit, quia carent divinâ sapientiâ, Solem-
que veracis Doctrinæ obscurantes, quæ ventis
circumferuntur, idest secundum Glossam --
„ Ad suggestionem spirituum immundorum
„ in diversos errores rapiuntur -- Hæc est
apta Hæreticorum descriptio, quæ clarissime
ipsos de Ecclesia non esse demonstrat.

111 PROB. V. Mysticum Christi cor-
pus illud est, in quo omnes in unum sunt,
& ubi *Unus Dominus, una fides, unum Ba-
ptisma*; sed Hæretici ad hoc corpus non per-
tinent; ergo de Ecclesia non sunt. Min. ex-
plicatur: Fides est omnino necessaria, ut plu-
ries Scriptura docet: ad Ephes. 2. *Superædi-
ficati super fundamentum Apostolorum, & Pro-
phetarum*, ad Coloss. 1. *Si tamen permanetis
in fide fundati. Quæ quæstiones præstant magis,
quam ædificationem Dei, quæ est in fide*, 1. ad
Tim. 1. &c. fides utique una, ad Rom. 12.
v. 16. *Idipsum invicem sentientes*, 1. ad Co-
rint. 1. v. 10. *Obsecro autem vos fratres per
nomen Domini Nostri Jesu Christi, ut idipsum
dicatis omnes, & non sint in vobis schismata &c.*
Qui uni discredit articulo, omnibus discredit.
Sed Hæretici non habent unam fidem; qui
enim discredit uni articulo, omnibus discre-
dit; quia ratio formalis credendi est omnino
indivisibilis, divina, scilicet, veracitas; Deus
enim nec fallit, nec fallitur, sicut in maxi-
mis, ita & in minimis; unde Jacobus in sua
Canon. cap. 2. v. 10. *Quicunque autem to-
tam legem servaverit, offendat autem in uno,
factus est omnino reus; qui enim dixit, non mœ-
chaberit, dixit, & non occides.* Sicut ergo
transgressio unius legis totam gratiam destruit,
ita negatio unius articuli totam fidem ever-
tit, & ab Ecclesia separat: Apocal. 22. v. 18.,
& seqq. *Si quis apposuerit ad hæc, apponet
Deus super illum plagas scriptas in libro isto,
& si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ
hujus, auferet Deus partem ejus de libro vitæ,
& de civitate sancta, & de his, quæ scripta
sunt in libro isto. Dicit, qui testimonium per-
hibet istorum.* Hæc sufficerent: sed in re adeo
utili placet nova addere ex Patribus varias
scripturas explicantibus.

PROBATUR CONCLUSIO EX PATRIBUS.

112 PROB. VI. Illi foris sunt, qui recipi
possunt, si redire velint, positis de-
bitis conditionibus: sed Hæretici recipi pos-
Hæretici in Ecclesiam recipiuntur.
sunt in Ecclesiam; ergo foris sunt. Min. ha-
betur *in Concil. Nicæno Can. 8. apud Cabr.* --
„ De his, qui se catharos nominant, idest,
„ mundos, si aliquando venerint ad Eccle-
„ siam Catholicam, placuit sancto, & ma-
„ gno Concilio, ut impositionem manus ac-
„ cipientes, sic in Clero permaneant -- Ca-
non iste paululum remittit rigorem Ecclesia-
sticæ disciplinæ circa lapsos, quatenus con-
cedit Novatianis, ut si ad Ecclesiam redeant,
suum gradum recipiant sub hac regula: Si
nullus Catholicus Episcopus adinveniatur pro-
motus in sedem ipsorum, ipsi ad illam re-
deant, si vero adinveniatur, contenti sint
honore Sacerdotali, vel munere Chorepisco-
pali; quia duos non capit una Sedes.

Ceterum prius ad communionem Ec-
clesiæ admittebantur, secus ad gradus. Ita
Synodus Eliberitana *Can. Si ex omni hæresi*, a
quacumque hæresi reversos a Clero excludit.
Pro magno beneficio creditum est, quod Cor-
nelius Papa *Epist. ad Fabium* ad laicam com-
munionem admiserit unum de tribus Episco-
pis, qui consecrationis Novati particeps fue-
rant, & Trophimum ab Hæresi revertentem;
& hoc, ut populum lucrifaceret a Trophi-
mo seductum.

Cyprianus *Epist. 64., & 68.* acriter con-
tendit, ut revertentes ad gradus non susci-
piantur.

Aug. tamen *Epist.* 162. laudat Melchia-
dem Papam, quod obtulerit Donatistis Epi-
scopis restitutionem Sedium, si ad Ecclesiam
redire voluerint: & *Epist* 5. refert Africanum
Concil. eisdem Donatistis Episcopis similem
optionem obtulisse ob bonum pacis, commen-
datque, additque quandoque consimile fa-
ctum cum Episcopis Arrianis; præmonens
tamen absque magna utilitate ab antiqua di-
sciplina non esse recedendum.

Hoc idem ad praxim deduxit Magnus
Athanasius, cum Juliani Edicto rediens ab
exilio, convocata Synodo, ut Arrianos alli-
ceret, statuit, abjurantes Hæresim sedibus re-
stituendos. Si ergo, cum revertuntur Hære-
tici, in Ecclesiam recipiuntur, de Ecclesia
non erant.

Hinc Fabianus propria Epist. instanter
admonet fideles, ut pro Hæreticis orent -- Qua-
„ tenus

„ tenus resipiscant a Diaboli laqueis , quibus „ capti tenentur, & aggregentur filiis matris „ Ecclesiæ -- Videantur Socrates *lib.* 3. *Hist. cap.* 78. , & Theodoret. *cap.* 4. , *&* 5. *Hist.*

Hæretici æquiparantur Idololatris.

113 PROB. VII. Hæretici æquiparantur Atheis, & Idololatris ; sed Idololatræ non sunt de Ecclesia ; ergo neque Hæretici. Maj. ostenditur ea Hieronymo *in cap.* 11. *Osea*, ubi exponens illud *Baal immolabant &c.* -- Singuit enim Hæretici habent Deos suos , & „ quodcumque simulaverint quasi sculptile „ colunt , atque conflatile -- Et in 1. Michea *de Samariticis Hæreticis* -- Quamvis au- „ tem conciliabula sua vocent Bethel : atta- „ men post fabricationem Idolorum desiit esse „ Bethel , & vocatur Bethaven , quod dici- „ tur domus Idoli --Idem Isai. 2. Danielis 5. Idem habet Aug. *in Psal.* 80. , & alibi.

Justinus martyr *in Dialogo cum Triphone* de Hæreticis loquens -- Cum quibus nihil „ nobis est Communionis , Atheos , atque „ a Deo alienos , impios , & injustos , & ini- „ quos esse scientibus : quippe qui pro eo , „ ut Jesum colam , nomine duntaxat profi- „ tentur, & Christianos se eo modo dicunt, „ quo plerique in gentibus nomen Dei in- „ scribunt operibus &c. , & sunt eorum qui- „ dam qui vocantur manufacti, Marcionitæ, „ quidam Valentiniani &c. -- Chrysostomus *homil. de Hæreticis* ait -- Quod in prima fa- „ cie Christiani videntur , revera autem Gen- „ tiles sunt -- Hinc crediderunt Sancti Patres , Aug. *de Civit. lib.* 18. *c.* 51. , & Cyprianus *de unit. Ecclesiæ* mira arte Dæmonis factum , ut ubi Apostolica prædicatione eversa sunt Idolorum delubra, multiplicata sint Hæresum monstra .

Ab Ecclesia excisi Hæretici.

114 PROB. VIII. Non est membrum corporis , quod est excisum ; sed Hæretici sunt ab Ecclesia excisi ; ergo . Min. habetur apud D. Aug. *lib.* 1. *de Symbolo ad Catechum. cap.* 6. -- Hæreses omnes de illa exierunt „ (Ecclesia scilicet) tanquam sarmenta inu- „ tilia de vite præcisa , ipsa autem manet in „ radice sua , in vita sua -- Et *Epist.* 42. -- „ Videtis multos præcisos a radice societatis „ Christi &c. , hos autem præcisos de sola „ figura originis sub Christiano nomine , quasi „ arescentia sarmenta gloriari, quos hæreses, „ & schismata nominamus -- Et *Tract.* 3. *in Epist Jo.* -- Non communicant orbi terrarum, „ non communicant universitati sanguinis „ Domini Redamptæ . Secuti sumus de uni- „ tate hereditatis . Quisquis huic hereditati „ non communicat , foras exiit -- Et ideo Hieron. *in cap.* 1. *Abdiæ* docet non esse ædificatos supra petram -- In qua prudens ædi- „ ficator domum suam extruxit, sed in sciss- „ suris petræ, ut hæresion a petra Christo , „ & ab Ecclesia significet scissiones --

115 PROB. IX. De corpore Ecclesiæ non sunt , qui Christianorum nomine non veniunt ; sed Hæretici non veniunt nomine Christianorum ; ergo . Min. declar. cap. *Firmiter* : de summa Trinitat. definitur -- Una „ verò ast fidelium universalis Ecclesia -- *Et de consecrat. dist.* 1. *Can. Ecclesia* -- Ecclesia, „ ideit Catholicorum collectio -- sed Hæretici non sunt fidales; ergo. Hinc Tertull. *de præscriptionibus cap.* 31. -- Si enim Hæretici „ sunt , Christiani esse non possunt , non a „ Christo habendo , quod de sua electione „ sectati Hæreticorum nomine admittunt -- Et *cap.* 7. diaerat -- Quid academiæ & Ec- „ clesiæ ? quid Hæreticis , & Christianis ? -- Origenes *in dialogo de recta fide* inducit Adamum Megentio interroganti -- An non Chri- „ stianus sum ? *respondentem* : cujusmodi tan- „ dem Christianus , qui nec sustines quidem „ appellari nomine Christianus , sed Marcio- „ nitanus -- Cyprianus *Epist.* 74. *ad Jubajanum* -- Novatianos simiarum more , quæ com „ homines non sint, homines tamen imitan- „ tur , vult Ecclesiæ Catholicæ auctoritatem „ sibi , & veritatem vendicare ; quando ipse „ in Ecclesia non sit -- *Et de unitate Ecclesiæ* dicit Hæreticum ita esse Christianum , sicut Diabolus est Christus , quando mentitur se Christum -- Sicut ille Christus non est quan- „ do fallit in nomine illius ; ita nec Chri- „ stianus videri potest, qui non permanet in „ Evangelio ejus , & fidei firmitate --

Athanasius *serm.* 2. *contra Arrianos* -- „ Quomodo igitur Christiani fuerint , qui „ non Christiani , sed Arriomanitæ appellan- „ tur -- Lactantius *lib.* 4. *de vera Religione cap. ult.* -- Christiani esse desierunt , qui Chri- „ sti nomine amisso humana , & externa vo- „ cabula induerunt -- Epiph. *hæres. contra Audianos* -- Atque hoc est horrendum illud, „ quod immutant nomen Christianorum a „ sancta Ecclesia , quæ non habet impositi- „ tium nomen , sed solum Christi : & quod „ Christiani Audiani vocantur &c. -- Hieron. *contra Luciferianos* -- Sic ubi audieris eos „ qui dicuntur Christi , non a Domino Jesu „ Christo , sed a quopiam alio nuncupari , „ ut puta , Marcionitas , Valentinianos &c. „ Scito non Ecclesiam Christi , sed Antichri- „ sti esse Synagogam -- Pacianus *Ep.* 2. *ad Sympron.* , Chrysost. *hom.* 48. *in Matth.* , *& hom.* 19. , *&* 33. *in Act. Apost.* , Aug. *de unit. Eccl. cap.* 4. *in Enchirid. cap.* 5. , & alii passim: & una voce sensit Ecclesia Hæreticos esse rescissos, cum in illa gravissima Controversia de Baptismo Hæreticorum tota difficultas in eo esset, quomodo valere posset Baptisma ab ipsis collatum , cum essent extra Ecclesiam ? Et facile potuissent Patres respondere universis argumentis , negando suppositum; sed tenendo esse extra sinum Matris, ad alios fontes recurrebant ; quia certò crediderunt non esse Christi membra .

Litteræ formatæ non dabantur Hæreticis.

Invictissimum argumentum illud etiam est de formatis , & canonicis litteris , quæ concedebantur peregrinantibus; & erant quædam tesseræ , quibus cognoscebantur fideles ab Hæreticis; ea quibus primi admittebantur ad societatem , secundi respuebantur . Quo telo fortissimo usi sunt Tertullianus, Cyprianus , Optatus , Augustinus ad demonstrandum Hæreticos , Catholicos non esse, quia litteris formatis carebant . Videatur Optatus *lib.* 2. *contra Parmenianum* . Augustinus *Epist.* 163. Æmulati sunt quidem Hæretici fraudibus hujusmodi communicationis formulas , pro quibus dolis detegendis certam statuit regulam Nicænum Concilium .

SOLVUNTUR HÆRETICORUM ARGUMENTA.

116 OBJIC. I. Matth. 13. assimilatur Regnum Cœlorum homini seminanti bonum semen in agro suo, cui inimicus homo superseminavit zizania: sed pro agro intelligitur Ecclesia, pro tritico bonus, pro palea malus, pro *zizaniis* Hæreticus; ergo Hæretici sunt in Ecclesia. Min. habetur ex D. Hieron. in hunc locum; ubi -- Inimicus homo superseminat zizania, hoc est, „ Hæreticorum dogmata -- docet Aug. *q.* 11. *in Matth.* -- Possunt enim dici filii mali etiam „ Hæretici, quia ex eodem Evangelii semi„ne, & Christi nomine procreati, pravis „ opinionibus ad falsa dogmata convertun„tur -- *lib.* 2. *retract. cap.* 18. refert sententiam Cypriani explicantis zizania pro Hæreticis -- Multitudinem zizaniorum, per quam „ hæreses, & Hæreticos intelligit, quæ non „ solum præter Ecclesiam, sed in ipsa Ec„clesia vult esse, cum inquit, ipsa sit Re„gnum Christi, de quo collecturi sunt An„geli ejus messis tempore omnia scandala -- Aliam similem propositionem Cypriani affert *lib.* 2. *contra Cresconium cap.* 34., ergo.

RESP. neg. min. Controv. IV. vidimus sensum primitivæ Ecclesiæ fuisse, secundum quod refert August. *in collat.* 3. *contra Donatistas*, quod pro *agro* intelligatur Ecclesia; pro *zizaniis* malus Christianus, nec in parabola ponitur hujusmodi distinctio, *tritici, paleæ, & zizaniorum*. Nec opponitur *loco cit. quæst. in Matth.* tum quia potius movendo quæstionem, quam asserendo id docet; tum quia pro agro intelligit non Ecclesiam, sed mundum, tum quia se explicat, ut statim dicemus; secundum quam expositionem vim non habet argumentum. Quoniam tamen non desunt Patres, qui pro zizaniis intelligunt Hæreticos, & zizania jussit Dominus non eradicari, sed crescere cum tritico: robur videtur recipere argumentum.

Verum, cum iidem Patres teneant etiam Hæreticos de Ecclesia non esse, ut Chrysostomus, Cyprianus &c. aperte declaratur aliam esse eorum intelligentiam. Hieron. *in loc. cit.* explicat in casu dubio, an hic, aut ille sit Hæreticus, in quem non debet Ecclesia ferre sententiam, donec certificetur, & pulchre in hunc modum discurrit -- Inter „ triticum, & zizania, quod nos vocamus „ lolium, quandiu herba est, & nondum „ culmus venit ad spicam, grandis similitu„do est, & in discernendo, aut nulla, aut „ perdifficilis instantia. Præmonet ergo Do„minus, ne ubi quid ambiguum est, cito „ sententiam feramus, sed Deo judici termi„num reservemus -- Quæ est optima, & litteralis expositio.

Secunda littera quasi in idem redit, quod non semper Ecclesia statim debet infligere pœnas in Hæreticos quoscumque, quia in hujusmodi violentiis plus nocumenti quandoque fidei affertur, quam utilitatis propter potentiam Hæreticorum, vel periculum corruptionis parvulorum, & fidelium; & tunc tolerari debent: ad quorum numerum refert Aug. *illa cit. quæst.* Hæreticos illos, qui alios non inficiunt, & suo errori quadam potius ignorantia adhærent, quam animo multitudinem trahendi, hos portat Ecclesia, in qua tamen non sunt -- Hæreticus foris est animo, quamvis corporaliter intus videatur -- quia toleratus. Societatem solius nominis Christi non autem fidei habent hujusmodi, ad distinctionem paleæ, quæ cum frumento fundamentum idem, radicemque communem obtinet. Videatur D. Thom. *ibidem*. 2. 2. *quæst.* 10. *art.* 8. *ad* 1., *&* *quæst.* 11. *art.* 3. *ad* 2., *& in corpore*; ubi optime explicat, quando tolerandi sint Hæretici, & quando non tolerandi; ubi etiam advertendum, quod ibi videtur prohibere occisionem Hæreticorum, quando imminet periculum occidendi fideles; aliud enim est excommunicare, aliud eradicare: 24. *quæst.* 3. *Can. Notandum*. De toleratis pariter loquitur Aug. *epist.* 162., ubi laudat Catholicos, qui ante messem non audent eradicare lolium, ne triticum eradicent.

Hæretici quandoque tolerandi.

117 OBJIC. II. Ecclesia est domus Dei magna, Baruch 3. *O Israel, quam magna est domus Dei, & ingens locus possessionis ejus*; sed in hac domo sunt Catholici, & Hæretici, 2. ad Tim. 2. *In magna autem domo non solum sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia*. Pro ligneis, & fictilibus intelligit Hæreticos: loquitur enim de illis, quorum sermo serpit ut cancer, inter quos Hymenæus, & Philetus. Unde Aug. *lib.* 3. *de Baptis. contra Donatistas cap.* 18. -- Dicit „ & Paulus Apostolus de quibusdam, qui „ circa veritatem fidei aberraverant, & fidem „ quorumdam subverterant, quorum sermo „ ut cancer serpebat, quos, cum vitandos „ esse diceret, in una tamen domo magna „ eos fuisse significat, sed tanquam vasa in „ contumeliam -- Et *lib.* 4. *cap.* 12. affert sententiam Cypriani ad idem, & approbat *lib.* 2. *contra Cresconium cap.* 34.; ergo Hæretici sunt in Ecclesia.

RESP. Circa hunc textum Divi Pauli variæ sunt expositiones. Patres Græci, ut Chrysostomus, Theophilactus, & alii pro *domo* intelligunt mundum, secundum quorum opinionem deficit argumentum; alii volunt pro *vasibus* intelligi diversos Ecclesiæ gradus, *in aureis, & argenteis*, superiores, *in ligneis, & fictilibus* inferiores designantur, juxta descriptionem Ecclesiæ, quam Paulus habet 1. ad Corinth. 12., quo pariter sensu ad rem non est instantia.

Communior littera exponit de bonis, & malis, ita quod pro *aureis* intelligantur meliores, pro *argenteis* boni, pro *ligneis* simpliciter mali, pro *fictilibus* pejores. Sic Aug. *cap.* 29. *lib.* 3. *contra litteras Petiliani* -- Nam, „ quæ alia causa fuit istis (Donatistis) emi„grandi de domo Dei, nisi quia vasa facta „ in contumeliam, sine quibus illa usque ad „ diem judicii non erit, finxerunt se ferre „ non posse -- Et Ambrosius *in Commentariis hujus loci* redarguens Novatianum intelligentem pro *domo* totum mundum, ait -- Cum „ constet Apostolum usum exemplo domus „ divitis, & opulentæ, quæ quamvis copio„sa sit, habet tamen vasa lignea, fictilia.

In Ecclesia quid innuant vasa aurea, & argentea &c.

„ Hoc

„ Hoc modo & Ecclesia, quamvis sancta „ dicatur, habet tamen & prava sentientes-- Idest qui pravos concipiunt affectus. Nec illa clausula connectitur cum illis *Quorum sermo, ut cancer serpit*, sed cum aliis sequentibus *& subverterunt quorumdam fidem*. Sunt enim aliqui in Ecclesia male viventes, qui de facili corrumpuntur pravis doctrinis, & adhærent nova docentibus. Hæreticos est vas confractum, Eccles. 21. *Cor fatui quasi vas confractum*. Fatuus est, qui non conditur sale veritatis. Nec præstat adducere Cyprianum, cum totis viribus neget Hæreticos esse intra Ecclesiam, & in eadem Epist. citata ab Aug. asserit -- Novarianum, quia Hæreticus est, „ esse extra Ecclesiam -- Aug. verò intelligit locum Cypriani de Hæreticis, quia assumpsit locum illum secundum litteram pro argumento ad hominem contra Donatistas; & jam alibi advertimus Sanctum Doctorem in libris de Baptismo contra Donatistas, & aliis, assertive non statuere, vel malos esse extra Ecclesiam, vel Hæreticos videri intus; dummodo illis duo concludat ex scriptis Cypriani vel admissis a Donatistis, primo quod mali per imitationem separandi sunt, secundo quod Sacramentum Baptismi valeat ab Hæreticis susceptum; & ideo *loco citat.* statim subdit-- „ ita ergo, nec foris, sicut nec intus quisquam, qui ex parte Diaboli est, potest, „ vel in se, vel in quoquam maculare Sacra„ mentum, quod Christi est -- Legatur Augustinus, & res clarescet.

Ceterum demus pro *vasis fictilibus* intelligi Hæreticos, & pro *domo* Ecclesiam, non tamen sequitur illos de Ecclesia esse, sed vel ab Ecclesia ignorari, vel tolerari. Unde cum Aug. *lib. 3. de Baptismo cap.* 19. distinguendi sunt Hæretici; alii sunt, qui vere non credunt, sed, vel non contumaciter, vel non manifeste, & isti revera non sunt de Ecclesia, sed apparent de Ecclesia. Alii verò, & apparent -- Hujus autem fraternæ charitatis „ (quæ habetur in unitate fidei) inimici sive „ aperte foris sint, sive intus esse videantur, „ pseudoChristiani sunt, & Antichristi. In„ ventis etiam occasionibus foras exeunt, sicut „ scriptum est Proverb. 18. Occasiones quæ„ rit, qui vult discedere ab amicis. Sed etiam „ si occasiones desint, cum intus videantur, „ ab illa invisibili charitatis compage sepa„ rati sunt: unde Joan. dicit: Ex nobis exie„ runt &c. non ait, quod exeundo alieni fa„ cti sunt, sed quod alieni erant; propter „ hoc eos exiisse declaravit. Dicit & Apo„ stolus Paulus quibusdam, qui circa verita„ tem aberraverant, & fidem quorumdam „ subverterant, quorum sermo, ut cancer „ serpebat, quos cum evitandos esse diceret; „ in una tamen domo magna, eos fuisse si„ gnificat, sed tanquam vasa in contume„ liam. Credo quod nunquam foras exie„ rant; quomodo eos dicit in eadem magna „ domo, cum vasis honorabilibus? nisi forte „ propter ipsa Sacramenta, quæ separatis „ etiam Hæreticorum conventiculis non mu„ tata sunt; ad unam magnam domum dicit „ omnes, sed diversis meritis pertinere--Ubi habemus errantes non pertinaciter; & isti sunt intus. Errantes pertinaciter, idest omnino scienter, sed non declarati, & isti videntur intus, & non sunt. Errantes scienter, & declarati, & isti absolute foris sunt, & nonnisi more simiarum sunt intus, quatenus aliqua exercent, quæ sunt Domus Dei.

Hæretici diversi generis.

118 OBJIC. III. Qui judicantur ab Ecclesia, intus sunt, 1. ad Corinth. 5. v. 12. *Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, judicare?* Sed Ecclesia de Hæreticis judicat, eosque punit; ergo de Ecclesia sunt.

RESP. maj. veram esse, si pro aliqua temporis differentia intus fuerint, secus si pro nulla; & de his loquitur Apostolus -- Pertinet ad diligentiam Pastoralem (*ait Aug. Epist.* 50.) etiam illas oves, quæ non violenter ereptæ, sed blande, leniterque seductæ a grege aberraverint, & ab alienis „ cœperint possideri, inventae ad ovile Do„ mini cum flagellorum terroribus, si resi„ stere voluerint, vel etiam doloribus, revo„ care -- Transfugæ sunt, & ad hostium castra evolantes: ideo puniri possunt, & potissime pœnis privativis per excommunicationem; rebellesque, contumaces, Reipublicæ nocentes, brachio seculari de medio tolli possunt: desertores insequitur portantes signaculum sempiternæ promissionis: Non dicitur tamen Ecclesia ferre judicium circa separationem; hanc etenim suo judicio ponunt, sed declarare separatos.

Hæretici ab Ecclesia judicantur.

119 OBJIC. IV. Judas ab anno trigesimo secundo Christi usque ad 34. fuit membrum verum Ecclesiæ; sed Judas ab illo anno fuit verus Hæreticus; ergo. Min. prob. Joan. 6. qui scandalizati sunt circa Eucharistiam, & non credentes abierunt retro, Hæretici fuerunt; sed inter hos erat Judas: *Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt; sciebat enim ab initio Jesus, qui essent non credentes, & quis traditurus esset eum*: Ubi inter non credentes adnumeratur Judas: & eo vel maxime ita dicendum est, quod sermo directus est ad omnes discipulos, prout comprehendebat duodecim; unde Aug. *tract.* 28. *in Joan.* ait -- Ibi „ enim erat & Judas; nam quidam scan„ dalizati sunt; ille autem mansit ad insi„ diandum, non ad intelligendum: & quia „ ideo manserat, non de illo tacuit Domi„ nus; non illum expressit, sed nec siluit, „ ut omnes timerent, quamvis unus periret-- Quibus declarat Judam Hæreticum: qui tamen non recessit a corpore Christi, sicut ceteri increduli. Quare Judas ponitur in catalogo Hæreticorum, velut antesignanus, ut Chrysost. *hom.* 46. *in Joan.* Theophilactus.

RESP. neg. min. Non enim faciunt illum sensum verba Joan.; illa enim est propositio interjecta, qua docet non innotuisse de novo ipsi Christo eos, qui non credebant, sicut eum, qui erat proditurus, sed ab initio de hac re veram habuisse notitiam. Sic copulat Chrysostomus. Nec oppositum sentit Aug., tum quia D. Thom. de hoc non meminit, cum locum hunc exponit, sequendo vestigia Ang., tum quia Aug. utitur exemplo Judæ ad probandum malos bonis esse mixtos in Ecclesia, cum teneat Hæreticos foris esse. Illud certum est apud Aug. Judam non fuisse Hæreticum manifestum; habet namque infra -- Non discessit nec Judas: sed quare mane„ bat,

Judas Hæreticus.

„ bar, Domino apparebat, nobis postea manifestatum est -- Quid verò de Hæreticis occultis, videbimus postea.

Ceterum quod Hæretici manifesti ex Aug. sint extra Ecclesiam, facit illud etiam, quod *lib. 2. quæst.* 40. tradit de decem leprosis (qui longe stabant a Christo clamantes.) In leprosis intelligit Hæreticos, prava docentes sub specie bonæ doctrinæ; coloris enim vitium est lepra, non sanitatis, aut integritatis sensuum -- Leprosi ergo non absurde intelligi „ possunt, qui scientiam fidei non habentes, „ varias doctrinas profitentur erroris &c. --

120 OBJIC. V. Quia Paulus salutans Ecclesias vocat sanctas, & nos de Ecclesia esse dicimus eos peccatores, quos reprehendit, easdem salutans: sed reprehendit etiam Hæreticos; ergo colligendum erit eos esse de Ecclesia. Min. declaratur ad Coloss. sic scribit: *Eis, qui sunt Colossis, sanctis*; sed capite 2. declarat inter ipsos esse Hæreticos de Religione Angelorum. Ad Ephes. 1. sic habet: *Omnibus Sanctis, qui sunt Ephesi*; sed ex 1. ad Tim. 1. constat inter eos fuisse Hæreticos, pro quibus denunciandis Timotheum constituerat &c.

RESP. In salutatione Ecclesiarum, in quibus hæresum mentio fit, & Hæreticorum, cum titulo Sanctorum copulat titulum fidelium. Sic ad Coloss. *Sanctis, & fidelibus fratribus &c.* Ad Ephes. *Sanctis, qui sunt Ephesi, & fidelibus in Christo Jesu*. Hæretici verò fideles non sunt, cum vera fide careant: deinde in iisdem locis optime attendit eos de Ecclesia non esse; ad Coloss. enim tradit, quod hi non tenent caput, ex quo totum corpus, ad Tim. 1. *Circa fidem naufragaverunt*, ac proinde suis scriptis istos a salutatione excludit, quia tamen propter speciem veri, ex parte doctrinæ Hæreticorum, & infantiam in fide, ex parte credentium, non adhuc erant crediti manifeste Hæretici, ideo tales esse declarat.

Paulus ab Ecclesia rejicit Hæreticos

121 OBJIC. VI. Quamdiu homo vivit, pluribus licet morbis laboret, cadaver non est; sed quilibet Hæreticus vivit, quamvis falsissima doceat; nam retinet nomen Christi, quod est anima Ecclesiæ; ergo &c.

RESP. neg. min. Nomen Christi est anima Ecclesiæ: *Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus*; sed Hæretici non habent hoc fundamentum, quia non habent rectam fidem Christi; cadavera adeoque sunt, quamvis propter vitium coloris, homines appareant: sicut viva videntur cadavera, quæ a Dæmonibus moventur propter speciem sensus: Unde præclare Aug. *in Enchirid. cap.* 5. -- Neque „ ideo negandum est proprium fundamentum esse fidei Catholicæ, Christum videlicet, quia putari potest aliquibus, Hæreticis hoc nobiscum esse commune: si enim „ diligenter, quæ ad Christum pertinent, „ cogitentur, nominetenus invenitur Christus apud quoslibet Hæreticos, qui se Christianos vocari volunt; reveta non est apud „ eos.

Hæreticus specie tenus vivit in Ecclesia.

122 OBJIC. VII. Scribæ, & Pharisæi, qui circuibant terram, ut facerent Proselytos, erant vere de corpore Synagogæ, licet illos crearent filios Gehennæ, Matth. 23. *Væ vobis &c. quia circuitis mare, & aridam, ut faciatis unum Proselytum, & cum fuerit factus, facitis eum filium Gehennæ duplo quam vos*; sed Hæretici generant filios Ecclesiæ, quamvis lacte draconum nutriant; ergo sunt de Ecclesia; videtur enim imperceptibile, quod Baptisma Hæreticorum sit mater fidelium, & quod ipsi extra Ecclesiam sint constituti; quod verò filios Ecclesiæ faciant, constat secundum Fidem Catholicam.

RESP. retorquendo argumentum. Judæi generant filios Ecclesiæ, Gentiles pariter generant: Judæi ergo, & Gentiles sunt intra Ecclesiam? Valet Baptisma Hæreticorum in virtute Christi, & Ecclesiæ, quæ operatur in quocumque formam, & materiam Baptismi ministrante. Audi Aug. *lib. 1. contra Donatistas cap.* 10. -- Itaque una est Ecclesia, „ quæ sola Catholica nominatur, ut quidquid suum habet in communionibus diversorum a sua unitate separatis, per hoc quod „ suum in eis habet, ipsa utique generat, „ non ille. Neque enim separatio eorum generat, sed quod secum de ista tenuerunt: „ quod si & hoc dimittant, omnino non generant -- Sic respondebat Donatistis consimiliter arguentibus, & petentibus, cur nos admitteremus eorum Baptismum? *cap.* 13. -- „ Non Baptismum vestrum acceptamus, quia „ non est Baptismus ille Hæreticorum, vel „ Schismaticorum, sed Dei, & Ecclesiæ, „ ubicumque fuerit inventus, & quocumque „ translatus -- *cap.* 15. -- Ecclesia quippe „ omnes generat per Baptismum, sive apud „ se, idest, ex utero suo, sive extra se de „ semine viri sui, sive de se, sive de ancilla -- Scribæ verò, & Pharisæi non erant separati, quia adhuc retinebant fidem, licet cum malis operibus, ratione quorum filios gehennæ generabant, quia malis exemplis scandalizabant.

Virtus Baptismi a Christo.

123 OBJIC. VIII. Quod alicui causæ ut proprius effectus tribuitur, intelligitur illi attributum secundum id, quod est proprium illius: Sed effici membrum Ecclesiæ attribuitur Baptismo ut proprius effectus; ergo convenit Baptismo secundum proprium ipsius; ergo prout distinguitur a ceteris: sed non distinguitur a ceteris, nec per fidem, aut charitatem, quæ & sunt separabilia a Baptismo, & conveniunt aliis Sacramentis; ergo non incorporat media fide, vel charitate: sed Hæretici retinent Baptismum secundum propria; ergo retinent incorporationem cum Ecclesia.

RESP. Per Baptismum incorporatur Ecclesiæ homo in utero conceptus; non concipitur autem in utero Ecclesiæ nisi media fide, vel præsupposita, vel per ipsummet Baptismum inducta; necesse est enim, ut, qui incorporatur, aliquem, vel sensum, vel motum recipiat a capite; primus verò, & omnium minimus sensus, & motus habetur per fidem. Quare si fides separetur a Baptismo, nullo modo incorporatur baptizatus, nisi secundum quandam apparentiam, & debitum essendi de Ecclesia.

Primus motus est a Fide.

124 OBJIC. IX. Participans actu influxum supernaturalem a Christo per vera dona permanentia est actu Christo incorporatus;

ratus; sed Hæretici participant verum hujusmodi influxum, cum participent characterem, qui est donum supernaturale Christi, ejusque Sacerdotii participatio, ut docet D. Th. 3. *par. quæst.* 63. *art.* 3., ratione cujus Sacerdos & valide ministrat, & conficit Eucharistiam, & Episcopus valide consecrat Sacerdotes, benedicit Ecclesias &c.; ergo eo medio incorporantur Ecclesiæ, cum dicat D. Thom. *ibidem ad* 3. -- Character fidelium est, „ quo distinguuntur fideles Christi a servis „ Diaboli, vel in ordine ad cultum præsen„ tis Ecclesiæ -- Quorum primum fit per gratiam, secundum per characterem sacramentalem.

RESP. maj. veram esse, si influxus vitalis sit, falsam, si influxus non sit vitalis. Porro Character, etsi donum sit supernaturale, Sacerdotii Christi participium, nullam dat vitam etiam in infimo gradu; non enim est, nisi quædam velut potentia, nec bona, nec mala, disponens animam, & habilitans, vel ad suscipienda certa Sacramenta, vel ad quædam tradenda. Quapropter per Characterem non incorporatur homo Ecclesiæ: cujus etiam signum illud est, quod substantialiter eadem est Ecclesia nova, ac vetus; sed in illam sola fides, exterius signo circumcisionis professa, sine charactere spirituali incorporabat; ergo nunc sola fides professa per Baptismum. Accipe D. Th. doctrinam 3. *p. q.* 8. *art.* 3. *ad* 3. -- Et ideo antiqui Pa„ tres, servando legalia Sacramenta ferebantur in Christum per fidem, & dilectio„ nem eamdem, qua & nos in ipsum feri„ mur; & ita Patres antiqui pertinebant ad „ idem corpus Ecclesiæ, ad quod nos per„ tinemus -- Idem habet, & 1. 2. *quæst.* 106. *art.* 2. *ad* 3., & 4. *sent. dist.* 27. *q.* 3. *art.* 1. *quæst.* 3., & 3. *part. quæst.* 66. *art.* 1. *ad* 1.

Character non facit de Ecclesia.

Omitti tamen non possunt, quæ docet 3. *par. quæst.* 6. *art.* 3. *ad* 3. -- Dicendum, „ quod de plenitudine Christi omnes homi„ nes acceperunt secundum fidem, quam ha„ bent in ipsum: dicitur enim ad Rom. 3., „ quod justitia Dei est per fidem Jesu Chri„ sti in omnes, qui credunt in ipsum. Sicut „ autem nos in ipsum credimus, ut jam na„ tum, ita antiqui crediderunt in ipsum ut „ in nasciturum, habentes enim eundem spi„ ritum fidei credimus, ut dicitur 2. ad Co„ rinth. 4. Habet autem fides, quæ est in Chri„ stum, virtutem justificationis ex proposito „ gratiæ Dei secundum illud ad Rom. 4. Ei „ vero qui non operatur, credenti autem in „ eum, qui justificat impium, fides reputa„ tur ad justitiam secundum propositum gra„ tiæ Dei. Unde quia hoc propositum est „ æternum, nihil prohibet per fidem Jesu „ Christi aliquos justificari, etiam antequam „ ejus anima esset plena gratia, & veritate -- Quibus, media fide, habemus influxum Christi, ut capitis, ad membra derivare, & per eamdem fidem substantialiter constitui Ecclesiam eandem in veteri (ubi nullus erat character spiritualis) & in nova lege.

Character ergo solum sigillative incorporat Ecclesiæ, & quantum est de se deputat hominem ad vitam Christianam, & distinguit fideles ab infidelibus, quatenus est quoddam signaculum denotans obligationem observandi legem Christi, ex quo se subjecit Sacramento ex suo conceptu professivo Religionis. Character verò ordinis, cum sit quædam physica potentia tribuens potestatem consecrandi, & indelebilis sit, facit, quod valida sint acta exercita ab hæretico; non sequitur tamen ex hoc, quod sint membra Ecclesiæ; nullâ enim vitâ vivunt: sicut quando folium arboris, seu ramus contraxit aliquam virtutem morbos sanandi, excisus, & siccus eundem effectum operatur.

Quæcumque ergo operantur Hæretici, quæ videntur Christiani cultus, apparentia sunt. Ad quod facit aurea Chrysostomi sententia *hom.* 15. *in Matth.* ubi proponit objectionem: quomodo Hæreticus ad Ecclesiam non pertineat, si in Ecclesiam ingreditur, accedit ad Altare, panem offert &c. quam hoc modo resolvit -- Quæ autem de simili„ tudine Ecclesiasticorum Mysteriorum dixi„ sti, hoc audi responsum. Quoniam & si„ mia hominis habet membra, & per omnia „ hominem imitatur, numquid propterea di„ cenda est homo? sic & hæresis omnia Ec„ clesiæ habet, & imitatur mysteria, sed non „ est Ecclesia --

125 OBJIC. X. Qui sunt extra Ecclesiam fidelium, non sunt fratres, sed Hæretici sunt fratres, & ideo a Patribus ad eos scribentibus vocantur fratres, ut videre est in Epistolis Aug. ad Donatistas, & in Chalcedonensi Concilio frequenter Dioscorus nominatur frater Venerabilis; & in aliis Conciliis similiter; ergo agnoscuntur intra Ecclesiam. Hinc Patres non raro docent in Ecclesia Dei esse hæreses, sicut in philosophia Platonis, vel Aristotelis sunt plures sectæ, quod exprobravit Celsus Origeni. Imo Paulus ait: *Immo & hæreses esse oportet*: Et utique in Ecclesia, sub eodem enim tenore tradit, quo defectus charitatis arguit in Corinth. agapas agentibus.

RESP. Non ideo vocari fratres, quasi litteræ sint communicatoriæ, sed affectu charitatis, ut suavitate sermonis ab errore revocentur, & privata quadam urbanitate, qua etiam Pagani honorantur, sicut docet Aug. *Epist.* 162. Dominus amicum in actu proditionis Judam appellavit, tum, ut dulcedine nominis cor emolliret, tum ut derelictam pristinæ conversationis indicaret professionem. Sancti Patres, cum dicunt plures in Ecclesia hæreses fore, volunt docere ab Ecclesia perversos exiisse homines, qui iniqua dogmatizarunt; & ideo Origenes Celso respondit *lib.* 3. -- Qui verò Christianam Doctrinam incusat, „ quia hæreses habeat, necesse est, ut in So„ cratis arguat disciplinam, cujus ex schola, „ & aliorum pleræque prodierint non ea„ dem sentientium scholæ -- Prodierunt, non intus manserunt. Quemadmodum sub lege Moysis, ut populum sibi constitueret Deus, dividebat ab eis gentes, Deut. 33. ita dividit, & separat Hæreticos a fidelium cœtu. Projicitur a cumulo pomum, quod putrescescere cœpit: Unde Chrysostomus *homil.* 47. *in Matth.* -- Ideo concessa est diabolo erroris „ seminandi licentia, & sic dispersæ sunt per „ plurimas hæreses: remansit autem una fides

Hæretici cur fratres dicantur.

G „ apud

„ apud Deum. Ita & modo cum esset intus „ populus Christianus una Ecclesia, & una „ fides, divisi sunt per plures hæreses—Quando verò Apostolus dicit: *Oportet & hæreses esse*; non vult, quod Hæretici sint intra Ecclesiam, sicut illi, qui deficiebant in charitate, sed dat rationem, cur credat scissuras esse inter Corinth.; quia etiam majora mala, idest hæreses, necesse est evenire; ea scilicet necessitate, qua Christus necessaria appellavit scandala, quatenus hæc omnia Divina intentione ad majorem utilitatem ordinantur fidelium. Utramque causam subdit ibidem Apostolus, scilicet: *Ut manifesti fiant, qui probati sunt, ut appareat firmitas, & infirmitas credentium*. Aliamque affert Aug. *de Civit. lib. 18. apud Div. Thom. in hunc locum*. Quia, dum pulsatur fides callida Hæreticorum perversitate, clarius elucescit fides nostra, quatenus instantius, & diligentius scrutantur Catholici Doctores Divina Mysteria, Sacrasque Scripturas.

Concludamus argumento D. Aug. *lib.4. contra Donatistas cap. 21.* -- Nec ego dubito, „ Catechumenum Catholicum Divina charitate flagrantem Hæretico Baptizato anteponere &c. melior est Centurio Cornelius nondum baptizatus Simone baptizato-- Sed hoc non obstante Catechumenus non est re de Ecclesiæ numero, licet sit merito; ergo multo minus Hæreticus, qui nec meritum fidei habet, adeoque nullâ vivit vitâ, nedum perfectionis, sed neque substantialitatis.

CONTROVERSIA VIII.

AN FIDES VERA SIT DE CONSTITUTIVO ECCLESIÆ MILITANTIS.

Sicut fides integra ea dicitur, quæ omnibus & singulis articulis assentitur, nulli discredens, ita fides vera appellatur, quæ sincere credit veritatem, quam profitetur. Fides non vera ea est, quæ exterius simulat, & exercet mysteria Christianæ Religionis, interius tamen, & ingenue, vel totum falsum judicat, quod illa prædicat, vel ex parte. Vidimus in præcedenti Controversia integritatem fidei esse necessariam ad constituendum intra Ecclesiam. unde exclusimus Hæreticos manifestos. Nunc restat videndum, an necessaria sit fidei sinceritas, ac proinde, utrum de Ecclesia sint pseudopolitici Hæretici, ii videlicet, qui exterius ob bonum temporale simulant Christianam Religionem, exercendo opera, quæ Catholica Ecclesia docet; sed interius evanidam judicant ejus doctrinam. In hoc puncto, non solum dissentiunt inter se Hæretici, quorum aliqui superius citati omnes Hæreticos pertinere ad Ecclesiam volunt, alii, ut Confessionistæ, & Calvinistæ, pseudopoliticos excludunt, sed ipsimet Catholici discordant, negantibus quibusdam, affirmantibus aliis.

126 Cæterum sinceritas fidei est de constitutivo Ecclesiæ. Hanc veritatem aperta demonstrant fere omnia, quæ diximus in præcedentibus; nam & loca Scripturæ, & Patrum, paucis textibus exceptis, universalia sunt. Verum, quia Eminentissimus Bellarminus *lib.3. de Ecclesia Milit. cap.10.* acrius præ ceteris adversæ opinionis patrocinium suscipit, aliqua adducemus, quibus ipse utitur, ut statuat manifestos Hæreticos ad Ecclesiam non pertinere, ut ostendamus idem sentiendum de occultis.

Cap.4. adducit locum Pauli 1. ad Tim. 1. v. 19. de illis, qui circa fidem naufragaverunt -- Quo loco (*ait*) per metaphoram „ naufragii intelligit Hæreticos, facta una „ parte navis Ecclesiæ, ex ea in mare deci„ disse -- Sed expresse Paulus loquitur de naufragio circa fidem internam, ut patet, si integer textus assumatur, dicit enim: *Hoc præceptum commendo tibi fili Timoth. secundum præcedentes in te prophetias, ut milites in illis bonam militiam, habens fidem, & bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt*. Porro fides debet esse conjuncta cum bona conscientia; & bona conscientia non est externa præcise, sed potissime interna; ergo demergitur in mare, etiam internam fidem repellens. Et advertendum est, satis clare loqui de quibusdam, qui publico sensu credebantur viri Catholici, ex quibus duos manifestat Hymenæum, & Alexandrum, qui tamen cum aliis ante publicationem exierant; ideo dicit: *Naufragaverunt* in præterito. Sed legatur initium capitis correspondens huic textui -- Sicut ro„ gavi te, ut remaneres Ephesi, cum irem „ in Macedoniam, ut denunciares quibus„ dam, ne aliter docerent, neque intende„ rent fabulis, & genealogiis interminatis, „ quæ quæstiones præstant magis, quam ædi„ ficationem Dei, quæ est in fide. Finis au„ tem præcepti est charitas de corde puro, „ & conscientia bona, & fide non ficta, a „ quibus quidam aberrantes, conversi sunt „ in vaniloquium, volentes esse legis Docto„ res, non intelligentes, neque quæ loquun„ tur, neque de quibus affirmant--Hic plura ad rem. I. loquitur Paulus de privatis Hæreticis, idest, non publice cognitis; ad hoc enim Timotheum reliquit, ut eos denunciaret, & admoneret. II. Fundamentum ædificationis esse fidem dicit, non qualemcumque, sed cujus finis est charitas, uno verbo, non fictam. III. habentes fidem fictam esse excisos: isti enim vaniloqui sunt, de quibus asserit aberrantes naufragasse; de quibus iterum cap. 2. Epist. 2. Ulterius idem demonstratur ea metaphora; nam non solum passo naufragio in mare demergitur, a navique exit homo, ubi pars navis frangitur manifeste; sed ubi etiam frangitur occulta; ergo sicut hæresis frangit parietem navis aperte, si sit publica, ita occultam frangit, si sit abscondita, & ficta; ergo utraque a navi Ecclesiæ projicit.

Hæretici occulti extra Ecclesiam.

II. habet. *Quod etiam significatur illa parabola Domini de rete, quod præ multitudine scindebatur*. Luc. 5. Sed hoc fortius probat de occultis, quam manifestis Hæreticis; quia pisces, qui in profundo maris scindebant rete, occulti erant, nec a piscatoribus saltem omnibus cogniti, nec trahentes, quibus locis frangeretur rete, nisi eo evacuato, distinxerunt.

III.

III. adducit illud ad Titum 3. *Hæreticum hominem &c.*, & vim facit in ratione; quia est prævio judicio condemnatus, cum expositione Hieronymi dicentis, non esse ejectum ab Ecclesia, sed se ipsum ejecisse. Verùm totum hoc in occultis accidit, quia judicio se condemnant suo, cum contumaces sint; ac proinde ab Ecclesia seipsos ejiciunt: sola manifestatio deest in Ecclesia; non sunt ergo intus.

Occultus Hæreticus jam condemnatus.

IV. Textum refert ex 1. Joannis 2. *Ex nobis prodierunt* sub hoc commento: *Sed non erant ex nobis, secundum Divinam electionem*: ut Aug. exponit *lib. de bono perseverantiæ cap.* 8. Sed quis non videt hoc potius pro occultis esse dictum, cum Divina electio sit omnino occulta. Sed de hoc infra in objectionibus.

Hæretici non sunt ex nobis.

V. Assumit caput *Firmiter* de summa Trinitate ex Concilio Lateranensi, ubi Ecclesia dicitur fidelium Congregatio -- Constat enim Hæreticos nullo modo esse fideles -- ait, Sed occulti pertinaces non sunt fideles; ergo non sunt de Ecclesia. *Cap. 10. objectione secunda*. Sibi hanc auctoritatem objicit Auctor, & tripliciter respondet. Primo: Concilium definire, unam esse Ecclesiam, non plures, non autem quid sit. Secundo: nomine fidelium eos venire, qui exterius fidem profitentur, Tertio: nomine fidelium venire eos, qui in corde habent rectam fidem, quos ex intentione colligit Ecclesia. Sed neutra solutio valet. Non prima; quia jam ipsa non bene argueret ad probandum ex illo loco, Hæreticos manifestos non esse de Ecclesia, quia ibi sola unitas definitur, non autem quidditas. Secundo: neque ipsa unitas definiretur, una enim non erit Ecclesia, nisi quia fideles sunt partes Ecclesiæ; ergo vel Ecclesia non erit una, vel constabit ex solis fidelibus. Tertio, Paulus explicans unitatem Ecclesiæ probat ex unitate fidei, & Baptismatis; & unitas fidei habetur, ex quo omnes idipsum sentiunt; sed soli fideles id ipsum sentiunt; ergo vel una non est, vel ex solis fidelibus. Non secunda solutio propter idem; nam fideles, de quibus loquitur Concil. illi sunt, qui constituunt Ecclesiam ut unam, ac per consequens sunt illi, qui id ipsum sentiunt: non ergo loquitur de externe tantum fidem profitentibus.

Hæreticus occultus non est fidelis.

Deinde. Hæc externa professio, vel fieri debet per Baptismum, vel absque eo, si primum; ergo Pagani occulti non sunt de Ecclesia, contra illud, quod ipse asserit, sententiam Driedonis approbans. Si secundum; Paganus occultus externis signis fidem profitens non est fidelis: sed Concilium loquitur de fidelibus; ergo non de profitentibus tantum externe fidem. Præterea -- Ecclesia est, ubi fides vera est -- ait Hieronymus *in Psal.* 133., sed sola externa professio non est fides vera, nec substantialiter; ergo. Tertia solutio corruit propter eandem rationem. Deinde si Hæretici præter intentionem Ecclesiæ admiscentur; non ergo ut suos illos agnoscit, & approbat; si enim eos distingueret, manifeste projiceret, sed suos non projicit Ecclesia.

Paganus non est de Ecclesia.

VI. Adducit alios inter Patres Cyprianum ad Julianum dicentem Hæreticos esse extra Ecclesiam; sed sibi vendicare Ecclesiæ A auctoritatem more simiarum, quæ, cum homines non sint, tamen homines videri volunt; sed hoc probat eodem modo de occultis; nam ideo occulti per Auctorem sunt de Ecclesia, quia exterius exercent opera Christianæ disciplinæ; sed non obstante hoc exercitio externo simiæ sunt ex D. Chrysostomo *homil. 15. in Matth.* sic discurrente -- Quomodo dicere possum, illum non esse Christianum, quem video Christum confitentem, altare habentem, sacrificium panis, & vini offerentem, Baptizantem, Scripturam sanctam legentem, omnem ordinem Sacerdotis habentem, &c. -- Et respondet, B sicut superius notavimus, ab ipsis hæc fieri, sicut actiones hominis a simia, quæ tamen dicenda non est homo. Adducit etiam Augustinum, de quo infra.

Hæretici velut Simiæ.

His addit rationem, scilicet, quod Ecclesia sit multitudo unita, præcipue in professione unius fidei, & legum, & rituum observatione: unde nulla ratio permittit, ut eos dicamus de corpore Ecclesiæ, qui cum eo nullam omnino conjunctionem habent. Sed hoc manifeste probat neque occultos esse de Ecclesia; quia nulla unione conjunguntur corpori, seu ceteris membris; non unione interiori, quia prima unio interior est fides, C ut optime refert ex D. Thoma in solutione ad ultimum; non exteriori, quia illa professio exterior fidei non est unio, cum sit solum manifestatio, seu quasi signum interioris sensus; qua ratione negat Auctor per characterem uniri Ecclesiæ manifestos Hæreticos, quia character non unit, cum signum sit potestatis, & debiti suscepti.

Unio cum Ecclesia est per fidem.

Deinde unio hæc, quæ vocatur exterior, in eo consistit, quod exterius Hæretici consimilia opera exercent, ac Christiani, sed hæc similitudo non unit; sicut similitudo, quæ est in membris corporis naturalis, ut optime docet D. Tho. 3. *sent. dist.* 13. *art.* 2. *q.* 2. non D facit unionem, cujus verba alibi dedimus, ubi pariter asserit primam omnino unionem corporis mystici fidem esse. Hæc placuit ex principiis Bellarmini, quibus dum probat Hæreticos manifestos de Ecclesia non esse, declarat idem dicendum fore de occultis. Addamus alia.

PONUNTUR ALIA ARGUMENTA AD IDEM.

127 PROB. I. Per Eminentissimum Bellarminum, ut quis per excommu- E nicationem tanquam Hæreticus projiciatur ab Ecclesia, necesse est, quod non solum appareat exterius, sed etiam animo sit talis; ergo intra Ecclesiam nemo admittendus, qui solum exterius apparet fidelis, nisi animo talis sit. Antecedens doctrinam certam continet, & ab omnibus admissam. Illatio est aperta; nam constituitur intra Ecclesiam per formam oppositam ei, per quam extra projicitur: si ergo facies exterior sine interiore non sufficit pro exitu, nec sufficiet pro unione: Bonum enim ex integra causa, malum autem ex quocum-

Ad unionem cum Ecclesia requiritur animus.

cumque defectu. Uniri Eccleſiæ eſt de genere boni, ſeparari de genere mali, ſed ad ſeparationem requiritur utrumque exterius, & interius; ergo ad unionem requiritur ſimiliter utrumque, aliter non eſſet bonum ex integra cauſa.

128 PROB. II. Per Eminentiſs. Bellarminum Eccleſia eſt cœtus palpabilis, ſicut cœtus populi Gallorum, vel Romanorum; ſed non eſt de cœtu populi Gallicani aliquis præciſe ex hoc, quod Gallicam linguam, & habitum exteriorem profiteatur, vel etiam in terris Gallorum ortus ſit ex parentibus propriè advenis; ergo neque ſufficit, ut quis ſit de populo Chriſti, quod fidem exteriorem profiteatur, quæ velut lingua Chriſtianorum dici poteſt, & cetera opera, quæ quodammodo chriſtiani habitus dicuntur, vel Baptiſmum ſuſceperit, niſi ex proprio ſemine fidei.

Exterior forma non facit fidelem.

129 PROB. III. Per Eminentiſs. Bellarminum, quicumque ad Eccleſiam pertinent, debent eſſe uniti, vel ex parte animæ, vel ex parte corporis Eccleſiæ: ſed neutro modo Hæretici occulti uniuntur, non ex parte animæ, ut ipſe fatetur, neque ex parte corporis, quia per ipſum ſe habent, ſicut mali humores, qui expuuntur; ſed mali humores non ſunt partes ceteris partibus unitæ ſicut patet de ſputo, ſtercore, urina, flegmate, aliiſque ſimilibus.

Nullus Hæreticus Eccleſiæ unitur.

130 PROB. IV. Membra Eccleſiæ debent eſſe unita inter ſe vinculo proportionato naturæ ipſius: ſed unio per ſocietatem præciſe exteriorem, non eſt proportionata naturæ, & qualitati Eccleſiæ; nam ipſa eſt cœtus quidam ſupernaturalis; ergo petit uniri vinculo ſupernaturali, ſed communicatio pure exterior non eſt ſupernaturalis, niſi ad ſummum materialiter; ergo non ſufficit: eo vel maxime, quod etſi unio membrorum quandoque forte habeatur per ſolam exteriorem colligationem, vera tamen eſſe debet, & non præciſe apparens. Porro unio adhuc exterior inter Hæreticos, & Catholicos non eſt vera, ſed ficta, ſed ſimulata, adeoque nulla.

Unio per ſocietatem non ſufficit ad Eccleſiam.

131 PROB. V. Eccleſia Chriſti viſibilis illa eſt, quam ipſe fundavit ſupra petram; & ideo viſibili Paſtori contulit claves, ſed non fundatur ſupra petram, niſi media verâ fide; ergo qui hac caret, non eſt fundatus ſupra petram; ergo non eſt de Eccleſia. Min. probatur: tunc Petro dixit Chriſtus Matth. 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*; quando confeſſus eſt: *Tu es Chriſtus filius Dei vivi*, quæ confeſſio quidem ſenſibilis, & exterior eſt, ſed vera, & ex corde: fuit enim ex motione Patris revelantis, non ex ſpiritu carnis, & ſanguinis; quia ſine fidei exteriore confeſſione nullus pertinet ad populum viſibilem Dei, ſed vera eſſe debet; adeoque non ſolitaria, ideſt abſque interna.

Media fide quis eſt de Eccleſia.

132 PROB. VI. Viſibilem deſcribit Eccleſiam Paulus ad Epheſ. 4. cum ibi ponat viſibiles gradus Hierarchiæ Apoſtolorum, Paſtorum, Doctorum &c., ſed ad hanc Eccleſiam non pertinet ſolam corporalem habens communicationem; ergo &c. Probatur min. Ad hanc Eccleſiam non ſpectat, niſi Chriſto unitus per interiorem influxum: ſola autem communicatio exterior negat influxum interiorem: *Qui eſt caput Chriſtus, ex quo totum corpus compactum*. Totum dicit, & non partem; *Et connexum per omnem juncturam unius ſubminiſtrationis, ſecundum operationem in menſuram uniuſcujuſque membri*. Quibus denotatur, non quilibet influxus, ſed interior; id enim denotat illud (*per juncturam ſubminiſtrationis*) alludens ad occultum influxum capitis naturalis in corpus per nervulos, arterias, & venas. Idem habetur ad Coloſs. 2.

Hæreticus a Chriſto non habet influxum.

133 PROB. VII. Patrum auctoritatibus res comprobatur, & quidem ſufficerent datæ in ſuperioribus, cum indifferenter loquantur, non diſtinguentes occultos inter, & manifeſtos Hæreticos. Quia tamen Eminent. Bellarminus eas ſolvit, dicendo eſſe explicandas de manifeſtis, ideo aliquas curabimus dare, hujuſmodi effugium non admittentes.

August. *Ser.* 11. *de verbis Domini cap.* 19. ait -- Sed nec ille dicendus eſt eſſe in Eccleſia, qui ovibus Chriſti corporali tantum commixtione, ficto corde miſcetur: Sanctus enim Spiritus diſciplinæ fugiet fictum -- Sed Hæreticus occultus per Bellarminum ſola corporali mixtione miſcetur: ergo non eſt de Eccleſia. *De unitate Eccleſiæ cap.* 4. -- Quicumque de ipſo capite a Scripturis ſanctis diſſentiunt, etiam in omnibus locis inveniantur, in quibus Eccleſia deſignata eſt, non ſunt in Eccleſia -- Interjecto uno exemplo idem repetit, cauſalem addens -- Quia ipſum caput Eccleſiæ non tenent, quod eſt Chriſtus Jeſus -- Sed per Bellarminum occultus Hæreticus invenitur in omnibus locis, in quibus Eccleſia deſignatur, ideſt, exercet exteriora diſciplinæ Evangelicæ; ergo hoc non obſtante, non eſt de Eccleſia. *Capite ultimo* -- Tunc enim quiſque infructuoſus, & nondum a radice præciſus eſt, cum mala cupiditate agit quidem illa opera, de quibus dictum eſt (quoniam, qui talia agunt, Regnum Dei non poſſidebunt) ſed, cum ipſis operibus, etiam veritati, qua apertiſſime redarguitur, reſiſtere cœperit, tunc præciditur -- Vide, per hæreſim præcidi membrum ab Eccleſia: Audi etiam per occultam -- Et multi tales ſunt in Sacramentorum Communione in Eccleſia, & tamen jam non ſunt in Eccleſia, alioquin, ſi tunc quiſque præciditur, cum viſibiliter excommunicatur, conſequens erit, ut tunc rurſus inſeratur cum viſibiliter Communioni reſtituitur. Quod ſi ergo fictus accedat, atque adverſus veritatem, & Eccleſiam cor iniquiſſimum gerat; quamvis peragatur in eo illa ſolemnitas, nunquid reconciliatur, nunquid inſeritur? Abſit: ſicut ergo jam denuo communicans nondum inſertus eſt, ſic & antequam viſibiliter excommunicetur, quiſquis contra veritatem, qua convincitur, & arguitur, inimicum geſtat animum, jam præciſus eſt -- Quo nihil expreſſius. Quare, ſi quæ loca Aug. videntur eos intus ponere, ſunt intelligenda apparenter, ſeu putative, ſicut pluries loquitur.

Patres ab Eccleſia rejiciunt Hæreticos omnes.

Hieron. *in cap.* 8. *Oſeæ* vocat Idololatras, etiam occultos -- Sicut enim nationes corporalia

„ poralia simulacra venerantur, sic isti idola, „ Deos putant, quæ de suo corde finxerunt, „ & ideo reputabuntur de numero natio- „ num -- In corde suo, dicit, non in facie Ecclesiæ. Ratio, cur inter gentes computentur, nullo modo est publicitas, sed sola interna pravitas; quia suo judicio hærent, ut patet ex verbis clarissime. Non ergo publicitas ponit extra Ecclesiam, sed ipsa substantia erroris.

Error ponit extra Ecclesiam.

Ambr. *Ser.* 50. -- Ipse se damnat Hæ- „ reticus, cum de Ecclesia ipse se projicit, & „ de cœtu Sanctorum, nullo compellente, „ recedit. Ipse enim ostendit, quid mereatur a cunctis, qui suo judicio separatur a „ cunctis. Ipse, inquam, se damnat Hære- „ ticus, quia, cum omnes criminosi, Epi- „ scopi sententia projiciantur de consortio „ Christiano, Hæreticus cuncta præveniens, „ sententia suæ voluntatis abjicitur -- Vide clarissime publicitatem non esse, quæ projicit ab Ecclesia, sed ipsam hæresim secundum se, idest, pertinax judicium proprium contra veritatem. Et ratio videtur evidens: nam esse publicum, & esse occultum differunt penes esse cognitum, & non esse cognitum: Esse cognitum, & non esse cognitum, non unit, nec separat. Non ideo iste, qui non cognoscebatur Hispanus, fit Hispanus, ex quo publice dignoscitur. Optime ait Epiph. *hæres.* 29. -- Nam etiam nunc homines omnes hæ- „ reses æquivoce Christianos vocant, qui „ Christiani non sunt -- Nec de solis publicis, sed & de occultis loquitur, de illis scilicet, qui & fidem, & opera, & Christi nomen jactant. Videri potest Cyprianus *lib.* 4. *Epist.* 2. *de fide ad Petrum c.* 34. Tertull. *de præscrips. c.* 40., & alii, qui omnino indefinite loquuntur.

SOLVUNTUR ARGUMENTA ADVERSARIORUM.

134 OBJIC. I. De Hæreticis occultis loquitur Joan. 1. Epist. cap. 2. *Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis &c.* explicante D. Aug. *tract.* 3. *in Joan.* Sed isti ex eodem loco sunt intus, quia exierunt, non enim exiissent, si intus non fuissent: erant ergo externa connexione, non erant interna unione.

RESP. Auctorem usum fuisse hoc textu cap. 4. ad ostendendum, Hæreticos manifestos non esse de Ecclesia: quomodo ergo loquitur de occultis? & cap. 9. hanc auctoritatem August. adducit pro fidelibus peccatoribus: quomodo ergo pro occultis Hæreticis usurpat? sed demus, & Scripturam, & Aug. interpretationem: Cum aperte dicatur: *Non erant ex nobis*. Apparenter intus erant, non realiter, quia tamen non perseveraverunt in fictione sua personam dimittunt, quam gerebant Christiani, & se produnt Antichristianos.

Hæretici in Ecclesia apparenter.

135 OBJIC. II. Sentiendum est cum Patribus, ubi agitur de constitutivis Ecclesiæ: sed Patres intra Ecclesiam reponunt Hæreticos occultos. Sic Origenes *Homil.* 25. *in Josue* -- Etiam hic in Hierusalem, idest, in „ Ecclesia sunt quidam Jebusæi, qui & fide, „ & actibus perversi sunt. Neque enim di- „ cimus de iis, qui manifeste, & evidenter „ criminosi sunt, ut non de Ecclesia expel- „ lantur --

Aug. *lib.* 3. *de Baptismo cap.* 19. -- Hu- „ jus autem fraternæ charitatis inimici, sive „ aperte foris sint, sive intus esse videantur, „ pseudo-Christiani sunt, & Antichristi; in- „ ventis enim occasionibus foras exeunt: sicut „ scriptum est: Occasiones quærit, qui vult „ discedere ab Amicis Prov. 18. Sed etiamsi „ occasiones desint, cum intus videntur, ab „ illis invisibili charitatis compage separati „ sunt: Unde Joan. dicit: Ex nobis exierunt, „ sed non erant ex nobis; nam si fuissent ex „ nobis, mansissent utique nobiscum. Non „ ait, quod exeundo alieni facti sunt, sed „ quod alieni erant, propter hoc eos exiisse „ declaravit. Dicit Apost. Paulus de quibus- „ dam, qui circa fidem aberraverant, in „ una magna domo eos fuisse &c. credo, „ quod nondum exierant -- *Lib.* 4. 1. 10. -- Aut „ si zizania sola dicenda sunt, quæ usque in „ finem maligno errore perdurant, & foris „ multa frumenta sunt; & intus multa zi- „ zania -- Quorum videtur sensus: esse Hæreticos extra, qui tandem convertuntur; esse Hæreticos occultos intus, qui nunquam convertentur.

Lib. 1. *de Civit. Dei cap.* 35. -- Memi- „ nerit sane in ipsis inimicis suis latere ci- „ ves futuros, sicut ex illarum numero, etiam „ Dei civitas habet secum connexos commu- „ nione Sanctorum -- Ubi docet de præsenti plures inimicos Ecclesiæ esse; & inter inimicos esse, qui erunt cives. *Tract.* 61. *in cap.* 13. *Joan.* explicans Christum turbatum spiritu recedente Juda, deducit futuram Ecclesiæ turbationem, sustinendam propter Hæreticos, & Schismaticos: deinde exponit, qualiter Judas ante illud tempus erat in Ecclesia -- Unus numero, non merito; unus „ specie, non virtute: Commixtione corpo- „ rali, non vinculo spirituali: carnis adjun- „ ctione, & non cordis socius unitate &c. „ Utrumque verum est: ex nobis, & non „ ex nobis, secundum aliud ex nobis, se- „ cundum aliud non ex nobis: secundum „ communionem Sacramentorum ex nobis, „ secundum eorum proprietatem criminum non ex nobis -- En pertinentes Hæretici ad corpus, non ad animam.

Lib. de gestis cum Emerito cap. 10. -- Qui- „ dam adhuc corde positi in parte Donati „ præsentiam nobis exhibent corporalem; „ carne intus, spiritu foris -- *Lib. de Catechizandis rudibus cap.* 17. distinguit Christianos bonos, malos, & Hæreticos occultos, quos dicit ad gloriam non perventuros, nisi se emendaverint -- Et si ad tempus eos portat „ Ecclesia, sicut area usque ad tempus ven- „ tilationis paleam sustinet &c. Nec sibi blan- „ diantur, quod in area esse possunt cum „ frumento Dei, quia in Horreo cum illo „ non erunt -- Quod de Hæreticis loquatur, constat, quia contraponit illis, qui meliori spe, sed non majori periculo Christiani sunt -- Quia jam Deum timent, & non irrident „ Chri-

„ Christianum nomen, nec simulato corde „ intrant Ecclesiam Dei; sed in ista vita ex- „ pectant felicitatem -- simulantes ergo Hæretici intus sunt.

Greg. Mag. *lib.* 13. *moral. cap.* 4. explicans verba illa Job. 16. *Ruga mea testimonium dicunt contra me*, habet -- Quid per „ rugas, nisi duplicitas designatur? rugæ „ itaque sunt Ecclesiæ, omnes, qui in ea „ dupliciter vivunt, qui fidem vocibus cla- „ mant; operibus denegant. Hi nimirum „ pacis tempora, quia mundi hujus potesta- „ tibus, eandem fidem honoris esse conspi- „ ciunt, fideles se esse mentiuntur: sed, cum „ sanctam Ecclesiam subitò adversitatis pro- „ cella turbaverit, illico ostendunt, quid in „ perfida mente moliuntur -- Ad idem refert sequentia.

RESP. neg. min. Auctoritates adductæ, etiamsi omnes intelligantur de Hæreticis occultis, nihil aliud concludent, nisi quod isti putative sint intra Ecclesiam, non autem quod sint partes Ecclesiæ, jam alibi vidimus ex Augustino, quod aliud est esse in Ecclesia, aliud de Ecclesia, aliud ex Ecclesia. Plura sunt ex corpore naturali, & in corpore naturali, quæ non pertinent ad corpus, ut vermiculi, sputa, stercus. Occulti Hæretici secundum apparentiam videntur de corpore, sicut lepra, & scabies videntur pellis, & caro: sicut dentes Eburnei, vel alterius animalis edentulo inserti, qui proprii videntur, & non sunt, & videntur separari, quando tolluntur. Et hic est sensus Aug. s. loco citati ex 3. contra Donatistas, cum inquit -- Intus „ videntur, ab illa invisibili compage cha- „ ritatis separati sunt -- Separati sunt, sed videntur intus, & dicuntur exire, quando tollitur apparentia.

Aliud est in Ecclesia esse, aliud de Ecclesia, aliud ex Ecclesia.

Secundus locus ad rem non est; loquitur enim secundum Divinam præscientiam: Sic enim arguit. *Zizania* dicendi sunt, qui in errore perseverant. *Multa frumenta foris*, quia plures sunt convertendi. *Intus multa zizania*, quia plures pervertendi. Ceterum, sicut ex quo ait, *Multa frumenta foris*, non deducitur actu exstare, alias quomodo frumenta sunt, & extra aream sunt? Ita non valet, zizania actu intus esse. Eundem sensum habet locus 3. *lib. de Civit. Dei* satis clare. Præterquamquod illa locutio: *Habet secum connexos communione Sacramentorum*, extenditur etiam in phrasi Aug. ad publicos Hæreticos, quos non raro *in lib. contra Donatistas* appellat de Ecclesia, communione Sacramentorum: Quartus locus nil evincit, non enim agit de Juda, tanquam de Hæretico, sed tanquam de homine malo exituro, ut patet, licet inde deducat perturbationes ab Ecclesia sustinendas propter Schismaticos, & Hæreticos. Ceterum etsi acciplatur in sensu etiam hæresis, solam apparentiam sonant, & corporalem mixtionem; quomodo quicumque cum Romanis deambulantes in platea, etsi diversarum nationum, miscentur corporaliter. Idem dicendum de quinto textu de gestis cum Emerito; quamvis de manifestis etiam loqui videatur, ut ipsemet Emeritus Hæreticus cognitus, in eadem Ecclesia materiali adfuit cum Catholicis, ipsos auditurus.

A

Locus alter de Catechizandis rudibus mihi videtur loqui de Christianis, qui vere credunt, inter quos quidam credunt, sed ob commodum pure temporale amicitiæ hominum ex corde non observant mandata. Alii credunt, & observant mandata, sed expectant felicitatem temporalem: & ideo sunt in periculo. Alii credunt, & timent Deum, ne vitam amittant æternam. Primi sunt pejores, & dicuntur irridere nomen Christi, & simulate ingressi, quia facta verbis non respondent. Ceterum si de Hæreticis vis intelligere: dic putative in Ecclesia, non realiter. Divus Gregorius de pravis loquitur Christianis, nam immediate ait -- Sæpe verò „ contingit, ut sancta Ecclesia non solum in- „ fideles, atque extra positos adversarios to- „ leret, sed eorum quoque infidias, atque „ adversitatem vix feras; quos intus habet -- Unde Job voce subditur: *Ruga mea &c.* Ubi infideles his contraponit: Subdit insuper: *Sed quia nunc insuper intra sinum fidei multos etiam reprobos tenet*. Hæretici, etsi occulti, non sunt intra fidei sinum, si nullam fidem habent. Quare illa duplicitas, illud falsiloquium, illud verbis apertis fidei obsistere, intelliguntur ratione pravorum morum, & ideo statim carnales vocat. Quod si de Hæreticis vis esse dicta; de unione, & intraneitate apparente sunt explicanda.

B

C

136 OBJIC. III. Mysticum Christi corpus corpori analogatur naturali ad Rom. 12., sed in naturali corpore varia sunt partium genera; quædam vivunt, & sentiunt, quædam vivunt, & non sentiunt, quædam nec vivunt, nec sentiunt; ergo in Ecclesia sunt, qui fidem habent, & charitatem, qui fidem solam, qui nec fidem, nec charitatem: sed *externam dumtaxat connexionem*.

RESP. neg. min. Et juvat inquirere, quænam sint illæ partes corporis naturalis, quæ nec vivant, nec sentiunt; nulla enim est, si non recipit influxum: influxum non recipit, si ad minus non vivit. Capilli, ungues, dentes, in quibus videtur Bellarminus exemplificare, nonne latentem recipium vigorem? omitto, quod cap. 9. capillis, unguibus comparaverit malos fideles: si ergo credentes mali locum, seu gradum infimum habent; Hæretici ergo nullum habebunt. Deinde, data min. adhuc non tenet consequentia: nam membrum mortuum nondum abscissum habet aliquam veram unionem, materialem videlicet, ratione gradus corporei; in corpore vero mystico unitas materialis habetur a vera fide, qua carent occulti Hæretici; nec aliunde secundum realitatem haberi alia potest, cum exterior omnino sit ficta in istis, de quibus loquimur.

Partes corporis influxû a capite recipiunt.

D

E

137 OBJIC. IV. Ecclesia est visibilis; sed si vera fides esset necessaria, cum Lutheranis esset invisibilis; nam ideo dicimus Ecclesiam ab Hæreticis positam esse invisibilem, quia solos prædestinatos ad eam spectare volunt, etsi aliqua Sacramenta admittant; quia prædestinatio non est cognita; sed etiam vera fides est invisibilis; ergo. Urgetur argumentum: Certitudine infallibili constare debet cœtus, qui est vera Ecclesia Christi: sed si fides interna requiritur, non potest certò sciri;

sciri; nam nescimus certò, in quibus hæc fides sit; ergo. Eo, vel maxime, cum ubique sint multi Hypocritæ, & falsi fratres.

Huic argumento instatur sic ad hominem. Ut quis sit de Ecclesia, necessarius est Baptismus; & ideo ab ea Catechumenus excluditur per arguentem; sed certo non constat, qui sint Baptizati, & multo minus bene Baptizati; ergo Ecclesia est invisibilis. II. Ecclesia Christi debet certò constare Episcopis, Presbyteris &c., sed non certò constat, qualis sit verus Episcopus, & Presbyter. III. Si sola exterior communicatio propter visibilitatem est necessaria; poterit ergo constare Ecclesia Dei Turcis, Judæis, Paganis, cum isti possint fidei mysteria simulare.

Quibus instantiis respondet ex propria sententia Bellarminus, quam veriorem judicat responsione Driedonis. Ad I. eos, qui non sunt Baptizati, & habentur pro Baptizatis, esse de Ecclesia secundùm apparentiam, & putative; nec inde sequitur invisibilitas Ecclesiæ, cùm probari possit de plurimis esse Baptizatos; & alias Baptismus est ceteroquin. Dicat ipse totum hoc de fide. Qui illâ carent, sunt putative Christiani. Plurimi possunt probare se habere veram fidem. Professio ejus est visibilis: sicut visibile est symbolum Baptismatis; valde autem occulta intentio debita.

Ad II. RESP. Fide infallibili constare aliquos veros Episcopos esse in Ecclesia, quia Deus assistit Ecclesiæ. De his, vel illis sufficit certitudo moralis. Hoc totum dicatur de membris inferioribus. Propter Divinam assistentiam summe certi infallibiliter, quod sint plures vere credentes, de his, vel illis certitudinem habemus moralem.

Ad III. RESP. Eos pertinere solum putative. Non ergo invisibilem adstruunt Ecclesiam Hæretici, quia solam prædestinationem ponunt esse de constitutivo, sed quia negant ordinem Hierarchicum, aliaque signa, de quibus infra. Ceterum si absurdum reputatur positio invisibilis Ecclesiæ, æquale absurdum est fictam ponere Ecclesiam.

138 OBJIC. V. Nullus, qui est extra Ecclesiam, habet jurisdictionem, & potestatem in Ecclesiam, sed Hæreticus occultus habet auctoritatem in Ecclesiam; ergo Hæreticus occultus non est extra Ecclesiam. Maj. habetur apud Cyprianum *lib. 1. Epist. 6. lib. 2. Epist. 1. apud Optatum lib. 1. contra Parmenianum*. Amb. *lib. 1. de pœnitentia cap. 2.* Hieron. *contra Luciferianos in Dialogo*. Aug. *in Enchirid. cap. 65.*, & ratio videtur manifesta. Nullus habet jurisdictionem in Ecclesiam, nisi sit caput vel universale, vel particulare: sed caput corporis est membrum ejus; ergo habens jurisdictionem est membrum. Min. pariter videtur certa; si enim occultus Hereticus Episcopus, Sacerdos, & Parochus non haberent jurisdictionem, incerti essent actus plurimi in Ecclesia, esset maxima confusio: & ideo *Can. Audivimus 24. quæst. 1.* -- Sin autem ex corde suo novam hæresim „ confinxerit, ex quo talia prædicare cœpit; „ neminem damnare potuit--Amittit jurisdictionem, non quando in corde concepit hæresim, sed quando prædicando publicam fecit.

Pro solutione hujus argumenti sufficerent, quæ diximus in Controver. de Romano Pontifice: verum, quia argumentum tangit quoslibet Prælatos, etiam Papâ inferiores; breviter sunt aliqua addenda. Secundum D. Th. 2. 2. *q.* 39. *art.* 3. duplex auctoritas spiritualis datur in Ecclesia, alia Sacramentalis, alia jurisdictionis; Sacramentalis, quæ aliàs ordinis dicitur, per se primo dirigitur ad conficienda, & administranda Sacramenta; per se secundo ad conficienda Sacramentalia: Jurisdictionis dirigitur per se ad actus judiciales, sive interni, sive externi fori: Utraque potest considerari quoad substantiam actus exerciti, & quoad usum ejusdem. Substantia actus attenditur penes validitatem in se, & coram Deo; usus attenditur penes honestatem, vel inhonestatem, & acceptationem Ecclesiæ; stat namque quod ordinatio v. g. licita non sit, & remaneat suspensa quoad suum effectum (licet valida sit) quia non acceptatur ab Ecclesia quoad efficacitatem influxus executivi. Ut v. g. ordinatus furtive valide recipit ordinem, sed tamen suspensus remanet ab executione, seu exercitio; unde non potest sine crimine celebrare. His positis.

In Ecclesia potestas jurisdictionis, & Sacramentalis.

Dico I. Potestas Ordinis non amittitur propter hæresim sive occultam, sive manifestam. Prob. ratione D. Thom. loc. cit, quod traditur media consecratione, remanet, quamdiu remanet integrum subjectum consecratum (ut constat in omnibus rebus inanimatis consecratis); sed potestas ordinis tribuitur per consecrationem, ut certum est; ergo, sive Hæreticus sit, sive non, consecratus potestatem ordinis habet. Prob. II. Potestas Ordinis sequitur ad characterem, sed character est omnino indelebilis; ergo & potestas. Prob. III. Si per hæresim amitteretur potestas ordinis, lapsus in eam manifeste, rediens ad Ecclesiam deberet reordinari: sed non reordinatur, sicut habemus in Concil. Afric. *cap.* 15. -- Illud autem suggerimus mandatum „ nobis (quod etiam in Capuensi plenaria „ Synodo videtur statutum) ut non liceat „ fieri rebaptizationes, & reordinationes -- Quod statutum pariter est in Concil. III. Carthag. *cap.* 38. Niceno I. *Can.* 8. Ubi sine nova ordinatione recipiuntur in suo gradu Episcopi Novatiani. Et fidem facit Hieronymus contra Luciferianos in Dialogo circa finem; ubi ostendit ex eo, quod in Apocalypsi Hæretici Nicolaitæ ad pœnitentiam invitantur, non tamen admonentur de rebaptizatione, vel reordinatione. Ostenditur etiam ex eo, quod Christus absolutis, & generalibus verbis eam Apostolis potestatem contulit: *Hoc facite in meam commemorationem*, Lucæ 22. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, Joan. 20. Nec licet ulterius immorari, cum sit de fide definitum. Verum, quia potestas inferior subordinatur, & movetur a superiore, impeditur ab Ecclesia ejus usus quoad hoc, quod est honeste fieri, quoties adsunt talia crimina, inter quæ hæresis.

Potestas Ordinis per hæresim non amittitur.

DICES. Quod irritum est, non est validum: ordinationes factæ ab Hæreticis sunt irritæ, ut habetur 9. *quæst.* 1. *Can. Ordinationes, quæ ab Hæresiarchis nominatim excommunicatis factæ sunt, & ab eis, qui Catholicorum adhuc*

viventium Epiſcoporum ſedes invaſerunt, irritas eſſe judicamus; niſi probare voluerint ſe, cum ordinarentur, eos neſciiſſe damnatos. Et *Can. Arianos 1. quæſt. 1.* Solum Baptiſma ab Hæreticis collatum admittitur ratum, non autem reliqua Sacramenta, additurque plenitudinem Sancti Spiritus perdidiſſe, ideſt poteſtatem, cum facti ſunt Hæretici. Idem habetur *cap. Convenicutibus quæſt. 7., & cap. Agapitus. De conſecrat. diſt. 1.* Paramenta ab Hæretico conſecrata reconſecrata ſunt -- Agapi„ tus Papa vas Catholicum, Evangelii tuba, „ præco juſtitiæ, Sacra Altaris, ſediſque vela„ mina ſacrilegis Antimi infecta fabulis, ſuis „ Catholicis precibus delevit -- Ibidem *Can. Eccleſiis, Can. Arianorum*, reconſecrantur Eccleſiæ ab Hæreticis conſecratæ.

RESP. neg. min. Quæ non evincitur Canonibus inductis, quorum ſenſus planus eſt. Primus declarat irritas quoad tolerantiam in executione, ſicut notat Gloſ., & Can. Ipſe manifeſtat, cum eas ratas habeat, ſi probari poteſt ignorantia in ſuſcipiente; & tamen ſi hæreſis publica auferret poteſtatem Ordinis, ignorantia ſuſcipientis non obſtaret. Secundus Can. eodem modo ſolvitur, quoad primam partem, quoad ſecundam verò loquitur in ordine ad tribuendum meritum vitæ; quia ab Hæretico ordinatus ſcienter, non mundatur interius; nec in effectu licite exequi valet gradum ſuſceptum. Similiter 3. Can. Quatuor verò ultimi, qui agunt de Sacramentalibus, loquuntur de Conſecrationibus contra debitum ritum Eccleſiæ exercitis, ut Gloſſa notat.

Dico II. Poteſtas juriſdictionis non amittitur per hæreſim quamcumque ipſo facto.

139 PROB. I. Tandiu conſervat Deos juriſdictionem Prælato, quandiu non prohibet cum eo communionem; ſed non propter quamlibet hæreſim prohibet communionem: Ad Titum enim habetur: non niſi poſt ſecundam correptionem Hæreticum eſſe vitandum; ubi verò intereeſſit ſecunda correptio ab Epiſcopo facta, hæreſis eſt publica; antea erat privata. Maj. eſt certa. Quia unum ex potiſſimis fundamentis, quibus adverſarii probant per hæreſim amitti juriſdictionem, eſt ſeparatio communionis. Et ratio plana eſt, quia quandiu non prohibetur communicatio, tandiu obligamur ad reverentiam, & obedientiam: & ideo ad Heb. 12. dicitur: *Obedite præpoſitis veſtris, non ſolum modeſtis, ſed etiam diſcolis*: Et loquebatur pro illo tempore, quo ex majori parte infideles regebant provincias, implicat verò in terminis deberi obedientiam non Prælato: hinc *Cap. Audivimus 24. quæſt. 1.* -- Si autem in corde ſuo „ novam hæreſim confinxerit, ex quo talia „ prædicare cœpit, neminem damnare po„ tuit -- ex quo habetur, quod Epiſcopus, antequam doceat hæreſim, poſſit excommunicare, adeoque habere juriſdictionem.

Poteſtas juriſdictionis non amittitur ipſo facto per quamcumque hæreſim.

140 PROB. II. Si propter quamcumq. hæreſim amitteretur juriſdictio, ſine nova electione non poſſet recuperari, ut patet; ſed recuperatur ſine nova electione; ergo non amittitur. Min. declaratur: ſi Epiſcopus, vel Parochus labatur in hæreſim deliberate internam, vel etiam externam occultam, & ſta-

A tim reſipiſcat per pœnitentiam, & abſolvatur a Confeſſario legitimo, ſecundum ſenſum communem Eccleſiæ ſine nova electione, quam non dat contritio, nec dare poteſt ſimplex Confeſſarius, remanet vere Epiſcopus, & Parochus; ergo.

141 PROB. III. Non eſt deterioris conditionis Epiſcopus, quam Princeps ſecularis; ſed Princeps ſecularis propter hæreſim etiam externam, ſed toleratam non amittit juriſdictionem in ſubditos, donec ſententia depoſitiva accedat; ergo neque Epiſcopus. Sicut enim non poſſumus convenire cum Principe ſeculari in hæreſi, ita neque cum Prælato; ergo ſicut in eo cetera acta valida

B ſunt, ſicut prius, & ſubditi ut Chriſtiani tenentur ſtare legibus fidei non repugnantibus, ita acta Epiſcopi tenebunt, & alii ſubditi tenebuntur legibus ab ipſo latis, Chriſto non contrariis: & ratio eſt, quia juriſdictio Principis radicaliter fundatur in natura, quæ æque ſtat cum fide, ac ſine fide; ſed etiam juriſdictio ſpiritualis radicatur in charactere, qui eſt indifferens ad fidem, & hæreſim; poteſtas in corpus myſticum oritur ex poteſtate in corpus reale Chriſti; unde nonniſi illi, qui initiantur charactere ordinis formaliter, vel prima tonſura, ſunt capaces juriſdictionis ſpiritualis.

C 141 PROB. IV. Juriſdictio ſpiritualis tribuitur Epiſcopis a capite Eccleſiæ mediate, vel immediate propter bonum Eccleſiæ tanquam propter ultimum finem; ſed homo poteſt in ordine ad alios uti inſtrumento arido, & ſeparato; ergo etiam Chriſtus uti poteſt inſtrumento arido circa operationes exercendas in bonum Eccleſiæ, quæ eſt ratio D. Th. 3. *diſt.* 13. *quæſt.* 2. *art.* 2. *quæſt.* 2. -- Sicut „ operationes, quæ ſunt ad alterum poſſunt „ aliquando fieri per membra arida, ut per„ cutere, vel aliud hujuſmodi, non tamen „ operationes animæ in membris; ita nec „ mali recipiunt operationes ſpiritualis vitæ

D „ a Spiritu Sancto; ſed tamen Spiritus San„ ctus per eos operatur vitam ſpiritualem in „ aliis, ſecundum quod aliis Sacramenta mi„ niſtrant, vel docent -- Explicatur vis argumenti; ideo ammittitur juriſdictio, quia ratio capitis particularis fundatur in fide; ſed fides ſupra quam fundatur, non eſt fides perſonalis, ſed communis Eccleſiæ; nam cum ratio capitis in id tendat, ut bonum fidei conſervetur per ſe primo, ſit, quod fides, in qua radicatur, ſit indefectibilis: & hinc oritur, quod poſſint Epiſcopi, ut perſonæ privatæ, Hæretici eſſe, & tamen, ut legitime conciliariter congregati, gaudere privile-

E gio infallibilitatis: fides perſonalis neceſſaria eſt, ut Epiſcopus membrum ſit Chriſti, & Eccleſiæ, quia membrum in ſe ipſo recipere debet influxum. Stat ergo, quod Hæreticus non ſit membrum Eccleſiæ, & nihilominus ſit caput particulare.

142 DICES I. implicat jure Divinò fidelibus præeſſe, a quo Jus Divinum præcepit ſeparari; ſed præcepit ſeparari ab Hæreticis. Deut. 17., & 18. num. 16. Matth. 24. Luc. 21. v. 2. Theſſalon. 3. ad Col. 1. 2. Tim. 4.

RESP. neg. min. Loquendo de Hæreticis toleratis, & extra caſum hæreſis; juxta De-

Decretum Concil. Constantiensis permittentis communionem cum excommunicatis, non nominatim denunciatis, nec publice percussoribus Clericorum, nec deinde in his, in quibus contra legem Christi docent, & agunt, 2. ad Corinth. 6. dicente Apostolo: *Nolite jugum ducere cum infidelibus, quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate, aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conventio Christi ad Belial, aut quæ pars fideli cum infideli, qui autem consensus Templo Dei cum Idolis?* Quibus locutionibus signatur etiam Hæreticum non esse membrum Ecclesiæ, sicut tenebræ non sunt partes corporis lucidi. Hinc patet solutio ad Glossam in *Cap. Audivimus*, dicentem Hæreticum excommunicatum non posse alios ligare: intelligitur enim de excommunicato non tolerato, qui proinde caret potestate jurisdictionis ligandi; & per consequens non subsistit illatio. quæ fit, scilicet, Sacerdotem excommunicatum ab Episcopo occulte Hæretico posse in abscondito celebrare; nam acta tolerati sunt valida, ut constat ex constitutione Martini V. *Ad evitanda*; hinc patet etiam solutio ad Patres relatos in Canonibus: 1. *quæst.* 7. *Can. Novatianos*, ubi ex Cypriano Hæreticus caret honore, & potestate: *quæst.* 1. 24. *Can. Hæreticus*, ubi Hæreticus amittit perfectionem Spiritus, idest potestatem: *Cap. Quicumque*, ubi Hæreticus non potest absolvere: *Cap. Didicimus*, ubi Hæreticus nullam habet potestatem: *Cap. Arbatius* 24. *quæst.* 1., ubi Hæreticus alios damnare nequit: intelliguntur enim de Hæreticis publicis; ita enim sunt explicati determinatione Concilii Constantiensis.

Hæreticus non toleratus jurisdictione caret.

143 DICES II. cum Ulrico, Paludano, & Augustino de Ancona. I. Claves datæ sunt Ecclesiæ, *Can. Quodcumque* 24. *quæst.* 1. Ergo qui est extra Ecclesiam, non eas habet. Consequens habetur *de pœnit. dist.* 1. §. *Nemo*. II. Claves datæ sunt veris Sacerdotibus 24. *quæst.* 1. *Can. Audivimus*, sed hæresis non habet veros Sacerdotes. III. Hæreticus caret unitate cum Ecclesia; ergo omni potestate: nam membrum separatum caret omni vitali virtute & sensu, & motu: 7. *quæst.* 1. *Can. Novatianus*: S. Tho. 2. 2. *q.* 39. *art.* 3. IV. Membrum separatum non potest esse caput, juxta illud Deut. 17. *Non poteris alterius generis facere Regem*; sed Hæreticus est membrum separatum; ergo nequit esse caput; quia debet in alios influere vitam fidei; principium vitæ est fides ad Heb. 10.; ergo divisus a fide nequit in alios influere.

V. Prælatus, factus Hæreticus, est Antichristus; ergo ipso facto exit Jo. 4.; ergo spoliatur cura Pastorali; nam Christus familiam suam tradidit servo fideli Lucæ 12. Hinc Aug. *Serm. de Pastore* -- Manenti Petro dicitur, pasce oves meas: exeunti Hæretico, pasce hædos tuos -- Similia *in Epistola ad Vincentium*: Hæreticus non poterit amplius villicare. Lucæ 16. VI. Ad Prælatos saltem conciliariter sumptos causæ fidei possunt deferri: sed Hæreticis non sunt deferendæ, cum sint adversarii fidei; ergo statim desinunt esse Episcopi. VII. Implicat quod idem sit Pastor, & lupus: sed Hæreticus est lupus, Act. 20.; ergo desinit esse Pastor.

Hæc omnia soluta sunt, quare non est necesse immorari; invenitur enim duplex æquivocatio, alia de Hæretico tolerato, altera de capite, & membro. Ad I ergo ant. est falsum; alibi ostendimus claves Petro datas, sed eo dato, consequentia non valet, nisi quando Ecclesia non tolerat, sed aperte separat: adde quod probat nec ordinem manere, cum sit inter claves suo modo. Ad II. conced. Si pro veris intelligantur verè consecrati, sed minor est falsa universaliter; nam inter aliquos Hæreticos dantur veri Sacerdotes, idest vere ordinati; ubi vero hi non dantur, non datur neque potestas; sed non est casus noster. Ad III. Hæreticus toleratus unitate personali caret motu, & sensu, & virtute vitali personali, secus ministeriali. Ad IV. Membrum separatum nequit esse caput per internum influxum conced., per externum, negatur; seu caput principale, conc., motum ab alio, neg.; non enim Episcopus fidem influit intrinsece, sed extrinsece, & ministerialiter docendo, suadendo: potest etiam docere non falsa, maxime quando occultus est, & in omnibus non errat.

Ad V. Conceditur anteced., & neg. conf. loquendo de secunda, quia adhuc potest tolerari ab Ecclesia: fideli quidem servo commisit familiam suam, sed etiam prudenti; sed si prudentia desit, non illico privatur prælatione; ergo nec illico, si fidem amittat. Ad VI. infallibilitas definitionum non fundatur in fide personali; unde adhuc eâ carentes, ex Cathedra loquentes non errabunt. Ad VII. Implicat secundum idem: lupus erit, si falsa docebit, Pastor, si juste judicabit, si ministrabit Sacramenta &c.

CONTROVERSIA IX.

AN ACTUALIS SUBJECTIO VICARIO CHRISTI SIT DE CONSTITUTIVO ECCLESIÆ.

144 SChisma ex verbo Græco scissionem, & divisionem ab aliquo corpore significat; unde illi Christiani, qui ab unitate corporis mystici dividuntur, dicuntur Schismatici. Porro schisma duplex est, compositum, & simplex. Compositum est, quod præter inobedientiam, errorem circa fidei veritates includit. Simplex, quod retenta fide vera, negat actualem obedientiam: sentit quis dari veram Ecclesiam, sentit Romanum Pontificem esse verum Ecclesiæ caput, sentit, quidquid vera Ecclesia prædicat; sed propter aliqua motiva negat præstare subjectionem capiti visibili, & Vicario Christi, iste dicitur simplex Schismaticus; si verò negationi subjectionis pertinacem adjungat adhæsionem alicui errori, tunc est Schismaticus compositus; quare omnis Hæreticus est Schismaticus, non autem omnis Schismaticus est Hæreticus. Est tamen quidem verum, quod schisma est velut ultima dispositio ad hæresim, & flebilis experientia ostendit, quod, quoties quis obstinate cœpit persistere in inobedientia, lapsus sit in hæresim. Sic Donatistæ ab initio separaverunt se

Schisma duplex:

a communione Cæciliani Episcopi Carthaginensis sub falso prætextu excommunicationis ex eo, quod ei imputabatur, sacros tradidisse libros; deinde in apertam hæresim declinaverunt. Sic Græci dependentiam in consecrandis Episcopis denegaverunt Romano Pontifici; deinde Primatus dignitatem sibi arrogaverunt, eo etiam excommunicato. Præsens ergo difficultas in eo consistit, an Schismatici simplices ad Ecclesiam pertineant, & sint vera membra, idest, an qui actualem negant obedientiam Christi Vicario, fide integra retenta, sint partes corporis mystici Domini nostri.

Novatiani, qui a legitima Fabiani Pontificis ordinatione se separaverant, tenebant se intra veram Ecclesiam esse, Sacramentorum, & fidei communione, ut refert Cyprianus *Epist. 75. ad Magnum*.

Donatistæ pariter justam fingentes causam, se ab unione cum Ecclesia toto Orbe diffusa diviserunt, asserentes Ecclesiam apud ipsos manere: Sic Aug. *Epist. 48. ad Vincentium*. Fieldus Anglus *lib. 3. cap. 5.* asserit Græcos, & Schismaticos esse verè intra Ecclesiam; quos secutus est Marcus Antonius *lib. 3. de Republica Christiana*, dicens *cap. 10. num. 42.* -- Habeant igitur singulæ Ecclesiæ „ proprium Episcopum Catholicum fide, & „ charitate, cum universo Episcoporum cœ„ tu, & consequenter, cum tota Ecclesia „ Catholica colligatum, & ipsæ cum eadem „ sint obligatæ, & hoc eis ad salutem æter„ nam est necessarium -- rejiciens subjectionem ad Romanum Pontificem. Verum, cum isti appellare videantur ad Schismaticos mixtos, ad præsentem Controversiam non videntur traducendi. Non desunt tamen Catholici Scriptores, qui constituunt simplices Schismaticos extra Ecclesiam; unde videndum est, quid rectius sentiendum.

145 DICO. Schismastici simplices sunt absolutè intra Ecclesiam, ac proinde de constitutivo Ecclesiæ non est actualis subjectio Romano Pontifici. Prob. Is, in quo est integra forma constitutiva Ecclesiæ, est simpliciter intra Ecclesiam: sed Schismatici simplices integram servant formam Ecclesiæ constitutivam; nam servant integram fidem, in qua integritate fidei profitentur Christi Vicarium, visibile caput; non enim necessarius est, ad veritatem membri actualis motus, sed sufficit in se habere actu principium motus; unde non est necesse, quod actu obediat Papæ, sed sufficit, ut teneat, obediendum esse Papæ.

Simplices Schismatici sunt intra Ecclesiam.

Explicatur I. Ideo de Ecclesia non esset Schismaticus iste, quia careret unitate Ecclesiæ; sed non caret; nam forma, quæ dat esse, dat unitatem suam: sed iste habet formam fidei; ergo habet unitatem. Ideo dicit S. Hieron. *in Psal. 133.* -- Ecclesia est, ubi fides „ vera est -- & ideo vidimus superius Ecclesiam ab Innocentio, & Nicolao definitam, quod sit *congregatio fidelium*. Iste porro est fidelis, & solemniter professus per Baptismum, & in facie Ecclesiæ tenet leges Pontificis esse legitimas secundum se, sed eis non vult obedire. Sicut ergo illis definitionibus excluduntur Hæretici, ita includuntur Schismatici.

Habet fidei unitatem.

II. Membrum proprium Ecclesiæ est, quod verum influxum recipit a Christo capite, & cum aliis membris connectitur, 1. ad Corinth. 12. *Vos autem estis Corpus Christi, & membra de membro*: Sed Schismaticus simplex recipit verum influxum a Christo, videlicet fidem veram medio Baptismate explicatam, colligatur cum aliis membris, quia cum illis sentit in idipsum, admittit eadem Sacramenta, eosdem ritus, easdem leges: unde sicut directe est intra Ecclesiam, quicumque in Christum credit, & in ejus præcepta, sed actu ea non observat, ita directe est intra Ecclesiam, qui Vicario Christi credit, & ejus legi; sed illi actu non obedit.

Schismatici simplices influxu a Christo recipiunt.

III. Proportionabiliter loquendum est de mystico Ecclesiæ corpore, ac de Republica civili: sed ex quo aliquis detrectat obedire suo Principi non desinit esse Reipublicæ membrum, sed meretur puniri; ergo non hoc ipso, quod aliquis detrectat obedire Romano Pontifici, exit ab Ecclesia. Clamat Apost. ad Corinth. 1. cap. 12. *Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa; omnia autem membra corporis, cum sint multa, unum tamen corpus sunt, ita & Christus: Etenim in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, & omnes in uno spiritu potati sumus*: spiritu scilicet veritatis.

Sunt membra Ecclesiæ.

IV. Ideo de Ecclesia non est; quia licet participet influxum interiorem a Christo, non tamen recipit influxum exteriorem a summo Capite visibili militantis Jerusalem; non enim audit Pastorem: sed hoc est falsum. Nam si Pastor definiat aliquam veritatem fidei, si proponat aliquem Sanctum esse colendum, aliquam doctrinam circa mores; Schismaticus iste hisce credit; ergo suscipit influxum exteriorem. Lucæ 10. dicit Dominus: *Qui vos audit, me audit*: Sed, ut quis sit sub Christo, sufficit, quod illum audiat in actu primo, scilicet, credendo, licet non audiat actu secundo, obediendo; ergo, ut quis sit sub Romano Pontifice, sufficit, quod illum audiat in actu primo, licet in actu secundo non obediat.

Audiunt Pastorem.

V. Si Schismaticus est extra Ecclesiam, maxime qui negat hunc hominem in individuo esse caput Ecclesiæ, provocatque alios ad non recipiendum eum, ejusque decreta; hic enim videtur proprius Schismaticus: sed iste etiam non desinit esse de Ecclesia; ergo. Min. explicatur. Vel enim hunc non agnoscit in individuo caput, quia scienter tenet nullum dari caput visibile in Ecclesia, vel quia putat non esse legitime electum: sicut de legibus: vel ideo rebellat, quia sentit in legitime electo non dari potestatem eas ferendi: vel quia credit esse injustas, & nimis onerosas. Si primum, jam non est simplex Schismaticus, sed simul Hæreticus. Si secundum, non exit ab Ecclesia, sed errat in facto electionis; stat enim sine hæresi, quod non credatur iste legitime electus, & quod injustam ferat legem; sicut accidit quandoque in viris perfectis, occasione schismatum. Unitas Ecclesiæ multiplex est; nempe unitas principii vocantis: unitas finis consequendi: unitas mediorum, scilicet Sacramentorum, & mandatorum: unitas spiritus vivificantis interius: unitas capitis exterioris dirigentis exte-

Stat schisma sine hæresi.

exterius: unitas membrorum ad invicem communicantium. Qui verò non errat in fide, has omnes unitates retinet in actu primo, & in habitu. Quare Schismaticus simplex revera est intra Ecclesiam, dispositive extre; quia schisma est valde proxima, & ultimò impellens occasio hæresis.

SOLVUNTUR ARGUMENTA ADVERSARIORUM.

146 OBJIC. I. Ecclesie assimilatur reti misso in mare ante Christi passionem, quod scindebatur: sed fractio retia est schisma, juxta illud Aug. *tract.* 122. *in Joan.* -- Ibi rectè propter significanda schis- „ mate rumpebatur-- ergo Schismatici exeunt de Ecclesia.

RESP. neg. min. Si intelligitur de schismate simplici; non enim hoc rumpit rete, cum fidem non frangat. Aug. loquitur de Schismaticis facientibus conventicula particularia, non autem de illis, qui, integra compage veritatis christianæ, tumultuantur; hi enim assimilantur piscibus, quie intra rete insurgunt, & moventur, incitantque alios tumultuose: & ideo Aug. *lib. qu. Evangel. in Matth. quæst.* 11. -- Solet autem etiam quæri, „ Schismatici quid ab Hæreticis distent: & „ hoc inveniri, quod Schismaticos non fi- „ des diversa faciat, sed communionis disru- „ pta societas -- Compagem charitatis, & obedientiæ actualis lædit schisma, non substantialem Ecclesiæ unitatem.

Schisma, quam unitatem tollit.

147 OBJIC. II. Qui ex parte Christi non est, ad Ecclesiam non pertinet, Lucæ 11. *Qui non est mecum, contra me est, & qui non colligit mecum, dispergit*: Sed Schismatici cum Christo non colligunt, & contra ipsum sunt; ergo ex parte ejus non sunt; ergo extre Ecclesiam.

RESP. Dupliciter potest quis esse ex parte Christi; vel fide, & dilectione; vel sola fide, & ex adverso contra Christum. Qui non est cum Christo nec fide, nec charitate, omnino dispergit, & est extra Ecclesiam constitutus, & hæreticus, quo sensu accipit hunc locum Cyprianus *lib.* 1. *Epist.* 12. -- Omnes „ Hæreticos, qui secum non essent, & se- „ cum non colligentes gregem suum sparge- „ rent, adversarius suus ostendit -- Qui verò sola charitate non est cum Christo, non colligit pro vita æterna, sed dispergit, perdens operum suorum fructum. Schismatici simplices hoc modo non sunt cum Christo; sed, cum sint media fide, ideò sunt intra Ecclesiam. Quia tamen sunt tumultuosi, juxta illud Isaiæ 3. *Tumultuabitur puer contra senem, & ignobilis contra nobilem*, ideo Regnum eorum desolabitur, id est, in hæresim declinabunt, & interibunt, Oseæ 10. *Divisum est cor eorum, nunc interibunt*. Div. Thom. *in cap.* 12. *Matth.*

Dupliciter quis cum Christo.

148 OBJIC. III. Gravius est per schisma recusare obedientiam summo Pastori, quam fraternam Ecclesiæ correptionem non admittere; sed isti habentur tanquam Ethnici. Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus*; ergo illi sunt absolute ut publicani, quod est argumentum Cypriani ad Magnum -- Si autem, „ qui Ecclesiam contemnunt, Ethnici, & „ Publicani habentur, multo magis utique „ rebelles, & hostes --

RESP. Locus iste juxta mentem Cypriani est de rebellibus per hæresim admixtam, unde subdit -- Falsa Altaria, & illicita Sa- „ cerdotia, & Sacrificia sacrilega, & nomi- „ na adulterata fingentes, inter Ethnicos, „ & Publicanos, necesse est, computentur: „ quando minora peccantes, & tantum Ec- „ clesiæ contemptores, Ethnici, & Publica- „ ni sententiâ Domini judicantur -- Et sic argumentum a minori ad majus non tangit difficultatem præsentem. Ceterum Evangelicus locus litteraliter est pro illis, qui resistentes Paternæ admonitioni excommunicatione plectuntur a Prælatis Ecclesiæ: D. Thom. ibidem -- Unde quasi separati excommuni- „ centur per sententiam Ecclesiæ --

Resistentes Prælatis excomunicandi.

149 OBJIC. IV. 1. ad Corinth. 12. Mysticum Corpus Ecclesiæ assimilatur corpori naturali: sed in corpore naturali non est membrum, quod non communicat cum aliis membris; ergo etiam in mystico: sed Schismatici non communicant cum aliis, ibidem. *Ut non sit schisma in corpore; sed idipsum pro invicem sollicita sint membra*; Schismatici enim sibi vivunt, cum capiti non subjiciantur. Non communicaret auris oculo, si sibi soli audiret: ubi liber, qui Anselmo tribuitur, in hunc locum -- Unumquodque eorum non „ sibi soli, sed & ceteris proprium agit offi- „ cium; cum enim dicit auris, oculus mihi „ videt: oculus dicit; auris mihi audit &c. „ Sic & filii Ecclesiæ, id est membra Eccle- „ siæ debent agere --

RESP. neg. subsumptum. Nomen hoc schisma apud D. Paulum in illa Epistola accipitur, prout opponitur unitati fidei cap. 1. *Ut idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata*: tum & prout opponitur charitati cap. cit. 12. *Ut non sit schisma in corpore, sed idipsum pro invicem sollicita sint membra; & si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra*: sicut in naturalibus, languente uno membro; totum corpus languet. Schisma primo modo acceptum extrahit ab Ecclesia, secus secundo modo, sed solum pacem turbat. Si omnino stare paritati volumus corporis naturalis, in schismate veniret hæresis: dicit enim D. Thom. In hunc locum -- Sed quantum ad membra „ corporis naturalis schisma esset in corpore, „ si debita proportio membrorum tolleretur -- Debita porro proportio in mystico corpore consistit in eo, quod admittatur ordo a Christo præfixus, id est, quod credatur caput visibile esse ceteris supremum; quod Prælatis debetur præsidentia, subditis subjectio; Hæresis hoc solum tollit; ergo per hæresim fit schisma hujusmodi.

Schisma charitati opponitur.

150 OBJIC. V. Eodem modo Apostolus dicit retinendam esse unitatem corporis Ecclesiæ, quo tenenda est unitas Domini Dei, & Baptismi: ad Ephes. 4. *Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Unum*

corpus, & unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ. Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma, unus Deus: Sed, qui scindit unitatem Domini Dei, & Baptismi, extra Ecclesiam constituitur; ergo etiam qui rumpit unitatem corporis: hanc rumpit Schismaticus, pacem turbans; ergo constituitur extra Ecclesiam.

RESP. negando conseq. Quia schismaticus simplex non rumpit simpliciter unitatem corporis: rumpit tamen perfectionem corporis; unde lædit corpus, ac proinde a corpore non exit: sicut membrum læsum naturale simpliciter est de corpore. Potest tamen dici exire secundum quid, quatenus exit a numero pacificorum. Doctrina est Aug. *lib. de fide, & symbolo cap.* 10. -- Hæretici, & Schismatici congregationes suas Ecclesias vocant; „ sed Hæretici de Deo falsa sentiendo, ipsam „ fidem violant; Schismatici autem dissensionibus iniquis a fraterna charitate dissiliunt, „ quamvis ea credant, quæ credimus: quare nec Hæreticus pertinet ad Ecclesiam „ Catholicam, nec Schismaticus; quia non „ diligit proximum -- Ubi clare vides Hæreticum absolute exire, cum frangat omnem unitatem, Schismaticum autem secundum quid, cum unitatem perfectionis dirimat, eat tamen in proximo ad totalem ruinam, docente D. Thom. *in cap.* 12. *Matth.* illud explicans-- (Omne Regnum in se divisum desolabitur:) unde sicut vita in quolibet homine, ita pax in Regno: sicut sanitas nihil est, nisi temperantia humorum, sic „ pax est, cum unumquodq. retinet ordinem „ suum: & sicut recedente sanitate tendit „ homo ad interitum, sic de pace, si a Regno discedit, tendit ad interitum. Unde „ ultimum, quod attenditur, est pax. Unde Philosophus, sicut Medicus ad sanitatem, sic defensor Reipublicæ ad pacem -- Quando verò Apostolus dicit: *servare unitatem spiritus in vinculo pacis*. Non est sensus, quod unitas fundamentalis constitutiva Ecclesiæ in ipsa pace formali consistat, sed indicat, quod modus servandi unitatem sit pax ipsa, ut advertit ibidem Sanctus Thom. qui postea lect. sequenti, explicat, qualis sit unitas Ecclesiæ. Nisi cum Aug. dicamus: pacem esse tranquillitatem modi, speciei, & ordinis -- Quando scilicet unusquisque habet, quod suum est -- hoc est, conceditur Papæ potestas, quæ sua est, Prælatis, quæ sua; & cetera creduntur sub suo ordine: quo sensu pax idem est, quod fides debite credens.

Schismaticus extra Ecclesiam secundum quid.

151 OBJIC. VI. Scriptura appellat Ecclesiam unum ovile, unam sponsam, unam amicam: sed Schismaticus scindit, quod erat unum, in partes, quia schisma ex nomine græco scissurem signat: ergo Schismatici non sunt de Ecclesia, nec in Ecclesia.

RESP. Nomen schismatis æque applicatur scissuræ frangenti unitatem primordialem, ac scissuræ importanti simplicem dissensionem: dicitur Lucæ 22. v. 24. *Facta est autem, & contentio inter eos*, &c. idest Apostolos contendentes de primatu; (quod genus contentionis vocatur schisma Joan. 9. *Schisma erat inter eos* scilicet pharisæos altercantes circa restitutum visum cæco nato,) qui tamen Apostoli non desierunt esse de Corpore Christi, ita illi tumultuantes, qui præcise ob motiva particularia nolunt in actu Romano Pontifici obedire, provocantque alios ad idem, sed tamen sincere credunt Papam legitimum esse Christi Vicarium, habere legitimam potestatem &c. Scissuræ sunt, sed intra Ecclesiam.

Scissura quandoque intra Ecclesiam.

152 OBJIC. VII. *Can.* 32. *Apostolorum*, habetur -- Presbyter, qui Episcopum „ suum contemnens nihil habens, quo circa „ pietatem reprehendat, Episcopum seorsim „ collegerit, aliud altare erigendo, post tres „ Episcopi observationes, est deponendus -- Idem in Calcedonensi Concil. *act.* 4. *in Epist. Archimandrita ad Concilium* -- Qui seipsum „ a communione suspendit, & collectam „ facit, & altare constituit, & voluerit vocanti Episcopo contraire &c hunc omnino damnari, nec unquam oblationem mereri, nec recipere eum posse honorem -- Sed hic enumerati sunt Schismatici; ergo secundum doctrinam Apostolorum, & Concil. sunt ab Ecclesia separati.

RESP. Secundum Scripturam, & Patrum sensum altare construere contra altare significat divisionem in doctrina substantiali, & lege: unde de Roboam dicitur, altare erexisse contra altare, quando in excelsis idololatrica jussit fieri sacrificia, & qui hoc modo altare dividunt, non sunt simplices Schismatici. In alio vero sensu in Canonibus *altare diversum habere* quandoque accipitur. Sciendum est secundum usum antiquum, unum in Ecclesiis fuisse altare, in quo una solemnis ab Episcopo celebrabatur Missa, in qua præsentes præcipue ministrantes de Ordine Ecclesiastico communionem sumebant, & laici diebus Dominicis, de qua re ex professo Thomasinus de beneficiis: quod & notæ Binii in cap. 5. Concil. primi Antiocheni, & notæ Synopsis Conciliorum Oricontalium Œcumenicorum &c. in can. 9., & 10. Apostol. insinuant. Quando Episcopus notorie erat suspectus, non communicabant cum eo, nec sacro adstabant. Can. ergo Apostolicus præcipit, ut, qui sine causa Presbyter noluerit sui Episcopi sacrificio adesse, sed in alio altari ipse celebraverit; prævia triplici admonitione, pœna excommunicationis puniatur, Clerici deponantur, & laici conficientes segregentur. Quare isti non erant extra Ecclesiam, nisi quomodo excommunicati, vel nonnisi post sceleratiam Ecclesiæ ejicienris. Actio vero quarta Calcedonensis loquitur occasione Monachorum Ægyptiorum, qui nolebant dogmatibus Concilii consentire, ac proinde ex Schismaticis hæresim profitentibus. Quia tamen desumptus est Canon ex Concilio Antiocheno Can. 5. qui loquitur de inobedientibus Episcopo, subjiciendis excommunicationi, ideo explicationem superius traditam habet.

In Ecclesiis olim unum Altare.

153 OBJIC. VIII. Judicium Sedis Apostolicæ prævalet contra Judicium Doctorum; sed Sedes Apostolica declarat Schismaticos esse extra Ecclesiam; ut patet 24. *quæst.* 1. *Can. Schisma* -- In unitate scissura esse non „ potest; non ergo unitati communicat, „ qui schismati communicant -- Et *Can. Po-*

den-

denda : ibidem -- Pudenda , ut ita dicam , „ rapina , in divisione est , non consectatus , „ sed execratus Episcopus -- ergo .

RESP. neg. min. Quam non evincunt inducti Canones , qui loquuntur de schismaticis compositis , ut sola espensione liquet : agitur enim in primo de quodam , qui indifferenter utebatur sacrificiis Catholicorum, & Schismaticorum Hæreticorum , conabaturque suadere hoc licere triplici causa : Quia mali tolerandi ; quia diù in delicto fuerat ; quia ignorantia juris præcesserat ; quæ omnia reprobat Palagius . Vide Glossam . In secundo *Can. Pudenda* : agitur de violata legitima consuetudine ordinationis mutuæ Aquilejensis, & Mediolanensis Præsulis ; in hæresim enim lapsi non servabant jus antiquum expectandi consensum Clericorum illius Ecclesiæ , cujus Præsul consecrabatur ; & de his duobus reprehendit , quod in schismate mixto consecratio fuerit facta , & contra antiquam consuetudinem . Vocat postea execrationem , quia illicite factam ordinationem .

154 OBJIC. IX. Contra sensum universalis Ecclesiæ non est sentiendum : sed communis sensus Ecclesiæ tenet Schismaticos esse extra Ecclesiam ; nam pro Hæreticis ; & Schismaticis orans in die parasceves , Deum deprecatur -- Ut ad Sanctam Ma„ trem Catholicam Ecclesiam , atque Apo„ stolicam revocare dignetur -- Hoc credendum est tenuisse Concil. Trident. quatenus Catechismus Romanus Symbolum explicans consone ad doctrinam Concil. habet -- Hæ„ retici verò , atque Schismatici , quia ab „ Ecclesia desciverunt -- sunt ergo excisi .

RESP. neg. min. Nec de simplicibus Schismaticis sermo est ibidem , quod & ipsa conjunctio indicat ; & signum evidens , quod ipsa oratione propria , & directa habetur -- „ Respice ad animas , diabolica fraude de„ ceptas , ut omni hæretica pravitate depo„ sita , errantium corda resipiscant -- Quæ dicta sunt communiter pro Hæreticis ; & Schismaticis in titulo positis ; & Catechismus subdit -- Neque enim illi magis ad Eccle„ siam spectant , quam transfugæ ad exer„ citum pertineant -- Transfuga porro ille est , qui cingulum Militiæ deserit , fidem videlicet .

Ecclesia orat pro Schismaticis.

155 OBJIC. X. Patrum traditio docet Schismaticos esse extra Ecclesiam ; ergo . Irenæus *lib.* 4. *cap.* 62. cum dixisset virum spiritualem judicare Hæreticos , enumeratisque hæresibus , docet judicare etiam Schismaticos , quos vocat immanes , dilectionem Dei non curantes , magis propriam utilitatem , quam unitatem Ecclesiæ curantes , corpus magnum Christi dividentes . Tertullianus *de præscriptionibus cap.* 5. -- Hæreses ve„ rò non minus ab unitate divellunt , quam „ schismata -- Cyprianus *Epist.* 55. Loquens de subjectione ad Episcop. -- Cui , si secun„ dum magisteria Divina obtemperaret Fra„ ternitas universa , nemo dissidio unitatis „ Christi Ecclesiam scinderet -- *Epist.* 65. Hortans Diaconum suo Episcopo satisfacere , adducit mala , quæ ex inobedientia progerminant -- Sic de Ecclesia receditur ; sic Al„ tare profanum foris collocatur ; sic con„ tra pacem Christi , & ordinationem ; & „ unitatem Dei rebellatur -- *Epist.* 69. declarans Ecclesiam esse Sacerdoti adunatam , ait -- Unde scire debes Episcopum in Ec„ clesia esse , & Ecclesiam in Episcopo ; & „ si qui cum Episcopo non sint ; in Eccle„ sia non esse --

Chrysost. *Homil. in Epist. ad Ephes.* 11. -- „ Quemadmodum enim , si manus fuerit a „ corpore dimissa , spiritus a cerebro descen„ dens , atque in illam se se effundere quæ„ rens , si non invenit in corpore , extra „ illud utique nec exibit &c. -- Loquuntur porro Patres de Schismaticis . Hieronymus *in cap.* 1. *Amos* -- Schismatici separant qui„ dem deceptam multitudinem ab Ecclesia „ Dei ; tamen hoc non faciunt credulitate , „ qua Hæretici -- *in cap.* 3. *ad Tim.* -- In„ ter hæresim , & Schisma hoc interesse ar„ bitramur ; quod Hæresis perversum dogma „ habeat , Schisma propter Episcopalem dis„ sensionem ab Ecclesia pariter separet -- Aug. *de vera Relig. cap.* 4. de Schismaticis loquens dicit ; quod posset eos area Dominica usque ad tempus ventilationis portare -- „ Nisi ventu superbiæ , nimia levitate cessis„ sent , & se a nobis ultro separassent -- Idem *Ep.* 4.

Optatus *lib.* 1. *contra Parmenianum* de Schismaticis , ait -- Deserta Matre Catholi„ ca impii filii , dum foras excurrunt , & se „ separant -- *Et lib.* 2. comparat ramis , rivulis , & radiis præcisis ab arbore , fonte , & Sole . Fulgentius *de Fide ad Petrum cap.* 39. -- Firmissime tene , non solum &c. & Schis„ maticos , qui extra Ecclesiam Catholicam „ præsentem finiunt vitam , in ignem æter„ num ituros -- Sanctus Gregorius *lib.* 7. *registri cap.* 9. scribens Basilio supponit Schismaticos esse extra Ecclesiam , cum jubeat , ut non repellat ad unitatem Ecclesiæ redire volentes . Et Ambrос. *Orat. de Satyro fratre* -- „ Tamen erga Dei Ecclesiam non tenebant Luciferiani , nondum Hæretici .

RESP. neg. min. Loca autem adducta facile communiter solvuntur , sunt intelligenda de Schismaticis mixtis ; unde fere semper conjungunt Hæreticos , & Schismaticos . Quia tamen sunt aliqua , quæ videntur contrapositive dicta ; ideo duo sunt advertenda , & ad rem scitu digna . Primum est : Schisma frangens unitatem essentialem esse , quod extollitur contra caput , non simpliciter inobediendo , & ad inobedientiam alios provocando , sed etiam negando capiti , quod suum est ; media hæresi ; & hæc proprio nomine Schisma dicitur , contrapositive ad hæresim simplicem , quæ versatur circa alia mysteria , caput non tangentia ; & quia corpus Ecclesiæ unum est , unitate fidei subordinata primæ regulæ declaranti , ideo specialiter dicitur frangere unitatem .

Secundum est ; Schisma sumi posse , in initio , & consummatum . Sub initio solet importare solam tumultuationem circa executionem actualem debitæ obedientiæ , quæ , cum contumax fit , ad hæresim trahit , & consummatur per illam . Hinc doctrina familiaris est apud Patres , Schismata esse hæresum originem . Cyprianus *priore loco cit.*

Hære-

Hæresum Matrem, inobedientiam erga Sacerdotem declarat, cum ait -- Nemo sibi pla„ cens, ac tumens, seutium foris novam hæ„ resim conderet; si Sacerdoti obtemperaret „ universa fraternitas -- *Et loco secundo* -- „ Hæc sunt enim initia Hæreticorum, & or„ tus, atque conatus schismaticorum male„ cogitantium, ut sibi placeant, ut Præposi„ tum superbo tumore contemnant -- Similia alii Patres. Porro quando dicunt Schisma ab Ecclesia excludere, loquuntur de Schismate consummate accepto. Accipe egregiam doctrinam Hieronymi *ad Titum* 3. immediata ad verba cit. habet -- Quod quidem in prin„ cipio aliqua ex parte intelligi potest diver„ sum. Ceterum nullum Schisma non sibi „ aliquam confingit hæresim, ut recte ab Ec„ clesia recessisse videatur -- In cap. Amos, si vis eum intelligere de simplici Schismate, cogeris dicere (in ly separant, abrumpunt, dividunt) intelligere scissuram, quæ dissensio, & discordia, ac commotio appellatur; tum, quia dicit -- In eadem Regula Fidei per„ manentes, dilatare cupiunt terminos suos, „ & gloriæ nomen in posteros mittere -- quibus significat motivum, scilicet, ambitionis, quo moventur, tum quia filiis Ammon Schismaticos comparat, qui (populus meus) interpretatur: si ergo Schismatici sunt populus Dei, extra Ecclesiam non sunt, tum quia, dum de Hæreticis agit, quibus Schismaticos contraponit, dicit -- Qui non solum populum „ Dei ab Ecclesia diripuerunt, sed & con„ triverunt eum -- quia fundamentum dissolvunt, idest fidem.

Clare pariter Chrysostomus *hom. cit.* loquitur, de quavis dissensione inter subditos, & Episcopos, & ceteros Christianos inter se, quæ non extrahit ab Ecclesia absolute, sed secundum quid, idest a vinculo charitatis. Quid Aug. sentiat de simplicibus Schismaticis, jam vidimus: addamus tamen ea *quæst.* 11. *in Matth.* -- Sed utrum inter zizania nu„ merandi sint? dubitari potest. Magis au„ tem videntur spicis corruptis esse simillio„ res; sicut scriptum est: venio autem cor„ rumpetur filius iniquus, vel paleis aristarum fractis, vel scissis, & de segete abru„ ptis -- Paleæ de segete abruptæ, vel scissæ aristæ, ut patet, in area sunt.

Gregorius expresse loquitur de schismate proprio, separationis a Sede Apostolica, debita negata fide *ex lib.* 10. *Registri*: & patet etiam ea formula juramenti adhibenda ab illis, qui ex schismate redeunt, recitato *Can. Quoties* 1. *quæst.* 7., ubi Glossa -- In hoc Can. con„ tinetur, qualiter jurare debent revertentes „ ab Hæresi -- Amb. dicit illos Deo fidem tenuisse, sed non agebant fidei conformia, eramque velut quidam artus lacerati, sed non divisi -- Cujus (Ecclesiæ), patiebantur, velut „ quosdam artus dividi, & membra lacerari -- Supra dicta tamen declaramur intelligenda esse juxta opinionem, quam aliqui probabiliter docent, sine præjudicio sententiæ tutioris.

CONTROVERSIA X.

AN SOCIETAS SIT DE CONSTITUTIVO ECCLESIÆ.

156 SOcietas inter homines triplex est. Prima naturalis, qua invicem communicant in rebus ad externam politiam temporalem spectantibus, ut in mercatura, salutationibus, mensis, & similibus, & hæc societas non est propria fidelium, sed indifferenter convenit infidelibus. Secunda spiritualis, quæ in gratia, & charitate consistit, & est propria fidelium justorum. Tertia Ecclesiastica, qua fideles communicant in Sacramentis, & communibus Ecclesiæ suffragiis. Cum excommunicatio saltem ex jure positivo, privet prima, & tertia societate: hinc oritur difficultas, an excommunicati sint intra Ecclesiam, ac proinde an societas sit de constitutivo Ecclesiæ. Ad cujus intelligentiam advertendum est, excommunicationem posse esse invalidam, & validam. Invalida erit, si a Judice incompetenti feratur, vel absque sufficienti delicto, aut debitis conditionibus: accidere tamen potest, quod in re sit invalida, quia, qui ea innodatur, non peccavit mortaliter, in foro tamen exteriore, & contentioso subsistat, utpote secundum allegata, & probata. Valida est, cum fertur a conveniente Judice circa debitam materiam sub debitis conditionibus. Porro excommunicatio duplex est, major, & minor. Major est censura Ecclesiastica privans passiva susceptione Sacramentorum, & activa administratione, nec non conversatione fidelium &c. Minor, quæ privat susceptione Sacramentorum, & electione ad quodcumque beneficium Ecclesiasticum &c. Crimen, propter quod incurritur, est hæresis, & quodlibet aliud grave peccatum exterius consummatum. In præsenti sermo est de excommunicatione majore, valida, & propter peccatum grave citra hæresi. His positis

Triplex Societas inter homines.

Dico. Societas non est de constitutivo Ecclesiæ, quare excommunicati sunt vere de Ecclesia, & membra illius.

157 PROB. I. Qui revera est de numero fratrum, revera est de Ecclesia: sed excommunicatus revera est de numero fratrum; ergo revera est de Ecclesia. Min. habetur 2. ad Thessalonic. ultimo: *Quod si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, ut confundatur, & nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem*. Qui locus communiter pro excommunicationis pœna sumitur, sub qua fidelis frater est, & non inimicus: unde ly *frater* non est terminus urbanitatis, cum ibi & contrapositive dicatur ad inimicum, & locutio non dirigatur ad excommunicatum, sed sit doctrinalis, & admonitoria; seu instructoria, ubi D. Thom. -- Corripite ut fratrem, in quo ostenditur charitas -- Psal. 32. *Ecce quam bonum, & quam jucundum habitare fratres in unum*. Quibus denotat excommunicatum esse de corpore Ecclesiæ.

Excommunicati sunt de Ecclesia.

158 PR. II.

Excommunicatus influxum habet a capite.

158 PROB. II. Qui per verum influxum communicat cum capite, & ceteris Ecclesiæ membris, revera est intra Ecclesiam; sed excommunicatos revera influxum permanentem recipit a capite, cum recipiat fidem, immo charitatem, frequenter enim accidit, vel quod excommunicatio sit solum exterius valida, vel quod excommunicatus ante absolutionem de crimine legitime conteratur. Communicat in eadem fide, & charitate cum ceteris, & quidem etiam visibiliter, cum accepti Baptismatis retineat characterem, & ore fidem profiteatur. Utitur Sacramentalibus, ut signo Crucis, tonsione pectoris, & similibus, quæ sunt propria Ecclesiasticæ institutionis instrumenta. Subditur etiam in actu quibusdam propriis Ecclesiæ legibus, ut jejuniis Ecclesiasticis, Officio Divino, quamvis licite in eo recitando nequeat dicere: *Dominus vobiscum*: subditur decimarum solutioni, Orationis Dominicæ recitationi, subditurque etiam in ipsa excommunicatione suis Prælatis, si eam patienter recipiet, & fideliter adimpleat ea, ad quæ tenetur ex vi illius. Assistere potest publicis Concionibus, ut habetur *cap. Responso*. De sententia excommunicationis.

Excommunicatio est medicinalis pœna.

159 PROB. III. Excommunicatio contra fidelem lata est pœna medicinalis: sed per pœnam medicinalem non intenditur, nec potest intendi exclusio ab Ecclesia; ergo. Maj. est communis, & habetur 24. *quæst.* 3. *Can.* -- Corripiantur itaque a præpositis, subditi „ fratres correptionibus de charitate venien„ tibus, pro culparum diversitate, diversis, „ vel minoribus, vel amplioribus; quia & „ ipsa, quæ damnatur, nominatur, quam fa„ cit Episcopale judicium (qua pœna in Ec„ clesia nulla major est.) Potest, si Deus „ voluerit, in correptionem saluberrimam „ cedere -- Minor clare patet. -- Flagellat „ enim omnem filium, quem recipit -- Pater Deus, ita & Mater Ecclesia. Quis credat Patrem e corpore familiæ filium ejicere; quem cubiculo includit, ne cum aliis communicet; volens capacem facere hereditatis? Quis dicet Medicum caput, aut brachium a corpore proscindere, quod curat?

Invitus potest absolvi ab Excommunicatione.

160 PROB. IV. Sicut inter Adultos nullus nisi volens Ecclesiam ingreditur, ita nullus invitus ad eam revertitur (interiori reversione unitiva corpori) sed invitus potest quis a vinculo excommunicationis absolvi, ut communiter conceditur; ergo antea non erat extra Ecclesiam; & licet sic absolutus nequeat licite recipere Sacramenta, non ideo provenit, quia extra Ecclesiam maneat, sed quia est in peccato, nolens reconciliari, quod impedimentum est commune peccatoribus singulis.

161 PROB. V. Assimilatur Ecclesia Civitati, & Regno: sed non amittit rationem Civis, qui ad tempus a consortio civium separatur per pœnam carceris, vel exilii, quia retinet privilegium a Republica collatum, vel principium originis, ergo neque amittit rationem partis, & membri Ecclesiæ, qui per excommunicationem separatur a consortio Fidelium; quia retinet principium, & formam primordialem, fidem videlicet, & quandoque charitatem. Sicut ergo pura, & simplex communicatio conversationis ad tempus cum civibus Romanis in domibus, plateis, negotiationibus, & similibus, non constituit civem, ut patet in Advenis, ita simplex, & pura communicatio Ecclesiastica non constituit Ecclesiæ civem.

Excommunicati in loco pœnitentiæ.

Hinc optime Aug. *in collat.* 3. *diei contra Donatistas cap.* 20. docet -- Neque enim „ a populo Dei separamus, quos vel degra„ dando, vel excommunicando ad humilio„ rem pœnitendi locum redigimus -- Quibus ultimis verbis optime declarat, quid sit excommunicare, scilicet, assignare locum humiliorem ad pœnitendum: non sunt ergo extra Ecclesiam, sed sunt in loco pœnitentiæ.

ARGUMENTA ADVERSARIORUM SOLVUNTUR.

162 OBJIC. I. Necesse est verificari scripturas, & figuras, quæ præcesserunt in veteri lege: sed non verificantur, si excommunicati sint intra Ecclesiam; ergo. Min. declaratur. Qui non obtemperabat Sacerdoti, aut extra castra lapidibus obruebatur, aut occidebatur: in hac autem ejectione figurabatur excommunicatio, ut docet Cyprianus *lib.* 1. *Epist.* 15. -- Nunc autem &c. „ spirituali gladio superbi, & contumaces „ necantur, de Ecclesia ejiciuntur -- Sic alii Patres.

Duplex erga Sacerdotes inobedientia.

RESP. Duplex datur inobedientia erga Sacerdotes, una contumaciter denegans debitam eis potestatem, altera simpliciter non præstans reverentiam in præceptorum adimpletione; quando excommunicatio pro prima fertur, declarat excommunicatum esse extra Ecclesiam; quando fertur pro secunda nec extrahit, nec declarat extractum, sed solum impedit actualem passivum, & activum Sacramentorum, & commercii &c. In veteri lege aliquando criminosi extra castra ponebantur absque lapidatione, aliquando cum lapidatione. Primi separabantur ad tempus, sed non erant simpliciter extra Synagogam. Secundi simpliciter separabantur. Primo generi correspondet excommunicatio lata contra Fideles. Secundo generi lata contra Hæreticos. Hanc distinctionem tangit Hieronymus *Epist. ad Eliodorum cap.* 7. -- Nunc vero „ inobediens spirituali mucrone truncatur, „ aut ejectus de Ecclesia rabido Dæmonum „ ore discerpitur -- Affert locum Deut. 13. *Auferes malum de medio*. En quomodo distinguit excommunicatos absque ejectione ab Ecclesia, & cum ejectione, & secundam ejectionem concedit in fide deficientibus; locus enim Deut. loquitur de iis, qui audiunt falsos Prophetas falsa docentes, & qui descendunt ad Deos alienos. Concedimus quidem quandoque simplices inobedientes fuisse in lege veteri occisos: Ecclesia, in qua est lex dilectionis, medicinaliter curans mitius se habet; & quando opus est, severiori utitur disciplina.

163 OBJIC. II. Ethnici non sunt Ecclesiæ membra: sed excommunicati sunt ve-

lut

lur ethnici : juxta illud Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus*; ergo funt extra Ecclesiam: unde Aug. *ferm. 16. de verbis Domini* -- Sit tibi „ sicut Ethnicus, idest, noli illum deputa- „ re in numero fratrum tuorum, nec sic ta- „ men salus ejus negligenda est; nam, & „ Ipsos Ethnicos, idest gentiles, & paga- „ nos in numero quidem fratrum non puta- „ mus; sed tamen eorum salutem semper „ inquirimus -- Eueberius -- Sit tibi ut „ excommunicatus, & ab Ecclesia separatus--

RESP. Si ly *Sicut* realitatem diceret, necesse esset, quod Ecclesia fidem auferret ab excommunicato; si ergo illam non aufert; nec proprie ut Ethnicum habet, nec ut ejectum, sui non fratrem, sed præcise designat denegationem commercii, quæ denegatio majus malum est, quam, ut ex Aug. *lib. 1. cap. 17. contra adverf. legis* -- Si gla- „ dio feriretur, si flammis absumeretur, si „ feris subigeretur -- Et Hieron. in hunc locum -- Ostenditur majoris detestationis, „ qui sub nomine fidelis agit opera Infide- „ lium, quam qui aperte gentiles sunt -- ob majus beneficium vocationis; sicut gravior pœna, quia spiritualis; sed gravitas peccati præcisive, vel pœnæ non ejicit ab Ecclesia, nisi fides amittatur. Quare bene D. Thomas-- „ Quasi separati excommunicentur per sen- „ tentiam Ecclesiæ, qui Ecclesiam non au- „ dierint -- (quasi) idest, non simpliciter.

Excommunicatus non est vere Ethnicus.

Verum altior doctrina in eo textu includitur. Idro advertendum est cum D. Th. duo genera personarum ibi recenseri, Ethnicos, & Publicanos. Ethnici sunt gentiles, & Infideles, Publicani, qui tributa recipiunt, & habebantur ut publici peccatores: & denotatur (ut omnes docent) Christum Ecclesiæ dedisse auctoritatem judicandi, & puniendi Hæreticos, & malos Christianos per excommunicationem, secundum distributionem accomodam, ita quod ubi excommunicatio fertur propter Hæresim, excommunicatus habeatur velut gentilis; ubi fertur in fidelem, habeatur ut publicus peccator: sed publicus peccator licet vitandus, ne inficiat, non tamen ut extra Ecclesiam habetur.

164 OBJIC. III. Qui ita a fidelibus separatur, ut Satanæ tradatur, procul dubio ab Ecclesia ejicitur, sed in excommunicato id evenit: 1. ad Corinth. 5. *Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, jam judicavi ut præsens eum, qui sic operatus est, in nomine Domini Nostri Jesu Christi, congregatis vobis, & meo spiritu, cum virtute Domini Nostri Jesu tradere hujusmodi Satanæ in interitum carnis*: ubi Amb. *lib. 1. de pœnitentia cap. 14.* -- Venit Apostolus in virga, „ qua a communione sacra conjunctum „ amovit, & benè dicitur, tradi Satanæ, „ qui separatur a corpore Christi -- ergo.

RESP. maj. esse veram, si ideo separatur, quia unitatem fidei fregit, aliter falsa est; non enim, qui idipsum sentit cum ceteris, foris esse potest. Concedo ibi de excommunicatione agi, qua punitur nefarius incestuosus: sed ly *tradi Satanæ* non significat ejicere a Domu Christi, sed dare Dæmoni potestatem vexandi corporaliter hominem illum. Antiquitus frequens mos erat, quod excommunicati arriperentur a Dæmone, crudeliter torquerentur, ut docet Theodoretus hic, & 1. ad Tim. c. 1., & Ambr. confirmat ex communi traditione, solentque afferri plura exempla; & Angelicus ibidem explicans illud Matth. 10. ubi dicitur Christum dedisse Apostolis potestatem spiritus ejiciendi immundos, habet -- Et per eandem „ potestatem poterant imperare spiritibus „ immundis, ut vexarent corporaliter, quos „ hac pœna judicabant dignos -- & hac docet Paulum usum fuisse in casu incestuosi. Spiritualiter tradi Satanæ dicitur ex eodem -- „ Per excommunicationis sententiam, per „ quam aliquis separatur a communione fide- „ lium, & a participatione Sacramentorum, „ & privatur Ecclesiæ suffragiis, quibus ho- „ mo munitur contra impugnationem Sata- „ næ -- Quæ descriptio separationis satis indicat, excommunicatum non esse extra Ecclesiam, sed privatum usu consortii; sicut captivus privatur communione Civium; & in hoc sensu loquitur Ambrosius, & ceteri, & littera Pauli suadet. Reprehendit ibi Corinthios, quod toleraverint virum illum, & conversati fuerint cum eo, & quia male ipsum intellexerunt, quasi, quod de illo solo esset locutus, subdit, se loqui de ceteris peccatoribus, avaris, ebriosis, rapacibus, cum quibus prohibet commisceri, contrapositive ad fornicarios hujus seculi, qui sunt Infideles, & foris existentes. Videatur D. Thomas. Vult etiam seperandum fermentum a massa tritici, ne illam corrumpat; & in fermento intelligitur peccator, qui tamen non est extra Ecclesiam, etsi fugiendus pro evitando periculo lapsus.

Excommunicati vexati a Dæmone.

165 OBJIC. IV. Nemo melius vim excommunicationis intelligit, quam Apostolica Sedes, juris conditrix, & interpres: sed hæc explicat pro expulsione ab Ecclesia: ergo. Min. declaratur. *Can. Canonica* 11. *quæst. 3. ex Concil. Arausicano* dicitur -- Ca- „ nonica instituta, & Sanctorum Patrum „ exempla sequentes, Ecclesiarum Dei vio- „ latores, auctoritate Dei, & judicio San- „ cti Spiritus a gremio Sanctæ Matris Ec- „ clesiæ, & consortio totius Christianitatis „ eliminamus, quoadusque resipiscant, & „ Ecclesiæ satisfaciant -- *Et Can. omnis*, ex Augustino *ferm. 68. de verbis Apostoli* -- „ Omnis Christianus, dilectissimi, qui a Sacer- „ dotibus excommunicatur, Satanæ traditur. „ Quomodo scilicet, quia extra Ecclesiam „ Diabolus est, sicut in Ecclesia Christus; „ ac per hoc, quasi Diabolo traditur, qui „ ab Ecclesiastica communione removetur -- Idem 25. *q.* 8. *Si quis*: & *Can.* 5. *Concil. Nicani Chalced. act.* 3. *In Epist. ad Valentin.*, & *Marcianum Imperat.* Brachar. 1. *can.* 83. *Remense cap.* 12. Calistus primus *Epist. ad Episc. Galliarum* 2. Fabianus *Epist.* 1. Innocentius I. *Epist.* 1. *ad Arcadium*. Leo *Epist.* 89. *cap.* 8, & alibi pluries.

RESP. neg. min. Nam expellere ab Ecclesia non est in ejusdem potestate, cum non possit auferre fidem, nec charitatem: separatum vere ab Ecclesia, & ejectum describit Can. *Nihil sic* 11. *q.* 3. -- Nihil sic „ debet

Ecclesia non ejicit a se excommunicatos.

„ debet formidare Christianus, quam separari a corpore Christi; Si enim separatur „ a Corpore Christi, non est membrum ejus: „ Si non est membrum ejus, non vegetatur „ spiritu ejus. Quisquis autem, inquit Apo- „ stolus, Spiritum Christi non habet, hic „ non est ejus -- ex Augustino *tract.* 23. *in* 6. *cap. Joan.* at fidelis Christianus vero vegetatur Christi spiritu, fide scilicet, etsi non vera charitate; ergo est membrum ejus, & Ecclesiæ. Quare ly *separari* in his Can., & Concilio a gremio Ecclesiæ, & communione, solum denotat carentiam usus actualis communicationis in mysteriis Divinis, & conversatione. Unde Innocentius I. loco citato dicit -- Segrego te, & Eudoxiam a „ perceptione immaculatarum mysteriorum „ Christi Dei -- Et Fabianus Papa vocat sequestratos, cum quibus non est sumendus cibus, & animo, & merito sunt magis hostes, quam qui foris sunt, & aperte inimici. Quibus omnibus locutionibus indicat esse intra Ecclesiam simpliciter. Sequestratus est civis in domo inclusus, ne exeat; & tamen non amittit esse de corpore Reipublicæ: ly *Nec cum eo sumere cibum* desumptum est ab Apostolo, ubi agit de malis Christianis, qui sunt intra Ecclesiam ly *Quam illi qui foris sunt* est contrapositive declarans alios esse intra. Calistus verò manifeste pro nobis est; postquam enim explicuit, quomodo non sit cum excommunicatis communicandum, subdit -- „ Infidelibus quoque nolite conjungi -- Ex adverso excommunicatos in numero fidelium agnoscit, ac proinde intra Ecclesiam, quæ est congregatio fidelium. Alexander I. *in Epist.* 1. excommunicationem vocat exilium finitimum: Porro exul non definit esse de corpore Reipublicæ, licet actu non gaudeat consortio civium. Civis Romanus sum, clamabat Paulus, abiens omnino a Collegio Romanorum. Illa verò ratiocinatio (*traditur Diabolo*) quia scilicet Diabolus extra Ecclesiam est, valet etiam in malis Christianis, qui sunt filii Diaboli.

166 OBJIC. V. Id facit excommunicatio, quod hæresis; hæc vere ejicit de Ecclesia; ergo. Maj., & min. habetur ex D.Hieron. *cap.* 3. *ad Titum* - Propterea vero a se- „ metipso dicitur esse damnatus, quia for- „ nicator, adulter, homicida, & cetera „ vitia per Sacerdotes de Ecclesia propellun- „ tur. Hæretici autem in semetipsos senten- „ tiam ferunt, suo arbitrio de Ecclesia re- „ cedentes -- Idem ex Aug. *de unit. c. ult.*

Discrimen hæresim inter, & excommunicationem.

RESP. nego maj. Hæresis cum fide non componitur, excommunicatio verò, & cum fide, & cum charitate, quæ sunt veræ unitates primordiales Ecclesiæ. Hieronymus loquitur proportionaliter; Hæreticus enim nulla prævia alterius sententia, fidem projiciendo, ab Ecclesia omnino exit. Alii criminosi non subeunt pœnam privationis consortii cum fidelibus, nisi præcedat sententia Judicis, in quo judicatur gravitas Hæresis, ex sua natura tollens fundamentum. Aug. eo loco non video, quomodo pro adversariis sit, cum dicat per excommunicationem visibiliter non separari homines ab Ecclesia -- Alioquin, si „ tunc quisque præciditur, cum visibiliter „ excommunicatur; consequens erit, ut tunc „ rursus inseratur, cum communioni visi- „ biliter restituitur -- Quod ostendit esse falsum, exemplo ficte accedentis, subditque sententiam contra veritatem fidei esse extra Ecclesiam -- Antequam visibiliter excommu- „ nicetur --

167 OBJIC. VI. Ecclesiæ membrum non est, qui communionem non habet cum Ecclesia: sed excommunicatio opponitur communioni; ergo excommunicatus non est intra Ecclesiam. Maj. declaratur ex Hilario in *Psal.* 121., ubi -- Unum Ecclesiæ corpus est, non „ quadam corporum confusione permixtum, „ nec singulis in indiscretum acervum, & in- „ formem eumdem unitus, sed per fidei u- „ nitatem, per capitis societatem, per ope- „ rum, voluntatisque concordiam, per Sa- „ cramenti unum in omnibus donum, unum „ omnes sumus -- Min. est clara ex conceptu excommunicationis, de qua Tertullianus *Apologet. cap.* 39. -- Ut delinquens a commu- „ nicatione orationis, & conventus, & om- „ nis Sancti commercii relegetur -- Et de Marcione (loquens de præscriptionibus *cap.* 51.) propter stuprum excommunicato -- Ab „ Ecclesiæ communicatione abjectus -- De „ quo Epiph. *hæresi* 42. -- A Patre ab Ec- „ clesia ejicitur -- Membrum corporis non est, quod alteri non communicat, ita quod operatio cujuscunque membri in alterius utilitatem cedat, & commodum: sed excommunicatus non solum exterioris conversationis, sed etiam interioris societatis emolumento privatur, cum incapax fiat suffragiorum spiritualium: Valet ergo Aug. argum. *contra litteras Petiliani lib.* 2. *cap.* 108. *de Hæreticis* -- Nec illi putandi sunt esse in Christi cor- „ pore, quod est Ecclesia, quia Sacramento- „ rum ejus corporaliter participes fiunt; illa „ enim, & in talibus sancta sunt, & in eis in- „ digne tractantibus, & sumentibus indigna „ ad majus judicium valebunt -- Idem de excommunicatis dicendum est.

RESP. Jam ostendimus, quam bene reperiatur substantialis communicatio, quamvis deficiat actualis aliqua accidentalis: & argumentum retorqueo. Vel quando ex Hilario dicitur -- *Per capitis societatem, operum,* „ *voluntatisque concordiam* -- (Aliæ enim conditiones in textu positæ, fidei unitas, & Sacramenti, scilicet Baptismi donum unum in excommunicato reperiuntur) intelligit arguens de societate capitis visibilis quoad actualem legum adimpletionem in omnibus, & pariter de concordia operum, & voluntatis in actu, vel solum in potentia proxima: Si primum, ergo quicunque non solvit decimas, & si potens, qui diebus festivis vacat servilibus, & quicunque non observat voluntarie præceptum aliquod ab Ecclesia, vel latum, vel explicatum, non habet unitatem necessariam, ut sit membrum Ecclesiæ. Si secundum, etiam excommunicatus hanc proximam potentiam habet, nedum pro adimplendis legibus quibusdam, sed etiam omnibus, cum habeat potentiam proximam ad petendam absolutionem a vinculo excommunicationis, ea proportione qua peccator habet potentiam proximam ad suscipiendæ, & ad-

ministranda Sacramenta, si petat absolutionem a peccatis. Hilarius ergo describit Corpus Christi secundum unitatem substantialem, & perfectionis.

Ad illud, quod dicitur de communicatione unius membri cum altero, præter unitatem fidei, & charitatis datur etiam societas aliqua interior, & exterior in suffragiis. Ubi advertendum, quod fidelis non potest Orationes, Sacrificia, & Sacramenta offerre pro excommunicato, nomine publico, seu Ecclesiæ, potest tamen, & Orationes privatas, & in ipsis publicis sacrificiis, nomine particulari orare, & illi prosunt, tum vi impetrationis, tum vi satisfactionis, si contritus sit, ex opere operantis: unde societas unius membri cedit in utilitatem alterius.

Quomodo orandum pro excommunicato.

Tertullianus, Epiph., & si qui alii, intelligunt de ejectione secundum quid, id est ab Ecclesia, ut exercente Divina, & ea administrante nomine communi. Argumentum Aug. pro nobis est. Utique sola corporalis perceptio Sacramentorum non constituit in Ecclesia, si fundamentum fidei deficiat, nec sumptio præcise indigna extrahit; aliàs mali foris essent. Audi quid subdat -- Illi „ autem non sunt in illa Ecclesiæ Christi „ compage, quæ in membris Christi per con„ nexum, & contactum crescit in incrementum Dei -- In hac compage utique est, qui fidem, & charitatem habet, sicut non rarò utrumque habet excommunicatus.

168 OBJIC. VII. Projici ab Ecclesia gravius est qualibet pœnâ infligendâ manentibus intra Ecclesiam: sed excommunicatio est gravior pœna, qua nulla major ab Ecclesia, & in Ecclesia, *Can. Corripiantur quæst.* 3. 24. *ex Aug. de correpr.*, *& gratia cap.* 15.; ergo est ejectio ab Ecclesia. Sicut gravior pœna in Republica est interfectio, juxta illud Augustini *quæst.* 89. *in Deuteronom.* -- Hoc „ enim nunc agit in Ecclesia excommunica„ tio, quod agebat tunc interfectio--Sed homo interfectus non est Reipublicæ membrum; ergo neque Ecclesiæ excommunicatus.

RESP. Projici ab Ecclesia absolute non est pœna, sed effectus indispensabiliter sequens hæresim consummatam; & si admittatur, quod verè pœna sit, non tamen talis est, ut infligatur ab Ecclesia (nisi declaratorie) quæ nec fidem, nec charitatem auferre valet. Excommunicatio quidem est major quacunque inter Ecclesiasticas, quas valet Ecclesia inferre pœnas, sed non inde sequitur esse ab Ecclesia ejectionem, nisi cum additio, idest, ab exercitiis solemnibus, & publicis &c. Hinc Ambros. *de Jejunio cap.* 22. -- Omnem im„ mundum a Christi secernamus altaribus, „ ut emendet, & corrigat lapsus, quod ad „ Sacramenta Christi redire mereatur -- Et Greg. Magn. *lib.* 3. *epist* 24. -- Eis, qui ab „ Ecclesiastica communione suspensi sunt, „ nullus Religiosus, secundum Canonum præ„ cepta, jungatur -- Ecce quid sit ejici ab „ Ecclesia per excommunicationem, suspendi ab usu Sacramentorum, privari usu mysteriorum. Quod adducitur ex paritate Reipublicæ, in eo consistit, quod, sicut major pœna est ibi interfectio, sic hic excommunicatio. Ceterum nimis probaret; nam interfectio

Quam gravis pœna excommunicatio.

A

tollit, & communionem cum civibus, & vitat interiorem omnem, & potentiam convivendi. Excommunicatio nec omnem communionem tollit, ut vidimus, nec vitam interiorem fidei, aut charitatis, & multo minus potentiam.

169 OBJIC. VIII. Nisi excommunicatio esset ejectio, non infligeretur in solos incorrigibiles, & contumaces: sed ferıur solum in illos, ut docet Aug. *lib. de vera Relig. cap.* 6. -- Hi sunt exitus Christianorum „ carnalium, qui non potuerunt corrigi, „ aut sustineri -- Clemens *lib.* 2. *Constitut. Apostolic. cap.* 41. -- At verò, quem a pœni„ tentia alienum videris, & obduruisse, hunc

B

„ tu mœrore, ut insanabilem ejice ab Ec„ clesia -- Prosper *de vita contemplativa lib.* 2. *cap.* 7. -- Incorrigibiles, tanquam putres „ corporis partes, debent ferro excommuni„ cationis abscindi -- Maj. videtur clara. Si enim esset minor pœna ab ejectione, ferretur etiam in homicidas, aliosque facinorosos.

RESP. Plures sunt non incorrigibiles, qui incidunt in excommunicationem, ut publici percussores Clericorum, ex impetu simplicis vindictæ duellum committentes. Deinde negatur causalis; dato, quod in solos incorrigibiles feratur, non ideo hoc contingit, quia ab Ecclesia ejiciantur, sed quia, cum

Non soli incorrigibiles feriuntur anathemate.

C

sit gravissima pœna, non debet infligi, nisi quando morbus extremus apparet. Nec probatio maj. subsistit; patet enim in plures alios criminosos (ut fures, percussores, violatores clausuræ Monialium, & similes) latas in jure, & Bullis Pontificum excommunicationes ipso facto incurrendas. Patres verò illis verbis ejici, pelli, separari, jam clare patet, quid intendant, & Aug. *loco cit.* dicit expresse -- Turbulentiis malorum expelli de „ congregatione Christiana, etiam bonos vi„ ros -- quos utique frumentum esse non dubitat, & membra meliora Ecclesiæ novit.

D

Cum dicunt esse partes putridas, eo sensu loquuntur, quo de aliis peccatoribus; non enim ita sunt putridæ partes, sicut caro putrefacta, quæ non informatur anima. Etenim hi ad minus fidem habent.

170 OBJIC. IX. Id facit excommunicatio, quod vox Dei expellens Adamum a terrestri Paradiso: sed Adam verè fuit exclusus; ergo etiam excommunicatus. Audi Aug. *lib.* 1. *de Genesi ad litteram cap.* 40 -- Alie„ nandus inde fuerat Adam de Paradiso, vel „ jam moriturus, vel etiam tanquam excom„ municatus, sicut etiam in hoc Paradiso, „ idest Ecclesia, solent a Sacramentis Alta„ ris visibilibus, homines disciplina Eccle„ siastica removeri --

E

RESP. neg. maj., & mens Aug. patet ex verbis, quibus vim excommunicationis explicat in eo, quod sit remotio ab usu Sacramentorum eo modo, quo sequestratus in cubiculo removetur a commercio civium, & familiæ. Ceterum vidimus ex capite ultimo de unitate Ecclesiæ, quod sicut quis non inseritur, ex quo visibiliter communicat, ita non dividitur, ex quo visibiliter excommunicatur. *De correpr.*, *& gratia cap.* 15. parificat excommunicatum ovi tabidæ, quæ separatur, ne ceteras inficiat; & poterat æquiparari

Excommunicatus ab usu Sacramentorum exclusus.

parari viro peste infecto, qui recluditur, & tamen non desinit esse de Republica, nec de ovili, cum sub eodem Pastore maneat, etsi cum aliis da quibusdam bonis communibus non nutriatur.

171 OBJIC. X. Id amittit excommunicatione fidelis, quod acquirit absolutione ab ea; sed absolutione acquirit unitatem, ut patet ex formula: *Restituo te Sacramentis Ecclesiæ, communioni, & unitati fidelium*; ergo

RESP. conc. maj. minor verò includit restitutionem actualis consortii, & usus Sacramentorum; eo modo, quo qui a carcere solvitur, restituitur familiæ &c.

CONTROVERSIA XI.

AN ADAM FUERIT DE ECCLESIA MILITANTE.

172 Vidimus varia genera personarum ad Ecclesiam pertinere, justos, & peccatores, prædestinatos, & reprobos: sed cum videamur semper locuti de membris Ecclesiæ, ut per Christum natum consummatæ, cujus in synagoga præcesserunt figuræ ad integritatem disputationis operæ pretium est, elucidare ortum, & statum, quos habuit sub Pædagogo, seu sub fide Christi venturi; & quia hominum primus, tum in ordine naturæ, tum in ordine gratiæ Adam enumeratur, ideo inquirimus, an ipse de Ecclesia fuerit, ac proinde in ipso inceperit, ad cujus intelligentiam

Notandum est I. quod non loquimur de Ecclesia quæcunque prout est collectio colentium Deum per fidem, abstrahendo ab hominibus, & ab Angelis, a visibili, & invisibili, a mixta bonis, & malis, & non mixta, hoc enim sensu certum est, prioritate naturæ Ecclesiam fuisse in Angelis; fuerunt enim creati in gratia, habueruntque fidem; & eorum caput Christus est, secundum illud Pauli Coloss. 2. *Qui est caput omnis Principatus, & Potestatis*: erantque in statu accedendi ad Deum per meritum, sed loquimur determinate de Ecclesia hominum viatorum. *Vide sup. Cont. I.*

Notandum II. Ecclesiam cœpisse sub initio mundi, Psal. 73. *Memor esto Congregationis tuæ, quam possedisti ab initio*. Quod de Ecclesia dictum asserit Aug. ibidem, & in Psal. 118. *Ecclesia loquitur, quæ in terris non defuit ab initio generis humani* exponens illud *Initio cognovi de testimoniis tuis, quia in æternum fundasti eam*: Et Psal. 36. ad illa verba *Junior fui; etenim senui*, ait -- Dominus ipse
„ in corpore suo, quod est Ecclesia, junior
„ fuit primis temporibus: & ecce jam senuit.
„ Nostis, & agnoscitis, & intelligitis, &
„ ita creditis, quia caput nostrum Christus,
„ & corpus capitis illius nos sumus. Nun-
„ quid soli nos, & non etiam illi, qui fue-
„ runt ante nos? omnes qui ab initio seculi
„ fuerunt, Caput Christum habent -- Et Matth. 20. dicitur: *Simile est Regnum Cælorum homini Patri familias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam*. Paterfamilias Dominus est, vinea est Ecclesia, operarii sunt ministri: primo mane est initium seculi: ubi Gregorius Magnus -- Quia a mundi hu-
„ jus initio usque ad finem ad erudiendam
„ plebem fidelium Prædicatores mittere non
„ desistit -- Et ratio est, quia Ecclesia est collectio fidelium; hæc autem ab initio data est; legimus enim ab initio de fructibus terræ, & de ovibus gregis oblata Deo sacrificia, nomenque Domini invocatum, nec potest non esse Ecclesia, ubi fides est, nec potest non esse fides, ubi homines prædinati sunt ad æternam felicitatem. Ab initio autem mundi Beatitudini supernaturali homo fuerat præordinatus, adeoque fidem habuit, & consequenter existit Ecclesia, cui alludens Paulus 2. ad Corinth. 4. ait: *Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi, propter quod locutus sum*. Eandem fidem habent filii novi testamenti, quam habuerunt Patres nostri: Hinc Origenes *homil. 2. in Cant.* advertit Ecclesiam dici sponsam non Incarnatione Domini, sed ab initio seculi -- Non tu
„ mihi ex adventu Salvatoris in carne spon- *Ante Christum Ecclesia.*
„ sam dici, aut Ecclesiam putes, sed ab ini-
„ tio humani generis, & ab ipsa constitu-
„ tione mundi -- Idem Chrysost. *homil. 10. in Epist. ad Ephes*, Epiphanius *hæresi 1.*, & alii. Ex quibus manet exclusus quorumdam error, qui tenuerunt ante Christum nullam datam fuisse Ecclesiam, quorum momenta non sunt nisi æquivocationes circa nomen Ecclesiæ sumptæ cum ea perfectione, quam habet a Christo nato, unde non vacat eas referre. Ne tamen simus omnino jejuni, aliqua scripturæ loca recenseo.

Dicunt ergo I. ex Psal. 40. illis: *Nunquid, qui dormit, non adjiciet, ut resurgat?* ubi Glossa -- Sicut ex dormientis Adæ latere,
„ qui erat forma futuri Christi, assumpta est
„ costa, de qua formata est Eva: ita dormi-
„ vit Christus somno mortis, ut de latere
„ dormientis, de quo &c. formetur sponsa
„ Ecclesia -- Sed locus iste aperte agit de formatione quo ad sui perfectionem, quatenus instituta sunt Sacramenta determinata, quæ non essent vacua elementa, sed ex meritis Christi efficacitatem haberent productivam gratiæ sanctificantis.

II. Ex Psal. 9. illis: *Ut annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion*: ubi Glossa -- Filia Sion est Ecclesia; Sion enim omnes
„ Ecclesias mundi generavit, quia ibi natus
„ est, unde fides incœpit, idest Christus -- Verum locus clare agit de fide mediatoris, & revelata ore Dominico; quæ latuerat in oraculis Prophetarum. Sion porro omnium Ecclesiarum parens dicitur, quia ibi Apostoli Spiritu Sancto accepto Evangelium prædicare cœperunt.

III. Matth. 16. dicitur: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*. A confessione ergo Petri incœpit Ecclesia, non ergo antea fuit. Verum clare patet non loqui Christum de Ecclesia absolute (de hac enim sæpe mentio fit in scripturis pro tempore veteris testamenti): sed loquitur de perfectionis consummatione, per specialem institutionem Christi peracta, quam ædificavit supra Petrum, quia ipsum elegit caput visi-

bile, cujus membra ſunt fideles credentes in Chriſtom. Quotquot autem crediruri ſont in Chriſtum, prædeſtinati ſont a conſtitutione mundi: ac proinde dixit Dominos Patrem oraos: *Non pro eis autem rogo tantum, ſed & pro eis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me*. Jo. 17.

IV. Ad Galat. 3. habetur: *Itaque lex pædagogus noſter fuit in Chriſto, ut ex fide juſtificemur. At ubi venit fides, jam non ſumus ſub pædagogo*. Ergo antea non erat fides: ſed ſioe fide non datur Eccleſia; ergo prius ooo erat Eccleſia. Verum ſi antea non erat fides, quomodo dictum eſt Rom. 4. *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad juſtitiam*? ly ergo, *ubi venit fides*, intelligitur de fide revelata, quæ prios erat io oraculis involuta, quando venit tempus veritatis, quo adimpletæ ſunt figuræ, & promiſſiones? Ceterum, hoc ipſo, quod lex fuit pædagogus in Chriſto, data eſt ei fides futuri mediatoris, cum omnia contingerent in figuris.

V. Ad Heb. 11. *Juxta fidem defuncti ſunt omnes iſti, non acceptis repromiſſionibus*. Si ergo juxta fidem mortui ſunt expectantes repromiſſiones: non ergo in fide. Verum cur ibidem Apoſt. ſubdit Catalogom Sanctorum Patrum? *Qui per fidem vicerunt Regna, operati ſunt juſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones &c.* Defuncti dicuntur juxta fidem, non acceptis repromiſſionibus, quia mortui ſunt cum fide expectati Meſſiæ, ipſorum generationi promiſſi, quem a longe viderunt. Unde Joan. 8. dicitur: *Abraham Pater veſter exultavit, ut videret diem meum, vidit, & gaviſus eſt*, viſione, ſcilicet, fidei.

Notandum III. Quod ioeipere dicitur dupliciter, primo quoad numerum, ſecundo quoad eſſentialem formam. Quoad nomerum incipit aliqua communitas, quando datur unus, a quo incipiat enumeratio; numerus enim ab unitate incipit, licet io uno non conſiſtat. Quoad formam eſſentialem incipit aliquid, quando datur primordiale coſtitutivum illius, qood antea oon erat. Primo modo incœpit noſtra Religio, cum Pater Noſter S. Joannes a Cruce depoſitis calceamentis Durvelum ingreſſus eſt: Secundo modo, cum ipſe, & V. P. F. Antonius profeſſione emiſſa mitigationi renunciaruut. Primo modo incipit fabrica, cum primus lapis jacitur: Secundo, cum lapidum ſtructurâ formam incipit conſequi. De incœptione Eccleſiæ primo modo non eſt difficultas, qoin fuerit ab Adam, qoi omnium primus fuit creatus, de incœptione ſecundo modo eſt quæſtio. His poſitis

Dico, Eccleſiam quoad formam incœpiſſe poſt lapſum ab Abel, ſed fundamenta jacta ſunt in Adam, & Eva.

Eccleſiæ fundamenta in Adam.

173 PROB. I. Forma eſſentialis Eccleſiæ conſummandæ per Chriſtum eſt collectio colentium Deum, in fide Chriſti futuri, profeſſa viſibili Sacrameoto; ſed hæc forma non adfuit, niſi poſt lapſum ab Abel; ergo Eccleſia, tunc quoad formam incœpit. Maj. videtur clara: plures perſonas patet requiri, quia ſocietas, & corpus ex uno membro non conſurgit, requiri fidem item clarum eſt; hæc enim eſt forma radicalis intrinſeca, & fidem Chriſti futuri: hic enim eſt propriom caput: Fidem Profeſſam (propter viſibilitatem) aliquo Sacramento, quia ſigno publico, & communi facienda eſt profeſſio: & ſigno ſtabili, proportionate ad ſtatum Eccleſiæ. Min. explicatur. Ante lapſum erat quidem fides in duobus, ſed non Chriſti venturi Redemptoris, quia non fuerat illis revelatum crimen inobedientiæ, pro quo reparando Chriſtus ut capot Eccleſiæ venit, & multo minus illa fides fuit ex Chriſti meritis, ac per conſequens non per influxum capitis. Ante lapſum nullum fuit Sacramentum, nec erat ſtatui congruum: nam Sacrameotum eſt ſignum ſtabile Religionis; ſtatus autem Innocentiæ non erat duraturus; & effectus primarius Sacramenti eſt perficere interius hominem per gratiam: hanc autem perfectiooem per Sacramenta non habuerunt primi parentes, ſed immediate a Deo; implicante aotem primario effectu implicat cauſa. Poſt lapſum autem Adæ facta erat revelatio futuri Redemptoris, unde tunc neceſſarium erat Sacrameotum expiativum originalis noxæ, per quod, ut vidimus ex D. Thom. ſuperius, fiebat profeſſio fidei; & legimus primum ſacrificium ab Abel Deo oblatum, & acceptatum Gen. 4. poſt lapſum ergo ſub filiis Eccleſia formam eſſentialem conſecuta eſt.

174 PROB. II. Tunc forma Eccleſiæ incœpit, quando primo facta eſt Civitas Dei contra Civitatem Diaboli: ſed hæc primo cœpit poſt lapſum ſub filiis; tunc enim primo data eſt bonorum mixtio, & malorum; cum Cain impius inſurrexit contra Abelem. Porro Eccleſia eſt eſſentialiter congregatio bonorum, & malorum: hinc Aug. *lib.* 15. *de Civitate Dei*: A principio mundi proceſſerunt „ duæ Civitates, una Dei, alia Diaboli, una „ Cœleſtis, alia Terreſtris: unde filii Adam, „ unus ædificat terrenam, & diabolicam; „ alius Cœleſtem. Primus fuit Cain, ſecun- „ dus Abel.

Civitas Dei cœpit in Abel.

175 PROB. III. Licet ut Eccleſiæ corpus denominetur Sanctum, ſufficiat ſanctitas extrinſeca legum, Sacramentorum, doctrinæ, & ſimiliom, omnino tamen indignum eſt, quod nullus de Eccleſia pro aliquo tempore ſubjective ſanctitatem habeat, ſicut communiter dicitur, quod, licet omnes de Concilio legitime congregati pro dirimenda Controverſia fidei eſſent Hæretici, Deo aſſiſtente non docerent falſa: tamen incongruum, & impoſſibile judicatur, quod Deus permitterat nullum ſubjective habere fidem; ergo Eccleſia qooad formam in eo ſtatu neceſſe eſt incœpiſſe, a quo ſine interruptione, ſaltem in aliquo, conſervata eſt ſanctitas ſubjectiva: ſed hoc non verificatur, niſi dicamus incœpiſſe ſub filiis: nam etſi Adam, & Eva procreati fuerint in ſanctitate, tamen intercœpta eſt gravi peccato. Solum ſub ſtatu filiorum ſanctitas incœpta indeficienter conſervata eſt. Hinc ad Corinth. 2. cap. 11. dicitur: *Deſpondi enim vos uni viro Virginem caſtam exhibere Chriſto*. Virgo hæc eſt Eccleſia, incorrupta ex toto extrinſece, & ſubjective, ſaltem in aliquo, nedum in fide, ſed in ſanctitate, ut infra videbimus.

Quovis tempore in Eccleſia ſanctitas.

176 PROB. IV. Ad eſſentialem Eccleſiæ

clesiæ formam vel est necessaria in re pluralitas plusquam duorum, vel saltem exemplaris, & gradualis: sed hoc non habetur, nisi dicatur Ecclesiam incœpisse in filiis Adæ; ergo. Prima pars maj. a pluribus defenditur, & merito; nam ratio essentialis corporis non salvatur in duobus; debet enim dari membrorum pluralitas sub capite: ubi verò duo tantum sunt, unum debet esse caput, & aliud membrum: at nonne ridiculum corpus ex uno capite, & uno membro? Declaratur. Absque dubio plures in numero requiruntur personæ ad constituendum unum mysticum corpus, quam in esse repræsentativo: sed in esse repræsentativo duo videntur ad minus necessarii, Matth. 18. *Ubi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo*. Ergo in re debent esse plures duobus, ut detur distinctio, & diversitas inter repræsentativum, & repræsentatum. Sed, quidquid sit de hoc, ad minus necessaria est aliqua exemplatio, & figuratio diversorum graduum, qui in Ecclesia exiguntur; graduatio enim est de necessitate. Min. explicatur. In Abele figuratur gradus Doctoris, ac proinde Pastoris, Virginis, & Martyris, cum teste D. Augustino de mirabilibus mundi, Abel fuerit Doctor fidei, Martyr, & Virgo; qui gradus non habentur expressi antecedenter ad ipsum.

Mystici corpus ex pluribus coalescit.

177 PROB. V. Tunc quo ad formam dicendum est cœpisse Ecclesiam, quando prima ætas cœpit enumerari: sed prima ætas Ecclesiæ enumeratur ab Abel; ergo tunc incœpit substantialiter Ecclesia. Min. declaratur. Primus justus ex veteri lege, quem Christus commendat, est Abel, Matth. 23. *A sanguine Abel justi usque ad sanguinem Zachariæ*. Primus, quem Paulus commendat ex fide, Abel est. Heb. 11. *Fide plurimam hostiam Abel, quam Cain obtulit Deo, per quam testimonium consecutus est esse justum*. Et advertendum est, quod hioc specialiter exemplificat in primis Patribus cujuslibet status, quem habuit sub veteri lege, status ante diluvium, status ante legem, status legis: sicut ergo status ante legem in primo enumerato, scilicet Abraham, & status legis in primo pariter recensito cœpit, scilicet Moyse, ita status ante diluvium incœpisse dicendus est in primo, qui ponitur, videlicet Abel. August. *Psal.* 142. habet -- „ Hæc Civitas (scilicet de qua Propheta: „ Gloriosa dicta sunt de te) initium habet „ ab ipso Abel, sicut mala Civitas a Cain --

Abel primo commendatur.

Gregorius Magnus exponens vineæ parabolam, in quam diversis horis mittuntur operarii Matth. 20. pro vinea intelligit Ecclesiam — Quæ ab Abel justo usque ad ultimum „ electum, qui in fine mundi nasciturus est, „ quot protulit, quasi tot palmites misit &c.-- Igitur si agatur de Ecclesia quoad numerum cœpit ab Adam fide Ecclesia substantialiter formata ab Abel: ex quo declaratam habemus secundam partem, jacta videlicet fundamenta in Adam, & Eva, quibus post lapsum ex Christi meritis concessus est pœnitendi locus, & modus. Quare sicut brevi illo tempore, quo Joan. Baptista prædicabat, quoddam Ecclesiæ Christi præambulum præcessit, ita in illo pœnitentiæ spatio primorum parentum in quodam quasi præambulo cœpit Ecclesia.

Occasione hujus parabolæ, quidam ex Patribus totum tempus ab initio mundi usque ad finem, velut unum diem computant, distributum per diversas horas; & revera coram Deo mille anni sunt velut dies externa, quæ præteriit. Mane fuit ab Adam usque ad Noe. Tertia a Noe usque ad Abraham. Sexta ab Abraham usque ad Moysen. Nona a Moyse usque ad Christum. Undecima a Christo usque ad finem seculi.

Alii cum Aug. tempus dividunt in sex ætates, sicut sex diebus creatus est orbis. Prima ætas ab Adam usque ad Noe. Secunda a diluvio usque ad Abraham. Tertia ab Abraham usque ad David. Quarta a David usque ad captivitatem populi. Quinta a transmigratione populi usque ad adventum Domini. Sexta a Christo usque ad judicii diem.

Alii durationem mundi ætati hominis comparant. Infantia itaur ab Adam fit usque ad Noe. Pueritia a Noe usque ad Abraham. Adolescentia ab Abraham usque ad Moysen. Juventus a Moyse usque ad Christum. Senectus prædicatio, & dilatatio Christi fidei. Unde Glossa in Psal. 36. alludens ad illud Psal. 91. *Senectus mea in misericordia uberi*, habet -- Senuit Ecclesia in senecta uberi -- Cum in honorabili ætate suscepit Christum, per omnes gentes dilatata. Decrepitas tempus Antichristi, seu finis mundi, secundum Glossam in illud Psal. 70. -- Usque in senectam, & senium, Deus ne derelinquas „ me -- In supputatione harum ætatum graves, & perjucundæ occurrunt difficultates, tum circa numerum generationum, tum circa annorum calculum; tum propter diversam Chronologiam 70. Interpretum, seu Græcorum codicum, & Hebræorum, quorum elucidatio diuturniorem petit laborem; unde licet invitus, aliis hanc percurrendam provinciam relinquo.

SOLVUNTUR ARGUMENTA ADVERSARIORUM.

Argumenta contra nostram conclusionem duplicis generis sunt, alia probant Ecclesiam cœpisse ante Abelem, alia post ipsum. Ponamus primo prioris generis, deinde posterioris.

178 OBJIC. I. Ubi est fides formata futuri Mediatoris, professa visibili Sacramento, ibi est vera Ecclesia: sed hæc omnia fuerunt in primis Parentibus pro statu innocentiæ; ergo pro illo statu cœpit Ecclesia. Min. declaratur. Adamum, & Evam habuisse fidem, & charitatem indubium est, quod illa fuerit futuri mediatoris, deducitur clare ex Gen. 2. *Hoc nunc os ex ossibus meis*. Quod de Incarnatione dictum testatur Apostolus ad Ephes. 5. *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*. Propter quod a D. Epiph. *hæresi* 3. Adam dicitur Propheta. Quod fuerint signa sensibilia, patet, tum ex matrimonio Adami cum Eva, tum ex D. August. *lib.* 8. *in Genesim cap.* 4. qui lignum vitæ appellat Sacramentum -- Erat al in lignis cæteris alimentum, „ in

„ in hoc Sacramentum — Tum quia Deum aliquo Sacrificio coluit, ut docet Irenæus; & certe absurdum videtur, quod pro tanto beneficio gratias Deo non egisset signo aliquo visibili. Hinc Magister in Historiis dicit, quod Adam docuit filios suos offerre primitias, & decimas: multo ergo magis ipsum obtulisse dicendum est, quare Epiph. *heresi prima*, in Adam Ecclesiam incœpisse fatetur.

RESP. neg. min. Nullum enim momentum ex Scriptura evincit data fuisse Sacramenta pro statu innocentiæ; immo nec congruebant; ut docet D. Th. 3. *par. quæst.* 2. *art.* 61. probatque ex natura illius status. Et revera cum Sacramentum definiatur signum stabile, dedecet illi statui, qui brevissime erat duraturus. Matrimonium illud non fuit institutum in Sacramentum, sed in officium naturæ; de consequenti tamen vel in figura significabat aliquid circa Christum, & Ecclesiam. Lignum verò vitæ dicitur ab Aug. Sacramentum, prout idem est, ac mysterium, quia in concessione illius arboris includebatur arcanum a Divina providentia statutum. Sacrificasse Adamum non legitur, sed etsi aliqua obtulit Sacrificia laudis, in recognitionem fecit primi principii, & ultimi finis, quod est ipsi naturæ insitum, formam tamen Sacramenti non potuerunt habere, & in hoc sensu loquitur Iræneus. Quare autem non legatur Adam Sacrificium obtulisse, licet sit de jure naturali, traditur a D. Th. 2. 2. *quæst.* 85. *art.* 1. *ad* 2. his — Ne quia in ipso no„ tatur origo peccati, simul etiam in eo san„ ctificationis origo signaretur — Ubi innuitur ratio, cur ab Adam non debuit incipere Ecclesia, ne signaretur origo propagationis spiritualis ab eo, qui erat carnalis. Pariter falsum est Adam fidem habuisse Christi Mediatoris, seu Redemptoris, quia non fuit illi prævisum peccatum; necdum servitus erat inducta: Fidem tamen habuit Incarnationis, prout ordinabatur ad consummationem gloriæ, non autem ad liberationem a peccato. D. Th. 2. 2. *quæst.* 2. *art.* 7. Quare Adam dici nequit initium Ecclesiæ quoad formam, sed solum materialiter, quatenus erat persona destinata, ut fieret Ecclesiæ membrum.

In statu innocentiæ nulla Sacramenta.

DICES. Eadem fides fuit in Adam ante lapsum, quæ post, sed post habuit fidem Christi, qua constitutus est intra Ecclesiam; ergo etiam ante.

RESP. Eandem fuisse fidem objective primarii objecti, Dei videlicet, non autem secundarii, Christi, scilicet, Redemptoris. Porro fides constitutiva Ecclesiæ, cujus caput est Christus, est fides Christi ut Salvatoris formaliter, immo ex meritis ejusdem, cum influxus in membra a capite promanet; & licet non fuerit quoad primarium respectum interrupta, post lapsum tamen ex Christi meritis fuit conservata.

179 OBJIC. II. Ante Caini, & Abelis ortum Adam consecutus est gratiam per pœnitentiam: sed hanc habuit per fidem, & charitatem ex meritis Christi sub visibili Sacramento; ergo ante ortum filiorum cœpit Ecclesia. Maj. in aperto est, cum dicatur Sapientiæ 10. *Et eduxit illum a delicto suo*. Min. per suas partes declaratur. De fide, & charitate non est difficultas. Quod fuerit ex meritis Christi, videtur certum, cum omnes mortui per Christum fuerint vivificati. Sub Sacramento ostenditur, ut dicit Hugo a Sancto Victore, conveniens fuit, ut medicina curreret cum morbo: sed morbus incœpit in Adamo; ergo & medicina, quæ erant sacrificia figurativa Christi Sacrificii, quod expiavit peccatum: fuerunt ergo omnia requisita, ut esset Ecclesia. Et certe durum videtur, quod Adam pœnitens non fuerit Christi membrum: sed nullum aliud corpus, quam Ecclesia, continet membra Christi; ergo &c.

RESP. neg. minorem. Pœnitentia Adami non processit ex signo sensibili, sed ex interiore affectu contritionis; in quo sensu medicina comitata est morbum; & quo sensu morbus incœpit, incœpit medicina, sacrificium videlicet interius. Augustinus in Gen. ad litteram. Adam enim, cum esset præ ceteris mente præditus ad interiorem hostiam se contulit; adeoque in esse signi visibilis ab eo non cœpit; non enim a quo sumptum est exemplum inhonorationis Dei, sumi debuit exemplum, seu ritus honorandi Deum. Ad id, quod additur, dicendum est, Adam fuisse membrum Christi inadæquatum, quatenus ex meritis ejus fuit reparatus: sed deficiebat pro adæquatione necessaria, ut esset membrum corporis, professio legitima.

Unde pœnitentia Adami.

180 OBJIC. III. Ubi est Ecclesia, ibi est invocatio nominis Domini: sed hæc fuit post Abel, nam Genes. 4. de Enos dicitur: *Iste cœpit invocare nomen Domini. Cœpit*; ergo antea non erat.

RESP. nego minorem; si enim Abel fide plurimam hostiam obtulit, utique nomen Domini invocavit. Cœpit ergo Enos invocare nomen Domini publice, cum crescente multitudine, cresceret contemptus Dei; hunc ad reparandam Religionem, & ad augendos publicos cœtus sacra tentoria induxit, per quæ functiones, ritusque publicos, & cultum Dei exercuit.

Ante Enos Sacrificia Deo oblata.

181 OBJIC. IV. In eo incœpit Ecclesia, qui primo Sacramentum accepit, & Pater omnium credentium dictus est: sed hoc evenit post Abel; Abraham enim accepit signaculum circumcisionis: *Ut sit Pater omnium credentium*: ad Rom. 4., sed Abraham fuit post Abel; ergo.

RESP. Evidens est in Scriptura ante Abraham fuisse fideles, quorum Catalogum facit Apost. ad Hebræos 11. accepit signum circumcisionis Abraham, non quia justificatus fuerit ex circumcisione, cum antea justus esset ea fide, sed quia ipsi primo fuit revelata. Dicitur verò Pater omnium credentium, non quia primus tempore crediderit, sed quia ipsi facta est repromissio, quod ex semine suo nasceretur Messias.

Cur Abraham dicatur Credentium Pater.

182 OBJIC. V. Judæi nati sunt post Abel: sed Ecclesia ortum habuit a Judæis; unde Glossa in illud Psal. 79. *Vineam de Ægypto transtulisti*, habet, idest Ecclesiam, quæ incœpit a Judæis, & perficitur in gentibus.

RESP. Loquitur Glossa de Ecclesia post Christum natum, quæ primo fuit annunciata Judæis, & primi, qui eam professi sunt, ex Judæa fuerunt; & deinde in Gentiles est pro-

Lex gratiæ primò Judæis enunciata.

propagata: cum quo stat, quod Ecclesia consummanda per Christum, & ante Christum, & ante Judæos fuerit; quamvis in Judæa incœperit secundum statum aliquem, videlicet legis, cum per Moysen populo Hebræorum præcepta legalia dederit. Pariter ad rem non est ad solutias ex Apost. 2. Thessal. 2., ubi dicitur: *Nos autem debemus gratias agere Deo &c. quod elegerit vos Deus primitias in salutem*. Loquitur enim expresse de Ecclesia revelata in veritate, non amplius sub figuris, scilicet post Christi adventum, cujus primitiæ gentium dicuntur Apostoli. Hi primi fuerunt, qui crediderunt in Christum, per quos Gentiles & Judæi fidem susceperunt. An verò Ecclesia, quæ ab Abel incœpit, nunquam in fide defecerit: videbimus suo loco. Nunc breviter explicemus, quando Christi Ecclesia incœperit.

CONTROVERSIA XII.

AN ECCLESIA NOVI TESTAMENTI CŒPERIT POST ASCENSIONEM DOMINI.

183 VErspellis Marcus Antonius de Dominis *lib. 1. de Republica Christiana cap. 1. n. 22.* ut astrueret Ecclesiam absque ullo capite visibili, Romanæque Ecclesiæ privilegia everteret, suamque ab ea rebellionem veritatis colore obtegeret, novum commentum invexit, docuitque Ecclesiam novi Testamenti proprie post ascensum Christi ortum habuisse, & nunquam veram Ecclesiam sua corporali præsentia visibilibus functionibus Christum gubernasse -- Sed per solum spiritum, & in- „ ternam suæ gratiæ operationem -- Qua doctrina universam Ecclesiasticam disciplinam dejicit. Verum mentita est sibi iniquitas, nec prævalebunt portæ inferi adversus Ecclesiam, supra firmam pettam a prima veritate ædificatam, ad cujus intelligentiam

Notandum est, quod Ecclesia sumi potest, quoad suam essentialem perfectionem, & quoad ultimam intrinsecam consummationem, & quoad accidentale complementum. Essentialis perfectio consistit in collectione Fidelium sub unu capite invisibili Deo, & visibili Christo, aut Vicario ejus, in unitate fidei, signo sacramentali professa. Consummatio intrinseca, & ultima importat efficacitatem Sacramentorum, & plenam substantialium legum traditionem. Complementum accidentale addit propagationem, & liberum exercitium ministeriorum. De complemento accidentali dubium non est, quod post Domini ascensionem cœperit. De primis duobus modis, & de primo potissime difficultas occurrit, de quoque Spalatensis blasphemat. His suppositis

Ecclesia tripliciter valet considerari.

Dico Ecclesiam Novi Testamenti incœpisse ante Christi ascensum, quod substantiam ab incœpta prædicatione, quoad intrinsecam consummationem a passione. Hæc catholica veritas est.

184 PROB. I. Tunc proprie incœpit Ecclesia Novi Testamenti, quando incœpit collectio colentium Deum in fide Christi nati, visibili Sacramento professa: sed istum hoc datum est ante Christi ascensionem, ergo. Prob. min. (Maj. enim est descriptio Ecclesiæ substantialiter accepta) Collectio expresse habetur pluribus Evangelii locis, ubi mentio fit de Apostolis, & septuaginta Discipulis Christum sequentibus. Luc. 9. dicitur: *Convocatis autem duodecim Apostolis, dedit illis virtutem &c.*, & c. 10. *Post hæc autem, designavit Dominus, & alios 72., & misit illos binos ante faciem suam*. Fides Christi habetur manifeste Luc. 2. in adoratione Pastorum, qui fuerunt primitiæ Judæorum, in Simeone Pontifice, & Anna Prophetissa, qui natum Jesum susceperunt in templo, in adoratione Magorum Matth. 2., qui fuerunt primitiæ gentium. Matth. 16. interrogante Apostolos Christo: *Vos autem quem me esse dicitis?* Respondens Petrus, dixit: *Tu es Christus filius Dei vivi*. Quam responsionem ceteri omnes approbaverunt. Et cap. 14. *Qui autem in navicula erant, venerunt, & adoraverunt eum dicentes: verè filius Dei es*. Putro hi erant Discipuli. Unitas signi Sacramentalis datur in Baptismo, quem Discipuli exercebant in nomine Christi. Joan. 3. *Post hæc venit Jesus, & Discipuli ejus, in terram Judæam, & illic demorabatur cum eis, & baptizabat*; & cap. 4. *Quod Jesus plures Discipulos facit, & baptizat*: Non ipse immediate, sed Discipuli ejus, ut Evangelium explicat, & quidem Baptismus iste diversus erat a Joannis Baptismate, ut patet ex contextu; nam conquerebantur Pharisæi, quod Christus baptizaret, & propter hoc plures haberet Discipulos, quam Joannes; & ideo quæstionem detulerunt Joanni, ex quo hoc in ejus cedere videretur injuriam. Si verò Joannis baptizasset Baptismo, in magnam gloriam cessisset Joannis, nec Joannes respondisset non esse mirandum, quia major ipso Christus erat: & de Christo loquens turbis prædicabat. Matth. 3, v. 11. *Ego quidem baptizo vos in aqua &c. ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igni*; & Joan. 1. *Super quem videris spiritum descendentem, & manentem super eum; hic est, qui baptizat*. Audiatur D. Th. *in cap. 4. Joan.*, sic -- Sed secundum Aug. dicendum est ve- „ rius, quod discipuli baptizabant Baptismo „ Christi, aqua scilicet, & spiritu, qui in „ ipso Baptismo dabatur, & etiam ipse Chri- „ stus baptizabat, & non baptizabat. Bapti- „ zabat quidem, quia ipse mundabat inte- „ rius, sed non baptizabat, quia ipse non „ tingebat aqua exterius &c. -- Et solvens objectionem ex alio testu Scripturæ: *Nondum spiritus datus erat*, ait -- Dicendum, quod „ non erat datus visibilibus signis, sicut post „ Resurrectionem Christi datus est discipu- „ lis; sed tamen datus est, & dabatur per „ internam sanctificationem credentibus -- Alio argumento Aug. docet, illud Baptisma fuisse diversum a Baptismo Joannis, & D.Th. 3. *part. quæst. 66. art. 2.* asserit, Christum Baptismum suum instituisse in Jordane, cum fuit baptizatus a Joanne.

Collectio Fidelium sub Christo.

185 PROB. II. Ecclesia est Christi sponsa: sed Christus vivens habuit sponsam; ergo habuit Ecclesiam. Explicatur min. Joan. 3. *Is*, cum

Ecclesia Christi sponsa.

cum Pharisæi conquererentur apud Joan. Baptistam, quod Jesus plures haberet sequentes eum, & in eum credentes; ipse querelam amovit hoc discursu: *Ipsi vos mihi testimonium perhibetis, quod dixerim, non sum ego Christus, sed quia missus sum ante illum. Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat, & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est.* Quo clarissime demonstrat Christum habuisse Ecclesiam, ex quo tot (Baptizantibus Apostolis) accedebant ad Jesum. En Glossa D. Th. — iste autem sponsus est Christus: Psal. 18. Tanquam sponsus procedens „ de thalamo suo. Sponsa sua est Ecclesia, „ quæ ei conjungitur per fidem — Oseæ 2. *Sponsabo te mihi in fide*. idem declaratur ex alia quæstione, quam invidia Scribarum proposuit Christo Matth. 9. *Quare nos, & pharisæi, jejunamus frequenter: discipuli autem tui non jejunant? & ait illis Jesus. Nunquid possunt filii sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus? venient autem dies*. Ecce discipuli filii sunt sponsi Christi, quia in corpore suo procreati. Ubi iterum D. Th. Ecclesiam dicit esse sponsam, Christum esse sponsum, assignatque rationem, cur filios etiam appellet membra Ecclesiæ, & seipsum sponsum — „ Quia ista sunt nomina amoris — & legem dilectionis contra legem veterem, quæ erat timoris, condidit in novo Testamento. Aug. *l.* 22. *contra Faustum c.* 21. alludens huic loco Joan. dicit — Secundum hoc enim sponsus, & sponsa; vir, & uxor; Christus, „ Ecclesia dicuntur — Chrysost. *Hom.* 28.

186 PROB. III. Ovile Christi est Ecclesia: sed Christus ante Ascensionem habuit ovile; ergo habuit Ecclesiam. Min. habetur Joan. 10. *Ego sum ostium ovium &c. ego sum pastor bonus, & cognosco oves meas, & cognoscunt me meæ &c. & alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, & illas oportet me adducere &c. & fiet unum ovile, & unus Pastor.* Oves istæ adducendæ erant præordinati ad credendum de futuro; & Joan. 17. orans ad Patrem pro illis, qui in ipsum crediderant, ait: *Pater Sancte serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut & nos: cum essem cum eis, ego servabam eos in nomine tuo &c., non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me.* Quibus declaratur oves habuisse; & Joan. 21. Petro gubernandas oves suas consignat: *Pasce oves meas*: ubi S. Th. — idest „ fideles meos &c. ut sic non possit dici Christianus, qui dicit se non esse sub cura istius „ Pastoris, scilicet Petri — Ezechiel. 39. *Pastor unus erit omnium eorum*. Oseæ 1. *Ponent sibimet caput unum*.

Oves sub Christo.

187 PROB. IV. Pontifex actu Ecclesiam habet: sed Christus vivens fuit actu Pontifex, ad Heb. 5. *Sic & Christus non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum; filius meus es tu, ego hodie genui te*. Et munera quidem Pontificis exercuit, ut subditur: *Qui in diebus carnis suæ preces, supplicationesque ad eum, qui possit illum salvum facere a morte, cum clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia*. Et cap. 9. describit Sacrificium quod pro populo obtulit, & habuisse Ecclesiam declarat illud ad Ephes. 5. *Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea &c. mundans lavacro aquæ in verbo vitæ*. Sibi in carne viventi eam comparaverat, pro qua sanguinem fudit; quam conjunctionem cœpisse ab Incarnatione, & in utero Matris, tradit ibi Chrysost., & Aug. *Psal.* 44.

Christus dum in humanis agebat, erat Pontifex.

188 PROB. V. Nisi Christus habuisset Ecclesiam, actu non exercuisset munera capitis visibilis: sed actu exercuit; ergo actu habuit Ecclesiam. Min. evidenter constat ex toto Evangelio, ex quo brevissime sequentia. Leges particulares tulit: Joan. 15. *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. Audistis, quia dictum est: diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros.* Matth. 5. plura alia dedit præcepta sub illa forma *Ego autem* contrapositive ad præcepta legis veteris, & alibi. Sacramenta instituit, in cœna illud Eucharistiæ: *Accipite, & comedite, hoc est corpus meum*. Matth. 26. Pœnitentiam Joan. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*. Baptismum Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei*; & sic de ceteris.

Exercuit Christus munia capitis.

Doctrinam præclarissimam prædicando tradidit, tum discipulis suis, tum turbis Matt. 4. *Docens in synagogis eorum*, & cap. 5. *Aperiens os suum, docebat eos*. Apostolos novi Testamenti ministros elegit. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos*. Joan. 15. Iis tradidit Ordinis potestatem: *Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis*. Judiciariam jurisdictionem, Matt. 18. *Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in Cœlo*. ibidem coercitivam: *Dic Ecclesiæ; si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus*. Misit eos evangelizare: Matth. 28. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: docentes eos servare omnia, quæcunque mandavi vobis*: Judicia Ecclesiastica exercuit, cum litem dissolvit, Lucæ 22. *Facta est autem, & contentio inter eos, quis eorum videretur esse major*. Controversias de fide definivit, ut, cum Saducæis (qui negabant resurrectionem) interrogantibus, cujus esset futura uxor, quæ septem fratres successive habuerat viros? Respondit Matth. 22. *In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei*. Et Pharisæis quærentibus: *si licet homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa?* Matth. 18. dixit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*. Plures quæstiones circa leges solvit, tum a Discipulis propositas, tum ab adversariis. Matth. 22. *Licet censum dare Cæsari, an non? &c. reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.* Sed quid immoror in re clara? Habuit ergo Ecclesiam Christus in carne ambulans, quam visibiliter direxit, & caput se esse declaravit: Joan. 13. *Vos vocatis me Magister, & Domine; & bene dicitis: sum etenim*.

Falsum ergo est commentum Spalatensis, quod Christus per solam internam operatio-

rationem direxerit Ecclesiam, & quidem secundum ejusdem principia; numero enim tertio vult, electos fuisse Apostolos ad externum ministerium; ergo visibiles elegit ministros; ergo visibilem habuit Rectorem. *Num.* 20., & 21. asserit, Apostolos fuisse assumptos -- Ut essent ministri operarii ipsius viventis „ adhuc, & regnantis, & in fundanda Ec- „ clesia coadjutores, & pro eo supplerent ipsi „ in corporalibus functionibus -- Ergo, & visibilem vineam habuit Dominus, & visibiliter excolebat, si in visibili opere culturæ cooperatores discipulos habuit. Sed quid plura? Sibi contradicens *num.* 23., & 24. concedit visibilis capitis munia exercuisse Christum, Sacramenta visibilia instituendo, ministros vocando, & mittendo, evangelizando, errantes corripiendo, legem explicando, a corruptelis vindicando &c. Deinde *num.*23. habet -- Quicumque igitur vices Christi in terris gere- „ ret, non gereret, nisi vices Christi morta- „ lis, in iis tantum ad summum, quæ Chri- „ stus mortalis, & passibilis, visibili, & sen- „ sibili opere in terris existens peragebat --

SOLVUNTUR HÆRETICI ARGUMENTA.

189 OBJIC. I. Ecclesia concessa est Christo in præmium laboris; & passionis: sed labor non cessavit nisi ab Ascensione; ergo nonnisi post eam habuit Ecclesiam. Maj. explicatur Isaiæ 53. *Pro eo quod laboravit anima ejus &c. videbit semen longævum*: Sed prius vidimus eum virum dolorum, Psal. 109. *De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput*: nonnisi post aquam passionis exaltatum: *Postula a me, & tibi dabo gentes hereditatem tuam*, Psal. 2. At gentes non fuerunt Christi hereditas, nisi post Ascensionem; ergo.

RESP. Dilatatio Ecclesiæ præmium fuit passionis, sicut ejusdem fuit nominis exaltatio. Ceterum substantialitas Ecclesiæ concessa est ei ante passionem, sicut gratia, & gloria essentialis. Hinc Hieron. *in cit. locum Isaia* -- Quia igitur laboravit, videbit Ecclesias toto orbe consurgere, & earum fide saturabitur -- Et Aug. *Epist.* 161. ait -- Sermo- „ nem esse de evidentissima completione san- „ ctæ prophetiæ, quam Dominus in Evan- „ gelio confirmavit, & Apostoli, per quos „ eadem Ecclesia dilatata est, sicut de illa „ prædictum erat: nam & in capite sacro- „ sancti psalterii scriptum est de filio Dei: „ Postula a me -- Et D. Thom. *in Psal.* 2. -- Quia per totum mundum ædificata est Ec- „ clesia -- Eundem sensum habet versiculus alter.

Ecclesia dilatatio præmium passionis.

190 OBJIC. II. Actu non est, quod futurum est, sed Christo vivente ædificanda erat Ecclesia, Matth. 16. *Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*: ubi Hieron. sentit -- Ædificationem Ecclesiæ in futuro „ promissam, non in præsenti datam -- Non ergo Christus Ecclesiam habuit actu.

RESP. Christum loqui de ædificatione integra, quam describit Paulus ad Ephes. 4. *In ædificationem Corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei; & agnitionis filii Dei, in virum perfectum &c. augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate*: quam describit ad Eph. 2. *in quo, & vos coædificamini in habitaculum Dei in spiritu*. Hieron. verò solum sentit tunc Petro promissum Vicariatum, sed non collatum, quem tradidit, antequam ascenderet ad Patrem.

Petrus Christi Vicarius.

191 OBJIC. III. Quamdiu corpus non est formatum, tandiu non habet suum esse substantiale: sed Christo vivente non erat formata Ecclesia, juxta illud Glossæ in Psal. 40. -- Ita dormivit Christus somno mortis, ut de „ latere dormientis, de quo profluxerunt „ sanguis, & aqua, quæ sunt nostræ Redem- „ ptionis Sacramenta, formetur sponsa Ec- „ clesia -- Idem Glossa ad Ephes. 4. Aug. 12. *contra Faustum* 8.

RESP. Ex latere Christi formatam Ecclesiam quoad suam intrinsecam perfectionem, quatenus antecedenter valor Sacramentorum, operum, & legis erat ex pretio solvendo; post mortem verò erat ex pretio soluto; quo sensu dixit Apostolus Christum unâ hostiâ consummasse omnia; & Christus ipse in Cruce clamavit consummatum est. Ceterum etiam post dormitionem a morte solutus per quadraginta dies fuit cum Discipulis loquens de Regno Dei, idest instruens Apostolos circa ministeria Ecclesiastica pro Ecclesia perficienda.

Quomodo Ecclesia ex latere Christi.

192 OBJIC IV. Ex Aug. *super canonicam Joan. tract.* 2. -- Ibi inchoata est Ec- „ clesia, ubi venit de Cœlo Spiritus Sanctus-- sed Spiritus Sanctus venit de Cœlo post ascensionem; ergo.

Verum mens Aug. plana est. Loquitur enim de inceptione quoad propagationem; quia illa die Pentecostes Petrus evangelizavit Jesum diversis nationibus, & accesserunt tria millia; quo sensu pariter loquitur *Psal.* 147. -- Cœpit Ecclesia in Hierusalem; cre- „ vit per omnes nationes -- Ceterum *Psal.* 44., & alibi, tenet Christum unitum Ecclesiæ ab Incarnatione.

Ecclesia post Pentecosten propagata.

193 OBJIC. V. Christus non habuit simul duas sponsas: sed, dum viveret, sponsam habebat synagogam: non ergo habebat Ecclesiam.

RESP. Non est duplex sponsa, sed una, & eadem, quam perficiebat, ut docet *cap.* 3. *Oratione contra Judæos* Aug. Quoad statum imperfectum legalium erat repudianda, quoad perfectionem assumebatur, ut novi testamenti, & non sub Pedagogo.

DISPUTATIO SECUNDA.

DE QUALITATE ECCLESIÆ MILITANTIS.

CONTROVERSIA I.

AN ECCLESIA SIT UNA UNITATE MISTICI CORPORIS.

1 CUm prima inter Ecclesiæ proprietates unitas habeatur, ut in Symbolo legere est: *Credo unam &c.* hac super re primo instituimus Controversias, postmodum de aliis acturi. Multiplex itaque in Ecclesia considerari potest unitas. Ex 5. Metaphysicorum notat Angelicus 3. *par. quæst.* 73. *art.* 2.-- Unum non „ solum dicitur, quod est Indivisibile, vel „ quod est continuum, sed etiam quod est „ perfectum.-- Unum indivisibilitatis illud est, quod in plura partiri nequit, & si partiatur, illico perit; sicut Virginitas una est, quæ non actu perditur. Unum continuationis est, quod sub quantitate continua plura adunat, sicut patet in corpore humano, ubi plura homogenea, & heterogenea membra quantitatis vinculo ita copulantur, ut & ab uno capite influxum recipiant, & mutuis officiis se adjuvent. Ad unitatem continuationis reducitur unitas secondum formam, ut sunt ea, quæ subjectum non habent identitatis, habent tamen identitatem speciei, quæ non dividitur; qua ratione dicitur a Philosophis, participatione speciei plures homines sunt unus homo.

Unitas triplex.

Unum autem perfectionis est -- Ad cu„ jus integritatem concurrunt omnia, quæ „ requiruntur ad finem ejusdem; sicut ho„ mo integratur ex omnibus membris neces„ sariis ad operationem animæ, & domus „ integratur ex omnibus partibus, quæ sunt „ necessariæ ad inhabitandum --

Ex his unitatibus reliquæ derivantur, & potissimum ab unitate perfectionis, quæ omnes superiores modos includit, & solet vocari unitas corporis; & ideo eam proposuimus in titulo Controversiæ, circa quam plures extiterunt Hæreses. Fraticelli duas posuerunt Ecclesias, unam divitiis affluentem, adeoque carnalem, & sceleribus maculatam, cui Romanum præfecerunt Pontificem, aliosque inferiores Præsules, aliam spiritualem, paupertate succinctam, adeoque virtutibus plenam, in qua ipsi, & eorum socii erant. Damnati sunt in Concil. Viennensi sub Clemente V. Wiclephus negabat Ecclesiam posse sub se continere Ecclesias particulares, seu gradus aliquos Ecclesiasticos, nempe excludebit Regularium Ordines, dicebatque, quando simplex fuit, crevit, sed quando specificæ partes subinductæ sunt sine licentia Christi, decrevit, amisitque suæ individuationis perfectionem. Apud Waldensem *tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 16.

Magdeburgenses superius citati duas sub Christo Ecclesias cum aliis Novatoribus tenent. Henricus VIII., quem secutus est Jacobus in sua Apologia, & præfatione ad Principes, tot Ecclesias ex æquo intulit, quot Regna distincta. Marcus Antonius de Dominis *lib.* 1. *de Republ. Christiana cap.* 1. blasphema subtilitate unitatem Ecclesiæ sustulit sub formali corporis analogia, dicens, quod Christus non est caput Ecclesiæ, sed membrum, subinferens, nullum membrum posse esse caput, quo medio viam sibi paravit ad denigranda privilegia Primatus Petri. Sed

A

Dico. Ecclesia est una unitate perfectionis.

2 PROB. I. Quoties Ecclesia Militans universalis, & secundum se tota in scripturis describitur, & præcipue in ordine ad Christum, singulari nomine exponitur: sed locutio in singulari unitatem importat; ergo Ecclesia est una. Declaratur min. ad Ephes. 3. *Ipsi gloria in Ecclesia, & in Christo Jesu in omnes generationes*. Ad Ephes. 5. *Quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ*: Quo loco ex optima analogia unitatis uxoris, unitas Ecclesiæ designatur, cui alludunt duo alia loca. *Despondi enim vos uni viro Virginem castam exhibere Christo*, Sponsam scilicet, non divisam. *Sacramentum hoc magnum est: Ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*. Item ad Ephes. 5. *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea*. Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*: ubi Cyprianus *de unitate Eccles. relatus* 24. *q.* 1. *Can. Loquitur*-- Sed „ exordium ab unitate proficiscitur, ut Eccle„ sia una monstretur&c. primatus Petro datur, „ ut una Christi Ecclesia, & Cathedra una „ monstretur -- infra habet codex Cypriani: ea quo hic faciunt illæ singulares locutiones -- Una est columba mea, Perfecta mea: una „ est Matri suæ, electa Genitricis suæ -- Adverteus pariter columbam, animal esse unguium laceratione minime violentum; quia in varias non scinditur Ecclesia Christi. Similia sæpe in scripturis habentur, ut Jo. 10. *Alias oves habeo, qua non sunt ex hoc ovili, & illas oportet me adducere &c., & fiet unum ovile, & unus Pastor*. Necesse est, ut sint in Ecclesia, quod veniant ad unum ovile, nec dura patitur ovilia Christus Salvator noster. 1. ad Corinth. 12. *In uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Judæi, sive Gentiles, sive servi, sive liberi: & omnes in uno spiritu potati sumus*: Quo nihil melius pro unitate, sicut ad Ephes. 4. *Unum corpus, & unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestra*: Ubi & ex unitate finis, & ex unitate formæ, & ex unitate materiæ, Ecclesiæ unitatem declarat. Ubique ergo Ecclesia antonomastice accepta in singulari exponitur, & singularis describitur.

B

Locutio singularis unitatem importat.

C

D

E

3 PROB. II. similitudinibus ex Scriptura excerptis, & per Patres expositis. Exodi 12. Hebræis jubetur, ut in domo agnum comedant, & prohibetur, ne carnem foras projiciant. Figuratur ibi unitas Ecclesiæ, ut bene advertit Cyprianus *de unitate Ecclesiæ*-- „ Caro Christi, & Sanctum Domini ejici „ foras

Similitudinibus innuitur Ecclesiæ unitas.

„ foras non potest, nec alia ulla credentibus, „ præter unam Ecclesiam, domus est -- Ad cujus consonantiam Paulus ad Tim. scribens 1. cap. 3. ait: *Ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna, & firmamentum veritatis* -- Idem Cyprianus exponit illud Josue 2., ubi ad Raab dicitur, quod Patrem, & Matrem, & Fratres, & totam domum ad seipsam in domum suam colligat: *Qui ostium domus tuæ egressus fuerit, sanguis ipsius erit in caput ejus*. Pro unitate Ecclesiæ intelligitur, in qua una colligitur, qui Christi est, & qui per alia domicilia foras vagatur, Christi non est.

S. Ambrosius *lib.* 7. in illud Lucæ 11. *Nam sicut fuit Jonas signum Ninivitis; ita erit & filius hominis generationi isti. Regina Austri surget in judicio cum viris &c.* Dicit hic Ecclesiæ mysterium evidenter exprimi, quæ in Ninivitis per pœnitentiam, & in Regina Austri per studium percipiendæ sapientiæ de totius orbis finibus congregatur, ut pacifici Salomonis percipiat sermones, *Regina plane, cujus Regnum est divisum, de diversis, & distantibus populis in unum corpus assurgens*. Item in Epist. ad Ephes. 4. Tertullianus pariter *de præscript. cap.* 20. ostendit particularium Ecclesiarum pluralitatem, Ecclesiæ unitatem facere. S. Hieronymus exponens illa verba Psal. 60. *A finibus terræ ad te clamavi, dum anxiaretur cor meum* -- idest a quatuor „ partibus mundi, quasi unus homo clamat, „ vel unus homo est una Ecclesia. Propter „ unitatem dicitur una &c. -- Aug. ibidem *A finibus terræ* -- Hæc Christi possessio, hæc „ Christi hereditas, hoc Christi corpus, hæc „ una Christi Ecclesia, hæc unitas, quæ nos „ sumus, clamat --

Aug. in illud Joan. 19. de veste Christi: *Erat autem tunica inconsutilis, desuper contexta per totum*, de qua dictum est, *ut non scinderetur*. Tract. 118. intelligit Ecclesiam ex quatuor mundi partibus concorditer in unam distributam. Optatus Milevitanus comparat manui, quæ una est, licet diversos habeat digitos *lib.* 2. Unde plures Ecclesiæ numerantur in nomine -- Sed uno intellectu suo „ junguntur, ut corpore, manu digiti, quos „ intervallis singulis videmus esse distinctos -- His ergo & scripturis, & similitudinibus declarant SS. Patres Ecclesiæ unitatem.

4 PROB. III. variis scripturalibus momentis. Ecclesia Christi perfecta est, Cantic. 6. *Columba mea, perfecta mea*: sed perfectio habetur ab unitate, & quo res magis de unitate habet, eo perfectior est, ut patet in Deo; hinc S. Thom. *in locum cit. Cant.* -- „ Una Catholica est per universum orbem „ diffusa Ecclesia, quæ ex Reginis, & ado„ lescentibus constans jam contubernia ha„ bet, hoc est etiam, qui nomine, vel re Do„ ctores dicuntur. Una est Ecclesia, quia „ scissuram, & schismata non recepit: sed „ sicut unus est Deus, una fides, unum Ba„ ptisma; ita una est generalis Ecclesia --

II. Ecclesia est fortissima adversus hostes suos, Matth. 16. *Et portæ Inferi non prævalebunt adversus eam*: sed fortitudo potissime consurgit ex unitate; quo enim major est unitas, eo major est resistentia adversantibus; in omni enim genere valet illud: *Virtus unita fortior*: unde Cantic. 6. dicitur Ecclesia: *Terribilis ut castrorum acies*; quia una, & potentissima adversus inimicos: ubi S. Thomas -- „ Hæc ergo ordinatissima dispositio Ecclesiæ „ terribilis est immundis spiritibus, velut „ acies castrorum ordinata ad bellum, quia „ Imperium suum, & potestatem conferre „ non cessat usque ad terminos totius orbis -- Ex cap. 7. de eadem Ecclesia dicitur -- Quid „ videbis in Sulamite, nisi choros castro„ rum? -- quibus unitatis Ecclesiæ perfectio declaratur: ubi idem Aquinas -- Nisi choros „ castrorum, idest, nonnisi charitatis con„ cordiam, & stabile robur fidei, quo pro „ defensione meæ fidei pugnabit: nam chori „ canentium sunt, castra vero militum pu„ gnantium -- En ab unitate Ecclesiæ fortitudo pendet.

Fortitudo ex unitate.

A

B

III. Ecclesia Christi usque ad finem seculi est duratura, Matth. 28. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi*: Sed hæc duratio pendet ab unitate; dicitur enim Oseæ 10. *Divisum est cor eorum; nunc interibunt*: & Lucæ 11. v. 17. *Omne Regnum in seipsum divisum desolabitur*; ergo Ecclesia una est.

IV. Ecclesia Christi pulchra est, ut habetur Cant. 6., sed pulchritudo ab unitate provenit; ordo enim dat rebus omnibus pulchritudinem, & quia in Inferno nullus est ordo; ideo confusio, & sempiternus horror inhabitat: ordinem vero unitas facit, ut tradit D. Th. *in Psal.* 44. -- Pulchritudo con„ sistit in proportione membrorum, & colo„ rum -- quæ proportio ordo est: pulchra est ergo Ecclesia, & una. Unde Aug. *in Psal.* 44. *ad versic.* 10. *Adstitit Regina in vestitu deaurato* -- Vestitus Reginæ hujus quis est? & „ pretiosus est, & varius est. Sacramenta do„ ctrinæ in linguis omnibus variis. Alia lin„ gua Afra, alia Syria, alia Græca, alia He„ bræa, alia illa, & illa. Faciunt istæ lin„ guæ varietatem vestis Reginæ hujus. Quo„ modo autem omnis varietas vestis in uni„ tate concordat, sic & omnes linguæ ad „ unam fidem. In veste varietas sit, scissura „ non sit -- En pulchritudo, & unitas.

Unitas facit ordinem.

C

D

V. Non potest esse multiplex, & divisa Christi Ecclesia, nisi Christus ipse sit divisus: sed Christus dividi non potest; ergo nec Ecclesia. Totum hoc ostenditur ex illo Pauli 1. ad Corinth. 1. *Ego quidem sum Pauli; ego autem Apollo; ego vero Cephæ; ego autem Christi: divisus est Christus?* Ecce ex divisione Ecclesiarum: Ego sum Donati; ego Novati, Christus dividitur: quod tamen fieri nequit. 1. Joan. 4. *Omnis spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus*: & ratio a priori traditur a Paulo ibidem: *Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis*: idest solus Christus crucifixus est, & ex virtute illius crucifixionis vim habet, quidquid in ejus Ecclesia valet. Cum ergo unus passus sit, & una Christi virtus sit, etiam Ecclesiam unam esse necesse est. Quare recte a Concilio Constantinopolitano I., & sequentibus generalibus receptus est articulus ille: *Credo unam sanctam &c.* Ex his pariter constat contra Spalatensem, Ecclesiam jure optimo unitatem cor-

Divisio a Christo elongat.

E

 poris

poris sibi vendicare ; nam de ratiooe corporis est, quod diversa membra contineat subordinata , quandam in natura consonantiam participantia cum capite, a qoo influaum recipiont: sed Ecclesia habet varia membra ad invicem subordiuata ; ideo dicitur 1. Corinth. 12. *Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa ; omnia autem membra corporis cum sint multa , unum tamen corpus sunt, ita & Christus* . Eadem habet ad Rom. 12., & ad Ephes. 4. *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos ; quosdam autem Prophetas ; alios vero Evangelistas ; alios autem Pastores , & Doctores* . Ubi etiam habemus influaum ab uno ut a capite: *Qui est caput Christus ex quo totum corpus compactum*. Nec oisi temere spernitur analogia illa naturalis corporis , quæ toties innuitur . Ad Ephes. 1. *Et ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam , quæ est corpus ipsius* : ubi Hieron. -- Super omnem Eeclesiam , quia Ecclesia plenitudo est omnium membrotum -- & ad Colosſ. 1. *Et ipse est caput corporis Ecclesiæ* : ubi Glossa -- Bene dicitur caput corporis, idest, Ecclesiæ; quia ita se haber ad Eeclesiam , sicut caput ad corpus -- & Aug. fidem hujos veritatis plories facit : *De unitate Ecclesiæ* -- Ecclesia corpus Christi est , sicut dieit Apost. ad Colosſ. 2. -- Psal. 90. Cone. 2. -- Corpus autem hujus eapitis Ecclesia est -- *Epist.* 50. *ad Bonifacium* -- Ecclesia Catholica sola corpus est Christi, cujus ille caput est Salvator corporis sui -- Et Doctor Angelicus 3. *parte quæst.* 8. *art.* 1. docte ostendit , Christo omnes eouditioues capitis convenire in ordine ad Ecclesiam, ordinem videlicet , perfectionem , & virtotem . Ordo in capite datur ; quia est primum membrum, & Christo hoc competit: qui io ordine gratiæ prior est, & altior ceteris. Deoque propioquior . Perfectio ; quia in capite vigent omnes sensus , tum interiures, tum exteriores, & de Christo dicitur Joan. 1. v. 14. *Vidimus &c. plenum gratia , & veritatis* . Virtus; quia virtus, & motus ceterurum membrorum, & gubernatio eorum in actibus est a capite propter vim sensitivam, & motivam ibi dominantem ; & de Christo legimus *De plenitudine ejus nos omnes accepimus* : Ibid. v. 16. Christus ergo eapot, Ecclesia corpus, in quo cum sit perfecta onitatis structura , sequitur in Ecclesia dari unitatem perfectionis, seu corporis, quod in idem redit .

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM .

PLurima coacervant Hæretici argumenta, ut Ecclesiæ unitatem destruant , quorum aliqua soluta sunt in præcedeotibus , alia sedem propriam habent in sequentibus: ne ergo , quantum fieri potest , eadem repetamus, ea assumimus , quæ hujus fori esse videntur.

5 OBJIC. I. Ante adventum Christi dabatur duplex vera Ecclesia, una Judæorum, Gentilium altera , & utraque salvabat ; sicut habemus in exemplo Job , & Ninivitarum , patet enim quod Ecclesia Gentilium non utebatur ritibus Judæorum , nec tenebantur Gentiles converti ad Judaismum; ergo etiam post adventum Christi dabitur duplex vera Ecclesia, visibilis, & invisibilis &c.

RESP. I. Dato anteced. neganda est consequentia; quia Christus licet non venerit solvere legem, venit tamen ad perficiendam, ac proinde defectum minoris unitatis sustulit : unam sibi fecit sponsam ex Gentilitate, & Judaismo, ad Ephes. 2. *Qui fecit utraque unum*. At negandum est etiam antecedens; nam substantialiter non erat duplex Ecclesia, sed eadem ; quoad essentialia enim conveniebant : tenebantur sive Judæi , sive Gentiles credere , sperare , diligere Deum & sensibilibus signis fidem suam declarare, & profiteri : sicut Ecclesia sub statu naturæ erat ejosdem rationis substantialiter cum Ecclesia sub statu legis scriptæ, & tamen multum differebat in ceremoniis , præceptis , & Sacrificiis lex Moysaica a prima : ita majora, & explicatiora signa habebat , & ad ea tenebatur Judaismus . quibus non adstringebatur Gentilis , qui salvabatur : liberum erat tamen Gentili traosire ad Judaismum . Nunc verò una est Ecclesia omnino quoad omnia , etiam signa sensibilia Sacrameotorum, & capitis identitatem; tunc enim Gentilis non nisi implicite subjiciebatur uni visibili , quatenus per inclusionem legis naturæ in lege Aarooica ad idem Sacerdotium implicite pertioebat : Visibilitas autem , & invisibilitas io Ecclesia se habent ut forma , & materia , anima , & corpus, ex quibus fit unum formatum , & animatum .

Gentiles aliqualiter subordinati legi Judæorum.

6 OBJIC. II. Sæpe in Scripturis Ecclesia sub analogia Regni proponitur , ut Isaiæ 9. *Super solium David , & super Regnum ejus sedebit* , idest , super Ecclesiam , ex Glossa . Lucæ 1. *Et Regni ejus non erit finis*, idest Ecclesiæ : Sed sub uno Rege plura continentur Regna, quorum unum non est alterius portio ; ergo sub uno Christo plures dantur distinctæ Ecclesiæ .

RESP. Non Regnis. sed Regno assimilatur Ecclesia , ac proinde una , non multiplex designatur , licet plures portiones , seu partes materialiter distinctas contioeat : sicut sub uno Principatu sunt plures Civitates particulares , habentes Præpositos , leges municipales diversas, & in una Civitate sunt diversi gradus ædituorum , opificum , Sacrorum . Quod accidat diversa Regna reperiri sub ono, ideo est, quia diversam formam, & regulam constitutivam obtinent . Ceterum , quotquot Christi sunt, ubicumque sint , una regulâ, uno spiritu fidei diriguntur ; adeoque unum sunt . Id enim Catholicum est, id Christianum -- Tenere , quod ubique , quod semper, quod ab omnibus creditum est -- Vincentius Lirin. *cap.* 3. *contra hæreses* . Ideo Aug. *cap.* 12. *lib. de unitate Ecclesiæ* , dicebat -- Neque enim , quia & in orbe terrarum plerumque Regna dividuntur ; ideo & Christiana unitas dividitur , cum in utraque parte Catholica reperiatur Ecclesia --

Christi Ecclesia ubique eadem.

7 OBJIC. III. Ecclesia non raro in scripturis designatur sub typo Domus 1. ad Tim. 3. *Ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia*; sed sub Christo duplex reperitur domus , una ædificata

super

super petram, altera super arenam, Matth. 7. utraque subaudiens verba Christi; ergo duplex est Ecclesia.

RESP. neg. min. Unam habet Christus domum; Ideo Proverb. 9. dicitur: *Sapientia ædificavit sibi Domum*, & 14. *Mulier sapiens ædificat domum suam*; duplex illa Ecclesia Matth. 7. descripta non est Christi, sed una tantum: altera enim Diaboli est, videlicet, Infidelium, sicut optime ea littera Evangelii exponit Angelicus. Vir sapiens Christus, qui supra petram, idest, super seipsum ædificavit Ecclesiam, qui fundamentum cum sit æternæ veritatis, immobiliter fundat domum, quæ non cadit, etsi pluvia falsæ doctrinæ, venti diabolicæ invidiæ irruant in eam. Stultus est Diabolus; domus, quam ædificat, est congregatio Infidelium; arena sunt Infideles infructuosi, qui dicuntur audire verba Christi, quia in omnem terram exivit sonus eorum; sed non faciunt, quia non suscipiunt fidem. Ceterum si quis vellit utramque illam domum ad Christum pertinere, necesse est, quod idem fundamentum utrique concedat, scriptum enim est 1. ad Corinth. 3. -- *Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus*. Ubi domus aliud fundamentum habet, Christi non est, & pro viro sapiente intelligat oportet fidelem, prudentem, qui ædificat opera veræ charitatis: pro stulto mundanum, qui temporalibus inhiat, & duplex dicetur eo modo, quo cœtus justorum, & malorum duplex dicitur, licet ad eundem Christi gregem spectet: sicut cœtus filiorum, & servorum duplex appellatur etiamsi ad eandem spectet familiam. Eundem sensum patitur altera scriptura Matth. 7. ab adversariis inducta, intrantium, videlicet per angustam portam, legum observatione, & spatiosam viam inambulantium, voluptatibus indulgendo.

Ubi idem fundamentū, ibi una Ecclesia.

8 OBJIC. IV. Non debemus scripturas extorquere: sed in scripturis multiplicem habemus Ecclesiam, Ps. 67. *In Ecclesiis benedicite Deo Domino*. Apocal. 1. *Septem Ecclesiis quæ sunt in Asia*; & alibi: unde dicitur Ecclesia Græca, Latina, Armena &c.; ergo non est una.

RESP. Multiplex est Christi Ecclesia, & una, quia plures particulares unam constituunt universalem, sicut docet Damianus *Opusculo* 15. *cap.* 5. -- Licet multiplex videatur Ecclesia propter numerositatem gentium; una tamen, & simplex est unina fidei, & Divinæ regenerationis confœderata mysterio; & quanquam septem mulieres acceperint virum unum; virgo tamen, & una cœlesti illi viro dicitur desponsata, de qua nimirum Apostolus: despondi, inquit, vos uni viro Virginem castam exhibere Christo -- Multitudo, quæ unâ essentiali dirigitur regulâ, una est, licet pars aliqua accidentalibus superligetur ritibus. Clamat Paulus ad Philip. 3. *Veruntamen ad quod pervenimus, ut idem sapiamus, & in eadem permaneamus regula*; & tamen diversa statuit in suis Epistolis diversis Ecclesiis, & statibus fidelium; quia nec status diversitas, nec Ecclesiarum particularium distinctio unitatem ab una essentiali forma emanantem imminuit.

Plures Ecclesiæ unam constituunt e

Hinc Epiph. exponens illud Cantic. 6. *Sexaginta sunt Reginæ*, *hær.* 35. habet -- Ceterum „ etsi octuaginta sint pellices, quæ sane sunt „ ipsæ hæreses, deinde verò puellæ quarum „ non est numerus, una est Columba mea -- Ecclesia scilicet.

9 OBJIC. V. Non datur unitas perfectionis, ubi non datur unio ad unum caput: sed Ecclesia non unitur capiti Christo; ergo non habet unitatem perfectionis. Min. explic. Unitas attenditur secundum essentiam; sed alia est essentia Christi, alia fidelium; ergo. Ulterius: Nobilius esset corpus Ecclesiæ capiti unitum, quam solus Christus, quod est falsum. Denique fideles sunt membrum de membro; ergo Christus non est caput.

Verum hæc futilia sunt: fideles unum faciunt cum Christo capite, participatione donorum supernaturalium, non autem identitate personæ physice acceptæ, licet inter fideles, & Christum detur etiam identitas in natura specifica hominis. Christus præbabet in se perfectionem totam sui corporis, unde non sequitur hoc esse melius Christo. Christus secundum humanitatem dici potest membrum, secundum quod est caput Ecclesiæ secundum Divinitatem: ut D. Th. in illum locum 3. *dist.* 13. *quæst.* 2. *art.* 1. *ad* 4. *dist.* 49. *art.* 3. *ad* 4.

Fideles unum sunt cū Christo.

CONTROVERSIA II.

AN ECCLESIA SIT UNA UNITATE INDIVISIBILITATIS.

10 UT se in Ecclesia constituant Hæretici, arbitrariam adinvenerunt distinctionem articulorum fidei in fundamentales, & non fundamentales. Fundamentales ad unitatem Ecclesiæ sufficere contendunt, statuuntque veram Ecclesiam de facto subsistere cum multis erroribus. Hac arte insuper credunt pacificare posse Lutheranos cum Calvinistis, ceterisque sectariis, & hos omnes cum Catholicis, ita quod omnes dissensiones, quæ inter nos vergunt, & ipsos, de adiaphoris dogmatibus dici debeant. Sic Lutheros *tom.* 7. *de notis Ecclesiæ* -- Ecclesiæ est verbum Dei, „ licet id aliàs magis, aliàs minus pure doceatur -- Melancton in locis communibus, *loco* 12. *de Ecclesia* -- Ecclesia ad Evangelium „ Dei alligata est, ut sonet in ministerio re„ cte docentium--etiamsi hos inter alii plus, alii minus lucis habeant. Calvinus *lib.* 4. *instit. cap.* 1. §. 12. -- Quin etiam poterit, „ vel in doctrinæ, vel in Sacramentorum ad„ ministrationem vitii quidpiam obrepere, „ quod alienare nos ab ejus communione „ non debeat; non enim unius sunt formæ „ omnia veræ doctrinæ capita. Sunt quædam „ ita necessaria cognitu, ut fixa esse, & in„ dubitata omnibus oporteat, seu propria Re„ ligionis capita, qualia sunt, unum esse „ Deum &c., & similia. Sunt alia, quæ in„ ter Ecclesias controversa, fidei tamen uni„ tatem non dirimant &c. -- Beza *lib. contra Brentium* de mysterio Cœnæ loquens -- „ Rem

„ Rem tanti momenti non esse , ait , quin„ dissentientes a Lutharanis , pro fratribus „ tamen eorum haberi debeant --

Fajus *in Enchiridio edito* 1605. *disp.* 54. *concl.* 22. dicit -- Nec tamen desinere esse „ Ecclesiam ; dummodo fundamentum te„ neatur , quod est Christus , seu salus per „ Christum -- Petrus Martyr *Apolog. Ecclesia Anglicana*, *&* *Epist. ad Argentoratenses* . Philippus Mornay *lib. de Ecclesia cap.* 2. Confessio Helvetica *cap.* 7. Smidellinus *contra Staphilum* . Georgius Cassander *lib. Pii Viri* . Hinc liber Gallico idiomate editus, cui titulus: *Examen pacificum Doctrina Hugonotarum* , hos, & Catholicos vocat domesticos unius , & ejusdem fidei , & Joan. Frith. *in actis* , *&* *monum. pag.* 503. dicit controversiam de substantia Eucharistiæ neminem obligare sub pœna æternæ damnationis , ut eam credat , vel non credat. Marcus Antonius Spalatensis omnibus Hæreticis omnia factus , & a singulis ejectus *lib.* 7. *cap.* 11., *&* *cap.* 12. audacter concedit pro hac phantasia , taliter ut asserat -- Integram fidem servari inter Occiden„ tales, & Orientales , etiam si in duabus „ essentialibus controversiis de processione „ SpiritusSancti , & de Papatu , differant -- & similia passim alii Protestantes . Quare magni momenti præsens Controversia est . ideo

Dico : Ecclesia una est unitate indivisibilitatis .

11 PROB. I. scripturis . Circa doctrinam fidei divisiones , & dissensiones non admittit Deus , nec Ecclesia : sed si subsisteret Ecclesia in solis fundamentalibus articulis , dissensiones admitteret ; ergo . Maj. habetur ad Rom. 16. v. 17. *Rogo autem vos fratres , ut observetis eos , qui dissensiones , & offendicula prater doctrinam , quam vos didicistis , faciunt , & declinate ab illis* . Si observandi , si declinandi ; non ergo dissensio in doctrina stat cum soliditate Ecclesiæ : & ulterius versiculo sequenti prosequitur : *Hujusmodi enim Christo Domino Nostro non serviunt , sed suo ventri , & per dulces sermones , & benedictiones seducunt corda Innocentium* . Seductores sunt , qui securitatem præstant , docentes fidem non perdi , Ecclesiam non amitti offendiculis doctrinæ . *Non enim est dissensionis Deus , sed pacis* , clamat Paulus 1. ad Corinth. 14. v. 33. *Si quis autem videtur contentiosus esse ; nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei*, cap. 11. ejusdem Epist. v. 16. damnat Scriptura, damnat Ecclesia bella , & contentiones in doctrina fidei .

Ecclesia dissensiones execratur .

Explicatur I. Necessarius est summus in articulis fidei consensus , ne scindatur Ecclesia : sed non esset necessarius , si errores essent solum quidam nævi , & stipulæ ; ergo . Maj. habetur 1. ad Corinth 1. v. 10. *Obsecro autem vos fratres per nomen Domini Nostri Jesu Christi , ut idipsum dicatis omnes & non sint in vobis schismata ; sitis autem perfecti in eodem sensu , & in eadem sententia* . Consensus perfectus in eodem sensu, & consensus summus , dicere omnes idem in eadem sententia , non est diversimode sentire , non est symbolum recipere, & alia dogmata respuere : si dissimiliter sentire dividit fideles in Schismata , necesse est dicere integritatem omnimodam in fide requiri . Audiatur D. Thom. in hunc locum -- Ut in idipsum dicatis omnes, „ idest, omnes eandem fidem confiteamini, & „ eandem sententiam proferatis de his . quæ „ sunt communiter agenda -- Rom. 15. *Ut unanimes uno ore honorificetis Deum &c. & non sint in vobis Schismata* , quia unitas Ecclesiastica dividi non debet, in cujus signum milites de tunica inconsutili Joan. 19. dixerunt : *Non scindamus eam, sed sortiamur de illa cujus sit*. Sunt autem proprie schismata , quando , vel propter diversam fidei confessionem , vel propter diversas sententias de agendis , homines unius Collegii in diversas separantur partes .

Divisio schismata facit .

Explicatur II. Ut stet Ecclesia , id requiritur , quod Scriptura tradit ad Coloss. 2. *Firmamentum ejus , qua in Christo est , fidei vestra . Sicut ergo accepistis Jesum Christum Dominum , in ipso ambulate , radicati , & superadificati in ipso , & confirmati fide , sicut & didicistis* : sed non habent hoc firmamentum fidei, ubi una veritas admittitur , altera negatur , ut habetur ad Phil. 2. *Implete gaudium meum , ut idem sapiatis , eandem charitatem habentes , unanimes idipsum sentientes* . Ut idem sapiatis circa ea, quæ sunt fidei, commentatur Angelicus , ubi addens illud Rom. 15. *Deus autem patientia , & solatii det vobis idipsum sapere in alterutrum , secundum Jesum Christum , ut unanimes uno ore honorificetis Deum* . Idem ait -- Non diversa ; unanimes, „ non difformes ; uno ore , non multiplici -- quod optime declarat a pari de charitate , quæ, si integra non sit , tota deperditur . Sicut, si non occidat quis proximum , sed furetur ; si verbo diligat , non corde , nulla habetur vera charitas ; ita multo magis in fide, quæ omnium est radix .

Idem sentiendum circa fidem .

Explicatur III. Constitutivum formale Ecclesiæ est forma omnino indivisibilis : sed hanc indivisibilitatem non servat , qui partitur dogmata ; ergo non retinet constitutivum Ecclesiæ . Maj. habetur ad Philipp. 3. *Veruntamen ad quod pervenimus, ut idem sapiamus, & in eadem permaneamus regula*. De ratione autem regulæ est , quod nec sibi addi , nec tolli patiatur , ut docet Chrysostomus 2. *ad Corinthios* 10. -- Proprium regulæ est , quod „ nec addi sibi quidquam , nec demi susti„ net -- Quam indivisibilitatem indicat pariter Apost. cum dicit : *In eadem regula* : Ly *eadem* identitatem significat : unde qui unum admittit , aliud rejicit , Ecclesiæ constitutivum non retinet ; atque advertendum, Paulum loqui ad eos , qui revelationes habent a Deo , & vult , quod hi non addant , nec tollant de his , quæ didicerunt , de his , quæ fidem tangunt : præmittit : *Quicumque ergo perfecti sumus , hoc sentiamus ; & si quid aliter sapitis , & hoc vobis Deus revelabit* : ubi S.Th. -- Et quando altius est vobis revelatum ali„ quid , quod non mihi , non contradico , „ sed cedo vestræ revelationi : veruntamen „ nolo ; quod propter hanc revelationem ab „ unitate Ecclesiæ discedatis ; sed teneamus „ in unitate illud, ad quod pervenimus , ut „ idem sapiamus &c. -- quæ unitas Ecclesiæ consistit in unitate veritatis fidei , & rectitudinis bonæ operationis .

Unitas Ecclesia in veritate fidei .

Ex-

Ecclesia stabilis.

Explicatur IV. Forma, qua consistit Ecclesia, est omnino stabilis; & ideo in æternum stat: sed non esset, si quosdam admitteret, quosdam rejiceret articulos; ergo. Hoc habetur ad Ephes. 4., ubi traditur Christum dedisse Ecclesiæ Pastores, & Doctores: *Donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi: ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum*. Ecce cur dati sunt Doctores, cur Apostoli; ut omnes eandem doctrinam teneant, ut non sit fluctuatio, dum unus negat, alius affirmat -- „ Dicuntur autem fluctantes a fluctu; quia „ tales ad modum fluctus non sunt simul in „ fide -- ut explicat D. Th.: Identitas ergo fidei in omnibus exigitur. 2. Corinth. 4. v. 13. *Habentes autem eundem spiritum fidei*. ad Ephes. 4. v. 3. *Solliciti servate unitatem spiritus*, ad Phil. 4. v. 2. *Evodiam rogo, & Syntychen deprecor idipsum sapere in Domino*. Repetit Apost. ibidem ad Eph. 4. v. 15. *Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum &c.* Veritatem facientes, quæ in indivisibili consistit; non enim unum verum recipit, & aliud rejicit; sed omne verum.

Explicatur V. Si addere aliquid, vel tollere de Articulis fidei separat ab Ecclesia, difformitatem doctrinæ non admittit Ecclesia, nec errores sunt nævi, aut stipulæ: sed addere, vel tollere separat: unde cum Galatæ seducti puritatem doctrinæ ipsis prædicatæ obscurassent admixtione quorumdam errorum, & dogmatum falsorum, Paulus cap. 1. v. 6. ipsis rescribens, ait: *Miror quod sic tam cito transferimini ab eo, qui vos vocavit in gratiam Christi, in aliud Evangelium &c., sed licet nos, aut Angelus de Cælo evangelizet vobis, præterquamquod evangelizavimus vobis, anathema sit. Præterquamquod*, scilicet, sive supra, sive præter, anathema sit, idest, separatur. Si error separationem facit ab Ecclesia: non ergo Ecclesia subsistit cum mixtura falsitatis.

12 PROB. II. Si soli primarii, & fundamentales articuli ad constitutionem Ecclesiæ pertinerent, Patres antiqui non damnarent eos, qui etiam in minimis Ecclesiæ contradicunt: sed damnant, Hieron. *in Apolog. 3. contra Ruffinum* -- Etiam propter unum, „ aut duo, quæ contraria sunt fidei, hæreses „ fuisse ejectas ab Ecclesia -- Et Nazianz. *lib. de fide*, ait -- Nihil periculosius his Hæ„ reticis esse, qui, cum integre per omnia „ decurrant, uno tamen verbo, quasi vene„ ni gutta, unam, ac simplicem fidem infi„ ciunt -- Apud Theodoretum *lib. 4. Histo. Eccles. cap. 17.* legimus, quod roganti Præfecto Valentis Imperatoris Basilium, ut paululum temporis indulgeret, & tot Ecclesias non perderet unius vocis subtilitate, ipse respondit -- Qui Divinis enutriti sunt eloquiis, „ corrumpere de Divinis dogmatibus ne „ unam quidem syllabam patiuntur, sed pro „ his, si contingat, etiam mortis species „ amplectuntur -- Similis responsio data est Imperatori exilium minanti, a Silvano, &

Damnatur, qui in minimis adversatur Ecclesiæ.

Eustachio Episcopis *lib. 5. cap. 24. Hist. tripart.* Eadem constantiâ scripserunt Imperatori Catholici, ne unam syllabam velle immutare; etsi sub hac conditione pacem promittarent Arriani: apud Theodor. *lib. 2. Hist. cap. 18., & 19.*

Zeno Imperator Ecclesiam propter statuta contra Eutychianos in Chalcedonensi Concilio divisam cernens, edictum protulit unitivum, seu Enoticum dictum, quo statuit, ut quæ in Concilio Ephesino fuerant definita, susciperentur ab omnibus; quæ verò in aliis, & maxime Chalcedonensi, nequaquam. At quæ pax orta? Plurimæ prodierunt sectæ in Oriente, & Occidente, & Lybia, nec ad invicem, nec cum cæteris communicantes. Quid verò Catholici veri agebant? -- Decretis Chalcedonensis Synodi ad„ modum fortiter adhærebant, & ne sylla„ bam quidem ex illis, quæ determinata in „ ea fuerant, adversariis concedebant -- & non communicabant cum oppositum sentientibus, sic Evagrius *lib. 3. cap. 14., & cap. 30.* & bene; qua enim ratione vera sunt dogmata unius legitimi Concilii Generalis, eadem vera sunt, quæ ab omnibus statuuntur, & singulis, cum unus, & idem Spiritus Sanctus adsit magister. Hinc in Concil. Florentino in unione Græcorum præceptum est, quod non solum primas reciperent Synodos, sed -- „ Omnes alias universales, auctoritate Ro„ mani Pontificis legitime celebratas, sicut, „ & ceteri fideles, reverenter suscipiunt --

Euphemianus Constantinopolitanus pacis causa rogavit Gelasium Papam, ut paululum condescenderet Hæreticis, & aliquid remitteret circa Religionem; contentus esset, Eutychetis damnari errores, & prædicari, quæ antiquitas prædicabat: permitteret verò, & toleraret sectarios, & maxime Acatium, quem hæreticum, & excommunicatum asserebat Papa, sed negabat Euphemianus: cui Gelasius gravi eloquentia respondit, Dominum ad nos descendisse, non ut misceretur erroribus, sed ut errores tolleret: Paulum nec ad horam cessisse, ut integrum permaneret Evangelium: descensum hunc ad Inferos trahere; veram reparandæ pacis dispositionem fore, integram fidem suscipere &c. *Epist. ad Euphem.*

Nec dicat Marcus Antonius Dogmata, si clara sint, etsi levissima, non esse immutanda, secus in adiaphoris, superbamque fuisse Gelasii arguitam de condescensu recusato.

Adiaphora non sunt, quæ statuunt Concilia: adiaphora non sunt, quæ ad fidem pertinere decernit Ecclesia: adiaphora non sunt, quibus neglectis sectarii fiunt hæretici, & a fidelibus separantur. Nec superbiam redolet responsio legitimi Judicis suum munus exequentis in discernendis falsis a veris dogmatibus.

Non sunt adiaphora, quæ ad fidem spectant.

13 PROB. III. Doctrina quæ cujuslibet articuli fidei tollit veritatem, & cujuslibet veritatis aucturitatem, Christi non est, nec Ecclesiæ fundamentum: sed doctrina distinguens articulos fundamentales a non fundamentalibus tollit cujuslibet articuli veritatem; ergo non est Christi. Min. explicatur ratione, qua utitur D. Aug. *lib. 32. contra Faustum cap. 19.* ad revincendos Manichæos quas-

quasdam admittentes Scripturas, alias refugientes -- Videtis ergo id vos agere, ut om-
„ nia de medio scripturarum auferatur auctoritas, & suus cuique animus auctor sit,
„ quid in unaquaque scriptura probet, quid improbet, idest, ut non auctoritati scri-
„ pturarum subjiciatur ad fidem, sed sibi scripturas ipse subjiciat: non ut ideo illi pla-
„ ceat aliquid, quia hoc in sublimi auctoritate scriptum legitur; sed ideo recte scri-
„ ptum videtur, quia hoc illi placuit -- Nihil pulchrius ad rem. Tunc cujuslibet articuli corruit veritas, quoties auctoritati Divinæ amplius non innititur; sed, quod hic sit fundamentalis, ilic non, secundum principia Protestantium non innititur auctoritati Divinæ, cum regula statuendi articulos sit proprium uniuscujusque conscientiæ judicium, quod & fallax est, & omnino diversum in uno, ac in alio; ergo omnium, & singulorum deperditur auctoritas; non enim hoc recipiunt ut fundamentale, quia a Domino revelatum, sed ideo revelatum dicitur, quia Ipsis placet: subtili interim distinctione fundamentalium, & non fundamentalium venena iniquitatis mentibus Catholicorum instillant, de quibus Nazianzen. de fide, integritatem omnino suadens, ait -- Nihil tam co-
„ git in mortem, quam sub obtentu fidei,
„ integritatem ejusdem fidei violare, ut enim
„ gypsum aquâ permixtum lactis colorem
„ mentitur: ita hic per verisimilem confes-
„ sionem traditio inimica suggeritur --

Fides divina innititur auctoritati.

14 PROB. IV. illa doctrina essentiale Ecclesiæ constitutivum evertit, qua innixi ab ipsa Ecclesia reputantur hæretici, & ab ea excluduntur: sed admittentes distinctionem fundamentalium, & non fundamentalium, ab Ecclesia reputantur Hæretici, & rejiciuntur; ergo. Min. demonstratur invictissima doctrina D. Aug., & exemplo *lib. 2. contra Pelagium, & Cælestium cap. 23.* -- Nunc
„ illud oportet excutere, quod volentes hæ-
„ reseos astute invidiam declinare, asserunt
„ istam, præter fidei periculum esse quæstio-
„ nem, ut videlicet, si in ea fuerint exorbi-
„ tasse convicti, non criminaliter, sed quasi
„ civiliter errasse videantur. Sic enim Cœ-
„ lestius apud Carthaginem gestis Ecclesia-
„ sticis est locutus, jam, inquit, de peccati
„ traduce dixi, quia intra Catholicam consti-
„ tutos plures audivi destruere, nec non alios,
„ & alios astruere: licet quæstionis res sit ista,
„ non tamen hæresis -- Similia docet in libello, quem Romæ dedit, quo non obstante, ut hæreticus habitus est. Hanc eandem omnino fraudem nostri Protestantes prosequuntur, plurima negant contra veritatem dogmata, & si convincantur, hæretici dici nolunt, adiaphoram quæstionem proclamant, ad fundamentalia non spectare subsumunt. Aliud exemplum habemus apud Eusebium, *lib. 5. Hist. cap. 19.* de Appelliris, ita dictis, quia aliqua dogmata confitentes, cetera tanquam non necessaria, adeoque non fundamentalia, non curabant, indeque inferebant, unumquemque in sua fide, quam professus est, debere permanere. Aliud habemus in Timotheo Constantin. Hæretico, qui, ut nomen hæretici declinaret, symbolum Nicænum recitabat, & recitari curabat, tanquam sufficientem, & fundamentalem tesseram veri Christiani, sed quia ceteros non admittebat articulos, hæreticus revera extitit, & damnatus fuit. Hæc apud Theodorum lectorem *Collect. lib. 2.*

Hæreticorum fraus.

A B C D E

Pressius argumentum hoc sub dilemmate urgeamus. Vel admittitis, Protestantes, Arrianos, Eunomianos, Appollinaristas, Nestorianos, & similes fuisse hæreticos, & extra Ecclesiam, vel non? si admittitis: cum ipsi tenerent articulos, quos negabant, ad salutem non pertinere, nec veros esse (quod scripturis conabantur ostendere) sequitur, sufficientes existimasse ceteros, quos credebant, adeoque illos fuisse substantiales, & fundamentales: & tamen hoc non obstante habendi sunt pro Hæreticis: si non admittitis tanquam Hæreticos; ergo debetis concedere Verbi substantialitatem, Christum habuisse veram carnem, duplicem naturam distinctam in una persona, Spiritus Sancti Divinitatem, & similia dogmata non esse fundamentalia, quod negatis.

15 INSTEMUS. Si propter negatos articulos, quos adiaphoros vocant moderni reformatores, hæresis incurritur, & damnatio a cœtu fidelium, vel illi non sunt adiaphori, vel distinctio in fundamentales, & non fundamentales nulla est, sed ita est; ergo. Min. clara inductione demonstratur, reformati Doctores rejiciunt Petri Cathedram, tanquam Antichristianam, Verbum Dei traditum, discrimen Præsbyterii, & Episcopatus, Jejunium quadragesimale, Preces pro defunctis, Missæ sacrificium, Necessitatem bonorum operum, sola fide contenti, Liberum hominis arbitrium, Vitam monasticam, Sacrarum Imaginum usum, Reliquiarum, Sanctorumque cultum, & invocationem, & similia: sed hæc omnia negaverunt antiqui hæretici, & quia negaverunt, de hæresi notati sunt; ergo.

Primum negabant Dogma Donatistæ apud D. Aug. *lib. 2. contra litteras Petiliani.* 2. Dogma Arriani, & Pelagiani apud Eundem *lib. 1. contra Maximum cap. 1. de natura, & gratia c. 79.* 3. Dogma Aerius apud Eundem *hæresi* 53., & etiam ibidem quartum Dogma: quintum Dogma Manichæi apud Eundem *lib. 20. contra Faustum c. 18.* 6. Dogma Eunomius apud Eundem *hæresi* 54. 7. Dogma Manichæi apud Eundem *lib. 2. de actis cum Felice Manichæo cap.* 5. 8. Dogma Jovinianus apud Eundem *lib. 1. de moribus Catholicæ Ecclesiæ cap.* 39. 9. Dogma Vigilantius apud Hieronymum *Epist. ad Riparium adversus Vigilantium, apud Aug. de Ecclesiæ dogmatibus cap.* 83., & in sexcentis aliis possumus eodem modo discurrere, ut patet ex Catalogis Hæreticorum, & præcipue ex illo Gravinæ, qui habetur primo tomo circa finem, ubi comparat singulos cujuslibet Hæretici errores ex præteritis seculis cum erroribus Novatorum. Cum ergo Calvinistæ in confess. fidei anathema dicant omnibus hæresibus damnatis a SS. Patribus Ambrosio, Cyrillo, Aug., Athanasio, necesse est fateantur, vel istos Articulos esse fundamentales, vel non sufficere pro tessera Christianitatis solos fundamentales, vel injuste Ecclesiam eos damnasse.

Novatores antiquos extumularunt errores.

nasse. Similiter antiquos Hæreticos damnant Lutherani infra citandi.

Ut vim argumenti effugiat Vedrosius in examine Rati. 8. Georgii, contendit dispa- rem esse causam. Ad primum ait: Donatistas fine causa recessisse a Cathedra Petri; ipsi verò cum causa, admoniti illo Apocalypsis 18. v. 4. *Exite de illa populus meus, ut ne participes fitis delictorum ejus, & de plagis ejus non accipiatis.*

Sed mentita est sibi iniquitas. Hanc eandem causam adducebant Donatistæ, ut patet clarissime ex loco citato Aug. *cap.* 51., ubi & Cathedram Petri Christi esse ostendit Scripturis, & refutat contumeliam aliis Scripturis per malos mores non inficiari veritatem, & doctrinæ bonitatem. Clarus est Aug.

Ad secundum negat fuisse hæresim Arianorum, & aliquod esse de fide, Scripturis non expressum.

Verum locis cit. clare patet, Arrianos, & Pelagianos suos tutatos esse errores, negando traditiones, quas admittit Aug. *lib.* 2. *de Baptism. contra Donat.*, *lib.* 1. *contra Cresconium cap.* 33. *Epist.* 115., *& alibi*.

Ad 3. concedit, Aerium illud dixisse, sed non propter hoc fuisse Hæreticum, sed quia sensit cum Arrianis contra Verbi consubstantialitatem.

At non est necessaria Glossa, cum ibidem Aug. inter hæreses hoc etiam adnumeret; sicut & Epiphanius. An verò Scripturis constet distinctio Præsbyterii ab Episcopatu, suo apte loco dictum est.

Ad 4. dicit, non edoceri ab Aerio jejunia non esse servanda, preces non fundendas pro mortuis &c., sed a Spiritu Sancto.

Sed non quærimus nunc a quo edoceatur, sed, quod notam hæresis incurrerit Aerius propter negatam jejunii obligationem, utpote ceremonialia legis. An verò ex Spiritu Sancto sit jejunium, suo loco ostenditur.

Ad 5. pariter dicit, non a Manichæis, quibus erat ignotum Missæ Sacrificium, sed a Christo didicisse.

Sed ad alia divertitur, ut declinet istum argumenti. Quæritur an Manichæi hæresim tenuerint, negando in Missa rationem Sacrificii, quod affirmat Augnst. *loc. cit.*

Ad 6. dicit, Eunomianos ita inimicos fuisse bonorum operum, ut assererent perseveranti in fide nihil detrimenti afferre perseverantiam in peccatis, quod reformati negant.

Sed ludimus in verbis; quid est asserere ad salutem solam fidem sufficere absque bonis operibus, nisi perseverantiam in peccatis non obesse ìalnti habentium fidem?

Ad 7. dicit, Manichæos tenuisse naturam a principio malo creatam fuisse libero privatam arbitrio, creatam verò a bono Principio nequaquam fuisse privatam, licèt malo usu illud perdiderit: ita Aug. *in Enchir. c.* 30.

Verum redarguit Aug. Manichæos, quod dixerint a statu perditæ innocentiæ hominem non habere liberum arbitrium, & contendit hoc esse falsum, afferitque amisisse quidem vires ad salubriter operandum, adeoque gratiæ egere auxilio. Ceterum Reformati necessitate ducti astruunt arbitrium.

A Ad 8. Non esse (ait) de hæresi redarguendos Manichæos propter spretum Monachismum: Claustra, ait, ignorantiæ esse domicilia, scelerum sentinas, ex Brigitta, & Catharina Senensi Religiosos sub ovino cucullo lupum agere: Monasteria esse fora publica omnibus patentia: Aug. laudasse Monachos illos antiquos orationi deditos, invidia non pulsatos, non pervicaces, non turbolentos &c.

At abusus non defendimus. Manichæi vitam Monasticam secundum se reprobabant. Idem sentiebant Donatistæ *lib.* 5. *contra literas Petiliani cap.* 40. Idem Arriani, ut fa-

B tetur Athanasius *in Apologia sua fuga*. Porro Reformati clarissime ipsissimam Monachatus substantiam improbant, nec egemus circa hos testibus, cum tritum sit eos solvere vota Religiosa, ut suo loco vidimus.

Ad 9. ait non errasse Vigilantium in hoc: Hæc confessio nobis sufficit. Consentit Vedrosius Vigilantio a Patribus improbato; non ergo doctrinam antiquam docet.

16 PROB. V. Solidissime. Si distinctio in fundamentales, & non fundamentales articulos salvat integritatem Ecclesiæ, sequitur discordiam inter ipsos Protestantes non esse causam interitus Ecclesiæ, quæ in æter-

C num stat, cum dissensio sit circa adiaphora; stante enim forma, & fundamento, stat ædificium, sed discordia inter Protestantes est origo interitus suarum Ecclesiarum; ergo &c. Min. suse posset demonstrari. Audiamus Lutherum loquentem in genere de causa interitus Ecclesiarum, quæ Christi non sunt in *Psal.* 5. -- Neque ulli unquam Hæretici victi „ sunt vi, aut astu, sed mutua dissensione: „ nec aliter cum eis pugnat Christus, quam „ misso inter eos Spiritu vertiginis, & dissen- „ sionis; sicut inter Sichimitas, & Babylo- „ niæ Turris operatios; in nova Lege, inter

D „ Arrianos, Donatistas, & Pelagianos -- Audiamus iterum, quid sibi timeat, & suæ Religioni ex dissensionibus. In locis communibus *classe* 5. *pag.* 30. -- Timeo, quod „ ista doctrina, nobis extinctis, iterum ob- „ scurabitur &c. sic nostra Ecclesia pulcher- „ rime instituta &c. sic subverteretur, ut me „ amplius doctorem suum agnoscere non ve- „ let, id quod aliquando fiet, si non viven- „ tibus nobis, tamen sublatis &c. -- Sed unde tibi tam infelix præsagium Luthere? Ex dissensionibus Calvinistarum, qui in dies ab Urbibus Germaniæ me pellunt: a discordiis domesticis, quibus in dies a me discedunt Discipuli novarum sectarum effecti magistri.

E Conciolt Luthero Melancton *in Consiliis Theologicis parte prima pag.* 149. -- Nulla „ res æque deterret ab Evangelio, quam no- „ stra discordia -- Sic & Bullingerus *in suo lib.*, cui titulus *Firmamentum firmum, prima part. cap.* 1. -- Ipsi inter se acriter pugnant, „ & pugnant, & hinc audiuntur inter nos „ infelicia partium nomina, Lutheranorum „ &c. commovet vehemens, & implacabilis „ dissensio non paucos; adeo ut animum „ veluti disponentes dicant„ se posthac ni- „ hil amplius, nisi, quod ipsos libeat, cre- „ dituros: quinimò fidem abjicientes cla-

„ mant , quid , oro , fidei in tot factiones
„ distractæ tribuas? -- Vera dicis Bullingere .
Idem sentiunt Theologi Hæidelbergæ et Aca-
demia Lutheri *in protocollo in præf. ad Ana-
baptistas* --. Si vobis Ecclesiæ titulum conce-
„ dere vellemus ; quænam inter vos secta
„ pro Ecclesia Dei habenda est , cum in
„ multas sectas divisi estis ?

Nec discrepat Calvinus *in Epist. ad Mi-
nistros suos in Frisia Orientali* , & *in præfat.
Catechismi* -- De posteritate sic anxius sum ,
„ ut vix cogitare audeam . Nisi enim mira-
„ biliter Deus e Cœlo succurrerit , videre
„ mihi videor extremam barbariem impen-
„ dere orbi ; atque utinam non paulo post
„ sentiant filii nostri , fuisse hoc verum po-
„ tius vaticinium , quam conjecturam -- Et
hoc nonnisi propter dissidia . Sic fatetur Pa-
ræus insignis Calvinista *lib. de desperata causa
Calvini cap.* 13. Sed ne fusiores simus, audia-
mus Nicolaum Gallum Protestantem *in Apo-
logia de Majestate hominis* -- Perit justo Dei
„ judicio , non armis hostium , non invictis
„ Hæreticorum armis vera a nobis Religio ,
„ & Ecclesia , sed nostrorum inter nos per-
„ fidia , infidelitate , & injuria &c. -- Quid
a vobis, & de vobis audio , Protestantes ? pe-
rituram timetis vestram Ecclesiam ? defectu-
ram vaticinamini , dissensionum causâ ? non-
ne contra Christi Ecclesiam non prævalituras
portas inferi certo tradidit Christus ? nonne
semper stantem describit, & promittit prima
veritas , etsi venti . flumina , & pluviæ pra-
varum doctrinarum in eam irruant , quia su-
pra petram fundata est ? *Et Regni ejus non
erit finis* : clamat Evangelium . *Ecce ego vo-
biscum sum omnibus diebus usque ad consum-
mationem seculi* repetit aliud . Si timetis &
merito Ecclesia vestra non est Christi . Re-
dite ergo ad nos , quid vobis prodest jactare
fundamentales articulos , si cum invicem
pugnatis , destruimini ? Christi non estis ,
qui Matth. 15. v. 13. ait : *Omnis plantatio ,
quam non plantavit Pater meus Cœlestis , era-
dicabitur* .

17 PROB. VI. Si unitas in articulis
fundamentalibus unitatem fidei , & Ecclesiæ
servaret, adeoque unicum esset medium con-
ciliandi Protestantes ad invicem , & cum Ca-
tholicis, habendi non essent Hæretici Calvi-
nistæ negantes articulos, quos non admittunt
Lutherani , & e contra ; cum tam Calvinistæ,
quam Lutherani putent se servare Ecclesiæ
veritatem in illis, quos propugnant : sed hoc
est falsum , quod perjucunda eruditione posset
fuse declarari : sed pauca sufficiant .

Lutherus damnat Sacramentarios Calvi-
nistas , & Zuinglianos *Thesi* 27. *contra Lova-
nienses* -- Hæreticos censemus , & alienos ab
Novatores ad invicem pugnantes.
„ Ecclesia Dei , Zuinglianos , & Sacramen-
„ tarios omnes , qui negant Christi Corpus ,
„ & Sanguinem ore carnali sumi in venera-
„ bili Eucharistia -- *In Epistola ad Jacobum
Bremensis Ecclesiæ Doctorem* -- Mihi satis est
„ omnium infelicissimo una ista beatitudo:
„ Beatus vir , qui non abiit in Concilio Sa-
„ cramentariorum ; nec stetit in via Zuin-
„ glianorum ; nec sedit in Cathedra Tigu-
„ rinorum -- *Tomo secundo fol.* 174. *de Cœ-
na Domini* -- Ego, tanquam alterum jam pe-
„ dem habens in sepulchro hoc testimonium,
„ & hanc gloriam ad Tribunal Domini affe-
„ ram , quod hostes Sacramenti Carolosta-
„ dium , Zuinglium , Œcolampadium , eo-
„ rumque Discipulos , toto pectore damna-
„ verim -- Vocatque hos , & alios , meros
incorporatos Dæmones, & in æternum dam-
natos .

Philippus Melancton *Epist. ad Fridericum
Miconium de Carolostadio* , ait -- Homo ferus,
„ sine ingenio, sine sensu &c. tantum abest,
„ ut in eo manifestatio aliqua Spiritus Sancti
„ animadversa sit -- Matthias Illyricus pro
confessione Martinistarum -- Calvinistarum
„ Liturgia non uno sacrilegio vitiata est, con-
„ taminataque , eaque proh dolor ! innume-
„ ras animas æterno exitio involavit -- Idem
Centuriatores in defensione hujus confessio-
nis . Franciscus Stancharus ad Regem Polo-
niæ -- Verum , cum Tigurini , & Geneven-
„ ses sint publici , & manifesti Hæretici ; &
„ non semel scriptis, & epistolis suis seduxe-
„ rint Polonos tuos -- Philippus Nicolai *in
compendiosa instructione* vocat Calvinianam Re-
ligionem , abominationem desolationis, cre-
dentem non in Deum , sed in Diabolum --
„ Hic enim ipse est Deus Calvinistarum --

Joannes Schuttt *lib. quinquaginta causa-
rum* , dicit -- Calvinismum , Arrianismum ,
„ & Mahometismum esse fratres, & sorores:
„ tres caligas ejusdem panni : Camarinam ,
„ in quam multæ hæreses confluxerunt : de-
„ nique, ultimam Satanæ ruinam -- Joannes
Modestus *in demonstrationibus* probat -- Cal-
„ vinistas non esse Christianos , sed Judæos
„ baptizatos -- Hestusius *contra Calvinum in
defensione* -- Deo , & Ecclesiæ testatum facio,
„ me non collusisse cum blasphema , & sa-
„ crilega Calvinistarum secta ; sed in acie
„ stetisse contra eam -- Omitto alios , sicut
virulenta epitheta sexcenta , quibus Lutherani
passim onerant Calvinistas . Videatur Bove-
rius *tom.* 2. *symboli lib.* 2. Jodocus Coccius *in
thesauro controversiarum*. Calvinistas interim
audiamus .

Calvinus *lib.* 4. *institut. cap.* 1. §. 35. vo-
cat Lutharom, & suos idololatras; quia ado-
rant Corpus Christi in Altari : *Admonitione* 3.
ad Joachimum Vuesphalum -- Lutherani ho-
„ mines sunt vertiginosi , Cyclopes , superba
„ factio gigantium , phrænetici , bestiæ , pro-
„ digiose cæci , desperate impudentes : nihil
„ aliud , quam falsarii , & improbi calum-
„ niatores , protervi , plus satis bardi fa-
„ stuosi &c. -- Zuinglius *in responsione ad li-
brum Lutheri* -- Luthere &c. Dei Verbum
„ corrumpit , & Adulteros , Marcionitas ,
„ & Arrianos imitatus -- *Et in Epist. ad
Lutherum* -- Seductorem , impostorum , &
„ Christi negatorem , ipso Marcione dete-
„ riorem & te judicamus -- *In responsione
ad confessionem Lutheri* -- Nec multum curare
„ solet , quodcumque tandem de se quavis
„ pronunciet ; etiamsi , vel sibi ipsi , vel
„ Divini Verbi oraculis contradicere videa-
„ tur &c. -- Et alia alibi .

Œcolampadius *in respons. ad confessionem
Lutheri*, de duobus ejus libris ait -- Priorem
„ illum librum a Dæmone auspicatur nuper;
„ hunc verò ejusdem auspiciis absolvit -- In-
fra ,

sta, *contra duodecim ejus articulos* -- Aliqui
„ verò, cum Dei verbo, & Christianæ fidei
„ articulis palam pugnant -- Commendat tamen, ut virilem, & fortem contra Papam. A
Tigurini Theologi *in confess. German. Tigurina edita* 1544. *de lib. Lutheri* -- Liber ple-
„ nus est dæmoniis, plenus impudicitiis, di-
„ cteriis, scatet furore -- Infra alia inter --
„ Videat, ne hujusmodi impiis dicteriis sei-
„ psum Hæresiarcham declaret, dum &c.
„ Sed quam mirabilis est hic Lutherus, una
„ cum suis diabolis? quam impuris utitur
„ verbis? quot dæmonibus crepat? -- Buccerus *Dialog. contra Melanctonem de Luthero* --
„ In vertendis certe, & explanandis scriptu-
„ ris manifesti sunt, neque pauci ejus la- B
„ psus --

Theologi Heidelbergenses *in Ordinatione Ecclesiastica* -- Lutheri, & Brentii Catechis-
„ mi extra Ecclesiam ejiciantur, & eorum
„ scripta nullam habeant auctoritatem -- Omitto sexcenta alia, tum inter Lutheranos, & Calvinistas, tum inter hos, & Anabaptistas, & Trinitarios, & e contra; quis ea horret calamus referre. Illud tamen verum est, injuriosam adeo mutuam eloquentiam, signum esse manifestum, eorum doctrinam ex Christo non esse, nec Spiritus Sancti Majestatem sapere, & hæc solum serio legere sufficit ad movendum vomitum contra sectas C istas. Concludimus itaque: Ecclesia Calviniana Hæreticam vocat Lutheranam, & e contra: sed Lutherana suos articulos vocat fundamentales, sicut Calviniana suos; ergo distinctio articulorum in fundamentales, & adiaphoros non juvat ad pacificandas Ecclesias; ergo discordia versatur in fundamentalibus, quod utique verum est, ut nunc breviter declaro.

18 PROB. VII. Ubi est dissensio inter articulos fundamentales, non potest dari pax, & concordia: sed Catholici a protestantibus, & ipsi ad invicem diffident in fundamentalibus; ergo. Minor declaratur: Nicolaus Gal- D
lus in thesibus &c. *fol. ultimo* -- Sunt inter
„ nos non de levibus rebus dissensiones, sci-
„ licet de lege, & Evangelio, justificatione,
„ quæ quidem coire, simulque stare haud
„ possunt -- Jacobus Andreas *in præfat. de Majestate hominis* -- Non amplius, aut certe
„ parum de verbis cœnæ litigatur; sed de his
„ ipsis fidei articulis, qui sunt de Incarna-
„ tione Verbi, & sessione Christi hominis ad
„ dexteram Dei --

Theologi Tigurini *in præfatione Apologetica edita* 1578. *ad Ecclesias reformatas* --
„ Nec de sola Cœna Domini; sed etiam de
„ Christi persona, de Divinæ, & humanæ E
„ naturæ unione, & distinctione, de Ascen-
„ sione ejus ad Cœlos, & sessione ad dexte-
„ ram Patris, tanto disputationis furore con-
„ tenditur, ut non paucæ veterum hæreses,
„ quæ olim damnatæ, & extinctæ fuerant,
„ quasi ab inferis revocatæ caput rursus at-
„ tollant --

Joannes Sturmius Protestans *lib. de ratione ineunda concordia fol.* 2. postquam enarravit varias dissensiones inter Ecclesias Evangelicas circa Cœnam, providentiam Dei, personam Christi, Ascensionem &c., habet --
„ Quibus præcipui fidei nostræ articuli labe-
„ factantur &c. dubium non est, quin Ec- A
„ clesia Christi multis hæresibus inficiatur &c.
„ his paradoxis opinionibus fundamenta Re-
„ ligionis nostræ convelluntur; præcipui ar-
„ ticuli in dubium vocantur, multæ hæreses
„ in Ecclesia Christi invehuntur, & plana
„ ad Maometismum, & Atheismum paratur
„ via --

Fundamentales articuli non possunt pertinere nisi ad Deum, Christum, Ecclesiam, Beatitudinem, & Symbolum, nec non ad Sacramenta: hæc sunt præcipua capita, & fontes Christianæ Religionis: sed in omnibus diffident Protestantes ad invicem; ergo &c.

B Denegat Deo Omnipotentiam absolutam Calvinus *lib.* 1. *instit. cap.* 7. §. 5., *lib.* 3. *cap.* 23. §. 2., secus Lutherani *in confess. Wirtemberg.* *Antilogia Novatorum.*

Deum facit auctorem omnium scelerum efficientem Calvinus *lib.* 3. *instit. cap.* 23. §. 4. 7., & 8. negant Lutherani in colloquio Montispelgardensi.

Affirmat duas in Christo personas Calvinus *lib.* 1. *cap.* 13. §. 9. 23., & 24. Lutherani in eodem Colloquio adversantur.

Affirmat Lutherus Divinam Christi naturam passam *lib. de Concil. p.* 2. Calvinistæ apud Bezam *Epist.* 61. negant.

C Affirmat descensum Christi ad inferos Lutherus *ad Psal.* 16. Calvinus *lib.* 2. *cap.* 16. §. 9., & alibi oppositum propugnat.

Affirmant Calvinistæ Christum pro solis electis passum: sic Beza *in Colloquio Montispelg.* Lutherani *in eodem Colloquio* hoc renuunt.

Affirmat Christum ut hominem ubique Lutherus *in confessione majori*, & *Serm. de Sacramento &c.* negat Calvinus *lib.* 4. *instit. cap.* 17. §. 30.

Negat valere Baptismum a mulieribus administratum Calvinus *Epist.* 51., & alibi, affirmat Lutherus *tom.* 4. *in Genesim*.

D Affirmat Infantes absque Baptismo sanctificari in utero fidelium Calvinus *lib.* 4. *instit. cap.* 16. §. 26. Lutherani *in confutatione rationis Latomianæ* hoc non admittunt.

Affirmat Corpus Christi solum figurative in Altari Calvinus *lib.* 4. *cap.* 17. §. 12., & alibi. Ipsi opponitur Lutherus *Epistola ad Argentoratenses*.

Affirmat adorandum esse Christum in Eucharistia Lutherus *ad cap.* 47. *Genesis*, secus Calvinus *lib. de vitandis superstitionibus*.

Negat Sanctorum animas nunc frui cœlesti gloria Lutherus *ad cap.* 9. *Eccles. in Jonam*; *ad* 5. *Genes.* affirmat Zuinglius *art.* 57., & *in expositione fidei Christianæ*, Calvinus *in* E
Psichomachia &c.

Negat Epistolam Jacobi esse Canonicam Lutherus *præfat. in novum Testamentum edit. prima*, affirmat Calvinus *in argumento Epistolæ Jacobi*. Affirmat quemlibet suum habere Angelum Lutherus *ad cap.* 1. *Zachariæ*, Calvinus *ad Psal.* 90., & alibi discrepat.

Affirmat Lutherus Baptisma Joannis distinctum esse a Baptismo Christi *disput. de Baptis. legis*, negat Calvinus *lib* 4. *instit. cap.* 15. §. 17.

Hæc prælibasse satis; qui enim desiderat contradictiones adhuc plures Lutheranos in-

 ter,

ter, & Calvinistas, & inter hos, & Anabaptistas, & Trinitarios &c. inter Lutheranos ad invicem, & Calvinistas ad invicem: videat Jodocum Coccium *tom. 1. lib. 8. de signis Ecclesiæ*; videat Caron *in suis controversiis*.

PROB. VIII. Licet pluries studuerint Protestantes pacem inire, nusquam tamen reconciliari potuerunt: signum ergo evidens est, non versari discrimen in adiaphoris, sed in fundamentalibus. Lutherus *tom. 2. Vuirtembergensi* cum accepisset Calvinistas asserere se cum Lutheranis convenire; his falsitatem est testatus -- Maledicta pax, & concordia cum „ Sacramentariis per omnia secula seculorum -- *In Colloquiis mensalibus* de eadem re -- Non alia sperari potest concordia in„ ter nos, & Calvinistas, quam quæ in„ ter Judam, & Christum intercessit -- *In Epistola ad Argentoratenses* asserens es Calviniana, & Lutherana unam non posse fieri Ecclesiam, concludit -- Summa est, alterutros „ oportet esse Satanæ Ministros, vel ipsos, „ vel nos -- Similia alii Lutherani.

Novatorum concordia impossibiles.

Anno 1631. habuerunt Charenton in Gallia Synodum nationalem Calvinistæ, in qua declaraverunt -- Quod fideles Lutheranæ „ confessionis possint, nulla præmissa abjura„ tione opinionum, quas tenent, contrariam „ fidei Ecclesiarum suarum admitti ad Cœ„ nam -- Verum Lutherani hujusmodi unionem noluerunt recipere; unde congregatis Synodis nationalibus Sueciæ, & Daniæ aperte reprobaverunt statutum unionis decretum. Ecclesia Anglicana in Synodo Londinensi 1603. anathematizat Puritanos, Puritani Hæreticos, & Idololatras denunciant Anglos: In fundamentalibus ergo discrepant.

Nec esse possibilem hujusmodi pacem agnovit Calvinus *in defensione secunda pag. 761. contra Voesphalos*, cum de Lutheranis loquens ait -- Tam virulento odio in nos crepant, ut „ citius illis pax cum Turcis futura sit, & cum „ Papistis fraternitas; quam nobiscum indu„ ciæ -- Hinc cum Zuinglius *in Colloquio Marpurgensi* peteret, ut suos vocaret fratres -- Lu„ therus eis fratris nomen negavit; nomen „ Hæreticorum impegit -- teste Hospiniano *part. 2. pag. 82., & 83. Hist.* 1529. Et idem Lutherus *in defensione Verbi Cœna tom. 7.* habet -- Obtestor Deum, & totum mundum, „ & confitebor, quod cum Sacramentariis „ non sentiam, nec unquam senserim, neque „ in æternum (Deo volente) unquam sensurus sim, Quæ concordia Christi cum „ Belial? --

His palam fit dissidium Calvinianos inter, & Lutheranos in fundamentalibus; ut inde pro certo concludamus absque integra unitate fidei nullam dari veram Christi Ecclesiam, nec illud effugium de fundamentalibus subsistere; in cujus confirmationem illud addo: cum Armeniani, seu Remonstrantes assererent, se invocato Spiritu Sancto juxta puram scripturam veros credere articulos suos, non tamen haberi pro fundamentalibus, nec propositos a Protestantibus esse contrarios fundamentalibus; hoc non obstante contra ipsos, ut errantes fuerunt lata decreta in Synodo Dordracena.

19 PROB. IX. Ad hoc, ut integritas fidei salvetur distinctione articulorum in necessarios, & non necessarios, eâque Ecclesiæ pax reconcilietur, necesse est certo scire, quinam sint fundamentales articuli, quinam non: sicut quoad hoc bene scripsit Paræus *in suo Irenico cap. 4.* dicens -- In Colloquio E„ vangelicorum, quod statuendum suaderet, „ primam omnium hanc quæstionem discu„ tiendam, ac decidendam esse: Quinam „ articuli sint fundamentales, seu in quibus „ fidei capitibus vere consistat fundamentum „ salutis -- sed usque adhuc determinatio hæc facta non est, nec fieri potest secundum Protestantium principia, nisi Regulam nostram Catholicam suscipiant; ergo. Declaratur min. quoad omnes partes. Prima evidenter constat ex mutuis contradictionibus, & dissidiis, quibus ad invicem mordentur, ita quod videatur in ipsis adimpletum illud Psal. 54. *Præcipita Domine, divide linguas eorum, quoniam vidi iniquitatem, & contradictionem in Civitate*. Deinde, alii volunt, quod omnes fundamentales articuli contineantur in Symbolo Apostolorum, ut Cassander *in lib. de officio pii viri*: Perkius *in suo Catalogo reform. pag.* 407. Alii volunt in Decalogo contineri: ut Plessis *de Eccles. cap.* 5. Alii credunt omnes contineri in Symbolo, & Decalogo simul, ut Melancton. *tom. 1. in cap. 4. Matth.* Alii asserunt contineri in Symbolo, & Decalogo, & oratione Dominica simul; ut Luth. *tom. 7. in Enchiridio*: Beza *lib. de notis Ecclesiæ*. Alii ponunt comprehendi in Symbolo, oratione Dominica, & Sacramentis, ut Vuitakerus *contr. 1. quæst. 4* Alii volunt comprehendi in principio essendi, quod est Deus; cognoscendi, quod est Scriptura; & salutem consequendi, quod est Doctrina de justificatione. Hæc Hottingerus *in disput. Synod.* 1667. 25. *Maji*. Alii dicunt unum esse Deum; Christum esse Deum, & Dei filium, in Dei misericordia salutem consistere, ut Calvinus *lib. 4. inst. cap. 1. num.* 12. Nec sola hæc diversitas admittitur inter ipsos, sed major adhuc in explicatione, & sensu intelligendi particularia mysteria Symboli, Decalogi, & orationis Dominicæ.

Articuli fundamentales Hæreticis ignoti.

Secunda pars min. ostenditur: Juxta eorum principia nihil est asserendum, quod in sacris litteris non continetur: sed nullibi in Sacris Scripturis ostendere possunt hanc fundamentalium, & non fundamentalium designationem, & multo minus quoad singulos inter ipsos controversos: vel saltem assignent Regulam, qua ducti possint fideles distinguere in Scripturis necessarios, a non necessariis: si dicas cum Spalatensi *n. 130. loc. cit.*, & aliis, ea dogmata esse fundamentalia, quæ sunt clara in Scripturis: jam omnes hæreses antiquæ, & modernæ, etsi contradictoriæ, ad fundamentum fidei, & Ecclesiæ pertinere necesse est; nam quotquot fuerunt Hæretici, Scripturis, & quæ sibi videbantur claræ eas probavere.

Arrius asserebat, Verbum solum moraliter esse Deum, ductus illo Joan. 17. *Pater sancte serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut & nos*. Annon clara hæc Scriptura? Macedonius tenebat Spiritum Sanctum creaturam esse, ductus illo Amos 4., ut legunt septuaginta: *Ego formans toni-*

tonitrum, *& creant ſpiritum*: & ſimilibus. Annon & hæc clara? Neſtorius admittebat in Chriſto duas perſonas unitate inhabitationis, ductus illo Joan. 2. *Solvite templum hoc* (ideſt Hominem Chriſtum) *& in tribus diebus excitabo illud*: & ſimilibus: annon clara locutio, ſignificans Verbum in homine, tanquam in Templo?

Eutyches affirmat Divinam naturam in Chriſto in carnem tranſiiſſe, ductus illo Joan. 1. *Verbum caro factum eſt*. Annon plana locutio? Negat Theodoretus Spiritum Sanctum a filio procedere, ductus illo Joan. 15. *Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit.* Forſan obſcura ſunt verba? Sabellius negabat perſonarum diſtinctionem, & pluralitatem ſolà nominum, & munerum diverſitate contentus, ductus illo Joan. 10. v. 30. *Ego, & Pater unum ſumus*: Annon ſimplex propoſitio? Pariſormiter dic de aliis hæreſibus.

Ex hac ergo regula Marci Antonii univerſitas hæreſum eſt veritas fidei. Et ſane vel litteram, vel ſenſum vult Judicem ex Scriptura? Non litteram, quia hæc *occidit* 2. Corinth. 3. non ſenſum, quia de hoc litigatur; Scriptura ergo materia litis eſt, non Judex. Audi Petrum Ep. 2. c. 1., & diſce: *Omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit*: Alius eſt ergo Judex.

Reclamat: Spiritus cujuſque privatus veram ſuggerit intelligentiam. Verum omnes hæreſes fundamenta Eccleſiæ conſtituit. Clamabat ſpiritus Eutychetis in Chalcedonenſi Concil. *Act.* 1. -- Ego a Sanctis Scri- „ pturis non didici de naturis -- Clamabat ſpiritus Pelagianorum apud Aug. *lib. de natura, & gratia cap.* 39. -- Credamus, quod „ legimus, & quod non legimus, nefas cre- „ damus adſtruere -- Nec legebant id, quod proponebatur credendum. Clamabat Neſtorius apud Baſilium Anciranum *in confeſſ. act. prima ſeptima Synodi*, ſe nolle unitatem Hypoſtaſis -- Cum in Scripturis non legeretur -- Spiritus Lutheri clamabat illud -- Hoc eſt „ corpus meum -- realiter eſſe intelligendum. Clamabat ſpiritus Calvini tropice eſſe intelligendum, & ſic de ceteris, in quibus quotidie litigant. Dictatne Spiritus Sanctus contradictoria in revelatis? & tamen ſpiritus Lutheri ſequentem ſtatuit regulam *tom.* 3. *lib.* 4. *Vuirtember. fol.* 175. -- Ubicunque jubet Scri- „ ptura bona opera facere: tu id ſic intelli- „ ges, quod Scriptura prohibeat bona opera „ facere -- Et ſpiritum Calvini rectam regulam judicabimus, qui definivit, Scripturam eſſe ceream, quam unuſquiſque inflectit in partem, quam vult? Certe Reſpublica humana abſurde foret inſtituta, ſi litigantium hominum judicia Judicem ſibi conſtitueret: an non majus abſurdum erit in ordinatiſſima Eccleſia Dei, ubi homines corporei de viſibilibus diſſident, inviſibilem ſpiritum cujuslibet eligere Judicem? Ulterius peto: vel Lutherani eundem ſpiritum habent, ac Calviniſtæ, vel non? Si eundem? Cur diverſa ſentiunt contraria, ſi ſpiritus Dei non eſt mendax? Si non? Quomodo una erit fides, ſi regula ſit multiplex? Audivimus Toloſæ Calviniſtam jactantem ſe ſpiritum Joan. Baptiſtæ recepiſſe, alium Pariſiis ſe ſpiritum Sancti Petri, Baſilææ alium ſe ſpiritum Moyſis, alium Patavii ſe ſpiritum compoſitionis, quo concordiam ſtatueret Lutheranos inter, & Catholicos, Coquum Lutheri ſe ſpiritum Jonæ, alios ſimiles ſpiritus vulgo vendiderunt, quæ potius ad poetarum ſomnia ſpectant.

Spiritus privatus non eſt Judex Controverſiarum.

Tertia pars declaratur, de qua ex profeſſo alibi diximus. Nequit haberi unitas fundamentalium articulorum, niſi una certa, communis, & infallibilis regula ſtatuatur, & Judex, qui proponat credenda a non credendis, & ubi dubia exurgunt, & lites circa ſenſum Scripturæ, & veritatum catholicarum, indefectibili ſententia dirimat; & tunc unitas habetur omnimoda, & firma; nec liberum erit cuique credere hoc, vel illud, ſed ſingula definita, quia eadem infallibilitate proponit unum revelatum, ac aliud. Porro hic Judex alius non eſt ab Eccleſia, quæ columna dicitur, & firmamentum veritatis, adverſus quam promiſit Dominus non prævalituras portas inferi, in qua poſuit Chriſtus quoſdam Apoſtolos, quoſdam Prophetas, quoſdam Doctores, & Paſtores, ne circumferamur omni vento doctrinæ, de qua quondam Lutherus *de poteſtate Papæ* ait -- De nullo pri- „ vato homine certi ſumus, habeat, nec ne, „ revelationem Patris: Eccleſia autem Ipſa „ eſt, de qua dubitare non licet -- Hæc Sanctorum Patrum mens; hæc ſeculorum omnium praxis; judicio enim Eccleſiæ, quotquot extiterunt hæreſes, eliminatæ ſunt. Hanc agnoſcant Judicem Proteſtantes, hanc ſequantur regulam, & id ipſum ſentient ad invicem, & nobiſcum.

Judex infallibilis Eccleſia.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

20 OBJIC. I. Si ſtat Eccleſiæ firmitas cum erroribus, non eſt neceſſaria fidei integritas in omni veritate, ſed ſtat; ergo. Min. explic. 1. ad Corinth. 3. dicitur: *Si quis autem ſuperædificat ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam uniuſcujuſque opus manifeſtum erit: Dies enim Domini declarabit &c.*, ubi Paulus loquitur de Magiſtris, qui populum inſtruunt, qui veras doctrinas docent, aurum, & argentum ſuperædificant, qui verò commentitias, fœnum, & ſtipulam: ſed quia non deflectunt a præcipuis fidei articulis, purgabuntur quidem, abolitis eorum commentis, ipſi autem ſalvi fient. Calvinus *lib.* 3. *inſtit. c.* 5. *§.* 9.

RESP. neg. min. ſicut enim lux tenebris non aſſociatur, ita nec veritas falſitati. Locum porro Pauli aſſumpſerunt Patres Florentini ad probandum purgatorium ignem pro purificandis juſtis a reliquiis peccatorum in altero ſeculo: & Patres antiqui eo uſi ſunt ad demonſtrandam diverſitatem peccatorum venialium, tum a mortalibus, tum a bonis operibus. Sed accipiamus loqui Paulum de doctrina: nil inde infertur. Aurum, ſive ſtipula, hoc ipſo, quod ſuperædificantur fun-

da-

Quedam ad Ecclesiæ ornatum, quædam ad substantiam.

damento Ecclesiæ, ad fidem non pertinent. Qui fidei ab Apostolis fundatæ superædificant solidam doctrinam ad mysteriorum illustrationem, ad morum compositionem, hi aurum superædificant ad ornamentum Ecclesiæ; unde Prov. 10. *Argentum electum lingua justi*. Hi verò, qui fidei ab Apostolis fundatæ superædificant inutilia, puerilia, non fundata ratione, vana, superaddunt fœnum, lignum, & stipulam; unde dicitur Hierem. 23. *Qui habet somnium, narret somnium, & qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum verè: quid paleis ad triticum?* Qui verò falsitatem doceret, non superædificaret, sed magis subverteret fundamentum. Hic est verus sensus ex D. Th. 1. Corint. 3.

21 OBJIC. II. Primi fideles Antiocheni, Petrus, Barnabas, & Paulus erant de vera Ecclesia: sed inter istos erat doctrinæ diversitas circa dogmata; ergo fidei admiscentur errores, qui cum non recedant à fundamentalibus, unitatem non tollunt. Min. explicatur Petrus judaizabat reprehensibiliter; ideo ei restitit in faciem Paulus ad Gal. 2. Paulus non sentiebat cum Barnaba in opus Evangelii Act. 15. Antiocheni fideles graviter contendebant pro legalibus, ibidem. Et ex Epikeja, qua usum est concilium Apostolorum in solutione illius difficultatis pro conciliandis Gentilibus, & Judæis, partim negando Gentilibus, partim concedendo datum est Catholicis exemplum, ad conciliandas Ecclesias aliqua permittenda fore, alia neganda, ea videlicet, quæ substantialia sunt: & eo vel maximè, quod sicut errores paulatim crescunt, ita paulatim evelluntur; quod in casu evenit. Sustulit Dominus victimas Gentilibus, & substituit sacrificia Aaronica, deinde cum sacrificiis data est circumcisio; ubi verò accessit abrogatio, aliquid permissum est de legalibus: inde voluntarii cessarunt omnibus legalibus, & factus est lapis utrumque unus. Sic Protestantes tolerandi sunt; & fortè voluntariè cedent erroribus. Hæc Vedrosius *in examine Ratisb. 23. in Manuali Antiquit. Spalatensis lib. 7. cap. 12. num. 121.*

RESP. neg. min. Ex cujus probationibus veritas Catholica confirmatur. Ne in vacuum curreret Paulus, ex Divina revelatione Jerosolymam ascendit, collaturos cum primariis de Ecclesia, qui ibi erant, Evangelium, quod à Domino acceperat. Hinc ad Galat. 2. *Ascendi autem secundum revelationem, & contuli cum illis Evangelium, quod prædico in gentibus; seorsum autem iis, qui videbantur aliquid esse: Ne fortè in vacuum currerem, aut cucurrissem*. Secura non erat doctrina Pauli nisi accedente approbatione Ecclesiæ: Ecclesia ergo Judex Controversiarum. Contendunt Antiocheni circa legalia; ut lis dirimatur, legatos Jerosolymam mittunt; congregatur Concilium; resolvitur quæstio; cessat omnis dissensio, prædicantur statuta dogmata per Provincias Act. 15. Ecclesia ergo Judex agnoscitur, quæ, cum æquali infallibilitate proponat dogmata, nullam mixtionem erroris admittere potest: Sicut quia eadem veracitate Deus ea revelat, nulla mistio falsitatis in revelatis datur. Pauli porro admonitio facta Petro, an realis fuerit, vel conventionalis, sub lite est inter Hieronymum cum Græcis, & Augustinum cum Latinis, sed etsi realis admittatur, nullus erat doctrinæ error in Petro, nullaque culpa in facto, nisi apparens. Nullus doctrinæ error, quia non docebat circumcisionem, & legalia esse necessaria, sed solum in modo conversationis videbatur ad præsentiam Judæorum paulò magis segregari a Gentilibus: nulla culpa erat in facto, quia faciebat hoc charitatis affectu -- Timens eos, qui „ ex circumcisione erant -- non timore humano, sed timore fraternitatis, ne scandalizarentur Judæi, sicut dicitur in Glossa: & ideo factus est Judæis tanquam Judæus, simulans cum infirmis idem sentire. Apparenter tamen deliquit, quia parum inordinate processit, occasio enim erat quod cæteri Judæi in candem ducerentur simulationem. Videatur D. Th. ad Galat. 2. Dissensio verò inter Barnabam, & Paulum fuit præcisè circa socium. Volebat secum Barnabas Joannem ducere, quod non ita conveniens judicabat Paulus; id Divino præordinante consilio, ut pluribus Provinciis Evangelii veritas deferretur: Lis Antiochenorum erat quidem circa doctrinam, sed ex nondum sufficienter intellecta Scriptura oriebatur, quæ illico inter Catholicos cessavit, cum accessit Ecclesiæ definitio. Œconomia Concilii optima fuit circa legalia: declaravit non esse necessaria ad salutem, nec esse prius circumcidendos Gentiles, qui ad fidem convertebantur: unde reddita sunt indifferentia, & absque culpa poterant adhiberi ab iis, qui nullam in eis spem ponerent, rationabili ducti motivo. Prudentialiter tamen credidit conveniens esse abstinere à suffocatu, & sanguine, quia ex parte Gentilium nullum erat periculum, quod ea exercerent tanquam Mosaicæ legis ceremonialia, a quibus alieni erant: aliàs Judæorum animi suavius inflectebantur, & cum honore ad tumulum ducebatur synagoga. Cæterum, quæ legitimum Controversiarum tribunal, ut fide credenda proponit, indifferentia non sunt, quæ admittere liberum fit, & quibus credere voluntariè possimus. Non negamus errores paulatim crescere, & palatim evelli, si loquamur de illis, qui totaliter Ecclesiam non evertunt: Hæreses verò non sunt hujus generis; & si quandoque debeat adhiberi patientia in tolerandis quibusdam Hæresi infectis, ut majora mala impediantur, & efficacius, & suavius ad lumen veritatis reducantur, nunquam tamen concedendum est, ut in erroribus persistant, vel tanquam in vero, & saltem ut in indifferenti.

Hæreses nunquam approbandæ.

22 OBJIC. III. Veteres, & Sanctissimi Patres, intra Ecclesiam remanentes, acriter circa fidem disputantes plura inconsiderate docuerunt, ut (pluribus omissis) constat in Cypriano, & Firmiliano: Sed hoc aliunde non oritur, nisi quia unitas fidei, & Ecclesiæ retinetur, fundamento retento, quamvis variis erroribus decolorato; ergo: & confessio Helvetica *cap. 27.* refert Socratem scripsisse, diversas per Orbem Ecclesias diversos servasse ritus, unitate fidei, & Religionis non amissa. Sic Melancton, & Vedrosius.

RESP. Non inficias imus Patres non raro diversa sensisse, verum non circa ea, quæ

quæ fidei erant, sed circa consequentias inde deductas, vel circa particulares quæstiones facti, vel juris, vel circa explicationem alicujus Scripturæ quoad mysticos sensus, & similia. Quandoque etiam circa veritates nondum ab Ecclesia definitas: eo tamen semper animo, ut, ubi scirent judicium ejusdem Ecclesiæ, libenter susciperent, ac proinde, qui docuerunt errores, sine contumacia factum est, & quando aliter egerunt, ab Ecclesia exciderunt, & pro Hæreticis sunt habiti: sicut constat in Tertulliano, Origene, & similibus. Audiatur ad rem Aug. *Serm.* 14. -- Ferendus „ est disputator errans in aliis quæstionibus „ non diligenter digestis, nondum plena Ec„ clesiæ auctoritate firmatis; ibi ferendus est „ error: non tamen tantum progredi debet, „ ut etiam fundamentum ipsum quatere vi„ deatur -- scilicet, ut tolerentur errores contra Ecclesiæ sententiam jam prolatam. Hac Augustini doctrina iterum confirmatum habemus, legitimum Judicem dogmatum esse Ecclesiam. Et hic pariter habemus aliud esse positive contrariari alicui articulo, aliud illum nescire. Nesciunt quandoque Fideles quosdam articulos, & eos etiam, quos noverunt, non tenentur omnes memoriâ retinere, sed quosdam certos, & illis positivo assensu adhærere; at nullum ex eis licet excludere, nullique pertinaciter adversari, & qui positive contrariari voluerunt, Hæretici inde evaserunt; nec aliter dici potest, nisi velimus cogi concedere antiquos ab Ecclesia recisos, tales non fuisse. Ritus, de quibus Socrates scripsit, fidem non tangunt, sed accidentalia sunt, in Sacramentis, Divinis Officiis, & similibus peragendis: quod si Protestantes in his præcise dissiderent, manus societatis daret Catholica Ecclesia, sicut Concilium Florentinum dedit Græcis, quos sæpe ad unitatem Romani Pontifices invitarunt, promissione eorum ceremonias permittendi, dummodo dogmata fidei amplecterentur -- Quam nisi quis inte„ gram, inviolatamque servaverit, absque „ dubio in æternum peribit --

Salva fide quandoque alii alia sentiunt.

23 OBJIC. IV. Nisi componerentur errores cum unitate Ecclesiæ, necessariæ non essent dissensiones circa fidem: sed sunt necessariæ secundum Paulum 1. ad Corint. 11. ver. 19. ut membra perfectiora illustrentur; ergo componuntur cum unitate Ecclesiæ; nec ob aliud, nisi quia non versantur circa primaria dogmata.

RESP. supra argumento. Non enim hæreses, & dissensiones necessariæ sunt: quia a Deo volitæ, aut directe utiles, sed stante hominum inconstantia, & terrenorum cupiditate, ex quadam morali necessitate eveniunt, ut inde boni perficiantur, & disputationibus veritas magis elucescat. Quare nunc solum placet advertere, argumentum adversarios ferire; nam Paulus loquitur de hæresibus: *Oportet & hæreses esse, ut & qui probati sunt, manifesti fiant in vobis*. Sunt ergo Hæretici, qui errores circa fidem docent, vel sustinent: non ergo ipsi intra Ecclesiam servant unitatem. Omitto argumentum confessionis Helveticæ *cap.* 7. ex discordia scholasticorum desumptum, quia infra suum habet locum.

Dissidiis veritas elucescit.

24 OBJIC. V. Nisi subsisteret Ecclesiæ unitas cum erroribus circa fidem, velut nævis, & stipulis, Primitiva Ecclesia non suscepisset illud consilium, ut errantes præter fundamentales articulos intra Ecclesiam agnosceret: sed illo consilio usa est, ut patet exemplo relato a Socrate *lib.* 5. *cap.* 10., *&* 11., ubi Catholici Novatianis hanc viam præstant: exemplo D. Aug. *Psal.* 32., ubi primos Donatistas appellat fratres, quia fundamentalibus credunt -- Dicunt Donatistæ, quid nos „ quæritis? Respondemus Fratres nostri estis. „ Dicunt, ite e nobis, non vobiscum habe„ mus rationem. Nos prorsus vobiscum ra„ tionem habemus, unum Christum confi„ temur, in uno corpore, sub uno capite „ esse debemus -- Et superius dixerat -- Do„ leamus illos fratres, tanquam fratres no„ stros: velint, nolint, fratres nostri sunt -- En, quia fundamentalia fidei retinebant Donatistæ, fraternitatis unionem retinebant, licet errarent circa Baptismi iterationem; si enim ab unitate forent sejuncti, non vocarentur fratres, sicut non vocantur Pagani -- „ Nunquid de Paganis? Non; neque enim „ dicimus eos fratres nostros secundum scri„ pturas, & Ecclesiasticum loquendi modum-- Sic Vedrosius *in Manuali antiquitatis cap.* 7. *in exam. ratisb.* 25.

RESP. Neg. min. Utique nulla melior regula reperitur circa fidei, & morum doctrinam, quam primitivæ Ecclesiæ exemplar, at hæc nunquam eo est consilio usa, ut intra unitatem Ecclesiasticam agnosceret, ab uno etiam minimo definito declinantes, etsi studium omne adhibuerit, ut errantes ad ovile reduceret, quod & in adductis exemplis declaratur. Nusquam enim tanquam membra Ecclesiæ agniti sunt Novatiani, immo semper eos sunt aversati Catholici. Casus porro a Socrate recitatus est hujusmodi. Imperator in promovendo studio eliminandi sectas Hæreticorum adhibuit Nectarium, cum enim, cum reliquis Novatianis confessus esset consubstantialitatem Verbi, ceteris ex adverso pugnantibus Hæreticis, obtinuit ab imperatore, ut Novatiani Episcopi suas possiderent Ecclesias: quid inde? Fuerunt ne ob hoc Novatiani Catholici habiti? Nequaquam: creditum ne est subsistere fidei unitatem cum erroribus Novatianorum? Minime: Alioquin cur Patres calamum in eos acuerunt? Cur Concilia congregata? Nec video, quomodo ab adversariis afferatur Augustinus, qua ratione vocet Donatistas fratres, ibidem explicat, eo scilicet motivo, quod Catholici suum agnoscunt Baptismum a Donatistis collatum. Fratres sunt, quia Christianitatis Sacramentum idem habent; fratres tamen, qui perierunt; ideo illos deflet; ideo rogat, ut ad unitatem redeant; ideo populos hortatur, ut pro eis Deum deprecentur, ut dent in idipsum sapere, fieri de eodem corpore, in quo deberent esse, utpote Christum confitentes. Interim de corpore non sunt, sed exierunt, sicut toties *in lib. contra Donatistas* clamat. Ceterum, cum in hoc loco solius Baptismi, & Christi mentionem faciat, sequeretur ex Hæreticorum sententia ad fundamentalia solum pertinere Baptismum, & Christi confessionem, quo nil absurdius; tunc enim centenæ hæreses dam-

Hæretici cur quandoque fratres dicantur.

damnatæ in primitiva Ecclesia tales non essent.

25 OBJIC. VI. Quidquid additum, vel subtractum non minuit, aut tollit unitatem, non debet impedire concordiam essentialem in Christi corpore: sed si teneantur articuli symbolici, quidquid addatur, vel subtrahatur, unitas integra manet; ergo. Min. explic. Integritas unitatis subsistit, ubi fundamentalis Regula retinetur: fundamentalis porro Regula symbolum est, ideo ab Apostolis traditum, ut tessera foret Christianorum. Hinc Irenæus *lib. 1. cap. 2.* -- Hanc fidem Ecclesia per universum mundum disseminata custodit &c. „ Et neque; qui prævalet in sermone ex „ iis, qui præsunt Ecclesiis, alia, quam „ hæc sunt, dicet; neque enim super magistrum est, neque infirmus in dicendo „ diminorabit traditionem; cum enim una, „ & eadem fides sit, neque is, qui multum „ de ea potest dicere, ampliat; neque qui „ minus, diminorat -- Hinc Tertullianus vocat Symbolum *Formam Informabilem*. Hinc Origenes *lib. Periarch. Athanasius in epist. ad omnes per Ægyptum commorantes*. Aug. *lib. de de vera Religione cap.* 8, & alii Patres, Summique Pontifices Symbolum Regulam fidei statuerunt, & ad hanc omnia revocarunt. Quidquid ergo præter Symbolum a Doctoribus proponitur, & Catechismis inseritur, ad probabiles opiniones spectat, vel si errores sunt, nævi, & stipulæ censendæ. Sic arguit Spalatensis *lib. 7. cap. 11. num. 13.*

Fidei Symbolum fundamentalis regula.

RESP. Quo ex uno capite verius assumitur principium, eo lethalior latitat anguis. Symbolum quidem summa quædam Articulorum fidei est, & fundamentalis, sed vero sensu intellectum: fundamentalis Regula est eo modo, quo prima principia in scientiis, quæ si a connexis conclusionibus separentur, nec prima principia formalia sunt, nec scientiam pariunt: ita pariter, si a connexis præscindatur symbolum, nec regula est, nec fides ulla habetur: propter quod plures antiqui hæretici scripturam, & symbolum admittentes a Catholicis separati sunt, quia particularia quædam non susceperunt. Deinde non aliter ut Regula fidei acceptatum est primis seculis symbolum, nisi quatenus explicatum ab Ecclesia, quæ Apostolico Symbolo aliqua addidit in Niceno Concilio ad explicationem aliquorum implicite contentorum: Symbolo Niceno in Constantinopolitano &c. ex quo semper illud habemus Ecclesiam Judicem esse controversiarum Fidei, nec aliter esse potest, si Symbolum suscipimus; in eo enim proponitur credenda una, Sancta Ecclesia, quæ ex D. Paulo est columna veritatis, idest custos, judex &c., adeoque adiaphora nequeunt esse, quæ definitive declarat.

Verum demus Marco Antonio Symbolum secundum se esse Regulam fidei: habebiturne finis prætensæ concordiæ? nullo modo: quia non omnes Novatores illud, ut adæquatam Regulam suscipiunt. Lutherus admittit Regulam fidei esse textum scripturæ, Symbolum, Psalterium Germanicum, & suum Catechismum, quibus addidit locos communes Melanctonis *tom. primo colloq. ex aurifabro collect. titul. de scriptur.*

Colloquium Altemburgense addidit in tertio auctoritatis ordine confessionem Augustanam cum Apologia Melanctonis, quæ vocatur quartum Symbolum. Quarto ordine auctoritatis articulos Smalcaldicos alii adjunxerunt, & Synodicus cœtus Wirtembergenses doctrinam Melanctonis. Ratisbonenses vero præter dicta reposuerunt inter Regulam fidei confutationes Ducum Saxoniæ, confessionem Ministrorum Ratisbonensium.

Concordia Bergensis pro Regula fidei constituit confessionem Augustanam, & libros Lutheri. Osiander vero hæc omnia reprobat: & sic de ceteris; unde patet apud eos unum Symbolum non esse fidei Regulam. Hinc etsi pluries disputatum sit inter Protestantes, affectaverintque concordiam Sacramentarii, ut testatur Lutherus *Epist. ad Bremensem Præpositum*, & in hunc finem convenerint pluries, ut Sandomiriæ anno 1570. Uratislaviæ an. 1595. Cassellis an. 1691., & alibi: nunquam in idem coivere, sed invicem sese proclamaverunt Hæreticos.

Musculum audiamus apud Sculterum ad an. 1533. *pag.* 411. -- Bone Deus! quam perniciose Lutherus de Christo sensit, si quod „ ibi scripsit, revere sentit? An hoc non est „ duas naturas in Christo ita confundere, ut „ fidei nostræ fundamenta de Incarnatione, „ de morte, deque vera, juxta hominem in „ Cœlos exaltatione prorsus aut fobruat, „ aut reddat incerta? -- Oringerus *in sua cygnea cantione*, ait -- Lutherani talem in „ Cœna Domini præsentiam corporis urgent, „ quæ & toti sacræ Scripturæ, & fidei analogiæ, & puriori antiquitati, & sobriæ (cujus non minime pudet) rationi repugnat -- Germanica confessio Tiguri impressa 1544. dicit -- Lutherum fuisse conatum inducere „ monstruosum dogma -- Monstruosa dogmata, quæ toti Scripturæ, & fidei analogiæ repugnant, non sunt stipulæ, nec adiaphoræ opiniones. Tum quia in ipsis articulis Symboli errant sententiis discordibus Protestantes; in eo solum consoni, quod illas easdem hæreses propugnant, quas primitiva Ecclesia damnavit. Ex quo luce clarius habemus, Novatores extra veram Ecclesiam esse; & ut veritas elucescat, brevem subscribo Catalogum, comparando errores aliquos veterum Hæreticorum cum assertis Modernorum, collectum sparsim a Catalogistis hæresum: ex Controv. Bellarm. præcipue de Christo. Ex thesauro Controv. Jodoci Coccii *tom.* 1. Ex Mag. Grevina *tom.* 1. *de præscriptionibus adversus hæreses lib.* 4. *de Symbolo*, & ibidem *de falsis traditionibus Hæreticorum &c.*

ROBORATUR VERITAS CATHOLICA EX CONVENIENTIA NOVATORUM IN ERRORIBUS CUM ANTIQUIS HÆRETICIS CIRCA ARTICULOS SYMBOLI, ET EX DISCORDIA INTER IPSOS.

26 Contra primum Articulum erraverunt Pagani, pluralitatem Deorum asserentes. Ex D.Th. *Opusc.* 5. *de artic. fidei*, sed pluralitatem hanc suscitavit Valentinus Gentilis in suis prothesibus, quatenus statuit Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum esse tres Deos æter-

æternos: & eum secuti sunt Tritæi in Polonia, ut testatur Canisius *de corruptelis Verbi Dei*.

Afferunt Manichæi Deum unum, boni auctorem, alterum mali. Afferunt hoc idem Illyricus, & alii substantiarii apud Reschium *in Symbolum*: Lutherus *assert.* 36. Calvinus *lib.* 1. *institut. cap.* 18. §. 3., *& lib.* 3. *cap.* 23. §. 4. Melancton. *in cap.* 9. *ad Rom.*, & Bucerus *in cap.* 1. Zuinglius *Serm. de provid.* Beza *in Carolostadium*. Hi omnes Deum auctorem peccati faciunt; & Hesthusius Deum a Diabolo non differre statuit, apud Sclusselburgium *lib.* 1. *cap.* 6.

Novatores antiquas hæreses adoptarunt.

Afferunt Antropomorphitæ Deum esse corporeum. Corporeum asserere tenetur Lutherus, qui passam sustinet Divinam naturam *lib.* 2. *de Concil. part.* 2.

Afferunt Deum improvidum Epicuræi. Dei providentiam negavit Ochinus, a quo nullum subsidium expectandum ait, in Dialogis. Divinæ Omnipotentiæ injurii sunt Calvinus *ad cap.* 23. *Isaiæ*, Beza *in Dialogo contra Bucerum*, Carolostadius *dialogo de Cœna*, Petrus Martyr *de Sacram. Eucharist.* Zuinglius, & alii.

Negant Deum immediatum Creatorem Mundi Simon, & Menander. Idem Illyricus cum aliis substantiariis, docentibus hominem a Diabolo creatum, *apud Reschium*.

Negant Personarum Trinitatem Sabelliani, unitatem essentiæ Arriani, idem sustinent Trinitarii, Calvinus *lib.* 1. *instit. cap.* 13. §. 5. quatenus asserit Personas in essentia esse velut quasdam proprietates, sicut in saccaro candor, & sapor est: velut quasdam virtutes, ut in anima facultas vegetativa, sensitiva, & intellectiva *lib. contra Valentinum cap.* 1., Beza *de unit. essentia*.

27 Contra II. Articulum: *Et in Jesum Christum &c.* Ex veteribus Photinus dixit Christum fuisse virum bonum, sed Dei Filium solum adoptiva, Lutherus *in Psal.* 32. *in cap.* 2. *ad Galat. tom.* 4. *latino*, dixit -- Prophetæ omnes in spiritu præviderunt, quod „ Christus futurus esset omnium pessimus, „ latro, homicida, fur, adulter, sacrilegus, „ blasphemus -- Calvinus, quod Christus Inordinatos motus sit passus *in cap.* 26. *Matth.* quod ignorantia laboraverit *in cap.* 9. *Matth. ver.* 2., nec solide ratiocinatus sit *ver.* 5. Quod homines deceperit, Brentius docuit *Dom.* 3. *post Pentecosten*.

Arius Christum creaturam fecit non unius naturæ cum Patre. Christum non ab æterno genitum, sed in tempore factum Deum sustinet Bodnæus *in respons. Polonica*: Servetus *apud Calvin. lib.* 4. *inst. cap.* 4. Jacobus Paleologus: Smidelinus, & alii. Calvinus vult Filium a Patre non accepisse substantiam suam, sed a seipso *lib.* 1. *cap.* 13. §. 23. Duas personas in Christo astruunt Nestoriani ex gestis Ephesini. Duos Christos, unum Deum Omnipotentem, alium hominem non Omnipotentem Lutherus astruit. Brentius in recognitione ponit unum Christum, Filium Dei, alium filium hominis, communione Idiomatum a Filio Dei ornatum. Idem Smidellinus. Beza duas Hypostases asserit, unam inter animam, & corpus, alteram inter hominem, & Deum, *in respons. ad Argum. Brentii de omni præsentia*: *& lib. de duarum naturarum Hypostasi*.

Errores Novatorum circa Christum.

A Mahometes docuit Christum Deum non esse, sed magnum Dei Servum, & Prophetam insignem. Idem senserunt quidam Ministri in colloquio quodam Austriæ apud Cardinalem Hosium *Epist. ad Ducem Prussiæ*. Quatenus dicebant, non esse concludendas orationes: *Per Dominum &c.* Sed per Christum Servum tuum fidelem. Omitto negantes adorandam esse Christi Humanitatem.

28 Contra III. *Qui conceptus est de Spiritu Sancto &c.* Apud Manichæos Christus non habuit verum corpus, sed phantasticum. Idem omnino Anabaptistæ apud Coclæum *lib. de erroribus Anabaptist. Monasteriensium*. Apud Valentinum nihil ex Virgine Christus accepit, sed per eam transivit, sicut per fistulam, teste Erasmo *Concione de Natali Domini*. Quidam ex Sacramentariis tenens Christum detulisse in uterum Virginis Corpus in Cœlo ex elementis formatum, & per eam decurrisse, sicut fluit aqua per canalem: Apud Brentium *in recognitione suæ doctrinæ* ex Virgine nisi formam accidentalem sumpsit. Apud Bucerum nondum Christus venit, nec conceptus, nec natus ex Virgine, teste Hosio *in Avirthrensio*.

Novatores erraverunt circa Christi nativitatem.

Anabaptistis prope Heidelbergam datur facultas disputandi, an Christus carnem ex Virgine vere assumpserit an. 1571. Apud Canisium *lib. de corruptelis Verbi Dei*; & cum Calvinus videatur statuere, tropice esse explicanda illa verba: *Et Verbum caro factum est*: cogitur astruere, veram carnem non sumpsisse ex Virgine. Carpocrates putavit Christum ex Virgine, & Joseph vere natum. Post Christum alios procreasse filios, denigrans intemeratæ Virginitatis privilegium dixit Helvidius. Budnæus in Lituania Joseph verum Patrem Christi facit, subsanans Hymnum Ecclesiæ. Brentius *lib. de Omnipotentia carnis* asserit Uterum Virgineum corruptum fuisse in Filii egressione. Carolus Molinæus Virginem flore spoliavit Dei Matrem. Omitto Calvini maledicta in Virginem, quam indiscretam vocat *in cap.* 2. *Joan.* Malignam *in cap. primum Lucæ*, restringentem Dei potentiam &c.

29 Contra IV. Articulum *Passus sub Pontio Pilato &c.* phantastice mortuum consequenter Manichæi affirmant Christum, ex quo carne phantastica compositum dicunt. Idem omnino dixeront Anabaptistæ, per quandam phantasiam passum fuisse. Pelagiani apud Cassianum *lib.* 1. *de Incar. cap.* 3. Bassus ex Philastrio *apud Castro hæresi* 8. Abailardus *apud D. Bern. epist.* 190. negant Christum nos redemisse ex servitute Diaboli. Ex nostris Calvinus *lib.* 2. *inst. cap.* 11. §. 1., *&* 19. Confessio Genevensis *cap.* 4. §. 19 nihil virtutis ex passione Christi tribuit nostris operibus advenire; & apud Bezam nonnulli Calvinistæ *in abstersione Calumniarum Heshusii in cap.* 2. *ad Phil.* volunt nos salvari per Christum, sed non propter Christum. Beza sustinet Christum peccati corpus non destruxisse. Calvinus *contra Heshusium*, Bucerus *in Joan. pag.* 522. tenent, pro impiis fusum non fuisse Christi sanguinem.

30 Contra secundam partem tertii articuli: *Descendit ad Inferos*, apud D. Thom. loco citato, quidam Hæretici tenuerunt Christum per se non descendisse ad Inferos. Marcion *apud S. Irenæum lib.* 1. *cap.* 29. tenet Patriarchas non fuisse a Christo liberatos, quia non crediderunt, Cain verò cum ceteris impiis fuisse salvatum, & ex Philast. *cap.* 27. Quidam innominati dixerunt Christum omnibus annunciasse, quod confitentes eum ibi, adhuc salvarentur, etsi mortui.

Descensum Christi ad Inferos negant Hæretici.

Circa hanc veritatem ex Novatoribus Erasmus *in explic. Symb. Catechesi* 4. sentit hanc particulam esse suppositam, & dubitat a D. Th. Calvinus *lib.* 2. *cap.* 16. §. 1. dicit fuisse additam, & Conventus Londinensis ex Joan. Duræo censuit esse auferendam. Bucerus *in cap.* 27. *Matth.*, Beza *in cap.* 2. *Act.*, Vvitekerus *contra Duræum*, apud Reschium pro Inferno intelligunt sepulchrum, & descendisse ad Inferos idem esse, ac sepultum. Calvinus §. 7. 10., & 11. *loci cit.*, & *in Cathec. edito* 1562. deridens hanc sententiam, pro descensu ad Inferos intelligit passum fuisse omnes languores impiis debitos, idem sensit Sarcerius *in Catechismo*. Zuinglius pro descensu accipit virtutem, qua redemit captivos *Epist.* 3. Idem sentit Bullingerus Decade prima *in exposit. Symboli*. Lutherus autem tenet *tom.* 2. *editione Jenensi in Psal.* 15. Christum descendisse ad Inferos damnatorum secundum utramque naturam, & passum flammas in anima, corpore, & Divinitate, cui consensit Smidellinus &c.

31 Contra tertiam partem: *Resurrexit a mortuis*. Erraverunt ex antiquis Cherintus, qui non resurrexisse, sed resurrecturum credidit. Idem sensisse ex Novatoribus quosdam refert Joan. Faber *apud Reschium, & apud Calvinum lib. adversus Libertinos*. Christolitæ secundum D. Damascenum *lib. de hæresibus* docuerunt, carne relicta ab inferis excitatum, secundum Divinitatem Christum ascendisse ad Cœlum. Calvinus insanum putat dicere sanguini conjunctam modo esse carnem, *in cap.* 26. *Matth.* idem sentit *lib.* 4. *instit. cap.* 17. §. 29. Beza *lib. de Omnipotentia carnis*: Petrus Martyr *contra Grandinerum object.* 11. Gualterus *hom.* 133. volunt resurrectionem non fuisse factam Christi virtute; sed indiguisse Angelorum opera ad amovendum lapidem, unde clauso ostio egressum negat Beza ibidem.

32 Contra V. Articulum: *Ascendit ad Cælos, sedet ad dexteram Patris*. Veteres Hæretici plura protulerunt. Carpocrates docuit solam Animam Christi ad Cœlos ascendisse, non verò corpus. Pariter Apelles Christum sine carne resurrexisse, & ascendisse tradidit. Quidam innominati apud Pamphil. *in Apologia Origenis* docuerunt Christum ascendisse usque ad Zonam Solis, & ibi stetisse. Manichæi exponentes illud: *In Sole posuit tabernaculum suum*, tradiderunt Christum in Sole reposuisse Corpus, & cum sola Divinitate ascendisse ad Cœlos. Sic Aug. *lib.* 6. *contra Faustum cap.* 20. Nazianzenus *Orat.* 5. Athan. *lib.* 3. *de Assumptione hominis*. Seleuciani, & Hermiani dixerunt Christum non sedere ad dexteram Patris secundum carnem, Aug. *hæresi* 59.

In eosdem errores lapsi sunt moderni Hæretici. Vvesphalus *lib. contra Joan. a Lasco* vult Christum ascendisse ad Cœlos nihil aliud esse, quam evanuisse, irridendo verbo *sursum*. Gaspar Suvenkfeldius *lib. de duplici statu Christi, art.* 7. vult, post Ascensionem conversam naturam humanam in Divinam. Illyricus *in lib. de Ascens. Domini in explicatione illius Act.* 3. *Quem oportet Cælum suscipere*: tenet corporali forma usque ad nubes pervenisse, & ulterius non fuisse progressum, neque sub illa esse in Cœlo, sed in invisibili Majestate esse ubique: Quid simile astruit Brentius *in recognitione sua doctrinæ pag.* 167. Smidellinus *in disput. Vurtembergensi* sessionem pariter explicat per respectum ad Majestatis gloriam, qua est potitus, unde fit ubique.

Erraverunt Novatores circa Christi ascensum in Cœlū.

Confessio Ministrorum Antuverpiensium *art.* 3. Ascensionem vult esse exaltationem, qua Pater Christum excitavit a mortuis. Nicolaus Salnacerus contendit Ascensionem non designare Ascensum in aliquem locum, sed acceptionem magni honoris, apud Reschium *in Atheismis*, & apud Boverium *in explicatione* 6. *art.* Calvinus *in cap.* 22., & 26. *Matth.* tenet sessionem ad dexteram Patris, nihil aliud esse, quam habere proximum gradum, ut Vicarium Dei, & quandam mundi gubernationem usque ad finem seculi, quæ tunc cessabit, sicut habet *lib.* 2. *instit. cap.* 9. §. 3.

Lib. concordiæ Smigdelliana apud Reschium (*sedere ad dexteram*) vult esse ubique, & gubernare ut hominem a Mari usque ad Mare, & fines terræ. Clypeus Genevensis vult, inter Sanctos, & Cœlos Christum ita coarctatum esse, ut sit velut in ergastulo, & non possit inde se movere usque ad diem judicii. Natanael Elianus (*sedere ad dexteram*) dicit esse confidentiam, quam habet Christus in auxilio Patris, & quod certus sit, quod tandem sit in terris Regnaturus *lib. Mattan. Ja.*

33 Contra VI. Articulum: *Inde venturus est judicare vivos, & mortuos*: Ex antiquis erraverunt Prodianitæ, Manichæi, Borboriani *ad Philastrium de hæresibus*. Albanenses *apud Guidonem de hæresibus* nec credunt, nec sperant futurum judicium, sed Albanenses, quia credunt jam factum, secuti PseudoApostolicos reprehensos ab Apostolo. Moderni errant alii circa substantiam, alii circa modum, alii circa personam. Circa personam erravit David Georgius, dicens Christum venturum non ad judicandum mundum, sed seipsum; sic Coclæus *de actis, & scriptis Lutheri*; sic Basileenses referunt *in vita Georgii*. Richerus Calvinista negat Filium venturum, sed Patrem in persona Filii apud Villagagnum. Circa substantiam Natanael Elianus *loco superius citat.* Verbum *judicare* accipit metaphorice pro regnare, & ideo in scripturis dicit, Judices significasse Reges, Brentius cum Ubiquistis ponens Christum secundum carnem ubique, hic semper est, ait, ideo non est venturus, Anabaptistæ Moravici *apud Reschium in Atheismis* prædicabant post biennium futurum judicium, quod, cum sit finitum, per ipsos judicium factum est, & utique, quia per Psalmistam Psal. 1. *Non resurgent impii in judicio*: *Qui autem non credit, jam judicatus est*, scribit Joannes cap. 3.

De universali judicio errores.

Circa

Circa modum. Lutherus *serm. de piscat. Petri in postill. german. p. 2. In captivit. Babylonica tom. 2. Vuirtemberg. pag. 7.* docuit in judicio solam fidem esse examinandam; unde cum solo Isaac est ad judicium eundum, relictis Servis, & Asinis, idest, operibus. Brentius *in explicatione Catechismi Vuirtemberg. pag. 214., & 15. an. 1552.* neminem asserit secundum Decalogum esse judicandum &c. *p. 2. lib. Concil.* Lutherus dicit conjudices cum Christo futuros Nastorium, & Eutichetem, qui Cyrillum, & Leonem damnabunt. *Lib. de servo arbitrio* asserit Christi judicium fore injustum, quia coronaturus est indignos, & puniturus justos. Sed quid sentiat *in cap. 5. ad Gal.* audiamus -- Cum recordatus fueris, " quod Christus sit Judex vivorum, & mortuorum, vel legis doctor, qui tibi irascitur, qui a te rationem poscet, quomodo " vitam egisti: tu pro veritate credas, quod " talis non sit Christus, sed maledictus Diabolus ex Inferno --

Meliorane sentit Calvinus? absit. *Lib. 2. inst. cap. 17. §. 6.* asserit, temerarium dicere, Dominum constitutum fore judicem vivorum, & mortuorum, & in cap. 2. ad Philip. inter aniles fabulas revocat, quod plagis ornatus sit venturus. In c. 2. Math. v. 26. docet, non esse timendum judicium ab illis, quos tam pretiosa mercede absolvit, idest, sanguine redemit. *Et lib. 2. cap. 16.* docet, non esse timendum, quia non veniet in condemnationem, sed in salutem: unde in Catechismo Calvin. an. 1567. in Dominica 13. Interroganti, an sit timendum judicium? respondetur negative -- Quia certi sumus, " quod nonnisi in salutem apparebit --

34 Contra VII. Articulum: *Credo in Spiritum Sanctum*, aberrarunt ex antiquis Montanus qui seipsum dixit esse spiritum Divinum, ex Niceph. *lib. 4. cap. 22.* Origenes ponit Spiritum Sanctum creaturam, loco tertio a Patre inferiorem, utriusque ministrum, *tract. 13. in Joan.* Idem docuit Macedonius ex Epiph. *har. 74.* Aug. *har. 52.* Quidam ex Arrianis non Deum, sa Dei donum posuerunt. Marcellus, & Photinus extensionem extensionis, & alii similia.

Totidem senserunt Moderni. Ochinus prædicavit Polonis Spiritum Sanctum nullam esse personam, aut Hypostasim. Fratres familiæ amoris docuerunt Londini Spiritum Sanctum esse Phantasma ex Ston in Elisab. Melancton in locis communibus ann. 1539. aliquid solum essentiæ, & Deitatis confinxit in Spiritu Sancto. Farrelus ex Petro Carolo in Epist. ad Lotarin. docuit, solum esse quendam motum in rebus creatis. Idem Transylvani ministri *lib. 2. cap. 5.* contra Incarnat. Christi; & cum Calvinus in cap. primum ad Romanos neget Spiritum Sanctum esse objectum fidei; & clypeus fidei Genevensis neget esse adorandum, absque dubio Deitate spoliant. Omitto alios: solum noto, Matthiam Steinbag dixisse, se esse Spiritum Sanctum.

Errores in Spiritum Sanctum.

35 Contra VIII. Articulum: *Sanctam Ecclesiam*, triplex inter ceteros fuit error in Veteribus Hæreticis. Circa Sanctitatem Pelagiani erraverunt volentes, quod singula membra subjective sancta essent absque peccato, ex Aug. *lib. de Hæres. 88.*, & alii idem, ut suo loco vidimus. Circa Universalitatem locorum tenuerunt Donatistæ Ecclesiam solum esse in Africa ex parte Donati, non autem in Hispania, Gallia, Italia, Germania &c. Ex Aug. *hæres. 99.* idem Lucifer Caralitanus ex Hiero. *cap. 2. contra Luciferianos*, asserens apud suos tantum esse Ecclesiam. Circa universalitatem temporum Pauperes de Lugduno docent, Ecclesiam defecisse sub Sylvestro: ex D. Antonino *4. p. summa tit. 11. cap. 7. §. 2.*

His conjunctissimi sunt Novatores. Sanctitatem subjectivam in singulis membris requirunt Melancton *in Apolog. confess.*; Musculus *in locis communibus*, Confessio Aug. *art. 7.* Lutherus *lib. de servo arbitrio*, qui solos prædestinatos reponit intra Ecclesiam; idem Calvinus *lib. 4. cap. 1.*, & alii suo loco recensiri.

Novatores errant cum antiquis Hæreticis circa Ecclesiam.

Universalitatem negarit Lutheros, qui sustulit vocem (*Catholicam*) & reposuit (*Christianam*) in suo Catechismo Germanico ex Reschio *in Atheismis*, ex Lindano *in dubit., & lib. contra Catherin.* negat Ecclesiam esse continuam, tum loco, tum tempore, tum successione. Defecisse, seu verius nunquam fuisse Ecclesiam docuerunt Lutherus *in colloquiis latinis tom. 2. de Patribus*. Melancton *in cap. primum prioris ad Corinth.* Calvinus *lib. 4. instit. c. 2. §. 1.*, & alii &c.

36 Contra IX. Articulum: *Communionem Sanctorum*, erraverunt Veteres pluribus. Communio hæc consistit in communicatione bonorum spiritualium ex capite in membra, & membrorum ad invicem. Prima fundatur in thesauro meritorum Christi, qui dispensatur per fidem, & charitatem, & Sacramenta. Secunda in participatione bonorum operum, & satisfactionum. Communionem primam per Sacramenta negaverunt Seleuciani Baptismum auferentes ex Aug. *har. 59.* Novatiani Confirmationem abjicientes *lib. 3. fabul. hæretic. Theodoreti*. Petrobrusiani Eucharistiam respuentes ex Petro Cluniac. *lib. de erroribus contra istos*: Novatiani iterum Pœnitentiam abhorrentes ex Epiph. *Har. 59.* Taudemiani, qui Ordinem apud Sygibertum in supplemento Chronici an. 1124. Albigenses, qui Extremam Unctionem ex D. Antonino *4. p. tit. 11. c. 7. §. 5.* Armeni, qui Matrimonium, ex Castro de hæresibus abjecerunt.

Sanctorum communio ab antiquis, modernisq. Hæreticis negatur.

Hoc consimiliter faciunt Novatores. Lutherus *de captivit. Babylon.*, qui unum, deinde duo admisit Sacramenta, Apologia confessionis Augustanæ tria tantum, Calvinus *lib. 4. institut. cap. 18. fol. 19.* duo solum, & alibi tria; &c., & sic de aliis: sicut diximus de Sacramentis. Secundam vero Communionem ita abhorrent Novatores, ut velint illum Articulum deleri, ut Calvinus *lib. 4. instit. c. 7. §. 2. p. 264.* Buccrus in Joannem, Erasmus in Catechismo in Symb. Hinc suffragia Indulgentiarum, Defunctorum, mutuarum orationum ejurant. Sufficiat audire Lutherum apud Reschium *in Atheismis in Symb.* -- " Ego nolo tecum mea bona opera dividere, " & fraternitates abripiunt nos a fraternita-

„ te Christi — utique, sed illæ, quæ fundantur in operibus Lutheri. Volunt enim damnari: ideo omne adjutorium rejiciunt.

37 Contra X. Articulum: *Remissionem Peccatorum*: aberraverunt Veteres Hæretici duplici ex capite. Menaliani ex Theodoret. *lib.* 4. *Hæretic. fabul.* Proculus Origenista ex Epiph., & alii ex Greg. *lib.* 9. *Epist.* 39. Negabant in Baptismo tolli peccata, sed solum tegi dicebant; Montanistæ ex D. Hieron. ad Marcellam, Novatiani apud Theodoret. *loco cit.* remissionem peccatorum auferebant, quatenus negabant lapsis indulgentiam reconciliationis.

Hæretici errantes circa peccatorum remissionem.

Novatores ex utroque capite a veritate declinant, & tertium addunt. Lutherus *art.* 2. ex damnatis a Leone ita certum asserit, remanere peccatum post Baptismum, ut aliter sentire sit Paulum, & Christum conculcare. Calvinus *in antid. Concil. Trident. sess.* 5. asserit, manere peccatum, sed non imputari, *&* *lib.* 4. *cap.* 18. negat filios Fidelium Baptizari in remissionem peccatorum. Verbis concedunt lapsis veniam, sed re negant, cum projiciant Sacramentum Pœnitentiæ, quæ est secunda tabula post naufragium: Luther. *de captiv. Babyl. sub initio*, Calvinus *lib.* 4. *cap.* 19. *§.* 17.

Addunt tertium. Lutherus solum peccatum infidelitatis ponit, alia vero absorberi docet ictu oculi per fidem, *de captivit. Babyl. c. de Sacramento Baptis.* Addit sensum hujus articuli esse, quod homo teneatur credere indubitanter remissionem evenire sibi ex sola fide. Ampliat serm. de piscatura Petri, quod non sit necessaria peccatorum remissio, sed peccata vitare Christiano sit perniciosum, & quo quis sceleratior est, eo citius Deus gratiam infundit. Ulterius, extendit *art.* 30. ex damnatis, quod non peccatorum quærenda sit remissio, sed bonorum operum, cum peccata non imputentur, bona vero opera reos efficiant, cum Hæretici sint, qui sustinent necessitatem operum. Idem in re docuit Calvin. *lib.* 3. *institut. cap.* 12. quatenus statuit omne bonum opus peccatum esse. Remissionem peccatorum eludit Calvin. *lib.* 3. *instit. cap.* 2. *§.* 11. nullum electum asserens e gratia excidere, nullum reprobum a peccato resurgere. Idem Beza *in confess. fidei cap.* 4. *art.* 20. Idem Calvin. *lib.* 1. *cap.* 18. *§.* 1., *&* 4. *lib. de æterna prædestin.*, quatenus docet peccatum homini non imputari, cum fiat Deo impellente. Cum eo sentit Beza *de Arcana Dei prædest.*, Petrus Martyr *in cap. Samuelis*, *& in Epist. ad Rom. c.* 2. *lib.* 1.

38 Contra XI. Articulum *Carnis Resurrectionem*: Plures ex Hæreticis veteribus erraverunt. Simon Magus *ex Epiph. hær.* 21. Apelles ex Tertull. *de præscript. adversus hæreses*: Balbus *ex Zonara in vit. Michaelis*, Albigenses *ex D. Antonino* 4. *p. tit.* 11. *cap.* 7. *§.* 5. negaverunt carnis Resurrectionem: Valentinus vero *ex Epiph. hær.* 31. Marcion *ex eodem hær.* 42. Hierax *ex eodem hær.* 67. solius animæ resurrectionem admiserunt.

Adversus carnis resurrectionem errores.

Sed nec huic errori pepercerunt Moderni Heterodoxi. David Georgius *ex Coclæo de actis Lutheri an.* 1545. negat penitus carnis Resurrectionem; similiter Anabaptistæ *ex Sandero lib.* 7. *de visibili Monarchia*, *& ex Reschio in Atheismis*. Libertini *ex Calvino in Institutione adversum Libertinos* docuerunt resurrectionem jam factam, & nullo modo esse futuram, nisi quatenus homo scit se spiritum habere immortalem, mortemque fuisse a Christo abolitam.

At quid sentit Calvinus ipse? Videamus. *Lib.* 5. *instit. cap.* 25. *§.* 12. asserit animas manu Dei lacerari, & conteri, *& §.* 20. esse umbras, spectra, phantasmata, mortuas, Idola: & sui discipuli, prout ipse fatetur *in lib. contra Gentilem in colloquio quodam Genevensi* nullum medium opportunius esse fatentur ad tollendum purgatorium, & preces pro defunctis, & similia, quam affirmare animarum interitum. In Thesibus an. 1668. propositis a Calvinista Anonymo dicitur inane esse, quidquid de animarum immortalitate ab Antichristo ad suam Culinam excogitatum, idest, a Papa.

Forte Lutherus sanius sentiet? Scrutemur. *In articulo* 27. *ex damnatis a Leone*, animam esse immortalem portentum vocat. Sleidanus *lib.* 9. *Hist.* docet a Luthero hujusmodi dogma inventum, ut fidem purgatorii aboleret, & Sanctorum invocationem. Illud Luth. docet etiam *in cap.* 9. *Eccles. in cap.* 25. 26. 49. *Genesis*.

39 Contra XII. *Vitam æternam*: veteres Hæretici aberraverunt. Cherintus docuit Christum post Resurrectionem Regnaturum cum electis per mille annos terrenorum bonorum fruitione: *ex Eusebio lib.* 3. *Hist. cap.* 33. Cum isto sentiunt nunc Ministri Transylvaniæ (ex Reschio) dicentes, quod conjectis Satana in carcerem, & Antichristo, incipiet Regnum Millenarium.

Quid senserint Hæretici circa XII. articulum.

Armeni docuerunt animas non videre Deum ante diem Resurrectionis. Idem Petrobrusiani ex Prateolo de hæresibus. Idem Græci, ut suo loco dedimus. Consentit Lutherus *tom. Jenensi p.* 4. ubi Sanctos extra Cœlum constituit usque ad diem ultimum. Calvinus pariter *lib.* 3. *inst. cap.* 20. *§.* 24. *& cap.* 25. *§.* 6.

Balbus ex Zonara in Michaelis vita prædicabat vanam esse de bonis æternis doctrinam. Huic assentitur Georgius David, irridens vitam æternam: ex Coclæo *de actis Luth. ad an.* 1545.

Origenes docuit pœnas damnatorum post circulationem plurium annorum finem habituras; ex Epiph., & Aug. *de hæresibus*: & Guido *de hæresib.* tribuit Armenis, quod negarint infernum; & Eunomius, Zonara teste, in Odis de Beata Virgine, supplicia æterna censuit temporaria, post judicium universis reprobis veniam daturum Deum asserunt Anabaptistæ ex Bulling. *lib.* 2. *contra eosdem cap.* 15. *ex Confess. Aug. cap.* 17. Idem tenuerunt Libertini apud Lindanum in suo Dubitantio. Smidellinum interpretatum fuisse Infernum, & Cœlum allegorice reprehendunt Wirtembergenses apud Canisium de corruptelis Verbi Dei.

40 Ex hoc brevi Cathalogo habemus Spalatensem, & Osiandrum cum sociis impossibile commentum tentare, cum fingant Symbolicos articulos esse fundamentales, &

Sym-

Symbolo admisso haberi unitatem essentialem Ecclesiæ, & sectas concordari. Quomodo enim haberi potest unitas in Symbolicis articulis, si tot diversi, & contradictorii errores a Protestantibus asseruntur? Quomodo subsistet super Symbolum sic explicatum, seu verius, deturpatum Ecclesiæ ædificium, si primitiva Ecclesia pro Hæreticis habuit, qui similia docuerunt? Aut ergo Moderni cum Symbolo sunt extra Ecclesiam, aut veteres Hæretici intra erant constituti, nec aberrabant, quod & ipsi falsum in suis scriptis tradiderunt. Sensus Symbolum facit, non sonus verborum; poscenti enim de fide, parati esse debent rationem reddere ii; qui magistri constituti sunt in Israel, Pastores, & Doctores plebis Christi. Optimus est Chrysostomi discursus *Homil. in Job.* 16., quo declarat non sufficere credere in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, nisi sciatur, quid credamus, aut quomodo -- Si quis gentilium „ percunctaretur, quis hic Pater est? quis „ Filius? quis Spiritus Sanctus? tres Deos „ asseritis, & nos plurium Deorum assertores reprehenditis? Quid ad hæc diceretis? -- Necesse est ergo scire substantiam sensus articuli, subjungitque illud monitum, si adversarii nostri Gentiles tantopere invigilant, ut contra Religionem obloquantur, & absurda inveniant, quali studio debemus nos incumbere, ut discamus insultibus respondere? Addamus aliud argumentum Cassiani *lib.6. de Incarn. cap.* 10.— Te inquam, ergo te ipse consulo. Dic „ mihi quæso, si Judæorum quispiam, aut „ Paganorum Catholicæ fidei Symbolum ne„ get, num audiendum eum existimes esse? „ non utique. Quid si idipsum Hæreticus, „ vel Apostata? multo certo minus, quia „ intolerabilius est, veritatem cognitam de„ relinquere, quam incognitam negare -- Negat autem Symbolum, qui in vero sensu non explicat, dicente Chrysologo *Ser.* 60. -- „ Sicut dicit Apostolus: Capiatur fides ex „ auditu; auditus autem capiatur ex Verbo, „ & vitæ placitum, pactum fidei, lex salu„ tis, non hæreat mortuis, sed vivis sen„ sibus assignetur --.

SOLVITUR ULTIMUM ARGUMENTUM.

41 OBJIC. VII. Spalatensis *cap.* 11., & 12. *lib. 7. de Rep. Ecclesia* mansuetudo est membra dispersa congregare, non autem collecta dispergere: sed hoc fieri nequit, nisi aliquid remittatur, juxta illud Aug. *Epist.* 10. -- Commune est periculum popu„ lorum, & strages non hujus, vel alterius „ hominis; ergo detrahendum est aliquid „ severitati, ut majoribus malis sanandis cha„ ritas sincera servetur -- Detrahitur autem severitati, si altera suscipiatur Regula Aug. tradita *in Psal.* 54. ad illud: *in multis erant mecum* -- Nobiscum autem estis in Baptismo, „ in Symbolo, in ceteris Dominicis Sacra„ mentis -- Si fundamentalia admittantur, severitas lenitur, & in ceteris tertiam Regulam Aug. sequamur *in Epist. contra fundamentum* -- Nemo nostrum dicat se invenisse ve„ ritatem, sic eam quæramus, quasi ab utris„ que nesciatur -- Et si quis errata promiserit, nævi erunt, & stipulæ unitatem non dissolventes. *Num.* 107. dicit Spalatensis -- Fun„ damentalium una sit, & brevis confessio, „ & beneficio tolerantiæ, partes se mutuo „ amplectantur -- Hinc concedi poterit Græcis; ut teneant Spiritus Sancti processionem a solo Patre, ob altitudinem mysterii, cum quæstio nondum sit in scripturis definita. Papatus principatum nondum solide probatum, si non admittunt, contenti sint dirigi a Patriarchis Orientalibus secundum eorum privilegia. Scriptura sola, adæquata credendorum regula habeatur, & traditio, quæ in ea legitur. Lis de Sacramentis componatur, duo vera Sacramenta admittendo, aliis quinque large attribuendo. Rixosa quæstio de Eucharistia leniatur, itaut omnes teneant realiter exhiberi Corpus Christi, modum vero ineffabilem non scrutemur, sed admiremur. Controversia de Purgatorio, de indulgentiis, non est apta parere divisionem: Pontificii si in his errant, per excessum id evenit, adeoque absque præjudicio fidei; si vero Protestantes non credunt, non sunt redarguendi: de his enim scripturis non convincuntur. Controversia de gratia, prædestinatione, merito, & libero arbitrio ita temperanda est, & in hoc solum consistit, ut Pelagianismus, & Semipelagianismus vitetur, nimium non tribuendo arbitrii viribus, & fati necessitas assignetur, non nimium deprimendo arbitrium. Circa cultum; intercessionem, venerationem Sanctorum, & Reliquiarum, & imaginum, ita distribuatur: Cultus civilis tribuatur; invocationes absolutæ non sint damnabiles, tanquam periculosæ tamen vitentur: Reliquiæ pio quodam humano honore; sed caute excipiantur, imaginibus nullus, etsi levissimus cultus deferatur; nullam enim adorationem deberi docuerunt Patres, aliqua salutatio permittatur; in usu depingendi abusus rejiciantur: & qui non admittunt, non damnentur. Ritus vero in psallendo, precando, administrando Sacramenta, observando festa, & jejunia, nec mali, nec boni sunt. *Num.* 108. sequitur idem Spalatensis -- Pauci autem ritus, „ vel emendandi, vel tolerandi, ut via pa„ retur ineundæ concordiæ -- Hæc Apostata, additque a nobis plura adiaphora pro fidei articulis prædicari.

Egregie dicebat S. Gregorius Nazianzenus *Apologetico* 1. -- Melius, & optabilius „ est egregium bellum pace impia, & a Deo „ distrahente -- Infelix homo, qui Judicis arbitrium suscipiens, dum concordiam promittit Ecclesiæ, totam dirumpit, & scelestissimum bellum indicit. Catholicæ jura, & Protestantium partes ostentat defendere, & interim fraudulenter universas a Calvino, & Luthero exmmulatas firmat hæreses. Optime docet Cyprianus *Epist.* 55. -- Nulla societas „ fidei, & perfidiæ esse potest; qui cum Chri„ sto non est, qui adversarius Christi est, qui „ unitati, & paci ejus, inimicus est nobi„ scum -- Ideo Tertullianus *lib.* 2. *ad Uxorem cap.* 3. innumera mala enumerat, & evidenter evenire demonstrat ex eo, quod fidelis conjugale jugum ducat cum infideli: his di- *Fraudolenta M. Antonii concordia.*

scur-

ſcurſum incipiens -- Quis dubitat obliterari
„ quotidie fidem commercio infideli -- Nam A
ut Leo ad Leonem imperatorem ait, & Na-
zianzenus *Orat.* 5. Conſuetum, & familiare
eſt hæreticis, pernicioſo fœdere conglutinari
adverſus Eccleſiam, & ubi in ceteris acriter
diſſident, in hoc ſuaviſſime conveniunt. Con-
cedimus Charitatis munus eſſe diſperſa col-
ligere: fatemur Paſtorum officium eſſe, ut
apud Ezechielem habetur, *Infirmum conſo-
lidare*. Quod tunc fit, ut ibidem innuitur,
cum ovis aberrans ad ovile reducitur, & o-
ptimis paſcuis paſcitur. Prudentis Samarita-
ni eſt vulneribus oleum, & vinum infunde-
re, non autem oſſa, & carnem evellere. Vi- B
num ſapientiæ adhibendum eſt, oleum veri-
tatis aſſumendum; at veritas hæreſibus non
copulatur, ſicut nec lux tenebris. Regula
Aug. optima eſt, ſed ad Aug. mentem acce-
pta, non extorta. Simile proponebant Hære-
tici illi, quibus reſpondet Nazianzenus *Orat.* 1.
qui Orthodoxos ad pacem invitabant -- Pax
„ amanda -- ajebat Sanctus Doctor, ſed -- Quæ
„ bona eſt, Deique cauſa initur, Deoque con-
„ jungit -- Extrema vitanda, vel nimiæ le-
nitatis, & inertiæ, vel nimiæ ſeveritatis, ſed
-- Cum manifeſtò ſe prodit impietas, tunc
„ nobis potius faciendum eſt, ut ferro, flam-
„ mis, turbulentiſſimis temporibus, ac prin- C
„ cipibus, omnibus denique rebus obviam
„ eamus, quam ut mali fermenti participes
„ efficiamur, pernitioſæque doctrinæ imbu-
„ tis aſſentiamur; nec quidquam perinde me-
„ tuendum eſt, quam ne quid magis, quam
„ Deum timeamus; ob eamque cauſam fidei,
„ veritatiſque, cujus ſervi ſumus, doctrinam
„ perfide deſeramus -- Et pro Chriſto dimi-
care docet, qui pacem in præjudicium fidei
non admittit *Orat. ad* 150. *Epiſcop.* -- Neque
„ enim cum vera, atque orthodoxæ fidei per-
„ nicie paci ſtudemus -- Non eſt ſilendum,
ubi de fidei argumento agitur, ſicut Hilarius
lib. 5. *de Trinit.* apte docet dicens -- Se non D
„ ignorare, quantum in eo ſit, vel reſpon-
„ ſionis periculum, vel ſilentii, & ea utro-
„ que opportunitatem impietatis expectans hæ-
„ retica fraus, vel conniventis taciturnitas
„ confirmaret, & veritatem Evangelicæ fidei,
„ non conſervaret Deum unum non confeſſa
„ reſponſio -- Tertiâ Regulâ Aug. expreſſe
abutitur Spalatenſis, cum Aug. redarguat pa-
cem non haberi poſſe ſolâ concordantiâ in
aliquibus fidei articulis, niſi integri ſuſci-
piantur: & ideo immediate ſubdit -- In ſpi-
„ ritu autem, & vinculo pacis, in ipſa de-
„ nique Eccleſia Catholica non eſtis -- Inde
optabat, ut cetera ſuſciperent, in quibus de- E
ficiebant, ut inaniter nomine Catholicorum
non gloriarentur. *Pſal. enim* 54. *cit.* dicebat --
„ Non in nobis mutamus, in quibus no-
„ biſcum eſtis, in multis enim nobiſcum
„ eſtis, nam & de talibus dictum eſt (quo-
„ niam in multis erant mecum) ſed corri-
„ gimus, in quibus nobiſcum non eſtis, &
„ ea vos hic accipere, quæ non habetis il-
„ lic, ubi eſtis -- Pacem hanc eandem in
fide integram, & cultu Dei exoptat Aug. *Epiſt.*
147. *& lib.* 5. *de fide, & ſymbolo cap.* 1. & ve-
nenatam fraudem manifeſtat occluſam in illo
principio articulorum fundamentalium -- Sub
„ paucis (*ait*) in ſymbolo conſtitutis pleri-
„ que hæretici venena ſua occultant, quibus
„ reſtitit, & reſiſtit Divina miſericordia per
„ ſpiritales viros, qui Catholicam Fidem non
„ tantum in illis verbis accipere, & credere,
„ ſed etiam Domino revelante intelligere, &
„ cognoſcere meruerunt -- Et eandem frau-
dem, qua ſub ſpecie articulorum fundamen-
talium dogmata ſana intendunt eradicare,
refutat. 18. *de Civit. cap.* 51. -- Ut ſub vo-
„ cabulo Chriſtiano Doctrinæ reſiſterent Chri-
„ ſtianæ, quaſi poſſent ſine ulla correptione
„ haberi in Civitate Dei, ſicut Civitas con-
„ fuſionis indifferenter habuit Philoſophos in-
„ ter ſe adverſa, & diverſa ſentientes -- Ob
hoc Cyrillus *Epiſt.* 26. *ad Neſtorium* dicebat,
minime ſufficere, quod Symbolum Nicænum
ſuſciperet, niſi cetera anathematizaret, in
quibus prave ſentiebat, & ni ſentiret inidipſum
cum Epiſcopis Orientis, & Occidentis. Et
inde collige, artem hanc conciliandi Eccle-
ſiam non eſſe Novatorum Hæreticorum in-
ventum, ſed veterum a Patribus damnatum.

42 Hinc neceſſe non eſt ſingulis re-
ſpondere, quæ ibi enumerat capita Spalaten-
ſis, cum nonniſi ipſa proferat dogmata, quæ
primitiva damnavit Eccleſia, & a Proteſtan-
tibus ab orco reducta. Monitum ſuſcipiat ab
Epiph. *hær.* 40. Pauli inhærente veſtigiis --
„ Ut cognoſcas, quomodo oportet in Domo
„ Domini ambulare, quæ eſt Eccleſia Dei
„ viventis, columna, & fundamentum ve-
„ ritatis, quâ plerique dimiſsâ ad fabulas, ac
„ ſtultos ſermones converſi ſunt, non intel-
„ ligentes, neque quæ dicunt, neque de
„ quibus affirmant -- Audiat Cyprianum *lib.
de unit. Eccleſ.* -- Primatus Petro datur, ut
„ una Chriſti Eccleſia, & Cathedra una mon-
„ ſtretur -- Semper verum erit illud Aug. --
„ Non poteſt habere Deum Patrem, qui non
„ habet Eccleſiam Matrem -- Illudque *in E-
piſt.* 166. -- Ubi agnovimus Chriſtum in eo,
„ quod ſcriptum eſt: Foderunt manus meas
„ &c. ibi agnovimus & Eccleſiam in eo, quod
„ paulo poſt in Pſalmo ipſo dicitur. comme-
„ morabuntur, & convertentur &c. Ubi agno-
„ vimus Chriſtum in eo, quod ſcriptum eſt:
„ Exaltare ſuper Cœlos Deus: ibi agnovi-
„ mus, & Eccleſiam in eo, quod ſequitur:
„ & ſuper omnem terram gloria tua. Ubi
„ agnovimus Chriſtum in eo, quod ſcriptum
„ eſt: Deus judicium tuum Regi da &c. ibi
„ agnovimus & Eccleſiam in eo, quod de
„ ipſa in Pſal. dicitur: & dominabitur a mari
„ uſque ad mare &c. -- Non agnoſcit porro
Chriſtum Patrem, qui verba ejus non audit,
ita Eccleſiam Matrem non novit, qui verba
ejus non audit: unde dicebat Chriſtus: *Qui
vos ſpernit, me ſpernit*: Quam regulam, quia
ſequuntur Catholici, ideo nullum errorem
admittunt, ideo nullum adiaphorum pro
fidei articulo docent. Nullus enim Doctor
Catholicus tenet pro fide quoad ſe, & quoad
nos, quæ non ſunt ab Eccleſia definita, li-
cet diviſi ſint in eliciendis Theologicis qui-
buſdam concluſionibus. Pax ergo, quæ pro-
ponitur, fraudulenta eſt, & ſub ſpecie boni
peſſima inducit, ideo ocultatius eſt cavendum,
juxta illud Nazianzeni *in lib. de calamit. ani-
ma ſua* -- Tum maxime circumſpectio adhi-
„ benda

„ benda est, ne alioquin, dum ad lucem ac„ cedere studemus, ad mortem impingamus. „ Perspicuum vitium fugere potest etiam ho„ mo inferioris notæ. Vitium enim apertum „ plerique odio esse soler: & magna cum „ laude dignum censeo, qui perspicacissimis „ spiritus oculis, velut in sylva latitantem, „ & insidiantem hostem prospicit, ac de„ prehendit.

CONTROVERSIA III.

AN ECCLESIA SIT UNA UNITATE SALUTIS.

43 PRo unitate salutis intelligimus negationem indifferentiæ Religionis conducentis ad finis ultimi consecutionem. Ex Aug. *lib. 2. de Civit. cap.* 20. Politici (genus illud hominum, quibus Religio in tantum placet, quatenus subservit ad consequendam Reipublicæ pinguedinem) docent unumquemque salvari posse in secta, quam sequitur. Error iste, simul cum pluribus aliis in libello Parisiensi de justa Regis abdicatione recensetur. An. 1525. Libertini (Soboles Quintini Sartoris Picardi, qui in Brabantia dogmatisavit) dicunt Deo placere quamcumque sectarum Religionem, sicut diversis cibis delectantur homines, ac proinde liberum esse unicuique eligere fidem, quæ magis arridet. Davidici (qui tales à David Georgio Fabro Vitrario Gandavensi nominantur) sustinent pariter in qualibet secta dari salutem infidelium, & fidelium. Horum secta viget in Hollandia, & Frisia ex Florem. *lib. 2. cap.* 16. Eadem premunt vestigia Neutrales, sic dicti, quia utrique parti placere student, Catholicis, & Novatoribus, sic Florem. *lib. 2. cap.* 15., & Lind. Thomas Hobbes Britannus totus in hoc est *de elementis philosophiæ cap.* 18. Reschio, & Lindano testibus. Joannes Serranus Minister Arausicanus hujus falsitatis promotionis omnibus viribus insudat, sic Gualterus *Sec.* 5. *cap.* 25., *& Sec.* 21. *cap.* 3. Confessio Anglicana *articulo* 18. in Anglia sectam hujusmodi extare indicat: unde plures Acatholici moderni, cum vident aliquos inclinari in Catholicam Religionem, conantur avertere, suadentes, ut, quam susceperunt, retineant; quælibet enim sufficit ad salutem. Verum nec hic error novus est: Ejus enim mentionem facit Aug. *Epist.* 48. *ad Vincentium*, ubi -- Quam multi nihil interesse credentes, in qua quique parte Chri„ stianus sit, ideo in parte Donati permane„ bant &c. conversi à Donatistis ad fidem, „ dicebant: putabamus quidem nihil inte„ resse, ubi fidem Christi teneremus -- Divisi tamen sunt in explicanda Religionis indifferentia. Alii extendunt ad quamcumque sectam, sive Christum confitentem, sive non: unde isti Judaismum, Mahometismum, Paganismum etiam comprehendunt; alii limitant ad confessionem Christi, & exclusis non confitentibus eum, quascumque sectas salvas faciunt, licet subdividantur in Symbolicos, & Decalogistas, quatenus præter Christi nomen, professionem Symboli addunt, & exigunt, vel Decalogi. In præsenti non agimus de Libertinis primi generis; res enim est alterius loci, & laboris, licet forte aliquid tangetur: Loquimur ergo de secundis, qui Christi nomen recipiunt, ostendimusque non dari salutem extra veram Ecclesiam, ac proinde gaudere unitate salutis.

Referuntur Heretici, qui volunt quemlibet in propria Secta posse salvari.

A

Dico. Ecclesia est una unitate salutis, idest, extra veram Christi Ecclesiam non datur status salutis.

44 PROB. I. Vaticinia Prophetarum necesse est impleri: sed Vaticiniis referunt in suis vera Christi Ecclesia dari salutem. Isaiæ 60. v. 11. de lege Christi dicitur: *Et aperientur portæ tuæ jugiter: die ac nocte non claudentur: ut afferatur ad te fortitudo gentium, & Reges earum adducantur. Gens enim, & Regnum, quod non servierit tibi, peribit*: Joelis 2. v. 32. *Et erit, omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit; quia in monte Sion, & in Jerusalem erit salvatio, sicut dixit Dominus, & in residuis, quod Dominus vocaverit*. In Ecclesia ergo legis novæ solum datur salus: sed Ecclesia legis novæ, quæ est Christi, non est nisi vera; ergo.

B

Nisi in vera Ecclesia datur salus.

45 PROB. II. Fides Christi est primum fundamentum supernæ Beatitudinis, attestante Apostolo 1. ad Corinth. 3. *Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus*. Et ad Heb. 11. *Est autem fides sperandarum substantia rerum argumentum non apparentium*: & ibidem: *Sine fide autem impossibile est placere Deo*. Quique Deo non placet, salvari nequit: sed fides vera non est nisi in vera Ecclesia; hæc enim sola veritatem custodit, ut columna, & firmamentum.

C

Sola vera Ecclesia custodit veritatem.

46 PROB. III. Jo. 10. *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, idest vagatur per diversas sectas, ille fur est, & latro*; sed Christus est ostium Joan. 10. *Ego sum ostium: per me, si quis introierit salvabitur*: & Act. 4. *Non est in alio aliquo salus; neque enim aliud nomen est sub Cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri*: & Jo. 8. *Si enim non credideritis, quia ego sum: moriemini in peccato vestro*, sed Christus non est ostium, nisi veræ Ecclesiæ, & unum ostium; ergo in una sola vera Ecclesia datur salus.

D

Christus ostium Ecclesiæ.

47 PROB. IV. Membrum mysticum a Christo separatum non potest habere salutem Joan. 15. v. 4. *Manete in me, & ego in vobis: sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis*. Et vers. 5. *Si quis in me non manserit, mittetur foras, sicut palmes, & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent*: Sed corpus Christi mysticum est Ecclesia: membrum ab Ecclesia separatum non salvatur: at omnis hæreticalis secta est separata ex Jo. Epist. 1. cap. 2. v. 19. *Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum*. Requiritur ergo perseverantia in unitate Ecclesiæ pro consequenda salute. Et ratio est, quis membrum non est vitæ capax, nisi a spiritu vivificetur; non vivificat autem spiritus membra avulsa.

E

Non salvatur, qui non est de corpore Mystico Ecclesiæ.

48 PROB.

Qui est de Christi ovili, salvatur.

48 PROB. V. Non salvatur, nisi prædestinatus ad Rom. 8. v. 30. *Quos autem prædestinavit, hos & justificavit; quos autem justificavit, illos & glorificavit*: Sed nullus est prædestinatus, nisi audiat vocem Christi, & reducatur ad unum ovile unius Pastoris, ut habetur Joan. 10. *Et fiet unum ovile, & unus Pastor*. In una ergo Ecclesia est salus. Hinc licet Cornelius plura bona haberet, salutis locum non fuit consecutus, nisi cum factus est de Ecclesia: ideo Act. 11. v. 13. admonetur ab Angelo dicente ei: *Mitte in Joppen, & accersi Simonem, qui cognominatur Petrus, qui loquetur tibi verba, in quibus salvus eris tu, & universa domus tua*. Verba porro hæc salutis, verba de Baptismo, & Ecclesia fuerunt: ubi Aug. *lib. 1. contra Donat. cap. 6.*— Quidquid „ boni habebat Cornelius Act. 10. Prodesse „ illi non poterat, nisi per vinculum Chri„ stianæ societatis incorporaretur Ecclesiæ --

Lex Dei nisi in Catholica Ecclesia.

49 PROB. VI. Non salvatur, nisi qui legem Dei observat: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, Matth. 19. Sed lex Dei non observatur, nisi in Ecclesia: nam una ex potissimis Christi legibus est, ut Ecclesia audiatur, & si eam quis non audierit, sit Ethnicus, & Publicanus. Porro lex una est, quia lex est Divina voluntas nobis manifestata a Deo loquente, quod fit media fide, quæ est una: lex verò unam constituit Religionem, comprehendentem cultum Dei, quæ per legem dirigitur, & moderatur. Quare salus in una Religione solum esse debet: & sicut ubi unum deficit mandatum, ibi non est plena lex, ita ubi in uno articulo est error, una non est fides, una non est Religio, nulla salus: sed apud Hæreticos errores sunt in articulis; ergo non est ibi salus. ideo dicitur Apocalyp. 22. *Foris canes &c., & omnis, qui amat, & facit mendacium*: Hi ab æterna beatitudine excluduntur; & hi Hæretici sunt: ad Phil. 3. *Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem*: Quia lacerant corpus Ecclesiæ.

Catholica Ecclesia habet Spiritum Sanctum.

50 PROB. VII. Non datur salus, ubi Spiritus Sanctus non est; dona enim Sancti Spiritus necessarie sunt ad salutem: capiunt hereditatem, qui spiritum habent adoptionis, qui datur per gratiam diffusam in cordibus nostris per Spiritum Sanctum: sed Spiritus Sanctus non est, nisi in vera Ecclesia, & vero Christi corpore, & ideo in unum, Spiritu Sancto baptizati sumus omnes. Spiritus veritatis non est, ubi error: Spiritus Sanctus est Spiritus veritatis; ergo non est, ubi error: hic est in secta Hæreticorum; ergo ibi nec est Spiritus Sanctus, nec salus. Veritas una est, mendacium multiplex: in una ergo salus est, non in multiplici.

51 PROB. VIII. Si in qualibet secta in Christum credente daretur salus, non essent reprehendendi tanquam damnabiles illi, qui circa aliquod errarent: si liberum est unicuique præter articulum Christi, & paucorum aliorum credere quidquid arridet sine salutis discrimine, quo titulo sunt redarguendi velut perditi? sed ut perditi reprehenduntur, ut habemus ad Gal. 3. *O insensati Galatæ! quis vos fascinavit, non obedire veritati, ante quorum oculos Jesus Christus præscriptus est, in vobis crucifixus*. Et cap. 5. *Dico vobis; quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit &c. evacuati estis a Christo, qui in lege justificamini: a gratia excidistis &c. Currebatis bene, quis vos impedivit veritati non obedire?* Unde quæso tam grave malum? si in Christum credunt; si cetera mysteria fidei a Paulo promulgata suscipiunt: in uno deficiunt: necessitatem operum legis Christo conjungunt: at quid in hoc mali? Vos alloquor Protestantes, si retenta Christi fide, licet impune etiam falsa dogmata, etiam contradictorios errores superaddere, contrarias sectas componere, vel ergo Paulus, vel vos erratis: non ille, qui Evangelium a Domino suscepit, ab Ecclesia approbatum prædicavit. Credite ergo salutem non adesse, ubi vel error unus reperitur. Hæretici sunt, qui circumcisionem cum Christo componunt: Act. 15. *Surrexerunt autem quidam de hæresi Pharisæorum, qui crediderunt dicentes, quia oportet circumcidi eos*, Si Hæretici; ergo vitandi *ad Titum* 3.; ergo & ceteri, qui similia docent.

Dicent forte: Ideo Christum evacuabant Galatæ, quia in articulo Redemptionis errabant, addentes circumcisionem, & opera legis. Vera non est causalis, sed alia traditur a Paulo, nempe quia veritati non obediebant: veritati porro opponitur error omnis, quamvis minimus, & per consequens quilibet errans Christum evacuat. Juxta generalem Pauli regulam. *Persuasio hæc non est ex eo, qui vocat vos. Modicum fermentum totam massam corrumpit*. Error quilibet totam fidem destruit, & salutem. Qui addit ergo, vel detrahit, Hæreticus efficitur.

Non licet articulo Redemptionis addere, & qui addit, Christum evacuat.

Sed Redemptionis articulo addit, qui Eucharistiam admittit legens in Evangelio: *Nisi manducaveritis Carnem Filii Hominis, & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis*: Joan. 6. qui pœnitentiam adjungit, iterum audiens: *Nisi pœnitentiam habueritis omnes similiter peribitis*: Luc. 13. Qui bona opera exquirit discens a Paulo: *Adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi in carne mea*, & ad Coloss. 1. *In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus Judex*. 2. Tim. 4. Adduntur hæc articulo Redemptionis, cum compertum sit Redemptionem non sufficere, nisi applicetur per bona opera, per Eucharistiam, per Pœnitentiam: Qui errat ergo ex vobis, in necessariis errat, constituiturque in statu perditionis. Nos hæc dicimus, vos negatis: vos ergo, vel nos erramus: vos ergo, vel nos sumus Hæretici: vos ergo, vel nos sumus extra statum salutis. Non ergo quilibet in sua Religione salvari potest. Secundum vestram Regulam nos clare hæc in Scripturis legimus, non ergo erramus. Ad nos ergo redite, si salvari vultis.

52 Sed paululum immoremur in hoc argumento. Totum illud ad fidem necessariam attinet, quod nobis, ut necessarium ad salutem proponitur; nec aliunde Christus pertinet ad fidem necessariam, nisi quia a Deo dicitur, & est necessarius ad salutem: sed

præ-

præter Christum, & Symbolum nobis ad salutem necessaria proponuntur alia; ergo pertinent ad fidem. Min. declaratur. Scandali evitationem ad salutem docet necessariam Evangelium, Matth. 18., & mandatorum observantiam cap. 19., & Joan. 14. v. 15., & Paulus 1. Corinth. 6. rotundis verbis clamat: *Nolite errare, neque fornicarii, neque Idolis servientes, neque adulteri, neque molles &c. Regnum Dei possidebunt*. Et alia plura: sunt ergo necessario credenda. Qui ergo fidem Christi, vel Symboli tantum sufficientem dicunt, errant in necessariis; ergo non salvantur: non ergo omnia secta statum salutis habet. At pari passu currunt quæcunque revelata; cur enim revelantur, nisi ut credantur? Qualis est finis Divinæ locutionis, nisi fides? Cum ergo Sectæ in tot revelatis contradicantur, hæreticæ sunt; sicut & omnes, quæ non consentiunt cum Catholica.

53 PROB. IX. Patrum argumentis simul, & auctoritatibus: I. Si quælibet secta statum salutis includeret, dummodo in Christum, vel Symbolum, vel decalogum crederet; pessime fecissent Sanctissimi Patres, statim ac pullulabat error aliquis circa alia dogmata a prædictis, omni nisu ad extirpationem incumbere, concilia inire, anathemata dicere, libros edere, brachii secularis implorare auxilium: sed hæc facta sunt laudabiliter. Negant Cataphryges secundas nuptias; Anabaptismum defendunt Donatistæ; Æqualitatem ponit inter Presbyterum, & Episcopum Aerius; Ponit peccata paria, æqualia merita, Virginitatem non præstare conjugio Jovinianus; Gratiæ necessitatem tollit Pelagius; Valesii pro Cœlorum Regno seipsos castrant; Apostolici Apostolorum continentiam exposcunt; Discalceati calceamenta damnant; Honorem Sanctorum reliquiis aufert Vigilantius, & centena similia. Nihil horum in Symbolo, nihil in Oratione Dominica, & tamen damnantur, ab Ecclesia ejiciuntur, diris traduntur. Cæcutiit ergo primitiva Ecclesia? Erraverunt ergo Sanctissimi Patres? Salva conscientia dicere non potestis Acatholici. Fatemini ergo, non omnem Sectam habere salutem. Fatemini nostram Ecclesiam, eam salutem habere, cum ea, quæ Patres damnant, & ipsa proscribat, quæ admittunt, & ipsa suscipiat.

Aug. *tract. 6. in 1. Joan.* in illis *cap. 4.* --
„ Omnis Spiritus, qui confitetur Jesum Christum in Carne venisse, ex Deo est, & omnis
„ spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est --
Quæ est regula probandi spiritus a Joan. tradita proponit, ipsam Protestantium conclusionem -- Ergo spiritus, qui est apud Hæreticos
„ ex Deo est, quia confitetur Jesum Christum
„ in carne venisse — doctissime discurrens resolvit ex Deo non esse, quia charitas adduxit induere carnem; ideo qui charitatem non habet, negat Christum in carne venisse -- Hinc
„ nunc jam interroga omnes Hæreticos: Chri-
„ stus venit in carne? Respondebunt: venit;
„ hoc credo; hoc profiteor. Immo hoc negas:
„ unde nego? Audis, quia hoc dico. Immo
„ ego convinco, quia negas. Dicis voce, ne-
„ gas corde: dicis verbis, negas factis. Quo-
„ modo, inquis, nego factis? Quia ideo ve-
„ nit in Carne Christus, ut moreretur pro
„ nobis. Ideo mortuus est pro nobis, quia
„ charitatem multam docuit. Tu non habes
„ charitatem; quia pro honore tuo dividis
„ unitatem. Ergo hinc intelligite spiritum
„ ex Deo. Pulsate, tangite vasa fictilia, ne
„ forte crepuerint, & male resonent. Vide-
„ te, si integre sonant. Videte, si ibi sit Cha-
„ ritas. Tollis te ab unitate orbis terrarum,
„ dividis Ecclesiam per schismata, dilanias
„ corpus Christi. Ille venit in carne, ut col-
„ ligat: Tu ideo clamas, ut spargas &c.
„ disjungere vis membra Christi: quomodo
„ non negas Christum in carne venisse? Qui
„ disrumpis Ecclesiam, quam ille congrega-
„ vit -- In una ergo Ecclesia est Christus:
in una ergo est salus; non utique in errante: non ergo in omni Secta salus invenitur, cum contradictoriis disrumpantur Sectarii.

Hæretici non fatentur Christum in carne venisse.

Audiamus iterum Augustinum *in serm. de gestis Emeriti* -- Extra Ecclesiam Catholi-
„ cam totum habere potest Hæreticus præter
„ salutem. Potest habere honorem secundum
„ Ecclesiasticum Ordinem, potest habere Sa-
„ cramentum, potest cantare Alleluja, potest
„ respondere Amen, potest Evangelium tene-
„ re, potest in nomine Patris, & Filii, &
„ Spiritus Sancti fidem, & habere, & præ-
„ dicare: sed nusquam, nisi in Ecclesia Ca-
„ tholica salutem poterit invenire --

Et in *Psal.* 54. ad illa: *In multis erant mecum* -- Baptismum habebamus, utique in
„ eo erant mecum: Evangelium utique lege-
„ bamus, in eo erant mecum: festa Marty-
„ rum celebrabamus, erant ibi mecum. Pa-
„ schæ solemnitatem frequentabamus, erant
„ ibi mecum; sed non omnino mecum. In
„ schismate non mecum: in hæresi non me-
„ cum: in multis mecum, in paucis non
„ mecum: sed in his paucis, in quibus non
„ mecum, non eis prosunt multa, in qui-
„ bus mecum &c. in omnibus Sacramentis
„ mecum; in una charitate non mecum --
Item *Serm. de verbis Domini* 11., & alibi similia; quibus ostendit, salutem esse intra Ecclesiam Catholicam; hanc consistere in unitate; & unitatem violari, sive in paucis, sive in multis errando.

Subdamus alium ejusdem discursum. Probat sæpe, & pluribus Ecclesiam unam Matrem esse, quæ filios concipit, alit, & ad vitam perducit æternam. *Lib. de moribus Eccles. cap.* 30., *& Psal.* 57. ubi -- In ventre
„ Ecclesiæ veritas manet. Quisquis ab hoc
„ ventre separatus fuerit, necesse est, ut falsa
„ loquatur, qui aut concipi noluit, aut quem
„ conceptum Mater excussit -- Ad quam veritatem contestandam mos erat antiquitus in Baptismo Symbolum concludere: *Per sanctam Ecclesiam*. Cujus moris rationem dans Aug. *de Symb. ad Catechumenos lib.* 3. *cap* 10. --
„ Propterea Symboli conclusio (Per sanctam
„ Ecclesiam) terminatur; quoniam, si quis
„ absque ea inventus fuerit, alienus erit a
„ numero filiorum: nec enim Deum habe-
„ bit Patrem, qui Ecclesiam noluerit habere
„ matrem -- Hoc idem Cyprian. *lib.* 1. *Ep.* 12.
Quod si non filius, neque heres. Idem Aug. *lib.* 4. *de Bapt. cap.* 17. -- Salus extra Eccle-
„ siam non est, quis negat? Et idan quæ-

N „ cunque

„ cunque ipsius Ecclesiæ habentur, extra Ec„ clesiam non valent ad salutem -- *lib. 2. de Bapt. cap. 9.* docet, quod si quia multa, & magna habeat, & unum deficiat; Sacramenta habeat, fidem, substantiam suam det pauperibus, corpus suum tradat flammis pro fide, si separatus sit ab Ecclesia, ei non prodesse -- „ Etiam cum omnibus illis, quæ nihil eis „ prosunt, ad æternam salutem pervenire non „ possunt --

Epist. 204. *ad Donatum* -- Foris ab Ec„ clesia constitutus, & separatus a cumpage „ unitatis, & vinculo charitatis æterno sup„ plicio punieris, etiamsi pro Christi nomi„ ne vivus incendereris -- *Lib. 4. de Bapt. cap.* 16. -- Constituamus aliquem castum, „ continentem, non avarum, non Idolis ser„ vientem, hospitalem, patientem, sobrium, „ sed Hæreticum: nulli utique dubium pro„ pter hoc solum, quod Hæreticus, Regnum „ Dei non sit possessurus -- *De unitate Eccles. cap.* 1. -- Ecclesia Christi corpus est, sicut „ Apostolus dicit: Pro corpore ejus, quod „ est Ecclesia. Unde utique, manifestum est „ eum, qui non est in membris Christi, Chri„ stianam salutem habere non posse -- *Tract.* 3. *in 4. Joan* post plura concludenter ait. -- „ Nemo ergo vobis fabulas vendat &c. Te„ neamus ergo unitatem: præter unitatem, „ & qui miracula facit, nihil est -- *Epist.* 50. *ad Bonifac.* -- Ecclesia Catholica sola Corpus „ Christi est, cujus ille Salvator est: extra „ hoc corpus neminem vivificat Spiritus San„ ctus -- *Epist.* 151. -- Quisquis ab Ecclesia „ Catholica fuerit separatus, quantumlibet „ laudabiliter se vivere existimet, hoc solo „ scelere, quod a Christi unitate disjunctus „ est, non habebit vitam: Sed ira Dei ma„ net super eum -- videatur *Tract.* 16. 17. 45. *in Joan. lib. 1. contra Crescon. cap.* 14., *& alibi*. Consimiliter loquuntur Patres. Unde Ignatius Martyr *Epist. ad Ephes.* asserit non esse conscriptum in Cœlis ab Ecclesia separatum. Irenæus *lib. 1. cap.* 4. fures vocat, qui foris sunt. *Lib. 5. cap.* 45. Hæreticos comburendos ab igne Cœlesti. *Cap.* 61. judicaturum Christum omnes, qui sunt extra Ecclesiam. Cyprianus *lib. de unit. Eccles. cap.* 5. -- Quisquis ab Ecclesia segregatus adulteræ „ jungitur, a promissis Ecclesiæ separatur: nec „ perveniet ad Christi præmia, qui relinquit „ Ecclesiam Christi &c. -- & sæpe *in illo lib.*, *& lib. 1. epist.* 11. -- Neque enim vivere foris „ possunt, cum Domus Dei una sit, & nemo „ salvus esse, nisi in Ecclesia, possit -- *Epist.* 73. dicit non prodesse Hæreticis Baptisma -- „ *Quia salus extra Ecclesiam non est* -- & alibi sæpe.

S. Hilarius ad illud Matth. 13. *Sedens in navicula* -- Christum Dominum facti istius „ genere significasse eos, qui extra Ecclesiam „ positi sunt, nullam Divini sermonis capere „ posse intelligentiam. Navis enim Ecclesiæ „ typum præfefert, intra quam verbum vitæ „ positum, & prædicatum, hi, qui extra „ sunt, & arenæ modo steriles, atque inu„ tiles adjacent, intelligere non possunt -- Lactantius *Divinarum institut. cap.* 4. solam Ecclesiam dicit fontem veritatis, fidei domicilium &c., a qua, si quis exierit, vel non intraverit -- a spe vitæ, & salutis alienus est. Fulgentius *de fide ad Petrum cap.* 37. -- Firmis„ sime tene, & nullatenus dubites, omnem „ extra Ecclesiam Catholicam baptizatum, „ participem fieri non posse vitæ æternæ, „ si ante finem vitæ hujus, Catholicæ non „ fuerit redditus, atque incorporatus Ec„ clesiæ.

Hinc apud Sanctos Patres similitudo Arcæ Noe, desumpta ex prima D. Petri cap. 3., in qua sola salvati sunt homines, extra quam nullus: unde Cyprianus *lib. de Spiritu Sancto* -- Arcam illam, quæ typum gerebat Eccle„ siæ, Spiritus Sanctus & tunc regebat, & „ adhuc regit, extra quam quisquis perfidus „ evagatur, fluctibus mergitur in profun„ dum -- Idem habet *lib. de lapsis ad Novatianum*. Hieron. *Epist.* 57. -- Si quis in Arca „ Noe non fuerit, peribit Regnante diluvio -- Aug. *lib. 1. contra Donat. cap.* 18. de Ecclesia intelligens -- Et in Arca positos salvos fecit, „ & extra Arcam positos interemit -- Fulgent. *loco immed. cit.* ad idem -- Nam & in „ diebus diluvii neminem legimus extra Ar„ cam potuisse salvari -- Firmianus Episcopus *Epist.* 75. Gaudentius *tract. 1. ad Neophytas*. Alcimus *lib. 4. de diluvio cap* 19., & alii passim. In quibus auctoritatibus illud advertendum est, quod non solum asserunt unam singularem, & solam Catholicam Ecclesiam esse, in qua est salus, extra quam nulla, sed etiam asserunt, dari Ecclesias alteras adulteras, Christum confitentes, plurima bona habentes, & nihilominus in eis non dari salutem. Cognoverunt itaque optime sectarum multiplicitatem, & in eis professores non salvari, quod minime dixissent, si unusquisque in sua Religione salvari posset; nec adstringerent ad Catholicam redire eos, qui exierunt, ut caperent hereditatem.

54 Hinc vanum est effugium dicentium, hæc a Patribus, & Scripturis dici pro necessitate præcepti, & non medii: ad melius esse, non ad simpliciter esse: nam particulæ exclusivæ frequenter usurpatæ evidenter demonstrant oppositum. Illæ phrases (in sola Ecclesia: extra Ecclesiam: nisi manserint in vite: membrum separatum non vivificari: perire sejunctos, & centenæ similes) summam necessitatem important, ut in aperto est.

Vanum est pariter effugium ad fundamentales articulos, ut urgendo argumenta expendimus. Universaliter, & indistincte ab unitate Ecclesiæ, & via salutis separant Sancti Patres quoslibet hæreticos, ut patet. Nomine Ecclesiæ semper intelligunt societatem credentium distinctam a falsis sectis, asseruntque ex falsa, & orthodoxa unam non posse Ecclesiam fieri. Oretenus Christianos, & simias Christianorum vocant quoslibet Hæreticos. Quibuslibet Hæreticis negant societatem, & communionem, tum in Divinis, tum in politicis. Hæreticos tenent nedum errantes circa Mysterium Incarnationis, vel Symbolum, vel decalogum, sed in aliis, quæ minoris momenti dicuntur a Novatoribus, ut puta secundas nuptias, calceamenta &c.

Et meritò sane, nam defectus in uno, totam destruit fidem; quia ratio formalis *sub qua* est omnino indivisibilis, scilicet Divina vera-

veracitas, quæ æqualiter mentiri nequit in
minimo, ac in magno, ac proinde, qui uni
discredit, omnibus discredit. Sicut enim
præceptum affirmativum Religionis circa cul-
tum Dei ita obligat ad adorandum Deum,
ut præcepto negativo adstringat falsos non co-
lere Deos, ita præceptum positivum assen-
tiendi media fide Divinis Mysteriis obligat,
ut omnibus, & singulis credamus, & præce-
pto negativo nulli discredamus, & dissentia-
mus, & qui aliter credit, Hæreticus effici-
tur. Sic Tertullianus *lib. de præscriptionibus*
cap. 47. -- Nec Christianus videri potest, qui
„ non permanet in Evangelio ejus, & fidei
„ veritate -- Cyprianus *Epist.* 53. ait -- No-
„ bis, & Hæreticis, nec fidem, nec Eccle-
siam esse communem -- *Et in Epist.* 76. *ad Ma-*
gnum -- Beatus Joannes Apostolus nec ipse
„ ullam hæresim, aut schisma discrevit, sed
„ universos, qui de Ecclesia exiissent, An-
„ tichristos appellavit &c. -- Probat exemplo
etiam Christi Hilarius ad Constantium Im-
perat. hortantem Catholicos ad unionem cum
Arrianis -- Nec fieri potest, nec ratio pati-
„ tur, ut repugnantia congruant, dissimilia
„ conglutinentur, vera, & falsa misceantur,
„ lux, & tenebræ confundantur, dies quo-
„ que, & nox habeant aliquam conjunctio-
„ nem --

D. Amb. *in 9. Lucæ lib.* 6. -- Unum ho-
„ rum si retraxeris, retraxisti salutem tuam;
„ nam etiam Hæretici habere sibi Christum
„ videntur. Nemo enim Christi nomen ne-
„ gat, sed negat Christum, qui non omnia,
„ quæ Christi sunt, confitetur -- Hieron.
contra Ruffinum lib. 3. *Apolog.* -- Propter unum
„ solum verbum, aut duo, quæ contraria
„ essent fidei, multas hæreses ejectas esse ab
„ Ecclesia -- Et aliis omissis audiamus Aug.
in Enchiridio cap. 5. -- Nominetenus inveni-
„ tur Christus apud quoslibet Hæreticos, qui
„ se Christianos vocari volunt; revera ipse
„ non est apud eos, quod ostendere nimis
„ longum est, quoniam commemorandæ sunt
„ omnes hæreses, sive quæ fuerunt, sive quæ
„ sunt, sive quæ poterunt esse sub vocabulo
„ Christiano, & quam sit hoc verum, per
„ singulas quasque monstrandum est --

55 Salutem non dari extra unam, &
veram Ecclesiam docuerunt ipsimet Novato-
res. Calvinus *lib.* 4. *cap.* 1. §. 4. post plura de
Ecclesia visibili ait -- Adde, quod extra ejus
„ gremium nulla est speranda peccatorum re-
„ missio, nec ulla salus, teste Isaia, & Joele,
„ quibus subscribit Ezechiel, cum denuntiat
„ in Catalogo populi Dei non *fore*, *quos a*
„ *cælesti vita abdicat &c.* Nullam Cœlestis hæ-
„ reditatis spem cernere possumus, quando
„ extra Ecclesiæ unitatem, nullam esse salu-
„ tem scriptura pronunciat -- *lib.* 4. *cap.* 10.
satis clare. Catechismus Calvinist. *Domin.* 49.
-- Extra Ecclesiam nihil est præter damnatio-
„ nem, & mortem, Quicumque separant se
„ a communione fidelium, ut partes agant
„ sectarias, nullam sperent salutem, quan-
„ diu in illa divisione permanserint --

Extra Ecclesiam non esse salutem fatentur Hæretici.

Confessio Helvetica *art.* 17. -- Commu-
„ nionem cum Ecclesia Christi vera tanti fa-
„ cimus, ut negemus eos coram Deo vivere
„ posse, qui cum vera Dei Ecclesia non com-
„ municant, sed ab ea se separant -- quod
A ostendit exemplo Arcæ Noe. Confessio Scotica
art. 16. -- Prorsus detestamur eorum Blasphe-
„ miam, qui dicunt, homines viventes se-
„ cundum æquitatem, & justitiam, quam-
„ cunque Religionem professi fuerint, ser-
„ vatos iri -- Confessio Belgica *art* 27. --
„ Credimus, & confitemur unicam Eccle-
„ siam Catholicam universalem &c. credimus
„ quod, cum &c. salus non sit extra eam --
alia ad idem subjungit. Synopsis puræ Theol.
disp. 40. *thesi* 24. reprobato aperte Libertino-
rum errore docet unitatem veræ Ecclesiæ esse
necessariam: & subdit -- Sed ad veram Ec-
„ clesiam constituendam asserimus necessa-
B „ rium esse, ut fideles inter se communio-
„ nem colant, & vinculo verbi, & Sacra-
„ mentorum secundum Christi institutionem
„ conserventur --

Philip. Melancton. *in locis communibus*
cap. de Ecclesia -- Quotiescumque de Ecclesia
„ cogitamus, intueamur cœtum vocatorum,
„ qui est Ecclesia visibilis, nec alibi electos
„ esse somniemus, nisi in hoc cœtu visibili --
Ursinus *in catech. de Eccles. quæst.* 7. -- Nemo
„ extra Ecclesiam potest salvus fieri &c. --
Paræus *in Collegio Theolog. disput.* 11. -- Quod
„ vulgo dicitur, extra Ecclesiam non est sa-
„ lus, est non solum de hac interna, sed
C „ etiam de externa Ecclesia verum -- Danæus
lib. de visib. Eccles. -- Tertium est, debere
„ quemlibet pium, & fidelem sese illi Ec-
„ clesiæ adjungere, quæ & vera est, & visi-
„ bilis &c. Ut verissime fuerit a Patribus Or-
„ thodoxis dictum; ille non habet Deum Pa-
„ trem, qui non habet Ecclesiam visibilem
„ matrem --

Quod de sectis Hæreticorum diximus,
idem dicatur de Sectis Paganorum, cum hoc
discrimine, quod ad primos convincendos
immediate deservit usus Sacræ Scripturæ, &
Patrum traditio: ad convincendos verò se-
cundos incipiendum est a ratione naturali.
D Ostendendum est dari Deum, & hunc unum
esse, & non plures; deinde deberi ei cultum,
huncque debere esse unum unitate speciei, &
non multiplicem, ex quo sequitur necessitas
Religionis, & unius. Procedendum est ul-
terius demonstrando animæ immortalitatem,
ac per consequens dari bonum aliquod habens
rationem beatificantis, hoc bonum non posse
esse creatum, ac proinde de necessitate admit-
tendum consistere in bono Divino, quod u-
num est; ex quo deducitur primum princi-
pium omnium esse pariter ultimum finem, &
viam consequendi illum esse intra illam unam
Religionem, qua Deus colitur. His stabili-
E tis; ductu naturalis rationis assurgitur ad de-
clarandum, supra lumen naturale dari debere
doctrinam superioris ordinis, ostendentem
bonum illud satiativum, hocque alicubi esse,
cum Deus non deficiat in necessariis. Tan-
dem motivis evidentis credibilitatis demon-
stratur hanc esse in Christiana Religione, &
iisdem motivis esse in sola Ecclesia Romana.
Ad horum tamen ostensionem requiritur alius
labor, qui assumitur in Controversiis contra
Gentiles, & in Summa contra eosdem istum
laborem est prosecutus D. Thomas, & ideo
nunc supersedere cogimur, & prosequi, quæ

N 2 con-

contra Hæreticos directe examinamus, & pro nunc loquimur de iis, quæ per ſe accidunt, non quæ per accidens, forte tamen infra aliquid dicetur.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

56 QUemlibet ſalvari poſſe in qualibet ſecta, etiam Chriſtum non confitente, præter relatos in principio reperitur Zuinglius *in expoſit. Fidei Chriſtianæ tom. 2. art. 12.* quatenus docuit, Gentiles, velut Herculem, Theſeum, Numam Pompilium, ſalutem fuiſſe conſecutos, regnareque cum Chriſto: cujus teſtimonio ductus, & Eraſmi idem tradidit Ardulphus venator Alcmacianus in Batavia in ſua declaratione. Item Franciſcus Puclos Fildinus *in lib. de Chriſti Salvatoris efficacitate*. Verum ceteri Hæretici contradicunt, limitando ad confitentes nomen Chriſti.

OBJIC. I. Qui retinet ſubſtantiam, ſcopum, finem univerſi Evangelii, neceſſe eſt, ut ſit in ſtatu ſalutis: ſed quælibet Religio Chriſtiana retinet hæc omnia; ergo. Min. explic. Tota ſubſtantia Evangelii in eo eſt, ut in Chriſtum credatur. Joan. 20. *Hæc ſcripta ſunt, ut credatis, quia Jeſus eſt Chriſtus filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus.* 1. Joan. cap. 4. *In hoc cognoſcitur ſpiritus Dei: omnis ſpiritus, qui confitetur Jeſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt.* Joan. 11. *Omnis qui vivit, & credidit in me, non morietur in æternum*: ſed omnis portio chriſtiana hæc ſuſcipit; ergo.

Proteſtantes hoc argumento veſtigia Manichæorum calcant, de quibus Aug. *lib. 2. contra Fauſtum*. Hi enim vetus teſtamentum non admittebant, dicentes Judæis datum, non autem ex gentilitate converſis ad fidem. Deinde ſuſcipientes Evangelium ab eo rejiciebant, quidquid pertinet ad Genealogiam Chriſti, aſſerentes hanc non eſſe Evangelium, ſed librum generationis Chriſti, reſtringebantque Evangelium ad ſolam prædicationem: ita Novatores aliquas ſcripturas adducunt, alias abſcondunt; & inde etiam, quod credunt, evacuant. Clamat Cyprianus *de unit. Eccleſiæ* -- Hanc unitatem, qui non tenet, Dei

Novatores æmulantur antiquos Hæreticos.

„ legem non tenet, non tenet Patris, & Fi-
„ lii fidem, vitam non tenet, & ſalutem.
„ Hoc unitatis Sacramentum, hoc vinculum
„ concordiæ inſeparabiliter cohærentis oſten-
„ ditur, quando in Evangelio tunica Domini
„ non dividitur omnino, nec ſcinditur; &
„ ſortientibus de veſte Chriſti, quia ipſam
„ potius induerct; integra veſtis accipitur,
„ & incorrupta, atque individua tunica poſſi-
„ detur. Loquitur, ac dicit Scriptura Divi-
„ na: non ſcindamus illam &c. poſſidere non
„ poteſt indumentum Chriſti -- Si credunt

ſcripturæ Chriſtum Evangelizanti, credere debent eidem cetera proponenti; quia ex Spiritu Sancto in omnibus loquitur, æqualiter veraci: qui enim tenet hoc totum eſſe majus ſua parte, quia totum, tenere cogitur, & hoc aliud eſſe majus propter identitatem rationis: In Chriſtum credere non poteſt, niſi in Deum credat, & in Patrem, ut objectatores aſſerunt: ſed Pater præcipit filium audiri; ergo quæ Chriſtus docuit, pariter ſuſcipienda ſunt.

57 OBJIC. II. Ad ſalutem non requiritur major unitas fidei, quam Baptiſmi; nam quorum unus eſt Baptiſmus, una pariter eſt fides, ad Epheſ. 4. *Unus Dominus, una fides, unum Baptiſma*: Atqui omnium Chriſtianorum unum eſt Baptiſma, ſi excipiamus Pauliniſtas: hinc Eccleſia non rebaptizat ab Hæreticis ablutos; ergo etiam una omnium eſt fides: ſed quorumlibet valet, & ſufficit Baptiſma; ergo quorumlibet valet, & ſufficit fides; ergo ad Catholicam cogendi non ſunt Calviniſtæ, ſicut non coguntur ad Baptiſmum.

RESP. Diſcurſum eſſe ſupra intentum. Quia Catholica Eccleſia quorumlibet Baptiſma recipit Hæreticorum, inferunt fidem quorumlibet eſſe veram: cum ergo recipiant Baptiſma a Paganis, & Judæis collatum, Paganorum, & Judæorum fidem pariter valere dicant oportet. Sed non advertunt argumentum oppoſitum evincere. Ideo enim Baptiſma eſt unum, quia una eſt forma indiviſibilis, & ſi dividatur, jam neque eſt unum, neque ad ſalutem valet. Hinc Pauliniſtarum Baptiſma non ſufficiebat, & damnari debuit, quia formam dividebant. Ita pariter una fides eſt, & ſufficiens, ſi non dividatur; & tunc dividitur, cum aliqua admittuntur, alia rejiciuntur; cum tamen ſingula ſub eadem indiviſibili ratione Divinæ veracitatis cadant.

Fides integra ſalvat.

58 OBJIC. III. Licitum eſt Religionem a majoribus acceptam tenere, quam Patriæ leges præcipiunt; magnum enim pondus habet Religio, quam cum lacte bibimus: ſed inter Catholicos diverſa a majoribus accipitur Religio; leges diverſam in diverſis Regnis jubent; ergo quorumlibet eſt licita. Durum enim nimis eſt evellere avitas traditiones; juſtum enim eſt cuilibet nationi majoribus ſuis inſiſtere.

Hoc Clypeo pro defenſione ſuæ idololatriæ utebatur Symmachus, ut refert Ambroſius *in relatione ad Valentinianum*: hoc ceteri gentilitatis aſſertores, ut fidem facit Alcimus Avitus *Epiſt. 41. ad Clodovæum*; & tamen non dicent Proteſtantes idololatriam eſſe licitam, quamvis tot ſeculorum curriculo ſtabilitam. Deſervit quidem antiquitas ad trahendum aſſenſum, ſed ubi convenitur ab initio traditam doctrinam fuiſſe veram, legitimam, & a Deo habitam. A majoribus inſtructionem ſuſcepiſſe non adimit obligationem amplectendi veram ſalutis viam, quando illam quis deprehendit, nec in eo rationabilis intervenit erubeſcentia, ſed honor, ſicut optime docet D. Amb. Symmacho reſpondens -- Non erubeſco cum toto orbe longævo converti, verum certè eſt: quod nul-
„ la ætas ad perdiſcendum ſera eſt. Erube-
„ ſcat ſenectus, quæ emendare non poteſt.
„ Non annorum canities eſt laudanda, ſed
„ morum. Nullus pudor eſt ad meliora tran-
„ ſire -- Multo minus vim faciunt patriæ leges veritati contrariæ. A Deo Religio eſt, divinisque luminibus quærenda. Humana gubernatio terrenos non tranſcendit limites, nec bona lex eſt, quæ contra Deum pugnat.

Leges juſtæ adoptandæ.

Cete-

Ceterum si Protestantes antiquitate moventur, ad sinum Catholicæ redeant Ecclesiæ, a qua exciderunt. Ea nobis exierunt falsa dogmatizando. Antiquiores sumus, & antiquiori jure possidemus Christi doctrinam.

59 OBJIC. IV. Divina providentia in præparandis mediis ad salutem non tollit ingeniorum diversitatem: sed hac stante necesse est varias adesse Religiones; ergo Divina providentia in singulis disponit viam salutis. Ingenia etiam in rebus sacris variant secundum diversa climata; variæque inde oriuntur affectiones; unde Meridionales rebus sacris afficiuntur, si in eis splendor eluceat, & apparatus pompa: Septentrionales verò majorem in Divinis amant simplicitatem, hinc diversos Ritus, diversasque Religiones oriri oportet, quælibet ad salutem tendit, si in paucis consentiat.

Hoc pariter argumento pessima quæque Barbarorum secta commendatur. Diversitas enim ex ingeniorum nascitur varietate; qua tamen cognita de mediis ad salutem disponit Divina providentia sublimiori regula. Altior est humano ingenio ratio constitutiva Religionis. Humanæ imbecillitati non subjicitur supernaturalis ad salutem æternam dispositio. Hinc ut verum demonstraret suum Evangelium, non ab homine, sed a Deo acceptum probavit Paulus ad Galatas 1. Commune est, & unum lumen, quo sacris mysteriis assentimur, communis debet esse, & una Religio. Non raro sectarum divisio, non ab ingenii varietate, sed a vitiosa affectus pronitate derivatur, quæ suæ pravitati conformia, tanquam meliora probat. Si nobis Meridionalibus placet in sacris splendor, ideo est, quia Divinus honor cordi est. Scimus Deo placere, qui in veteri testamento Templi Majestatem, Sacrificiorum pompam, sacratum vestium præcepit pretiositatem. Cur vero Septentrionales simpliciorem cultum eligant, si de Protestantibus loquimur, in promptu est ratio: Ecclesiastica etiam bona in popinas convertunt: si de Catholicis, falsa est objectio. Quælibet natio splendorem promovet juxta morem patriæ. Sed quid in his immoramur, cum ritus omnino accidentales spectent? Ad nos redeamus. Veritatem Ecclesiæ Catholicæ confirmat inducta probatio. Si ex quo diversa ingeniorum qualitas de Divinis misteriis discurrens nata est divisiones, & sectas parere; necessario admittendum est unum tribunal, cujus judicio dubia dissolvantur, nec aliud esse potest, quam Ecclesia, quam præcipit audiendam Evangelium. Hac potro regula admissa cessat omnis Religionum diversitas.

Judicio Ecclesiæ standi ubi diversitas opinionum.

60 OBJIC. V. Christus restituit Ecclesiam libertati, quam habuit sub statu legis naturæ: sed sub statu legis naturæ dabatur Religionis libertas; ergo etiam sub statu legis Christi. Explicant argumentum. In statu naturæ dabatur Dei cognitio, ejusdem cultus paucis ritibus propositus; aliqua accepta a Patribus universaliora tenebant; in ceteris unusquisque credebat, quod placebat: si verò in aliquo errabant, indulgebat Dominus; nec erat necesse, quod unus populus ad alium transiret, sed quisque poterat, ubi erat, salvus fieri. Crescente malitia sub Patriarchis Abrahamo, Jacob, Isaac ad frænandam licentiam dedit Deus determinata præcepta, & sub Moyse plurima adhuc legalia, & ceremonialia addidit. Venit deinde Christus, solvit legalia relictis moralibus, nonnullaque addens restituit pristinæ libertati; ergo dummodo paucis teneantur, etsi in aliis sit oppositio, dabitur salus apud quamcunque Ecclesiam, nec est necesse, quod una ad aliam transeat. Verificari enim debet illud Matth. 11. *Jugum meum suave est, & onus meum leve.*

Discursus iste valde deceptorius est, arguens ab æquivocis. Libertas, quam attulit Christus, ex scripturis est libertas a servitute Diaboli, & peccati, a jugo legalium Mosaicorum, status naturæ carebat prima libertate, non autem secunda; & quoad hoc, verum est, Ecclesiam restitutam esse pristinæ libertati, idest exemptam a jugo Mosaico. Falsum deinde subditur datam fuisse Religionis indifferentiam. Non nisi in vera Ecclesia dabatur salus, & ad eam transire erat necesse: unde Gentiles non salvabantur, quamvis inter Gentiles commorantes fideliter viventes salvarentur. Religio una erat; fideles omnes conveniebant unitate præceptorum fidei, spei, charitatis, pœnitentiæ, & aliorum, quæ per traditionem descendebant a Patribus in filios, unitate capitis; ab Adam enim usque ad Abraham, & ab Abraham usque ad Moysem, & a Moyse usque ad Christum semper fuit unus primus Divinis Præses; & habemus clarum exemplum in Abraham, qui licet Sacerdos, & Princeps, benedictus fuit a Melchisedech, cui tanquam superiori decimas obtulit. Quando autem ab obedientia, & legibus se subtraxerunt, & gentibus miscuerunt, ad idololatriam declinaverunt, & puniti fuerunt. Cumque Christus venerit Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, restauravit collapsam Ecclesiam, perfecitque evacuando egena elementa; pleons Sacramentorum fontes eduxit; nova præcepta constituit, quæ æqualiter omnia sunt admittenda, quia æqualiter eidem auctoritati innixa. Jugum Christi suave est, quia dilectionis, quia athletæ inunguntur oleo Divinæ gratiæ, quo feliciter cursum suum consummant.

Nusquam ista Religionum differentia.

61 OBJIC. VI. Aliquorum principalium Mysteriorum fides ad salutem sufficit: sed quælibet secta principalia quædam retinet; ergo quælibet sufficit ad salutem. Maj. explic. Catholici explicitam quorumdam articulorum expostulant fidem, ceterorum solum implicitam. Fides verò hæc implicita nulli bono deservit, sicut incognita. De ea nulla mentio in scripturis. Inventum est Scholasticorum. Neque ergo nocebit aliqua prætermittere, & omittere, si non nocet plura ignorare involuta in fide implicita.

Sed multum quidem differt fides implicita a fide negata. Qui fidem habet implicitam, agnoscit Deum esse in omnibus veracem: paratus est assentiri expresse cuilibet mysterio, quando opus erit, & proponetur: Regulam definitivam suscipit Ecclesiam, sub qua suscipit quæcumque credenda. Qui verò omittit, negat Dei locutionem in omnibus mereri assensum: renititur assentiri propositæ veri-

Qui fidem habet implicitam, subditur Ecclesiæ.

veritati in errore versans: rejicit Judicem Ecclesiam suo ductus arbitrio, ex quo evadit Hæreticus. Liberum est homini fidem Christi suscipere, vel non suscipere, sed non est liberum uni credere, & non credere alteri per fidem divinam: nam idem Deus, qui unum dicit, & aliud testatur. Doctrinam fidei implicitæ tradit scriptura, quatenus præcipit, quod Ecclesiam audiamus in his, quæ ignoramus: tradunt Apostoli, qui ad summam symboli reduxerunt primaria mysteria. Non ergo ut figmentum Scholasticorum est carpendum.

62 OBJIC. VII. Nisi quælibet secta ad salutem sufficeret, non posset Deus tot hæreses permittere, sed permittit; ergo. Explic. maj. Non stat cum sincera voluntate salvandi omnes, salutem restringere uni Religioni, & tot sectas non præcavere, in quibus est certa damnatio. Si Deus ita dilexit mundum, ut Unigenitum suum daret, cur tot omittit oves a lupis laceratas, si unam errantem venit quærere? Tanta dilectio cum tot animarum damnatione non componitur. Necesse est ergo asserere, unamquamque Religionem statum salutis habere.

Miror, quod non concludat Hæreticus, quodlibet genus peccatorum, & scelerum viam fore salutis, cum stante sincera voluntate salvandi omnes, tot genera criminum abundent. Frustra in his laborat homo: humanæ capacitatis spheram excedunt. Captivandus est intellectus in obsequium fidei Aug. *Psal.* 148. -- Cum enim cœperimus disputare „ de operibus Dei, quare hoc? quare illud? „ & non debuit sic facere · male fecit hoc. „ Ubi est Ius Dei? &c. quasi si intrares „ in officinam forte fabri ferrarii, non auderes reprehendere folles, incudes, malleos; & da imperitum hominem nescientem quod, quare sit, & omnia reprehendit. „ Sed si non habeat peritiam artificis, & habeat saltem considerationem hominis; quid „ sibi dicit? Non sine causa hoc loco positi „ sunt folles, artifex novit quare; etsi ego „ non novi; in officina non audet vituperare „ fabrum, & audet reprehendere in hoc „ mundo Deum --

Fidei mysteria non investiganda.

Nazianzenus *Orat. 16. de pauperis amore* -- Nec res hujus vitæ propterea temere, at„ que incondite gubernantur, quia exploratas „ earum rationes non habeamus: quin potius, ut animi nostri affectum imagine quadam exprimam, non multum iis, qui nausea, & vertigine laborant, dissimiles sumus, qui omnia sursum, deorsumque verti „ putant, cum ipsi vertantur -- Nobis satis sit, lumine etiam naturali constare Deum veracem esse, omnipotentem, sapientem, providum, bonum, justum &c., ut certi simus omnia bene disposuisse, qui in numero, pondere, & mensura fecit omnia. Quotquot pereunt, quia volunt, pereunt. *Perditio tua Israel* Oseæ 13. Vocat ipse ad convivium universos, illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum. In omnem enim terram exivit sonus eorum; sed excusant sequidam dicentes: emi juga boum, eo ea probare: uxorem duxi: villam emi, & ideo pauci sunt electi, licet multi sint vocati. Angusta est porta, quæ ducit ad vitam, & pauci inveniunt eam, vitiosis fatigati concupiscentiis &c.

CONTROVERSIA IV.

AN ECCLESIA SIT UNA UNITATE CAPITIS VISIBILIS.

IN hac Controversia paucis nos expediemus. Eam enim ex professo examinavimus in Controversiis de Ordine, ubi de Romano Pontifice, ibique dedimus Hæreticos, qui eam oppugnant, quibus adjungimus Marcum Antonium de Dominis toto præcipue primo lib. de Republica Christiana, in quo unum Pastorem visibilem supremum aufert ab Ecclesia. Quantum poterimus, non repetemus ea, quæ ibi sunt dicta; aliqua tamen reticeri non possunt: unde

Dico. Ecclesia est una unitate capitis.

63 PROB. I. Non mentitur Deus in Oraculis Prophetarum: sed in illis prædicitur caput unum singulare visibile Ecclesiæ; ergo dari debet, & datur. Min. habetur Oseæ 1. *Congregabuntur filii Juda, & filii Israel pariter, & ponent sibimet caput unum*, Ezechielis 34. *Suscitabo super eos Pastorem unum*: & 37. *Et Pastor unus erit omnium eorum*: Quæ loca expresse loquuntur de Ecclesia visibili Christi in æternum duratura; ergo in ea dari oportet singulare caput unum, & visibile, Ecclesiæ conditioni proportionatum.

In Ecclesia unum visibile caput.

64 PROB. II. Ecclesia Christi Militans assimilatur Regno; sed in Regno datur unus primus supremus Princeps gubernans; & per hoc distinguitur Regnum a ceteris generibus Regiminum; ergo. Maj. habetur Isaiæ 9. *Super solium David, & super Regnum ejus sedebit*: idest, super Ecclesiam, ex Glossa Lucæ 1. *Et Regni ejus non erit finis*, idest Ecclesiæ, & Glossa Matth. 25. *Simile erit Regnum Cælorum decem Virginibus*. 1. ad Corinth. 15. *Cum tradiderit Regnum Deo, & Patri*: ubi Fideles Regnum Christi dicuntur ex Glossa. Quamdiu Ecclesia durabit, erit Christi Regnum visibile ab eo gubernatum: sed illud nunc non gubernat visibiliter per se; ergo per alium, quem sui Vicarium constituit. Unde ad illud Lucæ, Epiphan. *lib. 1. hær. 29.* inquit -- Manet enim thronus ejus, „ & Regni ejus non erit finis, & sedes super thronum David, ita ut regnum David „ una cum Pontificatu transtulerit, ac largitus sit servis suis, hoc est Pontificibus „ Ecclesiæ Catholicæ --

Ecclesia assimilatur Regno.

65 PROB. III. Ecclesia Militans a Triumphante derivatur, & exemplatur: sed in Triumphante est unus supremus, qui præsidet omnibus, & singulis; ergo etiam in Ecclesia Militante. Maj. habetur Exodi 25. *Inspice, & fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est*. Job. 38. *Nunquid nosti Ordinem Cæli, & pones rationem ejus in terra?* Greg. ibid. -- Ordo quidem Cœli in „ Terra ponitur, hoc est in Militante Eccle„ sia, cum a Triumphantis Ecclesiæ exemplari „ Militans disponitur -- Apocal. 21. *Vidi Sanctam*

Ecclesia Militans a Triumphante exemplata.

llam Civitatem Hierusalem novam descendentem de Cælo a Deo, paratam sicut sponsam, ornatam viro suo. Et Dionysius *cap. 6. Hierar. Ecclesiast.* -- Nostra enim Hierarchia a „ Deo traditis ordinibus sancte disposita, sanctis, & cœlestibus Hierarchiis conformis „ est -- Cui alludens doctrinæ Bern. *lib. 3. de consider. ad Eugenium*, concludit ad rem nostram -- Non vilem reputes formam hanc, „ quæ in terris, formam habet in Cœlo. Vidit hoc, qui dicebat: vidit Civitatem &c. „ Sicut enim Seraphim, & Cherubim, & ceteri ordines sunt sub uno capite Deo: ita „ & hic Patriarchæ, Archiepiscopi, & reliqui sub uno Pontifice summo, quod non „ est parvi pendendum, quod Deum habet auctorem, & quod de Cœlo ducit originem --

66 PROB. IV. In Ecclesia Militanti datur ordo potestatis: sed ordo potestatis attenditur penes prælationem, & subjectionem: Prælatio verò mensuratur per ascensum, & descensum, non per æqualitatem. Porro in ascensu status faciendus est de necessitate penes unum, ne cogamur abire in infinitum: descensus verò multitudinem infert. Major clara est: nam Ecclesia non est multitudo confusa, sed ordinata, ut dicitur Cant. 4.; quæ enim a Deo sunt, ordinata sunt. Blasphemum est asserere, non magis esse a Deo regulatam Ecclesiam ad esse gratiæ, quam naturæ processum ad esse naturæ; sed processus naturæ est ordinatissimus, ut inferiora gubernentur per media a superioribus, & inter hæc datur unum supremum, ut videre est inter corpora cœlestia moventia sublunaria: in corpore animalis, ubi diversa membra diversis muneribus deputata ad unum reducuntur, a quo motus dirigantur, a capite videlicet. Pulchritudinem hanc Ecclesiæ expressam docuit Origenes *lib. 2. supra Cantica in illo 3. Reg. 10.*, ubi de Regina Saba dicitur, quod videns omnem sapientiam Salomonis, habitacula servorum, & ordinem ministrantium, non habebat ultra spiritum: & ideo Christus Joan. 10. de Ecclesia habet: *Et fiet unum ovile, & unus pastor*. Et in futuro loquitur, cum gentium conversio fuerit; ut intelligamus, eum loqui non de tempore suæ vitæ, sed post suam Ascensionem, & de alio diverso pastore, licet sibi subordinato.

Subordinatio respectu superiorum.

67 PROB. V. ex Patribus. Cyprianus *Epist. 2. ad Antonianum lib. 4.* -- Cum sit a „ Christo una Ecclesia per totum mundum „ in multa membra divisa; item Episcopatus „ unus Episcoporum multorum concordi numerositate diffusus -- *lib. 1. Epist. 6.* -- Idcirco Dominus intimans nobis unitatem de „ Divina auctoritate venientem ponit, & di- „ cit: Ego, & Pater unum sumus: ad quam „ unitatem redigens Ecclesiam suam, denuò „ dicit: & erit unus grex, & unus pastor -- Omitto celebrem illam auctoritatem *de unit. Eccles. relata Can. Loquitur 24. q. 1.* sicut & illam *lib. Epist. 3. ad Cornelium* -- Neque enim „ aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata sunt „ schismata, quam inde, quod Sacerdoti Dei „ non obtemperatur; nec unus in Ecclesia „ ad tempus Judex vice Christi cogitatur -- Hieron. *lib. 1. contra Jovinianum* -- Super Petrum fundatur Ecclesia, & licet id „ ipsum in alio loco super Apostolos fiat, & „ cuncti claves Regni Cælorum accipiant, „ & ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur: tamen propterea inter duodecim „ unus eligitur, ut capite constituto, schismatis tollatur occasio -- Optatus Milevitanus *sub initio lib. 2.* -- In qua una cathedra „ unitas ab omnibus servaretur, ne singuli „ Apostoli singulas sibi quisque defenderet, „ ut jam schismaticus, & peccator esset, qui „ contra singularem Cathedram, alteram „ collocaret -- Ergo Cathedra una. Hilarius *in illud Psal. 121. Hierusalem, quæ ædificatur ut civitas* sic ait -- Unum corpus Ecclesia est, „ non quadam corporum confusione permixtum, nec singulis in indiscretum acervum, „ & informem cumulum unitis, sed per fidei „ unitatem, & capitis societatem -- Chrysost. *Hom. 34. in cap. 13. ad Heb.* -- Si ex choro ipsum coriphæum auferas, nequaquam „ modulatus Chorus, vel ordinatus existit: „ & phalanges militum, si ducem non habeant, nullo modo acies illa, numero, „ vel ordine procedit: Et navis, si gubernatore privetur, pessum eat necesse est: & „ grex, si pastorem abstuleris, cunctus dispergetur, & peribit --

Defectu subordinationis Hæreses obortæ.

ARGUMENTIS HÆRETICORUM FIT SATIS.

68 OBJIC. I. Ad rectum ordinem gubernationis Ecclesiæ sufficiunt partiales Monarchiæ, quæ in singulis Ecclesiis habentur; ergo non debet admitti in tota Ecclesia unus supremus Hierarcha, sed totum corpus erit Aristocratia; nec aliud probant adducta. Sic Spalat. *lib. 1. cap. 12. n. 13.*

Sed qua fronte audet asserere adducta solum partiales Monarchias probare? Si tot sunt partiales Monarchiæ, quot Ecclesiæ, tot sunt supremi, quot Episcopi; ergo tollitur subordinatio Episcopi ad Archiepiscopum, Archiepiscopi ad Patriarcham, contra Can. 6. Niceni Concilii; ubi prædicta subordinatio statuitur: & contra 39. ex translatione Arabica, ubi -- Archiepiscopus inter Episcopos, „ tanquam frater major, qui curam habet „ fratrum suorum, & ei debent obedientiam, „ quia præest -- Deinde si partiales Monarchiæ sunt; ergo ad unam totalem constituendam ordinantur; partialia enim entia, seu tota, ideo dicuntur, quia ad unum totale conflandum deputantur: & ita revera necesse est dicere. Hæ partiales Monarchiæ unam universalem Christi Ecclesiam efficiunt; vivunt enim eâdem fidei formâ, & spiritu Dei; eundem Dominum agnoscunt; eundem finem intendunt; ergo unum Ducem supremum exigunt. Da plures partiales greges, & ex illis fiat unum ovile: Pastor unus erit admittendus: da partiales exercitus, & ex illis fiat unus: unus dux supremus astruendus; in quovis enim magno exercitu, unius signum expectatur ex Hieronymo ad Rusticum Monachum. Optime Ambr. *in cap. 13. ad Romanos* -- Princeps hos Reges dicit, scilicet,

„ licet, Apostolos, qui propter corrigendam „ vitam, & prohibenda adversa creantur; Dei „ habentes Imaginem, ut sub uno sint ce- „ teri -- Optime Auctor quaest. veteris, & novi Testamenti *quaest.* 75. -- Quia sicut in „ Salvatore erant omnes causae magisterii, ita „ & post Salvatorem in Petro omnes conti- „ nentur; ipsum enim constituit caput eo- „ rum -- Ulterius, si partiales Monarchiae sunt; si Episcopi singuli non subordinati sunt; quomodo servabitur unitas doctrinae, etiam substantialis? Quilibet pro libito docebit. Nestorius certam impune statuet duplicitatem hypostasis: Dioscorus confusionem naturarum in Christo: qui non agnoscunt superiorem, aliorum judicio non subduntur: hinc schismata, hinc haereses, dicente Chrysost. *Hom. ultima ad Heb.* -- Malum est, ubi non existit prima- „ tus, & multarum cladium occasio, & con- „ fusionis, turbarumque principium --

69 OBJIC. II. Unitas Ecclesiae universalis ex ordine ad caput Christum desumenda est, cui populus Christianus fide, spe, charitate unitur; ergo nullus alius est praeficiendus, alioquin Christus Rex universalis Ecclesiae non foret dicendus: sub solo ergo Christo est regalis Ecclesia.

Duplex Ecclesiae caput, unum visibile, invisibile aliud.

Verum allata alium praeter Christum evincunt Pastorem supremum. In Ecclesia enim duplex datur unitas, invisibilis, & visibilis: illa in donis interioribus gratiae, haec in exteriori directione pasturae Evangelicae; prima desumitur a Christo capite, secunda nequaquam; non enim conversatur nunc visibiliter nobiscum, necesse est proinde altera persona visibiliter nobiscum commorans, visibiliter errantes, sententiis, & monitis dirigens, saluberrimis doctrinis indigos imbuens, dubia dissolvens, sacra promovens, leges statuens, secundum opportunitatem temporum, locorum, & personarum in bonum commune Ecclesiae; caput enim adaequatum corporis visibilis invisibili spiritu animati utriusque gubernationis exercet munus: adeoque ex Christo invisibiliter, & ejus Vicario visibiliter dirigente unum efficitur tribunal; qua de re aptam adducit rationem Angelicus Doctor *in 4. contra Gentiles cap.* 76. Non enim minus Christus capitis munus exercet, quam Sacerdotis; ipse namque est, qui baptizat, qui peccata dimittit, qui Hostiam offert, qui docet; sed quia corporaliter erat absfuturus, Sacerdotes visibiles constituit, ita & praeficere debuit unum caput. Nec inde sequitur Christum non esse dicendum Regem; Vicarius enim, & Prorex non evacuat dignitatem, & titulum Regis: nec ministeriale officium principalitatem causae expellit, sed constituit, & infert; & si Regalis erat Ecclesia, Christo vivente, Regalis permansit ipso absente; non enim immutari debuit essentialis constitutivi forma.

70 OBJIC. III. Qui laborat pro aliquo consequendo, illud adhuc non possidet: sed Ecclesia laborat pro consequenda Regia dignitate; ergo illam non possidet; ergo non habet unum caput. Min. habetur Matth. 5. *Beati Pauperes Spiritu, quoniam ipsorum est Regnum Caelorum*: Et in Oratione Dominica quotidie petimus; *Adveniat Regnum tuum*.

A Verum haec inania sunt. Regnum illud, quod petit Ecclesia, Coelestis est Jerusalem, clara Dei possessio; ad quod adhuc inambulat; sed aliud nunc habet Christus Regnum, in quo sunt Virgines fatuae, & prudentes, scandala, & virtutes, negotiatores, & otiosi. Non enim in aeterna illa beatitudine erunt scandala, quae corrigantur, fatuae mulieres, quarum lampades extinguantur, otiosi qui talentis spolientur. Pulchre Aug. *lib.* 20. *de Civit. Dei cap.* 9. -- Nisi alio aliquo modo, lon- „ ge quidem impari jam nunc regnarent San- „ cti ejus, quibus ait: Ecce ego vobiscum „ sum usque ad consummationem seculi; pro- „ fecto non etiam nunc diceretur Ecclesia

B „ Regnum ejus, Regnumque Coelorum. Nam „ utique isto tempore in Regno Dei erudi- „ tur scriba ille, qui profert de Thesauro suo „ nova, & vetera --

71 OBJIC. IV. Si unus Pastor daretur supremus, in descriptione Hierarchiae signaretur: sed non signatur; ad Eph. enim 4. solum dicitur: *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores*: ubi subdit Apostata *num.* 12. -- Ne vestigium „ quidem apparet Monarchiae, quae sola est „ sub Christo Rege --

C RESP. Si ad connexionem Scripturarum attenderet Versipellis, unius capitis gradum reperisset in Hierarchiae Ecclesiasticae progressu. Si voluisset inspicere caput 16. Matth., & Joan. 21. Ad Rom. 12. Primae ad Corinth. 12, & alibi, veritatem detexisset: sed nec omittit ibi Paulus, qui solum gradus specificos reponens, in eis individuales dignitates suo ordine inclusas subintellexit. Si Apostolos nominavit, & primum gradum enumeravit: si Pastores, & Supremum non omisit. Dicat Spalatensis: non expressit ibi Paulus Sacerdotium distinctum ab Episcopatu: numquid ergo vel Sacerdos simplex non datur, vel aequalis Episcopo traditur? Venit Coele-

D stis Adam reficere, quod peccato deturpaverat terrenus. Porro ut advertit Chrysostomus *homil.* 34. *in* 1. *Corinth.* solum creavit Deus Adam, & ex illo alios, ut Monarchiam commendaret. Verum ut ait Cyprianus *lib.* 3. *Epist.* 3. Haeretici semper impetunt Regale Ecclesiae decus -- Ut gubernatore sublato, „ atrocius, atque violentius circa naufragia „ Ecclesiae hostis grassaretur --

72 OBJIC. V. Non potuit Christus Ecclesiam Regio decorare regimine, quam in charitate, & humilitate fundaverat, si jus Regium tyrannicum appellatur: sed ita est, Reg. 8. *Hoc erit jus Regis, qui imperaturus*

E *est vobis; filios vestros tollet &c.* Adde, quod in Regio regimine perfectio solum dicitur in Praesidente; sed Ecclesia est perfecta, etiam ex membris; ergo. Adde II. In principatu laicali non expedit unus supremus universis; ergo neque in Ecclesiastico. III. Facile est unum solum gubernatorem fore imprudentem, & pravum; ergo & errare ex ignorantia, & decipere. IV. Supremus nulli subditur; ergo impune delinquet; & inde plurima pericula subditis. V. Amant homines libertatem, & imperare; ergo uni subdi semper molestum, & violentum, utpote incli-

na-

nationi naturali contrarium, inde invidia stimulante schismata, ut experientia docuit tot hæresum, quæ contra Papatum insurrexerunt.

RESP. Quinimmo, quia summa dilectione prosecutus est Cristus Ecclesiam, modo optimo, & perfectiore regendam debuit fundare: ex Philosophis porro optimus, & perfectior Regiminis modus est Monarchicus, quod præter alia motiva declarat S. Th. 1. *parte quæst.* 103. *art.* 3. dicens -- Cujus signum est, quod etiam, cum potestas regendi in multis existit, oportet eos, ut bene regant, unum aliqua ratione fieri -- Nec jus Regium potest esse tyrannicum. *Non est enim potestas nisi a Deo*, ad Rom. 13. Locus citatus Regum non loquitur de jure a Deo collato, sed usurpato, quod prædicebat per os Samuelis Dominus, ut populum averteret a stulta petitione, qui cum noluerit audire, prænunciata mala evenerunt. Sic S. Thomas 1. 2. *quæst.* 105. *art.* 1. *ad* 5. Ad primum additamentum respondetur, quod etiam in gubernatis datur sua perfectio, quæ in modo, specie, & ordine consistit: suntque pleræque aliæ dotes in singulis particulares. Ad II. Temporale dominium sub uno solo non datur, nec dari expedit: quia non est omnium nationum una lex, una forma constitutiva corporis, secus accidit in Ecclesia, quæ una est, & formam unam habet. Temporalis Principatus naturale bonum est, quod Deus medio jure gentium distribuit, quod illud ad placitum divisit, & subdivisit: Ecclesiasticus Principatus vero a jure supernaturali, quod unum est, immediate emanat. Principatus temporalis negotiorum multiplicem, & majorem varietatem petit, quæ diversis climatibus haud facile adaptatur: spiritualis vero uniformiorem habet Regulam, in uno Spiritu Fidei convenientibus facile adaptabilem. Sed quid plura? hoc ipsum veritatem nostram evincit: quia plures in Orbe supremi sunt. Ideo bella, ideo diversæ leges, ideo opposita formæ: fideles vero idipsum sapere debent, ne sint schismata. Ad III. Si facile est unum Hominem pravum, & imprudentem esse: æque facile est inter multos electum, unum bonum reperiri: valde autem difficile est in multitudine plures inveniri sapientes, aut bonos, & multo magis omnes; & ubi tot sunt Principes, major est subditorum servitus, cum pluribus debeant subesse. Bene ajebat Athanasius *Orat.* 3. *contra Idola* -- Sicut multitudo Deorum nulla Deitas; ita necesse est multitudinem Principum id efficere, ut nullus Princeps esse videatur -- Ad IV. Supremus in Ecclesia si forte contingat personaliter delinquere suus est corrigendi modus, non quidem judicialiter, sed fraternaliter. Ad V. Per unum gubernari connaturale est, ut vidimus, & homo ipse, qui Mundus parvus est, una ratione dirigitur, unde vitiosa est libertas, quæ contra insurgit; sed etsi invidi Homines ex vitio imperare affectent, lex Christiana, quæ superiori lumine, & virtute operatur, hujusmodi affectiones moderatur. Plures extiterunt hæreses contra Papatum, sed & totidem fuerunt extinctæ: nec minores extitissent, si aliud genus Regiminis datum fuisset -- Necesse est enim, ut veniant scandala -- Nulli dubium, quod etiam in humanis melior comparative sit ceteris gubernatiis Monarchia, etsi sua habeat incommoda: quæ adhuc melior, ubi Aristocratiam miscet. Hanc ergo eligere debuit Christus in sua Ecclesia, quæ una est, & perfecta, quam convenienter unus regere potest peculiaris ejusdem assistentiæ auxilio, quod promisit.

Gubernium Monarchicū optimum.

CONTROVERSIA V.

AN ECCLESIA SIT UNA UNITATE STATUS.

IN hac Controversia nihil est momenti contra Hæreticos, nec specialis aliqua utilitas, nisi quoad majorem explicationem hujus primæ proprietatis, & sensus est, an Ecclesia nova sit una numero cum Ecclesia veteris testamenti; ideo paucis eam expediemus.

73 Dico. Ecclesia est una unitate status, idest nova, & vetus est una numero substantialiter. Prob. Ubi eadem est forma constitutiva, ibi est idem constitutum: sed forma constitutiva Ecclesiæ veteris, & novæ est eadem; ergo Ecclesia vetus, & nova est una numero. Minor explicatur. Forma essentialis constitutiva Ecclesiæ est fides: sed eadem est numero fides veteris, & novi Testamenti; dicit enim Apostol. 2. ad Corinth. 4. 13. *Habentes eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi propter quod locutus sum: & nos credimus, propter quod & loquimur &c.*, & 1. ad Corint. cap. 10. *Omnes eandem escam spiritalem manducaverunt &c.* Quibus declaratur identitas fidei.

Vetus, & nova Ecclesia una substantialiter.

Explicatur I. Non differt discipulus, ut sub Pædagogo a seipso ut sub magistro; seu non differt disciplina doctrinæ traditæ a Pædagogo, & a Magistro: sed lex, seu Ecclesia in veteri Testamento est sub Pædagogo, & in novo sub Magistro: sicut dicitur ad Galatas 3. *Itaque lex Pædagogus noster fuit in Christo, ut ex fide justificemur.* Ubi Chrysostomus infert -- Ergo non est adversa; Pædagogus enim non adversatur præceptori, sed adjuvat, arcens ab omni vitio, reddens illum idoneum omni studio percipiendis, quæ tradit præceptor: verum ubi jam habitum collegerit Pædagogus -- Substantialiter eadem est oratio a discipulo composita sub Pædagogo, ac a defectibus per magistrum purgata.

II. Idem est numero homo sub pueritia, ac sub adolescentia: sed Ecclesia nova differt a veteri, ut adolescentia ab infantia, 1. ad Corinth. 13. *Cum essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus: quando autem factus sum vir; evacuavi, quæ erant parvuli.* Et ad Galat. 4. *Ita & nos, cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes.* Unde Lirinensis *de verb. novit. cap.* 29. -- Imitatur Religio rationem corporum, quæ licet annorum processu numeros suos evolvant, & explicent; eadem tamen, quæ erant, permanent. Multum interest inter pueritiæ florem,

Homo sub pueritia, & adolescentia idem.

„ rem, & senectutis maturitatem: sed iidem „ tamen fiunt senes, qui fuerant adolescen- „ tes, ut quamvis unius, ejusdemque homi- „ nis status, habitusque mutetur; una tamen „ nihilominus, eademque natura, una ea- „ demque persona fit -- Sola datur ergo status diversitas.

Nova Ecclesia in veteri præfigurata.

III. Res prænunciata, & repromissa non differt a seipsa, ut data: sed Ecclesia sub testamento veteri, & novo differt, ut res promissa, & data; ergo essentialiter est eadem. Sic Irenæus *lib.* 3. loquens de Gentibus -- „ Quod præfigurata fuit in Abel, & descri- „ pta a Prophetis; perfecta vero in novissi- „ mis temporibus in filio Dei -- Lex enim nil aliud est, quam Evangelium prænunciatum; & Evangelium, nisi lex completa: unde Clemens Alexand. 4. *Stromatum* -- Quæ „ enim est in Christum fides, & Evangelii „ cognitio est, & legis adimpletio; & ideo „ dictum est Hebræis: nisi credideritis, non „ intelligetis --

Fideles omnes filii sunt ejusdem Patris.

IV. Eadem est familia, quamdiu filii sunt ejusdem Patris: sed fideles veteris, & novi Testamenti sunt filii ejusdem Patris; ergo. Sic Justinus Martyr de veritate Christianæ Religionis de Ecclesia agens -- Hæc est „ illa gens, quam antiquitus Deus promisit „ Abrahæ &c. quippe qui liberi Abrahæ pro- „ pter parem fidem sumus -- Explicatque, quia sicut ille credidit, & reputatum est ei ad justitiam, ita nos credimus Apostolis prædicantibus prænunciata a Prophetis. Eundem discursum facit Irenæus *lib.* 4. *cap.* 32. assignans rationem, cur Abraham dictus sit Pater gentium -- Eo quod una, & eadem illius, „ & nostra sit fides; illo quidem credente „ futuris, quasi jam factis propter repromis- „ sionem Dei; nobis quoque similiter per fi- „ dem speculantibus eam, quæ est in Regno, „ hereditatem propter repromissionem --

SOLVUNTUR ARGUMENTA CONTRARIA.

74 OBJIC. I. Ita differt fides veteris Testamenti, & novi, sicut præsens, & futurum: sed præsens, & futurum essentialiter differunt; ergo etiam fides novæ, & veteris legis; ergo etiam Ecclesia.

Proponit, & solvit argumentum Aug. *tom.* 9. *tract.* 49. *in Joannem* dicens -- Ante „ adventum Domini Nostri Jesu Christi, quo „ humilis venit in carne, præcesserunt justi, „ sic in eum credentes venturum, quomodo „ nos credimus in eum, qui venit, quæ tem- „ pora variata sunt, non fides; quia & ipsa „ verba pro tempore variantur, cum varie „ declinantur: alium sonum habet, venturus „ est; alium sonum habet, venit: mutatus est „ sonus, venturus est, & venit: tamen fides „ utrosque conjungit, & eos qui venturum „ esse, & eos qui venisse crediderunt -- *Et in Epist.* 89. *quæst.* 3. dat Theologicam rationem -- Ut sciamus, etiam antiquos justos „ (quicumque esse potuerunt) etiam per ean- „ dem fidem liberatos, per quam liberamur, „ & nos, fidem scilicet Incarnationis Chri- „ sti, quæ illis prænunciabatur, sicut & no- „ bis facta annunciatur -- Incarnatio igitur Christi est objectum utriusque fidei essentialiter acceptæ; differentia vero venturi, & præsentis spectat ad differentiam status; sicut differentia Infantis, & viri se habet ad esse hominis: & ideo D. Th. *qu.* 4. 2. 2. *art.* 6. *ad* 2. habet -- Dicendum, quod illa differen- „ tia præteriti, & futuri non contingit ex „ aliqua diversitate rei creditæ, sed ex diver- „ sa habitudine credentium ad unam rem „ creditam --

Ubi eadē res credita, ibi eadem fides.

75 OBJIC. II. Ubi deest unitatis forma, non potest consistere idem unum: sed deest in casu eadem unitatis forma, nam unitas Ecclesiæ novæ desumitur ex unitate Baptismi, qui non erat in lege veteri; ergo.

RESP. Baptismum sumi posse, & ut figuratum, & ut in specie: sicut ipsemet Christus, ut in specie dat unitatem Ecclesiæ novæ, qua tali, secundum suam vero substantiam dat unitatem Ecclesiæ sub utroque statu. Fides ergo Christi professa per signum introductivum in Ecclesiam, vel in specie per Baptismum, vel in prænunciante Circumcisione dat unitatem essentialem. Audiatur Aug. *Psal.* 37. explicans illud Pauli 1. ad Cor. 10. *bibebant autem de spiritali consequente eos petra: petra autem erat Christus* -- Idem in my- „ sterio cibus, & potus illorum, & nostro- „ rum, sed significatione. Idem non specie; „ quia idem ipse Christus, illis in petra fi- „ guratur, nobis in carne manifestatur -- *Et lib. de natura, & gratia cap.* 44. -- Ea qui- „ dem fides justos sanavit antiquos, quæ sa- „ nat & nos, idest mediatoris Dei, & ho- „ minum, hominis Jesu Christi: fides sangui- „ nis ejus, fides mortis, & resurrectionis „ Christi --

Fides Christi in lege veteri.

76 OBJIC. III. Fides interna non habuit unitatem Ecclesiæ, nisi ut radicans, & manifestata per signa sensibilia Sacramentorum, sicut docet Aug. sæpe citatus contra Faustum, quod nullum genus hominum coadunatur in nomen aliquod Religionis, nisi visibili Sacramentorum Signaculo colligetur: sed Sacramenta novæ, & veteris legis sunt essentialiter diversa; ergo pariter fides constitutiva.

RESP. cum Aug. *Psal.* 36., ubi comparat Ecclesiam homini, qui junior fuit, & senuit -- Dominus ipse in corpore suo, quod „ est Ecclesia, junior fuit primis temporibus, „ & Ecclesia jam senuit &c. Omnes, qui „ initio seculi fuerunt justi, caput Christum „ habent; illum enim venturum esse credi- „ derunt, quem jam nos venisse credimus, „ & in ejus fide, & ipsi sanati sunt, in cu- „ jus & nos, ut esset & ipse Caput Civitatis „ totius Jerusalem omnibus commemoratis „ fidelibus ab initio usque ad finem &c. Cor- „ pus autem Christi, quod est Ecclesia, tan- „ quam unus quidem homo primo junior „ fuit, & ecce jam in fine seculi est in se- „ nectutæ pingui &c. -- *Et lib.* 7. *qu. super Judic.* comparat Ecclesiam sex ætatibus, quarum primam ponit ab Adam &c. Sicut ergo forma hominis est constitutiva, prout radicat, & manifestatur per diversas operationes in pueritia, & in virilitate; & tamen est eadem essentialiter, ita fides. Diversa Sacramen-

Fides semper eadem.

menta pertinent ad statuum diversitatem, sicut diversa munia, & diversæ operationes ad diversas ætates. Essentialis unitas consistit in eo, quod fides radicet Sacramenta proportionata ad status Ecclesiæ.

77 OBJIC. IV. Fides non tribuit unitatem, nisi sub unitate capitis: sed non habetur identitas capitis in novo, & veteri Testamento; non enim constat datum fuisse caput unum in lege Naturæ, & Moysis.

RESP. I. Semper fuit identitas capitis Christi, a quo primaria notas desumitur. II. Absque dubio in Scripturis habetur a Moyse ad Christum unum caput visibile, & in lege Naturæ etiam datum fuisse, superius ostendimus: & D. Aug. *lib.* 15., *&* 16. *de Civit.* demonstrat, pie viventes fideles fuisse sub aliquo capite. Idem facit Sanderus *lib. de Visibili Monarchia Ecclesia, & de clavi David*, & alii.

Christus semper idem.

78 OBJIC. V. Ecclesia assimilatur in Scripturis ædificio: sed ædificium, quod de novo a fundamentis erigitur, non facit unum cum veteri: cum ergo Ecclesia Christi ideo nova dicatur, quia a fundamento consurgit, dicente Christo Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, non potest esse una cum veteri.

RESP. neg. quoad formam essentialem, Ecclesiam novam esse. Nova est ratione status, pro quo sunt nova quædam præcepta, & Sacramenta, ea proportione, qua vir videtur diversus homo ab infante. Nova dicitur eo modo, quo Petri 2. cap. 3. dicitur: *Novos vero Cælos, & novam terram, secundum promissa ipsius, expectamus*. Non enim erunt Cœli novi novitate substantiali, sed renovationis. Quando verò dicitur Scripturas asserere exclusam fuisse Synagogam Judæorum, & subiisse plenitudinem gentium, intelligitur quoad statum; ea proportione, qua dicimus pueritiæ subingredi virilitatem, ad Galat. 3. habemus: *Quod custodiebamur conclusi in eam fidem, quæ revelanda erat*. Evacuata est imperfectio infantiæ, subrogata perfectione novi Testamenti. S. Thom. *in cap. 2. ad Ephes. lect.* 5. -- Evacuans ideo, sicut imper„ fectum evacuatur per perfectum, & um„ bra per veritatem -- 1. Corinth. 13. *Cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur, quod ex parte est, scilicet imperfectio, & umbra veteris legis*; de qua ad Heb. 10. *Umbram enim habet lex futurorum bonorum &c., & hoc decretis, idest præceptis novi Testamenti, per quæ excluditur lex*. Levit. 26. *Comedetis vetustissima veterum, idest præcepta legis naturæ simul cum nova lege, & præceptis ejus susceptis, vetera projicietis, idest ceremonialia præcepta veteris legis, quantum ad eorum substantiam, ut dictum est*. Similiter quoad statum dicitur, quod Ecclesia exiit a latere Christi.

Veritas figuram excludit.

CONTROVERSIA VI.

AN ECCLESIA CHRISTI SIT VISIBILIS.

79 SEcunda entis proprietas a Metaphysicis assignatur veritas, quæ idem est ac cognoscibilitas. Porro cognoscibilitas alia est per puram intellectualitatem, alia per sensibilitatem. Prima cadit sub solo intellectu, secunda sub sensu; & quia inter sensus visus est perspicacior, & certior; ideo communius dicitur a visu, & visibilitas dicitur. Cum ergo primam examinaverimus proprietatem, quæ est unitas: rectus ordo postulat, ut secundo loco de visibilitate disputemus. Sensus ergo Controversiæ est, an Ecclesia sit latens, & abscondita, vel apparens, & perspicua; & hoc per se, & secundum totum. Certum enim est, quod per se visibile aliquando remanet invisibile per accidens, ut blasphemum verbum prolatum in solitudine, ubi nullus sit, qui audiat; sicut invisibile per se fieri potest patens per accidens, ut assensus liber revelatus. Certum pariter est in corpore magno non omnia membra in particulari esse manifesta; hoc tamen non impedit, quo minus totum non sit visibile.

Hæretici gravissime contendunt contra Ecclesiæ visibilitatem; ea enim sublata facile suos errores evulgant, quasi non habentes, a quo detegantur. Omissis veteribus Hæreticis.

Inter Novatores Lutherus *de servo arbitrio* dicit, Ecclesiam esse margaritam absconditam, *& lib. contra Catherinum* scribit esse Ecclesiam spiritualem, & sola fide perceptibilem. Idem dicit de abroganda Missa privata. Melancton *in examine Ordinand. cap. de Eccles.* dicit esse visibilem: in locis communibus vero loco 12. admittit invisibilem. Idem docent Centuriatores *lib. 1. cent. 1. c.* 4. Brentius *in confessione Vuirtembergensi, & in prolegomenis* totum reprehendit admittentes Ecclesiam visibilem, & digito demonstrabilem: & hæc est communis vox Lutheranorum, Ecclesiam veram semper in mundo ambulare, & nusquam certam, & durabilem sedem habere.

Calvinus alicubi visibilem ponit, ut *lib. 4. instit. cap.* 1. §. 2., *sed* §. *sexto*, facit nobis invisibilem, solique Deo perspicuam, *& in præf. instit.* -- Fremunt, inquit, nisi Ecclesia „ digito semper ostendatur -- & ex definitione ipsius in principio tractatus recensita clare patet invisibilem affirmare. Gullielmus Fulco Calvinista Anglicanus statuit Ecclesiam latitantem, mundo incognitam, soli Deo manifestam. Philippus Mornay scribens ad Regem Galliæ, describit Ecclesiam -- Esse „ corpus opacum, neque luminosum, nisi a „ Deo, quatenus a verbo capit lucem -- *& in præfat. mysterii iniquitatis* dicit esse illam mulierem Apocalypsis, quæ a facie draconis fugit in desertum, & abscondit se. Idem Breittingherus exponens cap. 11., & 12. Apocalypsis. Helvetica confessio *cap.* 17.-- Ec„ clesia invisibilis appellari potest, non quod „ homines sint invisibiles, ex quibus Ecclesia

„ colligitur, sed quod oculis nostris abscondi- „ ta, Deo autem soli nota, judicium humanum „ subterfugiat -- & alii plures, contra quos

Dico. Vera Ecclesia Christi est visibilis. Sine numero sunt Scripturæ loca, quibus veritas hæc est stabilita, ita ut evidentiam sortiatur. Aliqua sub diversis syllogismis afferemus.

80 PROB. I. Ecclesia, quæ educitur ab uno loco in alium, quæ stat, quæ benedicitur visibiliter, visibilis est, sed Ecclesia educitur ab uno loco in alium, Numer. 20. v. 4. *Cumque indigeret aqua populus, convenerunt adversum Moysen, & Aaron, & versi in seditionem dixerunt, cur eduxistis Ecclesiam Domini in solitudinem?* 3. Reg. 8. v. 14. *Convertitque Rex faciem suam, & benedixit omni Ecclesiæ Israel; omnis enim Ecclesia Israel stabat*; ergo Ecclesia Dei est visibilis cœtus Deo serviens.

81 PROB. II. Ecclesia ea est visibilis, quam signis visibilibus patentem vaticinantur Prophetæ, sed vera Ecclesia Christi est hujusmodi; ergo. Min. habetur Psal. 18. v. 6. *In Sole posuit tabernaculum suum*: explicat Aug. -- In manifestatione posuit Ecclesiam „ suam -- *& Epist. 166. ad Donatist.* -- Ipsa „ est Ecclesia in sole posita, idest in mani- „ festatione omnibus nota, usque ad termi- „ nos terræ -- & ad versiculum prævium *In omnem terram exivit sonus eorum* -- In om- „ nibus gentibus, & linguis futurum Evange- „ lium, & corpus Christi per totum orbem „ terrarum linguis omnibus personaturum „ significabat, secutus ait; in omnem ter- „ ram &c. Hinc fit, ut Ecclesia vera nemi- „ nem lateat -- Isaiæ 2. *Erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur super colles; & fluent ad eum omnes gentes*; qui locus aperte est de Ecclesia Christi, quæ ideo describitur supra montem posita, quia omnibus manifestam se præbet. Chrisost. *Homil. in Isaiam, & cap. 61. v. 9.* -- Et scient in gentibus semen eorum, „ & germen eorum in medio popolorum, „ omnes qui viderint eos, cognoscent illos, „ quia isti sunt semen, cui benedixit Domi- „ nus. En Ecclesia Christi sensibiliter appa- „ rebit -- Ita Cyrillus.

Ecclesia habet visibilia signa.

Jeremiæ 30 *Ædificabitur civitas in excelso suo, & Templum juxta ordinem suum fundabitur*. Quod propter publicitatem completum est in Ecclesia Christi, ut docet Hieronymus: cum ergo similitudinibus sensibilibus, prædicatione, conversione gentium declaretur Ecclesia, sensibilis, & visibilis esse debet. Sub eadem similitudine expressit Christus Ecclesiæ visibilitatem Matth. 5. *Vos estis lux mundi: non potest civitas abscondi supra montem posita*. Civitas est Ecclesia a Christo ædificata, quæ quia notis adeo claris manifestatur, ideo dicitur supra montem elevata, ut omnibus aperta sit. Aug. *Psal. 47.* -- Hæc est ci- „ vitas in monte posita, quæ abscondi non „ potest. Hæc est lucerna, quæ sub modio „ non occultatur, omnibus nota, omnibus „ diffamata -- *Serm. 108. cap. 5.* -- Quare „ times o dilecta? Quid times? Ne forte „ fiam, inquis; sicut operta, idest sicut ob- „ scura, sicut non Ecclesia, quia Ecclesia „ non est operta; non enim potest civitas ab- „ scondi &c. -- *Lib. de unitate Ecclesiæ c. 16.*, & alibi.

Quæ vero a sectariis Falconio, & Gommaro dicuntur, videlicet, hæc de particularibus Ecclesiis intelligi, vel quod Ecclesia sit manifesta prope stantibus, idest doctoribus, non autem procul stantibus, videlicet simplicibus, infirma omnino sunt. Quoties enim partes particulares totum componentes visibiles sunt, etiam totum ipsum est visibile: sicut quando omnia membra particularia sunt carnea, totum corpus est carneum. Deinde falsum est prædictos textus esse restrictos ad Ecclesias particulares; sunt enim universales de Ecclesia veteri, vel de Ecclesia nova Christi, ut patet. Porro non solum prope stantibus esse manifestam, sed etiam longe stantibus contextus manifestat; ut videre est in ultimo textu ex Matth. 5. *Vos estis lux mundi*: universaliter dicit Christus: super candelabrum positam lucernam docet: *Ut luceat omnibus, qui in Domo sunt* (Omnibus) & Paulus ad Philip. 2. *Inter quos lucetis, sicut luminaria in mundo*. Alloquitur Doctores, qui alios instruunt, & per quos Ecclesiæ notitia ad simplices pervenit. Aug. *tract. 2. in primam Joan.* -- Quid tam manifestum, quam „ mons? Sed sunt, & minus ignoti, quia „ in una parte terrarum positi sunt. Quis „ vestrum novit Olympum? Quomodo ibi „ qui habitant, Chiddabum nostrum non „ noverunt? In partibus sunt isti montes; „ ille autem mons non sic, quia implevit „ universam terram --.

82 PROB. III. Ecclesia, cui sunt deferendi contumaces, & quæ est audienda, non potest esse invisibilis: sed Christi Ecclesia est hujusmodi, Matth. 18. *Dic Ecclesiæ, si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus*. Si non est visibilis, quomodo auditur? Si qui spernunt Ecclesiam sunt fugiendi; ergo cognosci debet pertinacia in non audientibus. II. Ecclesia, in quam dari potest visibilis persecutio, est sensibilis, sed Christi Ecclesia est hujusmodi 1. Corinth. 15. v. 9. *Quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei. Facta est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia* Act. 8. III. Ecclesia, quæ visibiliter eligit viros, & mittit, ut sua deferant præcepta fidelibus, est visibilis: at Christi Ecclesia est hujusmodi, Act. 15. *Tunc placuit Apostolis, & senioribus cum omni Ecclesia eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam*.

Non auditur nisi quod sensibile est.

IV. Ecclesia, quæ dignosci debet, ut in ea conversemur, & demus bonum exemplum cæteris, necessario est sensibilis; sciri enim necesse est, qualis sit: sed Ecclesia Christi est hujusmodi; 1. ad Timot. 3. *Ut scias, quomodo oporteat te in Domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi*; & c. 4. *Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate. Hæc meditare: in his esto, ut profectus tuus manifestus sit omnibus.*

V. Ecclesia, quæ dirigitur a Pastoribus visibilibus, est visibilis; monstruosum sane est ponere Pastorem visibilem, & oves invisibiles: Ecclesia Christi est hujusmodi; Act. 20. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos epi-*

Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei. A Pro ovibus ex Christo Domino tenetur Pastor dare vitam corporalem; at pro quibus dabit, si nescit quales, & ubi sint? Quomodo Ezechielis 34. conqueritur Dominus de pastoribus, quod non cognoscant gregem, ad pascua non deducant, errantem non reducant, confractum non consolident, infirmum non curent; si ovile est absconditum?

VI. Ecclesia, in qua sunt diversi gradus distinguendi, ad ministrandam visibili ministerio doctrinam fidei visibilibus personis, est visibilis: sed Ecclesia Christi est hujusmodi; ad Ephes. 4. *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores* B *ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei &c. ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrina in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris*.

VII. Ecclesia, in qua sunt Præsules visibiliter vigilantes, quibus est præstanda obedientia, est visibilis: sed Ecclesia Christi est hujusmodi; ad Heb. 13. 17. *Obedite præpositis vestris; & subjacete eis; ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri*.

VIII. Ecclesia, quæ visibilia congregat C Concilia, fertque decreta circa res sensibiles, visibilis est: sed Ecclesia Christi est hujusmodi; Act. 15. *Visum est Spiritui Sancto, & nobis nihil ultra imponere vobis oneris, quam hac necessaria, ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum &c.*

IX. Ecclesia, quæ convenit in loco publico ad commestionem visibilem panis Eucharistici, & ad orationem, visibilis omnino est: sed Ecclesia Christi est hujusmodi: Act. 2. v. 42. *Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus &c. 46. quotidie quoque perdurantes unanimiter in Templo, & frangen-* D *tes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione, & simplicitate cordis collaudantes Deum*.

X. Ecclesia, quæ orat pro suo visibili Capite in carcere sensibili detento, non potest non esse visibilis: sed Ecclesia Christi est hujusmodi; Act. 12. *Petrus quidem servabatur in carcere; oratio autem fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo*. Ergo est visibilis. Si membra, quibus constat; si actiones, quæ exercentur; si munera, quæ distinguuntur, omnia sunt sensibilia; qua ratione dicenda est Ecclesia invisibilis? Si accusandus est frater peccans; si audiendi sunt Prælati; si E agnoscendæ sunt oves; *Diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosque greges considera*. Proverb. 27. v. 23. quomodo Ecclesia est soli Deo cognita?

Posset similiter ex scripturalibus similitudinibus, quibus expressit Ecclesiam suam Christus, visibilitas demonstrari sub hac forma. Ecclesia per adversarios, in qua est mixtura bonorum, & malorum, est Ecclesia externa, & visibilis; at Ecclesia Christi, quæ una est, mixturam hanc habet, sicut patet ex symbolo convivii; in quo sunt boni, & mali, Sagenæ, Areæ, Agri, decem virginum, & similium, quæ sunt in Evangelio; ergo est visibilis. Nec aliud dici potest: omnia externa peccata pravorum sunt sensibilia, & omnia opera bona externa justorum, dicente Paulo prima ad Tim. 5. v. 24. *Quorundam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad judicium: quosdam autem & subsequuntur. Similiter, & facta bona manifesta sunt*.

83 PROB. IV. Necesse est multitudinem catholicam liquido, & clare distingui ab Hæreticorum partibus: sed hoc non est ullo modo possibile, nisi Ecclesia ponatur visibilis; ergo. Prob. maj. Cantic. 1. Petit sponsa scire, ubi Sponsus Christus moretur, id est, quænam vera sit ejus Ecclesia, ne ad Hæreticorum partes transeat: *Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie; ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum*: ubi Aug. *lib. de Pastoribus cap.* 15. -- Tu ergo dic ubi cubas, ne forte incurram in greges Hæreticorum -- Respondet sponsus -- Si ignoras te o pulcherrima inter mulieres; egredere, & abi post vestigia gregum, & pasce hœdos tuos, juxta tabernacula pastorum -- Cujus redargutionis sensus est, quem ibidem tradit Aug. -- Alloquitur unumquodque membrorum Ecclesiæ suæ Christus tanquam suam Ecclesiam, & dicit: Nisi cognoveris temetipsam Pulchra inter mulieres, exi (*Exire vero proprium est Hæreticorum*) abi post vestigia gregum tuorum, *sequendo malos greges*: Et pasce hœdos tuos, jam non oves -- Idem clarius explicat *Epist.* 4. *&c. ad Vincentium* -- Cognoscit enim seipsam Ecclesia, ne hoc ei contingat, ut abeat in devia Hæreticorum, quia eis contingit hoc, qui se in Ecclesia non cognoverunt -- id est quibus ignota est Ecclesia, quæ hoc ipso, quod definit esse visibilis, transit ad partes Hæreticorum: & ideo dicit -- Exi, non in vestigiis meis, sed in vestigiis gregum; nec unius gregis, sed diversorum gregum, & errantium, & pasce hœdos tuos, non oves meas; & in tabernaculis pastorum, non in tabernaculo pastoris, ubi est unus grex, & unus pastor -- Quo nil pulchrius. Matth. 7. *Attendite a falsis Prophetis*. Tenemur ergo cavere ab Hæreticis. Act. 20. præcipit Paulus, ut Pastores attendant sibi, & gregi & instanter vigilent. *Ego scio, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi*. Sunt ergo arcendi. Pariter D. Petrus Epist. 2. cap. 2. admonet, quod *Erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis*. Et ideo cavendum. At quomodo cavebimus, si invisibilis est vera Ecclesia? quomodo cognoscemus lupos, si visibilibus caremus notis? Discamus a Christo cavere falsos Prophetas. Matth. 7. v. 20. *Ex fructibus eorum cognoscetis eos*. Ex operibus, ex doctrinis exterioribus; ergo. Audiamus iterum: *Si quis vobis dixerit: ecce hic est Christus, aut illic; nolite credere &c. Si ergo dixerint vobis: ecce in deserto est; nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere* Matth. 24. Et Joan. 10. docet fures esse, qui veniunt ad mactandum, & perdendum, & cognoscuntur, quia non intrant per ostium, idest, declinant visibilitatem Ecclesiæ,

Catholici ab Hæreticis discriminandi.

clesiæ, ut Aug. *contra Parm. lib. 3. cap. 5.* -- „ Nulla securitas unitatis, nisi ex promissis „ Dei Ecclesia declarata, quæ super montem „ constituta, abscondi non potest; & ideo „ necesse est, ut omnibus terrarum partibus „ nota sit -- Ad conservandam unitatem contra Hæreses Irenæus *lib. 3. cap. 3.* hanc regulam tradit pro dignoscendis hæreticis -- „ Traditionem Apostolorum in toto Mundo „ manifestatam in Ecclesia adest perspicere „ omnibus, qui vera velint videre -- Hinc clamat Michæas 4. *Venite ascendamus ad montem Domini, & ad Domum Dei Jacob, & docebit nos de viis suis.* Ab Ecclesia expetenda est veritas. Lumine Ecclesiæ dignoscendi sunt lupi; ideo manifesta, & visibilis.

84 PROB. V. Res, corpus, ens, quæ secundum omne genus causæ visibiles exigunt notas, necessario visibilia esse debent; sed Ecclesia est hujusmodi; ergo. Min. clare ostenditur discurrendo per singulas causas. Causa materialis est multitudo fidelium, quæ unitur in cultum Dei: sed nullum genus hominum colligatur in nomen verum, vel falsum Religionis, nisi colligetur sub aliquo signaculo visibili Sacramentorum, ut toties dictum est ex Augustino contra Faustum; ergo notam habet visibilem. Visibiles homines sunt, qui colligantur: visibilia sunt Sacramenta, sub quibus colligantur: visibilis est panis Eucharisticus, quem comedunt: visibile est Templum, in quo conveniunt: visibile est verbum concionis, quod audiunt: visibile est Sacrificium, quod celebrant: visibile est jejunium, quo affliguntur; visibilis est oratio, quam fundunt: & in quolibet statu hæc visibilia fuere, ut oblationes ovium, & fructuum Caini, Abelis, Noe, Abraham in lege naturæ: Victimæ, ablutiones, circumcisio sub Moyse: visibilis ergo Ecclesia debet esse. Causa formalis est fides vera Christi, quæ dat esse Ecclesiæ; sed hæc exigit necessario professionem externam verbis, & factis; ergo exigit notam visibilem. Min. prob. Tenentur enim fideles quicunque, etiam prædestinati fidem confiteri, ut idololatriam fugiant, dicente Domino Matth. 10. *Omnis, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in Cælis est, qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in Cælis est.* Ad Rom. 10. *Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Necesse est, & ore, & corde profiteri fidem -- Officium a vobis exigit, & „ cordis, & linguæ -- ait Aug. *lib. de fide, & symbolo cap. 1.* Nec salvi fieri possumus, nisi ore confiteamur fidem, quam in corde gestamus. Psal. 83. *Cor meum, & caro mea exultaverunt in Deum vivum:* quia & cordis affectibus, & sensibilibus signis manifestat se fides. Clamabat Isaias cap. 51. *Invenientur in ea gratiarum actio, & vox laudis.* Non enim solis interioribus piis motibus, sed exterioribus oris in Dei gloriam exilit fides. Vidit hanc veritatem Calvinus *in refut. Holland.* dicens -- Mandatum nobis esse, ut fi„ dem nostram testatam faciamus, non so„ lum coram bonis, & piis, verum etiam „ coram ipsis veræ, & puræ Religionis ho„ stibus -- Qua fronte ergo negari poterit visibilitas? Causa finalis est justificatio, & salus: sed hæc necessario petit media omnino visibilia; ergo exigit notam visibilitatis. Mandatum est unicuique se Ecclesiæ adjungere, ut æternam consequatur salutem, quia extra veram Christi Ecclesiam non datur salus; qui enim extra Arcam fuerit, peribit regnante diluvio -- Si quis absque Ecclesia inventus „ fuerit, alienus erit a numero filiorum -- Sic Aug. *lib. 4. de symb. ad Catechum. c. 13.* Consentit Calvinus *lib. 4. instit. cap. 1. §. 4.* -- Extra ejus gremium nulla est speranda „ peccatorum remissio, nulla salus &c. -- Si tenemur sub præcepto æternæ damnationis Ecclesiam ingredi, & in ea perseverare, inveniri debet, scire necesse est, ubi est, certificari oportet, quo sit eundum: at si invisibilis, si incognita, si soli Deo cognita; quid faciemus? Si prophetat Isaias 60. v. 11. *Aperientur portæ tuæ jugiter: die, ac nocte non claudentur, ut afferatur ad te fortitudo gentium, & reges earum adducantur.* Si vaticinatur Daniel 7. *Et dedit ei potestatem, & honorem, & Regnum, & omnes Populi, Tribus, & linguæ ipsi servient.* Si clamat Malachias cap. 1. *Ab ortu Solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda:* Si uno ore Prophetæ prædicunt futuram gentium conversionem, Ecclesia nequit esse in angulis abscondita, oculis solius Divinitatis patens. Dicant quæso: optat Paganus suam salutem: quærit suam justificationem Judæus: cupit errorem suum deponere Hæreticus: ad Ecclesiam vult venire; quid faciet? ubi quæret? quomodo remedium postulabit? quomodo ingredietur, si agnoscere non valet? *Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante? quomodo vero prædicabunt, nisi mittantur &c.*; ergo *fides ex auditu; auditus autem per verbum Christi*, ad Rom. 10. Missio, prædicatio, auditus, omnia hæc sensibilia sunt: visibilis ergo Ecclesia. Argumentum est Augustini *lib. 13. contra Faustum cap. 13.*, ubi -- Quo ergo signo „ manifesto ego adhuc parvulus, & nondum „ valens discernere a tot erroribus veritatem, „ quo judicio manifesto tenebo Ecclesiam „ Christi? -- Ostenditque ideo Jeremiam prædixisse eminentem, & apparentem Ecclesiam, ut Catechumeni instruerentur ad eam quærendam, & inveniendam.

Causa efficiens principalis est Christus: sed hæc exigit proprietates omnino visibiles; ergo. Corpus proportionari debet capiti: sed Christus cum esset invisibilis in forma Dei, factus est visibilis in forma hominis, cum Ecclesiam novam voluit condere: *Et manifeste magnum est pietatis Sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu, Apparuit Angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria*, 1. ad Timoth. 3. v. 16. His paucis verbis declarat evidenter Paulus, Christum manifestam instituisse Ecclesiam. Visibili Baptismo ipse baptizatus est, & suos baptizavit: visibiliter Apostolos, & Discipulos elegit, & visi-

Nota Ecclesia visibilis.

visibiliter instruxit: visibiliter erat docens turbas in Templo: visibilibus miraculorum signis confirmavit doctrinam suam: sui nominis invocatione visibiliter ejiciebant Dæmonia Discipuli: visibiliter interrogabant eum de veritate legis, & Discipuli, & ceteri, qui salvi fieri volebant: visibiliter in monte, in navi, in plateis Evangelica dedit præcepta: coram visibilibus visibili ritu cœnam instituit: visibiliter ascendens in Cœlum dona dedit hominibus, promittens, qui suggereret omnem veritatem, Spiritum Sanctum, quem misit visibilibus symbolis. Si ergo adeo visibilem condidit Ecclesiam, eique visibiles constituit clavium ministros, qua fronte audent invisibilem facere heterodoxi? Aug. argumentum est *Epist.* 48. -- Quomodo confidimus ex Divinis Lit-
„ teris (nos) accepisse Christum manifestum?
„ si non inde accepimus, & Ecclesiam ma-
„ nifestam? -- Idem *Epist.* 166.

Causa efficiens instrumentalis, qua propagata est Ecclesia, est ministerium Apostolatus: sed hoc nonnisi visibilem exigit operationem; ergo. Præcipit Christus Apostolis. Act. 1. *Eritis mihi testes in Jerusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ. Vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus, & Regibus, & filiis Israel*. Act. 9. Coram innumera hominum multitudine, voce sensibili evangelizavit Petrus Christum: Act. 2. *Et appositæ sunt in die illa animæ circiter tria millia*, visibili suscepto Baptismo. Sanato claudo ad portam speciosam sensibili invocatione nominis Jesu, Concione habita coram populo per Petrum, & Joannem, credentium in illos *Factus est numerus virorum quinque millia*, Act. 4. Multa quoque prodigia, & signa per Apostolos fiebant in Jerusalem, & mendax Ananias cum uxore, oris gladio a Petro occiditur Act. 5. *Et factus est timor magnus in universa Ecclesia*, Act. 6. Crescente numero Discipulorum eliguntur visibiles septem Diaconi, qui præsideant viduis. Samaritæ ad fidem conversi a Philippo baptizantur; descendunt Petrus, & Joannes, & Baptizatis manus imponunt, & Spiritum Sanctum recipiunt, Act. 8. Baptizato Eunucho: *Philippus autem inventus est in Azoto, & pertransiens evangelizabat Civitatibus cunctis*, ibidem. Act. 9. Descendit in Joppen Petrus Evangelizans: *Et crediderunt multi in Domino*. Act. 10. accedit Cornelius, & baptizatur, plurimo stipatus famulatu. Sed quid ultra immoramur? Universa Acta Apostolorum, in quibus processus propagationis Ecclesiæ describitur, non nisi visibilibus functionibus plena sunt. Idem ostendi posset ex ortu, & processu legis naturæ, & Mosaicæ: sed non vacat in re clarissima. Videatur caput 7. Actorum, quo nil melius. Argumentum est Hieronymi *in* 2. *Isaia* -- Primum Ecclesia fundata est, to-
„ tius Orbis Ecclesias germinans, secundum
„ quod scriptum est, quia de Sion exibit lex,
„ & Verbum Domini de Jerusalem --

85 Ad hæc declinanda Heterodoxi diversa adinvenerunt, sed frustra. Distinguunt Lutherus, & Calvinus, primus *de servo arbitrio*, secundus *in præfatione institutionum*, duplicem Ecclesiam, quarum una est tantum apud Deum, & coram eo, & hæc est invisibilis; altera apud homines, & coram illis, & hæc est visibilis.

Verum seipsam prodit distinctio. Hi qui pertinent ad Ecclesiam coram Deo, vel fidem habent, vel non: si non habent, jam non pertinent ad Ecclesiam Christi Militantem, si habent; ergo ab aliquo acceperunt; ergo per auditum; ergo illa Ecclesia est visibilis. Quod de fide dicitur, dicatur de Sacramentis, de legibus, & aliis, quorum mentio est in Scriptura. Deinde Ecclesia, quæ fuit Christo vivente, & tempore Apostolorum, vera fuit Ecclesia, & certe coram Deo: sed illa fuit visibilis; ergo Ecclesia vera coram Deo non est invisibilis. Ulterius, ideo Ecclesia coram Deo est invisibilis, quia est cœtus prædestinatorum: sed iste est maxime visibilis; ergo Ecclesia visibilis est Ecclesia coram Deo. Min. probant, quæ diximus. Prædestinati in Scripturis hi sunt, qui salvantur: sed per Scripturam, ut quis salvetur, debet audire verbum Dei, baptizari, comedere cœnam, ore confiteri fidem, servare mandata, obedire præpositis &c.; ergo visibilis est cœtus. Item, illa Ecclesia, extra quam non datur salus, vel est illa invisibilis, vel visibilis? Si dicatur visibilis; ergo status salutis est status, qui talis non est coram Deo, si est illa invisibilis, quomodo adimplebimus præceptum ingrediendi in illam, si ignoramus unde, & qualis sit?

Similiter, vel Ecclesia visibilis est a Domino instituta, vel non: Si non, quomodo ea, quæ de ipsa traduntur, sunt in Scripturis recensita, & præcepta? Si affirmetur, quomodo Ecclesia a Domino instituta non est Ecclesia coram Deo. Ecclesia, quam regere Spiritus Sanctus posuit Episcopos, Dei est, sicut fert Scriptura: porro illa est visibilis, si Pastores sunt visibiles, & pastura; ergo Ecclesia visibilis est Ecclesia coram Deo. Uno verbo, hæc distinctio ponit duplicem Ecclesiam contra symbolum, quod unam proponit credendam: contra Christum, qui unum ovile, & unum pastorem instituit: contra veterem Ecclesiam, quæ objicientibus Donatistis duas, seu plures Ecclesias, respondit Augustinus *in breviculo collationum diei tertiæ cap.* 10. unam tantum dari: contra Calvinum *lib.* 4. *institut. cap.* 1. *num.* 2. affirmantem, ideo catholica dicitur, seu universalis, quasi non duas, aut tres invenire liceat, quia discerpitur Christus, quod fieri non potest --
„ Dividitur Christus, si dividitur fides, si
„ dividitur Baptisma: ita si dividitur Ec-
„ clesia --

Quidam ex Calvinistis, ut ab errore magistrum suum vindicent, contendunt ipsum non admisisse duas Ecclesias, sed in una distinxisse duplicem respectum, visibilitatis --
„ quoad modum existendi externum -- invisibilitatis -- quoad essentiam internam -- Sic Amesius *in Bellarmino enervato lib.* 2. *de Ecclesia cap.* 1., & alii.

Simiæ partes assumunt isti, suffurantes modos loquendi Catholicos, sententiam non Catholicam defendentes. Si volunt solum, quod fides secundum se, charitas, & dona gratiæ sanctificantis sint invisibilia, locutio quoad sub-

substantiam non erit falsa, sed si volunt, ut revera sentiunt, Ecclesiam non esse substantialiter, & essentialiter visibilem, pessime loquuntur. Nam fides est forma Ecclesiæ in subjectis per Baptismum intrantibus in eam, obligatis ad Sacramenta, ad fidem ore confitendam &c., ergo Ecclesia quoad modum essendi est essentialiter visibilis, sicut homo est essentialiter visibilis, quia anima spiritualis est ejus forma, ut in corpore recepta. Explicetur dictum; vel ly Ecclesia quoad essentiam internam est totum distinctum a modo essendi, quod est esse visibile, vel est pars visibilis, si primum, jam relabitur in calumniam, quam a Calvino repellere intendit, duas ex æquo ponens Ecclesias, si secundum; ergo essentialiter Ecclesia est visibilis; totum enim ex parte visibili, & invisibili est essentialiter visibile, ut constat in Christo.

Inania Hæreticorum effugia.

Alii secuti Calvinum *lib.* 4. *cap.* 1. §. 2., & 3. ne contradicant Scripturis, asserunt Ecclesiam invisibilem intra visibilem. Verum novam fallaciam inducunt, ut inducebat Nestorius, auferens a Christo unitatem Hypostasis. Vel invisibilis est in visibili, ut totum distinctum, sicut sedes in cubiculo, vel ut pars componens in subjecto, vel ut inhærens, sicut in fundamento, vel ut miscibile in misso? Si primo modo: jam admittitur revera duplex Ecclesia distincta, sicut duos revera filios in Christo, & duas Personas illis terminis involvebat Nestorius: si secundo: Ecclesia est una, sed essentialiter visibilis, sicut homo essentialiter corporeus dicitur, quia componitur ex parte corporea, & incorporea: si tertio; ergo deficiente visibili deficit Ecclesia invisibilis, sicut deficit accidens deficiente subjecto, & deficit domus deficiente fundamento: si quarto modo, quem re intendunt, idest, quia boni vivunt admisti malis, & Ecclesia invisibilis est bonorum solum: jam in duas Ecclesias relabuntur; sicut essentialiter est duplex Religio Judaismus, & Catholicismus, etiamsi misti vivant Judæi cum Christianis: solus convictus præcise externus non facit unitatem.

86 Centuriatores secuti Lutherum *de servo arbitrio Centuria* 1. *cap.* 4. ut Romanam accusent Ecclesiam, dicunt Ecclesiam visibilem dari, sed hanc esse falsam, invisibilem vero esse veram. Sed hanc duritiem cordis frangunt, quæcumque attulimus; loquuntur enim Scripturæ de vera Ecclesia Christi, qui non est artifex stultus, & illusor, visibilem instituens Ecclesiam, & falsam faciens: tempore vero Christi, & Apostolorum, visibilis fuit vera Ecclesia; & quomodo hæc visibilitas est nota falsæ Ecclesiæ? Quomodo Scripturæ Apostolorum permanentes in sua integritate, assignantes legitimæ sponsæ Christi notas visibiles, legendæ sunt in sensu adverso? Certum signum habet vera Ecclesia, dicebat D. Aug. *contra Donatistas*, quod abscondi non potest: nota est ergo omnibus gentibus; pars autem Donati ignota est omnibus gentibus: non est ergo ipsa vera Christi Ecclesia.

Sed ex principiis Heterodoxorum apparet falsitas harum responsionum, & veritas catholica confirmatur I. Vera Christi Ecclesia illa est, sine qua alius non est in vitam ingressus, nisi nos ipsa concipiat in utero, nisi pariat, nisi nos suis alat uberibus, denique sub custodia, & gubernatione sua nos tueatur, donec exuti carne mortali similes erimus Angelis: sed hæc est Ecclesia visibilis teste Calvino *lib.* 4. *instit. cap.* 1. §. 4. -- „ Nunc de Ecclesia visibili disserere propositum est. Discamus vel matris elogio, „ quam utilis sit nobis ejus cognitio, immo „ necessaria, quomodo non alius est in vitam ingressus &c. -- ergo Ecclesia visibilis illa est vera, & unica.

II. Ecclesia, quæ externâ ædificatur prædicatione, est visibilis: sed Ecclesia vera Christi, quæ est collectio Sanctorum, ædificatur externa prædicatione, teste Calvino *loco cit.* §. 5. -- Nobis vero, quod ex Paulo citavimus „ tenendum est, Ecclesiam non aliter ædificari, quam externa prædicatione, nec aliter vinculo inter se retineri Sanctos, nisi „ dum uno consensu, docendo, & proficiendo, ordinem Ecclesiæ a Deo præscriptum „ colunt -- Ibique ostendit salutis doctrinam esse amplectendam, ore propositam ex mandato Dei -- Quia externis alligata mediis non „ est Dei virtus; nos tamen ordinario docendi modo alligavit -- Ecclesia ergo vera coram Deo visibilis est.

III. Ecclesia vera pro notis habet Verbi Divini prædicationem, & usum Sacramentorum, teste Calvin. *loco cit. num.* 10. -- Symbola Ecclesiæ dignoscenda, Verbi prædicationem, Sacramentorumque observationem „ posuimus -- *Cap.* 2. §. 1. -- Quanti apud „ vos valere Verbi, & Sacramentorum ministerium, & quousque procedere ejus reverentia debeat, ut sit nobis perpetua tessera dignoscendæ Ecclesiæ, explicatum est -- *In præfat.* §. *Dilemmata* -- Ecclesiam meliore „ nota contineri, nempe pura Dei prædicatione, & legitima Sacramentorum significatione -- Idem docet confessio Augustana *art.* 7., & est doctrina communis Protestantium: sed Ecclesia has notas habens est visibilis, ut patet, testaturque Calvinus §. 9. *lib.* 4. *cit.* -- Hinc nascitur nobis, & emergit „ conspicua oculis nostris Ecclesiæ facies; ubicumque enim Dei Verbum sincere prædicari, atque audiri, ubi Sacramenta ex Christi instituto administrari videmus, illic aliquam esse Dei Ecclesiam, nullo modo ambigendum est --

IV. Ecclesia vera non potest carere Pastoribus ex Calvino *lib.* 4. *cap.* 3. §. 1. -- Sequuntur Pastores, & Doctores, quibus hic „ carere nunquam potest Ecclesia -- Idem Lutherani, ut patet ex Melanctone *in respons. Bavaricæ inquisitionis, & ex centuria* 1. *lib.* 1. *cap.* 4., ubi obedientia ponitur nota Ecclesiæ: sed habens hæc est Ecclesia omnino visibilis, ut constat, & probat Calvinus *nu.* 1. *loco citato* -- Ideo hoc externo ministerio usum fuisse Christum, quia visibili præsentia inter nos non habitat, ut voluntatem „ nobis suam ore declaret, hominum ministerio -- Debet ergo in Ecclesia dari tribunal explicativum sensibiliter Divinæ voluntatis, & emendativum vitiorum, quod repetit *ibidem num.* 8. -- Habuit igitur unaquæ-

„ que

„ que Ecclesia suum senatum conscriptum ex „ viris piis, gravibus, & senibus, penes quem A „ erat illa, de qua postea loquemur, jurisdi- „ ctio in corrigendis vitiis -- *Idem cap.* 11. *num.* 6.

V. Ecclesia vera non stat sine vocationo ministrorum: sed Ecclesia, quæ habet vocationem ministrorum, est visibilis; ergo Ecclesia vera est visibilis. Totus syllogismus habetur ex Calvino *lib.* 4. *institut. cap.* 3. *n.* 14. -- At vero, ut ab hominibus designentur E- „ piscopi, ex ordine Divinæ vocationis esse „ nemo sobrius inficiabitur &c. Nullo igitur „ illustriori documento ejusmodi ordinem ap- „ probare Deus potuit, quam dum Paulum „ gentibus se destinasse præfatus, eum tamen B „ ab Ecclesia vult designari -- *num.* 15. -- „ Habemus ergo esse hanc ex Verbo Dei le- „ gitimam ministri vocationem, ubi ex po- „ puli consensu, & approbatione creantur, „ qui visi fuerint Idonei -- Nemo certe sobrius capiet Ecclesiam fore invisibilem, in qua Dei mandato ministri vocari debent ex populi consensu.

In hæc argumenta, & doctrinam de visibilitate concurrunt reliqui Novatores. Serenifs. Rex Angliæ Jacobus *lib.*, *cui titulus*: *Rationes ex Verbo Dei petita pag.* 21. visibilem Ecclesiam, quæ publica auctoritate docetur C in Anglia, definit — Visibilis Ecclesia est „ cœtus fidelium, inter quos Verbum Dei „ prædicatur, & Sacramenta administrantur-- Villectus *in Synopsi Papismi pag.* 54. -- Quo- „ modo autem Verbum Dei prædicari, & „ Sacramenta administrari, nisi in cœtu vi- „ sibili possunt? --Hyperrius *in methodo Theologica pag.* 552. probat hoc discursu -- Profe- „ cto, nisi hæc signa exstarent, ac vera Ec- „ clesia sensibus deprehenderetur, qui scire „ posset homo, cuinam cœtui, salutis conse- „ quendæ gratia, adhærendum sibi foret -- Idem argumentum optime prosequitur Bartholomæus Kikermandus *Sistem. Theolog.* scri- D pturis ostendens Ecclesiam conspicuam esse debere, ut gentes, quæ adhuc extra Ecclesiam sunt, scire possint, cuinam Ecclesiæ se aggregare debent.

Juellus *in replicis pag.* 5. -- Ecclesia supra Montem posita est: persecutio ejus abscondi non potest -- Enoc Claphamus Anglus *in Antidoto schismatis pag.* 17. suos vocat imperitos, qui Ecclesiam faciunt invisibilem. Humfredus *par.* 2. *Jesuitismi ratione* 3. *pag.* 240. pluries repetit Ecclesiam esse visibilem, & scripturis ostendit, conquerit urque, quod Bellarminus operose insudet ad ostendendam visibilitatem Ecclesiæ, cum ab ipsis non ne- E getur. Omitto plures ex omni secta; meliorem enim habemus sermonem Sanctorum Patrum.

Irenæus *lib.* 5. *cap.* 20. -- Et Ecclesiæ „ quidem prædicatio vera, & firma, apud „ quam una, & eadem salutis via, in uni- „ verso mundo ostenditur; huic enim credi- „ tum est lumen: & propter hoc sapientia „ Dei, per quam salvat omnes, in exitu ca- „ nitur, in plateis autem fiducialiter agit -- Origenes *in Matth. Hom.* 30. -- In summis mu- „ ris prædicatur; in portis autem Civitatis „ constanter loquitur; aliqua enim Ecclesia „ prædicat veritatem; & hæc est lucerna „ Christi bajulans lumen -- Cyprianus *lib. de unit. Eccles.* -- Sic & Ecclesia Domini luce „ perfusa per orbem totum radios suos por- „ rigit; unum tamen lumen est, quod ubi- „ que diffunditur -- Optatus *lib.* 2. -- Certa „ membra sua habet Ecclesia, Episcopos, „ Presbyteros, Diaconos, Ministros, & turbam fidelium --

Chrysost. *de verbis Isaia tom.* 1. *cap.* 2. probat veritatem istam scripturis -- Ecclesiæ „ vero potestas ipsos pertingit Cœlos; & tan- „ quam domus supra verticem montium po- „ sita omnibus se exhibet conspicuam, usque „ adeo ipsa multo etiam amplius omnibus „ inclaruit -- *Hom. de sua expulsione tom.* 5. -- Fulget enim Ecclesia super splendorem „ Solis, & persecutores ejus perpetuis tene- „ bris conteguntur -- Plura dedimus ex Aug., & dari possent, sed dicta sufficiant.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

87 OBJIC. I. Domus spiritualis non est visibilis: sed Ecclesia est domus spiritualis, 1. Petri 2. *Et ipsi tanquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis, Sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum* -- ergo.

RESP. neg. min. Locus Petri apertus est. Exhortatur fideles, ut justi sint, observantes, quæ Lex Evangelica præcipit, deponentes omnem malitiam, & Christum imitantes, tanquam lapides vivi, idest, fide solidi, & charitate vivificati superædificent domos spirituales, idest, se Deo gratos efficiant; Templum enim Spiritus Sancti justi sunt. Domos superædificant contra impetus carnalis concupiscentiæ, contra ventum superbiæ, contra flumina cupiditatis, & avaritiæ. (Sacerdotium sanctum) idest, ut Sacerdotes Sancti sint in templis conscientiarum mundarum, Offerentes hostias spirituales in ara cordis, bonorum operum, orationum, & eleemosynarum, Psal. 49. *Immola Deo Sacrificium laudis.* (Acceptabiles Deo) quia Deo placent obsequia ex corde puro. Videatur D. Th. hic. Ceterum inde Ecclesia invisibilis dici nequit, quia in eodem capite plurima ponit D. Petrus exercitia spiritualia externa, ut obedientiam à subditis Regi præstandam, subjectionem servorum dominis, fraternam charitatem, patientiam in sustinendis adversariorum ictibus: uno verbo tale genus vivendi commendat, quod gentilibus fit in exemplum.

Exercitium virtutum non tollit Ecclesiam esse visibilem.

88 DICES. Ecclesia ita spiritualis, ut omnino in corde recludatur, non est visibilis: sed Ecclesia Christi est hujusmodi, Jer. 31. v. 33. *Dabo legem in visceribus eorum, & in corde eorum, scribam eam.* Loqui enim de Ecclesia nova explicat Paulus ad Heb. 10. v 16. *Hoc autem testamentum, quod testabor ad illos, post dies illos, dicit Dominus, dando leges meas in cordibus eorum, & in mentibus eorum superscribam eas &c.* Synagogæ ergo, quia visibili, datæ sunt leges in tabulis, Ec-

clesiæ vero, quia invisibili, in cordibus.

RESP. argumentum urgere adversarios, nam in suis disputationibus ubique nos provocant ad scripturam, & per scripturas volunt probaras Controversias, de quibus est examen; ergo exterius exarata est Lex Evangelica; ergo Ecclesia visibilis est, cum regulâ externâ dirigatur. Dicitur igitur scripta in cordibus, quia est lex gratiæ, & amoris, cujus eot sedea est, ad distinctionem legis veteris, quæ erat timoris. Ceterum non excluduntur signa sensibilia instrumentalia Sacramentorum, quibus gratia producitur, nec externa ministeria, quibus charitas fovetur. Nec desunt in Prophetiis Jeremiæ argomenta visibilitatis, ut Sacerdotale magisterium, Pastoris unitas, gentium sensibilis conversio, & alia.

Lex gratiæ scripta in cordibus.

89 INSTABIS. Ubi ministerium non est in exteriori, sed in interiori, ibi Ecclesia est invisibilis: sed in Lege Evangelica tale, habetur 2. ad Corinth. 3. v. 6. *Idoneos nos fecit ministros novi Testamenti, non littera, sed spiritu*; ergo Ecclesia Christi non est visibilis.

RESP. neg. min. Cujus probatio exit a scopo veritatis. Ibi Paulus ostendit dignitatem magisterii novi Testamenti supra magisterium veteris Testamenti, quæ in duobus potissime consistit, in gratiæ infusione, per quam consecratur minister, & in interiori justitia, quam in aliis causat. Lex vetus non faciebat perfectum; ideo non erat in spiritu, sed in littera, hoc est in signo exteriori vacuo; nec minister gratiâ Sancti Spiritus diffusa in cordibus consecrabatur. Non hinc tamen Ecclesia efficitur invisibilis, aut ministerium pote internum; siquidem gratia consecrationis conceditur sensibili signo, 1. ad Tim. 4. v. 14. *Noli negligere gratiam, quæ est in te, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii*: Cujus munia sunt, evangelizare Verbum Dei, arguere, admonere, præcipere, judicare, sicut in decursu duplicis Epistolæ exponit Paulus. Gratia similiter justificationis medio externo Sacramento confertur. Videatur S. Thom. *in 2. ad Corinth. cap. 3.*

Ministerium Ecclesiæ externum.

90 URGEBIS. Quod non constituitur per signa externa, non est visibile: sed Ecclesia Christi signo caret externo, Lucæ 17. v. 21. *Non venit Regnum Dei cum observatione: neque dicent, ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim Regnum Dei intra vos est.* Hic pro Regno Dei venit Ecclesia, observatio est signum externum; & facit sensum ex Euthimio, non venit cum prospectu humano: sed est intra cor, scilicet spirituale: onde Glossa habet -- „ Regnum meum non est corporale, quia „ jam fide incœpit --

RESP. neg. min. Cujus probatio abs re adducitur. Evangelii contextus sensum planum explicat; ibi enim pro Regno Dei intelligitur dies ultimus seculi: Judæis interrogantibus de adventu Domini, nondum credentibus præsentiam Messiæ, respondit absque certa humana prævisione futurum, unde designari possit: *Ecce hic, aut ecce illic*; veniet enim sicut fulgur; remque explicat exemplo Diluvii, quod venit edentibus, & bibentibus hominibus, idest, incogitantibus; & exemplo Gomorrhæ combustæ civibus pariter alia distractis. Illud vero *Regnum Dei intra vos est*, etiam Calvino interprete, non applicatur Ecclesiæ, sed conscientiæ cujuslibet *lib. 3. instit. cap. 15. §. 4.* -- Eos in suas conscien„ tias ingredi jubet, quia Regnum Dei est justitia, pax, & gaudium -- Non venit ergo Regnum Dei cum observatione, idest, dies judicii non manifestatur novis astrorum observatoribus, novis ritibus, & institutionibus, sed intra vos est, quia in vobis datur bonum, & malum, unde judicabimini. Sed verius ly *intra vos* signat præsentiam Messiæ, contrapositive ad secundum adventum ejusdem die judicii; & sensus est: Regnum, Pharisæi, quod expectatis, seu filius hominis, veniet sicut fulgur in fine seculi absque observatione, modo explicato: habetis tamen eum nunc inter vos præsentem. Hæc est littera. Si quis tamen de Ecclesia hoc velit dictum, tantum probat Ecclesiæ visibilitatem; nam ly *non venit cum observatione*, idem est ac non venire in occulto, sed palam; qui venit latentes, venit cum observatione. Non est dicendum de illa *Ecce hic, ecce illic*, quasi de ignoto aliquo; quia patens ubique est manifestis signis. *Intra vos est*; videtis enim prodigia, quæ filius hominis facit, Ecclesiæ caput, videtis Discipulos, qui eum sequuntur, & opera eorum, & virtutes.

91 REPLICABIS. Ubi nullus ritus externus, ibi nulla Ecclesia visibilis: sed in Ecclesia Christi nullus ritus externus, Joan. 4. v. 23. *Venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu, & veritate*: ubi habetur differentia Ecclesiæ a Synagoga, quæ in ceremoniis externis ambulabat; Ecclesia vero solo spiritu.

RESP. neg. min. Nec locus adductus id evincit ex ipsomet Calvino, qui hunc interpretatur de pancitate ceremoniarum exteriorum. *Lib. 4. cap. 10. §. 14.* -- Hanc quo„ que dissimilitudinem veteris, & novi po„ puli notavit Christus suis verbis, cum di„ ceret mulieri Samaritanæ venisse tempus, „ quo veri cultores adorent Deum in spiritu, „ & veritate. Hoc profecto semper factum „ fuerat, sed in hoc differunt novi cultores „ a veteribus, quod sub Moyse spiritualis Dei „ adoratio, multis ceremoniis adumbrata, „ & quodammodo implicita erat, quibus a„ bolitis, nunc simplicius adoratur. Proin„ de, qui hanc similitudinem confundunt, „ ordinem evertunt a Christo institutum, & „ sancitum. Ergone, inquies, nil ceremo„ niarum rudibus dabitur ad juvandam eo„ rum imperitiam? Id ego non dico; omni„ no enim illis utile sentio hoc genus admi„ niculi -- *Et lib. 3. cap. 20. §. 21. & 23.* docet, externas ceremonias cannendi in Ecclesia vetustissimas esse, & ab Apostolis exercitas. Ceterum falsa est assignata differentia; non enim viri sancti solo externo Dei cultu sub Moyse adorabant, sed interno Fidei, Spei, & Charitatis. Vera differentia litteralis est, quod ceremoniæ veteris legis non afferebant justitiam interiorem, sed legalem, ad Heb. 9. *In justitiis carnis usque ad tempus correctionis impositis*. Nostræ vero sunt in spiritu, quia sanctitatem producunt. Ceremoniæ veteris legis

Discrimen inter legem veterem, & novam.

legis figuræ erant Heb. 10. *Umbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum*: nostræ vero sunt figutarum consummatio, ideo in veritate. Videatur D. Thom. *in 4. Joan.*

92 SUBSUMES. Quod nullo modo mundi sensibilia admittit, invisibile est: sed Ecclesia Christi est hujusmodi, Joan. 18. v. 36. *Regnum meum non est de hoc mundo*.

Regnum Christi est in mundo, sed non de mundo.

RESP. neg. min. Regnum Christi quidem non est de hoc mundo, est tamen in hoc mundo. Non est de hoc mundo, quia non est fundatum in temporalibus, sed in spiritualibus: est tamen in hoc mundo, quia *attingit a fine usque ad finem fortiter, disponens omnia suaviter*: Omnes enim tribus, & linguæ servient ei, ut dicitur Danielis 7. Est in hoc mundo, quia ejus doctrina, Sacramenta, ritus, leges, judicia ab hominibus exercentur. Videatur D. Thom. in hunc locum.

93 CONCLUDES. Quod est visibile, est tractabile: sed Ecclesia Christi non est tractabilis, ad Heb. 12. v. 18. *Non enim accessistis ad tractabilem montem, & accensibilem ignem &c., sed accessistis ad Sion montem, & Civitatem Dei viventis Jerusalem Cælestem*: ubi expressa differentia ponitur a lege nova ad veterem, quod illa erat sensibiliter tractabilis; hæc vero cœlestis, hoc est invisibilis, & spiritualis.

RESP. neg. min. Nec Scripturæ illius legitimus est sensus. Differentia ibi posita est, quam tradit Aug. nempe timor, & amor. Lex vetus timoris fuit; & ideo data fuit in monte fumigante, comitantibus turbine, caligine, procella, sono tubæ, voce verborum, sicut ibidem refert Paulus; & per hæc omnia designatur gravitas comminationis. In igne zelus observantiæ a Deo intentatus; in turbine pœnæ severitas; in caligine velatio mysteriorum; in procella austeritas legis, & suppliciorum. Sonus tubæ duritiem præceptorum signat, vox verborum multiplicitatem ceremoniarum. Ecclesia vero fundatur in amore; ideo Cœlestis dicitur, & quia ad Beatitudinem conducit, bonaque supernaturalia promittit. Ceterum inde non excluduntur visibilia media, & ritus.

Ecclesia in charitate fundata.

94 OBJIC. II. De fide est Ecclesiam esse: sed fides est invisibilis; ergo Ecclesia est invisibilis -- Delendus igitur erit articu-
„ lus Symboli Apostolorum (credo Ecclesiam
„ Sanctam Catholicam), & reponendus, (vi-
„ deo, & sentio Ecclesiam Sanctam Catholi-
„ cam) -- inquit Brentius contra Sotum.

Nova sane dialectica. De fide est, Saulem asinas habuisse, Absalonem comâ suspensum, Christum corpus humanum habuisse, flagris laceratum: sed fides est invisibilis; ergo asinæ Saulis, comâ Absalonis, Christi Corpus, flagella, vulnera invisibilia fuere. Fides non mutat rerum naturam, sicut scientia non mutat conditionem objectorum, quæ sciuntur; cum ergo inter objecta credita sint quædam invisibilia, ut Deus, Angeli, Beatitudo, divina gratia, virtutes, & similia, quædam corporea, & sensibilia, ut Christi humanitas, Prophetæ, Apostoli, vinum ex aqua factum, Lazarus conviva, & centena alia, sequitur plura remanere visibilia, dum fide creduntur. Diversa res est, quæ creditur, videtur, aut cognoscitur, & quæ creditur, & videtur. Oculis video, & tamen etiam non oculum video, quia video lapidem, canem, quæ oculus non sunt.

Quædam visibilia fide creduntur.

95 INSTABIS. Ecclesia non solum denominative, sed intrinsece formatur per fidem: sed fides est invisibilis; ergo Ecclesia est invisibilis.

Fallit hæc Dialectica. Homo formatur intrinsece per animam rationalem; sed anima rationalis est invisibilis, & incorporea; ergo homo est invisibilis, & incorporeus. Non valet ergo ex parte ad totum arguere. Maj. non est vera absolute, quia fides pura non est forma Ecclesiæ, sed ut exterius professa medio sensibili signo; & dato, quod sola fides sit forma, non sequitur illatio, ut constat allato exemplo. Tota Ecclesia non est fides, sed fides est Ecclesiæ forma, quæ componitur ex hominibus, Episcopis, Sacerdotibus, laicis, qui videntur, prædicant, corrigunt, conficiunt Sacramenta, & suscipiunt, & alia visibilia peragunt.

Fides est Ecclesiæ forma.

96 URGEBIS. Non solum fides est forma Ecclesiæ, sed totum ipsum Ecclesiæ creditur: sed quod fide creditur, non est visibile; ergo totum Ecclesiæ non est visibile.

Non urget instantia. Totus Christus creditur, totum Eucharistiæ similiter; sed quod fide creditur non est visibile; ergo Christus non erat visibilis; ergo Eucharistia non est visibilis; & tamen Christi humanitas tangebatur, species panis consecrati palpantur, franguntur. In re credita intervenit formale, & materiale, idest, res, quæ existit, & veritas, quæ de illa affirmatur. Materiale in Baptismo est aqua, & forma, quæ auditur; formale, est virtus, qua elevatur, & gratiam producit: aqua non cadit sub fide, sed illa, ut elevata per virtutem mundativam: ita pariter in Ecclesia Corpus illud hominum Laicorum, & sacrorum administrantium Sacramenta, & suscipientium videtur, virtus, gratia, fides, quibus unitur, & perficitur, non videntur.

In re credita datur materiale, & formale.

97 REPLICABIS. Ipsa Ecclesiæ visibilitas creditur; Ecclesiam enim esse visibilem statimus fidei articulum; jubemur enim credere hanc visibilem Ecclesiam esse Christo unitam, & veram.

RESP. Jubemur credere hoc individuum hominis esse Christum, & tamen hoc individuum hominis est visibile. Visibilitas in complexo cadit sub fide, idest, cœtus iste hominum congregatorum sub visibilibus signaculis est Christo unitus, & ad invicem per fidem: quod cerno oculis, est subjectum unionis, & hoc subjectum, ut trahens unionem, est Ecclesia: quod cadit sub oculis in Christo, est corpus hoc individuum; at hoc non est nisi subjectum, cui Divinitas unitur, nec est Christus, nec fidei objectum, nisi quatenus importat illam unionem, quæ unio licet invisibilis sit, totum tamen, & absolute visibile dicitur.

Visibilitas quomodo credatur, & visibilis.

98 SUBSUMES. Propter signa externa dicitur visibilis Ecclesia; ergo propter dona interiora, quæ plura sunt, & perfectiora dicenda est invisibilis.

Negatur conseq. Ea pari ratione ac si diceretur: Propter corpus homo dicitur materialis; ergo propter animam, quæ est perfectior, & nobilior pars, dicendus est spiritualis: invisibilitas importat negationem visibilitatis; negatio porro, cum sit malignantis naturæ, destruit universam visibilitatis rationem, redditque propositionem falsam: visibilitas autem est terminus positivus, non exclusivus, adeoque componitur cum perfectionibus invisibilibus.

99 SUBDES. Ecclesia, quæ creditur, & reponitur in symbolo, est Ecclesia universalis: sed universale est invisibile; ergo Ecclesia est invisibilis.

Argutia hæc Antonii Sadaelis nimis facile evanescit, summulistarum distinctiunculâ universalis abstracti, & concreti, seu logici, & physici. Universale logicum, quod fit per operationem intellectus separantis, seu abstrahentis naturam a conditionibus individuantibus illud est invisibile intra animam constitutum, universale physicum, quod est ipsum totum integrale ex individuis, est natura contracta in suis individuis, hoc visibile est. Ecclesia igitur non est universale abstractum, sed concretum; est enim corpus reale, constans suis membris, & ordinibus. Altera instantia, quam facit, quod plures Ecclesiæ particulares longe distent ab oculis nostris, ac per consequens sint invisibiles; & ideo quoque universalis sit invisibilis: puerilis est. Aliud enim est Ecclesiam istam distare ab oculis nostris; aliud esse invisibilem: distat mons Æthnæ ab oculis Germanorum; ergo est invisibilis? Inanis illatio. Visibiles sunt illæ Ecclesiæ, cum sint cœtus hominum congregatorum sub signaculis visibilibus, & videntur actu ab iis, qui ad eas accurrunt.

Ecclesia est universalis, sed contracta.

100 CONCLUDES. Ubi caput est invisibile, ibi corpus est invisibile, ne admittamus monstrum: sed caput Ecclesiæ Christus est invisibilis; ergo. Item ubi hostes, contra quos militat Ecclesia, & arma, quibus militat, sunt invisibilia, ibi Ecclesia est invisibilis: ita est in casu; ergo.

RESP. neg. min. Christus in se est absolute visibilis, per accidens a nobis actu non videtur, quia absens est: visibiliter tamen Ecclesiam dirigit præsens in suo Vicario, Petri successore, cæterisque Episcopis. Eadem numero est Ecclesia nunc, quæ fuit Christo vivente, tunc erat visibilis, Christo visibiliter dirigente per se, nunc dirigente per alium. Hostes Ecclesiæ non est solus Dæmon, sed caro, & mundus. Deinde hostis invisibilis impugnat regulariter mediis visibilibus, quæ movent sensibilius. Arma plurima sunt etiam visibilia, quibus vincuntur, ut Sacramenta, macerationes: jejunia, psalmodia, & similia exercitia pietatis; non ergo ex militia colligitur invisibilitas.

Christus Ecclesiam regit.

101 OBJIC. III. Eliæ ævo Ecclesia soli Deo innotescebat; ergo pariter tempore Christi, cum dicatur parvulus grex. Argumentum est Calvini, quod gregales omnes prosequuntur. *Lib.4. instit. cap.*1. §.2. Sciamus &c. -- Deumque mirabiliter Ecclesiam suam, quasi „ in latebris servare; sicut Eliæ dictum est: „ servavi mihi septem millia virorum, qui „ non flexerunt genua coram Baal --

Sane nimia lux veritatis excæcat Heterodoxos; nil enim oportunius, ut visibilitas Ecclesiæ illustrius demonstraretur. Ad cujus plenam intelligentiam sciendum est, a scisso Regno David, duo extitisse Regna populi Hebraici, Regnum Judæ, & Regnum Israelis. Regnum Judæ dirigebat Josaphat vir pius; Israelis Achab impius. In Juda florebat integritas Religionis secundum præscripta legis, in Israele vigebat Idololatria; & in hoc Regno convivebant Elias, & Michæas, studentes avertere populum a cultu vitulorum, & restituere legis observantiam. In Juda florentissimus erat Ecclesiæ status; Josaphat enim sincero affectu cultum veri Dei promovebat, ob quod commendatur 2. Paralip. 17., & 19., excelsa, ubi Idololatrica fiebant sacrificia, evertebantur. Jerosolymis præsidebat Amarias summus Sacerdos, stipatus plurimo Sacerdotum, & Levitarum choro, qui ex universo populo ad terram Judæ accesserant, derelictis propriis suburbanis. 2. Paral. 11. mittebantur viri præcipui, & Sacerdotes, & Levitæ per diversas Civitates erectas adversus incursus Idololatrarum ab Asa Rege, ut recta docerent populum. Bellatorum copiosissimum habebat Josaphat exercitum in Jerusalem, undecies centum, & sexaginta millium: sub duce Edna trecenta millia: sub Johana ducenta octoginta millia: sub Amasia ducenta millia: sub Eliada ducenta millia: sub Jozabad centum octoginta millia. *Hi omnes erant ad manum Regis, exceptis aliis, quos posuerat in urbibus muratis in universo Juda*: Ait Scriptura 2. Paralip. 17. v. 19. Si tanta erat armatorum multitudo, quanta erat non armatorum? non ergo in latebris servabatur Ecclesia; neque hoc ignorabat Elias; nec de Regno Judæ loquebatur, cum ait: *derelictus sum ego solus*, sed de Regno Israelis, in quo falsitas Religionis dominabatur. Neque in hoc ignorabat plures adesse, Deo vero servientes: noverat Michæam, noverat centum Prophetas, quos Abdias ei indicaverat. 3. Reg. 18. v. 13. noverat filios Prophetarum. Usus ergo est Elias modo loquendi ad significandum defectum secundum majorem partem. Dicebat Isaias 64. *Non est qui invocet nomen tuum*; & tamen aderant Ezechias Rex, Oseas, Michæas, aliique plures, qui Dominum invocabant. Dicebat David Psal. 13. v. 3. *Non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum*; & tamen ibidem agnoscit generationem justam, cujus Dominus spes ejus est. Dicebat Paulus ad Philip. 2. v. 21. *Omnes enim, quæ sua sunt, quærunt, non quæ sunt Jesu Christi*. Et tamen Timotheus, Epaphroditus, Clemens, & alii, quorum nomina in libro vitæ scripta asserit, quæ Jesu Christi sunt, quærebant. Ut autem propter universalem apostasiam a cultu veri Dei consolaretur Elias, revelavit Deus alia septem millia adesse, quæ non curvaverant genu Baal.

Audiamus quid hac super re sentiat Cartuvrightus Protestans postrema parte secundæ replicæ -- Hoc falsum est. Centum enim Pro- „ phetæ ab uno quodam conservabantur -- 3. Reg.18.13. Immo satis apparet:3.Reg.18 n.5. Eliæ dixisse, *abscondi de Prophetis Domini quin-*

qua-

quaginta viros in spelunca &c.--quod si tot Pro-„ phetæ in una Provincia relicti sunt, quantum „ reliquæ turbæ multitudinem superfuisse æsti-„ stimabimus?--Enoch Ciaphamus Protestans Anglus *in Antidoto Schismatis pag.* 17. de suis ait — Reformatores nostri imperiti dicunt Eccle-„ siam tempore Eliæ invisibilem fuisse : qui-„ bus sic respondeo : Spiritus Sanctus testa-„ tur , hoc eum de Israele , non de Juda di-„ aisse ; sciebat enim bonum illum Jopsaphat „ in Juda regnare ; ibique Ecclesiam , non „ modo visibilem , sed & summa pietate flo-„ rentem eatate -- Verum etsi datemus in latebris servatam Ecclesiam Eliæ tempore , quomodo sequitur illatio tempore Christi ? An quia dicitur pusillus grex ? Admittamus pusillum , ideo ne invisibilis ? Nequaquam .

102 OBJIC. IV. Mulier parturiens Apocal. 12. signat Ecclesiam : sed hæc a partu fugit in desertum , ubi habet locum paratum , idest a principio declinans a persecutione , latitat abscondita in deserto . Sic Fulco AngloCalvinista ; adeoque est invisibilis .

Si vellemus stare interpretationi Bullingeri, Fulconis magistri *Ser.* 52. *pag.* 16. dicentis „ Mulier illa fugiens in desertum significat „ decessum Apostolorum a Judæa ad deser-„ tum Gentilium , inter quos Ecclesia ma-„ gnopere dilatata est -- argumentum ruit . Concedamus loqui de Ecclesia , tempore persecutionis , negatur tamen fugam fuisse corporalis absentiæ , sed fuit spiritualis recessus, quatenus intra seipsam clausa , secreta doctrinarum sequatione convalescebat , & confortabatur ; & ideo addit Scriptura : *Ut ibi pascat* , doctrinis videlicet . Quomodo autem latebat, si tot illustres Martyres sanguinis effusione testes erant veritatis ? si tot in dies ad Christum veniebant , ut quandoque abstinuerint tyranni ab occisionibus , ne tot converterentur ex Idololatris ! videatur D. Thom. hic .

Spiritualis Ecclesiæ recessus.

103 OBJIC. V. Quidquid est visibile , vel est visibile in se , vel in alio : sed neutro modo Ecclesia est visibilis , non in se , quia fides, charitas , quæ est forma , non est visibilis , non in alio , quia nullum opus externum determinatum indicat fidem internam , cum a ficto peragi possit : neque Sacramenta; non enim novimus intentionem : non miracula ; quia non agnoscimus virtutem , quibus patrantur : non unio fidelium externa ; quia hæc non sufficit .

RESP. neg. min. cujus probatio fallit arguendo a partibus . Ecclesia non est sola fides , nec sola Sacramenta , sed complexum ex utroque . Ecclesia est cœtus congregatorum in Cultum Dei sub quibusdam certis ritibus , & Sacramentis , connotata fide interiori . Fides interna visibilis est in effectibus, in professione , in propositione . Intentio ad Sacramenta requisita innotescit morali certitudine , virtus miraculorum patrativa arguitive .

Ecclesia ex fide , & Sacramentis.

OBJIC. VI. Thesaurus in agro absconditus non est visibilis : sed Ecclesia est hujusmodi ; *Simile est Regnum Cælorum Thesauro abscondito in agro* , Matth. 13. Idem constat ex parabola margaritæ in montibus absconditæ : est ergo Ecclesia invisibilis .

Demus thesaurum , & margaritam significare Ecclesiam ; ad alia enim applicantur a Patribus : non inde sequitur invisibilitas , sed oppositum . Si thesaurus inventus est , & margarita pariter , non ergo invisibilis . Comparatur thesauro , & margaritæ propter pretiositatem ; in thesauro significatur pluralitas divitiarum , quæ in Ecclesia in ordine ad salutem datur , Isaiæ 33. *Divitiæ salutis sapientia , & scientia , timor Domini , ipse est thesaurus ejus* : ideo tradenda sunt omnia , ut ematur : quia deserenda sunt temporalia , ut ingrediamur Ecclesiam . Dicitur abscondita , quia emitur fide , quæ est obscura , & in corde , licet aperta sit in effectu . Videatur hic D. Thom.

104 DICES Per Aug. *Ser.* 218. Ecclesia significatur in illa muliere , quam describit Salomon Proverb. 31. , sed illa est latitans : *Mulierem fortem quis inveniet* ; ergo .

At quomodo invisibilis , si filii ejus Beatissimam prædicaverunt ? Si laudant eam in portis opera ejus ? si aperuit os suum sapientiæ , Evangelizando verbum Dei ? Si dedit cibaria Ancillis suis , idest , pascit cibo Sacramentorum populos ? Locutio ergo illa usurpatur , quia apta est ad exprimendam summam excellentiam , & Ecclesiæ dignitatem , ejusque bona spiritualia , & præcipue , ut reduplicat supra primariam portionem , Ecclesiam videlicet Romanam , quæ supergressa est universas Ecclesias particulares . Aug. tamen falsatur a Marco Antonio , cujus est instantia; agnoscit enim ibi Aug. Ecclesiam esse civitatem supra montem positam . Locum vero Proverbiorum , sicut & alium de ove errante , applicat Ecclesiæ antiquæ , ex qua multi aberraverant , & gentilizati , quam Christus invenit inter vepres peccatorum , eamque purgatam , & conspicuam fecit-- Quis non videt „ eam jam a Christo inventam , jam eminen-„ tem jam conspicuam?--Non immoror in refellendo commento ejusdem Spalatensis, quod nescitur , ubi Ecclesia sit , cum Romani , seu Occidentales dicant esse apud ipsos , Orientales e contra asserant ; nam versipellis homo suo discursu ab universo Orbe Sponsam Christi ejicit , nullius factus Religionis . Ex Scriptura , & Patribus , veris notis Ecclesiæ investigatis , patet , ubi sit vera Ecclesia .

Summa Ecclesiæ excellentia.

105 INSTABIS . Patres veteres Ecclesiam ponunt latentem , unde Hieron. *in Epist. ad Damasum* refert totum orbem miratum se Arrianum esse , & Hilarius *lib. contra Auxentium* ait -- Male vos parietum amor cœ-„ pit , male Ecclesiam Dei in tectis , & ædi-„ ficiis veneramini : Montes mihi , & silvæ , „ & lacus , & carceres , ac voragines sunt tu-„ tiores -- Chrysost. *homil.* 10. *ad Ephes.* -- „ Multa facta est ; ac magnâ hujus mali ve-„ hementiâ , omnia subversa sunt , & vastata : „ honoris servi facti sumus relicto Deo -- Aug. *lib.* 6. *contra Donatistas cap.* 3. -- Idem „ Spiritus Sanctus ea (*peccata*) dimittit , „ qui datus est omnibus Sanctis , sibi chari-„ tate cohærentibus , sive se noverint corpo-„ raliter , sive non noverint -- En Ecclesia occulta . Additur Procopius in secundum Isaiæ, ubi asserit Ecclesiam veteris legis non fuisse montem manifestum .

RESP. argutias istas ostendere Ecclesiæ visi-

visibilitatem, tum quia, ut invisibilem probent Heterodoxi, illam periisse dicunt: quando ergo extitit, & extat, visibilis est: tum quia inducunt testimonium Patrum, & aperte pugnantium pro Ecclesiæ conservatione, & asserentium publicas contra eam adversariorum persecutiones. Locutio Hieron. non eo tendit, ut asserat totam periisse Ecclesiam, sed graviter in corpore passam, cum subdolæ formulæ Arrianorum, & vi, & fraude plures Episcopi subscripserunt. Ceterum aliqui strenue pugnarunt usque ad sanguinem, referteque Athanasius *ad Afros*, Hilarius *libello de Synodis*, Theodoretus *lib. 2. cap. 23.* Occidentales Synodo non subscripsisse, de qua re suo loco diximus.

Hilarii dicto abusus est Vincentius contra Aug. volens ostendere Ecclesiam periisse, quod Aug. male usurpatum asserit; mens enim Hilarii est, exponere procellam, quam patiebatur Ecclesia ex Arrianorum potentia, ob quam plures defecerunt: Ceterum ipse Hilarius, & plures alii Pastores egregie Sponsam Christi defendebant, scriptis, Conciliis, disputationibus, concionibus &c., quare optime Aug. ibidem astruit, fideles comparatos in scriptura, stellis, & arenæ maris, quia designantur generosi milites, & lumina semper lucentia, & infirmi, qui fluctibus quandoque obruuntur.

Chrysostomus deflet ibi Ecclesiæ calamitatem propter plurimorum depravatos mores, cum videretur quasi incendio consumpta. Ceterum quantum floreret Ecclesia in Occidente, & Oriente illis temporibus, nota res est. Postilla de Ecclesia occulta, addita margini Augustini, a Basiliensibus Hæreticis exivit; locus enim ille ad rem non est. Certum est, quod aliqui ex sola facie non cognoscuntur Catholici, ut constat in Hollandia, Germania; & tamen Spiritus Sanctus in eis operatur. Procopius solum ponit differentiam, quod in veteri lege unicam Provinciam occupabat Synagoga, Ecclesia universum Orbem.

106 OBJIC. VII. Ecclesia, cujus exterior facies non apparet, est invisibilis: sed hujusmodi est Sponsa Christi, Cant. 1. *Nigra sum, sed formosa*: Nigra, scilicet exterius, quia non visibilis, cui consonat illud Psal. 44. *Omnis gloria ejus filia Regis ab intus.*

RESP. eo loci probari Ecclesiæ visibilitatem. Nigra enim dicitur Ecclesia propter persecutiones, quas patitur, ideo subditur: *Sicut tabernacula Cedar*, quod interpretatur, filii tenebrarum, a quibus oriuntur persecutiones; unde dicebat David Psal. 119. *Habitavi cum habitantibus Cedar*: idest, conversatus sum inter persecutores, infidelitate nigros. Videatur D. Thom. hic. Gloria autem Ecclesiæ ab intus est, scilicet propter dona interiora fidei, gratiæ, & charitatis, sicut omnis decor hominis a forma interiori promanat, nec inde tamen tollitur sensibilitas.

§ § §
§ §
§

A

CONTROVERSIA VII.

AN ECCLESIA DEFICERE, ET ERRARE POSSIT.

106 VEri proprietas est infallibilitas, qua nec fallit, nec fallitur, quapropter, cum in præcedenti Controversia ostenderimus veritatem visibilis cognoscibilitatis Ecclesiæ, rectus ordo postulat, ut ejusdem indefectibilitatem demonstremus. Hæc duplex dicitur, passiva, & activa. Indefectibilitas activa, ea intelligi- B tur, quæ reperitur in magisterio doctrinæ, quo proponuntur fidelibus dogmata credenda, & controversi articuli definitive explicantur: Passiva ea appellatur, quæ subjective residet in membris credentibus, quatenus omnia simul membra in credendo deficere nequeunt. Sensus ergo Controversiæ est, an Ecclesia in omnibus suis membris deficere valeat a fide, & hæreses admittere, hæresi assentiendo, & an in suis definitionibus proponere possit aliquem errorem: ad cujus rectam intelligentiam, & Hæreticorum mentis legitimam explanationem

Notandum est I. Quod error esse potest C circa res indifferentes, puta politicas, vel artificiales, & de hujusmodi non procedit status difficultatis, & potest esse circa necessaria ad salutem, sive in materia fidei, sive morum, & hoc dupliciter, aut in quæstionibus juris, ut an Episcopatus sit superior Sacerdotio, aut in quæstionibus facti pure humani, ut an hic Episcopus sit rite electus. De Controversiis secundi generis non procedit disputatio, sed de primis.

Notandum est II. Quod Ecclesia sumitur dupliciter, entitative, & repræsentative: entitative sunt ipsa membra per orbem terrarum diffusa, repræsentative sunt ipsimet Pa- D stores in Conciliis: Sicut unusquisque Pastor suam Ecclesiam particularem repræsentat, ita omnes simul, vel rationabilis portio ad Œcumenicum Concilium evocata universalem repræsentat. De Ecclesia repræsentative egimus de Ordine, ubi de Conciliis, ubi ostendimus gaudere privilegio infallibilitatis in dicendo; ipsi enim, vel Romano Pontifici convenit judicativa infallibilitas fidei. Hic ergo agimus de Ecclesia entitative accepta, licet simul, & semel tradantur argumenta, quibus infallibilitas ejusdem in esse repræsentativo firmetur; nec aliter fieri potest, cum tota congregari nequeat pro decidendis Con- E troversiis.

Notandum est III. Ecclesias particulares posse ex toto deficere, & plures de facto defecerunt, ut Ecclesia Alexandrina, Byzantina, Genevensis, & similes; non negamus tamen, quin possit Deus speciali privilegio indefectibilitatem illis concedere; immo alicui particulari fideli, & de facto Apostolis, ut personis particularibus dedisse credendum est, ceterisque, quos in gratia ab initio vitæ confirmavit. Quare de Ecclesia universali est sermo.

107 Circa hoc mire fluctuant Novatores.

torea. Hi Ecclesiam indefectibilem, convicti scripturis, ore pleno admittunt: sed eam invisibilem volunt: visibilem vero nedum defectibilem ponont, sed ea toto defecisse, nec aliunde moventur, nisi quia concessa infallibilitate Ecclesiæ, coguntur admittere Ecclesiam Romanam esse legitimam Christi Sponsam, ipsosque in errore versari. In assignando vero tempore defectionis multo magis dissoni sunt, atque in diversa abenor sensa; mutant enim opinionem, quoties ea comparatione Ecclesiæ veteris, & nostræ palam demonstratur utriusque consonantia: communiter tamen conveniunt defecisse a V., vel VI. seculo. At nova non protulerunt, ut ea hoc etiam appareat antiquitus fuisse damnatos.

Apud D. Aug. *lib.* 18. *de Civit. Dei cap.* 34. habetur Gentiles quosdam evulgasse Ecclesiam Catholicam ultra trecentum sexaginta quinque annos non duraturam, ac proinde defectibilem reponebant; hos ibidem suo more convincit Aug. ea iisdem argumentis adversariorum. Donatistæ apud eundem Aug. *Epist. ad Vincentium*, *& Bonifacium* dicebant Ecclesiam toto Orbe diffusam periisse, & solum in parte Donati remansisse. Hos ad unguem imitantur Protestantes, quatenus asserunt Ecclesiam ubique aberrasse, quasdam tantum superfuisse reliquias, ex quibus ipsi progeniti sunt, & iisdem argumentis Divi Aug. aperte convincuntur falsitatis. Eusebius *lib.* 5. *cap.* 27. refert Theodori Asseclas adstruere sinceram verbi prædicationem integram servatam usque ad Victoris tempora, & sub Zephirino Pontifice defecisse.

Pauperes vero de Lugduno, teste Prateolo, asserebant defecisse sub Sylvestro Papa. Petrus Joannis asserit Ecclesiam Catholicam secundum sensum carnalem prædicationis Evangelicæ perdurasse usque ad seculum Sancti Francisci, ab eo tempore Ecclesiam in sensu proprio spirituali incboatam; renovata est enim illo tempore Christi lex; ideo totus Crucifixus apparuit. Lutherus *in Comitiis Wormatiensibus an.* 1622. dicebat -- Ecclesiam defecisse a temporibus Concilii Constantiensis -- nesciens argumento ab eo desumpto in disputatione cum Catholicis habita respondere: *In lib. contra Papatum* docuit -- Post mille primos annos ab ortu Christi Ecclesiam defecisse -- *In lib. de captivit. Babilonica*, *& lib. de supputatione mundi* affirmat -- Mille annis errasse Ecclesiam, & ad summum sexcentos annos in veritate stetisse -- *In colloquiis vero latinis tom.* 2. *cap. de Patribus*, ait -- Tertulliani, & Cypriani ætate degeneravit Ecclesia; immo in ipsis Apostolis adhuc viventibus --

Melancton *in locis communibus loco* 12. *de Ecclesia*, primis sexcentis annis floruisse Ecclesiam statuit: sed animadvertens aperte redargui usu, & doctrina illorum seculorum *in Commentariis* 1. *ad Corinth.* 3. *cap.* ait -- Statim initio Ecclesiæ Scriptores veteres obscuraverunt doctrinam de justitia fidei, & auxerunt ceremonias -- Musculus majori ausu protulit Apostolorum tempestate aberrasse, diu in observatione legalium permanendo. Hoc idem de Apostolis dicunt Centuriatores *Centuria* 1., *&* 2. de II. seculo ajunt -- Tamen, etsi hæc ætas Apostolis vicina fuit; ,, tamen doctrina Christi, & Apostolorum ,, non parum offuscari cœpit, multæ enim ,, doctrinæ monstruosæ sunt -- eæ videlicet; quæ eorum errores damnant. Monasterienses Anabaptistæ apud Bullingerum docent -- Christi, & Apostolorum temporibus Verbum ,, Dei pure non fuisse traditum -- Alii ea Lutherania similia.

Audiamus Calvinum. Defectionem totalem nonnisi a quingentis annis admittit *lib.* 1. *cap.* 11. *n.* 13. -- Si quod nos movet veteris Ecclesiæ authoritas, meminerimus ,, quingentis circiter annis, quibus adhuc ,, florebat Religio, & sincerior doctrina vigebat Christiana -- Idem docuit *in cap.* 23. *Matth. versu* 29.

Quo tempore Ecclesia defecerit, per hæreticos incertum.

Lib. 4. *cap.* 2. *§.* 2., *&* 3. tenet -- Puram Religionem, sinceramque doctrinam ,, in omnibus Ecclesiis floruisse, & usque ad ,, tempora Divi Aug. nihil in eadem Apostolica doctrina immutatum esse, sed ab ,, ipsis usque Apostolis constanter, & unanimi consensu retentam -- *& cap.* 9. *§.* 8. -- Sic priscas illas Synodos, Nicænam, Constantinopolitanam, Ephesinam, Chalcedonensem, & similes, quæ confutandis erroribus habitæ sunt, libenter amplectimur, ,, reveremurque ut sacrosanctas, quantum ,, attinet ad fidei dogmata; nihil enim continet, quam puram, & nativam Scripturæ ,, interpretationem, quam Sancti Patres spirituali prudentia ad frangendos Religionis ,, hostes, qui tunc emerserant, accommodarunt -- *Num.* 13. vocat SS. Patres Athanasium, Basilium, Cyrillum, aliosque illorum seculorum Patres, veræ doctrinæ vindices, quos tunc Dominus excitavit. *Cap.* 17. *n.* 49. statuit Gregorium ultimum Romæ Episcopum, & sub Bonifacio III. Ecclesiam defecisse. Idem Philip. Melancton *in Apolog. Confess. Augustanæ*, *& lib. de Ecclesia*. Kemnitius *in examine Trid. cap. de Sanctorum cultu*. Pantaleon Lutheranus *in Cosmographia*, Fulco *apud Stapletonium*.

Samuel Maresius *ad cap.* 1. *Apocalypsis* tradit usque ad Bonifacium III., quem primum Antichristum docet, perdurasse puram Ecclesiam. Juellus Anglus Protestans *in Concione ad Pauli Crucem*, ad Patres sex primorum seculorum provocat -- O Gregori, o Augustine, o Hieronyme, o Leo, o Dionysi, ,, o Anaclete, o Calixte, o Paule, o Christe ,, si nos fallimur, vos nos decepistis: hoc nos ,, vos docuistis -- Dicta refert Humfredus Protestans *in vita Juelli*, *edita* 1573., cujus dictum approbat Vitakerus *in respons. ad rationes Martyris Campiani*, *ratione* 5. *fol.* 900. Sub jurejurando usque ad sextum seculum affirmat Willettus Juelli Discipulus *in Antilogia Ecclesia fol.* 263. integritatem perdurasse.

Ceterum, cum premitur Calvinus veteris Ecclesiæ auctoritate, erroris insimulat Patres, ut sua tueatur deliramenta. Sic *in materia de lib. arb. tract. de scandalis* -- Frigidam, & deformatam Theologiam eos nobis tradidisse, -- ait *lib.* 3. *cap.* 4. *n.* 38. -- ,, Parum me movent, quæ in veterum scriptis de satisfactione passim occurrunt; video enim eorum nonnullos (dicam simpliciter

„ elter omnes fere) quorum libri extant, aut „ in hac parte lapsos esse, aut nimis aspere, „ & dure locutos -- *Et cap.* 5. *n.* 10. *de Oratione pro Defunctis* agens, vetustissimam hanc, quam vocat, observationem, ante mille, & trecentos annos vult inductam absque Dei Verbo, & exemplo, *cap.* 17. *n.* 39. docet ab initio Ecclesiæ erratum circa cœnæ administrationem: *n.* 43. circa Baptismi ceremonias: *in respons. ad Sadoletum*: tunc prostratum fuit Christi Regnum -- Cum erectus est „ Pontificis Romani Principatus -- Similia docuit *in Comment. Actorum* 14., *& in tractatu Theologico*, ubi Albertum Pigium Ecclesiæ infallibilitatis defensorem reprehendit.

Marloratus *in Commen. novi Testam. in præf.* primos Patres errasse docet, & fœtidas quasdam, ac inanes traditiones tradidisse. Beza *Epist. Theol.* 8. accusat veteres, quod in ceremoniis inducendis Mosaica, Paganica immiscuerint. Bernardinus Ochinus *in præfat. suorum Dialogorum* conqueritur a Papis eversam Ecclesiam, quam tanta sapientia instituit Christus.

David Georgius Hollandus, ut habetur *in ejus Historia edita an.* 1568. Apostolis, & Christo tribuit errores, & seipsum Messiam facit.

Fulco *in respons. ad Pseudocatholicam pag.* 86. habet -- Tota Ecclesia Militans ex bonis „ constans, qui omnes mendaces sunt, simul „ errare potest, sicut & quælibet ejusdem „ pars -- Omittamus alios. Qui plures cupit, & eorum verba, videat Stapletonium *lib.* 3. *Controver. fidei cap.* 4. Gravinam *tom.* 5. *part.* 2. *Controver.* 5. Ignatium Fiumi *in Schola veritatis parte* 1. *de perpetuitate Ecclesiæ fundamento* 4. Isidorum Dalus *Opusculo de Ecclesia cap. de perpetuitate, & defectione*, & alios. Cur autem universos Patres veteres, ubi ipsi Hæreticis non videntur concordare, errare dixerint, traditum est a Duditio apud Bezam *Epist.* 1. *Theolog. fol.* 5. -- Si veritas est, quam „ veteres Patres mutuo consensu sunt pro„ fessi, ea pro Pontificiis tota stabit -- Cadunt a propria causa Hæretici, ubi Patrum doctrina admittitur, ubi infallibilitas asseritur. Hæc vox universorum fuit, cum damnarentur. Sic Paulus Samosatenus, sic Arriani *apud Nazianzenum*, sic Nestorius *Epist.* 161. *apud Lirinensem lib.* 10. *contra prophanas voces*, sic Lucifer *apud Hieronymum in lib. adversus eundem, & sequaces cap.* 1.

Quare universæ obtruncantur hæreses, si hæc veritas subsistat. Ut ostendamus aperte subsistere, regulam adoptemus, quam ipsi dant nobis, scilicet Scripturæ lumen. Calvinus *lib.* 4. *inst. cap.* 8. *n.* 13. -- Quod illi negant er„ rare posse Ecclesiam, huc spectat, atque „ ita interpretantur; quando spiritu Dei gu„ bernatur, tuto incedere sine verbo posse, „ quocumque pergat: non posse sentire, aut „ loqui, nisi verum; proinde si quid extra, „ aut præter Dei verbum statuerit, id haben„ dum esse non alio loco, quam certum Dei „ oraculum. Nos si demus illud primum, „ errare non posse Ecclesiam in rebus ad sa„ lutem necessariis, hic sensus noster est; „ ideo hoc esse quod abdicata omni sua sa„ pientia, a Spiritu Sancto doceri se per Ver„ bum Dei patitur -- Sic ceteri gregales: his positis

Dico 1. Ecclesia visibilis non potest errare, nec passive, nec active.

107 PROB. I. Scripturis ex Davidico psalterio collectis. Ecclesia, quæ usque ad finem seculi est duratura, nec deficit, nec deficere potest: sed Oraculis Davidicis Ecclesia promittitur in æternum duratura; ergo indefectibilis est. Min. ostenditur. *Deus fundavit eam in æternum*. De ea loquitur, quæ est civitas magni Dei, fundata exultatione universæ terræ, in qua suscipimus misericordiam Dei: sed hæc est visibilis; Deus enim in domibus ejus cognoscitur, Reges congregati in unum admirantur, videntes mirabilia ejus. in ea sic vidimus, sicut audivimus: in ea laus Altissimi usque in fines terræ: exultant ejus filiæ propter judicia Domini: magnalia ejus in turribus narrantur, & a progenie in progeniem jubemur eam circumdare, & complecti; quæ omnia sensibilia sunt argumenta, & de ea concluditur -- Quo„ niam hic est Deus, Deus noster in æter„ num, & in seculum seculi, ipse reget nos „ in secula -- Si ergo stat semper, nunquam deficit: si eam semper Deus regit; non ergo errat, dum docet: ubi Aug. -- Sed forte ista „ civitas, quæ mundum tenuit, aliquando „ evertetur? Absit: Deus fundavit eam in „ æternum: si ergo Deus fundavit eam in æ„ ternum, quid times, ne cadat firmamen„ tum? --

Ecclesia prædicitur in æternum duratura.

Psal. 44. agitur expresse de nuptiis Christi cum Ecclesia. *Eructavit cor meum verbum bonum*: ubi incarnatio Verbi describitur: *Speciosus forma præ filiis hominum*. Describitur Sponsæ Christi pulchritudo: *Astitit Regina a dextris tuis*: Sponsæ conditio exponitur; & quia visibilis est; ideo est vestita, nedum auro charitatis, *sed circumdata varietate*, linguarum videlicet, & nationum. *Filiæ Tyri* veniunt *in muneribus*, deprecantes adorant *Divites plebis*, Chori Virginum adducuntur ad eam, ejus filii nomen, & magnalia in generationem, Patribus succedunt filii Principes *super omnem terram*. *Quid est pro Patribus tuis nati sunt tibi filii? Patres missi sunt Apostoli, pro Apostolis filii tibi nati sunt, constituti sunt Episcopi; hodie enim Episcopi, qui sunt per totum mundum, unde nati sunt? Ipsa Ecclesia Patres illos appellat, ipsa illos genuit, ipsa illos constituit in sedibus Patrum*, ait ibi Aug., qui totum Psal. explicat pro indefectibilitate Ecclesiæ, & de hac visibili dicitur -- Propterea populi confitebuntur tibi in „ æternum, & in seculum seculi -- idest donec in Cœlis regnet cum Deo.

Pro Apostolis constituti sunt Episcopi.

Sic Psal. 88. exponit Calvinus ipse *lib.* 4. *inst. cap.* 1. *n.* 17., *&* 27., & litera est clara; agit enim ibi Psalmus de promissionibus novi Testamenti factis David, ceterisque Prophetis, agitque de Ecclesia ut visibili; exultabunt enim Thabor, & Hermon in nomine Domini in ea, in lumine vultus ejus exultabunt tota die, & ambulabunt. Visibilis est, ubi persecutio visibilis, ubi sunt peccatores secundum principia Adversariorum; talis autem est ibi descripta Ecclesia: sed de ea dicitur vers. 4., & seq. *Disposui testamentum ele-*

ctis

tis meis : juravi David servo meo : usque in æternum præparabo semen tuum &c., & ponam seculum seculi semen ejus, & Thronum ejus sicut dies Cœli. Si autem dereliquerint filii ejus legem meam &c. misericordiam autem meam non dispergam ab eo &c. semen ejus in æternum manebit, & Thronus ejus, sicut Sol in conspectu meo, & sicut Luna perfecta in æternum, & testis in Cœlo fidelis, quomodo ergo est defectibilis? quomodo ergo defecit?

Idem Argumentum producitur ex Psal. 131., qui pariter loquitur de Ecclesia visibili; congregatio enim Synagogæ visibilis erat, sicut & generatio Abrahæ, & David, quibus fiunt repromissiones. De hac ver. 13. habetur: *Elegit Dominus Sion, elegit eam in habitationem sibi. Hæc requies mea in seculum seculi, hic habitabo, quoniam elegi eam*. Item ex illis Psal. 70. *Deus docuisti me a juventute mea, & usque nunc pronunciabo mirabilia tua, & usque in senectam, & senium*. Vox Ecclesiæ hæc est, ait Aug., quæ a juventute usque in senectam, & senium pronunciat &c., quia usque in finem seculi erit hic Ecclesia confitens Christum. Et alibi plura.

108 PROB. II. Quod nusquam est a Deo abjiciendum, nunquam deficiet: sed Ecclesia nusquam est abjicienda a Domino; ergo. Min. habetur Levit. 26. *Ponam tabernaculum meum in medio vestri, & non abjiciet vos anima mea &c.*, qui locus de Ecclesia Christi accipitur. Apocal. 21. *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis, & ipsi populus ejus erunt, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus*. Ecclesia utique visibilis, tum in typo Synagogæ descripta, pro qua in Levitico visibilia statuuntur sacrificia, tum in symbolo Apocalypsis descripto, ubi civitas de Cœlo descendens, Sponso Christo conjuncta refertur, inter homines ex hominibus visibilibus est constituta.

Ecclesia semper cum Domino.

Regum 2. cap. 7. v. 13. *Ipse ædificabit domum nomini meo, & stabiliam Thronum Regni ejus in sempiternum*. Quod de Regno Christi ad litteram intelligitur Lucæ 1. *Et Regni ejus non erit finis*. Regnum utique visibile, cum in eo peccatorum cadat capacitas, cum subdatur: *Qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum*; (quæ plagæ sensibiles sunt) *Misericordiam autem meam non auferam ab eo*. Ecclesia vero, ubi peccatores adsunt, externa est, secundum Protestantium Canones.

Id promissum legitur Heli Sacerdoti ex familia Aaron: *Domus tua, & domus Patris tui transibunt coram me in æternum*: ut citat August. *de Civit. lib. 17. cap. 6.*, & secundum vulgatam. *Veruntamen non auferam penitus virum ex te ab Altari meo* 1. Reg. 2. v. 33. Cujus Sacerdotii perpetuitas verificatur in Ecclesia Christi, cujus erat umbra; Aaronicum enim sublatum est. Sic Aug. *de Civit. lib. 17. cap. 6.* -- Ac per hoc, quando „ ei æternitas promissa est, non ipsi umbræ, „ ac figuræ, sed ei, quod per ipsam adum„ brabatur, figurabaturque, promissum est -- Visibile Sacerdotium fuit in umbra, visibile in figurato, cum a Paulo in Epist. ad Heb. exhibeatur exercitum in carne passibili Christi patientis in Cruce, in Pane, & Vino cœnam celebrantis, Sacerdotaleque ministerium toties proclametur, visibilia munera exequens, & visibili ritu collatum.

Christi Sacerdotiū perpetuum.

109 PROB. III. Præmittendo Calvini discursum contra Michaelem Servetum asserentem Spiritu Sancto destitutam Ecclesiam -- Quod si Ecclesia a Spiritu Sancto destituta „ fuisset, mentitus foret, qui semper aliquem „ sibi Populum in terra fore promisit, quan„ do Sol, & Luna fulgebunt. Scimus, quid „ passim de æterno Christi Regno testentur „ Prophetæ -- Et ostendens locutos de Ecclesia, quam in mundo peregrinantem fovet, subdit -- Itaque vere, & prudenter Aug. Nisi „ Ecclesiæ suæ conjunctus sit Christus, non „ secum affert, quod illi a Prophetis tribui„ tur -- sed a Prophetis perpetuitas tribuitur Ecclesiæ visibili; ergo hæc est indefectibilis. Min. ostenditur Isaiæ 33. v. 20. *Respice Sion Civitatem solemnitatis nostræ: Oculi tui videbunt Jerusalem habitationem opulentam; tabernaculum, quod nequaquam transferri poterit, nec auferentur clavi ejus in sempiternum*. Utique visibilis Ecclesia, si sub oculis cadere debet ipsa, & ejus opulentia. Porro clavi, qui non auferentur, est Sacerdotale magisterium, Ecclesiastis cap. 12. v. 11. *Verba sapientum, sicut stimuli, & quasi clavi in altum defixi, quæ per Magistrorum consilium data sunt a Pastore uno*.

Sic Isa. cap. 51. v. 6. *Salus autem mea in sempiternum erit, & justitia mea non deficiet*; quod repetitur v. 8. at per Calvinum præcedente Controversia citatum, Ecclesia visibilis est salutis atrium, & custos; ergo Ecclesia visibilis in sempiternum stabit. Locus autem est expressus de lege nova. Isa. item cap. 59. v. 20. *Et venerit Sion redemptor &c. Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus; spiritus meus, qui est in te & verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis, & de ore seminis seminis tui, dicit Dominus, amodo usque in sempiternum*. De Ecclesia Christi loqui apertum est, de fœdere novo expresse traditur, & de hoc accipitur ad Rom. 11. v. 26. *Sicut scriptum est. Venit ex Sion, qui eripiat & avertat impietatem a Jacob*. Sic a Calvino ipso explicatur in hunc locum, his -- Promittit, inquam, propterea „ inæstimabili bono Ecclesiam nunquam pri„ vatum iri, quin Spiritu Sancto regatur, „ & fulciatur Cœlesti Doctrina. Parum enim „ esset, nobis semel offerri Evangelium, nos„ que Spiritu donari, nisi apud nos perpe„ tuo resideret &c. Promissio hujusmodi est, „ Dominum sic adfuturum Ecclesiæ, sicque „ ejus curam habiturum, ut eam vera Do„ ctrina privari nunquam sinat -- Et de visibili necesse est loqui Calvinum; Evangelium enim, etiam apud ipsum, externa prædicatione traditur. Et de visibili loquitur Propheta, cum & in corde, & in ore verba Cœlestis sapientiæ promittat daturum, & conservaturum. Modus, quo proponitur perpetuitas, omnimodam permanentiam statuit; dicit enim ibi Propheta: *De ore tuo, & de ore seminis tui &c. Non recedent amodo & usque in sempiternum*.

Ecclesia visibilis est salutis custos.

Q Ibid.

Itid. cap. 61. v. 8. Iterum novi fœderis mentio fit. *Et dabo opus eorum in veritate, & fœdus perpetuum feriam eis*. Qui locus de Ecclesia explicatoe a Christo Lucæ 4. v. 17. *Et traditus est illi liber Isaiæ Prophetæ, & ut revolvit librum, invenit locum, ubi scriptum eras: Spiritus Domini super me &c. Cœpit autem dicere ad illos: quia hodie impleta est hæc scriptura &c.* Sed locus est de Ecclesia visibili, subditue enim: *Et scient in gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum: omnes, qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus*. Cap. 54. alloquitur Ecclesiam Christi. *Noli timere, quia non confunderis, neque erubesces*. Esset vero confundenda, si defectora foret in fide. Vers. 10. *Montes enim commovebuntur, & colles contremiscent: misericordia autem mea non recedet a te, & fœdus pacis mea non movebitur*. Ecce, etsi alia fint passora commotionem aliquam; non tamen Ecclesiam suam Deus deierer. Proptee persecotiones qosodoqne Pastoeea timebunt, sed fœdus immotom permanebit. Vees. 11. *Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in Sapphiris, & ponam jaspidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides sculptos*. Hic describitue Ecclesia per Apostolos peopagata; hi enim sunt lapidea dispeesi, quorum sonus exivit io orbem terrarom. Jaspis Christus est, lapis angularia. Assumitur locus iste in Apocalypsi, ubi describitue Jerusalem fundata in duodecim lapidibus pretiosis, qui sunt Apostoli, & ponitue fundata io lapidibus propter stabilitatem. Vers. 17. *Omne vas, quod fictum est contra te, non dirigetur, & omnem linguam resistentem tibi in judicio judicabit*, Idest, Impetus Hæreticorum nil facient contra Ecclesiam; sed Ipsa ut tribunal in causa Religionis Hæreticos ot aberrantes damnabit; ex quo habemus Indefectibiliratem tum passivam, tum activam. Loqui vero de visibili paret, qoia Isaia sempee his locis de eadem agit, quia in ea prædicario Evangelica exterae exercetur; demum quia judicium visibile est.

Apostolo lapides per Orbem dispersi.

Consone ad Isaiam loquontur ceteri Prophetæ. Jerem. 1. *Ego quippe dedi te hodie in Civitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum super omnem terram &c. Bellabunt adversum te, & non prævalebunt; quia ego tecum sum, ait Dominus, ut liberem te*. Absqoe dubio de Ecclesia novi Testamenti, cujus prædicatio diffusa est supee omnem terram intelligitur. Declarat insopee firmitatem utriusque generis in credeodo, illis foemulis Æeei mori, columnæ ferreæ, Civitatis monitæ, & in docendo: Hæretici enim bellabunt adversus Ecclesiam, sed non prævalebont; assignatur caosa specialis, videlicet, assistentia Dei. Assumitor locus iste a novo Testamento, 1. ad Tim. 3. v. 15., ubi Ecclesia dicitur *columna*. Matth. 16., ubi: *Portæ inferi non prævalebunt*. Matth. ultimo, ubi Christos promittit, se sempee futorum cum Ecclesia, utique visibili. De hac enim ibi mentio est.

In Ecclesia firmitas in credendo, & docendo.

Ezechielis 37. v. 26. *Et percutiam illis fœdus pacis, pactum sempiternum erit eis, & fundabo eos, & multiplicabo, & dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum: & erit tabernaculum meum in eis; & ero eis Deus; & ipsi erunt mihi populus; & scient gentes, quia ego Dominus sanctificator Israel, cum fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum*. Locus iste secundum contextum agit de lege nova, & illi correspondet explicatio Joan. 17., ubi pro Ecclesia Christus orans dicit: *Sanctifica eos in veritate; sermo tuus veritas est &c. Et pro eis ego sanctifico meipsum, ut sint & ipsi sanctificati in veritate &c. Et cognoscat mundus, quia tu me misisti, & dilexisti eos &c.* Sed agit de Ecclesia visibili; siquidem ex textu Prophetæ habetur, qood gentes cognoscent eam sanctificari a Domino; multiplicatio ipsa sensibilitatem declarat, & ex textu Evangelico eadem ratione habetue visibilitas, & ex eo, qood rogat Christus pro omnibus illis, qui ceedent Verbo prædicationis Apostolorum; ergo visibili Ecclesiæ conceditur infallibilitas in essendo, & dicendo; ideo sanctificata io veritare, ne falsa definiat.

Multiplicatio Ecclesiæ sensibilis.

Danielis 44. *In diebus autem Regnorum illorum suscitabit Deus Cœli Regnum, quod in æternum non dissipabitur, & Regnum ejus alteri populo non tradetur: comminuet autem, & consummet universa Regna hæc, & ipsum stabit in æternum*. Patet locum esse de Ecclesia, qood est Regnom Cœli, quod Regnum Idololatriæ consumpsit, cum lapis abscissus est, idest, Veebum est Incaroatum, ut ab Inteepretibus accipitur; & quidem Regnum hoc sensibile, cum gentilitas seosibiliter fit cooversa.

Ecclesia Regnum Cœli.

Michææ 4. v. 6. *In die illa, dicit Dominus, congregabo claudicantem, & eam, quam ejeceram, colligam* (idest gentilitatem) *& regnabit Dominus super eos in monte Sion, ex hoc nunc & usque in æternum*: qui locus expressus est de Christi Ecclesia; & cap seq. explicat nativitatem Christi in Bethlehem. Oseæ 2. v. 19. *Et sponsabo te mihi in sempiternum: & sponsabo te mihi in justitia, & judicio, & in misericordia, & in miserationibus; & sponsabo te mihi in fide: & scies, quia ego Dominus*. Desponsatio Christi cum Ecclesia est indissolubilis, sicut indissolobile est vinculum conjugale: ad Eph. *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*. Unio Christi cum Ecclesia teaditue, ut exemplar subjectionis sponsæ ad sponsum: *sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus*: Esset autem inutile exemplar, si Ecclesia esset defectibilis. Textum Oseæ de Ecclesia visibili loqui planum est; desponsatio hæc in fide consistit: *Corde enim creditur ad justitiam; ore autem confessio fit ad salutem*, Rom. 10.

Christus Ecclesiæ Sponsus.

110 PROB. IV. Scripturis novi Testamenti, quibus præmitto dictum Calvini *lib. 4. instit. c. 8. n. 10.* -- Deinde univeesalis „ est ratio, quam hic eespicere convenit, „ Deum idcirco adimere hominibus proferendi Hosii dogmatis facultatem, ut solus „ ipse nobis sit in spirituali doctrina magi„ stee, ut solus est verax, qui nec mentiet, „ nec fallere potest. Hæc ratio, non minus „ ad totam Ecclesiam, quam ad unumquem„ que fidelium peetinet -- Sentit ergo veraeem

cem esse magistrum Christum Dominum.

A

Christus Ecclesiæ Magister.

Nunc sic. Ecclesia mixta bonis, & malis, per heterodoxos est Ecclesia visibilis: sed hanc statuit indefectibilem Dominus; ergo. Explicatur min. parabolis. Primo, ex Matth. 3. comparatur Ecclesia areæ, in qua est granum, & palea. Secundo, ex Matth. 13. Agro, in quo sunt bonum semen, & zizania. Tertio, ex eodem cap. Sagenæ, in qua sunt boni, & mali pisces. Quarto, ex cap. 22. Convivio, in quo sunt vestiti nuptialibus vestibus, & eis carentes. Quinto, ex cap. 25. Familiæ Regis, in qua sunt Servi bene negotiantes, & male: Palea autem, zizania, mali pisces,

B

carentes veste nuptiali, servi torpentes, Virgines fatuæ, sunt mali Christiani; econtra, in ceteris exprimuntur boni: sed hæc mixtio duratura perhibetur usque ad diem judicii. Nam ex prima Parabola *Et permundabit aream suam; & congregabit triticum suum in horreum; paleas autem comburet igni inextinguibili*. Quod de judicio intelligitur. In secunda Parabola dicitur. *Sinite utraque crescere usque ad messem &c. Messis vero consummatio seculi est*. In tertia Parabola. *Sic erit in consummatione seculi; exibunt Angeli, & separabunt malos de medio justorum, & mittent eos in caminum ignis*. In quarta Parabola.

C

Ligatis manibus, & pedibus ejus, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium. In quinta Parabola tandem. *Et inutilem servum ejicite in tenebras exteriores: illic erit fletus, & stridor dentium. Cum autem venerit filius hominis in Majestate &c.* Ecclesia ergo visibilis indefectibilis prædicatur. His parabolam vineæ, in qua Operarii usque in finem visibiliter operantur, & remunerationem recipiunt ex Matth. 20. adde.

II. Ecclesia, adversus quam non prævalebunt portæ inferi, non est defectura: sed Ecclesia Christi visibilis est hujusmodi, Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc pe-*

D

Adversus Ecclesiam portæ inferi non prævalebunt.

tram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Si vero posset deficere in sentiendo, vel docendo, portæ inferi prævalerent, idest, persecutores, & haeretici, qui sunt ministri Diaboli. In hoc differt sapiens Architectus, ex doctrina Christi Domini a stulto Matth. 7., quod ille *Ædificavit domum suam supra petram: & descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit; fundata enim erat supra petram*: econtra stultus ædificavit supra arenam, & cecidit domus veniente pluvia, flantibus ventis. Porro sermonem esse de Ecclesia visibili

E

textus demonstrat; de ea enim loquitur, in qua præter petram principalem datur petra instrumentaria primaria, quod colligitur ex illo: *Tu es Petrus*, & secundariæ ministeriales: *Superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo Angulari lapide, Christo Jesu*, Ephes. 2. In eadem Ecclesia sunt claves. *Tibi dabo claves Regni Cælorum, & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in Cælis &c.* Et Ecclesiam, in qua sunt claves, alloqui possumus Matth. 18. *Dic Ecclesiæ; si Ecclesiam non audierit &c.* Non ergo errat Ecclesia in docendo, nec in credendo.

Quod si dicat Calvinus præcipere Dominum, ut eam audiamus, quia noverat nullam extra Dei Verbum tradituram fore doctrinam.

Ecclesia falsum docere nequit.

Constituta ergo taliter est Ecclesia, ut nequeat docere extra Verbum Dei; ergo ut non possit errare explicando illud. Igitur falsum non docebit, si Verbo Dei contrarium tradere nequit; & cum traditiones Verbo Dei non opponantur, neque in illis errabit.

Christus indesinenter assistit Ecclesiæ.

III. Ecclesia, cui Dominus speciali providentia indesinenter assistit, deficere nequit: at Ecclesia visibilis est hujusmodi, Matth. 28. v. 20. *Euntes ergo docete omnes gentes &c. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi*. Dicit ergo: *Ecce ego vobiscum sum* prædicantibus; quæ particula explicat particularem protectionem in dilatatione Ecclesiæ: *omnibus diebus*; quia indesinenter: *usque ad consummationem seculi*, idest, usque ad diem judicii. Non ergo errare valet, nec credendo, nec falsa docendo: alias torpori, & oscitantiæ Christi (quod nefas est) tribueretur contra promissa.

Agnovit Calvinus vim argumenti *in præf. ad lib. instit. §. Dilemmata*, his — Vixit sane „ Ecclesia Christi, & vivet, quamdiu Chri„ stus regnabit ad dexteram Patris; præsta„ bit enim indubie, quod semel (Ecclesia) „ recepit, se affuturum suis, usque ad con„ summationem seculi —

Nec valet effugium invisibilitatis; nam promissio facta est Ecclesiæ exterius docenti. Nec valet, quod in hunc locum habet Calvinus, Christum auctoritatem sibi in solidum retinentem — Se doctrinæ vindicem suæ fore „ testatus est, ut se ejus ministri victores „ totius mundi fore confidant — Nec aliud nos volumus, nisi quod Ecclesia ut ministra Christi non deficiat, nec ei primariam tribuimus potestatem: & si Christus semper ut vindex adest doctrinæ suæ; ergo assistentia vindicativa in hunc finem collimat, ut illam custodiat, ne deperdatur. Verum non illud sonant illa verba, sed veram protectionem, & directionem; & ideo *vobiscum sum*, idest, vobiscum doceo &c.

Christus vindex doctrinæ suæ.

In Ecclesia quovis tempore Spiritus veritatis.

IV. Ecclesia, in qua Spiritus veritatis semper docet, non potest errare at Ecclesia Christi visibilis est hujusmodi, Joan. 14. v. 16. *Et ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum*. Ad quid Spiritus Sanctus manebit in Ecclesia in æternum? Audiamus cap. 16. v. 13. ejusdem Joannis. *Cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*. Si Ecclesiam semper docebit veritatem, spiritus veritatis, quomodo errabit? in æternum, dixit, idest, pro toto hujus seculi spatio; & visibili Ecclesiæ promissio fit Discipulis scilicet, & eorum successoribus prædicantibus, servantibus mandata interiora, & exteriora, patientibus persecutiones &c. Inanis hinc apparet duplex Calvini limitatio: prima, quod munus Spiritus Sancti solum sit suggeritoris eorum, quæ Christus tradidit; nam non solum dicitur *suggeret*, sed etiam *docebit*: utrumque munus ponitur. Sed esto, quod Spiritus veritatis indesinenter suggerat, quæ Christus docuit; non enim novas acceptamus

revelationes, sed antiquas explicat Ecclesia, Scriptura, vel traditione inclusa. Si suggeret, quae Christus dixit, ne in his erret, contra doctrinam Christi non permittet docere. Secunda limitatio Calvini, quod solos fundamentales articulos docebit. At Christus habet *docebit vos omnem veritatem*: omnem usque ad fidem spectantem, & morum integritatem, & Matth. 23. *Quaecunque dixerint vobis servate, & facite*.

V. Ecclesia in veritate confirmata non potest a veritate deficere: at Christi Ecclesia visibilis, est hujusmodi, Joan. 17. *Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas est, sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum*. Christus ergo orat: *Sanctifica eos in veritate*, idest, firma eos in veritate, donando Sancti Spiritus dona, rectae videlicet doctrinae. *Sermo tuus veritas*; quia in eo nullum est mendacium. Dat autem rationem hujus privilegii, quia foret ipsius legati, sicut ipse est missus Patris, injuriosum Patri esset, si Christus erraret; injuriosum pariter foret Christo, si erraret Ecclesia. Quod iterum confirmat: *Et pro eis ego sanctifico meipsum, ut sint & ipsi sanctificati in veritate*, idest, probo meipsum, testimonium perhibens veritati, & meipsum hostiam offero, ut sanctitatem doctrinae tribuas. *Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis; qui credituri sunt per verbum eorum in me*: ubi exprimitur veritatis privilegium, concessum universali Ecclesiae. Item Luc. 22. *Rogavi pro te*, Petre, *ut non deficiat fides tua*. Nec locum habet effugium, quod oratio fit pro Ecclesia invisibili; de ea enim loquitur, quae propagaret caeterna evangelizatione, in qua est filius perditionis, quae mala patitur a mundo.

Ecclesia in veritate confirmata.

III. PROB. V. Non potest Christus errare: sed si erraret Ecclesia, erraret Christus; nam Christo ut capiti gubernanda tradita est, ad Ephes. 1. *Ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quae est corpus*, Ephes. 5. *Vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiae*; & tale caput, *ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem juncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in aedificationem sui in charitate*. Ad Eph. 4. v. 16. Quibus declaratur summa dependentia totius corporis Ecclesiae a Christo capite in suo esse, & operari; & per consequens defectuosa argueretur gubernatio Christi, si Ecclesia ea toto erraret.

Caput Ecclesiae Christus.

Declaratur exemplo, quod assumit de muliere subdita viro, quem vult, ut semper diligat uxorem, sicut seipsum, sicut carnem, quam nemo odio habet; & ideo cetera deferenda sunt, ut uxori adhaereat, & concludit, quod eo modo diligat, *sicut & Christus dilexit Ecclesiam*. Sicut ergo injuria est viro mulier fornicaria, & econtra, ita injuria fieret Christo, si Ecclesia erraret, & Ecclesiae, si eam Christus desereret; nec vim haberet exemplum dilectionis Christi erga Ecclesiam pro firmanda continua, & perpetua dilectione viri erga uxorem, nisi supponeretur indefectibilis. Quare tenetur Christus removere ab Ecclesia omnem errorem pertinentem ad fidem, & mores; maximum enim malum est, falsa fide, etsi in minimo Deum coli; in fide enim, spe, & charitate consistit Divina Religio. De visibili his locis agi patet ex praeceptis caeterioribus, quae observanda proponit Apostolus, & ex mioisterio caeterno, & ex Sacramento aquae, quo abluitur Ecclesia, in quo in unum corpus baptizantur fideles.

A

II. Ecclesia, cui Deus providit ne trahatur in errorem, non est defectibilis: sed Ecclesia Christi est hujusmodi, ad Ephes. 4. v. 11. *Ipse dedit quosdam Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores, ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi: ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinae in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris*. Ecce quomodo stabilivit Christus ordinem Hierarchicum, ut soliditas fidei consistat, ut errores non irrepant, ut malitia impiorum non praevaleat, & non pro aliquo tempore, sed usque ad perfectam, & completam Evangelii praedicationem, usque ad finem seculi; & ubique visibilis Ecclesia describitur, ubi visibiles gradus Hierarchiae reponuntur: non ergo visibilis Ecclesia deficere, vel errare valet.

Ecclesia in errorem trahi non potest.

B

C

III. Ecclesia, in qua indefectibiliter manet Sacerdotium, indefectibilis est; valet enim haec illatio, sicut valet illa Pauli ad Heb. 7. v. 12. *Translato enim Sacerdotio necesse est, ut & legis translatio fiat*: Sed in Ecclesia Sacerdotium est indefectibile, ad Heb. 7. v. 17. *Contestatur enim, quoniam tu es Sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech &c.* vers. 24. *Hic autem, eo quod manet in aeternum, sempiternum habet sacerdotium*, idest, usque ad finem seculi. Hoc argumento ostendit Apostolus, legem novam indefectibilem esse, contrapositive ad veterem, quia consummatio non erat facienda in Sacerdotio Aaronico; ideo fuit necesse surgere alium Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech aeternum: quia lex erat infirma, nec poterat sanare; ideo successit Sacerdotium Christi perpetuum: Unde vers. 25. *Et salvare in perpetuum potest, accedentes per semetipsum ad Deum &c. Qui non secundum legem mandati carnalis factus est, sed secundum virtutem vitae insolubilis*, vers. 16. Perfectum est undequaque Sacerdotium Christi, legem perfectam afferendo, vim sanctificativam includendo, & indefectibilitatem: est autem manifestum Sacerdotium Christi, quatenus semper sunt in Ecclesia Sacerdotes, qui nomine ipsius, & virtute Ecclesiastica exercent munia. Quod vero Sacerdotium Christi visibile sit, ex se patet, ac per consequens in Ecclesia visibili perseverat.

In Ecclesia indefectibile Sacerdotium.

D

E

IV. Ecclesia, in qua Christus regnare debet usque ad diem judicii, ab initio institutionis proficiendo, est indefectibilis: sed hujusmodi est Ecclesia visibilis, 1. ad Corinth. 15. v. 23., ubi explicatur mysterium Resurrectionis. *Unusquisque autem in suo ordine, primitiae Christus: deinde ii, qui sunt Christi, qui in adventu ejus crediderunt, deinde finis*

Christus usque ad judicii diem regnabit.

cum

cum tradiderit regnum Deo, & Patri, cum evacuaverit omnem principatum, & potestatem, & virtutem. Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus. Novissima autem inimica destruetur mors. Cujus litteralis, & planus sensus est: ordo resurrectionis a mortuis talis est. Primus omnium resurrexit Christus, deinde, qui in eum crediderunt ab initio, & ultra; inde finis, seu ultima dies, & tunc erit, cum tradiderit Patri Regnum, idest, fideles omnes coram Patre adduxerit, viceritque omnem potestatem. Interim semper regnat, donec vincat omnes inimicos. Postmodum mors destruitur, quia a die judicii non erit ultra: sed inimici sunt persecutores Haeretici, & ultimus erit Antichristus; ergo tamdiu regnat Christus, quamdiu isti pugnant: cum ergo perseveranter sint inimici, perseveranter regnat Christus; sed si Ecclesia tota deficeret, non regnaret Christus, nec vinceret omnes inimicos, sed vinceretur; ergo.

V. Ecclesia, quae a Domino est constituta, ut fundamentum sit veritatis, non potest errare, falsa dogmata tradendo, ac proinde neque in sentiendo: at Ecclesia Christi visibilis est hujusmodi, 1. Timoth. 3. v. 15. *Ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, qua est Ecclesia Dei vivi, columna, & firmamentum veritatis*: Vel, ut alia littera legit, *fundamentum*. Proprium munus columnae est sustentare: veritas ergo Ecclesiae innititur, & sustentatur, & firmatur: quomodo ergo errare potest? Quomodo deficere? In quolibet genere doctrinae prima principia, quibus innititur, immobilia sunt, & stabilia: cum ergo Ecclesia sit primum fundamentum post Christum, cui innititur veritas, immobilis esse debet. Per eam loquitur Deus, sicut olim Hebraeis loquebatur in columna nubis. Ecclesiam visibilem esse illam veritatis columnam, de qua Paulus disserit, evidens est: de ea loquitur, in cujus parte aliqua Timotheus est Pastor visibilis, cujus vita visibilis praecipitur, ut sit manifeste in exemplum omnium, cujus munus est, arguere, hortari, judicare &c. alia plura signa sensibilia in illis Epistolis leguntur.

Ecclesia est fundamentū veritatis.

Calvinus *in comment. ad hunc locum* ait columnam dici Ecclesiam -- Quia suo mini„sterio eam tuetur, & propagat -- Non autem, quod judicium habeat infallibile. Verum locus Pauli revera altior est, amplior est, nec simplicem sonat probationem, nec simplicem custodiam Verbi scripti. Sed hoc demus Calvino, & sic arguamus. Vel Ecclesia suo magisterio propagat infallibiliter ex Divina Institutione Verbum Dei, vel fallibiliter, si fallibiliter; ergo non est columna, & firmamentum veritatis; ergo non est verum, quod ipse subdit -- Quia doctrinae ad„ministrandae munus, quod Deus penes eam „deposuit, unicum est instrumentum veri„tatis, ne ea hominum memoria pereat -- Si infallibiliter; cum in ministerio propagationis occurrant dubia, & controversiae, quas perversi inducunt, oportet, quod in illis enodandis medium habeat certum, ne a vero deflectat. Si custos est veritatis, & ob hoc dicitur columna: quando ergo exurgent Haeretici pravas movendo quaestiones contra Ver-

A bum Dei scriptum, necesse est, quod habeat Spiritum rectae intelligentiae; adeoque in judicando indefectibilis erit. Verbum ipsum scriptum Ecclesiae innititur; non enim aliunde novit Calvinus *in cap. 19. Joan.* Evangelium esse Verbum Dei scriptum, nisi quia Ecclesia dicit: Si ergo a Spiritu Sancto regitur per ipsum, est audienda, ubi secundum Verbum scriptum docet; sed in omni veritate Dei, quam dicit, verax est; ergo audienda in omnibus. Hinc *ego confirmavi Columnas ejus* dicit Dominus Psal. 74. v. 4.

Gummarus Minister Leydensis dicit, eo modo Ecclesiam esse columnam, quo fit su-
B peraedificatio: haec gradus habet; quidam sincere superaedificant, retento fundamento; quidam stipulas admiscent: ita dicitur columna, quoad aliquos simpliciter, quoad alios secundum quid: quo involucro verborum vult statuere Ecclesiam esse columnam quoad articulos fundamentales. Deinde respondet Paulum loqui de Ecclesia Ephesina.

Sed deficit sermatio, vel enim loquitur de toto corpore Ecclesiae: & nullum hoc modo potest in fide errorem admittere; aeque enim verax est in uno, ac in alio. Veritatis columna dicitur; ea vero autem falsum non oritur, nec falsum in vero fundatur, nec in
C falso veritas: falsitas ergo in auctoritate Ecclesiae non fondatur. Dicat ergo, vel istae stipulae, videlicet errores, sustentantur ab Ecclesia, tanquam veritates pronunciatae, vel tanquam falsitates declaratae, si primum; ergo Ecclesia non est fundamentum veritatis; duo enim privative opposita non fundantur in eodem; si secundum; ergo errorem non admittit. Vel loquitur de membro aliquo Ecclesiae; & tunc, vel illae stipulae sunt in materia fidei, vel non; si primum, amittit totum fundamentum; nam fides non est in aliquo articulo verax, in altero errans; si secundum, non curamus; ad controversiam enim non
D spectat.

Secunda responsio non urget. Locutio absoluta stat pro Ecclesia simpliciter, & universali, in cujus una portione Timoth. erat Episcopus, & doctrina, quam Paulus tradit de Episcopatu, est ad gradum secundum se, & pro qualibet Ecclesia. Deinde si Ephesina Ecclesia est columna veritatis, quae est Sponsa inadaequata Christi, quanto magis Ecclesia universalis, quae est Sponsa adaequata?

112 PROB. VI. Regula, qua vita instituitur in bonis moribus, perpetua esse debet ex Calvino *lib. 1. cap. 7. num. 12.* asserente, ideo scripturam esse perpetuam, quia
E est norma vitae traducendae, & Baruch. 4. dicitur: *Hic liber mandatorum Dei, & lex, quae est in aeternum*: Sed scriptura est visibilis, & visibiliter proposita iis, qui vitam suam juxta eandem instituunt; ergo Ecclesia visibilis est etiam perpetua: seu potius sic dicamus, sed quae sit Canonica scriptura, ab auctoritate Ecclesiae pendet; ergo si scriptura est perpetua, pariter Ecclesia esse debet perpetua; ergo si auctoritati scripturae credo, etiam auctoritati Ecclesiae credere debeo. Sic infert Aug. *ad Januarium Episcopum* 118. *cap.* 5.

II. Pro quolibet statu, & tempore possibilis

bilis est salus: sed salus non datur nisi in Ecclesia; ergo pro quocunque tempore dari debet Ecclesia; ergo nunquam defecit, alias pro illo tunc defecisset status salutis, & possibilitas: sed Ecclesia visibilis est status salutis; ut enim in eam ingrediamur, nosci debet, & aliàs in Ecclesia invisibili, etiam prædestinati, necesse est ut pareant, nam salus non obtinetur, nisi observentur, quæ scriptura præcipit, ut fidei confessionem externam faciant, ut Baptismum suscipiant, & alia; si autem hæc exerceantur, jam est visibilis. Sic Aug. *Psal.* 57.

III. Si Ecclesia periit, & ex toto defecit, non est assignabile, unde, & quomodo orti sint Novatores nostri; ex defuncta Matre nemo oritur; si enim filii Ecclesiæ sunt, ex visceribus, & in visceribus ejus nati sunt: si in visceribus Matris non sunt concepti; ergo erraverunt ab utero, & locuti sunt falsa: vel nascendo Matrem interfecerunt, jam ergo non antea defecerat; ergo ipsi lucem veritatis extinxerunt. Videatur excellens discursus Aug. *Psal* 57. *ex eodem* 2. *contra Donatistas cap.* 6. -- Urgeamus, *inquit*, Si ex „ communione malorum pereunt justi: jam „ Ecclesia temporibus Cypriani perierat: unde „ igitur extitit origo Donati? Ubi catechi„ zatus est? Ubi baptizatus? Ubi ordinatus? „ quando jam Ecclesiam contagio commu„ nionis extinxerat -- idem dicatur de sectariis nostris: vel enim baptizati sunt, & jam ab Ecclesia perducti sunt ad fontem, & Matrem eam agnoscere debent, & ad eam redire, ut edoceantur; vel non sunt baptizati, & quomodo membra sunt Christi?

Non est assignabile, unde Novatores sint exorti.

113 Dicunt cum Calvino *lib.* 4. *cap.* 2. §. 12. ex reliquiis dispersis sub Papatu natos esse -- In summa Ecclesias esse, quatenus po„ puli sui reliquias, utcunque misere disper„ sas, ac disjectas, illic mirabiliter Domi„ nus conservat, quatenus remanent aliquot „ Ecclesiæ symbola, atque ex præsertim, quo„ rum efficaciam, nec Diaboli astutia, nec „ humana pravitas destruere potest --

Miserorum effugium sunt istæ reliquiæ. Petimus, quid sint hujusmodi reliquiæ, & cujus sint? Vel enim sunt portio aliqua populi Dei, vel non: si non sunt populi Dei, pertinebunt ad cœtum Satanæ; ergo ex patre Diabolo nati sunt Novatores: si sunt populi Dei; ergo fidem habent; sine fide enim impossibile est placere Deo; ergo habent Sacramenta, quæ sunt necessaria ad salutem: unde acceperunt fidem, quæ est ex auditu? Unde Sacramenta? Utique ab Ecclesia, & quidem visibili; invisibilis enim non evangelizat Verbum Dei, nec Sacramenta; ergo cum istis reliquiis erat Ecclesia visibilis.

Rursus, istæ reliquiæ, vel erant intra Ecclesiam visibilem, vel non: si erant; ergo dabatur Ecclesia visibilis: si non erant; ergo erant extra statum salutis, quia ex Calvino *lib.* 4. *cap.* 1. §. 4. extra Ecclesiam visibilem non datur salus; ergo reliquiæ illæ sunt cœtus reproborum, & Ethnicorum: Item priusquam Calvinus, & Lutherus recederent a Papatu, istæ reliquiæ, vel profitebantur fidem Papatus, vel fidem protestantium, vel baptizatæ erant, vel non: si profitebantur fidem Protestantium: monstrum a seculis inauditum inducitur, ut filius prius nascatur, quam pater; prius discipulus audiat, & discat, quam magister doceat: si fidem Papatus; ergo Papam agnoscebant, & ei obediebant, & cum ceteris ei subjectis communicabant; ac proinde non erant invisibiles. Si baptizatæ; non ab alio, nisi ab Ecclesia Papatus; ergo erat vera teste Calvino *lib.* 4. *instit. cap.* 14. §. 4. -- Baptisma non potest administrari, nisi a „ vera Ecclesia, & a veris ministris, adjun„ cta prædicatione Evangelii -- quod fuit Ecclesia Romana in priori ad Apostasiam Calvini, & Lutheri, erat & nunc, & semper erit, & existet.

114 PROB. VII. auctoritatibus Sanctorum Patrum, qui locupletes sunt in hac veritate elucidanda; ex quibus sequentia. S. Ignatius Martyr *ad Philadelphios* -- Per Do„ minum Jesum Christum, qui secundum „ voluntatem suam solidavit firmiter Eccle„ siam ejus super petram ædificio spirituali, „ non manufacto, quam flumina inundantia, „ & flantes venti non valuerunt subvertere, „ nec valebunt aliquando Spiritus nequitiæ -- Non utique invisibilis, si eam persecutores Tyranni invadunt. Sanctus Martialis *ad Burdigalenses cap.* 11. -- Sed firma Ecclesia Dei, „ & Christi, nec cadere, nec disrumpi po„ terit unquam -- Visibilis utique, ex qua aliqui cadere possunt. Sanctus Irenæus *lib.* 4. *cap.* 45. probat magisterium Ecclesiæ Indefectibile ex loco Pauli ad Ephes. (*Posuit Deus quosdam Apostolos*) & *lib.* 5. *cap.* 20. -- Ubi„ que enim Ecclesia prædicat veritatem, & „ hæc est lucerna Christi bajulans lumen --

Patres indefectibilem vidunt Ecclesiam.

Origenes *lib.* 1. *in Job* postquam dixit, plurimas hæreses, & persecutiones adversus Ecclesiam insurrexisse, nec prævaluisse, rationem innuit: *Firmum enim firmamentum Dei stabit, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Sanctus Alaxander Alexandrinæ Ecclesiæ Pastor ad Alexandrum CP. -- Eccle„ clesiam unam solam Catholicam cognosci„ mus, quæ, sicut nunquam expugnari po„ rest, sic omnium Hæreticorum incursionem „ evincit -- Cyprianus *lib.* 1. *de unitate Ecclesia* -- Ecclesia Domini luce perfusa per „ orbem suos radios porrigit &c. adulte„ rari non potest sponsa Christi; incorrupta „ est, & pudica -- *Epist. ad Cornel.* -- Eccle„ sia, quæ Christum credit, & quæ semel „ id, quod cognovit, tenet, nunquam ab eo „ omnino discedit -- Idem docet in symbolo.

Cyrillius Alexand. *lib.* 5. *in cap.* 54. *Isaia* -- Ædificat Ecclesiam, & eam fartam, te„ ctamque conservat, ne nutet Christo pro„ tegente, & concedente, ut inconcussa, & „ immota sit. Adversus hanc enim, inquit, „ portæ inferi non prævalebunt -- S. Athanasius *Orat. de unit. Christi* -- Fidelis sermo, „ & non vacillans promissio, & Ecclesia in„ victa est, etiamsi inferi ipsi commovean„ tur -- Eusebius Cæsariensis *de praparat. Evangelica lib.* 1. *cap.* 3. -- Et Ecclesiam, quæ „ postea virtute sua constituta est, invictam, „ & inexpugnabilem fore &c. -- & probat ex Verbo Christi: super hanc petram &c.

Cyrillus Jerosol. *Catech.* 18. -- Catholi„ ca vocatur Ecclesia, quia per universum „ orbem terrarum diffusa, & quia docet ca„ tho-

„ tholice, idest, universaliter, & sine defe„ ctu, vel differentia omnia dogmata -- Chrisost. *Homil. 4. de verbis Isaiæ* -- Facilius est „ Solem extingui, quam Ecclesiam obscurari: „ quis ista prædicat? Is qui eam fundavit: „ Cœlum, & Terra transibunt: verba autem „ mea non præteribunt -- *Homil. de Turture* -- Ecclesia nihil fortius: si quis eam impu„ gnare proponit, vires alteret, necesse est; „ tale est enim, velut si cœlo bellet --

Hieronymus *in cap. 60. Isaiæ* -- Ubi de Ecclesia dicitur: *Surge illuminare*, habet -- „ Ut quæ cecidit in synagogis, surgat in „ Ecclesiis, & postquam surrexeris, illumi„ netur, ut nequaquam habeas erroris tene„ bras -- Idem *contra Luciferianos cap. 9. Epist. ad Pamachium, & Oceanum. In cap. 3. ad Ephes. In cap. 9. Amos*. Ex quo intelligimus, Ecclesiam usque ad finem mundi concuti quidem persecutionibus, sed nequaquam posse subverti, tentari, non superari. *In 4. Isaiæ* -- Supra petram fundata est Ecclesia, nulla „ tempestate concutitur, nullo turbine, ven„ tisque subvertitur --

Philo Carpathios explicans illa verba Cantic. *Pulchra ut Luna*, ea intelligit de Ecclesia, quam obscurare conantur hæretici, & male viventes -- Sed Sol ipse ineffabilitatis, „ bonitatis suæ radiis nunquam hanc humi„ lem Lunam illuminare cessat, suoque ar„ dore fovere -- Epiphanius *lib. 1. hæres. 36.* exponens, quid sit aqua Siloe, declarat in Ecclesia veritatem reperiri, *& hæresi 56. lib. 2.* ostendit Ecclesiam omnes hæreticos, & errores vincere; adducitque illud Isaiæ: *Ponam carbunculum, lapidem tuum*: & cap. 59. docet modum declinandi ab hæresibus esse, incedere per semitas Ecclesiæ, quæ est via veritatis regia.

Ex Augustino revincuntur Hæretici.

Sed ceteros omittamus, Augustino contenti. Ipsum non refugit Calvinus, juxta illud *lib. 3. instit. cap. 3. §. 10.* -- Ex illo igi„ tur (*idest Augustino*) sumant lectores -- si quid de sensu antiquitatis habere certi volunt. Psal. 47. dicit citatus Aug. -- Sed forte „ ista civitas, quæ mundum tenuit, aliquan„ do evertetur? Absit. Deus fundavit eam „ in æternum: quid times, ne cadat firma„ mentum? -- Psal 44. quem perbelle explicat de Ecclesia visibili, ad illum versic. 18. *Populi confitebuntur tibi in æternum*, habet -- „ Quamdiu transeat hoc seculum, quod mul„ tis generationibus agitur, gerentes pro illa „ charitatis curam, ut de isto seculo libera„ ta, in æternum Deo conregnet -- *Psal. 45. ennar.* -- Ad omnes Christianos illa verba „ spectabant, qui erant futuri, & usque ad „ finem perventuri -- Quod repetit Psal. cit. 47. explicans illa: *Ero vobiscum usque ad consummationem*. Psal. 101. fuse, ubi iterum applicat *Ero vobiscum &c.* Sed accipio explicationem illius -- Fundavit terram su„ per stabilitatem suam. Ipsa est prædestinata „ columna, & firmamentum veritatis 1. Tim. 3. -- Nutabit Ecclesia, si nutaverit funda„ mentum: non nutante Christo, non incli„ nabitur -- *Ad Januarium cap. 5.* -- Quid „ horum sit faciendum; si Divinæ Scripturæ „ præscribit auctoritas, non est dubitandum: „ similiter etiamsi quid horum tota per or„ bem frequentat Ecclesia; nam & hinc, quin „ ita faciendum sit, disputare insolentissimæ „ insaniæ est --

Lib. 3. contra Cresconium cap. 9. -- Qua„ lescunque simus, securi estis, qui Deum „ Patrem, & Ecclesiam habetis matrem -- *cap. 11.* -- Mihi sat est ad rem, quam nunc „ ago, qualiscunque in ea sim; tamen Ec„ clesia, pro qua loquor, invicta est -- *In concione ad Catechumenos*, postquam dixit Ecclesiam esse matrem veram, piam &c. subdit -- Apud catholicam, dilectissimi: noveritis „ tantum esse veram fidem, germanam pa„ cem, perpetuam salutem -- *Lib. 4. de symb. ad Catechum. cap. 13.* ex illo Pauli ad Ephes. 5. (*Mundans eam*) dicit Ecclesiam esse Regnum a Domino præparatum per totum orbem diffundendum sine macula. *Lib. 1. contra Cresconium cap. 33.* docet æque non posse fallere Ecclesiam, ac Sacram Scripturam, etiam in eo, quod non est scriptum, ut in casu rebaptizationis. *Lib. de unitate Eccles. cap. 19.* ostendit Christum perhibere testimonium veritatis de Ecclesia, & inde infert esse infallibilem in fide. Sed ne in immensum res abeat, concludamus *ex lib. contra Epist. Manich. cap. 5.* -- Ego vero Evangelio non cre„ derem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ com„ moveret auctoritas -- Ejusdem labii sunt reliqui Patres.

Hinc Concilium Senonense *Decreto 3.* pluribus eandem veritatem ostendit, & maxime ex præcellentia Ecclesiæ super Synagogam concludit -- Ergo provisum de Regula „ Infallibili, Ecclesiæ scilicet auctoritate -- Nicænum II. idem approbat *tom. 5. act. 6.* (ubi errorem contra Imaginum cultum reprehendit) ex ore Epiphanii, ubi ponuntur Divinæ promissiones; tum veteris, tum novi Testamenti, quibus integritas doctrinæ, & infallibilitas Ecclesiæ concreditur. Concilium Nicænum I. *lib. 3. cap. 3.* habet -- Una „ est Ecclesia in cœlo, & in terra; & in hac „ requiescit Spiritus Sanctus: Hæreses autem, „ quæ extra hanc sunt, quas habent homi„ nes, non sunt doctrinæ Salvatoris nostri, „ nec Apostolorum, sed Satanæ, & Patris „ ejus Diaboli --

Dicamus itaque cum Aug. *in fine lib. de unitate Ecclesiæ*: incredibile esse -- Ut Eccle„ sia tam cito, ex tot gentibus peritura, tot „ testimoniis, tam sublimiter, & tam indu„ bitanter prædicaretur -- Dicamus cum Richardo a S. Victore *lib. 1. de Trinit. cap. 2.* -- Domine, si error est, a te ipso decepti „ sumus, nam ista in nobis tantis signis, & „ prodigiis confirmata sunt, quæ nonnisi per „ te fieri possunt: certa a summæ sanctitatis „ viris sunt nobis tradita, cum summa, & „ authentica attestatione approbata, & ser„ monem confirmante sequentibus signis -- Dicamus Novatoribus nostris, quod Florino Hæretico dictum ab Irenæo refert Eusebius *lib. 5. cap. 19.* -- Ista dogmata, Florine, ut „ tecum agam humanius, sanæ doctrinæ, & „ sententiæ non sunt: ista dogmata sunt Ec„ clesiæ repugnantia --

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

115 OBJIC. I. Synagoga sæpe defecit ex toto; ergo etiam Ecclesia, verbi sui contemptum ulciscente Deo, pœnam eandem subiit, inquit Calvinus. Ant. prob. inductione. Primi parentes peccato Infidelitatis deliquerunt, Diabolo credentes contra Verbum Dei expressum. Secundo. Sub Seth non erant, nisi novem fideles; tot solum enumerat Paulus ad Hebræos 11.; ergo toto illo spatio longissimo intermedio Ecclesia perierat. Tertio. Sub Noe non remansit vestigium: *Omnis quippe caro corruperat viam suam*. Gen. 6., & solus ipse Noe Deo placebat fide ad Heb. 11. Quarto. Sub Moyse, cum populus totus, & Aaron vitulum adoravit, dicens Exodi 32. *Hi sunt Dii tui*. Quinto. Sub Judicibus cap. 2. v. 11. *Filii Israel &c. servierunt Baalim, ac dimiserunt Dominum*. Sexto. Sub David Psal. 13. v. 3. *Omnes declinaverunt &c. non est, qui faciat bonum, non est, usque ad unum*.

Septimo. Sub Elia 3. Reg. 19. v. 10. *Dereliquerunt pactum tuum filii Israel*. Octavo. Sub Isaia cap. 1. *A planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas*. Nono. Sub Jeremia cap. 2. *Confusi sunt Domus Israel, ipsi, & Reges eorum, Principes, & Sacerdotes, & Prophetæ eorum, dicentes ligno: Pater meus es tu*. Decimo. Sub Azaria 2. Paralip. 15. *Transibunt autem multi dies in Israel absque Deo vero, & absque sacerdote, Doctore, & absque lege*. Undecimo. Sub Christo dicente Matth. 16. v. 6. Cavendum esse a fermento Pharisæorum, idest, perversa ductrina. *Tunc intellexerunt, quia non dixerit, cavendum a fermento panum, sed a doctrina Pharisæorum, & Sadducæorum*. Duodecimo. Universali testimonio Pauli Act. 14. v. 15. *Qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas*; ergo inductione constat periisse Ecclesiam veteris testamenti: cur ergo non defecerit, vel non poterit deficere nova, cum gaudeat identitate substantiali sponsæ cum illa?

RESP. Omisso ant. neg. conseq. Non enim valet, Abraham dimisit Agar; ergo & Saram, cum ambo essent de familia. In Agar autem figuratur synagoga, in Sara Ecclesia: ad Gal. 4. v. 24. Item non valet, computruit pars; ergo totum. Synagoga erat Ecclesia particularis, ad quam expresse non erat necesse accedere pro salute acquirenda; plurimi enim absque explicita professione Hebraismi salvati sunt, & adducunt illud Apocal. 7., ubi describuntur salvati ex Israel per enumerationem Tribuum, deinde subditur turba magna ex gentilibus: licet non crediderim, textum loqui solum de veteris Testamenti tempore: Ecclesia vero est universalis quoad omnes gentes, cujus expressa professio necessaria est ad salutem. Pariter non valet, imperfectum deficit; ergo & perfectum: Synagoga non faciebat perfectum, dicit namque Apost. ad Heb. 7. v. 19. *Nihil enim ad perfectum adduxit lex*: secus Ecclesia illa in

A justitia carnis, hæc in justitia spiritus consistit. Ulterius non tenet argumentum: Mercenarius viso lupo dimittit ovem; ergo similiter Pastor bonus. Synagoga timore ducebatur, & promissionibus temporalibus; Ecclesia amore, & promissione supernaturalium. Tandem Ecclesiæ sunt factæ speciales promissiones, secus Synagogæ, & quæ illi factæ sunt, ut umbræ factæ sunt, idest, Ecclesiæ figuratæ.

Sed & omnino falsum est ant., quod nullimode evincunt inducta. Non primum quia destruit ipsam Hæreticorum sententiam statuentium Ecclesiam invisibilem nunquam defecisse; cum ergo tunc non essent nisi duo,
B si in fide defecerunt, penes quos remansit Ecclesia? Ubi erat invisibilis Ecclesia? Addas velim Ecclesia non incœpit ab Adamo, ut suo loco ostendimus: aliàs primi parentes fidem non amiserunt, ut infra demonstrabimus; & 1. ad Tim. 2. dicitur: *Adam non est seductus; mulier autem seducta in prævaricatione fuit*, in facto non agens secundum lumen fidei; & quicunque peccat seductus, prævaricatur: & propter eandem rationem dicuntur infideles, non quia fidem speculativam negaverint, sed quia peccaverunt contra legem sibi datam. Inobedientia, Infidelitas, & similia prædicata sunt transcenden-
C tia in omni peccatorum genere, 1. ad Tim. 5. *Si quis autem suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior*.

Non secundum. Certum est enim, plures Dei cultores extitisse in lege præter eos, quos enumerat Paulus. Sufficeret Scripturam legere v. g. Seth, Japhet, Enos. Lot, Rebecca, Fratres Joseph, Josue, & similes non nominantur a Paulo, qui recensentur in libris Moysis. Illis novem utitur in exemplum pro ostendenda fidei virtute: Ceterum de familia Seth, eorumque qui ibi recensentur, plures perpetua successione perseveraverunt in
D vero Dei cultu.

Non tertium. Solus Noe non erat fidelis, sed ejus tota familia tempore diluvii, ex qua multiplicatæ sunt familiæ Deum colentes. Ante diluvium plures etiam extabant, & fide, & moribus recte viventes; quia tamen majori ex parte contra fidei lumen male vivebant, ideo dicitur, quod omnis caro corruperat viam suam. Interim adnotetur, hoc, & similibus argumentis usos Donatistas ad probandum exiguitatem suæ Ecclesiæ, contra quos scribit D. Aug. pluribus locis, & præcipue de unitate Ecclesiæ variis capitibus; & in septimo ponit prophetiam illam ad Galat.
E 4. *Lætare sterilis, quæ non paris; erumpe, & clama, quæ non parturis: quia multi filii desertæ magis, quam ejus, quæ habet virum*: ubi prædicitur pluralitas in Ecclesia.

Non quartum. In casu vituli non erravit, nec caput Ecclesiæ, nec corpus. Non caput, quod erat Moyses: Aaron nondum erat Sacerdos; ut in aperto est ex cap. 40. Non corpus, quia tota Tribus Levi integra stetit, & insurrexit ad vindictam, ut habetur Exodi 32. v. 26. *Videns ergo Moyses populum &c. ait. Si quis est Domini, jungatur mihi. Congregatique sunt ad eum omnes filii*

Levi

Levi: Porro filii Levi erant viginti duo millia, ut habetur Num. 3. v. 39.

Eodem modo solvitur, quod in numero septimo ponitur de tempore Eliæ. Nam sub Elia populus Hebræorum in duo dividebatur Regna, unum Judæ ex duabus Tribubus, aliud Israelis ex decem. In primo stetit integritas veri cultus, in secundo defecit fere a principio, publice admissa Idololatria: in eo tamen non deerat semper numerus aliquis colentium Deum, & Eliæ temporibus erant centum Prophetæ, & septem millia, qui non flexerant genu Baal. Unde illa particula: *derelictus sum ego solus* intelligitur, quoad apertum, & constantem zelum impugnandi rebelles. D. Thom. *lect. 1. ad Rom.* 11. hoc arg. solvit, & Aug. *lib. contra Donatist. post collat. cap.* 20. ut sequentibus tangemus.

Non quintum. Mortuo Josue commixti sunt plures de populo cum alienigenis, & depravati sunt, & recesserunt a Domino, non tamen omnes; suscitabat enim Judices Dominus, qui retrahebant, & continebant turbam; & in sequentibus capitibus varii leguntur Dei cultores.

Non sextum. Quantum enim floreret sub David Religio, notum est ex libris Regum. Loquitur igitur Propheta Regius eo loci sic emphatice ob multos, qui male vivebant, non autem quod defecissent a fide. Hoc argumentum, sicut septimum, octavum, & nonum solvit D. Aug. *lib. contra Donat. post collationem cap.* 3. dicens — More suo Scriptura

Scriptura phrasis non semper litteralis.

„ loquitur, quæ sic arguit malos, tanquam „ omnes in eo populo mali sint, & sic con„ solatur bonos, tanquam omnes ibi mali „ sint — ostenditque Scripturis. Ezechiel vocat omnem domum Israel attritæ fronte; & tamen cap. 9. ponit plures gementes super abominationem populi. Paulus vocat Galatas omnes insensatos; & tamen cap. 6. appellat spirituales: & in casu argumenti prophetabat Isaias diebus Oziæ, Joathan, Achas, & Ezechiæ, sub quibus Religio vigebat, laudanturque 2. Paral. 17. 20. 29., & Calvinus ipse coactus est dicere *lib. 4. cap. 9. num.* 3. — Erat „ Isaiæ tempore Ecclesia Jerosolymis, quam „ Deus nondum deseruerat — quam usque ad tempus Jeremiæ durasse addit. Vixit hic Propheta tempore Josiæ, sub quo florebat Dei cultus, 4. Reg. 22., & 23. cap., vixit etiam sub Joachim, & Sedecia, sub quibus pene eversus est Dei cultus, sed non omnino; & ideo dicitur 2. Machab. cap. 1. *Nam cum in Persidem ducerentur Patres nostri: Sacerdotes, qui tunc cultores Dei erant &c.*

Non decimum. Nam Azarias loquitur de tempore captivitatis, in quo, cum non possent exercere publica sacrificia, videbantur carere vero Deo, & Sacerdote. Ceterum quod essent Deo fideles, constat ex cap. 1. Aggæi Prophetæ, quem audivit Zorobabel, Jesus filius Josedech Sacerdos Magnus, & omnes reliquiæ populi. Et erant, quos Cyrus remisit in Jerusalem: *Quadraginta duo millia trecenti sexaginta: exceptis servis eorum, & ancillis, qui erant septem millia trecenti triginta septem*. 1. Esdræ cap. 2.

Non undecimum. Quia redarguit Christus Phariseos aberrantes in pluribus. Ceterum synagoga adhuc stabat in veritate legis, quæ mori incipiebat, seu in novam legem, quæ a Christo instituebatur, transmutari. Non duodecimum; Paulus namque, & Barnabas loquuntur de Gentilibus, quos Dominus (retento solo populo Hebræorum sub specialibus ritibus) permisit abire in vias suas; nunc autem ad Ecclesiam gentes vocatæ sunt, & ex utroque unus factus est populus.

116 OBJIC. II. Sub Christo nec vetus, nec nova Ecclesia integra perstitit. Tempore Nativitatis sublatum fuerat ab Herode Sacerdotium, & omne magisterium, & Ecclesia Christi non inceperat. Tempore passionis aberravit tota Ecclesia collecta in Concilio, Christum rejiciens, & populus defecerat clamans, *Crucifige eum*: sed tunc etiam Christi Ecclesia defecit; nam omnes Apostoli passi sunt scandalum, utique in fide, nam Petro clamanti Matth. 26. *Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor*: dixit Dominus, in ea nocte ter ipsum esse negaturum; in cujus contestationem, extinctis omnibus candelis tribus diebus passionis, unica permanet accensa, quia in sola Virgine fides vigebat. Ipse Christus a mortuis resurgens fidem in Discipulis non invenit: unde exprobravit incredulitatem eorum Marci 16. ver. 14. *Quia iis, qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt*. Et Joannes de se ipso ait, quod vidit, & credidit, quando cum Petro cucurrit ad monumentum.

RESP. neg. maj. Sub Christi Nativitate suffecerat quidem Herodes quosdam Sacerdotes de hæresi Herodianorum, non tamen sublati erant universi legitimi de synagoga, quos vocavit, ut intelligeret locum Nativitatis Domini. Simeon Sacerdos expectabat Redemptionem Israel: Anna Prophetissa, & alii plures conveniebant in Templum ad sacrificia, & ad solemnitates: Ecclesia vero Christi primordia habebat in Sanctissima Matre Maria, Sancto Joseph, quibusdam Pastoribus, tribus Magis, Anna Prophetissa, & Simeone, qui Christum natum adoraverunt.

Tempore prædicationis durasse synagogam, fatetur etiam Calvinus *lib. 4. instit. cap. 9. n.* 7. — Nisi enim tunc fuisset in Jerosoly„ mis Ecclesia, nunquam sacrificiis, aliisque „ ceremoniis communicasset Christus — Sub passione non defecerat synagoga, nec quoad corpus Sacerdotale; tum quia ibi congregari non erant omnes Sacerdotes dispersi per alias civitates; tum quia licet Concilium ex odio, & invidia procederet, adeoque in nomine Domini minime collectum, tamen veram protulit sententiam. Christus quidem verus erat Messias in lege promissus, sed talis non erat, nisi quatenus moreretur in cruce pro salute gentium; & circa hanc veritatem recta sancivit Synodus ex ore Præsidentis, summi illius anni Sacerdotis, ut bene notavit Scriptura Joannis 11. *Caiphas nomine &c., cum esset Pontifex anni illius, prophetavit; quod Jesus moriturus erat pro gente*. Tum quia, etsi errasset, nihil interest; nam jam lex vetus moriebatur, instante Christi morte, per quam fiebat translatio Sacerdotii Aaronici: unde privilegium infallibilitatis defecerat, licet Deus in honorem sepeliendi Sa-

Synagoga Christo prædicante durabat.

cerdotii non permiserit errare. Nec quoad corpus populare defecit; non enim totus clamavit, *Crucifige*, nec totus accurrerat, ut certum est, erantque plurimæ familiæ, quibus Christus benefecerat, & occulte sequebantur eum, ut Nicodemi, Josephi ab Arimathæa, & similium. Deinde, quot centena in tota Judæa, & orbe extabant, qui nesciebant, quid ageretur circa Christum? Quomodo illi clamabant *Crucifige*? Quomodo fidem amiserunt?

Passionis tempore in Apostolis non defecit fides.

Non sine evidenti blasphemia dicunt Hæretici Ecclesiam novam defecisse tunc temporis. In Apostolis fides non defecit; scandalum enim, quod passi sunt, defectus fuit fortitudinis in sequendo Magistro tribulationis tempore; nec valet illatio a Petro ad ceteros; nam Petrus, cum sibi nimis fideret, ausus est majorem constantiam promittere præ aliis, & Deus, ut eum erudiret, permisit eum labi in exteriorem fidei negationem; interius enim illam non amisit, ut docet Aug. Psal. 11. in illa verba: *Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque*, dicens -- Non omnino ex ore Petri, in quo „ erat typus Ecclesiæ, verbum veritatis abla„ tum est, qui etsi ad horam negavit timore „ turbatus; tamen flendo est reparatus -- Verificari namque necesse est Christi promissionem: *Rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua*. Non enim erat minus efficax hoc verbum, ac illud *Ter me negabis*. Deinde, etsi in Apostolis fides defecisset, defecitne inde corpus Ecclesiæ? Nonne credebant 72. Discipuli? nonne credebant Maria Virgo, Maria Magdalenæ, Maria Salome, Marcella, aliæque mulieres plures, quæ flebant super Jesum? Quot in aliis oppidis Judææ, quibus Christus prædicaverat, & miracula in eorum bonum patraverat, credebant? Nec ceremonia illa de unica candela quidquam probat; non enim a primis seculis fuit in usu; nam Rupertus *lib. de Officiis cap. 26., & 28.* fatetur, suo tempore omnes extingui esse consuetum, assignatque rationem mysterii. Ceteræ candelæ successive extinguuntur, ad significandos Prophetas, qui successive fuerunt prædicentes Christum, & occisi fuerunt: ultima in vertice significat Christum, in quem prophetiæ collimabant, quam pariter Hebræi occiderunt, & factæ sunt tenebræ super universum Israel: quia tamen Christus resurrexit, ejusque doctrina illuxit toti orbi, tribus illis diebus novus ignis accendebatur, quod fit nunc etiam die Sabbati Sancti. Ceterum, si quis velit præsentem propugnare morem, & Virgini applicare, secundum Bernardum; tunc intelligitur de permanentia fidei in summo fervore, & vigore, qua stabat Mater Sancta juxta Crucem, & qua vivacissime conferebat in corde suo prophetiarum oracula, & filii sui doctrinam, & acta.

Exprobratio incredulitatis non appellat supra defectum fidei deperditæ, sed super tarditatem aliquam in præstando assensu iis, quæ audiebant narrari ab aliis circa resurrectionem; sicut dicitur etiam Lucæ 24. duobus Discipulis euntibus in Emaus: *O stulti, & tardi corde ad credendum*. Nec est mirum, quia nondum explicite intellexerant articulum resurrectionis, maxime quoad circumstantias tertiæ diei, ut patet aperte Lucæ 18, ubi Christus Apostolis suam mortem, & resurrectionem prædicit, & subditur, quod Discipuli non intelligebant verbum illud. Lucæ ultimo dicitur, quod aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas. Idem D. Aug. *tract. in Joan.* 120. S. Th. *in Joan. cap. 20. ver. ultimo* -- Nam nondum sciebant scripturas, quia „ oportet eum a mortuis resurgere -- idest, nondum sciebant explicite. Tandem, dato, & non concesso, quod fides in Apostolis defecisset, & aliis; nihil inde evincitur; quia promissiones factæ sunt Ecclesiæ in suo esse essentiali completæ, quod evenit peracto Passionis mysterio, Resurrectionis, Ascensionis, & Missionis Sancti Spiritus: tunc facta promulgatione obligare cœpit lex nova.

117 OBJIC. III. Ecclesiam tunc perire necesse est, cum hæresibus opprimitur; sed sub temporibus Apostolorum Ecclesia oppressa fuit hæresibus; ergo periit. Min. prob. Apostoli nimis hæserunt observationi legalium. II. Apostolus 2. ad Tim. 3. prædixit futuros seductores, *qui proficient in peius errantes, & in errorem mittentes*. Et Act. 20., *& ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perversa*. Et Galatas, & Corinthios reprehendit, ut a fide aberrantes. III. Romana, & Africana erravit dando parvulis Eucharistiam. IV. Centuria 2., & sequent. titulo *de inclin. doctrina* asserunt Magdeburgenses Ecclesiam fuisse primis seculis pluribus inquinatam erroribus. V. Calvinus *in præf. ad lib. instit. §. Dilemmata* docet -- Quamdiu ab adventu Chri„ sti deformis latuit; quoties ab eo tempore, „ bellis, seditionibus, hæresibus oppressa est, „ ut nulla parte fulgeret; an si eo tempo„ re visissent, credidissent esse ullam Eccle„ siam? --

Legalia non statim mortifera.

RESP. neg. min. Et probationes inductæ omnino sunt inanes. Prima est directe contra scripturam; nam licet quidam ex Judaizantibus inhærerent legalibus; corpus tamen Ecclesiæ oppositum sensit; Act. enim 15. declaratum fuit legalia esse evacuata, & non amplius obligare; transierunt enim ad statum rerum indifferentium, fueruntque permissa pro aliquo tempore legis novæ promulgandæ, tum ut Synagoga sepeliretur cum honore ex Aug. *Epist. 19. ad Hieron.*: tum ut facilius communio stabiliretur inter Judæos, & Gentiles; si enim Legalia velut idololatrica rejecissent Gentiles, commoti fuissent Hebræi. Secunda confirmat nostram veritatem: nam hi seductores, & lupi rapaces ab Apostolo prædicti, ex nobis prodituri dicuntur: non ergo Ecclesia ipsa hæreses admittit, nec in Ecclesia approbantur, sed sunt homines quidam pravi, qui falsa dogmata disseminant, & hoc ipso ab Ecclesia exeunt. Paulus non Galatas, & Corinthios omnes redarguit, sed aliquos, quos a fide naufragasse dicit, & hoc ipso excidisse a corpore Christi: quamvis sollicitus sit eos ad unitatem revocare, ut Christiana exigit charitas.

Olim parvulis dabatur Eucharistia.

In tertia deberent probare Eucharistiam dari parvulis, errorem esse. Dabant sapientissimi Patres, ut, ex Dionysio *cap. 6. Ecclesiast. Hierarch.* -- Nutriretur (puer) in ipsis „ my-

„ mysteriis, neque aliam vitam haberet, nisi „ hanc -- Capaces sunt fructus bonorum; spiritus augmentum aliunde consequi non possunt; ideo hoc cibo nutriebantur: ad evitandum tamen periculum indecentiæ erga Sacramentum, melius creditum est, præferre utilitati reverentiam, & sublatus est usus. In quarta bis peccant Hæretici. I. Quia tribuunt toti Ecclesiæ, quos in particularium Patrum scriptis reperiunt nævos. II. Quia pro errore signant, quidquid non consonat eorum novitatibus, & ne redarguantur, antiquitatem sugillant.

Quintam excepit Calvinus a Donatistis relatis *lib.* 4. *cap.* 20. *de unit. Eccles. cap.* 25., ubi Aug. respondet. Latebant quidem quandoque Apostoli in speluncis, & Episcopi, aliique proceres sanctissimi -- Non devitan- „ dorum Sacramentorum causa, sed quia per- „ secutionem ab impiis Regibus patiebantur -- Ceterum, lucidior Sole rutilabat Ecclesia, tot Martyrum sanguine confirmata: evulgabatur Verbum Dei per universum Orbem mirifice, ut fidem faciunt tot illustres Ecclesiæ, Romana, Antiochena, Alexandrina, Jerosolymitana, Ephesina, & aliæ similes, quibus visibiles Pastores suffecerunt Apostoli, visibilesque ritus tradiderunt.

Ecclesia vel sub primordiis florebat.

118 OBJIC. IV. Tunc perit Ecclesia, cum formam amittit: sed Arrianorum ævo formam amisit; ergo tunc periit. Prob. min. a Luthero contra Erasmum *de libero arbitrio* -- „ Vide Arrianum seculum, ubi vix quin- „ que in toto orbe Episcopi Catholici servati „ sunt; itaque a sedibus pulsi, regnantibus „ ubique Arrianis publico nomine in officio „ Ecclesiæ: nihilominus sub istis Hæreticis „ servavit Deus suam Ecclesiam; sed sic, ut „ minime Ecclesia putaretur, aut haberetur -- Prob. a Calvino §. *Dilemmata* dicto Hilarii contra Auxentium -- Unum moneo: cavete An- „ tichristum; male enim vos parietum amor „ cœpit, male Ecclesiam Dei in tectis, ædi- „ ficiisque veneramini -- Ex quo concludit, visibilem periisse Ecclesiam. Probatur ex Hieron. *contra Luciferianos* -- Ingemuit totus or- „ bis, & se Arrianum esse admiratus est -- Probat Brentius *in prologo ex Basilio Epist.* 71. conclamante -- Accessit autem ad hasce di- „ sceptationes, & ista cogitatio. An Eccle- „ sias suas prorsus reliquit Dominus? An no- „ vissima hora est? Et hoc pacto initium su- „ mit defectio, ut jam deinceps reveletur „ ille filius perditionis, qui adversatur, & „ extollitur supra omne, quod dicitur Deus, „ aut numen est? --

Probatur ex Greg. Nazianzeno *in Apologetico*, ubi deflet Ecclesiam adeo confusam, ut indigeat potentia informatrice. Probat in articulis Bavaricis Philippus Melancton inductione. Recte statuit contra Arrium Nicæna Synodus, sed erravit lapsis imponens pœnam. Recte Chalcedonensis contra Eutychetem, sed male Vestalibus Virginibus nuptias prohibuit: sic Toletana cum Sacerdotibus cœlibatum præcepit: sic Tertullianus cum secundas nuptias vetuit viduis: sic Carthaginensis Synodus Missas pro defunctis, & orationes statuens: sic Cyprianus docens peccata redimenda satisfactionibus: sic Dionysius æquans Baptismo Chrisma &c.

RESP. Et hoc argumento Hæretici convincuntur; nam novum non est, sed a Donatistis suffuratum, cui respondet Aug. *Epist.* 48. -- Hilarius ergo, decem Asianarum pro- „ vinciarum, aut zizania, non triticum ar- „ guebat, aut ipsum etiam triticum, quod „ defectu quodam periclitatur, quanto ve- „ hementius, tanto utilius arguendum pu- „ tabat; habent enim scripturæ Canonicæ „ hunc arguendi morem, ut tanquam om- „ nibus dicatur, & ad omnes verbum per- „ veniat -- Non dissident ergo Novatores a Donatistis, quos vera Ecclesia damnavit. Ceterum pro rei veritate summe excæcati sunt Hæretici a seculo illo desumentes argumentum, quo gravissimas inter procellas Ecclesia mirifice claruit Conciliorum pluralitate, ut Nicæno I. Romano sub Sylvestro. Gangrensi. Carthaginensi I. Romano sub Julio I. Coloniensi. Antiocheno. Sardicensi, Ariminensi.

Novatores Donatistarum argumentum adoptantes revincuntur.

Claruit Sanctorum Patrum numero, ut Athanasio, Cyrillo, Hilario, Gregorio Nazianzeno, Nysseno, Basilio, Theophilo Alexandrino, Eusebio Vercellensi, Tito Bostrensi, Ephrem Syro, Triphulio Ledrensi, Theodoro Heracleæ, Philone Carphatin, Epiphanio, Paciano, Sobaudio, aliisque pluribus. Claruit Martyrum corona, quos sub Constantio occisos recitant Martyrologia: Romanorum Pontificum sanctimonia, ut Sylvestri, Marci, Julii, Damasi, Liberii, Felicis, Sanctorum Monachorum numero, qui Eremum, & claustra illustrabant. Quo ergo ausu Lutherus quinque solum perstitisse catholicos Episcopos evomit? Ad fontem, ad quem bibit, accuramus.

Loquitur igitur Hæreticus de Concilio Mediolanensi II. collecto sub Constantio an. 355., in quo quinque Episcopi secundum Nicephori Historiam *lib.* 9. *cap.* 33. damnationi Athanasii subscribere noluerunt, aliis subscribentibus (licet ab aliis negetur hæc subscriptio) non propter hoc tamen hi fuerunt Hæretici, nec ad partes Arrii transierunt; nam fraude, & artificiis inducti fuerunt, quibus cognitis, recesserunt a Concilio. Quinque illi dolum agnoscentes clamaverunt -- Orientales, evertendi Nicæni dog- „ matis gratiâ, condemnationem Athanasii „ urgere, assurgentes vociferati sunt, fraude „ Christianismum circumveniri; neque ver- „ bis hujusmodi de Athanasio agi, sed insi- „ dias decretis, rite, atque ordine de Deo „ olim factis, Imperatorem & Arrianos ten- „ dere. Hæc ubi dicta, conventus rebus in- „ fectis solutus est -- Hinc exilio mulctati fuerunt illi Episcopi: sed non inde periit Ecclesia; non desistebant enim suis ovibus providere Epistolis, nec adversus hæreses præliari, ut de Hilario constat, quem debuerunt Hæretici victorem ab exilio dimittere. Quomodo dicat Lutherus, sub istis Hæreticis Deum servasse Ecclesiam, ut minime Ecclesia haberetur, non videmus.

Nos legimus *in lib. Hilarii contra Auxentium* -- Dilectissimis fratribus in fide paterna „ manentibus, & Arrianam hæresim dete- „ stantibus Episcopis, & omnibus plebibus, „ Hilarius conservus vester salutem -- *In altero lib. de Synodis* -- Dominis, & Beatissi-

„ missis fratribus, & Coepiscopis Provinciæ „ Germaniæ primæ, & secundæ, & primæ „ Belgicæ, & secundæ, & Provinciæ Aquitanicæ, & novem Populanæ, & ex Narbonensi Provincia plebibus, & Clericis Tolosanis, & provinciarum Brittanicarum Episcopis, Hilarius -- Nos legimus *in Epist. Concil. Sardicensis ad universos Episcopos in salutatione* -- Universis Episcopis, & Comministris Sanctæ, & Apostolicæ Ecclesiæ -- *In Epist. Concil. Ariminensis ad Imperatorem* -- „ Ex omnibus vocibus Occidentis convenisse, „ ut fides Ecclesiæ Catholicæ cognosceretur -- Extabat Ecclesia ergo, & agnoscebatur etiam ab ipso hoste Constantio, qui, ut fertur a Nicephoro *lib. 9. cap. 25. Hist. in Epist. ad Episcopos Alexand. Provinciæ*, habet -- Victor „ Constantius Maximus Augustus Episcopis, „ Presbyteris Ecclesiæ Catholicæ Alexandrinæ -- Et in altera ad populum Alexandrinum -- Populo Catholicæ Ecclesiæ Alexandrinæ --

Ex iisdem patet responsio ad Calvinum, pessime inferentem Ecclesiæ defectionem tempore Hilarii. Quando Hilarius tutiores dicit montes, id dictum est propter persecutionem illatam ab Arrianis, & maxime Catholicis Mediolanensibus ab Auxentio, quem Antichristum vocat, larvamque appellat; non quia Episcopalem contemnat dignitatem, sed pompam exteriorem, quam ostentabat lupus Auxentius, & quidam alii Arriani. Hieronymus pariter loquitur de persecutione Arrianorum, & maxime de Concilio Ariminensi, in quo fraudolentæ formulæ (sub verbis sanam doctrinam sonantibus) subscripserunt Catholici Episcopi; sed veneno detecto recesserunt, manum retrahentes: unde vim, verbera, carceres, exilia, mortem passi sunt, dataque licentia Arrianis eorum sedes invadendi. Sic Niceph. *lib. 9. cap. 41.*

In idem tendunt questus Basilii, & Nazianzeni deplorantium Orientales ab Arrianismo infectos, & implorantium Dei auxilium, ut tantis malis occurreret. Ceterum, ut Hieronymus *loco cit.* dicebat Navicula Petri periclitabatur propter exortam tempestatem, minime tamen demergebatur: immo triumphabat. Hinc Ægyptus Athanasium triumphatorem suum excepit -- Et Hilarium „ de prælio revertentem Galliarum Ecclesia „ amplexata est -- Tunc ad reditum Eusebii lugubres vestes Italia mutavit; verissimum enim est, quod Epiph. *hær. 35.* habet -- Nos „ Deo gratias agamus, quod per pauca, & „ simplicia verba, veritas filios suos ad re„ ctam viam deducere solet; & impia, ac „ fastuosa per multam artem fucata disper„ git, avertitque, ac delet -- Inductioni Melanctonis non est opus respondere; enumerat enim ea omnia, quæ contra scripturas, Apostolicam traditionem, & lumen æquitatis, & Ecclesiæ observantiam ipse execratur.

118 OBJIC. V. Tunc Ecclesia deficit, quoties a fide cadit: sed Ecclesia post Greg. Magnum a fide cecidit; nam pastorem secuta est a Phoca Imperatore electum, Bonifacium videlicet III.; ergo ex tunc amplius non subsistit.

Libenter audiremus vim hujus argumenti. Etsi daremus a Phoca electum Bonifacium: non inde sequitur defectus in fide secundum Protestantium principia, qui laicis tribuunt jus eligendi Pastores. Sed mentitur iniquitas: a Clero Romano omnino libere creatus est Bonifacius, cui Imperator scripsit, agnovitque Episcopum Œcumenicum; propter hoc proclamatur ab Hæreticis illegitimus, quia Augustus fregit Cyriaci CP. Patriarchæ superbiam, sibi universalis Episcopi titulum usurpantis, publico edicto declarans, jura universalis Pastoris nonnisi ad Romanum Præsulem pertinere, eique ceteros Episcopos subordinari.

Ecclesia post Gregorium perseverans.

119 OBJIC. VI. Toties necesse est Ecclesiam deficere, quoties amittitur legitimus ordo Pontificum, Sacerdotum, Episcoporum, Cardinalium, Abbatum: sed hoc contigit a tempore Eugenii IV., quem Concilium Basileense deposuit, subrogato Amadeo Sabaudiæ Duce; legitimum enim erat Concilium toto tempore a duobus Pontificibus indictum; depositioni subscripserunt Legati: & tamen potentiâ Principum sedem Eugenius retinuit illegitimus, ex quo semper Sacerdotalis genealogia illegitima extitit. Stylo acri fere Calvinus argumentum §. *Dilemmata*, subdens -- Hic deprehensi hæreant, necesse est -- Idem argumentum inculcari posset ex aliis 23. Schismatibus, quæ passa est Ecclesia; & præcipue ex eo, quod accidit sub tempore Constantiensis Concilii, tribus Pontificibus certantibus: ut habet Mornæus *in mysterio iniquitatis*.

Utique deprehensi hæremus, tantam cæcitatem, tantamque admirantes audaciam in mendaciis evulgandis. Quis Calvinum docuit legitimam fuisse depositionem Eugenii a latrocinali Basileensi? Ab initio quidem legitimum fuit; sed ubi contra Regulas justi juris processit, in speluncam latronum transiit. Qua temeritate asserit semper in eadem majestate durasse Concilium, cum facta translatione ab Eugenio recesserunt ex majori parte Episcopi: unde, ut loca implerentur, contra formam introducta est multitudo Presbyterorum. Abierunt legati, secuti Eugenium, Ferrariam, & Florentiam, ubi Concilium celebrabat ex Græcis, & Latinis Patribus floridissimum, ut Pius II. *in Bulla retractationis*, habet.

Dicat Calvinus ex suis principiis: legitimum Concilium nonne est illud, quod indicitur ab Imperatore? Basileensi interfuitne Imperator ullus? Nequaquam; sed potius contrarium habuit, cum opere Federici III. Felix abdicaverit Pastorale munus: Florentino vero præsens erat Græcorum Imperator, & Latinus per suos legatos. Deinde duo, quod legitime esset depositus Eugenius IV., pacificus consensus, & acceptatio Ecclesiæ totum revalidavit; excepta enim paucis illis tumultuosis, ab universis susceptus est Eugenius, & tandem ab ipsis Basileensibus, quatenus Lausannæ perseverantes, subjecerunt se Nicolao V. Eugenii successori.

Quantum ad reliqua schismata, stat regula, quam etiam D. Bernardus sequitur *Epist. 127. ad Gerardum*. Vel enim oritur Contro-

versia

versa post pacificam electionem, & acceptationem, vel ante. Si primum, tunc quacunque adveniente contradictione jus non potest enferri, nec interrumpi debitæ successionis series; sicut enim quorundam discedentium infidelitate fidei sinceritas non frangitur, ita audacia quorundam, alium Pastorem subinducere conantium, non læditur prioris electi veritas, & tunc maxime, cum aliquo juris exercitio ab electo fuit confirmata. Si secundum, stantibus hinc inde contendentibus pro veritate electionis, dubia remanet electio; verum & tunc non interrumpitur successionis ordo legitimus, sed res se habent, ut tempore sedis vacantis, quod, etsi longissime duret, non officit successioni. Primus casus In rigore dicitur schisma, secundus dissensio opinionum circa electionem ad Papatum: quo casu si accidant aliqua acta pertinentia ad characterem, ut Sacerdotum, & Episcoporum consecrationes, valida sunt, utpote ab Episcopis prius legitimis: si vero pertineant ad jurisdictionem externam, post certam electionem fit provisio, quæ circumstantiis sit congruentior. Ex quo non est necesse respondere singulis casibus, neque illi de tribus Pontificibus, in quo secundum rei veritatem recta linea successionis est illa Urbani VI., cui Bonifacius IX., Innocentius VII., Gregorius XII., Martinus V. successerunt. De subjecto hujus argumenti in Controversiis de Ordine plura dedimus.

In dubio de Electione fi-des censetur vacare.

120 OBJIC. VII. Deus consuevit ingratitudinem ulcisci, abolendo fidem: sed hisce seculis plurima, & gravissima commissa sunt peccata; ergo dicendum est fidem abolevisse; sic Calvinus §. *Dilemmata in præf.* -- „ Ubi est (fateor) illa horribilis Dei vindicta super terram; sed si ita meretur hominum impietas: cur isti Dei ultioni obsistere nitimur? Sic anteactis seculis Dominus hominum ingratitudinem ultus est; „ nam, quia veritati suæ obedire noluerunt, „ & lucem suam extinxerunt, excæcatos sensu, & absurdis mendaciis ludi, & altis „ tenebris immergi passus est; ut nulla veræ „ Ecclesiæ facies extaret --

Argumentum hoc pariter e Donatistarum lacunis excepit Calvinus, cui sæpe respondet Aug., & præcipue *lib.* 2. *contra Petilianum cap.* 47. his -- Memento Sacramentis Dei nihil obesse mores malorum hominum &c. „ & mandatum Domini est, ut quæcunque „ dixerint, servemus, & faciamus; non item „ secundum opera eorum -- Et ipsimet adversarii rem hanc fatentur, mala opera aliquorum non perdere Ecclesiam. Calvinus *lib.* 4. *instit. cap.* 2. *num.* 18. horrenda enumerari scelera a Propheta fatetur; & tamen Ecclesiam periisse non dicit -- Neque tamen „ propterea, aut novas sibi Ecclesias erigebant, aut nova altaria extruebant Prophetæ, in quibus separata Sacrificia haberent -- *Cap.* 2. *num.* 7. habet -- Postquam deserta „ lege degeneraverunt ad Idololatriam, & superstitionem, ab illa prærogativa ex parte „ exciderunt. Quis enim ausit Ecclesiæ titulum eis præripere, apud quos Verbi sui „ prædicationem, & mysteriorum observa„ tionem deposuit Deus -- Et *num.* 9. Iterum asserit, & loquitur de visibili, in qua conveniebant ad orandum, & sacrificandum, & ministri ordinabantur. Et *cap.* 9. *num.* 5. -- Quin Judæi veram Ecclesiam sub Prophe„ tis habuerint, negari non potest -- Qua ergo fronte ait, anteactis temporibus deperditam Ecclesiæ faciem, ulciscente Domino hominum scelere?

Centuriatores *centur.* 1. *pag.* 193. dicunt -- Opera mala a doctrina bona discernenda, „ & neque ob mala opera personæ, doctri„ nam quoque sanam esse rejiciendam, Do„ minus docet Matth. 23. dicens: Super Ca„ thedram Moysi &c. -- Idem Lutherus *lib. de virtute excommunicat.*, *&* *in declarat. quorundam articulorum*. Idem Melancton. *in cap.* 11. *Danielis*. Præviderat Deus omnia scelera, cum Ecclesiæ perpetuitatem promisit, & cum statuerit nusquam portas Inferi prævalere, sua pariter providentia statuit, ne totum corpus peccaret. Deinde si aufert a toto corpore fidem propter peccata hominum, cur propter eadem non destruit Ecclesiam, quam vocant invisibilem?

121 OBJIC. VIII. Ecclesia deficiet a fide tempore Antichristi: sed Antichristus jam revelatus est, Romanus, videlicet, Pontifex; ergo. Prob. maj. Danielis 9. de tempore Antichristi dicitur: *Deficiet hostia, & Sacrificium, & erit in Templo abominatio desolationis, & usque ad consummationem, & finem perseverabit desolatio*. Lucæ 18. v. 8. *Veruntamen filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?* Nulla fides; ergo nulla Ecclesia. Item 2. ad Tessalon. 2. v. 3. *Ne quis vos seducat ullo modo, quoniam nisi venerit discessio primum, & revelatus fuerit homo peccati*. (*Discessio*) idest, nisi Ecclesia totaliter a fide defecerit; ergo.

Tripliciter retorquetur argumentum. Tempore Antichristi deficiet omnis fides in Terra; ergo fides Protestantium, quam veram credunt, peribit: sed Antichristus venit; ergo defecit eorum fides. II. Tempore Antichristi deficiet hostia, & sacrificium, & Templum desolabitur: sed hostia, & Sacrificium, & Templum apud Romanos in maximo splendore durat; ergo Pontifex Romanus non est Antichristus. III. Tempus Antichristi breviabitur: sed jam diu perseverat tempus Romani Pontificatus; ergo non est Antichristus.

Negatur ergo maj., & minor, alibi discurrienda: nec valent loca adducta. Non locus Danielis, quem reperimus Matth. 24. v. 15., & Marci 13. explicat Lucas de destructione Jerusalem, peracta per Vespasianum, & Titum, dicens cap. 21. v. 20. *Cum autem videritis circumdari ab exercitu Jerusalem; tunc scitote, quia appropinquavit desolatio ejus. Tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes*. Quod si nihilominus ad tempora Antichristi trahere volunt, non inde intentum obtinent; nam solum gravis prædicitur profanatio facienda in Divinis; & a toto non defecturam Ecclesiam, & fidem eadem Scriptura declarat. Marci 13. dicitur: *Exurgent enim Pseudochristi, & Pseudoprophetæ, & dabunt signa, & portenta ad seducendos, si fieri potest, etiam electos*: ubi illa phrasis *si*

fieri

fieri potest, vim habet ad exprimendam constantiam, quæ erit in pluribus electis. Et Matth. 24. v. 12. *Et quoniam abundavit iniquitas: refrigescet charitas multorum. Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*. Dixit *multorum*, non omnium: & infra num. 22. *Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro: sed propter electos breviabuntur dies illi*. Quibus declaratur non defecturam totam Ecclesiam.

Eodem modo solvitur secundus textus, quem pluries versat Aug., & *de unitate Ecclesiæ cap.* 13. bene advertit locutionem non esse absolutam, sed dubitantis, & inquirentis, ob malorum pluralitatem, quod & *Epist.* 48. repetit -- Propter hanc enim abundan-
„ tiam iniquitatis, quam futuram esse prædi-
„ xit, etiam illud positum est (cum venerit
„ filius hominis, putas inveniet fidem); do-
„ bitatio enim cuncta scientis, nostram in
„ illo dubitationem præfiguravit, quando Ec-
„ clesia ex multis speravit, sæpe decepta, quod
„ aliter, quam sperabatur, inventi sunt. Sic
„ perturbatur in suis, ut de nullo facile bo-
„ ni aliquid velit credere; ipsos tamen, quo-
„ rum inventurus est fidem in terra, per to-
„ tum agrum cum zizaniis crescere, dubitare
„ fas non est -- *Et in serm. 26. de verbis Domini* exponit de fide perfecta, qua montes transferantur. Similiter Hieron. *Dial. contra Luciferianos* de ea fide, de qua dixit Dominus, non inveni tantam fidem in Israel, sermonem ibi esse affirmat.

Tempore Antichristi stabit Ecclesia.

Eandem solutionem habet locus alter, licet plures intelligant de defectione Romani Imperii; alii pro ipso Antichristo, qui discessio dicitur, quia causa erit discessionis. Falsò tamen discessio explicatur pro totali defectione; hoc enim non sonat, sed partitionem, divulsionem, quæ utique aderit pluribus cadentibus. Ceterum sicut plures cadent, ita plures addentur Ecclesiæ; plures in latebris latebunt, & plures mutuo fervore incalescent ad præliandum contra Antichristum, & plures usque ad effusionem sanguinis publice Christum confitebuntur. Videndus est Aug. *lib.* 20. *de Civit. Dei cap.* 8., ubi pulchre hæc probat explicando, qualiter tempore Antichristi solvetur Diabolus nunc ligatus, sed Ecclesia semper prævalebit.

122 OBJIC. IX. Ecclesia visibilis comparatur lunæ Cant. 6. *Pulchra ut luna*: Sed luna aliquando deficit; ergo etiam Ecclesia visibilis aliquando deficit.

RESP. comparari etiam Soli, petræ firmæ, Paradiso, fonti signato, terræ immotæ --
„ Quia in soliditate fidei perpetua firmitate
„ immobiliter perseverat -- ut habet Greg. Magn. *in Psal.* 5. *pœnitentialem*. Luna quidem dicitur Ecclesia, sed illa, de qua Psal. 88. v. 38. *Sicut Luna perfecta in æternum*, de qua Isaiæ 60. v. 29. *Luna tua non minuetur*: Ecclesia a sapiente Architecto fundata est; non autem a stulto, qui sicut luna mutatur; adeoque lunæ mutabili non assimilatur.

Cur Ecclesia Lunæ assimilatur.

Luna dicitur Ecclesia, quia ex se ipsa non habet lumen, sed a Sole Divino lucem veritatis recipit: unde de ea verificatur illud Isaiæ 30. *Erit lux lunæ, sicut lux Solis*: & ideo mulier amicta sole describitur. Hinc Aug. *Psal.* 20. -- Luna intelligitur Ecclesia,
„ quod suum lumen non habeat, sed ab Uni-
„ genito Dei filio, qui multis locis in San-
„ ctis Scripturis allegorice Sol appellatus est,
„ illustratur -- Et cum Divini Solis lumen fit indeficiens, pariter Ecclesia est indefectibilis. Luna etiam dicitur, quatenus -- Tem-
„ pora sua habet persecutionis, & pacis --
ait Ambrosius *lib.* 4. *Exameron, cap.* 2. -- Nam
„ videtur sicut Luna deficere; sed non defi-
„ cit: obumbrari potest, deficere non potest --

123 OBJIC. X. Ubi error, & ignorantia sunt congenita, ibi dari debet defectibilitas: sed Ecclesiæ est congenitus error, cum fateatur se conceptam in peccato originali: *Et in peccatis concepit me Mater mea*. Porro Ecclesiastici 11. dicitur: *Error, & tenebræ peccatoribus concreta sunt*: & ideo habet Psalmista Psal. 115. *Omnis homo mendax*.

Virtus passionis Christi Ecclesiam adjuvat.

RESP. Argumentum evincit etiam Ecclesiam invisibilem esse defectibilem, cum constet hominibus peccato originali infectis. Vulnera a peccato originali inflicta, sunt error, & malitia; sed hæc reparantur virtute passionis Christi, qui mundat Sponsam suam lavacro aquæ, ut faciat illam non habentem maculam, neque rugam. Quod est impossibile viribus naturæ, possibile fit viribus gratiæ. Tenebræ factæ sunt super terram; sed ubi Sol illuxit, dissipatæ sunt. In errorem labi non potest, cui spiritus veritatis datus est in magistrum. Omnis quidem homo mendax, sed qui de terra natus, non verò qui de Cœlo; filius autem Altissimi docet Ecclesiam. Homo sibi relictus mendax est; non autem seipsum excedens dono sapientiæ cœlestis, & in excessu suo loquens. Ille, in quo sunt omnes Thesauri scientiæ, & sapientiæ Dei, Ecclesiæ specialiter assistit: *Diminuta sunt veritates a filiis hominum*, sed non a Filio Dei, qui est ipsa veritas. Pulchre Amb. *lib. de incarn. cap.* 6. -- Nobis jam Chri-
„ stus Crucifixus est, & resurrexit: Nobis jam
„ Spiritus datus est, qui est assertor veritatis:
„ & discipuli quidem aliquando erraverunt,
„ cum putaverunt Christum super mare am-
„ bulantem, phantasma esse, ne nos postea
„ errare possemus, ergo illorum error nobis
„ proficit. Quasi homines erraverunt: quasi
„ discipuli crediderunt -- ducti Spiritu Sancto non errarunt. Ex quo solvitur fallacia a distributivo ad collectivum; Ecclesia enim collectio est credentium, cui factæ sunt promissiones.

124 OBJIC. XI. Necesse est Ecclesiam esse defectibilem, quoties Christus non est ei continuò præsens; sed ita est: nam Matth. 25. dicitur, quod simile est Regnum Cœlorum homini peregre proficiscenti, qui servis suis dedit bona sua: non est ergo semper cum Ecclesia Christus.

Ad litteram textus intelligitur de Christo, qui ascendens in altum dedit dona hominibus, idest, distribuit dona gratiarum ad negotiandum, idest, ad merendum, reversurus petere rationem de bono, & malo usu, adeoque ad rem non est præsentis Controversiæ. Quod si de Ecclesia sit intelligendus, sicut a Paulo ad Eph. 4. videtur explicari, ideo peregre dicitur profectus, quia corporaliter

liter abest, & per fidem solum præsens nobis proponitur, dirigens Ecclesiam invisibiliter lumine veritatis, & visibiliter per suos servos, Pastores videlicet, quibus talenta doctrinæ contulit, & quidem indefectibiliter; & ideo revertens invenit multiplicata quinque, & duo talenta, scilicet Christum ipsum pronunciatum in quinque libris Moysis, & doctrinam novi Testamenti, doctrinæ veteris Testamenti invenit copulatam. Solummodo unum talentum vacuum fructu deprehenditur, Populus Judaicus suis inanibus legalibus adhuc confidens.

Christus visibiliter per Ministros regit Ecclesiam.

125 OBJIC. XII. Ex promissionibus conditionatis non arguitur infallibilitas perpetuitatis: sed promissiones Ecclesiæ factæ dici possunt conditionatæ, si fideles peccata fugiant, sicut sunt illæ, quas fecit Deus Exodi 30. Populo Hebraico circa ingressum in terram Palestinæ, in quam propter peccata non sunt ingressi Israelitæ; verum enim est illud Chrysostomi *Psal.* 128. -- Etiam si bona promittat; visi autem fuerint indigni, qui promissa erant consecuturi, revocatur promissum --

RESP. Negari non potest, quin aliquæ dentur promissiones comminatoriæ, & conditionatæ: eæ tamen, quæ infallibilitatem Ecclesiæ astruunt, non sunt hujus generis. Regula generalis est, quod præceptum negativum obligat semper, & pro semper; affirmativum verò pro tempore. Promissiones circa Ecclesiæ indefectibilitatem, aliæ sunt semper pro semper, aliæ pro tempore. Pro tempore illæ sunt, quibus promittitur specialis assistentia in occurrentibus indigentiis, ut quando aliqua quæstio est dirimenda: Semper pro semper illæ sunt, quibus statuitur, quod nunquam deficiet; & quia præceptum negativum solet exprimi phrasi negativa, quæ destruit, quidquid invenit post se, ita promissiones pro semper obligantes terminis negativis exprimuntur. Ex hujusmodi plures dedimus, ut Isaiæ 33. *Quod nequaquam transferri poterit, nec auferentur Clavi ejus in sempiternum*: Jerem. 1. *Bellabunt adversum te, & non prævalebunt*: Matth. 16. *Et portæ inferi non prævalebunt adversus eam*: Et Psal. 88. Item 2. Reg. 7. Promittitur in David perpetuitas Ecclesiæ; etsi peccaverint fideles, quos in virga corriget Deus, sed ab ipsis misericordiam suam non disperget: & qualitas Ecclesiæ conditionem excludit; semper enim dari debet medium salutis, semper distinguendi sunt Hæretici a fidelibus, semper audienda est Ecclesia: hæc autem non subsistunt, si ob peccata evacuatur promissio.

Promissiones Ecclesiæ factæ indefectibiles, & absolutæ.

CONTROVERSIA VIII.

AN ECCLESIA SIT SANCTA, ET QUALITER.

126 SAnctitas summum bonum est, & omnium bonorum origo. Pulcherrimam hanc Christi Sponsæ dotem deturpare conati sunt Hæretici variis errorum spurcitiis, quas in Controversiarum examine impugnavimus, a quibus recensendis nunc abstinere necesse est; suas enim

A proprias habent sedes. Sufficit generaliter solum aliquos innuere sectarios, qui Sanctitate Ecclesiam spoliaverunt.

Rogerius Hovendovius *in annal. Anglicanis* refert Albigenses Ecclesiam Romanam dixisse meretricem illam, quæ in Apocalypsi describitur. Sanderus *lib.* 7. de visibili Monarchia affirmat idem tenuisse Petrum Joannis, quem mortuum combusserunt Catholici. Idem sentit Mornæus *in suo Mysterio iniquitatis opposit.* 58. Erasmus *in colloquiis, colloquio de fide* docet, non esse dicendum *Credo Sanctam Ecclesiam*: Quia constat ex hominibus, qui falli, & fallere possunt. Lutherus *de servo arbitrio* contra Erasmum ait -- A no-
B bis, qui negamus Sanctimoniam, & miracula exigi non debent; a vobis, qui asseritis, debent &c. Miracula, Spiritum, Sanctimoniam non exigimus -- Sed ubi pressius de Ecclesia Romana loquuntur, insano spiritu furentes universi Protestantes eam una voce proclamant Satanæ stabulum, mulierem Babylonicam, prostitutam, qua de re infra.

Sicut Sancti denominatio ex multiplici ethymologia desumitur, ita sanctitatis privilegium titulo multiplici Ecclesiæ convenit: quare breviter explicandum est, quotupliciter Sanctum dici aliquid potest. Sanctum primo dicitur ex Doctore Angel. 2. 2. *q.* 81. *art.* 8.
C a munditia, quam importat -- Et huic significationi convenit nomen Græcum, dicitur enim Agios, idest, sine terra -- Secundo a firmitate quam dicit -- Unde apud antiquos Sancta dicebantur, quæ legibus erant munita; ut violari non deberent: unde aliquid dicitur sanctum, quia lege firmatum est -- Tertio a tinctione sanguinis -- Eo quod antiquitus qui purificari volebant, sanguine hostiæ tingebantur -- ut Isid. dicit *lib. Etym.* Quarto ab applicatione ad Divinum Cultum, quomodo Sancta omnia dicuntur, quæ Divinis obsequiis deputantur vasa, vestes, Templa, & similia. Quinto ab observatione,
D quatenus Sanctitas facit observare ea, quæ ad Deum pertinent. Sexto a scientia, quatenus Sanctum idem est, ac præditum scientiâ justorum, juxta illud, quod ex Arist. recitat Albertus Magnus *lib. laudabilium bonorum* -- Sanctitas est virtus scientiæ, ea faciens, quæ ad Deum sunt justa -- Septimo a Sacrando, quatenus illud dicitur Sanctum, quod sanctificat: aliis etiam modis dicitur Sanctum, sed ad rem nostram non pertinent.

Sanctum multipliciter aliquid dicitur.

Primum significatum formalem fundat Sanctitatem, qua intrinsece anima pulchra redditur coram Deo mediis donis gratiæ Sanctificantis. Secundum fundat Sanctitatem le-
E gum, quibus homo dirigitur ad bene vivendum circa mores. Tertium Sanctitatem causæ principalis meritoriæ, cujus pretio peccati macula redimitur. Quartum Sanctitatem instrumentorum, quæ assumuntur pro Cultu Divino exhibendo. Quintum Sanctitatem rituum, & ceremoniarum, quibus Cultus Divinus exercetur. Sextum Sanctitatem Doctrinæ, qua Divina veritas proponitur credenda. Septimum Sanctitatem causæ instrumentalis, seu effectivam, qua Sanctitas formalis producitur, & conservatur. His prælibatis

Dico

Dico, Ecclesia est simpliciter Sancta.

127 PROB. I. generaliter: Verbum Dei nec fallit, nec fallitur ex Hæreticis, qui regulam credendorum Scripturam elegerunt: sed verbo Dei dicitur Sancta Christi Ecclesia; ergo infallibiliter talis est: Min. ostenditur: Psal. 92. v. 5. *Domum tuam decet Sanctitudo Domine in longitudinem dierum*: Domus hæc est Ecclesia Calvino ipso teste *lib. 4. instit. cap. 7. §. 25.* Cantic. 6. v. 9. *Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut Luna, electa ut Sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?* Ubi pulchritudo, ibi non est macula turpitudinis: dicitur progredi Ecclesia velut aurora, quia luce suæ prædicationis per universum orbem dilatatur. Isai. 60. v. 13. *Ad ornandum locum Sanctificationis meæ &c. Et venient ad te curvi Filii eorum, qui humiliaverunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum*: Quibus describitur conversio ad Ecclesiam gentilium, & tyrannorum, eam persequentium, quam locum Sanctificationis vocat Propheta.

Ecclesia locus sanctificationis.

Ezechielis 37. v. 26. *Fundabo eos, & multiplicabo, & dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum &c. Et ero eis Deus, & ipsi erunt mihi populus. Et scient gentes, quia ego Dominus Sanctificator Israel, cum fuerit Sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.* Ubi enim perpetuò Deus Ecclesiam Sanctificat, necesse est asserere Ecclesiam Sanctam esse. Oseæ 2. v. 19. *Et sponsabo te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in justitia, & judicio, & in misericordia, & in miserationibus.* Vinculum, quo unitur Ecclesia cum Christo, est Sanctitas, & misericordia, qua a culparum maculis emundatur Grex Christi. Apocalypsis 21. v. 2. *Ego Joannes vidi Sanctam Civitatem Jerusalem novam descendentem de Cœlo a Deo, paratam, sicut Sponsam ornatam viro suo.* Ideo Sancta est Ecclesia, quia terram nescit, e Cœlo descendens. Ad Rom. cap. 1. Salutans Apostolus Ecclesiam universalem Romanam, cujus fides in universo orbe prædicatur, vocat Sanctam: *Omnibus, qui sunt Romæ dilectis Dei, vocatis Sanctis*: cap. 16. *Et omnes, qui cum eis sunt, Sanctos*: *Omnes* dicit, quatenus constituunt corpus integrum Ecclesiæ. Unde 1. Petri 2. v. 9. dicitur: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens Sancta, populus acquisitionis.*

Deus perpetuò Ecclesiam sanctificat.

128 PROB. II. Corpus, cui secundum omne genus causæ, & secundum etymologiam convenit Sanctitas, absolute Sanctum dici debet: sed Ecclesia est hujusmodi; ergo est absolute Sancta. Min. declaratur inductione. Ex parte capitis, nulli dubium est, nisi ei, qui Deum non agnoscit, nec Christum, quia est sanctitas per essentiam: nec ex parte causæ efficientis principalis moralis, quia ad Eph. 5. dicitur: *Christus dilexit Ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea, ut sanctificaret eam*, ad Coloss. 1. v. 20. *Et per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem Crucis ejus, sive quæ in terris, sive quæ in Cœlis sunt.* Apocalypsis 1. *Dilexit nos, & lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo*: ubi verificatur denominatio Sancti, quæ a respersione sanguinis dicitur: cui respondet illud Isaiæ 62. *Populus Sanctus, redempti a Domino.*

Ecclesia Sanctitas, ex Capite, & ex Sacramentis.

Ex parte efficientis instrumentalis: ad Eph. 5. *Mundans lavacro aquæ in verbo vitæ*: cui correspondet illud Jerem. 25. *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini*: & Actor. 22. *Baptizare, & ablue peccata tua*: & Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*: quibus exprimitur efficacia virtutis, quæ est in Sacramentis ad tollendas peccatorum maculas, & ad producendam gratiam, quæ est ipsa pulchritudo interior: ex qua etiam habemus denominationem Sancti, quæ a sacrando dicitur.

Ex parte causæ formalis extrinsecæ, quæ consistit in ipsa doctrina fidei per dilectionem operantis, & Legum: de prima habemus Zachariæ 8. *Hæc dicit Dominus exercituum, reversus sum ad Sion, & habitabo in medio Jerusalem, & vocabitur Jerusalem Civitas veritatis, & mons Domini exercituum, mons sanctificatus*, quia ex sola Catholica Ecclesia veritas conspicitur. Joan. 17. *Sanctifica eos in veritate*. Nec potest non nisi legitimam tradere doctrinam, quæ est *columna, & firmamentum veritatis* 1. Tim. 3. ut superius diximus.

Sanctitas doctrinæ.

De sanctitate legum, Ps. 18. *Lex Domini immaculata convertens animas &c. justitiæ Domini rectæ lætificantes corda: præceptum Domini lucidum illuminans oculos.* Levit. 20. *Eritis mihi Sancti*, ait Dominus, *quia Sanctus sum ego*: & Matth. 5. *Estote ergo vos perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est*: quibus inducit ad imitationem sui Christus Dominus, sicut faciebat Paulus 1. ad Corinth. 11. *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi*: In imitatione autem Christi Summa Sanctitatis consistit. Doctrina Legis, quæ præcipit omne genus virtutis, nequit non esse Sancta: sed Lex Christi præcipit exercitium cujuslibet virtutis, ut patet in Evangelio, & Paulus ad Coloss. 3. hortatur induere nos, sicut electos Dei, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, & super omnia charitatem, quæ est vinculum perfectionis. Lex, quæ præcipit mundi contemptum, non potest esse nisi Sancta; omnia enim peccata ortum habent ex concupiscentia terrenorum: sed Lex Christi præcipit contemptum mundanorum Joan. 12. *Qui odit animam suam in hoc mundo in vitam æternam custodit eam. Qui non renunciat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse Discipulus*, Lucæ 14.: & habemus etymologiam a scientia, & firmitate per hæc eadem testimonia.

Legum Sanctitas.

Ex parte causæ formalis intrinsecæ, quæ est gratia sanctificans interius mundans a maculis peccatorum, & constituens filios adoptivos Dei, de qua pluries Scriptura, & Tridentinum *Sess. 6. cap. 7.* Ex parte causæ materialis, quia plura adsunt membra Ecclesiæ, gratia Sanctificante ditata; 1. ad Corinth. 3. *Templum enim Dei Sanctum est, quod estis vos*: & cap. 6. enumeratis iniquitatibus, quibus prius erant maculati, dicitur: *Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed Sanctificati estis.* Ad Titum 3. *Per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum Salvatorem nostrum: ut justificati gratia ipsius, heredes simus secundum spem vitæ æternæ*, ad Rom. 5. v. 5. *Quia cha-*

Plura Ecclesiæ membra sancta.

charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis: & alibi sæpe. Etiam in veteri Testamento Psal. 84. *Et super Sanctos suos, & in eos, qui convertuntur ad cor*. Psal. 85. *Custodi animam meam, quoniam Sanctus sum*. Et semper Ecclesia quosdam habuit ab Abel usque ad nos, sanctitate conspicuos, ut ex Catalogistis apparet, & Paulus docet ad Hebræos 11., ubi enumeratis pluribus veteris legis subdit: *Et hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem. Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur*. Quibus docemur melius fuisse nostræ Ecclesiæ provisum, quam veteri: si ergo in ea semper successive fuerunt aliqui sanctitate præcellentes, ut historia demonstrat, quanto magis in Ecclesia Christi? Docemur item successive alios semper addendos, donec compleatur numerus, quod fiet Judicii die, & scriptum reperitur Apocal. 6. v. 11. *Dictum est illis, ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conservi eorum, & fratres eorum*. Tempus hoc modicum est spatium intermedium ab initio prædicationis Evangelicæ usque ad finem mundi; ac per consequens eo spatio dari debent semper aliqui pietate celebres.

Ad causam materialem reducuntur instrumenta, quæ assumuntur pro exercendo Divino cultu, ut vasa, vestes, Templa: sed hæc pariter in Ecclesia Sancta sunt. Exodi 28. *Facient vestimenta sancta fratri tuo Aaron*: & 30. cap. ver. 26. *Arcam testamenti, mensamque cum vasis suis, candelabrum, & utensilia ejus, altaria Thymiamatis, & holocausti, & universam supellectilem, quæ ad cultum eorum pertinet. Sanctificabisque omnia, & erunt Sancta Sanctorum &c. Oleum unctionis Sanctum &c. Sanctum Sanctorum erit vobis Thymiama*: quæ plane in Ecclesia Christi observantur, dum sacris benedictionibus immediate deservientia cultui Divino consecrantur. Psalm. 95. *Adorate Dominum in atrio Sancto ejus*: quod de Templo dicitur 2. Esdræ 8. *Sanctus dies Domini est*: quod de festis diebus profertur. Ex quo patet Sanctitas etiam rituum, & ceremoniarum, quibus cultus Dei exercetur, votorum, sacrificiorum, sic de similibus, quæ omnia commendantur in Scripturis, & pro quibus exequendis instrumenta sanctificantur: & habemus duplicem denominationem Sancti, ab applicatione, & observatione.

Ritus Ecclesiæ sancti.

Ex parte causæ finalis nulla est difficultas, cum hæc sit possessio gloriæ beatificæ, quæ est unio fruitiva Sancti per essentiam: & ideo dicitur: Ephes. 5. *Ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta, & immaculata*: & de Civitate Beatorum dicitur, quod nihil coinquinatum introibit in eam; tandemque describitur ea lapidibus pretiosis, & auro ornata, lumine solis non indigens: ea omni genere causæ igitur corpus Ecclesiæ Sanctum dicitur.

Sancta Ecclesia ex fine.

Si Sanctum dicimus cum Aug. *lib. 2. de peccatorum meritis, & remiss. cap. 26.*, quod ab aliquo principio mundo ducit originem, Sancta est Ecclesia, quæ a Christo Domino Sanctorum Sancto fundata est, & per Sanctos Apostolos propagata; unde verificatur illud Tobiæ 8. v. 5. *Filii quippe Sanctorum sumus*. Si Sanctum dicitur, quod sacris præest. unde qui præerant sacris a Poetis apud Tullium *orat. pro Archia*, & a Plutarcho *de oraculorum defectu* Sancti dicebantur, Sancta est Ecclesia propter ordinem Hierarchicum Sacerdotum, & Episcoporum, qui per impositionem manuum Presbyterii recipiunt consecrationis gratiam. Si Sanctum dicitur ex donorum fœcunditate, Sancta dicitur Ecclesia Psal. 64. v. 5. *Replebimur in bonis domus tuæ*; quod de præsenti Ecclesia explicat Glossa.

Dicant ergo Hæretici cum quatuor primis Conciliis, quæ ipsi suscipiunt, *Credo Sanctam Ecclesiam*. Dicant cum Irenæo *lib. 3. cap. 40.* -- Ubi Ecclesia, ibi spiritus Dei, & ubi „ spiritus Dei, ibi Ecclesia, & omnis gratia-- Dicant cum Ambros. *lib. 3. exameron* -- Ecclesia est sacrarium Trinitatis, Sanctitatis „ domicilium, Ecclesia Sancta, refulget cœ„ lestis aula -- Dicant cum Aug. *Psal. 150.* -- Ecclesia Sanctorum, Ecclesia Catholica -- cum Agathone *dist. 19. cap. Sic omnes* -- Sic „ omnes Apostolicæ Sedis sanctiones acci„ piendæ sunt, tanquam ipsius Divina voce „ Petri firmatæ -- cum Optato Milevit. *lib. 2. §. Restat* -- De sanctis ejus membris, ac vi„ sceribus tacuisti, quæ sunt procul dubio „ in Sacramentis, & in nominibus Trinita„ tis, cui concurrit fides credentium; & pro„ fessio &c. -- Utique plantationes Dei sunt „ diversa semina per diversa præcepta, justi „ continentes, misericordes, & Virgines -- ubi & Paradisum vocat Ecclesiam. Sanctitas igitur, quæ est complexum constans omni genere Sanctitatis, est proprietas Ecclesiæ quoad totum corpus.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

Ut sanctitatem denigrent Ecclesiæ Sectarii, diversa movent argumenta adversus hanc, illamve Legem, hunc vel illum ritum: sed hæc omitti nunc debent, cum solum Sanctitas absoluta, & simpliciter examinetur. Ao vero hæc, illave ceremonia Sancta sit, locum alium habet; & si Sancta non sit, Ecclesiæ non erit, nec ab ea approbabitur. Universalia ergo adducamus momenta.

129 OBJIC. I. Proprietas soli Deo conveniens, simpliciter creaturæ nequit aptari. sed Sanctitas soli Deo convenit, juxta illud Cantici Ecclesiastici: *Tu solus Sanctus*; ergo nequit Ecclesiæ tribui, cum sit simplex creatura.

RESP. In eodem Cantico etiam dicitur: *Tu solus Dominus*, & hoc non obstante Scriptura aliis hunc tribuit titulum, cum præcipiat servis, ut obediant Dominis suis. Si Sanctitas simplici creaturæ non competeret, quomodo Canticum Zachariæ suaderet, ut serviamus Domino in Sanctitate, & justitia omnibus diebus? Deus ergo solus est Sanctus naturaliter, & per essentiam, creatura vero gratuito, & participative; sic Aug. *Psal. 75.* -- Dicat unusquisque fidelium, Sanctus sum.

Ecclesia sanctitate a Deo.

S „ Non

„ Non est ista superbia elati, sed confessio „ non ingrati; si enim te dixeris ex te esse „ Sanctum, superbus es. Rursus fidelis in „ Christo, & membrum Christi (*intelligitur* „ *vivum*) si te dixeris, non esse Sanctum, „ ingratus es --

130 OBJIC. II. Corpus, quod sequitur amatores multos, non est Sanctum: sed Ecclesia est hujusmodi: Ezechiel. 16., per quem conqueritur Dominus dicens ver. 15. *Et habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo, & exposuisti fornicationem tuam omni transeunti, ut ejus fieres.* Et Isa. 1. v. 21. *Quomodo facta est meretrix Civitas fidelis?*

RESP. neg. min. Locis illis describitur status synagogæ sub Prophetis, quando plures Israelitæ gentium admixtione declinaverunt ad idololatriam; nunquam tamen defuerunt viri Dei in illo flebili statu, qui Deum sincere colerent, ut in superiori vidimus Controversia, unde Hieronym. habet *in cap. 1. Isa.* -- Nec ambigo fuisse in ea sanctos, quan„ du tabernaculum Dei habuit --

Nusquam Synagoga sine sanctitate.

131 OBJIC. III. Corpus omnino nigrum, moraliterque fœdum nequit absolute dici Sanctum, & pulchrum: sed Ecclesia est hujusmodi, Psal. 44. *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliviscere populum tuum, & domum Patris tui.* Filia hæc, utique, est Ecclesia a Domino concupita: domus Patris sui est Diabolus, ut explicat Hieronymus, in qua domo eam totam nigram dicit. Et Aug. super eundem Psalmum fœdam Ecclesiam appellat, & nihilominus amatam a Domino, probatque fœditatem ejus illo Pauli ad Rom. 3. *Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei.* Si omnes peccaverunt: utique tota Ecclesia fœda est.

RESP. neg. min. Non enim est fœda Sponsa illa, quam formosam, & decoram agnoscit Scriptura; non enim nigram moraliter diligit Sponsam Sponsus ille præ filiis hominum speciosus; non enim turpis est Regina, quæ astitit a dextris Dei in vestitu deaurato, circumdata varietate. Ea propter textus non appellat supra Ecclesiæ corpus, sed super statum gentilitatis, ex qua per conversionem genita sunt membra Ecclesiæ, & absque dubio domus ejus, domus erat Diaboli, ibique tota fœda, tota maculis plena. Audiamus Hieronymum -- Obliviscere do„ mum Patris tui, idest, Diabolum, qui te „ prius genuerat, quia totus mundus in „ maligno positus erat: ideo inclina aurem „ tuam, quoniam concupivit Rex speciem „ tuam, Christus Jesus, a quo regeris: quia „ nigra eras in domo Patris; nunc autem „ ascendens post Baptismum, vel intus abiu„ ta, vel gratia fidei candida; quia ipse est „ Dominus, a quo redempta es -- Aug. loquitur de personis Ecclesiam componentibus in statu priori ad Baptismum, sub quo originalis labe infectæ sunt. De hac culpa loquitur Paulus, probatque iterum sic: *Etenim pro impiis Christus mortuus est; amata est fœda, ne remaneret fœda; non enim vere fœda amata est, quia non fœditas amata est.*

Ecclesia pulchra.

132 OBJIC. IV. Corpus, in quo membra plura numero sunt maculata, nequit absolute dici pulchrum: sed in corpore Ecclesiæ plura numero membra sunt peccatis respersa; infinitus est enim stultorum numerus; ergo absolute Sancta non potest appellari. Maj. est clara, nam malum ex quocumque defectu: aliàs denominatio desumitur a majori parte: & accidens parti conveniens totum denominat; unde homo claudus dicitur ex unius pedis inæqualitate.

RESP. Hi, qui tenent peccatores non esse vera membra Ecclesiæ, se expediunt negando consequentiam, quia corpus dicitur Sanctum, ut complexum, seu compactum ex propriis membris. Verum non cogit instantia ad has angustias; nam probationes adductæ non sortiuntur veritatem in omnibus entibus naturalibus, & moralibus. Si homo respersus sit aliquibus maculis in pedibus, manibus, dorso, humerisque, si tamen membrorum proportionem, & coloris dispositionem retineat in partibus præcipuis, puta, vultu: pulcher absolute dicitur. Pariter una Civitas opulenta dicitur ex mercatorum frequentia, etiamsi plures in ea sint pauperes, & sic de pluribus aliis denominationibus: & ratio est, quia denominatio in istis desumitur a famosiori, & principaliori; sicut etiam in entibus naturalibus: famosius autem, & primarium in Ecclesia sunt membra Sancta; hæc enim sunt velut facies hominis. Axioma verò illud; malum ex quocumque defectu, locum præcipue habet in actibus moralibus, qui vitiantur ex qualibet mala circumstantia: & maxima illa philosophica, quod accidens parti conveniens de toto dicatur, non est vera in omnibus, & maxime ubi convenit ignobiliori parti: quare absoluto non dicimus Æthiopem album ex albedine dentium. Aliud verò dictum, quod ex majori numero appellatio dicitur, potissime verificatur in conflictu testium, & suffragiorum. Verum nec ad hæc cogimur: absolute Sancta dicitur Ecclesia ex professione promovendi ad Sanctitatem per media omnia Sancta.

Quomodo Ecclesia Sancta inter peccatores.

133 OBJIC. V. Corpus, in quo omnia membra sunt fœda, non potest simpliciter dici pulchrum, etsi hinc inde pulchritudo aliqua reluceat: sed singula membra Ecclesiæ sunt peccatis fœdata, Matth. 6. ubi universi docemur orare. *Dimitte nobis debita nostra.* Et 1. Joan. 1. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Et ideo Aug. *in fine lib. 1. Enchirid.* versans illud ad Ephes. 5. *Ut exhibeat sibi Ecclesiam gloriosam, non habentem rugam, neque maculam*, juxta ejus litteram affirmat -- Non in isto seculo, sed in „ futuro fieri --

RESP. Argumentum non impetere absolutam denominationem Ecclesiæ, provenientem ex complexu omnium causarum, sed ex sola Sanctitate subjectiva, seu formali: sed neque ex hoc capite evincit: nam Sanctitas formalis substantialis consistit in emundatione ab omni peccato charitati incompossibili, & hæc Sanctitas optime componitur cum levibus culpis, & imperfectionibus, quæ sicut simpliciter maculæ non sunt, sed secundum quid, ita nec simpliciter denominant macu-

Sanctitas componitur cum venialibus.

latum

latum, nec simpliciter tollunt denominationem Sancti; & ideo culpis venialibus non obstantibus, propter justos dicitur de Ecclesia Cant. 4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te*. Psal. 118. *Beati immaculati in via*. Psal. 14. *Qui ingreditur sine macula*. Inductæ verò auctoritates de levibus loquuntur lapsibus, qui in dies accidunt viris, etiam perfectionis studiosis. Sic Aug. *de perfectione justitiæ cap. 16.*

134 OBJIC. VI. Non potest denominari Ecclesia absolute Sancta, quamdiu pro nullo instanti sumus certi in omnibus membris ipsam non defecisse a gratia: Sed non sumus certi; quoniam de nullo habetur certitudo, quod in gratia sit confirmatus, & de omnibus dicitur Eccles. 9. *Nescit homo utrum amore, an odio dignus sit*: Sicut ergo defecit ea toto sub Adam, & Eva, ita alias poterit deficere.

RESP. neg. min. Sumus omnino certi, quod in corpore Ecclesiæ debeant esse semper membra aliqua a peccatis gravibus munda propter divinas promissiones: unde pro toto corpore datur privilegium confirmationis. Locus porro Eccles. appellat supra singulos distributive acceptos. Illud de Adam, & Eva non obest; Ecclesia enim non incœpit ab iis in statu Innocentiæ, sed in statu reparato per remissionem peccati commissi. Sicut ergo sumus certi, quod pro nullo instanti Ecclesia deficiet in singulis a fide, ita nec a charitate in aliquibus.

Quovis tempore aliqui justi sunt in Ecclesia.

135 OBJIC. VII. Quod convenit aliis ab Ecclesia, non est proprietas ejusdam; sed Sanctitas convenit aliis, 1. Corinth. 7. *Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem*; & filii, qui ab hoc conjugio nascuntur Sancti ibidem vocantur, etiamsi non sint incorporati Ecclesiæ.

RESP. neg. min. si proprie loquamur: dicuntur tamen aliqua Sancta, ut supra vidimus, ratione originis, & principii, quamvis in se Sancta non sint, nec sint corpori Sancto inserta. Locus Pauli sensum habet litteralem, quod legitimum sit conjugium, ex natura rei, Infidelis cum fideli; & ideo filii nascuntur Sancti, idest, legitimi. Mysticum etiam sensum admittit, quia non raro bono exemplo, suasionibus, & orationibus fidelis conjugis ad fidem convertitur infidelis, ut Sisinnius per Sanctam Teodoram, & filii educantur in vera Religione. Videatur D. Thom. ibidem.

CONTROVERSIA IX.

AN VERA ECCLESIA SIT CATHOLICA.

136 MEritò post Sanctitatis prærogativam fatetur Ecclesiam Catholicam Symbolum CP. dicens: *Credo unam Sanctam Catholicam*: nam cum bonum sit sui diffusivum, universalitatem quandam necessario includit. Porro nomen Catholici universalitatem significat secundum sensum veterum Patrum, ex quibus nobis Augustini auctoritas

sufficit *de unitate Ecclesiæ cap. 2.*, ubi inquit --
A „ Quæstio certe inter nos versatur, ubi sit „ Ecclesia: utrum apud nos, an apud illos, „ quæ utique una est, quam majores nostri „ Catholicam nominarunt, ut ex ipso nomine ostenderent, quia per totum est; secundum totum enim (*Catholou*) græce dicitur -- Et Gaudentium redarguens *lib. 2. cap. 2.* ait -- Quod si displicet tibi, non græcam, sed aliquam linguam inveni, qua donetur Catholon, non per totum. sive secundum totum, vel secundum universum significare, & recede a testimonio Cypriani; ille namque contra te loquitur, qui
B „ videt, quid dicat: per totum orbem dicit, „ & per universam terram porrigi, eatenditque Catholicam, græco ejus nomini, ac definitioni consentiens -- Igitur Ecclesiam esse Catholicam dicit Ecclesiam ubique diffusam esse.

Diffusio hæc deinde tripliciter accipitur, sicut *in expositione Symboli cap. 12.* tradit. D. Thomas his -- Est autem Catholica, hoc est „ universalis, primo quantum ad locum, „ quia est per totum mundum, contra Donatistas. Rom. 1. Fides vestra annunciatur „ in universo mundo. Secundo est universalis, quantum ad conditionem hominum, „ quia nullus abjicitur, nec Dominus, nec
C „ servus, nec masculus, nec fœmina. Tertio „ est universalis, quantum ad tempus: nam „ aliqui dixerunt, quod Ecclesia deberet durare usque ad certum tempus: sed hoc falsum est, quia hæc Ecclesia incœpit a tempore Abel, & durabit usque ad finem seculi, Matth. ultimo --

Ecclesia tripliciter dicitur Catholica.

Novatores, ne redarguantur ex tam præclara proprietate extra veram Christi Ecclesiam ambulare, Donatistarum, & Tertullianistarum vestigia prementes (ut patet ex ipso Tertul. *lib. de exhortat. castitatis*) Ecclesiam Catholicam esse negaverunt. Lutherus *in prioribus Catechismi editionibus* retinuit in Sym-
D bolo nomen Catholicæ, sed in editionibus posterioribus abrasit, substituitque vocem Christianæ, dicens: *Credo Ecclesiam Christianam*, docetque contra Ambrosium Catherinum -- Ecclesiam non esse locorum universalitati alligatam -- Et *lib. de notis Ecclesiæ* scribit -- Diabolum, juxta Dei Ecclesiam, sacellum longe majus, & amplius condidisse -- Ex hoc Germanicum illud proverbium exortum est -- Cuicumque veri Dei „ Templo, aliquod unum Diaboli sacellum „ adjacet -- Lutherum secuti sunt ejus Asseclæ; & ideo *in colloquio Altenburgensi an.* 1568. vocem Catholicæ irrident Magdeburg. *cent.* 1.
E *lib.* 1. *fol.* 154. Musculus *locis communibus cap. de Ecclesia pars.* 1.

Calvinus cum suis *in Epist. ad Regem* negat dotem Ecclesiæ esse universalitatem, dicens -- Via unquam ita se habent res humanæ, ut pluribus placeant meliora; quare „ universalitas non est nota fidei, vel Ecclesiæ -- Quibus nolens fatetur universalitatem esse inter meliora. In Cathechismo autem erubescens excludere nomen Catholicæ, illud extorquet ad alium sensum *in Dominica* 15. sic -- Catholicum positum est ad significandum, quod ut unum est tantum caput

 „ fide-

„ fidelium, sic debent esse unum corpus, ita „ ut non plures Ecclesiæ, sed una tantum sit „ per orbem diffusa -- quam prædestinatorum appellat. Beza *in præf. ad novum Testamentum* -- Vanissimam vocem Catholicam -- esse dicit. Puritani Angli pariter nomen Catholicum subsannationibus excipiunt, sicut habemus *in libello Laurentii Humphredi in vita Juelli*: sic alii, contra quos

Dico. Ecclesia visibilis, & vera Christi sponsa Catholica est. Veritas hæc plenissime probatur scripturis a D. Aug. pluribus in locis, a quo sequentes seligimus probationes.

137 PROB. I. ratione prima Aug. *de unit. Eccl. cap. 6.* Benedictiones promissæ Abrahæ, & Jacob a Deo circa seminis propagationem adimpleri necesse est: sed hæc propagatio est diffusio Ecclesiæ Christi universalissima; ergo universalitas convenit Ecclesiæ Christi. Prob. sic min. Promissio hæc est Gen. 22. *Per memetipsum juravi, dicit Dominus, propter quod fecisti verbum hoc, & non pepercisti filio tuo amantissimo propter me: nisi benedicens benedicam te, & implendo implebo semen tuum tanquam stellas Cœli, & tanquam arenam, quæ secus oram maris est, & hereditate possidebit semen tuum Civitates adversariorum suorum, & benedicentur in nomine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ.* Sic juxta literam Aug. *loco cit.* Repetitur idem expressius *cap. 26.* in persona Isaac, & *cap. 28.* in persona Jacob. Quod de fide, & Christi Ecclesia intelligatur, Paulus fatetur ad Gal. 3. *Fratres (secundum hominem dico) tamen hominis confirmatum testamentum nemo irritum facit, aut superordinat. Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit & seminibus, quasi in multis, sed tanquam in uno, & semini tuo, quod est Christus.* Ecce quale semen benedicendum est in omnibus gentibus, & multiplicandum *et in mare, & in Africum, & in Aquilonem, & ad Orientem*; Christianus videlicet populus. Et adnotanda est vis locutionis ad exprimendam firmitatem promissionis: *Per memetipsum juravi*, Deum scilicet, qui nec fallit, nec falli potest: *Quia non derelinquam, donec faciam omnia, quæ tecum locutus sum. Confirmatum testamentum nemo irritum facit, aut superordinat.* Frustra ergo contra vocem Catholicæ exsibilant Novatores.

Propagatio Ecclesiæ figuris præsignata.

138 PROB. II. ratione 2. Aug. *cap. 7.* Oraculis Prophetarum falsum subesse nequit: sed hæc prædicunt Christi Ecclesiam dilatandam in omnem terræ sinum, & personarum genus; ergo Christi Ecclesia est universalis. Ostenditur minor variis Isaiæ textibus summatim ex scriptis ejusdem Aug. cap. 11. Isaiæ (quod totum aperte est de nova lege) habetur -- Quia repleta est terra scientia Do- „ mini, sicut aquæ maris operientes. In illa „ die radix Jesse &c. -- quibus prosequitur describere repletionem, ex omnibus quatuor mundi partibus, & angulis; sed hunc locum explicat Paulus ad Romanos 15. de gentibus ad Deum per Christum convertendis: *Erit radix Jesse, & qui exurget regere gentes, in eum gentes sperabunt.* Vers 12. Item Isaiæ cap. 27. v. 6. *Florebit, & germinabit Israel, & implebunt faciem orbis semine.* Semen verò hoc, quod florebit, Christus est, progenitus ex domo Israel. Marc. 1. cap. 41. v. 5. *Ego Dominus, primus, & novissimus ego sum. Viderunt insulæ, & timuerunt; extrema terræ obstupuerunt, appropinquaverunt, & accesserunt.* Hic de Christo loquitur, ut patet ex textu Apoc. 21.

Prob. Ecclesiæ prænunciatam Catholicam.

Cap. 42. v. 2. *Dedi spiritum meum super eum, judicium gentium proferet &c. In veritate educet judicium, non erit tristis, neque turbulentus, donec ponat in terra judicium, & legem ejus insulæ expectabunt.* Quem locum de tempore novæ legis explicuit Christus Matth. 12., ubi habetur Christi Ecclesiam etiam in absconditos angulos propagandam, eique convenire judiciariam fidei potestatem. Cap. 43. v. 5. *Ab Oriente adducam semen tuum, & ab Occidente congregabo te: dicam Aquiloni, da: & Austro, noli prohibere: Affer filios meos de longinquo, & filias meas ab extremis terræ.* Cap. 49. v. 6. *Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.* Item vers. 12. *Ecce isti de longe venient, & ecce illi ab Aquilone, & mari, & isti de terra Australi.* Quem locum assumit Paulus 2. Corinth. 6. pro lege Christi. Cap. 51. v. 5. *Brachia mea populos judicabunt. Me insulæ expectabunt, & brachium meum sustinebunt.* Cap. 52. v. 10. *Paravit Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium gentium, & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri.* Quem locum de Christo accipit Paulus ad Rom. 10. alia idem Aug. affert ex cap. 53. 54. 63. 66.

139 PROB. III. ratione 3. Aug. *cap. 8. de Civitate Dei.* Ecclesiæ universalitas assignata est ut præmium meritis Christi: sed præmium meritorum Christi nequit esse fictitium; ergo universalitas Ecclesiæ denegari non potest. Prob. maj. ex Psal. 2. *Dominus dixit ad me, filius meus es tu; ego hodie genui te. Postula a me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Qui locus nemine dubitante de Christo agit. Psal. 21. explicata Christi passio illis *Foderunt manus meas &c.* deinde dicitur: *Commemorabuntur, & convertentur ad Dominum omnes fines terræ, & adorabunt in conspectu ejus universæ patriæ gentium; quoniam Domini est Regnum, & ipse dominabitur gentium*: Psal. 56. ponitur conjuratio Judæorum contra Christum: *Filii hominum dentes eorum &c.* Et postea subditur fructus mortis. *Exaltare super omnes Cœlos Deus, & super omnem terram gloria ejus.* Super Cœlos exaltatus die Ascensionis: *Super omnem terram gloria ejus*, quia Ecclesia ejus per omnem terram diffusa est ex Psal. 72. *Et dominabitur a mari usque ad mare, & a flumine usque ad terminos orbis terræ &c. Coram illo procident Æthiopes &c. Benedicentur in eo omnes tribus terræ &c. Replebitur gloria ejus omnis terra: Fiat, fiat*: ubi Aug. -- Ite nunc Donatistæ, „ & clamate: non fiat, non fiat. Vicit vos „ Verbum Dei dicens: fiat, fiat --

Universalitas Ecclesiæ præmium meritorum Christi.

Cap. 9. de unitate diluit Donatistarum effugium, quo vim scripturarum eludebant, dicentes hæc impleri non posse, quia ex libero arbitrio credunt homines, & perseverant, vel non credunt; & ideo cum cœpisset cre-

erescere Ecclesia, noluerunt perseverare, & defecit Ecclesia ex omnibus gentibus, excepta parte Donati. Quibus Sanctus Doctor respondet hoc prophetiam tollere, & insanum esse negare Dominum futuras non videre voluntates; dici etiam posse quemlibet hoc modo posse esse prophetiam; nam cum non fuerint impleta, quæ prædixerint, responderi poterit homines noluerunt; libero enim arbitrio Christiani sunt, convinciturque exemplo Judæ libere prodentis Christum, & Petri libere negantis, quorum tamen futuros lapsus certo certius prædixit Dominus.

140 PROB. IV. ratione 4. Aug. *cap.* 10. Nisi Ecclesia esset Catholica, non præcepisset Christus Religionem prædicari in omnem locum, & gentem: sed clare jussit Matth. 24. v. 14. *Prædicabitur hoc Evangelium Regni in universo orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio.* Marci 15. ultimo *Euntes in Mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ: qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur.* Lucæ 24. v. 46. *Quoniam sic scriptum est; & sic oportebat Christum pati, & resurgere a mortuis tertia die, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Jerosolyma.* Act. 1. v. 8. *Eritis mihi testes in Jerusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ.* Act. 9. v. 15. *Quoniam vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus, & Regibus, & filiis Israel.* Act. 13., Act. 18., ad Rom. 15., & alibi. Videatur Aug. *loco cit.* Fides ergo Christi est universalis, omnibus prædicabilis, prædicanda, & prædicata; ac proinde Ecclesia est Catholica.

141 PROB. V. ratione 5. Aug. *ibi cap.* 12. Non est dubitandum de Prophetiis, ubi jam constat evidenter esse completas. sed clare constat Ecclesiam per totum orbem fore diffusam; ergo non est dubitandum Ecclesiam esse Catholicam. Min. probat Aug. ex Provinciis, & locis, quæ nominantur in Actis Apostolorum; & Epistolis Canonicis, ubi clare constat Verbum Domini personasse in omnem terram, & ad Ecclesiam traxisse ex omni populo, posseque fusissime demonstrari ex conversione peracta per viros Apostolicos: qua de re Malvenda *lib.* 3. *cap.* 4. Bozius *lib.* 4. *de signis Ecclesiæ.* Nobis sufficiat innuere brevem Synopsim prædicationis Apostolorum.

Prophetiæ completa.

Divus Petrus prædicavit in Judæa, Ponto, Cappadocia, Asia, Bithynia. Sic docet Hieronymus *de Scriptoribus Ecclesiasticis*, Sophronius, Dorotheus *in Synopsi*, & alii; & Eusebius *lib.* 2. *cap.* 23. tradit ab Oriente usque ad Occasum deportasse lumen veritatis. Andreas in Scythia, Græcia, Epyro, Galatia, Bithynia, Ponto Euxino, Thracia, Macedonia, Byzantio, Æthiopia. Sic Eusebius *lib.* 3. *cap.* 1., Sophronius, Nazianzenus *Orat. contra Arrianos*, Chrysost. *homil. de* 12. *Apostolis.* Jacobus major in Judæa, & in Hispania, qui consummatus in brevi explevit tempora multa. Joannes in Asia minori, Parthia, & India. Sic Eusebius ibidem. Nazianzenus &c. Bartholomæus in majori Armenia, & India citeriori. Matthæus in Æthiopia, Parthia, Assyria, Macedonia. Sic Ruffinus, Socrates *in Historia Ecclesiastica* Philippus in Asia Superiori, Scythia, Galatia, Phrigia. Sic Nicephorus *lib.* 2. *cap.* 29. Dorotheus, Nazian. &c. Simon in Mesopotamia, Perside, Ægypto, Africa, Britannia. Sic Nicephorus, Dorotheus ibidem &c. Thomas in Parthia, Media, Persia, India, Æthiopia, Taprobana, Sic Eusebius *lib.* 3. *cap.* 1. Socrates *lib.* 1. *cap.* 15. Matthias in Judæa, & Æthiopia. Jacobus minor, ut Episcopus Jerosolymitanus, Judæam habuit commendatam.

Ecclesia per totum Orbem diffusa.

Ex his manifeste patet, quantum dilataverit confinia Sponsa Christi. Si consulamus Martyrologia Græcorum, Martyrologia Bedæ, Adonis, Baronii, & aliorum, videbimus innumeros Sanctitate conspicuos ex omni gente, quæ sub sole vivit. Si pervolvimus Concilia generalia, & particularia, inveniemus subscriptos Episcopos plures, & plures ex omni Provincia.

Hujus argumenti veritatem aperte fatetur Witakerus contra Duræum *lib* 7. -- Quid-„ quid de Ecclesiæ propagatione, amplitu-„ dine, gloria veteres Prophetæ prædixerunt, „ id perfectum esse, Historia luculentissime „ testatur; ita vaticiniis Prophetarum Eccle-„ siasticam Historiam suffragari, nulla con-„ troversia est -- David Citræus an. 1559. apud Genebrar. 4. *Chronogr. pag.* 747. idem fatetur, & probat.

142 PROB. VI. ratione 6. D. Aug. *Epist.* 171. illius latitudinis debet esse Ecclesia, & Christi fides, cujus est pretium Redemptionis: sed hoc se extendit ad omnes gentes; passio enim Christi totius orbis est redemptio; ergo per totum orbem debuit fides prædicari, & in toto orbe fructificare; ita quod ubique aliqui in Christum crediderint. Quod argumentum tangitur Apocal. 5. *Redemisti nos Deo in sanguine tuo, ex omni tribu, & lingua, & Populo, & natione, & fecisti nos Deo nostro Regnum.* Et cum Christi pretium complectatur gentes universas pro qualibet differentia temporis, sequitur in qualibet temporis differentia Ecclesiam diffundendam esse per totum orbem. Huc accedit alia ratio D. Aug. ibidem, & *lib.* 2. *contra Parmenian. cap.* 19. inconveniens est, Divinoque honori injurium, quod zizania excedant triticum: porro hoc sequeretur, nisi Evangelium ubique prædicaretur, & ubique radices aliquas jaceret; cum zizania, quæ sunt doctrina Diaboli, ubique seminentur.

143 PROB. VII. Traditione. Non est credendum esse falsum, quod Concilia, & Patres tradunt universi: sed Ecclesiam esse Catholicam docent Concilia, & Patres universi; ergo. Min. ostenditur. In Concilio Apostolico, quo Symbolum est compositum, ponitur articulus: *Credo Ecclesiam Sanctam Catholicam.* In Concilio Niceno, Constantinopol. primo, Chalcedonensi, & in Symbolo pariter dicitur Ecclesia Catholica. Item in Concil. Illiberitano *Can.* 22. in Carthaginensi 6. Africano sub Cœlestino primo, & aliis, quæ secutum est Tridentinum. Quantum ad Patres, res in aperto est, fuseque posset demonstrari.

Egesippus *lib.* 2. *de excidio cap.* 12. -- „ Ex quo cœpit congregatio Christianorum,

„ in

PP. Ecclesiam dicunt universalem. „ In omne hominum penetravit genus, nec „ ulla natio Romani orbis remansit, quæ „ cultus ejus expers relinqueretur -- Irenæus *lib.* 1. *cap.* 2. -- Ecclesia enim per universum „ orbem usque ad fines terræ seminata, & ab „ Apostolis, & Discipulis eorum, accepit eam „ fidem &c. -- Cyprianus *Epist.* 52. -- Et cum „ sit a Christo una Ecclesia per totum orbem „ in multa membra divisa -- *Et de unit. Eccles.* -- Ecclesia Domini luce perfusa per to- „ tum orbem radios suos porrigit -- Justinus „ Martyr. *in Dialogo cum Triphone* -- Atque „ ne ullum quidem genus hominum morta- „ lium, sive Barbarorum, sive Græcorum, „ sive etiam aliorum hominum, quocunque „ appellantur nomine, vel Amaxabiorum, „ vel Nomadum domo carentium, vel in „ tentoriis viventium, & cum pecoribus vi- „ tam tolerantium, inter quos per nomen „ Crucifixi Jesu, supplicationes, & gratia- „ rum actiones Patri fabricatori rerum om- „ nium non fiant --

S. Antonius Abbas *apud S. Athanasium in ejus vita in disput. contra quosdam Philosophos* -- Ecce nos Christiani a tot gentilitatis „ gregibus abstracti in universum orbem quo- „ tidie propagimur -- Theodoretus in illud *Deus in Domibus ejus cognoscetur* Psal. 47. -- „ Una quidem per totum orbem, atque ma- „ re, propterea orantes dicimus pro Sancta, „ & unica Ecclesia Catholica, & Apostolica „ a finibus usque ad fines terræ -- Cyrillus Jerosol. *Catechesi* 8. -- Catholica vocatur Ec- „ clesia, quia per universum orbem terra- „ rum diffusa a finibus terræ usque ad extre- „ ma -- Chrysost. *Homil. prima Pentecostes*. Idem Homil. quod Christus. Pacianus *Epist. ad Sympronianum*. Ambros. in *Psal.* 42. Hieron. *in cap.* 47. *Isaia*, *& Epist.* 7. *ad Latam*. Reliqui PP. ejusdem labii sunt.

Est ergo universalis Ecclesia, & fides, qua constituitur; quæ universalitas multipliciter sumitur, præter tres præcipuos illos modos, quos præmisimus in notandis: Catholica dicitur, quia universaliter vera est, nihil falsitatis, aut erroris, vel impietatis admiscens in suis articulis, quia tradit doctrinam universalem de Cœlestibus, visibilium, & invisibilium ad salutem pertinentium; quia habet universales medicinas Sacramentorum, habentes efficaciam ad purgandum quemlibet morbum spiritualem; quia ad finem dirigit universalem, scilicet ad Deum, qui est universale bonum. Demum Catholica dicitur, quia universalia præcepta tradit pro quolibet vitio extirpando, & pro quolibet virtute stabilienda in quolibet statu, & genere personarum.

Ecclesia a Synagoga differens. Ex dictis patet Ecclesiam differre a Synagoga veteris legis; illa enim non gaudebat universalitatis privilegio, quia non erat diffundenda in omnes fines terræ, nec omnibus tradenda gentibus, sed soli populo Hebræorum erat: non erat duratura per omne tempus, cum esset figura, & Pædagogus legis novæ, nec habebat generalem efficaciam medicamentorum spiritualium, cujus Sacramenta erant egena elementa, & ad perfectum non perducentia: unico Templo Salomonis erat addicta, extra quod non licebat offerre sacrificium; habebat præcepta particularia, & circumcisio, quæ erat remedium contra peccatum originale, non erat generale utrique sexui. Ex his nostri Catholici confirmant præsentis Controversiæ veritatem, cum igitur debeat Ecclesia a Synagoga differre: si illa particularis erat; Ecclesia ergo debet esse universalis.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

HÆretici, qui de sua paucitate gloriantur, contra illustrem hanc Ecclesiæ proprietatem plura objiciunt ex Testamento veteri, quæ soluta sunt in Controversiis de indefectibilitate.

144 OBJIC. I. Nequit esse universale, quod est determinatum ad unum: sed Ecclesiam in uno loco figit Scriptura; ergo non est universalis. Cant. 1. *Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes?* In meridie, respondet Sponsus, meridies autem Africa; ergo intra Africam restricta est Ecclesia. Additur ad confirmationem illud Cantici Habacuc: *Deus ab Austro veniet*: idest, ab Africo, legit Augustinus *lib.* 18. *de Civit. Dei cap.* 23.

Huic argomento sæpe respondit D. Aug. contra Donatistas: sed accipiamus, quæ scribit *lib. de Pastoribus cap.* 15. Primo. Falsant textum, dividunt periodum integre prolatam a Sponsa, ut secundum partem proferatur a Sponso, & super hanc divisionem fundant impium paralogismum Hæretici. Secundo. Si standum est verbo *meridies*, potius intelligendus est Ægyptus, quam Africa, cum meridies resonet, medius dies fervens, quod in Ægypto verificatur, quæ regio exuritur solaribus caloribus. Tertio. Duplicem coguntur fateri Ecclesiam: nam Ecclesia est, quæ interrogat, ubi sit Ecclesia in meridie: porro una est Ecclesia. Quarto. Dicit, quod est Ecclesia Transmarina, quæ interrogat, ubi in Africa vera Ecclesia sit. (Dato sensu adversariorum circa meridiem) an ex parte Donati, an ex parte Catholicorum? Respondetque Sponsus non esse ex parte occulta, & incognita, hæc enim pascit hædos, & non oves: sed ex parte cognita, & diffusa per orbem, & hæc oves nutrit sub unitate Pastoris, & non pluraliter pastorum. Denique capiicat, quid pro meridie intelligatur: fervor videlicet spiritualium, igne charitatis flagrans.

Secundum locum pariter ibidem explicat Aug. retorquendo in adversarios. Primo. Quia pars Donati non venit ex Africa, sed ex Numidia, inde enim venerunt prima Donatistarum fundamenta: non ergo locus iste ipsis favet. Secundo. Redarguit Donatistas, quod velint Christum in Africa natum; locus enim ille de Christi ortu loquitur. Tertio. Ostendit ex libro Jesu Nave locum illum intelligi de Jerusalem, ubi natus est Christus; Bethlehem enim in confiniis Jerusalem constituitur: ibi prædicavit, misitque Discipulos ad Evangelizandum, Lucæ 24. *Oportebat Christum pati, & resurgere a mortuis ter-*

tertia die, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Jerosolyma. Quarto. Ex contextu demonstrat sermonem non esse de Ecclesia uni loco alligata, sed per orbem diffusa: sequitur enim: *Operuit Cœlos gloria ejus & laudis ejus plena est terra*.

Ecclesia uni loco non est alligata.

145 OBJIC. II. Corpus, quod paucitate membrorum gloriatur, non potest Catholicum appellari: sed Ecclesia paucitate construitur; ergo Catholica dici nequit. Min. prob. illo Matth. 7. v. 13. *Intrate per angustam portam; quia lata porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Quam angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inveniunt eam*. Lucæ 12. v. 32. *Nolite timere pusillus Grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis Regnum*: & Matth. 13. refertur tertiam partem seminis fructuum attulisse. Argumentum est Calvini *in præfat. institut.*, & Centuriatorum.

Huic pariter respondet Aug. pluribus locis; suffurati enim illud sunt a Donatistis, & a Secundino Manichæo Novatores, præcipue *lib. 2. contra litteras Petiliani cap.* 45. *De unit. Eccles. cap.* 14. *Epist.* 48. *lib.* 3. *contra Cresconium cap.* 66., ubi tria dicit, primum concludi Ecclesiam non esse penes Donatistas, sed Rogatistas, aut Maximianistas; hi enim pauciores sunt, quod applicari potest ad litteram Calvinistis, & Lutheranis; nam ipsis pauciores sunt Anabaptistæ, quos tamen de Ecclesia non esse fatentur, secundum Sanctos, & veros Christianos paucos esse in comparatione iniquorum, Aug. *contra litt. Petil.* -- „ Sicut in comparatione paleæ, possunt dici „ pauca grana uberrimæ segetis, quæ tamen „ per seipsa in massam redacta implent hor„ reum -- tertium ipsos teneri solvere quæstionem, cum legatur Matth. 8. v. 11. *Multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham*: In Apocalypsi cap. 7. v. 9. *Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat*. Semen Abrahæ multiplicandum esse sicut Stellas Cœli, & arenam Maris; hæc namque omnia ex eodem ore veritatis prodierunt, a quo testimonia priora ab Hæreticis adducta: componitque ipse dicens contra Crescon. *loc. cit.* -- Nisi, quia idem ipsi boni, „ verique Christiani, qui per seipsos multi „ sunt, in comparatione malorum, falsorum„ que ibidem pauci sunt --

Veri Christiani pauci.

146 OBJIC. III. Ecclesia non est, nisi ubi Christus in paucis reperitur, Matth. 18. *Ubi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*. Hinc Paulus unius familiæ domum vocat Ecclesiam, sicut Aug. etiam domum Julianæ *Epist.* 145. Sic Calvinus *loc. cit.*, & Musculus *in locis commun.*

Verum & hoc desumptum est ex antiquis Hæreticis, cui satisfacit Cyprian. *de unitate Ecclesiæ*; non enim Scriptura dicit Christum in duobus, aut tribus reperiri, sed ubi duo, vel tres congregati sunt in nomine ejus, idest, unitis in unitate fidei, Christus assistit: non autem separatis ab unitate Ecclesiæ Hæreticis. Paulus vero, & Aug. loquuntur de Ecclesiis particularibus, ex quibus una universalis consurgit, sicut una civitas ex pluribus domibus. Audi Aug. *de unitate Eccles. cap.* 11. -- Ecce sunt in Ecclesia Ecclesiæ, „ & universali totius nominatim designatæ, „ & expressæ; & sunt hæ omnes membra „ unius Ecclesiæ toto orbe diffusæ --

Christus ibi est, ubi sunt fideles.

147 OBJIC. IV. Ecclesia ibi est, ubi est veritas: sed veritas est in paucis: *Stultorum infinitus est numerus*, Eccles. 1.; ergo Ecclesia est in paucis; ergo universalitas non est proprietas Ecclesiæ. Sic Calvinus *in præfat. institut.*

RESP. Nihil novi objiciunt nostri Protestantes, idem objecerant Donatistæ ex Aug. *lib.* 3. *contra Cresconium cap.* 66. -- In paucis „ frequenter est veritas: errare multorum -- Et Manichæi *ex eodem de utilitate credendi cap.* 7., quibus suo more veraciter ludendo respondet, proponendo aliam quæstionem: an Christus falsum dixerit, cum protulit: *Multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham*: an Apocalypsis erraverit, cum describit multitudinem ex omni tribu, & gente *cap. illo* 66., & *cap.* 53. perbelle ait -- Si enim in paucis frequenter „ est veritas, & errare multorum est: per„ mitte, ut Maximianenses, quanto vobis „ sunt impares paucitate, tanto vos superent „ veritate; non facis certe -- Directe de utilitate credendi respondet paucos quidem esse, qui accurate veritatem norunt, & secundum eam religiose vivunt, sed hi pauci multitudinem sua actoritate continent: pauci sunt -- „ Sed apud eos est, quibus multitudo -- ostenditque exemplo studiorum, quæ ubique terrarum aperta sunt, sed pauci sunt, qui perfecti fiant -- Multitudo peccatorum fre„ quentat Ecclesias, pauci ejus Religionis „ mysteriis perfecti sunt -- *Et cap.* 17. probat exemplo virginitatem sequentium; sed tamen populi admirantur, populi approbant, licèt non imitentur.

Cur pauci de Ecclesia.

148 OBJIC. V. Proprietas ea est, quæ convenit semper, & soli: sed esse catholicon non convenit semper, & soli Ecclesiæ; ergo non est proprietas. Min. quoad primam partem declaratur. Ab initio fideles non vocabantur catholici; nullibi enim habetur in Apostolicis Scripturis. Quoad secundam partem ostenditur ex D. Aug. *de Pastorib. cap.* 8. Ecclesia est vitis, quæ crescit ubique cum sarmentis: sed sarmenta sunt hæreses; ergo ubicunque est Ecclesia, ibi sunt hæreses; adeoque non est proprium Ecclesiæ esse ubique. Insuper Idololatria ad omnes terræ angulos multo magis pervenit, quam Ecclesia; cum nec adhuc simul totus mundus crediderit, & plurimi de orbe ei non communicent. Adde, quod quælibet secta proponit sua dogmata, ut universaliter credenda, & hæretici ipsi se Catholicos vocant, ut Manichæi, Arriani &c. ergo. Sic Amesius *in Bellar. enervato ad cap.* 4. *Bellarmini* §. 1.

RESP. neg. min. Quo ad utramque partem. Semper Ecclesiam fuisse vocatam Catholicam, fidem facit Symbolum Apostolorum a primitiva Ecclesia, ut Regula fidei, agnitum. Testes sunt Sancti Patres primorum sæculorum. Cyprianus, ut alios omittam, hoc nomine usus est, nec a se invento,

tu, sicut refert Pacianus *Epist. 1. ad Sympronianum*, ubi cuidam Novatiano hoc objicienti, respondit -- Non erat tamen usus adeo fre-
„ quens, sed postquam exortæ sunt hæreses
„ consundentes veritatem, debuit columba
„ Christi suo cognomine expressius condeco-
„ rari, ut inde frumentum a zizaniis distin-
„ gueretur --

Soli verò convenire talem proprietatem, manifestum est ipsis exemplis adductis. Nec una hæresis, nec una Idololatria crevit in orbe; tot enim diversæ fuerunt hæreses, quot capita somniantium hæreticorum, quæ ibi perierunt, ubi natæ sunt, sicut ibidem dicit S. Aug. Et tot fere fuerunt Idololatriæ, quot Idola, quot ceremoniarum ritus, ut optime declarat S. Athanasius *de Humanitate Verbi*; & D. Thom. *supra Boetium de Trinit. §. Hic est duplex quæst. ad* 4. Ecclesia verò una Religio est, unum Christum indivisibiliter prædicans, quæ tamen crevit, ut granum sinapis, in cujus ramis nidificant volatilia Cœli cujuslibet generis: quod non obtinuit Idololatria a pluribus Philosophis rejecta; Lex Christi tamen dura præcepta, sensui repugnantia, observanda proponit, quod est signum Divinæ virtutis, sicut docet Aug. *lib. de vera Relig. cap.* 3., & licet permanenter totus orbis non crediderit, ubique tamen Evangelium prædicatum est, & fructificat, juxta illud Pauli ad Colos. 1. *Quod pervenit ad vos, sicut & in universo mundo est, & fructificat, & crescit*. Et ex omni parte sunt, qui communicant, licet non singuli generum. Quælibet quidem Secta proponit sua dogmata ut universalia: verum nulla unquam id obtinuit, & quia solum apud veram Ecclesiam noverunt dotem hanc existere, Catholici student appellari; sed tales non agnoscuntur, nisi a suis, non jam ab aliis etsi hæreticis -- Proprium est no-
„ men fidelium, *inquit Aug. contra Epist. Ma-*
„ *nich. cap.* 1. Ut quærenti peregrino, ubi ad
„ Catholicam perveniatur; nullus hæretico-
„ rum, vel Basilicam suam, vel domum va-
„ leat ostendere -- *Et de vera Religione cap.* 7.
-- Catholica nominatur, non solum a suis,
„ verum etiam ab omnibus inimicis; velint
„ enim, nolintve, ipsi etiam hæretici, &
„ schismatum alumni, quando non cum suis,
„ sed cum extraneis loquuntur, non aliam,
„ quam Catholicam vocant. Non enim pos-
„ sunt intelligi, nisi hoc nomine discernant,
„ quo ab universo orbe nuncupatur --

Sola Christi Ecclesia Catholica.

CONTROVERSIA X.

AN ECCLESIA SIT APOSTOLICA.

NOmen Apostolicum, quod Græcum est, ab Apo dicitur, quod est desuper, & Stolon, quod est missus: unde Apostolus dicitur desuper missus, sub qua generali acceptione Christus ipse comprenditur, de quo ad Heb. 3. v. 1. *Considerate Apostolum, & Pontificem confessionis nostræ Jesum*. Et viros, quos elegit Dominus in Discipulos ad prædicandum Evangelium, Apostolos vocavit Lucæ 6. v. 13. *Elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominavit*, alludens ad genus quoddam personarum inter Judæos, quæ simili nomenclatura appellabantur, & nuncii munus exercebant; & post excidium Jerosolymitanum Apostoli dicti sunt illi, qui Patriarchæ supremo, velut consiliarii assidebant, ab eoque mittebantur ad ordinandas Synagogas, ad exigendas decimas, & primitias a Judæis. Videndus est Epiphanius *hæres.* 30., ubi inter Apostolos hujusmodi enumerat quendam Josephum Comitem, mirabiliter ad fidem conversum. Apostoli ergo Christi dicti sunt, qui ad Evangelium prædicandum missi sunt.

Porro Apostoli sub hac consideratione alii dicuntur Majores, alii Minores. Majores non ideo dicuntur, vel quia a Christo Domino immediate electi sunt; nam Matthias non esset inter Majores connumerandus, & Philippus Diaconus inter Majores esset collocandus, utpote a Spiritu Sancto immediate constitutus Apostolus: nec ex eo, quod testes fuerint eorum, quæ Christus egit; aliàs Paulus a numero Majorum foret delendus: nec ex eo, quod sedes Episcopales fixas non habuerint; tunc enim Joannes Ephesi præsul; Jacobus minor Jerosolymorum Antistes; Petrus Antiochiæ primum, deinde Romæ per vigintiquinque annos Episcopatu ablegandi forent; cum tamen Apostolorum columnæ dicantur ad Galatas 2. v. 9. Majores ergo dicuntur, qui universalem potestatem susceperunt ubique terrarum munia spiritualia exercendi. Inter Majores sunt aliqui, qui dicendi sunt primarii, ii videlicet, quos Magnos vocat Paulus 2. Corinth. 11. v. 5. *Existimo enim nihil me minus fecisse a Magnis Apostolis*, ab eis scilicet, quos columnas vocat ad Col. 2.

Apostoli alii majores, minores alii.

Minores dicuntur ii, qui coadjutores fuerunt Apostolorum, quatenus vel ab ipsis missi sunt ad Ecclesiam aliquam fundandam, vel alicui Ecclesiæ ab ipsis fundatæ præfecti sunt. Item 70. Discipuli, qui Apostoli nominantur 1. Corinth. 15. v. 7. *Visus est Jacobo, deinde Apostolis omnibus* juxta Chrysostomum; & revera bini missi sunt a Domino, & isti, qui floruerunt tempore Apostolorum, primum locum obtinent in ordine Minorum. Secundum consequuntur locum viri illi, qui successivis temporibus in aliqua Provincia Ecclesiam, & fidem jam omnino abolitam plantaverunt. Hinc Bonifacius primus Episcopus Moguntinus, Apostolus Germaniæ dicitur: Gregorius Magnus Angliæ apud Bedam: Patritius Hiberniæ: Xaverius Indiarum, & alii similiter. Episcopi quandoque Apostoli dicuntur ob quandam similitudinem, & Apostolicos labores, sincerumque zelum in excolendis populis sibi subjectis. Antonomastice tamen Episcopus Romanus, Apostolus dicitur ob plenitudinem Potestatis, quam habet in totum orbem. Legimus etiam apud Græcos quosdam Imperatores appellari Apostolos, ut Constantinum, & Helenam, Justinianum, & similes: sed hoc hyperbolicæ locutioni tribuendum est. His præmissis.

Sciendum est multipliciter Apostolicam intelligi posse Ecclesiam. I. Quod ab Apostolis fuerit fundata. II. Quod puram conservet

servet Apostolorum doctrinam. III. Quod Episcoporum sedes habeat succedentes Apostolis. IV. Quod Evangelicam doctrinam propaget, & conservet per totum Orbem. V. Quod habeat dependentiam a Cathedra Petri; & secundum hos omnes sensus quæritur, an Ecclesia sit Apostolica.

Ecclesia multipliciter Apostolica.

Cum a Deo missi non sint Novatores, sed ex Patre Diabolo nati, pulcherrima dote hac Ecclesiam spoliant. Lutherus a Symbolo Nicæno abradi curavit *in parvo suo Catechismo fol. 12., & in magno Catech. fol. 64. 1570. Senis impresso*. Et Wiclephus apud Waldensem *tom. 1. cap. 18.* in eam insurrexit, resolvitque a Gregorio I. inductam, non autem a principio extitisse. Cum his sentiunt ceteri, contra quos

Dico primo. Vera Christi Ecclesia, Apostolica est, quia ab Apostolis fundata.

149 PROB. I. Ab eo fundatur Civitas, a quo recipit esse: sed Civitas Domini ab Apostolis recepit esse; ergo ab Apostolis est fundata. Min. ostenditur. Esse Ecclesiæ consistit in vera fide professa per baptismum: sed Apostoli dederunt Ecclesiæ veram Christi fidem, professam per Baptismum; dedit enim illis Dominus præceptum: Marci 16. v. 15. *Dixit eis: euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni Creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: qui verò non crediderit &c.* Porro præceptum executi sunt: vers. 20. *Illi autem profecti prædicaverunt ubique: Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.* Et Mat. 28. v. 19. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

Ab Apostolis fundata Ecclesia.

150 PROB. II. Ecclesia non est nisi multitudo gentium conversa ad veram Christi fidem: sed conversio gentium ad fidem facta est Apostolorum prædicatione; ergo ab Apostolis Ecclesia est constructa. Minor habetur ad Rom. 10. v. 14. *Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante? Quomodo verò prædicabunt, nisi mittantur? Sicut scriptum est: quam speciosi pedes Evangelizantium pacem, Evangelizantium bona!* & vers. 18. *Nunquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum: & in fines Orbis terræ verba eorum*, scilicet Apostolorum.

Conversio Gentium ab Apostolis.

151 PROB. III. Non est negandum, quod expresse traditur in Scripturis: sed Ecclesiam fundatam esse a Christo per Apostolos, habetur expresse in Scripturis; ergo. Min. habetur ad Ephes. 2. *Estis Cives Sanctorum, & Domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum*, idest, super doctrinam Apostolorum, & Prophetarum, ita D. Thom. in hunc locum. Apocal. 21. *Murus Civitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim nomina, duodecim Apostolorum Agni*: porro sectatores doctrinæ alicujus denominantur ab illo, ut Platonici a Platone; ergo.

Apostoli fundamentū Ecclesiæ.

152 PROB. IV. Temerarium est recedere ab antiqua Patrum traditione: sed Patrum traditio agnoscit Ecclesiam denominari Apostolicam, quia ab Apostolis fundata est; ergo. Minor declaratur Isaiæ 54. *Fundabo te in Sapphiris* idest, in Apostolis, ut habet Eusebius *lib. 10. Hist. eccles. in Paneg. de Ecclesiarum ædificatione*. *Fundamenta ejus in montibus sanctis* clamat Psal. 86., ubi Aug. loquens de Apostolis ait -- Et isti sunt montes, super quos sunt fundamenta hujus Civitatis -- Irenæus *lib. 4. cap. 63.* -- Agnitio vera est Apostolorum doctrina -- Tertullianus *de præscriptionibus cap. 20.* -- Apostoli apud unamquamque Civitatem Ecclesias condiderunt -- Psal. 44. dicitur: *Pro Patribus tuis nati sunt tibi filii*: ubi August. -- Genuerunt namque Ecclesiam Apostoli -- Proverb. 22. *Ne trasgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui*, idest, Apostoli, ut habet Hieronymus, & alii, qui cum præcesserint Gregorium Magnum, mendax redarguitur Wiclephus, Auctorem hujus doctis faciens Gregorium, eo quod in registro illam explicuit ex Symbolo Nicæno.

Patres Ecclesiæ agnoscunt Apostolicam.

153 Dico II. Ecclesia est Apostolica, quia doctrinam conservat Apostolorum. Hæc non indiget nova probatione ab illis, quæ allatæ sunt in Controversia de perpetuitate Ecclesiæ, & infallibilitate: si enim Ecclesia in æternum est duratura absque eo, quod a fide deficere possit, utique doctrinam Christi conservat & Apostolorum. Si Dominus dixit Apostolis Joan. 15. *Ego elegi vos, & posui vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat*, necesse est, quod doctrinam ab Apostolis traditam retineat Ecclesia; fructus enim manens, doctrina est. Si Matth. 28. eisdem præcepit Christus: *Docete omnes gentes &c., docentes eos servare omnia quæcunque mandavi vobis &c. Vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi*, coguntur fateri Hæretici Ecclesiam retinere, quæ per ora Apostolorum a Domino recepit. Si Apostolorum doctrinam non retinet, quomodo in Ecclesia manet in æternum Spiritus, qui docet omnem veritatem, & suggerit quæcunque Apostolis dixit Magister Jesus? Si a doctrina Apostolorum deficit Ecclesia, quomodo verificabitur illud Christi Act. 1. v. 8. *Et eritis mihi testes in Jerusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ?* Quomodo doctrina fidei non recedit ab ore generationis, & generationis usque in sempiternum? Quomodo velut depositum transit a Patribus ad filios, 2. ad Tim. 1. *Formam habe sanorum verborum, quæ a me audisti in fide, & in dilectione in Christo Jesu?* Et cap. 2. *Quæ audisti a me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere?*

Ecclesia doctrinam servat Apostolorum.

Hæc una fuit vox Patrum, hæc una regula contra Hæreticos (ut demonstrarent veram Christi doctrinam) ostendere, eam esse ab Apostolis traditam, ab Ecclesia custoditam. Sic Dionys. 1. *Cælest. Hierarchia* ait, idcirco primos Hierarchas fuisse plene a Domino Deo imbutos, & missos, ut doctrinam transfunderent in posteros; hinc Tertullianus *de præscript.* ut hæreticos Marcionem, Valentinum, Apellem confundat, statuit id prius quærendum, ubi manserint Scripturæ, ubi fidei possessio: concluditque in Ecclesiis ab Apostolis fundatis veræ doctri-

næ traducem esse, & Irenæus *lib.* 1. *cap.* 4. Ecclesiam vocat amplum Depositorium, in quod Apostoli omnia, quæ sunt veritatis, plenissime contulerint -- Ut omnis quicun- „ que velit, ex eo sumat vitæ potum -- Sic Aug. *in Psal.* 44., sic Cyprianus, sic Patres ad unum omnes.

Dico III. Ecclesia est Apostolica, quia habet sedes Episcopales cum successione.

154 PROB. I. Act. 20. v. 28. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*. Ad Ephes. 4. v. 11. *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem Corporis Christi; donec occurramus omnes &c.* Ecclesia in sempiternum duratura regenda est per Episcopos, doctrinâ Apostolorum imbutos: sed non potest regi, nisi dentur Sedes Episcopales cum successione, ut patet; ergo &c. Et ideo dicebat Paulus ad Titum 1. v. 5. *Reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt, corrigas, & constituas per Civitates Presbyteros, sicut & ego disposui tibi*.

Episcopi Apostolicæ doctrinæ custodes.

155 PROB. II. Ut Hæreticos de errore convincerent Patres, ad successionem legitimam Episcoporum in sedes Apostolorum recurrebant: ergo Apostolica dicenda est, quia successionem habet Sedium Episcopalium. Audiant Tertullianum Lutherani Valentinianos, Marcionistas aggredientem *lib. de præscript. cap.* 37. -- Qui estis vos? Et „ unde venistis? Quo denique, Marcion, jure „ sylvam meam cædis? Qua licentia, Valen- „ tine, fontes meos transvertis? Mea est pos- „ sessio; olim possideo; prior possideo -- *Et cap.* 32. -- Edant ergo origines suarum Ec- „ clesiarum, evolvant ordinem suorum Epi- „ scoporum, ita per successionem ab initio „ decurrentem, ut primus ille Episcopus ali- „ quem ex Apostolicis viris habuerit Aucto- „ rem, & antecessorem --

Audiant Irenæum *lib.* 4. *cap.* 43. -- Ob- „ audiendos, *inquit*, Episcopos esse, qui „ successionem tenent ab Apostolis, reliquos „ verò, qui obsistunt, a principali successio- „ ne suspectos haberi, vel quasi Hæreticos, „ vel quasi scindentes &c. -- Et ut vim, & veritatem Ecclesiæ Romanæ demonstret, successionem demonstrat Romanorum Pontificum, a Petro usque ad Eleutherium, qui tunc vivebat, asseritque per hanc successionem Hæreticos confundi. Eandem successionem prosecuti sunt Aug. *Epist.* 165. Hieronymus *in Chronico* usque ad sua tempora, eamque Hæreticis objecerunt,

Audiant Aug. *Psal.* 44. in illud: *Pro Patribus tuis nati sunt tibi filii* -- Quid est pro „ Patribus tuis nati sunt tibi filii? Patres „ missi, sunt Apostoli, pro Apostolis filii „ nati sunt, tibi constituti sunt Episcopi. „ Hodie enim Episcopi, qui sunt per totum „ mundum, unde nati sunt? ipsa Ecclesia „ Patres illos appellat; ipsa illos genuit. & „ illos genuit, & illos constituit in Sedibus „ Patrum. Non ergo putes desertam, quia „ non vides Petrum, quia non vides Paulum, „ quia non vides illos, per quos nata es. De „ prole tua tibi crevit Paternitas -- *Et in Psal. contra partem Donat.* -- Venite fratres, „ si vultis, ut inseramini in vite. Dolor est, „ cum vos videamus præcisos ita jacere. Nu- „ merate Sacerdotes &c. quis cui successerit, „ videte -- Alios dabimus Patres, cum agemus de Ecclesia Romana, cui dictum est Num. 25. v. 13. *Erit tam ipsi, quam semini ejus pactum Sacerdotii sempiternum*.

Episcopi Apostolorum successores.

Dico IV. Ecclesia est Apostolica, quia propagat Apostolorum doctrinam: conclusio est evidens ex dictis; si enim Ecclesia est Catholica, diffundenda per orbem universum, & in æternum duratura, necesse est, quod sit propagativa fidei.

Dico V. Ecclesia est Apostolica, quia dependet ab Apostolica Sede Petri. Constat ex his, quæ dicta sunt de Romano Pontifice *in Tract. de Ordine*.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

156 OBJIC. I. Eadem est numero Ecclesia, quæ fuit ab initio humani generis, ac quæ nunc existit: sed Ecclesia, quæ ab initio fuit, non dicitur Apostolica; ergo neque hæc dici debet. Majorem ex Patribus dedimus *Controv. V.*

RESP. dist. maj. Est eadem substantialiter, concedo: quoad statum, nego. Cum Patribus diximus Ecclesiam priorem, & nostram se habere ut puerum, & virum perfectum, ubi non est, nisi differentia status.

Eadem substantialiter Ecclesia vetus, & nova.

De Ecclesia porro non qualicunque, sed sub statu gratiæ loquimur in præsenti, quæ, cum ab Apostolis fuerit fundata, recte Apostolica dici debet: quo sensu Paulus ait: *Nos ipsi primitias spiritus habentes*. Deinde disting. min. Prior Ecclesia non dicebatur Apostolica formaliter, seu explicite, concedo: virtualiter nego. Lex gratiæ velut in semine continebatur in priori, ad Galat. 3. *Prius autem, quam veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem, quæ revelanda erat*, scilicet per prædicationem Apostolorum.

157 DICES. Ecclesia secundum statum ab eo debet denominari, a quo unice est fundata: sed unice a Christo fundata est; ergo Christiana dici debet, non Apostolica, sicut in Actis habemus cap. 11. v. 26. *Ita ut cognominarentur primum Antiochiæ discipuli, Christiani*. Min. constat ex Epist. 1. ad Corinth. 3. *Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus*.

RESP. Hoc ipso, quod Ecclesia dicitur Apostolica, Christiana subintelligitur; quia Apostoli a Christo missi Christum prædicaverunt, Christi doctrina, & auctoritate Ecclesiam fundaverunt. Sicut, ex quo causa prima operetur, non tollitur, quo minus causæ secundæ agant: ita ex quo Christus sit fundamentum, non tollitur, quin & Apostoli possint esse per subordinationem. Christus fundamentum est, velut rupes habens ex se soliditatem: Apostoli autem velut primi lapides. Apostolicam tamen potius voluerunt Patres

Ecclesia Apostolica est etiam Christiana.

tres appellare ad tollendas Hæreticorum fraudes; assignando originem traducis, per quam fides ad posteros devenit. Adde quod etiam a Christo denominatur Apostolica, cum & ipse Apostolus sit principalis a Deo desuper missus.

158 INSTABIS. Apostoli non sunt fundamentum nisi ministeriale: sed a fundamento ministeriali nequit desumi denominatio, prohibente Paulo 1. Corinth. dicere: *Ego quidem sum Pauli: ego autem Apollo, ego verò Cephæ*; ergo.

RESP. neg. min. Quam non evincit probatio. Prohibentur fideles vocari Paulini, aut Petriani, ut loquitur Aug. *Psal.* 44. appellatione facta ad nomen personæ, & virtutis particularis; non autem ad officium. Corinthii ad personam respiciebant, & ratione illius astruebant differentiam aliquam inter Baptismum collatum a Petro, & collatum a Paulo: & patet ex contextu: *Numquid Paulus crucifixus est pro vobis?* Eo virtus non a Paulo, sed a Christo, qui divisus non est. Et cap. 3 *Quid igitur est Apollo? Quid verò Paulus? Ministri ejus, cui credidistis*. En ad ministerium, non ad personam respiciendum est. Denominatio Apostolicæ ab officio desumitur, non a persona.

Denominatio Apostolica ab officio.

159 URGEBIS. Non minus Ecclesia fundatur supra Apostolicum, quam supra Propheticum Ministerium, ad Ephesios 2. v. 20. *Superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum*: Sed Ecclesia Novi Testamenti non est denominanda Prophetica; ergo neque Apostolica.

RESP. Munus Apostolicum, & Propheticum se habet, ut occultans, & manifestans. Prophetæ et Divo Aug. dicuntur excussi, & Apostoli dicuntur filii excussorum; quia Prophetæ clausa continebant Sacramenta, Apostoli autem, Domino aperiente, aperta tradiderunt Ecclesiæ -- ideoque Prophetæ dicuntur excussi, quibus excussis generati sunt „ Apostoli — A manifesto autem desumitur denominatio; unde *dist.* 19. *Cap. Ita Dominus*, habemus ex Leone -- Ita Dominus noster Jesus Christus humani generis Salvator instituit, ut veritas, quæ ante legis, & Prophetarum præconio continebatur, per Apostolicam tubam in salutem universitatis exiret--

Ecclesia non dicitur Prophetica.

160 REPLICABIS. Apostolica tuba consistit secundum proprietatem in prædicatione doctrinæ Evangelii, Marci 16. v. 15. *Prædicate Evangelium omni Creaturæ*. Ad Rom. 15. v. 20. *Prædicavi Evangelium*. 1. ad Corinth. 4. v. 15. *Per Evangelium ego vos genui*. Cap. 15. v. 1. *Evangelium, quod prædicavi vobis*. Sed ab Evangelica doctrina non dicitur Ecclesia Evangelica; ergo neque Apostolica dicenda.

RESP. Apostolica tuba consistit in activa prædicatione Evangelii: prædicatio verò activa habetur per tales personas desuper missas: Evangelium verò est materia prædicata. Ab activo autem desumi debet denominatio, sicut genus v. g. Agricolæ desumitur ab activa agrorum cultura, non verò a materia, quæ seminatur: eaque ratione Patres Evangelicam non vocant Ecclesiam, quia Hæretici Evangelica vocant sua conventicula; sed non ea ratione, qua verum Evangelium traditur apud ipsos per legitimam successionem, ad primævam traditionem per Apostolos inchoatam.

Non dicitur Evangelica.

A

161 SUBSUMES. Sed Ecclesia, quæ nunc est, non est fundata activa prædicatione Apostolorum, cum nec Apostoli in omni regione prædicaverint; (erant enim tunc plures Orbis partes incognitæ) & in pluribus locis deperdita est fides, & Ecclesia est post plura secula restituta ab aliis fidelibus; ergo Apostolica appellari nequit.

RESP. nego antecedens. Ut Ecclesia dicatur ab Apostolis fundata, non est necesse, quod vel singulos baptizaverint, vel ad omnem omnino pagum pervenerint, sed sufficit, quod nulla natio sit, in qua aliqui non crediderint, qui postmodum aliis communicaverunt doctrinam. Et si alicubi ex toto restituta sit jam deperdita, id factum est ab iis, qui pristinam retinebant doctrinam; & per legitimam successionem tradiderunt illis, quando enim Christus promisit Apostolis adesse, Ipsis usque ad consummationem seculi, non est locutus de ipsis personaliter acceptis, sed media successione, & ex primis illis credentibus, & posterioribus fit una Ecclesia: quemadmodum Christus rogavit Patrem, ut unum essent cum ipso Apostoli, & illi, qui per verba ipsorum credituri erant. Joan. 17.

B

Quomodo in omnem terram prædicaverunt Apostoli.

C

162 OBJIC. II. Ecclesia, quæ Apostolicam non conservat doctrinam, dici nequit Apostolica: sed Ecclesia præsens non conservat Apostolicam doctrinam; ergo. Min. ostenditur: Doctrina Apostolica fuit trina mersio in Baptismo, lactis, & mellis gustatio tradenda infantibus post egressum ab infantia, Eucharistiæ administratio sub utraque specie, etiam laicis, & infantibus, Oratio versus Orientem, & alia, quæ tradit Hieronym. contra Luciferianos. Tertullianus *de corona militis*. Cyprianus *serm. de lapsis*, & alii Patres: sed hæc corpus Ecclesiæ ubique non servat; ergo &c.

D

RESP. Apostolica Doctrina in duplici est differentia, alia pertinet ad fidem, alia ad pietatem, & ritus accidentales. In prima nulla facta est mutatio, nec fieri est possibile, in secunda facta est justis de causis. Vel major reverentia mysteriorum, vel Hæreticorum perversitas Ecclesiam coegit pleraque mutare. Pericula effusionis pretiosi Sanguinis Christi, aliaque inconvenientia moverunt Pastores, ut Laicis non daretur Eucharistia sub utraque specie, infantibusque negaretur; ea eo vel maxime, quando accessit hæresis dicens, ea esse necessaria ad salutem ex præcepto Divino. Sic cum hæresis serpere cœpit Solem Orientem esse adorandum, quia in eo sedebat Christus; Trinam Mersionem esse de necessitate Sacramenti propter significationem, Legalia esse necessaria in Ecclesia sub statu gratiæ, ab Oratione versus Orientem, a Trina Mersione, a Legalibus abstinuit Ecclesia. Vocabant prius fideles Deiparentem Virginem, Christiferam; ac cum impii verbo abutentes, negarent esse Deiparam, ea voce amplius non sunt usi, Damascenus teste.

In Ecclesia quadam accidentalis differentia.

E

DICES. Materia, & forma Sacramentorum ad fidem pertinent: sed nunc Ecclesia uti-

stituit materia, & forma ei opposita, quam tradiderunt Apostoli. Nam Sacramentum Confirmationis, & Ordinis conferebant per manuum impositionem, & orationem, ut habemus in Actis Apost., nunc verò exigitur instrumentorum porrectio, & specialis forma.

RESP. difficultatem hanc resolvi a Doctoribus in Controversiis de Sacramentis. Pro nunc dico: minorem ab adversariis non probari. In Actibus quidem legimus adhibitam fuisse manuum impositionem, non autem legimus *tantum*, aut instrumentorum porrectionem fuisse rejectam. Utrumque adhibuerunt, dicam ego; sed unum scriptum est, & aliud non, sed traditione descendit ad Ecclesiam. Legimus frequenter in Actis, & Canonicis Epistolis Apostolos Christum praedicasse: nunquid alia mysteria tacuerunt? Legimus Philippum per descensum in aquam baptizasse Eunuchum nulla facta mentione verborum: dicemus ergo verbis non fuisse usum? Apostoli ergo Sacramenta conferebant, prout erant a Domino instructi, licet non omnia sint scripturis commendata.

Doctrina Sacramentorum invariabilis.

163 OBJIC. III. Id integrum non conservatur, quod corrumpitur: sed Doctrina Apostolorum corrupta ad nos descendit; ergo. Prob. min. Tunc doctrina corrumpitur, quando vel aliquid detrahitur, vel additur: sed ita factum est; nam Epistola Pauli ad Laodicenos est deperdita, sicut membranae, de quibus mentio fit in Epistolis: nova dogmata inducta sunt, scilicet Spiritum Sanctum a filio procedere: dari Thesaurum Indulgentiarum.

RESP. neg. min. Cujus probatio non evincit. Non est corruptum Verbum Dei ea eo, quod in veteri Testamento perierint aliqua volumina, quorum mentio fit in ceteris libris: ita nec dicendum corruptam fuisse doctrinam Apostolorum, ex quo periisse dicatur Epistola ad Laodicenos. Quid verò fuerint membranae; an ejus Epistolae, an Codex veteris Testamenti, an Evangelium Lucae, an materia praeparata pro scribendis aliis Epistolis, ad controversias de Sacra Scriptura pertinet. Non est pariter corruptum Symbolum Apostolorum ex eo, quod Nicaenum Concilium, & Constantinopolitanum aliquid addiderint. Duplex est additio: alia per majorem explicationem eorum, quae tradita sunt, & hanc concedimus factam, alia per contrariam doctrinam, & hanc negamus inductam.

Non semper per additionem vitiatur veritas.

DICES. Non potest non nisi corruptam ad nos descendere, quod ab initio corrumpi coeperat; quo enim a suo fonte magis elongatur aqua, eo turbidior decurrit: sed ab initio doctrina Apostolorum corrumpi coepit, ut patet ex Epist. ad Gal., & ad Corinth.; ergo tot seculorum intercapedine quasi senescens, & cadaverica ad nos devenit.

RESP. Ecclesia Apostolorum aevo coepit corrumpi quoad aliquos fideles, secus quoad totam multitudinem: ita pariter successivis temporibus aliqui naufragaverunt, sed corpus integrum permansit, & permanebit, aquâ Coelestis sapientiae in sua omnimoda puritate decurrente; quia manuducitur per Spiritum Sanctum, qui suggerens omnem veritatem manet nobiscum in aeternum.

Ecclesia quoad totum nunquam defecit.

164 OBJIC. IV. Negabant Patres Haereticos esse Apostolicos, etiamsi haberent Episcopos, ubi sederent Apostoli, v. g. Antiochiae, Jerosolymis, Ephesi: non ergo dicenda est Apostolica Ecclesia, quia Episcopos numerat sedentes in Thronis Apostolorum.

RESP. Negabant, etiamsi occuparent sedes Apostolorum successione interrupta, nequaquam: negabant quia v. g. ante Militem non poterant adnumerare alium usque ad Sanctum Marcum, vel Petrum in sede Antiochena ejusdem rationis, & fidei, conced. Negabant ergo quia per illegitimam ordinationem introduxerant viros ab unitate corporis Ecclesiae abscissos, secus accidere demonstrabant in successione Catholicorum.

165 OBJIC. V. Si Ecclesia praesens esset Apostolica, haberet eandem Auctoritatem, quam habebant Apostoli: sed non habet; non enim Potestatem habet miraculorum, & libros Canonicos condendi &c.

RESP. neg. min. Omnem enim habet auctoritatem juris ordinarii, quam habebant Apostoli, non autem juris extraordinarii. Potestatem habet miraculorum, si necesse esset pro confirmanda fide miraculum fieri. Sed quia jam fides est signis evidentissime comprobata, ideo in Ecclesia singulis momentis non fiunt miracula. Habet Auctoritatem condendi libros Canonicos aequivalenter, quatenus ad ipsam spectat legitimum sensum eis tribuere, contraria illis dogmata eradicare, non autem formaliter, quia ad Ecclesiam jam fundatam non pertinet novam Regulam, novosque articulos evulgare, aliàs non esset fundata, sicut ab initio, quia non erat fundata Ecclesia, nec articuli omnes traditi, necesse erat Verbum Dei plenum dari ab Apostolis, vel per Scripturam, vel per Sermonem: immo ex hoc, quod Ecclesia est depositaria dogmatum, non debet nova inducere. Quidquid ergo ad munus Pastorale, ad magisterium fidei, ad morum disciplinam pertinet, in eadem plenitudine datur in Ecclesia, sicut data fuit in Apostolis. In quo verò resideat hujusmodi plenitudo, an in Concilio, an in Romano Pontifice, suis locis traditum est.

Alia argumenta ex lacunis Haereticorum essent adducenda; sed his factum fuit satis *P. II. de Ordine*. Haec de proprietatibus Ecclesiae sufficiant. Aliae quaedam dotes a Patribus, & Doctoribus attribuuntur, quibus ejus dignitatem, seu nobilioribus encomiis extollunt; sed ad praedictas reducuntur, in eisque includuntur.

DISPU-

DISPUTATIO TERTIA.

DE NOTIS ECCLESIÆ.

CONTROVERSIA PRIMA.

AN NECESSARIUM SIT EXTERNAS ECCLESIÆ NOTAS DESIGNARE.

1 SUmma rei est certò scire, ubinam Ecclesia, vera Christi Sponsa, reperiatur, ubi quærenda; quisquis enim in hoc errat, certo damnationis periculo se committit: ideo toto conatu invidus humani generis hostis semper sollicitus fuit, ut legitimas notas cum adulterinis confunderet. At qui vigilat, ne portæ inferi prævaleant adversus Ecclesiam, providit, ne falsarius bonum aurum corrumperet. Tantæ necessitatis credita de notis discussio est, ut eam primo loco inter omnes Controversias examinandam existimaverint nonnulli Doctorum; ea enim perfecte cognita, certo dignoscitur vera Ecclesia, quæ cum tribunal sit decisivum Controversiarum, qui cum ea credit, a recto tramite veritatis aberrare nequit. Nos tamen communiorem secuti methodum, quæ ad essentiam, & proprietates Ecclesiæ pertinent, præmisimus: sed quia ibi plurima tetigimus ad notas attinentia, compendiosiori stylo utemur, tum in illis elucidandis, tum in illis applicandis.

2 Quamvis Heterodoxi conveniant, necessarium esse externas assignare notas veræ Ecclesiæ: Amesius tamen *in suo Bellarmino enervato lib. 2. tom. 2.* superfluas judicat, & parvipendit. Ut plene ergo veritas pateat.

Notandum est I. Nomine notæ venire signum aliquod, quod certo faciat venire in cognitionem rei, cujus est nota; & ideo ex Doctrina Augustini S. Thomas 1. *p. quæst.* 32. *art.* 3. notionem Divinarum Personarum vocat rationem propriam cognoscendi Personam Divinam. Propriam diximus, quia debet esse talis, ut alteri non conveniat; aliàs mediante ea certo non possemus duci in cognitionem rei quæsitæ. Quapropter licet Catholici indifferenter Ecclesiæ notas signa appellent: Doctores tamen controversistæ pressius loquentes utuntur nomine notæ potius, quam signi, quia signum nec habet connexionem infallibilem cum re signata, nec semper est clarius: nota vero & clarior esse debet, & certo ducens in cognitionem.

Notandum II. Notas Ecclesiæ debere esse claras quoad omnes, & non tantum quoad doctiores; itaut a rudibus perpensæ valeant eos ducere in cognitionem veræ a falsa Ecclesia; unicuique enim sicut mandatum est de propria salute, ita provisum est medium necessarium pro ea acquirenda, quod est posse in Ecclesiam ingredi: & cum omnibus pro qualibet differentia temporis ingressus in Ecclesiam sit necessarius pro vita æterna, sequitur, quod notæ essentiales, & sufficientes A debeant esse inseparabiles ab Ecclesia pro quolibet tempore. Quibus præmissis

Dico. Necessarium est externas Ecclesiæ notas designare. Prob. Nemini separato a Christo datur salus; ipse enim est via, veritas, & vita, per ipsum habemus accessum ad Patrem: sed omnis, qui est extra Ecclesiam re, & voto, est separatus a Christo; Christus enim est Caput Ecclesiæ; ergo nulli extra Ecclesiam datur salus; ergo tenetur Ecclesiam quærere, & ingredi; ergo debet illam agnoscere; ergo debent dari signa, per quæ B & dignoscatur, & a falsis discriminetur conventiculis Diaboli. Argumentum Pauli ad probandam necessitatem prædicationis ad Rom. 10. *Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante?* valet similiter in casu: quomodo salvabuntur, si non sunt membra Ecclesiæ? Quomodo erunt, si Ecclesiam non agnoscunt? Quomodo agnoscent, si non dantur signa ducentia in cognitionem? Ne dicamus ergo male *Ecclesia dignosci debet.* provisum generi humano in principalissimo salutis negotio, fatendum est Ecclesiam veras C habere notas, quibus certò possit dignosci.

3 Confirmatur ratione, qua utitur D. Th. *p.* 1. *quæst.* 32. *art.* 2. ad probandum dari notiones in Divinis. Tenemur satisfacere Infidelibus redarguentibus de falsitate Christi Ecclesiam: sed hoc non possumus facere, nisi veræ dentur notæ, quibus veritas ostendatur, & declaretur; ergo necesse est Ecclesiæ notas externas assignare.

Confirmatur a pari. Frequenter in Scriptura assimilatur Ecclesia Regno, Civitati, & Familiæ: sed in politicis legitima dantur D signa, quibus obediens regnum a rebelli distinguatur, Civitas privilegiata a non privilegiata, familia nobilis ab ignobili, quæ sufficiunt ad consequendam favorabilem causam in judicio contra adversarios, conantes sibi talia jura vindicare; ergo pariter debent dari signa legitima, quibus Ecclesia Christi defendatur contra Hæreticos, sua latrocinalia conventicula pro Ecclesia venditantes.

4 Confirmatur ab exemplo. Ordo supernaturalis conditus est ad proportionem ordinis naturalis: sed in ordine naturali dantur signa, per quæ investigamus primas ve- E ritates fundamentales, & necessarias, ut sunt demonstrationes per effectus; ergo in ordine pariter supernaturali debent dari sua signa proportionata ad cognoscendas veritates primarias, & fundamentales, inter quas est illa de Ecclesia.

Confirmatur auctoritate adversariorum; nam de SS. Patribus non est ambigendi locus, cum ipsi catalogum signorum tradiderint, puta Hieron. *contra Lucif.*, Aug. *contra Epistolam fundamenti*, *de utilitate credendi &c*, Melancton igitur *in disp. contra Luth. tom. 1.*

tam. I. -- Ut a nobis agnosci possit Ecclesia, „ necesse est, eam certas notas externas habere -- Danæus *de visibili Ecclesia* ait esse -- Certissimas notas, ea quibus illa vera Dei „ Ecclesia, etiam in his terris visibiliter perspicere, & ut ita loquar ocularitet agnosci, dignoscique a ceteris, vel profanorum, vel prorsus infidelium, vel Hæreticorum cœtibus, ac congregationibus possit -- Calvinus 4 *inst. cap.* I. *num.* 7., & 8. ait -- Ecclesiam a Christo constitutam esse „ per aliqua signa, & symbola -- Besa *lib. de notis* idem contendit. Confessio Scotica *art.* 28. -- Necesse est, ut vera Ecclesia ab hujusmodi sordidis synagogis, perspicuis, & „ perfectis notis discernatur -- Consentiunt aliæ confessiones Hæreticæ. Quare temere opponitur Amesius, cum apud suas sectas communiter agnoscatur necessitas notarum Ecclesiæ. Sed hoc ipso prodit suæ doctrinæ falsitatem, negans convenientiam signorum pro veritate indaganda. Dicamus ergo cum Aug. *lib de utilitate credendi cap.* 7.-- Perfe„ ctæ felicitatis est, si poterit ibi verum in„ veniri, ubi & inquisitio ejus, & retentio „ securissima est -- Dicamus cum eodem *lib.* 7. *conf. cap.* 10. -- Facilius dubitarem, vi„ vere me, quam esse falsa, quæ audivi --

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICI.

5 OBJIC. I. Notæ necessariæ sunt ad cognoscendum illud, quod est incognoscibile, & occultum: sed Ecclesia est visibilis; ergo non sunt necessariæ notæ ad eam cognoscendam.

RESP. Christus erat visibilis Judæis; ergo non erant necessaria signa probativa Divinitatis? Codex Sacer est visibilis; ergo non sunt necessariæ notæ, ut credamus esse Dei Verbum? Ecclesia quidem est visibilis, & supra montem posita, sed plures non videot eam, quia ab ipsa luce obcæcati Hæretici Civitatem Diaboli confingunt, tanquam Civitatem Dei. Pagani Ecclesiam Christi persecuti sunt, sed ignorabant esse veram: Debent ergo dari notæ, ut distinguatur a falsis, ut demonstrari possit incredulis. Aurum quidem visibile est, & tamen signa habet, per quæ dignoscatur ab aurichalco: immo visibilis est Ecclesia, quia visibiles etiam radicat notas.

Ecclesia visibilis ex notis dignoscenda.

6 OBJIC. II. Toties notæ sunt superfluæ, quoties per eas non potest deprehendi Ecclesia: sed per eas deprehendi non potest; ergo. Min. explicatur. Quælibet nota veram supponit Ecclesiam notas tradentem: debet ergo præsupponi Ecclesiam esse. Elucidatur. Nota qualibet debet desumi a symbolis, a Patribus, a scripturis; ergo prius debet præsupponi stabilirum, quæ sint scripturæ, qui Patres, quæ symbola: sed hoc fieri nequit, nisi prius sciatur hanc, vel illam Ecclesiam esse, quæ tradat scripturas, symbola, & Patres; ergo.

RESP. Argumentorum probare ex effectibus non posse ostendi causam, & nullum discursum a posteriori utilem fore; quia prius debet præsupponi causa effectum producens. Quoad se Ecclesia præsupponitur: quoad cognosci in particulari ex notis habetur: seu Ecclesia velut in genere præsupponitur, & per notas, quæ sit in particulari, dignoscitur. Dubius, ubi sit vera Ecclesia, scit in genere dari Ecclesiam, extra quam non datur salus, & quod in ea debeat esse verus Dei cultus: sed ad cognoscendum, quod hæc particularis vera sit, manuducitur per notas. Pariter verum est scripturam, symbola, Patres tradi ab Ecclesia, ab eaque vim auctoritativam desumere; quo sensu præsupponitur ad Notas in Scripturis contentas, sed, cum agamus cum Hæreticis, qui admittunt Scripturas, & priora Symbola (undecunque accipiant) recte ab illis desumimus signa, quibus contra ipsos ostendimus huic Ecclesiæ particulari, & non alteri convenire privilegium Sponsæ, & Columbæ Dei.

Auctoritas in signis ab Ecclesia.

7 OBJIC. III. Si dantur Notæ, debent esse omnibus utiles: sed non possunt esse utiles omnibus: ergo non dantur. Maj. explicatur. Ecclesiæ cognitio est de essentialibus ad salutem: sed ad salutem tenentur omnes; ergo omnibus debent deservire signa, ut illam demonstrent, & quidem certò; necesse est enim, quod distinguatur vera Ecclesia a falsis. Si Notæ non deserviunt nisi Christianis, quomodo suadebimus Paganis Ecclesiæ veritatem? Min. videtur clara. Plurimæ Notæ dependent a Scripturis: sed Pagani non suscipiunt Scripturas; ergo Paganis Notæ non deserviunt.

RESP. In primis neg. min. Illæ enim eædem Notæ independenter a Scripturis urgeri possunt fundamento rationis. ut unitas, Sanctitas, universalitas &c. Deinde, ut vidimus, proportionali ratione proceditur in ordine gratiæ, ac in ordine naturæ, in quo veritates plurimæ sunt connexæ uni principio præsupposito, quo admisso, cetera debent concedi: ita pariter in ordine gratiæ gradatim est procedendum. Pagano ostendenda sunt prius ea, quæ cadunt sub discursu naturali, ut Dei unius existentia, cui de consequenti debetur unus cultus; immortalitas animæ, cui destinatur pœna, vel Beatitudo æterna; ex quo fit transitus ad ostensionem ordinis supernaturalis, & Mysteriorum Divinorum, Scripturarum &c., quibus ostensis, ex Scripturis desumuntur motiva probantia veritatem Christianæ Religionis; ita tamen ut ad reddendam eam evidenter credibilem adducantur prius sensibiliora, ut Miracula, Martyria, Idolorum eversio &c., unde paulatim dispositus Paganus convincitur tandem ex Scripturis.

Quomodo Paganus revincendus.

8 OBJIC. IV. Si Notæ essent necessariæ, tenerentur omnes Ecclesiam inquirere: sed non tenentur omnes; ergo. Expl. min. Pueri non tenentur; unde damnata est a Schola Parisiensi propositio Erasmi, quæ dicebat pueros, cum ad adultam ætatem pervenerint, examinandos esse, an approbent Religionem, quam sequuntur, & eis proponenda Mysteria Fidei, ejusque motiva libere admittenda. Quod si dicatur non teneri, quia sunt in possessione veritatis; dicent, & ceteri se esse in Ecclesia in possessione veritatis. Item simplices non tenentur quærere; immo illis prohi-

betur

betur dispoatio circa fidem.

RESP. neg. min. ad probat. dico teneri pueros, & simplices veritatem inquirere, quando, vel eis incipit innotescere se in errore versari, vel dubitant de errore. Quia tamen nostri sunt revera in legitima possessione veritatis, ideo sufficit, quod, dum ad adultam perveniunt ætatem, instruantur, & obvia proponantur signa credibilitatis. Pueri verò, & simplices aliarum Sectarum, cum sint revera in possessione falsitatis, si eorum Parentes, & Pastores dubii sint, vel certi de errore, sicut ipsi tenentur quærere, ita, & de hac obligatione pueros, & simplices admonere; & tunc tenentur inquirere: Prohibentur autem simplices de fide disputare, ne irrisioni exponantur Divina Mysteria; versuti enim Hæretici captiosis sophismatibus istos trahunt ad incongrua, & indecora concedenda. Dati sunt Ecclesiæ Pastores, & Doctores, quorum munus est fidem tueri, & de ea disputare; & ideo isti in singulis articulis debent esse eruditi, ubi simplices tenentur tantum præcipua mysteria explicite credere, & reliqua implicite, subjiciendo se Ecclesiæ, ejusque Doctoribus.

Dubins de errore scrutari debet veritatem.

9 OBJIC. V. Si Notæ essent necessariæ ad inquirendam, & distinguendam Ecclesiam veram a falsa, deberet certò constare, quales, & quot sint: sed non constat: immo maxima datur confusio; Bellarminus enim assignat quindecim, Bozius centum, Georgius Ræthus triginta sex, Pistorius duodecim, Medina undecim, Costerus quatuor, Stapletonius tres, Canisius duas, alii dicunt dari septem. Hæc Vedrosius *sua antiq. sect.* 3.

RESP. neg. min. Quamvis enim alii plures, alii pauciores assignent Notas: omnes tamen conveniunt in præcipuis, & primariis, quas nullus Catholicorum negat. Sed quia una sufficit ad ostendendam veritatem, sicut una demonstratio ad inferendam scientificam conclusionem, ideo nonnulli paucas enumerant, alii verò, ut plenius, & sensibilius veritas appareat, plures prosequuntur. Privilegium est veritatis, quod pluribus viis possit demonstrari. Ex quo inexcusabiliores redduntur infideles, nolentes Ecclesiam amplecti, tot signis credibilitatis ostensam.

Veritas pluribus valet ostendi.

DICES. Notæ sunt quædam accidentia essentiæ extrinseca: sed accidentia non distinguunt essentiam ab aliis; ergo Notæ non distinguunt essentiam. Non sunt ergo necessariæ.

RESP. maj. esse falsam. Aliquæ enim, & præcipuæ coincidunt cum proprietatibus: proprietates porro optime distinguunt; unde ex risibilitate homo a Leone discernitur. Sed data maj. disting. min. Non distinguunt ut constituentia, & ut differentiæ essentiales, concedo, ut signa, nego. Sunt enim centena, quæ suis essentiis distinguuntur, & tamen etiam per accidentia, tanquam per signa sensibiliter demonstrantur.

Essentia per signa demonstratur.

∴

CONTROVERSIA II.

AN VERBUM DEI PRÆDICATUM, ET ACCEPTATUM SIT VERA ECCLESIÆ NOTA.

10 UNiversi Hæretici, Amesio excepto, Notas necessarias esse admittunt. Non conveniunt tamen in eis assignandis. Lutherus *lib. 7. tract. de notis Ecclesiæ*, septem sequentes assignat, Primam Verbum Dei lucens in confessione, vita, & moribus, Secundam Baptismi administrationem, Tertiam legitimum usum Eucharistiæ, Quartam usum Clavium, Quintam Verbi ministerium. Sextam orationes publicas, ut orationem Dominicam, Psalmodiam, Septimam mysterium Crucis, hoc est persecutiones externas pati, excommunicari, vocari hæreticos, Cacodæmones, Catharmata; intus verò sustinere mœstitiam, pusillanimitates, terrores; concluditque -- Hæc sunt „ septem stellæ, vellem dicere, septem Sa„ cramenta, nisi aliter jam usus obtineret -- Ceteri tamen Lutherani agnoscunt pauciores Notas.

Hæretici varii in designandis Ecclesiæ notis.

Centuriatores *cent. 1. lib. 1. cap. 4. titulo de Ecclesia*, has solum admittunt -- Ver„ bum Dei prædicatum, & lucens in confes„ sione. Legitimum usum Sacramentorum. „ Constantiam in fidei confessione. Obedien„ tiam erga ministerium Verbi -- Illyricus, unus ex Centuriatoribus duas primas admittit, & duas alias adjicit, Invocationem videlicet, & charitatem. Lutherani Interemistæ in Comitiis Augustanis 1548. quatuor ponunt -- Doctrinam incorruptam. Rectum usum „ Sacramentorum. Charitatem, quæ in uni„ tate, & pace consistit, & catholicum con„ sensum per omnia orbis loca, & tempora -- Communior tamen Lutheranorum sensus, tres tantum agnoscit, scilicet -- Doctrinam in„ corruptam, Rectum Sacramentorum usum, „ & obedientiam ministerio debitam -- quam alii unitatem vocant. Ita acta Ratisbonensia 1553. Melancton *in resp. ad artic. Bavaricæ confessionis*. Musculus *in locis communibus, loco de Ecclesia*. Cassander *in consultatione super confessionem Augustanam art. 7.*, & reliqui.

Calvinus cum suis communius duas tantum agnoscit. *Lib. 4. instit. cap. 1. n. 9.* -- „ Ubicunque Dei Verbum sincere prædicari, „ atque audiri: ubi Sacramenta ex Christi „ institutione administrari videmus, ibi ali„ quam esse Ecclesiam nullo modo ambigen„ dum est -- *Et num.* 10. -- Symbola Eccle„ siæ dignoscendæ, Verbi prædicationem, „ Sacramentorumque observationem posui„ mus -- Idem *cap. 2. n. 1., & in præf. §. Dilemmata*. Has duas Notas etiam Lutherani universi admittunt, licet alias adjungant.

Licet non multum sit curandum de paucitate, & pluralitate Notarum, omnino tamen necessarium est, quod illæ, quæ assignantur, veræ sint; aliter ad nihil deserviunt, nec aptæ sunt ad conducendum in cognitionem rei, quæ inquiritur, ideo diligenter examinandum est, quales sint falsæ, & quales

veræ

veræ Notæ Ecclesiæ. Incipientes refellere falsas, primum locum damus Verbo Dei prædicato, cum præcipua Nota ab adversariis recenseatur. Unde

Dico. Verbum Dei prædicatum, & acceptatum non est veræ Ecclesiæ Nota.

11 PROB. I. indirecte ad hominem contra Hæreticos. Verbum Dei purum prædicatum, & acceptatum non est, nisi in prædestinatis ex principiis Hæreticorum: sed cœtus prædestinatorum ex iisdem est invisibilis, & non cognoscibilis; ergo Verbum Dei purum prædicatum non potest esse Nota cognoscendi Ecclesiam.

Vera Ecclesiæ nota non debet esse communis falsæ Ecclesiæ.

12 PROB. II. Nota vera non debet esse communis veræ, & falsæ Ecclesiæ: sed Verbum Dei prædicatum est commune veræ, & falsæ Ecclesiæ Christi; ergo. Maj. lumine naturæ patet; est enim Nota signum distinctivum unius ab alio; & ideo Fieldus Protestans illam descripsit *lib. 1. de Eccles. cap. 1.* sic -- Signum est, vel character, quo unum „ ab aliis discerni potest -- Min. declaratur. Quælibet Secta Hæreticorum prætendit habere puram Christi doctrinam, ut incipiendo a primo Hæretico usque ad ultimum evidenter constat. Unde Aug. *cap. 4. lib. contra Epist. fundamenti*, declaratis titulis, quibus detinetur in Ecclesia Christi, de Hæreticis ait -- „ Apud vos autem, ubi nihil horum est, quod „ me invitet, ac teneat, sola personat veri„ tatis pollicitatio, quæ quidem (si tam ma„ nifesta monstratur, ut in dubium venire „ non possit) præponenda est omnibus -- *Et lib. 3. de Baptismo cap. 19.* habet -- Facillime „ enim ad imagines phantasmatum suorum „ carnales, atque seductores Hæretici con„ vertunt omnia Sacramenta, & verba libro„ rum Sanctorum -- Ergo ex prædicatione Verbi non dignoscitur legitima Sponsa Christi ab adulterina: optime dicente eodem Aug. *Psal. 54.* in illud: *In multis erant mecum* -- „ Baptismum habebamus: utique in eo erant „ mecum. Evangelium utique legebamus: „ erant in eo mecum &c. sed non omnino „ mecum. In schismate non mecum, in „ hæresi non mecum -- Gentilis ad Ecclesiam studet accedere: lustrat propterea Germaniam, Angliam, Hollandiam, Pannoniam, Poloniam, audit Calvinistas prædicare Verbum Dei: audit idem facere Lutheranos: idem Anabaptistas: quomodo signo hoc cognoscet Anabaptistarum cœtum non esse legitimam Ecclesiam, ut Lutherus, & Calvinus clamat? Quomodo Calvinianam, & non Lutheranam? Vim argumenti percepit Lubertus Protestans *lib. 4. de Ecclesia pag. 202. an. 1607.* -- Ex„ terna signa sunt: congregatio, verbi præ„ dicatio, Sacramentorum communicatio, „ & similia. Hæc ipsam Ecclesiæ essentiam „ non attingunt; sunt enim Hæreticorum „ conventiculis, & veris Christianorum Ec„ clesiis communia --

13 PROB. III. Nota quoad nos debet esse notior notificato; ea enim utimur, ut in cognitionem notificati deveniamus: sed Verbi Divini prædicatio non est quoad nos, nec quoad se notior Ecclesiâ; ergo non potest esse Nota Ecclesiæ. Min. explic. Prædicatio in suo essentiali conceptu involvit legitimum prædicandi ministerium; hoc missionem, missio Ecclesiam, ad Rom. 10. v. 14. *Quomodo autem audient sine prædicante: quomodo verò prædicabunt, nisi mittantur*; ergo prædicatio essentialiter supponit Ecclesiam, & quidem quoad nos.

Ecclesia explicare debet Scripturas.

II. Prædicatio sincera etiam quoad nos importat legitimum Verbi Divini sensum: sed sensus legitimus Verbi Divini quoad nos dependet ab explicatione Ecclesiæ; sicut præter Sanctos Patres, ipsimet præcipui Hæretici docuerunt; ergo Ecclesia notior est prædicatione: notius siquidem est, quod declarat, quam quod declaratur. Quod si dicant legitimum sensum haberi a quolibet per Spiritum Sanctum interius docentem, vel ab illis, qui pura conscientia suscipiunt Verbum Divinum, evidentius constat, prædicationem non esse Ecclesiæ Notam. Tum quia illud magisterium, & intelligentia est interna, & invisibilis; tum quia est particularis (Nota verò debet esse universalis) ac proinde non potest aliis deservire, ut Ecclesiam agnoscant: tum quia est diversa; spiritus enim Calvino assistens aliter docet esse intelligenda illa verba: *Hoc est Corpus meum*, aliter spiritus Luthero adhærens; ergo eadem prædicatio æque introducit in Ecclesiam Calvini, ac Lutheri, quæ ad invicem anathematizantur.

Ad credendum Ecclesiæ auctoritas.

III. Si Evangelio non est credendum, nisi propter Ecclesiæ auctoritatem, Evangelium movens non est notius Ecclesiâ: sed teste Aug. sic est, ut ait *lib. contra Epist. fundamenti cap. 5.* -- Ego verò Evangelio non „ crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ com„ moveret auctoritas -- Et ratio est, quia ex Paulo 1. ad Tim 3. Ecclesia est columna, & firmamentum veritatis. Et Psalmista clamat Psal. 88. *Confitebuntur cœli mirabilia tua Domine: etenim veritatem tuam in Ecclesia Sanctorum*.

Nota omnibus debet esse communis.

14 PROB. IV. Doctrina pura vel est Nota Ecclesiæ secundum aliquam sui partem, vel secundum omnem: neutrum dici potest; ergo. Non primum, quia jam non esset ratio dignoscendi cœtum Hæreticorum inter se, nec a vera Ecclesia; singuli enim cœtus Hæreticorum aliquam doctrinæ partem habent, cum aliquos doceant fidei articulos. Non secundum, quia jam idem esset Nota sui ipsius; siquidem pars doctrinæ tutius est, quod ubi est integritas doctrinæ, ibi sit vera Ecclesia. Tum quia Nota debet esse accomodata captui, saltem majoris partis hominum; vim enim medii habet ad suadendam veritatem Ecclesiæ cunctis illam inquirentibus: sed doctrina secundum omnem sui partem non est accomodata captui majoris partis hominum; est namque difficilis, includitque controversas difficultates, ipsa summa ingenia torquentes, ut fatentur Sancti Patres; ergo. Tum quia Nota non debet esse falsa, & incerta: sed doctrina in universum accepta secundum adversarios est regula falsa, quia est nævis, & erroribus admista etiam in fundamentalibus, sicut Beza docet de nomine Ecclesiæ, ubi sic ait -- Possunt aliqui errores in Ecclesiam Ca„ tholicam irrepere, etiam in aliquo funda„ mentali capite fidei -- Idem Witakerus *controv. 2. cap. 4.* -- Constat veram Ecclesiam,

„ etiam

„ etiam in rebus necessariis, ad tempus errare posse -- *Cap.* 5. -- Ex quibus colligimus Ecclesiam etiam in fundamentis quibusdam errare posse -- Sic & alii; & patet ex anathematismis, quibus ad invicem se feriunt Hæretici.

15 PROB. V. Secundum Adversarios illa communiter est incorrupta doctrina, quæ evangelizatur secundum expresse contenta in Scripturis: sed hoc modo aperte nequit esse Ecclesiæ Nota; ergo. Min. explicatur. Tum quia in statu naturæ erat vera Ecclesia, vera instructio veritatis, & tamen nulla erat Scriptura. Tum quia les Christi, longo tempore, sub initio caruit Scripturis novi Testamenti, & tamen fuit verissima Ecclesia; Nota verò debet convenire semper, & ubique. Ulterius nullibi prædicatio fit secundum pure expressa in Scripturis; non apud nos, qui plura ex sola traditione docemus; non apud ipsos Hæreticos, qui admittunt plura, de quibus altum silentium in Scripturis, saltem expresse, ut est observatio diei Dominicæ, Baptismus parvulorum, Symbolum Apostolorum, numerus Sacramentorum &c.

Scriptura explicanda.

SOLVUNTUR HÆRETICORUM ARGUMENTA.

16 OBJIC. I. Calvinus *lib.* 4. *instit. cap.* 1. *num.* 9. Ubi Christus est, ibi est Ecclesia: sed ibi Christus est, ubi est prædicatio Verbi, Matth. 18. v. 20. *Ubi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo; ibi sum in medio eorum.*

RESP. Errat fœde Calvinus contra sua principia; statuit enim nihil esse inducendum, nisi ex verbo scripto expresso: at ubi in hoc textu mentio prædicationis? Quomodo ergo ad prædicationem stabit? Deinde, vel loquitur de legitime congregatis, vel illegitime, si de primis ostendat necesse est signum, quo dignoscamus legitime congregatos, si de secundis, jam non deveniemus in cognitionem veræ Ecclesiæ, sed falsæ. Duplex ergo apud Patres est legitimus sensus citatæ Scripturæ, unus quod ubi Pastores sunt in Conciliis debito modo uniti, ibi specialiter Deus assistit, ne erreut. Alter, quod ubi plures fuerint fide, & charitate juncti, ibi Christus est illos exaudiens, & protegens.

Deus assistit congregatis in nomine ejus.

17 DICES. Id, per quod dignoscitur ovile Christi, est Nota Ecclesiæ: sed prædicatione dignoscitur ovile Christi, Joan. 10. v. 27. *Oves meæ vocem meam audiunt*: immo alienum Pastorem non agnoscunt; ergo prædicatio est Nota Ecclesiæ. Sic Calvinus *idem cap.* 2. *num.* 4.

RESP. Vel loquitur de iis, qui vocem Christi pure materialiter audiunt, & jam Sacerdotes Judæorum, qui Christum morti tradiderunt, oves Christi erant. Vel de audientibus spiritualiter, idest, de vero assensu fidei Verbo Dei exhibito, & jam Notam invisibilem statuit; assensus enim interior soli Deo notus est. Patres universi, & Calvinus ipse locum interpretantur de prædestinatis: prædestinatorum porro cœtus hominibus incognitus est; ac proinde auditio hic posita
A nequit esse Ecclesiæ Nota.

18 INSTABIS. Ex sincera doctrinæ custodia arguitur permanentia in Ecclesia; ergo doctrinæ puritas est Nota ostensiva Ecclesiæ. Ant. prob. Joan. 2. *Qui permanet in doctrina, hic & Patrem, & Filium habet*: sed qui habet Deum Patrem, habet Ecclesiam matrem; ergo. Sic Franciscus Gummarus.

RESP. neg. conseq. Nec laudatus textus ad rem facit; loquitur enim clare de custodia Doctrinæ Christi, contrapositive ad illos, qui per hæresim recedunt a Christo. Custodia verò legitima Doctrinæ Christi est ipsa fides integra, quæ est invisibilis, solum visibiliter
B ostensa in moribus. Quare ex se æque obscurum, & ignotum est, manere in doctrina Christi, ac habere Deum Patrem, & Filium. D. Thom. explicat de perfecta in Doctrina Christi permanentia, idest, in fide, & charitate finali, & qui eam retinet, Deum Patrem habet in hac vita per gratiam, & in altera per gloriam. Adverte etiam axioma Aug. ita esse: Non habet Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam matrem; ex quo habes, ingressum in Ecclesiam in priori aliquo esse ad habere Patrem Deum.

Doctrina Christi fides est.

19 URGEBIS. Id, per quod distinguitur cœtus fidelium ab infidelibus, est Ec-
C clesiæ Nota: sed per prædicationem distinguitur, Act. 2. v. 42 *Erant autem perseverantes in Doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis.* His enim characteribus describitur Christi Ecclesia a synagoga Diaboli discriminari.

RESP. Equidem nota est distinctivum: non tamen omne distinctivum est Nota. Sed falsa est minor, & contra litteram adducitur textus; siquidem ibi enumerantur pietatis exercitia, in quibus detinebantur primi fideles. Et si sincere agerent Adversarii, adducere deberent cetera ibi posita vers. 44., scilicet:
D *Omnes etiam, qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia: possessiones, & substantias vendebant, & dividebant.* At hæc audire nolunt, qui, & oblatas Deo possessiones rapuerunt, & Religiosos vitam communem observantes execrantur.

Nota Ecclesiæ distinctivum ejusdem.

20 REPLICABIS. Non est melior Nota ea, ad quam nos Christus remittit, ut Ecclesiam cognoscamus: sed Christus nos remittit ad purum Dei Verbum, Joan. 5. v. 39. *Scrutamini scripturas*; ergo. Hæc iterum Gummarus.

RESP. neg. min. Et ordo invertitur in explicatione textus. Ut enim sciam hanc esse
E Scripturam, debeo prius scire ab Ecclesia tradi; siquidem legitima Scriptura a traditione Ecclesiæ dependet essentialiter. Quid ergo facit ibi Christus? Nolebant Judæi credere, ipsum Christum esse Messiam; dedit illis signa pro veritate hac exquirenda, quam asserebat contineri in Scripturis, ab ipsis commendatas, & quibus Christo adversabantur, & ideo ad eas scrutandas, non superficietenus legendas remisit. Nos etiam adversarios remittimus ad Scripturas, ut veras Ecclesiæ Notas adinveniant.

Scriptura ab Ecclesia tradi debet.

21 SUBSUMES. Nota est id, quo populus Dei dignoscitur: sed Verbi prædi-

V catio-

ſatione dignoſcitur Dei populos; ergo eſt Nota Eccleſiæ. Min. habetur Joan. 10. v. 34. *Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra, quia ego dixi, dii eſtis?* Sic Brentius, & confeſſio Wirtemberg. Concil. Trid. exhibita. Deinde inſerunt -- Si illos dixit Deos, ad quos ſermo Dei „ factus eſt; ergo ibi eſt Eccleſia, ubi eſt „ Verbum Dei --

RESP. neg. min. Vel enim ſermo eſt de prædicatione qualitercunque facta, vel legitime facta: Si de prima, non minus per prædicationem deveniemus in cognitionem falſæ, quam veræ Eccleſiæ. Si de ſecunda, prins debet conſtare de vera Eccleſia, a qua dependet legitima prædicatio. Verbum, quod facit Dei Filios, eſt Verbum recte ſuſceptum, Joan. 1. *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*: ſed recta Verbi ſuſceptio eſt invisibilis, nec eſt omnium audientium; ergo oon poteſt eſſe Nota. Locus Joannis non eſt ad rem; Chriſtus enim eo utitur ad oſteodendum ſe non blaſphemaſſe, cum dixit ſe Deum eſſe, ſic arguens: Dii vocantur in veſtra lege ii, quibus facta eſt participatio aliqua Divinitatis; ergo Deus ero, quem ſanctum genuit Pater ab æterno, quem Pater miſit, & qui opera Patris facio, ut S. Th. *ibid.* Adde aliunde deficere inſtantiam; *Pſal.* 81., cui alludit Chriſtus, loquitur ex communi interpretum de Judicibus, & Prælatis, unde non valet, Prælati ſunt, ad quos factus eſt ſermo Dei, & Dii vocati; ergo omnes, quibus prædicatur Verbum, Prælati ſunt.

Legitima prædicatio ab Eccleſia.

22 OBJIC. II. Verbum mundat Eccleſiam; ergo ubi eſt Verbum, ibi eſt Eccleſia; ergo Verbum demonſtrat Eccleſiam. Ant. prob. 1. ad Tim. 4. *Sanctificatur enim per Verbum Dei, & orationem.* Ad Epheſ. 5. *Mundans lavacro aquæ in Verbo vitæ.* Joan. 15. *Jam vos mundi eſtis propter ſermonem, quem locutus ſum vobis.* Joan. 17. *Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas eſt.* Sic Lutherus, & Brentius.

RESP. Tranſmiſſo ant. nego ultimam conſequentiam; nam mundities hæc, de qua Scriptura, per Brentium eſt coram Deo, & textus Joan. 13. aperte iodicat, cum ait: *Et mundi eſtis, ſed non omnes*: quod verò eſt tantum coram Deo, non poteſt eſſe Nota viſibilis. Deinde certum eſt, qood Evangelium prædicatum non ſanctificat omnes: quomodo ergo eſt Nota, ſi neſcimus, quos ſanctificat? Sed neg. ant. Pura prædicatio non ſanctificat; aliter Judæi, qui toties Chriſtum audierunt, ſanctificati fuiſſent. Nec ullus textus adducitur ad rem. Non primus, qui ſolum appellat ſupra cibum manducatum cum gratiarum actione, & Verbo benedictionis, ideſt, per ſignum crucis, ut dicit Chryſoſtomus *Hom.* 12. *in Tim.* Verbum verò hoc benedictionis ſanctificat omnia. Noo ſecundus, qui loquitur expreſſe de forma Baptiſmi. Non tertius, qui pariter loquitur de Baptiſmo ex Aug. *tract.* 8. *in Joan.*, & ex D. Thom. *ibid.* Si velint intelligi de Verbo docente, dicuntur mundi Apoſtoli ex D. Thom. ibi, quia ab erroribus purgati, veritatis cognitione. Non quartus, qui loquitur de privilegio confirmationis in fide, & charitate, pro quo rogat Chriſtus Patrem in illo capite, ut patet. Sic idem D. Thom. *ibi*.

Pura prædicatio non ſanctificat.

23 OBJIC. III. Niſi prædicatio eſſet Eccleſiæ Nota, non præciperetur pro Eccleſia inveſtiganda: ſed præcipitur, ut Matth. 10. v. 7. *Euntes autem prædicate dicentes, quia appropinquavit Regnum Cælorum.* En oſtenditur Eccleſia prædicatione. Marci 16. *Prædicate Evangelium omni creaturæ.* Ad Rom. 1. v. 16. *Non enim erubeſco Evangelium; virtus enim Dei eſt in ſalutem omni credenti.* Hæc Centuriſtores.

RESP. neg. maj. Nam ideo eſt legitima prædicatio, quia Eccleſia mittit. Textus adducti ſolum probant in Eccleſia dari medium ordinarium prædicandi Verbum Dei, & hoc tanquam munus proprium exerceri: & quia prædicatio veritatem declarat, ideo credentes ad Eccleſiam trahit, & ad ſalutem; prædicatio enim veras Notas declarat.

Prædicatio veritatē declarat.

24 OBJIC. IV. Falſa doctrina eſt certa nota falſæ Eccleſiæ; quia falſa doctrina nuſquam convenire poteſt veræ Eccleſiæ; ergo vera doctrina eſt certa veræ Eccleſiæ Nota ſecundum regulam contrariorum.

RESP. Quia quælibet Secta contendit ſe bonam habere doctrinam; unde prædicatio præciſe doctrinæ falſæ non eſt ſignum planum falſam indicandi Eccleſiam. Si tamen evidenter conſtet falſam eſſe doctrinam, ex ea dignoſcitur aperte falſa Eccleſia: ſicut ex evidentia veræ doctrinæ manifeſte dignoſcitur vera Eccleſia. Dices. Ex falſa doctrina cognoſcitur falſus Doctor Matth. 7. v. 20. *Ex fructibus eorum cognoſcetis eos*; ergo ex falſa doctrina cognoſcitur falſa Eccleſia. Reſp. Conc. ant. ſi doctrina falſa evidenter ſit cognita. Nec dixit Dominus, ex doctrina cognoſci Doctorem, ſed ex fructibus doctrinæ.

Vera doctrina veram oſtendit Eccleſiam.

25 OBJIC. V. Patres docent in Scripturis quærendam eſſe Eccleſiam, & per Scripturam demonſtrandam; ergo eſt Nota Eccleſiæ. Ant. habetur ex D. Aug. *Epiſt.* 166. -- In Scripturis didicimus Chriſtum: in Scri„ pturis didicimus Eccleſiam. Has Scriptu„ ras communiter habemus: quare non in„ eis, & Chriſtum, & Eccleſiam commu„ niter retinemus? -- *Et lib. de unit. Eccleſ. cap* 2. -- Inter nos, & Donatiſtas quæſtio eſt, „ ubi ſit Eccleſia: quid ergo facturi ſumus? „ In verbis noſtris eam quæſituri ſumus, an „ in verbis capitis ſui Domini noſtri? Puto, „ qood in illius potius verbis quærere debe„ mus, qui veritas eſt, & optime novit cor„ pus ſuum -- *Et cap.* 3. -- Non audiamus, „ hæc dicis: hæc dico: ſed audiamus hæc „ dicit Dominus: ſunt enim libri Dominici, „ quorum auctoritati utrique conſentimus, „ utrique credimus, utrique ſervimus. Ibi „ quæramus Eccleſiam; ibi diſcutiamus cau„ ſam noſtram &c. Nolo humanis documen„ tis, ſed Divinis oraculis Sanctam Eccle„ ſiam demonſtrare -- Idem docet Chryſoſtomus *hom.* 49. *in Matth.* -- Ex quo obtinuit „ hæreſis Eccleſias, nulla probatio eſſe poteſt „ veræ Chriſtianitatis, neque refugium po„ teſt eſſe aliquod Chriſtianorum, volentium „ cognoſcere fidei veritatem, niſi Scripturæ „ Divinæ &c. Qui ergo (*infert Wirtembergenſis confeſſio*) vult cognoſcere, quæ ſit

„ vera

„ vera Ecclesia Christi, unde cognoscat? „ Nisi tantummodo per Scripturas --

Abusi sunt hujusmodi auctoritatibus Hæretici ad duos errores confirmandos. Eas namque in sensum pravum extorquentes deduxerunt, ubicunque prædicatur Scriptura, ibi est Ecclesia: quod aperte est falsum; siquidem quælibet Hæreticorum Secta Scripturam prædicat. Aliud itidem inferre non dubitarunt, si in Scripturis Ecclesiam novimus; ergo & universa alia dogmata, rejiciendæque erunt traditiones, quod nunquam somniavit Augustinus, qui toties traditionis auctoritate utitur etiam contra Donatistas, in collatione Baptismi Hæreticorum. Sensus itaque legitimus est in Sacra Scriptura reperiri Notas proprias, privilegia, aliasque dotes, quibus insignitur Ecclesia: unde inter eos, qui jam admittunt Scripturas, facillime dirimitur quæstio, ubi est Ecclesia; & ideo ad Scripturam Donatistas provocat Sanctus Doctor. Nec inde sequitur Scripturam esse Notam Ecclesiæ, nedum quia non deservit Infidelibus, sed quia si Scriptura Notas docet, jam ipsa non est Nota. Dat verò rationem D. Aug. *concione 2. in Psal.* 30. cur Scriptura adeo clare de Ecclesia loquatur, quia plures futuræ erant Controversiæ Hæreticorum contra Ecclesiam, quam contra Christum, & quia habita certitudine Ecclesiæ, ejus auctoritate quælibet quæstio facile dissolvitur.

Scriptura docet notas Ecclesiæ.

CONTROVERSIA III.

AN LEGITIMUS SACRAMENTORUM USUS SIT NOTA ECCLESIÆ, UBI DE CETERIS NOTIS AB HÆRETICIS ASSIGNATIS.

SUb una Controversia comprehendo reliquas Notas, quas adversarii enumerant, quia non habent specialem difficultatem, & iisdem fere argumentis dissolvuntur. Unde

Dico. Usus Sacramentorum non est Nota veræ Ecclesiæ.

26 PROB. I. Nota non debet esse communis Ecclesiæ veræ, & falsæ: sed usus Sacramentorum (ut admittunt contrarii) est communis Catholicis, & Hæreticis; universi enim Hæretici prædicant apud se habere legitimum usum Sacramentorum, & pro eo usque ad sanguinem digladiati sunt, tam veteres, quam moderni. II. Nota debet esse certa: sed inter Hæreticos non est certum, quot, & quænam sint Sacramenta: quidam unum ponunt, alii duo, alii tria, & alii quatuor, vel quinque, ut suis locis diximus; ergo. III. Nota debet esse notior quoad nos; nam ex principiis philosophiæ ex notioribus quoad nos procedimus ad notiora naturæ: sed legitimus usus Sacramentorum non est notior quoad nos. Nam docent adversarii legitimum usum esse illum, qui est conformis Scripturis Canonicis: sed quænam sit Canonica Scriptura, quæ non, dependet ab auctoritate Ecclesiæ, ut universa vox Patrum clamat. IV. Nota indispensabiliter veram comitatur Ecclesiam: sed usus Sacramentorum, aliàs legitimus, stat sine Ecclesia vera: unde Pelagiani, & Donatistæ habebant Sacramenta veræ Ecclesiæ sine vera Ecclesia, teste Aug. *lib. 2. contra Cresconium cap.* 10. V. Nota convenit Ecclesiæ semper, & ubique: sed usus legitimus Sacramentorum non convenit Ecclesiæ semper, & ubique. Nam Ecclesia Corinth. non habebat rectum Eucharistiæ usum, 1. ad Corinth. 11., & tamen erat vera Ecclesia. Ecclesia Africana sub Agrippino, & Cypriano non habebat rectum usum Sacramentorum, & tamen erat vera Ecclesia, teste Aug. *lib. 1. de Baptismo cap. 7.*, & Hieronymo *contra Luciferianos*. Eo vel maxime, quod inter Heterodoxos est valde controversum, qualis, & quinam sit rectus Sacramentorum usus. Hæc omnia applicantur usui clavium.

Hæretici incertũ habent numerum Sacramentorũ.

Dico II. Neque oratio, neque invocatio, & Psalmodia sunt Nota Ecclesiæ.

27 PROB. I. Vel loquuntur Hæretici de oratione interna, vel externa: si de prima, jam invisibilem Notam inducunt, si de secunda, jam Notam communem hostibus Christi astruunt. Hanc Hussitæ, hanc Calvinistæ, hanc Anabaptistæ exercent. II. Hæc non sunt Notæ, nisi ut Religiosus cultus Dei: sed ut Religiosus cultus non sunt notiores quoad nos; supponunt enim fidem veræ Ecclesiæ, ad Rom. 10. *Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt?* Admiranda tamen hic est insolens Protestantium audacia, qui volunt hæc esse Notas Ecclesiæ; & tamen in externam orationem, & Psalmodiam debacchantur, eam conculcantes ut superstitiosam. Illud verò, quod dicunt, eandem esse Psalmodiam vulgari lingua, magis puerile est, cum in lege veteri non intelligerentur ab omnibus, quæ in precibus dicebantur; & hoc etiam ad Majestatem cultus pertinet, & in primitivis sæculis, & posterioribus apud Ecclesiam frequentior fuit lingua latina in precibus.

Nota Ecclesiæ non est Oratio, Invocatio, & Psalmodia.

Dico III. Confessio fidei perseveranter usque ad mortem non est Nota Ecclesiæ.

28 PROB. I. Confessio fidei sequitur ejusdem prædicationem, & susceptionem: sed prædicatio, & susceptio fidei non est Nota Ecclesiæ; ergo neque confessio. II. Quod est commune veræ, & falsæ Ecclesiæ, nequit esse signum distinctivum: sed confessio fidei est communis; quælibet enim Secta habet, qui sua confitentur dogmata usque ad mortem. III. Nota est inseparabilis ab Ecclesia: sed per Lutherum per plura secula ante ipsius adventum nulla fuit fidei confessio; iterit enim Ecclesia in latebris occulta; ergo &c.

Fidei confessio non est Ecclesiæ nota.

Dico IV. Obedientia Ministris non est Nota.

29 PROB. Quod est commune Catholicis, & Hæreticis, non potest esse Nota differentialis: sed quilibet Hæresiarcha exigit a suis obedientiam iis, quæ docet: immo Hæretici obedientiam pro Nota posuerunt, ut sequaces sibi facerent; & tunc magis exultant, cum inveniunt asseclas, qui, quod docent, quod præcipiunt, non examinant. Sed mirandum satis est, quod obedientiam exigant pro Nota veræ Ecclesiæ, cum profanis doctrinis obedientiam sunt exécrati,

Obedientia Ministris non est nota Ecclesiæ.

dum Religiosos reprobarunt. Deinde, vel loquuntur de obedientia in iis, quæ pertinent ad fidem; vel de sola obedientia politica, ut *lib. 4. cap.* 8. docet Calvinus. Si primam admittunt, Nota hæc nequit deservire modernis Hæreticis; ipsi enim nullam præstant Pastoribus obedientiam in rebus fidei; ducentur omnes privato suo spiritu, non magisterio Prælatorum. Si secundam, politica obedientia in quolibet magistratu, etiam Judæorum, & Gentilium æque bene reperitur.

Dico V. Charitas non est Nota Ecclesiæ.

Charitas non est Ecclesiæ nota.

30 PROB. Vel sermo est de charitate interna Dei, & proximi, & hæc cum invisibilis sit, non deservit pro invenienda Ecclesia. Vel de externa in operibus cultus Dei, & obsequii erga proximos, & hæc est communis Sectis omnibus. Deinde, si charitas hæc est Nota veræ Ecclesiæ, quare Calvinistæ, & Lutherani ejiciunt ab Ecclesia Anabaptistas, qui sunt adeo ferventes in operibus charitatis? In Moravia enim vivunt vita communi, & quos in suis dogmatibus instruunt, alunt, vestiunt, & necessaria quæque suppeditant.

Dico VI. Tristitiæ, mœrores, cruces, persecutiones, vocari Hæreticos, non sunt Notæ veræ Ecclesiæ.

Passiones non inveniunt verã Ecclesiam.

31 PROB. Vel loquimur de interiore, vel exteriore passione, si de prima, ad nihil valet pro notæ externa Ecclesiæ, utpote invisibilis. Si de secunda, multo minus; pati enim commune est Gentilibus, & Judæis, Christianis, & Hæreticis. Jactant suos martyres Montanistæ apud Eusebium *lib. 5. Hist. cap.* 18. Messaliani suos *apud Epiphanium hæres.* 89 Donatistæ de suis gloriantur *apud Aug. Epist.* 68. De suis & Adamitæ *apud Æneam Sylvium de Hist. Bohemorum cap.* 41., qui pro sua fide flammis alacri animo se donant, sicut de quibusdam aliis narrat D. Bernardus *Serm.* 66. Si persecutionem pati, & Hæreticos vocari Signum est veræ Ecclesiæ: cur Calvinus Servetum combussit? Bernenses Valentinum Gentilem? Basileenses Davidis Georgii corpus exhumarunt? Male ergo fecerunt bonos Catholicos perdendo. Cur etiam anathematismis se mutuo feriunt?

Contra omnes hasce Notas concludo duplici syllogismo, primo sic ex Aug. *de gestis Emeriti*, ubi de Hæretico extra Ecclesiam Dei posito, ait -- Potest habere honorem, potest „ habere Sacramentum, potest cantare alle- „ luja, potest respondere amen, potest E- „ vangelium tenere. potest in nomine Pa- „ tris. & Filii, & Spiritus Sancti fidem, & „ habere, & prædicare; sed nusquam, nisi in „ Ecclesia Catholica salutem poterit inveni- „ re -- ergo, quæ sunt Hæreticis communia, non sunt Notæ introductive in veram Ecclesiam. Secundo. Catholicorum cœtus Romano Pontifici obediens habet Evangelii prædicationem, Sacramentorum usum, orationem, invocationem, Psalmodiam, charitatem, obedientiam, persecutiones, confessionem fidei, & quæcunque alia, quæ divisim assignant pro notis tam Calvinistæ, quam Lutherani; ergo est vera Ecclesia.

A

B

C

D

E

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

32 OBJIC. I. Gommarus. Vera Ecclesia illa est, quæ unitur cum Christo: sed hæc dignoscitur per usum Sacramentorum; ergo usus Sacramentorum est Nota Ecclesiæ. Min. prob Sacramenta uniunt cum Christo; unde de Baptismo dicitur ad Gal. 3. v. 27. *Quicunque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis*. Et de Eucharistia Joan. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo*. Deinde, Sacramenta sunt signa fœderis cum Christo, & sunt aliàs sensibilia.

RESP. neg. min. Aliud enim est, quod usus legitimus Sacramentorum conveniat veræ, & soli Ecclesiæ in re, aliud est, quod sit Nota: ad rationem Notæ necesse est, quod non solum conveniat Ecclesiæ, sed insuper, quod apta sit sine errore ducere in cognitionem veræ Ecclesiæ. Usus Sacramentorum, si accipitur præcise, ut dicit ritum externum, v. g. ablutionem aquæ, cum reperiatur inter Hæreticos, non sufficienter indicat veritatem, si verò accipitur secundum internam operationem, jam non juvat ad indicandam nescienti Ecclesiam. Sacramenta secundum se sunt unitiva cum Christo, non omnino tamen de facto, nisi eos, qui debite dispositi accedunt.

Nota Ecclesiæ veritatem ipsius declarat.

DICES. Ut Hebræos ad verum cultum reduceret Josias, nonnisi ab usu Sacramentorum exordium duxit, idest, circumcisionem, & Pascha proponens, ac legem. 4. Reg. 23.; ergo usus Sacramentorum est Nota veræ Ecclesiæ. Hæc iterum Gommarus.

RESP. Per instantiam: Ezechielis 16., & 17. condemnatur ut Adultera Ecclesia Samariæ: & tamen retinebat circumcisionem: non ergo usus Sacramentorum est Nota Ecclesiæ. Josias Rex erat populi, qui aliàs admittebat Scripturam, & Mosaicas ceremonias didicerat, sed propter inductam idololatriam in pravum declinaverat: unde eas Res voluit reparare, & ad pristinam integritatem restituere, & potuit incipere a quolibet puncto legis, cum jam scientibus loqueretur. Ceterum non inde sequitur circumcisionem, Pascha, legis doctrinam esse Notam Ecclesiæ sufficientem pro nescientibus. Deinde nimis probat argumentum; non enim unum, vel alteram reparavit ceremoniam Divini cultus, sed omnes, ergo omnes, & singulæ erant Notæ, quod est falsum.

33 OBJIC. II. Promittit Christus salutem confitenti fidem, & invocanti eum, Matth. 10. *Qui confitebitur me coram hominibus; confitebor & ego eum coram Patre meo*. Et ad Rom. 10. *Corde enim creditur ad justitiam; ore autem confessio fit ad salutem*. Et vers. 13. *Quicunque invocaverit nomen Domini, salvus erit*; ergo confessio fidei, & invocatio est Nota Ecclesiæ.

RESP. Per instantiam: cuilibet bono operi ex charitate promittit Deus vitam æternam, Matth. 25. v. 34. *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnum a* con-

constitutione mundi; *esurivi enim*, *& dedistis mihi manducare*. Et ad Rom. 2. v. 6. *Reddet unicuique secundum opera ejus*, *iis quidem*, *qui secundum patientiam boni operis*, *gloriam*, *& honorem*, *& incorruptionem quarunt*, *vitam aternam*. Ad Gal. 6. v. 8. *Qui autem seminat in spiritu de spiritu metet vitam aternam*; ergo quodlibet opus bonum est Nota Ecclesiæ. Vel ergo loquitur argumentum de confessione, & invocatione pure extrinseca, vel de interiori simul, orta ex vera fide, si de secunda, cum invisibilis sit, ad nihil deservit pro nota visibili, si de prima, jurant Lutherani se veram fidem confiteri, & veram invocationem habere; jurant, & Calvinistæ; jurant & Anabaptistæ: sed Lutherani jurant etiam Calvinistas, & Anabaptistas non esse de vera Ecclesia, & Calviniani jurant Lutheranos de vera Ecclesia non esse.

Confessio fidei non est Ecclesia nota.

34 OBJIC. III. Quod Christus posuit pro signo, illud est Nota Ecclesiæ: sed Christus posuit charitatem, Joan. 13. *In hoc cognoscent omnes*, *quia discipuli mei estis*, *si dilectionem habueritis ad invicem*. Et Jacobi 1. v. 27. *Religio munda &c. visitare pupillos*, *& viduas*: Joan. 8. *Si vos manseritis in sermone meo*; *vere discipuli mei eritis*. 1. Thessal. 5. *Consolamini invicem*: *& adificate alterutrum*: ubi fuse commendat mutuam charitatem. Adducunt etiam illud Isaiæ 61. *Et scient in gentibus semen eorum*, *& germen eorum in medio populorum*. *Omnes*, *qui viderint eos*, *cognoscent illos*, *quia isti sunt semen*, *cui benedixit Dominus*, & hoc ex operibus charitatis, & ordine vitæ, ait Hieronymus. Charitas ergo est distinctivum signum veræ Ecclesiæ a falsis. Sic præ aliis Gummarus.

RESP. Hæc omnia vera esse, si in sensu recto intelligantur, scilicet prout pertinent ad qualitatem unitatis, & Sanctitatis infra explicandam. Libentissime enim admittimus proprietatem veræ Ecclesiæ charitatem esse: sed contendimus Hæreticos abuti doctrina hujusmodi; Hæretici enim nostri bona opera negant, & tanquam inutilia rejiciunt, vel tanquam peccata: unde de vera charitate non loquuntur, sed de ficta: hæc autem est communis cuilibet Sectæ, adeoque non est Nota.

Charitas proprietas Ecclesia.

35 OBJIC. IV. Act. 6. Fatentur Apostoli munus ipsorum esse instare ministerio, & orationi: *Nos verò orationi*, *& ministerio verbi instantes erimus*. Et Isaiæ 61. *Vos autem Sacerdotes Domini vocabimini*, *ministri Dei nostri*. Et cap. 51. v. 3. *Gaudium*, *& latitia invenietur in ea*, *gratiarum actio*, *& vox laudis*; ergo ministerium, & oratio sunt Notæ Ecclesiæ.

RESP. Probant hæc, quæ concedimus, scilicet in Ecclesia vera dari munus administrandi, quod ad Sacerdotes, & Episcopos spectat, & exercitium laudis, & orationis; notam verò esse hæc duo, dispucamus; cum orationem, & ministerium quilibet cœtus Hæreticorum usurpet. Qualis sit legitimus minister, prius ostendendum est, ut sciamus legitimum esse ministerium.

In Ecclesia verum datur Sacramentorum ministerium.

36 OBJIC. V. Inter momenta credibilitatis ponitur martyrium: sed momenta credibilitatis pertinent ad Notas; ergo martyrium pertinet ad Notas. Sed mysterium Crucis pertinet ad martyrium; ergo mysterium Crucis est Nota Ecclesiæ. Major ostenditur Lucæ 6. *Beati eritis*, *cum vos oderint homines &c. Si quis vult post me venire &c. tollat Crucem suam*, Lucæ 9., & 2. Cor. 12. *Signa autem Apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia*. *Oportet contristari in variis tentationibus*, *ut probatio vestra fidei multo pretiosior auro* (*quod per ignem probatur*) *inveniatur*, 1. Petri 1.

RESP. Martyrium momentis credibilitatis accensetur, non prout est qualiscunque tolerantia mortis, vel alterius mali, sed prout ex congerie circumstantiarum evidenter patet excedere naturam, & a virtute Divina promanare, ut suo loco declaratur; adeoque manifeste ostendit, & testatur Divinam, & superexcedentem Religionem. Mysterium verò Crucis ab Hæreticis inductum omnibus illis caret circumstantiis, puta, sanctitate morum, hilaritate cordis in sustinendis gravissimis, & diversissimis tormentis, pluralitate miraculorum, multitudine innumerabili patientium, & occisorum: diversitate sexuum, ætatum, & cujuslibet generis personarum, & similium, quæ io martyribus Catholicis palam, & aperte conspiciuntur.

Martyrium quomodo vera Ecclesia nota.

CONTROVERSIA IV.

AN UNITAS SIT VERÆ ECCLESIÆ NOTA.

37 PErpensis Hæreticorum Notis accedimus ad explicandas eas, quæ a Catholicis solent proponi, ut tandem, ubi sit vera Christi Sponsa, certò constet. In his explicandis duplicem nævum a quibusdam Catholicorum Doctoribus præ nimia doctrinæ copia admitti judico, salva tamen reverentia, quorum corrigiam calceamentorum solvere non sum dignus.

Primus in eo consistit, quod tot multiplicant signa, ut debilium mentem obruant. Feracitas hæc motivorum perjucunda dulcescit credentibus, sed non rarò instruendorum animos tædio afficit. Thomas Bozius centum enumerat duobus integris voluminibus. Joannes Laurentius Luchesinius in sua demonstrata impiorum insania, mille transcribit contra Hæreticos, supra ducenta contra Atheos directe, Judæos, & Ethnicos. Secundus nævus est, quod eadem repetuntur argumenta, eædemque auctoritates quibus utuntur, quando Unitatem, Sanctitatem, & similia demonstrant proprietates esse Ecclesiæ. Ut utrumque devitem, eas solummodo scrutabor Notas, quas tangit Aug. *lib.* 1. *contra Epistolam fundamenti cap.* 4., quæ ad quindecim, quas Bellarminus *tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 4., *& sequentibus* tradit, reducuntur. Abstinebo, quantum necessitas permittit, ea repetere, quæ in præcedenti Disputatione dedimus. Cum Symbolum Constantinopolitanum primum locum det unitati, ab ea, & nos incipimus.

Pro Unitate intelligimus concordiam in de-

doctrina Fidei, & Sacramentorum; unionem membrorum ad invicem sub uno capite. Hanc fore Ecclesiæ qualitatem, Hæreticis Scripturam admittentibus evidenter demonstratum est; esse verò Notam Paganis etiam deservientem examinandum est motivis pro quolibet genere Infidelium sufficientibus. Unde

Dico. Unitas est Nota veræ Ecclesiæ Christi.

38 PROB. I. Lumine naturæ constat, sicut omnia quæ sunt, unitate constare, ita unitate conservari: in cujus signum unumquodque refugit divisionem, ne corrumpatur: sed Ecclesia debet esse semper stabilis, & firma, cum lumen ipsum naturæ doceat, primo rerum omnium principio sempiterno perenniter cultum deberi, & aliunde congregatio colentium Deum est Ecclesia; ergo debet unitate constare, unitate conservari; ergo Unitas est tessera veræ Ecclesiæ manifestativa.

Omnia unitate conservantur.

39 PROB. II. Lumen naturæ demonstrat summum ens (quale est Deus, Caput, & Finis Ecclesiæ) esse perfectissime unum, adeoque Deum pacis, non dissensionis: ergo ubi unitas, ibi Deus; ergo ibi Ecclesia.

Summum ens est unum.

40 PROB. III. Lumen homini congenitum cognoscit falsitatem semper habere unitatis defectum, ergo unitas est distinctivum veri a falso; ergo Nota veræ Ecclesiæ. Anteced. patet, nam falsitas importat assertionem, vel negationem unius cum incohærentia ad alia principia vera; ergo defectum unitatis. Hinc naturali ductu nullus præstat certam fidem hominibus modo affirmantibus, modo negantibus, vel unam veritatem asserentibus, alteram negantibus; ergo unitatis defectus est omnibus signum falsitatis; ergo unitas veritatis.

Falsitas ex defectu unitatis.

41 PROB. IV. Lumen naturale evidenter demonstrat, quod duo opposita contrarie, vel privative unum, & eundem effectum non possunt producere, sicut nec duplicem viam ad eundem terminum perducere, si una ad Orientem, altera ad Occidentem tendat. Quis dicet aquam exsiccare, sicut & ignem? Nigredinem dealbare, sicut albedinem? Sed discordia in vera doctrina dogmatum necessario includit duo contrarie, & contradictorie opposita, cum unum dogma asserat, quod aliud negat; ergo non possunt constituere eundem effectum, videlicet viam salutis; ergo neque Ecclesiam; ergo duo conventicula contraria in dogmatibus non possunt esse arca, & portus veritatis, & salutis; ergo unitas est tessera veritatis.

Contraria eundem effectum non producunt.

42 PROB. V. Experimentali inductione demonstrative deducitur nullum corpus heterogeneum constitui, & subsistere absque unitate, ut patet in ovili, in navi, in exercitu, in domo, & centenis aliis: sed Ecclesia est corpus heterogeneum, nec aliter esse potest; ergo debet constitui, & subsistere unitate; ergo unitas est Nota Ecclesiæ.

Corpus heterogeneum unitate constituitur.

42 PROB. VI. A sola Divina virtute oriri potest, quod multi, diversi, & contrarii sexu, ætate, natione, professione, ingenio, inclinatione, loco, & similibus inidipsum sentiant, eandem teneant doctrinam, sensui obscuram, carni repugnantem, temporalibus abstractiorem; ergo cœtus, in quo datur hæc doctrinæ unitas, & professio a Deo illam habet; ergo unitas est signum demonstrans doctrinam illam a Deo esse. Qui discursus facillimus est lumini naturæ. Unde procedit, quod naturaliter admiramur dignitatem, & potentiam Creatoris Dei, ex quo contemplamur humanum corpus tam bene compositum, nisi propter unitatem? Prima facie conspiciendo tantam membrorum multitudinem, artuum diversitatem, munium contrarietatem, actuum pluralitatem, organorum oppositionem, nonnisi bella, dissidia, confusiones suspicari necesse est. At quia advertimus uno spiritu gubernari, pulcherrimum opus fatemur, laudamusque auctorem. Quod argumentum majus adhuc pondus habet, si mundum spectemus, in quo tot opposita tam bene consistunt, quia optimo ordine connexa: unde etiam Gentiles ad cognitionem veri Dei deducuntur. Non potest ergo non esse nisi vera Dei Ecclesia, in qua unitas doctrinæ, & membrorum ad invicem, & subordinatio ad unum caput habetur.

Divina virtute uniuntur contraria.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

44 OBJIC. I. Signum commune Christo, & Diabolo non potest esse distinctivum veræ Ecclesiæ: sed unitas est hujusmodi; ergo non potest esse distinctiva Ecclesiæ veræ a falsa. Min. explicatur. Quælibet Secta habet unitatem in iis, quæ profitetur; quod si fiat discordia, plures sunt societates, quarum quælibet suam habet unitatem per eam formam, quam profitetur.

RESP. negando min. Unitas constitutiva Ecclesiæ consistit in consensu eorum, quæ spectant ad statum Religionis cum subordinatione ad unum caput. Nulla autem Secta hoc habet: siquidem vel caput unum non agnoscit, a quo dependeat, vel non habet consensum in iis, quæ pertinent ad Religionis statum, vel contradictoria docet in suis dogmatibus, aut cum aliis certis principiis, ut infra exemplis potissime Modernorum Hæreticorum ostendam. Deinde ad unitatem servandam necessaria est una determinata, & vera Regula dirimendi Controversias: hanc habet vera Ecclesia; in aliis verò desideratur: Nam secundum proprium spiritum judicant Scripturas.

Unitas per subordinationem ad unum caput.

45 OBJIC. II. Sicut ex vero oritur verum, sic falsum ex falso, & sicut Christus est Pater veritatis; ita Dæmon est Pater mendacii; ergo sicut in cœtu obsequente Christo retinetur unitas veritatis; ita in cœtu obsequente Diabolo habetur unitas falsitatis; ergo unitas non potest esse nota veræ Ecclesiæ; sed prius debet supponi cœtus sequens Christum.

RESP. neg. conseq. Et oppositum deducendum est; quia veritas est sibi, & aliis constans, cum sit conformitas cum rectitudine principiorum; mendacium verò non est sibi, nec aliis constans, cum dicat incohærentiam in veris principiis. Hinc homo ex professione mendax nequit ita constanter uni mendacio inhærere, quin alia contradictoria pro-

Veritas sibi constans.

proferat. Quare Dæmon, licet semper constans in mentiendo, nunquam tamen ita populos in uno mendacio tenet, quin contradictoria misceat, ex quibus facile deprehenditur falsitas; quod patet ab experientia, cum tot nationes, & populos diviserit in Sectas, falsa contradictoriis mendaciis suggerendo.

A

46 OBJIC. III. Unitas veram distinguens Ecclesiam a falsa est consonantia doctrinæ, contradictionibus exclusis; sed doctrina non est Nota, ut superius diximus; ergo neque cohærentia in illa.

RESP. neg. conseq. Doctrina vera quoad nos immediate non est notior, licet talis sit quoad se; quælibet enim Secta ut veram prædicat suam doctrinam, unde necesse est dari aliud, per quod vera in re dignoscatur. Secus est de unitate, quæ per seipsam immediate doctrinæ veræ cognitionem infert, sicut repugnantia manifestum argumentum est falsitatis.

Doctrinæ cognitio ex veritate.

B

47 OBJIC. IV. Unitas distinguens Ecclesiam a Synagogis est unitas non excludens statuum diversitatem, & malorum admixtionem: sed hæc convenit ceteris Sectis, ut patet; ergo non est Nota.

RESP. neg. min. Statuum diversitas, si ordinata sit, unitatem auget, non evertit; ordo etiam est pulchritudo veri: si verò ordinata non sit, unitatem scindit. Statuum diversitas in Ecclesia Dei ordinem servat, additque admirabilem decorem, & majestatem; sicut ordinatam famulorum multitudinem in Domo Salomonis Regina Saba admirata est. Hoc ordine carent Hæreticorum cœtus tum in doctrinæ consonantia, tum in membrorum ad invicem unitate, tum in subordinatione ad unum caput.

Diversitas ordinata ordinem facit.

C

48 OBJIC. V. Idololatría est summa falsitas: sed Idololatría est summe una, cum formalis Idololatría consistat, ac in eo versetur, ut creaturis Divinum cultum tribuat, & de materiali est, quod detur Soli, vel Lapidi; ergo unitas non est argumentum veritatis.

D

RESP. neg. min. Docet enim Aug. *Serm. de Verbis Domini* cultores spiritus Junonis, & spiritus Herculis esse divisos adversum se; & tamen pertinent ad idem Regnum Diaboli. Licet hæresis conveniat in eo, quod repugnet veritati susceptæ, nihilominus multiplicantur Sectæ ad multiplicationem hæresum, ita de Idololatria, quæ in esse moris una videtur esse, sed physice multiplicatur.

CONTROVERSIA V.

AN UNIVERSALITAS SIT ECCLESIÆ NOTA.

NOmen Catholicum significare universalitatem locorum, personarum, & temporum, in præcedenti Disputatione, ubi de secunda proprietate Ecclesiæ, vidimus contra Hæreticos. Catholicam dicebant Donatistæ ab observatione omnium præceptorum Divinorum, & Sacramentorum. Catholicam vocant Calvinistæ, quia universos comprehendit electos, vel quia in plures non dividitur, quod idem est, ac dicere, quia est una. Mornay Catholicam vult appellari, quia a Paganis, & Judæis distinguitur, complectens proinde Christianos omnes, & Hæreticos. Alii Catholicam volunt, quia Symbolum profitetur, in quo Catholica dicitur. Sed his omnibus opponitur constans D. Aug. potissime *Epist.* 48. *ad Vincent.*, aliorumque Patrum doctrina, qui ab Universalitate Catholicam appellant. Pelagiani Symbolum profitebantur, nec inde erant intra Ecclesiam: professio ergo Symboli non facit Catholicum. Similiter cum nullus Hæreticus ad Ecclesiam pertineat, Catholica non dicitur, prout præcise distinguitur a Paganis. Et quia visibilibus signis est alligata, ab invisibili prædestinatorum cœtu nequit denominari. Sed de his jam diximus. Nunc examinandum restat, an Universalitas Nota sit veræ Ecclesiæ. Unde

Catholicum idem, ac universale.

49 Dico. Universalitas est vera Ecclesiæ Nota. Quantum ad Hæreticos admittentes Scripturam sufficienter demonstravimus superiori Disputatione, quibus addi posset hic Syllogismus. Quælibet Hæreticorum Secta contendit sibi arrogare nomen Catholicum, & rem: sed nisi esset Nota veræ Ecclesiæ, sed quid commune falsis, non laborarent pro eo nomine retinendo, & aliis denegando; ergo esse Catholicon est Nota veræ Ecclesiæ. Major constat inductione apud historias, Sanctos Patres, veteres, recentesque Hæreticos, videndos apud Niceph. *lib.* 9. *cap.* 25. Constantius Imperator Arrianorum Ecclesiam vocabat Catholicam. Donatistæ totis viribus nomen hoc usurpabant apud Optatum Milevitanum *lib.* 1. *circa finem.* Et sic de ceteris. E contra Tertullianus factus Montanista nostram appellat Psychicorum, sic Pacianus *Epist.* 2. *ad Simpl.* Donatistæ Apostaticorum, Capitolinorum. Julianus Apostata *apud Nazianzenum Orat. prima in Julianum, & apud Chrysostomum homil. contra Gentiles*, publica lege sancivit, nostram Galilæorum Religionem appellari. Calvinistæ, & Lutherani nos dicunt Papistas &c.

50 PROB. I. Quod omnibus, & pro quolibet tempore necessarium est, debet ad omnes propagari nationes, & ad omnia tempora; quæ propositio sufficienter percipitur ab omnibus, & quolibet tempore; & hæc etiam propositio clare percipitur, quia unicuique notum est, viam falsam non ducere ad portum; ergo veram Ecclesiam ad omnes gentes, & tempora propagari necesse est; ergo propagatio; & universalitas sunt Nota Catholicæ Ecclesiæ.

Quod omnibus est necessarium, ad omnes debet extendi.

E

51 PROB. II. Vera Religio, & vera Ecclesia ortum non habet, nisi a Deo; ergo propagatio est signum veræ Religionis. Prob. conseq. explicando vim argumenti. Proprietas intrinseca veri, & boni est esse per se diffusivum sui, & quo magis aliquid est bonum, magis est diffusivum: unde ex majori diffusione major arguitur bonitas; diffusio enim ab abundantia perfectionis provenit; & quia Deus est summe verus, & bonus, ideo est summe communicativus. Dixi *per se* nam per accidens, malum, & error etiam diffunduntur, cujus evidens signum est, quod error,

Verum, & bonum ubiq. diffunditur.

ror, & falsitas non acceptantur a pluribus, nisi sub specie veritatis. Sic pariter quia per se omnia bonum appetunt, malum nullus amat, nisi sub specie boni. Discursus iste planus est, & facilis. Porro verum per se diffunditur, quando a pluribus diversarum nationum, & inclinationum acceptatur, passione, & metu seclusis, a viris ingenio, & sapientia præditis, præviis maturis discussionibus, privatis, & publicis, & universalibus: hoc modo autem propagata est nostra Religio apud omnes nationes. Hinc jussit Dominus, ut Apostoli secum non tollerent virgam, quia non vi erat evulgandum Evangelium. Acceptata fuit a viris ingenio, & sapientia præditis cujuslibet ordinis, post matura domestica, & publica consilia. Passio nulla potuit adesse cum doctrina Evangelica non promittat temporalia; ergo est per se propagata; adeoque vera est.

52 PROB. III. Propagatio taliter facta, ut constet a principio supernaturali provenire, necessario est a Deo, adeoque non potest esse falsitatis: sed propagatio Christianæ Religionis est talis, ut constet esse a principio supernaturali; ergo. Minor explic. Propagatio, quæ fit absque mediis humanis, utique a superiori principio emanat; sed propagata est Religio absque mediis humanis; nam in Apostolis, ceterisque viris Apostolicis deerat dolus, humana eloquentia, bonorum temporalium affluentia, & honorum, promissio voluptatum, & similium. Econtra aderant persecutiones motæ a quolibet personarum genere, irrisiones, vulnera, cædes, consuetudo prava in contrarium, & his non obstantibus semper crescebat, & extendebatur; ergo ejus propagatio manifeste est a principio supernaturali; ergo est veritatis argumentum.

Ecclesiæ propagatio a Deo.

53 PROB. IV. Divinæ virtutis argumentum est, quod gentes, conditione naturalis inclinationis contrariæ, uniformiter admittant doctrinam, quæ hominum transcendit intelligentiam, quæ difficillima proponat executioni mandanda. Si enim, experientia teste, plures diversæ indolis rarò in unum conveniunt in rebus captu facillimis, & sine incommodo, & labore executioni mandandis; certe opus Divinæ Potentiæ est, quod conveniant in sublimibus, & summe arduis: sed gentiles barbari, & molles, hi luxuriæ assueti, illi ferociæ &c. in magno numero uniformiter Catholicæ adhæserunt Religioni, ardua proponenti arcana, & gravissima præcipienti; ergo. Unde dicebat Paulus, prædicamus Christum Judæis scandalum, gentibus autem stultitiam. Et tamen certò scimus, ex eodem ad Colos. 1. suo tempore fidem fructificasse per totum orbem. Justinus Martyr, Pater secundi seculi *in Dialogo cum Triphone*, ait -- „ Nullum hominum genus est, sive Barbarorum, sive Græcorum, aut eorum, qui plaustris pro Domibus utuntur, vel qui Domorum usum non habent, apud quod Jesu, qui Cruci suffixus est, nomine, preces, & Eucharistiæ omnium rerum Creatori non fiant -- Plinius *lib.* 10. *ad Trajanum Imperatorem Epist.* 97. -- Non Civitates tantum, sed & vicos, atque agros, superstitionis

A „ hujus (*videlicet Christianæ Religionis*) contagio pervagata est. Certe satis constat, prope jam desolata templa (*Idolorum*) cœpisse celebrari, & Sacra solemnia diu intermissa -- Videndus est Tertullianus *lib. contra Judæos cap.* 7., ubi ævo suo latius patuisse affirmare non dubitavit Catholicam Religionem, quam Romanum Imperium, & plurima Romanis inaccessa subjecisse Christo. Videatur Irenæus *lib.* 1. *de hæresibus cap.* 3. Videatur Chrysostomus *lib. quod Christus est Deus*: & alii Patres. Manifeste ergo opus est Divinæ Potentiæ. Quid mirum, quod spatia dilataverit Idololatrarum, Maumetanorumque secta, cum cuicumque spurcitiæ laxet

Catholica Religio latius diffusa, quam Romanum Imperium.

B habenas, consona carni doceat?

54 PROB. V. Propagatio Religionis taliter facta, ut sicut pluribus ante seculis fuerat prædicta, evenerit, nequit esse nisi a Deo: sed Christiana Religio ita est propagata, sicut pluribus ante seculis fuerat enunciata; ergo manifeste a Deo est. Major est clarissima, non solum, quia asseritur in Scriptura Isaiæ 41. *Annunciate, quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia Dii estis vos*; sed quia universarum gentium sensu comprobatur, cum tanquam Deos venerentur Divinatores. Insuper lumen ipsum naturale ostendit, futura contingentia non contineri in causis naturalibus; ac proinde certam eorum prædictionem

Christi Ecclesia longe ante prænunciata.

C non posse esse a natura, sed a Deo, qui est supra naturam.

Minor habetur in tot Prophetarum oraculis, quæ *præced. Disput. Controv. IV.* dedimus, in quibus habetur Incarnatio Domini Nostri, vita, mors, & resurrectio satis clare expressa. Incarnationem prænuntiatam legimus Baruch 3. v. 38. *Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conversatus est*. Christum ex Virgine conceptum. Isaiæ 7. v. 14. *Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel*. Locum Nativitatis Michææ 5. vers. 2. *Et tu Bethlehem*

D *Ephrata, parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel, & egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis*. Christi prædicationem Isaiæ 61. v. 1. *Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me: ad annunciandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clausis apertionem &c.* Christi miracula Isaiæ 35. vers. 5. *Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet, sicut cervus claudus; & aperta erit lingua mutorum &c.*

Christi ingressum in Jerusalem super asellum Zachariæ 9. v. 9. *Exulta satis filia Sion,*

E *jubila filia Jerusalem: ecce Rex tuus veniet tibi justus, & Salvator: ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ*. Christi venditionis pretium Zachariæ 11. v. 12. *Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos*. Christi proditionem per Judam Psal. 140. v. 9. *Custodi me a laqueo, quem statuerunt mihi, & a scandalis operantium iniquitatem*. Item Psal. 53. Christi capturam, & præsentationem ejusdem ante Pontifices Isaiæ 53. v. 7. *Oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum: sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet,*

tescet, & non aperiet os suum. Christi crucifixionem cum Latronibus ibidem vers. 12. *Ideo dispertiam ei plurimos, & fortium dividet spolia pro eo quod tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est: & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogavit*. In Christum blasphemias Judæorum Psal. 21. v. 8. *Omnes videntes me deriserunt me: locuti sunt labiis, & moverunt caput &c.* vers. 19. *Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem*. Christi potationem felle Psal. 68. v. 22. *Et dederunt in escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto*. Et ita discurrendum est de aliis mysteriis. Quas omnes Prophetias explicuit Jesus, duobus Discipulis euntibus in Emaus incipiens a Moyse &c.; ergo hæc (si fiat sincera collatio oraculorum, & eorum, quæ nostra Religio docet) ostendunt Religionem nostram a Deo esse debere.

Hoc argumento usus est Aug. *Serm. 27. de verbis Apostoli cap.* 4. pro demonstranda Christi Divinitate -- Sunt enim homines in„ fideles. qui sic detrahunt Christo, ut di„ cant, cum magicis artibus fecisse, quod „ fecit. Possunt ergo infideles, delatam de „ Cœlo vocem, per illicitas curiositates ad „ magicas artes referre: sed Prophetæ antea „ fuerunt. Nondum erat homo Christus, „ quando misit Prophetas. Si ergo magicis „ artibus fecit, ut coleretur mortuus; nun„ quid erat magus, antequam natus? -- Eo usus est Tertullianus *in Apologetico cap.* 20. -- „ Igitur apud nos tot de Deo oraculorum „ fides tuta est, jam scilicet probatorum; quia „ cum illis, quæ quotidie probantur, præ„ dicebantur: eædem voces sonant, eædem „ litteræ notant, idem spiritus pulsat, unum „ tempus est divinationi futura præfari -- Alii Patres similia.

Christi mysteria a Sibyllis enunciata.

Non admittunt prophetias, ut libros Canonicos Pagani, concedimus: tamen negare nequeunt, illos viros præcessisse Christi Ecclesiam, & consona esse, quæ dixeront, illis, quæ postmodum evenerunt, & facto constant, quare vim argumenti fugere nequeunt. Et eo vel maxime, quod eadem mysteria fidei prædicta reperiantur in libris Sibyllinis, qui apud Gentiles magno in pretio habebantur. Sibyllæ enim creditæ sunt mulieres de Cœlo lapsæ, prophetico spiritu afflatæ. Horum librorum auctoritate pro gravioribus Reipublicæ negotiis pertractandis utebantur, & nonnisi viri sacri eos consulebant. Cum Olimpiade centesima quinquagesima tertia, Capitolio combusto, sub Tarquinio superbo forent concremati, exquisitissima diligentia sunt conquisiti ab Erytris, & securiori loco reconditi, post exquisitam purgationem suspectorum, ita Halicarnasseus *lib. 4. Hist. Romana*. Cumque Octavianus Imperator flammis tradidisset supra duo millia librorum pertinentium ad Religionem Romanam, eo quod essent auctorum non multi nominis, Sibyllinos reservavit, nothis, vel suspectis adultis, aureisque involutos instrumentis sub basi Palatini Apollinis condidit, Deo ita disponente, ut deservirent probationi fidei illius, qui sub Octaviano in Bethlehem de Virgine natus est.

Sibylla Cumæa orbis pacem prædicit in Christi nativitate talibus verbis, quæ videntur ab Isaia excepta, Sibylla Cumana filii Dei Incarnationem carminibus ita claris, ut quasi nil clarius dixerit Paulus, Sibylla Persica prædicationem, & baptisma Joannis phrasi (si liceat ita fari) ab Evangelio mutuata, Sibylla Hellespontica Christi doctrinam. Sibylla Libyca Christi miracula, inter quæ illod de panis multiplicatione sub oculis exponit, Sibylla Samia ingressum Christi in Jerusalem super Asellum, Sibylla Delphica Christi passionem expressit, Sibylla Phrygia Christi mortem, Sibylla Tyburtina Christi Resurrectionem, & Ascensionem, Sibylla Eritbræa finale Judicium, signaque præcedentia. Cujus auctoritate utitur Ecclesia pro eadem veritate confirmanda illis versiculis: *Dies iræ dies illa, solvet seculum in favilla, teste David cum Sibylla*.

Horum oraculorum pondere usi sunt contra Ethnicos Sanctissimi Patres antiqui, Clemens Alexandrinus *lib. 6. Stromatum*. Lactantius Firmianus *lib. 4. de vera Sapientia*. Sozomenus *lib. 2. Hist. cap.* 1., aliique. Immo adeo frequens erat hoc argumentum, ut Christiani dicerentur Sibyllitæ, sicut refert Origenes *lib. 5. contra Celsum*: adeo efficax, ut Dæmon impulerit Principes ad prohibendam eorum librorum lectionem sub pœna capitis, sicut conqueritur Justinus Martyr *oratione ad Antoninum Pium*.

Quomodo autem hæc prædixerint: quidam volunt, id accidisse ex lectione Librorum Sacrorum veteris Testamenti. Hieronymus *lib. 1. contra Jovinianum* sentit vaticinandi munus eis concessum in præmium Virginitatis: Alii Patres, quos sequitur Aug. *lib. 13. contra Faustum cap. 15. de Civit. lib. 18. cap.* 23., & 24. D. Thom. *de verit. quæst.* 14. *art.* 11. ad 4., 3. *sent. dist.* 23. *quæst.* 2. *art.* 2., & alibi volunt eis concessum ex Divina revelatione, & spiritu expresse prophetico. Unde factum est, ut per muliebrem sexum Gentilibus Christianæ fidei prophetia traderetur, sicut per masculinum Judæis.

SOLVUNTUR ARGUMENTA GENTILIUM, ET HÆRETICORUM.

55 OBJIC. I. Propagatio doctrinæ, quæ omnino indigna Deo docet, & naturæ humanæ omnino flagitiosa, nequit fundare prudens judicium a Deo esse: sed propagatio Religionis Christianæ summe indigna Deo tradit, & naturæ humanæ flagitiosa; ergo. Min. explicatur. Quid Deo indignius, quam ut dicatur conceptus, natus, in stabulo positus, esuriens, crucifixus, mortuus? Quid flagitiosius humanæ naturæ, quam ut humanam edat carnem, Deumque suum devoret?

RESP. *Quod stultum est Dei, sapientius est hominibus*, egregie dicebat Paulus 1. ad Corinth. 1. v. 25. Absona, Deoque indigna quædam videntur, si specie tenus spectentur, ceterum si bene perpendantur, excellentiora videntur, quæ vilia carnalibus apparent. Et sane si fere singula, quæ in objectione refe-

runtur, inspiciantur, non jam Deo indigna videntur, sed ejus Divinitatem aptè declarant. Est quidem homo, sed ex Virgine natus est: in Præsepio; sed prænunciatus a Prophetis, glorificatus ab Angelis, adoratus a Magis. Conversatus est cum hominibus; sed innumera patravit miracula, prædixit futura, revelavit cogitationes. Flagellatus fuit, crucifixus, mortuus, sed velum scissum est Templi, petræ scissæ sunt, monumenta aperta sunt, Sol obscuravit lumen, & Elementa testata sunt Divinitatem, sed & resurrexit, sed ascendit gloriosus in Cœlum propria virtute. Esuriit, sed per quadraginta dies non manducans non est mortuus, sed Angeli ministraverunt ei.

Propagatio Evangelii Deo Digna.

Seriò igitur omnibus perspectis evidenter evincitur, quod summa, & Deo digna docet propagatio Evangelica. Manducamus quidem Deum nostrum, sed aliena specie occultatum, ubi nullus horror: deglutimus corpus, sed non alteratur, non corrumpitur, non transmutatur in alitum: sumimus Deum nostrum tanquam cibum, sed in eo duodecim miracula miscentur, prout eruditi perpendunt.

56 OBJIC. II. Propagatio Religionis imprudenter dispositæ non potest esse veritatis argumentum, sed propagatio Christianitatis est hujusmodi; ergo. Declaratur min. I. Imprudentissimum est subordinare summe perfectum imperfecto, sed Religio Christiana proponit summe perfectum, nempe Deum ordinari ad imperfectum, nempe ad salutem humanam; ergo. II. Imprudentissimum est, maximum pretium fundere pro aliquo emendo, cum certa prævisione, quod illud totum non obtinebitur. sed Christiana Religio docet, fusum esse Sanguinem valoris infiniti ad salvandum genus humanum, cum tamen Deus certò sciret ex majori parte non esse salvandum; sunt enim tot, qui non solum non suscipiunt fidem, sed totis viribus contradicunt.

Divina perfectio in Incarnatione elucet.

RESP. neg. min. Nulla enim elucet imprudentia in eo, quod Dei Incarnatio ad salutem ordinetur humani generis; non enim ordinatur ad illam tanquam ad finem, cujus gratia, sed tanquam ad finem effectum, ut scholæ loquuntur, in quo perfectio resplendet; summo enim perfectivo intrinsecum est in aliorum bonum se diffundere. Inordinatio esset, si humana salus esset finis cujus gratia Divinæ Incarnationis; finis enim cujus gratia est gloria Dei. Nec ulla pariter imprudentia in eo est, quod maximum pretium obtulerit; non enim illud obtulit ex necessitate ditescendi, sed omnimoda dignatione: nec Dominus ipse est in causa, quod tot ad fidem non perveniant, sed culpa ex parte vocatorum se tenet, quorum arbitrii jura violare noluit: causa verò perseverantiæ multorum in suis erroribus multiplex est: septem enumerat Gulielmus Parisiensis *lib. 1. de fide cap. 2.*, quarum potissima est peccatum, quo homines Divinâ gratiâ se indignos reddunt, unde velut derelicti justo Dei judicio incidunt in laqueos, & obdurantur: quod argumentum prosequitur Aug. *tract. 1. in Joannem in illa verba: Erat lux vera &c.* Videatur D. Thom. 1. *part. quæst.* 23. *art.* 7. *ad* 3.

57 OBJIC. III. Propagatio secuta ex levitate credulitatis non est prudens argumentum veritatis: sed propagatio Christianæ Religionis est hujusmodi; ergo. Explicatur. Plurimi accesserunt fidei, velut pecudes, absque examine, & non auditis motivis, & rationibus credendorum, ut Genesius, qui ludens mutatus est, ut custodes carcerum, qui ex abrupto petierunt Baptismum; ut turbæ, quæ martyrio se obtulerunt.

RESP. Argumentum hoc est Porphyrii Philosophi, quo arguebat turbas, quæ in Christum prædicantem crediderunt: falso tamen innititur supposito. Nullus est, qui conversus sit ex levitate cordis; pauci etiam sunt, qui sola divina motione, absque aliquo alio impellente conversi sunt; moti enim sunt in hujusmodi repentinis conversionibus evidentiâ facti propter miracula, & propter excellentem Martyrum constantiam, ut sacra edocet historia.

58 OBJIC. IV. Propagatio, cui contradixit Orbis tanquam fabulosa docenti, nequit esse testimonium veritatis, sed propagatio Christianæ Religionis est hujusmodi; ergo. Min. explicatur. Fabulosa sunt. I. Trinitas personarum in unitate naturæ, II. Mortuorum resurrectio, III. Æterna combustio sine morte, IV. Vita hominum more Angelorum, modo invisibili, sine cibo, & potu, & respiratione; hæc enim pugnant evidenti lumini naturæ; est enim rerum essentias perdere, & confundere.

De divina virtute alte sentiendum est.

RESP. neg. min. Philosophorum Sectæ fabulas docuerunt ipso lumine rationis teste, Psal. 118. *Narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua.* Ceterum fides nostra solidissima proponit, nihilque contra lumen naturæ, quod perficit. Novit lumen rationis in potentia Dei, utpote infinita, plus latere, quam possimus virtute finita apprehendere; ac proinde docet sublimiori modo loquendum esse de Deo, quam de creaturis, ineffabilioraque illi fore tribuenda. Novit lumen rationis, perfectam hominis Beatitudinem consistere non posse in his caducis, sensibilibusque, quæ satiare nequeunt cor hominis: dure tamen capit hoc carnalis homo, turpitudini assuetus. Facile solvit humana ratio elevatioribus discursibus, quæcunque ex lumine naturæ opponuntur mysteriis nostræ fidei. In summa infinitate perfectionis ostendit possibilitatem Trinitatis in identitate naturæ, in summa Omnipotentia modum reparandi vitam, in sublimitate Beatitudinis superiores qualitates convenire corporibus, substantiâ immutatâ. Vir doctus ex D. Thom. 1. *par. quæst.* 1. *art.* 8. *De Trinit. supra Boetium art.* 5. *ad* 5. omnia infidelium argumenta potest evidenter negative solvere, demonstrando non concludere, & esse fallacia, bene utendo principiis certis luminis naturæ, paritatibus, exemplis, & similibus. Dixi negative; si falsitas consistat in materia; si enim consistat in forma, positive omnia solvi possunt. Dixi infidelium; si enim Hæreticorum sint, utroque modo solvuntur facillime. Veritatem hanc agnoscens Concilium Lateranense sub Leone X. *Sess.* 8. districte præcipit uni-

universis Lectoribus Philoſophiæ, ut acurate examinent, & refellant omnia argumenta infidelium, quæ faciunt contra nonnullas fidei veritates, puta animæ immortalitatem, mundi finitatem; & omnibus Clericis ſacris ordinandis, ut expleto quinquennio in philoſophiæ, & poeſis ſtudiis, ſedulo Theologiæ operam navent, vel Canonibus, ut in his inveniant -- Unde Inſectas philoſophiæ, & „ poeſia radices purgare, & ſanare valeant-- mandatque in virtute ſanctæ obedientiæ hos Canones publicari ſingulis annis in principio ſtudiorum in publicis Univerſitatibus.

59 OBJIC. V. Propagatio confirmata ambiguis Prophetarum oraculis non eſt apta movere ad aſſenſum rationabilem: ſed propagatio Chriſtianæ Religionis confirmatur ambiguis Prophetarum teſtimoniis; ergo. Min. explic. Nihil eſt obſcurius Propheticis dictis; litteraliter accipi nequeunt, quædam impleta, quædam implenda, quædam conditionata, & quædam abſoluta, & quæ de Chriſto ſunt, obſcurum eſt eſſe adimpleta, ex quo venit in maxima abjectione. Videtur ergo redarguenda Religio Chriſti, ſicut redarguitur idololatria æquivocis, & obſcuris fidens oraculorum, ſeu Dæmonum aſſertis.

RESP. neg. min. Ambigua, ſeu fallacia nequaquam ſunt Prophetarum effata; quædam enim clariſſima ſunt, evidenter adimpleta, quod aperta demonſtratur inductione. Alia aliquantulum obſcura ſunt, ſed ſtudio, & textuum, rerumque combinatione, certo ſenſu explicantur a peritis, & omnia abſque ambiguitate, & cum omnimoda certitudine ab Eccleſia, ubi opus eſt, elucidantur, cui aſſiſtit Spiritus veritatis, ſingula clare docens. Unde habet Auguſtinus *Pſal.* 146. in illud: *Suſcipiens manſuetos Dominus* -- Sic honora Scri„ pturam Dei; honora Verbum Dei, etiam „ non apertum; differ pietate intelligentiam; „ noli protervus eſſe accuſare, aut obſcurita„ tem, aut quaſi perverſitatem ſcripturæ. Per„ verſum hic nihil eſt; obſcurum autem ali„ quid eſt; non ut tibi negetur, ſed ut exer„ ceat accepturum &c. noli recalcitrare &c. „ Sic dictum eſt, quomodo dici debuit. Non „ corrigit æger medicamenta ſua: novit ea „ medicus modificare: ei crede, qui te cu„ rat -- Quæ de Chriſto dicta ſunt circa primum adventum, palam adimpleta conſpiciuntur, & in ſua humilitate ſe Deum eſſe demonſtravit prophetiis, miraculis &c.

Quæ obſcura ſunt, ab Eccleſia declarantur.

CONTROVERSIA VI.

AN SANCTITAS SIT NOTA VERÆ ECCLESIÆ.

NOmine Sanctitatis intelligimus Doctrinæ veritatem, & puritatem, morum boneſtatem, legum pietatem, mediorum opportunitatem, & pro acquirendis virtutibus efficaciam, & de ea inquirimus, an ſit Nota veræ Eccleſiæ. Oſtendimus ſuperius ſanctitatem eſſe proprietatem Eccleſiæ, & quæ ibi dicta ſunt, ſufficienter probant eſſe etiam veram Notam. Sed quia argumenta deſumpta ſunt ex ſcripturis contra Hæreticos; alia pro omnibus adducere oportet: unde

Dico. Sanctitas eſt vera Eccleſiæ Nota.

60 PROB. I. Quod clare demonſtrat Religionem eſſe Divinam, eſt vera Nota Eccleſiæ: ſed Sanctitas demonſtrat Religionem eſſe Divinam; ergo eſt Nota veræ Eccleſiæ: ſed Eccleſia Catholica eſt Sancta; ergo illa eſt vera Eccleſia. Majorem lumen naturæ indicat; vera enim Religio conſiſtit in vero cultu Dei; verus cultus Dei quid Divinum eſt. Minor etiam ſecundum ſe patet. Sanctitas enim eſt Dei proprietas, Deo animas conjungit, donis Dei replet corda, Divinarum perfectionum imitatio quædam eſt. Minor ſubſumpta eſt fere evidens enumeratione eorum, quæ docet, & facit Eccleſia Catholica. Si inſpicimus doctrinam credendorum quoad partem ſpeculativam, pulcherrimo ordine tradit, quæ ſpectant ad Deum, ad ultimum finem, ad animæ immortalitatem. Deum prædicat immenſum, infinitum, purum actum, omnipotentem, ſumme providum, liberalem in præmiando, æquum in puniendo, omnis ſcientem. Beatitudinem prædicat a ſordibus elevatam, omnis appetitus ſatiativam, æternam &c. Si attendimus partem practicam; quid purius? Omnem immunditiam prohibet, omnem injuſtitiam, omne odium, etiam inimicorum. Sic Tertul. *Apolog. adverſus gentes cap.* 39. Juſtinus Martyr *Apol.* 2. *ad Antoninum*.

Vera Eccleſia eſt Sancta.

61 PROB. II. Quod manifeſte indicat, & oſtendit Religionem veritati inniti, eſt Nota veræ Eccleſiæ: ſed Sanctitas oſtendit veritati inniti; eſt enim ipſa veritas; ergo Sanctitas eſt Nota veræ Eccleſiæ. Maj. patet ſicut & minor; Sanctis enim eſt rectitudo: ſed rectitudo a veritate non ſeparatur; ergo doctrina Catholicæ Religionis nihil contra rationem docet, nihil improbum; rectiſſimas quidem leges naturæ tuetur, alias adjungit, nobilium virtutum exercitia præcipientes; non ſolum exterioris juſtitiæ, ſed & interioris tradit mandata.

Sanctitas innititur veritati.

62 PROB. III. Lumine naturali colligimus Deum habere naturam præ ceteris excellentiorem quia ſummum bonum: ſed Sanctitas in ordine morali eſt unice ipſa bonitas; ergo Sanctitas eſt ſignum manifeſtum. Religionem Sanctam eſſe bonam, & unice bonam. Explicemus hoc Doctrinâ Chriſti ſub diſcurſu naturali applicata. Notiſſimum eſt cuilibet generi hominum ex fructibus cognoſci arborem; bonam bonos fructus facere, malam malos, nullum ex ſpinis colligere uvas, nec de tribulis ficus; ſed Sanctimonia eſt optimus fructus omnium bonorum operum, pinguedine refertus; ergo Religio Sanctitatem fructificans eſt arbor bona. Sic Catholica Eccleſia fructificat Sanctitatem: *Religio munda, & immaculata apud Deum, & Patrem, hac eſt: Viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſeculo*, Jacobi 1., & ad Epheſ. 5. v. 9. *Fructus enim lucis eſt in omni bonitate, & juſtitia, & veritate, probantes quid ſit beneplacitum Deo.* Religio ergo Catholica eſt vera.

Sanctitas ex Catholica Eccleſia.

63 PROB. IV. Vis excedens huma-

nam, & naturalem facultatem promanat a Divina superiori virtute, sed Sanctitas vim habet excedentem facultatem naturalem; ergo illa demonstratur oriri a principio Divino; ergo Divinam esse Religionem, quæ est Sancta; Min. explicatur. Vis humanas devincens cupiditates, domans rebelles animi motus, eveliens a terrenis voluptatibus, stimulante ardentissime carne, impellente fortiter mundo, sollicitante efficacissime Dæmone, naturalem excedit facultatem, & inclinationem: sed hoc robur tribuit sanctitas, ut millena adolescentium, puellarum demonstrant exempla, quæ de mundo, spurcitiis carnalibus posthabitis, in quas vehementissime inclinat natura, triumpharunt. Demonstram hi, qui prius inter voluptates sordescentes, postmodum Angelicam vivendi rationem elegerunt. Porro quis talia valet perpendere, quin exclamet: Digitus Dei est hic? Audiamus Lactantium *lib. 3. Divin. Instit. cap.26.* -- Dei „ præcepta, & simplicia, & vera sunt; quan„ tum valeant in animis hominum, quotidia„ na experimenta demonstrant. Da mihi vi„ rum, qui sit iracundus, maledicus, effræ„ natus; paucissimis Dei Verbis, tam placi„ dum, quam ovem reddam. Da cupidum, „ avarum, tenacem; jam tibi eum liberalem „ dabo, & pecuniam tibi plenis manibus lar„ gientem. Da timidum doloris, & mortis; „ jam Cruces, & ignes, periculum omne, „ & Taurum contemnet. Da libidinosum, „ adulterum, ganeonem; jam sobrium, ca„ stum, continentem videbis. Da crudelem, „ & sanguinem appetentem; jam in veram „ clementiam furor ille mutabitur. Da in„ justum, insipientem, peccatorem; conti„ nuo & æquus, & prudens, & innocens „ erit; uno enim lavacro malitia omnis abo„ lebitur. Tanta Divinæ Sapientiæ vis est, „ ut in hominis pectus infusa, Matrem de„ lictorum stultitiam uno semel impetu ex„ pellat -- Vim argumenti hujus tradit nobis Dominus Malach. 3. *Et erunt mihi, ait Dominus exercituum, in die, qua ego facio in peculium: & parcam eis, sicut parcit vir filio suo servienti sibi. Et convertemini, & videbitis, quid sint inter justum, & impium, & inter servientem Deo, & non servientem ei.* En qualiter in sanctitate vis est ad ostendendam veram Ecclesiam.

Religio vivens mundum sancta est.

64 PROB. V. Sanctitas ex suo conceptu trahit in admirationem, & reverentiam etiam infideles, itant Sancti, Divini ab illis dem appellentur; ergo est optimum, & aptissimum medium ad ducendum in Ecclesiam Dei. Inculpata fidelium vita, gentilium oculis exposita, sacro quodam timore illos percutit, & quid altius homine in illis suspiciunt: unde firmiter credunt veram esse illam Religionem, quæ tanto virtutum paludamento suos exornat. Hinc Paulus ad Philip. 2. dixit primos fideles in medio gentilium lucere, velut luminaria in mundo. Metaphrastes scribit de S. Luciano in ejus vita, solo aspectu ad fidem traxisse Ethnicos, Athanasius de S. Antonio sanctitatis famâ orbem fere totum rapuisse. Idem de S. Hilarione, Hieronymus, & de aliis similia leguntur. Et Tertullianus *in Apologetico cap. 2.* refert de Plinio Juniore, scripsisse ad Trajanum Imperatorem de admirabili Christianorum sanctimonia, in nullo alio reprehensibilium, nisi quod Diis non sacrificabant.

Gentes e sanctitate morum illecti.

65 Ob hoc morum sanctitas commendatur in Scripturis, quia vim divinam habet ad movendum. Sic Paulus Tito cap. 2. v. 7. scribit: *In omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate, verbum sanum, irreprehensibile: ut is, qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.* Sic Corinthiis Ep. 2. cap. 3. *Nunquid egemus (sicut quidam) commendatitiis epistolis ad vos, aut ex vobis? Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quæ scitur, & legitur ab omnibus hominibus: manifestati, quod epistola estis Christi, ministrata a nobis, & scripta non atramento, sed spiritu Dei vivi.* Sic ad Hebræos cap. 13. *Mementote Præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem.* Idem prima Petri cap. 3., & alibi.

66 PROB. VI. Implicat illam virtutem esse falsæ Religionis protestativam, quæ tales effectus producit, ut a Divina omnipotentia solum emanare possint: sed Sanctitas habet hujusmodi virtutem; ergo. Min. explicatur: Vi sanctæ doctrinæ Catholicæ Ecclesiæ innumeri Martyres cujuscunque conditionis, ætatis, & sexus vitam profuderunt pro Christo: sed hæc profusio opus est solius Divinæ Omnipotentiæ; ergo. Parumper explicandæ sunt circumstantiæ hujus argumenti, quibus perpensis manifeste concludit.

Prima est, numerus sine numero Martyrum, non solum unius Provinciæ, sed totius Orbis; & taliter quidem, ut dixerit Gregorius *Homil. 17. in Evangelia*, multiplicatos esse super arenam. Una nocte Nicomediæ, recurrente memoria diei Natalis Domini, viginti mille combusti sunt, & intra triginta dies alii septendecim mille. Scribit etiam ad Heliodorum Hieronymus, ea notia Romæ cruciatis Martyribus tot adiuvenisse, quod singulis diebus tria millia coli possent, Sed quot adhuc latuerunt Hieronymus! Legantur Martyrologia Romana, Adonis, Bedæ, Menologia Græcorum &c. Secunda est tormentorum acerbitas, diuturnitas, varietas. Nullum est genus crudelitatis, quod in Sanctos Martyres non exercuerint Tyranni, nempe verbera, gladium, cruces, ignem, sartagines, & quidquid tartarus evomere potuit. Successiva quadam tormentorum procella, pluribus diebus, plurimi probati sunt Martyres.

Mirande in Martyribus.

Tertia est personarum qualitas. Viri fortes, & infirmi, nobiles, & ignobiles, divites, & pauperes, Principes, & gregarii, masculi, & fœminæ, cujuslibet ætatis personæ, juvenes, senes, infantuli, decrepiti, virgines, matronæ delicatæ, quæ ad aspectum denudati gladii solent naturali conditione pavere, & exanimari. Quarta conditio est modus patiendi, nempe animi constantia, cordis hilaritas, invicta spes æternæ vitæ, gravitas responsionum ad quæsita fidei, irrisio jucunda Tyrannorum &c.

Quinta est signorum multitudo, cælestium

stium spirituum adjutorium, supernæ visiones ipsis satellitibus sensibiles; quæ miracula, cum a tyrannis negari non possent, artibus magicis tribuebantur. Sexta circumstantia est vitæ sanctitas, qua apud ethnicos ipsos clucebant; non enim aliunde accusabantur, puniebantur, nisi quia Christiani: non quia fures, adulteri, homicidæ, proditores patriæ, ebriosi &c., sed quia Christi cultores.

Septima est causa, seu finis patiendi; hæc martyres facit, non pœna, ex D. Aug. *Psal.* 34. *concione* 2., & Cypriano *lib. de unitate Ecclesiæ*. Sola spe æternorum moti Martyres, solum Christi nomen inclamantes, non pro Patria, aut nominis gloria, nec pro divitiis acquirendis, familiarum exaltatione, fortitudinis experimento, sed his omnibus posthabitis durissimis tormentis se obtulerunt pro Christo. Octava est robur ex ipsis mysteriis fidei confessis acquisitum. Ad memoriam Crucifixi Domini robustiores efficiebantur, ad meditationem æternæ beatitudinis ita confortabantur, ut duriora, & longiora sitirent supplicia: ad sumptionem corporis Dominici impavidi gravissimis tormentis obviam ibant -- Hoc calice inebriati erant Martyres, quan„ do ad passionem euntes, suos non agno„ scebant, non uxorem flentem, non filios, „ non parentes, & gratias agendo dicebant: „ Calicem salutaris accipiam -- Sic inquit Aug. *Psal.* 22. Legendus etiam *tract.* 84. *in Joannem*. Cyprianus *Serm. de Passione Domini*.

His circumstantiis si instituatur argumentum, ita evidens est pro vera Religione, ut redarguenda appareat Divina providentia, si fallax sit; aut enim asserendum est Deum hominum creatorem nullos sui cultores assumpsisse; vel eis dedisse manum ne errarent, qui flagrantissimo studio ipsi placere studuerunt, qui cujuslibet legis rectitudinem explere conati sunt: utique recta providentiæ ratio id exigit. Quis suspicari audebit Dominum nostrum tam benignum, tam bonum erga homines, tam sapientem in rebus disponendis permisisse falli in summo negotio salutis eos, qui corde sincero, morum innocentiâ, terrenorum contemptu, tot tormentorum genera passi sunt, suæ veræ Religionis testandæ affectu, solo veritatis profitendæ desiderio? Absit tam indigna cogitatio. Hoc argumento victus ad fidem venit Justinus Martyr; eoque usus est contra Gentiles *Apolog.* 1. *ad Senatum Romanum*, ut ipse testatur. Hoc Tertullianus *de præscriptionibus cap.* 29. Lactantius *lib.* 5. *institution. cap.* 13., *&* 14. Ambr. *lib.* 3. *de fide cap.* 7. Aug. *de Civit.* 12. *cap.* 5., aliique usi sunt.

67 PROB. VII. Non potest esse nisi Divina illa Religio, cujus auctor primarius omni Sanctitatis genere conspicuus extitit, & secundarii similiter; cum enim Sanctitas fructus terrenæ virtutis esse nequeat, absque dubio de Cœlo missi sunt, qui Sanctitate Religionem fundarunt; ac proinde falsa esse non potuit: sed auctor primarius, & secundarii proportionabiliter omni Sanctitatis genere fulsere; ergo.

Religio in Sanctitate fundata.

Explic. minor. Christus Sanctus fuit origine, quia Filius Æterni Patris, tot evidentibus Testimoniis comprobatus. Sanctus nativitate temporali, quia de Spiritu Sancto conceptus, & ex Virgine natus. Sanctus conversatione, quia nullum unquam patravit peccatum; etsi multi falsi testes adversus eum insurrexerint, nunquam tamen potuit de peccatu accusari; provocabat hostes suos, ut de peccato arguerent, si nuvissent. Sanctus doctrinâ, quia omnibus vitiis bellum indixit, iniquitatem redarguens, nulli parcens, etiam dignitate sublimi; regulas excellentissimæ perfectionis tradens. Sanctus responsis, quia tam prudenter captiosas quæstiones, & interrogationes solvebat; tam modeste, & sapienter parabolis, & sententiis obscura dubia elucidabat. Sanctus potentiâ, quia tot signa, & miracula in quolibet genere summa facilitate patravit. Sanctus auctoritate, quia neminem timens veritatem prædicabat; Sacerdotes malus redarguebat. Sanctus prophetiâ, quia innumera prædixit, quæ ita evenerunt, nempe Petri negationem, Judæ proditionem, Apostolorum martyrium, prædicationem per Universum, Gentium conversionem, Jerosolymæ eversionem, miracula ab Apostolis facienda. Sanctus discretione spirituum, quia occultas detegebat cordium cogitationes, secretas animorum intentiones, Dæmonum fraudes. Hæc palam omnibus evenerunt; hæc per totum orbem evulgata; hæc libris conscripta, qui, etsi a Gentilibus tanquam Canonici non admittantur; negari tamen nequeunt, sicut ceteri, qui humanam fundant historiam. Versat hoc argum. D. Aug. *lib.* 17. *de Civit. cap.* 18.

Secundarii pariter, scilicet Apostuli, proportionaliter Sancti fuerunt, Christi imitatores, ut historiis patet: Sufficit, quod in tam gravibus persecutoribus non de alio accusarentur crimine, nisi quod Christiani essent. De quo Tertull. *in Apolog. cap.* 3., *&* 44. Plinius Junior ad Trajanum. Justinus Martyr *secunda Apologia circa finem*, ubi refert trium Imperatorum testimonia in commendationem. Philo *apud Hieronymum de Scriptor. Eccles. &c.*

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

68 OBJIC. I. Nota nullâ debet indigere probatione: sed Sanctitas probatione indiget; ergo Sanctitas non est Nota Ecclesiæ. Min. explicatur. Sanctitas in interiori consistit: sed interius non constat, nisi probetur; omnis enim actio exterior est indifferens, ut sit bona, & mala, qua ratione excluditur communiter fides a numero Notarum; etiamsi exterior, quia sub mendacio cadit.

RESP. neg. minorem. Sanctitas, quam pro Nota assignamus, probatione non indiget. Se ipsa enim visibilis est; sicut lux, qua alia videntur, non redditur per aliud visibilis. Sanctitas, de qua loquimur, est Sanctitas instituti præcipientis opera virtutis, morum innocentiam, corruptelam damnantis, ac vitia: Sanctitas est, suadens, & exercens heroicas virtutes, & efficax, & victrix, quæ se ipsam manifeste prodit, Fides ad constitutivum

Sanctitas indubie dignoscitur.

tivum Ecclesiæ pertinet, debetque esse in singulis de Ecclesia, quæ si accipiatur ut interior, non est visibilis; si verò ut exterior, prout in singulis potest esse fallax, ac proinde non deservit certo pro investiganda vera Ecclesia; Sanctitas verò descripta convenit corpori, & non singulis: unde est apta ad ducendum in cognitionem corporis: Aliqua enim connexionem habent cum corpore, quam non habent cum singulis membris.

69 OBJIC. II. Sanctitas doctrinæ nihil aliud est, quam doctrina incorrupta: Sed doctrina excluditur a nobis a numero Symbolorum; ergo neque Sanctitas in catalogo notarum computanda est.

RESP. dist. maj. Non est nisi doctrina incorrupta incorruptione falsitatis, neg., Incorruptione moralitatis, concedo. Doctrina, quam statuunt Hæretici pro Nota, & vocant incorruptam, est illa, quæ sono prædicationis absque alio dicitur Evangelica, dicitur Christi, dicitur absque errore; quod tamen non constat, nisi auctoritate Ecclesiæ probetur; Doctrina verò, quam Sanctitatem dicimus, ea est, quæ nihil docet contra bonos mores, contra legem naturalem, quæ vitia impugnat; hoc autem facillime detegitur; signatum est enim super nos lumen vultus Domini: unde gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, noverunt. Optime ergo Sanctitas pro Nota assignatur; teste enim Zacharia Ursino celebri Protestante *in prolegomeno suarum explicationum catechetricarum* 12. *ratione* -- Quæ enim Religio homines facit „ Sanctos, Deoque placentes, eam necesse „ est, Sanctissimam, & divinam esse --

Religio, quæ facit Sanctos, san la pure conficitur.

70 OBJIC. III. Nota non debet esse communis Diaboli synagogis; sed efficacia doctrinæ est communis Sectis Paganorum, Hæreticorum, & ipsius Antichristi, qui seducet plures populos, & Divinâ providentiâ brevi auferretur, aliter fere omnes ad se traheret. Apud Gentiles mirandæ mutationes evulgantur, quibus homines translati sunt a vitio ad virtutem, ut de Polemone fert historia, qui erat pessimus; sed Xenocratis scholam ingressus, & eo auditu de virtutis excellentia disserente, in virum probum mutatus est.

RESP. neg. min. Nulla enim Secta habet efficaciam Sanctitatis. Non enim diximus efficaciam esse Notam, sed Sanctitatem efficacem. Novimus vitium plures ad se trahere, sed quid laudis? Quid admirationis? Pronus est homo in omne nefas ab infantia sua. Quid homini facilius, quam peccare? Quam sequi corporis voluptates, mundi delicias, seculi superbiam? In eo elucet Divinæ potentiæ robur, quod hominem voluptuosum a terrenis elevet, a sordidis concupiscentiis eruat, & ad cœlestem vivendi semitam transferat, nullo proposito temporalium, & visibilium bonorum præmio. Et hæc sunt portenta Sanctitatis; ac proinde est clare testificativa Religionis Divinæ.

Apud Gentiles, si quæ fuerunt ad meliorem frugem mutationes adeo raræ sunt, ut vix numerari possint. Illud tamen indubium est, Philosophorum doctrinam licet externa quædam coerceret, internos tamen animi motus haud compescebat. Docebat quidem voluptatum, ac divitiarum contemptum, non autem sui: unde & ipsimet Philosophorum Principes superbissimi erant. Præter alia vitia, quæ de Platone, Socrate, & Aristotele leguntur, spurcissimos fuisse Philosophos tradit Athenæus *lib.* 13. *cap.* 17. Theodoretus *lib. de legibus*. Evangelica Sanctitas cor purgat, & corpus sanat; sui mundique contemptum docet, & efficit, non in uno, aut altero, sed in quamplurimis utriusque sexus.

Eudoxia Theodosii uxor, cum loca sacra invisendi causâ Jerosolymam venisset, & lustrasset plene innumera Monachorum Cœnobia, qui Angelicam potius, quam humanam vitam peragebant, exclamans usurpavit illud Num. 24. *Quam pulchra tabernacula tua Jacob, & tentoria tua Israel?* Qualis Secta docet sinceram cordis humilitatem? Ait Aug. *lib. de Pastoribus cap.* 8. -- Diversis locis suot „ diversæ (*hæreses*) sed una mater superbia „ omnes genuit -- Qualis Secta, quæ ab ipsis primordiis cœlibatus perfectionem proponit sequendam, & tot puellarum, & adolescentulorum Virginum choros adnumerat? Qualis Secta, nedum inimicis parcere, sed & bene facere præcipit? Tertullianus ait *ad Scapulam cap.* 1. -- Jubemus inimicos diligere, ut hoc „ sit perfecta, & propria bonitas nostra, non „ communis. Amicos enim diligere, omnium est; inimicos autem solorum Christianorum -- Inimicorum dilectio tessera est Christianæ, ac per consequens veræ Religionis, cum Dei imitetur perfectionem, qui solem oriri facit super bonos, & malos.

71 OBJIC. IV. Vis impulsiva ad vitam profundendam pro lege habetur in ceteris Sectis, quæ & suos enumerant Martyres, sicut Secta Marcionitarum, Adamitarum. Inter Gentiles ipsos virtutis exempla numerantur. Lucretia gladio sibi vitam arripuit pro castitate. Mutius dexteram cremavit in ara pro Patria. Regulus Romanorum Dux, qui clavis transfigi voluit arcâ inclusus, quia ipse unus pro multis Carthaginensibus noluit compensari; ergo ex Martyrio non colligitur veritas Religionis Christianæ.

RESP. neg. ant. Si intelligatur cum illis circumstantiis, quibus verum Martyrium illustratur. Hæreticorum Sectæ paucissimos habuere, qui pro Religione sanguinem fuderint. Nullus ex ipsis transmigravit ad Ethnicos, ut causa Religionis vitam proderet. Eorum enim scopus non fuit Religionis dilatatio, sed Romanæ Ecclesiæ impugnatio, sicut bene advertit Tertullianus *de præscript. cap.* 42. -- Negotium enim est Hæreticis, non Ethnicos „ convertendi, sed nostros evertendi. Nostra „ suffodiunt, ut sua ædificent. Hanc magis „ gloriam capiant; si stantibus ruinam, non „ si jacentibus elevationem operentur -- Quod est signum, veram esse nostram Religionem, cum a nobis exeuntes unitatis vinculum perrumpere maxime studeant.

Nemo unus ex Hæreticis vere Martyr.

Aliqui ex illis mortem oppetiere perfracte propugnantes perversa; alii ex desperatione, cum alias mortem effugere non possent: Nulli tamen Sanctitate conspicui, sed sordibus inquinati. Quæ professio Marcionistarum? Quid turpius Adamitarum cœtu?

Non

Non negamus vitiosos durissima pati. Teste Aug. *lib. de patientia cap.* 17. didicimus -- „ Quemque iniquorum tanto esse ad tollerandamala duriorem, quanto eit major „ mundi cupiditas -- Desunt in Hæreticorum Sectis veri Martyrii circumstantiæ. Apud Gentiles verò nullus est, qui pro Diis mortem subjerit; & qui passi sunt, id veint humani honoris mancipia fecerunt. Vere enim diait Arauxicanum Concilium secundum *Can.* 17. -- Fortitudinem Gentilium facit mundana cupiditas; fortitudinem Christianorum charitas Dei diffusa in cordibus nostris -- Lucretia quidem fortiter egisse videtur, ubi revera contra dictamen naturale operata est, se ipsam occidendo, quam tædebat vivere cum suspicione impudicæ. Regulus occidi voluit ea mera stultitia, qua se jactabat pluribus Carthaginensibus meliorem, & sic de ceteris.

72 OBJIC. V. Nota debet esse specialis: sed Sanctitas non est hujusmodi, cum qualibet Secta de Sanctitate glorietur; ergo.

RESP. neg. min. Verbis quidem jactant sanctitatem Hæretici, sed doctrinâ, & moribus evertunt, præcipue Novatores, qui universis carnis sordibus laxant habenas, vel præcipiendo, vel approbando, vel non vindicando; & quæ in materia libidinis docent, adamussim sectantur; castissimosque Romanorom fidelium choros totis viribus evertere conantur. Quæ omnia in sequenti Disputatione ea eorum dictis, & legibus manifesta fient.

Fingunt Sanctitatem Hæretici.

CONTROVERSIA VII.

AN MIRACULA SINT NOTA VERÆ ECCLESIÆ.

73 SAnctitati accensetur virtus Miraculorum: unde communiter Controversistæ sub eadem Notæ Sanctitatis reponunt Miracula. Quia tamen specialibus difficultatibus videntur obnoxia; ideo ab iisdem solent communius speciali articulo examinari, quorum morem sequentes, & nos peculiarem Controversiam instituimus. Totis viribus adversus miracula insurgunt Novatores; noscentes siquidem causa cadere si miracula comprobentur, nequaquam inter Ecclesiæ notas ea recensent.

Calvinus *in Epist. ad Regem Galliæ* inter alia habet -- Improbe faciunt, quod miracula „ a nobis postulant. An id pro nobis habent „ singulare (*Papistæ*) quod assiduis ad hunc „ usque diem Miraculis fidem suam confir„ mare poscunt; immo potius allegant Mi„ racula, quæ animum alioquin bene com„ positum labefactare queant &c. -- Fuse ibi furit; *& in cap.* 14. *Matth.* Calvinum ea suis potissime sequitur Gummarus Leydensis contra Costerum, ubi Miracula a nobis asserta reprobat. Centuriatores Lutheri Discipuli vehementer carpunt Miracula, *centuria* 5. *cap.* 10., & in singulis fere centuriis præstigia Dæmonum appellant. Unam interim (nolentes) veritatem confitentur, per singula secula in Ecclesia Romana Miracula patrari.

Contra hos præcipue hic movemus Controversiam, ad cujus intelligentiam aliqua sunt prænotanda.

74 I. Ex D. Thom. 2. 2. *quæst.* 178. *art.* 1. *ad* 3. Quinque hæc; Virtutes, Portenta, Prodigia, Miracula, Signa, in re, & lata acceptione esse idem, in modo tamen significandi videntur diversa. Virtutes dicuntur, quia id, quod fit, excedit facultatem naturæ. Portenta, & prodigia propter excellentiam, quasi procul aliquid ostendentia. Miracula propter admirationem, ad quam excitant. Signa propter manifestationem effectus supernaturalis; & hac forte de causa nullibi in Sacra Scriptura novi Testamenti, Miracula Christi, & Apostolorum legimus expressa nomine Miraculorum (licet in lege veteri legamus) sed solum sub nomine Signorum: quia finis potissimus a Domino intentus est veritatem supernaturalem hominibus manifestare, non autem simplicem movere admirationem.

Miraculum est effectus positus a parte rei excedens facultatem naturæ: Dixi naturæ, quia comparative ad Divinam potentiam quodcunque minimum est; & in conspectu ejus omnia sunt, velut momentum stateræ. Porro tripliciter aliquid excedit facultatem naturæ.

Miraculi natura explicatur.

I. Absolute, & tunc est, quando nullo modo, nec unquam a natura fieri potest, nullaque prorsus virtus in ea datur; ut quod duo corpora sint simul, quod sol retrocedat, quod corpus humanum glorificetur.

Tripliciter miraculum contingere potest.

II. Aliquid excedit facultatem naturæ, non secundum rem, quæ fit, sed secundum subjectum, in quo fit, habens dispositionem contrariam, ut quod mortuus vivat, cæcus videat, Virgo pariat. Potest natura dare vitam, sed non in cadavere, visum, sed non in cæco; prolem, sed non in Virgine.

III. Aliquid naturam excedit quoad modum, & ordinem, quando scilicet id potest natura absolute, sed non tali modo, & ordine. Potest quidem ex aqua vinum facere, assumendo illam in alimentum vitis, sed non potest non immediata mutatione ea aqua facere vinum, ut Christus fecit in Cana Galilææ. Potest ranas producere; sed non ea quantitate, ut brevi tempore totam unam Provinciam repleat; ut accidit in Ægypto sub Moyse. Potest & febrim gravissimam sanare, sed non uno momento, ut fit ad invocationem Sanctorum.

Primum genus dicitur maximus gradus, & supra naturam, & arduum. Secundum genus, dicitur gradus medius, & contra naturam, & spem naturæ; quia non habet ad illud ordinem naturalem, sed obedientialem. Tertium genus dicitur gradus infimus, & præter naturam, & insolitum; quia fit præter modum ejus consuetum. Sic ea D. Thom. *quæst. 6. ex disputatis art.* 2. *ad* 3., *& par.* 1. *quæst.* 105. *art.* 7. *ad* 2., *& art.* 8. *in corpore.*

75 Prænoto II. Miraculum non posse fieri, nisi virtute Divina. Patet hoc ex communi admiratione etiam doctissimorum; ex eo scilicet quia causa naturalis omnino non sufficit. Et probatur ratione clarissima. Miraculum est effectus productus, excedens, vel quoad

Miraculum nonnisi ex divina virtute

quoad substantiam, vel quoad modum naturæ facultatem; ergo oriri debet a principio superiori ad naturam; sed Deus solus est principium naturæ superius; ergo ad illum solum spectat legem dispensare, qui eam condidit: sed Miraculum est dispensatio, seu immutatio legis ordinariæ, qua natura constituta est, & operatur; ergo ad Deum solum spectat, qui est auctor naturæ.

76 Prænoto III. triplicem esse finem primarium Miraculorum. I. est Gloria Dei. II. Commendatio veritatis Ecclesiæ. III. Hominum utilitas. Ut manifestetur gloria Dei, Miracula fecit Deus in Ægipto. Exodi 14. *Cum glorificatus fuero in Pharaone, & in curribus, atque in equitibus ejus*. Aquam in vinum mutavit, Joan. 2. *Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilaæ, & manifestavit gloriam suam*. In commendationem Ecclesiæ plura signa fecit Christus, dicente Joan. 10. *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi: si autem facio; etsi mihi non vultis credere; operibus credite*. In utilitatem hominum; qua ratione Lazarum vitæ reddidit. *Lazarus mortuus est, & gaudeo propter vos, ut credatis*, Jo. 11. Et ad hos tres reducuntur ceteri, ut cum in attestationem Sanctitatis alicujus, vel punitionem alterius Miracula habentur. His prænotatis

Dico. Miraculorum patratio est vera Ecclesiæ Nota.

77 PROB. I. Veritas doctrinæ ex veritate docentis manifeste deducitur: sed Miraculis comprobatur veritas docentis; ergo iisdem veritas doctrinæ. Min. explic. Miraculis demonstratur quinam legitime missus est: hinc Moyses, ut suam missionem probaret, signa petiit. Exodi 4. *Non credent mihi, neque audient vocem meam, sed dicent: non apparuit tibi Dominus*. Ex signis, quæ in Ægypto patrata sunt, cognoverunt Ægyptii Dominum in Moyse operatum esse, Exodi 14. *Et scient Ægyptii, quia Ego sum Dominus, cum glorificatus fuero in Pharaone, & in curribus, atque in equitibus ejus*. Signo roris in solo vellere comprobata est missio Gedeonis contra Madianitas Judic. 6. Signo Holocausti solaribus radiis adusti probata est missio Eliæ Prophetæ contra Sacerdotes Baal 3. Reg. 18. Signo propheticæ interpretationis somniorum Gen. 40., & 41. probata est electio Joseph. in Principem. Omitto tot alia exempla veteris Testamenti, & venio ad novum Testamentum.

Missio per miracula comprobatur.

Licet Joannes Baptista ex D. Th. 3. *par. quæst.* 38. *art.* 2. *ad* 2. nullum fecerit Miraculum, quia tota ejus doctrina ad Christum ordinabatur; ideo ut homines principaliter Christo intenderent, non est datum Joanni, ut faceret signa: ejus tamen missio Miraculis fuit probata, cum a sterili sit natus, ab utero sanctificatus, in utero saltaverit, & in ejus nativitate patri muto reddita sit loquela. Christus verò, ut se verum Messiam ostenderet, Miracula adhibuit Joan. 5. *Ego habeo testimonium majus Joanne. Opera enim, quæ dedit mihi Pater, ut perficiam ea, ipsa opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia pater misit me*. Et cap. 10, *Loquor vobis; & non creditis, Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me &c. si autem facio: & si mihi non vultis credere, operibus credite*.

Hinc Matth. 11. Discipulis Joannis interrogantibus an esset ipse verus Messias? Respondit: *Euntes renunciate Joanni, quæ audistis, & vidistis. Cæci vident: claudi ambulant*. Hinc de Judæis incredulitatem suam excusantibus habet Joan. 15. *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*. Quo argumento devicti veritatem fassi sunt Jon. 3. *Scimus, quia a Deo venisti magister. Nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo*.

Missio Apostolorum firmatur potestate Miraculorum. Matth., & Lucæ 10. *Euntes prædicate, dicentes: quia appropinquavit Regnum Cælorum. Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, Dæmones ejicite*. Et Marci ultimo vers. 10. *Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis*. Hinc Act. 2. *Fiebat autem omni animæ timor, multa quoque prodigia, & signa per Apostolos in Jerusalem fiebant*. Et cap. 5. *Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo virorum, ac mulierum, itaut in plateas ejicerent infirmos, & ponerent in lectulis, ac grabatis, ut veniente Petro, saltem umbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis*. Quibus ostenditur, signis Petri missionem contestatam, & a signis motos credidisse populos.

Paulus itidem authenticæ missionis suæ tradit signa, 2. ad Corinth. 12. *Signa Apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia; in Signis, & Prodigiis, & Virtutibus*. Eoque motivo id protulit, ut Corinthios certos redderet de veritate suæ prædicationis. Hinc ad Heb. 2., quia Miraculis confirmata est Evangelica prædicatio, inexcusabiles declarat incredulos: *Quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem; quæ cum initium accepisset enarrari per Dominum ab eis, qui audierunt, in nos confirmata est, contestante Deo signis, & portentis, & variis virtutibus, & Spiritus Sancti distributionibus secundum suam voluntatem*. Si ergo Miracula missionem declarant legitimam, atque inexcusabiles reddunt non credentes, jam plane fit Miracula esse Notam apertam pro veritate Ecclesiæ discernenda. Quod argumentum solidius est, & ad hominem contra Hæreticos vim habet majorem: quia a Scripturis desumptum.

68 PROB. II. Illud est apertum veræ Ecclesiæ Signum, quod omnem de illius veritate dubitationem pellit: sed Miracula omnem prorsus dubietatem eliminant; ergo. Min. explicatur. Non minus Deus loquitur factis, quam verbis, ut D. Aug. *Epist.* 49. docet, sed Deus nequit verbis mentiri; ergo neque factis: Unde si nobis constaret aperte hoc esse a Deo loquente probatum, omni dubietate semota crederet unusquisque esse verum; sed Miraculum editum ad veritatis, & doctrinæ contestationem, evidenter constat esse a Deo; ergo tollit omnimodam dubietatem: Min. est certa. Non ab alio, quam a Deo Miracula fieri possunt, & ideo Psal. 71. dicitur: *Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit*

Miracula a solo Deo, vel virtute Dei.

facit Mirabilia solus. Item Psal. 76., ubi Aug. -- Tu verè magnus Deus, faciens mirabilia, „ in corpore, in anima solus faciens. Fecit „ & Moyses, sed non solus; fecit Elias; fe- „ cit Eliseus; fecerunt & Apostoli, sed nul- „ lus eorum solus. Illi dum facerent, tu cum „ eis. Tu quando fecisti, illi non tecum -- Miraculum verò esse locutionem æquivalentem non est dubium: unde Exodi 4. Verbum dicitur: *Si non crediderint tibi; neque audierint sermonem Signi prioris; credent verbo Signi sequentis*. Et ad Heb. 2. dicitur: *Contestante Deo signis*. Contestatio autem quædam locutio est. Hinc Aug. *Epist.* 49. *ad Deogratias quæst. 6. habet* -- Nam sicut humana consue- „ tudo verbis, ita Divina Potentia etiam fa- „ ctis loquitur; & sicut sermoni humano ver- „ ba nova, vel minus usitata, moderate, ac „ decenter asperssa, splendorem addunt, ita „ in factis Mirabilibus congruenter aliquid „ significantibus, quodammodo luculentior „ est Divina eloquentia --

69 PROB. III. es D. Th. 3. *p. q.* 43. *art.* 1. Divina providentia disponit de rebus, quantum fieri potest, accomodate ad earum naturam: sed fides est supra humanam rationem, nec potest humana ratione probari; ergo debuit disponi, ut probaretur per argumentum Divinæ virtutis: sed Miraculum est opus proprium Divinæ virtutis, causarum naturalium vim excedens -- Ut dum aliquis fa- „ cit opera, quæ solus Deus facere potest, „ credantur ea, quæ dicuntur esse a Deo. „ Sicut cum aliquis defert litteras annulo Re- „ gis signatas, creditur ex voluntate Regis „ processisse, quod in illis continetur -- Cui rationi alludens Hieron. *in cap.* 8. *Matth.* habet -- Rectè post prædicationem, atque do- „ ctrinam, Signi offertur occasio, ut per vir- „ tutum Miracula præteritus apud audientes „ sermo firmetur --

Fides supra humanam rationem.

70 PROB. IV. Sicut, es quo homo componitur invisibili anima, & visibili corpore, disposuit Divina Sapientia, ut per visibilia ad invisibilia Mysteria duceretur, ita, quia ex eodem principio natus est visibilibus moveri, debuit visibilibus argumentis solidari in invisibilibus fidei: sed non est aptius argumentum ad solidandum animum, quam visibilitas Miraculorum, circa quæ nutare nequit homo, quin a Superiori principio credat evenisse; ergo rectissime Miracula statuuntur Signum veritatis Ecclesiæ. Discursus est Augustini *lib.* 10. *de Civit. Dei cap.* 12. -- Qua- „ propter Deus, qui fecit visibilia, Cœlum, „ & terram, non dedignatur facere Miracula „ in Cœlo, vel in terra, quibus ad se invi- „ sibilem colendum, excitet animum, adhuc „ visibilibus deditum -- Eo loci itidem demonstrat, quæcumque Miracula, sive per Angelos, sive quocumque modo facta, ad id ordinari, ut vera Religio firmetur, & propagetur.

Invisibilia per visibilia comprobantur.

71 PROB. V. Es Origene 2. *contra Celsum*. Nihil est facilius humanæ mutabilitati, & levitati, quam es levi credulitate, in varias hæreses prolabi; ergo e Divina Bonitate fuit non permittere, ut ejus testimonio homines inducerentur in errores, decepti ex ipsius Signis, & Portentis; cum notum sit

A Divinam Omnipotentiam ad falsitatem confirmandam non extendi; ergo debuerunt Signa fieri in solios veritatis attestationem, itaut illam evidenter efficiant credibilem; alias dicere cum Richardo possumus, 1. *de Trinit. cap.* 2. -- Domine si error est, quod credi- „ mus, a te decepti sumus: ista enim in „ nobis iis Signis, & Prodigiis confirmata „ sunt, quæ nonnisi a te fieri potuerunt -- Et ideo quotquot fuerunt Patres, Miracula, ut veram, & efficacissimam veræ Ecclesiæ agnoverunt Notam.

Clemens *lib.* 8. *Constit. Apostol. cap.* 1. dans rationem, cur dono Miraculorum fuerint orB nati Apostoli, id motivum assignat -- Ut quos „ ratio flectere non potuit, commoveret Pro- „ digiorum potentia -- Justinus Martyr *in confut. dogmatum Aristotelis* -- Ut eo facilius „ persuaderent doctrinam antea obscuram -- Origenes *in Epist. ad Rom.* asserit, Paulum potestate Signorum accepta, non unam, sed plures gentium nationes ad fidem convertisse, operum, virtutumque potentia. Athanasius *lib. de humanitate Verbi*, Christi Divinitatem, Doctrinæque Veritatem demonstrat ex Miraculis, sui nominis invocatione patratis, & Signo Crucis, quibus magiæ, & Dæmonum præstigia fuerunt drelia. Nyssenus *de vita* C *Moysis* ait -- Miraculis hostes expugnantur, „ fideles muniuntur -- Beda *in Cant.* exponens illud: *Sicut Turris David collum tuum*, dicit -- Quid igitur illorum Miracula, nisi „ nostra propugnacula? Quia & muniri per „ illa possumus --

Potestate signorum Gentes conversæ.

Aug. *lib.* 22. *de Civit. cap.* 8. *contra Epist. fundam. cap.* 4. *De utilitate credendi cap.* 16., & alibi. Et *tract.* 72. *in Joan.* declarans Christum plura fecisse Miracula per Apostolos, quam quæ leguntur expresse per ipsum solum facta, dicit id fuisse necesse, ut gentes tenerentur, & necessitarentur credere, quibus nondum annunciatus fuerat Christus. Origenes *contra Celsum lib.* 2. aliam rationem D pro Judæis assignat. Cum enim essent assueti Miracula postulare, ut de locutionibus Divinis certificarentur, debuit Christus, ejusque Apostoli majora facere, quam Moyses, ut -- „ Possent eos avertere a Judaicis fabulis, & „ humanis traditionibus, persuadereque no- „ vum hunc Ductorem, tanta potentia præ- „ ditum, majorem esse, quam Prophetæ fue- „ runt --

Quo argumento usus est Lutherus ipse, *tom.* 7. *Witemb. impresso lib. contra Judæos pag.* 209. eos increpans, cur non crediderunt -- Nunc autem per hos mille, & quingentos „ annos audierunt esse Verbum Dei, vide- E „ runt maxima Signa, & mirabilia; & con- „ tra fremuerunt -- *Et fol.* 210. -- A Deo „ didicimus, & accepimus, ut æternum ver- „ bum, veritatem Dei hactenus Miraculis, „ & signis, mille quingentis annis confessam, „ & confirmatam -- Danæus *Isagoga Christ. part.* 4. *lib.* 2. *cap.* 6. Siguarius *in Disput. Theolog.* Antonius Vvortonus *in examine tituli Cleri Romani*. Ursinus *in prolegomenis argum.* 4. Melancton. *in* 3. *Matth.*, aliique Protestantes fatentur, Miracula esse data ad confirmandam fidei veritatem, nec potuisse fieri pro falsitate stabilienda.

Argumentum dasumptum es Miraculis efficacissimum est etiam pro Ethnicis, qui licet ut Canonicos non admittant libros Evangeliorum, ea quibus Miracula Christi desumuntur, non possunt tamen illis negare humanam fidem.

SOLVITUR PRIMUM ARGUMENTUM, ET DEFENDUNTUR MIRACULA CHRISTI.

72 OBJIC. I. Si Miracula essent veræ Ecclesiæ Nota, masime essent illa, quæ de Christo leguntur, sed hæc non sunt; ergo nulla. Min. esplicatur. Non possunt esse Nota, nisi certo constet, esse vera Miracula, sed non certò constat. Nam quidam symbolica credunt omnia, quæcunque mirabilia fecit Jesus, itaut, cum dicitur cæcos illuminasse de spirituali illuminatione dictum intelligatur; alii apparentia judicarunt; alii magicæ arti attribuunt; alii perfectioni temperamenti; alii efficaciæ imaginationis concedunt.

Triples genus hominum obcæcavit evidentia fidei nostræ, nempe Gentiles Philosophos, perfidos Judæos, & rebelles Hæreticos, qui, ne paterentur vinci luce Miraculorum, variis adinventionibus conati sunt eadem obscurare. Primi Philosophicis innisi doctrinis diserunt, illa Signa es validæ imaginationis efficacia, qua Christus potitus fuit, orta fuisse, adhærendo dictis Avicennæ, qui *lib. 4. sexti naturalium cap.* 4. docuit, talem vim habere imaginationem, ut valeat corpora, etiam estrinseca immutare; sanare ab infirmitatibus, ventos, pluviasque escitare, homines interficere. Credidit enim animam rationalem esse supra totam naturam corpoream, utpote ejusdem speciei cum natura Angelica. Quem errorem tenuit Origenes *lib. 1. Periar. cap.* 5., *&* 8.

Alii non imaginationi, sed temperamento tribuunt, quod in Christo fuit ad pondus. Possibilem fore hujusmodi æqualitatem temperamenti docet Galenus *lib. de temperamento, & de tuenda valetud.* Avverroes 2. *de generat. commen.* 48. Et tali temperamento potitum fuisse Sanctum Eliam tenet Gentilis Fulginates, quem refert, & sequitur Consiliator *in differentia* 20. Quam ob causam non sensit læsionem in curru equorum igneorum. Volunt enim in quolibet elemento se absque periculo constituere posse hominem, simili temperamento gaudentem, & alia portentosa facere.

Male a Gentilibus impugnantur Christi miracula.

Verum hæc inania sunt. I. Quia anima non est ejusdem speciei cum natura Angelica; illa enim est forma corporis, hæc est omnino a corpore separata, nec potest esse forma corporis. II. Nec Angeli ad nutum possunt corporalem immutare naturam; & multo minus Miracula facere. Hæc superant facultatem totius naturæ: Angeli verò nihil possunt contra ordinem totius naturæ, sed semper agunt secundum ordinem illius. Qualiter verò faciant quædam insolita, infra declarabitur. III. Miraculum est supra exigentiam totius naturæ; excellens autem imaginatio naturalis est; unde vis imaginationis illam nequit vincere. IV. Vis imaginationis ideo immutat corpus usque ad ægritudinem, vel sanitatem, quia colligatur cum anima illud corpus informante, & appetitus sensitivus subditur rationis imperio, sed anima unius corporis non est forma ceterorum corporum; ergo neque imaginativa unius potest illa immutare. V. Nullibi legimus vi imaginativæ, vel cæcum, vel claudum, vel dæmoniacum, vel leprosum sanatum, aut mortuum resuscitatum; ergo multo minus sunt hæc simul, & tot concedenda a Christo vi imaginationis facta.

Inane pariter est illud de temperamento. I. Quia longe certius est non esse possibile. Ipsa enim organorum diversitas, & membrorum harmonia oppositum petit ad functiones debite peragendas. In uno intensior frigiditas, intensior calor esigitur in alio. Sicut unum debet esse mollius, aliud solidius. Et corpus hujusmodi esset quam masime infirmæ valetudinis, quia obnoxiis fortiter non valeret obsistere. II. Perfectio temperamenti naturæ limites non escedit, sed patratio Miraculorum facultatem naturæ superat, ut clare patet in mortuorum resurrectione, & in similibus. III. Temperamentum prodest habenti propter physicam unionem, & contactum: sed Christus plurima patravit in distans absque contactu physico, & quandoque etiam absque morali; ergo. IV. Temperamentum hocce est longe inferioris conditionis, efficaciæ, & virtutis ad substantiam Angelicam: sed Christus plurima patravit Miracula, vincendo Dæmones, eisque Superiorem se demonstrans; ergo. V. Temperamentum ex necessitate operatur, sed Christus omnino libere operatus est quælibet miracula, ut evidenter constat es modo imperativo, quo utebatur. Demum perfectio temperamenti effectum producit aptis utendo mediis; idem operatur in æqualiter dispositis, & quidem physica actione, atque dependenter a subjecti dispositione; Christus autem aliter operatus est; sanavit cæcum, luto liniendo oculos, in Patria signa non fecit, aliàs cæci, claudi, mortui, non erant ibidem diversæ conditionis; sæpe imperando sanitatem reddidit, ut de cæco, quem jussit lavari in Natatoria Siloe &c.; ergo.

73 Secundi contumaces, & invidi Miracula a Christo facta magicis artibus attribuunt, Scribas secuti, qui Marci 3. dicebant Christum in Beelzebub Dæmonia ejicere; hi sunt Hebræi, quorum oculi velati sunt, ne videant veritatis lucem. Quibus accesserunt Ethnici *apud Arnobium lib. 1. contra gentes num.* 27. dicentes -- Magus fuit, clandestinis artibus omnia illa perfecit. Ægyptiorum es abditis Angelorum potentium nomina, & remotas furatus est disciplinas -- Addi his possunt Waldenses, qui miracula Christi phantastica, & apparentia fuisse diserunt, prout refert N. Guido *lib. contra hæreses cap.* 25. Et Æneas Sylvius *in Historia Bohemorum cap.* 35.

Christum miracula magica arte fecisse impie dicunt Hebræi.

Verum evidentis erroris hos convincit Christus invicto illo argumento Marci 3. *Quomodo potest satanas Satanam ejicere?* Lucæ 11. *Omne Regnum in se ipsum divisum desolabitur, &*

& domus supra domum cadet. Si autem & Satanas in se ipsum divisus est, quomodo stabit Regnum ejus? Quia dicitis in Beelzebub me ejicere dæmonia. Christus dissolvit artem Magicam: non ergo magico opere Signa faciebat, dicente eodem Marc. 3. *Nemo potest vasa fortis, ingressus in Domum diripere, nisi prius fortem alliget.* Lucæ 11. *Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea, quæ possidet. Si autem fortior eo superveniens vicerit eum, universa arma ejus auferet.* Secundo. Dæmones agnoverunt in his signis Christum superiorem; clamabant enim Marci 1. *Quid nobis, & tibi Jesu Nazarene? Venisti perdere nos*; ergo Dæmonum artibus non utebatur. Tertio. Ipsimet Judæi agnoscebant Miracula Christi a Deo esse, ut constat Joan. 4., & 9., ubi cæcus a nativitate veritatem persuadet Sacerdotibus. Et cap. 11. tumultuabant Sacerdotes, eo quod ex Signis turbæ Christum sequebantur. Et cap. 12. volunt Lazarum interficere, quia non poterant argumentum superare, quod Deus esset, ex facto Lazari. Quarto. Finis universalis Dæmonum in magicis artibus est illis præstigiis peccatum fovere. Sed Christus utebatur Signis ad destructionem peccati, & ad ostensionem potestatis remissivæ, qua utebatur: *Ut sciatis, quod filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralitico surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.* Matt. 9.

His adde. Vera mortui resuscitatio, cæci nati illuminatio superant naturæ facultatem: sed Dæmonum vittna, qua magicæ incantationes fiunt, intra limites naturæ detinetur: cum ergo Christus illa fecerit, & alia plura; signum est, non fecisse arte magica. Realiter verò ea fecisse, patet ex circumstantiis Historiæ Evangelicæ, sicut recte ponderat Chrysost. *hom. 64. in Joannem*. Lazarus sedebat in convivio cum cæteris, ut Signum daret non phantasticæ resurrectionis, cum post tot dies viveret, & comederet. Et *Homil. 63.* dicit, quod ideo Jesus jussit. Lazarum solvi -- Ut enim tangentes noscerent „ vere resurrexisse -- *Hom. 36.* In multiplicatione panis ob eandem causam voluit, ut superessent duodecim Canistri. In nuptiis voluit, vinum Architriclino deferri, & gustari. Ubi sanavit languentem, jussit, ut deferret lectum. Ubi leprosum mundavit, jussit ostendere se Sacerdoti. Cæcus natus deambulavit per Civitatem, ingressus concilium Sacerdotes confundebat &c. Non ergo apparenter eveniebant. Vel ergo dicendum erit Christum totum, ejusque vitam phantasticam fuisse, vel Miracula vera fecisse.

74 Tertii volunt Christi signa mystica fuisse, ut, cum dicitur, cæcos illuminasse, claudos sanasse, solum significentur spirituales effectus illuminationis, & sanationis.

Miracula Christi realia, non mystica fuere.

Sed hæc interpretatio delirantium somnium est. Aliud enim est Miracula patrasse in ordine ad finem spiritualem, aliud Miracula vera non fuisse. Quia primum verum est; etiam miracula necesse est esse vera, dicente Aug. *Serm. 44. de verbis Domini* -- Dominus „ noster Jesus Christus ea, quæ faciebat cor„ poraliter, etiam spiritualiter volebat intel„ ligi; neque enim tantum Miracula, pro„ pter Miracula faciebat; sed ut illa, quæ „ faciebat, mira essent videntibus, vera es„ sent intelligentibus -- Et quæ superius diximus, falsitatis evidenter convincunt hanc Hæreticorum interpretationem. Certe Paralyticus non bajulavit lectum suum spiritualiter, nec Architriclinus vinum gustavit spiritualiter, nec Lasarus in convivio spiritualiter sedit. Qua ratione nulli fas est prædicationem, mortem, resurrectionem, ceterasque actiones asserere reales non fuisse, ex quo ad effectus spirituales ordinabantur: ita, nisi impie ad sensum mysticum detorquentur Christi miracula, quæ quia evidentiam pariunt, qui videre lucem nolunt, ut suis indulgeant cupiditatibus, obcæcari permittuntur, juxta illud Joan. 12. *Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum, ut sermo Isaiæ Prophetæ impleretur, quem dixit, Domine quis credidit auditui nostro? Et brachium Domini cui revelatum est? Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & sanem eos, hæc dixit Isaias, quando vidit gloriam ejus, & locutus est de eo.*

De Miraculis Christi inter alia monumenta testimonium præbet Sybilla Lybica:

Ille quidem pressos morbis sanabit, & omnes
Læsos, quotquot ei fident, cæcique videbunt.
Incedent claudi, surdisque audire licebit.
Insolitas multis dabitur formare loquelas.
Expellet furias, oppressi morte resurgent.
Placabit fluctus; in desertisque locorum
Large panibus ex quinis, & pisce Marino
Millia quinque virum satiabit; reliquiasque
Bis senos cophinos implebunt Virginis almæ.

Apud Lactantium *lib. 4. Divinarum institut. cap. 16.* alia carmina ad idem leguntur. Josephus *lib. 18 antiquitatum cap. 5.* de Christo ait -- Eo tempore fuit Jesus, vir sapiens; „ si tamen eum virum fas est dicere: Erat „ enim mirabilium operum patrator, & Do„ ctor eorum, qui libenter vera suscipiunt, „ plurimosque tam de Judæis, quam de gen„ tibus sectatores habuit. Hic Christus erat, „ quem accusatum a nostræ gentis Principi„ bus, Pilatus cum addixisset Cruci, nihi„ lominus non destiterunt eum diligere, qui „ ab initio cœperant. Apparuit enim eis ter„ tia die vivus; itaut Divinitus de eo Vates „ hoc, & alia multa miracula prædixerunt: „ & usque in hodiernum diem Christiano„ rum genus, ab hoc denominatum non de„ ficit -- Refert testimonium hoc Eusebius *lib. 2. cap. 11.* Hieronymus *de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 13.* Testaturque Baronius *ad annum Christi 34. num. 226.* cum Romæ conquireretur apud Hebræos testimonium hoc in vetusto codice Hebraici Idiomatis, sed ex Græco translato, abrasum inventum fuisse, taliter quod, membrana ipsa crimen manifeste prodebat. Mahumetes ipse idem testatur in Alcorano *cap. Helbachera* -- Dedimus fi„ lium Mariæ (*Deum introducit loquentem*) „ ut faceret Miracula, & prodigia manifesta, „ & fecimus eum per Spiritum Sanctum, &

„ iofuflavimus in Mariam de Spiritu Sancto. „ & cooceptus eſt Chriſtus ex virtuta Dei de „ Matre Sanctiſſima, & puriſſima ſupar om„ nes mulierea —

SOLVITUR SECUNDUM HÆRETICORUM ARGUMENTUM, ET ASSIGNATUR DISCRIMEN VERA INTER, ET FALSA MIRACULA.

75 OBJIC. II. Nota debet eſſe propria, ſed Miraculorum patratio eſt communis falſis Eccleſiis; ergo. Min. prob. inductione. Apud Gentiles legimus mortuum a decem diebus vitæ reſtitutum. Sic Plato 6. *de Republica*. Tullius *de ſomnio Scipionis*. Macrob. *in commentariis ſomni Scipionis*. Ea cinere frigido inſtauratum ignem per Æmiliam Virginem Veſtalem, ea Tiberi delatam aquam cribro per Tulliam Vaſtalam ad probationem virginitatis, præmiſſa Veſtæ invocatione. Hæc Valerius Maximus *lib.* 1. *cap.* 1., *& lib.* 8. *cap.* 1. Plinius *lib.* 28. *cap.* 2. Tertullianus *in Apologetico cap.* 22. Sic Calvinus *in præfat.* Motam, & tractam cingulo per Claudiam Quintiam navim, in qua ſimulacrum Matris Sybillæ phrygiæ deferebatur, alveo Tyberis ita immobiliter inhærentem; ut bovum, hominumque multitudine dimoveri nullo pacto poſſet; & hæc in probationem pariter Virginitatis. Sic Livius *dec.* 3. *lib.* 9. *cap.* 35. Augurum novaculam ſcidiſſe cotem in proteſtationem certæ divinationis. Sic Cicero *lib.* 2. *de natura Deorum*, *& primo de divinat.* Plinius *de viris illuſtribus in vita Tarquinii*. Valerius *lib.* 31. *cap.* 5. Viſum cæco reſtitutum a Vaſpaſiano imperatore ſputo linitis oculis: & Claudo greſſum, cruribus antea debilitatis. Sic Tacitus, & Svetonius in Veſpaſiano.

Omitto alia, quæ refert Valerius Maximus *lib.* 8. de ſtatuis, & brutis loquentibus. Pependiſſe in Templis Deorum tabulas, gratiarum indices fidem facit Cicero *lib.* 3. *de natura Deorum*. Et tabula quædam adhuc extans in Palatio Maffeorum, quæ erat in templo Æſculapii, inſculpta ejuſdem miracula repræſentat, de qua Dionyſius *lib* 5. *Hiſtoria*. Lucius *lib.* 1. *Decadum*. Plin. *lib.* 29. &c.

Apud Hæreticos pariter legimus, Mortuam ad vitam excitatam, donec teſtaretur, quantum deberet ejus Maritus uni creditori, ab Epiſcopo Hæretico, qui poſt mortam plura Miracula patravit apud Anaſtaſium Nicænum *in* 23. *qu.* Da quodam pariter Hæretico Miracula feciſſe narrat Socrates *lib.* 1. *Hiſt. cap.*9., & Sozomenus *lib.* 1. *cap.* 14. Ibidem referunt aquam evanuiſſe a manibus Pauli Novatiani, cum baptizare vellet Judæum quemdam, Baptiſmum repetere volentem, irriſurum Divina Myſteria.

RESP. neg. min Ad probationem advertendum eſt Miraculum apud homines vulgares dici omne illud, quod inſolitum apparet, habetque cauſas vulgo ignotas: unde admirationem parit; non movet tamen facile ſapientes, qui noverunt plura hujuſmodi fieri naturali virtute, ingeniique labore. Ea his aliqua ſunt talia realiter; & hæc veram habent cauſam intra naturæ limites; alia ſunt apparentia, ſolentque fieri Dæmonum opera.

Mortuorum apparitiones fiunt dupliciter. Primo interius; movat enim Dæmon Phantaſiam hominis, ſenſuſqua corporeos immutat, facitque illi aliquid videri aliter, ac eſt in ſe; eo proportionali modo, quo in ſomniis fiunt apparitiones, ſpecierum perturbatione. Eſtque boc facile Dæmoni, qui per motum localem poteſt ſanguinem, ceteroſqua commovere humores. Secundo exterius; Dæmon enim miro artificio, & celeritate poteſt corpus aereum affoimare, in illoque apparere, illudque movere, coloribuſque taliter ornare confictis, ut videatur corpus individuum hujus, val illius hominis. Quandoque cadaver in ſepulcro repoſitum localiter movens, vivum facit apparere. Quandoqua ex aliis locis res adducit, ut animalia &c.

Sanationes vero multipliciter operatur. Aliquando, cum ſit ſpiritus tenuis, inſinuat ſe corporibus, læditqua valetudinem, dicimurque ſanare, cum nocere deſiſtit. Quandoqua immittit aliqua læſiva naturalia ex herbis, val lapidibus; deinde applicatione contrariorum ſanat. Sæpe ſolum apparenter operatur; & aliquoties morbus eſt vere naturalis, ſed facile medici arte ſanabilis; cum autem noverit Dæmon vim herbarum, & lapidum, applicat iſta, & morbus evaneſcit, quomodo plura ſuperſtitioſa fiunt, vel artibus magicis, val pacto inito. Sic Lactantius *de Origine erroris lib* 2. *cap.* 15. 16.

Advertendum II. Dari manifeſta ſigna, quibus vera dignoſcuntur Miracula, divina virtute patrata, a præſtigiis Dæmonum ea juſto providentiæ munere; ne Dæmonibus tribuatur, quod eſt privilegium Dei, & homines fallantur, falſis adhærendo dogmatibus. Da quo notando pulchra, & fuſa Aug. *Libro octuaginta trium quæſtionum quæſt.* 79., ubi ſigna tradit ſequentia.

Primum ea parte finis — Magi faciunt, „ quæ videntur, Miracula, quærentes gloriam „ ſuam. Sancti viri Miracula faciunt, quæ„ rentes gloriam Dei — Circulatores ergo habent pro fine terrenas opes, hominum plauſum, curioſitatem, avocare a Divinis, promovere furta, adulteria, ceteraque vitia; ſecus Chriſtus, ejuſque imitatores, Dei gloriam, virtutis exercitium, proximi utilitatem, veritatis cognitionem intendunt. Immo toto Cœlo abhorrent ab his, quæ in propriam utilitatem cedunt. Hinc coram Herode ſatis cupido noluit ipſe Chriſtus Signa facere, quia ea curioſitate petebat. Noluit panem ea lapidibus facere, ne fraudulentæ curioſitati Dæmonis ſatisfaceret. Incredulitatem reprehendit exoptantium Signa, cum Reguli filium ſanavit Jo. 4. v 48. *Niſi Signa*, *& Prodigia videritis*, *non creditis*. Phariſæorum malitiam redarguit ob eandem cauſam. Matth. 16. v. 4. *Generatio mala*, *& adultera Signum quærit*; *& Signum non dabitur ei*, *niſi ſignum Jonæ Prophetæ*. Conquaritur de turbis ſequentibus ſe ipſum propter Miracula panis. Jo. 6. v. 26. *Quæritis me*, *non quia vidiſtis ſigna*: *ſed quia manducaſtis ex panibus*, *& ſaturati eſtis*: Quoniam vero vitia hæc non debent eſſe ſignorum

Plura ſigna unde vera a falſis miraculis diſcriminantur.

finis,

finis, ideo subdit eodem cap. v. 27. *Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam aeternam, quem filius hominis dabit vobis*. Hæc est ratio, cur paucissima fecerit Miracula quoad ad bonorum temporalium affluentiam; plura vero in iis, quæ ad spiritualem salutem ducunt, ut sanationes, Dæmonum fugas, sicut docet S. Petrus *apud Clementem lib. 3. recognitionum*. Arnobius *lib. 2. adversus gentes*. Eosebius Cæsariensis *de demonstratione Evangelica cap.* 8. Fidem Christi etiam sancti viri intenderunt in Miraculis faciendis, ex quo oritur

Discrimen aliud ex parte effectuum. Ad Signa vera sequitur in adstantibus admiratio, animi reverentia, laus Dei, gratiarum actio, excitatio ad virtutem, spes æternorum bonorum, timor salutaris, vitiorum horror, &c. Secus ubi magicæ fiunt ludificationes; ibi enim stupida quædam animi suspensio gignitur, inanis quædam oblocutio, inertiaque quædam ab bonum &c. Nec aliter esse potest, cum Dæmon non nisi malum intendat.

Tertium discrimen ex eodem Augustino loco citato -- Magi per privatos quosdam „ contractus, boni Christiani per publicam „ justitiam -- Præstigiatores utuntur circulationibus, figuris ignotis, carminibus, barbaris nominibus, linea, vocibus nihil sonantibus, quæ non capiuntur. In cavernis solitarii clandestine actiones suas faciunt, cum volunt præstigiosa patrare: quæ sunt manifesta indicia ministros esse Diaboli. At Dominus Noster, Apostoli, & eorum successores lucem non abhorrent. Simplici oratione cordis, vel oris, elevatione oculorum ad Cælum, Dei invocatione, verbis intelligibilibus preces fundentes miracula patrant; ex quibus aperte constat Divina operari virtute.

Quartum discrimen ex eodem Aug. -- „ Cum autem inviti cedunt, in honorem „ Christi cedere coguntur -- Magi, ubi fit provocatio ad Signa facienda in contestationem veritatis, aut virtutis, vel nihil faciunt, etiamsi summos conatus adhibeant, vel si quid faciunt, tandem ab altera parte superantur, & major illis confusio paritur; qua super re manifesta præsto sunt exempla. Prophetæ Baal nihil effecerunt, ubi facta est provocatio cum Elia Propheta. Arca Domini prostravit Idolum Dagon. Moyses præstigiatores Pharaonis devicit. Petrus Simonem Magum. Paulus Elymam. S. Macarius Abbas mortui resurrectione Eunomianum Hæreticum, qui ne confunderetur de sua perfidia, promissis non stetit, sed aufugit. Et ne plus justo detineamur, sufficiat illud quod narratur sexta synodo *Act.* 15. ubi Policronius Monachus Hæreticus Monotelita ad confirmandam suam hæresim spopondit, Catholicos provocando, mortui Resuscitationem, quam obtinere non potuit. Uno verbo hanc certam regulam a Domino accepimus: opus, quod magiam vincit, a magia non est, sed a Deo: vera Miracula magiam vicerunt; ergo non sunt a magia.

Quintum discrimen ex eodem Aug. -- „ Illi faciunt per quædam potestatibus con„ cessa ordine suo, quasi privata commercia, „ & beneficia; isti vero publica administra„ tione, & jussu ejus, cui cuncta creatura „ subjecta est -- Idest magi, nonnisi in quibusdam generibus patrant sua opera; Christiani vero universalissime in quolibet genere rerum, in terra, in aqua, in pane, in animalibus, in hominibus, in montibus, in morbis cujuslibet qualitatis; ex quo apparet non aliunde provenire, quam ex virtute illius, qui universalissimum supra quamlibet creaturam habet dominium.

Sextum discrimen huic affine est. Magi observant tempora, & loca, quibus regulariter ita alligantur, ut extra illa nihil valeant efficere. Item coram paucis solent ea facere, iisque bene affectis; & plerumque ignaris: Christiani vero nec tempora, nec loca, nec personas observant. Quæ universalitas arguit ab illo principio provenire, quod nullis legibus tenetur.

Septimum discrimen. Magi semper vitiosi sunt, & pessimi, & quando sacris utuntur, ritibus profanis ea usurpant. Christiani miraculorum patratores, ut plurimum Sancti sunt, & si quandoque non sancti, signis tamen sanctis sancte, & reverenter utuntur. ut ibidem Aug. docet -- Et quemadmodum ple„ rique milites, quos imperialis disciplina „ condemnat, signis Imperatoris sui nonnul„ los possessores territant, & ab eis aliquid, „ quod publice non jubetur, extorquent: ita „ nonnunquam mali Christiani, vel Schisma„ tici, vel Hæretici per nomen Christi, aut „ verba, aut Sacramenta Christiana exigunt „ aliquid a potestatibus, quibus honori Chri„ sti cedere indictum est. Cum autem malis „ jubentibus cedunt voluntate, ad seducen„ dos homines cedunt. quorum errore lætan„ tur. Quapropter aliter Magi faciunt Mira„ cula, aliter boni Christiani, aliter mali „ Christiani. Magi per privatos contractus; „ boni Christiani per publicam justitiam: ma„ li Christiani per signa publicæ justitiæ. Nec „ mirum est, quod hæc signa valent, cum ab „ eis adhibentur, quando etiam, cum usur„ pantur ab extraneis, qui omnino suum no„ men ad istam militiam non dederunt, pro„ pter honorem tamen Excellentissimi Impe„ ratoris valent. Ex quibus fuit ille, de quo „ discipuli Domini nunciaverunt, quod in „ nomine ejus ejiceret Dæmonia, quamvis „ cum eis eum non sequeretur. Cum autem „ non cedunt his signis hujusmodi potestates, „ Deus ipse prohibet occultis modis, cum id „ justum, atque utile judicat. Nam nullo „ modo ulli spiritus audent hæc signa conte„ mnere: contremiscunt hæc, ubicumque illa „ prospexerint. Sed nescientibus hominibus „ aliud jubetur divinitus, vel ad confunden„ dos malos, cum eos oportet confundi: „ sicut de Scevæ filiis in Actibus Apostolo„ rum legimus, quibus ait immundus spiritus: „ Jesum scio, & Paulum novi, vos autem, „ qui estis? vel ad admonendos bonos, ut „ proficiant in fide, atque ista non jactanter, „ sed utiliter possint: vel ad discernenda do„ na Ecclesiæ, sicut Apostolus ait; nunquid „ omnes virtutes? nunquid omnes habent „ dona curationum? &c. --

His præmissis, occurrimus probationibus minoris. Primo. Miracula sunt motivum credibilitatis, quatenus assumuntur ad contestatio-

tionem doctrinæ, & in iis circumstantiis, quibus fit experientia veritatis fidei. Nullum autem ex adductis factum est hujusmodi; ac proinde etiamsi vera admitterentur, nihil evincerent. Ceterum non concedimus, quæ narrantur de statuis, & brutis loquentibus; quandoque enim facta sunt per artem; non quod vere loquerentur, sed sonos quosdam articulatos ederent. Plurima enim ars facit ad imitationem naturæ, quæ primo aspectu mirabilia censentur. Sicut de lignea columba Architæ, quæ libramentis suspensa, & vento occulte incluso volabat per aera, ut refert Gellius *lib.* 10. *cap.* 11. Sic & de navi Archimedis plurimis ponderibus onusta, quam levi manu ad littus traxit, supposito artificio quodam multimodæ machinæ. Sic de metallo Severini Boetii quod mugiit: de æneo serpente, qui sibilavit: de avibus simulatis, quæ cecinerunt: de hominibus aereis, qui buccinarunt. Quo etiam sensu Miracula dicuntur septem orbis mirabilia. Aliquando similia ope Dæmonis facta sunt, quod ex circumstantiis facile detegitur. Quod canis Simonis Magi sit locutus, & cecinerit; quod Romæ via latina simulacrum Fortunæ bis sit locutum, dicens -- Rite me Matronæ vidistis, riteque „ dedicastis -- Sic apud Valerium. Quod socii Diomedis a Troja revertentes in aves fuerint conversi, volitarintque circa Diomedia Templum: quod Circes famosissimæ Magæ studio, Ulyssis socii in Bestias sint mutati: quod Arcades transitu cujusdam stagni converterentur in lupos, Dæmonum laboribus certo tribuitur, imaginaria ludificatione decipientium sensus.

Ad exemplum Tulliæ Vestalis, sicut Æmiliæ, & Claudiæ. Resp. Doctor Angelicus *de potentia quæst.* 6. *art.* 5. *ad* 5. -- Quod „ non est remotum, quin sit in commendationem castitatis, quod Deus verus per suos „ Angelos bonos hujusmodi Miraculum per „ retentionem aquæ fecisset: quia si quæ bo„ na in gentilibus fuerunt, a Deo fuerunt -- Fecit illud Deus; ergo in commendationem virtutis. Cum eodem, & D. Aug. *lib.* 18. *de Civit. cap.* 10. -- Communius dicimus, præ„ stigiosum fuisse opus, ludificante Dæmo„ ne, vel aquam retinente, quod utroque „ modo, virtute naturali facere valet Ange„ lus, cum fiant hæc per motum localem „ commotæ phantasiæ, & coordinatione di„ versa spirituum, & humorum; ut patet in „ phreneticis, & mente captis, qui egregias „ ideas sibi formant, & mira videre credunt: „ & sicut aquam movere potest, sic gravita„ tem sustentare -- Augustinus eidem Dæmonis operi tribuit scissam novaculâ cotem; quamvis possint naturaliter gladii talia temperaturæ elaborari, qui uno ictu durissima partiantur, ut de ense D. Alberti Magni legitur, qui incudem divisit in duas partes. Quoad sanationes Vespasiano tributas probat Baronius *ad annum* 71. *Christi*, & 139. confictas fuisse; sicut plurima finxit Antoninus Pius, ut placeret Sacerdotibus Idolorum, & erga Deos pius diceretur, sicut dictus est erga Patrem suum adoptivum Adrianum; cum, ut ipsum amoveret a voluntate se occidendi, ex quo ab hydropisi sanari non poterat, immisis

Miracula in commendationem virtutis.

mulierem, virumque, qui se cæcos simulantes dicerent ei. Confide; tu sanaberis: sicut nos videbimus, si tu nos tanges. Sed vera non fuisse Miracula clare colligitur ex his, quæ refert Tacitus, qui interrogatos, ait, fuisse Medicos, an sanabiles forent, respondisseque affirmative, si naturalis aliqua vis applicaretur. Excæcam non fuisse vim luminis, sed aliqua impeditam labe, quam amovit Vespasianus Dæmonis ope; nimis enim utebatur familiaritate cum Appollonio Tianæo, Mago celeberrimo. Tertullianus *Apolog. cap.* 22., & Lact. *lib.* 2. *de origine erroris cap.* 15., & 16. volunt id factum artificio Dæmonis subtiliter immissi, qui visivam vim impediebat, & ad præsentiam Vespasiani desiit molestiam inferre, ut Christi splendorem de cæco illuminato, aliisque signis obtenebraret. Unde Tacitus fatetur, cæcum id postulasse monitu Serapidis. Deserviebat hoc Magis ad decipiendos Judæos, qui Vespasiano adulabantur, asserentes ipsum esse Messiam a Divinis oraculis promissum, quæ & in hunc sensum explicabant Tacitus ipse, Svetonius, & Josephus. Sed cum summa diligentia exquisitos occiderit quotquot reperit Hebræos de stirpe David, aperte ostendit Prophetarum oracula de ipso Vespasiano non fuisse. Ad tabellas Æsculapii responsio est facilis. Athanasius *in Oratione de Christi corporali adventu*, ait -- Æsculapius „ apud ipsos in Deorum numerum est relatus, „ quod medicinam exercuit, & herbas labo„ rantibus utiles animadvertit; non quidem „ eas in terra creans, sed arte, quæ in natu„ ra erant, eas adinveniens. Sed hæc quid ad „ acta Salvatoris? -- Miracula ergo Æsculapii, medicæ curationes fuerunt.

Quoad Hæreticos non est dubium, quin tentaverint sæpe Miracula patrare, ut sua dogmata probarent, scientes miraculis efficacissime confirmari asserta, sed frustra. Nullibi enim legitur aliquod simile, ut infra videbimus. Nec aliter esse potest, cum Deus erroris testimonium nequeat approbare. Quædam mirabilia quandoque fecerunt præstigiis in commendationem personæ, sed detegit Deus iniquitatem. Illud concedendum est, Schismaticos, Hæreticos, malosque Christianos per signa publicæ justitiæ facere posse vera Miracula in commendationem veritatis publicæ, sicut Lucæ 9. Judæus invocato nomine Christi ejiciebat Dæmonia; sed virtute nominis Christi, & in confessionem veritatis tanti nominis. Et hujus generis est illud, quod in objectione recensetur de Paulo Novatiano Episcopo. Judæus ille jam fuerat altera vice baptizatus; ad surripiendas tamen pecunias, voluit iterum baptizari, & Deus, ne Sacramentum irrideretur, aquam fontis exsiccavit, ut ipsemet Socrates, unde desumpta est objectio, fatetur dicens -- Tunc Deus, „ quia noluit irrideri illud Sacramentum in „ Ecclesia jam rite susceptum, non permisit „ irrisorem baptizari, sed continuo tota sacri „ fontis aqua evanuit -- Pariter in commendationem Templorum contra hæresim Manichæorum servavit Deus Templum, in quo sacra exercebant Novatiani Constantinopoli in magno Urbis incendio. Sic apud Socratem *lib.* 1. *Hist. cap.* 7. Quæ duo a Dæmone æque

bene

bene fieri potuerunt. Facile enim illi est ignem impedire, ne accedat ad aliquam domum, & aquam surripere de fonte. Quare similia sunt a circumstantiis examinanda.

SOLVUNTUR RELIQUA HÆRETICORUM ARGUMENTA.

76 OBJIC. III. Non potest esse Signum veræ Ecclesiæ, quod ab Antichristo assumetur ad decipiendum etiam electos: sed Antichristus veniet in Signis, & Prodigiis, ut habetur Matth. 24. Apocal. 13. 2. ad Thessalon. 2. Rursus nequit esse Signum veræ Ecclesiæ, quod æqualiter a Magis fieri potest: sed quot Prodigia faciebat Moyses in probationem suæ Missionis, fecerunt & Magi Pharaonis in destructionem; ergo. Item ad sepulcrum Jeremiæ facta sunt plura Miracula ope Dæmonum; cum facta fuerint in utilitatem eorum, qui Divinos honores tribuebant Jeremiæ. Hæc objicit Calvinus loc. cit.

RESP. Antichristi falsa futura esse Prodigia Paulus expresse testatur 2. ad Thess. 2. *Cujus est adventus secundum operationem Satanæ in omni Virtute, & Signis, & Prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis iis, qui pereunt.* Et virtutem Diaboli non superant, quæ narrantur Apocalypsis 13. quod, scilicet, imago Bestiæ loquatur; ignis de cælo descendat: & hoc ipso quod minister deceptionis erit Antichristus, nonnisi deceptoria possunt esse ejus Portenta: sicut advertit Origenes *lib. 2. contra Celsum*, locum citatum Pauli expendens -- Miracula, *ait*, prodigiaque mendacia, „ omni deceptione injustitiæ ad perdendos homines efficacia. Miraculorum vero Christi, „ ejusque discipulorum fructus erat, non deceptio, sed salus animarum. Quis enim „ probabiliter diceret, emendationem vitæ „ quotidianæ, a vitiis ad virtutem profectus „ nasci a deceptionibus? --

Falsa miracula ope Dæmonis.

Ad secundam instantiam de Magis Pharaonis negatur assumptum. Patet enim ex contextu Scripturæ Moysem fecisse Miracula virtute Divina, quod testati sunt ipsimet Magi dicentes (*Digitus Dei est hic*); Magos vero ope diaboli. Patet, & Moysem plura fecisse numero, & potentia, cum prævaluerit contra incantationes Ægyptiacas. Qualiter autem potuerint virtute sua Dæmones illa tria priora facere, haud difficile est explicare. Qui dicunt hæc per ludificationem imaginariam evenisse, facile se expediunt; sed non ita congruenter ad scripturam, quæ sustinendo eundem tenorem verborum loqui videtur pariformiter de Magicis, & Mosaicis. Conversio virgarum facta est celeri applicatione quorundam seminum putrefacientium, ita, & ranarum progerminatio. Et habemus exemplum planum in æstivis pluviis, quarum stillicidia in siccum pulverem cadentia, uno momento fiunt animalia. Præterquam quod potuerunt instantanee ab aliis locis adduci a Dæmone, sicut adducta fuit aqua ex vasibus, & stagnis Hebræorum, quæ mediis agentibus corruptivis versa est in sanguinem. Sic D. Thom. *de potentia qu. 6. ad 8., de malo qu. ultima art. 9. ad 10.*

Cur vero permittat Deus a Pseudoprophetis pleraque fieri ad similitudinem Miraculorum, quæ fiunt virtute Divina, aureo eloquio occurrit Chrysostomus *homil. 46. in Acta Apost.* Ad triumphum scilicet evidentiorem veritatis, quæ oppositione lucidius fulget; sicut morbus sanitatem magis demonstrat & tenebræ lucem, & tempestas tranquillitatem: sicut sub lege ex conspiratione Pseudoprophetarum veri Prophetæ illustriores facti sunt. Non possunt Gentes dicere, quod Apostoli Magi fuerint, & Impostores; cum hoc genus hominum adversum habuerint, & devictum. Et ne Magus diceretur Moyses, permisit Dominus aliquid Magis, ut omnes discant, quanta imponat sensibus Magia; sed non permisit ulterius progredi, ne deceptionis daretur occasio. Eandem fere rationem affert Theodoretus *quæst. 18. in Exodum*. Congressum permisit Dominus, ut ex discrimine operum inter utrumque pateret Moysem non esse Magum: unde, etsi utrorumque virgæ conversæ sint in colubrum; virga tamen Moysis absorbuit serpentes Magorum. Converterunt & illi aquam in sanguinem; sed iterum in aquam reddere non valuerunt.

Cur miracula fieri permittat Deus a Pseudoprophetis.

Secundò permissa sunt ad punitionem iniquorum, qui perfracte obsistunt veritati, ejusq. motivis. Hi permittuntur a Domino mendaciis circumveniri, & curiositatibus detineri; & inde in falsa dogmata prolabuntur, & vitia. Sic docet Paulus subsequenter ad citata verba 2. Thessal. 2. *Eo quod charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent: ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio; ut judicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.*

Tertia ratio est electorum probatio. Permittit Deus a Pseudoprophetis deceptoria prodigia fieri, ut solidetur piorum fidelium pietas, exploreturque eorum virtus; & ad lydium lapidem examinetur, an spes æternorum deficiat ad rerum istarum præsentiam. Qua ratione Deuteronomii 13. prædicuntur impostores, ut Judæorum mentes explorarentur, utrum sincere Deum verum colerent.

Quarta ratio. Nec singulis Sanctis, nec solis concedit Deus Miracula, vel saltem Mirabilia operari, ne infirmi decipiantur falsa credulitate, in istis dona præstantiora consistere, non autem in operibus justitiæ; & ideo Christus dixit Apostolis: *In hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subjiciuntur: gaudete autem quod nomina vestra scripta sunt in Cælis.* Luc. 10.

Ad tertiam. Petimus a Calvino, ex quo fonte didicerit, Jeremiæ tributos fuisse Divinos honores ab hominibus, veram legem noscentibus; & ob hoc Miracula fecisse, ac proinde esse a Dæmone? Nos enim nullibi hæc legimus. Præfatiuncula Hieronymi *in comment. hujus Prophetæ*, vel translationis nihil de hoc habet. Ea, quæ apponitur in Biblis Benedicti, nec est Hieronymi, nec de Divinis honoribus mentionem facit, quamvis de Miraculis agat. Epiphanius *in epitome vitæ hujus Prophetæ* dicit, ad sepulcrum ejus facta beneficia, quod aspides, & aquarum belluæ fugarentur, & propter hoc Ægyptios postea magna Religione eum coluisse. At quod Ægy-

ptii

ptii coluerint magna Religione, quid inde ad Divinos honores? Quid inde ad fideles; si Ægyptii Idololatræ erant? De fidelibus subdit -- Quique vel hodie adhuc fideles comperiuntur, eodem in loco supplicare consueverunt, & sumpto pulvere morsibus aspidum medentur -- Hi porro non sunt Divini honores.

77 OBJIC. IV. Signum deceptorium non est Nota veræ Ecclesiæ: sed Miraculum est Signum deceptorium: unde Aug. *tract.* 13. *in Joannem* circa finem ait -- Ergo nos cantos fecit sponsus, quia & Miraculis decipi non debemus -- afferique scripturam, qua prædicitur futuros Pseudoprophetas, qui Miraculis inducent in errorem fideles: quo argumento pariter utitur Chrysostomus *in Homil.* 49. *Imperf.* in illa verba: *Surgent Pseudochristi* -- In illo tempore concedenda est potestas Diabolo, sicut in historia Clementis Petrus exponit, ut faciant Signa utilia, & ex ea parte, quæ prius facere consueverunt Sancti, ut jam ministros Christi, non per hoc cognoscamus, quia utilia faciunt signa --

Deinde, Signum debet manifestare signatum: sed Miracula non manifestant Ecclesiam, sed potius e contra, dicente Aug. *lib. de unitate Ecclesiæ cap.* 19. -- Quæcunque talia in Catholica fiunt; ideo sunt approbanda, quia in Catholica fiunt: non ideo ipsa manifestatur Catholica, quia hæc in ea fiunt -- Ex quo infert non esse attendendum, nec ad Miracula, quæ fiunt ex parte Donati, nec quæ fiunt ex parte Catholicorum.

Verum miraculum nequit decipere.

RESP. neg. min. Miraculum verum nequit decipere; locutio enim Dei est, qui nec fallit, nec fallitur. Ad Aug. resp. prius declarasse non esse Miracula mirabilia illa, quæ jactabant Donatistæ facta fuisse a Pontio, & a Donato, unde subdit -- Nemo ergo vobis fabulas vendat. Et Pontius fecit Miraculum, & Donatus oravit, & respondit Deus de cælo primo; aut falluntur, aut fallunt -- Et quia prædixit Dominus, futuris Antichristi temporibus, fideles mirabilibus decipiendos, ideo nos cautos fecit dando certius Signum, charitatem videlicet. Quare bene Donatistas urget dicens -- Tu formam ostendis: ego radicem quæro. De forma fructus non exit, nisi ubi est radix -- Quibus ostendit charitatem esse Signum ex D. Paulo. Deinde addit -- Videamus utrum habuerit charitatem, crederem, nisi divisisset unitatem &c. postremo fac illum montes transferre, charitatem autem (*inquit*) non habeam, nihil sum -- Ulterius concedit, quod etiam Schismaticus possit facere vera Miracula, charactere tamen Christi, & Religionis Catholicæ -- Quia aliquando, & desertor terret Provincialem, sed utrum in castris sit, & prosit illi character ille in aliquid, quo signatus est, hoc attendit, qui terreri, & seduci non vult -- Egregie sane. Attendendum est igitur, quo nomine, & in cujus contestationem hæc fiant, & videbimus, quando vera fiunt; nonnisi in nomine Christi, & in contestationem veritatis Catholicæ fieri. Eundem fere discursum exorditur *loco cit. de unitate Ecclesiæ*, ubi pariter præmittit somnia esse mendacia, & portenta fallacium spirituum, ea, quæ proferebant Donatistæ. Ut tamen brevibus armis eos concluderet, ad Scripturas provocat, ad hominem arguendo, transmissis hinc inde Miraculis, quæ possent adduci: quia an vera sint, judicari debet per Ecclesiam. Quare, ne tempus teratur inutiliter in expensione Miraculorum, & somniorum, Scripturas assumit, quas ipsi admittebant. Qua etiam ex causa non vult, quod attendamus, quid dicat Optatus Milevitanus, quid Ambrosius; & concludens de Scripturis, ait -- Hæc sunt causæ nostræ fundamenta: hæc documenta: hæc firmamenta -- Quia sunt fons primarius per modum Canonis omnium quæstionum decidendarum inter eos, qui Verbum Divinum admittunt: Miracula vero non pertinent ad motiva, quibus primo innititur fides nostra. Ceterum contra Manichæos negantes Scripturam veterem, & novam falsatam testantes, ex Miraculis, utpote admissis a Manichæis, demonstrabat Ecclesiam Augustinus *lib. contra Epistolam fundamenti cap.* 4. Quare sicut per causam demonstratur effectus, & per effectum causa, ita Miracula per Ecclesiam, & Ecclesia per Miracula; itaut Ecclesia demonstretur per Miracula quoad evidentiam prudentialem certitudinis, & credibilitatis, Miracula verò per Ecclesiam certitudine rei: est enim Ecclesia columna veritatis.

78 OBJIC. V. Nota veræ Ecclesiæ debet esse indivisibilis ab Ecclesia: sed stat veritas Ecclesiæ absque Miraculis; dicit enim Aug. *de Relig. capit.* 25. nunc non fieri, nec esse necessaria -- Nec Miracula illa in nostra usque tempora durare permissa sunt, ne animus semper visibilia quæreret, ac eorum consuetudine humanum genus frigesceret -- Et Chrysost. *homil.* 49. *in Matth.* dicit suo tempore Miracula ablata fuisse, & extitisse apud falsos Christianos.

Virtus miraculorum perpetua in Ecclesia.

RESP. neg. min. Virtus enim Miraculorum est perpetua in Ecclesia; est enim una ex gratiis gratis datis, quas dividit Spiritus Sanctus in æternum permanens in Ecclesia; eorum actualis patratio ab initio usque ad nostros dies semper est data, cujus fidem faciunt, nedum Annales nostri, sed Centuriæ Hæreticorum. Nec sunt inutilia, quia deserviunt ad excitandos fideles ad fervorem devotionis, ut constat ex frequentia populorum ad venerandas Imagines Miraculis celebres. Non sunt quidem simpliciter necessaria fidelibus, quia jam satis confirmata est fides. Summa autem temeritate trahitur Aug. in pravum sensum: pluribus enim a locis fatetur suo tempore ad sepulchra Sanctorum facta Miracula, & *lib.* 1. *retractationum cap.* 13. expresse asserit, quando scripsit librum illum de Religione, ad sepulchra Martyrum Mediolanensium cæcum fuisse illuminatum: & alia plura tunc temporis facta, quod vix possent præ multitudine numerari. Quare locus citatus in objectione loquitur de illa frequentia, & modo, quo primitus fiebant, ut quod visibiliter descenderet Spiritus Sanctus supra caput Baptizatorum: ut Prædicatores loquerentur linguis omnium gentium: ut eorum umbrâ sanarentur infirmi, sicut explicat *loco cit. retract.* Eadem temeritate deturpatur Chrisostu-

fostomus, qui in oratione adversus Gentiles asserit suo tempore fere in dies singulos contigisse Miracula. Loquitur ergo ibi de frequentia, & si librum illum Chrysostomi admitteremus, quem esse Impostoris ostendunt Baronius, Bellarminus, & alii, & seipsum prodit, cum sint in eo palpabiles errores.

CONTROVERSIA VIII.

AN ESSE APOSTOLICUM SIT NOTA ECCLESIÆ.

79 Quamvis esse Apostolicum importet quinque illos respectus, quos *Disput. praecd. Contr. ultima* expendimus; hic nihilominus accipitur, prout dicit Antiquitatem, idest legitimam successionem Pastorum consentientium absque interruptione cum fundamentis Ecclesiæ, scilicet Apostolis, & eorum immediatis Discipulis, Directe Nota hæc videtur solum utilis pro invenienda vera Ecclesia iis, qui jam Christo crediderunt, & ejus Ecclesiam admittunt, & noverunt. Verum taliter illam exponemus, ut pro Gentilibus etiam deservire valeat.

Hæretici irrident Notam istam, utpote nimis evidentem pro demonstranda falsitate suarum Sectarum, ut quod vincere nequeunt veritate, subsannationibus obscurent. Calvinus *lib. 4. Instit. cap. 2. §. 2.* tanta luce obcæcatus, illam impio conatu aggreditur, & superbo victoriæ fastu ait -- Perpetua Successio„ ne Episcoporum conservatam fuisse Eccle„ siam, ne intercideret, commemorant. „ Quam hanc Successionem fecerint Irenæus, „ Aug., & alii: quam frivola sint ista, & „ plane ludiera, faciam, ut nullo negotio „ intelligant ii, qui meum &c. -- Quem sequitur Motuay *tract. de Eccles. cap. 3.* Sadael *contra Turrianum*. Frycub *disp. Lypsicu cap. 7.* Musculus *in locis communibus*. Isaac Cheirmulus *respons. ad Porsunum cap. de successione*, & alii de Secta Calvinistarum, quorum vestigia secutus est Marcus Antonius de Dominis *lib. 1. de Republica cap. 1.*, *& lib. 2. cap. 5.* Melanchon *in locis communibus cap. de Eccles.* habet -- Quare cum hæc nomina au„ dio: Successio ordinaria, Potestas inter„ pretationis, Potestas ferendarum legum: „ scias insidias veræ doctrinæ strui, & quæri „ prætextus ad stabiliendos errores in Eccle„ sia -- Idem sentit Brentius *in prolegomenis*, quos præcessit eorum parens Lutherus *in colloquiis*. Contra quos

Dico esse Apostolicum Nota est veræ Ecclesiæ.

80 PROB. I. Ecclesia est desponsata Christo in fide in sempiternum Oseæ 1., sed fides in suo conservari dependet a Pastoribus; ergo Ecclesia Pastores debet habere sibi invicem succedentes; ergo ille cœtus, in quo dignoscitur legitima, & non interrupta Successio Pastorum, ea est vera Sponsa Christi; ergo Successio legitima est vera Nota Ecclesiæ. Min. principalis est manifesta in Scripturis. Jeremiæ 3. *Dabo vobis Pastores juxta cor meum, & pascent vos scientia, & doctrina.* Ad Eph. 4. *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem Corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei.* 2. ad Corinth. 3. *Idoneos nos fecit ministros novi testamenti.* Ad Rom. 10. *Fides ex auditu &c. quomodo audient sine prædicante &c.*, & alibi sæpe. Clavi Ecclesiæ non removebuntur in sempiternum. Isaiæ 33. *Respice Sion Civitatem solemnitatis nostræ: oculi tui videbunt Jerusalem, habitationem opulentam, tabernaculum, quod nequaquam transferri poterit, nec auferentur clavi ejus in sempiternum, & omnes funiculi ejus non rumpentur*; sed Clavi sunt Pastores. Ecclesiastis 12. *Verba sapientium, sicut stimuli, & quasi clavi in altum defixi, qua per magistrorum consilium data sunt a Pastore uno*; ergo Pastores non debent in Ecclesia deesse; ergo ubi ostenditur legitima Successio ab initio usque ad nostra tempora, expresse demonstratur ibi Ecclesiam adesse.

81 PROB. II. Ecclesia comparatur in Scripturis ovili, civitati, familiæ &c., sed sicut non conservatur ovile, nisi succedant oves ovibus; civitas, nisi cives civibus; familia, nisi domestici domesticis; ita nisi Pastores Pastoribus subrogentur, gubernatoribus gubernatores, Patres familiæ Patribus; ergo neque Ecclesia durabit, nisi oves, seu fideles in locum deficientium subintrent, & Pastoribus Pastores succedant.

Successio Pastorum servat Ecclesiam.

82 PROB. III. Ingenitum est cuilibet hominum nationi genealogiis sanguinis puritatem demonstrare; ergo legitima Successio Pastorum, optimum est argumentum, ut compertum fiat, ubi vera reperiatur Ecclesia. Antecedens consensu omnium populorum indubium est, qui ob hoc soliciti sunt de efformanda nobilitatis arbore, quæ texitur per capita generationis. Hinc Ruth. 4. per genealogiam demonstratur origo David a Phares. Hinc Paralipom. primo, multæ texuntur genealogiæ ad demonstrandum, ex quali Tribu, & familia eligendus esset Sacerdos. Et ibidem Pontificum linea ducitur ordine recto ex una familia, & connexio ex aliis, ut ea Sacerdotii Successione, synagogæ veritas demonstretur. Hinc, ut ait Eusebius *lib. 1 Hist. cap. 7.* Herodes, ut se legitimum defenderet Principem Hebræorum, cum esset alienigena, ad occultandam suam originem, incendere studuit omnes Judæorum genealogias. Et Matth. 1. Ut ostendatur Christum esse ex Abraham generationes referuntur ab Abraham usque ad Christum. Rectus ergo modus est demonstrandi Ecclesiam ea legitima Successione Pastorum in eadem fide ab Apostolis ad nos. Hanc genealogiam prædixit, & narrat Isaias 59. *Spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, & de ore seminis seminis tui, dicit Dominus amodo, & usque in sempiternum.*

Origo Gentium per Genealogiam.

Fides a Pastoribus dependet.

Hoc argumento usus est Ptolomæus, ut judicaret de vero Dei Templo inter Samaritanos, & Judæos; an Jerosolymia, an Gari-

sim.

sim. Orator Judæorum causam suam promovebat Successione Pontificum perpetua; qui Jerosolymis obtulerant sacrificia. Legati Samaritanorum, cum Successionem nequirent demonstrare, a Rege pœna capitis mulctati sunt, tanquam supplantatores. Sic Josephus *lib.* 13. *Antiquitatum cap.* 6. In lege nova Sacerdotio Aaronico successit Sacerdotium consecrationis, sed in Sacerdotio Aaronico nullus erat legitimus, nisi descenderet per generationem temporalem ex Levi; ergo in Sacerdotio Christi nullus est legitimus, nisi qui recto ordine descendit ab Apostolis; ergo ubi reperitur ordo iste legitimæ Successionis, ibi adinvenitur Ecclesia a Christo per Apostolos fundata.

83 PROB. IV. Antiquitas durationis permanentis est Signum veritatis; sed Ecclesiam esse Apostolicam, & Successionem habere incorruptam sonat doctrinæ permanentis antiquitatem; ergo est Nnta veræ Ecclesiæ. Maj. declaratur. Prior est veritas, quam falsitas; hæc enim est a veritate obliquitas. Antiquitas rebus quandam venerationem conciliat, sed falsitas incorruptionem non dicit; cito enim dissolvitur, & evanescit, secus veritas. Duratio permanens, præcipue varia inter discrimina, arguit rem esse bene fundatam, sed falsitas non est bene fundata; ergo duratio permanens in aliqua doctrina arguit illam esse veram, præsertim cum Doctrina illa præcise dependeat ab auctoritate, idest, cum ab uno primo auctore ad ceteros derivat; quo enim plus ab illo elongatur, & per plures transit, periculum est, ne suam puritatem amittat: si ergo incorrupta perseverat; Signum est esse ab auctore immobiliter illam conservante, qui solus Deus esse potest.

Falsitas facile evanescit.

Ulterius probatur illa major. Novitas ex communi vulgato axiomate semper fuit de veritate suspecta; ergo Antiquitas doctrinæ argumentum est veritatis. Antecedens notum est; & ideo semper nationes, ut præstantiam, & excellentiam suam supra ceteras declararent, ab Antiquitate pondus acceperunt. Ob hanc causam Josephus scripsit 20. libros de Antiquitate Judaica, & duos contra Appionem, contra adversarios, velut fabulosam accusantes Religionem, quia novam. Quo argumento usus est Gamaliel Act. 5. in Concilio Seniorum inquirentium quid faciendum esset de Apostolis, Christum Evangelizantibus, Judicavit enim esse dimittendos, quia nova illa Religio, si a Deo non esset, cito dissolveretur. Primo exemplo Theodæ, qui novam Religionis formam induxerat, & Populum sibi fecerat quingentorum virorum, sed brevi dissipati fuere. Secundo exemplo Judæ Galilæi, qui tempore professionis avertit populum post se, sed & ipse periit, & sui dispersi sunt. Deinde concludit -- Sinite illos,
„ quoniam si est ex hominibus consilium hoc,
„ aut opus, dissolvetur: si vero ex Deo est,
„ non poteritis dissolvere illud, ne forte &
„ Deo repugnare inveniamini --

Antiquitas argumentum veritatis.

Hoc argumento usi sunt Gentilium sapientes, semper antiquas Religiones venerati, ut Christianos perderent, de novitate redarguentes eum, ut habemus apud Origenem *lib.* 1. *contra Celsum sub initio*, apud Eusebium *lib.* 1. *de præparatione Evangelica cap.* 1., & Symachus, post ceteros Imperatores apud Amb. *lib.* 3. *Epist.* 31. -- Si longa ætas aucto-
„ ritatem Religionibus faciat, servanda est
„ tot seculis fides, & sequendi sunt nobis
„ parentes, qui secuti sunt feliciter suos --

Hoc argumentum adoptarunt Hæretici nostri ad reprobandas Sectas, quæ ab ipsis exierunt. In Protocollo Frankentelensi habemus Theologos Heidelbergenses, his novos Arrianos, & Anabaptistas redarguentes -- Si
„ vos Ecclesia Dei sitis; sequitur, Deum sine
„ populo, & Ecclesia fuisse &c. Nam, si vel
„ omnes historias perlegatis, nullum ab exor-
„ dio mundi populum invenietis, qui con-
„ fessionem fidei vestræ similem habuerit.
„ Quin verò, neque Deus a principio sine
„ populo, & Ecclesia; nec sempiternus ille
„ Rex Jesus Christus sine Regno fuit. Ve-
„ stra autem Congregatio primo anno 1521.
„ cœpit; sequitur, vos veram Dei Ecclesiam
„ esse non posse -- Beza eodem discurso similiter Arrianos novos urget *Epist.* 16. *Theologica editionis Genevensis* 1573. -- Ubi tandem
„ fuerit unquam Ecclesia, ipsos tandem osten-
„ dere jubemus: cum a propagato Evangelio
„ facile sit demonstrare, nullum unquam
„ ejusmodi quidquam sensisse, quin perpe-
„ tuo Ecclesiæ consensu fuerit damnatus --
Quam doctrinam didicit a suo magistro Calvino *in tract. Theolog.*, *& in refutatione errorum Serveti*, quem comburi jussit -- Diutur-
„ num (*ait*) quod fingis Ecclesiæ e terris exi-
„ lium, non attigi, quo Deum plane men-
„ dacii coarguis &c., qui semper aliquem
„ sibi populum fore promisit, quamdiu Lu-
„ na, & Sol in Cœlo fulgebunt. Scimus,
„ quid passim de æterno Christi Regno te-
„ stentur Prophetæ -- Ecce qualiter ex novitate, & carentia Successionis, vel ipsi fidei hostes falsitatem colligant Religionis.

84 PROB. V. Naturali lumine deducitur, Deum fuisse sapientem Architectum, & provisorem suæ Ecclesiæ in sempiternum duraturæ: sed sapientis Architecti, & provisoris est providere Columnas, quibus sustineatur, ut non cadat ædificium; ergo debuit Deus providere, ne in Ecclesia deficerent Pastores, quibus, velut Columnis fulciretur fidei ædificium, propagaretur, atque expurgaretur ab erroribus. Ad hunc verò finem necesse est, quod interruptim succedant in eodem Spiritu. Cui consentiens Chrysostomus in illa ad Corinth. 12. *Quosdam posuit Deus in Ecclesia*, ait -- Propterea tot, tantique dati
„ sunt Ecclesiæ Dei fabri, & Architectores,
„ ne illius ædificium conquassaretur, neve
„ fluctuet, aut vacillet -- Ideo argumento legitimæ Successionis utuntur Sancti Patres pro veritate Ecclesiæ ostendenda.

Ne deficiat Ecclesia, successio necessaria.

Irenæus *lib.* 4. *cap.* 20. -- Ubi igitur Chris-
„ mata Domini posita sunt, ibi discere op-
„ portet veritatem, apud quos est ea, quæ est
„ ab Apostolis Successio -- *Et cap.* 43. -- Eis
„ in Ecclesia Presbyteris obedire oportet,
„ qui Successionem habent ab Apostolis --
Origenes *lib.* 1. *Periarchon* -- Cum multi sint,
„ qui se putant sentire, quæ Christi sunt;
„ & nonnulli eorum diversa a prioribus sen-
„ tiant; servetur verò Ecclesiastica prædica-
„ tio

„ tio per Successionis ordinem ab Apostolis „ tradita; & usque ad præsens in Ecclesiis „ permanens -- Cyprianus *Epist. 27. ad lapsos* -- Novatianus in Ecclesia non est, nec „ Episcopus computari potest, qui Evange- „ lica, & Apostolica traditione contempta, „ nemini succedens a seipso ortus est -- Hieron. *contra Lucifer. cap.* 11. -- In illa Eccle- „ sia permanendum est, quæ ab Apostolis fun- „ data, usque ad hanc diem durat -- Sic & alii.

Id probe agnoverunt Novatores, licet perperam doctrinam adoptent. Lutherus *lib. de Concil.* fatetur habere Pastores Notam esse veræ Ecclesiæ eum autem debeant esse perpetui, necesse est admittere legitimam Episcoporum Successionem. Calvinus *in lib. de vera ratione reformandi Ecclesiam* habet -- Ec- „ clesiam Dei quærimus, fatemur omnes sic „ propagatam ab initio fuisse, ut continuo „ seculorum ordine ad nos usque duraverit -- *Lib. 4. institut. cap.* 1. §. 11. -- Sic enim mi- „ nisterium Christus in Ecclesia ordinavit; ut „ illo sublato illius ædificatio pereat -- *Cap.* 2. §. 3. -- Ad conservandam Ecclesiam Christi „ in terris magis est necessarium Pastorale „ munus, quam cibus, & potus ad conser- „ vandam præsentem vitam -- *Et cap.* 7. §. 11. 12. 13. 14. 15. 16., *& in Isaia cap.* 59. eandem necessitatem inculcat. Beza *Serm. in Cantic. Anglice* -- Futuri sunt in Ecclesia Pasto- „ res, & Doctores usque ad consummatio- „ nem seculi, qui Verbum Dei, & Sacra- „ menta hominibus porrigant -- Fulco *contra Heskhinum Sanderum pag.* 536. -- In Ec- „ clesia semper erunt Pastores, & Doctores „ usque ad consummationem seculi -- Huppius Lutheranus *tom. 1. cap. 15. de auctoritate Sacra Scriptura* -- Solaci luce clarius effulget, „ continuam, & nullo unquam tempore in- „ terruptam fuisse successionem Ecclesiæ Chri- „ sti -- Saravia *in defensione tractatus de diversis ministrorum gradibus fol.* 10. -- Episco- „ pos, & Episcoporum Successionem, in „ dubium revocare, quo magis cogito, eo „ magis, magisque ad stuporem admiror -- Fieldus *lib. 2. de Eccles. cap.* 6. Wictakerus *lib. de Eccles.* Zanchius *de vera Religione*. Reinaldus Porritanorum Oraculum collat. cum Harto, & alii asserunt Successionem Episcopalem fuisse optimam Ecclesiæ Notam usque ad tempus, quo Ecclesia Romana a fide deficere cœpit.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

86 OBJIC. I. Calvinus. Ad Galat. 4. Ecclesia Christi figurata est in Isaac. *Nos autem fratres secundum Isaac promissionis filii sumus*. Sed Ismael erat antiquior Isaaco; ergo Antiquitas non est Nota veræ Ecclesiæ.

RESP. neg. min. Ismael enim, seu ancilla non figurabat falsam Ecclesiam, sed testamentum vetus, quod præcessit novum, sed cum esset umbra futurorum, temporale erat, transferendumque in legem Christi, ideo ejectum dicitur. Patet totum aperte ibi in littera Apostoli, itaut omnino fraudulentus interpres appellandus sit Calvinus.

Vetus Ecclesia in Ismaele figurata.

87 OBJIC. II. Brentius. Successioni non est alligata puritas verbi Dei; ergo ex Successione non colligitur Ecclesiæ veritas. Prob. anteced. Filii Heli erant legitimi Successores in summo Pontificatu, sed in filiis Heli non erat puritas doctrinæ. Scriptum enim est 1. Regum 2. vers. 12. *Porro filii Heli, filii Belial nescientes Dominum*. Rursum Isaiæ 18. dicitur: *Sacerdos, & Propheta nescierunt*. Sed hi prioribus succedebant Sacerdotibus, & Prophetis; ergo.

RESP. neg. anteced. Loquendo de legitima Successione. Ad probationem, negatur suppositum. Nunquam enim filii Heli fuerunt Summi Sacerdotes; mortui enim sunt ante Patris obitum, cui erat alligata puritas doctrinæ, ut capiti genealogiæ. Deinde falsa est minor. Nullibi in Scriptura Sacra reprehenduntur, ut a Doctrina aberrantes, sed ut improbi, qui furabantur carnes destinatas Sacrificiis, ob quod retardabantur populi a Sacrificiis; & hoc innuunt verba illa Scripturæ. Locus pariter Isaiæ loquitur de defectu morum. Reprehendit enim ibi vitium ebrietatis in Sacerdotibus, & Prophetis, qui repleti vino crimina, & præcipue injustitias in judicando perpetrabant.

88 OBJIC. III. Iterum Brentius. Legitima Successio importat legitimam consecrationem posteriorum a prioribus, sed sine hac consecratione stat vera Ecclesia, & cum hac non stat; ergo Successio non est Nota veræ Ecclesiæ. Minor prob. Caiphas numerare poterat prædecessores suos, usque ad Aaron, & tamen cœtus Caiphæ obediens non erat vera Ecclesia: a Caipha non petierunt consecrationem Apostoli, sub quibus erat vera Ecclesia; ergo possunt dari veri Episcopi non Succedentes prioribus; ergo ex legitima Successione non colligitur veritas Ecclesiæ.

RESP. neg. min., cujus probatio ostendit depravatam Hæretici mentem. Sacerdotium Aaronicum fuit legitimum, & legitimæ Synagogæ argumentum, quamdiu non fuit Christi adventu abrogatum: etenim usque ad illud tempus erat promissum, & statutum a Domino. Sub temporibus autem Caiphæ Christus advenerat; unde Caiphæ Successio argumentum erat veritatis Synagogæ ab ipso usque ad Aaron, non verò ab ipso ad Legem Christi. Quapropter, cum Christus novum Sacerdotium attulerit, Apostoli, qui sunt Ministri novi Testamenti, consecrationem ab eo petere debuerunt, & ab Apostolis reliqui successive.

Christi adventu cessavit Sacerdotium Aaron.

89 OBJIC. IV. Antonius Sadael. Stat veritas Ecclesiæ, deficiente legitima Successione Sacerdotalis lineæ; ergo legitima Successio non est argumentum aptum pro invenienda Ecclesia, seu Sponsa Christi. Ant. prob. In Ecclesia Israelitica interrupta fuit linea Sacerdotalis, sed nihilominus delitescebat Ecclesia in septem millibus, qui non curvaverant genu Baal; ergo.

Argumentum hoc sæpe, & semper insulse promovetur ab Hæreticis. Falsa est probatio antecedentis: Populus Israeliticus dividebatur in duo Regna, Israel scilicet, & Ju-

dæ. Licet in Regno Iſraelis defeciſſet ea majori parte cultus veri Dei, in Regno tamen Judæ florebat ſub temporibus Eliæ, & Jeremiæ. Quapropter ſtabat corpus Synagogæ, vigebat Sacerdotium, frequentabantur Sacrificia, a quo corpore non erant ſeparati in Divinis illa ſeptem millia virorum, qui non curvaverant genu Baal. Deinde ubi invenit Sadael in illis nullos fuiſſe Sacerdotes?

90 OBJIC. V. Mornay. Succeſſio legitima, qua demonſtratur Eccleſiæ veritas, vel eſt locorum, vel perſonarum. Non locorum, quia Templum Jeruſolymitanum deſtructum eſt, & tamen non defecit Synagoga. Papa octuaginta annis ſedit Avenione; & tamen ſtetit Romæ Eccleſia. Non perſonarum, quia Jeremiæ 8. Sapientes, & Scribæ declinaverant a veritate; ergo Succeſſio non eſt Signum oſtenſivum Eccleſiæ. *Quomodo dicitis, ſapientes nos ſumus? &c. Vere mendacium operatus eſt ſtylus mendax Scribarum.*

RESP. Jam nos diximus Succeſſionem legitimam conſiſtere in Paſtoribus ſibi invicem ſuccedentibus, & conſentientibus in eadem doctrina. Sunt enim hæc duo ita connexa, ut mutuo ſe inferant, doctrina Chriſti, & Apoſtolica; ubi eſt illa, ibi reperitur Succeſſio legitima. Eſt tamen quo ad nos notior, & certior legitima Succeſſio; nam facile deprehenditur hos poſteriores fuiſſe conſecratos a Prioribus in identitate dogmatum, Sicut mutuo ſe inferunt; ubi eſt nobilitas, ibi eſt genealogia interrupta abſtinens a ſervilibus, & e contra: ſed hoc ſecundum notius eſt.

[…] doctrinæ.

91 OBJIC. VI. Cheironius. Succeſſio Sacerdotalis neque eſt ſignum accidentarium veræ Eccleſiæ, nec eſſentiale. Non accidentarium, quia accidentarium habet tempus quando non erat, & ab aliquo cœpit initium. Non eſſentiale, quia eſſentiale naſcitur cum re: ſed Eccleſia naſcens non habuit ſucceſſionem. Dicit enim Rabbanus Maurus ad Regem Balduin — Omnibus conceſſum erat evangelizare, & baptizare, ſcripturam explanare — Si omnes hæc peragebant: non ergo dabatur una linea Succeſſionis determinata.

RESP. Mira ſane arguentis dialectica. Succeſſio non eſt Signum Eccleſiæ accidentarium, quia hoc aliquando habet initium; ergo frigus non erit aquæ accidens, quia cum ea naſcitur? Ergo color, quantitas, figura, non erunt animalia accidentaria, quia tempus non fuit, quo non erant? Succeſſio non eſt ſignum eſſentiale, quia Eccleſia naſcens non habuit Succeſſionem, ergo Chriſtus mentitus eſt, cum dixit, ſe adfuturum Apoſtolis uſque ad conſummationem ſeculi? cum aſcendens in Cœlum præcepit Apoſtolis, ut per orbem terrarum evangelizarent? Errat Scriptura, cum narrat, in locum Judæ ſubrogatum Matthiam? cum aſſerit, Titum relictum Cretæ, ut conſtitueret Præsbyteros? Hæc, & plura alia falſa adſtruenda ſunt, quibus legitima Succeſſio futura prædicitur, & paulatim executa traditur. Non habuit Succeſſionem, quia omnes evangelizabant, ait Rabbanus, vel in in ly *omnes* intelligit diſtributive ſingulos generum, vel genera ſingulorum. Si primum; ergo nulli erant Paſtores ſupra plebem, contra Paulum clamantem poſitos a Spiritu Sancto Epiſcopos, qui regerent Eccleſiam Dei; ergo decepit idem Paulus, ubi dixit 1. ad Cor. 12. *Nunquid omnes Apoſtoli? Nunquid omnes virtutes?* Si ſecundum: debet ergo dari ordo quidam peculiaris deſtinatus pro his muneribus explendis.

Non debent ſinguli Evangelizare.

92 OBJIC. VII. ex eodem. Quod eſt inductum ab auctoritate hominum, nequit eſſe Nota Eccleſiæ perpetuæ, ſed Succeſſio eſt inducta hominum auctoritate, Tertulliano dicente *lib. de exhortatione caſtitatis* — Differentia inter ordinem, & plebem conſtituit Eccleſiæ auctoritas —

RESP. neg. min. Sacerdotalis enim dignitas juris eſt divini. Nemo enim aſſumit ſibi honorem, niſi vocatus fuerit a Deo, ſicut Aaron. *Accipite*, dixit Dominus Apoſtolis, *Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis &c. Ego elegi vos, ut eatis, & fructum afferatis &c. Nos Idoneos fecit miniſtros novi Teſtamenti*, clamat Paulus: *Pro Chriſto legatione fungimur*, repetit idem. Tertullianus non loquitur de differentia gradus Sacerdotalis a Laicali; illum enim a Domino ſanctificatum affirmat ibidem, ſed de differentia honoris extrinſeci tribuendi Sacerdotibus, v. g. quod hi ſedeant in loco ſuperiori, plebs verò in inferiori, quod illis aſſurgatur, & ſimilia tribuantur obſequia, quæ radicaliter ſunt juris Divini.

Dignitas Sacerdotalis divini juris.

93 OBJIC. VIII. ex eodem. Non datur Succeſſio Sacerdotalis, ubi nullus eſt conſenſus Sacerdotii, ſed ſtat Eccleſia ſine conſenſu Sacerdotii, dicente Tertulliano — Ubi tres, Eccleſia eſt, licet Laici — Ergo ſtat Eccleſia ſine Succeſſione legitima; ergo Succeſſio non eſt Nota.

RESP. neg. min. Ad probationem, petimus ab arguente, de qua Eccleſia intelligat dictum Tertulliani? An de Eccleſia inſtituta a Chriſto, vel de alia: Si primum; aſſerit contra Scripturam in tribus Laicis conſtituens Sponſam Chriſti, qui electus eſt Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech, cui fines terræ hereditatem dedit Dominus. Si ſecundum dicat, non curamus; non enim Notas inquirimus Eccleſiæ a Chriſto non fundatæ. Tertullianus alludere debet ad verba Chriſti Matth. 18. *Ubi ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum*, quatenus applicatur orantibus in nomine Eccleſiæ, quo ſenſu, ibi dicitur adeſſe Eccleſiam: non autem de corpore myſtico Chriſti proprie accepto, & integro.

Chriſtus Sacerdos Eccleſiæ.

94 OBJIC. IX. Calvinus. Apud Græcos nunquam defecit legitima Succeſſio Epiſcoporum, ſed apud Græcos per nos deficit vera Eccleſia, cum ſint Schiſmatici; ergo Succeſſio non eſt veræ Eccleſiæ Nota.

RESP. neg. maj. Quam falſam eſſe non ignorat Calvinus. Græci enim fuerunt a tribus Conciliis Generalibus, Lugdunenſi, Lateranenſi, & Florentino damnati de Hæreſi. Illegitimi ſunt, & fures, qui per oſtium non intraverunt. Abruperunt lineam illam candidam, & ſinceram SS. Patrum, Athanaſii, Baſilii, Chryſoſtomi, Cyrilli, Nazianzeni, & aliorum, qui originem traxerunt ab Apoſtolis, eorumque doctrinam didicerunt, & alte repoſitam tradiderunt Poſteris.

Græci a vera Eccleſia defecerunt.

95 OBJIC.

95 OBJIC. X. Idem Calvinus. Si Successio esset Ecclesiæ Nota, citari deberet Africana Successio, Asiatica, Ægyptiaca: sed non enumeratur; ergo. Quod argumentum sub his verbis profert Auctor -- Ab illis, quæro, afferentibus successionem Notam esse „ Ecclesiæ: cur non Africam citent, & Ægyptum, & totam Asiam? Nempe: quia „ in omnibus illis Regionibus desiit Sacrosancta hæc Episcoporum successio, cujus „ beneficio se Ecclesias retinuisse gloriantur? --

RESP. Nos candide sciscitamur a Calvino, quid velit in hac sua argutia? Vel ex quo desiit successio, intendit inferre in illis Regionibus defecisse Ecclesiam, & jam pro nobis arguit. Vel concludit ibi esse Veram Ecclesiam, etiamsi non sit Successio, & iterum petimus: pro vera Ecclesia intelligit ne eos, qui consentiunt in doctrina Nestorii, Eutychetis, Sergii, & similium Hæreticorum? Et jam spuriam substituit Christo Sponsam. Vel pro Vera intelligit eos, qui consentiunt fidei quam abruperunt Nestorius, Eutyches, & alii: & jam isti agnoscunt legitimam Successionem Sedis primariæ. Igitur sicut Dominus cuilibet Ecclesiæ particulari non promisit indefectibilitatem, sed toti corpori, ita nec Successio determinata hujus, vel illius Episcopatus est Nota Ecclesiæ. Porro perfectum corpus non intelligitur, nisi cum capite, cujus Successio, si non deficiat, sufficit pro veritate indaganda. Hinc Sancti Patres veteres non fuerunt solliciti de texenda genealogia suorum Episcopatuum, sed Sedis Universalis, ut in Chronologiis SS. Irenæi, & Optati, Augustini, Epiphanii, Eusebii, & aliorum.

Universalis, non particularis successio attendenda est.

96 OBJIC. XI. Mornay. Non subsistit legitima Successio, nisi consentiant Episcopi in doctrina, & moribus, sed nulla series Sacerdotum reperitur, quæ non fuerit interrupta mistione pravorum Antistitum; ergo legitima Successio nequit esse Nota Ecclesiæ. Maj. demonstratur ex Irenæo *lib. 4. cap.* 44. -- Adhærere, *inquit*, his oportet, qui „ & Apostolorum doctrinam custodiunt, & „ conversationem sine offensa præstant -- *Et cap. Non est, dist.* 40. dicitur -- Non sunt filii „ Sanctorum, qui tenent loca Sanctorum, „ sed qui exercent opera bonorum -- Similia apud Bernardum *in Concilio Rhemensi*.

RESP. neg. min. Exercitium bonorum operum non requiritur ad legitimam Successionem; quia bonitas morum non exigitur pro collatione auctoritatis Pastoralis; auctoritas enim optime stat in malis. Promisit Dominus Pastores, qui pascerent doctrinâ, & sapientiâ. Audiendos Episcopos jussit. Si ergo recta doceant credenda, & sana tradant practicanda, legitimi Episcopi sunt. Ut tamen Apostolorum meritis, & coronis succedant, bonis moribus consentire necesse est, sicut ut subditos efficaciter commoveant, implere debent, quæ docent. Quo sensu explicentur similia Patrum asserta.

Mali esse possunt Pastores.

97 OBJIC. XII. Calvinus, Mornay, Reynaldus. Ideo valuit primis seculis argumentum Successionis, quia nullæ corruptelæ inductæ fuerant a Pontificibus, sed nunc inductæ sunt plures corruptelæ; ergo non valet argumentum Successionis; ergo sicut Aaronica Successio non præscripsit Apostolis; ita neque Successio Ecclesiæ Reformatis. Adde ex Aug. *cap. 4. contra Epist. fundamenti*, Successionem dari, solum esse argumentum probabile.

RESP. His jam fatentur Novatores legitimam Successionem optimum esse argumentum inveniendæ veræ Ecclesiæ; valuisse tempore Divi Aug., Divi Hieronymi, recteque usos fuisse Irenæum, Optatum, & alios. Cum ergo Scriptura nos doceat Ecclesiam semper in Doctrina Christi perseveraturam, semperque in ea futuros Pastores, qui veritate pascant fideles, concedere debent legitimam extare Successionem, eandemque nunc valere pro Nota. Pontificios verò concordare cum primitivis, ultro fatebuntur, etsi solis Centuriis suis velint stare Protestantes. Nec ut simpliciter probabile assumebant Patres Argumentum hoc, sed ut omnino necessarium, & evidens; eo enim retinere volebant dubios in fide; eo hæreses convellere, eo certò distinguere populum Dei a populo Diaboli; eoque teneri se Augustinus firmissime asserit *loco cit. in object.* Nec illud infirmat, ex quo dicat Manichæo, his veritatem esse præferendam, si certa sit manifesta ratione: nam motiva credibilitatis utique cedunt in ordine ad assensum formandum fundamento, & motivo formali assentiendi manifeste cognito.

98 OBJIC. XIII. Mornay. Quod est commune falsis cœtibus, non est Nota veræ Ecclesiæ, sed Successio est communis falsis Ecclesiis; siquidem Armeni, Ægyptii antiquas proferunt suarum Ecclesiarum origines; ergo.

RESP. neg. min. Licet enim Hæretici aliquorum sibi Succedentium seriem ponant, nequeunt tamen, ut exprobrat Tertullianus, suarum Ecclesiarum originem texere; nec valent ostendere continuationem cum primis Ecclesiæ Fundatoribus; & ratio in aperto est; Hæretici enim quotquot sunt, exierunt ex ovili Christi; Hæresis est corruptela fidei: non ergo habere possunt lineam integram cum Pastoribus illis, ex cujus ovili sunt transfugæ. Unde Optatus Milevitanus *lib. 1. contra Parmen.* genealogiam Donatistarum, & Montesium producens, habet -- Claudius Luciano, Lucia- „ nus Machrobio, Machrobius Enulpio, E- „ nulpius Bonifacio, Bonifacius Victori Car- „ bensi successit. Ipse autem Victor, nec ante „ se Cathedram, nisi pestilentiæ ostendit. „ Erat itaque ibi Victor, filius sine Patre, „ Tyro sine Principe, Discipulus sine Ma- „ gistro --

99 OBJIC. XIV. Arguere veritatem ex consensu Patrum sibi Succedentium est eam velle in rivulis, relicto fonte, qui est Sacra Scriptura: at Successio legitima importat hunc consensum Patrum; ergo non est Nota Ecclesiæ.

RESP. Nos non deserimus fontem, cum ex fonte probemus necessitatem Successionis, eique veritatis agnitionem esse alligatam, sed solum a signo connexo, & notiori clare in cognitionem Ecclesiæ veræ devenimus. Certe si rivuli sint recto ordine cum fonte conjuncti, qui rivulos sequetur, ad fontem perveniet, & qui de rivulis bibet, utique de aqua fontis bibet.

DISPU-

DISPUTATIO QUARTA.

UBI SIT VERA DEI ECCLESIA, EXTRA QUAM NON DATUR SALUS.

CONTROVERSIA PRIMA.

AN UNITAS SOLI ROMANÆ ECCLESIÆ CONVENIAT.

QUæ huc usque diximus, contendunt, ut palam fiat veram Dei Ecclesiam non aliam esse a Romana, ea propter e re nostra est palam facere eidem omnia apte congruere, quæ ad veram Ecclesiam desiderantur. Porro Ecclesiæ Romanæ omnino non illam intelligimus Diœcesim, quæ brevibus Latii confiniis comprehenditur, sed quotquot Christo nomen dantes Romanæ Urbis Pontificem in Petri Cathedra venerantur, primum inter Episcopos agnoscunt, eique in dogmatibus consentiunt, licet diversis in Episcopatibus nonnulli habeantur accidentales ritus. Inquirimus itaque, an Unitas Doctrinæ soli Romanæ Ecclesiæ competat: hæc quippe veræ Ecclesiæ prærogativa est, ac nota, quæ eidem primo loco tribuitur a Nicæno, & CP. Symbolo.

1 Hæretici invido spiritu concitati non probationibus, sed injuriis privilegium nobis denegant Unitatis. Ne inutiliter teramus tempus unam, vel alteram periodum transcribamus. Calvinus *lib. 4. instit. cap. 13. §. 14.* divisionem confingens in cœtu Romano, habet -- „ Olim quidem Monachi vivebant separati ab aliis, sed non percipiebant Sacramenta seoritim, immo concurrebant ad Ecclesias Ordinariorum, & ibi cum reliqua plebe sacris intererant. Nunc autem singula Monasteria sibi privatum Altare erexerunt, & Sacramenta percipiunt separati a populo Christiano; quod etiam nominibus testantur, cum alii Benedictini, alii Franciscani, alii Dominicani dicantur -- Cui subscribens reliqua turba Protestantium, varias Sectas inter Pontificios somniat -- Alii piscea comedunt, alii herbas; alii nigri, alii albi dicuntur. Insuper alii Thomistæ, alii Scotistæ nuncupantur, & inter istos non minor dissensio est, quam inter Judæos, & Sadducæos, quod maxime apparet in articulo de Beatissimæ Virginis Conceptione -- Sed contra.

Dico I. Unitas convenit Ecclesiæ Romanæ.

2 PROB. I. Unitas conveniens Ecclesiæ Christi describitur Ezechielis 37. *Assumam filios Israel de medio nationum, ad quas abierunt, & congregabo eos undique, & adducam eos ad humum suam, & faciam eos in gentem unam in terra, in montibus Israel, & Rex unus erit omnibus imperans.* Jerem. 32. *Dabo eis cor unum, & viam unam, ut timeant me universis diebus.* Joan. 10. *Et fiet unum ovile, & unus Pastor.* Sed hæc Unitas manifeste convenit Ecclesiæ Romanæ; ergo Ecclesia Romana est vera Christi Ecclesia. Min. patet sola terminorum explicatione superius posita.

A Capitis Unitatem habemus; unum enim primum omnium Episcoporum recipimus; unitatem membrorum retinemus; siquidem Laici a Clericis recipiunt Sacramenta; Clerici minores subordinantur Presbyteris; Presbyteri simplices subduntur Curatis, hi Episcopis, illi Archiepiscopis; hi Primatibus, & isti Patriarchis. *In Ecclesia unitas capitis, & Doctrinæ.* Unitatem credendorum apprime servamus; nec aliter esse potest, cum Unicam fidei habeamus regulam, Divinam scilicet revelationem, per Ecclesiæ definitionem explicatam, & propositam. De sua Ecclesia dixit Dominus, Matth. 16.

B *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Ubi ex capite Unitatem promanare significat: atqui in sede Petri sedet Romanus Præsul; ergo Romanorum cœtus Unitatem conservat Ecclesiæ debitam. Hinc Cyprianus *lib. de unit. Ecclesia* -- Ut Unitatem „ manifestaret, unicam Cathedram constituit, & Unitatis ejusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit &c. sed exordium ab Unitate proficiscitur: primatus Petro datur, ut una Christi Ecclesia, & Cathedra una monstretur -- Alias

C auctoritates vide de Romano Pontifice.

3 PROB. II. Ibi est Unitas membrorum, & capitis, & doctrinæ, ubi in casu dubiorum fidei, universi fideles ad unum confluunt tribunal (quo argumento probat Aug. Unitatem, & veritatem Synagogæ): sed hoc fit in Ecclesia Romana; ergo. Min. sic explicatur. Consuetudo semper fuit, ut exortæ Controversiæ Romano tribunali deferrentur. *In dubiis ad Rom. Sedem recursus.* Ecclesia Africana controversiam rebaptizationis detulit ad Stephanum Papam, ut refert Lirinensis contra profanas voces. Smyrnensis

D quæstionem Paschatis, sic Hieronymus de viris illustribus. Libya, Tebaides, Ægyptus hæresim Arrianam, sic *Epist. 2. ad Felicem Papam, apud Athanasium.* Cappadocia formulam stabilitam in latrocinio Ariminensi, sic Basilius *Epist. 212.* Ecclesiæ Orientales difficultatem consubstantialitatis in mysterio Trinitatis. Plura habes de Romano Pontifice. Prædictum recursum novissimis temporibus practicari vidimus in exemplis tot damnatarum propositionum a Pio V. Greg. XIII. Alexandro VII. Innocentio XI.

E Pariter, ubi quis de errore suspectus fuerat, suspicionem purgabat apud Romanum Pontificem, & purgati ad communionem recipiebantur. Ut se purgaret Origenes, Fabiano scripsit, sic Hieronym. ad Pamachium. Dionysius Alexandrinus Apologiam defensionis Romano Pontifici remisit, ad cujus tribunal fuerat accusatus, sic apud Athanasium. Ursacius, & Valens Romam profecti sunt deferentes libellos purgationis, sic apud Epiphanium *hæres. 68.* Salvianus, Priscillianus, Instantius Damaso detulerunt suam causam,

cum

cum fuissent damnari in Synodo Cæsaraugustana. Marcellus Ancyranus a Julio restituitur communioni Ecclesiæ, sic apud Athana. ad Solitar. Eustachius Sebastæ Episcopus apud Sozomenum *lib. 6. cap.* 21., *&* 22. Sic Theodoretus; & alii.

Hæretici unitatē simulant cum Rom. Ecclesia.

Quid plura? Ipsimet Hæretici, ut errores suos occultarent, & ne proderentur exiisse de communione fidelium, vel subdole approbationem curabant a Romano Pontifice suffurari, vel simulatis verbis, fidem Romanæ Ecclesiæ se tenere venditabant. Montanistæ pacis litteras petierunt a Zefirino Papa, ut refert Tertullian. *lib.* 3. *adversus Praxeam*. Sic apud Eusebium *lib.* 5. *cap.* 15. Macedoniani ad Romanum Pontificem confugerunt, ut communionem haberent. Sic apud Socratem *lib.* 4. *cap.* 21. Vitalius Appolinarista suffuratus est a Damaso litteras consignationis, quibus multos decepit. Sic apud Nazianzenum *Epist.* 2. *ad Cledonium*. Pelagius libellum fidei suæ Innocentio I., & Zosimo transmisit: sic apud Aug. *lib.* 1. *de Gratia Christi cap.* 1., *& alibi*. Abailardus Sedem Apostolicam appellavit, accusatus de hæresi: sic apud Bernardum *Epist.* 100. Plures alios habes de Romano Pontifice. Idem fecerunt moderniores hæresiarchæ. Pauperes de Lugduno postularunt a Sede Apostolica approbationem: sic apud Uspergensem, Trithemium, Guidonem, & Emilium *de gestis Francorum*. Wiclephus, & approbationem, & correctionem petiit a Romano Pontifice Urbano VI. suorum errorum: sic apud Foxum *in Commentariis suis*. Lutherus *sub initio suæ heresis Leoni X. scribens*, habet -- Beatissime Pater, pro„ stratum me pedibus Beatitudinis tuæ offero „ cum omnibus, quæ sum, & habeo. Vivi„ fica, occide, voca, revoca, approba, & „ reproba, ut placuerit. Vocem tuam, vo„ cem Christi in te Præsidentis, & loquen„ tis agnoscam --

4 PROB. III. Non potest esse major Unitas fidei, membrorum, & capitis, quam ubi consensu totius Ecclesiæ statutum est, ne præter Sedis Apostolicæ sententiam aliquid in fide declaretur: sed ita factum est a Conciliis Œcumenicis, sicut in Niceno 1. *Can.* 2. *Codicis latini*, *& Can.* 39. *Codicis Arabici* habemus -- Non debent, præter sententiam Ro„ mani Pontificis, Concilia celebrari -- Et in Calcedonesi damnatur Dioscorus Alexandrinus, quia tentavit Concilium congregare absque auctoritate Romani Pontificis -- Ju„ dicii sui necesse est dare rationem, quia „ cum personam judicandi non haberet, præ„ sumpsit, & Synodum ausus est facere sine „ auctoritate Sedis Apostolicæ, quod nun„ quam licuit, nunquam factum est -- Sed de hoc fuse ubi de Romano Pontifice.

Apostolicæ Sedis auctoritas.

Hoc totum in ultimo generali Concilio servatum est; omnia enim decisa, subjecta fuere Sedis Apostolicæ confirmationi, declarationi. Præstat tamen audire, Optatus Milevit. *lib.* 2. *contra Parmenianum* -- Qui con„ tra singularem Cathedram Petri alteram „ collocat, schismaticus, & peccator est -- Arnobius *in Psal.* 106. -- Qui exierit foras ab „ Ecclesia Petri; siti perit -- Pacianus ad Symphron. *Epist.* 3. -- Locutus est Dominus „ ad unum, scilicet Petrum, ut unitatem fun„ daret ex uno -- Ubi damnavit Zosimus Pelagium, ait Prosper *contra Collatorem* -- Ad „ impiorum damnationem gladio Petri, dex„ teras omnium armavit Antistitum -- Et Ambros. *Epist.* 10. *ad Siricium* -- Quos San„ ctitas tua damnavit; scias, apud nos quo„ que, secundum tuum judicium esse damna„ tos. *Vide loc. cit.*

5 PROB. IV. Non potest excogitari perfectior Unitas doctrinæ, membrorum, & capitis, quam ubi conveniunt omnes Doctores, locis, temporibus dissiti, ingenio, & studio dispares: sed cum doctrina Romanæ Ecclesiæ in idem sentiunt, quotquot fuere Catholici Doctores diversarum Provinciarum, & temporum, diversarum linguarum, & studiorum, unam, eandemque stabiliendorum dogmatum regulam proponentes, auctoritatem scilicet Ecclesiæ, ergo in Ecclesia Romana est perfectio Unitatis. Hæc mira elucet ex antiqua praxi, qua electi Episcopi Synodales litteras transmittebant ad ceteros, & præcipue ad Romanum Pontificem, cui transmittebant fidei professionem, quam faciebant in sua consecratione; hunc pariter morem transmittendi Romam fidei formulam Imperatoribus solemne erat. Porro in hac fidei formula articulus includebatur Superioritatis Apostolici Throni, de quo Nicephorus successor Tharasii in sede CP. suam professionem remittens Leoni III. ut Tharasius Adriano, ait -- Non est alia, neque Romanis finibus „ terminata circumscribitur, neque finibus „ mundi finitur -- petitque ab eo sermones confirmatorios, illi dicto Christi alludens: *Et tu conversus confirma fratres tuos*.

Catholici omnes in unum conveniunt.

Vicissim Romani Pontifices in sua electione, & in novorum Imperatorum electione formulam fidei, quam observare debebant, & ipsi observabant, rescribebant. Unde Gelasius ad Laurentium -- Mos est Romanæ Ec„ clesiæ Sacerdoti noviter constituto fidei suæ „ formam ad Sanctas Ecclesias prorogare -- Usu etiam professionis fidei, qui redibant ad Ecclesiam probabantur, & recipiebantur, sicut constat ex Decretali Bonifacii ad Eulalium Carthaginensem, Hormisdæ ad Episcopos Hispaniæ, Adriani ad III. Synodum; & ex hac fidei professione Unitatem infert Gregorius ad Cyriacum CP. Hunc porro morem profitendi fidem servant nunc, quotquot consecrantur in Episcopos.

Hæc item elucet mirabiliter in usu litterarum formatarum, quæ etiam communicatoriæ dictæ sunt, quia istis dignoscebantur veri Catholici a falsis, idest Romanæ fidei Professores ab Adulterinis; deserviebant etiam hospitalitati exercendæ. Ne fraudibus paterent, Nicæna Synodus statuit, ut signarentur primis elementis Verborum Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Idiomatis Græci, quarto loco poneretur primum elementum verbi Petri, quinto loco pariter primum elementum Episcopi litteras scribentis, sexto secundum elementum illius, cui scribitur, septimo tertium illius, pro quo scribitur, octavo quartum nominis Civitatis, de qua scribitur, ultimo loco firmabatur numero litterali occurrentis indictionis. Hanc fuisse scribendi legem

Litteræ formatæ quæ, & quomodo conscriptæ.

gem declarat Concilium Laodicænum prohibens Clericis iter facere absque his Canonicis litteris. Solis Episcopis, eorumque Vicariis, & Chorepiscopis permissum erat illas distribuere ex Concilio Antiocheno, Africano, & Milevitano. Hoc argumento usus est Optatus Milevit. *lib. 2. contra Parmenianum*, recensita serie Romanorum Pontificum, usque ad Damasum -- Cum quo, *inquit*, nobis totus or„ bis commercio formatarum in una commu„ nionis societate concordat -- Usus est Nazianzenus *Epist. 1. ad Cledonium* ad probandum Apollinaristas non esse de Ecclesia -- „ Ostendant, *inquit*, se susceptos esse, aut „ per communionem meam, aut per episto„ las communicatorias -- Usus est Aug. *Epist.* 163. ut ostenderet Fortunium Donatistam Catholicum non esse, quærentes ab eo -- „ Utrum communicatorias epistolas, quas for„ matas dicimus, posset, quo vellem, dare? „ Et affirmabam quod manifestum erat omni„ bus, hoc modo facillime illam terminari „ quæstionem posse -- Et *Epist. 162.* probat Cæcilianum esse Catholicum -- Cum se vide„ ret, & Romanæ Ecclesiæ, in qua semper „ viguit Apostolicæ Cathedræ Principatus, & „ ceteris terris, unde Evangelium ad ipsam „ Africam venit, per communicatorias litte„ ras esse conjunctum -- Eo usus est Tertullianus *contra Praxeam in notis Pamelii* -- Epi„ scopi Romani litteras pacis, suorum aucto„ ritate nisus, illas recusavit -- Iisdem litteris Romanus Pontifex toti orbi indicabat diem celebrandi Paschatis, Primatibus referibens, qui ceteris Provinciarum Episcopis notum faciebat: in quo maxime elucet Unitatis forma. His, aliisque modis sollicita fuit Petri Cathedra servare Unitatem, sicut scribit Agatho Papa *Epist. ad Constant. Imperat. Heracl., & Tiberium* -- Hæc est perfecta nostræ fiducia, ut terminos Catholicæ, & Apostolicæ „ fidei, quos usque hactenus Apostolica se„ des nobiscum, & tenet, & tradit, tota „ mentis custodia conservemus --

6 PROB V. Subsistere nequit doctrinæ Unitas, neque membrorum, absque uno Judice determinato, qui exortas fidei dirimat controversias: sed in Ecclesia Romana datur iste Judex; ergo in Ecclesia Romana datur Unitas doctrinæ, atque membrorum. Major ostenditur quibusdam Protestantium auctoritatibus. Lutherus *locis comm. classe 1. c. 37. pag.* 107. habet -- Cum Deus voluerit unam „ habere Ecclesiam Catholicam per totum „ orbem, necesse fuit unum aliquem populum, „ immo unum aliquem Patrem populi Unius „ eligi, ad quem, & suos Pastores spectaret „ totus orbis, & fieret unum ovile, & sic ex „ omnibus gentibus in infinitum variatis mo„ ribus, tamen unica fieret Ecclesia -- Jacobus Andreas ex Lutheranis primarius, prout refert Hospinianus *in Historia Sacramentaria parte 2. pag.* 309. -- Demonstrare conatur, „ Ecclesiarum statum tranquillum tueri, dif„ ficile esse nisi ad supremum Pontificem, & „ administratorem aliquem rerum Summa„ deferatur -- Fieldus suos respiciens Sectarios divisos, hortatur, ut sedulo quærant, ubi sit vera Ecclesia, quæ est columna veritatis. Quare? -- Ut illa semel inventa communionem ejus amplectantur, consilium sequan„ tur, ejus denique judicio acquiescant -- Hookerus *in præfat. de Ecclesiastica politia; sect. 6.*, ait -- Hoc unum sat scimus, tam na„ tura, & experientia, quam ipsa Scriptura „ edocti, contentionibus istis tandem finem „ imponendum esse, definitive alicujus Judi„ cis sententiæ nos submittendo, cui neutra „ litigantium pars sub quovis prætextu con„ tradicat, alioquin semper confusio erit, nec „ spes ulla pacis consequendæ -- Sic, & alii.

Minor demonstratur. Melanchton *Epist. 74. Centuriar. Epistolarum Theologicarum*, post quam descripsit modum quo regitur Ecclesia Romana per præsidentiam Romani Pontificis ad omnes Episcopos, eamque laudavit: declarat formam hujus regiminis aptam esse ad servandam Unitatem -- Monarchia enim „ Romani Pontificis in hunc finem, meo qui„ dem judicio, utilis est, ut Unitas doctri„ næ servetur -- Cartwrightius 2. *repli. p.* 2.-- „ Ad pacem Ecclesiæ tuendam æque necessa„ rium est Papam præesse Archiepiscopis, at„ que Archiepiscopos omnibus unius Regni „ Provinciis -- Et infra iterum confirmat ex eadem paritate. Si enim pro convocando Provinciali Concilio necessarii sunt Archiepiscopi, ubi dissentiunt Episcopi; ita necessarius est Papa pro convocando Concilio Generali, ubi Archiepiscopi dissentiunt. Idem docet Beza apud Saraviam *lib. de diversis ministrorum gradibus pag.* 491. *Et Epist. 1. Theologica ad Dudithium pag.* 13. refert sequentem propositionem ipsius Dudithii, & approbat -- Roma„ na Ecclesia non ita multis dissensionibus „ scinditur, & habet vetustatis venerandæ, „ Successionis ordinariæ, consensus perpetui „ speciem plausibilem. Et si veritas est, quam „ veteres Patres mutuo consensu sunt professi, „ ea a Pontificiis tota stabit -- Alios omitto, quia certum est, nos hunc Judicem habere. Convenit ergo Romanæ Ecclesiæ privilegium Unitatis.

SOLVUNTUR HÆRETICORUM ARGUMENTA.

Contra Romanæ Ecclesiæ Unitatem plura congerunt Hæretici, vel ex ignorantia, qua obcæcati nostram non callent doctrinam; vel ex malitia, qua nobis impingunt, quæ non dicimus: ut quod plurium Numinum turbam invexerimus, ex quo varios Sanctos adoramus (cum August. *serm. 21. de verbis Domini*, apud Ethnicos non agnoscat Religionis Unitatem propter Numinum diversitatem). Objiciunt nobis, quod omnis spargimus idololatria, quia Statuis, & Imaginibus thus adolemus; quod Sacra replemus superstitionibus, ubi candelas accendimus super tumulos mortuorum, & similia, quæ propriis reactatibus resoluta sunt, & pravo sensu ab Hæreticis plebi explicantur. Et licet inania sint, quæ directe videntur Unitatem labefactare, tamen aliqua proponenda sunt ex præcipuis.

7 OBJIC. I. Calvinus. Unitas veræ Ecclesiæ desumitur a capite invisibili Christo: sed Ecclesia Romana non desumit Unitatem a ca-

a capite invisibili; ergo Ecclesia Romana non habet Unitatem propriæ Ecclesiæ Sponsæ Christi. Prob. Maj. Ecclesia est Regnum Dei; ergo a Deo capite desumitur Unitas. Min. Patet. Quia a Papa desumit Romana Ecclesia Unitatem -- Ac si dicerent Prophetæ neque „ Ecclesiam esse, ubi non regnat Deus, ne- „ que extare Regnum Dei, nisi ubi Pastoris „ honor Christo defertur --

Alibi solvimus argumentum. Unitas Ecclesiæ desumitur a Christo, utique tanquam a capite primario, sed quia physice absens est, & Ecclesia est multitudo visibilis, fit præsens, & regnat per caput ministeriale visibile. Sicut Christus est Sacerdos magnus, & Pastor Supremus, & nihilominus necessarii sunt in Ecclesia Sacerdotes ministeriales, & Pastores. Unitur ergo Ecclesia Christo regnanti in suo Vicario, & Vicario honor primi Pastoris non tribuitur, sed secundi. Declaratur exemplo, quod arguens assumit in his verbis -- Unde, „ & Prophetæ, cum Ecclesiæ constitutionem „ describunt, semper per Davidem Regem „ adjungunt Deo -- Etsi enim Regnum dicatur esse Dei, non tollitur quo minus David fuerit Rex, & per ipsum ad Deum esset via, quia Deus regnabat in David, cui suam tribuebat perfectionem: ita a fortiori dicendum est de supremo Episcopo, qui immediate a Deo recipit jurisdictionem.

Pontifex Christi Vicarius.

8 OBJIC. II. Calvinus. Unitas veræ Ecclesiæ non est violenta, & similis illi, quæ apparet in Mahometanis: sed Unitas Ecclesiæ Romanæ est violenta: nam gladio, igne, fustibus, legibus politicis servatur; quo modo quælibet superstitio, & perditorum conspiratio servari contingit.

Nihil novi fert Africa. A Juliano Pelagiano (apud Aug. *lib. 1. contra Julianum*) mutuatus est argumentator virulentam contumeliam, qua nos vocat perditorum conspirationem, ut inde certi reddamur, quod Protestantes omnem errorem ab antiquis desumpserint Hæreticis. Unitas Catholicorum suavissima est, utpote colligata vinculo illo, quod Deus ipse in Scripturis tradidit. Sed quia necesse est, ut veniant scandala, providit leges, quibus rebelles contineantur in officio, & pacem non frangant. Non enim sine causa gladium portat Ecclesia in suis Principibus. Jussit Deus puniri Hæreticus, Deuter. 13. v. 5., & sequentibus. *Propheta autem ille, aut fictor somniorum interficietur*, quod repetit 17. c. Levit. 24. Ecclesia vinea Domini est, cujus Pastoribus præcipit: *Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoliuntur vineas* Cant. 2. v. 15. Porro vulpes Hæretici sunt ex Amb. *lib. 7. cap. 11. in Lucam*. At qua fronte contra vim coercitivam ab Ecclesia exercitam in procaces Hæreticos Calvinus invehitur, cum ipse etiam librum ediderit, quo refutans Serveti Errores docet Hæreticos fore puniendos. Sic liber inscribitur -- *Brevis expositio errorum Michaelis Serveti, & brevis eorundem confutatio*, ubi docet jure gladii Hæreticos esse coercendos. Quod verbis docuit, factis comprobavit, Servetum tradens flammis. Quam doctrinam, & alii tradiderunt ex Protestantibus.

Hæretici puniendi.

9 OBJIC. III. Unitatem in Sectis Protestantium desiderari concludimus, quia diversæ dantur nomenclaturæ, Lutheranorum, Calvinistarum, Zuinglianorum &c. sed pariter Catholici diversas nomenclaturas sortiuntur, vocantur enim, Papistæ, Pontificii, Romanenses, & inter ipsos particularium Sectarum multiplicantur appellationes, ut Dominicanorum &c.

Male assumptam personam exercent Protestantes, quia nomina hæc nostra non sunt, sed ab ipsis ludibrii causâ imposita. Cum Sancto Paciano *contra Symphron.* omnes nos dicimus -- Christiani mihi nomen est; Ca- „ tholici vero cognomen -- At gloriamur vocari Papistæ ab hostibus nostris; non enim ab aliqua persona singulari denominamur, sed a munere Pastorali, quod in sua reliquit Ecclesia Christus. Optime Patres arguebant Marcionistas, Apollinaristas Montenses &c. ea nomenclatura, quia accepta a personis singularibus, quæ Sectarum Principes factæ sunt, dissipabant Unitatem in principiis, & articulis fidei fundamentalibus. Videatur Chrysost. *homil. 33. in Acta Apost.* cujus est responsio data. Exornat, & perficit corporis Unitatem membrorum varietas, ubi in eadem indivisibili forma radicatur, quæ per illa diversa organa, diversis actionibus unicum finem a natura præstitum assequitur. Sic mirifice exornat Christi Reginam illa Religionum varietas, qua circumdatur in fimbriis aureis, quia scilicet eandem indivisibilem fidei formam retinentes, & in eundem finem charitatis, & Beatitudinis unice tendentes, diversas superædificant virtutum exercendarum regulas. Non ideo in Sectas dividebatur Salomonis familia, ex quo diversi diversis detinebantur ministeriis, diversis etiam induti habitibus; quinimo pulchritudo ejus rapuit Reginam Austri.

Quomodo varietas deservit ad ornatum.

10 OBJIC. IV. Divisio opinionum in rebus fidei fundamentalibus arguit carentiam Unitatis doctrinæ: atqui inter Pontificios talis est divisio, qualis non fuit in ministris Turris Babelis, & Judæos inter, & Sadducæos; ergo Pontificii carent Unitate. Min. probant Magdeburg. *centuria 4. in articulo de declinatione Doctrinæ* sic -- Monstruosæ, & in- „ commodæ opiniones a Doctoribus sparsæ re- „ periuntur de libero arbitrio, de justificatio- „ ne, de bonis operibus -- Probat Georgius Major -- Unde Summa doctrinæ Pelagii late „ vagata est, nec aliud doctrinæ genus re ipsa „ Scholasticis Doctoribus, ut in Scoto, Okam, „ & similibus reperta est; fuit enim multis „ seculis in Ecclesia Romana usque ad Lu- „ therum -- Probat Vedrosius *sua antiq. sect. antiq. sect. 7. in examine rationis 23. Georgii Rathi ex Hospiniano Tigurino Hist. Jesuitarum lib. 4. cap. 3.* referente sexaginta contradictiones, quibus inter se, & ab aliis Jesuitæ dissentiunt in præcipuis fidei capitibus. Ex Davide Paræo, qui *in suo Irenico cap. 25.* antiphrases ducentas sexaginta novem collegit ex Bellarmino, & aliis Pontificiis, circa principales fidei articulos. Ex Bellarmino, qui suo tempore (ut ipse ait) enumeravit plus quam trecentas Sociorum sententias in fide discordes. Ex Catherino, qui ducentos, & octo errores exhibuit Cardinalis Cajetani. Ex Francisco Geringio, qui in tractatu suo, gladius

Goliath inſcripto, centena exempla contradi-
ctionum demonſtrat ex ſcriptoribus catholicis. A

Reſonantibus undis fremit mare, ſed ubi ad littus pervenit, ſpumas deponens, non ultra progreditur; poſuit ei Dominus terminos ſuos. Bellico murmure ſtrepunt Apum greges per aera volitantes, ſed ubi a Paſtore aſperguntur pulvere, quieſcunt, & in ſuis receptæ alvearibus favos mellis elaborant. Fluctus ſpumantis Maris adinſtar videntur Scholaſticorum diſputationes; at ubi ad dogma pervenitur fidei, albo Unitatis, & concordiæ oſculantur venerabundi fidei Regulam. Apes ſunt Theologi, qui ferveſcente dubiorum æſtu ſtrepunt, & mutuis ſe feriunt jaculis; at ubi
incidunt in definitam a judice controverſia- B
rum ſententiam, alternantibus amplexibus conticeſcunt. Hinc conſono affectu ſuſcipiunt a Sacris Conciliis editos Canones, a Patribus tradita anathemata contra Pelagianos, Arrianos, Donatiſtas, ceteroſque veteres Hæreticos ab Eccleſia præciſos. Quod ſi aliquis, vel ignoranter, vel temere labitur in errorem, illico a ceteris deſeritur, vel etiam a Paſtoribus punitur. Itaque tota lis Scholaſticorum circa modos explicandi continetur, cum plura myſteria quoad an eſt, revelaverit Dominus, quoad quid eſt, occultaverit.

11 DICES. Dogma Verbo Dei inni-
xum ad fidem abſque dubio pertinet: ſed con- C
tradictiones Scholaſticorum verſantur circa dogmata innixa Verbo Dei; ergo. Franciſcani enim, ut Immaculatam Conceptionem probent B. Mariæ, Scripturis utuntur, & Patrum auctoritate; ſimiliter Dominicani contrariam partem ſuſtinentes.

RESP. Verbum Scripturæ, & Patrum Auctoritas ſunt etiam fontes præcipui, ex quibus concluſiones pure Theologicæ ducuntur; unde optime a Scholaſticis aſſumuntur ad probanda aſſerta ad fidem non ſpectantia. Verbum Dei canonice explicatum dogma fidei ſtatuit. Porro Franciſcani nullum dogma ca-
nonice ab Eccleſia explicatum urgent in fa- D
vorem Conceptionis Immaculatæ. Et ſi aliquando Eccleſia judicium dabit pro altera unius contradictionis, utraque pars litigantium ſtabit; & ſi quis reſiſtet, ut Hæreticus ejicietur a fidelium cœtu.

12 INSTABIS. Poſitio, quæ diſertis verbis dicitur de fide, non eſt ſimplex concluſio Theologica: ſed contradictiones Scholaſticorum verſantur circa poſitiones, quæ diſertis verbis dicuntur de fide; ergo. Hine quidam ſuſtinent (hunc eumdem Pontificem legitimum, eſſe Succeſſorem Petri) eſſe veritatem de fide: alii autem negant; ergo.
Plures aliæ ſimiles dantur quæſtiones. E

RESP. Aliquid eſſe de fide ſtat dupliciter: quoad ſe tantum, & quoad ſe, & quoad nos. Quoad ſe tunc eſt, quando Myſterium illud eſt vere revelatum, quoad nos verò, quando præter revelationem authentice proponitur ab Eccleſia credendum. Contradictiones Scholaſticorum non verſantur circa poſitiones ſecundi generis, ſed primi, quatenus ex uno principio fidei certo deducunt aliud eſſe pariter revelatum. Sed quia ſub illo principio generali illud particulare non apparet neceſſario contineri, hinc fit, quod quibuſdam Scholaſticorum, ſubtilius connexionem rimantibus apparet concluſio neceſſaria; unde dicunt illatum eſſe de fide; aliis e contra non apparet neceſſaria, ideo negant eſſe de fide.

13 URGEBIS. Tunc poſitiones ſunt vere de fide, quando contradicentes fiunt Hæretici: ſed id accidit in contradictionibus Scholaſticorum; ſiquidem una pars alteram ut hæreticam damnat: Thomiſtæ enim Moliniſtas appellant Pelagianos; & Moliniſtæ Calvinianos dicunt Thomiſtas.

RESP. Inter Scholaſticos nulla pars alteram, velut hæreticam damnat, ſed ſolum illative poſitionem hæreticam appellat. Utuntur frequenter Theologi modo illo arguendi, qui apud Dialecticos dicitur ab abſurdo. Sciens argumentatur, quod non poteſt adverſarius negare unum principium, conatur per illationes diſcurſivas oſtendere, quod ſi vera eſt poſitio contraria, cogatur defendens negare illud primum principium: v. g. novit Thomiſta, quod Moliniſta non poteſt concedere, nec concedet, principium, ſeu initium fidei eſſe a nobis, ſed eſſe a gratia Dei. Thomiſta conatur oſtendere, quod ſi Deus prævidet futura in ſpeculo ſcientiæ mediæ, ſequi initium fidei eſſe a nobis, quod eſt error in fide. Ex quo clare colligitur, quod utraque pars conionat in Articulis Fidei, nec vult eos negare; alias velut ab abſurdo non poſſet formari argumentatio, cogendo adverſarium admittere hæreſim aliquam.

14 OBJIC. V. Vedroſius. Ideo in Eccleſia Romana ſtat Unitas doctrinæ, quia datur modus Unus, & certus determinandi lites ſententia definitiva: ſed hoc eſt falſum. Nam in Concilio Tridentino (Concilium enim eſt verum Tribunal) magni nominis viri, & primariæ litteraturæ in præcipuis fidei Articulis, ut Sacræ Scripturæ, Prædeſtinationis, Liberi arbitrii, Uſus calicis &c. Sententiam Reformatorum propugnarunt, victi numero ſuffragiorum, ſed non affectu. *Ex Hiſtor. Concil.*

RESP. Duo tempora ſunt diſtinguenda in Concilio Tridentino: primum præparatorium: ſecundum definitivum. Sub primo tempore neceſſariæ fuere diſputationes, ut detegeretur veritas, quod ſemper in uſu fuit ab Eccleſia a primis ſeculis, prævio exemplo Concilii Apoſtolorum Act. 15., in quo contentio magna facta eſt. Cum enim, etiam doctiores non ſemper ſtatim obvias habeant rerum connexiones, & in magna multitudine non omnes ſint æqualis eruditionis, neceſſe eſt, quod altercationes accidant, donec bene res digerantur. Sub ſecundo tempore firmata ſunt decreta, & in rebus fidei, utique conſonis ſuffragiis, & canonibus editis, nullus eſt auſus contradicere. Veritas tamen eſt, quod altercationes potiſſime verſatæ ſunt circa Scholaſticas quæſtiones, circa reformationes, circa privilegia, circa res facti, circa convenientias rituum accidentalium. Quare male in ſuas partes trahunt Proteſtantes quoſdam Tridentinos Patres.

15 DICES ex Vedroſio. Altercatio non componibilis ab eo, quem judicem agnoſcunt in materia doctrinæ fidei, arguit diſcor-

scordiam , sed altercationes Scholasticorum in rebus fidei non sunt componibiles ab eorum Judice ; sicut patet in contradictione Thomistarum , & Jesuitarum circa physicam prædeterminationem . Conatus est Clemens VIII. 1597. litem componere , sed morte præventus nequivit . Recruduit sub Paolo V., qui non valens litem finire , ambigua fata reliquit . Controversia tamen non est de levi, sed de re summa , videlicet , an justificatio hominis Deo sit tribuenda , an viribus arbitrii .

RESP. Judex controversiarum valet , & vult quamlibet controversiam fidei resolvere . Quæ verò inter Thomistas , & Jesuitas fervet , non est fidei , sed Theologica . Utraque pars expresse fatetur , se illæsum servare arbitrium , & initium fidei esse a Deo ; diversificantur in modo explicandi , quomodo hoc fiat , & utrumque extremum componatur . Sed quia discursus circueunt centrum duplicis Articuli fidei ; aliquale periculum est in laqueum incidendi , nisi caute procedatur , & cum argumentationes ad utrisque accipiantur ex concessis cum uno principio fidei , mutuis illationibus conantur ad absurdum deducere . Thomista ex principio certo , quod omne donum desursum est , colligit necessitatem prædeterminationis . ne alicujus formalitatis supernaturalis admittatur primum principium creatura . Jesuita ex Articulo certo nostri liberi arbitrii deducit , non dari prædeterminationem , ne jura lædantur libertatis .

16 Instat Vedrosius . Non datur doctrinæ unitas , ubi utraque pars litigans sententiæ Judicis non stat : sed ita evenit inter Pontificios ; cum enim in contradictionibus illis gravissimis in materia gratiæ Jansenistas inter , & Jesuitas Innocentius X. moventibus Jesuitis , damnaverit quinque propositiones , tamen Jansenitæ reclamarunt , & quotidie reclamant ; appellaveruntque a Papa male informato ad Papam bene informatum , immo ad Concilium .

In hac instantia manifeste falsum supponitur , videlicet quod pars litigans , nolens subesse sententiæ Papæ tanquam Judicis in iis, quæ de jure Divino ad ipsum judicare pertinet , inter unita Ecclesiæ membra censeatur . Immo eo ipso quod quis judicio Papæ refragetur , uti refragari noscuntur Jansenistæ notorii , vel occulti , impossibile est, quod Papæ tanquam capiti unitus permaneat , ideoque pernecesse ab Ecclesiæ corpore secernitur, censurisque in Apostolicis Constitutionibus prolatis configitur .

17 Omitto alia , quæ Vedrosius congerit sub eadem methodo . Solum adverto . Protestantes dare propositionibus Scholasticorum quandoque voluntarias explicationes , & erroneas ; nullo modo præintentas ab ipsis Theologis: verbi gratia , ut , cum in Thesibus Claramontanis dictum est a Jesuitis , Christum successoribus Petri reliquisse eandem , quam ipse habet infallibilitatem : ipsi intelligunt in vera identitate , ubi de analogica sermo est .

Dico II. Unitas soli Romanæ Ecclesiæ convenit .

18 PROB. I. Et quidem breviter ; non enim in animo est impræsentiarum Infidelium sectas impugnare , sed ut quadam velut inductione , veritas nostræ doctrinæ elucescat . Ubi est carentia principii , a quo omnis Unitatis perfectio , ibi Unitas reperiri nequit : atqui apud Ethnicos datur carentia Unius primi principii ; nam tot Numina pro veris Diis adorabant , quot Idola Sap. 13. *Infelices , qui appellaverunt Deos opera manuum hominum* . Ergo non habent principium Unitatis . Ad quod facit argumentum Divi Augustini *Serm.* 11. *de Verbis Domini* . In ea enim Secta Unitas substantialis adesse nequit , ubi admittuntur Dii ipsi sibi contradicentes , & bellantes ; sed in cœtu Gentilium ita res se habuit , admittebantur simul Numina pugnantia , Juno , & Hercules , & similia ; ergo .

Apud Ethnicos non est principium unitatis .

19 PROB. II. Unitas doctrinæ , & Veritas sunt idem ; sed apud Ethnicos manifeste non est Veritas ; ergo neque Unitas . Explic. minor . Veritas non componitur cum repugnanantia ad lumen rationis , sed Ethnici repugnantia asserunt lumini naturæ . Nam Creaturas pro Deo habere lumini adversatur rationis . *Simulacra gentium argentum , & aurum , opera manuum hominum* , Psal. 113. *Quoniam omnes Dii gentium Dæmonia*, Psal. 95.

Unitas doctrinæ & veritatis sunt idem .

Quo pariter argumento convincitur , Philosophorum Sectam Unitate carere . Licet enim Platonem secuti , dicti Academici , vel Italici , Libyci , Ægyptii , Fredii , Persæ , Galli , Hispani Unum Deum admiserint , qui nobis sit principium naturæ , & Veritas doctrinæ , & felicitas vitæ ; tamen cum eodem plurimis Diis Sacra esse facienda docuerunt , ut ex August. habemus *lib.* 8. *cap.* 12. *de Civit. Dei* . Et Hermes Philosophus Ægyptius (quem Trimegistum vocant) bona , & vera quædam de Deo Uno protulit , sed alios Deos fabricavit ; nam etiam novissimis temporibus Æsculapio , Mercurio , quos antea homines fuisse voluit , vere Divinos honores esse deferendos judicavit . Ibid. Aug. *cap.* 26. *ex bistor. Philos.* colligit , *&* *lib.* 18. *cap.* 41. demonstrat diversissimam fuisse eorundem doctrinam . Sufficit advertere ad diversas , contrariasque opiniones circa ultimum finem , scilicet Beatitudinem , quæ tamen radicale fundamentum est Religionis . Quare optime Basilius *Orat.* 1. *de opere sex dierum* dixit non esse contra Philosophos pugnandum , cum suis dissentientibus doctrinis interficiantur : idem Theodor. *libro de fide* .

Philosophorum secta caret unitate .

Mahumetanorum Secta eo absurdius Unitate caret , quo turpissima contra lumen rationis docet , innumerasque astruit contradictiones circa substantialia , quæ videri possunt apud Guadagnolum *in Apologia pro Christiana Religione cap.* 9. *sect.* 3. Estque divisus Mahometanismus in varias Sectas , ut in Turcas , Persas , & Indicos .

Mahumetani lumini naturæ refragantur .

Judæorum Synagoga summa divisione vagatur Templo carens , & Sacerdotio , adeoque ex capite Doctrinæ inconstantiam profitetur . Suscipiens enim Prophetarum Scripturas , mysteria , ubi tempus , locus , & cetera Christi mysteria denotantur , expresse ea negat . Deinde plura contradictoria reperiuntur in Thalmud , qui est liber summæ aucto-

Judæorum Synagoga divisa .

ritatis apud ipsos; itaut facilius absolvatur, qui Moysi contradicit, quam illi volumini, in quo *tract.* 5. *ordine* 4. *dist.* 20. dicitur negari Deus, ubi Thalmud negatur. *Tract.* 2. *ordine* 5. asserit, quod Deus præcipit singulis pleniluniis hircum offerre pro peccato, quod Deus ipse fecit, cum diminuit Lunæ lumen, & dedit Soli. *Ordine* 1. *dist.* 1., & *ordine* 2. *dist.* 5. dicit, quod Deus statutis temporibus flet multis lachrymis, affligiturque ob peccatum, quod patravit in eversione Templi Jerusalem, & in dispersione Judæorum. Plura similia contradictoria videri possunt apud Granatam *in Symbolo fidei*, apud Sixtum Senensem *Bibliotheca Sancta lib.* 2. *verbo*: *Traditiones seniorum*. Non est immorandum in Secta Politicorum; cum enim nullum agnoscant Deum, animæ negent immortalitatem, nullius amplecti possunt Religionis Unitatem: & cum proprii interesse ductum sequantur, necesse est in omne genus contradictionis erumpere. Fingunt quidem se Christianos esse, sed neque rationalitatis vestigia sequuntur, æqualem cum jumentis sortem sibi deligentes.

Deveniamus ergo ad Hæreticos, contra quos potissime est colluctatio. Paucis nihilominus expediemur, cum plura dixerimus *in prima Disput. in Controv. de integritate fidei*. Unitas ad Ecclesiam necessaria consistit in consensu doctrinæ fundamentalis, colligatione ad invicem membrorum, & subordinatione ad caput unum: sed Hæretici carent his omnibus; ergo carent unitate debita veræ Ecclesiæ uno tantum colligati vinculo, scilicet, conspiratione in destructionem Sponsæ Christi, Ecclesiæque: Unde a Sanctis Patribus comparantur vulpibus Samsonis, quæ dum sese invicem mordebant, insertos in colligatis caudis ignes in messem deferebant. Et ut Hieron. *in* 7. *Isaia* habet -- In Ecclesiæ op„ pugnatione consentiunt, juxta illud, quod „ Herodes, & Pilatus inter se discordantes, „ in Domini passione amicitia fœderantur -- Prob. min. quoad primam partem, argumento desumpto ex D. Paulo explicante naturam hæresis. Judicium proprium uniuscujusque, seu spiritus privatus est regula explicandorum dogmatum apud Hæreticos: sed judicium privatum nequit esse origo unitatis, sed essentialis fons divisionis, ut ex suo conceptu liquet; quia privatum, ideo diversum; ergo &c.

Heretici carent unitate.

Hanc rationem acute promovet Tertullianus *de præscript. cap.* 42. -- Mentior, si non etiam „ a regulis suis variant inter se, dum unus„ quisque proinde modulatur, quæ accepit, „ quemadmodum de suo arbitrio ea compo„ suit ille, qui tradidit. Agnoscit naturam „ suam, & originis suæ morem profectus „ rei. Idem licuit Valentinianis, quod Va„ lentino &c. -- Cum ergo careant Judice, per quem dirimantur controversiæ, in contradictiones dividi necesse est.

Recurrunt quandoque ad Seculares Magistratus, vel ad Conventicula Provincialia, quibus acquiescendum esse statuunt vi, si non voluntate. Sed quid prodest? Si tot constituunt diversos Judices, & contrarios, quot sunt Principes, & particulares Magistratus, & disparis professionis Synagogæ. Quid prodest? Si fallibilia proclamant quæcumque Concilia? Si examinari possunt cujuslibet arbitrio, & emendari? Opus est, tot revera esse fides, quot voluntates; sicut dilucide docet Hilarius contra Constantium Augustum -- Periculosum nobis admodum, atque „ etiam miserabile est, tot nunc fides exi„ stere, quot voluntates, & nobis tot esse „ doctrinas, quot mores, & tot causas bla„ sphemiæ pullulare, quot vitia; dum aut „ fides scribuntur, ut volumus, aut intelli„ guntur: & cum secundum unum Deum, „ & unum Dominum, & Baptismum, etiam „ fides una sit; excidimus ab ea fide, quæ „ una est: & dum plures fiunt, ad id esse „ cœperunt, ut nulla sit -- Loquitur enim occasione, qua Ariani patrocinati ab Imperatore; formulas fidei mutabant, easque Catholicis proponebant, ut unitatem simularent Ecclesiæ. Quod apprime convenit Protestantibus, qui toties Catechismos, & confessiones mutaverunt; ut & ipsi nesciant, quænam sit eis regula sequenda.

20 Explicatur. Ibi nequit esse unitas, ubi Canon fidei est omnino inconstans: inter Hæreticos est hujusmodi; ergo. Explicatur min. Apud Hæreticos, nec est constans regula recipiendi Scripturarum codicem, nec eum explicandi; quidam enim tam ex antiquis, quam ex modernis unam, aut alteram Scripturæ partem suscipiunt, prout opportunum sibi videtur pro suis erroribus stabiliendis; & aliqui unam negant, alii illam admittunt. Circa modum explicandi turpius dissonant. Alii volunt, ea solum credenda, quæ expressa sunt in Scripturis, alii etiam, quæ non sunt clara, alii totam, alii partem Scripturæ esse necessariam, alii litteraliter, alii mystice locum eundem interpretantur; ob quam rationem in tot multiplicati sunt Sectas; nam vere dixit Theodoretus *lib.* 2. *de curandis Græcanicis affectionibus*, affirmans -- Multimodas falsitatis semitas esse, si a ve„ ritatis regula recesseris; ac eorum, qui „ blasphemiis gaudent, varios cuneos, & „ diversa multum blasphemiarum jacula; „ mendacium enim multiplex, & varium; „ sed veritatis gratia simplex est -- Mendaces sunt Hæretici, qui vel unam, & non aliam Verbi Dei partem suscipiunt, vel susceptam nunc uno, nunc altero modo explicant, ac proinde varii sunt, sed unisoni in falso asserendo.

21 Explicatur ulterius. Nulla unitas reperitur in forma fidei, ubi mira in fundamentalibus credendorum intercedit confusio: atqui talis est in Sectis Hæreticorum, præcipue modernorum; nam qui sint apud ipsos fundamentales articuli, omnino obscurum est, & contradictorium: Calvinus *lib.* 2. *Instit. cap.* 16. cum aliis quibusdam docet totam fidem essentialem consistere in solo Symbolo Apostolorum. At Musculus cum aliis prærequirit insuper Symbolum Athan. *in locis titul. de Ecclesia*. Et Georgius Calixtus *in respons. ad Theologos Mogontin.* exigit Symbolum Nycænum, & CP., Anathematismos Ephesinos; Chalcedonensem confessionem in Nestorium, & Eutychetem; Synodum Africanam, Milevitanam, & Arausicanam in Pelagium.

lagium. Lutherus *tom. 7. in Enchiridion*, Beza *de Notis Ecclesiæ* cum aliis insuper exigunt credere in Baptismum, & Orationem Dominicam. Sorberius verò *epist. dedic. in Orat.* Cassander *lib. de Officiis pii Principis*, & alii docent sufficere credere in solum Christum, vel salvari per ejus merita. Lutherani quidam communionem sub utraque specie necessariam ad fidei fundamentum tradunt, negant alii.

Adorandum Christum in Eucharistia communius evulgant Lutherani, negant Calvinistæ, quam discrepantiam *loco cit. prima Disp.* prosecuti sumus. Sufficit nunc testimonium insuperabile addere Philippi Eilbrachatii *in sua via compendiaria capit.* 11. Vir iste edocatus fuit inter Protestantes, exercuitque munus Superintendentis in Terra Juliacensi: Sexagenarius sola scripturarum lectione, Sanctorum Patrum, & reflexione ad concordantiam doctrinæ Romanæ Ecclesiæ cum primitiva, abjurata Hæresi una cum filia, quam habebat, amplexus est unitatem Romanæ Ecclesiæ an. 1618. Verum timens bonorum temporalium pœnuriam, & advertens non multum existimari apud Catholicos; blanditiis nobilium, & insidiis Protestantium illectus, & furtivò captus rediit ad vomitum, conatusque est contra conscientiam librum revocare, sed frustra; veritas enim naturam non immutat ob hominum versibilitatem.

Protestans igitur hic dicit -- Secundo, „ notandum est, Reformatos in describendis doctrinæ fundamentalis (quam vocant) „ articulis, nec inter se convenire, nec sibi „ ipsis constare. Interdum enim generatim „ tantum dicunt, fundamentum salutis esse „ Christum, sive salutem per Christum; interdum fundamentalem doctrinam tam late „ extendunt, ut quæcunque in sacris litteris „ traduntur, comprehendat; aliquando ad „ præcepta Decalogi eam, & Articulos fidei „ restringunt; interdum in toto articulo de „ justificatione contineri docent; interdum „ plures alios doctrinæ fundamentales esse „ volunt, ac non tantum, alii plures, alii „ pauciores, alii alios, ac diversos, sed etiam „ contrarios; itaut, quod alii fundamentales referunt, eosdem alii non fundamentalibus accensant, & e contra -- Quod ita esse ostendit ex Reformatorum Confessionibus, & doctrinis distincte.

Babelis confusio inter Hæreticos.

Turris ergo Babelis est Hæreticorum cœtus, ubi linguarum confusio, ut docet Hieronymus *in Matth. cap.* 10. *Act.* 17. In tabernaculo Dei ergo non sunt; protegit enim illud Christus a contradictione linguarum. Hinc *in Psal. Aug.* -- Illa (Ecclesia) taber„ naculum dicitur, quia in hac terra adhuc „ peregrinatur; tabernaculum enim est ha„ bitaculum in expeditione positorum; ergo „ in hoc tabernaculo proteges eos a contra„ dictione linguarum. Contradicunt linguæ „ multæ, diversæ hæreses, diversa schismata, „ diversæ doctrinæ; tu curre ad tabernaculum „ Dei; Ecclesiam Catholicam tene; a regula „ unitatis noli discedere, & protegeris in „ tabernaculo a contradictione linguarum -- *Et Psal.* 74. -- Qui volunt unam linguam, „ veniant ad Ecclesiam, quia & in diversi„ tate linguarum carnis, una est lingua in „ fide cordis --

Inter Hæreticos nota divisio.

22 Secunda pars min. ostenditur. Non est unio membrorum, ubi est in diversas Sectas notissima divisio: sed hæc plenissime reperitur inter Hæreticos; ergo apud ipsos non est unio membrorum. Quod est argumentum Sanctorum Patrum, inter quos Justinus *quæst.* 41. *ad Orthodoxos* -- Nunc ergo, cum dam„ nent alii alios ob opinionum dissensiones, „ perspicuum est, omnes hæreses occasionem „ habuisse ab ambitione, & mutua invidia „ Hæresiarcharum, propter quam causam lu„ pi rapaces ab Apostolo nominati sunt -- Et Cyprianus *lib. de Unit. Eccles.* -- Et cum Hæ„ reses, & Schismata postmodum nata sint, „ dum conventicula sibi diversa constituunt, „ veritatis caput, atque originem reliquerunt -- idest Ecclesiam. Min. jucundissima eruditione posset demonstrari, sed in re nota labor est inanis. Sufficiat paucissima delibare. De primis Hæresibus aperte tradunt Sancti Patres statim in plures phalanges fuisse dissectas. Irenæus *lib.* 1. *cap.* 21. ostendit ex Simone Mago statim ortos Menandrianos, Basilidianos, Saturnianos; & de Valentinianis asserit, quod duo, vel tres idipsum sentiebant *lib.* 1. *cap.* 5.

Marcionistæ pepererunt Lucianistas. Apellianus, Severianos, sic apud Epiph. *lib.* 1. *tom.* 3. *de Hæres.* Montanistæ ediderunt Pepusianos, Artotyritas, Phrygastas, & alios, apud eundem *lib.* 2. *tom.* 1. Messaliani dederunt Martyrianos, Satanianos, Enthusiastas, apud eundem *Hæres.* 80. Macedoniani duo pariter capita prodiderunt. Donatistæ fecerunt Rogatistas, Maximianistas, Circumcelliones, aliosque apud Aug. *lib.* 1. *de Bapt. cap.* 6. Ariani divisi sunt in Acacianos, Macedonianos, Eunomianos, Æthianos, Eudoxianos, aliosque plures, de quibus Amb. *de fide lib.* 1. *cap.* 4. Epiphanius *hæres.* 73. Nicephorus *lib.* 12. *cap.* 29. Ruffinus *lib.* 10. *Histor. cap.* 25. de quibus Arrianis Hilarius docet singulis annis mutasse fidem. Ambigentes (idest illi, qui peractis Conciliis, Ephesino, & Chalcedonensi contra Nestorium, & Eutychetem suspensi, & dubii remanserunt) statim in duodecim Sectas divisi sunt. Ex Eutychetis castro prodierunt Acephali, Jacobitæ, Theodosiani, Julianistæ. Ex Nestorii campo exierunt Tritheitæ, Agnoetæ, Theopaschitæ, Armeni, Severitæ, Aphtartodicitæ, ita apud Niceph *lib.* 18. *Hist. cap.* 45. Videndi sunt Euthimius *in Panoplia*. Theodoretus *in libello Hæreticarum fabularum*. Epiphanius *in Panario*. Philastrius, Damascenus *de Hæresibus*, Sozomenus, Socrates, Eusebius, Evagrius, Zonaras *in Historia Ecclesiastica*, qui manifeste ostendunt cujuslibet Hæresis in diversas Sectas divisionem.

Novatorum secta multiplicata.

Verum nullibi portentosior conspicitur divisio, quam inter Hæreticos nostri temporis. Staphilus *libello de concordia discipulorum Lutheri* suo tempore usque ad triginta quatuor classes enumeravit, nunc vero supra centum leguntur ex schola Lutheri ortæ. Anglia pariter supra centum species religionis fovet, ab uno principio emanatas, totidem, & plures Hollandia. Sacramentarii divisos

partus

partus viperinos ediderunt. Calvinus verò adhuc in terris agens tantas conspexit suorum discipulorum classes, ut extremam barbariem orbi impendere timuerit in præfatione Catechismi Genevensis. Hinc manifeste convincitur Protestantes propriam habere Notam Hæreticorum, sectionem, scilicet, in diversas Synagogas, etiam ex Luthero *lib. de votis Monasticis in postilla*, cujus verba dedimus *Controver. citata*; pariterque deducitur cum antiquis Hæreticis eos convenire, ex eodem argumento, cum ibidem exemplificet idem Lutherus in divisionibus Arrianorum, Donatistarum, Pelagianorum.

Clarior innotescit ex scriptis, quibus seipsos vexant Hæretici, quod optime prosequitur Stapletonius *de Eccles. in se lib. 4. Controv. 1. cap.* 13. adducendo contrapositiones, tempora, auctores, tam diversarum Sectarum ad invicem, quam unius Sectæ; appatetque dilucide discordia, ex quo, cum sæpenumero in unum convenire studuerint, nusquam id efficere potuere: & merito sane: in substantialibus namque dissidium est.

Verum inter Novatores scissio magis elucescit ex mutuis censuris, quibus se ut Hæreticos, Atheos, Mahumetanos, Arrianos damnant. Lutherani Calvinistas, & ex adverso; Lutherani, & Calvinistæ Anabaptistas, & ex adverso. Calvinistæ, & Lutherani contra Trinitarios, & ex adverso. Protestantes contra Puritanos, & ex adverso, fatenturque ad unum omnes dissensiones esse non de levibus, sed de præcipuis articulis fidei, ut de libero arbitrio, de Prædestinatione, de Dei Omnipotentia, de personali duarum naturarum in Christo unione, de glorioso Christi corpore, de Ascensione, de efficacia Baptismi, & similibus. Talis est divisio, ut trecentum explicationes enumerentur pro interpretandis illis verbis. *Hoc est corpus meum*. Quare sicut probat Calvinus Anabaptistas Hæreticos esse in Instructione adversus Anabaptistas, ex eo quod divisi sint in doctrina -- Sed sit immensum quoddam „ deliriorum mare, adeout vix unius Ana„ baptistæ caput reperiri possit, quod non sit „ imbutum aliqua opinione diversa a reli„ quis -- ita legitime concluditur nullam Protestantium sectam esse de Populo Dei propter eandem divisionem.

23 Tandem sic arguimus ex Luthero *lib. de votis Monasticis* -- Mendacia certius di„ gnoscere non potes, nisi quando sibimetipsis „ contraria sunt; a Deo enim ita ordinatum „ est, ut impii semper seipsos confundant, „ & quod mendacia non consonent, sed sem„ per contra seipsa testentur -- *Et lib. contra Emserum* -- Si semel deprehenderer menti„ tus, falsus, & crasse stolidus; jam tota „ mea doctrina, & honor, & fides, & fi„ delitas finem penitus haberent, Unusquis„ que me pro nequam, & infami Nebulone „ habiturus esset -- Atqui Hæretici in assertis fidei pugnantia docuerunt; ergo. Min. explic. breviter aliqua afferendo exempla ex Luthero, & Calvino.

Pugnantia docent Hæretici.

De Luthero circa unum articulum de communione sub utraque specie enumerantur 36. variatæ sententiæ apud Coclæum in Se-

pticipite. Qualia contradictoria dixerit in decursu suorum operum? Innumera propemodum. In assertionibus *art. 36., & de servo arbitrio* affirmat Deum esse peccati auctorem, negat *ad cap. 9. Exodi; & ad cap. 16. Joannis. In postilla de festo Nativitatis Christi* affirmat in Christo duas naturas, humanam, & Divinam; negat *in confessione sua. In Evang. de Conceptione B. Mariæ, in Evang. de festo Deiparæ* affirmat Mariam ab omni peccato immunem, negat *in Evangel. Dominica prima ab Epiph.* asseritque nullum ea esse majorem peccatorem. *Et Serm. de Nativit.* audet se comparare cum illa in Sanctitate blasphemus Nebulo. De decem præceptis *in resolutionibus*; de antiqua Ecclesia *in resp. ad Dialogum Silvestri Prieratis* affirmat Ecclesiam non posse errare, negat *in postilla Ecclesiastica in Evang. Dominica prima post Epiph., de abroganda Missa, de Captivitate Babylonica*.

In Protestatione, & Epistola ad Marchionem Magdeburgensem affirmat traditiones esse accipiendas, negat *in assertione articulorum ad Leonem X. de servo arbitrio. In disput. Lypsica in assertionibus art. 16. contra Zuinglium, & Œcolampadium, in declaratione Eucharistica* affirmat standum esse judicio Conciliorum, negat contra Regem Angliæ; *ad cap. 15. Actorum, de formula Missæ. Epist. ad Leonem X., epist. ad Cajetanum, appellatione prima ad Leonem X. in resolutione aliarum propositionum an.* 1519., *in resolutionibus de Indulgentiis concl.* 69., *& alibi* affirmat Romani Pontificis Primatum, negat in captivitate Babylonica *in respons. adversus Catherinum contra Regem Angliæ, & alibi. Lib. de bello adversus Turcas in Psal.* 102. de seculari potestate affirmat secularem Magistratum non esse Judicem Ecclesiasticorum, negat ad Christianam nobilitatem Germaniæ. Quid plura? Videatur Jodocus Coccius *in suo Thesauro Controversiarum lib. 8. de Signis Ecclesiæ art. 7.*, qui 80. collegit contradictiones in præcipuis articulis affertque loca, & verba fidelissime. Ibi eodem modo ostendit Philippum Melanctonem primarium Discipulum Lutheri, & Sectæ defensorem sibi contradicere, enumeratque quatuordecim capita præcipua cum suis testimoniis.

24 Nec sibi constans est Calvinus, qui *ad cap. 1. Luc.* Deum fore Omnipotentem affirmat, quod negat *ad cap. 23. Isaiæ*. Vult Deum peccati auctorem *lib. 1. Instit. cap. 18. §. 1., & 2., & alibi*, sed ab hac blasphemia recedit *ad capp. 4. 15., & 23.* Christum Deum esse confitetur *ad capp. 1., & 14. Joan.* verum sententiam suam reprobat *lib. adversus Valentinum Gentilem*. Propugnat Trinitatis nomen *Epist.* 350. ast scribens an. 1563. ad Polonos id renuit asserere. *Ad cap. 26., & 27. Matthæi* Christum de sua salute non desperasse contendit, oppositum sentit *lib. 2. Instit. cap.* 16. Catholice scribit *ad cap. 5. Epist. ad Rom.* Christum pro omnibus passum, id tamen negat *ad cap. 17. Joann.* affirmat Christi mortem nobis profuisse *ad cap. 22. Luc.*, sed eidem veritati refragatur *lib. 2. Instit. cap. 16. §.* 10. Plures alias contradictiones refert citatus Coccius *loco adducto art. 3., & art. 4.* ostendit Lutheranos a Lutheranis dissentire, &c.

Novatores inter se discordes.

& mutuis se scriptis damnare; *Art.* 5. Sacramentarios a Sacramentariis. *Art.* 6. Anabaptistas ab Anabaptistis. *Art.* 7. Trinitarios a Trinitariis. *Art.* 8. Sacramentarios a Lutheranis. *Art.* 9. Lutheranos a Calvinistis discrepare. *Art.* 10. damnationes, & dissensiones in præcipuis fidei mysteriis Anabaptistarum, Sacramentariorum, aliarumque Sectarum existentium, loca, verba, auctores fideliter refert, quibus constat spiritum vertiginis in eos Dominum imisisse.

25 Tertia pars facile probatur. Nihil enim est, a quo adeo abhorreant Hæretici, quam ab unitate capitis visibilis: in hoc fere vires omnes acuerunt, ut Caput everterent; & si aliquando caput admittunt, ineptum afferunt, seculares videlicet personas, contra manifestam Scripturam, & rationem. In qua pariter Scriptura soli Petri Successori constat privilegium visibilis Capitis esse concessum, & Patres antiqui docuerunt, praxisque primitivæ Ecclesiæ confirmat, a quo, cum discedant Hæretici, etsi aliud sibi substituant, nullum habere Caput convincuntur. Concludamus cum D. Hieron. *in* 3. *Abacuc* -- Si „ cut Ecclesia, & omnis viri Christus est „ Caput, ita cunctorum Dæmonum, qui in „ hoc seculo debachantur caput est Beelze- „ bub -- Rursus -- Plura Hæreticorum ca- „ pita sunt, quæ cum diversos oculos ha- „ beant; tamen in una (& ut ita dicam) „ lingua blasfemiæ adversum Ecclesiam la- „ trant --

Ab unitate capitis recedunt.

26 DICES. Sed in hoc ipso elucet unitas Hæreticorum; id enim uno sensu intendunt Idolomansam Ecclesiæ Romanæ evertere; ad hoc enim missi sunt, & ideo Reformatores dicuntur.

Quam pulchre nominum, & rerum mutantur appellationes? Huc usque concordia in substantialibus, & rationalibus discordiis credita est perditorum conspiratio. Unum habet Ecclesia altare, idolomansam execrans, quæ etsi per impossibile daretur, augeretur, non purgaretur tot apertis contradictoriis contra Scripturam, contra Deum, contra Concilia, contra Patres, & rationem.

27 INSTABIS. Etiam Romana Ecclesia scissa est in Sectas, ut Nicolaitarum, Simonianorum &c.; ergo ex quo Hæretici statim divisi sint in sectas, non colligitur defectus unitatis, vel concedendus est Romanæ Ecclesiæ.

Negatur ant. Non enim illæ Sectæ Romanæ erant, sed contra Romanam Ecclesiam, licet fuerint hominum, qui prius professi sunt Ecclesiam Romanam, & propter hoc Hæretici facti sunt, quia excisi fuerunt ab Ecclesia Romana; rami excisi sunt, integra remanente arbore.

28 URGEBIS. Idem dicatur de aliis Sectis, quæ dum dividuntur, una ex illis vera est, ceteræ verò falsæ.

Hoc expectabamus, ut ad hominem pro Romana concluderemus. Ideo v. g. Sectæ a Luthero se segregantes sunt falsæ, & illa Lutheri est vera per ipsos, quia ab ea tanquam a priori se separaverunt: sed Secta Lutheri se separavit ab Ecclesia Romana tanquam a priori, quæ ex ejusdem confessione aliquando, et primis seculis vera fuit Ecclesia; ergo est falsa, & computanda cum Sectis Arrianorum, Pelagianorum, & similium. Dividi in Sectas ergo stat dupliciter, primo ita quod una habeat consistentiam, & semper dicat, quod dicebat antea, & ex hoc capite non implicat manere unitatem, secundo, ita quod non sibi sit constans sub diversis temporibus, & tunc implicat haberi unitatem. Ecclesia Romana semper fidei constans fuit; semper enim idipsum sensit, secus Hæretici; deinde divisio Sectarum quæ oriuntur excundo ab Ecclesia Romana, non radicatur in natura Ecclesiæ Romanæ, quæ habet certam Regulam componendarum Controversiarum, apud Hæreticos autem multiplicitas Sectarum per se radicatur in natura hæresis, quæ secundum arbitrium varium, & inconstans regulatur, illique innititur.

Unitas doctrinæ unde desumenda.

29 REPLICABIS. Tempore Augustini Africana Ecclesia vera erat, etsi divisa a Romana, nam ut patet in Concilio Carthag. VI. recusavit appellationes ad Bonifacium Papam.

S d hoc est solemne mendacium. Aug. ipsi Bonifacio corrigendos submisit libros suos, gloriaturque se Romanæ adhærere Ecclesiæ. Non ergo Africani Patres appellationes recusaverunt, sed ministrorum quorundam carpebant modum in resolvendis appellationibus; nimium enim sibi arrogabant contra intentionem Apostolicæ Sedis.

CONTROVERSIA II.

AN SANCTITATIS NOTA CONVENIAT ROMANÆ ECCLESIÆ, ET SOLI.

30 SAnctitas scopus est, in quem dirigunt moderni Hæretici omnem impetum; in hanc insurgunt, istam impetunt, hanc lacerant. Ubi Sanctam audiunt Ecclesiam Romanam, fremunt, & in eam, quæcumque occurrunt scommata, evomunt. Quorundam Prælatorum, ac Monachorum vitia meditatus Lutherus suam prætensam Reformationem auspicatus est, & ut Plebi speciem veritatis ingereret, abusus quosdam recensens, universam Ecclesiam Romanam maculavit. Crimina disseminans, verbis sæpe contumeliosis eam traduxit, vocavitque Satanæ Synagogam, Purpuratam Meretricem, Babylonem: unde contra eandem librum inscriptum edidit: *De captivitate Babylonica*; & alterum, cui titulus: *Contra Papatum a Diabolo fundatum*. Hine Magdeburgenses *Centuria* 1. *lib.* 2. *cap.* 4. *col.* 16. non ob aliud recipiunt ut Canonicum librum Apocalypsis, nisi quia contra Romam plurima iniqua dici contendunt sub typo Babylonis; singulisque Centuriis nihilo magis incumbunt, nisi ut Sanctitatem Romanæ Religionis denigrent.

Eandem premit semitam Calvinus *lib.* 4. *Institut. cap.* 2. §. 3., ubi fœtidam Meretricem appellat, *& cap.* 7. §. 27. furorem eructans in Pontifices, ac Cardinales, audet asserere -- Primum arcanæ illius Theologiæ, quæ „ inter

„ inter eos est, & regnat, caput est, nullum „ esse Deum -- *& ad caput 7. Joan. in illa verba : Quis vestrum sine peccato est*, ait -- „ Hæc Papalis Theologia; Christum hoc loco „ legem gratiæ attulisse, qua datur adulteris „ impunitas -- & alibi pejora. Mornay in odium Romanæ Sanctitatis librum scripsit, cui titulus : *Mysterium iniquitatis*. Povellus *lib. 1. cap.* 1. asseclas Romanæ Ecclesiæ appellat mancipia Satanæ, Antichristi satellites, Turcis deteriores. *Et lib.* 2. Cardinales, Episcopos, Monachos vocat Locustas vastatrices, homicidas, mendaces, & his passim a Protestantibus prædicantur encomiis Catholici veritatis cultores. Brentius *apud Sotum in defensione cap.* 39. Romanam Ecclesiam vocat aoricam, idest non acceptam Deo, non sanctam, non formosam, sed expositam libidini Satanæ, & omnium Angelorum ejus; nihil inveniri in ea, nisi mendacium, & vanitatem. Non vacat alios recensere.

Dicendum tamen Rom. Ecclesiæ apprime convenire Sanctitatis notam. Ut breviori calamo veritas evincatur, rem totam ex Sanctitatis etymologia absolvemus. Porro Sanctum ex D. Th. 2. 2. *quæst.* 81. *art.* 8. apud Græcos inde dicitur, quia mundum, & firmum, apud Latinos quia sanguine tinctum, quia ex mundo principio, quia Deo mancipatum. Ex his sic instituitur argumentum.

31 PROB. I. Munditia, quæ est propria Sanctitatis, importat impermistionem, seu separationem a terra, & conjunctionem cum superiori principio Deo, sed in Ecclesia Romana datur hujusmodi munditia; ergo datur Sanctitas. Maj. est explicatio terminorum; Immundum enim dicitur, quod alteri inferiori miscetur, ut aurum luto : mundum verò, quod alteri jungitur, tamquam superiori. Min. explicatur ex D. Th. 2. 2. *quæst.* 7. *art.* 2. Commistio, & conjunctio, vel est in voluntate, vel in intellectu, sed Ecclesia Romana, tam partis intellectivæ, quam partis volitivæ retinet impermistionem. Ex parte intellectiva, quia omnem errorem in fide execratur, illibatamque servat, quam per Apostolos accepit a Christo doctrinam, cui tamquam principali capiti unitur : hinc quoties exorta est hæresis aliqua, aridos obtruncavit palmites, Decretis Apostolicæ Sedis, Conciliorum Generalium, & Provincialium anathematismis.

In Rom. Ecclesia datur munditia in fide.

In Romano damnatur Novatianus sub Cornelio anno 250. In Niceno I. Arrius sub Silvestro 325. In Gangrensi Eustachius sub Silvestro. In Constantinopolitano I. Macedonius sub Damaso. 366. In Aquilejensi Palladius cum Secundiano sub Siricio. 384. in Mediolan. Jovinianus sub eodem. In Milevitano Pelagius sub Innocentio I. 401. In Ephesino Nestorius sub Cœlestino I. 413. In Chalcedonensi Eutyches sub Leone I. 440. In Bracharensi I. Priscillianus sub Honorio I. 622. In Constantinopolitano III. Sergius cum ceteris Monothelitis sub Agathone. 679. In Niceno II. damnantur Iconomachi sub Adriano I. 787. In Lugdunensi IV. Græci sub Gregorio X. 1271. In Constantiensi damnatur Wiclephus sub Martino V. 1417. In Tridentino omnes præcedentes hæreses denuo exterminatæ a Lutheranis, & Calvinistis excitantur. Ex quibus patet Ecclesiam Romanam semper eandem tenuisse methodum resecandi pullulantia draconum capita; quod evidentius demonstrari posset inductione aliorum Conciliorum, & Sedis Apostolicæ definitionum. Est ergo impermista ab erroribus, superiorique Christi Sapientiæ, Apostolorumque conjuncta. Dicamus ergo cum Irenæo *lib. 3. de hæresibus cap.* 3. -- Ad Ecclesiam Romanam „ propter potentiorem Principalitatem, necesse est omnem convenire Ecclesiam; hæc „ est eos, qui sunt undique fideles; in qua „ semper ab his, qui sunt undique, conservata „ est ea, quæ est ab Apostolis traditio; cum „ enim successisset Aniceto Soter, nunc duo- „ decimo loco Episcopatum ab Apostolis habet „ Eleutherius. Hac ordinatione, & successione „ ea, quæ ab Apostolis in Ecclesia traditio, „ & veritatis præconizatio, pervenit usque „ ad nos -- *Et cap.* 4. postquam ostendit apud alios non esse quærendam veritatem, Romanam esse depositarium veritatis declarans, subdit -- Hæc est enim vitæ introitus, omnes „ autem reliqui fures, & latrones --

32 Ex parte volitiva quis apertam non videt impermistionem vitiorum, quæ totis viribus execratur Ecclesia Romana? Quis non admiratur perfectam illam conjunctionem cum superiori principio Deo, quam studet in suis promovere? Duo illa præcepta diligendi Deum super omnia, & proximum sicut seipsum, quo tendunt, nisi ut totus homo rectificetur erga Deum, seipsum, & ceteros? Ad quid studium illud, primos concupiscentiæ motus extinguendi, nisi ut omnimodam cordis puritatem obtineat? Cur prædicat, & verba otiosa a Deo judicanda, & leviora mendacia flammis punienda, nisi quia minimas etiam adversatur maculas? Quo respiciunt innumera illa media expiandi conscientias, confessionibus, contritionibus, Sacramentalibus, indulgentiis? Quo infinitæ propemodum carnificinæ, adinventiones flagellorum, jejuniorum, vigiliarum; nisi ut rebellis subdatur appetitus? Quo sollicitudo illa pastoralis Pontificum, & Episcoporum in proscribendis doctrinis laxitatem sapientibus, in examinandis libris excudendis, in prohibendis editis; nisi ut noxia evellantur pascua? Quo concionum frequentia, & catechismi, nisi ut erudiantur fideles a vitio fugere, virtutem prosequi? Dicat ergo Cyprianus de Ecclesia supra petram fundata, idest Romana, *de unit. Eccles.* -- Adulterari non potest Sponsa „ Christi, incorrupta est, & pudica unam „ Domum novit, unius cubiculi sanctitatem „ casto pudore custodit. Hæc nos Deo servat, hæc filios Regno, quos generavit, „ assignat --

33 PROB. II. Ex secunda etymologia Sanctitatis, quæ est firmitas : hæc autem in eo consistit, quod legibus puniatur reus; sancta enim dicebantur ab antiquis, quæ erant sanis munita legibus, quas violari non licet; sicut docet Isidorus *lib.* 15. *Etymol. cap.* 4., sed Romana Ecclesia est sanctissimis munita legibus; ergo est Sancta. Ideo de ea dicebat *Psal.* 103. -- Fundasti terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in seculum „ seculi

In Rom. Ecclesia Sanctitas legum.

„ seculi -- Minor explicatur. Ecclesia Romana suscipit præcepta Decalogi, quibus secundum honestatem naturalem rectificatur homo, eaque observanda proponit; recipit, docetque suos præcepta a Christo tradita, & ab Apostolis scriptis consignata, quibus in ordine supernaturali dirigitur fidelis; suscipit, & prædicat præcepta non solum, quæ exteriorem partem exornant, sed quæ interiorem maxime perficiunt, virtutum Theologalium, ac moralium; suscipit consilia Evangelica, in quibus admirabilis sanctitas, & perfectionis summa continetur; recipit, & prædicat omne bonorum operum exercitium in Scripturis contentum, & lumini rationis consonum; recipit universalia quædam Ecclesiastica præcepta, quibus extimulantur fideles ad Dei obsequium, & ad conscientiæ puritatem. Turris est illa, Romana Ecclesia, ex qua mille Clypei pendent, omnis armatura fortium, qua firmetur in bono, & insurgat adversus malum. Repetat ergo Procopius Christianæ fidei disciplinam -- Si alii „ unquam Romani præcipue sunt venerati &c. „ Insuper ad pietatem trahit, virtutem persuadet, immortalitatem perducet, ad cœlestium desideria excitat --

Sancta est Romana Ecclesia in his, sive fidei, sive morum legibus, a quarum prædicatione, & susceptione non defecit, innumeris agitata procellis, & Tyrannorum persequentium impetu concussa stetit, & Hæreticorum Imperatorum conspiratione pulsata, & male feriatorum Principum Catholicorum contumacia turbata, & schismatum frequentia in electione Pontificum, Consilio impiorum confusa, & conciliabulis in Sedem Apostolicam excitatis, & bellis pluries vexata, & Patriarcharum Orientalium defectione imminuta, Occidentalium Regum, & Imperatorum insolentia, & civium Romanorum multuatione sæpe tentata, & Episcoporum præcipuorum Italiæ superbia rebellante; & nonnullorum præsulum patratis sordibus; & Pseudopoliticorum fraudibus, ceterisque vexata modis, tentata, excussa, nunquam naufragium pertulit primævæ Sanctitatis. Nam Aug. docente *in Psal. contra partem Donati* -- „ Hæc illa Sedes est, quam superbæ non vincunt inferorum portæ --

34 PROB. III. Ex tertia Sanctitatis etymologia, quæ est sanguine tingi: de qua *Isaia 62. Populus Sanctus, Redempti a Domino.* Et 1. Petri 2. *Gens Sancta, Populus acquisitionis.* Romana Ecclesia est perfectissime Christi sanguine tincta; suscipit enim, & prædicat septem Sacramenta ex passione Christi vim sanctificativam habentia pro quolibet statu indigentiæ fidelium. Baptismus enim emundat a peccato originali, introduciteque in Ecclesiam. Confirmatio corroborat pugnatores contra hostes fidei, tribuendo robur pro fide confitenda. Eucharistia animam nutrit, reparando quod deperditur per quotidianos defectus, adultosque in spiritu impinguat. Pœnitentia per grave peccatum mortuos vitæ restituit. Ordo Ministros Templi, & dispensatores Divinorum consecrat, tribuitque auxilia ad rite perficienda Ecclesiastica munia, Matrimonium contractum elevat, communicatque gratiam ad illud rite, sanctæque exercendum. Extrema unctio in agone mortis corroborat contra inimici insidias, abstergit peccatorum reliquias, & ad portum salutis transmittit; ergo in Ecclesia Romana datur vis sanctificativa in gradu perfecto.

Sacramenta Ecclesiã sanctificant.

35 PROB. IV. Ex quarta Etymologia, quæ est esse a mundo principio, non solum originative, sed etiam exemplariter juxta illud Matth. 5. *Estote ergo vos perfecti, sicut & Pater vester Cælestis perfectus est*; & illud Pauli 1. ad Corinth. 4. *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Atqui Ecclesia Romana est a mundo principio originative, de quo non est dubium, sed etiam exemplariter; ergo. Min. explicatur. Christus proponens se exemplar fidelibus suis ait Matth. 11. *Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde &c.* Phil. 2. *Factus obediens usque ad mortem &c.* Matth. 16. *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum.* Quæ explicat Paulus ad Colos. 3. *Induite vos ergo, sicut electi Dei, sancti, & dilecti viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes invicem, & donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam: sicut & Dominus donavit vobis, ita & vos. Super omnia autem hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.* Sed manifeste hæc prædicat, & docet, & potissimo charitatis præceptum erga inimicos, itaut reprobet nolentes injurias remittere, & inimicos diligere; carnis macerationem, a qua adeo abhorret animalis homo, apprime suscipit, indicitque singulis hebdomadibus a cibis delicatioribus abstinentiam; præcipitque statutis anni temporibus rigidiorem vivendi rationem, & ad Christi exemplum quadragesimale jejunium. Quid autem dicemus de tot pœnalitatum generibus, quas suadet exercenda, tum privatis fidelibus, & a tot millibus exercentur; tum publicis societatibus, & in gravibus fidelium necessitatibus?

Ecclesia est a principio Sancta.

Hæcque Sanctitas nedum immaculata est, sed convertens animas, unde factum est, quod Ecclesia Romana innumeros pene recenset excellentissimæ perfectionis sectatores, ut videre est in Martyrologiis, & historiis; nec primis tantum rei Christianæ seculis, verum etiam posterioribus, & novissimis temporibus, ut videre est in pluribus ex qualibet natione, sexu, genere, ætate, & statu Sanctorum albo adscriptis. Videatur Jodocus Coccius *lib. 8. art. 11.* Ex quo sic arguimus ad hominem contra Novatores.

Vel antiqua Romana Ecclesia vera non fuit, quod negant Hæretici, vel præsens est etiam vera; nam eodem modo illustravit Dominus eam nunc, ac tunc viris sanctitate illustribus, cumulavitque identicis virtutum exercitiis, & morum regulis, quod ipsimet Centuriatores fatentur, qui in singulis Centuriis primorum seculorum, & posteriorum eadem pietatis officia, ejusdem sanctitatis cultores in Ecclesia Romana enumerant: & Lutherus *in locis communibus classe 5. pag. 117.* ait -- Fateor non defuisse sua dona Dominico, Francisco, Bernardo, & aliis, qui „ primi instituisse Collegia Monachorum di„ cuntur --

Rom Ecclesia semper eadẽ.

36 PROB. V. ex quinta Etymologia, quæ est, Deo esse mancipatum. Atqui ex hoc capite Ecclesia Romana est perfectissime sancta; ergo, Minor elucidatur. Sicut Exodi 30. dicuntur sancta vasa, vestimenta, cæteraque obsequiis Dei, & Templi destinata, & specialibus ceremoniis sacrabantur; ita Ecclesia Romana, quæcumque instrumenta proxime cultui dominico, & Sacrificio mancipata, benedictionibus, unctionibus consecrat; ita quod nefas sit eadem in profania usibus adhibere, Sancta est ex hoc capite, quia in Dei honorem erigit Templa, & ut res Divinas præcipit honorari; statuos dies ex debito vult observari; aliosque sub consilio in Domini obsequium; graves ritus, eosque sacros distribuit pro administrandis Sacramentis. Sancta est ex hoc capite, quia innumeras Canonicorum familias alit, ut in Divinia persolvendis Deo precibus diebus singulis invigilent; tot consraternitatum species, quæ piis incumbunt Religionis muneribus; tot Monachorum, Monialiumque sodalitia, in quibus viri, & mulieres cujuscumque conditionis in summa vitæ asperitate, in voluntaria paupertate, in rigida terrenorum abdicatione, in nocturnia, diurnisque plasmodiis, in crebris precibus, in Angelica puritate, & strictæ obedientiæ vinculo, Domino ex toto corde serviunt; itaut admirationem faciant nescientibus. Sancta est ex hoc capite, quia ministros Sacrificii sacramentali ministerio destinat, particularique obligat Innocentiæ, votorum onere,

In Ecclesia omnia sancta.

37 Pro coronide duplex Instituitur argumentum. Primum ex Scriptura, secundum ex testimonio Adversariorum. Christus suam, quam instituit Ecclesiam, sanctificavit, ad Eph. 5. *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret*; sed hæc est Ecclesia Romana, juxta illud Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*, Joan. 21. *Simon Joannis amas me? &c. Pasce oves meas*. Ergo Romanam sanctificavit: atqui quam sibi delegit, & sanctificavit, usque ad finem seculi duraturam promisit; ergo Ecclesia Romana semper sancta erit. Isaias cap. 60. de Ecclesia Christi expresse prophetat: *Gloria Libani ad te veniet &c. ad ornandum locum sanctificationis meæ &c. venient ad te curvi filii eorum, qui humiliaverunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum*. Loquiturque de Principibus, qui ad Ecclesiam convertendi erant ex Gentilitate, ab Hæresi, & a falsis Sectis Philosophorum Verum mirabiliter verificantur verba illa: *Ad ornandum locum sanctificationis meæ venient curvi* in exemplo tot Dominorum, Ducum, Principum, Regum, & Matronarum, qui relictis seculi deliciis se Deo mancipaverunt in Eremis, & in Monasteriis, in summaque paupertate, carnis mortificatione dies suos clauserunt. Videndus de hoc Bosius *de signis Ecclesiæ circa hanc notam*, & Coccius.

38 Secundum sic. Ex Luthero primis seculis Romana Ecclesia fuit Sancta & vera Ecclesia: sed eodem modo nunc Sancta est, ac tunc; ergo est nunc vera Ecclesia. Maj. sic prob. *In Epist. ad Galat. cap.* 4. habet -- Si Papatus illam „ Sanctitatem haberet, quam tempore veterum Patrum, Hieronymi, Ambrosii, Aug., „ & aliorum habuit, quid jam contra Papatum proficeremus? -- Apud Gravinam *in hac Controv. in declaratione quorundam articulorum* habetur -- Quod Romana Ecclesia sit „ a Deo præ aliis honorata non est dubium; „ ibi enim Sancti Petrus, & Paulus, Pontifices quadraginta sex, ac tot centena millia Martyrum sanguinem suum fuderunt, „ ut vel palpari queat, quam singularem habet ad eam respectum Deus. Quod si nunc, „ prob dolor! Res habet Romæ &c. -- Min. sic prob. Ad Galat. 1. v. 14. de seipso olim Romano profert Lutherus -- In Monasterio „ carnem meam vigiliis, jejuniis, orationibus castigavi &c. Papam ob conscientiam „ magna observantia colui &c. Castitatem, „ paupertatem, obedientiam servavi &c. idque feci simplici corde, bono zelo, & ob „ Dei gloriam, ultimum Judicii diem timens, „ & ea animo salutem sitiens -- Erant ergo hæc tunc temporis in Ecclesia Romana prædicata a Sanctis primis Patribus. Sed clarius loquitur *in Epist. ad duos Plebanos* scripta anno suæ defectionis undecimo *tom. 2. Germanico Vvirtembergæ fol.* 229. -- Nos autem fatemur „ sub Papatu plurimum esse boni Christiani; „ immo omne bonum Christianum; atque „ etiam illinc ad nos derivasse, Quippe fatemur in Papatu veram esse Scripturam Sacram, verum Baptismum, verum Sacramentum Altaris, veras Claves ad remissionem peccatorum, verum prædicandi officium, verum Catechismum, ut sunt Oratio Dominica, decem præcepta, Articuli „ fidei. Dico insuper sub Papatu esse veram „ Christianitatem; immo verum Nauclerum „ Christianitatis; multosque magnos Sanctos -- Habet ergo Romana Ecclesia eandem faciem Sanctitatis, ac primis seculis ex Luthero, & res ita est; nos enim proponimus doctrinam, virtutum exempla D. Hieronymi, Aug., Ambrosii, & aliorum imitanda. Habemus sub oculis moderniorum Hæreticorum viros illustrissimos Sanctitate, SS. Xaverium, Ignatium, Philippum Nerium, Bertrandum, Petrum de Alcantara, Theresiam, Mariam Magdalenam de Pazzis, Rosam Limensem &c. Habemus posterioribus seculis publico cultui exposita exempla, admirationem superantia, priorum, qui, non jam in eremo, sed matrimonio juncti inter delicias Principatuum castitatem servaverunt, ut sunt Eduardus Rex Angliæ, Edeltrudes Angliæ Regina, quæ tribus nupta viris Virginitatem custodivit; Boleslaus Poloniæ Rex; Henricus Primus Imperator, Alphonsus Rex Castellæ; Casimirus Filius Casimiri, qui potius voluit mori, quam etiam usu licito castitatem violare, Petrus Urseolus Dux Venetorum, Catharina Suecæ &c. Eandem habemus Sanctitatem nunc, quam illi primi, & isti novissimi. Si quæ fecerunt illi 46. Pontificea, suscipimus, prædicamus, exequimur; ergo.

Tempore Lutheri Ecclesia sancta.

§. I.

§. I.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

39 Contra Sanctitatem Romanæ Ecclesiæ plurima conferciunt Protestantes, quæ non tam sunt argumenta, quam injuriæ, vel mendacia. Uno verbo omnia solvuntur; sed ut sciamus, quid proferant contra nos, placet ea referre, sed sub unico syllogismo; quia universa idem omnino medium tangunt. Sit ergo.

Objiciunt Brentius, & Vedrosius. Sanctitas Ecclesiæ est Sanctitas cœtus fidelium, sed in Ecclesia Romana non datur Sanctitas cœtus fidelium; ergo Ecclesia Romana non est Sancta. Min. explicatur. Sanctitas cœtus desumitur ex communi vita, & maxime principalium, sed communis vita, & præcipuorum in Ecclesia Romana est vitiosa; ergo in Ecclesia Romana non est Sanctitas cœtus. Min. sic evincitur. Adrianus VI. *in instruct. sua data Legato transmisso ad comitia Norimberg. an.* 1522. habet -- Scimus in hac Sede multa abominanda „ fuisse; abusus in spiritualibus, excessus in „ mandatis, denique in perversum mutata. „ Omnes nos (idest Prælati Ecclesiastici) „ declinavimus, unusquisque in vias suas -- Legati Pauli III. missi ad consultandum de statu Romanæ Curiæ libere plurima mala enarrant; ut quod sine delectu probitatis eligantur Ministri, quod Cardinales dependeant a Regibus, & alia similia, quorum causam subdunt esse -- nostram avaritiam, nostras cu„ piditates. His omnibus malis Populum Dei „ prius affecisse statim inveniet, atque harum „ vi Pastores ab Ecclesiis fugari, eas pabulo „ Verbi privare; bona Ecclesiarum, quæ sunt „ pauperum, ab illis tolli, indignis Sacerdo„ tibus conferri. Quid enim horum est, quod „ negare possimus a nobis per hos annos fa„ ctum esse? --

Sequitur Mornæus *in Mysterio iniquitatis*. Hinc plurimi Pontifices Romani accusantur de gravissimis criminibus. Puta, Joannes XII., qui pretio Episcopales dignitates vendidisse dicitur; quod Patris concubina abusus Palatium profanaverit; quod Benedictum Patrem Spiritualem excæcaverit; quod Joannem Cardinalem e vivis sustulerit. Puta, Sergius, quod exhumatum cadaver Formosi ense obtruncaverit; Nicolaus III., Bonifacius VIII., Clemens V., Joannes XXII., de quibus varia crimina leguntur. Alexander VI., quod quatuor filios, & duas filias habuerit, cum esset Juvenis ex thoro illegitimo; quod plures veneno necaverit; quod, ut suos ditaret bonis Fisco debitis, Romam Sicariis repleverit. Corruptela Curiæ tanta fuit, ut Petrus Damianus coactus fuerit, Româ derelicta, Eremum petere, ubi librum componere debuit, cui titulus: *Gommorans*, ob quem Leonis Papæ odium incurrit. Hinc illa historiola apud Boccacium de illo Hebræo, qui, cum (suadente Christiano) vellet Baptismum suscipere, & Romam ire; nolebat tamen Christianus, timens, ne vocatio evanesceret: at cum ivisset, rediens dixit, veram credo nunc esse Romanam
A Ecclesiam; quia stat integra, etiamsi tot mali homines ibi sint, & tot gravia crimina fiant: est ergo perdita Curia Romana quoad præcipua membra.

Videamus nunc quoad alias provincias, Curiæ communicantes. Basilius *epist.* 62. -- „ Non patet aditus, *ait*, ad primam Eccle„ siæ Sedem, nisi per impietatem, atque, „ qui gravius blasphemat, dignior est ad E„ piscopatum Populi -- S. Hieronymus *in cap.* 8. *Ezechielis* -- Sed secundum Anagogen me„ lius dici potest, quod nonnulli Principes „ Ecclesiarum faciant in tenebris, quæ tur„ pia sunt -- D.Bern. *in Serm. de conversione*
B *Sancti Pauli* -- Quærunt, quæ sua sunt; Mini„ stri Christi sunt, & serviunt Antichristo, „ honorati incedunt de bonis Domini- S.Thomas *in 6. Genesis* -- In Ecclesia gigantes mi„ rabilibus supra se ambulantes sunt, qui vi„ dentur potius Reges, & Marchiones, quam „ Episcopi, vel Abbates; & hi sunt fortes, „ & potentes a seculo, viri famosi; & ideo „ non est mirum, si per eos erigatur imago „ bestiæ, & Status Babylonis, & terrena Ci„ vitas dilatetur -- Confessio Witembergensis anno 1570. -- Totam Missam transferunt in „ quæstum --

Mornæus iterum *in suo mysterio iniquita-*
C *tis* -- Clara sunt etiam scandala Cardinalium, „ Episcoporum, & Monachorum. *Dicit*. „ Probabiliter existimari a nonnullis, novis„ simis temporibus Romam redituram ad an„ tiquam potentiam, & Apostatiam ejectu„ ram suum Pontificem; denique igne de„ solandam -- de qua Apocalypsis 18. *Va, va Civitas illa magna Babylon, Civitas illa fortis, quoniam una hora venit judicium tuum?* Item ait -- Ecclesia Romana Tribunalia undique „ crudelia instituere studet, quibus inquirit, „ qui contra ipsam loquuntur, & barbaris „ tormentis damnat -- Apocalypsis 7. dicitur -- „ Babylon magna, Mater fornicationum, &
D „ & abominationum terræ: & vidi mulie„ rem ebriam de sanguine Sanctorum, & de „ sanguine Martyrum Jesu -- Sed hæc est Roma, nam ibi dicitur -- Septem capita, septem „ montes sunt, supra quos Mulier sedet -- Porro Roma supra septem colles ædificata est; quod consonat Hieronymo ad Algasiam *quæst.* 11. dicenti -- Secundum Apocalypsim Joan. „ in fronte purpuratæ Meretricis scriptum est „ nomen Blasphemiæ, idest, Romæ æternæ --

Quibus positis sic concludit Sonnius Protestans *in demonstrat. Relig. sua lib.* 3. *tract.* 7. *cap.* 6. -- Scelus hoc (*loquitur de sodomia*, „ *quam imputat Catholicis*) ibi regnare solet,
E „ ubi perfidia, ubi Apostasia, ubi idololatria, „ ubi vivitur quasi non sit Deus; & quo gens „ longius aberraverit a Deo, eo magis huic „ nefando malo involvitur -- Cui additur ex Tertulliano -- Ubi Deus enim non timetur, „ nisi ubi Deus non est? Ubi Deus non est, „ nec veritas ulla est -- Subinfert pariter Vedrosius *in sua antiq. sect.* 5. §. *Haud dubie* -- „ Non enim magis Christum sollicitum esse „ de cognitione veritatis in Ecclesia conser„ vanda, quam de morum sanctimonia, & „ integritate; nam cognitionem esse me„ dium; integritatem, & sanctimoniam esse

 „ finem

finem constat. Itaque multo commendatiorem esse sanctimoniam, seu finem, quam cognitionem, utpote medium ad finem; namque Evangelium esse doctrinam veritatis secundum pietatem, ab Apostolo ducetur -- 1. Tim. 6. v. 3.

Quid Hæretici Moderni concludere velint nescimus; nam vel supponunt Sanctitatem in argumento impugnatam, seu falsò negatam Ecclesiæ Romanæ esse notam veræ Ecclesiæ Christi, vel non? Si hoc secundum, inanis est labor, nam cum pravis moribus stat vera Ecclesia. Si primum, jam apud ipsos etiam non datur Christi Ecclesia. Nam sicut ipsi carentiam Sanctitatis arguunt apud nos ea relationibus, sive veris, sive falsis, quæ evulgantur a quibusdam, vel Scriptoribus, vel Poetis, invidia, satyris, vel veritate motis, ita & nos arguimus Sanctitatis carentiam apud ipsos ea eo, quod inter ipsos leguntur scripta, evulgantia pessima crimina. Quid Lutherus de suis dicit *Dominica 26. post Trinit.*? -- Antea cum ad Pontificis Seditionem, & falsum Dei cultum cogeremur ad bene operandum, quilibet ultro sequebatur. Nunc quisque nihil aliud novit, quam injustia exactionibus, rapinis manifestis, furtis, mendaciis, usuris, omnia ad se transferre. Tam insigniter maligni fieri coguntur homines in gratiam Evangelii, cujus virtute ea captivitate Pontificis in gratiam asserti sunt; itaut, eum non amplius humano, sed diabolico more omnem misericordiam exuerint &c. -- *Epist. ad Eph.* vocat eos omnium mortalium sceleratissimos, ac facinorosissimos, tetra monstra, malos genios, humanâ formâ indutos. *Et ad Corinth. cap.* 15. de iisdem habet -- Futuræ vitæ nullam habent rationem, sed sicut credunt, ita vivunt, sunt, & manent sues, & sicut sues moriuntur --

Andreas Musculus *Dominica prima Adventus* ait -- Cum nobis Lutheranis sic se jam res habet; si quis nebulonum cuneum, seditiosorum, fraudulentorum, dolosorum, fœneratorum multitudinem videre cupiat; adeat urbem aliquam, in qua Evangelium purum, purum annunciatur, & ibi copiosam multitudinem eorum inveniet. Luce clarius est nunquam inter Ethnicos, Turcas, aut infideles inventos esse magis effrænes, immorigeratos, magisque a virtute omni, & probitate alienos, quam nunc inter Evangelii Professores -- Erasmus *Epist. ad Fratres inferioris Germaniæ*, ait -- Quos antea (sub Papatu) noveram puros, candidos, & fuci ignaros, eosdem vidi, ubi se Sectæ Evangelicæ dedissent, loqui cœpisse de puellis, aleis lusisse, abjecisse preces, impatientissimos omnis injuriæ vindices, vanos, viperinos in moribus, ac prorsus hominem exuisse: expertus loquor -- Vulfangus Musculus *in explic. 3. præcep.* -- Ut verum fatear: nostri adeo sunt mutati, ut cum sub Papatu erroribus impliciti essent: tunc nihilominus Religiosi fuerint; nunc autem in aperta veritatis luce magis profani, quam filii hujus seculi evasere -- Graviora de Lutheranis Hospinianus Protestans *in Historia Sacramentaria p. 2. pag.* 128. 386. *&c.* aliique plures.

Quid de Calvinistis dicemus. Meno Protestans *lib. de Christiana fide cap. de fide mulieris Cananææ*, ait -- Si ad Prædicatores veneris, qui de Verbo gloriantur: invenies quosdam aperte mendaces, quosdam ebriosos, & violentos, quosdam fœneratores, quosdam superbos, & fastosos, tum habitu, tum gestu, quosdam calumniatores, & convitiatores, quosdam persecutores, & proditores innocentum. Quo jure etiam, ac fide, nonnulli Matrimonia contraxerint, cujus Notæ uxores habeant, Domino, atque ipsis concedo: Agunt inertem, quietam, & ignavam vitam; aluntur meris reductionibus, & blanditiis. Ex Antichristi prædiis, & rapinis, tantum docent, quantum ventri dedito magistratui placet, quantumque ille jusserit -- Alia habet *in funda. tit. de doctrina Protestantium*. Simon Paulus, vir magnus, & Superintendens egregius apud Protestantes *Serm. Dom. 13. post Trinit.* -- Nostro tempore juste conqueri possunt, & dicere Verbi Ministris: Væ tibi Lubecca! Væ tibi Hamburgæ! Væ tibi Rostochie! Væ vobis omnibus quotquot ditio hæc continet! Væ vobis ceteris impiis, adulteris, fornicatoribus, heluonibus, usurariis, mendacibus, omnibusque vicinis peccatoribus, quia Verbum Dei, quod purum, & sincerum vobis annunciatur, turpiter neglexistis! Et tu Saxonia &c. --

Povelius *in Adiaphoris pag.* 136. -- Quis tam cæcus, qui non deploret miserum statum Ecclesiæ nostræ, quantumlibet gloriosa reputetur? Magnam dico ignorantiam, neglectum Dei cultum, horrendas blasphemias, juramenta in domibus, in plateis, irreverentiam Superiorum, superbiam, crudelitatem, fornicationem, adulteria, ebrietates, usuras, avaritiam, & alias hujus generis abominationes &c. -- Videndi Richardus Jeffræus, qui oculatus testis, ob peragratam totam borealem partem, edidit Concione ad Divi Pauli Crucem, 17. Octobris 1604. Stubens Protestans, & ipse oculatus testis ob similem peregrinationem *lib. de motivis ad opera in epist. dedicatoria*. Wolfangus Musculus *in locis communibus cap. de Ministris Verbi*. Joannes Wingandus *in lib. de bonis, & malis Germaniæ*, *lib. cui titulus: Pasquillus Angliæ ad Martinum juniorem, impressus* 1689. Pasquillus, & Marphorius eodem anno editus. Bubonis Kalendarium. Et alii plures, qui clare Protestantium, eorumque Ministrorum facinora referunt. Restat ergo ut fateantur Hæretici, argumentum hoc non habere ullam vim contra Sanctitatem Romanæ Ecclesiæ.

40 II. Sic instamus ex ipsorum principiis. Primis seculis, ex communi ipsorum confessione, Ecclesia Romana fuit vera Christi sponsa, adeoque Sancta: atqui ex eorum confessione sub illis temporibus in ea erant plurima crimina, ut constat ex auctoritatibus, quas adducunt Hieronymi, Basilii, Chrysostomi, & aliorum; ergo.

41 III. arguimus, Actualis, & formalis malitia plurium fidelium, etiam Prælatorum non repugnat Sanctitati Ecclesiæ; adeoque adducta nihil proficiunt Hæreticis. Ant. con-

constat manifeste. In lege scripta eo tempore, quo Synagoga erat vera Dei Ecclesia, extabant plures mali, ut constat Exodi 32., ubi peccatum Aaron, & majoris partis populi enarratur, inter quos plures non peccaverunt formali Idololatria. Sed clarius sub temporibus Ezechielis, ut ipse refert cap. 13., & 14., & Jerem. cap. 23., ubi Populi, Sacerdotum, & Prophetarum gravia crimina referuntur, de qua re tractavimus *prima Disput.* Constat ea tempore Christi, & Apostolorum. Judas peccator erat, Petrus Christum negavit, ceteri fugerunt. Paulus ad Titum primo, ad Philipp. primo, & in aliis locis quosdam reprehendit de gravibus peccatis; & tamen non destitit esse Sancta Ecclesia: ita pariter accidit primis seculis succedentibus Apostolis. De quo *loc. cit.* Constat ex dictis Sanctorum Patrum. Tertullianus *de præscript. cap.* 3. -- Non ex personis fidem, sed ex fide „ personas metimur -- Optatus *contra Parmen. lib.* 2. *sub initio* -- Ecclesia una est, cujus „ Sanctitas de Sacramentis colligitur, non „ de superbia personarum ponderatur -- D. Aug. *in Psal.* 34. *ad illa verba: In populo gravi laudabo te*, enumeratis pluribus Sanctis, & piis viris, qui sunt in Ecclesia, ait -- Sunt „ qui & Monachi falsi sunt, & nos novimus „ tales, sed non periit fraternitas pia propter „ eos, qui profitentur, quod non sunt -- Sed pulchre *Epist.* 50. -- Neque enim si pec„ cavit Cæcilianus, ideo hereditatem suam „ perdidit Christus. Facile est homini, seu „ vera, seu falsa de homine credere, sed sce„ leratæ impudentiæ est, propter crimina ho„ minis, quæ orbi terrarum non possis osten„ dere, communionem orbis terrarum velle „ damnare. Utrum Cæcilianus a Traditori„ bus Divinorum Codicum fuerit ordinatus &c. -- Sic ceteri Patres.

42 Lutherus ipse *in declarat. quorumd. art. post verba superius citata* habet -- Quod „ si nunc (proh dolor!) res habet Romæ, „ ut expediret habere melius: attamen ne„ que hæc, neque ulla causa esse potest, ut „ ab Ecclesia illa separatio, aut discessio fieri „ debeat -- Calvinus etiam *lib. primo institut. cap. primo* -- Quod si Religio erat Sanctis Pro„ phetis ob plurima, & maxima scelera, non „ unius, aut alterius hominis, sed prope„ modum totius Populi, se ab Ecclesia non „ alienare; nimium nobis arrogamus, si pro„ tinus audeamus ab Ecclesiæ communione „ deficere, ubi non omnium mores, vel no„ stro judicio, vel Christianæ etiam profes„ sioni satisfaciunt -- Alii similia.

43 Distinguenda est ergo doctrina a moribus, institutio a praxi, Sanctitas effectiva a formali. Sanctitas primordialis corporis Ecclesiæ consistit in legibus, consiliis, mediisque ceteris pro consequenda salute ordinatis; hæc autem non destruuntur, nec perdunt eo, quod plures iis abutantur. Hæc sunt secundum se sanctificativa, & sanctificant bene utentes, & sunt plurimi, qui bene utuntur. Hanc Sanctitatem non perdunt vitia Prælatorum; sancta enim sunt ministeria, licet ipsi pravi sint: docent sana præcepta, etsi ipsi non adimpleant; ideo Christus præcepit, ut mala opera Prælatorum non faciamus: eorum tamen traditam auctoritative doctrinam audiamus, & secundum eam operemur. Cui alludens Chrysostomus *ad cap.* 1. *ad Galat.* habet -- Etiamsi, qui præsunt improbi forent, „ innumerisque scaterent malis, nec sic fas „ esset discipulo, dictis non audientem esse. „ Etenim, si de Judæorum Doctoribus di„ ctum est; quoniam super Cathedram Moysis „ sedebant, eos esse dignos, qui a discipulis „ audirentur: qua venia digni erunt, qui „ Ecclesiæ Præsides, per gratiam Dei modeste „ viventes, conspuunt? -- August. *lib.* 2. *contra Petilianum cap.* 61. *ad idem*, habet -- Nec „ propter illos Pharisæos, quibus nos, non „ per prudentiam, sed per malevolentiam „ comparatis, præcipit Dominus deseri Ca„ thedram Moysi, in qua utique figurabat „ suam &c. Monet tamen Populo facere, quæ „ dicunt, & non facere, quæ faciunt, ne „ Cathedræ sanctitas deseratur, & propter „ Pastores malos gregis unitas dividatur -- Sic alii.

Doctrina a moribus secernenda.

Quinimo ipsimet Centuriatores *centuria prima cap.* 4. ajunt -- Appendicis vice hæc adji„ cimus, opera mala a doctrina bona esse di„ scernenda, & neque ob mala opera perso„ næ, doctrinam quoque sanam esse rejicien„ dam, sed audita doctrina, opera mala esse „ fugienda; Dominus enim docet Matth. 23. „ Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ, „ & Pharisæi: Omnia quæ dixerint vobis ser„ vate, & facite: secundum verò opera eo„ rum nolite facere -- Pravitas ergo actualis plurium fidelium, etiam Prælatorum, non officit Sanctitati Ecclesiæ.

44 Negari tamen nequit, quod vitia Prælatorum non sint validissima occasio plurimorum peccatorum in Ecclesia Dei; mala enim exempla Majorum vim habent efficacissimam ad impellendos subditos ad malum; ideo toties in Scriptura legimus, quod de istis fiet durissimum judicium, & ab eis subditorum animas exquiret Deus. Dissolvitur totus disciplinæ vigor, ubi Prælatus eam fideliter non exequitur. Hinc ipsis dixit Christus Matth. 5. *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona*; & ideo ipse, qui venerat solidare sanctimoniam, cœpit prius facere, deinde docere; triginta annis fecit, tribus docuit. Sibi licitum credit, quod a suo Prælato fieri conspicit subditus, & gravi animo sedet solitarius, qui novit Pastorem suum vagari per vicos, & displicet subdito jejunium, ubi Antistitem suum vidit epulantem. Durum est illud: *Boves arabant, & Asinæ pascebantur*. Job. 1., nec fallit Adagium: A bove majori, discit arare minor. Ezech. 34. *Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos &c. Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat, occidebatis; gregem autem meum non pascebatis*. Zachariæ 10. *Super Pastores iratus est furor meus*. Jerem. 12. *Pastores multi demoliti sunt vineam meam, conculcaverunt partem meam: dederunt portionem meam desiderabilem in desertum solitudinis*. Necesse est quidem, ut veniant scandala; sed væ illi, per quem scandalum venit!

Vitia Prælatorum ad mala alios impellunt.

45 His positis: non est necesse singulis in objectione factis sive falsis, sive veris respon-

respondere ; hinc paucis me expedio . Testimonium Adriani , & Legatorum Pauli III. confirmat Catholicam veritatem : agnoscebant in aliquibus culpas reperiri , sed ob hoc inquisitionem vigilantissimi Pastores præmittebant ; quia congrua remedia parare studebant ad emendationem promovendam , ut evenit . Quot autem piissimi Episcopi , & doctissimi Concilio interfuerint , notum est Lippis , & Tonsoribus .

Ad tertium de criminibus quorundam Romanorum Pontificum . Primò dico , eos , quos sugillant paucissimus esse , & velut momentum stateræ in comparatione eorum , qui honestate , & sanctitate fulsere . Secundò : multa sunt falsa , & ab invidis imposita , vel exagerata , ut ostendunt sinceri Historiographi ; immo aliqui ex illis laudati reperiuntur . Tertiò : Defectus personalis non impedit legum sanctitatem , & quidam ex istis optima statuta cuderunt ; & inter alios Alexander VI. florentissima missione salutem Indorum procuravit .

Ad quartum de S. Petro Damiano . Prius in eremum secesserat Avellani , antequam contemptum disciplinæ argueret illo libro , propter quem non est orta discordia cum Leone Papa ; ipse enim Damiano Epistulam rescripsit , quæ est apposita in capite libri , quia in ea severæ leges , & pœnæ statuuntur contra violatores juris ; unde potius Sanctitas hic est admiranda , cum ea scripserit Sanctus Pater , ut fructus emendationis colligeretur . Incidit deinde in discordiam cum Leone , sed id evenit ex pravitate æmulorum zizania seminantium : quod aperte constat *ex Epist. quarta apologetica ad eundem Leonem* . Quia tamen in lectione magis movebantur molles Juvenes a turpibus ibi narratis , quam ab efficacia reprehensionis ; librum suppressit Alexander II.

Ad quintum historiola illa de Hebræo , sive fabula sit , sive non , deservit ad confirmationem ; si enim Ecclesia stetit integra inter tot vitia , signum est , vitia fidelium particularium non officere : quod est argumentum Divi Bernardi *in Psal. 90. ad illud : Non timebis a timore nocturno , a sagitta volante in die , a negotio perambulante in tenebris , ab incursu , & Dæmonio meridiano* . Ubi pro timore nocturno intelligit persecutionem tyrannorum , quam passa est Ecclesia primitiva : pro sagitta volante , persecutionem Hæreticorum , quæ vexavit Christi sponsam , priori sedata procella : pro negotio perambulante in tenebris , persecutionem , quam tolerat a malis Ministris , quæ eo sævior est , quo ab intrinsecis : pro incursu , & Dæmonio meridiano intelligit Antichristum , cujus persecutio erit gravissima . Sed quia destructa , & eversa non est Romana Ecclesia Tyrannorum persecutione , & Hæreticorum , nec destruetur ab Antichristo ; hinc colligunt Patres esse a Christo fundatam , cique factam fuisse incorruptibilitatis promissionem ; ita pariter , quia integra permanet tot inter scelera .

Ad sextum . Auctoritates laudatorum Patrum vitia redarguunt , veritatem tamen de Ecclesia Romana acerrime tuentur , ut clare constat ex eorum scriptis , alibi recitatis . Solum placet advertere Basilium loqui de quibusdam Orientalibus Episcopis , & potissime Sedis Byzantinæ , & quidem de Hæreticis , qui freti potestate Imperatoris primas extorquebant sedes . Adverto pariter verba illa tributa Thomæ , non esse Angelici , sed Anglici .

Ad septimum de quæstu Missæ : dicimus moderatam eleemosynam pro sustentatione Sacerdotum esse a D. Paulo commendatam , ubi scripsit : *qui Altari deserviunt , cum Altari participant* , prima Corinth. 9. Confitemur pariter turpes illas negotiationes , quibus vel duplicata , & excedentia exiguntur stipendia a pravis ministris , vel debita subtrahuntur palliatis donationibus , ut inde ditescant , canesque nutriant , epulentur in popinis , & immoderatis recreationibus , Deo esse abominabiles , & Sanctis suis : crimen tamen Ecclesiæ non est , quæ hæc prohibet , sed vitiositati tribuendum est Ministrorum .

Ad octavum de scandalis Monachorum , & Episcoporum , non negamus aliqua reperiri : verum defectus non est ex parte Monachatus , & Episcopatus , qui sanctissimis firmantur legibus , sed particularium , qui Deo mentiuntur , jugum voluntarie susceptum excutientes . Væ tamen illis , qui occasionem præbent Hæreticis debacchandi in sacrosanctum Monachorum statum , & Episcoporum ; & Secularibus illum illudendi malo exemplo , & scriptis plus juste exagerantibus defectus , etiam propter zelum ; notum enim est , plura evulgari non satis fundata , ex conjecturis deducta non sufficienter connexis , propositionibus generalibus indefinitis , quæ altum solent conceptum animis ingerere .

Ad nonum . Qui Tribunalia Inquisitionis , ut crudelia damnant , Deum ipsum crudelitatis reum adjudicare necesse est , qui Levitici 10. igne consumpsit Nadab , & Abiu filios Aaron , qui illegitimum incensum in Altari obtulerunt . Et Num. 16. interfecit ducentos quinquaginta viros , qui offerebant incensum ; & alia quatuordecim millia , & septingentos , qui murmurabant contra Moysen . Et cap. 25. jubente Domino suspensi sunt in patibulis Principes Israel , & gladio trucidati sunt 24. millia hominum , propter peccatum cum filiabus Moab . Et alibi similia legimus . Purgare bonum a malo jubet Dominus in Scripturis ; vel ergo doctrina Romanæ Ecclesiæ bona est , vel mala ? si bona , concedendum est vim punitivam , & discretivam Hæreticorum necessariam ; si mala , hoc prius probent , & postea gladium ultionis reprobent . At hæc fuit semper reorum conditio , judicia carpere , ubi justissime condemnantur .

Ad decimum de muliere Apocalypsis : ex Patrum sensu Romæ Gentili applicatur , de quo alibi . Hinc conclusio Vedrosii , & Sonnii nulla est , a personali malitia quorundam inventa ad negandam Sanctitatem instituti , quam profitetur Romana Ecclesia . Concludamus illo præclaro Aug. Dilemmate *lib. 2. contra Petilianum cap. 21.* -- Æqua conditio „ postulatur , ut aut utraque vera , aut falsa „ esse credamus . Si utraque vera sunt , vos „ estis sine dubio schismatis rei , quæ crimi- „ na vos fugere in totius orbis communione „ finxistis , quæ in ipsa particula vestræ concisio-

„ cisionis habebatis. Si utraque falsa, vos „ estis sine dubio schismatis rei, qui propter „ falsa crimina traditorum, immani separa„ tionis crimine maculamini --

§. II.

OSTENDITUR, QUOD NOTA SANCTITATIS CONVENIT SOLI ROMANÆ ECCLESIÆ.

46 Dico II. Soli Ecclesiæ Romanæ convenit Sanctitatis Nota, & nulli alteri Sectæ. Probat. Qui docent, & operantur iniquitatem in viis Domini, quæ sunt eloquia casta, non ambulant in viis castis: sed omnes Sectarii docent, & operantur iniquitatem; ergo non ambulant in viis castis Domini; ergo carent Sanctitatis Nota. Min. induct. ostenditur. De Ethnicis habetur expresse ad Rom. 1. -- Quia cum cognovissent „ Deum, non sicut Deum glorificaverunt, „ aut gratias egerunt; sed evanuerunt in co„ gitationibus suis, & obscuratum est insi„ piens cor eorum; dicentes enim se esse „ sapientes, stulti facti sunt, & mutaverunt „ gloriam incorruptibilis Dei in similitudi„ nem imaginis corruptibilis hominis, & vo„ lucrum, & quadrupedum, & serpentium; „ propter quod tradidit illos Deus in desi„ deria cordis eorum, in immunditiam &c. -- Lex serviendi bestiis tanquam Deo, est lex Immunditiæ, est lex iniqua contra legem naturalem; ergo Ethnici carent Sanctitate.

Ethnici a veritate aberrant.

De Sectis Philosophorum jam diximus in superiori Controversia, eandem legem approbasse, colendi creaturas pro Diis, & recognoscendi in eis aliquid Divinitatis. Sed insuper iniqua statuerunt pro legibus, legenda apud Eusebium *lib. primo de Præparat. Evangelica cap.* 4. Justinum Martyrem *contra Græcos*. Lactantium *lib.* 4. *cap.* 3. Theodoretum *lib.* 10. *de curandis Græcanicis affectionibus*, & apud alios Scriptores; ex quibus hæc pauca summatim. Ex Legis statuto Platonici commendant uxorum communitatem, extinctionem conceptæ prolis, cædes infantium. Scytæ in eodem tumulo recludunt mortuos, & vivos eis chariores. Hircani hominum cadavera canibus projiciunt. Tyberani dejiciunt ex altis turribus Senes. Messagetæ manducant Senes, & morituros, Persæ concedunt nuptias cum Matre, filia, & sorore. Lycurgiei concedunt adulteria. Seneca approbat Sacrificia, non ut Diis placita, sed quia legibus statuta. Simulacra Deorum colenda docet Cicero *lib. primo de Natura Deorum*, propter legum politicarum metum. Porro hæc omnia sunt contra lumen rationis.

Philosophorum secta mala.

De Mahometana Secta horret animus referre turpia, quæ ab Auctore Mahometo statuuntur. Nihil nisi inhonestum, nulla Beatitudo nisi carnis. In Alcorano capite de Mulieribus asserit nomine Dei sibi præcepta esse omnia adulteria. Et idem *cap. de prohibitione* concedit viris ancillas, etiam invitas: uxorum pluralitatem. *Cap. de vacca* jubet jejunium celebre, ut per diem a mulieribus, & cibis abstineant, sed per noctem totum omne horrendum concedit; ita tamen ut aurora illucescente iterum jejunent. *Cap. de gladio* legem fert, ut ad Alcoranum cogantur omnes gladio.

Mahometi deliramenta.

Judaica Secta licèt ante Christum habuerit Sanctitatem, nihilominus, ipso spreto, derelicta cecidit in stolidissimas doctrinas, & spurcissimas. *In libro Talmud*, quem pro sacro retinent Judæi, innumera ridicula, & absona continentur, quorum plura selecta leguntur in quodam libello italici idiomatis, cui titulus: *Le stolte Dottrine degli Ebrei del Bichi*, Plurima refert pariter Xistus Senensis *lib. 1. Bibliothecæ cap. Traditiones Sanctorum*. Inter alia legem statuunt Christianos postponendos esse Gentilibus, & loco brutorum habendos; licere bonis eos spoliare dolo, fraude, usuris decipere. Rabbi Salomon præcipuæ auctoritatis apud Judæos *in cap. 2. Genes. in illud: Nunc os ex ossibus meis* docet, Adamum ante Evam cum omnibus bestiis peccasse &c.

Secta Judaica detestabilis.

De Hæreticis antiquis nihil boni legitur. Sancti Patres illos de iniquissimis redarguunt. Justinus Martyr *ad Antoninum Pium*. Irenæus *lib. 1. cap.* 9. Clemens Alexandrinus *lib. 7. stromatum*. Origenes *in Exodum homil.* 6. Tertullianus *lib. de præscriptionibus cap.* 41. Lucifer Caralitanus *ad Constantium Imperatorem*. Aug. *lib. de Monachorum moribus cap.* 20. Hieron. *in cap.* 13. *Isaiæ*. Bernardus *Serm.* 61. *de quibusdam Hæreticis*, & alii, qui nefanda recensent Hæreticorum, qui suis temporibus extiterunt, & hæc pro dogmate statuerunt. Elucet hæc deplorabilis veritas apud Catalogistas antiquos, & modernos, ubi scelera, quæ docuerunt, recensentur. Etiam illi Sectarii, qui prætextu pietatis ab Ecclesia se separaverunt, impia, & sacrilega tradiderunt. De Donatistis testem habemus D. Aug. *Epist.* 163. Optatum Milevitanum *lib. 2., & 6. contra Parmenianum*. De Novatianis sufficit, quod negarent lapsis sanitatis remedium. Uno Verbo cum Cypriano ad Novatianum, Hæreticorum omnium figuram portabat corvus, qui exiit ab Arca Noe, & non reversus comedebat cadavera immunda.

Antiqui Hæretici improbi.

47 Veniamus (his relictis, utpote antiquatis, & ut ab Ecclesia damnatis, etiam apud Sectarios nostri temporis) ad Protestantes Modernos, qui in unum collegerunt quidquid pravitatis sparsim legitur in antiquis Hæresiarchis, quos omnes cumulaverunt. Contra hos sic. Secundum Christi Domini apertam doctrinam ad Sanctitatem prærequiritur præceptorum adimpletio: Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata &c.* Lucæ 10. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c. hoc fac, & vives*: atqui Hæretici Moderni aperte asserunt præcepta non posse observari; ergo negant Sanctitatem. Min. breviter explicatur. Luth. *lib. ad Dialogum Sylvestri Prieratis* habet -- Non possumus in hac „ vita mandata adimplere -- Calvinus *lib. 2. institut. cap. 2. §. 5.* ait -- Extra contro„ versiam, impossibile esse in hac carne le„ gis complementum -- eo ducti fundamento, quod per peccatum originale ita sit corrupta natura, ut neque magnâ gratiâ valeat præcepta servare.

Novatores antiqua scelera adoptarunt.

San-

Sanctitatem Divinorum Præceptorum utique non recipit, qui naturalibus legibus resistendum docet: atqui hoc faciunt Protestantes. Lutherus enim *lib. de vita conjugali ad illud: Crescite, & multiplicamini* ait -- Non „ esse præceptum, sed plusquam præceptum, „ quod nos non possumus impedire, vel præ„ termittere, sed perinde necessarium est, „ quam edere, bibere, ludere, capuere, „ purgare, evigilare. Sicut enim in manu „ mea non est, quo minus sim mas; ita „ minime situm est in me, ut sim sine mu„ liere &c. Vir dicat, si tu non velis, velit „ alia, si non vult, dimitte eam, due Esther, „ & dimitte Vasthi- *In colloq. Germanicis cap. de Matrim* -- Ut nemo potest cibo, ac potu „ carere; sic fieri nequit, ut aliquis a mu„ liere abstineat; nam desiderio naturali in„ flammari non possumus ab illis separari &c. „ Sanctus Hieronymus multa scribit de ten„ tationibus carnis; at parvo res est: Mu„ lier domi habitans potest huic morbo me„ deri. Eustochium hic Hieronymo facile „ subvenire potuisset -- Calvinus *in instruct. contra Libert. cap.* 13. -- Concupivit quis U„ xorem prosimi, ea potiatur si potest, &c. „ audacter eripiat vi, vel fraude fortunas pro„ simorum; nihil enim suscipiet nisi Deo vo„ lente, & probante &c. -- & alibi. Simili tono canunt eorum Asseclæ, quorum doctrinam referre horret calamus. Bene dicebat Hieronymus *Epist. ad Ctesifontem* -- Nulla „ heresis sine Philomena -- Et Osee 7. *Raro Hæreticus diligit castitatem, & quicunque amare pudicitiam se simulant*. Et Aug. *de utilitate credendi cap.* 3. ait -- Rejiciantur prorsus de„ cem præcepta, & statim desinent omnes „ hæreses --

Hæretici dediti venereis.

48 Sanctitas Ecclesiæ Christi operativa est per charitatem, patrativa bonorum operum, ut constat ad Colossen. 3. *Induite vos ergo sicut Electi Dei, Sancti, & dilecti viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam; supportantes invicem, & donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam; sicut & Dominus donavit vobis, ita & vos, Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis*: atqui Protestantes refugiunt doctrinis suis bona opera; ergo. Min. posset demonstrari fuse, sed in re clara sufficiant sequentia. Lutherus *Serm. de novo Testamento* -- Caveamus (*inquit*) a peccam, sed magis ab operibus bo„ nis, & legibus, solumque promissionem „ Dei attendamus, & fidem; ipsa enim bre„ vis est perfectio, nec aliqua lex requiritur, „ nec opus: immo & legem proscindit: & „ opus -- *In argum. Epist. ad Galatas, editionis primæ* -- Summa ars, & sapientia Chri„ stiana est, nescire legem, ignorare opera, „ & totam justitiam activam -- *Ad Evangelium Domin.* 24. *post Trinitatem* -- Qui in Ec„ clesia docent, & præcepta, opera, & sta„ tuta exigunt, Impostores sunt &c. ex ope„ ribus quidem, abstinens, temperans, je„ junio, & precibus incumbens, Peregrinus „ item nominari possum, non tamen Chri„ stianus. Etsi enim universa tua opera in „ unum converteres; immo, & omnium „ aliorum tuis adjungeres; neque sic tamen „ Christum habes, nec Christianus ideo vo„ caris -- *Serm. de piscatura Petri* dicit: Deum adeundum esse cum solo Isaac, idest, fide; „ absque asinis, & sarcinis, idest, bonis „ operibus. *Ad Evang. feria 2. Pentecostes* dicit: viam Cœli, & portam esse arctam, nec posse illam ingredi, qui est onustus bonis operibus; & alibi sæpe similia.

Novatores bona opera refugiunt.

Calvinus *lib. 3. Institut. cap.* 15. §. 1. -- „ Evangelium eo a lege differt; quod ope„ ribus non alligat justitiam, sed in sola Dei „ misericordia collocatur -- Et alibi. Et quod isti Principes docuerunt, universi eorum Asseclæ retinuerunt, & docuerunt.

Sanctitas Ecclesiæ Christi jubet exercitium orationis, doctrina, & exemplo Christi, Lucæ 18., Act. 3., 2. ad Corinth. 6., ad Heb. 13., & alibi sæpe. Commendat consilia Evangelica: Matth. 19., 1. ad Corinth. 7., & alibi: atqui hæc omnia Protestantes damnant. Luth. *Serm. de Ascens. Christi*, orationem justi affirmat esse peccatum: & contra Catherinum, eam dicit esse impiam faciem Antichristi. *In eodem lib* Castitatem vocat decimam faciem Antichristi; Paupertatem Evangelicam appellat rapinam. *Contra 22. art. Lovaniens. Thes. 59. de votis Monasticis*, Claustra Religiosa appellat Gentilia, Judaica, Dæmoniaca, Apostatica. Calvinus *in Harmonia in Matth. cap. 17. n. 21.* Jejunium, & Orationem, solum ad fidem excitandam prodesse asserit. *Lib. 4. Institut. cap.* 13. dicit, Monastica vota esse Satanæ retia; professores eorum deseruisse Ecclesiam, consecravisse se Diabolo.

Lutherus hostis Monachorum.

Sed quid immoramur? Omne Sanctum conculcant; Templa, Festa, Sacrificia, Ceremonias, Ritus, Cultus Sanctorum, & omne, quod sacrum Scriptura docet, Traditio fert, Concilia statuunt; ut evidenter constat ex Controversiis, quæ moventur a Catholicis contra eorum dogmata. Nec mirum est; ex Patre enim Diabolo sunt, & Diabolum Præceptorem habuerunt. Lutherus *in Colloquiis mensalibus Germania fol.* 275. -- Crede mihi: „ bene, immo valde bene novi Diabolum; „ mecum in dormitorio nonnunquam deam„ bulat, quando cum hominibus sum, non „ nocet mihi; cum verò me solum deprehen„ dit, tunc docet me mores &c. Argumenta „ per otium a Diabolo audivi, & graviora „ quidem, nam habeo unum, & alterum „ Diabolum mirabilem, a quibus diligen„ ter observor, & quidem intenta. Sunt „ enim non vulgares, sed magni Dæmones; „ immo inter Diabolos magni Doctores in „ Theologia -- *Fol. Concorat. ord.* 281. -- Dia„ bolus frequentius, & proprius mihi con„ dormit, quam mea Catharina -- *Fol. Concorat. ord.* 269. -- Malo pro Diabolo, quam „ pro Cæsare interire; sic enim per magnum „ Dominum interirem -- *Idem in Epist. ad Electorem Saxoniæ tom. 5. Jenæ impresso, & tom. 7. Vuirtemb., & tom.* 6. refert disputationem habitam cum Diabolo de Missa privata. Deinde ejus scripta nonnisi Diabolum redolent; hunc enim ipse protectorem habebat in colloquiis mensalibus: hinc *fol.* 271. ait -- San„ cte satan ora pro nobis -- Et sic de aliis, quibus cum Aug. *tract. 42. in Joan.* dici-

mus

mua — Si quod dicis, a Diabolo accepisti, & „ Diabolo credidisti, mendaa es — Videatur Coccius *art. duodecimo lib.8 de Signis Ecclesiæ.*

49 De Schismaticis Orientalibus non est sermo protrahendus; quia ex divisione in tot Sectas orta est maxima doctrinæ contradictio, & perturbatio. A Deo derelicti plura docuerunt contra bonos mores, & longum nimis esset omnia referre. Unum sufficiat innuere: omnes obedientiam Summo Pontifici denegavere, cui constanter Græcia obedivit usque ad seculum octavum, in quo incœpit schisma Photii, quo sublato per aliquod tempus iterum se subdidit. Ab illa obedientia recessit Orientalis Ecclesia, quam profitendam docuerunt Sancti Patres Græci; & Græca Concilia tradiderunt; quam, jam schismate prosequente, debitam fassa est in Concilio generali Lugdunensi, & Florentino. Sed & alios errores in moribus postmodum recepit, & approbavit, quorum mentionem faciunt Catalogistæ, & Arcudius inter alios in suis opusculis. Ex Bulla Innocentii IV. data pro instructione eorum, qui vellent ad Ecclesiam redire, & iterum Romano Pontifici se subdere, colligitur inter alia. I. Græcos damnare secundas nuptias in mulieribus. II. Fornicationem non esse peccatum lethale. III. Ex Bulla Clementis VII. pro Ruthenis, quod divortium ita liceat propter fornicationem, ut possit alia duci. IV. Ex Rituali Græcorum a Nicephoro Xantopolo in latinam linguam verso, habetur, damnari, ut Idololatras in Azymo celebrantes; unde ubi Psalmista dicit: *Confundantur omnes, qui adorant sculptilia*, habet — Confundantur om„ nes, qui adorant Azyma — Propter quæ, & alia similia prava in moribus &c. non prodest Græcis facies illa Sanctitatis, quam præseferunt in rigore Jejuniorum: in quo errant etiam damnantes Sabbatinum Jejunium Ecclesiæ Romanæ; sed de his satis.

Schismatici a Deo derelicti.

CONTROVERSIA III.

AN NOTA MIRACULORUM CONVENIAT ECCLESIÆ ROMANÆ.

QUa ratione Christus promisit se futurum cum Apostolis usque ad consummationem seculi; etiam promisit se confirmaturum sermonis prædicationem signis. Sicut enim ipse plura fecit, ut redderentur inexcusabiles Evangelii auditores, ita voluit ab aliis perpetuo fieri; ut identitas ejusdem Evangelii probaretur, & propagaretur. Quare vere scripsit Aug. *de utilitate credendi cap.* 14., ubi de Christo testatum reliquit — Miraculis conciliavit aucto„ ritatem, auctoritate meruit fidem, fide „ contraxit multitudinem, multitudine obti„ nuit vetustatem, vetustate roboravit Reli„ gionem —

Fremunt tamen Protestantes ubi Miracula objicimus, & sua ab ipsis expetimus, nec aliter, quam mordacibus verbis respondere possunt, cum palpabiliter deprehendantur Impostores, & Pseudoprophetæ: Nec vacat immorari in referendis eorum verbis. Unde

50 Dico I. Ecclesiæ Romanæ convenit perfectissime Nota Miraculorum. Ridiculus haberetur, qui vellet Soli in meridie, vel lumina addere, vel possessa denegare: ita pariter qui de permanentia, & veritate Miraculorum in Ecclesia Romana suspicari vellet, cachinnis esset excipiendus; ea enim in omni genere est copia, in omni natione, & loco, a tot viris sapientia, & veracitate, & sanctitate illustribus asserta, ut pene mentem obruat, & quasi velut res ordinaria Miraculi enarratio suscipiatur.

Et sane id perseveranter concedendum est in Ecclesia Romana extitisse, quod omni seculo obtinuit: sed Miracula omni seculo in ea fuerunt patrata; ergo Miraculorum patratio perseveranter extitit in Ecclesia Romana. Min. sic elucidatur. Primo seculo ab anno primo Christi, & Ecclesiæ, usque ad centesimum habemus Miracula Christi in Evangeliu narrata, & Apostolorum in Actis eorundem recensita. In secundo ab anno 100. usque 200. Miracula Sancti Clementis, Sancti Narcissi Episcopi Jerosolymitani, Sanctæ Julittæ, & SS. Martyrum in exercitu Marci Antonini, & aliorum, quorum testimonium fert Irenæus *lib. 2. cap.* 57. Eusebius &c. Tertio seculo ab anno 200. usqua ad 300. Miracula S. Gregorii Thaumaturgi, Romani, Albani, & aliorum, quorum multitudo tanta fuit, ut dicat Eusebius *lib.* 10. *cap.* 12. vix exprimi posse: de quibus mentionem faciunt Hieron. Prudentius, Chrysostomus, Basilius &c. Ab anno 300. usque ad 400. Miracula SS. Antonii, Hilarionis, Martini, Hilarii, Nicolai, & aliorum apud Athanasium, Hieronymum, Sulpitium, Palladium, Sozomenum &c. Quinto seculo a 400. usque ad 500. Miracula Sancti Stephani Protomartyris, Sanctorum Gervasii, & Protasii relata ab Aug. Sancti Felicis Nolani, Erasmi Eremitæ, Simeonis Stylitæ, Sancti Remigii, Patrici, Thalasii, Maximi Regiensis &c. Sexto seculo a 500. usque ad 600. Miracula Joannis primi Papæ, Agapiti Papæ, Benedicti, Mauri Abbatis, Placidi, Birgittæ Virginis, Augustini Angliæ Apostoli &c.

Miracula quovis tempore in Rom. Ecclesia.

Septimo seculo a 600. usque ad 700. Miracula Theodosii Archimandritæ, Arnulphi Metensis Episcopi, Amandi Episcopi, Eligii Episcopi, Florentii Episcopi, Agathonis Papæ &c. Octavo seculo a 700. usque ad 800. Miracula Gudberti, Joannis in Anglia, Sunniberti, Erhardi &c. Nono seculo a 800. usque ad 900. Miracula Sanctorum Tharasii, Jannicii, Angarii, Remberti Apostoli Daniæ, Rumoldi Regis Scotiæ &c. Alia in translatione Corporis S. Sebastiani in Civitate Svessionensi, in translatione S. Marcellini &c. Decimo seculo a 900. usque ad 1000. Miracula Sanctorum Dunstani Episcopi, Romualdi Abbatis, Majoli Abbatis, Wenceslai, Ulderici &c. Undecimo seculo a 1000. usque 1100 Miracula SS. Eduardi Regis Anglorum, Heriberti, Odilonis, Anselmi Cantuariensis &c. Duodecimo seculo a 1100. usque ad 1200. Miracula Sancti Bernardi, Sancti Malachiæ, Sancti Niedorici, Thomæ Cantuariensis &c.

Decimotertio seculo a 1200. ad 1300. Miracula SS. Dominici, Francisci, Bonaventuræ, Thomæ Aquinatis, Petri Martyris, Antonii, Petri Cœlestini, Elisabeth Ungariæ Reg., quæ septemdecim mortuos resuscitavit, Raymundi de Pennafort, Hyacinti &c. Decimoquarto seculo a 1300. a 1400. Miracula SS. Rocchi, Bernardini, Catharinæ Senensis, Nicolai de Tolentino, Venturini, Gottifredi &c. Decimoquinto seculo a 1400. usque ad 1500. Miracula SS. Vincentii Ferrerii, Didaci, Antonini Florentini Episcopi, quorum primus triginta octo mortuos vitæ reddidit &c. Decimosexto secolo a 1500. usque ad 1600. Miracola SS. Francisci de Paula, Francisci Xaverii, Ignatii, Ludovici Bertrandi, Caroli Borromæi, Philippi Nerii, Seraphicæ Sanctæ Matris Theresiæ, Petri de Alcantara, quorum Canonizationes seculo præterito fuur celebratæ. Decimoseptimo seculo a 1600. usque ad 1700. Miracula Sancti Francisci Salesii, & aliorum piorum virorum, quorum acta in Congregatione Rituum examinantur: præter ea Miracula, quæ in dies fiunt invocatione Sanctorum, visitatione imaginum Beatissimæ Virginis, & illud, quod singulis annis in publica visitatione Imaginis Marianæ Niceæ in Provincia, quæ dicitur *del Laghetto* in die Sanctissimæ Trinitatis: coram omnibus immutatur Imaginis vultus, & sanatur unus, vel claudus, vel cæcus &c.

51 Plurima vero expresse fuerunt patrata in confirmationem fidei directe, & per se, vel in genere, vel pro aliquo particulari articulo; ut pro demonstrando cultu Sanctarum Imaginum, & Reliquiarum, & Sacrorum Rituum venerabilitate. Hinc apud Sanctos Patres tot leguntur facta signo Crucis, Aquæ benedictæ aspersione, Ceræ benedictæ usu, & Sacramentorum &c. In protestationem Baptismi nonnulla profert Aug. *de Civit. Dei lib. 22. cap.* 8. In demonstrationem venerabilitatis Confirmationis Optatus Milevitanus *lib. 2. contra Parmenianum* refert Angelica manu sustentatam Olei ampullam, quam ea fenestra projecerat Hæreticus. Malachias Hiberniæ Episcopus Lunaticum sanavit, dum chrismate ungeret, apud Bernardum &c. In confirmationem Eucharistiæ, apud Cyprianum *de lapsis*, Mulier manibus indigne tractans Eucharistiam ab igne deterretur. Apud Ambrosium S. Satyrus Eucharistia collo appensa a naufragio liberatur. Apud Optatum quidam Hæretici a canibus lacerantur, quibus Eucharistiam proculcandam tradiderunt. In Missæ Sacrificio patrata Miracula testatur Chrysostomus *lib. de Sacerdotio*. Eucharistiam in carnem visibilem mutatam fatetur Paulus Diaconus *in vita Sancti Gregorii Magni*, Cyrus Theodorus *in epigrammate S. Basilii*, Paschasius *de corpore, & sanguine Christi*; & alii.

Pro confirmatione Sacramenti Pœnitentiæ Miracula edita enarrat Joannes Climacus *gradu* 4. Petrus Damianus, Petrus Cloniacensis *lib. 1. de Miraculis cap.* 3. 4. 5. 6. Beda *lib. 5. Historia Anglorum cap.* 14. *&c.* Pro confirmatione Sacramenti Ordinis refert Nicephorus *lib.* 11. *cap.* 20. Ordinis consecrationem Sancto Amphilochio fuisse administratam ab Angelis, quam ratam habuerunt Episcopi re examinata. Et testatur Cyprianus *lib. 4. Epist.* 1. gradu, & virtute exorcistæ Dæmones flagellari, & a corporibus ejici, quod in dies accidit. Frustra autem ad eludendam veritatem, ad magiam recurritur. Magia apud Ethnicos, & Mahometanos in usu est; & tamen hujusmodi exorcismos, eorumque effectus apud illos minime exerceri legimus. Nec falli potest Doctrina Christi dicentis, divisum esse, nec stare Regnum Satanæ, si in Beelzebub Dæmonia ejiciuntur. Rogans, non imperans, deprecans, non objurgans, invocans, non maledicens Dæmonem, sua præstigia exequitur Magus: at verò Exorcista imperio, maledictis, imprecationibus, conviciis, comminationibus Dæmonem vexat, & pellit, cogitque obedire. Dixit optime ad rem Tertullianus *lib. de anima cap.* 57. -- „ Spiritalia nequitiæ non invitatoria operatione, sed expugnatoria dominatione tractamus, non socia conscientia, sed inimica scientia -- Et Damascenus *lib. 1. de Imag.* -- Magi adjurant. Ecclesia quoque exorcizat, sed Magi invocant Dæmones; Ecclesia autem contrà Dæmones Deum invocat--

DICES. Ex pacto cum Dæmone potest superior Dæmon alium vexare inferiorem: nun ergo bene colligitur id virtute Ecclesiæ, & Sacramenti fieri. Sed hoc non urget. Non est in Dæmonis potestate tam mirabiliter vexare inferiorem; in eum enim non habet dominium dispoticum, sed solum morale, procedens ex obstinata voluntate ipsius inferioris, qui se subdidit. Sed hoc dato: solum id posset accidere, ubi pactum fieret cum superiori alicujus legionis: atqui Exorcista catholicus iisdem formulis assurgit contra inferiores, ac superiores, contra paucos, ac contra omnes; proindeque constat non ex conventione, sed ex vera potestate fieri. Deinde quando ex pacto procedit, nunquam permittit Dæmon, ut ejus operibus abrenuncietur; seipsum enim destrueret, & finem suorum operum evelleret; at ipse Exorcista cogit abrenunciare pompis, & Diabolicis operibus; hortatur, inducitque obsessum ad illud præstandum. Certe superioris conditionis est virtus Evangelici exorcismi, quam Judaici; & tamen erant Exorcistæ electi pro pellendis Dæmonibus; ut refert Josephus *lib. 8. antiquit. cap.* 3.

Pro confirmatione pariter Extremæ unctionis Miracula leguntur, ut illud Sancti Malachiæ, qui ad hunc unice finem vitæ defunctam restituit, ut Sacramento hoc inungeretur. Hæc insinuasse sufficiant. Fusius hoc versant Doctores, inter quos potissime Bosius *de signis Ecclesiæ*.

52 Innuamus unum, vel aliud ex antiquis, & modernis exemplis, ex eo genere Miraculorum, quæ facta sunt ex condicto, & provocatione in contestationem veritatis. Vulgatum est illud Valentis Imperatoris, qui Basilio jussit suum filium sanitati restituere, si vera erant dogmata, quæ docebat: spopondit Præsul, si Imperator Ecclesiæ pacem vellet restituere: quod negans, ut Basilius dixerat, puer obiit. Sic Socrates. Vulgata sunt, quæ Theodoretus recenset de Monachis discipulis Macarii, & Antonii, qui aperta signa pro veri-

veritate consubstantialitatis Verbi contra Arrianos fecerunt. De Juliano Eremita, qui solitudinem deseruit, & Arrianos aggrediens, singulis fere momentis Miracula edebat. De Pambo, & Heracleone, qui in vinculis detenti a Lucio Arriano oblatum aridum sanaverunt dicentes -- In nomine Jesu, quem Lucius persequitur, surge -- Vulgatum est pariter (apud Cedrenum) illud de Episcopo Catholico cum Arriano Episcopo disputante. Hic eloquio fœcundus, ilic fide; hic ut verbositatem obtruncaret, provocavit ad ignem, & nolente Arriano ingredi, ingressus est Orthodoxus, qui illæsus Verbum Dei Populo evangelizabat in medio ignis.

Illud non est omittendum, quod Sancto Ephrem evenit. Hortans quendam Stylitem Severianæ Hæresis Sectatorem, ab eo Invitatus fuit, ut simul ingrederentur in ignem in probationem veritatis: illico S. Ephrem in accensum rogum voluit descendere; renuit Hæreticus, quem fœdifragum redarguit Ephrem, qui præmissa invocatione Jesu Christi, & B. Virginis, ut signo confirmaret fidem, stolam in ignem misit, & post tres horas integram extraxit; cui cedens Hæreticus veritatem amplexus est. Consimili provocatione (ut refert Cedrenus, & Zonaras) compulsi, Baptismo abluti sunt Rutheni, qui prædicantibus Evangelium respuebant dexteras societatis, nisi in ignem projiceretur volumen Evangelii, ea conditione credituri, si nihil pateretur, ut evenit. Proprius ad rem nostram facit, quod In vita Sancti Bernardi *lib.* 3. *cap.* 5. recensetur. Perturbante Provinciam Tolosanam hæresi Petro-brussianorum, qui nostrum protestantium typum gesserunt; in vico, qui Sarlatum appellatur, petenti Populo, ut Sanctus Abbas panes benediceret, annuens dixit -- In hoc scietis vera esse, quæ „ a nobis; falsa, quæ ab Hæreticis suadentur, si infirmi vestri gustatis panibus istis „ adepti fuerint sospitatem -- & quotquot, qui panem illum manducaverunt ex numero infirmorum, convaluerunt.

Celebre satis est illud, quod in historia Albigensium Petri de Valle Sennarii *cap.* 8. narratur de Sancto Dominico, qui ut Hæreticos ad fidem traheret, compendiose in quodam libello fundamenta nostræ Religionis rescripsit, tradiditque Hæretico, ut examinaret; hic, cum plures simul essent Hæretici, librum protulit, quem in ignem projicere decreverunt sub ea conditione, veram esse Doctrinam Dominici, si non læderetur, falsam, si læderetur. Projectus libellus sponte prosiliit ab igne, stupentibus perfidis; & secundo, & tertio id evenit obstinate id petente uno ex illis: non crediderunt tamen veritati, suis hæresibus contumaciter adhærentes. Nihil verò sustinebant erroris Albigenses; quod non propugnent Protestantes. Non licet amplius in hoc immorari argumento; Centuriatores enim singulis Centuriis enarrant Miracula, quæ nostri auctores proferunt, sive in Cultum Sanctorum, & Imaginum, sive Rituum Ecclesiasticorum, sive aliorum Mysteriorum. Sed uno se expediunt, dicentes præstigia esse; quia hæc Lutheranam damnant doctrinam.

53 Hinc non est immorandum in objectionibus refellendis. Ad hoc unum reducuntur, ut vel præstigiatoria opera dicant, vel a Catholicis conficta, ut Sanctorum Canonizationes promoveant, & Reliquiarum Cultum, & similia. Et in signum proferunt, quod Jesuitæ plurima dicant se patrare Miracula in Indiis, nullum autem in Europa facere potuerunt, nisi quod ab orco revocarunt Pelagium. Hæc evomit Kemnitius.

Verum antiqua hæc est cantilena Gentilium, & Hæreticorum: quæ tamen non prævaluit; evidentia enim facti, fallax, & mendax deprehensa est. Sunt sua signa, quibus Miraculum a magicis operibus, & effectibus naturalibus perfecte distinguitur, quibus usi sunt Patres primorum seculorum. Excedens est etiam temeritas velle fidem negare tot Testibus fide dignis, quot sunt illustres antiqui, & moderni Historici, & celebres Sanctitate, & eruditione Patres. Si valet argumentum, cuilibet narrationi fides erit neganda, sicut recte arguit Aug. *lib.* 10. *de Civit. cap.* 18.

Non negamus quandoque aliquid falsò narrari, vel ex nimia credulitate, vel ex carentia debitæ diligentiæ, vel etiam ex malitia. At quod omnia conficta sint, & quod tot graves, & sæpe sæpius oculati testes decepti fuerint, impossibile est. Mos erat, collecta Miracula Populis legere, sed ea tantum, quæ exquisita diligentia probaverant Episcopi, teste Aug. *lib.* 22. *de Civit. cap.* 8. quod & Concilium Tridentinum *Sess.* 25. *cap.* 2. practicandum statuit. Et hinc potius laudanda est Ecclesia Catholica de exactissimo rigore in examinandis Sanctorum Miraculis, quæ fidelibus sunt proponenda. Qui verò Miraculum falsum producunt, gravissime peccant; quantum enim per ipsos stat, evacuant Miraculorum fidem, & mos fuit in Ecclesia hujusmodi impostores punire. Suos defendit a calumniis Beccanus *lib. de Antichristo Reformato cap.* 9. In Europa non faciunt Miracula, quia Fides nec indiget confirmatione, nec digni sunt Hæretici videre Miracula.

54 Dico II. Soli Ecclesiæ Romanæ convenit Miraculorum patratio, non autem ceteris Sectis. Non indiget probatione Conclusio; siquidem nostri Protestantes, cum Miraculis careant, ubi Miracula ab eis postulamus, negant ea esse necessaria, vel ad Spiritualia recurrunt.

Miracula sunt opera Divinæ Potentiæ, illiusque manifestativa ex Evangelio; in ostensionem Cultus, & Religionis unius Dei fiunt ex Aug. *lib.* 10. *de Civit. cap.* 12. in manifestationem Sanctitatis ex D.Th. 2. 2. *qu.*178. *art.* 1., atqui Protestantes negant Deum esse Omnipotentem, negant omnem Cultum, omnemque Sanctitatem, ut jam vidimus; ergo non possunt habere Miracula, cum nequeat Deus testis esse falsitatis.

Antiquos Hæreticos nullum perpetrasse Miraculum ex Patribus compertum est. Legendi sunt hac de re Irenæus *lib.* 2. *cap.* 36. Tertullianus *de præscript. cap.* 30. Chrysost. *de laudibus Pauli Homilia* 4. August. *lib.* 13. *contra Faustum cap.* 5., & alii.

Paritee Sancti Patres cnarrant nihil prorsus Hæreticos effecisse, ubi Miracula in confirmationem falsæ doctrinæ facere conati sunt; ut de Simone Mago, de Elcesæis refeet Epiphanius de hæresibus, de Manne Cyrilius Jerusoiymiranus, de Arrianis eurantibus filium Valentis Imperatoris, Soctates, & sic de aliis. Quod paipabilius evenit in nostris Protestantibus, Luthero, Calvino, eorumque Sectatoribus, quorum Historiæ notæ sunt omnibus, utpote iudicræ, & pro theatro aptissimæ.

55 Dices cum eisdem. Miracula sont necessaria, ubi nova instituitur Reiigio: sed nos, inquiunt, antiquam Reiigionem reparavimus; Reformatores enim sumus: Evangelica Doctrina jam prioribus seculis est Miraculis confirmata.

Quam pulchre meutiuntur. Evangelium ab Apostoiis confirmatum Signis, & prædicatione eadicatom, secundum Divinam promissionem debet integrum perseverare usque ad finem secuii in ea Ecclesia, cui illud crediderunt ipsi Apostoii: & alia non fuit Ecclesia iila, quam Romana: non ergo sunt Reformatores, sed evecsores. Promisit ipse Deus se idem Evangelium confirmaturum Signis; negati ergo nunc Signa non possunt. Deinde si Reformatores sunt, ostendant, a quo hoc ufficium acceperunt; ut dieebat Tertull. *de præscriptionibus cap.* 3. -- Probent, se novos „ Apostolos esse &c. --

Evangelium Signis confirmatum.

Hic enim fuit Ecclesiæ usus, quoties novam aliquem doctrinam tradiderunt Hæretici, Signum novæ missionis eapetere. Signa non fideiibus, sed infidelibus sunt necessaria: atqui nos sumus infideles, & Ethnici ex eorum testimoniu; ergo nobis Signa ostendant, ut credamus. Dicit Greg. Magnus *Homil.* 29. *in Evang.* -- Ut enim fides credentium cre„ sceret, Miracuiis fuerat nutrienda -- Si vulunt eego, ut erescar, Miraculis probent suam prætensam Reformationem.

Erasmus *de libero arbitrio*, Lutheranam doctrinam eepeebendit, quia est absque Signis, quod eepetit *in Epist. in Pseudoevangelicos*. Zuinglius *tom.* 2. *fol.* 52. 53. 54. Prædicatores usurpantes Evangelicum ministerium absque Signis appeilat homines audaces, temerarios, Hæreticos, imitatores Chore. Lutherus ipse *in epist. ad Senatum Mulchusinum*, ut feratur Judicium de novatore hanc tradit regulam -- Accersat ad se Senatos, etiam
„ præsente omni Populo, si fieri potest, &
„ quærat ea eo: Quis eum huc miserit, aut
„ vocaverit ad docendum? Procoidubio Se-
„ natus non fuit. Quod si dicat se a Deo,
„ atque ipsius Spiritu missum esse, quemad-
„ modum Apostoii, probet hoc Miraculis,
„ & Signis editis, vel nolite ferre, ot con-
„ cionetur; nam ubicumque Deus formam
„ ordinariam immutate vult, ibi semper Mi-
„ racula facit -- Projiciendi sunt ergo isti Reformatores, quia nolium Signum ediderunt. Dicat ergo Baruch 6. de istis: *Hominem a morte non liberant, neque infirmum a potentiori eripiunt: hominem cæcum ad visum non restituunt &c. Quomodo ergo æstimandum est, aut dicendum, illos Deos esse?*

56 Dices II. Doctrina nostra est negativa, non autem affirmativa: non debemus ergo illam probare Signis. Immo quia negativa, iodiget firmati pondere Signorum. Negativum argumentum nihil probatiunis obtinet, & ea faciiitate, qua ponitur, negatur: nec solins asserentis standum est dicto. Sed bene dicunt, immo optime, quod eorum doctrina negativa sit, quia negat omnem veritatem; & ideo probari nequit.

Negativum argumentum probandum est.

57 Dices III. Meliora sunt spiritualia Miracuia, quam corporaiis: sufficit ergo cæcorum spirituaiium illuminatiu, & claudorum sanatio. Bene quidem: sed isti cæci spiritnales, & claudi homines sanati sunt corporei, & quibus prædicantue hujusmodi Mirabiiia, paritee quos Deus manuducit ad spiritnalis per corporea & Christus ipse, ut suam spiritnalium effectuum potestatem demonstraret, sensibiiibus Miraculis probavit.

Corporalia ad spiritualia conducunt.

58 Dices IV. Angiica Regina Elisabeth Miracuia fecit, Strumosins piuribus sanitatem restituens, & gestatione annulorum, quos consecravit solemniter die Parasceve, a comitiaii morbo liberati sunt. Optime sane; Privilegium, quod solis Angliæ Regibus, sicut & Galiiæ, non autem Fœminis concessum, Reginis jam tribuunt sine probati auctoritate Historingraphi. Sed quid? Demus. Cujus virtute hæc fecit? Utique meritis Sancti Eduardi Regis, ut coiligitur ea Pollidoru Vitgiiio *lib.* 8. *Hist. Anglicana*. Nec novum hoc est, & alii Hæretici virtute alicujus ritus Catholici Miracuia fecerunt. Julianus Apostata Crucis Signo, quod despiciebat, Dæmones profugavit a semetipso, sed nun repulit suam iniquitatem.

Ex Catholico ritu miracula.

59 Dices V. Quale Miraculum majus, quam qood fecit Lutherus Monachus profugus? Quod a Claustris Moniales, & Monachos estrasserit, unicuique Evangelium prædicandi dederit facultatem, Missam abtrogaverit, Papatum everterit &c. Certe hoc Miraculum non negamus. Sed majus fecit adhuc Mahometus, & grandius adhuc facere potest, quisquis omni nequitiæ iaxabit habenas. Nihil faciiius, quam turbas sibi facere, libertatis jura dilatando, & maxime ubi calor aliquis pietatis appatet. Ubi invidiæ scintilla excitata volat; prona est omnis caro ad malum, nec aliud quid magis ientit, quam ad sui abnegationem restringi. Cum ostenderint simiie quid fecisse Apostolos post Christum, credemus.

CONTROVERSIA IV.

Appendix.

AN LICEAT ABSQUE PECCATO MIRACULUM PETERE A DOMINO.

CUm diximus plura Miracula facta fuisse ea condicto, & iegamus quandoque Miracula ab Orthodosis Ethnicos petiisse, breviter debemus explicaee, quando iiceat petere a Deo Miracula. Non ioquimur hic de viris iiiis, qui habent donum Miraculorum, sentiunque Interius

rius a Domino moveri ad Miraculum petendum; hi enim hujuscemodi motioni respondentes nihil mali faciunt; qua motione Abraham Genes. 15. Signum petiit, quo cognosceret, se terram promissionis possessurum. Agimus ergo extra casum specialis motionis Divinæ: unde.

Miraculum sine necessitate non est exquirendum.

60 Dico. Absque necessitate, vel rationabili utilitate, grave peccatum est petere Miraculum. Prob. Tentare Deum est gravissimum peccatum, sed petere Miraculum absque necessitate, vel rationabili utilitate, est tentare Deum; ergo est grave peccatum. Maj. constat ex præcepto Dominico, Deuter. 6. *Non tentabis Dominum Deum tuum*. Min. explic. ex Glossa ibidem -- Deum tentat. qui habens, quod faciat, sine ratione committit se periculo, experiens utrum possit liberari a Deo --

Tentatio est experimentum capere de aliquo, an sciat, possit, aut velit hoc, vel illud; fitque verbis, & factis, verbis, quando sermone alterum exploramus, factis quando aliquid agitur ordinatum ad experimentum capiendum aperte, vel interpretative: aperte, cum verbum, & factum dirigitur ex intentione ad capiendum experimentum, interpretative, cum aliquid fit absque hac intentione, sed taliter, ut non videatur habere alium finem, nisi experimentum capere. Sic ex D. Th. 2. 2. *quæst.* 97. *art.* 1. Si quis canem incitet contra lupum, hoc non est experimentum capere de cane, sed si absque alio incitet, colligitur velle canis velocitatem experiri. Interpretative ergo Deum tentat, quando quis aliquid petit a Deo, vel facit, quod causam non habet utilitatis; sic enim videtur velle experimentum facere de Divina Potestate, Sapientia, aut Bonitate.

Hæc est mens Divi August. *lib.* 10. *confess. cap.* 35. -- Hinc etiam ipsa Religione „ Deus tentatur, cum Signa, & Prodigia „ flagitantur, non ad aliquam salutem, sed „ ad solam experientiam desiderata -- Qua ratione noluit Christus Dominus Miracula facere coram Herode; quia ex curiositate id cupiebat. Ex quo sequitur nullum esse peccatum, ubi necessitas, vel rationabilis urget utilitas. Unde Isaiæ 7. reprehenditur Achaz, quia Signum noluit a Domino petere, cui dixerat: *Pete tibi Signum a Domino &c.*, cui ille: *Non petam, & non tentabo Dominum*. Falsò enim credidit esse tentationem, cum in bonum commune vergeret Signum. Hinc Act. 4. Apostoli petunt Signa fieri in nomine Jesu, ut Christi veritas fidem consequatur apud Judæos, & alios infideles.

Hoc est secundum doctrinam Scripturæ 2. Paralipom. 20. *Cum ignoremus, quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te*. Ubi enim necessitas instat, vel rationabilis utilitas, promptus est Dominus, ut respondeat, dicente August. *lib. de utilitate credendi cap.* 16. -- „ Pollicetur ergo Dominus Ecclesiæ Miracula, cum opus fuerit: non tamen pollicetur omnibus, qui crediderint ea acturos -- Requiritur tamen humilis submissio Divinæ voluntati, ne forte Religio exponatur irrisioni, aut quod nobis videtur necessarium, & utile, coram Deo expediens forte non erit; liberque Divinæ dispositioni relinquendus est modus, determinatumque Signum non est postulandum, nisi claræ circumstantiæ id exigant.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

61 OBJIC. I. Magna necessitas videtur, ubi Tyrannus minatur mortem pluribus fidelibus, vel fidei abnegationem, nisi Miraculum faciant: sed hoc non obstante non videtur licere; nam apud Petrum de Natalibus *in Catalogo Sanctorum lib.* 9. *cap.* 19. Cum Rex Babyloniæ, Judæis instigantibus, petiisset ab Aniano Alexandriæ Episcopo, & Marci Successore, ut Christiani transferrent montem magnum ab uno ad alium locum, aut fidem negarent, aut scirent se mortem subituros, Episcopus cum Christianis afflictus est, & Deum oravit pro fide sua, eique revelatum est, alium idoneum non esse, nisi quendam Monachum Anianum, qui jussit montem moveri, & motus est celerrime. Si enim liceret non debuisset turbari Episcopus, sed potuisset monti dicere discede, vel jubere uni ex Christianis, ut id faceret, aut si licet, nonnisi ex Divina motione. ideo revelatio expectata est, & unus inventus est idoneus.

RESP. neg. min. Erat enim tunc licitum petere Miraculum; salus enim plurium Christianorum, & periculum, ne aliqui deficerent a fide illis temporibus, magna erat necessitas, seu saltem gravis, & rationabilis utilitas, aderatque confirmandi fidem nostram grave motivum. Tum quia in odium Christianorum Regem urgebant Judæi, tum quia id petiit Rex ductus verbo illo, quod prædicari audierat: *Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc illuc, & transibit*. Matth. 17. Prudenter tamen Episcopus rem gessit, Deum orationibus consulens, & triduano jejunio Deo exitum commendans. Unus tantum inventus est idoneus ex fide sua, idest, qui haberet gradum illum excellentem fiduciæ, quæ est gratia gratis data.

Patratio miraculorum gratia gratis data.

62 OBJIC. II. Magna utilitas esse videtur conversio Judæorum, & Infidelium, si spondeant fidem amplexuros, dummodo Miraculum coram ipsis fiat, sed ad hoc non est licitum petere Miraculum, nisi ex Divina speciali inspiratione; August. enim *lib.* 22. *de Civit. cap.* 8. ait -- Quisquis adhuc Prodigia, ut credat inquirit, magnum ipse est „ Prodigium, qui mundo credente non credit -- Et D. Thomas *in Matth. cap.* 20. ait -- Quare non facit modo Miracula Ecclesia? „ & dicendum, quod Miracula facta sunt ad „ probationem fidei, sed jam fides probata „ est -- Unde contra mentem Ecclesiæ Miraculum nunc desideratur.

RESP. Necessitatem simpliciter non adesse: quia alia sunt media sufficientia pro ostensione veritatis, & Evangelii enunciatione possent de veritate fidei convinci Hæretici, & cæterarum Notarum enucleatione induci in cognitionem Ecclesiæ: quare ex hoc capite,

Veritas fidei non est necessariis miraculis comprobanda.

capite, nisi adsit specialis Dei motio, non esset licita petitio. Posset tamen adesse utilitas rationabilis, quæ prudenter est pensanda. Hebræi, & Mahumetani sunt in suis erroribus obstinatissimi, sicut & regulariter Hæretici præcipui, unde raro adest fundamentum prudentis spei. Facilius, & frequentius adest hujusmodi utilitas ex parte rudium, & simplicium, qui ex uno capite non ita bene percipiunt vim motivorum, & ex alio facile commoventur Miraculis; pro quibus unicum videtur esse medium, & judicandi sunt quasi alio careant medio.

Quidam putant sine scrupulo id posse fieri, si casus accidat apud eos infideles, quibus primò annunciatur Christus, quia Scripturâ docemur incœpisse Deum, novam Religionem Signis confirmare, ut patet de lege Mosaica, & Evangelica: prædicatio verò Christi istis est ita nova. Sed a regula communi non est recedendum. Plurimæ conversiones factæ sunt sola evangelizatione etiam apud istos, & sufficienter absque Signis annunciari potest Christus.

63 OBJIC. III. Si Hæreticus disputans cum Orthodoxo, in veritatis confirmationem petat utriusque libellos in ignem projici, justa, & gravissima causa existit, sed adhuc non licet: quia Evangelium est summæ veritatis, & Christiana doctrina innumeris est probata Miraculis; unde Orthodoxus debet negative respondere, dicendo Deum non esse tentandum.

Quidam Doctor sic sentit de libellis, secus autem de personis. Vult, quod si Hæreticus petat utrumque ignem ingredi, possit Orthodoxus subire sponsionem. Fateor tamen me non videre congruam disparitatem. Ideo potest, ubi agitur de personis, quia ex negatione gloriabitur Hæreticus cum adstantibus de irrisione nostræ fidei: atqui hoc totum urget in casu libellorum, & aliunde doctrina Christi, sive pro libellis, sive pro personis est sufficienter Signis comprobata.

DICES ex eodem. Ubi agitur de personis, habetur certitudo moralis, quod Hæreticus ficte invitat, & si compellatur, vel primus ingredi, vel simul, recedet a sponsione, & ita detegetur pravitas, & fallacia disputantis: at ubi agitur de libellis, non habetur talis certitudo; audax enim forte projiciet Hæreticus in ignem libellos.

RESP. Ex iisdem fundamentis certi sumus, quod Hæreticus æque timet se comburendum esse, ac libros, cum sciat se falsa docere, sibique ex utroque capite irrisionem imminere pro certo habet. At demus, quod projiciat libellum suum, & comburatur, si Orthodoxus non projiciat, adstantes dicent, ipsum timere, ne & suus comburatur, ac proinde, quod nec ipse vera dicat, sintque ambo impostores, vel æqualis fidei, nec ulli magis, quam alteri credendum.

DICES *cap. consult. 2. quæst. 4. Et extra de purgatione vulgari*. Cap. 5. Prohibita est purgatio per ignem, seu ferrum candens, aut aquam ferventem; sicut eadem prohibitio habetur *Cap. Mennam, Cap. Monomachiam, Cap. Ex tuarum de purgatione*. Ergo non licet Orthodoxo acceptare sponsionem ingrediendi ignem.

RESP. Jus Cannonicum prohibere probationes, quæ erant in usu inter Catholicos, & maxime in Monasteriis ad detegenda furta, ceteraque delicta, contentaque est Ecclesia, quod bonum commune promoveatur mediis probationibus legalibus per testes, juramenta, & similia media. In casu autem agimus de fide; immo videtur non esse tentationem Dei, si petatur Miraculum, ubi non est alia via evadendi mortem naturaliter, juxta illud Psal. 149. *Invoca me in die tribulationis; eruam te, & honorificabis me.* *Purgatio per ignem prohibita.*

64 OBJIC. IV. Videtur adesse necessitas petendi Miraculum, ubi Magus suis præstigiis populum decipit: sed sine speciali motione non licet; quia præsumendum est Deum id permittere ex justo judicio in punitionem adstantium, aut ob alium finem nobis incognitum; ergo sola necessitas, aut utilitas non sufficit ad reddendam licitam petitionem.

RESP. In actuali patratione præstigiorum non esse tentandum Miraculum absque motione Dei, quia est aliud medium, quod fuit in usu apud Sanctos Patres, videlicet recurrendo ad orationem, exponendo Sanctissimum Sacramentum; ad præsentiam enim Domini impotens est Dæmon, ut experientia docuit; cujus exempla habentur in historiis, ut ex Cæsario *lib. 9. cap. 12.*, & aliis. Facilius, & utilius curatur tunc populus detegendo magiæ fallaciam, quam Miraculi petitione. Si verò præstigia non fiant actu, sed ex peractis plebs, & simplices sint decepti, cum apparentia Miracula sint gravissima tentatio, & hoc genus hominum non percipiat vim motivorum, & urgenter moveatur Signis; videtur tunc causa sufficiens petendi Miraculum.

OBJIC. V. Etsi stet utilitas, vel necessitas, quandoque, & semper dubitari potest, quod Deus in pœnam peccatorum nolit exaudire; ergo expectanda est motio.

Sed nota est Doctrina Sanctorum, Deum facere Miracula etiam per malos homines, ubi est Ecclesiæ necessitas: debet tamen tunc petens conscientiam purgare, & humiliter petere, quantum potest.

CONTROVERSIA V.

AN NOTA UNIVERSALITATIS CONVENIAT ECCLESIÆ ROMANÆ, ET SOLI.

TErminos explicuimus *Disput. II. Controv. IX.*, ubi pariter sensum Hæreticorum aperuimus. Quare non est opus ulterius immorari; sed breviter ad conclusionis resolutionem venire, in qua probanda non debemus diutius detineri. Quæcumque enim ibi diximus, applicata sunt directe Ecclesiæ Romanæ, unde

Dico I. Ecclesiæ Romanæ convenit Universalitas locorum.

65 PROB. I. Ubicumque se extendit fides professa ab Ecclesia Romana, ibi se extendit eadem Ecclesia: atqui fides extenditur ad universum orbem; ergo etiam Ecclesia. Maj. patet; ubi enim est constitutivum, ibi

debet

debet esse constitutum. Min. habetur ad Rom. 1. *Gratias ago Deo meo per Jesum Christum, pro omnibus vobis, quia fides vestra annunciatur in universo Mundo*. Fides, quam Ecclesia Romana profitetur, annuncianda est per universum orbem; & quia indubium est, ideo ponitur in præsenti, ac si vere esset tunc annunciata, & initiative ita erat, cum fere in omnes orbis partes dispersi essent Apostoli prædicantes doctrinam propriam Ecclesiæ Romanæ, de qua erant.

Fides ubique annunciata.

Hinc promissio facta Abrahamo Genesis 22. de mystica Multiplicatione, sicut arenæ maris, & benedictio in omnibus gentibus terræ, intelligitur de Ecclesia vera Christi, in qua erat Paulus: sed Paulus erat in Ecclesia Romana; ergo Ecclesia Romana est multiplicata, & multiplicanda in omnibus gentibus. Maj. est certa ad Galat. 4., & minor est evidens; dedit enim Paulo Petrus dexteram societatis.

Itidem Filii adducendi ab Oriente, ab Aquilone, ab Austro, & de longinquo prophetati Isaiæ 52. *Paravit Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium gentium, & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri*, sunt filii veræ Ecclesiæ, & Christi Sponsi ejus, de qua erat, & quam prædicabat Paulus ad Rom. 10., sed Paulus erat de Ecclesia Romana, & illam prædicabat; ergo Ecclesia Romana est Universalis. Eodem modo applicandæ sunt ceteræ Scripturæ, quæ passim occurrunt.

66 PROB. II. Ecclesia, ex qua fuerunt Ignatius, Tertullianus, Augustinus, Hieronymus erat Romana, ut patet ex eorum scriptis, & Hæreticorum confessione: atqui Ecclesia, in qua isti fuerunt est Universalis; ergo. Min. est clarissima. S. Ignatius martyr ad Philadelphios loquens de unitate Ecclesiæ fundatæ ab Apostolis, quam ipse profitebatur ait -- esse dilatatam a finibus terræ, usque „ ad fines in sanguine Christi -- Tertullianus adhuc Orthodoxus *lib. contra Judæos cap.* 7. enumeratis viginti duobus Nationibus, & Populis, quibus suo tempore erat dilatata Ecclesia Romana, subdit -- Et abditarum mul„ tarum gentium, & Provinciarum, & In„ sularum multarum nobis ignotarum, & quæ „ enumerare minus possumus, in quibus om„ nibus locis Christi nomine, quia venit, „ regnat -- Hieronymus ad Evagrium -- Non „ altera vobis Ecclesia, altera totius orbis „ existimanda est. Et Galliæ, & Britanniæ, „ & Africæ, & Oriens, & India, & omnes „ Barbaræ nationes unum Christum adorant -- Ex Aug. loca plurima dedimus *Controv. citata*. Similiter eodem modo loquuntur ceteri Patres videndi apud Coccium.

Patres Ecclesia dicunt Universalem.

67 PROB. III. Octo Concilia generalia celebrata in Oriente, & decem in Occidente, Martyres recensiti in Martyrologiis Baronii, Adonis, Bedæ, & aliorum, ad Ecclesiam Romanam pertinent, sed ad Concilia venerunt ex omni natione Patres, & Martyres leguntur ex omni gente, quæ sub Sole est; ergo Ecclesia Romana est Universalis. Quæ probatio roboratur ex multitudine Scriptorum, qui sequaces sunt fidei Romanæ, & de omni populo existunt, Elucet ejusdem argumenti vis ex pluralitate hæresum, quæ successivis temporibus extiterunt; istæ enim fuerunt in omni Provincia, & prodierunt ab Ecclesia Romana, ibidem confirmata: est ergo plenissime Universalis.

Concilia ex omni natione congregata.

68 PROB. IV. Ecclesia, quæ fructificavit ubique, & fructificat, est propriissime Universalis, sed Ecclesia Romana est hujusmodi; ergo. Min. habetur apud Bozium *de signis Ecclesiæ*. Gravinam *lib. 4. de præscriptionibus*, & alios. Et sufficienter declaratur ex usu, qui fuit, & est, mittendi Ministros Evangelii ad quamcunque Nationem, ubi fides, vel prædicata non fuerat, vel deperdita. Christus sponsus Ecclesiæ in omnem terram misit duodecim Apostolos, & septuaginta duos Discipulos: Petrus verò, Clemens, Sixtus, Eleutherius, Victor, ceterique Romani Pontifices innumeros propemodum viros transmiserunt in Gallias, Hispanias, Britannias, Germaniam, Græciam, Asticam, Americam, totamque Europam, ut apud Historiographos notum est.

Evangelium per nostros Ministros ubique prædicatum.

Ipsimet hostes testes sunt, qui in Centuriis primis Romanæ Ecclesiæ factam quatuor prioribus seculis recensent propagationem. Et Centuria octava, undecima, & duodecima factam sequentibus seculis promulgationem, Et Osiander *in Epitome* rescribit conversiones factas ex diversis, & remotis Nationibus, usque ad Concilium Florentinum, cui Armenos, & Indos consensisse fatetur. Tempore Apostolorum quadraginta Nationes ex quatuor Mundi partibus reperiuntur conversæ. Vide Socratem, Eusebium, aliosque Historiographos antiquos. Tempore Constantini Magni Africa, prima pars Orbis florebat Religione Catholica in pluribus Provinciis, ut patet *ex Epist. ad Cæcilianum*. Tempore D. Aug. *ut in Breviculo primæ dici cap.* 14. in Africa extabant quadringenti, & sexaginta sex Episcopatus; quorum tantum centumquinquaginta novem, Donatistæ occupaverant.

Amplissimum Abyssinorum Regnum, quod interiorem Æthiopiam continet, fidem suscepit media prædicatione Eunuchi Candacis Reginæ, apud Eusebium, Irenæum, Cyrillum, & alios. Et licet fuerit postmodum devastata ab asseclis Dioscori, & Eutychetis; plures tamen in fide permanserunt, & plurimæ sub Clemente Octavo gentes ad Romanam Eclesiam confugerunt. Et nostris temporibus perditæ Africæ, ejusque adjacentibus Insulis fidem detulerunt filii inclyti Sanctorum Dominici, Francisci, & Ignatii, supra duodecim Regna incolentes. Hæc Osorius, Maffæus, aliique Lusitanarum rerum tractatores referunt,

Asiam (quæ est secunda pars Orbis) universam ad fidem conversam fatetur Eusebius *in vita Constantini lib.* 4. *cap.* 8., *& cap.* 9. Persiam confitentem fidem agnoscit; quod & facit Sozomenus *lib.* 2. *cap.* 8. Nicephorus *lib.* 8. *cap.* 38. qui & plures Martyres enumerant. Armeniam quoque celebrem Asiæ partem conversam tradit Sozomenus *lib.* 2. *cap* 17. Iberos, Colchos. Theodoretus *lib. primo cap.* 4. Partem Australem, quæ ditionem Antiochiæ comprehendit, & partem Occidentalem, quæ Cæsareæ fines includit, fidem suscepisse no-

rum

rum est ea celebritate Episcoporum, qui leguntur in Historiographis. In omnibus vero illis Regionibus aliqui Catholici extant, Ecclesiæ Romanæ subditi, ibique suos nutrit Ministros Sedes Apostolica hisce nostris temporibus.

Europa nostra (tertia pars Orbis) primam ab Apostolis fidem felicissime retinet in suis principalioribus Regnis, & Provinciis. Italia cum suis adiacentibus Insulis. Hispania, Gallia, Polonia, Germania; & si aliquæ defecerint a tempore Lutheri, ut Britannia, Hollandia, Dania, Ungaria, Moscovia, Bulgaria, & similes; in eis tamen floruit Religio antecedentibus seculis.

Ad Americam (quæ quarta pars Orbis dicitur) fidem devenisse non est dubium; de ea siquidem sunt scripta Prophetarum oracula. Sophonias cap. 3. Postquam prædicationem fidei prædixit futuram in Regnis, & gentibus, addit de ea (secundum varios Interpretes) *Ultra flumina Æthiopiæ, inde supplices mei, filii dispersorum meorum offerent munus mihi*. Ubi Jonathan Chaldæus Paraphrastes: *Ab ulteriori ripa fluviorum Odu*. Ultra porro hos terminos Indi Americi cohabitant. Abdias vers. 20. Postquam descripsit Evangelizationem factam in Judæa, subdit: *Transmigratio Jerusalem, quæ in Bosphoro est, possidebit Civitates Austri, & ascendent Salvatores in Montem Sion, judicare Montem Esau: & erit Domino Regnum*. De quo loco Aug. *lib.* 18. *de Civit. Dei cap.* 31. -- Apostoli ascenderunt, „ ut defenderent montem Esau. Quomodo „ defenderunt? nisi per Evangelii prædicationem salvando eos, qui crediderunt --Pars autem, in quo Mons iste Esau defenditur, est America, in qua potissime nostris seculis fides triumphat studio Hispanorum, & Lusitanorum Principum, qui Regionem illam suis Coronis adjunxerunt; & inductis viris Apostolicis ex familiis SS. Augustini, Dominici, Francisci, & Ignatii, Sedis Apostolicæ splendorem auxerunt tot Provinciis, quæ in ejus doctrinam crediderunt. Quæ veritas est Sole clarior, ut a nostris Protestantibus negari nequeat.

69 Idem fatentur Protestantes; videantur Witgiftus gravis Superintendens Cantuariensis, qui in sua defensione asserit esse impleta oracula prophetica de Universalitate Ecclesiæ. Witakerus *in præfat. ad Raynaldum, & lib. 7. contra Duraum*, Enoch Claphamus *in Antiphaumajo schismatis*, Napperus *in Apocal.* asserit, Regnum Papale a S. Sylvestro per mille ducentos sexaginta annos longe lateque dominatum fuisse, & excrevisse in omnes Christianos potestatem, Hospinianus *in Historia Sacramentaria lib.* 2. velut mare inundasse a temporibus Gregorii Magni; Povuelius *in consideratione rationum Papistarum* concedit ab anno 605. Papalem Ecclesiam fuisse valde conspicuam, & visibilem; Philippus Nicolai *in lib. cui titulus: De Regno Christi vaticiniis Propheticis &c.* explicans vaticinia agentia de Universalitate Ecclesiæ ait, per Asiam, Africam, Europam Americam, remotissimasque insulas esse diffusam. Et pressius loquens de conversione novi Orbis per Hispanos, & Lusitanos enumerat Regna supra quadraginta quatuor, quibus facta est prædicatio: idem fuso calamo facit David Citræus relatus a Malvendo *lib.* 3. *de Antichristo*; Hutterus Publicus Professor, & Doctor Ecclesiæ Wirtembergensis *de Sacrificio Missatico*, ait -- Libenter concedo Idolomaniam Pontificiam (cujus nervus, Sacrificium Missaticum) totum pene terrarum orbem invasisse, præsertim superiori proximo millenario --

70 Dico II Soli Romanæ Ecclesiæ convenit Nota Universalitatis. Conclusio facillime probatur; licet enim comparando simul Ecclesiæ Romanæ propagationem una simul cum omnibus aliis Sectis, non sic evidenter possit demonstrari hujusmodi veritas; comparando tamen eandem singulis, luce clarius deprehenditur, quod brevissima, sed verissima inductione manifestatur.

Paganismus prout importat negationem susceptionis Dei, & Christi, & in se, & in typo, idest, Idololatricus cultus ante Christum, & etiam post Christum, orbem latissime est pervagatus, sed non in identitate unius Religionis: nam tot extiterunt diversæ species superstitionis, quot fuerunt diversa Deorum delubra, multiplicato enim Numine, necesse est multiplicari Religionem. Hinc quot admisit alienigenas Salomon, tot illis ædificavit Fana: ut unaquæque suo idolo serviret idolo. Et Roma Gentilis, quæ sanctior eo sibi videbatur, quo nullam respuebat falsitatem, quot nationes subigebat, tot Deos adducebat; noluitque Christum in Capitolino Monte inter Deos assumere, eo quod audierat eum solum Regnaturum. Hoc eodem argumento corruit Philosophorum Secta, quam vidimus adorasse Deos.

Sectæ a fide alienæ non sunt universales.

Ut verò Paganismus Mahometismum importat, non est dubium, quod plures orbis partes occupet, Africam, quasi totam Asiam, & portionem Europæ. Verum diffusio hæc non est facta, nisi eo modo, quo bruta multiplicantur, & per agros disperduntur, idest, lege relaxante habenas cuilibet sensuum turpitudini, armorum violentia, contra naturam Religionis, quæ modo proprio hominis petit suscipi, idest, rationabiliter. Ipse verò Mahometismus cæco modo admitti debet vi ferri, prohibita etiam de eo disputatione contra doctrinam Evangelii, quæ media prædicatione non verò armis, & fraudibus præcipit Religionis propagationem. De his alibi.

Ut autem Judaismum complectitur, neque nomen Catholicon sibi potest usurpare. Et si ante Christi adventum vera esset Religio, & Judæi sub ultimis seculis essent in diversas orbis partes distributi, & dispersi, intra proprios sinus tamen continebantur, nec alii ad eos accedebant, nisi rarissime aliquis Proselytus. Nunc verò sunt quidem in variis nationibus disseminati, sed sunt velut quædam mancipia, & nullo modo fructificant, nec medium fructificandi habent, cum careant Templo, & Sacerdotio, & prædicationis ministerio.

Ut postremo hæresim comprehendit, certò certius caret Universalitatis privilegio. Si enim de antiquis loquimur, modicam orbis partem quælibet occupavit, ut ex Sanctis Pa-

Patribus constat; ubi enim nascebatur, ibi peribat. Et ut vidimus ex Tertulliano, quælibet hæresis curavit nos destruere, non alios ad se trahere, & vix nata in Sectas divisa, si paulò majorem dilatationem sortita est, non ut una Synagoga, sed ut multiplex crevit.

Solus Arrianismus latius grassatus est, sed & ipse in frusta divisus, & potius dolo, atque vi sub Constantio Imperatore progerminavit. Nec tamen latera majora habuit, vel æqualia; nam ubi ipse erat, Ecclesia Romana in pluribus extabat; quod ex Conciliis, quæ fiebant, ad quæ non pauci accedebant ex Catholicis, constat, & latissime alibi extitit Ecclesia Romana, ubi Arii nomen nec audiebatur. In Oriente vires majores suas habuit; unde hæresis Orientalis dicta est ab Augustino. Etsi dixerit Hieronymus *dialogo adversus Luciferianos*, occasione Concilii Ariminensis, miratum orbem se Arrianum esse; non eo sensu dixit, ut orbis Arrianam perfidiam profiterentur, sed eo capite, quo Catholici Episcopi subscripserunt fraudulentæ formulæ, quam sub apparentia veritatis proposuerant Heretici, quam formulam postea dissoluto Concilio in pravum sensum explicaverunt Impii; & suam pariter mentem exposuerunt nostri, & editam formulam Liberius Pontifex damnavit. Sed potius hinc sumitur argumentum oppositum. Cum essent divisi inter se Arriani, ut eos uniret in una fide Imperator, statuit generale Concilium convocari, quod fuit Ariminense. In eo convenerunt quadringenti Episcopi, ex quibus (secundum Athanasium) quinquaginta erant Arriani (secundum Severum verò) octoginta; ceteri erant omnes Catholici. Ad idem facit, quod fraudulento consilio induxerunt imperatorem rebelles, ut divideret Orthodoxos, Occidentales Arimini congregaret, Seleuciæ Orientales; timebant enim numerum, & ut vota dividerent, cœtus dividere satagebant.

Græcia pariter, occasione Nestorii, & Eutychetis, recessit a fide. Verum non una Secta totam occupavit, sed multiplex eam vastavit; sub quatuor enim Patriarchalibus Sedibus Orientalibus extitere plura Capita, hinc Sectæ a Nestorio, Eutychete, & aliis exortæ.

71 Sed accedendo ad nostri temporis Hæreticos, clarior res est. Carere se hujuscemodi dote ipsimet fatentur, quatenus de sua paucitate gloriantur, quatenus Universalitatem denegant esse proprietatem, & Notam Ecclesiæ; ac proinde damnatos se produnt cum prioribus Hæreticis de paucitate gloriantibus, quos Ecclesia tunc proscripsit. Carere hoc privilegio evidentia facti demonstrat, etsi aliquam partem occupent. Quot sunt cœtus in substantialibus divisi? Ex solo Luthero centum viginti octo Sectæ enumerantur. Plures item ex Calvino. Anglia, Hollandia, quot diversos professione Religionarios nutriunt? Sed, etsi daremus unam esse Sectam, quid inde? Portionem Unicam Europæ Septentrionalis Regionis tenent. In Africa, & Asia, in America ignoti sunt. Impleta sunt ergo oracula Prophetarum in sola Ecclesia Romana; ac proinde ipsa est dilecta, formosa, Columba Christi.

DICES Ecclesiam Romanam propagatam esse per accidens, vi scilicet Armorum. Nam novum orbem Lusitani potentia subegerunt, & Hispani ferro Mauros ab Iberia expulerunt. Sed hoc totum falsum est. Dominationem temporalem armis subdiderunt, non verò spiritualem. Fidem liberam reliquerunt, & nolentes non coegerunt. Americam converterunt medio ab Evangelio præscripto, scilicet instructione, prædicatione, Catechismo. Hispani terrenum Regnum subtraxerunt a raptoribus hostibus, & cum jam essent in possessione veræ fidei, aliunde ut talia probatæ, juste debuerunt eam tueri.

DICES Lutheri fidem, & Calvini non esse propagatam, quia subtraxit auxilia Deus ob vanam gloriam Novatorum, & quia impediunt Catholici: dilatabitur tamen in mundi senectute. Sic quidam Protestantes.

RESP. In mundi senectute dilatanda est Antichristi Secta: ad illam ergo pertinent. Propagatio Ecclesiæ ab Evangelio, Actis Apostolorum, & D. Paulo sub initio asseritur facienda. A Jeremia 33. de mense in mensem, Et ab Isaia 60. de generatione in generationem. In pluribus ergo seculis, & non solum in novissimo debet dilatari veritas. Ex iisdem Scripturis, & Patribus in medio persecutionum magis, ac magis fructificat Evangelium; & ex ipsismet Hæreticis puritas doctrinæ non timet terrores. Ad Philipp. item habemus, veritatem fidei fructificare, etiam non caste seminatam. Non impediunt ergo Romani, nec obstat vana gloria prætensorum reformatorum, sed falsitas doctrinæ eorum.

CONTROVERSIA VI.

AN NOTA APOSTOLICÆ CONVENIAT ROMANÆ ECCLESIÆ, ET SOLI.

ESse Apostolicum plura dicit, quæ explicuimus *Disput. II. Controv. X.* In præsenti tamen tria solum accipimus, videlicet prout dicit Antiquitatis constantiam, legitimam Successionem Pastorum, & Consonantiam cum doctrina Christi, Apostolorumque; quæ, si constet Ecclesiæ Romanæ convenire, evidenti illatione sequitur, eam esse legitimam Sponsam Christi. Ita esse demonstrabimus triplici conclusione; breviter quidem, quia ingenue loquendo, explicatis terminis, res est omnino perspicua. Omitto referre verba Hæreticorum id denegantium, quia alibi dedimus. Unde

72 Dico I. Perseverantia Antiquitatis convenit Ecclesiæ Romanæ.

Pro elucidatione terminorum notandum est Ecclesiam Romanam posse sumi, vel quoad substantiam, vel quoad statum; quoad substantiam importat Religionem colentem Deum, & Christum implicite, vel explicite creditum; quoad statum importat Religionem colentem Deum, & Christum explicite; & secundum illud tempus, a quo per filium locutus est nobis Dominus; quoad substantiam compre-

Ecclesia spectari potest dupliciter.

hendit legem naturæ, & legem scriptam. Et licet lex scripta specialia quædam præcepta superaddiderit legi naturæ, ejus tamen substantia non est immutata per additionem explicitæ fidei in Christum existentem. Quoad hoc igitur esse qualibet Secta antiquiorem, evidens est; incœpit enim ab ipso Adamo initiative, quem ideo Deus fecit ad Imaginem suam, quia legem honestatis naturalis indidit, quam sequi debebat, & lumen veritatis, quo cognovit suo primo principio, & ultimo fini cultum, obsequiumque deberi; illique etiam præceptum positivum imposuit de non comedendo de arbore scientiæ boni, & mali, ut sic Ecclesia legibus naturalibus, & positivis initiaretur. Habuit etiam Adam cognitionem Christi, tum in Sacramento conjugii cum Eva, tum expressius, ubi audivit a Domino Gen. 3. *Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius*. Quia gratia, qua reparatus est a lapsu ex meritis Christi prævisis, emanavit, qua propter dicitur agnus ab origine mundi occisus Apocal. 13., & ad Roman. Quotquot peccaverunt, justificati sunt per Redemptionem, quæ est in Christo Jesu.

Porro hæc constanter duravit in sua essentiali identitate ab Adam usque ad Noe, & a Noe usque ad Abraham, ab Abraham usque ad Moysen, a Moyse usque ad Christum. Licet enim aliquam quandoque passa sit alterationem, cum modo amplior, modo in numero minor, & rigore observantiæ extiterit; nunquam tamen ex toto defecit. Eadem etiam in substantiali identitate permansit sub Christo, quia oracula Prophetarum in Christo implenda erant.

Notandum itidem, Ecclesiam prout dicit statum, scilicet fidem, quam accepit a Deo loquente in filio, esse ceteris Sectis antiquiorem: patet ad sensum. Quoad statum incœpit a Christo nato, progressum habuit a Christo prædicante, consummationem a Christo moriente, & in Cœlum ascendente, perfectam promulgationem a Christo mittente Apostolos ad Evangelizandum in Universum orbem. Quæcunque Secta contra Christi doctrinam insurgens, post Christi Ecclesiam debuit esse, quare constantia hujus Antiquitatis probanda remanet.

73 PROB. I. Isais 59. de Ecclesia Christi habet: *Spiritus meus, qui est in te, & verba mea, qua posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, & de ore seminis seminis tui, dicit Dominus amodo, & usque in sempiternum*. Sicut ceteris aliis, quæ ex eodem Propheta, & aliis attolimus in *Controversiis de Indefectibilitate Ecclesiæ, de Visibilitate, & Universalitate*. De Ecclesia Christi sunt illa Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non prævalebunt adversus eam &c.*, & cap. 28. *Ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi &c.* Sunt illa Joan. 14. *Rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum &c.* Sed hæc Ecclesia est Romana; ergo Romana gaudet constantia Antiquitatis a Christo usque ad finem seculi. Min. est evidens. Romana Ecclesia illa est, quam sunt professi Apostoli in eodem cœtu cum Petro, & quæ cum Petro elegit Matthiam in locum Judæ, quæ Petrum misit Samariam, manus imponere Baptizatis, quæ cum Petro statuit legalia non esse servanda, quæ Petro prædicanti die Pentecostes se adjunxit; quæ secundum Paulum annunciatur in universo Mundo &c.; ergo hæc in æternum durare debet; ergo a Christo ad nos duravit.

Christus semper Rom. Ecclesiæ unitus.

74 PROB. II. Patres medii Scripturis naturam Ecclesiæ Christi, quam ipsi profitebantur, explicantes aperte docuerunt, usque ad finem seculi immutatam permansuram; sed Sancti Patres non aliam profitebantur Ecclesiam, nec aliam legitimam Christi Sponsam esse docuerunt, quam Romanam; ergo Ecclesia Romana immota perseverabit usque ad diem ultimum; ergo duravit usque ad nos. Maj. satis constat ex testimoniis allegatis in Controversiis præcedenti argumento citatis. Præcise insinuabo loca quorundam in verba. Illa: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non prævalebunt adversus eam*. Eusebius *lib. 1. de præparatione Evangelica cap. 3.* tradit, Ecclesiam a Domino constitutam -- Firmam fore semper, & immobilem, tanquam in lapide stabilitam -- Athanasius *Orat. quod Christus sit Deus* -- Ecclesia invicta res est, etiamsi totus infernus ipse commoveatur -- Cyrillus Alexandrinus *lib. 5. in Isaiam cap. 54.* -- Ut inconcussa sit, & immota; adversus eam (*inquit*) portæ inferi non prævalebunt -- Idem docet 4. *Dial. de Trinit.* Cyprianus ad Jubajanum -- Incorrupta, & casta, & pudica est -- Hieronymus *ad 9. cap. Amos* -- Ex quo intelligimus, Ecclesiam usque ad finem mundi concuti quidem persecutoribus, sed nequaquam posse subverti; tentari, non superari -- Greg. *in Psal. 5. Pœnitent.* -- Terra dicta est Ecclesia &c., quia in soliditate fidei, perpetua firmitate immobiliter perseverat -- *Lib. 9. moral. cap.* 28. idem declarat. Beda 3. *Regum cap.* 5. -- Nunquam exterminari potest Ecclesia Christi de medio; nunquam ejus perire potest memoria, qui est ante secula, & manet in æternum -- Damascenus *Orat. de transfigur.* Chrys. *Homil. 11. Demonstratione, quod Christus sit Deus, & in Matth. cap. 7. homil.* 20. Ambros. *lib. de Salom. cap.* 4. Isidorus Pelusiota *lib. 1. Epistolarum Epist.* 258. Sic & alii sine numero. Minorem docent ipsimet Protestantes, Historiæ ipsorum, Patrum scripta, & universa fidei monumenta.

Patres Rom. Ecclesiam ut veram agnoverunt.

75 PROB. III. Illud corpus, quod non est immutatum irruentibus persecutionibus Tyrannorum, barbarorum Imperatorum, Hæreticorum, malorum hominum, integrum perseverat: sed Ecclesia Romana sub Christo incœpta, fuit concussa impetu persequentium successivis seculis: & tamen nunquam cecidit, semper floruit; ergo immutata perseverat. Min. prob. Primis tribus Christianæ seculis sævieute tyrannide nedum stetit, sed aucta est Ecclesia. Post Constantini mortem, sub Constantio, Juliano Apostata, & similibus plura quidem passa est, sed intra seipsam conspirata robustiores acquisivit vires. Invadente diluvio Gothorum, Visigothorum, Vandalorum, Lon-

Ecclesia inter persecutiones firma.

Longobardorum acerrime sane agitata fuit, sed velut Aquila ad novum splendorem renovabatur. Flantibus Hæresum Cheriori, Marcionis, Novati, Arii, Sabellii, Pelagii, Nestorii, & aliorum ventis, Petri Navicula teutata est vehementer, sed numquam elisa, nunquam demersa, sed anchoris Conciliorum, Sanctorumque Patrom, qui in ejus defensionem caurgebant, firmata procellas irrisit. Sic Ambros. *lib.* 4. *de Salom. cap.* 4. Perfidorum Christianorum superba discordia non rarò latera concussit, sed nusquam divisit, collisitve. Quare optime scripsit de ea Chrysost. *in Matth. cap.* 7. *homil.* 20. -- Ecclesiam ergo, quam Christus vir sapiens super petram ædificavit, neque pluvia men dacis doctrinæ corrumpit, nec diabolicus ventus impellit, nec violentorum fluminum impetus movet -- Et Damascenus *Orat. de Transfiguratione* -- Adversus hanc Infernorum portæ, Hæreticorum ora, Dæmonum organa impetum quidem facient, sed non prævalebunt: arma quidem induent, sed non expugnabunt. Sagittæ parvulorum, plagæ eorum fuerunt, & eruot --

76 PROB. IV. Quoties corpus aliquod mysticum substantialiter immutatum asseritur, assignari debet tempus, Auctor, modus, quibus id factum est, sed nusquam assignatur, quando Romana Ecclesia defecerit, quis illam everterit, quomodo illam immutaverit, quis novum corpus totaliter diversum instituerit; ergo remanet in sua integritate. Maj. est nota lumine suo, & regula juris gentium menti inserta, scilicet, qui asserit aliquid esse variatum, tenetur id ostendere. Et experientia constat; quia defecit Romanum imperium, Medorum, Persarum, & similium, ostenditur tempus defectionis, causa, Auctor. Quia defecerunt a fide quatuor Patriarchales Sedes, assignatur tempus, Auctor, causa. Ubi schismata in electione Romani Præsulis evenerunt, ostenditur tempus, causa, Auctor.

Nequit assignari defectionis tempus.

Dicunt Protestantes non teneri assignare Initium defectionis, quia paulatim facta est: eo modo, quo non est assignabilis hominis canities, quæ imperceptibiliter accidit. Sed hoc omnino corruit. Aliæ etiam defectiones paulatim evenerunt; & tamen causam, tempus, Auctorem ostendimus. Ecclesiam ex toto deficere necesse est, ubi vel unum minimum falsum dogma admittit; falsitas enim doctrinæ fundamentum est, quo fracto illico concidit Domus. Etsi unus, vel alter Pastor particularis dormiat, & veniat inimicus homo superseminans zizania, non dormit tamen, nec dormitat, qui custodit eam Spiritus ille veritatis, qui manet nobiscum in æternum. Sane mirum est, quod secondum sententiam Protestantiom Ecclesia Romana defecerit, quia plura numero, et gravia, creditu difficilia, sensui repugnantia, Scriptura dissona confixerit dogmata, & tamen initiom ignoretur Auctor nesciatur, & tamen vires acquisierit, Ecclesia Romana, populos sibi fecerit, Patres Sanctos defensores, & assertores habuerit.

77 PROB. V. Fatentibus Hæreticis Ecclesia Romana usque ad tempus D. Augustini, ut vult Calvinus, & Lutherus, vel usque ad Gregorium Magnum, ut alii, integra permansit, & per eosdem, usque ad nos ab illo tempore semper extitit; licet (ut ipsi volunt) superstitiosa, sed ipsissima, quæ fuit ante August., & Gregorium, fuit post eosdem, & ab ipsa ipsimet Lutherus, & Calvinus exierunt; ergo semper eadem integra perseveravit. Min. est clara, quia Sancti Patres post Aug., & Gregorium eadem dogmata propugnarunt, & quæ illi reprobaverunt, & isti rejecerunt, eidem Ecclesiæ communicabat Orbis totus Catholicus, Concilia Generalia in nomine ipsius celebrata sunt, ab eodem Principes Christiani formulam fidei recipiebant, novi errores ab ea damnati, respuebantur. Sed hæc clarius duobus sequentibus Conclusionibus.

Ecclesiæ dogmata semper eadem.

Hinc habemus Antiquitatis privilegium Soli Romanæ Ecclesiæ convenire, & non Idololatriæ, quæ licet in plures species divisa ab origine Mundi exordium non habuerit, sed tempore longe posteriore, idest post diluvium: eadem tamen post Christi adventum fere in omni angulo est eversa. Multo adhuc posteriores sunt Philosophorum Sectæ, quorum nunc nullum extat vestigium secundum ea, quæ Religionem statuebant.

Secta Judæorum, ut sub statu naturæ, & legis, eadem est substantialiter, & in typo cum Religione Christiana, & secundum hoc est ejusdem Antiquitatis; ut verò post Christum accipitur, cadaver Religionis extitit; cum secundum Scripturas in adventu Christi debuerit evacuari. Unde Sacerdotio caret, & in doctrinis, & legibus totaliter differt a priori, postquam Thalmud fabulosum Divinis libris accensuit.

Secta Mahometanorum ortum habuit Auctore Mahometo in Arabia, seculo sexto, Christo nato. Et si concederemus (ut ipse Mahometus contendit in Alcorano) ab Ismaele genealogiam ducere; adhuc non est antiquior Judaica Ecclesia, quæ erat in typo Romana, nec præferenda; quia Ismael filius erat Agar Ancillæ ejiciendæ. Nec prodest ipsi ejus Antiquitas, nam, quando ortus est Mahometus, Idololatræ erant Ismaelitæ, & ex Idololatris parentibus natum se fatetur in Alcorano. Quod verò diu duret, in causa est armorum vis, & aperti vitii viros.

Sectæ Hæreticorum ex desertoribus Ecclesiæ Romanæ conflatæ sunt. Rectè enim ait Tertullianus *de Præscriptionibus cap.* 30. -- Non potest esse, ut antea sit hæresis, quam vera doctrina, sed in omnibus veritas imaginem antecedit; postremo similitudo succedit. Ceterum satis ineptum est, ut prior in doctrina hæresis habeatur -- Suoque nota tempora, Auctores, dogmata, damnationes apud Catalogistas. Ex pluribus, quæ primis seculis extiterunt, pauca nunc supersunt vestigia. Extant in Transylvania cœtus aliqui Arrianorum, in Oriente Nestoriani, & Eutychiani, reliquæ verò nec nomen habent. Novissimi verò omnium apparuerunt ex putredine veterum Hæreticorum Protestantes, contra quos habemus luctam.

78 Dico II. Successio legitima Pastorum ab Apostolis convenit Ecclesiæ Romanæ, & Soli. Prob. I. supponendo, quæ alibi ex professo docuimus, ad conservationem Eccle-

siæ necessarios esse Pastores, & potissime unum primum, cum quo ceteri communicent. Ecclesia Christi est ejus Regnum, cujus non erit finis: finitur tamen Regnum, in quo Regum non datur successio. Ecclesia terribilis est, ut castrorum acies ordinata: deficit quicunque exercitus, qui Ducibus caret Succedentibus. Ecclesia Christi ovile est in æternum permansurum: dissolvitur ovile, ubi Pastores non succedunt. Atqui Ecclesiam Romanam fundavit Christus; eam enim fundavit, quam professi sunt Apostoli, & isti nonnisi Romanam prædicaverunt; & Petro dixit Jo. 21. *Pasce oves meas*; ergo Ecclesia Romana perpetuam habet Pastorum successionem ab Apostolis.

Ecclesia Regnum Christi.

79 II. Sacerdotium Christi ex Scriptura manet in æternum; non in alia Ecclesia, nisi in ea, quam ipse instituit: *Translato enim Sacerdotio, necesse est, ut & legis translatio fiat*, ad Heb. 7. Sed non ita manet, ut illud visibiliter per se ipsum exerceat Christus, sicut nec oves visibiliter pascit; ergo per suos Ministros sibi invicem succedentes, idest per illos, quos ipse ordinavit immediate, & mediate. Immediate ordinavit Apostolos, quos suos elegit Discipulos, & Episcopos sui gregis, mediate consecravit Discipulos Apostolorum, idest, quos ipsimet Apostoli in Pastores elegerunt. Ut ergo maneat in sempiternum, debet conservari hæc legitima ordinaria successiva usque ad finem: sed Ecclesia, quam Christus instituit, est Romana; hanc enim professi Apostoli, hanc professi sunt ab Apostolis immediate Ordinati; ergo in hac debet manere Christi Sacerdotium. Sicut ergo ad Ecclesiam Christi solum illi pertinent, qui per verbum Apostolorum in ipsum crediderunt, ita veri Successores Apostolorum non sunt nisi, qui per Apostolos fuerunt ordinati.

Christi sacerdotium æternum.

Quantum verò ad alios Episcopos, ut sint legitimi, necessaria est successio in Sede Apostolorum, & ordinatio ab Apostolis. Successio in Sede Apostolorum fit, si Episcopus sedeat in aliquo Episcopatu, in quo sederit aliquis Apostolus, vel aliquis electus in Episcopum ab Apostolis, vel electus auctoritate alicujus electi ab Apostolis (dixit enim Paulus Tito, quod reliquerat eum cretæ, ut constitueret Præsbyteros) si Episcopatus sit antiquus: si verò non sit antiquus; Episcopatus debet esse erectus cum subordinatione ad Sedem Apostolicam.

Ordinatio pariter fit eodem modo, si Episcopus consecretur ab Episcopis consecratis ab Apostolis immediate, vel mediate; nec unquam nisi his duobus caracteribus insigniti pro legitimis habiti sunt Episcopi. Ipsemet Paulus a Domino immediate electus in Apostolum certam non est sortitus auctoritatem, nisi prius baptizatus in Ecclesia, ab Apostolis receperit dexteras societatis: Ad Galat. 1. Hanc veritatem inclusit Dominus in illis verbis Psal. 44. *Pro Patribus tuis nati sunt tibi filii; constitues eos Principes super omnem terram*. Ubi Augustinus -- Quid est pro Patri-
„ bus tuis nati sunt tibi Filii? Patres missi
„ sunt Apostoli, pro Apostolis Filii nati sunt
„ tibi, constituti sunt Episcopi. Hodie enim
„ Episcopi, qui sunt per totum Mundum,
„ unde nati sunt? ipsa Ecclesia Patres illos
„ appellat, ipsa illos genuit, & illos consti-
„ tuit in sedibus Patrum. Non ergo te pu-
„ tes desertam, quia non vides Petrum, quia
„ non vides Paulum, quia non vides illos,
„ per quos nata es: De prole tua tibi crevit
„ Paternitas --

Placet concludere cum sententia Bilsoni Protestantis, qui fuit Superintendens Wintoniensis *de perpetuo Ecclesiæ Christi Regimine cap. 9. pag.* 111. -- Potestas clavium, & ma-
„ nuum impositio ipsis Apostolis primum de-
„ mandata sunt, nec ulla eis potest compe-
„ tere Apostolica jurisdictio, quibus deest
„ Apostolica Successio &c. Hinc fit, ut Pa-
„ stores ab Apostolis, & ab iisdem potesta-
„ tem, & munus verbum Dei, & Sacra-
„ menta administrandi accepisse dicantur --

Ex quibus manifeste habes, Sectis nostrum Protestantium non convenire Notam Apostolicæ Successionis, quia a nullo ex Apostolis immediate, vel mediate ordinati sunt; immo omnem Ordinationem projiciunt. Hinc, ut se salvent, vel ad extraordinariam missionem recurrunt, ut Calvinus 4. *Instit. cap.* 3. §. 4. Beza *ad Alemannum*. Marcus Antonius de Dominis *lib. sui Consilii cap. primo, cap.* 9., *cap.* 10. dans rationem sui discessus ab Ecclesia. Vel ad novitatem, ut Lutherus *tom* 1. *Vuirtemberg. in præfat. Solus eram tom.* 2. *fol.* 63. -- Solus tunc volvebam hoc saxum -- *Epist. ad Argentinenenses* -- Christum a nobis
„ primo vulgatum audemus gloriari -- Unde ab aliis Protestantibus, Bucero, Neandro, Ivello, & Foxo appellatur primus potioris Evangelii Apostolus, Angelus Apocalypsis, habens Evangelium æternum; ruinatum Religionis Reparator; a Deo missus ad Orbem illuminandum. Ad sepulchrum Œcolampadii Basileenses Epitaphium hoc apposuerunt.

ŒCOLAMPADIUS
AUCTOR EVANGELICÆ DOCTRINÆ
IN HAC URBE,
PRIMUS, ET VERUS HUJUS TEMPLI
EPISCOPUS.

De Sectis antiquorum Hæreticorum illegitimitatem ostenderunt Sancti Patres præcitati, provocantes eos, ut suas origines ederent. De Judæis certius est, carent Templo, & Sacerdotio. De Ethnicis, & Mahometanis nulla instituenda quæstio est. Sola ergo Romana Ecclesia a Christo, & ab Apostolis in Sede Petri legitimam habet successionem, in ducentis triginta octo Pontificibus, ex quibus triginta quinque adscripti sunt albo Sanctorum Martyrum, & triginta septem albo Sanctorum Confessorum. Ducenti, & tresdecim scriptis floruerunt. Quinquaginta duo ex diversis Monachorum ordinibus assumpti. Centum octoginta septem ex nostra italia. 15. ex Græcia. 14. ex Gallia. 4. ex Hispania. 4. ex Germania. 7. ex Syria. 3. ex Africa. 2. ex Sardinia. 1. ex Anglia. 1. ex Belgio, quorum nullus dies Petri exæquavit, apud P. N. Dominicum a Sanctissima Trinit. *tom.* 3. *Bibliotheca Theolog. cap.* 12., & *cap.* 13. Hac de re plurima diximus *Tom. V. Tract. VII. Disp. II. Controv. I., & II.*

SOL

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM CONTRA SECUNDAM CONCLUSIONEM.

80 OBJIC. I. Magdeburgenses. Non salvatur integritas successionis in subjectis incapacibus: sed in linea Pontificum Romanorum reponuntur subjecta incapacia, videlicet Mulieres, ut de Joanna Papissa dicitur, quæ inter Leonem IV., & Benedictum III. recensetur, & duobus annis, & quinque mensibus vixit in Pontificatu. Min. prob. auctoritate Martini Poloni *in Chronicis an.* 855., ubi id refert, & Mariani Scoti, Platinæ, & aliorum plurium. Hanc peperisse dicunt in via ad Lateranensem Ecclesiam, in cujus memoriam in illo loco collocata fuit statua Mulieris cum puero, per quam viam in facti detestationem non transierunt amplius Romani Pontifices. Et ad evitandam similem fraudem, postmodum in electione Pontificis consueverunt primo electum constituere in marmorea Sede stercoraria, pro experimento captando.

Ex hoc inscitia Protestantium satis innuitur, qui adeo ridiculum fundamentum ita urgent contra Apostolicam Sedem, ut credant illam totaliter evertisse. Sed paleis non arietatur Christi ædificatio. Demus (nullo modo concedendum) id evenisse: quid inde? Totum illud tempus reputandum est, ac si Sedes vacasset. Subjectum incapax idem est, ac nullum. Nec electores causandi forent, nam Joanna credebatur vir. Ferunt enim a puerili ætate ab Amasio sub habitu virili raptam ab Anglia, ductam Athænas, ibi in studiis profecisse; deinde in Romana Urbe legisse pluribus auditoribus, doctrina, & vita celebrem, electam in Romanum Pontificem.

Sed puerilis fabella est a Protestantibus assumpta in contumeliam veritatis. Non vacat tamen in ea refellenda diù immorari. Innuam tamen pauca. Primus, qui de ea rei mentionem fecit, est ille simplex Martinus Polonus Monachus, Archiepiscopus, Pœnitentiarius Innocentii IV., qui pluribus aliis fabellis sua scripta dedecoravit, tanto pondere illas recensens, ac si Historiæ forent gravissimæ, & verissimæ. Ab eo autem acceperunt alii; & Magdeburgenses nova addiderunt. Vivebat ergo Martinus circa an. 1320., & rem narrat ex anno 855. nullum referendo Auctorem, sed solum quendam rumorem, qui utique magis debuisset ipsum retrahere, ne in re tam gravi præcipitanter scriberet. Ab anno igitur 855. usque ad 1520. nullus est Auctor, Scriptor, Historiographus, Chronologista, qui id referat, sive ex Græcis, sive ex Latinis, sive ex amicis, sive ex inimicis. Impossibile autem in tanta esset Scriptorum frequentia nullum, saltem ridendi causa, ejus rei meminisse. Hoc non negant Adversarii Protestantes, sed Mornæus dicit Argumentum fore negativum.

Refellitur fabella Papissæ Joannæ. Verum mentitur. Argumentum est maxime positivum, & probativum; immo velut primum principium in materia Historiæ, & Genealogiæ; non enim isti quomodocumque silent, sed texentes lineam Romanorum Pontificum, unisono calamo reponunt immediate post Leonem IV., Benedictum III. Linea verò genealogiæ in omnibus aliis rebus humanis est argumentum positivum, contra quodcumque noviter additum. Utique major fides præstari debet Coætaneis, & oculatis Testibus Chronologistis & Auctoribus, quam remotis. Anastasius Bibliothecarius *in sua Historia Romanorum Pontificum*, refert a morte Leonis post quindecim dies electum Benedictum. Iste Auctor erat Romæ præsens. Lupus Ferrariensis *in Ep.* 103. *ad eundem Benedictum III.* ipsum fatetur immediatum Successorem Leonis. Nicolaus Papa *Epist.* 41. *ad Hincmarum Remensem*, qui vivebat an. 860. ponit Leonem habuisse Successorem Benedictum. Quod si aliter res fuisset, etiam in minima suspicione, Hincmarus bene retudisset in Nicolaum, cum virulentus insurrexerit contra Apostolicam Sedem.

Ado Viennensis, vir omni fide dignus, in Chronicis ætate VI. immediatum Successorem Leonis ponit Benedictum, vivebatque tunc temporis Auctor iste. Idem faciunt Hugo Floriacensis *lib. 6. Chronici*, Hermannus Contractus *in Chronicis*. Florentinus Wigoriensis *in Chronicis*. Honorius Augustodunensis *in Chronico*. Nicolaus Minaverius *in Catalogo Rom. Pontif.* Abbas Urspergensis *in Chronicis*. Vincentius Bellovacensis *lib.* 32. *Speculi Historialis cap.* 84., & alii plures ex Latinis videndi apud Coccium verba referentem; quibus consonant Græci.

81 Dicunt I. Sigibertum, & Marianum Scotum Martino antiquiores, hujus fœmellæ mentionem facere. Sed hoc falsissimum est; patent enim exemplaria Sigiberti asservata in suo Monasterio Gemblacensi, & in aliis ejusdem scriptis alibi custoditis. Nec in antiquis exemplaribus Scoti, quæ fuerunt a viris doctis examinata, & diligenter visa, id reperire est.

Solum in libris Sigiberti, impressis Parisiis anno 1515. ab Henrico Stephano seniori Typographo, adinvenitur additio. Unde detegitur id factum ex malitia alicujus fidei hostis, vel ex imperitia Typographorum, qui addiderunt *ex Martino*; cujus etiam Codex antiquus in Vaticana Bibliotheca repositus, nec mentionem facit hujus rei, sed immediate post Leonem reponit Benedictum. Verum tamen est, quod in eo Codice non habentur plura alia, quæ vulgantur in præmissis.

82 Dicunt II. Latinos ob honorem Sedis Apostolicæ, Græcos verò, quia rebus suis attendebant, id reticuisse. Sed hoc est adhuc minori fide dignum; non enim illud omisissent Latini; alia enim recensent, ut Schismata, & quorundam Pontificum vitia, quibus multo magis deturpari videtur Apostolica Sedes. Deinde ubi ipsi tacuissent, critici, & invidi rem aperte tradidissent; hostes fidei redarguti a Pontificibus tela retorsissent.

Auctor tractatus inscripti: *Qua ratione Latini a recto tramite veritatis aberraverint*. Barlaam Monachus creditus Auctor alterius libelli inscripti: *Qua ratione Latini ejecti fuerint ex dypticis*. Nilus Thessalonicensis *lib. de*

Fri-

Primatu Papæ (ut alios sileamus) hostes acerrimi Ecclesiæ Romanæ nihil de hoc, sed post Leonem reponunt immediate Benedictum, qui summo gaudio id addidissent ad majus suæ causæ pondus. Sed fortius Michael Constantinopolitanus, & Leo Achridenus, qui fuerunt gravissime a Leone IX. reprehensi circa annum 1050. eo quod æqualitatem contenderent cum Romana Ecclesia, & quod fœminam, & Eunuchos elegerint in Patriarchas; illico potuissent respondere: Medice, cura teipsum; simile fecit Ecclesia Romana. Et tamen hac de re altum habuerunt silentium. Sed quid plura? Photius, fons ille Orientalis Schismatis, qui omnem movit lapidem, ut Ecclesiam Romanam turbaret; Leoni, Benedicto, septemque aliis Pontificibus Coætaneus, a quibus omnibus fuit anathemate percussus; ob hanc nempe causam, quod, cum esset Eunuchus, Sedem Patriarchalem extorsisset; siluissetne, solitus minutiora improperare; siluissetne Gregorius in eadem damnatione socius? Siluissetne Michael Imperator Photii protector, qui in Ecclesiam Romanam, quæ potuit convicia, iotulit? Nemo sanæ mentis creder.

At nedum siluit Photius; sed oppositum docuit, quatenus *lib. 1. de Processione Spiritus Sancti*, post Leonem, immediatum Successorem ponit Benedictum. Quod similiter facit tractatu edito contra Latinos. Et in Breviario octavæ Synodi, quod Ecclesia CP. adoptavit. legitur Gregorius excommunicatus successive a tribus Pontificibus, Leone, Benedicto, & Nicolao: ibique Photius recensetur ab illis tribus successive, & aliis sex Pontificibus proscriptus sic -- Nam annis 12. ana- „ thematizatur Secularis, & Laicus: & aliis „ annis 34. postquam Sacris est initiatus -- Qui anni essent male supputati, si inter Leonem, & Benedictum media fuisset Papissa. Hinc oritur momentum aliud, quod ostendit historiæ falsitatem; si enim fuissent nostri, error apparuisset in Chronologia. Nec valet dicere errorem non apparere, quia addunt Leoni duos annos, quos detrahunt a Joanna. Nam hoc ipso falsitatis evincitur: siquidem nedum nostri, sed alieni tribuunt Leoni octo annos, ut Magdeburgenses, & Bibliander, Martinus ipse Polonus, & Platina fœminam admittentes Joannam.

Ulterius ostenditur ex aliis momentis falsitas. Martinus ponit Angiam fuisse, natione Moguntinam; quæ duo sunt incompossibilia; Moguntia enim est in Germania. Moronay vult, quod debeat legi Margantinam; sed hoc ipso quod absque auctore nomen mutet, subrogans locum omnino incognitum, deprehenditur confictor. Alii dicunt natam in Anglia; sed Oriundam Moguntia, aliqui natam Moguntiæ, & Oriundam ex Anglia, alii demum nec oriundam, nec natam in Anglia, sed asserunt ibi educatam.

Martinus, & qui eum sequuntur, dicunt Athænis operam dedisse studiis: atqui est certo certius Athænis tunc temporis vix ulla studiorum exercitatio, ut claret ex historiis. Magdeburgenses forte, ne deprehendantur, de suo addunt, in Monasterio didicisse litteras, & profecisse in Magia. Centuriatores dicunt peperisse in via, cum a Vaticano iret ad invisendum Lateranum; quod historiæ plane adversatur, cum tunc, & multo post sederent in Laterano Pontifices. Ridiculum enim est dicere, quod iret ad invisendum Palatium, in quo morabatur. Dicunt itidem, quod in solemni, & publica supplicatione pepererit, quod omnem excedit fidem, nempe quod habens in utero ex nono mense, vellet se manifestationis periculo exponere. Porro, quæ de statua marmorea narrant, ipsos redarguunt. I. Quia statua non referebat formam fœmineam, nec parientem, nec habentem infantem in sinu, vel prope; sed habebat puerulum grandiusculum, qui præcedebat velut famulus. II. Si Adversarii jactant noluisse Romanos Pontifices pro honore tuendo, quod in Chronicis reponeretur, quomodo credendum est permisisse, ut in silice repræsentaretur? Id, quod pariter dicitur de transitu per illam viam, vanum est; ostendit enim Onuphrius per eandem aliquos posteriores Pontifices transiisse.

Id, quod de Sede stercoraria inducitur, facile diluimr. Habetur enim clare ex *lib. 1. Sacrarum Ceremoniarum sect. 2.* tres fuisse Sedes. Prima stabat ante fores Ecclesiæ Lateranensis, in qua, cum primo sederet novus electus Pontifex, cantabatur versiculus ille, primo Reg. 2. *Suscitat de pulvere egenum; & de stercore elevat pauperem, ut sedeat cum Principibus &c.* Quo sublimitas innuebatur dignitatis, ad quam erat evectus; inde Sedes dicta est stercoraria. Secunda Sedes stabat in Palatio, eratque ex Porphyrite. In ea sedebat in Signum possessionis, recipiebatque Palatii claves. Tertia stabat paulo post superius, in qua sedens reddebat claves, significans dominationis brevitatem.

83 Quid autem ansam dederit fabulæ, dispares sunt opiniones. Primi credit id evenisse, quia sub illis temporibus (sicut Annales Gallicani, & Sigibertus referunt) Mulier quædam Moguntiæ jactans propheticæ Spiritum Ecclesiastica munera exercebat, trahebatque post se nonnullos, fuitque damnata a Concilio. Factum est ergo (ut sæpe evenit) quod falsato nomine, a rudibus soliditatem rerum ignorantibus, dicta sit itala, idest in italia id evenisse, deinde Romæ. Et postremo Fidei hostes, ut Ecclesiam irriderent, inter Pontifices Romanos adnumeraverunt: & quia Joanna vocabatur, hoc eodem nomine Papissam dixerunt.

Secunda credit id evenisse, quia revera ad Sedem CP. Mulier evecta est, & incrudescente superbia, & schismate Græcorum, cum ab ipsis Sedes CP. diceretur prima Sedes, & Nova Roma, absolute ab imperitis decursu temporis attributa est Sedi Petri, quæ est in veritate Prima.

Tertia, & inverosimilior, credit id evenisse ex eo, quod Joannes Octavus fuit intrusus in Sedem valde adolescens, & impurus, qui utebatur Concubinis duabus, Joanna Raineria, & Stephana; unde ex vita effœminata hujus viri (ut solet, ex modo loquendi) dictum est, Joannam esse Papissam, & Joannem Papam esse fœminam; quo inimici Ecclesiæ abusi sunt ad Ecclesiam Romanam com-

conviciandam. Sed & hæc vana sunt, nec probata, adeoque amandanda.

84 OBJIC. II. Mornæus. Non potest esse legitima successio, quæ per illegitimos traducitur, sed successio Pontificum fuit per illegitimos traducta; siquidem supra viginti quinque Schismata enumerantur in linea Pontificia; ergo.

Dissidium non semper officit successioni.

RESP neg. min. Aliud est, quod illegitimos susceperit genealogia, aliud, quod dissidium quandoque acciderit in electione successoris. Primum est falsum, secundum est verum, sed non obstat legitimitati. Dupliciter accidere potest, & accidit discordia in electione Romani Pontificis. Primo posita jam pacifica, & concordi electione, secundo in ipsa electione. Quando contingit primo modo, idest, quando contra certum, & acceptatum Pastorem aliquis insurgit, aut alicujus intrusio tentatur, evidens est legitima jura non violari; sicut jus, quod aliquis possidet, non imminuitur, ex quo alius litem moveat. Secundo modo, idest, quando in ipsa electione dividuntur vota, & Electorum quidam unum, alii alterum eligunt, tunc nullius est certus, & pacificus, & res se habet, sicut tempore Sedis vacantis; quo dissidio non impeditur successionis linea, etiamsi longo tempore duret, sicut non tollitur Regum series, ubi Sceptrum datur ex electione, ea quo in eligendo novo Rege dividantur vota. Quodlibet autem Schisma, quod in linea Pontificum legitur, uno ex his duobus modis accidit, ut patet ex historiis, quas nunc non vacat expendere.

Non est interrupta Sacerdotalis successio in lege veteri, ex quo Schismata aliqua fuerint; ut cum Abiron, & Core contra Moysen Cathedram erexerunt; & Jason per triennium stetit contra Oniam, violentiâ Antiochi; cujus etiam potentia, Jasone deposito, Menelaum de Tribu Beniamin subrogavit, & sic de aliis, quæ acciderunt sub Herode. Calvinus, & alii Protestantes saltem usque ad D. Aug. confitentur Ecclesiam Romanam fuisse legitimam: & tamen aliqua Schismata præcesserant, scilicet Novatiani contra Cornelium, Felicis contra Liberium, Ursicini contra Damasum. Regulam, quam dedimus, tradidit Cyprianus *epist. 2. in casu Cornelii*, & Bernardus *epist. 127. ad Gerardum* occasione schismatis Petri Leonis.

85 OBJIC. III. Mornæus. Non minus jactabant Hebræi successionem ab Abraham, quam suam jactent Catholici a Petro, & Apostolis: sed illis non proficiebat talis successio; dicitur enim Matthæi 3. *Ne velitis dicere intra vos Patrem habemus Abraham.* Quia Abrahamo non succedebant in moribus, ideo Joan. 7. dixit eis Christus: *Si filii Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.* Ergo neque istis proficit, quia pariter non succedunt Petro in operibus; ille enim pauper, isti divites; ille jejuniis confectus, isti epulis repleti.

Judæis non inserviebat origo ex Abraham.

RESP. Neg. min. Proficiebat Judæis origo ab Abraham, ut scirent se esse de Populo Dei usque ad Christum; non proficiebat autem eis ad salutem, quia non adimplebant præcepta Charitatis, & Fidei, quæ adimpleverat Abraham. Gloriabantur Pharisæi de cognatione Abraham, & hac contenti negligebant virtutum imitationem. Ceterum argumentum Doctrinam firmat Catholicam; nam & ibi, & alibi concedit Christus Judæos esse de Progenie Abrahæ corporaliter, & spiritualiter per susceptionem ejusdem Religionis; reprehendit tamen eos, quod secundum hanc filiationem non instituant mores. Abraham exultavit, ut videret diem Christi, & vidit; idest vidit per Fidem credendo, sicut fuerat ei revelatum, & exultavit videre in re. Ipsi verò Judæi præsentem volebant occidere. Jo. 8. *Nunc autem quæritis me interficere &c. hoc Abraham non fecit.* Ita pariter concedere debent Protestantes, ex legitima successione ab Apostolis colligi Ecclesiam Romanam esse legitimam Christi Sponsam: eis verò, qui secundum hujus professionis statuta, & regulas acta sua non componunt, nihil prodesse ad salutem, quod totum verum est; fides enim sine operibus mortua est.

86 OBJIC. IV. Fulco. Successio impossibilis nequit deservire ad ostensionem veræ Ecclesiæ; sed successio Apostolorum est impossibilis; nam Apostolatus, Evangelistatus, & Prophetia non sunt munera perpetua in Ecclesia; ergo non est possibilis hujusmodi successio; ergo inaniter inducitur.

RESP. neg. min. Necesse est, quod habeat successionem Ecclesia, si Dominus promisit Apostolis se futurum cum eis usque ad consummationem seculi; non enim in persona durare potuerunt usque ad finem Mundi. Apostolatus est munus perpetuum, ut importat ordinariam potestatem pascendi Christi Gregem: licet non sit perpetuum officium, ut dicit illam extraordinariam, & primam missionem, quæ non est amplius necessaria, cum Ecclesia sit stabilita. Munus pariter Evangelistæ, & Prophetæ manet, prout includit auctoritatem canonice explicandi Scripturam, & Divinas revelationes; secus ut importat potestatem nova revelandi, & nova canonica scribendi. Alibi hæc fusius explicuimus.

Extraordinaria Pastorum munera nunc cessarunt.

87 OBJIC. V. Fulco. Ad legitimam successionem sufficit æternitas, & perseverantia doctrinæ: sed hæc datur apud Protestantes, & non apud Romanos; ergo successio Sedium non arguit Romanam esse veram Ecclesiam, sed apud Protestantes. Maj. declaratur: cum Ecclesia fundata sit in doctrina, sufficit hanc hereditatem retinere mediis Symbolis, & Scripturis.

RESP. neg. min. Nihil Christo profuisset Doctrinam tradere puram, in Ecclesia conservandam, si certæ Personarum lineæ non alligasset; ad posteros enim devenire non potest, nisi per Præcones. Et ideo Paulus docet, ad hoc in Ecclesia esse constitutos Doctores, & Pastores, ut fideles non circumferantur omni vento doctrinæ; quia per legitimos Ministros traducenda est Fides. Pastores sunt Custodes depositi Thesauri veritatis, ut optime ait Paulus prima ad Tim. 6. *O Timothee depositum custodi, devitans profanas vocum novitates.* Si verò demortuis custodibus non succedunt alii, fures dilapidabunt ærarium. Et ob hoc idem Paulus 2. ad Tim. 2. ait;

Pastores sunt veritatis custodes.

ait: *Quæ audisti a me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere* Quis porriget posterioribus Symbola? Quis Scripturas, si linea personarum non datur, per quam a Majoribus accipiantur, & posterioribus consignentur? Quis de sensu vero Scripturæ ab Apostolis explicato certiorem faciet ætatem sequentem, si deficit legitima successio, apud quam puritas Evangelii præservetur a corruptelis? Utraque ergo necessaria est successio, & personarum, & doctrinæ: utrâque gaudet Ecclesia Romana: utrâque caret Protestantium cœtus.

88 OBJIC. VI. Mornæus, & Foico. Licet sit necessaria Pastorum successio, tamen opus non est, quod appareat: sed Protestantium cœtus habuit Pastores suos successive usque ad Apostolos, quamvis latentes: ergo non deest illi successio; ergo est vera Ecclesia. Argumentum explicant exemplo Solis, qui absconditur quandoque, sed non desinit illuminare, & iterum redit. Exemplo Rhodani fluvii, qui in Lemanam Lacum se condit, & per gurgites in Oceanum tendit. Exemplo grani, quod in paleis occultatur. Quare ante Lutherum, & Calvinum erat Ecclesia Protestantium in reliquiis existentibus in Papatu, licet Papatus non esset Ecclesia.

Hæc est desperata rimula, ad quam confugiunt Hæretici Moderni, ad particulas occultas; contra quos satis dictum est *Controversia de visibilitate Ecclesiæ* Nunc sufficiat

Ecclesia visibilis.

argumentari cum Augustino contra Donatistas, idem prorsus objicientes *lib. de unitate Ecclesiæ cap. 13. lib. 3. de Baptismo cap. 2.* Vel Ecclesia Protestantium, quæ nunc apparuit, antea perierat, & rediit ad vitam, vel solum latuerat, & nunc prodiit in apertum? Si primum; ergo non poterat renasci, nec ipsi Protestantes in ea. Ex qua matre progeniti, si mater perierat? -- Si periit, unde ergo Do„ natus apparuit, de qua terra progermina„ vit? Ex quo mari emersit? E quo cœlo „ cecidit? -- Si verò solum latuit, vel profitebatur fidem, vel non, si profitebatur, jam erat manifesta; si non profitebatur, jam non erat Apostolica: dicente Apostolo ad Rom. 10. *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.*

In sua præfat. Mysterii iniquitatis Mornæus asserit suam Ecclesiam illam esse, quæ Arrium damnavit, & Macedonium. Porro illa fuit valde visibilis; siquidem plena contra istus congregavit Concilia, & cum post sextum seculum aliæ fuerint hæreses, debuit illas eliminare, sicut priores; at non reperimus id factum consimili forma, nisi ab illis, qui prioribus Episcopis successerunt, sub obedientia Romani Pontificis: igitur sola Ecclesia Romana continuata est cum Priori.

Deinde, si in Papatu latebat, & Papatus non erat, suas habebat Notas, quibus distinguebatur: atqui Protestantes necessarias Notas assignant Prædicationem, & usum Sacramentorum; ergo has exercebant. Cur ergo nullum vestigium? Vel cur invisibilis asseritur?

Exempla non sunt ad rem, sed oppositum demonstrant. Ecclesia Sol est, sed qui nunquam occidit: Isaiæ 60. *Non occidet ultra*
A *Sol tuus.* Ideo dixit Dominus Apostolis Matth. 15. *Luceat lux vestra coram hominibus &c. vos estis lux mundi.* Lucerna est Ecclesia, sed super candelabrum posita, non sub modio celata. Unde Irenæus *lib. 1. cap. 3.* -- Sicut „ Sol creatura Dei in universo mundo unus, „ & idem est, sic & lumen, prædicatio ve„ ritatis, ubique lucet, illuminat omnes, „ qui volunt ad cognitionem veritatis venire. „ Propter quod ait Dominus, quod audistis „ in tenebris, dicite in lumine, & quod in „ aure audistis, prædicate super tecta -- Et Isaias 62. prædixit de Pastoribus: *Super muros tuos Jerusalem constitui Custodes, tota die, &*
B *tota nocte in perpetuum non tacebunt.* Si ergo tanto tempore tacuerunt Protestantes, de Ecclesia non sunt. Exemplum Rhodani favet nobis, si stemus Amiano Marcellino; nam ita transit per Lemanum, ut aquæ aquis non misceantur, sed altrinsecus prætelabitur: ita Ecclesia Romana extraneis hæresum aquis immista non fuit, sed pura dilapsa est ab Apostolis ad nos. Aliud exemplum de palea, & grano, quid intendat, non apparet, vel enim loquitur de grano excusso a paleis in area, & jam non latet, vel de grano incluso, & jam palea cum grano ad eundem agrum pertinet, & ab eodem semine oritur, & humore nu-
C tritur. Quomodo ergo Papatus, etsi palea dicatur, ad Ecclesiam non pertinet, ad quam granum?

89 OBJIC. VII. Fieldus. Licet usque ad tempus Lutheri, & Calvini integra fuerit successio Episcoporum: non tamen ab illo tempore in Ecclesia Romana; quia fuit per illos interrupta; ergo cum aliam lineam constituerint, non apud Romanos, sed apud Protestantes extat Apostolica genealogia.

RESP. Argumentum Hæreticos ferit, vel enim usque ad tempora Calvini, & Lutheri Romana Ecclesia fuit vera, ut Osiander ait *Epit. Centur. pag. 1673.* -- Ecclesia quæ
D „ sub Papatu fuit eo tempore, quo natus est „ Lutherus, fuit Ecclesia Christi &c. -- & fatetur ipse Fieldus *de Eccles. lib. 3. cap. 6.* quærenti enim, quam Ecclesiam intelligant extitisse ante Lutherum -- Respondemus no„ tam illam conspicuam, illam per totum or„ bem diffusam, in qua omnes majores no„ stri vixerunt, & mortui sunt, in qua Lu„ therus, & reliqui Baptismum, & ordinem „ suum, & ministerium acceperunt -- Et cum ab illo tempore non sit immutata, perseverat esse bona. Vel fateotor non fuisse veram; ergo illegitima fuit Lutheri, & Cal-
E vini ordinatio, ac proinde non potuerunt legitimam fundare successionem. Et ita est; non erant enim Episcopi, sed simplices Sacerdotes, nec a legitimis postmodum facti sunt Episcopi.

Superest, ut probemus solam Ecclesiam Romanam consensum doctrinæ cum Apostolis servare, unde dicendum est III. Ecclesiæ Romanæ, & Soli convenire consensum doctrinæ cum Apostolis. Protestantes colore Reformationis, turbam sibi fecerunt, vendentes Ecclesiam Romanam declinasse a doctrina veterum; unde missos se prædicant ad illam purgandam. Quo prætextu validissimum

suc-

successionis argumentum non amplius valere
asserunt. Concedunt valuisse usque ad tem-
pus Divi Augustini, vel Gregorii Magni. Cal-
vinus *lib.* 4. *institut. cap.* 2. §. 2. argumento
successionis inculcato a veteribus respondens
ait -- Cum extra controversiam esset, nihil
„ a principio usque ad illam ætatem muta-
„ tum fuisse in doctrina, sumebant, quod
„ omnibus novis erroribus interimendis suf-
„ ficeret, illos nempe oppugnare doctrinam
„ ab ipsis usque Apostolis constanter, & una-
„ nimi consensu retentam -- *Et in eisdem Gal-
lice impressis Genevæ an.* 1561. ait -- Notum,
„ & indubitatum est, quod ab Apostolorum
„ temporibus usque ad supradicta, nulla do-
„ ctrinæ mutatio facta fuerit Romæ, vel in
„ alia ulla Civitate -- Fulco *in confut. Pur-
gatorii pag.* 373. eidem respondens habet --
„ Ideo fuit, quod Ecclesia illa tunc tempo-
„ ris, sicut fundata est ab Apostolis, ita in
„ Apostolorum doctrina permanserat -- Uno
verbo hæc est una vox omnium Protestantium,
ex qua formatur generalis probatio.

Ecclesia Romana usque ad tempora Au-
gustini, vel Gregorii Magni fuit Ecclesia
generalis, quam Christus, & Apostoli fun-
daverunt, in eaque steterit Evangelicæ doctri-
næ puritas: sed unam illam, quam fundavit
Christus Ecclesiam, in æternum sibi immuta-
biliter desponsavit, ut suo loco fuse Scriptu-
ris, Patribus clare ostensum est; ergo illa
prima Ecclesia, quæ Romana est, non est
immutata: sed mutata esset, si a doctrina A-
postolica defecisset; ergo &c.

Specialis probatio formanda esset ex com-
paratione eorum, quæ nobis imponunt ut in-
novata, cum usu primitivæ Ecclesiæ, & do-
ctrina veterum Patrum; hoc autem satis cla-
re ostendimus, in singulis Controversiis, quas
instituimus, & velle nunc etiam compen-
diose exponere, nimium sane protrahere-
tur Disputatio. Sufficiat ergo summis labiis
excurrere præcipua capita, sub testimoniis
eorundem Protestantium. Hæc reducuntur
ad illa quæ Confessio Wirtemb. *edita an.* 1570.
propositione 119. enumerat his -- Invexerunt
„ conversionem panis in substantiam Corpo-
„ ris Christi, eamque novis, & prodigiosis
„ vocabulis vocant. Tribuunt pani adoratio-
„ nem, fingunt Missam esse sacrificium, in
„ quo necesse sit quotidie offerre Deo Corpus
„ filii sui, & totam Missam transferunt in
„ quæstum -- Et Friub. *in Disput. Lypsica cap.*
22. his -- Præter ipsos Pontifices, Episcopos,
„ & Monachos, plerique alii docti fuerunt,
„ qui multiplices doctrinæ Evangelii corru-
„ ptelas, illam horribilem superstitionem, &
„ profanationem Sacramentorum divinitus
„ institutorum, & doctrinæ sanctioris insti-
„ tutionem serio improbarunt. Plena sunt
„ omnia Idololatria in Imaginibus, in invo-
„ cationibus Sanctorum, in Missa, in sua
„ Idololatrica supellectili, cultuque Judai-
„ co, in ciborum vacatione, nuptiarum pro-
„ hibitione, Romani Pontificis (*quem di-
„ cunt Antichristum*) sequela -- Ex quibus sic.

91 Si aliqua immutavit Romana Ec-
clesia, maxime sunt, quæ Purgatorium tan-
gunt, bonorum operum necessitatem, Missæ
Sacrificium, Monachorum vota, & Sacer-

A

dotalem cœlibatum, Episcopalem consecra-
tionem, Templorum erectionem, Jejunii ab-
stinentiam, Sacrarum Imaginem usum, & cul-
tum, Sanctorum adorationem, & invocatio-
nem, sicut Nominis Jesu, & Mariæ, sacras
Traditiones, præceptorum Ecclesiæ observan-
tiam, Romani Pontificis auctoritatem, & si-
milia: atqui in his omnibus perfecte consen-
tit cum antiquitate; ergo nihil innovavit ad
superstitionem pertinens. Min. ostenditur te-
stimonio Centuriatorum, & Osiandri, qui
Centurias in epitomen restrinxit.

Purgatorium veteres agnovisse fatetur
Calvinus *lib.* 3. *cap.* 5. §. 10., ubi dicit --
„ Ante mille, & trecentos annos usu rece-
„ ptum fuit, ut precationes fierent pro de-
„ functis -- Luth. 1. *tomo fol.* 268. Fulco *in
tract. Theologico pag.* 394., ubi Chrysosto-
mum, Epiphanium, Augustinum citat, &
Traditionem. *Centuria* 3. *colum.* 8. Ubi Ori-
genem citant, quinque locis id dicentem.
Necessitatem bonorum operum docent *Cent.*
2. *col.*60., ubi Clementem proferunt, & Theo-
philum: *Cent.* 4. *col.* 291. Monachorum vota,
& claustra: *Cent.* 4. *col.* 1494., ubi tractatum
ponunt contra Monachos Syriæ, Palestinæ,
Bithiniæ, & Asiæ sub Constantino Magno,
& *col.* 1306. alium contra Monachos Africa-
nos sub eodem, & *col* 300. adducunt sermo-
nem Basilii pro Monachis, quorum sanctita-
tem describunt *col.* 494. Et *col.* 474. Eremi-
tas describunt primitivæ Ecclesiæ. Et Osian-
der *eadem Centuria pag.* 100. vitam S. Anto-
nii Abbatis describit. Votum Virginitatis in
Monachis agnoscit Calvinus *lib.* 4. *Instit. cap.*
13. §. 17. *Cent.* 2. *cap.* 4. *col.* 60. Ubi Epi-
stolas Sancti Ignatii proferunt. *Cent.* 4. *col.*
300. 301. 466. ex Concilio Chalcedonensi
Paupertatis votum. *Cent.* 4. *col.* 30., & 464.
Obedientiæ votum. *Cent.* 4. *col.* 471., ubi
adducunt Hieronymum. Monachorum mor-
tificationes. Cent 4. *col.* 47., & 475. Clau-
suram, Osiander *Cent.* 4. *pag.* 110., & 440.
Nocturnas Vigilias. *Cent.* 4. *col.* 706. Pedum
nudationem *col.* 774. ubi referunt Nazianze-
num. Cingulum *col.* 471. 472. Cucullum
col. 712. *ejusdem Centuriæ*, in qua pariter
Collegia Monialium sub Abbatissis, & Magi-
stris Novitiorum, velationes, & consecratio-
nes describunt, etiam ante Constantinum, ubi
Basilium, Ambrosium, Cyprianum citant.

Rom. Ecclesia semper eadem.

B

C

D

Sacerdotalem Cœlibatum *Cent.*4. *col.*704.
ubi Synodum Arelatensem sub Constantino
producunt. *Col.*616. Concil. Neocæsariense,
659. Concilium Nicænum. 698. Concilium
Elibertinum. *Col.* 868. Concil. Carthaginen-
se III. &c. Episcopalem consecrationem, &
dignitatem *Cent.* 4. *col.* 460. sub Constanti-
no. Ministrorum ordinationem *Cent.* 4. *col.*
873. citantque Cornelium Papam, S. Igna-
tium Martyrem, Concil. Carthaginense IV.
describuntque Ritus pro Minoribus Ordini-
bus. Templorum erectionem *Cent.*4. *col.*417.
sub Constantino; citantque Athanasium. Sa-
cella ornata picturis B. Mariæ, & Præsepis
Domini *Cent.* 5. *col.*645. Altaria in eis *Cent.*
4. *col.*409. Candelarum, & lampadum usum
Cent. 4. *col* 498. Altaria consecrari reliquiis
Martyrum *Cent.* 4. *col.* 829. citantque Augu-
stinum. Loca in Templis Laicorum distincta

E

a Sacerdotum sedibus *Cent.* 2. *col.* 327. citantque Sanctum Clementem. Sacra vasa a Laicis non tangi *Cent.* 4. *col.* 835. ibidem Calices conservari a Sacerdotibus. Jejunium quadragesimale *Cent.* 3. *col.* 136. citantque Ignatium, & vetustissimos. Cetera Jejunia *Cent.* 4. *col.* 440. citantque Epiphanium. Natalem Domini a Jejunio excipi, si in Sabbatum, vel diem Veneris incidat *Cent.* 3. *col.* 159.

Cultum Imaginum. *Cent.* 4. *col.* 409. *Columna sequenti.* Sacra lumina illis accendi. *Col.* 407. citant Athanasium pro Imagine Salvatoris, & aliis in Templis *Cent.* 3. *col.* 121. *Et* 147. citant Tertullianum asserentem, Christianos in domibus, & locis publicis habuisse Sacræ Crucis Imaginem. Reliquiarum venerationem *Cent.* 4. *col.* 602., *&* *col.* 457. *Cent.* 5. *col.* 512., ubi etiam translationis Ritus solemnes describunt. Peregrinationes ad loca Sanctorum *Cent.* 4. *col.* 57., ubi S. Helenam citant. Sanctorum Festivitates *Cent.* 1. *col.* 118., ubi sub Antonino Imperatore memorias Martyrum referunt celebrari. *Cent.* 3. *col.* 135., ubi de Festis Natalitiis Domini, Paschatis, Pentecostes, & Sanctorum agunt citant Tertullianum, Cyprianum, & alios. *Cent.* 2. *col.* 118. Festum Epiphaniæ, Dominicæ in Albis, Sanctorum Apostolorum. *Cent.* 4. *col.* 451. Festa Annunciationis, & SS. Martyrum, Sanctorum Invocationem *Cent.* 3. *col.* 83. citantque Origenem, & Cyprianum. Et *col.* 295. *Cent.* 4. citant Basilium, Athanasium, Chrysostomum, & alibi alia dicunt. Signum Crucis *Cent.* 4. *col.* 459., *&* *col.* 302. Beneficia ex usu hujus Signi refert Osiander *in Epitome Cent.* 4. *pag.* 326. Sacras Traditiones, Witakerus *de Sacra Scriptura pag.* 655. citatque Areopagitam. Kemnitius *in prima parte examinis Concil. Trid. pag.* 81. 89., *&* 90. Præceptorum Ecclesiæ observantiam *Cent.* 3. *col.* 240. citantque Origenem, & Tertullianum.

Primatum Petri *Cent.* 4. *col.* 555. citantque S. Hilarium, & *colum. sequentibus* Hieronymum, Nazianzenum. *Cent.* 3. *col.* 84. Tertullianum, & *sequenti col.* Origenem. Primatum Romani Pontificis *Cent.* 2. *col.* 62. citantque S. Ignatium, & S. Irenæum. Idem *Cent.* 5. *col.* 775. Appellationes ad Sanctam Sedem Osiander *in Epitome Cent.* 4. *pag.* 294. Vestimenta Sacra, *Cent.* 4. *col.* 504. citantque Athanasium. Albam *Cent.* 4. *col.* 876. ex Chrysost. Hieronymo, & Concilio IV. Carthaginensi. Stolam, seu Orarium *Cent.* 4. *col.* 895. Ex Laodiceno, & Aureliancensi Concilio. Ceremonias in conferendo Baptismo, puta Aquam in fonte consecrari. Symbolum recitari, abrenunciari Diabolo, Exorcismos fieri, Baptizatum signari in fronte referunt *Cent.* 4. *col.* 415. Ibidemque trinam immersionem. Exequias mortuorum Sacro Ritu *Cent.* 4. *col.* 433. Psalmodiam *col.* 453. Cereorum usum *col.* 454. Comitatum *col.* 253. Preces in deponendo Cadavere *col.* 455. Omitto alia sexcenta similia.

Solum adverto hæc etiam ab aliis Protestantibus asseri. Centuriæ tamen maximum pondus habent apud illos; sunt enim velut corpus juris; & ideo frequentius, & libentius illis usus sum. Adverto pariter, ad hæc probanda Adversarios præter Patres assumere auctoritatem ab Eusebio, Sozomeno, Nicephoro, qui sunt Ecclesiasticæ Historiæ primi velut fontes. Adverto denique ab ipsis hæc vocari, quandoque errores, quandoque nævos, vel superstitiones, de quo in præsenti non disputamus.

Nunc sic testimonio Adversariorum arguo. Exemplar Primitivæ Ecclesiæ in iis, in quibus potissime Idololatræ vocamur, adamussim respondet lineamento præsentis Ecclesiæ Romanæ; ergo vultus ejus non est immutatus, sed illa fuit vera, & legitima Sponsa Christi; ergo hæc eadem perseverat.

92 Ostendamus nunc eadem methodo Protestantes faciem veterum Hæreticorum referre. Pro cujus clariori intelligentia noto, Protestantes damnare Hæreticos primorum quinque, vel sex seculorum, & aliàs eodem ævo, ut jam prænotavimus, Ecclesiam Romanam veram, & puram in doctrina dignoscunt. Quod confirmari potest Lutheri testimonio *in Comment. ad Galat. tom.* 2. *Germanico, Vuirtemb. edito*, ubi asserit -- Ecclesiam „ Pontificiam usque ad annum Christi quingentesimum, nec mutasse, nec errasse &c. „ Hilarium, Cyrillum, Athanasium, Ambrosium, Aug., & alios, Evangelium, & „ fidem in Christum pure, & sine omni superstitione docuisse -- Centuriatores *Centur.* 5. *cap.* 4. idem sentiunt. Calvinus *Epistola ad Sadoletum* ait -- Statue tibi ob oculos „ veterem illam Ecclesiæ faciem, qualem „ Chrysostomi, aut Basilii ætate apud Græcos, Cypriani, Ambrosii, Augustini seculo apud Latinos extitisse, ipsorum monumenta fidem faciunt -- Lambertus Danæus *in libris Aug. de Hæresibus cap.* 5., *&* 96. habet -- Doctrinam Evangelicam, & „ Christi, inter Episcopos usque ad Beati „ Damasi Papæ tempora adhuc integram permansisse -- Et alii communiter.

Novatores Romanã Ecclesiã primis Seculis verã dignoscunt.

Porro Hæreticos, & Hæreses priscis temporibus eliminatas colligunt Irenæus, Hieronymus, Augustinus, Epiphanius, Philastrius, Theodoretus, Damascenus, & alii gravissimi Viri illorum temporum, ac proinde Protestantes concedentes temporibus horum Sanctorum Pontificiam doctrinam fuisse puram coguntur admittere ut damnatos, quos ab Ecclesia proscriptos illi enumerant. Revera id fatentur Magdeburgenses *Centur.* 5. *col.* 1219. laudantes D. Aug. eo quod strenue pugnaverit contra hostes fidei, ut fuerunt Manichæi, Donatistæ, Arriani, Priscillianistæ, Marcionistæ, Appollinaristæ, Photiniani, Novatiani, Pelagiani, Judæi, & Pagani, quos gloriose devicit, multosque ex iis in gremium Ecclesiæ, & ad ovile Jesu Christi recollegit. Melancton *tom.* 2. tenet ut damnatos a Conc. Niceno, & Constan. Paulum Samosatenum, Arrium, Catharos, Eunomium, & alios Hæreticos, ut Nestorium ab Ephesina, Eutychetem a Chalced., & Novatianos a Milevitana Synodo. Calvinus *lib.* 1. *Inst. cap.* 14. §. 3. damnat Manichæos cum sua Secta. *Lib.* 3. *cap.* 3. § 21. Novatianos. Et *cap.* 11. §. 15. Pelagianos. *Lib.* 4. *cap.* 1. §. 13., *&* *cap.* 19. §. 10. Donatistas. Et alibi alios. Beza *in Confessione fidei Calvinianæ puncto* 2.

fio I. ait -- A teterrimis Hæresibus Sabellii, „ Samosateni, Arrii, Nestorii, Eutychetis, „ aliorumque Hæreticorum, quos Vetus Ec„ clesia damnavit, toto pectore, & animo „ abhorreo -- Hinc Lutherani, et Calvinistæ mutuum redarguant, imponunt illi Hæreses antiquorum Hæreticorum, ut fidem facit liber editus a Philippo Nicolai, cui titulus: *Detectio fundamentorum Sectæ Calviniana, convenientium cum Arrianis, Nestorianis &c.* Ex adverso Lutherani conqueruntur de Calvinistis, eo quod ab ipsis appellantur Marcionistæ, Manichæi, Nestoriani, Eutychiani, Capharnaitæ, Creophagi, Flaviani; sicut fatetur Pateus *in Epistola liminari ad Controversiam Eucharisticam*.

Noto II. Plurimas ex Hæresibus damnatas fuisse a Pontificibus Romanis, ut suo loco diximus ex D. Aug., & ex factis discurrendo per secula. Aliæ Hæreses fuerunt damnatæ a Conciliis Provincialibus a Sede Apostolica confirmatis: aliæ ab Œcumenicis Conventibus primis. Porro ipsi Protestantes admittunt prima quatuor Concilia Generalia. Mens Lutheranorum patet *in Confessione Wirtembergensi*, ex Philippo Mornay *in suo mysterio iniquitatis*, ex Philippo Melanctone *loco superius citato*; & Lutherus *tom. 7. Wirtemberg. ab ipsis Lutheranis impresso an.* 1557. *pag.* 452. non sola Generalia, sed etiam Provincialia ibi admittit, dicens -- in Græcia, Asia, „ Syria, Ægypto fuerunt Christiana Concilia, præcipue quibus D. Cyprianus, & Au„ gustinus interfuerunt --

Mens Calvinist. constat aperte ex Calvino *lib. 4. instit. cap. 9. §. 1., & §. 8.*, ubi enumeratis quatuor primis Generalibus Synodis, addit -- Ac similes, quæ confutandis „ erroribus habitæ sunt, libenter amplecti„ mur, reveremurque ut Sacrosanctas, quan„ tum attinet ad fidei dogmata. Nihil enim „ continent, nisi puram, & nativam Scri„ pturæ interpretationem, quam Sancti Pa„ tres Spirituali prudentia ad frangendos Re„ ligionis hostes accomodarunt -- Ex Confessione Calvioiana *art. 6.*, ubi legitur -- Et „ in hoc admittimus, quod determinatum „ fuit per antiqua Concilia, & detestamur „ omnes Sectas, & Hæreses, quæ rejectæ fue„ runt per Sanctos Doctores, ut per Sanctum „ Hilarium, Sanctum Athanasium, Sanctum „ Ambrosium, & Sanctum Cyrillum -- Ex Beza ibidem *puncto* 5., *& epist.* 8. *pag.* 744. ubi mirifice commendat antiqua Concilia: quibus alii consentiunt.

93 His prænotatis palam fit Novatores apte convenire cum antiquis Hæreticis.

Novatores antiquis conveniunt Hæreticis. I. Manichæi ex Aug. *lib.* 22. *contra Faustum*, Marcionistæ *ex Irenæo lib. 1. cap.* 29., & alii negabant vetus Testamentum. Item Marcionistæ mutilant novum Testamentum ex Tertulliano *de præscript. cap.* 38., & alii; atqui Lutherus negat Testamentum Vetus *in colloquiis convivalibus de lege, & Evangelio tom. 2. Germanico Jenensi fol.* 40, & 41. mutilat Testamentum Novum; nam Epistolam D. Pauli ad Hebræos, D. Jacobi, & Apocalypsim rejicit a numero Canonicorum Librorum; ergo &c. Contra quos stat *Can.* 11., & 44. Concilii Carthag. III., ubi pro Canonicis statuuntur omnes libri in Ordinaria vulgata inserti secundum Tridentini Decretum.

II. Simon Magus *ex Moyse Barcepha p. 3. de Paradiso* Deum negat esse Omnipotentem; item Elimas Magus ex Dionysio Areopagita *cap.* 8. de Divinis nominibus; idem Valentiniani *ex Irenæo lib. 1. cap.* 5., aliique apud Epiphanium, Ambrosium, Damascenum: de quo D. Thom. 1. *par. quæst.* 25. *art.* 3. Atqui Deum esse omnipotentem negat Calvinus *lib. 2. institut. cap. 7. §. 5., & lib. 3. cap. 23. §. 2.* Beza *adversus Heshusium*; ergo &c. Contra omnes stant prima Concilia Generalia in Symbolo.

III. Colluthiani, Arcontici *ex Philastrio*, Floriani *ex Eusebio lib. 5. cap. 19.*, Marcionistæ *ex Irenæo lib. 1. cap.* 79. Simon Magus *ex Vincentio Lyrinensi cap.* 34. Deum auctorem faciunt malorum, de quo D. Tho. 3. *contra gentes cap.* 161., & 163. Atqui idem docet Lutherus *in assert. art.* 36., Calvinus *lib. 1. Inst. cap. 18. §. 1., & cap. 17. §. 3. 8.* Item *lib. 2. cap. 4. §. 3., & 4.* Beza *in Summa Christianitatis*; ergo &c. Damnantur omnes in Concilio Valentino *cap.* 3.

IV. Gnostici *ex Irenæo lib. 1. cap.* 17. Arriani *ex Athanasio Orat.4. contra Arrianos*. Celsus *ex Origene lib.* 2. Agnoitæ *ex D. Gregorio lib. 8. epist.* 42. Christum ignorantem prædicant, de quo D.Thom. *in cap.*27. *Matth.* Atqui idem docet Lutherus *concione in Natali Domini*, Calvinus *ad cap. 3. 24., & 28. Matthæi*; ergo &c. A Paulo ad Coloss. 2., & ab Evangelio passim hi reprobantur.

V. Marcion *ex Irenæo lib. 1. cap* 29. tenet Christum ad inferos descendendo Sodomitas, & alios pessimos homines salvasse, Abraham verò, & alios justos damnasse, de quo D. Thom. 3. *part. quæst.* 52. *art.* 6. Ac idem prædicat Lutherus *lib. de Conciliis p.* 2. Christi Assessores constituens Nestorium, & Eutychetem, Sanctos verò Cyrillum, & Leonem damnans. Calvinus *ad cap.* 27. *Matth.* fabulam dicit Patriarcharum liberationem; ergo &c. Clare ex Scripturis hujusmodi error refellitur.

VI. Manichæi *ex Hilario lib. 6. de Trinit.* Arriani *ex Epiph. hæresi* 68., & 69., & eorum subdivisæ Sectæ *ex Hilario lib. 4., & 6. de Trinit.* negant Verbi consubstantialitatem cum Patre, de quo D. Thom. 4. *contra Gentes cap. 3. 11. 17., & 18.* Atqui idem facit Lutherus *lib. contra Latomum*, ubi rejicit Homousion a Filio Dei, idem Calvinus *lib. 1. inst. cap. 13. §. 23. in Epistola ad Polonos, & in refutatione Terelli*, ergo &c. A Nicæno Concilio in Symbolo, & ab aliis Conciliis hos damnatos legimus.

VII. Cherintus *ex Irenæo lib.1. cap.*25, Cajani *ex Tertulliano cap. 23. de Baptismo*. Manichæi *ex Aug. hæresi* 46. Arcontici *ex Epiphanio hæres.* 40. Seleuciani, Hermeniani, Messaliani, & alii Baptismi necessitatem ad salutem negant: atqui idem statuit Lutherus *lib. adversus Coclæum, de adorat. Sacramenti, de captivit. Babylonica, cap. de Baptismo*, Melancton *in locis commun. cap. de signis*, Calvinus *in antidoto Concilii Tridentini Sess.6. cap.* 5. negat pueris fidelium necessarium esse Ba-

prismum . Idem *lib. primo instit. cap.* 16., *&* §. 26. *lib.* 4. *cap.* 14. §. 17. *defens.* 2. *contra Vvespalum*, Beza *de cœna &c.*; ergo &c. Damnantur autem a Nicæno Concilio *lib.* 3. *de Sacro Baptismate*, & a Constantinopol. primo in Symbolo, ab Arausicano II. *cap.* 25., a Milevitano VIII., & Patribus, cum quibus D. Thom. 3. *part. quæst.* 68. *art.* 1. 2. 3.

VIII. Simon Magus *ex Clemente lib.* 3. *Recognitionum*, Manichæi ex Chrysostomo *homil.* 45., & ex Augustino *lib. contra Fortunatum*, Priscillianistæ *ex Augustino lib. de gratia, & libero arbitrio*, & alii plures negant humani arbitrii libertatem: atqui idem asserit Lutherus *lib. de servo arbitrio, in assert. artic.* 36. Melancton *in cap.* 8. *ad Romanos, & in locis commun. cap. de libero arbitrio*, Calvinus *lib.* 2. *instit. cap.* 3. § 7., *&* 11.; ergo &c. Damnantur ab universis Patribus Græcis, & Latinis, & ab ipso D. Thom. 1. 2. *quæst.* 80.

IX. Valentiniani *ex Irenæo, & Augustino, & Clemente Alexandrino lib.* 3. *Antitacti ex eodem*. Æstiani *ex Damasceno lib. de hæresibus*, & alii tenuerunt solam fidem sufficere, nec esse necessaria bona opera. Atqui idem docet velut primum principium Lutherus *in confess. Mansphelden si fol.* 89., *&* 90. *in cap.* 2. *ad Galatas, de Captivitate Babylonica cap. de Baptismo, lib. de libertate Christiana, Serm. de piscatura Petri*, Postilla Germanica *part.* 2. *fol.* 154. Melancton *in locis primæ editionis*, Calvinus *lib.* 3. *inst. cap.* 14. §. 17., *& cap.* 17. §. 4., *&* 5. Ergo sicut illi damnati sunt a Concilio Arausicano II. *Can.* 18., Moguntino I. *Can.* 1., & a Patribus universis, ita & isti eadem feriuntur censura.

X. Joviniani *ex August. hæres.* 82., *& ex Hieronym. contra Jovinianum lib.* 2. *cap.* 15., *&* 16. Novatiani *ex Cypriano ad Novatianum*. Pelagiani *ex Hieronym. contra Pelagium*, & alii docuerunt omnia peccata esse paria, nec esse discrimen inter lethale, & veniale: atqui idem prædicat Lutherus *lib. de captivitate Babylonica, cap. de Baptismo, & in resolutione supra propositiones suas*, Melancton *in locis commun. cap. de discrimine peccati venialis, & mortalis*, Calvinus *lib.* 2. *instit. cap.* 8. §. 19., *&* 20.; ergo sicut hi damnantur a Concilio Milevitano *cap.* 6. 7., *&* 8., & a Patribus, cum quibus D. Thom. 1. 2. *quæst.* 84. *art.* 1. 2. *&c.*, ita & ipsi.

XI. Donatistæ *ex Optato lib.* 2. *contra eosdem*, Vigilantius *ex Hieronymo contra eosdem*, Petilianus *ex Augustino lib.* 3. *cap.* 4. *contra eundem*, Lampetiani *ex Damasceno de hæresibus*. Monastica vota, claustraque Religiosorum damnaverunt: atqui idem facit Lutherus *lib. de votis Monasticis, & in cap.* 4. *prioris ad Corinth.*, Melancton *in Apologia de votis Monasticis*, Calvinus *lib.* 4. *institut. cap.* 13., Magdeburg. *cent.* 10. *cap.* 4. Anathematizantur hi a Nicæno I. *Can.* 76. Arabico, a Chalcedonensi, *Can.* 4., & ceteris Patribus, cum quibus D. Thom. *Opusc. contra Gulielmum de Sancto amore*.

XII. Valentiniani *ex Epiph. hæresi* 26. Ex eodem Arriani *hæresi* 75. Jovinianus *ex Augustino*, & alii jejunia spreverunt velut inutilia: atqui idem faciunt Lutherus *in responsione ad Amb. Catherinum*, Calvinus *lib.* 4. *inst. cap.* 12. §. 16. Confessio fidei Genevensis *art.* 24. Confessio Helvetica &c., ergo &c. Damnantur primi a Concilio Aurelianensi IV. *cap.* 2. Turon. II. *cap.* 16. Bracharensi II. *cap.* 9., & a Sanctis Patribus, cum quibus D. Thom. 2. 2. *quæst.* 142. *art.* 1. 3., *&* 4., *& quæst.* 147. *artic.* 1.

XIII. Vigilantius *ex Hieronymo contra eundem*, Cathari ex Guidone de Catharis, & alii, Sanctorum invocationem, & intercessionem ut vanam projecerunt: atqui idem facit Lutherus *lib. de Adorat. Sacramenti*. in Postilla majori Domin. 7. Trinit. Melancton *in Antithesi veræ doctrinæ*, Confessio Helvetica *cap.* 23. Calvinus *lib.* 2. *institut. cap.* 8. §. 16. Beza *in responsione ad calumniam Selnecceri*, & alii; ergo &c. Chalcedonense *Act.* 11., & Patres contra istos insurrexerunt.

XIV. Gnostici *ex Irenæo lib.* 3. *cap.* 2. Arriani *ex Epiph. hæresi* 7. Macedoniani *ex Basilio lib. de Spiritu Sancto cap.* 25., *&* 27. Pelagiani *ex Augustino lib. de natura, & gratia cap.* 39. Nestoriani *ex Cyrillo contra Nestorium*, & alii, Traditionum testimonia rejiciebant, ad Scripturas solas provocando: atqui idem facit Lutherus *in commens. ad Galat.* 1., & alibi sæpe, Calvinus *lib.* 5. *institut. cap.* 10. §. 9. 16., *&* 17.; ergo. Damnantur isti in Concil. Nicæno *Can.* 7., *&* 8. Ephesino, ubi sola traditione statuitur nomenclatura Dei Matris: & in sequentibus General., & a Sanctis Patribus, cum quibus S. Thom. 3. *p. quæst.* 25. *art.* 4., *&* 2. *ad Thessalonicenses* 2.

XV. Montanistæ *ex Hieron. epist.* 54. Aeriani *ex Epiph. hær.* 75., & alii docuerunt nullam esse distinctionem, & inæqualitatem Presbyteri ab Episcopo: atqui hoc idem statuunt Lutherus *de captivit. Babyl. cap. de Sacramen. Ordinis*, Calvinus *lib.* 4. *inst. cap.* 4. §. 2. Confessio Augustana *fol.* 104., & alii; ergo. Contra hos stat Nicænum I. *Can.* 8., *&* 9., & SS. Patres; cum quibus D. Thom. 2. 2. *quæst.* 184. *art.* 6. *ad* 1., *&* 4. *contra Gentes cap.* 75., *&* 76.

In pluribus aliis prosequi possemus comparationem; prædicta tamen sufficiunt; unde satis aperte constat præsentem Protestantium Synagogam eandem esse cum primorum Hæreticorum turbis, adeoque filios Diaboli esse, non Christi.

94 Argumenta, quæ proferunt Protestantes, & divisim congerit Witakerus *lib.* 7. *contra Duræum*, nullius prorsus sunt roboris, & a Protestantibus etiam suis solvuntur. Ad hæc redeuntur. Quod Victor Papa primus exercuerit potestatem in ceteras Ecclesias; quod Zosimus, Bonifacius, & Cœlestinus I. quæsierint Primatum super Episcopos Asiæ; quod Bonifacius III. primo inscripserit Romanam Ecclesiam Caput omnium aliarum; quod Gregorius Magnus titulum universalis Episcopi dixerit, a suis Prædecessoribus nunquam usurpatum, & reprehenso Joanne Constantinopolitano, quia illum usurpavit, postmodum invexit eundem titulum in Romanam Ecclesiam. Sed hæc in *Tract. de Ordine* falsa esse ostendimus; quod Siricius cœlibatum Sacerdotalem primus induxerit; quod Gregorius Magnus primo doctrinam Purgatorii tradide-

diderit; quod Calistus jejunium quatuor temporum instituerit; quod Innocentius III. in Concilio Lateranensi mysterium Transubstantiationis tradiderit, & onus confessionis auricularis fidelibus imposuerit; quæ suis tractatibus ex ipso Centuriatorum testimonio mera esse mendacia demonstravimus. Pro nunc ipsorum verbis circa auricularem confessionem Controversiam absolvo *ex Cent.* 3. *col.* 177. *linea* 27., ubi -- Confessionem ma„gnopere urget Tertullianus de Pœnitentia. „ Quod usitata fuerit privata confessio, qua „ debita, & cogitata quoque prava confessi „ sunt Christiani; quod ex aliquot Cypriani „ locis apparet, ut in libro de lapsis -- *Lib.* 3. *epist.* 14., *&* 16. -- ubi diserte ait in mi„noribus etiam peccatis, quæ in Deum „ committuntur necesse est ad Exomologesim „ venire, idque frequenter jubet -- *lib.* 1. *epist.* 3.

DISPUTATIO QUINTA.

AN ECCLESIA ROMANA DECLINAVERIT IN ANTICHRISTIANAM.

CONTROVERSIA PRIMA.

AN ANTICHRISTUS SIT ALIQUA SINGULARIS PERSONA.

IN præcedentium Disputationum Controversiis naturam examinavimus Ecclesiæ Militantis, Proprietates, & Notas. Demonstravimus per applicationem earundem solam Ecclesiam Romanam esse legitimam Christi Sponsam, in qua sola est portus salutis. Ostendimus ceteras Sectas esse Synagogas Satanæ, in quibus certum est æternæ salutis naufragium. Cum tantæ veritatis lumen nequeant Acatholici negare, student toto nisu obscurare, & quod obtinere ratione non possunt, saltem contumeliis extorquere conantur. Hinc confitentes Romanam Ecclesiam aliquando fuisse legitimam, blasphemant nunc transiisse in Antichristianam; pro qua contumelia repellenda distinctam Disputationem conficere satius duxi.

Protestantes ad unum omnes parulo eructant ore Romanum Pontificem esse Antichristum in Scripturis prædictum, ex propter abs re plane foret loca, & Patronos referre. Videri poterit Calvinus *lib.* 4. *instit. cap.* 2 §. 24., *&* 25. Luth. *in assert. art.* 28., *&* 36. Magdeburg. *Cent.* 1. *lib.* 2. *cap.* 4., & sequentibus Centuriis passim. Illyricus *lib. de Primatu*. Beza *in comm.* 2. *Thessal.* 2. Bullingerus *in præfat. in homil. in Apocalypsim*. Jacobus Rex Angliæ *in præfat. sua ad Principes*, & alii communiter, quos præcessit Wicleph. *art.* 30. *ex damnatis in Concilio Constantiensi Sess.* 8. Quia tamen in hoc non ratiocinari, sed delirare manifeste deprehenduntur, non eo fine Controversiam movemus, quia aliquid reflexione dignum objectent, sed propter utilitatem, quam inde haurimus in explicatione Scripturarum, & eorum quæ de Antichristo disseruntur.

1 Ut igitur ad præsentem Controversiam deveniamus noto I. nomen Antichristi dici ex contrarietate ad Christum, sicut ex Fontibus Hebraicis, Angelus, qui a Deo apostatavit, Satan dictus est, idest Deo contrarius. Hanc legitimam esse appellationem Scriptura docet 1. Joan 2. *Quis est mendax, nisi is qui negat, quoniam Jesus est Christus? Hic est Antichristus, qui negat Patrem, & Filium.* Negare autem Christum est Christo esse contrarium, & cap. 4. *Omnis Spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus*; solvere Jesum non aliud est, nisi eidem adversari. Per eandem contrarietatem Antichristi ad Christum explicatur caput Danielis 9. Matth. 24. Joan. 5. 2. ad Thessalon. 2., sub qua appellatione a Patribus describitur. Hilarius *contra Auxentium* -- Nominis Antichristi pro„prietas est Christo esse contrarium -- Hieronymus *Epist.* 151. -- Ipse est enim univer„sorum perditio, qui adversatur Christo; & „ ideo vocatur Antichristus -- Aug. *tract.* 3. *in* 1. *Joan.* -- Latine Antichristus contrarius „ est Christo -- Sic alii similiter. Quare temere, & arbitrarie Hæretici Antichristum Vicarium Christi dictitant, cum Vicarius subordinationem, non oppositionem importet, & ex hoc ipso falso Papam Antichristum asserere convincuntur.

Antichristus Christo adversarius.

2 Noto II. Sicut datur unus Christus per Antonomasiam, & in sensu proprio principali, Joan. 4. *Scio, quia Messias venit (qui dicitur Christus)*, & plures per derivationem, seu participationem, & assimilationem (ut indicatur Psal. 104. *Nolite tangere Christos meos*): Ita datur unus Antichristus per Antonomasiam, plures vero per assimilationem. De primo dicitur Danielis 11. *Nec quemquam Deorum curabit, quia adversum universa consurget*. De secundis habetur 1. Joan. 2. *Audistis, quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt*. Et alibi Christi dicuntur Prophetæ, qui veritatem prædixerunt, & Antichristi, qui falsa dogmata protulerunt, ut habet Hieron. Nahum. 2. Et Cyprianus *epist.* 75. asserit Joannem -- Universos, qui „ de Ecclesia exissent, quique contra Eccle„siam facerent, Antichristos appellasse -- Aug. *contra adversarium legis cap. ultimo.* ubi habet -- Deus enim verus est, in cujus Tem„plo falsus ille sessurus est; ad quem perti„net etiam iste, quem sub nomine Christi, „ quod est nomen Dei, hoc est, Christia„num se videri volens, superextollitur con„tra Christum, seque ostendit Antichristum, „ non unum illum majorem ceteris, sed ex „ his

Antichristus per assimilationem.

„ his aliquem, de quibus dicit Joannes Evangelista. Nunc Antichristi multi facti sunt. „ Eos enim dicebat Hæreticos, qui temporibus Apostolorum esse jam cœperant. Hi „ autem cœperunt esse post Ascensionem duntaxat in cœlum Domini Nostri Jesu Christi, ab illo Simone Mago, quem legimus „ in Actibus Apostolorum baptizatum -- Sic & alii de Antichristo. In sensu primario procedit Controversia. Quibus notatis, venio nunc ad resolutionem difficultatis. Protestantes ut suum prætensum pontificium inducant Antichristum, fingunt Antichristum non esse singularem Personam, sed Regnum aliquod singulare Tyrannicum; sic præcitati supponunt. Demus pro omnibus verba *Cent. prima lib. 2. cap. 4. col. 435.* -- Docent Apostoli, „ Antichristum non fore unam tantum Personam, sed integrum Regnum per falsos „ Doctores in Templo Dei, idest in Ecclesia „ Dei præsidentes, in Urbe Magna, idest in „ Romana Civitate, opere Diaboli, & fraude, ac deceptione comparatum --

Dicendum tamen Antichristum esse Personam singularem.

3 PROB. I. Magdeburgenses, Calvinus, Beza pro se citant textum Danielis 7. ubi, descripta quarta Bestia habente decem cornua, quæ significant decem Reges, habetur: *Et alius consurget post eos, & ipse potentior erit prioribus, & tres Reges humiliabit, & sermones contra Excelsum loquetur, & Sanctos Altissimi conteret, & putabit, quod possit mutare tempora, & leges &c.* Sed locus iste loquitur de Persona Particulari; id enim exprimit terminus ille *alius*, id indicat contrapositio particularis ad alios decem, id demonstrat temporis brevitas sequentibus expressa: *Et tradentur in manu ejus usque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis*; id manifestum facit diversitas locutionis, qua quatuor Bestias expresse appellat quatuor Regna, cornua autem quartæ Bestiæ, Reges asserit; id signat cornu parvulum de medio illorum exortum, de quo dicitur: *Et ecce oculi quasi oculi hominis in cornu isto, & os loquens ingentia.* Hoc cornu Antichristus est, ideo post illud describitur dies Judicii; & ideo: *Cornu illud faciebat bellum adversus Sanctos, & prævalebat eis.* Et tandem declaratur, tum ibi, tum *cap. 12.*, ut nullum habens successorem; ergo non est Potestas aliqua Regnativa. Sic Irenæus *lib. 5. adversus hæreses*, Hieron. *in 7. Danielis*, Aug. *de Civit. lib. 20. cap. 23.* Theodoretus *in comment. de Antichristo* textum intelligunt, sic & alii Patres.

Antichristus sine Successore.

4 PROB. II. Illa verba Christi Joan. 5. v. 43. *Ego veni in nomine Patris mei, & non accipitis me; si alius venerit in nomine suo, illum accipietis*, de Antichristo loquuntur: sed non loquuntur de Antichristo in generali, prout complectitur Pseudoprophetas; ergo de aliqua persona particulari. Major patet ex Textu, agit enim de contrario ipsimet Christo. Min. quam negat Adversarii, ut Musculus, & Calvinus, ostenditur ex contextu. Verbum illud *alius*, & *illum*, sunt termini demonstrativi singularis individui, sed singulare individuum non est communitas plurium; ergo. Secundo. Textus agit de eo, quem recipient Hebræi pro Messia, sed Hebræi non expectant plures Messias; ergo. Tertio. Textus agit de venturo in nomine suo, non autem in Nomine Dei; proinde non loquitur de aggregato falsorum Prophetarum; hi namque quamvis non missi a Deo veniunt tamen sub prætenso nomine Dei juxta illud Jeremiæ 14. *Falso Propheta vaticinantur in nomine meo: non misi eos*: Quarto. Textus directe opponit venturum Christo ut singulari personæ; id enim sonant: *ego*, *alius*, *nomine Patris mei*, *nomine suo*: sed Christus ut singularis Persona non est vel Regnum aliquod, vel aggregatum omnium Prophetarum; ergo. Quinto. Textus agit de recipiendo ab Hebræis in futuro, sed plures Pseudoprophetæ venerunt sub temporibus Christi, quorum nullum usque adhuc receperunt Hebræi; ergo non loquitur de aggregato Pseudoprophetarum. Hinc de Antichristo velut persona particulari explicant Cyrillus *Catechesi 15., & 22.* Chrysostomus *in hunc locum*. Amb. *in Psal. 43., & lib. 1. de Spiritu Sancto cap. 14.* Aug. *tract. 29. in Joan.* Hieronymus *in epist. ad Algasiam.* Irenæus *lib. 5.* Theodoretus *in epist. Divinorum Decretorum de Antichristo*. D. Thom. *in hunc locum*.

Christus Antichristum inuit ut singularem personam.

5 PROB. III. Verba Pauli 2. Thessalonic. 2. v. 3. *Ne quis vos seducat ullo modo; quoniam nisi venerit discessio primum, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis &c.* de Antichristo loquuntur, sed aperte non possunt verificari nisi de persona singulari; ergo Antichristus est persona individua, non sedes aliqua tyrannica. Major ita vera creditur ab Adversariis, ut ibi contra nos assumant plura argumenta. Min. explicatur. Si loqueretur de aliquo Regno, maxime de Pontificio, sicut Adversarii jactant, sed clare hoc est falsum; nam Paulus ibi admonet Thessalonicenses de errore, quem habebant: Credebant enim instare diem Judicii, a quo ut averteret, dat signum, quando instabit dies Judicii; ergo &c. Secundo. Quater repetit Paulus articulum demonstrativum *ille*, *qui*, & apud Latinos, & potissime apud Græcos dicta verba significant individuam personam; ergo. Tertio. Illæ Antitheses *Homo peccati, filius perditionis, qui adversatur, ille iniquus* absque violentia nequeunt applicari collectioni plurium succedentium in uno Regno; ergo &c. Quarto. Moraliter implicat multiplici, & diuturnæ personarum successioni uniformiter convenire identitatem morum, & portentorum: atqui ibi describitur Antichristus sub omnimoda identitate pravorum morum, & portentorum -- *Homo peccati, filius perditionis, qui adversatur, & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in Templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus &c., cujus est adventus secundum operationem Satanæ in omni virtute, & Signis, & Prodigiis mendacibus &c.* Et revera si de Throno Pontificio hæc dicantur, manifestæ falsitatis redarguuntur.

Scriptura Antichristum refert ut personam particularem.

Quinto. Descriptus a Paulo est unus omnino singularis super omnes exaltatus, sed non potest hoc verificari de potentia aliqua

in

in successoribus regnativa; ergo. Major est manifesta: *Extollitur supra omne quod dicitur Deus &c. ostendens se tanquam sit Deus*. Min. est evidens; nam qui in eodem Regno succedunt sub eadem potestate, sunt æquales dignitate, & officio, nec unus est supra alium. Demus Gregorium Magnum fuisse primum hujus lineæ, sicut quidam ex Protestantibus dicunt; ergo dixit se Deum; ergo exaltavit se supra quod dicitur Deus: quomodo ergo hoc idem verificabitur de Bonifacio III., & IV., de Honorio I., & sequentibus? Hæc est doctrina communis SS. Patrum. Sic Irenæus *lib. adversus hæreses cap.* 25. Hyppolitus *Orat. de consummat. mundi* Ephrem *tract. de Antichristo*. Cyrill. Jerosol. 15. Lact. *lib.* 7. *Divinarum Institut. cap.* 16. 17. 18. 19. Prosper *in dimidio temporum*. Amb. *lib.* 10. *in cap.* 11. *Lucæ*, ubi tres distinguit Antichristos, Diabolum, Hæreticos, & illum specialem, qui persequetur in fine Mundi Ecclesiam. Et alii passim.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

6 OBJIC. I. Beza *Danielis* 7. In quatuor Bestiis describuntur quatuor Regna, per Leænam denotatur Regnum Chaldæorum, per Ursum Regnum Persarum, & Medorum, per Pardum Regnum Græcorum, per quartam Bestiam terribilem Regnum Romanorum, in decem cornibus decem Reges dividentes Imperium Romanum in decem Regna; ergo in Cornu parvo designari debet Regnum Antichristi, quod hominem peccati appellat Paulus, quia velut unum corpus succedentium reputatur.

RESP. Concedo antecedens: neg. conseq. In decem etiam cornibus significantur decem Regna expressa per primos Reges, constituentes exordium lineæ, in cornu verò parvo unus exprimitur, non ut constituens lineam, sed ut incipiens, & finiens Regnum. Hinc est, quod aliorum Regnorum tempus durationis non assignatur, secus ultimi, & quidem brevissimum. Unde in decem cornibus optime cogimur Regna intelligere, in cornu autem parvo singularem personam.

Ulterius mores specialiter parvi cornu explicantur, qui non possunt, nisi de singulari persona explicari, quod non fit de aliis. Paulus verò ad sensum ab Hæretico intentum trahi nequit; quia veritates clarius explicantur per verba, quam per Imagines figurarum; figuræ enim assumuntur, quasi ad libitum Scriptoris, unde idem Daniel. cap. 8. in Ariete exprimit Darium Regem, non Regnum, in Hirco Alexandrum, secus verba, quia non significant ad cujuslibet placitum. Deinde Paulus illum hominem peccati dat pro signo certo, & noto instantis Judicii: at si Regnum intelligeret, in quo plures succederent, incertissimum daret signum.

Homo peccati singularis homo.

7 OBJIC. II. Beza, & Calvinus. Vel dicendum est unum hominem a tempore D. Pauli usque ad diem judicii superstitem futurum, vel Antichristum non esse singula-

A rem personam; atqui primum est omnino ridiculum; ergo secundum verificari debet. Major explicatur: Paulus 2. ad Thessalon. 2. postquam dixit non venturum diem ultimum, nisi cum revelatus fuerit homo peccati, subdit; *Et nunc quid detineat, scitis, ut reveletur in suo tempore, nam Mysterium jam operatur iniquitatis: tantum, ut qui tenet nunc, teneat, donec e medio fiat, & tunc revelabitur ille iniquus*. Vult ergo Paulus suam iniquitatem operari cœpisse Antichristum, prope autem diem Judicii consummaturam; ergo necesse est, vel unam personam tot seculis duraturam, vel unum Regnum esse.

B RESP. Neg. maj. cujus probatio nihil evincit, quamvis D. Aug. *lib.* 20. *de Civit. cap.* 19. de textu illo Pauli hæc protulerit: *Ego prorsus, quid dixerit, me fateor ignorare*. Antichristus considerari potest vel in suo typo, vel in sua realitate, seu in veritate, Antichristus in suo typo est Diabolus adversus Ecclesiam, & Sanctos ejus per ora Hæresiarcharum, & manus persequentium Tyrannorum agens. Antichristus in veritate est illa realis persona, quæ ante diem judicii insurget contra Deum: & sicut *Olim Deus loquens Patribus in Prophetis, novissime diebus istis locutus est nobis in filio*. Heb. 1., idest præcessit Christus in typo, subsecutus est in veritate;

Diabolus est in typo Antichristus.

C ita in typo jam extabat Antichristus tempore Pauli in Simone Mago, in Elima Mago, in Pseudoprophetis, & lupis rapacibus, quorum meminit Actor. *cap.* 20. in Idololatris Ministris Neronem excitantibus in occisionem Christianorum. Hæc est communis Sanctorum Patrum interpretatio, quam ipsa Textus constructio satis aperte indicat. Audiamus D. Aug. *lib. contra adversarium legis cap. ultimo* -- Deus verus est, in cujus Templo falsus ille (idest verus Antichristus) sessurus est, ad quem pertinet etiam iste (hoc est adversarius legis) qui sub nomine Christi, quod est nomen Dei, hoc est, Christianum

D se videri volens, semper extollitur contra Christum: seque ostendit Antichristum, non unum illum majorem ceteris, sed his aliquem, de quibus dicit Joannes Evangelista: nunc Antichristi multi facti sunt; eos enim dicebat Hæreticos, qui temporibus Apostolorum esse jam cœperant -- Quibus aperte habes Antichristum per imitationem, & per Antonomasiam, primum in Hæreticis comprehendi, secundum in persona singulari, primum incœpisse sub Apostolorum temporibus, secundum venturum suo tempore.

Audiamus Theodoretum *in 2. Thessal.* --

E Ego existimo Apostolum per Mysterium iniquitatis significare hæreses, quæ exortæ sunt. Per illas enim multis a veritate abductis præparat Diabolus exitium deceptionis. Eos autem appellavit Mysterium iniquitatis, ut qui haberent celatum iniquitatis laqueum; ipse enim (idest Antichristus) aperte a Deo abducet homines; quamobrem etiam revelationem ejus, adventum vocavit Apostolus -- Videatur D. Thom. in hunc locum.

Expendendæ ergo sunt contrapositiones in textu Pauli: *Mysterium, & revelatio iniquitatis, & ille iniquus*. Mysterium de præ-

senti,

fenti, Revelatio de futuro, Iniquitas, & ille Iniquus de futuro. Quibus manifeste colligitur, Antichristum non esse Regnum aliquod inceptum, sed personam particularem. Mentem hanc esse Apostoli evincitur hoc alio discursu. Protestantes volunt nullum alium adventum Antichristi dari, nisi illum, qui incœpit sub temporibus Apostolorum; voluntque hunc esse in Sede Pontificia, in qua, cum tunc non sederet nisi Petrus, cui adhærebat Paulus, jam Petrus, & Paulus ad Regnum Antichristi pertinebant, & Simon Magus, & Elimas ad Christum spectabant, quod est absurdum.

Deinde Apostolus dicit in adventu Antichristi mittendam illusionem iis, qui deserent Charitatem: *Ideo mittet illis Deus operationem erroris ut credant mendacio*. Non dixit, mittit in præsenti, vel misit in præterito, sed *mittet* in futuro; non ergo intelligit advenisse Antichristum. Quid autem velit intelligere illis: *Nunc quid detineat, scitis &c. ut qui tenet nunc, teneat, donec e medio fiat*, quæ visa fuerunt D. Aug. obscura, explicat Hieron. *Epist. 151. ad Algasiam quæst. 11.* dicens -- Nec vult aperte dicere, Romanum „ Imperium destruendum, quod ipsi, qui imperant, æternum putant &c. Si enim aperte, audacterque dixisset: non veniet Antichristus, nisi prius Romanum deleatur „ Imperium, justa causa persecutionis in orientem tunc Ecclesiam consurgere videbatur -- Debet destrui totaliter Imperium Romanum, antequam veniat Antichristus, absque dubio ex D. Paulo ibi. Sed ne Neronem concitaret ulterius, noluit id aperte in scriptis dicere. Insinuaverat tamen illis oretenus, ut constat versiculo 5., cui alludit illis: *Nunc quid detineat scitis*. Alius sensus litteralis est textui, & doctrinæ Pauli consonus, scilicet detineri Antichristi adventum, quia prius necesse est, ut præcedant ceteri persecutores Ecclesiæ, & qui nunc tenet, teneat, idest ut electi fideles, constantes probentur. Et sensus idem est cum eo ad Corinth. 11. prioris Epist. vers. 19. *Nam oportet & hæreses esse, ut & qui probati sunt, manifesti fiant in vobis*. Videatur D. Thom. *in hunc locum*.

Rom. Imperiū ante Antichristi adventum destruendum.

8 OBJIC. III. Calvinus *in cap. 2. primæ Joan.* Antichristus (ex Divo Paolo ibidem) Caput debet esse Apostasiæ venturæ, sed Apostasia est quædam generalis defectio a fide, quæ unum corpus, & unum Regnum facit; ergo debet per plura secula compleri, adeoque non sub uno Rege; ergo Antichristus non est una persona singularis.

RESP. Argutiam istam esse satis crassam. Si itemos Græcis Interpretibus, & Sanctis Patribus Antichristus ipse est Apostasia, ita dictus in abstracto propter excellentiam inter Apostatas: sicut Mater Dei dicitur in abstracto Virginitas in Canticis Ecclesiasticis ob excellentiam in ea virtute. Quare Apostasia est unus titulus Antichristi, sicut alii sequentes. Sistamus majori Latinorum calculo, pro defectione intelligitur absolutа Romani Imperii ante Antichristi adventum exequenda desolatio. Sed demus Calvino intelligi defectionem a fide, non inde probat esse plurium annorum, & Regni unius; descripsit enim nobis Christus, qualis sit futura illa defectio paucis illis diebus, scilicet maxima ex eo quod occulti Hæretici, & ficti Christiani in aperto stabunt pro Antichristo, & plures ex bonis deficient ob sævitiem, & Signorum illusionem deficient, Ideo abbreviabuntur dies illi propter electos.

9 OBJIC. IV. Jacobus Rex. Mulier fornicaria Bestiæ insidens, Apocalypsis 17. designat Sedem alicujus Imperii, continuatam habentem successionem, sed Bestiæ insidens est Antichristus; ergo Antichristus debet esse potentia aliqua successive regnativa. Nam implicat sedentem esse successionem Regum, & Bestiam non esse Regnum, in quo illi regnent. Maj. ostenditur. In fine cap. dicitur: *Et Mulier quam vidisti, est Civitas magna, quæ habet Regnum super Reges terræ*. Quibus etiam verbis indicatur Civitas, ubi moratur: ex quo deducitur Urbem hanc esse Romam, & Sedem Pontificiam esse Antichristum, cui ut accomodentur, quæ de septem Regibus ibi dicuntur, ait Rex: in septem Regibus designari septem formas Regiminis quas habuit Romana Civitas, & distribuit sic. Primo Reges, deinde Consules, postea Dictatores, quarto Decemviros, quinto Tribunos Militum, sexto Imperatores, septimo, quæ nondum venerat, quando Joannes scripsit, & exiguo tempore erat Regnatura: *Ecclesia est Episcoporum, quæ translationem Imperii Romani Constantinopolim subsecuta est*.

Verum hæc speculatio arbitraria est, usque adhuc nedum apud Patres, sed etiam apud Hæreticos ipsos incognita, & contra omnem Historiam profanam, & inconsona textui Scripturæ. Usque adhuc nos docuerunt monumenta omnia Romanæ Gubernationis tres tantum fuisse formas, Regum, Consulum, Cæsarum. Consulatus semper perseveravit a Regibus usque ad Cæsares; & alii tituli erant quædam additamenta pro aliquo tempore, vel occasione: V. g. Dictatores durabant sex mensibus, vel toto tempore, quo perseverabat motivum eosdem eligendi, Decemviri ad leges ferendas, vi regnativa perseverante in Consulibus, durabant triennio. Tribuni Militum fere a Consulibus non distinguebantur, sed erant sic dicti, quia a Plebe assumpti.

Sed clarius errat in textu. Septimum Regem appellat Regimen Pontificum a Sancto Sylvestro usque ad Bonifacium III., quo tempore Roma ex toto Christum colebat, non Idola, si paucissimi excipiantur. Quomodo ergo tunc Bestia erat, plena nominibus blasphemiæ. Ulterius, Regimen illud duravit 270. annis; quomodo ergo verificatur Scriptura dicens de septimo Rege: *Oportet illum breve tempus manere*. Eo vel maxime, quod prima forma Regiminis duravit solum 240. annis, & aliæ tres formæ duraverunt simul sumptæ 478. annis. Unde nullo modo verificatur tempus septimi regis fore breve.

Legitima, & plana, & communior, & Patribus consona expositio illa est, quam prosequitur D. Thomas *in 17. Apocalypsis*, ubi de verbo ad verbum, mirifice omnia accomodat. Scilicet, in Meretrice intelligitur Uni-

Regnum Meretricis Babylonica regni iniquitatis.

Universalitas iniquitatis, quæ aquas, idest Populorum multitudinem absorbuit. In septem Regibus intelliguntur septem Mundi Ætates. Prima ab Adam ad Noe. Secunda a Noe ad Abraham. Tertia ab Abraham usque ad Moysen. Quarta a Moyse usque ad transmigrationem Babylonis. Quinta a transmigratione Babylonis usque ad Christum: & hi quinque Reges jam non sunt. Sexta a Christo usque ad Antichristum, Septima ab Antichristo ad finem Seculi, de qua verificatur brevi fore duraturam. Bestia octava est Diabolus operans in membris, & per membra sua iniquitatem: & fuit sub illis quinque ætatibus, quia solutus, sed non fic tempore Christi, quia debilitatus, & ligatus; cum dixerit Dominus Jo. 12. *Nunc Princeps hujus Mundi ejicietur foras*; sed iterum solvetur tempore Antichristi, claudeturque in Abyssum. Videatur Divus Thomas.

10 OBJIC. V. Illyricus ad idem. Civitas Magna ab Apocalyp. ibidem descripta, est Roma, quia vocatur Babylon, quæ cecidit cap. sequenti; ergo in Bestia intelligitur Sedes Pontificia, & ipsa erit Antichristus. Antecedens probat. quia Tertullianus *in libro adversus Judæos*, & *lib. 3. adversus Marcionem* Romam vocat Babylonem: & Hieronymus pariter ad Algasiam.

Quidquid sit, ao de Urbe Romana loquatur; satis enim difficiliter applicantur, quæ ibi dicuntur, & nihil evincunt. Quotquot enim Patres Romam Babylonem appellant, de Gentili ajunt, non de Christiana; & quia locis Tertulliani, & Hieronymi fidunt, ab iisdem convincuntur. Tertullianus -- Babylon apud Joannem nostrum Romanæ Urbis figura est; proinde Magnæ, & Regno superbæ, & Sanctorum Dei debellatricis -- quæ de Gentili solum verificantur, quæ sanguine Martyrum ebria fuit. Hieronymus expresse ad Algasiam de Romano Imperio loquitur, quod æternum putabant Gentiles, *lib. 2. adversus Jovinianum* Purpuratam Meretricem dicit Romam, quæ Jovem, Divum, hominumque parentem colebat, quam interpellans, sic habet -- Ad te loquar, quæ scriptam in fronte Blasphemiam Christi confessione delesti Urbs potens, Urbs Orbis Domina, Urbs Apostoli voce laudata &c.-- Et Marcellam invitans ad Præsepe Domini, declarat quomodo hæc Babylon cecidit -- Est quidem ibi, ait, Sancta Ecclesia, sunt trophæa Apostolorum, & Martyrum; & Christi vera confessio; est ab Apostolo prædicata fidea, & Gentilitate calcata, in sublime se quotidie erigens vocabulum Christianum --

Roma quando vocata Babylon.

CONTROVERSIA II.

AN ANTICHRISTUS SIT PURUS HOMO.

AD plenam Antichristi cognitionem examinare oportet, qualis erit hæc persona particularis. Hippolytus *lib. de consummatione Mundi* sentit futurum esse Dæmonum Principem in humana natura apparentem. Theodoretus *lib. 5. Divinorum Decretorum capite de Antichristo* videtur asserere esse Dæmonem Homini hypostatice unitum; quod possibile tenet Origenes *lib. 5. in Joannem*, ubi aliquos Angelos statuit incarnatos.

Sed dico. Antichristus erit homo purus.

11 PROB. prima pars. quod erit homo: Primo. Apostolus 2. ad Thessal. 2. v. 3. ex communi Patrum interpretatione loquitur de Antichristo, sed eum vocat simpliciter hominem; ergo erit homo. Minor patet: *Nisi venerit discessio primum, & revelatus fuerit homo peccati*. Absoluta autem locutio sine evidenti inconvenienti, vel altera aperta Scriptura in contrarium distrahi non debet ad sensum improprium; valde enim differt nomen hominis a nomine Diaboli.

12 PROB. II. Persona veræ mortis capax nequit esse Dæmon in aliena forma apparens, sed Antichristus erit veræ mortis capax; ergo non erit Dæmon; ergo homo. Minor declaratur. Ibidem Apostolus ait: *Tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui*; sed interfectio veram mortem significat; ergo. Declaratur. Apocalypsis 19. de Bestia, & Pseudopropheta habetur: *Vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure: & ceteri occisi sunt in gladio sedentis*. Hic locus de Antichristo accipitur communiter, ubi contraponitur mors Antichristi, & socii ejus primarii, morti aliorum sequacium, quod illos absorbebit terra, alii occidentur ferro: unde sicut hi vere vitam habebunt, & veram subibunt mortem, ita illi, qui vivere dicuntur, vere morientur.

Diabolus mortis incapax.

13 PROB. III. Ubi intercedit vera generatio ex muliere, genitus non potest esse Satanas, sed homo: atqui communiter Patres docent Antichristum nasciturum vere ex muliere, & ipse Hippolytus putat futurum esse de Tribu Dan, pro quo Beda, Anselmus, Rupertus *Apocal. 7.* Theod. *quæst. 109. in Genesim*. Amb. *lib. de Benedict. Patriarch. cap. 7.* Aug. *quæst. 22. in Exodum*. Prosper *in dimidio temporis cap. 9.* Greg *lib. 31. Moralium cap. 18.* Irenæus, Damascenus, Eucherius, aliique putant fore Judæum, solentque applicare illud Genesis 49. *Fiat Dan Coluber in via, Cerastes in semita*, & Jerem. 8. *A Dan auditus fremitus Equorum*: inserentes fore ex Tribu Dan. Unde volunt quidam Joannem in Apocalypsi cap. 7. in detestationem Antichristi omisisse Tribum Dan. Hebræum futurum clare evincitur. Nam Antichristum recipient Judæi pro Messia, quem expectant, sed non expectant Messiam, nisi ex progenie Judæa; ergo Judæus erit. Maj. patet ex loco Joannis superius cit. Et Paulus fatetur mittendum ad eos, qui Christum noluerunt recipere, sed solum Judæi Christum suscipere noluerunt Gentiles namque eum susceperе.

Antichristus ex Tribu Dan.

Ulterius, Judæi expectant Messiam in potentia temporali, sed Antichristus sic veniet; ergo illum recepturi sunt, cum sint hoc animo parati. Christiani Antichristum expectant in timore; Gentiles nullum expectant. Quapropter, ut eos clarius decipiat, circumcidetur,

Antichristus circumcidetur.

detur, & Sabbatum sanctificare curabit. Sic Ambr. *in secundum posterioris ad Thessal.* Hieronymus *in cap.* 11. *Danielis*. S. Martinus *apud Sulpitium lib.* 2. *Dialog.*, & alii. Cyrillus Hierosolym. *Catechef.* 15. addit -- Ut ipse „ de progenie David esse videatur, qui Tem„ plum olim a Salomone extructum ipse sit „ ædificaturus -- Finget se Davidica stirpe, etsi ex Tribu Dan; erunt enim tunc temporis multo magis confusæ Tribus Judaicæ, quam nunc; unde veritas de facili detegi nequibit.

Hinc apparet falsum esse, quod aliqui asserunt apud Henriquez *cap.* 23. nasciturum ex Monacho, & Moniali, cum apud Hebræos non detur hujusmodi status; & aliunde id nullo rationabili fundamento probatur. Et multo magis falsum est nasciturum ex simplici Virgine, opere Diaboli, sicut Christus ex Beata Virgine. Hoc enim transcendit vires totius naturæ, estque maximum inter Miracula, quod, etsi possibile foret, nusquam Deus permitteret propter singulare privilegium Augustissimæ Reginæ Cælorum. Forte ex Dæmone incubo nascetur, quod impossibile non videtur. Sed communior sensus est ex fornicaria oriturum: verum nihil hac super re compertum habemus. Apud Patres certum est futurum ex gente Judaica, licet incertum sit, ex qua Tribu, cum locus adductus ex Genesi loqui videatur de Samsone Philistæos insequente, & locus Hieremiæ de Nabuchodonosor.

14 Ostenditur pars altera. Primo. Secundum communiorem Theologorum sententiam nulla persona creata potest alienam terminare naturam; quia cum finita sit, nequit continere, & supplere effectum proprium alterius suppositi, sed persona Diaboli est finita; ergo. Secundo. Data possibilitate talis unionis, omnes Scholastici Doctores tenent non esse possibile, nisi per respectum ad Divinam Potentiam, non autem virtute alicujus Creaturæ, sed unio hypostatica Satanæ cum natura humana subterfugit Divinam Causalitatem; quia unio hujusmodi in casu ordinatur ex suo conceptu intrinseco ad pravum finem, videlicet, ut detur homo diabolicus, omnem operans iniquitatem; ergo. Tertio. Non est inducendum speciale miraculum, ubi sine illo haberi potest totum id, quod cum illo intenditur: atqui sine unione hypostatica Satanæ cum natura hominis, habetur quidquid intenditur, nam homo simplex valde pravus consilio Dæmonis, ejusque præstigiis totum operari potest, quod in Scripturis describitur faciendum ab Antichristo. Quarto. Non est astruenda unio hypostatica Satanæ cum natura humana fini prætenso inutilis, sed unio hæc inutilis esset, nam non posset ad malitiam alio modo movere, quam nunc moveat ceteros homines; non enim posset habitus pravos, inclinationes, astutias proprias ipsius Dæmonis infundere; ergo. Quinto. Patres supponunt futurum hominem purum, sed contra Patrum doctrinam non est astruenda unio extraordinaria Satanæ cum natura humana; ergo. Maj. est clara ex textibus Sanctorum, ubi de Antichristo loquuntur. Damasc. *lib.* 4. *cap.* 27. habet -- Neque „ vero, quemadmodum Dominus Humani„ tatem assumpsit, ita etiam Diabolus homo „ efficietur; absit enim hoc, verus enim ho„ mo ex fornicatione parietur -- Theophilactus verba ad Thessalon. versans ait -- Non „ erit Satanas, sed homo quispiam -- Chrysostomus *homil.* 3. *in locum Pauli ad Thessal.* ait -- Non esse Dæmonem, sed hominem „ quendam suscipientem omnem ejus opera„ tionem -- Et sic de ceteris, qui Antichristos vocant quoslibet Hæreticos, & Ecclesiæ persecutores; singularem vero, & ceteris majorem appellant, proprie dictum Antichristum.

Diabolus nequit humanã terminare naturam.

15 OBJIC. I. Character proprius Satanæ non potest homini puro aptari, sed Antichristus habebit characterem proprium Satanæ; ergo. Min. habetur 2. ad Thess. 2. v. 4. his: *Et extollitur supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, itaut in Templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus*. Hic porro superbiæ gradus proprius est Diaboli.

Verum altior erit Antichristi arrogantia; nam Diabolus superbiens solam æqualitatem Divinitatis exquisivit: *Similis ero Altissimo*: Antichristus vero supra Deum extolletur. illa ergo verba supremæ superbiæ vitiositatem indicant, & nihil aliud.

Magna Antichristi superbia.

16 OBJIC. II. D. Ambr. *in secundum cap.* 2. *ad Thessal.* asserit, Dæmonem sub Christi nomine Antichristi tempore vim omnem exercere ut homines ad sui adorationem trahat; ergo sentit futurum Dæmonem.

Sed hæc illatio non est ad mentem D. Ambros. Ita est: Utetur Diabolus Antichristo, velut instrumento ad trahendos homines ad Idola colenda, per quæ ipse loquetur, & adorabitur, sicut fecit Gentilitatis ævo. Non tamen sentit S. Doctor Antichristum fore ipsum Satanam.

Antichristus instrumentũ Diaboli.

17 OBJIC. III. D. Hieronymus *in* 7. *Danielis* ait -- Putamus Antichristum unum „ esse de hominibus, in quo totus Satanas „ habitaturus sit -- idem Beda *in* 13. *Apocalypsis*; sed hac phrasi incarnatio designatur sicut & in ista ad Col. 2. *In ipso habitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter*. Ergo ex Hieron. Antichristus erit homo Satanas.

Frustra D. Hieronymus trahitur ad hunc sensum, qui ibi, & *cap.* 11., & alibi aperte purum hominem astruit. Illo loquendi modo excellentem iniquitatis operationem vult innuere; quo etiam sensu loquitur Damascenus, immediate ad verba superius citata dicens -- Atque omnem Satanæ afflatum susci„ piet. Deus etenim incredibilem quandam „ futuræ ipsius voluntatis perversitatem præ„ noscens, Diabolum in eo domicilium con„ stituere sinet -- Sic & alii Patres.

Antichristus dicitur Satanæ habitaculum.

18 OBJIC. IV. Antichristus debet (ut Christo singulariter adversarius) pro Messia haberi a Judæis, sed Christus est Deus homo; ergo Antichristus debet esse Diabolus homo.

Negari nequit, quod Antichristus Christum simulabit, sed ex hoc ipso non debet esse Satanas homo; tunc enim in eo esset aliqua similitudo in veritate excellentis Miraculi, quale est unio duarum naturarum in uno supposito. Christo ergo erit contrarius, quia fidem Christi destruet, & contra Christi cul-

Christum simulabit.

cultores crudeliter sæviet, prodigia falsa, & mendacia operabitur, & alia infra dicenda.

Apparenter magis validum argumentum efformari potest pro opinione sustinente non esse purum hominem, sed Satanam, ex cap. Apocalyp. 12. v. 12. ex cap. 16. v. 13., & 14., & cap. 20. v. 7. addita auctoritate SS. Hippolyti *Orat. de consummatione Mundi*, & Cyrilli *Cathec.* 14. Addita auctoritate Rabani *de Antichristo inter opera D. August.*

Solvitur tamen facile sola Scripturarum expensione, & præcipue secundum Commentarium D. Thomæ in illos Textus. Infertur ex dictis Romanum Pontificem non esse Antichristum, ita discurrendo. Sedes Pontificia non est Persona singularis: Antichristus erit Persona singularis; ergo Sedes Pontificia non est Antichristus. Antichristus erit ex gente Judæorum, sed usque adhuc nullus Pontifex fuit ex gente Judæorum, etiamsi fuerint ex qualibet alia natione; ergo Romanus Pontifex non est Antichristus. Antichristum suscipient Judæi velut Messiam, sed usque adhuc Judæi Pontificem Romanum aversantur, & In orationibus execrantur, eumque vocant pro contumelia *Caudam*; ergo Romanus Pontifex non est Antichristus.

Rom. Pontifex non est Antichristus.

CONTROVERSIA III.

AN ELIAS, ET HENOCH SINT FUTURI DEFENSORES ECCLESIÆ TEMPORE ANTICHRISTI.

19 UT palam fiat Antichristum nonvenisse, adeoque non esse Romanum Pontificem, necesse est Signa referre, quibus in Sacra Scriptura demonstratur tempus adventus illius, quæ solent reduci ad sex capita. Primum est aperta Evangelii predicatio per Universum Mundum. Secundum totalis Romani Imperii eversio etiam quoad nomen. Tertium adventus duorum Christi testium. Quartum gravissima Ecclesiæ persecutio. Quintum Regni Antichristiani brevitas. Sextum Judicii dies. Mundique finis. Quæ omnia examinanda sunt diversis Controversiis. Placet tamen ob reverentiam Nostri Protoparentis a duobus testibus incipere. Ad cujus claritatem

20 Noto I. Eliam adhuc corpore, & anima vivere, & similiter Henoch. De Elia in hoc puncto nullus reperitur error. De Henoch autem opinio fuit quorundam Judæorum apud Sixtum Senens. *lib. 2. Bib.* mortuum esse ante tempus, ne malitia mutaret intellectum ejus. Sed utriusque veritas apparet in Scripturis. De Elia 4. Regum 2. *Cum levare vellet Dominus Eliam per turbinem in Cælum &c. Ascendit Elias per turbinem in Cælum*. Quæ locutio non significat Eliam mortuum esse, sed translatum a communi commercio in locum aliquem solitarium. Eccles. 48. *Qui receptus es in turbine ignis &c. Elias quidem in turbine tectus est &c.*

Elias, & Henoch viventes in carne.

De Henoch. Gen. 5. habetur: *Ambulavitque cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus*. Ubi cum enumerentur generationes Adæ, & obitum, alios mortuos esse clare fatetur Scriptura; Henoch verò dicit esse translatum, ut clarius 70. interpretantur. Et Eccl. 44. dicitur: *Henoch placuit Deo, & translatus est in Paradisum, ut det gentibus pænitentiam*. Quod expressius declarat Paulus ad Hebr. 11. *Henoch translatus est, ne videret mortem*. Quibus refellitur error dicentium translatum fuisse ad vitam Eremiticam, ibique deinde mortuum.

Quam veritatem communiter Patres agnoscunt. Tertull. *lib. de anima cap.* 35., & 50. -- Translatus est Henoch, & Elias, nec „ mors eorum reperta est, dilata scilicet -- *Lib. contra Judæos cap. 2. de resurrectione carnis cap.* 58. id ipsum docet. Hieron. *Epist.* 61. *ad Pamachium* -- Henoch translatus est in „ carne, & Elias carneus translatus est in „ Cœlum, needum mortui, & Paradisi jam „ Coloni. Habent quoque membra, cum „ quibus rapti sunt, atque translati -- Aug. *lib. de peccator. meritis cap.* 3. -- Neque He„ noch, & Elias per tam longam ætatem „ marcuerunt -- *Lib. 2. de gratia cap.* 23. -- „ Quos tamen non dubitamus, in quibus nati „ sunt, corporibus vivere -- Et alii apud Auctores videndi, qui eam assolent congruentiam Divinæ dispositionis assignare, videlicet in exemplum, & spem resurrectionis corporum tum eorum, qui ex præputio fuerunt, ex quibus Henoch, tum eorum, qui ex circumcisione, ex quibus Elias, conservari.

21 Noto II. duos hos viros non esse translatos ad Cœlum Beatorum, nec clara frui visione Dei, ut contendunt Rex Angliæ, qui etiam concedit esse glorificatos corpore, & anima, & Catherinus *Opusculo de consummata gloria Christi*, & Gaza *in Genesim*.

Non fruuntur clara Dei visione.

Et sane absque claro textu, vel inconvenienti in oppositum non est admittenda dispensatio in generali Scripturæ lege: atqui lex generalis est, quod nullus glorificetur non præmissa separatione Corporis a spiritu; ergo. Minor habetur 1. ad Corinthios 15. *Insipiens tu quod seminat, non vivificatur, nisi prius moriatur &c. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione, seminatur in ignobilitate, surget in gloria*. Ubi declaratur corpus non esse glorificandum, nisi prius corrumpatur; quod si datum non est Christo capiti electorum, qui dicitur Primogenitus Mortuorum, & Primitiæ resurgentium, nec Servis ejus concedendum est: qui si Corpore non glorificantur, neque Spiritu, cum ex gloria Animæ consequatur gloria Corporis.

Corpus corrumpendum ut glorificetur.

22 Hinc Irenæus *lib.* 5. ait -- Henoch, „ & Eliam ibi manere, conspicientes incor„ ruptelam &c. In Paradiso, ubi primo po„ situs est homo -- Hic autem non est locus glorificatorum, sed terrestris voluptatis. August. *loco cit. de remiss. peccat. cap.* 1. immediate subdit -- Nec tamen credo eos jam „ in illam spiritualitatem corporis immuta„ tos, qualis in resurrectione promittitur, „ quæ in Domino prima præcessit -- *Lib. 9. Genesis ad litteram cap.* 6. -- Nec arbitran„ dum esse Eliam, vel sic esse jam, sicut erunt „ Sancti, quando peracto operis die, dena„ rium accepturi sint -- Ubi etiam prosequens docet non habere statum illum, neque quem

nos

nos communiter habemus. Ambr. *lib. 4. de fide cap. primo* aperte explicat, nullum frui Deo ante Christum, nec Eliam, neque Henoch, & postea concludens, ait -- Translatus ergo Henoch, raptus Elias, ambo famuli, ambo cum corpore, sed non cum resurrectione, non cum manubiis mortis -- hoc est, cum gloria mortem sequente. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 34. de Henoch habet -- Licet translatus sit, non tamen constat, quod Deum comprehenderit -- Gregor. Magnus *homil.* 20. *in Evangelium* docet -- Eliam raptum esse in Cœlum aereum, ut in secretam quandam regionem terræ duceretur, ut in magna carnis, & spiritus quiete viveret, quousque ad finem Mundi redeat, & carnis debitum solvat. Ille enim mortem distulit, non evasit -- Et similia alii. An verò, cum careat dulcedine visionis, fruatur privilegio meriti, videndi sunt N. Salm. *de merito*.

Elias & Henoch in gratia confirmati.

Noto III. duos hos viros esse confirmatos in gratia, quia dignum, & justum est, ut eximantur a periculo peccandi, cum justi vixerint usque ad illud tempus, quo lege ordinaria debuissent mortem subire in statu salutis. Ob quam etiam rationem non subduntur communibus humanæ naturæ calamitatibus, nec illas patiuntur pressuras, quibus corpus, quod corrumpitur, aggravat animam multa cogitantem, ac proinde corporis, & mentis pacifica, & jucunda tranquillitate fruuntur. Cibis corporalibus vesci, idest, fructibus ligni vitæ, docet D. Aug. *de peccatorum meritis cap.* 4., *& contra adversarium legis cap.* 15. idem sentit D. Thom. 2. *sent. dist.* 29. *quæst. unica art.* 5. *ad* 4.

Sine cibo, & potu vitam ducant.

Negant Hieronymus *ad Pamachium*, & Epiphanius *hær.* 64., qui cibo spirituali uti affirmant: qui videtur convenientior viris spiritualioribus, & abstractioribus a curis hujus vitæ. Sicut ergo Moysen conservavit Deus quadraginta diebus absque cibo, & potu, solo verbo Dei, ita æque Deo facile est eos consimiliter usque ad diem Judicii conservare.

Ubi degant, incertum.

Quo verò loco degant, incertum. S. Cyprianus *lib. de montibus Sina, & Sion* -- Translatus est, ubi Deus scit -- ait de Henoch. Triplex tamen circumfertur opinio. Prima tenet in Cœlo aereo degere; in hunc sensum interpretantes illud 4. Reg. 2. *Ascendit Elias per turbinem in Cœlum*, & illud Eccles. 49. *Nemo natus est in terra qualis Henoch: nam & ipse receptus est a terra*. Cui opinioni opponunt alii, locum congruentiorem corporibus sublunaribus non esse cœlestem, sed terrestrem. Secunda opinio docet degere in Paradiso terrestri, cum cap. 44. Eccles. de Henoch habeatur: *Translatus est in Paradisum*. Cujus opinionis Patroni sunt Irenæus *lib.* 5. *cap.* 5. Justinus Martyr *quæst.* 85. *ad Orthodoxos*. August. *de peccatorum meritis cap.* 3. Hieron. *ad Pamachium*. Isidorus *lib. de vita, & obitu Sanctorum cap.* 3. D. Thomas *superius citatus*, & 1. *par. quæst.* 102. *art.* 2. *ad* 3., & alii. Cui opponunt ceteri, nomen illud Paradisi in Scripturis non semper significare terrestrem Paradisum, sed locum amœnitatis, ut Canticorum 4. *Emissiones tua Paradisus*. Et Paradisum terrestrem non extare, sed diluvio deletum. Tertia asserit degere in aliquo terræ secreto, sed tamen amœno, & inter cetera eminentiori loco, & plurima sunt hujusmodi nobis incognita. Verum in his, quæ ad fidem non spectant, parum refert, quod hoc, vel illud dicatur. His notatis

Dico. Henoch, & Eliam tempore Antichristi futuros esse fidei Defensores.

23 PROB. I. Ex Apocal. 11. contra Antichristum futuri sunt duo testes pro Christo speciales, sed hi non sunt alii, quam Henoch, & Elias; ergo. Major habetur ex textu: *Et Civitatem Sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus: & dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis*. Loqui autem de Antichristo patet ex contextu, & ideo post reponitur adventus diei ultimæ, & Mundi finis. Nec diffitentur Protestantes. Minor ostenditur. Quia specialis illa reservatio in mortali corpore, ordinatur ad egregium aliquod facinus, & ad maximum Ecclesiæ bonum, sed non videtur intelligendum aliud majus, quam illud extremæ persecutionis contra Christum; ergo. Eo vel maxime, quod modus loquendi Scripturæ supponit existere duos illos testes, non autem esse tunc, vel alio tempore producendos; cui additur universorum Patrum traditio, quam infra dabimus.

24 Dices ex Rege Jacobo, duos illos testes non esse duos homines, sed duo Testamenta, vetus, & novum, quæ testimonium ferent contra Antichristum; propter quod Antichristus curabit quantum poterit, ut illa supprimat, ac corrumpat. Deinde gradum faciens ad intentum concludit, duo testamenta corrupta esse a Romano Pontifice, qui humanas immiscuit traditiones; & apocryphis scriptis, linguis peregrinis involvit: Scripturam Sacram appellando nasum cereum, regulam mortuam, & similia.

Verum totum hoc est voluntarie dictum, nullo prævio Patrum testimonio, aut convenienti ratione, contradictoriis dictis in textum, & nullimode accomodatis ad litteræ consonantiam. Nullo igitur prævio Patrum testimonio, quia etsi quandoque quidam mysticum dederint sensum, nullus tamen hoc somniavit, & nullus refugit literalem sensum, qui primò est tenendus. Nulla convenienti ratione, quia nullam adducit, sed fatetur se solas afferre conjecturas, quas tamen non affert, sed præcise voluntarias confingit applicationes. Contradictoriis dictis, quia Scriptura clare asserit adventuros hujusmodi testes, quando Antichristus cœperit jam conculcare Sanctam Civitatem, sed duo testamenta apparuerunt ante, & longe ad Antichristum, ut ipse fatetur, idest, ante Bonifacium III.; ergo. Item Scriptura asserit duos testes prophetaturos tempore, quo Antichristus calcabit Sanctam Civitatem, & toto illo tempore nihil passuros, ut constat num. 5. Et passuri sunt bellum post tempus prophetiæ: at Antichristus a Rege confictus toto tempore, quo durat, bellum movet adversus duo Testamenta, nocet, corrumpit.

Ulterius. Vult Scriptura duos Testes post tempus prædicationis occidendos esse, & cada-

Rex Angliæ arbitrarius Scripturarū interpres.

cadavera mansura in plateis tribus diebus cum dimidio: atqui Rex cogitur asserere simul vivos, & mortuos; quia illis mille diebus intelligit dimidiam hebdomadam spiritualem, idest, totum tempus intercedens a Bonifacio III., usque ad finem Seculi; sed tribus diebus nihil aliud intelligit, nisi illud idem tempus; nam cadavera esse in plateis derelicta intelligit esse Scripturam corruptam a Romanis Pontificibus. Pariter, Scriptura asserit post resurrectionem duos Testes non amplius prophetaturos: At in sensu Regis duo testamenta post resurrectionem in ore Protestantium multo magis prophetant; ergo.

Demum litteræ non accomodatur: nam duos Testes interfectos esse vult, quia ab anno millesimo quingentesimo sexagesimo secundo prohibitæ sunt editiones Scripturæ ab Hæreticis factæ. Quod si valeret, jam longe ante interfecti fuissent, cum semper Romana Ecclesia anathema indixerit Bibliis corruptis ab Hæreticis. Vult ideo cadavera dici jacere in plateis, quia Scriptura data est contemptui, ex quo Laicis prohibita est lectio, eo quod ignota lingua, idest Latina fuit abscondita, quod tamen est falsum. Sed a quo tempore lingua Latina facta est ignota? Sufficit textum expendere, & aperte constabit totam seriem capitis huic expositioni repugnare; barbara deprehendetur, & adultera omnino Regis explicatio.

25 Dices II. Duos illos Testes esse Ecclesiæ Reformatores, idest Protestantes, qui binario numero ponuntur, quia pauci fuerunt, in ciliciis quia pœnitentiam prædicarunt; occisos, quia plures crudeliter interfecti a Pontificiis; resurrexisse in successoribus; Miracula patrasse, quia plurimas Provincias post se traxerunt. Ita Rex. Et David Citræus *in Commentario hujus loci*, addit, etiam pro resurrectione intelligi possessionem Beatitudinis.

Ceterum interpretatio hæc plura errata continet, quam verba. Primo. In binario non possunt intelligi Protestantes, quia pauci; nam etiam sub initio divisi sunt in plures Sectas. Secundo. Duo illi Testes describuntur in suis personis exercentes pœnitentiam: atqui Protestantes saccum pœnitentiæ projecerunt a seipsis, & aliis prædicaverunt pœnitentiam non esse ad salutem necessariam. Tertio. Duos illos, qui prophetaverunt, ponit Scriptura occisos a Bestia: atqui omnes Protestantes non fuerunt gladio Romanæ Ecclesiæ occisi, ut evidens est. Quarto. Ponuntur occisi in Urbe, in qua Christus crucifixus est, sed usque adhuc Jerosolymis nullus Protestantium fuit combustus, vel occisus. Quod si pro Jerosolymis volunt Romam substituere, nullus ibi pariter ex primis, & primariis fuit occisus, sed solum quidam transfugæ puniti. Quinto. Scriptura affirmat, Cadavera Occisorum mansura insepulta tribus diebus cum dimidio: atqui nullus ab Ecclesia occisus ex Protestantibus proditur mansisse sic insepultus. Sexto. Elias, & Henoch continebunt cœlum, ne det pluviam, & aquam convertent in sanguinem, sed nullum hujusmodi profertur a Protestantibus patratum; alias Provinciarum perversio miraculum non est; cum sæpenumero contingat, quod mali socios inveniant, & doctrina sensui indulgens propagetur. Septimo. Illi ponuntur resurrecturi coram aliis, cum timore videntium: sed usque adhuc nullus ex Protestantibus resurrexit. Haberi verò imitatores non est resurrectio, sed prolificatio. Octavo. Post resurrectionem voce sensibili vocati ascendent in cœlum, inimicis videntibus. at nullus ex Protestantibus vocatus a Domino ad Cœlum ascendit. Nono. In eorum ascensione terræmotus eveniet, quo media pars Urbis, & septem millia hominum cadent: at usque adhuc in glorificatione Protestantium nil horum contigit; ergo.

Rex Angliæ in pluribus errat.

26 PROB. II. Elias in persona venturus est ante, & prævie ad Christi adventum pro Mundo judicando, sed non est venturus, nisi pro conversione Populorum ad veritatem suscipiendam; ergo Elias futurus est Ecclesiæ defensor sub Antichristi Regno. Totum argumentum habetur Malachiæ 4. bis: *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis; & convertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum; ne forte veniam, & percutiam terram anathemate*: quæ Scriptura de die Judicii aperte loquitur, & de persona reali Eliæ, qui advenire dicitur, ut Judæos ad Christum, & Christianos, qui defecerunt, convertat.

27 Dices Malachiam loqui de Elia metaphorice accepto, idest, de Joanne Baptista, sic Domino explicante Matth. 17. ubi interrogantibus Discipulis. *Quid ergo Scribæ dicunt, quod Eliam oporteat primum venire? At ille respondens ait eis: Elias quidem venturus est, & restituet omnia: dico autem vobis, quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum*. Tunc intellexerunt Discipuli, quod de Joanne Baptista dixisset eis. Et Matth 11. *Omnes Prophetæ, & lex usque ad Joannem prophetaverunt; & si vultis recipere: ipse est Elias, qui venturus est*. Ecce qualiter Christus explicat de Elia metaphorice. Quare Malachias de primo adventu loquitur, qui horribilis dicitur propter passionem. Ita Rex post Bibliandrum *in suo Chronico*.

Verum hinc magis elucet veritas. Malachiam loqui de Elia in Persona, patet primo ex interpretatione 70. qui loco verbi *Prophetam* reponunt Thesbiten, quæ est phrasis demonstrativa Eliæ in Persona, ut ex Patriæ circumstantia omnis auferatur suspicio pro metaphorico sensu. Chrysost. *homil.* 58. *in Matth.*

Scriptura de vero Elia loquitur.

Secundo ex 48. capite Ecclesiastici, ubi Elias describitur qui induxit famem, qui Cœlum continuit, qui ignem de Cœlo dejecit, qui unxit Reges ad pœnitentiam, qui fecit successores post se, qui receptus est in curru equorum: atqui de hoc ait: *Qui scriptus es in judiciis temporum lenire iracundiam Domini, conciliare cor Patris ad filium, & restituere Tribus Jacob*: Immo nullibi scriptum est hoc, nisi apud Malachiam, ubi iisdem fere verbis describitur.

Tertio. Ipsa metaphorica locutio Christi veritatem demonstrat; si enim Joannes est Elias in spiritu, & virtute Christum præcurrens, necesse est admittere Eliam in Persona Præcursorem Domini in alio adventu:

Non

Non enim verificari potest Joannem æmulatorem esse, & assimilari Eliæ in spiritu, & munere Præcursoris, si nullibi, & nusquam Elias munus hoc exercuit, neque exercebit. Metaphorica appellatio supponit positivam, & veram: assimilatio supponit rem, cui comparatur.

Quintò. Christus Dominus affirmavit id, quod sibi persuadebant Judæi, scilicet verum Eliam venturum ante adventum Domini. Affirmativum enim sensum habent verba citata Matth. 11., & Marci 9 ubi proponitur eadem quæstio de Elia. *Elias cum venerit primò, restituet omnia*. Vides propositionem esse affirmantem, & etiam in futuro: at quia Judæi non videntes Eliam in Persona, non admittebant Christum ut Messiam, aperit illis mysterium de altero Elia metaphorico, idest, de Joanne Baptista, qui ipsum præcucurrit: *Sed dico vobis, quia & Elias venit*. Accidit in pluribus Scripturæ textibus, quod idem verbum duplicem admittit sensum, litteralem scilicet, & mysticum. Pessime tamen facit, qui volens sensum mysticum assumere, negat litteralem, qui est primò tenendus; corrumpit enim iste Scripturam, & Spiritui Sancto, qui duplicem intendit veritatem, adversatur.

Præstat hac de re Patres audire. Origenes *tract.* 3. *in Matth.* ad illud: *Quem dicunt &c.*, ait -- Ad hoc respondit Jesus, non reprobans quidem, quæ a Scribis tradita fuerant de Elia; sed alium Eliæ adventum ante se denotat factum, quem ignoraverunt -- Amb. *Lib.* 1. *in Lucam*, ad illa: *Et præibit ante illum &c.* -- Quia hic prioris, ille sequentis Dominici Præcursor adventus -- Hier. *Matth.* 17. -- Ipse, qui venturus est in secundo Salvatoris adventu juxta corporis fidem; nunc per Joannem venit in virtute, & spiritu -- Aug. *lib.* 83. *quæst.* 18. -- In secundo adventu in claritate Dominus venturus est, cujus adventus Præcursor speratur Elias; sicut primi Joannes fuit; & ideo dicitur a Domino, Elias jam venit, & multa ei homines fecerunt; & si vultis scire, ipse est Joannes Baptista, qui venturus est; quia in eodem spiritu, & eadem virtute, & tanquam præcedentis Præconis officio, & hic jam venit; & ille venturus est -- Theophil. *Matth.* 17. eadem verba exponens -- Dicendo, quod Elias quidem veniet, ostendit, quod nondum venit, & in secundo adventu veniens restituturus sit ad fidem Christi omnes Hebræos, quos persuasibiles inveniet -- Chrysostomus *Hom.* 58. *in* 11. *Matth.* -- Significavit Christus Joannem; utrique enim unam administrationem susceperunt, & Præcursores ambo constituti sunt; quapropter non dixit, hic est profecto Elias; sed, si vultis suscipere, hic est -- Similia alii.

Malachiam porro loqui de secundo adventu constat ex consonantia ad Joelem *cap.* 2. Ad Sophoniam *cap.* 1. Ad Apocalypsim *cap.*6., & ad alias Scripturas, quibus dies adventus secundi consimilibus phrasibus explicatur. Et certe ultima verba: *Ne forte veniam, & percutiam terram anathemate*, primo adventui haud aptari possunt.

De Henoch habemus locum Scripturæ Eccles. 44. *Henoch translatus est in Paradisum, ut det gentibus pœnitentiam*. Translatus est, non mortuus, ut Apostolus fatetur; ergo reservatus, ut suo tempore pœnitentiam doceat gentes. Certe non potest aliter verificari. Si in Eremo absconditus fuit, quomodo *in exemplum pœnitentiæ generationibus* erit, ut Græca Lectio habet? Et hic est Patrum sensus. Sufficiat Aug. *lib.* 1. *de mirabilibus Scripturæ cap.*3., ubi de Henoch loquens ait -- Adhuc fine, morte in testimonium novissimi temporis reservatur -- De Henoch, & Elia Tertullian. *lib. de anima cap.* 50. -- Morti reservantur, ut Antichristum sanguine suo extinguant -- Damascenus *lib.* 4. *cap.* 27. -- Mittentur Henoch, & Elias Thesbites, & Patrum corda in filios, hoc est Synagogam ad Dominum nostrum Jesum Christum, & prædicationem Apostolorum convertent, ab eoque trucidabuntur -- Idem omnes alii Apocalypsim, vel Danielem, vel Malachiam exponentes, quos omitto brevitatis causa; id solum advertens, quod videtur colligi ex Scriptura, Eliam per se primu veuturum pro Judæis, Henoch pro gentibus: voluitque Dominus antiquos justos, unum ex Lege Naturæ, & alium ex Lege Scripta reservare, ut unam Ecclesiam substantialiter declaret, seque uniuscujusque Legis Auctorem esse.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

28 OBJIC. I. contra primam rationem. Toties illi duo Testes Apocal. 11. descripti non significant singulares Viros, quoties eorum officium nequit verificari pro tempore Antichristi, sed ita est. Dicitur enim: *Prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta*. Tunc enim Prophetia non erit necessaria; ergo aliud Mysterium intelligit Joannes.

RESP. Neg. min. Nomen enim prophetandi non accipitur pro prædictione futurorum mysteriorum, sed pro solida interpretatione Scripturæ, morata, & constanti enunciatione veritatis, concordando clare Prophetias antiquas cum Evangelii doctrina; utque prædicatio efficacior evadat, illam exemplo pœnitentiæ, paupertatis, & humilitatis confirmabunt, quod indicatur illis: *Amicti saccis*. *Prophetiæ diversa significatio.*

29 OBJIC. II. contra eandem. Miracula facienda ab illis testibus sunt ea, quæ fecit Moyses in Ægypto. Sic enim habet Apocal. 11. *Potestatem habent super aquas, convertendi eas in sanguinem, & percutere terram omni plaga*. Ergo Moyses deberet astrui venturus, sed hoc non infertur; ergo signum est Scripturam aliud intelligere.

Propter hoc argumentum, & quia Moyses cum Elia fuit Testis primi adventus in Transfiguratione, crediderunt quidam Catholici Moysem futurum esse Eliæ socium sub Antichristi Regno, ut Hilarius *Can.*20. *in Matth.* Catherinus *Gen.* 3. Joachimus Abbas *in* 11. *Apocal.*, ubi tamen Henoch non excludit. Verum communis Patrum sententia Henoch ponit Eliæ socium. Deinde: ideo Patres arguunt Henoch, & Eliam venire, quia adhuc vivere *Moyses non erit in secundo adventu.*

vivere ex Scriptura constat, sed Moyses mortuus est; cum legamus Deut. 34. *Ascendit Moyses super montem Nebo &c. mortuusque est ibi Moyses servus Domini in terra Moab jubente Domino*. Et cap. 32. Dominus testatur Moysi, quod morietur in Monte illo, sicut frater ejus Aaron mortuus est in monte Hor. *Quia prævaricati estis contra me in medio filiorum Israel*: Quare ejus anima nunc glorificata est. Non est autem verisimile, quod sit jungenda corpori corruptibili iterum morituro, vel saltem hæc sine magno aliquo fundamento non sunt affirmanda. Porro speciales congruentiæ fuerunt, ut Testis Moyses adduceretur Transfigurationis, quas tangit Divus Thomas 3. *par. quæst.* 45. *art.* 3. inter quas secunda est, quod Judæi calumniabantur Christum velut Legis Mosaicæ blasphemum; ideo Moysis testimonio voluit a calumnia purgari. Et cum abbreviata manus Domini non sit, virtutem eorundem Miraculorum, quam Moysi tribuit contra Ægyptios, dabit Dominus, & majora patrandi Henoch, & Eliæ.

30 OBJIC. III. contra secundam. Si Elias venturus esset contra Antichristum, ut defensor Ecclesiæ secundum prophetiam Malachiæ, deberent etiam verificari, quæ dicuntur de conversione Hebræorum, sed hoc est impossibile; nam per nos prophetabit diebus mille ducentis sexaginta, idest triginta diebus minus quam Antichristi Regnum; & tam pauco tempore, quomodo poterit tantam multitudinem reparare? Seu quomodo possunt hæc duo concordari, quod Antichristus totum Orbem commoveat illo brevi tempore, & Propheta simul eundem reparet? necesse ergo est hæc omnia non de singularibus Personis, sed de aliquo Regno verificari.

RESP. neg. min. Sicut bene docet Aug. *lib. quæst. Evang. quæst.* 21. Venient duo illi Prophetæ, ut restituant, quæ Antichristus perturbaverit. Quare tunc apparebunt, cum sævior erit persecutio. Sic facile omnia conciliantur. Antichristus Orbem excurrens cum suis Ministris excessiva crudelitate, & frequentia mendacium Signorum, turbas sibi brevissimo tempore faciet. Duo Prophetæ, quandoque simul, quandoque divisi, Sociis fervientibus sibi assumptis, Antichristum insequentur, quocunque perget, & prædicationis efficacia, & verorum Miraculorum multitudine, universa solidabunt. Sicut Paulus stetit contra Elimam; Petrus contra Simonem; Moyses contra Ægyptiacos Aruspices; & eo vel maxime, quod licet a principio Antichristus in eos furet, nunquam poterit eis nocere, quia ut dicit Scriptura Apoc. 11. *Ignis exiet de ore eorum, & devorabit inimicos eorum*; donec ad ostensionem Divinæ Potentiæ ambo accurrentes ad succurrendum Jerosolymæ occidentur, & post tres dies cum dimidio coram inimicis resurgent.

Elias, & Henoch damna Antichristi reparabunt.

31 OBJIC. IV. contra tertiam, in qua intenditur probare socium Eliæ non esse futurum Henoch, sed Jeremiam. Verificari debet, quod dicitur: *Antequam exires de Vulva sanctificavi te, & Prophetam in gentibus dedi te*. Sed usque adhuc non prophetavit Gentibus Jeremias; ergo prophetabit novissimis diebus; eo vel maxime, quod creditur vivere, cum ejus mors in Scriptura non legatur.

RESP. neg. min. Verificatur dictum illud. Primo, quia in suis Prophetiis enunciavit Christum a Gentilibus suscipiendum. Secundo, quia aliqua miscuit de Assyriis, Ægyptiis. Tertio, quia erudivit scriptis suis Judæos degentes apud Babylonios, & Ægyptios. Quod verò non dicatur mortuus in Scriptura, non est sufficiens argumentum; Scriptura enim plurium aliorum non recenset mortem. De Henoch verò, non solum mortem non recenset, sed negat mortuum esse, ut vidimus ex Paulo. Aliunde antiquitatis monumenta referunt locum sepulturæ Jeremiæ; ibique patrata Miracula, ut alibi tetigimus in superioribus. Videatur Epiphanius *de Prophetarum vita*. Isidorus *lib. de vita, & morte Sanctorum*.

Jeremias quomodo Gentibus prædicavit.

32 OBJIC. V. contra congruentiam. Si congruum fuit, ut reservaretur unus ex lege naturæ, alius ex lege scripta, congruum pariter fuit, ut reservaretur unus ex lege gratiæ, qui alius non poterit esse, nisi Joannes Evangelista, quem mortuum non esse dicunt nonnulli; ergo non erunt tantum duo Testes; ergo cum Scriptura duo ponat testimonia, signum est aliud fore intelligendum.

RESP. Congruentia non est robur, & fundamentum conclusionis; quare etiamsi deficeret, nihil evinceretur. Ceterum solida est congruentia, nec tamen urgemur asserere Joannem esse reservatum, quia status gratiæ conjungitur immediate cum Regno Antichristi. Unde plures viri justi erunt superstites, & viventes, qui poterunt Ecclesiam defendere: secus est de statu legis naturæ, & scriptæ, qui præterierunt, adeoque congruum fuit aliquos reservari. Positio verò, quod Joannes adhuc vivat, etsi non careat Patrocinio, omnem tamen non habet veri similitudinem; nam graviora monumenta mortuum referunt. Nicephorus *lib. hist. cap.* 26. *lib.* 2. *cap.* 24. Eusеb. *lib.* 5. *cap.* 24., *& lib.* 3. *cap.* 31., *vel aliàs* 25., ubi partem Epist. Polycratis ad Victorem Romanum rescribit--His „ accedit Joannes, qui supra pectus Domini „ recubuit, qui Sacerdos, Martyr, & Do„ ctor fuit, & Ephesi etiam obdormivit -- Polycrates fuit Joannis Discipulus. Hieron. *lib.* 1. *contra Jovinianum, & 20. in Matth.* de Scriptoribus Ecclesiasticis habet -- Confectus „ senio, sexagesimo octavo post passionem „ Domini anno mortuus, juxta eandem Ur„ bem sepultus est -- Aug. *Ser.* 549. *de tempore* ait -- Joannem obdormivisse sine vulne„ re, sine cruciatu -- Item *tract.* 124. *in Joan.* Amb. *lib. de fide Resurrect.* Beda *in Joan.* 21. Isidorus *lib. de vita, & morte Sanctorum*, aliique plures, quorum antiquior Tertullianus *lib. de anima cap.* 59. ait -- Obiit & Joannes, „ quem in adventum Domini remansurum „ frustra fuerat spes -- Sed firmios adhuc habemus fundamentum, Cælestinus Papa *epist. ad Concilium Ephesinum* ait -- Ante omnia „ vos præcipue considerare, & iterum, at„ que iterum recolere decet, quibus Joannes „ Apostolus prædicavit, cujus reliquias præ„ sentes honoratis -- Concil. Ephes. *tom.* 3. *cap.* 6. -- Sacras Sanctorum, Triumphato„ rum-

Joann. Evangelista vità functus.

„ rumque Martyrum; maxima verò Beatis„ simi Joannis Theologi, ac Evangelistæ re„ liquias videndi, easdemque amplectendi desiderio flagrant -- Idem 7. *Synodo Act.* 5.

Ex quibus habes aliquando notas fuisse reliquias hujus viri Dei, licet nunc sint ignotæ. Quod Chrysostomi testimonio confirmatur *homil.* 26. *in epist. ad Heb.*, ubi -- Apo„ stolorum plurimorum ossa nescimus, ubi „ jaceant: Petri, & Pauli quidem, Joannis, „ & Thomæ manifesta sunt sepulcra -- Ex quibus secundo infertur, vel esse apocryphum, quod narratur, vivum seipsum inclusisse in sepulcro, dimissis discipulis, qui die sequenti reversi, nihil invenerunt (unde volunt quidam mirabili modo intra terram vivere), vel id esse explicandum cum D. Epiphanio *hær.* 79. suis precibus a Domino obtinuisse modum admirandum suæ dormitionis. Ex iisdem pariter evincitur non esse in Cœlo corpore, & spiritu, sicut Virgo Beata; cum enim usque ad Concilium Ephes. extarent Reliquiæ, & adorarentur, solutum a corpore spiritum fateri cogimur.

33 DICES. Matth. 20. Promittit Dominus Joanni, sicut Jacobo fratri ipsius, quod biberet ejus Calicem, idest, quod mortem pro fide subiret violentam; atqui hoc non est adimpletum; ergo reservatur ad Martyrium sub Regno Antichristi. Sed hoc vim non habet. Optime salvatur Calicem Domini bibisse ex eo, quod est passus tormenta lethalia ex suo genere, ut exilia, persecutiones, venenum, & similia.

34 DICES secundo. Petro interroganti, quid futurum esse de Joanne, respondit Dominus: *Sic eum volo manere donec veniam; quid ad te?* Joan. ultimo: sed non est alius Domini adventus, nisi die judicii; ergo usque ad illum diem manet reservatus.

Sed textus non urget. Plures habet explicationes. Prima legit: *Si sic eum volo manere*; & solvit totam difficultatem, cum locutio non sit affirmantis. Secunda explicat de adventu per effectum, ad vindicandam Civitatem Jerosolymorum, & significat Joannem victurum usque ad destructionem Jerosolymorum: Non videtur tamen litteralis. Tertia explicat de adventu personali ultimo; sed nihil affirmantis agnoscit in dicto Christi, sed quandam locutionem conditionalem, idest modum dicendi ad eludendam Petri interrogationem, assueti in similia prorumpere. Quarta explicat de diversitate mortis futuræ inter Petrum, & Joannem. De Petro denunciavit moriturum violenter ultimata, de Joanne non sic; unde ly *veniam* accipitur pro adventu ad suscipiendam animam in mortis articulo, juxta illud Christi Domini Joan. 14. *Vado parare vobis locum, & iterum venio ad vos.* 3., & 4. expositio est litteralis.

35 DICES tertio. Angelo dixit Joan. Apocal. 10. *Oportet te iterum prophetare Gentibus, & Populis, & Linguis, & Regibus multis*: sed hoc non est adimpletum; ergo reservatur implendum sub Antichristi tempore.

Sed neque hoc vim habet; nedum quia nequit verificari pro tempore Antichristi (sub quo nulli erunt Reges, præter ipsum) sed etiam quia adimpletum est; quia Evangelium scripsit post illud tempus; & iterum in Asia prædicavit, tum quia in sequentibus capitibus alia prædixit ad gentes pertinentia.

A

Omitto referre, quæ Rex dicit contra Theologos nostros, quia sunt contumeliæ: tum quæ contra Patres antiquos, quos dicit esse excusandos, si ex diæriis de duobus Testibus, de Elia, & Henoch, ex eo quod non affert eorum temporibus revelatum Mysterium, idest Antichristus Romanus. Nam hoc est Patribus notam inurere; ipsi enim exponebant Scripturas, & ostendebant signa futura pro Adventu Antichristi; & inter alia concludabant adventum Eliæ, & Henoch. Quemadmodum ergo ludibrio haberentur Patres signa futuri Judicii exponentes, si quis diceret, eos esse excusandos, quia non viderunt terræmotus, bella &c., quæ nos vidimus, ita eisdem injurius est, qui dicit excusandos, quia non viderunt Antichristum, quem ipsi fingunt, & absque probatione assumunt: qui ait modus eludendi omnes eorum auctoritates in aliis articulis, supponendo tanquam certa dogmata sua, quæ evulgant.

B

Ex his concludimus. Coætanei cum Antichristo debent venire in defensionem Ecclesiæ Elias, & Henoch: sed adhuc non comparuerunt; ergo neque Antichristus; ergo Antichristus non est Sedes Pontificia. Quod si dicas, Eliam, & Henoch esse Lutherum, & Calvinum, vel Zuinglium: quomodo stabit Bonifacium III. primum fuisse Antichristum, cum Antichristi Regnum integrum non durabit, nisi tribus annis circiter, nec ultra tempus prædicationis illorum Prophetarum? Cum & Bonifacius supra decem secula ante Lutherum mortuus sit, & post mortem Lutheri uno seculo Ecclesia Romana floruerit. Deinde, quos Judæos ad Sectam suam traxarunt isti, cum Elias filios Israel sit conversurus? Quibus gentibus dederunt pœnitentiam, quam dabit Henoch? abeant insanæ interpretationes.

C

D

CONTROVERSIA IV.

AN DESOLATIO ROMANI IMPERII SIT PRÆMITTENDA ADVENTUI ANTICHRISTI, ET DIEI JUDICII.

NOmine desolationis intelligimus totalem extinctionem, ita quod nullus supersit, qui nomen, & dignitatem Imperatoris retineat, sive in paucis, sive in pluribus Provinciis: non autem intelligimus imminutionem; hæc enim pluries evenit, ut eum Imperium divisum est in Occidentale, & Orientale; ut cum per Gothos, & Vandalos plures fuerunt sublatæ Provinciæ. Unde

E

Dico. Ante consummatam Antichristi persecutionem Imperium Romanum desolandum est.

36 PROB I. Danielis 2. præcipua Regna ab illo tempore usque ad finem seculi futura in statua, quam vidit Nabuchodonosor referuntur. In capite aureo, quod statua habebat, denotatur primum Regnum, hoc est Assy-

Assyriorum; in pectore argenteo Regnum secundum, videlicet Persarum; in ventre æneo Regnum tertium, hoc est Græcorum; in tibiis ferreis quartum Regnum, Imperium nempe Romanum; & sicut in corpore tibiæ sunt longiores partes; ita Romanum ceteris longius est; in decem digitis, in quos Statua desinebat, intelliguntur decem Reges, qui ita divident Imperium, quod nullus nomen Imperatoris retinebit; sicut nec tibia dicitur digitos.

Hoc idem exprimitur ab eodem Propheta cap. 7. sub symbolo quadruplicis Bestiæ, scilicet, primum per Leænam, secundum per Ursum, tertium per Pardum, quartum per innominatum Animal, quod decem habebat Cornua, quæ decem erunt Reges, ut ibidem insinuatur. Unde sicut Cornua non sunt Bestia, ita illi Reges nomen non retinebunt Imperatoris; & quia tres erunt adhuc in statu, ab Antichristo destruentur; & quemadmodum de primo Regno nil reservatum est adveniente secundo, ita neque ab illis Regibus nomen retinebitur Imperiale.

Ad hoc idem adduci solet visio Apocalypsis cap. 17. licet alium litteralem admittat sensum, quem superius dedimus. Ibi describitur Bestia cum septem capitibus, & decem cornibus, cui Mulier insidet purpurata. Mulier est Urbs magna supra septem colles, & potatur Roma, a qua denominatur Imperium. Septem Reges sunt Universitas Imperatorum Gentilium, & aliorum, qui sub Nomine Christiano succedent. In decem cornibus intelliguntur illi decem Reges, qui Imperium desolabunt; & ideo dicitur, quod *Odient fornicariam, & desolatam facient illam, & nudam; & carnes ejus manducabunt, & ipsam igni concremabunt.*

Pariter ad idem afferri solet locus Pauli 2. ad Thessal. 2. illis: *Tantum ut, qui tenet nunc, teneat.* Ubi assignat causam, & tempus, quando venturus sit Antichristus, causam perseverantiæ Romani Imperii, & tempus, quando totaliter desolabitur: de qua re locutus fuerat oretenus Thessalonicensibus, sed scriptis tradere noluit, ne dominantem Neronem concitaret.

37 PROB. II. Patrum Traditione. Cyrillus *Catachesi* 15. -- Veniet prædictus „ Antichristus cum impleta fuerint tempora „ Romani Imperii -- Chrysost. *in secundam ad Thessal.* 2. -- Quando e medio sublatum „ fuerit Imperium Romanum, tunc veniet „ Antichristus -- ubi illud probat ex loco Danielis. Hieron. *quæst.* 11. *ad Algasiam* -- „ Tantum ut Romanum Imperium, quod „ nunc universas gentes tenet, recedat, & „ de medio fiat; & tunc Antichristus veniet -- Aug. *lib.* 20. *de Civit. Dei* -- Tantum qui modo „ imperat, imperet donec de medio fiat, „ idest de medio tollatur; & tunc revelabi- „ tur ille Iniquus, quem significari Antichri- „ stum, nullus ambigit -- Tertullianus *de resurrectione carnis* 24. -- Tantum qui nunc te- „ net, teneat, donec de medio fiat, quis, „ nisi Romanus status? Cujus abscessio in „ decem Reges dispersa, Antichristum su- „ perinducet, & tunc revelabitur iniquus -- *Et in Apologetico contra Gentes* hortatur orationes fieri pro conservatione Romani Imperii, quia non venient extremæ calamitates, nisi illud de medio tollatur. Lactantius *lib.* 7. *cap.* 15. Enarrat futura gravia bella prope Mundi finem, & inter alia habet -- Hæc erit „ causa quod Romanum nomen, quo nunc „ regitur orbis, tolletur de terra -- *Idem cap.* 25. Et affirmant hanc veterum esse traditionem Theophil. Œcumenius, aliique plures, exponentes loca citata Scripturæ.

Nunc sic. Per Scripturas traditione Patrum expositas sub tempore Antichristi desolandum est Romani Imperii nomen, & Potestas: atqui usque ad hæc tempora hoc non evenit. Celebre enim perseverat Romanorum Regis nomen, & agnoscitur dignitas, & potestas. In aliqua enim orbis parte mediis legatis, unum in Regem Romanorum electum salutant ceteri Principes, sive Christiani sive non; mutuisque vicibus ipse ceteros amplectitur, ut ipsimet Protestantes invitè confitentur, qui tres electores Romani Imperii habere gloriantur; ergo Antichristus adhuc non apparuit; ergo hic non est Romanus Pontifex.

Rom. Imperium nunc subsistit.

38 DICES I. ex Illyrico, & Castreo. Apocal. 13. Bestia, quæ significat Romanum Imperium, prædicitur vulneranda in uno ex capitibus, & sananda ab Antichristo. *Et vidi unum de capitibus suis, quasi occisum in mortem: & plaga mortis ejus curata est.* Atqui hoc factum est, cum Romanus Pontifex Imperium restauravit, Carolo Magno coronam donans; ergo ipse est Antichristus.

Verum hæc, quam vocant demonstrationem, est aperta iniquitas. De illa Bestia sanata dicitur, quod data est ei potestas facere *menses quadraginta duos.* Quis dixit Carolum Magnum tam parvo tempore regnasse? De ea dicitur, quod -- Aperuit os in blasphemias „ ad Deum &c. -- Quando nam Carolus Magnus blasphemavit Deum, Templum ejus, Sanctosque Cœli? De ea dicitur -- Et data „ est illi potestas in omnem tribum, & Po- „ pulum, & linguam, & gentem -- At ubi legitur tam ampla dominatio de Carolo Magno? Intelligitur ergo a SS. Patribus locus ille de Antichristo, qui ad decipiendos Populos, Dæmonis ope finget occidi, & mori, deinde resurget.

Regnum Antichristi breve.

39 DICES II. Ex Illyrico *Cent.* 1. Antichristus regnare debet annis mille ducentis sexaginta gladio spirituali, juxta illud Apocal. 11. v. 2., & 3., & annis sexcentis sexaginta sex, juxta illud Apocal. 13. v. 18. ubi numerus Bestiæ ponitur: sed Romanus Pontifex cœpit spiritualiter regnare anno sexcentesimo sexto, ubi a Phoca impetravit Bonifacius III. titulum Capitis omnium Ecclesiarum, temporaliter verò, ubi dominationem exercuit temporalem; ergo jam venit Antichristus &c.

RESP. Hæc omnia, ut patet, efflictæ sunt interpretationes, quæ evanescunt ex seipsis. Gladius spiritualis Romani Pontificis a Petro incœpit. Quod si inceptionem velit enumerare a titulo Capitis omnium Ecclesiarum, quo Romanus Pontifex nominatus est, longe ante Phocam, & Bonifacium invenies eo appellatum fuisse: eo nominavit Joannem

Spiritualis Pontificis potestas cœpit in Petro.

II. Justinianus, eo Concilium Chalcedonense *act.* 16. Leonem &c. ea propter mundus jam esset in cineres resolutus. Si Regnum Antichristi coepisset ab initio dominationis temporalis Romani Pontificis, quae (omissa sententia docentium, Constantinum donasse patrimonium Ecclesiae Romanae) coepit saltem anno 714. ubi Luitprandus confirmavit donationem Tigurinorum Montium factam Romano Pontifici ab Ariperto. Et ubi Pipinus anno 755. dedit Exarchatum Ravennae cum non modica Italiae parte. Haec ab ipsismet Centuriatoribus asseruntur *centuria* 8. *cap.* 10. Quare jam dies judicii advenisset a pluribus annis, vel saltem cessasset temporalis dominatio apud Romanum Pontificem. Eu quam clare Protestantes a veritate aberrant.

40 DICES III. Ex Luthero, dominationem temporalem numerandam esse post millesimum, cum Gregorius VII. deposuit Henricum IV., bella gessit; ergo non sequuntur praedicta absurda.

Sed incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim: Etenim multo prius, anno scilicet 715. Gregorius II. spoliavit Regno Italiae Leonem Imperatorem prius excommunicatum, ut Graeci Auctores Cedrenus, & Zonaras in vita Leonis fatentur, Stephanus III. Adrianus I. bella gesserunt, ut testantur ipsi Centuriatores *Centur.* 8. *cap.* 10., *&* *Cent.* 9. *cap.* 10. Leo IV. Vir Sanctissimus contra Saracenos arma movit, munivit Urbem, & Vaticanum moenibus; ergo longe ante millesimum coepisse oportet dominationem temporalem. Sed de his infra.

Gregorii Papae potestas.

DICES IV. Antichristus ex D. Amb. 2. *Thess.* 2. restituet Romanis libertatem — Quia „ non prius veniet Dominus, quam Regni „ Romani defectio fiat, & appareat Anti„ christus, qui interficiet Sanctos reddita „ Romanis libertate, sub suo tamen nomine — sed Romanus Pontifex hoc adimplevit, cum Imperatorem a seipso dependentem dedit Romanis; ergo.

Verum abfre affertur Ambrosius: Etenim S. Doctor dicit Antichristum daturum Romanis libertatem everso Romano Imperio. At ubi unquam Romanus Pontifex extincto Imperio dedit illis Imperatorem? Aliud est, quod Haereticus cum esset factus Orientalis Imperator, supra Provincias Occidentales alium Catholicum substituerit. Deinde, qualiter nomine Papae gubernat Imperator, etiamsi ejus postuletur confirmatio?

Haeretico Imperatore Catholicus substituitur.

CONTROVERSIA V.

AN DIUTURNUM SIT FUTURUM ANTICHRISTI REGNUM.

DE tempore Nativitatis Antichristi nunc non quaerimus, neque de progressu ejusdem usque ad consecutionem Imperii (quia haec sunt minus nota), sed de tempore Imperii, seu persecutionis Ecclesiae ejus, quae ad rem nostram magis deserviunt; cum Haeretici, & Regnum Antichristi, & ejus persecutionem jam coe-

A pram esse dicant. Parum etiam refert immorari ad probandum Antichristum futurum Regem, cum id aperte habeatur Danielis 6. ubi ceteris potentior describitur, & qui victurus est tres illos, qui ultimo superstites erunt ex decem dividentibus Romanum Imperium. A pacifica (ut ita dicamus) possessione tyrannici Throni procedit praesens Controversia. Haeretici, ut praetensum suum sustineant Antichristum, longissimum astruunt Antichristi dominium. Sed

Antichristus erit Rex.

Dico. Brevissimum erit Imperium Antichristi.

41 PROB. I. Eadem fere mensura temporis durabit Antichristi Regnum, qua B ejus gravissima persecutio: sed haec parvo durabit tempore; ergo & illud. Maj. est clara; nam ubi in Scriptura describitur ejus potestas, conjungitur cum persecutione, ut Danielis 7. *Ecce cornu illud faciebat bellum adversus Sanctos, & praevalebat eis*. Apocal. 13. *Et est datum illi bellum facere cum Sanctis, & vincere eos*. Nam Regibus devictis solus ipse irruet contra Ecclesiam. Min. habetur Matth. 24. *Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro: sed propter electos breviabuntur dies illi*. Ergo tempus persecutionis breve erit.

Breve erit Antichristi imperium.

42 PROB. II. Modicum tempus non C potest dici longissimum: sed Antichristus modico tempore durabit, juxta illud Apocal. 12. *Vae terrae, & mari, quia descendit Diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens, quod modicum tempus habet*. Et cap. 20. *Ligavit eum per annos mille &c., & post haec oportet illum solvi modico tempore*. Hic autem loqui de Antichristo, qui Satana adjuvante dominabitur, certum est ex contextu, & Patrum interpretatione. Ubi etiam advertenda est illa causalis. *Sciens, quod modicum tempus habet*. Ingeminabit enim artes persequendi, & vexandi, ut durationis brevitatem excessu crudelitatis devincat.

D DICES. Ibi modicum accipitur pro una integra mundi aetate, ut habetur Apocalypsis 6. v. 11. de Sanctis Martyribus, quibus dictum est. *Ut requiescerent adhuc tempus modicum*. Hoc autem modicum est tota duratio a die mortis usque ad corporum resurrectionem; ergo non cogimur in ly modico tempore, intelligere brevem durationem.

Dubio procul alibi modicum sumitur pro brevi duratione, ut Joan. 13. *Adhuc modicum vobiscum sum*. Et cap. 16. *Modicum, & jam non videbitis me*; idest corporali visione, *& iterum modicum, & videbitis me*; Idest, fruitiva cognitione. Et aliquando etiam E sumitur pro una aetate, ut patet ex laudato textu. Quare attendendi sunt contextus. Sequentia igitur. *Donec compleantur conservi eorum, & Fratres eorum, qui interficiendi sunt, sicut, & illi*, cogunt intelligere praecedentia de toto tempore intermedio a die mortis usque ad Corporum Resurrectionem: tunc enim complebitur numerus Electorum: tunc universali Judicio vindicabit Dominus sanguinem justorum, igni sempiterno tradens Tyrannos. Et e contra Apocal. 20. illa locutio: *Ligavit eum per annos mille &c., & post haec oportet illum solvi modico tempore*,

Modicum nunc breve, nunc longum tempus significat.

eogit

eogit ioterpretari de brevi duratiooe; quia ly *Per annos mille* iotelligitur Æias feata Moodi a Christo prædicante osqoe ad Mundi finem.

Tres anni cum dimidio tempus breve

43 PROB. III. Spatium trium annorum cum dimidio circiter ooo repuiatur ioogum tempus pro ono Regno, nec ad seosum Adversariorum, sed Antiehristus a Regno possesso non durabit nisi tribus circiier annis com dimidio; ergo. Min. clare eaplicator. Danielis 7. dieitor. *Tradentur in manu ejus usque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis*. Tempos est onus annus, tempora duo, dimidium temporis sunt sea menses juata hebraicam phrasim, qua paritee usus est idem Propheta Cap. 4. ad explieandam duraiiooem, qua Nabuehodooosoe berbam comedet ejectus a Regno. *Donec septem tempora mutentur super eum &c. septem quoque tempora mutabuntur super te*, idest, septem anni. Osteoditur ulierios. Apoeal. 12. v. 6. habetor: *Et mulier fugit in solitudinem, ubi habebat locum paratum a Deo, ut ibi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta*. Hi dies reddont tres annos cum dimidio; qoem numerum infra explieat cum eadem pheasi Daniel v. 14. obi habetor. *Et data sunt Mulieri alæ duæ Aquilæ magnæ, ut volaret in desertum in locum suum, ubi alitur per tempus, & tempora, & dimidium temporis a facie serpentis*. Ecce ergo qualiter illa circumiocutione declaratur duratio Aotiehristi. Idem oiterius illustrarue coosonantia aliorum loeorum, quibus de Regno Aotiehristi fii menlio. Apocal. 11. *Et Civitatem Sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus, & dabo duobus testibus meis; & prophetabant diebus mille ducentis sexaginta*. Cap. 13. *Et data est ei potestas facere menses quadraginta duos*. Quæ omnia ioca suni de Antiehristo, & idem significaiur temporis spatium, Danielis cap. 12. *Et a tempore cum ablatum fuerit juge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta*. Qui locus pariter est de Aotichtisto; & paritee spatiom trium annorum cum dimidio completue. illi autem duodecim dies, qui supersunt, non computantor io numero, ac si non essent, ut usu venit in vulgari modo computaodi annos vitæ homiuum. Optime autem per tempus intelligitur onus annus, quia tempus a circulatiooe Solis desumiiur; oode recte una circulatio, quæ uno anno perficitur, tempus dieiior unum; tempora enim in phrasi hebræa habeot numerum dualem.

Ex qoibos habemus vaoissimam esse interpeetatiooem Proiestaotiom diccotium ibi tempos ioceetum designari. Nam illa tam diligens, & aeeuraia descriptio, tam consooe unu, & aitero modo eaposita determioationem Mysterii aperie persuadet. Licet quaodoque oumeri perfecti indeterminatum tempus significent in Scripturis, si aliter contextus non indicat, numeri tamen imperfecti sub hac regula noo cadoot. Locis autem citatis duratio Regni Antichristi perfectis, & imperfectisque eapooitur nomeris.

Numeri imperfecti certi, & determinati.

44 PROB. IV. Irenæus *lib. 5. circa finem* -- Regnabit annis tribus, & meosibus sex; „ & tunc veoiet Domious de Cœlis -- Cyrillus Jerosolymitanus *Catechesi* 15. -- Regna„ bit Aotiebristos tribus annis cum dimidio „ taotum, quod noo ea libris apocryphis di„ cimus, sed ex Daniele Propheta -- Hippolytus Mariyr *Orat. de consummatione Mundi* -- Tres aonos cum dimidio regnabit Ao„ tichristus super terram, post auferetor Re„ guum illios, & gloria -- Hieron. *in 7. Danielis* -- Tempos annum significat, tempora „ juata Hebraici sermoois proprietatem (qui „ & ipsi dualem numerum habeot) doos an„ nos præfigorane; dimidium autem tempo„ ris sex menses, quibus Sancti potestati An„ tichristi permittendi suor -- Aog. *lib. 20. de Civit. Dei cap.* 23. -- Antichristi adversus „ Ecclesiam sævissimum Regnum licet eaiguo „ spatio temporis sustineodum &c. Qui vel „ dormitans hæc legit, dobitare non sioitur. „ Tempus qoippe, & tempora, & dimidium „ temporis, anoum unum esse, & duos, & „ dimidium: ac pee hoc tres anoos, & se„ missem etiam oumero dierum posterius po„ sito diluceseit aliquando io scripturis, & „ mensium nomero declaeatoe --

Patres regnum Antichristi breve dicunt.

45 PROB. V. Antiehristus specialiter dictus debet oppooi Christo io doctrioa suæ prædicatioois, sed Christus brevi tempore prædicavit, tribus com dimidio eirciter aonis; ergo paritee Aotiehristus. Sicut enim Christus illo spatio dissolvit opera Diaboli, sic Antiehristus dissolvere conabitue opera Christi. Hinc Auctor Operis impeefecti *apud Chrysostomum homil.* 49. -- In dimidio hebdomadis „ Christus per suam doctrinam tolit de me„ dio juge Sacrificium Judæorum. Nam di„ citur tribus aoois, & sea mensibus docuis„ se &c. item in dimidio hebdomadis, hoc „ est tribus anois, & sea meosibus hoc Sa„ crificium Christi tollendum est ab Anti„ christo &c. --

SOLVUNTUR ARGUMENTA ACATHOLICORUM.

46 OBJIC. I. Builing. *in Apocal.* Nomerus io Apocalypsi positus pro Regno Antiehristi aecipi debet secundum phrasim propheticam io aliis capitibus osurpatam: atqui io aliis loeis aecipitur numerus certus pro incerto; ergo. Mio. eaplicatur Cap. 7. Duodecim millia signati pro singulis tribubus nominantur. Cap. 9. *Numerus equestris exercitus vicies millies dena millia*. Cap. 14. *Centum quadraginta quatuor millia* Virgines. Et similia cap. 20. cap. 21. Et Danielis 7. *Decies millies centena millia assistebant*. Quibus certus pro incerto oumero usurpatur.

Jam superios huic objectioni respondimus. In Scriptoris numeeus etiam perfectus quandoque usurpatur determinate peout sonat, decem pro decem, ot Daoielis 9. Sepruaginta hebdomadæ. Levitici 25. Septem hebdomadæ aonorum. Quandoque usurpatur certus pro inceno, ot loeis prædictis. Non est ergo regula certa, sed atteodendæ sunt circumstantiæ, cootextus, & Patrum seosus, aliàs omnia eruot coosusa.

Numerus in Scripturis non semper incerta supputationis.

Io nostro casu cogimur accipere sensum verboeum, prout sonant, tum quia conso-

nant aliis locis Scripturæ, quibus spatium Regni Antichristi describitur breve, tum quia diversis phrasibus modo dierum, modo mensium, modo temporis, & temporis, sub eodem tamen determinatæ numerationis tenore explicatur, tum quia diversi Prophetæ diversis locis semper consonanter loquuntur; quod nusquam accidit in Scripturis, ubi non est determinatus sensus, denique quia sic a Patribus explicatur communiter; aliàs natura numeri id clare innuit. Nam numerus per distinctas, & minoras numerationes, & per additiones minoris majori, dimidii integro, definitam supputationem denotat; quia non est capax alterius intellectus, sicut est capax numerus integer propter sui perfectionem, vel per inclusionem alicujus Mysterii cogniti, cui fit allusio: ut cum Apocalypsis 7. ponuntur centum quadraginta quatuor millia signati, & cap. 14. centum quadraginta quatuor mille Virgines. Nam ibi numerus duodecimus significans Universalitatem ex se, accipitur multiplicatus juxta numerum tribuum Israelitarum.

47 OBJIC. II. Citræus *in* 11. *Apocal.* si in Daniele, & Joanne nomine diei veniat annos, non colligitur breve spatium Regni Antichristi, sed ita possumus intelligere. Nam Danielis 9. septuaginta hebdomadæ intelliguntur de annis. Ezechielis 4. *Diem pro anno dedi tibi*: Lucæ 13. *Oportet me hodie, & cras, & sequenti die ambulare*, idest, tribus annis prædicare. Ecce qualiter dies pro anno accipitur.

Captiosa argumentatio declaratur.

Sed qualiter sit captiosa argumentatio sic apparet. Dicitur, quod Christus jejunavit quadraginta diebus; si ergo dies pro anno accipitur, dicendum est Christum jejunasse quadraginta annis, idest, sex etiam post mortem. Sed clarius. Ezechieli dictum est: *Diem pro anno dedi tibi*. Jusserat Dominus, ut trecentis nonaginta diebus dormiret super latus suum sinistrum, & deinde quadraginta super dexterum: si ergo dies pro anno intelligitur, totidem dormisset annis supra latus suum. Ulterius ad rem: quia ibi dicitur: *diem pro anno dedi tibi*, diem pro anno accipiunt, & extendunt ad locum Danielis pro Antichristo; ergo, quia Psal. 89. dicitur: *Mille anni ante oculos tuos, tanquam dies hesterna, quæ præteriit*, licebit nobis pro die millenarium annorum intelligere; & ubi Joannes dicit: *Diebus mille ducentis sexaginta*, computabimus tot millenarios annorum pro Regno Antichristi; quod pro absurdo habent ipsimet Hæretici. Standum est ergo sinceritati dictionis, ubi contextus non repugnat.

Nunc ad primum. Rectè hebdomadæ Danielis sunt annorum, quia aperte in Scriptura dantur hebdomadæ annorum, sicut & hebdomadæ dierum, & meritò sane; nam hebdomada septenarium signat; unde commode addi possunt, vel anni, vel dies. Ceterum nullibi habemus in Scripturis dies annorum, nec fieri potest. Nam numerus est quidem aptus, ut illi subdantur, vel anni, vel secula propter suam abstractionem ab hac, vel illa quantitate numerandi: ceterum mensis, vel dies nequaquam, cum habeant denominationem suam; mensis a triginta lunationibus; dies ab una, quæ finitur aliquot horarum circuitu.

Ad secundum. Nulla est ibi acceptio anni pro die, sed sensus omnino grammaticalis est retinendus, eoque explicat Dominus Prophetæ se tot annos daturum Populo Israelitico afflictionis, quot diebus concedet Prophetæ dormire super latus suum. Pariter illud Psal. ad litteram verificatur; nam coram Deo ratione Æternitatis æque præsens est dies hesterna, ac mille anni. Indivisibiliter enim æternitas complectitur præteritum, & futurum, & præsens.

At tertium. Ibi verè intelliguntur tres dies, quos debebat in itinere prædicationis illius perficere. Verum quidquid sit de hac intelligentia, certum est contextum sufficienter insinuare assertam temporis brevitatem.

Non vacat immorari in refellenda Britannici Regis interpretatione, qua in illis locis intelligit spatium dimidiæ hebdomadæ spiritualis, qua statuit esse unam hebdomadam totum tempus a Christo ad diem judicii, & dimidiam tribuit Regno Antichristi. Non vacat, inquam, nedum quia in illis Scripturis nulla apparet ratio hujus discursus, sed quia manifestæ convincitur falsitatis. Concessit ipse Antichristum venisse seculo sexto completo, a quo usque ad sua tempora elapsi sunt anni citeiter mille, sexcentos priores, in quibus Ecclesia pura fuit, fere ea dimidio excedentes. Si enim dimidiam hebdomadam concedit Antichristo, aliam dimidiam debet concedere Ecclesiæ, & per consequens non stabit, quod Antichristus a mille annis, & supra venerit.

48 OBJIC. III. Jacobus Rex. Scriptura ubique clamat incertum omnino fore diem ultimum, Judiciique tempus: atqui si locis positis determinaretur tempus Regni Antichristi, tunc viventibus clare esse notum; ergo dicendum est ibi tempus non determinari. Maj. habetur Matth. 24., Apocal. 3., & 16., 1. ad Thes. 5., ubi adventus Domini comparatur furi ex improviso supervenienti. Matthæi 25. post parabolam decem Virginum, concluditur: *Vigilate itaque quia nescitis diem, neque horam*. Et Matth. 24. *De die autem illa, & hora, nemo scit, neque Angeli Cælorum, nisi solus Pater*. Ubi assumit exemplum diluvii, quod orbem absorbuit incogitantem. Act. 1. *Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate*.

Verum non est difficile huic instantiæ satisfacere. Prima quinque loca videntur loqui de singulari cujuslibet die mortis: quare sunt abs re. Sed demus de finali judicio agere. Dies judicii sumi potest secundum se, independenter a Signis connexis, quæ revelatio docet præcessura, vel simul cum illis: sicut mors Petri sumi potest secundum se, & ut conjuncta cum morbo in his circumstantiis lethalibus. Dies judicii secundum se acceptus est omnino hominibus, & Angelis incognitus; acceptus vero, ut conjunctus cum illis Signis est cognitus illis, qui illa Signa vident, & ad ea reflectunt: sicut medico perito cognita est mors Petri, & cito futura in signis morbi lethalis hic & nunc. Et ratio est evidens, quia datâ operâ Deus ea Signa, qui-

Judicii dies quomodo certa?

quibus infallibiliter alligavit suum adventum, revelavit, ut dignoscatur. Accipe verba veritatis Matth. 24. *Statim autem post tribulationem dierum illorum Sol obscurabitur &c. Ab arbore fici discite parabolam : cum jam ramus ejus tener fuerit, & folia nata, scitis, quia prope est æstas ; ita & vos, cum videritis hæc omnia, scitote, quia prope est in januis.* Quid ultra quærimus ? Plurimi ergo certò prope esse diem judicii cognoscent, Scripturas, & Signa combinando. Plurimi tamen improvisi occupabuntur; quia assueti videre, & legere alia Signa, & commotiones, scientes advenisse plures Pseudoprophetas, & contra eos pugnasse viros sanctos, fidem nec signis, nec Antichristo, nec Prophetis Henoch, & Eliæ præstabunt, idest, non credent illa esse signa revelata, illos esse Henoch, & Eliam, & pravum illum esse Antichristum. Hæc de sensu litterali materiali. Porro in sensu litterali spirituali adhuc sub illis Signis plures, & plures occupabit improvisos, idest, imparatos, & peccatis oneratos.

49 OBJIC. IV. Idem Res Jacobus. Apocal. 18. in casu Babylonis Magnæ intelligitur Romana Civitas casura sub Antichristi Regno, sed ex circumstantiis hujus eversionis colligitur Regnum Antichristi longius triennio cum dimidio; ergo. Min. explic. Ibi ponitur fletus magnus Regum confœderatorum, & Mercatorum flentium opes amissas : atqui ille fletus indicat nonnisi longo spatio initam esse illam vicissitudinem cum Romana Urbe, etsi non diuturno tractu mercatores acquisiverint divitias illas; ergo hæc insinuant Regnum Antichristi fore diuturnum.

Verum libenter audiremus, quomodo hæc ultima consequentia inferatur ex illo discursu, & libenter sciremus connexionem unius cum alio. Totum reticuit, quia quid proferret, non habebat. Igitur verus sensus est spiritualis. Babylon illa magna non est aliqua Civitas materialis, sed mystica; est Civitas Diaboli, Civitas malorum, Universitas iniquitatis. Hinc Aug. *enar. in Psal.* 26. -- Est quædam Civitas, quæ Babylonia dici„ tur. Civitas ista est Societas omnium im„ piorum; ab Oriente usque ad Occidentem „ ipsa habet Regnum Terrenum -- Idem *in Psal.* 28., *Psal.* 61. *de Civitate Dei, & alibi.* Cui sensui plane accomodantur quæcunque in illo capite dicuntur. Cadet totaliter in adventu Domini in perditione, & punitione omnium impiorum, & tunc Reges, & Mercatores flebunt super illam, quia noluissent fuisse membra illius -- Et longe flent propter „ timorem tormentorum ejus -- affectu cordis, non motu corporis, quia si possent, nollent esse participes suppliciorum. Qua data littera, omnia ruunt. Secunda interpretatio es Malvenda *de Antich.* est de Romana Civitate materiali, quæ tunc est evertenda, & non solum de Gentili, verum etiam Christiana, quam quidam volunt restituendam esse priori magnificentiæ, & potentiæ, quam habuit sub primis Imperatoribus; in ea plura patranda erunt scelera, etiam Idololatriæ, ob quæ evertetur. Verùm in his plura potius per divinationem, quam per rationem,

Babylon evertenda est civitas malorum.

aut conjecturam aliquam deductam ea scripturis dicuntur. Et bene etiam Roma Christiana absque eo, quod immutationes hujusmodi inducamus, ob peccata illis temporibus commissa, & præcedentibus seculis, cum agatur de die Judicii, puniri, & everti poterit. Quare non immoror in his. Et quidquid dicatur, nihil ad quæstionem infertur. Poterunt illi Reges, & Mercatores a longo tempore habuisse amicitiam, & commercium cum Urbe Romana, & nihilominus brevi temporis spatio desolari a potentia Antichristi. Quot Urbes celeberrimæ, & potentissimæ conflagratæ sunt, eversæ, desolatæ, spatio unius, vel alterius mensis? Unde habes, idem posse Romæ evenire sub tyrannide Antichristi, quin sit necesse, ut diutius duret ejus Regnum.

50 OBJIC. V. Idem Res Jacobus. Apocal. 13. describitur Bestia vulnerata in uno capite, quæ postea sanata est; Bestia hæc est Roma, vulnerata per vastationem Wandalorum, & Gothorum; sanabitur in capite, sive in Rege Antichristo, qui exurget, & diu regnabit: quod factum est, quando in Roma Christiana corrupta dominari Pontifex cœpit.

Stomachum revera hæc movent, quia plane arbitrarie dicuntur, & contra textus veritatem, & historiæ urgentur. In primis in nulla vastatione facta a Wandalis, & Gothis, illatum est lethale vulnus in capite Ecclesiæ, idest, Romanæ Ecclesiæ; immo & Ecclesiæ Sancti Petri pepercerunt, & Romanum Pontificem habuerunt in honore Civitatis vastatores. Secundo. Apocalypsis ponit sanationem illius capitis, factam esse modo omnino extraordinario; & ideo asserit admiratam omnem terram post Bestiam: atqui Roma non est curata modo omnino extraordinario, sed modo ordinario reædificata fuit, nec est secuta admiratio tam grandis. Tertio, Illam instaurationem ponit factam arte Dæmonis, ideo inserit Draconem dedisse potestatem Bestiæ, sed nullus huc usque factam novit ullam Urbis restaurationem Dæmonis ope. Quarto. Ponit per restaurationem, seu sanationem evasisse potentiorem; ideo dicit: *Quis similis Bestiæ? Et quis poterit pugnare cum ea?* Sed post nullam restaurationem Roma facta est potentior, ut in aperto est. Quinto. Asserit Bestiam habere plagam in adventu Antichristi, & tunc ab ea esse sanandam: at quando venit Antichristus confictus ab adversario, jam erat sanata plaga a multo tempore. Nam ultima vastatio, & omnium novissima fuit per adventum Totilæ primum, & secundum; qui tamen lethale vulnus non intulit, & muri dissipati statim per Bellisarium fuerunt restituti, & aliæ reparationes factæ sunt. Unde quando creatus est in Romanum Pontificem Bonifacius III. an. 606., quem primum Antichristum volunt, sanata erat plaga.

Rom. Pontifex apud Vandalos in honore.

51 Hæc sufficiunt pro declaranda duratione Regni ipsius Antichristi. Sed pro pleniori cognitione placet aliqua addere de progressu ejusdem a sua nativitate, usque ad illud tempus. Jam pro certò supponimus, ut supra innuimus, generandum modo ordinario ex muliere, & viro; & cum Hieron. *Isaia*

16.

16. vocat Dæmonem Patrem Antichristi, in eo sensu accipiendus est, quod omni ejus malitia imbuetur, Dæmonique concessa erit potestas commovendi humores, ut talis complexio elaboretur, quæ omnino prona sit ad pravitatem. Quo sensu explicandi sunt illi, qui dicunt ita Dæmonem se habiturum in formatione Antichristi, sicut Spiritus Sanctus in Conceptione Christi. Quo pariter sensu accipi potest illud Pauli 2. Thess. 2. *Cujus est adventus secundum operationem Satanæ*.

Antichristus quomodo dicatur genitus a Dæmone.

Primo. Non sunt audiendi, qui dicunt, accelerandum esse usum rationis ad hoc, ut anticipate, & plenius malitia Dæmonis repleatur impius; nam anticipatio usus rationis creditur privilegium singulare paucorum sanctitate illustrium, non concedendum proinde pessimo hominum; non est enim credibile Deum facturum tam grande miraculum ad finem honestum minime ordinatum. Satis, & abundanter replebitur iniquitate ex eo, quod statim ab usu ordinario rationis audiet Dæmonem prava docentem, & omnem ejus actum dirigentem, & eum moventem ad omne nefas.

A Dæmone instructus.

Nec adoptanda est sententia dicentium Angelum ejus Custodem recessurum ab eo ab usu arbitrii, quia secundum doctrinam Divi Thomæ Deus concedit unicuique sceleratissimo custodiam Angeli, etiam in æternum reprobando. Et ratio est, quia non est spoliandus auxiliis sufficientibus ad bene agendum, & fugiendum a peccato, sine quibus non datur proxima libertas; Antichristus verò describitur nobis in Scripturis maximus peccator. De facto Dæmon, quod per se intendit, est depravatio, & peccatum; tamen etiam bona inspiratio, & Angeli assistentia deserviet ad augendam ejus malitiam, quatenus pervicaciter contemnet omnem piam motionem. Quo etiam principio rejicitur assertio statuens a Dæmone esse possidendum, sicut arreptitium; nam arreptitii in illis actionibus, ad quas a Dæmone impelluntur, non agunt libere.

Custodem Angelum habebit.

Secundo. Certum est Antichristum non habiturum Regnum jure hereditario, Danielis 11. *Et stabit in loco ejus despectus, & non tribuetur ei honor Regius, & veniet clam, & obtinebit Regnum in fraudulentia*. Quod quidem in sensu materiali litteræ de Antiocho dictum est, sed in sensu proprio de Antichristo. Sicut plura in Scripturis, & Psalmis legimus de David, & Salomone dicta, quasi materialiter, & in typo figurativo, quæ tamen sensu proprio de Christo sunt posita, & in eo complenda. Idem insinuatur Daniel. 7. *Et ecce cornu aliud parvulum ortum est de medio eorum*; parvulum dicitur, quia infima conditione procreatum; de medio eorum, quia non ex stirpe Regia, sed ex aliquibus pertinentibus ad ditionem alicujus ex illis Regibus. Et licet cap. 8. dicatur: *De uno autem ex eis egressum est cornu unum modicum*, non est intelligendum, quod natus sit Antichristus ex Rege, sed quod sub initio obtinuit Regnum unum ex illis quatuor, ortis ex cornu magno fracto; & ideo dicit modicum, quia ipse Antichristus non habuit illud jure Nativitatis; sic enim Patres intelligunt. Damasc. *lib.* 4. *cap.* 27. Cyrillus *cap.* 15. Sufficiant verba Hieron. *Danielis* 11. -- Nostri autem & melius interpretantur, & rectius, quod in fine mundi hæc facturus sit Antichristus. Qui consurgere habet de modica gente, idest, de Populo Hebræorum, & tam humilis erit, atque despectus, ut ei non detur honor Regius, & per insidias, & fraudulentiam obtineat Principatum -- Ubi ly *nostri* contraponit Porphyrio interpretanti simpliciter de Antiocho. Et sane cum gens Judæorum, ex quibus nascetur, sit in punitionem privata Regno, & eorum desolatio durare debeat usque ad Antichristum, non apparet, qualiter ex Regia Stirpe actualiter dominante debeat oriri.

Fraude Regnum obtinebit.

A

B

Tertio. Certum est, quod paulatim fiet potentior, & acquiret Regna, sicut patet ex Danielis 7. *Et alius consurget post eos, & ipse potentior erit prioribus, & tres Reges humiliabit*. Et a principio, sub metaphora cornu parvuli, dicit a facie ejus tria cornua avulsa esse. Qualia sint hæc tria Regna, insinuatur cap. 11. *Mittet manum suam in terras, & terra Ægypti non effugiet, & dominabitur thesaurorum auri, & argenti, & in omnibus pretiosis Ægypti. Per Lybiam quoque, & Æthiopiam transibit*. Tria hæc regna ergo sunt, Æthiopia, Lybia, & Ægyptus. Sic Hieron. *in* 7. *Danielis*. Theodoretus *in cap.* 7., & 11. Lactantius *lib.* 7. *cap.* 16. Irenæus *lib.* 5., & alii. Ubi autem incipiet titulum Regis sibi occupare, incertum est. Sentiunt quidam in Babylone, & deducunt ex 5. Zachariæ. *Et levaverunt amboram inter terram, & cælum &c.* Quia ibi significatur supplicium, quod habuerunt Judæi, a quibus recipietur Antichristus, & ideo ibidem acclamabitur Rex, illis per fraudem deceptis.

Reges debellabit.

C

Quarto. Videtur certum esse Antichristum dominaturum deinde totum Orbem, & ceteros Reges victurum. Sic Apocal. 13. *Data est illi potestas in omnem Tribum, & Populum, & linguam, & gentem*. Et cap. 17. *Decem cornua, quæ vidisti, decem Reges sunt &c. Hi unum consilium habent; & virtutem, & potestatem suam Bestiæ tradent*. Danielis 8. *De uno autem ex eis egressum est cornu unum modicum, & factum est grande contra Meridiem, & contra Orientem, & contra fortitudinem*. Quibus significatur amplitudo ejus Monarchiæ. Nec hoc communem unius hominis ætatem transcendit, cum simile legimus de Alexandro 1. Machab. 1. Etenim terra siluit in conspectu ejus; & aliàs brevi tempore pugnavit. Velocius multo plura peraget Antichristus a Dæmone adjutus, non quia, ut quidam voluerunt, exercitus Dæmonum Milites arripientium pugnabit pro eo; sed quia ejus consiliis, & fraudibus adjuvabitur. Unde ex cap. 11. Danielis colligitur, quod Dæmon dabit cognitionem omnium thesaurorum absconditorum in mari, & terra, & ejus ope ea assequetur. Divitiis potens, quid mirum si gravia prælia faciet, & vincet? Deinde ex Apocal. cap. 17. loco cit. eruitur, quod septem Reges, visa ejus potentia, Regnum illi ultro cedent. Non excurret tamen ipse personaliter Orbem totum, sed per suos Duces, & Ministros.

D

E

Antichristus Dæmonis ope Orbem devincet.

Quinto. Indubium est Antichristum non habi-

habiturum Successorem, quod constat ex iisdem locis cit. Danielis 7. Progressus ipsius describuntur usque ad consummatam durationem in summo persecutionis, & deinde paulo post superveniet Judicii dies. Idem Apocal. 13., & 2. ad Thess. 2., & Job. 18. *Non erit semen ejus, neque progenies in Populo suo, nec ulla reliquiæ in Regionibus ejus*. Ad quæ Greg. *lib.* 14. *Moralium cap.* 11., ubi hæc, & illa 2. ad Thess. 2. explicat de Antichristo -- Ac „ nulla ejus progenies in Mundo remanet, „ quia districtus Judex iniquitates illius cum „ ipso Mundi fine concluder &c. Quod verò „ hæc aperte de Antichristo intelligi debeant, „ demonstratur, cum subditur, in diebus ejus „ stupebunt novissimi, & primos invadet hor„ ror -- Ex quibus formamus quosdam syllogismos contra Hæreticos in defensionem Ecclesiæ Romanæ.

Non habebit Successorem.

52 Primo. Regnum Antichristi contra Ecclesiam brevi est duraturum, tribus scilicet annis cum dimidio: sed a Bonifacio III. (quem ponunt Protestantes primum Papam Antichristum) elapsi sunt plus quam mille; ergo Pontifex non est Antichristus Ecclesiam persequens.

Secundo. Antichristus orietur despectus. & ignobilis: atqui Bonifacius III. non est ortus ignobilis in Sede Apostolica, quæ primis seculis erat celeberrima apud universum Orbem, ut constat ex Conciliis generalibus, & Patribus, qui tunc extiterunt, & mirabilia de ea sunt locuti; ita quod Marcellus Amianus Scriptor gentilis *lib.* 27. narrans Schisma Damasi, & Ursicini, fateatur se non mirari, quod homines tam vehementi diligentia procurent, & contendant pro assequendo Romano Pontificatu, cujus tanta est amplitudo, & opes: non ergo Papa est Antichristus.

Tertio. Antichristus sub progressu suæ dominationis perdet, & occidet Reges Libyæ, Æthiopiæ, & Ægypti: sed nullus ex Romanis Pontificibus tres hos Reges occidit; ergo &c. Dicere vero cum Bibliandro in Chronico, id verificari, quia Greg. II. deposuit Leonem Imperatorem: Zacharias Childebertum Francorum Regem: Gregor. VII. Henricum IV. est omnino desipere; nullus enim ex istis ad illa tria Regna pertinet. Deinde, Pontifex illis depositis alium substituit, nec retinuit pro se Regna. Ulterius, nullum ex illis occidit; ergo &c.

Quarto. Antichristus ante persecutionem Ecclesiæ subjectis sibi omnibus Regnis temporaliter dominabitur toti Orbi: sed per Hæreticos Romanus Pontifex jam incœpit severam, & crudelem persecutionem Ecclesiæ; & tamen temporaliter dominatur vix miniriæ Orbis parti; ergo &c.

Quinto. Antichristus nullum habebit Successorem: sed Bonifacius III. habuit in Sede Apostolica Successores usque ad nos; ergo nec ille fuit Antichristus, nec Sedes Apostolica est thronus Antichristi. Abeant ergo somnia Protestantium.

CONTROVERSIA VI.

AN PRINCIPALIS ANTICHRISTI SEDES SIT FUTURA JERUSALEM.

AD propugnandam pro re nata Catholicam fidem non est necesse stabilire, ubi præcipua Sedes Antichristi sit futura. Nam, etiamsi ultro daremus Adversariis id, quod statuunt circa locum, nihil evincitur in puncto principali, quod Pontifex sit Antichristus, ut infra ostendemus; Quia tamen ipsi Hæretici acriter contendunt Romam esse, ut, quid verius circa hoc eluceat, investigemus, præsentem instituimus Quæstionem. Dixi ut quid verius, quia res est non modice obscura: nec inquirimus de loco educationis, de quo nihil solidi habetur. Quod quidam dicunt, Corozaim, & Bethsaidæ educandum (forte quia a Domino Nostro loca illa fuerunt increpata propter incredulitatem), voluntarie asseritur, eo vel maxime quod ex loco superius citato Danielis *lib.* 4. *de fide cap.* 27. colligit Damascenus clam esse educandum. Inquirimus ergo de præcipua dominationis sede. Unde

Dico. Sedes Antichristi erit Jerosolymis.

53 PROB. I. Sive inter Hæreticos, sive inter Catholicos non est difficultas, nisi de duabus Civitatibus, Romana, & Jerosolymitana: sed ex principiis Hæreticorum colligitur non fore Romanam Urbem; ergo erit Jerosolymitana. Min. Prob. Ideo dicunt fore Romam propter verba Apocalypsis 17. ubi Mulier fornicaria dicitur Civitas magna, quæ habet Regnum super Reges terræ, & quæ habet septem capita, quæ sunt septem montes; sed hanc non eliget Antichristus. Prob. min. Nullo modo credibile est, velle eligere sibi Civitatem in thronum, quam cum suis Colleghis odio habebit, & destruet: sed illam Civitatem ibi descriptam destruet Antichristus. Sic patet ex antecedentibus: *Et decem cornua, quæ vidisti in Bestia, hi odient fornicariam, & desolatam facient illam, & nudam; & carnes ejus manducabunt, & ipsam igni concremabunt*. Hi autem sunt Reges, qui potestatem suam dederunt Bestiæ, ut ex alio versiculo constat.

Antichristus Rom. Urbis vastator.

54 PROB. II. Ex Apostolo 2. ad Thess. 2. Antichristus sedebit in Templo Dei: sed pro Templo intelligit Jerosolymitanum; ergo Jerosolymis constituet Sedem suam. Min. declaratur connexione Scripturarum. Christus dans signa temporis Antichristi, & propinquitatis secundi ejus adventus, inter alia ait: *Cum videritis abominationem desolationis, quæ dicta est a Daniele Propheta, stantem in loco sancto: qui legit, intelligat*. Pro *loco sancto* absque dubio intelligit Templum Jerosolymitanum; illud enim est, quod prædixit desolandum Daniel per Titum, & Vespasianum. Et sensus Christi est, cum videritis iterum stare abominationem, idest hominem, qui ut Deus adorari voluerit in Templo jam desolato ex prædictione Danielis, tunc prope est dies Domini. Secundo. Danielis 11. dicitur: *Et figet tabernaculum suum Apadno inter*

Templi nomine venit Jerosolymitanum.

ter maria super montem inclytum, & sanctum, & veniet usque ad summitatem ejus. Hic de Antichristo loqui ea toto eapite est elarum. Mons vero ioclytus, & saoctus est Mons Sion, ut ibidam Hieronymos exponit. Tertio. Isaiæ 25. dieitur: *Præcipitabit Dominus in Monte sancto faciem Dominatoris tenebrarum super omnes gentes*, in versiona Symachi. Hæc facies Dominatoris tanebrarum est Aotiehristus. Mons sanstua est Mons Sion, in quo a Domino occidetur. Hieronymus sie exponit locum Danielis 11. Ergo templum, de quo Paulus loquitur, est Jodaicum. Quarto. Illa descriptiooe Antiehristi Paulus intandit dare Thessalonicensibos signom clarum, ut non timerent immiocea Judicii diem, quia nondom ille veneeat; asgo nomioe Templi debuit oti secundum Scripturæ osum, & communem intelligentiam tunc temporis: sed tunc temporis, in usu Scripturæ, nomine Templi veniebat Judaicum; ergo &c.

55 PROB. III. Credibile est ibi futuram Sedem Antiehristi, ubi vis major erit Aotiehristi contra præcipoos veritatis defeosores: sed hæc erit Jerosolymis; ergo ibi erit ajus Sedes. Min. habetur Apocal. 11. ubi describitur martyrium Henoeh, & Eliæ, & dicitur: *Et corpora eorum jacebunt in plateis Civitatis Magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma, & Ægyptus, ubi & Dominus eorum Crucifixus est.* Hie detaribitur Civitaa Jerolosolymitana ea abominatione scelerum commissorum, proptar quæ diaitor Sodoma; (quo modo etiam Isaiæ 1. dicitus: *Visio Isaiæ filii Amos, quam vidit super Judam, & Jerusalem*, cujus scelera enarrat usque ad v. 10., obi: *Audite verbum Domini Principes Sodomorum; percipite auribus legem Dei nostri Populus Gomorræ*) & præcipue propter scelos maximum arucifixionis Christi. Maj. ex se ast credibilis, & Rea Jacobus admittit ibi agi de loco Throni Antiehristi. Et revera contextus indicat illam Civitatem debere esse præcipuam universalis Domioationis Antichristi, quia ibi tunc erunt de omni natiooa. Unda statim subditue: *Et videbunt de Tribubus, & Populis, & linguis, & gentibus corpora eorum per tres dies, & dimidium.*

Jerusalem ob scelera dicta Sodoma.

56 DICES I. Eo loci ly *spiritualiter*, intelligi Jerosolymam spiritualitee sumptam: sed Jerosolyma spiritualiter dicta est Roma; ergo &c. Sia Rex ratiocinator.

Sed eaplicatio litteræ advarsatur; nam ly *spiritualiter* ooo eadit supra Jarusalem, quasi dicat ipiritualem Jerusalem vocari illam Civitatem, sed eadit sopra ly *Sodoma*; & sensum reddit illam Civitatem in sensu mystico esse Sodomam. Verba soot clara. *Civitatis Magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma.* Deinde alia propositio. *Ubi Dominus crucifixus est*, non relinquit locum, ut de spirituali Jerusalem intelligatur.

57 INSTABIS. Roma dicitoe ebria Sanguine Martyrum: sed in Martyribus erucifixus est Dominus; ergo beoe potest illa propositio verificari de Roma, quatenus capiti triboitor erucifixio in membris soi Corporis.

Sed etiam hæc litteram noo salvat. Textus enim distinguit caput a membris, dicit enim *Dominus eorum*, & facit sensum, etiam Dominum Martyrum ibi erucifixom, obi jacebunt illa duo Martyrum corpora. Deiode ibi describit illam Civitatem aa duobus eapitibus scelerum, idest in communi: *Quæ vocatur Spiritualiter Sodoma*: & io particulari, nempe Christi mortem. Ulterius, illa propositio posita ast velot nota, quâ distinguatur illa Civitas ab aliis: atqui hoc nihil esset, quia Dominus in membris in omnibus Mundi partibus est crucifixus.

58 REPLICABIS. 18. Apocalypsis dicitur de Roma: *In ea sanguis Prophetarum, & Sanctorum inventus est, & omnium, qui interfecti sunt in terra.* In ly *omnium* est etiam Christus.

Verùm neque hæc consonat textui. Non enim locus Apocalyp. asserit Romæ omnes asse interfectos, sed ibi saoguinem ioveniri omnium, qui interfecti sunt in terra, quod cum verificari non possit, ideo id Patres aliqui non interpretantur de uoa aliqua Civitata materiali, sed de Mundo. Et revara Romæ nullus Propheta legitur occisus. Quod si dicatua id verificari, quateous suo exemplo approbavit interfectiooas Martyrum alibi factas, haud sustioeri posse videtur, quia sive in veteri, sive io novo Testamento exemplum primum dedit Jerosolyma, de qua dixit Domious Matth. 23. *Jerusalem, quæ occidis Prophetas &c.* Et quæ Stephanum Protomartyrem lapidavit, & Jacobum per Herodem occidit. Sed quidquid sit de cap. 18. Certum est cap. 11. agere de Civitate, io qua est executa mors Christi: *Ubi & Dominus eorum Crucifixus est.*

59 DICES II. Hieron. *epist. 17. ad Marcellam*, negat Jerusalem vocari Sodomam, sed Saoctam Civitatem.

Sed hoc oihil juvat; tum quia alibi, ut loco eitato Daoielis, teoet Antiehristum Sadem suam habiturum io Jerusalem. Tum qoia ibi non nomine suo, sed nomina Paulæ, & Eustochii dat illam ioterpretationem, totus loteotus in laudibus Jerusalem præ Romana Civitata, ut Marcellam alliciat, & perducat in Palæstinam. Tum qoia, sicut noo stat, qood Roma dieatur saocta, prout maculata Ethnicis Superstitionibus, cum sub hoc respectu vocetur Babylon, secus prout Sedes est Petri, & Matris Ecclesiarum, monumentis Saoctorum Martyrum illustrata, ita Jerosolyma non dicitur Sodoma, prout morte Christi, & ejus sanctificata sanguine, bene tameo in alio sensu.

Roma ob superstitiones vocata Babylon.

60 PROB. IV. Secundum communem Patrum sententiam Antiehristus recipietur ab Hebræis, ut expectatos Messias: sed Hebræi Messiam expectant sessurum io Throoo David temporalis potentiæ splendore, idest Jerosolymis; ergo Antiehristus ibidem sedebit: ideirco omnes artes adhibebit, ut se Messiam ostendat, & Hebræos decipiat, & ad hunc finem Templum curabit ædificare.

Antichristum non refugient Judæi.

61 PROB. V. Irenæus *lib. 5. cap. 24.* -- „ Cum Antichristus sederit in Templo Jarosolymitano, tunc veniet Domious -- Cyrillus Jerosol. *Cathec. 15.* -- Quale templum dicit A„ postolus? In Templo, quod reliquum ast „ Judæorum. Absit enim, ut in hoc id fiat, „ in quo sumus -- Hilarius *Can. 25. in Matth.* -- Antichristus a Judæis susceptus, lo loco san-

„ sanctificationis subsistet -- Damascenus *lib. 4. de fide cap. 27.* -- In Templo non nostro, „ sed Judaico -- Aretas *in locum Apocal.* 11. -- Corpora illorum insepulta projiciet in pla- „ teis Jerusalem; in ea enim regnabit tan- „ quam Rex Judæorum, quos seducet -- Et alii communiter.

A

DICES. Origenes *tract. 29. in Matth.* pro Templo intelligit Divinas Scripturas, Anselm. *in illum locum Pauli* exponit de animabus, in quibus habitabit Antichristus, Hieronymus *ad Algasiam* intelligit pro Ecclesia, idest, pro fidelibus, Œcumenius pro Templo intelligit Christianorum Ecclesias, Aug. *lib. 20. de Civit. cap. 19.* putat probabile, quod Templum sit ipsemet Antichristus cum suo populo; & ideo sedebit in Templo, quia faciet se adorare ut Deum.

B

Sed hæc non infringunt vim argumenti; nam illæ interpretationes mysticæ sunt, quæ non excludunt litteralem. Deinde illæ interpretationes loquuntur de sessione generali, quæ optime stat cum sessione speciali in aliquo particulari loco. Auctoritas Chrysostomi rem declarabit, qui in locum Pauli habet -- „ Jubebit seipsum pro Deo coli, & in Templo „ collocari, non Jerosolymitano tantum, sed „ etiam in Ecclesiis -- Ubi ly *tantum* indicat præcipue Jerusalem, licet simul etiam in aliis; & ideo præcipue Jerusalem, quia erit Civitas primariæ Sedis.

C

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

62 OBJIC. I. Antichristus sessurus est in Templo Dei, sed Templum Judaicum non est amplius Dei Templum; ergo non sedebit in Templo Judaico.

RESP. ad min. Licèt Judaicum Templum nunc non sit Templum Dei, tamen quando Paulus scripsit, non erat abolita Judaici Templi sanctitas; nondum enim consummate Judaismus erat mortiferus. Ideo etiam Apostoli illud frequentabant, ut Act. 3. legimus: *Petrus autem, & Joannes ascendebant in Templum ad horam orationis nonam*. Cap. 5. Angelus ad Apostolos. *Loquimini in Templo plebi omnia verba vitæ hujus*. Deinde etsi tunc temporis esset profanatum, sufficit denominatio absoluta, & antonomastica ratione præteriti, & quæ ibi facta sunt in cultum Dei. Communiter nunc eam Civitatem Sanctam vocamus denominatione præteriti, etsi profano nunc fœdata sit cultu.

Jerusalem cur nunc sancta dici potest.

D

63 OBJIC. II. Danielis 9. Civitas Jerosolymitana manebit desolata usque ad consummationem, sed Antichristus non sedebit in Civitate desolata; ergo.

RESP. Antichristum reædificaturum Templum, ut Patres dicunt. Unde Hippolytus *Orat. de consummatione Mundi*, ait -- „ Templum construet Jerosolymis -- Sedulius in locum Pauli habet -- Templum Jero- „ solymæ reficere tentabit -- Semper tamen verificabitur prophetia Danielis, quia permanebit abominatio, quæ erit ipse Antichristus adoratus pro Deo, & perseverabit desolatio, quia non admittetur cultus veri Dei, nec unquam erit Templum Dei.

E

64 OBJIC. III. Gregor. *Epist. 37. ad Joannem Constantinop.* duas Notas Antichristi assignat -- Rex superbiæ prope est, & quod „ dici nefas est, Sacerdotum ei præparatur „ exercitus -- sed hæc duplex Nota Romano Pontifici convenit, qui Episcopus Universalis vult appellari, & Princeps Sacerdotum; ergo Roma est locus ejus.

RESP. In primis non assignat has duas Notas pro Antichristo, sed pro Præcursore. Deinde sensus planus est; redarguitur Joannes CP., qui superbiæ fastu usurpabat, quod suum non erat, in quo patrocinantes plures habebat Clericos; & ideo Præcursorem vocat Antichristi, quia ejus imitabatur superbiam. Alia omitto, quia levia, vel quia alibi soluta.

65 Hinc sic juvat instare. Principalis Antichristi sessio erit Jerosolymis, sed nunquam Romanus Pontifex sedit principaliter Jerosolymis; ergo non est Antichristus. Deinde. Ex Magdeb. *Centur. 1. lib. 2. cap. 4.* Calvino *lib. 4. instit. cap. 2. §. 12.* Melanctone *in Apolog. artic. 6. &c.* Antichristus sedebit in vera Christi Ecclesia, & ejus propria sede, sed ex iisdem Antichristus est Romanus Pontifex; ergo sedet in vera Christi Ecclesia. & ejusdem Sede: non in sensu diviso; nam quæ semel fuit vera Christi Ecclesia, semper erit; ergo in sensu composito; ergo Romana est vera Ecclesia Christi.

CONTROVERSIA VII.

AN ANTICHRISTUS NEGATURUS SIT CHRISTUM, SEQUE DEUM PRÆDICATURUS.

DOctrinam Antichristi futuram blasphemam in Christum Scripturæ docent, & Protestantes ultro concedunt. Sola Controversia versatur circa modum opponendi se Christo. Hæretici, ut figmentum suum defendant, Papam esse Antichristum, asserunt solo opere se oppositurum, idest nomine, & Doctrina Christi retenta, prava aliqua solum dogmata docendo illis contraria, quæ Christus tradidit: negant verò eundem palam Christo fore contrarium, cum negando, ejusque Evangelium. Sic Magdeburg. *cent. 1. lib. 2. cap. 4.* Calvinus *lib. 4. cap. 7. §. 25.* Illyricus *lib. contra Primatum*, & alii, contra quos

Dico I. Antichristus aperte Christum negabit.

66 PROB. I. Simpliciter, & absolute verus habebit Antichristus, quod partim habent Antichristi secundum quid dicti, seu per imitationem, sed isti contrariantur Christo ex parte; ergo ille contrariabitur eidem ex toto. Antichristus enim contrarius Christo dicitur; unde Antichristus simpliciter dictus, simpliciter contrarius erit Christo. 1. enim Joan. 2. habemus -- *Quis est mendax, nisi is qui negat, quoniam Jesus est Christus? hic est Antichristus, qui negat Patrem, & Filium*. Qui negat Christum absolute, ille absolute est Antichristus, & qui negat ex par-

Antichristus Christo contrarius.

te, ille est Antichristus per imitationem. Hic juvat perpendere, quæ ab Interpretibus dicuntur ad locum Pauli 2. Thess. 2., ubi Antichristum in typo distinguit ab Antichristo in persona. De primo ait: *Mysterium jam operatur iniquitatis*: De secundo: *Tunc revelabitur ille iniquus*. De primo operari mysterium asseritur, quia aperte non contradicit Christo, sed eum ore profitens prava dogmata tradit. Alius revelabitur, quia aperte se Christo opponet.

67 PROB. II. Negat ex toto Christum, qui alium pro Christo annunciat, sed Antichristus per se, & suos Asseclas alium proponet pro Christo; ergo. Min. prob. Christus Dominus Matth. 24. signa ostendens, & crudelitatem Antichristianæ persecutionis, inter alia, ut bene consolar suis, ne decipiantur, ait: *Tunc si quis vobis dixerit: ecce hic est Christus, aut illic: nolite credere; surgent enim Pseudochristi*. Ecce quomodo Ministri Antichristi alium proponent pro Christo. Hoc facit illud Joan. 5. *Si alius venerit in nomine suo, illum accipietis*. Quia Antichristus se Christum dicet, & alium, scilicet verum, negabit, ideo nomine suo veniet.

Antichristus crudelis.

68 PROB. III. Qui destruet omnem cultum Christi, Christum ex toto negabit, sed Antichristus omnem cultum Christi curabit abolere; ergo ex toto Christum negabit. Min. habetur Danielis 12. *Et a tempore, cum ablatum fuerit juge sacrificium, & posita fuerit abominatio &c.* His Propheta docet Antichristum eversurum sacrificium, quo colitur specialiter Christus in Ecclesiis Christianorum, & in ablatione illius, totus cultus intelligitur sublatus. Sicut, ut cultus Christi futurus in gentibus exprimatur, dicit Malachias primo: *Offertur nomini meo oblatio munda*.

Destruet cultum Christi.

69 PROB. IV. Secundum communem Patrum sententiam Antichristus suscipietur a Judæis, ut Messias ab ipsis expectatus; & ideo omnem artem adhibebit, ut in hunc errorem eos pertrahat, sed nullo modo hoc esse poteſt, nisi ex toto aperte Christum neget; nam Hebræi verum Christum semper insequentur usque ad prædicationem Eliæ; tunc enim salvæ fient reliquiæ Israel; ergo. Maj. jam alibi dedimus. Nunc sufficiat Hieron. 11. Danielis explicans fraudulentiam, qua Antichristus ad Regnum perveniet, ait -- Et hoc faciet, „ quia simulabit se Ducem esse fœderis, hoc „ est, legis, & testamenti Dei -- Et Gregor. *lib.* 11. *epist.* 3. -- Antichristus populum „ judaizare compellet, ut exterioris legis ri„ tum revocet; & ut sibi Judæorum perfi„ diam subdat, coli volet Sabbatum --

Judæi Antichristi venerabuntur.

70 PROB. V. Patrum auctoritate. Irenæus *lib.* 5. *cap.* 24. -- Tentabit se Christum „ ostendere -- Cyrillus Jerosl. *Cath.* 15. -- „ Inducet quemdam hominem, falsò seipsum „ Christum appellantem, ac per hanc Christi „ appellationem, Judæos, qui venturum ex„ pectant, decipientem -- Theod. *in* 2. *Thess.* 2. -- Seipsum Christum nominabit -- Ambr. *in cap.* 21. *Lucæ* -- Ex Scripturis disputabit „ se esse Christum -- Hilarius *de Trinit.* asserit Dæmonem per Arrianos conatum, ut Christum solum adoptivum Dei filium venderet, per Antichristum verò conaturum, ut neque adoptivum.

71 Dico II. Antichristus se Deum prædicabit, negato quolibet Deo vero, & falso. Prob. ex Paulo 2. ad Thessalon. 2. *Extolletur supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, itaut in Templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus*. Quibus verbis aperte traditur, quod conculcabit omnem Deum, & verum, & falsum. Verum Deum conculcabit, quia dicitur in prima parte propositionis: *Extolletur supra omne, quod dicitur Deus*; Falsum Deum conculcabit ex secunda: *Aut quod colitur*. Et seipsum Deum faciet ex tertia parte: *Itaut in Templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus*. Confirm. ex Daniel. 11. ubi: *Elevabitur, & magnificabitur adversus omnem Deum, & adversus Deum Deorum loquetur magnifica &c., & Deum Patrum suorum non reputabit &c., nec quemquam Deorum curabit; quia adversum universa consurget*. Ecce qualiter se Deum solum exhibebit, rejectis Diis falsis, veroque Deo.

Verum, falsosque Deos negabit Antichristus.

Accedit Patrum sensus. Irenæus *lib.* 5. *cap.* 24. -- Idola quidem seponet ad suadeo„ dum, quod ipse sit Deus; se autem extol„ let unum idolum -- Amb. *in* 2. *Thess.* 2. -- Ipsum Deum se asseret, non filium Dei -- Cyrillus *Cath.* 15. -- Idola odio habebit An„ tichristus -- Tertull. *de Resurrect. Carnis cap.* 24. -- Adversatur, itaut in Tem„ plo Dei sedeat, affirmans Deum se -- *Lib.* 5. *contra Marcionem cap.* 16. -- Supra omne „ quod Deus dicitur, & omnem Religionem -- Hippolytus *Orat. de consummat. Mundi* -- An„ tichristus Idololatriam non admittet -- Rabanus *tractat. de Antichr.* -- Supra omnes Deos „ gentium, & non solum supra illos, sed „ etiam supra omne, quod colitur -- Chrysost. *in locum Pauli* -- Non enim inducet ad „ cultum idolorum, sed erit quidam Dei ad„ versarius &c. Jubebit se pro Deo coli, & „ in Templo collocari -- Item *Homil.* 40. *in Joannem*. Œcumenius *ibidem* -- Adversabitur, „ & extolletur sua superbia, non solum ad„ versus Deum universorum, sed etiam ad„ versus Idola. Neque enim ad Idololatriam „ ducet homines, sed, ut ipsum tanquam „ Deum adorent; propterea dicitur, quod „ efferetur super omne, quod dicitur Deus, „ aut Numen -- Hieron. *ad Algasiam*. Lact. *lib.* 7. *cap.* 17. Augustin. *tract.* 29. *in Joan.*, & alii; ex quibus colligitur locum Danielis non accipi de Antiocho, qui adoravit Deos suorum, idest Græcorum.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HETERODOXORUM.

72 OBJIC. I. Rex Jacobus. Extolli super omne illud, quod est Deus, est extolli supra Reges, & Sacerdotes, sed Papa se extollit supra Reges, & Sacerdotes, cum *Super utriusque gladii potestatem se effert*; ergo de Papa loquitur Paulus. Maj. prob. Psal. 81. de Regibus, & Sacerdotibus dicitur: *Ego dixi; Dii estis vos*.

RESP. Arbitrariam esse intelligentiam pluribus patet. I. Patres nomine Dei intelle-

Inanes Jacobi interpretationes.

lcaerunt Idola: atqui nec Reges, nec Sacerdotes Idola sont; & in eo sensu, quo dicuntur Dii, vere tales sunt per analogiam. II. Paulus nomen Dei assumit secundum communem intelligentiam, vulgaremque loquendi modum, sed Sacerdotes, & Reges in communi locutione non vocantur Deus, ut est titulus specialis. III. In illis verbis Paulus designare intendit specialissimum superbiæ gradum, sed elatio supra Reges, & Sacerdotes non est specialissimus ambitionis gradus: siquidem fuit pluribus Principibus familiaris, quod potissime asserit de Constantio Athanasius epist. ad vitam solitariam agentes. Se enim Principem Sacerdotum fecit imperator ille. IV. Extolletur Antichristus secundum operationem Satanæ in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus: at Prælatio Apostolicæ Sedis non est secundum operationem Satanæ, nec in prodigiis mendacibus. Nam etsi concederemus Phocam tradidisse Bonifacio III. titulum Capitis omnium Ecclesiarum; contra veritatem asseritur, id obtinuisse Bonifacium miraculis, qui nulla edidit: sicut & plurimi Pontifices dono miraculorum caruerunt: & si alii excelluere prodigiis, non legimus eo usos pro obtinenda potentia, & supra ceteros præeminentia. V. Paulus asserit quod Antichristus se extoller supra omne, quod est Deus, sed Protestantes dicunt Papam se subjicere Idolis, Imagines adorando; ergo Paulus non loquitur de eo, de quo loquuntur Hæretici. VI. Antichristus secundum Paulum, & Danielem Deum suorum non reputabit, sed evidenter constat Papam multùm reputare Deum suorum, cujus cultum, & honorem tot mediis promovet.

73 OBJIC. II. Illyricus *lib. contra Primatum*. Qui extollitur apud Paulum super omnem Deum, ille est, qui Danielis 11. *Deum autem Maozim in loco suo venerabitur, & Deum, quem ignoraverunt Patres ejus colet auro, & argento, & lapide pretioso*: sed hoc facit adamussim Papa, qui in Templis Imagines auro, & argento ornatas reponit, easque adorat, & benè vocantur *Maozim*, quod interpretantur subsidium, cum ab Imaginibus subsidium expectent Pontificii; ergo &c.

Imagines non coluntur, ut colitur Deus.

RESP. Blasphema est interpretatio. I. Daniel de eo loquitur, qui nullum alium Deum adorabit præter *Maozim*: atqui Pontifex præter Imagines aperte Deum adorat; ergo. II. Loquitur de eo, qui ut Deum Maozim adorabit: atqui Romanus Pontifex non adorat ut Deum Imagines; immo ut Deum adorari prohibet. III. Loquitur de illo, qui adorabit Deum, quem Patres ejus ignoraverunt: atqui Sacrarum Imaginum cultum agnoverunt Patres suscepti a Romano Pontifice Primi enim Christiani illas sunt venerati. Quid autem ibi intelligatur, superius diximus.

74 OBJIC. III. Iterum Illyricus *in Catal. testium pag.* 3. Efferre se supra Deum est venire in nomine Christi, ut ipsemet Christus declaravit 24. Matth., atqui Romanus Pontifex venit in nomine Christi, cum se faciat Vicarium ejus, & majorem eudem se faciat. Nam Christus subjiciebat se Scripturæ, secus Papa, qui asserit, se posse dispensare contra Apostolum, & Evangelistam; ergo.

RESP. Hæc mendaciis scatent. I. Apostoli, de quibus dicitur, quod baptizabant, & miracula operabantur, in nomine Christi venerunt, sed propter hoc non se efferebant super omnem Deum; ergo venire in nomine Christi præcise non est se efferre supra omnem Deum II. Venire ut Vicarium Regis, non est se efferre supra omnes Reges; ergo venire ut Vicarium Christi, non est efferre se supra omnem Deum. III. Christus non redarguit loco citato, qui simpliciter veniunt in nomine Christi, sed dicentes: *Ego sum Christus*, sed Papa non dicit se Christum esse, sed oppositum, idest Christo subditum. Docet enim illud Christi Joan. 13. *Neque Apostolus major est eo, qui misit illum*. IV. Auctor, & Dominus alicujus operis non subditur illi operi, sed Christus Auctor, & Dominus est Scripturæ; ergo falsò dicitur Scripturæ subjectus. Neque ex quo passus est, ut implerentur Scripturæ, subjecit se Scripturis, quia id solum est exequi, quod facturum se per Scripturas promiserat. Ideo enim Isaias Christum crucifigendum tradidit, quia id decreverat Dominus facere. V. Pontifex aperte declarat se non posse dispensare in iis, quæ sunt juris Divini; ergo falsum est eum dispensare contra Apostolum, & Evangelistam. Potest quidem dispensare in illis, quæ sunt præcise juris humani, & in præceptis pure Ecclesiasticis; at hoc non est contra Apostolum, sed secundum Apostolum, v. g. statuit Apostolus ne Neophytus in Episcopum eligatur. Papa dispensavit cum D. Amb., & aliis, ubi necessitas Ecclesiæ id postulavit: non tamen inde fecit contra Apostolum; nam illud decretum erat juris humani, ne scilicet Neophytus in superbiam elevaretur.

Papa non dicit se Christum.

75 OBJIC. IV. Magdeb. *Cent. 1. capit.* 4. Ex Evangelio Antichristus est ille mendax, qui negabit Christum in carne venisse, sed hoc facit Romanus Pontifex, qui asserit Christum integre nos non redemisse. *Sed propter nostra bona opera aliquid ad salutem nos conferre*. Item ostendet se pro Deo, qui possit figere, & refigere articulos fidei, quod totum facit Pontifex Romanus.

RESP. Imaginariæ sunt hujusmodi glossæ. I. Evangelium Mendacem eum appellat, qui negat Christum in carne venisse, & hunc esse Deum, quem prædixerunt Prophetæ: atqui hæc omnia perfecte docet Papa (& non negat) in Symbolis Nicæno, & Constantinopolitano, in Conciliis, quæ approbat contra Nestorianos, Eutychianos, Monothelitas, & alios Hæreticos, qui contra Christum blasphemaverunt. II. Ille credit integre nos Christum redemisse, qui cum Apostolo tenet nos sanguine Christi ab omni peccato emundari: hoc totum docet Papa; ergo. III. Non solvit Christi Redemptionem, qui operum necessitatem admittit secundum Scripturam docentem fidem, quæ operatur per dilectionem, docentem ut servemus mandata, ut pœnitentiam agamus, ut faciamus Dei voluntatem, ut facta carnis mortificemus, ut non simus auditores Verbi tantum, sed factores, aut

Magdeburgensium deliria.

Christi jugum tollamus, ut potum aquæ demus fratri, expectantes mercedem, sed hæc omnia Papa docet, nec articulos configit fidei, qui novas non admittit Revelationes, quique in declarandis dogmatibus solum Verbo Dei, Sanctorumque Apostolorum Traditioni innititur.

76 OBJIC. V. Sedere in Templo ut Deus est solvere homines a peccato: atqui Papa solvit homines a peccatis; ergo sedet ut Deus in Templo. Omitto plura alia, quæ sunt pure mendacia, quæ nullimode probant, sed suo marte proferunt Protestantes; ut quod sua scripta præferat Verbo Dei, quod fas sibi dicat mutare formam Sacramentorum, quod sua edicta extollat supra præcepta Dei, & Decalogi, quod nomen, & honorem Dei sibi vendicet.

RESP. Hæc solutione non indigent, cum e regione his opponatur Papa. Et clare patet hæc veritas ipsismet Protestantibus, cum nullum non habeant, unde ea probent. Solvit Papa a peccatis ministerialiter, & ea quidem potestate, quam dedit Apostolis Christus, dicens: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt*. Qualiter autem suam doctrinam propagabit Antichristus, docet Anselmus *in Elucidario* ex doctrina veterum Patrum, quatuor videlicet mediis, Primum mira erit eloquentia, & multimoda artium, & naturalium rerum sapientia, Dæmone suggerente mentis conceptus. Insignis memoriæ via, qua Sacras Litteras ostentabit memoriter retinere. Secundum profusa liberalitas, qua ingentem auri copiam possidens, ob sibi a Dæmone ostensos thesauros, suis Auditoribus distribuet, qui profusiora sperantes recipere de facili seducentur. Tertium signorum multitudo, quibus in admirationem trahet populos. Miracula, apparentia tamen, facturum docet Paulus 2. Thess. 2. dicens: *Cujus est adventus secundum operationem Satana in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus, & omni seductione iniquitatis*.

Artificiose doctrinam suam propagabit Antichristus.

Nec ipse solum, sed & ejus Discipuli illa patrabunt. Ideo in plurali Matth. 24. dixit Dominus: *Dabunt signa magna, & prodigia, itaut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi*. Et Apocal. 13. tribuitur Bestiæ minori, quod ignem fecerit descendere. In illa porro Bestia minori intelligunt communiter PP. præcipuum aliquem Antichristi Asseclam. Quibus alludens Isidorus *lib. 1. de summo bono cap.* 28. ait — Nam olim faciebant miracula Martyres: tunc autem videbuntur facere ipsi Persecutores — Idem Irenæus *lib. 5. cap.* 28. Anselmus, & Richardus asserunt laudatas interpretando Scripturas.

Falsa erunt miracula ex parte finis, quia ordinata ab Antichristo ad decipiendum, & ad ostendendum se Deum. Ex parte efficientis, quia patrabit Dæmonis ope, qui est Pater mendacii. Ex parte formæ, quia naturalem virtutem non evincent. Ex parte materiæ, quia plurima erunt per simplices phantasiæ apparentias. Cujus autem generis sint futura tria tantum exempla habemus in Scripturis. I. faciet ignem descendere de Cœlo. II. ejus jussu loquetur Bestia. III. ficte mortuum resuscitabit. Est tamen verisimile quod curabit imitari miracula Christi, ut ei se opponat, eumque destruat, sicut Moysi se opposuerunt Ægyptii Aruspices.

Quartum medium erit violentia, qua exquisitis tormentis torquebit nolentes ei adhærere; unde S. Cyrillus *loc. cit.*, & Hippolytus dixerunt illustriores futuros Martyres, quam unquam fuerint, & ratio est, quia Diabolus solvetur habens iram magnam. Hæc complexus est Aug. *Psal. 9.* in illa verba: *Insidiatur quasi Leo in spelunca sua*, ubi dicit — In quo vis, & dolus operabitur, cujus persecutio superest, qua nihil est periculosius; quoniam violentia, & fraudolentia vim habebit in imperio, dolum in miraculis — In Leone autem Antichristum intelligit.

77 DICES. Complexum horum mediorum efformabit tentationem supra modum gravem, contra suavem Divinæ providentiæ dispositionem, quæ non permittit tentari supra id, quod possumus, & videtur exponi fides periculo per illa signa falsitatis confirmativa.

Verùm prædicta non sunt contra Divinæ Providentiæ leges, nec ex parte Justitiæ, nec ex parte Misericordiæ, neque ex parte Potentiæ: Non ex parte Justitiæ, quia ea permittet in punitionem incredulitatis Hebræorum, & Christianorum, quorum peccata multiplicabuntur sub illis temporibus, quibus allusit Cyrillus *loco citato*, dicens — Fraternum odium locum dabit Antichristo. Præparat Diabolus Schismata populorum, ut tanto facilius hostis recipiatur — Non ex parte Misericordiæ, quia id permittet ad coronam, & probationem Martyrum confitentium Christum. Non ex parte Potentiæ, quia dabit interiora sufficientia auxilia, & exteriora, media prædicatione Ministrorum Ecclesiæ, qui non deficient; ad quæ pertinet hoc etiam, quod semper prædicabitur doctrina Christi, ejusdemque Apostoli, qua traditur persecutio Antichristi, ejus falsa miracula, fraudulentiæ, violentiæ, ut falsarius dignoscatur, & fideles sibi providere discant.

CONTROVERSIA VIII.

AN ANTICHRISTUS TOTAM SIT EVERSURUS ECCLESIAM.

Licèt alibi docuerimus, secundum principia fidei, Ecclesiam non defecturam usque ad finem seculi, & ibi aliqua etiam dedimus de tempore Antichristi; nihilominus, ut alios, qui Controversias de Antichristo versant, imitemur, & ut aliqua Scripturæ loca ibi omissa explicemus, satius duxi præsentem examinare difficultatem, videlicet, an Antichristus sit Ecclesiam Christi funditus eversurus. Motivum dubitandi præbent quædam Scripturæ loca, & quorundam Patrum dicta, quibus exaggerant illorum temporum defectionem. Extant quoque Revelationes Abbatis Joachim, qui-

quibus videtur prædici Sedis Apostolicæ extrema desolatio ; in maximasque angustias esse adigendam Christi Sponsam somniarunt Beguardi . Sed

Dico . Antichristus totam non evertet Ecclesiam .

Portæ Inferi nunquam prævalebunt.

78 PROB. I. Contra Ecclesiam ex promissione Christi non prævalebunt portæ Inferi Matth. 16. Sed si Antichristus illam ex toto everteret , portæ Inferi prævalerent adversus eam ; ergo illam ex toto non evertet .

Plures perseverabunt in fide.

79 PROB. II. Quamdiu homines perseverabunt in fide , tamdiu permanebit Ecclesia , sed in illa tribulatione plures in fide perseverabunt ; dicitur enim Matth. 24. *Propter electos breviabuntur dies illi* : Erunt tunc electi ; ergo perseverabit Ecclesia . Doctores quidam secuti Greg. Magnum *lib. 32. in Job cap.* 14. de Antichristo intelligunt illud Apocalyps. 12. v. 4. *Et cauda ejus trahebat tertiam partem Stellarum*. Etsi ergo tertiam partem perdat eorum , qui propter Sanctitatis meritum Stellæ vocabuntur , duas partes superesse oportet .

Non omnes Antichristum adorabunt.

80 PROB. III. Illi soli sequentur castra Antichristi , qui Bestiam adorabunt , sed non omnes Bestiam adorabunt ; ergo non omnes sequentur Antichristi vexillum. Min. habetur Apocal. 13. *Et adoraverunt eam omnes, qui inhabitabant terram , quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ Agni* ; ergo dabuntur , qui Antichristum non sequentur , ii scilicet , qui scripti sunt in libro vitæ . Hæc limitatio aperte veritatem nostram suadet . Videatur D. Thom. *in hunc locum* .

Angelus Ecclesiam custodiet.

81 PROB. IV. Non componitur , quod sit Dux defendens exercitum , nisi detur exercitus , qui defendatur , sed sub temporibus Antichristi dabitur Angelus Custos Ecclesiam defendens ; ergo dabitur Ecclesia . Min. habetur Danielis 12. *In tempore autem illo consurget Michael Princeps Magnus , qui stat pro filiis populi tui ; & veniet tempus , quale non fuit ab eo , ex quo gentes esse cœperunt usque ad tempus illud . Et in tempore illo salvabitur populus tuus omnis , qui inventus fuerit scriptus in libro* . Quem locum intelligi de Antichristo patet ex correspondentia cum cap. 24. Matth. , ubi habemus : *Erit enim tunc tribulatio magna , qualis non fuit ab initio Mundi usque modo : neque fiet* : Et in hoc sensu intelligunt SS. Patres , ut Hieronymus *in hunc locum* . Cyrillus Jerosol. *Cathec.* 15. Theodoretus &c. , ubi etiam D. Thomas ait -- In „ tempore ergo illius tribulationis consurget „ Michael Princeps Ecclesiæ , qui stat pro „ electis , quasi adjutor ad refrigerandum , ut „ reliquiæ salvæ fiant contra Antichristum --

Antichristi tempore erunt Martyres.

82 PROB. V. Non evertetur tota Christi Ecclesia , si toto tempore persecutionis erit invenire Confessores veritatis , sed ita erit ; ergo . Min. habetur ibidem Danielis 12. *Eligentur , & dealbabuntur multi* . Hic locus explicatur de Martyribus futuris sub Antichristo , de quibus Hyppolitus Martyr *Oratione citata* -- O beatos , qui tunc Tyrannum illum „ devicerint ! Quippe prioribus Martyribus „ illustriores , & sublimiores declarandi sunt „ propterea quod superiores Martyres Diaboli satellites superarunt ; hi vero ipsum filium perditionis expugnarint , ac victoriam „ reportarint . Quibus igitur encomiis , & „ coronis non ornabuntur a Rege nostro Jesu „ Christo ? -- Cyrillus Jerosol. *Cathec.* 15. -- Nunquid autem non Beatus Martyr erit , „ qui tunc pro Christo Martyrium permiserit ? Ego verò illum super omnes Martyres esse dixerim -- & quidem ob idem momentum . Idem docet S. Ephrem *serm. de Antichr.* Greg *lib.* 32. *Moralium cap.* 12. , & alii , qui extollunt supra præterita illius temporis Martyria , quia tunc Diabolus solutus erit . Præter Martyres erunt plurimi credentes , hinc inde profugi ; adeoque Ecclesia non evertetur . Lactantius *lib. 7. cap.* 7.

Tempore persecutionis plures ad fidem convertentur.

Hanc veritatem docet Aug. *lib.* 20. *de Civit. Dei cap.* 8. -- Ne quis existimet eo ipso „ parvo tempore , quo solvetur Diabolus , in „ hac terra Ecclesiam non futuram &c. Imo verò id potius credendum est , ut nec „ qui cadant de Ecclesia , nec qui accedant „ ad Ecclesiam , illo tempore defuturos . Sed „ profecto jam fortes erunt , & parentes pro „ baptizandis parvulis suis , & hi , qui tum „ primò credituri sunt , ut illum fortem vincant , etiam non ligatum &c. Cogitandum , „ non solum quos bonos fideles illud tempus „ inveniet , sed nonnullos etiam , qui foris „ adhuc erant (adjuvante Dei gratia per considerationem Scripturarum , in quibus , & „ alia , & finis ipse prænunciatus est , quem „ venire jam sentiunt) ad credendum quod „ non credebant futuros esse firmiores ; & ad „ vincendum etiam non ligatum Diabolum „ fortiores -- *Et cap.* 11. -- Christi Ecclesia „ toto terrarum Orbe diffusa , dilecta Deo „ Civitas , persecutionis illius immanitate „ cingetur , hoc est in angustias tribulationis „ arctabitur , urgebitur , concludetur , nec „ militiam suam deseret , quæ vocabulo est „ appellata Castrorum --

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM .

83 OBJIC. I. Plena contra Ecclesiam victoria ejusdem est totalis eversio , sed Antichristus plenam consequetur victoriam contra Ecclesiam ; ergo illam totaliter evertet . Min. habetur Danielis 7. *Ecce cornu illud faciebat bellum adversus Sanctos , & prævalebat eis* . Et Apocal. 13. *Et est datum illi bellum facere cum Sanctis , & vincere eos* . Porrò Sanctorum nomine veniunt Christiani . Propositio explicans victoriam est indefinita , adeoque universalis . Deinde illos dicitur vincere , adversus quos movet bellum , sed contra omnes Christianos movet bellum ; ergo omnes superabit .

Plures seducet Antichristus.

RESP. neg. min. Quam non evincit probatio ; tum quia propositio Indefinita in materia contingenti æquivalet particulari ; tum quia ibi non agitur de spirituali victoria , sed corporali , quia Christianos affliget , & torquebit , ut bene in locum Apocalyps. scribit S. Thom. his -- Ut ait Glossa , quia affliget „ eos , & interficiet . Hanc tamen victoriam „ non timent servi Dei ; & ideo vincunt , non

„ vin-

„ vincuntur spiritualiter -- Et quamvis plerique vincentur spiritualiter, non tamen omnes. Unde Danielis 8. *Magnificatum est usque ad fortitudinem Cœli, & dejecit de fortitudine, & de Stellis, & conculcavit eas*. Quæ locutio de stellis indicat aliquos dejecisse, non omnes.

84 OBJIC. II. Tolles deperditur Ecclesia totaliter, quoties amittit esse visibilitatis, & ad nihil reducitur, sed sub Antichristo ita erit, juxta illud Apocal. 12. v. 6. *Mulier fugit in solitudinem, ubi habebat locum paratum a Deo, ut ibi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta*. Nomine Mulieris omnes intelligunt Ecclesiam: Hanc fugam futuram esse sub Antichristo intelligunt communiter Patres, ut Victorinus, Aretas, Hippolytus, Ephrem, Lactantius, & alii. Locus verò paratus, est Paradisus, in quem recipientur omnes justi; injusti enim credent Antichristo. *Vado parare vobis locum*, dicebat Dominus Apostolis Joan. 14.

RESP. neg. min. Concedo quidem eo loci sermonem esse de Ecclesia, etiam sub Antichristi persecutione, sed nego illatum, interpretatio enim ibi posita est textui violenta. Quidam ex Patribus nomine solitudinis intelligunt revera locum materialem desertum, & absconditum in montibus; quia tunc fideles fugientes persecutionem declinabunt ad loca abscondita, juxta Christi consilium Matth. 24. datum pro illo tempore. Et nomine Ecclesiæ fugientis intelligunt potissime Præsules, & Episcopos. Pastus postea, de quo loquitur, est exercitium prædicationis, & usus Sacramentorum, quem frequentabunt fideles. Non nocebit ei quidquam hostis; & ideo subditur terram absorbuisse flumen aquæ, quod post mulierem projecit Draco.

Præter eos tamen, qui in solitudinem fugient, dabuntur alii fideles in Civitatibus, unde subditur: *Et iratus Draco in Mulierem, & abiit facere prælium cum reliquis de semine ejus, qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium Jesu Christi*. Aretas *in cit. cap.* 12. *Apocalyp.* dicit -- Arripient fugam Ecclesiæ „ Coriphæi, ac præcipui Præsules -- Lactant. *cap. jam cit.* -- Tunc justi, & Sectatores ve„ritatis segregabunt se a malis, & fugient „ in solitudines -- Ephrem *Serm. de Antich.* -- Plurimique Sanctorum, qui tunc reperien„tur, confugient maximo cum studio ad de„serta, & occultabuntur timore perculsi in „ solitudinibus, & montibus, & speluncis --

Alii Patres locum intelligunt in sensu litterali mystico; & pro solitudine intelligunt secretum cordis, quatenus boni fideles seria meditatione perpendent Scripturas, & firmabuntur in fide, & constantes stabunt contra Antichristum; ideo dicitur: *Data sunt mulieri alæ duæ Aquilæ magnæ, ut volaret in desertum*. Referunt *duæ alæ* duo Testamenta: *Aquilæ magnæ* dicuntur, quia sicut Aquila nidum suum valde firmat, & custodit, ita Ecclesia profundâ Scripturarum consideratione nidum suum custodiet contra Draconem, qui se convertet ad eos, qui non erunt tam firmi, & studiosi in earum meditatione. Pro duabus alis alii intelligunt Henoch, & Eliam prædicantes. Sic in hunc locum clarissime S. Thom. Et Hippolytus *Orat. cit.* ait -- At „ multi, qui audient Scripturas Divinas eas „ in manibus habebunt, mente versabunt, „ imposturam illius evitabunt &c. -- Sic alii.

85 OBJIC. III. Non stat Ecclesia sublato omni Christi cultu, sed sub Antichristo tolletur omnis Christi cultus; ergo tolletur Ecclesia. Min. prob. Danielis 12. *Et a tempore cum ablatum fuerit juge Sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta*. Pro jugi Sacrificio cultum Dei intelligunt Hieronymus, Theodoretus, Anselmus Laudunensis, Vatablus, D. Thom., & alii. Et revera consonantia Scripturarum id indicat; nam quando Daniel. 9. prophetat per Titum, & Vespasianum desolationem populi Hebraici, & ablationem totius cultus Mosaici, explicat consimili phrasi: *Et in dimidio hebdomadis deficiet Hostia, & Sacrificium*.

RESP. neg. min. Ad probationem dico I. locum Scripturæ intelligi ad litteram de ablatione Sacrificii Missæ, cujus publicam, & apertam celebrationem impedire studebit Antichristi persecutio, quæ violenter Ecclesias, & Altaria diruet. Apertam dixi, nam in locis reconditis summo cultu, & sedulitate incruentum Sacrificium exercebunt, curabuntque fideles, ne ad manus impii perveniat Eucharistia, ut Majestas tanti beneficii a contumeliis vindicetur. Eo verò sensu juge dicitur Sacrificium, quia omni die celebratur, & in Sacrario conservatur nocte, dieque venerabile Sacramentum.

Pietatis opera clanculo exercebantur.

86 Dico II. In jugi Sacrificio intelligitur universus cultus Dei, sumpto principali, & potiori pro toto; non inde tamen sequitur, ubique, & omne distributive cessaturum Divinum obsequium, sed solum impedietur apertum, & publicum exercitium, quod modo fit apud Hæreticos. Clemens Alexandrinus, ubi legitur (*A tempore cum ablatum fuerit juge Sacrificium*) reponit *a tempore immutationis perennitatis*. Quia sicut curabit Antichristus auferre cultum veri Dei, ita tentabit substituere cultum sui ipsius, qui propterea ibidem dicitur *abominatio*.

DICES. Sancti Patres asserunt cessaturum universalissime cultum Dei. S. Ephrem *Serm. de Antichristo* -- Lugebunt Ecclesiæ Chri„sti universæ luctu maximo, eo quod am„plius Deo non offeratur oblatio Divina, & „ Sanctificatio, Sanctorumque Sacerdotum „ jam cesset Ministerium -- Hippolytus *Orat. de consum. Mundi* -- Lugebunt etiam Eccle„siæ luctu tunc magno, quia nec oblatio, „ nec suffitus fiet, nec cultus Deo gratus, „ sed & Ecclesiarum ædes Sacræ instar tugu„rii erunt; pretiosumque Corpus, & San„guis Christi non extabit in diebus illis; Li„turgia extinguetur; psalmodia cessabit --

RESP. Patres id asserunt, ut explicent persecutionis immanitatem; non tamen intelligunt cessaturum revera ubique omnem cultum, cum ipsi iidem fateantur, plurimos viros fortiter defensuros jura Christi. Id autem intelligunt pro generibus singulorum, & non pro singulis generum, & solum ea libertate peragenda negant, qua nunc Christianæ

Persecutio Antichristi immanis.

Re-

Religionis officia sunt in usu. Adderem Danielem vim facere in ly *juge*, idest diuturnum, seu quotidianum, seniumque esse, auferendam frequentiam Divini Sacrificii, Sacrique cultus, non autem absolute, sed quandoque etiam publice, & aperte exercebitur.

87 OBJIC. IV. Persecutio, quæ vastabit omnia, & populum Dei delebit, Ecclesiam totaliter evertet, sed hoc faciet Antichristus; ergo sub illo totaliter Ecclesia deficiet. Min. habetur Danielis 8. v. 24. *Et supra quam credi potest, universa vastabit, & prosperabitur, & faciet, & interficiet robustos, & populum Sanctorum secundum voluntatem suam &c.* Si ergo populus Sanctorum interficietur, non remanebit.

Plurimi sub Antichristo occidentur.

RESP. Nomine populi venit multitudo Christianorum, quam occidet, non autem totum Ecclesiæ corpus: quem locum explicans D. Thom. ait -- Sicut Antiochus Machabæos, & Judæos, sic Antichristus populum Sanctorum, veros Cultores Dei, & Christianos, qui ei acquiescunt -- sed Antiochus universos non sustulit Judæos; ergo neque Antichristus Christianos. Unde Danielis 11. v. 33. habetur: *Et docti in populo docebunt plurimos: & ruent in gladio, & in flamma, & in captivitate, & in rapina dierum. Cumque corruerint, sublevabuntur auxilio parvulo, & applicabuntur eis plurimi fraudulentes, & de eruditis ruent, ut conflentur, & eligantur, & dealbentur usque ad tempus præfinitum.* Quibus prædicit futuros semper fortes fideles, qui alios erudient, & casuros quidem quosdam, sed non omnes. Sic suadet illa phrasis: *Et de eruditis ruent.* Sic D. Thom. qui habet -- Implebitur tempore Antichristi, cui congregati Sancti parvulo resistent auxilio --

88 OBJIC. V. Maximæ persecutioni in Ecclesiam maxima correspondebit ejusdem desolatio; sed persecutio Antichristi maxima erit, ut constat Matth. 24., & Danielis 8., & 12.; ergo correspondebit maxima Ecclesiæ eversio, sed non erit maxima, nisi fuerit totalis. Tum quia in plerisque persecutionum priorum fere tota de medio sublata est Ecclesia. Tum quia id significare videntur modi locutionis Scripturarum, & Sanctorum Patrum. Apocal. 20. dicitur: *Ascenderunt super latitudinem terræ, & circuierunt castra Sanctorum.* Propositio est universalis. S. Cyrillus Jerosol. *Catechesi* 15. immanissimam hanc persecutionem fuse describit verbis gravissimis, & omnino universalibus, exprimentibus defectionem Christianorum. S. Ephrem *Serm. de Antichristo* adhuc urgentius sub oculis ponit lugubrem illam tragœdiam. Idem Lactantius *lib. 7. cap. 16., & 17.* Urgentissime autem illam prosequitur S. Hippolytus Martyr *Orat. de Consummatione Mundi*, dicens -- Tunc iniquus ille elato animo Dæmones suos congregabit humana facie &c. Confestim mittet Dæmonum cohortes ad montes, speluncas, & cavernas terræ, qui scrutentur eos, qui subduxerunt sese ab oculis ejus, & adducent eos ad adorandum illum -- Dæmonibus usurum Antichristum fatetur etiam Cyrillus ibidem loquens de Martyribus -- Nam qui antea præcesserunt, cum hominibus illis tantum certamen erat, qui vero tempore Antichristi patientur, personaliter cum Satana pugnabunt -- Si ergo etiam illi, qui in cavernis latebunt, adducentur ad adorandum Antichristum; ubi erit Ecclesia?

RESP. maximæ persecutioni responsuram maximam desolationem, vel temporalem, vel spiritualem, vel mixtam. Deinde neg. min. subsumptam. Concedimus persecutionem Antichristi futuram majorem alia qualibet. Quod enim Gen. 3. v. 15. habemus: *Ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo ejus*, intelligitur de tempore Antichristi, sub quo dabitur Diabolo insidiari, & mordere Ecclesiam; in calcaneo enim significantur extrema, & ultima illa tempora, ut ait Iren. *lib. 5. cap.* 24. Eam differentiam agnoscit D. Augustinus, quæ est inter Diabolum solutum, & ligatum: non inde tamen tota evertetur Ecclesia; quamvis enim plures mordeat canis solutus, quam ligatus, non tamen omnes; quidam enim resistunt, alii fugiunt. Plures superstites futuros ostendunt, quæ adduximus, & illa phrasis Domini Matth. 24. *Itaut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi*, indicat plures non esse casuros.

Diabolus sub Antichristo solvetur.

Nec prima probatio evincit. In nulla namque persecutione visa est prope extinctionem Ecclesia, licet Ministri Idolorum id evulgarint, ut alibi ex D. Aug. citavimus, sed in dies crescebat; itaut quandoque Consiliarii Præfectos rogaverint, ut abstinerent ab occisione Christianorum, quia inter funera multiplicabantur. Non secunda, quia iidem Sancti Doctores docuerunt non cessaturam Ecclesiam, immo plurimos futuros, qui exurgent pro Domino, se Antichristo opponentes, licet immanitatem persecutionis describant illis locutionibus. Ex cavernis aliquos ad perniciem adducturum non negamus, non tamen omnes.

Ex dictis in hac Controversia sic arguo contra Hæreticos. Ut patet ex Daniele conatus suos diriget Antichristus, ut tollat Sacrificii incruenti Mysterium, & publicum psalmodiæ cultum, ut cap. 8. v. 12. *Robur datum est ei contra juge sacrificium.* Sed Ecclesia Romana per Romanum Pontificem omni nisu promovet cultum externum, & internum Dei, & venerationem Sacrificii incruenti; & ex adverso Protestantes in Missam Sacrosanctam invehuntur insolenter; ergo Pastor Romanæ Ecclesiæ non est Antichristus, sed potius ipsimet Hæretici.

Secundo. Persecutio Antichristi in Ecclesiam est futura major qualibet alia, sed indubie a tempore Bonifacii III. usque ad nos Ecclesia Romana non est insecuta Hæreticos ea severitate, quæ fuit in præteritis Tyrannorum persecutionibus; ergo non est Antichristiana. Enumerentur quotquot Hæretici ab Inquisitoribus, & Episcopis fuerunt puniti, & via numerari merentur, si cum Martyribus nostris comparentur. Sub uno Diocletiano nocte Natalis Domini mille Martyres consumpti sunt flammis, sicut occidentalia, & orientalia tradunt monumenta. Nicomediæ solum (omissis aliis Orbis partibus) decem

decem mille gladio occubuerunt, & Romæ intra unum mensem decem, & septem mille occisi sunt. Dicant ubi quidquam simile fecit contra Hæreticos Pontifex Romanus.

Si tamen veritati concedendus est locus, vera, & graviora mala intulerunt Romanæ Ecclesiæ Hæretici nostrorum temporum. Quot in Regnis Angliæ, Hollandiæ, Scotiæ, in pluribus Imperialis Germaniæ Provinciis, Poloniæ, Ungariæ bonis despoliaverunt? Prodant quid in Galliis fecerint contra Ecclesias, Sanctas Imagines, Divinaque cetera. Prodant, quot morti tradiderunt in Anglia, & alibi &c. En clarior patet stultitia Adversariorum, si reflectamus ad crudelia, & barbara instrumentorum genera, quibus usi sunt Tyranni, si ad sævitiem, qua illis utebantur, & comparemus cum iis, quibus paucos punivit rebelles Ecclesia. Sed pudeat immorari.

89 Circa Antichristum plura alia essent movenda quæsita eruditioni inservientia, quæ fusiori prosequitur calamo Malvenda agens de Antichristo. Verum cum non susceperim de Antichristo loqui, nisi secundum ea, quæ spectant ad demonstrandam Ecclesiam Romanam non esse Antichristianam; incongrue infererentur. Si tamen aliquid utile erit, in solutionibus objectionum tangam. Ob idem motivum incongruitatis omitto Controversias scitu dignas circa signa prævia consummationi Mundi, & circa modum Adventus Domini ad judicandum genus humanum, quas communiter solent Doctores apponere tractatui de Antichristo.

Quare veniam ad objectiones, quas adversarii inculcant, ut probent Antichristum alium non esse a Romano Pontifice. Verum non adducam omnia, quæ confarcinant Lutherus, Calvinus, Tilmanus, Illyricus, Citræus, Libellus Smalcaldiens, & alii; tum quia ea refert Bellarminus *a cap. 18. usque ad 23. lib. 3. de Romano Pontifice*; tum quia sunt adeo pueriliter promota, ut non mereantur transcribi. Ea etiam supponunt tanquam vera universa sua impia dogmata, quæ Protestantes statuunt contra ritus externos Sacramentorum, Cultum Imaginum, Sanctorum Invocationem, Peccatorum absolutionem, bonorum Operum necessitatem, Purgatorium, Ordinationis consecrationem, & similia, quæ docet Ecclesia Romana, & ob hoc vocant illam Antichristianam. Illa ergo præcise movebo, ex quorum solutione aliquid eruditionis excipi poterit.

SOLVUNTUR ALIA QUÆDAM ARGUMENTA HÆRETICORUM CONTRA PRINCIPALEM CONTROVERSIAM.

90 OBJIC. I. Citræus in 3. Apocal. Cui convenit nomen Antichristo assignatum a Scriptura, ille dicendus est Antichristus, sed hoc convenit Papæ; ergo ille est Antichristus. Min. declaratur Apocal. 13. dicitur: *Qui habet intellectum computet numerum Bestiæ. Numerus enim hominis est; & numerus ejus 666.* sed nomen *LATINUS*, secundum Scriptionem Græcam, & nomen, *ROMANUS* secundum Hebræam reddit numerum 666. Cum Papa ergo dominetur in Latio, & Romanus Episcopus sit, ipsi convenit. Quibus accedit Irenæi auctoritas *lib. 5. cap. 24.* probabiliter asserentis, nomen Antichristi perinde esse, ac *LATINUS*.

Verum hæc argumentatio est omnino putida, ex eaque dilucidius colligitur Lutherum esse Antichristum; nam secundum Genebardum *lib. ultimo Chronolog.* nomen *LUTHERI* eundem numerum efficit, sicut & *SAXONIUS*. Si ergo, & nomen Patriæ, & nomen proprium consentiunt, certius ipsi applicatur Scripturæ dictum. Verum in istis divinationis lusus est; siquidem secundum dictionem Græcam Sancti Patres, ut Hippolytus, Irenæus, Anselmus, Beda, Primasius, Aretas, Andreas &c. in aliis nominibus numerum illum eundem inveniunt, ut in istis, *GIGAS, ADVERSARIUS, NEGO, MALUS DUX, BENEDICTUS, VICTOR, AGNUS NOCENS, VERE NOCENS, JAM OLIM INVIDENS*, & in aliis relatis a Malvenda *lib. 8. de Antichristo cap. 17.* ubi nomina Græca, & numeralem supputationem eorum transcribit.

Divinationis lusus apud Hæreticos.

Deinde clare deducitur ex Scriptura oppositum. Nam Apocal. 13. Numerus ille dicitur: *Numerus hominis est*: atqui nullus Papa usque adhuc vocatus est *LATINUS*, & unus tantum vocatus est *ROMANUS*, qui præcise supervixit quatuor mensibus, ac proinde Antichristus nequit fuisse. Ulterius, Nomen *ROMANUS* ex Hebræo non efficit illum numerum propter defectum ultimæ litteræ, nec Nomen *LATINUS* ex Græco propter defectum primæ. Irenæus non favet, qui aliis nominibus numerum illum affigit, & præcavet temere nil esse asserendum. Secundum hebraicam, eundem numerum reddunt, *ALTISSIMUS, SUPREMUS DOMINUS, DEUS SANCTUS, JOANNES CALVINUS, DAVID CITRÆUS*.

Ceterum quid ibi intelligat Evangelista, melius id capiunt, qui fatentur ignorantiam suam, quam qui firmum aliquid statuere præsumunt; hi enim periculo errandi se exponunt, prout advertit Irenæus; & revera aliquarum opinionum producto exemplo evincitur. Bullingerus vult illo numero significari, vel tempus Nativitatis, vel mortis Antichristi; quod est aperte contra textum asserentem, esse numerum nominis ejus. Lyranus cum pluribus tenet, esse tempus mortis Mahometi: at licet *MAHOMETUS* ex Græco numerum illum edat, in nullo tamen Historiographo Latino, aut Græco invenitur mors ejus 666. Amplior opinio Græcorum assignat annum obitus 830. Nec punctum tangunt, qui illis comprehendi volunt tempus durationis suæ Sectæ; est enim omnino incerta illa duratio, & numerus ille est jamdiu elapsus. Rupertus in *sexcentesimo* intelligit prævaricationem primam Diaboli, qua ipse lapsus est, in *sexagesimo* prævaricationem, qua idem Diabolus Adam perdidit, in *sexto* prævaricationem, qua sub Antichristo Ecclesiam vastabit. Beda in primo numero intelligit Perfectum, in secundo Perfectius, in tertio Perfectissimum; & datur intelligi Antichristum sibi procuraturum perfectis-

Quid referat numerus bestiæ.

fectissimum honoris tributum. Sed hæc mystica sunt, non litteralia.

91 OBJIC. II. Bulling. *in Apocal.* Bibliander *in Chron.* Tob. to., & Citræus. Pontificii deferunt characterem, quo Antichristus suos signaturus in Scriptura describitur Apocal. 13. Ergo eorum supremus Episcopus est Antichristus. Ant. prob. Omnes Christiani inunguntur Chrismate in frontibus, alii Sacerdotali unctione signantur, alii coguntur præstare juramentum fidelitatis, omnes procumbunt ante statuas, & panem consecratum, intersunt Missis funebribus.

Sed hæc conficta omnia sunt, & ea proferunt absque aliquo rationis, vel auctoritatis momento; & ideo contra antiquitatem, contra Scripturam aperte stant. Contra antiquitatem, quia ea omnia in usu fuerunt a primis seculis ante Bonifacium III., ut constat ex Sanctis Patribus. De Chrismate mentionem facit Augustin. *tract.* 118. *in Joan.* Cyprianus *lib. primo epist.* 12. Tertull. *lib. de Resurrectione carnis &c.* De Sacerdotali unctione Nazianzenus *in Apologetico ad Patrem suum, & Orat. de pace.* De adorat. Imaginum Hiecon. *in vita Paulæ.* Ambr. *lib.* 3. *de Spiritu Sancto cap.* 12. Aug. *Psal.* 98. Et sic de aliis, quæ suis Controversiis fuse elucidantur. Contra Scripturam; nam Scriptura unum asserit Antichristi characterem, & Hæretici plures confingunt. In manu dextera, vel in fronte deferendum characterem tradit textus; at assignati ab Adversariis non possunt indiscriminatim deferri in manu dextera, vel fronte; nam Chrisma in manu deferri nequit, juramentum in ore, vel scripto consistit, unctio Sacerdotalis est in capite, & digitis utriusque manus, adoratio non est munus frontis, nec manus, sed capitis, vel totius corporis. Ulterius sine charactere Antichristi nemo poterit vendere, vel emere: Pontifex verò non cogit ad hæc. Deinde character Antichristi erit communis pusillis, & magnis, divitibus, & pauperibus: assignata verò ab Hæreticis non sunt communia, ut evidens est; pauci enim sunt Sacerdotes, pauci, qui juramentum fidelitatis præstant, & Chrismate inunguntur nonnisi certæ ætatis homines.

92 Quid verò si futurus ille character Antichristi, divinando dividuntur Auctores. Ansbertus, Ribera cum aliis volunt esse signum, in quo compendiose Christi nomen Græcis litteris efformatum referatur. Idem Ribera, Melus cum aliis tradunt esse aliquam Imaginem Draconis, quam adorari præcipiet. S. Hippolytus Martyr vult esse Elogium, quo inscribatur: *Nego Jesum, nego Baptisma.* Communior Patrum opinio tenet, futurum proprium Antichristi nomen, litteris integris, vel compendiosis expressum, addito numero 666. Nam, licet Christo Antichristus se totaliter opponet, imitabitur tamen (ad distinguendos suos) exemplum, quod Christus Ecclesiæ inspiravit, ut signo Crucis in fronte munirentur fideles, & usum formatarum litterarum, quæ fuerunt in usu primis seculis. Verius dicetur æmulaturum legis Mosaicæ præscriptum, quo præcipiebatur, ut Hebræi in fronte portarum affixam, in manibus, & aliis locis haberent summam legis, & præ oculis

Character Antichristi nomen.

esset, cum ut Messias sit ab ipsis habendus.

Ad Armigerum spectabit cogere asseclas Antichristi signum hoc accipere. Hic autem erit Pseudopropheta insignis, ut describitur Apocal. 19. Loquetur velut Draco, scilicet pestiferam tradet doctrinam, ni velimus dicere, horribili quasi sybilo locuturum, sicut locutus est Serpens primævus, qui Evam decepit. Faciet omnem potestatem prioris Bestiæ, videlicet, genera eadem miraculorum, quæ Antichristus patrabit. De eo dicit Joannes Apoc. 13. *Et habebat cornua duo similia agni*, quæ minora esse solent, ut designetur ipsum inferiorem esse Antichristo. Et alii inde colligunt futurum aliquem insignem Apostatam ex Catholicis, & Mitra Episcopali infulatum fore, quæ incerta sunt. Communis sensus Patrum, ut Irenæi, Hippolyti, Victorini, Aretæ, Andreæ, & aliorum est, quod erit Præcursor fraudulentus, & sævus Armiger Antichristi. Ex quo verò genere, vel quo habitu processurus sit, ignotum, & obscurum remanet.

Animus erat prosequi objectiones ex Interpretationibus factis a Rege Britannico super 6. 13. 14. 15. 16., & 17. Apocalypsis capita, quæ omnia Antichristo applicat, & inde Romano Pontifici. Sed animadverti laborem esse omnino vacuum; siquidem sunt omnes accomodationes prorsus arbitrariæ, absque ductu Sanctorum Patrum, contra litteræ consonantiam, contra apertam veritatem ipsi notam circa ea, quæ Ecclesia Romana docet; sequiturque vestigia suorum Protestantium inculcantium tanquam superstitionem, Templorum ornatum, Imaginum cultum, Sacramentorum ritus, & similia.

Pariter animus erat ostendere quæcumque contra Romanam Ecclesiam ex Notis Antichristi jaculantur, Sole clarius convenire Luthero, Calvino, Henrico VIII., & eorum sequacibus. Verum & hoc inane, cum necesse sit iterum repetere nugas toties ventilatas. Videri tamen poterit Sanderus *lib.* 8. *visibilis Monarchiæ*, & Suarez *contra Regem Angliæ*, ubi Jacobi argutias evertit. Beccanus *in suis Opusculis, & in Manuali fidei.*

93 Duo solum placet advertere. Primum, videri omnino falsam opinionem, quam recitat Severus Sulpitius *lib.* 2. *Sacræ histor.*, scilicet, multos tenere Antichristum fore Neronem, de quo loquitur Paulus 2. Thess. 2. in illis verbis *Jam operatur mysterium iniquitatis*, applicantque id, quod de Bestiis dicitur Apocal. 13., videlicet plagam accepisse, & ab ea postea curatam fuisse. Duplici porro via id explicant. Quidam dicunt Neronem mortuum esse, sed tunc vitæ restituendum. Alii non esse mortuum, sed reservatum. Quomodocumque explicetur, nihil ex Scripturis habetur. Certum est evidentia fidei humanæ ex universis historiis, Neronem mortuum esse, & seipsum interfecisse, seditione in ipsum commota. Sic Niceph. *lib.* 2. *histor. cap.* 27., *& lib* 4. *cap.* 1. Eusebius *in Chronico ad an.* 90. Orsinus *lib.* 7. *hist. ad an.* 88. *ab Urbe condita.* Turonensis *lib. primo cap.* 25., *& alii*; adeoque secundus modus dicendi nequit subsistere.

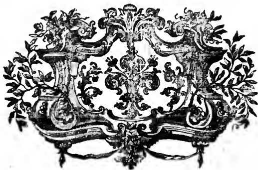
Deinde in Scriptura describitur Antichristus una persona, quæ a nativitate usque ad

mortem, ipsi a Domino inferendam, durabir. Ulterius illa conservatio Neronis absque grandi miraculo admitti non poreit, sed miracula non facit Deus, nisi propter fines valde honeitos; eit autem valde indeeorum, quod Deus tam grande patret miracolum, ut Nero graviori iniquitate prosequatur, & finiat persecutionem contra Ecclesiam. Quo pariter motivo resellitur primus modus dicendi de Resurrectione, quæ cst Divinæ Omnipotentiæ opus. Præterquamqood non apparet in Seripturis Antiehristum addueendum esse modo supernaturali. Illud de plaga non faver, rum quia ilia dicitur quasi occisi in mortem, non autem revera mortoi. Et Patres intelligunt Caput unum Bestiæ vulnerandum esse apparenter usque ad mortem, & sanitati restituendum opere Diaboli, ut ostendatur Antiehristum habere potestatem miracuiorum. Tum quia iliud cootinget sub tempore ipso Antiehristi; tunc enim accipiet Bestia vulnus, & sanabitur, & admirabitor terra. Tum quia, vi illius prodigiosæ sanationis plurimi inducentur in errorem, & adorabont Bestiam, ad quod Dens nequit miracolis concurrere. Quare illa opinio, quam multorum asserit Sulpitins, popularis sit oportet; nam SS. Patres illud Pauli dictum non intelligunt de Antichristo io persona, sed in rypo.

Secundo adverto videri pariter falsam opinionem eorum, qni Mahometum Antichristum asserunt; nam lieet pleraque, quæ profert Scriptura ipsi adaptari possint: multo tamen majora applicari nequeunt, ut quæ de Sede Antichristi dicuntur, de eharactere, de brevitate persecutionis, de eversione Romani Nominis, de modo morris, de duobus testibus Elia, & Henoeh, de erroribus, de qoalitate miraculorum, & similia. Dieitur quidem Anrichristus etiam ab aliqnibus Deiloqnia Patribus, sed eo sensu, quo a Joanne Evangelista quilibet Pseudopropheta & Hæresiarcha Antichristus dicitur. Qui tamen cuperet hanc quæstionem eaaminatam videre, adeat Perretium in Apocalypsim. Sicur qui plura espeteret de Antichristo, præcitatum Malvendam, & Sanderum consulat. Quæ diximus nostro instituto sufficiunt.

Si quid tamen in toto hoc tractatu de Ecclesia secundum omnes sui partes (sicut, & in qualibet alia materia) disi, vei scripsi minus fidei principiis congruom, Conciliis, & Sanctis Patribus dissonom, vel a veritate qnomodolibet alienum, libenter & ex corde subjicio censuræ Sacrosanctæ Sedis Apostolicæ, nec non Doctiorum judicio, paratus, vel minimum apicem emendare.

Si quid verò boni, vel ntilis in iis Controversiis elusit, donum Dei est, ipsique laos, & gioria, & gratiarum actio debetur; nec non Beatissimæ Virgini Mariæ, sob cujus Patrocinio eas sum inauguratus, Divoque Angelico Magistro, cujus doctrinâ non raro obscuras difficultates enodavi, ab eoque (in hodierno ejns solemnitatis pervigilio) veniam peto, quod in perscrutanda veritate sollicitius ejus scripta non evolverim.

PARS SECUNDA
TOMI PRIMI
DE FALSO PRÆTENSO CAPITE ECCLESIÆ ANGLICANÆ,
SEU
DE LAICOCEPHALIA ANGLICANA.

Otestas, quam Sopremus Dominus ad Universi gubernationem commonicavit bominibus, doplea est, una civilis, seu politica, qoæ io bumana Republica remporale bonum respicit axterioris politiæ, spiritualis altera, quæ supernaturale animarum bonum dirigit in ordine ad æternam salutem. Utramque potestatem eooatus est bumani generis hostis Satanas evertere, aa propter per Hæreticos plures evulgavit errores, quos in bae secunda parte aggredimur. Adversus politicam potestatem hi insurreaerunt, quos in prima Controversia dabimus, adversus spiritualem potissimum palam arma movir Henricus VIII. A Aogliæ Rex, qui impietatis successorea non solum babuit filios Ednardum, & Elisabetham, sed & Jacobum Mariæ Reginæ Scotiæ Filium, & heredem, qui Angliæ sceptro potitus Primatum Ecclesiæ per nniversam Britaooiam, Ecclesiastieamqoe exercuir auctoritatem. Porro Primatum soum Sacerdotalem scriptis studuit propugoare, cujus deliramenta invicte a Controversistis eoervantur. Horum vestigia sequentes nos quoque contra ipsum iosurgemus. Attamen, ut rectæ distinctionis claritas babeator, in hac Disputatione a politica potestate eaordimur, acturi postmodum de spirituali; & meritò quidem: illa qoippe si ad hanc referatur, jure censetur inferior. Sit ergo,

DISPUTATIO PRIMA.
DE POLITICO REGIMINE.

CONTROVERSIA PRIMA.

AN POLITICA POTESTAS SIT CHRISTIANIS LICITA.

1 REfert Josephos *lib.* 18. *Antiquitat. cap.* 1., quorundam Judæorum errorem fuisse (cujus auctor Judas Galilæus) soli Deo subjectionem esse præstaodam, quolibet politico ablegato gubernio: quos secuti sont plures Hæretici nostri temporis, Anabaptistæ, Trinitarii, & Ministri Traosilvaniæ hanc doctrinam velut fundamentalem statuunt, inter Christianos nullum licere magistratum. Unde *in lib. Antitheses Christi veri, & falsi, edito Alba Julia* 1568. *cap.* 7. habent — Christus „ falsus admittit in sua Ecclesia Reges, & „ Principes, noo autem Christus verus — Hunc eundem errorem toentur Begardi non tamen quoad omoes Christiaoos, sed quoad solos perfectos. Re idem sentiunt Lutherani, & Calviniani, quatenus Priocipes, & Reges laceraot ploribus, gravibusque injuriis. Ministri Calviniani *in lib.*, *cui titulus*: *Excitatorium matutinum Francorum*, oulli parcuot. Carolum IX. Francorum Regem, Matrem, fratresque misertime detorpant. Matronas Galiicaoas appellant — Mobilia scorta, san„ guinem infectum, horribiles furias, Sagas, B „ Brunechildes, Fredegondas, Jezabeles, sues, „ ipsam improbitatem, irridentes Deum — Primates Germaniæ vocant — Vini voragines, „ quorum sanctiores boc stercore sunt infe„ sti; eanes mutos, soeios Heli, homines „ sioe disciplina, obstreperos, & feroces e„ qoos — Principes Angliæ — Sunt superbi, „ dissoluti, infideles, ac insolentes — Senatores — Sunt homioes bypocritæ, ficti, simu„ lati, aperti hostes omnis disciplinæ &c. — Elisabetham Reginam nominant — Herodia„ dem, imbecillem, degenerem, frigidam, „ fraudibus, ae periuriis delibutam, Reli„ gionis eapertem, pietatis despiestricem, „ aotiquam Gallorum ruinam &c. — Reliqui Principes orbis — Sunt proditores, cum qui- C „ bus nulli esse possint diritate pares, Tigres, „ Leopardi, incestuosi, leprosi, Blasphemi, „ Atbei, bostes humani generis, Antiebri„ sti, Sardanapali, Nerones, Heliogabali, „ potentissimi latrooes, atque pyratæ, filii „ Dæmooum &c.

Novatorum convitia in Principes.

Quid dicat Calvinus de Rege Angliæ *in cap.* 1. *Osea*: da Antonio Borbonio Rege Navarræ *in epist. ad Petrum Martyrem*. Quid Beza de eodem Borbooio *in epist. ad Calvinum*. Quid Petrus Martyr de trium Regum Matre Regina Galliæ *in epist. & ipse ad Calvinum*. Quid Mieonius de Carolo V. *epist. ad Calvinum*. Quid postea Lutberus de Rege Angliæ *in lib.*

contra eum scripto, omittere placet. Sunt enim adeo virulenta, & impia, ut Protestantes a Turcis fuerint exectati. Cupientes hi contra Cæsarem auxilium habere a Turcis, dixerunt velle se ad eorum Sectam transire, hac ducti ratione, ut legere est in Epist. missa ad Patritium Venetum *in lib. de furoribus Gallicis in fine* — Quia fides Protestantium Turcicæ „ erat quam simillima, nisi quod illi in jeju„ niis, & eleemosynis non ita erant ut Tur„ cæ certis observationibus obstricti, sed & „ in agendo, & in credendo multo libera„ liores-- Quibus Turcæ responderunt — Non „ vult Turcarum Princeps ingratos homines „ defendere, nec potest fidem habere illis, „ qui proprio Regi fidem datam falluot -- Erasmus *in Hyperaspiste fol.* 1216. -- Certe „ istorum multi ad publicam tranquillitatem „ adeo inutiles sunt, ut Turca quoque fera„ tur Lutheranorum nomen execrari sedi„ tionis odio, cum Christianos toleret ab ipsius „ dogmatibus alienos-- Ut ergo demus, quæ sunt Dei Deo, & quæ sunt Cæsaris Cæsari, hunc errorem debemus impugnare, & satisfaciemus Mortono nobis insultanti *in lib., cui titulus : Propositiones Romanæ*, ubi — Æque „ facile inveniri potest Æthiops albus, ac in „ Papistica Religione fidelis subditus — Satisfaciemus querelæ Regis Angliæ Jacobi in præfatione sua conquerentis, quod Romanus Pontifex dominia Principibus debita evertat. Ideo.

§. I.

STATUITUR PRIMA CONCLUSIO.

DIco primo. Principatus politicos absolute acceptus est justus, & legitimos.

2 PROB. I. Quod laudatur positive in Sacra Scriptura tanquam bono publico proficuum, bonum est, & justum, sed politicum gubernium positive laudatur in Sacra Scriptura, tanquam bono publico proficuum; nam Sapientiæ 6. habetur : *Rex sapiens stabilimentum populi est*. Proverb. 29. *Rex justus erigit terram. Rex, qui judicat in veritate pauperes, thronus ejus in aeternum firmabitur*; ergo gubernium politicum absolute acceptum est justum, & legitimum.

Principatus politicus justus.

3 PROB. II. Munus, quod loco, & nomine Dei exercetur, omnino justum esse potest, sed munus politici gubernii sustinetur, & exercetur loco, & nomine Dei. Nam secundo Paralip. 19. cum Josaphat Judices constituisset in cunctis Civitatibus; *Videte, ait, quid faciatis : non enim hominis exercetis judicium, sed Domini*. Deuteronomii 1. Moyses recitans judicii leges observandas a judicibus, habet: *Nec accipietis cujusquam personam quia Dei judicium est*. Ergo non potest redargui politicus Magistratus, nisi munus Dei redarguatur.

4 PROB. III. Quod originaliter saltem a Deo derivatur, & descendit, non potest esse injustum, sed potestas politici Dominatus a Deo derivatur. Hinc Proverb. 8. *Per me Reges regnant*. Sapientiæ 6. *Audite ergo Reges &c., quoniam data est a Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo*. 3. Regum 10. de Salomone, *Sit Dominus Deus tuus benedictus, cui complacuisti; & posuit te super thronum Israel.* Daniel 2. ait Nabuchodonosor *Deus Cœli Regnum, & fortitudinem, & imperium, & gloriam dedit tibi*. Idem Jeremiæ 27.

5 PROB. IV. Homo ex natura sua est animal sociale, indigens communicabiliter vivere, sed communitas non potest conservari sine pace, & justitia; & hæc non habentur sine Gubernatore; ergo necessarium est gubernium politicum, sed quod necessarium est, non est injustum; ergo: Majorem ostendit primo politicorum, *cap.* 1., & 2. Aristoteles— „ Nam unus homo indiget alterius adjutorio. „ Nascitur enim ut tabula rasa sibi omnino „ insufficiens, manus quidem habet, & pe„ des, sed nisi post longum tempus potest il„ lis uti, quod secus accidit in bestiis. Au„ res habet ad audiendum, os ad loquendum; „ si vero societate careret, hæc frustra forent „ constituta. Intellectum habet ad discen„ dum, voluntatem ad amandum; sine com„ municatione scientiis non instruitur mens, „ nec voluntas charitatem exercet -- Minor patet; societas enim est communitas ordinata, sed ordo consistit in subordinatione inferiorum, & superiorum; ergo dari debent gradus subditi, & Gubernantis.

Deinde pax, & justitia non habetur, nisi inquieti, & raptores coerceantur: sed sine Moderatore habente potestatem super alios, non habetur coactio. Unde Proverb. 11. dicitur : *Ubi non est Gubernator, populus corruet*. Ecclesiast. 10. *Væ tibi terra, cujus Rex puer est!* Eo quod non est aptus ad gubernium. Et Judicum ultimo datur ratio, & causa malorum, quæ tunc accidisse narrantur, quia *In diebus illis non erat Rex in Israel, sed unusquisque, quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat*. Et Isaiæ 3. in pœnam scelerum comminatus Deus : *Dabo pueros Principes eorum, & effeminati dominabuntur eis*. Quibus constat ad conservationem humanæ naturæ dominationem esse necessariam; ergo jure naturali debetur politicus Dominatus. Elucidatur exemplo corporis humani, quod constat diversitate organorum, & membrorum, discordantia elementorum, humorum inæqualitate, quæ contineri non possent, nisi in uno radicarentur, & uno capite regerentur; ita societas humana, constans multiplicitate ministrorum, personarum ordinibus, rerum necessitatibus, subsistere nequit, si Gubernatore destituatur.

6 PROB. V. Hieronymus *epist.* 4. -- „ Etiam muta animalia, & ferarum greges, „ ductores sequuntur suos. In apibus Princi„ pes sunt, grues unam sequuntur ordine „ litterato, Imperator unus, Judex unus Pro„ vinciæ — Eisdem exemplis utitur Cyprianus *lib. de Idolorum vanitate*. Œcumenius *in Epist. Pauli ad Romanos* -- Quia æqualitas in „ omnibus seditiosa res erat, ideo Deus Po„ testatem adjunxit -- Et ad verba *Psal.* 148. *Reges terræ, & omnes populi &c.*, dicit -- „ Fuisse opus Dei providentiæ in eos, qui „ Magistratus gerunt, & in eos, qui illis pa„ rent, Universum divisisse -- Theophilus An-

Antioch. *lib.* 1. *ad Amphiloch.* -- Deum, non „ Cæsarem adorabo, sciens Cæsarem ab ipso „ esse ordinatum -- Augustinus *lib.* 5. *de Civitate cap.* 21. -- Non tribuamus dandi Re„ gni, & Imperii potestatem, nisi Deo vero-- Epiphanius *haeres.* 40. loquens de potestate Principis ait -- Non aliunde est, sed ex Deo-- Chrysost. *homil.* 23. Origenes *lib.* 9. *in epist. ad Roman.* Nazianzenus *Orat.* 17. Pelusiota *lib.* 5. *epist.* 206. Irenæus *lib.* 5. *cap.* 24. Tertullianus ad Scapulam *cap.* 2. Basilius *in moralibus regul.* 79., & alii.

§. II.

STATUITUR SECUNDA CONCLUSIO.

Dico secundo. Christiani non solvuntur a subjectione politici Ethnicorum Guberndi.

7 PROB. I. Jubet Scriptura servos subdi Dominis Ethnicis, ne blasphemetur nomen Domini, ut D. Thom. 2. 2. *quaest.* 10. *art.* 10. *Arg.* 1. Et 1. ad Timoth. 6. *Quicunque sunt sub jugo servi, Dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini, & doctrina blasphemetur*: sed non suaderet Ethnicos Dominos honorandos, si ad fidem conversi a subjectione politici guberndi Ethnicorum solverentur; ergo non solvuntur. Loqui verò de Dominis gentilibus patet ex contextu; subdit enim: *Qui autem fideles habent Dominos, non contemnant, quia fratres sunt, sed magis serviant*: At Titum 3. *Admone illos Principibus, & Potestatibus subditos esse*: 1. Petri 2. *Servi subditi estote in omni timore Dominis, non tantum bonis, & modestis, sed etiam discolis*: idest, infidelibus. Hæc verò inculcabant Apostoli tempore, quo nullus erat Magistratus politicus Catholicus, & gubernium terrenum totum penès Ethnicos existebat, & occasione, qua nonnulli Ethnicorum Christianos accusabant, quod nollent obedire Magistratibus; ut hinc sciamus Christianam Religionem nequaquam subjectionem Superioribus Gentilibus debitam refugere.

Christiani subditi Ethnicis Principibus.

8 PROB. II. *Arg.* 2. D. Thom. *ibid.* Quicunque sunt de familia alicujus Principis, subsunt ei, sed tempore Apostolorum fideles aliqui erant de familia infidelium Principum, unde dicitur ad Philip. 4. *Salutant vos omnes Sancti, maxime autem, qui de Caesaris domo sunt*, scilicet Neronis, qui infidelis erat; ergo infideles possunt fidelibus præesse. D. Paulus ad Rom. cap. 13. v. 1., & 2. rem dilucidat. Potestas cujuslibet Dominantis a Deo est constituta; resistere autem Divinæ ordinationi non potest esse justum, adeoque Religio Christiana, quæ summam profitetur venerationem Divinis ordinationibus, non potest solvere per se subjectionem Dominis gentilibus, aliunde debitam. *Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit; non est enim Potestas, nisi a Deo: quæ autem sunt a Deo, ordinata sunt. Itaque qui resistit Potestati, Dei ordinationi resistit*. Deinde, quilibet Princeps, etiam infidelis est minister Dei, vindexque mali patrati contra leges; certum autem est, quod

Infideles possunt fidelibus præesse.

A conversus ad fidem potest malum agere, ac per consequens correctione indigere, & punitione; ergo Princeps infidelis, sub cujus ditione manet, poterit eum coercere. Ibid. Paulus v. 4. *Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time; non enim sine causa gladium portat; Dei enim minister est; vindex in iram ei, qui malum agit*.

9 PROB. III. *Arg.* 3. D. Thom. *ibidem*. Conversio ad fidem non eximit ipso facto per se a subjectione, neque auctoritate ipsorum convertentium (quia nullus potest auctoritate privata spoliare alium suo Dominio, quod habet, vel in res, vel in personas; hæc enim est manifesta injustitia), nec auctoritate

B Dei, quia ordo supernaturalis gratiæ non destruit, sed perficit jus naturæ, in quo sensu benè intelligitur illud Christi Matth. 5. *Non veni solvere legem, sed adimplere*. Porro subjectio, & Prælatio sunt juris naturæ, & distinctio fidelium, & infidelium est juris gratiæ; ergo prima non amittitur propter secundam. Si quis ad fidem converteretur, & haberet debitum pecuniarium ergà Principem Ethnicum, solveretur ne ab obligatione ea eo, quod ad fidem convertatur? Utique non. Cur ergo solvetur a debito personali Servitutis? Declaratur. Per conversionem unius infidelis conjugis non itaim, & per se solvi-

Gratia naturam perficit.

C tur vinculum, & subjectio, & Prælatio conjugalis, ut clare patet ex prima ad Corinth. 7., nec ob aliam rationem, nisi quia vinculum conjugii fundatur in jure naturali, quod non destruitur per conversionem.

10 PROB. IV. 17. *quaest.* 4. *Can.* -- Si „ quis alienum Servum occasione Religionis „ doceat Dominum suum contemnere, & ejus „ ministerium destituere, ac non potius do- „ ceerit eum, suo Domino bona fide, & eum „ omni honorificentia deservire, anathema „ sit -- Ex concilio Gangrensi *cap.* 3. *ibidem cap. sequenti* -- Si quis servum alienum causa „ Religionis doceat contemnere Dominum

D „ suum, & recedere a servitio ejus, durissi- „ me arguatur in omnibus -- Ex Concilio Martini Papæ *cap.* 47. *in collect. Graecarum Synod. Mart.* 1. *Bracar.*

Ecclesia vult servos fideles esse subditos Dominis infidelibus.

11 PROB. V. Patrum auctoritate. Justinus Martyr *Apologia secunda ad Antoninum Pium Imperatorem Ethnicum*, purgat Christianos ab hac calumnia, quod nollent subdi Magistratibus Gentium, aitque -- Tributa verò, „ & census iis, qui a vobis constituti sunt „ ubique in primis conamur pendere, quem- „ admodum ab eo instituti sumus-- allatisque verbis Domini *Reddite quæ sua sunt Caesaris, Caesari*, subdit -- Sub initio hinc Deum so-

E „ lum adoramus, vobis autem in aliis rebus „ læti servimus: Regesque vos, & Principes „ hominum esse profitemur, rogamusque, ut „ vos cum Regali potestate, sanam, bonam- „ que mentem habere inveniamini -- Optat. Milevit. *lib.* 3. *contra Parmen.* -- Etiamsi talis „ esset Imperator, qui gentiliter viveret &c.-- Tertul. *lib. ad Scapulam cap.* 2. -- Christianus „ nullius est hostis, nedum Imperatoris, quem „ sciens a Deo suo constitui, necesse est, ut „ ipsum diligat, & revereatur, & honoret, „ & salvum esse velit -- Idem etiam docet Amb. *lib.* 4. *in cap.* 5. *Lucae* -- Magnum qui- „ dem

„ dem, & spiritale documentum, quo Christiani viri sublimioribus potestatibus docentur debere esse subjecti, ne quis constitutionem Regis terreni putet esse solvendam -- Consentit August. *de Civit. lib.* 5. *cap.* 11. -- „ Qui dedit (idest Deus potestatem gubernativam) Mario, ipse & Cæsari; qui Augusto, ipse & Neroni; qui Vespasiano, vel Patri, vel Filio suavissimis Imperatoribus, ipse & Domitiano crudelissimo; & ne per singulos ire necesse sit, qui Constantino Christiano, ipse Apostatæ Juliano -- ac proinde patet habere prælationem etiam Infideles, quibus obediendum est a fidelibus. Idem habet *lib.* 7. *cap.* 17. Ignat. ad Smirn. *epist. mihi* 7. -- Et post hunc honorare oportet etiam Regem &c. Si enim quis contra Regem insurgens damnatione dignus est, quomodo damnationem evadere poterit, qui præter Episcopum aliquid egerit? -- Ejusdem labii sunt reliqui Patres.

Christiani non valent Ethnicum in Principem eligere.

Doctrina hæc solum valet, cum præexistit ad conversionem Prælatio apud Ethnicos; non verò in casu, quo ad fideles pertineat sibi Principem facere. Tunc enim non possunt sibi constituere Ethnicum, sed Christianum -- Cederet enim (*ait D. Thom.*) hoc in „ scandalum, & in periculum fidei. De facili enim illi, qui subjiciuntur aliorum jurisdictioni, immutari possunt ab eis, quibus subsunt, ut sequantur eorum imperium, nisi illi, qui subsunt, fuerint magnæ virtutis. Et similiter Infideles contemnunt fidem, si fidelium defectus cognoscant -- Egregie sane. Infidelis verò subditus Principi Christiano liberatur (dispositione juris) a primæva servitute, hoc ipso, quod iste ad fidem convertatur. Sic *cap. Nulli Judæo*, de Judæis, & Saracenis, ubi -- „ Si servus fidelis ab infideli ematur, non ad servitutem, sed ad mercaturam debet vendi alicui fideli intra tres menses, alioquin servus liber sine pretio maneat -- Pariter disponente jure *cap. Majores de Baptismo*: pater infidelis amittit jus Patriæ potestatis in filium, hoc ipso, quod filius est Christianus, ob periculum perversionis. Item jura statuunt, ut Principes Christiani non promoveant infideles subditos ad publica officia habentia annexationem, & præsidentiam in Christianos. Sic Innocent. III. *in cap. Cum sit nimis*, de Judæis -- Cum sit nimis absurdum, ut bla„ sphemus Christi in Christianos vim potestatis exerceat; quod super hoc Toletanum Concilium provide statuit, nos propter transgressorum audaciam, in hoc Generali Concilio innovamus, prohibentes, ne Judæi publicis officiis præferantur, quoniam sub tali prætextu Christianis sunt plurimum infesti. Si quis autem eis tale officium commiserit per Provinciale Concilium (quod singulis annis præcipimus celebrari) monitione præmissa, districtione, quæ convenit, compescatur. Officiali verò hujusmodi tamdiu Christianorum communio in commerciis, & aliis denegetur, donec in usus pauperum Christianorum (secundum providentiam Diocæsani Episcopi) convertatur, quidquid fuerit a Christianis adeptum occasione officii suscepti; & officium cum pudore dimittat, quod irreverenter assumpsit. Hoc idem extendimus ad Paganos -- Idem statuit Greg. IX. *in cap. Ex speciali*, de Judæis, *& cap. Nulla dist.* 54., *& cap. Constituit dist.* 17. *quæst.* 4.

§. III.

STATUITUR TERTIA CONCLUSIO.

Dico III. In Ecclesia Christi dantur veri Principes, habentes propriam Potestatem in subditos Christianos.

12 PROB. I. Perfectius perseverant, & obligant jura moralia in lege gratiæ, quam in lege veteri, sed in lege veteri fuerunt veri Reges fideles, habentes proprium Dominium positivum in Hebræos fideles, ut constat de Moyse, Josue, Gedeone, Samuele, & ceteris Judicibus: Saule, Davide, Salomone, & ceteris Regibus, de quibus Sacer Codex 17. Deuteronomii 1., & 13. 2. Paralipom. 19. in lib. Judicum, & Regum; ergo pariter in Ecclesia Christi dari debent Principes Christiani veram habentes juridictionem. Magistratus siquidem politicus ad judicialia, & legalia non pertinebat, sed ad moralia, & naturalia, nec ad imperfectionem status illius pertinebat, sed ad perfectionem; ordo enim, qui consistit in subjectione, & subordinatione, ad perfectionem spectat Universi, & Reipublicæ humanæ. Hinc videmus inter ipsos Angelos, quorum status est perfectior, dari subordinationem, & Principatum; sicut Apocalyp. 12. dicitur: *Michael, & Angeli ejus præliabantur cum Dracone*. Et ideo Greg. Magnus *homil.* 34. explicando nomina Angelorum distributa in Hierarchiis, de Principatibus habet -- Principatus etiam vocantur, qui ipsis quoque bonis Angelorum spiritibus præsunt, qui subjectis aliis, dum quæque agenda disponunt, eis ad explenda Divina ministeria principantur --

Jurisdictio non repugnat fidei.

13 PROB. II. Canonica Apostolorum doctrina est tradita, & fidelibus data ad erudiendam Ecclesiam pro qualiber duratione usque ad consummationem seculi: sed doctrina Canonica docet generaliter esse obediendum, & præstandam a fidelibus subjectionem Dominantibus; ergo inter fideles veri Principantes dari possunt, debent, & dantur. Minor autem patet. 1. Petri 2. *Subiecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum; sive Regi quasi præcellenti, sive ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum; quia sic est voluntas Dei &c. Regem honorificate. Servi subditi estote in omni timore Dominis, non tantum bonis, & modestis, sed etiam discolis*: ubi sicut in discolis intelliguntur infideles, ita & in bonis fideles, cum bonitas vera sine fide non detur. Et Paulus 1. ad Tim. 6. *Qui autem fideles habent Dominos, non contemnant, quia fratres sunt, sed magis serviant, quia fideles sunt, & dilecti, qui beneficii* (idest fidei) *participes sunt &c. Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi &c. Superbus est, nihil sciens, sed languens circa*

Vera bonitas sine fide non est.

circa quæstiones &c. Et 2. cap. ejusdem habetur: *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt.* Quare vult, quod pro istis fiat oratio? Ut destruantur, & tollantur? Nequaquam: sed ut veniant ad cognitionem fidei, sicut subdit: *Qui* (idest Deus) *omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Stat ergo status Christiani cum Dominatione, & Prælatione politica. Ad hoc tendunt ceteræ auctoritates superius allatæ, & a fortiori probant; nam magis repugnat libertati Christianorum, & perfectiori subjectio Principi Ethnico, quam Catholico, sed illæ probant stare, & deberi subjectionem Principibus Ethnicis; ergo multò magis Catholicis Dominantibus.

14 PROB. III. Impossibile est Reges, & Principes adorare Christum, eique servire, nisi efficiantur, & sint Christiani, sed Prophetarum oracula prædicunt Reges, Principesque adoraturos Christum, ut Psalm. 71. *Adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes servient ei.* Isaiæ 60. *Ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui* Non possunt ambulare in splendore Christi, nisi Christiani fiant. Et cap 49. *Erunt Reges nutritii tui, & Reginæ nutrices tuæ. Vultu in terram demisso adorabunt te, & pulverem pedum tuorum lingent.* Nutrire porrò Christum, & Christi Templa, & Sanctorum ditare, fidemque defendere. Lingere pulverem pedum ejus, est reliquias Sanctorum adorare, & venerari, quod in plurihus Principibus evenit, & eveniet. Igitur in sensu composito fidei, non pugnat secundum Prophetas gradus Dominationis.

Christiani in splendore ortus Christi ambulant.

15 PROB. IV. Si Reges cum fide Christi non retinerent veram jurisdictionem, & Dominium in Christianos, non possent ad fidem venire, nisi Principatum dimittendo, sed hoc est falsum; nam Regulus, qui credidit in Christum; non est jussus abdicare Principatum, Joan. 4. Proconsul conversus a Paulo non proinde debuit Magistratum deponere, Act. 13. Cornelius Centurio cohortis Italicæ Baptizatus est, nec proinde dictum est illi, ut virgam Rectoris dimitteret, Act. 10. Philemon a Paulo fide est imbutus, nec proinde a dominatu in servos recessit, sed retinuit, cui commendat Apostolus Onesimum, *Epist. ad Philemonem.* Nec alia fuit doctrina Christi, qui interrogatus a Judæis quasi suspicantibus, quod institutione novæ Ecclesiæ Dominationem tolleret, respondit Matth. 22. *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.* Qui docuit enim Matth. 11. *Jugum meum suave est, & onus meum leve*; & qui disponit omnia suaviter, & efficaciter, impedimentum conversioni Dominorum temporalium non apposuit, itaut cogeretur sceptris spoliari pro fide suscipienda.

Principatus compatitur cum fide.

Canit ergo benè Ecclesia: *Non eripit mortalia, qui Regna dat cœlestia.* Quod perpetuo confirmatum traditione habemus a primis seculis usque ad nos; plures namque Religione Catholica imbuti vere fuerunt Principes, quibus veram præstiterunt subjectionem fideles, ut videre est inter Imperatores Orientales, & Occidentales, quorum plures fuerunt veri Catholici, & non pauci celebres sanctitate. Inter Reges In Anglia a Lucio usque ad Henricum VIII. In Hispania a Reccaredo usque ad Carolum II. In Gallia a Clodoveo usque ad Ludovicum XIV. In Venetiarum ditione a Paulo Anafasto usque ad Morosinum. In Pannonia a Stephano I. usque ad Josephum I. In Sabaudia a Bartoldo I. Comite ad Victorium Amadeum II. In Etruria ab Alexandro I. Mediceo usque Cosimum. In Ducatu Mediolanensi a Galeatio I. usque ad Carolum II. In Mantuano a Lodovico Gonzaga usque ad præsentem. In Ferrariensi ab Azzo Marchione Estensi usque ad Alphunsum II.: & sic de Regnis Siciliæ, Neapolis, Poloniæ, Sardiniæ &c. Est autem summæ temeritatis asserere, quod per tot secula totus Orbis Christianus in omnibus Provinciis fuerit deceptus.

16 PROB. V. Nicenum I. honoravit Constantinum Magnum sedili aureo in medio sedentem. Chalcedonense Martianum, & Valentinianum, quorum decretis stabant Patres, quæ faciebant pro pacifica conclusione rerum Ecclesiasticarum; & sic de ceteris Conciliis, quæ venerata sunt auxilium præstitum a Christianis Imperatoribus, vel in promovenda indictione Conciliorum, vel in cogendo subditos ad observantiam statutorum ab Episcopis, vel in coercendis tumultibus, ut vidimus alibi.

Concilium Toletanum XII. *cap.* 1. declarat sub excommunicatione Ervigium verum esse Regem Hispaniæ. Meldense *cap.* 15., & 16. anathema dicit iis, qui audent Regibus contradicere. Turonense III. hortatur Comites, Judices, ut consentiant Episcopis, & Episcopi honorifice se habeant ad illos -- Et „ sic se mutuis studeant sublevare consolatio„ nibus -- Leo Magnus *ad Leonem Imperatorem* -- Debes Imperator incunctanter ad„ vertere Regiam potestatem tibi, non solum „ ad Mundi Regimen, sed maxime ad Ec„ clesiæ præsidium esse collatam -- Symachus Papa, *Apolog. ad Anastasium Imperatorem* -- „ Nos potestates humanas suo loco suscipi„ mus, donec contra Deum suas erigant vo„ luntates -- Gelasius *Epist.* 10. *ad Anastasium Imperatorem* ponit duo esse -- Quibus princi„ paliter mundus regitur; auctoritas Sacra „ Pontificum, & Regalis Potestas -- Gregorius Magnus *lib.* 2. *epist.* 62. *indictione* 11. *ad Mauritium Imperatorem* -- Ad hoc enim po„ testas Dominorum meorum pietati cœlitus „ data est super omnes homines, ut qui bona „ appetunt, adjoventur, ut Cœlorum via „ largius pateat, ut terrestre Regnum cœle„ sti Regno famuletur -- Nicolaus I. *ad Michaelem Imperatorem* -- Nec Imperator jura „ Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen „ Imperatorium usurpavit, quoniam Christus, „ sic actibus propriis, & dignitatibus distin„ ctis officia Potestatis utriusque discrevit --

Principatum apud Christianos fatentur Pontifices.

17 PROB. VI. Vel in Christiano jus Prælationis politicæ repugnat ex natura rei; & hoc non, cum ordo naturæ non destruatur per ordinem gratiæ (naturæ verò rei congruit, & est necessarius Magistratus politicus) vel ex Christi Institutione; & neque hoc, cum nullibi inveniatur talis constitutio, sed opposita, ut patet allatis scripturis; vultque Chri-

Non repugnat Christianis dominari.

stus,

stus, etiam in temporalibus benè dirigi Rempublicam Christianam, non modo miraculoso; ergo mediis ordinariis, quæ sunt humanæ Dominationes. Neque repugnat ea essentiali perfectione Ecclesiæ; hæc enim consistit in fide operante per dilectionem: fides operans per dilectionem compatitur cum justa, & recta administratione terrenorum; immo illam præcipit, & imperat. Non ex accidentali perfectione (quæ elucet in illo Christi Matth 19. *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus*); quia hæc non cadit sub præcepto, sed sub consilio; immo datur occasio illam heroice exercendi in eo, quod Principes possint supremas dignitates pro Christo dimittere, ut nonnulli fecerunt. Neque etiam repugnat ratione libertatis Religionis Christianæ, quia ejus exemptio stat in libera servitute per charitatem, quæ Regimini non repugnat, immo promovet; quia si deficiat charitas, suppletur per coercitionem. Certum enim est Christianos indigere communitate politica, directione, & fræno, si pacem turbent, vel justitiam.

18 PROB. VII. S. Martialis *in Epist. ad Tolosanos 2. cap.* 8. de quodam Principe Galliæ ad fidem converso, habet -- Cui obedire debetis in omnibus, quia Princeps vobis a Deo est constitutus -- Cyrillus Alexandrinus *in lib. de recta fide ad Theodosium*, quem vocat Christianissimum Regem — Vos estis summarum dignitatum fontes, & supra omnem eminentiam; humanæque felicitatis principium, ac origo &c Tam pii, & præclari vestri imperii summum præsidium est Dominus Noster Jesus Christus: dixit se velle demonstrare, quod gloriosa in Deum pietas Regiis honoribus immobile sit fundamentum -- Non ergo status Christianitatis pugnat cum Dominatu politico. Tertull. *lib. de Idololatria cap.* 15. postquam recitavit verba Christi: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo*, subdit -- Igitur quod attinet ad honores Regum, & Imperatorum, satis præscriptum habemus in omni obsequio esse nos oportere, secundum Apostoli præceptum, Subditos Magistratibus, & Principibus, & Potestatibus. Sed intra limites disciplinæ quoadusque ab Idololatria separemus -- Et licet videatur loqui de Principibus Ethnicis, tamen ea doctrina, & verbis generalibus includit etiam Catholicos. Unde *cap.* 17. docet, quod Christiani poterant ab Imperatoribus acceptare dignitates, potestates, administrationem, dummodo Idololatriæ periculum tolleretur.

Sanctus Prosper *lib. Epigrammaton cap.* 34.

Reddendum est quidquid mundi bene postulat ordo,
Propositumque pia non violat fidei.
Mitibus, & Sanctis nulla est spernenda Potestas.
Æquum servire est Regibus, & Dominis,
Ut Christi famulis ad verum prosit honorem,
Dilexisse bonos, & tolerasse malos.

S. Ambrosius *in epist. ad Gratianum Imperatorem*, postquam præclara dixit in bonum Dominationis, vocat ipsum: *Christianissimum Principem, & Principum Christianissimum*. D. August. *lib. quærund. proposit. in epist. ad Rom. tom.* 4. *propositione* 72. *ad illa verba*: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*, habet -- Rectissime admonet, ne quis ex eo, quod a Domino in libertatem vocatus est, factus Christianus extollatur in superbiam, & non arbitretur in hujus vitæ itinere servandum esse ordinem suum, ut Potestatibus sublimioribus, quibus pro tempore rerum temporalium gubernatio tradita est, existimet non se esse subdendum &c. Si quis ergo putat, quoniam Christianus est, non sibi esse vectigal reddendum, aut tributum, aut non esse exhibendum honorem debitum eis, qui hæc curant, Potestatibus, in magno errore versatur -- Ecce quam clare docet libertati Christianæ non obesse, sed deberi subjectionem; ac proinde minus obest Prælatio. Et *lib.* 3. *contra Cresconium cap.* 51. probat inter Christianos esse necessarium Regum munus, & maxime bonorum. Inter alia habet -- In hoc enim Reges, sicut eis Divinitus præcipitur, Deo serviunt, in quantum Reges sunt, si in suo Regno bona jubeant, mala prohibeant, non solum, quæ pertinent ad humanam societatem, verùm etiam, quæ ad Divinam Religionem --

§. IV.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM CONTRA PRÆLATIONEM ETHNICORUM PRINCIPUM.

19 OBJIC. I. Majus est vinculum subjectionis uxoris ad virum, quam Vassalli ad Principem, sed si uxor fiat fidelis solvitur a vinculo subjectionis, 1. Corinth. 7. *Quod si infidelis discedit, discedat; non enim servituti subjectus est frater, aut soror in hujusmodi*; ergo per conversionem Vassalli ad fidem liberatur a vinculo subjectionis, quam Ethnico Principi prius debebat.

RESP. neg. minor. Oppositum expressè dicit littera. *Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo; non dimittat illam, & si qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa: non dimittat virum. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem &c.* Non ergo fides illico solvit subjectionem. Ob privilegium tamen fidei, si ad fidem conversus non possit cum altero cohabitare sine contumelia Creatoris, dissolvitur tunc vinculum; & etiam in casu, quo infidelis nolit propter fidem ab altero receptam stare. Vergeret enim in ignominiam Religionis cogere conversum manere cum volente recedere ex odio a Religione. Et hic est sensus verborum Pauli, qui etiam causalem subdit his: *In pace autem vocavit nos Deus*, idest, si causâ fidei oritur discordia, non tenet prior servitus, ex quo solum colligitur, quod Vassalius non tenetur subjici Ethnico Principi, ubi salus, & Religio periclitatur. *Fidelis quando ab Ethnico Principe liberatus.*

20 DICES. Ex vi solius status Christiani solvitur subjectio Vassalli, 2. ad Corinth. 6. *Nolite jugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate?*

Aut

Aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conventio Christi ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli? Qui autem consensus Templo Dei cum Idolis? Quibus declarat ex vi terminorum, & status, ita inter se pugnare statum Christiani subjectum Ethnicis, sicut pugnat lux cum tenebris; ergo per conversionem liberatur Vassalius.

RESP. neg. ant. Textus Pauli ad litteram loquitur de communicatione in operibus infidelitatis, non verò de communicatione pure in civilibus; stat enim communicare plures simul in uno genere, & non in altero. Augustinus *ad Donatistas post collationem cap. 6., & cap. 21.* optime explicat hunc locum Pauli de communicatione Hæreticorum, & malorum in eadem Ecclesia, & Sacramentis absque eo, quod detur communicatio in fructu, & effectibus -- Cum verò mali pacis conservan-
„ dæ necessitate tolerantur, non iniquitatis
„ communicandæ societate apperuntur, ut
„ cum zizaniis triticum suavem pluviam pa-
„ riter bibat; servet tamen ubertatem suam,
„ nec convertatur in zizaniorum sterilitatem,
„ sed utrumque simul usque ad messem cre-
„ scat, ne forte cum colliguntur zizania, era-
„ dicetur simul & triticum. Nullam cum
„ bonis habent mali participationem salutis,
„ vel perditionis. Quæ enim participatio ju-
„ stitiæ ad iniquitatem? Nullam habent cum
„ bonis mali societatem Regni, aut ignis æ-
„ terni. Quæ enim societas luci ad tenebras?
„ Non habent mali cum bonis consonantiam
„ vitæ, ac voluntatis: Quæ enim consonan-
„ tia Christi ad Belial? Non habent boni cum
„ malis partem, nec in pœna criminis, nec
„ in præmio pietatis. Quæ enim pars fideli
„ cum infideli? Et cum intra eadem retia,
„ donec ad littus proveniant, pariter Divina
„ Sacramenta percipiunt, isti sociantur, illi
„ dissociantur; isti consonant, illi dissonant;
„ isti habent partem cum misericordia, illi
„ cum judicio -- Non ergo debent ducere jugum cum infidelibus Gentilibus: secus civiliter, & in Politicis.

Civilis societas Fidelis cum Infidele non est vetita.

21 INSTABIS. Qui civiliter subditur Principi, potest legitimè ad eum deferre causas civiles, sed fideles per Apostolum non possunt deferre legitime causas civiles ad Principem Ethnicum; ut 1. ad Corinth. 6. habet: *Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum, judicari apud iniquos, & non apud Sanctos? &c. Sed frater cum fratre judicio contendit: & hoc apud infideles?* Ergo.

RESP. neg. min. Nec hic est sensus Pauli, sed quem assignat D. Th. in hunc locum -- Itaque isti reprehenduntur a Paulo, quia
„ in iis, in quibus isti Corinthii non tene-
„ bantur subdi judicio infidelium, pro Judi-
„ cibus in suis negotiis infideles eligebant Ju-
„ dices, cum possent licite aliorum fidelium
„ judicio judicari. Ex quo non sequitur, quod
„ infideles Ecclesiæ non subditi non habeant
„ veram Prælationem, seu Dominium, &
„ judicaturam supra fideles, sed tantum se-
„ quitur, quod, dum ipsi licite possunt judi-
„ cari a fidelibus, non debeant eligere in suis
„ negotiis Judices infideles -- Et ratio est, quia infideles contemnunt fidem, si fidelium defectus agnoscant. Et contextus totum hoc manifeste indicat: *Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit judicare inter fratrem suum?* Ecce quomodo loquitur in casu, quo poterant a fidelibus judicari.

Fideles fidelium causas judicent.

22 REPLICABIS. Negat Paulus fideles ab infidelibus circa temporalia negotia judicari; nam ponit in ipsis fidelibus activam, & judiciariam Potestatem supra infideles: *An nescitis, quoniam Sancti de hoc mundo judicabunt? & si in vobis judicabitur mundus, indigni estis, qui de minimis judicetis?* Circa idem ergo non stat activa, & judiciaria potestas infidelium, & passiva ab infidelibus.

RESP. neg. ant. Inducit enim illum discursum, ut ostendat inter ipsos dari sufficientem auctoritatem, qua possent hujusmodi lites dirimi, ut clarius declarant sequentia: *Nescitis, quoniam Angelos judicabimus? Quanto magis secularia? Secularia igitur judicia si habueritis: contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad judicandum.* Scilicet eligite arbitros Judices (de judicio enim arbitro agit), & quidem in casibus aliqualiter scandalosis, idest in litibus fraternis, ex aliquo malo affectu motis. *Jam quidem omnino delictum est in vobis, quod judicia habetis inter vos. Quare non magis injuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini? Sed vos injuriam facitis, & fraudatis: & hoc fratribus. An nescitis, quia iniqui Regnum Dei non possidebunt?* En omnia clara.

Potestas judicandi apud Fideles.

23 SUBSUMES. Paulus loquitur de Christianis, qui sunt verè liberi; juxta illud Joan. 8. *Si ergo vos filius liberaverit, verè liberi eritis.* Sed verè liberi non debent ab infidelibus judicari; ergo Paulus intendit excludere omnem subjectionem civilem a fidelibus ad infideles.

RESP. Per summam injuriam abutuntur Hæretici doctrinâ Christi, qui non loquitur de libertate, & servitute civili, & humani convictus, sed loquitur de servitute, & libertate spirituali. Cum enim dixisset Dominus Evangelizans Hebræis, quod veritas eos liberasset, si permansissent in sermone ejus, quasi contumeliam passi responderunt: *Semen Abrahæ sumus, & nemini servivimus unquam: quomodo tu dicis, liberi eritis?* Quibus Dominus: *Omnis, qui facit peccatum, servus est peccati: servus autem non manet in domo in æternum: filius autem manet in æternum. Si ergo vos filius liberaverit, verè liberi eritis.*

Libertas alia civilis, spiritualis alia.

22 DICES. Hoc ipsum est, quod Christianos eximit a potestate Ethnicorum, quia mors Christi ipsos fecit liberos, & Ethnicos servos secundum sensum, & intelligentiam Ecclesiæ, quæ ob hanc rationem non vult, ut filii liberæ sint servi ancillæ; & ideo statuit, quod Judæi non habeant mancipia Christiana, & Judæus servus, Christianus si fiat, statim a servitute liberetur.

RESP. neg. ant. Nec valet discursus inductus quia licet attenderit Ecclesia ad dignitatem status Christiani, non tamen sentit vassallos, & servos vi Religionis susceptæ liberari a subjectione, cum statuat in aliis locis; ut serviant, & obediant suis Dominis, ut vidimus. Loquitur ergo in casu Judæorum subjectorum in temporalibus Ecclesiæ,

Fides non liberat a subjectione.

& his præcipit, ne mancipia habeant Christiana, nec hi conversi Christianorum mancipia maneant. De illis verò, qui temporali jurisdictioni Ecclesiæ non subjiciuntur, nihil statuit, nec statuere potest, nisi prius abdicato ab infidelibus jure Prælationis.

§. V.

SOLVUNTUR ARGUMENTA CONTRA TERTIAM CONCLUSIONEM.

25 OBJIC. II. Christus per suam mortem liberavit nos a servitute peccati, sed per servitutem peccati inducta est subjectio, & Dominatio unius hominis ad alium. Nam homo natura sua natus est liber; unde Genes. 1. dictum est Adæ, & Evæ: *Dominamini piscibus Maris, & volatilibus Cœli.* Non dixit dominamini hominibus; ergo Christus liberavit etiam a subjectione unius hominis ad alium.

RESP. neg. min. Lumini enim naturæ consentanea est subjectio civilis unius hominis ad alium, & necessaria est conservationi humanæ societatis, ad quam natus est homo. Unde cum Deus solum Adam creasset, vidit, quod non erat bonum homini esse solum. Cum dixit: *Dominamini piscibus Maris, & volatilibus &c.* Dominium dispoticum voluit tollere ab hominibus ad homines, secus politicum, & rationabiliter directivum.

Dominium civile rationabile.

26 DICES. Subjectio mulieris ad virum est politica, & civilis, sed hæc est inducta a peccato, Genesis 3. *Sub viri potestate eris.* Ergo etiam civilis subjectio inducta est per servitutem peccati.

RESP. neg. min. Subjectio mulieris ad virum est omnino independens a peccato, conveniens statui hominis perfectæ innocentiæ originalis, & reparatæ. Unde Paulus dixit, virum esse caput mulieris, & docet uxores diligere viros suos, eisque subjici, sicut Ecclesia subditur, & diligit Christum. Porro omnino naturaliter membra capiti subjiciuntur. Illa ergo verba Genesis non appellant supra naturalem subjectionem, sed supra accidentalem, idest, supra quosdam effectus pœnales, & involuntarios humiliationis, timoris, laboris, verborum, contumeliæ, & verberum, sicut præmittitur: *Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos.* Concipere utique non est ex peccato, bene verò concipere, & cum dolore parere.

Subjectio mulieris ad virum naturalis.

27 INSTABIS. Naturalis ordo sequitur naturam propriam hominis, sed propria hominis natura quamcumque excludit subjectionem, & Prælationem ad invicem; ergo non est naturalis. Probatur minor. Homo factus est ad imaginem, & similitudinem Dei; unde sicut in linea Deitatis non datur subjectio, & Prælatio, ita inter homines; sicut optime arguit Augustinus *lib. 19. de Civit. cap. 15.* his -- Hoc naturalis ordo præscribit; ita „ Deus hominem condidit. Nam dominetur, „ inquit, piscibus maris &c. Rationalem fa„ ctum ad imaginem suam, noluit, nisi irra„ tionabilibus dominari, non hominem ho„ mini --

A RESP. neg. min. Quæ non evincitur a ratione inducta. In linea Deitatis excluditur quidem ordo prioritatis inducentis imperfectionem, secus perfectionem. Unde stante æqualitate naturæ, & personarum, stat originum distinctio, quatenus Pater a nullo, filius a Patre, Spiritus est ab utroque. Ex quo sequitur, Filium, & Spiritum Sanctum posse mitti, secus Patrem. Ita pariformiter a creatura rationali excluditur Prælatio indecens, quæ est dispotica more brutorum, non verò civilis, quæ est modo rationali. Christus ut homo erat ad imaginem Dei, & tamen subditus erat Matri, & Nutritio. Argumentatio Augustini optima est ad intentum ablegandi

Dominium dispoticum ab homine alienum.

B subjectionem mancipationis, & servitutis stricte dictæ, sicut sequentia manifestant -- Con„ ditio quippe servitutis jure intelligitur im„ posita peccatori. Proinde nusquam scriptu„ rarum legimus servum, antequam hoc vo„ cabulo Noe justus peccatum filii vindica„ ret. Nomen itaque istud culpa meruit, „ non natura -- Probatque exemplo Danielis captivi apud Babylonios, & eorum, quæ accidunt ex bello &c.

28 URGEBIS. Prælatio regnativa est pure politica, sed hanc declarat Augustinus oriri a servitute peccati -- Inde primi justi „ pastores pecorum magis, quam Reges ho-
C „ minum constitui sunt, ut etiam sic insi„ nuaret Deus, quid postulet ordo creatura„ rum, & quid exigat meritum peccatorum -- Nec solus est Augustinus, sed etiam Gregorius Magnus *in cap. 31. Job cap. 8. 10.* eodem utitur ratiocinio, scilicet, homines natos esse natura æquales, ex vitio autem accessisse inæqualitatem subjectionis, & Prælationis.

RESP. neg. min. Loquitur enim Augustinus de potentia Regnativa, conjuncta cum violentia coercitione, per quam subditi, velut servi habeantur, & post recitata, habet quæ diximus superius. Et eodem modo sentit Gregorius, expresse ibidem sustinens, dari guber-

Violentia ex peccato est.

D nium, Regimina, & Principes; & occasione humilitatis ipsius Job, non dedignari descendere in judicium cum servis suis (addita ratione æqualitatis ex modo nascendi ab utero, & altera subjectionis ad Deum) declarat, quomodo Potestates habeant materiam non superbiendi ex his duobus. I. Quia Deo subduntur, a quo debent judicari. II. Quia secundum naturam, idest speciem sunt æquales cum ceteris. Necesse tamen esse dicit, ut quodammodo bestiarum more coerceant malos subditos, quia crimininibus facti sunt bestiis similes, quæ legenti clara sunt.

E Deinde dato, quod politica Dominatio ordinata esset ex peccato, non inde sequitur per mortem Christi esse sublatam. Non enim Christus redimendo a servitute peccati, omnia pœnalia abrogavit, ut patet. Unde Augustinus præcitatus habet ibidem -- Verum & „ pœnalis servitus ea lege ordinatur, quæ na„ turalem ordinem conservari volet; pertur„ bari vetat, quia si contra eam legem nihil „ esset factum, nihil esset pœnali servitute „ coercendum: ideoque Apostolus etiam ser„ vos monet esse subditos Dominis -- Et Gregorius *ibidem* -- Ipsa autem di[illegible]itas, quæ „ accessit ex vitio, recte [illegible] D[illegible]nis judiciis „ ordi-

Christus sua passione non omnia pœnalia delevit.

„ ordinate, ut, quia omnis homo iter vitæ „ æque non graditur, alter ab altero rega- „ tur &c.--Quare quocumque se vertant Hæretici, tenentur admittere Dominatum.

29 Sed statim contra hoc replicabis ex Paulo 1. ad Corinth. 7., ubi prohibet Christianis Corinthiis servitutem, quia empti pretio Redemptionis: *Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum*. Ergo liberatio a servitute peccati infert liberationem a servitute civili, facitque Redemptori injuriam, qui ablatam tanta solutione subjectionem vult iterum introducere.

RESP. Paulus ibi potius commendat, quam tollat servitutem. Præmittit enim: *Servus vocatus es? Non sit tibi cura, sed etsi potes fieri liber, magis utere*. Ubi vides non solum non prohibere, sed consulere etiam perseverantiam in servitute, etsi liber fieri posset; datque rationem: *Qui enim in Domino vocatus est servus, libertus est Domini: similiter, qui liber vocatus est, servus est Christi*, idest, sive servus, sive liber, Domini est, & Domino servit ad salutem, cujus unice sollicitudinem promovere intendit Apostolus. Unde illud: *Nolite fieri servi hominum*, applicat supra modum operandi, & intentionem, finemque habendi in actionibus nostris, scilicet, quod non ita hominibus serviamus, ut iis principaliter placere velimus, præferendo eos servitio Dei, occupando mentem superstitionibus, aliisque similibus, quibus Corinthii afficiebantur, hæc enim sunt effectui Redemptionis contraria. Hinc optimam præmittit rationem: *Pretio empti estis*.

Sive liber, sive servus Domini est.

30 SUBSUMES. Apostolus hic intelligit veram subjectionem excludere, quia ex vi Redemptionis Christianus nihil aliud homini debet, quam dilectionem. Ad Romanos 13. *Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis*; ergo.

RESP. neg. ant. Cujus oppositum docet ibidem Paulus; præmittit enim: *Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem*. Porrò tributum, & vectigal debetur Principibus, timor Dominis, honor superioribus: quæ debita vult adeo perfecte a Christianis persolvi, ut nihil maneat adimplendum: *Nemini quidquam debeatis*, nisi dilectionem, quia natura præcepti dilectionis talis est conditionis, ut nunquam extinguatur. Idque propter tria ex Angelico *lect*. 2. *in* 13. *ad Romanos*. I. -- Quia dilectionem „ Domino debemus propter Deum, cui suf- „ ficienter recompensare non possumus -- Dicitur enim prima Jo. 4. *Hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum*. II.-- Quia causa dilectionis sem- „ per manet, quæ est similitudo naturæ, & „ gratiæ -- Eccl. 13. *Omne animal diligit simile sibi; sic & omnis homo proximum sibi*. III. -- Quia charitas in diligendo non deficit, „ sed proficit -- Ad Philip. 1. *Hoc oro, ut charitas vestra magis, ac magis abundet: ideo dicit, nisi ut invicem diligatis: quia scilicet dilectionis debitum, ita semel redditur, ut tamen semper maneat sub debito præcepti*. Joan. 15. *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem*. Quo nihil melius.

Principibus debetur tributum.

31 OBJIC. III. Illud non est licitum, quod expresse prohibuit Christus, sed Dominatum inter Christianos prohibuit, Lucæ 22. A *Reges gentium dominantur eorum &c. Vos autem non sic*. Et Matth. 20. *Non ita erit inter vos*; ergo in Ecclesia Christi non debet esse Dominatio politica.

RESP. neg. min. Non enim Christus politicum vetat Dominium, sed modum, & affectum, idest ambitionem. Et patet ex contextu, tum ex fine, quem habuit reprimendi ambitionem contendentium discipulorum, tum exemplo sui, qui licet verè Superior, venit tamen ministrare, tum ex eo, quod ordinem admisit Majoris, & Minoris: *Vos autem non sic, sed qui Major est in vobis, fiat* B *sicut Minor*. Quem doctrinam gubernandi, excluso affectu ambitionis, Episcopis, & Presbyteris tradidit Petrus Apost. *Epist*. 1. *cap*. 5. *Neque ut dominantes in Cleris, sed forma facti Gregis ex animo*. Voluit Christus moderari effectum, non auferre Dominatum debito modo exercitum.

Ambitionem reprobat Christus.

32 DICES. Christus Dominus expresse declaravit Christianos esse liberos a tributo solvendo Principibus; ergo nullum inter Christianos approbat Dominium. Probatur assumptum. Cum accessissent ad Petrum susceptores didrachmatis conquerentes, quod illud Christus non solveret, Petro dicit Jesus Matth. C 17. *Quid tibi videtur Simon? Reges terræ a quibus accipiunt tributum, vel censum? A filiis suis, an ab alienis? Et ille dixit, ab alienis. Dixit illi Jesus; ergo liberi sunt filii*. Filii autem hic accipiuntur credentes; ergo &c.

RESP. neg. ant. Quod non evincitur inducta auctoritate; in alio enim capite respondit Christus interrogantibus, reddenda esse, quæ sunt Cæsaris Cæsari, nec aliter esse potest. Hinc D. Thomas 2. 2. *quæst*. 104. *art*. 6. ait -- Quod fides est justitiæ principium, & „ causa secundum illud Romanorum 3. Ju- „ stitia Dei per fidem Jesu Christi. Et ideo „ per fidem Jesu Christi non tollitur ordo ju- D „ stitiæ, sed magis firmatur. Ordo autem ju- „ stitiæ requirit, ut inferiores suis Superiori- „ bus obediant; aliter enim non posset huma- „ narum rerum status conservari --Primarius porro sensus Christi Domini appellat supra seipsum, qui est filius naturalis æterni Patris, estque illatio hujusmodi: Reges a filiis naturalibus non accipiunt tributum; ergo ego, qui sum filius Regis Regum, liber sum.

33 INSTABIS. Glossa in hunc locum ex Aug. *lib. quæst. Evangelicarum quæst*. 23. habet -- Si in quolibet Regno filii illius Regis, „ qui Regno illi præfertur, sunt liberi; tunc „ filii illius Regis, cui omnia Regna subdun- E „ tur, in quolibet Regno liberi esse debent-- sed Christiani sunt filii Regis Christi, Joan. 1. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri*; ergo liberi sunt in quolibet Regno a tributo, utique terreno, de quo textus.

RESP. Augustinum explicare locum in sensu mystico, videlicet, quod Christiani per gratiam a Christo sanati non debent vectigal solvere Dæmoni, sicut filii naturales non solvunt tributum. Quia tamen gratia Redemptionis non sanat perfecte corpus, nec dissolvit humanum convictum; ideo stante libertate spiritus, stat subjectio in corporalibus.

Mystica fidelium libertas.

In hoc ſenſu locutus eſt etiam Hieronymus -- ,, Ille pro nobis, & crucem ſuſtinuit, & tri- ,, buta reddidit, nos pro illius honore tri- ,, buta non reddimus, & quaſi filii Regis a ,, vectigalibus immunes ſumus -- Qua meta- phora explicatur ſolutio a ſervitute illa ſpe- ciali Dæmonis per peccatum inducta .

34 URGEBIS . Chriſtus clare loquitur in ſenſu terreni tributi, ut patet ex textu, & loquitur de ſeipſo, non ut Deus (de quo non eſt dubium non teneri ſolvere tributum Regno terreno) ; ergo loquitur de ſeipſo, ut homine donis gratiæ ornato. Nec loquitur de ſeipſo ſolum ; ait enim: *Ergo liberi ſunt filii*, in plurali; alios autem non poteſt intelligere, niſi filios Dei per gratiam ; ergo &c.

RESP. Locutum eſſe Chriſtum in ſenſu terreni tributi, & de ſeipſo, ut homine. Falſum autem eſt Chriſtum ut hominem, non eſſe verum filium naturalem ratione filiationis Divinæ ſpecialiter, & formaliter per unionem hypoſtaticam copulatæ. Loquitur vero in plurali, quia omnes filii naturales Regum ſunt a vectigalibus immunes in Regno Patrum ſuorum. An vero ea hoc loco deducatur immunitas Eccleſiaſtica a ſecularibus oneribus, infra examinabitur .

35 OBJIC. IV. Si inter Chriſtianos darentur veri Principes, in Eccleſia Dei darentur plures Domini, ſed hoc eſt falſum; nam dicitur Epheſ. 4. *Unus Dominus*, *una fides*, *unum Baptiſma* .

Sed hæc puerilia ſunt . Dominus omnino abſolutus, cui omnia ſerviunt, & qui nulli ſervit, Unus eſt . Dominus verò miniſterialis dependens a Rege Regum, limitatus, & præfinitos habens ſubditos, multiplex eſt . Sicut unum eſt Baptiſma, & baptizans principalis, & tamen ſunt plures Baptizatores miniſteriales. Unus eſt Pater veſter, unus eſt Magiſter veſter, ait eadem Scriptura; nullus ergo alius Pater, nullus ergo alius Magiſter miniſterialis, ſecundarius, ſubordinatus ?

36 OBJIC. V. Latronibus non debet præſtari ſubjectio, neque violentiam exercentibus, ſed quid aliud ſunt Regna, niſi magna latrocinia? Ut Auguſt. tribuitur in illis -- ,, QuidReipublicæ magis nocivum,quam Prin- ,, cipatus? Ratione enim Principum in omne ,, ſcelus corruptorum Gen.6. venit diluvium-- Et Arrianus *lib.7.*--Quis poteſtatem Dominativam invexit, niſi tyrannis ? Juſte, cum ,, natus eſt Alexander, Epheſi Magi clami- ,, tarunt: Peſtem, ac perniciem Aſiæ, proxi- ,, ma nocte natam -- Vere item Seneca *lib. Nat. quaſt.* -- Philippi, & Alexandri victorias, ,, latrocinia, & conflagrationes appellavit -- Nec a tramite veritatis recedit reſponſio illius Pyratæ, quam Auguſtinus *lib 4. de Civit. Dei cap.4.* approbans refert illis -- Eleganter enim, ,, & veraciter Alexandro illo magno, quidam ,, comprehenſus Pyrata reſpondit. Nam cum ,, idem Rex hominem interrogaſſet, quid ei ,, videretur ut mare haberet infeſtum ? Ille ,, libera contumacia, quid tibi, inquit, Or- ,, bem terrarum ? Sed quia id ego exiguo na- ,, vigio facio, latro vocor; quia tu magna ,, claſſe, Imperator --

Hæreticorum ſolemne effugium eſt, cum veritate premuntur ad contumelias recurrere. Quia aliqui dignitate abutuntur, non ideo Principatus ex ſui inſtitutione non bonus, & neceſſarius? Quia nonnulli prætextu ſuperioritatis violentias, rapinas exercent; tribunal juſtitiæ adjudicativum ex ſe malum eſt? Nihil tam ſanctum datur, quo quandoque non abutantur homines . Et propter hoc idem neceſſaria eſt poteſtas coercitiva. Calumniæ iſtæ pravitatem perſonalem malorum Dominantium feriunt, non Dominationem. Sed & malis ſubdi tenemur in his, quæ Deo, juſtitiæque non repugnant : falſo autem tribuitur Auguſtino abſoluta illa propoſitio, loco enim cit. *de Civit. Dei*, ait -- Remota itaque juſtitia, quid ,, ſunt Regna, niſi magna latrocinia? -- An verò poteſtas Regum a Deo ſit immediata, an ab hominibus, infra explicabitur. Sufficit, quod in præſenti non loquamur de Dominatu tyrannice uſurpato, ſed de legitimo .

CONTROVERSIA II.

AN CHRISTIANIS PRINCIPIBUS LEGES CONDERE LICEAT .

37 SUb nomine Chriſtianorum Principum intelligere placet in hac Controverſia omnes Prælatos, ſive Eccleſiaſticos, ſive politicos ; quia ob eadem motiva libertatis Chriſtianæ diverſæ Hæreticorum ſectæ negant & Eccleſiæ, & Magiſtratui civili Poteſtatem ferendi Leges, quæ humanæ dicuntur . Quare, ne eadem argumenta pluries verſare cogamur, ſub eodem titulo comprehendimus utramque judiciariam Poteſtatem .

In Eccleſia Chriſti non dari facultatem ferendi Leges, nec penes Papam, nec penes Epiſcopos tenuerunt Hæretici Waldenſes ex Divo Antonino *par.4. tit.* 11. *cap.*7. §.2. *ſumma Theol.* Marſilius de Padua *in lib. Defenſor pacis*, Joannes Wicleph. *art.* 38. *ex damnatis a Martino V.* Joannes Hus *art.* 15. *ex damnatis in eadem Bulla Martini*. Joannes Weſpalia, cujus doctrina Moguntiæ damnata fuit an.1479. Lutherus *de Captivit. Babylonica cap. de Baptiſmo . Et lib. de libertate Chriſtiana art.* 27. *in aſſertionibus in explicatione Viſionis Danielis*. Philippus Melancton *in Confeſſione Auguſtana art.* 28. Calvinus *lib.* 4. *inſtitut. cap.*10. 11., *&* 12., qui omnes in eo conveniunt, quod denegent Eccleſiæ, ejuſque Prælatis Poteſtatem condendi veras Leges . Waldenſes autem, & Anabaptiſtæ id negant expreſſe etiam Politicis Principibus, quoad leges Civiles . Contra hos omnes Hæreticos una ſit fidei Catholicæ concluſio .

38 In Eccleſia Dei Principes tam Eccleſiaſtici, quam Politici habent auctoritatem condendi veras leges. Probatur quoad primam partem . I. Majus eſt Sacerdotium Eccleſiæ Chriſti, quam Sacerdotium Synagogæ : ſed Sacerdotium Aaronicum gaudebat vera poteſtate imperandi per leges; ergo etiam Sacerdotium Chriſti . Minor declaratur . Deuteron. 17. *Qui autem ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, & decreto Judicis, morietur homo ille*, *In Eccl. ſit jus condendi leges.*

ille, & auferes malum de Israel, cunctusque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia. Quibus & potestas condendi vera præcepta, & finis legum mirifice explicatur. Cum verò Christus non venerit evacuare, sed transferre Sacerdotium, & perfectius stabilire; nec venerit tumultuantium fovere contumaciam, sed evellere, non debuit Sacerdotio auferre vim legislativam. Proverb. 6. *Conserva fili mi præcepta Patris tui, & ne dimittas legem Matris tuæ. Liga ea in corde tuo jugiter, & circumda gutturi tuo*. Proverb. 22. *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui*. Qui autem sunt Patres, nisi Superiores? Quæ Mater, nisi Ecclesia? Ideo Psalmista Psal. 44. prædicens ait: *Pro Patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos Principes super omnem terram*. Ubi adverte, scripturam asserere præcepta Patris, legem Matris, Imperium Sacerdotis, ne ad auctoritatem pure exhortandi, & commonendi trahantur.

39 PROB. II. Christus Petro ut Supremo, cæterisque Apostolis, ac proinde eorum Successoribus reliquit potestatem gubernandi Ecclesiam, proportionabiliter sibi a Patre datam: Joan. 20. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*. 21. *Pasce oves meas*. Sed Christus in gubernanda Ecclesia habebat veram potestatem sanciendi leges, ut Matth. 28. *Data est mihi omnis potestas in Cælo, & in terra*; ergo reliquit etiam Ecclesiæ Pastoribus. Unde Matth. 18. habetur: *Si autem Ecclesiam non audierit* (idest Prælatos) *sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus. Amen dico vobis, quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata, & in Cælo; & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta, & in Cælo*. Quibus demonstratur Ecclesiam habere vim corripiendi per suos Prælatos, & admonendi delinquentes, & excommunicandi, & declarandi excommunicatos contumaces, ferendi leges, & solvendi ab eis. Generaliter enim locutus est Christus: *Quæcunque alligaveritis*; cumque in Sacra Scriptura ligare significet etiam ferre leges, secundum illud Matth. 23. *Alligant enim onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea movere*, omnino credendum est facultatem etiam legislativam eis contulisse.

Potestas gubernandi a Christo collata Prælatis Ecclesiæ.

40 PROB. III. Non est minor potestas in Ecclesia Christi nunc, quam fuerit tempore Apostolorum, cum eadem sit perseveratura usque in finem, sed Apostolorum ævo Ecclesia habebat potestatem condendi veras leges; unde habemus tradidisse fidelibus præceptum de abstinendo a suffocato, & sanguine, Act. 15. *Visum est Spiritui Sancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria, ut abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & suffocato, & sanguine, & fornicatione*. Porro hanc per modum veri præcepti constitutionem fuisse latam patet ex his, quæ dicuntur infra ibidem: *Perambulabat autem Syriam &c.* (Paulus) *præcipiens custodire præcepta Apostolorum, & seniorum*. Cap. 16. *Tradebant eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis, & senioribus, qui erant in Jerosolymis*. Et verba illa: *Nihil ultra imponere vobis oneris* satis innuunt eos potuisse alias leges condere. Prima ad Corinth. 11. *Laudo vos &c. quod præcepta mea tenetis*. 2. ad Thessalon. 3. *Si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo*. Prima ad Thessal. 4. *Scitis quæ præcepta dederim vobis &c. Itaque qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum, qui etiam dedit Spiritum suum sanctum in nobis &c.* En Paulo datam a spiritu Christi legitimam facultatem sanciendi præcepta.

Apostoli leges condidere.

41 PROB. IV. Etiam pro secunda parte. Qui verè sunt Superiores, Episcopi, Pastores, Superintendentes, Principes, necesse est, ut habeant auctoritatem dirigendi subditos per leges; aliter non poterunt efficaciter consequi finem directionis, & gubernationis. Hinc Plato *lib. 2. de Republica, & lib. 8. de legibus*. Arist. *lib. 7. politicorum cap. 6., & 9.* docent Pastores humani gregis habere jus legislativum, sed constat ex Sacra Scriptura in Ecclesia dari Pastores, Episcopos, Principes; ergo constat eos posse leges condere. Minor declaratur. Act. 20. habetur: *Attendite vobis, & universo Gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*. Heb. 13. *Obedite Præpositis vestris, & subjacete eis. Ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri*. Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit; non est enim potestas nisi a Deo; quæ autem sunt a Deo ordinata sunt. Itaque, qui resistit Potestati, Dei ordinationi resistit*. Prima Petri 2. *Subjecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum; sive Regi, quasi præcellenti, sive Ducibus, tanquam ab eo missis*. Proverb. 8. *Per me Reges regnant, & legum Conditores justa decernunt*. Si subditi obedire tenentur; ergo Superiores possunt præcipere; sunt enim hæc essentialiter correlativa. Si potestati resistendo Deo resistitur; necesse est quod Potestates præceptum aliquod condere possint, cui possit non obtemperari. Si justa decernunt Conditores legum auctoritate a Deo collata; ergo juridice sunt Legislatores.

Ubi superiores, ibi & subditi.

42 Lutherus vaferrime non negat obedientiam in Ecclesia, sed negat dilatari ultra ea, quæ sunt expressa in Scripturis, idest vult, quod Superiores possint admonere ad observantiam legis Divinæ (licet postea dicat, nec ad hanc obligari fideles); non autem diversas, & novas leges indicere. Et Calvinus *lib. 4. instit. cap.* 10. §. 21. 22. idem sentit; & quia premitur argumento tertio desumpto ex Actis 15. Respondet, Apostolos non condidisse novum præceptum, sed solum Divinum antiquum explicasse, scilicet de non scandalizandis infirmis. Quare non tenebantur Christiani abstinere ab Idolothytis, sanguine, & suffocato, sed ad præcavendum scandalum. Quo modo Scripturis ceteri quoque respondent Hæretici, eas fraudulenter eludendo, & incautos decipiendo.

Verum solutionem esse extorsionem plura evincunt. Sed prius satisfaciamus Calvino. I. Apostoli absolute loquuntur, nulla facta mentione scandali. II. Scriptura appellat expresse præcepta Apostolorum, & non Dei. III. Aliud est materia præcepti, aliud finis. Licet finis hujus constitutionis esset periculum Idololatriæ, & superstitionis; ac proinde scan-

Leges novæ ab Apostolis conditæ.

scandalum vitandum, nihilominus materia prohibita est comestio suffocati, & sanguinis, ut patet in omnibus præceptis Divinis, in quibus finis est charitas: & tamen præceptum *non furaberis* non obligat ad amandum, sed ad non accipiendum alienum invito Domino. IV. Chrysostomus appellat hoc decretum novam legem ea ceremoniis Mosaicis excerptam: non ergo prohibet scandalum, quod cadit sub præcepto transcendente antiquissimo.

A

V. Si vetitum fuisset idolothytum, & suffocatum (de quo est eadem ratio) propter scandalum, fuisset licitum, ubi nullum fuisset scandali periculum: sed non erat licitum, ut patet, cum Christiani eo non possent vesci clam, & tempore necessitatis. De hoc præclaram doctrinam habemus apud Augustinum *Epist.* 154. *ad Publicolam*, ubi proponit hoc dubium: An viator nullum cibum inveniens, quam idolothytum, & nullius hominum esset, potius deberet mori fame, quam illo vesci: & respondet -- Aut certum est esse „ Idolothytum, aut certum est non esse, aut „ ignoratur. Si ergo certum est esse, melius „ Christiana virtute respuitur. Si autem vel „ non esse scitur, vel ignoratur, sine ullo „ conscientiæ scrupulo in usum necessitatis „ assumitur -- Leo Magnus *Epist.* 77. *ad Nitam* dicit pollutos cibis immolatitiis subjiciendos esse pœnitentiæ -- Et sive hoc terror extorserit, sive fames suaserit, non dubitetur „ abolendum, cum hujusmodi cibus pro metu, aut indigentia, non pro Religionis „ veneratione sit sumptus -- Objicientibus Ethnicis, quod Christiani vescerentur carnibus infantium in occulto, ait Blandina Virgo, & Martyr -- Multum erraria viri, „ quod puteris infantium carnibus vesci eos, „ qui nec mutorum quidem animalium sanguine utuntur -- Quibus manifeste apparet; non abstinuisse Christianos ob scandalum vitandum, sed quia revera erant illæ comestiones probibitæ.

B

C

VI. Quod est prohibitum ratione scandali, non coinquinat absolute acceptum, & præcisive a scandalo, sed comestio sanguinis, & suffocati coinquinabat secundum se, præscindendo a scandalo, ut habet ibidem Tertullianus *cap. 9. Apolog. in priori parte propositionis*, dicens -- Ne animalium quidem sanguinem in epulis esculentis habemus; qui „ propterea quoque suffocatis, & morticiniis „ abstinemus, ne quo sanguine contaminemur, vel intra viscera sepulto -- Vides absolute contaminare Idolothytum, nullo habito respectu ad scandalum. Cyrillus Jerosolymit. *Catechesi 4. cap. de cibis* assignat pro ratione Apostolicæ probibitionis sævitiam, & indecentiam -- Multi enim feri homines, & more „ canum viventes, sanguinem quidem sævissimarum belluarum in modum lambe„bant: suffocata verò crudeliter vorabant. „ Tu verò Christi servus cum manducas, „ cum modestia quadam manduca -- Hanc pariter rationem addit S. Thomas 1. 2. *quæst.* 102. *art. 6. ad primum*, loquens de prohibitione facta Hebræis -- Et propter hoc etiam „ prohibitum est eis comedere animalia suffocata, vel strangulata, quia sanguis eorum „ non separatur a carne, vel quia in tali mor-

D

E

In comestione suffocati crudelitas.

„ te animalia multum affliguntur. Et Dominus voluit eos a crudelitate prohibere, „ etiam circa animalia bruta, ut per hoc magis recederent a crudelitate hominis haben„tes exercitium pietatis, etiam circa bestias -- Præcisive ergo a scandalo intelligitur facta prohibitio.

Gangrense Concilium *Can. 2.* -- Si quis, „ carnem edentem (præter sanguinem, & „ Idolis immolatum, & suffocatum) cum „ Religione, & fide condemnat, velut spem „ propter hujusmodi perceptionem non ha„bentem, anathema sit -- Ubi habes, diverso modo sentire Patres comestionem alterius carnis, ac sanguinis, & suffocati; volunt enim primam stare cum spe salutis; secus secundam, & utique non ratione scandali, quia ea Apostol. 1. Corinth. 8. Comestio cujuscunque carnis cum scandalo est mala. *Si esca scandalizat fratrem meum; non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem*. Quare idem decretum fuit etiam decursu temporis ab Ecclesia renovatum: ut in Concil. Aurelianensi II. *cit. lib. 4. de Rom. Pont. c. 16. cap. 19., & 20. apud Bellarm.* In novella constit. 58. Leonis Imperatoris. Et in antiquo Pœnitentiario manuscripto Theodori extat gravis pœna pro vescentibus suffocato.

43 DICES ea Calvino. Nullus prudens facit decretum contra finem decreti, sed in ea Constitutione finis Apostolorum fuit liberare conversos ab onere, & jugo ceremoniarum Mosaicarum; ergo ne imprudenter egisse dicamus, asserendum est noluisse novam facere legem, & onus, sed scandalum præcavere.

RESP. Concedo maj., & etiam min., sed neg. conseq. Licet enim intenderint declarare solutionem a Mosaicis ceremoniis, quæ in morte Christi mortuæ erant; non potuerunt tamen intendere solutionem subjectionis ab iis, quæ necessaria erant pro fide propaganda, & gentibus convertendis. Porro ad hunc finem necessariæ erant istæ Constitutiones, & pro abolenda superstitione a mente conversorum ea gentilitate, & ad faciliorem unionem utriusque parietis. Judaici scilicet, & Ethnici. Ideo ipsamet Scriptura dicit: *quam hæc necessaria:* idest, pro illo fine intento. Quare illud decretum non erat latum, ut ea lege Moysis, sed ut novum, ratione præsentium circumstantiarum. Et revera finis idem fuit in prohibitione suffocati, sanguinis; & immolati, ac fornicationis (quæ tamen non fuit probibita ob scandalum, sed ob propriam malitiam, cui Gentiles maxime adhærebant), cum hac sola differentia, quod lex fornicationis non fuerat abolita per mortem Christi, quia est juris naturæ.

44 INSTABIS. Id fuit statutum ab Apostolis, quod fuit a Paulo promulgatum, sed Paulus expresse promulgavit solam scandali evitationem, ut habetur 1. ad Corinth. 8. *Quidam cum conscientia usque nunc Idoli, quasi Idolothytum manducant: & conscientia ipsorum, cum sit infirma, polluitur &c. Videte autem, ne forte hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis. Si enim quis viderit eum, qui habet scientiam in Idolio recumbentem,*

nonne

nonne conscientia ejus, cum sit infirma, ædificabitur ad manducandum Idolothyta? Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est? Et cap. 10. *Si quis dixerit, hoc immolatum est Idolis, nolite manducare illum, qui indicavit, & propter conscientiam. Conscientiam autem dico non tuam, sed alterius.* Ubi expresse docet, non esse illicitam comestionem, nisi propter scandalum; cumque Paulus præsens fuerit, bene novit sensum proprium. Epistolam porro scripsit post prædicatum Corinthiis Evangelium; ingressus autem Pauli in Corinthum ponitur decimo octavo Actorum, & Concilium Act. decimo quinto.

A

RESP. Hunc locum non infirmare veritatem Catholicam, quia præceptum ab Apostolis non fuit pro tunc traditum universo Orbi, sed solum Provinciis Judææ, Syriæ, atque Ciliciæ, in quibus orta erat contentio, propter quam ascendit Paulus, & Barnabas Jerosolymam, in hisque ob conversos ad Christum Judæos, æmulatores Mosaicarum traditionum, erat necessitas legis. Et de facto Epistola Synodalis ad has Provincias dirigitur: *Scribentes per manus eorum. Apostoli, & Seniores fratres his, qui sunt Antiochia, & Syria, & Cilicia, fratribus ex gentibus salutem &c.* Quare præceptum nec erat apud Corinthios publicatum, nec eos obligabat, ac proinde potuit Paulus permittere, ut Idolothytum comederent scandalo secluso Corinthii, qui aliàs valde superstitiosi erant. Quia tamen secundum naturam cibi erat apud aliquos suspicio de illicita comestione, docet regiam viam procedendi his regulis.

B

C

Prima. Hortatur totis viribus, ut abstineant a comestione immolatorum ob quadruplex motivum. I. Ad vitandam societatem Dæmoniorum: *Nonne qui edunt hostias participes sunt Altaris?* II. Ad vitandam calicis Domini exclusionem: *Non potest is calicem Domini bibere, & Dæmoniorum.* III. Ad præcavendam Domini indignationem. *An æmulamur Dominum?* IV. Ad præcavendam proximi læsionem: *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* Secunda. Declarat omne genus ciborum esse ex natura sua licitum: *Omne, quod in macello venit, manducate.* Ex quo deducit, quod in conviviis fideles manducent, quidquid apponitur, non interrogantes an immolatum sit, nec ne. Si verò quis dicat immolatum esse, tunc abstineant propter scandalum, etiam illi, qui scientiam habent, idest, qui sciunt aliunde esse licitum.

D

Conclusio ergo clara est. Quod Corinthii non comedant de immolatis qua talibus, in iis circumstantiis videlicet, in quibus esset communicatio cum sacrificiis Deorum. II. Quod comedant de quocunque genere carnis venientis ex macello, etiam ex suo genere sacrificiis destinatæ. III. Quod abstineant ob scandalum etiam in conviviis ordinariis, ubi caro non comeditur ut participatio sacrificii, casu quo dicatur immolata. In qua doctrina non attendit ad præceptum Apostolorum, sed ad rerum naturas.

E

Scandalum evitandum.

45 URGEBIS. Nunc illud præceptum non obligat, nisi quia cessavit scandalum: obligaret autem, si fuisset vera lex. Sed hoc nihil est; cessante enim fine in generali, qui est anima legis, cessat lex. Nunc autem oblitterata est omnis memoria gentilitatis, & superstitionis inter Christianos; ideo non obligat.

Deinde generaliter ostenditur perpetua traditione, tum Principes Ecclesiasticos, tum civiles plures tradidisse leges distinctas ab illis præceptis, quæ sunt expressa in Sacra Scriptura. Quinquaginta Canones evulgantur sub nomine Apostolorum. Viginti ex Concilio I. Nicæno, seu Sardicensi. Novem ex Constantinopolitano I. Duodecim ex Ephesino. Ex Chalcedonensi viginti octo. Ex Nicæno II. viginti duo. Ex Constantinopolitano VIII. viginti octo. Ex Elibertino octoginta, & ultra. Ex Arelatensi I. viginti tres. Ex Ancyrano viginti quatuor. Ex Neocæsariensi decem, & quatuor. Ex Laodiceno quinquaginta novem. Ex Romano II. viginti. Ex innumeris aliis Conciliis Provincialibus, Nationalibus, Diœcesanis diversæ hinc inde pro opportunitate temporum, personarum, & locorum leges prodierunt.

Concilia plures leges condiderunt.

Plures extant Decretales Romanorum Pontificum in corpore juri Canonici insertæ, quas bene noverat Lutherus; & ideo in odium veritatis combussit, in quibus plurima statuuntur circa disciplinam Ecclesiasticam, Jejunia, Decimas, Pascha, Dies Festos, Parochias, Episcopatus, Matrimonia, Ordines, Clericos, Contractus, quorum nec verbum extat in Scriptura. Quoad Principes politicos tot leges extiterunt a piis Imperatoribus usque ad nos, ut impleta fuerint quatuor volumina Juris civilis. Tot sunt municipales, quæ omnium Regnorum Curias replent, ut velle de illis dubitare a ratione alienum sit.

Jus civile Principum leges refert.

46 PROB. V. Christianus est pars Reipublicæ Ecclesiasticæ, & temporalis; ergo debet habere media necessaria, quibus perducatur ad finem, & bonum commune utriusque Reipublicæ, sed sine legibus propriis utriusque Status nequit perduci ad finem proprium, & convenientem; ergo. Minor declaratur. Secundum Aristotilem 1. *Politic. cap.* 2. -- Homo si perfectus sit virtute, est optimum animalium, si separatus sit a justitia, „ est pessimum omnium -- quia ait S. Thom. 1. 2. *quæst.* 95. *art.* 1. -- Habet arma rationis „ ad explendas concupiscentias, & sævitias, „ quæ non habent alia animalia --

Leges sunt media ad finē consequendū.

Quare, ne homo exorbitet a justitia, & effrænis erumpat ad explenda sua desideria, necessaria est regula, per quam medium rationis teneat in iis, quæ pertinent ad convictum humanum, & ad cultum Dei. Et licèt habeat Christianus legem naturalem, qua dirigitur in moralibus politicis, & Evangelicam, qua in Divinis, hæ tamen non sufficiunt; quia sunt nimis generales, nec possunt deservire ad moderandas actiones humanas adeo disparatas, & circumstantiarum diversitati subjectas, nisi per determinationes particulariores applicentur per leges Superiorum: Sicut, quia prima principia in speculabilibus tradunt veritates nimis in universali, necessariæ sunt scientiæ, quæ ad conclusiones particulares descendant.

Dicant Hæretici, cum homo variis re-

rum

rum eventibus victrice illecebra alliciatur, qualis Dei oblivio, qualis Religioſi cultus inoleſceret torpor, niſi per Eccleſiæ determinationem eſſent ſtatuta tempora, & modi ſe applicandi ad Divina? Dicant Hæretici, ſi hominum arbitrio ſub ſolo lumine naturali, & Evangelico relinquerentur, quot civilia negotia, & politici contractus, qualia incommoda, quales lites, extorſiones, & perturbationes orirentur ob ignorantiam, vel malitiam contrahentium, niſi per Principum ſtatuta limites convenientes forent taxati?

Igitur homo, prout habet convictum cum aliis creaturis ſecundum rationem communem naturæ creatæ, in operationibus liberis regitur a lumine rationis, ut convictum habet ſpecialiorem cum aliis propriæ ſpeciei, in iis, quæ non dictantur a lumine naturæ immediate, ſed quæ de facili deducuntur propter fere claram connexionem, determinatur a jure gentium, ut habet convictum cum ſpiritualiter viventibus in iis, quæ pertinent ad ſalutem æternam, dirigitur per leges Eccleſiaſticas, ut habet convictum cum civiliter viventibus, in iis, quæ ſpectant ad negotia humana non cadentia de facili ſub lumine naturali, regulatur a jure poſitivo, ſeu legibus politicorum Principum.

Melius autem eſſe legibus determinari res, quam judicum arbitrio committi, oſtendit Philoſ. *primo Rhetor. cap. 1. 2. Politic. cap. 11., & Ethic. cap. 6.*, cum quo S. Thomas *loc. cit. ad 2.* — Primò, quia facilius eſt invenire „ paucos ſapientes, qui ſufficiant ad rectas „ leges ponendas, quam multos, qui requi- „ rerentur ad recte judicandum de ſingulis. „ Secundò, quia illi, qui leges ponunt, ex „ multo tempore conſiderant, quid lege fe- „ rendum ſit, ſed judicia de ſingularibus fa- „ ctis fiunt ex caſibus ſubito exortis. Faci- „ lius autem ex multis conſideratis poteſt ho- „ mo videre, quid rectum ſit, quam ſolum „ ex uno aliquo facto. Tertiò, quia legiſla- „ tores judicant in univerſali, & de futuris: „ ſed homines judiciis præſidentes judicant „ de præſentibus, ad quæ afficiuntur amore, „ vel odio, aut aliqua cupiditate, & ſic eo- „ rum depravatur judicium. Quia ergo ju- „ ſtitia animata Judicis non invenitur in mul- „ tis, & quia flexibilis eſt; ideo neceſſarium „ fuit, in quibuſcumque eſt poſſibile, legem „ determinare, quid judicandum ſit, & pau- „ ciſſima arbitrio hominum committere — Hæc Doctor Sanctiſſimus.

Legum neceſſitas.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

47 OBJIC. I. Joan. de Weſphal. Id ſolum poſſunt Principes Chriſtiani, quicunque ſint, quod illis conceſſum eſt a Chriſto, ſed Chriſtus ſolum conceſſit exhortari ad obſervantiam eorum, quæ ſunt expreſſa in Scripturis; ut habetur Matth. 28. *Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, docentes eos ſervare omnia, quæcunque mandavi vobis.* Non dixit, quæ vos mandabitis, ſed quæ ego mandavi. Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*, ideſt, quæ ſcripta ſunt, ergo.

RESP. Conced. maj., & neg. min. Cujus probatio noſtram evincit veritatem. Nam inter alia præcepta, quæ Dominus dedit, unum eſt de obedientia præſtanda Prælatis. Lucæ 10. *Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit; qui autem me ſpernit, ſpernit eum, qui miſit me.* Quibus colligitur jus præceptivum in Prælatis non eſſe pure humanum, ſed Divinitus collatum. Hinc Matth. 23. *Super Cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis ſervate, & facite: ſecundum opera vero eorum nolite facere.* Si facienda ſunt, quæ dicunt Superiores, legitime jubent. Ut vitam æternam habeamus, ſervanda ſunt præcepta Domini; obedientia ergo Præpoſitis noſtris exhibenda.

Obedientia ſupponit præceptum.

48 DICES. Id vetitum eſt Chriſtianis propter perfectius Evangelium, & Teſtamentum, quod vetitum eſt Iſraelitis. Sed illis vetitum eſt, ne nova præcepta adderent iis, quæ in veteri Teſtamento erant contenta; ergo multo minus poſſunt addere fideles iis, quæ in novo, ſeu Evangelio continentur. Min. habetur Deuteron. 4. *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo.* Cap. 12. *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: nec addas quidquam, nec minuas.* Quid clarius? Agitque ibi de ceremonialibus; & judicialibus, ut liquet ibidem. Sic Lutherus, Calvinus, Petrus Martyr, qui eſſe bonum argumentum dicunt.

RESP. Data majori, minor eſt retorquenda; nam præter ceremonialia, & judicialia, quæ per Moyſem tradiderat Deus; alia addiderunt Iſraelitæ, ut patet ex ſequentibus. Eſther 9. habemus decimamquartam, & decimamquintam Lunam menſis Adar inter dies feſtos enumeratam. *Susceperunt Judæi ſuper ſe, & ſemen ſuum, & ſuper cunctos, qui Religioni eorum voluerunt copulari, ut nulli liceat duos hos dies abſque ſolemnitate tranſigere.* Judith ultimo, dies victoriæ pariter inter feſtos reponitur: *Dies victoriæ hujus feſtivitatis ab Hebræis in numero ſanctorum dierum accipitur, & colitur a Judæis ex illo tempore, uſque in præſentem diem.* 1. Machab. 4. v. 59. Dies dedicationis Altaris ſtatuitur recolendus ſingulis annis: *Et ſtatuit Judas, & fratres ejus, & univerſa Eccleſia Iſrael, ut agatur dies dedicationis Altaris in temporibus ſuis, ab anno in annum per dies octo.* Cui feſto interfuit Chriſtus: Joan. 10. 1. Regum 30. David ſtatuit, ut æqualis portio ſpoliorum diſtribueretur pugnantibus, & ſarcinas cuſtodientibus. *Et factum eſt hoc, ex die illa, & deinceps conſtitutum, & præfinitum, & quaſi lex in Iſrael.* Nec verbum illud *quaſi*, diminuit: tum quia ex Hebræo correſpondet abſoluta phraſis in præceptum, & judicium: tum quia in ſcriptura familiaris eſt ille modus dicendi, pro exprimendo abſoluto conceptu, ut v. g. Joann. 1. *Quaſi Unigeniti a Patre.*

Nova lex in lege veteri.

Habemus ergo pro confirmanda veritate catholica, exempla pro poteſtate Sacerdotali, & laicali. Legitimus ſenſus Scripturæ eſt, quod nihil addatur, vel minuatur, quod ſit cor-

corruptivum rei præceptæ, scilicet integram, & perfectam obedientiam præcipit; sicut Deut. cap. 5. v. 32. explicat Scriptura. *Facite, quæ præcepit Dominus Deus vobis; non declinabitis, neque ad dexteram, neque ad sinistram*; idest sine Glossa, & ad litteram observare mandata.

Præcepta sine obliqua interpretatione servanda.

49 INSTABIS. Quia Achaz, & Urias Sacerdotes 4. Regum 16. elevaverunt aliud Altare ad ornatum Templi, quod Deus non præceperat, fuerunt reprobati. Quia pariter Manasses extruxit 4. Regum 21. aras a Deo non præceptas, peccavit. Quia Babylonii translati in Samariam coluerunt Deum novis ceremoniis 4. Reg. 17. v. 26. a Leonibus lacerantur; ergo Deus non vult ullam additionem præceptis suis. Ita ex Calvino.

RESP. Per instantiam. 3. Regum 8. Salomon sanctificavit alium locum præter Altare æneum, quia hostiis non sufficiebat, & de non præcepta in Scripturis sanctificatione non fuit reprobatus, sed a Domino laudatus, ut constat ex sequenti cap.; ergo Deo placet, præceptis suis addere. Deinde dico esse intolerabilem temeritatem Hæreticorum, gravissimis flagris dignam, quod a similibus arguant. Utique peccavit Achaz, quia sustulit Altare æneum Domino sacratum, aliudque erexit ad similitudinem illius, quod viderat Damasci pro offerendis Sacrificiis Idolis. Utique peccavit, & Manasses contra Deum, erigens aras universæ militiæ Cœli, idest in honorem siderum, in Templum adducens Idolum, quod in into manebat. Utique Babylonii Samaritæ a Leonibus fuerunt interfecti, quia *Cum Dominum colerent, Diis quoque suis serviebant, juxta consuetudinem gentium, de quibus translati fuerant Samariam*. Ita ne miseel locautos decipitis? Ita Scripturas detorquetis?

Hæretici Scripturas corrumpunt.

50 URGEBIS. Non solum Deus prohibet additionem earum rerum, quæ sunt propriæ Idololatrarum, verum etiam cujuscunque mandati humani, quod non sit Divinum, ut habetur expresse Isaiæ 29. *Eo quod appropinquat populus iste ore suo, & labiis suis glorificat me; cor autem ejus longe est a me, & timuerunt me mandato hominum, & doctrinis*. Quam querelam renovavit Christus Matth. 15. v. 8. *Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longe est a me. Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum*. Ecce quam bene reprobat præcepta humana. Ita ex Calvino.

RESP. Præcepta, quæ hominum dicuntur, duplicis generis sunt, alia a non habente auctoritatem condita, vel ab habente quidem auctoritatem, sed inutilia, & inania, alia sunt & ab habente auctoritatem, & utilia, idest conducentia ad majorem observantiam legis naturalis, & Evangelicæ, ad conservationem pacis Reipublicæ, & ad decorem, & reverentiam cultus Religiosi. Deinde hæc secunda, vel ita observari possunt, ut contemnantur graviora præcepta legis, vel ita, quod graviora etiam observentur. Deus ergo conqueritur in duobus circa præcepta hominum.

Primo, quia spretis præceptis legitimis, summo studio coluntur inania quædam ab hominibus statuta. Secundo, quia gravioribus neglectis minora observantur, quamvis bona. Primi generis habemus exempla locis citatis Matth. 15., & 7. Marci, ubi locus Isaiæ refertur: *Irritum facitis præceptum Dei, ut traditionem vestram servetis*. Ut enim observarent quoddam genus doni, templo oblati, Judæorum consuetudine, non curabant, quod parentes fame perirent. *Vos autem dicitis, quicunque dixerit Patri, vel Matri, munus quodcunque est ex me, tibi proderit &c.* Adulteria, homicidia pro nihilo habebantur, sed non manducare nisi lotis manibus, baptisma calicum, & urceorum summa veneratione observabantur.

Non tantum humana, sed & divina servanda sunt præcepta.

Secundi generis exempla habemus Matthæi 23. *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi Hypocritæ: qui decimatis mentam, & anethum, & cyminum, & reliquistis, quæ graviora sunt legis, judicium, & misericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes*. Quibus reprehenduntur illi, qui quædam levia tenacissime custodiunt, sed gravissima sine scrupulo dimittunt. Porro de his non loquimur, sed quod leges humanæ rationales, & utiles custodiantur simul cum Divinis, quorum exempla præcesserunt in Scriptura, præter allata superius. Sic Num. 6. de Nazaræis. Jeremiæ 35. de Rechabitis. Psal. 118. de Regio Propheta, jurata, & Deo voto promissa plura leguntur, quæ non erant a Lege Divina præscripta.

51 REPLICABIS. Hæc non est legitima interpretatio; est enim contra causalem ab Isaia traditam cap. 33. *Dominus Judex noster; Dominus legifer noster; Dominus Rex noster*. Quam repetit Jacobus cap. 4. suæ canonicæ: *Unus est Legislator, & Judex, qui potest perdere, & liberare*; idest, nullus est alius, qui habeat auctoritatem ferendi leges, nisi Deus. Sic Calvinus.

RESP. Abs re citari Isaiam, qui ad alium sensum loquitur. Ibi enim vult dare causam, cur Civitas Sancta Sion timere non debeat hostium incursus, quia scilicet in ea habitat Deus specialiter, Deique plura gloriosa recenset ibi attributa: *Non transibit per eum navis remigum, neque trieris magna transgredietur eum. Dominus enim Judex noster, Dominus legifer noster, Dominus Rex noster. ipse salvabit nos*. Quare stultum est trahere Scripturam ad tam disparatum sensum. Sed demus non esse abs re; non colligitur tamen ex eo excludi Legislatores secundarios, sed solum statui unum primum Legislatorem absolutum, cujus potestate ceteri Conditores legum justa decernunt. Quo sensu etiam intelligendus est Jacobus, & si conceditur explicare textum Isaiæ.

Legislator alius primarius, secundarius alter.

52 SUBSUMES. Ita Jacobus statuit unicum Legislatorem, ut tollat omnem secundarium. Nullum enim hominem vult conditorem legis, sed omnes factores. *Si autem judicas legem, non es factor legis, sed Judex: unus est Legislator*.

RESP. neg. ant. Clarus est contextus, scilicet, quod nullus judicare debeat legem Superioris, sed omnes tenentur observare. Unus enim est Legislator ita supremus, qui nullum alium habet supra se.

Inferior non debet superioris legem judicare.

53 OBJIC. II. Translatio a servitute carnis ad libertatem spiritus non stat cum

porestare ferendi leges subjectivas populorum, sed Christiani translati sunt a servitute carnis ad libertatem spiritus; ut 2. ad Corinth. 3. *Ubi autem spiritus Domini, ibi libertas*; ergo Christiani non possunt ligari legibus, ergo non datur legislatio.

RESP. neg. maj. Spiritus libertas non tollit subjectionem ad leges, sed perficit. Nec spiritus libertas est, quæ deservit pro velamine iniquitatis, sed abusus, ut ipsemet Paulus docet ad Galatas 5. *Vos enim in libertatem vocati estis Fratres, tantum ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem spiritus servite invicem*. En, quam bene præcavet, ne libertate abutantur; en, quam bene servitutem admittit inter fideles, cujus tamen motiva, & regula charitas est.

Libertas stat cu subjectione ad leges.

Petrus Apostolus Epist. 1. cap. 2. postquam commendavit subjectionem Regibus, & Ducibus, admonet, ne titulo libertatis negligamus Prælatis obedientiam. *Quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitia libertatem, sed sicut servi Dei*. Et iterum subdit: *Regem honorificate; servi subditi estote in omni timore Dominis, non tantum bonis, & modestis, sed etiam dyscolis*. Quibus expresse Hæreticorum nostrorum argumentum optime solvit, non recurrendo ad exemptionem a lege, sed ad modum exequendi, idest, spiritu Christi, & charitatis, servili timore secluso. Item Epist. 2. cap. 2. Aperte agens de Hæreticis, & Sectariis, & quidem nostri temporis, ad unguem describit, & assignat inter alia hunc characterem, doctrinam scilicet falsæ libertatis. *Libertatem illis promittentes, cum ipsi servi sint corruptionis*. Ex quo convincuntur a fide aberrare, qui sub prætextu libertatis docent solutionem a legibus Christianorum Principum.

Falsa libertas prævaricantium.

Textus porro adductus planam habet in littera solutionem, cum aperte loquatur de libertate a velamine carnalis ignorantiæ, qua homo impeditur, ne habeat rectam intelligentiam Scripturarum. Hac laborare contendit Hebræos, non percipientes quæ a Prophetis, ceterisque Scripturis dicta sunt in ordine ad Christum, utiturque exemplo ad declarandam hanc cæcitatem. Sicut Moyses non poterat a filiis Israel conspici ob faciei splendorem; unde cum eos alloquebatur, velabatur, ita Hebræi ob velamen carnalis ignorantiæ non capiunt splendorem luminis Evangelici, & veritatem prædicationis Christi. Ab hoc velamine sumus liberi, quia in spiritus intelligentiâ mysteria percipimus. Audi Pauli illationem. *Cum autem conversus fuerit ad Dominum, auferetur velamen. Dominus autem spiritus est. Ubi autem spiritus Domini, ibi libertas. Nos vero omnes revelata facie gloriam Domini speculantes &c.* Quemadmodum crassities, hebetudo, cæcitas, ignorantia, obscuritas intellectus dicitur servitus, & captivitas, qua mens detinetur, ita illuminatio, claritas, & recta intelligentiâ dicitur libertas; quo sensu Seneca, Plutarchus, & Aristoteles solos sapientes dixerunt esse liberos.

54 DICES. Non solum sumus liberi a velamine ignorantiæ, sed etiam a subjectione legum alterius; ad Gal. 4. *Non sumus ancillæ filii, sed liberæ, qua libertate Christus nos liberavit*. Patet autem, quod Ancilla aliorum legibus subditur, non Libera: si ergo filii Liberæ; non ergo legibus subjecti.

RESP. neg. ant. Libertas enim, de qua loquitur ibi Paulus, est a servitute peccati, & a servitute timoris, quo ducebantur Judæi. Unde de primo habet cap. 3. *Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum*, idest a culpa, & pœna, in quam incidimus ex peccato Adæ, & aliis personalibus, a quo maledicto non poterat liberare Lex Mosaica, cum non justificaret. De secundo cap. 4. vers. 4. 5. 6. 7. *Ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam autem estis filii, misit Deus spiritum filii sui in corda vestra, clamantem: Abba Pater. Itaque jam non est servus, sed filius*. Israelitæ promissiones temporalium habebant, & comminationes flagellorum; adeoque motivo timoris servilis agebantur. Ab hoc timore sumus liberi; facti enim filii ducimur spiritu dilectionis, & æternorum bonorum promissionem habemus. Ceterum libertas hæc fide Christi acquisita non opponitur observantiæ legum. Ad Rom. 3. *Legem ergo destruimus per fidem? Absit: sed legem statuimus*.

Libertas a servitute peccati.

55 INSTABIS. Non solum Paulus intendit solutionem a peccato, & timore, sed etiam a jugo legum, ut explicat cap. 5. subjiciens. *State, & nolite iterum jugo servitutis contineri*.

Sed a quali lege liberos nos esse præcipit? Non ab alia, nisi a ceremonialibus Judaicis. *Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit*. Quia, cum Christus eas abrogaverit, inutiles factæ sunt, & qui illis adhæret, evacuat fructum Redemptionis.

Ceremonia Judaica inutiles.

56 REPLICABIS. Sed hoc ipso, quod Deus voluit nos liberos esse a Lege Mosaica, evidenter constat nos velle liberos a legibus humanis. Ideo enim liberavit a veteri jugo cerimoniarum, quia erat nimis durum, ut habetur Act. 15. *Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere jugum super cervices discipulorum, quod neque Patres nostri, neque nos portare potuimus?* Sed jugum legum humanarum est gravius propter multitudinem. Unde longe majora sunt volumina Juris Canonici, & civilis, quam Pentateuchon. Quid profuit a leviore liberari, ut gravaremur duriore? Melius erat leges Divinas antiquas retinere.

RESP. neg. subsumptum. Diversa est omnino ratio. Motivum principale, cur abrogata fuerit lex vetus, est, quia figura erat novæ Legis; figura autem non stat cum veritate præsente: lex vero nostra veritas est. Deinde levius est jugum humanarum legum supra jugum Mosaicum, tum ex modo, tum ex re, tum ex adjutorio.

Leges nostra Mosaicis leviores.

Ex adjutorio, quia alleviamur unctione Sancti Spiritus, & copiosiore interioris gratiæ cumulo, per Christum nobis collato, spe uberrimi præmii bonorum æternorum, quibus carebant Hebræi. Hanc doctrinam dant Patres, exponentes illud Christi Matth. 11. *Jugum meum suave est, & onus meum leve*, non ob-

obstante gravissima difficultate præceptorum, puta de actibus internis, de positivo amore inimicorum.

Ex re; quia leges Ecclesiasticæ obligantes singula individua Christianorum sunt paucissimæ, illæ scilicet, quæ in Cathechismo evulgantur sub nomine præceptorum Ecclesiæ. Dantur postea aliæ pro statibus particularibus, puta Monachorum, Medicorum, Judicum: quos status unusquisque recipit libere. Ulterius non omnia, quæ sunt in corpore Juris Canonici, & Civilis sunt proprie leges, sed quædam constitutiones, & dispositiones pro recto, & ordinato modo agendi. Præterea major pars sunt explicationes, vel determinationes legis naturalis, & juris Divini, quibus nullum novum jugum Christianis imponitur. Plures leges determinant tempus, locum, modum, quo obligant Divina, & naturalia præcepta. Aliæ exponunt explicite particulariter, quod in aliis continetur, ut pars in toto, vel ut particulare in universali. Plurimæ exponunt præcise qualitatem pœnæ debitæ criminibus; lex enim Divina, & naturalis præcipit puniendos malefactores justa qualitatem delicti, & Principes assignant proportionatam pœnam.

Ex modo. Quia leges humanæ non obligant cum tanto incommodo, quia est exceptio ætatis, personarum, & causarum. V.g. In lege jejunii excipiuntur pueri, ægroti, laborantes, & habentes justam causam. In celebratione festorum ex motivo rationabili excusamur a sacri auditione, a servilium abstinentia propter necessitatem, possumusque ad victum spectantia præparare, ubi in lege veteri, nec ignis accendi permittebatur, nec cibos coquere, in qua innumera erant de delectu ciborum, sacrificiis, purificationibus &c. quæ singulos gravissime obligabant.

Hinc abutitur Calvinus auctoritate Divi Augustini *epist.* 119. *cap.* 19. reprehendentis multitudinem legum, & ceremoniarum in ritibus Ecclesiasticis, & dicentis tolerabiliorem fuisse sarcinam legalium, quam jugum hoc in tempore libertatis. Expresse enim loquitur de quibusdam usibus ab imperitis, & vulgaribus inductis, sine motivo rationis, in dies mutatis, non inventis in Scripturis, ab Episcopis non statutis, a consuetudine Ecclesiæ non approbatis. Concedimus quidem Legislatores nil debere prudentia in legibus multiplicandis, quia melius paucis observatis gubernatur Respublica, quam pluribus neglectis, cum ad contemptum ducat multiplicitas. Standum tamen est pro Legislatore, ubi in dubio sumus de justa, vel injusta pluralitate.

57 OBJIC. III. Ita se habet Potestas Ecclesiæ ad mysteria fidei, sicut ad leges ferendas, sed Ecclesia non potest novos articulos fidei condere, sed solum explicare antiquos; ergo neque novas condere leges, sed explicare traditas.

RESP. neg. maj. Quia Articuli fidei sunt immobiles pro quacunque circumstantia, & innituntur immediate Divino testimonio, & omnimoda infallibilitate credendi, ideo pro illis stabiliendis necessaria est Divina revelatio, quam non facit Ecclesia, sed supponit in Scripturis: unde solum potest explicando Scripturas fidei declarare mysteria. Ceterum via legislativa sequitur auctoritatem gubernativam, quæ attendit varios rerum eventus, & mutabiles, temporum, loci, personarum circumstantias, ac per consequens de necessitate exigit legum novitatem. *Legum variatio quandoque laudabilis.*

58 DICES. — Non enim plus habent „ in Potestate Prælati Ecclesiæ ligare subdi„ tos ad aliqua, quæ non sunt tradita in „ Lege Evangelica, professa ab omnibus Chri„ stianis, quam habeant Abbates super Reli„ giosos suos ad obligandum eos præter Re„ gularum observationem — (Argumentum hoc est ex verbis Gersonii *lect.* 4. *de vita spirituali, Corollario* 13. *relato in Alphabeto* 62. *littera R.*) ergo non datur facultas ad novas leges condendas.

RESP. primo neg. ant. Quia Superiores Regulares non habent facultatem a Pontifice concessam, nisi super eos, qui voluntarie se obligaverunt tali Regulæ, & ad mentem talis Regulæ. Ceterum Potestas Ecclesiastica (quidquid sit de Civili) est a Deo immediate, non dependens a subjectione voluntaria subditorum; unde ad alia extendi potest ad libitum Superioris, secundum quod expedire ipsi videbitur. Secundo. Conceda ant., sed neg. conseq. Quia sicut Superiores nequeunt facere leges supra, vel contra, aut infra Regulam, sed eas tantum, quæ conducunt ad conservationem status professi: ita Legislator Ecclesiasticus nequit fere leges, non pertinentes ad bonum status Ecclesiastici, & Civilis ad bonum politicum. Conservatio autem, & promotio boni Ecclesiastici, & civilis exigit novas leges (ut explicatum est in probationibus) præter naturalem, & Evangelicam. Ultimo. Retorqueo argumentum. Lex Evangelica professa ab omnibus Christianis concedit Superioribus auctoritatem verè legislativam, ut Scripturis demonstravimus; ergo. *Bonum gubernium exigit novas leges.*

CONTROVERSIA III.

AN LEGES PRINCIPUM CHRISTIANORUM OBLIGENT IN CONSCIENTIA.

59 CAlvinus quamvis *lib.* 4. *cap.* 20. *contra Anabaptistas* teneat in Ecclesia debere dari Judices civiles, & leges, negat tamen posse eas obligare in conscientia, ut *in lib.* 4. *Instit. cap.* 10. §. 5. Quod pariter cum ceteris superiori Controversia enumeratis extendit ad Prælatos Ecclesiasticos loco ibidem citato. Quare ne evertamus expresse errorem hunc, præsentem ponimus Controversiam; & licet pateat veritas omnibus fundamentis superius adductis, nihilominus pauca addemus. Nec animus est tangere, quæcunque ad tractatum de legibus pertinent: hoc enim esset a scopo declinare. Agemus igitur de his, quæ ad Hæreticos spectant. Et quia leges distinguuntur in præceptivas, pœnales, & mixtas ex pœnali, & præceptiva, ne sit æquivocatio, loquimur de legibus præceptivis, etiam mixtis; præscindendo a pure pœnalibus. Leges Ecclesiasticas non obli-

obligare in conscientia videtur etiam sustinere Gerson. *de vita spirituali lect.* 4. Leges civiles Almainus *de Potestate Ecclesiast. quæst.* 1, *cap.* 10., contra quos sit Conclusio fidei.

Dico. Leges Ecclesiasticæ, & civiles præceptivæ obligant in conscientia.

60 PROB. I. Lex, cujus fractione incurritur damnatio coram Deo, obligat in conscientia, sed lex humana est hujusmodi; ergo. Min. habetur clare ad Rom. 13. *Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit; non est enim Potestas nisi a Deo. Quæ autem sunt a Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit Potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Sublimioribus Potestatibus*, inquit, ut Ecclesiastici, & politici Superiores comprehendantur. *Damnationem* (addit) *sibi acquirunt* non obedientes, tanquam Dei ordinationi resistentes. Porro damnatio oriens ex resistentia ad Divinam voluntatem utique culpa est coram Deo. Et specialiter loquens de politica Potestate infra vers. 5. habet: *Ideo necessitate subditi estote: non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam*. Idest, non solum propter pœnam temporalem, propter quam gladium portat ad vindictam malorum, sed etiam propter culpam, quia maculatur conscientia.

Ex legis violatione damnatio æterna.

Calvinus efficaciæ argumenti respondet: -- Resp. primum inter genus, & speciem hic „ esse distinguendum; nam etsi leges singulæ „ conscientiam non attingant, generali ta„ men præcepto Dei tenemur, quod Magi„ stratuum auctoritatem nobis commendat: „ atque in hoc cardine versatur Pauli dispu„ tatio. Magistratos quoniam a Deo sint or„ dinati, honore prosequendos esse -- Hæc *cap.* 10. §. 5. *lib.* 4. *Institution.*

Verùm, undequaque se vertat Calvinus, se jugulat. Vel enim volt, quod verè singulæ leges humanæ sint propriæ species, præceptum autem Divinum esse genus, vel solum species vocat, quatenus leges humanæ dependent a Divina tanquam perfectibile a suo perfectivo, & causa particularis a sua universali. Si primum: manifeste sequitur quamlibet legem humanam esse speciale Dei præceptum, sed omne speciale Dei præceptum obligat in conscientia; ergo quælibet lex humana obligat in conscientia. Assumptum declaratur. Nam omnis species est suo generi intrinseca, & genus prædicatur quidditative de specie, ac proinde de lege humana prædicari debet quidditative ratio præcepti Divini commendantis Magistratus esse honorandos; ergo quælibet lex humana est speciale præceptum Dei. Sicut, quia animal ut genus prædicatur de rationali, & hinnibili, sunt specialia animalia rationale, & hinnibile, & valet dicere rationale est essentialiter animal; ergo essentialiter valebit dicere: lex Ecclesiastica, & civilis est essentialiter præceptum Divinum. Verum tamen est, quod falsum supponitur nempe legem humanam esse speciem, & Divinam esse genus.

Genus prædicatur de specie.

Si secundum dicatur; ergo lex humana suam vim propriam ligandi habet. Licet enim causa particularis dependeat ab universali, nihilominus causa particularis suam habet virtutem, qua agit. Deinde expensione textus

Lex vim ligandi habet.

refellitur. Ad totum illud refertur ly *Propter conscientiam*, ad quod refertur ly *Propter iram*, ut patet ex particulis *non solum*, & *sed etiam*, sed ly *propter iram* refertur ad leges particulares humanas, quia harum fractores pœnis Ecclesiasticis, vel civilibus a Superioribus puniuntur; ergo ad eas in particulari refertur ly *propter conscientiam*.

61 PROB. II. Sicut actio, quæ est bona secundum Deum, est bonum conscientiæ, ita actio mala secundum Deum est malum conscientiæ, sed observantia legis humanæ est bona secundum Deum; ergo fractio legis humanæ est mala secundum Deum; ergo est malum conscientiæ; ergo obligat in conscientia. Min. declaratur. 1. Petri 2. dicitur: *Subjecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive Regi &c. Quia sic est voluntas Dei, ut bene facientes, obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam*. Hic etiam locus est universalis, tam pro Ecclesiasticis, quam pro laicis Prælatis, licet specialiter descendat exemplificando ad Reges, & Duces. Hic docet propter Deum esse obediendum, voluntatem Dei esse, ut Prælatis obediamus, bene fieri obediendo, quæ phrases non respiciunt exteriorem bonitatem, vel pœnæ evitationem, sed conscientiam.

Violatio legis mala.

Quod clarius explicat infra, ubi, postquam dixit, etiam Dominis dyscolis esse obediendum, subdit: *Hæc est enim gratia; si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens injuste*. Idest, ne lædat conscientiam coram Deo, non faciendo, quæ Domini præcipiunt, etiam cum plus justo gravant mandatis.

His consonat Paulus ad Ephesios 6. *Servi obedite Dominis carnalibus cum timore, & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo, non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes; sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate, servientes, sicut Domino, & non hominibus*. In qua propositione singula fere verba conscientiæ secretum tangunt, *Obedite*, præceptum est, *Cum timore*, idest, ut ad Coloss. 3. *Timentes Deum* Judicem, qui hujus obedientiæ rationem exiget: *Sicut Christo*, cujus personam, & auctoritatem repræsentant Domini, *Non ad oculum servientes, quasi hominibus*, hoc est, non ob timorem temporalis pœnæ, aut ob favorem conciliandum, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo; quia Christus vult, ut serviatis Dominis. *Servientes sicut Domino*, qui secretum conscientiæ attendit, & scrutatur. *Et non hominibus*, qui, quæ foris sunt, attendunt; ac proinde Injuriam Deo faciunt, qui mandatis Ecclesiasticis, & civilibus non obediunt. Lucæ 10. *Qui vos spernit, me spernit*. 1. ad Thessal. 4. *Scitis quæ præcepta dederim vobis per Dominum Jesum &c. Itaque qui hæc spernit non hominem spernit, sed Deum*. Porro si in conscientia non obligarent, Deo non fieret injuria.

Violatores legis injuriã Deo faciunt.

Beza respondet Dominis esse obediendum, quando in gratia Dei sunt, secus si peccatores. Sed hæc responsio coincidit cum errore Waldensium asserentium per peccatum amitti Potestatem dominativam, de quo suo loco. Interim recolamus, quæ supra diximus

de

de obedientia præstanda Principibus Ethnicis, & pro nunc hoc addo. Omnibus servis præcipitur obedientia Dominis suis, sed non omnes servi habent donum discretionis spirituum, quo cognoscant, quales, & quando Domini sunt in gratia; siquidem discretio spirituum non datur omnibus secundum Paulum; ergo dicendum est, quod omnibus Dominis sit obediendum. Reponatur hic illud: Matth. 23. *Super cathedram Moysi sederunt scribæ, & Pharisæi, omnia ergo quæcunque dixerint vobis, servate, & facite &c.*

A

62 PROB. III. Implicat legem humanam posse obligare ad gravissimam spiritualem, & corporalem pœnam, & non posse obligare in conscientia ad culpam, sed lex humana potest obligare ad pœnam gravissimam. Nam civilis quandoque suas leges condit sub pœna capitali mortis, & Ecclesiastica sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, juxta illud vulgatum Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus*; ergo &c. Major explicatur. Secundum Augustinum *lib. 1. retractationum cap.9.* -- Omnis pœna, si justa, pœna peccati est -- sed pœna gravissima juste imponitur ab humano Legislatore; ergo &c. Et revera cum excommunicatio latæ sententiæ reddat hominem incapacem participandi quæcunque bona Ecclesiæ, sive Suffragia sint, sive Sacramenta, stare non potest sine peccato. Et pariter cum mors tollat principium cujuslibet boni, scilicet vitam, non componitur justa inflictio mortis cum carentia peccati. Deinde. Nulli dubium est injuste se exponere periculo vitæ peccatum esse, sed qui frangit legem obligantem sub pœna mortis, exponit se periculo vitæ injuste; ergo peccat; ergo si justa auctoritate potest Superior ferre legem obligantem ad pœnam mortis, utique potest obligare ad culpam.

Legis fractores pœnâ mulctantur.

B

C

63 PROB. IV. Implicat dari veram legem, & non obligare in conscientia, sed Principes Christiani, sive Ecclesiastici, sive Politici possunt veram condere legem; ergo etiam obligare in conscientia. Major explicatur. De intrinseca ratione legis est esse Regulam humanorum actuum, sed de ratione Regulæ ita est dirigere, ut recessus ab ea sit peccatum; ergo de ratione intrinseca legis est obligare. Id enim facit Regula dirigens in moralibus, quod facit regula dirigens in naturalibus, & artificiatis, sed recessus a Regula in naturalibus constituit vitium naturæ, & in artificiatis vitium artis; ergo in moralibus constituit vitium morale, quod est peccatum.

Lex est regula humanorum actuum.

D

Explicatur hoc. Ratio practica (secundum omnes) est proxima regula moralitatis; porro lex nihil est nisi ordinatio, seu applicatio ad actiones propositionum universalium rationis practicæ. Primum autem quod respicit ratio, est ultimus finis hominis, & hunc primo respicit quælibet lex justa, quamvis una respiciat dirigendo bonum commune media Politia civili, altera media Politia Ecclesiastica. Sicut quælibet lex Divina respicit pro fine charitatem, etsi per unam dirigatur una materia, per aliam altera: ex quo sequitur deviationem a lege humana esse vitium morale contra ultimum finem.

E

64 PROB. V. Quod habet per essentiam, & fontaliter lex æterna Dei, habet participative lex humana, sed lex æterna Dei obligat essentialiter in conscientia; ergo lex humana obligat participative in conscientia. II. Lex æterna essentialiter, & fontaliter obligat, quatenus est prima ratio practica directiva ad finem in primo, & independenti Potestativo, & Gubernante, sed lex temporalis secundum hanc utramque formalitatem de illa participat; ergo participat vim obligativam. *Non est potestas nisi a Deo*, Rom. 13. *Per me Reges regnant, & legum Conditores justa decernunt*, Proverb. 8., & similes aliæ Scripturæ ostendunt Potestatem legislativam humanam a Potestate Divina dimanare.

Lex æterna obligat in conscientia.

Ex D. Thom. -- Lex importat rationem „ quandam directivam actuum ad finem; in „ omnibus autem moventibus ordinatis oportet, quod virtus secundi moventis derivetur a virtute moventis primi; quia movens „ secundum non movet, nisi in quantum „ movetur a primo. Unde in omnibus Gubernantibus idem videmus, quod ratio gubernationis a primo Gubernante ad secundos derivatur: sicut ratio eorum, quæ sunt „ agenda in Civitate, derivatur a Rege per „ præceptum in inferiores administratores. „ Et in artificialibus etiam ratio artificialium „ actuum derivatur ab Architectore ad inferiores artifices, qui manu operantur. Cum „ ergo lex æterna, sit ratio gubernationis in „ supremo Gubernante, necesse est, quod „ omnes rationes gubernationis, quæ sunt in „ inferioribus Gubernantibus a lege æterna „ deriventur. Hujusmodi autem rationes inferiorum Gubernantium sunt quæcunque „ aliæ leges præter æternam. Unde omnes „ leges in tantum participant de ratione recta, in quantum derivantur a lege æterna -- 1. 2. *quæst. 93. art. 3.* Quibus præclare ostendit vim rationis in lege humana participari, quod prius tradiderat Augustinus *lib. 1. de libero arbit. cap. 6.* his -- Videre te arbitror in „ ista temporali lege nihil esse justum, atque „ legitimum, quod non ex hac æterna sibi „ homines derivaverint -- Et iterum *lib. de vera Relig. cap. 31.* -- Conditor legum temporalium, si sit vir bonus, & sapiens, illam ipsam consulit æternam, de qua nulli „ animæ judicare datum est, ut secundum „ ejus incommutabiles regulas, quid sit pro „ tempore jubendum, vetandumque discernat --

65 PROB. VI. Quod lex Divina, & naturalis præcipit esse faciendum, id obligat in conscientia, sed lex Divina, & naturalis præcipit esse obediendum legibus humanis; ergo est obligatio in conscientia obediendi legibus humanis; ergo leges humanæ obligant in conscientia. Major est extra controversiam quoad utramque partem. Quoad Divinam patet ex vulgari definitione peccati tradita ab Augustino *lib. 22. contra Faustum cap. 27.* -- „ Peccatum est dictum, vel factum, vel con„ cupitum contra legem æternam Dei -- Quoad legem naturalem, constat ex epistola Pauli ad Romanos cap. 1., ubi inexcusabiles vocat Gentiles peccantes contra legem naturalem signa-

tam

tam super nos. Et cap. 2. *Quicunque enim sine lege peccaverunt*, (idest sine lege positiva) *sine lege peribunt*. Minor pariter constat. Quoad naturalem, quia principium lumine naturæ notum est obediendum esse omni legitime præcipienti. Quoad Divinam patet tot adductis Scripturis, quibus declaratur subjectio Superioribus. His additur illud 2. Petri 2. *Novit Dominus &c. Iniquos verò in diem judicii reservare cruciandos: magis autem eos, qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant, dominationemque contemnunt*. Quibus inter peccata, quæ æternis suppliciis plectuntur, potissime enumerat Inobedientiam Superioribus civilibus. Subsumptum constat, quia Scripturæ præcipiunt, ut obediamus legibus humanis non utcunque, sed quia ab humanis ita hæc, vel illa res præscribitur.

Inobedientia supplicio plectitur.

Ratio ulterius est, quia leges humanæ sunt intimationes legis naturalis, & Divinæ. Præcipere legis est quoddam movere ad agendum modo rationabili, & propriu liberorum: præcipere legis Divinæ, & naturalis est movere per modum primorum, seu universalium moventium. Sicut ergo in necessariis causæ universales sic movent particulares, ut & ipsæ agant, ita lex naturalis, & Divina movet taliter ad subjectionem humanarum legum, ut velint, quod & ipsæ moveant, seu obligent.

65 PROB. VII. Patrum auctoritate, præcipue de lege Ecclesiastica Jejunii. Basilius *Orat. 2. de Jejunio* -- Vide ne propter parvam „ eduliorum voluptatem damnum incurras, „ & te ipsum criminis desertoris reum statuas -- Ambrosius *Serm. 25.* -- Non leve „ peccatum est indictam fidelibus quadragesimam &c. violare; & jejunia consecrata „ ventris voracitate dissolvere -- Hieronymus *ad Marcellam* -- Nos unam quadragesimam „ secundum traditionem Apostolorum, tempore nobis congruo jejunamus. Non quod „ & per totum annum, excepta Pentecoste, „ jejunare non liceat, sed quod aliud sit necessitate, aliud voluntate munus offerre -- Chrysostomus *hom. 6. ad Antiochen.* -- Adveniente jejunio, etsi millies quis exhortetur, & infinita crucient, & cogant vinum delibare, vel aliud quid jejunii lege „ non concessum gustare, omnia quis mallet „ pati, quam prohibitum tangere nutrimentum -- Leo *Serm. 3. de Jejunio* -- Pium est „ agere non indictum: impium est negligere „ prædicatum -- Augustinus *Serm. 62. de tempore* -- Aliis diebus jejunare remedium est, „ aut præmium: in Quadragesima non jejunare peccatum est -- Et *in Psal. 70.* Universaliter -- Ubi Pater (*idest Prælatus*) hoc „ jubet, contra Dominum non sit, sic audiendus est quomodo Deus; quia obedire „ Patri jussit Deus -- Omitto alios innumeros videndos apud Doctores *in explicatione præceptorum Ecclesiæ, & de legibus*. Unde oppositum damnatum est in Bulla Martini V. contra Wicleph., & Hus. In Bulla Leonis X. contra Lutherum. A Tridentino *Sess. 7. Can. 8. de Bapt.* -- Si quis dixerit Baptizatos liberos esse ab omnibus Sanctæ Ecclesiæ præceptis, quæ vel scripta, vel tradita sunt, ita „ ut ea observare non teneantur, nisi se sua „ sponte illis submittere voluerint, anathema „ sit --

Patres vim legislativam in Ecclesia cognoscunt.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

67 OBJIC. I. Peccatum tollit gratiam, sed nemo potest alterius gratiam tollere humanâ Potestate; ergo nemo humana Potestate potest obligare ad peccatum. Illius enim est gratiam subtrahere, cujus est conferre, sed solius Dei est gratiam conferre; ergo solius est subtrahere; ergo solius est obligare.

RESP. Latet æquivocatio in argumento. Efficienter subtrahere nemo potest gratiam alterius, nisi qui potest eam conferre; at potest demeritorie. Dat Deus homini gratiam, & non homo sibi; & nihilominus peccando homo subtrahit sibi gratiam: Non enim Legislator est, qui faciendo legem gratiam tollat; ipse enim potius gratiæ conservationem, & augmentum justis legibus intendit promovere, sed qui legem frangit, gratiam amittit.

Qui legem frangit, gratiam abjicit.

68 DICES. Lex illa solum obligare potest sub periculo amissionis gratiæ, quæ sua cognitione attingit finem supernaturalem, sed lex humana non attingit sua cognitione finem supernaturalem; ergo non potest obligare sub periculo amissionis gratiæ. Sic Calvinus.

RESP. Minor est aperte falsa, loquendo de Potestate Ecclesiastica, quæ cum spiritualis sit, respicit directe animarum salutem. Sed etiam Civilis ad eundem finem supernaturalem in natura elevata dirigit actus externæ politiæ; & de quacunque vera lege verificatur illud 1. ad Timoth. 1. *Finis præcepti est charitas*. Et ratio est, quia leges quæcunque humanæ justæ sunt rationes practicæ agendorum; ratio autem per se primò respicit finem Beatitudinis consonæ statui agentium: porro in hoc statu beatitudo nostra supernaturalis est. Sed etiam dato, quod humana lex sua cognitione non attingat finem supernaturalem, tamen qui frangit justam legem, æterno fit dignus supplicio, eo quod agit contra rectam rationem, contra quam facere est male agere, & pœnam mereri proportionatam.

Ratio practica Beatitudinem respicit.

69 INSTABIS. Nullus inferior legislator potest inducere obligationem in foro Superioris, sed forum conscientiæ solius Dei est; ergo nulla lex humana, cum sit inferioris legislatoris, potest obligationem inducere in conscientia.

RESP. Superior ordinis inferioris secundum se non potest etiam solvere in foro superiori; & tamen Potestas Ecclesiastica potest solvere in foro conscientiæ transgressiones legis Divinæ, quia hoc facit ea potestate derivata ab ipsomet Deo: cum ergo Potestas legislativa humana a Deo derivetur, & Deus velit obedientiam Superioribus humanis, sequitur, ea subordinatione ad ipsum, posse obligare in foro ejusdem Dei. Sed falsum est, participative forum conscientiæ non esse forum humanæ Potestatis secundum aliqua, licet non sit quoad omnia, & maxime quoad hoc, quod est scrutari secreta cordium.

Potestas legislativa a Deo.

70 URGEBIS. Nullus potest ferre legem obligantem sub pœna, quam infligere

non

nou poteſt, ſed nulla Poteſtas humana obligara poteſt ad haoc pœnam.

RESP. Diſt. maj. Nullus poteſt ferre legem obligaotem ſub pœna, quam nec poteſt infligere, nec alios connorat, qui poſſint infligere, conced. maj. quam non poteſt infligere, ſed alios connotat, qui poſſint, neg. maj. Licet ergo per ſe nequeat Poteſtas humana infligere pœnam æternam, poteſt tamen ſubſtituere materiam, ex cujus violatione iocurratur demeritum apud Divinum Judicem, potentem pœna æterna reos punire. Deo diſplicet obedieotia cuicunque legitime præcipienti negata: quilibet autem legitime præcipiens poteſt conſtituere materiam circa quam inobedientiæ; ergo poteſt conſtituere materiam, cujus violatio Deo diſpiiceat, & plectenda ſit pœna æterna.

Violator legis incurrit pœnam a Deo infligendam.

71 REPLICABIS. Quia Eccleſia neque ex poteſtate Dei judicat de internis, non poteſt præcipere actus internos; ergo quia Eccleſia, vel Princeps politicus nequit infligere pœnam æternam, neque poteſt obligare ſub pœna æterna.

RESP. neg. ſuppoſitum, quod Eccleſia non jodicat de internis, videlicet connexis cum exterioribus. In 66. propoſitione Moliniſtarum damnatur doctrina doceus ab Epiſcopo non eſſe dirigendam animam quoad interiora, quia Eccleſia non judicat de occultis. Et in 67. damnatur, non eſſe manifeſtandum internum Tribunali exteriori Superiorum ſub eadem cauſali (quia Eccleſia non judicat de internis), & ut temeraria, ac ſchiſmatica proſcribitur.

Actus internus poteſt ab Eccleſia præcipi.

Secuodum antiquam, & certam doctrinam, actus interni poſſunt ab Eccleſia præcipi, ſi ſint connexi cum exterioribus, ſi ſint forma exteriorum, ſi ſint per ſe neceſſarii ad integritatem exteriorum: cum ergo Poteſtas humana poſſit præcipere actus exteriores, & legi intrinſecum ſit ligare, poteſt obligationem inducere conſcientiæ. Rurſus, obedire humanæ legi connexom eſt cum placere Deo, & e contra; ergo idem ſequitur &c.

Deinde retorqueo argumeotum. Ideo nequit præcipere actus internos, quia nullo modo poteſt judicare, & nulla pœna punire; ſi enim aliqua pœna poſſet punire, poſſet etiam præcipere, ſed Eccleſia ſine dubio aliqua pœna peccatum mortale externum poteſt punire; ergo poterit etiam legem facere ſub illius periculo obligantem. Sufficit ergo, quod poſſit legitime præcipere actus externos, & poteſtate Dei ad eos obligare, ut tranſgreſſor incurrat reatum pœnæ æternæ a Deo infligendæ.

72 SUBSUMES. Ideo lex humana obligat in conſcientia, quia ſubeſt Divinæ legi, ut ex dictis compertum eſt, ſed hoc innuit ſolam legem Divinam, & non humanam obligare; ſicut quia Medici mandatum obligat, ut ſubeſt legi naturali, lex naturalis eſt, quæ ægrotum obligat ad obediendum Medico, non præceptum Medici.

RESP. neg. min. Lex Dei eſt cauſa univerſalis, & remota, & tranſcendens, lex humana eſt cauſa particularis, & proxima. Quare ſicut cauſa univerſalis non ſola agit ad præſentiam cauſæ particularis, ſed etiam ipſa particularis, ita non ſolum lex Divina obligat, ſed etiam humana. Sicut a pari Deus eſt primus ſolvens conſcientiam, & tamen Sacerdos etiam miniſterialiter ſolvit. Deus eſt principaliter docens, & tamen Prælati miniſterialiter docent. Neque urget exemplum Medici; non enim ipſe eſt verus Superior ægroti, ac proinde non habet legitimam auctoritatem præcipiendi, ſed ſolum declarandi jus naturæ.

Lex Divina obligat ſimul cum humana.

73 OBJIC. II. Et quidem quoad legem civilem. Lex civilis eſt temporalis reſpiciens pacem externam de interioribus non judicans, ſed conſcientia eſt forum internum, & ſpiritoale; ergo lex civilis non poteſt obligare in conſcientia. Sic Almainus, & Calvin.

RESP. negando conſequentiam. Solum enim concluditur non poſſe obligare legem civilem ſuo præcepto ad actus internos, & ſpirituales, non autem probat non poſſe præcipere actus exteriores, & civiles: hoc autem ipſo, quod præcipit externos actus, ligat ſubditum, cum omnis lex ſit regula, a qua deviare peccatum eſt; unde omiſſio illorum actuum eſt culpa coram Deo volente civili Poteſtati obedientiam. Ligare conſcientiam non eſt ſpiritualem inducere effectum, ſed imperare legitime. Objective ergo lex civilis temporalis eſt, quia ejus materia eſt temporalis: ſicut objective lex naturalis eſt naturalis, & tamen violatio legis naturæ eſt vera Dei offenſa. Spiritualiter ergo ſibi nocet, qui legem civilem frangit; quia deviat a recta Regula. Adde, quod lex civilis juſta, cum ſit concluſio legis naturalis, vel etiam modificatio legis Divinæ, quærit pacem externam in ordine ad conſervationem legis naturalis, & Divinæ, intenditque removere prohibens aſſecutionem charitatis Chriſtianæ.

Lex civilis obligat in foro conſcientiæ.

74 DICES. Ligare, & ſolvere ſunt correlativa, ſed Princeps civilis non poteſt ſolvere in foro conſcientiæ; ergo neque ligare.

RESP. neg. maj. Poſſumus nos ipſos ligare votis, & juramentis, & tamen non poſſumus nos ipſos ſolvere. Ut ergo Princeps poſſit ligare, ſufficit, quod Miniſter Chriſti ſit verus, & legitimus Superior, & imperans; nec eſt neceſſe, quod poſſit ſolvere, ſed ſufficit, quod connotet aliam poteſtatem ſolventem, qualis eſt Eccleſiaſtica. In humanis quandoque Princeps Supremus dat facultatem prohibendi aliquid ſub pœna capitis, & tamen reſervat ſibi abſolutionem ab ea. Aliqua ſtatuta Regularium dant facultatem inferioribus Prælatis dandi præcepta ſub pœna carceris, & tamen reſervatur Superioribus Majoribus abſolutio ab illa. Sufficit ergo ad correlationem, quod inadæquate poſſint ſolvere, dimittendo pœnam exteriorem.

Princeps ſecularis ligare poteſt, licet non poſſit ſolvere.

75 OBJIC. III. Injuſtum eſt bis idem crimen punire, ſed ſi Lex civilis obligaret in conſcientia, idem crimen bis puniretur, nempe hic, & in alio ſeculo; ergo Lex civilis non obligat in conſcientia. Sic Almain., & Calvin.

RESP. Argumentum eſſe nullum; nam Deus ipſe quandoque ſcelera punit hic temporalibus pœnis, & in altero ſeculo æternis. His omnibus dignum eſt peccatum lethale. Nullum eſt abſurdum a diverſis Judicibus, in diverſis locis, ob diverſos reſpectus puniri bis,

Crimen bis puniri poteſt, & ſimul in alia vita.

bis, & tet crimen idem. Homicidiom, furtum, & similia Deus prohibens punit æterno supplicio, & tamen morte temporali eadem punit Princeps. Ut ergo transgressio civilis legis est perturbativa exterioris, & temporalis politiæ, & pacis, punitur hic supplicio temporali, ut verò est violativa fori conscientiæ, punitur a Deo in altero seculo.

76 DICES. Lex non obligat nisi secundum intentionem Legislatoris, sed Princeps Civilis non intendit obligare in conscientia; ergo &c.

Legi intrinsecum est obligare.

RESP. Neg. maj. Lex quoad existentiam pendet a voluntate Legislatoris, non autem quoad obligare; hoc enim est intrinsecum legi. In libertate Legislatoris est velle facere veram legem, seu velle vere imperare, vel non, sed ea suppositione, quod vere faciat legem, essentialiter obligat. Quandoque tamen vult solum facere quasdam directiones, & provisiones pœnales, quarum plurimæ sunt etiam in statutis Religiosorum. Ceterum quales, & quando sint hujusmodi, attendenda sunt signa, quæ a Moralistis assignantur.

77 OBJIC. IV. Omittenda est gravissima lex civilis, ut adimpleatur minima lex Divina, v. g. de non mentiendo, sed minima lex Divina obligat solum sub veniali; ergo maxima lex civilis nullo modo obligat. Sic iidem.

Præcepta quando adimplenda.

RESP. Ridiculum est argumentum. Quandoque omittendum est præceptum Divinum, v. g. de abstinendo a servilibus die festo, ut adimpleatur aliud Divinum, v. g. de sublevando Patre, sed hoc secundum præceptum obligat sub gravi; ergo illud primum non obligat sub gravi? Quando ergo concurrunt duo præcepta simul incompossibilia, pro tunc unum cessat, & desinit obligare. Quale autem debeat cedere, vel non, attendendæ sunt regulæ morales. Certum est Divina fortius, & firmius obligare, quam humana.

78 OBJIC. V. Orig. *Tract. 12. in Matth.* explicans illud Matth. 20. *Principes gentium dominantur eorum*, loquens de Principibus Spiritualibus contrapositive ad Laicos ait -- „ Principatus eorum in dilectione subjecto- „ rum debet esse positus, non in timore tem- „ porali -- ergo sentit non posse ferre leges ligativas. Sic idem.

Discrimen inter Legislatores.

RESP. Discrimen in eo est, quod Princeps Laicus pro fine immediato, & proximo externam respicit politiam, ad quam conservandam debet uti virga temporalis timoris, qua invitos etiam trahat. Princeps autem Ecclesiasticus, cum respiciat per se primo pacem internam, & vitam supernaturalem, non debet per se cogere timore temporalis pœnæ, sed potius vinculis charitatis promovere subditos. Quandoque tamen tenetur uti brachio seculari ad conterendos contumaces. Uno verbo vult ex charitate, & in charitate ferendas esse leges Ecclesiasticas.

79 DICES. Chrysostomus *lib. 2. de Sacerdotio ante medium* comparat Prælatum cum Pastore irrationalium ovium, & cum Principe seculari. In prima comparatione dicit non esse in potestate Prælati curare infirmum, sicuti Pastoris curare ovem; in secunda asserit posse solum suadere, non autem cohibere -- „ Non enim, *ait*, nobis facultas tanta a le- „ gibus data ad delinquentes coercendos --

RESP. Aliqui sentiunt Chrysostomum loqui de ovibus erraticis, quæ foris sunt, quas pro suo libitu non potest Ecclesia emendare; alii dicunt ibi loqui de potestate Sacerdotali in foro pœnitentiæ. Sed demus ipsum loqui in Foro externo, & dè ovibus non erraticis ab ovili Domini media hæresi, nihil contra nos. Nimis clare loquitur; vultque dicere, quod non potest Prælatus dispotice sanare subditum, sicut Pastor sanat pecus, secando, urendo, sed necesse est, quod subditus ipse (ut medicina prosit) libenter adimpleat, quæ præscribuntur. En verba prioris comparationis -- Neque enim homini licet tanta cum „ auctoritate homines curare, cum quanta „ oves Pastor curat. Hic enim liberum est vin- „ cire, & a pabulo arcere, & secare; cum „ illic medicinæ, & curationis suscipiendæ „ facultas posita minime sit in illo, qui me- „ dicinam adhibet, sed in eo tantum qui la- „ borat -- Quod est verissimum, cum mors, & vita spiritualis sit in manu liberi arbitrii, nulli violentiæ subjecti. Idem sentit in secunda comparatione, ubi ex discrimine externæ pacis, & quietis, quam intendit Princeps civilis, & internæ, & spiritualis, quam intendit Ecclesiasticus, infert posse illum consequi suum finem, invitos etiam frænando flagellis exterioribus, hunc autem non, cum non possit voluntatem cogere invitam, sed solum suasionibus emollire ad observantiam; sine enim libero voluntatis affectu non obtinetur pax interior ad æternam coronam ordinata; quando tamen necesse sit, aliis fortioribus mediis utitur -- Christianis minime „ omnium licet peccantium lapsus vi corri- „ gere. Exteri quidem Judices, cum faci- „ norosos homines leges transgressos fuisse, „ deprehenderint, magnos se præditos au- „ ctoritate, ac potestate ostendunt, eosdem- „ que vel invitos suos ipsorum mores mutare „ cogunt. Hic verò non vim adferre, sed „ suadere tantum oportet, atque hac ratione „ meliorem efficere quem emendandum su- „ sceperis. Neque nobis tanta facultas a le- „ gibus data ad delinquentes coercendos: ac „ ne si dedissent quidem, haberemus, ubi „ vim hujusmodi, potentiamque exercere „ possemus, cum Christus eos corona æter- „ na donet, non qui coacti, sed qui certo „ animi proposito a peccato abstinent -- Quid lucidius? Appellat enim supra emendationem interiorem a voluntarietate libera omnino dependentem. Ceterum admittere Chrysost. vim etiam coercitivam in Ecclesiasticis Prælatis constat *ex Homilia 7. ad Populum*, *ex Homil. 83. in Matth. alloquendo Diaconum*, *ex Epistola prima ad Innocentium Papam* in causa suæ expulsionis a Sede, opere Theophili Alexandrini Episcopi, & confœderatorum. *Et homil. 61. ad illum locum Matth. 18. Si Ecclesiam non audierit &c.* habet -- Considera, quomodo Publi- „ canus ad exemplum summæ nequitiæ sem- „ per præsumit; ergo non obedire præceptis „ Ecclesiæ est summa nequitia --

Emendatio interior non a lege, sed a libera voluntate.

80 INSTABIS. Bernardus expresse negat Potestatem legislativam, & judicativam Prælatis Ecclesiasticis *lib. pr. de consid. cap. 6.*

-- Non

-- Non mostrabunt, puto, qui hoc dicent,
A „ ubi aliquando quispiam Apostolorum Judex „ sederit hominum &c. Stetisse, lego, Apo„ stolos judicandos; sedisse judicantes non „ lego --

Sed non indiget expositione Sanctus Doctor. Loquitur de Potestate immiscendi se ad judicandas causas pure civiles, cum per se debeant Prælati causas Ecclesiasticas judicare -- Quid ni contemnant judicare de terrenis „ possessiunculis hominum, qui in Cœlestibus „ & Angelos judicabunt? Ergo in crimini„ bus, non in possessionibus Potestas vestra; „ quoniam propter illa, & non propter has „ accepistis claves Regni Cœlorum-- Hæc ille.

B

CONTROVERSIA IV.

AN, UT LEX HUMANA OBLIGET, REQUIRATUR CONSENSUS POPULORUM.

LUtherus *lib. de Captivit. Babylonica*, *cap. de Baptismo* habet -- Quo jure „ Papa supernas leges constituit? „ Quia ei dedit Potestatem capti„ vandæ libertatis nostræ per Baptismum no„ bis donatæ; cum neque Papa, neque Epi-
C „ scopus, neque ullus hominum habeat jus „ unius syllabæ constituendæ super Christia„ num hominem, nisi fiat ejusdem consensu? „ & quidquid aliter fit, tyrannico spiritu fit-- Quibus manifeste docet legem humanam non valere, nisi dependenter a consensu subditorum.

Dominus de Marca *lib. 2. Concordantiæ Sacerdotii, & Imperii cap. 16.* sentit nullas leges sive politicas, sive Ecclesiasticas habere vim sine acceptatione, quæ (ipso Judice) magis necessaria est pro Ecclesiasticis, quam pro politicis. Marcam quidam alii sequuntur; qui & de lege justa, & de legitimo Le-
D gislatore (qui expresse non receperit Potestatem sub hac conditione de non condendis legibus sine subditorum consensu) sunt intelligendi, aliàs quæstio esset inanis. Contra quos

Dico. Lex humana ut obliget, non indiget acceptatione Populorum.

80 PROB. I. Correlativa sunt simul natura, sed præcipere, & obedire sunt essentialiter correlativa quantum ab obligationem; ergo sunt simul natura, sed humani Legislatores secundum fidem sunt legitimi præcipientes; ergo secundum eandem fidem sequitur obedire esse legitimum; ergo præcipere infert obedire, sed si obligatio legis dependeret ab acceptatione, præcipere non infer-
E ret obedire; ergo vis legis non pendet a consensu. Lex humana, quia est participatio legis æternæ, est justa; quia derivata ex Divina potestate est legitima: ergo quia est a potestate participante supremam, est independens a consensu subditorum. Quod enim facit Supremus Dominans per essentiam, facit Participans participative, sed Supremus Præcipiens per essentiam infert, & non indiget consensu; ergo Participans participative infert, & non indiget acceptatione Subditorum, ut obliget.

Præcipere, & obedire sunt correlativa.

81 PROB. II. Causa in quolibet genere infert effectum, & ab eo non dependet in vi causativa, sed acceptatio est effectus Legis obligantis; ergo Lex infert acceptationem, & non ab ea dependet in vi obligativa. Prob. min. Vis Legis obligantis est vis directiva, & gubernativa, sed acceptatio est effectus vis directivæ, & gubernativæ; ergo &c. Explicatur. Vis directiva est in eo, qui dirigit, acceptatio est in eo, qui dirigitur, sed dirigi, & gubernari sunt effectus dirigentis; ergo acceptatio est effectus vis directivæ. Aliter si penes populi voluntatem esset vis obligandi, penes populum esset vis directiva; unde etiam passivum esset activum, contra omnes regulas.

Lex infert acceptationē.

82 PROB. III. Subditus justam legem tenetur acceptare, sed si vis obligatoria legis penderet a libero consensu populorum, non teneretur acceptare, ut patet, cum teneri sit illatum ab obligare; ergo Major est evidens ex Scripturis superius datis. *Subjecti estote &c. Obedite Præpositis vestris: Quæcumque dixerint vobis servate, & facite. Admone illos, Principibus subjectos esse &c.*

83 PROB. IV. Intrinsecum est Legi ligare, sed intrinsecum, & proprium est Potestati dominativæ facere Leges; ergo est proprium, & intrinsecum Potestati legislativæ ligare. Major est aperta apud Philosophos, & Juristas, apud quos idem est Lex, ac ligamen, seu vinculum; & ideo per Legem captivatur libertas humana. Hinc in Scriptura Sacra lex Christi vocatur jugum: lex positiva Judæorum dicitur onus importabile.

Legi convenit ligare.

Salvator loquens de Principibus Hebræis Legem ferentibus ait Matth. 23. *Alligant enim onera gravia*. ibid. cap. 18. de Præsulibus Ecclesiasticis: *Quæcumque alligaveritis super terram &c.* Ad Rom. 7. *Quia lex in homine dominatur, quanto tempore vivit &c. Mulier, vivente viro, alligata est legi.* Sic alibi sæpe. Si ergo per se ad Principes, & non ad subditos spectat Legem ferre, ad eos spectat ligare: ac proinde vis obligatoria non dependet ab acceptatione Populorum.

84 PROB. V. Ita se habet ordo Hierarchicus in rationalibus, idest ordo superiorum, & inferiorum; sicut ordo Hierarchicus in naturalibus (salva proportione rationalitatis, & naturalitatis): sed in naturalibus, propter excellentiam superioritatis, superiora necessitate quadam naturali movent inferiora, ut patet inter corpora cœlestia, & sublunaria; ergo in rationalibus propter dignitatem superioritatis necessitate quadam morali (qualis est per leges) superiores debent posse movere inferiores. Ita S. Tho. 2. 2. *quæst.* 104. *art.* 5.

Inferior superiori subditur.

85 PROB. VI. Quælibet potestas humana, sive Ecclesiastica, sive civilis constituta est in ædificationem, hoc est ad bonum publicum efficaciter promovendum, sed si independenter ab acceptatione subditorum non posset obligare, non posset esse in ædificationem. Nam, ut sit in ædificationem, debet posse efficaciter consequi finem, scilicet promotionem boni communis, quod nequiret, cum arbitrio inferiorum possent Leges reddi inanes, & omnino illusoria foret Potestas legislativa: Per leges autem promovetur

Humana potestas est in ædificationē.

bonum poblicum, qoatenus his immoderantia affectuum frænatur, licentia ad medium reducitur, contumacia impiorum teritur, Potentiorum cupiditas reprimitur, uno verbo inviti compelluntur viam justitiæ ambulare. Notum porro est plerosque subditorum pronos esse ad eopiditates eapleudas, & ad privata commoda inelinare: ae proinde effectus legum de facili impedirentur, si ab acceptatione Populorum vis obligativa dependeret.

86 PROB. VII. Ideo vis obligatoria legis dependeret ab acceptatione, quia Potestas dominationis data est a Republica Superioribos; sed hæc ratio suadet oppositom; ergo. Explicatur minor. Auctoritas gubernativa est æqualiter legislativa in Superioribus, ac ea, quæ in ipsa Repoblica adstabat ante translationem Potestatis, sed ante translationem erat per se obligans; ergo etiam post translationem in Principe. Si enim a populorum consensu dependet legum auctoritas nuue, sicut antea, non potest diei esse translatam auctoritatem legislativam in Principem, nee subsisteret statutum *in l. 2. ff. 11. de origine juris* -- Igitur constituto Principe, datum est „ ei jus, ut quod constituisset, ratum esset -- Est enim intrinsecum, & essentiale translationi juris ab uno ad alium, ut idem faciat in posteriori, ac priori, & qui voluntatem suam in alium transtuiit, alterius placito stare cogitur, non suo.

Omne jus populi in Principem translatum.

87 PROB. VIII. Juxta commune placitum, Præceptum particulare datum uni subdito obligat independenter ab ejusdem acceptatione; ergo Præceptum datum communitati obligat independenter ab acceptatione communitatis. Sieut enim se habet Superior particularem personam respiciens, ita se habet Superior Communitatis, communitatem respiciens.

EXPLICATUR. Potestas Superioris Communitatis imperfectæ obligat in conscientia independenter a consensu subditorum, sed fortius, & majus est debitum obediendi Principi Communitatis perfectæ; ergo. Maj. habetur Deuter. 21. Ubi inobediens filius nolens monita Patris, & Matris suscipere damnatur ad mortem. Et in Proverbiis, & in Sapientia, redarguuntur filii nolentes parentibus subjici. Ad Eph. 6. dicitur filiis, ut parentibus in Domino obediant. Hine 1. Regum 14. habemus Jonatham modicum mellis comedentem contra præceptum Saulis Patris sui de non comedendo usque ad vesperam, adeo Deo displicuisse, ut noluerit responsa dare. Et ad Eph. 5. præcipitur, ut Mulieres subditæ sint Viris, sicut Christo Eeclesia. Certum autem est ab Ecclesiæ acceptatione non dependere vim obligativam legum Christi. Min. in aperto eit, cum bonom commune, ob quod Superioribus præstatur obedieotia, majus & urgentius sit; universalius euim booum est, & Divinius.

Fortior vis in Principe, quam in inferiore.

88 PROB. IX. Acceptatio necessaria ad valorem legis vel deberet fieri a subditis congregatis simul in Concilio, aut Comitiis, vel a tota Ecclesia in seipsa, aut Regno, vel a nobiliori portione, Episeopis scilicet, aut Patriciis, sed non a simul congregatis in Comitiis; quia in his omnes subditi realiter non congregantur; ergo eum subditi ad unum omnes debeant leges observare, ut lex Comitiorum valeat, expectanda erit acceptatio eorum, qui sunt extra Comitia; non enim aliunde subsistere potest lex sic lata, nisi vel quia Respublica congregata est suprema Potestas gubernativa, vel quia in ea resider inferiorum auctoritas translativa. Si primum; ergo Potestas suprema gubernativa per seipsam potest ligare. Si secundum: cum in Principem Supremum translata sit voluntas, & potestas subditorum, neque, ut ejus lex obliget, dependebit a consensu subditorum; non minus enim, immo melius in capite repræsentantur membra, quam in corpore trunco.

Si necessaria est subditorum omnium acceptatio, omnia erunt eonfusa. Primo: quia est moraliter fere impossibile, seu saltem admodum difficile cujuslibet particularis explorare consensum. Secundo: eum major pars sit prona ad libertatem, pauci acceptabunt, & bonum commune a lege intentatum corruet. Tertio: quandoque urget necessitas, pro qua lex fertur, & si expectandus est singulorum consensus, periclitabitur prius bonum commune, antequam remedium sit paratum. Quarto: Lex bonu publico favorabilis, pluribus solet esse onerosa, & isti jugum excutient. Quinto: explicari debet qualis debeat esse consensus, expressus, an tacitus, scriptus, an vocalis. Deinde quomodo ab omnibus, & singulis sciri potest singulorum datus consensus, & alia plura, quæ confusionem parerent difficillime superandam.

Notitia acceptationis populi fere impossibilis.

Si nobilioris portionis acceptatio requiritur, assignanda est ratio congrua, cur nobiliorum consensus sufficiat. Ut dicit D. Paulus membra viliora etiam sunt partes corporis necessariæ, cur contemnenda? Et si jugum legis portare debent, cur non debebunt consentire? Si nobiliorum sufficit consensus, ideo erit, vel quia tanquam in capita translata est aliorum Potestas; & cum hæc translata sit in Supremum, nec indigebit ceterorum accessu; vel quia sunt major pars, & hoc est falsum, multò enim plures sunt reliqui de populo, ut patet. Unde non potest valere regula illa, major pars trahit post se minorem, quæ ideo valet, quia in majori parte continetur minor repræsentative; nam etiam in Principe continentur inferiores; ergo etiam Princeps sua Potestate poterit legem ferre obligativam. Deinde ipsimet nobiles debent etiam legibus a Principe latis obedire: si ergo aliorum consensus non requiritur, neque nobilium.

89 PROB. X. Ubi dubium est de justitia legis humanæ contra Divinam, standum est pro lege, & Principe secundum Patrum doctrinam; ergo a fortiori ubi est moralis certitudo; ergo vis obligatoria non dependet a consensu subditorum. Anteced. est D. Augustini, relati *in Canone Quid culpatur 23. quæst. prima* -- Vir justus, si forte etiam sub „ Rege homine sacrilego militet, recte po„ test illo jubente bellare; si vice pacis ordi„ nem servans, quod sibi jubetur, vel non „ esse contra Dei præceptum, certum est, „ vel utrum sit, certum non est: ita ut for„ tasse reum faciat Regem iniquitas impe„ randi;

„ tandi ; innocentem autem militem ostendat ordo serviendi -- D. Gregorius *in cap. 25. lib. primi Regum ad illa verba* : *Quasi peccatum ariolandi est, repugnare*, ait -- Qui repugnant Prælatorum imperiis, ideo itaque repugnant, quia Divinam voluntatem se scire melius æstimant. Quasi ergo peccatum ariolandi est, quia velut Divino Altari contempto ad aras Dæmonum responsa percipiunt, dum cordis sui præstigiosis, ac superbis adinventionibus credunt, & salutatibus Prælatorum consiliis contraria sentiendo refrænantur --

In dubiis Legislatori obediendum.

Gersonius, cui de Marca fidit, *de vita spirituali lect. 4. coroll.* 8. -- Occurrente dubio de aliqua lege, utrum divina sit, aut Divinæ connexa, seu pertinens, tutius est legem illam pro Divina suscipere, quam humanam negligere. Tene certum, & dimitte incertum -- ait ex D. August. -- Est itaque regula magistralis quod exponens se discrimini peccati mortalis, peccat mortaliter, & hanc fundat dictum Sapientis: Qui amat periculum, peribit in illo -- Nicolaus Cusanus alter Parisiensis, cui de Marca fidit *in epist. prima ad Roderimum Archidiaconum Oratorem Regis Castellæ in Dieta Francofurdiensi data* 20. *Maji* 1442. -- Si verò dubium esset, & de mente Sacri Principis non constaret, pro Sacro Principe præsumendum est, quod recte credita Potestate utatur, & ipsi obediendum est -- Franciscus de Victoria, Alumnus Parisiensis Academiæ *lect.* 4. *proposit.* 16. -- Non spectat ad subditos determinare, aut examinare, quid possit Papa, aut quid non possit, & quomodo teneatur parere, vel non ; quia sacrilegium est disputare de potentia Principis, & præcipue Papæ -- 17. *quæst. §. Committitur*, ex quo sequentia.

Primo. Quia hoc ipsum determinare, quæ sit Potestas spiritualis alicujus, est jurisdictio, & pars gubernationis, quæ non spectat ad subditos, saltem erga Superiores ; ergo hoc non convenit illis.

Secundo. Quia profecto hoc esset in perturbationem, & dissolutionem Ecclesiasticæ Hierarchiæ, & Auctoritatis, si quilibet posset dicere: Papa non potest; & hoc modo eximeret se a mandatis Papæ, & esset palam fovere inobedientiam, & schismata, & hæreses -- Immo hinc natæ sunt hæreses (*ait ex Cypriano*) quod Sacerdoti Dei, vel Papæ non obeditur, sed quilibet audet dicere, quod Papa malè facit, & quod non potest facere. Et ideo, etiamsi Papa erraret, melius esset, ut in omnibus illis pareatur, quam per hoc, quod unus habeat licentiam non parendi in uno casu, forsan rationabili, dare occasionem, ut alii non pareant etiam in justis, & honestis -- Et alii similia. Et sane talis est unicuique sui insitus amor, tam altis radicibus infictus cordi hominum tener libertatis affectus, independentiæ ardor, ita utilitatis propriæ gravi inclinantur pondere mortalium corda, ut si dubium sufficiat ad reddendam licitam legum rejectionem, tota dissolvenda sit subjectionis vis, & gubernationis robur. Hæ enim privatæ cupiditates ubique dubia, & difficultates progerminant feracissimas, & non ratò justum ipsum injustitiæ crimine carpunt. Firmum ergo sit leges humanas a subditorum acceptatione non dependere.

Quare Alexander VII. jure optimo damnavit 28. propositionem hanc -- Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a Principe promulgatam -- Et Schola Parisiensis 1421. *de Constitutionibus Ecclesiæ*, ut habetur tom. ultimo Historiæ Universit. ad præcitatum annum, recitatam sub initio Controversiæ Lutheranam propositionem sequenti censura notavit -- Hæc propositio est a debita subditorum erga Prælatos, & Superiores subjectione, & obedientia retractativa. Legum positivarum seditiose destructiva, ac in fide, & moribus erronea, & est error damnatus Vualdensium, & cum errore Arrianorum conveniens -- Quibus consonant alia Gallorum testimonia tradita Controv. de Roman. Pontif., & de Concilio. Quare in præsenti sufficiet Michaelis Maucleri Parisiensis Doctoris testimonium *lib. 4. par. 2. cap. 3. de Ecclesiastica Monarchia*, ubi -- Alligationem inferre potest (*idest Papa*) in conscientia servandi Leges Canonicas a se conditas, & sufficienti promolgatione Orbi Christiano communicatas, ut Alphonsus a Castro, Turrecremata, aliique de meliori nota Doctores crediderunt. Quod adeo verum esse credo, ut secundum fidem negari non posse, putem. Neque propterea Lex minus legis nomine, & honore dignabitur, si justa, & sufficienter promulgata non recipiatur a populo ; nec minùs peccabit contra Dei jussa, si illam sine causa repudiet --

Facultas Parisiensis vult legem obligare prævie ad acceptationem.

Quod & fatetur Suarez *lib. 4. de Legibus cap.* 10., & saniores Doctores. Et candide consideranti Scripturas Sacras (quibus colligitur dari Magistratum politicum, & Prælatos Ecclesiasticos cum potestate ferendi Leges) patebit, non posse ullo modo subsistere doctrinam Lutheri. quæ exigit acceptationem populorum. Nec Dominus de Marca Catholicus, unquam poterit hoc idem sustinere ; nec leviter quidem (nisi Anabaptistis, & Lutherania, Calvinistisque consentiat in negando ordine Hierarchico, & politico Magistratus) si ex Scripturis, & Patribus agendum est. Consona ergo doctrina teneatur Leges positivas humanas, ut obligationem inducant, a subditorum acceptatione non pendere.

SOLVUNTUR ARGUMENTA ADVERSARIORUM.

90 OBJIC. I. Obligatio Legis est ejusdem firmitas : sed Legi firmitas advenit ex subditorum acceptatione, juxta illud Augustini *lib.* 1. *de vera Religione cap.* 31. *relatum dist. 4. cap. In istis* -- Leges statuuntur, cum promulgantur, firmantur, cum moribus approbantur -- ergo Legis obligatio a consensu depender.

RESP. Firmitas duplex est, alia actus primi, alia actus secundi. Firmitas actus primi est vis obligans, ejusdemque robur, fir-

mitas actus secundi est continuata observantia Legis. Lex Divina de abstinendo a servilibus die festo est firma in actu primo, quatenus secundum se vere ligat fideles, est firma in actu secundo, quando observatur. Prima firmitas idem est, ac obligatio, secus secunda: hinc stat prima sine secunda, ut in casu allato si in aliqua Communitate absque justo motivo in servilibus dies festi insumerentur. Prima firmitas a sola auctoritate Legislatoris pendet, cum sit intrinseca Legi: secunda a populo observante. Utramque firmitatem textus allegatus (qui in Augustino non reperitur) tangit; Primam pars prior propositionis -- Leges statuuntur, cum pro„ mulgantur -- sola auctoritate Legislatoris conditur Lex; & promulgatur, non expectato consensu inferiorum: statuta habet essentiam Legis, quae est obligare inferiores, taliter ut, si non observent, delinquant, & digni poena sint. Secundam firmitatem posterior pars propositionis habet -- Firmantur, „ cum moribus utentium approbantur. (Uten„ tium moribus) -- en actus secundus observantiae, qua obligatio Legis prius existens corroboratur, consolidatur practice. Quo sensu per frequentem consuetudinem bene vivendi in aliquo loco dicere solemus, ibi fidem esse bene fundatam, & consolidatam; cum certo certius fides obliget independenter ab acceptatione.

Firmitas legis duplex.

91 DICES. Firmitas, qua lex tenet subditos, est essentia ipsius ut obligantis: sed haec dependet ab acceptatione, juxta illud Ulpiani *ff. de legibus*, *lege 32. De quibus* -- „ Ipsae leges non alia de causa nos tenent, „ quam quod judicio populi receptae sint -- Ergo firmitas actus primi indiget dependentia consensus populorum.

RESP. neg. min. Quae non evincitur auctoritate inducta; illa enim non procedit universaliter, & absolute, sed solum in casu excepto Controversiae, scilicet quando populus transferendo Potestatem sibi reservavit libertatem acceptandi legum onera; tunc enim non est absolutum gubernium in Principe, nec integre concessa facultas dominativa, & directiva. Hinc definitum est *in l. Si res ff. de appellationibus recipiendis*, a lege non dari appellationem, sicut bene notavit Decius *in cap. Consuluit 3. de appellationibus*: quod non staret, si dependeret ab acceptatione, quia tunc lex regularetur scientiâ subditorum, & partium. Cur licet a sententia, & rescripto, etiam Supremi supplicare? Quia rescriptum oritur ex scientia Principis circa rem singularem, circa quam decipi potest ab altero ex litigatoribus: unde justitia naturalis postulat, quod aliam partem audiat, reddaturque certior, ut re bene perspecta, quod convenit aequitati, dictetur. Similiter sententia fertur secundum allegata, & probata ab uno ex litigatoribus, & cum alteri possint favere rationes novae non perpensae, conceditur supplicatio. Lex verò fertur ex scientia universali, quam Principes habent, & respectu ad bonum commune ex superioribus motivis perpenso, contra quam scientiam, & respectum non est admittenda subditorum scientia, & privati boni affectio; & ideo a lege rejicitur appellatio.

Principis Gubernii quandoque conditionatum.

92 INSTABIS. Ex Aristotele *lib. 2. politic. cap. 6. versus finem*. Lex nullam habet vim, ut sibi pareatur, nisi ex more, sed habere vim ex more, est habere vim per acceptationem; ergo.

Aristoteli opponam Platonem *in dialogo politico*: ubi unus interlocutor, scilicet hospes, ait: Vulgi proverbium esse, ut si quis leges prioribus meliores invenerit, eas ferat, si populo eas persuaserit; si verò non persuaserit, non ferat; nec oportere, quod alioquin violentiae nomen subiret. Plato redarguens respondet, demonstratque ferendas esse, irridetque asserentem esse violentiam, exemplo Medici, qui aegroto praescribit medicinam ipso renitente; qui tamen violentiam facere non dicitur, sed mederi, sed sanare.

Ceterum Aristoteles solet exponi de vi solidae perseverantiae, quae oritur ex usu continuato, & replicatis actibus: & colligitur ex fine doctrinae illius; intendit enim declarare, ne de facili mutentur leges, quia illis mutationibus subditi assuescunt non obedire Superioribus: facilius porro assuescimus obedire actuum frequentatione. Sic Angelicus Doctor fidelissimus interpres 1. 2. *quaest. 97. art. 2. ad 1.*, *& in corpore art.* ad idem habet -- Habet autem ipsa legis mutatio, quan„ tum in se est detrimentum quoddam com„ munis salutis: quia ad observantiam legum „ plurimum valet consuetudo, in tantum, „ quod ea, quae contra communem consue„ tudinem fiunt, etiamsi sint leviora, de se „ graviora videntur. Unde quando mutatur „ lex, diminuitur vis constrictiva legis, in „ quantum tollitur consuetudo; & ideo nun„ quam debet mutari lex humana, nisi ex ali„ qua parte tantum recompensetur communi „ saluti, quantum ex ista parte derogatur. „ Quod quidem contingit, vel ex hoc, quod „ aliqua maxima, & evidentissima utilitas ex „ novo statu provenit, vel ex eo, quod est ma„ xima necessitas ex eo, quod lex consueta, „ aut manifestam iniquitatem continet; aut „ ejus observatio est plurimum nociva. Un„ de dicitur a Jurisperito, quod in rebus no„ vis constituendis, evidens debet esse utili„ tas, ut recte recedatur ab eo jure, quod „ diu aequum visum est -- Quo nil melius.

Rara sit legum mutatio.

93 REPLICABIS. Nulla lex obligat, nisi sub conditione promulgationis, sed promulgatio includit conditionem saltem tacitam, si acceptetur a populo; ergo, ut lex obliget, necessaria est conditio acceptationis.

RESP. neg. min. Lex enim ideo promulgatur, ut innotescat; ignota enim non potest culpabiliter violari, nec laudabiliter observari. Promulgatio necessaria est pariter in Lege Divina, & naturali, & tamen nemo dicet includi in ea tacitam conditionem acceptationis, etsi finis promulgationis utrobique ad idem tendat. Immo oppositum arguitur, cum Legislator praescribat tempus, quo posita promulgatione lex incipit obligare, & transgressores incidunt in poenam: si verò promulgatio includeret conditionem acceptationis, non possent haec apponi, sed esset expectandus consensus subditorum; si enim non est in Potestate Legislatoris vis obligatoria, nec est in ejus Potestate cogere ad acceptandum;

Promulgatio cur necessaria ad legem.

dum; quia jam hæc coactio esset obligatio.

Deinde sequitur non peccare particulares personas legem frangentes, si eam non acceperint, quamvis esset a majori parte acceptata; Ita enim se habet per adversarios acceptatio ad legis obligationem, sicut promulgatio, sed si particulari personæ non sit facta promulgatio, etsi facta sit toti communitati, obligat quidem, sed excusat ab observantia stante ignorantia inculpabili; ergo pariter si a particulari non acceptetur. Si major pars nec trahat, nec includat minorem in casu promulgationis taliter, quin saltem per accidens excusetur a culpa; cur major pars includet, & trahet ad se minorem in casu acceptationis, ut etiam per accidens non excusetur?

94 OBJIC. II. Lex debet esse Reipublicæ utilis, sed utilitas dependet a subditorum acceptatione; quia ipsi cognoscunt legis bonitatem, & acceptando utilem fatentur; ergo Principes nolunt, ut robur habeat, nisi acceptata.

RESP. concedo maj. Lex enim injusta, bonoque communi nociva non obligat; quia lex non est, nec a legitima auctoritate emanata: Minor est evidenter falsa. Utilitas legis in eo stat, quod bono communi deserviat: scientiam boni communis habent Superintendentes, non autem particulares, qui suis privatis distrahuntur affectionibus, quibus a recta scientia boni universalis impediuntur. Quare ubi evidens non est inutilitas legis, vel ob defectum Potestatis, vel ob exorbitantiam a lege Divina, aut naturali, standum est Legislatori, qui & in abstracto affectionum particularium considerat bonum totius, & prudentum utitur doctrina, & speciali Divinæ prudentiæ lumine dirigitur. Id ipsum Dominus de Marca *loc. cit.* fatetur -- Ad eam „ verò consensum adhibendum subditos ex „ officio teneri, juxta præscriptum juris Di„ vini, nisi leges eorum commodis aperte „ officiant. Ab hac regula nunquam discedo, „ quando de legibus Ecclesiasticis agitur -- Commoda autem, de quibus loquitur, communia esse debent, & spiritualia, non corporalia, ubi de Ecclesiasticis est sermo; quia aliàs omnia eluderentur: aptamque affert rationem, scilicet, quia jure Divino statuta est vera obedientia, & subjectio inferiorum Superioribus, adeoque eorum mandatis ligari possunt.

Lex ordinatur ad bonum commune.

95 DICES. Lex, quæ a communitate non acceptatur, non est utilis, sed damnosa bono communi, sed lex bono communi inutilis non obligat; ergo lex non acceptata non obligat.

RESP. neg. maj. Secundum se lex optima esse potest, & bono communi proficua satis: fit tamen in casu nociva ex defectu subditorum, qui nolunt sine justa causa ei subjici. Universis hominibus Christi nativitas, & passio secundum se salutifera fuit, & tamen in ruinam multorum cessit. Per legem, ait Apostolus, in mundum maximum malum introductum est, scilicet peccatum; ergo lex mala? Absit, idem Apostolus replicat. Non ergo ideo bona, & utilis lex, quia acceptatur, licet non acceptantibus noceat ex defectu ipsorum nolentium debitam præstare obedientiam Superioribus. Expedit tamen ob suavem providentiam, quod prudens Legislator legem retractet, vel mutet, quando videt communiter non acceptari. Expedit etiam quandoque cogere ad acceptandum, ne assuescant inferiores debitæ subjectionis jugum excutere, & rebellioni viam aperire. Ubique prudentia optima regula est.

Bonitas legis non dependet a populo.

96 INSTABIS. Per easdem causas nascitur obligatio, per quas dissolvitur, sed vis legis dissolvitur per contrariam consuetudinem; ergo nascitur pariter per voluntariam acceptationem eorum, qui consuetudinem contrariam possunt inducere: hi autem sunt subditi; ergo &c.

RESP. Argumentum potius oppositum evincere. Consuetudo non abrogat legem, nisi legitime præscribens: non præscribit autem legitime, nisi accedat verus, & non fictus consensus Principis, qui legem tulit, vel Successoris ejus. Ex quo sequitur ab auctoritate Principis pendere vim legis, & posset explicari sic.

Consuetudo ex se non abrogat legem.

Consuetudo in contrarium non solum vim legis abrogat, sed etiam non rarò omnem legis notitiam: si ergo per easdem causas nascitur lex, per quas dissolvitur, sequitur pariter notitiam legis pendere a subditis: & tamen (nemine refragante) promulgatio auctoritative a Principe emanat.

97 OBJIC. III. Marca *loc. cit. cap. 16. n. 6.* Et intendit probare Ecclesiasticam legem potiori jure indigere acceptatione. Potestas Ecclesiastica conceptis verbis est in ædificationem, & non in destructionem, sed ut talis fit nihil obtrudendum est fidelibus, quod aliquo pacto eos offendere possit; ergo lex minus commoda habenda est pro non scripta. Ex D. namque Chrysostomo -- Hæc est Chri„ stianismi regula, & illius exacta definitio; „ hic est vertex supra omnia eminens, pu„ blicæ utilitati consulere -- Nisi ergo acceptetur nullum obtinebit robur.

RESP. I. Argumentum hoc male olet: tollit enim omnem obedientiam inferiorum erga Superiores. Unde primo juvat sciscitari, an lex civilis sit in ædificationem, vel in destructionem? Hoc non dicetur, nisi ab Anabaptista negante legitimitatem Magistratus politici. Si est ergo in ædificationem, sequitur, eodem modo discurrendum esse de civili, & Ecclesiastica lege, adeoque & illa, si minus commoda fuerit, pro non scripta habenda erit.

Secundo -- Nihil est obtrudendum fide„ libus, quod eos offendere aliquo pacto pos„ sit -- sed quæcumque lex aliquo pacto offendit majorem partem subditorum; quælibet enim, cum sit litigativa, est onerosa privatam libertatem effrænate amantibus: hi autem sunt major pars hominum, cum infinitus sit stultorum numerus, idest impiorum, & malè morigeratorum; ergo nulla lex est ferenda, Lutheranaque libertas admittenda.

Lex qualibet onerosa.

Tertio. Lex publicæ utilitati debet consulere, ut teneat, & minus commoda pro non scripta est habenda, sed omnis lex est multis minus commoda; ergo nulla est publicæ utilitati consulens, ac proinde omnis

est

est pro non scripta habenda. Minor est evidens. Ut enim bono communi consulat lex, debet ex necessitate majorem partem particularium offendere, & premere (cum lex provideat bono communi, quatenus remedia praescribit ad morbos curandos, & praecavendos): particulares porro, ut plurimum vel morbo inficiuntur, vel ad morbum inclinantur; & illi etiam, qui spiritu Dei aguntur, quandoque pondere sensualitatis ad malum trahuntur, & indigent fraeno.

Quarto. Ea ex, quod Potestas sit in aedificationem, infert arguens, non esse pro lege habendum, quod praescribitur minus commodum, & aliquo pacto offendens, sed etiam Potestas legislativa Dei est in aedificationem; ergo &c. Licet enim utendo suprema Potestate possit perdere quamlibet creaturam, tamen, ut justus Judex, & Conditor Ecclesiae non potest non ferre legem bono communi proficuam; ergo si lex sit minus commoda, & aliquo pacto offendens, erit habenda pro non data, sed est certo certius legem Dei esse minus commodam, & aliquo pacto offendere fideles, cum onerosa sit, & libertatem ligans, & contra inclinationem sensus tendens; ergo &c. Haec lex (non concupisces) secundum se, est ne homini omnino commoda? Lex diligendi inimicum suum an nullo pacto offendit fideles? Diliges Dominum Deum ex toto corde tuo, ex totis viribus tuis, nullum ne prorsus onus importat? Et revera hoc eodem argumento, scilicet ex difficultate horum praeceptorum intulerunt Haeretici Lutherus, Calvinus &c. hominem Christianum non teneri ad observantiam totius Legis Divinae.

Lex Divina gravis.

Quinto. Ex doctrina arguentis alibi data. Decreta Conciliorum Oecumenicorum subsistunt, & habent vim infallibilem in materia fidei: sed Concilium Oecumenicum Tridentinum *de Baptismo num.* 8. decrevit — Si „ quis dixerit, baptizatos liberos esse ab omnibus Sanctae Ecclesiae praeceptis, quae vel „ scripta, vel tradita sunt, itaut ea observare „ non teneantur, nisi se sua sponte illi submittere voluerint, anathema sit — Ergo independenter ab acceptatione obligant praecepta Ecclesiae, etiam minus commoda, & aliqua pacto offendentia, qualia sunt a Concilio recensita, festorum observatio, & jejunii, a quo adeo abhorret homo, decimarum solutio, confessio annualis de omnibus peccatis lethalibus, & suis circumstantiis, quae adeo turbam populorum premit. Porro, quod de iis dicitur, currit de reliquis, sive latis a Conciliis, sive a solo Papa. Nam quantum ad hoc est eadem ratio ex vi illius principii, quod *Potestas sit in aedificationem*.

Ecclesiae praecepta obligant praevie ad acceptationem.

Igitur pro commoditate, vel incommoditate, seu offensione intelligitur justitia, vel injustitia legis, vel onus, vel carentia oneris? Si hoc secundum: stant ea, quibus diximus nullam dari legem. Si primum: hoc non candide dicit: nam semotis terminis aequivocis, non dissentit a nobis tenentibus legem injustam non obligare. Non pertinet tamen ad subditos judicare de injustitia, sed ad Principes. Et si aliorum etiam judicio esset standum, hi boni esse debent, qui & pauci sunt, & justis legibus parendum esse minime dubitant etiam onerosis.

Non est a subditorum arbitrio de lege judicare.

98 DICES. Regio imperio non solae singulorum civium rationes commissae sunt, sed totius Reipublicae salus; Sacerdotali vero ministerio singulorum saluti invigilare praecipue commissum est, sed ex hoc sequitur Principum leges magis obligare, & minus Ecclesiasticas; ergo. Minor explicatur a Marca, illis — Regium imperium a Sacerdotali „ in eo maxime distat, quod illi non solae „ singulorum civium rationes commissae sint, „ sed totius Reipublicae salus: unde fit ut in „ cives etiam invitos ad fovendum totius Rei- „ publicae corpus jus illi competat, quemad- „ modum antea diximus; quod aliter se habet „ in Episcopali Ministerio, cui Ecclesiae sol- „ licitudo ita est commissa, ut singulorum „ saluti praecipue invigilare debeat, nec cu- „ rare possit universum corpus aliquorum „ membrorum pernicie, sed ad exemplum „ Magistri nonaginta novem oves deserendae „ illi sunt, ut centesimam ad caulas reportet —

Caeterum instantia non urget. Ubi nam invenire est Pastor Ecclesiasticus, qui praecipue per se primo respiciat singulorum salutem, non autem totius? A quo lumine rationis didicit bonum partis esse praeferendum bono totius? Nonne Paulus clamat ad Colos. 1. *Adimpleo ea, quae desunt passionum Christi in carne mea pro corpore ejus, quod est Ecclesia, cujus factus sum ego minister secundum dispositionem Dei*. Ad Ephes. 4. *Dedit quosdam Apostolos &c. ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in aedificationem Corporis Christi*. Nonne Potestas omnis, quae est a Deo, ordinata est? Juxta Magistri effatum ex debito ordine nonne oculus eruendus, vel pes obtruncandus, ne totum corpus pereat? Matth. 5. Credet ne sapiens pluris Christum facere unam ovem, quam nonaginta novem?

Itaque absque dubio, tam Ecclesiastica, quam civilis potestas habet per se primo respicere bonum commune, & per se secundo bonum partium; & utraque Potestas tenetur, si fit necesse, partem perdere ad totum salvandum. Utriusque finis est totius bonum curare, nullius perdere, nec praetermittere curam etiam ovium singularium. Unde nedum Superior Ecclesiasticus, verum etiam Politicus injustus est, & perversus, si personam aliquam puniat, non ordinando ab bonum multitudinis, sed ad privatum finem, vel ad propriam vindictam &c. Nec est, qui possit de hac veritate suspicari, nisi qui velit admittere, idem esse tyrannidem exercere, & dominari, contra S. Thom. *de regimine princip. lib.* 1. *cap.* 1. Utrobique in dubio praesumendum est de justitia legis, & maxime Ecclesiasticae, cujus violatio est periculosior.

Commune bonum a Legislatore spectandum.

Nec aliquid juvat parabola quaesitae ovis, nonaginta novem relictis; quia pro centesima ove apud Patres intelligitur genus humanum, quod venit curare Verbum Dei; nonaginta autem novem sunt Angeli. Sed demus intelligendum pro peccatore particulari, ut ex contextu patet. Dico loqui Christum de uno errante, comparative ad nonaginta novem in tuto positos. Et quis dubitat, quod tunc major

sior aliqua diligentia est a Pastore adhibenda, ut errantem reducat, cum ceteræ oves sine periculo morantur, nec a terminis statutis egrediuntur?

Concludit Auctor — Etsi enim dura sint „ aliquando Regum Imperia; ordo ille im„ perandi, & parendi id exigit (hoc est urgendi executionem, etiam dubiæ legis, & invitos ad obsequium compellendi) ut subditi „ Dominorum mandatis cedant, quemadmo„ dum Apostoli disertissime docuerunt —

Sed hæc doctrina a fortiori concludit pro legibus Ecclesiasticis; quia plures sunt Apostolorum Scripturæ docentes obedientiam, & subjectionem Prælatis Spiritualibus; ergo si illa ratiocinatione intendit demonstrare legem Civilem obligare ante acceptationem, vel posse subditos obligari ad eam acceptandam, urgentius admittere cogitur de Ecclesiasticis.

99 OBJIC. IV. — Secunda verò ratio „ hæc est, quia Christus ipse discrimen u„ triusque Potestatis in præceptis dandis au„ ctoritate sua constituit. Reges gentium „ dominantur eorum, & qui potestatem ha„ bent super eos, benefici vocantur; vos au„ tem non sic, inquit ille, apud Matthæum, „ & Lucam —

Si locus iste intelligatur ad mentem Auctoris, scilicet de vi legis ferendæ, Anabaptismum statuit, & Calvinismum. Anabaptismum dico, quia hi Hæretici ea Scriptura utuntur ad tollendam a Christianis politicam Dominationem, & præcipue coercitivam. Loqui porro etiam de Principibus Christianis tradunt Interpretes, & favere non desinit particula adversativa: *Reges gentium*, idest Gentilium, *vos autem non sic*, idest in Ecclesia mea. Calvinismum statuit, quia eodem textu hi arguunt pro abroganda Potestate verè legislativa in Ecclesia Christi. Tollit etiam in Christo vim legislativam; quia ibi Dominus vult, quod ly *vos autem non sic* sit accipiendum ad exemplum sui ipsius. Si ergo textus loquitur ad sensum arguentis, nec Christus potuit ullam ferre legem obligativam. Qui veritatem quærit, nec ad dexteram, nec ad sinistram declinat. Veritas ergo Scripturæ hujus executionem, & modum gubernationis tangit, scilicet, quod humilitate, & charitate magis, quam timore ad legum observantiam promoveantur subditi. Sic Patres, quos dedimus superius.

Ecclesia hac utitur suavitate, dum privatos peccatores privatim monet; publice publicos, nec, nisi præmissæ correptionis dulcedine ad pœnas descendit. Ipsemet Christus exemplo, & doctrina sponsam instruxit, qui, & charitate, & increpationibus, & flagellis usus est. Apostoli quoque severitatem adhibuerunt. Petrus gladio oris Ananiam, & Saphiram interemit. Paulus incestuosum Corinthium media excommunicatione tradidit Satanæ, qui & 1. ad Corinth. 4. ait: *Quid vultis? In virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis?* Nomine virgæ intelligunt Patres Potestatem judiciariam, & punitivam, inter quos Chrysostomus, Theophilactus, Anselmus, Ambrosius, Aug. *lib.* 3. *cap.* 1. *contra Epist. Parmeniani*, & Hieronymus *epist.* 1. *ad Heliodorum*, qui ex hoc textu, & alio *cap.* 5. deducunt auctoritatem excommunicandi.

Verum illud flebile accidit in iis pœnis spiritualibus, quod accidit in bonis animæ, quæ licet, Christo asserente, melior sit quam esca; nihilominus minime æstimantur ab hominibus, dum temporalibus bonis ardentius trahuntur. Graviora incomparabiliter sunt Ecclesiastica, quam Principum flagella; sicut mors animæ pejor est morte corporis, sed hæc, quia sensibilia sunt, timemus, illa autem, quia sensus judicium effugiunt, irridemus. Ceterum somnium est excogitare, quod Deus arctius velit fidelium conscientias obstringere legibus civilibus, quam Ecclesiasticis.

100 OBJIC. V. Marca *lib.* 2. *cap.* 16. *nu.* 5. Non est prudentiæ consona doctrina, quæ recedit a sententia celeberrimorum Doctorum, sed leges Ecclesiasticas dependere ab acceptatione tenent celeberrimi Doctores — Hæc est (*ait*) non solum Gallorum om„ nium, sed etiam celeberrimorum quorum„ que Doctorum sententia — ergo doctrina opposita non est prudentiæ consona.

Arguens, quod ratione desperat evincere, conatur jactabundo clamore extorquere. Sed videamus, an prosint clamores. Gallos id non sentire; constat ex copia Auctorum particularium, & Conciliorum Nationis, quam protulimus in Controversiis de Primatu Romani Pontificis, & de ejus Superioritate ad Concilium. Ad falsificandam autem propositionem Adversarii sufficit censura Scholæ Parisiensis, relata in ultima nostra probatione. Quoniam tamen aliquos citat, expendamus, an ad propositum loquantur.

De Marca frustra suffragium quærit ab Auctoribus.

Affert Gratianum *dist.* 4. *cap.* 3. Cujus verba dedimus object. prima, ibique legitime explicuimus. Verum absque dubio non stabit Gratiano, cum Marcæ videatur in sua collectione, Romani Pontificis Potestatem nimis extollere. Saltem suspicari possumus, quod fidet his, quæ dicit in hac distinctione, quoniam eum citat. Gratianus itaque *cap.* 5., *& ultimo*, excusat transgressores quorumdam Canonum, ex eo quod usu communi non sint approbati, & postea dicit — Nisi forte „ quis dicat, hæc non decernendo esse statu„ ta, sed exhortando conscripta. Decretum „ verò necessitatem facit, exhortatio autem „ liberam voluntatem excitat — Si necessitatem facit Decretum ex mente Gratiani, quis excusabitur?

Adducit Augustinum *lib. de vera Relig. cap.* 31. — An istis temporalibus legibus, „ quanquam de his homines judicent, cum „ eas instituunt; tamen cum fuerint insti„ tutæ, atque firmatæ, non licebit Judici de „ ipsis judicare, sed secundum ipsas — Et refertur *dist.* 4. *cap.* 3.

RESP. Ex citata auctoritate non evincitur legum obligatio pendere ab acceptatione subditorum: oppositum quidem concluditur.

Primo. Quia de legibus judicant homines: *Cum eas instituunt*. At subditi non instituunt leges, sed Superiores, quamvis quandoque paucos adhibeant Consiliarios. Secundo inquit: *Cum fuerint institutæ, atque fir-*

firmata; noo autem ait, cum fuerior receptæ; institoere autem, & firmare ad aoctoritatem A spectat, quæ uiique est in Principe. Tertio: *Non licebit Judici de ipsis judicare*, idest Ministro Legislatoris, seu Judici ioferiori, ut Glossa ponit; ergo a fortiori noo conceditur inferioribus non Judicibus. Quarto. Recitatis immediate subdit -- Conditor tameo la-
„ gum temporalium, si vir bonus est, & sa-
„ piens, illam ipsam consulit æternam, de
„ qua nulli animæ judicare datum est, ut se-
„ cuodum ejus incommutabiles regulas, qoid
„ fit pro tempore jubendum, vetandumque
„ discernat -- Vide, quam clare afferat judicium legum ferendarum ad Priocipem pertinera. B

Adducit ad marginem Sommam Anream, quæ Armilla nuncupatur, cujus Auctor Bartholomæus Fomus Ordinis Prædicatorum, verbo *lex num.* 11. ubi -- Dicit Glos-
„ sa in cap. quo circa, de consaoguinit., &
„ affinit. Quod tolerantia, & dissimulatio
„ Principis in actu de jure prohibito inducit
„ dispensatiooem. Quod Dominus Antonius
„ intelligit, quando constitutio Papæ a prin-
„ cipio noo recipitur, Papa sciente, & to-
„ lerante, quo casu tolerantia eacusat a pec-
„ cato; non autem si a priocipio recepta fuit
„ a majori parte, secundum quod limitat Pa-
„ normitanus -- C

Etiam ex his evidenter constat a Principe dependere obligationem legis, non ab acceptatione. Nam ideo ipsa non receptio excusat a peccato, quia Princeps sciens tolerat; ergo eo noo tolerante, peccant noo acceptantes.

Adducit Summam Angelicam, cujus Auctor Angelus de Clavasio Ordinis Minorum, *verbo Constitut.* §. 1. ubi -- Utrum constitutio
„ Papæ, quæ a priocipio communiter non
„ recipitur, ipso sciente, & tolerante obli-
„ get ad peccatum? -- *Et* §. 10. -- Ex quo
„ per binum actum factum est contra Legis-
„ latorem scientem, & valentem contradi-
„ cere, & oon contradiceotem &c. -- D

Neque hac authoritate quidquam evincitur. Nam Aogelus moovet quæstionem in casu, quo lea non acceptata sit, scieote, & tolerante Principe, & tunc resolvit non obligare; ergo absque dubio supponit obligare, si Princeps velit legem subsistere; ergo ab acceptatione subditorum noo pendet vis obligativa, sed a Conditore.

Adducit Summam Sylvestrinam a Sylvestro *verbo Lex n. 6.* ubi -- Quæritur quæ, &
„ quot requirantur ad hoc, quod lex habeat
„ vim obligativam in se, sive in communi?
„ Et dieo, quod multa &c. Quarto, quod E
„ per inferiores sit suscepta, & approbata
„ dist. 4. io istis §. Leges &c. Etsi oppona-
„ tur, quod hoc sit absurdom, quia Pote-
„ stas condeotis legem penderet a subdito-
„ rum arbitrio; dico primo, hoc noo esse
„ inconveniens in Principe Secolari, idest
„ Imperatore, quia ut recitat, & sequi vi-
„ detur Archidiaconus dist. 3. Lex. Quidam,
„ ot Landulph. dicunt populum posse aoferra
„ Imperatori auctoritatem, quam in eum
„ transtulerat (juxta ff. Sed quod Principi.
„ Instit. de jure naturæ, sicut Judex, qui de-
„ legavit.) Sed omnes Ecclesiæ non possunt
„ aoferre auctoritatem a Papa, quia eam
„ habet a Domino. Vide, si vis, Archie-
„ piscopum (*D. Antoninum*) 3. part. tit. 18.
„ cap. unic. col. 3. Esto tamen, quod illud
„ sit inconveoiens io Imperatore, sicut in
„ Papa: Dieo quod hoc non sequitur, quia
„ potest Princeps deputare aaecutorem com-
„ pelleotem ad observantiam legis, quo casu
„ necessaria erit susceptio legis subditis com-
„ pulsis. Et dato, quod compelli non pos-
„ sint, adhuc non sequitur illud inconve-
„ nians; quia eo casu, qoo Princeps vult
„ compellere, sed nequit, non Receptio oon
„ impedit vim legis, cum eo modo eam im-
„ pediat, quo consuetudo tollit, scilicet,
„ quia Princeps scit, & tolerat -- Quibus plura habet Marca, onde seipsum destruat.

Primo. Marca vult Ecclesiasticas Leges, magis pendere ab acceptatione, quam civiles, Sylvester tenet primas nullo modo, secundas aliqualiter dependere. Secundo. Marca vult singulis Regibus specialiter datam a Deo immediate Potestatem, Sylvester oppositum docet. Tertio. Marca vult, quod nihil fidelibus sit obtrudendum, quod aliquo pacto possit eos offendere, Sylvester vult posse compelli ad observantiam, & susceptionem esse necessariam. Quarto. Marca vult legis vim pendere a receptione, Sylvester asserit noo receptiooem noo impedire vim legis. Quinto. Marca vult sine Principis conseoso legem non receptam non obligare, & receptam dissuetudioa abrogari, Sylvester affirmat & dissoetudinem abrogare, & non receptionem ooo obligare dependenter a consensu Priocipis. Ænea sane frons, quæ pro se citat contradictoria statueotem!

Adducit Nicolaum Cosanum. Sed pro nobis stare manifestat auctoritas, quam dedimus supra ratione decima. Adducit Gersonium, quem etiam pro oobis stare ibidem vidimus. Videamus nihilominus, an verba, quæ citat argueos, contiocant vim aliquam contra nos. Signanter hæc citat *ex tract. de vita Spirituali lect. 4. corollario primo* -- Nulla
„ transgressio legis oaturalis, aut humanæ,
„ ut naioralis est, vel humaoa, est de facto
„ peccatum mortale: quia lex oaturalis, &
„ humana, ut tales sunt, non possunt attin-
„ gere ad cognitionem æteroitatis io pœna,
„ vel præmio: non argo seruotur ad finem
„ talem supernaturalem --

In hac propositione non est verbum ullum tangens statum præsentis Controversiæ, & ejus discursus æque currit, sive lea obligans dependeat ab acceptatione, sive non. Mens ipsius est, ostendere nullam legem obligare, nisi quatenus involvit Legem Divinam, & non quatenus ab homine dictatur, vel a ratione naturali, propter defectum attingentiæ finis supernaturalis. Porro hunc defectum includit Lea, sive acceptata sit, sive noo; acceptantes enim homines sunt. Mentem Doctoris esse explicatam patet ex corollario 6. 7., & 4., ea quo sufficit sequens clara propositio -- Et ita quantum Lex aliqua habet
„ admixtum de Lage Divina præceptiva, tan-
„ tum, & non amplius, est ejus transgressio
„ mortaliter vitiosa -- Ceterum eapresse su-

stinet

ſtinet eſſe obediendum cuilibet Legi naturali, & humanæ, ſi ex Divina ſit. Et *lect.* 2. adducit 4. gradus Legis Divinæ, quorum aliquo ſtante obligamur; & nulla Lex juſta eſt, quæ aliquem ex his non contineat.

A

Primus gradus eſt, quando deducitur a ſolis veritatibus Divinæ Scripturæ, ſecundus, quando deduci non poteſt -- ex ſolis verita- „ tibus Divinæ Scripturæ, deducitur tamen „ ex iiſdem, coaſſumptis quibuſdam veris „ probabilibus, quæ pie, & rationabiliter „ negari non poſſunt -- tertius, quando ad deductionem per Leges Divinas requiruntur propoſitiones dubiæ -- quæ tamen plus inci- „ tant, & ædificant ad devotionem, quam „ oppoſitæ, aut quas tutius eſt concedere, „ quam negare. Exempla multa, & quoti- „ diana ſunt in Canonibus Summorum Pon- „ tificum, & Decretalibus. Illi quippe Ca- „ nones, aut epiſtolæ Decretales innituntur „ Legibus Divinis, utpote talibus univerſa- „ libus: Qui vos audit, me audit. Obedite „ Præpoſitis veſtris. Quæ dicunt, facite, & „ ſimilibus. Poſtremus gradus (*ait*) conti- „ net Leges, quæ ex Legibus Divinis non „ plus deduci poſſunt, aut minus, quam op- „ poſitæ -- Ibique aſſerit, quandoque ad principia Divina univerſalia ſubſumi in minori, & conſequentia propoſitiones omnino certas, eo quod proficiant obſervantibus, ſed addit-- „ Tamen in multis tutius eſt eas concedere, „ nec pertinaciter impugnare-- Deinde *lect.* 3. habet -- Diutius ſpe noſtra tenuit nos ſermo „ de hac Poteſtate Summi Pontificis, quo- „ niam tempeſtas præſens ad hoc impulit, „ pro qua magis neceſſe eſt Poteſtatem hanc „ ad clarum dignoſcere, atque ſecernere, „ quam olim antea; præſertim ad videndam „ ſubtractionis factæ (ideſt ab obedientia „ Benedicti XIII., cui aliquando Gallia pa- „ ruit ſchiſmate inſtante) juſtificandæ, vel „ caſſandæ rationem, præſuppoſitis iis, quæ „ facta ſunt --

B

C

Adduximus hæc, ut clare appareat, Gerſonium non favere Marcæ, ſed nobis; quia aſſerit eſſe obediendum Legibus Eccleſiaſticis, & naturalibus, quoties uno aliquo ex quatuor gradibus Divinæ ſunt; & in dubio ſtandum eſſe pro Lege, & Legislatore. Et cum teneat æqualitatem Legis humanæ ad naturalem, & hæc abſque dubio obliget independenter ab acceptatione, ſeu verius obliget ad acceptandum, ſequitur eodem modo obligare humanam Legem. Inter alia aptam tradit rationem *corollario* 7., ubi aſſerit obligare ſub mortali obſervantiam Feſtorum quoad auditionem Sacri, & abſtinentiam a ſervilibus -- „ Quia (*ait*) ſic limitare expediebat pro com- „ munitate: & jam homo fit contemptor Di- „ vini præcepti, & ſuorum Superiorum, qui- „ bus ſponte ſe ſubmiſit, aut ſubmittere de- „ buit pro utilitate ſui, & communitatis, „ cujus eſt pars -- Ideſt, ad Eccleſiæ Poteſtatem (de qua ibi loquitur) pertinet bono Communitatis providere, & de ratione partis eſt bonum Communitatis ſuo præferre, adeoque obedire præcipientibus.

D

E

Adducit Joannem Majorem 4. *ſent. diſt.* 15. *quæſt.* 4., cujus verba non potui videre, ſed cum dicat, ſe ſequi ſententiam Univerſitatis Pariſienſis, certi ſumus ſtare pro nobis, ut apparet ex cenſura poſita ſuperius contra Lutheranam propoſitionem, & ex cenſuris latis contra Spalatenſem alibi recitatis.

Adducit Joannem Driedo Profeſſorem Lovanienſem *lib. de libert. Chriſt. cap.* 9. *docum.* 2. At Doctor iſte expreſſe adverſatur ibidem menti arguentis. Habet enim -- Ex his ma- „ nifeſtum eſt falſam eſſe doctrinam eorum, „ qui dicunt Eccleſiæ Prælatos, Superioreſ- „ que Poteſtates non plus facere imperando, „ quam faciunt Magiſtri, aut Doctores Dei „ Legem, ſeu præcepta docentes; & Præla- „ tos nihil aliud poſſe facere, quam faciunt „ Medici, qui ægrotis intimant, quis cibus „ mortiferus ſit corpori, quis ſalutaris &c. „ Nam, & ſunt alia innumera Sacræ Scri- „ pturæ teſtimonia, ex quibus liquidum eſt „ Prælatorum, & Superiorum Poteſtatum „ officia eſſe, non ſolum docere, aut inti- „ mare, quid Deus jubeat, ſed & impera- „ re, dirigere, & coercere populum. Dein- „ de & ſcire oportet ſupradictas Scripturas a „ Sanctis Patribus ſic intellectas eſſe, ut ex „ illis ſequatur, etiam nos oportere obedire „ in his, quæ non ſunt ſecundum ſe præce- „ pta lege Divina; quemadmodum latius de- „ clarabitur infra, & in ſolutionibus argu- „ mentorum --

Verum quidem eſt, ibidem docere Legem non obligare in conſcientia, quando non eſt utentium moribus recepta. Sed Driedo ſupponit conſenſum Legislatoris, non valentis coercere ſubditorum tumultuantium contumaciam. Sic enim ait -- Tunc enim Lex illa non „ expedit Reipublicæ ſic diſpoſitæ; cum plus „ damni, & turbationis, quam boni inde „ ſequeretur. Neque enim poſſet Lex illa „ moribus utentium confirmari, dum Prin- „ ceps non poſſet abſque turbatione Reipu- „ blicæ punire illius Legis tranſgreſſores, po- „ pulo Legem illam non acceptante --

Adducit Innocentium Primum *epiſt.* 18. *ad Alexandrum Epiſcopum Antiochenum*, quatenus ſtatuta quædam circa jus Metropolitanorum, & rejectionem Arrianorum vult a Concilio recipi.

Sed non eſt hic ſenſus verborum ejus; intendit enim, ut ad aliorum Epiſcoporum notitiam perveniant ſtatuta, vel per Concilium, vel extra ad hoc, ut obſerventur. Nam ibi ait -- Gravitas itaque tua hæc ad „ notitiam Coepiſcoporum, vel per Syno- „ dum, ſi poteſt, vel per harum recitatio- „ nem, faciat pervenire, ut ea, quæ ipſe „ tam neceſſario percunctatus eſt, & nos tam „ climate reſpondimus, communi omnium „ conſenſu, ſtudioque ſerventur -- Ubi nam permittit ſubditorum arbitrio legem acceptare?

Adducit Gelaſium *ad Epiſcopos Dardaniæ*, quatenus aſſerit decreta Conciliorum generalium eſſe ex aſſenſu univerſalis Eccleſiæ.

Verum, quantam ille tribuat Romano Pontifici Poteſtatem ſupra Concilia generalia, ſuo loco lucide demonſtratum eſt: & aliud eſt Conciliorum ſtatuta fieri ex aſſenſu univerſalis Eccleſiæ; aliud eorum robur pendere ab acceptatione univerſalis Eccleſiæ.

Adducit Diurnum Romanum, ubi recitatur juramentum, quo electi Pontifices pro-

mirtebant -- Omnia decreta Canonica Prædecessorum Apostolicorum Pontificum, quæcunque ipsi Synodaliter statuerint, probata erunt, sicut ab eis statuta sunt, in sui vigoris stabilitate custodire --

Sed hæc non probant Legum vim ab acceptatione pendere, sed solum id fiebat, ut non de facili, & sine rationabili motivo dispensarent electi Pontifices in Legibus bono communi proficuis, ne ea dispensatione infirmarentur.

Adducit Anastasium Bibliothecarium *ad marginem 6. can. septimæ Synodi*, quatenus asserit Canones non ubique omnes vigere.

Sed solum nomen Anastasii sufficit pro stabilienda Summi Romani Pontificis auctoritate, quam tot, & toties demonstrat. Nec ex eo, quod alicubi quidam Canones non observentur, recte infertur ab acceptatione vim Legis pendere, aliunde enim inobservatio oriri potest, debetque ostendere non adesse Principis consensum, quando inobservatio est sine peccato.

Refert demum Philippum II. Francorum Regem hæc proferentem -- Ecclesia non „ recipit quamplures Canones, qui per dis„ suetudinem abjerunt, vel ab initio non „ fuere recepti --

At nil ad rem. Canones, qui ab initio ab Ecclesia non fuerunt recepti, sunt Canones quinisextæ Synodi, a quibusdam Orientalibus absque debita auctoritate editi, qui in dissuetudinem abjerunt. Si dissuetudo est legitima, intervenit consensus Legislatoris, seu Superioris, si illegitima, absque peccato non est. Copia ergo auctoritatum, quas addosit Parisiensis Antistes, vel non sunt ad rem, vel nobis prosunt, nullaque auctoritas ipsi suffragatur.

Illud placet breviter adnotare, quantum in moralibus infirma sit probabilitas extrinseca, desumpta ex pluralitate Auctorum. Primo, ex defectu legitimæ mentis, & sensus, quo loquuntur Auctores. Secundo, quia iidem non raro citantur ab utraque opinione adversa, ut in casu. V. g. Sylvester, Angelus &c. citantur a Marca pro se, a Vasquez pro se, & ab aliis.

Tertio. Sæpe utraque opinio contradictoria statuens dicitur habere pro se meliores, & majores Auctores, ut in casu; siquidem Marca suam ait esse meliorum Doctorum, & Mauclerus alter Parisiensis suam docet (quæ est omnino opposita) esse traditam a melioris Notæ Doctoribus. Quare in his servanda est regula illa. *Tene certum, dimitte incertum*.

CONTROVERSIA V.

AN JUDICIA SANGUINIS INTER CHRISTIANOS SINT LICITA.

D. Augustinus *lib. 3. contra Cresconium Grammaticum cap. 3.* refert hunc tenuisse inter Christianos homines non dari Tribunalia punitiva -- Dedit Deus (ajebat) homini liberum arbitrium: Magistratus igitur non est in im„ pios animadvertere -- Apud nostrum Guidonem Carmelitam Waldenses idem sentiunt, de quibus ait -- Nullum omnino judicium „ Sanguinis, aut cujuscunque Corporalis sup„ plicii ferebant: quia scriptum est. Nolite „ judicare -- Id ardentius sustinuerunt Anabaptistæ, ut habemus apud Henricum Bullingerum *lib. 2. cap.* 8. Eundem tenuit errorem Joannes Calecus *apud Bernardum Luxemburgensem*.

Contra hos omnes stat veritas Catholica licere Christianis judicia quæcunque, etiam sanguinis. Unde

Dico. Inter Christianos licet exercere per Potestates Laicales judicia etiam sanguinis, de quibus nunc loquimur.

101 PROB. I. Illud nequit esse illicitum, quod Deus præcipit: sed Deus præcipit Tribunalia judicativa, & punitiva; ergo non sunt illicita. Min. habetur Exodi cap. 18. v. 21.

Tribunal punitivum a Deo.

Ubi Jethro ad Moysem. *Constitue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & Decanos, qui judicent populum omni tempore &c., & electis viris strenuis de cuncto Israel constituit eos principes populi &c. qui judicabant plebem omni tempore*. Deuteron. 26. *Judices, & Magistros constitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi per singulos tribus tuos, ut judicent populum justo Judicio*. 2. Paralip. 19. Josaphat Rex Judicibus ait. *Videte quid faciatis; non enim hominis exercetis judicium, sed Domini*. Si ergo judicatio a Deo præcipitur, si in nomine Dei exercetur, illicita non est.

102 DICES. Probant hæc licere judicium pure civile, non vero punitivum.

Sed contra. Alibi præcipit Dominus justas pœnas infligendas esse iniquis. Exodi 22. *Maleficos non patieris vivere*. Deuter. 17. *Decreto Judicis morietur homo ille*, scilicet Sacerdoti inobediens. Psalm. 100. *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ*. Exodi 21. *Qui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur*. Et alibi plures leges habemus statuentes pœnas usque ad mortem pro criminibus; ad quarum normam Sapientissimi Principes Moyses, Josue, Samoel, David, Salomon, & similes plurima exercuerunt judicia punitiva, quandoque criminosos mortis etiam supplicio afficientes, quorum zelus, & justitia in Scriptura laudatur.

103 DICES II. Hæc sunt legalia concessa Hebræis constitutis sub Lege timoris, ac proinde a Christo abrogata.

Sed contra. Licet pure legalia sint per legem gratiæ sublata, tamen moralia fuerunt confirmata. Porro judicium punitivum non fuit pure legale, sed morale, mixtum judiciali, & ceremoniali; punitio enim delictorum a lumine rationis præcipitur. Hinc est, quod ante legalia habemus Genesis 9. *Quicunque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius*. Et c. 38. Judas, tanquam familiæ caput, igni adjudicavit Thamar Nurum suam propter adulterium, ajens. *Producite eam, ut comburatur*. Et ratio est, quia justitiæ debitum, ejusque exercitium non est præceptum legale, sed morale: at judicium punitivum ad debitum justitiæ pertinet; ergo injustos punire est præceptum morale. Sic colli-

Punitio delictorum a lumine rationis.

colligitur ea illo Jerem. 23. *Regnabit Rex, & ſapiens erit, & faciet juſtitiam in terra*. Ex Prov. 8. *Per me Reges Regnant, & legum conditores juſta decernunt. Per me Principes imperant, & Potentes decernunt juſtitiam*; ergo iniquos flagellis adjudicare non eſt præceptum legale, ſed morale.

Quod ulterius explicaror. Malom auferre ſpectat ad quemlibet ſtatum Legis, ſive naturæ, ſive circumcifionis, ſive gratiæ; innititur namque univerſali principio, malum eſt fugiendum, bonom eſt faciendum: ſed finis Præceptorum ea veteri Teſtamento eſt auferre malum. Unde Deutee. 17. cum dixit. *Morietur homo ille*; addit; *Et auferes malum de Iſrael, cunctuſque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumeſcat ſuperbia*: quam maxime lea nova deteſtatur. Et cap. 21. agena de fillo cootumaci lapidibus obruendo habet. *Ut auferatis malum de medio veſtri*. Ergo non eſt præceptum pore legale abrogatum, ſed morale confirmatum. Unde dicebat Paulus Coriothils Epiſt. 1. cap. 5. *Auferte malum ex vobis ipſis*.

104 PROB. II. Scripiura novi Teſtamenti determinate reſpicit Cheiſtianam Rempublicam: ſed in ea traditur licita eſſe judicia puniriva; ergo. Minor habetur 1. ad Corioth. 6. *Secularia igitur judicia ſi habueritis, contemptibiles, qui ſunt in Eccleſia, illos conſtituite ad judicandum. Ad verecundiam veſtram dico. Sic non eſt inter vos Sapiens quiſquam, qui poſſit judicare inter fratrem ſuum?* Qoibus monet Paolus, ut in cauſis ea neceſſitate oon deferendis ad forum Genrilium, conſtimaot Judieem aliquem ea Sanctis, ideſt, Chriſtianis, ſed oon poſſet hoc monere, ſi jodicia etiam punitiva in Repoblica Cheiſtiana non liceeent; ergo ſignom eſt ea liceee. Ad Rom. 13. idem Apoſtolos de Rege loquens habet. *Si autem malum feceris, time: non enim ſine cauſa gladium portat. Dei enim Miniſter eſt, vindex in iram ei, qui malum agit*. Quibus item patet datum gladium Principibus ad vindieandos maleficos: ſed noo eſſet hoc modo gladius illis conceſſus, ſi non liceret eo uti ad punitionem, quando expedit; ergo &c. His conſooat Petrus epiſt. 1. cap. 2. *Subjecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſive Regi, quaſi præcellenti; ſive Ducibus tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum*. Et Lucæ 23. legimos Latronem pœnitentem dicentem crimiois ſocio. *Et nos quidem juſte; nam digna factis recipimus*, ideſt, Crucis ſuppliciom. Chriſtos Matth. 26. ad Petrum converſus (qoi publicam nun habens auctoritatem voluit ulciſci iojuriam Chriſto illatam) ait: *Qui acceperint gladium, gladio peribunt*: ideſt, qui injuſte alium læſerit, juſte a legitimo Judice punietur. Licent eego judicia capitalia.

Principibus datus eſt gladius ad punitionem.

105 PROB. III. Ad Roman. 12. Reſpublica Chriſtiana comparatur coepori humano, in quo ſub uno capite ſuor multa membra eundem actum noo habentia: ſed in corpore humano licet abſcindere membrum potridum corruptivum aliorum, oe rotum corpus pereat; ergo etiam io Republica Chriſtiaoa licet hominem maleficum interficere, ne ſuo exemplo alios inficiat. Uode prophetans dixit Caiphas Joan. 11. *Expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo, ut non tota gens pereat*, non tolum in ſenſu ſpirituali de Chriſto redimente genus humanum, ſed in ſenſu temporali de quolibet perturbatore Reipublicæ.

Membrum putre abſcindendum.

Omnis pars ordinatur ad rotum tanquam imperfectum ad perfectum, cum omnis pars naturaliter ſit proptee totum: ſed quælibet perſona particolaris ordinatur ad Communitatem, taoquam pars ad totum; ergo eſt tanquam imperfectum ordinata ad Communitatem, tanquam ad perfectum: ſed laudabiliter, & licite tollitur imperfectum, ſi læſivum ſit perfecti, Matth. 5. *Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te; expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam*. Si ergo perſona particularis ſit Communitati oociva, ut de facili evenit in pravis, dicente Apoſt. 1. ad Corinth 5. *Modicum fermentum totam maſſam corrumpit*; malum enim ſerpit ut cancer, licite poterit abſcindi, ideſt, morti adjudicari Malefactor.

Tollendum quod efficit communitati.

106 PROB. IV. Ideo non licent jodicia ſanguinis inter Chriſtianos, quia benigna eſt lex Chriſti: ſed hoc ſtante Petrus Apoſtolus propter defraudatum pretium venditi agri gladio oris occidit Anaolam, & Saphiram, & tunc temporis, quando neceſſe valde erat legis ſuavitatem demonſtrare, ot facilius lex poſſet dilatari inter gentes; eego cum benignitate legis oon pognat judicium ſanguinis. Sicut ergo cum ſumma miſericordia Dei ſtat juſtitia, ita cum ſuavitate legis ſtat rigor diſciplinæ: & charitas, quæ eſt dos potiſſima Chriſtianæ Religionis, deſponſat ſibi ſicut ceteras virtutes, ita & joſtitiam. Hinc eſt, quod Sancti, & prudentes Principes Catholici diverſis temporibus, & locis exiſtentes condiderunt leges plures vetantes ſub pœna capitis; & non raro ſumma laude latrones, homicidas, rebelles, & ſimiles morti damnarunt.

Lex ſuavis punitionem admittit.

107 PROB. V. Patrum auctoritate. Epiphanius *hæreſi* 40. *contra Archonticos*, commentans locum Pauli ad Rom. 13. -- Et vi-
,, des (*ait*) quod Poteſtas hæc muodana a
,, Deo ordinata eſt, & gladii Poteſtatem ac-
,, cepit: non autem aliunde, ſed ea Deo ad
,, ultionem -- Maximus *Serm.* 9. *de Magiſtratu* aſſumit illud Petri Apoſt. *Subjecti eſtote &c.*
-- Sive Præſidibos ab eo miſſis ad improbos
,, ſupplicio: bonos autem laude afficiendos --
Baſilios *in Moralibus cap.* 79. -- Quod de-
,, bent, qui Principes aliorum ſunt, vindi-
,, ces eſſe juſtificationum Dei -- Rom. 13. *Nam Principes non ſunt terror bonorum operum, ſed malorum*. Cyprianus *lib.* 3. *ad Quirinum cap.* 38. -- Servum Dei innocen-
,, tem eſſe debere, ne incidat in pœnam
,, ſecularem, in Epiſtola Pauli ad Romaoos
,, &c. -- Hieronymus *in cap.* 22. *Jeremiæ* --
,, Homicidas, & ſacrilegos, & venenarios
,, punire, non eſt effuſio ſanguinis, ſed le-
,, gum miniſterium -- Auguſtinus *Epiſt.* 54. *ad Macedonium* -- Nec ideo ſane fruſtra in-
,, ſtitutæ ſunt Poteſtates Regis, jus gladii
,, cognitoris, ungulæ carnificis, arma mili-

„ tis, & disciplina Dominantis, severitas „ etiam boni Patris. Habent ista omnia, modos suos, causas, rationes, utilitates -- *Et in expositione quarundam propositionum ex Epist. ad Rom. proposit.* 72. Irenæus *lib.* 5. *cap.* 24. fuse id probat. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 17. *ad Cives Nazianzenos* -- Ut qui tributo pendendo simus obnoxii, nec committamus, ut ob scelera, & flagitia nostra legem odio habeamus, ac vindicem gladium expectemus: quin potius id agamus, ut per timorem purgati, laudem a Potestate consequamur -- Plures omitto, videndos apud Jodocum Coccium *lib.* 7. *de Hierarchia Ecclesiastica art.* 1.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

108 OBJIC. I. Quod expresse Christus prohibuit, Christianis non licet, sed Christus prohibuit omne judicium sub pœna æterni judicii, ut colligitur ex illo Matth. 7. *Nolite judicare, ut non judicemini*; ergo.

RESP. neg. min. Ibi enim Christus damnat judicium privatum proximi sui ex levibus motivis, & ex affectu hypocrisis: reprehendit eos, qui ex minimo quolibet defectu fratrem suum carpunt, & seipsos negligunt gravioribus infectos. *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides?* Ceterum judicium rectum, & gravi ponderi innixum, & maxime publicum non vetat, ut constat Joan. 7. *Nolite judicare secundum faciem, sed justum judicium judicate.*

Privatum judicium a Christo reprobatum.

109 DICES. Sua jura defendere contra injuste opprimentem coram Judice est judicium publicum rectum, sed hoc est prohibitum a Christo Matth. 5. *Et ei qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere; dimitte ei & pallium*; ergo non solum judicium privatum leve, sed publicum, & grave prohibet lex Evangelica.

RESP. neg. min. Locus verò adductus in aliquo sensu cadit sub præcepto, in aliquo sub consilio: Cadit sub præcepto, quoad duo; primum in ordine ad justitiam privatam in vindicandis sibi juribus, de quibus cum alio quis contendit: Secundum in ordine ad affectum, & animi præparationem ad patienter tolerandas injurias; sub consilio cadit ipsa ultronea, & spontanea cessio rei, de qua est contentio. Patet ex his, quæ sequuntur in contextu, & quæ præcedunt, scilicet: *Ego autem dico vobis, non resistere malo, sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram*: & tamen Dominus percussus in maxilla non præbuit alteram; sed respondit: *Quid me cadis*, Jo. 18. *Et quicunque te angariaverit mille passus, vade cum illo & alia duo*, Matth. 5., quod utique non cadit sub præcepto. Sic textum explicat Greg. Nazianzenus *Orat.* 1. *contra Julianum*, qui ut deterreret Christianos a propulsandis injuriis, has objiciebat Scripturas.

Injuria patienter toleranda.

Aug. totum hoc, quod diximus, comprehendit *Epist.* 5. *ad Marcellinum*, assumens Christi exemplum -- Tamen non præbuit percutienti alteram partem, sed potius prohibuit, ne qui fecerat injuriam, augeret, dicens: Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo, si autem bene, cur me cædis? Et tamen paratus venit, non solum in faciem percuti, verum etiam pro his quoque, a quibus hæc patiebatur, crucifixos occidi, pro quibus, ait, in cruce pendens: Pater ignosce illis &c. -- Igitur ultio injuriarum prohibetur privata, & animi præparatio præcipitur pro sustinendis patienter injustitiis ab aliis illatis. Cum hic tamen stat, quandoque esse necessarium per publicam Potestatem scelestos reprimere gravissimis supplicijs, ne bonum commune perturbetur, & injustitiis repleatur Respublica; recte enim ibidem dicebat Augustinus -- Nam cui licentia iniquitatis eripitur, utiliter vincitur. Quoniam nihil est infelicius felicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas, velut hostis interior roboratur -- Hæc omnia bene dilucidat D. Thom. 2. 2. *quæst.* 40. *art.* 1. *in responsione ad argumenta.*

110 INSTABIS. Si non caderet sub præcepto prohibitivo judicium publicum defensivum sui juris, non esset peccatum illud promovere, sed est peccatum, ut clare tradit Apost. 1. ad Corinth. 6. *Jam quidem delictum omnino est in vobis, quod judicia habetis inter vos? Quare non magis injuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini?*

RESP. neg. min. secundum se loquendo. Nec locus Pauli officit, cum pro nobis eum supra attulerimus; quatenus vult, ut apud Sanctos fiant judicia, & non apud Gentiles. Igitur particula illa *delictum* sumi potest secundum interpretationem Theodoreti ex græco pro imperfectione, non pro peccato: & tunc reddit sensum; lites, licet malæ non sint, non esse tamen inter opera perfecta computandas. Si verò accipiatur secundum interpretationem Ambrosii, & Chrysostomi in hunc locum, & Augustini *in Enchirid. cap.* 78. significat peccatum, non quia secundum se lites promovere coram legitimo Principe, & Judice sit peccatum, sed quia regulariter aliunde immiscetur peccatum, nempe ratione finis, v. g. propter avaritiam, ratione medii, quia fraudes, & doli assumuntur, ratione modi, quia ex odio, invidia, aliove pravo affectu imperatur prosecutio causæ, ratione dispendii, quia pro re parvi momenti consumuntur patrimonia, ratione scandali, quod datur proximo in contemptum status, vel Religionis, & propter hoc motivum præcipue peccatum erat litigium Corinthiorum.

111 OBJIC. II. Christi prædicatio pressius promovit observantiam legis positivæ Decalogi, sed in hac lege clarissime prohibetur quodlibet homicidium. Dicitur namque *Non occides*; ergo judicium sanguinis non licet.

RESP. neg. min. Illud præceptum non minus obligabat in veteri lege, quam nunc, sed tunc ita obligabat, quod persona publica poterat justis de causis aliquos occidere; ergo etiam nunc. Quare prohibetur in eo homicidium patratum privata auctoritate extra casum legitimæ defensionis, non verò publicum pro bono communi conservando; & ratio est,

quia

quia spectat ad publicam auctoritatem curam boni communis, sed pro bono communi expedit malefactores interficere, dictante lumine rationis, quod nocens majori bono tollatur; ergo per Decalogum, qui est explicatio legis naturalis, non prohibetur publicæ auctoritati homicidium.

E bono communi est malefactores punire.

De hac bene dixit Augustinus *lib. 1. de Civitate Dei cap. 21.* -- Nequaquam contra hoc „ præceptum fecerunt (quo dictum est, Non „ occides) qui personam gerentes publicæ „ Potestatis sceleratos morte punierunt -- Et hac eadem ratione illicitum est a persona privata; quia tradere morti malefactores ideo licitum est, quia ordinatur ad salutem communitatis, adeoque ad illum spectat, qui curam habet communitatis, sicut ad Medicum, cujus curæ est infirmus, pertinet resecatio membri putridi: Porro cura Communitatis ad Supremos, & dominium habentes spectat. Quare optime dixit Augustinus *lib. 1. de Civitate Dei cap. 26.* -- Qui sine aliqua publica „ administratione maleficum occiderit, velut „ homicida judicabitur: & tanto amplius, „ quanto sibi Potestatem a Deo non concessam „ usurpare non timuit --

112 DICES. In tantum licet publica auctoritate iniquos subjicere judicio sanguinis, quatenus nomine Dei Principes vigilant communi bono, sed hoc non convincit; nam Minister agere non potest in causam, quam sibi reservavit Princeps: Deus autem judicium vindicativum sibi reservavit, ad Rom. 12. *Scriptum est enim, mihi vindicta, ego retribuam, dicit Dominus.*

RESP. neg. min. Locus adductus non est ad rem. Illo dicto Paulus declarat qualitatem Charitatis fraternæ, etiam cum inimicis, a quibus mala accepimus, docetque, quod non debemus ulcisci injurias privato judicio; sed Deo remittere, qui crimina puniet. Eundem sensum habent alia ibid. v. 17. 19. 21. *Nulli malum pro malo reddentes. Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ &c. Noli vinci a malo; sed vince in bono malum.* Omnibus his phrasibus commendat concordiam, & pacem cum inimicis; idest quod non irascamur, ulciscamur, male faciamus eis; sed bene. Cum quo tamen stat, quod, qui tenent locum Dei, possint, & debeant punire pro merito culpæ iniqua agentes, ut Scripturæ sibi consonent.

Privatum judicium reprobatum.

Nec Paulus in sensu Hæreticorum hæc observavit. A Principe Sacerdotum percuti jussus, maledixit eum, dicens Act. 23. *Percutiet te Deus paries dealbate. Et tu sedens judicas me secundum legem; & contra legem jubes me percuti?* Et tamen loco cit. ad Rom. ait: *Benedicite, & nolite maledicere:* nec ob aliud, nisi quia vindicta privata, & maledictio est omnibus illicita. Quandoque tamen personis publicis ad reprimendam insolentiam male morigeratorum expedit ex affectu majoris boni durius agere; quod in casu fecit Paulus, insuper irrisionem addens. Nam cum qui adstabant dixissent: *Summum Sacerdotem Dei maledicis? Dixit autem Paulus: nesciebam fratres, quia Princeps est Sacerdotum. Scriptum est enim: Principem populi tui non maledices. Irridenter*, inquit Augustin. *Epist. 5. ad Marcellinum*; optime enim Paulus noverat Sacerdotem gentis suæ.

Durius agendum cum delinquentibus.

113 INSTABIS. Principes Pharisæorum erant personæ publicæ: sed Christus prædicans Evangelium interdixit iis supplicio afficere deprehensam in adulterio; ergo lex Evangelica reservat soli Deo vindictam etiam publicam.

RESP. neg. min. Christus non prohibuit lapidationem Adulteræ, sed artificiose ad eludendam hypocrisim Pharisæorum respondit, quod qui absque peccato erat, primus lapidem in eam jaceret. Quod vero ipse absolverit illam, non arguit defectum Potestatis publicæ ad occidendos malefactores; nam voluit benignitate Patris dimittere contritione curatam. Non enim Judicis munus voluit exercere, nec tenebatur.

114 URGEBIS. Christus non solum facto, sed verbo docuit excipere legem Evangelicam vindictam per publicam auctoritatem. Matth. 5. dicens: *Audistis, quia dictum est: oculum pro oculo, dentem pro dente. Ego autem dico vobis non resistere malo.* Illa lex talionis utique non poterat exerceri auctoritate privata, sed publica, & tamen Christus docet oppositum.

RESP. neg. ant. Nec doctrina Christi ad hoc tendit, ut destruat legem talionis rectissimam, sed ut abroget inordinatum desiderium privatæ vindictæ, aut postulationis inordinatæ a Tribunali legitimo. Ad cujus majorem intelligentiam sciendum est, Christum eo loci tradere variam perfectionis doctrinam in materia charitatis fraternæ contrapositive ad legem veterem, & in aliis quibusdam materiis; tollitque distortas illationes, quas ex mandatis legis veteris deducebant Pharisæi, atque adeo præmittit: *Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum, & Pharisæorum, non intrabitis in Regnum Cælorum.* Justitia Pharisæorum erat, non occidere, non mœchari, non odisse amicos. Christus verò docet, malum esse etiam fratri irasci, interiorem concupiscentiam alterius uxoris, inimicos etiam odio habere, & alia similia; & quia ex lege talionis deducebant, licitum esse affectum vindictæ, ideo Christus prohibet hanc inordinationem.

Affectus vindictæ malus.

115 OBJIC. III. In zizaniis mistis tritico intelliguntur filii nequam nocentes aliis, sed vetat Christus extirpare zizania Matth. 13.; ergo vetuit occidere peccatores, etiam Potestate publica; & ideo usque ad messem, idest mortem sunt relinquendi.

RESP. neg. min. in sensu absoluto. Vult solum Dominus, quod tunc non extirpentur zizania, quando imminet periculum damnificandi triticum, hoc est, quando iniqui habent multos sequaces, vel adsunt aliæ circumstantiæ, ratione quarum majus damnum timetur, quam bonum; & tunc ultio est reservanda omnino Deo. Ceterum quando ex interfectione maiorum nullum majus damnum oritur, sed præstatur tutela bonis, tunc ultio auctoritativa est exercenda.

Quandoque abstinendum a punitione.

116 OBJIC. IV. Ideo licet Christiano Principi judicium sanguinis, quia gladium portat, sed gladius Christianorum non est materialis, sed spiritualis, ut ad Ephes. 6.

expli-

explicat Paulus: *Induti loricam justitiæ &c. galeam salutis assumite, & gladium spiritus (quod est verbum Dei) &c.*; ergo vindicta Principibus concessa sunt preces, quibus a Deo postulatur punitio malorum, & gladius est admonitio.

RESP. neg. min. Principes sæculares habent gladium materialem, & de hoc loquitur Paulus ad Rom. 13., & ideo dicit: *Si male feceris, time*: & asserit ipsum esse vindicem in iram, & non postulatorem vindictæ ab alio. Ad Ephes. verò loquitur expresse de pugnâ spirituali, quam habemus cum hostibus invisibilibus: *Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias Diaboli; quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem, & sanguinem, sed adversus Principes, & Potestates, adversus mundi Rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in Cœlestibus*. Non negamus tamen debere uti Principes armis orationis, etiam ad bonum regimen assequendum, & gladio correptionis.

Gladius spiritualis, & materialis in Principibus.

117 OBJIC. V. Potestas judicativa inferiorum debet regulari ad exemplar Superioris, sed Potestas judicativa creata est inferior ad judicativam Dei; ergo ad mensuram divinæ debet regulari, sed Divina reservat peccatores Ezechiel 18. *Nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus &c.*; ergo.

RESP. Justitia Divina erga peccatorum punitionem se gerit prout expedit ad salutem electorum, quæ quandoque exigit statim peccatores perdere, quandoque ad tempus reservare. Hanc regulam sequitur humana justitia, quæ malefactores perdere tenetur, cum nocent bono communi, & ad tempus tolerat, cum majus damnum prævidet imminere, & sive occidat, sive sustineat, nunquam ex odio, & mala voluntate debet prosequi suum munus, sed ex affectu boni communis, & etiam particularis illius, qui punitur, procurando bonum spirituale salutis; & hoc est velle peccatorem vivere.

Mali non-rarò tolerandi.

Hinc est, quod Judices Christiani scelestissimis quibusvis Sacramentalem Confessionem serio petentibus tenentur sub gravissimo peccato concedere, etiamsi ereptionis periculum timeatur. Non debent tamen abstinere a punitione propter Rei impœnitentiam, etiam signis manifestissimis cognitam, licet debeant diligentiam adhibere ad emolliendam duritiem cordis. Cum enim per se primo intendant bonum commune, debent permittere malum particularis, ut illi succurrant, & tenentur ex officio totaliter peccatores de medio tollere, quod non facientes, præter peccatum, tenentur ad restitutionem damnorum, quæ in Republica oriuntur ex debitæ justitiæ omissione; ad hunc finem etenim officium, & stipendium eis conceditur.

Ex dictis habent quidam Scotum non recte sensisse *in 4. dist. 15. quæst. 3.*, ubi dixit non licere Judicibus occidere hominem, nisi in casibus expresse exceptis in lege Divina, puta blasphemiæ, homicidii, & similium; quia nulli inferiori licet dispensare in lege Superioris, sed Superior Legislator Deus prohibuit absolute *Non occides*; ergo non licet occisio, nisi in casibus excepta. Hinc deducit non licere pro furto mortem dare; nondum enim super hoc, ait, bulla de Cœlo descendit: nec adulteris, eo quod Christus indulsit fœminæ adductæ a Pharisæis.

Non recte sensisse, inquiunt, nam præceptum de non occidendo non cadit supra Potestatem publicam, quando agit pro conservando bono publico, sed supra Potestatem humanam privatam extra casum justæ defensionis, quæ, cum sit juris naturalis, non infirmatur per præceptum positivum de non occidendo: at est multo magis juris naturalis defensio, & conservatio boni communis; ergo, quando expedit, erit licitum ei, cujus est cura boni communis, perturbatores interficere. Illæ porro exceptiones positæ in lege Divina non sunt pure legales, sed sunt morales, & radicatæ in naturali ratione justæ providentiæ boni communis; ac proinde non sunt limitativæ, sed doctrinales, & exemplares, ad quarum normam liget agere in aliis casibus, in quibus viget idem finis, & ratio; quæ utique currit in furibus, qui etsi aggressores non sint, sunt tamen perturbatores Reipublicæ, ideo sine nova revelatione possunt puniri pœna capitis. Hoc similiter currit de adulterio. Nec Christus indulgendo uni abstulit auctoritatem publicis Potestatibus; aliàs, si illatio valeret, deberemus dicere, nec licitum esse pœna alia inferiori talia crimina punire, cum Christus omnino impunitam dimiserit.

Scoti sententia male audiiur.

Potestatibus publicis (dixi) non esse ademptam auctoritatem; nam privati viri deprehendentes in adulterio uxores non possunt licite eas occidere (ut temere fuerat aliquando dictum, sed ab Apostolica Sede fuit prohibitum per primam Bullam Alexandri VII. propositione 19.), nec possunt sibi occulte injuriam compensare in casu, quo non posset adiri, vel obtineri a Judice sufficiens punitio, eo modo, quo licet in furto; nam flagellatio, seu occisio Adulteræ non est injuriæ reparatio, sed pœna commissi criminis, & pœna non datur nisi per sententiam Judicis. E contra recipere de re alterius quantum debet, est ponere æqualitatem rei ad rem.

Eam tamen illationem Scoto injuriosam esse contendunt doctissimi Scotistarum utpote menti subtilis dissonam, quem sustinere a publica auctoritate occidi posse criminosos alios a tribus casibus in scriptura exceptis, ubi eadem ratio boni communis viget, evincere conantur ex contextu, & ex quadam præallegata D. Aug. doctrina.

CONTROVERSIA VI.

AN PRINCIPES POLITICI AMITTANT DOMINIUM COMMITTENDO PECCATUM MORTALE.

DE Principibus politicis loquimur, non de Ministris Ecclesiasticis; quia non est hic locus tractandi celebrem illam quæstionem de valida, vel invalida administratione Sacramentorum sine Charitate. De ea namque actum est *Tom. III. Disput. VI. Contr. IV.*

Notus est error Waldensium asserentium, nulli esse parendum, qui culpa mortali gravatus

vatus sit; quia talia nulla dignitate potiri potest. Quam blasphemiam graviori calamo sunt prosecuti Wicleph., & Joannes Hus, quorum primus dicit reum peccati mortalis nec Regem esse, nec Comitem, nec Ducem, nisi equivoce, eo modo, quo homo pictus dicitur homo. Sic habet *de civili Dominio cap.93.* -- Rex, Princeps, vel Dominus, tempore „ quo est in mortali peccato, non sortitur „ nomen sui officii, nisi nominetenus, & sa„ tis æquivoce -- *Et in articulo 15. damnato a Concil. Constantiensi*, ait -- Nullus est Do„ minus civilis, nullus est Prælatus, nullus „ est Episcopus in peccato mortali -- D.Bernardus *Serm. 96. super Cantica* tribuit hunc errorem Hæreticis quibusdam sui temporis tacito nomine. Unde habemus hanc hæresim esse Waldensibus antiquiorem. Sed quidquid sit de nominibus priorum Auctorum: contra omnes sit conclusio.

Dico. Per peccatum mortale Dominus civilis non privatur Dominio temporali.

Peccatum componitur cum dominio.

118 PROB. I. Gentiliter vivens est in peccato mortali, sed ex Sacra Scriptura gentiliter vivens potest habere Dominium temporale; ergo peccatum mortale componitur cum Dominio. Explicatur min. Dominus ille est, qui subditas habet gentes servituti obligatas, sed de Nabuchodonosor gentiliter vivente dicitur Jeremiæ 27. *Et nunc itaque ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor Regis Babylonis servi mei: insuper, & bestias agri dedi ei, ut serviant illi. Et servient ei omnes gentes, & filio ejus, & filio filii ejus, donec veniat tempus terræ ejus, & ipsius, & servient ei gentes multæ, & Reges Magni.* Ecce quomodo homo malus dicatur Rex, Minister Dei, subjectos habens populos. Et Isaiæ 45. *Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut subjiciam ante faciem ejus gentes, & dorsa Regum vertam, & aperiam coram eo januas, & portæ non claudentur.* Vide homini iniquo subjecta Regna. Et Sapien. 6. *Data est a Domino Potestas vobis &c. cum essetis Ministri Regni illius, non recte judicatis.* Si non recte judicabant, mali erant.

119 DICES. Isti vocantur Reges æquivoce, & solo nomine; ergo &c.

Contra. Homo æquivoce non dicitur, qui in re habet vitam hominis, sed isti in re habent Regna, & Subditas gentes, ut patet ex contextu, & habent pleno jure, quia a Deo. *Ego dedi omnes terras istas* dixit. Et Isa. 45. *Et dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum &c.* Utique Hypocrita malus est, & tamen Job 34. dicitur: *Qui regnare facit hominem Hypocritam propter peccata populi.* Utique Pilatus peccabat Christum morti tradens, & tamen dicitur Jo. 19. *Non haberes Potestatem adversus me ullam, nisi tibi datum esset desuper.* Habent ergo Potestatem mali Principes, & quidem a Domino: non ergo sunt æquivoce tantum Dominantes.

Principes etsi mali habent a Deo potestatem.

120 INSTABIS. Illa Potestas est apparens, tyrannica usurpatione occupata Deo permittente. Verba enim illa: *Ego dedi: ego dabo: qui regnare facit &c.* sonant permissionem, non collationem, & approbationem; sicut quando dicitur Job 12. v. 24. *Qui immutat cor Principum populi terræ, decipit eos, ut frustra incedant per invium. Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce; & errare eos faciet, quasi ebrios*, & vers. 17. *Adducit Consiliarios in stultum finem, & Judices in stuporem.* Permissionem significant, non approbationem.

Contra. Quod Deus permittit, non assumit positive ut instrumentum suæ justitiæ, & sapientis providentiæ, sed Dominatione impiorum utitur positive tanquam instrumento suæ justitiæ, & sapientis providentiæ, sicut apparet ex textu Isaiæ, Job; ergo &c. Permissive a Deo non est, quod exercetur in persona ipsius, sed Dominatio impiorum exercetur in persona Dei; unde hi servi, & ministri ipsius dicuntur, sicut apparet ex Jeremiæ testimonio; ergo &c. Deinde, non potest esse æquivoce Princeps & apparenter Deo permittente, pro quo præcipitur vera subjectio, & obedientia, sed pro impiis Principibus præcipitur vera subjectio, & obedientia; ergo &c. Tiberius Cæsar sane carebat fide, & charitate, nihilominus scimus Christum dixisse Matth. 22. *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari.* Peccatis onerati erant Dominantes temporibus Apostolorum; & tamen clamat Paulus ad Rom. 13. v. 7. *Reddite omnibus debita; cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal; cui timorem, timorem; cui honorem, honorem.* Discolos non credimus bonos, & nihilominus Petrus Epist. 1. cap. 2. habet: *Servi subditi estote in omni timore Dominis, non tantum bonis, & modestis, sed etiam discolis.* Bonis, & non bonis præstanda est obedientia: boni ergo, & non boni revera retinent Potestatem Dominativam.

Malis Principibus obediendum.

Non ergo verba illa *Dabo, dedi &c.* sensum faciunt permissivum, sed positivum. Nec valet inducta paritas ex cap.12. Job; nam quando materia, supra quam cadit positiva locutio, significans concursum approbativum Dei est defectus intellectualis, vel peccatum, tunc sensus est permissivus; certum enim est hæc a Deo non esse, sed quando materia non est defectus moralis, aut error intellectualis, sed bonum physicum, vel morale, tunc sensus non est permissivus, sed positivus. Dominatio temporalis secundum se non est aliquid malum, sed bonum etiam per ipsos Hæreticos, & ideo volunt ea privari in pœnam peccati. Quare prædicta non possunt accipi permissive.

121 PROB. II. Quotiescunque remanet fundamentum præcipuum juris Dominativi, stare potest legitima Dominatio, sed cum peccato stat fundamentum præcipuum, seu radicale juris Dominativi; nam capacitas fundamentalis non est gratia, vel fides, sed est natura intellectualis, qua homo factus est ad similitudinem Dei, & ideo dicitur Genesis 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris &c.* Porro natura intellectualis non tollitur per peccatum; ergo nec tollitur radicalis titulus Dominationis, nec alii tituli proximi, ut jus hereditatis, vel electionis, ac proinde componitur Dominatio cum statu peccati.

Jus Dominativum stat cum peccato.

Hinc

Hinc bene Ambrosius *tom. 2. de Incarnatione Verbi sub initio* -- Conversio (*ait*) „ nostra ad eos est, & Dominantur nobis in „ seculo peccatores. Peccator enim Domi„ natur in seculo; justus in Dei Regno -- Hieronymus *in Commentario Isaiâ lib. 12.* -- „ Ad ipsum Cyrum Deus apostrophem facit: „ Dedi tibi thesauros, & absconditas opes „ cunctarum Urbium, ut qui prius colebas „ Idola, beneficiis unum sentires Deum &c. -- Et ceteri Patres communiter.

SOLVUNTUR ADVERSARIORUM ARGUMENTA.

122 OBJIC. I. Ille non est verus Dominus, quem ut talem Deus non agnoscit, nec ea ipso regnat, sed ita est de impiis; unde dicitur Osee 8. *Ipsi regnaverunt, & non ex me: Principes extiterunt, & non cognovi*; ergo &c.

RESP. neg. min. Nec locus adductus habet præcitatum sensum. Conqueritur Deus de Hebræis, quod voluerint habere Regem contra Deum, idest, despiciendo genus speciale guberuii, quo regebatur populus Divina Ordinatione. Hic sensus manifestus est ea contextu Osee, ubi dicitur: *In gutture tuo sit tuba, quasi Aquila super domum Domini: pro eo quod transgressi sunt fœdus meum, & legem meam prævaricati sunt. Me invocabunt, Deus meus cognovimus te Israel. Projecit Israel bonum, inimicus persequetur eum. Ipsi regnaverunt &c.* Voluisse enim Regem contra voluntatem Dei est prævaricatos fuisse contra fœdus; & est una causa, propter quam traditi sunt in captivitatem durissimam Babylonicam. Patet ex 1. Reg. cap 8., ubi legitur, Hebræos postulasse Regem, & Deum dixisse Samueli: *Audi vocem populi in omnibus, quæ loquuntur tibi; non enim te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos.* Et cap. 12., ubi prope mortem Samuel exponit ventura ob hoc crimen. *Scietis, & videbitis, quia grande malum feceritis vobis in conspectu Domini, petentes super vos Regem.* Igitur exprobrat Dominus inordinatam voluntatem habendi Regem, non autem, quod Regem impium non agnoscat, & Potestatem ei non conferat; aliàs probaret, neque bonum agnoscere, cum hæc cadant super electionem Saulis eo tempore, quo recte ambulavit coram Domino.

Hebræi increpati, quia Regem petierunt.

123 OBJIC. II. Per peccatum homo amittit ea dona, quorum amissio taxatur in pœnam, sed amissio Dominationis taxatur in pœnam peccati; ergo ex spoliatur Rex peccans. Min. habetur Ecclesiast. 10. *Regnum a gente in gentem transfertur propter injustitias.*

RESP. Quidquid sit de veritate majoris (sunt enim plura taxata in pœnam peccati, quæ non incurruntur statim ab instanti peccati) nego minorem, cujus falsitas evincitur, tum ex eo, quod per plures generationes confestavit Deus regna gravissimis peccatoribus, ut in exemplo Nabuchodonosor, cujus filio, & nepoti dedit Deus Sceptrum; tum quia regna translata sunt a gente iniqua ad iniquam, ut patet de Regno Assyriorum, & similium. Sensus ergo legitimus est, quod quandoque Deus propter peccata donat victoriam uni contra alium, & unus spoliatur Regno, alter ditatur.

Plures iniqui vere regnaverunt.

124 OBJIC. III. Wicleph. *cap. 2. de civili Dominio* -- Deus non præstat alicui, dum „ est in peccato mortali, aliquod bonum „ suum; ergo nullus existens in peccato mortali habet pro tunc juste simpliciter aliquod „ bonum Dei -- sed Dominatio est bonum Dei; ergo nullus existens in peccato mortali juste habet Dominationem; ergo nominetenus peccator est Dominus, & Rex. Unde *cap. 72.* infert -- Nos non debemus præstare, „ vel donare aliquid peccatori, dum cognoscimus ipsum esse talem, quia sic fovere„ mus proditorem Domini nostri -- indeque deducit eleemosynam non esse faciendam, nisi bonus status mendicantium sciatur, ne forte sint præsciti. Assumptum declarat illo Ecclesiastis 2. *Homini bono in conspectu suo dedit Deus sapientiam, & scientiam, & lætitiam; peccatori autem dedit afflictionem, & curam superfluam, ut addat, & congreget, & tradat ei, qui placuit Deo*: Idest bona bonis, & mala malis tantum dat Deus.

RESP. Argumentum assumit æquivoce nomen boni. Bonum Dei aliud est simpliciter tale, & absolute, aliud secundum quid, & respective bonum absolute, & specialiter est bonum animæ, gratia videlicet gratum faciens; hoc utique bonum soli justo dat Deus. Bonum secundum quid & respective est bonum corporis, & intellectus, ut sunt sanitas, divitiæ, potentia, eruditio, vitæ longitudo; & hoc dat Deus bonis, & malis, & ut dicit Augustinus *in Psal. 67.* -- Aliquando „ plura bonis, pauciora malis; aliquando „ plurima malis, nulla bonis -- Job 12. legimus: *Abundant tabernacula prædonum, & audacter provocant Deum, cum ipse dederit omnia in manus eorum.* Psal. 135. *Qui dat escam omni carni.* Jacob. 1. *Qui dat omnibus affluenter.* Omnibus dixit, sive bonis, sive malis. *Recesserunt, & abierunt. Et non dixerunt in corde suo. Metuamus Dominum Deum nostrum, qui dat nobis pluviam temporaneam, & serotinam in tempore suo; plenitudinem annuæ messis custodientem nobis.* Jerem. 5.

Bonum Dei aliud animæ, corporis aliud

Matth. 6. *Qui solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super justos, & injustos*, unde Augustinus *in Psal. 67.* rationem innuit, cur bona hæc malis, & bonis concedat Deus -- Quia si solis bonis ea da„ ret, putarent & mali propter hæc colen„ dum Deum. Rursus, si ea solis malis da„ ret, timerent boni infirmi converti, ne „ ista illis forte deessent --

Hugo *in expositione Ecclesiastis* versans illud Psalm. *Mentita est iniquitas sibi* acute demonstrat, Deum bona hæc temporalia dare bonis, & malis; & similiter mala bonis, & malis: additque rationem -- Bonis enim, & „ bona dat, ut foveantur; & mala dat, ut „ exerceantur, & mala malis dat, ut casti„ gentur; & bona dat, ut ad pietatem pro„ vocentur -- Concludit tamen -- Dat nisi „ bonis vera bona; & vera mala non nisi ma„ lis -- Si ergo dat bona temporalia etiam malis, male concluditur Regnum non dari pec-

peccatoribus, nec peccatoribus faciendam esse eleemosynam. Scriptum est enim Proverb. 25. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, da ei aquam bibere; prunas enim congregabis super caput ejus, & Dominus reddet tibi*. Ubi Hieron. *apud Vualdensem* -- Nolite „ negare illud, quod Dominus nulli negat, „ quamvis sit blasphemus, & impius; hoc „ enim faciens &c. Ut, cum carbones intel- „ lexerit per tuam indebitam misericordiam „ congregari, excutiat eos, hoc est, conver- „ tatur, & diligat te, quem habuerat ali- „ quando perosum -- Non ergo fovemus proditorem in proditione, sed in charitate Christi, ut desinat esse proditor.

Nec assumptum probatur ex adducto textu Ecclesiastis, qui in littera habet planam intelligentiam, scilicet, veram sapientiam dare Deum solis justis; in vera autem sapientia stat vera quies, & vera boni possessio: Peccatori verò concedit acquisitionem bonorum temporalium, in qua non sunt nisi curæ, & solicitudines, & afflictiones; & ideo concludit: *Sed & hoc vanitas est, & cassa solicitudo mentis*. Vera enim solicitudo illa est, per quam curamus bona salutis æternæ, quæ sunt vera dona Dei solis reservata justis.

Vera bona pro justis.

125 OBJIC. IV. Potestas, quæ est a Deo, ordinata est, sed Potestas, quæ est in peccatore, non est ordinata; siquidem illud ordinatum non est, quod contravenit primæ justitiæ, ut accidit in casu peccati; ergo &c.

RESP. neg. min. Potestas, quæ est in Dominante peccatore, ordinata manet; quia statuta est a Divina providentia ad bonum communitatis, & ad consequendos fines præintentos per suam rectissimam voluntatem. Quare distinguendum est meritum personale, & ordo dignitatis. Si attendatur meritum personale, Princeps in peccato non est ordinatus, nec meretur ullum bonum, si attendatur ordo dignitatis, ordinationem dicit, & ei debetur reverentia, & tributum.

Potestas ordinatur ad bonum commune.

126 OBJIC. V. Qui possidet bonum aliquod sine licentia Domini, injuste possidet, sed existens in peccato sine licentia Dei, qui est Dominus, tenet temporalem Dominationem; ergo. Min. prob. Nam dans famulo bonorum administrationem concedit sub limitatione non abutendi, ac proinde posito abusu jure statim spoliatur -- Deus limitans omni famulo suo con- „ tinuum servitium, constituit utrobique u- „ sus limites, abusum penitus interdicens. „ Ideo non est dubium quin eo ipso, quod „ qui abutitur Potestate, injuste occupet bo- „ na Dei sine licentia ad hoc data; & per „ consequens Omnipotens eo ipso spoliat ip- „ sum jure suo; quia aliter indubie oporte- „ ret, quod Deus auctorizet abusum (quem „ injustus continuat) & quidquid facit -- Ita Wicleph. *de Civil. Dom. c. 6.*

RESP. neg. min. Cujus probatio amphibologicum assumit principium. Peccans Dominus, vel delinquit in materia propria Potestatis v. g. injuste opprimendo subditum, vel in altera materia ceteris communi, v. g. blasphemando. Si peccat secundo modo, proprie loquendo non abutitur sibi collata auctoritate, nec est malus Princeps formaliter, sed malus homo. Si peccat primo modo, in proprietate est malus Rex, & abutitur ordine suo. Et dupliciter hoc evenire potest: Vel enim excedit quoad modum, idest actum aliàs validum exercens, sed ex malo fine, ut si malefactorem plectat ex odio, vel excedit quoad substantiam, scilicet, exercendo actum non contentum intra spheram suæ jurisdictionis, quo modo actus est nullus, & est verus abusus; sicut cum contra justitiam, & bonum commune disponit. Actus secundi generis nullo modo sunt a Potestate a Deo collata. Actus primi sunt secundum validitatem, & substantiam, non verò secundum modum, qui disparate se habet ad influxum principii, ordinis, & dignitatis. Unde Deus nullo modo approbat abusus, immo ipsi displicent.

Rex potest esse malus homo, & malus Princeps.

Nec inde sequitur eo ipso spoliari peccantem jure suo; sicut in humanis, non illico Œconomus spoliatur administratione, quia abutitur quandoque auctoritate sibi concessa. Nec fovet abusum conservando Potestatem, quia permittit peccatum ex malitia alterius, dirigendo validitatem actus ad fines justos suæ providentiæ.

Ultimis verbis videtur Hæreticus innuere Dominantem in statu peccati mortalis semper peccare exercendo suum munus, cujus examen relinquo Moralistis. Dicerem tamen cum Angelico 2. 2. *quæst. 60. art. 3.* Peccare, si peccatum est publicum, unde scandalum oriatur, vel parvipensio auctoritatis, irrisio legum, & judiciorum &c. Non peccare dicerem, si peccatum sit occultum; quia peccatum mortale non contrariatur jurisdictioni requisitæ ad recte administrandam justitiam, idest lumini rationis, aliisque principiis requisitis ad bene gubernandum.

127 OBJIC. VI. Rex Saul per mortale peccatum Regiam amisit jurisdictionem in populum Dei Israel; ergo per peccatum mortale amittitur civilis Potestas. Conseq. patet. Antecedens probatur ex lib. 1. Regum cap. 15., ubi habetur, quod ob peccatum inobedientiæ, quo Rex Saul non obedivit præcepto Domini circa deletionem Amalecitarum, fuit spoliatus Regia Potestate: *Pro eo quod abjecisti sermonem Domini; abjecit te Dominus, ne sis Rex*. En quomodo pro ratione expulsionis, ne esset Rex, assignatur violatio præcepti Domini.

RESP. I. Omisso anteced. neg. conseq. quæ ex hoc casu speciali non deducitur; eo vel maxime, quod in Sacra Scriptura habeatur oppositum de Cyro Rege Persarum, atque Medorum, & de Nabuchodonosor Rege Assyriorum, de Hazaele Rege Syriæ, de Jehu Rege Israel, & de tot aliis impiis Regibus Israel, & Juda. Resp. II. retorquendo argumentum. Sicuti Rex Saul violavit præceptum Domini circa deletionem Amalecitarum, ita violavit præceptum Domini circa oblationem Holocausti, non expectato Samuelis adventu post spatium septem dierum, sed per violationem præcepti Domini circa oblationem Holocausti, non expectato Samuelis adventu, Rex Saul Regiam non amisit Potestatem, ut clare demonstrat Scriptura, & argumentum supponit; ergo neque per violationem præcepti Divini circa deletionem Amalecitarum.

Plures iniqui regnaverunt in Israel.

Neque obstat, si dicatur peccatum Saul

circa oblationem Holocausti non fuisse peccatum Regis, ut Regis, sicuti peccatum, quod commisit Amalecitas non delendo; quia scilicet hoc peccatum fuit in re militari, abutendo Regia Potestate, & usurpando Potestatem Sacerdotalem.

Non obstat (inquam) primo. Quia jam non per omne peccatum mortale deperditur Civilis Potestas, atque jurisdictio. Secundo. Per Adversarium ratio, ob quam Rex Saul per peccatum, quod commisit non delendo Amalecitas (quidquid sit, an hoc peccatum fuerit Regis, ut Regis, an non) amisit Regiam Potestatem, est, quia abjecit Sermonem Domini, sed etiam quando peccavit offerendo Holocaustum abjecit Sermonem Domini, ut patet ex verbis Samuelis relatis cap. 13. lib. 1. Regum, & infra referendis; ergo etiam &c. Et verè non solum propter secundum peccatum, sed etiam propter primum Rex Saul abjectus fuit a Deo, ne amplius esset Rex super Israel, modo infra explicando, ut habetur cap. 13. citato. Et certe peccatum hoc, quod commisit Rex Saul offerendo Holocaustum, grande fuit, graviter superno judicio feriendum; non enim tale fecit Ozias Davidici generis de Tribu Juda; tantum Ingressus Templum Domini adolere voluit incensum Domini super Altare Thymiamatis: & tamen statim Divina ultio superbiam ejus percussit. Orta est enim lepra in fronte ejus in domo Domini coram Sacerdotibus, unde & leprosus usque ad diem mortis suæ habitavit in domo separata secundum legem leprosi, ut habetur 2. Paralipomenon cap. 26. Quanto magis iste proiciendus fuit, qui totum sibi Sacerdotis officium usorpavit? Futilis est ergo distinctio illa peccati Regis, ut Regis.

RESP. III. Negando absolute antecedens secundum veritatem Sacræ Historiæ. Ejus autem probatio solum evincit, quod Dominus abjecit Saul, ne esset Rex super Israel in sua familia, secus autem in sua persona. Audiamus verba Samuelis cap. 13., & cap. 28. lib. 1. Regum cap. 13. *Stulte egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod si non fecisset, jam nunc præparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum. sed nequaquam Regnum tuum ultra consurget. Quæsivit Dominus sibi virum juxta cor suum, & præcepit ei Dominus, ut esset Dux super populum suum, eo quod non servaveris, quæ præcepit Dominus.* Cap. 28. *Quid interrogas me, cum Dominus recesserit a te, & transierit ad æmulum tuum? Faciet enim tibi Dominus, sicut locutus est in manu mea, & scindet Regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo David: quia non obedisti voci Domini, neque fecisti iram furoris ejus in Amalec. Idcirco quod pateris, fecit tibi Dominus hodie.*

Saul a Deo reprobatus ne regnaret in filiis.

Audiamus verba Saulis Jonatham filium suum alloquentis cap. 20. v. 31. *Omnibus enim diebus, quibus filius Isai vixerit super terram, non stabiliveris tu, neque Regnum tuum.* Audiamus verba Jonathæ ad David cap. 23. *Ne timeas, neque enim inveniet te manus Saul patris mei, & tu regnabis super Israel; & ego ero tibi secundus; sed & Saul pater meus scit hoc.* Audiamus verba Abner Principis Militiæ Saul, & Isboseth cap. 3. num. 9. Reg. 2. *Hæc faciat Deus Abner, & hæc addat ei, nisi quomodo juravit Dominus David, sic faciam cum eo, ut transferatur Regnum de domo Saul, & elevetur thronus David super Israel, & super Judam a Dan usque Bersabee.* Audiamus, & verba omnium Tribuum Israel ad David in Hebron lib. 2. Reg. cap. 5. *Ecce nos, os tuum, & caro tua sumus. Sed & heri, & nudius tertius, cum esset Saul Rex super nos, tu eras educens, & reducens Israel: dixit autem Dominus ad te: Tu pasces populum meum Israel; & tu eris Dux super Israel.* Apparet ergo manifeste ex Sacra Scriptura, quod Deus abjecerit Saul, ne esset Rex super Israel in sua familia, & non in propria persona -- Ne „ sis Rex (*Augustinus sic exponit*) In posteris: quia sicut pater vivit in filiis; ita regnat in filiis --

128 DICES. Ex Sacra Scriptura colligitur, quod Deus abjecerit Saul, ne regnaret super Israel non solum in sua familia, sed etiam in sua persona; ergo responsio data nequit subsistere. Prob. antecedens. Ex Sacra Scriptura, ratio ob quam Deus abjecit Saul, ne regnaret super Israel, est, quia abjecit sermonem Domini, sed Saul in sua propria persona abjecit sermonem Domini; ergo etiam in sua propria persona abjectus fuit a Deo, ne esset Rex super Israel. Urgetur argumentum. Secundum ordinem Divinæ justitiæ, qui facit peccatum, debet in se subire pœnam talis peccati, sed Saul peccavit in propria persona abjiciendo sermonem Domini; ergo non solum in sua familia, sed etiam in propria persona debuit subire pœnam expulsionis a Regia Potestate. Explicatur argumentum: Quia privatio justitiæ originalis, & rebellio carnis adversus spiritum fuit pœna peccati originalis, non solum nos posteri, sed etiam Adam; immo, & multo magis ipse, quia violavit Divinum præceptum de non comedendo de ligno vetito, fuit privatus justitia originali, & sensit rebellionem partis inferioris adversus superiorem, sed expulsio Saul, ne esset Rex, fuit pœna violationis Divini præcepti de deletione Amalecitarum, quod ipse violavit; ergo non solum Saul perdidit Regiam Potestatem in suis posteris, sed multò magis in sua propria persona.

RESP. neg. antecedens. Ad probationem concessa maj., & min. negatur conseq. Quia ratio ob quam abjectus fuit a Deo, ne regnaret in sua familia, fuit, quia ipse abjecit sermonem Domini, & patet hoc ex verbis Samuelis cap. 28. num. 6. lib. 1. Regum supra relatis. Ad primum: concedo totum syllogismum, nec inde infertur, quod Saul in propria persona amiserit Regiam Potestatem; siquidem pœna personalis Saul fuit, quod Regnum ejus in sua familia ultra non consurgeret. Maxime cum hoc ei manifestatum fuerit per immutabilem Dei voluntatem. Nonne maxime affligeretur Rex Galliæ, vel Lusitaniæ, si Regnum ejus ultra non consurgeret in suis filiis, sed transiret ad æmulum suum, & si id sciret certitudine Divinæ revelationis? Sed hoc accidit Sauli ob violationem Divini præcepti; ergo. Ad secundum. Privatio justitiæ originalis, & rebellio carnis adversus spiritum fuit pœna peccati originalis Ada-

Saul in propria persona a Deo punitur.

Adami in se, & suis posteris; unde nil mirum, si ipse peccans violando Divionm præceptum de non comedeodo de ligno vetito, fuerit privatus justitia origioali, & senserit rebellioonem partis inferioris adversus superiorem tam lo se, quam in suis posteris, cum hoe peccatum foerit peecatum capitis. Eapulsio autem Saolis, ne esset Rea in sua familia, fuit pœna personalis ipsiusioet Saulis, ut supra caplicui, ob violationem Divini præcepti de deletione Amalecitarum, cum hoc esset peccatum personalo, ac per consequens non recte infertur, quod non solum in sua familia, sed etiam in propria persona abjectus fuetit a Deo, oe esset Rea.

Ultra quod Rex Saul fuit etiam punitus lo sua propria persona ea eo qnod Spiritus Domini recesserit ab eo, & invasus fuerir a spirito malo; quod occisus fuerir in prælio; & qnod post mortem pœna æterna punitus fuerit.

129 INSTABIS. Si non abjecisset Dominns Saol, no esset Rex in sua propria persona, debuisses Samuel reverti cum eo; maxime ab ipso rogatua, & ut adorarez Domlnum, quia debobat ipsi, ot Regi obedire, & multo magia, ut daret exemplum subditis circa obedientiam præstandam Superioribus, sed Samuel noluit cum Saole reverti: nam eodem capite habetur: *Non revertar tecum, quia projecisti sermonem Domini, & projecit te Dominus*. 1. Reg. 15. v. 26.; ergo. Confirmatur ea sequentibus verbis ejusdem capitis. *Et conversus est Samuel, ut abiret: ille autem apprehendit summitatem pallii ejus, qua & scissa est. Et ait ad eum Samuel: scidit Dominus Regnum Israel a te bodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te*. Ponderaoda sunt hæc verba: *Scidit Dominus regnum Israel a te bodie, & tradidit illud proximo tuo*, scilicet David. Hæc Samuelis verba si conferantur cum illis Nathan Prophetæ ad David 2. Reg. 14. *Dominus quoque transtulit peccatum tuum* post egregium illum pœnitentis actum *Peccavi Domino* maoifeste apparer, David ex tone temporis constitutum fuisse verum Regem Israel, cum e contra Saul remanserit solum Rea fictitius, chimericus, & tyranons.

RESP. neg. maj. Siquidem, ut ea eodem capite manifeste apparet, Samuel, nt reprehendens Saulem, se gessit ot Propheta Domini, zelaoa hooorem ejus, sed ut Propheta Domini erat Soperior ad Saulem; ergo non tenebator ei obedire. Ad confirmatiooem respondeo: *Scidit Dominus Regnum Israel a te bodie*, idest a te in tua persona, nego: a te, idest in tua familia, concedo. Et tradidit hodie David in jure promissionis, concedo: In jore possessinnia, nego. Tradendnm autem erat in jure possessionis post mortem Saolis, sicut evidenter colligitur ea Scriptnria supra relatis, & præcipue ea cap. 28. lib. 1. Regum. Et eap. 3., & 5. lib. secundi. Et ex hoc patet solutio ad instantiam. Præterea contritio perfecta, quam David habuit, est incompossibilis cum peccato mortali, secus aotem Regis jurisdictio, ut supra probatum est.

Regnante Saule David erat Rex jure promissionis.

130 SUBSUMES. Sed ea conteatibus Scripturarum apparet, quod Dominus scidit Regnom a Saul adhuc in sua persona; & tradidit illud David etiam in jure possessionis: licet tyrannice illud possederit Saul osque ad diem mortis suæ; ergo explicatio data nequit subsistere. Prob. subsumptum ea unctione David in Regem israel, facta a Samuele ea mandato Domini descripta cap. 16. lib. 1. Regum; quod sic formari potest. Sicut ea mandato Domini Samuel prios uoxerat Saul in Regem Israel, sic postea unait David, sed ungendo Saol in Regem Israel, Saul constitutus fuit verus Rex Israel; ergo etiam, & David.

RESP. neg. subsumptum. Ad cujus probationem concessa maj. dist. min. Sed ongendo Saul in Regem Israel, Saul constitutus fuit verus Rex Israel in jure promissionis, conc. min. Constitotus fuit verus Rea israel in jure possessionis, neg. minorem: In jure autem possessionia constitutua fuit, quando Samuel applicuit omnes Tribua Israel, & cecidit sora super Saul de Tribu Beniamio, & clamavit omnis populus: *Vivat Rex*, ut habetur cap. 10. David aotem quando unctus fuit a Samuele clam in domo Patria sui, nesciente Saule, constitutua fuit Rea super Israel in jure promissionis. In jore autem possessioois primo super Tribum Juda, quando coosulto Domino ascendit in Hebron: *Veneruntque viri Juda, & unxerunt ibi David, ut regnaret super domum Juda*: ut habetur cap. 2. lib. 2. Reg.

Secundo. Quando: *Et venerunt universa Tribus Israel ad David in Hebron, dicentes: Ecce nos os tuum, & caro tua sumus. Sed & beri, & nudiustertius, cum esset Saul Rex super nos, tu eras educens, & reducens Israel: dixit autem Dominus ad te: tu pasces populum meum Israel, & tu eris Dux super Israel. Venerunt quoque & seniores Israel ad Regem in Hebron, & percussit cum eis Rex David fœdus in Hebron coram Domino: unxeruntque David in Regem super Israel*: ut habetur cap. 5. lib. 2. Reg. Ex quo habes ter onctum fuisse David in Regem. Primo a Samuele in domo Patris sui nesciente Saule, & per talem onctionem unctus fuit in Regem in jure promissionis. Secundo a viris Juda in Hebron, mortuo Saule, & per talem unctionem fuit unctos Rea in jure possessioois super Tribum Juda. Tertio a senioribus Israel adhuc in Hebron, mortuo Isboseth filio Saulis, & per talem unctionem unctus fuit Rea in jure possessioois super omnes Tribus Israel.

David ter unctus in Regem.

131 URGEBIS. Per primam unctionem David constitutos fuit Rex super Israel, noo solum in jure promissionis, sed etiam in jure possessionis; quia per jus possessionia intelligitur, quod acceperit Potestatem Regiam, quam amisit Saul; ergo. Prob. antecedens ea eo, quod per talem unctionem: *Directus est spiritus Domini a die illa in David, & deinceps &c. Spiritus autem Domini recessit a Saul, & exagitabat eum spiritus nequam a Domino*, 1. Reg. 16. Ex hoc tesin sic argumentum urgetur. Signum, quod Dominus unxisset Saul io Principem super hereditatem suam, & illi contulisset Regiam Potestatem, atque jurisdictionem, fuit qood insilierit in Saul spiritus Domini, sed per primam unctionem David in Regem super hereditatem

Domini spiritus Domini recessit a Saul, & directus est ad David; ergo per primam unctionem David accepit Potestatem, & jurisdictionem Regiam, quam amisit Saul. Prob. maj. ex cap. 10. lib. 1. Regum: *Tulit autem Samuel lenticulam olei, & effudit super caput ejus, & deosculatus est eum, & ait. Ecce unxit te Dominus super hereditatem suam in Principem &c. Et hoc tibi signum, quia unxit te Deus in Principem &c. Venies in collem Dei, ubi est statio Philistinorum: & cum ingressus fuerit ibi Urbem, obvium habebis gregem Prophetarum descendentium de excelso, & ante eos psalterium, & tympanum, & tibiam, & citharam ipsosque prophetantes. Et insiliet in te Spiritus Domini, & prophetabis cum eis, & mutaberis in virum alium.*

RESP. neg. antecedens. Ad probationem neg maj. quoad secundam partem, quam textus non probat. Solum enim probat, quod Spiritus Domini, qui insiliit in Saul, fuerit signum Divini beneplaciti, quod unctus fuerit in Principem super hereditatem Domini. Sed per talem unctionem Saul recepit Regiam Potestatem in jure promissionis; in jure autem possessionis accepit, quando Samuel applicuit omnes Tribus Israel, & cecidit sors super Saul, & populus clamavit *Vivat Rex*; sive deinde hæc potestas collata fuerit immediate a Deo, sive mediate. Spiritus autem Domini, qui insiliit in Saul, post unctionem in Principem super hereditatem Domini, qui postea recessit ab eo, & directus est ad David, fuit spiritus Prophetiæ, & Fortitudinis, ut Sacra enarrat Historia in persona utriusque.

In persona Saul cap. 10. lib. 1. Regum habetur: *Et insiliet in te Spiritus Domini, & prophetabis &c. Fac quæcumque invenerit manus tua, quia Dominus tecum est.* In persona David expressius habetur in Sacra Scriptura. Nam ex tunc, & Psaltes inclytus factus est, prophetans, & citharizans magnalia Domini, Psalmosque componens mysteria continentes filii Dei, filii sui Christi. Etiam fortitudine indutus est, quemadmodum ipse testatur cap. 17. num. 34. ad Saul: *Pascebat servus tuus patris sui gregem, & veniebat Leo, vel Ursus, & tollebat arietem de medio gregis: & persequebar eos, & percutiebam, eruebamque de ore eorum; & illi consurgebant adversum me, & apprehendebam mentum eorum, & suffocabam, interficiebamque eos. Nam, & Leonem, & Ursum interfeci ego servus tuus. Erit igitur, & Philisthæus hic incircumcisus, quasi unus ex eis.*

Directus est igitur a die illa Spiritus Domini ad David, quem invenit secundum cor suum, & recessit a Saul, cujus cor jam depravatum erat, & exagitabat eum spiritus malus dæmoniacus. Porro per unctionem David in Principem, & directionem Spiritus Domini ad ipsum, & recessum ejusdem a Saule, nec Saulem perdidisse Regiam Potestatem, atque jurisdictionem, nec Davidi fuisse traditam tunc pro tunc in jure possessionis, Sole clarius est in tota Sacra Scriptura ex sequentibus.

David post primam unctionem serviebat Sauli.

Primo. Post unctionem, & directionem Spiritus Domini David factus est Armiger Saulis, ut habetur cap. 16. num. 21. Secundo. David servivit Sauli ut Miles. Cap. 18. num. 5. *Posuitque eum Saul super viros belli.* Ibid. vers. 13. *Fecit eum Tribunum super mille viros.* Tertio, & urgentius. David professus est se servum Saulis, & cognovit eum ut verum Dominum suum, & Regem Israel. Cap. 17. num. 32. *Ego servus tuus vadam, & pugnabo adversus Philisthæum.* Vers. 34. *Pascebat servus tuus patris sui gregem.* Cap. 18. num. 18. *Quis ego sum, aut quæ est vita mea, aut cognatio patris mei in Israel, ut fiam gener Regis.* Cap. 24. num. 7. *Dixitque ad viros suos: Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hanc rem Domino meo Christo Domini, ut mittam manum meam in eum, quia Christus Domini est.* Ibid. vers. 9. *Porro Saul exurgens de spelunca pergebat cœpto itinere. Surrexit autem & David post eum, & egressus de spelunca clamavit post tergum Saul dicens: Domine mi Rex. Et respexit Saul post se, & inclinans se David pronus in terram adoravit, dixitque Saul &c. Ecce hodie viderunt oculi tui, quod tradiderit te Dominus in manu mea in spelunca: & cogitavi ut occiderem te, sed pepercit tibi oculus meus. Dixi enim: Non extendam manum meam in Dominum meum, quia Christus Domini est &c. Quem persequeris Rex Israel? Quem persequeris?*

Quarto probatur ex tempore, quo regnavit David. Cap. enim 5. lib. 2. Reg. dicitur regnasse quadraginta annis, septem, & sex mensibus in Hebron, & regnare cœpit, quando venerunt viri Juda, & unxerunt ibi David, ut regnaret super domum Juda, ut habetur cap. 2. lib. 2. Reg.: In Jerusalem autem triginta tribus annis super omnem Israel, & Judam, quando venerunt universæ Tribus Israel ad David in Hebron, & seniores Israel, & unxerunt eum in Regem super Israel, ut habetur cap. 5. lib. 2. Reg. Evidens ergo est, quod post directionem Spiritus Domini ad David, & recessum ejusdem a Saule, Saul non perdiderit Regiam Potestatem.

132 DICES. Sicut cap. 5. lib. 2. habetur, quod David regnaverit quadraginta annis, ita cap. 13. lib. 1. habetur, quod Saul duobus annis regnaverit super Israel: sed quia dicitur in Scriptura David regnasse quadraginta annis, ante hoc tempus non habuit Potestatem, & jurisdictionem Regiam; ergo etiam Saul post duos annos, quibus regnavit super Israel, perdidit Potestatem, & jurisdictionem Regiam, & si remansit Rex, fuit Rex fictitius, chymericus, & tyrannus.

RESP. Eodem cap. 13. habetur: *Filius unius anni erat Saul cum regnare cœpisset, duobus autem annis regnavit super Israel*: sed revera non erat puer unius anni cum regnare cœpit; ergo neque duobus solum annis regnavit. Vera ergo hujus textus intelligentia ex Scriptura desumenda est. *Filius unius anni erat Saul cum regnare cœpisset*, idest humilis erat, & quasi parvulus. Unde cap. 15. dicitur: *Cum parvulus esses in oculis tuis, Caput in Tribubus Israel factus es.* Duobus annis regnavit super Israel, idest retinens morum rectitudinem, & ambulans in viis mandatorum Dei populum rexit: in reliquis vero annis ea rectitudine carens; cum evaserit superbus, & inobediens præceptis Domini. Vel

Saul quomodo duobus annis regnavit.

(sicut

(sicut explicat Rupertus Abbas) Saul innocens erat quando regnare cœpit, sicut filius unius anni, & in eadem innocentia duobus annis regnasse dicitur. Hæc explicatio, quam huic textui dedimus, communis est, & expressa est apud Sanctos Patres; unde eorum auctoritates recensere abstinemus.

CONTROVERSIA VII.

AN POLITICUS MAGISTRATUS SIT IMMEDIATE A DEO.

Controversia præsens dogmati nec proficit, nec officit. Licet ea abutatur Jacobus Rex Angliæ cum aliis quibusdam, ut Apostolicæ Sedis auctoritatem evertat. Verum ultro admissa omnimoda immediatione a Deo adhuc nil contra nos urgeret, ut ex infra dicendis compertum fiet.

Quare nos præcise ad exquirendam veritatem Theologicum hocce corollarium examinabimus, in quo certum supponitur Politicam Dominationem esse a Deo, prout Scripturæ clamant. Proverb. 8. *Per me Reges regnant*. Sapient. 6. *Audite ergo Reges &c. Quoniam data est a Domino Potestas vobis, & virtus ab Altissimo*. Rom. 13. *Non est enim Potestas, nisi a Deo*. Quare difficultas est de modo, quo a Deo est, scilicet mediate, an immediate in proprietate sermonis. Ad cujus elucidationem.

Omnis potestas a Deo.

133 Notandum est I. Deum dici causam immediatam alicujus effectus dupliciter. Primo per modum causæ Universalis, quatenus concurrit ad productionem cujuslibet rei, vel immediatione virtutis, quia omnis causa secunda operatur per virtutem acceptam a prima: vel immediatione suppositi, quia Deus per essentiam est omnibus præsens, & nullo alio principio medio operatur. Et in hoc sensu non currit Controversia, cum iste modus dependentiæ sit communis cuicunque enti creato: Secundo per modum solius causæ proximæ, idest, quando Deus solus per suam voluntatem est causa particularis, & proxima conferens virtutem, & producens effectum; & de hac immediatione nunc quæritur.

134 II. Duo sunt modi, quibus immediate tanquam causa proxima per suam voluntatem Deus dat creaturis virtutem, seu potestatem: Primus est, quando unum naturaliter, & necessario consequitur ex alio, quod a Deo immediate per se producitur; sic, quia potentia intellectiva, & volitiva consequuntur ad animam, quæ per se a Deo, & immediate creatur, Deus dicitur immediata causa tum animæ, tum potentiarum; quia licet hæ emanent, id tamen accidit vi illius actionis, per quam producitur forma: Secundus, quando id quod datur non est connexum cum aliqua natura, vel persona, sed superadditum. Taliter contingit, quando res sunt diversi ordinis, vel rationis, quas Deus concedit speciali motu suæ voluntatis: cujusmodi sunt gratiæ gratis datæ, quas Paulus enumerat v.g. linguarum, & sanitatum, & similium.

135 III. Dominatio sumi potest abstractive, vel concretive. Abstractive accipitur, ut dicit Potestatem regitivam, abstrahendo a genere regiminis, & persona, per quam administratur. Concretive venit dupliciter, penes modum, & penes personam. Penes modum, quando determinatur modus Monarchiæ per unum absolutum, Aristocratiæ per Optimates, Democratiæ per totum populum: Modus mixturæ per admixtionem unius, & alterius. Penes personam, quando determinatur persona individua, v. g. Carolus, aut familia aliqua, v. g. Levi.

136 IV. Deus est causa immediata proxima primo modo Dominationis abstractive acceptæ; quia, quæ consequuntur naturam immediate, tribuuntur principio per se, & immediato illius naturæ, sed Potestas regitiva abstractive sumpta consequitur ad naturam humanam; ergo tribuitur immediato principio ipsius naturæ. Minor declaratur. Naturæ humanæ naturaliter sociabili debitum est genus aliquod regiminis, quo ad bonum pacis, & justitiæ promoveatur; implicat enim pacifice, & juste convivere homines, nisi sub aliquo bono Regulante humanum convictum; lumine enim rationis (seclusa quacunque revelatione) dignoscunt Gentes necessariam esse æquitati, & conservationi societatis rationalis Potestatem regitivam, sicut in prima Controversia demonstratum est. Igitur absque alio, posita productione Communitatis humanæ, per modum proprietatis, seu sequelæ, & debiti, resultat necessitas Magistratus politici abstractive.

137 V. Naturali seqoela non debetur humanæ Communitati politica gubernatio concretive. Ratio est, quia naturaliter illud tantum debitum est Communitati, quod est necessarium ejus æquitati, & conservationi, sed dirigi hoc, vel illo modo, per hanc, vel illam personam, vel familiam formaliter non est necessarium societati naturali; cum utroque modo sufficienter possit regi; ergo quod debeatur Monarchia, vel Aristocratia per hanc familiam, vel illam, non est essentialiter, vel naturaliter naturæ connexum. Non igitur concretive Monarchia, vel Aristocratia &c. dictatur positive a natura, nec debetur, sed solum negative, quatenus potest Communitas assumere hoc, vel illud Regimen. Quare hoc modo politicus Magistratus non est a Deo immediate. Videndum est ergo, an positive sit alio modo specialiter a Divina voluntate, & potentia. Unde

Dico. Politicus Magistratus concretive acceptus non est immediate a Deo positive, secundum ordinariam providentiam.

138 PROB. Deus non potest esse positivus institutor Magistratus immediate, nisi ut auctor naturalis, vel supernaturalis, sed nullo ex his modis Deus hunc, vel illum modum Gubernii in hac, vel illa persona immediate instituit; ergo Deus immediate non est Auctor politici Magistratus concretive accepti. Minor declaratur. Ut Auctor naturæ, vel est causa immediata, quia tale genus gubernii positive sequitur ad creationem naturæ sociabilis; vel quia positive constituit talem modum in tali persona, sed hoc est cla-

Magistratus non est positive, & immediate a Deo.

rissime

rissime falsum; ergo &c. Minor patet, quia naturæ sociabili est debitum præcise gubernari, & dirigi abstractive, seu quantum sufficit, ut simul vivant homines, & alter alteri opem ferat; communia pertractent negotia; mutuo consilio communem hostem propulsent, sed ad hoc sufficit hic, vel ille modus in hac, vel illa persona; ergo. Immo Monarchia, vel Aristocratia v. g. positive accepta, videlicet serviliter dominativa pugnat cum ipsa naturali conditione hominum; cum enim omnes nati sint liberi, & in natura æquales, excluditur positiva, hoc est servilis subjectio unius ad alterum. Nullibi deinde habemus in principiis naturæ Deum tale genus Regiminis determinasse, talemque personam constituisse Principem super alios; ergo ut Auctor naturæ non est immediata causa politici Gubernii concretive. Explicatur. Quia naturaliter Pater est principium activum generationis, ideo est naturaliter caput familiæ, sed naturaliter Deus nullum sive in persona determinata, sive in Senatu constituit Principem, vel Dominum civilis Communitatis, sed potius oppositum; quia Genes. 1. homini creato ad imaginem suam positive solum dixit, quod dominaretur piscibus Maris, & volatilibus Cœli, item & membris suis; ait enim Gen. 4. *Sub te erit appetitus tuus*: ergo naturaliter Deus non instituit positive Monarchiam, vel Aristocratiam; adeoque jure Gentium sunt hæc introducta.

Multo minus jure supernaturali hæc condita sunt. Acta per Deum supernaturaliter agentem constant ex revelatis, sed nullibi habemus revelatum, Deum determinasse civile Regimen in Monarchia, vel Aristocratia, vel altera specie mista, ut notum est; ergo &c. Declaratur. Jus Divinum, quo solus populus electus ducebatur, nonnisi post aliqua secula mentionem facit Regiæ Dominationis: & tamen plurimæ Gentes non ductæ lumine supernaturali jam tunc gubernabantur Regio Magistratu, teste Scriptura; ergo Regia Dominatio non est introducta jure Divino secundum se. Et idem valet de aliis generibus Dominii.

139 PROB. II. Positiva hæc institutio per jus naturale, vel Divinum vel est una pro omnibus Provinciis, vel diversa pro diversis, sed nullum ex his subsistit; ergo. Minor declaratur. Si una esset pro omnibus, iniquum esset ea non omnes uti; omne enim, quod positivo juri naturæ, vel Divino adversum est, injustum est, sed est certo certius sine ulla iniquitate diversas Provincias diversimode esse gubernatas; ergo non fuit pro omnibus una institutio. Si diversa pro diversis; ergo immutabiliter assignata pro una Provincia, in ea servari debuit, sed ex usu ab omnibus approbato patet, unam Provinciam modo habuisse unum Gubernii genus, modo aliud; sicut constat de Romanis, & Gallis; ergo &c. Deinde deberemus saltem habere aliquam revelationem, per quam cognosceremus Venetis Aristocratiam fuisse assignatam, Hollandis Democratiam, Hispanis Monarchiam, aut aliquod principium naturæ assignetur, unde hoc colligatur.

Ab hominibus est differens Gubernii.

140 PROB. III. Non minus sunt a Deo cetera bona temporalia, puta Divitiæ, possessiones, quam Dominationes, & Principatus, sed illa non sunt translata in Dominium privatum, nisi medio jure humano via ordinaria; ergo etiam ista. Declaratur breviter hoc discursu. A principio omnia bona erant communia, jure tamen gentium, & jure civili constituta sunt privata Dominia, quod isti possiderent hanc portionem, isti illam, & Deus medio hoc jure gentium, & civili dedit huic, & illi. Quare optime dixit Augustinus *tract. 6. in Joan.* relatus *dist. 8. cap. Quo jure* -- Quo jure defendis villas Ecclesiæ? Divino, an humano? Respondeant „ Divinum jus in Scripturis habemus; humanum jus in legibus Regum. Unde quisque possidet quod possidet? Nonne jure humano? Nam jure Divino Domini est terra, & plenitudo ejus: Pauperes, & divites Deus de uno limo fecit: & pauperes, & divites una terra supportat; jure tamen humano dicit: hæc villa mea est; hæc domus mea &c. -- Sic pariter jure Divino naturali, nullus alteri civiliter subditur positive; medio tamen jure gentium Deus dedit huic familiæ Regnum, illi Provinciæ Aristocratiam &c. Iterum bene scripsit Aug. *lib. 3. Confess. cap.* 8. -- Generale pactum est societatis humanæ, obedire Regibus suis -- quia ex communi conventione transferuntur jus directionis in unum, vel in plures. Unde intermediatio hominum non est pura designatio personæ, sed principium proximum collativum jurisdictionis; quia posita designatione personæ, jus naturale non transfert dominium sine consensu alterius vere dantis, & conferentis; ratio enim naturalis est indifferens huic, & illi.

Jus Gentium rerum dominium transtulit.

142 PROB. IV. Per illud Deus constituit concretive Dominationem, per quod specificatur, & variatur forma Regiminis: sed specificatur, variatur, & determinatur per jus, & potestatem multitudinis; ergo medio jure communitatis Deus instituit Dominatum politicum concretive. Declaratur. Jus Dominationis non est æquale in omnibus, nec sunt æquales proprietates durationis, successionis, potestatis. Alicubi est perfecta Monarchia, alicubi simplex Aristocratia, alibi Monarchia mista Aristocratia, & alibi aliter. In una Provincia electo primo non eliguntur alii, sed succedunt per hereditatem, quandoque per masculos, & feminas, quandoque per solos masculos. In alio statu, mortuo primo alius eligitur de quacunque familia, quandoque cum limitatione ad intraneos; quandoque non exclusis extraneis. Quidam ita dominantur, ut habeant jura absoluta in omnibus casibus, alii cum reservatione. Sæpe acquiruntur Regna, & transferuntur bellica fortuna, sub qua fiunt conventiones, quibus translatio fieri debet, & conservari; & pace soborta quædam restituuntur libera donatione per cessionem juris, quædam pactis onerosis. Est autem evidens has limitationes, & inæqualitates oriri ab humano jure, & Gentium beneplacito effectivo, & potestativo, non pure designativo.

A populo varie translata potestas.

143 PROB. V. Juxta conditionem finis est etiam conditio institutionis. Stat enim

regu-

regula, ſecundum ordinem finium eſt ordo agentium: ſed finis civilis Poteſtatis eſt pacifica cohabitatio hominum; ergo principium, ſeu agens inſtituens debet eſſe humanum. Hanc rationem aſſert Franciſcus Victoria *in Relect. 2. de Poteſtat. Eccleſiæ, ſect. 1. ad primum* -- Quia civilis Poteſtas non ſe extendit, „ niſi ad finem, & affectum naturalem, & „ ſic Poteſtas illa a natura datur. Omne „ autem naturale eſt commune, & primo „ committitur, vel ſpeciei, vel communita- „ ti, ut eſſe morale homini &c. — ac proinde per communitatem tranſlata eſt Dominatio ad hanc, vel illam ſpeciem Gubernii per hanc, vel illam familiam.

Civilis poteſtas ad pacem ordinata.

144 PROB. VI. Auctoritate juris. L. 3. a. *Noviſſime ff. de origine juris* habetur -- „ Quia Senatus non omnes Provincias probe „ regere poterat, conſtituto Principe, datum „ eſt ei jus, ut quod conſtituiſſet ratum eſſet -- *Et l. 1. ff. de conſtit. Princip.* -- Quia lege Re- „ gia, quæ de imperio ejus lata eſt, populus „ ei, & in eum omne ſuum imperium, & „ Poteſtatem tranſtulerit -- Eadem verba Ulpiani habentur apud Juſtinianum repetita in §. *Sed, & quod Principi*. Quibus habemus ex pacto, & conventione populorum tranſlatam eſſe in Principes poteſtatem, & jus Dominationis: lexque Regia dicitur hæc conventio, non quia a Rege data, ſed quia de Regis imperio lata.

Hunc ſenſum habent illæ Scripturæ, quibus Principes civiles dicuntur Principes terræ. Pſalm. 2. *Aſtiterunt Reges terræ, & Principes &c.* Principes mundi. 1. ad Corinth. 2. *Quam nemo Principum hujus ſeculi cognovit &c.* Quia civilis Magiſtratus non ſolum agit de rebus temporalibus, & mundanis, ſed auctoritatem habet a mundo, hoc eſt ab hominibus. Unde Joann. 18. dicebat Chriſtus: *Regnum meum non eſt de hoc mundo*, hoc eſt acceptum ab humano jure, ſicut ceteri Reges, donatione, electione, vel hereditate, ſed a Patre.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

145 OBJIC. I. Sacra Scriptura accipienda eſt prout ſonat, ubi nullum eſt inconveniens: ſed Sacra Scriptura docet Regiam poteſtatem eſſe a Domino immediate; nam Sapientiæ 6. Regibus dicitur: *Quoniam data eſt a Domino poteſtas vobis, & virtus ab Altiſſimo.* Ad Rom. 13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: non enim eſt poteſtas niſi a Deo.* 1. Petri 2. *Subjecti eſtote omni creaturæ propter Deum; ſive Regi tanquam præcellenti &c.* ergo &c. Sic Rea Angliæ p. 14. Spalatenſis *lib. 6. de Republica cap. 2.* Elies Dupin. *de Antiqua diſcipl. diſſert.* §. 1.

RESP. Hæc arguendi forma probat omnia eſſe immediate a Deo, quia in Sacra Scriptura pluvia, nix, triticum, ſanitas, poſſeſſiones, filii dicuntur dari omnibus a Deo, prout vult, & quando vult. Præcipit Scriptura ſervari jura, & Dominia proximorum, ſicut obedientiam Superioribus; ac proinde nulla erunt in humanis contractibus jura humana, & influxus operativus, ſed ſola deſignatio perſonarum. Et ut preſſius in materia loquamur. Scriptura Sacra pariter præcipit ſervis, ut ſubditi ſint Dominis ſuis propter Deum, 1. Petri 2., & tamen ſervitus non eſt immediate a Deo. Juſte hoc præceptum obligat ſervum, qui ſponte ſe vendidit: & tamen certum eſt, quod vendens ipſe transfert Poteſtatem ſui in Dominum ſuum.

Igitur tripliciter a Domino eſt Regia Poteſtas ex Almaino Sorbonico *lib. de Poteſt. Eccleſ., & laic. cap. 1.* I. Quoad debitum, ideſt, quia ſecundum dictamen rectum ex naturali judicio hominum debitum eſt eſſe in Republica Poteſtatem Regiam, vel Senatoriam &c., & medio hoc dictamine, cujus Deus eſt auctor, a Deo dicitur eſſe talis Poteſtas. II. Quoad acquiſitionem, & hoc modo non eſt a Deo, ſed ab hominibus. Sed poſſet dici a Deo immediate, quatenus ut cauſa univerſalis conſentit collationi, & etiam concurſu præmotivo determinat. III. Quoad executionem, quatenus media lege Evangelica, vel naturali præcipit ſubditis, ut legitimis Superioribus præſtent obedientiam, & Superioribus, ut adminiſtrent juſtitiam, ac bono publico provideant: quo modo præcipit eſſe unicuique ſervandum jus ſuum, & ſimilia.

Regia poteſtas a Deo tripliciter.

146 DICES. Immediatus Principis Miniſter immediatam accipit ab ipſo Poteſtatem, ſed Reges ſunt Miniſtri immediati Dei, ad Rom. 13. *Dei enim Miniſter eſt*; ergo ab hoc accipiunt Poteſtatem immediate. Si enim medio populo Poteſtatem acciperent, multitudinis dicerentur Miniſtri, non Dei.

RESP. neg. min. Nec ſimiles textus niſi adjuventur aliunde, ſignificant immediationem. Angeli omnes dicuntur *Miniſtri ejus, qui facitis voluntatem ejus*: Pſal. 102. &c. nihilominus inferiores media virtute, & motione mediorum, & ſupremorum exequuntur juſſa Dei, ut dicit D. Th. 3. *contra gentes cap.* 80. Quandoque auctoritative Senatus conſtituit Officiales inferiores, qui nihilominus dicuntur Officiales Regis: Etſi ergo Reges ſint conſtituti a populo, dici poſſunt Miniſtri Dei; quia jure naturali ſocietas humana exigit habere aliquem Rectorem. Quod ſit hic, vel ille, habetur poſtea jure Gentium, quæ contractu quodam, quem pactum vocat Auguſtinus *lib. 5. Confeſſ. cap.* 8. elegerunt hoc, vel illud gubernii genus; & in hoc ſenſu Rex dicitur Miniſter multitudinis. Alio item ſenſu ſunt immediati Miniſtri Dei, ſcilicet executive, quatenus præcipit Deus, ut juſtitiam adminiſtrent.

Miniſtri inferiores jure dicuntur Miniſtri Regis.

147 INSTABIS. Si a multitudine conſtitueretur Rex, ab inferiori Regi adveniret Poteſtas, ſed deſuper advenit, Joan. 19. *Non haberes Poteſtatem adverſum me ullam, niſi tibi datum eſſet deſuper*; ergo &c.

RESP. neg. min. ad ſenſum Arguentis. Deſuper venit omne bonum, ſanitas, lucrum, mercaturæ, poſſeſſiones, ut Job 22. *Abundant tabernacula prædonum, & audacter provocant Deum, cum ipſe dederit omnia in manus eorum.* Locus vero Joan. probat contra Arguentem; nam juriſdictio Pilati in Chriſtum ſolum permiſſive eſt a Deo, ſicut Poteſtas

Omne bonum a Deo.

ſtas

stas Dæmonis in Job. Videatur August. *lib.* 2. *ad Simplic. quæst.* 1. aliique Interpretes.

148 URGEBIS. Ejusdem rationis quoad principium collativum Potestatis est genus gubernii inductum a Domino pro Hebræis, ac ab ipsis petitum 1. Reg. 8., sed primum erat immediate a Deo, ibidem: *Non te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos*. Deus itaque immediate regebat eos; ergo etiam secundum.

RESP. Quidquid sit de majori, de qua non, minor non favet arguenti: Potius enim videtur textus asserere a Deo non esse regitivam Potestatem, Deoque displicere, sicut displicuit petitio populi; & de facto eo abusi sunt Hæretici ad improbandum Magistratum. Veritas tamen est, quod ibi Deus reprobat inordinatam voluntatem Judæorum innovandi statum, quo per Moysem, & 70. dirigebantur, qui speciali providentia a Domino erat præceptus. De hoc jam pluries.

Inordinata voluntas gubernii reprobata.

149 OBJIC. II. Idem Rex. Pari ratione loquendum est de ceteris Regibus, ac de Saule, & David, sed isti immediate receperunt a Domino Potestatem, ut patet 1. Regum per plura capita; ergo similiter ceteri ab eodem recipiunt.

RESP. I. neg. maj. Quia de David, & Saule est specialis revelatio, quæ in ceteris non occurrit. Nec in ipsis constituti sunt ceteri Reges, quorum plures legitime extiterunt ante eorum electionem, & revelationem de ipsorum Regno, & post destructionem Israelitici Imperii. Immo inde firmatur doctrina nostra, quia exceptio firmat Regulam in contrarium. Excipiuntur hi duo ab ordine aliorum: igitur alii a Deo immediate non recipiunt Potestatem.

Saul, & David specialiter in Reges electi.

II. Falsa est minor secundum universaliorem interpretationem, & Scripturæ magis consonam, in qua habemus Deum personam designasse Saulis, & Davidis, & Populum transtulisse in eos jurisdictionem. Sic Deuter. 17. *Cum ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & possederis eam, habitaverisque in illa, & dixeris; constituam super me Regem, sicut habent omnes per circuitum nationes: eum constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus*. Ubi habemus satis bene distinctam designationem personæ, & collationem Potestatis. Prima Deo tribuitur, secunda populo. Hoc iterum repetitur cap. 28. *Ducet te Dominus, & Regem tuum, quem constitueris super te, in gentem, quam ignoras*. Verbum illud *Constitueris* significat veram Potestatem faciendi, & auctorizandi Principem, & absque dubio illa verba *Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus* includunt, & supponunt auctoritatem creandi sibi Principem, sicut habent ceteræ nationes. Et licet Populi sit eligere etiam personam, speciali tamen privilegio voluit Deus Saulem designare.

Designatio Personæ discreta a Potestatis collatione.

150 DICES. Saul electus est per sortes: sed electio per sortes est signum manifestum Potestatis immediate a Deo acceptæ, sicut in electione Mathiæ patet ex primo Actorum; ergo. Sic Jacobus Rex.

RESP. Ante sortes habemus inunctum a Samuele Saulem. 1. Reg. 10. *Ecce unxit te Dominus super hæreditatem suam in Principem*: adeoque per prophetam jam erat designata a Domino persona. Deinde per sortes facta est designatio executiva, & publica; & tunc populus in eum Potestatem transtulit. Elucidatur. Ex eo quod proposuit Samuel populo personam Saulis, & hic acclamaverit: *Vivat Rex*; hac acclamatione transtulit auctoritatem: at cum non omnes consentirent, ut universali beneplacito firmaretur, congregavit Samuel populum in Galgala ad innovandum Regnum. Sic cap. 11. *Perrexit omnis populus in Galgala, & fecerunt ibi Regem Saul coram Domino*. Quibus verbis exprimitur consensus populi confirmativus. Exemplum Mathiæ non urget; Apostolatus namque est supernaturalis ordinis, ac proinde specialiter a Deo.

Supernaturalia immediate a Deo.

151 INSTABIS. Qui dat leges Regi, Regem constituit: sed Deus dedit Sauli leges; ergo eum constituit Regem. Min. prob. ex 1. Regum 8. *Hoc erit jus Regis &c.*

RESP. Ibi prædicit Dominus gravamina, quæ erat permissurus in pœnam peccati, quod commiserat populus inordinata Regis postulatione. Idem habemus de David, qui 1. Regum 16. secreta, & prophetica unctione a Samuele peracta, accepit signum Divinæ promissionis. Mortuo Saule (quo vivente, & pacifice possidente, nullum Regis munus exercuit David, ut habetur lib. 2. cap. 2.) fuit constitutive inunctus in Regem a tribu Juda. *Ut regnaret super Domum Juda*. Et David dixit: *Licet mortuus sit Dominus vester Saul; tamen me unxit Domus Juda in Regem sibi*. Quo habemus completam consensu populi promissionem. In cujus signum David noluit regnare super alias Tribus, quæ non consenserant, donec cap. 5. *Venerunt seniores Israel ad Regem in Hebron, & percussit cum eis Rex David fœdus in Hebron coram Domino; unxeruntque David in Regem super Israel*. Quid pulchrius pro populi consentientis jure? *Percussit fœdus*, idest factus est contractus translativus Regiæ Potestatis.

Jus populi in electione Regis.

152 REPLICABIS. Hæc doctrina rebellionem fovet, quia populus posset in Principem insurgere, seque in libertatem vindicare, cum ipsi videretur; nimirum fretus eodem jure, & Potestate, quam in Regem transtulit.

RESP. Facta translatione, & acceptata, non est amplius in Potestate populi vindicare pristinam libertatem. Dominium jam ex justitia ad Regem spectat, ut in ceteris evenit. Solum in casu, quo abuteretur Rex Potestate contra bonum publicum, jus haberet populus ad legitimam defensionem.

Nulla potestas in populo post Regis electionem.

153 OBJIC. III. Spalatensis. Communitas non habet activam Potestatem Regitivam; ergo non potest Deus media communitate Principibus auctoritatem præstare; adeoque Deus ipse dat immediate. Ant. declaratur. Communitas solam dicit passivam dirigibilitatem; nec aliud ratio naturalis dictat, nisi exigentiam gubernii, & se habet sicut materia ad formam, fœmina ad masculum.

RESP. neg. ant. cujus falsitas constat tum ex Scriptura Judicum 9. ubi parabola lignorum,

In populo regendi potestas.

rum, quærentium sibi constituere Regem, ostenditur in populo vis activa pro Principe constituendo. In cujus signum ibidem dicitur: *Congregati sunt omnes viri Sichem, & universa familia urbis Mello: abieruntque, & constituerunt Regem Abimelech*. Tum ex dona Dei. Scientia enim, & Prudentia inclinant in utilitatem aliorum, 1. Petri 4. *Unusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes*: sed homini innata est inclinatio ad scientiam; ergo innatum est aliis proficere, & adjuvare. Tum lumine naturæ. Nam naturaliter inditum est unicuique conservare bonum sui, & bonum commune; ac proinde inditum est regere pro salvanda societate, quæ importat mutua officia adjutorii. Quare bene docet D. Thom. 1. *par. quæst. 96. art.* 4. quod adhuc in statu Innocentiæ fuisset Dominatio, quia ut refert ex Augustino *de Civit. Dei lib. 19. cap.* 14. -- „ Justi non dominandi cupiditate imperant, „ sed officio consulendi -- sed in statu Innocentiæ fuisset Justitia; ergo officium consulendi, & regendi. Concluditque -- Hoc na„ turalis ordo præscribit: sic Deus hominem „ condidit -- Quare exempla materiæ, quæ est pura potentia, & Mulieris, quæ secundum Aristotelem præstat concursum pure passivum, non sunt ad rem.

154 DICES. Si multitudo haberet jure naturali vim activam Regitivam, Democratia esset connaturalis, quæ nihil aliud est, quam Communitas ipsa: sed hoc est falsum ex sequentibus. I. quia Democratia est species gubernationis, cadens sub electione, & determinatione; ergo prius est, quod eligatur Democratice gubernari, quam quod recipiatur Potestas rectiva. II. Deus posuisset omnium pessimam Regiminis formam, in humana communitate eam facultatem collocando. III. Non posset forma illa Regiminis variari, cum esset naturalis; quæ enim sunt de jure naturæ, immutabilia sunt: sed hoc est falsum, teste Augustino *lib. 1. de libero arbitrio, & 3. de Civit. Dei cap.* 21.; ergo. Hæc compendiose ex Spalatensi.

RESP. cum dist. Democratia positive accepta, & in actu exercito esset connaturalis positive, nego: negative, concedo. Democratia positive accepta est una determinata species Regiminis positivi, ac per consequens electa supponit principium eligens, quod est ipsa Communitas nude accepta, & nullo genere Regiminis positive vestita, habens in actu primo Potestatem transfusivam, quam si non transferret, remaneret inordinata. Inde non sequitur Deum posuisse pessimam formam; quia Democratia positive accepta non est positivum corollarium naturæ sociabilis, sed est conclusio posita per jus Gentium, & Civile; adeoque mutari potest in aliam formam Regiminis per idem jus Gentium, & Civile; solum enim jura naturalia positiva, & determinata sunt invariabilia. Quare jure potuit Augustinus *de Civit. Dei loco cit.* laudare Augustum, quod transtulerit Rempublicam Romanam in Regimen Imperiale.

Gubernium Democraticū quomodo connaturale.

155 INSTABIS ex Spalatensi. Licet in communitate Potestas regitiva sit, & libere applicabilis huic, vel illi, adstringitur

A tamen in genere ad unam formam Regiminis: sed hoc non impedit, quo minus Potestas non sit immediate in quolibet Rege a Domino: quod probat sequentibus exemplis. Si Rex per Internuncium transmitteret alicui dignitatem aliquam, v. g. Senatoriam, qui hanc acciperet, non ab internuncio, sed a Rege haberet investituram. Lumen a Sole est effective solum, & aer deferens est lucis applicativus. Solus ignis ligna comburit, Ancilla applicat. Sic communitas applicat personam dignitati, sed solus Deus dat hanc effective, & licet Communitas illam in se suscipiat, tamen solum defert, & applicat dignitati personam, non e contra. Ut cum

B speculum lumini objectum reflectit radios ad aquam, non lumen speculo, sed speculum lumini dicitur applicatum. Hoc sensu, ait Spalatensis, intelligendos esse Parisienses, quando dicunt, Deum dare Regibus potestatem medio signo sensibili pro cognoscenda electione.

In Republica vis regitiva.

RESP. neg. min. quam non probant inducta exempla. Debet prius probare Rempublicam non esse Regitivam, quod non evincet. Nam Reipublicæ congenita est sui conservatio: conservari autem non potest, nisi dirigatur, & dirigat seipsam. Humana natura non est sociabilis, & sociativa pure

C passive, sed active; quapropter non est capax præcise perfici, sed perficere, ac proinde habet congenitam vim Regitivam, & jus activum gubernationis: quod descripsit Cicero *lib. de legibus* -- Quod non populorum jussis, „ Principum decretis, nec sententiis consti„ tuitur Judicium, sed naturæ norma -- Justitia est virtus inclinans ad dandum unicuique suum: Communitatis conservationi est debita justitia, sine qua est impossibilis conservatio, ac proinde ab intrinseco est debita Potestas. Non ergo Respublica se habet per modum Internuncii puri, sed per modum causæ secundæ operantis. Sicut quando quis

D se vendit in servum, vendens non est Internuncius deferens Domino nomine Dei dominium in ipsum, sed est vera causa translativa.

Modus arguendi per recitata exempla, si probaret, evinceret omnes contractus, & quæcunque commercia, effectusque creatos esse a Deo immediate, creaturis solum applicantibus. Quare Respublica vere applicat personæ dignitatem, non personam dignitati; & se habet ut speculum, cui facta est communicatio luminis, qua active radios diffundit ad bonum commune, juxta illud Psal. 4. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*. Frustra etiam Patronos assumit Parisienses, a

E quibus fuit ejus doctrina solemniter reprobata. Signum enim illud debent ponere, non solum ut cognoscitivum electionis, sed etiam transfusionis potestatis dominativæ. Uno verbo, concursus hominum non est pure designativus personæ, sed etiam influxivus, & effectivus. Quare omitto cetera fuse ab Apostata prolata, quibus solam designationem tribuit juri gentium, quia revera nihil urgent.

156 REPLICABIS. Si Respublica naturaliter haberet Potestatem translativam Dominii, posset per se hanc transferre libere ex vi consensus naturalis, sed non potest, quia

consensus naturalis, cum sit a Deo, est necessarius; ergo per se libere non potest Respublica transferre se in Dominium politicum, sed solum per accidens; ut aliqua animi libera electio appareat.

Respublica libera in dominii electione.

RESP. neg. min. Libere omnino per se Respublica eligit hoc, vel illud genus Regiminis, transferendo Potestatem; habet enim omnimodam indifferentiam, ut subjiciatur Monarchiæ, vel Aristocratiæ, vel alterius rationis Dominationi. Ab Auctore naturæ solum est inclinatio, & exigentia, ut se diriigat in genere per aliquam formam Gubernii, estque, ut ita dicam, necessaria sola potentia transferendi, non autem actus; sicut homo nascitur necessariò habens potentiam volitivam, sed non actum.

157 SUBSUMES. Si Respublica haberet activum consensum dantem alicui Potestatem regitivam non esset in ea consensus passivus naturaliter repugnans subjectioni, sed datur, juxta Hieronym. *epist.* 1. -- Rex nolentibus præest -- licet hæc repugnantia cedat inclinationi universali, cum minor cedat majori; ergo &c. Hinc oritur, quod velit, nolit impellente natura, tenetur se subjicere Rectori; & si aliqua communitas nollet supra se habere aliquam Potestatem, non posset ad beneplacitum libera manere, possetque pluribus viis invita subjici &c.

Natura non adversatur subjectioni.

RESP. neg. assumptum. Nulla enim datur repugnantia in natura, ut subjiciatur alteri, quando subjectio ordinatur ad bonum commune, & per consequens etiam ad proprium subjicientis: eo vel maxime, quando Dominans est unus ex communitate, electus libero aliorum consensu. Est quidem repugnantia, ut subjiciatur tanquam servus. Hoc sensu loquitur Hieronymus, cujus quoque effatum verificatur, quando jam electo Principe, quidam particulares insolescentes, & contumaces ejus imperio frænatur. Verum est naturam impellere, ut Minor Majori subjiciatur, posito quod detur Major, & Minor: at cum æqualiter homines nati sint, non nisi libero gentium jure hic, vel ille factus est Major. Communitas porro, quæ nullo vellet Regimine dirigi, nec Democratico, principia juris naturæ non sequeretur, suique conservationem negligeret, adeoque in pœnam abusus, cogi posset. Sed casus est fictitius; licet enim aliqui particulares nollent, multitudo non consentiret.

158 OBJIC. IV. Spalat. Unanimis Patrum doctrina est, Principum Potestatem esse immediate a Deo: sed doctrina Patrum est tenenda; ergo tenendum est Principum Potestatem esse a Deo immediate. Majorem probat Tertullianus *ad Scapulam*. Optatus *lib.* 5. *contra Parmenianum*. Chrysostomus *homil.* 2. *ad populum Antiochenum*. Ignatius *ad Smyrnenses*. Irenæus *lib.* 5. *adversus hæres. cap.* 29. Didymus *in Epist. Petri secundam*. Osius *ad Constantinum*. Ambrosius *in Epist. ad Rom. cap.* 13. Aug. *de Civit. Dei lib.* 4. *cap.* 33. *Tract.* 6. *in Joan. Epist.* 54. *ad Macedonium*. Cyrillus Alexand. *lib.* 11. *Joann. cap.* 15. Bernard. *Epist.* 243.

His consentiunt Romani Pontifices. Liberius *apud Athan. contra Constant.* Innocentius I. 23. *quæst.* 4. *cap. Quæsitum*. Joannes Papa *dist.* 95. *Si Imperator*. Symmachus *ad Anastasium Imperat.* Gelasius *ad Anast. epist.* 10. Gregorius *in Psal.* 5. *pænit. lib.* 2. *indict.* 11. *epist.* 65. *Lib.* 4. *indict.* 13. *epist.* 32. Stephanus VI. *ad Basilium Imperat.* Qui omnes uno ore clamant, Imperatores, Reges a Deo esse: utunturque Scripturis illis: *Per me Reges regnant &c.*

RESP. Argumentum nullo modo ostendit Dominationem concretive acceptam esse a Deo immediate, sed unice evincit a Deo esse. Nec verba Patrum aliud sonant, quæ his dicendi formulis innituntur: Imperatores, Reges a Deo constitui, esse, dari, habere Potestatem, determinari, committi, institui, dispensari, accipere Dominium &c. Quod verum est, etsi mediet opus juris gentium; quia eodem modo Patres, & Scripturæ asserunt cetera bona esse a Deo, ut pinguedo terræ, divitiæ, abundantia frumenti, honores, pax, membra corporis &c. *Tu formasti me*, dicebat Psalmista Psal. 138. *Pelle, & carnibus vestisti me* asserebat Job 10., & tamen est certo certius hæc non esse a Deo immediate absque medio opere effectivo causarum secundarum. Rationem a priori dedimus superius, quia quæ cadunt sub Divina Providentia, in executione dependent a causis inferioribus. Regna porro, ut docet D. Augustinus *epist. cit. ad Macedonium* -- Ad dispensationem Divinæ Providentiæ -- spectant, ac proinde operationem effectivam causarum secundarum non effugiunt.

Quæ sunt a Deo, causas secundas non excludunt.

159 DICES. Quod est a Deo solo, & eo modo quo anima rationalis, est a Deo immediate, sed Patres dicunt hoc modo a Deo esse Dominationem: Unde Tertullianus *cap.* 3. *Apolog.* ait -- Sciunt, quis illis dederit imperium; sentiunt eum Deum esse solum, in cujus solius Potestate sunt -- *Illis* dixit in concreto. Et *cap.* 31. -- Inde habere Potestatem, unde habent spiritum -- ergo.

RESP. Neque phrasis hujusmodi excludit concursum, & effectionem causarum secundarum; nam apud Patres, & Scripturam Deus dicitur ceterorum bonorum solus Dominus, & distributor, sicut & membrorum corporis, & aliis omissis, habemus 2. Machab. cap. 7. ubi mulier filiis fortiter pro lege patientibus, ait: *Neque enim ego spiritum, & animam donavi vobis, & vitam, & singulorum membra, non ego ipsa compegi, sed enim mundi Creator, qui formavit hominis nativitatem, quique omnium invenit originem &c.* Utique concursus Patris, & Matris non excluditur, sed Deo primordialis tribuitur virtus, & super hanc appellat ly *Solum*, & similes termini, & innuit Scriptura citata illis: *Quique omnium invenit originem.*

Vis prima agendi a Deo.

160 INSTABIS. Id immediate est a Deo, inter quod, & Deum nihil mediat, sed inter Reges, & Deum nihil mediat. Dicunt enim Patres de Regibus -- A quo sunt secundi; post quem primi ante omnes -- Sic Tertullianus *cap.* 3. *Apologet.* -- Qui non habet parem ullum super terram &c. summitas, & caput omnium super terram hominum -- Sic Chrysost. *hom.* 2. *ad populum Antiochenum* -- Nec enim Deo præstantior est,

aut

„ aut similis ei in rebus creatis — Sic Ignatius *ad Smyrn.* Si verò a populo jure gentium reciperent Reges Potestatem, hæc non verificarentur.

RESP. Principes ad Deum dupliciter considerari posse, primo in originaria Potestate, secundo in executione. In originaria Potestate mediat jus gentium, & hoc sensu falsa est minor; nec hoc intendunt dicta Patrum: In executione vera est min., quia post translatione juris, & dominii, ipsi in ordine Civili Supremam habent Potestatem, nec ab alio dependent, aut alio indigent, ut suam auctoritatem exerceant, loquendo de Regibus, & Imperatoribus absolutis, de quibus Patres loquuntur.

Post translationem dominii supremam est in Principe potestas.

161 REPLICABIS. Quod ab hominibus non est, immediate a Deo est, sed Dominatio concretive ab hominibus non est, ut tradunt Patres Concilii Parisiensis *lib.* 2. — „ Quod autem non ab hominibus, sed a Deo „ Regnum terrenum tribuatur, Daniel Pro- „ phata testatur dicens: Excelsus in Regno „ hominum, & cuicumque voluerit dabit „ illud &c. Quapropter quisquis ceteris mor- „ talibus temporaliter imperat, non ab ho- „ minibus, sed a Deo sibi commissum Re- „ gnum credat — Si verò communitas Regibus Potestatem tribueret, Regnum ab hominibus esset.

RESP. Mens Concilii non est, quam fingit Adversarius; utuntur enim Scripturis pro hac materia, proinde in sensu vulgari explicatis. Porro mens ipsorum ea est, ut audaciam quorundam Principum coerceant, qui nimis confidebant sibi propter potentiam, & humanam descendentiam, quasi quod, & fortitudine propria, & propagationis merito, tales essent supra ceteros, non agnoscentes his altam Divinæ Providentiæ dispositionem, qua non perpensa elevabantur in superbiam. Quod colligitur ex contextu — Constat er- „ go, quia non acto, non voto, neque bra- „ chio fortitudinis humanæ, sed virtute, im- „ mo occulto judicio dispensationis Divinæ „ Regnum confertur terrenum — Reprehenditur confidentia nimia in causis secundis, cum debeat attendi principalior causa altius movens.

Divina dispensatione Regna conferuntur.

Aliæ auctoritates ex Concilio VII., ubi dicitur Imperatores accipere a Deo gubernacula mundi; & Lugdunensi, ubi Fridericus declaratur a Deo depositus ab Imperio, habent eundem sensum hucusque explicatum, scilicet, Deum esse specialiter Auctorem Regnorum; jus gentium, aliaque concurrentia pertinere ad ordinem executivum. Unde postquam Pontifex declaravit Fridericum depositum a Deo, subdit, se eundem deponere auctoritate Apostolica. Sicut, cum declaratur quis excommunicatus, declaratur a Domino projectus & tamen excommunicans vere projicit, & claves vere ligant.

Ceterum, ut salventur dicta Scripturæ, & Patrum, sufficit adnotare quæ profert D. Thom. 3. *contra Gentiles cap.* 70. 76. 77. *Cap.* enim 70. *num.* 3. ait — Oportet igitur, quod „ actio inferioris agentis non solum sit ab eo „ per virtutem propriam, sed per virtutem „ omnium Superiorum agentium. Agit enim

A

„ in virtute omnium: & sicut agens infimum „ invenitur immediatum activum, ita virtus „ primi agentis invenitur immediata ad pro- „ ducendum effectum. Nam virtus infimi „ agentis non habet, quod producat hunc „ effectum ex se, sed ex virtute Superioris „ proximi, & virtus illius ex virtute Superio- „ rioris; sicut virtus Supremi agentis inve- „ nitur ex se productiva effectus, quasi causa „ immediata: sicut patet in principiis demon- „ strationum, quorum primum est immedia- „ tum: Sicut igitur non est inconveniens, „ quod una actio producatur ex aliquo agen- „ te, & ejus virtute, ita non est inconve- „ niens, quod producatur idem effectus ab

B

„ inferiori agente, & a Deo, ab utroque im- „ mediate, licet alio, & alio modo? —

Cap. 76., ubi fuse ostendit, Deum sua providentia attingere singula immediate *num.* 4. habet — Est igitur ipse Deus immediate „ suâ providentiâ omnia dispensans: quicun- „ que verò sub ipso provisores dicuntur, sunt „ providentiæ ipsius executores — *Cap.* 77. fuse explicat Divinam Providentiam in executione uti causis secundis. Quibus satis clare constat, quomodo distributio Regnorum a Deo fit, & ab hominibus: quomodo Deus ad libitum regna transferat, genera Regiminis mutet, & similia; etsi intermedier opus

Nemo potest agere nisi virtute Dei.

C

effectivum humanum: cum nedum det virtutem, sed moveat universas causas secondas.

162 OBJIC. V. Spalaten. Pontificatus est omnimode a Deo immediate, ut contendunt Pontificii Doctores, sed omnia, quæ de Pontificatu, de Regia dignitate dicenda sunt; ergo &c. I., quia id docent Patres. Osius Cordubensis *ad Constantium* ait — Tibi „ Deus imperium; nobis, quæ sunt Eccle- „ siæ, concredit — Bernardus *epist.* 243. — „ Non utriusque institutor Deus in destru- „ ctionem ea conjunxit, sed in ædificatio- „ nem — II., quia sicut nullus homo potest alienare Ecclesias aliquas, licet possit eas per-

D

dere, ita nullus potest alienare partes Imperii. III. Sicut Papa accepit præesse omnibus fidelibus ubique dispersis, ita Imperator, ut patet de Cyro. IV. Interrogantí, quo jure claves Papa exerceat; & Imperator gladium? Respondetur utrubique; quia a Deo. V. Sicut ad Papæ electionem concurrunt homines, specialiter ab hominibus deputati, ita ad Imperatorem constituendum, vel electio, vel successio jure humano statuta est. Denique. Sicut semel posito Papatu est invariabilis, ita semel posita forma aliqua Regiminis est invariabilis. Hæc & similia agglomerat Spalatensis.

E

RESP. neg. min. Disparitas satis apparet attenta ordinis diversitate. Certum enim est Dominationem terrenam pertinere ad ordinem bonorum naturalium, Papatum autem ad ordinem spiritualium, & supernaturalium, ex per consequens, sicut ex genere spiritualia, & supernaturalia sunt specialiori modo a Deo, quam naturalia, ita patet ex genere, specialiori modo Papatus est a Deo, quam Dominatio terrena. Deinde accedunt specialia. Nam forma veræ Ecclesiæ Christi determinata a Christo est instituta, nec aliter esse potest: cum autem alibi sit probatum,

Supernaturalia a Deo immediate, sicut temporalia.

Ecclesiæ formam esse perfectæ Monarchiæ, A sequitur Papatum esse immediate a Christo institutum; Papa enim est Supremum Ecclesiæ caput visibile, homines verò in ordine politico nati sunt æquales, nullique subordinati, ac proinde politicus Principatus concretive acceptus a Deo immediate nequit esse. Omitto alia suis locis discussa. Ceterum id mirum est hosce homines pleno ore fateri ceteros Episcopos esse immediate a Deo, secus Papatum.

Licet non sit necesse allatis respondere, B tamen dico breviter. Ad I. Utramque potestatem dicunt Patres esse a Deo, sed aliter, & aliter; sicut fatentur gratiam, & gloriam esse a Deo, sed primam nullis præcedentibus meritis, secundam iis præsuppositis. Ad II. Concedo Papam non posse alienare Ecclesias, nec consentientibus ipsis Ecclesiis; & quia a Pastore principali accepit jus oves regendi; Imperator verò consentientibus subditis potest partes aliquas Imperii alienare, ut toties C factum est, ac proinde arguitur Potestatem ejus non esse a Deo independenter a populis. Possunt quidem Ecclesiæ aliquæ per injuriam, nec alio modo, se subtrahere a Papatu, sed tunc illæ quâcunque formâ assumptâ nunquam erunt in statu, qui Deo placeat, & ab eo approbato; cum Ecclesia Christi una sit, & una fides. Partes Imperii verò, & per injuriam, & aliis titulis, ut hereditate, bello &c. possunt ab Imperio separari, & transire ad aliam formam Regiminis vere legitimam, & a Deo approbatam. Ad III. Apud cæcos notum est, imperium non esse, nec unquam fuisse super omnes fideles, & infideles in toto orbe dispersos: nec Cyri Regnum tale fuit.

Ad VI. Utrobique respondetur illa a Deo esse, sed non eodem modo. Si interrogetur Job, unde abundent tabernacula prædonum? A Deo, respondebit. Nunquid ergo in acquisitione divitiarum humanum jus vere effectivum non intermediat? Ad V. Concedimus ad Papatum intervenire electionem, & ad Imperium similiter, vel successionem, sed in primo casu electio est sola conditio, in secundo, originaliter saltem est causa secunda executiva Divinæ providentiæ; adeoque influxiva, & operativa. Ad ultimum patet, Politici Gubernii formam non esse invariabilem, & de facto plurimæ Orbis partes modo uno, modo altero gubernii genere fuerunt directæ. Sed, etsi talis forma invariabilis alicubi foret, hoc procederet ex statuto hominum, sic volentium; non enim gubernantur omnes sub una forma, sicut sub una institutus est Christianismus. Hæc dicta sunt pro veritate rei secundum sanam doctrinam. Ceterum, ut initio Controversiæ prænotavi, etsi teneatur, Dominationem concretive acceptam esse a Deo immediate; nihilominus fides indemnis remanet; & ruunt argumenta quæcunque Adversariorum ex aliis principiis infra ponendis.

DISPUTATIO SECUNDA.

DE SPIRITUALI POTESTATE.

Ostquam vidimus politi- D cam Potestatem Secularibus Principibus convenire, proindeque dedimus Cæsari, quæ sunt Cæsaris, videndum superest, quibus competat spiritualis Potestas, ut hinc compertum fiat, num incongrue quidquam sibi adscribant Principes. Duplex porro est spiritualis Potestas, Ordinis nempe, & jurisdictionis; illa est quædam facultas respiciens Dei cultum rite, sanctèque exercendum in confectione, Sacramentorumque administratione: Hanc impetunt Hæretici, sed adversus eos satis actum est in Tractatu de Sacramentis: Potestas jurisdi- E ctionis dicit Potestatem Superioris in subditum, & quidem sive in foro interno, idest in Sacramentali Confessione, de qua omnia, quæ desiderari possunt, in Tractatu de Sacramento Pœnitentiæ videnda occurrunt, sive in foro externo, quatenus vim habet gubernandi mysticum Christi corpus, scilicet Ecclesiam, in iis, quæ ad salutem spectant, & de hac loquimur impræsentiarum, nonnullis tamen prætermissis, quæ abunde dedimus *De Sacramento Ordinis Parte II. Disp. III.* potissimum *in Controversiis I. II., & III.* Nunc igitur ad examen revocamus, quæ ibi deesse possent inquirendo.

CONTROVERSIA I.

AN JUDICATIVA FIDEI, ET RELIGIONIS POTESTAS DIVINO JURE VETERIS TESTAMENTI REGIBUS CONVENIAT.

1 PRæcipue de Laicocephalia Controversia ea est, an Potestas judicativa Fidei, & Religionis sit jus debitum Supremis Principibus temporalibus, seu Regibus; quod sub alio titulo nonnulli Doctores proponunt, nempe, an suprema Potestas Spiritualis, & politica in Regibus uniatur.

Sozomenus *lib. 5. cap. 5.* scribit, Julianum Apostatam sub anno 361. Laicocephaliam exercuisse, quatenus Leges antiquas conculcans, Clericos Laicorum Curiis subjecit. Hujus Apostatæ errorem alius Apostata tutatus est Lutherus *in Epistola ad Christianam nobilitatem Germaniæ, in Concione de Sacramento Altaris, & in Conventu Smalcbaldico sub anno 1537.*, ubi cum Ministris sancivit -- Judi„ candi de Religione, nedum apud Pontifi„ ces, sed Reges, & ceteros ordines residere „ Potestatem -- Brentius sacrilegum secutus Magistrum *in Prolegomenis* ait -- Ad Reges „ pertinet impiam doctrinam ex animo de„ testari, & crudeles Hypocritas severe pu„ nire

„ nire &c. Quod facere non possunt, nisi „ cognoverint, & judicaverint prius, quæ sit „ pia doctrina &c. -- Cujus suasione Dux Wirtembergensis Primatum Ecclesiasticum sibi arrogavit, deque rebus Fidei judicia exercuit, sicut constat ex Confessione Wirtembergensi.

Sed potissimum caput extulit Hæresis hæc in Anglia sub Henrico VIII. Annæ Bollenæ capto amore, qui, posthabitis omnibus juribus Fidei, & Religionis Legibus, Sacerdotum jura sibi usurpavit, Caputque Spirituale Ecclesiæ se constituit. Hanc supra modum Laicocephaliam propugnavit non dissimilis filia Elisabetha ex Anna Bollena generata.

Huic succedens Jacobus Rex hujus nominis Scotiæ VI., & Angliæ I. a pietate Reginæ Matris Mariæ, & Martyris aberrans, vestigia sacrilegæ Elisabethæ imitatus, praxi, vi, armis Anglicanum Primatum propagavit; librosque evulgavit, illumque mordicus defendere conatus est. Eorum unus inscribitur: *Basilicon Doron*. Alter: *Triplici nodo triplex cuneus*. Ultimus: *Apologia ad Principes*. Nec his contentus, juramento fidelitatis subditos obligavit, in cujus formula *art.* 11., & 12. sub pœna læsæ Majestatis jurandum habetur -- Majestas Regia nnicus est, & supre„ mus Gubernator hujus Regni, tam in om„ nibus Spiritualibus, sive Ecclesiasticis re„ bus, aut causis, quam in temporalibus --

Subsidium, inane licet, Regi præstitit ejus Eleemosynarius, & Sacellanus contra Matthæum Tortum *in libro, cui titulus: Tortura Torti*, ubi prætensum jus Regium cum promovet, potius infirmat. Eundem adulationis scopum habuit Graserus *in suo lib. Plaga Regia*, scilicet passive, quatenus Reges magnam plagam, seu injuriam patiuntur ab hominum improbitate, debita jura negantium. Qualis verò Fidei sit auctor, duobus versibus descripsit quidam.

Nulli tu veterum credis, nullique tuorum:
Et tibi vis omnes credere? nemo facit.

Ceteris præeminere conatus est versipellis ille Marcus Antonius de Dominis sub anno 1617. Hic a suscepto post Apostasiam Lutheranismo discedens inexpleta ambitione, in Angliam evolavit, ejerata Acephalia, quam intendebat statuere, Laicocephaliam assumpsit propagandam, edito libro sub nomine Reipublicæ Christianæ, in quo *lib. 6. cap.* 5. habet -- Principes Laici, etiam infideles ha„ bent ex officio plenam de jure Divino Pote„ statem promovendi cultum Dei, eliminandi „ superstitiones contrarias &c. -- Sic palpando Regem, Episcopatum Cantuariensem, vel Londinensem suffurari est meditatus. Verum spe frustratus, Spalatensem infulam, Religionem, Ecclesiam, Deum, oleum, & operam taliter perdidit, ut ab omnibus ejectus, pauper, & mendicus siliquas quæreret; donec Romam revertens, sive serio, sive ficte fidem professus, sed iterum relapsus in carceribus arcis Sancti Angeli pœnitens mortuus est, cujus corpus nihilominus ob relapsum manu carnificis publice combustum est in acie campi Floræ mense Decembris anno 1624.

Quoniam verò Catholica veritas vastam eruditionis Provinciam complectitur, claritatis causa sub pluribus titulis examinabimus, & in hac prima Controversia expendemus fundamenta ex veteri Testamento. Ad cujus intelligentiam.

2 Notandum est I. Jure naturæ Reges non habere Primatum in rebus Spiritualibus. Nam status politicus ex natura rei non est connexus cum statu Spirituali; sicut ordo naturalis non est connexus cum ordine supernaturali: unde status naturæ puræ fuisset in suo ordine perfectus, & perfecte gubernatus absque ulla connexione cum statu elevationis; ergo ex natura rei Tribunal, & judicium politicæ Gubernationis non est connexum cum judicio spirituali; ac per consequens neque Rex, qui nascitur supremus in ordine politico, nascitur supremus in spirituali: nec a Jacobo Rege hoc negatur.

Status Politicus non connectitur ex se cū spirituali.

3 II. Ex D. Thoma 1. 2. *quæst.* 99. *artic.* 2., *& seq.* divinum jus veteris Testamenti totum conclusum esse in præceptis Mosaicis, quæ in triplex genus dividuntur, nempe in Moralia, Ceremonialia, & Judicialia, sicut habemus Deuter. 5., & 6. cap. Et ideo dicebat Apost. ad Rom. 7. num. 12. *Lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & justum, & bonum*. Bonum propter Moralia, justum propter Judicialia, sanctum propter Ceremonialia. Respublica enim bene ordinata Leges habere debet, quarum aliquæ communem Religionem respiciant, aliæ communem politiam temporalem, aliæ privatos subditorum mores. Neque his debuit carere Hebraica, quæ in populum Dei fuerat electa. Sic habet *quæst.* 100. *art.* 3. citatus Doctor.

Respublica leges habere debet.

Moralia complectitur Decalogus, cujus prima tria præcepta Deum respiciunt, septem sequentia proximos nostros, sive consanguinitate conjunctos, sive non. Sic *quæst.* 101. *art.* 1. Ceremonialia Religionem respiciunt, suntque quædam determinationes præceptorum Decalogi ad cultum Divinum spectantium in materia sacrificiorum, Sacramentorum, Templorum, & similium. Sic *quæst.* 104. *art.* 1. Judicialia attendunt politiam temporalem, suntque modificationes præceptorum Decalogi proximos tangentium; præscribuntque modum, & ordinem conversationis inter Dominum, & servum, Principem, & populum, inter domesticos, & extraneos. Præcepta moralia, quæ juris Divini naturalis sunt, per Christum fuerunt melius explicata: cetera verò, quæ erant Divini juris positivi, fuerunt sublata. Constituebant hæc specialiter Legem Mosaicam, quæ, cum esset umbra futurorum, adveniente veritate debuit desinere. Hæc habentur Lucæ 16. n. 16. Ad Gal. 3. 24. Ad Col. 2. 18. Ad Hebræos 7. 12., & 18., & 10. 1.

Mosaica quędam pręcepta nunc non urgent.

4 III. Nos loqui in præsenti de jure ordinario Regum, qua Regum; si enim privilegio speciali cum persona Regis conjungeretur dignitas Sacerdotalis, vel Prophetæ a Deo electi ad gubernandum modo extraordinario populum suum; tunc non disputaremus, utrum posset de rebus Religionis ministerium exercere: Quia tamen nobis locutus est Deus in filio suo, & amplius non loqui-

qoitur iu Prophetis, jam perfectiouem lea eft confecuta, nec manet amplius fub pædagogo; adeoque habet Ecclefia unicum, & determinatum Tribunal Controverfiarum. Et fi viro alicui conceditur Prophetiæ donum, non refpicit effentialia, & communia Religionis, fed ufus particulares, & accidentales. Sacerdotium verò cum fuprema Poteftate in temporalibus pro fuis ditionibus conjungitur in perfona Romani Pontificis. His ergo prælibatis

Dico. Jure Divino veteris Teftamenti non competit Regibus Primatus in Spiritualibus.

Reges nequeunt judicialiter agere de rebus Fidei.

5 PROB. I. De ratione Primatus in Spiritualibus eft proferre judicialiter veritatem circa res Divinas, fed ex jure Divino Reges veteris Teftamenti non habebant jus proferendi veritatem circa res Divinas; ergo ea jure Divino veteris Teftamenti non colligitur Primatus Ecclefiafticus connexus cum Regia Poteftate. Minor declaratur. Levitici 10. v. 8. legitur: *Dixit quoque Dominus ad Aaron: Vinum, & omne, quod inebriare poteft, non bibetis tu, & filii tui, quando intrabitis in Tabernaculum teftimonii &c. Ut habeatis fcientiam difcernendi inter fanctum, & profanum, inter pollutum, & mundum, doceatifque filios Ifrael omnia legitima mea &c.* Cui hæc dicit Dominus? Regi ne? Nequaquam, fed Sacerdoti. Ezechielis 44. *Sacerdotes autem, & Levitæ filii Sadoch &c. Et populum meum docebunt, quid fit inter fanctum, & pollutum; inter mundum, & immundum oftendent eis. Et cum fuerit controverfia, ftabunt in judiciis meis, & judicabunt.* Sacerdotes dixit, non Reges. Paralipomen. 2. cap. 19. *Ubicumque quæftio eft de Lege, de mandato, de ceremoniis, de juftificationibus: oftendite eis*: ideft Sacerdotibus diftributis per Civitates. Verf. 11. *Amarias autem Sacerdos, & Pontifex vefter, in his, quæ ad Deum pertinent, præfidebit.* Ecce inter Sacerdotes conftitutos ad docendum unus primus eft, cui ceteri fubordinantur. Sed non reticeamus fequentia. Eodem verf. *Porro Zabadias filius Ifmael, qui eft Dux in domo Juda, fuper ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.* Videant ergo Reges, Ipfis non effe mandata negotia Ecclefiaftica, fed fecularia. Videat Britannicus Rex fe non habere jus in quæftionibus Fidei.

Deuter. 17. habetur textus ille alibi expenfus pro infallibilitate Cathedræ Pontificiæ: *Si difficile, & ambiguum apud te judicium effe perfpexeris inter fanguinem & fanguinem, caufam & caufam, lepram & lepram: & Judicum inter portas tuas videris verba variari: furge, & afcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus. Veniefque ad Sacerdotes Levitici generis, & ad Judicem, qui fuerit illo tempore; quærefque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem. Et facies, quodcumque dixerint, qui præfunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te juxta legem ejus; fequerifque fententiam eorum. Nec declinabis ad dexteram, neque ad finiftram. Qui autem fuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniftrat Domino Deo tuo, & decreto Judicis, morietur homo ille, & auferes malum de Ifrael.* Ubi habes Controverfias Legales

Controverfia legis a Sacerdote dirimenda.

inter Judices minores deferendas effe ad Summum Sacerdotem, cui obediendum eft fub pœna mortis feculari brachio exequendæ. Si verò Rex Primatum haberet in Divinis, ad ipfum non ad Sacerdotem effent deferendæ, & ipfi obediendum. Difcat ergo Aclerus, Regium enfem Laicalem effe, & famulari Sacerdotalibus juffionibus.

6 PROB. II. Primatus Ecclefiafticus debet effe inter eos, a quibus requirenda eft Legis veritas, fed jure Divino veteris Teftamenti, Legis veritas non eft exquirenda a Regibus; ergo inter Reges non eft Primatus Ecclefiafticus. Minor declaratur. Aggæi 2. v. 12. dicitur: *Hæc dicit Dominus Exercituum, interroga Sacerdotes Legem.* Non dixit, interroga Regem. Malachiæ 2. v. 7. *Labia Sacerdotis cuftodient fcientiam, & Legem requirent ex ore ejus: quia Angelus Domini exercituum eft. Labia Sacerdotis*, non Regis. Sacerdos, non Rex, *Angelus Domini eft*, ideft Nuncius, & Interpres Divinæ Scientiæ, & voluntatis.

Legis fenfus a Sacerdotibus exquirenda.

Ipfimet Principes, & Reges ad Sacerdotes confugere debent, ut Divina difcant. De Jofue conftituto ad regendam multitudinem dicitur Numer. 27. v. 21. *Pro hoc fi quid agendum erit, Eleazar Sacerdos confulet Dominum. Ad verbum ejus egredietur, & ingredietur ipfe, & omnes filii Ifrael cum eo, & cetera multitudo.* En Supremus in Politia temporali omnino a Sacerdote dependens.

Deuter. 17. Defcribuntur conditiones, & jura conceffa a Deo Regibus, nempe, ut primus Rex quoad perfonam defignetur a Deo: Ut eligatur ex populo Hebræorum: Ut non reducat populum in Ægyptum, & equos non multiplicet: Ut plurimas non habeat uxores, & has non alienigenas: Ut non colligat immenfas divitias: Ut juftitiam fectetur: Ut moderate fe gerat erga alios: Ut legem a Sacerdotibus accipiat, fubdit namque Scripture. *Poftquam autem federit in folio Regni fui, defcribet fibi Deuteronomium legis hujus in volumine, accipiens exemplar a Sacerdotibus Leviticæ Tribus, & habebit fecum, legetque illud.* Cur a Sacerdotibus debet exemplar requirere, & accipere? Nifi quia Sacerdotibus eft commiffa Divinorum cura, & interpretatio, & judicium. Unde Jofeph *lib. 4. antiquit. cap. 8.* legem Regni defcribens ait -- Et quifquis fuerit, plus legibus, & Deo, quam fuæ fapientiæ tribuat; nihilque præter Pontificis, ac Senatus (*fcilicet Sacerdotum*) fententiam faciat --

Dependentia Regis in Divinis a Sacerdotibus eft vera caufa illius legis, non ridicula interpofita a Brentio nefciente folvere argumentum, ideft, quia Sacerdotes erant Capfarii, & Bibliopolæ. Præcipitur Regi recipere a Sacerdotibus legem, non ut doceat, fed ut *Difcat timere Dominum Deum fuum*. Sacerdotii eft habere fcientiam, ideo Summus Sacerdos mandato Domini deferebat in Rationali *Urim, & Thummim*, ideft doctrinam, & veritatem, & eo utebatur, quando ad Dominum ingrediebatur, ut refponfa referret populo.

7 PROB. III. Ex D. Paulo ad Heb. 7. *Sine ulla autem contradictione, quod minus eft*

a me-

Sacerdotium Regia prævalet dignitati.

a meliore benedicitur, sed jure Divino Testamenti veteris Rex a Sacerdotio benedicitur, & exanctoratur; ergo jure Divino Testamenti veteris Rex minor est Sacerdotio. Minor explicatur. Genesis 14. v. 20. legimus Abraham benedici a Melchisedech Sacerdote, huicque offerre, & solvere decimas. Samuel inunxit in Regem Saulam, & mandatis Domini inobedientem exanctoravit. Idem constituit David Regem per unctionem in locum Saulis. Jussu Jojadæ Pontificis occiditur Athalia, & Joas ab eodem coronatur.

8 Ubi advertendum unctionem Regum non esse Sacramentum, quo tribuatur Potestas Regibus administrandi Ecclesiastica; Fidelibus enim solis Sacramenta sunt præparata; & tamen jussu Domini Elias 3. Regum 19. regreditur in Damascum, & ungit Hazael in Regem Syriæ, & Jehu filium Namsi Regem super Israel, alterum Ethnicum, alterum Schismaticum. Utique Deus non præcipit danda Sacramenta istis, aut Ecclesiæ administrationem: Inungitur ergo Rex non a Rege, sed a Sacerdote; ergo Sacerdos major est Rege.

In divisione Terræ Sanctæ primæ partes dantur Sacerdoti, deinde Principi. Sic Josue 19. v. 51. *Hæ sunt possessiones, quas sorte diviserunt Eleazar, & Josue filius Nun.* Ubi populus venit ad petendam hereditatem primo loco ponitur Sacerdos. Cap. 17. v. 4. *Venerunt in conspectu Eleazari Sacerdotis, & Josue filii Nun, & Principum.* Ubi agitur de Sacrificio offerendo pro peccatis, primus locus, & melior victima Sacerdoti conceditur, secundus Principi: dignius ergo Sacerdotium est.

9 PROB. IV. Si jus Divinum veteris Testamenti concederet Regibus Primatum in Divinis, non redargueret, nec puniret velut usurpatores alterius officii Divina ministrantes, sed arguit, & punit; ergo &c. Min. declaratur. 2. Paralip. 26. de Ozia Divinis se immiscente habemus: *Neglexit Dominum Deum suum: ingressusque Templum Domini, adolere voluit incensum super Altare Thymiamatis. Statimque ingressus post eum Azarias Sacerdos, & cum eo Sacerdotes Domini &c. restiterunt Regi, atque dixerunt: Non est tui officii Ozia, ut adoleat incensum Domino, sed Sacerdotum; hoc est filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad hujuscemodi ministerium. Egredere de Sanctuario.* Cumque nollet Pontifici obedire, iram ultricem Dei expertus est: *Statimque orta est lepra in fronte ejus &c.* (*Sacerdotes*) *festinato expulerunt eum.* Non est ergo officii vestri, o Reges, Divina tractare.

Divina a Sacerdotibus tractanda.

Pariter 2. Regum 6. quia calcitrantibus bobus Oza (quamvis Levites) extendit manum, & tenuit Arcam, ne caderet: *Iratusque est indignatione Dominus contra Ozam, & percussit eum super temeritate, qui mortuus est ibi, juxta Arcam Dei.* Si in his quasi minimis usurpatores sunt Principes, & non Sacerdotes, quid erit in maximis ad Religionem pertinentibus?

10 PROB. V. Vel jus Divinum veteris Testamenti tribuens Primatum in spiritualibus Regi continetur in præceptis moralibus, vel ceremonialibus, vel judicialibus, sed in moralibus non continetur hujusmodi jus, cum moralia solius Decalogi comprehendant præcepta, in quibus nulla fit mentio de Primatu hoc Regio. Si in aliis duobus, nihil pro se deducere possunt Acleristæ, cum judicialia, & ceremonialia qua talia sint abrogata in lege nova. Sicut ergo non valet, Sacrificia in veteri Testamento erant cruenta; unum erat Templum, in quo omnes adorarent, & in templo unum Altare; ex una tantum Tribu erant Levitæ; sic nunc Sacrificia debent esse cruenta, unum Altare, unum Templum, una familia Sacerdotalis: ita non valet, judicialibus, vel ceremonialibus statutis Reges habebant Primatum Ecclesiæ; ergo etiam nunc. Quocunque ergo se vertant, non habent fundamentum statuendi ex veteri jure divino Caput Regium Ecclesiasticarum rerum pro lege nova. Alia infra dabimus.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HETERODOXORUM.

11 OBJIC. I. Moyses fuit Princeps Laicus (Sacerdos enim primus fuit Aaron in lege veteri): sed Moyses jure Divino habebat Primatum in rebus Religionis, ut constat Exodi 18. *Esto tu populo in his, quæ ad Deum pertinent, ut referas, quæ dicuntur ad eum: ostendasque populo ceremonias, & ritum colendi.* Hæc, & sequentia objiciunt Brentius *in Prologom. Spalatensis lib. 6. de Republica.* Rex Jacobus *in Apolog.* Sacellanus *in defensione Apologiæ.* Tooker *in duello contra Becanum.*

RESP. Argumentum nobis favet. Moyses enim fuit figura Christi; Aaron primi Sacerdotii a Christo constituti. Quemadmodum in Christo erat dignitas Regis, Prophetæ magni, Sacerdotis, & Institutoris primi Ecclesiæ legis gratiæ; ita in Moyse erat gradus Principis, Prophetæ, Sacerdotis, & primi Promulgatoris legis Hebraicæ: Unde sicut Christus qua primus Institutor, qua Propheta, qua Sacerdos jus habebat administrandi Ecclesiam in Divinis, ita Moyses qua primus legis Promulgator, qua Propheta, qua Sacerdos jus habuit præsidendi, & regendi in Divinis Synagogam. Sacerdotem fuisse Moysem certo constat ex Scriptura Psal. 98. *Moyses, & Aaron in Sacerdotibus ejus.* Et Exodi 28., & 29. exercet omnia munera Sacerdotalia, ut sacrificare, docere, consecrare vestes Pontificis, & Sacerdotes inungere. Fuisse Sacerdotem docent Patres, ut Aug. *lib. 3. de vita Moysis.* Nazianzenus *in Oratione coram Gregorio Nysseno.* Hieronymus *lib. 1. contra Jovinianum*, & alii.

Moyses extraordinarius Sacerdos a Deo constitutus.

Verum tamen est, quod Moyses erat Sacerdos immediate a Deo constitutus, & extraordinarius; Aaron verò ex officio, & ordinarius, licet subrogatus Moysi. Hoc idem bene explicat Aug. *loc. cit.* (postquam ostendit utrumque Sacerdotem esse) quærens, quis esset potior his? Resp. -- Et ipse summus „ propter vestem Pontificalem (*idest Aaron*) „ ille verò propter excellentius ministerium „ (*idest Moyses*) -- S. Thom. *in 4. dist. 19.*

quæst.

quaest. 1. *ad* 1. -- Quod Moyses fuit Sacerdos, „ quasi sacra dans, quia immediate a Deo „ accepit Sacra, & ea primo dedit populo; „ non verò fuit Sacerdos ex officio offerendi-- *Ex officio*, idest, jure ordinario. Hoc modo conciliantur illi, qui negant Moysem fuisse Sacerdotem, idest ordinaria institutione. Sed cessante etiam Sacerdotio in Moyse erat alia dignitas, scilicet, Prophetalis, qua poterat Divina tractare, & ipsos Reges constituere, ut alii Prophetæ fecerunt: ut Ahjas, qui inunxit Jeroboam in Regem super Israel, ut Eliseus, qui constituit Jehu in Regem, Acabi stirpe deleta. Cum ergo Rex Angliæ, nec primus Legislator sit, nec Sacerdos extraordinarius, nec Propheta, ut Moyses, non habet quid colligat pro suo Primatu Ecclesiæ.

12 OBJIC. II. Josue erat Dux Laicus; nec tamen formaliter Sacerdos, sed Josue jus habebat exercendi acta Religionis, & exercuit. Hinc cap. 3. præscribit Sacerdotibus, quod portent Arcam fœderis. Cap. 4. explicat mysterium 12. lapidum, quos in transitu Jordanis erexit. Cap. 5., & 8. circumcidit filios Israel, & ædificavit Altare Domino: populum admonuit, ne iniret fœdus cum Gentibus. Hæc munera non exercuit Eleazarus, qui pro tunc erat Summus Sacerdos; ergo Laici Principes jus habent Divinorum.

RESP. Argumentum stat pro nobis; nam Numer. 27. ubi ex præcepto Domini Moyses initiavit Josue Rectorem populi, eique mandata Domini observanda exposuit, præcipitur manifeste, quod in his, quæ ad Deum, & Religionem pertinent, nihil agat sine dependentia, & consilio Summi Sacerdotis. Præcipitur, quod Josue nihil agat sine consilio; non tamen libere amplectendo, vel rejiciendo, sed de jure sequendo, ut patet ex Num. 27. v. 21. *Pro hoc si quid agendum erit, Eleazar Sacerdos consulet Dominum. Ad verbum ejus egredietur, & ingredietur ipse, & omnes filii Israel cum eo, & cetera multitudo*. Unde sicut Aaron dependebat a Moyse, ita Josue ab Eleazaro. Igitur enumerata in objectione exercuit executive, & dependenter a Summo Sacerdote, coram quo dedit Moyses ipsi Josue, & replicavit præcepta a Domino.

13 OBJIC. III. Revocare populum ad cultum Dei, constituere Levitas, & Sacerdotes, prædicare universo populo jejunium, & exhortari ad fidem, sunt actus proprii Primatum habentis in Divinis, sed Josaphat simplex Rex Laicus exercuit hæc munia; ergo &c.

Primum habetur 2. Paral. 19. v. 4. *Egressus est ad populum de Bersabee usque ad Montem Ephraim, & revocavit eos ad Dominum Deum Patrum suorum*. Secundum habetur v. 8. *In Jerusalem quoque constituit Josaphat Levitas, & Sacerdotes*. Tertium habetur cap. 20. v. 3. *Et prædicavit jejunium universo Juda*. Ex quibus arguit defensor Apologiæ. Mittens est Superior misso, sed Rex Josaphat misit Levitas, & Sacerdotes pro reformatione Synagogæ; ergo erat Superior Levitis, & Sacerdotibus.

RESP. Hoc quoque argumentum pro nobis esse. Ut supra vidimus, Josaphat expresse declaravit ad Sacerdotium pertinere res Religionis, sicut ad Laicos res temporales: immo nullum unquam munus, importans judicium, & sententiam, in materia fidei exercuit, sed solum adjutorium brachii secularis executivum exhibuit. Cum enim propter bella, & divisionem inter Regem Israel, & Juda, & impietatem Dominantium, Religio esset fere deperdita, & omnia fere confusa; Rex viriliter agens, reduxit populum ad pristina, quantum potuit: immo etiam curavit pristinatam legum observantiam timore gladii, quam restitutionem non potrant consequi solis exhortationibus Sacerdotes. Reposuit Sacerdotes, & Levitas in locis, ubi deficiebant, & Duces in temporalibus, ubi exigebat necessitas: non tamen ipse consecravit personas, cum ex mandato Domini Tribui Levi, eique solis esset collatum Sacerdotium. Hæc est ergo missio Josaphat, scilicet adjutorii. Nec est verum, quod quilibet mittens qua talis, sit misso Superior rigorose: aliàs Pater Æternus esset Filio Major; qui modus arguendi Sacellani destrueret Trinitatem.

14 DICES. Ubi intervenit præceptum, ibi adest vera Superioritas, sed in hac missione adfuit præceptum. *Præcepitque eis, dicens: &c.* ergo fuit vera Superioritas, & non solum subsidium executivum.

RESP. Illud præceptum nil aliud fuit, quam manifestatio obligationis uniuscujusque: jussitque constitutis Sacerdotibus ad opus suum, quod illud adimplerent, & causas Religionis sibi debitas, rite, & sedulo pertractarent.

15 INSTABIS. Reservata Sacerdotibus in illis verbis (*In his, quæ pertinent ad Deum*) intelliguntur ea solum, quæ pertinent ad Sacrificia; non verò ea omnia, quæ spectant ad Res Divinas, Doctrinam, & Judicium fidei; ergo non excluditur Primatus Regis. Ita defensor Apologiæ.

RESP. Ant. omnino falsum est; non enim aliis verbis commissa est Moysi universalis, & totalis administratio Divinorum, ut patet Exodi 4. v. 16. *Aaron &c. erit os tuum; tu autem eris ei in his, quæ ad Deum pertinent*. Item Exodi 18 *Esto tu populo in his, quæ ad Deum pertinent, ut referas, quæ dicuntur ad eum, ostendasque populo ceremonias, & ritum colendi*. Intelliguntur ergo omnia Divina, sed etiam ad sola Sacrificia non extendi, patet ex text. 2. Paralip. 19. *Ubicunque quæstio est de lege, de mandato, de ceremoniis, de justificationibus: ostendite eis*, idest, Sacerdotibus ergo &c.

16 URGEBIS. Utrumque ordinem æqualiter constituit Rex Sacerdotalem, & Politicum, ut patet ex contrapositione; ergo vel neuter, vel uterque dependet ab ejus Potestate. Ita defensor Apolog.

RESP. Rex ibi nullum Magistratum constituit, sed tantum restituit, explicavitque utriusque munus. Et cum aperte asserat, ad Amariam Sacerdotem pertinere Divinorum curam, & præsidentiam, exprese exclusit seipsum a judicio Religionis. Nec sequitur inde Potestatem Zabadiæ ab ipso non dependere, cum certum sit, in temporalibus Principem supremum esse; & etiam scimus quod Sacer-

Sacerdotalis dignitas non erat in Regum Potestate, sed Divino decreto pertinebat ad generationem Aaron; & Summum Sacerdotium majori natu ejusdem familiæ debetur. Duces verò, & Judices Laicales nec erant huic, vel illi Tribui alligati, nec a Deo determinati in specie, ut ex ipsa Scriptura manifeste patet.

17 REPLICABIS. In codice fontali non extant illa verba: *Quæ ad Regis officium pertinent*, sed solum, *quæ ad res Regis pertinent*, idest, quæ ad terrenam politiam; ergo non arguitur sola Laicalia pertinere ad Regem, sed solum dedisse Regem Zabadiæ curam secularium.

RESP. Per summam temeritatem negatur codex, quem legit universalis Ecclesia, & Hieronymus, Augustinus, & alii Patres tenuerunt, & tradiderunt. Deinde nihil prodest speculatio: cum textus aperte ponat particulam contrapositivam, scilicet, Amariam esse in his, quæ pertinent ad Deum; Zabadiam verò in his, quæ ad Regem; explicatque jus Divinum, statutum Deut. 17. ut Vatablus, Pagninus advertunt.

18 OBJIC. IV. David Potestate Regia abstulit a templo claudum, & cæcum, 2. Regum 5. v. 6. *Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos, & claudos*; ergo ad David pertinebat auferre abusus Ecclesiasticos, cum hi oriantur, vel ex incuria, quod in officio claudicetur; vel ex inscitia, qua homines dicuntur cæci. II. Reges reprehenduntur, quod excelsa non abstulerint, idest, abusus, & corruptelas, nec reprehenderentur, nisi eorum officium foret: Sed ad quos pertinet abusus Ecclesiasticos tollere, pertinet etiam Primatus Ecclesiæ; ergo &c. III. 1. Paralip. 13. Imperio David Arca translata est ad constitutum locum, & 2. Regum 6. v. 14. translata est ipso Rege præeunte, in quo Sacellanus vim facit: *Nam hoc ipso* (ait) *significavit se Primatum tenere in negotio Arcæ deportandæ*. Saltabat ante arcam præ gaudio Primatus; si enim ob humilitatem, retro saltasset. IV. Rex Laicus David Ministros, ministeria, & officia templi disposuit; ergo erat Caput Ecclesiæ. Ita Apologistæ defensor.

RESP. Argumentum hoc Laicocephaliam tollit: Etenim Apologista asserit Davidi non fuisse concessum Arcam tangere, ex quo deducunt, Reges non posse sacra tractare, seu Sacrificia, & Sacramenta administrare; Sacerdotalia siquidem sunt; ergo Rex Angliæ non est Caput, nec Primus Divinorum in reliquis. Qui enim est Primus, & Caput in uno ordine, omnia potest, quæ possunt ex sua Potestate ejus subditi, sed subditi ipsius, idest, Sacerdotes ejus auctoritate constituti possunt Sacra tractare; ergo & ipse. Major est evidens inductione. In militaribus Dux exercitus potest omnia, quæ ejus Centuriones, aliique Officiales subordinati; In Politicis Princeps Reipublicæ potest omnia, quæ Proreges, Gubernatores, Judices Civitatum; in ordine Ecclesiastico Episcopus potest, quæ Parochi, Capellani, aliique Sacerdotes: Si ergo ex sententia Jacobi, Rex non potest Sacra tractare, quæ possunt Sacerdotes ab ipso constituti, Caput Ecclesiasticarum rerum non est.

Supremus ea potest, quæ possunt inferiores.

19 RESP. II. Generali responsione. Aliud est judicare, & decernere de Divinis, v. g. quid sit hæresis, & quæ, quid sit adoratio imaginum, & an sint adorandæ. aliud est (posito certo judicio, & sententia illius, qui juste, & ex officio judicare potest, quod hæresis sit, vel fides) hæresim exterminare, & fidem promovere. Primum ad Sacerdotium pertinet, secundum ad Reges, ad Duces, ad Patres familiæ, & similes. Si enim jam certò sit stabilitum, commestionem suffocati esse abusum; Paterfamilias advertens in sua domum illum vigere, tenetur emendare. Ita pariter, si statutum sit, quod die Sabbati sit abstinendum a servilibus, tenetur usum promovere. Hæc autem vis executiva, potissime in lege veteri ad Principes spectabat: Cum enim status ille servorum esset, non filiorum, cum timore ducerentur, non amore, & ob duritiem cordis parvipenderent Sacerdotalia monita, necessarius erat gladius Principis, ut ad observantiam mandatorum pertraherentur.

Gladius Principis lege deservit.

20 RESP. III. Etiamsi aliquando Sacris se immiscuisset David, non tamen hoc fecit Regia auctoritate, sed spiritu prophetali, quo excellebat. Satis autem frequens erat in lege veteri extraordinaria dispositio rerum a Deo per Prophetas, propter status imperfectionem, & duritiem populi; quæ tamen dispositio nunc adduci non potest in exemplum, cum Filius Dei clauserit ora Prophetarum, & ordinarium constituerit magisterium.

Nunc ad singula. Primum non est ad rem, quod ut intelligatur, sciendum est, Jebusæos incoluisse tunc temporis Jerusalem, quam David intellexerat esse sedem Dei, & Templum ejus, unde ut illam possideret, applicuit exercitum; postulavit deditionem: cui Jebusæi responderunt: *Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos, & claudos, dicentes: non ingredietur David huc*. Quid autem veniat nomine cæcorum, & claudorum, multiplex expositio est, veriorem tamen eligimus, eaque est, quæ asserit, quod in contemptum Davidis Jebusæi posuerint super muros veros claudos, & cæcos, quasi dicerent: Urbem adeo munitam esse, quod claudi, & cæci sufficerent ad defensionem. Sic Joseph *lib. 7. cap. 2. Glossa interlinealis*. Theodoretus *quæst. 16. 17.* Abulensis *quæst. 7.*, & alii. Porro hoc nihil ad rem pro Primatu Anglicano.

Ad secundum. Ut intelligatur, quid sit tollere excelsa, distinguenda sunt tria tempora ab exitu ex Ægypto, primum peregrinationis in deserto, secundum stationis usque ad Templi ædificationem, tertium ædificationis Templi: Tempore peregrinationis lege ordinaria offerebant Hebræi sacrificia, ubi in deserto consistebat Arca cum Tabernaculo; tempore stationis Tabernaculum cum Arca posuerunt in Silo. Josue 8. v. 1. Deinde separata est Arca a Tabernaculo; Arca mansit ubi bellabant Israelitæ, quæ capta a Philisthæis asportata est in Azotum. Inde restituta est in Urbem Bethsames; deinde Cariathiarim deducta, & inde in Domum Abinadab in Gabaa. Hæc omnia habentur 1. Reg. 4. 5. 6. 7. Tabernaculum verò ex Silo in Nobe

Civitatem Sacerdotalem translatum eſt: inde in Gabaon, ubi manſit, donec ſimul cum Arca repoſitum eſt in Templo Salomonis, ut apparet ex Paralipom., & Regum hiſtoria. Tempore Salomonis, poſt ædificatum Templum, lege ordinaria non erat licitum offerre ſacrificia, niſi in Templo. Deuter. 12. v. 13. Lege tamen extraordinaria, ſive ante, ſive poſt ædificationem licebat alibi. Unde Samuel immolavit in Ramatha, 1. Reg. 17. Et cap. 11. in Galgalis. David in area Ornan Jebuſæi. 1. Paralip. 21. Elias in Carmelo. 3. Reg. 18.

His prælibatis conſtat abuſum fuiſſe in eo, quod ſacrificabant in excelſis, ubi non erat Tabernaculum, & ideo reprehendit Dominus Reges, quod hujuſmodi abuſum non abſtulerint, & populum non cohiberent: cum non poſſet ſummus Sacerdos ſuis adhortationibus abuſum eradicare, ut conſtat 3. Reg. 3., & 3. Reg. 22. In hoc autem nulla apparet umbra Primatus Eccleſiaſtici, ſed pura cooperatio adjutorii in extirpandis corruptelis.

Abuſus a Principibus ſunt eradicandi.

Ad tertium dico I. oppoſitum colligi: ex eo enim, quod David præcederet Arcam, infertur, non habuiſſe digniorem locum, adeoque neque Primatum; nam in Proceſſionibus Eccleſiaſticis, maxime ad Euchariſtiam ſpectantibus, cujus figura erat illa, & in inceſſibus Regiis, qui præcedunt, non ſunt digniores, ſed qui comitantur.

II. Argumentum deſtruere Laicocephaliam; nam non ſolus David præcedebat ſaltando, ſed etiam populus, dicente Scriptura 2. Reg. 6. v. 5. *David autem, & omnis Iſrael ludebant coram Domino. David, & omnis domus Iſrael ducebant Arcam teſtamenti Domini in jubilo* v. 15. Idem dicitur de Salomone 3. Reg. 8. *Rex autem Salomon, & omnis multitudo Iſrael, quæ convenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante Arcam*. Si ergo ex quo David ſaltabat ante Arcam, & non retro, arguitur Primatus Eccleſiæ, etiam Primatus erit populo concedendus.

III. Abutitur Adverſarius Scriptura, gaudium Davidis ex ambitione Primatus explicando, cum expreſſe fuerit in ſignum humilitatis, & ſubjectionis in Divinis. *Vilior fiam, plus quam factus ſum: & ero humilis in oculis meis*. Et ideo præcedebat, declarando ſuam inferioritatem coram Arca, & Sacerdotibus, in actibus Religionis. Deinde quod additur, tranſtuliſſe Arcam ad locum quietum, ita arguit Primatum, ſicut arguit transferre Euchariſtiam per Sacerdotes a loco viliori ad decentiorem. Tantæ item Sanctitatis erat Arca Domini, quod neque Levitis liceret eam tangere. Unde quando ab ipſis erat deferrenda, Sacerdotes velo obvolvebant, & vectes per annulos traſmittebant, ne a Levitis tangeretur.

Humilis David ante Arcam ſaltabat.

Ad quartum. Ea omnia erant minutatim jure Divino diſpoſita, & expreſſa; unde a David non potuerunt conſtitui, nec initiari. Solum ergo curavit promovere executionem; & ſi quid aliud fecit muneria Aaronici, illi permiſſum erat tanquam Prophetæ, non autem ut Regi.

21 OBJIC. V. Qui ædificat, & dedicat templum Deo, & Summum deponit Sacerdotem, habet Primatum Eccleſiæ, ſed Salomon ædificavit, & dedicavit templum Domino, & obtulit Sacrificia, & depoſuit Summum Sacerdotem Abiathar, ut ex 1 Paral. 28. v. 2. Paral. 6. v. 3. Reg. 2.; ergo Salomon habuit Primatum Eccleſiæ.

Quia hoc argumentum magni faciunt Adverſarii, afferenda ſunt ipſorum verba -- „ Salomon Rex templum Dei ædificavit; di- „ care autem Deo templa actus eſt primarius, „ nec cujuſcumque, niſi cujus in Religione „ partes primæ ſunt -- Et in 3. Reg. 2. cap. -- Unde ad Regem pertinebit, etiam Ponti- „ fici jus dicere, eumque exigentibus ejus de- „ meritis, exauctorare hoc exemplo, quod ad „ Primatum Regis confert -- Hæc Apologiſtæ defenſor.

RESP. Argumentum tanti ponderis eſt, ut deſtruat intentum Apologiſtæ. Primo. Ædificationi Salomon contulit ſolam ſupereminentem intendentiam, & expenſionem pecuniæ ad hoc opus collectæ, quia ex præcepto Domini David indicavit Salomoni templi ædificationem, deditque exemplar, partemque pecuniæ reliquit, ut habetur 3. Reg 18. Fuit ergo Salomon executor operis præintenti a Patre. Secundo. Ædificatio materialiter accepta convenit etiam cæmentariis; nec tamen ipſi habent primatum: formalis verò, ideſt, ſumptibus propriis, & conſilio convenit etiam piis hominibus, qui pecuniam ſubminiſtrant; nec inde Primatum conſequuntur. Centurio Judæis ædificavit Synagogam, nec ob hoc habitus eſt Primus Synagogæ.

Templorum ædificatio pietatis opus.

Deinde. Dedicare idem eſt, ac Deo mancipare, & offerre: ſed Deo, & cultui ejus aliquid offerre non eſt ſignum Primatus: Hinc Exodi 35. Iſraelitæ, tam viri, quam fœminæ de populo dicuntur dedicaſſe Deo byſſum, purpuram, coccum, & pilos caprarum, nec tamen popularibus hominibus conceditur Primatus Religionis; ergo &c.

Ulterius. Offerre Sacrificia ſtat dupliciter, mediate per Sacerdotes, vel immediate per ſeipſum: Si primum concedatur Salomoni, quod verum eſt, nihil evincitur; quia quilibet de plebe offert hoc modo Sacrificium: Si ſecundum, falſum eſt, nec juvat Aclero. Falſum eſt, quia non erat majoris auctoritatis Salomon, qua Rex, quam Saul, ſed Saul non potuit offerre; & quia fecit neceſſitate compulſus, ſtulte egit, & mandata Domini non cuſtodivit, & ob hanc rem fuit in ſua poſteritate ſpoliatus Regali dignitate, ut 1. Reg. 13. habetur; ergo &c. Non juvat Aclero, quia Apologiſta negat poſſe Regem ſacrificare, aut incenſum offerre his: *Nec incenſum adolere ſinimus: nec id facere* (ſcilicet ſacrificare) *cujus typus tunc erat incenſum*. Poſtremo. In ea feſtivitate ſicut dicitur Salomon immolaſſe victimas; ita etiam dicitur, quod hoc fecerit omnis populus; ergo etiam populus habebit Primatum.

Ut tamen res evidentior fiat, videamus ceremonias, quæ interfuerunt in hac dedicatione, & a quibus factæ ſunt. I. Congregati ſunt Iſraelitæ ad Salomonem in Jeruſalem, ædificato Templo. Sic 3. Reg 8. II. Sacerdotes intulerunt Arcam, Tabernaculum, & Vaſa ſacra. III. Deus implevit Templum ne-

nebula. IV. Salomon gratiis Deo actis precatus est multa. V. Victimæ, & oblationes Immolatæ sunt. VI. Sanctificatum est medium Atrii. VII. Octavo die dimissus est populus.

Congregare populum, & dimittere; orare, & gratias Deo agere, tribuuntur Salomoni. Deferre Arcam, Vasa sacra, immolare Victimas, & consecrare medium atrii, immediate exercita fuerunt per Sacerdotes. Interesse, gratias agere, lætari, & mediate offerre Victimas populo concessum fuit, sed acta, quæ tribuuntur Salomoni, non arguunt Primatum, cum & ab aliis de plebe exerceri possent, ut orare, gratias agere &c.; ergo &c.

Si forte dicas, Salomonem benedixisse omnem Ecclesiam; ergo est ea superior, cum minor a majore benedicatur; & ego, cum ibidem versu 66. legatur, populum benedixisse Regem, dicam, populum majorem esse Rege. Igitur ibi benedicere sumitur pro gratias agere. Deinde. Ecclesia, quam benedixit, est populi congregatio ab ipso facta præcisive a Sacerdotibus. Hæc pro prima parte argumenti.

Secunda pars æque pro nobis militat. I. Non erat majoris auctoritatis Salomon, quam alii Reges, sed alii poterant deponi a Sacerdotibus; unde Jojada Sacerdos summus deposuit Athaliam, & subrogavit Joam. 4. Reg. 11. Ergo dicendum est summum Sacerdotem esse Rege superiorem. II. Probandum est ab Apologista, quod bene fecerit, & licite Salomon, cum a Catholicis defendatur injuste factum, nec in Scriptura aliter constet. Fuit enim Israelitis semper persuasum Reges nihil posse in Sacerdotes. Hinc cum Saul vellet occidere David, & Sacerdotes pro ipso stantes, & præcepisset hoc servis suis Hebræis, illi recusaverunt, ut habetur 1. Reg. 22. *Noluerunt autem Servi Regis extendere manus suas in Sacerdotes Domini*. Quod si voluit Rex iniquitatis Ministrum, debuit præcipere extraneo Gentili Doeg. Si verò servi credidissent Regem posse aliquid in Sacerdotes, æquo animo in illos irruissent, sicut in David, cum etiam ipsi nocentes apparerent, ac David, cui patrocinabantur. Fuisseque nullam illam depositionem patet ex capite 4., ubi enumerantur ministri Salomonis temporales, & Ministri Templi, inter quos Sacerdos dicitur Abiathar. *Sadoc autem, Abiathar Sacerdotes*. Nec fuit adeo innocens Salomon, ut debeat excusari ab hoc scelere, pejoribus coinquinatus.

Vir nullo in Regibus adversus Sacerdotes.

III. Data justa depositione Abiathar, negatur hanc fuisse a Potestate Regia, sed ex particulari revelatione, & particulari dono prophetiæ ad tollendam dubietatem inter duos Summos Pontifices, quod innuit Scriptura 3. Reg. 2. his: *Ut impleretur sermo Domini, quem locutus est super Domum Heli in Silo*. Sed quid inde? De auctoritate Regia quærimus, non de extraordinaria Prophetarum.

Aliter arguat Rex Jacobus. Spiritu prophetico Salomon deposuit Pontificem; ergo ego Rex sic possum. Tunc & ego arguam. Nathan spiritu prophetico redarguit Davidem potestative; ergo quilibet subditus potest auctoritative Regem redarguere.

22 OBJIC. VI. Qui exercet actus Primarios sacros, & Religionis, habet Primatum, sed Josias hos exercuit; ergo &c. Prob. min. ex 4. Reg. 22. -- Legis libro reperto, „ indixit Rex conventum: in eo jubet recitari librum: recitatu, fœdus novum iniit „ cum Domino, populum quoque ad fœdus „ adjuravit. Tunc præcepit ipsi Pontifici, „ reliquisque secundi ordinis Sacerdotibus, „ ut ejicerent de Templo, atque exurerent „ vasa omnia, quæ Baali sacra fuerant, & „ ut excelsa demolirentur. Mandavit post de „ Paschate novo faciendo. Denique de religione tota reformanda &c. Hi autem actus sunt sacri, & a Rege præcepti; & „ ubi præcipit Rex, paret Pontifex Regi. Hoc „ exemplum Josiæ plurimum certe facit pro „ Primatu Regis -- Verba sunt Sacellani defensoris Apologiæ.

RESP. Hoc pariter argumentum non magis probat, quam alia, nec caret mendaciis. Ad cujus intelligentiam sciendum est, propter impios Reges Judæ populum declinasse a lege Moysis, & ex magna parte Idololatriam fuisse amplexatum; erant Divina perturbata, neglecta Sacrificia, Præcepta conculcata, Templum profanatum, despectum Sacerdotium; & in hoc statu pessimo invenit Synagogam Josias, cum electus fuit Rex. Cum ergo mandasset colligere pecuniam Templi pro solvendis operariis laborantibus ad resarcienda sarta tecta Templi, Helcias Summus Sacerdos invenit librum Legis, videlicet Deuteronomium (Achab enim, & alii impii, vel Idololatræ Reges, curarunt disperdere omnia volumina Legis). Inventum librum Regi per Scribam misit, quem a Scriba lectum audiens, territus est propter gravia supplicia, quæ Deus minabatur prævaricatoribus Legis, & scidit vestimenta. Ne ipse in iram Dei incideret, curavit collapsam observantiam reparare, exequendo præscripta, in quo alias partes non egit, nisi adjutricem manus præstando. Et hoc sufficit pro solutione argumenti. Sed ad singula.

Josias legis reparator.

Ad primum. Falsum est sua auctoritate Regem legisse librum. Librum enim a Sacerdote transmissum, coram Rege legit scriba Templi; & in hoc videre est dependentia Regis in Divinis a Sacerdote secundum legem ejusdem libri, qui præcipit Regi librum Legis ab illo recipere ad observandum. Nondum autem eum receperat Josias, eo quod non inveniebatur. Si enim recepisset, & legisset, non fuissent illi nova in eo contenta. Ad secundum. Misit Sacerdotem consulere Prophetissam (Optime; etenim perterritus noluit ipse consulere Dominum; non enim erat sui officii, sed Sacerdotum, & Prophetarum). Missio autem non fuit præceptiva, sed debiti convenientiæ, cum munus Pontificis esset Deum consulere. Ad tertium. Congregavit populum, ut librum perlegeret. Optime: etenim ad hunc finem transmiserat Pontifex.

Ad quartum. Legit librum populo. Sed quid pro Primatu? Scriba Templi Saphan prius legit ipsi Regi; ergo ipse Saphan habebat Primatum? Quid dignitatis in recitatione Bibliæ coram aliis, quod ipsi Angli concedunt Ancillis, & stabulariis? Ad quintum.

Fœdus percussit cum Domino : promisit, videlicet, custodire mandata. Nonne tenebatur ad hoc, sicut alii? Ad sextum. Adjuravit populum ad idem fœdus. Nonne tenetur Rex procurare observantiam Legis Dei in subditis suis, sicut tenetur Paterfamilias in suis Domesticis? Anglicani Ministri nonne populum adhortantur suum Evangelium custodire? Primatum ergo habent?

Ad septimum. Præcepit Pontifici, & Sacerdotibus secundi ordinis, ut vasa sacrata Baali auferrent. Cur ipse non fecit? Quia sui muneris non erat, sed Sacerdotis: unde non fuit præceptum superioris ad inferiorem, sed commonitio, & remotio prohibentia. Non poterant enim Sacerdotes antecedenter hoc facere obstante potentia Regnantium. Ad octavum. Dissipavit excelsa. Hoc præceptum erat Domini, & ad ipsum spectabat manum dare, cum aliqua excelsa Regia essent, alia favori Regum innixa. Ad nonum. Occidit Sacerdotes excelsorum. Sed quos? Samariæ Idololatras. Pepercit tamen veris, (licet reis, utpote sacrificantibus in loco prohibito) propter excellentiam dignitatis. Poterat tamen & hos obtruncare, quia lex certam statuebat pœnam huic delicto. Ad decimum. Præcepit Pascha. Sed jure merito; nam præceptum Domini diu fuerat intermissum. Executionem procuravit, sicut totius Legis observantiam, nec sine dependentia a Pontifice, qui ut hæc fierent, librum legis transmisit Regi.

23 OBJIC. VII. Defensor Apologiæ. Ezechias Rex Laicus, Auctor fuit fœderis inter populum, & Deum; nam si hoc fecit Nehemias Dux tantum, potuit multo magis Rex; Ingressus est templum, confregit serpentem æneum, qui erat Christi figura, quia illi offerebant Hebræi Sacrificia, suffitus adhibendo, ut fit Imaginibus a Pontificiis, venerando illum, & thurificantes ratione accepti beneficii &c. Hæc compendiose ex Adversario.

RESP. Hinc confirmatur potius Catholica veritas, quam infirmetur; quia ex glossa ordinaria, ex sententia, & doctrina Hebræorum Ezechias nullum horum egit sine dependentia, & consilio Sacerdotum. Et revera sacra non adimplevit, sicut Templi purificationem, & vasorum, sacrificia, & oblationes, nisi per Sacerdotes, quorum munus erat, eosque honoravit, præcipiens Populo, ut primitias, & decimas solveret statutas a Domino.

Deinde Laicocephaliam destruit argumentum ex tribus. Primo, exemplo adducto Nehemiæ, qui erat Sacerdos secundum Scripturam c. 10. Nehemiæ: *Nehemias, Athersatha &c. Hi Sacerdotes*. Ex hoc sic arguo. Per te, o Sacellane, inire fœdus cum Domino arguit Primatum: Nehemias Sacerdos iniit fœdus cum Domino; ergo Sacerdos habuit Primatum. II. Tollere excelsa, & profana arguit Primatum, sed quæ dicta sunt in argumento, quoad hoc exercuit Populus tempore Ezechiæ 2. Paralip. 39.; ergo Populus habet Primatum. III. Auferre Idololatriam arguit Primatum, sed Deus mandavit cuilibet de plebe hoc facere in Deuter. 7. v. 5. *Aras eorum subvertite, & confringite statuas, lucosque succidite, & sculptilia comburite: quia Populus sanctus es Domino Deo tuo*; ergo quilibet de plebe habet Primatum.

Igitur Ezechias auctor fuit fœderis inter Populum, & Dominum, idest, curavit Legis adimpletionem. Quid inde? Fecit quod debuit. Princeps enim non potest ferre Leges Divinas, vel Ecclesiasticas, si tamen videat illas inobservatas, maxime cum hæresi admixta, potest præcipere, & adimpletionem urgere; ultor est enim malorum. Ingressus est Templum. Pro solis ne Primatum Ecclesiæ habentibus facta sunt templa? Cur Sacerdotes sunt prius ingressi, ut illud mundarent? Cur cum ipso populus? Immo cum sit ingressus nonnisi post mundationem Sacerdotalem, quæ est functio sacra, agnovit suum non esse officiorum Divinorum exercitium.

Princeps legum divinarū defensor.

Confregit Serpentem æneum præcepto Domini erectum, typum Christi ferentem. Quomodo ergo Regi licuit? Licuit, sicut cuilibet de populo juxta citatum præceptum Deuteron. Cultus enim in superstitionem, & Idololatriam transierat; illud tamen falsum est, quod sacrificia Serpenti offerrerentur, sed solæ incensationes fiebant. Etiam minus verum est hæc facta in memoriam beneficiorum, cum verior sit expositio Augustini *lib. 10. de Civit. cap.* 8. adoratum non fuisse ut Deum. Uno verbo, Ezechias præstitit præcise adjutorium executionis, non definitionis, adimplendo præcepta Domini, ut expresse constat 2. Paralip. 29. *Secundum dispositionem David Regis, & Gad videntis, & Nathan Prophetæ. Siquidem Domini præceptum fuit per manum Prophetarum*. Idem 4. Regum 18.

24 DICES. Novos ritus inducere, & antiquos dispensare Primatum arguit, sed Ezechias sua auctoritate novos ritus non præceptos induxit, & antiquos dispensavit. Nam jussit populo, ut voluntarias oblationes Deo faceret, jussit Levitis, ut juvarent Sacerdotes in extrahendis pellibus holocaustorum, jussit Pascha celebrari tempore non suo, idest, mense secundo &c. Ita idem Defensor Apologiæ.

RESP. neg. min. Primo, ut diximus, omnia fecit dependenter a Sacerdotum consilio. Deinde ob defectum Sacerdotum sanctificatorum; quia Sacerdotes nondum sanctificati fuerant, ideo admisit Levitas in adjutorium Sacerdotum. Pascha autem translatum est in secundum mensem propter causam assignatam a Scriptura. Nam 2. Paralip. 30. *Sacerdotes, qui possent sufficere, sanctificati non fuerant*. Porro Lex ipsa præcipiebat, quod impediti propter immunditiam a celebratione Paschæ mense primo, celebrarent mense secundo. Hic verò erat defectus Sacerdotum sanctificatorum, ac proinde casus Legis. Quod verò induxerit populum ad voluntarias oblationes ob solemnitatem purificati Templi, & inaugurationis Regni sui, actum supererogationis procurasse indicat, & nil aliud. Illatio autem Sacellani, quod liceat nunc Regibus ingredi Templum, & tollere Sacras Imagines, exemplo Ezechiæ Serpentem comminuentis, stulta est, non enim cultus Imaginum superstitiosus est, ut suo loco ostendemus.

Agere dependenter ab alio nō arguit superioritatem.

Ce-

Ceterum ab Anglo Rege Esechiæ exemplum imitatum non videmus. Ille vasa Templi purificari fecit, & auxit, Sacerdotibus statuit dandas esse Primitias: Hic Templa combussit; aurea, & argentea ornamenta sustulit, Ecclesiasticorum bona surripuit, exclamans: *Quam pinguis est panis Christi*. Ubi imitatio? Ex his patet responsio argumento, quod posset fieri ex 2. Paral. 2. de Asa Rege, qui simile pactum restauravit, & Idola sustulit. Placet tamen adnotare debitum speciale Regum fuisse, restituere Deo ablatum honorem a pravis Prædecessoribus. Quod mali Principes furantur, boni debent reddere.

25 OBJIC. VIII. Quod facere potest custos Regis, potest facere ipse Rex, sed Jojadas Sacerdos, ut custos Joas septennis fœdos iniit inter Deum, & populum; ergo &c. Sic iterum defensor Apolog.

RESP. Nulla mentio fit in Scriptura, quod Jojadas esset pueri Regis Procurator, sed solum, quod absconditum in Templo puerum subtractum a gladio Athaliæ interficientis omne semen Regium, reservaverit. Ceterum, quæ fecit, non potuit exercere auctoritate Regia, quam nec habebat a jure, nec collatam a Rege, qui nondum Rex erat. Procutator enim Regis (etiamsi hoc daremus arguenti) non habet Potestatem Regis. Athaliæ occisionem præcipere, & Joas substituere, & coronare in Regem, & adstringere populum juramento fidelitatis, & Regem adjuratione obligare ad Legis observantiam, & reliqua, quæ in Scriptura, & a Josepho *lib. 9. antiquit. cap. 7.* describuntur, principalitatem sonant; & hæc omnia exercuit Jojadas.

26 OBJIC. IX. Titulus filii Altissimi, Dei, uncti Domini, in solio Dei sedentis, famuli Dei, Angeli Dei, facti juxta cor Dei, luminis Israelis, Nutritii Ecclesiæ, Primatum Ecclesiæ important, sed vetus Testamentum hæc tribuit Regibus; ergo Reges habent Primatum Ecclesiæ. Sic Rex, Defensor Apolog., & Spalaten.

RESP. Nos posse de facili aliud argumentum, & oppositum, & Regiæ Majestati contumeliosum formare ex titulis familiaribus tributis in Scriptura Regibus impiis Israelis, si a particularibus nomenclaturis licet consimiliter arguere. Sed omittamus, & admissa majori Adversariorum, subdamus hanc minorem, sed Scriptura hos titulos tribuit aliis a Rege; ergo alii a Rege habent Primatum; ergo vel vi horum titulorum non arguitur Primatus, vel arguitur in Rege, & aliis a Rege. Min. declaro. Reges dicuntur filii, 2. Reg. 7. v. 14. *Ego ero ei in Patrem, & ipse erit mihi in filium*: sed 1. Joannis 3. de justis omnibus dicitur: *Qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, & simus*; ergo quilibet justus habet Primatum Ecclesiæ, sed Angli fidei certitudine credunt se justos, adeoque filios Dei; ergo omnes Angli Primatu gaudent. Deinde, de Regibus improbis non verificatur filii Dei nomenclatura.

Fideles nominantur filii Dei.

Reges vocantur Dii, Psal. 81. *Ego dixi Dii estis*. Esod. 22. v. 8. *Si latet fur, Dominus Domus applicabitur ad Deos*, sed Judices etiam vocantur Dii, ut patet ex secundo loco citato, qui appellat supra Judices, vivente Moyse, qui absque dubio erat caput Ecclesiæ; sicut etiam legitur: *Deus stetit in Synagoga Deorum: in medio autem Deos dijudicat*. Rursus aperte Christus Deos appellat Prophetas: Joan. 10. v. 34. *Nonne scriptum est in Lege vestra, quia ego dixi, Dii estis? Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est &c.* Immo hinc colliges Reges non dici Deos; quia uterque Textus aliis applicatur, & non Regibus. Reges vocantur uncti Domini, 1. Reg. 24. vers. 11. *Non extendam manum meam in Dominum meum, quia Christus Domini est*: sed Sacerdotes veteris Legis multo magis sunt uncti Domini: Dicitur enim Levit. 4. v. 3. *Si Sacerdos, qui unctus est, peccaverit &c.* Et Exodi 29. *Oleum unctionis fundes super caput ejus; atque hoc ritu consecrabitur*. Idem Levit. 8. v. 12. Numer. 3. v. 2. Machab. 1. Deinde 3. Reg. 19. æqualiter dicitur ab Elia unctus in Regem Jehu, ac Eliseus in Prophetam; ergo vel æque Sacerdotes sunt Primates, vel Reges ratione hujus non habent Primatum.

Judices vocantur Dii.

Sed melius. Reges unguntur a Sacerdotibus, & non a Regibus, nec Sacerdotes ab ipsis: vel ergo Rex unctus a Sacerdote aliquam recipit Potestatem, vel non: Si nullam; unctio nil refert: si aliquam; ergo a Sacerdotibus eam accipit. Deinde. Nunc aliter inunguntur Reges, aliter Sacerdotes, illi inunguntur in brachio, isti in capite. Ratio est, quia Potestas Regis est solius brachii auxiliatoris, Episcopi, & Pontificis est Primatum habentis. Hoc argumentum est Innoc. III. *cap. Cum venisset*: De sacra unctione.

Reges a Sacerdotibus unguntur.

Reges itidem dicuntur sedere in solio Dei, 2. Paralip. 9. *Sit Dominus Deus tuus benedictus, qui voluit te ordinare super thronum suum, Regem Domini Dei tui*. Sed Regnum Dei aliud est spirituale, aliud temporale; ergo videndum est, de quo throno, & Regno loquatur Scriptura; si de temporali, nihil ad rem; si de spirituali, etiam Episcopi (quibus data est cura Ecclesiæ, Act. 20.) sedent in solio Dei. Ulterius. Hi sedent in throno spirituali, qui sunt consessuri cum Christo in Judicio, sed hoc non est concessum Regibus, sed Apostolis. Nam Matth. 19. dicitur: *Cum sederit Filius hominis in Sede Majestatis suæ; sedebitis & vos super Sedes duodecim, Judicantes duodecim Tribus Israel*. In duodecim Tribubus Israel intelligitur Universitas Laicalis.

Regnum aliud spirituale, temporale aliud.

Reges dicuntur servi Dei, 2. Paralip. 6. v. 15. *Qui præstitisti servo tuo David patri meo quæcumque locutus fueras ei*. Sed Apostoli, & Episcopi dicuntur servi. *Et nunc Domine &c. da servis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum*: Act. 4. Et iterum Act. 16. v. 17., & ad Rom. primo. Rursus. Omnes pii Christiani sunt servi Dei, ut ad Roman. 6. v. 22. habetur: *Nunc autem liberati a peccato; servi autem facti Deo*. Si per quandam eminentiam dicis hoc Regibus competere; explicanda est hæc eminentia, vel quia magis pii, vel quia in gradu superiori sunt. Utrumque est falsum; quia non semper sunt magis pii, & aliàs Sacerdotes nos superiores volumus, qui nedum servi, sed amici vocantur, Joan. 13. *Et dispensatores mysteriorum Dei* dicuntur 1. ad Corinth. 4. Eliseus, Elias, Abraham, Isaac,

Justi dicuntur Servi Dei.

Isaac, aliique plures servi Dei vocantur. Immo quælibet creatura Deo obediens, juxta illud: *Cui omnia serviunt, & faciunt verbum illius*.

Reges dicuntur Angeli 2. Regum 14. v. 20. *Tu autem Domine mi Rex, sapiens es, sicut habet Sapientiam Angelus Dei, ut intelligas omnia super terram* (Sic mulier Thecuitis alloquens David). Sed Sacerdotes sunt Angeli Dei, Malach. 2. v. 7. *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & Legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est*. Et 1. Corinth. 11. Apocal. 2., & 3. Est tamen differentia, quod Sacerdotes vocantur Angeli, a quibus requirenda est Lex, quod de Regibus non dicitur. Et cum Sacellanus arguat ex titulo Cherubim tributo Cyro; sic arguo. Reges Ethnici vocantur Cherubim, sed Reges Ethnici non sunt caput Ecclesiæ, nec membra; ergo si ex quo Ethnici vocentur Angeli, arguit Christianos Reges sic vocandos; & propter hunc titulum vocandi erunt non membra Ecclesiæ. Titulus ergo Angeli absolute acceptus non arguit Primatum.

Nomenclatura Angeli non innuit Primatum.

Reges dicuntur secundum cor Dei, 1. Reg. 13. *Quæsivit Dominus sibi virum juxta cor suum*: sed omnes, qui faciunt voluntatem Dei sunt viri secundum cor Dei; ergo. Sed ulterius cupimus scire, quomodo hoc Davidi dictum conveniat Jeroboam, Manassi, Achab pessimis viris.

At distinguenda est dignitas, inquis, a persona. Ratione officii dicuntur juxta cor Dei, etsi persona mala sit.

Sed Saul habebat dignitatem Regiam, & tamen non erat secundum cor Dei; & ideo contrapositive abjecto Saule dicit Scriptura Deum quæsivisse virum secundum cor suum, ut regnaret pro eo: ergo &c. Deinde. Regia dignitas dicitur secundum cor Dei, quia a Domino constituta, sed dignitas Sacerdotalis Aaronica est a Deo constituta per se, & prius ac Regia, quam Deus concessit Hebræis, iisdem anxie Regem exposcentibus.

Reges vocantur lucernæ Israelis 2. Reg. 21. v. 17. *Tunc juraverunt viri David, dicentes: Jam non egredieris nobiscum in bellum, ne extinguas lucernam Israel*. Sed Apostoli vocantur lux mundi Matth. 5. Episcopi stellæ vocantur Apocalyps. 1., ergo Episcopis competit Primatus, & eo magis, quo lux, & stellæ præcellunt lucernæ: & lucerna vocatus est Joannes Baptista.

Reges demum vocantur nutritii Ecclesiæ Isaiæ 49. *Et erunt Reges nutritii tui, & Reginæ nutrices tuæ*. Et cap. 60. v. 16. de Ecclesia scribitur: *Suges lac gentium, & mamilla Regum lactaberis*. Sed primum oppositum probat. Id enim dicitur de subjectione ad Ecclesiam, ut verba sequentia ejusdem versus declarant: *Vultu in terram demisso adorabunt te, & pulverem pedum tuorum lingent*. Et hoc sensu Patres interpretantur; locus alter probat pariter Gentiles habere Primatum, cum dicat prius. *Suges lac gentium*. Uterque ergo textus explicatur de divitiis, quas Ecclesiæ tradiderunt Reges ad fidem conversi. Quare, an Rex Angliæ, qui Ecclesias expoliavit, sit nutritius, ipse Defensor dicat.

27 OBJIC. X. Verbis Spalatensis--Re-
„ ges enim Psal. 2. ad hujusmodi opera ani-
„ mantur, cum dicitur: Et nunc Reges in-
„ telligite: erudimini, qui judicatis terram.
„ Et postea: Apprehendite disciplinam: Et
„ iterum in Psal. 137. Confiteantur tibi om-
„ nes Reges terræ; quod & suo David præ-
„ stitit exemplo, dicens Psal. 138. Perfecto
„ odio oderam illos, impiam doctrinam de-
„ testando, & hypocritas, & viros sangui-
„ num odio habendo. Non est ergo Princi-
„ pibus laicis neganda Potestas cultus, & di-
„ sciplinæ, & instaurationis eorum, quæ ad
„ Religionem pertinent, & etiam de doctri-
„ na judicium ferre -- Idem Brentius, &
alii citati.

RESP. Non est mirum, quod ut edentulus senex fuerit a puellis Anglicanis irrisus, & ejectus Marcus Antonius de Dominis, cum adeo turpiter consarcinator contra litteram Psalmos extorserit. Ubi est verbum aliquod in locis adductis, ex quo inferta colligantur? Terrenorum Judices vocat Propheta in istis: *Qui judicatis terram*; & ipse Judices Cœlestium intelligit. Adhortatur Scriptura Principes, ut erudiantur, & Deo serviant in timore; ipse autem deducit, ut præcipiant in Divinis. Reges & ipsi scire tenentur Dei legem, & observare, & ideo dicitur: *Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus, & pereatis de via justa*.

Spalatensis male Scripturas detorquet.

Optat pius Rex, quod Reges omnes Deum laudent. Deo autem confiteri, est secundum Spalatensis grammaticam præesse in spiritualibus Potestative. Cur, si ita est, quoslibet de populo non constituit Primates Religionis, cum dicat idem Psal. *Confiteantur tibi populi omnes*? Peccatores odio habet David, legisque Divinæ prævaricatores. Sed hoc per nostrum logicum est judicium de doctrina ferre, & de Religione sententiam dicere. Viri pii detestantur peccata, quod est perfecto odio odisse impios, scilicet, crimina, & non personas execrari: Viri ergo pii judiciariam Potestatem habebunt Divinorum? His ergo locis nihil aliud intenditur, ut patet, nisi seria, & fidelis observantia legis Divinæ a Regibus præstanda.

Ex dictis igitur patet vetus Testamentum usurpationi Anglicanæ non favere, sed antiquæ Ecclesiæ Catholicæ veritati. Et si quid videtur Regibus attributum, id solum importat subsidium ministerialis executionis. Cum omnia fere in veteri lege essent determinata quasi individualiter, majus opus indigentiæ ad promovendam executionem pertinebat; aliunde leges illæ pœnales in foro humano erant inflictivæ pœnarum temporalium, adeoque a seculari potestate actualiter, seu executive infligendæ.

CON-

CONTROVERSIA II.

AN JUDICIARIA POTESTAS FIDEI JURE DIVINO NOVI TESTAMENTI CONVENIAT REGIBUS.

CUm infallibilis sit propositio illa Pauli 1. ad Corint. 8. *Unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum*, sequitur non aliunde melius posse desumi certitudinem veritatis fidei, quam ab iis, quæ Christus docuit. Ut ergo undequaque corroboremus Doctrinam Catholicam, & satisfaciamus Regi, qui toto nisu conatur errorem suum propugnare; videndum est, an jure Divino novi Testamenti conveniat Regibus judiciaria Potestas Divinorum. Circa hoc tamen breves erimus, quia plura fuse dedimus de Romano Pontifice.

Dico. Jure Divino novi Testamenti non convenit Regibus Potestas judiciaria Religionis.

28 PROB. I. Ad illos pertinet judiciaria fidei Potestas supra quos ædificavit Christus Ecclesiam; qui enim Primatum habet in aliquo ordine, fundamentum est, cui innititur talis ordo, sed Christus non ædificavit Ecclesiam supra Reges, sed super Apostolos; ergo non Regibus, sed Apostolis convenit judiciaria Potestas Religionis. Apostolus erat, non Rex, cui dixit Christus Matth. 16. v. 16. *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Sive Petro dixerit repræsentanti ceteros Apostolos, sive non, tamen Reges non sunt, de quibus dicitur ad Ephes. 2. v. 20. *Superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum ipso summo Angulari lapide Christo Jesu.* Reges non sunt, de quibus dicitur ad Ephes. 4. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi.* Ergo Reges non sunt fundamentum Ecclesiæ, vel si sunt, proferant unum testem, ubi dicatur super Reges ædificatam Ecclesiam.

Non est supra Reges fundata Ecclesia.

29 PROB. II. Illis convenit Potestas directiva Religionis, quibus Christus dedit claves, auctoritatem ligandi, & solvendi, & quibus suas commisit oves: sed hæc non concessit Regibus, sed ordini Sacerdotali; ergo ad Reges non pertinet, sed ad ordinem Sacerdotalem Potestas directiva Religionis. Maj. non habet difficultatem. In clavibus, & in Potestate ligandi, & in debito pascendi oves, consistit Auctoritas directiva Catholicæ Religionis, ut de Pontifice ostendimus. Min. est etiam clara. Non erant Reges, quibus dictum est Matth. 16. *Tibi dabo claves Regni Cælorum. Et quodcumque solveris super terram &c.* Matth. 18. *Quæcumque alligaveritis super terram &c.* Joan. 21. *Pasce oves meas.* Act. 20. *Attendite vobis, & universo Gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei &c.* 1. Petri 5. *Pascite qui in vobis est Gregem Dei &c. Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis &c.* Jo. 20. v. 22., & 23. Non ergo Testamentum novum concedit Regibus gubernationem Divinorum.

Sacerdotibus credita sunt oves.

30 PROB. III. Qui habet Primatum in aliquo ordine, gaudet potissimam Potestatem illius ordinis, sed Regibus non est concessa a jure Divino novi Testamenti potissima Ecclesiastica Potestas; ergo non est concessus Primatus. Min. declaratur. Potissima Ecclesiastica Potestas versatur in dispensatione ministrorum Dei, & magisterium, sed hæc non conceduntur Regibus. Non enim dixit Christus Pilato, Herodi, Tiberio, Matth. 28. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos.* Marci 16. *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ*, 1. Corint. 4. *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* 2. Corint. 5. *Pro Christo legatione fungimur.* Non ergo Pilatus, non ergo Herodes, non ergo Cæsar Augustus, aut alii constituti sunt caput, & Primates Ecclesiæ.

Ministeria Ecclesiastica Principibus non congruunt.

31 PROB. IV. Qui non habet auctoritatem spiritualem in reale Christi Corpus, non habet auctoritatem in Corpus mysticum ejusdem, sed Reges non habent auctoritatem in reale Christi Corpus; ergo non habent auctoritatem spiritualem in Corpus mysticum. Ut docet Divus Thomas, Potestas spiritualis in Corpus mysticum Christi oritur ex Potestate in Corpus Christi reale; ex Potestate enim in principale oritur Potestas in minus principale: unde videmus in civilibus, quod qui non habet Potestatem in Gubernatorem alicujus Provinciæ, neque habet Potestatem in Provinciam, sed Reges non habent Potestatem in Corpus reale Christi; quia non possunt conficere Corpus Christi Sacramentaliter; non enim dixit illis Christus Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem.* Et Paulus optime dicit ad Heb. 5. *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron.* Et Apologista, & Alerus concedunt, non posse Reges conficere Eucharistiam, & cetera Sacramenta, nec ea distribuere; ergo non habent Potestatem in Corpus Christi mysticum; ergo multo minus capaces sunt Primatus. Quare sic arguimus.

Non est a Regia Potestate Sacramenta conficere.

Ridicola esset illa institutio, In qua Rex aliquem ex Primatibus præficeret exercitui, & ei prohiberet sub pœna capitis, immo incapacem efficeret, ne aciem instrueret, ne tesseram militibus daret, ne excubias disponeret, ne verba faceret ad milites, sed solum hæc ab aliis effici præciperet, sed per te, o Aclere, Primatus tuus non potest sacra tractare, non evangelizare, non ministrare Sacramenta, sed solum præcipere, ut alii faciant; ergo ridicula est hæc institutio: non est ergo a Christo. Opera Dei perfecta sunt; unde non potest fieri, ut prohibeatur summo capiti ea fieri, quæ summo capiti conveniunt. Sane videtur imperceptibile, quod concedatur administratio Ecclesiæ in summo gradu Regi, & Rex non possit administrare Sacramenta, quæ eo tendunt, & ut mysteria Incarnationis, & passionis Domini nostri Ecclesiæ significent, & tanta beneficia impertiant; cum Christus seipsum tradiderit, ut Ecclesiam mundaret lavacro aquæ in verbo vitæ. Dein-

Deinde. Finis omnium Sacramentorum est sanctificatio Ecclesiæ, quam potissime sibi Deus in collatione Sacramentorum proposuit. Conjunctio viri, & mulieris magnum Sacramentum est in Christo, & in Ecclesia, teste Paulo. Potest Rex hoc magnum Sacramentum tractare summa auctoritate, & non potest minimum de aliis Sacramentis ad hoc ordinatis pertractare. Quis capiet posse ingredi in cubiculum Regis illum, qui arcetur ab atriis Palatii?

32 PROB. V. Ecclesia sub temporibus Apostolorum ita fuit perfecte instituta, ut nulla re ipsi necessaria careret, sed potestas gubernativa est necessaria Ecclesiæ; ergo hac non caruit, sed sub primordiis Ecclesiæ nullus Imperator erat Christianus, immo persecutores erant Christianorum; ergo Imperatores non constituit Christus Primates Ecclesiæ. Si enim voluisset Principes, & Reges Primates, effecisset, ut primi crederent, primi baptizarentur, primi instruerentur, tam de Judæis, quam de Gentibus; primi prædicarent Evangelium, primi pascerent populum dogmatibus, sed nihil horum factum est: non ergo Reges elegit Christus: Quin immo oppositam statuit doctrinam.

Nusquam caruit Potestate Ecclesia.

SOLVUNTUR HÆRETICORUM ARGUMENTA.

33 OBJIC. I. Ille Primatum habet, cui omnes obedire debent, sed omnes obedire debent Regibus, ad Rom. 13. *Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit. Omnis anima*, dicit Scriptura. Porro qui omnes includit, nullum excipit; ergo Reges Primatum habent in Ecclesia. Sic arguit Rex Jacobus.

RESP. retorquendo argumentum. Paulus loquitur de subjectione etiam Principibus Ethnicis exhibenda: at Principes Ethnici non habent Primatum; cum neque sint membra Ecclesiæ; ergo nec alii Principes. Sensus Scripturæ est, quod omnis homo, qui habet superiorem, tenetur illi obedire in iis, in quibus superior est; & quia qui sunt membra alicujus Reipublicæ politicæ Superiorem habent; ideo in politicis ei obedire debent. Restat postea Regi ostendere, unde ex hoc textu deducatur in Regibus superioritas in spiritualibus; cum Scriptura nihil hac super re innuat.

Superioribus obtemperandum est.

34 DICES. Potestas Regum a Deo est; ergo se extendit ad omnia, quæ ad Deum pertinent, ut ministeria sacra, Evangelium, & reliqua: Cum enim Divina sint, hæc Potestate Divinitus data diriguntur.

RESP. Etiam Potestas Balthasaris, Sultani, & reliquorum barbarorum a Deo est; ergo habent Primatum Religionis? Etiam Potestas Patrisfamilias in suos Domesticos, Ducis in suam cohortem, Gubernatoris in suam Provinciam, Episcopi in suam Diœcesim est a Deo, quia omnis Potestas a Domino est: ergo omnes hi habent Primatum Religionis? Sensus ergo est omnem Potestatem in eo genere, in quo est, esse a Deo, non autem omnia, quæ a Deo sunt, cujuslibet generis sint, subdi cuilibet Potestati, quæ a Deo est. Aliunde probare debet arguens Regiam Potestatem a Deo esse circa Divina, & ministeria Religionis. Nos quidem clare ostendimus oppositum ex Paulo clamante ad Heb. 13. *Obedite Præpositis vestris, & subjacete illis: ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri.* Quibus expresse loquitur de spiritualibus, & ad animam pertinentibus, in quibus Episcopis, & ceteris Superioribus præcipit esse obediendum, non Regibus.

Omnis Potestas a Deo.

35 INSTABIS. Subjectio in iis, quæ pertinent ad conscientiam, Religionis ordinem tangit, sed tenentur populi subjici Regibus in iis, quæ pertinent ad conscientiam; ergo etiam in iis, quæ pertinent ad Religionem. Min. habetur ibidem ad Rom. 13. *Non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.*

RESP. neg. min. Nec hic sensus est illorum verborum. Solum enim significant obediendum esse Regibus in politicis, non tantum propter timorem pœnæ temporalis, sed etiam propter conscientiam, quæ læditur inobediendo; cum etiam civiles leges obligent, & Deus in iis præcipiat obedientiam. Unde absurda est interpretatio, qua deducitur subjectio directionis, judicationis, definitionis in Spiritualibus apud Reges; quod si iterum replicabis. Ejusdem est definitiva Potestas, & gubernativa, cujus est coactiva in contumaces, sed Potestas Regia est coactiva in contumaces, ibidem v. 4. *Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum facit.* Ergo Potestas Regia est etiam definitive judicativa.

RESP I. Regem esse ministrum Dei in politicis, gladium portare, ut perturbatores pacis castiget. II. Potestas coactiva executionis non arguit Potestatem judicationis. Potestas Regia, & gladii est solius executionis in his, quæ pertinent ad Divina. Brachium enim seculare in adjutorium deservit Ecclesiæ, cujus Prælatis dictum est Matth. 18. *Quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in Cælo*: ubi vera jurisdictio spiritualis exprimitur.

Reges adjutores Ecclesiæ.

36 OBJIC. II. Jurisdictio, cujus finis est pietatis promotio, & conservatio, spiritualis est, sed jurisdictio Regia est hujusmodi, & ideo præcipue pro illis est orandum: *Ut quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate.* 1. Tim. 2. Ergo jurisdictio Regum spiritualis est.

RESP. ibi loquitur Paulus de Principibus Infidelibus, pro quibus orandum est, ut ad fidem convertantur, & eodem modo loquitur de omnibus, & propter idem motivum, quia vult Deus omnium salutem. Accipe verba Pauli 1. ad Tim. 2. v. 1. *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate. Hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore Nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Unus enim Deus, & unus mediator*

Orandum pro omnibus.

Dei

Dei & hominum homo Christus Jesus, qui dedit Redemptionem semetipsum pro omnibus. Ecce quomodo pro omnibus vult esse orandum, quia Christus mortuus est pro omnibus, quia vult omnes salvare. Nec est in textu illud verbum *Præcipue pro Regibus*, quod interserit Rex: immo oppositum habetur, cum primo loco enumeret populos, dum dicit *Pro omnibus*, deinde Reges.

37 OBJIC. III. Illi, quibus ut ministris Dei reddendum est non solum tributum, sed & amor, & honor, & timor, Primatum habent in Ecclesia, sed hujusmodi sunt Reges, ad Rom. 13. *Ministri enim sunt, in hoc ipsum servientes. Reddite ergo omnibus debita; cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal; cui timorem, timorem; cui honorem, honorem*, cui additur illud Christi Matth. 22. *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari*. Ergo &c. Hæc Apologista Sacellanos.

RESP. Honor debetur parentibus, timor Dominis, tributum Feudatariis: parentes ergo, Domini, ludi magistri, ferulâ timorem incutientes puerulis, & Feudatarii erunt Primates Religionis? *Qui bene præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur*, clamat Paulus 1. ad Tim. 5. Subdemos ergo nos, Presbyterium habet Primatum Ecclesiasticum.

Ut patet, textus nil aliud intendit, nisi quod reddamus unicuique respective, quod debemus. Et similiter illud: *Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari*, nihil aliud importat, nisi solutionem eorum, quæ debemus Principibus. Quæ autem hæc sint, Divina, an humana, casus declarat, & quæstio proposita, an liceat *censum dare Cæsari*, quæ ad temporalia limitatur. Spiritualia enim excluduntur sequentibus: *Et quæ sunt Dei, Deo*. Sicut ergo non valet; Christiani sub ditione Turcica degentes tributum solvunt Turcico Principi; ergo illum agnoscunt Primatem in Divinis, ita non valet, Christus jussit Cæsari tributum reddi; ergo constituit Cæsarem Primatem in iis, quæ ad Religionem spectant.

Unicuique debemus, quod suum est.

38 OBJIC. IV. Joann. 18. v. 35. dicit Christus: *Regnum meum non est de hoc mundo*. Et Lucæ 12. v. 14. *Quis me constituit Judicem, aut divisorem super vos?* Ergo Reges habent Primatum in spiritualibus.

Verum, quo medio deducatur hæc consequentia, libenter audiremus. Oppositum inferri clare conspicimus. Quia Christus est Rex spiritualis, non administrat Regnum temporale, ita quia Britannus Rex est temporalis, non debet administrare Regnum spirituale. Audi ergo Jacobe Rex: Christus in causa temporali dixit: *Quis constituit me Judicem super vos?* Et tu in causa spirituali dic: *Quis me constituit Judicem super vos?* Et recte argumentaberis.

Nutanti Regis argumento fert suppetias Sacellanus *in Tortura pag.* 35., *&* 36. his verbis -- Christus enim, cujus hic vicem ub-„ rendis, non sic præfuit, dum in terris fuit. „ Regnum, quod de mundo fuit, non habuit: Regni, quod non habuit, vices non commisit &c..... Est quidem ille Rex Regum, sed quia Rex Regum est, immor-„ talis est; mortalem nullum Proregem habet. Papa mortalis ipse, non aliter Christi Vicarius, quam qua mortalis Christus--

Optimum subsidium, quod spoliat Regem suum etiam temporali Regno evidenti demonstratione. Vel Britannus Rex habet Regnum temporale, ut Vicarius temporalis Dei immortalis, vel ut Vicarius Christi qua mortalis. Non primum, quia, ut fateris, Deus ut immortalis nullum habet Vicarium: non secundum, quia Christus ut mortalis non habet Regnum temporale, ergo non habet Britannus Rex Regnum temporale, nec ut Vicarius Dei immortalis, nec ut Christi qua mortalis: aut ergo Regno caret, aut nomine alterius a Deo, & Christo habet. Solum igitur argumentatio infert, Papam non esse Regem temporalem, quod nunc non examinamus: quinimmo solide hinc a Regno spirituali Primatus tollitur. Dicit enim *pag.* 177. -- Quamdiu enim duo hæc Regna civilis, & „ spiritualis Reipublicæ duo manent, & di-„ visa, duos habent: postquam in unum coa-„ lescunt, non ut in duobus duo, sed ut in „ unu unus primus est -- at in lege nova manent duo; siquidem tempore Christi, qui legem novam instituit, duo erant, nec in unum coaluerunt; aliàs, vel Christus fuisset simul Rex temporalis, quod negat Aelerus, vel Christus non fuisset Rex, seu Primas spiritualis, quod negat Scriptura, & Fides ipsa Britanni. Ulterius adhuc cogimur inferre, Britannum usurpatorem esse; verum enim est quod Sacellanus ejus scripsit *pag.* 363. -- E-„ xemplum inde nobis sumendum est (*a* „ *veteri scilicet lege*) cum in Testamento no-„ vo nullum babeamus. Nusquam ibi in-„ nom coaluerunt Ecclesia,& Imperium &c.-- Cum ergo in unum coalescere cœperit in Anglia, evidens est esse usurpationem.

39 OBJIC. V. Tooker. Ille Primatum habet, cui etiam successores Christi tenentur reddere rationem doctrinæ suæ, sed Regibus tenentur reddere rationem doctrinæ suæ, ergo &c. Min. explicatur duobus exemplis Christi Domini. Cum dictum esset Christo, quod Herodes eum quæreret ad mortem, misit reddere rationem sui operis dicens Lucæ 13. *Ite, & dicite vulpi illi, ecce ejicio Dæmonia, & sanitates perficio hodie, & cras, & tertia die consummor*. Joan. 18. pariter coram Pilato fassus est se esse veritatem.

Ergo nedum Apostolos, & Episcopos subdis Regibus, sed & Christum? Cur ergo Paulus toties clamat, Christum esse Caput Ecclesiæ? Sed quid dico Paulus? Rex tuus cur toties negat Pontificem Romanum esse visibile Caput Ecclesiæ, quia unum est Capot, & sufficit, Christus Jesus? Verum: non miror, te Sanctorum calcare doctrinam, qui Christum calcas. Si Pilato, & Herodi ut Primatibus reddidit doctrinæ rationem, non solum fideles, sed &. infideles erunt Ecclesiæ membra, & præcipua. Igitur Christus non reddidit rationem suæ doctrinæ Herodi, quem potius irrisit, & contempsit, sed misit testes suorum operum, & miraculorum, ut eum ad sanitatem reduceret. Sed nec Pilato, cui ex libera sua dispensatione, ut impleret mysterium Crucis, se submisit in judicio,

Christus nemini subditus.

nec inter vincula desiit evangelizare, & veritatis testimonium perhibere. Abeant ergo adeo absurda argumenta.

CONTROVERSIA III.

AN JURE HUMANO JUDICIARIA POTESTAS FIDEI CONVENIAT REGIBUS.

SUb humano jure comprehendimus decreta Canonum, Statuta civilia, Constitutiones Conciliorum, praxim Antiquitatis, & similia.

In hoc tamen argumento pertractando breves erimus, quia plura congessimus de Romano Pontifice, penes quem ostendimus adesse Cathedram Magisterii. Quare delibabimus aliqua tantum, quæ specialiter præsentem tangunt materiam.

Dico. Jure humano non convenit Regibus judiciaria Potestas Fidei.

40 PROB. I. ex Canonibus. Iis non convenit judiciaria Potestas Fidei jure humano, apud quos nullam in causis Ecclesiasticis Potestatem agnoscunt Canones, sed in Regibus nullam Potestatem agnoscunt Canones circa negotia Religionis; ergo Regibus non convenit judiciaria Potestas Fidei. Minor explicatur: ex Nazianz. *ad Imperat. dist.* 10. *cap.* 7. habetur -- Libenter accipitis, quod ita Chri„ sti sacerdotali vos subjicit Potestati, atque „ istis tribunalibus subdit. Dedit enim & no„ bis Potestatem: dedit & Principatum mul„ to perfectiorem Principatibus vestris -- Ubi discimus Imperatores subjici Sacerdotio: hujus Principatum esse eorum Principato meliorem; & hoc ex ordinatione Christi. Quid amplius desideramus?

Principatus Sacerdotio subditur.

Ex Adriano II. *dist.* 63. *cap.* 1. -- Nul„ lus Laicorum Principum se inserat electio„ ni, aut promotioni Patriarchæ, Metropo„ litæ, aut cujuslibet Episcopi, ne videlicet, „ & incongrua fiat electio, vel confusio, vel „ contentio; præsertim cum nullam in tali„ bus potestatem quemquam potestativorum, „ vel ceterorum Laicorum habere conveniat -- Ex quo tria pariter discimus. Primum Principes Laicos non debere se ingerere electioni Episcoporum. Secundum hujusmodi electionem inordinatam esse; tertium nullam in his Principes potestatem habere: Unde sic arguimus. Minus est se ingerere electioni Episcoporum, quam præsidere in Divinis, sed Princeps non debet se immiscere in promotione Episcoporum; ergo multo minus præesse Divinis. Rursus. Nullam habens Potestatem in Ecclesiasticos, non habet Primatum, sed ex Can. cit. Princeps nullam habet Potestatem in Ecclesiasticos; ergo non habet Primatum.

Quæ Principum potestas in Ecclesiasticos.

Gregorius VII. *ad Metensem Episcop. Hermanum dist.* 96. *cap.* 9. -- Quis dubitet Sa„ cerdotes Christi Regum, & Principum, „ omniumque fidelium patres, & magistros „ censeri? Nonne miserabilis insaniæ esse co„ gnoscitur, si filius patrem, discipulus ma„ gistrum sibi conetur subjugare, & iniqua „ obligationibus illum suæ Potestati subjicere, „ a quo credit non solum in terra, sed etiam „ in cœlis se ligari posse, & solvi? -- Tria & hic discimus, primum, Sacerdotes esse Patres Principum, & magistros, secundum, a Sacerdotibus posse ligari, tertium, iniquum, & insanum esse, Sacerdotes velle subdere Principum Potestati. Unde sic. Ille non habet Primatum Ecclesiæ, qui potest ab alio ligari, & edoceri debet ab alio, tanquam a Patre, & superiori, sed ex Can. cit. hæc conveniunt Regibus; ergo ex canone non habent Primatum.

Princeps a Sacerdote edoceri debet.

Gelas. I. *ad Anast. Imp. dist.* 96. *cap.* 10. -- Duo sunt Imperator Auguste, quibus prin„ cipaliter hic mundus regitur, auctoritas „ Sacra Pontificum, & regalis potestas, in „ quibus tanto gravius est pondus Sacerdo„ tum, quanto etiam pro ipsis Regibus ho„ minum, in divino reddituri sunt examine „ rationem. Nosti etenim fili clementissime, „ quod licet præsideas humano generi digni„ tate rerum terrenarum, tamen Præsulibus „ Divinarum rerum devotus colla submittis, „ atque ab eis causas tuæ salutis expetis, in„ que sumendis cœlestibus Sacramentis, eis„ que (ut competit) disponendis subdi te „ debere cognoscis religionis ordine, potius, „ quam præesse. Nosti itaque inter hæc ex „ illorum te pendere judicio, non illos ad „ tuam velle redigi voluntatem -- Ubi discimus, primò Imperatorem præesse humanis, secundò in Divinis subesse Pontificibus, tertiò in his pendere a Sacerdotum judicio, sed hæc non componuntur cum dignitate Primatus; ergo.

Jura Principum differentia.

Joannes VIII. *dist.* 96. *cap.* 11. -- Si Im„ perator Catholicus est: filius est, non Præ„ sul Ecclesiæ. Quod ad Religionem com„ petit, discere ei convenit, non docere &c. „ Ad Sacerdotes enim Deus voluit, quæ Ec„ clesiæ disponenda sunt, pertinere, non ad „ seculi Potestates, quas, si fideles sunt, Ec„ clesiæ suæ Sacerdotibus voluit esse subje„ ctas &c. Imperatores Christiani subdere „ debent executiones suas Ecclesiasticis Præ„ sulibus, non præferre -- Hic tria item habemus, primo, Imperatorem non docere, sed discere, secundo subjici Sacerdotibus, tertio subdere suas executiones Præsulibus Ecclesiasticis: Quæ omnia ex diametro pugnant cum potestate Primatus.

Imperator non Præsul sed filius est Ecclesiæ.

Nicolaus I. *ad Michaelem Imp. dist.* 96. *cap.* 5. 6., & 7. pluribus ostendit, Principibus nullo modo convenire administrationem Divinorum, & hoc ex ordinatione Christi, qui secundum genera actionum distinxit officia potestatis, secularibus secularia, sacra Sacerdotibus -- Quatenus &c. ideo militans „ Deo minime se negotiis secularibus impli„ caret, ac vicissim non ille rebus Divinis „ præsidere videretur, qui esset negotiis se„ cularibus implicatus -- Alia videri possunt In hac dist.

Marcellus I. *Causa* 11. *quæst.* 1. *cap.* 3. -- Clericum cujuslibet ordinis absque Ponti„ ficis sui permissu nullus præsumat ad secula„ rem Judicem attrahere: nec Laico quem„ libet Clericum liceat accusare -- Sed si Rex haberet Primatum in Ecclesiasticis, liceret Clericum trahere ad ejus Tribunal; ergo &c.

Clericus apud Ecclesiasticos causam dicere debet.

Omis-

Omiſſis iis, quos ea aliis locis Decreta-
lium ſumere poſſemus rem abſolvamus diſcur-
ſu Innocentii III. *De majoritate, & obedien-
tia cap.* 6. -- Non negamus quin præcellat
„ Imperator in temporalibus illos duntaxat,
„ qui ab illo accipiunt temporalia, ſed Pon-
„ tifex in ſpiritualibus excellit, quæ tanto
„ ſunt temporalibus digniora, quanto anima
„ præfertur corpori &c. Noſcere debueras,
„ quod fecit Deus duo magna Luminaria in
„ Firmamento Cœli, Luminare majus, ut
„ præeſſet diei, & Luminare minus, ut præeſ-
„ ſet nocti, utrumque magnum, ſed alte-
„ rum majus. Ad firmamentum igitur Cœli,
„ hoc eſt univerſalis Eccleſiæ fecit Deus duo
„ Luminaria magna, ideſt, duas inſtituit
„ dignitates, quæ ſunt, Pontificalis authori-
„ tas, & Regalis Poteſtas, ſed illa, quæ præeſt
„ diebus, ideſt, ſpiritualibus, major eſt,
„ quæ verò carnalibus, minor; ut quanta
„ eſt inter Solem, & Lunam, tanta inter
„ Pontifices, & Reges differentia cognoſca-
„ tur --

Princeps in temporalibus præeſt.

41 PROB. II. ex Conciliis. Non me-
lius videtur expreſſum jus humanum, quam
in Conciliis, ſed in Conciliis non habetur
expreſſum, conceſſum Regibus fuiſſe Prima-
tum Religionis; ergo jure humano non con-
venit Regibus. Min. declaratur exponendo
aliqua ex Conciliis, primo Generalibus, dein-
de Provincialibus.

Conſtantinus Magnus in primo Conci-
lio Niceno, ut refert Rufin. *lib.* 1. *Hiſt. cap.
cap.* 2. Sozomenus *lib.* 1. *cap.* 16. dixit -- Vos
„ a Deo nobis dati eſtis Dii, & conveniens
„ non eſt, ut homo judicet Deos, ſed ille
„ ſolus, de quo ſcriptum eſt: Deus ſtetit in
„ Synagoga Deorum, in medio autem Deus
„ diſcernit, & ideo his omiſſis, illa, quæ ad
„ fidem Dei pertinent, abſque ulla animo-
„ rum contentione diſtinguite. Cum hæc di-
„ xiſſet, omnes ſimul querimoniarum libellos
„ juſſit exuri, ne innoteſceret ulli &c.-- Qui-
bus Laicus Princeps cauſas fidei ad Præſules
Eccleſiaſticos pertinere faſſus eſt. Hoc exem-
plo, & doctrina utitur Greg. Magnus *lib.* 4.
Epiſtolarum, *Epiſt* 75. Nicolaus I. *Epiſt. ad
Michaelem Imperatorem*. Greg. VII. *lib.* 7.
Epiſt. 21.

Spiritualia ad Eccleſiaſticos ſpectant.

In Concil. Epheſino Theodoſius, & Va-
lentinianus Impp. *in Epiſt. ad Patres Synodi* ha-
bent -- Igitur Candidianum præclariſſimum
„ Religioſorum, domeſticum Comitem ad
„ ſacram veſtram Synodum abire juſſimus;
„ ſed ea lege, & conditione, ut cum quæ-
„ ſtionibus, & controverſiis, quæ circa fidei
„ dogmata incidunt, nihil quidquam com-
„ mune habeat. Nefas enim eſt, qui San-
„ ctorum Epiſcoporum Catalogo adſcriptus
„ non eſt, illum Eccleſiaſticis negotiis, &
„ conſultationibus ſe immiſcere -- Judicio
ergo Imperatorum Laici Principes carent Po-
teſtate judicandi res fidei.

Irrident argumentum Spalatenſis *lib.* 6.
de Repub. cap. 7. *num.* 71., & Apologiſta di-
centes -- Currente rota, ex Amphora Urceus
„ exit -- dum nos a Comite arguimus ad Re-
gem. Sed vis non conſiſtit in *Comite*, ſed
in dicto univerſali illo -- Nefas enim eſt, qui
„ Sanctorum Epiſcoporum Catalogo adſcri-
„ ptus non eſt &c. -- Sed nec Comes, nec
„ Rex Laicus adſcriptus eſt Catalogo Epi-
A
„ ſcoporum; ergo & Comiti, & Regi nefas
eſt ſacris ſeſe immiſcere.

In Concil. Chalcedonenſi Marcianus Im-
perator *in oratione habita ad Concilium*, fate-
tur clare ſe nullam habere Poteſtatem circa
controverſias fidei, ſed ſolam protectionem
pro removendis impedimentis, & promoven-
da decretorum executione, ut refertur *diſt.*
96. *Can.* -- Nos ad fidem confirmandam non
„ ad aliquam potentiam oſtendendam, exem-
„ plo Religioſiſſimi Principis Conſtantini Sy-
„ nodo intereſſe volumus, ut inventa veri-
„ tate non ultra multitudo pravis doctrinis
B
„ attracta diſcordet &c. Non ad oſtenden-
„ dam potentiam -- ideſt, fateor me non
habere aliquam auctoritatem, ſed ut auxilio
meo Synodus non exturbetur. Et in eodem
Concilio Vicarii Imperatoris petunt inſtrui,
non inſtruere in rebus fidei -- Quod placet
„ Reverendo Concilio de Sancta Fide, ipſum
„ nos doceat -- Si vero Imperator haberet
Poteſtatem Primatus, ejus Vicarii jus habuiſ-
ſent judicandi cum aliis, ut patet de Vica-
riis Papæ.

Principes in Conciliis ad fidem promovendam.

In Concil. Niceno II. *Act.* 2. relata *diſt.*
63. *Can.* 7. dicitur -- Omnis electio Epiſcopi
„ a Principibus facta irrita maneat ſecundum
C
„ regulam, quæ dicit: Si quis Epiſcopus ſe-
„ cularibus Poteſtatibus uſus, Eccleſiam per
„ ipſos obtinuerit, deponatur; & ſegregen-
„ tur ab Eccleſia omnes, qui illi communi-
„ cant -- Act. 3. in litteris Monachorum
habetur diſtinctio utriuſque auctoritatis, Sa-
cerdotalis, & Regiæ -- Secundas Eccleſiæ
„ partes portant Imperatores; nam primum
„ in Eccleſia locum Sacerdotes poſſident. Sa-
„ cerdotium enim Imperii ſanctificatio eſt,
„ & conſtitutio; & Imperium Sacerdotis for-
„ titudo eſt, & fundamentum; de quibus
„ quidem ſapiens Princeps, & in SS. Regibus
„ Beatiſſimus, ait Maximus, donum Deus
D
„ hominibus præſtitit, Sacerdotium, & Im-
„ perium: illud quidem adorans, & regens
„ cæleſtia; hoc vero gubernans illa terreſtria.--

Imperium Sacerdotii fortitudo.

Concilio VIII. interfuit Baſilius Impe-
rator, qui rotundis verbis in oratione habita
ad Patres fatetur, ſe nullam habere partem
in iis, quæ ad Religionem pertinent, immo
hæc ad Sacerdotium ſpectare. Occaſione nam-
que Photianorum Hæreticorum dicit -- Hæc
„ autem inveſtigare, & quærere Patriarcha-
„ rum, Pontificum, & Sacerdotum eſt, qui
„ regiminis officium ſortiti ſunt, qui ſancti-
„ ficandi, qui ligandi, & ſolvendi Poteſta-
„ tem habent, qui Eccleſiaſticas, ac cæle-
E
„ ſtes adepti ſunt claves; non noſtrum, qui
„ paſci debemus, qui ſanctificari, qui liga-
„ ri, vel a ligamento ſolvi egemus. Quan-
„ tumcunque enim Religionis, & ſapientiæ
„ Laicus exiſtat, vel etiamſi univerſa virtute
„ interius polleat; donec Laicus eſt, ovis
„ vocari non deſinet &c. Quæ ergo ratio eſt
„ in ordine ovium conſtitutis? Paſtores ver-
„ borum ſubtilitate diſcutiendi & ea, quæ
„ ſupra nos ſunt, quærendi, & ambigendi
„ habent --

Quia diſcurſus Baſilii ſecurim ad radi-
cem Laicocephaliæ applicat, Apologiſtæ di-

R r 2 ſpli-

splicet, eumque infirmare dicens Basilium non esse multæ auctoritatis; occidit enim Michaelem Imperatorem, cujus Imperium invasit. Deinde, solum asserit non esse Laicorum mysteria fidei -- Investigare, quod non „ negamus, sed illud durum est, quod sic „ alligetur dictum imperatoris, ut nullo mu„ do Laico liceat movere sermonem de re„ bus Ecclesiasticis: sic enim nullæ partes „ Principum forent -- Verba sunt Apologistæ.

Michaelem occidit Basilius, non diffitemur, sed juste, utpote injustum sui invasorem. Nullius ergo erunt roboris Davidica dicta, quia injuste Uriam occidit? Imperium non invasit Basilius, sed recta via per varios videlicet Magistratus gradus, quos diligenter, & prudenter exercuit, testimonio veterum, & recentiorum Historicorum, ut Zonaræ, Cedreni, Curopalatis, Anastasii Bibliothecarii. Nolentia intelligere, ut non bene agat, est illud, quod subditur, scilicet, solum Laicorum non esse mysteria Fidei investigare; cum contextus cetera comprehendat. Dicit enim Sacerdotium habere regimen, Claves Ecclesiasticas, Potestatem ligandi, atque solvendi: Laicos oves esse, non Pastores, audire debere; Sacerdotes autem esse ministros Dei &c.

Laici non sunt Pastores.

Hæc de Œcumenicis Conciliis sufficiant; & cum hæc antiqua sint, & Græcorum, Anglo Regi non possunt esse suspecta. Particularia aliqua subdamus pariter ex primis seculis; ultimorum enim seculorum Conciliis parum fidunt Novatores.

In Romano I. celebrato anno 320. sub Silvestro Papa *cap.* 4. declaratur Laicos in Ecclesiasticos nullam habere Potestatem -- Silvester Episcopos dixit, nulli omnino Cle„ ricus licere causam quamlibet in publico „ examinare, nec ullum Clericum ante Ju„ dicem stare. Et dixerunt omnes Episcopi, „ placet -- In Rom. II. sub eodem an. 325. *cap.* 16. -- Nemo Clericus, aut Præsbyter „ propter causam suam quamlibet intret in „ Curiam: quoniam omnis Curia a cruore „ dicitur, & immolatio simulachrorum est, „ quoniam si quis Clericus in Curiam introie„ rit, anathema suscipiat, nunquam rediens „ ad matrem Ecclesiam -- Si vero Primas esset Rex in Divinis, ab Ecclesia nequiret expelli Clericus Regis tribunalia adeundo.

In Antiocheno an. 340. *cap.* 11. Si quis „ Episcopus, vel Præsbyter, vel quicunque „ Clericus, & omnis omnino, qui est sub „ Ecclesiastica Regula constitutus præter Con„ cilium, vel litteras eorum Episcoporum, „ qui sunt intra Provinciam, & maxime Me„ tropolitani, ad imperatorem perrexerit, hunc „ abdicari, & ejici, non solum de commu„ nione debere, sed etiam propria dignitate „ privari; tanquam molestum, & importu„ num Imperialibus auribus contra Ecclesia„ stica instituta -- Severius *cap.* 12. loquitur -- Hujusmodi nullam veniam habeat, nec „ locum ullius assertionis suæ, nec spem re„ cipiendi gradus habeat in futurum -- Sed quomodo non liceret Clerico ad Imperatorem appellare, & appellans, leges Ecclesiasticas violaret, & puniendus esset sine ulla spe, si Imperator haberet Primatum, si ejus auctoritate eundem essent leges, haberetque solvendi a pœnis, & ligandi Potestatem?

Clericus ad Episcopum confugere debet.

In Concil. Veneto an. 450. *cap.* 9. -- Cle„ rico, nisi ex permissu Episcopi sui, servo„ rum suorum secularia judicia adire non li„ ceat, sed si fortasse Episcopi sui judicium „ cœperit habere suspectum, aut ipsi de pro„ prietate aliqua adversus ipsum Episcopum „ fuerit nota contentio; aliorum Episcopo„ rum audientiam, non secularium Potesta„ tum, debebit ambire: aliter a communio„ ne habeatur alienus.

In Concil. Romano III. an. 501. cum Theodoricus usurpasset injuste judicium in Symmachum Sacerdotem, audiens Episcopos clamantes non posse ab eo compelli, ut superiorem ab inferiori, subdit -- In Synodali „ esse arbitrio, in tanto negotio sequenda „ præscribere, nec aliquid ad se præter reve„ rentiam de Ecclesiasticis negotiis pertine„ re: committens etiam Potestati Pontifi„ cum, ut sive propositum velint audire ne„ gotium, sive nollent, quod magis puta„ rent utile, deliberarent, dummodo vene„ randi provisione Concilii in Civitate Ro„ mana Christiana pax redderetur -- Discat Anglus Rex a Theodorico in causis Ecclesiasticis non alias habere partes, quam illas revereri. In Concil. Rom. IV. an. 502. sub eodem Symmacho *cap.* 3. -- Laicis quamvis „ Religiosis nulla de Ecclesiasticis facultati„ bus legitur unquam disponendi aliquid at„ tributa facultas --

Laici de Ecclesiasticis nō disp. nant.

Similia habent Agathense an. 506. *cap.* 32. Matisconense an. 581. *cap.* 8. Epaunense *cap.* 11. Aurelianense III. *cap.* 32. Antisiodorense *cap.* 35. Vernense *cap.* 18. Toletanum III. *cap.* 13. Tolet. IV. *cap.* 46. Mogunt. *cap.* 6. Wormatiense *cap.* 50. Lateran. sub Innoc. III. *cap.* 36. &c. Ex quibus sic arguo. Jus humanum non concedit Regi Angliæ, quod aperte negat, sed negat Potestatem judicandi, & exercendi causas Ecclesiasticas; ergo &c.

42 PROB. III. Licet juribus, non factis res probandæ sint, tamen ubi facta juribus concordant, magnum veritati pondus adjiciunt, sed facta non tribuunt Regibus Primatum Religionis; ergo jure humano (quod factis humanis declaratur, & confirmatur) non convenit Regibus Divinorum Regimen. Min. abunde probavimus de Romano Pontifice, ubi ostendimus morem fuisse in Controversiis fidei ad Romanam Ecclesiam, non ad Curiam secularium Principum appellare. Ibi vidimus recentes ad fidem conversos Reges, non ab aliis Catholicis Regibus expostulasse mysteriorum explanationem, & Imperatores Orientis recenter inauguratos fidei formulam Apostolico Throno transmisisse. Hæc enim evidentissime demonstrant non penes Regnum temporale, sed penes Sacerdotium reperiri Primatum Ecclesiasticum. Ne tamen jejuni omnino simus, pauca subdam ex gestis Principum secularium, sive in causa fidei, sive personarum Ecclesiasticarum. Aliqua jam tetigimus de Constantino, Martiano, Justiniano, Theodosio, Basilio; sed nova percurramus.

Regimen Divinorum Regibus non convenit.

Primus Imperator Christianus fuit Philippus. Hunc propter quædam peccata a commu-

Principes in Prelatis spiritualem noverunt Potestatem.

munione exclusit Fabianus Papa die Paschatis, nec admisit, nisi peccatis pœnitentia purgatis, ut refert Eusebius *lib. 6. cap. 27. Histor.* Theodosius senior prohibitus est Ecclesiam ingredi a Sancto Ambrosio, donec pœnitentiâ publica crimina expurgasset, & admissus in Ecclesiam, cum ad loca Sacerdotum ascenderet, ut sederet, jussit Sanctus Antistes recedere, quod libenti animo adimplevit. Sic Theodoret. *lib. 5. hist. cap. 77.* Si Primas fuisset Religionis Theodosius, nonne potuisset inter Clericos sedere? Maximus Imperator in convivio sedens jussit Martino Episcopo primùm dari ad bibendum, quod non recusavit, & postquam bibit, suo Sacerdoti poculum tradidit tanquam digniori. Hanc porro non essent passi injuriam Proceres proxime sedentes cum Rege, nisi Sacerdotium creditum esset excellentius. Hæc Sulpitius *in vita S. Martini*.

Valentinianus Imperator petentibus Episcopis -- Ut sibi de doctrina fidei recte con-
„ stituenda in unum convenire permitteren-
„ tur &c. Respondit: Sibi qui unus è Laico-
„ rum numero esset, non licere hujusmodi
„ negotiis se interponere; & ideo, inquit,
„ SACERDOTES, ET EPISCOPI, qui-
„ bus hæc jure sunt, per se, ubicumque li-
„ bitum fuerit, in unum conveniant. Quo
„ responso &c. -- Verba sunt Sozomeni *lib. 6. Hist. cap. 7.*

43 DICES cum Apologista. Nicephorus *lib. 11. cap. 3.* aliam refert dedisse rationem, scilicet, sibi facile non esse, curis Reipublicæ distento. At vanum hoc est. Idem enim alteram etiam rationem affert, dixisse videlicet -- Nec fas est manum admovere -- Fas enim idem est, ac jus: agnovit ergo nullum se jus habere in Ecclesiasticos.

44 INSTABIS. Responsio Imperatoris fuit extra rem. Petunt Episcopi de loco, & ipse respondit: fas non esse sibi curiosius hæc perscrutari.

Sed extra chorum instantia est: Rectissime enim respondit. Quærebant locum Episcopi pro causa fidei. Quocumque vellent, convenirent dixit, rationem assignans intrinsecam; suæ curæ non esse hujusmodi fidei negotia, sed EPISCOPORUM, & hoc, quia Laicus erat. Sic certe non esset responsurus, si civilium causarum futurus fuisset Conventus.

45 REPLICABIS. In hoc elucet Primatus, cum de fide acturi Episcopi licentiam ab Imperatore petunt.

Verum licentiam non petunt, sed securitatem. Cum enim plurimi vigerent Pagani, statuta Juliani sequentes, gravissima passi essent impedimenta; ideo quod Patres necessitate postulaverant, indulsit Princeps, Religionis leges secutus. Alias rationes circa loca Conciliorum dedimus de Conciliis.

Constantius inter Episcopos sedens Ecclesiis præscripsit, plaudentibus Episcopis, Leontio Tripolis Episcopo excepto -- Quem
„ cum rogaret Imperator: quid tu solus om-
„ nium taces? Miror, inquit, quomodo fiat,
„ ut aliis curandis destinatus alia tractes; qui
„ cum rei militari, & Reipublicæ præsis,
„ EPISCOPIS ea præscribas, quæ ad solos
„ pertinent EPISCOPOS. Imperator itaque
„ verecundatus, ab hujusmodi edictis impo-
„ sterum abstinuisse fertur -- Ita Suidas *in vita Leontii*. Passus est tamen exilium pro veritate.

Aurelianus Imperator, confugientibus ad ipsum Episcopis pro reprimenda audacia Pauli Samosateni, qui nolebat exire ab Ecclesia, damnationem ab Episcopis illatam contemnens, respondit; id esse faciendum, quod Episcopus Romanus cum suis sentiret. Sic Eusebius *lib. 7. cap.* 16 Nicephorus *lib. 6. cap. 29.* Hinc Romani Pontificis decreto Hæreticus per summam ignominiam fuit ab Ecclesiæ domo pulsus.

Honorius Imperator cum rescivisset Archadium Orientis Principem se Ecclesiasticis immiscuisse, & vim Sacerdotibus fecisse, vehementer conquestus est in Epistola ad ipsum directa, idque vocat funesta, & execrabilia commissa, Divinam vindictam provocantia: datque rationem -- Cum si quid de causa
„ Religionis inter Antistites ageretur, EPI-
„ SCOPALE OPORTUERIT ESSE JU-
„ DICIUM. Ad illos enim Divinarum re-
„ rum interpretatio; ad nos Religionis spe-
„ ctat obsequium -- En profligata Laicocephalia.

Athalaticus Rex, Arrianorum patronus, cum similiter rescivisset, Sajum Urbis Præfectum vim intulisse Clericis, quorum aliquos carceribus tradiderat, conquerentibus ipsis rescripsit -- Quod nobis pro ingenita reve-
„ rentia, quam nostro debemus auctori, di-
„ splicuisse profitemur, ut qui pridem sacris
„ meruerant inservire ministeriis, conven-
„ tionibus irreverenter nefariis expositi, in-
„ juriis subjacerent. Ideo considerantes &c.-- Displicuit Arriano Principi Ecclesiasticos fuisse vexatos a Laico Præfecto, & jussit ministris, ne amplius se miscerent in causis Ecclesiasticis.

Hunnericus Rex Arrianus Wandalus præcepit Eugenio Episcopo Carthaginensi, ut cum Arrianis circulariter disputaret de fide, cui Præsul respondit: sine Universitatis consensu non posse. Postea Regem interrogavit -- Num vellet ipse esse Judex talis di-
„ sputationis? -- Rex respondit: Non -- CUM
„ NON POSSET ECCLESIASTICA SIBI
„ USURPARE JUDICIA -- Cum iterum replicaret Eugenius -- Quis ergo erit cogni-
„ tor? Quis examinator? Notarius Regis subdit -- PATRIARCHA CYRILLUS -- En quomodo Rex fatetur, se auctoritatem non habere in judiciis Religionis; & quomodo causa Episcopo Catholico fuerit delata? Hæc refert Isidorus in Chronico, Victor Uticensis *lib. 2. de persecutione Vuandalica*.

Si forte Apologista his duobus ultimis respondeat (quod adjecit exemplo allato ex Rege Theodorico *in IV. Concilio Romano in causa Symachi*) scilicet, ex testimonio Hæreticorum, & Barbarorum nos labenti Pontifici succurrere. Replicamus, argumentum esse a fortiori. Si enim Barbari, & Hæretici insolescentes contra fidem, a se Primatum Religionis rejiciunt, quanto magis eundem Catholici rejicere debent? Potuit Paulus testimonium poetæ gentilis assumere ad

pro-

probandam Dei existentiam; cur non possemus uti testimonio Barbarorum pro convincenda usurpatione Anglicanæ superbiæ?

A

Sed ad Catholicos redeamus, & omissis pluribus antiquioribus Hispaniarum, Galliarum, Germaniæ, aliarumque Provinciarum, paucos recentiores summatim recenseamus.

Carolus Magnus *lib. 5. leg. Francic. cap. 167.* habet -- Principaliter totius Sanctæ Dei „ Ecclesiæ corpus in duas eximias personas, in „ Sacerdotalem videlicet, & Regalem divisum esse novimus, de qua re Gelasius Romanæ Sedis venerabilis Episcopus ad Anastasium Imperatorem ita scribit: Duæ sunt „ Imperatrices Augustæ, quibus principaliter mundus hic regitur. AUCTORITAS „ SACRATA PONTIFICUM, ET REGALIS POTESTAS, in quibus tanto gravius pondus est Sacerdotum, quanto etiam „ pro ipsis Regibus, hominibusque in Divino reddituri sunt examine rationem -- Fulgentius quoque *in libro de veritate prædestinationis*, ita scribit -- Quantum pertinet, „ inquit, ad hujus temporis vitam, in Ecclesia NEMO PONTIFICE POTIOR, „ & in seculo Christiano Imperatore nemo „ celsior invenitur -- Quam bene Rex jura spiritualis, & politicæ jurisdictionis distribuit.

B

Ludovicus, & Lotharius *in Epistola ad Eugenium Pontific. an. 826.* sic scribunt -- Quia certa„ citer debitores esse cognoscimus, ut iis, qui„ bus Regimen Ecclesiarum, & ovium Domi„ nicarum cura commissa est, in omnibus causis „ ad Divinum cultum pertinentibus opem, at„ que auxilium, pro qualitate virium nostra„ rum, & intellectus nostri capacitate fera„ mus &c. -- Rogamus etiam, ut Pontifex sua doctrina, & admonitione curam habeat, & unitatem, & concordiam revocandi discordes &c.

C

Lotharius *in Epist. ad Adrianum II. anno 868.* dicit -- Quia DEUS OMNIPOTENS „ PRINCEPS PASTORUM in illa Sancta „ Sede VESTRI PONTIFICATUS API„ CEM SUBLIMAVIT; vestrum multipli„ citer desideramus conspectum -- Non in Rege, sed in Pontifice agnoscit apicem Principatus Ecclesiastici. Carolus Calvus Rex Franciæ anno 870. *in Epist. ad eundem Adrianum II.* se filium spiritualiter Romani Pontificis fatetur, quem Patrem, & universalem Pontificem appellat. Omitto verba, quia clara.

D

Leo Imp. Græcorum loquens de S. Petro Laicocephaliam Anglicanam evertit -- Tu „ me sequere: hoc est, sequere me baculo „ pastorali, & sicut ego (cum eram vobi„ scum) servabam vos ut pater vester, & „ caput, & magister vigilans pro vobis, sic „ & tu esto meo loco, & sequere me Prin„ cipatu, & Potestate. Ita fratres tuos con„ firmans, te volo esse meo loco: unde ma„ ner usque in hodiernum diem PETRUS „ SEQUENS CHRISTUM IN SUO SUC„ CESSORE -- Quid clarius? Apud Ignatium Fiomi *lect. 5. contra Laicocephaliam*.

E

Hugo Rex Franciæ anno 990. *in Epist. ad Joannem XV.*, quem invitat Gratianopolim, suis sumptibus moratum, & redeuntem, & debitis obsequiis excipiendum, sic ait -- Hoc ex integro affectu dicimus, ut in„ telligatis, & cognoscatis nos, & nostros, „ VESTRA NOLLE DECLINARE JU„ DICIA &c -- Non habet ipse Primatum, si alterius judicio eult stare ex integro affectu.

Fridericus I. Imp. anno 1150. *in Epist. ad Emanuelem Imp. Græcorum* ita loquitur -- „ Sicut ille Rex Regum, a quo omnis Pote„ stas, Romanum Imperium caput totius „ Orbis constituit: ita etiam Romanam Ec„ clesiam omnium Ecclesiarum UNICAM „ MATREM, DOMINAM, ET MAGI„ STRAM ORDINAVIT. Quod utique „ duorum gladiorum numero figuravit, quos „ etiam sufficere perhibuit Auctor fidei no„ stræ. Quapropter tuam prudentiam com„ monemus, quatenus nobis, & Romano „ Imperio honorem debitum impendas; ET „ SUMMO PONTIFICI, quem nominete„ nus sanctum appellas, DEBITAM OBE„ DIENTIAM EXHIBEAS, ET HONO„ REM -- Quam bene distinguit utriusque ordinis Potestatem; & quam bene suadet obedientiam Pontifici!

Ludovicus VI. Rex Francorum *ad Alexandrum III.* anno 1160. in causa occisionis S. Thomæ Cantuariensis, post filiale obsequium, hæc habet -- Ab humanæ pietatis lege „ recedit filius, qui matrem deturpat; ne„ que Creatoris beneficiis reminiscitur, qui „ de Sanctæ Sedi Apostolicæ illata turpitudi„ ne non contristatur -- Postea enarrato casu occisionis S. Archiepiscopi hæc subdit -- Exerci„ retur ergo exquisitæ genus justitiæ; DE„ NUDETUR GLADIUS PETRI in ul„ tionem Cantuariensis Martyris; quia san„ guis exclamat pro universali Ecclesia -- Ad quid denudari gladium Petri contra Regem Homicidam, si ipse spiritualis jurisdictionis est caput?

Alexius Imperator Græcorum *ad Innocentium III.* anno 1200. hæc scribit -- IN„ NOCENTIO. SANCTISSIMO PAPÆ „ ROMANO honorem condecentem, & „ Patri Spirituali -- Ecce Filius et Imperator, Pater Pontifex.

Leo Armenorum Rex *in Epistola ad eundem Innocentium*; quem Papam universalem appellat ipsum cognoscit Primatem Dietnorum: Hinc asserit se velle procurare reconciliationem totius sui Regni, & subditurum ad unitatem Ecclesiæ Romanæ.

Anno 1200. Reginaldus Rex Insularum, pariter obedientiam filialem in osculo pedum præstat Honorio III. apud superius citatum Fiomi. Anno 1220. Fridericus II. Imp. gloriatur recepisse Diadema Imperii ab Honorio III. *in constitut. de statutis, & consuetud.* ipsumque Patrem suum vocat.

Carolus Rex Siciliæ anno 1266. *in Epist. ad Clementem IV.* habet -- Sanctissimo in „ CHRISTO Patri, ac Domino suo CLE„ MENTI, Divina Providentia Sacrosanctæ, „ & universalis Ecclesiæ SUMMO PONTI„ FICI CAROLUS DEI gratia Rex Siciliæ „ cum omni reverentia, & honore post pe„ dum oscula beatorum --

Ludovicus IX. Rex Franciæ, Sanctorum albo celebris, inter monita, quæ filio dedit, morti proximus anno 1270. hoc habet -- Sis „ de-

„ devotus, & obediens Matri nostræ Romanæ Ecclesiæ, & Summo Pontifici, tanquam „ Patri spirituali -- Sic refert Gulielmus Nangius *lib. de gestis ejusdem*.

Michael Paleologus Græcorum Imp. anno 1274. *in Epist. ad Greg. X.* habet -- Sanctissimo, ac Beatissimo PATRI, ET SUMMO PONTIFICI, Apostolicæ Sedis UNIVERSALI PAPÆ, & communi Principi „ Christianorum omnium Venerabili Patri „ Imperii nostri D.GREGORIO MICHAEL, „ A CHRISTO DEO Fideliter Rex, & Imperator, & Moderator Græcorum, DUCAS ANGELUS COMNENUS PALEOLOGUS, & spiritualis filius magnæ sanctitatis vestræ, decentem honorem, & reverentiam, cum sincera, & pura affectione, & postulatione --

Andronicus Imp. Græcorum, an. 1320. *in Epist. græce scripta apud Bibliothecam Palatinam* habet -- Hæc Sacrosancta Romana Ecclesia supremum; absolutumque Principatum, potestatemque super universam Catholicam Ecclesiam habet. Quam quidem „ Potestatem in se ipsa jure, & humiliter agnoscit esse, atque accepisse cum plena auctoritate ab ipso Domino in Beatissimo „ Petro Apostolorum Principe, ac vertice, „ cujus ROMANUS PONTIFEX EST „ SUCCESSOR. Et quemadmodum præter „ alias Ecclesias habet Potestatem de fide judicandi, sic, & quæ de fide subortæ sint „ quæstiones, hujus judicio dissolvendæ sunt. „ Ad hanc unusquisque vexatus provocare „ potest, & in omnibus causis, quæ ad examen Ecclesiasticum spectant, ad hujus judicium potest quisque recurrere, ET „ HUIC OMNES ECCLESIÆ SUNT SUBJECTÆ --

Henricus Dux Helviæ anno 1324. *in Epist. ad Joannem XXII.* Uladislaus Rex Poloniæ 1327. *in Epist. ad eundem Joannem* Patrem suum appellant Romanorum Pontificem, seipsos vero filios.

Ladislaus Rex Hungariæ, & Bohemiæ anno 1452. *in Oratione habita ad Nicolaum V. coram Purpuratorum Senatu*, postquam a principio dixit, Romanum Pontificem gerere vices Omnipotentis Dei, ait -- Unde initium „ sumam orationis, quibus verbis te UNICUM CHRISTIANORUM PRINCIPEM, te Regum Regem, atque in terris Deum adorem: non facile constituere „ possum -- Sic apud Coclæum *Hist. Hussitarum lib.* 11.

Ludovicus XI. Rex Galliæ anno 1464. *in Epist. ad Pium II.* præclara hæc scribit -- „ Beatissimo Patri Nostro PIO PAPÆ Secundo obedientiam filialem.

„ Te Vicarium Dei viventis ea veneratione prosequimur, ut sacra (præsertim „ in Ecclesiasticis rebus) tua monita, velut „ vocem Pastoris audire, istisque parere „ prompta mente velimus. TE PRINCIPEM TOTIUS ECCLESIÆ, ANTISTITEM SACRORUM; Te Dominici „ gregis Pastorem profitemur, & scimus; „ Teque jubentem sequimur: tibi, & Beatissimæ Petri Cathedræ consentimus. Itaque, sicut mandasti, pragmaticam sanctionem (tuæ sedi infensam, utpote quæ schismatis tempore, atque per seditionem mota „ sit) a Regno nostro, nostroque Viennensi „ Delphinatu, & omni ditione nostra per „ præsentes pellimus, dejicimus, stirpitusque „ abrogamus --

Sigismundus I. Rex Poloniæ anno 1513. *in Epist. ad Concil. Lateranense* -- Designamus „ Oratores nostros, dantes illis potestatem „ coram sanctitate Leonis Decimi Papæ comparendi, ibidemque obedientiam, juxta „ majorum meorum consuetudinem, præstandi, & recognoscendi eundem esse VERUM, UNICUM, ET INDUBITATUM PONTIFICEM, ET DOMINICI „ GREGIS PASTOREM --

David Rex Æthiopiæ anno 1524. *in Epist. 1. ad Romanum Pontificem* -- Pax tibi sit „ JUSTE DOMINE, PATER SANCTE, „ Potens, Pure, Sacrate, Qui es CAPUT „ Pontificum omnium, & neminem metuis; „ cum tibi nemo possit maledicere: O fœlix „ SANCTE PATER! ego tibi reverenter „ obedio, cum sis pax omnium, & cuncta bona merearis, & ita æquum est, ut „ OMNES TIBI OBEDIENTIAM PRÆSTENT, sicut Sancti Apostoli præcipiunt „ apud Deum --

Claudius Imperator Æthiopum an. 1549. recipiens Joannem Episcopum, ad ejus Imperium missum a Paulo III., multiores vocat Pontificem, PATREM. Deinde inter alia habet-- Audi nos PATER NOSTER PAULE Princeps Patrum Romæ, cui subjiciuntur septem Reges Christianorum. Obliviscitur ne consanguineus sanguinis sui? --

Franciscus Rex Bungi in Japonia anno 1582. agens gratias Deo de prædicatione fidei per Patres Societatis peracta in suis ditionibus, præstat obedientiam Romano Pontifici, quem interpellat his verbis -- O Sanctissime „ totius Christiani populi Parens! -- Insuper exoptat personaliter deosculari pedes ejusdem, & illis caput suum submittere. Deinde habet -- A vestra Sanctitate magni beneficii accipiam loco, si PRO EA, QUA FUNGITUR DEI IN TERRIS VICE, ME, „ & Christianum hunc gregem, uti facit, „ fovere, & adjuvare perrexerit -- *Epist. ad Gregorium XIII.*

Bartholomæus Princeps Omurranorum *Epist. ad Gregorium XIII.* -- Rudem hanc epistolam offero Sanctitati vestræ, quæ cum „ in terris locum obtineat Dei, ac simul ex „ ipsius doctrina, & magisterio Christianus „ POPULUS PENDEAT UNIVERSUS, „ æquum sane fuerat memet maria trasmittere, ipsumque ad vestram Sanctitatem invisendam venire, sacrosque ejus pedes, „ post pia illorum oscula, super meum caput imponere --

Sigismundus III. Rex Poloniæ an. 1590. *in Epist. ad Sixtum V.* (quæ extat apud Severinum Cracoviensem pro Canonizatione Sancti Hyacinthi) obedientiam præstat Romano Pontifici, quem vocat UNIVERSALIS ECCLESIÆ PONTIFICEM MAXIMUM: oscula pedum petit: confiteturque suorum prædecessorum morem fuisse hunc, subjectionem exhibendi Romano Pontifici.

Cre-

Crederem hæc Principum sufficere exempla. Nec nobis objiciat Toohkerus contra Beccanum illud Poetæ.

Tecum habita, & noris, quam sit tibi curta supellex.

Et illud

Pauperis est numerare pecus.

Sunt enim hi ex omni seculo, ex omni natione, potentes, prudentes; & nihilominus unanimi consensu agnoscunt, seipsos non habere Primatum in iis, quæ pertinent ad Religionem, sed esse penes Pastorem Romanæ Ecclesiæ. Hunc Patrem Spiritualem suum fatentur, eique in rebus Divinis obedientiam præstant, quem Vicarium Dei in terris, & Christi agnoscunt, Principatum habentem super omnes, Primatum in Episcopatu Divinæ fidei possidentem: immo teneri omnium Ecclesiarum statum custodire; Regimen Ecclesiarum, & ovium Dominicarum coram commissam gerere, tanquam caput, & magistrum, unicæ Matris, Magistræ, Dominæ Ecclesiarum, Romanæ Sedis Pastorem; Ecclesiæ Christi Præsidentem; universalis Ecclesiæ Pontificem; communem Principem Christianorum omnium; supremum, absolutumque Principatum, potestatemque super universam Catholicam Ecclesiam habentem; unicum Christianorum Principem; Principem totius Ecclesiæ, Antistitem sacrorum, caput Pontificum omnium; totius Populi Christiani Parentem (a cujus doctrina; & magisterio pendet Populus Christianus universus) venerantur mox laudati Principes.

Traditione seculorũ pater Rom. Pontifices omnibus [?]

Usurpatio ergo est manifesta Primatus Anglicanus, quem omnium nationum, & seculorum Dominantes laici nunquam admiserunt; nisi velimus dicere usque ad tempora Henrici VIII. non fuisse agnitum caput Religionis; sepultum fuisse lumen fidei veritatem adeo necessariam manifestantis; vel desides omnino, suique muneris obliviosos fuisse in gravissimam Christianitatis perniciem Principes universos tot gratiæ, & naturæ dotibus commendatos.

46 PROB. IV. Ideo Regius Primatus Anglicano Principi competit jure humano, quia competit legibus usucapionis; ut habet *Apolog. pag.* 30., *&* 34., sed hoc est falsum; ergo &c. Min. declaratur. Contra Jus Divinum nulla prorsus prævalere potest civilis, & humana præscriptio (aliàs Imperator Turcarum, & quilibet Princeps Idololatra juste, & licite posset vivere in statu Idololatriæ titulo longæ præscriptionis: Usuræ exercitium esset justum Hebræis, legibus usucapionis): sed est certò certius Primatum Ecclesiasticum, seu Regimen Religionis esse Divini juris; cum Ecclesiam immediate Christus instituerit, & fundaverit, pertineatque ad ordinem supernaturalem; ergo contra Primatum Ecclesiæ nequit prævalere jus præscriptionis; ergo legibus præscriptionis non potest Britannus Rex Primatum Ecclesiæ possidere.

Contra jus Divinũ nulla præscriptio.

Ideo favet lex præscriptionis, quia Jacobus cum suo Aelero ait se sequi exempla suorum Prædecessorum, qui Religioni Primatum exercuerunt: sed multo plura, & meliora sunt exempla Prædecessorum, qui Primatum

A hunc non sibi, sed Romano Pontifici concessum a Dominum professi sunt, & venerati; ergo lex usucapionis non favet. Min. nota est, Verum aliqua prælibemus maioris elucidationis causa. Lucium primum Regem Britanniæ ad fidem conversum omittamus cum aliis usque ad tempora Edelberti, ex quibus licet non desint monumenta pro nobis, tamen a notioribus exordiri nervosius est.

Certum est, & ipsismet Protestantibus notum, Britannos in Idololatriam prolapsos, ad fidem ex integro conversos fuisse sub temporibus Gregorii Magni: sed tunc fuerunt imbuti fide Ecclesiæ Romanæ, & in ejus gremio permanserunt usque ad Henricum VIII.; ergo

B Prædecessores Reges cognoverunt magisterium Religionis supremum residere penes Romanum Pontificem, non penes ipsos. Hæc enim semper fuit fides Romanæ Ecclesiæ. Utraque propositio habetur apud Bedam *lib.* 2. *Hist. Anglic. cap.* 1. -- Beatus Papa Gregorius, cum „ primum in toto orbe gereret Pontificatum, „ & conversis jam dudum ad fidem veritatis „ Gentibus esset Prælatus Ecclesiis Anglorum, „ gentem eatenus idolis mancipatam, Christi „ fecit Ecclesiam -- Idem tradit Liconiensis Cooperus *in suo Chronico fol.* 146. Idem Fuxius Protestans *in suis actis, editis* 1576. Et Edelbertus Rex conversus, fidei Romanæ pro-

C pagationem in suo Regno adjuvit, hostibus nostris fatentibus. Balæus *in actis Rom. Pontificis* Basileæ editis anno 1588. *Centuria prima* hæc habet -- Augustinus a Gregorio mis„ sus, Anglusaxones fide papistica imbuen„ dos curavit. Et Edelbertus Rex maxime „ eum adjuvit, qui anno 21. post susceptum „ Baptismum mortuus est --

Non Rex conversus, sed Gregorius Magnus Episcopatus disposuit; duodecim subjecit Londinensi, quem pallium a Sede Apostolica recipere ordinavit; duodecim Eboracensi, & suo Legato Augustino universos Sacerdotes Britanniæ subditos voluit, ut ipse

D Gregor. *in Regist. lib.* 12. *cap.* 15. habet.

Osuvius Nordan-Humbrorum Rex, & Egbertus Rex Cantuariorum, cum accepissent Romanam Ecclesiam, Catholicam, & Apostolicam esse, miserunt Romam Wighardum -- Ut accepto gradu Archiepiscopatus; „ Catholicis Anglorum Ecclesiis ordinare „ posset Antistites -- ex Beda *lib.* 3. *cap.* 29: Si ergo apud se agnoscebant Primatum, cur Romam miserunt?

Circa observantiam Paschatis dissidebat Colmanus Episcopus, & Wilfridus. Primus urgebat traditionem Joannis Evangelistæ, & Sancti Columbæ, secundus traditionem San-

E cti Petri, & sequentibus urgebat -- Tu au„ tem (Culmane), & socii tui audita de„ creta Sedis Apostolicæ; immo & univer„ salis Ecclesiæ, & hæc sacris litteris confir„ mata, sequi contemnitis; absque ulla du„ bietate peccatis -- Miscebatque dictum Christi: *Tu es Petrus, & super hanc petram &c.* Tunc Osuvius interrogavit, an uterque consentiret, hæc dicta principaliter Petro, & respondentibus, etiam utrique; subdit Rex -- „ Et ego vobis dico, quia hic est Ostiarius „ ille, cui ego contradicere nolo; sed in„ quantum novi, vel valeo, hujus cupio in

„ om-

„ omnibus obedire statutis, ne forte me ad„ venieute ad fores Regni Cœlorum, non „ sit, qui reserat, averso illo, qui claves te„ nere probatur -- Videat nunc Aelerus, an Rex agnosceret se primatum habere.

Ex eodem Beda, regnante Ecgfrido fuit pulsus ab Episcopatu Wilfridus, qui Romam ivit causam dicturus, ubi a Papa in Concilio centum viginti quinque Episcoporum fuit absolutus, & sedi restitutus, in eoque Concilio pro omnibus Aquilonaris Britanniæ, & Hiberniæ Insulis fidem Catholicam confessus est. Cumque iterum Episcopatu pelleretur, Joannes Papa scripsit Edilredo, & Aldfrido Regibus, ut in Episcopatum suum Wilfridus reciperetur. Si ergo a Rege datur appellatio ad Tribunal Sedis Apostolicæ, non ille, sed hoc superius est.

Inas Angliæ Rex circa annum 740., pietate ductus est erga Sedem Apostolicam, eidem vectigal Regnum fecit, singulis denariis argenteis per singulas domos solvendis statutis: cujus exemplum secutus est Offa, & Aculphus, qui tributum auxit. Reges Angliæ hi siquidem fuerunt.

Audiamus Polydorum Virgilium *Hist. Angl. de Ina* -- Officis Regis pietatis plena, in„ finita panduntur, & illud imprimis: quod „ Regnum suum Romani Pontificis vecti„ gale fecerit, singulis argenteis nummis, „ quos denarios vocant, in singulas domos „ impositis. Idem fecit ejus exemplo, qui „ non multo post id tempus regnavit, Offa, „ qui fuit anno salutis 740. circiter. Hoc „ vectigal prout quidam scribunt, auxit po„ stea Aculphus Rex, qui, ut proximo libro „ demonstrabitur, totius fere Insulæ impe„ rium tenuit -- At quomodo regnum pietatis causa Romanæ Sedi fecissent vectigal etiam in temporalibus, si Primatum Religionis se habere credidissent.

Ceadualdus Rex Anglorum ad Christum conversus Romam properavit, ubi a Papa Sergio Baptizatus, ad Cœlum transiit, ut refert Paulus Diaconus *lib. 6. de gestis Longobardorum cap. 41.*

Kenulphus Rex Merciorum apud Anglos, obedientiam præstitit Romano Pontifici *in Epist. ad Leonem III.* circa annum 800., in qua Pontificem, Gregis Dominici pastorem vocat, Leonis exaltationem ad Sedem Apostolicam, suam dicit salutem, hac causali addita -- Quia unde tibi Apostolica dignitas; „ inde nobis fidei veritas innotuit.... Qua„ propter opportunam arbitror tuis Sanctis „ jussionibus aurem obedientiæ nostræ humi„ liter inclinari, & quæ tuæ pietati rite no„ bis sequenda videantur, toto nixu implen„ da; quæ rationi contraria inventa fuerint, „ citius declinanda, ac interim nobis omni„ no resecanda-- Prosequiturque petendo ejus benedictionem, postulans, ut in filium se velit recipere, & ipsum velut Patrem agnoscere fatetur; & amplectitur, his verbis -- Totis „ obedientiæ viribus semper amplector-- Quid religiosius erga Sedem Apostolicam?

Ælferdus, seu ut alii vocant, Alvredus a Leone IV. Pontifice Maximo inauguratus quid de Regia potestate senserit audiamus ex Willelmo Malmesburiensi *lib. 2. de gestis Regum Anglorum cap. 4.* -- Quod nunc raro in„ venitur in terris, illam maximam credidit „ dignitatem, nullam in Ecclesiis Christi ha„ bere Potestatem -- & apud Aireldum Abbatem Rievallis *lib. de Genealogia Regum Anglorum* de eodem legitur -- illa regnandi di„ gnitas, si se in Regno Christi, quæ est Ec„ clesia, non Regem, sed civem cognoscat; „ si non in Sacerdotes legibus dominetur, „ sed Christi legibus, quas promulgaverunt „ Sacerdotes, humiliter subjiciatur --

Sub Edgardo Rege, cum Clerici irreligiose viverent, celebratum fuit Concilium pro reformatione Cleri. Hoc in Concilio Orationem Rex habuit, qua zelans zelum legis -- „ Ego, inquit, Constantini, vos Petri gladium „ habetis in manibus. Jungamus dexteras, „ gladium gladio copulemus, ut ejiciantur „ extra castra leprosi, ut purgetur Sanctua„ rium Domini &c. -- Observantiam erga Romanam Ecclesiam palam fecit ex renovata lege denarii Pontificii solvendi, designato solutionis tempore, pœnaque imposita contrafacientibus -- Denarius in Domus singulas im„ positus, ante Festum D. Petri reddito. „ Qui tum non solverit, denarium illum, ac „ alios præterea triginta Romam comporta„ to &c. --

Eduardus obedientiam Summo Pontifici magna veneratione profitetur *in Epist. ad Nicolaum II.*, ubi habet -- Summo universali „ Ecclesiæ Patri, NICOLAO: Eduardus Dei „ gratia Anglorum Rex debitam & subjectio„ nem, & obedientiam &c. -- Deinde in prosecutione epistolæ dicit -- Quapropter ju„ stum judicavimus apud vos, velut ad soli„ dam petram acurrere, & probare omnes „ bonas actiones nostras &c. --

Deinde petit confirmationem privilegiorum sibi a suo Prædecessore concessorum, vicissimque ratificat vectigalis solutionem debitam. Quomodo hæc componuntur cum Primatu Ecclesiastico?

Narrat Polydorus *lib. 6.* quod, cum ob paucitatem, & negligentiam Episcoporum, pietas Christiana frigesceret, Papa Joannes X. Regem admonuit. Sed quia culpa non tam in Rege, quam in Cantuariensi Archiepiscopo erat; hic constitutis Episcopis in Synodo, emendataque incuria Romam venit, causam suam purgaturus. Cur apud Regem non egit causam, si iste supremus?

Henricus II., ut refert Petrus Blessensis *Epist. 136.* Romano Pontifici obedientiam spondet *in Epist. ad Alexandrum III.* -- Ve„ stræ magnitudini promitto, me vestræ di„ spositioni in omnibus pariturum; & Deus „ extulit vos in eminentiam officii Pastoralis „ ad dandam scientiam salutis plebi ejus -- Deinde fatetur Regnum vectigal esse Sedis Apostolicæ.

Apud eundem Petrum Blessensem *Epist. 144.* Eleonora Angliæ Regina, prædicti Henrici uxor mirifice Romani Pontificis auctoritatem est professa *in Epist. ad Papam*, in qua miserrimum Clericorum statum describit, imploratque subsidium ab eo -- Quem con„ stituit Deus super gentes, & Regna in „ omni plenitudine Potestatis &c. Cum sis „ Vicarius Christi, successor Petri, Sacerdos

„ Christi, Christus Domini, Deus etiam Pharaonis &c. (Scriptum est enim qui vos spernit, me spernit &c.) NON REX, NON IMPERATOR A VESTRÆ JURISDICTIONIS JUGO EXIMITUR &c. -- *Et in Epist.* 146. -- Pulchre equidem Christi crux antecellit Cæsaris Aquilas; Gladius Petri gladium Constantini, & APOSTOLICA SEDES PRÆJUDICAT IMPERATORIÆ POTESTATI.

Laudatus Henricus videns a suis fuisse necisum Thomam Cantuariensem Archipiscopum, Romam misit, qui facinus purgarent. Quoniam verò, verbis Indignationis impeto prolaris, occasionem dedit facinori, Cardinales Legati a Pontifice missi pœnam injunxernnt, quam religiose adimpleturum promisit. Hæc sane Primatum in spiritualibus non innuunt.

Cumque in Hiberniam duxisset exercitum, audiens imperium illius Insulæ ab accepta fide esse penes Pontificem, noluit sibi titulum assumere, nisi a Romano Pontifice Alexandro, seu, ut alii dicunt, ab Adriano IV. concessum. Unde ortam inter Cantuariensem, & Eboracensem Præsules controversiam non ipse diremit, sed Hugo Romani Pontificis Legatus. Ita Polydorus *lib.* 12.

Omitto Eduardum, qui temporibus Clementis VI. ut Ecclesiasticæ libertatis jura sarta tecta forent, diplomate evulgavit neminem ex Ecclesiasticis apud Laicum Judicem teneri causam dicere, sed illum ac diceret *se membrum Ecclesiæ Sanctæ esse*, ad Ecclesiasticum forum remittendum; sicut & Henricum VII. petiit a Romano Pontifice dispensationem legis Ecclesiasticæ prohibentis nuptias inter uxorem demortui fratris, & superstitem.

Hinc venio ad Henricum VIII., nondum Annæ Bolenæ amore obcæcatum. Hic exurgente Luthero in Sedem Apostolicam, pietate non minus, quam eruditione plenum edidit libellum de septem Sacramentis. ubi *art.* 2. mirabiliter Primatum Romani Pontificis probat -- Negare Lutherus non potest, „ quin omnis Ecclesia fidelium SACROSANCTAM ROMANAM, VELUT MATREM, PRIMATEMQUE RECOGNOSCAT, AC VENERETUR, quæcunque saltem neque locorum distantia, neque periculis interjacentibus prohibetur accessu. Quanquam (si veri dicunt, qui ex India quoque veniunt huc) Indi etiam ipsi tot terrarum, tot marium, tot solitudinum plagis disjuncti, Romano tamen Pontifici se submittunt. Ergo si tantam, & tam late fusam Potestatem, neque Dei jussu Pontifex, neque hominum voluntate consecutus est, sed sua vi vendicavit; dicat, velim, Lutherus, quando in tantæ ditionis eruplt possessionem --

Deinde progreditur ostendendo a primordiis Ecclesiæ fuisse, ut talem agnitam, eamque ceteras moderasse Ecclesias -- Quin „ Græciam ipsam, quanquam ad ipsam commigrasset Imperium; reperiemus tamen, quod ad Romanæ Ecclesiæ PRIMATUM pertinebit, præterquam dum schismate laborabat, Romanæ Ecclesiæ cessisse -- In hac doctrina perseveravit usque ad vigesimum tertium annum Regni sui, donec mutavit uxorem, altera vivente, tunc enim mutavit & fidem, mutavit & sententiam.

His prælibatis patet, titulum præscriptionis obesse juri Primatus Anglicani, cum a primordiis conversionis ad fidem, & notius ab anno 700. usque ad nos, Reges Britanni agnoverint Primatum Ecclesiasticum intra ordinem Sacerdotalem, & non laicalem esse constitutum. Contra jus humanum ergo & Divinum usurpatio est.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

47 APologista defensor, Spalatensis, & alii subsidiarii Laicocephaliæ, plura ex Conciliis proferunt; & sunt ea omnia, quæ Mornæus in destructionem veritatis Catholicæ de Ecclesia Romana collegit in suo mysterio iniquitatis. Quia tamen plura dedimus *De Ordine Part. III. Controv. I. § III.*, ubi invicte probatum est non ad Principes, sed ad Pontificem spectare Concilia congregare, quæ ad rem præsentem faciunt, dissolvenda objicimus.

48 OBJIC. I. Is, a quo Patres Conciliaria acta petunt emendari, habet Primatum: sed Patres Concilii Arelatensis petunt a Carolo Magno Statuta Conciliaria emendari. *Can ult.* - Ut si quid minus est, ejus „ prudentia suppleatur: si quid secus, quam „ ratio habeat, ejus judicio emendetur: si „ quid rationabiliter taxatum est, ejus adju„ torio Divina opitulante clementia perfi„ ciatur -- Ergo Carolus Magnus habitus est ut Primas in Divinis.

Similiter alia Concilia, ut Turonense, Moguntinum, Rhemense, Francofordiense se Carolo subjecerunt; & alteri Congregationi Francofordiensi ipse Carolus astitit, audivit Sacerdotes, locutus est, distribuit loca, & sedes Episcopis: primum dedit Romano Pontifici, secundum Italiæ Episcopis, tertium Germanis, quartum Gallis; decrevitque quid esset sentiendum in causa Fidei contra Epiphanium Toletanum; ergo &c. Ita Mornæus *Op.* 18. *pag.* 317., & defensor Apologiæ *pag.* 26., *&* 27.

RESP. a meridie emendicare tenebras Apologistam. Notum est, & alibi vidimus, & infra, quantum Romano Pontifici detulerit Carolus Magnus, videbimus. Nunc sufficiat afferre capitulum 301. *mihi lib.* 6., ubi hæc -- Constantinus Imperator de accusationibus Episcoporum, ait: Hæ quidem accusationes tempus habebunt proprium, idest diem magni judicii; Judicem verò, eum qui tunc futurus est judicare omnes. Mihi ergo homini constituto de hujusmodi rebus auditorium habere non licet, Sacerdotum videlicet accusantium, & accusatorum simul, quos minime convenit tales debere monstrari, quod judicentur ab aliis. Imperator quoque Valentinianus de Episcoporum causis sic ait: Supra nos est vestrum negotium, & ideo vos de vestris causis inter vos agite; quia supra nos estis -- Videatur

deatur etiam Cabasutius ad Seculum IX. Videat Apologista qualiter Carolus Magnus agnoverit ad se non pertinere causas Ecclesiasticas, & Sacerdotalem ordinem superiorem esse. Non ergo ipsi Carolo enarrata Concilia se submiserunt, tanquam Judici, & Primati Divinorum. Ministeriales egit igitur Carolus partes in procuranda restauratione disciplinæ Ecclesiasticæ; & ideo quinque simul Conciliis Provincialis curavit celebrari, in quibus tamen omnia per Sacerdotes disponi voluit, ut Rhegino ostendit ad annum 813. Authenticam tamen convocationem ad Romanum Pontificem pertinere ipsemet docuit, & suo loco verba dedimus.

Carolus Magnus Ecclesiæ addictissimus

Ceterum, quia in Arelatensi Concilio plura decreta civilem ut sic dicamus moralitatem etiam laicos afficientem continebantur (ut quod laici non ejiciant Præsbyteros a suis Ecclesiis; ut laici non exigant munera a Præsbyteris propter commendationem Ecclesiæ; ut pax, & concordia sit inter Episcopos, & Comites; ut Judices munera non recipiant pro judicio; ut quilibet suos tempore famis gubernet; ut pondera, & mensuræ ubique æqualia sint, & justa; ut diebus Dominicis publica non fiant mercata; ut placita publica, & secularia non fiant in atriis Basilicarum; ut Comites, & Judices res pauperum non emant, vel per vim tollant; ut publice convicti de crimine publicam agant pœnitentiam); ideo ab Imperatore postulant Patres, ut suâ prudentiâ emendet, si quid non bene fuerit dispositum: & aliqua pariter civilis, quæ Principis auxilio indigebant, cetera Concilia recitata tetigerunt. Decretum porro fidei contra Toletanum Concilium in Francofordiensi Synodo cusum, jam alibi ostendimus fuisse ea dependentia Romani Pontificis, quem expresse consuluit.

Forte Apologista propugnabit agnitum in Conciliis Primatum, quia hæc commendant orandum pro Imperatore, eique obediendum. Sed hæc non concludunt, ut supra vidimus; & aliàs cum 13. Canone Arelatensi dicatur -- ut comites, seu reliquus „ populus obedientes sint Episcopo -- sicut & 33 Toronensi, sequitur Sacerdotalem ordinem agnitum fuisse ad laicam Potestatem superiorem.

49 OBJIC. II. Patres Concilii Chalcedonensis *cap.* 14. *tom.* 4. petunt supplices ab Imperatore, ut definita in Concilio robur habeant. Patres pariter Concilii CP. sub Menna *in Libello Epistolarum ad Justinianum Imp. act.* 1. clare ostendunt plenitudinem discretionis in Hæreticos esse penes Imperialem potestatem, apud Cabre -- Et verò cognovimus, „ quod magnificavit Dominus sacrum, & ju„ stum Imperium vestrum; & omnes vestros „ adversantes vestræ potentiæ supposuit, cum „ Sanctam immaculatam fidem defendentes „ porum fermentum, hoc est recta dogma„ ta, sicut incensum offertis suæ bonitati; „ paleas autem igne inextinguibili comburi„ tis -- Sed pressius *act.* 4. dum flagitant Patres Hæreticos feriri anathemate, respondit Menna -- Nihil eorum, quæ moventur in „ Ecclesia convenit fieri, præter Principem, „ & jus pii Imperatoris. Itaque rogamus ve„ stram charitatem in præsentiarum quiesce„ re, ut tempus accipiamus adducere ad pias „ aures, quæ a nobis acclamata sunt -- Jus ergo habet Imperator in causas Religionis.

RESP. Marcianum agnovisse Romanum Pontificem caput auctoritativum Ecclesiæ Catholicæ claret ex pluribus, quæ attulimus loco cit. ex Concilio Chalcedonensi, ubi partes solum adjutrices, & executrices habere Principem acta demonstrant, Patresque ipsi *cap.* 16. docent, quatenus dicunt Imperatores ceteris Synodis paruisse, legibusque suis observantiam promovisse. Ceterum se Primatum Religionis non habere ipse Imperator fassus est, alloquens Leonem Pontificem *in responsione ad Epist. Leonis scriptam Theodosio*, quem defunctum invenit, his verbis -- Tuam sanctitatem „ Principatum in Episcopatu Divinæ fidei „ possidentem, sacris litteris in principio jus„ sum credimus esse alloquendum -- Si Principatum Divinæ fidei agnoscit apud Romanum Pontificem: non ergo se Primatem credidit.

Principum auxilium in rebus fidei.

Quæ verò ex Concilio CP. sub Menna proferuntur, possemus parvi pendere, quatenus, ut alibi vidimus, Concilium illud non erat legitimum, quando illa facta sunt; donec post celebrationem accessit confirmatio Sedis Apostolicæ. Sed his non indigemus, cum & Justinianus *Novella* 42. infra citanda manus solum adjutrices habere in causis Ecclesiasticis fateatur; & Menna ipse apud Romanum Pontificem in iis tribunal supremum admittat; unde addit -- Nos enim (sicut scit „ charitas vestra) Apostolicam Sedem sequi„ mur, & ei obedimus -- Erat autem valde necessarium adjutorium brachii secularis, cum Hæretici suæ causæ fiderent, innixi patrocinio curialium personarum.

50 OBJIC. III. Fugitivos Sacerdotes revocare, & Ecclesiis restituere; inhibere Monachis, Præsbyteris, & Clericis ne palatium adeant; Abbates, Canonicos, & Regulares in officio continere circa regularem observantiam actiones sunt jurisdictionis Ecclesiasticæ: sed in has jus habere Principem agnoscit Concilium Parisiense, quatenus rogat Ludovicum, & Lotharium, ut horum, & aliorum disciplinæ Ecclesiasticæ curam habeant, ut constat *ex lib.* 3. *cap.* 13. 14., *&* 18.; ergo. Ita Spalat. *num.* 113.

RESP. neg. min. Non enim agnoscunt Patres jus penes Imperatorem, sed petunt præcise adjutorium ministeriale, eo quod disciplina Ecclesiastica suum non habebat vigorem defectu appretiationis legum Ecclesiasticarum, quas dissoluti parvi faciunt, sæpe sæpius confisi secularium auxilio. Ceterum, quæ Reges Galliæ Carolus, Ludovicus, Lotharius, & alii pro disciplina Ecclesiastica statuerunt, collecta sunt a Benedicto Levita, & Ansegiso Abbate in celebri Summa Capitularium Gallicanorum. Porro advertit auctor hæc fuisse corroborata auctoritate Apostolica; unde *in præfatione ad librum quintum* legitur -- Et a„ gnoscant omnes: hæc prædictorum Prin„ cipum capitula maxime Apostolica aucto„ ritate esse firmata -- Et Ludovicus *lib.* 6. *cap.* 267. habet -- Ita unanimes Divinis, & „ Apostolicis constitutionibus serviatis, ut in

Capitularia Regum Galliæ a Pontifice confirmata.

 „ nullo

„ nullo patiamini pia canonum decreta vio-„ lari, ut nulli fas sit sine status sui pericu-„ lo, vel Divinas constitutiones, vel Aposto-„ licæ Sedis decreta temerare -- Vide reverentiam, & obedientiam præstitam Romani Pontificis decretis a Ludovico. Idem assertum habetur *lib. 7. cap.* 265. Carolinorum; *& in eodem lib. 7. cap.* 187., ubi majores causas esse deferendas ad Sedem Apostolicam; & ideo in his Conciliis cum gravis aliqua oriebatur quæstio, Romani Pontificis oraculum exposcebatur.

51 OBJIC. IV. Spalat. *num.* 152., & Mornæus *Opp.* 20. -- Ea quæ sunt cælestia „ cogitare; populos ab errore revocare, & „ veritatem eis serenæ lucis ostendere -- sunt actus proprii jurisdictionis Ecclesiasticæ; sicut auctoritative præcipere symboli recitationem, quod est formula fidei: sed hæc omnia fassus est ad suam Potestatem pertinere Reccaredus Rex *in Concilio Toletano III. cap. ultimo*. Et *in cap.* 2. mandatur legibus Regis, & jussis esse obediendum. Pariter Gundemarus in altero Concilio Toletano dedit legem Religionis, & Innocentiæ; ergo jurisdictio Ecclesiastica est penes Reges in gradu supremo.

Reccaredi pietas.

RESP. Reccaredi pietas nota est ex Gregorio Magno *lib. 7. indict. 2. Epist.* 126. Nullum peregit sua auctoritate decretum, sed Sedis Apostolicæ consilio, ad quem Legatum misisse tradunt Historiæ. Decretis Concilii paruit Rex, sed *cap. primo* dicitur -- Maneant „ in suo vigore Conciliorum omnium con-„ stituta simul, & synodicæ SS. Præsulum „ Romanorum Epistolæ -- Porro in his traditur majores causas, Conciliorum robur, & Decretorum, ad Sedem Apostolicam pertinere; ergo non sua firmavit auctoritate.

Præterea, qui subjicit alterius examini statutum suum, ut robur accipiat, non habet ipse potestatem sufficientem pro statuto firmando: sed Reccaredus, quæ deliberaverat, subjecit examini Conciliari: unde dicitur -- „ Relegatur ergo in medio vestri, & in ju-„ dicio Synodali examinata per omne succes-„ sionis tempus gloria nostra ejusdem fidei „ testimonio declarata clarescat -- Et *Can.* 2. -- Petitione Reccaredi Regis constituit syno-„ dus, ut per omnes Ecclesias Hispaniæ, & „ Galliæ symbolum fidei recitetur -- Quare nec robur habuit decretum, nec rationem decreti Rex jussit habere, nisi firmatum assensu, & subscriptione Patrum: Verum quidem est, suo civili statuto, actis Concilii dedisse munimen, & in unum colligi curasse; sed hæc ministeriale, & executionis officium includunt, quale & Gundemarus exercuit promovendo legem innocentiæ, & Religionis.

52 OBJIC. V. Spalat. *n.* 154. -- Cu-„ rare, & intendere, quæ respiciunt ad uti-„ litatem nostræ Reipublicæ, & præcipue, „ quæ feruntur ad Immaculatam nostram fi-„ dem -- primarium jus sonant, sed hæc ad suam curam pertinere asserit Imperator Constans in procemio sui typi pro Monothelitis; eamque potestatem illi tribuunt Patres Concilii Romani *consult.* 2. sub Martino I., cum præsidium implorent -- ut turbo diabolicæ „ fraudis, suæ clementiæ rigore valeat com-„ primi -- Et licet abusus sit sua potestate pro Hæresi stabilienda; quæ tamen de suo munere dixit, vera sunt.

RESP. Ea peragere ministerialiter e munere Principis est, non verò definitive, & legislative; & ideo, quia fraudibus Hæreticorum voluit errorem suo decreto corroborare Constans Imperator, lapsus est in hæresim; & ipse, & illa Decreta damnata sunt a Martino I. in Concilio Romano, & Numidiensi, & Bizaceno; & quia in typo edendo excessit terminos suæ potestatis -- Imperialem typum „ sacrilego ausu totius plenum perfidiæ -- vocat Martinus *in Epistola ad Amandum*. Porro non agnoscere Patres in Principe illo hujusmodi definitivam auctoritatem ex eo constat, quod ipsi dogmata definierunt, & ut definita executioni mandarentur, præsidium seculare implorarunt (maxime tunc necessarium, cum totum robur Hæreticorum in aulica potentia consisteret) -- Pietas vestra Divinitatis amo-„ re instructa pro pace Ecclesiarum Dei Re-„ gale præcipiat largiri præsidium -- Deinde -- Ut sui Regni mereatur protectorem inve-„ nire eum, cujus causa flagitari dignoscitur -- Subdit Martinus. Præsidium protectionis petit Concilium; & hoc, & non aliud sonare debent verba Imperatoris, ut Catholica fiat.

Ecclesia sæpe seculare præsidium petit.

53 OBJIC. VI. Spalat. *num.* 156. Is, cui convenit prius disponere, quæ Dei sunt, deinde quæ civium, habet Primatum in Divinis, & humanis: sed Principi duo hæc competunt, ut fassus est Clodovæus Rex in Concilio Clypiacensi apud Aimoinum *lib. 4. cap.* 41. -- Prius nobis convenit ea, quæ Dei, & „ Sanctorum ejus sunt disponere, ut postmo-„ dum ea, quæ nostra sunt (Deo dante) ex „ sententia cedant -- ergo Princeps habet „ Primatum Ecclesiæ.

RESP. Dispositio Clodovæi solum ministerialis, & executionis fuit, non verò definitionis, & judicii. Pietas, obsequia, obedientia erga Romanam Sedem tanti Principis nota sunt ex tot bellis, quæ suscepit, ut hostes Romanæ Ecclesiæ profligaret, eique subderet: ex oblatione diadematis, & paludamenti Regii, quod illi donavit Anastasius Imperator: ex facto altari Sancti Petri pro gratiarum actione victoriarum: ex professione Apostolicæ fidei: ex Elogio, quod in ejus laudem cudit S. Remigius post ejus obitum. Et utinam Principem hunc imitaretur Anglicanus!

Principes quoad sacra ministri sunt.

54 OBJIC. VII. Is, cujus voluntas post illam Dei in Ecclesiasticis est adimplenda, Primatum habet Religionis: sed Concilium Rhemense *in Can.* 23. præcipit, quod post Dei voluntatem, adimpleatur voluntas Imperatoris dicens -- Ut Dei voluntas, & Do-„ mini Imperatoris impleatur -- & quidem circa Ecclesiastica, idest, circa vestitum, cibum, & conservationem Abbatum; ergo Imperator habet Primatum. Hæc Spalat. *n.* 159.

RESP. decretum illud cusum esse temporibus Caroli Magni erga Sedem Apostolicam obsequentissimi: unde non potest extorqueri pro intento Aleri. Utique voluntas Imperatoris adimplenda est, quando recta. Porro voluntas Imperatoris in hoc casu optima fuit; quia per Episcopos conciliariter congre-

gregatos hæc Decreta condidit, non per seipsum, nisi exhortatoriè, & protectrices ad id tribuendo manus.

Placet occasione objectionis explicare finem Canonis citati: ad cujus intelligentiam notandum est, felicissimis veteris disciplinæ Ecclesiasticæ temporibus quatuor genera Seminariorum propter bonam educationem Clericorum fuisse, primum genus erat in ædibus Episcopalibus, secundum intra claustra monastica, tertium in communibus Canonicorum habitaculis, quartum in separatis contuberniis intra Civitates: Primum regulariter deserviebat pro explorandis moribus ordinandorum, & pro informandis circa mores Parochos, aliosque Sacerdotes salutaribus monitis, & doctrinis, ad quas domos turmatim accurrebant per hebdomadas secundum dispositionem Episcopi; secundum deserviebat, non solum ad efformandos juvenes pro monastica disciplina, verum etiam pro militia Ecclesiastica in bonis moribus, & doctrinis; tertium pro sustentatione Canonicorum deservientium Ecclesiæ; quartum destinabatur ad præparandos Clericos in ministerio Divini cultus, scholarum exercitiis, & virtutum. In omnibus vita communis erat sub quibusdam certis regulis, communis mensæ usus, unius dormitorii inhabitatio, ab uno Præfecto dependentia, Episcopis necessaria victui, & vestitui suppeditantibus. Fere nihil differebat modus iste vivendi a claustrali.

Antiquitus plura Clericorum Seminaria.

Hujusmodi disciplina viguit in Italia, ut constat ex Concilio Romano sub Nicolao II. *Can.* 4. ex Leone IV. relato 12. *cap. Necessaria*. Ex alio Concilio Romano sub Eugenio II. *Can.* 7. In Gallia, ut apparet ex Concil. Moguntino *Can.* 9. Ex Turonensi III. *Can.* 23., *&* 24. Ex Vernensi Concilio sub Pipino *Can.* 11. Ex *lib.* 1. *cap.* Caroli Magni *cap.* 163. In Germania, ut concluditur ex Aurelianensi Concil. II. *Can.* 9., & ex Aquisgranensi sub Ludovico Pio *Can.* 121. 122. 134. 135. In Hispania, ut demonstratur ex Toletano IV. *Can.* 24., & Toletano II. *Can.* 1. In Africa, Institutore Augustino, sicut scribit Possidius *in ejus vita cap.* 52. Quia ergo tepuerat charitas, maxime circa alimoniam; ideo decreta renovantes præcipiunt Patres, quod iis, qui degunt in ædibus Episcopalibus, vel prope, provideat Episcopus; degentibus intra claustra Abbates. Et hæc reficere statuta curavit Carolus Magnus Concilio citato ab Arguente.

55 OBJIC. VIII. Is, qui curam necessariam habet Ecclesiæ, in ea pacem promovendi, invigilandi, ut tam Clerici, quam Laici bene vivant, & indicendi discussionem dogmatum. Primatum habet Religionis: sed Patres Concilii Ephesini agnoscunt Potestatem ad hoc in Principe laico; ergo &c. Min. explicatur. Patres admittunt Epistolam Theodosii junioris ad Cyrillum in actis relectam: sed in ea postquam dixit Ecclesias, & Regnum esse conjuncta, habet — Quam quidem
„ pietatis doctrinam in sacra Synodo in u-
„ tramque partem ventilatam eatenus obti-
„ nere volumus, quatenus veritati, & ra-
„ tioni consentaneum videbitur &c. Nos sane
„ Civitates simul, & Ecclesias conturbari ne-
„ quaquam sinemus --

In Epist. ad eundem Cyrillum 17. in actis ejusdem Concilii habetur Rempublicam, & quæ ad Deum pertinent, esse cognata, hæc ad invicem pendere. Imperatorem contendere indissulam conservationem pietatis, & imperii in subditis. Eundem curare, ut universi in Republica pie, & religiose versentur, potissimam navare operam, ut Ecclesiasticus status ejusmodi sit, qui & Deum deceat, ne Ecclesiasticarum Controversiarum liber status existat, procurare, demum ut Clerici, & Sacerdotes omni nævo, & culpa vacare studeant. In condemnatione Nestorii in iisdem actis legitur -- Et si nostrum erga Rempublicam stu-
„ dium perspicuum est: haud minoris tamen
„ nobis curæ est, ut sacrosancta quoque Religio
„ recte constituatur -- Adducit Arguens aliud testimonium Theodosii ad Dioscorum *Act.* 1., *ejusdem Concil.* -- Imperium ergo Divino au-
„ ctore sortiti subditis proprietate, mansuetu-
„ dine similiter, plurimam sollicitudinem
„ impertimur, quatenus, & vera Religio,
„ & nostra Respublica cultu Dei purissimo,
„ & pietate firmata perfulgeat — Ergo Principes commendatam a Deo habent Ecclesiam. Sic argum. Spalatensis *n.* 49., *&* 145.

Verum nihil hæc probant adversus Catholicam veritatem. Ut superius vidimus, Theodosius *in Epist. ad Synodum*. Candidiano Comiti expresse præcipit, ne Ecclesiasticis se causis immisceat, quia hoc nefas est homini Laico, & numero Episcoporum non adscripto, & *in Epist. citata ad Cyrillum*, postquam dixit, se non passurum injudicatam causam, subdit -- Cui dijudicandæ eos præfici oportet, qui
„ Sacerdotiis ubivis gentium præsident, per
„ quos, & nos quoque in veritatis sententia
„ stabilimur, & magis identidem stabilie-
„ mur - Quibus expresse intra ordinem Sacerdotalem agnoscit tribunal judicativum, & se subjectum ei fatetur: Aliàs Cyrillus nomine Cœlestini Pontificis præsedit Concilio, teste etiam Photio *in Nomo-canone tom.* 9. *cap.* 1., & ipsemet petiit a Theodosio Concilium --
„ Ut Nestorii res certo in apertum profer-
„ rentur -- ut tradit Nicephorus *lib.* 14. *cap.* 33. Nec sua auctoritate petit, sed ex mandato Cœlestini, cujus erat Legatus. Hinc Patres fatentur *cap.* 10. ad sententiam contra Nestorium esse compulsos a Cœlestino. Sic enim ajunt -- Sanctissimi Romanæ Ecclesiæ
„ Episcopi Cœlestini Patris Nostri litteris,
„ lacrymis suffusi, & pene inviti ad lugubrem
„ hanc sententiam urgemur --

Ceterum libenter fatemur, quæ laboriose probat Marcus Antonius, scilicet, Ecclesiam, & Imperium ad invicem pendere, felicitatem Regni auspicari ab iis, quæ ad Deum spectant, ad Principes pertinere curam Ecclesiarum; sed hæc omnia salvamus opere ministeriali, & adjutorio, quo tunc maxime opus est, cum turbatio Ecclesiæ provenit ex patrocinio secularium: & hoc erat in casu nostro. Nestorius enim nimis fidebat potentiæ Procerum; immo ipsius Imperatoris, propter quod non dubitavit & ipse eum rogare pro Concilio procurando; & de facto medio Comite, & aliis Principibus turbavit Concilii pacem, & acta subvertit; Theodosiumque provocavit in Cyrillum; & inde Sanctus Isidorus Pelu-

siota

siota admonuit eum, ut si vellet patrociolum Dei in gubernatione Imperii, cohiberet suos Ministros. Sic enim ait -- Huic autem malo „ remedium attuleris, si Ministros tuos a „ dogmatum præscriptione removeas &c. -- Curam defensionis, exhortationis, ministerialitatis, executionis concedat nobiscum Spalatensis cum subordinatione ad Sacerdotalem, judiciariam, definitivam, & regitivam Potestatem, & lis cessabit.

Potestas Laica Ecclesiæ subordinata.

56 OBJIC. IX. Spalatensis, & Mornæus *oppositione* 21. Qui est petra, & fundamentum Ecclesiæ, Ecclesiasticas leges, & orthodoxa disponens jura Primatus dignitate gaudeat necesse est, sed hæc tribuuntur Leoni Imp. per Conc. Chalcedonense ab Episcopis Armeniæ -- Cujus caput, videlicet, Ec„ clesiæ est Christus: vos autem robur, & „ fundamentum imitantes immobilem Christi „ petram, super quam omnium Creator Ec„ clesiam suam ædificans, pietatis requiem „ condonavit -- Episcopi Dardaniæ dicunt ejus pietati Religionem esse commissam. Episcopi Corinthii ajunt -- quod sit docta (idest Eccle„ sia Corinthiorum) pariter Ecclesiasticas, „ & proprias leges; & per utrasque, tam „ orthodoxam fidem, quam Reipublicæ jura „ disponens - ergo Leo Imp. agnitus est primatum habens Religionis.

RESP. Honorifica hæc appellant supra laudabilem zelum, quem Imperator habuit defendendi Ecclesiam, eamque protegendi, & promovendi executionem decretorum Chalcedonensium, quod & ipsi Centuriatores fassi sunt *Centuria* 5. *cap.* 3. -- Leonem Imperatorem „ non minori sollicitudine, quam Marcia„ num, Ecclesiarum curam gessisse, & sin„ gulatem Patronum fuisse -- Hoc patet ex eo, quod Clerus Alexandrinus ad Leonem confugit, ut oppressiones factas per Timotheum Elurum significaret Pontifici. Sic enim habet *Epist. post Concil. Chalced.* -- Scri„ bere dignemini Sanctissimo Romanæ Urbis „ Episcopo, quatenus hæc ei a vestra tran„ quillitate nota fiant -- Non ergo Primatum agnoscunt penes Imperatorem, sed penes Papam. Patet pariter ex eo, quod ipse Leo Augustus scribit Leoni Papæ, ut ad ipsum mittat aliquos, qui veram doceant fidei Catholicæ formulam, & Sedis Apostolicæ Regulam: sicut constat ex *Epist. mihi* 66. *Leonis Papæ ad Leonem Augustum*. Si verò Imperator esset petra fundamentalis Ecclesiæ, & immobilis, ab ipso petenda esset Regula credendorum.

Laudatur a Concilio Princeps.

Post argumenta ex Conciliis emendicata, alia occurrunt ex Ecclesiasticis monumentis desumpta; brevitatis causa, omittimus ea, quæ alibi delibavimus *in Tract. de Ordine*, ut judicium Constantini I. in causa Ceciliani, & Athanasii, ut depositionem quorundam Pontificum opere Imperatorio, ut intentatam Philippi pulcri, & aliorum appellationem a Papa ad Concilium, ut Doctrinam Sorbonicam, & Gersonianam infirmantem Papalem auctoritatem, & similia. Addamus ergo, quæ ex professo non fuerunt discussa.

57 OBJIC. ergo I. Is, cui præstat obedientiam Primus de ordine Sacerdotali, supremum gradum auctoritatis habet in Ecclesiæ Regimine, sed Imperatoribus paruit primus Sacerdos, Romanus Pontifex usque ad tempora Phochæ, a quo habuit Primatum; ut patet ex Beda de temporibus Phochæ -- „ Hic rogante Papa Bonifacio statuit Sedem „ Romanæ, & Apostolicæ Ecclesiæ caput esse „ omnium Ecclesiarum, quia Ecclesia Con„ stantinopolitana prima se omnium scribe„ bat -- ita Paulus Diaconus *lib.* 4. *de gestis Longobardorum cap.* 11 Anastasius Bibliothecarius *in sua Historia*. Hæc objicit Rex *in præfat. pag.* 60., & *in Apol. contra Bellarminum pag.* 16. Hanc objectionem ebibit Rex ex Protestantium Lacunis, volentium Primatum Romanum ab Imperatoribus ortum, licet non eodem modo discurrant. Alii a Phoca concessum dicunt; Magdeburgenses *centur.* 6. a Justino Imp. Papam habuisse Patriarchatum volunt: Alii a Constantino IV.: quatenus Platina in Benedicto II. dicit -- „ Constantinum Benedicti sanctitate permo„ tum ad illum sanctionem misisse, ut ille, „ quem Clerus, populus, exercitusque Ro„ manus Pontificem delegisset, eundem sta„ tim verum Christi Vicarium esse omnes „ crederent, nulla, vel Constantinopolitani „ Principis, vel Exarchi Italiæ expectata au„ ctoritate, ut ante fieri consueverat --

Alii a Constantino I. *in edicto relato dist.* 96. *cap. penultimo*, ubi habetur -- Constan„ tinus Imperator quarta die sui Baptismi pri„ vilegium Romanæ Ecclesiæ Pontifici con„ tulit, ut in toto orbe Romano Sacerdotes „ ita hunc caput habeant, sicut Judices Re„ gem -- Hoc refertur *tom.* 1. *Conciliorum in Epist. Leon. IX. ad Michaelem*; alii a Nicæna Synodo concessum asserunt, quatenus Leo IX. ad Michaelem dicit, Pontificem a nemine judicari -- Beatissimo, & Apostolico Silvestro „ decernente, & Constantino Augusto spiri„ tuali ejus filio cum universa Synodo appro„ bante -- Tandem ab Apostolis alii volunt derivatum, quatenus ipsi libere volentes, in primatem elegerunt Petrum, ejusque Successores.

RESP. Argumentorum abunde solutum habes, ubi de Primatu Romani Pontificis; & facile ostenditur falsitas: siquidem primatus Ecclesiæ est a Christo institutus, sicut ipsa Ecclesia, ad cujus essentiam necessaria est forma Regiminis: quæ autem sunt a Domino constituta, non possunt ab hominibus minui, aut mutari; aliàs Regimen Ecclesiæ antiquius est omnibus imperatoribus Catholicis; & quidem agnitum apud Sedem Apostolicam, ut fuse appellationes, recursus, Concilia, auctoritates Patrum, & alia plura alibi data demonstrant, quæ repetere superfluum est. Dicta ergo Patrum, Conciliorum, Principum allegata, & quæ allegari possunt, non faciunt sensum de collatione constituente, sed declarante, sed defendente, sed conservante.

Ecclesiæ Primatus prævius ad Principes Catholicos.

Ecclesiam Romanam primatum habuisse ante Phocam in aperto est, ceterum ut unum, vel aliud innuam, annis circiter quinque ad Imperium Phochæ Gregorius Magnus *lib.* 7. *Epist.* 63. *ad Joannem Siracusanum* ait -- De Sede CP., quis dubitat, eam Aposto„ licæ Sedi esse subjectam? quod & Dominus „ pissimus Imperator, & frater meus Euse„ bius ejusdem Civitatis Episcopus assidue

„ pro-

„ profitentur -- Justinianus senior 70. annis ante Phocam *in Epistola ad Joannem II.* Valentinianus, qui 140. annis præcessit, *in Epist. ad Theodosium* (aliis omissis) asserunt, Romanam Ecclesiam esse caput omnium Ecclesiarum; Romanum Pontificem super omnes Sacerdotii Principatum habere.

Phoca Episcopi CP. usurpationem repressit.

Causa, cur Phocas declarativum illud decretum ediderit, est, quia CP. Præsules usurpabant sibi ambitiosam nomenclaturam Episcopi universalis; non quia negarent subjectionem Sedi Apostolicæ, sed propter excellentiam Urbis, & Episcopatus. Cum tamen titulus periculosus appareret Romanis Pontificibus, ne tandem gravi schismate prætextu tituli auctoritatem etiam usurparent, (ut evenit post aliqua secula) Pelagius, & Gregorius curaverunt superbiam illam moderari; & cum parvipenderentur in suis monitis, ope sunt usi Imperiali, & obtinuerunt speciosi tituli abrogationem, Phoca declarante, Romanum Pontificem Primatum habere super omnes Ecclesias, ut dicit Beda *loco cit. in object.* Platina in Bonifacio III. Genebrardus in Chronico.

A Justino primatum non accepisse, patet pro nunc ex actis Chalcedonensis Concilii, ubi caput, & universalis Papa appellatur; ac proinde multo minus accepit a Constantino IV. qui ducentis post annis regnavit. Nec Platina allegatus id asserit; sed solum ait Imperatorem remisisse usum inductum, & ad majora mala evitanda tunc permissum, expectandi nempe ad perfectam consummationem electionis Pontificis consensum Imperatoris, aut Exarchi.

Nec a Constantino I. habuisse Primatum, ex eo dignoscitur, quod ante ipsum agnoscebatur Romana Ecclesia caput aliarum; unde ad ipsam fiebant appellationes, sicut constat de Dionysio Alexandrino, qui ad Sedem fuit accusatus, & libenter admisit delationem. Et in suo edicto fatetur Constantinus relatus *dist.* 96. *Can. Constantinus*, Salvatorem Petro contulisse potestatem: Petrum, & Pontifices judicat constitutos Vicarios Filii Dei: Immo vocat Imperium terrenam potentiam, & terrenum thronum; Pontificatum verò Sacrosanctum, & Sedem Sacratissimam Beati Petri.

Constantinus agnovit spiritualem potestatem terrena majorē.

Nec a Niceno Concilio Primatum habuisse ex iisdem constat, & ex Can. sexto ejusdem, relato in Concilio Chalcedonensi *Act.* 16. ubi -- Ecclesia Romana semper habuit Primatum -- Et ideo Nicolaus I. ad Michaelem Imp. scribit -- Privilegia huic Sanctæ Ecclesiæ a Christo sunt donata: a Synodis non „ donata, sed celebrata, & honorata -- Joan. II. *in Epist. ad Justinianum Imp.* dicit. -- Romanæ Sedis Reverentiam conservatis, & „ ei cuncta subjicitis, & ad ejus deducitis „ unitatem, ad cujus auctorem (hoc est Apostolorum primum) Domino loquente „ præceptum est: Pasce oves meas, quem „ esse omnium Ecclesiarum caput, & patrum „ Regulæ, & Principum statuta declarant, „ & pietatis vestræ Reverendissimi testantur „ affectus -- Ubi habetur, quid Christo, quid Patribus, quid Principibus tribuatur in Constitutione Primatus Romani. Christo collatio potestatis, Patribus declaratio, Principibus recognitio expresse ibi tribuitur.

58 OBJIC. II. Rex *in Apol. contra Bellar. pag.* 26., *&* 27. Ille, a cujus jure pendet primi Sacerdotis electio, Primatum videtur habere Ecclesiasticum, sed a jure Imperatoris pendet; & longo annorum decursu Imperatoris consensus intervenit; ergo &c. Hæc sunt verba ipsius -- Sed & per ætates quamplurimas certum jus, & inviolatum apud Imperatores mansit, Romanos Pontifices creandi -- Prosequiturque plura dicens. Adducit in testem Adrianum Papam, qui in Concilio 153. Episcoporum contulit privilegium Carolo Magno eligendi Pontificem, & ordinandi Sedem Apostolicam. Addit certam summam pecuniæ datam aliquando a Pontificibus pro confirmatione obtinenda.

RESP. Jus hoc usurpatum fuit a primis Imperatoribus, qui eo sunt usi, & permissum a Sede Apostolica ad evitanda majora mala. A Christo usque ad Constantinum Magnum per trecentos, & ultra annos, & a Constantino, usque ad Justinianum seniorem per alios ducentos, electio Romani Pontificis exercita est absque ulla dependentia ab Imperatoribus. Justinianus fuit primus, qui hoc sibi arrogavit. Nam cum auctoritate Vigilii Papæ de Gothorum manibus Italia recuperata esset opera Narsetis; Justinianus timens ne Pontificum potentia, & industria, ipso absente ab Italia, Urbs, & Italia deficeret ab imperio CP., statuit, quod nullus Pontifex electus agnosceretur, nisi accederet approbatio Imperialis: & de facto proscripsit Sylverium falsis informationibus ductus, quod Romam Gothis prodere voluisset. Videndus est Onufrius ad vitam Pelag. II. Duravit hæc usurpatio usque ad Constantinum IV, qui Benedicto II. usurpatum jus remisit.

Jus in Rom. Pontificem ab Impp. usurpatum.

Hanc injustam usurpationem Simoniacam hæresim appellat Greg. *in Psal.* 5. *pœnit*, quia vi, & ex avaritia summa pecuniæ capiebatur, & quasi in pretium venditionis Patris; cum a Pontificibus daretur ad redimendam vexationem, & præcavenda damna Schismatum, quæ inde forent exorta, si forte alius eligeretur.

Quantum ad illud Caroli Magni: ab eruditis negatur Adrianum concessisse privilegium creandi Pontificem. Creditur potius inventum Sigeberti, qui transierat ad partes Henrici Imperatoris Schismatici vendicantis sibi investituras, ut ei adularetur, finxit & simile concessum fuisse Carolo Magno. Gratianus ex falsis Historiis videtur sumpsisse *cap. Adrianus II.*, *&* *cap. In Synodo dist.* 63. quod patet ex eo, quod auctores, qui diligentissime res Caroli scripserunt, nullum verbum habent de re tanti momenti: immo contrarium docent. Dicunt enim capto Ticino, non Romam, sed statim in Galliam advolasse pro comprimendis rebellibus Saxonibus. Gratianus verò vult Romam se contulisse, & ibi celebratum fuisse ab Adriano Concilium. Ulterius in decreto Gratiani mentio fit investituræ, nomen inauditum temporibus Caroli. Nec unquam sibi Carolus arrogavit Episcoporum electiones; sed liberas decrevit esse faciendas secundum Canones *lib.* 1. *cap.* 84.

Sed quidquid sit de hoc: concesserit Se-

des

des Apostolica Carolo Magno privilegium, quod renunciavit Ludovicus ejus filius *cap. Cum ego Ludovicus dist.* 63. Concesserit Othoni I. (quod renunciavit *Can. Constitutio*, eadem distinctione) propter eorum egregia merita, & acta pro bono Ecclesiæ; ut confirmarentur in actu pellendi, & comprimendi Hæreticos vexantes Sedem; ut reprimeretur temeritas Comitum Romanæ ditionis turbantium electionem Summi Pastoris: non inde Pontifex efficitur inferior imperatore, qui non nisi ex ejus auctoritate, & privilegio id est consecutus. Dedit Alexander III. Cardinalibus jus electivum; nunquid Pontifex electus, minor est Cardinalibus? Uno verbo: confirmatio imperialis vi usurpata nulli patrocinatur; ex privilegio habita Pontifici favet.

59 OBJIC. III. Spalat. *n.* 106., *&* 107. Nisi Principes jus legitimum in Divinis exercendis haberent, non laudarentur a Romanis Pontificibus, nec ad eos recurrerent in causis Ecclesiasticis, sed hoc faciunt. Anastasius enim Papa *Epist.* 1. *ad Joannem Jerosolymitanum* laudat Honorium, & Arcadium, quod sententialiter prohibuerint lectionem librorum Origenis. Leo Magnus Theodosium juniorem commendat *Epistol.* 7. pro cura, & sollicitudine suscepta Christianæ Religionis, in eoque Sacerdotalem animum inesse gaudet. *Epist.* 25. *ad Pulcheriam Augustam* rogat, ut laboret pro repellendis blasphemiis contra Sacramentum incarnationis. *Epist.* 4. Precatur Marcianum Imperatorem; ut in Synodo Chalcedonensi non patiatur in dubium fidem revocari ab Apostolis traditam. *Epist.* 63. Asserit præcipuo Marciani opere in Concilio damnatos fuisse errores; eundem fidei summo vigilantiæ studio tueri, ejus auctoritate ab hæresi revocatos Monachos, precaturque, ut omnes hæresis reliquias deleat. *Epist.* 77. Totale confugium reponit in eodem in causa Anatolii, privilegia æqualia cum Romanis obtinere a Concilio nitentis. Non ne hoc est agnoscere supremum jus Ecclesiasticorum in Principe?

RESP. Exercitium executivum, & ministeriale non arguit Primatum in Ecclesiasticis. Porro pro hoc tantum laudantur Principes supremi. Honorius in causa librorum Origenis sequitur sententiam Anastasii Pontificis illos proscribentis. Hinc dum Ruffinus laudaret Origenem, acriter invehitur Hieronymus in librum Periarchon Origenis ab Anastasio damnati. Accusatus Origenes, ut suspectus in quibusdam opusculis a Demetrio Alexandrino, sua esse negavit, & coram Fabiano Pontifice purgari voluit, non coram Imperatore. Hic fuit mos antiquus, quod Hæreticorum libri prius a Sede Apostolica damnarentur, deinde Laicali sententia executio urgebatur; & ideo postquam Patres Ephesini anathema tulerunt in Epistolas Nestorii, Theodosius suo decreto executionem stabilivit *cap. Theodosius lib. ultimo de Hæret.* 1. *num.* 1.

Executio decretorū Pontificum laudabilis in Principe.

DICES ex eodem Spalat. *num.* 120. Honorius *ad Aurelium Carthagin. contra Pelag.* cogit Ecclesiasticos subscribere definitionibus fidei; & privantur contumaces dignitate, & communione -- Ut quicunque damnationi „ supra memoratorum, quo pateat mens pura, subscribere impia obstinatione neglexerint, Episcopatus amissione mulctati, „ interdicta in perpetuum, expulsi Civitatibus, communione priventur --

RESP. Honorius per imperialem legem observari mandavit statutas leges a Conciliis Provincialibus, confirmatis a Papa. Bonifacius ad præcavenda futura mala in electione Pontificis rogavit per Epist. Honorium, ut contineret statutis universalis Ecclesiæ: quod promisit se facturum in respons. ad Papam; & aliquas leges condidit contra Schismaticas electiones. Ex quo patet hujusmodi factis in causis Ecclesiasticis non esse usum ausu Imperiali, sed hoc egisse rogatu Cleri indigentis seculari potestate. At supra Honorii dedimus testimonium pro Catholica veritate.

Laudatur Theodosius pro exercitiis defensionis, & præsidii officiis erga Catholicam fidem, & bonum Ecclesiæ; habuitque animum Sacerdotalem, quia Sacerdotio obsequiosus, non munere Sacerdotali præditus. Ab eo Leo Magnus *in Epist. Synodali* 2. gladium defensionis postulat, dicens -- Date „ defendendæ fidei libertatem, quam salva „ clementiæ vestræ reverentiâ nulla vis, nullus poterit mundanus terror auferre. Defendite contra Hæreticos inconcussum Ecclesiæ statum, ut & vestrum Christus defendat Imperium -- ipse Theodosius suis legibus declaravit, Tribunal causarum Ecclesiasticarum spectare ad Romanum Pontificem, ut apparet ex suo *C. Theodosian. tit.* 2. *de Episcopis*, infra recitando.

60 DICES. Theodosius plurimas leges pro fide condidit, sed condere leges est proprium Primatum habentis; ergo &c.

Usque leges condidit; nonnisi tamen ordinatas ad Synodalium decretorum executionem. Prius enim Synodus decreverat definitiones, quas in suo codice Theodosiano videre possumus. Deinde quædam statuta civilia cudit, ut executioni mandarentur, nempe, ut aberrantes a fide Catholica non haberent potestatem docendi de fide, sed pellerentur; ut nulla cum civibus poterentur auctoritate communi; ut omnes suo imperio subditi eandem sententiam de Deo tenerent. Porro hoc modo leges ferre pro fide non arguit Primatum, sed auxiliarem Ecclesiæ subjectionem.

Theodosii Imp. facta declarantur.

61 INSTABIS ex eodem Spalat. *n.* 21. Annuentibus Patribus summam exercuit potestatem in Concilio Ephesino, itaut irritaverit decreta conciliaria contra Nestorium; voluerit redintegrari causam, & examen; prohibuerit ne ullus Episcopus ad suas Ecclesias remearet, sed si legitime hæc non fecisset, fuisset a Synodo ligatus vinculo censurarum; ergo legitime talia peregit.

Sed hæc nulla sunt. Hæc tentavit Theodosius cum a Nestorianis deceptus crediditt violenter, & injuste actum in condemnatione Nestorii, præcipitanter discussâ causâ. Unde patrocinium suscipiens putavit se obsequium præstare Deo, & Cœlestino volenti, ut legitimum celebraretur Concilium, & omnia fraus, & violentia abesset; quamvis culpa

non

non vacaverit, cum nimium credoins fuerit relatis ab Aulicis, & Nestorianis. Immo visus est nutare circa fidem; sed certior factus veritatis in pristinum quæque restituit; & Apologia Sancti Cyrilli, & suasionibus Pulcheriæ Augustæ caligantes uculos circa duas in Christo Personas aperuit. Quapropter non erant proclamandæ excommunicationes in eum ea facti errore deceptum. Culpa fuisset, si bene conscius, & monitus, contumax permansisset.

Ceterum qualis fuerit meus ejus circa Primatum, præter dicta constat ea ipsius verbis, recitatis in Synodu Ephesina -- Nec quid- „ quam ea propinqua Divinitate nobis atro- „ gamus -- Ab altari secedebat; commune atrium ingrediebatur Templi; ingressus arma, & diadema deponebat, & consilium adimpiens, & preces Cœlestini Pontificis ad ipsum scribentis -- Major vobis fidei debet esse can- „ sa, quam Regni: ampliusque pro pace Ec- „ clesiarum elementia vestra, quam pro om- „ nium securitate terrarum &c. -- Nestorianorum scripta, aliorumque Hæreticorum comburi mandavit. Nestorianos, si Clerici forent, expellendos, si Laici, feriendos anathemate statuit, idest, ut vim haberent Synodalis decreta hujusmodi pœnas Hæreticis infligentia.

62 URGEBIS. Peracto Concilio, & plene instructus prohibuit executioni mandari depositionem Joannis Antiocheni; & Nicomediam evocatis Cyrillo, & Joanne, curavit invicem reconciliari, ejurata Hæresi a Joanne, sed hi sunt actus graves jurisdictionis Primariæ Ecclesiasticæ: ergo. Idem Spalatensis *num.* 122. hæc replicat.

Sed in hoc, quid sane pro Primatu? Non enim sententialiter voluit impedire executionem depositionis, sed officiosè pro evitandis gravioribus discordiis, interponere voluit sua pietatis officia, ut dissensiones, & jurgia de medio tollerentur. Contumacia Joannis in patrocinando Nestorio erat dissidii causa cum Cyrillo fidei defensore, & crimen depositione puniendum. Curat Imperatur suasionibus emollire cor Joannis ad ejurandam Hæresim, ut contigit, qua ejurata cessat pœnæ executionis causa, & habetur restauratio fœderis cum Cyrillo. Suasionibus conciliare amicitiam, & alium movete ad deserendam contumaciam, non importat jurisdictionem.

63 REPLICABIS. Indicta nova Synodo, propria auctoritate Dioscorum constituit Præsidem; delegit, qui excludendi, qui includendi; damnavit Flavianum CP. Episcopum; Theodoretum, quem suspectum habebat, Antiochiâ expulit, & Cyrensem Ecclesiam recipere coegit; Irenæum Episcopum Tyri Sacerdotio deponendum statuit. Allegat idem Spalat. editionem Peltanam *tom.* 1. *cap.* 29., ubi hæc contineri asserit; exultatque dicens -- Hæc est eruditio, quam Regibus „ jam fidelibus dat Spiritus Sanctus in Psal- „ mis: Servite Domino in timore &c.-- Hæc habet *num.* 122., & 124.

Hoc argumentum instruit nos ad serviendum Deo in timore, & tremore, conspicientes, quod, qui videbantur columnæ fidei, adeo faciliter lapsi sint, & miserrime, Theodosius ad partes Eutychetis digressus, factus est hæresis patronus.

Erravit Theodosius, gloriamque nomini suo partam denigravit Latrocinale Ephesinum II. sua auctoritate indicens; omniaque prædicta male agens, Eutychetis, & Dioscori blasphemiam defendens: quamvis aliqualiter excusandus, quia deceptus fuit a Chrysaphio Eunucho, & impulsus ab Eudoxia conjuge, totam volventibus Eutychianis. Multa mala passus est propter tale crimen circa Imperium aliàs florentissimum. Eahortationibus tandem Pulcheriæ Augustæ sororis ad Christum rediit; & detecta fraude Aulicorum, furorem totum convertit in Chrysaphium, deditque manus Pontifici pro legitima Synodo Chalcedonensi, pro extirpatione Eutychianismi.

Ceterum ea eadem Synodo habemus argumenta pro nobis. Leo Papa statim ea reprobavit, & ejus sententiæ stetit totus Orbis. Flavianus damnatus ad Sedem Apostolicam appellavit; & quia parvipendit appellationem Dioscorus, Patres Chalcedonenses injuriosum esse clamaverunt, *Epist.* 24., & 25. *ad Theodos.*, & 26. *ad Pulcheriam.* Theodoretus pariter appellavit ad Leonem Epist. quæ incipit: *Paulus Claudens.*--Ante omnia rogo, ut sciam „ a vobis, an in injusta hac depositione de- „ beam acquiescere; an non? Vestram enim „ expecto sententiam, & si judicatis me stare „ assertis, stabo -- Et Synodus Chalcedonensis noluit causam examinare, sed stetit sententiæ Leonis; ait enim -- Theodoretus di- „ gnus est Sede Ecclesiæ. Archiepiscopo Leo- „ ni multos annos: post Deum Leo judica- „ vit --

Hæc, & alia plurima dedimus, ubi egimus de Primatu Sedis Apostolicæ. Aliæ similiter depositiones Episcoporum tentatæ in Latrocinali Concilio Ephesino, restitutæ sunt opere Leonis, & Chalcedonensis Concilii. Deberet tamen Marcus Antonius colligere, priora non fuisse ea legitima potestate competente ipsi Imperatori ea pœnitentia, quam egit imperator, & ea justitia, quam exercuit in conjugem, pellendo eam ab aula, & in Chrysaphium, quem spoliatione bonorum, & exilio mulctavit; quique, dum abiret, demersus interiit.

64 SUBSUMES. Idem Augustus Theodosius fidei curam suscepit, ut liquet ea ejus Epist. act. 1. Chalcedonensi recitata, ubi dicit se cogitate de sanctis Dei Ecclesiis, & de fide Catholica; nec non velle custodiri rectam fidem prædicatam a Sanctis Patribus Nicænis, & Ephesinis; & de Florentio Patricio habet --Probatum in recta fide volumus ipsum in- „ teresse audientiæ Synodali; quoniam fer- „ mo de fide est -- Et statim secutæ sunt Synodi acclamationes: non excessit ergo limites suæ potestatis.

RESP. Utique in hoc non est limites prætergressus; quia nonnisi patrocinium exhibuit, & exercuit. Utique debuit sartam tectam velle fidem; quia tenebatur promovere executionem Statutorum Synodalium, & removere impedimenta ad hoc, ut libere possent Sacerdotes dogmata examinare; debuit cogitare de Ecclesiis, quarum erat defensor, & custos, sumque voluit Ministrum Synodali interesse audientiæ, quia necessarii erant

dispositores loci, ut pacifice omnia fierent. Ceterum notum est, Patres Chalcedonenses pluries clamasse -- Superfluos mitte foras; „ Laicos mitte foras: Episcoporum Concilium est --

65 ADDES. Theodosius, Romano Pontifice postulante. Romam cum proficisceretur Flavianus, cum Evagrio contendens audita ejus oratione (qua spondebat se cessurum Episcopatui Antiocheno pro bono pacis; non tamen cessurum Indiscussis calumniis, quibus onerabatur) jussit eum reverti In suam Sedem; etiam contra decretum Synodi Capuanæ; & aliam Synodum indixit (Hic de Magno Theodosio sermo est.)

RESP. Ex Theodoreto *lib. 5. cap.* 23. pro nobis stare casum. (Licet non sit omnino excusandus Imperator) qui agnovit Sedem Apostolicam unicum, & legitimum Tribunal Ecclesiasticorum; & ideo Imperator tenens partes Flaviani, rogavit Papam, ut mortuo Paulino sufficeret Flavianum, licet Evagrius esset designatus Episcopus. Si autem Imperatorii juris esset Primatus frustra fuisset recursus ad Apostolicam Sedem. Deinde. Primum voluit, ut Romam pergeret Flavianus pro tollendo Antiocheno schismate, deditque litteras adjutorii Episcopis Orientalibus, a Romano Pontifice invitatis ad Concilium: At Flavianus conscientia accusante perditam prævidens suam causam, peroravit coram imperatore, & vaniloquiis induxit, ut non permitteret ipsum Romam ire, & Synodum in Oriente procuraret. Quod tortum est; in quo Augustus defecit, cedens motivis artificiosis peturantis, & longa itinera exagerantis, & suspicionem judicii Occidentalis insinuantis.

Artificiose autem hæc fecisse constat ex *Epist.* 78. S. Ambrosii Præsidis Concilii Capuani, qui de Flaviano habet -- Qui nec Imperialibus decretis, nec Sacerdotum conventui „ præsentiam facier sui -- Ubi pariter S. Doctor recursum Flaviani ad Imperatorem reprobavit -- Iterum ad hujus seculi judicium „ recurrendum, iterum rescripta &c. -- Judicium seculi habet Imperator: non ergo Divinorum. Igitur quod deceptus Theodosius fecit, nullum robur obtinet probationis. Theodoretus excusat Flavianum, ut paratum cedere pro bono pacis, sed subdole id peregisse facto comprobatur.

Laudatur Pulcheria Augusta (& satisfit secundæ parti objectionis) propter zelum Religionis, & adjutorium ministeriale præstitum ad comprimendos contumaces contra Sacramentum incarnationis. Quantum verò ad Marcianum satis superque diximus: quare brevissime addo. Dedit Leo *Epist.* 45. imperatori, rogans, non ut quæstiones dirimat, vel de fide edat decreta, sed ut jam discussa, & approbata dogmata Chalcedonensia non permittat revocari in disputationem a contentiosis Eutychianis. Et revera edictum Imperiale nonnisi executorium sonat ministerium Synodalium decretorum, ut patet -- Nulli con- „ tra venerabilem Chalcedonensem Synodum „ liceat aliquid, vel dictare, vel scribere, „ edere, vel emittere &c. -- *In Epist.* 63. Conjungit Leo Regiam potentiam cum Sacerdotali industria; non quia munus Sacerdotale in Marciano agnoscat, sed zelum, & affectum in promovendo ministerialiter, quæ pertinent definitive ad Sacerdotium. Ait enim ejus præcipuo opere per Concilium vices amisisse errorum defensores; quia removens impedimenta, executionem promovit. Ceterum ipse Augustus auctorem Concilii agnoscit Leonem *in Epist. ad eundem*. Asserit Leo ibidem Marcianum Rectorem, sed expresse in rebus humanis; qui tamen fidei itidem ministerialiter, Reipublicæ auctoritative. Gratias eidem reddit pro Monachis ad sanitatem revocatis, sed propter opus exhortatorium, & ministerialis executionis. *Epist.* 77. in causa Anatholii se commendat; sed ut comprimat Antistitis superbiam, & servari curet illæsa Romanæ Ecclesiæ privilegia, utendo gladio secularis potestatis.

65 OBJIC. IV. Spalat. *p.* 109., *&* 125. Mornæus *in myst.* 12. Auctoritativa Canonum Conciliorum generalium dispensatio, exigere ab Episcopis fidei formulam, ut Orthodoxi ab Hæreticis dignoscantur, legem ferre Episcopis Simoniam vetantem argumenta sunt Summi juris Ecclesiastici, sed Zeno Imperator hæc omnia fecit, ut videre est apud Evagrium *lib.* 3. *cap.* 2., & apud Nicephor. *lib.* 15. *cap.* 28. Primum, cum occiso Stephano Antiocheno Episcopo contra Canones Nicænos jussit Antiochenum novum Præsulem ordinari a Constantinopolitano, cum jus esset penes Syriæ Episcopos. Secundum, cum jussit, ut Episcopi omnes Orientales ad ipsum formulam fidei transmitterent, ut dignoscerer lupos a Pastoribus. Tertium, ex eo, quod habetur in Epistolis Episcoporum Ægypti post Concilium Chalcedonense. Hæc porro legitime fecisse ex eo apparet, quod Simplicius Papa eum laudavit circa primum. *Epist.* 13. -- Un- „ de, quæ a vobis amore quietis, sancte, „ & religiose sunt ordinata, reprobare non „ possumus -- Et sic de ceteris, ut ex eadem Epistola constat.

RESP. In Zenone duo distinguenda sont tempora, primum defectionis a Deo, & a fide, secundum conversionis. Auspicatus est Imperium ab iniquitate, & hæresi, favens Eutychianis, unde ejecto Martyrio Catholico Episcopo a Sede Antiochena, Petrum Fullonem substituit ab exilio revocatum, qui Chalcedonensem Synodum anathemate percussit: Pariter Timotheum Eutychianum a Leone in exilium demandatum Ecclesiæ Alexandrinæ restituit, qui velut triumphans Constantinopolim pergens, Ecclesiam totam hæresi inficere tentavit. Sed Deus ulcisci non distulit Augustum, Simplicii Pontificis monita parvipendentem; nam a Basilisco ejectus ab Imperio, profugus inter loca deserta Isaurica, ad mortem quæsitus, pane deficiente, herbis vitam sustentare coactus fuit; donec expiatis criminibus, & melior effectus, prodiens ab antris, exercitum comparavit. Tunc Basiliscum aggressus victoriam reportavit, captumque Basiliscum ad Templum confugientem misit in Cappadociam, quem cum uxore, & filiis hyemis tempore cibo, & vestiariis jussit destitui; unde brevi collacrymantes consumpti sunt ærumnis.

Im-

Zeno Imp. Pontificem ut Ecclesiæ caput agnovit.

Imperio potius Zeno melior visus est; quare Hæreticos Episcopos ejecit, Catholicos revocavit, Synodum Chalcedonensem promovit, Eutychianos repressit, & plurima exercuit pro Ecclesia; ea sententia tamen Romani Pontificis, cui statim a recuperatione Regni epistolam scripsit, quem agnovit Summum Pastorem, & Ecclesiarum caput, a quo hortatoriam recepit epistolam. His ergo prælibatis.

Quæ Zeno fecit primis annis imperii, pessima sunt, & Hæretici hominis: Sed formula fidei, quam exegit, eo tendit, ut Catholicos ab Hæreticis dignosceret, quos posset Ecclesiis restituere, adimplens mandata Simplicii. Lex contra Simoniacos executionis est: Verùm quoad ordinationem tentatam Antiocheni Præsulis per Constantinopolitanum perperam egit, & male eum fecisse dicit Simplicius ad ipsum rescribens, qui electionem illam reparavit, ratam habens; prohibens ne in futuro simile quid amplius fiat.

Forte tamen Zeno est excusabilis; tum quia fuit ab artificiis Acacii CP. deceptus, qui occasiones venabatur exercendi jurisdictionem circa Ecclesias Orientales, ut foveret in eos Primatum, quem meditabatur; tum quia motus est, ut evitaret turbulentias, quas prævidit futuras, si electio Antiocheni fieret more solito; tum quia credidit fore secundum mentem Simplicii, a quo fuerat monitus de removendis Ecclesiarum dissidiis; cujus optimum signum est, quod illi scripsit totum, quod fecerat. Ex his argumentum nobis prodest, obest Adversariis, cum Zeno subordinationem in his habuerit Romano Præsuli.

66 OBJIC. V. Qui potest pœnis coercere contumaces Episcopos, & ad quem pertinent negotia fidei, jura primatus habere convincitur, sed Anastasio, & Justino hæc convenire agnovit Sacerdotum primus Hormisdas. Nam cum vellet emendatum Nicopolitanum Episcopum Sedi suæ restituere, Thessalonicensis obstitit Episcopus; quem ut reprimeret, Imperialem opem imploratt, rogans, ut iniqua molientibus obviet, molestias removeat, correctum foveat. idem Hormisdas *Epist.* 8., & epist. alia commendat Justino imperatori fidei negotium; ad hunc finem addens a Deo ad imperium eum fuisse promotum. Sic arguit Spalat. *pag.* 110.

Anastasius Imp. fictus Catholicus.

RESP. Sub Hormisda, & Anastasio plura elucent argumenta Primatus Apostolicæ Sedis, quem iteratis legationibus agnovit Oriens. Anastasius ergo Catholicus apparere volebat, sed non esse; unde Hæreticos fovebat, causamque fidei evertebat, Catholicos Episcopos ejiciens, Hæreticos promovens; propter quod Deus contra ipsum movit Vitalianum Scytham, qui exercitu suo militum Romanorum, Imperii plurimis partibus occupatis, Constantinopolim accessit; quem timens imperator legationem misit pro pace, sub conditionibus expetitis a Vitaliano, celebrandi Concilium pro bono Ecclesiæ, & restituendi ad suas Sedes Episcopos Catholicos. Quare scripsit Romano Pontifici, ut illud indiceret, cum pertineret ad jus suum. Papa per Legatos respondit, assignando capita tractanda in Synodo. Sed cum Anastasius sincere non ageret; sed simulationibus uteretur ad captandum Catholicorum animos, longo tempore detinuit Legatos, quos emendicato titulo remisit ad Hormisdam. Interim captata Constantinopolitanorum benevolentia insurrexit in Vitalianum, quem vicit, & militari spoliavit Præfectura, ruitque in pejus usque ad contemptum Sedis Legatorum, donec ultus est Deus impium ictu fulminis, cujus mortis genus sibi prædictum acceperat; quodque, ut evitaret, media industria Procli mathematici ædificavit ædificium dictum *Fotalum*, sed frustra. Ex quibus claret pro nobis esse argumentum; siquidem ut Hæretici nominis notam refugeret, pallio obedientiæ præstandæ Romano Pontifici se tegebat Anastasius; cui quidem Hormisdas commendavit compressionem Thessalonicensis, potestate utens seculari contra legum Canonicarum refractarios.

Justinus Imp. favet Ecclesiæ.

Ad Justinum vanum est confugere, cum sub ipso cœperit fides florescere; quique auspicatus est imperium ab obedientia Romani Pontificis, cui litteras dedit; quem agnovit Judicem Controversiarum fidei, ut constat ex *Epist.* 64. *Hormisda*. Hoc idem fassus est Justinianus Comes *Epist.* 62. -- Hoc credimus „ esse Catholicum, quod vestro Religioso „ responso nobis fuerit intimatum -- Romanæ Ecclesiæ, & fidei hostes adeo est insecutus Justinus, ut non timuerit Theodorici Regis Arriani potentiam, a quo Basilicas abstulit. Tam sollicito ergo defensori Ecclesiæ, & Hæreticorum malleo commendat Hormisdas, ut opera pietatis, quæ alibi exercuit, exerceat etiam Antiochiæ, & Alexandriæ, eas Sedes purgando ejectione Hæreticorum Episcoporum -- Superest vobis adhuc Alexan„ driæ, atque Antiochiæ, & aliarum Eccle„ siarum nullo modo negligenda correctio; „ in qua, si suam curam clementia vestra im„ miserit, spes est, quo auctore bona cuncta „ credimus incipi, eodem celeriter auxilia„ tore compleri -- Et maxima necessarium erat robur secularis potestatis in tot Ecclesiarum calamitatibus, Hæreticorum potentia excitatis.

67 OBJIC. VI. Spal. *num.* 126. 148. 152. Justinianus præcepit aboleri libros Origenis, cujus dogmata anathematizavit: jussit non ordinari Episcopos Monasteriorum Hegumeni, nisi prius anathematizarent Hæreticos in suo libello expressos. *Collat.* 1. Synodi V. docet datam Imperatoribus potestatem amputandi insurgentes hæreses medio Episcoporum cœtu; quod repetit *Novella* 6. *Et Novella* 137. docet eorundem esse curam Canonum custodiendorum contra quosdam Ecclesiasticos non viventes secundum Canones, & sanctæ oblationis, & Baptismi orationem nescientes. *Novella* 43. disponit de sepulturis. *Novella* 77. imponit omnibus, ut bene vivant. *Novella* 133. disponit de honestate, & ornatu Monastico: sed hæc sunt propria supremæ jurisdictionis Ecclesiasticæ; ergo Justinianus agnovit suprema sibi jura competere Sacrorum.

RESP. Justiniani exempla sunt juxta diversitatem fidei, quam professus est Imperator perpendenda. Optimum Imperio suo de-

dit initium a pietate, a fide, ab Hæreticorum vexatione,..Templorum restauratione; quo tempore obedientiam præstitir Romano Pontifici, agnovitque eum legitimum Judicem Controversiarum; unde etiam quæstionem unius de Trinitate passi detulit Joanni II. Papæ; eique suæ fidei formulam exposuit; quam iterum successori Agapito transmisit; sed cum eam particularibus verbis efformasset (omissis phrasibus communis formulæ) fuit modesta admonitus -- Firmamus, laudamus, „ amplectimur; non quia in laicis auctoritatem prædicationis admittimus; sed quia „ studium fidei vestræ Patrum Nostrorum re„ gulis conveniens confirmamus, robora„ mus --

Quo monito iterum fidem suam communi formula expressam transmisit; ab eodem Agapito quædam postulat privilegia pro Africanis Ecclesiis, quæ non obtinuit, nec pallium pro Episcopo primæ Justinianæ. Sub hoc eodem statu scripsit ad Mennam, ut libros Origenis proscriberet, quæ epistola fuit a Romano Pontifice approbata, teste Liberato *in suo Breviario cap.* 23. Sed sua epistola non fuit nisi cooperatoris pro bono pacis.

Ceterum proscriptio facta est a Menna, & Pelagio II. tunc Legatis Apostolicæ Sedis. Verùm plus justo fraudulentis consiliis Theodoræ Augustæ conjugis fidem, præceps ruit. Mortuo Epiphanio Antimum Eutychianum substituit CP. Sedi; Alexandrinæ, defuncto Timotheo, Theodosium pariter Hæreticum suffecit, aliisque in præjudicium fidei usque ad violentias contra Romanum Pontificem recusantem petitiones ejus adimplere excogitavit. Resipuit tandem, & Vigilio se reconciliavit; sed ex Hæreticorum conversatione, in pejora lapsus est. Sic Evagrius, Liberatus, Nicephorus.

Duplex tunc Secta exorta vigebat; Gajanitarum a Severo, Incorruptibilium ab Episcopo Halicarnasseo Juliano. Imperator sibi Judicis nomen arrogans in rebus fidei, quid esset a fidelibus credendum definivit, peculiari quodam edicto Sectam Incorruptibilium confirmans: docuitque. Corpus Domini nostri non fuisse obnoxium internecioni, naturalium affectionum haud participes, eodem modo ante, & post passionem comedisse, nullam conversionem, vel mutationem factam, ex formatione, vel naturalibus affectionibus, accepisse. Contradicentes Catholicos exagitavit ejiciendo a Sedibus, exilio plectendo; donec sententia Divinam ultionem, post plurima Imperii damna, misere interiit, ad rartara deductus; quamvis contra commu nem sensum Nicephorus teneat resipuisse ante mortem, quam ob causam non sit nomen ejus deletum e sacris tabulis. Ex quibus apparet, quæ partavit in hæresim lapsus vim non habere pro Laicocephalis.

Justinianus Imp Ecclesiæ hostis.

Quamvis verò ad leges, quas in suis Novellis constituit, plurimæ civiles sunt adhuc in suo robore insertæ corpori juris Cæsarei; Ecclesiasticæ nonnullæ sunt emendatæ; aliæ sunt receptæ, illæ videlicet, quas decrevit (ut ipse fatetur) secundum Canones; adeoque non sunt, nisi in subsidium observantiæ Regularum Sanctorum Patrum.

A

68 OBJIC. VII. idem Spalat. *n.* 130. 131. 132. Carolus Magnus in reformatione sui Cleri partes egit omnino supremas; constituit Episcopos, & Archiepiscopos; jussit quotannis congregari Concilia; misit Legatos ad corrigenda, quæ corrigenda erant; hoc se facere debita auctoritate probavit ex facto Josiæ, qui similis fecit; filio Ludovico præcipuum monitum dedit, ut in omnibus Ecclesiam Dei guberner, & defendat a pravis hominibus. Ludovicus Patris secutus doctrinam capitularia edidit pro disciplina Ecclesiastica restauranda, & pro pace, & unitate universalis Ecclesiæ: collectionem selectorum hominum indixit pro temperanda quæstione, circa cultum imaginum inter Occidentales, & Orientales, ut patet ex libello Synodi Parisiensis. Carolus Calvus Ludovici filius, ut refertur a Baronio *fol.* 859. constituit Visitatores pro Monasteriis Canonicorum, Monachorum, Sanctimonialium eum auctoritate corrigendi, disponendi, reformandi mores, reditus, vestitum, victum, & cetera disciplinæ regularis: ut referant Monasteria, Abbatias dirutas, consensu populi reædificandas, ut referant, qualiter suis mandatis Prælati obedientiam præstiterint; ut inquirant de capellis, & ædibus Dei in Beneficium datis propter investituram accipiendam. Verum, quia Rex præcipit, Clericos, & luminaria secundum qualitatem instaurari, digreditur Marcus Antonius suso, ac acri stylo in Curiam Romanam, apud quam dirutæ Ecclesiæ sine luminaribus, sine Clericis in derisum vergunt, quia sumptus impenduntur non Divino cultui, sed lusui &c. Sic idem Spalat. *num.* 113. 134., & Morinæus *cap.* 2. §. 29.

B

C

Spalatensis causam, quam ratione nequit vincere, verbis involvit. Qui fuerint laudati Principes, toties audivit, sed alia addamus. Carolus Magnus nullam novam condidit legem, sed veteres resarcire curavit pluribus Provincialibus Conciliis, & auctoritate Episcoporum, ut fatetur Ivo Carnotensis *lib.* 2. *Historiæ Rhemensis cap.* 16. Et si quando interfuit Rex, id evenit propter leges politicas, ut pacifice omnia fierent: ideo suasorio modo alloquitur Patres *in præfat. capitulorum* -- „ Placuit nobis vestram rogare solertiam, n„ Pastores Ecclesiarum Christi -- Ideo legum illarum promulgationem vocat, non præsumptionem, sed pietatis admonitionem. Ideo exemplo Josiæ utitur, qui Sacerdotalia non usurpavit munia, sed Divina curavit adimplere præcepta. Ideo Romanæ Ecclesiæ *Defensorem, & Humilem adjutorem* se appellat. Ideo Saxoniam a se devictam Sancto Petro consecravit. collectam annuam Ecclesiæ Romanæ in Galliis indixit, a tyrannide Græcorum electionem Romani Pontificis liberavit, quater Romam venit Sedem Apostolicam veneraturus, muneribus ornatus, defensurus ab hostibus.

D

Francorum Regis pietas, eorumque erga Apostolicam Sedem.

E

Sed quoniam vim facit Spalat. in electionibus Episcoporum. audiamus Carnotensem *epist.* 47. qui ait -- Non licet Regibus (sicut „ sancit octava Synodus, quam Romana Ec„ clesia commendat, & veneratur) electio„ nibus Episcoporum se immiscere, vel ali„ qua eas ratione impedire. Francorum enim „ Re-

„ Reges Carolus, & Ludovicus electiones E-„ piscoporum Ecclesiis concesserunt, & in „ Conciliis Provincialibus sanciri permise-„ runt -- Hac gravi auctoritate satisfit luculenter dictis; eo vel maxime si addantur sequentia verba -- Habeat ergo Deus in Eccle-„ sia sua principaliter quod suum est. Habeat „ Rex posteriori ordine post Deum, quod „ sibi a Deo concessum est -- quibus docet potestatem non habere Reges circa Ecclesiastica negotia.

Si ex Tegano *de gestis Ludovici cap.* 16. Ludovicus patris exempla est secutus, destruxit, non fovit Laicocephaliam. Ita plane: unde Stephani V. ad pedes ter devolutus clamavit -- Benedictus, qui venit in nomine „ Domini: Deus Dominus, & illuxit nobis -- Donationes a Carolo Sedi Apostolicæ factas confirmavit *dist.* 63. *cap. Ego Ludovicus*. Lothario filio exempla Caroli proposuit circa defensionem Ecclesiæ Romanæ, eumque redarguit, cum ambitioso æstu raptus tentavit eam vexare. Sua capitularia pro restauranda disciplina Ecclesiastica subdidit idem prius Rex pro robore confirmationi Pontificis, sicut colligitur ex collectore Levita Benedicto *cap.* 96. -- Apostolica auctoritate, & synodali san-„ ctione -- Occasione legationis transmissæ a Michaele Imperatore Græcorum circa cultum Imaginum pro congregatione Doctorum indicenda (non Synodo, ut ignoranter asserit objectator cum Mornæo) consuluit Eugenium Papam. Porro libellus ille, qui inscribitur *Synodus Parisiensis de Imaginibus anno Christi* 824. *in vetustissimo codice descripta*, & *in lucem edita*, opus est Hæreticorum Francofurti editum anno 1546. Quod tale sit, evincit confusa omnium rerum involuta congeries. Uno verbo totus Rex iste in Divinum cultum erat affectus -- & Sanctæ Ecclesiæ exaltatio-„ nem, itaut non modo Regem; sed ipsius „ opera eum vociferarentur Sacerdotem -- ut scribit Aymon *lib.* 5. *cap.* 8.

Fatetur argumentator Carolum Calvum pressisse vestigia Caroli Magni, & Ludovici: concludat ergo Laicocephaliam abhorruisse, subjectionemque exercuisse erga Sedem Apostolicam. Hinc ad Nicolaum I. scribens, Romanam Ecclesiam -- omnium Ecclesiarum „ Matrem, atque Magistram -- vocat, eidemque filialem venerationem exhibet, taliter ut admiratus Nicolaus rescripserit -- Im-„ pletum videmus, quod Sanctus Job de Do-„ mino loquitur, dicens: sub quo curvan-„ tur, qui portant orbem -- Ex obedientia ejusdem Nicolai fovit causam Rhemensium Clericorum ab Hincmaro depositorum, eosque curavit suo gradui restitui. Cum objiceret Basilius, Imperium illegitime translatum in Francos, quia novum: respondit non esse usurpatum, quod -- Dei nutu, & Ecclesiæ „ judicio, summique Pontificis per imposi-„ tionem, unctionem manus obtinuit, sicut „ in codicibus suis invenire facile poteris -- Et cum instaret Orientalium Imperator, ut a se titulum imperialem acciperet, subdit -- „ Quod a Deo per Summum Pontificem ac-„ cepimus, ab homine profano, & laico ac-„ cipere nolumus --

„ Quid hæc cum Laicocephalia? Capitula verò illa successione habita, non sunt cusa ab ipso Carolo Calvo auctore, Sacerdotibus assidentibus, sed ex Sacerdotio emanarunt, consiliante, adhortante, adjuvante Imperatore, quæ Sedis potestati fuerunt subjecta; unde acta illa, non solum ab Hincmaro, sed deinde a ceteris Episcopis ad Sedem Apostolicam fuerunt transmissa, postulata quoque ab eadem Sede confirmatione. Nec valet si dicat, quod postulatio confirmationis a Papa non tollit, quo minus sint Regia; nam vis confessis stat in eo, quod agnoverint Patres subjectionem Romano Pontifici debitam quoad valorem legum Ecclesiasticarum.

Minus item valet, quod Synodus Romana III. sub Symmaco studuit totis viribus, ut Basilius Imp. deleret legem adeo Ecclesiæ proficuam, ne laicus haberet quidquam statuendi facultatem; & tamen capitularia horum Principum laicali potestate edita, Papa approbaverit. Non valet, quia & inde arguitur primatus in Pontifice, qui abrasit legem imperialem; & ideo non consensit Basilio, quia hic suo ausu voluit illam legem cum aliis Ecclesiasticis facere, & suæ auctoritati adscribere: sed non sic Carulus, & duo alii prædicti Principes. Quoad illam verò digressionem: nihil aliud dicendum est, nisi quod proprium est canis lapidem mordere, cum non possit ejaculatorem; & mulierculatum conviciis insurgere, & aggredi suorum defectuum reprehensores. Aliquorum crimina communitatem non damnant; nec culpabilis est veritas, quia veritatem nonnulli conculcant. Optime ad Rusticum scribit Hieronymus -- Non culpa est Christiani nominis, „ si simulator Religionis in vitio sit; quin-„ immo confusio gentilium, cum ea vident „ Ecclesiis displicere, quæ omnibus bonis non „ placent &c. Ne consideres, quid alii mali „ faciant, sed quid boni tu facere debeas --

69 OBJIC. VIII. Mornæus *oppositione* 40., & Spalatensis *n.* 140. Henricus II. redarguit Episcoporum avaritiam, dispensarque, ut quod male acceperunt, retineant. Theodorus Balsamon asserit se posse Episcopatus in Metropolim erigere, a suis Metropolitis alienare, novos Episcopos constituere, apud Gisbrum *lib.* 5. *cap.* 2., quia nec canonibus, nec legibus subjicitur. Ad *Can.* 16. Concil. Carthaginensis, ex interpretatione Trullanæ Synodi dicit ordinem Ecclesiasticum consequi jussa imperatoris; Idem dicit ad *Can.* 12. Chalcedon. Hinc Andreas Nicopolitanus jussione principali, idest imperiali, ut loquitur Greg. *lib.* 12. *epist.* 2. judicavit causam, ad quam Metropolim pertineret Ecclesia Castri Cassiopi. Alexius Imperator *constitut.* 8. fuse hæc eadem asserit, sibique omnia hæc tribuit circa Episcopatus, etiam contra Canones. Item in suis constitutionibus *cap.* 8. Angelus Imperator sibi a Deo traditum in iis jus statuit.

RESP. Edictum Henrici executivum est sacrorum Canonum, quibus a sacro ministerio arcentur simoniaca labe maculati -- Id-„ circo quicumque vestrum hujusce se norunt „ contaminatos, secundum dispositionem ca-„ nonicam arceantur -- Nec ipse dispensavit cum Simoniacis, sed admonuit, ut sibi debito

bito modo consulerent circa male acceptos gradus -- Ite, & quod illicite accepistis, be-
„ ne disponere satagite, ac pro anima Patris
„ mei, qui hac noxa reus tenetur, attentius
„ intercedere satagite -- In tribus aliis exemplis agreditur controversiam alio loco discutiendam, ad quem scilicet, vel ad quos pertineat Episcopatus electio, translatio, & Metropolitanorum constitutio, quæ cum sine digressione nimis fusa nunc tractari nequeant, summis labiis respondebimus allatis. Unum sufficiat, secundum Canones ad Sacerdotium spectare.

Balsamonis auctoritas non premit, quia hic adversus Romanam Sedem consurgens, ut Constantinopolitanam eveheret, canonibus obedientiam negavit, Sedemque Apostolicam juribus suis spoliavit. Ex Croniate non est de Alexio curandum, si factus fidei hostis canones conculcavit. Qui Deum deseruerat libidini serviens, & injustis oppressionibus subditorum, necesse erat, ut obedientiam subtraheret Ecclesiæ Matri. Ab Angelo in Dæmonem converso, a Tyranno Tracio quid expectandum, nisi usurpationes? Episcopos e suis Sedibus legitimis dejecit pro libito, atque violationem canonum palliaret, usus est artificio. Theodorum Balsamonem celebrem Jurisconsultum honorandi specie ad Regiam evocavit, illique suasit, ut id licere demonstraret, quod & fecit, inducens ad subscribendum Episcopos, qui deceptos se videntes in violatione Canonum, reclamaverunt, vocatique ab Imperatore ad thronum, invasorem pronunciarunt. Sed qui alios spoliavit suo jure, Deo ulciscente, Carcere inclusus fuit Imperio spoliatus, & vita.

His exemplis, velit, nolit, fatetur argumentator, non esse penes laicalem Potestatem Episcopatuum erectionem, translationem &c. cum nonnisi fractis Sacerdotalis ordinis canonibus hæc præstitisse asserat prædictos Principes, Christo rebelles. Nec mirum, si ad Hæreticos confugiat; simile enim consimili gaudet. Acuta sane illatio: quia Schismatici Canones non recipiunt; ergo Canonibus non est obediendum. Dicamus & nos: quia Mahometanus non recipit Evangelium; ergo Evangelio non est obediendum: absit. Quod interserit de Andrea Nicopolitano, ipsum ferit; nam ex eodem Gregorio ibidem citato, jussio imperialis solum adnitens erat; vera autem potestas a Papa fuerat, cui etiam confirmanda transmissa est sententia. Obtruncavit verba Blasphemus, ut obtruncaret veritatem.

70 DICES *idem* 136. 137. Valentinianus, Bamba, Otho III. Philippus Francorum Rex non fuerunt Hæretici, aut Schismatici, sed isti sua auctoritate disposuerunt de Episcopatibus; ergo &c. Prob. min. Valentinianus, ut Rubeus recenset, Ravennatem Ecclesiam constituit Metropolim Æmiliæ, illique pallium Ecclesiasticum donavit a suo Patriarcha recipiendum. Ex Actis *Act.* 5. Chalcedon. ex Græco Codice, Tyrensis facta est Metropolis opere Imperatoris, & hoc clypeo se defendit contra Berytensem. Tyro idem Concilium conservavit jus, ut non essent duo Metropolitæ in eadem Provincia de consensu Marciani. Et ratio est, quia quas Urbes primates in politicis constituebat Imperator, easdem in Metropolitanas Ecclesias erigebat. Bambam laudat Baronius, quia divisit Episcopatum Toletanum an. 680. Otho Gnesnensem Ecclesiam in Polonia primam fecit quorundam Episcoporum. *Epist.* 126. *ad Lucium* conqueritur Philippus, quod Papæ dispositione in Britannia minori Dolensis Episcopus factus sit Archiepiscopus contra jura Turensis, doletque privari suo jure. Idem scribit Tornacensi *Epist.* 127., *&* 159. Similes Epistolas dedit Regina Pontifici.

His cursim respondeo. Falsum est Ravennatem Ecclesiam ab Imperatore constitutam fuisse Primatialem Æmiliæ; quia a Gregorio Magno agnoscit sua privilegia, a quo & pallium accepit, quod non datur sine honore Archiepiscopatus; & ideo constituens Londinensem, & Eboracensem Metropolitas, in Angliam transmisit pallium, ut constat *lib.* 12. *epist.* 25., & ex erroneo fonte desumpsit Rubeus, qui citatur ab arguente.

Adulterinos partus pro legitimis supponit, affirmans Chalcedonensem Synodum, ut legitimam approbasse divisionem Tyrensis, & Berytensis Provinciæ, ut legitimo decreto Marciani constitutam, cum oppositum evenerit. Nam Tyrensis exhibuit libellum querelæ Marciano, qui deinde ad Synodum pervenit. Interrogant Judices, an ea lis terminanda sit Sanctionibus Imperialibus, an Canonibus? Respondent Patres contra Canones -- Nihil pragmaticum valebit: Regulæ
„ Patrum teneantur -- Definitur secundum Canones, subscribunt Episcopi, approbant Judices, præit obediendo Imperator. Falsum pariter est, eminentioribus Urbibus in politicis eminentiores Episcopatus fuisse concessos, ut plurima produnt monumenta, & ubi accidit, non fuit necessitas, sed occasio.

Quid credat graves Conciliorum fregisse leges Bambam illum, qui toties pro bono Ecclesiæ surrexit contra hostes, in ipsa regali unctione illustratus miraculo. Qui lethali potione ebibita extra sensum raptus, credens moriturus secundum morem Hispaniæ, declaratum *cap.* 2. Concilii Toletani XII., induitur pœnitentiæ sacco, videlicet Monastico habitu, quem sensibus restitutus noluit dimittere, vale dicens Regno, & declarans Regni successorem, veneni propinatorem. Quare illius partitionis solum postulator, hortatur, proponens, & adjuvans fuit.

Ceterum Toletanum XI. *Canon.* 2. sancit legem, cui soli Episcopi subscribunt, Abbates, & Subdiaconus unus: ubi nulla Regis subscriptio. Hinc Concil. Toletano XII. *cap.* 4. (cum fretus potentia Principis Stephanus quidam vellet novam fieri ordinationem Episcopalis honoris; alludens cuidam Bambæ Edicto) Patres propter hoc, quia constitutionem contra Canones in medium protulit, jubent, ut ille Princeps humi prostratus veniam petat: & quia in villulis, & vicis, levitatis consilio aliqua disposuerat, ut licentiam illam (quam insolentem vocant) extirpent, adducunt Canones, & secundum illos contra prædictum dicunt sententiam; unde habemus judicia fuisse Sacerdotalia. Quia

tamen

tamen nimis de facili assensum præbuerant Patres petitioni Bambæ circa Toletanam Sedem in re, quæ videbatur injusta, nunc severitatem Canonum satagunt custodire. Similiter in eodem Concilio Toletano XII. cum apparet Ervigius Rex restaurationem disciplinæ Ecclesiasticæ, obtulit libellum Patribus, & discessit, ut liberum esset Synodo statuere congruentia, ut patet ex ejus verbis -- Sana „ verborum examinatione discutite, saniori„ que judicio comprobate, ut collatarum ha„ bita prius deliberatione causarum discreta „ vestri ordinis condatur probitas titulorum-- Unde *cap.* 1. habetur -- Annuente Principe „ nostro Ervigio necessariò hoc Sanctum Con„ cilium definivit -- Patribus tribuitur definitio, Regi consensus, & postulatio; licet infra dicant Regis jussu esse congregatos, quod intelligitur pro nutu, postulatione, & rogatione.

Erectionem Archiepiscopatus Gnesnensis sua auctoritate non tentavit Otho, sed potestate Legati Romani Pontificis (ut bene probat Baronius) quod deducitur ex *Epist.* 73. Gregorii VII., qui scribens Duci Poloniæ ait in ejus ditione nullum esse Archiepiscopatum. Ut Spalatensis vim solutionis enervet, dicit, factum Othonis plenum non habuisse effectum, nihilominus fecisse quod poterat, & licebat. Verum instantia ferit arguentem. Quare non habuit effectum, si Otho habebat plenam auctoritatem disponendi? Non aliunde fuit, nisi quia absque sufficienti licentia, & auctoritate fuerat inductus Legatus, unde obstitit Sedes Apostolica.

Quoad Philippum aliqua habemus imitatione digna, aliqua toleranda. Tolerandum, quod assumpta Cruce proficiscens Palæstinam exactionibus gravaverit Ecclesias, de quo conqueritur Petrus Blessensis ad Episcopum Aurelianensem, & ad Decanum Rothomagensem. Sub Clemente III. decimas ab Ecclesiasticis exegit; minante Legato Apostolico interdictum, nisi se componeret cum Rege Angliæ, sprevit Pontificis auctoritatem. Cum Cælestinus III. supposuisset Regnum Interdicto propter repudium Gerbergæ Sororis Regis Daniæ, vexavit Episcopos, & Clericos, qui Interdictum observabant, exilio, & spoliatione bonorum. Quare nil mirum, quod subodorans scripserit Lucio III. in causa erectionis prædictæ Dolensis Archiepiscopatus. Imitandum habemus emendationem: nam cum Rege Angliæ se composuit, Gerbergam revocavit, superato Othone spoliis ditavit Ecclesias; conquerentibus Magistratibus, augeri jura Sacerdotum, minus sancte servara, unde potius erant minuenda, respondit, se nihil Ecclesiis posse negare propter aperta beneficia Dei, & manus victrices, ac proinde eorum jura servavit postmodum indemnia. Hæreticis Galliam purgavit, & Honorio monente, se, suumque Regnum Clientelæ Sedis Apostolicæ submisit, a qua benigne susceptus est.

71 OBJIC. IX. Rea Jacob. *Apol. pag.* 28. Ludovicus IX. Sanctorum albo adscriptus -- publica sanctione, quam pragmaticam ap„ pellant, omnes Curiæ Papalis exactiones „ intra Regnum suum prohibuit-- Philippus Pulcher *in litteris Bonifacio VIII. datis* -- post „ ridiculam salutationem, initium in hæc „ verba concepit. Sciat tua maxima fatuitas, „ nos in temporalibus alicui non subesse -- non agnoverunt ergo hi Principes Primatum in Romano Pontifice. Sigismundus Imperator protectorem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & Conciliorum se appellat, & quod dixit, executus est. Cardinalis Cusanus *de concord. cath. lib.* 7. *cap.* 40. docet, institutione Divina posse Principes supremos providere de iis, quæ pertinent ad cultum Dei. Carolus V. Trevirensi Synodo dedit formulam reformationis, quam ut rectam acceptaverunt Patres: & Trevirensis Episcopus hæc habet -- „ Eam reformationis formulam juxta Cæsaris „ mandatum publicari, & perlegi omnibus „ vobis curavimus -- Idem statuit, quod *interim* permitteretur Protestantibus communicari sub utraque specie, & uxores retinere. Porro *interim* fuisse legitimum constat, cum tres Archiepiscopi electores, & Augustanus publice eum laudaverint. Ita Spalat. *n.* 135.

RESP. Nomen Ludovici IX. sufficeret ad eliminandam quamcumque suspicionem minus rectam in Romanum Pontificem, quem, ut salutaret, Lugdunum se contulit, cui contra Fridericum, ceterosque fidei hostes sua omnia obtulit; & cum aliud sub Gregorio IX. Romæ foret indictum Concilium contra eundem Fridericum, suos libenter transmisit Episcopos, & graviter indoluit contra Imperatorem, quod intercepisset, quos Pontifex evocaverat. *In tomo 6. Bibliothecæ Sanctorum Patrum in fine* legitur sanctio quædam ejusdem Regis, favens satis jurisdictioni Ecclesiasticæ, & liberæ provisioni beneficiorum secundum Canonum observantiam. Cum ejus Legatus sponte impetrasset a Papa Ecclesiarum Cathedralium Bullam provisionis, Rex in ignem eam projecit, dicens -- Gratias non „ agimus tibi de his, quæ in periculum ani„ marum nostrarum impetrasti, videlicet, ut „ Ecclesiis provideamus -- Sic refert Rebuff. *in concordatis, in proœmio §. Quadam nobis, verbo Optamus*. Procul ergo aberat ab usurpatione spiritualis Potestatis, qui impetratam a legitimo Capite recusavit. Nec evulgata sanctio exactiones absolute prohibet, sed -- „ exactiones, & onera gravissima &c. col„ ligi nullatenus volumus, nisi pro ratio„ nabili, pia, & urgentissima, & inevitabili „ necessitate -- Quæ non sunt contra voluntatem Papæ, cui displicent onerosæ exactiones. Unde cum Gualo Legatus Innocentii III. esset accusatus, propter avaritiam collegisse summam pecuniæ gravem ab Ecclesiasticis Angliæ, & Scotiæ, Romam vocatus, a Pontifice punitus est.

Novimus turbulentias intercessisse inter Philippum, & Bonifacium VIII., quæ calamum acuerunt: verum nunquam recessit ab obedientia in spiritualibus; & propositio allata exceptionem expresse temporalium facit; & cum manus fuissent injectæ in Bonifacium, non bene sensit, nec auctor agnosci voluit. A Benedicto XI. successore Bonifacii absolutionem petiit a censuris, præmissa prius cognitione causæ. Genebrardus *in Chronolog.* cum aliis quibusdam Gallicanis Scriptoribus, a vio-

a violentia Bonifacio facta nunquam deinceps Regem proſpere ſe habuiſſe, aſſerit, ſicut a quodam Epiſcopo fuerat prædictum.

Sigiſmundum admittimus Protectorem Eccleſiæ, & Conciliorum, & Primum, quia ſupremus inter Principes; at ſi Protector: non ergo principalis, non Primas, cui conveniat jurisdictio Eccleſiaſticæ Poteſtatis. Quod dixi, exercuit procurando Concilium Conſtantienſe pro reprimendis Hæreticis Boemiæ, & pro tollendo ſchiſmate trium Pontificum, quod in perniciem extremam Eccleſiæ vergebat. Nihil attamen in hoc facto eſt, quod Primariam auctoritatem ſpiritualem indicet.

Cardinalis Cuſanus ex illis eſt, qui ſcribebant tempore ſchiſmatis Conſtantienſis, & quæ cum aliquo ardore dicta videntur, appellant ad caſum illum. In aliquibus eſt reprobatus; at in omnibus ſubmiſit ſcripta ſua aliorum judicio. Ait enim -- Nihil de meis „ conceptibus adeo firmum aſſero, quin pe„ ritioribus dicam potius acquieſcendum -- *lib. 2. cap. ultimo*.

Simile patrocinium, & miniſteriale opus ſignificavit Conſtantinus Pogonatus, ubi ait *Epiſt. ad Donum in Epiſt. Leonis* -- Præci„ pue verò nobis curæ eſt Sanctarum Dei Ec„ cleſiarum ordo, aſſidueque hoc proſpici„ mus, ut unitatem fidei conciliemus -- & Ideo Dono Pontifici Romano ſcripſit, ut ſua auctoritate remedium poneret hæreſi Monothelitarum.

Formula Trevirenſi Concilio exhibita per Carolum V. non declarat, aut probat Supremitatem juriſdictionis ſpiritualis, ſed procurationis, & defenſionis, ne res Eccleſiæ totaliter ruerent; quod verbis rotundis ipſe faſſus eſt in edicto Wormatienſi -- Ad tute„ lam, & protectionem Eccleſiæ Romanæ „ omnes noſtras vires, & facultates, Impe„ rium, Regna, Dominium, vitam denique, „ & animam ipſam exponere parati ſumus -- Dum *interim* evulgavit paſſus eſt humanitatis conditionem, & abſque dubio defecit, non quia uſurpare voluerit, vel crediderit, ſe habere auctoritatem ſpiritualem, ſed quia conditiones illas non debebat admittere pro tempore, quo Concilium expectabatur, quod verum erat Tribunal fidei ſub præſidentia Papæ. Omitto cetera Spalatenſis *a num.* 162. *ad* 174.

72 OBJIC. X. Et ſunt momenta, quæ preſſius favere videntur Jacobi Regi Angliæ. Henricus I. Epiſcopatum Wintonienſem Willelmo Giffurd conceſſit, de redditibus ad Epiſcopatum ſpectantibus eum inveſtivit, dedit Radulpho Cantuarienſem Sedem, eumque per anulum, & baculum inveſtivit, deſtinavit Epiſcopos quoſdam ſui Regni ad Concilium Rhemis, quod tenebat Papa Caliſtus. Turſtanus Eboracenſis Paſtor electus, licentia a Rege impetrata, ſub conditione, quod a Concilio non acciperet benedictionem, ad Concilium ivit, & cum a Papa fuiſſet conſecratus, a Rege ſua ditione expellitur: agnovit ergo juriſdictionem Eccleſiaſticam penes ſeipſum. Ita Apolog. *pag.* 31.

Licet juribus, non exemplis ſit ferendum de veritate judicium, & ratio ſit exemplis præponenda, Auguſtino teſte *lib.* 1. *de Civit. cap.* 23. tamen, quia hæc vulgata homines efficacius movent, ne decipiatur plebs, placet objectis reſpondere, præmittendo, quod ſi Jacobo licet ex quatuor Regum exemplis tutam ſuam eſſe cauſam, nobis ex pluribus licebit concludere noſtram eſſe omnino certam. Nec dicere juvat eos fuiſſe impotentes ad reſiſtendum. Cum enim validos comparaverint exercitus contra exteros Reges, optime poterant contra Papam ſtare, armis non aſſuetum, ſolis ſpiritualibus armatum. Nec quos enumerat, viribus temporalibus Sedi Apoſtolicæ reſtiterunt. Suos vero Prædeceſſores vocare cæcos, & ignorantes, nihil aliud eſt, quam aſſerere ſibi ſoli affulſiſſe fidei lucem, novoſque Puritanos electos eſſe Prophetas, & Apoſtolos Evangelii, quod latuit pauperculos illos fideles ab Auguſtino Baptizatos, qui tanto labore fidem Catholicam ſtuduerunt propagare.

Vere novi Donatiſtæ ex paucorum exemplis, qui deſecerunt ſalva unitate Eccleſiæ, arguunt contra Eccleſiam ipſam Catholicam. Cyprianum inculcabant illi docentem rebaptizandos eſſe lavatos ab Hæreticis: unitatem Cypriani cum Eccleſia inculcabat Auguſtinus, quam ipſi dilacerabant. Objicit trium, vel quatuor forte errantium facta Apologiſta, ſed illos errantes cum unitate Eccleſiæ Romanæ, quam Caput agnoſcebant, conjunctos opponimus ipſi, qui omni modo eam diſſolvit, & lacerat. Sed directe argumento ſatisfaciamus ex Rogerio de Honeden. *pag.* 1. *Annal. in Henrico I.* Uſurpat quidem inveſtituram Eccleſiarum Henricus, ſed obſtat forti pectore Cantuarienſis Præſul Anſelmus, recuſatque communicare cum electis a Rege.

Gerardus Eboracenſis mandato Regis obediens accedit ordinare Giffurdum, & Rogerium, ſed Willelmus Giffordus contemnit Eboracenſis unctionem, unde exilium patitur, aliis inconſecratis remanentibus. Quare hiſtoriæ corruptor deprehenditur argumentator. Sed reſipuit Rex, ſtatuitque in Synodo Londinenſi, ut ex tunc nullus in Anglia per Regem, aut laicam manum inveſtiretur, & ipſe Giffordus, & alii fuerunt ab Anſelmo conſecrati.

Radulphus Rege annuente communi ſuffragio electus fuit, non obſtante, quod Faritium propoſuiſſet eligere: Radulpho ex Apoſtolica Sede pallium attulit Anſelmus Legatus, nepos Anſelmi Archiepiſcopi. Romam ante hæc miſit Rex, ut inveſtituræ concederentur, cui Pontifex conceſſit ab electis homagia excipere, non autem inveſtire per baculum, & anulum. Ita Willelm. Malpes 6. *lib.* 1. *de geſtis Anglorum Pontificum*. Concilium, ad quod Epiſcopos miſit, Caliſtus indixerat, in quo quarumlibet Eccleſiaſticarum poſſeſſionum inveſtitura fuit prohibita, per manum laicalem facienda. Laicus quicumque deinceps inveſtiens anathemate ligatur; inveſtitus gradu accepto privatur.

Ex Rogerio *cit. pag.* 1. Pergente Turſtano ad Concilium, prævenit Rex Papam Legato ſuo, rogans, ne ipſum conſecraret, vel non ab alio conſecrari permitteret, quam a Cantuarienſi. Sed cum Caliſtus, ut nulli faceret injuriam, conſecraſſet Turſtanum,

com-

commotus Henricus ejecit e suo dominatu consecratum. Charitative admonitus a Papa, ut exulem reduceret, recusavit. Tunc præcepit, ut absque mora eum restitueret; & cùm differret respondere, subjecit interdicto Cantuariensem, & Eboracensem Ecclesiam, permittens solum parvulorum Baptisma, nisi a mense acceptarum literarum absque ulla vexatione suam reciperet Ecclesiam Turstanus, & Pontifex, Rege obediente, libertati donavit Eboracensem. Hic videmus Regem obedire Papæ, non autem e contra.

73 OBJIC XI. Eduardus I. præcepit Abbati de Walsham, & Decano Ecclesiæ S. Pauli, ne decimas cujuslibet bonorum colligerent pro bello Jerosolymitano, etiamsi ter id Papa præcepisset. & Decano mortuo Abbate promisit se facturum, quod præcipiebat Rex: triumphatque arguens, quia tenere se asserit hominem Ecclesiasticum Pontifici non obedientem, sed Regi. Cum Abbas de Walden Romam citasset Abbatem Sancti Albani, ab Eduardo II. vocatur ad dicendam causam, & vinculis oneratur. Sic Rex *in Apolog. pag.* 31., & 32.

RESP. Si ex rebellione, si ex inobedientia unius, vel alterius valet argumentum pro negando in Superiore jus debitæ jurisdictionis, actum est de Regno temporali Angliæ, in quo toties contra Regem insurrexerunt subditi: quinimo actum est de quolibet Principe Seculari, & Ecclesiastico; quia nullus usque adhuc extitit adeo felix, quin aliquem habuerit subditum, suis legibus non obedientem. Absque dubio pro providenda Palestina poterat Summus Pontifex decimas ab Anglis exigere, & debebat Rex solvere, ut toties fecerunt alii Principes. Sed liceat inobedientis Regis exemplo, obedientis opponere factum.

Cum Bonifacius VIII. legem tulisset, ne Principes gravarent Ecclesiasticos oneribus tributorum; & Eduardus Sacerdotibus quædam imposuisset, hi restiterunt, dicentes, licitum non esse, & contra legem Papæ. Inter hos eluxit fortitudo, & virtus Roberti Cantuariensis usque ad injurias, & bonorum amissionem; & taliter Regi restitit, quod constantiam admiratus Rex in amicitiam receperit Robertum, & ipsi curam Regni reliquerit, in Flandriam profecturus.

Sub Stephano Rege, qui Eduardum præcessit, celebratum est Londini Concilium pro immunitate Ecclesiæ, in quo fertur alia statutum est, quod violentas manus injiciens in Clericum non absolveretur, nisi a Papa, & non ab alio, ex Rogerio citato *pag.* 1. *in Stephan. Reg.* Quibus exemplis fortioribus iis, quæ Jacobus objicit, nullum habuisse jus Britannos Reges circa Ecclesiastica constat. Eduardi II. auctoritas non urget, vel æque est contra potestatem politicam. Æque enim iste Princeps perniciosus fuit Ecclesiæ, & Regno, propter quæ a suis pulsus fuit a Regno.

74 OBJIC. XII. Eduardus III., Prædecessorum suorum premens vestigia, statuit legem, ne quis imposterum obtineat Sacerdotia a Romano Pontifice, nisi per appellationem ad eum ea deferret, tulitque pœnam in transgressores.

Pariter Richardus II. tulit decretum, quo cavetur, ne quis beneficium a Pontifice Romano impetraret sub pœna amittendæ Regis tutelæ, concluditque arguens -- Paucis „ hisce exemplis, satis, ut opinor, apparet, „ me omni calumnia liberatum, neque am„ bitione, aut novandarum rerum studio quid„ quam esse molitum, quo aliquid Pontifici „ debitum subtraherem -- Idem Rex *pag.* 33., & 34.

RESP. Legem Eduardi III. esse quidem injustæ usurpationis, non tamen excludit a Primatu Romanum Pontificem, sed eum asserit, cum per appellationem ipsi causas deferendas esse agnoscat; a minori enim ad majus Tribunal datur appellatio. Huic ausui se opposuit Gregorius XI., & cum Eduardo egit de abrogatione. Sed orto schismate trium Pontificum, nullus fuit Papa, qui insisteret, donec Martinus V. de hoc negotio Henrico IV. efficacius dedit litteras. Ceterum Eduardus III. plurimi fecit dignitatem Pontificiam. Nam cum Bavarus Imperator Ludovicus ipsum Vicarium Imperii elegisset, honorem hunc recusavit, ne displiceret Benedicto XII., qui cum Bavaro non bene se habebat. Cum fœdus statuisset cum Rege Galliæ jurejurando sancitum, voluit Pontificia auctoritate confirmari. In Concilio Londinensi juramento se obligavit Sacerdotibus se curaturum concessionem Romani Pontificis, ut ipsis liberum esset habere, quos vellent Episcopos, & Præfectos.

Richardus II. non debet adduci in exemplum, cum fuerit publicus Ecclesiasticæ Immunitatis profanator; nec vindictam Divini Judicis aufugit, qui adeo vexatus fuit, ut maximum beneficium duxerit abdicare se Regno: & tandem fame necatus est, ut refert Pollidor. Virg. in Richardo II.

Verum datis ultro hisce exemplis, a calumnia non dicetur Jacobus immunis, quia nullus ex suis Prædecessoribus ante Henricum VIII. ad eam pervenit temeritatem, ut in suo Regno spiritualis jurisdictionis Primatum habere præsumpserit, & suos subditos coegerit jurare, Regem unicum, & supremum Gubernatorem esse tum in politicis, tum in spiritualibus, sicut ipse ausus est.

Deinde *pagina* 39. prosequens Rex conqueritur se a Bellarmino vocatum Hæreticum, spondetque, si privatæ personæ causam teneret, quod non convinceretur in Conclavi Cardinalium, si ex nostris antiquis Canonibus judicium foret exercendum, asseritque, se non esse Apostatam, cum nunquam deseruerit fidem ab incunabulis susceptam, quæ fuit Patris, Avique paterni: & cum in nostra Ecclesia nunquam fuerit, ex nostris regulis proprie Hæreticus dici non potest.

Verum si antiquis decretis stare vellet, de facili convinceretur Hæreticus. *Dist.* 22. *cap. Omnes*, dicitur, Ecclesiam Romanam instituisse quascumque aliarum Ecclesiarum dignitates primarias, ipsam verò a Domino fundatam: deinde subditur -- Unde non est du„ bium, quin quisquis cuilibet Ecclesiæ jus „ suum detrahit, injustitiam facit: qui au„ tem Romanæ Ecclesiæ privilegium ab ipso „ summo omnium Ecclesiarum capite tradi-

„ tum auferre conatur, hic proculdubio in„ hæresim labitur; & cum ille vocetur injustus, hic est proculdubio dicendus Hæreticus. Fidem quippe violat, qui adversus illam agit, quæ Mater est fidei; & illi contumax invenitur, qui eam cunctis Ecclesiis prætulisse cognoscitur -- Sed privilegium hoc Romanæ Ecclesiæ concessum non solum negat, sed sibi arrogat in suo Regno Rex Jacobus; ergo convincitur Hæreticus.

Non salvatur ab Apostasia, etiamsi concedatur, non deseruisse fidem, quam ab incunabulis didicit. Nam Apostasia importat retrocessionem a Deo, & Apostasia a fide retrocessionem a Religione, quam professus est per Baptismum, & a Duce, cui submisit se per lavacrum in verbo vitæ; sed Jacobus retrocessit a Religione, & a Duce, quem est professus per Baptismum; qui regenerat Matri Ecclesiæ Romanæ; ergo. Si verò negat se esse Apostatam, quia nomen Christiani non dimisit, quæstio erit de nomine. Volunt enim aliqui ad veram Apostasiam requiri transitum totalem a Christianitate, idest, quod aliquis fiat Gentilis, Turca, vel Hebræus.

Alii tamen hoc negant, sed sufficere asserunt transitum a professa Religione, esseque circumstantiam aggravantem peccatum hæresis, addentem præcise pluralitatem aliquam errorum supra simplicem hæresim: & de facto in jure videntur puniri eisdem pœnis Hæretici, & Apostatæ, ut habetur *cap. Contra Christianos, de Hæreticis in 6.* Crediderim utroque modo dici veraciter Apostatam a fide; sicut veraciter dicitur Monachus Apostata, sive deserat professam regulam dimittendo habitum, & contra vota ducendo uxorem; sive deserat retinendo habitum, & servando castitatem; licet inæqualibus pœnis puniatur. Qui asserunt esse speciem distinctam ab Hæresi, Judaismo, & Paganismo, volunt qualitatem Apostasiæ esse de necessitate exprimendam in confessione; qui asserunt esse circumstantiam solum aggravantem additam Hæresi, Paganismo, vel Hebraismo, negant esse de necessitate exprimendam in confessione. Hoc secundum tenet D. Thom. 2. 2. *q.* 12. *art.* 1. *ad* 3.

Procedit ulterius Rex *pag.* 36. ut hæresis calumniam dissolvat, asserens Mariam Matrem suam, licet vixerit in ea fide, in qua fuit ab infantia enutrita, nihilominus abhorruisse a crassioribus Papistarum superstitionibus, & nuperis Jesuitarum; unde noluit, quod Archiepiscopus ipsum Baptizans uteretur saliva; & fuisse ab Elisabetha per Legatum a fonte susceptum. Addit, se a sua Matre tot acceptis litteris nunquam fuisse ad Pontificiam Religionem adhortatum.

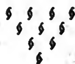
Has persolvit grates Matri suæ viperina progenies. Hæreticam vult mundo declarare, cujus fidei puritatem totus mundus admiratus est, quam publico supplicio pro Pontificia fide mori conspexit. Superstitiones, & nuperas vocat sacras Baptismatis ceremonias, quas venerata est Antiquitas, totque mysteriis plenas Patres demonstrarunt.

Matrem suam totis viribus studuisse, ut ab hæresi ipsum evocaret, declarant repertæ epistolæ Romam transmissæ, & asservatæ, in quibus exprimit desiderium summum revocandi Regnum, & filium ab hæresi; & quæ noverat sui muneris non esse Archiepiscopum docere, sacrarum ceremoniarum venerabunda, nec cogitavit de admonendo Episcopo. Quod Jacobus epistolas exhortatorias non receperit, non est, quia non dederit Mater, sed cum carcere detineretur ab impia Elisabetha, similes epistolæ intercipiebantur, & forte aliæ ab Hæreticis confictæ nomine Matris signatæ tradebantur. Nil mirum deinde, cum in hæresi fuisse enutritum, qui a Patrino Hæretico, a quo eruditus est, fuit susceptus.

Progreditur iterum, dicens, Matrem suam ultima verba sibi dedisse per nobilem virum Scotum (quo utebatur pro legationibus transmittendis) quibus ei asserebat, nolle vehementius adhortari ad sua sacra, nisi mutationem illam conscientiæ secreta vis persuaderet. Deinde addit, si probe viveret in sua fide, bene sibi agendum; se non esse Hæreticum, cum sit eodem ablutus fonte in nomine Trinitatis; credat in tria Symbola; admittat quatuor prima Concilia &c. Sed contra.

Mater, quæ constantissima vixit, & obiit in vera Christi fide, ultimo mandato verba illa non dedit; credidisset enim fidem Catholicam non esse filio necessariam ad salutem. Deinde sincera mortis ejus relatio Parisiis edita oppositum docet. In ea enim apparet, eam summopere desiderasse ultimis suspiriis educationem filii in Religione Catholica. Elvinus, qui erat Internuntius, Hæreticus erat, qui tunc fortasse apud Reginam fidem simulabat, pervertebatque mandata Dominæ suæ, ut apparet ex eo, quod dictaverit doctrinam vere Calvinianam, scilicet, regulam credendorum esse conscientiam; quod alibi jam impugnavimus.

Vivat quomodo velit; si extra Christi Ecclesiam, semper sibi male aget. Qui extra Arcam Noe ambulat, non salvatur a Diluvio. Qui panem comedit extra hanc domum, profanus est: nec Patrem agnoscit Deum, qui Matrem Ecclesiam nescit: nec Baptismi susceptio ab hæresi excusat, qui mysteria ab Ecclesia tradita, cujus janua est Baptismus, conculcat. Lutherani, quos Hæreticos vocant Calvinistæ, pluresque veteres Hæretici, ab ipso Jacobo damnati, abluti fuerunt in nomine Trinitatis, nec tamen Catholici. In tria Symbola non credit, qui unam Sanctam Ecclesiam non admittit, qui fidei unitatem tollit, communionem Sanctorum ignorat, qui Sanctorum cultum spernit. Quatuor prima Concilia Anglicano Primatui obesse, satis superque est demonstratum.

CON-

CONTROVERSIA IV.

AN PATRUM AUCTORITATE JUDICIARIA FIDEI POTESTAS CONVENIAT REGIBUS.

SEreniffimus Apologifta *pag.* 38. afferit, fe Patribus ftare, & nullo modo eos audere reprehendere, Sic enim ait -- „ Patribus autem eam venerationem exhibeo, qua nec ipfi majorem optarent; nec Jefuitæ parem umquam detulerunt. Quidquid enim quadringentis poft Chriftum annis unanimi confenfu Patres ad æternam falutem effe neceffarium ftatuerunt, aut cum iis ita effe fentiam, aut modefto filentio obmutefcam: reprehendere certe non audeo --

Ut ergo ad evidentiam de Laicocepalia ufurpata Rex convincatur, in hac controverfia afferemus Patrum auctoritates primorum feculorum; quamvis labor fit inutilis pro evincendis Hæreticis contra lucem contumacibus; quia cum premi fe vident, fpernunt Patres, ut patet in Kemnitio *de lectione Patrum*, in Beza *cap.* 23. *Actorum Apoftolorum*, in Luthero contra Henricum VIII., & in aliis Hæreticis. Ipfe Rex Jacobus *pagina* 39. fatetur, nolle fe adftringi privatis Patrum auctoritatibus, cum & ipfi Patres pugnent fententiis contradictoriis; accipitque fe velle uti cautione Auguftini circa fcripta Patrum, ut cum fcribunt congrue ad fcripturam, libenter audiat; refpuat, cum non congruunt. Hoc eft diabolicum inventum ad eludendam, & vim Patrum, & vim Scripturæ, quam non admittunt, nifi prout ipfis placet, nifi fuo modo explicatam. Nihilominus fi non proderit ftudium pro adjuvandis aberrantibus ob eorum culpam, proderit nobis, cum videamus communem Patrum confenfum pro fide noftra, immo Ecclefiæ approbationem, quæ eft cautio Auguftini. Unde

75 Dico. Patrum quatuor primorum fecolorum unanimi confenfu judiciaria fidei Poteftas non convenit Regibus. Prob. induct. præcipuorum; Anno 71. Ignatius Martyr *Epiftola 7. ad Smyrnenfes* docet, primum honorem deberi Deo, fecundum Epifcopo, tertium Regi.

Anno 340. Athanafius *ad folitariam vitam agentes*, contra Conftantium in favorem Arrianorum judicia Ecclefiaftica ufurpantem fcribit -- Nam fi illud eft judicium Epifcoporum, quid cum eo commune habet Imperator? Sin contra, ifta minis Cæfaris conflantur, quid opus eft hominibus titulo Epifcopis? Quando a condito ævo auditum eft? Quando judicium Ecclefiæ auctoritatem fuam ab Imperatore accepit? Aut quando unquam hoc pro judicio agnitum? &c. Paulus habebat amicos in Cæfaris familia, & per eos in litteris falutabat Philippenfes; non tamen in judicio eos focios affumpfit. Nunc autem novum fpectaculum ab Arriana hærefi editur &c. Quis videns eum in decernendo Principem fe facere Epifcoporum, & præfidere judiciis Ecclefiafticis, non merito dicat, illum, eam ipfam abominationem defolationis effe, quæ a Daniele prædicta eft -- Quid melius pro ufurpato Primatu Britannico? ·

Nec valet refponfio Regii Apologiftæ contra Athanafium infurgentis contumeliis, cum dicit eum loqui de intrinfeca auctoritate Ecclefiaftica Sacerdotum, non autem de extrinfeca, quæ abfque dubio a Cæfare eft. Scimus enim morem effe male litigantium, infurgere maledictis in Judicem, a quo jufte damnantur. Ceterum verba Athanafii funt clara, & externam Poteftatem manifefte tangunt. Præfidere Epifcopis, convocare Concilia, judicare caufas Epifcuporum, definire res fidei &c. utique in principiis Sereniffimi, exterioris jurifdictionis acta funt; & de iis fermonem facit Sanctus Doctor: quare fictitium eft effugium.

Anno 350. Hofius (ut recenfetur inter epift. Athanafii) Columna fidei adeo celebris in tot Synodicis congreffibus, in Epiftola ad Conftantium, veritatem noftram egregie propugnat. Infurgit item contra imperatorem fe immifcentem Ecclefiafticis, exemplo Conftantis, & Valentis, qui nunquam judiciis Ecclefiafticis interfuerunt timore Divini judicii, Scripturæ doctrinâ dicente: *Reddite quæ funt Cæfaris Cæfari &c.* fubdens -- Ne te mifceas Ecclefiafticis, neque nobis in hoc genere præcipe, fed potius ea a nobis difce. Tibi Deus imperium commifit; nobis, quæ funt Ecclefiæ, concredidit --

Voluntaria eft Regis refponfio, reprehendi Conftantium jure merito propter injuftitiam commiffam, compellendo Epifcopos ad confirmandam hærefim Arrianam, & condemnando Athanafium abfentem, & inauditum, quem præfentem abfolverat: non autem redargui Conftantium, quod Ecclefiaftica judicia tractet, quod optime poteft. Textus clarus eft; nulla ibi mentio de injuftitia, bene verò legitur ad Laicum non pertinere fe immifcere Ecclefiafticis tractatibus.

Anno 370. Cyrillus Jerofolymitanus *Catechefi* 17. habet -- Ad hodiernam ufque diem cernimus, mundanos Principes regi, & inftrui ab Ecclefiafticis -- Si Ecclefiaftici regunt Reges in Spiritualibus, funt Reges ergo fubditi, inferiorefque in illis.

Anno 380. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 17. ad Cives fuos, & Præfectum, quem libere redarguit, ita ait -- Nam vos quoque Imperio meo, ac Throno lex Chrifti fubjecit. Imperium enim nos quoque gerimus; addo, etiam præftantius, ac perfectius; nifi verò æquum eft fpiritum carni fafces fubmittere, & cœleftia terrenis cedere -- *Oratione* 6. idem afferit.

Ecclefiafticum Imperium præftantius Seculari.

Anno 398. Chryfoftomus *hom. 4. de verbis Ifaiæ* fcribit -- Alii funt termini Regni; alii termini Sacerdotii. Hoc Regnum illo majus eft; neque enim ex his, quæ videntur hic, declaratur Rex: neque e gemmis illi affixis; neque ex auro, quo amictus eft, debet æftimari Rex. Ille quidem ea, quæ funt in terris, fortitus erat adminiftranda: ceterum Sacerdotii jus a fupernis defcendit. Quæcunque ligaveritis &c. Regi ea

Jus Sacerdotii aliud a jure regio.

„ quæ sunt hic, commissa sunt, mihi cœlestia. Mihi, cum dico, Sacerdotem intelligo &c. Major hic Principatus: propterea Rex caput submittit manui Sacerdotis -- *& lib. 3. de Sacerdotio* — Habent & terrestres „ Principes vinculi potestatem, sed corporum solum. Id autem, quod dico, Sacerdotum vinculum ipsam etiam animam continet, atque ad Cœlos usque pervadit &c. -- Idem habet *Hom. 83. in Matth.*

Anno 430. Cum Valentis Præfectus vellet se cuidam tractatui Ecclesiastico immiscere, suaviter quidem, sed efficaciter redarguitur ab Eulogio Episcopo his verbis -- Numquid Valens cum imperio est etiam Sacerdotii dignitatem consecutus? -- Quorum sensum intelligens Præfectus, offensus addit — „ Non istud dixit, o stupide, sed vos, uti quibus cum communicat Imperator, cum iisdem communicetis, adhortatus sum -- Refertur a Theodoreto *lib. 4. Historiæ Ecclesiasticæ cap. 16.*

Anno 250. Cyprianus *lib. 1. epist. 3.* hæresum radicem innuens dicit -- Neque enim „ aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schismata, quam inde, quod Sacerdoti Dei non obtemperatur; nec unus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad tempus Judex vice Christi cogitatur -- Et ideo, quia Judicem hunc in Ecclesiasticis causis non cogitat Anglia penes Sacerdotium, hæresim fovet, & schisma contra veram Christi Ecclesiam.

Secularia ad Principes, spiritualia ad Episcopos.

Anno 355. Hilarius *lib. adversus Constantium Imp.* ita loquitur -- Prohibeat clementia „ tua, ut omnes se ubique Judices, quibus provinciarum administrationes sunt creditæ, ad quos sola cura, & sollicitudo publicorum negotiorum pertinere debet, a Religiosa observantia se abstineant -- subdens „ Recognosce fidem, quam olim optime, & elegantissime Imperator ab Episcopis optas audire, & non audis — Secularia negotia a Principibus tractantur, ab Episcopis, quæ ad fidem spectant.

Anno 350. Lucifer Caralitanus *lib. 1. ad eundem Constantinum in causa Athanasii* habet — Probate super nos factum Judicem? Probate ad hoc constitutum Imperatorem, ut nos armis tuis ad omnem implendam voluntatem amici tui Diaboli perduceres? cum probare non possis: quia præceptum tibi sit, non solùm non dominari Episcopis, sed ita eorum obedire statutis, ut si subvertere eorum decreta tentaveris, si fueris in superbia comprehensus, morte moti jussus sis, nolens scilicet obedire Sacerdotis imperio -- Alludit ad locum Deuteron. 17. clareque Laicocephaliam evertit Anglicanam.

Anno 374. Ambrosius *Epist. 32. ad Valentinianum Imp.* usurpationem Britannicam evertit. Cum quidam Tribunus, Dalmatius nomine, Sancto Antistiti rescripsisset, ut ex mandato Imperatoris futuram concertationem in causa Ecclesiastica ageret, arbitro Judice Valentiniano, pluribus de hoc eum redarguit. Primo, exemplo Patris ipsius, qui verbo, exemplo, & lege confirmavit ad Laicos Principes non pertinere de fide, & de Ecclesiasticis judicia. Secundo, exemplo traditionis antiquæ. Tertio, scripturarum serie, miscetque hæc verba -- Quando audisti clementissime Imperator, in causa fidei Laicos de Episcopo judicasse? Ita ergo quadam adulatione curvamur, ut Sacerdotalis juris simus immemores; & quod Deus donavit mihi, hoc ipsum aliis putem esse credendum? &c. Quis est qui abnuat, in causa fidei, in causa, in qua Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, non imperatores de Episcopis judicare? &c. Si conferendum de fide: Sacerdotum debet esse ista collatio, sicut factum est sub Constantino Augustæ memoriæ -- In quibus, cum deneget jus definiendi res fidei, judicandi de Episcopis, tractandi negotia Ecclesiastica, remanet clusa distinctio ab Apologista hic reposita de intrinseca, & extrinseca Potestate.

Omnis potestas Fidei ad Episcopos.

Omitto Hieronymum *Epist. 142.* commentantem factum Oziæ, & addo Augustinum an. 400., quem plurimi facit Rex. Hic *Epist. 166.* Donatistas corripiens dicit -- Primi majores vestri causam Cæciliani ad Imperatorem Constantinum detulerunt. Exigite hoc a nobis; & si non probaverimus: facite de nobis quidquid potueritis. Sed quia Constantinus non est ausus de causa Episcopi judicare: eam discutiendam, atque finiendam Episcopis delegavit. Quod & factum est in Urbe Roma, præsidente Melchiade -- Ubi habemus, Cæsarem non fuisse Judicem competentem.

Apologista reponit sensum Augustini eundem esse, quem habent *Can. 6.* Constantinop. Concil. *Can. 11., & 12.* Antiocheni: *Can. 107.* Carthagin. scilicet, Imperatorem adeundum non esse, nisi post judicium Episcoporum,

Sed hoc ferit arguentem. Nam in 6., & 107. Canone citatis nihil prorsus habetur hac de re: & in Antiocheno expresse habetur oppositum ex *Can. 12.*, quem superius attulimus, inhabilitatque absque spe veniæ accedentem ad Imperatorem post judicium Episcopale, & Augustinus clare asserit Constantinum causam rejecisse.

Cumque reponit Augustinum cum Concilio Primatum Cæsari detulisse in causa Primiani Episcopi: turpius errat, nolens totum textum videre; ubi habemus Imperatorem noluisse causam, & appellationem admittere, sed suo Judici competenti remisit, idest Concilio eidem Cartag., a quo citatus Primianus non amplius comparuit.

Cumque iterum subdat tandem Constantinum tulisse sententiam in Donatistas, seipsum confodit; nam terrenorum se Judicem agnovit Cæsar, appellantes reprehendens his verbis -- Petitis me judicem seculi? -- Pluribusque vicibus repulsam dedit, exclamans — „ O rabida furoris audacia! Sicut in causis Gentilium fieri solet, appellationes interposuerunt -- Sic August. *Epist. 162.* Optatus Milevit. *lib. 2. contr. Parmenian.* Ad majus malum evitandum, innixus Episcoporum consultationi, veniam ab Episcopis petiturus, facta protestatione, quod non transiret in exemplum, ministerialem tulit idem imperator sententiam in eos, qui nulli stabant

judi-

judicio: qui nec Constantino steterunt, indigentes vi maxima brachii secularis coerceri.

Concludamus facto S. Martini Episcopi, relato a Sulpitio *lib. 2. Hist. Sac.* -- Martinus „ vir plane Apostolis conferendus, satis, „ superque sufficere dicebat, ut Episcopali „ sententia Hæretici Priscillianistæ judicati, Ec„clesiis pellerentur. Novum esse, & inau„ditum nefas, ut causam Ecclesiæ Judex se„cularis judicaret -- Primis ergo seculis nefas erat, Laicum se Ecclesiasticis implicare negotiis.

Regius Apologista, ut refugiat Martini auctoritatem tria dicit. Primum, Maximum non fuisse legitimum Imperatorem. Secundum -- Quæ appellatio, etsi Martino displi„cuit, placuit tamen Leoni Romano Pon„tifici, *epist.* 63. Tertium, Maximum congregasse Concilium Trevirense, in quo Ithachius fuit absolutus.

Sed hæc non urgent. Primum: quia sententia S. Martini non cadit, nec alludit ad legitimitatem Imperatoriæ electionis, sed ad jus Laicum idque, dum se Ecclesiasticis immiscet, nefas proclamat. Secundum: quia appellatio, quæ displicuit Martino, displicuit Leoni, scilicet, ad Laicale præsidium cucurrisse Priscillianistas. Placuit tamen, quatenus brachii secularis robore fuerunt compressi Hæretici. Tertium: quia Ithacius legitime damnatus a Theognosto Episcopo ob procuratam Hæreticis mortem, ope imperiali fuit absolutus, ut innocens a Synodo schismatica Episcoporum faventium Ithacio, adulantium Imperatori, qui in causa fuit Concilii, & absolutionis. Illud tunc accidit, quod, cum Catholici Episcopi non communicarent cum Ithacianis, inter quos S. Ambrosius, & S. Martinus, qui cum sæpe negasset communicare, excandescens Imperator postulata negavit, & misit occidere omnes Hæreticos Priscillianistas. Timens Turonensis Antistes, ne simul Catholici paterentur, ad momentum communicavit: sed toto tempore, quo vixit, sexdecim, scilicet, annorum spatio culpam illam deflevit; gratia miraculorum ex parte a Domino in pœnam spoliatus. Vide Sulpitium *lib. dialogorum*, *dial.* 3. Hæc sufficiant ex primis Patribus.

Quibus placet addere pauca ex Gentilitate, ut undequaque discat erubescere Apologista. *Lib. 4. de dictis, & factis Socratis*, regula Xenophontis est -- Quod omnes gentes „ observant, illud nonnisi a Deo profluxisse „ credendum est -- medio, scilicet, lumine naturæ, sed omnes gentes agnoscunt, & observant causas Religionis ad Sacerdotes pertinere; ergo ex Deo est; ergo secundum lumen naturæ. Minor paucis declaratur. Apud Ægyptios -- Judices iidem, qui & Sa„cerdotes: in his Princeps erat maximus na„tu, & in omnes statuendi jus habebat -- Sic Aelia. *lib. 14. variarum Historiarum cap.* 34. Galli -- Druidas de omnibus controver„siis publicis, & privatis constituebant -- testibus Cæs. *de bello Gallico lib. 6.* Stephano *lib. de veteri Gallorum Religione*, Josepho *lib. 14. Antiquit. cap.* 16. Sacerdotes Germani jus habebant imponendi, & indicendi silentium, sic Tacitus *lib. de moribus Germanorum*. In

Causæ Religionis apud quaslibet gentes ad Sacerdotes spectant.

Æthiopia Sacerdotes Meroæ, ea pollebant potestate, ut cum eis placeret, imponebant Regi, ut mortem subiret, & Regnum desereret, sic Strabo *lib. 17. Geographiæ*, Diod. Siculus *lib. 4. cap.* 1. Apud Persas in magno honore habiti, publica omnia administrabant, sic Agatias *lib. 2. Hist. de Romanis Sacerdotibus* -- Maximum autem, & præstantissimum in „ Republica jus est Augurum -- Et Cicero 2. de legibus idem asserit.

Apud Slavos -- Sacerdotes majores sunt „ Regibus -- Helmodius *lib. 2. cap.* 12. Pontifex Maximus -- Omnium Sacerdotum Judex „ est, & Arbiter rerum Divinarum, & Hu„manarum -- apud Festum Pompejum *lib. de verborum significatione* -- Posthumius Consul cessit Metello Summo Sacerdoti. Titus Livius *lib.* 29. Imperatures, timentes Sacerdotum potestatem, sacris inaugurari voluerunt, sic Dio Cassius *lib.* 53.

Alia plura videri possunt apud Auctores circa hanc materiam; extat libellus, qui *Hercules fidei* inscribitur, in quo ex eruditione sola Gentilitatis demonstratur, Regimen Divinorum ad ordinem Sacerdotalem pertinere. Doctissimi ergo Angli serio advertant, qualiter lumen rationis impugnent, dum stabilire conantur apud Principes Primatum.

76 Quoniam ardor ambitionis rationis lumen etiam absorbet; aggrediamur Adversarium domesticorum doctrinis, Protestantium videlicet; a proximioribus enim inflicta vulnera sensibiliora sunt. Incipiamus a duobus primariis Pseudoprophetis Protestantium, quorum doctrinis satis tribuunt Angli.

Lutherus, qui ordinem Ecclesiasticum, sacraque judicia subjecerat Laicali Potestati, asserta retractat *lib. de bello adversus Turcas* -- Salutet Deus vos infideles Principes vestro„rum subditorum. Quis Diabolorum vobis „ in mandatis dedit tam vehementer non „ commissa Ecclesiastica negotia peragere, „ quæ ad Deum, & conscientiam spectant? -- *Tomo 2. contra articulos Lovanienses* -- Non „ est Regum, & Principum veram doctri„nam confirmare, sed Ecclesiæ subjici, & „ servire. *Lib. de seculari Potestate* -- Si quan„do secularis tuus Princeps tibi mandat hoc, „ vel illo modo credere, aut jubet libros abji„cere, sic dices: Non decet Luciferum sedem „ suam juxta Altissimum ponere. Benevole „ Princeps, omnem corporis, & fortunæ o„bedientiam tibi dabo. Manda mihi pro „ ea, quam in terris obtines potestate, & se„quar te. Si quid, aut præceperis de fide, „ aut libris ablegandis, non tibi dicto audiens „ ero. In his tyrannum te præbes, modum „ excedis, atque ea præcipis, in quibus nul„lam Potestatem obtines -- Idem *in Comment. Psal.* 102. -- Audite nobilissimi Angli, qualis „ vestri Regis Primatus sit ex mente Lutheri: „ Luciferinum tentatum, Diaboli magiste„rium, Tyrannis usurpatio --

Protestantes Laicocephalis adversantur.

Calvinus idem sentit *in Comment. cap.* 2, *Lib. 4. Instit. cap.* 11. 43. laudat Ambrosium, quod vocatus ad conferendum de fide coram Imperatore recusaverit, & *cap.* 20. assertive statuit -- Apostolicum munus Regi non con„venire -- *Cap.* 11. 15. -- Si scriptura, & „ vetera exempla intueamur, quis est, qui „ non

,, non aſtruat in cauſa fidei Epiſcopos ſolere ,, de Imperatoribus Chriſtianis, non Imperatores de Epiſcopis judicare -- *In cap.* 11. *prima ad Corinth.* fuſius debacchatur, arguens etiam ex malis effectibus ortis in Germania ex hac doctrina.

Joannes Knoxius Calvini diſcipulus ab eodem laudatus *in epiſt. impreſſa Geneva* 1558., *& reſponſis epiſt.* 305. natione Scotus in exhortatione ad nobiles Scotiæ, contra ſuum Regem inſurgit -- Non ſanguinis propinquitas, aut a Regibus naſci ſat eſt, ut quis ,, ſuper populum, Chriſtum Jeſum, & illius ,, æternam veritatem profitentem, Regnum, ,, & Imperium obtineat, ſed in electione ,, Judicum inferiorum Deus ſtabilivit, ob- ,, ſervari debet -- Ubi ſuadet contra Dei ordinationem eſſe Reges ſibi ſpirituale Regimen ſupra Chriſtianos populos attribuere.

Antonius Gilboy diſcipulus Scholæ Genevenſis in ordinatione ſua impreſſa Genevæ per Joannem Criſpinum 1558. ad Anglos, & Scotos mira feri ſtylo conſcribit adverſus Anglicanum Primatum, ejuſque adhærentes. Monſtrum vocat Henricum VIII., & Tyrannum: hac mutatione factam confuſionem legum, & Religionis. Aprum, ait, iſtum infremuiſſe contra Chriſtum, contra Deum, contra Diabolum, contra Antichriſtum. Hunc Regem, a ſuis factum Deum (quem ipſe beſtiam vocat) qui mandavit ſub pœna capitis, ut Caput Eccleſiæ ſe eſſe inſcriberent.

Deodatus Lucenſis Calviniſta *in ſcholiis ad cap.* Deuter. 17. v. 12. *Qui autem ſuperbierit &c.* optime diſtinguit munera ordinis Sacerdotalis, & Principum -- Sacerdotes tan- ,, quam interpretes Divinæ legis, in rebus, ,, quæ per illos judicari poterant, pronuncia- ,, bant ſententiam finalem. Rectores politici ,, ſupremi dabant ſententiam definitivam in ,, rebus pertinentibus ad ordinationes, & le- ,, ges civiles. Illi declarabant, quid eſſet ,, æquum, nempe Sacerdotes: iſti erant exe- ,, cutores legis -- Burhillus Anglus proteſtans *in reſponſione pro tortura Torti pag.* 113. denegat ſuo Regi prætenſam dignitatem -- ,, Nec Primatem quidem omnino Regem no- ,, ſtrum dicimus; multò minus Primatem ,, Eccleſiaſticum -- *& pag.* 224. -- Rex An- ,, gliæ non habet juriſdictionem Eccleſiaſti- ,, cam, nec interiorem, nec exteriorem -- Item in quendam aſſurgens ait -- Quidam ,, petulcus, & audaculus Regem, Caput, ,, Paſtorem, & Primatem Epiſcoporum ap- ,, pellat --

Richardus Thomſonius *in Elencho refutationis tortura Torti*, nomine omnium repellit Anglicanum Primatum *pag.* 44. -- Om- ,, nes fatemur Reges excommunicandi pote- ,, ſtatem nullam habere; potius eos excom- ,, municari poſſe -- Caret ergo juriſdictione Eccleſiaſtica.

Tookerus *pag.* 3., *& 6. in duello contra Becanum* de ſuo Rege ait -- Nec Primatem ,, eum vocamus, & multo minus Primatem ,, Eccleſiaſticum -- & infra -- Primas vocari ,, non poteſt Rex Angliæ, nec Primatum ul- ,, lum prætendere -- Nomine ergo, & re, juriſdictione Eccleſiaſtica caret ſuprema Britannus Princeps Jacobus. Idem *pag.* 15., *& in tortura Torti pag.* 151. cum aliis Anglo-Calviniſtis aſſerit Regem Jacobum in tali ſtatu fuiſſe, ut nullam habere crederetur poteſtatem ſacra tractandi, ordines conferendi, decreta Eccleſiaſtica ſanciendi, excommunicandi: immo addit Burhillus *in reſponſione pro tortura Torti*, in tali ſtatu fuiſſe Jacobum, ut eſſet ſuorum Epiſcoporum ſubditus, qui ab ipſis excommunicari potuit, & ab Eccleſia ejici: eratque in Anglia ſpirituale tribunal altius Regia Poteſtate.

Concludamus auctoritate Centuriatorum, *in præf. centuria* 7., ubi Laicali poteſtati ſupremæ Eccleſiaſticam denegant -- Sint ſane, ,, & ipſi Magiſtratus membra, & partes, & ,, cives Eccleſiæ, immo ut ea toto corde ſint, ,, omnes precari decet. Flagrent ipſi zelo pie- ,, tatis, ſed non ſint Capita Eccleſiæ, quia ,, ipſis non competit ille Primatus -- Ecce habemus ex ore hoſtium Romanæ Eccleſiæ a Primatu Fidei excludi Reges.

Cum, teſte Tookero *pag.* 311. -- Rex ,, Jacobus non habeat quidquam antiquius, ,, & honorificentius, quam quod cum Valen- ,, tiniano filium ſe Eccleſiæ profiteatur; & ,, cum Theodorico Italiæ Rege, ſe Alumnum ,, Eccleſiæ, & diſcipulum Archiepiſcoporum ,, ſuorum, & Epiſcoporum recognoſcat -- ſequitur, nullum habere jus ad Primatum Eccleſiaſticum; & quod ſtare debeat auctoritatibus prædeceſſorum Principum, quorum exempla ſe ſequi proteſtatur in ſua Apologia.

Argumenta ab auctoritate Patrum non afferunt Apologiſta, & Subſellarii, niſi ea, quæ attulimus Controverſia VII. de politico Magiſtratu: ſcilicet, an a Deo ſit immediate: quæ non vacat repetere; ſicut ea quæ adducta ſunt pro confirmatione textus Divi Pauli præcipientis omnem animam ſubjectam eſſe ſublimioribus Poteſtatibus. Quare duo, vel tria teſtimonia reſtant afferenda.

77 Primum eſt Chryſoſtomi *hom.* 23., ubi habet -- Oſtendens, quod iſta imperen- ,, tur omnibus, & Sacerdotibus, & Mona- ,, chis; non ſolum ſecularibus, id quod ſta- ,, tim in ipſo exordio declarat, cum dicit: ,, Omnis anima poteſtatibus ſupereminenti- ,, bus ſubdita ſit; etiam ſi Apoſtolus ſit, ſi ,, Evangeliſta, ſi Propheta, ſive quiſque tan- ,, dem fuerit -- En quomodo clare ſubjicit ordinem Sacerdotalem Laicali Poteſtati ſupremæ. Apud Theodoretum *lib.* 4. *cap.* 7. legimus ex Valentiniano Imperat. *in epiſt. ad Epiſcopos Aſiæ* -- Probos Epiſcopos, non ſo- ,, lum Deo, ſed etiam Regum legibus ob- ,, temperare -- Hinc Symmachus *in Apologet. ad Anaſtaſium Imp. tom.* 1. *Epiſt. decret. parte* 3. in hæc verba prorumpit -- Tuas quidem ,, poteſtates humanas ſuo loco ſuſcipimus, ,, donec contra Deum ſuas non erigant vo- ,, luntates --

RESP. Senſum præcepti Pauli ſuperiùs dedimus, ſcilicet obedientiam præcipi Principibus in ſuo genere; ferit enim locus ille Libertinorum hæreſim, qui, eo quo Chriſtiani eſſent, nullis ſubjici ſe Principibus aſſerebant. Aliud tamen eſt, Principes ferre leges Eccleſiaſticas, & judicia Religionis exercere, aliud Eccleſiaſticos ſubjici legibus civilibus ad bonum publicum pertinentibus. Jus Principum

Principis munera ſecularia.

pum est constituere terminos in his, quæ pertinent ad convictum universalem Reipublicæ; statuere pretia rerum, firmare conditiones contractuum, & similia. Conscientia postmodum, & lex naturalis obligant quoslibet ad æquitatem, & justitiam; & ideo Ecclesiastici illis subjiciuntur, non quia a Principibus secularibus habentibus superioritatem in Clerum, sed quia lex Dei præcipit servandam esse justitiam. Et in hoc sensu loquitur Valentinianus, & Chrysostomus, cujus tamen propositio includit sensum distributionis accomodæ, videlicet, quilibet suis Potestatibus supereminentibus, idest, Superioribus obedire tenetur in eo genere, in quo subjicitur.

Dictum Symmachi eo ipso, quod humanas vocat imperatoris Potestates, significat non habere spiritualem jurisdictionem; humanis nihilominus Potestatibus, quæ æquitatem statuunt pro bono communi, præstat obedientiam modo dicto. Et in dicto Symmachi advertenda est illa locutio *suo loco suscipimus*; indicat enim limitatum ordinem rerum, non omnium.

78 Secundum est Augustini *Epist.* 166., ubi redarguit Donatistas non agnoscentes Potestatem in Regibus circa Religionem, mittendi prædicatores, prohibendi sacrilegia -- „ Si jussiones Regum non pertinent ad prædicandam Religionem, & sacrilegia prohibenda; quare ad Edictum Regis talia jubentis etiam ipsi vos signatis? An ignoratis verba Regis esse? --

Verum Augustinus satis clare ibi superiorem agnoscit Ecclesiasticam Potestatem. Præmittit enim -- Si vos privata vestra audacia tam violenter cogitis homines, aut ire in errorem, aut permanere in errore; quanto magis non debemus per ordinatissimas Potestates, quas Deus secundum suam prophetiam subdit Christo, resistere furoribus vestris? -- Et adducto textu *Adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes servient ei*: subdit -- Et ideo hac Potestate utimur, quam ei Dominus promisit, & dedit -- Quibus habemus, dari Potestatem Ecclesiasticam penes Episcopos, & secularem penes Principes. Has potestates esse ordinatissimas, & Regiam Christo subjici, idest, Ecclesiæ, ejusque Ministris. Habemus Ecclesiam per Episcopos uti civili Principum Potestate ad hæreses exterminandas.

Potestas Ecclesiastica, & secularis ordinata.

Per Augustinum ergo secularis auctoritas ministra est Ecclesiæ, & subausiliaris. Præcedit judicium Ecclesiæ circa Fidei, & Religionis negotia, sequitur Principis jussio, ut promoveat executionem, comprimat contumaces, & in ordine contineat rebelles, qui spernunt spiritualia, & salutares admonitiones. Hoc totum facto Honorii demonstrat Possidius *in vita Augustini cap.* 18. -- Et hoc tale de illis „ Ecclesiæ Catholicæ prolatum judicium etiam piissimus Imperator Honorius audiens, ac sequens, suis etiam legibus damnatos inter Hæreticos haberi debere constituit -- Damnat prius Ecclesia, dein executionem sollicitat Princeps.

CONTROVERSIA V.

AN MOMENTIS PROBETUR CONVENIRE REGIBUS JUDICIARIA FIDEI POTESTAS.

Subsellarii Serenissimi Regis momentis utuntur ad statuendum Primatum Anglicanum. Ne ergo deficiat ex hac parte veritas Catholica, ipsorum methodum sequemur, aliquas proferendo rationes, quæ, ut validæ sint, radicari debent, vel in certis fidei veritatibus, vel in datis per Adversarios principiis. Voluntariæ enim ratiocinationes in his materiis nihil valent. Unde

Dico. Ratione non convenit Regibus judiciaria Potestas fidei.

79 PROB. I. Ecclesia ex triplici symbolo admisso a Protestantibus est una unitate corporis mystici, sed non esset una unitate corporis mystici, si spiritualis Potestas esset conjuncta cum Regibus; ergo. Min. esplic. Si conjungitur cum Regibus, in Ecclesia tot sunt Supremi spirituales, quot Reges, sed hoc ipso non habetur unitas corporis mystici. Item necesse est, quod Ecclesiæ particulares Regnorum sint partes Ecclesiæ universalis, saltem sub uno capite Christo; non possunt autem esse hoc ipso, quod sint plures Supremi. Sicut, licet sub uno Deo sint omnia Regna mundi, tamen non se habent ut partes unius Reipublicæ in mundo, nec ob aliam rationem, nisi quia sunt plures Supremi in temporalibus ad invicem non-subordinati. Hac ratione pariter non est unus esercitus, esercitus maritimus, & esercitus non maritimus, si Duces inter se sint non subordinati, licet uni Imperatori subjiciantur.

Ubi non est subordinatio, non est unitas.

80 Elucidatur argumentum. Non potest dari unitas corporis Ecclesiæ, nisi detur unitas fidei, sed hæc dari non potest prudenti, & suavi providentia, stante pluralitate Supremorum spiritualium; ergo. Min. prob. Ut servetur unitas fidei, necesse est in controversiis dogmatum dirimendis, idipsum sentire omnes, sed hoc est impossibile secluso estraordinario satis miraculo. Nam vel judicium v. g. controversiæ exortæ proferetur a solo Rege Angliæ, vel ab omnibus Regibus in Comitiis generalibus congregatis. Non primum: quia definitum ab ipso non suscipitur ab altero Rege, in quem non habet superioritatem, nec vim præceptivam: sicut in politicis ad bonum Reipublicæ leges latæ ab uno Rege non obligant subditos alterius; etiamsi concedatur, legem illam proficuam secundum se esse alteri Regno. Ut ergo ad unitatem sensus, & fidei reducantur, necesse est recognoscant unum Superiorem, a quo omnes accipiant eandem sententiam.

DICES. Singulos in suo Regno definire. Verum dum unus definit in suo Regno, unde cogitur alios definire in suo? Si controversia sit inter unum, & alterum Regnum: quomodo ambo supremi idem definient? Si Ecclesiæ, vel secundum corpus, vel secundum caput promissa est infallibilitas, non membris,

bris, & partibus, quomodo omnes Supremi in suo Regno gaudebunt Spiritus Sancti assistentia? Porro si dissentiunt in fidei articulis, non possunt esse, neque sub Christo partialia capita; cum Christo non possint uniri, nisi per fidem, quæ est una.

Non secundum; cum enim antecedenter ad Comitia nullus sit superior, nullus est, qui possit convocationem indicere, & repugnantes cogere; ut a simili in temporalibus patet, si omnes Supremi essent convocandi. Deinde, quis, ut dirigeret, præsideret, si inter non subordinatos non reperitur, qui alteri cedat; immo secundum principia Acleri asserentis propriam uniuscujusque conscientiam esse fundamentum suæ fidei, qui diversa sentiet, non tenebitur cedere. Deinde implicat singulos Reges esse supremos in suo Regno, & dependere ab aliis. Si Supremi, quomodo subjecti? Si subjecti, quomodo Supremi?

71 PROB. II. Qua ratione Supremo politico convenit Superioritas spiritualis, ea pariter subordinato politico convenit subordinata spiritualitas, sed inferiori Præfecto politico non convenit subordinata spiritualis potestas; ergo neque Supremo suprema. Maj. explic. Jus naturæ non magis tribuit uni spiritualem Potestatem, quam alteri; quia nulli tribuit, licet præcipiat utrique proportionabiliter obediendum in eo genere, in quo conceditur superioritas: Scriptura autem secundum principia Adversariorum non magis dat uni, quam alteri. Nam ideo dat supremo Præfecto, quia præcipit ei obedientiam: *Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit*, ad Rom. 13. Sed similiter præcipit obedientiam Præfectis inferioribus: *Sive Regi, quasi præcellenti, sive Ducibus tanquam ab eo missis*, 1. Petri 2. Ergo illis pariter dat spiritualem Potestatem.

Nunc min. declaratur. Admittit Rex, & Aclerus convicti Scripturis aliquam Hierarchiam Ecclesiasticam quoad regimen exterius sed hæc tota evertitur ex illa doctrina. Nam, quia Rex est Supremus in spiritualibus, excluditur Papa, ne sit supremus in suo Regno; ergo, quia Præfectus inferior est simul judex in spiritualibus, excluditur Episcopus. Si enim, Acleri, ex simultate utriusque Potestatis in primo, excluditis alium primum; cur ex simultate utriusque in inferiori politico non excluditis alium inferiorem Ecclesiasticum? Aut si divisam agnoscitis in Præfecto inferiori politicam a spirituali, unde habetis unitam in Supremo? Et cum contra Bellarminum *in præf. pag.* 54. dicat Rex, Episcopos immediate a Deo accepisse Potestatem, nequit respondere, potestate, & voluntate Regis dividi in inferioribus, quod dividi nequit in superioribus ubi utraque ex natura rei unitur, nisi velimus dicere Regem posse in jus Divinum, assumendo sibi liberam facultatem dandi, vel Episcopis, vel Præfectis jurisdictionem spiritualem.

72 PROB. III. Non minus perfecta est politica Potestas in supremo Principe Ethnico, nec minus præcipit Scriptura illi obediendum, quam Christiano; sed in Ethnico Potestas spiritualis non conjungitur; non enim Caput Ecclesiæ esse potest, qui membrum Ecclesiæ non est; ergo neque conjungitur in Christiano Principe.

Explico exemplo. Vel Constantinus, antequam fieret Catholicus, erat Primas in spiritualibus supra Catholicos in sua ditione commorantes, vel non. Si erat; ergo Turcis, & infidelibus convenit Primatus spiritualis. Si non; ergo erat penes alium, vel alios: Utique in Ecclesia erat, quæ eadem, ac nostra ab eodem Christo instituta; & quidem jure, propter eandem rationem; nec alius excogitari potest, quam Silvester. Postquam vero factus est Christianus; quomodo, a quo, unde facta est hujusmodi translatio a Silvestro legitimo possessore ad Constantinum? Certe non per Baptismum; hic enim æqualis est in omnibus, & æquales proinde efficit effectus; in Ecclesiam introducit, & oves Christi facit æqualiter omnes: & sicut Christianismus non eximit a jugo servitutis, ut patet de Onesimo servo Philemonis a D. Paulo baptizato, ita non evehit ad supremam dignitatem spiritualitatis. Retinuit ergo Constantinus solam politicam Potestatem, & hanc solam suis Successoribus reliquit.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

73 OBJIC. I. ex Aristotele *lib. 6. Politicorum*. Qui cogit, summam Potestatem habere debet in Republica: sed per eundem, Principatus (inter omnes species politiæ principalissimus) cogit; ergo habet summam Potestatem in Republica: sed Principes habent vim coactivam, etiam in causis fidei; ergo habent summam Potestatem in materia Religionis. Eo vel maxime, quod Petrus dicit de Episcopis, Epist. 1. cap. 5. *Neque ut dominantes in Cleris; sed forma facti gregis*.

RESP. Aristotelem optime discurrere in ordine civili, de quo agit. Vis coactiva, quæ Regibus conceditur in causis Religionis, est defensionis, & supponit judicium prius Sacerdotale exercitum; hoc enim proprium est defensionis, supponere rem defendendam. Episcopis negatur dominatio dispotica, & gentilitia; non autem superioritatis, & auctoritativæ directionis cum benignitate conjunctæ. Sed similia jam solvimus. *Dominatio quæ conveniat Episcopis.*

74 OBJIC. II. Religio lumine naturali, & gentium introducta est: sed lumine naturali, & gentium moderatio pertinet ad Principes; ergo Religionis directio ad eosdem spectat: Cujus enim est institutio, ejus est moderatio: si ergo juris naturalis est institutio, ejus est pariter gubernatio. Porro, quæ sunt juris naturæ ad politiam politicam pertinent.

RESP. lumen naturæ dictare in genere cultum veri Dei, sed in particulari nequit dictare proprias ceremonias cultus veri Dei, quas Deus ipse specialiter revelavit. Ordo enim supernaturalis excedit spheram naturalis luminis, ut habetur ex D. August. *lib. de consensu Evang. cap.* 1., & D. Thom. 1. 2. *quæst.* 10. *art.* 1. 2., & 3. Totum hoc nobis maxime favet, constat enim ex eo sublimiora esse munia

Sacerdotalia munia præstant regalibus. mnnia Saeerdotalia, qnam Regalia, & propter hanc eansam gentiles Principes curabant fieri Saeerdotes, ut docet Isidorus *Ethimol.* 7. Sic feeit Numa, Galba, Timegistus, qui ter maximus sapiens, Rex, & Saeerdos dictus est ea Fieino.

75 DICES. Jure naturæ etiam Potestas spiritualis cultus determinati veri Dei conjuncta est cum Regia: sed lex Christi non tollit legem naturæ; ergo non tollit hanc conjunctionem. Prob. maj. Ab Adam usque ad Moysem erat cultus proprius veri Dei: sed tunc omnes Reges erant Sacerdotes, ut apparet in Melchisedech, Abraham, Isaac, & Jacob. Unde ex Doctrina Hebræorum Hieronymus *in quæst. Hebraicis supra Genesim* omnes primogenitos Noe asserit simul Principes, & Saeerdotes; ergo &c.

RESP. neg. maj. Lex naturæ non dicitur talis per contrapositionem ad legem supernaturalem, sed ad legem scriptam. Certum enim est data tunc fuisse aliqua præcepta supernaturalia, ut Fidei, Spei, Charitatis, Contritionis; & signa Sacramentalia, & Sacrificia, quæ tunc extabant, erant præfiativa Christi futuri. Unde lumen naturæ non poterat pertingere ad has ceremonias determinatas Divini cultus. Emanarunt igitur a Deo, specialiter movente per quosdam particulari spiritu Prophetico gaudentes, non tamen omnino determinate, sed magis in universali, seu, ut vocant, in specie. Particulariorem determinationem reliquit in Potestate Ecclesiæ motæ interiori afflatu, & inspiratione. Quare determinatio individualis (ut ita dicam) est a Deo media Republica, per quam etiam facta est applicatio dignitatis Sacerdotalis cum Potestate politica, & hoc propter status imperfectionem.

In lege naturæ erant quædam supernaturalia præcepta.

Accedente lege Moysis, separavit Deus Saeerdotium a suprema dignitate laicali, & peculiarem ordinem constituit; quia modus colendi Deum erat specialiter determinatus a Domino per legem positivam, ac proinde excellentioris perfectionis.

Cum autem status legis Christi, ejusque Religio longe perfectior sit, multo magis confirmanda est separatio; & ideo specialioribus a Domino traditis ceremoniis consecrator Sacerdotium, & Sacramenta sunt excellentissima, ubi priora dicuntur ab Apostolo egena elementa. Quare propter hanc excellentiam Potestas Ecclesiastica est omnino spiritualis, nec potest ab hominibus emanare, nec a Republica, & per consequens communicari Principibus.

76 DICES. Licet homines qua tales non potuerint communicare Principibus Potestatem spiritualem; tamen qua Christiani, seu componentes unam Rempublicam Christianam potuerunt. Sicut enim Communitas Christiana fundatur in Religione supernaturali, ita ab eadem habet Potestatem altiorem circa res Divini cultus; ergo potuit Regibus communicare talem Potestatem.

RESP. Superius satis ostendimus institutionem Communitatis Christianæ immediatione specialissima esse a Christo. Quod insuper ex eo liquet; quia instituit Ecclesiam, quæ, ut diffusa per totum orbem una esset, & indefectibilis, ad cujus conservationem determinatum Regimen est necessarium. Hæc autem universalis Potestas regitiva super universum mundum non potuit ab hominibus, & ubique dispersis communicari, & multo minus uniri supremæ dignitati politiæ, quæ multiplicatur ad multiplicationem Regnorum.

Universalis potestas a Deo.

77 OBJIC. III. Omnis legislatio subditos respicit: sed subditi Regum sunt partes Regni, non autem Ecclesiæ, quia antequam fierent de Ecclesia, erant subditi Regum; & si exeant ab Ecclesia, manent subditi; ergo eos respicit constitutio Regis. Ita Breutius, & Spalatensis.

RESP. Irregularibus propositionibus, & illationibus constat argumentum. Igitur subditi qua tales in politicis sunt partes Regni, sed in spiritualibus nequaquam: & eodem modo min. distinguitur. Nam legislatio temporalis respicit subditos in civilibus; legislatio vero in spiritualibus respicit subditos in Divinis: & quia Christianus ordinatur qua Civis ad bonum civile suæ Communitatis, subditur suæ Potestati supremæ in hoc ordine; sic qua fide imbutus, & ordinatus ad bonum supernaturalis Beatitudinis subditur in hoc alio ordine alteri Potestati spirituali.

Populi in spiritualibus non subduntur Regibus.

78 OBJIC. IV. -- Istæ duæ politiæ „ quamdiu duæ manent, duo capita efficiunt, & cum in unum coalescunt, non „ ut in duobus duo, sed ut in uno unus Primatus est: Æquum ergo est, ut unus, & „ idem, qui Rex est, & Sanctorum Minister -- Sic Breutius.

RESP. Duæ Potestates duo efficiunt capita, unum in civilibus, aliud in Divinis, recto ordine servato, ut sicut spiritualia præcedunt, & excedunt corporalia, & illorum finis est horum eminentior, ita Potestas spiritualis excellentior sit temporali, ac proinde caput in spiritualibus superius sit capite in temporalibus. Quod si contingat in uno uniri, temporalis trahetur, & perficietur a spirituali, non autem ea adverso.

Ex duabus Potestatibus duo Capita.

79 OBJIC. V. Illud genus gubernii admitti debet, quod conducit ad Schismata evitanda: sed unire Potestatem spiritualem cum Regia conducit ad Schismata evitanda, ut patet exemplo Synagogæ, in qua ex separatione utriusque nata sunt Schismata; ergo &c.

RESP. Neg maj. Schismata enim facit, qui solvit unitatem, & dispositionem statutam a Christo, qui docuit dandum esse Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & Deo, quæ Dei. Schismata oriuntur, cum unus usurpat alterius ministerium; quod tunc evenit, quando qui ovis est, Pastor vult esse.

Schisma unde oritur.

In Synagoga Schisma ortum est in Regno contra Regnum, non autem eum Sacerdotio, cui post scissuras Tribuum subjectum mansit Regnum. Ait enim August. *lib. de unit. Eccles. cap.* 12. -- Deus enim easdem „ Tribus jussit separari, non ut Religio, sed „ ut Regnum divideretur, & hoc modo vin„ dicaretur in Regnum Juda -- In utraque ergo Ecclesia præcipuum est Sacerdotium: unde in Synagoga dicebatur *Regnum Sacerdotale*; quia -- Regnum erat præcipuum, formatum „ Sacerdotio ad offerendum uni Deo -- ut ait Cajetanus ad illud: *Vos autem genus electum,*

regale Sacerdotium &c. 1. Petri 2. forma autem eſt ſubjecto præſtautior. (A) In novo dicitur *Regale Sacerdotium* -- quia Sacerdotinm præ-„ cipuum eſt, quo Chriſtus obrulit ſeipſum; „ Regnum verò ſpirituale eſt -- quia Regno æternæ Beatitudinis, ad quod ordinatur Sacerdotium, informatur.

CONTROVERSIA VI.

AN POTESTAS JUDICIARIA FIDEI REGINIS CONVENIAT.

NOn ſat fuit Anglicanæ Iniquitati ſuum Regem Eccleſiaſticæ Hierar- (B) chiæ præficere; niſi etiam ad ſupremam dignitatem Religionis eveheret Eliſabetham Annæ Boilenæ filiam ex Henrico VIII., quæ & Regni, & hæreſis heres in rebus Divinis ſibi Imperium vendicavit: licet non omnium una vox eſſet in explicando muliebre hoc dominium.

Dicebant quidam Reginæ ſolum exterioris juriſdictionis munia convenire, non interioris. Alii utriuſque acta concedebant. Tertii volebant exteriorem ei juriſdictionem deberi, excepta facultate excommunicandi; quæ diſſonitas in ſentiendo indicat, nec An- (C) glos ſcire, quid credant. Illud certum eſt, plus ſui juramenti formula ſibi arrogaſſe Eliſabetham, quam Henricum; cum omnem ſpiritualem Poteſtatem etiam in Sacramentis ſibi jurari voluerit; quamvis explicuerit nil aliud ſibi attribuere verbis illis, quam quod Pater ejus, & frater intellexerant ſub nomine capitis Eccleſiæ: quem titulum pudibunda rejecit, contenta illo Gubernatricis.

Hoc exemplo ab orco revocatos vidimus Quintilianos, Pepuzianoſque Hæreticos -- Qui „ mulieribus aſſignabant dominari, & ſacra „ miniſtrare -- ut habetur ex Damaſceno *hær.* 100. Item exumulatos Gnoſticorum diſcipu- (D) los, de quorum mulieribus ſcribit Tertullianus *de præſcriptionibus cap.* 41. -- Quæ audeant „ docere, exorciſmos agere, curationes re-„ promittere, forſitan & tingere -- Innovatos pariter invenimus Collyridianos *apud Epiphanium hæreſi* 79. -- Si mulieribus præ-„ ceptum eſſet ſacrificare Deo, aut regulare „ quidquam operari in Eccleſia, oportebat „ magis ipſam Mariam Sacrificium, perfice-„ re -- Ut vel hinc agnoſcamus apertum hunc eſſe errorem, quem priſcis temporibus damnavit Eccleſia.

Hæretici quidam ex antiquis ad ſacra deputabant Mulieres.

Dicendum igitur, quod Reginis non competit judiciaria fidei Poteſtas. Quidquid (E) diximus contra Primatum Regis, militat æquo paſſu contra Primatum Reginæ: unde ſpecialia quædam præciſe tangemus.

80 PROB. I. Lex gratiæ non deſtruit primarium poſitivum jus naturale: ſed Dominatio in fœminis non eſt juxta primarium jus naturale; ergo non ſuſtulit jus hujuſmodi gratia; ergo non evexit eas ad Thronum Dominationis ſpiritualis. Min. explicatur. Major eſt politica gubernatio Civitatis regimine domus, etiam jure naturæ: ſed in domeſtico regimine jure naturali poſitivo mulieri non convenit vis gubernativa, ſed viro: ſicut docet Ariſtoteles *primo politic.*, & Homerus, qui ait -- Vir uxori, & filiis legem trader, „ ut Rex Civitati -- Datque rationem a priori Ariſtoteles; quia ſecundum primariam intentionem naturæ non producitur fœmina; ſed in viri adjutorium, propter quod *Mas occaſionatus* appellatur; ergo fœminis non convenit &c.

Mulier non eſt nata ad gubernium.

Jus hoc naturale roboratur ex iis, quæ Sacra Scriptura docet: nam Adam prius creatus eſt, ipſique tanquam capiti collatus eſt Principatus orbis, & generationis principium, ut ex excellentia ſexus dominaretur mulieri pro Statu Innocentiæ; etiamſi nullum extitiſſet peccatum. Hæc enim ſubjectio neceſſaria eſt ad bonum ordinis in humana multitudine; unde -- Ex tali ſubjectione natura-„ liter fœmina ſubjecta eſt viro; quia natu-„ raliter in homine magis abundat diſcretio „ rationis: nec inæqualitas hominis exclu-„ ditur per innocentiæ ſtatum -- Sic D. Thomas 1. *p. q.* 92. *art.* 1. *ad* 2. Concluditque egregie Angelicus, ex quo ordo naturalis attenditur per ea, quæ ſunt per ſe, & non per accidens: ſed per ſe diſcretio rationis, quæ neceſſaria eſt ad gubernium, magis abundat in maſculo, quam in fœmina: ergo in hoc conſtituit natura jus præſidendi.

Jus præſidentia in viro.

81 Porro ſubjectio iſta multo magis competit poſt peccatum mulieri, dicente Domino: *Sub viri Poteſtate eris*. Prius ſubjectio erat ſuavis per modum ſociæ, & erat dilectionis; nunc pœnalis eſt, & odioſa, ut fert Auguſt. *lib.* 11. *de Geneſi ad litteram cap.* 37. concludens -- Quod tamen, niſi ſervetur, de-„ pravabitur amplius natura, & augebitur „ culpa -- Vere aucta eſt ad ſummum culpa, peſſimeque depravata eſt natura, & gratia, ubi etiam in Divinis Anglia dominantem conſtituit fœmineum ſexum. In hoc inventum diabolicum clare detegitur: ſicut enim ſerpens, ut Adam ſeduceret, & univerſum ordinem perverteret, magiſtram erudivit Evam, cui Divini præcepti ſubdolam intelligentiam ſuppoſuit, pomique naturam explicuit, ut id Adamo dictaret, ita ordinem pervertens Eliſabeth curavit ſe prædicare magiſtram fidei ad perdenda Britannica Regna.

82 PROB. II. Ex D. Thom. 1. *p. q.* 93. *art.* 4. *ad* 1. Qui principatur in alterum, hoc habet ex participio Divinæ Poteſtatis: ſed mulier non habet participium Divinæ Poteſtatis; ergo non principatur. Prob. min. 1. Corinth. 11. v. 7. *Vir imago, & gloria Dei eſt; mulier autem gloria viri eſt*. Sed quare? an mulier caret parte intellectuali, ſecundum quam homo factus eſt ad imaginem Dei? Nequaquam; ſed quia datur aliquod prædicatum in viro, quod non eſt in muliere. Vir enim eſt principium, & finis mulieris, ſicut Deus eſt principium totius Creaturæ, & ideo ſubditur v. 8. *Non enim vir ex muliere, ſed mulier ex viro. Etenim non eſt creatus vir propter mulierem, ſed mulier propter virum*. Sed ex quo Deus eſt principium, & finis Creaturæ, habet Poteſtatem ſuper eam; ergo ex quo mulier non habet rationem finis, & initium viri, caret Dei Poteſtatis participio in viros. Sic Eſtius in hunc locum. Hinc gloria Dei

Mulier a viro regenda in divinis.

eſt

est vir, qui sub solius Dei Principatu immediate subjectus existit: gloria viri mulier; quia nonnisi mediante viro subjicitur Deo; ac proinde est immediate a viro regenda.

Confirmatur. Assumi ad moderandas res divinas nihil aliud est, quam ea divina electione segregari a ceteris, ut in iis, quæ ad Dei cultum spectant, munus mediatoris exerceatur inter Deum, & homines. Ad hanc vocationem inepta est mulier hoc ipso, quod inter ipsam, & Deum ea lege Dei mediationem exercet homo, dum subjecta viro fœmina Deo subjicitur; ergo turpissima est inordinatio naturæ, & gratiæ, mulierem præficere viris in rebus Divinis, & Ecclesiasticis.

83 PROB. III. Qui debet omnino subjici in Divinis, nec docere, sed discere, nullo modo capax est dominationis, & administrationis Divinorum, sed mulier est hujusmodi; ergo &c. Declaratur min. 1. Corinth. 14. v. 34. *Mulieres in Ecclesiis taceant; non enim permittitur eis loqui; sed subditas esse, sicut lex dicit*: illa scilicet, quæ dicit Genesis 3. v. 16. *Sub viri Potestate eris; & ipse dominabitur tui*: quæ intelligitur tum in Politicis, tum in Divinis. Quod ulterius sequentibus verbis declaratur: *Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri loqui in Ecclesia*. De rebus Divinis fœmina a viris discere debet, non docere. De Ecclesiasticis summum silentium convenit ei propter omnimodam subjectionem: unde ea doctrina Pauli ortum est illud apud Sapientes -- Domi mulier est cum aliquo, sed in „ Ecclesiis cum omni subjectione -- In politicis ergo subjicitur mulier, & in Ecclesiasticis multo magis, ut eam vir nullo modo præponere possit, & ideo -- In Ecclesiis cum „ omni subjectione --

Hoc idem expressit Paulus 1. ad Timot. 2. v. 11. sic dicens: *Mulier in silentio discat, cum omni subjectione. Docere autem mulieri non permitto; neque dominari in virum; sed esse in silentio. Adam enim primus formatus est, deinde Eva; & Adam non est seductus; mulier autem seducta in prævaricatione fuit*. Dicto loco assignatur duplex causa subjectionis mulieris in rebus Ecclesiasticis, de quibus utique sermo est. Prima naturalis, qua per naturam mulier fuit viro subjecta. Secunda pœnalis, qua in pœnam peccati subjectio aucta est; quæ enim in causa Divini præcepti viro inconsulto dux fuit, & magistra ad peccatum, juste in perpetuum Primatus Ecclesiastici capacitate privatur.

84 PROB. IV. Si aliqua mulier capax fuisset præsidendi, & administrandi Divina, ea foret Beata Virgo Maria sed hæc nullam partem in his habuit; ergo omnis fœminilis Potestas in Ecclesiasticis rejicienda. Maj. est evidens. Nulla enim est, ut omnes fateri debent, cui magis in gradu excellentissimo concessæ fuerint dotes tanto muneri necessariæ, quam Deiparæ, nisi sexus obstaret conditio. Minor patet totius antiquitatis testimonio, quo constat nunquam Deiparam auctoritativum actum jurisdictionis exterioris, aut interioris exercuisse; & sacra ipsa pagina docet, quod subditus erat Christus Virgini in iis, quæ materni juris sunt, secus in iis,

In Virgine nulla spirituali potestas.

quæ Patris. Unde cum sine licentia ad disputandum ivisset, interrogatus, Lucæ 2. v. 48., & 49. *Fili quid fecisti nobis sic?* Respondit: *Nesciebatis quia in iis, quæ Patris mei sunt, oportet me esse?* Ubi optime distinxit causas pertinentes ad Matrem, eidemque extraneas.

Confirmatur I. Cum in ultima cœna Christus novum Testamentum, novum Sacerdotium instituit, Matrem ad mensam non assumpsit, sed solos Apostolos, & tanto privavit solatio, & pignore amoris dilectissimam Genitricem. Nisi mysterium incapacitatis muliebris obstaret, ut asserit Epiphanius *hæresi* 79. quis melius, & congruentius Sacrificium perfecisset, quam illa, cujus uterus Templum, & Domicilium Domini Dei factus est.

II. Post Christi ascensionem non duxit Agmen nascentis Ecclesiæ, sed inter fratres ultimum locum custodiens orationibus institit Act. 1. si ergo tali Matri, tali mulieri, benedictæ inter ceteras, administratio Divinorum denegatur; qua temeritate concedetur schismaticæ mulieri?

Omitto Patrum auctoritates, quibus reprobatur muliebris administratio Divinorum. Videri tamen poterunt Origenes *hom. 12. in cap. primum Exodi*. Hieronymus *ad Demetriadem*. Tertullianus *de præscript. cap. 41.* Pamelius *in eundem locum de præscriptionibus*. Waldensis *lib. 2. doctrinal. tit. 1. art. 3.*, & alii primorum seculorum. Omitto pariter varias damnationes factas pro similibus doctrinis in Conciliis; quibus addi potest decretum Urbani VIII. anno 1630. editum, quo extinxit Jesuitissas, quæ ædificatis Collegiis, & quædam vota eliciente, clausuræ legibus non adstrictæ, sub specie salutis animarum promovendæ, & alia opera fœmineum sexum excedentia exercere attentaverant. Illud non omittendum censeo, quod cum quidam Arderius apud Baronium an. 1053. attentasset in Hibernia puellas Clericali corona donare, ab illa pia, & Catholica Insula fuit ut Hæreticus damnatus, utpote contra Scripturas, & traditionem dogmatizans.

SOLVUNTUR HÆRETICORUM ARGUMENTA.

85 OBJIC. I. Licet mulier subjiciatur viro in politicis, tamen in Divinis jus habet æquale, ad Galatas 3. v. 28. *In Christo Jesu non est masculus, neque fœmina*. Ergo non excludenda a sacrorum administratione, sicut non excluditur homo. Argumentum Acleri.

RESP. Paulum loqui expresse de susceptione justitiæ per Christum, & vocatione ad fidem, exclusa quacumque acceptatione personarum; non autem de ministeriali propagatione mysteriorum Divinorum. Hæc enim convenit prælectis ex ordine virili, quibus dictum est Marci 16. v. 15. *Prædicate Evangelium omni creaturæ. Hoc facite in meam commemorationem*, Luc. 22. v. 19., a quibus muneribus, ut incapaces excluduntur mulieres.

Omnes vocantur ad fidem.

Reſpondet Aclerus: Euchariſtiam non adminiſtrat Regina mea: non ergo conſtituenda eſt caput Eccleſiæ ſub Chriſto.

REPLICAMUS (quamvis ægre ferat, nos talia aſſerere). Major poteſtas, quæ eſt in Chriſto, cujus vices gerit Regina, eſt Pontificalis, ſed Reginæ tribuitur major Chriſti poteſtas ſpiritualis; ergo ipſa eſt Pontifex; ergo Epiſcopiſſa; ergo Euchariſtiæ adminiſtratria. Nomen illud, quod eſt ſuper omne nomen, quod Chriſtus adeptus eſt, quale eſt? Pontificis. *Nam didicit ex iis, quæ paſſus eſt, obedientiam, & conſummatus factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ, appellatus a Deo Pontifex juxta ordinem Melchiſedech*, ait Paulus ad Hebræos 5. v. 8. Et cap. 8. v. 1. replicat: *Talem habemus Pontificem, qui conſedit in dextera ſedis magnitudinis in cælis, ſanctorum miniſter, tabernaculi veri, quod fixit Dominus, & non homo*. Si ergo vices Chriſti gerit Regina tua, Aclere; ergo Pontifex eſt, Pontificalique Chriſti gaudet Poteſtate. Cur igitur negas ipſi Euchariſtiam adminiſtrare? Deinde, Mediat Regina inter Chriſtum Pontificem, & inferiores Epiſcopos, quibus præeſt: participat ergo dignitatem extremorum (medium enim extremis ſemper congruit) Sed per Reginam Chriſtus Summus Pontifex influit in inferiores Pontifices in cauſis Eccleſiaſticis, & Sacris; ergo Eccleſiaſticum caput eſt; ergo Inferiores ordines Hierarchicos ad ſe trahit tanquam Hierarchiæ Princeps.

ULTERIUS. Regina auctoritatem aſſumpſit nominandi, inveſtiendi, eligendi Epiſcopos: novum modum, & formulam ſacra faciendi tradidit, & baptizandi, eâque uti Epiſcopos juſſit, cui nolens obedire Carlioſenſis Præſul multa ob hoc paſſus eſt. Præfecit in diverſis Provinciis ſuæ confictæ Monarchiæ ſpiritualis auxiliarius intendentes, & inſtrumenta adminiſtratoria, ſed omnis Philoſophia clamat principaliter exerceri a cauſa principali, quæ inſtrumentaliter ab inſtrumentali exercetur. Magis enim effectus tribuitur imperanti, quam exequenti: ſic Urſæ homicidium David parraſſe dicitur, quia præcepit: ſi ergo Regina imperat Sacerdotibus munera Sacerdotalia, ipſi tribuuntur tanquam cauſæ principali: negari ergo non poteſt, quod Epiſcopiſſa ſit.

86 DICES. Verbum Dei minime enunciat Regina mea; ac proinde nec exercuit Sacerdotale munus.

Sed contra. Annunciat Regina Verbum Dei. Non enim uno modo annunciatur Verbum Dei, ſed pluribus, nempe Verbo, ſcripto, & miniſterio annunciatur. In modo non conſiſtit, ſed in re. Porro vera Evangelizatio in eo ſita eſt, ut Verbum Dei dicatur, & quod proponitur, cum auctoritate, velut in perſona Chriſti proponatur, ſed hæc omnia peregit Eliſabeth. Dixit enim ſe ad hoc miſſam a Deo, ut ſecundum Chriſtum gubernaret Eccleſiam. Dixit illud eſſe Verbum Dei, quod in ſuis legibus de fide, & Religione proponeret populis. Sacras tulit leges de cauſis fidei ſub pœnis. Clamat enim -- „ Si quis auſus fuerit Sacrificio Miſſæ intereſſe, prima vice fiſco meo ducentos aureos, ſecunda quadringentos pendat, tertia fortunas omnes amittat, & perpetuo carceri tradatur. Si quis autem tertio poſtulatus recuſaverit Pontificis Romani Primatum abjurare, vita privetur --

Multis modis Evangelium enunciatur.

Ubi controverſia circa fidem oritur: ad domum Eliſabeth aſcenditur pro ſententia. Hæc Parlamentum indixit Epiſcopis miſtum, & Laicis. quod Eccleſia vocatum eſt ab Anglis, ut ibi agatur de præcipuis articulis fidei, de votis Monaſticis, de Cœlibatu, de Sacrificio Miſſæ, de Tranſubſtantiatione, & ſimilibus. In hac Eccleſia mulier hæc nedum loquitur, ſed imperat. Contradicunt quidem boni Epiſcopi reclamantibus aliis Laicis imperitis, & numero vincente totum ad Reginam defertur. in ejus poteſtate, & arbitrio eſt fidem innovare; vim dare legibus, quæ tandem auctoritative tulit ſententiam contra fidem Catholicam, ſectam approbando Calvinianam.

87 OBJIC. II. Ideo mulieri non convenit ſuprema adminiſtratio Divinorum, quia vir eſt Caput mulieris per naturam ſemper, & in omnibus cauſis, ſed conſtat inter Catholicos mulierem in cauſis politicis alicubi Viro præeſſe legitime: ergo poterit modus excogitari, ut etiam in Dei cauſis viro præſit. Ita Aclerus diſcurrit.

RESP. Vim regitivam conceſſam fœminis pendere a virorum conſenſu, & poteſtate. Nam non jure naturæ, ſed jure humano omnino libero, velut per accidens inductum eſt, quod fœmina alicubi politice regnaret. Nec Lex eſt ubique communis; Romani enim a Principatu fœminas excluſerunt. Sic tota fere Græcia, ſic Gallia, & aliæ Nationes: & ubi viget lex, non eadem in omnibus. Apud aliquas Provincias limitatior, apud alias conditionata, & ſemper cum ea conditione, quod fœmina, etſi prior nativitate, maſculo poſterius nato cedat. Hæc omnia ſolo humano conſenſu virorum ſunt ſtabilita ad turbulentias evitandas pro caſibus, in quibus deficit linea virilis. Ceterum poteſtas ſpiritualis ab hominum arbitrio non pendet, juris enim eſt ſupernaturalis, ſphæram excedentis humanæ, & naturalis facultatis.

Fœmina regit conſenſu virorum.

88 DICES. Poſſet Deus permittere viris, ut ſibi præficiant fœminam in ſacris, ſicut in profanis. Sic ex eodem Aclero.

Argumentum eſt de potentia ad actum. Potuit Deus facere, ut Virgo Maria conciperetur ex Spiritu Sancto; fecit ergo? Potuit facere, ut Chriſtus aſſumeret naturam impaſſibilem; fecit ergo? Audi Aclere, Tertullianum *cap. 10. contra Praxeam* -- Sed ſi tam „ abrupte in præſumptionibus noſtris hac ſen- „ tentia utamur; quidquid de Deo confin- „ gere poterimus, quaſi fecerit, quia facere „ potuerit. Non autem, quia omnia poteſt „ facere, ideoque credendum eſt, illum fe- „ ciſſe, etiam quod non fecerit, ſed an fe- „ cerit requirendum. Potuit, ſi voluiſſet (ita „ ſalvus ſim) Deus pennis hominem ad vo- „ landum inſtruxiſſe, quod & Milvis præſti- „ tit; non tamen quia potuit, ſtatim & fe- „ cit. Potuit & Praxeam, & omnes pariter „ Hæreticos extinxiſſe; non tamen, quia po- „ tuit,

Non omnia quæ potuit, fecit Deus.

„ tuit, extinxit. Oportebat enim & Milvos „ esse, & Hæreticos -- Quidquid enim Deus potest, & vult; vult, & potest secundum ordinem Divinæ Sapientiæ. Porro contra ordinem Divinæ Sapientiæ est, quod fæmina viris præsideat in Sacrorum administratione.

89 OBJIC. III. Numer. 27. v. 8. habetur: *Cum homo mortuus fuerit sine filio, ad filiam transibit hereditas* -- sed hæc lex non est abrogata per gratiam; ergo &c. Hinc Judicum 4. v. 5. de Debbora dicitur: *Et ascendebant ad eam filii Israel ad omne judicium*. Athalia septem annis præfuit 4. Regum 11. Alexandra secundum Josephum septem annis, & similia exempla habemus in novo Testamento.

Non repugnat Regia potestas in fæminis.

RESP. Argumentum ad summum probat, posse mulierem in Regno Angliæ ascendere Thronum gubernationis politicæ, quod non negamus, si habeat Anglia leges municipales in favorem muliebris sexus. Ceterum res est de Præsidentia, & administratione Sacrorum. Hæc enim Potestas non sequitur jus humanum, sed jus Divinum immediate institutivum Ecclesiasticæ Hierarchiæ, quod est omnino invariabile. Mulieres, de quibus in argumento dicitur, non habebant Religionis administrationem, sed Sacerdotio subdebantur, & Athalia a Sacerdote fuit privata Regno.

90 DICES. In introductione hujus Primatus magna pars Cleri juravit obedientiam.

Juramentum iniquum reprobandum.

Sed contra: an recte juraverit, quæritur, & etiam an libere. Minæ intentatæ sunt, vitæ, bonorumque spoliatio. Nec æqualiter omnes præstiterunt obedientiam. Quidam absolute, quidam conditionate, quidam homagium etiam in spiritualibus dederunt, sed jurare noluerunt; & alii fortes perstiterunt in confessione veræ fidei. Hi porro licet pauciores constantiâ superant, & vincunt plurimorum lapsum. Clericatus non minuit naturæ infirmitatem: unde & de Clero potuerunt aliqui passionibus agitari, & in errorem prolabi.

91 OBJIC. IV. Debbora fuit suprema gubernatrix in Synagoga; ergo & Mulier in Ecclesia Dei esse potest. Conseq. patet ex paritate. Prob. ant. Jud. 4. habetur v. 4. *Erat Autem Debbora Prophetis, uxor Lapidoth, qua judicabat populum in illo tempore*; ergo &c.

Debboræ judicium in politicis.

RESP. I. Distinguitur antecedens: judicabat populum in politicis concedo, in Spiritualibus nego antecedens; quia eo tempore in Israel erant Sacerdotes, ad quos pertinebat judicium Divinorum, ut habetur Deuter. 17., & alibi, ut supra expendimus.

RESP. II. Judicabat populum ex aliqua jurisdictione, quam habebat super populum, nego: ex prophetia tantum, concedo. Sciendum ergo est, quod Abulensis, Arias, Genebrard. Cajetan. Serarius, Cornelius, & Rabbini censent, Debboram proprie non fuisse Judicem, & Principem Populi Israel, sed abusive, quatenus indicabat populo lites, quas componebat ex prophetia, qua pollebat; non autem juridice: & ex sententia D. August. *lib. 18. Civitatis cap. 15.*, ubi ait -- Judicabat „ apud Hebræos fæmina Debbora; sed per „ illam Dei spiritus id agebat; nam & pro-„ phetissa erat -- Et sic explicandi sunt Patres, & præcipue Ambrosius, & Hieronymus, quando dicunt eam judicasse, rexisse, populumque gubernasse. Nec mirum: nam Dejoces initio, antequam Rex fieret, ex sola Sapientia Judicem apud Medos egit, ut narrat *lib. 1. Herodotus*. Et Samuel, quia Propheta Domini, de occultis, dubiisque rebus iis, qui eum consulerent, respondebat.

A

92 INSTABIS. Debbora non solum judicabat populum in politicis, sed etiam in Divinis; ergo prima solutio nequit subsistere. Prob. antecedens. Debbora *eodem cap. vers. 5.* dicitur, quod sedebat in domo Dei, & in excelsis: *Et sedebat sub palma, quæ nomine illius vocabatur, inter Rama, & Bethel*. Rama, secundum Glossam interlinealem, Origenem, & alios interpretatur *excelsa*; Bethel, *domus Dei*; ergo etiam judicabat populum in Divinis. Prob. conseq. Quia Romanus Pontifex dicitur sedere in Cathedra D. Petri, gaudet potestate, & jurisdictione in Spiritualibus; ergo pariter, quia Debbora dicitur sedere in Domo Dei, pollebat potestate judicandi de Divinis.

B

RESP. neg. antecedens. Quod non probat textus allatus. Primo, quia sensus litteralis est: *Sedebat inter Rama, & Bethel*, idest habitabat, ut legunt interpretes, inter Rama, & Bethel, hoc est, domus, in qua habitabat sita erat inter Rama, & Bethel. Secundo, etiam si textus accipiatur in sensu arguentis, nihil concluditur; quia non dicit Scriptura: *Sedebat in excelsis, in Domo Dei*, sed *inter excelsa, & Domum Dei*. Romanus autem Pontifex dicitur sedere, sicut de facto sedet, in Cathedra D. Petri. Tertio. Residebat inter excelsa, & Domum Dei ratione spiritualis jurisdictionis, negatur: ratione prophetiæ, conceditur. Solutio ista est Origenis *hom. 5.*, ubi ait -- Videte in quibus locis residere di-„ citur prophetissa: inter excelsa, & domum „ Dei. Prophetissa, quæ nunc in Debbora de-„ scribitur, inter excelsa, & Domum Dei „ dicitur habitare --

C

D

93 URGEBIS. Si Debbora præter Judiciariam potestatem civilem, & politicam, non habuisset etiam spiritualem, non potuisset recurrere ad eam populus Israel in omne judicium: sed recurrebat, ut habetur eodem cap. citato, dicente: *Ascendebantque ad eam filii Israel in omne judicium*; ergo &c.

Confirmatur argumentum. Quia Joan. 5. habetur: *Pater omne judicium dedit filio*: In Christo utraque potestas datur; ergo pariter, quia Judic. 4. habetur, quod ascendebant ad Debboram filii Israel in omne judicium, dabatur etiam spiritualis judiciaria Potestas.

E

RESP. neg. major. Neque illa probatio evincit; quia ascendebant filii Israel in omne judicium in illo ordine, in quo erat Judex; cumque solum esset Judex in civilibus, secus in spiritualibus (cum in hoc ordine soli Sacerdotes a Domino constituti sint; ut innumeris Scripturis supra probatum est, & præcipue Deuter. 17.) ex hoc sequitur manifeste, quod Debbora non erat suprema Gubernatrix Synagogæ in spiritualibus. Unde, cum habeatur pluribus in locis Sacræ Scripturæ, Chri-

sto

sto datam utramque potestatem (præsertim Matth. ultimo, ubi dicitur: *Data est mihi omnis potestas in Cælo, & in Terra*) Sic & ei omne judicium spiritualium, & temporalium datum fuit, licet vivens in terris judiciariam Potestatem exercere noluerit super res temporales, quia venerat homines ad Divina transferre, ut inquit Angelicus; & per hoc patet responsio ad confirmationem.

94 ADDES. Debbora intimavit præceptum Domini Barac, ut habetur vers. 6. *Quæ misit, & vocavit Barac filium Abinoem de*

A

Cedes Nephtali, dixitque ad eum: præcepit tibi Dominus Deus Israel, vade, & duc exercitum in Montem Thabor; ergo utramque Potestatem habebat.

RESP. neg. consequen. Non enim intimavit Debbora præceptum Domini Barac propter Potestatem, & jurisdictionem spiritualem, sed quia Propbetissa erat. Siquidem In Scriptura solum habetur, quod Deus ipsi concesserit Prophetiæ donum, secus spiritualem Potestatem, quæ per se connectitur cum Sacerdotali dignitate, ut supra probatum est.

DISPUTATIO TERTIA.

DE QUIBUSDAM LICITIS, VEL ILLICITIS IN PERSECUTIONE ANGLICANA ADVERSUS CATHOLICOS.

POstquam Angliæ Regnum a Fide defecit, gravis inde exorta est adversus Catholicos persecutio, quæ eos, pluribus editis decretis, adeo divexavit, ut non tantum fideles Incolæ, sed & Evangelici Ministri in maximas devenerint anxietates, atque dubitationes circa modum quosdam exercendi ritus juxta Catholicæ Fidei leges; quinimmo incauti non defuere Consiliarii, qui falsis doctrinis illaquearunt conscientias; ea propter e re nostra visum est speciales Controversias ad praxim persecutionis tempore spectantes ad examen revocare, ut hinc ex earundem dilucidatione quibusdam Missionariis, qui id exoptarunt, fiat satis.

CONTROVERSIA I.

AN ANGLI SINE PECCATO JURARE POTUERINT FORMULAM A JACOBO REGE EXHIBITAM.

NOn possumus apte præsentem Controversiam examinare, nisi aliqua præmittamus pro statu quæstionis dilucidando. Indubium est licere Principibus exigere juramentum fidelitatis a suis vassallis in iis, quæ ad suam pertinent jurisdictionem. Cum enim, ut habetur ad Rom. 13., & jus naturæ, & jus gratiæ præcipiant obediendum esse legitimis Superioribus in suo ordine, certum est materiam juramenti esse honestam, & pro majori securitate, aut alio convenienti motivo posse capefi a Principe. Universaliter tamen non est in usu: confidunt enim de fidelitate subditorum.

Henricus VIII. cum a fide apostatavit, petiit in publicis Comitiis ab omnibus Regni ordinibus, sibi eam præstari, & promitti obedientiam, quæ antea præstabatur Romano Pontifici. At sub initio a solis Ecclesiasticis, nec ab omnibus, sed ab iis tantum, qui partes habebant in Comitiis, quod cum aliqua limitatione illi est præstitum: postremo in ea latitudine, quam exoptabat.

B

Succedens Eduardo Elisabeth, sub primordiis Regni, ab omnibus, exceptis quibusdam Primatibus Laicis, in Parlamento jussit novam formam juramenti solemniter profiteri, quæ habetur ex Sandero *lib. 1. de Schismate Anglicano* -- Ego A. B. prorsus testificor, & declaro in conscientia mea, Reginam esse solam Gubernatricem Supremam, & istius Regni Angliæ, & aliorum omnium suæ Majestatis Dominiorum, & Regionum, non minus in omnibus spiritualibus, atque Ecclesiasticis rebus, vel causis, quam temporalibus; & quod nemo externus Princeps, Persona, Prælatus, Status, vel Potentatus, aut facto, aut jure habeat aliquam jurisdictionem, Potestatem, Superioritatem, Præeminentiam, vel auctoritatem Ecclesiasticam, aut Spiritualem in hoc Regno; ideoque plane renuncio, & repudio omnes externas jurisdictiones, Potestates, Superioritates, atque Auctoritates --

C

D

Jacobus Rex hanc eandem formam renovavit, quæ est quædam protestatio primarii Articuli Anglicanæ sectæ: & addit specialem promissionem servandi fidelitatem Regi, cujus exemplar inserit suæ Apologiæ, & ad heredes extendit. Occasione autem molitæ proditionis, exequendæ artificio bellici pulveris contra ejus personam, & publicos Regni ordines, simul in unum conventuros, novam juramenti formam composuit, & edidit paulo fusiorem, publicoque edicto firmavit, & observari voluit, ut tutiorem impostetum se constitueret, & refidnos intentati criminis detegeret. Exemplar jurandæ formulæ inferitur de verbo ad verbum in Brevi Pauli V. dato an. 1606. 10. Kalendas Octobris.

E

Evulgato edicto non una fuit vox inter Catholicos Anglos. Aliqui constanter docebant non posse admitti tale juramentum, quia turpe, & contra fidem: negari in eo obedientiam debitam Romano Pontifici, tribuique Principi privilegium unicum Sedis Apo-

ftolicæ. Alii afferebant, non effe iniquum illi affentiri, quia exteriora verba fonabant folam obedientiam in civilibus, licet implicatum myfterium fubintelligeretur a Rege. Quare, qui fincero corde vellet ei folam fubjectionem in politicis jurare, poffet ei adhærere; non enim ad intentionem eft attendendum, fed ad litteram. Quod fi ex facto aliis fcandalum oritur, ignorantiæ tribuendum effe, purgarique poffe, facta proteftatione coram Catholicis.

In tanta nube, & periculo nullum aliud apparebat lumen, & remedium, quam illud Sedis Apoftolicæ, quæ materna follicitudine præfto fuit medio fupracitato Brevi Pauli V.: quo laudatur conftantia Catholicorum, declaratur juramentum effe iniquum, adeoque abfolutur ab hoc præftando. In eo pariter declaratur, non poffe Catholicos adire Templa, & Conciones Hæreticorum, etiam graviffimis pœnis compulfos.

Non defuit tamen homo, qui zizania fuperfeminaret. Vulgatum eft ad incautos decipiendos Diploma non effe legitimum, fed confictum: quod refciens Romanus Præful, fecundum Breve dedit 10. Kalendas Octobris 1607., quo fidem facit primum Diploma fuum effe, & legitimum, illique ftandum. Cardinalis Bellarminus in epiftola utrumque Breve tranfmifit Archipresbytero Angliæ, cui olim fuerat amicitia conjunctus.

Hæc videns Rex excanduit, calamoque accepto Apologiam, feu libellum confcripfit contra utrumque Breve, & Epiftolam: conaturque defendere fecundum hanc formulam juramenti, oftendens fe nullam aliam præter civilem in eo obedientiam expetere, quæ a nemine negari poteft, pluraque permifcet *pag. 13. praf.*, *& pag. 24. Apol.*

Apologiæ Regiæ, caufam Dei, & fuam defenfurus refpondit Bellarminus, & ipfe alio ufus nomine; demonftravitque non effe folius civilis obedientiæ juramentum, verum etiam fpiritualis. In iftum infurgens Rex Jacobus fecundam editionem Apologiæ fecit, nihil aliud addens, falfo tamen, poft convicia, & injurias, nifi quod nunquam Bellarminus ad id, in quo cardo vertitur caufæ, directe refpondiffet. Ne ergo eodem redarguamur vitio, aperiendus eft clarus controverfiæ fenfus.

Controverfia ergo facti eft, & non juris. De jure concedimus juramentum civilis obedientiæ licitum, & debitum effe Principibus. Unde *pagina 25. Apolog.* extra chorum fufam adducit Scripturarum, Patrum, & Conciliorum eruditionem ad hoc probandum, nec aliud fuadet dicta congeries.

Certum pariter eft ad rem præfentem, illicitum effe juramentum Ecclefiafticæ obedientiæ Regibus præftandum, five folitariæ fpiritualis hæc exigatur, five mixta cum politica, five expreffe fiat mentio, five palliate. Quamvis Sereniffimus Rex difputet, & teneat Regibus deberi utramque, quia in utroque ordine eos afferit Supremos, nihilominus de hoc non contendit, fciens a Catholicis minime præftandum; propter quam caufam fatetur fe formulam mutaffe. Quare quæftio eft, an revera fecunda formula expreffe, vel palliate contineat obedientiam etiam in fpiritualibus, & non folum in civilibus, ac proinde excufari poffint a peccato Angli, qui juraverunt. Rex enim dicit — Nibil in eo juramento contineri, nifi quod ad obedientiam mere civilem, ac temporalem fpectat quæ lis fummis Principibus a fubditis debetur — Unde.

A

1 Dico primo. Formula juramenti ab ipfo Rege exigiti includit præter obedientiam civilem, etiam Spiritualem, & Ecclefiafticam. Prob. difcurrendo per partes diftributas in Regis juramento contento in fequentibus §§.

B

§. I. *Ego A. B. vere, & fincere agnofco, & profiteor, teftificor, & declaro in confcientia mea, coram Deo, & mundo, quod fupremus Dominus nofter Rex Jacobus eft legitimus, & verus Rex.*

Ex hac propofitione fic arguo. Si in ly *Supremus* intelligatur Præeminentia etiam in Spiritualibus, formula includit plus quam civilem obedientiam, fed revera terminus ille fupponit etiam fpiritualem Præeminentiam; ergo. Explico. Ille terminus fupponit fecundum intentionem loquentis, expreffam per circumftantias, quæ vim verborum manifeftant: fed hæc fine dubio appellant fupra fpiritualitatem. Nam in altera forma nunquam retractata vox *Supremus* explicatur in utroque ordine. Etenim in fenfu utriufque Apologiæ, fcriptis notis evulgavit, defendit, profeffione, & exercitio fic intelligit, & practicat; & in hoc fenfu communiter intelligitur explicari; ergo quamvis præcifive verba accepta videantur recte habere fenfum, nihilominus concretive malum habent; nec a ftatu concreto feparari poffunt, cum non poffint divelli ab his circumftantiis. *Perpenditur juramentum Regis Angliæ.*

C

§. II. *Et quod Papa nec per feipfum, nec per ullam aliam auctoritatem Ecclefiæ, vel Sedis Romanæ, nec per ulla media, cum quibufcumque aliis aliquam Poteftatem, nec auctoritatem habeat deponendi Regem.*

D

Ex hoc fic. Tractare de Poteftate Papæ auctoritative ut ejeranda certo certius excedit limites civilis obedientiæ: fed hic proponit Poteftatem Papæ auctoritative ut ejerandam; ergo excedit limites civilis obendientiæ; ergo mifcet fpiritualem Poteftatem. Deinde. Exigere profeffionem erroris contra doctrinam Ecclefiæ, non continetur intra fphæram pure civilem, fed hoc facit in dictis verbis. Nam vult, quod in Ecclefia non detur poteftas deponendi Regem pro quolibet cafu, etiam hærefis, fidei, & Ecclefiæ damnofæ; & vult, quod hoc profiteantur fubditi; ergo includit præter obedientiam civilem, etiam fpiritualem, & Ecclefiafticam. Porro hoc eft erroneum; ex fiquidem Poteftate, qua Ecclefia contumaces Hæreticos privatos fpoliare poteft bonis, poteft & Principem: non enim minus Dominus fuorum bonorum eft privatus, quam fit Supremus. Ulterius vult, quod Papa nequeat uti armis per alios Principes ad coercendum Principem rebellem Ecclefiæ, illiufque everfionem intentantem: ac proinde exigit ejerari Poteftatem, quam habet Papa ad defendendam Ecclefiam, cujus eft caput, & ad defendendos

E

dendos fideles, quorum eſt Pater: ac proinde negare oportet, bene feciſſe Eccleſiam, cum ſimilia tentavit, ut cum in Concilio Lugdunenſi Fridericum depoſuit, arma ſua offerente Ludovico IX. Galliarum Rege Sanctiſſimo.

§. III. *Vel ullos ſubditorum ſuorum ab eorum ſua Majeſtatis obedientia, & ſubjectione exonerandi, aut ullis eorum licentiam dare arma contra ipſum gerendi, tumultus ſeminandi, aut aliquam violentiam, aut damnum Majeſtati ſuæ, Perſonæ, Statui, vel Regimini, vel aliquibus ſuis ſubditis intra ſua Dominia offerendi.*

3 Ex hoc ſic arguo. Profeſſio ejerans Poteſtatem relaxandi juramenta ex juſta cauſa in Pontifice, non eſt juriſdictionis pure politicæ, ſed hic exigitur Profeſſio ejerans Poteſtatem in Papa relaxandi juramenta ex juſta cauſa; ergo.

Deinde, ut conſtat ex verbis adductis, ſupponit contra praxim Eccleſiæ, & doctrinam Conciliorum, & Claves Petro datas ſolvendi, atque ligandi, nempe, non poſſe Papam ſolvere juramentum præſtitum a populo, vel quoad omnes, vel quoad aliquos: ſed hæc doctrina contra omne jus eſt; ſemper enim juramenta involvunt conditionem duplicem. Prima eſt, ut non teneat obligatio promiſſi, ſi ſine gravi, mutante notabiliter ſtatum rei, promittentis damno temporali, vel ſpirituali non poſſit adimpleri. Secunda, ut ſemper intelligatur reſervatum jus Superioris; ſed accidere poteſt, quod juramentum præſtitum Regi non poſſit obſervari ſine damno graviſſimo maxime ſpirituali, ut accidit, cum Rex eſt Hæreticus, inſequens Eccleſiam, quod facilius, & frequentius accidere poteſt, ſi agamus non de toto populo, ſed de aliquibus ex populo. Inſuper in hoc §. vult, quod Papa in nullum ex ſuis ſubditis, vel per ſe, vel per alium in quolibet caſu poſſit violentia uti corporali, quod eſt velle Papam non poſſe Anglum Hæreticum, vel Apoſtatam contumacem punire, ac proinde expreſſe ſentit, ſolum ſe ipſum habere in ſuos ſubditos etiam in cauſa hæreſis, ſeu in ſpiritualibus Poteſtatem Supremam.

§. IV. *Item juro ex corde, quod non obſtante aliqua declaratione, vel ſententia excommunicationis, aut deprivationis facta, vel conceſſa, aut facienda, vel concedenda per Papam, vel Succeſſores ſuos &c. Fidelitatem tamen, veram obedientiam ſuæ Majeſtati, heredibus, & ſucceſſoribus ſuis præſtabo.*

4 Fuſius in hoc §. exprimit Profeſſionem jurandam contra auctoritatem Papæ circa Regis Hæretici, & inſidiatoris Eccleſiæ depoſitionem; & circa abſolutionem ſubditorum a juramento præſtito, etiam pro caſu, quo Princeps eſt contumax, & fidei injurius: quæ duo, ut diximus, tangunt materiam nullo modo pure civilem. Sed tantummodo perpendere juvat particulam excommunicationis: Vel ſententia per excommunicationem ſupponitur juſta, vel injuſta. Si juſta; ergo obligare intendit ſubditos ad rem iniquam, & ad contemptum Eccleſiaſticæ cenſuræ, cum velit a ſubdito præſtari etiam poſt ſententiam excommunicationis id, quod per excommunicationem vetatur. Si injuſta: ex nullo capite procedit, niſi ex eo, quod credit Rex in nullo ſe eſſe ſubjectum juriſdictioni Papali Eccleſiaſticæ, qualis eſt Poteſtas ferendi cenſuras: Non enim defectus oriri poteſt ex materia, cum poſſit dari in Principe hæreſis publice contumax poſt cauſam auditam, & ſufficienter examinatam. Tota ergo ratio, cur injuſtam credit ſententiam excommunicationis, non alia eſt, niſi quia ſupra ſe nullam agnoſcit ſpiritualem Poteſtatem in altera perſona; adeoque vult credi Supremus a ſuis vaſſallis in utroque ordine; & ideo tot utitur circumlocutionibus.

§. V. *Omnemque opem impendam, revelare, & Majeſtati ſuæ, heredibus, & ſucceſſoribus ſuis, manifeſtum facere omnes proditiones, & proditorias conſpirationes, quæ contra illum, aut aliquos illorum ad notitiam, vel auditum meum pervenerint.*

5 Hæc promiſſio ſecundum explicitum verborum ſonum nihil mali continet. Proditio enim crimen eſt graviſſimum læſæ Majeſtatis, vergens in damnum Reipublicæ, quod & ex lege obſervantiæ, & ex fidelitatis jure, & charitatis, tenentur ſubditi impedire; unde & manifeſtare tenentur, & hoc ſine peccatu.

Ex contextu tamen non eſt ſincera, ſed fraudulenta propter duo, I. quia nomine proditionis ſubintelligit omnem actionem exercitam a Romano Pontifice circa perſonam Regis, & ſubditorum: quod evidenter conſtat ex periodo immediate præcedenti, dicente -- „ Et ipſos totis meis viribus contra omnes „ conſpirationes, & attentata quæcunque, quæ „ contra perſonam illius, vel illorum, eorumque coronam, & dignitatem, ratione, „ vel colore alicujus ſententiæ, vel declarationis, aut alias facta fuerit, defendam -- Ubi nomine *ſententiæ*, & *declarationis* venit Papalis abſolutio a juramento, & pariter excommunicatio, & declaratio criminis, qua poſita incurritur pœna deſpoliationis.

II. quia intelligit proditionem, ſubius confeſſionis Sacramentalis notitiâ habitam: quod plane evincitur, tum ex doctrina, quam tradit *in præfatione pag.* 147. irridens Scholaſticos docentes ſigillum confeſſionis in nullo caſu, etiam proditionis Patriæ frangi poſſe; aſſeritque eſſe novum dogma Reipublicæ periculoſum, antiquoſque Doctores oppoſitum tradidiſſe. Tum ex facto, quia accuſat Henricum Garnetum de crimine non revelatæ proditionis, allata excuſatione ſigilli Sacramentalis: licet conatus ſit demonſtrare, aliunde Garnetum habuiſſe cognitionem. Igitur hæc etiam promiſſio fraudulenta eſt, & injurioſa Sacramento, & excedens limites juriſdictionis pure civilis.

§. VI. *Præterea juro, quod ex corde abhorreo, & abjuro tanquam impiam, & hæreticam hanc doctrinam, & propoſitionem, quod principes per Papam excommunicati, vel deprivati poſſint per ſuos ſubditos, vel alios quoſcunque deponi, & occidi.*

6 Hic vulpes remordente conſcientia ſemper ſuo capiti timens gladium, exit magis aperte a cavea: quod ſic demonſtratur. Declarare aliquam propoſitionem Hæreticam, & velle ut talem jurari, nondum ab Eccleſia

clare

clare damnatam, est supra Potestatem pure laicalem, & civilem: sed Res hoc facit in parte hac juramenti; ergo. Min. explicatur. Vel supponit præsentem propositionem esse damnatam alicubi, vel illam sua auctoritate hæreticam declarat. Non primum, quia in suis principiis nihil est de fide, quod in Sacra Scriptura non contineatur, sed in Sacra Scriptura nullibi habetur illa propositio: *Principes excommunicati per Papam non possunt per subditos privari, aut occidi*. Est quidem in Scriptura obediendum esse Principibus in civilibus, sed nihil de privatis, & depositis per Sedem Apostolicam invenitur. Eadem proportionalis ratio currit de Principibus, ac de Dominis, quibus præcipit Scriptura obedientiam exhibendam a servis, nec tamen est falsum, & multo minus Hæreticum, posse Dominum per Papam depositum, & privatum a servo contemni.

In Conciliis antiquis (modernis enim non credit) nullibi similis doctrina reperitur, nec locum afferre potest. Si enim in nostris principiis arguit, nihil aliud adducere potest, nisi articulum Wiclephi, & Joannis Hus in Concilio Constantiensi damnatum, qui est sequens -- Tyrannus potest, debet licite, & me„ ritorie occidi per quemcumque vassallum „ suum, & subditum, etiam per claneculares „ insidias, & subtiles blanditias, vel adula„ tiones; non obstante quocumque juramen„ to, seu confœderatione facta cum eo, non „ spectata sententia, vel mandato Judicis co„ juscumque -- Sed in hoc articulo nihil continetur ad propositum: nam ibi damnatur occisio Tyranni, facta sua auctoritate omnino privata: propositio autem Jacobi expresse loquitur, supposita etiam sententia Papæ excommunicantis, & deprivantis, quo casu, qui procederet ad occidendum, non procederet nulla supposita sententia Judicis cujuscumque. Diversa est toto Cœlo Wiclephi propositio ab illa Jacobi. Si enim sua auctoritate illam hæreticam facit: quis non videt usurpare Potestatem Ecclesiasticam? Velle jurari propositionem, ut hæreticam, nullibi clare damnatam ab Ecclesia; velle præferri sententiam suam sententiæ Papæ, etiam ubi de excommunicatione agitur, cæcis constat, ingredi sphæram jurisdictionis alterius ordinis a pura civili, & politica.

§. VII. *Et ulterius credo, & in conscientia mea resolvo, quod nec Papa, nec alius quicunque Potestatem habet me ab hoc juramento, aut aliqua ejus parte absolvendi*.

7 Hic replicatur juramentum supra impotentiam Papalis auctoritatis circa absolutionem a juramento pro quolibet casu, quod omnino iniquum est. Observatio juramenti cedere potest in grave damnum Ecclesiæ, & Reipublicæ: & quomodo non poterit declarari, non tenere? Erit ergo juramentum Regi præstitum, Christi Sponsæ damnificum? Usus, qui præcessit, Ecclesiæ Canones, qui statuont subditos remanere absolutos a juramento fidelitatis, si Dominus sit publica sententia denunciatus Hæreticus, ut *cap. ult. de Hareticis*, *cap. ult.* 15. *q.* 6. *cap. Nos Sanctorum*, *ibidem cap. Venerabilem de electione*, *& alibi*, Potestas denique ligandi, atque solvendi data Præsulibus Ecclesiæ a Christo, aperte demonstrant juramenti hujus iniquitatem.

§. VIII. *Quod juramentum agnosco recta, ac plena auctoritate esse mihi legitime ministratum, omnibusque indulgentiis, ac dispensationibus in contrarium renuncio*.

8 In hoc §. est duplex error, primus in his continetur clare *plena auctoritate*, secundus *dispensationibus renuncio*. Nam dicere se habere Supremam Potestatem in nullo ordine alteri subordinatam error est: sed hoc significat terminus ille æquipollens *plena Potestate*, idest, tali Potestate, quæ a nullo alio inter homines est impedibilis, & taliter juramentum firmans, quod sit inauferibile. Hoc enim est Potestatem esse plenam; & cum juramentum tendat contra Papam, ly *plena Potestas* signat Papalem Potestatem non esse ei superiorem, sed ipsum Regem habere æqualem; quod est intentum Anglicani Primatus in utroque ordine. Renunciare indulgentiæ, & dispensationi, quæ potest esse necessaria majori Reipublicæ bono, & in spiritualibus renuncianti damnosa, est error alter, sed hoc significat verbum illud *renuncio*; cum servare obedientiam persecutori Ecclesiæ perniciosum esse possit Reipublicæ, & servire Principi Hæretico, & Hæretico molestanti, damnosum possit esse subdito; ergo sequitur indulgentiam esse necessariam bono communi, ac proinde non potest sine errore renunciari.

§. IX. *Hæc quæ omnia plane, ac sincere agnosco, & juro, juxta expressa verba per me hic prolata, & juxta planum, ac communem sensum, & intellectum eorundem verborum, absque ulla æquivocatione, aut mentali evasione, vel secreta reservatione quacumque. Hancque recognitionem, & agnitionem facio cordialiter, voluntarie, & vere in vera fide Christiani viri. Sic me Deus adjuvet*.

9 In hoc etiam §. non deficit iniquitas. Vult, quod accipiantur verba in eo sensu, quem habent abstractive accepta, sine reflexione ad significationem, quam habent ex circumstantiis, quæ solent esse determinationes locutionis. Grammaticalem exigit sinceritatem, ubi ipse fraudulenter tot involvit palliaturas. Quid enim hoc est, nisi tanquam agnos ducere subditos ad occisionem? *Apolog. pag.* 5. se declarat velle, quod jurent, voluntarie hæc omnia spondeant, ubi ipse minis cogit ad jurandum; libere non spondet, qui terroribus ad promissa impellitur. Non continetur ergo intra limites civilis obedientiæ ejus juramentum, sed ultra pertransit.

10 Dico II. Angli Catholici non excusantur a peccato, admittentes hujusmodi juramentum.

Probatur facillime. Scienter jurans aliquid contra fidem, & bonos mores non potest excusari a peccato: sed Catholici Angli in hac formula jurant aliquid contra fidem, & bonus mores, ut commentando formulam demonstravimus; & hoc scienter, quia in Anglia notum est odium, quo Romanum Pontificem prosequuntur Res, & Consiliarii; & cum ad omne verbum sit aliquid contra Romanum Pontificem, eo fine dictatum, ut

stabiliatur Primatus in utroque genere Potestatis, sequitur, quod non solum docti, qui verba, & sensum intelligunt, sed etiam indocti inexcusabiles fiant de fraude, & ad minus incidant in suspicionem, ac per consequens teneantur veritatem inquirere a doctis, ne temere jurent in re adeo gravi, & periculosa, quæ cedit in contemptum Ecclesiæ, & Sedis Apostolicæ, & in præjudicium fidei.

SOLVUNTUR HÆRETICORUM ARGUMENTA.

11 OBJIC. I. Quilibet potest jurare sine peccato, quod non est ab intrinseco malum ad evitandam magnam jacturam bonorum, & satis evidens mortis periculum, sed hoc juramentum non est ab intrinseco malum; ergo. Min. prob. Principale, quod in eo continetur, est abnegatio Papalis Potestatis in causa deponendi Reges: sed hoc dogma non videtur esse de fide; ergo nihil negatur contra fidem; & si quid aliud est, non videtur esse talis malitiæ, quin ob gravem adeo causam non possit a malitia eximi; ergo &c.

RESP. neg. min. Ad probationem, demus (quod nunc non examinamus) veritatem illam non esse de fide; nihilominus assumitur tanquam medium pro stabiliendo primario articulo Anglicanæ hæresis; & omnes conatus illuc respiciunt, ut sub colore impotentiæ deponendi Reges totalis subjectio Sedi Apostolicæ abjiciatur. Tendit etiam ad tollendam unitatem Ecclesiæ per separationem ab ejus Capite; ergo juratur aliquid intrinsece malum. Deinde præter hanc doctrinam negantur alia omnino pertinentia ad directam Potestatem spiritualem, inter quæ dispensatio juramenti non infimum locum habet.

Juramentum Anglic. num tollit Ecclesiæ unitatem.

12 DICES. Jurans, si urgetur gravi causa, non tenetur conformari pravæ intentioni exigentis juramentum, si verba sint capacia alicujus bonæ interpretationis, sed verba hujus juramenti sunt hujusmodi, & aliàs Catholici urgentur gravi causa; ergo non tenentur attendere ad pravam intentionem exigentis juramentum. Min. explicatur. Verbum illud *Supremat* potest intelligi de Dominio solum temporali, verbum *non posse Regem deponere* explicari potest de depositione omnino arbitraria: reliqua etiam interpretari licebit in meliorem partem, scilicet, ut ea Papa non possit sine causa legitima.

RESP. I. Majorem esse veram, si verba rectum habeant sensum tam abstractive, quam concretive; quia verba significant, ut modificata per adjacentia. II. Vera est major, si jurans non adimat sibi jus debitis utendi interpretationibus. In hoc porro juramento adimit sibi jurans Potestatem utendi subintellectis sensibus, sicut constat ex ultima clausula. III. Vera est major, si aliunde non adsit periculum majoris mali eo, quod timetur. Hoc in nostro casu accidit, sequitur enim ex hac professione scandalum publicum, & datur occasio Hæreticis magis, ac magis irridendi Potestatem Supremam Ecclesiasticam, contra quam tot obiocutionibus tendit formula.

A IV. Vera est major, si exterius jurans det aliquod signum, ex quo prudentialiter audiens cognoscere possit, quo sensu proferatur juramentum. Nam restrictio pure mentalis semper fuit ab intrinseco mala; est enim species mendacii convictul rationali adversa.

Deinde, minor est plusquam falsa: nam Jacobus nunquam locutus est de depositione, absolutione, & excommunicatione injusta, & sine causa, nisi ad sensum suum, videlicet, omnia in quolibet casu esse injusta ex defectu Potestatis in Pontifice; quia sibi debitam agnoscit omnem Supremam Jurisdictionem spiritualem. Deinde, evidenter varietas circumlocutionis, & phrasis declarat, loqui de quacunque

B actione, ut liquet ex illis verbis — „ Quod Papa nec per seipsum, nec per ullam aliam auctoritatem Ecclesiæ, vel Sedis „ Romanæ, vel per ulla media, cum quibuscunque aliis, aliquam Potestatem, nec Auctoritatem habeat &c. Quod non obstante „ aliqua declaratione, vel sententia excommunicationis, aut deprivationis facta, aut „ concessa; facienda, aut concedenda per „ Papam, vel Successores suos, vel per quamcumque Auctoritatem derivatam, aut derivari prætensam ab illo, seu a Sede sua &c.— Et similibus, quæ aperte cadunt supra Potestatem ipsam absolute acceptam.

C Aliunde certum est has præcautiones fieri propter timorem ortum ex hæresi, & schismate: hæc vero est causa, & motivum justissimum.

13 INSTABIS. Ex sensu vulgari principalis propositionis licet assentiri ceteris sub eadem modificatione: sed sensus vulgaris principalis dicti habet modificationem pro casu injustitiæ. Nam propositio illa est, qua dicit, Hæreticum esse dicere, excommunicatos Principes a Papa, a subditis posse interfici: sed in vernacula lingua Anglicana, qua cusum est juramentum, habetur *Murderari*, quod sonat injuste interficere; ergo modificatione eâdem cetera poterunt intelligi.

D RESP. Hoc effugium inane est. I., quia in illo contextu datur alia pars propositionis disjunctiva, non copulativa, cui non potest applicari terminus ille. Dicit enim non solum esse hæreticum dicere, posse interfici, sed etiam *Aut deponi*. Porro in propositione Wiclephi, in qua fundatur dictum, non habetur altera disjunctiva *Aut deponi*; ac per consequens sua Auctoritate illam facit hæreticam. II., quia ly *Murderari* ponitur adhuc posita sententia Papæ, sed posita hac sententia Papæ non est amplius hæretica propositio Wiclephi, sicut supra expendimus; ergo oportet,

E quod supponat sententiam Papæ esse injustam; quod in verbis absolutis ejusdem propositionis Wiclephi non continetur, sed oppositum; ergo ratio cur reprobet Papæ propositionem, est, quia nullam sentit in Papa supra se potestatem. III., nequit fieri extensio ad totum juramentum, in quo continentur alia diversæ materiæ, & diversi generis, ut vidimus. IV., nec in eadem materia; quia in aliis §§. utitur verbis universalibus, & absolutis, non cadentibus supra modum, sed supra auctoritatem.

14 URGEBIS. Pro evitando gravi damno

damno licet sequi sententiam probabilem, sed probabiliter videtur esse honestum, juramentum illud admittere. Nam plurium auctoritate, & variis propositionum commentariis videtur transiisse in sententiam probabilem; ergo poterunt excusari Christiani Angli.

RESP. Si loquimur ante Breve Pauli V., simpliciores, & rusticiores propter ignorantiam invincibilem potuerunt excusari, si consulentes suos Pastores, quos bonos, & doctos credebant, dictum illis sit juramentum non esse inhonestum, & licere. Docti tamen, & qui poterant formulam expendere, nullum probabilitatis momentum habere potuerunt; quia verba sunt nimis clara, multiplicia, & repetita, variis modis approbationem schismatis obvolventia. Post Breve autem nulli patet excusatio, nec doctis, nec indoctis, cum fuerit res valde nota, & omnibus sit præferendum Pontificis Diploma.

55 OBJIC. II. Si Breve non subsistit, videtur licere juramentum saltem simplicioribus, sed videtur non subsistere; ergo. Min. explicatur exponendo querelas Regis contra Breve ex tribus capitibus desumptas, sic. *In princip. præfat.* hæc habentur -- Cum indictum bellum non sit, negari uoo potest, „ quin fecerit contra bonos mores, & consuetudinem Principum maxime Christianorum, quod me inauditum condemnaverit-- Deinde sic prosequitur -- Pontifex, si existimat se meum Judicem, quod dici solet, „ competentem, cur me in dicta causa condemnat? Sin aliter se res habet; & si nihil Papæ mecum est negotii (quod est verissimum) quare se immiscet operi non suo, & falcem mittit in messem alienam, „ in re præsertim civili, & quæ ad eum nullatenus spectat? Eos in miseras angustias „ conjicit, ut aut cum discrimine vitæ, & „ jactura fortunarum fidelitati erga Principem renuncient, aut cum Catholicæ fidei „ detrimentum animarum suarum salutem, „ ut obtendit Pontifex, in periculum adducant -- Ulterius dicit -- Quia multam (scilicet Pontifex) insumit operam, integram „ juris jurandi formulam ad verbum recensendo: postea verò uno generali verbo totum juramentum proscribit --

Antequam has querelas brevibus diluam (plura enim superflua sunt) adverto, in his propositionibus admisceri aliqua, quibus confirmatur iniquitas juramenti. In secunda asserit, Papam nihil negotii cum ipso habere, quod est dicere in nullo Papam agnoscere, & redarguit, quasi in alienam messem falcem mittat damnando juramentum. Ex hoc colligimus, juramentum ad id tendere, ut stabiliatur Anglicanos Primatus. In tertia propositione dicit Papam suos Asseclas conjecisse in eas angustias, ut vel jacturam facerent vitæ, vel fidei, fatetur ergo se vim facere Catholicis, ut jurent; ergo impellit ad manifestam iniquitatem, quando vult, ut jurent, & voluntarie illa promittant. Sed his omissis.

Juramentum firmat Primatum Anglicanum.

Certum est, Papam potuisse, & debuisse juramentum proscribere, quia juramentum, ejusque vinculum est res omnino spiritualis, cadens directe sub Potestate spirituali, quæ velut in Summo Capite residet in Papa; ergo ad ipsum pertinet judicare de veritate, vel falsitate, solubilitate, & vi obligativa. Certum est pariter pertinere ad Papam, defendere jura Vicariatus Christi, sed juramentum in pluribus tangit jura Vicriatus Christi; ergo poterat defendere. Insuper certum est ad spiritualem Potestatem spectare, corrigere leges civiles, quando exorbitant a justo, & cedunt in præjudicium animarum, ut patet ex antiqua Ecclesiæ praxi, quæ modum posuit pluribus legibus civilibus Imperatorum, & Regum: sed illud juramentum, etsi civile dicatur; exorbitat a justo, estque periculosum animabus; ergo potest corrigi, & emendari ab eo, qui primas partes obtinet in jurisdictione spirituali.

Ad illud de bello indicto; dicimus, bellum spirituale (materiale enim non est ad rem pro Controversiis moralibus) jam diù indictum fuisse inter Regem Anglicanum, & Sedem Apostolicam, totique Orbi notum: Causa abunde audita est, cum publice, & non in angulis loqueretur formula juramenti, cujus doctrina damnatur Brevis Decreto.

Immerito conqueritur se damnatum fuisse. Nullum enim verbum est contra personam Regis, nullaque sententia. Sola iniquitas juramenti proscribitur a legitimo, & competenti Judice Christianorum Anglicanorum, qui vera fide credunt in Romanum Pontificem, qui ipsius Regis competens Judex est in spiritualibus, cum medio Baptismo renatus sit Ecclesiæ, & factus ovis Christi.

Immerito pariter conqueritur, quod adnumeretur inter persecutores Ecclesiæ. Nihil de hoc dicit Pontifex, sed sequitur indirecte ex reprobatione juramenti publica fama, & effectibus promulgati nomine Regis.

Hinc abs re æquiparat sententiæ Pii V. in Elisabetham Decretum Pauli V. Nam Pius tulit sententiam in ipsam Reginam, & pœnam indixit gravissimam: Paulus nihil agit contra Personam Jacobi, sed solam juramenti pravitatem damnat. Dein male dicit Paulum denegisse observantiam civilis obedientiæ Regi debitam, de quò neque somniavit. Damnavit solum formulam hujus juramenti; quia non est pure civile, sed excedens limites laicalis Potestatis; & aliunde iniquum est.

Ad secundum: dici debet Jacobo, quod Elias dixit Acbab 3. Reg. 18. v. 18. *Non ego turbavi Israel, sed tu, & domus patris tui.* Iniquitas juramenti causa est angustiarum Catholicorum, quos ad iniqua cogebat: detegere autem veritatem, & falsitatem damnare, nulli nocivum esse potest: & posita vi a Rege illata, tenebatur Pastor bonus providere ovibus soix.

Ad tertium tandem resp. Ad quid terere tempus in assignandis rationibus, quibus damnabat juramentum; singulas clausulas examinatas exponere; & quid sit sentiendum de quolibet puncto, inserere; si totum est falsum, & erroneum? ideo uno generali verbo totum juramentum proscripsit; quia ut Legislator se gessit, brevibus verbis justum dictans decretum. Inseruit postea juramentum de verbo ad verbum, ut innotesceret, se nihil confinxisse, nec falsis fuisse rumoribus ductum, sed illud examinasse, & ut tale il-

lud exposuisse, ut pateret unicuique ejus iniquitas.

16 OBJIC. III. Si juramentum est solius civilis obedientiæ, honestum est: sed nonnisi civilem continet obedientiam; ergo. Min. declaratur. Verbo Regio credendum est, sed Rex pluribus in locis asserit, se nihil aliud intendere; etenim *pag. 4. Apolog.* fatetur illud edidisse, ut esset securus, quod propter conscientiam saltem non violassent subditi, quæ ipsi præstare tenebantur. In principio pariter Apolog. habet -- Non „ in alium finem constitutum esse hoc juramentum, quam, ut, non modo infideles „ subditos, & perfidos proditores, sed etiam „ inter ipsos Pontificios, qui fidelitatem Regi servandam esse crederent, & eos, qui „ prætextu disparis Religionis contra Regem „ conjurare licitum esse arbitrarentur, discrimen aliquod extaret -- Ulterius *in præf. pagina 11. 12. 13., & 14.* id asserit, & probare conatur; invehitque in Bellarminum, quia -- Evincere nititur, hoc fidelitatis ju„ ramentum nihil esse, præter antiquum il„ lud Primatus juramentum, nunc recens „ verbis obscurioribus, & per ambages cir„ cumlocutionum formatum -- Ergo honestum est juramentum.

RESP. Hæc abs re afferuntur. Formula ipsa loquitur, mentemque veram Apologistæ aperit. In ea siquidem posterioribus his dictis contrarium continetur. Cum se detectum in fraude videat, hæc addit effugia. Sed eum convincamus ex adjectis. In edicto, quo formula est promulgata, habetur, ut constat ex Bellarmino *in Apolog. pag. mihi 258. Ad detegendos, & reprimendos Papistas*; ex quo sic. Nomine Papistarum veniunt Catholici, qui Papæ obediunt, & confitentur apud ipsum esse Primatum Ecclesiasticum; ergo juramentum datur ad dignoscendos Catholicos a Protestantibus, sed obedientia civilis non est signum distinctivum Catholicorum a Sectariis, quia obedientia civilis est communis omnibus; nec eam prohibet, sed præcipit Pontificiorum Religio; ergo hæc ibi non intenditur; sed id quod intenditur, est fideles ab obedientia Summi Pontificis evocare.

Vana Jacobi effugia.

Secundo. Finem intrinsecum juramenti declarat superscriptio, sed superscriptio respicit abnegationem Pontificiæ Potestatis; ergo. Tertio. In altero edicto duplex erat juramentum. Unius sic erat Inscriptio: *De Primatu Regis in spiritualibus*; alterius verò: *Contra Potestatem Pontificis in Principes Christianos*. Hoc secundum illud est, quod appellat juramentum fidelitatis: quod tamen patet principaliter respicere abjurationem spiritualis jurisdictionis Sedis Apostolicæ.

Latet anguis in herba sub verbo illo: *civilis fidelitatis*. Civilis fidelitas, de qua loquitur, secundum conatus ipsius ea est, quæ nullum sibi recognoscit Superiorem, sive directe, sive indirecte, sed suprema hæc civilis fidelitas non stat sine abjuratione Potestatis Pontificiæ, quæ sola potest esse superior, & debet esse, cum ad ordinem Christianitatis pertineat, & ordo temporalis subordinetur spirituali, & esse hominem, & Principem temporalem subordinetur esse Christiano; & per consequens Christiana fidelitas debet includere subjectionem Potestati spirituali. Qui dixit: *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari*; dixit etiam: *Quæ sunt Dei, Deo*; ac proinde ejusdem Vicario: non potest ergo a fidelitate civili apud fideles rejici obedientia Pastori suo. Eo vel maxime, quod ubi Homo, & Deus concurrunt, magis est Deo obediendum, quam hominibus, ut Act. 4., & 5. habemus.

In alio consimili verbo alter anguis absconditur. In præfatione asserit se exigere illam civilem obedientiam -- Quam natura ipsa „ omnibus sub Regno nascentibus præscribit -- Sub quo modo loquendi intelligit duo, Primum hoc esse independenter ab omni subjectione Pontificis, secundum, eo modo, quo in Ethnicis; quod evincitur *ex præf. p. 24.*, ubi contra Bellarminum, asserentem eum Juliano Apostatæ similem, habet hæc verba -- „ Extra caulam, gregemque Pontificium esse „ putet, necesse est. Eodem itaque jure Eth„ nicis Principibus censendus sum, in quos „ ipse, nihil posse Pontificem, fatetur -- adeoque sentit ex hoc capite juris naturæ se excludi a subjectione Potestatis Pontificiæ, sicut Ethnicus.

Utrumque tamen dictum est falsum. Primum; quia nonnisi jure gentium Potestas regitiva est a natura in Dominantibus, ea semper reservatione, ut possit Respublica eum deponere, & obedientiam negare, quoties insurgere tentat tyrannica gubernatione contra bonum commune. Secundum, quia natura subditur gratiæ, corpus animæ, terra cœlo: unde in renato per Baptisma obedientia civilis ablegare non potest spiritualem; & enim ipse Jacobus fateatur se Sacro Fonte lavatum, nequit exigere eam civilem independentiam, quæ datur Ethnicis, nullo jure intra Ecclesiam existentibus.

17 DICES. Si non intelligeretur sola civilis obedientia, non esset ablata a juramento particula, qua negabatur Potestas excommunicandi Regem; & tamen est sublata: unde *in præfat. locis supra citatis* sic discurrit -- Cum Parlamentum inferioris domus inseruisset clausulam -- Qua Pontifici excom„ municandi mei Potestas adimebatur, illam „ prorsus deleri volui &c. Quanta sollicitu„ dine cavebam, ne quidquam hoc jure ju„ rando contineretur, præter fidelitatis il„ lius, civilisque, & temporalis obedientiæ „ professionem, quam ipsa natura omnibus „ sub Regno nascentibus præscribit? --

Formalia, & expressiora verba ademit, ne illico pateret iniquitas, sed sensum involvere non semel voluit, & firmare. Quid sonant illa verba: *Vel sententia excommunicationis*? Quid illa alia: *Principes per Papam excommunicati*? Quid illa toties repetita: *Per quamcunque auctoritatem suam, vel Ecclesiæ &c.* His adimitur quælibet Potestas deponendi Reges, & absolvendi subditos pro semper, vel ad tempus. Porro est effectus intrinsecus excommunicationis auferre pro toto tempore, quo durat, communicationem, etiam civilem inter excommunicatum, & subditos, paucis casibus exceptis. Unde cum Rex pro nullo casu, & pro nullo tempore adimat hanc

spe-

speciem civilis depositionis, seu melius, absolutionis a vinculo fidelitatis, sequitur, Potestatem etiam excommunicandi, revera adimere. Eo vel maxime, quod reclamat, quod dictum commercium civile -- Excommuni-
„ cationis, quæ spiritualis censura est, fines
„ longe, lateque excedat -- Sed immerito, needum contra Canones antiquos, & usum Ecclesiæ, sed & contra Scripturam. Nam 2. Joan. 1. v. 10. de iis dicitur: *Nec ave ei dixeritis*. Ad Titum 3. v. 10. *Potest unam, & secundam correptionem, devita*, 1. ad Corinth. 5. v. 11. *Cum ejusmodi nec cibum sumere*.

Excommunicatio dicitur spiritualis ratione materiæ primariæ, sed secundario ad temporalem extenditur. Duplicemque rationem tangit Paulus; primo, ut contumax in temporalibus affligatur, quæ sensibilius movent, ut duritiem cordis deponat, & sanctur in spiritu, vexatus in corpore. Sic enim ait 1. Corinth. 5. v. 5. *Jam judicavi &c. tradere hujusmodi Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi*. Secundo, ut tollatur periculum perversionis in subditis propter communicationem in civilibus cum Domino. Qui enim *tangit picem, coinquinabitur ab ea*; ideo *devita*.

Ubi verò Rex ait, jus hoc -- Nullo le-
„ gitimo modo est Pontifici acquisitum, sed
„ per Papatus injustam usurpationem, &
„ violentiam secularem vendicatum -- hasque Controversias nullo Concilio esse finitas, & circa eas inter Scholasticos esse dissidia inexplicabilia: remittendus est ad ea, quibus probatur a nobis Supremitas Pontificis in Ecclesia.

Illud indubium est, quod immerito conqueritur de Bellarmino, eo quod dixerit juramentum hoc idem esse cum primo, sed occultatum variis circumlocutionibus. Revera enim unum virtute aliud continet.

Ultimo loco Rex quatuordecim propositiones infert, & colligit ex denegatione juramenti, ut absurditatem ostendat. Verum eas non vacat expendere, quia evacuantur sine ulla difficultate ex commento, quod fecimus ad formulam juramenti; & inde confirmantur in nostro sensu; quia ex quatuordecim una tantum pertinet ad personam Regiam; aliæ verò tredecim tangunt Pontificem. Concludimus ergo eum, dum voluit, ut dicit, discernere proditores a fidelibus, conspexisse finem non malum, sed usurpasse medium eversivum unitatis Ecclesiæ, quod pessimum est.

CONTROVERSIA II.

AN CATHOLICI ANGLI AD EVITANDAS PŒNAS ADIRE POSSINT TEMPLA HÆRETICORUM.

PAulus V. In Decreto, quo juramenti formulam irritavit, laudatâ constantiâ Catholicorum in perferendis vexationibus pro fide Christi, admonet, ut caveant adire Templa, & audire Conciones Hæreticorum, declarans, hoc esse illicitum -- Nihilominus zelo Pastoralis officii no-
„ stri impulsi, & pro paterna sollicitudine,
„ qua pro salute animarum vestrarum assidue
„ laboramus, cogimur monere vos, & ob-
„ testari, ut nullo pacto ad Hæreticorum
„ Templa accedatis, aut eorum Conciones
„ audiatis, vel cum ipsis in ritibus commu-
„ nicetis, ne Dei iram incurratis. Non enim
„ licet vobis hæc facere sine detrimento Di-
„ vini cultus, ac vestræ salutis -- Quare pro complemento explicationis formulæ juramenti, & pro defensione Brevis Apostolici contra impugnatorem Regem e re nostra est resolvere præsentem Controversiam.

Sciendum est ergo hæc tria esse diversa, confiteri fidem exterius, negare fidem, & simulare fidem. Confiteri fidem est talia dicere, vel facere coram aliis, ex quibus colligatur esse Christianum: Negare fidem est talia signa, vel dicta exhibere, quibus dignoscatur non credere, sed dissentire iis, quæ Catholica Religio proponit: Simulare fidem est negative se habere ad confessionem fidei, & negationem, idest, talia agere, vel loqui, ut fidem suam occultet.

Suppono nunc pro certo confessionem fidei exteriorem aliquando cadere sub præcepto, ad Rom. 10. v. 10. *Corde creditur ad justitiam; ore autem confessio fit ad salutem*. Ubi eandem necessitatem statuit confessionis fidei pro salute, ac interioris assensus pro justificatione acquirenda. Rationem dat D. Augustin. *Sermone* 181. *de tempore, alias* 59. Quia illud cadit sub præcepto, quod est necessarium ad conservandam unitatem Ecclesiæ: sed confessio exterior fidei est necessaria pro conservanda unitate fidei: Si enim quod in corde geritur, signis vocum ad aliorum corda non transmitteretur, unus non posset ab alio discere, nec alius alium docere; & cum fides sit omnium bonorum fundamentum, totam visibilis Religionis fabricam sustentat; ac proinde quandoque est exterioribus signis explicanda, & firmanda. Augustino consonat Sanctus Thomas dicens Fidem inclinare per se ad reddendum honorem Deo veraciter loquenti. Porro subtraheretur honor debitus Deo veraciter loquenti pluries, si confessio fidei non caderet sub præcepto. Nam propter omissionem confessionis infideles, & Hæretici, vel mali homines suspicarentur non esse verum, quod Christiana professio docet.

19 Multò certius est illicitum esse fidem negare exterius, ut contra Elcesaitas, aliosque Hæreticos suis locis demonstrant Controversistæ, estque apertum in Scripturis: tum Matth. 10. v. 33. *Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo*: tum 2. ad Tim. 2. v. 12. *Si negaverimus; & ille negabit nos*. Pœna verò adeo gravis; qualis est negari a Christo coram Patre, non stat, nisi gravis culpa committatur, & præceptum grave violetur. Et ratio evidens est: quia, qui negat exterius fidem, negat esse verum, quod Deus dixit: sed hoc est mendacium in re gravissima; ergo gravissime peccat.

20 Simulare verò fidem potest esse honestum, & inhonestum. Honestum, si adsit motivum rationabile occultandi fidem, & utilitas fidelium (ex se enim fidem occultare,

non

non est illam negare, nec est illam confiteri) cum ergo præceptum confitendi fidem affirmativum sit, non obligat pro semper, adeoque licebit aliquando eam tegere. Inhonestum, si occultetur eo tempore, quo confessionis præceptum urget, & simulatio accipiatur pro negatione fidei, aut si scandalum infirmis oriatur: Tunc enim omissio est privativa, & non solum pure negativa.

His prælibatis, quæ de fide fusius traduntur in propriis locis, status præsentis Controversiæ est: An adire Templa Hæreticorum Anglorum, Conciones eorum audire, preces cum eis fundere, in aliisque eorum ritibus communicare ad evitandas gravissimas pœnas, sub quibus a Principe, & Magistratu ista subditis suis præcipiuntur, sint simulatio fidei negativa, an verò privativa. Sit ergo conclusio,

Dico, Catholicis Angliæ non licet adire tempore Sacrorum Templa ad evitandas pœnas,

21 PROB. I. Communicatio cum infidelibus, & Hæreticis in Sacris est per se illicitum: sed adire Templa, audire Conciones, fundere preces, assistere mensæ Eucharistiæ est communicare cum Hæreticis in Sacris; ergo est illicitum. Major est expressa pluribus locis in Scriptura. *Rogo autem vos fratres, ut observetis eos, qui dissensiones, & offendicula, præter doctrinam quam vos didicistis, faciunt; & declinate ab illis. Hujuscemodi enim Christo Domino nostro non serviunt; sed suo ventri: & per dulces sermones, & benedictiones seducunt corda innocentium*: ait Paulus ad Rom. 16. v. 17. *Nolo autem vos socios fieri dæmoniorum: non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum*: 1. ad Corinth. 10. v. 20. *Nolite jugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conventio Christi ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli? Qui autem consensus Templo Dei cum Idolis? Vos enim estis Templum Dei vivi, sicut dicit Deus &c. Propter quod exite de medio eorum. & separamini, dicit Dominus, & immundum ne tetigeritis*. 2. ad Corinth. 6. v. 14. *Nec Ave ei dixeritis. Qui enim dicit illi ave, communicat operibus ejus malignis*: sic 2. Joannis v. 11. Sed Templa Hæreticorum, conciones, preces, cœna, aliique ritus sunt opera maligna, tenebræ, mensa, calices dæmoniorum, juga infidelium; ergo Catholicus mensæ Domini, lucis, & justitiæ particeps non potest cum illis se immiscere ea impotentia, quæ est inter Christum, & Belial, quæ est omnino ab intrinseco.

Non est licita communicatio in sacris cum Hæreticis.

22 PROB. II. ex Patribus. Irenæus *lib. 1. contra Hæreses cap. 13.* ita loquitur -- „ Exsufflantes, & anathematizantes, oportet „ alicubi, & longe fugere ab eis -- *Et lib. 3. cap. 3.* ait: Apostolos, & eorum Discipulos adeo timuisse cum Hæreticis communicare -- „ Ut ne verbo tenus communicarent alicui „ eorum, qui adulteraverunt veritatem --

Patrum Sententia.

Tertullianus *lib. de Spectaculis cap. 13.* -- Ab idololatria abstinemus, nec minus Tem„ pla, quam monimenta despicimus, non„ sacrificamus, nec de sacrificato edimus &c. „ oculos, & aures ab Idolothytis abstine„ mus -- Pariter *lib. de Idololatria cap. 13.* de infidelium functionibus loquens dicit -- „ Hoc loco retractari oportet de festis die„ bus, & aliis extraordinariis solemnitatibus, „ quas interdum lascivia, interdum timidi„ tate nostra subscribimus adversus fidei di„ sciplinam, communicantes nationibus in„ Idolicis rebus -- Deinde proponit hanc quæstionem -- An cum ipsis nationibus commu„ nicare in his servus Dei debeat, sive habi„ tu, sive victu -- & respondet -- Nihil com„ munionis est luminis, & tenebris, vitæ, & morti -- Et loquitur de illis actionibus factis causa Religionis.

Cyprianus *Epist. 55. ad Cornelium* -- De„ clinent de cetero fortiter, & evitent dile„ ctissimi fratres nostri verba, & eloquia eo„ rum, quorum sermo; ut cancer serpit &c. „ Hoc Beatus Apostolus non tantum monet, „ sed etiam jubet a talibus, ut recedatur. „ Præcipimus (*inquit*) vobis in nomine Do„ mini nostri Jesu Christi, ut recedatis ab „ omnibus fratribus ambulantibus inordina„ te, & non secundum traditionem, quam „ acceperunt a nobis -- *Lib. de lapsis* scribit-- „ Christus in præceptis suis dicit: Qui con„ fusus me fuerit coram hominibus, con„ fundet eum filius hominis: & Christia„ num se putat, qui Christianus esse confun„ ditur, aut veretur? Quomodo potest esse„ cum Christo, qui ad Christum pertinere, „ aut erubescit, aut metuit? &c. -- In eodem libro de illis, qui quidem idolis non sacrificaverunt, sed libellos subministionis obtulerunt: postquam dixit, male fecisse, & defecisse a fide propter hoc subdit -- Cum„ que scriptum sit: Non potestis duobus Do„ minis servire. Servivit seculari Domino, „ obtemperavit ejus edicto, magisque obe„ divit humano imperio, quam Deo -- Clerum Romanus *ad Cyprianum epist. 31. inter epistolas Cypriani* in eadem causa ita loquitur -- „ Non est immunis a scelere, qui volt videri „ propositis adversus Evangelium, vel edi„ ctis, vel legibus satisfecisse: nam hoc ipso „ jam paruit, quod videri paruisse se voluit--

Hilarius *Can. 10. in Matth.* ad verba illa: *In viam gentium ne abieritis &c.* dicit -- Non „ quod non etiam ad salutem gentium non „ mitteremur; sed ut opere, & vita genti„ lis ignorantiæ abstineret; & quod Civita„ tes Samaritanorum non adeant, admonen„ tur --

Augustinus *Serm. 6. de verbis Domini*, versans illud ad Rom. 13. v. 2. *Qui resistit Potestati, Dei ordinationi resistit*, interrogat -- „ Sed quid? si illud jubeat, quod non debeas facere? -- & respondet -- Hic sane„ contemne Potestatem, timendo Potesta„ tem -- Infra pariter habet -- Si Imperator „ jubet, esto mihi in obsequium. Recte; „ sed non in Idolio. In Idolio prohibet ma„ jor Potestas. Da veniam; tu carcerem, „ ille gehennam minatur -- Item *epist. 162. lib. 2. retract. cap. 62.* ostendit, non esse fidem simulandam, & cavendum a communicatione Hæreticorum, excepto casu, in quo de eorum conversione agitur. Omitto alios in re

tam

tam clara prioribus seculis nostram doctrinam confirmantes.

Fides nec formaliter, nec virtualiter neganda.

23 PROB. III. Quotiescunque quis vel formaliter, utpote nominatim vocatus, seu ad Tribunal deductus, vel virtualiter per exigentiam determinati operis, & constitutionem certarum ceremoniarum interrogatur de sua fide Catholica, & obedientia Romano Pontifici, vel de approbando ritu alieno a Religione vera per publicam auctoritatem publici Persecutoris fidei, tenetur non negare fidem; quæ propositio indubia est: Tunc enim urget necessitas honorandi Deum, & tuendi Religionem, sed qui in Anglia per publicum Edictum impelluntur adire Templa, audire conciones, preces fundere, cœnæ interesse, & similibus, interrogantur publice virtualiter de fide, & obedientia Romano Pontifici, & de approbatione ritus alieni a Christo; ergo tenetur positive fidem non negare, quæ negatur exequendo præscripta. Min. declaratur. Ideo enim sub gravissimis pœnis coguntur ad prædicta, ut ostendant, an Papæ obediant, & an Calvinum detestentur: immo non datur libertas ad utrumque, sed taliter comprimuntur, ut exterius non possint, nisi se Calvinistas ostendere.

Profiteri falsum malum est.

24 PROB. IV. Professio superstitiosæ Religionis est ab intrinseco mala, nullo timore humano excusabilis, sed communicatio cum Hæreticis in casu controversiæ est professio superstitiosæ Religionis; ergo est ab intrinseco mala nullo timore humano excusabilis. Maj. certa est cum professio falsitatis, & maxime in materia Divini cultus essentialiter sit mala. Min. exponitur. Vel enim assistunt Fideles animo colendi Deum ritibus illis Hæreticis; & jam est formalis professio sectæ Calvinianæ, & abnegatio Pontificiæ Religionis, vel sola præsentia externa, animo secrete colendi Deum recto ritu, & proprio: & tunc est virtualis professio exterior falsi cultus; quia assumitur ut determinatum signum expressivum illius secundum usum communem loci, ubi ad hunc finem illa exhibetur, & ad hoc protestandum fiunt illi cœtus, & functiones.

Confirmatur. Verbis approbare falsam Religionem pro vera, etsi corde credatur oppositum, est essentialiter malum contra fidem; ergo etiam illam eandem approbare factis: sed qui se immiscet prædictis actionibus Hæreticis approbat factis exterioribus falsum cultum pro vero; quia illæ actiones assumuntur propter aliquam significationem; nec aliam hic, & nunc habent, quam signum cultus falsi; & est omnino inseparabilis hæc significatio ab his actionibus in hac materia, videlicet, Religionis. Igitur communicatio in istis exercitiis est participatio superstitionis: nam participatio est quædam approbatio: porro approbatio falsæ Religionis est negatio veræ; affirmatio enim erroris est negatio veritatis. Quare illa simulatio est exterior negatio nostræ fidei; nullo autem motivo fides nostra negari licite potest.

Affirmatio erroris est negatio veritatis.

25 PROB. V. Ex D. Thom. 2. 2. *q.* 3. *art.* 2. Non confiteri exterius fidem, quando urget præceptum positivæ confessionis, est ita ab intrinseco malum, ut nullo fine sit excusabile. Lucæ enim 9. v. 26. ait Dominus: *Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cum venerit in Majestate sua, & Patris, & Sanctorum Angelorum*: sed tempore prætensæ dissimulationis, urgente Edicto, adire Templa &c. instar præceptum positivæ confessionis fidei; ergo tenetur fidelis illam confiteri. Prob. min. Tunc urget positivæ confessionis obligatio, quando ex dissimulatione obfirmantur Hæretici in sua superstitione, & infirmantur fideles in vera fide (Hic enim est casus ab omnibus admissus, & per se notus, cum cedat in præjudicium Religionis, & Dei) sed per adimpletionem Edicti Principis magis obdurescunt Hæretici in suo errore, videntes fragilitatem Catholicorum, & fideles infirmi aliorum exemplo de facili pertrahuntur, & in dies crescit numerus aberrantium; & maxime tunc, quando majores, doctiores, & dignioris gradus, puta Sacerdotalis deficiunt a fortitudine, ut in casu testatur Sanderus *lib.* 3. *Historia Anglicana*, qui ait, urgente præcepto Reginæ multos ex nostris defecisse, ex gradu etiam Sacerdotali -- Et Hæretici gau-
„ debant non mediocriter. Valet hic illud
„ Pauli prima ad Corinth. 28. de comestio-
„ ne immolatorum: Nolite manducare pro-
„ pter illum, qui indicavit, & propter con-
„ scientiam. Conscientiam autem dico, non
„ tuam, sed alterius -- idest Hæreticorum (qui insolescunt, & irrident) & fidelium, qui labuntur.

Honor Dei omnibus præferendus.

Deinde, non est dubium, quin illud Edictum sit in contemptum veræ Religionis; sed ei nullo motivo licet assentiri, & obedire in his, quæ fiunt in contemptum fidei: honor enim Dei est omnibus præferendus; ergo &c. Postremo. Certum pariter est in accessu ad conventicula Hæreticorum, ubi de erroribus agitur, vel factis, vel verbis adesse intrinsecum periculum perversionis; & pauci sunt, qui possint eos impugnare, & plures, qui de facili credunt, & decipiuntur, sed non licet subire periculum subversionis intrinsecum per se tale; quia licet quoad unum, vel alterum tale periculum forte non subsit, ex toto tamen subest, ac per consequens ab omnibus vitandum. Non enim cessante fine in particulari cessat lex.

Quare sapienter docet Chrysostomus *Orat. 2. de provid., & fato* magis esse fugiendos cœtus, & conciones, quæ pestilentibus opinionibus repletæ sunt, quam a locis contagiosis, & infectis; quia hæc corporibus, illa animabus nocent -- Ne steteris, resili, ne
„ tardaveris, vel brevissimam hic metuas mo-
„ ram. Hæc dicimus non stabilitatem illarum
„ opinionum veriti, sed imbecillitatem ve-
„ stram metuentes -- Similia passim Patres habent. Fides est enim sperandarum substantia rerum: unde periculum deficiendi in ea; est solicitius præcavendum; quia gravioris damni; totum enim amittitur illa deficiente.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

26 OBJIC. I. Exercere opus ex natura sua indifferens motivo evadendi gravissima damna, non est illicitum, sed adire Templa, audire Conciones Hæreticorum, sun-

fundere cum ipsis preces, sunt opera ex natura sua indifferentia; ergo non sunt Catholicis Anglis illicita pro evitandis gravissimis pœnis. Min. declaratur. Adire Templum non est intrinsece malum: unde passim Catholici ingrediuntur fana Gentilium, nec audire conciones pravæ doctrinæ; possunt enim audiri, vel ut refellantur, vel ut irrideantur, vel ut habeatur delectatio de modo dicendi, neque interesse precibus; quia potest quis adesse, secretò orans coram Deo sincere, vel ut irrideat; vel ut discat modum, quo fiunt; nec istæ actiones variant naturam suam; quia his Hæretici abutuntur; ergo &c.

RESP. neg. min. Licet enim hæc abstractive, & præcisive accepta videantur indifferentia, præsertim adire Templa, & audire Conciones; nihilominus accepta in singulari, & concretive, & moraliter sub istis circumstantiis ad obediendum Principi præcipienti, & aliis explicatis, non sunt indifferentia, sed determinata ad cultum superstitiosum. Sicut, physice loquendo, incensum comburere est indifferens, si tamen fiat quando a circumstantibus accipitur, & exercetur tanquam ritus Religiosus Idolo exhibitus, est intrinsece malum. Dixi præsertim &c. Quia in adstando precibus, & participationi cœnæ Eucharisticæ, longe minor excogitari potest indifferentia, cum hæ functiones sint immediatius, & proximius cultus Religionis, & signa sacra: nec AngloCalvinistæ habeant aliquid cœna Eucharistica detestabilius.

Actiones quædam concretive illicitæ.

27 DICES. Quod est alicui actui accidentarium potest ab illo separari, motivo rectæ intentionis, & præcavendi damni, sed istis actionibus est accidentarium significare fidem, & cultum Religionis: In tantum enim significant, quia sic judicant isti, vel illi; ergo si Catholici ducantur bona fide, possunt illa judicia permittere: nec proinde fidem negant, vel falsam profitentur.

RESP. Sicut verbis, ita & actionibus non est accidentarium illud, quod significant ex communi impositione, & usu: sed isti actus ex usu, & impositione communi sunt actus Religiosi, & Religionem significant; ergo non est illis accidentaria significatio. Prob. min. Nam isti actus in singulari usurpati, in consortio cum Hæreticis, & ut indicti a tali Principe schismatico significant talem Religionem; ac proinde, qui in illis communicat, in tali Religione communicat. Quia enim ex communi usu, & impositione Gentilium deferre in vestibus talem imaginem est signum protestativum falsæ Religionis, non est ullo modo licitum vestes illas deferre, etsi physice sint indifferentes, & possit quis illis uti ad securius furandum, vel ad comœdiam exercendam. Ita in nostro casu, nec recta intentio evacuat hujusmodi significationem.

Actus sunt Religiosi ex usu communi.

28 INSTABIS. Licet Catholico baptizari ab Hæretico utenti substantiali ritu Baptismi, additis ceremoniis accidentalibus superstitiosis, & alienæ Religionis, passive ad illas se habendo; ergo licet Anglis adire Templa, vel mensam participare, permissive se habendo ad significationem pravam.

RESP. Verum esse ant. Quando Catholicus est in extrema necessitate salutis, nec potest vitare ceremonias superstitiosas, nec cooperatur, nec intervenit contemptus Religionis: in istis circumstantiis passive se habet: Secus accidit in casu nostro: nam non est extrema necessitas salutis: intervenit contemptus Religionis: cooperatur illi actioni, accipiens ut Sacramentum Christi, quod non est, & exercet ritum ut Religiosum, qui vere non est.

29 URGEBIS. Cum Hæreticis toleratis non est illicita communicatio in sacris, si adsit motivum rationabile, sed Hæretici Angli sunt tolerati, cum non sint nominatim denunciati; ergo &c.

RESP. minori non concessa, sed permissa, majorem esse veram, quando sacra administrantur ritu Catholico nulla interveniente ceremonia, & ritu Hæretico: quando nulla est interrogatio de fide: quando nullum est decretum Principis compellens in contemptum Religionis: quæ omnia adsunt in casu nostro.

Quando cum Hæreticis licita est communicatio.

30 REPLICABIS. Sicut verbis, ita actionibus licite utimur, si ex circumstantiis exuant pravam significationem, sed in casu nostro exuunt. Nam scitur communiter, Principem his vexationibus exigere potius pecuniam, quam Religionem; ideo mulctas pecuniarias imponit frequentius: scitur communiter a Catholicis non exerceri ex animo, sed pro evitandis pœnis: præmittitur publica confessio fidei, sub his circumstantiis illa exercitia non habent malum sensum, nec pariunt scandalum; ergo licent.

RESP. neg. ant. Nam in istis actionibus non debet attendi intentio extrinseca operantis, sed intrinseca operis; finis enim operis est objectum specificativum; sed finis intrinsecus est cultus superstitiosus; quia ad hunc sunt determinatæ illæ ceremoniæ a Ministris, & Ecclesia Calviniana; ergo non possunt exuere hanc malitiam per fidei professionem, vel aliud privatæ intentionis motivum.

In actionibus finis operis spectandus.

31 OBJIC. II. Ideo non est licitum obedire Regis Edicto; quia illas actiones exercere est simulare fidem, sed simulare fidem non est ab intrinseco malum, & quod non est ab intrinseco malum, malum solum esse potest, quia prohibitum: quod verò malum solum est, quia prohibitum, excusari potest ex legitima causa evitandi gravissimas vexationes; ergo. Maj. explicatur. Non minus exercitium legalium est fidei simulatio, quam audire conciones Hæreticorum, & preces cum ipsis fundere, sed Petrus, & Paulus prudenter simulare exercuerunt legalia. Nam Petrus Antiochiæ edebat cum Gentibus, antequam venirent missi a Jacobo: quando autem illi venerunt segregavit se, ad Gal. 2. v. 13. *Et simulationi ejus consenserunt ceteri Judæi*. Hoc autem laudabiliter fecit teste Hieronym. *Epist.* 8. Paulus Act. 16. v. 3. circumcidit Timotheum propter Judæos. Act. 18. v. 18. totondit sibi in cenchris caput. Act. 21. v. 26. purificatus ingressus est Judæorum Templum: *annuncians expletionem dierum purgationis*. 4. Regum 5. v. 19. Naaman conversus ad fidem, cum petiisset ab Eliseo, an posset cum Domino Templum ingredi, adorare, genuflectere: Respondit Eliseus: *Vade in*

in pace. 4. Regum 10. v. 18. Jehu, ut posset Sacerdotes Baal occidere; finxit se velle cum illis Sacrificium offerre.

RESP. Simulare fidem esse duplicis rationis, negative, & privative. Negative accepta improprie dicitur simulatio, sed potius est quædam occultatio fidei, quæ tunc laudabiliter exercetur, quando assumitur signum nullam habens adjunctam circumstantiam, per quam referatur ad cultum Sacrum, privative accepta est proprie simulatio, & ab intrinseco mala, estque species mendacii, & tunc evenit, quando assumitur signum, relationem habens ad cultum falsum, vel ex natura rei, vel ex usu, vel ex circumstantiis. Unde licet lavare corpus sit res indifferens, & utilis naturaliter homini; facta tamen modo, quo fit a Mahometanis, & cum ipsis, vel coram ipsis, est peccatum grave, & protestatio Mahometismi: & ideo miseri Apostatæ toties peccant, quoties se lavant. In casu autem nostro est simulatio privativa, ut constat ex dictis.

Simulatio fidei privativa intrinsece mala.

Ad probationem de Petro, & Paulo, dicendum est ambos prudenter, & laudabiliter fecisse. Legalia tunc temporis, licet essent mortua; non erant tamen mortifera: unde ex causa honesta licebat iis uti. Boni Pastoris munus exercens Petrus timuit, ne perderet, scandalo faciles, Hebræos; ideo recessit a Gentilibus: quamvis inopinato dederit Gentibus occasionem judaizandi. An verò reprehensio Pauli vera fuerit; an ex condicto: lis adhuc pendet inter August., & Hieronymum. Nec sequendo August. cogimur dicere, Petrum peccasse venialiter (graviori enim culpa non poterat peccare) nam ideo dicitur reprehensibilis; quia ex prudenti suo actu præter intentionem secuta erat aliqualis Gentilium judaizatio.

Paulus verò circumcidit Timotheum, ut ex Doctrina Augustini habemus, ne Hebræi crederent, sic Gentes detestari circumcisionem, sicut Idololatriam, cum illa a Deo fuerit præcepta, hæc a Dæmone inducta. Non circumcidit autem Titum, ut confunderet eos, qui dicebant, sine circumcisione non dari salutem. Cetera serio peregit, ut lucrifaceret Hebræos, cum legalia non essent mortifera. Non simulasse probat August. *Epist.* 9. -- Si Paulus propterea illa Sacra-
„ menta celebravit; quia simulavit se Judæum,
„ ut illos lucrifaceret: cur non etiam sacri-
„ ficavit cum Gentibus, quia & iis, qui sine
„ lege erant, tamquam sine lege factus est,
„ ut eos quoque lucrifaceret? — Quo ostendit licere etiam simulatorie Diis sacrificare, si simulatio esset licita.

Ad factum Naaman dicendum est illas actiones esse puri famulatus. Non enim poterat se incurvare Dominus, qui innitebatur, nisi se incurvaret famulus. Secus esset dicendum in aliis casibus si staret Dominus, & famulus socians se incurvaret Idolo. Si genuflectente, & adorante Domino, genuflecteret, & adoraret famulus, tunc illa actio dirigeretur ad cultum. Jehu non indigemus excusare, cum esset Idololatra; laudatur tamen propter zelum, non propter actionem.

32 OBJIC. VI. In Anglia non minus est signum protestationis libertatis Evangelicæ carnis comestio, & ejus abstinentia diebus vetitis tessera Catholicæ fidei, quam Templa adire &c., sed ad occultandam fidem ex gravi motivo licet carnem comedere; ergo etiam adire Templa, Conciones audire.

Ut hæc objectio clarius solvatur, noto I. abstinentiam a carnibus esse præceptum Ecclesiasticum, & si magnæ venerationis, & antiquitatis; adeoque facilius ejus obligatio solvitur, nec obligat per se cum eo incommodo, quo obligant præcepta non Ecclesiastica.

Præcepta Ecclesiastica nō semper urgent.

II. Quando timetur solius irrisionis periculum, ut solet accidere inter Hæreticos, maxime Hollandos, non licet comedere; nam illa irrisio a Catholico est ad honorem.

III. Si famulus Christianus prævideat se male tractandum notabiliter a Domino suo, non in contemptum fidei, sed quia illi displicet diversitas mensæ, vel est illi incommodum parare pisces, aut ova, poterit licite carnes edere in diebus quadragesimalibus.

IV. Quando circumstantiis est evidens necessitas infirmitatis, qua urgeor pro comedendis carnibus, nulla præmissa protestatione licite comedere possum; quia apparet clare motivum disparatum a fide. Si verò necessitas adest revera, sed non est evidens, & prudentialiter prævidetur comestionem judicandam esse, vel saltem suspicandum esse factam more Hæreticorum contra vetitum ab Ecclesia, tunc præmittenda est professio, seu protestatio, quod ipse veneratur Ecclesiastica præcepta, & quod comedit ex necessitate. Si verò in præmittenda protestatione timetur grave notabiliter damnum, omitti potest, nisi sequatur scandalum in fidelibus, scandalum, quod sit contra Religionem, idest, quia putabitur factum in contemptum Religionis, vel quod ipse deficiat a fide. Si verò scandalum sit in alia materia pure passivum, quatenus creditur peccasse peccato gulæ: poterit forte permitti, attenta gravitate mali imminentis.

V. Si a Principe præcipiatur in particulari comestio carnium in contemptum Religionis, vel in signum protestativum superstitiosæ Religionis, sive habeas necessitatem infirmitatis, sive careas aliis cibis, nec præmissa protestatione potes comedere; quia tunc comestio assumitur ut signum contemptivum Religionis, & protestativum falsæ; ac per consequens comestio fit ab intrinseco illicita, & tu teneris ore, & facto fidem confiteri. Facto autem negas, cum assumis signum hic, & nunc determinatum contra fidem; & revera adhuc præmissa tali protestatione credent prudenter adstantes, te comedere ad evitandam mortem comminatam.

VI. Si cum Hæreticis in convivio Principis sint mixti Catholici, sintque carnes, pisces, & ova, & indigeas carnibus: Princeps tamen nihil minetur, neque prohibeat, sed præcise suadeat comestionem Catholicis, ut dicitur evenisse Constantinop. ubi Legatus Angliæ dixit ad Catholicos -- Domini, co-
„ medite ex hoc carnium ferculo: non enim
„ quod intrat in os coinquinat hominem --
tunc præmissa protestatione poteris comedere. Melius tamen facies patiendo mortem natu-

 ralem.

talem. Non præmissa protestatione non potes: quia honor fidei exigit ostensionem tuæ reverentiæ erga Ecclesiam.

VII. Si in conviviis a sodalibus fiat mutua invitatio ad comedendas carnes in contemptum Religionis, vel ad detegendos Catholicos, an occultent fidem, si adstantes plures sint, tenentur Catholici, vel abstinere, vel protestari: quia illa est quædam interrogatio particularis publica de fide, & insuper adest contemptus Religionis. Si verò una, vel altera adsit persona, tenentur interrogationem eludere, ne sequatur irrisio fidei, & Ecclesiæ, non tamen tenentur abstinere, vel expresse protestari. Sunt tamen dicentes esse necessariam confessionem, etiam quando quis interrogatur a persona privata.

His notatis: Si urget necessitas occultandi fidem sub gravi motivo, licet comestio carnis secluso scandalo, aliisque circumstantiis deturpantibus. Comestio enim secundum se non obligat cum gravi incommodo, nec est assumpta ab Ecclesia ad protestandam fidem, nec urget præceptum confitendi, adeoque nullum est caput inficiens. Si potes tamen sub altero prætextu v. g. stomachi, vel infirmitatis eundem effectum habere, teneris abstinere.

CONTROVERSIA III.

AN ANGLI IN PERSECUTIONE LICITE FUGAM ARRIPUERINT A REGNO.

Sicut non defuit, qui malam causam defenderet, docens non obstante Brevi Apostolico, licere adire Templa, ita non defuit plus justo delicatior scrupulus suadens, in illis circumstantiis non esse licitum exire a Regno pro evitandis pœnis; cum videatur non minus negari fides vera fugiendo, quam falsa approbari, sacris Hæreticorum interessendo.

Diabolus omne medium tentat, ut perdat, vel saltem terreat constantes fidei sectatores, modo ad unum, modo ad aliud declinans extremum. Ut ergo, quantum possumus, occurramus erroribus, & succurramus Catholicis nostris, breviter hanc Controversiam expediam, hic compilando aliqua, quæ in Controversiis de fide producuntur contra errorem Tertulliani *in libro De fuga in persecutione* docentis, non esse licitum fugere ea imminente. Unde

Dicendum est licite fugam potuisse Anglos arripere clam exeundo a Regno, instante persecutione.

33 PROB. I. Illud est licitum, quod est juxta Doctrinam Christi, sed fuga in persecutione contra fidem, est juxta Doctrinam Christi; ergo est licita. Min. habetur Matth. 10. v. 23., ubi dicitur: *Cum autem persequentur vos in Civitate ista, fugite in aliam.* Loqui verò Christum de persecutione contra fidem patet ex ipsomet contextu. Prædicit enim ibi mala, quæ erant passuri Apostoli in prædicatione Evangelii; & ideo versiculo præcedente dixerat: *Et eritis odio omnibus propter nomen meum.* Quod si Apostolis licebat fugere, qui erant universales, & speciales Prædicatores veritatis, multo magis licebit particularibus. Erudiebat Christus in Apostolis infirmos, ut suæ infirmitati consulerent, erudiebat etiam fortes, ne temere periculis se miscerent. Audi August. apud D. Thom. *in Catena aurea* -- Neque
„ tamen salvator, quia non poterat tueri
„ discipulos suos, ideo fugere præcipit, &
„ hujus rei prior exemplum præbuit, sed in-
„ struebat hominis infirmitatem, ne Deum
„ tentare audeat, quando habet quid faciat,
„ ut quod cavere oportet, evadat -- S. Th. pariter in hunc locum habet -- Et hoc in-
„ firmis expedit, ne incaute se exponentes,
„ deficiant -- Prov. 14. v. 15., & 16. *Astutus considerat gressus suos, stultus transilit, & confidit.*

Persecutionis tempore licitū est fugere.

34 PROB. II. Quod Christus suo exemplo firmavit, nequit esse illicitum; Christus enim neque errare, nec fallere potest, & omnis ejus actio est eruditio nostra, sed Christus sæpe fugit, & declinavit insidias, quas machinabantur Judæi adversus ipsum, & quidem motivo fidei, quam instanter prædicabat; ergo. Ab ipsa enim infantia persequentis Herodis iram elusit fugiendo in Ægyptum; & hoc quidem propter exemplum futurorum fidelium, ut D. Thom. *in 10. Matth.* advertit -- Istud autem ostendit Dominus, quan-
„ do propter Herodem fugit in Ægyptum --

Christus quandoque persecutores declinavit.

Joannis 7. v. 1. habemus expresse, quod declinabat Judæos quærentes ipsum ad mortem -- Post hæc autem ambulabat Jesus in
„ Galilæam. Non enim volebat in Judæam
„ ambulare; quia quærebant Judæi eum in-
„ terficere -- Ubi August. sic discurrit --
„ Quando ergo latuit, ut homo, non po-
„ tentiam perdidisse putandus est, sed exem-
„ plum infirmitati præbuisse. Ille enim quan-
„ do voluit, detentus est; quando voluit,
„ occisus est. Sed quoniam futura erant mem-
„ bra ejus, idest, fideles ejus, qui non ha-
„ berent illam potestatem, quam habebat ipse
„ Deus noster; quod latebat, quod se tan-
„ quam ne occideretur, occultabat, hoc in-
„ dicabat factura esse membra sua, in qui-
„ bus utique membris suis ipse erat --

Cap. 11. Joan. v. 54. describitur Christus recedens a Judæis ad evitandas insidias: *Jesus ergo jam non in palam ambulabat apud Judæos: sed abiit in Regionem juxta desertum in Civitatem, quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum Discipulis suis* -- In quo recessu inter alia motiva illud fuit, velle ostendere, fugam esse licitam urgente persecutione contra fidem. Ubi D. Thom. -- Sed hoc fecit
„ non propter defectum potentiæ, sed ut e-
„ xemplum Discipulis demonstraret. In quo
„ apparet, non esse peccatum, si fideles ejus
„ oculis persequentium se subtraherent, &
„ furorem sceleratorum latendo potius cura-
„ rent, quam se ostendendo eis, magis ac-
„ cenderent &c. --

35 PROB. III. Quod laudabiliter ad praxim deduxerunt viri Dei, licitum est, sed laudabiliter viri Dei per fugam declinaverunt persecutiones in materia fidei; ergo est licita. Min. habetur 3. Reg. 19. v. 3., ubi Elias

Quandoque Sancti persecutionem declinarunt.

vir

vir ſanctiſſimus fugit perſequentem Achaz, & Jezabelem. *Timuit ergo Elias, & ſurgens* A *abjit quocumque eum ferebat voluntas*. Perſecutioni cauſam dabat prædicatio veritatis facta a Propheta; nullibi autem timor iſte culpabilis reprehenditur, immo a Domino miraculis comprobatur, dum per Angelum ei panem mittit, quo conſortatus reliquum itineris ſpatium peragere valeat. Act. 8. v. 1. Poſtquam B. Stephanus martyrio fuit coronatus, ingraveſcente tribulatione contra credentes in Chriſtum diſperſi ſunt fideles. *Facta eſt autem illa die perſecutio magna in Eccleſia, quæ erat Jeroſolymis; & omnes diſperſi ſunt per Regiones Judææ, & Samariæ præter Apoſtolos*.

2. ad Corinth. 11. v. 32. Apoſtolus artificio uſus eſt, ut e manu Regis Aretæ auB fugeret, videlicet, per feneſtram dimiſſus eſt: *Damaſci præpoſitus, gentis Aretæ Regis, cuſtodiebat Civitatem Damaſcenorum, ut me comprehenderet, & per feneſtram in ſporta dimiſſus ſum per murum, & ſic effugi manus ejus*. In hac fuga certe non peccavit, cum jam eſſet in gratia confirmatus: Ubi Auguſt. *ex tract. 46. in Joan. Matth.* 10. -- Sic dimiſſus eſt, „ ut manus perſequentis evaderet. Non ergo „ illi cura fuit de ovibus, quas lupo venienti „ deſerebat? Fuit plane, ſed eas Paſtori in C „ Cœlo ſedenti orationibus commendabat, ſe „ autem utilitati earum fugiendo ſervabat -- His addi poſſent exempla deſumpta ex Hiſtoriis Eccleſiaſticis, quæ plura ſunt, ut de Sancto Athanaſio, Blaſio, Cæſario &c. Sed Scripturalia abunde ſufficiunt.

36 PROB. IV. Ut fuga eſſet illicita, deberet eſſe contraria fidei, ideſt, ſpecies aliqua negans fidem; ſed non eſt ullo modo fidei contraria; ergo neque eſt illicita. Declaratur min. Virtualis fidei profeſſio non eſt fidei contraria; ſed fuga pro illis circumſtantiis eſt virtualis profeſſio fidei; ergo non eſt fidei contraria. Oſtenditur minor. Qui pro fide patitur, & mala tolerat, facto confiteD tur fidem, ſed qui fugit imminente perſecutione contra fidem, patitur, & mala ſuſtinet; privatur namque commodis Patriæ, ſuſtinens velut pœnam exilii. Subit etiam incommoda plurima, quæ ſolent occurrere Advenis, & Hoſpitibus, in aliena Patria minime notis. Deinde. Qui fidem vult negare, non fugit, ſed ſtat; & tunc maxime, quando ſtanti præmia promittuntur, & fugienti comminatio fit ſuppliciorum, ſicut priſtinis temporibus eveniebat, & in perſecutionibus durioribus Anglicanorum Principum aliquando auditum eſt.

Fugiendo virtualiter profitetur fides.

37 PROB. V. Patrum auctoritate. E S. Athanaſius *in Apolog. de fuga ſua* ante medium, poſtquam probavit in lege veteri datas eſſe Civitates refugii: poſtquam oſtendit duplici textu, Chriſtum dediſſe præceptum de fugienda perſecutione, habet -- Hæc cum „ ſcirent Sancti, tenuerunt ejuſmodi ſuæ con„ verſationis inſtitutum. Quæ enim nunc præ„ cepit Dominus, eadem quoque ante ſuum „ in carne adventum locutus eſt in Sanctis, „ hoc inſtitutum ad perfectionem ducit. Nam „ quod Deus juſſerit, id omnino faciendum „ eſt. Ideoque & ipſum Verbum propter nos „ homo factum, non indignum putavit, cum „ quæreretur, quemadmodum, & nos, ab„ ſcondere ſe, & cum perſecutionem pate„ retur, fugere, & inſidias declinare. Cum „ autem a ſe definitum tempus ipſe adduxiſ„ ſet, in quo corporaliter pro omnibus pati „ volebat, ultro ſeipſum tradidit inſidianti„ bus: At verò ſancti homines, cum hanc „ quoque formam a Salvatore didiciſſent (ab „ ipſo enim & antea, & ſemper omnes do„ cebantur) adverſus perſecutores, ut legi„ time certarent, fugiebant, & ab illis quæ„ ſiti ſe abſcondebant &c. --

Cyprianus *in libro de lapſis* -- Idcirco fi„ delis receſſit, quia non erat negaturus -- S. Hieronymus *in cap. 6. Danielis* -- Ex hoc „ loco diſcimus, ne temere nos offeramus pe„ riculis, ſed quantum in nobis eſt, inſidias „ declinemus -- S. Auguſt. *lib. contra Gaudentium cap. 16.* -- Quomodo enim es audi„ tor Chriſti, cum ille ſuis auditoribus, hoc „ eſt ſectatoribus promittat, uſque in finem „ ſeculi non defuturas, ad quas confugiat, „ Civitates, quandocumque perſecutionem „ paſſi fuerint, dicens: Cum autem perſe„ quentur vos in Civitate iſta, fugite in a„ liam -- Alia ſimilia.

SOLVUNTUR HÆRETICORUM ARGUMENTA.

38 OBJIC. I. Eodem motivo non licuit Anglis exire a Regno, quo non licuit adire Templum cum Hæreticis poſt Breve Apoſtolicum: nam non eſt minus malum non profiteri expreſſe fidem veram, quam communicare falſæ, ſed fugiens non profitetur expreſſe fidem; ergo non bene agit.

RESP. I. Nego quod fugiens neget fidem, ſed dicimus eam facto ipſo confiteri; ſicut eam non negavit Paulus dimiſſus per ſportam. Deinde. Confeſſio fidei ad præceptum affirmativum pertinet, communicatio autem cum falſa fide ad negativum attinet; quia nunquam poſſumus falſitatem ſectari. Præceptum affirmativum non ſemper obligat, ſecus negativum. Affirmativum obligat aliquando, ſtatuto videlicet tempore. Quare confiteri fidem non ſemper tenemur, ſed ubi, & quando urget neceſſitas, quæ non ſemper adeſt, ac proinde datur locus aliquando declinandi pericula per fugam. Secus accidit in profeſſione falſæ Religionis; quam nunquam poſſumus ſectari, ac proinde nunquam Angli adire potuerunt Templa Hæreticorum, cum eſſet communicare in ritibus falſis.

Præceptum aliud negativum, aliud affirmativum.

39 DICES. Secundum ſe non erat illicitum Anglis fidelibus communicare cum Hæreticis materialiter; poterant enim adire Templa, ut eorum ceremonias viderent, & conciones audirent ad illudendum, vel contemnendum; tamen ſtante decreto Regio, ut cum aliis Templa adirent, non erat eis licitum; ergo pariter, licet ſecundum ſe fugere in perſecutione non videatur forte illicitum, ſtante tamen prohibitione, ut nullus exeat e Regno, non eſt licitum fugere. Utrobique enim finis Decreti eſt idem, videlicet impel-

lere ad falsam Religionem. Sicut apud Svecos datur lex, ut nullus Nobilis exeat a Regno, nisi ex consensu Regis sub determinatis conditionibus, non ob aliud, nisi ob conservationem hæresis in subditorum animis.

RESP. neg. conseq. Et disparitas est, quia adire Templa sub illis circumstantiis, est protestatio falsæ Religionis, & pro tali accipitur a Rege, & ab Asseclis suis Heterodoxis. Apparet etiam in Catholicis, qui Templa Satanæ ingrediuntur, infirmitas animi; quoniam, ut pœnas non patiantur, cum Hæreticis actualiter communicant in ritibus. Secus accidit in fuga. Ibi nulla est communicatio cum Baal, sed separatio, nec fuga accipitur pro protestatione, quia est recessus a malo; aliunde etiam elucet fortitudo animi; quia potius privationem Patriæ, & bonorum subire paratus est Catholicus, quam ibi persistere, ubi vexatione pulsus prolabi potest. Decretum utique Regium intendit omnes detinere in Regno, ut omnes tandem perdere conetur, sed fidelis sibi consulens aufugit periculum.

Fuga innuit secretionem ab Hæreticis.

40 INSTABIS. Illicitum est erubescere Christum, Lucæ 9. v. 26. *Nam, qui me erubuerit, & meos sermones: hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in Majestate sua &c.* Sed fugere imminente persecutione est Christum erubescere: si enim non erubesceret, staret; ergo &c.

RESP. neg. min. Locus Scripturæ intelligitur dupliciter. Primo de negatione per mores, idest, quando quis Christum quidem confitetur, sed moribus negat, quia actus suos non componit secundum Christi doctrinam, ut docet D. Greg. *homil.* 32. explicans hunc locum: Secundo de negatione per fidem, idest, quando quis Christo non credit; unde Christum erubescere est Christi fidem negare; sicut Christus dixit Matth. 10. Erubescere tamen non est simpliciter negare, sed negare despiciendo, quasi vilem negligere, & parvipendere: & e contra non erubescere, & audacter Christum prædicare. Hoc modo Apostolus Rom. 1. v. 16. dicebat: *Non erubesco Evangelium: virtus enim Dei est in salutem omni credenti: Judæo primum, & Græco.* Erubescebant Judæi, quibus Christus scandalum erat, Erubescebant Gentiles, quibus erat stultitia: neutro autem modo Christum erubescit, qui fugit tempore persecutionis; nam doctrinæ Christi fugam præcipienti conformatur, & prudentiam serpentis commendatam imitatur, declinando pericula.

E viro prudenti est declinare pericula.

41 OBJIC. II. Nullo titulo effici potest licita inconstantia in fide: sed fuga, imminente persecutione contra fidem, includit inconstantiam in fide; ergo nullo prætextu effici potest licita. Sic Tertullianus.

RESP. neg. universaliter min. Non enim semper fuga oritur ab inconstantia, sed ab aliis motivis. Christus aufugit aliquando, nec tamen passus est inconstantiam. Oritur fuga ab aliis motivis. Fugere possumus, ut meliori tempori nos reservemus, ut persequentium impediamus peccata, ut temere vitam non projiciamus. Deinde, inconstantia alia est de præsenti, alia de futuro. Inconstantia de præsenti est omnino illicita, & qui eâ reus

Fuga non semper ab inconstantia.

A est, male facit. Inconstantia de futuro ea est, quam sibi quis jure timet; ubi in medio malorum reperietur. Sunt enim, qui de præsenti firmissime proponunt aliquod bonum opus se facturos, qui accedente occasione facillime labuntur, ut accidit D. Petro parato mori, quam Christum negare, & tamen ad vocem Ancillæ defecit. Inconstantiam de futuro tenemur præcavere; præcavemus autem, si a periculis nos subtrahimus, quod fit per fugam.

42 DICES. Tenemur inconstantiam futuram evitare, sed absque injuria Creatoris: fit autem injuria Creatori fugiendo; quia non sufficienter confidit in Domino, qui declinat persecutionem.

B Solvit hanc instantiam August. *Epist.* 180. *ad Honoratum* simile argumentum proponentem -- Sed hoc consilium tibi propterea non sufficit (*scilicet confidendi in Deum*) ut scribis, ne contra Domini præceptum, vel „ exemplum facere nitamur, ubi fugiendum „ esse de Civitate in Civitatem monet. Re„ colamus etiam verba dicentis: Cum autem „ persequentur vos in Civitate ista: fugite in „ aliam -- Hinc tradit regulas, quando Pastoribus liceat fugere, quando non: quando liceat ovibus, quando non. Audiamus etiam D.Thom. solventem eandem instantiam *in cap.* 11. 2. *ad Corinth. lect.* 6. -- Respondeo: di-

C „ cendum est, quod quamdiu adest auxilium „ humanum, homo non debet confugere ad „ Divinum auxilium; quia hoc esset tentare „ Deum, sed debet illo uti auxilio, quantum „ potest: Apostolo autem nondum deerat „ humanum auxilium --

Non est licitum tentare Deum.

43 OBJIC. III. Stante solum indirecta persecutione contra fidem, non est licita fuga, ut patet in fuga Apostolorum in Passione Domini, & tamen illa persecutio solum indirecte erat contra Discipulatum Domini; ergo multo magis erit illicita fuga, quando persecutio erit directe contra fidem, ut in

D casu Anglicanæ persecutionis indictæ a Jacobo, Elisabeth, & aliis Principibus.

RESP. Antecedens non evincitur inducta probatione. Nam non est certum Apostolos ea fuga peccasse, saltem mortaliter; nec expresse invenitur apud Patres, loquendo de peccato contra fidem. Forte enim peccaverunt venialiter ob nimiam pusillanimitatem, & defectum in promissione, quo sensu videtur loqui Remigius *in catena aurea*. Ceterum Rabanus *ibidem in Catena* prudenter egisse declarat -- Mystice autem sicut Petrus, „ qui culpam negationis pœnitentiæ lacrymis

E „ abluit, recuperationem eorum ostendit, „ qui in martyrio labuntur, ita ceteri Disci„ puli fugientes, cautelam fugiendi docent „ eos, qui se minus idoneos ad toleranda „ supplicia sentiunt --

Fuga in persecutione aliquando laudabilis.

Sed dato anteced. nego conseq. Nam si peccaverunt directe, vel indirecte contra fidem, ideo fuit, vel quia aliquam dubietatem admiserunt in fide nutantes circa Christi personam, ejusque Divinitatem, vel quia grave scandalum pepererunt in Judæis, qui ex eorum fuga confirmati sunt in prava opinione de Christo, & ob hoc eum magis, ac magis Pseudoprophetam crediderunt. At non sem-

semper reperiuntur hujusmodi circumstantiæ in fugientibus. Abunde concedimus fugam non esse licitam, ubi quis in fide dubitat, ubi pariter rationabiliter scandalum, ubi periclitantur infirmi, & alia motiva majoris boni occurrunt, quæ in casu Anglicanæ persecutionis non semper occurrerunt.

44 OBJIC. IV. Eadem est proportionalis ratio de ovibus particularibus, ac de Pastoribus in casu persecutionis, & in materia fidei: atqui Anglicanis Pastoribus non licuit fugere, Joan. 10. v. 11. *Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis: Mercenarius autem &c. videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit &c.* Ergo neque licet ovibus particularibus; eo intercedente discrimine oves inter, & Pastorem, quod Pastor ex officio non potest fugere, oves autem ex charitate.

S. Thom. *in cap. 11. 2. ad Corinth.*, & *in cap.* 10. Joan. respondet objectioni, & postquam ostendit etiam Pastoribus aliquando licere fugam, sic discurrit -- Contingit enim „ aliquando, quod quæritur persona Prælati, aliquando totus grex. Manifestum „ est autem, quod si quæratur sola persona Prælati, possunt alii loco sui ad Gregis custodiam deputati, qui vice sui consolentur, „ & gubernent gregem: unde si sic fugiat, „ non dicitur dimittere oves; & hoc modo „ in casu fugere licet. Si autem quæratur „ totus Grex; aut oportet, quod Pastores „ omnes simul sint cum ovibus, aut oportet „ quod aliqui ex eis cum ovibus remaneant, „ & aliqui recedant: Si autem totaliter deserant gregem, tunc eis competit, quod „ hic dicitur: Vidit lupum venientem, & „ dimisit oves --

Quando Pastoribus licet fugere.

Quid autem faciendum sit, quando dubium oritur, quinam ex Pastoribus debeant fugere, & quibus magis expediat remanere: resolvit August. *Epist.* 180. *ad Honoratum*, & ait, quod non licet cuilibet ex electione sui arbitrii fugere, sed orationibus solvenda est causa, & sortes a Domino postulandæ sunt. Igitur attendendum est pensatis omnibus, quis sit magis necessarius, & utilis, ut reservetur pro majori bono promovendo in futurum, & quis magis idoneus reperiatur hic, & nunc, ut remaneat ad sustinendum ictum persecutionis, & ad retinendas oves ne deficiant. Præmissa diligentia, & facta electione, committenda est causa Deo, in ejusque auxilio sperandum est: non enim Deus destituit eum sincero corde quærentes.

Quantum ad particulares oves non est tanta obligatio persistendi, & permanendi, quia ex officio non est eis commissa aliorum cura. Quia tamen unicuique mandavit Deus de proximo suo, ideo aliquando accidit, quod aliquæ oves permanere teneantur, quia possunt esse necessariæ ad aliarum conservationem, vel ratione auctoritatis, vel ratione doctrinæ, vel ratione sanctitatis.

45 OBJIC. V. Non est licitum ire contra Divinam dispositionem, sed qui fugit in persecutione resistit Divinæ ordinationi; Deus enim disponit hæc omnia, ut qui probati sunt, agnoscantur; ergo &c.

Hoc argumento perperam utebatur Lutherus, ut probaret a Catholicis non esse capienda arma adversus Turcas, quia bellum a Deo disponitur ad probandos fideles, ad eos purgandos a peccatis, atque puniendos, siquidem Deus idem disposuit media pro malis evitandis: Permittit Deus, & disponit venena, & morbos, disponit & medicinas: Permittit famem, & sitim, calorem, & frigus, & quidem in pœnam peccati, saltem originalis, disponit & cibum, & potum, & vestes, quibus illa mala congruenter reparemus. Sed plura alibi circa hanc instantiam.

Malis præsto sunt remedia.

46 OBJIC. VI. Non licet post captivitatem fugere de manibus persequentium: hoc enim videtur negare Christum: ergo neque licet fugere extra captivitatem, stante, & urgente persecutione. Videtur namque utriusque casus eadem ratio.

RESP. negando antecedens in sua generalitate, cujus falsitas patet exemplo Pauli, qui per fenestram dimissus est a Domo Præpositi Damascenorum. Patet exemplo Petri, qui per Angelum fuit e carcere liberatus, quo miraculo Deus declaravit, licere aliquando fidelibus etiam e carceribus fugere in causa fidei. Si ergo adsint convenientia, & rationabilia motiva, quæ inter probandam veritatem fidei tetigimus, licite Catholicus Anglus, & quilibet alius post captivitatem fugere poterit. Puta si timeat de propria inconstantia in tormentis: quod melius sit omnibus pensatis reservare se opportuniori tempori: si ex persistentia nullus speretur fructus: si major prævideatur concitatio infidelium, & similes causæ occurrant.

A carcere licita est fuga.

Nec obest, quod sequatur forte mors custodum: non enim intercedit cooperatio ad occidentium peccatum, vel ad occisorum damnum; est namque per accidens illa occisio, & præter intentionem fugientis. Secundum tamen Origenem relatum a D. Thom. *in cap. 10. Matth.* laudabilius faceret captivus, si non aufugeret, & quilibet fidelis, si persisteret imminente persecutione, si nulla per ipsum data causa, ad mortem pro Christo se trahi permitteret, prudentialiter confidens de constantia, opus heroicum faceret: dummodo cetera essent paria. Tamen bene omnia pensanda, ne temere in re tam gravi quis se periculo exponat.

47 OBJIC. VII. Non licet Catholico interrogato de fide a publica Potestate absque peccato tacere, ut habemus in Decreto Innocentii XI. *propositione* 18., atqui Edictum Regis vim habet publicæ interrogationis; ergo non licet tacere, hoc est, se occultare, quod fit per fugam. Tacemus lingua, cum interrogati non respondemus; tacemus opere, cum interrogati abscondimur.

RESP. Majorem esse veram de propria, & directa interrogatione: tunc enim silentium per se est signum negationis fidei; tacere namque quando instat proxime timor pœnæ, timori attribuitur. Tunc valet illud Tertulliani *lib. de Idolol.* circa finem, ubi habet -- Negat, quicunque dissimulat; in qua„ cunque causa pro ethnico habitus -- Dixi per se, nam per accidens tacere non erit peccatum, puta si Tyranno interrogante fidelis taceat, sed signa irrisionis ostendat: si hilari

Non semper silentio fides negatur.

vultu

vultu collum laqueo offerat, & corpus flagellis: si unus pro alio respondeat, illo annuente. Negatur tamen min. Edictum generale Regis non est proprie interrogatio illa, de qua propositio damnata: quia neminem nominatim interrogat, quod requiritur ad eam interrogationem: & hinc est, quod processus judiciales non fiunt, nisi ubi intercessit denunciatio particularis, vel captivitas: aliunde per fugam declinatur circumstantia, in qua viget turpitudo Decreti.

DICES. Non minus obligat lex generalis Principis, quam particularis personæ privatæ, & nominatim intimata; ergo non minus obligat ad non tacendum, adeoque ad non se occultandum Edictum generale Regis, quam interrogatio nominatim.

RESP. neg. conseq. Quia tam lex generalis, quam præceptum particulare habet veram rationem legis. Lex generalis supponitur justa, quoties obligat, & favorabilis bono communi. Edictum Regis contra fidem non habet veram rationem interrogationis. Est siquidem contra justitiam, & æquitatem, est præjudiciale bono communi; ac proinde comparatio ad legem universalem non tenet. Quare nisi ex adjunctis aliis circumstantiis tacere, vel fugere sit peccaminosum, ex vi præcise Edicti non vitiatur.

CONTROVERSIA IV.

AN ANGLIS CATHOLICIS IMMINENTE PERSECUTIONE LICUERIT NEGARE EXTERIUS FIDEM ROMANAM.

IN Angliam inducti sunt Calvinistæ, ex quibus, & Puritanis, & Henricianis multiplicatæ sunt, & subortæ variæ Sectæ Pseudomagistrorum: inter quas una vocatur Libertinorum, quæ nunc maxime viget, & dilatatur apud Acatholicos nostri temporis. Porro dogma unum Libertinorum est licere fidem exterius negare, eâ in corde retentâ. Romam venit nobilis quidam Anglus, qui occasione obsidionis Namurcensis hæresim abjuravit. Iste confessus est se habuisse Magistrum, qui docebat, omnino licere exterius negare fidem toto tempore vitæ, eâ tamen in corde retentâ; & quod sufficiebat ad salutem eam confiteri in extremo vitæ. Magister autem ille circa illas Regiones Hollandiæ, & Britanniæ insignis habitus est. Cumque aliqui ex ejus Discipulis absque dubio Magisterium susceperint, semper in dies crescet evulgatio hujusmodi doctrinæ. Hoc idem sentiunt plerique Calvinistarum; qua etiam doctrina practice usi sunt in Galliis sub Henrico III. Hoc idem admittunt Anabaptistæ in Transylvania, illi, qui dicti sunt Clancularii. Asserunt hi satis esse clam tenere fidem, & licitum esse palam eam negare, prout refert in sua introductione ad lecturam Theologiæ Pater Antonius ab Introduco ex Florimondo *lib. 2. cap. 15.*

Libertinorū hæresis in Anglia.

Nova hinc insurrexerunt zizania. Cum evulgaretur quorumdam doctrina docentium, licere uti restrictionibus mentalibus in casu gravi, & iste gravissimus propter comminationem pœnarum adversus Catholicos censeretur, inde murmur obortus est, an fas esset doctrinam hanc adoptare ad periculum persecutionis evacuandum exterius Romanam Ecclesiam negare, & interius addere -- Ut „ tibi dicam, ut pœnas Edicti Regii effu„ giam -- firmiter tamen interius retinendo confessionem ejusdem Romanæ Ecclesiæ. Quare ut huic errori occurram, & Missionariis satisfaciam, hanc etiam controversiam resolvere opportunum existimavi. Hæc est enim summæ necessitatis, ne Catholici colore salutis pereant. Sed brevibus eam resolvam, cum plura hac super re habeantur apud Moralistas.

Dicendum est Catholicis Anglis, Hollandis, Hibernensibus, & aliis nullo prætextu licere fidem exterius negare, eâ in corde retentâ.

48 PROB. I. Si liceret fidem exterius negare, ea in corde retenta, non posset negans a Deo puniri, sed a Deo punitur; ergo. Minor habetur Matth. 10. v. 32., & 33. *Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor, & ego eum coram Patre meo, qui in Cœlis est. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo, & ego eum coram Patre meo, qui in Cœlis est.* Negari a Christo coram Patre, est reprobari; & hæc reprobatio datur pro fide exterius negata; ideo dicitur *coram hominibus*. Ubi advertendum est hoc Christum dixisse Apostolis, postquam docuit non debere timere homines, qui occidunt corpus, sed Deum, qui potest perdere in Gehennam, ad hoc ut constanter fidem prædicarent. Et ut confirmet hanc obligationem, ostendit ex præmio, quod præparatur confitenti, & ex pœna, quæ destinatur neganti. Porro hoc dictum est omnibus de Ecclesia, sicut advertit Chrysost. *in Catena D. Thom.* -- Hæc verba ad universos loquitur, „ & neque persona Apostolorum utitur so„ lum &c. -- Ibidem Remigius concludit -- „ Confessio hæc autem hic illa intelligenda „ est, de qua dicit Apostolus: Corde credi„ tur ad justitiam, ore fit confessio ad salu„ tem. Ne ergo aliquis putaret, se absque „ oris confessione posse salvari, non solum „ ait: Qui me confessus fuerit; sed addit, „ coram hominibus: & iterum addit, qui „ autem negaverit me coram hominibus -- D. Thom. *in cap. Matth.* -- Et elidit errorem „ cujusdam, qui dicebat non esse necessa„ rium confiteri fidem, nisi coram Deo in „ corde, non autem coram hominibus, quod „ hic patet falsum; quia corde creditur ad „ justitiam, ore autem confessio fit ad salu„ tem --

Fides exterius confitenda.

Hoc idem docuit Apostolus 2. ad Timoth. cap. 2. *Si negaverimus, & ille negabit nos: Si non credimus, ille fidelis permanet; negare seipsum non potest.* Ubi optime distinguit externam negationem a fide interiori. Audiendus est ibid. D. Thom. -- Deinde cum „ dicit: Si negaverimus, ostendit consequen„ tiam quantum ad pœnam. Dupliciter au„ tem peccare potest aliquis contra fidem. „ Primo exterius negando. Secundo interius „ eam deponendo. Quantum ad primum, „ dicit, si negaverimus, scilicet, coram aliis,

„ ipse

„ ipse negabit nos in judicio. *Matth.* 25. A-„ men dico vobis: nescio vos. Negare, est „ non cognoscere eos esse de ovibus suis. „ Quantum ad secundum dicit: Si non credimus, idest: Si fidem a corde abjiciamus: ille fidelis permanet, idest, ipse fidem suam tenet -- idest, Christus, qui est ipsa veritas.

Exterior fidei negatio illicita.

49 PROB. II. Nullo titulo fieri potest licitum, quod ab intrinseco est omnino illicitum, sed negatio exterior fidei est omnino illicita ab intrinseco; ergo nullo titulo effici poteit licita. Explicatur min. Negare fidem exterius, ea in corde retenta, est mendacium in re gravissima. Nam mendacium est ire contra mentem: at qui fidem veram sentit in corde, & eam negat exterius, it contra mentem. Fidem esse gravissimam nemo dubitabit nisi Paganus. Radix enim est, & fundamentum totius salutis, sine qua impossibile est hominem salvum fieri. Item mendacium est ab intrinseco malum nullimode excusabile; & in re gravissima pessimum est. Quare sicut non datur res gravior fide, ita nullum est excogitabile bonum, aut malum, propter quod fieri possit eligibilis negatio fidei.

Illustratur. Non potest non esse ab intrinseco illicitum, quod ex suo conceptu, & ex sua natura opponitur pluribus virtutibus, sed negatio fidei ex suo conceptu opponitur pluribus virtutibus; ergo &c. Opponitur negatio fidei ipsi virtuti fidei, quæ sicut de primario inclinat in actum interiorem, ita de secundario inclinat in actum exteriorem. Unde dicit Apost. ad Rom. 10. v. 9. *Si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, & corde credideris, quia Deus illum suscitavit a mortuis: salvus eris.* Ecce utrumque actum comprehendit necessarium ad salutem: Opponitur fortitudini, siquidem honestati summæ præponit humanum timorem, quare in re magna est perversio: Opponitur justitiæ legali, per quam Ecclesiæ obstringitur, cui illa negatio est omnino injuriosa: Opponitur Religioni, quia debitus honor subtrahitur Deo veracissimo testificanti, dum magis potestas hominis timetur, quam ejus veracitas existimetur: Opponitur veracitati, cum, ut dictum est, sit mendacium. Quare nullo titulo Catholicus negare potest fidem absque peccato. Aliud est præceptum confitendi fidem affirmativum, aliud est præceptum negativum de non neganda fide. Illud primum obligat semper, sed non pro semper: hoc vero obligat semper, & pro semper.

50 PROB. III. illud est illicitum, quod pro consequenda salute, pœnitentia expiandum est: atqui exterior negatio fidei tempore persecutionis pro consequenda salute per pœnitentiam expianda est; ergo non est licita. Min. prob. exemplo Petri, qui trinam Christi negationem flevit amare; & tamen Petrus corde retinuit fidem, ut Patres communiter docent.

Exterior fidei negatio fuit multum gravis semper.

Sed quam grave crimen creditum fuerit negare exterius fidem, demonstrat severissima disciplina Ecclesiastica primorum seculorum, quæ gravissimis pœnis subjiciebat negantes exterius fidem: sicut constat ex tot antiquis Conciliis celebratis pro hac causa. Pro re nata sufficiant, quæ de Libellaticis habentur *Tom. IV. Disp. ultima in Synopsi Historica.*

51 PROB. IV. Patrum auctoritate. S. August. *in lib. de Fide, & Symbolo cap. 1.* -- Fides officium a nobis exigit, & cordis, „ & linguæ. Ait enim Apost. corde creditur &c. oportet nos esse memores, & ju„ stitiæ, & salutis. Quandoquidem in sem„ piterna justitia regnaturi, a præsenti seculo „ maligno salvi fieri non possumus, nisi, & „ nos ad salutem proximorum nitentes, ore „ etiam profiteamur fidem, quam corde ge„ stamus -- *Lib. contra mendacium cap.* 2. ostendit, quod si liceret mentiri caeteris, veritate in corde retenta, liceret etiam tempore persecutionis negare exterius fidem, hac tamen in corde retenta: quod affirmat reprobatum, & inter alia habet -- Quid enim eis „ obesset secundum egregiam doctrinam Men„ daciloquorum, si Diaboli cultum menti„ rentur in corpore, quando Dei cultus ser„ vabatur in corde? Sed non sic intellexe„ runt Apostolum Martyres veri, Martyres „ Sancti. Viderunt quippe, tenueruntque „ quod scriptum est: Corde creditur ad ju„ stitiam; ore confessio fit ad salutem -- Chrysostomus *homil.* 25. -- Confessionis radix, fi„ des est cordis; confessio autem fidei, est „ fructus -- Nazianzenus *Oratione in nonam Dominicam* præmonet -- Non esse in fide u„ troque poplite claudicandum, nec dispen„ satione utendum -- Sic alii Patres communiter.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

52 OBJIC. I. Non posse Catholicos in persecutione negare exterius fidem idem est, se obligari ad subeundum martyrium: atqui hoc non exigit Christus a nobis; ergo neque illud primum. Min. ostenditur. Christus pro nobis semel mortuus est; ergo non indiget nostra morte. Ulterius. Non exquirit a nobis sanguinem Hircorum, & Taurorum; ergo multo minus sanguinem hominum. Sic arguebant Gnostici apud Tertullianum *in Carpacio*; & quidem ad regulam Heterodoxorum nostri temporis, qui omnia in Christi meritum refundunt.

RESP. Sicut Christus mortuus est pro nobis, ita etiam obediens factus est pro nobis, & humiliatus; nec indiget nostra charitate, nostra obedientia, nostra humilitate, qua propter ea vi argumenti Deus non exigeret a nobis obedientiam, humilitatem (uno verbo) nihil: quia bonorum nostrorum non indiget, *qui propter nos, & nostram salutem descendit de Cœlis.* At vere a nobis propter nos exigit mandatorum observantiam, sed multo magis propter se ipsum, non quia indigeat, sed quia ea debetur propter summam ejus excellentiam, dignitatem, charitatem, & quia est essentialiter finis, & principium omnium rerum. Quare, licet absolute a nobis non exigat martyrium; exigit tamen hoc data occasione, & necessitate salvandi ejus honorem. Ideo dixit Joan. 12. v. 25. *Qui amat*

Martyrium quandoque præceptum.

ani-

animam suam perdet eam. Amat autem animam suam plusquam Deum, qui, ne corpus suum perdat, Deum veracem esse negat. Ideo dixit Matth. 10. v. 28. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus; sed potius timete eum, qui potest & animam, & corpus perdere in Gehennam*: at, qui ut evitet tormenta temporalia, Christum negat, magis hominem timet, quam Deum; & in hoc est maxima inordinatio; proinde grave peccatum.

DICES. Mori pro Christo est summæ signum dilectionis Joan. 15. v. 13. *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis*: sed non tenemur diligere Christum summa dilectione, ut communiter docetur; ergo non tenemur mori pro Christo.

Posset dici, quod Scriptura asserit, animam ponere pro amicis, non autem pro Christo, adeoque non concludere. Posset etiam dici, quod Scriptura loquitur de Christo, qui pro nobis inimicis, ut suos faceret amicos, animam dedit; & hoc absque dubio est supremum dilectionis signum, quod tam infinita Majestas humilietur pro creaturis usque ad mortem. Sed his, licet vera sint, non indigemus. Dare vitam pro Christo dicitur summum dilectionis: quia vita inter bona nostra temporalia est majus; sed hanc tenemur, data occasione, dare pro ipso Christo, quia ipse est infinite majus bonum, & ordinate agendo majus bonum præferendum est minori. Ob hanc rationem etiam tenemur vitam temporalem dare pro salute animæ, dicente Christo, Matth. 6. v. 25. *Nonne anima plus est, quam esca?* Et cap. 16. v. 26. *Quid enim prodest homini, si mundum universum lucretur; anima verò sua detrimentum patiatur?* Ad summam ergo dilectionem intensive non tenemur, secus appretiative.

53 OBJIC. II. Ad eam fidei professionem tenemur, qua plene Deo satisfacimus: atqui plene Deo satisfacimus per internum assensum; quia in corde fidei perfectio consummatur; & Deus in spiritu adoratur; ergo solum tenemur retinere fidem in corde. Nam exterior fidei confessio solum est necessaria propter proximos, sed non tenemur proximorum utilitati postponere bonum nostri corporis; ergo non tenemur fidem confiteri; ergo possumus absque culpa eam negare. Ita arguebant Elceseitæ.

Deus adorandus in spiritu, & veritate.

RESP. neg. min. Non satisfacimus plene Deo per solum assensum interiorem; quia toto homine colendus est Deus, cum totius hominis finis sit, atque principium; ac proinde sacrificium cordis, & corporis ei debetur. Deinde adorandus est Deus in spiritu, & veritate, non adoratur autem in veritate, si eum erubescimus confiteri, qui est prima veritas, non adoratur in veritate, si non adoratur juxta fidei naturam, quæ de primario in assensum internum inclinat, & de secundario in actum exteriorem, non adoratur in veritate, si non adoratur integre, non adoratur integre, nisi ei loquenti præbeamus assensum, & ejus honorem tueamur. Quare confessio exterior non est solum necessaria propter proximos, sed etiam propter Deum ipsum, cujus auctoritatem debemus defendere ab injuriis. Deinde. Falsum est, quod propter utilitatem spiritualem proximi non teneamur dare corpus nostrum. Hic enim est ordo legitimus charitatis: unde docet nos Joan. 1. epist. cap. 3. v. 16. *Quoniam ille animam suam pro nobis posuit* (idest Christus) *& nos debemus pro fratribus animas ponere.*

54 OBJIC. III. Non tenemur fidem confiteri coram profanis, dicente Apost. ad Ephes. 4. v. 25. *Loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo*: atqui persequentes fidem sunt profani, sunt extranei, utpote Hæretici, vel infideles, Matth. 7. v. 6. *Nolite dare sanctum canibus*, hoc est, non expedit sacra mysteria Religionis profanis exponere. Sic Priscillianistæ arguebant.

Coram omnibus propugnanda fides.

RESP. neg. maj. Cujus falsitas patet ex doctrina Christi, qui præcepit prædicari Evangelium omni creaturæ, idest, omni generi hominum, scilicet, Judæis, & Græcis; Barbaris, & Scythis. Qui enim venit salvare omnes, omnibus voluit denunciari mysteria salutis. Deus siquidem omnium gentium Dominus est, ac proinde coram omnibus propugnanda est ejus dignitas. Apostolus non restringit suum dictum ad solos proximos intraneos, idest, Catholicos, sed docens Ephesios docet omnes fideles, ut deponentes omne mendacium loquantur veritatem coram omni proximo suo, qui est omnis homo. Deinde, Christus ipse docuit extraneos etiam esse proximum parabola illius, qui vulneratus fuerat a latronibus, & curatus fuit a Samaritano: Samaritani autem apud Judæos habebantur pro Hæreticis. Nec causalis ab Apostolo inducta, videlicet, quia sumus invicem membra, est restrictiva, nam in Ephesiis subintelliguntur omnes alii, qui, etsi omnes non sint membra corporis Ecclesiæ actu, sunt tamen in potentia, & aliunde sunt actu membra Reipublicæ humanæ sub Deo creatore. Deinde, confitemur fidem coram extraneis, ut fiant intranei; sicut Christus dilexit inimicos, ut faceret amicos.

Textus *Nolite dare sanctum canibus*, non est ad rem. Intelligitur enim a Patribus, quod Sacramenta non sint administranda Hæreticis, & indignis. Sic D. Thom. *in Catena ex doctrina S. Chrysost.* -- Non est ergo sanctum dandum canibus, quia Baptismus, & alia Sacramenta non sunt danda, nisi fidem habentibus -- Quod si quis intelligere velit de fide, sensus est, quod non semper expedit coram Hæreticis agere de mysteriis fidei, quia temere possunt exponi irrisioni; at nunquam licet ea negare. Pulchre August. *de Serm. Domini in monte*, relatus in Catena -- „ Quia potest aliquos per nomen simplicitatis, ad quam per superiora induxerat, decipere, ut sic putent, vitiosum esse aliquando verum occultare, quomodo vitiosum est falsum dicere, recte subjungit: Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis Margaritas vestras ante porcos -- Videatur D. Thom. *in Comment. hujus loci.*

55 OBJIC. IV. Exterior simulatio falsæ Religionis æquivalet exteriori negationi fidei, & simulatio species est mendacii: atqui licet simulare falsam Religionem; ergo licebit negare veram exterius. Min. solet declarari

rari

rari exemplo, Jehu, 4. Reg. 10. v. 30., qui simulavit cultum falsum cum Sacerdotibus, ut eos occideret, & fuit a Domino laudatus illis: *Quia studiose egisti, quod rectum erat.* Sic arguunt iidem Priscillianistæ apud D. August. *lib. contra mendacium cap.* 2.

RESP. conc. maj. Loquendo de vera simulatione, Scriptum est enim 1. ad Corinthios 10. v. 20. *Non potestis calicem Domini bibere, & calicem Dæmoniorum: & si quis autem dixerit, hoc immolatum Idolis est: Nolite manducare.* Dicit 2. ad Corinth. 6. v. 14. *Nolite jugum ducere cum infidelibus.* Ad Ephes. 5. v. 11. *Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum.* Cum hac doctrina non stat simulatio falsæ Religionis. Jam eâ bibitur calix Dæmoniorum, immolatum manducatur, jugum ducitur cum infidelibus, communicatur operibus infructuosis tenebrarum; quia exterius exercentur ritus falsi cultus.

Simulatio falsæ Religionis nunquam licita.

Hæc fuit antiqua Patrum doctrina, quod non liceret in exteriori cultu communicare cum infidelibus, & Hæreticis. Hinc Irenæus *lib. primo de hæres. cap.* 1. inter alia reprehendit Novatianos quod in externo actu vescendi Idolothytis, & in celebratione quorundam festorum communicarent cum Gentilibus -- E- „ tenim idolothyta indifferenter manducant, „ nihil inquinari ab iis putantes; & in om- „ nem diem festum Ethnicorum pro volun- „ tate in honore eorum factum primi conve- „ niunt -- Celsus objurgabat Christianos, quod superstitiose abstinerent a cultu externo Gentilium in epulo sacrificio, & aliis: cui respondet Origenes *lib. 8. contra Celsum*, non „ licere -- Etiamsi nihil sint Idola, tamen „ grave piaculum est eorum interesse epu- „ lo &c. Non debemus eorum sacrorum fieri „ participes, cum sciamus differentiam in- „ ter mensam Domini, & mensam Dæmo- „ niorum -- Tertullianus *lib. de Idololatria* instituit quæstionem, an liceat communicare cum Gentilibus in ritibus vestitus, cibi, & similium: & distinguens inter ea, quæ sunt naturæ, & Religionis de primis concedit, de secundis negat -- Convivamus cum om- „ nibus; collætemur ex communione natu- „ ræ, non superstitionis. Pares animâ su- „ mus, non disciplina: compossessores mun- „ di, non erroris -- Cyprianus *sermone de lapsis*, & alii Patres Concilii Ancyrani a primo usque ad septimum Canonem variis pœnis subjiciunt eos, qui coacti Idolis sacrificaverunt, vel cum Idololatris communicaverunt, non præmissa expressa fidei confessione.

Ad exemplum Jehu respondet August. *loco cit.* post multa his verbis -- Illum verò „ Jehu mendacio impio, & sacrificio sacri- „ lego occidendos impios, & sacrilegos in- „ quirentem, non imitaremur, nec si de il- „ lo, qualis fuisset, eadem Scriptura tacuis- „ set. Cum verò scriptum sit, eum rectum „ cor non habuisse cum Deo, quid ei pro- „ fuit, quod pro nonnulla obedientia, quam „ de domo Achab omnino delenda, pro cu- „ piditate suæ dominationis exhibuit, ali- „ quantam mercedem transitoriam Regni „ temporalis accepit? Ad sententiam potius „ veridicam Martyrum defendendam te fra- „ ter exhortor, ut sis adversus mendaces, „ non mendacii Doctor, sed veritatis asser- „ tor &c. -- Hunc sequitur D. Thom. 2. 2. *quæst.* 111. *art.* 1. *ad* 2. laudat quandoque Scriptura intentionem, licet in medio assumendo aberretur.

56 OBJIC. V. Potissime juxta dicta tenetur Christianus confiteri Christum quando nominatim interrogatur. sed hoc est falsum. Nam quoties Judex est illegitime interrogans, non habet jus ad veritatem sciendam: unde potest interrogatus judicem eludere, & sic reus potest mentiri in judicio illegitime interrogatus, sed quilibet Princeps persequens Ecclesiam in materia fidei illegitime interrogat; ergo Catholicus potest mentiri, negando exterius fidem.

RESP. Major propositio falsa est. Nunquam licitum est mentiri, cum sit ab intrinseco malum: unde sive juste, sive injuste interrogatus homo sit, nequit mentiendo satisfacere interrogationi: & multo minus potest id facere Catholicus in casu Controversiæ, ubi agitur de causa Ecclesiæ. Christum insequitur, qui Catholicos persequitur, & ideo *Saule Saule* (dixit) *quid me persequeris?* Ecclesiam invadit, qui fideles exagitat quo ad fidem: quapropter quilibet fidelis tenetur eam defendere cum præjudicio vitæ temporalis, Catholicus tunc interrogatus. testis pro Christo stat, ac per consequens pro veritate, quam nec dissimulare potest, neque negare. Misit Dominus Apostolos testes in omnem gentem, ut etiam sisterentur coram Tribunalibus, & veritatem dicerent, ideo præmonuit, ut non timerent, & promisit Spiritum Sanctum, qui daret, quod loquerentur. In Apostolis totam Ecclesiam instruxit, & singula ejus membra, ut intelligerent, quid deberent loqui coram Judicibus, & quidem non verba mendacii, sed veritatis.

Nunquam licitū est mendacium.

RESOLVUNTUR ALIQUA DUBIA PRACTICA.

CUm in Anglia, Hibernia, Hollandia non permittatur liberum Missionis exercitium, occurrunt in praxi aliqui casus, in quibus dubitant, quid agere debeant nostri Missionarii, qui ibi morantur. Ne conscientiam suam offensis Dei commaculent, resolutionem libenter desiderant, & ideo aliqua dubia opportunum duxi huc inserere ad instructionem eorum, qui præparantur pro Missionibus. Sit primum.

57 N. N. Anno integro conversatus cum Hæreticis Gulielmi Principis exercitus Anglorum, & Regis, negavit exterius fidem, sed constanter eam in corde retinuit. Namurco capto, adivit Confessarium, ab eo petiit absolutionem, quam negavit, adjudicans pœnitentem reservatione Papali ligatum. Quæritur, an potuerit illum absolvere.

RESP. Hæresis ob censuram reservatur Romano Pontifici. Hæresis autem propriè non datur, ubi non datur error in intellectu: atqui in casu proposito non adfuit error in intellectu, cum firmiter omnia toto illo tempore crediderit, quæ docet Romana Ecclesia;

Sola exterior fides negata non est reservata.

ergo non inciderat in censuras, ac proinde neque in reservationem. Alii probant ex eo, quod censuræ sint stricti juris, & per consequens interpretandæ sunt de peccato perfecto, & consummato, quale hoc non fuit, cum defuerit negatio interior fidei, immo adfuit opposita confessio interior.

Scio Ecclesiam istos punire, & absolvere a censuris in Tribunali Inquisitionis, sed id oritur ex eo, quod non judicat de occultis, & suspicatur de aliquo etiam errore intellectus, & negatione interiori. Ceterum Forum confessionis credit pœnitenti sincere, & candide contra seipsum, vel pro se ipso testificanti; ac proinde hoc ipso, quod absque fuco deponit se nunquam assensum præstitisse interiorem contra fidem; hoc ipso certificatur Confessarius eum non fuisse Hæreticum in proprietate, ac proinde capacem esse absolutionis.

58 N. N. didicerat pulsare organa. Profectus ad Missiones, ut celaret se, & suam fidem, acceptavit munus pulsandi organa in Hæreticorum Templis, ubi mos est pulsandi hujusmodi instrumenta, dum aliquos Psalmos canunt, vel cœnam celebrant, sed ipse nec Psalmos recitabat, nec de cœna participabat, dubitatum est ab aliis Missionariis, qui in iisdem partibus morabantur, an licite id fieri posset.

Pulsatio organi in festis Hæreticorum illicita.

RESP. Nullo modo est licitum. Ratio clara est. Illa Psalmodia est publicus ritus Hæreticorum; unde qui ad illam actualiter concurrit, approbat falsum ritum, & falsam Religionem profitetur, sed absque dubio pulsans organa actu concurrit ad illam Psalmodiam; ergo actu communicat in ritu publico superstitioso. Si recitaret cum Hæreticis Psalmos alternative: utique inexcusabilis esset. Porro illa pulsatio est quædam velut pars illius Psalmodiæ: Mixtura enim cantus, & soni componitur. Pulsatio organorum materialiter, & physice est res indifferens, sed in his circumstantiis formaliter, & moraliter determinatur ad ritum pravum. Sicut deferre scalam ad ascendendum fenestram physice est res indifferens, sed in circumstantiis, quibus herus vult ascendere ad stuprandam Virginem, determinatur ad usum malum. Ut quis excusetur a peccato per usum rei indifferentis, necesse est, quod in ordine morali remaneat indifferentia, in quo solo ordine datur capacitas bonitatis, & malitiæ. Defectu hujus regulæ orti sunt plurimi abusus opinionum, quas debuit Ecclesia proscribere.

59 N. N. Religiosus Sacerdos in Hollandia sub habitu seculari incedens, ut moris est, cum adverteret quosdam Hæreticos supra ipsum invigilare, ut eum dignoscerent, an esset Sacerdos Pontificius; & eum proderent occasione cujusdam edicti Magistratus, ad eos eludendos convenit cum muliere occulte Catholica, ut in eadem domo habitaret, & illi hæc deserviret in pertinentibus ad domesticos usus familiæ, puta culinæ, & similium. Ita factum est. Porro in conversationibus studiose solebat eam commendare coram Hæreticis, & vocabat Dominam suam -- „ Domina mea (*dicebat*) hoc mane delicatum jusculum in prandio dedit. Domina „ mea acu egregie laborat -- & alia id generis, utens æquivoco illo verbo *Domina*, quo uxores suas familiariter vocant conjuges, & videbatur indicare esse suam uxorem. Hoc resciens illius Religionis Superior, rem adjudicans illicitam, a Missionibus revocavit. Quæritur ergo, an jure?

60 Dico nullam in eo artificio adfuisse veræ fidei negationem, nec falsæ professionem. Probatur clare. Ad summum innuebat se non esse Sacerdotem, cum videretur habere uxorem: sed hoc nullo modo est fidem negare; etiam si mentiendo aperte diceret, se non esse Sacerdotem; quia optime stat, quod aliquis sit Catholicus, & non sit Sacerdos, ut patet de Laicis: Solum ergo negaret conditionem particularem status proprii, quem in Ecclesia Catholica haberet; non autem negaret professionem Catholicæ fidei, quæ partitur in Laicos, & Sacerdotes. Addo in casu, quod illud artificium neque sufficienter negat conditionem Sacerdotis; quia ille terminus *Domina mea* non est ita determinatus ad significandam propriam uxorem, quin etiam bene, & satis frequenter accipiatur ad significandas mulieres honestas deservientes; maxime quando in proprietate non sunt conductæ pro ancillis; ac proinde est in vulgari loquendi modo terminus indifferens, vel saltem æquivocus ratione duplicis significationis.

61 N. N. Missionarius didicerat minutatim acta, mores, & vitam Calvini, ejusque hæresis propagationem. Occasione suborta procellæ in Anglia contra Regem Jacobum Secundum ejectum a Regno, sibi timens, ut se occultaret, hac utebatur arte. In conversationibus, & in conviviis miscebat data occasione historicas narrationes de vita Calvini; aliquando de ejus ingenio; aliquando de itineribus ab ipso factis, & de similibus. Attamen de doctrina altum servabat silentium; & quando alii eam referebant, nihil dicebat, vel ad summum, quod v. g. prima vice de tali puncto disputaverit Calvinus Genevæ, vel similia simpliciter historialia. Quæsitum est an bene faceret, vel potius fidem negaret.

Casus difficultatem involvit, & potest ei subesse periculum. Attendendo ad principia generalia hoc non videtur illicitum, nec contra fidem. Quia cognitio vitæ, & morum Calvini nihil mali continet; pertinet enim ad eruditionem. Discursus simpliciter historialis, etiam coram Hæreticis Sectæ Calvinianæ non est malus, nec est approbativus Sectæ Calvinianæ, sed solum est indicativus eruditionis, quam quis habet de gestis Calvini. Nos Itali quandoque etiam coram Gallis sermonem instituimus de gestis a Rege Galliæ; neque inde sequitur, quod nos simus Galli; neque etiam, quod approbemus illa, si pure historialiter narrentur. Ipsimet Calvinistæ discurrunt de gestis Lutheri, nec intendunt ejus Sectam approbare.

In praxi tamen hunc Missionarium credo non bene agere, si saltem frequenter id faciat: quia indicat illa frequentia affectum erga Calvini gesta; & habemus argumentum in exemplo allato de Italis loquentibus de gestis a Rege Galliarum. Hi enim, qui frequenter de his loquuntur, solent ordinarie esse ex affe-

affectu Galli. Dixi *frequenter*: aliquando enim licet incidenter aliqua narrare historialiter, quod nihil mali præsefert, & natura conversationis politicæ id postulat; nisi alia circumstantia vitians accedat. Itidem facile est, quod Calvinistæ audientes illum pronum ad referendas res Calvini, accipiant id pro approbatione doctrinæ, & Sectæ Calvinianæ. Quamvis autem liceat tegere fidem nostram; non tamen licet exhibere signa, quæ accipiantur ratione circumstantiarum pro approbatione falsæ Religionis. Deinde in casu est facile periculum tangendi doctrinalia ob connexionem cum historialibus; & cum positive ea non reprobet Missionarius, si hoc enim faceret, statim detegeretur, videtur ea admittere.

62 N. N. In Anglia Interrogatus de Religione in familiaribus conversationibus ab Heterodoxis, maxima promptitudine, & expedite respondebat -- Sum ea Religione S. Pauli, „ qui cum Judæis, Judæus erat. & cum Gen„ tilibus Gentilis -- & indicabat velle dicere cum Calvinistis Calvinista, cum Porretanis Porretanus: & aliquando etiam celeri, & expedito sermone expresse id proferebat, adjiciens omnia factus omnibus: & intendebat id in sensu Pauli in corde suo, videlicet, ad lucrandas animas; & eo utebatur artificio, ut occasiones facilius inveniret instruendi deceptos in fide, suos Catholicos consolandi, & magis, ac magis confirmandi. Ductus quibusdam exemplis Ecclesiasticæ Historiæ, sine scrupulo id faciebat. Quæritur an liceat, & nihil præjudicii involvatur contra Fidem.

Aperte dico non posse fieri, & graviter lædi Fidem Catholicam. Et prob. Qui ore affirmat se Calvinistam, ore negat se esse Catholicum, sed illa locutione affirmat Missionarius se esse Calvinistam cum Calvinistis, cum Porretanis Porretanum; ergo negat se esse Catholicum. Major declaratur. Verbum illud *Calvinista* ex sua principali, & vulgari significatione appellat supra sectam Calvinianam, ac per consequens, qui Calvinistam se dicit, se fatetur professorem sectæ Calvinianæ. Porro hæc est essentialiter exclusiva Religionis veræ Catholicæ, & omnino incompossibilis, ac proinde affirmatio illius est negatio istius. Min. patet ex facto, in quo transeunter, ut interrogationem eluderet, dicebat -- Se Judæum esse cum Judæis, hoc est, „ Calvinistam cum Calvinianis --

63 Resolutio hæc habetur expresse apud August. *lib. contra mendacium*, a quo sequentia profero. Ideo salvatur illud artificium, quia momentaneo motu linguæ profertur eludendi causa responsionem, sed hoc non excusat a crimine: nam pro minimo instanti non est neganda Catholica veritas, dicente Augustino *cap. 6. lib. cit.* -- Semper cum „ timore recolendum est: Quicunque nega„ verit me coram hominibus, negabo eum „ coram Patre meo. An verò Christum co„ ram hominibus non negat, qui eum co„ ram Priscillianistis negat? ut eos latentes „ blasphemo mendacio nudet, & capiat? -- Ideo salvatur illud artificium a crimine, quia intendit arripere occasionem eruendi ab errore deceptos, sed ex hoc non purificatur a labe; siquidem non licet blasphemando Blasphemum corrigere. August. *cap. 6.* -- Absit „ Blasphemiis ignorantium, scienter blasphe„ mando vincamus -- *Cap. 21.* -- Absit, ergo, „ ut Christianus neget, & blasphemet Chri„ stum, quo possit alium facere Christianum -- His ostendit inductive, sicut non licet adulteros adulterio, homicidas homicidio, maleficos maleficio, mendaces mendacio revocare, ita nec licet blasphemos blasphemiis, incredulos incredulitate quærere. Videatur etiam *cap. 5.*

64 Ideo salvatur illud artificium, quia speratur fructus conversionis deceptorum, & confirmationis conversorum, sed hoc non purgat malitiam; quia fructus & futurus est, & incertus, damnum autem est præsens: nam propositio secundum se prolata confirmat audientes in errore, & nocet proferenti. Augustinus *cap. 3.*, ubi ait -- Si Priscillianistas „ nos esse mentimur, quia eorum tanquam „ nostra sumus dogmata laudaturi, quisquis „ ea crediderit, aut confirmabitur apud eos, „ aut transferetur ad eos interim statim. „ Quid autem hora superventura pariat, u„ trum, inde postea liberentur vera dicenti„ bus nobis, qui decepti sunt fallentibus no„ bis, & utrum audire velint docentem, „ quem sic experti sunt mentientem, quis „ noverit certum? Quis hoc esse ignoret in„ certum? -- Apud omnes recepta est Regula, non esse facienda mala, ut eveniant bona: unde non est ad breve tempus neganda Fides Catholica, nec ad modicum affirmanda falsa, ut aliorum procuretur salus. Dicamus cum August. *cap. primo* -- Nunquid & nos „ dicturi sumus: faciamus mala, ut veniant „ bona? An aliquando bonum est menda„ cium. vel aliquando mendacium non est „ malum? -- Non potest hac doctrina Augustini solidior reperiri. Nihilominus plura sunt pro parte opposita, quæ oportet solvere, & insimul evertere Priscillianistarum errorem, asserentium licitam exteriorem fidei negationem.

Omitto argumentum ab exemplo Jehu superius solutum. & objic. I. Mater Sanctorum Martyrum Machabæorum promisit Tyranno se persuasuram filio suo adolescentiori, ut patriam fidem negaret. 2. Machab. v. 26. *Cum autem multis eam verbis esset hortatus; promisit se suasuram filio suo*: sed hæc mulier laudatur ab Ecclesia: non ergo male egit, & hoc nisi, quia tantum oretenus dixit, nempe, motivo habendi occasionem alloquendi filium, ut eum magis confirmaret; ergo licet oretenus fidem negare ad lucrandas animas.

RESP. neg. maj. S. Thom. 2. 2. *quæst.* 111. *art.* 1. *ad* 1. docet ex D. August. non omne, quod fingitur esse mendacium, vel simulationem, ut accidit in locutionibus figurativis, & multo magis in tropicis. Inter tropicas autem locutiones ironica adnumeratur: unde fictio, quæ in ea reperitur, non est mendax simulatio. Sancta autem Mater Machabæorum ironice promisit suasuram filio deserere patrias leges; ac proinde nihil mali fecit. Ironice locutam patet ex contextu, quia oppositum statim fecit; & seipsam etiam

martyrio coronavit. Omnes Catholici dicunt non esse negationem fidei irridere Tyrannos vexantes pro fide. In casu autem nostro locutio non est ironica, sed positiva, & assertiva, nec statim sequuntur signa demonstrativa oppositi, ut accidit in Machabæa fœmina.

65 OBJIC. II. Non est illicitum ad lucrandas animas usurpare locutionem Spiritus Sancti, sed Spiritus Sanctus assumit locutiones, quæ videntur ea modo dicendi falsum profiteri. Hoc explicatur. Ecclesiastis 3. v. 19. dicitur: *Unus est interitus hominis, & jumentorum, & aqua utriusque conditio: sicut moritur homo, sic & illa moriuntur*, v. 21. *Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendant sursum, & si spiritus jumentorum descendat deorsum?* Hic loquitur Canonicus Scriptor in persona voluptuosi negantis animæ immortalitatem: sed ita artificiose, ut videatur in propria persona negare Immortalitatem animæ; ergo licebunt hujusmodi apparentes locutiones negantes oretenus dogmata fidei ob alium finem honestum.

Quilibet Hæresiarcha suos errores conatus est Scripturis comprobare, sed casso irritoque labore. Non est dubium, quod sæpe Canonicus Scriba loquatur in persona aliorum, modo bonorum, modo malorum, & sæpe loquatur in persona propria. Nulli etiam dubium est, quod si ea, quæ dicuntur in persona aliorum, usurpentur dicta in persona propria, sequentur deceptiones. Sed nec apparentem occasionem præbet Scriptura, quia contextus omnia bene declarat, sed fallacia procedit ex non sufficienti attentione, & hominc intelligentiæ. Quod *loco cit. in object.* agat in persona alterius negantis animæ immortalitatem elucidat cap. 6. v. 8., ubi affirmat animæ immortalitatem: *Quid habet amplius sapiens stulto, nisi ut pergat illuc, ubi est via?* Et cap. 9. v. 10. *Nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erunt apud inferos, quo tu properas*. Voluptuosum alloquitur. In caso autem nostro res aliter se habet: Non enim alia subjungit verba Missionarius, indicantia se non serio, aut ironice loqui.

66 OBJIC. III. Potuit Christus ob certitudinem futuræ resurrectionis affirmare, verum mortuum dormire, Matth. 9. v. 24. *Recedite: non est enim mortua puella, sed dormit*; ergo ob spem lucrandi animas licebit Missionario illo artificio oretenus negare fidem.

RESP. neg. conseq. Lata est disparitas inter Christi exemplum, & Missionarii. Christum nec mentitum, neque æquivoce locutum ostendi posset ex doctrina D. Augustl., & D. Thom. 2. 2. *quæst.* 111. *art.* 1. *ad* 1., ubi docet, quod fictio figuralis est veritas. Sicut, quando Christus cum Discipulis euntibus in Emaus finxit se longius ire, figurabat ascensionem ad Patrem. In casu autem nostro, tam mors, quam dormitio accepta est a Christo figuraliter, ut ex Patrum doctrina habemus; & revera Christus operabatur semper cum mysterio. Ostendi hoc posset ex modo loquendi, quem Christus superius adhibuit. Intendebat enim ibi demonstrare suam Divinitatem, cui æque facile est mortuum excitare ad vitam, ac dormientem a somno evigilare. Hoc confirmat Rabanus *in Catena D. Thom.* -- Vo„ bis mortua est; Deo autem, qui suscitare „ potest, dormit, tam in anima, quam in „ corpore -- Quæ phrasis pertinet ad elegantiam locutionis, quando res ipso facto comprobatur. Est similis dictio, cum viri robusti experientiam facere volunt suarum virium; ad præsentiam magni, & gravis ponderis dicunt -- Sinite: nihil est hoc; non ponderat: „ leve est -- & statim mira facilitate elevant.

Sed his omissis, quæ vera sunt, pono principalem intentionem textus. Illa locutio continet elegantiam sermonis, qui dicitur suggestivus, & exploratīvus. Solebant Judæi miracula Christi detorquere. Ut ergo Christus induceret Judæos ad prius confitendam mortem puellæ, ut evidentiam miraculi sine glossis possent admittere, suggestive loquitur, dicens: *Recedite: non est enim mortua Puella; sed dormit*: En contextus. *Et deridebant eum*: En confitentur mortuam. Chrisost. *in homil. relatus in Catena aurea* -- Non autem (*dicit*) increpavit derisionem, ut & ipsa derisio, & ti„ biæ, & alia universa, demonstratio fiant „ mortis. Quia enim multoties, postquam „ facta sunt miracula, non credunt homines; „ autem eos convincit propriis responsioni„ bus: quod & in Lazaro fecit, cum dixit: „ ubi posuistis eum? Ut qui dixerunt (Ve„ ni, & vide; & quoniam fœtet, quatridua„ nus enim est) non amplius possint non cre„ dere, quoniam mortuum suscitavit -- S. Th. *in comment. in hunc locum Matth.* idem habet. In casu autem Missionarii non est ista sermonis elegantia, sed absolute pronunciat, Judæum se esse cum Judæis; nec aliud verbis, vel facto subdit explicativum.

67 OBJIC. IV. Non est illicitum Missionario sequi œconomiam D. Pauli in prædicatione Evangelii: atqui D. Paulus simulabat apparenter diversam Religionem, 1. Corinth. 9. v. 20. *Factus sum Judæis tanquam Judæus, ut Judæos lucrarer*. Hoc dicto maxime movebatur Missionarius.

Verum qualis sit sensus D. Pauli, accipiamus ex D. Augustino *Epistola* 9. *cap.* 4. -- Et „ cetera, quæ ibi dicuntur compassione mi„ sericordiæ, non simulatione fallaciæ. Fit „ enim tanquam ægrotus, qui ministrat æ„ groto: non cum febres habere mentitur, „ sed cum animo condolentis cogitat, quem„ admodum sibi ministrari vellet, si ipse æ„ grotaret. Non utique Judæus erat; Chri„ stianus autem factus, non Judæorum Sa„ cramenta reliquerat, quæ convenienter ille „ populus, & legitimo tempore, quo opor„ tebat, acceperat. Ideoque susceperat ea ce„ lebranda, cum jam Christi esset Apostolus, „ ut doceret non esse perniciosa iis, qui ea „ vellent (sicut a parentibus per legem ac„ ceperant) custodire, etiam cum Christo „ credidissent: non tamen in eis jam consti„ tuerent spem salutis, quoniam per Domi„ num Jesum salus illa, quæ illis Sacramen„ tis significabatur, advenerat &c. Nam si „ propterea illis Sacramenta celebravit, quia „ simulavit se Judæum, ut illos lucrifaceret: „ cur non etiam sacrificavit cum gentibus: „ quia & iis, qui sine lege erant, tanquam „ sine lege factus est, ut eos quoque lucrifa„ ceret? Nisi quia & illud fecit natura Ju„ dæus;

„ dæus; & hoc dixit, non ut fallaciter se fin-
„ geret esse, quod non erat, sed ut miseri-
„ corditer eis ita subveniendum esse sentiret,
„ ac si ipse in eodem errore laboraret, non
„ scilicet mentientis actu, sed compatientia
„ affectu. Sicut, eo ipso loco generaliter in-
„ tulit: Factus sum infirmus infirmis, ut in-
„ firmos lucrifacerem: ut sequens conclusio
„ (omnibus omnia factus sum, ut omnes lu-
„ crifacerem) ad hoc referenda intelligitur,
„ ut cujusque infirmitatem, tanquam in seipso
„ miseratus appareat. Non enim & cum di-
„ ceret: Quis infirmatur; & ego non infir-
„ mor? Infirmitatem alterius simulasse po-
„ tius; quam condoluisse, volebat intelligi --

Illud solum advertere placet cum eodem
Augustino *ibidem cap.* 3. esse exactissime ca-
vendum, ne in Sacra Scriptura minimum
mendacium, vel simulatio etiam officiosa ad-
mittatur, aliàs fides nostra tota corruit. Ac-
cipe ejus verba -- In expositione quoque epist.
„ Pauli ad Galatas invenimus aliquid, quod
„ nos multum moveat. Si enim ad Scriptu-
„ ras Sanctas admissa fuerint officiola men-
„ dacia, quid in eis remanebit auctoritatis?
„ Quæ tandem de Scripturis illis sententia
„ proferetur, cujus pondere contentiosæ fal-
„ sitatis subruatur improbitas? --

In Scriptura nullum admittendum mendacium.

68 OBJIC. V. Quæ proferuntur a San-
ctis Martyribus in actu martyrii non possunt
esse illicita, dicente Domino: *Dabitur enim
vobis in illa hora quid loquamini*: ad quæ al-
ludens S. Cyprianus *epist.* 83. ait -- Quodcun-
„ que sub illo confessionis momento confes-
„ sor Episcopus loquitur, aspirante Deo, ore
„ omnium loquitur -- Sed plerique Marty-
rum oretenus negaverunt fidem, ut lucrifa-
cerent incredulos; ergo hoc artificium licet.
Min. declaratur quibusdam Ecclesiasticis mo-
numentis.

S Julianus Martyr finxit se velle Diis sa-
crificare, ut oratione sua, secundum quod
præviderat, omnia Idola comminueret, & Sa-
cerdotes idololatras occideret sub Templi rui-
na. Ut ipsum induceret ad Sacrificium, im-
perator jussit omni pompa parare Templum
cum omnibus Idolis ex auro, & argento, &
advocato a se Juliano dixit, quod jam tem-
pus esset, ut consequeretur suam salutem,
Deos Sacrificiis honorando. Cui S. Julianus
-- Quia tempus illud advenit, quod tu ipse
„ dixisti, quo nos salutem consequamur, ut
„ numina a nobis honorentur: fac omnes Sa-
„ cerdotes Deorum intus adesse, ut cogno-
„ scant quale Sacificium offeramus. Præses
„ dixit: Bene sit tibi: optime locutus es --
Et credidit Præses, quod vellet revera sacri-
ficare. Sic apud Surium 9. Januarii.

Septem mulieres Christianæ colligentes
sanguinem S. Blasii Martyris, deprehensæ a
Ministris idolorum, ductæ ad Præsidem, qui
eas promissione honorum adhortabatur ad sa-
crificia Deorum: respondentes ei dixerunt --
„ Si vis o Præses, ut Diis tuis sacrificemus,
„ eamus prope lacum; & tu quidem immitte
„ Deos tuos in saccum, & eos plumbo ob-
„ signa: nos autem cum abluerimus vultus
„ nostros in lacu, accedemus, & iis sacrifi-
„ cabimus. His lætatus Præses, ad eas ad-
„ duxit Deos suos. Illæ autem cum eos ac-
„ cepissent, defecerunt, & demerserunt in
„ profundo lacus -- Ecce qualiter oretenus
negaverunt fidem Catholicam ex motivo per-
dendi Idola. Hæc apud laudatum Surium *in
vita S. Blasii*.

S. Isaac Monachus Martyr his Judicem
est allocutus -- Vellem Judex, cultor Mahu-
„ metanæ fidei strenuus fieri, si modo tu non
„ differas, ordinem, rationemque ejus mihi
„ exponere -- Refert hoc S. Eulogius Mar-
tyr *lib.* 1. *memorialis Sanctorum* in præfatione.

Illud fortissimum est de S. Eusebio Ver-
cellensi Episcopo, qui se finxit Hæreticum
Arrianum, ut nomen S Dionysii Episcopi Me-
diolanensis deleret de Catalogo Hæreticorum,
cui subscripserat. Audiamus rem totam a
S. Maximo Taurinensi Episcopo in Sermone
ad populum habito, & est *Sermo* 69. *apud
D. Ambrosium*. Ait ergo -- Illud autem ta-
„ cendum omnino non arbitror, quod cum
„ Arrianorum detestanda perfidia totam cum
„ universo mundo Italiam perturbasset, at-
„ que ejusdem pestilentiæ Sacerdotes simpli-
„ citatem S. Dionysii Martyris, captivassent,
„ ita ut subscriptionis ejus vinculum retine-
„ rent; qua illum e manibus eorum sapientia
„ liberavit? Sicut enim ait Sanctus Paulus:
„ Factus sum Judæis tanquam Judæus, ut
„ Judæos lucrifacerem, ita Eusebius Hæreti-
„ cis Hæreticum se esse mentitus est, ut de
„ hæresi filium liberaret. Dixit enim eorum
„ se consentire perfidiæ; hoc sibi placere,
„ quod illis: sed quod sibi filium Dionysium
„ in subscribendo præponerent, graviter se
„ moveri. Vos enim (*inquit*) qui dicitis,
„ Filium Dei Patri Deo æqualem esse non
„ posse, cur mihi filium prætulistis? Qua illi
„ ratione permoti statim Sancti Dionysii Chi-
„ rographum deleverunt, priorem locum de-
„ scribendi Beato Eusebio deferentes. Quos
„ ille increpans, & irridens, ait: Neque
„ ego me vestris sceleribus polluo, neque fi-
„ lium meum vobiscum participare permitto.
„ Unde cum dicat Evangelium: In hac ge-
„ neratione prudentiores filios tenebrarum
„ esse, quam lucis, ecce hic ipsis tenebris
„ prudentior filius lucis inventus est -- Ecce
qualiter S. Maximus affirmat S. Eusebium,
se Hæreticum mentitum esse, & dicit quod
in hoc facto prudenter egerit.

Respondent quidam S. Julianum, & se-
ptem illas mulieres illud egisse speciali mo-
tione Spiritus Sancti, quæ motio specialis li-
beravit a labe actiones illas: hæc tamen imi-
tanda non proponuntur, cum ordinarias a-
gendi leges prætergrediantur. Et explicant
exemplo. Ecclesia colit tanquam Martyres
quasdam fœminas, quæ ne violarentur, sci-
psas in ignem projecerunt, vel aquas. Sci-
psum occidere absque dubio peccatum est:
sed quia Ecclesia adjudicavit id fecisse motio-
ne Sancti Spiritus speciali, ideo inter choros
Sanctorum adnumerat. Nec tamen inde re-
gula desumi potest pro mensurandis nostris
actionibus.

Hæc via esset expedita, si omnia essent
paria. Occisio non est ita ab intrinseco ma-
la, quod non possit a labe purgari, ut patet
in occisione ob justam defensionem, vel per
publicam auctoritatem: unde cum Deus sit
magis

magia Dominus vitæ nostræ, quam auctoritas publica, sequitur, quod ex motione Divina reddi potest licita occisio sui. Mendacium autem est ita ab intrinseco malum, quod non potest purgari a labe: unde ex Divina motione non potuerunt mendacium proferre Sancti Martyres. Hæc aliorum judicio remitto.

Mendacium ab intrinseco malum.

70 Dicendum videtur, in his casibus nullum fuisse mendacium, nullam fidei falsæ simulationem: quod explico prænotando I., quod sicut datur scandalum passivum sine activo, ut patet de Pharisæis, qui scandalizabantur ex eo, quod Sabbato Christus curabat Infirmos; ita datur deceptio passiva absque activa, ut quando aliquis profert, quæ rectam habent intelligentiam, sed vel ex non sufficienti applicatione, vel ex malo affectu ab audiente in malum detorquetur sensum.

71 II. In locutionibus dantur quidam artificiosi modi sæpe necessarii, vel ad jucunditatem sermonis, vel ad efficaciam persuasionis, vel ad dispositionem audientium, vel ad alios similes effectus; & hi modi a Rhetoricis dicuntur tropi, vel figuræ, ut figura Ironiæ, figura concessionis, figura interrogationis, figura suspensionis, & similes, in quorum usu illud accidit, quod non statim ab initio adæquate intelligitur veritas discursus, qui procedens sub illis tropis videtur ad alia declinare, ex quo apud incautos, vel non sufficienter attendentes, vel statim præcipitantes assensum, oriuntur deceptiones. Quare non oportet judicare de re, nisi toto discursu peracto: & si quis decipiatur, non est in causa loquens, seu orator, sed qui audit. V. g. Orator utitur figura Sinecdoche, accipiens totum pro parte, vel e contra. Si audiens decipiatur, accipiens dictum pro toto, quod est tantum pro parte, deceptio est pure passiva absque activa.

Ad hoc genus reducitur doctrina D. August. *lib. contra mendacium cap.* 12. -- Mendacium est quippe falsa significatio cum
„ voluntate fallendi: non est autem falsa significatio, ubi etsi unum ex alio significatur, verum est tamen quod significatur,
„ si recte intelligatur -- Non sufficienter intelligitur sæpe una periodus, nisi aliquid aliud subdatur, per quod explicetur: unde, ex quo quis decipiatur, quia ad illud primum attendit secundo non expectato, non falsum dicit, qui loquitur. Quomodo excusantur nugæ, & quidam festivi discursus, ac fictitii, introducti ad infirmorum levamen, in quibus sub initio videntur serio res narratæ, sed in decursu detegitur esse fictitias ex his, quæ miscentur, & concluduntur; & conclusio potissimum rem totam palam facit. Ad hunc sensum dicit S. Thom. 2. 2. *quæst.* 110. *art.* 3. *ad* 4. --
„ Licet tamen prudenter occultare veritatem
„ aliqua dissimulatione -- Ait -- dissimulatione, non simulatione -- sunt enim duo hæc diversa.

72 III. notandum est, quod non est illicitum ex motivo gravi uti hujusmodi tropicis locutionibus cum prævisione, quod alii decipientur. Sicut non est illicitum ex gravi motivo agere rem bonam cum prævisione, quod alii scandalizabuntur (quomodo Christus curabat Sabbato infirmos, prævidens murmurationes Pharisæorum) quia hoc non procedit nec ex mala voluntate operantis, nec ex pravitate operis, vel falsitate sermonis. Et de facto in Scriptura sunt pleræque tropicæ locutiones, ex quibus sua malitia decepti sunt Hæretici. Immo istæ permissiones sunt necessariæ pro bono communi propter iniquos, qui aliàs omnia subverterent.

Ea tamen regula servanda est, ut sermo exterius non sit falsus, dicente August. *lib. de mendacio cap.* 10. -- Nec ulla omnino causa
„ inveniri posse credatur, cur in rebus talibus mentiendum sit, quando, nec in ea
„ doctrina mentiendum est, ut ad eam ipsam
„ quisque facilius perducatur. Facta enim,
„ vel leviter diminuta auctoritate veritatis,
„ omnia dubia remanebunt; quæ nisi vera
„ credantur, teneri certa non possunt. Licet
„ igitur vel disseritori, ac disputatori, atque
„ Prædicatori rerum æternarum, vel narratori, vel pronunciatori rerum temporalium
„ ad ædificandam Religionem, atque pietatem pertinentium, occultare in tempore
„ quidquid occultandum videtur; mentiri
„ autem nunquam licet: ergo neque occultare mentiendo -- His delibatis apparet solutio ad prædicta exempla, quæ omnia fuerunt directa a spiritu Dei sub aliqua tropica locutione.

S. Julianus ironice telam texuit, quam facile detegere potuisset Imperator, si tem bene perpendisset, non solum ex præcedentibus circumstantiis summæ constantiæ jam exploratæ, ex multitudine miraculorum, ex aliis irrisionibus, quas miscuerat in processu suæ passionis; sed ex formulis verborum, quibus tunc utebatur, quæ illusoriæ videntur: nempe quod convocarentur omnes ad cognoscendum quale sacrificium offeramus -- Semper
„ distulimus, ut in hoc templo mirabili ma-
„ gnum Sacrificium immolaremus -- sicut ex discursu, quem instituit de convivio nuptiarum, quem Imperator non intelligebat. Ac quid clarius, cum ingrediens Templum, facto prius signo Crucis, dixit Imperatori --
„ Diis ne omnibus sacrificandum? -- Et respondente ipso Imperatore affirmative, ad orationem S. Juliani corruerunt omnia Idola, & contrita sunt, milleque Sacerdotes occisi perierunt. Ecce illis Ironicis phrasibus suspensum tenuit sensum suum, donec facto aperuit; & hæc est natura Ironiæ artificiosæ, ut ab initio ad unam partem trahi videatur oratio sub quibusdam terminis magnificis, deinde clare, & manifeste concludatur in oppositum, & verus aperiatur sensus.

In illis septem mulieribus clarius apparet ironica irrisio -- Si vis, o Præses, ut Diis
„ tuis sacrificemus; eamus prope lacum &c. -- Petunt Idola bene claudi in sacco, & sibi dari: dicunt, quod cum abluerint vultus, tunc sacrificabunt, & pervenientes ad aquam ea submerserunt: quæ actio clare mentem manifestat; & absque dubio Præses, & Ministri poterant facillime suspicari illa serio nec dici, nec fieri. Sed Deus, qui immittit spiritum vertiginis, confudit mentes eorum.

Aliud de Isaac Monacho nihil continet difficultatis. Ille agendi modus, & loquendi rectus

rectus est, & similiaris in convictu humano. Qui enim certus est de victoria, alteri parti aliquid concedere promittit, ut cum ad pugnam provocet. Conditionales illæ sponsiones nihil ponunt in esse, & indicant manifeste audientibus, quod non dicuntur assertive: Quando dixit se amplexorum Mahometismum, si de eo Præses redderet rationem, erat certus, quod non poterat adversarius hoc de sua falsa secta præstare, sicut ipse poterat de vera fide; & ideo ipsum instigat ad disputationem. Hæc ars est obvia, nec in ea creditur mixta negatio veritatis, nec sub conditione illius, de quo controvertitur.

Casum S. Eusebii excusat a crimine Hæresis aliquis Doctu ex eo, quod subscriptio non erat in materia fidei, sed in causa facti contra Athanasium accusatum de aliis criminibus.

Sed hoc non sufficit, tum quia S. Maximus dixit S. Eusebium se hæreticum finxisse. Tum quia non erat leve crimen consentire in damnationem Athanasii innocentissimi, & cogniti ut talis ab omnibus Episcopis Catholicis: & ipse Eusebius gravem fecerat correptionem S. Dionysio, eo quod subscripserat; quamvis magis ex simplicitate, quam ex malitia.

Quare recurrendum est ad Ironicam promissionem, facillime detegibilem ab Arrianis, quibus nota erat displicentia Eusebii, & aliorum pro subscriptione Dionysii, & quibus nota erat constantia Eusebii, qui Primas agebat in defensione Athanasii, & lis quam movit, ut primus ipse subscriberet, si nomen Dionysii penitus deleretur, abunde indicabat suspicionem alicujus artificii. Non enim pro pace statuenda erat necesse instare tam acriter pro deletione nominis Dionysii. Sufficiebat novam subscriptionem incipere, & cum scirent S. Eusebium esse virum perspicacem, Dionysium verò simplicem, poterant illico dubitare de artificio. Eo vel maxime, quod S. Dionysius non multum curavit de præferentia Episcopatus, & de lite, cui competeret primùm subscribere, cum aliàs jus maximum prætendere posset ex eo, quod in proprio Episcopato celebraretur Concilium, & Civitas esset principalior, unde satis aperte apparebat hoc fieri ex condicto. Ironicam fuisse promissionem patet ex facto subsecuto immediate.

Ad has tropicas adinventiones natura ipsa est prona: unde non est in pluribus necessarium studium particulare artis oratoriæ. Naturalis vis intellectus est fœcunda harum argutiarum magistra, quæ, si Spiritus Sanctus dirigat, ad vitam æternam perducunt. Quod si (ut veritas est) tropica locutio a mendacio, & falsa significatione liberat; secundum eam debemus Sanctorum Martyrum facta explicare potius, quam condemnare, ubi argumentum fortius non urget.

RECENSENTUR, ET SOLVUNTUR ALII CASUS.

73 ZElo sane Apostolico Noster P. Paolus in Missionibus Anglicanis incumbebat saluti animarum cum invidia Prædicantium Hæreticorum, qui sciebant ipsum plurimum laborare in via Domini, sed certo ipsum detegere nequibant, propter iteratam in dies habitus mutationem. Accidit, quod ex Catholicis Germanis unus defecit a fide; & factus miles crimina commisit, ob quæ fuit ad suspendium damnatus. Compassione motus Missionarius quærebat artem revocandi ovem perditam: & cum aliud medium non occurreret, rogavit Ministros dum ducebatur ad supplicium, ut posset Reum comitari, & animare ad viriliter mortem inierandam. Quod petiit obtinuit; & accessit, & lingua Germanica cœpit admonere de periculo æternæ vitæ simul cum amissione temporalis. Gratia Dei cor tangente ad verba servi Dei flere cœpit, & dixit, quod libenter converteretur iterum ad fidem Romanam, si esset tempus, & permitteretur opportunitas expiandi conscientiam suam. Tunc Missionarius ferventius ingeminans ignita jacula, dixit, sufficere, si ex corde aliquos fidei, spei, & contritionis actus eliceret; & si unum, vel aliud peccatum Ipsi aperiret cum protestatione abjurativa hæresis, ipse absolutionem Sacramentalem impertiretur. Quod factum est. Petiit fidelis Christi Minister, an libenter reficeretur Sacratissimo Corpore Christi? Libenter respondit Reus, si possibile foret. Tunc Missionarius e sinu eruens thecam tabacci divisam in duos sinus in quorum uno erat tabacchus, in altero aurato deferebat Sanctissimas Particulas pro Catholicis communicandis. Publice aliis videntibus dedit de tabaccho; deinde præmissis pauculis verbis exhortationis, accepit secreto Particulam duobus digitis, & aliis sudariolum, & mira dexteritate abstergens condemnati frontem a lachrymis, Corpore Domini refecit. Pro sua consolatione Missionarius rogavit Reum, ut supra patibulum daret signum aliquod perseverantiæ in fide, & promisit, & etiam conventum est, ut invocaret Patrocinium Christi, B. Virginis, & Sancti Joseph, sic -- Jesus, Maria, Joseph -- Pervenerunt ad locum patibuli; & Missionarius Reo valedicens se miscuit turbæ. Reus in fide constans, & fortis subjecit collum laqueo, & ipso ictu, quo fuit a Carnifice projectus deorsum clara, & alta voce clamavit -- Jesus, Maria, Joseph! -- Ad hæc adstantes murmure facto clamare cœperunt -- Iste Papista est -- Non semel idem repetentes. Inter hos unus Prædicans exclamavit -- Hoc fecit Monachus ille „ Paulus. Paulus Monachus inter nos est -- Hoc audito Missionarius dimisit pallium, & excurrens hinc inde dicebat -- Quis est ille „ Paolos? Ubi est? Quæramus ipsum -- Et ea industria evasit, & abscondit se. Visum fuit aliquibus isto artificio fidem Catholicam negasse, & falsam simulasse.

74 Secundus casus huic affinis accidit alteri ex nostris Missionariis in Hollandia. Quadam die in domo, in qua ipse morabatur, indictæ sunt choreæ, ad quas ipse invitatus fuit. Accessum negare non potuit, ne se detegeret. Dum ergo saltant alternatim invitati, cecidit, nemine ex adstantibus advertente, e sinu Missionarii Diurnale, quo utebatur ad horas recitandas. Rem advertens, perspexit, ubi ceciderat, & inter salta-

tan-

tandum pedibus impulit in Diurnale, & inclinavit se. Accepit illud, aperuit, legit inscriptionem, & exclamavit -- Diurnale Papisticum, Diurnale Papisticum! Unus ergo Papista inter nos est? Quis erit iste? -- Singuli cœperunt dicere -- Non sum ego -- Tunc ille repetit -- Quis ergo erit? -- Sic dissolutis choreis, remansit sicut antea occultus. Erant duo in angulo domus recentes Catholici non saltantes, ad quos accedens postea, interrogavit eos, an audivissent quid evenisset circa Diurnale? Cui illi -- Ita, & „ mirati sumus, quod negaveris te esse Papistam; cum semper nos docueris, id non „ licere -- Quibus ille -- Bene percepistis, „ quid dixerim? Nunquam negavi; sed solummodo dixi: Hic est aliquis Papista, quod „ verum est; & suspensiva locutione addidi: „ Quis erit? -- Quæsitum est, an ars ista licite fuerit usurpata.

75 Tertius casus non multum dissimilis est. Quidam ex nostris Missionariis, qui uberrimum fructum reportabat ex agro Domini, & habebat plures oves Christi, detectus debuit aufugere. Ministri Heterodoxi, ut ille caperetur, ejus Imaginem appenderunt ad portas Civitatis. Ille ægre ferens derelictionem tot ovium, ingredi Civitatem, & ad eas reverti meditatur. Ut hoc exequatur, induit se alio vestitu viliori, vultum espurcat luto, & quasi stultum se fingens, accedit ad portam Civitatis, elevat oculos ad imaginem sui, & dicit -- *Ah nequam!* -- Et accepto luto, & pulvere projicit in depictam imaginem; & eludens sic custodes ingreditur Civitatem, & ad suos revertitur. Exorta est difficultas, an sit hæc vera simulatio contra Fidem Catholicam. Tertius iste casus accidit etiam in egregio Societatis Jesu Missionario, & in altero Franciscanæ Familiæ. Verum de Franciscano non narratur æqualiter ab omnibus, & est aliqua variatio in circumstantiis, de quibus cum non sit concors relatio, nihil certi recensere possum.

Specialiter a me de his tribus casibus expostulata fuit resolutio, quam ab aliis libentius discerem, sicut de ceteris recensitis, & referendis. Nihilominus dicam quid sentio secundum regulas ab Augustino traditas, acerrimo veracitatis propugnatore, præcipue in materia Religionis, ut apparet inter alia *in libro de Mendacio, & in libro contra Mendacium*.

76 Ad primum ergo dicendum est nullam ibi implicari negationem fidei, neque mendacem simulationem, & probatur. In eo esset malitia fallaciæ, ex quo cum ipse Paulus sit Monachus, & hoc sciat, ostendit se nescire, quis sit: & cum sciat, ubi sit, ostendit nescire, ubi sit, sed in hoc nulla est malitia fallaciæ; ergo. Declaro min. sequenti discursu.

Ex doctrina communi licitum admittitur posse in Anglia, Hollandia, Scotia, aliisque ditionibus non permittentibus liberum fidei Catholicæ exercitium, Missionarios nostros Religiosos, & Sacerdotes uti vestibus secularibus Mercatoris, Militis, & similium, absque mendaci fallacia, & absque negatione status Monachalis; & tamen Monachus deponens proprias vestes, & alienas induens videtur negare se Monachum, & profiteri se Laicum; nec ob aliam rationem, nisi quia vestes Monachales, & Laicales conveniunt in usu finis principalis, & primarii, licet differant in usu finis secundarii. Unde Monachi secundum illum primarium assumunt vestes Laicales, quibus se homines ostendunt, & dimittunt alias Monachales secundum usum secundarium, ut reticeant statum Monachalem. Dicit autem Augustinus, quod non est mendax fallacia, unum veris verbis proferre, & aliud non dicere. Ita in casu nostro. Non negat prædictus Paulus seipsum, sed verbis utitur veris, unum significantibus, non detegendo aliud. Illa locutio: *Quis est iste Paulus? Ubi est? Quæramus*, clarum, & apertum habet sensum obvium, & verum, & exteriorem, sed non est conjuncta cum aliis phrasibus explicantibus proferentem ipsum esse Paulum. Sed melius explicemus altera Doctrina Augustini, & aliorum Patrum.

Pluries Christum habemus postulasse ab aliis ea, quæ perfectissime noverat. V. g. Joannis 11. c. v. 34. quærit a Sanctis mulieribus Magdalena, & Martha, ubi Lazarum sepelivering: *Ubi posuistis eum?* Lucæ 8. v. 30. volens ejicere ab homine spiritum immundum, petiit nomen ejus, quod optime sciebat: *Quod tibi nomen est?* Eodem capite v. 45. Sanata muliere a fluxu sanguinis ad contactum vestimentorum Christi, dixit Jesus: *Quis est, qui me tetigit?* Quibus formulis apud invidos æmulos nolentes bene intelligere, videtur Christum velle indicare, se illis ignorasse, ac proinde mentitum, prout objiciebant Priscillianistæ.

Sed absit tanta contumelia a Domino nostro, qui est ipsa veritas indefectibilis. Quare Patres docent, illas locutiones esse sincerissimas absque ulla suspicione mendacii, aut fallaciæ, aut æquivocationis, aut deceptionis, quod Augustinus *contra mendacium cap.* 13. explicat, per recursum ad figuratas, & tropicas locutiones, sicut & noster Cyrillus. Ad tropicas, inquam, locutiones, quæ naturaliter in usu humano usurpantur. Sæpissime enim res, quas nos scimus, volumus iterum ab aliis audire, eosque interrogamus, ut narrent nobis, vel ut memoriam refricemus, vel ut inde arripiamus occasionem dicendi aliquid aliud, vel ut distrahamus ipsummet, quem interrogamus, a curis, & molestis cogitationibus, vel ut per repetitionem innotescat aliis, vel pro similibus motivis. Nec inde homines in hoc modo convivendi agnoscunt genus aliquod fraudulentiæ, nisi aliud misceatur. *Tropicæ locutiones quandoque licent.*

Christus inter alia in illis locutionibus unum fere semper inspexit, videlicet, quod adstantes ore proprio veritatem miraculi confiterentur, ex quo indubia propagaretur certitudo in argumentum innegabile suæ Divinitatis. Ita Missionarius iste utens figura interrogationis, & suspensionis simul, distraxit species, & applicationem adstantium, ne in ipsum attentionem figerent, & ita detegerent. At imputandum est ipsis, quod sint decepti. Poterant enim adhuc reflectere, & eum distinguere.

77 Oc-

77 Occasione hujus casus ingeritur difficultas circa aliud. Cum iste Missionarius exegerit ab illo Converso publicam protestationem fidei: quæritur, an moribundus Apostata teneatur coram Infidelibus, & Hæreticis profiteri fidem cum dispendio vitæ. Et ratio Controversiæ ea est, scandalum videlicet, quod illatum est fidelibus, & injuria, quæ facta est fidei coram Infidelibus, qui occasionem sumunt confirmandi se in erroribus suis.

Huic dubio responsum esse invenio a Sacra Congregatione Romanæ Inquisitionis sub die 18. Julii 1630. occasione relati dubii ex Africa sub his terminis -- An Apostatæ a fide „ Christiana ad pœnitentiam redeuntes, cogendi sint ad retractandum explicite, & publice coram Infidelibus, cum periculo vitæ, sicut negarunt fidem? An vero sufficiat coram fidelibus publice, & explicite abjurare Apostasiam in propriis Baineis (quæ sunt captivorum carceres) & implicite apud infideles, abstinendo ab actibus infidelitatis, & deponendo habitum? Sacra Congregatio censuit Apostatas a fide redeuntes ad pœnitentiam, non teneri ad abjurationem Apostasiæ publice coram Infidelibus; sed sufficere, ut eam abjurent in Baineo coram fidelibus, abstinendo ab actibus infidelitatis, & deponendo habitum Infidelium, quatenus sit protestativus falsæ Religionis. Si verò sit æquivocus, posse illum deferre. Quod si ex illa delatione aliqua oriretur suspicio, teneri aufugere cum primum poterit --

78 Die 25. Julii an. 1630. in eadem Sacra Congregatione relatus est alius casus, videlicet -- Quomodo se gerere debeat Con„ fessarius erga Apostatas pœnitentes, in articulo mortis constitutos, cum ab illis secreto accersitur, ut secreto absolvat. Ratio difficultatis est, quia in illo articulo solent ab infideli familia, vel a Sacerdotibus falsis induci ad actus falsæ Religionis, nec possunt abnuere sine periculo mortis.

„ Sacra Congregatio censuit, Confessarium debere absolvere Apostatam pœnitentem in articulo mortis constitutum, abjurata prius verbo Apostasia in foro conscientiæ: & si per aliquod temporis spatium supervixerit, & poterit, abjuret in Baineo coram fidelibus. Quod si non poterit relinquat Chyrographum suæ abjurationis, saltem signo Crucis conscriptum. Si neque hoc possit: committat Confessario, ut suam abjurationem fidelibus manifestet: non autem teneri Apostatam pœnitentem, tunc in periculo vitæ constitutum, etiam suadentibus Turcis, cum periculo vitæ fidem Catholicam, quam tunc abjurata infidelitate amplexus est, confiteri, sed eorum suasiones eludere, vel non respondendo, vel æquivocis verbis utendo -- Hæc apud Vericelium. Quæ sunt applicanda casibus occurrentibus apud Hæreticos.

Ubi audis in hoc Decreto *Habitum æquivocum*, intellige habitum secundum usum communem Regionis, non destinatum ex suo principali fine ad protestandam falsam Religionem, & etiam habitum per se primo institutum ad usum honestum, indifferentem; & per se secundo exprimentem ordinem ad Religionem, ut sunt vestes ordinariæ Sacerdotum. Ubi pariter audis *Æquivocis verbis utendo*, intellige de verbis, quæ ex æquo habent duplicem significationem vulgarem, veram, & exteriorem.

Secundus casus nullam habet difficultatem supra primum, unde solvitur eodem modo per recursum ad tropos naturales a Spiritu Dei directos. Usus enim est iste Missionarius figura admirationis simul, & suspensionis, & locutiones adhibitæ nullam negationem includunt fidei: Immo ad eam tuendam sunt ordinatæ. Solum potuit peccare peccato scandali propter illos recentes conversos, quibus visum est illud artificium minus rectum. Sed nec adfuit ex parte Missionarii advertentia; & adfuit apud Neophytos præcipitatio minus considerata in judicando, & defectus debitæ attentionis ad verba. At prudens Minister Christi periculo providit, cum eos post factum interrogavit, & instruxit.

In tertio casu nulla est fidei negatio, neque indirecta: tum quia simplex derisio hominis Pontificii non est negatio fidei Catholicæ: tum quia actiones putative stultorum non creduntur reflexæ contra fidem, sed vacuæ, & inanes, ut sunt illæ, quæ a veris stultis exercentur. Videtur tamen non posse excusari a culpa officiosa veræ simulationis: nam fingere se positive stultum, in Doctrina D. Thom. est vera simulatio culpabilis.

Scio, quod Missionarius noster se excusavit exemplo David, qui se stultum finxit in domo Achis Regis. Sed non omnia, quæ refert Scriptura, approbat, nec in exemplum proponit. David officiose peccasse plerique Doctorum affirmant. D. August., & D. Thom. excusant, quia a Domino assumptus fuit David in figuram Christi: unde illa actio prophetica fuit, & prophetice ad eam David motus est. Aug. *contra mendacium cap.* 10. -- Neque quod „ David simulavit insaniam, nec cetera hujusmodi, mendacia judicanda sunt, sed locutiones, actionesque propheticæ ad ea, quæ vera sunt, intelligenda referendæ. quæ propterea figuratis velut amictibus obteguntur, ut sensum pie quærentis exerceant, & ne nuda, ac prompta vilescant: quamvis, quæ aliis locis aperte, ac manifeste dicta didicimus, cum ea ipsa de abditis eruuntur, in nostra quodammodo cognitione renovantur, & renovata dulcescunt, nec invidentur discentibus, quod his modis obscurantur; sed commendantur magis, ut quasi subtracta desiderentur ardentius, & inveniantur desiderata jucundius. Tamen vera non falsa significantur, seu verbo, seu facto -- In lege veteri valde frequentes erant figurales actiones in Sanctis Patribus ob conditionem illius status, qui totus erat figurativus novæ legis. Advertenda est alia regula in hoc loco insinuata a Sancto Doctore, videlicet, conjungi has figurationes cum aliis rebus, & sensibus clare aliunde traditis. In casu hoc nostro non habemus ullum fundamentum figurativæ actionis, aut propheticæ regulationis. Scio tamen, quod

plerique in similibus veris simulationibus excusantur simplicitatis motivo. Alia dubia resolvamus.

Mulier Hollanda, occulte Catholica, filium peperit, quem offerre voluit Ministro heterodoxo baptizandum, ne a Marito detegeretur Catholica, sed scrupulo vexata, consilium petiit ab uno Missionario, qui ei dixit, posse fieri, & debere fieri. Hic postea a domo Mulieris egrediens incidit in alium Missionarium, cui consilium datum narravit. At ille cœpit eum graviter objurgare, quod male fecisset; & altercati sunt ad invicem. Unus ex istis, qui meus fuerat Condiscipulus mihi detulit casum pro responsione.

79 Pro resolutione duo advertenda sunt, primum esse licitum petere ab Hæretico Baptismum in extrema necessitate, quando proles periclitatur, & non est Catholicus, qui possit succurrere. Ratio est, quia Hollandi Prædicantes non sunt Hæretici nominatim denunciati, & aliunde Baptismus collatus ab Hæretico sub debita forma, & materia est verus Baptismus; nec est protestativus falsæ Religionis. Hinc est, quod absque rebaptizatione Ecclesia recipit baptizatos a Calvinistis, & Lutheranis. Quod si ab adultis exigit abjurationem, non est, quia Baptismus sit protestativus falsæ illorum Religionis, sed quia actualiter fuerunt imbuti in dogmatibus erroneis. In cujus signum, si Mater Hæretica cum suis filiis non habentibus usum rationis, etsi baptisati sint ab Hæreticis, redeat ad Ecclesiam, hæc nihil exigit ab infantibus, sed solum suo tempore instrui curat in veritate fidei: Ab Hæreticis autem nominatim non denunciatis (nisi ad sensum Lateranensis V. notorii sint) licite petuntur Sacramenta tam pro seipso, quam pro aliis, ex doctrina communi post Concilii Constantiensis decretum, sufficienti motivo urgente, & inter sufficientia motiva primum locum obtinet necessitas extrema.

80 Secundumquod adverti debet, est, an sit usus, quod masculus educandus sit in Religione Patris, fœmina verò in Religione Matris; quod alicubi ita fit, ubi in eadem domo convivunt simul, & quidem palam, Catholici, & Hæretici: unde quandoque Maritus est Catholicus, & Uxor non, & ex adverso. In eo casu non licet advocare Ministrum Hæreticum, sed Catholicus debet vocare Catholicum, si habeatur, non solum extra casum necessitatis, sed etiam in casu necessitatis, si adsit; quia quantum fieri potest evitanda est Sacramentorum irreverentia: irreverenter autem tractatur ab Hæretico Sacramentum Baptismi; adeoque ubi habetur Minister Catholicus, ille est advocandus a Catholico palam convivente cum Hæretico.

Reducitur ergo difficultas ad casum propositum, nempe, quando non datur hic usus, ut Maritus, & Uxor simul convivant in dispari Religione. His suppositis.

Quandoque licitum est ab Hæretico petere Baptismum.

81 Censeo licitum fuisse illi Mulieri offerre puerum baptizandum Ministro heterodoxo. Ratio est, quia secundum communem doctrinam stante motivo gravi licitum est petere Sacramentum ab Hæretico tolerato; quia irreverentia Sacramenti, quæ sequitur, est permissa, sicut est permissa, quando occulte indigno, sed publice petenti peccatori Parochus concedit Eucharistiam, sed in nostro casu adest grave motivum; ergo. Min. explicatur. Occultatio fidei in his locis, ubi non permittitur liberum exercitium, est bonum valde necessarium, propter quod plurima alia sunt permissa, ut jejunia non servare, carnes comedere die Veneris, & similia quæ aliunde non licerent. Periculum rixarum inter conjuges in contumeliam Creatoris est res gravis, propter quam licita est thori separatio: sed in casu nostro, si Mulier a Marito detegeretur Catholica, esset periculum rixarum in contumeliam Creatoris. Nam sæpe vexaret Maritus Uxorem circa Catholicos ritus, impediret ab exercitio pietatis, sollicitus esset, ne filios educaret in Catholica Religione, & timens Magistratus imperium, ne sibi etiam aliquod malum eveniret, multo majores moliretur vexationes, & objurgationes ingeminaret. Porro hæc sunt gravamina satis considerabilia, ob quæ potest permitti administratio Baptismatis, quod aliàs est Sacramentum necessitatis. Si tamen immineret periculum scandali apud Catholicos, quibus aliàs Mulier esset cognita, tunc scandalum est præcavendum. Apud Moralistas minora motiva invenio, propter quæ docent, licere petere Sacramenta ab excommunicato tolerato, & a Præsbytero iniquo, ac proinde videtur licere ob hanc causam, fidei videlicet, offerre puerum baptizandum Prædicanti heterodoxo.

82 DICES. Poterat offerre puerum baptizandum ipsimet Missionario præsenti, a quo postulavit consilium.

Sed instantia duo supponit dubia, primum, an secum tunc Mulier infantem haberet, secundum, an mos sit, ut Viro inconsulto possit Uxor filium Baptismo lavare. Deinde. Est moraliter certum, quod Vir peteret ab Uxore filium offerendum lavacro: tunc quid dicet Mulier? Si tradit baptizandum, iterabitur gravi sacrilegio Baptismus. Si dicit esse baptizatum; cogetur, vel mentiri; vel, postulante Marito, quando, & a quo? seipsam detegere, & seipsam, suamque fidem contumeliis exponere. In illis regionibus valde sollicitì sunt parentes, & Ministri, ut conferatur Baptisma; quia in eo maximam salutis regulam custodiunt: unde satis difficile est, quod non detegeretur illa occulta collatio.

83 INSTABIS. Non licet Catholicis in Hollandia ad tegendam fidem carnibus vesci die Veneris; quia solum aliquam irrisionem patiuntur ab Heterodoxis. Porro irrisio non est tantum malum, pro quo evitando possint non confiteri aperte fidem; ergo aliqua vexatio toleranda est ab Uxore, ne injuria fiat Sacramento Baptismi.

Concedo antecedens, & etiam consequentiam, si nihil aliud immineat, quam irrisio aliqua, vel vexatio quædam: tenemur enim aliquid pati pro Domino, & pro conservatione honoris ejusdem. Sed casus noster non est similis; siquidem in antecedenti agitur de Catholicis cognitis ab Heterodoxis, & permissis absque alia positiva vexatione. Nos autem loquimur de Uxore occulte Catho-

tholica, quæ indiget seipsam occultare; loquimur de Uxore, quæ detecta a Marito vexationem pateretur ob motivum Religionis; loquimur in casu, in quo non est tolerata mixtio in eadem familia Catholicæ, & Heterodoxæ professionis, ac proinde in circumstantiis, in quibus rixæ, & perturbationes ferme quotidianæ exorirentur.

84 In Anglia mortuus est celebris quidam Minister Puritanorum. Dum imminebat tempus sepulturæ, stabat unus Missionarius cum quibusdam Puritanis in quadam officina mercatoræ, quorum unus dixit--Eamus ad comi-
„ tandum funus: hoc enim est debitum, cum
„ sit Minister noster, qui nos docuit viam sa-
„ lutis -- Clamaverunt alii -- Æquum est:
„ eamus-- Missionarius ne se detegeret, respondit -- Eamus -- & cum aliis abivit, & comitatus est funus. Domum reversus totum narravit socio, qui cœpit dubitare de licito, ob duo, primum, quia mortuus, publicus Minister erat, secundum, quia qui invitavit, dixerat -- Debitum est, quia docuit nos viam salutis -- unde videbatur illa actio indirecta falsæ Religionis professio nam videbatur electa in gratiarum actionem pro munere prædicationis. Quæritur ergo, an vere liceat.

Substantiam difficultatis reperio examinatam a Theologis, scilicet, an in istis ditionibus liceat Catholicis Acatholicorum funeri adesse. Et absolute affirmative respondent, quia funeris comitatus non est ceremonia sacra apud ipsos, sed est simplex obsequium politicum, nullam involuens protestationem Religionis. Hinc est, quod apud nationes omnes semper fuit consuetus aliquis modus sepeliendi defunctos, qui nunquam est creditus, nisi genus quoddam politicæ observantiæ. Quare licebit, ni aliunde accedat peculiaris aliqua circumstantia indicans functionem esse sacram, & Religiosam, vel nisi Ecclesia oppositum declaraverit.

85 Aliqua difficultas est, quando Heterodoxus sepelitur in loco sacro, tunc enim videtur cooperari in profanationem loci sacri.

Sed communius resolvitur, quod ex hoc præcise, quod quis comitetur funus, & sit præsens, dum defunctus sepelitur, non concurrat ad illam profanationem; quia nihil agit influxus, sed omnino materialiter se habet. Etiam inter nos plerique sequuntur Feretrum, ut videant hominem illum mortuum, & modum sepeliendi, quadam curiositate ducti, qui nullam prorsus habent cooperationem in functionem illam sacram. Et Catholici, qui funeribus Heterodoxorum assistunt, ut se tegant, nullam ponunt applicationem, sed vadunt, ut videant, sicut irent ad Comœdiam recitatam ab Hæreticis.

Quandoque licet comitari Hæreticorum funera.

86 Major difficultas est, an liceat comitari funus Acatholicorum, deferendo cereos, & nescio quosdam cantando Psalmos, ut alicubi fieri didici: quia hæc actio sacra est: pertinet enim ad comitatum formalem. Insuper hæc actio est protestativa indirecte falsæ Religionis; nam est profiteri Hæreticum defunctum esse in loco salutis: quia cantus, cerei accensi, sepultura in loco sacro assumuntur, ut adjuvent animam defuncti, & ut solvatur a pœnis Purgatorii: valde autem superstitiosum est orare pro damnatis.

Quidam respondet: Etiamsi assumantur hæc ab Ecclesia ad sublevamen defunctorum, tamen non est malum illis uti in funeribus Hæreticorum; quia certo nobis non constat in hæresi decessisse. Potuit enim ille detineri ignorantia invincibili; potuit pœnituisse in articulo mortis: Ecclesia pro certo scit, quod plerique damnantur ex Catholicis, & tamen pro omnibus in funeribus orat; quia nescit de hoc, vel illo in particulari, an damnatus sit, vel salvus.

87 Sed hæc doctrina amandanda est, seclusa aliqua circumstantia particulari, per quam prudenter quis suspicari possit, hunc vixisse in hæresi materialiter, vel pœnituisse in articulo mortis; adest semper certitudo moralis, quod qui hæretice vixit, ita & mortuus sit. Ecclesia non judicat de occultis, & ideo exterius ducitur ab exteriori modo vivendi ad ferendum judicium. Hinc semper culpabilem suspicatur hæresim, ac proinde quando redeunt ad ovile Christi Hæretici, quicunque sint, abjurationem ab ipsis postulat, & absolvit a censuris: unde in facie Ecclesiæ nequeunt exerceri ritus sacri destinati ad defunctorum sublevamen.

Alius respondet Cereorum usum esse indifferentem, ac proinde secluso alio motivo illicito, non est malum cum Cereo comitari funus Acatholicorum. Probat autem esse indifferentem, quia primarius usus Cereorum non est destinatus ad pium ritum; siquidem primus usus Cereorum est ad fugandas tenebras. Apud Ethnicos assumebantur Cerei ad omnes festivitates, ut ad nuptias &c. Et in funeribus ad honorandos homines fortes, & nobiles: igitur est signum indifferens. Ultimo. Hæretici nostri temporis non assumunt Cereos, & cantus, ut putent suffragari Animabus defunctorum. Negant enim Purgatorium, & Suffragia mortuorum, & insurgunt contra sacram pompam funeris apud Catholicos, qui ea ad dictum finem utuntur. Hæc est ratio generalis pro usu aliarum rerum, si quæ sunt, in funeribus Acatholicorum.

88 Verum hujusmodi sententia merito rejicienda est: nam non quæcunque indifferentia signi sufficit ad reddendum illius usum licitum, sed debet esse talis hic, & nunc. Cereorum usum absolute esse indifferentem nemo negat, sed assumptus v. g. ad comitandam Eucharistiam, non est hujusmodi, sed determinatur ad honorandum Sacramentum. Ita pariter assumptus ad comitandum funus determinatur ad usum particularem, ad quem fuit institutus; & iste est ordinatus ad pium finem.

Quamvis Acatholici moderni negent Purgatorium, negent Suffragia defunctorum, negent sacram funeris pompam; tamen illi, qui aliquos ritus adhibent (ut aliquam Psalmudiam, vel Cereorum delationem) id faciunt, ut se conforment primitivæ Ecclesiæ, in qua illorum erat usus, & eos retinent velut quosdam surculos Catholicæ Religionis, quam antea profitebantur. Porro Ecclesia tam primitivis seculis, quam nostris illis utitur in comitando feretro ceremoniis ut sacris,

ut proficientihus animabus defunctorum, quid-
quid dicant Hæretici.

89 Quare non est licitum comitari eo-
rum funus, deferendo faces, canendo Psal-
mos, vel aliam ceremoniam, aliàs ex Eccle-
siæ consuetudine sacram exercendo; & si hi
ritus ab aliis in funere exerceantur, & mul-
to minus, si aliquis etiam Sacerdos sacris sit
indutus vestibus, crux deferatur ante fere-
trum; etiamsi Catholicus nihil horum faciat,
Verticello non apparet esse licitum, quia
tota illa functio sacra videtur secundum se,
& est; & aliunde trahitur ab Hæreticis ad
cultum superstitiosum: onde ipse propugnat
licere comitari funus deferendo facem; si
tamen Crux non præcedat, nec Psalmodia,
nec persona sacris vestibus induta interce-
dat, nec sepeliatur in loco sacro. Sed ego
etiam delationem facis accensæ judico illici-
tam. De sepultura in loco sacro separata ab
aliis ritibus supra dictum est.

Nunc veniendo ad rem nostram. Per
hoc præcise, quod defunctus esset Minister
publicus, non sequitur, quod ejus funus esset
protestativum Religionis, quam prædicabat.
Funus enim est actio civilis, & politica, quæ
exercetur erga omne genus hominum morien-
tium, majori, vel minori pompa, prout fert
conditio defuncti. Quare simpliciter comi-
tari funus Ministri, non est ullo modo fal-
sam profiteri Religionem.

Quoad aliud, scilicet -- Debitum est:
„ iste enim nos docuit viam salutis -- Si Ca-
tholicus signum dedit approbativum illius cau-
salis, male fecit. Si verò ad causalem illam
nullum dedit signum approbativum, sed re-
spondentibus aliis -- Eamus: æquum est -- ipse
pariter ad se regendum, subdit simpliciter --
„ Eamus -- non videtur responsio, nec actio
comitatus approbativa falsæ Religionis. Nam
ly *Eamus*, solum appellat simpliciter supra
comitatum funeris, & facit sensum -- Eamus
„ ad funus hujus viri, quem dicitis esse se-
„ peliendum -- & eundo potuit flevisse mi-
seram illius sortem, qui sua prædicatione, &
scipsum, & alios perdidit in gehennam.

90 In domo privata cujusdam nobilis
ex Patritiis primariis Anglicanis, post expul-
sionem a Regno Jacobi II. Regis, nunc jam
defuncti in Galliis, & post mortem Innocen-
tii XI. instituta est Comœdia quædam, in
qua *Papa*, *&* *Rex* Personam agebant. Indue-
batur Papa vestibus, sicut describitur bestia
Apocalypsis, Jacobus verò regiis ornatus ha-
bitibus, nigro charactere in fronte signatus,
Dæmonibus exultantibus circumdatus irride-
batur ut Assecla, & filius Papæ. Ad hanc
Comœdiam fuerunt invitati quidam Nobiles,
quibus amicus erat unus Catholicus, occul-
tus propter tumultus, qui tunc vigebant. Erat
tamen in aliqua suspicione apud illos, qui, ut
certificarentur, ad Comœdiam eum invitave-
runt. Sed cum haberet ipse nota negotia im-
pedientia, se excusavit. Narravit Sacerdoti
Catholico periculum, in quo fuit, adjiciens
-- Si non habebam illa negotia, eram valde
„ implicatus. Deus scit, quid fecissem --

Quæritur, an licite potuisset acceptare,
& cum aliis assistere. In partem affirmativam
inclinavit quidam, licet formidolose, ductus,
quod assistere comœdiæ, non sit actio appro-
A bativa rei repræsentatæ. Hinc videmus in
Theatris Catholicorum repræsentari profanas
scortationes Gentilium, eorumque Idolola-
trica; nec tamen approbantur. Addebat, Co-
mœdiam non esse publicam, sed privatam; ac
proinde ad summum æquivalere privatæ in-
terrogationi, quæ non obligat ad fidei pro-
fessionem. Addebat, etiam, si totum illud
esset per picturam repræsentatum, liceret Ca-
tholico picturam illam intueri: cur non li-
cebit repræsentatam in Theatro?

Resp. Nullo modo licere talibus Comœ-
diis interesse, similibus circumstantiis vesti-
tis: & notum est, quam graviter antiqui Pa-
B tres reprehenderint Catholicos interessentes
spectaculis Ethnicorum irrisoriis Catholicæ
fidei; & etiam illis, in quibus Diis fiebant
sacrificia magnifica. Et ratio est aperta; nam
hæc Comœdia erat inducta in irrisionem Ro-
manæ Ecclesiæ, & in contemptum dignitatis
Pontificiæ. Confirmabatur facto doctrina A-
catholicorum, qua dogmatizant, Romanum
Pontificem esse Antichristum, & credentes
in eum esse Antichristi filios: unde absque
manifesta injuria fidei non fiebat, adeoque
nemini licebat assistere.

Comœdiis in fidei contemptum assumptis non licet assistere.

91 Nec valent momenta Casuistæ.
Nam nostræ Repræsentationes sunt simpliciter
C tales, & habent purum esse speculativum,
commemorativum rerum, quæ fuerunt. Si
indicerentur, ut practice approbativæ, uti-
que non liceret assistere. In casu non est sim-
plex speculativa repræsentatio rei præteritæ;
sed est expressa, & practica irrisio fidei Ca-
tholicæ. Practice inventa est ad contemptum
Sedis Apostolicæ; unde pessima est. Neque
æquivalet simplici privatæ interrogationi in
materia fidei, sed formalem, & actualem
continet Mysteriorum fidei contemptum.
Nota est doctrina, quod etiam privata inter-
rogatio obligat, si conjuncta sit cum periculo
irrisionis fidei, vel scandali fidelium. Pariter
D si pictura exponeretur in contumeliam Reli-
gionis, ut transeuntes moverentur ad cachin-
nos contra Primatum legitimum Romanæ Ec-
clesiæ, utique non liceret illam intueri, nisi
actu innueretur detestatio erroris repræsentati.

CONTROVERSIA V.

AN CATHOLICI ANGLI PRO RELIGIONE MORTEM PASSI, SINT VERE MARTYRES.

E JAcobus Serenissimus *in sua Apologia sub
initio*, *&* *pag.* 18., *&* 23. conqueritur,
quod inter persecutores Ecclesiæ con-
numeretur a Paulo V., *&* *in Præfatione*
pag. 157., quod vexati ab Anglis Magistrati-
bus, & morte puniti, pro Martyribus ha-
beantur. Ut ergo plene omni querelæ satis-
faciamus, breviter hanc Controversiam insti-
tuimus, quam duabus Conclusionibus termi-
nabimus.

92 Dico I. Vexatio Catholicorum in
Anglia modo, quo facta est ab Henrico VIII.
usque ad Jacobum, cujus formulam juramenti
exa-

Catholicorum persecutio qua.

caminavimus, est vera persecutio Ecclesiæ. Prob. clare, & breviter. illa est persecutio proprie dicta Ecclesiæ, quæ tendit in destructionem Ecclesiæ in aliqua parte notabili Provinciæ, vel Regni per media eversiva Religionis: sed has conditiones habet vexatio Anglicana; ergo est propria persecutio; ergo qui vexationem illam indicit, & præcipit, est vere Persecutor. Major tres habet partes, quæ sunt necessariæ ad constituendum conceptum veræ persecutionis.

Prima est, ut vexetur pars aliqua Ecclesiæ, idest, quod Christiani vexentur; & licet vexatio paucorum ad hunc titulum sufficiat, nihilominus tunc magis elucet, quando notabilis portio vexatur, puta Provincia, vel Regnum aliquod. Nec est necesse, quod Ecclesia undique diffusa per Orbem affligatur, ut constat sub primitivis persecutionibus, & ratio suadet. Dicitur enim torqueri corpus, si in aliquibus membris affligatur, licet non in omnibus, ita & in corpore mystico. Eo vel maxime, quod quantum est ex se persecutio intendit eversionem fidei, quæ una est in omnibus, & singulis membris Ecclesiæ.

Secunda conditio est *finis*. Ut Christianorum persecutio talis dicatur, debet tendere in eversionem Religionis, & non solum in destructionem boni temporalis; tunc enim vexantur Christiani qua Cives, non qua Catholici. Hanc conditionem tradit Christus Matth. 5. v. 10. vocans eos beatos, qui propter justitiam, & propter ipsum persecutionem patiuntur. 1. Petri 4. v. 15. habetur: *Nemo autem vestrum patiatur, ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum in isto nomine*. Hinc Saulus dictus est Persecutor Christi, quia descendit in Damascum, ut quotquot inveniret hujus Nominis cultores, caperet.

Tripliciter everti potest Religio.

Triplici porro gradu persecutio potest esse eversiva Religionis, vel pravos mores inducendo, vexando illos, qui nolunt eos admittere; & hæc in infimo gradu dicitur persecutio, nec omnino propria, vel scindendo unitatem Ecclesiæ, separando fideles ab obedientia debita Capiti legitimo, & proprio, tribuendo alteri tanquam Capiti, cui nullo modo debetur; & hic gradus proprius est illeæ persecutionis, vel cogendo ad mutationem veræ Religionis, & ad assumptionem falsæ, & iste gradus est propriissimus. Ubi omnes tres gradus reperiuntur, nihil deficit ad perfectum statum persecutionis.

Tertia conditio est *assumptio mediorum*. Hæc non sunt in aliquo genere determinata, sed quodcunque sufficit; dummodo tendat ad finem prædictum eversionis Religionis. Ad majorem tamen claritatem placet aliqua ex his mediis indicare, quæ in Scripturis recensentur, & ex traditione habentur. Christus Dominus Matth. 5. v. 11. in illis: *Cum maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos, mentientes propter me &c.* tria tangit, ut Augustinus advertit *lib. 1. de Sermone Domini in monte*: Persecutionem, quæ exercetur per vim, & fraudem, & insidias: Maledictionem, quæ est detractio in præsentia: Oblocutionem, falsa imponendo, quæ est detractio in absentia. Act. 5. v. 41. dicitur: *Ibant gaudentes a conspectu Concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati*. 1. Petri 3. v. 14. *Si quid patimini propter justitiam, Beati*. Hæc media magis in particulari determinata habentur in Ecclesiasticis Historiis.

Ut referunt Optatus *lib. 6. de Donatist.*, Victor. *lib. 1. de persecut. Vvandal.* Unum medium familiare fuit, nempe, cultum Divinum evertere, Templa destruere, Imagines scindere, loca sacra in profanos usus commutare, quo medio usi sunt Donatistæ, Ecclesiam persequentes. Aliud satis notum fuit, leges, & edicta edere, fidei contraria, quibus compellerentur fideles operari, vel sentire contra dogmata Religionis, quo usi sunt Gentiles imperatores, & Apostatæ, ut Julianus, Valens, Heraclius, & hujusmodi. Aliud fuit pœnarum, & tormentorum diversorum comminatio, & executio, quo primi Persecutores frequenter usi sunt. Aliud fuit, violenter subtrahere filios Catholicorum a Scholis, & Magistris, & tradere erudiendos Ministris Hæreticis, quo Julianus est usus. Aliud, pollicitationibus constantiam fidelium tentare: quo usi sunt fere omnes Tyranni.

Vera persecutionis signa in Anglia.

Prob. nunc min., nempe, quod persecutio Anglicana habeat omnes tres conditiones enumeratas. Probatur ergo demonstrative. Prima conditio est manifesta, quia Anglia, Hibernia, & Scotia sunt pars considerabilis Ecclesiæ. Sunt enim dominia continentia sub se plures Provincias, nec modicam populi multitudinem concludunt.

Secunda, scilicet *Finis*, est aperta: nam Henricus VIII., ut suam de divortio firmaret sententiam, contempsit Sedis Apostolicæ auctoritatem, induxitque novam Religionis formam, constituens se Caput supremum, tam ordinis politici, quam Ecclesiastici, nihilque voluit Romani Præsulis potestate definiri in suo Regno, novosque ritus colendi Deum induxit: sed ista manifestam dicunt Ecclesiæ eversionem, medio schismate, & hæresi; ergo Henriciana vexatio ex parte finis in proprio sensu est persecutio.

Ex Sandero *lib. 2.* sub impubere Eduardo ita crevit iniquitas, ut brevi tempore in Anglia fere nullum Sacramentum, nullum Sacrificium, nullum Divinum Officium ritu Catholico exerceretur. Non solum Primatum utriusque ordinis assumpsit, sed quodam suo rescripto dixit, tam juris politici, quam Ecclesiastici jurisdictionem a Regia Potestate, velut a Supremo Capite manare. Contra Patris præceptum introduxit in Angliam Zuinglianam sectam. Quid plura? Nedum schisma, sed & mutationem Religionis habemus. In eundem scopum conatus suos direxit Elisabetha. Supremam Gubernatricem tam in spiritualibus, quam in temporalibus se declarasit, & hanc potestatem, & dignitatem sibi jurari præcepit a subditis. Totis viribus laboravit extinguere reparationem Catholicæ fidei, quam restauraverat Maria suo quadriennio Principatus, Calvinianam, seu mixtam Religionem induxit. Hæc omnia confirmavit Jacobus Rex, Mariæ Stuardæ filius; Primatumque spiritualem jurari sibi curavit, scriptis

ptis defendit, aliisque Principibus suadere conatus est. Calvinismum, seu aliquid parum dissimile instauravit, & propagavit.

Tertia conditio est nimis evidens. Ex Sandero *lib.* 1. *pag.* 154., *&* 166. Henricus VIII. ab initio suæ Apostasiæ præcepit, ut omnes viri, & mulieres pretiosissima quæque Ecclesiarum ornamenta, & reliquias suis Quæstoribus traderent. In Comitiis statuit, ut monasteria minora, quorum redditus septingentos aureos non excedebant, sibi traderent: unde trecenta septuaginta sex Monasteria, & centum viginti mille aureorum in singulos annos occupavit, exclamans -- Quam dulcis „ est panis Christi! Et præbebit delicias Re„ gibus -- In tantam nihilominus devenit paupertatem, ut parum defuerit, quin aliquæ Provinciæ propter grave gabellarum onus rebellaverint.

Jussit e Monasteriis virorum, & mulierum exire omnes annorum viginti quinque minores, permittens reliquis, ut facerent quid vellent: unde supra decemmille Religiosos ad seculum remisit. Intra triennium postmodum omnia totius Regni Monasteria invasit, eorumque bona Fisco applicavit: unde decem mille Monasteria cum totidem Templis, violentiis, fraudibus, insidiis occupavit, & in profanos usus convertit.

Aggressus postmodum Imagines, Monumenta, Reliquias Sanctorum, & celebriora Sanctuaria, ea expilando, contumelias afficiendo profanavit. Et licet omnes non everterit Ecclesias; omnes tamen quolibet pretioso ornatu expoliavit, dehonoravit. S. Thomam Cantuariensem, summæ venerationis apud Anglos, in judicium advocavit, & tanquam contumacem condemnavit, delevitque e catalogo Sanctorum. Ex theca aurea extrahi fecit veneranda Ossa, & per carnificem comburi jussit, cineresque vento tradi; & omnes thesauros celeberrimi Templi, & Sepulchri suffuratus est. Monasterium in eadem Urbe valde celebre S. Augustini, a quo fidem acceperunt Angli, post expilationem, in stabulum convertit bestiarum. Quantum verò ad medium legum violentarum; his Henricus coegit sibi jurari Primatum utriusque generis, & sub pœna capitis jussit deleri ab omnibus libris Romani Pontificis nomen.

Eduardus servavit, quæ Henricus fecerat, & insuper Cruces, Imagines, quæ in Anglia remanserant, vel combussit, vel projecit. Vasa Sacra, Pixides, Calices, Vestes Sacras, Supellectiles, uno verbo, omnia Ecclesiarum bona Fisco applicavit. Vernacula lingua Divina Officia recitari jussit. Missam abolevit, Connubia concessit Clericis, ab Academiis expulit Catholicos Doctores, advocatis Hæreticis ex Germania. Quo tempore illa evenit impietas: insolentes Juvenes collegerunt scripta Petri Lombardi, S. Thomæ, Scoti, aliorumque Catholicorum insignium, & infingentes de præsenti mortuos esse, data prius in eos sententia damnationis de barbarie, ignorantia, & deceptione magnam struem in feretro per Urbem ludrico spectaculo circumtulerunt; & in foro cum cantibus lugubribus concremarunt.

Elisabeth, maxima vi omnia Templa, Monasteria, quæ reparaverat Maria, dejecit; & antiquæ, & veræ Religionis usum penitus extinguere conata est. Legem tulit sub pœna capitis in eum, qui secunda vice recusaret præstare sibi juramentum Supremæ Gubernatricis in Spiritualibus. Insurrexit contra usum sacrificii, & Sacramentorum ritu Catholico, sub pœna ducentorum scutorum prima vice, quadringentorum secunda, omnium bonorum, & perpetui carceris tertia. Sub pœna omnium bonorum, & carceris perpetui prohibuit adferre in Angliam Agnos Dei, Cruces, aliasque res a Romano Præsule benedictas, & sub pœna capitis, si Bullæ, & Brevia deportarentur. Reum dixit læsæ Majestatis illum, qui aliquem Ecclesiæ Romanæ reconciliaret sub pœna bonorum omnium contra exeuntes ab insula causa Religionis, omnesque Clericos Pontificia auctoritate ordinatos jussit egredi sine spe regressionis sub eadem pœna.

Jacobus non habuit Templa, & Monasteria contaminanda; quia satis erant ab Hæreticis polluta; tamen in Hibernia sua vi impedivit, ne contaminatio auferretur. Sumptibus Catholicorum jussit Ecclesias reædificari, sed ut inservirent conventiculis Calvinistarum. Si quæ vasa occulta Catholicorum sacra inveniebantur, ab Aulicis diripiebantur, & in profanos usus convertebantur. Immo, ut fertur, sub hoc colore vasorum sacrorum, quidquid ex argento, & auro vasis formam deferebat, suffurabantur nebulones illi.

Anno 1606. Decretum illud edidit: *Ad detegendos, & reprimendos Papistas*. In primo articulo confirmavit omnes leges ab Elisabetha traditas. In secundo imponit Præfectis locorum, ut inquirant Catholicos cujuscumque ordinis, & ætatis, qui templa Hæreticorum adire recusarent, imposita pœna, si negligentes fuerint in hac inquisitione. In tertio statuit, graviter puniri Catholicos, qui cœnam Calvinianam non sumpserint. In quarto sancitur, ut qui recusaverit sacris Hæreticorum interesse, si convictus in judicio fuerit, solvat in menses singulos florenos ducentos. In quinto describitur mulcta duarum partium bonorum, recusantibus adire Templa Hæreticorum. In sexto pœnam recusantibus cœnam Calvinianam. In decimo tertio statuitur, ut Nobilis, qui in externis regionibus servire voluerit, cum duobus fidei jussoribus sub pœna ducentorum florenorum spondeat, quod nullo unquam tempore reconciliabitur Romano Pontifici: quam cautionem si non dederit, reus mortis erit. In decimo quarto mandat, ut qui post decimum diem Junii hujus anni 1606. subditum aliquem Regis Anglorum ad fidem Romanæ Ecclesiæ pertrahet, aut pertrahere conabitur, is perduellionis, & læsæ Majestatis reus habeatur; & re ipsa pœnam subeat, nisi in Angliam revertatur, & intra sex dies a reditu crimen confessus, duo juramenta suscipiat, unum de Primatu Regis in Spiritualibus, alterum contra potestatem Papæ in Principes Christianos.

Hoc edictum, licet dicat Rex temperasse, tamen non abstulit, sed potius jussit alterum juramentum admitti sub pœnis contra nolen-

nolentes, In quo sunt non pauca contra Romanum Pontificem. Eadem hæc Decreta extendit ad Hiberniam, In quibus sub gravibus pœnis præcipitur diebus festis adire Templa Hæreticorum, & eorum ritibus interesse: coguntur subditi deserere patriam, nisi protestantibus se conforment: prohibetur Catholicis, ne doceant grammaticam, & linguam latinam: præcipitur Parentibus, ne extra Regnum ad Catholicas scholas mittant filios; ipsique carcere detinentur, donec filii redeant. Item sub pœna carceris perpetui prohibetur Juvenibus exire e Regno causa studiorum: & nullus ad officia publica Magistratus assumitur, nisi juramentum præstet de Primatu spirituali, aliaque plura. Sufficiat, quod quatuor Archiepiscopi illius Regni jussu Regis Dublinium convenerint ad tractandum de Religione, & juraverint, se procuraturos omnibus modis in suorum Suffraganeorum Diœcesibus uniformitatem ritus Religionis. Sed ad quem finem? Ut eradicarent penitus Pontificiam Religionem, & veram fidem. Hæ sunt leges civiles Jacobi. At hoc non est vexare Religionem secundum mentem Regis. Quid ergo erit; si hoc non est?

93 Dico II. Qui tormenta passi sunt pro Religione, veri Martyres sunt. Prob. ille est vere Martyr, qui usque ad mortem sustinet ærumnas, ut Religionem, vel justitiam non deserat -- Nam quicumque pro veritate „ testimonium dederit, quidquid pro testimonio veritatis, & justitiæ pertulerit, to- „ tum ei Dominus pro martyrio computabit-- ait August. *Serm.* 232. *de tempore*: quod intelligitur comite perseverantia usque ad finem, sed in Anglia plures Catholici passi sunt usque ad mortem ærumnas, vel tormenta pro Religione, & justitia; ergo sunt veri Martyres. Min. declaratur primo, testimonio celeberrimorum Historicorum, qui contestantur, plures Catholicos multa passos esse vere Martyres. In primis Polydorus Virgilius Anglicanus Historicus, ad finem suæ Historiæ agens de Henrico VIII. quosdam Martyres refert. Sanderus Anglus est testis, & ipse *in lib.* 1., *&* 3. *de Schismate Anglicano ab anno* 1533., *& sequentibus* plures enumerat, quos Martyres vocat, passos sub Henrico, & Elisabeth. Idem sentit Genebrardus *in Chronico ad annum* 1534. Idem Surius *in sua Historia*. Bozius *de signis Eccles. lib.* 11. *cap.* 1. *tom.* 1. Didacus a Yepes Tarraconensis Episcopus *lib.* 1. *cap.* 14. *Historia Anglicana*. Baronius *in Martyrologio ad diem* 29. *Decembris*. Spondanus *in continuatione Baronii ab anno* 1533. Qui Scriptores alios citant, & exempla afferunt, & sunt ex illustrioribus Historicis, doctrina insignes, & aliqui etiam sanctitate, adeoque non sine temeritate his fides negari potest.

Veri Martyres, qui in Anglia passi sunt.

Secundo declaratur quibusdam exemplis. Sub Henrico Cardinalis Joannes Fischerus Roffensis, quia noluit consentire articulo de Primatu in spiritualibus, caput dedit Carnifici, Hymnum *Te Deum laudamus* magno fervore decantans, gratamque sibi fuisse ejus mortem miraculo Deus confirmavit. Ejus caput hasta affixum in ponte Londinensi per multos dies, non solum non contabuit, sed incredibilem majestatem referebat, & genus quoddam Divinitatis spirabat taliter, quod omnes admirabantur, donec admonitus Rex jussit auferri.

Thomas Morus magnus Cancellarius post multas vexationes caput ferro dedit pro confessione fidei Catholicæ contra usurpationem Anglicanam; cui prius facta fuit interrogatio circa hunc articulum. Caput hasta eodem modo affixum fuit. Quia tamen timebant impii, ne idem prodigium accideret; diu illud lixaverunt, quousque tota caro liquesceret. Sed non defuit Divina approbatio: nam Margareta Mori filia, cum nullam prorsus pecuniam haberet in crumena, ut linteum emeret pro involvendo corpore insepulto, & projecto; ad vicinam officinam profecta, ut expectatâ pecuniâ emeret, manum mittens in vacuum sacculum, tantum pecuniæ reperit, quantum sufficiebat pro emptione. Hæc ex Sandero *lib.* 1.

Prætermissis innumeris aliis, Bozius *loco citato* refert anno 1535. crudelissime pro fide obtruncatos Unfridem, Midel Morum, Guglielmum Exmeum, Sebastianum Nogdegatum, Monachos Carthusianos. Hi injectis ad collum, ad brachia, & crura circulis ferreis, coacti sunt quatuordecim diebus erecto corpore stare. Deinde vimineis alligati cratibus, per loca aspera raptati sunt ad Londinensem plateam, ubi crassa fune suspensi ne suffocarentur, postea demissi, longo spatio ad majorem dolorem abscinduntur paulatim in verendis, pectore divulso, visceribus extractis, vita adhuc superstite capite obtruncantur. His, antequam paterentur, data est optio, ut vel Religionem desererent, vel tormenta subirent.

Sub Elisabeth multo plures Martyrii palmam consecuti sunt. Catalogum scripsit ex omni personarum genere Bozius *de signis Ecclesiæ lib.* 12. *cap.* 22. *tom.* 1., & solum ex duobus Collegiis Romano, & Rhemensi refert occisos septoaginta quinque ab an. 1577. ad annum 1590. Crudelissima quorundam Martyria describit *lib.* 11. *cap.* 1 Sed copiosius & numerum, & seritatem pœnarum describit Sanderus *de origine schismatis Anglicani*, *de Monarchia Eccles.*, *& in lib. Concertationis*.

His omissis unum affero, relatum a Spondano *ad an.* 1577. *nu.* 11. Rolandus Inckfius Bibliopola verba quædam protulit in favorem Religionis, ob quam causam in judicium vocatus fuit, & damnatus ad aurium præcisionem. Via lata fuit sententia, quod pestilens morbus Judices, assertores, & adstantes invasit; & aliqui statim, alii paulò post, & intra paucos dies omnes perierunt, numero trecenti circiter, tota Urbe sana. Sed Hæretici, ne cogerentur fateri perfidiam suam, id tribuerunt fœtori incarceratorum, & artibus magicis, ut nihil deesset in nostris Martyribus ex calumniis, quæ adsueruut in veteribus, quorum Signa aliis causis, & præcipue magicis artibus attribuebantur.

Nec sterilis fuit Martyrum gubernatio Jacobi, cum iidem Scriptores exempla referant. Unius contentus sum. Henricus Garnetus Societatis Jesu Anglus septuagenarius mor-

mortem subiit, inter conjuratores connumeratus, quia mentiri noluit, negans se aliunde scire conjurationem, quam Sacramentali sigillo, quo illam diffoaserat. Ex sanguinis ejus gutta in spicam tritici decidente formata est ejus effigies cum corona, & Cruce.

Plures ex Anglis passi sunt ob Catholicam fidē.

94 PROB. III. Iden non sunt Martyres, quia non sunt passi propter conscientiam, & Religionem, sed propter fractas leges civiles, & potius ut rebelles, & rei læsæ Majestatis fuerunt condemnati. sed hoc est falsum; ergo. Major continet partes, & motiva, quibus Rex se defendit a turpitudine persecutoris Ecclesiæ *in præf. pag.* 153., & *in Apologia* pluries, ubi non negat plurimos vexatos fuisse, sed motivum passionis fuisse Religionem negat. Min. est clara. Nam leges, de quibus loquitur, illæ sunt, quas tulit Henricus de Primatu in spiritualibus: quas tulit Elisabeth de exercitio cœnæ Calvinianæ, & cæterorum rituum Hæreticorum, quas Jacobus confirmavit, & quibus Decreta edidit Romano Pontifici omnem potestatem abjegentia, tum directam, tum indirectam, sed istæ leges capresse, & dilucide continent materiam apertam Religionis; ergo pro Religione passi sunt. Nec aliter veteres Martyres vexati sunt a Tyrannis, nisi quia leges similes imperatorum fregerunt.

Harum legum iniquarum fractionem, inobedientiam civilem, rebellionem, crimen læsæ Majestatis appellat Jacobus, ut clatet ex Edicto ipsius anno 7. Regni sui, ad petitionem Parlamenti dato, ubi ot crimen læsæ Majestatis sibi reservat, nolle subscribere juramento lato contra Romanum Pontificem.

Jacobus Rex fraude utitur ad eludendum Martyrium Catholicorū.

Hoc pallio utitur, ut eo sævius, & serios insurgit in Catholicos, quo honestior est titulus obedientiæ civilis, & turpius crimen læsæ Majestatis: quibus velit, nolit, Bellarmino concedere tenetur, se æquissime comparatum Juliano, qui similibus fraudibus usus est, de quo ait Nazianzenus *Or. 3. aliàs prima contra illum* -- Callide (*inquit*) & artificiose Tyrannidi clementiam, tanquam „ hamu escam circumponens, ut vim per„ suasione, verborumque blanditiis leniret &c. „ Etenim, ut alia, ita eum quoque, quo „ Martyres affici solent, honorem Athletis „ invidebat, ac proinde id molitur, ut ipse „ quidem & vim afferat, & interim afferre „ non videatur -- *Orat. 22. de Valente* habet -- Secundus nihilo (*idest Juliano*) humanior „ illo fuit, immo eo etiam acerbior, quod „ Christi nomen ferens, Pseudochristus erat, „ Christianisque probrum, ac dedecus, qui„ bus & facere impium, & pari inglorium „ erat, quod nec injuriam accipere viderentur, nec illustri Martyri nomen cruciantibus accederet. Verum hic quoque fucus „ veritati fieret, ut qui tanquam Christiani „ patiebantur, tanquam impii cruciatu affi„ cerentur -- Hoc pallium optime detegit Sand-rus *lib. 3. pag.* 469., & Didacus a Yepes Tarr..onensis Episcopus *lib. 1. cap. 14. Historia anglicana*.

Hinc nulla est excusatio, quam affert contra Bellarm. *a pag.* 117. *ad* 126. ad eludendum Martyrium Roffensis, & Mori, eo quia dicit -- Occisi sunt, quod noluerint ju„ rare licitas nuptias cum Anna Bollena -- Siquidem hæc non fuit causa primaria, & aliàs hæc erat sufficientissima, cum essent scelestissimæ nuptiæ, nec desinunt esse Martyres, sicut non desiit esse Joannes Baptista, qui Herodi dicebat non esse ei licitam uxorem fratris.

In Apolog. pag. 13. Elisabetham excusat Jacobus, dicens, ante sententiam Pii V. in ipsam latam, nullam legem severiorem tulisse contra Catholicos, post sententiam autem tulisse in Conjuratores in sui defensionem.

Sed in hoc fallitur: nam excommunicatio per Pium V. data fuit anno 1599., & illæ leges enumeratæ superius, latæ sunt anno 1558., & includebant præter pœnas pecuniarias pœnam spoliationis omnium bonorum, perpetui carceris, & capitis; & hac ultima pœna plectebantur secunda vice recusantes suscipere juramentum, deferentes in Angliam Bullam Pontificiam, convertentesque Hæreticum ad fidem. Nec solum minæ fuerunt, sed executiones: unde plures revera ex utroque ordine Ecclesiastico, & laicali fuerunt vexati, sicut refert Sanderus *lib. 3. an.* 1585. Inter hos Thomas Comes Northumbrius glorioso Martyrio vitam finivit; & ne propter rebellionem dicatur occisus, oblata est ei vita, si vellet Religionis sententiam mutare.

Vexatio deinde aucta post sententiam Pii V. non fuit defensio, sed gravior, & apertior persecutio. Semper enim causa eadem fuit, scilicet, Religionis: unde etiamsi provocata fuisset, nihilominus reatum non effugit, cum materiam fidei non mutaverit. Eo vel maxime, quod injuste commota est. Tentaverat enim Sedes Apostolica benignitatis semitam mediis legationibus exhortatoriis, & mediis consiliis aliorum Principum, & Regum; quos omnes elusit.

95 Seipsum defendit Jacobus Rex, primo, quia mitiores leges edidit, comparativo ad Elisabeth. Secundo, quia tanta clementia usus est -- Ut & ipsi in spem venerint se „ brevi Religionis suæ libertate fruituros -- Tertio, quia quosdam Catholicos beneficiis affecit. Quarto, quod Sacerdotes, & si convicti, non affecti fuerint supplicio, & benignissimum Edictum ediderit, quo Sacerdotibus non comprehensis concedebatur statuta die exire a Regno, & aliis postea comprehensis exilii pœna statuebatur.

Sed primum Jacobo non juvat: quia mitius vexare, non est nullo modo vexare, & pœnas paulò minores inferre, non est nullas inferre. Secundo fallitur: jam enim vidimus, uno Edicto omnes leges Elisabeth confirmasse, & alias addidisse. Secundum redarguit ipsum: nam si spes erat fruituros libertate Religionis; ergo non fruebantur; ergo causa Religionis vexabantur. Tertium non suffragatur: tum quia beneficia illa parvi momenti fuerunt: tum quia blanditiis voluit tentare, ut facilius ad suum finem traheret. Quartum est ridiculum: pœna enim exilii gravissima est, & licet falsum sit, quod ait, nullum affecisse supplicio propter Religionem; tulit tamen pro quibusdam casibus pœnam capitis. Nec inde

inde nomen persecutoris exult, dicente Augustino *de unit. Eccles. cap.* 20. -- Quoties Prin-
„ cipes per terrores, etiam leviorum pœnarum
„ a bona vita, & a bonis factis minando,
„ & seviendo deterrent, si a bono, & lici-
„ to, persecutores, & oppressures sunt -- Sive ergo pœna capitis vexaverit Catholicos, sive exilii, sive carceris, persecutor est, & Catholici gloria Martyrii coronabuntur; licet Rex promulget, eos ut reos læsæ Majestatis castigasse.

Hæc sufficiant pro brevi explicatione illius juramenti a Jacobo exigiti, pro quo tuendo tot scripta sunt ab ipso, & ejus Subsidiariis; contra quod tot pariter ediderunt Pontificii. Et hæc pariter sufficiant pro tractatu secundo Laicocephaliæ.

CONTROVERSIA VI.

AN PŒNIS, BONORUM SPOLIATIONE, ET LEGUM SEVERITATE POSSINT COGI HÆRETICI AD SUSCIPIENDAM CATHOLICAM FIDEM.

CUm Serenissimus Rex Galliarum Ludovicus XIV. legibus, & pœnarum metu coegerit Hugonotos ad Fidem Romanam amplectendam, rumor apud Christi hostes increbuit, hoc non licere. Immo non defuerunt aliqui ex Catholicis, qui dubitaverint, & ipsa die, qua Romæ celebratæ sunt gratiarum actiones, fui a quibusdam viris, aliàs doctis, super hoc interrogatus. & cum a paucis diebus hac de re brevem quæstionem instituissem, affirmative respondi. Eandem hic inserere placuit ad complementum hujus disputationis, ut injusta appareat querela superstitum desertorum, qui obmurmurare non desinunt. Nec mirum est: nam in omnibus moderni Acatholici secuti sunt antiquos Hæreticos, inter quos Donatistæ conquesti sunt, quod imperialibus, & Regiis legibus coercerentur. Dogmatizabant enim Baptizatos non esse cogendos ad servandam Fidem Catholicam, sed eorum arbitrio permittendum, ut cui Sectæ voluerint, adhæreant. Joannes Hus cum Luthero docuit Hæreticos non esse pœnis cogendos. Item alii similia

96 Ad Controversiæ intelligentiam recolendum est. Infideles esse in triplici differentia, alii dicuntur simpliciter infideles, & sunt illi, qui fidem nunquam professi sunt, neque in re, neque in typo, & ideo, vel quia non est eis prædicata fides sufficienter, vel propositam noluerunt suscipere, & hi sunt Ethnici; alii fidem susceperunt, non quidem in re, sed in typo: & hi vocantur Judæi, qui in Moysem crediderunt, sed non in Christum, alii fidem susceperunt in re, medio Baptismo, a quo postea recesserunt, & hi dicuntur Hæretici. Rursus considerati possunt infideles, vel liberi, idest, nulli Principi Christianorum subditi, vel subjecti, idest, Dominationi alicujus Principis Catholici, subditi. Præsens Controversia non agit de quibuscunque Infidelibus, sed de Hæreticis subjectis Dominio Catholicorum Principum: unde

Dicendum est licere Christianis Principibus Hæreticos cogere ad fidem suscipiendam legum severitate, coactione, & pœnarum inflictione. De hac agit Augustinus ex professo *Epist* 48., *&* 50. *lib. contra Epistolam Petiliani. Lib. 2. contra Epistolam Gaudentii*, a quo quidquid dixero, me accepisse fateor, quem satius totum transcribere fuisset, sed ad prolixitatem vitandam partibor ejus doctrinam per aliquas probationes. Partem ejus ex his epistolis Gallice, & Latine conscriptam evulgarunt prudentissimi Præsules Gallicani, quando Rex Hugonotos ad fidem suscipiendam adstrinxit.

97 PROB. ergo I. In duabus mulieribus Sara, & Agar, uxoribus Abrahæ figuratur Ecclesia Christi, & lex vetus. Ad Galatas 4. v. 24. *Quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim sunt duo testamenta*: sed in lege veteri licitum fuit Israelitas Apostatas pœnis coercere; ergo etiam in lege nova: Quæ enim in ea lege pertinebant ad bonum partis moralis, licent etiam in nova. Min. declaratur sequentibus. I. ex præceptis, quæ Deus fecit. Levit. 20. v. 2. habetur: *Si quis dederit de semine suo Idolo Moloch, morte moriatur*. Num. 25. v. 5. *Occidat unusquisque proximos suos, qui initiati sunt Beelphegor*. Deuteron. a v. 6. ad 9. *Si tibi voluerit persuadere frater tuus filius matris tuæ &c. Clam dicens eamus: Et serviamus Diis alienis; quos ignoras tu, & patres tui &c. non acquiescas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus, ut miserearis, & occultes eum: sed statim interficies &c.* Ecce quam clare jubet Deus, deficientes a fide coercere; & etiam capitaliter punire. Quanto ergo magis licitum est legum severitate eos ad fidem, a qua recesserunt, cogere; quod tamen ab habente dominationem fieri debet, ne ex privata auctoritate vindictæ occasio detur.

In lege veteri pœnis coercebantur deficientes a fide.

98 II. Moyses post Idololatriam populi ad vitulum aureum, jussit interficere plura millia. Exodi 32. v. 28. *Feceruntque filii Levi juxta sermonem Moysis: cecideruntque in die illa quasi viginti tria millia hominum*. I. Machab. 2. v. 24. Mathathias occidit Judæum Idolis sacrificantem. *Et vidit Mathathias, & doluit, & contremuerunt renes ejus, & accensus est furor ejus secundum judicium legis, & insiliens trucidavit eum super Aram &c.* Deinde v. 26. *Et zelatus est legem, sicut fecit Phinees Zamri filio Salomi*. Possemus etiam exemplificare in Elia, & aliis.

99 III. 4. Regum 18 v. 4. Rex Ezechias destruxit locos, in quibus sacrificabant Israelitæ Idolis: *Ipse dissipavit excelsa, & contrivit statuas, & succidit lucos, confregitque serpentem æneum, quem fecerat Moyses; siquidem usque ad illud tempus filii Israel adolebant ei incensum: vocavitque nomen ejus Nohestan*. Cap. 23. v. 5. Josias pariter cultum superstitiosum ab Israelitis inductum sustulit. *Et delevit aruspices, quos posuerant Reges Juda ad sacrificandum in excelsis per Civitates Juda, & in circuitu Jerusalem, & eos, qui adolebant incensum Baal &c.* Sed præstat audire Augustin. *Epist. 50. pag. mihi* 83. -- Nondum
„ autem agebatur, quod paulo post in eodem

 „ Psal-

„ Pſalmo dicitur: Et nunc Reges intelligite: „ erudimini, qui judicatis terram. Servite „ Domino in timore, & exultate ei cum tre- „ more. Quomodo ergo Reges ſerviunt Deo „ in timore, niſi ea, quæ contra Domini juſſa „ fiunt, religioſa ſeveritate prohibendo, at- „ que plectendo? Aliter enim ſervit, quia „ homo eſt, aliter, quia etiam Rex eſt. Ser- „ vit, leges juſta præcipientes, & contraria „ prohibentes, convenienti vigore ſancien- „ do. Sicut ſervivit Ezechias, lucos, & Tem- „ pla Idolorum, & illa excelſa, quæ contra „ præcepta Domini fuerant conſtructa, de- „ ſtruendo. Sicut ſervivit Joſias, talia & ipſe „ faciendo. Sicut ſervivit Rex Ninivitarum, „ univerſam Civitatem ad placandum Domi- „ num compellendo &c. --

100 Aliter verſat Allegoriam de Sara, & Agar Auguſt. Pro Agar accipit homines carnales, videlicet, Hæreticos, & qui vexant, & moleſtant viros ſpirituales, hoc eſt, Catholicos, per Saram intellectos, ad Galatas 4. v. 29. *Sed quomodo tunc his, qui ſecundum carnem natus fuerat, perſequebatur eum, qui ſecundum ſpiritum: ita & nunc.* Quemadmodum ergo Sara Agar redargutionibus rixantem comprimebat uſque ad excluſionem a Domo, & paternæ hereditatis privationem, Ita Mater Eccleſia exhortationibus prius redocere ad caulam ſtudet aberrantes, deinde ſeveritate contumaces reprimit. Audiamus Auguſt. *Epiſt.* 48. Ut qui poſſunt intelligant, „ magis Eccleſiam Catholicam perſecutionem „ pati ſuperbia, & impietate carnali, quos „ temporalibus moleſtiis, atque terroribus „ emendare conatur --

101 PROB. II. Hæretici filii ſunt Eccleſiæ in radice Baptiſmi; jubet autem Deus flagellari filium, ut obedientiam præſtet Patri, Proverb. 23. v. 14. *Tu virga percuties eum; & animam ejus de Inferno liberabis.* Rurſus cap. 13. v. 24. *Qui parcit virga, odit filium ſuum.* Quibus plagis coercendum eſſe docet filium indiſciplinatum; & ex hoc liber a pœnis æternis evadit. Quanto melius eſt temporalibus affligi pœnis, quam ſempiternis cruciatibus demandari?

Hinc pia mater Eccleſia amare dolens ſuper contumaciam Apoſtatantium filiorum, de eorum ſalute zelo ducta, clamat in perſona David Pſal. 17. v. 38. *Perſequar inimicos meos, & comprehendam illos; & non convertar, donec deficiant.* Hæretici inimici ſunt Eccleſiæ, cum ejus viſcera diſrumpant falſis Dogmatibus, viperinis partibus pejores. Hos igitur perſequitur ſeveritate legum Imperialium, donec deficiant a vanitate, ab errore, a peccato; & in hoc differt vexatio Eccleſiæ exercita in ſuos hoſtes a perſecutione inimicorum Eccleſiæ, quod illa ex amore procedens intendit emendationem, iſta verò everſionem. Audiamus Aug. hoc præclare expendentem *Epiſt.* 50. -- Proinde iſta proſequitur diligen- „ do; illi ſæviendo, iſta ut corrigat; illi ut „ evertant: iſta ut revocet ab errore; illi ut „ præcipitent in errorem. Denique iſta per- „ ſequitur inimicos, & comprehendit, do- „ nec deficiant in vanitate, ut in veritate „ proficiant, illi autem retribuentes mala pro „ bonis, quia eis conſulimus ad æternam ſa- „ lutem, etiam temporalem nobis conantur „ auferre --

102 PROB. III. Quod fit juxta ordinationem Dei, licitum eſt, ſed cogere ſeveritate legum Hæreticos redire ad unitatem eſt juxta ordinationem Dei; ergo eſt licitum. Oſtenditur min. Per Apoſtolum ad Rom. 13. v. 3. Principes conſtituti ſunt a Domino ad coercendos malos rigore gladii. *Nam Principes non ſunt timori boni operis, ſed mali. Vis autem non timere poteſtatem? Bonum fac, & habebis laudem ex illa? Dei enim miniſter eſt tibi in bonum. Si autem malum feceris, time; non enim ſine cauſa gladium portat. Dei enim miniſter eſt: vindex in iram ei, qui malum agit;* atqui Hæretici ſunt mali, & malum operantur; ergo gladio Principum comprimi poſſunt, & compelli ad credendum, & ad bene agendum. Hæretici declinantes a viis Domini Eccleſiaſticam unitatem dividunt, & pacem; qua turbata, & diviſa, etiam pax, & unitas politica rumpitur. Novimus Judæos, & Iſraelitas (qui aliàs erant conjunctiſſimi) implacabili odio inimicos evaſiſſe, ubi Templum contra Templum erectum eſt. Novimus diſſenſionem Religionis inter Iſaacum, & Iſmaelem turbaſſe pacem familiæ Abraham, per quam Eccleſia figurabatur. Novimus querelas inter Jacob, & Laban ortas ex diſparitate cultus Divini. Novimus ex eodem motivo rixas progerminatas inter Moyſem, & ejus uxorem, cum in Ægyptum deſcenderent. Sic Hæreſis ſerpit velut cancer, & latenter facile inficit innocentes; ideo eſt morbus celeriter obtruncandus.

Ex hæreſi diſſenſiones.

Utique omnis Reſpublica bene conſtituta habere debet vim, & poteſtatem coercitivam, qua poſſit ad obedientiam compellere rebelles, & contumaces. Porro Reſpublica Chriſtiana, ideſt, Eccleſia eſt bene ordinata, utpote a Domino, & optimo artifice conſtituta; ergo debet habere vim coercitivam rebellium: ſpiritualem vim habet in poteſtate ferendi cenſuras, quæ ſæpe non ſufficit, quia inobedientes, vel parvipendunt, vel facile tergiverſationibus eludunt: unde neceſſaria eſt alia temporalis, quæ multo magis timetur, cum ſit ſenſibilis. Hæreticos verò rebelles eſſe, non eſt dubium: nati ſunt enim in ſinu Eccleſiæ per ſemen ejus, quod eſt Baptiſma, ſed quod in eo promiſerunt, non obſervant. Sane valde durum eſt, & irrationabile, quod juſte poſſit Eccleſia per ſe, vel per ſuos Principes pœnis, carceribus, exiliis, triremibus, bonorum ſpoliationibus, capitalibus ſuppliciis coercere fures, adulteros, homicidas, eoſque hac ſeveritate revocare ab hujuſcemodi criminibus, & nequeat iiſdem compellere mendaces Hæreticos ad veritatem conſequendam, & contumaces filios ad obedientiam præſtandam cogere. Utique majus malum eſt hæreſis, quam adulterium.

Eccleſia vim habet coercitivum.

Audiatur Aug. *Epiſt.* 50. *pag.* 83. *col.* 2. *circa medium* -- Cur enim cum datum ſit Di- „ vinitus homini liberum arbitrium, adulte- „ ria legibus puniantur, & ſacrilegia permit- „ tantur? An fidem non ſervare levius eſt „ animam Deo, quam fœminam viro? Aut „ ſi ea, quæ non contemptu, ſed ignoran- „ tia Religionis committuntur, mitius vin- „ dican-

„ dicanda : nunquid ideo negligenda sunt ? „ Melius est quidem (quis dubitaverit) ad „ Deum colendum doctrina homines duci, „ quam pœnæ timore, vel dolore compelli. „ Sed non quia illi meliores sunt ; ideo illi, „ qui tales non sunt, negligendi sunt. Multis enim profuit (quod experimentis probavimus & probamus) prius timore, vel „ dolore cogi, ut postea possint doceri, aut, „ quod jam verbis didicerant, opere exequi -- Quibus vulgarem præoccupavit objectionem, & solvit, exhortationibus videlicet, ad fidem esse impellendos Hæreticos.

103 PROB. IV. Decreto Concilii Toletani IV. *cap.* 56., quod decernit Judæos ad fidem semel conversos esse cogendos ad eam observandam, & refertur *distinct.* 45. *de Judæis*, ubi, postquam decretum est, nullo modo conversos non esse cogendos subditur -- „ Qui autem jam pridem ad Christianitatem „ coacti sunt venire (sicut factum est temporibus Religiosissimi Principis Sisebuti) „ quod jam constat, eos Sacramentis Divinis „ sociatos, Baptismi gratiam suscepisse, & „ Chrismate unctos esse, & corporis, & sanguinis Domini extitisse participes : oportet, „ ut fidem, quam etiam vi, vel necessitate „ susceperunt, tenere cogantur, ne nomen „ Domini blasphemetur, & fides, quam susceperunt, vilis, & contemptibilis habeatur -- Concilium Trident. *Sess.* 7. *Can.* 14. habet -- Si quis dixerit, hujusmodi parvulos „ baptizatos, cum adoleverint, interrogandos esse, an ratum habere velint, quod „ Patrini eorum nomine, dum baptisarentur, „ polliciti sunt ; & ubi se nolle responderint „ suo esse arbitrio relinquendos : nec alia „ interim pœna ad Christianam vitam cogendos, nisi ut ab Eucharistiæ, aliorumque „ Sacramentorum perceptione arceantur, donec resipiscant : anathema sit -- Ecce quomodo Ecclesia definit posse coerceri ad credendum mediis suppliciis eos, qui fidem sunt in Baptismo professi. Repetit sæpe August. exemplum Regis Nabuchodonosor, qui, licet prius persecutus fuerit Religionem Danielis, postea tamen subjecit pœnis eos, qui blasphemarent Deum Sidrach, Misach, & Abdenago : In quo considerat statum Principum tyrannorum primò persequentium Ecclesiam, deinde statum Principum conversorum ad fidem Ecclesiam protegentium contra Hæreticos.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

104 OBJIC. I. Quod est a Domino prohibitum, non est licitum, sed ad fidem cogere pœnis, est a Deo prohibitum; ergo per illas non licet Hæreticos impellere ad unitatem. Min. habetur Isaiæ 11. v. 9., ubi prædicens statum legis novæ, ejusque propagationem habet : *Non occident in universo monte sancto meo.* Porro in occisione intelligitur omne genus pœnarum, & excluditur omnis legum severitas coercitiva mediis violentiis.

Revera locus Isaiæ non est ad rem. Ibi enim aperte loquitur de concordia Gentilium, & Judæorum per conversionem ad Christi fidem in eadem Ecclesia. Gentiles exprimit sub typo *Pardi*, *Hædi*, *Leonis*, sub quo explicat etiam persecutores Ecclesiæ, qui conversi pacifice cohabitabunt simul cum aliis -- „ Quod quotidie cernimus in Ecclesia : di„ vites, & pauperes, potentes, & humiles; „ Reges, atque privatos pariter commorari; „ & a pueris parvulis, quos Apostolos in„ telligimus, & Apostolicos viros, imperi„ tos sermone, sed non scientia, regi in Ec„ clesia -- inquit Hieronymus *in hunc locum*.

Insuper ibidem commentans quid sit *Non occidere*, explicat alio modo, videlicet, quia prava doctrina Idololatrarum non nocebit ; quia data est potestas Apostolis calcandi Aspidem, & Basiliscum -- Nocere autem, & „ occidere nequaquam poterunt venenata „ prius animalia eos, qui habitaverint in „ monte sancto Dei : quod interpretatur Ec„ clesia, de quo in Evangelio dicitur : Non „ potest Civitas abscondi super montem po„ sita -- Quare alludit Isaias ad prædicationem primò factam Gentilibus, fidem ignorantibus, quibus non est enunciatum Evangelium legibus coercitivis, bellis, carceribus, sed exhortationibus, miraculorum virtute confirmatis.

DICES. Quia gentiles non erant de Ecclesia non poterant cogi ad fidem suscipiendam, sed etiam Hæretici sunt extra Ecclesiam ; ergo neque ipsi cogi possunt. Argumentum est apud D. Paulum 1. ad Corinth. 5. v. 12. *Quid enim mihi de his, qui foris sunt, judicare ? Nonne de his, qui intus sunt, vos judicatis ? Nam eos, qui foris sunt, Deus judicabit.* Reservantur ergo Divino judicio Increduli, & aberrantes.

Verum locus Pauli non est ad rem. Agit enim de illis, qui sunt omnino extra Ecclesiam, nec in ea unquam fuerunt, idest, loquitur de omnino infidelibus. Audiamus D. Thom. *in hunc locum* -- De his qui foris „ sunt, idest, de Infidelibus, qui omnino „ extra Ecclesiam sunt. Prælati enim Ecclesia„ rum accipiunt spiritualem potestatem su„ per eos tantum, qui se fidei subdiderunt -- Hæretici autem sunt extra Ecclesiam, velut *Filii perditi revocandi.*
milites desertores, velut filii deperditi ; in hos autem habet Ecclesia jurisdictionem, in quos eam tenetur exercere, cum & ipsi malum inducant in filios legitimos. August. *Epist.* 50. *pag.* 85. *col.* 2. *circa medium* -- Cur „ ergo non cogeret Ecclesia perditos filios, „ ut redirent, si perditi filii coegerunt alios, „ ut perirent ? Quamvis etiam illos, quos non „ coegerunt, sed tantummodo seduxerunt, si „ per terribiles, sed salubres leges in ejus gre„ mio revocentur, blandius pia Mater am„ plectitur, & illis multò amplius, quam „ de his, quos nunquam perdiderat, gratu„ latur -- Alludit ad Parabolam de Filio Prodigo.

105 OBJIC. II. In zizaniis mistis tritico intelliguntur Hæretici misti cum Catholicis in eodem Christi Regno, sed Christus vetat separari zizania a tritico, Matth. 13. v. 30. dicens: *Sinite utraque crescere usque ad*

sem ; & in tempore messis dicam messoribus : Colligite primum zizania &c. Ergo non licet pœnis Hæreticos cogere .

RESP. Christus prohibuit imprudentem separationem zizaniorum a tritico , idest , quando est periculum eradicandi triticum , idest , majora mala procreandi ; & ideo præmittit v. 29. *Ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum* . Opportune enim leges , & rigorea sunt aliis mendi, quando prudentialiter executio cum fructu spetatur . Hac regula usus est Serenissimus Rex Galliarum compellendo Hugonotos . Expectavit enim quandu prudentialiter credidit , se posse effective eos comprimere absque majori periculo boni publici , tum spiritualis , tum politici . Unde dixisse fertur -- Avus meus po„ tuit eos coercere , & noluit : Pater voluit , „ sed non potuit : Ego volo , & possum -- Argumentum ex Parabola de zizaniis refert D. Augustinus *Epist.* 48. *pag.* 70. ex ore Cypriani , quem dicit irridere eos , qui hoc sibi assumunt -- Quod nec Apostolis concessit „ Dominus , ut ante tempus zizania colli„ gerent --

In coercendis Hæreticis prudentia opus est.

DICES . Christus prohibet severitatem in trahendis contumacibus ad fidem ; nam graviter redarguit Apostulos , volentes ignem de cœlo dimissu comburere Samaritas , qui nolebant audire , & suscipere Verbum Dei , Luc. 9. v. 55. *Nescitis cujus spiritus estis . Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare* . Ergo vis non est licita .

RESP. Christus vult , & severitatem, & mansuetudinem exerceri , sed quando oportet ; & utriusque in seipso exemplum dedit , mansuetudinis , quando humiliter , & suaviter perambulabat Civitates Evangelizans , severitatis , quando flagellis ejecit de Templo ementes , & vendentes . Christus ibi instruebat Apostulus , quos missurus erat ad prædicandum Evangelium Gentibus , qui fidem adhuc non audiverant ; & quia Gentilium conversio futura erat opus Divinæ virtutis , non humanæ potentiæ , ideo volebat in spiritu lenitatis , & humilitatis deferri lumen veritatis extremis orbis partibus . Ceterum non tollitur, quin necessaria, & utilis sit virga in eos , qui fidem susceptam deserunt . Hinc & Paulus promisit se in virga venturum ad emendandus inobedientes, & propterea docuit Christus ad purgandam vitem opus esse palmites castigare , & rescindere .

106 OBJIC. III. Vis coactiva in casu est contra regulam , quam tradidit Paulus ad Titum 3. v. 10 dicens : *Hæreticum hominem, post unam , & secundam correptionem devita* . Ecce admonendus est Hæreticus ; & si non resipiscat, abstinendum est ab illius commercio , & nihil aliud agendum ; ergo .

RESP. Textus incongrue explicatur : Illud enim *devita* non stat simpliciter pro negatione conversationis , sed pro separatione, media pœna excommunicationis , cui, perseverante contumacia, addi potuisset etiam pœna corporalis ad ipsum emendandum . Sed tunc temporis non expediebat , quia ortum esset scandalum apud Gentiles cum magno detrimento fidei . Nam viri Apostolici crediti fuissent crudeles, & barbari: ex quo fructus prædicationis impeditus fuisset . Ceterum quandoque Deus miracula fecit per manus Apostolorum in punitionem malorum, ut declararet licitam esse , & necessariam quandoque severitatem . Hinc Act. 13. Elymas Magus , subvertens vias Domini , fuit excæcatus . Ananias , & Saphira interfecti sunt per os Petri . Act. 5.

In primitiva Ecclesia neque erat possibilitas utendi potestate coercitiva propter paucitatem Christianorum Principum , & potentiam gentilium . Quandu autem completa fuit prophetia , quod Reges essent nutritii ejus , tunc leges condere cœperunt contra Hæreticos, & Apostatas , pura sub pœna exilii , *L. Arriani cap. de Hæreticis* , sub pœna mulctæ pecuniariæ , *L. Cuncti Hæretici* , sub pœna spoliationis bonorum , *L. Manichæi* , pœna capitis , *L. Quicunque* , in quibus tum ferendis , tum exequendis , illud August. *Epist.* 50. *pag.* 87. observandum est -- Verum „ in hujusmodi causis , ubi per graves dissen„ sionum scissuras non hujus , aut illius ho„ minis est periculum , sed populorum stra„ ges jacent , detrahendum est aliquid seve„ ritati , ut majoribus malis sanandis chari„ tas sincera subveniat --

Potestas coercitiva in Ecclesia .

DICES . Licet severitas legum secundum spiritum Evangelii sit licita , secus quæ adversatur , sed vis coercitiva per pœnas temporales spiritui Evangelii adversatur . Nam spiritus Evangelii quærit , quæ sunt Jesu Christi , non quæ sunt mundi : in his autem legibus temporaliter pœnalibus quæruntur, quæ sunt mundi , videlicet , bona temporalia Hæreticorum . Hinc sub prætextu Religionis Reges suum patrimonium augent , & dominationem .

Quoniam hæc instantia excerpta est a Donatistarum cavillis , solvenda est doctrina D. Augustini , quæ melior esse nequit . *Epist. cit.* 50. *pag. mihi* 85. *post medium* hæc profert -- Quod autem nobis objiciunt , quod res eo„ rum concupiscamus , & auferamus : utinam „ Catholici fiant , & non solum , quæ dicunt „ sua , sed etiam nostra in pace nobiscum , „ & charitate possideant ! Usquequo adeo „ autem calumniandi cupiditate cæcantur , „ ut non attendant , quam sint inter se con„ traria , quæ loquuntur . Ipsi certe dicunt , „ & invidiosissime sibi conqueri videntur , „ quod eos in nostram communionem vio„ lento legum Imperio coarctamus . Hoc u„ tique nullo modo faceremus , si res eorum „ possidere vellemus . Quis avarus quærit „ compossessorem ? Quis dominandi cupidi„ tate inflammatus , vel fastu dominationis „ elatus desiderat habere consortem ? --

Legum severitas spirituale hæreticorum bonum respicit .

107 OBJIC. IV. Non minus est libera fides , quando est primo suscipienda , quam sit libera in suo conservari , sed quia fides primo suscipienda est libera, nemo ad eam cogi potest pœnalibus legibus ; ergo neque ad eam conservandam iisdem impelli potest .

Hoc est præcipuum argumentum Donatistarum , & Hugonotorum , cui ea doctrina D. Aug. facile respondetur . Non est minus libera charitas , justitia , & continentia , quam fides ; & tamen si quis alteri , v. g. uxori promisit continentiam , tenetur eam reddere , si alteri

Quæ libere sunt ante promissionem, fiunt debita post illam.

alteri medio contractu rem quampiam obligavit, tenetur adimplere, quod si non faciat, potest cogi legibus, pœnis, flagellis, ita pariter, & si aliquis potuerit fidem primo non suscipere, sicut ille potuit non nubere, postquam verò suscepit, si nolit stare, cogi potest, impelli potest. Nulli fit injuria ex eo, quod juridice compellatur ad satisfaciendum debito. Libertas, quam habebant Heretici ante fidei susceptionem, ligata est promissione, quam fecerunt in Baptismo.

DICES. Fides est donum Dei, sed donum Dei a Deo petendum est, non autem ad illud sunt homines compellendi: non enim est capta punitionis humanæ, qui illud non obtinet.

RESP. Non solum fides est donum Dei, sed etiam castitas, & justitia, & tamen ad hæc observanda juste coguntur homines. Fides est donum Dei, sed libertati subjectum humanæ, a quo qui recedit, libere recedit; ac per consequens culpabiliter recedit, cum teneatur stare promissis. Ubi verò est culpa, ibi capacitas pœnæ.

108 INSTABIS. Sicut qui fidem suscepit, tenetur stare in fide, & si non stat, est culpabilis, ita qui non suscepit, tenetur suscipere; & si non suscipit quando est facta sufficiens anounciatio, peccat. Sed hoc non obstante isti pœnis non possunt compelli ad fidem, etiamsi sint sub Principibus Catholicis, ut patet de Judæis; ergo neque illi.

RESP. Paritatem non urgere; nam qui non susceperunt fidem, non cadunt sub dominio Ecclesiæ, nec Ecclesia in eos jurisdictionem habet. Per hoc, quod in ditionibus Catholicorum commorentur, solum eis subduntur politice, tanquam homines, non tanquam fideles. Dux exercitus potest punire milites desertores, non autem eos, qui milites fieri noluerunt; etiamsi culpabiliter noluerint. Dux, inquam, exercitus, qua talis; quia aliunde in eos poterit jurisdictionem habere: Porro Hæretici sunt milites, Ecclesiæ desertores.

109 OBJIC. V. Fidei assensus essentialiter innititur testimonio Divinæ revelationis, sed violenta coactio mediis pœnis non est apta ad producendum hujusmodi assensum; cum illa ad cor non perveniat (coactio enim exterior manum retrahit, sed non mentem) ergo non est licita.

Argumentum hoc est alius Achilles Adversariorum. Non tangit quidem cor vexatio, & coactio; dat tamen intellectum, ut commune fert axioma: unde contristati attentius considerant motiva nostræ fidei, & disponuntur paulatim ad suscipiendum lumen revelationis, quo veraciter credant fidei mysteriis. Sed audiamus D. August. *Epist.* 50. *pag.* 81. — Unde magna in eis fit misericor-

Metus disponit ad bona agendum.

„ dia, cum etiam per istas Imperatorum le-
„ ges, ab illa secta, ubi per doctrinas Dæ-
„ moniorum mendaciloquorum mala ista di-
„ dicerunt, prius eripiuntur inviti, ut in
„ Catholica postea bonis præceptis, & mo-
„ ribus sanentur assueti. Nam multi eorum,
„ quorum jam in unitate Christi pium fidei
„ fervorem, charitatemque miramus, cum
„ magna lætitia gratias agunt, quod illo er-
„ rore eruerunt, ubi mala ista bona puta-
„ verunt. Quas gratias modo volentes non
„ agerent, nisi prius etiam nolentes ab illa
„ nefaria societate discederent. Quid de il-
„ lis dicamus, qui nobis quotidie confiten-
„ tur, quod jam volebant esse Catholici, sed
„ inter eos habitabant, inter quos id, quod
„ volebant, esse non poterant per infirmita-
„ tem timoris, ubi, si unum verbum pro Ca-
„ tholica dicerent, & ipsi, & domus eorum
„ funditus everterentur? — &c.

Ex quibus habes solutam instantiam respondentium, doctrinam Augustini non favere Regi Galliæ contra Hugonotos: nam Augustinus loquitur de legibus latis contra Donatistas, qui insurrexerant adversus Catholicos ferro, igne, seditionibus, direptionibus, contumeliis, hosque reprimere licet, & est necesse, quia bonum publicum perturbant. Ceterum Hugonoti Gallias non commovebant nec ferro, nec igne, nec alterius violentiæ genere; adeoque contra ipsos nec sapientia, nec auctoritas Augustini quidquam urgent.

Solvitur, inquam, hæc instantia, quæ quosdam movit. Nam D. August. docet, leges Imperiales esse latas, non solum ad tollendam vexationem, quam a Donatistis patiebantur Catholici, ut impedirent neces, incendia, spoliationes, quas intentabant fidei hostes, sed ut converterentur ad cor, fidem susciperent, quam professi erant: & usus est rationibus, & Scripturis probantibus licere Hæreticos cogere ad unitatem fidei, quia Hæreticos præcise, etiamsi nulla molestia temporali Ecclesiam affligerent. Hinc conatur ostendere, dari in Ecclesia potestatem ad ipsos corrigendos etiam flagellis, ut Mater habet in reprobum filium, ut Pastor in ovem errantem, ut Dux in militem desertorem, ut Agricola in palmitem infectum, ut Medicus in infirmum corruptum, ut Magister in discipulum seductum. Totum robur firmat in jurisdictione Ecclesiæ. Totam necessitatem petit ab infirmitate Hæreticorum; unde vis maxima ab ipsu inculcata pendet, & emanat ab intrinsecis jurisdictionis legitimæ. Addit insuper adminicula petita ab experientia, quod vexatio dat intellectum. Subdit ulterius motivum, quod plerique motivis humanis detinentur in errore, quæ franguntur accedente legum severitate. Quare jure merito ad obstruendum ora obloquentium, doctrinam harum epistolarum D. August. produxerunt Illustrissimi Præsules Gallicani.

110 DICES. Quotiescunque duo mala occurrunt simul inimpedibilia, quod minus est, eligi debet, sed permanere in Hæresi malum est, cogere ad fidem periculum includit positivæ profanationis mysteriorum Dei; quia solet evenire, quod coacti, solum extrinsece confiteantur fidem, & simulate, non autem ex corde, & interim Sacramenta Dominica sacrilegiis polluant; & hoc est majus malum, quam primum; ergo hoc est impediendum, & permittendum primum.

Hoc argumentum movit aliquando Augustinum. Hoc quosdam modernos Theologos suspensus tenuit in casu purgationis Galliæ ab Hæreticis. Sed non urget, ut melius

per-

perpendens agnovit August. qui respondit : Aliquos sincere converti , teste experientia , alios simulate tantum , quorum plerique paulatim ex corde credunt ; & magna spes est , quod saltem eorum filii bene educandi sint ; cum Patres cogantur eos instruere , & exercere in exterioribus ritibus Catholicæ doctrinæ . En mens August. *Epist.* 50. *pag.* 86. *col.* 1. *sub initio* -- Ex his quoque plurimi simulando „ communicaverunt , alii paucitate latuerunt. „ Sed illi , qui simulabant , paulatim assuescendo , & prædicationem veritatis audiendo , maxime post collationem , & disputationem , quæ inter nos , & Episcopos eorum apud Carthaginem fuit , ex magna parte correcti sunt -- Idem habet *Epist.* 48.

Quibus patet plures ex corde converti , alios simulate pro aliquo tempore , deinde accedente frequentia instructionis converti. Sed illud salubre est , quod radix morbi obtruncatur , ne diutius perseveret : nam providetur filiis Hæreticorum , quibus non venenum erroris cum lacte communicatur , sed veritas . Quod in casu præsentis expurgationis Galliarum ab Hugonotis apparet · nam pro filiis eorum Hæreticorum , qui fugerunt , & noluerunt converti , loca particularia instituit Serenissimus Rex , in quibus Catholicis imbuerentur moribus , & pro omnibus statuit , quod filii in scholis Catholicorum a Magistris maxime fidelibus , & piis instruerentur .

Provisum est , ut libri Hæreticorum eriperentur , & alii eis distribuerentur ; editi sunt Catechismi clare mysteria fidei explanantes . Pariter sancitum est , ut Episcopi occulate invigilarent , ne quis simulate fidem profiteretur , & proderent quos invenirent ; & ad hunc finem mandata est frequentia visitationis Diœcesum . Postremò cautum est , ut Parochi urbium , & Pagorum suspecti deponerentur , & doctiores substituerentur . Dispersi etiam sunt per Oppida , & Pagos , & montes viri prudentes , docti , & pii , qui rudes instruerent . Quibus præpeditæ sunt profanationes mysteriorum Dei , quæ oriri poterant ex simulata fide apud eos , qui sincere ad cor non redirent . Quod si aliqua deinde sacrilegia oriantur , per accidens est , & nulla est res tam sancta , quæ per accidens non subjiciatur aliquibus inconvenientibus . Adde , quod severitas legum in his materiis est valde utilis , ut boni magis firmentur , & lapsum pertimescant , pro quo permitti aliqua mala possunt.

111 REPLICABIS . Licet doctrina Scripturarum ab Augustino expensa valeat pro Hæreticis nullo privilegio firmatis , quales erant Donatistæ , non tamen valet pro Hæreticis privilegio roboratis ; quia nunquam licet publicam fidem frangere : atqui in casu Gallicanæ expurgationis Acatholici erant privilegio firmati publicis tabulis . Nam ex pacto Regio , & conventione facta publicis instrumentis poterant exercitia suæ Religionis conservare , & exequi ; & eis promissum fuerat , quod nunquam impedirentur , nec molestarentur : qua conventione facta & a seditionibus cessaverunt , & Regi præstiterunt obsequium , & auxilium obtulerunt pro bello contra extraneos ; ergo non fuit licita illa legum severitas .

Hæc objectio solemnis est apud Heterodoxos . Objurgant enim quod nos Catholici datam fidem non servamus contra omnia jura , naturale , divinum , gentium , & humanum , ac proinde manifestam in hoc casu sibi factam injuriam . *Inanis hæreticorũ querela.*

Non est hic locus movendi Controversiam illam *De fide Hæreticis servanda* , sed pro quanto sufficit ad solutionem hujus objectionis , aliqua notanda sunt .

I. Duo sunt genera pactorum . Unum de rebus licitis ; & hoc secundum jura tenet , & servandum est , & servari debere etiam ipsis Hæreticis docet Catholica Religio . Aliud est de rebus illicitis ; & hoc servandum esse non præcipiunt jura ; quod fortius verificatur , quando sunt a jure naturali , & divino vetita .

II. Hæresis , & ejus exercitium sunt ab intrinseco mala inexcusabiliter , ita quod plerique Doctorum teneant , nullo titulo permitti posse a Principibus in suis ditionibus . Sed permitti posse docent alii , si adsit rationabilis , & gravis causa . Porro hæc triplex est , prima majoris boni obtinendi , secunda majoris mali evitandi , tertia quando impediri nequit permissa Hæresis . *Hæretici quando tolerandi.*

III. Quando permissio Hæresis ob fines prædictos est licita , etiam licitum est Principibus de ea toleranda paciisci , & convenire , & eam promittere tabulis publicis , quia materia hujus pacti in illis circumstantiis est licita , ad quam etiam promissio , & juramentum .

IV. Promissio Gallicana de toleranda Hæresi , & Hæreticis fuit coacta pro majori malo impediendo ; erat enim in periculo gravissimo Gallia ob maximam potentiam Acatholicorum , & numerum ingentem , ut ex historiis notum est . Non erat sufficiens robur in parte Catholica ad eorum audaciam reprimendam : unde quibus potuit conditionibus , etiam iniquis , debuit pacem acceptare.

V. Quando permissio mali fit licita ob prædictos fines extrinsecos , illis finibus sublatis amplius non est licita , ut evidens est : cessante namque motivo ob quod malum fit tolerabile , non amplius restat permissio honesta ; ac per consequens cessat etiam obligatio promissionis , & juramenti , quod non potest esse vinculum iniquitatis . Hæc sunt plana , & indubia .

Positis his , cum Serenis. Rex Ludovicus XIV. his temporibus prudenter perpenderit se sufficienter posse Heterodoxorum vires comprimere ; se posse impedire majora mala , quæ aliis temporibus imminebant , posse ex non permissione majus bonum Regni politicum , & spirituale promovere , cessaverunt omnes causæ , ob quas licuerat permittere Hæresim etiam sub juramento ; ac proinde cessavit vinculum obligationis , & per consequens potuit licite minacibus legibus compellere ad obedientiam Ecclesiæ . *Laudabiliter sæpe pactum frangitur.*

112 Accedunt duo alia momenta . Primum , gravissimæ injuriæ , quas Rex sub sua infantia , & pupillari ætate ab Acatholicis tulerat , quæ non fuerant sufficienter vindicatæ ,

catæ, ſecundum, damnum, quod Regno proveniebat, & periculum majoris, quod imminebat; ſiquidem creverat numerus eorum ſupra centena millia, & in dies creſcebat; inſultabant Catholicis; movebant quæſtiones de Religione cum Catholicis; ſpargebant libellos confirmativos ſuæ ſectæ contra veritatem Evangelicam, ut patet ex libris, quos ediderunt celebres Miniſtri, puta Magiſter Claudius, Magiſter Dallæus; quibus reſpondere coacti fuerunt Illuſtriſſimi Præſules Gallicani. Plures vero ex his Libellis idiomate communi, & vulgari erant editi, quique ab omni genere hominum legi poterant, a doctis, & rudibus, a fæminis, & viris, & per conſequens apti erant ad ſeducendum, cum viri de plebe non ita facile poſſint fallaciam argumentorum detegere, & ab illa ſe expedire. Docet D. Paulus prima Corinth. 5. v. 13. *Auferte malum ex vobis ipſis*, ideſt, impios; quia ex commercio cum iſtis periculum imminet corruptionis.

His adde, quod prævidebat Sereniſſimus Rex aliqua belli ſigna cum exteris Nationibus, mixtis ex Hæreticis; unde timere poterat occultas proditiones in Regno ex colligatione animorum in qualitate Religionis inter Heterodoxos ſibi ſubditos, & extraneos hoſtes. Nec defuerunt aliis vicibus ſimiles confœderationes. His, & aliis motivis accedentibus, titulum juſtum habuit Gallia ſolvendi pactum.

113 SUBSUMES iterum. Non erat inferioris conditionis pactum inter Regem, & Hugonotos, quam inter plures Magiſtratus Catholicos, & Hebræos, ſed non creditur licitum pactum frangere cum Judæis; ergo neque debuit pro licita haberi fractio pacti cum Hugonotis: utrobique videtur par ratio: utrobique adeſt Religionis diſparitas: utrobique ſolvitur tributum Principi: utrobique ſunt ſubditi: utrobique eſt periculum ſeductionis; & aliunde Judæi ſunt hoſtes acriores Chriſtianiſmi.

Hæc inſtantia nullius eſt roboris: nam videmus a pluribus Regnis expulſos Judæos, & quidem juſtiſſime; nam quandoque graviſſimum nocumentum afferunt Reipublicæ. Accidit ſæpe, quod exigunt a Civibus, & maxime a ruſticis, & rudibus exceſſivas uſuras, quæ damnum afferunt Communitati, & aliàs ſunt grave peccatum. Præveniunt Chriſtianos in emptione rerum venalium, quæ deferuntur ad forum pro uſo Civium, & incolarum, tum promptitudine pecuniæ, quam paratam habent, tum oblatione majoris pretii, deinde pretio duplo majori cogunt Chriſtianos indigentes eaſdem emere; & hoc notabile gravamen infert pauperculis, quibus abundant Urbes, & Oppida. Accidit quoque, quod furibus dant occaſionem furta multiplicandi ſalva manu; nam prompte emunt res furto ſublatas, eas abſcondunt, diſtrahunt, diſſolvunt: unde nec res, nec fures reperiri poſſunt. Graviſſimum autem damnum illud eſt, quod munera, & pecuniam offerunt Miniſtris Principum, ut protegantur, & impune ſuas iniquitates exerceant; unde populi ira, querelis, blaſphemiis, contumeliis exardeſcunt in Judæos, eorumque

Hebræi ab Urbibus ejiciendi.

patronos. Notum eſt inteſtinum odium Judæorum in Chriſtianos, eorumque Religionem, quo moventur ad patrandas quotquot poſſunt injurias in illos; quod ſi pleraſque exterius non exequuntur, id oritur ex timore pœnarum. Porro hæc mala tolerari non poſſunt a Magiſtratu, qui ex officio indiſpenſabiliter tenetur publicas injurias impedire, publicam juſtitiam propugnare, publicum bonum intueri.

114 Nec ſufficit ad permiſſionem licitam motivum triplex, quod plerique adducunt. I., quia toleratis Hebræis Magiſtratus promptum habet modum ſibi providendi in neceſſitate bellorum, pecuniam a Judæis accipiendo. II., quia Nobiles Patritii, quando egent, facile apud Hebræos mutuum adinveniunt. III., quia advenæ, & hoſpites mira facilitate apud Judæos reperiunt quidquid eſt eis neceſſarium pro quacunque ſtatus conditione circa domeſticam ſupellectilem: quæ commoda non habentur in promptu, ubi Hebræi præſentes non ſunt.

Non ſufficit inquam; nam pecuniæ, quas tribuunt Principi, ſunt ex uſuris a Civibus Principi ſubjectis extortis; nec omnem pecuniam uſurariam dant Principi, ſed aliquam, & meliorem portionem ſibi retinent: quæ pecunia, ſi adeſſet apud ſubditos, poſſent ſuo Principi tributa pinguiora ſolvere. Accedit, quod Hebræi non ſubminiſtrant pecuniam Magiſtratui omnino gratis, ſed privilegia extorquent, vel obtinent, quæ in gravamen ſubditorum cedunt. Nobiles verò, accipiendo mutuum ab Hebræis, magis depauperantur; quia mutuum accipiunt cum magnis uſuris, & quo magis accipiunt, eo magis expilant patrimonia ſua; ſi verò non eſſent præſentes Hebræi, poſſent contractibus convenientioris pretii ſibi providere apud Chriſtianos. Quo ad hoſpitum, & advenarum ſubſidium, facile eſt remedium. Totum ſuppleri poſſet per Chriſtianos negotiatores. Ipſi enim paratas habere poſſent officinas pro quolibet genere rerum neceſſariarum ad proviſionem. De facto videmus enervata hæc inconvenientia in illis ditionibus, a quibus ejecti ſunt Hebræi. Quod ſi alicubi non ita bene proviſum eſt, oritur ex defectu Gubernii. Si tamen Magiſtratus efficaciter providerit, ut ſuperius recitata mala non eveniant, ita quod intra debitos terminos Judæi contineantur; & Reipublicæ non noceant, juſtis accedentibus cauſis permitti poſſunt, quia cum per ritus Judaicos adumbretur Chriſtiana Religio; confirmantur in fide Catholici, & aperte demonſtratur veritas fidei per experimentalem conſiderationem adimpletarum Prophetiarum; & pariter Judæi, diſcentes a Catholicis eorum ritus fuiſſe noſtræ Religionis umbratiles, facilius diſponi poſſunt ad converſionem. Bene autem cavendum eſt, ne Principes munera, pecunias, & alia recipiant lucra ob prætextum permiſſionis, vel ob tolerantiam uſurarum exercendarum, etiam ſub aliqua legis moderatione, & ſub caſu neceſſitatis reddentis licitam permiſſionem; ſiquidem tam exercitium Religionis Judaicæ, quam uſuræ ſunt jure Divino, & naturali illicita, & graviſſima peccata, & quidem publica; ſolum au-

tem

tem lucrum temporale non est sufficiens causa permittendi Divinas offensas.

Poterunt tamen exigere Principes rationabile tributum ob concessam habitationem in suis ditionibus, & aliquid in punitionem usurarum. Ceterum pœnis spiritualibus puniri nequeunt, cum in spiritualibus Ecclesiæ non sint subjecti, cujus januam non sunt ingressi. Ceteris etiam paribus est minus periculum corruptionis Christianorum in materia Religionis ex commercio Hebræorum, quam ex commercio cum Hæreticis, quia cum primis est totalis disparitas cultus, secus cum secundis, cum quibus est aliqua convenientia in ritibus. Præterea adversus Judæos stat quædam innata aversio in Christianis, quæ non reperitur adversus Hæreticos. Ex quo autem Judæi sint diversæ totaliter Religionis, & nullo modo ad Ecclesiam pertineant, sequitur, quod a ditionibus Catholicorum possint expelli, non autem cogi ad fidem suscipiendam propter defectum spiritualis jurisdictionis in eos. At contrarium est de Hæreticis ob motivum oppositum; habent enim characterem.

115 DICES. Ergo male faciunt illi Principes, qui cogunt Hebræos mediis mulctis pecuniariis audire Verbum Dei. Nam cui non licet cogere alios ad finem, neque licet eos cogere ad medium unice destinatum ad eum finem: atqui auditio Verbi Divini, ejusdem prædicatio coram infidelibus unice conducit tanquam medium ad fidei susceptionem; ergo si ad hanc cogi non possunt, neque ad illam.

RESP. Non solum male non agunt, sed tenentur Principes cogere Hebræos ad audiendum Verbum Dei, quia debent eorum salutem procurare modo, quo possunt. Non est autem alius modus, quam Evangelizatio; nemo autem evangelizare potest, ubi non est auditus; adeoque ad audiendum cogi debent, quando habitant intra ditionem temporalem Principum Christianorum, tunc ratione jurisdictionis temporalis possunt eos impellere, ut conveniant in unum ad audiendum Ministros Ecclesiæ, quibus Principes dant manus, ut suis muneribus fungantur. Non possunt tamen cogere ad fidem suscipiendam, cum prima susceptio sit omnino libera; & coactio ad hanc debeat oriri immediate a spirituali jurisdictione, qua caret Ecclesia in infideles. Auditus autem est quidem medium ordinarium ad fidem, sed influendo moraliter, hoc est, media persuasione, non autem media coactionis violentia.

116 INSTATUR. Cogere Hæreticos ad fidem cedit in gravissimum damnum Christianæ Religionis; nam aliæ Nationes Heterodoxæ dicunt idem facere cum Catholicis, qui apud ipsos manent: eos enim vexant, impediunt exercitia Religionis, spoliant bonis, expellunt ab Urbibus. Hæc porro in damnum inexplicabile cedunt Religionis, quia plerique Catholicorum præ timore deficiunt a fide, & illæ Provinciæ remanent destitutæ Ministris Evangelicis, & veritas fidei totaliter ablegatur.

RESP. Quod Hæretici expellant a suis Regnis fidem, & fideles, male faciunt, quia Hæresis pessimum peccatum est, fides Catholica summum bonum, & Hæretici nullam

A spiritualem jurisdictionem legitimam habent in fideles, ut eos cogant ad malum, & ad fidem deserendam. Possunt quidem eos punire, si delinquant contra leges justas civiles; quia ad istas tenentur hoc ipso, quod in eorum ditionibus habitant; non autem possunt cogere ad exercenda ea, quæ sunt prohibita a Divina lege. Quare quod alii Principes extranei Heterodoxi persequantur Catholicos intra suas ditiones, more exemplo Catholicorum Principum, qui sua Regna purgant ab erroribus, & Hæreticis, inter mala per accidens connumeratur. Non est enim mihi imputandum, quod vicinus meus

B eradicet bonas herbas, & arbores ex suo agro, qui postea spinis repletur, ex quo ego ex meo tribulos extirpo.

117 Adhuc clamant Heterodoxi. Displicet Deo fractio pactorum etiam cum hostibus fidei, & etiamsi sit in materia Religionis. Prohibuerat namque Deus Israelitis, ne fœdus inirent cum extraneis, ne exponerentur periculo deficiendi a fide. Fœdus fecit Josue cum Gabaonitis, & juramento firmavit, & fideliter servavit; quamvis videretur omnino injustum, cum præter prohibitionem extortum fuisset dolo a Gabaonitis. Insuper facillime poterat Josue illos perdere, & tamen

C noluit ob reverentiam jurati fœderis, & ita Deo placuit, ut miraculo confirmaverit; nam cum ascenderet, ut Gabaonitas defenderet, contra hostes eorum stetit Sol, donec victoriam perficeret. E contra Saul, quia fœdus hoc fregit, fuit graviter punitus, ut habetur 2. Regum 21. v. 1. *Facta est quoque fames in diebus David tribus annis jugiter: & consuluit David oraculum Domini. Dixitque Dominus: Propter Saul, & Domum ejus sanguinum, qui occidit Gabaonitas.* Nec ira Dei quievit donec suspenderentur septem filii Saul. Quare etiamsi fœdus initum in Gallia cum Acatholicis fuerit contra præceptum Dominicum de

D evitando periculo subversionis a fide, fuerit sub primordiis quasi coactum, & nunc valeat Gallia eos repellere; tamen nunquam erat licitum illud infringere. Alia similia facta Scripturæ in sui subsidium adducunt Acatholici, sed hoc de Josue ad rem magis accedere videtur.

Ut verum fatear, in hoc argumento difficultatem inveniunt Catholici non ex ea parte, qua productum est in favorem Hæreticorum, sed ex ea parte, qua videtur juramentum de re illicita obligare. Volunt enim illicite jurasse ipsum Josue, & tamen Deus approbavit ejus observantiam.

E 118 Verum juramentum non erat illicitum, neque contra mandatum Domini. Nam præceptum Domini erat de non ineundo fœdere cum extraneis, quamdiu in sua lege permanere volebant, secus quando incorrigibiles non erant, ut colligitur Exodi 34., & amplectabantur fidem Judæorum, & fiebant de populo Dei, quod accidit in casu. Hinc juramentum frangens Saul graviter peccavit, maxime cum a recentis annis fruerentur Gabaonitæ pacifica possessione. Quia tamen fraudulentis mendaciis illi pacem obtinuerant, ideo in pœnam eos tradidit in per-

perpetuam servitutem. Eo vel maxime, quod accedebat alia lex dictans, gentes extraneas esse in servitutem redigendas, quando eis vita concedebatur. Hoc ab Augusl. didici *quæst.* 13., & 14. *in Josue* -- Crediderant enim Deo, quem audierant suo populo promisisse, quod illas gentes subverteret, eorumque terram obtineret; & hanc eorum fidem nun eos perdendo remuneravit quodammodo --

Quibus positis, exemplum Josue ftar pro Gallia. Nam nullam molestiam intulit illis Heterodoxis, qui voluerunt fidem suscipere, & hæreses detestari. Et si hos vellent Reges ob antiquæ fidei motivum affligere, utique cum Saule peccabunt. Illos solum coegit Regium Edictum, qui contumaciter perseverare volebant in pristino errore, & hoc permittere non poterat, supposito, quod posset supprimere absque periculo majoris mali, & cum spe prudentiali majoris boni. Quare definant proclamare infidos esse Catholicos, eisque fidem esse frangendam. Illicita enim pacta non tenent; nec ea eo præcise, quod Acatholici sint, negamus pacta licita esse servanda, sed plane, docemus esse eis adimplenda, & puniendos esse, qui hujusmodi frangunt. Hæc satis pro hac Controversia, & tota etiam Disputatione.

DISPUTATIO QUARTA.

DE ERRORIBUS ANGLICANIS CIRCA CULTUM SANCTORUM.

Duplex schisma agnoscunt Catholici Doctores; unum, quod simplex vocant; quia simpliciter non cohibet subjectionem, & obedientiam Supremo Pastori absque ulla admixtione hæresis; aliud, quod mixtum appellant; quia præter negationem debitæ subjectionis ad primum Caput, admittit etiam errores circa fidei dogmata. Schisma Anglicanum non est primi generis, sed secundi; quia mixturam pravorum dogmatum, Catholicæ Religioni adversantium, admittit. Nec aliter esse poterat; cum enim inducti fuerint Calvinistæ, Puritani, & alii Acatholici, multiplex pariter dogma, a Catholica Doctrina alienum induci necesse fuit.

PROŒMIUM.

Plures sunt errores, quos Anglia Acatholica profitetur, sicut plures fuerunt homines, qui superseminaverunt zizania in illo Domini agro. Non est opus hic eos omnes referibere, sed sufficit eos indicare, quos in suis libris inseruit, & defendit Rex Jacobus, acerrimus Laicocephaliæ propugnator; illi enim satis sunt pro aperiendo statu præsentis Disputationis.

Primus error respicit personam Romani Pontificis, quem dicunt Anglocalvinistæ esse Antichristum in Scripturis prædicatum. Secundus respicit præsentiam Corporis Christi sub speciebus Eucharisticis, quam negant realem esse; adeoque non dari transubstantiationem affirmant. Tertius respicit Communionem, quam jure Divino laicis docent sub utraque specie esse debitam. Quartus respicit Missas privatas, quas de medio tollunt. Quintus respicit ritus Ecclesiasticos, sacrasque benedictiones, quas contemnunt. Sextus respicit cultum Sanctorum, quem profanant. Septimus respicit Purgatorium, quod irrident, de aliis namque jam actum est.

Sed ne Regi falsa tribuere videamur breviffime, quid dicat, ex suis fontibus manifestum faciamus. In Præfatione licet fateatur Beatam Virginem esse venerandam, tamen redarguit Catholicos, eo quod tribuant illi cultum Divinum; & velint esse invocandam. Insimulat modum intercedendi pro nobis; quod scilicet ipsam dicamus non solum precibus sed imperio agere cum filio de nostra salute & descendere ad oscula Sacerdotum. Quibus addunt alii, quod altercetur cum Dæmonibus, quod dicamus, universas hæreses interemisse, dando illi omnipotentiam; spem nostram vocemus, quod proprium est Dei; Advocatam appellemus, quod proprium est Christi.

Circa Sanctorum cultum, eos solummodo Sanctos esse venerandos docet, quorum mentio est in Scripturis, non autem alios ab Ecclesia canonizatos, quos Novitios vocat. Cultum pure Civilem, non autem Sacrum, eis esse concedendum tradit: Asserit in eorum leg. ndis plures nugas contineri: Sanctorum invocationem novam, superfluam, & minus tutam appellat: Sacram Reliquiarum adorationem carpit, licet politicam non deneget: Pungit acriter usum caponendi particulas Sanctorum Corporum: Dei Imagines ablegandas totis viribus contendit: Forti conatu contra Christi Crucem insurgit, pluraque a nobis doceri confingit adversus eam, ejusque signum: Sanctarum Imaginum adorationem inter confinia idololatriæ concludit, easque ad solum humanum splendorem deservire agnoscit.

Nobilem ergo hanc Provinciam examinare aggrediamur.

CONTROVERSIA I.

AN EXTERNIS ACTIBUS DEUM LICEAT ADORARE.

ANtequam præsentem Controversiam; & sequentes examini subjiciamus: necesse est aliqua præmittere pro nominis intelligentia, ne detur locus æquivocationi, quæ est origo errandi. Et quia scopus noster est errores contra fidem evellere, non immorabimur in scholasticis difficultatibus, quibus fuse aliqui detinentur. Prælibabimus ergo solum necessaria pro explicatione terminorum.

Adorationis natura explicatur.

1 Suppono igitur I. Adorationem esse actum, quo unus alteri submittitur in recognitionem excellentiæ ejusdem: quam descriptionem comprehendit Damascenus *Orat. 3. de Imaginibus* -- Est enim colentis submissi, „ atque humilis significatio -- Adoratio ergo respicit aliquam excellentiam in eo, qui adoratur: unde non dicitur ad convertentiam cum honore; nam honor etiam consistit inter æquales. Hinc August. *lib. contra Serm. Arrianorum cap.* 23. habet -- Honorat enim om„ nis, qui adorat, non autem adorat omnis, „ qui honorat -- adeoque latius patet honor, quam adoratio.

Porro in eo, qui adoratur, duo distinguuntur, Persona, cui præstatur honor, titulus, seu causa propter quam tribuitur, ut docet D. Thom. 3. *p. quæst* 25. *art. primo*. Proprie loquendo toti subsistenti exhibetur honor, & partibus non nisi ea ratione, qua in ipsis totum honoratur. Titulus porro multiplex esse potest, Prælatio, Sapientia, Virtus, & similia, quæ tamen non multiplicant Adoratum, seu eum, cui præstatur adoratio. Sicut plures artes, scientiæ, aut virtutes, quæ sunt in uno supposito, non faciunt nisi unum virtuosum, vel scientificum. Doctrina namque Logicorum est non multiplicari substantivum, nisi ad multiplicationem formæ, & subjecti, unde ex parte ejus, qui adoratur, una est adoratio, ex parte tamen causæ potest esse multiplex. Si titulus excellentiæ est naturalis, adoratio dicitur civilis, & politica, si verò excellentia pertineat ad ordinem supernaturalem, & gratiæ, adoratio dicitur sacra, & religiosa. De prima in præsenti nihil loquimur, secunda verò hujus loci est.

Hæc dividitur ex parte actuum in internam, & externam. Interna consummatur in affectibus interioribus animi, & motibus voluntariis cordis, & voluntatis. Externa perficitur signis sensibilibus, quæ licet diversa sint, puta, decantationes, laudes, oblationes, genuflexiones, & similia, sunt tamen formaliter loquendo unius rationis; quia ordinantur ut testimonia ad eandem excellentiam significandam.

Secundo dividitur in absolutam, & respectivam. Absoluta ea est, quæ tribuitur alteri propter excellentiam intrinsecam, quam in se habet, & hæc convenit soli enti intellectuali, quod solum capax est virtutis, sa-

A pientiæ, & sanctitatis, dominii, & similium. Respectiva ea est, quæ tribuitur alteri propter excellentiam extrinsecam, idest, propter excellentiam, quæ in alio est, ad quem dicit habitudinem, vel connexionem, & convenit rebus etiam non intellectualibus, quæ ad intellectuales habent ordinem, & respectum.

Adoratio alia Latria, Dulia alia, & Hyperdulia.

Tertio dividitur in Latriam, Duliam, & Hyperduliam. Latria respicit excellentiam omnino increatam, constituitque supremum gradum adorationis, cultusque. Dulia respicit excellentiam omnino creatam, & quia loquimur de adoratione sacra, hæc excellentia spectat ad ordinem gratiæ, & gloriæ; unde est excellentia sanctitatis. Hyperdulia B excellentiam quidem creatam respicit, sed secundum quandam supremam dignitatem, dicentem affinitatem cum Deo, & ordinem ad gradum hypostaticum: cumque in sententia Thomistarum perfectio increata, & creata non conveniant univoce, sequitur adorationem non prædicari univoce saltem in ordine physico de his tribus. Latria tribuitur Deo, Dulia Sanctis, Hyperdulia Virgini Matri Dei.

Prædictæ adorationes specie distinguuntur.

2 Suppono II., Latriam, Hyperduliam, & Duliam non differre inter se secundum magis, & minus intra eandem speciem, sed gradualiter, & specifice, ac proinde non elici ab eadem virtute, scilicet, a Religione C specialiter dicta, a qua elicitur Latria. Ratio est, quia ex D. Thom. 2. 2. *quæst.* 103. *art.* 3. virtus ex suo formali objecto specificatur, & distinguitur, sed objectum formale Latriæ est specifice diversum ab objecto formali Duliæ, & objectum hujus ab illo Hyperduliæ; ergo distinguuntur specie. Min. explicatur. Objectum adorationis, ut sic, est excellentia ut sic; ergo objectum adorationis talis, est hæc excellentia ut talis, sed excellentia increata, quam respicit Latria, plusquam specie formali differt ab excellentia creata, quam respicit Dulia: immo sunt excellentiæ diversi ordinis: excellentia enim increata est excel- D lentia totalis, & plenarii dominii, & superioritatis, tam in esse primi principii, quam in esse ultimi finis, quibus gradibus caret excellentia creata.

Pariter licet excellentia Maternitatis contineatur intra terminos excellentiæ creatæ, nihilominus peculiarem importat gradualitatem, scilicet, confinia ordinis hypostatici: nam Maternitas Christi dignitas est, affinitatem habens cum Deo.

3 DICES. Eodem habitu, quo diligimus Deum, bonum per essentiam, diligimus homines, bonos per participationem; ergo eodem habitu, quo adoramus Deum E per essentiam excellentem, adoramus Sanctos per participationem excellentes.

RESP. cum D. Thom. 2. 2. *quæst.* 103. *art.* 4. -- Dicendum, quod ratio diligendi „ proximum Deus est; non enim per chari„ tatem diligimus in proximo nisi Deum; „ ideo eadem charitas est, qua diligitur Deus, „ & proximus. Sunt autem aliæ amicitiæ „ differentes a charitate secundum alias ra„ tiones, quibus homines amantur. Et simi„ liter cum sit alia ratio serviendi Deo, & „ homini, aut honorandi utrumque; non „ est eadem virtus, Dulia, & Latria -- Igitur

tur cum charitas sit virtus Theologica, ubicunque sit, respicere debet suum proprium objectum, quod est sola bonitas increata. Virtus enim Theologalis aliud non habet specificativum, quam ens immediate Divinum: quare charitas in proximo non amat, nisi sub ratione bonitatis per essentiam. Religio autem, cum non sit virtus Theologalis, sed moralis, non respicit excellentiam increatam, tanquam rationem aliquam communem, taliter modificantem alias rationes excellentiæ, ut de materiali sint, ac per consequens omnis adoratio debeat respicere Divinam excellentiam, sed honoratio attingit speciales excellentias ut tales, tanquam adæquatum objectum.

Hac super re videri possunt Salmanticenses *Tract. de Angelis Disp. VII. dub.* 1., *& Tract. de Charitate Disp. II. dub.* 4.

4 Suppono III. Adorationem sacram, quæ Deo tribuitur, consummari in actu interno essentialiter: actus enim externi sunt accidentales. Quod similiter dicimus de adoratione Sanctorum, & prob. Angeli adorant Deum adoratione proprie dicta, sed Angeli adorant Deum motibus interioribus cordis; ergo adoratio proprie dicta consummatur in actu Interno. Maj. explicatur. Psal. 96. v. 8. habetur: *Adorate eum omnes Angeli ejus*. Ubi Prophetam loqui de vera adoratione ex eo constat, quod contraponit adorationem Angelicam superstitioso cultui, quo gentes Idola colunt, cupiens affective compensare injuriam, quam Deus patitur per cultum falsum gentium: ideo v. 7. præmittit: *Confundantur omnes, qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulacris suis*. Porro adoratio propria est actus elicitive promanans a Religione.

Adoratio in actu interiori consumatur.

Confirmatur. Vera, & propria adoratio ea est, quam Christus docuit, sed Christus docuit adorationem spiritualem; ergo adoratio spiritualis est vera adoratio, sed hæc essentialiter consummatur in actu Interno; ergo &c. Min. expresse habetur Joan. 4. v 23., ubi Christus ait ad Samaritanam: *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu, & veritate. Nam & Pater tales quærit, qui adorent eum*. Vides judicio Christi, qualis sit vera adoratio, *in spiritu*, non in corpore: atque rationem assignat v 24. *Spiritus est Deus, & eos, qui adorant eum, in spiritu, & veritate, oportet adorare*. Quia Deus est spiritualis; ideo adoratio debet esse spiritualis, ut detur correspondentia inter actum adorationis, & personam cui defertur. Porro verba Sacræ Scripturæ interpretanda sunt, prout sonant in sensu proprio, quando non apparet rationabile inconveniens: hic autem maxima convenientia est propter rationem factam a Christo Domino in secundo textu, & propter naturam subjecti in primo; in Angelis enim datur Religio infusa, sed actus primarius Religionis est vera adoratio Dei; ergo datur in Angelis vera adoratio. Hinc est quod ab August. proponitur Angelorum adoratio in exemplum hominibus -- Discant Pagani adorare „ Deum. Angelos volunt adorare: Angelos „ imitentur; & illum adorent, qui ab An„ gelis adoratur -- in Psal. 96.

A Elucidatur ulterius. Ex D. Thom. 2. 2. *quæst.* 103. *art.* 1. Adoratio est actus, quo significatur, & testimonium perhibetur excellentiæ Dei, sed testimonium coram D o, est testimonium interius; quia ad distinctionem hominum Deus intuetur cor; ergo adoratio Dei consummatur in actu interno. Demum. Illa est essentialis ratio consummativa, quæ primaria est in adoratione, sed primaria ratio consistit in interiori; quia adoratio ab oratione desumitur, sed primordialiter oratio est in mente, 1. ad Corinth. 14. v. 15. *Orabo spiritu, orabo & mente*; secundario verò verbis exprimitur; ergo idem in adoratione.

5 DICES ex Valla. Verbum *adoro* de-

B sumitur ab *oro*, quod est ore precor; ergo consummatur in actu exteriori: & ideo Damascenus *Orat.* 1. *de Sacris Imaginibus*, eam explicat his -- Submissionis, & honoris No„ ta -- Hæ verò Notæ submissionis sunt actiones exteriores corporis. Ad idem tendit Anastasius Episcopus citatus in VII. Synodo *act.* 4. -- Quid enim aliud est, quam honoris alicui „ exhibiti emphasis, adoratio? -- Emphasis, id est, Symbolum: Symbolum porro hoc non est spirituale.

RESP. Nomen adorationis componi ex *ad*, *& oro*; quia adoratio est quoddam præambulum, quo disponimur ad orandum; idest,

C ad petendum. Unde 2. Reg. 14. v. 4. de Thecuite ingressa ad petendam veniam pro Absalone a David, dicitur: *Adoravit, & dixit: Serva me Rex*. Et Matth. 20. v. 20. *Accessit ad eum Mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans, & petens aliquid ab eo*. Porro potissima ratio orationis coram Deo exhibitæ consistit in affectu interiori, & non, in voce exteriori, quæ est quid accidentarium. Submissio, de qua loquitur Damascenus, est animi, non corporis, saltem primariò, ut patet ex textu primo superius a nobis adducto. Et *lib.* 4. *Orthodoxæ fidei cap.* 13. agnoscit spiritualem adorationem, ac per conse-

D quens non potest asserere adorationem consummari in actu exteriori, cum spiritualem admittat; quia spirituali natura componimur, quæ dat formam & esse.

Dictum Episcopi Theopoleos gratis explicatur de Symbolo sensibili. Cum adoratio sit testificatio, Symbolum hic debet intelligi pro testimonio, quod utique coram Deo in corde consistit. Actus exteriores genuflexionis, oblationis, & similes secundum se æque assumuntur a Latria. & Dulia: non habent ergo esse virtutis ex se, sed per actum interiorem, quo exhibentur Deo, vel Sanctis. Unde prius in corde dari debet formalitas

E Latriæ, idest submissio mentis, antequam detur submissio corporis.

Hinc propius deveniendo ad rem nostram noto, quod Christus constat ex Divina, & humana natura: unde ad perfectam intelligentiam Adorationis, quæ Christo tribuitur, necesse est explicare adorationem ad Deum pertinentem, & quamvis diximus Adorationem essentialiter consummari in actibus internis, nihilominus actus externos non excludimus: Videndum ergo est, an liceat actibus externis adorare Deum.

Heretici, dicti *Trinitarii* ex Lindano apud

pud Prateolum colere scilicet Deum actibus externis non licere affirmant, ac proinde excludont a virtute Religionis quodlibet exercitiom sensibile, & exterius.

Actus exteriores adorationis hic accipimus omnes illos, qoos vel directe elicit Religio, vel imperat. Certum enim est ca D. Thom. 2. 2. *quæst.* 81 *art.* 1. Religionem imperare posse omoes actus aliarum virtutum moralium sibi inferiorum. Virtus enim, ad quam pertinet fiois, imperat virtutibus, ad quas pertinent ea, quæ sunt ad finem. Porro proprium est Religionis respicere reverentiam Dei, qui est finis, aliæ autem virtutes inferiores attingunt ordinata ad finem: immo etiam virtutibus superioribus Theologicis potest imperare. Etsi enim Religio secundom se sit istis inferior, suppositum tamen constitutum in gratia est superius, hoc autem tanquam principio *quo* uti potest Religione ad imperandos actus Charitatis, Fidei, & Spei ad cultom Dei. Nec est in hoc aliqua inordinatio; quia effectus non commensuratur cum principio *quo* velut instrumentali, sed cum principio *quod* principali. Sicuti non est indecens Verbi Divini Incarnationem referri ad salotem generis humani tanquam ad finem effectum, seu secundarium, ita non est indecens virtutibus Theologicis ordinari ad cultom, & reverentiam Dei tanquam ad finem secundarium. Retinent enim semper suum finem primarium, quem directe, & elicitive respiciunt: Hinc est ordinare pœniteotiam imperare posse actum Divinæ dilectionis super omoia; ideo bene dixit August. *lib.* 10. *de Civit. cap.* 9. -- Christianam Religionem ma-„ xime colere Deum fide, spe, & charitate-- His positis

Dico. Licet Deom actibus externis adorare.

6 PROB. I. Devotio est complementum intrinsecum Adorationis, sed devotio exercetor actibos exterioribus: ergo etiam Adoratio, Min. habetur 2. Paral. 29. v. 31. *Obtulit ergo universa multitudo hostias, & laudes, & holocausta mente devota*. Exodi 35. v. 21. *Multitudo filiorum Israel &c. Obtulerunt mente promptissima, atque devota primitias Domino*. Maj. explicatur, Ex D. Thom. 2. 2. *quæst.* 82. *artic.* 1. Devotio nihil aliud est, quam volutas quædam prompte tradendi se ad ea, quæ pertineot ad Dei famulatum: unde devoti dicontur, qui seipsos Deo ita devovent, ut ei se totaliter subdant. Quare & Gentiles eos devotos appellabant, qoi seipsos Idolis devovebant io mortem pro salute exercitus, sed proprium est adorationis respicere Dei famulatom: tendit eoim in Deum tanquam in Dominum supremum; Domino autem correlativa est servitus, & subjectio. Ubi advertendum est habitum, actumque ejus posse sumi præcise ut dicit tendentiam in suom objectum secundum modum sibi præfixum a prudentia; & prout sic præscindit a dispositione, & habito, & potest somi ut dicit statum habitus; & prout sic importat immobilitatem, & facilitatem ad operandum. Hæc autem facilitas, & promptitudo in Adoratione habetur a Devotione, quæ reddit hominem promptum, & paratum ad omnes

Devotio complementum adorationis.

actus bonos, quatenus hi in Dei servitium, & famulatum cedunt; habentque expellere omnia impedimenta retardantia a Divino servitio. Sic Salm. N. *in arbore virt. n.* 62.

7 Res clarescat. Adoratio, ut supra dicebamus, ab oratione dicitur, sed oratio ad Deum exercetur etiam actibus externis: unde dicitur Ecclesiastici 39. v. 20. *Confitemini illi in voce labiorum vestrorum*. Psal. 5. v. 3. *Intende voci orationis meæ*. Et 141. v. 1. *Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Dominum deprecatus sum*. Oseæ ultimo v. 3. *Omnem aufer iniquitatem; & reddemus vitulos labiorum nostrorum*. Ergo etiam Adoratio signis sensibilibus erga Deum exerceri poterit.

8 PROB. II. Ex D. Thom. 2. 2. *quæst.* 81. *artic.* 7. Adoratio est protestatio Dominii Dei, quo creavit corporalia, & spiritualia, & cujus providentia gubernantur, & conservantur, & potissime est protestatio eorum, quæ ipse homo recepit, sed recepit animam, & corpus; ergo anima, & corpore Deus recognosci potest; ergo & adorari. Confirmatur I. Non solom tenetur homo veram de Deo habere existimationem, sed etiam necessariom est, ut eam prodat coram aliis: est enim animal sociale, & pars Christianæ Reipublicæ, sed coram aliis recta de Deo existimatio proditur potissime exterioribus signis cultus; ergo hæc exteriora signa necessaria sunt; ergo licita.

Per adorationem protestatur Dei Dominium.

9 II. Illud licitom est, quod conducit ad perfectionem hominis circa cultum, & reverentiam Dei, sed signa externa condocunt ad perfectiooem hominis. Nam perfectio hominis consistit io eo, quod ejus mens Deo sobjiciatur (quælibet enim res perficitur per hoc, quod subditur suo Superiori: sicut corpus perficitur per hoc, quod vivificetur ab anima, & aer, quod illuminetur a Sole) sed mens humana, ad hoc ut conjungatur Deo, indiget sensibilium notitia: *Invisibilia enim ipsius a Creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*, ad Rom. 1. v. 20.; ergo in Divino cultu necessarius est usus signorum sensibilium, ut mens hominis excitetur ad corporales actus, quibus Deo conjungitur. Quare optime dixit August. *Epist.* 121. *ad Probam* -- Verbis, & aliis signis „ ad augendum desiderium sanctom nos ipsos „ acrius excitamus -- His tamen signis utendum est, quantum proficit ad excitandum interius mentem. III. Utique licitom est, ut homo Deum adoret, & colat secundum redditionem omnis debiti, sed homo debet Deo animam, & corpus; ergo licitum est, quod Deo serviat non solum mente, sed etiam corpore. Hinc est, quod ab Initio Ecclesiæ semper fuerunt in usu signa sensibilia Adorationis, ut genuflexiones, prostrationes, percussiones pectoris, oblationes, laudes, & similia. Immo veritas hæc est secundum lumen rationis; unde Philosophi, qui melius moralia calluerunt, adorandum, & colendum Deom sensibilibus esse agnoverunt. Arist. 7. *politic. cap.* 8., & 9. Plato *dial.* 8 *de legibus*. Cicero *de natura Deorum*; & ipsimet Gentiles actibus externis suos Deos coluerunt: est ergo veritas naturæ insita.

Perfectio hominis in subjectione ad Deum.

SOLVUNTUR OBJECTA .

10 OBJIC. I. Non convenit Deo vivo ; & excelso tribuere ea, quæ tribuuntur hominibus, sed corporalibus actibus adoramus homines ; ergo iisdem non convenit adorare Deum . Propter hoc August. *lib. 6. de Civit.* commendat Senecam ex eo , quod vituperet quosdam , qui Idolis ea exhibebant, quæ solent hominibus exhiberi ; quia scilicet Immortalibus non conveniunt ea , quæ sunt mortalium .

RESP. Major est vera sub eadem formalitate , & respectu intellecta , non verò sub diversa . Tribuimus enim Deo actiones exteroas in signum , & testimonium supremi Dominii illius, quatenus auctor est utriusque hominis , interioris , & exterioris, gubernator , & conservator, quæ prædicata nulli hominum conveniunt. Idololatræ propter duo reprehenduntur. Primo, quia ea turpia, & vana , quæ hominibus tribuunt, tribuunt etiam Diis , turpem proinde prædicantes Deitatem . Secundo , quia ita ea tribuunt , quasi sint per se eis grata , & accepta , sicut hominibus : puta cibus , potus , & similia . Propria autem Mortalium , qua talium , Immortalibus non deserviunt .

11 OBJIC. II. Signis exterioribus utimur ad manifestandum occultos mentis affectus , sed Deus novit cordis nostri secreta ; ergo in adorando Deo non sunt licita signa exteriora ; & ea assumere est quædam protestatio ignorantiæ Deo tributæ . Hinc Elias irridebat Idololatras , voce magna clamantes ad Baal ,

RESP. neg. maj. Non enim sensibilibus utimur in cultu Divino ad manifestanda occulta animi (Hæc enim est ridicula fictio Hæreticorum) sed ut subjiciamus nosmetipsos Domino nostro secundum corpus , & animam; & perfectissime conjungamur primo principio interioris , & exterioris hominis ; protestemurque Auctorem , & Conservatorem utriusque generis bonorum . Honor est in honorante , & ideo exhiberi debet modo ipsi accommodato : cumque homo constet anima , & corpore ; honorificatio erit accommodata , si fiat mente , & corpore .

Etiam per externos actus nos Deo subjicimus .

12 OBJIC. III. Id non est licitum , quod Deo displicet , sed adoratio per sensibilia Deo displicet ; ergo non licet . Min. explic. Adoratio Divina potissime exercetur oblationibus , sed hæ displicent Deo : siquidem dicitur Psalm. 39. v. 7. *Sacrificium , & oblationem noluisti : aures autem perfecisti mihi . Holocaustum , & pro peccato non postulasti , tunc dixi : Ecce venio* . Ubi Christus in persona Ecclesiæ Patrem alloquens fatetur non placere Deo exteriora , sed interiora cordis, & obedientiam . Et Psal. 50. v. 18. *Si voluisses Sacrificium , dedissem utique : holocaustis non delectaberis . Sacrificium Deo spiritus contribulatus* . Ecce affectus cordis : unde Lactantius *lib. 6. de vero cultu cap.* 1. „ Nihil „ Sancta , & singularis illa Majestas ab ho„ mine desiderat , nisi solam innocentiam , „ quam si quis obtulerit , satis pie , religio„ seque litavit „

RESP. neg. min. Non enim reprobat A Deus oblationes externas , sed declarat potissime sibi placere cor , & actiones externas sine affectu interiori nihil valere, sed esse velut Cymbalum sonans. Ceterum, si adsit purgatos animus , & devotus , maxime placent actiones exteriores: sicut manifeste colligitur ex secundo textu adducto : *Sacrificium Deo spiritus contribulatus &c. Tunc acceptabis sacrificium justitia , oblationes , & holocausta ; tunc imponent super Altare tuum vitulos* . Non displicent externa exercitia , sed spiritu informata petit Deus . Primus textus indicat sacrificia veteris legis ex se vacua esse , & evacuanda sacrificio cruento Christi , in cujus B fide existimationem habebant . Lactantius non negat opera externa , sed solum astruit formationem eorum ab innocentia , & puritate mentis pendere . Deinde etiam loquitur de necessitate absoluta ad Deo placendum ; hæc enim a corde procedit , quæ cordis innocentia amittitur , si omittuntur signa exteriora a Deo præcepta .

Signa externa cum interiori affectu .

DICES . Si placerent Deo exteriora obsequia veteris legis . secundum se bona essent , sed non sunt , dicente Ezechiele 20. cap. v. 25. *Dedi eis præcepta non bona* . Et loquitur de actibus exterioribus cultus . Et Isaiæ 1. v. 11. *Sanguinem Vitulorum , & Agnorum , &* C *Hircorum nolui &c. Quis quæsivit hæc de manibus vestris ?* Si verò bona essent , non posset dicere *Nolui* ; & sicut præcepit sui adorationem , ita de manibus nostris ea requireret .

RESP. neg. min. Bonum est quidquid Deus præcipit . Ex August. *lib. de spiritu , & littera* , duplici titulo sacrificia veteris legis dicuntur non bona . Primus est , quia erant onerosa , & laboriosa . Secundus est , quia erant vacua , & imperfecta : non enim dabant salutem . Quare præcepta onus dabant , sed carebant gratiæ adjutorio , quo portarentur . Secus accidit in præceptis , & sacrificio novæ legis . In secundo textu non cultus externus D reprehenditur , sed Adoratores , qui neglecto virtutum exercitio , putant per sola exteriora placere Deo . Ideo subdit Propheta causalem v. 15. *Manus enim vestræ sanguine plenæ sunt* ; quod repetit cap. 66. v. 3. *Hæc omnia elegerunt in viis suis , & in abominationibus suis anima eorum delectata est* . Et proscribitur error eorum , qui putant se Religiosos esse , si Templa adeant , Altaribus genuflectant , spretâ justitiâ , licet abundent sceleribus . Huic loco reflectens S. Clemens *lib. 6. constitut. cap.* 22. „ Recusabat sacrificia populi , sæpe numero „ in eum peccantis , & existimantis eum sa„ crificiis , & non pœnitentia placatum iri „ E Ceterum aliunde varia Sacrificiorum genera dedit Hebræis Deus , ut a cultu Idolorum retraheret , in quem valde propendebant . Sic Hieronym. *in Matth.* 5.

Sacrificia veteris legis imperfecta .

13 OBJIC. IV. Licet in lege veteri Deus quandoque exteriorem cultum admiserit , tamen in lege nova rejecit, ut constat Joan. 4. v. 24. , ubi dicitur: *Spiritus est Deus , & eos , qui adorant eum , in spiritu , & veritate oportet adorare* . Porro exteriora non pertinent ad spiritum . Similiter Matth. 6. v. 6. agens de oratione , a qua desumitur adoratio, ait : *Tu autem cum oraveris , intra in cubiculum*

lum tuum, & clauso ostio ora Patrem tuum in abscondito. *Cubiculum*, de quo loquitur, est cor: *Ostio clauso, & abscondito* orare est interius alioqui Deum sine actibus externis. Et ratio est, quia lex nova est lex perfectionis: porro perfectio solam sedem habet in corde.

RESP. neg. maj. August. *de Serm. Domini in monte* solvit instantiam dicens, quod loquitur ibi Dominus de eo, quod est principale, & per se intentum in adoratione, & cultu Divino per illud verbum *in spiritu*. Per illud aliud *in veritate* loquitur de integritate adimpletionis præceptorum. Ille adorat in veritate, qui facit mandata. Secundo loco vetat exteriores actus genuflexionis, tunsionis pectoris, extensionis brachiorum, sic publicos, ut ab hominibus videantur. Lex gratiæ est lex perfectionis; quia non dantur præcepta ut pura onera, sed cum gratia adjuvante: finis, & præmium promissum est supernaturale, informantur opera valore meritorum Christi, & potissime est lex perfectionis, quia est lex charitatis, quæ etiam exteriora dirigit.

Affectus interior præcipuus in adoratione.

14 OBJIC. V. Non licet exercere ea, quæ pertinent ad irreverentiam Dei, sed Adoratio per signa sensibilia cedit in irreverentiam Dei; ergo. Explic. min. Cedit in irreverentiam alicujus excellentiæ, si exhibeantur illa, quæ proprie ad inferiores pertinent, sed quæ exhibentur corporalibus actibus ad reverentiam creaturarum inferiorum spectant, quæ corporales sunt; ergo.

RESP. neg. min. Ad probationem, vera est doctrina, si exhibeantur sub eadem existimatione excellentiæ; tunc enim deprimitur dignitas majoris. Ceterum verus Dei Adorator præconcipit rectam existimationem increatæ excellentiæ, nulli inferiorum creaturarum convenientis; illique mentem subjicit, assumitque visibilia in signum spiritualium operum, & interiorum actuum, quos per se Deus acceptat, dicente Augustin. *lib.* 10. *de Civit. cap.* 5. -- Sacrificium visibile in-
„ visibilis sacrificii Sacramentum esse -- idest Symbolum.

Corporalibus Deus coli potest.

DICES. Si actibus externis licite coleretur Deus, deberet esse aliquis peculiariter determinatus cultus solius Dei proprius, quo dignosceretur Deus adorari potius, quam sancti, ut in Curia Principum, ubi sunt ceremoniæ peculiares pro Supremo, sed nullus est cultus peculiariter determinatus; ergo signum est, non esse honestum colere Deum visibilibus ritibus.

RESP. Aliqui voluerunt prostrationem esse peculiare signum supremæ Adorationis; sed communiter reprobantur; non enim ex natura sua actus iste exterior significat cultum Latriæ. Ab affectu ergo interiori diriguntur actus exteriores, & affectum Deus distinguit, non pensum. Si tamen in aliquo ceremoniali sint aliqua Symbola determinata pro cultu supremo, ea servanda sunt in publico. In Curiis humanorum Principum sunt determinati ritus, quia quæ foris sunt, intuentur. Licet quocunque actu externo testificemur Divinam excellentiam; nihilominus quoad nos signa aliqua exprimunt unam formalitatem ab aliis diversam. Ex D. Thoma 2. 2. *quæst.* 84. *art.* 2. *ad* 3. -- Genuflectimus, no-
„ stram infirmitatem designantes in compa-
„ ratione ad Deum. Prosternimus autem
„ nos, quasi profitentes nos, nihil esse ex
„ nobis --

Ex affectu interni actus discreti.

Arguunt ulterius. Si liceret adorare Deum externis signis, liceret etiam uti imaginibus, Deum repræsentantibus, sed hæ non licent; ergo neque priora. Objectio hæc petit peculiarem Controversiam, & sit.

CONTROVERSIA II.

AN CORPORALIBUS IMAGINIBUS LICEAT DEUM REPRÆSENTARE.

IN Synodo Nicena II. *Act.* 5. inter perversa Philoxeni dogmata dixisse refertur puerile esse fingere in Columbæ idolo Spiritum Sanctum. *Act.* 5. Synodi V. accusatur Severus a Clericis, & Monachis, quod sibi usurpasset Columbas aureas, & argenteas, Spiritum Sanctum repræsentantes, Sacris lavacris, & altaribus appensas, quia, dicebat, non esse Spiritum Sanctum sub Columbæ specie nominandum. Wiclephus *apud Waldensem tom.* 3. *cap.* 155. tenuit, abominabilem esse Trinitatis imaginem. Calvinus *lib.* 5. *institut. cap.* 11. asserit nefas esse Deum invisibilem visibili forma exhibere. Contra hos Hæreticos, & alios, qui cultum exteriorem Deo negant, præsens Controversia instituitur, in qua præcise inquiritur: *An liceat corporea Imago Dei.* De adoratione, & modo agetur suo loco infra. Unde

Dico. Licitum est Deum visibili forma exprimere.

15 PROB. I. Licet Deus sit incorporeus, tamen sub forma corporea pluries apparuit; ergo licet Deus sit invisibilis, potest visibili forma exprimi; quia non minus distat ab incorporeo apparere corporaliter, quam repræsentari. Ant. prob. Nam Genes. 3. v. 8. Adamo apparuit Deus tanquam homo deambulans in Paradiso ad auram post meridiem. Gen. 12. apparuit Abrahamo in convalle illustri juxta Sichem; & iterum 17., ubi ab ipso Abraham adorationem suscepit, & 18. sub figura humana tres Angelos idem Abraham adoravit, in quibus tres personas Sanctissimæ Trinitatis apparuisse tradit D. August. *lib.* 2. *de Trinitate cap.* 11. Cap. 28. Gen. Jacob vidit Dominum innixum scalæ. Exodi 33. Moyses vidit posteriora Dei. Isaias cap. 6. v. 5. ait: *Regem Dominum exercituum vidi oculis meis.* 3. Reg. 22. v. 19. Michæas: *Vidi Dominum sedentem super Solium suum.* Amos 9. v. 1. *Vidi Dominum stantem super Altare.* Et alibi sæpe in novo Testam. Matth. 3. Spiritus Sanctus apparuit sub specie Columbæ. Et Act. 2. in forma ignis.

Deus sub corporea forma visus est.

RESP. Calvinus, ideo humana forma Deum aliquando apparuisse, ut præluderet Incarnationi.

Sed aliud est finis apparitionis, aliud apparitio. Nunc non quærimus, quo motivo apparuerit, sed an apparuerit sub forma corporea, & an sub ea possit exprimi. Deinde.

Ali-

Aliquando sub forma humana apparuit Pater, ut Danielis 7. ubi describitur Antiquus dierum sedens in Throno, indutus vestimentis albis, & capillis, ut lana munda, ornatus, tradens Filio hominis Regnum, sed hæc apparitio non potuit esse præludium Incarnationis; sicut nec illæ formæ, in quibus apparuit Spiritus Sanctus, aut tota Trinitas; cum Pater non sit incarnatus, nec Spiritus Sanctus, nec tota Trinitas; ergo.

RESP. II. Columbam statim evanuisse, ut declararet Spiritum Sanctum esse invisibilem.

Sed quid inde? Illam transeuntem apparitionem volumus repræsentare; non autem ex quo pictura maneat, intelligimus Spiritum Sanctum semper sub illa figura mansisse. Intendimus tantum memoriam illius facti perennitati commendare, & perpetuam Sancti Spiritus assistentiam Ecclesiæ a Deo promissam indicare.

RESP. III. Durandus illas formas non fuisse a Deo hypostatice assumptas.

Ita volumus, nec significamus Deum fuisse hypostatice illis unitum. Error tunc esset. E re nostra est exprimere apparitionem illam, ex cujus expressione mentem recolligimus in Deum, qui sic apparuit. Nec ex quo apparitiones non sint factæ ad repræsentandum Divinam naturam, sed aliquem effectum, obstat, quin possint repræsentari; quia historiam illis figuris exponimus, & effectus inde secutos designamus; & inde ascendimus ad cognitionem Supernæ Majestatis: sicut ex ceteris visibilibus ad invisibilia assurgimus.

RESP. IV. Clicthovæus Deum non apparuisse sub illis figuris immediate, sed medio Angelorum ministerio.

Quidquid sit de hoc, sufficit, quod nomine Dei, & ejus vices gerentes apparuerint Angeli, ut possit Deus corporali figura describi. Deferunt enim illi personam Dei, & quæ exercent, & dicunt, imputantur Deo, ac si ipse immediate esset sub illis formis. Sicut possumus bene Regis personam imaginibus exponere, ex sola visione ejusdem Regis in Theatro, ipsius nomine ab Aulico repræsentati.

16 PROB. II. Licet penicillo exprimere, quod calamo est expressum, sed calamo, & verbis in sacris Paginis describitur nobis Deus, ut patet Isaiæ 6., Danielis 7., & alibi sub forma corporea, habens caput, manus, & pedes; ergo licet etiam pictoris hoc totum designare; est enim de materiali, quod corporeitas eluceat scripto, vel pictura.

Sub corporea forma describitur Deus.

RESP. I. Licet Scriptura Deum repræsentare, quia ex aliis locis ejusdem certificamur de incorporeitate Dei.

Sed hoc accidit pariter in pictura. Ex Notis enim fidei novimus Deitatem incorpoream esse: unde non est periculum erroris, & si quod est penes simplices, hi sunt erudiendi a Prælatis.

RESP. II. In Scriptura exprimitur Deus sub ratione metaphorica animalium, & tamen eum non licet exprimere picturis; ergo non licebit pictura explicare ea corporalia, quæ Deo tribuuntur verbis.

Sed contra. In hoc servanda est regula tradita *Sess.* 25. *decr.* a Tridentino, scilicet, quod non multiplicentur imagines Dei, & Trinitatis ad libitum; sed serventur solum illæ, quæ communiter approbantur ab Ecclesia sub decentissima forma; quia aliter cederet in derisionem Sacrosanctæ Trinitatis. Licet enim Prophetis plurima arcana sub formis animalium fuerint revelata; quia in ipsis bene sentientibus, & recte intelligentibus nullum erat periculum, tamen adest quoad inerudítos, qui facile decipi possunt; & quoad Hæreticos, qui sumunt occasionem irridendi Catholicam Religionem. Hoc de facto accidit Ministris Hungaricis, qui varias a Pictoribus efformatas imagines Trinitatis ridiculas collegerunt, puta unius hominis cum tribus faciebus, vel cum duobus capitibus, medium tenente Columba, & velut monstra, a Poetis conficta, irrisioni proposuerunt.

17 PROB. III. Ideo nequit formari imago Dei corporalibus formis; quia est improportio maxima inter Deum summe immaterialem, & corporeum, sed non datur omnimoda improportio; ergo. Explico min. Deus post incarnationem elevavit ad quandam sui affinitatem corporalia, ut Patres loquuntur, & per corporalia factus est nobis familiaris; unde per Sacramenta materialia tribuit nobis dona supernaturalia, immo seipsum sub speciebus visibilibus panis, & vini; ergo sicut corpora deserviunt Deo in exequendis ejus ministeriis, ita poterunt congrua esse ad ipsum analogice repræsentandum.

Hinc est, quod VII. Synodus *Actione* 5. approbat Imaginem Sancti Spiritus sub forma Columbæ, & Trident. *Sess.* 25. *Decr.* 2. approbat Historias Scripturales circa Divinitatem; dummodo Episcopi curent admonere plebem, ne quid corporeum credant Deum esse. Triplici porro modo aliquid depingi potest. Primo ad repræsentandam perfecte similitudinem alterius, & hoc modo Deus nequit exprimi, utpote omni figura carens. Secundo ad repræsentandam aliquam historiam, ut visionem Scalæ Jacob, ubi Deus non intenditur exprimi, sed factum illud; hoc porro licet. Tertio ad explicandam aliquam proprietatem per analogicam aliquam similitudinem, & metaphoricam translationem, ut inde ad cognitionem Dei assurgamus; & hoc etiam licet.

DILUUNTUR OBJECTIONES HÆRETICORUM.

18 OBJIC. I. In veteri Testamento prohibetur qualibet Dei imago. Deut. 4. v. 12. *Vocem verborum ejus audistis, & formam penitus non vidistis &c.* Deinde v. 15. *Custodite igitur sollicite animas vestras. Non vidistis aliquam similitudinem in die, qua locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis: ne forte decepti faciatis vobis sculptam similitudinem &c.* Et v. 23. *Cave, ne quando obliviscaris pacti Domini Dei tui, quod pepigit tecum, & faciat tibi sculptam similitudinem eorum, quæ fieri Dominus prohibuit &c.* Isaias 40. v. 18. *Cui ergo similem fecistis Deum? Aut*

quam

quam imaginem ponetis ei? Et cap. 46. v. 5. *Cui assimilastis me, & adaequastis, & comparastis me, & effecistis similem?* Act. 17. v. 29. *Genus ergo cum simus Dei, non debemus assimare auro, aut argento, aut lapide sculpturae artis, & cogitationis hominis, Divinum esse simile*; ergo neque in novo Testamento, licet, tum ex textu Pauli, tum ex primis rationibus, quae sunt utrique legi communes. Ex Calvino haec attulimus.

Hebraeis cur Dei imagines prohibitae. Universalior responsio est, Hebraeis fuisse prohibitas quascunque Dei imagines praecepto ceremoniali ob periculum Idololatriae, in quam erant valde propensi; non tamen inde erant ex sua natura illicitae: unde cum in lege nova cessaverint legalia, & absit ad Idololatriam prona inclinatio propter Principem tenebrarum ejectum a Christo, ideo nulla nunc prohibitio.

Sed pungit adhuc scrupulus: nam non erat prohibitum verbis Deum describere, ei attribuentibus membra corporea, ratione cujus descriptionis poterat proclivitas inducere ad Idololatriam.

Verum in verbis non tantum subest periculi, sicut in imaginibus; Deus dabat responsa modo sensibili, & cum similiter idolorum simulacra sensibiliter oracula responderent; si data esset imago Dei, facilior fuisset occasio errandi. Deinde, Scripturam describentem Deum non explicabant omnes de populo, sed Sacerdotes, vel Prophetae; hi porro praecavebant errorem, doctrinis cohaerentibus ad alia loca. Ceterum imagines fuissent expositae indiscriminatim populo vehementer adoranti propter excellentiam repraesentati, adeoque vehementior, & promptior extitisset Idololatriae occasio.

19 OBJIC. II. Illud non est licitum, quod est erroris inductivum, sed Imago Dei est erroris inductiva: dicitur enim Jerem. 10. v. 8. *Doctrina vanitatis eorum lignum est.* Et loquitur de imagine Dei. Habacuc similiter cap. 2. sculptile vocat Doctorem falsitatis. Ubique schola vanitatis, & Doctor mendacii inductiva sunt erroris; ergo. Ita Calvinus.

RESP. Scriptura sermonem habet de imaginibus Deorum falsorum, non autem de imagine veri Dei. Illae enim sunt doctrina vanitatis, & mendacii, quae repraesentant pro Deo, quod non est Deus; pro vivo, & omnipotente, mirabilia operante, & dicente, quod nihil est. Imagines verò nostrae verum, & vivum Deum repraesentant per analogicam similitudinem: unde sunt schola veritatis.

20 DICES. Idolum est doctrina vanitatis; & ideo est omnino illicitum illud facere, sed imago Dei est verum Idolum; ergo est schola vanitatis illicita. Explic. min. Idolum dicitur a simulacro, quod est a simulando: unde imago ficta alicujus, cui non respondeat prototypus, est verum Idolum: sed hoc est in casu: Deus enim est omnino incorporeus, imago omnino corporea; ergo &c.

Idolum est fictum simulacrum. RESP. Neg. min. Ad prob. Verum est Idolum esse fictam similitudinem alicujus; quia repraesentat rem nullo modo existentem, quale erat simulacrum Martis, qui pro Deo belli repraesentabatur, cum nihil esset. Sed nos, licet corporeis figuris Deum non repraesentemus prout est in se, nihilominus repraesentamus Deum, qui vere est. Quare imagines nostrae non sunt simulacra, cum correspondeat verus prototypus.

21 INSTABIS. Ad Imaginis rationem non sufficit prototypum existere, nisi detur aliqua convenientia, sed inter Deum (qui est purus actus omnino immaterialis) & figuram corpoream nulla datur convenientia; ergo nulla ratio imaginis. Ant. explicatur. Nisi detur convenientia, neque conducet in cognitionem hujus existentis, ac illius. Immo convenientia debet esse in specie, vel signo speciei; & ideo homo est Dei imago; quia gaudet intellectualitate: irrationalia e contra non sunt, quia ea carent.

RESP. Deum inter, & corporalia analogica convenientia intercedit, quae duplex est. Una pure eminentialis, altera formaliter eminentialis. Eminentialis simpliciter ea est, quae desumitur ex continentia earum perfectionum, quae indispensabiliter involvunt imperfectionem, quas Deus solum eminentialiter continet, ut ratio corporeitatis, ratio accidentalitatis, ratio mobilitatis, & similia. Formaliter eminentialis desumitur ex perfectionibus creatis, in suo conceptu formali non includentibus imperfectionem; ut ratio potentiae, intellectivitatis, sapientiae, & similia. Porro imagines corporalium, quibus utimur in casu, considerantur dupliciter; *Imagines considerari possunt dupliciter.* vel secundum puram rationem corporei, quod solum eminenter continetur in Deo, vel prout designant aliquam perfectionem ab imperfectionibus denudabilem, quae eminenter formaliter continetur in Deo. Explico exemplo Columbae, quae Spiritum Sanctum repraesentat. In Columba habetur esse corporis, & esse animalis, quae dicunt absolute imperfectionem. Rursus per eam denotatur puritas, quae non dicit absolute imperfectionem. Haec ergo corporea non assumuntur secundum puram rationem corporeitatis, sed prout denotant illas perfectiones, ac per consequens assumuntur secundum analogiam proportionem eminentialiter formalem: adeoque sunt verae imagines, ab Idolis distinctae.

22 OBJIC. III. Patres reprobant Dei imaginem; ergo non est licita. Min. explicatur Damasc. *lib. 4. fidei orthod. cap. 7.* ait— „Extremae dementiae esse velle depingere „Deum -- Theodoretus Patriarcha Jerosolymit. *in Epist. Synodali Synodi VII. act. 3.* -- „Invisibilis est divinitas; nec depingi, nec „figurari se permittit -- Origenes *lib. 7. contra Celsum* -- Nos Deum Incorporeum nulla „figura circumscribimus -- Aug. *lib. de fide, & Symbolo cap. 7.* -- Tale simulacrum Deo „nefas est in templo collocare -- Niceph. *lib. 18. Hist. cap. 3.* refert inter haereses Armenorum, quod imaginem Trinitatis haberent; ergo &c.

RESP. neg. min. Patres enim adducti nihil aliud intendunt, nisi reprobare errorem Antopromorphitarum, qui tenebant Deum esse corporeum, & imaginem corpoream repraesentare eum prout in se. In hoc ergo sensu Patres loquuntur; & patet ex contextu *Patres negant Deum esse corporeum.*

v. g.

v. g. Theodoretus dat illam causalem: *Invisibilis est Divinitas*; & Origenes ait -- Nos „ nulla figura Deum circumscribimus -- Idest, non limitamus Deum illimitatum intra terminos unius figuræ. Eodem verbo, & ratione utitur Nicephorus; & in hoc sensu attribuit Armenis pro errore imaginem Trinitatis; & eo vel maxime, quod totam dicebant crucifixam.

August. *loco citato* explicans illa verba Symboli: *Sedet ad dexteram Dei Patris*, habet -- Nec ideo tamen quasi humana forma „ circumscriptum esse Deum Patrem arbitrandum est, ut de illo cogitantibus dexterum, aut sinistrum latus animo occurrat: „ aut ad ipsum, quod sedere Pater dicitur, „ flexis poplitibus fieri putandum est, ne in „ illud incidamus sacrilegium, quo execratur Apostolus eos, qui commutaverunt „ gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem „ corruptibilis hominis. Tale enim simulacrum Deo nefas est Christiano in Templo „ collocare; multo magis in corde nefarium „ est, ubi vere est Templum Dei, si a terrena cupiditate, atque errore mundetur --

DICES. August. *lib. 4. de Civit. cap. 19., & 31.* recitat Varronem dicentem: Qui primi Deorum simulacra induxerunt, eos & timorem dempsisse, & errorem auxisse. *Et lib. 6. cap.* 10. recitat dictum Senecæ conquerentis, quod Dii excelsi vili materia depingerentur; ergo tenet nefas esse Deum corporalibus exprimere.

RESP. neg. conseq. Assumit enim hæc August. ad reprobanda Idola, & simulacra Dei, quibus, ut est in se, repræsentetur. Varro bene dixit, quia cum statuæ illæ pro Diis essent habitæ, & non essent, non erat timendi occasio; & quia Deorum numerus est multiplicatus, error est auctus. Item Seneca juste conqueritur, quia Deos credebant esse sicut illa simulacra, cum non sint.

23 REPLICABIS. Ex Lactantio *lib. 2. de origine erroris cap. 2.* -- Imaginum ratio „ idcirco ab hominibus inventa est, ut possit „ memoria eorum retineri, qui fuerunt vel „ morte subtracti, vel absentia separati; sed „ Deus non moritur, & ejus spiritus, & ac „ lumen ubique diffusum, abesse nunquam „ potest --

RESP. Mentem, & rationem Lactantii optimam esse ad intentum suum. Agebat enim contra Gentiles contendentes cultum Religionis non subsistere sine simulacris; quia Deos, quos ipsi colebant, inter mortuos computabant, ac proinde bene arguit, hoc non esse necesse, ubi de cultu veri Dei agitur, qui semper vivit, & præsens nobis est. Ceterum ratio absolute non probat, non licere Dei imaginem, quia, licet Deus sit præsens ubique, invisibiliter est præsens: unde ad excitandam ejus memoriam possumus uti signo sensibili. Primis seculis usus imaginis Dei fuit rarior, & cautior propter Idololatriam undique dilatatam: quare ne recenter conversi deciperentur propter antiquam consuetudinem, Patres parce utebantur.

24 SUBSUMES. Ex Aventino *lib. 7. Annalium Bojorum* habetur, Joannem XXII. damnasse quosdam incolentes fines Bojorum, & Austriæ, qui Deum unum, & trinum pingebant in similitudinem Senis, Adolescentis, & columbæ; ergo &c.

RESP. Aventinum apud Raynaldum Annalium Baronii continuatorem, non esse multæ fidei, cum alia adulteraverit: nec est credendum, quod Pontifex ille, aliàs eruditus, nesciret usum similium imaginum, pluribus seculis ante in Ecclesia inductum; sed cum absolute non dicatur prohibuisse, sed solum pro illius loci incolis clarum signum est habuisse motivum particulare, vel propter indecentiam, vel propter periculum erroris. Forte ex illa imagine inducebatur error Arianorum, dicentium, Patrem Filio majorem; & occasio poterat esse illa dispositio Senis, Viri, & Adolescentis.

CONTROVERSIA III.

AN CHRISTUS SIT ADORANDUS SUPREMO CULTU LATRIÆ.

CErtum est, quod Deus adoratur Latria, quæ est supremus cultus, & unica est in specie; nam ille est supremus cultus, qui soli Deo debetur, & cadit sub primo præcepto eorum, quæ ad Religionem pertinent, sed cultus cadens sub primo præcepto est solus cultus Dei; ergo est supremus. Min. explicatur. Deuter. 6. v. 13., ubi Deus dedit Moysi Decalogi præcepta; in primo ex tribus prioribus ad materiam Religionis spectantibus, habetur: *Dominum Deum tuum timebis, & illi soli servies.* Ubi in Græco correspondet verbum significans cultum Dei singularem: quod advertit Aug. *lib. 3. contra Maximum cap.* 13., & Anastasius Episcopus *in VII. Synodo act.* 4. Hoc textu repulit Christus Satanam tentatorem in Deserto, ut probaret, an esset Deus: de quo genere adorationis loquitur Paulus 1. ad Timoth. 1. v. 17. illis: *Soli Deo honor, & gloria*: qui modus loquendi sonat emphasim supremæ excellentiæ.

Supremus cultus Deo competit.

3 Illustratur. Ille est supremus cultus, qui ab omnibus tribuendus est, & illa persona, cui tribuitur, nemini tribuit, sed omnes Deum adorare debent; & ipse nullum; ergo est supremus. Min. declaratur, Isaiæ 45. v. 24. *Mihi curvabitur omne genu.* Joan. 5. v. 22. *Pater &c. Omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem*; non potest autem dari major adoratio, & ordinis superioris illa, quæ ab omnibus danda est.

Hæc indubia sunt, unde difficultas devolvitur ad cultum Christo præstandum. Nestorius, ut constat ex Anathematismis Sancti Cyrilli, tenuit Christum non esse adorandum adoratione Latriæ, sed assumptum hominem solum esse coadorandum: eo alio ductus errore, quod in Christo esset alter, scilicet, Filius Dei, & Filius hominis copulati. Et quia Patres omni genere argumentorum usi, ex modo adorationis intulerunt unionem physicam in una persona Verbi cum Filio hominis, ideo videndum est, qua adoratione sit

Christus adorandus. In Christo habetur Deitas, cui supremus Latriæ cultus debetur, ut vidimos, habetur homanitas, cui, qualis adoratio debeatur, videndum est.

Possumus itaque considerare ipsum Christum prout totum quoddam est ex natura Divina, & Humana, & in hoc sensu procedit præsens Controversia.

Dico: Christus, ut est quoddam totum hoc individuum, adorandus est supremo cultu Latriæ.

Christus adorandus sicut Pater æternus.

25 PROB. I. Pater æternus adoratur supremo cultu Latriæ, sed Christus adorandus est eo genere adorationis, quo Pater; ergo supremo Latriæ. Min. habetur Joan. 5. v. 22. *Pater &c. omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem. Qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui misit illum.* Quo loco Scriptura expresse loquitur de Christo; huic enim tradita est judiciaria potestas, & hic missus fuit. Illustratur argumentum. Suprema adoratio importat perfectam subjectionem totius creaturæ rationalis, sed Christus adoratur perfecta subjectione creaturæ rationalis, Isaiæ 45. v. 24. *Mihi curvabitur omne genu:* Quod Christo applicat Paulus ad Rom. 14., & ad Philipp. 2. v. 10. *Ut in nomine Jesu omne genuflectatur, Cælestium, terrestrium, & infernorum.* Genuflexio talis signum magnæ subjectionis est; ergo &c. II. Adoratio, quæ dirigitur ad Dominum, & Deum, non est nisi Latria, sed adoratio Christo exhibita ad ipsum dirigitur, tanquam ad Dominum, & Deum. Hinc habemus Joan. 9. v. 38. cæcum a nativitate dicaisse in Dominum suam adorationem. *Credo Domine. Et procidens adoravit eum.* Apocalypsis 5. v. 13. conjungitur honor datus Patri, & Christo. *Sedenti in throno, & agno benedictio, & honor, & gloria, & potestas in secula seculorum.*

Deo Verbo latriæ cultus tribuitur.

26 PROB. II. Quod adoratur una, eademque adoratione, qua adoratur Deus Verbum, adoratur adoratione Latriæ, sed Christus adoratur una, eademque adoratione, qua Deus Verbum; ergo. Min. prob. ex Patribus. In Concil. Ephes. *Can. 8. ex Anathematismis Cyrilli* habetur -- Si quis audet dicere, „ assumptum hominem coadorari oportere „ Deo Verbo, quasi alterum alteri; & non potius una adoratione honorificat Emanue„ lem, secundum quod factum est caro Ver„ bum, anathema sit -- Patres Concilii V. *Can. 9.* -- Si quis in duabus naturis adorari „ dicit Christum, ex quo duas adorationes „ introducunt &c., sed non una adoratione „ Deum Verbum incarnatum cum propria „ ipsius carne adorat, sicut ab initio Dei Ec„ clesiæ traditum est; talis anathema sit --

Cyrillus *lib. 1. de fide ad Reginas* dicit in Christo -- non esse unam naturam, quæ „ adoratur, & aliam, quæ non adoratur, „ sed unam Verbi naturam incarnatam, ado„ rabilem cum carne sua, una adoratione -- Ubi de complexo loquitur ex utraque natura. August. *Serm. 58. de verbis Domini* -- Ego „ Dominicam carnem, immo perfectam in „ Christo humanitatem propterea adoro, „ quod a Divinitate suscepta, atque Deitati „ unita est, ut non alium, sed unum eun„ demque Deum, & hominem Dei Filium „ confitear -- Vide concretum adorari adoratione propria Dei. Damascenus *lib. 4. de fide Orthodoxa cap. 3.* -- Non enim carnem „ nudam adoramus, sed carnem Dei, idest, „ Incarnatum Verbum -- quod est compositum, Deus & homo simul. Athanasius *lib. de Incarnatione Verbi* de Christo loquens ait -- At proinde illi sacra offertis, adhiberisque „ vestram adorationem, eaque de causa, ri„ te, legitimaque ratione adoratur, & Di„ vina adoratione colitur -- sed Divina adoratio est Latria; ergo. S. Leo *Serm. 2. de Ascensione* -- Nec ullis sublimitatibus modum „ suæ provectionis habitura, nisi æterni Pa„ tris recepta concessu, illius gloriæ socia„ retur in throno, cujus naturæ copulabatur „ in Filio -- Si ergo sedet in eodem Throno cum Patre, particeps ejusdem gloriæ eadem adoratione adoratur. Idem habetur apud Chrysostomum *homil. 5. super epistolam ad Hebraos.* Ambrosium *lib. 3. de Spiritu Sancto cap. 19., & lib. 2. cap. 12., & lib. de Incarnat. Dominic. cap. 7.*, & alios.

Christo ut Deo tribuitur suprema adoratio.

27 PROB. III. Christo ut Deo debetur adoratio suprema cultus Latriæ propter æqualitatem cum Patre, de quo non est difficultas, sed Deus Verbum assumendo humanam naturam non dimisit, nec imminuit suam dignitatem; ergo Deus factus homo adorari debet eadem adoratione Latriæ. Ubi enim est eadem excellentia, ibi est titulus ejusdem adorationis; cum ergo Deus homo factus, id quod fuit, permanserit; sequitur hominem Deum, qui est Christus, habere eandem excellentiam, quam habebat prius Deus Verbum non homo. Unde Patres Niceni II. *act. 6. tom. 5.* dicunt -- Caro, post„ quam facta fuit Regis tegumentum cum „ ipso Rege, ejusdem fit dignitatis; quan„ quam natura non fuerit talis -- quæ verba desumpta fuerunt ex Athanasio *epist. ad Eupsichium*: fit ergo ejusdem ordinis adoratione digna, si fit ejusdem dignitatis.

HÆRETICORUM ARGUMENTA DILUUNTUR.

28 OBJIC. I. Soli Deo defertur Latria, sed humanitas unita Verbo non est Deus; ergo ut unita Verbo non potest adorari adoratione Latriæ; ergo neque Christus, qui nihil aliud est, quam Divina natura humanitati unita hypostatice.

In adoratione duo consideranda.

RESP. In adoratione duo sunt, titulus adorationis, & res adorata. Soli Deo tribuitur Latria, ut rationi adorandi, non autem ut rei adoratæ solius. Ut rei adoratæ tribuitur alteri a puro Deo, scilicet, omni illi, quod Deo est physice conjunctum: Christus autem est homo physice, & simul Deus ex vi unionis hypostaticæ; ergo ad ipsum terminatur ut ad rem adoratam Latria. Quod aptissimo exemplo Damasceni *Orat. 2. de Imaginibus* explicatur, ferri, scilicet, igniti -- „ Quod timeo tangere propter ignem con„ junctum, atque simul fugio ferrum, & „ ignem -- Ignis est Divinitas, ferrum est humani-

manitas, ferrum ignitum est Christus. Christum adoramus propter Divinitatem, quæ in ipso est, & humanitatem conjunctam, adeoque & humanitatem, & Divinitatem.

29 DICES. Eidem defertur adoratio Latriæ, cui offertur sacrificium, sed sacrificium non offertur Christo homini, dicente August. *lib.* 10. *de Civit. cap.* 20. -- Christus, „ cum in forma Dei sacrificium simul cum „ Patre sumat; tamen in forma servi sacrificium maluit esse, quam sumere, ne vel hac „ occasione quisquam existimaret, cuilibet „ esse sacrificandum creaturæ --

Christo offertur sacrificium ratione Divinitatis.

RESP. conc. maj., & neg. min. Christo offertur sacrificium, non ratione humanitatis, sed ratione Divinitatis, cui competit excellentia significata per sacrificium: unde licet humanitati principaliter non offeratur, in eam tamen redundat. Simpliciter enim huic homini individuo tribuitur, qui ob Divinitatem conjunctam non est minor Patre. Sic Divus Thom. 3. *par. quæst.* 25. *art.* 2. *ad* 2., *&* 3.

30 INSTABIS. Eum supremo Latriæ cultu adoramus, cui prostrati honorem deferimus; Judith. 4. v. 9. *Et infantes prostraverunt contra faciem Templi Domini*; & 10. v. 1. *Cum cessasset clamare ad Dominum: surrexit de loco, in quo jacuerat prostrata &c.* Sed Christo non deferimus cultum prostrati, sed genuflexi, quia nos ex nihilo non creavit, quod prostratio significat, sed solum per ipsum redempti sumus; ergo minori adoratione colendus est. Hæc ex Rabano.

Prostratio non est signū Latriæ.

RESP. Supponit argumentum prostrationem esse signum proprium solius Latriæ Deo debitæ, cum sit signum assumptibile ad adorandos alios, Deo inferiores. Exemplum habemus in eadem Judith, quæ optime sciebat verum Dei cultum, & ne contaminaretur, noluit gentilium cibis uti, & tamen cum ingressa est ad Holofernem: *Adoravit eum, prosternens se super terram*, cap. 10. v. 20. Quare etiam Christo tribui potest, & Sanctis inferioribus: At dato, quod esset propria tessera Latriæ, adhuc ipsi esset tribuenda. Nec urget ratio opposita; quia & si Christus secundum Humanitatem non creaverit nos ex nihilo, ut tamen ei tanquam rei adoratæ debeatur, sufficit, quod realiter faciat unum totum cum Divinitate, quæ est principium creationis, & ratio adorandi.

31 REPLICABIS. Ut habemus ad Hebræos 1. Angelis dictum est, ut adorent Primogenitum, quem in orbem terræ introducit Pater. Tunc sic. Vel est eadem adoratio prior Angelorum, vel non. Si est; ergo non tangit Humanitatem, sicut prius non tangebat, si non; ergo est mutata: non in perfectius, cum objectum attactum sit quid finitum; ergo in minus; ergo inferior est adoratio Christi.

RESP. Adorationem illam remanere eandem quoad substantiam, sed variari quoad aliquem modum terminationis accidentalis; quia extenditur ad Deum hominem, cum prius sisteret in Deo puro, quare nihil in hoc est.

32 OBJIC. II. Verbum assumens naturam humanam deposuit suam excellentiam, ad Philip. 2. v. 7. *Semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus*. Non enim potuit exinaniri absque depositione suæ dignitatis; ergo non potest esse ratio adorandi Christum adoratione Latriæ.

RESP. Neg. ant. Eandem enim excellentiam retinuit, sed dicitur exinanitum ex parte termini, quia assumpsit naturam humanam. Sicut pariter dicitur descendisse de Cœlo, non quia Cœlum deseruerit, sed quia sibi copulavit naturam terrenam, & novo modo cœpit esse in terra -- Pulchre autem „ dicit: Exinanivit. Inane enim opponitur „ pleno; natura autem divina satis plena est; „ quia ibi est omnis bonitatis perfectio. Exo„ di 33. Ostendam tibi omne bonum. Na„ tura autem humana non est plena, sed in „ potentia ad plenitudinem; quia est facta „ quasi tabula rasa. Est ergo natura humana „ inanis. Dicit ergo: Exinanivit; quia na„ turam humanam assumpsit -- Sic Angelicus *lect.* 2. *in hunc locum*.

Verbum ita servatā quomodo dicitur exinanitum.

33 OBJIC. III. Terminans adorationem supremam Latriæ est omnino perfectum, sed Christus non est omnino perfectus; ergo non terminat supremam adorationem Latriæ. Major claret. Suprema adoratio, qua non datur major, debetur perfecto, quo non datur majus. Min. declaratur. Totum consurgens ex duobus, quorum unum est perfectum, & aliud imperfectum, non potest esse omnino perfectum -- Bonum enim ex inte„ gra causa; malum autem ex quocunque de„ fectu -- sed Christus est totum ex duobus, quorum unum est perfectum, scilicet, divinitas, aliud est imperfectum, scilicet, humanitas; ergo non est omnino perfectum. Posset hoc illustrari. Licet lumen gloriæ secundum se, ut præscindit ab imperfectionibus accidentis, & similium, sit formaliter in Deo, ut illis involutum non est formaliter; ergo licet Verbum ut præscindens ab unione ad humanitatem sit supremum, secus ut conjunctum. Sicut enim conjunctio accidentis facit, ut complexum ex lumine, & accidenti sit minoris perfectionis, licet non minuat conceptum luminis secundum se, ita conjunctio cum creatura imperfecta reddit complexum minus excellens, licet non minuat Verbi dignitatem secundum se.

RESP. neg. min. Quia natura humana non transfundit suas imperfectiones in Verbum, sed trahitur, & elevatur ad consortium superioris dignitatis: unde Verbum componens cum ea complexum, Deus remanet in eadem plenitudine perfectionis, ac antea, ac proinde etiam complexum. Sicut non est quid perfectius Deus & creatura, quam Deus solus; quia omnis perfectio creaturarum continetur in Deo; adeoque accessus creaturarum non addit perfectionem. Ita pariter quia Verbum excludit omnes imperfectiones humanitatis, quam perficit sibi assumendo; ideo accessus humanitatis non minuit perfectionem, nec complexum simpliciter acceptum est ens minus perfectum. Exemplum non tenet; quia illæ imperfectiones transcendunt, & imbibuntur in omni formalitate entis supernaturalis participati, ac

Verbum trahit humanitatem ad suā perfectionem.

per consequens totum concretum debet esse minus perfectum, quam sit simplex conceptus luminis gloriæ. Axioma illud -- Bonum ex „ integra causa; & malum ex quocunque „ defectu -- valet, ubi una pars non absorbet perfectionem alterius; & est aliqua transfusio unius in alteram, vel ambæ concurrunt ad unum constituendum taliter, quod una non elevet alteram.

34 OBJIC. IV. Si totum complexum terminaret adorationem Latriæ simpliciter, natura Divina non posset adorari Latria simpliciter tali: hoc est falsum; ergo & illud. Maj. declaratur. Quoties aliqua ratio terminat ad totum, solum conterminat ad partes, hinc quia actio productiva animalis terminatur ad totum; partes non dicuntur absolute produci, sed comproduci. Sicut enim cujus est fieri, ejus est esse, ita cujus est coesse, est confieri, partium est coesse, ac proinde etiam confieri: si ergo in casu nostro Latria terminatur simpliciter ad totum, conterminatur ad partes: unde Divina natura, quæ omnino est per se adorabilis, coadoraretur ad adorationem totius: ea proportionali ratione qua Doctor Angelicus 3. *p. quæst.* 25. *art.* 1. asserit, manum, caput, aliasque partes coadorari ad adorationem totius subsistentia, cui exhibetur per se, & proprie adoratio.

RESP. neg. maj. Ad prob. advertendum est aliquando totum esse adæquatam rationem vi cujus componentia terminant actionem, ut in casu productionis animalis, ignis, & similium, aliquando aliquod componens est adæquata ratio vi cujus totum, & alterum componens terminant actionem. Exemplum habemus in homine existente, ubi ratio existendi adæquata est existentia animæ rationalis, quæ per se existit: unde ad existentiam ipsius coexistit corpus, & totum ipsum, ipsa autem non coexistit. In casu nostro ratio terminandi adorationem per se est excellentia naturæ Divinæ, adeoque non debet coadorari ad adorationem totius, sed simpliciter: humanitas verò coadorari debet ad adorationem Divinitatis: Hæc est Patrum locutio: unde Concilium Alexandrinum *Act.* 10. *inter Epist. Cyrilli*, habet -- Propter eum, qui in„ duit, veneror eum, qui indutus est. Sed „ unus intelligitur Christus Jesus, Filius U„ nigenitus, quia una adoratione propria „ cum carne adoratur -- Epiph. *in Ancorato* -- Nam Rex purpura indutus, ab omnibus „ adoratur. Nunquid ergo purpura adora„ tus, aut Rex? Manifestum est, quod Rex, „ coadoratur autem cum ipso & purpura, „ quam gestat --

Divinitas simpliciter adoranda.

35 OBJIC. V. Humanitas ut Verbo Divino unita, seu ut componens Deum hominem non est intrinsecè, & quoad sua essentialia immutata, sed secundum se non est capax neque adorationis, neque coadorationis Latriæ; ergo neque ut Verbo unita. Prob. consequ. Ideo partes comproducuntur ad productionem totius, quia in seipsis habent rationem aliquam, productionem terminandi. Sic quia substantia substans colori secundum se non habet visibilitatem, neque ut conjuncta cum colore denominatur convisibilis. Hinc visio ad colorem terminata non transit ad substantiam, ita in casu de hûmanitate.

RESP. Humanitas non est quidem immutata quoad essentialia, sed tamen est elevata ad consortium Divinitatis, ob quod dignificatur, fitque capax coadorationis cum Verbo. Sicut, licet secundum se non desinat esse ex nihilo, ac proinde peccabilis, tamen ut unita efficitur impeccabilis. Est tamen verum, quod ipsa non est ratio motiva adorationis, sed solum terminativa. Sicut respectu cognitionis Divinæ, Creaturæ sunt purum objectum terminativum, non motivum, quod est sola intelligibilitas Divina. Cum ergo sit capax humanitas elevabilitatis, ut Verbo conjuncta terminare potest coadorationem, & hoc fit satis primo exemplo. Secundum non videtur ad rem, quia substantia secundum se non est capax elevabilitatis, ut faciat unum per se cum colore, qui est ratio videndi, sed solum per accidens, quatenus potest esse subjectum sustentativum colorati, & per accidens denominatur sensibilis, sed in proprietate non denominatur terminative visibilis.

Christi humanitas elevata.

36 DICES. Sicut partes moventur ad motum totius, ita totum ad motum partium; ergo a pari ad coadorationem partis coadorabitur totum; ergo si primò humanitati tribuatur adoratio (ut tenendo pedes, & osculando; sicut de Mulieribus dicitur, Matth. 28. *v.* 9., quæ accedentes *Tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum*) coadorabitur totum, quod est absurdum; ergo humanitas nullo modo adoratur adoratione Latriæ cum Verbo.

Sed hoc nihil est. Licet actus exterior exerceatur in humanitate, tamen adoratio proprie accepta, quæ in actu interiori consistit, dirigitur per se primo ad totum, & ad Divinitatem; & illa actio sensibilis est nota, & signum illius interioris affectus, & motus per se primo terminati ad totum. Ex quo habetur recta intelligentia illius dicti S. Joan. Damasceni loquentis de Humanitate, quam vocat materiam salutis nostræ -- Colere non „ desinam: non tamen ut Deum -- Aliud enim est adorari Latria, aliud, ut sic adoratum pure terminative esse Deum.

CONTROVERSIA IV.

AN CHRISTUS UT IN EUCHARISTIA, ADORANDUS SIT LATRIA.

SAcramentarii omnes negant Christum in Eucharistia esse adorandum. Sed cum eo ducantur errore, quod Christus realiter non adsit sub speciebus, contra ipsos non agimus in præsenti. Inter Hæreticos, qui saltem in usu realem admittunt præsentiam, adsunt, qui negant esse adorandum, ut Lutherus *in lib. de Eucharistia ad Vualdenses*, licet non sit sibi constans in aliis locis, Melancton *in judicio suo de Cæna Domini*, Illyricus *in confessione Antuerpiensi, & in Apologia ejusdem confessionis cap.* 14., & alii. Inter hos est Jacobus Rex Angliæ, cujus errores excurrimus. Pro complemento

meuto ergo materiæ adoratloois Christi.

Dico. Cbriitus, ut in Eucharistia, est adoraodus Latria.

Christus idem sub speciebus, ac extra.

37 PROB. I. Idem est omnino Christus sub speciebus Eucharisticis, ac in sua specia naiorali, sed in sua specie naturali erat adorandus, & quidem Latria, cum sit Deus, ergo etiam sub speciebus. Maj. supponitur. Min. est de fide. Nam sæpe in sua specia fuit adoratus, ut Joan. 9. v. 38. de cæco illumioato dicitur: *Procidens adoravit eum*. Matth. 8. v. 2. *Ecce leprosus veniens adorabat eum*, 14. cap. v. 33. *Qui autem in navicula erant, venerunt, & adoraverunt eum, dicentes: Verè Filius Dei es*. Ubi designatur cultus Latriæ. Et 15. v. 25. *At illa venit, & adoravit eum dicens: Domine adjuva me*. Et alibi; & ideo Dæmoni tentanti respondit: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies*. Conseq. est clara. Si Sacramentalis esistentia non tollit identitatem Christi, non tollit ejus excellentiam; ergo neque venerabilitatem; ergo est venerandus. Nam toties veneranda est excellentis dignitas, quoties specialiter ei præsentamur ad aliquid agendum, sed Christus in Eucharistia sæpe nobis præsentatur, & nos ei io mysteriis celebrandis; ergo est adorandos.

PP. adorandú docent Christum in Eucharistia.

38 PROB. II. ex PP. Ambrosius *in Psal. 98.* ad illud: *Adorate scabellum pedum ejus*, ait — Per scabellum terra intelligitur, per „ terram autem caro Christi, qoam hodie „ quoque io mysteriis adoramus: & qoam „ Apostoli in Domino Jesu, ut supra dixi„ mus, adoraverunt. Neque enim divisus „ est Christus, sed unus -- Quibos verbis tangit rationem allatam. Eundem sensum habet Augustin. versiculum illom versans: *Scabellum &c.* carnem esse intelligens -- Quia „ in ipsa carne hic ambulavit, & ipsam car„ oem nobis manducandam ad salutem de„ dit. Nemo aotem illam carnem mandu„ cat, nisi prius adoraverit, inventum est „ quemadmodum adoretur tale scabellum „ pedum Domioi, & non solum non pecce„ mus adorando, sed peccemus non adoran„ do -- Eandem veritatem docet *Epist.* 118. *cap.* 3., *Epist.* 120. *cap.* 7. Hieronymus eundem versiculum esplicat pro Corpore Christi in Eucharist. deinde addit -- Quod autem „ adorari debeat, eo ascendente Apostoli „ docuerunt, cum adorantes egressi sunt in „ Jerusalem -- Ejusdem labii sunt reliqui Patres, qui per sua secula distributi videri possont in Thesaoro Controversiarum Coccii *Tomo 2. lib. 6. art. 7.* Sufficit Basilium hanc venerationem inter Apostolicas traditiones enumerare: quod constat ex Liturgiis Apostolorum, & Discipulorum, & eorum, in quibus soot plura signa adorationis, ususque antiquissimus, maxime apud Græcos, demonstrat. Quare injuste, ut rem novam hoc redarguit Jacobus Rea cum aliis Hæreticis.

39 PROB. III. ideo non est adoranda Eocharistia, quia illius adoratio est superstitiosa, sed non est superstitiosa; ergo. Maj. est ratio Hæreticorum, quos citavimus, Bezæ *de Cæna Domini cap.* 9. Pichardorum in Boemia, aliorumque. Minor sic esplicatur. Cultus superstitiosus est cultus Divinus puræ creaturæ ut vero Deo exhibitus, sed licet cultus iste Divinus sit, non tamen exhibetur creaturæ ut vero Deo, quia non colimus substantiam panis, quam negamus adesse, non colimus per se accidentia, sed contentum sob accidentibus, quod est verus Deus, & homo. Sicut enim dicit Damascenus *lib.* 4. *Orthodoxa fidei cap.* 13. — „ Vidit quippe carbonem Isaias: carbo porro „ noo simplex lignum est, sed igni unitum. „ Sic panis quoque communionis non sim„ plex panis est, sed Divinitati unitus -- Dirigitur ergo adoratio nostra in carnem Divinitati unitam, sacris speciebus obtectam. Aliud enim videmus, aliud credimus.

Fides externis confitenda signis.

40 PROB. IV. Possumus, & debemus fidem nostram signis exterioribus confiteri, & protestari, sed Eucharistiæ mysterium est principalissimum inter arcana nostræ fidei; ergo possumus, & debemus signis esterioribus protestari, sed nullum est aptius signum culto, & adoratione. Cum enim ratione suæ excellentiæ videatur escedere mensuram credibilitatis, dicitur specialiter mysterium fidei; indigemusque captivare nos in obsequium fidei, ac proinde etiam corpus, venerando rem adeo admirabilem, quæ specialiter est instituta in signum novi Testamenti. Sicut ergo Arca veteris Testamenti solemnibus ceremoniis fuit delata, & pretiosis ornata vestibus, quibus veneratio significaretur, ita a fortiori debemos honorare, & venerari Altaris Sacramentum tanto excellentius, quanto distat veritas a figura. Unde optime dixit Theodoretus *Dialogo* 2. -- Mystica signa post sancti„ ficationem intelligontur ea esse, quæ facta „ sunt, & creduntur, & adorantur, ut quæ „ illa sint, quæ creduntur &c. --

SOLVUNTUR OBJECTIONES HÆRETICORUM.

41 OBJIC. I. Adoratio Christiana dirigi debet fide; fides autem innititor Verbo Dei, sed nullibi Verbum Dei asserit adorandum esse Christum in Eucharistia; ergo non est adorandus. Hæc Calvinus.

RESP. Etsi Verbum Dei non haberemus: quod tamen habemus, & generale, & particulare, sufficeret Traditio; ceterum Scriptura sæpe numero oos docet realiter Christum nobis dari ad manducandum io Eucharistia, & sub speciebos præsentialiter existere, cujus protestationem facimus signis adorationis esterioribus, ut bene dicit Euthymius *ad cap.* 24. *Matth.* -- Ita quoque in ado„ randis Mysteriis faciamus, non ea solum, „ quæ proponuntur, intuentes, sed sermo„ nibus ejus credentes; cumque ille dicat: „ Hoc est corpus meum: Hic est sanguis „ meus: pareamus, & credamus —

42 DICES. Licet Christus admittatur in Sacramento, non est tamen adorandus, nisi ubi Scriptura vult eum adorari, sed Scriptura vult, ut in Cœlo Christum adoremus; unde quoties meminit ejus, monet fidelium corda elevare, & eum quærere ad desteram Patris. Adoratio enim ei debetur in præmium

mium passionis : unde fuit exaltatus, ut glorificaretur : *Propter quod exaltavit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genuflectatur* ; ergo in cœna non est adorandus.

RESP. neg. min. Non enim Deus solum in Cœlo vult Christum adorari, sed ubicunque ejus majestas taliter existit. Prophetans enim Malachias cap. 1. v. 11. ait : *In omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda*. Non enim uno loco honoratur Christus. Solum ne Principes veneramur, cum sedent in solio ? Nonne & ubi aliquam exercent solemnitatem ? Nonne & quando convivia parant, & ad ea alios vocant ? Nonne & quando deambulant ?

Ubique Deus adoratur.

REPLICABIS. Apostoli, cum primum acceperunt Eucharistiam, non prostraverunt se super terram ; ergo &c.

RESP. Quid Apostoli de Christi dignitate senserint, patet ex iis, quæ in Evangelio habentur ; ubi eum adorasse legimus Matth. 14. Nec est necesse recitare singulas vices, quibus id peregerunt. Patet ex veneratione, quam sua prædicatione docuerunt Ecclesiam, in qua retinetur perpetua traditio. Non erat autem opus, ut tunc genuflecterent, cum mysterium oppositum suaderet. Recumbebant siquidem cum Domino, & vacare debebant verbis, & arcanis, quæ Christus agebat. Sufficit ergo, quod tunc interiorem exhibuerint affectum, & cultum quem assidue gerebant in corde.

43 OBJIC. II. Idololatria committitur, ubi Latria defertur creaturæ, sed in Eucharistia cultus Latriæ defertur creaturæ ; ergo. Prob. min. Eucharistia nihil aliud est, quam Sacramentum, sed Sacramentum nihil aliud est, quam quid creatum ; ergo creaturæ defertur adoratio Latriæ.

RESP. Eucharistia ut Sacramentum duo dicit, nempe Christi corpus, & species sensibiles : adoratio fertur per se primo ad corpus Christi, non verò ad species : hæ enim coadorantur ad adorationem Christi.

Primò in Eucharistia adoratur Christus.

44 DICES. Homo verius est Christi, quam Hostia consecrata, sed adorando hominem Latriâ committitur Idololatria ; ergo etiam adorando Hostiam. Maj. explicatur. Veriùs est Christus in homine, quam sub Hostia : est enim homo imago Dei, vas virtutum : immo cum Deus sit in omni creatura, omnis creatura esset adoranda. Sic Wiclephus insurgit.

RESP. neg. maj. Christus enim in Eucharistia est præsens specialiter, & præsentia reali ille idem omnino, qui est in Cœlo, ablata panis substantia. Homo autem est quidem imago Dei, sed analogice in prædicatis naturalibus, est vas virtutum si sit justus, sed non continet Christum realiter : unde non est veriùs Christi, quam Hostia consecrata.

45 OBJIC. III. Si liceret adoratio Eucharistiæ, liceret ejusdem processionalis circumgestatio, sed hæc non licet ; ergo. Minor explicatur. Displicuit Deo circumgestatio Arcæ fœderis, quam quia in castra adduxit in signum protectionis, populus Hebræus dissipatus est a Philisthiim, & mortui sunt Sa-

A

cerdotes, qui Arcam portaverunt, ipsaque capta est. 1. Reg. 4. v. 3. *Afferamus ad nos de Silo Arcam fœderis Domini, & veniat in medium nostri, ut salvet nos de manu inimicorum nostrorum*. Et cum ingressa est, plausus honorifici sunt ei delati, & tamen v. 10. *Cæsus est Israel, & fugit unusquisque in tabernaculum suum : & facta est plaga magna nimis*. Sic Kemnitius.

RESP. Retorquendo argumentum. Arca fœderis, quæ erat figura Eucharistiæ, fuit honorificis congestationibus excepta, & placuit hoc Deo ; ergo a fortiori possunt honores deferri Eucharistiæ, quæ est veritas. Ant. habetur 2. Reg. 6. v. 5., ubi describitur solemnitas translationis Arcæ a domo Abinadab in domum Obededom Gethæi. *David autem, & omnis Israel ludebant coram Domino in omnibus lignis fabrefactis, & citharis &c. Et sistris, & cymbalis*. 3. Reg. 8. v. 5. Defertur Arca de Civitate David in Templum Salomonis : *Et omnis multitudo Israel, quæ convenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante Arcam, immolabant oves, & boves absque æstimatione, & numero*. Sic Josue 6. Causa ergo cur fuerit cæsus populus, fuerunt ejusdem peccata ; & præcipue filiorum Sacerdotis Heli, Ophni, & Phinees. Peccatum enim eorum erat grande coram Domino ; ideo per Samuelem revelavit Patri, quod una die perituri fuissent ambo. 1. Reg. 2., & 3. cap. v. 13. Ceterum Arca præsente victorias de hostibus reportasse populum patet 1. Reg. 14. contra Philisthiim, & 2. Reg. 11. cum Joab vicit filios Amon.

Arca fœderis honore excepta.

B

C

46 DICES. Quamvis licuerint venerationes Arcæ fœderis, quia crassior tunc erat cultus Dei, tamen nunc non licet ob perfectionem legis, qua sensui verborum Sacramentalium attendendum est ; distrahimur autem istis exterioribus signis, & adorationibus. Hoc eodem Lutheri paralogismo utebantur Beguardi, dicentes -- Quod in elevatione „ corporis Jesu Christi non debent assurgere, „ neque eidem reverentiam exhibere -- viri perfecti, ne ab altissima contemplatione distraherentur : ut habemus in Concil. Viennensi sub Clemente V.

D

RESP. Satanicam hanc esse hypocrisim pro irreverentiis fovendis contra Dominum. Si attendendum est ad verba Sacramentalia ; sensus ergo percipiendus est. Cum igitur verba asserant ibi esse corpus Christi, proponunt nobis præsentiam summi Regis, qui summo colendus est, igitur excitant adorationem, & affectum erga Christum : non ergo distrahunt. Quare optimus est usus, post verba sacra elevandi Sacramentum, ut populus colat Deum, quem præsentem indicant, & faciunt verba consecratoria. Beguardorum autem ratio Dæmonis erat illusio. Vera contemplatio fovetur, & inardescit ad realem Christi præsentiam, ea proportionali ratione, qua Seraphim inardescunt coram Domino in Cœlis clare viso.

E

Eucharistia, dum elevatur, adoranda.

47 OBJIC. IV. Veneratio humana, & nova, in Ecclesia Deo exhibita, necessario debet esse superstitiosa, sed hæc est hujusmodi ; ergo. Maj. est certa : quia cultus Deo debitus nascitur cum Religione vera. Min.

ex-

explicatur. Quia antiquitus non erant istæ processiones, dies festi. Honorius III. *cap. Sane de Celebratione Missarum* præcipit adorationem, Urbanus IV. solemnem diem, & circumgestationem.

RESP. Cum Ecclesia nata est Eucharistiæ veneratio, sicut Patrum testimonia demonstrant. Quædam quidem genera cultus non fuerunt a principio nascentis Ecclesiæ: nam aliquæ ceremoniæ non poterant convenienter exerceri, Gentilibus nundum totaliter conversis: aliàs fervescente pietate non indigebant fideles tot exterioribus signis ad excitandam devotionem: sicut quia nundum obnubilata veritate fidei ab Hæreticorum opinionibus, non erant necessaria tot signa publica ad protestandam sinceram tanti Mysterii veritatem. Cum ergo his postremis seculis obsoleverit memoria tanti beneficii, tepuerit pietas, insurrexerint Hæretici, Romani Pontifices pro restauranda veneratione, & obfirmandis fidelibus, solemnia festa induxerunt, & processiones, ut factum legitur a Clemente V. in Concilio Viennensi, *Clementina unica de Reliquiis, & venerat. Sanctorum*, ac proinde a Spiritu Sancto processerunt hæc Decreta, cum Concilia ipse dirigat. Potest enim Ecclesia disponere de ritibus accidentalibus Sacramentorum, prout expediens videbitur ad majorem reverentiam, & utilitatem promovendam. Quare 1. Corinth. 11. v. 34. dixit Paulus: *Cetera autem cum venero, disponam*, postquam aliqua præscripserat circa debitam Cœnæ administrationem. Potuit Synagoga festum Sortium Esther 9. inducere sine præcepto Domini. Festum victoriæ Judith. cap. 16. Festum Encæniorum 1. Machabæorum 4., & non poterit Ecclesia Christi novum aliquod Festum instituere in gratiarum actionem pro tanto beneficio, ad commovendum populum ad fructuosius sumendum cibum vitæ?

Eucharistiæ veneratio sub primordiis Ecclesiæ.

48 OBJIC. V. Divinus Cultus corpori pure organico delatus, non potest non esse Idololatricus, sed cultus delatus Eucharistiæ defertur pure corpori organico; ergo. Min. explico. Illi defertur adoratio, quod præsens esse verba significant, sed hæc significant solum corpus Christi organicum, ut est gradus communis huic, vel illi, & prout distinguitur a sanguine; ergo &c.

RESP. neg. min. Verba formaliter significant corpus organicum, concomitanter totum Christum: unde Joan. 6. v. 55. Dominus pluries dixit: *Qui manducat meam carnem &c. habet vitam æternam*, sed dixit etiam v. 58. *Qui manducat me &c. vivet propter me*, quia ibi non est sola caro, sed totus Christus: quod indicat pronomen illud *meum*; determinat enim ad Corpus Christi, unde adoratio toti Christo defertur.

Totus Christus adoratur.

49 INSTABIS. Modus, quo & formaliter, & concomitanter existit, indicat non deberi adorationem; & esse contra mentem institutionis. Ibi enim est ad modum substantiæ invisibilis, secluso proprio modo essendi sub propria forma, ex quo dicimus ut hominem per sensus nihil operari: ex quo ergo pariter non utens suo modo proprio essendi naturali occultet Majestatem suam, non volt adorari. Certe si Rex exiret taliter occultus, ut formam servi indueret, proprium modum essendi deserens, esset signum manifestum, quod nollet honorari ab obviam euntibus.

RESP. neg. ant. Non est quidem ibi Christus modo naturali, est tamen ibi totus, qui est sub modo naturali. Nec modo Sacramentali utitur, ut Majestatem deprimat, sed ut se aptet in cibum salutis: quod pignus amoris debet majorem excitare venerationem; cum demiremur tantam Majestatem hæc artificia invenisse, ut nos visitet, & pascat. Invisibiliter est præsens, sed fide invisibili dirigitur cultus. Non operatur sensibus; quia eorum opera, & actus sequuntur essentialiter naturaliter ad extensionem localem; adorabilitas autem fundatur in excellentia absoluta Christi. Rex occulte, & amicabiliter ingrediens ad amicum, a quo agnoscatur, debita excipitur veneratione.

CONTROVERSIA V.

AN CHRISTI CRUX ADORANDA SIT.

Humani generis hostis sanctæ Crucis ligno victus, ignominiam non patiens, quotquot potuit, inimicos Crucis excitavit, omnemque movit lapidem, ut ejus deleret memoriam, deturparet gloriam, proscriberet venerationem. Triplex est Crux, de qua difficultas occurrere potest, Realis, in qua Christus pependit; exemplata, scilicet, imago Crucis veræ, lapide, aut pictura, aliaque materia expressa, usualis, scilicet, Crucis Signum, quod manu formamus supra pectus, frontem &c. In præsenti Controversia loquimur de Cruce reali Christi; & quamvis videatur pertinere ad Disputationem de Reliquiis; nihilominus cum pertineat ad Christum, recte connectitur cum præcedentibus; quod & facit Angelicus Doctor *quæst.* 25. 3. *p.*

Insignem Sanctæ Crucis hostem scribit Cyrillus Alexandrinus *lib. 6. in Julianum*, fuisse Julianum, miseros appellantem homines lignum Crucis adorantes, imagines ejus pingentes, & in fronte gestantes. Mahometani Idololatras vocant Christianos, Crucis adoratores. Excessit inter alios Claudius Taurinensis Episcopus, & hujus hæresis Patronus simul cum Heraclio (ut ait Cedrenus) proclamatur. Sic Jonas Aurelianensis *lib. primo de cultu Imaginum*, *anno* 800. Sub eodem tempore apud Orientales adorationem Cruci denegabant Paulaciani, à quodam Paulo sic dicti, ut fert Euthymius *in Panilopia p. 2. tit.* 21. Hunc eundem errorem secutus est Petrus Bruis, a quo Petrobrusiani, sicut refert Petrus Cluniacensis an. 1150. *Epist. prima ad Episcopos*. Vestigia eadem calcavit Wiclephus apud Waldensem *Tom.* 3. *tit.*20. *cap.* 158. Calvinus *lib. primo Institut. cap.*11. §.7. Beza *in Colloquio Mompilgardensi*. Joannes Brentius *in Catechismo circa Symbolum Apostolorum*. Magdeburgenses *Centuria* 4. *cap.* 4. Lutherus *lib. de formula Missæ* anathema dicit

Hæretici hostes Crucis.

cit Festo Sanctæ Crucis. Uno Verbo omnes Sectarii. His accedunt Armeni, qui Crucem non venerabantur, nisi prius eam lavarent, & sanguine sacrificii ungerent, & clavum in ea figerent; antea rem immundam arbitrabantur. Sic apud Euthymium *Tit.* 20. *Panolop. cap.* 14. Ea adverso Faustus Manichæus dixit omnem arborem esse venerandam ob Christi Crucis memoriam, unde Discipuli ejus in omni arbore Christum colebant, & ob reverentiam non audebant fructus colligere. Sic August. *lib.* 20. *contra Faustum cap.* 11. Waldensis *tom.* 3. *cap.* 160. His præmissis Controversia principaliter Inquirit de Cruce vera Christi absolute, an sit adorabilis.

Dicendum lignum Crucis esse adorandum.

Per Crucem Christum triumphavit.

50 PROB. I. Quod Deus singulariter honoravit, est a nobis honorabile, sed mirabiliter Deus honoravit Crucem; ergo a nobis est honoranda. Min. explicatur. Ligno Crucis usus est Christus, ut gloriosum triumphum reportaret de Diabolo, ad Colossenses 2. v. 14. *Chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud Cruci: & expolians Principatus, & Potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.* In Cruce ergo duo fuerunt crucifixi, Christus visibiliter, Diabolus invisibiliter: ille victor, hic victus, ut Orig. ait *Hom.* 9. *in Josue*. Et licet victoriam per seipsum reportaverit Christus, non tamen sine ligno, ut ex 1. Petri *cap.* 2. *v.* 24. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Instrumentum ergo insignis victoriæ Crux est: cur ergo non veneranda? Si enim triumphalia vexilla Victores Principes gestant, auro, gemmisque ornant: quare honorandum non erit vexillum illud, quo potentior hostis Christi est debellatus? quodque in signum victoriæ portabunt Angeli ante Dominum die Judicii? *Et tunc apparebit signum Filii hominis in Cælo.* Matth. 24. v. 30. Videatur Sanctus Joannes Chrysost. *Serm. de Cruce, & Latrone.*

Illustratur argumentum I. Non potest non nisi esse gloriosa, & veneranda scala, & thronus quo ad suam glorificationem ascendit Christus, sed Crux fuit scala, qua suam gloriam est assecutus Christus, Joan. 12. v. 31. *Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras. Et ego si exaltatus fuero a terra omnia traham ad me ipsum (Hoc autem dicebat significans qua morte esset moriturus.)* Ad Philipp. 2. v. 8. *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis: propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen &c.* Adoratio nominis Christi per universum Orbem delata, conversio Gentilitatis &c. Christo accessit ex morte Crucis: Crux ergo non potest non esse gloriosa, & veneranda. 1. Reg. 21. Gladius, quo David percussit Philistæum, honoratus fuit, cum pallio ornatus repositus fuerit per manus Sacerdotis post Ephod, & non erit veneranda Crux, qua Princeps hujus mundi ejectus est, & qua gloriam sibi Dominus acquisivit? -- Nam si eorum, quo„ rum amore flagramus, & domus nobis „ chara est, & lectus, & vestis: quanto ma„ gis ea, quæ Dei, ac Salvatoris sunt, per „ quæ nobis salus parata est? -- ait Damasc. *lib.* 4 *fidei Orthod. cap.* 12.

Crux altare Sacrificii.

II. Non potest non nisi esse gloriosum Altare, supra quod peractum est perfectius, & excellentius Sacrificium Deo nostro super omnia gratissimum, sed Crux fuit Altare, supra quod obtulit Christus seipsum in hostiam Deo, acceptabilem præ omnibus holocaustis Taurorum, & Hircorum, ad Coloss. 1. v. 20. *Et per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem Crucis ejus, sive quæ in Cælis sunt.* Et ad Hebr. 7. Igitur venerabile est Crucis lignum. Si enim in æstimatione erat Altare propitiationis apud Hebræos, multo magis apud fideles esse debet Ara Crucis.

III. Eadem ratio est de Cruce, ac de sepulchro, immo a fortiori. In sepulchro enim stetit solum mortuus Christus Dominus, in Cruce verò vivens fuit, perfectissimos actus virtutis exercens, & purissimo charitatis affectu sanguinem fundens pro populo, & etiam mortuus, in ea aliqualiter moratus est, sed Christi sepulchrum est venerandum, Isaiæ 11. v. 10. *Et erit sepulchrum ejus gloriosum.* Et expresse de sepulchro Christi loquitur; ly enim *ejus* est relativum ad radicem Jesse; hæc autem est Christus, ut explicat Paulus ad Roman. 15.; & ideo *ad Marcellam Epist.* 17. Hieronymus habet -- Venerabuntur Judæi „ propitiatorium, nonne tibi videtur venera„ bilius sepulchrum Christi? Quot quoties„ cunque ingredimur, jacere cernimus in „ syndone Salvatorem --

Crux contactu Christi sanctificata.

51 PROB. II. Crux Christi realis non solum repræsentat nobis Christum in ea extensum, sed etiam reali contactu tetigit Christum, sed ex hoc contactu recepit aliquam sanctificationem, & dignitatem; ergo reddita est adorabilis, & veneranda. Min. explicatur, quo major est via sanctificativa, eo magis est sui diffusiva, sed sanctificativa virtus Christi erat maxima; ergo maxime diffusiva; ergo ex adhæsione physica ad lignum, sanctificationem eam, qua capax erat, excepit. Hinc purpura Regis ex contactu dignitatem aliquam induit, hinc locus, in quo Angelus apparuit Josue, Sanctus dictus est. Josue 5. v. 16. *Solve, inquit, calceamentum tuum de pedibus tuis: locus enim, in quo stas, Sanctus est.* Quod similiter habetur Exodi 3. ubi Dominus in Rubo apparuit Moysi. Hinc sudaria, quibus utebatur D. Paulus, ex contactu sanctificationem aliquam induerant: unde Dæmones ejiciebant: *Ita ut etiam super languidos deferrentur a corpore ejus sudaria, & semicinctia, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.* Act. 19. v. 12. Quanto magis ex contactu sacratissimi Corporis Christi, ex quo teste Scriptura: *Virtus exibibat, & sanabat omnes?* Et si aer ipse quodammodo sanctificatus est Christi crucifixione, ut docet Chrysost. *Homil. de Cruce, & Latrone*, citatus a D. Thom. 3. *p. q.* 46. *art.* 4. *in C.*, ubi ad illa verba Joan. 3. *Oportet exaltari filium hominis*, ait -- „ Exaltari audiens, suspensionem intelligas „ in altum, ut sanctificaret aerem, qui san„ ctificaverat terram ambulando in ea -- ita

„ &

& lignum Crucis genus quoddam recepit sanctificationis. Hoc argumentum tetigit Damascen. *lib.* 4. *cap.* 12. -- Hoc lignum ve-
„ nerandum, & ex tactu Sancti corporis, &
„ sanguinis sanctificatum, optimo jure ado-
„ rari debet; clavique item, & lancea, &
„ indumentum, ac Præsepe --

52 PROB. III. Nisi Crux esset digna veneratione, speciali providentia, & motione inventa non foret, miraculis, & plausu fidelium manifestata, sed hoc modo fuit inventa; ergo signum est, eam voluisse Deum honorare. Min. prob. Eusebius *in Chronico*, *edit. Basil.* 1587. scribit -- Anno Domini 329.
„ Imperii Constantini 16. Helena Constan-
„ tini mater, Divinis monita visionibus, Bea-
„ tissimæ Crucis signum, quo salus mundi
„ pependit apud Jerosolymam reperit -- Socrates *lib.* 1. *Hist. Ecclesiast. cap.* 13. -- He-
„ lena, Constantini mater, in somnis divi-
„ nitus admonita, Jerosolymam iter cœ-
„ pit &c. Deo illi opem ferente &c. tres Cru-
„ ces in monumento offendit &c. -- & narrata tota Historia concludit -- Ad hunc mo-
„ dum lignum Crucis Christi inventum est --

Crux inventa ad venerationem.

Idem Sozomenus *lib.* 2. *Ecclesiast. Historia cap.* 18. Justinianus Imp. *in autentica de Moderatore Helenop. cap.* 1. -- Helena, Constantini
„ Magni mater, pientissima mulier nobis sa-
„ crum Christianorum signum invenit -- Cyrillus Jerosolymit. *Epist. ad Constantium Augustum* de signo Crucis in Cœlo apparente --
„ Tempore Deo dilectissimi, & Beatæ me-
„ moriæ Constantini Patris tui, salutare
„ Crucis lignum Hierosolymis repertum est,
„ Divina gratia concedente ei, qui recte
„ quærebat pietatem, etiam abstrusam loco-
„ rum sanctorum inventionem &c. -- *Edit. Co-*
„ *loniensi* 1564. S. Ambrosius in eandem inventionem referens *Orat. funeb. in obitu Theodosii*, ait -- Quod illa Sanctæ memoriæ He-
„ lena mater ejus, infuso sibi Spiritu Sancto
„ revelavit &c. -- *Edit. Basil.* 1596. Idem tradunt Ruffinus *lib.* 12. *Hist. Eccles. cap.* 7. Eutropius *lib.* 11. *rerum humanarum*. Paulinus *Epist.* 11. *ad Severum*. Sulpitius *lib.* 2. *Sacra Hist.* Theodoretus *lib.* 1. *Hist. cap.* 18., & alii, quorum aliqui miracula patrata referunt, scilicet, per Macarium Episcopum duabus primis Crucibus applicatis mulieri infirmæ, & desperatæ, nihil proficientibus, applicatam fuisse tertiam, & illico sanata est; nec solam mulierem, sed & virum mortuum vitæ reditum fuisse eodem tempore, teste Paulino, Severo *lib.* 2. *Sacra Hist.*, & Sozomeno citatis.

Eo loco dua illa sunt ponderanda. Primum quod licet Judæis invisum esset Crucis lignum, nihilominus, Deo providente, non illud flammis dederunt, vel aliter destruxerunt. Curaverunt tamen in altissima fovea defossa, abolere memoriam, & Gentiles ad eundem finem falsorum Deorum Statuas superimposuerunt. Sed frustra: unde *Orat. cit.* habet Ambros. -- Aperit (*Helena*) hu-
„ mum; decutit pulverem, tria patibula con-
„ fusa reperit, quæ ruina contexerat, ini-
„ micus absconderat, sed non potuit obli-
„ terari Christi triumphus -- Secundum est illo tempore fuisse sacram Crucem inventam, quo libertatem Religio Christiana est consecuta, completis jam Gentilium persecutionibus, quod innuit Constantinus Magnus *Epist. ad Macarium*, relata ab Eusebio *lib.* 3. *de vita Constantini cap.* 29. *edit. Basil.* 1587. -- Tanti
„ Servatoris nostri erga nos benignitas decla-
„ rata est &c. Nam ut insigne illud sanctis-
„ simæ illius passionis monumentum, quod
„ terræ visceribus absconditum, tot, tam-
„ que multis annorum conversionibus jam
„ delituisset, tum illucesceret servis Dei,
„ cum illi, hoste devicto, in libertatem es-
„ sent vindicati, omnium profecto hominum
„ admirationem longe superat -- Ex quibus patet, prava malitia Centuriatorum, qui, ut everterent venerationem Sanctæ Crucis, in dubium inventionem revocarunt *Centur.* 4. *cap.* 10. duobus hisce futilibus momentis. Primum orationem illam D. Ambrosii non esse tanti Doctoris (ex postilla quadam Erasmi) cumque Ambrosius sit omnibus antiquior, ejus auctoritate nutante, totum ruit. Sed in primis auctoritas Erasmi non premit. Secundo. Ipsimet Centuriatores sibi contradicunt nam in vita S. Ambrosii *eodem cap.* astruunt, esse partum legitimum Doctoris, adhuc ex sententia Erasmi. Tertio. Errant antiquiorem omnibus Ambrosium facientes: Cyrillus enim, & Eusebius citati sunt antiquiores, suntque alii plures coætanei. Secundus Cavillus est, Eusebius nihil dixit de hac re in vita Constantini: si verò dictum subsisteret, injuriam ipsi fecisset reticendo tam illustre factum. At sufficit mentionem fecisse *in Chronico*, & in vita *cap.* 25. 26. 27. narrasse, purgationem fecisse sacratissimi Sepulchri a pulvere, sordibus, & simulacris Veneris, ut intelligamus intentum fuisse Imperatorem propagationi venerationis instrumentorum passionis Dominicæ.

53 PROB. IV. Testimonio antiquitatis constat particulas sacratæ Crucis in maximo pretio fuisse habitas. Cyrillus Jerosol. *catech.* 4. -- Beatus hic mons Golgotha, in

Particula Crucis magno in honore.

„ quo nunc propter eum, qui crucifixus est
„ in illo, applaudimus, & signo Crucis uni-
„ versus terrarum orbis partes repletus est --
Chrysostomus *Homil. Quod sit Deus* -- Tanta
„ veneratione illud lignum habetur, ut qui
„ parum ex illo habere possunt, auro inclu-
„ dant, & cervicibus imponant -- Alia subdit clariora. Ambros. *Orat. in Theodos.* -- Sa-
„ pienter Helena egit, quæ Crucem in ca-
„ pite Regum levavit, ut Crux Christi in
„ Regibus adoretur. Non insolentia ista, sed
„ pietas est, cum defertur sacræ Redemptio-
„ ni -- Quibus reprimit temeritatem Centuriatorum accusantium Helenam tanquam superstitiosam, eo quod Jerosolymam iverit, quæsitura Crucem. Pietas hæc est, non insolentia. Superstitio non est, quod dictat Sanctus Spiritus -- Infudit ei spiritus, ut li-
„ gnum Crucis requireret -- ibidem ait Ambros. Crux, de qua loquitur, Helenam dedisse Constantino, ut secum ferret, non est tota, sed pars, videlicet, Clavus, ut infra explicat -- Clavus in honore est &c. -- Socrates *lib.* 1. *cap.* 13. -- Helena &c. unam
„ Crucis partem in theca argentea occlusam
„ pro monimento iis, qui illius spectandi

 „ cupi-

„ cupiditatem ducerentur , ibi reliqoit ; al- „ ietam misit Impetatori , quam ubi is re- „ ceperat , ratua Civitarem , in qua illa far- „ varetor , omnino salvam , & incolumem „ fore &a. -- Hieronym. *epist.* 27. sub nomine Eustachii , & Paolæ *cap.* 8. -- Ergo ne „ erit illa dies , qoando nobis lieaat speluu- „ cam Salvatoris intrara ? In sepulchto Do- „ mini flere cum sorore , flere cum matte , „ Crucis deinde lambere lignum ? -- *Edit. Paris.* 1580.

Ruffinus *lib.* 1. *Hist. Eccles. cap.* 8. -- „ Clavos (*Helena*) quibus Corpus Domini- „ cum fuerat affixum , portat ad filium &c. „ Ligni verò ipsiua salutatis partem detolit „ filio ; partem verò thecia atgenteia condi- „ tam dereliquit in loco , quæ etiam nuoc „ ad memoriam sollieita veneratione serva- „ tur -- *Edit. Colon.* 1618. Paulinus Nolauus *epist.* 11. Bibliotheca Patrum *tom.* 5. *parte* 1. *ad Severum* -- Inventa , & probata Crua Chri- „ sti ast , dignoque moa ambitu conseeratur , „ condita in passionis loco Basilica , quæ an- „ tatis corusca laquearis , & aureis dives „ Altaribus , arcano positam saetario Crucem „ servat , quam Episcopus Urbis ejus quot „ annis , cum Pascha Domini agitur , adu- „ randam populo , Princepa ipse venerantium „ promit : invanta , & probata Croa -- Quia licet dignosceretur ex titulo , ut asserit S. Ambrosius *orat. prædicta* , & Chrysostomus *hom.* 84. *in Joan.* tamen non omnino perfecte , & proinde ad omnimodam securitatem , & cavillos præcavendos , miracula eapectata sunt . De hoc & Ruffinus habet -- Aderat quidem „ & titulus ; sed neque ipse satia avidenter „ prodebat signa patibuli . Hic jam humanæ „ ambiguitatis incertum , Divinum flagitat „ testimonium -- Gregorius Magnua *lib.* 7. *epist.* 126. Reccaredo Regi Hispaniarum particulam Crucis transmisit , velut thesaurum . Macrina sotor Sancti Gregorii Nisseni , ut ipse testatur in ejua vita , consuevit Crucem argenteam ad collum deferre , in qua erat particula Crucis .

Omitto alia aaempla , & miracula sparsim in Orbe partata a particulis Sanctæ Crucis . Sufficiat afferre usum communem Ecclesiæ , quæ exaltationem Sanctæ Crucis , & festum diem celebrat solemni ritu , non ab heri , & hodie , sed a primis seculis ; unde Andreas Cretensis , qui seatn seculo floruit *Orat. de pretiosa Crucis Exaltatione cap.* 11. dicere potuit -- Crucis Exaltatio , quæ est „ magna , & super mundana , & ejus inven- „ tio non temere celebratur in Dei Ecclesiis , „ quæ sunt in universa terra -- D. Chrysostomus duas Orationes scripsit da Sancta Cruce . In una ex his , quæ incipit: *Quid dicam?* ait -- Nos festivitatem nimia lætitia celebra- „ mus , ut discamua Crucem , totius spiri- „ tualis consolationis esse substantiam . Eta- „ nim aute ipsom vocabulum Crucis , pœna „ fuit , sed nunc ad gloriam nuncupatur -- & plurima encomia recitat , sidemque confirmant Ado , & Beda *in Martyrologio* . Venerandam esse Crucem tradit Photios *in epist. ad Michaelem Bulgarorum Principem* , quæ est de septem Concil. , & habetur *tom.* 3. *Concil.* de septimo loquens , ait -- Sic venera- „ bilem Crucem adoramua , in qua Domini „ corpus est extensum , & sanguia illa , quo „ mundus universua purgatus est , emanavit -- Nicolaus I. *ad consulta Bulgarorum cap.* 7. „ igitur Crucem Domini , passionem ejus „ veneraotes , osculamini , & pro ejus amo- „ re , si necessitaa eaigit , eadem cogitationa „ armamini . Pottate aam , sed summa ve- „ neratiooe , & corde moodissimo -- Si Fidelium testimonlia fidem nolunt contumaces Sectarii præstare , præsleut saltem Gentilibus , Sibyllæ videlicet , quæ cecinit -- O lignom „ felia , in quo Deus ipse pependit ! Nec ta „ terra capit , sed Cœli tecta videbis . Cum „ renovata Dei facies ignita micabit --

Sub Ferlofis primordiis Crux exaltata.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM .

54 OBJIC. I. Ideo Crua est adoranda , quia sanctificata , & dignificata est reali Christi contactu , sed hoc est falsum ; ergo Crua non est adoranda . Prob. min. Licet, Muliere Cananæa tangente, virtus exierit, tamen turba comprimente nulla exiit ; ergo ex eo , quod Crua Christum tetigerit , non colligitur fuisse sanctificatam , & si vim aliquam recepisset , non inde est adoranda ; sicut non est adoranda umbra Petri , quæ infirmos sanabat . ita Jacobua Rea .

RESP. neg. min. Ad cujus probationem advertenda est æquivocatio . Quando enim dicimus Crucem fuisse sanctificatam , nolumus propter hoc dicere virtutem aliquam physicam recepisse . Hæc enim non est necessaria , licet forte fuarit etiam communicata ad patranda miracula , sed dicimus dignitatem aliquam , & excellentiam moralem extrinsecam fuisse communicatam , ratione cujus reddita est venerabilis , in cujus signum Deua per ipsam fecit prodigia , quibus illam honoravit . Turba comprimente nulla virtus exiit , quia nullom patravit miraculum , circa eam , sicut circa Mulierem . Umbra verò Petri adoranda non est, cum nihil sit , sed pura carentia , incapaa excellentiæ permanentia , licet potuerit deservire transeunter ad patranda miracula .

Qua virtus Cruci a Christo communicata.

55 DICES . Venter , qui Christum portavit , nullam dignitatem venerabilitatis recepit ; ergo neque Crus . Ant. prob. Mulieri clamanti : *Beatus venter , qui te portavit* , respondit Jesus: *Quinimo beati , qui audiunt Verbum Dei &c.* , quibus manifeste docet nullam sanctificationem recepisse ex contactu .

RESP. neg. ant. Nec urget probatio . Responsio Christi tendit ad demonstrandum , principalem sanctificationem hominibus intrinsecam provenire ex inhabitatione intrinseca Dei in anima , media fide formata ; & quod Virgini nuda dignitas Matris nil profuisset , si gratiâ caruisset . Ceterum non negavit excellentiam Maternitatis . Hic sensus litteralis est, sunt & alii Mystici , de quibus Sancti Patres .

56 INSTABIS . Non minus labium Judæ , manus Malchi (ut quidam ferunt) per-

percutientia, dorsum Aselli, cui insedit die Palmarum, Christum tetigerunt, quam lignum Crucis, sed hæc nullam dignitatem moralem adorabilitatis receperunt (hæc enim adorare irrisorium est) ergo neque lignum Crucis. Sic Claudius Taurinensis, & Wiclephistæ.

Ut instantia dissolvatur, advertendum est, non quemlibet contactum excellentis refundere excellentiam, quia non quilibet fit ab excellenti qua tali. Sicut in moralibus, non quælibet ratio personæ, vel loci tribuit operi bonitatem, vel malitiam. Quod Sacerdos furetur, non est specialis malitia, quod verò rem habeat cum muliere, specialis malitia est. Dantur ergo quædam actiones, quæ reflectunt supra suppositum, & aliæ non. Primi generis induunt specialem habitudinem ad personam, secundi generis nequaquam. Ambulare, comedere, solvere debita, adire Ecclesiam, non differunt in æstimabilitate, sive fiant a Rege, sive ab alia ordinaria persona. Lavare verò pedes, petere veniam, & similia exercitia in Rege important æstimabilitatem moralem, quam non importarit in viro inferioris conditionis; & hæ actiones dicuntur reflexivæ. Et quia causa principalis, & instrumentum integrant unum adæquatum principium, fit, quod hæc reflexio debeat fieri supra totum, ac proinde super instrumenta assumpta a causa principali cum proportione.

Actiones quædã reflectunt supra suppositum.

Nunc applicando doctrinam ad casum nostrum. Cruci affixio tum ratione maximè pœnalitatis, tum ratione maximi opprobrii, est valde reflexiva supra Majestatem Divinæ personæ, fuitque summi valoris, cum fuerit consummatio Redemptionis, ac proinde sicut passio illa fuit ratione reflexionis specialiter valorata, ita Crux, quæ fuit instrumentum assumptum a causa principali, ex eadem reflexione fuit specialiter dignificata. Secus accidit de labio Judæ, & manu Malchi; quia non fuerunt assumpta a Christo, ut propria instrumenta, sed deserviebant Judæ, & militi ut instrumenta animata, suis suppositis subordinata; unde non est facta specialis reflexio, nec specialis habitudo orta est.

57 DICES. Judas, & miles, dum proprio incubuerunt sceleri, famulati sunt Redemptori, & quidem cum reflexione supra suppositum. Nam tradi a discipulo osculo pacis, & percuti ab homine, qui recenter fuerat a vulnere sanatus, sunt circumstantiæ referentes specialiter habitudinem ad dignitatem personæ, unde de primo conqueritur in persona Psalmistæ, quod fuerit traditus ab eo, qui erat dilectus, & dulces secum capiebat cibos. De secundo pariter dicens: *Cur me cædis?* Quod non fecit decursu totius passionis.

RESP. Eos famulatos fuisse præcise ordine extrinseco, & per accidens, non verò intrinsece, & per se. Sicut in prædestinatione electorum peccata sunt effectus prædestinationis, idest conducunt ad effectus prædestinationis per accidens ab extrinseco, secus alia; hæc enim vel mediate, vel immediate per se ordinantur, ita in casu. Crux est electa per se a Christo, licet etiam fuerit a Judæis applicata ad malum finem, sed potuit æque assumi per se a Christo, cum sit instrumentum separatum, labia verò, & manus sunt instrumenta conjuncta, propria sui suppositi, unde per se primò non possunt assumi, nisi a proprio supposito. Quod patet etiam ex eo, quod licet membra externa non sint capacia malitiæ formalis, tamen a malitia interiori ita denominantur mala, ut complemento essentiali compleant, & integrent culpam unam, aperiendam in confessione, quod non accidit in instrumentis separatis. Dicunt ergo instrumenta conjuncta specialem proprietatem cum supposito, in quo eâdem animâ informantur, secus separata; unde posteriora potuerunt a Christo specialiter assumi ut propria instrumenta, secus priora; adeoque reflexio specialis contactus non cadit super labium, & manum, secus supra Crucem.

58 INSTABIS. Terra, quam Christus calcavit, est adoranda, sed super eam non est facta reflexio prædicta, sed purus contactus; ergo cum hic fuerit in labio Judæ, urget adhuc difficultas. Maj. explicatur. Augustinus *lib. 22. de Civitate Dei cap.* 8. scribit, terram allatam ex Calvario in Africam miracula patrasse, illamque cum altero Episcopo loco decenti reposuisse, & locum orationis superimposuisse.

RESP. Terra a Christo calcata in proprietate sermonis non est adoranda, quia non est ibi specialis contactus, ac proinde excellentior dignitas. Terra, de qua August. habet specialem habitudinem ad Christum, cum Golgotha fuerit instrumentum specialiter electum, & terra illa guttulis sanguinis fuerit respersa. Ex quo patet etiam, quod objecta a Christo visa prout in suo esse naturali nullam dicunt dignitatem adorabilitatis; quia visio pure naturaliter tendit in objecta, nec ea objecta fuerunt modo speciali assumpta ad finem Redemptionis.

59 Ad illud de Asina non desunt Theologi, qui concedunt posse adorari, si fides sincera dirigatur intentio; & signum subjectionis feratur in Christum. Plausibilis est opinio in scholis, quod Verbum Divinum potuerit assumere quamcunque naturam creatam, completam, irrationalem; & ut dicit Tertullianus *lib. de carne contra Marcionem cap.* 4. carnem de Lupa, vel de Vacca: quo casu absque dubio debuissemus adorare lupam, & ratione communicationis Idiomatum Deus dictus fuisset lupus, & lupus Deus, absque ulla repugnantia ex parte Dei, a cujus summa perfectione distat quælibet creatura infinite. Nisi fides Deum posse nasci, mori, Cruci affigi dictaret, quis id crederet?

Sed dicendum est, quod non proponeret Ecclesia, nec proponendum esset animal illud, si extaret, adorationi; etiamsi Sancti Patres in usu illius habito a Christo pro illo solemni ingressu in Civitatem plurima agnoscant mysteria, tum ad fidem, tum ad bonos mores instruendos. Et planum est Dominum speciali reflexione sessionem illam elegisse, & ordinasse ad finem Redemptionis; ex quo species quædam extrinsecæ venerabili-

 tatis

raris descendit ad illud animal. Si enim equus, cui insedit Joannes I. Constantinopolim, noluit amplius Dominam suscipere, ea quo Christi Vicarium portaverat; quanto magis Asinam illam, qua Christus ipse usus est, impressionem quandam venerabilitatis recepisse dicendum est. Ratio verò cur adoranda non esset, ab indecentia oritur. Animal hoc secundum communem hominum notionem reputatur vile, & abjectum, ita quod ad ignominiam assumatur, & in Scripturis a sacrificiis, & oblationibus excluditur, Exodi 13. v. 13. *Primogenitum Asini mutabis ove.*

Gentiles, ex usu Asinorum non infrequenti apud Hebræos, fabulas induxerunt ad eos irridendos, quos & Asinos pro Deo adorare confinxerunt; & similiter, quia primi Christiani ab Hebræis ortum duxerunt, consimili contumelia eus afficiebant. Legimus apud Tertullianum *cap.* 16. *Apologia* Picturem quendam ex Gentilibus Onochitem efformasse Asininis auribus instructum, altero pede ungulatum, librum gestantem, rogatum, cum lemmate: *Hic est Deus Christianorum*: Quod apud Minutium Felicem Cæcilius objicit Octavio. Habemus apud Epiphanium *hær.* 62. Gnosticos Domino Sabaoth dedisse formam Asini, ex eo quod Genesis 49. v. 11. dicitur: *Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem, o fili mi, Asinam suam*, quibus constat non esse decens quod Asinæ, quæ Christo deservivit, adoratio tribuatur. Licet impossibilem non credat D. Thom. assumptionem creaturæ irrationalis a Verbo, docet tamen non esse congruum: 3. *Sent. dist.* 2. *q.* 1. *art.* 1. *q.* 1. A fortiori intelligendum est de Asino, & ratione proportionali de ejusdem adoratione. Quæ doctrina extendi debet ad alia similia, in quorum adoratione indecentia apparet, vel emanat.

Quadam ob indecentia nō adoranda.

60 OBJIC. II. Adoratio debetur excellenti, sed Crux non dicit excellentiam; ergo Cruci non debetur adoratio. Minor explicatur. Excellentia opponitur ex æquo opprobrio, sed Crux fuit instrumentum maximi opprobrii, Deuter. 21. v. 23. *Maledictus a Deo est, qui pendet in ligno*; ergo. Hæc ex Petrobrusianis.

RESP. neg. min. Licet Crux, ut a Judæis assumpta, sit instrumentum doloris, & ignominiæ; tamen ut electa a Christo est instrumentum glorificationis, & maximæ victoriæ, ad Phil. 2. v. 8. *Factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis: propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen*, & ex hac parte importat excellentiam -- Nec sine causa ,, Crucem potius, quam aliud instrumentum ,, mortis elegit -- ait August. *epist.* 120. *cap.* 26., quia in ea includuntur plurima mysteria, ut apud Patres legere est.

61 DICES. Nullus filius probatæ pietatis honorat patibulum, in quo pater obiit, sed fideles sunt filii Christi; ergo non debent adorare patibulum, in quo Christus Pater obiit.

RESP. Si Pater obiit ob patrata ab ipso crimina conceditur: si verò obiit libere pro Patriæ liberatione, unde orta sit familiæ nobilitas, neg. tunc enim repetitis osculis amplectuntur suplicii instrumentum. Hic est casus. Innocens Christus oblatus est, quia ipse

A voluit pro salute humani generis, ut ab ignobilitate, & servitute peccati universos redimeret: unde & Christo glorificatio, & Ecclesiæ honor, & utilitas orta est, dicente Paulo 1. ad Corinth. 1. v. 18. *Verbum enim Crucis, pereuntibus quidem stultitia est: iis autem, qui salvi fiunt, idest nobis, Dei virtus est*. Pereuntes sunt Hæretici, ideo eis stultitia Crucis mysterium.

Patris patibulū quando honorabile.

62 INSTABIS. Filii Ecclesiæ debent imitari amicos Christi in passione, non inimicos, sed amici tristabantur de morte, inimici verò gaudebant; ergo filii Ecclesiæ, dum

B Crucem honorant, se Comites dant hostibus Christi. Claudius hæc iterum objicit.

RESP. neg. conseq. Sicut Christus tristabatur de morte qua dolorosa humanitati, & lætabatur qua Redemptiva, ita filii Ecclesiæ, ejusque amici compatiuntur, condolentes Christo, in Cruce patienti contumelias, & dolores, lætantur autem, quia inde glorificatio Christi, salus hominum, Dæmonum confusio, Cœlorum reseratio promanarunt: unde hostes sumus hostium Christi, eorum iniquitatem condemnantes.

Per Crucem Christus glorificatus.

63 URGEBIS. Non licet Filio gaudere de morte naturali Patris, vel alterius

C ob pinguem hereditatem; ergo non licet filio Ecclesiæ gaudere de morte Christi ob hereditatem Spiritus. Nam ideo ibi est inordinatio, quia præponitur bonum minus pro majori, quale est vita Patris, sed hæc inordinatio currit in nostro casu, cum Christi vita, seu Deus homo, sit majus bonum bono salutis.

RESP. Conced. ant. Est enim contra ordinem charitatis, velle malum proximo, & maxime Patri. Charitas enim *non cogitat malum, non gaudet super iniquitate; congaudet autem veritati*, 1. ad Corinth. 13. v. 5. Nec filius Ecclesiæ gaudet de morte Christi; im-

D mo dolet, & ideo quot annis funebrem memoriam agit Ecclesia. Gaudet solum de bono effectu secuto, qualis est Christi glorificatio, & hominum restauratio, quæ est finis effectus Incarnationis, ordinatus ad ipsummet Christum, & Deum, tanquam ad finem *cujus gratia*: & quando honoramus patibulum, honoramus propter hunc titulum.

Ecclesia gaudet de effectu passionis Christi.

64 OBJIC. III. Cultus superstitiosus non licet, sed cultus Crucis est superstitione plenus; ergo non licet. Min. explicatur. Alloqui rem non vivam, tanquam vivam, est superstitio, sed adorando Crucem alloquimur rem non vivam, tanquam vivam; dicimus

E enim -- Salve mundi gloria! Ave spes no- ,, stra &c. -- Sic Wicleph. insurgit.

Verum si officium, & cultus Sanctæ Crucis plenum est idololatria, quia eam alloquimur, tanquam rem vivam, plena erit eodem modo Sacra Pagina, & Davidica Psalmodia: *Nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit: Quid me fecisti sic?* ait Apostolus ad Rom. 9. v. 20. Alloquitur hic res non viva vivam: poterimus ergo vivi rem non vivam alloqui. Non erat Idololatra Josue cap. 10. v. 12. dicens: *Sol contra Gabaon ne movearis, & Luna contra vallem Aïalon*. Non erant Idola-

Res inanimatas alloqui possumus.

lolatræ tres pueri in camino ignis cantantes, Danielis 3. v. 62. *Benedicite Sol, & Luna Domino*: nec ergo est Idololatra filius Ecclesiæ, qui Crucem salutat: *Salve Crux, unica salutis spes, vita, & redemptio nostra*. Quinimmo puritas hinc lucet cultus, cum in re non viva Auctorem suum recognoscat; non enim Cruci tribuit vitam, & redemptionem formalem, sed ei, qui in Cruce pependit.

65 OBJIC. IV. Cultus, qui est novus in Ecclesia, non licet, sed Crucis adoratio nova est; ergo non licet. Min. declaratur. Antiqui quid senserint de Crucis cultu, constat ex eo, quod, ore rotundo *apud Minutium* ajebant: *Cruces nec colimus, nec optamus*; ergo Antiqui non ducebantur eadem navi, qua nunc Pontificii, sed qua vehuntur Reformati. Ita arguit Anonymus.

RESP. Argumentum pro nobis est. Piissimus Pater Minutius tenet eandem doctrinam, quam tradiderunt antiquiores, Ignatius, Dionysius, Justinus, alii similes, qui fuerunt valde addicti venerationi Christi. Ceterum loco citato duas solvit objectiones Christianis a Gentilibus propositas. Prima, *quod hominem noxium, & reum, in Cruce punitum, pro Deo adorent*, secunda, *quod Crucem similiter pro Deo adorent*: respondet primæ, longe esse a nostra Religione, & a veritate, hominem purum, & hunc noxium, pro criminibus Cruce punitum nos adorare, cum sit verus Deus, & verus homo, innocens, & impollutus, secundæ verò: *Cruces etiam nec colimus, nec optamus. Vos plane, qui ligneos Deos consecratis, Cruces ligneas, ut Deorum vestrorum partes, adoratis*. Quibus manifeste liquet adorationem negare in sensu Gentilium, idest, Cruci tributam, tanquam Deo. Ly verò: *Nec optamus*: appellat supra Crucem, ut existentem sub sensu Judæorum, & Gentilium, scilicet, in exterminium, & ignominiam Christi. Non adorabant ergo Crucem antiqui, ut Gentiles opinabantur, adorabant tamen, ut vera Ecclesia sentiebat. Et hinc habes firmatam Catholicam veritatem. Si Gentiles exprobrabant Catholicis, quod Crucem adorarent, licet in malo sensu intelligerent: erat ergo usus adorandi apud ipsos: qua ergo fronte pro se affert antiquitatem arguens?

Crux quovis tempore venerata.

66 OBJIC. V. Quia Pontificii adorant realem Christi Crucem, adorant qualescunque Cruces; ergo quia adorant Flagella, Lanceam, Spineam Coronam, Spongiam, Clavos, adorare debent omnia Flagella, Lanceas, Spongias, Spinetas, Clavos, Præsepia, Naves &c. hoc autem est ridiculum; ergo & illud unde sequitur; a Claudio denno hæc promuntur.

RESP. Neg. conseq. Ratio est, quia Crux est speciale instrumentum, & vexillum Christi Redemptoris, cetera autem ad hanc ordinantur tanquam ad principalius; & ideo quandam excellentiam habet Crux ad exprimendum Christi triumphum, & cum ceteræ Cruces exemplatæ retineant formam, & imaginem Crucis ex usu communi, nec alteri usui sint destinatæ, illico repræsentant nobis Crucifixum, & Crucifixi exaltationem, & mysterium Redemptionis. Aliæ autem res enomeratæ, cum passim diversis usibus sint communiter destinatæ, non sunt aptæ immediate ad excitandam memoriam eorum, quæ fuerunt a Christo tactæ, & triumpho deservierunt.

Discrimen Crucem inter, aliaque passionis instrumenta.

Hac ratione solvit Athanasius quæstionem 16. *ex quæstionibus ad Antiochum*, ubi quærebatur, quare Crucis faciamus imagines, Lanceæ verò, vel Spongiæ, vel Arundinis non faciamus? Cui ipse -- Figuram Crucis „ ex duobus lignis compingentes conficimus, „ ut si quis infidelium reprehendat nos, quod „ lignum veneremur, possimus ei persuade„ re, ligna illa dissolvendo, & inutilia re„ putando, nos non colere lignum, sed fi„ guram. In aliis verò id ostendere non „ possumus -- & hoc ideo, quia & secundum materiam, & secundum formam aliis usibus deserviunt, nec habent priora repræsentare ex sua natura instrumenta sacra Passionis. Illam tamen obtinent, si conjuncta ponuntur sub Cruce, vel cum puero Jesu dormiente, vel alligata in fasciculum, vel ut deportata Angelorum manibus: quo casu sub respectu debito ad Christum sunt venerabilia, licet eis non sit destinata ab Ecclesia quædam specialis cultus genere, sicut Cruci, propter rationem tactam: quia ordinata sunt ad principale instrumentum Passionis, & signum triumphale, in quo eminenter continentur. Ex auctoritate citata Athanasii habes confirmatam antiquitatem adorationis, & quo ostendas Sectariis eos non esse in navi Christi, sed Gentilium esse Sectatores, cum eadem nunc nobis objiciant, quod illi tunc, scilicet, Idololatriam, quasi ligno cultum deferamus.

CONTROVERSIA VI.

AN CRUCIS IMAGO, VEL SIGNUM SIT ADORANDUM.

Idem Hæretici mox citati, qui realem Christi Crucem adorabilem negant acrius invehunt in Crucis imaginem, quibus accedit Ægidius Hispanus, qui propter hunc, aliosque errores fuit Hispali damnatus. Multoque adhuc plus carpunt pium fidelium usum signo Crucis utendi in fronte, aliisque locis. Nos unica hac Controversia utrumque complectimur. Ut clarior nihilominus evadat doctrina, duplici conclusione eam resolvemus, & quidem breviter, cum res clara sit.

Dico I. Crucis imago est veneranda.

67 PROB. I. Quod Deus honorare voluit in figura, honorabile est in se, sed Crucis imaginem Deus honoravit in figura; ergo illam honorari vult in seipsa. Min. habetur Exodi 17. v. 11. *Cumque levaret Moyses manus, Israel vincebat. Sin autem paululum remisisset, superabat Amalec*. Victoriis honorabat Dominus Crucis imaginem, quam extensis manibus efformabat Moyses: unde Justinus Martyr habet *in Dialogo cum Tryphone* -- Nam „ si quidquam remittebatur de Signo isto, „ Crucem imitante, prout in litteris Moysis „ scri-

Crucis figura in lege veteri.

„ ſcriptum eſt, populus vincebatur, ſi in „ ſtatu iſto permanebat, Amalec ſuperabatur, „ & qui fortis erat per Crucem, fortis rem „ præclare gerebat. Non enim propterea, „ quod Moyſes ita orabat, populus ſuperior „ erat, ſed quod nomine Jeſu in prima acie „ verſante, ipſe Crucis ſignum deſignabat -- Quibus præclare declarat figuram Crucis, & fontalem originem, unde orta eſt virtus, ſcilicet, a Jeſu. Ad idem explicant Nazianzenus *Orat. 6.* Auguſt. *Orat. de quinque hæreſibus cap. 2.* Cyprianus *adverſus Judæos lib. 2. cap. 21.*, & alii.

68 PROB. II. Non poteſt non eſſe venerandum, quod ut proprium ſignum, & vexillum honorat Chriſtus, ſed Crucis Imaginem honorat Chriſtus, velut teſſeram propriam; ergo eſt veneranda. Min. explicatur. Chriſtus judicii die præmittet adventui ſuo Crucem in Cœlo, quaſi in loco ſublimi, Angelorum manibus delatam, Sole, & Luna, qui tunc obſcurabuntur, ſplendidiorem. *Tunc apparebit ſignum Filii Hominis in Cælo.* Matth. 24. v. 30., ſed hoc eſt magnus honor; ergo Chriſtus honorat, velut proprium vexillum, Crucis imaginem. Id enim ſonat *Signum Filii Hominis.*

Nec valet eluſio, quam miſcet Calvinus, non agi ibi de Cruce, ſed de Filio hominis, qui tam manifeſte veniet, ac ſi ſigno edito, omnium in ſe oculos convertiſſet. Aperte enim contradicit Scripturæ, quæ Signum Filii Hominis, ab ipſo Filio Hominis contradiſtinguit: nam ſubdit immediate: *Et tunc plangent omnes tribus terræ: & videbunt Filium Hominis venientem in nubibus Cæli cum virtute multa, & majeſtate.* De Cruce pariter intellexit Sibylla *lib. 6. Sibyl.* canens. Apud Bellarminum *cap. 18. lib. 2. de Canoniz. Sanct.*

O felix lignum, in quo Deus ipſe pependit!
Nec te terra capit, ſed cœli tecta videbis,
Cum renovata Dei facies ignita micabit.

Ubi etiam ejus venerabilitatem tangit, cum vocat felix lignum, quod terra non capit. De Cruce intellexit Eccleſia, quæ in feſto Invent. S. Crucis clamat: *Hoc ſignum Crucis erit in Cælo, cum Dominus ad judicandum venerit.* De Cruce intellexit antiquitas ut Origenes, Chryſoſtomus, Hieronymus, Hilarius, Theophilactus, aliique plures Patres *in Matth. 24.* Porro modus loquendi Eccleſiæ videtur favere ſententiæ Abulenſis, & aliorum tenentium apparituram Crucis imaginem, non ipſam veram Crucem realem Chriſti. Id namque ſonat: *Hoc ſignum Crucis erit in Cælo.* Stat nihilominus non diſtare a veritate opinionem Chryſoſtomi *Serm. de Cruce, & Latron.* dicentis eandem fore Crucem realem, reformandam ex particulis, in quas nunc diviſa honoratur.

Probabile eſt realem Chriſti Crucem judicii die apparituram.

69 PROB. III Crux qualibet in quacunque materia formata habet repræſentare Chriſtum in Cruce extenſum, ſed omnis imago ut dicit reſpectum ad Prototypum, qui adorabilis eſt, eſt venerabilis; ergo Crux Chriſti eſt adoranda. Maj. non patitur difficultatem. Crux realis utique repræſentat Chriſtum Crucifixum, non ratione contactus ejuſdem, ſed

Crux Chriſti refert patientem.

A ratione figuræ, quam quælibet Crux retinet: quare ſicut pictura Regis, perſonam ejus exprimit, & quælibet alia a prima exemplata, ita in caſu. Min. autem clara eſt, quia a prototypi excellentia quædam moralis dignitas dimanat ad imaginem: qua ratione Sanctus Andreas ſibi paratam intuens Crucem exultans alloquitur: *Salve Crux, quæ in corpore Chriſti dedicata es, & ex membris ejus margaritis ornata! O bona Crux, quæ decorem, & pulcritudinem de Membris Domini ſuſcepiſti!*

Certe Crux, in qua Chriſtus pependit, non eſt ea numero, ſupra quam obiit Andreas, & nihilominus dicitur decorem ſuſcepiſſe ex membris Domini, non ob aliud,
B niſi quia ab exemplato ad exemplar tranſit quædam dignificatio. Ex contactu membrorum Chriſti in prima Cruce quælibet alia dedicata, & conſecrata eſt: nam contrariorum par eſt conditio: ſi enim excellentis imago capax eſt injuriæ, & dehonorationis; unde Theodoſius potuit iraſci contra Antiochenos, juſte offenſus in dejectione ſtatuæ Uxoris ſuæ, cur eadem excellentis imago non erit veneratione digna? Rationem hujus a priori tangit S. Athanaſius *Orat. 4. contra Arianos* -- „ Qui igitur adorat imaginem, in illa adorat „ ipſum Regem; quippe cum ipſa imago ni-
C „ hil aliud ſit, quam Regis forma, ac ſpe„ cies -- Excellentia Regis, quæ in eſſe reali conjungitur cum perſona, eadem ſub alio eſſe retinetur in figura: unde concludit S. Thomas *3. part. quæſt. 25. art. 4.* -- Si loquamur „ de effigie Crucis Chriſti in quacunque alia „ materia, puta lapidis, vel ligni, argenti, „ vel auri, ſic veneramur Crucem tantum „ ut imaginem Chriſti --

70 PROB. IV. Honorare decet, quod innumeris, & mirabilibus apparitionibus honorabile declaravit Deus, ſed hoc accidit circa Crucis imaginem; ergo eſt honorabilis. Min. pluribus explicari poſſet. Sufficient ta-
D men pauca. Conſtantino Magno precanti apparuit Crucis Signum in aere, cum his verbis: *In hoc ſigno vinces*: dormientique præcipit Dominus, ut exemplar faceret ad imitationem illius Signi, quod apparuerat in Cœlo, & eo tanquam præſidio uteretur contra hoſtes dimicaturus. Sic Euſebius *in vita Conſtantini lib. 1. cap. 22., & 23.* Sub Conſtantino Jeroſolymis, diebus Pentecoſtes circa horam tertiam, maxima Crux apparuit, ex lumine efformata, a monte Golgotha uſque ad montem Olivarum, ſplendoribus adeo coruſcans, ut lucem Solis tegeret, tantaque admiratione rapuit omnes, quod ingens multitudo, etiam Ethnicorum accurrerit, & ad
E Eccleſiam confugiens -- Concordi, & uno „ ore omnes Jeſum Chriſtum, Dominum no„ ſtrum, Filium Dei Unigenitum, ejuſmodi „ mirabilium effectorem, laudabant -- Cyrillus Jeroſolymitanus, oculatus teſtis Auguſto reſcribit *Epiſt. ad Conſtantium, de Signo Crucis apparente.* Idem refert Sozomenus *lib. 4. Hiſtoriæ cap. 4.* duo addens non fuiſſe Cometem, & multos tum Gentiles, tum Judæos ad fidem Catholicam perduxiſſe. Aliam apparitionem narrat Socrates *lib. 2. Hiſt. cap. 14.* ad adventum Imperatoris Antiochiam -- Nam „ co-

Plurima Crucis miracula.

„ columna Cruels effigiem asprimens , in
„ Cœlo visa , masimam intuentibus exaita- A
„ vit admirationem --
Mirabilis est ilia , quam narrat Nice-
phorus Callistus *lib.* 10. *cap.* 2. sub Juliano
impio parsecutore -- Julianus , ubi in ejus
„ Ragionis montes pervenit , cum poil vin-
„ demiam vergiliæ ocaiderent , vites gemmis,
„ & uvis germinatunt recentibus , & ros ea
„ aara in ipsum , comitesque ejus ita diffusus
„ est , ut guttæ quædam in sagis illorum ,
„ Crucis formam repræsantaret -- Es altera
apparitione Cruais , ea luae in Cœlo effor-
matæ , redarguit Juliani impietatem Grego-
rius Nazian. *invectiva* 2. *in Julianum* -- Quæ
„ in terra prius impiis contemptui fuerat , B
„ in Cœlo nunc omnibus ostenditur, Deoque
„ victoriæ adversus impios obrentæ truphæum
„ effiaitur -- Quod tunc avenit , cum Judæi
mandato Apostatæ Imperatoris voluerunt con-
struere templum Salomonis contra Christum :
at ne dum in aera Crua appatuit lucidissima,
sed in omnibus vestibus hominum civitatis
mitabiles Cruces apparuerunt . *Orat.* 1. *in
eundem* refert , quod cum Julianus aruspicii
causa respiceret eatima pecudum, invanit Cru-
cem coronatam , quam Aruspices periti , ut
es Paolo Diacono *in ejus vita* , significare di-
xerunt Christianam Religionem , Crucem co-
lentem , fora perpetuam , nea destruendam C
a Juliano, ut avenit : quamvis ea adverso alii
adulantes disrint , significare carceres Cru-
als, seu Crucem adorantium .
Sub Arcadio bellum gerente contra Per-
sas pro fide , ad quem Armeni confugerunt,
Cruces apparuerunt in vestibus militum , &
hoc signo victoriam obtinuit , & in memo-
riam , auream monetam signo Crucis fieri
præcepit , quæ in Asia , & fere toto orba in
usu fuit . S. Prosper *de promissionibus cap.* 3.,
& cap. 24. hoc refert . Ad hanc rem etiam
facit , quod refert Fridegodus *in vita S. Au-
deoni cap.* 18. scilicet , cum quodam tempore
visitaret suam Parochiam , curru vectus , muli D
ex improviso substiterunt , etsi ab auriga ver-
beribus urgerentur , non movebantur . Tunc
vir Dei aliquod Divinum suspicatus ; confe-
stim sursum elevatis oculis vidit Crucis ve-
xillum , splendore perfusum . Vide Hæretice
Cruaem ab animalibus adoratam .
Cum Constantinus Copronymus Icono-
machus inveheretur in sacras imagines , &
universas perdere niteretur , in singulorum
vestibus aeruleo aolore mirabilitar, & artifi-
ciose elaboratæ Cruces apparuerunt : sic re-
fert Theodorus Studites *Orat. funeb. in S. Pla-
tonem cap.* 5. Vide impie a Deo honoratam
Crucifixi imaginem , quam tu pedibus con- E
culcas .
Alphonsus Ciaconius *tract. de signo Cru-
cis* varias refert apparitionas Crucis in Gal-
liis factas ad an. 1591., quo tempore Calvi-
nismo Imaginum persecutore dividebantur .
Placet aam solam indicare , quæ accidit sub
die 23. Maji Ascensionem Domini festiva .
In Templo S. Ambrosii , dum publicæ
preces quadraginta horarum fiebant pro se-
dandis turbis causâ Religionis Parisiis exaita-
tis , Crus apparuit in alba Sacerdotali ; & die
sequenti in Ecclasia S. Mariæ , seu in Colle-
gio Jesuitarum sine numero apparuerunt su-
per linteamina Altarium , & superpelliaeum
Concionatoris. Magna concertatione per duas
horas cucurrit multitudo . Inda sparso ru-
more , quod similia fierent in Ecclesiis S. Ma-
riæ a Turscio , S. Ursini , S. Petri , S. Hip-
polyti , S. Ostrilli, populus turmatim ad illa
loca se contulit . Omitto plures alias , viden-
das in thesauro Controversiarum Coccii . Has
sufficiat retulisse , quæ sunt fœcundæ myste-
riorum , ac proinde aptæ ad suadendam ve-
nerabilitatem Imaginis Sanctæ Cruais .
71 PROB. V. Veritas Catholica , tra-
ditione Ecclesiæ , quæ a primordiis consuevit
figuram Crucis venerari , & exordimur a Con-
cil. Niceno II. *Act.* 7. , ubi definitiva statuit
adorationem Imaginis Crucis -- Definimus
Sub Ecclesiæ primordiis Crucis veneratio.
„ cum omni diligentia , & cura venerandas
„ & Sanctas Imagines , ad modum , & for-
„ mam venerandæ , & vivificantis Crucis e
„ coloribus , & tassellis -- Deinde damnan-
tur contrarii assertores . Quanti fieret Crucis
adoratio a fidelibus , constat ex VI. Synodu
Can. 73. , ubi habet -- Cum Crux nobis vi-
„ vifiaa salutare ostenderit , nos omnem di-
„ ligentiam adhibera oportet , ut ei , per quam
„ ab antiquo lapsu salvati sumus , eum quem
„ par est , honorem habeamus . Quamobrem,
„ & mente , & sermone , & sensu adoratio-
„ nem ai tribuentes , Crucis figuras , quæ
„ a nonnullis in solo , aa pavimento fiunt ,
„ omnino deleri jubemus . ne incedentium
„ conculcationa victoriæ nobis truphæum in-
„ juria afficiatur . Eos itaque , qui deinceps
„ Crucis signum in solo costruunt , segre-
„ gari decarnimus -- Videte Acatholici ,
qualis venerationis sensus viguit in illis sa-
pientissimis Patribus . Similem constitutionem
condidit Theodosius , & Valentinianus Imp.
L. unica Cum sit nobis . Lib. primo Codicis tit.
8. Tiberius quoque Imp. cum vidisset in suo
palatio Crucem in marmore humi inaisam ,
erigi statim jussit , dicens -- Cruce Domini
„ frontem , & pectus munire debemus : &
„ nos jam pedibus terimus ? -- Refert Pau-
lus Diaconus *lib.* 18. *Rerum Romanarum* .
Ad eandem venerationem spectat usus
cudendi monetas aureas signo Crucis , qui
cœpit sub Constantino Magno , ut homines ,
qui adeo amant pecunias , & quærunt , assue-
scerent frequentius Cruaem adorare . Illud
etiam argumentum dedit venerationis erga
Cruais imaginem Magnus Imperator , cum
prohibuit , facinorosos Crucis suppliaio tor-
queri , ne esset in ignominiam , Sosomeo. *lib.*
1. *cap.* 8. Masimum illud fuit , cum devicto
Maxentio , in foro Romano erigi jussit sta-
tuam suam , manu dextera Crucem præsefa-
rentem , hac epigraphe -- Hoc salutari signo,
„ vero fortitudinis indicio Civitatem vestram
„ a tyrannidis jugo liberavi , & Senatum ,
„ populumque Romanum in libertatem vin-
„ dicans pristinæ amplitudini , & splendori
„ restitui -- Euseb. *lib.* 1. *de vita Const.* Ba-
ronius *ad annum* 312. *num.* 64. His addan-
dum est , quod Constantinus post Crucis ap-
paritionem , & admonitionem , ut eo præsi-
dio uteretur , ex imperfecta forma Crucis in
perfectam Labarum suum redegit , auro ,
gemmisque ornatum . Ex ligno transverso
pen-

pendebat velum pretiosum, ad cujus partem infimam videbantur imagines Constantini, & filiorum. Sub corona in hasta erant literæ nominis Christi; & ad hunc finem in Crucem redegit, ut assuescerent milites Crucem venerari. Sozomenus *lib.* 1. *cap.* 4. *Hist.* En qualia venerationis signa.

Traditionis hujus potissima pars est Patrum auctoritas. In re tamen clara, pauca subdamus. Lactantius *in carmine de Cruce* --
,, Flecte genu, lignumque Crucis venerabile
,, adora -- Athanas. *in quæst.* 16. *ad Antiochum* -- In hoc ostendentes, quod non li-
,, gnum, sed imaginem, typum Crucifixi
,, veneremur -- Chrys. *Orat. Quod sit Deus* --
,, Neque enim sic regia corona ornatur ca-
,, put, ut Cruce, quæ omni cultu dignior,
,, & quam omnes horrebant, ejus figuram
,, tantopere quærunt -- Cujus veritatis argumentum subdit, quod in foro, in via, in vasibus, in montibus &c. Crucis figura invisitur, mira efficiens contra hostes nostros invisibiles: habebatque in usu facibus ardentibus Crucem deferre in supplicationibus publicis: Socrates *lib.* 6. *cap.* 8. Sozomenus *lib. Hist.* 8. *cap.* 8. Ephrem *lib. de pœnitentia cap.* 8. -- Depingamus, & insculpamus in januis
,, nostris, & in frontibus, & in ore, ac pe-
,, ctore &c. vivificum hoc signum. Hac or-
,, nemur, atque armemur invisibili Christia-
,, norum armatura -- Omitto alia: patebit enim abundantius ea sequenti.

Dico II. Signum Crucis transiens, idest, digitis efformatum est sacrum, & venerandum.

72 PROB. I. Nisi Signum Crucis esset sacrum, simulque venerandum, non præciperet Deus non esse nocendos eos, qui eo sunt muniti, sed præcipit; ergo. Min. sic explicatur. Littera *Thau* hebraica significat Crucem; unde Cyprianus *lib. adversus Demetr.* ait -- Et ut ad nostra veniamus anti-
,, quis Hebræorum litteris, quibus usque ho-
,, die utuntur Samaritani, extrema Thau lit-
,, tera, Crucis similitudinem habet, quæ in
,, frontibus Christianorum pingitur, frequenti
,, manus inscriptione signatur -- sed munitos *Thau* præcipit Deus non esse perimendos. Ezechiel. 9. *Omnem autem super quem videritis Thau, ne occidatis*; ergo. Unde Tertullian. *lib.* 3. *adversus Marcionem cap.* 22. -- Ipsa est
,, littera Græcorum Thau; nostra autem T.
,, species Crucis, quam prætendebat fotu-
,, ram in frontibus nostris apud veram, &
,, Catholicam Jerusalem -- Pariter præsignatum habemus signum Crucis, ejusque virtutem in signo sanguinis Agni in postibus domorum, Exod. 12., de quo Hieronymus *Epist. ad Demetriadem* -- Claudas cubiculum
,, pectoris, & crebro signaculo Crucis mu-
,, nias frontem tuam, ne exterminator Æ-
,, gypti in te locum reperiat -- Hoc facit illud Apocalypsis 7. *Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus, quoad usque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum*: quod de signo Crucis intelligunt Patres, & eo distinguentur tempore Antichristi fideles ab infidelibus: unde Andreas Cæsariensis *ad cap.* 7. *Apocal.* habet -- Hi enim intrepide, citraque
,, ullum ruborem Christi Crucis signaculum
,, in conspectu impiorum deferent. Ob id
,, Angelus hic mox subjungit: Nolite nocere
,, terræ -- Hæc loca de signo Crucis passim ceteri Patres interpretantur, ut videre est apud Interpretes, & Controversistas.

Thau signum Crucis.

73 PROB. II. Laudabile plane est uti signo apto ad protestandum, & confitendum mysterium Crucifixionis Domini, sed signum Crucis aptum est ad hujusmodi protestationem, cum sit expressivum Crucifixionis; ergo laudabile est illud assumere. Argumentum est Cyrilli Jerosolymitani *Catechesi* 13. --
,, Non pudeat vos Crucifixum confiteri, sed
,, in fronte confidenter signaculum Crucis di-
,, gitis imprimatur, & in aliis omnibus Crux
,, fiat -- Rursus. Omnino laudabile est, assumere signum ad recolendam memoriam beneficiorum, a Christo collatorum, sed signum Crucis est aptum ad recolendam memoriam maximi beneficii, quale est Redemptionis, & bonorum inde provenientium; ergo est laudabile eo uti. Unde idem Cyrillus ibidem ait -- Cum a Deo sit hæc gratia signum fide-
,, lium, & timor dæmonum: triumphavit
,, enim de illis in hoc signo; ostenta illud
,, audacter. Quando enim viderint Crucem,
,, recordantur Crucifixi: metuunt eum, qui
,, contrivit capita Draconis --

Per signum Crucis recolimus Redemptionis beneficium.

74 PROB. III. Signum Crucis est armatura fortis contra inimicos salutis nostræ, inter quos quotidie versamur, ergo laudabile est, immo necessarium eo uti. Min. explicatur. Origen. *Homil.* 6. *in Exodum* -- Quid
,, timent dæmones? Quid tremunt? Sine
,, dubio Crucem Christi, in qua triumphati
,, sunt, in qua exuti sunt Principatus eorum,
,, & Potestates. Timor ergo, & tremor ca-
,, dent super eos, cum Crucis signum in no-
,, bis viderint fideliter fixum -- Athanasius *de Incarnatione Verbi* -- Signo Crucis omnia
,, magica compescuntur, veneficia inefficacia
,, fiunt &c. Solo signo Crucis homo utens;
,, dolos dæmonum a se propellit &c. -- Sanctus Ephrem *de Armat. Spirituali ad Monachos* -- Vice Scuti, Crucis signo teipsum mu-
,, ni, signans eo omnia membra tua, & cor
,, tuum &c. validissima quippe hujusmodi ar-
,, matura est, nullusque unquam tibi nocere
,, poterit, si ea munitus fueris -- Chrysost. *Orat.* 5. *contra Judæos* -- Quomodo ingrede-
,, ris Synagogam? Si signaveris frontem tuam;
,, illico fugiet prava potestas, Synagogæ in-
,, habitans: sin vero non signaveris in ipsis
,, foribus, protinus arma abjecisti. Mox nu-
,, dum, & inermem abreptum diabolus in-
,, numeris malis afficiet -- Omissis aliis sine numero Græcis, ex Latinis paucos subjiciamus. Lactantius *lib.* 4. *Institut. cap.* 27. --
,, Quanto terrori sit dæmonibus hoc signum,
,, sciet qui viderit, quatenus adjurati per
,, Christum de corporibus, quæ obsederint,
,, fugiant -- Ambrosius *Serm.* 56. -- Ubi si-
,, gnum Crucis erigitur, statim & diaboli
,, iniquitas repellitur, & ventorum procella
,, sopitur -- Hieronym. *ad Psal.* 85. -- Mu-
,, niar Crucis tuæ signo, quod videntes Po-
,, testates adversæ, fugiant confusæ, & disce-
,, dant a me -- August. *de Sanctis serm.* 19.
-- Signum Crucis præsidium est amicis, ob-
,, staculum inimicis -- Severus Sulpitius *de S. Mar-*

Crucis signum apud Patres venerabile.

S. Martino in ejus vita -- Signo Crucis, non „ Clypeo protectus, aut galea, hostium cuneos transibo securus -- Hi abundanter sufficiunt.

75 Argumentum hoc solvit Brentius *in Catechismo*, explicans Symbolum Apostolicum -- Alii se solent Cruce digitis formata „ signare, ut hoc signaculo tuti sint a diabolo, & tam a se, quam ab hisce creaturis diabolum arceant, & incitamenta dissolvant: hoc non est pietas, sed magia. Et si diabolus hoc facto signo fugerit, fingit se talem Crucem metuere, ut homines hac simulatione seducat, & magicam impietatem confirmet, nam diabolus non pellitur signo Crucis manu facto --

Cui nil melius respondere possumus, quam quod Christus Dominus respondit Pharisæis similia objicientibus. Matth. 12. v. 25. *Omne Regnum divisum contra se desolabitur: & omnis Civitas, vel domus divisa contra se, non stabit. Et si Satanas Satanam ejicit, adversus se divisus est: quomodo ergo stabit Regnum ejus.*

Si magia magiam dissolvit, Satanas Satanam ejicit: quomodo fingit metuere Crucem, ut magiam confirmet diabolus, si magiæ dissolutio media Cruce assumitur in confirmationem fidei, & fuga dæmonum visa ad fidem veram convertuntur barbari, a quo adeo abhorret diabolus? Quomodo simulat fugam, ut seducat, si inde fortiores fiunt contra pravas suggestiones, & roborantur spiritu Antonius, Hilarion, Paulus aliique similes? Quomodo simulat fugam, ut seducat, si assurgitur a signo Crucis ad laudem Crucifixi? Magia non est sanare infirmos, venenum superare, flammas vincere, & similia ad propagandam fidem, ad pietatem fovendam aptissima.

76 PROB. IV. Laudabiliter est retinendum, quod primitiva Ecclesia adoptavit, sed primitiva Ecclesia usum signi Crucis, etiam in sanctioribus functionibus adoptavit; ergo est laudabiliter retinendus. Min. patet. In Liturgia S. Petri inter ceteras ceremonias ponitur benedictio oblatorum: *Ut accepta habeas, & benedicas, & signat ter*. In Liturgia B. Jacobi: *Deinde signacula Crucis Sacerdos facit super dona*. In Liturgia D. Marci: *Sacerdos Cruce signans Patenas, & Calices, elata voce dicit &c.* In Liturgia Æthiopum: *Et iterum benedic, sanctifica*. In Liturgia D. Basilii: *Tunc convertit se Pontifex ad populum, & facit tres Cruces super eum*. In Liturgia Chrysostomi: *Diaconus accipiens panem, facit in eo cum lanceola Crucem dicens: In nomine Domini &c., & incidens lanceola signaculum panis in quatuor partes in figuram Crucis, dicit: Hac &c.*

Dionysius Areopagita *Ecclesiastica Hierarch. cap. 2.* -- At vero Pontifex trino Cru„ cis sanctæ signaculo unctionem inchoans, „ inungendum jam Sacerdotibus toto corpo„ re hominem tradit -- Superius aliorum Patrum aliquas dedimus auctoritates. Sufficit testimonium Basilii asserentis esse traditionem vetustatis, *de Spiritu Sancto cap. 27.* -- „ Ut signo Crucis eos, qui spem collocarunt „ in Christum signemus, quis scripto docuit? „ Nonne a tacita, secretaque traditione? „ Nonne ex doctrina, quam Patres nostri in „ silentio, quod curiosos, & odiosos submo„ vet, servarunt? -- Basilio pariter antiquior Tertullianus *de corona militis cap. 3.* -- Quæ„ cumque nos conversatio exercet, frontem „ Crucis signaculo terimus. Harum, & alia„ rum hujusmodi disciplinarum, si legem „ expostules scripturarum, nullam invenies. „ Traditio tibi prætendetur auctrix, consue„ tudo confirmatrix, & fides observatrix --

Ejusdem labii sunt reliqui Patres, qui videri possunt apud Jodocum Coccium, qui hos potissime effectus tribuunt signo sanctæ Crucis, scilicet, fugare dæmones, eorumque magica opera dissolvere, pellere morbos, sanctificare res benedictas, sedare motus concupiscentiæ, tentationesque propulsare, quamdam fortitudinem, & cordis hilaritatem conferre contra nocturnos timores.

SOLVUNTUR HÆRETICORUM ARGUMENTA.

77 OBJIC. I. Eadem est ratio de Cruce in qualibet materia efformata, ac de ea expressa in figura agni, sed hæc non licet: unde VI. Synodus *Can.* 82. prohibuit hujusmodi Crucis imaginem -- Inter nonnul„ las venerabilium imaginum picturas, agnus „ qui digito Præcursoris monstratur, depin„ gitur, qui ad gratiæ signum assumptus est „ verum nobis agnum per legem Christum „ Deum nostrum præmonstrans. Antiquas „ ergo figuras &c. Christum Dominum agni „ figura pingere non amplius liceat -- ergo.

RESP. neg. maj. Forma Crucis dilucide, & clare Redemptionis mysterium repræsentat ut jam peractum: agni autem figura non sic manifeste, sed quasi in umbra, & figuraliter: præsente porro figurato non sic bene congruit figuralis imago; & hæc potuit esse ratio, qua moti sunt illi Patres ad hujusmodi decretum formandum, si legitimum est; quia, ut alibi diximus, Trullani canones fuerunt illegitima auctoritate a quinisexta Synodo cusi, quæ a Sergio Papa fuit reprobata, interque illos aliqui alii contra bonas consuetudines antiquas conditi fuerunt. Et revera canon iste exorbitat; fuit enim vetustati familiare sculpere agnum Crucis vexillum deferentem, sicut ante Constantinum nuda Crux sine Christo exprimebatur, ad cujus pedes affigebatur agniculus, ad significandum Christum Innocentem in ea mortuum, qui dicitur agnus ab origine mundi occisus.

Christus expressus in Agno prope Crucem.

Lib. 6. Romæ subterraneæ *cap.* 20. habetur motivum hujus consuetudinis fuisse evacuare scandalum Crucis pro Gentilibus conversis: cum enim scelestorum esset adhuc supplicium, recenter conversi, aspicientes Dominum in ea pendentem eo modo, quo viderunt scelestos pependisse, decipi poterant, & de facili scelestum hominem credere Christum, vel saltem deterreri a veneratione; ab his enim sensus noster abhorret. Usus pariter hujus figuræ constat ex pervetusto more, quem liber Ord. Rom. refert -- In eadem

(*) In Octava Paschæ.

„ Dominica post albas (*) intra Civitatem „ Romanam dantur Agni cerei ab Archidia- „ cono in Ecclesia post Missam, & commu- „ nionem, populo -- Videtur ergo exorbitans iste canon; quamvis ab eo fint contra Iconoclastas Gregorius II., & Adrianus, ad hominem arguentes contra eos, qui utpote Græci admittere debebant, a suis canonem hunc esse editum, ne ejus rejectione cogerentur ceteros Trullanos abjicere; & satis erat ad intentum horum Pontificum, ut convincerent eos ad adorandam Crucem, cum in eo præcipiatur Christum pingi in humana figura.

78 OBJIC. II. Usus omnino ineptus, immo impius, non potest esse laudabilis, & facer: sed signatio per Crucem inepta est, cum toties repetatur super eamdem rem, ut patet in conficiandis Sacramentis, & Sacramentalibus, immo impia est; minor enim a majore benedicitur, & tamen Sacerdos, qui minor est, benedicit Christum, realiter existentem in Sacrificio Altaris; si autem in istis non est facer usus signi Crucis, nec in aliis.

Crucis signum mysteriis refertum.

RESP. Non est ineptum, quod plenum est mysticis significationibus, in Sacramentis potissime; hæc enim operantur in virtute Passionis Dominicæ, quæ signo Crucis denotatur. Nec nova res est, sed vetusta, ut vidimus ex liturgiis: unde Chrysostomus *homil.* 55. *in cap.* 16. *Matth.* -- Hoc signo Crucis „ consecratur corpus Dominicum, sanctifi- „ catur fons Baptismatis, initiantur etiam „ Presbyteri &c.-- August. *tract.* 118. *in Joannem* -- Sive ipsi aquæ, qua fideles regeneran- „ tur, sive oleo, quo chrismate unguntur, „ sive Sacrificio, quo aluntur, nihil eorum „ rite perficitur -- sine Crucis benedictiana videlicet. In Sacrificio Missæ frequentius repetitur, quia in eo repetitur consecratio hujus Sacramenti, acceptatio ejusdem, & fructus, quæ omnia procedunt ex virtute Crucis Christi -- Et ideo, ubicunque fit mentio „ de aliquo eorum, Sacerdos Crucis signa- „ tione utitur -- Notant porro Auctores, dispares semper fieri signationes, inter quos Micrologus *cap.* 14. *de Officiis Eccles.*, *& celebrat. Missæ*, scilicet, semel, ter, & quinquies -- Semel propter essentiæ unitatem, „ Ter propter Trinitatem Personarum, Quin- „ quies propter vulnera Christi Domini, & „ expressam repræsentationem passionis ip- „ sius -- Congruentius tamen discurrit S. Thomas 3. *p. quæst.* 83. *art.* 5. *ad* 3. exponens varios gradus passionis Domini, a diversis personis peractæ, & secundum hoc distribuit signationes. Quare quando benedicit Sacerdos oblata post consecrationem, non utitur Cruce ad benedicendum, & consecrandum, sed ad memorandam virtutem, & modum passionis: benedictiones vero, quæ præcedunt consecrationem, tendunt ad consecrandum.

79 OBJIC. III. Semper visum est superstitiosum, & magicæ artis tribuere characteribus virtutem, sed nos tribuimus signo Crucis, ejusque figurationibus virtutem; ergo superstiose agimus. Ita Centuriatores.

RESP. Tantum abest, quod Crucis usus sit superstitiosus, quod ad sui præsentiam inefficaces fiant omnes magiæ; quapropter refert Jacobus Sprenger *in Malleo Maleficor. p.* 2. *q.* 1. *cap.* 2., quod sagæ cum turpi fœdere se magisterio dæmonis consignant, promittunt ei pro tribunali sedenti, & coram testibus Crucem conculcaturas, nec ea usuras. Superstitiosi sunt characteres, & figuræ prohibitæ, quia cum effectibus nullam habent connexionem, nec naturaliter, non enim ex natura sua sunt causæ operativæ, nec ex Divina elevatione, vel promissione; nullum namque in illis adest promissum, vel pactum; sed e contra intercedit illud inter magos, & dæmonem. Ceterum Crux operatur ut signum velut Divinum, idest, ex virtute passionis Domini, nec nos figuræ secundum sua naturalia mirabiles hasce tribuimus operationes.

Crucis signo fugantur Dæmones.

80 OBJIC. IV. Ideo imagines Crucis sive permanentes, sive transeuntes sunt venerabiles, quia fuerunt sanctificatæ ex contactu primæ Crucis, in qua pependit Christus, sed etiam sanctificavit aerem, dicente Chrysostomo *Homil. de Cruce*, *& Latron.* ideo Dominum fuisse suspensum -- Ut sanctificaret ae- „ rem, qui sanctificaverat terram ambulan- „ do in ea -- Immo Patres dicunt Christum sua morte sanctificasse omnia; ergo aer, & quæcunque alia adorabilia forent: & certe Cœlos, quos penetravit ascendens ad Patrem, & januæ cœnaculi, quibus clausis ingressus est ad Discipulos, essent adorandæ propter contactum: hæc videntur absurda; ergo.

Jam simili respondimus superius. Ea adoramus, quæ specialem relationem dicunt ad Christum, & connexionem: quod reperitur perfecte in Cruce, quæ assumpta est velut triumphale vexillum, & instrumentum proprium suæ Passionis, & Redemptionis; secus relata in argumento. Dicuntur porro omnia elementa morte Christi sanctificata, quia reparavit deordinationem inductam a peccato, quod consistit in abusu creaturarum.

Crux propriũ passionis instrumentũ.

81 OBJIC. V. Crucis imago non repræsentat personam sacram, sed solum Crucem, in qua Christus pependit, sed hæc non est sufficiens ratio adorationis, cum ab illa prima Cruce in alias nihil deriveter; ergo. Ita Ægidius Hispanus.

RESP. neg. maj. Quælibet Crux immediate repræsentat Christum crucifixum, & non solum Crucem, in qua pependit; sicut, ut diximus, pictura Regis, efformata ad normam alterius primæ, exprimit personam Regis: porro ab hoc respectu ad Christum induit adorabilitatem.

Crux Christum repræsentat.

DICES. Si Crucis imago repræsentat immediate Christum, eodem genere adorationis erit adoranda, quo adoratur Crux realis: imago enim non ponit in numero in esse adorabili cum suo prototypo, sed hoc videtur absurdum: nam Crux realis absque dubio excellentius fuit sanctificata; ergo.

RESP. conc. maj. Ubi enim est eadem proxima ratio terminandi adorationem, est eadem species adorationis, sed tam in Cruce reali, quam in aliis proxima ratio terminandi est eadem, scilicet Christus. Nam imagines non adorantur, nisi ut faciunt unum cum suis exemplaribus; materialiter enim acceptæ nullam habent in se rationem adorabilitatis; & quia Christus est adorabilis Latria,

Qualibet Crux adoranda.

trſa, ideo utraque Crux eadem Latria, cum ſit illius reſpectiva, adoratur. Verum quidem eſt, quod Crux realis eſſet adorabilis eadem Latria, præſcindendo a ratione imaginis, propter contactum ſpecialem, ſeu quatenus eſt res pertinens ad Chriſtum, cum fuerit inſtrumentum ſpeciale, & ſelectum Redemptionis. Porro inſtrumentum qua tale non ponit in numero cum cauſa principali nec ex parte principii, nec ex parte finis, nam ad eundem finem principalis deſtinatur actio inſtrumenti. Ratione hujus contactus fit, quamlibet particulam Crucis realis eſſe adorabilem, ſecus de particulis aliarum; quia in illis ex membrorum Chriſti geſtatione, & ſanguinis ablutione, ſeu effuſione remanet peculiaris reſpectus dignificationis, & conſecrationis, in aliis verò, remota forma, non remanet niſi pura ratio ligni. Ex quo habes, undique ſuperſtitioſe egiſſe Armenos, qui Crucem non adorabant, niſi prius clavo infixo eam baptizarent, & unum ab altero ligno ſepararent, quia ſola figura eſt, quæ deſervit ad efficiendam adorationc dignam ſimplicem Crucem. Ad hanc porro formam non conducit clavus, & multo minus baptiſmus, & diviſio unius trabis ab altera imaginis rationem deſtruit.

82 INSTABIS. Magis diſtat a divinitate Crux ſub contactu Chriſti, quam corpus Chriſti, ſed corpus Chriſti ſolum coadoratur Latria; ergo Crux debet adorari minori cultu, hoc eſt, inferiori.

RESP. Quod licet immediatior ſit conjunctio corporis Chriſti cum divinitate, quam Crucis, nihilominus Crux modo explicato eſt res Chriſti; ac proinde cadit ſub eadem proxima ratione terminandi adorationem. Poſſet claritatis gratia dici corpus Chriſti coadorari Latria primario, Crucem verò ſecundario; qua ratione dicitur corpus Chriſti in Euchariſtia coadorari primario, ſpecies ſecundario: quæ doctrina valet de Cruce ut ſub contactu; quatenus autem ſtat in eſſe imaginis, & non ponit in numero cum prototypo, non urget inſtantia.

CONTROVERSIA VII.

AN SACRATISSIMUM JESU NOMEN SIT ADORANDUM.

AD Chriſtum maxime pertinet nomen Jeſus, quod merito ſuæ obedientiæ acquiſivit, unde ad complementum doctrinæ placet breviter examinare, an nomen hoc ſit aliqua adoratione dignum.

Dico. Sacratiſſimum nomen Jeſus eſt vere adorabile.

83 PROB. I. Æqualem conditionem ſortitur hoc nomen Jeſus, ac illud Dei apud Hebræos Tetragrammaton, ſed iſtud erat valde venerabile; ergo & illud. Min. non patitur difficultatem, quia ut notat Abulenſis *in cap. 6. Exodi*, a nullo debebat pronunciari, niſi a magno Sacerdote: & licet -- Scri„ batur in Hebræo, nunquam legitur, ſed „ ſolum ponitur iſtud nomen Adonai loco „ ejus -- Maj. declaratur. Ideo illud nomen tantæ ſanctitatis erat, quia ſignificabat eſſentiam Dei puram, & virtutem creativam, ſed nomen Jeſu utrumque ſignificat, & inſuper dignitatem Redemptoris, quod munus, ſeu perfectio ad minus æqualis eſt creationi; ergo gaudet eadem venerabilitatis prærogativa. Illuſtratur. Cui debetur genuflexio, dignum eſt adoratione, ſed Jeſu nomini debetur genuflexio, ad Philip. 2. v. 10. *In nomine Jeſu omne genu flectatur, Cæleſtium, Terreſtrium, & Infernorum*: ubi loquitur de cultu ſimpliciter exhibendo ipſi nomini, & non ſolum perſonæ puræ Chriſti; quia loquitur de nomine ut dato Chriſto in præmium glorioſiſſimæ victoriæ; perſona autem ipſa non eſt data in præmium. *Ad nomen Jeſu genuflectendum.*

84 PROB. II. Ea, quæ ſunt valde ſancta, digna ſunt adoratione, ſed nomen Jeſu eſt valde ſanctum; ergo dignum eſt adoratione. Explicatur min. -- Nomina, quæ „ imponuntur aliquibus Divinitus, ſemper „ ſignificant aliquod gratuitum donum, eis „ Divinitus collatum -- ait S. Thom. 3. *p. quæſt.* 37. *art.* 2., *& Opuſc.* 60. *art.* 6. Rurſus *lect.* 1. *in cap.* 1. *ad Rom.* -- Imponuntur Di„ vinitus quibuſdam nomina a principio na„ tivitatis ad deſignandam gratiam, quam a „ principio conſequuntur, ſicut patet de Joan. „ Baptiſta -- ſed nomen Jeſu fuit ſpecialiter impoſitum a Deo, ut patet, & promulgatum per Angelum, Lucæ 1.; ergo eſt valde ſanctum. Illuſtratur. Non poteſt non eſſe ſanctum nomen illud, quod eſt ſummæ virtutis ſupernaturalis: tale autem eſt nomen Jeſu; de illo enim dicitur Act. 4. v. 12. *Nec enim aliud nomen eſt ſub Cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri*. Joan. 16. v. 23. *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*. 1. Joan. 2. v. 12. *Scribo vobis filioli, quoniam remittuntur vobis peccata propter ejus nomen*. Si ergo nomen, ut facit unum cum Chriſto, excellentes adeo prærogativas exprimit, non niſi ſanctiſſimum eſt. *Jeſu nomen ſummæ virtutis.*

85 PROB. III. Quod Deus miraculis honorat in conteſtationem excellentiæ, & ſanctitatis, non poteſt non niſi eſſe venerandum, ſed nomen Jeſu honorat Deus miraculis in conteſtationem excellentiæ, & ſanctitatis perſonæ nominatæ; ergo. Min. habetur Lucæ 10. v. 17. *Reverſi ſunt autem ſeptuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine: etiam dæmonia ſubjiciuntur nobis in nomine tuo.* Marci ultimo: *In nomine meo dæmonia ejicient.* Act. 3. v. 6. *In nomine Jeſu Chriſti Nazareni ſurge, & ambula*; quibus omnibus locis certum eſt, hæc dicta, & facta fuiſſe in confirmationem ſanctitatis, & excellentiæ Chriſti. *Miracula per nomen Jeſu.*

86 PROB. IV. Quod peculiarem connexionem importat cum perſona ſumme excellenti eſt adorandum, ut unum facit cum illa, ſed nomen Jeſu importat ſpecialem conjunctionem cum Chriſto, qui eſt perſona excellentiſſima: quia actio agentis, & inſtrumenti eadem numero eſt, & non eſt virtus inſtrumenti, niſi quia derivatur ab agente, ſic per illud non erit niſi unicus actus agentis, & inſtrumenti: cum ergo nomen Jeſu ſit quoddam ſpeciale inſtrumentum aſſumptum e Chriſto ad producendos effectus *Nomen Jeſu ſpecialiter connexū cum Chriſto.*

 ſalutis,

salutis, ut demonstrant allatæ Scripturæ, specialem, necesse est, quod dicat connexionem cum perfectissima Christi persona.

Certe non est denegandum tanto nomini, quod conceditur nominibus magicis, & assumptis a dæmonibus ad perficienda præstigia characteribus, & vocibus, de quibus Augustinus, *& lib. 10. de Civit. Dei cap. 1.* — „ Utuntur quibusdam determinatis characte- „ bus — *& lib. 21. cap. 6.* — Utuntur etiam „ determinatis carminibus ad magicos effe- „ ctus perficiendos — Nec ob aliud assumunt nomina ad hujusmodi maleficia præstanda, nisi quia cupiunt æmulari Deum, qui per Sacra Scripturarum nomina effectus producit supernaturales, ut inde sibi adorationem vendicent; sicut scribit Angelicus *lect. 1. in cap. 12. 1. ad Corinth.* — Dæmones ad hoc præci- „ pue anhelant, ut Divinus cultus eis exhi- „ beatur, secundum illud Matth. 4. *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me* — Ad eundem finem docet Abulensis *in 16. cap. lib. primi Regum quæst.* 41. Dæmones instituisse quasdas ceremonias, & verba determinata, quibus factis, & auditis deserunt corpora obsessorum; student namque reddere venerabilia quædam nomina ad imitationem simul, & depravationem eorum, quæ sunt in Sacra Scriptura: Porro nullum fere aliud est illustrius, & efficacius nomine Jesu.

87 PROB. V. Contrariorum æqualis est conditio, sed nomen Jesus capax est injuriæ, & dehonorationis; unde peccaret graviter contra secundum præceptum Decalogi, qui nomen hoc blasphemaret; ergo pariter est capax honorificationis. Quod laudabilis consuetudo fidelium confirmat; audito enim hoc nomine, aut inclinantur, aut caput discooperiunt. Quod Patrum auctoritas prædicat, qui in suis sermonibus mira de tanto nomine annunciant; unde potuit Irenæus *lib. 4. contra Hæreses cap. 36.* scribere — Nomen Jesu „ per universum mundum glorificatur in Ec- „ clesia — Quod Prophetæ prædixerunt Act. 10. v. 43. *Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent*. Malachiæ 1. v. 11. *In omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda*.

Patres nominis Jesu commendatores.

88 DICES. Hæc omnia cadunt super rem significatam, non supra ipsam vocem; quod patet ex eo, quod sacrificium, orationes non fiunt voci, sed personæ, & tamen in his textibus orationis, & sacrificii mentio fit: per figuram ergo intelligitur Christus.

RESP. Similem instantiam fecit Wiclephus contra Crucis realis, & exemplatæ adorationem, eo quod in officio Inventionis dicimus: *Salve spes nostra, vita nostra &c.*, quæ tamen non appellant supra Crucem nudam, sed supra Christum, & nihilominus Crux ipsa adoranda est. Oppositum est ex argumento deducendum: cum toties repetatur verbum *nomen meum*, *In nomine Jesu &c.*, & non præcise dicitur mihi offertur hostia, vel absolute profertur Jesus sine addito; certum est involvere mysterium, scilicet, nomen ipsum, seu vocem ipsam ut significativam habere aliquam specialem dignitatem, & excellentiam, non absolute in se, sed ut connexum cum re significata.

Synodus VII., & VIII. *Can* 3. librum Evangeliorum dicit esse adorandum — ima- „ go Domini nostri Jesu Christi eodem ve- „ neretur honore, quo liber Sanctorum E- „ vangeliorum — Et rationem tangit August. *tract. 10. in Joan.* — Nos itaque sic audiamus „ Evangelium, quasi præsentem Dominum. „ Sursum est Dominus, sed etiam hic est ve- „ ritas, Dominus — Hinc fuit usus satis pervetustus in Conciliis Œcumenicis in ornato loco ponere librum Evangeliorum, in quem animis omnium conversi essent, ut refert Baronius ad annum 325., ubi Concilium Nicænum describit, rationem hujus tradit Cyrillus *in Apologia* — Sancta Synodus in San- „ cta Ecclesia, quæ Mariana vocatur, con- „ gregata est, Christumque assessorem capi- „ tis loco adjunxit: venerandum enim Evan- „ gelium in sancto Throno collocavit, tan- „ tum non in aures Sacerdotum clamans: Ju- „ stum judicium judicate — Liber ergo sacer honoratur non propter materiam, sed quia Divinam præsefert personam, & doctrinam; æqua porro ratio est de voce scripta referente excellentiam Christi, ac de ore prolata: non ergo solus Christus adoratur, sed & ejus imago, & ejus Evangelium, & ejus nomen, prout referunt ipsum, & non ponunt in numeru cum illo.

Evangelium adorandum.

89 DICES II. Quod solum implicite significat, seu dicit excellentiam, non videtur capax adorationis propriæ: sed nomina solum implicite significant; ergo non sunt proprie adorabilia.

RESP. Neg. min. Intelligenti enim idioma statim referunt nomina rem significatam; qui enim novit vocem *panis*, ea audita venit in cognitionem talis rei aptæ ad cibum: sicut sciens hanc imaginem esse Christi, statim ducitur in ejus cognitionem: cum ergo fideles intelligant idiomate suo nomen hoc *Jesus*, sine alio explicite deducuntur in notitiam Salvatoris, seu Dei hominis.

Nomina rem significant.

90 DICES III. Denominatio pure extrinseca, fundata in nudo voluntatis placito non est proportionata materia adorationis: sed nomina sunt hujusmodi, cum per solam impositionem significent; ergo.

RESP. I. Min. in nostro casu est falsa, quia nomen Jesus non est ex puro beneplacito, sed ex connexione velut connaturali cum re nominata, quia est impositum a sapientissimo præcognoscente rerum naturas. II. Maj. est falsa: nam facta suppositione impositionis, & stante excellentia ex parte rei nominatæ, adhuc est capax venerationis ut conjunctum cum re significata.

91 DICES IV. Imago est adorabilis, quia apprehendi potest ut conjuncta cum prototypo: sed vox non potest apprehendi ut conjuncta cum re nominata; ergo non potest in ipsa ut in imagine & per illam adorari persona, & cum persona nomen ipsum. Minor patet, cum transeunter proferatur.

RESP. Min. esse falsam. Hoc ipso enim, quod intelligenti Idioma explicite referat rem nominatam; mens statim transit ad personam expressam & nomen, & rem potest optime conjungere, & utrumque adorare: immo hoc debet esse; si enim statim prolatio suggerit

sign.

significatum, utramque apprehenditur.

92 DICES V. Si nomen Jesus esset adorandum ut conjunctum cum Christo, deberet significare ipsum Christum: sed non significat. Nam ex D. Thom. 3. *p. q.* 16. *art.* 5. nomen Jesus significat naturam solam humanam, sicut hoc nomen, homo: sed natura humana non est digna adoratione (saltem illius ordinis, quæ huic nomini deberetur) ex nostris principiis, Latriæ scilicet; ergo.

RESP. Neg. min. Nec adversatur S. Thomas. Non enim absolute vult nomen Jesus significare solam naturam humanam; nam aperte fatetur nomen Jesus idem esse, ac Salvator, *Opuscula* 60. *art.* 6. *Et* 3. *p. art.* 2. *q.* 37., ubi pariter ad primum asserit nomen Jesus virtualiter includere omnia nomina, quæ recitantur Isaiæ 7. 8., & 9. v. 6. *Vocabitur nomen ejus Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri seculi &c.* -- In omnibus illis „ nominibus quodammodo significatur hoc „ nomen Jesus, quod est significativum salu„ tis -- Salvator autem non est pura natura humana, sed Deus homo, nec posset contineri in illis nominibus, inter quæ est *Deus fortis*. Immo ex hoc debet argui tanti nominis venerabilitas: si enim in tot mirabilibus nominibus tantas prærogativas exprimentibus continetur, & virtualiter continet, non potest non esse valde mysteriis refertum, & excellentiis eminens. Quando ergo dixit D. Thom. significare solam naturam humanam, non attendit ad totam rem adæquate significatam, sed ad modum significandi, quo ad sensibilitatem demonstrationis, quatenus in Christo, quod sensibilius cadit sub cognitione nostra, est ratio hominis. Nec excludi etiam hic ex modo significandi constat, quia sumit significatum concretive, unde oritur mutua prædicatio proprietatum Dei, & hominis. Sit ergo nomen Jesus benedictum.

Nomen Jesu idem ac Salvator.

CONTROVERSIA VIII.

AN SANCTI ORENT PRO NOBIS.

COnsoratis erroribus versantibus contra Christi adorationem, & eorum quæ ad ipsum spectant, rectus ordo postulat, ut prava dogmata refutemus, quæ inimicus homo induxit adversus Sanctos, qui Deo in Cœlis fruuntur: & quia invocationis necessitas est quidam titulus impellens ad fervorem adorationis, ideo ab hac Controversia exordiemur.

Eustatio Sebastensi Episcopo ex Monacho Armeno, tribuitur tanquam primo hæresis assertorium, Sanctos nec esse orandos, nec adorandos. Secundus, qui vel exromulavit, vel roboravit, numerator Vigilantius apud Hieronymum, *lib. contra Vigil. cap.* 3. -- Dum „ vivimus, *ajebat*, mutuo pro nobis orare „ possumus: postquam autem mortui fueri„ mus, nullius pro alio exaudienda est oratio -- Quare impostor est Melancthon, cum asserit, apud Hieronymum ne quidem unam syllabam reperiri, qua mentio fiat, Vigilantium negasse Sanctos esse invocandos: hoc ipso enim, quod astruit Sanctos non orare pro nobis, docet non esse invocandos; non enim invocamus eos, qui auxilium non possunt ferre. Waldenses sub Alexandro III. eadem vestigia secuti sunt; & cum Wiclephus totus fuerit in perlegendis Waldensium libris, tenuit superfluum esse invocare Sanctos; & ideo *cap.* 30. *Trialogi* ait -- Stultitia videtur, fontem „ omnino pariorem relinquere, & ad ri„ vum turbidum, & remotum accedere -- Hos anteivit Petrus Bruis, & Henricus Tolosanus.

Impudentius evomerunt venenum Hæretici nostri temporis. Lutherus *serm. de Natali B. V.* ait -- Se non pluris æstimare preces „ B. Mariæ, quam cujuslibet e populo, pro„ pterea, quod omnes sumus æque justi, & san„ cti -- Et de Sancto Petro *in postilla majore Dominica a Trinit.* 7. -- D. Petri merita nec „ asse quidem redimerem: quomodo enim „ mihi auxiliaretur, cum nec sibi ipsi tule„ rit opem -- Lutherani cæteri *in Apolog. confess. Augustana* -- De Sanctis, etsi conce„ dimus, quod sicut vivi orent pro Ecclesia „ universa in genere, ita in Cœlis pro Ec„ clesia orent in genere -- *& confess. Saxonica art.* 12. negant inde sequi esse invocandos.

Calvinus *lib.* 3. *Instit. cap.* 20. §. 20. habet -- „ Porro merum est nugamentum, quod bal„ butiunt sophistæ, Christum esse Redem„ ptionis mediatorem, fideles autem inter„ cessionis --

Inter alia hæc dictitat. I. In omnibus nostris precibus nunquam nobis occurrere Christum, quod maximum est mendacium, cum nullam claudat orationem Ecclesia, vel hymnum sine Christi advocatione. II. Solum Christum deferre Deo vota populi, cum tamen expresse dicatur Apocal. 8. v. 4. ascendere fumum *incensorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli coram Deo*. III. Nos plures habere Deos, & pro Diis Sanctos invocare, cum tamen uni Deo dicamus: *Miserere nobis*, nunquam autem *Ora pro nobis*. IV. Mariam nos orare, ut Filio imperet. V. Ante statuas Catharinæ, & Barbaræ demurmurare *Pater noster*: quæ tamen oratio ad Deum a fidelibus dirigitur.

Sectarii igitur in his tribus conveniunt, scilicet, ex Divinis litteris non haberi, quod Sancti mortui pro nobis orent, & si orent, non nisi in genere pro tota Ecclesia, non autem pro hoc, vel illo particulari. Inutile esse Sanctos orare, quia non audiunt voces nostras. Illicitum, quia obscuratur gloria Christi. Nostrum ergo est demonstrare Sanctos mortuos vere orare pro nobis, etiam in particulari. Ad solidiorem tamen discussionem necesse est aliqua præmittere circa sincerum modum fidelium in invocandis Sanctis, pro quo.

93 Præmitto I. Has voces, Mediator, Advocatus, Salvator, sicut, salvare, intercedere, miserere &c. in Sacra Scriptura, & Patribus indifferenter tribui Deo, & Sanctis hominibus, ut facili comparatione constat. De Deo homine dicitur Matth. 1. v. 21. *Vocabis nomen ejus Jesum: Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum*. Et Angelus ad Pastores: *Natus est vobis Salvator*. De homine non Deo dicitur ad Rom. 12. v. 13., & 14.

Mi-

Ministerium meum honorificabo; si quomodo ad æmulandum provocem carnem meam, & salvos faciam aliquos ex illis. Et 1. ad Corinth. 9. v. 22. *Omnia omnibus factus sum, ut omnes facerem salvos.* De Deo homine dicitur 1. ad Timoth. 2. v. 5. *Unus est mediator Dei, & hominum, homo Christus Jesus.* Et 1. Joan. 2. *Advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum.* De homine non Deo ad Gal. 3. v. 20. Lex per Moysem data est: *Et ordinata per Angelos in manu Mediatoris, Mediator autem unius non est; Deus autem unus est.* Deut. 5. v. 5. Moyses de se ipso: *Ego sequester, & medius fui inter Dominum, & vos.* Deo dicitur Psal. 4. v. 2. *Cum invocarem exaudivit me Deus.* Psal. 49. v. 15. *Invoca me in die tribulationis.* De homine habetur Gen. 48., ubi Jacob: *Invocetur super eos nomen meum, & nomina quoque Patrum meorum.* De Deo Homine ad Rom. 8. v. 34., & ad Heb. 7. v. 15. dicitur, quod *Interpellat pro nobis.* De homine Ezechiel. 22. v. 30. *Quæsivi de eis virum, qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra.* Deo dicitur Psal. 50. *Miserere mei Deus*; & de homine Job. 19. *Miseremini mei, saltem vos amici mei*; & sic de ceteris.

94 Præmitto II., ubi hæc verba ad Deum diriguntur ea mente Ecclesiæ, & Scripturæ sensu, significare principalitatem, secus ut Sanctis applicata; ideo dicitur Ps. 83. v. 12. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus.* Jacobi 1. v. 17. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum.* Ratio a priori est, quia ea, quæ ex indigentia petimus, excedunt vires naturæ, intra cujus limites comprehenduntur Sancti, ac proinde a Deo debent fontaliter provenire, a Sanctis verò non nisi precatoria. Quapropter Ecclesia in collectis solemnitatum Sanctorum semper petit, ut eorum precibus Deus beneficia concedat. Unde August. ad illud Psalm. 120. *Levavi oculos meos in Montes, unde veniet auxilium mihi. Auxilium meum a Domino, qui fecit Cælum, & terram*: advertit, pro montibus intelligi Sanctos, & ab eis non ut ab auctoribus provenire adjutorium; unde repetitur *auxilium a Domino* subditque -- Noli putare, quia „ montes tibi dabunt auxilium. Accipiunt, „ quod dent, non de suo dant -- Quare cum illis phrasibus utimur in Sanctorum invocatione, ad hunc sensum usurpamus. Porro recta verborum significatio illa est, quam communis loquendi sensus refert.

95 Præmitto III. Meritum principale, quod Deo offerunt Sancti pro obtinendis nobis dona, esse illud Christi, de quo ad Coloss. 1. v. 19., & 20. *Quia in ipso complacuit, omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem Crucis ejus, sive quæ in terris, sive quæ in Cælis sunt.* 1. Joan. 2. v. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi*: unde dicitur *Ostium* Joan. 10. *Via* Joan. 14. *Petite in nomine meo* Joan. 16., & alibi plura. Igitur Sanctos non invocamus ut principales Intercessores, & immediatos apud Deum, sed mediatos per Christum; hinc consuevit orationes Sanctorum absolvere Ecclesia *Per Dominum nostrum Jesum Christum &c.* Quibus prælibatis.

Dico. Sancti in Cælo orant pro fidelibus in genere, & in particulari.

96 PROB. I. Angeli in Cælo orant pro hominibus; ergo etiam Sancti Dei. Ant. prob. Tobiæ 12. Angelus Raphael dixit Tobiæ: *Quando orabas cum lacrymis &c. Ego obtuli orationem tuam Domino.* Et quamvis Lutherani Tobiæ librum rejiciant a numero Canonicorum, ut hoc, & alia plura argumenta contra suos errores eludant, aliter antiquitas, & Patres senserunt.

Angeli pro nobis orant.

Zachariæ 1. v. 12., & 13. *Et respondit Angelus Domini, & dixit: Domine exercituum usquequo tu non misereberis Jerusalem, & Urbium Juda, quibus iratus es? Iste jam septuagesimus annus est. Et respondit Dominus Angelo, qui loquebatur in me verba bona, verba consolatoria*, Daniel. 10. v. 21. Angelus Hebræorum orat pro liberatione a captivitate, dicitque Danieli pariter oranti: *Et nemo est adjutor meus in omnibus his, nisi Michael Princeps vester.* Quibus convictus Calvinus concedit, pro nobis Angelos orare, *lib. 3. institut. cap. 20. §. 23.* Consequentia ostenditur: nam Matth. 22. v. 30. de Sanctis dicitur: *Erunt sicut Angeli Dei in Cælo*, Lucæ 20. v. 36. *Æquales enim Angelis sunt.* Apocal. 21. *Et eadem illic est mensura hominis, quæ est Angeli.* Sed non starent æqualitatis privilegia, si suis suffragiis non possent juvare fideles, sicut Angeli; ergo. Nec minus fit Christo injuria per mediationem orationis Angelorum, quam hominum: si ergo primorum intercessio non lædit Christi meritum, & dignitatem, nec secundorum. Sic responsio Calvini enervatur.

97 PROB. II. Sancti veteris Testamenti orabant pro fidelibus vivis; ergo etiam Sancti novi Testamenti. Ant. ostenditur Baruch. 3. v. 4. habemus: *Domine omnipotens Deus Israel, audi nunc orationem mortuorum Israel, & filiorum ipsorum.* Gen. 48. v. 16. Cum Jacob benediceret filium suum Joseph, ejusque filios, præcipit invocari nomina Patrum jam defunctorum: *Et invocetur super eos nomen meum, nomina quoque Patrum meorum Abraham, & Isaac: & crescant in multitudinem super terram.* Exodi 32. v. 13., & 14. Moyses orans pro peccato populi ait: *Recordare Abraham, Isaac, & Israel, servorum tuorum &c. Placatusque est Dominus, ne faceret malum quod locutus fuerat adversus populum suum.* Si ergo Moyses offert Deo merita Patrum, cur Patres non potuerunt orare, & merita sua eidem offerre? 2. Machabæorum cap. ultimo v. 14. refertur visio Oniæ Summi Sacerdotis demortui orantis pro populo, qui secum habebat alium, de quo dixit: *Hic est fratrum amator, & populi Israel: hic est, qui multum orat pro populo, & universa sancta Civitate, Jeremias Propheta Domini.* Nec eludi potest visio sub somnii titulo, cum a tanto viro referatur, qualis erat Judas, & celebris victoria promissa confirmaverit, & a Sacra Scriptura recenseatur, ut milites fortiter pugnarent sub spe felicis eventus, stante Sanctorum orantium patrocinio. Temerarium pariter est, ad vim effugiendam negare librum esse canonicum, cum Ecclesia ut legitimum receperit, prout

Sancti veteris legis pro vivis orabant.

prout suis locis ostenditur.

Jerem. cap. 15. v. 1. *Et dixit Dominus ad me: Si steterint Moyses, & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum: ejice illos a facie mea, & egrediantur.* Ubi apertus sensus est: etiamsi Moyses, & Samuel oraverint pro salute populi, non exaudiam; possunt ergo Sancti orare Deum. Nec valet prima Calvini responsio, scilicet, Scripturam loqui de similibus personis, quales erant Moyses, & Samuel; & vis est: si homines justi, similes Moysi, & Samueli oraverint: non exaudiam. Hæc enim violenta expositio est: termini enim clari sunt, & appellant determinate supra personas duorum illorum virorum; & si conceditur licentia supponendi unam aliam personam nomini singularis unius, omnia erunt confusa. Porro stare coram Domino, orationem significare planum est: *Ego autem steti in monte, sicut prius, quadraginta diebus, ac noctibus: exaudivitque me Dominus etiam hac vice, & te perdere noluit.* Deuter. 10. v. 10.

Ejusdem ponderis est secunda responsio Calvini, videlicet *si steterint* significare duos illos Prophetas non orasse; si vero duo illi viri non orant, neque alii, adeoque textus iste oppositum suadet. Verum quidem est non orasse eos viros pro tollenda pœna, quam Deus decreverat contra populum; modus tamen loquendi demonstrat posse orare, & esse consuetum; Puerilis esset illa locutio, si supra impossibile fundaretur: inepte enim Rex loqueretur, dicens: & si filius meus precatus fuerit, non dabo tibi hoc: si filius nec posset exorare, nec soleret intercedere apud Regem pro beneficiis impetrandis. Orant ergo Sancti veteris Testamenti, ad quod respiciens Eliphas Themanites Job cap. 5. v. 1. dixit: *Voca ergo si est, qui tibi respondeat, & ad aliquem Sanctorum convertere.* Quod ut consilium recepit Job, qui amicum hunc de male dictis semper reprehendit.

Consequentia constat ex æqualitate rationis: unde Petrus cap. 1. epist. 2. se oraturum promittit: *Dabo autem operam, & frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis.* Apocalypsis cap. 5. v. 6. de quatuor animalibus, & 24. Senioribus legitur: *Ceciderunt coram Agno habentes singuli citharas, & phialas aureas, plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum.* Offerunt ergo Sancti Deo nostras orationes; hoc autem est intercedere.

98 PROB. III. Legimus Apocalypsis 6. v. 10. animas Martyrum clamantes: *Usquequo Domine (sanctus, & verus) non judicas, & non vindicas sanguinem nostrum, de his, qui habitant in terra?* In his agnoscunt Patres Martyres petere justo zelo vindictam de Tyrannis, qui Ecclesiam sunt persecuti; ubi etiam in clamore, cum D. Gregorio, intelligunt magnum desiderium: si ergo recordantur impiorum, & quidem in particulari, & suis petitionibus urgent Deum ad rectam punitionem, quanto magis ex perfecta charitate, qua directius ad benefaciendum moventur, recordabuntur fidelium, & Deum deprecabuntur, ut illorum misereatur, protegat, & ad coronam perducat?

Sancti de Tyrannis vindictam poscunt.

99 PROB. IV. Sancti, dum vivunt, orant pro aliis; ergo & dum regnant in Cœlis. Ant. ostenditur. Job 42. refertur præceptum datum amicis Job, ut adirent ipsum Job, ad hoc, ut precaretur Deum pro ipsis, quod cum fecisset, exauditus est. Ezechiel. 22. v. 30. *Et quæsivi de eis virum, qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam.* Paulus ad Col. 4. *Orationi instate &c. orantes simul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi.* 2. Thessalon. 3. *De cetero, Fratres, orate pro nobis, ut sermo Dei currat*: & Jacobi 5. v. 16. *Orate pro invicem, ut salvemini.* Charitatem porro, quam habuerunt Sancti in via, retinent in patria: si ergo hæc urget ad orandum in via pro fratribus, quare non urgebit ad orandum pro iisdem in patria?

Sancti, dum vivunt, pro nobis orant.

100 PROB. V. Principia fidei docent communionem cœlestis Jerusalem cum terrestri, sed hæc commonio non stat, si Sancti non orant pro viatoribus; ergo. Maj. habetur ad Heb. 12. v.22. *Accessistis ad Sion montem & Civitatem Dei viventis, Jerusalem Cœlestem, & Ecclesiam primitivorum.* Ad Ephes. 2. *Jam non estis hospites, & advenæ, sed estis cives Sanctorum, & domestici Dei.* Ad Galat. 4 v.26. *Illa autem, quæ sursum est, Jerusalem libera est, quæ est mater nostra.* Et ad Col. 1., & ad Ephes. 4. Christus dicitur caput Ecclesiæ, utique cœlestis, & terrestris. Hinc Apostoli in Symbolo posuerunt: *Credo in Spiritum Sanctum &c. Sanctorum communionem.* Minor habetur ad Rom. 12., & 1. ad Corinth. 12., ubi dicitur ad invicem sollicita esse membra corporis: datur ergo commercium vivos inter, & mortuos Sanctos, quia membra ejusdem Ecclesiæ, ut optime ait Aug. *lib. 20. de Civit.cap.9.* -- Neque enim piorum animæ mortuorum separantur ab Ecclesia, quæ etiam nunc est Regnum Christi &c. cur enim fiunt ista? Nisi quia Fideles etiam defuncti membra ejus sunt? Regnat itaque cum Christo nunc primum Ecclesia in vivis, & mortuis, propterea enim, sicut dicit Apostolus ad Rom. 6. Mortuus est Christus, ut & vivorum, & mortuorum dominetur -- Nec aliter esse potest. Cum enim eadem sit charitas patriæ, & viæ saltem in specie, quæ secundum se est unitiva, & officiosa: necesse est, & fideles viatores uniri comprehensoribus, & ad invicem sollicitos esse; hi ut illos honorent, illi ut istis subveniant.

Communio vivos inter, & mortuos.

101 Hinc antiquorum Patrum hic fuit unanimis consensus. Irenæus *lib. 5. contra Hæreses cap. 19.* de Matre Christi, habet -- Sicut illa (*Eva*) seducta est, ut effugaret Deum; sic hæc suasa est obedire Deo, ut Virginis Evæ Virgo Maria fieret Advocata -- Orig. *Homil. 16. in Josue* -- Ego sic arbitror, quod omnes illi, qui dormierunt ante nos, Patres pugnent nobiscum, & adjuvent nos orationibus suis -- Idem *Homil.3. in Cant. Hom.3. in diversa.* Eusebius Alexandrinus *Orat. de Sanctis colendis* perpendens, cur celebremus memorias Sanctorum, ait -- Ut acceptis Hymnis, & laudibus auditis, benignum Deum exorent, ut preces nostras caducas admittat -- Athanasius

in

in Evang. de Deipara -- Ad te clamamus: re-,, cordare nostri Sanctissima Virgo &c. in-,, tercede Hera, & Domina, & Regina, & ,, Mater Dei pro nobis &c. -- Cyrillus Jerosolym. *Cathec. mystagogica* 5. dans rationem, cur in Sacrificio faciamus mentionem Patriarcharum, Apostolorum, & Martyrum, ait -- ,, Ut Deus orationibus illorum, & depreca-,, tionibus suscipiat preces nostras -- Basil. *epist. ad Julianum Apostatam* -- Suscipio verò ,, tot Sanctos Apostolos, Prophetas, & Mar-,, tyres, qui pro me apud Deum supplicant, ,, quod per illorum mediationem propitius ,, mihi sit Deus noster -- Nazianzenus *Orat. funebri de S. Athanasio* -- Tu autem e super-,, nis propitius nos respice: & populum hunc ,, sanctum dirige -- S. Epiphanius *Serm. de laudib. Deiparæ* -- Ipsa enim est Cœli, & ter-,, ræ mediatria, quæ unionem naturaliter ,, peregit -- Chrysost. *de laudibus S. Pelagiæ* -- Faxit Deus, ut Sanctæ Virginis, & eo-,, rum, qui similiter certaverunt, orationi-,, bus, & precibus, ut & hæc, & alia, quæ ,, dicta sunt, diligenter memoria retinen-,, tes &c. -- Hæc ex Græcis Patribus.

Ex Latinis Cyprianus *epist.* 57. commendat orare invicem, & spondere, quod qui primo decesserit, non cesset orare pro fratribus, & sororibus -- Apud misericordiam pa-,, tris non cesset oratio -- Ambros. *lib. de Viduis* -- Et tu habes proximos, qui Deo pro ,, te supplicent -- Habes Apostolos proximos, ,, habes Martyres proximos &c. -- Hieronymus *lib. adversus Vigilantium*. August. *lib.* 7. *de Baptismo contra Donatistas cap.* 1. *de S. Cypriano* -- Adjuvet nos orationibus suis in istius ,, carnis mortalitate, tanquam in caliginosa ,, nube laborantes -- Et *lib.* 20. *contra Faustum cap.* 21. -- Populus Christianus memo-,, rias Martyrum religiosa solemnitate conce-,, lebrat, ut eorum meritis consocietur, at-,, que orationibus adjuvetur -- Idem *tract.* 84. *in Joan. in Psal.* 85. *in Psal.* 88. *Serm.* 2. *de Annunciatione &c.* Horum Patrum tanta est auctoritas, ut ad confundendos Novatores abunde sufficiat.

Quibus accedit auctoritas Concilii Chalcedonensis, ubi *Epist. Episcoporum Europæ ad Leonem Imp.* legitur -- Sanctissimum Prote-,, stum in choro, & ordine Sanctorum Mar-,, tyrum ponimus, & ejus intercessionibus mi-,, sericordem, & propitium Deum habere ,, postulamus -- Ibidem *art.* 11. Episcopus Sebastopolis coram sacro Cœtu dixit -- Flavia-,, nus post mortem vivit: Martyr pro nobis ,, oret -- Concil. VI. generale *cap.* 7. habet -- Solo Deo adorato invocat Christianus San-,, ctos, ut pro se intercedere apud Divinam ,, Majestatem dignentur -- Concilium VII. generale *act.* 6. -- Cum timore Dei omnia ,, agamus, postulantes intercessiones incon-,, taminatæ Deiparæ, & semper Virginis Do-,, minæ nostræ Mariæ; item Sanctorum An-,, gelorum, omniumque Sanctorum --

Possemus adjicere Liturgias Orientalium, Ecclesiæ Jerosolymitanæ, Constantinopolitanæ, Æthiopiæ &c., in quibus fit mentio Sanctorum, ut suis precibus dignentur Ecclesiam protegere. Subdam auctoritatem recentiorum, ut appareat, qualis sit impræsentiarum sensus Ecclesiæ Græcæ. Primus est Jeremias Patriarcha Byzantinus, qui interrogatus de pluribus articulis ab Hæreticis Germaniæ, *in suo responso cap.* 21. habet -- Mediatores fa-,, cimus omnes Sanctos; in primis autem, ,, & excellenter ante alios omnes, ipsam Dei ,, Genitricem Virginem Mariam: secundum ,, hanc autem, atque aliorum Sanctorum ,, Choros, templis, donariis, supplicationi-,, bus, sacris imaginibus eorum non proprio ,, Dei cultu, sed relate, & consideratione ,, quadam ad ipsa exemplaria, honorem fa-,, cimus, eisque advolvimur &c. Nam & hæc ,, mediatio quædam est, cum Angeli, alii-,, que Sancti, atque adeo non minus ipsa ,, mundi Domina pro nobis exorat -- Secundus est Gabriel Alexandrinus *Epist. ad Clem. VIII.* -- Ubi Deum Altissimum rogamus, ut ,, Ecclesia sit unica Catholica, & Apostoli-,, ca, sine divisione, & separatione precibus ,, Sanctissimæ Dominæ Mariæ semper Virgi-,, nis, & optimorum Patrum nostrorum A-,, postolorum &c. -- Quibus constat non esse doctrinam a Romano Pontifice inductam, sed primitivæ Ecclesiæ, tum Græcæ, tum Latinæ, quod Sancti pro nobis orent.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

102 OBJIC. I. Sancti, qui mortui sunt, nostra non cognoscunt; ergo non possunt pro nobis orare. Ant. prob. Scriptura soli Deo tribuit cordis cognitionem. 3. Reg. 8. *Tu nosti solus cor omnium filiorum hominum*. Job. 14. v. 21. *Sive nobiles fuerint filii ejus, sive ignobiles, non intelligent*: loquitur de mortuis. Eccles. 9. v. 5. *Viventes enim sciunt, se esse morituros: mortui verò nihil noverunt amplius*. Isaiæ 63. v. 16. *Tu es enim Pater noster, & Abraham nescivit nos, & Israel ignoravit nos*. 4. Reg. 22. v. 20. Josiæ dicit Deus: *Colligam te ad Patres tuos, ut non videant oculi tui omnia mala, quæ introducturus sum super locum istum.* non ergo defuncti cognoscunt miserias viatorum, nec preces; nequeunt ergo orare.

RESP. neg. ant., quia lumen beatificum est perfectius quolibet alio lumine naturali, & supernaturali fidei, & prophetiæ, sed lumine prophetiæ Sancti Dei vident abscondita cordis, & distantia, ut 4. Reg. 5. v. 26., ubi Eliseus ad Giezi: *Nonne cor meum in præsenti erat, quando reversus est homo de curru suo in occursum tui?* Quem locum versans Augustinus *lib.* 22. *de Civit. cap.* 28. habet -- Cur-,, de suo se dixit vidisse Eliseus, adjuto qui-,, dem mirabiliter (nullo dubitante) Divi-,, nitus, sed quando amplius tunc omnes mu-,, nere isto abundabunt, cum Deus erit om-,, nia in omnibus? -- Vident ergo in verbo clarissime mala nostra, nostrasque preces; spectatque quodammodo hæc scientia ad perfectionem status Beatorum; & eo vel maxime cum ad eos dirigimus mentem nostram, eisque nostra mala declaramus. Nec est necesse, ut habeant aures longas, ut blasphemat Calvinus; verbum enim clare visum est speculum

Sancti in Verbo indigentias nostras vident.

lum lucidissimum quæque repræsentans.

Nec urget prima probatio; nam Deus dicitur 1. ad Tim. 6. v. 16. *Qui solus habet immortalitatem*, & tamen Sapien. 2. v. 23. dicitur: *Deus creavit hominem inexterminabilem*, idest, immortalem, quoad animam videlicet, ita pariter dicitur solus cordium scrutator, & tamen Eliseus Reg. 4. cap. 6. v. 12. revelat secreta Regis Judæ Regi Israel. *Sed Eliseus Propheta, qui est in Israel indicat Regi Israel omnia verba, quæcumque locutus fueris in conclavi tuo*. Deus ergo per essentiam, & connaturaliter habet omnium cognitionem, beati vero participative, & ex dono Beatitudinis, quo clare Deum intuentur, vel revelationis, ideo non latent nostra. Bene enim dixit Gregorius Magnus 4. *Dialogorum cap.* 33. -- Quid est, quod ibi ne„ sciant; ubi scientem omnia sciunt? --

103 DICES. Calvinistæ negant Sanctos videre Deum ante diem Judicii; ergo non satisfacimus ipsis.

RESP. Calvinistas in eo errare, & ex præsupposita veritate alibi demonstrata resolvimus instantiam. Deinde dicimus, ea scire posse per revelationem; sicut viventes plura hoc medio noverunt, ut Ananias vidit Saulum ingredientem Damascum, & novit historiam conversionis ejus; & Petrus novit conversionem Cornelii, & plura vidit Paulus raptus ad Cœlum, & Prophetæ veteris Testamenti tot, & toties abscondita cognoverunt.

INSTABIS. Si ita esset, non deberemus immediate dicere Sanctis *Orate pro nobis*, sed petere a Deo, ut eis revelet nostras preces.

Cognitio precum nostrarum Beatis debita.

RESP. Cum hic modus orandi sit in Ecclesia, quæ errare non potest, vetustissimus demonstrat, Sanctos in Verbo cognoscere nos, & nostra. Preces nostræ pertinent ad statum Beatorum, ac proinde earum cognitio est illis debita; unde justus Judex non potest ei denegare revelationem, & ideo certi de hoc fideles absolute proferunt *Orate pro nobis*.

Ad secundam probationem: ex Job nihil infertur; loquitur enim de cognitione naturali viatoris, non autem de cognitione superioris ordinis. Mortuus enim erat Samuel, 1. Reg. 28. cum audivit petitionem Regis, responditque: *Quare inquietasti me, ut suscitarer?* Mortui sunt illi viginti quatuor Seniores, qui Apocalypsis 5. offerunt orationes Sanctorum Deo: noscunt ergo illas.

Ad tertiam. Textus Ecclesiastis videtur loqui de damnatis, subdit enim: *Nec habent ultra mercedem: quia oblivioni tradita est memoria eorum*: quod non potest dici de justis. Nam Ecclesiastici 39. v. 13. habemus: *Non recedet memoria ejus, & nomen ejus requiretur a generatione in generationem*: quod si justis volumus applicari, dicendum est, loqui textum de cognitione in ordine ad meritum, cum subdatur: *Nec habent ultra mercedem*. Litteralis tamen sensus est: nihil amplius intelligere modo humanæ conversationis hujus seculi, sicut declarat versiculus sequens: *Amor quoque, & odium, & invidiæ simul perierunt, nec habent partem in hoc seculo, & in opere, quod sub Sole geritur*.

Ad quartam. Isaias non negat Abraham, & Israelem cognoscere opera Synagogæ, sed cognoscere potestative pro ea liberanda a malis, ut contextus comprobat verbis antecedentibus: *Ubi est zelus tuus, & fortitudo tua, multitudo viscerum tuorum, & miserationum tuarum? Super me continuerunt se; tu enim Pater noster &c. tu Domine Pater noster, Redemptor noster a seculo nomen tuum. Quare errare nos fecisti Domine de viis tuis? Indurasti cor nostrum, ne timeremus te?* Vide Hieronymum in hunc locum. Non noverunt ergo potentia consequenti ad succurrendum, quia velut obduratum in peccato populum dereliquerant: scientia igitur approbationis nesciebant eum. Deinde: etsi daremus, pro illo casu duos hos Patres ignorare mala Synagogæ, non inde valeret illatio ad Sanctos pro lege nova, Nam sub veteri justi Deo non fruebantur, secus nunc.

104 DICES. August. loquitur de cognitione propria, & pro omni statu. Sic enim *lib. de cura pro mortuis cap.* 13. ait -- Si pa„ rentes non intersunt, qui sunt alii mor„ tuorum, qui noverunt quid agamus, quid„ ve patiamur? Isaias Propheta dicit: Abra„ ham nos nescivit, & Israel non cognovit „ nos -- & exemplum habet in matre sua, quam tamen credebat beatam.

RESP. neg. ant. Loquitur de naturali cognitione, & declarat eodem exemplo matris suæ, quæ non veniebat ad ipsum consolandum, sicut prius. Et bene arguit: quod si hoc non faciunt parentes, nec facient ceteri extranei, quorum non fuit cura nostrarum. Ceterum cognitione altioris sphæræ nostra scire, docet aperte *cap.* 16., *&* 22. *de Civit. cap.* 27. -- Si Propheta Eliseus puerum „ suum Giezi absens corpore vidit accipien„ tem munera, quæ dedit illi Naaman Syrus; „ quanto magis Sancti videbunt omnia etiam „ unde sunt corpore absentes? Tunc enim „ erit perfectum illud, de quo loquens Apo„ stolus; ex parte scimus, & ex parte pro„ phetamus: cum autem venerit, quod per„ fectum est, evacuabitur quod ex parte est --

Quintus locus non est ad rem. Sensus est Deum velle Josiam colligere ad Patres suos, ut non videat oculis corporalibus mala, quæ Deus erat immissurus super populum, ut non pateretur angustias, tristitiam, & dolorem ex præsentia experimentali ad mala, quo sensu deprecabatur Augustinus Deum, ut ipsum eriperet de hoc mundo, ne cogeretur videre devastationem Hipponensis Civitatis imminentem ex impetu hostium totam Africam percurrentium.

105 DICES. Sancti Patres dubitare videntur, an Sancti noscant, & orent pro nobis, ut Gregorius Nazianzenus *Orat. in Gorgoniam Sororem* -- Si tibi aliqua nostri ser„ monis est ratio, & hoc Sanctis animis a „ Deo munus, ut talia rescifcant, suscipe „ nostrum sermonem, multo epitaphiorum „ loco -- Orig. *lib.* 2. *in epist. ad Roman.* -- „ Si extra corpus positi, vel Sancti, qui cum „ Christo sunt, agunt aliquid, & laborant „ pro nobis ad similitudinem Angelorum, qui „ salutis nostræ ministeria procurant, vel rursum peccatores, etiam si extra corpus po-

 „ siti

„ fiti agunt aliquid fecundum propofitum„ mentis fuæ, Angelorum nihilominus ad „ fimilitudinem finiftrorum : habeatur hoc „ quoque inter occulta Dei, neque chartulæ „ committenda myfteria --

Adverfarii fingunt hoftem, quem feriant. Dictum Nazianzeni non eft dubitantis, fed vere precantis fecundum vulgarem loquendi modum, quo dicimus inter nos. Si tibi infunt vifcera pietatis; fi vides neceffitatem meam, fuccurre mihi, fac eleemofynam &c. Origenes verò non tangit myfterium cognitionis, fed muneris, videlicet, an Sancti procurent nobis bona per modum cuftodis proprie dicti, quo modo Angeli funt in minifterium miffi, & damnati perfequantur nos viatores eo modo, quo dæmones. Hoc eft quod remittit Divino Judicio, non verò negat noftram procurare falutem, intercedendo apud Deum.

106 OBJIC. II. Sancti non poffunt fibi mereri; ergo neque aliis, etiam via impetrationis; totum enim meritorum præmium acceperunt.

RESP. Sanctos nec fibi, nec nobis mereri poffe, poffe tamen pro nobis & orare, & impetrare; ficut Dux, qui bene fe geffit in bello, & habuit fua ftipendia, rediens ad Principem, & manens apud eum, poteft jure amicitiæ firmatæ per finceram fidelitatem obtinere beneficia fuis amicis, vel aliis. Quod a fortiori valet in cafu. Nam vis impetrativa oritur ex conjunctione per charitatem cum Chrifto; unde quo perfectior erit charitas, eo perfectior conjunctio, & vis impetrativa. Ultimata porro perfectio charitatis habetur in patria; & ideo ibi eft major vis impetrationis, quæ pertinet ad complementum præmii meritis præcedentibus debitum.

Vis impetrativa ex charitate.

107 OBJIC. III. Ubi eft fumma perfectio, ut in patria, nihil poteft effe fuperfluum, fed Sanctos orare pro nobis in Cœlis eft omnino fuperfluum: nam Sancti funt omnino Divinæ voluntati conformes, ideft non volunt nifi quod Deus vult, fed quod Deus vult, impleri neceffe eft; ergo fuperfluum &c.

RESP. Utique beati funt conformes Divinæ voluntati, & quia noverunt Divinam voluntatem effe ordinatiffimam, & ordinem Divinum effe, ut ex fuperiorum excellentia in inferiora refundatur bonum, ficut ex claritate Solis in aerem, ideo fciunt plura Deum per ipfos velle facere, ac proinde orant, petuntque, quod æftimant implendum eorum orationibus fecundum Dei voluntatem: etfi quandoque non obtineant, non inde fuperfluit oratio, quia defervit ad confervandam colligationem inter membra Ecclefiæ, & mutua charitatis officia.

Oratio Sanctorum juxta divinam voluntatem.

108 OBJIC. IV. Si Sancti orarent pro nobis ratione charitatis confummatæ, non unus obtineret unum beneficium, alius aliud, fed Pontificii credunt unum liberare a pefte, alium a dolore dentium; ergo dicendum eft non orare.

RESP. Poffe fingulos Sanctos orare pro quolibet beneficio, & quilibet a Fidelibus pro qualibet neceffitate invocari poteft, nec unquam Ecclefia aliter fenfit. Et patet manifefta experientia Catholicorum; hi enim indifferenter eandem neceffitatem exponunt Sancto præfidenti dolori dentium, ut fic loquar, ac alteri. Eft tamen verum, quod Deus honorat quandoque aliquem in genere uno determinato beneficiorum, alium in altero: ficut in terris ad pulchritudinem, & rectitudinem Ecclefiæ militantis non omnia dona dedit fingulis, ita nec in Cœlis: quod bene ponderat Aug. *Epift.* 137. -- Sicut enim di„ cit Apoft. prima Corinth. 2. non omnes „ Sancti habent dona curationum; ita hoc „ in omnibus memoriis Sanctorum ifta fieri „ voluit ille, qui dividit propria unicuique, „ ficut vult --

Cur Sancti quidam specialibus quibufdā indigentiis fuccurrant.

Solet tamen velut præmium alicujus victoriæ fpecialis habitæ ab aliquo Sancto in ftatu militiæ contra hoftes, beneficia particularia concedere; ideo S. Antonius Abbas habet patrocinium fpeciale in cuftodiendis animalibus humanæ indigentiæ neceffariis; quia plories, & fortiter vicit dæmonem fub figuris animalium infidiantem; & B. Agatha prompta eft ad dolorem mamillarum leniendum, quia viriliter pro Chrifto abfciffionem eft paffa.

DICES. In hoc ipfo conftituta erat ethnica fuperftitio, ut unum Deum agnofcerent fuper unum beneficium, & alium fuper aliud.

Non agnofcimus Sanctos ut Deos, nec beneficiorum auctores, fed Dei amicos, & noftros interceffores; nec limitatam fphæram adjutorii ad certum tantum genus gratiarum concedimus fingulis. Ethnici verò colebant qui nec Dii erant, nec Dei amici, ut poffent intercedere apud eum.

109 OBJIC. V. Non poffunt Sancti orare pro nobis, nifi avocentur a fumma felicitate, qua fruuntur; fed hoc eft impoffibile, cum immobilis, & perpetua fit Beatitudo; ergo non poffunt diftrahi, ut curam habeant noftri. Ita Jacobus *in fua Apologi.*

RESP. Chriftus ab inftanti conceptionis Deo fruebatur; & nihilominus follicitus fuit noftræ falutis *Angeli femper vident faciem patris*, tefte Chrifto; & tamen *Mandavit Dominus Angelis fuis, ut cuftodiant te*; cur ergo Sancti avocandi funt a fua felicitate, ut neceffitatibus viatorum fuccurrant? Beatitudo eft participatio Divinæ contemplationis, qua feliciffime fibi oblatur Deus & nobis providet; hanc fuo modo proportionali complectitur felicitas Sanctorum, & eo magis quo intenfior.

CONTROVERSIA IX.

AN SANCTI SINT A NOBIS SINE SUPERSTITIONE INVOCABILES.

IN hac Controverfia eofdem habemus hoftes, quos in præcedenti; & verius loquendo non eft duplex, fed una: claritatis tamen gratia in duas diftinguitur, ut folidius Hæreticorum ineptiæ diluantur; unde

Dico: Sancti funt fine fuperftitione invocabiles.

110 PROB. I. Recte, & fructuofe invoca-

Sancti possunt pro nobis intercedere.

vocamus eos, qui possunt, & benigne volunt pro nobis intercedere apud Deum, sed Sancti Dei possunt, & volunt pro nobis intercedere apud Deum; ergo recte, & fructuose invocari possunt.

Prima propositio evidens præsuponitur ex communi conceptu invocationis; & illis evincitur Scripturis, quibus signatur, hominem orare pro se, vel pro aliis, vel ab aliis postulare suffragium orationis. Quilibet recte supplicans potentes, & volentes adjuvare precatur. Sic & populus Hebræorum Jerem. 42. v. 2. *Dixeruntque ad Jeremiam Prophetam: Cadat oratio nostra in conspectu tuo, & ora pro nobis ad Dominum*. Baruch. 1. v. 13. Qui erant captivi in Babylone, ajunt ad eos, qui erant Jerosolymis: *Pro nobis ipsis orate ad Dominum Deum nostrum, quia peccavimus Domino Deo nostro*. Utique pro certo tenebant recte, & utiliter invocari eos, qui possunt, & volunt nos adjuvare apud Deum.

Propositio altera constat ex Scripturis, quibus ostendimus posse pro nobis orare, & insuper declaratur etiam pollere favore apud Deum, ut ipsum nobis reddant propitium; cum Deus magna benevolentia eos prosequatur, & paratus sit gratia ipsorum aliis benefacere; unde Genes. 26. v. 4. dixit Dominus Isaac: *Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum propter servum meum Abraham*. 3. Reg. 15. v. 4., & 5. *Propter David dedit ei* (Salomoni) *Dominus Deus suus lucernam in Jerusalem, ut suscitaret filium ejus post eum, & statueret Jerusalem, eo quod fecisset David rectum in oculis Domini*.

Tertia propositio patet ex natura charitatis; quæ sollicita est de bono proximi sui; unde quo majorem habuerunt in via charitatem viri Dei, eo promptiores, & sollicitiores fuerunt de suis proximis, sed charitas nunquam excidit, sed perficitur in patria; ergo ultro urget Sanctos, ut pro nobis interpellent; quod constat etiam Tobiæ 12. Zach. primo, 2. Mach. ultimo, 2. Petri 1., ubi sponte Sancti orant pro nobis; quæ omnia consona sunt statui beatitudinis, ubi Beati appetitus expletur, ut nihil desit, quod naturaliter esset expetibile, Psal. 16. *Satiabor, cum apparuerit gloria tua*, & Joann. 6. *Ut gaudium vestrum sit plenum*. Naturaliter autem desiderat Beatus scire, quid de se ipso ab aliis agatur, quid illi commendetur, & favere iis, qui ei fidunt, & cupit naturaliter alios videre participes, & consocios suæ felicitatis; ac proinde parati sunt Sancti adjuvare.

111 PROB. II. Sancti Angeli invocabiles juste sunt; ergo etiam Sancti homines. Ant. patet Exodi 48. ubi Jacob Patriarcha benedicens filiis Joseph invocat Angelum, *Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis*. Hanc invocationem subnectit invocationi Dei. Job. 33. v. 23. *Si fuerit pro eo Angelus loquens, unus de millibus, ut annunciet hominis æquitatem, miserebitur ejus, & dicet: Libera eum, ut non descendat in corruptionem*. Ecce quomodo sub uno contextu invocat Deum, Christum, & Angelos. Prob. conseq. Invocare Sanctos est allegare Deo patrocinium eorum, ut merito eorum, quos diligit, relevemur, sed hoc habetur 2. Paralip. 6 v. 42. *Domine Deus ne averteris faciem Christi tui: memento misericordiarum David servi tui*. Daniel. 3. v. 35. *Neque auferas misericordiam tuam a nobis propter Abraham dilectum tuum, & Isaac servum tuum, & Israel Sanctum tuum*: ubi non allegat præcise pactum, quod Deus fecit de protegendis eorum posteris, sed meritum, ut clare patet ex illis verbis *propter Abraham dilectum* quasi dicat ob merita Abraham, qui te dilexit, & quem tu diligis &c. propter enim sanctitatem patrum indulget Deus quandoque filiis, sicut quandoque punit propter peccata Patrum. Porro orationes Sanctorum in novo Testamento sunt perfectiores, efficaciores, quia a Christi meritis non solum prævisis, & in genere causæ finalis, sed existentis, & efficienter, & formaliter influentis roboratæ: unde specialiter dicuntur amici Dei: *Non dicam jam vos servos, sed amicos*. Ex quibus patet nullum esse effugium Calvini.

Sanctis commissa est nostra salus.

112 PROB. III. Possumus invocare illos, quibus Deus commisit curam nostræ salutis, sed Sanctis commisit curam nostræ salutis; ergo. Min. explicatur. Christus comparticeps facit electos, sicut suæ gloriæ, ita & sollicitudinis: Apocal. 2. v. 26. *Qui vicerit, & custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur; sicut & ego accepi a Patre meo*. Cap. 3. v. 21. *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum Patre meo*: ubi loquitur de mortuis, cum expresse agat de finaliter perseverantibus. *Et custodierit usque in finem opera mea*. Hos autem comparticipes efficit suæ felicitatis, ideo confident in throno Patris, & curæ pastoralis, ideo illis dat virgam directionis, quam accepit a Patre: virga hæc dicitur ferrea, quia æqua, & inflexibilis ad justitiam. Nec potest intelligi de virga punitionis, cum non omnes gentes puniat Deus æternaliter, & patet: Regent in illa virga ferrea, quam & ipse Christus accepit a Patre, de qua Psal. 2. a quo phrasis est desumpta: *Filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula a me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga ferrea*. Porro Christi hereditas est Ecclesia, quam quidem totam Christus pastorali sollicitudine gubernat, totam non tamen destruet. Ly vero *& tanquam vas figuli confringentur*; significat peccatorum destructionem, seu facilitatem, & efficaciam virtutis ad conterenda peccata, & corda peccatorum. Quare loquitur Scriptura de tempore ante diem judicii. Corroboratur ex Matth. 24. v. 46., ubi dicitur: *Beatus ille servus, quem, cum venerit Dominus ejus, invenerit sic facientem: amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum*: hoc est, super Ecclesiam, quæ est bonum Domini. Præsident ergo Fidelibus viatoribus Sancti Dei, & curam habent, & gaudent, quando bene faciunt.

113 PROB. IV. Insolentissima insania est ex Aug. epist. 118. *ad Januarium* contra praxim universalem totius Ecclesiæ primitivæ disputare, sed Ecclesia primitiva universalis consuevit Sanctos invocare; ergo. In probatione

tione min. omitto argumentum in superiori Controversia factum ex Liturgiis primorum seculorum, in quibus invocantur Sancti; & assumo illud de usu recitandi Litanias, in quibus ea diverso modo recurrendi ad Deum, & Sanctos, innotescit non invocari tanquam authores beneficiorum; sic igitur ostendo. Christo, & Deo dicitur, miserere nobis, Sanctis vero, ora pro nobis: usus autem iste antiquus est; nam in Concil. I. Aurelianensi *cap.* 20. inducuntur Litaniæ cum jejunio per triduum ante ascensionem. In Concilio Gerundiensi præscribitur harum recitatio, Kalend. Novemb. In Toletano V. *cap.* 1. Idibus Decembris. In Toletano VI. *cap.* 2. pro successu Regum. In Bracharensi II. *cap.* 9. ante jejunium Quadragesimale per triduum processionaliter per Basilicas. Gregorius pariter tempore pestis Litanias indixit, ut habetur *lib.* 1. *vita ejus cap.* 42. Pro Litaniis, de quibus hic, non venit solum Kyrie eleison &c. secundum nomen Græcum, sed proprie dictæ secundum nomen Latinum, prout sunt invocationes Sanctorum, prout expresse *de rebus Ecclesiasticis cap.* 28. tradit Strabo. Et patet quia dicebantur triduo Rogationum, quomodo nunc recitantur.

Usus Litaniarum antiquissimus.

Antiquam traditionem invocandi Sanctos aperte tradit Eusebius Cæsariensis *lib.* 13. *de præparat. Evangel. cap.* 7. -- Hæc nos quotidie factitamus, qui veræ pietatis milites, ut Dei amicos honorantes, ad monumenta quoque illorum accedimus, votaque ipsis facimus tamquam viris Sanctis, quorum intercessione ad Deum juvari non parum profitemur -- Innumeris deinde miraculis Deus legitimam esse Sanctorum invocationem confirmavit, quæ recensere superfluum est.

Sufficere potest auctoritas Augustini *lib.* 22. *de Civitate cap.* 8. -- Nam etiam nunc fiunt miracula in ejus nomine, sive per Sacramenta ejus, sive per orationes, vel memorias Sanctorum ejus -- Descenditque plura recensere, quorum nonnulla facta sunt invocatione Sanctorum Gervasii, & Protasii, & S. Stephani Martyris. Plurima pariter recenset S. Paulinus Nolanus intercessione S. Felicis Martyris Nolani, Carm. *in Natali primo*, & *Natali secundo* -- Cernere sæpe juvat variis spectacula formis Mira salutantum, & sibi queque accomoda votis Poscentum &c. -- Videri potest Gregorius Nazianzenus *in vita S. Ephrem Syri*: Prudentius *Hym.* 14. *de S. Agnete*.

114 PROB. V. Constanti praxi, & auctoritate Patrum. Præter superius citatos addo Origenem *lib.* 2. *in Job* -- O Beate Job &c. ora pro nobis miseris, ut etiam nos terribilis Dei misericordia protegat -- Basilium *Homil.* 20. *in quadraginta Martyres* -- Qui aliqua premitur angustia, ad hos confugiat; qui rursus lætatus, hos oret, hic ut a malis liberetur; ille ut duret in rebus lætis -- S. Gregorium Nissenum *Orat. in S. Theodorum Martyrem* -- Multorum beneficiorum indigemus, intercede, ac deprecare pro patria apud communem regem, & Dominum -- Chrysost. *in Natali SS. Petri*, & *Pauli Apostolorum* -- Salvete vos semper in Domino, sine intermissione pro nobis rogamus orare, promissa vestra impleta; sunt enim hæc vestra conventa -- Theodoretus *de Invocatione Sanctorum lib.* 8. *ad Græcos*, qui singulas narrationes vitæ Sanctorum concludit -- Rogo, & quæro, ut per horum intercessionem Divinum consequar auxilium -- Damascenus *lib.* 4. *de fide cap.* 16. Theophilactus *in cap.* 11. *ad Hebræos* &c.

Ex Latinis Cornelius *Epist.* 1. -- Orantes Deum, & Dominum nostrum Jesum Christum, ut intercedentibus Sanctis suis Apostolis maculas vestrorum purget peccatorum -- S. Ambrosius *lib. de Viduis* -- Martyres obsecrandi, quorum videmur nobis quoddam corporis patrocinium vendicare. Possunt pro peccatis rogare nostris, qui proprio sanguine, etiamsi quæ habuerunt, peccata laverunt; isti enim sunt Dei Martyres, nostri Præsules, speculatores vitæ, actuumque nostrorum. Non erubescamus eos intercessores nostræ infirmitatis adhibere; quia & ipsi infirmitatem corporis etiam cum viverent, cognoverunt -- Quibus docet, & nobis invigilare, & nostras infirmitates inspicere, & pro nobis orare, & invocandos Sanctos esse. Dat etiam rationem, cur inclinentur benigne ad adjuvandum, scilicet, quia sciunt infirmitatem viatorum, quam sunt experti. Idem *lib.* 10. *in Lucam*, & *Serm.* 3. *in Natali S. Nazarii*, ubi advocatos illos appellat. S. Hieronymus *epist.* 27. *ad Eustochium de Epitaphio S. Paulæ* -- Vale, o Paula, & cultoris tui ultimam senectutem orationibus juva, Fides, & opera tua Christo te sociant: præsens facilius, quod postulas, impetrabis -- ubi radicem efficacitatis pro impetratione tangit, facialem, scilicet, visionem Dei. Idem *lib. adversus Vigilantium cap.* 3. S. Maximus *Serm. de S. Agnete* -- Itaque, o splendida Christo, pulchra Dei filia, & omnibus Angelis, & Archangelis grata, ut nostri meminisse digneris, quibus possumus, precibus exoramus -- S. Aug. *Serm.* 1. *de S. Stephano* -- Sic ergo exauditus est Sanctus Stephanus, ut ejus orationibus deleretur peccatum, quod commiserat Saulus: commendemus ergo nos orationibus ejus; multo magis enim nunc exauditur pro bene oratoribus suis -- Idem sentiunt reliqui Patres.

115 Calvinus *lib.* 3. *Institutionum cap.* 20. respondet, Patres voluisse prohibere hanc superstitionem, sed non potuisse cohibere impetum vulgi. Nova sane ars est prohibendi vetitum, illud exercere, & esse exercendum docere, & ad praxim invitare. Sanctorum invocationem utilem demonstrant Patres, assumendam prædicant, & suo exemplo firmant, & ex hoc Calvinus infert, Patres eam voluisse prohibere velut superstitiosam. Concludens sane argutia.

Brentius *cap.* 24. *Confessionis Wirtembergensis* ait Patres usos fuisse figura prosopopejæ, scilicet, invocasse Sanctos mortuos, velut viventes, ea ratione, qua Oratores invocant astra, elementa mortua, tanquam viva. Sed si ita est; cur Patres sibi, & aliis auxilium promittunt ex hujusmodi invocatione? Cur miracula secuta non raro efficacem declaraverunt petitionem? Et illi Patres, qui nar-

narrant praxim Fidelium circa Sanctorum invocationem, qui utilem evulgant, qui suadent; quomodo figura prosopopejæ utuntur? Verum si supponunt viventes in terris prodesse orationibus, coguntur admittere efficacius prodesse in Cœlis. Ibi enim non deest voluntas, cum puriori charitate ardeant; non potestas, cum firmata sit illa, quam peregrini habuerunt consummatione amicitiæ Dei; non cognitio, cum, unde vident Angeli, vident & ipsi.

Certum ergo est de fide, utile, & pium esse, Sanctos invocare, eosque non tantum in genere, sed in particulari pro Fidelibus orare, sicut expensæ Scripturæ, & Patres evincunt, & confirmavit Concilium Trident. *Sess. 25. de Invocat. Sanctorum*, quod doctrinam Ecclesiæ explicat, & sensum, quo invocationem faciendam intelligat.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

116 OBJIC. I. Non sunt invocandi, quos Deus prohibet coram se habere, sed Deus prohibet Sanctos coram se habere, & adducere, Exodi 20. *Non habebis Deos alienos coram me*; ergo Sancti non sunt invocandi.

RESP. neg. min. Non enim pro Diis Sanctos agnoscimus, sed ipsa invocatione oppositum protestamur. Nam eos assumimus, ut apud Deum pro nobis intercedant tanquam superiorem; qui autem superiorem habet, Deus utique non est: sicut ut Regem non agnoscimus Aulicum, quem intercessorem assumimus apud Regem.

DICES. Solum qui Deus est, invocandus est, sed Sanctos invocamus; ergo Deos agnoscimus. Maj. habetur ad Rom. 10. *Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt*, sed in Deum credimus; ergo.

RESP. disting. Invocandus est tanquam auctor beneficiorum, concedo, tanquam intercessor, neg. Textus Apostoli appellat supra invocationem Auctori salutis deferendam, seu supra invocationem principalitatis; præmiserat enim: *Omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit*. Sanctos autem nos facimus donorum mediatores. Ceterum nomen invocationis tribui in Scriptura etiam creaturis patet ex probationibus relatis: immo Paulus ipse in eadem epistola interponit apud Deum confratres suos cap. 15. v. 10. *Obsecro ergo vos fratres per Dominum nostrum Jesum Christum, & per charitatem Sancti Spiritus, ut adjuvetis me in orationibus vestris pro me apud Deum, ut liberer ab infidelibus*. Soli ergo Deo invocatio primaria debetur, non Sanctis. Semper in eo tamen ludunt Adversarii, ut imputent Catholicis renovatam Deorum Penatum memoriam, cum nostra vox una sit cum Theodoreto *lib.* 8. *contra Græcos* — Quid „ ergo adversus nos indignationem concipi„ tis, cum nullum quidem nostrorum homi„ num referamus Deos; quanquam debitos „ honores Martyribus persolvamus, ut Dei „ testibus, servisque amantissimis --

Primò Deus invocandus.

117 INSTABIS. Quacunque invocatione solus invocandus est, quem Dominus docuit invocandum, sed Deum solum docuit invocandum. Lucæ 11. v. 2. petentibus Discipulis: *Doce nos orare*, respondit: *Cum oratis, dicite, Pater &c. sanctificetur nomen tuum*; ergo alius non est invocandus; quod & suo exemplo confirmavit Christus, semper enim ad Patrem direxit orationem: *Pater clarifica me*. Joann. 12. *Pater, venit hora mea*. Joan. 17.; ergo.

RESP. Sicut ex hoc textu non colligitur Spiritum Sanctum, vel Filium non esse orandum, quia, ut Adversarii testantur, habemus exempla in scripturis, ita pariter non possunt colligere excludi Sanctos, & Angelos, quia habemus exempla, sicut vidimus. Et certe docuit modum orandi, & nihilominus Scriptura docet, ut invicem oremus, nullo Patris jure violato: immo textus ipse hoc declarat; nam omnia nomine communi vult esse petenda. *Pater noster &c. Panem nostrum &c. Et ne nos inducas &c. Libera nos &c.* ad significandam unitatem, & communicabilitatem membrorum Christi, & quod unum debet pro alio esse sollicitum: non excluditur ergo intercessio Sanctorum, sed includitur. Veritas tamen litteræ est docuisse potius quid petendum sit in oratione, quam quem orare debemus.

118 URGEBIS. Licet docuerit bona petenda communi nomine, rejecit tamen mediationem alterius personæ a Deo distinctæ in unitate naturæ, quod explicuit Paulus 1. ad Timoth. 2. v. 5. *Unus est mediator Dei, & hominum homo Christus Jesus*. Unum dixit: porro unitas, seu singularitas pluralitatem excludit.

RESP. neg. ant. Quod non evincit locus Apostoli loquentis de mediatione excellentiæ, quatenus solus Christus est: *Qui dedit semetipsum Redemptionem pro nobis*: ut ibidem subditur, & alibi habemus per ipsum mundum Deo reconciliatum. Ceterum nomen Mediatoris vidimus in notatis ante conclusionem tribui aliis a Christo in Scriptura; ideo ulterius non est immorandum in solutione argumenti. Solum placet advertere, Paulum ad Heb. 7. v. 25. explicare de mediatione auctoritativa fundata in plenitudine meritorum, & in carentia cujuslibet indigentiæ: *Unde, & salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum, semper vivens ad interpellandum pro nobis*: quasi dicat; dari alios, qui accedunt ad interpellandum pro nobis, sed non per semetipsos, sed in nomine Christi, & qui aliquando indiguerunt & ipsi, & indigent Christo, ut nobis bona impetrent.

Sancti sunt mediatores.

119 REPLICABIS. Qua ratione liceret accedere per humanum Mediatorem, liceret etiam per Angelum, cum Angelis potissime mandatum sit pro nobis, sed hoc expresse prohibitum est, clamante Paulo ad Colos. 2. v. 18. *Nemo vos seducat, volens in humilitate, & Religione Angelorum, quæ non vidit ambulans*. His enim damnat hæresim jam nascentem quorundam, sub specie quadam humilitatis recurrentium ad Angelos, ut intercederent apud Deum.

RESP. neg. min. Nec favet doctrina Apo-

Apoſtolorum, quæ non denegat Sanctis, & Angelis debitam reverentiam, & invocationem. Epiſtola illa eſt variis inſtructionibus referta. In præcedenti clauſula præmonuit, præcavendum eſſe a ceremoniis legalium promotis a Judæorum miniſtris, in hac præmonet & cavendum a doctrina erronea Pſeudochriſtianorum quorundam. Refert Epiph. *hæreſi* 21. Simonem Magum tenuiſſe Angelos eſſe hujus mundi factores, adeoque per ipſos ad Deum eſſe accedendum, unde peculiarem cultum, & Religionem pro Angelis inſtituere cœperat; ficta etiam quadam humilitate addita, videlicet, commodius eſſe per Angelos adduci ad Deum, quam per Chriſtum propter excedentem ejuſdem dignitatem.

Nonnulli circa Angelos erraverunt.

Theodoretus in hæc verba ſentit fuiſſe legis obſervatores, qui Angelos colendos induxerant, quia per Angelos datam legem volebant, aſſeritque Concilium Laodicenum hac ratione cultum Angelorum prohibuiſſe. Viguit autem error iſte in Phrigia, & Piſidia -- Illi ergo hoc conſulebant, utique humilitate utentes, dicentes, univerſorum Deum, nec cerni, nec comprehendi, nec ad eum poſſe per ſe perveniri; & oportere per Angelos Divinam ſibi benevolentiam conciliare -- Hæc ſemina præcavere admonet Apoſtolus, ne ſeducantur hujuſmodi umbratili humilitate. In hoc autem ſenſu negamus Angelos eſſe invocandos, videlicet, excludendo Chriſtum, & credendo aliter non poſſe nos ad Deum accedere.

Alii volunt pro Religione Angelorum venire ſuperſtitionem Idololatriæ. Tertullianus *de præſcriptionibus Hæreticorum cap.* 33. habet -- Simonianæ magiæ diſciplina Angelis ſerviens, utique & ipſa inter Idololatrias deputabatur -- Hieronymus *ad Algaſiam epiſt.* 151. *quæſt.* 10. illa verba exponens de Judæis ait -- Quaſcunque offerunt victimas, non Deo offerunt, ſed Angelis refugis, & ſpiritibus immundis -- Auguſt. *Epiſt.* 59. *ad Paulinum* illa verba generaliter explicat propter ſuperſtitionem Gentilium -- Angelos volens intelligi Principatus, quos elementorum mundi hujus præpoſitos in his obſervationibus colendos eſſe arbitrantur -- ut cor hominis velut religione humile reddatur falſa humilitate, quæ magis inflat: Quibus patet, quam longe diſtet aſſerta invocatio Sanctorum ab hac religione Angelorum. Nec Deos, nec Dæmones conſtituimus Sanctos, ſed homines amicos Dei, & ſervos chariſſimos.

120 SUBSUMES. Illam Religionem Angelorum reprobat Paulus, quæ non tenet: *Caput ex quo totum corpus per nexus, & conjunctiones ſubminiſtratum, & conſtructum creſcit in augmentum Dei*, ſed invocatio Sanctorum eſt hujuſmodi; quia non vadit ad Chriſtum, qui clamat Matth. 11. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos*; ergo.

RESP. neg. min., quam evincit falſam illud ipſum Pauli dictum, quod ponit influxum Capitis in Corpus Eccleſiæ per nexus, & conjunctiones, ſed connexio hæc perficitur, ſi dicatur per Sanctos a Chriſto ad nos dona deſcendere; colligatio enim hæc conſiſtit in mutuis officiis charitatis membrorum; ergo. Invitatio porro illa Chriſti eſt vocatio hominum ad legem gratiæ, ideſt, vocat ab onere legis Judaicæ ad legem amoris, & a ſervitute ad libertatem filiorum. Vocat ad ſeipſum ut Redemptorem, & fontem unicum moralem, ſeu meritorium ſalutis, ut patet ex contextu: *Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve*. Venire ad Chriſtum igitur eſt credere in Chriſtum, quod & aliis conſimilibus ſcripturis exponitur, Joann. 6. v. 35. *Qui venit ad me non eſuriet, & qui credit in me non ſitiet unquam*: hoc autem ſenſu vera eſt excluſiva, ad nullum alium eſſe accedendum, nec nos hoc modo ad Sanctos accedimus: ſcimus enim, quod: *Non eſt aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri*.

CONCLUDES. In quolibet ſenſu illicitum eſt recurrere ad Sanctos, ut conſtat apud Iſaiam 8. v. 19. *Pro vivis non a mortuis*, ſed Sancti mortui ſunt; ergo.

RESP. Ibi vetari ſuperſtitioſa commercia cum mortuis, exercita illuſione Dæmonum in præſtigiis, ſicut evidenter antecedentia demonſtrant: *Cum dixerint ad vos; Quærite a pythonibus, & a Divinis, qui ſtrident in incantationibus ſuis: nunquid non populus a Deo ſuo requiret pro vivis a mortuis? Ad legem magis, & ad teſtimonium &c.* patet reprehendi reſponſa petentes mediis ſortilegiis ſacrilegis.

121 OBJIC. II. Nemo audet, & poteſt Cauſidici partes exercere apud Principem, niſi a Principe fuerit conſtitutus, ſed Sancti nullibi conſtituti ſunt a Deo Cauſidici pro nobis: nullibi in ſcriptura mandatum, nullibi exemplum, nullibi promiſſio; ergo non poſſunt advocare, ac proinde, neque invocari -- Unde ergo vermibus tanta licentia, ut Deo patronos obtrudant, quibus munus injunctum non legitur? -- Clamat Calvinus *lib.* 3. *Inſt. c.* 20. §. 23. Confeſſio Auguſtana *art.* 12.

RESP. conced. maj. Loquendo de Cauſidico Juſtitiæ; neg. autem de Cauſidico charitatis. Primi generis munus exercent miniſtri a Republica deputati, ſecundi generis exercent aulici, & familiares Principum, nec eſt neceſſe deputari ab ullo: nam jura ipſa amicitiæ illud inferunt. Cauſidica charitatis fuit Eſther apud Aſſuerum pro populo, Thecuitis apud David pro Abſalone. Cauſidici charitatis ſunt Sancti Dei apud Patrem: & quia legimus charitatem nunquam excidere, ideo Patronos non inducimus ſine licentia: Mandatum non requiritur, ubi charitas impellit, ubi neceſſitas urget. Exemplo non caremus, qui plura ſuperius attulimus. Promiſſionem ipſa charitas facit, & plurima miracula, quæ ad invocationem facta, confirmant Deum Sanctorum orationes exaudire qui facit voluntatem timentium ſe. Jacobi 5. v. 16. *Orate pro invicem, ut ſalvemini: multum enim valet deprecatio juſti aſſidua*. En præceptum, en valor. Gen. 20. v. 7. dixit Deus ad Regem Geraræ: *Nunc ergo redde viro ſuo uxorem, quia propheta eſt, & orabit pro te, & vives*. Job 42. v. 8. dixit Dominus ad amicos ejus: *Ite ad ſervum meum Job, & offerte*

Ex Charitate moventur Sancti ad interpellandū pro nobis.

offerte holocaustum pro vobis : faciem ejus suscipiam , ut non vobis imputetur stultitia : neque enim locuti estis ad me recta . Habes hic præceptum , habes exemplum , habes promissionem : quod si viventes in terris Causidici charitatis esse possunt sine injuria , & temeritate , a fortiori viventes in Cœlis .

122 DICES . Causidicus charitatis injuriosus est amantissimo , paratissimo , & ultro offerenti donum , sed Deus amat nos plusquam ullus Sanctus , paratissimus est , & ultro offert nobis bona ; ideo Lucæ 11. v. 9. clamat : *Petite , & dabitur vobis* . Joan. 16. v. 23. *Si quid petieritis Patrem in nomine meo , dabit vobis* . Ad Heb. 4. *Accedamus cum fiducia ad thronum ejus* ; ergo Sancti non sunt, nec debent esse Causidici charitatis pro nobis .

RESP. Probatio argumenti oppositum potius concludit . Paratus quidem Deus est ; tamen regulariter non nisi petentibus concedit . Petitio autem dupliciter exhiberi potest alieni , vel immediate a persona indigentis , vel mediate ; & quocumque modo fiat , ponitur conditio , quam Deus exigit , ut donum largiatur . Dicant Protestantes ; si Deus paratus erat parcere populo Hebræorum , cur Ezechielis 22. v. 30. quærit hominem, qui se opponat ? *Quæsivi de eis virum , qui interponeret sepem , & staret oppositus contra me pro terra , ne dissiparem eam , & non inveni* . Dicant : cur paratus sanare Abimelech , orationes Abraham expectat ? Genes. 20. v. 17. *Orante autem Abraham , sanavit Deus Abimelech* . Si Deus paratus est ; cur vivi pro vivis orare debent ? Nec ex eo , quod Sanctos interponimus , arguitur fiduciæ defectus , sed potius e contra laudabili humilitate confitentes nos esse peccatores , amicos Dei assumimus , ut eorum sanctitate , & patrocinio obumbrati , securius obtineamus , quod petimus .

Invocatio Sanctorũ ex Dei voluntate.

123 INSTABIS . Æqualiter Deus concedit nobis orantibus immediate, ac per alios, ergo superfluum est ad Sanctos recurrere . Ant. habetur apud Chrysostomum *Homil. de profectu Evangelii* -- Certum , non opus tibi Patronis apud Deum , neque multo discursu , „ ut blandiare aliis , sed licet solus sis , Patronisque careas , & per temetipsum Deum „ preceris ; omnino tamen voti compos eris ; „ neque enim tam facile Deus annuit , cum „ alii pro nobis orant , ut cum ipsimet oramus , etiamsi plurimis pleni simus malis -- Idem docet Ambrosius *in caput primum ad Roman.* , & reprobat expresse paritatem Curiæ humanorum Principum , ad quos per Comites accedimus -- Ad Deum autem , quem „ utique nihil latet , omnia enim merita „ novit , promerendum , suffragatore non opus est , sed mente devota -- Vide , quam clare reprobet Sanctorum invocationem .

RESP. Hæc urgeri ab Hæreticis contra seipsos , cum ipsi ponant vivos utiliter orare pro vivis . Ly *æqualiter* ergo accipi potest dupliciter , vel prout dicit necessitatis exclusionem , vel majoris utilitatis . Si enim sensus sit , quod Deus immediate a nobis exorari potest , & nos exaudire , & de necessitate non sit Patronos interponere , conceditur . Si autem sensum faciat, quod non sit majoris utilitatis , negatur : nam canit Ecclesia : *Ut quod nostris meritis non valemus , Sanctorum patrocinio assequamur : Ut multiplicatis intercessoribus largiaris* . Nec Patres adducti contrarii sunt , quos jam pro nobis citavimus . Chrysostomus ibi corripit quosdam, qui negligunt pro se orare , & se solum ceterorum orationibus commendant , contra Divinæ providentiæ dispositionem , quæ non nisi media nostra cooperatione statuit applicare nobis Christi Redemptionem , & consonant alibi dictis *homil. 5. in Matth.* -- Non igitur quasi „ oscitantes , & desides , ex aliorum meritis „ pendeamus : habent enim vim pro nobis , „ & quidem maximam , orationes supplicationesque Sanctorum ; sed tunc profecto , „ cum nos quoque idipsum per pœnitentiam „ postulamus -- Ambrosius vero loquitur contra Simonianos , qui tenebant non nisi per Angelus accedi posse ad Deum , quasi , quod Deus indigeat suffragatore , ut certificetur de necessitatibus nostris , sicut indiget Rex certificari per Comites -- Nam ideo ad Re„ gem per Tribunos , & Comites itur , quia „ homo utique est Rex , & nescit quibus de„ beat Rempublicam credere --

Sancti utiliter assumuntur apud Deũ.

124 URGEBIS . Deus non est personarum acceptor , sed si aliquid ad impetrandum conferret vel qualitas precantis , vel multitudo supplicantium , Deus esset personarum acceptor , quia respiceret personas ; ergo .

RESP. Personarum acceptio vitium est contra justitiam distributivam, quod tunc accidit , cum conditio personæ ad causam non refert , nec personam magis dignam , vel aptam reddit , & nihilominus respicitur , seu præfertur. In nostro autem casu conditio personæ ; sanctitas videlicet , & multitudo supplicantium , ad causam refert ; nam efficacia impetrationis radicatur in soliditate amicitiæ, & merito intercedentium ; unde si respicitur, non occurrit vitium acceptionis personarum .

REPLICABIS . Si qualitas orantis confert ad causam , possemus spem reponere in Sanctis , sed Scriptura clamat in solo Deo ponendam esse spem ; ergo nihil confert ; ergo si Deus eam respicit , est acceptor personarum .

RESP. Possumus spem ponere tanquam in medio utili ad finem , concedo , tanquam in principio, & auctore bonorum , nego . In Deo solo , tanquam in auctore unico beneficiorum spem reponendam clamat Scriptura . Ceterum non excluditur spes propria mediorum ; & ideo Paulus ad Philemonem 5. habet : *Audiens charitatem tuam , & fidem , quam habes in Domino Jesu , in omnes Sanctos* . Sane vivi petentes orationes a vivis , spem aliquam habent in merito personæ coram Deo pro impetrando postulato . Paritatem hanc nunquam eludent .

Quomodo in Sanctis spes reponenda.

125 SUBSUMES . In iis , quæ pertinent ad salutem, tutiori via insistendum est , sed tutior via est abstinere ab invocatione Sanctorum ; ergo . Argumentum est Regis *in sua Apologia* his -- Mihi satis est , Deum „ per Jesum Christum , prout jubemur , in„ vocare , & hanc viam tutiorem ; ideoque

„ in

„ io rebus ad salutem spectantibus potiorem „ iosistere --

Petit iustantia, ut esplicetur, qualiter intercessio Sauctorum necessaria sit ad salutem. Credere bene, & bene sentire de Invocatione Sanctorum, ad salutem necessarium est, quia est veritas credenda, exercere autem Sanctorum invocationem, absolute necessarium non est: sicut beoe sentire de martyrio, de eleemosyna ad salutem necessarium est, martyrium subire, & eleemosynam facere non est absolute necessarium. Disi absolute. quia es aliqua lege, vel præcepto necessaria est Sanctorum invocatio, quæ absque dubio tutior est, quia utilis. Tum quia prædestinationem Deus quandoque alligat orationibus Sanctorum: vulgatum enim est illud Augustini -- Si Stephanus non orasset, Ec„ clesia Paulum non haberet --

Invocatio Sanctorū non est absolute necessaria.

126 OBJIC. III. Nulla novitas potest esse materia fidei, sed Sanctorum invocatio est novitas in Ecclesia; ergo non potest esse materia fidei. Min. declaratur. Iovocatio Sanctorum, & intercessio dependet a visione Dei, sed multis seculis ab Apostolis obscurum fuit in Ecclesia, quod Sancti ante Diem Judicii viderent Deum, dubitantibus, immo negantibus, Irenæo, Justino, Tertulliano, aliisque; ergo.

RESP. neg. min. Invocationem antiquam esse in Ecclesia demonstant superius allegata es Liturgiis, Patribus, & Conciliis. Porro contumeliosus est Vedrosius in Sanctos Patres citatos, cum asserat tenuisse justos non frui Deo ante diem judicii: ubi egimus de erroribus Græcorum oppositum vidimus. Sed dato hoc, non omnino convinceret argumentum. Nam superius attulimus exempla Sanctorum Patrum veteris Testamenti orantium pro Viatoribus, qui tamen Deo non fruebantur: possent ergo & Sancti novi Testamenti orare pro nobis, etsi Deo non fruerentur. Si media revelatione humanas necessitates sciebant illi, eadem noscere poterant nostri. Quocunque se vertant, nihil evincunt Protestantes.

Sanctorum invocatio a primis Ecclesiæ seculis.

127 DICES. Si apud Veteres fuisset doctrina invocationis Sanctorum, mentio fieret, ubi magis videtur esse necessaria, videlicet, in consecratione Sacerdotali, & participatione cœnæ, sed non fit ulla mentio, ut patet apud Justinum martyrem, ubi veterem refert consuetudinem in modo Initiandi Ministros, & celebrandi cœnam: & apud Tertullianum adversus gentes describentem, quæ fiebant in cœtibus Christianorum, ubi nec verbum quidem de invocatione Sanctorum erat; ergo res omnino ignota.

RESP. Argumentum nil evincit: Non enim Sancti Patres ubique mentionem facere debent invocationis, ut illa dicatur fuisse apud veteres, nec omnes debent de ea loqui; sufficit enim, quod alicubi eam doceant, & communiter: aliter plurima negare possemus es Evangelio, quia ab uno Evangelista non raro reticetur, quod ab alio asseritur. Joannes non recitat lotionem pedum post cœnam legalem, nec Eucharistiæ institutionem, ergone negavit? Absurdum est hoc dicere. Ut aliquid evinceret, deberet ostendere Patres asserere invocationem esse vanam, & superstitiosam.

Non omnes idē referunt.

128 INSTABIS. Sed Patres reprehendunt Invocationem Sanctorum; ergo. Ant. ostenditur es Augustino *lib. 2. contra Parmen. cap.* 8. -- Si Joannes ita diceret: Hæc scripsi „ vobis, ut non peccetis: & si quis pecca„ verit, mediatorem me habebitis apud Pa„ trem. Ego esoro pro peccatis vestris: si„ cut Parmenianus quodam loco mediatorem „ posuit Episcopum inter populum, & Deum: „ quis eum ferret bonorum, atque fidelium „ Christianorum? Quis sicut Apostolum Chri„ sti, & non sicut Antichristum intueretur? „ &c. Si esset mediator Paulus, essent utique „ & ceteri Coapostoli ejus, ac sic multi me„ diatores essent, nec ipsius Pauli ratio con„ staret, qua dixerat: Unus Deus, unus me„ diator Dei, & hominum -- ergo.

RESP. neg. ant. Nec suffragatur Augustinus. Nam ibi laudat consuetudinem Christianorum, qui se invicem orationibus commendant: ad hominem tamen arguit contra Donatistas, qui asserebant es sanctitate Sacerdotis pendere valorem, & effectum Sacramentorum, taliter quod Baptismus a bono Ministro sanctificabat, a malo polluebat. August. docet, populum esse securum sive a bono, sive a malo Ministro abluatur; quia hic est, qui baptizat, idest, mediator Christus, in cujus virtute operantur Sacramenta: quo sensu nec Petrus, nec Paulus dici possunt mediatores, nec similes astruit Sanctos doctrina Catholica.

Sacramentorū vis ex Ministri sanctitate non pendet.

129 OBJIC. IV. Non potest esse a Deo illa doctrina, quæ cogit admittere absurda, sed doctrina invocationis Sanctorum ad hæc cogit; ergo. Declaratur minor. Invocatio Sanctorum innititur cognitioni nostræ necessitatis, sed ut admittatur hæc cognitio necesse est admittere Sanctos volitare per aera, & ubiquitatem; ergo. Sic Vedrosius *ex Hieronymo contra Vigilantium* -- Tu Deo leges „ pones? Tu Apostolis vincula injicies, ut „ usque ad diem judicii teneantur custo„ dia, nec sint cum Domino suo, de qui„ bus scriptum: Sequuntur agnum, quocun„ que vadit. Si Agnus ubique; ergo & hi, „ qui cum agno sunt, ubique esse credendi „ sunt: & cum diabolus, & dæmones toto „ vagentur orbe, & celeritate nimia ubique „ sint præsentes, Martyres post effusionem „ sanguinis arca operientur inclusi, & inde „ exire non poterunt? --

RESP. neg. min. Cujus probatio detorquetur a sensu præintellecto a Hieronymo; qui loquitur de ubiquitate intentionali, idest, quia Sancti vident in verbo res ubique existentes, dicuntur ubique: quod optime esplicatum habemus a Basilio *in lib. de Virginitate ante medium* -- Revereatur ipsum spon„ sum ubique præsentem, ac ejus Patrem, „ ac Sanctum Spiritum. Et quid singula di„ co? Angelorum innumerabilium multitu„ dinem, & cum his Patrum Sanctos Spiri„ tus. nullus enim horum est, qui non ubi„ que omnia videat -- Paritas autem Diaboli in eo consistit, quod sicut illi conceditur notitia naturalis orbis totius, ita non est Sanctis deneganda cognitio nostrarum precum; supe-

Sancti nostras preces norunt.

superius enim diximus, Vigilantium negare Sanctos orare pro nobis, quia nostra ignorant.

130 OBJIC. V. Specialiter contra invocationem Sanctissimæ Virginis a tribus Anonymis. Invocatio, cultum Divinum exhibens creaturæ, est superstitiosa, sed invocatio tributa Virgini est hujusmodi: nam dicunt Romanenses Mariam Redemptricem, Mediatricem, quæ sunt propria Dei hominis, Christi; ergo.

Christus solus proprie Redemptor.

RESP. neg. Sancta Mater Ecclesia unum Christum verum Redemptorem, & Mediatorem credit, Virginem verò non dicit Redemptricem in proprietate, sed solum quatenus mundo edidit Salvatorem, lactavit, nutrivit, & libenter consensit, ut pro humano genere Crucem pateretur. Mediatricem docet in proprietate non immediate, sed mediate, idest, per intercessionem apud Deum, præcipue apud Filium, sicut loquitur S. Bernardus *Serm. 5. in Assumptione* -- Opus est nobis Mediatore ad istum mediatorem (idest Christum) nec alter nobis utilior, quam Maria -- Et licet efficacissima sit ejus intercessio, quia sanctior ceteris, quia mater Dei, nihilominus non damus illi efficaciam hujusmodi independenter a meritis Christi, sed ab illis dignificata ejus opera credimus, licet cumulatissime collata ei dona sine dubio dicamus.

131 DICES. Illa prædicata *Vita nostra, spes nostra, fortitudo nostra*, quæ passim in precatiuncula illa *Salve Regina* occurrunt, & in D. Bonaventura familiaria, sunt propria Dei, sicut plena est Sacra Scriptura; ergo.

Verùm hæc arguunt protervitam Hæreticorum, qui ut nos carpant, redarguere non verentur antiquos illos Patres, qui hujusmodi eloquiis usi sunt in laudibus Beatæ Mariæ, sicut superius ostendimus. Dominam, & Reginam appellat Athanasius *in Evangelio de Deipara*, Mediatricem Cœli, & Terræ Epiphanius *Serm. de laudibus Deiparæ*, Spem desperantium S. Ephrem *Orat. de laudibus Sanctæ Dei Matris*, & sic de ceteris. Duplici titulo dicuntur hæc Virgini, primò radicaliter, seu jure Maternitatis, quia peperit vitam nostram, secundò specialitate intercessionis, quia potentior in merito.

Prædictis Anonymis suppetias ferre videtur Ludovicus Antonius Muratorius, dum sub nomine Antonii Lampridii *libro de Superstitione vitanda cap. 2. pag. 16., & 17.* sequentia scripsit -- Fuit mihi olim contentio „ cum viro non minus pietate, quam doctrina spectatissimo ... Minime mihi in illo probabatur ita extollere devotionem erga Mariam, ut sine illa speranda salus æterna non foret, & cum ista cœlum e manibus elabi nequiret. Afferebat ille S. Anselmi verba: *Sicut, o Beatissima Virgo, omnis a Te aversus, & a Te despectus necesse est, ut intereat, ita omnis ad Te conversus, & a Te respectus impossibile est, ut pereat* De Sancto quoque Augustino (ita ille ajebat) *Eadem Beatissima Virgo Ser. 18. de Sanctis, appellatur spes unica peccatorum.* Contra ego ajebam componenda hæc esse cum vera Sanctissimæ Ecclesiæ nostræ doctrina. Si quid crudum, nimiumque exciderit Sanctis viris, sive devotionis fervore, sive oratoria licentia in laudandis Sanctis, emolliendum esse ad canonem Orthodoxæ doctrinæ, & nihil verbis iis insistendum, sed eorum intentioni, ut scite monuit Cardinalis Bellarminus *lib. 1. de Sanct. Beatit.* aliique Theologi Polemici ... Quare illud de Maria dictum: *Spes unica peccatorum*, si eum rigore acciperetur, sententiam amplecteretur a fide omnino absonam; quippe in injuriam ipsius Mediatoris evidenter vergeret -- *Pag.* 18. addit -- illud verbum *unica* mitiori significatione accipiendum est, ut non unum, seu solum significet, sed ut *grande*. Ita Natalis Alexand. *in Appendice tom. 2. Theologiæ Dogmaticæ* operæ pretium duxit, exponere illa *Spes nostra salve* quid significent in *Salve Regina*, ne in errorem fideles inducantur, & ne vera devotio in superstitionem degeneret --

Cumque Lampridio dixerit alter Parisiensem Academiam nuncupasse Beatam Virginem: *Unicam humani generis Patronam, ac Matrem* idem Muratorius assumpto nomine Ferdinandi Valdesii Lampridii propugnans sententiam habet *Epist. 17. pag. 222., & 223.* -- Dicere *spem unicam* Peccatorum Lampridius minime probaverat. Emollienda est hujusmodi phrasis, ut potentem, & grandem significet, non verò solam. Alioquin faciemus mentientem Joannem Apostolum, dum testatur 1. Joann. 2. v. 1. *Si peccaverimus Advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum*. Rursus Catholicæ doctrinæ adversabimur, quæ non Virginem tantummodo, sed & ceteros Sanctos agnoscit nostros Advocatos apud Deum, neque de eorum patrocinio dubitat. Tanti ego facio sapientiam celeberrimæ Facultatis Parisiensis, ut vix ad credendum inducar excidisse ei tam crudam adeoque exorbitantem sententiam. Appello heic ego universos Theologos non summi tantum, sed & infimi subsellii, rogaturus, ut edicant, sit ne toleranda, an potius recensenda inter hæreses contraria adeo divinis Scripturis, & dogmatibus Ecclesiæ Catholicæ doctrina. Quis non illico videat, ac fateatur novum iis verbis obtrudi Evangelium, Evangelio Catholicæ Ecclesiæ omnis injurium, ac per ea verba destrui divinam spei virtutem, cujus proprium, seu præcipuum objectum Deus est, a cujus potentia, & misericordia, atque ab infinitis Salvatoris nostri meritis speramus Beatitudinem æternam, & auxilia ad eam consequendam? Si *una spes nostra* Virgo deprædicatur, & vox una significat non in alio objecto, nisi in Virgine collocandam esse spem Christianorum, non amplius ad Deum convertenda erit spes nostra, sed ad Deiparam unam; quod quia Catholicorum excogitare audeat, immo non horreat? --

Hæc, aliaque hujusmodi, quæ de Virgine Maria dicuntur a Patribus, sparsim sugillat Muratorius, & quidem *ne in errorem Fideles inducantur, & ne vera devotio in superstitionem degeneret*, adeoque præter supra-

Iii dicta,

dicta, quæ tanquam *quid crudum, nimiumque* excidisse Sanctis viris affirmat, eos carpit, qui asserunt *Unam humani generis spem esse Mariam*, sic Valdesius *Epist.* 17. *pag.* 221. Lampridius *cit. libro cap.* 23. *pag.* 176. velut insulsos eos traducit, quibus parum visum est tradere. *Dona, & privilegia Sanctis a Deo concessa, Beatissimæ Virgini fuisse collata*: unde male audiuntur a Muratorio, qui excellentiora promunt de Virgine; hinc inter excessus exuberantis affectus, seu tanquam Hyperbolem unice tolerandam, atque laudandam in Oratione Panegirica refert S. Basilii Seleucensis dicta *Hom. in Sanctam Deiparam*, videlicet — O Virgo Sanctissima, utut quis „ honesta quæque, & gloriosa de te loqua„ tur, haudquidem ille oberrabit a veritate, „ immo nec pro merito fecerit satis — *Epistola itidem* 14. quam Valdesius latinitate donavit, *pag.* 196. inter pietatis excessus, quibus *non parcendum est*, enumerat eorum sententiam, qui dicunt B. Virginem clavem habere thesaurorum Dei, atque Reginam fore Misericordiæ, *cujus Filius est Rex justitiæ*.

Hæc profecto Fideles a cultu, atque invocatione Beatæ Virginis revocant, dehortanturque; ad eundem scopum collineare videntur ea, quæ tradidit Muratorius, assumpto Lamindi Pritanii nomine, in Tractatu *Regulatæ Devotionis Christianorum*: capite namque 22. remisse commendat, revera tamen rejicit, consuetudinem implorandi Virginis Patrocinium per Lauretanas Litanias, dum publicæ expositum est venerationi Eucharistiæ Sacramentum; quia Christus, qui præsens est, unus est Mediator noster; & sicut injurius esset Principi, qui supplicem libellum ad Ministrum dirigeret, cum ipse ad benefaciendum paratissimus sese ultro offerret, sic in nostro casu; dicente ipsomet Christo Joan. 14. v. 14. *Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam*. Nec momentosum est, si quis dicat validiores fore preces nostras apud Redemptorem, si a Deiparæ intercessione corroborentur; hoc siquidem, ait ille, nimis probat, eaque propter nihil: aliàs usquam deceret absque Virginis interventione Jesum exorare, quod nullus hominum dicet.

In eodem capite nonnullas propositiones tanquam audaces criminatur; eas inter illam refert, quæ asserit Mariam in Cœlis imperare, quam fortassis legit apud S. Germanum Patriarcham CP. apud S. Petrum Damiani, aliosque; subdit hinc exagerative dictum fore, omnia ad nos obvenire per Mariam, ut apud S. Bernardum legere est.

Talia scriptis suis commendare non dubitavit Muratorius. Verum tandiu ne regnavit error, ut egregium hunc virum *liberanda veritas expectaret*, ut olim ajebat Tertullianus? *de præscript. cap.* 29. Ergone Ecclesia, vel ab ævo Augustini, Anselmi, aliorumque Patrum, quos ille impetit, ad hæc usque tempora silens erravit, eorundem sensa in laudem Virginis enunciata, adoptans, nequaquam sollicita, ne vera devotio in superstitionem degeneret? Attamen siluit illa, quia nihil durum, nimiumque, quod foret emolliendum, in illis deprehendit: Et sane quid emolliendum in Anselmo? Quis inficias

Revincitur Muratorius.

ibit aversum a Virgine dubioprocul æternaliter perire, sicut cœlestem consequi felicitatem ad ipsam conversum? Hic namque est itidem conversus ad Deum per gratiam, quæ est fons aquæ salientis in vitam æternam, alter verò est a Deo aversus per peccatum, quod generat mortem. Quid emolliendum in Augustino, cum Fideles ad unum omnes quovis tempore apprime noverunt appellari Mariam spem unicam peccatorum, salvâ divinâ gloriâ, & majestate? Nonne etiam audiores in Dominica Oratione palam fatentur æternam Beatitudinem a Deo fore consequendam, dum ipsum hac super re sæpe sæpius exorant, dicendo: *Adveniat Regnum tuum*? Nec negotium facessit vox *unica*: Sicut enim canitur ab Ecclesia: *O Crux Ave spes unica*, ita Maria dicitur spes unica peccatorum: Si ergo absque hæreseos notâ primum adoptari debet a Muratorio, sive ob dignitatem, moralemque extrinsecam excellentiam Cruci a Christo communicatam, sive quia vox *unica* significat quidem aliquam excellentiam, sed primum, præcipuumque objectum, nempe Deum, non excludit, cur ob Maternitatis jura, atque specialiora dona Virgini concessa eam fateri renuit spem unicam peccatorum, immo & *unicam humani generis Patronam, ac Matrem*, ut egregie fassa est Facultas Parisiensis?

Maria spes unica Peccatorum.

Neque hæc quidquam officiunt, quin cum Apostolo Joanne fateamur Jesum Christum Advocatum apud Patrem, sicut & ceteros Sanctos Advocatos apud Deum; Christus siquidem, ut Natalis Alexander *Sec. V. Dissert. XXV. art.* 2. *prop.* 2. *ad Objectionem* 2. agens de Christo Mediatore adnotavit, talis est *natura, & officio*, Sancti verò *secundi, & ei tanquam primario subjuncti*, Præstat tamen pro re nata audire laudatum Natalem ibid. *prop.* 2. ad Objectionem, quæ septima est in ordine — Etsi quandoque iisdem verbis a San„ ctis rogemus beneficia, quibus ea a Deo „ postulamus, non ideo eos agnoscimus isto„ rum beneficiorum auctores, sed Patronos „ dumtaxat apud Deum. Quemadmodum „ cum Cliens ille quandoque iisdem verbis „ petit a patrono, & intercessore, a Mini„ stro Principis, vel amico Judicis, quæ no„ vit a solo Principe, vel Judice posse con„ cedi, ut hoc supplicandi modo ostendat, „ quantum tribuat patrocinio, & intercess„ sioni eorum, quos scit apud Principem, „ aut Judicem multum posse. Ita Catholici „ dona cœlestia interdum a Sanctis petunt, „ quæ a solo Deo noverunt obtineri posse, ut „ se multum interventioni Sanctorum tribue„ re, hoc supplicandi ritu contestentur — Quoniam verò eos Patronos eligimus, qui ob specialiora merita, atque prærogativas, Principi magis sunt addicti, quam jure, quam merito Beatam Virginem tanquam humani generis Patronam, ac Matrem invocamus, cum non solùm dona, & privilegia Sanctis a Deo concessa Beatissimæ quoque Virgini fuerint collata, sed uberiora, atque præstantiora.

Christus Mediator natura, & officio.

Muratorius audiens dona, & Privilegia Sanctis a Deo concessa Beatissimæ quoque Virgini fuisse collata, inquit — Quæ senten„ tia

„ tia caute etiam neque fioe exceptionibus „ est adhibenda -- quasi fine solido fundamento venditetur .

Beata Virgo supergressa est Universos.

Verum si -- Beata Virgo supergressa „ est „ ut ait Albertus Magnus *de Laudibus* „ *Virginis lib.* 3. §. 10. omnes Sanctos veteris , & novi Testamenti , non in quibusdam , sed in virtutibus singulis -- Si ea D. Thoma 3. *p. q.* 27. *art.* 5. -- Beata Virgo „ propinqoissima Christo fuit secundum humanitatem , quia ea ea accepit humanam natoram . & ideo præ ceteris majorem debuit a Christo gratiæ plenitudioem obtinere -- & ibid. *art.* 6. *ad* 1. -- Dicendum „ quod B. Virgo , quia fuit a Deo electa in „ Matrem , ampliorem sanctificationis gratiam obtinuit , quam Joannes Baptista . & „ Jeremias, qui funt electi ot speciales præ „ figuratores sanctificationis Christi . Cujus „ figoum est , quod Beatæ Virgini præstitum „ est , ut de cetero noo peccaret , nec mortaliter , nec venialiter ; aliis aotem sanctificatis creditur præstitum esse, ut de cetero „ mortaliter non peccarent , divinâ eos protegente gratiâ -- Si demum omnes Patres io eandem confluunt sententiam , ut testatur Suares *Tom.* 2. *p.* 3. *Disp.* 1. *sect.* 2. -- Ex hac „ Matris dignitate colligont Patres omnes „ Beatam Virginem non solum excellentem „ gratiam accepisse , sed etiam omnes gratias , & virtotes, & omnia dona , & privilegia gratiæ inter alios Sanctos divisas , „ & distributas in una Virgine fuisse simul „ congregatas -- quænam dubitatio apud Prudentes suboriri potest , quæve cautela adhibenda , quæve apponendæ exceptiones , quodve firmius desiderandum fundamentum , ut certò affirmare possimus , non ea tantummodo Virgioi fuisse collata dona, & privilegia , quæ aliis Sanctis fuere concessa , sed etiam uberiora , & præstantiora ?

Videamus oune , an sensa S. Basilii Seleuciensis Hyperbolicis locutionibus accenseoda sint , secus Theologice propugnanda · Ait namque honesta quæque , & gloriosa fine erroris periculo dici posse de Virgine , immo ousquam satis posse commendari .

Mirandum sane Muratorium hic invenisse Hyperbolem nullimode a Theologis adoptandam : Enim verò cur honesta quæque , insimul & gloriosa nequeunt jure optimo de Maria prædicari , immu quis pro merito ipsam poterit laudare , cum S. Epiphanios *Orat. de laudibus Virginis* eandem alloquens habeat -- Solo Deo excepto cunctis superior „ existis , cui prædicandæ neque homioum , „ neque Angelorum lingua sufficit -- S. Anselmus *de Excellentia Virginis cap.* 3. -- Ineffabilis est , & stupenda omni seculo hujus „ mulieris gratia , & exaltatio -- & S. Bernardinus , reliquis prætermissis , tantam dicat esse Virginis perfectionem -- ut soli Deo cognoscenda reservetur ? --

Prærogativæ B. V. ineffabiles.

Neve dicas hæc theologico criterio adversari . Etenim laudatus Suarez , utique inter Theologos primi subselii enomerandus cit. Tomo *in* 3. *p. Disp.* 18. *sect.* 4. has , aliasque ejusdem momenti sententias assumit, dum theologice versat , quosa gratiæ perfectio, ac intensio fuerit io Beata Virgine , & Natalis Alexander laudatâ superius Dissertatione *prop.* 2. Theologum agens , non Oratorem adversus Dallæum eâdem utitur S. Basilii auctoritate .

Porro si ineffabilia sunt , & stupenda , quæ de Virgine dici possunt , eccur ioter pietatis excessus eorum effatom Muratorius describit , qui asserunt clavem thesaurorum Dei Virgini commendatam , eamque Misericordiæ Reginam ? Superfluum erit futurum, inquit ille (*) , deinceps ad reliquos Sanctos confugere, ut orent Deum pro nobis : & nihil nobis sperandum erit a Deo per Jesum Christum , nisi accedat Matris intercessio .

(*) *Vald. sive Muratorius Epist.* 14. *pag.* 195.

Paucis evertit Bernardus *Ser. de Aquadustu in Nativit. Virginis* machinamenta Adversantis -- Quidquid illud est , quod offerre „ paras , Mariæ commendare memento , ut „ eodem alveo ad largitorem gratiæ gratia „ redeat , quo influxit . Neque enim impotens erat Deus , ut fioe hoc aquæductu infunderet gratiam proot vellet , sed „ tibi vehiculum voluit providere . Forte „ enim manus tuæ aut sanguine pleoæ „ sunt , aut infectæ muneribus , quod non „ eas ab omni munere excosisti . Ideoque „ modicum istud quod offerre desideras , „ gratissimis illis , & omni acceptione dignissimis Mariæ manibus offerrendum „ tradere cura , si non vis sustinere repul„ sam --

Deipara clav. habet thesaurorū Dei;

Ut honorificetur Mater , clavem thesaurorum suorum eidem commendavit Deus, & ut compertum quisque habeat gratissimum sibi fore per Matrem sua dona homioibus elargiri , quinimmo vim quandam impetrandi preces nostræ sortiontur , si media Virgine ipsi offerantur . Audiatur Ambrosius *precatione* 2. *præparationis ad Missam* -- Et ut efficax hæc „ mea sit deprecatio , Beatæ Mariæ Virgioia „ suffragia peto , quam tanti meriti esse fecisti , ut prima inter mulieres novum munus „ offerret , & nulla præter ipsam novum acciperet -- Perperam itidem dicitur excessiva prædicta locutio : siquidem S. Epiphanius , qui *hær.* 79. agens contra Collyridianos affirmat æqualis esse flagitii Deiparæ Virgiois dignitatem deprimere , aot plusquam par sit attollere , laudata superiùs Oratione *de Virgine* hujusmodi loquendi modum non renuit -- Sancta Virgo Maria est Sponsa Tri„ nitatis , ac plane arcanus dispensationis „ thesaurus --

Nec superfluum erit ad alios Sanctos confugere ; aut nihil nobis sperandum a Christo . Scit enim Deus libere de thesauro suo disponere , etsi clavis Virgini fuerit concredita ; eaque propter sive ob Christi merita , sive ob Sanctorum intercessionem hominibus valet beneficia elargiri .

Sed in eadem Epistola clamat Valdesios: Nonne omnem temeritatis gradum excedit efferere , quod Beata Virgo -- fit Regina Mi„ sericordiæ , cujus Filius est Rex justitiæ : „ Certe , *subdit ille* , non fine horrore pro„ positio hæc audiri potest , utpoteque dero„ gat honori , ac dignitati Mediatoris oostri „ Jesu Christi , & spei , confidentiæque no„ stræ in ipsum , quasi non ille sit Pater Mi„ sericordiarum --

S. Bernardus, qui *Epist.* 174. bene novit Beatam Virginem falsis non esse laudandam encomiis -- Valde honoranda est Mater „ Domini : Bene admonea : sed honor Re- „ gis judicium diligit. Virgo Regia falso „ non eget honore &c. -- *in Sermone de Nativit. Virginis*, habet -- Totis ergo medullis „ cordium, totis præcordiorum affectibus, & „ votis omnibus Mariam veneremur, quia „ sic est voluntas ejua, qui totum nos habe- „ re voluit per Mariam . . . Ad Patrem ver- „ rebaris accedere, solo auditu territus, ad „ folia fugiebas : Jesum tibi dedit Mediato- „ rem . . . An verò trepidas & ad ipsum ? „ Frater tuus est, & caro tua, tentatus per „ omnia absque peccato, ut misericors fie- „ ret. Hunc tibi fratrem Maria dedit. Sed „ forsitan & in ipso Majestatem vereare di- „ vinam, quod licet factus sit homo, man- „ serit tamen Deus. Advocatum habere vis „ & apud ipsum ? Ad Mariam recurre. Pura „ siquidem humanitas in Maria, non modo „ pura ab omni contaminatione, sed & pura „ singularitate naturæ. Nec dubius dixerim, „ exaudietur & ipsa pro reverentia sua. Exau- „ diet utique Matrem Filius, & exaudiet „ Filium Pater. Filioli, hæc peccatorum „ scala, hæc mea maxima fiducia est, hæc „ tota ratio spei meæ -- Quamvis igitur optimo jure Christo competat misereri (Misericordia enim Dei attributum est) sitque Mediator noster; attamen cum in eo refulgeat Divinitas, quæ majestatem præsefert, in ipso potius ratio justitiæ concipitur, quam Misericordiæ.

In Christo Majestas Divinitatis refulget.

Ne tamen inter excessus pietatis S. Bernardi sensa reponat Muratorius, sciat talem auctoritatem assumere Natalem Alexandrum *cit. Dissertatione* 25., ut singularem excellentiam, eximiamque Virginis dignitatem adversus Dallæum comprobet.

Post hæc juvat perpendere, quæ habet de Virgine in Tract. *Regulata Devotionis*. ibi, ut supra innuimus, illaudabilem rejicit consuetudinem canendi Litanias Beatissimæ Virginis, exposito Fidelium venerationi Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, eo ductus momento, quod præsente unico Mediatore nostro Christo, incongrue supplex libellus non ad Salvatorem, sed ad Mariam dirigatur.

Recolantur, quæ supra diximus ex Natali Alexand. de Cliente, qui Mediatorem assumit Ministrum, licet probe noscat beneficium a Principe fore obtinendum, & hoc etsi Princeps adsit; eo namque exorato sæpe numero contingit, ut ad præsentes Principis amicos convertamur, precemurque, ut apud ipsum pro nobis intercedant. Hoc plane accidit, dum Litaniæ Beatæ Virginis coram Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento cantantur. Exoramus primò Deum Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, totamque itidem superexcelsam Trinitatem, ut nostrûm misereatur, dein ad Virginem confugimus, ut quod preces nostræ a Deo non obtinent, ejus nobis intercessione donetur; confugimus, inquam, quia *sic est voluntas ejus, qui totum nos habere voluit per Mariam*, ut jam novimus ex Mellifluo; confugimus, quia ex laudato Epiphanio ipsa *est Sponsa Trinitatis*; confugimus denique quia S. Germanus Patriarcha CP. *Orat. de Dormitione Virginis* Christum ad Matrem sic alloquentem inducens, habet -- Neque eos, qui in Mondo sunt, tua „ destitutos ope dimissura es : Sed sicut ego, „ cum de mundo non sim, eos qui in Mun- „ do sunt, propitiis intueor oculis, ac pro- „ videntiâ guberno, sic nec tua a Mundo os- „ que ad consummationem auferenda prote- „ ctio est. Ego te Virginem Matrem effeci. „ Ego te quoque lætantem super Filio Ma- „ trem constituam. Mundum tibi debitorem „ præstabo &c. -- Porro quinam Princeps, qui vult omnia disponi per Ministrum, meritò conqueri potest, si, vel ipso præsente, hujusce patrocinium imploretur ? Quis nam Princeps, qui summo gaudet honore Sponsam condecorari, tædio afficietur, si Sponsæ opem populus exposcat ? Quis demum Princeps, qui subditos suos debitores Matri, hancque ad eorundem solamen velit constitutam, ægre ferret, si ab ipsa præsidium petant ? Nullus sane. Perperam igitur diceretur injurius Christo, qui, ipso præsente, Virginem invocaret.

Illud quidem mirum superest, quomodo Muratorius dubitare possit validiores fore nostras preces apud Redemptorem, si a Deiparæ intercessione corroborentur : Etenim *quis tam idoneus*, ajebat ad Virginem S. Bernardus in Deprecatione ad ipsam : *ut loquatur ad cor Domini nostri Jesu Christi, ut tu felix Maria* ? Si ipsa est Advocata nostra, & *præcipue coram Filio suo*, ut scribit Albertus Magnus *lib. 2. de Laudibus Virginis cap. 1. n. 19.*, cui pectus ostendit, & ubera, *nec potest esse ullo modo repulsa*, prosequitur S. Doctor, *ubi concurrunt, & perorant omni lingua disertius hæc clementiæ monimenta, & charitatis insignia*, quisnam tanti se æstimare valet, ut ejusdem ponderis credat oblatas ab ipso preces, ac si media Virgine Christo offerantur ?

Nusquam ergo deceret, ait Adversarius, absque Virginis interventione Jesum exorare?

In præsenti abs re est illatio : in Litaniis namque Lauretanis Christum primò exoramus, invocamus dein Virginis patrocinium, ut ipsa pro nobis interpellante exaudiamur. Num verò satius sit immediate Christo preces fundere, an mediante Virginis ope, perpendantur, quæ huc usque diximus, & res plane clarescet.

Superest, ut ad examen revocemus, jurene, vel injuria nigro notaverit theta enunciatas propositiones : Et primò quidem insurgit adversus eam, quæ asserit Mariam in Cœlis imperare, hanc traducit vel tanquam inconsiderate, & ex oscitantia a Sanctis prolatam, vel tanquam ab audaci eloquentia venditatam.

At quam varia sunt hominum ingenia ! Propositio, quæ a Muratorio culpatur, libenter a Natali Alexandro suscipitur, ut Dallæum revincat. Is namque, nervis omnibus contendens B. Virginis cultum Religiosum evertere, Prosam quandam perstringit, quæ legebatur in Missali Parisiis edito anno 1634., & potissimum sequentia : *O felix puerpera, nostra pians scelera, jure Matris impera Redem-*

demptori, cui reponit Natalis *cit. Differt.* --
„ Prosa quam Dallæus allegat, ut invidiam
„ faciat Catholicis, quasi B. Virginem Fi- A
„ lio imperare putemus ad Patris dexteram
„ sedenti, non est ab Ecclesia probata, &
„ quibusdam tantum Missalibus olim inserta
„ est; ejus Auctor ignotus; nec diu in usu
„ fuit: Quamquam innoxius esset iste loquen-
„ di modus: *Jure Matris impera Redemptori*.
„ Quemadmodum enim Scriptura ait: *Deum*
„ *obedisse voci hominis*, quando orante Josue
„ sol stetit: ita Filium Matri obedire, Chri-
„ stum Virgini, aliquo sensu dici potest, ip-
„ samque jure Matris filio imperare. Non
„ enim ibi sumitur proprie imperii nomen,
„ quale est Domini jubentis, sed ut signifi- B
„ cat orationem, ac postulationem efficacem,
„ & certam, ex ingenti, ac singulari fidu-
„ cia, quæ omnino, quodcunque vult, obti-
„ net. Hoc sensu B. Petrus Damiani *Sermo-*
„ *ne* 44., qui est primus de Nativitate B. Vir-
„ ginis, dixit, ipsam Deiparam compellans:
„ Nil tibi impossibile, cui possibile est de-
„ speratos in spem beatitudinis relevare.
„ Quomodo illa potestas tuæ potentiæ potest
„ obviare, quæ de carne tua carnis suscepit
„ originem? Accedis enim ante illum au-
„ reum humanæ reconciliationis Altare, non
„ solùm rogans, sed imperans, Domina,
„ non Ancilla. Hoc sensu & S. Germanus C
„ Patriarcha CP. longe ante Petrum Damia-
„ ni scripserat *in Oratione de Dormitione Dei-*
„ *para*: Tu verò (*inquit*) maternam vim
„ apud Deum obtines, iis qui supra modum
„ peccant, supra modum veniam conficis.
„ Nec enim fieri potest, ut non exaudiaris:
„ quoniam tibi ad omnia, & per omnia, &
„ in omnibus Deus tanquam veræ, & imma-
„ culatæ Matri suæ obedit --

Porro si innoxius est iste loquendi modus, si Petri Damiani, si Germani Patriarchæ auctoritas urget Hæreticum hominem, quo jure a Mutatorio culpatur?

Placet hic subnectere, quæ hac super re D
habet Albertus, qui, teste Sixto Senensi *lib.* 4.
Bibliotheca Sancta -- ob eximiam scientiarum
„ ejus multitudinem, magnitudinemque Ma-
„ gni cognomen, quod nulli unquam erudi-
„ torum contigit, ante mortem adeptus est--
quique libros scripsit de laudibus B. Virginis,
non ut Sapientes erudiret, sed ne quis a re-
cto veritatis tramite declinaret -- Cum verò
„ (sic in Prologo secundo ad præcitatos li-
„ bros) scienter in hoc Opusculo nihil scru-
„ pulosum reliquerim, sed intellectui minus
„ subtilium, prout melius potui, complana-
„ verim universa, ne vel isti possint in ali-
„ quo deviare, vel illi qui lucem appellant E
„ tenebras, audeant obtrectare &c. -- Ma-
gnus itaque Albertus, cui non minus ac Mu-
ratorio cordi erat -- ne in errorem fideles
„ inducantur -- ut mox vidimus *lib.* 3. *de laud.*
B. V. §. 11. inter duodecim Deiparæ prærogativas sequentem refert, quæ nona in ordine est -- Cum omnes alii Sancti, & Angeli
„ possint Christo supplicare, & a Deo exau-
„ diri: unde & dicit eis; Petite, & acci-
„ pietis, ipsa sola materna auctoritate potest
„ ei ut Filio imperare. Quod signatum est
„ 3. Reg. 2., ubi legitur Salomon, qui si-

Libri XII. de Laudibus B. V. M. a nonnullis Richardo a Sancto Laurentio adscribuntur.

Lampridius de superstitione vitanda capite supracitato.

„ gnat Christum, respondisse Bethsabeæ Ma-
„ tri suæ, quæ Mariam figurabat: Pete Ma-
„ ter mea: neque enim fas est, ut avertam
„ faciem &c. Ad hoc enim figurandum 3.
„ Reg. 10. dicitur, quod Rex Salomon
„ dedit Reginæ Saba omnia, quæ vo-
„ luit, & petiit ab eo &c., quæ videlicet
„ Regina significabat Mariam: ideo sic ora-
„ mus eam: Monstra te esse Matrem. Quasi
„ diceretur ei: imperiose, & materna au-
„ ctoritate supplica pro nobis Filio tuo. Item
„ illud: Ora Patrem, jube natum: Dicunt
„ autem quidam hoc non bene fuisse dictum,
„ sed mentita est iniquitas sibi: Nonne le-
„ gitur Luc. 2. de Jesu, quod erat subditus
„ illis, scilicet Mariæ, & Joseph? Et ibi-
„ dem, quod ipsa materna fungens auctori-
„ tate corripuerit Filium dicens: Fili quid
„ fecisti nobis sic? Et paulo post subjungi-
„ tur, quod audita correctione materna pa-
„ tienter, & absque murmure descendit cum
„ illis Nazareth, & erat subditus illis. Non
„ enim evacuabitur præceptum in Patria il-
„ lud Dominicum: Honora Patrem, & Ma-
„ trem Exod. 20., sed perfectissime adim-
„ plebitur -- Hinc prosequitur explicare subjectionem illam non fuisse necessitatis, sed pietatis, & ut obedientiam, & humilitatem nobis commendaret. Eandem imperandi auctoritatem agnovit in Virgine laudatus Albertus *ibid. lib.* 1. *cap.* 4. *n.* 6. ad illa verba *Dominus tecum*.

Iisdem momentis aliam propugnamus propositionem, qua dicitur: *Omnia bona ad nos obvenire per Mariam*, quæ S. Bernardi est *Ser. supracit. de Nativit. Virginis*, & tradit Albertus Magnus *lib.* 1. *de laudibus Virginis cap.* 3., ubi Deiparam comparat mari, ex quo sicut omnes aquæ difluunt, ita omnes aquæ gratiarum, omnisque plenitudo universorum bonorum Virgini a Deo collata sunt, *ut ea nobis distribuat*; siquidem illam assumit *in pracit. Disp.* 25. Natalis Alexander contra Dallæum, & Patres aperte tradunt ad Virginis commendationem.

Quis ergo compertum non habet, hasce propositiones immeritò fuisse censorio stigmate notatas, cum eas Patres adoptaverint, atque Doctores, & quidem optimi Criterii, innoxias dixerint, hisque usi sint ad revincendos Hæreticos, qui cæco, execrandoque modo adversus Beatæ Virginis cultum, atque observantiam insurrexerunt? Porro de his apte dicebat laudatus Natalis ubi supra --
„ Eos qui devotionem erga Deiparam Vir-
„ ginem contemnunt, & mulierculatum su-
„ perstitiosulatum otiosum negotium im-
„ pie vocant, qui ejus imaginibus cultum
„ religiosum abrogant; elogia quibus a Pa-
„ tribus, & ab Ecclesia ornatur, & lauda-
„ tur, impatienter ferunt; cum eximio, sin-
„ gulari, proprioque cultu, secundum Deum,
„ præ Sanctis omnibus negant honorandam;
„ illos, inquam, Diaboli partes agere, ejus
„ ministros esse, S. Joannes Damascenus o-
„ stendit, referens Historiam de Abbate
„ Theodoro Æliota narratam, in Prato Spi-
„ rituali descriptam; quo etiam in libro Fi-
„ des Catholica in septima Synodo Œcume-
„ nica adversus Iconomachos confirmata est--

Pro

Pro re nata plura non habebis in *Corollario Scholastico Prob. 3., & Controv. XI.*

SOLVITUR OBJECT. CIRCA INVOCATIONEM SANCTORUM, PERTINENS AD DOCTRINAM QUIETISTARUM.

132 OBJIC. VI. Licet fideles communiter indigeant, & debeant Sanctorum implorare patrocinium, secus animæ perfectorum: Nam istæ sunt Christo nuptæ, & sponsalia, & matrimonium spirituale contraxerunt: pertinent enim ad septimas mansiones; & istæ sunt illius ordinis privilegiati, de quo Cant. 6. v. 7. *Sexaginta sunt Reginæ, & octoginta Concubinæ, & Adolescentularum non est numerus. Una est Columba mea, perfecta mea.* Reginæ sunt, quæ gladio mortificationis cupiditates inordinatas terrenorum devicerunt. Concubinæ, quæ Deo serviunt mercedis intuitu, etiam temporalis. Adolescentulæ sunt per Baptismum genitæ, & gratia sanctificante initiatæ, sed ad nuptialem statum nondum pervenerunt. Columbæ sunt animæ, quæ statum summum, seu altiorem perfectionis gradum attigerunt; & istæ sunt specialiter sponsæ Christi. Sponsa porro nihil petit a sponso ministerio Domesticorum, immo dedecet. Hinc de istis dicitur, quod de Regina Esther, cui dictum est ab Assuero, pro te non est lex ista ingrediendi ad Regem non vocata, quia Sponsa es: ita lex sive necessitatis, sive utilitatis invocandi Sanctos, non convenit animæ perfectæ, quia Sponsa est.

Quietistarum deliramenta.

Hanc Doctrinam tradit nobilis quædam Matrona ex primaria quadam urbe, quæ suspecta falsi Quietismi detinetur in vinculis. Mulier hæc Canticorum Epitalamium, Prophetas, aliquotque alios libros Canonicos explanavit Commentariis. Hæc adeo plena extitit sanctitatis Charismatibus (ut ipsa dicebat) quod gratiam ex se diffundebat in adstantes, & frequenter, sicut mater, quæ plenas habet lacte mammas; & patitur, si non emungat. Dicit, quod ipsa sit basis, & columna Ecclesiæ, quod habebit in futurum Milliones sequacium. Dicebat, quod in primitiva Ecclesia fuerunt Martyres Christi; nunc plurimi extabunt Sancti Spiritus, videlicet, plurimi occidentur, & patientur pro defensione orationis, & Divini amoris, cujus specialis inspirator est Spiritus Sanctus. Interrogata a suo quodam Magistro, & Episcopo: An peteret a Deo veniam de suis peccatis? Respondit, se non indigere. An invocet aliquando Cœlicolas? Respondit, non decere Sponsam. Hæc habentur ex relatione transmissa Romam. Nomen subticeo, licet in Curia notum, ita prudenter exigentibus quibusdam circumstantiis; licet pro certo habeam, hæc esse signa falsarii spiritus, & valde superbi, Judicium personæ ad me non pertinet. Meum est defendere Sanctorum invocationem contra impugnatores: quare dicendum est, hanc convenire etiam summe perfectis. Iste est sensus Ecclesiæ, quæ absolute Viatoribus utilem declaravit Sanctorum invocationem; quæ omnibus filiis proponit observanda Sanctorum festa; & pro omnibus implorat in collectis orationis suffragium, quæ in necessitatibus obligat universos fideles, & specialiter Sanctiores, utpote Deo chariores, ad petendum auxilium a Domino, imponendo determinate recitationem Litaniarum, quæ dicuntur Sanctorum. Hæc approbat consuetudinem plurium Ordinum Regularium, qua singulis mensibus cuilibet Religioso assignatur unus Sanctorum in Patronum, ad quem recurrat. Convenire viris quoque perfectis, suadent quæ attulimus in probatione. Certe valde perfectus erat Job, & tamen patrocinium Cœlicolarum petebat, cap. 19. v. 21. *Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei!* Pro amicis Angelos intelligit juxta August. ibi; & colligitur ex cap. 33. v. 23., & 24. *Si fuerit pro eo loquens Angelus, unus de millibus &c. miserebitur ejus, & dicet: Libera eum &c.* Certe valde perfectus erat Paulus Apostolus, & tamen petit adjuvari apud sponsum orationibus fratrum. Ad Rom. 15. v. 30. *Obsecro ergo vos fratres &c. ut adjuvetis me in orationibus vestris pro me apud Deum.* Similiter ad Ephes. 6., 1. Thess. 3., 2. Thessal. 3. Certe valde perfectus erat S. Joan. cum Apocalypsim scripsit, & tamen Angelorum suffragio est usus, cap. 1. v. 4. *Gratia vobis, & pax ab eo, qui est, & qui erat, & qui venturus est; & a septem Spiritibus, qui in conspectu throni ejus sunt; & a Jesu Christo*, similia omittimus.

Nec ratio sponsæ quidquam evincit; siquidem animæ Sanctorum, qui sunt in Cœlo, sponsæ sunt majori jure, & titulo, & in statu indissolubiliter unitæ, & in domo sponsi per claram fruitionem bonorum, & majores dignitate. Dicit enim Christus, quod minimus in Regno Cœlorum est major eo, videlicet, Joan. Baptista viatore. Porro animæ perfectorum in via non sunt in statu sponsæ indissolubilis, non sunt in domo sponsi, sunt minores dignitate: unde non inconvenit, quod utantur patrocinio Sanctorum, sicut non incongruum erat, quod in domo David, Salomonis &c. uxores inferioris ordinis, per eas, quæ erant superioris ordinis, aliquid peterent a Rege sponso.

Nec exemplum Esther est ad rem: nam eo solum evincitur, quod sponsæ aliquo fruuntur privilegio, quo carent servi, quod non negamus. Viri perfecti exaudiuntur a Deo in iis, quæ petunt in nomine Christi, & confidenter accedunt, servi vero, idest peccatores non semper exaudiuntur, nec accedunt iisdem motivis confidentiæ, quibus justi. Ceterum non est contra dignitatem sponsæ viatricis, quod ex quadam sponsi reverentia non audeat accedere quandoque, nisi interposito patrocinio Majorum. Secundum Apostolum Sancti sunt cives, & domestici Dei, sed qui sunt in Cœlo, sunt domestici Principis, & digniores; quod autem inconveniens est, quod domestici minores per majores petant a Domino ea, quibus indigent? Sponsa viatrix, si vere diligit sponsum, facit quantum potest, ut assequatur indissolubilitatem conjugii, & fruatur præsentia amati; ad hoc autem non pervenitur, nisi per perseverantiam in exercitiis virtutum, ex quibus maxime sponso placet humilitas, quæ certe

Quædam privilegia sponsæ conveniunt.

exer-

exercetur, quando ob quatidianos defectus sibi timens anima interponit mediationem eorum, quos certo scit placere dilecto,

133 DICES. Anima perfecta licet non sit in domo sponsi per fruitionem, est tamen in ejus cubiculo per fidem, unde Cantic. 1. v. 12. dicitur: *Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum*. Ecce sponsus, & sponsa sunt simul in cubiculo, & ibi sponsa suas preces fundit, quæ in odore fuso indicantur. In cubiculo, ubi solus est sponsus, & sponsa, indecens est, quod admittatur mediator aliquis. Introductam esse sponsam in cubiculum sponsi docet Seraphica M.N. Theresia 7. mansione: quare in eo ordine, in quo est cum sponso in cubiculo, non convenit intercessio per medium; ergo in ordine fidei non convenit, quod admittatur invocatio Sanctorum,

Sponsa in via adhuc indiget mediatore.

RESP. Propter hoc idem, quod est in cubiculo fidei, indiget Mediatore; quia cubiculum fidei est cubiculum periculi, & amissibilitatis. Probat S. Thom. 1. *p. quæst.* 113. *art.* 4. omnibus præter Christum dari Angelum Custodem, quia in via multa pericula imminent, tum ab interiori, tum ab exteriori. Inter hæc pericula versatur anima perfecta, ideo dicitur Cant. 1. v. 4. *Nigra sum &c. sicut tabernacula Cedar*; & 2. v. 1. *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias*. Quod intelligitur de tentationibus a mundo, carne, & diabolo circumdantibus animam perfectam; unde indiget custode, per quem etiam petat adjuvari, indiget protectore: quare non admittit anima mediatorem, ut amorem sponsi consequatur, quem jam amat, sed ne illum amittat, ut illum augeat, ut illum ad consummationem ducat. Seraphica Mater sæpe repetit, quod istæ animæ non sunt securæ, timent, suspirant, ne cadant, & ideo omni utuntur medio utili ad perseverantiam, quorum unum est intercessio Sanctorum. Obiter nota reflexionem Patrum, quod nardus dicitur Sponsa, quæ est herba parva, & significat humilitatem, cujus non est dimittere Mediatorem: odor suius sunt virtutes.

134 INSTABIS. Inter sponsam viatricem, & sponsum est mutua correspondentia, & ideo dicitur Cant. 7. v. 10. *Ego dilecto, & ad me conversio ejus*, sed sponsus immediate alloquitur sponsam, Cant. 2. v. 10. *En dilectus meus loquitur mihi*. Et 13. *Introduxit me Rex in cellaria sua*. Rex, non alius, & ipsa non per alium ait ver. 11. *Veni dilecte mi: egrediamur in agrum &c.* Quibus petit, quæ optat,

RESP. Min. non est universaliter vera. Nam sponsus alloquitur sæpe mediis aliis, ut Magistris, Angelis Custodibus, Superioribus: unde dicitur Cant. 3. v. 7. *En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel*. In his fortibus intelligitur secundum D. Thom., & alios Doctores, ordo Sanctorum Patrum, qui dirigunt, & instruunt Sponsas Christi viatrices, Porro Patres docent, ab omnibus esse Sanctos invocandos; & ipsi cum essent Sanctissimi, ut Epiphanius, Chrysostomus, Ephrem, Basilius, Hieronymus, August. &c., quorum verba dedimus, Sanctos invocabant. Ipsa etiam sponsa ex Canticis aliquando Mediatore utitur, ut 5. cap. v. 8. *Adjuro vos filiæ Jerusalem, si inveneritis dilectum meum, ut nuntietis ei, quia amore langueo*. Pro filiabus intelligit D. Thom. animas Deo gratas tum in via, tum in patria, & per has notos facit sponso suos languores, suspiria, & desideria: quare instantia æquivocat arguendo a particulari ad universale.

Sponsus sæpe Sponsam per alios alloquitur.

URGEBIS. Semper disconvenit, quod sponsa in altero confidat, quamdiu innititur super dilectum; facit enim illi injuriam: atqui anima perfecta est semper innixa dilecto suo: unde dicitur Cant. 8. v. 5. *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum?*

Reincidit replica in doctrinam Protestantium, qui docent, invocatione Sanctorum fieri injuriam Christo; quia in eo solo non ponitur spes. Sed est fallacia a ministeriali ad auctoritativam advocationem; ab instrumentali ad principalem, ut superius diximus. Ceterum licet sponsus, quamdiu sponsa non peccat graviter, teneat eam media charitate, illique plurima bona communicet, & jucunde, & delectabiliter cum ea versetur, tamen quandoque se ipsum subtrahit, ut experimentum capiat dilectionis, relinquitur suis passionibus, & quandoque labitur in quosdam defectus, propter quos abscondit se sponsus; & ideo dicitur Cant. 5. v. 6. *Pessulum ostii mei aperui dilecto meo, at ille declinaverat, atque transierat &c.* Et v. 17. *Invenerunt me custodes, qui circumeunt civitatem: percusserunt me, & vulneraverunt me: tulerunt pallium meum &c.* Qua occasione utile est, & necessarium ad intimiores sponsi confugere, ut intercedant pro sponsa, ut eam iterum recipiat ad oscula, dimittat injurias. Hinc habemus 3. Cant. v. 1., & 2. *Quæsivi illum, & non inveni. Surgam, & circuibo civitatem: per vicos, & plateas quæram quem diligit anima mea: quæsivi illum, & non inveni. Invenerunt me vigiles, qui custodiunt civitatem: num quem diligit anima mea vidistis?* Et cap. 5. v. 17. *Quo declinavit dilectus tuus? Et quæremus eum tecum*. Quibus palam fit mediatorum adjutorium,

135 REPLICABIS. Charitas perfectorum est purior participatio charitatis Beatorum, sed Beati immediate omnia petunt a Deo, nec ullus pro alio; ergo etiam perfecti non debent ad Deum recurrere per Mediatorem. Certe perfecta amicitia est confidentialis, & offenditur amicus, qui ab amico immediate non exoratur: certe charitas immediate unit Deo, adeoque inclinat, ut non medio alio fiat accessus per preces.

RESP. Esse quidem participationem, sed differre statu: est enim ambulantis, est absentis, est in periculis constituti, est laborantis, est indigentis, est defectibilis; ex quibus omnibus oritur utilitas, congruentia, immo necessitas Mediatoris. Amicitia pariter quæcunque perfecta viatoris est istis conditionibus implicata, cui optime convenit, ut amicus exoretur per intimos a sponsa, in qua humilitas valde placet, & nimia præsumptio displicet. Per suos Ministros purgat sponsam a de-

Amicitia non excludit mediatorem.

a defectibus. *Capite Vulpes parvulas, quæ demoliuntur vineam*; Unde etiam gaudet, quod Sponsa per Mediatores se adjuvet, & resurgat. Charitas unit quidem Deo immediate, sed etiam imperat actus omnium virtutum, & invocatio Sanctorum est actus virtutis Religionis.

136 SUBSUMES. Christus prima veritas docet, charitatem perfectorum non admittere Mediatorem apud Patrem, sed charitas perfectorum constituit animam Sponsam Christi, & Dei; ergo non decet sponsam invocare Sanctos. Major declaratur. Joan. 16. v. 23. dicit Dominus Apostolis: *Et in illo die me non rogabitis quidquam. Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*. Dies, de quo loquitur, est dies Resurrectionis, & Pentecostes, ut cum Cyrillo exponunt plerique, & contextus indicat. Nam superius loquitur de missione Spiritus Sancti, & facit sensum, quod, quando repleti fueritis Spiritu Sancto, & constituti in statu summæ perfectionis, tunc non rogabitis me, sed solum Patrem meum; nec indigebitis me precari in necessitatibus vestris. Igitur character charitatis perfectæ est non admittere Mediatorem creatum; si enim excludit Christum qua hominem, a fortiori excludit Sanctos.

Non esse hunc sensum exclusivum ostendit D. August. *Serm.* 101. *in Joannem*, ex eo, quod viri repleti Spiritu Sancto rogaverint Christum -- At postquam resurrexit, interrogatum legimus a discipulis, quando Regnum restitueret Israel. Rogatus est etiam a Stephano, cum esset in Cœlo, ut spiritum ejus susciperet -- Et 2. Corinth. 12. Apostolus ter rogavit Dominum, ut Satanam eum colaphizantem tolleret: unde pro illa die intelligit S. August. diem visionis Beatificæ -- Puto ergo, quod hic dicit, referendum esse ad tempus, quo videbimus eum, sicuti est, ubi nihil desiderandum remanebit, nihil quærendum latebit -- Quod utique omnino verum est, si loquamur de die consummatæ Beatitudinis, quæ erit post diem judicii, si vero loquamur de die Beatitudinis inchoatæ quoad animam, quæ est a nunc usque ad diem judicii, intelligitur de illis, quæ pertinent ad suam essentialem Beatitudinem; secus vel pro aliis, vel pro seipsis quoad accidentalia. Pro his datur oratio in Beatis: unde Sancti Martyres Deum interrogant dicentes, Apocalypsis 6. v. 10. *Usquequo Domine, Sanctus, & verax non judicas, & non vindicas sanguinem nostrum*. Loqui Christum de die gloriæ, suadet contextus in v. 22. præcedenti: *Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum: & gaudium vestrum nemo tollet a vobis*.

Sed quoniam plerique Patrum intelligunt de die Resurrectionis, & Pentecostes, ideo dicitur, quod *petere* in idem redit, ac interrogare, sicut ex verbo græco habetur: & quidem latini codices id habent; & isto verbo utitur codex D. Thom., & littera consonat. Nam cum dixisset Jesus v. 16. *Modicum, & jam non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me*: non intelligebant Discipuli, & volebant eum interrogare, ut pater ex Scriptura; & Christus prævenit eos explicando, & subdens quæ in objectione tanguntur, & tunc corruit difficultas, cum sensus planus fit. Quando venerit Paraclitus, qui docebit vos omnem veritatem, & suggeret quæcunque dixero vobis, sufficienter, & plene instructi non indigebitis me interrogare.

Verùm hac solutione non satisfacimus D. Chrysostomo *homil.* 70. Theophilacto, & aliis, qui nomen *rogabitis* accipiunt pro precari secundum proprietatem; sicut in secunda parte versiculi habetur: ideo addendum est, loqui Christum de precibus immediate directis ad Christum ut præsentem corporaliter, & modo eo, quo usque ad illud tempus rogaverant. Rogabunt tamen eum, ut facit unum cum Patre, ut habentem jam meritum completum apud Patrem, ratione cujus exaudientur. Hinc statim subdit: *Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*. Ecce quod non excluditur auxilium Christi, sed includitur, & est verbum consolatorium, quo promittit absens etiam suum adjutorium, ut depellat ab eis tristitiam, quam conceperant de sua absentia, quasi orphani relinquendi, & ob hanc causam formula quadam juratoria securos facit eos de Patris exauditione, & de suo adjutorio, & applicatione meritorum.

137 ADDES. Christus expresse intendit docere, quod ratione perfectæ charitatis solus Deus est exorandus, & quod nullius creaturæ suffragium est interponendum ab iis, qui sunt perfecte amici: unde expresse propter hoc motivum dicit, quod ipse non rogabit pro eis. En clara verba v. 26. *Et non dico vobis, quia ego rogabo Patrem de vobis; ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis*. In illo ergo die non rogabit pro Apostolis ob causalem perfectæ amicitiæ. *Ipse enim Pater &c.* Et si Christus non orat pro perfectis, multo magis non orant Sancti, & si videtur injuria fieri Patri diligenti, interponendo Christum, quanto magis interponendo Sanctos? Stat ergo firmiter, perfectis non convenire Sanctorum invocationem.

Propter hanc Scripturam Heterodoxi acriter insurgunt contra Sanctorum orationes, & plerique Orthodoxorum hinc colligunt Christum in Cœlis non orare pro nobis oratione vera, & formali. Sed primum suo loco falsum ostendimus; & secundum excellenter evincunt N. PP. Sal. *tom.* 2. *de Incarn. disp.* 30. *dubio* 2., & pro utroque asserto stant Scripturæ, & Patres. Illud enim ad Rom. 8. v. 34. *Qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis*, & ad Heb. 7. v. 25. *Unde salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum: semper vivens ad interpellandum pro nobis*, & illud 1. Joan. 2. v. 1. *Sed & si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum*, demonstrant Christum in Cœlo orare pro nobis. Hinc D. Ambr. *in cap.* 8. *ad Rom.* -- Christus resurgens semper causas nostras agit apud Patrem, cujus postulatio contemni non potest -- August. in illa verba *Impleat Dominus petitiones tuas*, *Psal.* 19. de Christo habet -- Impleat Dominus non solum petitiones,

Christus in Cœlis pro nobis orat.

„ tiones, quas habuisti in terra, sed etiam „ quibus in Cœlo interpellas pro nobis -- *Præf. in Psal.* 85. -- Orat pro nobis, & orat „ in nobis, & oratur a nobis -- *Epist.* 59. -- „ Nunquid interpellat Christus, & non etiam „ postulat? Immo verò quia postulat, pro „ eo positum est, interpellat -- Chrysost. *homil.* 13. *in Epist. ad Hebr.* -- Nostri curam „ non deposuit, sed & pro nobis intercedit, „ & adhuc eandem charitatem constanter „ servat -- Et alii passim. Quare locus citatus in objectione alium habet sensum, quem ex Chrysostomo hic refert S. Thomas-- „ Hoc forte dicit, ne forte credant discipuli, „ quod ita sint per filium impetraturi, quod „ ipsi non habeant immediatum accessum ad „ Patrem, quasi dicat. Modo ad me recur- „ ristis, ut pro vobis interpellem, sed tunc „ tantam fiduciam habebitis apud eum, quod „ etiam ipsi a Patre petere poteritis in no- „ mine meo, non indigentes alio introdu- „ cente. Sed nunquid Apostoli non indigue- „ runt Christo homine ad interpellandum? „ Aliàs cum ipse interpellat, superflua erit „ ejus interpellatio. Sed dicendum, quod „ non interpellat pro eis tanquam pro absen- „ tibus, & accessum habere non valentibus, „ sed faciens preces eorum exaudibiliores -- Hic igitur fiduciæ causam præstolatur ea dilectione Patris, non autem excludit mediationem Sanctorum, nec injuriosam indicat perfectioni amicitiæ.

138 CONCLUDES. Indecens est, & injuriosum interponere famulos ad supplicandum apud Dominum, quando ipsemet enixe, & ardenter petit, sed pro anima perfecta enixe, & ardenter orat ejus Dominus Sponsus: habemus enim ad Rom. 8. v. 26. *Sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*. Porro Spiritum, de quo loquitur, esse Spiritum Sanctum perfectorum sponsum docent Origenes *in hunc locum*: Nazianzenus *Orat.* 5. *de Theologia*: Ambrosius *ad Horontium epist.* 23. Hilarius *in Psal.* 64. August. *epist.* 121., & alii: esseq. Spiritum Sanctum specialiter inhabitantem animabus perfectis suadet phrasis illa *Gemitibus inenarrabilibus*, idest, maxime ferventibus; ergo manifesta committitur indecentia, & injuria in tantum Sponsum, ita efficaciter postulantem, si adhibeantur Mediatores ordinis inferioris.

RESP. In quocunque sensu accipiatur Spiritus in loco præcitato Pauli, nihil concluditur adversus Doctrinam de invocatione Sanctorum ab animabus perfectis. Si accipitur pro charitate animæ infusa, superiorem ejusdem portionem elevante, corroborante, illustrante, juxta illud Augustini *tract.* 6. *in Joan.* -- Spiritus, idest charitas ipsa gemit, „ charitas ipsa orat -- jam tota vis corruit. Nam charitas viatorum radicans omnes virtutes, easque imperans inclinat, immo imperat actus Religionis erga Deum, ejusque cœlicolas; ac proinde gemens, & orans suffragium etiam Sanctorum expostulat.

Charitas imperat Religionis actus.

Si accipitur pro ipsa increata Sancti Spiritus persona, dicitur postulare, & gemere effective, seu causaliter, quatenus postulare facit, & gemere; sicut ubi dicitur Matth. 10. v. 19. *Spiritus Patris loquitur in vobis*, intelligitur, qui vos loqui facit, cumque Spiritus Sanctus velit Sanctos adorari, honorari, & invocari, dum facit postulare, & gemere, facit etiam, ut invocentur Sancti; immo sufficienter exprimitur illis verbis *Gemitibus inenarrabilibus*, hoc est, ferventissimis, & flagrantissimis; quatenus anima justi concupiscit revera a Deo exaudiri, & impetrare quod postulat. Et quia novit efficaciam in obtinendo, quam habent Beati apud Deum, ideo ad Sanctos recurrit, nullum prætermittens medium, aptum ad perveniendum, seu consequendum illud quod optat. Igitur excitative, inspirative, motive Sanctus Spiritus orat pro nobis, suggerens quid debeamus petere, & quomodo, ut simus exaudibiles; sæpe enim nescimus bene orare, ut dicit hic littera: *Nam quid oremus, sicut oportet, nescimus*: & sua pietate, ac misericordia nos prævenit Dei gratia illuminans, & urgens cor ad bene orandum.

COROLLARIUM SCHOLASTICUM.

AN DETUR PRÆCEPTUM INVOCANDI, ET ADORANDI SANCTOS.

Resolutio hujus Corollarii valde utilis est, tum pro firmanda veritate de invocatione Sanctorum adversus Achatolicos, qui communiter cum Confessione Augustana *art.* 12. ex eo carpunt invocationem Sanctorum, quod non datur mandatum de ea, tum pro evertenda doctrina illius Matronæ, de qua in præcedenti objectione, se excusantis ab invocatione Sanctorum titulo Sponsæ, & negatione obligationis. Ob hæc, & alia motiva assumendum duxi examen propositæ difficultatis: implorato Sanctorum auxilio subdam, quæ sentio, iisdem omnino principiis innixus, quibus universaliter in puncto fidei utuntur Patres, & Controversistæ contra Novatores.

Dicendum est, dari præceptum pro omnibus fidelibus invocandi, & adorandi Sanctos.

139 PROB. I. Quia dicitur Job ultimo v. 8. ad amicos Job: *Ite ad servum meum Job: & offerte holocaustum pro vobis: Job autem servus meus orabit pro vobis*, post Sanctos Patres colligunt Orthodoxi Doctores utilem esse Sanctorum invocationem illatione universali, & quotquot vidi auctores locum hunc afferunt; ergo quia verba sunt præceptiva, consequentia Theologica inferendum est dari præceptum de invocandis quandoque Sanctis. Non videtur tam facile assignare discrimen, cum non sequatur illatio præcepti æque universalis: Nam quo ad utramque partem casus secundum se est particularis, ac proinde quo ad utramque partem vim illationis debet habere proportionalem. Nec distat a more Scripturæ in doctrinalibus modus inferendi illationem generalem ex occasione particulari. Hinc quia Matth. 19. v. 17. Adolescenti petenti, quid faceret, ut salvus fieret?

Ex particulari quandoque generalis illatio.

fieret ? respondit Dominus : *Si autem vis ad vitam ingredi , serva mandata* , legitima consequentia inferunt Doctores, cuilibet volenti salvum fieri necessaria esse mandata : & quia eidem subdit v. 21. *Si vis perfectus esse , vade , vende omnia , quæ habes &c.* colligitur universaliter consilia Evangelica esse utilia , & necessaria ad consequendum statum perfectionis , non obstante , quod Hæretici ad elevandam vim opponant uni Adolescenti dictum, sicut in Controversiis de statu Monastico ex professo demonstravimus . Similiter ubi Apostolis dixit, ut vigilarent, ne imparati a morte prævenirentur , omnibus dictum agnoscit Ecclesia ; alia similia exempla reperiuntur in Scripturis ; ergo non incongrue ex eo, quod specialiter dictum est amicis Job præceptive , ut orationes illius postularent , arguitur præceptum exorandi Sanctos , sicut arguitur universalis utilitas , & congruitas postulandi suffragium Sanctorum .

Hoc textu utitur Bellarminus *lib. 1. de Sanct. Beatitudine c. 20. in resp. ad arg. 6.*, in quo ex confessione Augustana sibi objicit -- ,, Nullum extat Scripturæ mandatum , vel ,, exemplum , vel promissio de invocatione ,, Sanctorum : non igitur Sancti invocandi ,, sunt --

Data altera solutione , quam infra assumemus , adjicit -- Quamquam in libro Job ,, cap. ult. particulare mandatum, exemplum, ,, & promissionem habeamus , ex quibus de ,, toto genere Invocationis judicari potest : ,, Ite ad servum meum Job : En mandatum , ,, & orabit pro vobis : En exemplum . Et ego ,, suscipiam faciem ejus, ut non vobis imputetur stultitia : En promissio --

140 PROB. II. Quotquot sunt Catholici Doctores propugnant Sanctos esse invocandos , quia Sacra Scriptura mutuam commendat orationem inter vivos , quorum ratiocinium complectitur S. Thom. 4. *sent. dist.* 45. *quæst.* 3. *art.* 2. *argum.* 2. -- Sancti , qui ,, sunt in patria , magis sunt accepti Deo , ,, quam in statu viæ , sed Sanctos , qui sunt ,, in via , constituere debemus interpellatores ,, pro nobis ad Deum , exemplo Apostoli , qui ,, dicebat Rom. 15. v. 30. Obsecro ergo vos ,, fratres per Dominum nostrum Jesum Christum, & per charitatem Spiritus Sancti , ut ,, adjuvetis me in orationibus vestris pro me ,, ad Deum ; ergo & nos multò fortius petere ,, debemus à Sanctis , ut nos juvent orationi- ,, bus ad Deum -- sed datur præceptum mutuæ orationis inter vivos ; ergo datur præceptum invocandi Sanctos . Ant. patet scriptura. Mihi sufficit illud Jacobi 5. *Orate pro invicem , ut salvemini* , & præceptum Orationis Dominicæ , in qua petitiones ponuntur in plurali; quia tenemur orare pro fratribus, sicut optime demonstrat S. Thom. 2. 2. *quæst.* 83. *art.* 7. *ad* 1. -- Dicendum , quod sicut ,, Cyprianus in lib. de Oratione Dominica , ,, ideo non dicitur : Pater meus , sed no- ,, ster : nec , Da mihi , sed , Da nobis ; ,, quia unitatis magister noluit privatim pre- ,, cem fieri , ut scilicet quis pro se tantum ,, precetur : unum enim orare pro omnibus ,, voluit ; quoniam in uno omnes ipse por- ,, tavit -- Consequentia videtur satis connexa , & intrinseca illi principio , quo ex mutua oratione inter vivos assurgunt Catholici ad evincendam utilitatem invocandi Sanctos adversos hæreticos .

Datur præceptum mutuæ orationis inter vivos.

EXPLICATUR. Ideo teste Bellarmino *loco cit. arg.* 2. nunquam Hæretici hoc argumentum solvere potuerunt , quia Sancti in Cælo & sunt magis in charitate perfecti , & solliciti de nostra salute, & sunt membra Ecclesiæ universalis non minus , ac Sancti vivi , quæ veritas pertinet ad articulum communionis Sanctorum , sed hoc probat etiam dari præceptum invocandi , & adorandi Sanctos. Nam ratio membri postulat mutuum auxilium ; & ideo Apost. assumens hanc similitudinem ad Rom. 12., & 1. Corint. 12. ait : *Pro invicem sollicita sint membra*. Et hoc natura communionis, & colligationis postulat ; porro communio Sanctorum ex Ecclesia , & PP. consistit in hoc , quod vivi honorent , & invocent Beatos , & Beati orent pro nobis ; sicut clare habemus in collecta quotidiana Sacrificii Missæ post offertorium : *Ut illis proficiat ad honorem , nobis autem ad salutem : & illi pro nobis intercedere dignentur in Cælis , quorum memoriam agimus in terris* : atqui tenemur non solum speculative credere hunc articulum communionis Sanctorum, sed exercite , & practice observare : radicatur enim in charitate , quæ est operativa ; ergo tenemur , & Sanctos honorare , & invocare . Nam ad honorem Sanctorum maxime pertinet invocatio, sicut ad Beatos pro nobis orare , qui ex vi sui status non possunt nonnisi orare pro nobis .

141 PROB. III. Datur præceptum Deum orandi , ut habemus ex Trid. *Sess.* 6. *cap.* 11. -- Deus impossibilia non jubet , sed ,, jubendo monet , & facere quod possis , & ,, petere , quod non possis -- In his continetur ratio fundata in natura rei; siquidem necessarium est recurrere in iis , quibus indigemus , ad potentem concedere , sed quilibet ad bene operandum indiget auxiliis Divinis , sine quibus nemo potest certam facere vocationem suam ; ergo tenemur Deum precari . Hinc D. Thom. 2. 2. *quæst.* 83. *art.* 3. *ad* 2. -- ,, Non solum petere quæ desideramus ; sed ,, etiam aliquid recte desiderare sub præce- ,, pto cadit, sed desiderare quidem cadit sub ,, præcepto charitatis, petere autem sub præ- ,, cepto Religionis : quod quidem præceptum ,, ponitur Matth. 7., ubi dicitur : Petite, & ,, accipietis -- Ergo etiam datur præceptum invocandi Sanctos. Consequentia ostenditur. Licet Deus non raro non postulatus præveniat suis auxiliis, ad Eph. 3. v. 20. *Ei autem qui potens est omnia facere superabundanter quam petimus , aut intelligimus*. Et S. Cyprianus *lib.* 1. *epist.* 2. *n.* 10. -- Ut sponte Sol ,, radiat , dies illuminat , fons rigat , imber ,, irrorat : ita spiritus cœlestis infundit -- Quia tamen regulari quadam providentia non concedit, nisi postulatus , tenemur orare , sed etiamsi Deus non raro concedat immediate postulatus , tamen ordinaria quadam regula disposuit concedere media intercessione Sanctorum : tenemur ergo ad ipsum recurrere mediis Sanctis .

Oratio ad Deum sub præcepto.

Min. prob. Scripturis , quibus utuntur Ca-

Catholici ad ostendendum, Deum disposuisse dona sua nobis concedere media Sanctorum intercessione; & hinc inter media prædestinationis connumerari: Isaiæ 15. v. 1. *Si steterit Moyses, & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum*. Ezechielis 14. v. 14. *Et si fuerint tres viri isti in medio ejus, Noe, Daniel, & Job: ipsi justitia sua liberabunt animas suas, ait Dominus exercituum*. Exodi 32. v. 10. *Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos*. Sed audiamus D. Thom. 4. *dist.* 45. *quæst.* 3. *art.* 2. -- Dicendum, quod iste „ ordo est institutus in rebus secundum Di„ vum Dionysium, ut per media ultima re„ ducantur in Deum; unde cum Sancti, qui „ sunt in patria, sint Deo propinquissimi, „ hoc Divinæ legis ordo requirit, ut nos, „ qui manentes in corpore peregrinamur a „ Domino, in eum per Sanctos medios re„ ducamur: quod quidem contigit, dum „ per eos Divina bonitas suum effectum dif„ fundit. Et quia reditus noster in Deum re„ spondere debet processui Bonitatum ipsius „ ad nos; sicut mediantibus Sanctorum suf„ fragiis Dei beneficia in nos deveniunt, ita „ oportet nos in Deum reduci, ut iterato „ beneficia ejus sumamus mediantibus San„ ctis. Et inde est, quod eos intercessores „ pro nobis ad Deum constituimus, & quasi „ mediatores, dum ab eis petimus, quod „ pro nobis orent -- Si ergo Deus hanc legem statuit: præceptum orandi obligat nos ad patrocinium recurrere Sanctorum.

Legis ordo est, ut ad Deũ per Sanctos deveniamus.

142 Explicatur I. Doctores, ut ostendant Sanctos esse invocandos contra Hæreticos, assumunt Scripturas, quibus commendatur recursus ad Sanctos Angelos; & cum per Evangelium Sancti in Cælo sint sicut Angeli, recte concludunt & Sanctos esse invocandos: atqui datur necessitas recurrendi ad Deum mediis Angelis; ergo etiam datur necessitas recurrendi mediis Sanctis. Prob. min. ex Cajetano *tom.* 3. *Opusc. tract.* 12. *cap.* 4. *de Invocatione Sanctorum* -- Ad Heb. quoque „ cap. 1. de Sanctis Angelis dicitur, quod „ omnes sunt administratorii spiritus, qui „ in ministerium mittuntur propter eos, qui „ hereditatem capient salutis. Ex hoc enim „ quod Deus disposuit nos gubernare per me„ dios Angelos, non propter se Deum, sed „ propter nos heredes vitæ æternæ, ordinasse „ intelligitur, ut nos invocemus Sanctos An„ gelos, tanquam medios inter nos, & Deum, „ nisi usque adeo desipere liceat, ut dante „ Principe, seu curia advocatum peregrino, „ vel pupillo, negetur simul disponi, ut pe„ regrinus, aut pupillus invocare possit (*ad„ de, debeat*) patrocinium advocati dati -- Probat deinde infra quoad Sanctos eandem dispositionem. Ostenditur eadem min. ex Adriano Pontifice *Epist. ad Constantinum, & Irenem Augustos Act.* 2. *Nicæni II.*, ubi, postquam ostendit Dominum præcepisse Moysi, ut supra propitiatorium duos Cherubim aureos faceret, addit: *Inde præcipiam, & eloquar ad te super propitiatorium, scilicet, ac medios Cherubim, qui erant super Arcam testimonii*. Quibus declaratur, Deum statuisse ad nos descendere suis donis mediis Angelis. Non est omittendum, quod subdit -- Quod „ Deus famulo suo Moysi præcepit dicens: „ Fac Serpentem, & pone eum pro signo, „ qui percussus aspexerit eum, vivet. Fecit „ ergo Moyses Serpentem æneum, & posuit „ pro signo, quem cum percussi aspicerent, „ sanabantur -- Assumit hoc ad probandam venerationem Sanctorum, earumque imaginum, de quibus post pauca -- Vel Sancto„ rum quorum virtute subsistit orbis, atque „ potitur humanum genus salute -- En quam bene explicatur lex, qua Dominus constituit mediis Sanctis daturum nobis sua dona: quomodo ergo negari potest lex recurrendi ad ipsum mediis Sanctis? Virtute Sanctorum subsistit orbis, & orbis indigens non tenetur ad eos confugere? Sanctorum ope genus humanum potitur salute, & humanum genus non adstringitur eorum postulare suffragium? Captu sane difficile est. Advertas Deum præcepisse, ut Serpens attolleretur, ut inspiceretur a volentibus sanari, ut intelligas præcepisse, ut Sancti inspiciantur, idest, ad eos fundantur orationes pro consequenda nostrarum infirmitatum salute.

143 Explicatur II. specialiter de Beata Virgine, quæ est constituta taliter mediatrix inter Deum, & homines, ut videatur quasi connaturale, quod omnia distribuantur ipsa mediante, ut constat ex innumeris Patrum testimoniis, quorum unum, vel aliud produco. S. Epiphanius *Ser. de Laudibus Deiparæ* -- Ipsa enim est Cœli, & terræ Mediatrix, „ quæ unionem naturaliter peragit -- *Naturaliter*, quasi dicat, ex natura rei, ex lege ordinaria mediate Deum inter, & homines. Richardus a S. Laurentio *de Laudibus Virginis lib.* 1. *cap.* 4. -- Per Mariam quasi cana„ lem quendam Divina gratia ad universita„ tem humani generis redundavit. Si igitur „ o fidelis anima gratia tibi defuerit, ad ipsam „ plenitudinem gratiæ confugere, & currere „ necesse est tibi -- S. Hieronymus *Serm. de Assumptione* -- In Christo fuit plenitudo gra„ tiæ sicut in capite influente, in Maria verò „ sicut in collo transfundente -- Quam auctoritatem assumit S. Bernardinus Senensis *Serm. de Nativit. B. V. c.* 8. ad illud Cant. 7. *Collum tuum sicut turris eburnea*, & addit -- „ Nam sicut per collum vitales spiritus a ca„ pite descendunt in corpus, sic per Virgi„ nem a capite Christi vitales gratiæ in ejus „ corpus mysticum transfunduntur --

B. V. mediatrix Deũ inter, & homines.

S. Ephrem *Serm. de Laud. B. V.* -- Ave „ Porta Cœlorum, & scala, ascensusque om„ nium. Ave portarum cœlestis Paradisi „ reseramentum. Ave clavis Regni Cœlestis -- S. Laurentius Justinianus *Serm. de Annunciat. B. V.* -- Maria effecta est Mater Dei, Para„ disi scala, janua Cœli, Interventrix Mun„ di ..... Dei, & hominum verissima Me„ diatrix -- Richardus a S. Victore *lib.* 1. *de Laud. B. V. cap.* 6. -- Hæc est Beata plenitu„ do, & plena beatitudo Dominæ nostræ, „ quæ fons est, & origo totius nostræ Bea„ titudinis. Quidquid beatitudinis ab illo „ magno mare, idest, ab illa infinita Bo„ nitate Dei Trinitatis ad genus humanum „ pervenit, totum per eam venam defluxit, „ & ideo quidquid nobis mittitur de super„ nis, per gratiarum actionem ad eam refe-

„ rendum eſt, per quam Mediatricem habemus, proculdubio quidquid gratiæ obtinemus -- S. Germanus -- Nullus eſt, qui ſalvus fiat, niſi per te o Sanctiſſima: nemo eſt cui donum concedatur, niſi per te o Caſtiſſima: nemo eſt cui miſereatur gratia, niſi per te o Honeſtiſſima -- *De Zona Virg.* Sanctus Bernardus -- Omnia contulit in Mariam; quia nihil nos habere voluit, niſi per Mariam -- S. Fulgentius, S. Birgitta, & S. Antoninus, dicunt, quod mundus precibus B. Virginis ſuſtentatur, & centena ſimilia, quibus manifeſte conſtat, eſſe hunc ordinem a Deo ſtabilitum, & firmatum, ut dona gratiarum ad nos deſcendant per Deiparæ interceſſionem; ac proinde conſtat, dari neceſſitatem eam invocandi; niſi quis velit a Sanctis Patribus pronunciata hæc affectu exceſſivo devotionis, & per figuram proſopopejæ, & ſinecdochen, quatenus B. V. Chriſtum peperit ſalutis auctorem: tunc enim tota vis aufertur a Patrum Auctoritatibus, quibus Catholicum dogma ſtabilitur circa invocationem Sanctorum; hoc enim ipſum objiciunt Acatholici, ut videre eſt apud Brentium *cap.* 24. *Confeſſionis Vuitembergenſis*. Quare ita videtur connexa vera obligatio invocandi Sanctos cum dogmate, ut vix unum queat ab altero ſeparari, vel unum tolli, niſi aliud infirmetur.

Dona Dei ad nos deſcendunt per Mariam.

144 Explicatur III. Vi præcepti orationis tenemur uti illis mediis, quæ via ordinaria ſunt neceſſaria, ut fiat oratio exaudibilis; tenemur enim bene orare, ſed invocatio Sanctorum eſt neceſſaria, ut oratio fiat exaudibilis; ergo. Declaratur min. diſcurſu S. Bern. *Serm. de Nativit. Mariæ*, & D. Anſelmi *de excellentia B. V.*, ubi dant rationem, cur invocato Domino, & nomine Jeſu, ſæpe non obtinemus, quod petimus, quia -- Filius ejus Dominus eſt, & Judex omnium, diſcernens merita ſingulorum -- unde lege juſtitiæ, & jure judiciali, impedientibus noſtris criminibus, non debet, immo non poteſt largiri dona ſua: invocato autem nomine, & auxilio Mariæ, impetramus, quia -- Etſi merita invocantis non mereantur, ut exaudiatur; merita tamen Matris intercedunt, ut exaudiatur -- ideſt merita Matris intercedentis compenſant debitum juſtitiæ, & fit quodammodo æqualitas; ac proinde abſque violatione jurium juſtitiæ concedit tunc dona petita: atqui hæc ratio fundat legem relate etiam ad alios Sanctos. Nam ſemper Chriſtus eſt Judex juſtus, qui, ut faciat miſericordiam, non tenetur pervertere ordinem juſtitiæ. Ex parte autem noſtra quotidianè dantur crimina, & jura demeriti, quæ debent expiari, vel ſuppleri; quare ut nos exaudiat, decrevit Deus acceptare merita Sanctorum interpellantium in genus quoddam compenſationis pro juribus juſtitiæ, ut detur locus miſericordiæ: ac per conſequens per Suffragia Sanctorum oratio fit exaudibilis.

Deus, quia Judex non audit noſtras preces.

Hanc regulam Pſal. 19. nos docet Propheta, ubi volens exaudiri in ſuis precibus, invocat nomen Domini; deinde auxilium Sanctorum: *Exaudiat te Dominus in die tribulationis; protegat te nomen Dei Jacob. Mittat tibi auxilium de Sancto*; ideſt de Collegio Sanctorum, ait D. Thom. *ibid.* -- Eſt ergo triplex cauſa, quæ facit orationem exaudibilem. Prima eſt, Divina bonitas: ſecunda, Sanctorum ſuffragia: tertia, proprium meritum -- Sicut igitur neceſſe eſt Divinam invocare Bonitatem, ut fontem, & auctorem omnium bonorum, & donorum, ita eſt neceſſe invocare patrocinium Sanctorum, ut medium conſtitutum, ut exaudiatur oratio. In hoc ordine, & diſpoſitione, quam hiſce motivis declaravimus, fundatur reſponſio, quam tribuit Bellarminus argumento Hæreticorum petenti præceptum pro invocatione Sanctorum -- Quo ad mandatum attinet, nullum certe mandatum requiritur, quando ipſa neceſſitas nos impellit -- ideſt, non eſt exquirendum particulare præceptum poſitivum, cum datur præceptum naturale radicatum in neceſſitate, tum ex parte ordinis rerum, tum ex parte noſtri, qui undique anguſtiis premimur.

Præcepte invocandi Sanctos naturale.

145 PROB. IV. Ex quo in Scripturis Eccleſia aſſimiletur Regno, exercitui, familiæ bene ordinatæ, arguitur contra Acatholicos, Sanctos utiliter eſſe invocandos, cum per Miniſtros liceat a Domino, & Principe deſiderata poſtulare, & impetrare: atqui hoc idem principium arguit dari præceptum de interponenda quandoque Sanctorum interceſſione: ſiquidem ipſa natura bene ordinati Regni obligat, ut teneamur per Miniſtros ſupplices accedere ad Principem, quamvis, & quandoque Princeps non poſtulatus ultro concedat, & largiatur beneficia, & quandoque ipſe immediate poſtulationem admittat, & ſubſcribat; ſicut univerſali experientia patet. Sunt enim conſtituti Miniſtri, per quos tranſeundum eſt: Sic in Regno Pharaonis conſtitutus erat Joſeph, & ita proclamata: *Ite ad Joſeph*: & ſuper Eccleſiam, ſeu in Regno Dei, Apoſtoli, ceterique Sancti conſtituti ſunt: *Conſtitues eos Principes ſuper omnem terram*: *Nimis honorati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt Principatus eorum*: unde neceſſe eſt ad ipſos non raro confugere ex debito ordinis, & ex debito exigitæ reverentiæ, quam eis Deus vult exhiberi, & ex debito ſupplendi inopiæ noſtræ, dignitate interceſſoris, quæ eſt triplex ratio, cur Miniſtri ſint neceſſario non raro interponendi.

Neceſſitas invocandi Sanctos ex pluribus.

Nemo negabit ſervos honorarios, quibus Præfectum deſignat Pater familias, & filios, quibus Magiſtrum, teneri per Præfectum, & Magiſtrum plura poſtulare, quæ ſæpe non niſi per ipſos conceduntur: quomodo ergo credibile erit fideles in Chriſto renatos ita abſolvi a debito reverentiæ, & a debito implorandi Angelorum patrocinium, quos præfecit cuſtodes, & Sanctorum, quos Patronos dedit Deus, ut ſolum congruentiæ titulo, non autem præcepti, ſemper ad hæc officia adſtringantur? Durum ſatis videtur, datos hominibus ad cuſtodiam magnos Cœli Principes, qui *ſemper vident faciem Patris*, Matth. 18. v. 10., ut ſemper, & ubique nobis aſſiſtant, ac dirigant; & quod ſolo jure convenientiæ debeamus eis reverentiam, debeamus procurare eorum auxilium? Ex Apoſtolo ad Gal. 4. v. 1. *Quanto tempore heres parvulus eſt, nihil differt a ſervo, cum ſit Dominus*

minus omnium, sed sub tutoribus, & actoribus est usque ad præfinitum tempus a Patre. Quandiu sumus iu corpore peregrinantes a Domino. sumus parvuli sub tutoribus, & actoribus, idest, sub tutela Angelorum, & sub Sanctorum adjutorio; ac proinde sicut jure legis nequit parvulus non subesse tutoribus, non indigere illis, non aonfugere ad ipsos, non aos revereri, ita hæa omuia jure legis debent fideles bonis Angelis, & Cœli civibus.

146 PROB. V. Tenemur stricto præcepto apud Deum acquirere gratiam per Christi meritum, seu per iuvocationem Domiui nostri, Ju. 16. v. 24. *Usque modo non petistis quidquam in nomine meo: Petite, & accipietis*, & v. 23. *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*. Unde Ecclesiastica consuetudo aollectas omnes concludit *Per Dominum nostrum Jesum Christum*: atqui Christi meritum debet nobis applicari per suffragium Sanctorum; ergo tenemur acquirere apud Deum gratiam mediatione Sanctorum. Min. dealaratur. Quotiescuuque influaus alicujus causæ universalis debet ad effectus particulares applicari per causas particulares, qui vult influxum causæ universalis, debet applicare causas particulares, sed meritum Christi est causa universalis omnis meriti, applicanda per causas particulares, inter quas una est mediatio Sanctorum; argo ea debemus uti.

Christi merita per Sanctos nobis applicantur.

Accipe doctrinam D. Thom. 2. *dist.* 27. *art. 6. ad* 2. -- Dicendum, quod meritum „ Christi est sicut radis omnium meritorom, „ a quo omnium merita efficaaiam trahunt: „ unde est quodammodo sicut causa universalis, quam oportet ad effectus determiuatos applicari per causas particulares, sicut sunt Sacramenta, & oratioues Ecclesiæ. Et inde est, quod non tantum Christum oramus, sed atiam Sanctos ajus, quorom meritis, & precibus ejus auxilium „ percipimus -- ergo sicut non solum sumimus Sacramenta, per quæ Christi meritum applicatur, sed tenemur quandoque sumere: ita non solum oramus Sanctos, per quos applicatur meritum Christi, sed teuemur quandoque orare, & tanto magis tenemur, quanto magis recursus ad Sanctus est necessarius ad conservandum rectum ordinem in rebus, & ad eaplicandam eacellentiam meritorum Christi. Audi iterum D. Thom. 4. *Sent. dist.* 45. *quæst.* 3. *art.* 2. *ad* 1. -- Dicendum, quod „ sicut non est propter defectum Divinæ po„ tentiæ, quod mediantibus seaundis causis „ agentibus operetur, sed est ad complemen„ tum ordiuis universi, & ut ejus bonitas „ multipliaius diffundatur iu res; dum res „ ab ea uon solum suscipiuut bonitates pro„ prias, sed insuper, quod aliis causa boni„ tatis existant, ita etiam uou est propter „ defectum miseriaurdiæ ipsius, quod opor„ teat ejus elementiam per urationes Sancto„ rum pulsare, sed est ad hoc, ut ordo præ„ dictus conservetur in rehus -- Nil melius diai potest. Siaut ergo in ordine naturalis providentiæ ex lege naturæ sunt applicandæ causæ secundæ, ita in ordine pruvidentiæ supernaturalis ea lege superiori sunt applicanda suffragia Sanctorum. Adverte in testimoniis D. Thom. verbum *oportet*, indicara necessitatem: Adverte etiam, quod respondet argu-
A mentis de iofinita sufficientia meritorum Christi, & de iufinita misericordia Dei, & inclinatione ad nos eaaudiendum, quæ possunt esse motiva ad negandum præceptum; sicut fuerunt motiva Heterodoxis ad negandum utilitatem invocationis Sanctorum.

Invocatio Sanctorum ex lege Divinæ providentiæ.

Consunat Doctrina D. Tho. Sacræ Scripturæ, in qua iu precibus invocationi Dei conjungitur invocatio Sanctorom, quod est signum eorum suffragia esse destinata ut causas particulares applicativas meritorum Christi. Orat apud Zachariam *cap.* 1. Angelus Deum pro populo Judaiao, & interponit mamoriam Jeremiæ Prophetæ. 2. Maahab. 15.
B narratur Oniam orare Deum pro Israele, & statim indiaantur orationes Jeremiæ. Azarias positus in fornace. Daniel. 3. v. 34., & 35. orat: *Ne, quæsumus, tradas nos in perpetuum propter nomen tuum, & ne dissipes testamentum tuum, neque auferas misericordiam tuam a nobis propter Abraham dilectum tuum, & Isaac servum tuum, & Israel sanctum tuum &c.* & exauditus est. Exodi 32. v. 12., & 23. Moyses orans pro peccatu populi Deum ait: *Quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui. Recordare Abraham, Isaac, & Israel, servorum tuorum*. & exauditus est. Gen. 48. v. 15. Jacob morti proximus bene-
C diceos filiis Joseph ait: *Deus, in cujus conspectu ambulaverunt Patres mei, Abraham, & Isaac, Deus, qui pascit me ab adolescentia mea usque in præseutem diem: Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis, & invocetur super eos nomen meum, nomina quoque Patrum meorum, Abraham, & Isaac &c.*, ubi Alphunsus de Castro *lib. de hæresibus verbo Sancti*, habet -- In quibus verbis illud est „ advertaodum, quod Jacob præcipit invo„ cari super filius Joseph nomina Patrum jam „ defunctorum --

Alia similia occurruut in sacris litteris, quibus ostenditur, hana colligationem per-
D tinere ad ordinem rerom, siaut docet D. Th., ac proinda iuvocationem Sanctorum cadere sub necessitate præcepti. Ecclesiastiai 44. dicitur: *Laudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua*. Sancti, qui sunt iu Cœlis, Patres nostri sunt, qui doctrina, & eaemplo nos pepererunt Deo. Hinc de SS. Martyribus canimus, quod iu sauguine suo ædificaverunt Ecclesiam, & de SS. Apostolis, Præsulibus, & Doctoribus psallimus: *Pro Patribus tuis nati sunt tibi filii*. Si ergo ex præcepto Decalogi tenemur carnales honorare parentes, ad eos confugere in necessitatibus, quo jure negare poterimus præce-
E ptum honorandi parentes spirituales, eorumque postulandi suffragia? Sane Paulus ad Heb. 12. v. 9. arguit a fortiori reverentiam deberi Patri spiritus dicens: *Deinde Patres quidem carnis nostræ eruditores habuimus, & reverebamur eos: non multo magis obtemperabimus Patri spirituum, & vivemus?*

Corroboratur doctrina. Suffragia Sanctorum pertinent ad rationem mediationis Deum inter, & homines in linea secundaria: unde Deuteron. 5. v. 5. de Moyse diaitur: *Ego sequester, & medius fui inter Dominum, & vos in tempore illo*: quod de side sta-

statuunt Catholici. Item invocatio Sanctorum pertinet ad objectum spei nostræ in linea agentis secundarii: unde dicitur ad Philemonem 4., & 5. *Gratias ago Deo meo &c. audiens charitatem tuam, & fidem, quam habes in Domino Jesu, & in omnes Sanctos*. Ubi Hieronymus ostendit in Sanctos esse habendam fiduciam. S. Thom. 2. 2. *quæst.* 17. *art.* 4. docet in spe inveniri principale objectum, & secundarium; & ad rem habet -- Licet autem sperare de aliquo homine, vel de aliqua creatura, sicut de agente secundario, & instrumentali, per quod aliquis adjuvatur ad quæcunque bona consequenda, in Beatitudinem ordinata, & hoc modo ad Sanctos convertimur &c. -- Et hoc pariter ad fidei veritatem pertinet. Nunc sic.

Paulo teste, ad Rom. 10. ad fidem Dei auxiliantis, ut principalis, & primarii, sequitur obligatio eum invocandi: *Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt?* ergo ad fidem Sanctorum auxiliantium de secundario sequitur obligatio eos invocandi. Sicut quia fides dictat Sacramenta pertinere ad spem nostram tanquam instrumenta, sequitur obligatio ea quandoque recipiendi: & sicut quia fides dictat, merita nostra pertinere ad spem ut secundaria: tenemur ponere merita nostra pro consequenda salute. Vel sic. Ceteræ virtutes Theologales obligant vero præcepto practice tendere in objectum non solum primarium, sed etiam secundarium, ut patet in fide, & charitate, ita quod, qui nunquam tendit in objectum secundarium fidei, & charitatis, peccet: ergo etiam spes vero præcepto obligat ad objectum secundarium aliquando; ergo datur verum præceptum de invocatione Sanctorum; quia ea non posita, non datur spes ex objecto secundario; sicut de objecto primario non datur spes, si nunquam invocetur.

147 PROB. VI. Ex Augustino *epist.* 118. *contra Heterodoxos* extremæ dementiæ est velle negare, quod per universum orbem ab Ecclesia fit, sed ab Ecclesia per totum orbem exercetur Sanctorum invocatio sub præcepto; ergo dari præceptum de invocandis Sanctis non potest negari. Min. paucis evincitur. In Litaniis Sanctorum eos invocari ex formula evidens est, & usum communem esse in Ecclesia tum Latina, tum Græca a nemine negatur. Porro Litaniæ dictæ sunt Rogationes; quia ad rogandum Deum, ejusque misericordiam obtinendam sunt institutæ; quo nomine appellantur in Concilio I. Aurelianensi *cap.* 29., & Moguntino I. sub Leone III., & Carolo Magno. Dictæ sunt etiam Processiones, quia recitabantur, ambulando ab una Ecclesia, & loco Sanctorum Martyrum ad alium, ut ex Concil. Leodien. *cap.* 11. Indicebantur publicæ Litaniæ urgente semper aliqua necessitate. Theodosius Junior urgente aeris inclementia præcepit Litanias, in quibus ipse præivit habitu privato, tota civitate insequente, & secuta est optata serenitas, & frumenti copia. S. Hieron. *epist.* 12. *ad Eustoch.* hæc refert. S. Gregorius Magnus, Barbarica tyrannide urgente Siciliam hostili aggressione, illis indixit feria quarta, & sexta cujuslibet hebdomadæ Litanias *Lib.* 9. *epist.* 45.

Litaniæ quandoque præceptæ.

Pariter grassante peste, & Urbem vastante, Litanias indixit, ut patet *lib.* 11. *epist.* 2. illasque sic distribuit -- Litania Clericorum exeat ab Ecclesia S. Joan. Baptistæ: Litania virorum, ab Ecclesia Beati Martyris Marcelli: Litania Monachorum, ab Ecclesia Martyrum Joannis, & Pauli. Litania Ancillarum Dei ab Ecclesia Beatorum Martyrum Cosmæ, & Damiani: Litania fœminarum conjugatarum ab Ecclesia Beati primi Martyris Stephani: Litania Viduarum ab Ecclesia Beati Martyris Vitalis: Litania Pauperum, & infantium ab Ecclesia Beatæ Martyris Cæciliæ --

Similia habentur in Ecclesiasticis historiis, quæ cum ad casus particulares pertineant, non urgent ad intentum. Sed veniamus ad Litanias toti Ecclesiæ communes. Hæ sunt, quæ dividuntur in Majores, & Minores, Minores nunc stabiliter celebrantur tribus feriis ante Ascensionem Domini. Dixi nunc, quia quoad tempus fuit aliqua variatio, saltem in quibusdam Provinciis: nam aliquando celebratæ sunt alicubi, & maxime in Hispania, triduo a die Idus Decembris, sicut constat ex Concilio Toletano V. *cap.* 1. Toletano VI. *cap.* 2. Bracharensi II. *cap.* 9. Usus tamen eas celebrandi triduo ante Ascensionem est valde antiquus. De illis enim mentionem facit Concilium Aurelianense I. *cap.* 29. Epaunense *cap.* 27. Gerundense *cap.* 3., & de Litaniis celebratis isto triduo tradit S. August. *Serm.* 173. *de temp.* Sed quidquid sit de temporis variatione, illud certum est, quod omnia hæc Concilia mandant, & præcipiunt singulis annis celebrari dictas Rogationes.

Concilia singulis annis Litanias præcipiunt.

Hæ sunt, de quibus S. Avitus *homil. de Rogationibus* ait -- Currit tramite viali, non per Gallias modo, sed per orbem totum, Rogationis observantiæ flumen irriguum -- In Concilio Moguntino I. Carolus Magnus -- Celebrandas esse, sicut Sancti Patres nostri instituerunt non equitando, nec pretiosis vestibus indui, sed discalceati, cinere, & cilicio induti -- Concilium Aurelianense I. *cap.* 29. -- Quo triduo omnes abstineant; & quadragesimalibus cibis utantur -- S. Gregorius decreto confirmativo, *sub initio libri* 2. *Registri* -- Solemnitas annuæ devotionis nos, fratres dilectissimi, admonet, ut Litaniam, quæ Major ab omnibus appellatur, sollicitis, ac devotis debeamus, auxiliante Deo, mentibus celebrare -- Has ad meliorem formam redoxit S. Mamertus Viennensis Episcopus, ut habetur in Chronico Adonis, ex Alcimo Avito post Hesychium successore ejusdem Episcopatus, & ex Sidonio Appollinari *lib.* 7. *epist* 1., & *lib.* 14. *epist.* 5. *ad Aprium*, qui S. Mamertum vocat Rogationis in Galliis auctorem, ob reformationem abusuum. Hæ sunt, quas æmulabantur Ariani solemni pompa, ut referunt Socrates *lib.* 6. *Hist. cap.* 8., & Sozomenus *lib* 8. *cap.* 8., quas illis prohibuit Arcadius Imperator, ut constat *lib.* 30. *de hær. Cod. Theod.* Ex his habemus duo: Primum, quanti fecerit Ecclesia observantiam hujus præcepti: Secundum, quam longam, & nunquam interrupta consuetudine confirmatam, quæ abunde sufficeret ad inducendam legem; etiamsi

etiamsi aliunde non esset. Litaniæ Majores celebrantur nunc die S. Marci.

DICES. Prædictis Conciliis sunt quidem præceptæ Litaniæ, sed solis Ecclesiasticis, quatenus repræsentant universam Ecclesiam; ergo non colligitur præceptum, sed tantum quod in Ecclesia in communi debeant Sancti invocari, sicut in Ecclesia debent esse aliqui Sacris Ordinibus initiati.

Verum in nullo ex præcitatis Conciliis habetur verbum limitativum, sed locutiones absolutæ sunt. Accipe verba Concilii Aurelianensis — Rogationes, sive Litanias ante „ Ascensionem Domini placuit celebrari, ita „ ut præmissum triduanum jejunium, in A„scensionis Domini solemnitate solvatur. „ Per quod triduum servi, & Ancillæ ab o„pere relaxentur, quo magis plebs universa „ conveniat. Quo triduo omnes abstineant, „ & quadragesimalibus cibis utantur — Iisdem „ omnino verbis reperitur in Concilio Epaunensi *Can.* 27., & refertur *de Consecrat. dist.* 3. *Can. mihi* 3., ubi adnotare velim, quod Glossula advertit, scilicet, jejunium, de quo hic, non præcipi, sed suaderi, secus de Litaniis; & Concil. Lugdunense relatum 3. *dist. cit. Can.* 1. — Pronunciandum est Laicis, ut sciant „ tempus feriandi per annum, idest, omnem „ Dominicam &c. Rogationes tribus diebus — Carolus Magnus in Concilio Moguntino, ubi prohibet equitationem in Rogationibus, & vestes pretiosas, de secularibus aperte loquitur., & alia plura monumenta proferri possunt, quibus constat aliquos Laicos comprehendi, & non solum Ecclesiasticos, qui singuli Sacris initiati admonentur privatim recitare Litanias, si non intersint Processionibus, ut in Directorio officii habetur. Deinde ad eas convenire Laicos aliquos constanti totius orbis consuetudine constat.

Laici perinde ac Clerici ad rogationes adstricti.

Ut hinc vim argumentum sumat, duo sunt notanda. Primum est qualitas causarum, ob quas jussum est Litanias celebrari. Has indicat S. Greg. *lib.* 2. *registri ante primam epist.* scilicet, imploratio Divinæ misericordiæ, ut nostris excessibus indulgeat, ut avertat flagella iræ suæ, quibus affligimur propter peccata nostra, ut cœlestis medicina pietatis nobis subveniat, & ut gratiarum actiones impendamus pro prioribus, & præsentibus beneficiis, quæ causæ sunt universales, & ex suo conceptu fundant verum debitum recurrendi ad Deum; sunt enim radicatæ in lege obligante naturaliter ad satisfaciendum Deo, in lege obligante ad providendum nobis in nostris necessitatibus, in lege obligante ad recognoscenda beneficia, & ad avertendum ingrati animi vitium.

Secundum est Regula August. *epist.* 118. *ad Januarium*, a tota Ecclesia adoptata, videlicet, leges, & consuetudines, quarum certum initium non adinvenitur in Ecclesia, reducendas esse in Apostolos. Hujus generis perhibetur lex, & consuetudo Rogationum, ut cautum est apud Controversistas disputantes contra Acatholicos. Et ratio est manifesta, siquidem nullus hæreticus potuit auctorem determinatum assignare; siquidem quolibet producto, Litaniarum usus prior adinvenitur. Qui hunc tribuunt S. Greg. Magno, apertè errant, sicut constat ex citatis Conciliis, quæ longe præcesserunt, sicut qui tribuunt Agapeto, siquidem Concilium Aurelienense præcessit triginta circiter annis, & S. Prospero Aquitano, aut S. Mamerto sub Leone I.; nam de his sermonem habet Augustinus. Ante hunc habetur apud Nicephorum usus in Constantinopolitana Ecclesia, eam moderante Chrysostomo sub Arcadio, & Honorio. Sic Eusebius Emissenus *homil. habita in Litaniis*, S. Basilius *epist.* 63. *ad Neocæsarienses*; & ante hos Tertullianus *lib.* 2. *ad Uxorem*.

Universalis lex quandoque Apostolica.

Quare ubi quandoque ab aliquo ex Patribus aliquis dicitur auctor, intelligendus est non quo ad substantiam Rogationum, sed quo ad aliquam restaurationis formam. Referendus ergo est usus in Apostolos, qui cum nihil docuerint, & fecerint in Ecclesia, quod a Christo Magistro non didicerint, pro certo tenendum est, hanc precationis formulam ab eo didicisse, velut pertinentem ad modum orandi, videlicet, ut interponeretur suffragium Sanctorum; & eis hoc Christus tradidit, tum ante passionem, ubi docuit communiter orare Patrem in plurali, *Pater noster*, quasi dicatur: Etsi ego sim indignus filius tuus; memento tamen, quod es Pater omnium, etiam bonorum; unde in spectatis ipsorum meritis, exaudi me, tum ubi docuit Patrem orare interponendo de primario suum nomen; deinde etiam merita propria; unde intellexerunt esse interponenda perfectorum nomen, & patrocinium, tum ubi docuit unum debere pro alio orare, & membra corporis mystici debere esse invicem sollicita, post resurrectionem itidem, ubi aperuit eis sensum, ut intelligerent Scripturas, in quibus habemus recursum a viventibus factum ad viros perfectos fato functos, & pactum Domini quandoque de non exaudiendo, nisi posita Sanctorum intercessione, quorum exempla communiter afferuntur contra Hæreticos. Deinde id etiam perfectissime intellexerunt, ubi vim naturalis legis perspecte cognoverunt, & ordinem constitutum a Divina providentia, quem superius explicuimus. Quare hæc lex quo ad substantiam accepta, videlicet, prout importat interpositionem Sanctorum in nostris postulationibus, est declaratio legis naturalis, & Divinæ, obligantis ad petenda nobis necessaria ab illis, qui constituti sunt ad providendum.

Lex invocandi Sanctos naturalis quoad substantiam, Ecclesiastica quoad modum.

Quo ad modum vero est Ecclesiastica, ab Apostolis introducta, per quos alias similes leges habemus; puta celebratio diei Dominicæ instituta est quo ad rem ut declaratoria præcepti naturalis diei Sabbati. Institutio Paschatis est declaratio legis naturalis de gratiis referendis pro summis beneficiis, quale est illud Redemptionis peractæ. Annuæ confessionis, & communionis declaratio præcepti Divini de Confessione, & Communione, & sic de aliis, in quibus sola forma, & ritus accidentalis Ecclesiastica sunt. Brevius: Ecclesia vocans ad publicas Litanias Clericos, & Laicos intendit admonere solemni, & publico facto fideles de satisfacienda hac obligatione illis temporibus, vel aliis; cum enim sit obligatio positiva pro tempore indeterminatu,

nario, sufficit Ecclesiæ, quod aliquando fideles Sanctorum patrocinium postulent, quos, ut dixi, universali Rogationum ritu intendit admonere.

148 Aliud Traditionis fundamentum desumitur e celebratione festorum, quæ pro Sanctorum cultu fuere instituta; in quo explicando non est diu immorandum, cum simus in re valde celebri. Duo solummodo sunt breviter advertenda, primum est titulus antiquitatis, qui ab eruditis in Apostolos reducitur. Certum est, quod in V. Seculo usus extabat; de eo enim mentionem facit August. *in Psal.* 63., & 88. Paulinus Natali 2., & 3. S. Felicis, Chrysostomus *homil.* 66. *ad populum*, & alii. Seculo IV. S. Hieron. *in* 4. *Gal.* Et *epist.* 19. *ad Eustochium*. Ambros. *serm.* 66. 77., & 78. Nazianzenus *Orat. prima in Julianum*. Nyssenus *Orat. in Theod. Martyrem*. Basilius *Orat. in Gordium Martyrem*.

Sub primordiis Ecclesiæ festa instituta.

III. Seculo S. Cyprianus *lib.* 3. *epist.* 6. Et *lib.* 4. *epist.* 5. Origenes *homil.* 3. in diversa Evangelii loca. Tertullianus *lib. de Corona militis*, ubi docet unam es antiquis Traditionibus esse pro Natalitiis facere oblationes annuas. Seculo II. Ecclesia Smyrnensis in epist. quam citat Eusebius *lib.* 4. *hist. cap.* 15. Seculo I. Clemens *lib.* 8. *Constit. cap.* 39. jubet celebrari Natalitia Apostolorum, & Martyrum; quod usque ab ipsismet discipulus fidelis didicit, & ipsi, aperiente Domino sensum, a Scripturis hauserunt, in quibus varia festorum genera leguntur celebrate, & ut exemplo præirent, præter festa Christi Domini, diem Assumptionis Deiparæ festum fecerunt, ut plurium fert opinio, & antiquissimi Patrum, præcipue Athanasii sermones id comprobant.

Secundum quod est notandum, est ratio præcepti. Quamvis enim plurima Sanctorum festa sint, & fuerint liberi juris, nihilominus alia per universalem Ecclesiam sub præcepto sunt, & fuerunt, ut, omissis Conciliis, patet *Can. Conquestus*. De feriis -- „ Qui ob reverentiam Dei noscuntur esse „ constituti, scilicet, Natalis Domini, San„ cti Stephani, Joannis Evangelistæ, Inno„ centium, Sancti Sylvestri, Circumcisionis, „ Epiphaniæ, septem diebus Dominicæ pas„ sionis, Resurrectionis cum septem sequen„ tibus, Ascensionis, Pentecostes cum duo„ bus, qui sequuntur, Nativitatis Joan. Ba„ ptistæ, festivitatem omnium B. Virginis „ gloriosæ, duodecim Apostolorum, & præ„ cipue Petri, & Pauli, B. Laurentii, De„ dicationis B. Michaelis, Solemnitatis om„ nium Sanctorum &c. -- Iisdem fere verbis habetur *Can. Pronunciandum*, *dist.* 4. *de consecratione*. Quod præceptum ad formam juris gentium, & consequenter in naturali radicatum, dispositum est. Cujuslibet generis consuetudine celebrantur dies natales Principum; cum evehuntur homines ad magnam aliquam dignitatem; cum insignis victoria obtinetur. Sic Viri Dei heroicæ virtutis, ubi mundo moriuntur, nascuntur æternæ vitæ, ad excelsum gloriæ gradum elevantur, perfectissimi de triplici immani hoste victores.

Cultus Sanctorum in naturali jure fundatum.

Porro in hoc præcepto festorum intendit Ecclesia laudare Deum in Sanctis suis, ad amorem ipsius Dei fideles promovere, gratias agere Deo pro beneficiis per merita Sanctorum, excitare ad virtutes Beatorum, exemplo ipsosmet Divos colere, velut viros excellentes, eorum suffragium expostulare; & hoc præcipue intendit, ut patet in omnibus fere collectis, in quibus Sanctorum intercessionem interponit; & ad hoc fideles obligat; est enim præcipuus finis intrinsecus operis, & præcepti. Ut de istis pariter instruantur fideles, mandat Pastoribus Synodus Tridentina *Sess.* 25. *cap.* 2. *de invocatione &c.* Et *cap.* 2. *de delectu ciborum* post decretum de continuanda sessione in diem sequentem.

Posset simile argumentum efformari ex præcepto jejunii, statuti ab Ecclesia in vigiliis plurium Sanctorum ob easdem omnino causas, propter quas fuerunt instituta festa, cujus pariter usus est valde antiquus, sed dicta sufficiunt. Quare hoc argumentum Traditionis, verbis Bellarmini *lib. primo de Sanctorum Beatificatione cap.* 19. *in fine* absolvo, ubi respondet Calvino effugienti vim Catholicarum rationum dicendo, SS. Patres voluisse impedire Sanctorum invocationem, sed non potuisse frangere vulgum -- Sed nimis infir„ mum est Calvini refugium: nam, quod „ Patres concupiverint prohibere invocatio„ nem Sanctorum, patet ex verbis ipsorum „ jam citatis, ubi ipsi suadent, hortantur, „ docent, Sanctos invocandos; & ipsi eos „ passim invocaverunt, & in Conciliis a se „ celebratis eos invocari præceperunt -- Porro Conciliorum decreta circa hanc materiam confirmat, & observari mandat Tridentina Synodus *Sess. cit.* 25. *cap.* 2.

149 PROB. VII. Ex præcepto tenemur colere Sanctos, sed invocatio est eximius actus cultus; ergo tenemur Sanctos invocare. Maj. ostenditur. I. Lumen naturale dictat honorandos esse viros excellentes, ut fert omnium gentium etiam barbararum usus, sed Sancti sunt viri excellentes, ita quod Dii nominentur. *Ego dixi: Dii estis, & Filii excelsi omnes*; ergo sunt honorandi; siquidem honor est quoddam naturale præmium virtutis. II. Jubet Scriptura Sanctorum sapientiam laudare, Ecclesiastici 44. *Sapientiam ipsorum narrent populi, & laudem eorum nunciet Ecclesia*. Hoc loco id jubere Scripturam docet Card. Bellarminus *lib.* 1. *de Sanctorum Beatificat. cap.* 7. *arg.* 2., sed laus est species honoris, & reverentiæ; ergo. III. Præcipit Scriptura adorare loca, in quibus Deus specialiter inhabitat, Psal. 98. *Adorate Scabellum pedum ejus, quoniam Sanctum est*. Quod ad litteram intelligitur de Arca Testamenti secundum Patres, & patet 1. Paralip. 28. v. 2. *Cogitavi, ut ædificarem domum, in qua requiesceret Arca fœderis Domini, & scabellum pedum Dei nostri*. Specialiter autem in Arca Deum inhabitasse patet, quia super eam loquebatur, & respondebat Sacerdotibus, ut superius tetigimus; & habetur 2. Reg. 6. v. 2. *Arcam Dei, super quam invocatum est nomen Domini exercituum sedentis in Cherubim super eam*. Hinc Psal. 131. tribuitur specialis ratio sanctitatis: *Surge Domine in requiem tuam, tu & Arca sanctificationis tuæ*. Porro hoc loco præcipi aliquem cultum, docet Bellarm. *lib. cit.*

Ex præcepto debemus Sanctos colere.

cit. cap. 13. *arg. primo*. Sed non indigemus teſtimonio humano, ubi adeſt Divinum. Joſue 3. v. 4. præcipitur ut inter Arcam, & populum interſit ſpatium cubitorum duorum millium, & adjicitur: *Et cavete, ne appropinquetis ad Arcam*. Cujus præcepti prima cauſa aſſignatur reverentia ad ipſam Arcam. 1. Reg. 6. v. 19. dicitur: *Percuſſit autem de viris Bethſamitibus, eo quod vidiſſent Arcam Domini*. Multa millia hominum occidit Deus, quia non debita reverentia aſpexerunt Arcam, ideſt, quia viderunt eam nudam, & non tectam velis: non enim ipſiſmet Levitis licebat diſcoopertam ſub pœna mortis videre, ut Num. 4. 5., & 20. En quanta religio. 2. Reg. 6. v. 7. *Iratuſque eſt indignatione Dominus, contra Ozam, & percuſſit eum ſuper temeritate* ob tactum irreverentem, quia & non Sacerdos, & nudam tetigit, ut ferunt Interpretes. Ad Heb. 9. v. 7. *In ſecundo autem ſemel in anno ſolus Pontifex* ingrediebatur ob reverentiam, quia in eo tabernaculo conſtituta erat Arca: atqui in Sanctis ſpecialiſſime inhabitat Deus per gratiam in gradu heroico, & per gloriam in menſura pingui. Hinc 1. Corinth. 3. v. 16. *Neſcitis quia Templum Dei eſtis vos?* Cap. 6. v. 19. *Membra veſtra templum ſunt Spiritus Sancti*. Et alibi ſæpe. Hinc Concil. Trident. *Seſſ.* 25. *cap.* 2. *de Reliquiis Sanctorum* ait -- Et aliorum cum „ Chriſto viventium Sancta corpora, quæ „ viva membra fuerunt Chriſti, & templum „ Spiritus Sancti &c.--ergo. IV. Ad Rom. 13. habemus: *Reddite omnibus debita; cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal; cui timorem, timorem; cui honorem, honorem*. Quæ verba rigoroſum præceptum continere ipſe contextus aperte demonſtrat, & omnes Patres, & Controverſiſtæ, qui eo loco utuntur ad demonſtrandam rigoroſam ſubjectionem, & obedientiam erga Principes etiam Ethnicos contra Hæreticos negantes, ut de Laicocephalia oſtendimus, ſed nemo negabit Catholicus Sanctis deberi honorem tum propter excellentem virtutem, tum propter Dei promiſſionem, ut ad Rom. 2. v. 10. *Gloria autem, & pax omni operanti bonum*. Joan. 12. *Si quis mihi miniſtraverit, honorificabit eum Pater meus*: 1. Reg. 2. v. 30. *Quicumque glorificaverit me, glorificabo eum*. Et alibi ſæpe; ergo rigoroſo præcepto debetur Sanctis honor, & tenemur eis illum offerre. V. Tenemur ſtricto præcepto ſanam doctrinam, & exempla virtutum ad memoriam reducere, ut bene vivamus, & imitemur, quæ nobis reliquerunt Sancti, ad Heb. 13. v. 7. *Mementote Præpoſitorum veſtrorum qui vobis locuti ſunt verbum Dei, quorum intuentes exitum converſationis, imitamini fidem*. Hic præceptum eſſe littera docet; nam, ſicut advertit D. Th., duo facit Apoſtolus. Declarat quomodo fideles ſe debeant habere circa Prælatos, primum mortuos, deinde vivos: atqui ubi agit de vivis, dicens: *Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubjacete illis; ipſi enim pervigilant &c.* docet verum præceptum; ergo ubi loquitur de mortuis verbis præcedentibus, qui pro nobis vigilaverunt, ſumit verbum præceptivum.

VI. Rigoroſo præcepto tenemur adorare Deum. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies*; ergo rigoroſo præcepto tenemur adorare Sanctos. Conſeq. prob. Eodem proportionali præcepto, quo tenemur revereri Regem, tenemur revereri ei ſpecialiter conjunctos, & deputatos Miniſtros; quod naturalis ratio dictat, & jus gentium, & Scriptura tradit, ad Rom. 13. v. 1. *Omnis anima ſublimioribus Poteſtatibus ſubdita ſit . . . . Dei enim miniſter eſt*: ita deputati a Rege, Miniſtri Regis ſunt, 1. Petri 2. v. 13. *Subjecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ* (ideſt Superiori) *propter Deum ſive Regi quaſi præcellenti, ſive Ducibus tanquam ab eo miſſis*: atqui Sancti ſunt ſpeciales Deo conjuncti, & Miniſtri. Hinc *Act.* 2. Synodi VII. lecta eſt Epiſt. Adriani, quæ dicit -- Sanctos a nobis venerari, & coli, quod „ ſervi Dei ſint, & apud Deum intercedant-- *Act.* 4. Leontius habet, & a Concilio ſuſcipitur -- Sanctos veneramur ut amicos Dei, „ & honor qui Sanctis impenditur, in Deum „ recurrit -- Damaſcenus *lib.* 4. *de fide Orthodoxa cap.* 16. -- An non honorandi ſunt, „ qui totius humani generis patronos ſe pro- „ fitentur? Honorandi quidem, & ita certe, „ ut in eorum nomine templa Deo extrua- „ mus, & dona offeramus eorum memorias „ colamus, atque in eis ſpiritualiter oblecte- „ mur -- Enumerat fuſe Nazianzenus *Orat.* 3. *contra Julianum* obſequia, quæ fiebant a fidelibus Sanctorum Martyrum monumentis, dictante Divino amore, qui conjunctiores præcipit diligere.

150 Omnium calculo illud Exodi 20. v. 12. *Honora Patrem tuum, & Matrem tuam*, verum, & rigoroſum præceptum eſt; conſtituitque quartum Decalogi, ſed ſub eo continentur omnes Superiores, Magiſtri, & Sanctitate, & virtute Seniores. qui veram nos docent doctrinam, & veriores Patres ſunt, quam carnales. Hinc ad Galat. 4. v. 19. *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis*. 1. ad Corinth. 4. v. 14., & 15. *Non ut confundam vos, hæc ſcribo, ſed ut filios meos chariſſimos moneo. Nam ſi decem millia pædagogorum habeatis in Chriſto, ſed non multos Patres. Nam in Chriſto Jeſu per Evangelium ego vos genui*, 4. Reg. 2. v. 12. *Eliſeus &c. clamabat Pater mi, Pater mi*. Et cap. 13. de Eliſeo mortuo Joas Rex flens dicebat: *Pater mi, Pater mi, currus Iſrael*, 1. ad Tim. 5. v. 1. *Seniorem ne increpaveris, ſed obſecra ut Patrem*. Levit. 19. præcipit Deus: *Coram cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis*. Sapientiæ 4. *Senectus venerabilis eſt, non diuturna, neque annorum numero computata: cani autem ſunt ſenſus hominis: & ætas ſenectutis vita immaculata*. Doctrinam hanc ſolide propugnat Natalis Alexander *tom.* 4. *Theol. dogmatica moralis in quartum præceptum Decalogi*. Mihi tamen ſufficit auctoritas D. Thom. 1. 2. *quæſt.* 100. *art.* 11. -- Quarto autem „ præcepto de honore parentum ſuperaddi- „ tur præceptum de honoratione ſenum, ſe- „ cundum illud Levit. 10. Coram cano ca- „ pite conſurge &c. Et univerſaliter omnia „ præcepta inducentia ad reverentiam exhi- „ bendam majoribus, vel ad beneficia exhi- „ benda, vel æqualibus, vel minoribus -- Atqui Sancti ſunt vere ſeniores, quorum vi-

Quarti Decalogi præceptum cultum Sanctorum involvit.

tam, & finem immaculatum declaravit Ecclesia, suisque nostri Magistri, ut canit Ecclesia de Sanctis Petro, & Paulo ex S. Leone *Serm. 1. in eorum natali* -- Isti enim sunt „ viri, per quos tibi Evangelium Christi Roma resplenduit: & quæ eras magistra erroris, facta es discipula veritatis. Isti sunt „ Patres tui, verique Pastores &c. -- Et sic de aliis. Dari præceptum colendi Sanctos docet Suarez *tom. 1. in 3. p. disp. 54. sect. 6.* -- „ Quia licet teneamur Deum, & Sanctos colere; tamen ex sola naturali ratione ad certum modum cultus externi non obligamur --

151 Sed meliori testimonio veritatem hanc concludamus, videlicet *Canone* 3. Synodi VIII. sub Adriano -- Sacram imaginem „ Domini nostri Jesu Christi, & omnium liberatoris, & salvatoris, æquo honore cum libro Sanctorum Evangeliorum adorari decernimus, sicut enim per syllabarum eloquia, quæ in libro feruntur, salutem consequimur omnes, ita per colorum imaginum operationem, & sapientes, & idiotæ cuncti, ex eo quod in promptu est, perfruuntur utilitate. Quæ enim in syllabis sermo, hæc & pictura, quæ in coloribus est, & prædicat, & commendat. Et dignum est, ut secundum congruentiam rationis, & antiquissimam traditionem, propter honorem, quia ad principalia ipsa referuntur, etiam derivative Icones honorentur, & adorentur æque ut Sanctorum sacer Evangeliorum liber, atque typus pretiosæ Crucis. Si quis ergo non adorat Iconem Salvatoris Christi, non videat formam ejus, quando veniet in gloria paterna &c. Similiter autem, & imaginem intemeratæ Matris ejus --

In hoc decreto notanda sunt verba illa absoluta: *Decernimus adorari*, quæ sunt præceptiva. Nec moveat illa causalis: *Dignum est, ut secundum congruentiam rationis*, quasi quod non sit verum præceptum, sed sola congruitas; nam ly *dignum* idem est, ac debitum, & justum, & ly *secundum congruentiam rationis* in idem redit, ac vis, & veritas rationis. Deinde violationi debiti solius congruentiæ imponi non potest tam gravis pœna, qualis est non videre faciem Christi. Item illa verba: *Si quis non adorat: & qui sic se non habent, anathema sint. Honoramus, & adoramus*, omnia absoluta sunt, & in sensu comminativo, & præceptivo: non enim dicit, qui non credit esse dignas adoratione, vel utiles ad adorandum, sed *Si quis non adorat*: igitur duo apponuntur, & adoratio imaginis, & modus sub eodem termino; hoc secundum absque dubio præcipitur, ergo & primum. Sensum etiam præceptivum habent verba secundum aliam translationem breviorem ex Græco, scilicet: *Imago Christi Domini Nostri eodem veneretur honore, quo liber Sanctorum Evangeliorum. Similiter & debito honore venerentur Imagines B. M. V., Angelorum, & Sanctorum sub pœna anathematis.* Dicit *sub pœna anathematis*, quæ cadit supra non venerari, non autem supra non fidem venerabilitatis. Porro si imagines præcipiuntur adorari, & coli, a fortiori ipsimet Sancti, cum non nisi derivative ab ipsis honorentur icones.

Hoc decretum suscipit Tridentina Synodus *Sess. 25. cap. 2.*, illudque citat in margine, & juxta illud format aliud decretum præceptivum -- Imagines porro Christi, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum, in „ templis præsertim habendas, & retinendas, „ eisque debitum honorem, & venerationem „ impertiendam.... id quod Conciliorum, „ præsertim verò secundæ Nicænæ Synodi decretis contra imaginum oppugnatores est „ sancitum -- Decretum Tridentinum dividitur in duas partes. In prima sub una punctatione mandat Pastoribus docere populum Sanctos regnare cum Christo, orare pro nobis, utiliter a nobis invocari &c., & damnat eos, qui negant cum Christo regnare, orare pro nobis, inutiliter invocari: In secunda parte præceptive procedit statuendo, quid agendum sit circa Imagines, earumque cultum. Mutat stylum, & phrasim, non agens de quæstione juris, sed decernens quid facti. Ad rem facit paragraphus, qui inseritur formulæ profitendi fidem -- Firmissime assero, „ Imagines Christi, ac Deiparæ semper Virginis, nec non aliorum Sanctorum habendas, & retinendas esse, atque eis debitum honorem, ac venerationem impertiendam -- Et illis -- Similiter, & Sanctos una cum Christo regnantes venerandos, atque invocandos esse &c. -- Non enim ait, utile est, bonum est, conveniens est, habere, invocare &c., sed absolute: *Assero habendas*. Quare non potest admitti interpretatio exclusiva præcepti.

Cultum porro, quem præceptum docemus, Religiosum esse, & non pure civilem, cum Sanctis Patribus, & Controversistis ducimus superius, directe agentes contra Heterodoxos. Et ratio in aperto est, quia cultus civilis debetur excellentiæ civili, & naturali, religiosus verò excellentiæ supernaturali, seu Divinæ per essentiam, aut per participationem: Sancti autem coluntur propter virtutem supernaturalem, & titulo Sanctitatis, quæ est excellentia Divina participata; unde cultus ejus debitus est Sacer, & Religiosus, cujus pars potior est invocatio, per quam fit protestatio potentiæ, & efficaciæ, quam habent apud Deum, & summæ charitatis erga Deum, & nos.

152 Ut verò effugio tollatur aditus omnis, & doctrina, quam dedimus intelligatur, notandum est, omnes propositiones particulares legitime contentas sub aliquo principio universali pertinere ad qualitatem illius principii universalis absque indigentia alterius regulæ, unde si illud principium pertinet ad materiam fidei, singulæ propositiones pertinent ad fidem absque nova revelatione, & particulari definitione Ecclesiæ, nisi detur singularis exceptio. Hinc quia ad fidem pertinet omnem hominem in Adamo esse mortuum, absque particulari decreto de fide est nos esse mortuos in Adamo. Sic si principium universale pertineat ad lineam alicujus præcepti, singula particularia cadunt sub præcepto, absque eo quod sit necessarium particularem ponere formam præcepti; sic quia cha-

charitas proximi ut sic cadit sub præcepto, non est necesse, repetere singulare præceptum, ut debeat hic, vel ille proximus diligi; posset hoc inductione ostendi centenis exemplis. Porro invocatio, & cultus Sanctorum continetur ut propositio particularis sub principiis universalibus pertinentibus ad lineam præcepti, & quidem continentia legitima; ergo etiam si non daretur formula particularis præceptiva pro illis, revera caderent sub vero, & proprio præcepto. Subsumpta propositio patet ex principiis, quibus sumus usi in probatione conclusionis, sed illam confirmo auctoritate, & doctrina Cardinalis de Richelieu in doctissimis suis Controversiis contra Hæreticos *lib.* 3. *cap.* 4., quod est *de veneratione, & invocatione Sanctorum*.

Cultus Sanctorū sub generali præcepto continetur.

Ut respondeat argumento Hæreticorum, quod usque ad nauseam repetunt, non dari in Scripturis præceptum de honorandis, & invocandis Sanctis, adeoque non licere; postquam ostendit non dari indigentiam præcepti, ubi ipsa necessitas est præceptum; parat sibi viam per instantiam, petens: Ubi in Scripturis habeatur Filium, & Spiritum Sanctum glorificandum eadem glorificatione, qua Pater? Nullibi certe habetur explicite, ut bene advertit S. Basilius, & tamen tenent ipsi præcepto eodem, eademque glorificatione glorificandum. Respondet ex ore ipsorum, haberi in Scripturis generaliter præscribentibus, Deum esse adorandum, cumque Filius, & Spiritus Sanctus sit Deus, æqualiter est glorificandus. Hinc ita subsumit --Cum Scripturæ permittant, consulant, præ„ scribant diversis locis invocandos esse viros „ justos, eorumque preces expostulandas, „ per consequens ipsæ jubent invocare San„ ctos, qui primum locum tenent, & pri„ mariam rationem inter justos -- In alio numero eodem modo discurrit. Lumen naturale, quod est omnibus commune dictat, (nec est persona, quæ hoc ignoret) honorandos esse bonos, qui vivunt supra terram; ergo fortiori ratione dictat honorandos esse, quando sunt in Cœlis; ubi non solum sunt confirmati in gratia, quæ erat ratio honorandi in terris, sed fruuntur æterna Dei visione: atqui idem lumen naturale præcipit honorandos viros excellentes, qui sunt in terris; ergo a fortiori præcipit honorare viros summæ, & consummatæ excellentiæ in Cœlis existentes.

Addo auctoritatem alterius eximii Controversistæ Bernardini Uruveis in illo præclaro opere, quod *Speculum veræ Ecclesiæ* inscribitur, ubi universam Catholicam veritatem defendit contra trium Hæreticorum libellos Anonymos, in quibus totum virus Hæreticæ pravitatis continetur. *Lib. 6. cap. 6.* per varios articulos tractat de Invocatione Sanctorum, & pluries respondet argumento pluries a libellis inculcato, quod non datur præceptum in Scriptura de invocandis Sanctis, ac proinde non esse licitum eos invocare. Primò dat solutionem generalem, scilicet, quod non est expectandum præceptum, ubi ipsa necessitas impellit: necessitas enim adjutorii apud Deum per amicos ipsius est in Ecclesia communis, & patens. Secundo *art.* 2. dicit -- Deus ali„ quando id mandavit, ut patet Job 42. v. 7.-- Quod repetit *art. 2. cap. 7.* Tertio *art. 3. cap. 7.* adversus quandam instantiam tertii Anonymi habet -- Qua ergo auctoritate illud addis Sa„ cræ Scripturæ; cum Jacob expressè jusserit, „ ut nomen suum, & patrum suorum invo„ cetur? Genesis 48. -- Et infra, adducens varia exempla ait -- Jacob, qui jussit nomen „ suum super pueros invocari -- Sed ad rem nostram faciunt; quæ tradit *in eodem tertio art.* -- Resp. secundo, interim mandatum „ habes in Job; & in novo Testamento de „ invocandis vivis, & exemplis Pauli &c. „ Quod si tuus falsus sensus constaret, scili„ cet, Deum solum invocandum esse, & om„ nem aliam, quæ creaturis religiose defer„ tur, invocationem esse Idololatriam; certe „ hoc etiam concerneret viventes, qui vi„ ventes invocant; quia non aliter Sancti Re„ ligiose invocantur mortui, quam vivi: at„ qui hoc falsissimum est contra expressam „ Sacram Scripturam: habes ergo non solum „ exemplum, promissionem; sed etiam man„ datum de invocatione viventium, ut ad „ objectionem secundi Anonymi fusius osten„ sum est; adeoque abstine a tali calumnia, „ ut Idololatrieam judices Sanctorum invo„ cationem; & veritati, si sapis, acquiesce -- Porro in responsione, quam citat contra secundum Anonymum *art.* 2. probat dari præceptum de orandis vivis, & inde a fortiori arguit Christum mandasse, ut Angelos, & Sanctos similiter invocaremus; quia ex charitate orant pro nobis. Ecce qualiter sufficit continentia in principio universali præceptivo, ut particulare cadat sub præcepto. Ecce qualiter invocatio Sanctorum continetur in simili principio, & quidem a fortiori.

DICES. Auctor Speculi veræ Ecclesiæ, *art.* 1. *cap.* 6., ubi præmittit ea, quæ sunt certa circa invocationem Sanctorum, asserit non dari hujusmodi præceptum; ergo non favet.

RESP. Quæ citavi, non his adversantur, quæ in instantia referuntur; ibi enim numero tertio habet -- Ecclesia non docet, quod „ fideles ex speciali Dei mandato teneantur „ invocare Sanctos; nec quod Deus non ali„ ter, quam per Sanctos sit invocandus &c.-- Specialem mandatum non agnoscit, ita frequenter, & determinate obligans, ut fere semper debeamur ad Deum recurrere per Sanctos, eo modo, quo regulariter nequeunt homines inferioris conditionis a Rege aliquid obtinere, nisi per aliorum intercessionem. Hoc enim reformidant Achatholici; putant enim, nos velle talem alligationem ad invocandos Sanctos, ut jure quodam particulari debeamus quasi toties quoties ipsorum implorare suffragium: quod colligunt ex frequentibus exercitiis, quæ fiunt a fidelibus erga Sanctos, eorumque Imagines, & Festa; hinc aliud inferunt Deum nullo modo nos immediate invocare, & nec invocandum esse nos sentire. Patet hanc esse mentem auctoris ex tota resolutione Disputationis.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

153 OBJIC. I. Præceptum invocandi Sanctos vel est transcendens, vel particulare; si transcendens, idem est, ac nullum, quia præceptum transcendens non ponit in numero cum eo, quod transcendit, si particulare, debet assignari, ad quam classem spectet; nam ex his, quæ dicta sunt, nequit colligi; siquidem ea pluribus capitibus probatum est: neque constat, an sit naturale, vel supernaturale.

Hæc objectio nullius est momenti, estque communis pluribus materiis. Dico igitur esse transcendens transcendentia fontali, contractum ad differentiam particularem. Transcendens in moralibus stat dupliciter. I. Pro eo, quod imbibitur in pluribus differentiis moralibus, qualiter ratio obedientiæ includitur in omni præcepto, & hoc sensu negamus, præceptum invocandi Sanctos esse transcendens. II. Stat pro eo, quod est fons, & principium universale plurium veritatum, seu conclusionum, qualiter est illud: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*; & hoc sensu præceptum invocandi Sanctos dici potest transcendens, quatenus radicatur in eo principio, quod unusquisque tenetur per debita media sibi providere in necessitatibus, & in eo, quod excellentiæ debetur honor: Contrahitur tamen ad differentiam particularem, quia determinatur ad honorandam excellentiam determinatam Sanctitatis, & ad rationem medii conducentis ad obtinenda auxilia necessaria pro consequenda beatitudine. Ad quam autem classem determinate pertineat, dico, quod quatenus invocatio est signum honorationis debitæ Sanctis, & in hunc finem dirigitur, pertinet ad Duliam (stante veritate sententiæ, quod Religio proprie dicta non respiciat pro objecto secundario excellentiam creatam, ut docent PP. NN. Salmant.) Si vero Religio respiciat creatam excellentiam pro objecto secundario, pertinet ad Religionem tanquam actus secundarius, sicut dilectio proximi ad charitatem; quatenus autem invocatio est petitio, pertinet ad præceptum orationis; nec implicat in moralibus eundem actum constitui in duplici specie. Quantum ad secundam partem dico esse naturale, elevatum ad ordinem supernaturalem, quod accidit in pluribus aliis casibus, in quibus, quod est præceptum in Decalogo, præcipitur etiam in Scriptura; & si vis uno verbo totum concludere, potes dicere reduci ad quartum Decalogi.

Transcendens in moralibus duplex.

Præceptū invocandi Sanctos naturale.

154 OBJIC. II. Si daretur præceptum Sanctos invocandi, deberet esse affirmativum, & positivum; non enim potest esse negativum, ut evidens est, neque necessarium necessitate medii: possumus enim absque invocatione Sanctorum salvari, aliàs incideremus in hæresim damnatam a Divo Paulo in Religione Angelorum, sed nequit esse affirmativum; quia affirmativum obligat pro determinato tempore: atqui non est assignabile ullum tempus, in quo determinate tenemur Sanctos invocare, & assignatu quocunque, facile ostendi potest tunc non obligare; ergo nunquam obligat.

RESP. Hoc præceptum est affirmativum, cujus observantia in præparatione animi est necessaria necessitate medii, sicut de omnibus aliis præceptis docet D. Thom. Probatio inducta contra rationem præcepti affirmativi decepit plures Theologos morales, qui negaverunt nobiliora præcepta non obligare pro toto tempore vitæ, ut præcepta Fidei, Spei, & Charitatis: unde fuit necesse, ut Ecclesia tam pravam doctrinam proscriberet. Præceptum affirmativum id habet, ut non obliget pro semper, sed aliquando; non est tamen necessarium, quod obliget pro tali tempore determinate signato, sed in aliquo indeterminato: sicut accidit in allatis circa virtutes Theologicas. Sed præstat audire D. Thom. 4. *Sent. dist.* 15. *quæst.* 4. *art.* 1. *quæstiuncula* 3. — Ad 3. quæst. dicendum, quod oratio cadit „ sub præcepto & determinate, & indeterminate. Determinate quidem ad aliquas „ orationes ex præcepto tenentur illi, qui ex „ officio sunt medii inter Deum, & populum constituti; sicut Ministri Ecclesiæ: „ unde ex officio eis incumbit preces ad „ Deum in persona totius Ecclesiæ fundere; „ & ideo ex statuto Ecclesiæ tenentur ad horas Canonicas dicendas, sed indeterminate „ ad orationem quilibet tenetur ex hoc ipso, „ quod tenetur ad bona spiritualia sibi procuranda, quæ non nisi Divinitus dantur: „ unde alio modo procurari non possunt, nisi „ ut ab ipso petantur: & etiam ex hoc ipso, „ quod charitatis præcepto tenetur proximum, sicut seipsum, diligere, tenetur „ ei in necessitate beneficus esse, non solum „ per corporales eleemosynas, sed etiam per „ spirituales, quarum una est oratio, ut „ prius dictum est. Sed omnibus etiam, qui „ Ecclesiæ ministerio non funguntur, videtur ab Ecclesia determinatum tempus orandi statutum esse, cum ex Canonum statuto „ teneantur diebus festis Divinis Officiis interesse, ut Ministris pro populo orantibus „ suam intentionem conforment —

Præceptum hocce affirmativum.

Ex hac auctoritate sic I. Quia bona spiritualia Divinitus dantur, præceptum arguit orandi D. Thom., sed bona spiritualia nobis dantur Divinitus mediis meritis, & orationibus Sanctorum; ergo etiam tenemur orare Sanctos. Ex quodam enim pacto disposuit Deus per merita Beatorum se daturum dona hominibus, 4. Reg. 20. v. 6. *Protegam urbem istam, propter me, & propter David servum meum*. Et in revelationibus S. M. Theresiæ habemus promisisse Deum se nihil negaturum, quod per merita S. Petri de Alcantara postularet; & approbatur a Sacra Rituum Congregatione in officio ejusdem Beati Petri, pluribusque aliis revelationibus ostendi posset.

II. Quia tenemur bona spiritualia nobis procurare, arguit D. Thom. præceptum orandi, sed tenemur nobis bona spiritualia efficaciter procurare, quod rarò non possumus, nisi supplentibus meritis Sanctorum quod deest ex parte nostra; ergo tenemur orare Sanctos. Hinc August. *quæst.* 139. *in Exodum* ad illud: *Sine me, ut iratus conteram eos*: dicit admoneri nos — Cum merita „ nostra nos gravant, ne diligamur a Deo, „ relevari nos apud Deum illorum meritis „ posse,

„ posse, quos Deus diligit —

III. Quia statuit Ecclesia festos dies, tenentur fideles orare, & assistere Divinis Officiis, suam conformantes intentionem cum Ministris: atqui Ministri tenentur ex præcepto, orando sæpe Sanctos invocare, de quo nemo Catholicorum dubitat; ergo etiam ceteri fideles tenentur aliquando Sanctos invocare. Ex eadem Doctrina habes resolutam quæstiunculam illam: Quoties teneamur in anno Sanctos invocare: Toties, videlicet, quoties occurrunt dies festi ab Ecclesia præcepti toti populo in honorem Sanctorum. An autem præter hæc tempora, alia dentur, in quibus teneamur, pars affirmativa videtur vera, si attendamus ad Scripturas præcipientes semper orare, hoc est, frequenter, & si attendatur necessitas, quam habemus auxiliorum Dei, & ad naturam primorum principiorum, inter quæ in spiritualibus est oratio, quæ frequentius sunt applicanda, ut consequamur debitos effectus.

Quando tenemur Sanctos invocare.

155 OBJIC. III. Si daretur præceptum invocandi Sanctos, urgeret Ecclesia illius observantiam, sed illam non urget; ergo non datur. Min. explicatur communi praxi Confessariorum, qui non solent interrogare fideles circa observantiam hujus præcepti, nec est usus apud fideles accusandi se, & hoc, sciente Ecclesia; ergo non urget Ecclesia ejus observantiam.

Plurima non obligarent, si praxis universalior Confessariorum esset regula excusans, Plurima omittuntur in illo foro variis prætextibus. Quis interrogat circa observantiam præcepti fidei, spei, charitatis, orationis, & similium? Ergo non dantur hæc præcepta? Regula juris est, quod *Res legibus, non factis sunt judicanda*. Nego Ecclesiam non urgere observantiam hujus præcepti. Nonne exigit observantiam festorum Divis dicatorum? Nonne commendat plurium aliorum festivitates ea devotione? Nonne Indulgentiarum largitione impellit ad Sanctorum devotionem? Nonne approbat, & consulit centena pietatis exercitia erga Beatos Patronos? Urget sane præcepti observantiam innumeris propemodum mediis: & si etiam non urgeret, non esset culpanda, supponens necessitatem ipsam urgere.

Quantum verò ad actualem observantiam, dico nullum esse præceptum, quod exactius, & frequentius, & universalius observetur, quam hoc: stando saltem in observantia, quoad substantiam materialem; nam verissimum est vulgare effatum, quod nullus tam impius est, qui obsequium Sanctis non præstet, & Populorum frequentia, quæ est in Ecclesiis, id comprobat; & ob hoc solliciti non sunt Confessarii de interrogandis fidelibus. Facile pariter detegitur omissio observantiæ ex omissione Sacri diebus festivis: nam adimpletur hoc præceptum auditione Sacri, prout communius dicitur de observantia præcepti orandi Deum, cui satisfit auditione Sacri die Dominico, aliisque festis. Ille enim actus auditionis Sacri in solemniis Sanctorum, saltem virtualiter, & ex intentione Ecclesiæ, cui submittit se audiens Sacrum, ordinatur & ad cultum Sanctorum, & ad implorandа eorum suffragia. Ceterum pro privatis fidelibus non est necesse, quod invocatio, seu oratio vocalis sit, vel mentalis, utraque sufficit.

156 OBJIC. IV. Implorare suffragia Sanctorum cedit in utilitatem supplicantis, sed propriæ utilitati quilibet cedere potest; ergo unicuique liberum est invocare Sanctos; ergo non datur præceptum. Item. Ideo debemus Sanctos invocare, ut obtineamus auxilia ad evitanda peccata, sed hoc est obligare per accidens; ergo non datur speciale præceptum invocationis.

In primo Syllogismo utraque præmissa est falsa. Major quidem, quia in actu orationis erga Sanctos intercedit honor ipsorum Sanctorum; nam ipse actus petendi est actus subjectionis. Qui petit ab alio, illo indiget; unde petendo se illi subjicit. Insuper petitio includit actum mentis, unde a Sanctis petendo, subjicimus nobilissimam nostri partem. Item supplicatio est professio virtutis: nam profitetur in eo, a quo petit, esse potentiam ad adjuvandum, misericordiam ad compatiendum, charitatem ad subveniendum, & alias perfectiones; quæ subjectio, & professio cedit in honorem Sanctorum. Minor præmissa falsa est; siquidem nemo cedere potest utilitati suæ in his, quæ pertinent ad necessitatem salutis. Sacramenta ordinata sunt ad nostram salutem, quorum tamen sumptioni non semper possumus cedere.

Invocatione honorantur Sancti.

Pariter in secundo Syllogismo utraque præmissa est falsa. Prima, quia non pro solis evitandis peccatis Sancti implorandi sunt, sed pro obtinendo quolibet ad salutem necessario. Secunda, quia obligatio per accidens tunc est, quando ad evitandum aliquod peccatum determinatum in aliqua circumstantia, & occasione particulari necesse est hoc, vel illo medio uti, puta oratione, jejunio, secus quando aliquod est necessarium ad evitandum peccatum ut sic, & in genere, aliàs & orare Deum, & alia plura obligarent solum per accidens: obligat ergo per se, ut ex dictis constat, habetque actus orationis ad Sanctos specialem honestatem, & ad virtutem specialem spectat, & ex Deus in Sanctis suis honoratur. Obligat etiam per accidens, ubi necessitas urget vincendi aliquam tentationem, quæ non est saltem facile superabilis, nisi fiat recursus ad patrocinium Sanctorum. An autem in tali casu omissio sit duplex peccatum: affirmabunt plerique cum Suarez *tract.* 4. *de Relig. lib. primo cap.* 29. cum Joan. a S. Thom. *disp.* 27. *art.* 3. alii negabunt cum Martino de Prado.

Adest per se obligatio invocandi Sanctos.

157 OBJIC. V. Si Sancti exorandi essent ex debito, præceptum haud esset observabile: nam deberent invocari omnes; siquidem omnes sunt excellentes, omnes seniores, omnes sunt confirmati in gratia, & sunt Domestici Dei, & Principes Cœlestis Jerusalem, sed hoc est impossibile, ut patet præ nimia multitudine, & ex alio capite cum Deus statuerit quædam concedere per quosdam Sanctos, sequitur, quod illi sint exorandi, quorum multi pluribus sunt incogniti, unde non possunt invocari. Rursus, sanctiores sunt efficaciores ad impetrandum, quare ipsi

soli

soli deberent invocari, ut efficacior redderetur oratio nostra.

Argumentum hocce commune est dogmati de utilitate invocandi Sanctos: quare nego majorem. Et primæ probationi jam satisfecit Ecclesia, quæ sub præcepto statuit prævio jejonio celebrari festivitatem omnium Sanctorum: & etiam dato, quod non esset talis festivitas, non esset necessarium absolute invocare omnes, sed sufficeret aliquos, sicut non est necesse per omnes Principes recurrere ad Regem, nec omnes Advocatos adire, sed aliquos, eo vel maxime, quod honor uni exhibitus redundat in alios. Secunda probatio locum habet in concessione donorum accidentalium, & præcipue pertinentium ad temporalia; in his enim datum est quibusdam Sanctis specialius patrocinari. Ceterum in his, quæ pertinent ad necessaria salutis, non credo factam ullam limitationem: unde quilibet adiri potest; & quoslibet Sanctos Deus pro opportunitate exaudit. Tertiam probationem solvit Angelicus 4. *Sent. dist.* 45. *quæst.* 3. *art.* 2. *ad* 2., ubi ponit quinque rationes, cur etiam Sancti inferiores debeant invocari. Veritas est habere charitatem consummatam, ratione cujus sunt exaudibiles, & quæ in omnibus urget ad benefaciendum nobis; unde omnes possunt, & debent exorari. Cautum tamen est B. Virg. præ ceteris exorandam, utpote universale peccatorum refugium, deinde S. Joseph, & Apostolos Ecclesiæ fundamenta.

Omnes Sanctos veneratur Ecclesia.

DICES. Non datur præceptum adorandi imagines; ergo neque Sanctos invocandi; cum enim Sancti nunc non occurrant nobis, nisi in Imaginibus; si in Imaginibus non tenemur eos revereri, nullo modo tenebimur.

RESP. Conseq. non tenet: quia Sancti nobis etiam occurrunt mentaliter sub lumine fidei; unde etiam non datis imaginibus possemus, & deberemus invocare Sanctos. Quantum verò ad antecedens jam diximus in ultimæ rationis confirmatione, dari præceptum eas retinendi, & venerandi; nec credo posse negari: nam absque dubio datur præceptum exornandi Altaria Templorum, in quibus Sacrificium peragitur coram Sacris Imaginibus; & firma totius orbis Christiani consuetudo a primordiis Ecclesiæ confirmat legem: immo est signum protestativum Religionis Imaginum usus; siquidem Hæreticorum Templa, & Mahometanorum Moscheæ in hoc a Christianorum Basilicis distinguuntur, quod nostræ ornantur Imaginibus, secus illorum.

Quod si quis privatus advertenter, cum posset, sacris non uteretur Imaginibus, pro suspecto in fide, & superstitioso haberetur: & credo quod dubio procul eum non absolveret Sacrum Tribunal, præcise ex eo, quod se excusaret, adducendo non dari præceptum de retinendis Imaginibus, sed cogeret eas retinere. Non possum mihi persuadere, quod posita de Sacris imaginibus hæresi, tanta sollicitudine in Ecclesia in earum defensione, tanta diligentia universalium fidelium in exornandis Templis Sanctorum, & Iconibus, tantis exemplis in Sacris Scripturis, non detur præceptum publice retinendi Imagines. Porro posito præcepto de retinendis, datur

De superstitione damnandus, qui imaginibus non uteretur.

absque dubio præceptum eas quandoque adorandi, A hinc Sacra Concilia cum retentione semper conjungunt adorationem, & venerationem, sicut adorationem Sacrarum Imaginum cum veneratione Sacri Libri Evangelii, qui certò certius in Ecclesia retinendus est, ac proinde ipsæ etiam Imagines. Tum quia inter fines præcipuos retinendi Imagines est adoratio: affirmativo ergo præcepto tenemur quandoque Sacras Imagines adorare, non solum quando eas tractamus, sed etiam aliàs. Cui præcepto facile satisfit a fidelibus, cum nullus sit, qui vel non caput inclinet, vel genua quandoque alicui Imagini flectat, & a quolibet satisfit, qui reverenter diebus festis B assistit Sacro, Divinisque Officiis ante Sacras Imagines. Datur etiam præceptum, ne injuria afficiantur, nec cultu indebito, & superstitioso exornentur.

Quandoque ex præcepto imagines adorandæ.

Licet Controversiam Catholicam, an Sancti Sacro sint digni cultu, in sequentibus examinemus; nihilominus prævie egimus de præcepto eos adorandi propter connexionem cum Doctrina de invocatione eorundem Sanctorum, ne eadem fundamenta cogeremus repetere.

C

CONTROVERSIA X.

AN SANCTI POST MORTEM SACRO DIGNI SINT CULTU.

REx Jacobus *in sua præfatione* asserit, se colere eos Sanctos, quorum mentio fit in Scriptura; ceteros autem spernit: docetque Sanctorum cultum nuperam esse superstitionem. Verum cum nupera non sit, sed antiqua hæ-D resis contra Sanctorum venerationem, sequitur ex hoc ipso oppositum. Julianus Apostata primus esse videtur, qui contra Sanctorum cultum insurrexit; reprehendebat enim Catholicos, quod pro Diis Sanctos colerent, teste Cyrillo Alexandr. *lib. 6. contra eundem*. Apud Irenæum *lib.* 3. *de hæresibus cap.* 20. Gnostici Sanctorum cultum negabant. Eundem errorem secutus est Eustathius Sebastensis Episcopus, ut constat ex Concilio Gangrensi, infra referendo. Horum vestigia tenuit Vigilantius, sicut colligitur ex lib. Hieronymi adversus eundem. Aug. *lib.* 20. *contra Faustum Manichæum cap.* 4. refert eum re-E prehendisse Catholicos, eo quod Sanctos colerent, dicebatque -- Idola vertitis in Mar„ tyres, quos votis similibus colitis -- Sanctorum venerationi Wiclephus pariter se opposuit, apud Waldenses *tomo* 3. *tit.* 13.

Hos sibi Magistros elegerunt Acatholici nostri temporis: unde Lutherus *in Evang. Dominica* 23. *post Trinitatem*, ait -- Quid „ enim Sanctorum cultus, & veneratio aliud „ fuit, nisi res diabolica? -- Magdeburgen„ ses *centur.* 1. *cap.* 4. asserunt -- Omnem „ Sanctorum adorationem esse Idololatriam -- Calvinus *lib. primo Institut. cap.* 12. §. 2. habet -- Quem Sanctis cultum deferunt Papistæ, „ nihil re ipsa differre a Dei cultu, palam „ est -- Et alia profert impudenter. Sic sentiunt

tiunt universi Protestantes. His omnibus opponitur vera Christi Ecclesia, tribuens Sanctis cultum Religiosum, & Sacrum: unde fit veritas Catholica.

Dico. Sancti Dei Sacro digni sunt cultu.

158 PROB. I. Cultus Sacer tribuitur personæ propter excellentiam ordinis supernaturalis; sicut civilis tribuitur propter excellentiam ortam ex qualitatibus naturalibus, virtutum humanarum, dignitatum, & graduum, sed Sanctis Dei tribui potest cultus propter excellentiam ordinis gratiæ; ergo Sacer. Min. prob. Eadem est ratio de Sanctis, ac de Angelis; teste enim Evangelio Sancti erunt sicut Angeli, & Angelis æquales, sed Angelis licite tribuitur cultus ratione Sanctitatis: Josue 5. v. 13., & 14. *Cum autem esset Josue in agro Urbis Jerico, levavit oculos, & vidit virum stantem contra se, evaginatum tenentem gladium; perrexitque ad eum, & ait: Noster es, an Adversariorum? Qui respondit: Nequaquam, sed Princeps sum exercitus Domini, & nunc venio. Cecidit Josue in terram, & pronus adorans ait: Quid Dominus meus loquitur ad servum suum? Solve, inquit, calceamentum tuum de pedibus tuis; locus enim, in quo stas, Sanctus est.* Ubi advertendum est Josue non credidisse Deo adorationem præstare, sed Angelo, quem audierat esse ministrum Domini: & quidem ex motivo Sanctitatis; nam ex præsentia Angeli denominatur locus ipse Sanctus, & laudabiliter; & ideo jussus est etiam in venerationem calceamenta solvere. Item habetur Numer. 22. v. 31. *Aperuitque Dominus oculos Balaam, & vidit Angelum stantem in via evaginato gladio, adoravitque eum pronus in terram.* Ecce Balaam Angelum præcognitum, ut talem adorat, & utique veneratione Sacra, utpote ad patrationem tanti miraculi, quale erat locutio Asinæ. Possemus adducere adorationem, quam tribuerunt Manue, & uxor ejus Angelo annuncianti fœcunditatem: item Abraham, & Loth, sed sufficiunt duo priora exempla; & addamus aliud de Sanctis.

Eadem est ratio de Angelis, ac Sanctis.

159 PROB. II. Licet venerari quos & dignos honore docet Scriptura, & quos honoraturos promisit Christus, sed Scriptura declarat Sanctus honore dignos, & promittit Christus eos honoraturos; ergo. Min. explicatur. Psal. 138. v. 17. dicitur: *Nimis honorificati sunt amici tui Deus.* Amici Dei sunt, qui charitatem, & sanctitatem habent. 1. Reg. 2. v. 30. *Quicunque glorificaverit me, glorificabo eum.* Joan. 12. v. 26. *Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus.* Ad Rom. 2. v. 10. *Gloria, & honor omni operanti bonum.* Et distinguit honorem ab essentiali vitæ æternæ præmio, ut claret v. 6. *Qui reddet unicuique secundum opera ejus, iis quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam.* Sed Sancti sunt amici Dei, ministraverunt Christo, operati sunt bonum; ergo hi digni sunt honore; ergo optime facimus, dum eos cultu veneramur. Nec desinunt esse digni honore, quia mortui; sunt enim in statu feliciori consummatæ perfectionis charitatis; & quamvis absentes sint corpore, præsentes sunt spiritu. Nec est negandum fidei, quod lumen naturale agnovit. Philosophi enim apud Euseb. *lib. 13. de præparatione Evangelica cap. 6., & 7.* docuerunt viros probos mortuos dignos esse honore.

170 PROB. III. Æquum est creaturæ rationali, participanti modo speciali excellentiam Dei, tribuere cultum, sed Sancti speciali quodam modo participant excellentiam Divinam; ergo. Explicatur maj. Excellentiæ Divinæ fontali, & per essentiam debetur supremus cultus; ergo excellentiæ Divinæ participatæ cultus participatus. Ex doctrina Hæreticorum, & consuetudine etiam Barbarorum, homini excellenti secundum naturales prærogativas scientiæ, Regiminis, & similium civilis debetur veneratio; ergo homini excellenti secundum dona supernaturalia debebitur veneratio superioris ordinis. Sancti enim ad duplicem Rempublicam spectant, ordinis nempe Divini, in quo fiunt concives Sanctorum, & domestici Dei, & ordinis naturalis, quo convivunt in humanis, & politicis, sed his qui excellunt in civili Republica, debetur honor proprius illius ordinis; ergo his qui excellunt in supernaturali Republica, debebitur cultus correspondens illi ordini. Min. pariter declaratur. Loquimur enim de Sanctis canonizatis; quia hi soli sunt, qui heroice virtutem sectati sunt, ac proinde specialiter participes facti sunt, media Sanctitate, Divinæ excellentiæ; secundum quod Psal. 81. v. 6. dicitur: *Ego dixi: Dii estis & filii excelsi omnes.* Et hi sunt, quos consedere facit Christus in eodem Patris throno. *Qui vicerit dabo ei sedere mecum in throno meo:* Apocal. 3. v. 21. Sane ridiculum est nolle honorare, quos Christus maxime honorat; & eo magis, quod honor est proprium virtutis præmium; eo fine in Republica inductus, ut urgentius allicerentur homines ad superandam arduitatem repertam in ejus exercitio: unde optime *lib. 1. Ethic. lect. 5.* Angelicus asserit bonum honestum esse honoris statum, quia virtus est causa honoris, & „ Fere totus vitæ civilis finis videtur esse honor, qui redditur bene operantibus in vita civili, quasi virtutis præmium „ si ergo bono Reipublicæ bene institutæ consentaneum est, ad heroicæ virtutis incrementum, honorem in præmium offerre: quare non erit consentaneum lumini, seu Reipublicæ supernaturali, quæ naturam perficit, honorem correspondentem tribuere heroicitati virtutis sibi propriæ?

Sancti participant excellentiam Dei.

171 PROB. IV. Ex principio etiam a Protestantibus adoptato, quod fuit in usu sub primordiis Ecclesiæ, non potest esse nisi honestum, & licitum, utpote ab Apostolis emanatum, sed cultus Sanctorum fuit in usu sub primordiis Ecclesiæ: ergo. Min. declaratur. Gentiles corpora Martyrum comburebant, vel in mare projiciebant „ Ne forte (*ajebant*) „ Christiani, qui Deos nostros adorare nolunt, servos nostros adorent „ Ita Euseb. *lib. 4. cap. 15., & lib. 8. cap. 6.* Faustus Manichæus apud August. *lib. 20. contra Faustum cap. 4.* objurgabat Christianos dicens „ idola vertitis in Martyres, quos vobis similibus „ colitis „ Gentiles apud eundem Augustinum *Psal. 96.* insultabant Christianis, tanquam

quam

quam adoratoribus Angelorum. Iidem apud Euseb. *cit. loc.* peracto Martyrio S. Polycarpi metuerunt, ne ipsum adorarent Christiani pro Deo homine, sed nisi fuisset usus colendi Sanctos, non potuissent hæc Christianis objicere; ergo a primorum seculorum fidelibus veneratione excepti fuerunt Sancti: & ideo cum invaluisset error Sacrificantium Deiparæ, tanquam Deæ, metuens Epiphanius, ne daretur occasio omnem cultum abjiciendi erga Virginem *Hæresi* 79. clamabat -- Sit in honore Maria; Dominus adoretur -- Hinc communis vox erat Catholicorum, calumnias repellentium cum Cyrillo Alexandrino *lib. 6. contra Julianum* -- Sanctos Martyres, nec Deos esse dicimus, nec adorare consuevimus, laudamus autem eos potius summis honoribus, quod pro veritate strenue certarunt --

172 PROB. V. Patrum traditione, summis tamen labiis, quia in re clara. S. Justinus Martyr *Apolog.* 2. *habet* -- Bonorum Angelorum exercitum, & Spiritum propheticum colimus, atque adoramus, verboque, & re, seu veritate veneramur -- Ecclesia Smyrnensis *in epist. de Polycarpi Martyrio* -- Martyres, ut discipulos, & imitatores Domini propter incredibilem eorum benevolentiam, quam in proprium Regem, & Magistrum declararunt, merito amplexamur -- S. Irenæus *lib.* 3. *cap.* 20. -- Cum hæc ita se habeant, ad tantam temeritatem progressi sunt quidam, ut etiam Martyres spernant &c. A Christo confundentur omnes, qui inhonoraverunt eorum Martyrium -- Si Sanctos colere licitum non esset, non confunderet Deus Martyrum inhonoratores. Origenes *homil.* 3. *in diversa* -- Bene, & secundum voluntatem Dei eorum (*videlicet Innocentium*) memoriam Sancti Patres celebrari mandaverunt sempiternam -- Hoc testimonio claret rem licitam fore; quia secundum Dei voluntatem, & esse traditionem Patrum. Eusebius Cæsar. *lib.* 3. *de præparatione Evangelii cap.* 7. -- Nos quotidie id factitamus; nam vere pietatis milites, ut Dei amicissimos, honoramus -- Basilius *in S. Mamantem* -- Ecclesia per hoc quod eos honorat, qui præcesserunt, præsentes impellit -- Ubi assignat, velut præmium virtutis venerationem, qua excitentur ad imitationem Viatores -- Nyssenus *Orat. in Theodoretum Martyrem* -- Cui Regum talis honor habetur? Qui ex iis, qui supra modum inter homines excellere visi sunt, tali memoria celebratur? Quis Imperatorum adeo decantatus, & fama celebratus est, ut hic miles pauper modo conscriptus tyro, quem Paulus armavit, quem Angeli unxerunt, quem Christus coronavit? -- Aug. *Serm.* 1. *de SS. Petro, & Paulo* -- Beatissimum Petrum piscatorem modo genibus provolutis adorat gentium multitudo -- Et *Epist.* 84. -- Ostendatur mihi Romæ in tanto honore Templum Romuli, in quanto ibi ostendo memoriam Petri. In Petro quis honoratur, nisi ille defunctus pro nobis? -- Idem sentiunt reliqui Patres. Hinc Concilium Gangrense *Can.* 20. -- Si quis Sanctorum memorias contemnendas putaverit; anathema sit --

SOLVUNTUR HÆRETICORUM ARGUMENTA.

173 OBJIC. I. Quod soli Deo reservatur, sine sacrilegio non potest tribui creaturæ, sed cultus Religiosus soli Deo reservatur; ergo non potest licite tribui creaturæ. Min. explicatur Deuter. 6. v. 13. habetur: *Dominum Deum tuum timebis, & illi soli servies.* 1. ad Tim. 1. v. 17. *Soli Deo honor, & gloria. Soli* dixit, sed hic agitur de cultu, & honore Sacro; ergo hic soli Deo reservatur; ac proinde non nisi sacrilege defertur Sanctis. Ita Calvinus.

RESP. neg. min. Primus locus Scripturæ loquitur de cultu supremo, qui debetur motivo summæ servitutis primo principio, & fini omnis creaturæ, quod competit soli Deo; & hic cultus non tribuitur a Catholicis Sanctis, sed alius inferior; quia modo inferiori Divina excellentia participatur ab ipsis. Quamvis Deus sit Dominus omnium, etiam in politicis; quia tamen participatur ratio Dominii a Principibus, concedit Calvinus deberi Principibus venerationem civilem; ergo quia participant Sancti excellentiam Dei supernaturalem debetur veneratio Sacra. Locum Pauli debet solvere Adversarius, cum ad Rom. 2. v. 10. dicatur: *Gloria autem, honor, & pax omni operanti bonum*; non ergo soli Deo. Igitur Paulus ibi loquitur de honore debito ratione beneficii Redemptionis, & vocationis ad legem Christi, pro quo beneficio ibi gratias agit. Porro Sanctis non tribuitur hujusmodi veneratio; non enim agnoscimus eos pro Redemptoribus, sed pro amicis, & imitatoribus Christi.

Supremus cultus soli Deo.

174 DICES. Christus repulit a se Matth. 4. Dæmonem postulantem adorari, sed postulavit Dæmon adorationem inferiorem, idest, aliquam sibi inclinationem fieri, ut deducitur ex littera græca; ergo &c.

RESP. negando min. Non enim superbissima creatura contenta erat aliqua inclinatione, jam assueta extorquere cultum Deitatis in Idolis, & Oraculis Ethnicorum. Nec promissio, quam fecit de universis mundi Regnis elargiendis, si adoraretur, erit limitata. Deus solus est, qui universa Regna mundi dare potest; & non nisi, qui præsumit Deitatis æqualitatem, id potest velle promittere. Quod pariter ex Christi responsione v. 10. colligitur. *Scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Quasi dicat: Hanc adorationem quam a me exigis, debes tu, & omnis alia creatura Deo. Deinde etsi daremus inclinationem aliquam postulasse; non inde ex repulsa colligitur Sanctis nullam esse exhibendam. Dæmon enim non est creatura honore digna, cum sit inimica Deo, suppliciis, & confusionibus deputata.

Dæmoni nullus debetur honor.

175 INSTABIS. Cultus, quem tribuebant Galatæ illis (de quibus Paulus cap. 4. v. 8. *his, qui natura non sunt Dii, serviebatis*) est omnino inferior; nam ex Græco correspondet *Edoulusate*, quod significat servitutem communem, sed Paulus sine Idololatria hunc cul-

tum

tum ut tributum aliis a Deo non agnoscit; ergo nullius generis cultus Religiosus permittitur puris creaturis licite.

RESP. Argutia hæc omnino inique Scripturam accommodat ad casum istum. Licet Dii non essent, quibus Galatæ serviebant, tamen pro Diis eos habebant: unde non est mirum, quod committerent Idololatriam. Nos autem Sanctos non habemus pro Diis, sed pro amicis tantum Dei: unde ejus adoratio communis, seu clarius, inferior tribui potest. Ex qualitate excellentiæ determinatur etiam qualitas adorationis, & servientis: unde etiam si ex Græco haberemus *Dulia*, aut ex Hebr. *Jagabad*, loco verbi Latini, *Servire*, aut *Servitus*, quæ communem servitutem indicant, si Deo applicantur, appellant ad Latriam, & ad supremum gradum determinantur.

176 URGEBIS. Aman non exigebat adorationem Latriæ ab Aulicis, sed inferiorem: at hoc non obstante Mardochæus, in lege Dei instructus, noluit eam præstare, ne creaturæ daret, quod Deo debetur, Esther 13. v. 14. *Timui ne honorem Dei mei transferrem ad hominem, & ne quemquam adorarem, excepto Deo meo*. Sciebat ergo ea lege quamcumque religiosam adorationem prohibitam esse creaturis, & soli Deo absolute deberi.

RESP. A Protestantibus solvendam esse instantiam. Ab Aulicis non exigebat Aman, nisi civilem subjectionem; ergo cum vir Judæus omnem illi negaverit, colligendum erit, Principibus non deberi civilem venerationem, contra Scripturam præcipientem, ut obediamus Dominis temporalibus, non solum modestis, sed etiam discolis. Dicendum ergo cum S. Thoma 2. 2. *quæst.* 84. *art.* 1. *ad* 1. -- Secundum autem reverentiam, quæ debetur Deo, Mardochæus noluit adorare Aman: timens ne honorem Dei transferret ad hominem --

DICES. Hoc abs re videtur I., quia Aman non exigebat a Mardochæo, nisi quod ab aliis, sed ab aliis non exigebat nisi reverentiam debitam primis Ministris; majorem enim se velle non declaraverat. II. Reverentia, quæ Aman deferebatur, illa est, quam Rex jusserat deferri, sed est certo certius, quod Rex non præceperat Divinam, immo nec majorem sibi debitam. III. Quia Esther cap. 8. v. 3. *Procidit ad pedes Regis*. Quidquid autem faciebat Regina, ex consilio Mardochæi faciebat: si ergo adorare hominem credidisset fore in injuriam Dei, non hoc permisisset.

Sed hæc non cogunt deserere solutionem D. Thomæ, nec melior dari potest. Cum Scriptura non reprehendat Mardochæum, videtur prudenter egisse, si verò negasset subjectionem solum civilem, quam tantum exegisse Princeps, utique prudenter non egisset; ergo aliquam aliam superiorem venerationem asserendum est negasse; & ex textu clare colligitur. Favore Regio tumidus Aman plus justo extollebat se, & licet non formaliter, tamen interpretative, & ex modo postulabat velut Numen haberi; & hanc causam adducit Deo pro excusatione Mardochæus eodem cap. v. 12. *Cuncta nosti, & scis, quia non pro superbia, & contumelia, & ali-*

Aman superbissimus.

qua gloriæ cupiditate fecerim hoc, ut non adorarem Aman superbissimum. Terminus iste superlativus excessum ambitionis, & superbiæ dementantis explicat, unde Lyranus *in Glossa ordinaria in 3. Esther* ait -- Ex superbia sua volebat Aman sibi arripere honorem Divinum, faciens se adorare tanquam Deum, ut dicit hic Glossa Hebraica; & hoc erat sibi illicitum -- Quibus patet ad objecta. Ad primum non exigebat expresse Divinum honorem, sed interpretative, ex modo superbiendi. Ad secundum Rex præcepit quidem solum honorem civilem proportionatum, at ipse Aman Regia abutebatur dilectione. Ad tertium in persona Regis non apparebat Divini honoris contemptus, nec ex vi circumstantiæ superbientis, nec ex quotidiana frequentia, & ideo permisit, ut Esther adoraret Regem; paratus & ipse adorare data occasione.

177 OBJIC. II. Si liceret adorare Sanctos, Viri Dei in Scriptura commendati non rejecissent adorationem, sed rejecerunt, ut Petrus Act. 10. v. 26., qui Cornelio volenti eum adorare restitit: *Surge; & ipse homo sum*. Et Angelus Apocalypsis 22. v. 9., qui repulit Joannem volentem eum adorare dicens: *Vide, ne feceris; conservus enim tuus sum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum, qui servant verba Prophetiæ libri hujus. Deum adora*. Ergo nec Angelis, nec hominibus præstanda est adoratio Sacra.

RESP. neg. min. Quam non evincit probatio: non enim absolute Sacrum rejecerunt cultum, sed ob momenta tunc occurrentia. Petrus rejecit, tum humilitatis exercendæ causa, & Christianæ urbanitatis, ut Gentilem pro fide suscipienda accedentem benigne exciperet, & alliceret: Aliàs cum Apostoli totis viribus incumberent, ut nomen Christi universo orbi celebre facerent, congruum erat, ut omnem honoris speciem effugerent. Tum quia Petrus erat miraculorum fama illustris: unde Gentiles de facili erga similes personas excedebant in modo venerandi, & credebant eas habere quid Divinitatis, sicut Licaonitæ crediderunt de Paulo, & Barnaba: ne ergo deciperetur Cornelius, vetuit Petrus adorationem.

Ad secundum respondet Angelicus -- Angelus prohibuit Joannem non a quacunque honoratione, sed ab honoratione adorationis Latriæ, quæ debetur Deo, vel ab honoratione Duliæ, ut ostenderet ipsius Joannis dignitatem, qua per Christum erat Angelis adæquatus secundum speciem gloriæ Filiorum Dei; & ideo nolebat ab eo honorari tanquam superior --

Prima solutio D. Thom. non placet Suario, & Vasquesio: quia non videtur admittenda falsa existimatio in Joanne, eo præsertim quod iterum cap. 19. fuerat admonitus; adeoque solam aliquam summam externam adorationem voluisse exhibere, debita existimatione interius retenta. Verum, dum Suarez vult falsam existimationem auferre, inordinationem æque Apostolo indignam inducit. Excessiva adoratio externa, interiori conceptui non respondens, inordinata est, & eo pejor secunda vice, cum aliàs ponatur

Suarez, & Vasquez renuunt Angelici solutionem.

Mmm admo-

admonitus cap. 19. Nec improbanda est illa prima solutio, cum eam promoveat Augustinus *quæst. 61. in Genesim* -- Nec moveat, „ quod in quadam Scriptura prohibet Angelus hominem adorare se, & admonet, ut „ Dominus potius adoretur: talis enim apparuerat Angelus, ut pro Deo posset adorari, & ideo fuerat corrigendus adorator -- Ceterum Hæreticos sic interpellamus: Vel Joannes, dum voluit adorare Angelum in animi præparatione, bene fecit, vel male? Si bene: non sunt reprehendendi, qui similia imitantur. Si male; ergo impie tentavit secunda vice iterum adorare; ergo Evangelista, & Apostolus non intellexit, & ignoravit quæ pertinent ad cultum Dei, quod est blasphemum.

178 OBJIC. III. Conclusio non potest esse de fide, ubi principium non est de fide, sed hunc Sanctum esse in Cœlo, non est de fide; nullâ enim Scripturâ constat; ergo hunc Sanctum esse adorandum non est de fide. Sic Rex Jacobus arguit.

Tom. V. Tract. VII. Disp. III. Controv. VIII. visum est, quid de Sanctorum Canonizatione sentiendum sit, ea propter impræsentiarum. Illud notandum occurrit Jacobum Regem in eo semper peccare, quod velit nihil deberi certo credi, nisi quod expresse Scriptura ponit. Omissis quæ suo loco ad rem præsentem dicta sunt, Spiritus primitivæ Ecclesiæ plurea, & Sanctus credidit, & coluit non expressa in Scriptura: unde consuetudo fuit quorundam Martyrum in particulari memoriam facere, & diem Martyrii adnotare, ut ex dictis constat ex Concionibus, quas habuerunt Patres in Sanctorum honorem.

Patrum laudes de Sanctis.

Non sunt ergo despiciendi Sancti, quorum memoriam non facit Sacra pagina, nec illi, quos Novitios Arguens appellat; non enim antiquitas dignos reddit honore, sed vera Sanctitas, & felicitas.

179 DICES. Non solum Sanctos in genere, sed hunc, & illum Pontificii adorant in particulari, sed non est de fide, hunc, & illum esse in Cœlo; ergo exponunt se periculo adorandi damnatum, & impium.

RESP. Quidquid sit de minori, de qua loco mos est, quatenus asseris non esse de fide hunc, & illum esse in Cœlo: nobis sufficit certitudo moralis, quam habemus de charitate, & sanctitate illorum, ut possimus prudenter operari. Nec habetur periculum erroris, & deceptionis in colendis Sanctis, quos reveretur Ecclesia, quæ est columna veritatis. Qua in re notanda est doctrina Augustini *Epist. 118. cap. 5.* in tres ordines distribuit mores Ecclesiæ. Primus est eorum, *Quæ Divina Scriptura præscribit auctoritas*; Secundus eorum: *Quæ toto orbe servat Ecclesia*; Tertius eorum: *Quæ per loca, & regiones variantur*: De primis ait -- Non esse dubitandum, quin ita facere debeamus, ut legimus -- De secundis -- De quibus disputare, quin ita faciendum sit, insolentissimæ Insaniæ est -- De tertiis -- Id faciendum esse, quod in qualibet Provincia, neque contra fidem, neque contra bonos mores servari solitum est -- Porro cultus Sanctorum pertinet ad ordinem sacrum, ab universa enim Ecclesia servatur: adeoque securi sumus, & cum Bernard. *ad Canonicos Lugdunenses* In simili dicimus -- Ego quod ab „ Ecclesia accepi, securus & teneo, & trado, quod non scrupulosius, fateor, admiserim --

180 INSTABIS. Non possunt cultu sacro excipi, hi, in quorum *Actis, & legendis quamplures nugas esse conscriptas* novimus, sed acta novitiorum Sanctorum plena sunt nugis: immo alii exponuntur tanquam Sancti, qui nunquam fuerunt, puta, Christophorus, Georgius, Catharina, & similes. Hæc Rex, Melancthon *in Apol. Confess. August. cap. 21.* Calvinus *de ratione vera reform.*

RESP. Quidquid sit, an aliquæ legendæ particulares contineant nugas: Ecclesia, & Pastores in colendis Sanctis, non quamcumque adoptant historiam, etiamsi gravis videatur, sed pro regula habent, vel universalem traditionis antiquæ sensum, vel canonicam declarationem Sedis Apostolicæ, quæ exquisita diligentia, & cautela, ac rigore invigilat canonizationi. Et particulares Pastores curant impedire editionem actorum, quæ solida non sunt; solentque de his subditos admonere. Quod si aliquis error in simplicibus irrepat, per accidens est, nec solet esse circa substantialia morum, sed sunt quædam puerilia, & indifferentia. Et si quandoque apocryphæ quædam narrationes divulgentur, non sequitur propter hoc apocryphum esse Sanctum, aliàs negare possemus Apostolos, quorum acta plurima sunt suspecta. Hinc Can. *Sancta Roman. dist. 15.* Historia S. Georgii declaratur apocrypha, & tamen idem Sanctus proponitur colendus. Deinde, dato quod inde deduceretur, tres, vel quatuor colendos non esse; sunt tamen innumerorum Sanctorum approbatissimæ Historiæ. Hæretici tamen nugas vocant, & sacrilegia, exercitia virtutum, sed non probant.

Apocryphæ narrationes ab Ecclesia non approbantur.

181 OBJIC. IV. Sacrilegium est homines adorare Latria, sed si Sancti colendi sunt cultu sacro, non possunt adorari nisi Latria; ergo. Min. prob. Non datur nisi duplex honor, civilis, & Religiosus, sed primus non convenit Sanctis, cum non conversentur nobiscum civiliter; ergo secundus, sed ille est proprius Dei, qui Latria dicitur; ergo. Sic Calvinus *lib. 1. Inst. cap. 11. §. 11., & cap. 12. §. 1., & 2.*

RESP. Neg. min. Cujus probatio est falsa; præter enim civilem, & Latriæ honorem datur alius gradus medius superior primo, & inferior secundo, sicut datur excellentia media, seu status medius inter ordinem politicum, & Divinum, scilicet, supernaturalitatis creatæ. Æquivocat Argumentator in illo termino *Religionis*, quæ habet actus primarios, & secundarios, elicitos, & imperatos; & diversarum virtutum habitus, si accipiatur in sua amplitudine, secundum quos versatur circa diversa objecta proxima. Si verò accipiatur, prout expresse determinat singularem Dei cultum tunc utique concedimus coincidere cum Latria, sed in hoc sensu non applicamus eam Sanctis, sed secundum alios actus, vel inferiores habitus.

Cultus sacer varios habet gradus.

DI-

DICES. Latría ſignificat *colere*, ſed Sancti, ut dicitis, non coiuntur Latría; ergo coiontur ſine cultu; ergo non ſacro.

Latria maximum dicit cultum.

RESP. Latría non ſignificat omnem cultum, ſed ſupremum, & maximam venerationem, & ſubjectionem, quæ eſt in creatura ad Deum: quare non ſequitur, Sanctos nullo cultu adorandos, ex quo non adorantur Latría, ſed non adorari ſupremo, & maximo, præter quem datur alius pro illis, qui ſunt templa viva Dei; & qui ſerviunt die, ac nocte ante thronum Altiſſimi, qui minor eſt; & ad hunc exprimendum aſſumimus nomen hoc *Dulía*.

182 INSTABIS. Ex Beza *in annotat. ad 4. Matth.*, & ex Valla. Dulía, & Latría, in Scripturis idem ſignificant, ſed Sancti non coluntur Latría; ergo neque Dulía. Maj. explicatur, Levit. 23. v. 7., ubi legitur: *Opus ſervile non facietis*; Græce ponitur *Latria*: & ad Rom. 7. v. 6., ubi legimus: *Ut ſerviamus in novitate ſpiritus*; Græce habetur *Dulia*. Ex quibus patet opus in ſervitium creaturæ Latríam dici, & quod eſt in ſervitium Dei, vocari Dulíam. Quod confirmatur. Apud Xenophontem 3. *Cyropedia* obſequium Ancillæ erga Dominum modo vocatur Latría, modo Dulía. Auguſt. *quaſt. 94. in Exodum* tam Dulíam, quam Latríam tribuit Deo -- La„ tríam ut Deo, Dulíam ut Domino -- Hinc Vedroſius, & Haidegerus in ſuis vindiciis aſſerunt, in utroque Teſtamento Latríam tricies tribui Deo, Dulíam tricies novies; cultum vero idolorum ſub nomine Latriæ in veteri Teſtamento damnari tricies quater, ſub nomine Dulíæ vicies ter. Apud interpretes Græcos nomen Latinum *ſervire* prout Deo correſpondet per *Latreuſin* redditur novies, per *Duleuſin* vicies ſepties; ergo idem eſt cultus Latríæ, & Dulíæ, & idololatría, & Idolodulía.

Latria, & Dulia generice conveniunt.

RESP. Latría, & Dulía idem ſignificant quaſi generice, ideſt, cultum, ſervitium, ſubjectionem, non autem ſpecifice: ſic enim accepta important differentiam, ut Latría dicat ſupremum gradum, Dulía verò minorem. Qui tamen in Deo dantur omnes formalitates venerabilitatis; ideo indifferenter Deo tribuitur Dulía, & Latría; unde loco citato Auguſt. dicit -- Unde intelligitur, „ quia & Dulía debetur Deo tanquam Do„ mino; Latría verò non niſi Deo tanquam „ Deo -- Deitas qua Deitas ſupremam excellentiam importat, ideo Latría ei debetur, Dominus qua Dominus importat ſuperioritatem dominationis, ideo ei debetur Dulía; cum autem excellentia Divina, & ſuperioritas poſſit ab hominibus participari, eiſdem ratio aliqua ſervitutis, & obſequii tribuenda eſt. Ad tollendas tamen æquivocationes inventæ ſunt iſtæ voces Dulía, & Latría; Latría ad exprimendum ſupremum cultum, Dulía inferiorem. Attendenda eſt ergo ratio ſub qua cultus: Si eſt increata excellentia, uno termino utendum eſt, ſi analogice participata, alius eſt adhibendus.

183 URGEBIS. Hæc terminorum inventio eſt ad obtegendam idololatríam; ceterum in re idem ſentimus: immo quid majus; nam Dulía eſt ſervitus, Latría eſt cultus, ſed minus eſt aliquem colere, quam ſervire; nam pares colimus, Dominis ſolum ſervimus; ergo in re magis damus creaturis Dulíâ, quam Deo Latríâ. Hæc Caivinus.

RESP. Nego aſſumptum, cujus probatio puerilis eſt. Latría ſignificat colere, non qualecunque, ſed quod ſupponit maximam ſervitutem; quia habet reſpicere maximam rationem formalem ſub qua Increatæ excellentiæ primi principii, & ultimi finis; Dulía autem non ſupponit hanc maximam ſubjectionem.

184 OBJIC. V. Quod Patres reprehendunt, non poteſt eſſe honeſtum, ſed Patres reprehendunt cultum alteri deferri præter Deum; ergo honeſte non tribuitur Sanctis. Min. explicatur. Athan. *Ser. 3. contra Arrianos*, negat Angelos, & Sanctos eſſe colendos, Epiphanius *hær. Collyridianorum* ſæpe repetit Mariam non eſſe adorandam, ſed Deum, Ambroſ. *in cap. 1. ad Roman.* redarguit eos, qui adorant conſervos. Auguſt. *de vera Relig. cap. 55.* — Non ſit nobis religio, „ cultus hominum mortuorum; quia ſi pie „ vixerunt, non ſic habentur, ut quærant „ tales honores, ſed illum a nobis coli vo„ lunt, quo illuminante lætantur, meriti ſui „ nos eſſe conſortes -- Adrianus Papa *in epiſt. ad Conſtantinum, & Irenem*, de adoratione Sanctorum, habet — Qualis verò iſte eſt ado„ rationis honor? Profectò non alius, quam „ is, quo nos peccatores quoque invicem „ proſequimur ſalutantes nos inter nos per „ honorationem, & dilectionem -- Quibus oſtendit ſolum honorem civilem Sanctis deberi.

RESP. neg. min. Mentem Patrum pro nobis eſſe ſatis clare vidimus. Quia tamen ſcripſerunt contra varias hæreſes; proportionate ad materiam phraſibus utebantur. Hinc cum orta eſt hæreſis Simonianorum colentium Angelos velut Deos, & Collyridianorum adorantium ut Deam Deiparam, & aliorum uſurpantium nomen cultus, & adorationis antonomaſtice, prout dicit ſupremam, & maximam venerationem, ubi de creaturis agebatur, Sancti Patres negabant hoc modo Angelos, vel Sanctos eſſe colendos. Ita S. Athanaſius negat Angelos, & homines eſſe adorandos cultu Latríæ Chriſto ut Deo debitæ. Ita S. Ambroſ., qui ibidem habet -- Sa„ pientes enim ſe arbitrantur, quia rationes „ phyſicas inveſtigaſſe ſe putant, ſcrutatores „ curſum ſiderum, & qualitates elemento„ rum: Dominum autem horum ſpernentes, „ ideo ſtulti facti ſunt, cum ſi hæc laudanda „ ſint; quanto magis Creator illorum? -- Aperte loquitur de illis qui Deo debitum honorem tollunt, & creaturis tribuunt, agitque contra eos, ut ſuperiori Controverſia vidimus, qui docebant de neceſſitate adeundum eſſe Deum mediis Angelis, ſicut per Comites accedimus ad Regem. Ita Auguſt. qui ibidem habet — Qui autem nos invitant, „ ut ſibi ſerviamus, & tanquam Deos cola„ mus; ſimiles ſunt ſuperbis hominibus, qui„ bus, ſi liceat, ſimiliter coli volunt -- Ita Adrianus Dulíam comparat cum civili, ut elonget ab adoratione Latríæ. Ceterum loqui de ſuperiori ad civilem conſtat ea ratione formali, quam aſſignat, ſcilicet, propter

eorum justitiam, & qui viderint eos, in imitationem illorum ducantur. Porro hæc ratio cultum excedit civilem.

CONTROVERSIA XI.

AN DEIPARA SIT ADORABILIS CULTU HYPERDULIÆ.

AD extrema declinantes heretici, tenuerunt alii nullum deberi Deiparæ cultum Religiosum, alii supremum Latriæ, quos refert Epiphanius *hær.* 79. ubi notat mulieres fuisse, quæ super currum quadratum tortam panis, velut Deæ sacrificabant Deiparæ, quem errorem pluribus rejicit S. Antistes. Ex quo mirifice triumphant Lutheri, & Calvini asseclæ, pronunciantes hæreticum, & superstitiosum, & dicti Epiphanii sententia damnatum modernum Romanæ Ecclesiæ cultum erga Virginem, quem longe majorem illo dictitant. Horret calamus referre, quæ evomunt Lutherus contra venerationem ab Ecclesia exhibitam in postilla ad festum Nativitatis, & Annunciationis, Melancton. *in Apologia confessionis*, Calvinus *in cap. 2. Joannis, & in Harmonia Evangelica circa cap. primum Lucæ*: Heerbrandus *in suo Antidotario*, uno Verbo omnes fere asseclæ Lutheri, & Calvini, quorum una vox est nos idololatricum honorem deferre Virgini, ut Deam venerari, plus ei tribuere, quam Christo, majoremque in ipsa, quam in eo fiduciam habere, prædicata propria Dei assignare. Unde insequunt in omnia illustria epithera, quæ in Sanctis precatiunculis: *Salve Regina &c. Sub tuum præsidium*, & similium, quibus quotidie utimur, reperiuntur. Hinc ad decipiendos incautos vendunt, veterem Ægyptiorum nos renovasse superstitionem, qua Thermuti filiæ Pharaonis, quæ Moysem ab aquis eruit, tanquam Deæ cultum offerebant; & Israelitarum, qui apud Jeremiam 7. Reginæ Cœli, idest, Lunæ, vel Veneris sideri litabant hostias. Et quia clara illa distinctione cultus Latriæ, & Duliæ, ac Hyperduliæ omnia elucidari conspiciunt, suisque machinationes everti; linguam, & calamum acuunt virulenter tanquam in inutilem, vanam, & novam Scholasticorum doctrinam; cum tamen distinctio primis Patribus fuerit nota. Latriæ ut soli Deo debitæ, & Duliæ ut attributæ creaturis mentionem facit August. *lib. 15. contra Faustum, cap. 10. lib. de civit. cap. 1.*, & alibi. Beda *in cap. 4. Lucæ*. Damascenus *lib. 3. Apolog.* Basilius *ad Amphilochium cap. 18. VII. Synodus act. 7.*, & alii.

Heretici Deiparæ hostes.

Hyperduliæ nomen sub hoc termino non est apud antiquos adeo notum: ceterum in re cognitum fuit, quatenus agnoverunt Humanitati Christi nec pure Duliam, nec absolute Latriam deberi. Sed quidquid sit, an verba nova sint, vel antiqua, sufficit Catholicis sub iis explicare rem antiquam, & præcavere errores, vel pericula errorum, qui ex voce cultus, vel adorationis simpliciter prolata, vel creaturis applicata oriri possent. Ut ergo Hæreticos revincamus, tribus conclusionibus elucidabimus Controversiam. In prima firmabimus Deiparam esse colendam. In secunda non esse colendam Latria. In tertia esse colendam Hyperdulia; unde

Dico I. Deipara est veneranda honore plusquam civili. In re clarissima summatim sequentia rescribo.

185 PROB. I. Debet esse adorabile cultu plusquam civili in se, quod Deus Sacris figuris præsignavit: sed Deiparam figuris Sacris Deus præsignavit; ergo in se est venerabilis; hoc enim ipsum Sacris typis figurari est quoddam honorari, absque dubio significans & esse honorabile, & Deum velle honorari. Min. apud Patres solemnis est, qui fere quod nobilius est in veteri Scriptura figurate scriptum volunt pro Maria, & specialiter librum Canticorum, ut fecit Rupertus. Sed unam tantum, vel alteram auctoritatem referam.

Figuratam in Templo Salomonis Deiparam docet Methodius Martyr *in Orat. habita ob Hypapantem* (*) *Domini*. Quapropter
„ ego cum celebri Propheta de immensa ex-
„ cellentia tua nos admonente concludens
„ dixerim: Quam magna est Domus Dei,
„ & ingens locus possessionis ejus? — Et in
Threnis appellat eam, Sedem Deo dignam, & glorificatam, animatam Arcam Legislatoris nostri Dei; deinde ipsam salutando ait —
„ Salve dilectionis Dei thesaure! Salve Hu-
„ manitatis Filii fons! Salve Spiritus Sancti
„ umbraculum! — Arcæ Dei eam comparat Joann. Damascenus *Orat. 2. de Dormit. B. V.* Templo Salomonis, Tabernaculo Dei, & similibus passim comparata in Patribus occurrit. sed Arcæ, & Templo honor Sacer deferebatur propter respectum ad Deum inhabitantem; ergo pariter Virgini debetur propter respectum ad eundem Deum, cujus fuit Templum, & Sanctuarium.

(*) *Festum Purificationis B. V. M.*

B. V. M. figuris præsignata.

186 PROB. II. Non potest non nisi esse veneranda plusquam civiliter, quæ ab Angelo salutatur propter excellentiam ordinis supernaturalis, sed Deipara a Legato Dei hoc salutatur modo, ut testatur Scriptura, Lucæ 1. v. 8. *Ingressus Angelus ad eam dixit: Ave gratia plena: Dominus tecum: Benedicta tu in mulieribus.* Salutatio, genus quoddam honoris est. itidem benedictio super ceteros; ergo cum motivum sit gratiæ plenitudo, & specialis inhabitatio Dei; jam plane fit honorem non esse pure civilem; a ratione enim formali specificantur actus.

187 PROB. III. Non potest esse incongruum, & indebitum id, ad quod movet Spiritus Sanctus, sed movit ad laudes plusquam civiles erga Deiparam; ergo honor plusquam civilis nequit esse incongruus. Min. habetur Lucæ 1. v. 41., & 42. *Repleta est Spiritu Sancto Elisabeth; & exclamavit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui*, v. 45. *Beata, quæ credidisti, quoniam perficientur in te, quæ dicta sunt tibi a Domino*. Est autem certo certius hæc laudis obsequia non esse ordinis civilis. His accedit illud Beatæ Marcellæ famulæ Beatæ Marthæ Sororis Lazari, apud Sylveiram, Lyranum, & alios, clamantis. Lu-

cæ

cæ 11. v. 27. *Beatus venter, qui te portavit, & ubera, quæ suxisti* ! Respondente Domino: *Quin immo Beati, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud*. Quibus significatur, V. M. beatiorem esse propter dona gratiæ sanctificantis.

188 PROB. IV. Non potest esse falsum, & superstitiosum, quod fidelium antiquitas nobis tradidit, sed hæc nobis tradidit Deiparam esse honorandam cultu plusquam civili; ergo nequit esse falsus, & superstitiosus. Explicatur I. ex Templorum ædificatione. Certum est ex sacris litteris, Templa non esse signa venerationis civilis, sed Religiosæ, cum sint domus orationis, & loca Sacra, & Sacris destinata: unde ex Templorum dedicatione nequit colligi cultus civilis, sed alius superior; plurima autem dicavit antiquitas Deiparæ. Constantinus Magnus Urbem Byzantinam sub Alexandro Episcopo Virgini dicavit, ex quo Byzantini suam opitulatricem consueverunt invocare, tunc temporis maxime, quo fuerunt ab Arrianis afflicti. Sic Euseb. *lib. 7. Hist. cap. 5.* Helena Virgini pariter magnificam ædem sacravit in Palæstina. Calistus eidem dicavit Ecclesiam Transtyberinam Romæ, in loco, ubi erat Taberna meritoria, & in quo fons olei emanavit. Ex Niceph. *lib. 8. Hist. cap. 3. lib. Pontific.* Liberius Pontifex Templum ad Præsepe, nunc Sanctæ Mariæ Majoris dictum, sumptibus Romani Patricii, & miraculo designatum. Item ex Orosio *lib. 8. Hist. cap.* 18. 20. Romæ Bonifacius IV. sub Phoca impetratum Pantheon celeberrimum, a M. Agrippa constructum, Virgini, & Martyribus dicavit, omni Idolorum inquinatione sublata. Pulcheria Augusta, postquam suam Virginitatem Deo dicaverat, Mariæ tres extruxit in ejus honorem sacras ædes, primam in Chalcopratejo, quod nomen sepulchri habuit, in quo Dei parentis Zonam reposuit, secundam, viæ Ducum insignivit titulo, in quo imaginem manibus S. Lucæ depictam, & quasdam Salvatoris fascias asservavit, tertiam in Blachernis, in quo sepulchrales Mariæ fascias a Juvenali Jerosolymitano Episcopo transmissas, deposuit, hancque lampadibus, pervigiliis, supplicationibus celebrem fecit, & incredibili pulchritudine, omnisque generis ornamentis conspicuam: commendat Damascenus *de Dormit. Virginis*, quod ipsa Imperatrix, & Marcianus die, noctuque adibant. Hæc Nicephor. *lib. 15. cap. 14., & cap. 26.* alia describit templa ad Virginis honorem extructa, sicut etiam *lib. 14. cap. 16.*

Templa Deipara dicata.

189 Explicatur II. ex Festorum celebratione, quæ fuit in usu sub primis seculis, præcipue Assumptionis, & Purificationis, quæ solemnitates sunt antiquissimæ, ut paret ex sermonibus, & scriptis Sanctorum Patrum: unde primus auctor Festi Assumptionis non fuit Justinianus, sed solum suo decreto ampliavit, & auxit solemnitatem. Explicatur III. ex usu pingendi, & exponendi, & processionaliter deferendi Imaginem Deiparæ a primis Fidelibus usurpato, de quo infra cum de Imaginibus.

Festivitates B. V. M.

190 PROB. V. Non potest esse superstitiosum, quod & doctrinis, & exemplo professi sunt veteres Ecclesiæ quovis ævo Patres: sed certo certius Patres doctrinis, & exemplo testati sunt Deiparam cultu sacro adorandam; ergo adoratio Deiparæ nequit esse superstitiosa: Min. non indiget probatione, & ipsimet Hæretici ore suo fatentur, cum toties linguam acuant in epitheta, quæ B. V. viri Dei tribuerunt.

Dico II. Deipara non colitur a Catholicis Latria.

191 PROB. I. Cultus Latriæ, qui supremus est, proprius est excellentiæ simpliciter increatæ, & per essentiam: sed Catholici apertissime credunt Deiparam non habere excellentiam increatam, & per essentiam; ergo non tenent Deiparæ deberi Latriam. Min. est evidens. Ecclesia enim Romana docet Virginem esse puram creaturam, ortam communi generatione ex Anna, & Joachim, sicut manifeste constat ex collectis, quæ recitantur in Officio SS. Annæ, & Joachim. Omnes cum Epiphanio, *orat. de laud. Virgin.* Orthodoxi dicunt -- Sancta Virgo &c. cujus „ parentes fuerunt Joachim, & Anna -- Cum Joan. Damasceno, *orat. prima de Virg. nativit.* -- Exulta Joachim, quoniam ex filia „ tua Filius natus est nobis -- Sicut Ecclesia credit, ita veneratur: non credit Deiparam habere excellentiam increatam; ergo nec ei tribuit honorem, & cultum supremum Latriæ.

Deipara Latria non adoranda.

192 PROB. II. Qualitas adorationis specificatur a ratione formali, & secundum eam attenditur, sed ratio formalis sub qua adoratur ab Ecclesia Mater Virgo est longe inferior a Divina; ergo adoratio, quam ei tribuunt fideles, est inferior a Latria. Min. explicatur. Ratio formalis continetur in illis prærogativis, quas nobis tradit Scriptura de Deipara: *Ave gratia plena: Dominus tecum &c. Beata quæ credidisti &c. Quia fecit mihi magna, qui potens est &c. Beatam me dicent omnes generationes &c. Beatus venter, qui te portavit &c.* Sed omnes istæ prærogativæ sunt, & intelliguntur dependentes, & creatæ; ergo sunt longe inferioris ordinis a ratione formali Latriæ: universa enim illa epitheta, quibus a Patribus illustratur Virgo, in iis radicantur; quia obumbrata a Sancto Spiritu, repleta gratiarum donis, effecta Mater Dei, sicut clare sonant verba, & sensus verborum.

193 PROB. III. Non credit colendam cultu supremo pietas Christiana, quem credit venerandam infra Christum: sed ita credit: nam Christum credit, ex cujus plenitudine acceperunt omnes; & ipse a Patre; sed credit Virginem recipere a Christo, & a Christo redemptam, & Christi meritis ab omni labe præservatam, supra choros Angelorum exaltatam non natura, sed donorum privilegio. Bernardino consentiunt fideles dicenti, *serm 4. de Virginis Concept. art. 3. c. 3.* -- „ Primogenita Redemptoris Filii sui Jesu fuit „ Beata Virgo -- Tenent cum S. Thoma 3. *par. quæst. 27. art. 5.* Christum esse principium gratiæ, secundum Divinitatem quidem auctoritative; secundum humanitatem vero instrumentaliter -- Unde Joan. primo dicitur: gra„ tia, & veritas per Jesum Christum facta „ est. Beata autem Virgo Maria propinquis„ sima

Virgo infra Christum veneratur.

„ sima fuit secundum Humanitatem; quia ex „ ea accepit humanam naturam; & ideo præ „ ceteris majorem debuit a Christo Gratiæ „ plenitudinem obtinere -- Teneat cum Bernardo fontem vitæ, ortum ex Virgine, Jesum; Ipsam autem aquæductum factam. Sic ipse *in deprecatione ad B. V.* Uno verbo, Christo indigam fatemur Mariam, & non nisi per Christum eam magnam prædicamus: non ergo Christo injuriam facimus, sed eum glorificamus.

194 OBJIC. I. *Catholici vota B. Virgini faciunt: sed hæc soli Deo debentur; quare vovendo peccant; quia honorem Divinum in Mariam transferunt.* Sic argumentatur Heerbrandus Catholicos sugillans.

Vota Deo, non Virgini nuncupantur.

RESP. Catholicos non facere vota B. Virgini simpliciter, sed Deo. Promittimus Deo nos servaturos obsequium illud, quod Virgini promittimus: onde promissio facta Deiparæ est solum materia voti; votum autem est promissio facta Deo, & est actus proprius Religionis, & Latriæ: unde nihil absurdi; sed oppositum Hæreticorum sensui concluditur Virginem, scilicet, nos Deo subdere, cum ejus obsequium eidem subdamus. Hæc ex D. Thoma 2. 2. *q.* 88. *art.* 5. *ad* 3.

195 OBJIC. II. Cultus Divinus continetur Isaiæ 19. v 21. *Colent eum in Hostiis, & muneribus*: sed Catholici offerunt Sacrificium ipsum incruentum Deiparæ, habentque proprias Missas; ergo tribuunt cultum Divinum.

Nec Deiparæ, nec Sanctis sacrificia offerimus.

RESP. Concedimus Sacrificium esse cultum proprium Dei, nulli creaturæ tribuendum, cum sit signum protestationis summi, & primi Principii, & ultimi Finis: ceterum negamus nos Deiparæ Sacrificium offerre. Aliud enim est memoriam facere in Sacrificio, vel Deo offerre Sacrificium in honorem Deiparæ, aliud est Deiparæ, vel Sanctis offerre Sacrificium: Illud ab initio Ecclesiæ fuit in usu, ipso Calvino clamante *in antidot. contra Interim.* -- Mos antiquus fuit inter Sa„ cræ Cœnæ celebrationem Apostolos, pri„ mariosque Martyres, vulgo notos, nomi„ nare -- Secus aliud; in nullo enim Sacrificio dicimus: *Offero tibi Maria, tibi Paule.* Motiva deinde, propter quæ fit commemoratio Sanctorum tangit D. August. *lib.* 20. *contra Faustum cap.* 21. I. Est ad honorem. II. Ad gratias Deo agendas pro eorum pietate. III. Ut exemplo excitemur ad pietatis exercitia. IV. Ut precibus adjuvemur. Hanc causam expressam habemus in Liturgiis antiquis. In Græca Liturgia ex Cretensi codice sub hac formula fit mentio. *Matrem tuam Christe &c. tibi adducimus in intercessionem Domine misericordissime &c. Matrem tuam adducit tibi in supplicationem populus tuus Christe. Intercessionibus ipsius miserationes tuas nobis tribue &c.* In Liturgia S. Jacobi. *Commemorationem agamus Sanctissimæ &c. Dominæ nostræ, Matris Dei, & semper Virginis Mariæ, ac omnium Sanctorum, & Justorum, ut precibus, atque intercessionibus eorum omnes misericordiam consequamur.* In Liturgia Ecclesiæ Æthiopiæ in illa S. Chrysostomi, & S. Basilii similia legimus, in nulla tamen habetur Deiparæ facta oblatio.

196 OBJIC. III. Cultus, qui tribuitur sub iisdem prædicatis propriis Dei, est Latriæ, sed Deiparæ tribuitur hoc modo; nam eadem prædicata, quæ tribuuntur Deo, ut Omnipotentia, Plenitudo gratiarum, Fons misericordiæ, & similia passim, in precatiunculis, ab Ecclesia Romana usurpatis, inclusa: ergo B. V. veneratio Divina tribuitur.

Quædam Dei prædicata a Creaturis participata.

RESP. neg. min. Supra jam similem diluimus instantiam. Quare breviter adverto in Sacra Scriptura dari aliqua prædicata propria Dei, quæ ita de Deo dicuntur, ut nullo modo creaturis applicentur, alia, quæ etiam de creaturis dicuntur: *Esse æternum, a se, primum Principium, & ultimum Finem*, & hujusmodi, soli Deo applicata inveniuntur. Alia quædam etiam creaturis applicantur, ut: *Nemo bonus, nisi Deus*; & tamen dicitur: *Bonus homo de thesauro suo profert &c. Unus est Pater vester*; & tamen Abraham, Patrem dictum legimus: *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus*, clamat Apostolus, & tamen cœlestis Jerusalem fundamenta ponit Joannes, scilicet, duodecim Apostolos. Nec infertur, derogari Divinis perfectionibus: quia de Deo intelliguntur sine limitatione, titulo principalitatis, & per essentiam, de creaturis vero accidentaliter, participative, & per gratiam extensive. ita pariter nullus est abusus in eo, quod Ecclesia epithetis, quæ videntur deifica, glorificet Virginem; quia intelliguntur non per essentiam, sed participative, in gradu tamen excellenti. Nec fit injuria Christo; quin immo extollitur; non enim Deiparæ attribuuntur, nisi per respectum ad Christum, & Christi intuitu, cujus est Mater, a quo supra ceteras creaturas fuit ornata donis gratiarum: unde oritur summa efficacitas intercessionis.

197 OBJIC. IV. Cultus, qui tribuitur Virgini ab Ecclesia Romana, est ejusdem ordinis cum eo, qui Christo, seu Filio Dei defertur, sed iste est ordinis Latriæ; ergo, & ille. Explicatur maj. Ratio formalis, qua colitur Deipara, est titulus Maternitatis, sed iste dicit identitatem ordinis cum Filio, immo auctoritatem, sicut patet in Patre æterno generante Verbum, qui dicit auctoritatem supra Genitum; ergo &c.

RESP. neg. maj. Ad probationem: Virgo dicitur Mater Dei, non quia Divinitatem genuerit, sed quia humanitatem peperit, cui personaliter fuit unita Divinitas: unde sequitur, habere auctoritatem solum supra Humanitatem, quæ cum non sit ordinis Divini simpliciter, nequit fundare titulum Latriæ in Matre. Non est inde simile cum exemplo Patris æterni, qui in identitate naturæ generat Filium.

198 OBJIC. V. Deipara, ex quo est Mater Dei, dicit infinitatem quandam, sicut Humanitas, ex quo Filio Dei conjungitur, sed Humanitas, prout sic conjuncta, colitur Latria: ergo & Deipara. Infra respondebimus.

Dico III. Deiparæ debetur cultus Hyperduliæ.

199 PROB. I. ex D. Thom. 2. 2. *quæst.* 103. *art.* 4. *ad* 2. Specialiter Dei affini debetur Hyperdulia, sed Deipara est speciali-

ter

ter affinis Deo; ergo debetur Hyperdulia. Maj. explicatur. Affinitas tangit illum ordinem, cujus est ille, cui conjungitur, sed affinitas Dei ad creaturam non potest oriri nisi ex conjunctione immediata cum Humanitate ut affecta donis Hypostaticis; cumque Humanitas, ut sic affecta donis Hypostaticis, adoranda sit Hyperdulia, sequitur ad hunc eundem ordinem pertinere affinitatem inde emanatam. Min. declaratur. Conjunctio per carnalem consanguinitatem cum Humanitate a Verbo assumpta videtur, & appellatur affinitas cum Deo (in sensu tamen analogico, quia Deus nullius est affinis) sicut patet in genealogia hominum: & in proprietate soli Matri competit, quæ sola generativa operatione confinia Divinitatis attigit, cum materiam subministraverit corpori Christi: inde denominatur Mater Dei, Deum genuisse, lactasse &c.

Deipara intrinsecum dicit respectum ad Deum.

200 PROB. II. Quod dicit intrinsecum, & immediatum respectum ad personam Divinam, specialem importat excellentiam supremam in ordine creato; quia constituitur in ordine Hypostatico; loquimur enim de respectu plusquam intellectuali: sed Maternitas Virginea dicit intrinsecum respectum ad personam Verbi extra lineam pure intentionalem; nam relatio Maternitatis terminatur ad suppositum, & in casu, ad personam Filii naturalis Dei, quæ fundaret mutuam relationem, nisi obstaret immutabilitas Verbi; ergo trahitur ad ordinem supremæ excellentiæ creatæ, sed supremæ excellentiæ creatæ (quæ media est inter infimam ordinis supernaturalis, & inter increatam) debetur Hyperdulia, quæ est cultus medius inter Latriam, & Duliam; ergo &c. Quando dicitur Maternitatem importare intrinsecum respectum; loquimur ex parte Matris, cui est intrinseca relatio, non tamen ex parte Filii, qui tantum extrinsece terminat.

201 PROB. III. Quod per aliquam colligationem quodammodo est aliquid alterius excellentis, est venerandum secundum qualitatem dignitatis illius: qua ratione probatur Crucem, in qua Christus pependit, adorandam Latria: quia ratione contactus fuit aliquid Christi, sed Beata Virgo ratione Maternitatis est aliquid Humanitatis, quæ est affecta Verbo; nam ex S. Thom. 1. *part. quæst.* 113. *art.* 5. *ad* 3. -- Puer quamdiu est
„ in Materno utero non totaliter est a Ma-
„ tre separatus; sed per quandam colligatio-
„ nem est quodammodo aliquid ejus, sicut
„ fructus pendens in arbore est aliquid arbo-
„ ris -- Porro fructus ab arbore separatus retinet illud substantiale, quod accepit ab arbore, ita Filius, quod a Matre; ergo nomine plusquam accidentali Virgo unitur Humanitati: at hæc in recto accepta, & Verbi persona in obliquo, vendicat sibi Hyperduliam; ergo & Virgo Mater.

Filius est aliquid Matris.

202 PROB. IV. Dignitas Virginis Matris in eo genere, in quo est, importat aliquam superioritatem ad Filium genitum, sed Virgo est Mater Christi secundum Humanitatem; ergo importat secundum hoc aliquam superioritatem; ergo prout talis constituitur intra eundem gradum excellentiæ, qua ponitur Humanitas, scilicet, ordinis Hypostatici, in quo, in recto accepta, adoratur Hyperdulia; ergo & Virgo Mater: ita tamen quod detur Humanitati primus locus; quia aliunde postea excedit Matris dignitatem propter personalem unionem cum natura Divina. Maternitatem includere superioritatem ad Filium genitum ut talem constat ex Decalogo, quo præcipitur filiis reverentia erga Parentes.

SOLVUNTUR ARGUMENTA CONTRARIORUM.

203 OBJIC. I. Hyperdulia importat excellentem subjectionem servi ad Dominum, sed nulla creatura dicit subjectionem tanquam servi ad Dominum alteri creaturæ; ergo nulli creaturæ tribuenda est Hyperdulia. Sic Calvinus *lib.* 1. *cap.* 12. §. 2.

RESP. neg. min. Sanctitas fundat aliquam prælationem supra ceteros, ex quo ostendit Angelicus 1. *p. quæst.* 109. *art.* 4. Angelum Bonum, natura inferiorem, præesse Angelo malo natura superiori, ut colligitur ex Scriptura; ubi Paulus 1. ad Corinth. 2. v. 15. ait: *Spiritualis judicat omnia*. Et Apocal. 2. v. 26. *Qui vicerit &c. dabo illi potestatem super gentes, & reget eas in virga ferrea; sicut & ego accepi a Patre meo*. Ratio est, quia ad rationem servitutis non est necesse moveri ab alio in omni genere causæ, sed sufficit moveri in aliquo; & licet Sancti non moveant imperative, movent tamen exemplariter, quatenus suo exemplo inducimur ad bene agendum. Sic apud D. Thom. *loc. cit.* Qua ratione dicit Philosophus *in lib. Ethicorum* -- Quod virtuosus est regula, &
„ mensura omnium humanorum actuum --
Movent etiam instrumentaliter, quatenus intercessionibus obtinent nobis illuminationes, & affectiones, adeoque genus quoddam præsidentiæ exercent erga nos. Hoc autem specialius elucet in Deipara, in qua residet Sanctitas in gradu singulari: unde Psal. 44. prædicta est adstans a dextris Filii Dei, Regina *in vestitu deaurato*: & Apocalyp. 12. Mulier Stellis coronata; adeoque passim a Patribus Domina, & Regina appellatur, & merito, nam ut ait Athanasius *in Evang. de Deipara* -- Quandoquidem Ipse (*Christus*)
„ Rex est, qui natus est ex Virgine, eidem-
„ que & Dominus, & Deus: qua propter
„ & Mater, quæ eum genuit, & Regina,
„ & Domina, & Deipara proprie, & vere
„ censetur -- & ideo excellentiori cultu plus veneranda, quam ceteri Sancti; quia, ut Epiphanius *Serm. de laudibus Deiparæ* habet
-- Solo enim Deo excepto cunctis superior
„ calitens, formosior, & ipsis Cherubim,
„ Seraphim, & omni exercitu Angelico, cui
„ prædicandæ cœlestis, ac terrena lingua mi-
„ nime sufficit -- ac proinde quando *hæresi* 79. negat esse adorandam, loquitur de supremo Latriæ: admittit tamen alium gradum cultus: repetit enim -- Maria in ho-
„ nore sit: Dominus adoretur &c. Sancta,
„ & honorata &c. --

Ceteris Sanctis excellentior Virgo.

204 OBJIC.

204 OBJIC. II. Dignitas Apostolatus pertinet ad ordinem Hypostaticum, sicut dignitas Præcursoris, & Vicarii Christi, sed Apostoli, & Joannes Baptista, sicut & Petrus non coluntur Hyperdulia; ergo neque Deipara.

RESP. neg. maj. Quia hæ dignitates non important aliquam specialem conjunctionem cum Humanitate Christi, & Verbo Divino, sed solum quædam sunt munia, quæ incumbunt propagationi, & defensioni Doctrinæ, cujus testimonium perhibuit Christus, & dicunt præcise aliquam unionem moralis conversationis, quatenus Apostoli prædicabant ea, quæ ex ore immediate Salvatoris biberant. Ceterum licet Deipara ministerialiter solum forte concurrerit, tamen physice, & non pure moraliter sanguinem præbuit efformationi corporis, cui personaliter unita est Deitas, ad quam relatio realis Maternitatis terminat. Uno ergo verbo: objectum muneris Apostolatus, & Præcursoris est Christus sub speciali aliqua deputatione; Vicariatus est successio in potestate gubernativa Ecclesiæ, sed dignitas Maternitatis consistit in eo, quod realiter ex suo sanguine efformata fuerit Christi Humanitas. Certe altioris ordinis in humanis est Mater Regis, quam sint primarii Ministri ejus, ita & in casu.

Dignitas Maternitatis.

205 OBJIC. III. Ejusdem ordinis est Maternitas Dei, ac clara visio Dei, & Christi Humanitas, sed Beati gaudentes visione beata non adorantur Hyperdulia, ergo neque Virgo gaudens Maternitate. Maj. est ex Angelico 1. *p. quæst.* 25. *art.* 6. *ad* 4. -- Dicendum, quod Humanitas Christi ex hoc, „ quod est conjuncta Deo, & Beatitudo „ creata ex hoc quod est fruitio Dei; & Beata „ Virgo, ex hoc, quod est Mater Dei, „ habent quandam dignitatem infinitam ex „ bono infinito, quod est Deus, & ex hac „ parte non potest aliquod fieri melius eis --

RESP. neg maj. Indubie Beati non pertinent ad ordinem Hypostaticum, ad quem spectat certò Christi Humanitas; neque hoc intendit doctrina D. Thomæ, qui solum vult ex parte termini attacti, qui est summum bonum, Deus ipse, esse æqualia illa tria, nec meliorem posse respicere terminum, ex quo aliqualiter infinitantur. Ceterum ex parte modi conjunctionis est evidens discrimen: nam Humanitas physice unitur Deo, ut natura supposito, Maternitas est relatio perpetuo durans fundata in positivo, & reali concursu productivo Humanitatis, Visio verò Beata est primariò in solo ordine intellectivo, qui est ordo diminutus; licet, quia fit per speciem, quæ est ipsamet res visa, idest, Divina essentia, fiat etiam unio realis, quæ est regulanda secundum primam, utpote ex illa orta. Porro ordo Hypostaticus est per se in ordine physico, in quo pariter est concursus maternus.

DICES. Visio Beata radicatur in gratia sanctificante, sed hæc est perfectior quolibet ente creato ordinis etiam supernaturalis, cum sit physica participatio Divinæ naturæ, ut habemus ex epist. Petri 2. c. 1.; ergo perfectiones ordinis gratiæ sunt superiores perfectionibus ordinis Hypostatici, sed Sancti illustrati perfectionibus gratiæ non adorantur Hyperdulia; ergo neque Beata Virgo.

RESP. neg. min. Unio enim Hypostatica est perfectior gratiâ sanctificante, cum sit unio cum Deo in esse substantiali; gratia verò in esse tantum accidentali. Perfectio major porro habetur ex majori unione cum Deo, quod a posteriori declaratur. Nulli elevato per gratiam sanctificantem debetur titulo quasi connaturalitatis, vel congruentiæ unio Hypostatica; elevato autem unione Hypostatica debetur, titulo ad minus congruitatis, gratia sanctificans. Rursus. Communius docent Theologi, non posse puram creaturam mereri de condigno Incarnationem; secus dicunt de gratia sanctificante. Ulterius. Ex unione Hypostatica resultat esse Filium Dei naturalem, ex unione per gratiam solum esse Filium Dei adoptivum: elevatior ergo est ordo Hypostaticus ordine gratiæ.

Unio Hypostatica perfectior gratià sanctificante.

206 OBJIC. IV. Cultus Religiosus Hyperduliæ debetur excellentiæ creatæ supremæ in ordine morali, sed Maternitas Dei non est excellentia moralis, sed relatio physica generantis ad genitum; ergo non ei debetur Hyperdulia. Resp. Jo. Martinez de Ripalda *l.* 4. *de ente supern. disp.* 79. Maternitatem Dei esse formam sanctificantem. Sed hoc nec veritati consonat, nec decorem Virginis amplificat. Matth. 12. v. 47. cum dictum fuisset Christo Domino concionem habenti: *Mater tua, & fratres tui foris stant*. Respondit v. 48. *Quæ est Mater mea, & qui sunt fratres mei?* v. 50. *Quicunque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui est in Cælis; ipse meus frater, & soror, & Mater est*. Rursus Lucæ 11. v. 27. clamante Marcella (ut quidam scribunt) *Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti*; dicit v. 28. *Quinimò beati, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud*. Quibus verbis significavit, vacuam esse utilitate morali ad salutem dignitatem Matris, nisi fuerit conjuncta cum charitate, per quam adimpletur Divina voluntas. Unde ex August. *lib. de Virginitate cap.* 3. a Theologis illud adoptatum est -- Materna propinquitas „ nihil Mariæ profuisset, nisi felicius Chri„ stum corde, quam carne gestasset --

Quare quando Patres commendant Maternitatem Dei ex sanctitate, loquuntur concretive, quatenus de facto fuit plena gratia, & quadam congruitate debita, non autem de titulo Maternitatis secundum se. Hoc enim modo sumpta connaturaliter non excludit peccatum grave, tum quia ex suo conceptu nihil aliud dicit, quam subministrationem physicam sanguinis pro formatione corporis Christi, unde relatio resultat: hæc autem subministratio patet, quod non habet repugnantiam naturalem cum offensa Dei; tum quia Maternitas, præcisive accepta, est gratia gratis data ordinis Hypostatici, quæ est data ad utilitatem aliorum, non ad propriam habentis; gratia autem gratis data stat naturaliter cum lethali, sed gratia sanctificans non stat naturaliter cum gravi culpa, ac proinde Maternitas non est forma sanctificans.

Ea propter in casu peccati directe non deberetur Deiparæ cultus Hyperduliæ, sed indi-

indirecte, ideft, deberetur ei reverentia ordinis Hypostatici tantummodo physice, & in potentia morali, ut colligitur ex D. Thoma 3. *Sent. dist. 6. quæst. 2. art. 3.*, ubi inquirens: utrum peccatores debeant honorari Dulia respondet -- Dicendum, quod Dulia reverentiam, & honorem importat, quæ Creaturæ exhiberi potest; cum autem honor, ut dicit Phil. non debeatur directe nisi habenti gratiam, & virtutem, quæ divinos faciunt; sed habet aliquis virtutem multipliciter, vel sicut actu virtuosus, & huic directe debetur, & proprie, & secundum se honor, vel sicut habens aptitudinem naturalem ad virtutem, & sic cuilibet habenti imaginem Dei est exhibendus honor, nisi sit confirmatus in malo; quia ligatus est in illo ordo ad virtutem, vel sicut ordinatus ad inducendam, & conservandam virtutem, & sic debetur omnibus Prælatis, qui ad hoc ordinati sunt, ut alios dirigant ad virtutem --

CONTROVERSIA XII.

AN RELIQUIÆ SANCTORUM SINT ADORANDÆ.

207 PArcere non potuerunt Reliquiis Sanctorum, qui viventibus non pepercerunt. Quare calamum, & linguam, immo & manum acuerunt contra Justorum ossa, & vestes Hæretici. Inter sacro fonte ablutos primi videntur fuisse Manichæi, & Marcionistæ, qui Sacra pignora insectati sunt, cum dicerent Martyrum corpora esse abominabilia, sicut testatur Magnes *lib. 4. contra Theostenem*. Ariani pariter Martyrum Reliquiis sunt abominati, ad eorumque præsentiam miracula fieri non credebant. Sic apud Ambrosium *Serm. 91. de SS. Gervasio, & Protasio*. Julianus Apostata apud Cyrillum Alexandrinum *lib. 10. contra eundem*, Martyrum Sepulchra, quæ in honore sunt pietati fidelium, abominationis officinas appellat. Vigilantius, ut refert Hieronymus *cap. 2. lib. contra eundem*, vexilla extulit, ritum Gentilium prædicans Reliquiarum cultum, & cinerarios vocans Adoratores. Constantinus Copronimus publico Edicto statuit, ut Ministrorum Dei *Reliquiæ despuerentur, & pro nihilo haberentur*, ita Suidas *in ejusdem vita*, dicebatque ossa Sanctorum esse ad instar crumenæ pecuniis vacuæ. Claudius Taurinensis nefanda dogmatizavit adversus Reliquias, ut habet Jonas Aurelian. *lib. 1. de cultu Imaginum*. Wiclephus *in articulis Constantiæ damnatis* asserit Sepulchra mortuorum esse simpliciter illusionis objecta, sic apud Thomam Waldensem 3. *tom. tit. 15. cap. 134.* Hieronymus de Praga Sanctorum Reliquias extractas de Altari luto fœdavit, pedibus calcavit, populo irridendas exposuit: Coclæus hæc refert *lib. 3. Historiæ Hussitarum*.

Lutherus *in postilla die exaltationis S. Crucis* habet -- Quidquid de Sacra Cruce dixi, intelligi debet de omnibus Sanctorum Reliquiis; Reliquiæ enim nihil aliud sunt, quam fraudes, & seductiones fidelium: quare &c. -- Asferitque ibidem, magis Christiane scripsisse Vigilantium circa hoc, quam Hieronymum. Henricus VIII. gemmis, auroque nudavit Sepulchrum S. Thomæ Cantuariensis, venerandasque Reliquias exossit: Sic Laurentius Surius *in Comment. ad annum* 1538. Calvinus *admonitione de Reliquiis* docet Reliquiarum desiderium non carere superstitione, immo Idololatriæ Matrem esse. Hinc eorum discipuli quotquot possunt Reliquias cremant, cineresque in flumina projiciunt: quod sacrilege potissime executi sunt contra ossa Sacratissimorum Præsulum Irenæi, Hilarii, & Martini anno 1562. Magdeburgenses in suis Centuriis pejora dicunt, & statuunt.

Contra hos igitur insurgimus in defensionem Reliquiarum, quæ nihil aliud sunt, quam partes quædam corporis, quod fuit sub Anima rationali personæ illius, quæ judicio Ecclesiæ albo Sanctorum adscribitur, extenditurque appellatio ad quædam alia instrumenta extrinseca, quibus Justi usi sunt, ut ad flagella, vestes, & similia, quæ contactu modum quendam Sanctificationis ebiberunt: unde

Dico. Reliquiæ Sanctorum sunt adorandæ.

208 PROB. I. ex D. Thom. 3. *p. quæst.* 25. *art.* 6. Id honestum est, & faciendum, quod Deus positive facit, & ad idem faciendum invitat, sed Deus positive honorat Reliquias Sanctorum, ad idemque agendum invitat; ergo honorare Reliquias honestum est. Min. explicatur. Honor est protestatio excellentiæ alterius, sed Deus protestatur excellentiam Sanctarum Reliquiarum, sicut enim *dissipat ossa eorum, qui hominibus placent*, Psal. 52. *Sic custodit ossa eorum* (idest justorum) *unum ex his non conteretur*. Ps. 33. ergo Deus eas honorat. Prob. min. Deus non solum verbis, sed etiam factis loquitur, & ubi facta sunt singularia, ibi eloquium Dei est ditius, ut habet August. *epist. 49. quæst. 6.* -- Ita in factis mirabilibus consequenter aliquid significantibus, quodammodo locutior est Divina eloquentia -- Sed facta mirabilia Deus operatur mediis Reliquiis, miracula videlicet: unde scribitur 4. Regum 13. v. 21. ossa Elisei Prophetæ vivis redidisse cadaver cujusdam in ejus Sepulchrum projectum: *Cum tetigisset ossa Elisei, revixit homo, & stetit super pedes suos*. Et Act. 19. v. 11. *Virtutes non quaslibet faciebat Deus per manus Pauli; ita ut etiam super languidos deferrentur a corpore ejus sudaria, vel semicintia: & recedebant ab his languores, & spiritus nequam egrediebatur.*

Sanctorum Reliquiæ a Deo honoratæ.

Marci 5. Mulier Hemorroissa sanata est a profluvio sanguinis ex tactu vestis Christi, nec a Christo reprehensa, sed laudata. Innumera alia propemodum patrata miracula leguntur in Ecclesiasticis monumentis; ergo Deus luculenti eloquio protestatur excellentiam Reliquiarum. Miracula enim sunt velut Dei signum, quo mentem ejus dignoscimus; & mos Dei fuit miraculis uti, ut veritatem Religionis confirmaret. Hanc rationem reddit

Scriptura Exodi 4. cur miracula debuerit Moyses facere in promulgatione legis; quia aliter non credidisset populus ea Deo esse, & Apostolis ad Evangelizandum missis promisit Christus se signis confirmaturum prædicationem: claret ergo Deum velle Reliquias honorari, eo ipso quod ad hoc miraculis utitur. Hoc aculeo ferit Vigilantium Hieronymus -- Si „ ossa mortuorum polluunt contingentes; „ quomodo Eliseus mortuus mortuum suscitavit? 4. Reg. 13. v. 21. & dedit vitam „ corpori, quod (*juxta Vigilantium*) jace„ bat immundum? &c. --

Sanctorum corpora templum Spiritus Sancti.

209 PROB. II. Templum inhabitantis realiter Sancti Spiritus sine dubio dignum est veneratione, sed corpora Sanctorum fuerunt Templa Spiritus Sancti realiter inhabitantis, 1. ad Corinth. 6. v. 19. *An nescitis, quoniam membra vestra Templum sunt Spiritus Sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo?* Et utique reali inhabitatione, & non solum affectiva, teste, qui dixit: *Ad eum veniemus, & apud Deum mansionem faciemus.* Ergo digna sunt veneratione. Maj. indubia videtur; per inhabitationem enim Divinitatis corpus sanctificatur. Consequen. verò per se sequitur. Hoc ipso enim, quod perseverantes membra Sanctorum fuerunt dignificata, retinent habitudinem possessæ Sanctificationis, de eaque suo modo gaudent ut de semel habita, debitam conservant iterum illam habendi, & de facto illam habebunt. Ossa illa sunt velut quædam vasa Sacra, quæ Deo deputata fuerunt; & iterum sine dubio deputabuntur. Min. patet ex Scriptura.

Quomodo autem dicantur, & sint Templum Spiritus Sancti, explicat Angelicus ad citata Pauli verba, scilicet -- Secundario e„ tiam est in membris corporalibus, in quan„ tum exequuntur opera charitatis -- Membra corporalia sunt instrumenta, quibus gratia utitur ad exercenda exercitia virtutum. Explicat hoc August. *lib. 8. confess. cap.* 10. Quia ex prædominio gratiæ, & Sancti Spiritus unctione vires inferiores subjectatæ sunt taliter superioribus, ut impedimento non essent, sed prompte, & faciliter obedirent velut ad nutum. Eorum enim solum ossa colimus, qui judicio Ecclesiæ Sancti declarantur; hæc autem eos præcise declarat, quos probavit heroica floruisse virtute: Hæc porro consistit in eo, quod amotis passionum obstaculis, & rebellionis partis sensitivæ, portio inferior expedite, & delectabiliter moveatur a parte superiori: quæ cum a donis proveniunt Sancti Spiritus, juste sunt organa, & Templa ejusdem Spiritus membra Justorum.

210 PROB. III. Secundum Doctrinam ipsorummet Protestantium honestum est, & admittendum, quod Ecclesia primis seculis adoptavit, sed hæc Sanctorum Reliquias in honore habuit; ergo sunt licite adorandæ. Minor pluribus evinci posset, sed paucis eam comprobabimus. Primum argumentum est *solemnitas translationum*. Ecclesia Smyrnensis ossa S. Polycarpi rapuit de manibus Gentilium, & transtulit in locum valde decorum, pluris ea faciens, quam lapides pretiosos, & aurum, ut testatur Epistola ad Ponti Ecclesias transmissa, & Euseb. *lib. 4. Hist. cap.* 15. Cornelius Papa ad instantiam Lucinæ Matronæ transtulit ex Catacumbis S. Calixti corpora SS. Apostolorum Petri, & Pauli, partim reponens in Ecclesia S. Pauli in agro ejusdem Matronæ, partim in Vaticano Palatii Neroniani, rogatque sibi congratulari de hac re *Epist. prima*. Fuerant autem in Catacumbis recondita; quia venerant ex oriente fideles, ut surriperent, statim ab eorum Martyrio, Sacra pignora, quæ usque ad secundum lapidem detulerant; impediti tamen miraculo nihil ultra egerunt. *Apud Greg. lib. 3. epist.* 30. Sub temporibus Juliani sublatas Reliquias Sancti Joannis Baptistæ de Paganorum manu comburere tentantium quidam ex Monasterio Philippi tradiderunt eidem Philippo, qui summa diligentia custodivit, & velut magnum thesaurum exaltransmisit ad S. Athanasium Præsulem, a quo honorifice fuerunt reconditæ. Ita Ruffinus *lib. 5. Hist. cap* 28 Constantinus Reliquias Sanctorum Andreæ, Lucæ, & Timothei Constantinopolim transtulit, *Apud quas Dæmones rugiunt*, ait Hieronymus *cap. 2. adversus Vigilantium*, ubi pariter narrat, Arcadium ossa Samuelis de Judæa in Thraciam deportasse per manus Episcoporum, in serico, & aureo vase ea ferentium, tanta comite populorum multitudine -- Ut de Palæstina usque Chal„ cedonem jungerentur populorum examina, „ & in Christi laudem una voce resonarent --

Reliquiæ Sanctorũ solemniter translatæ.

Gallus, Juliani frater, transtulit ossa S. Babylæ in Daphnem, ex quo tempore Dæmonium Apollinis oraculum nullum dedit. Quali autem honore facta fuit hujusmodi translatio, describit Chrysostomus *lib. de hoc Sancto*. Cumque bellum contra Persas acturus Julianus Apollinem consuluisset, dedit illi responsum, se impediri a vaticiniis propter humatos quosdam mortuos. Intellexit mysterium Julianus, & imperavit Christianis, ut tollerent ossa S. Babylæ, & Adolescentium, qui cum ipso pro fide decertaverant, sed fideles Reliquias deportaverunt, saltantes, & Psalmos Davidicos canentes, singula versuum membra interrumpentes illo ver. *Confundantur omnes, qui adorant sculptilia*: sic Theodoretus *lib. 3. cap.* 9. Centuriatores lucem refugientes, dicunt, Dæmonem ex industria simulasse se ligari, ut occasionem daret translationi, & Idololatricæ venerationi. Sed hæc futilia sunt contra veritatem Historiæ, confirmatam inde, ex quo Arca statim sublata, descendit ignis, & Templum, Idolumque combussit, & si idololatricus foret cultus Reliquiarum, non commovisset Dæmon Ethnicos, & Judæos, ut eas projicerent in flumina, ne adorarentur. Idem Theodoretus *lib. 5. cap.* 36. narrat corpus S. Joannis Chrysostomi Constantinopolim fuisse translatum tanta solemnitate, quod pelagum navigiis, & luminibus cooperuerint Fideles.

Calandion Eustachii Reliquias e Philippis Macedoniæ Antiochiam detulit, ad octo milliaria in occursum egressis ex omni ætate Civibus. sic apud Theodorum Lectorem *lib.* 2., ubi plurium aliorum Martyrum translationes recenset. Evagrius *lib. 1. cap.* 13. refert corpus S. Simeonis sub Leone fuisse Antiochiam translatum, Ducibus, & Militibus

In

in Mandra commorantibus, comitantibus Arcam. Plurima inde patravit in itinere miracula Sacrum pignus, quod, ut pro muro deserviret Civitati, postularunt ab Imperatore, ubi Sacros honores consecutum est. *Cap.* 16. refert S. Ignatii Martyris translationem in Antiochiam, regnante Theodosio, solemni pompa executam.

Martyrum Reliquiæ sub altari honorifice reconditæ.

211 II. *Locus Sepulturæ*. Vetusta consuetudo fuit Sanctorum Reliquias sub Sacris aris reponere, quod ad honorem pertinet. Hanc consuetudinem probat auctoritas Apocalypsis 6., ubi describuntur Martyres de sub Altari clamare; quia ibi eorum ossa sunt deposita. Mentionem faciunt D. Ambrosius *lib.* 9. *epist.* 85., Hieronymus *lib. adversus Vigilantium cap.* 3., August. *Serm.* 11. *de Sanctis*. Prudentius *Hymno undecimo de coronis Sanctorum*, Sozomenus *lib.* 5. *cap.*8., Concilium Carthaginense V. *c.* 14. statuit, ut ab Episcopis averterentur Altaria in memoriam Martyrum erecta per agros, & vias -- in „ quibus nullum corpus, aut Reliquiæ Mar„ tyrum conditæ probantur --

Templa Sanctis dicata.

212 III. *Templorum dicatio*. Nulli dubium est maximum honoris signum esse Templorum consecrationem, sed Reliquiis Sanctorum antiqua Orthodoxorum pietas Sacras Ædes consecravit; ergo honore, & quidem sacro credidit dignas. Min. in aperto est. Eusebius *in vita Constantini lib.* 4. *cap.* 58. 59., *&* 60. refert, Constantinum magnis sumptibus in memoriam Sanctorum Petri, & Pauli Sacras Aras ædificasse, in quibus eorundem Reliquiæ repositæ fuerunt. Sub Constantio Reliquiæ Sanctorum Andreæ, & Lucæ Constantinopolim pervenerunt, collocatæque sunt in consecrato magno Sanctorum Apostolorum Templo: sic Theodorus Lector *lib.* 2. Narrat Nazianzenus *Orat.* 3. *invectiva prima contra Julianum*. Gallum, & Julianum, fratres Adolescentes cogitasse supra tumulum Mamantis Martyris Ecclesiam ædificare diviso opere. Quod Gallus extruebat, perficiebatur, atque gratum, velut Abelis Sacrificium; quod verò a Juliano, despiciebatur tanquam Caini oblatio: unde terremotu excutiebatur, quod fuerat elaboratum; quia jam mente corruptus prævidebatur Martyrum contemptor. Cujus rei vim ut eludant Centuriatores, dicunt, id factum, quia displicebat Martyri cultus ille superstitiosus. Sed si displicebat, cur Fratris natu majoris perficiebatur opus? Ambrosius, inventis Reliquiis Sanctorum Gervasii, & Protasii, & aliorum, Basilicam dedicavit *lib.* 3. *cap.* 85. Prudentius *Hymno de S.Hyppolito* describit perillustrem ædem ejus exuviis dicatam.

Ad Sanctorum monumenta peregrinationes institutæ.

213 IV. *Sacræ peregrinationes* ad monumenta Sanctorum, cujus consuetudinis testis est Eusebius *lib.*13. *de præparatione Evangelica cap.*7., Basilius Magnus *responsione* 50. *regularum fusius disputatarum*, ubi reprehendit inductum abusum, nundinationum, cum Martyrum conditoria solius orationis causa sint invisenda. Epiphanius, qui in vita Ezechielis testatur ad ejus monumentum multos precationis, & obsequii ergo confluere. Chrysost., qui *homil.* 32. *in epist. ad Rom.* ardenter cupit Romam pergere, adoraturus Reliquias Beatorum Apostolorum. Socrates, qui *lib.* 7. *cap.*46. Theodosium Imperatorem refert misisse Eudoxiam conjugem ad votum persolvendum Jerosolymam, Theodoretus *lib.* 8. *Græcarum affectionum* narrat, Fideles non bis, aut quinquies per annum ad Martyrum Templa advenire, sed sæpe singulis diebus, ibique Hymnos laudis decantare. Hieron. *epist.* 17. *cap.* 6., in qua per singulas ætates narrat Jerosolymam currere Christianos ad invisenda Christi monumenta, & Sanctorum. Qui plura cupit, videat Jodocum Coccium *in suo thesauro Controversiarum tom.* 1. *lib.* 5. *art.* 17.

Sanctorum Reliquiæ luminibus honoratæ.

214 V. *Usus luminum*. Exodi 25. Exemplum candelabri, die, nocteque accensi ante Arcam demonstrat luminum usum esse signum honoris, sed pietas vetusta Christianorum usa est luminibus ante Reliquias Sanctorum; ergo eas licite honoravit. Explic. min. Vigilantius *apud Hieronymum* objiciebat Catholicis: *Videmus moles cereorum Sole fulgente accendi*. Hieronymus *in Epist. ad Riparium* ex cereis accensis probat non esse Idololatriam cultum Sanctorum. Theodoretus *lib.* 5. *cap.* 36. in translatione S. Joan. Chrysostomi plurima lumina fuisse accensa fatetur. Paulinus *in natali* 3. *S. Felicis* narrat ad ejus Altare plurimos ardere cereos. Greg. *lib.* 3. *Dialogorum cap.*24. refert ad Reliquias S. Petri die, noctuque lampadem lucere.

215 PROB. IV. Reliquias Sanctorum esse venerandas tradunt universi Patres; ergo. Min. pluribus posset probari, sed in re clara seligo sequentia. Concilium Gangrense sub Sylvestro I. *Can.* 20. anathema dicit ei, qui *memorias Sanctorum contemnendas putaverit*; idest, loca, ubi Reliquiæ reponuntur: & statuitur contra Eustathianos ab Eunomio, qui Reliquias aspernabantur: & refertur *Can. dist.* 30. *Si quis per Superbiam*. Fuit autem celebratum circa annum Christi 324. Concilium Bracharense III. sub Adeodato, *Can.* 5. præscribit diebus festis Arcam Domini deferri cum Reliquiis per Levitas, quorum munus est ea lege veteri, & si Episcopus voluerit deportare, debeat pedester, non autem sella vectus.

Concilium Epaunense sub Hormisda *Can.* 25. statuit -- Sanctorum Reliquiæ in Orato„ riis villaribus non ponantur; nisi forsan „ Clericos cujuscunque Parochiæ vicinos esse „ contingat, qui sacris cineribus psallendi „ frequentia famulentur. Quod si illi defue„ rint, non ante proprii ordinentur, quam „ eis competens victus, & vestitus substantia „ deputetur -- Concilium Nicænum II. *act.* 3. vocat Reliquias salutares fontes, ex quibus multa beneficia nobis promanant: & *act.* 7. statuit deponendos Clericos, & Episcopos, & communione privandos Laicos, qui cognitas Reliquias contempserint, & Religiosum cultum eis non detulerint. Alia Concilia alios Canones statuerunt pro Reliquiarum cultu, quæ, cum sint ex omni natione, palam fit veritatem hanc apud Catholicos ubique compertam fuisse.

His accedit S. Maximus *serm. de SS. Octavio, & Adjutore* -- Cuncti Martyres devo„ tissime percolendi sunt; sed ii præcipue

 „ vene-

„ venerandi sunt a nobis, quorum Reliquias „ possidemus -- Gaudentius Brixiæ Episcopus *in dedicatione Basilicæ* 40. *Martyrum* -- „ Ut venerandas Sanctorum Reliquias hono- „ remus, Deus noster tribuit -- Hieronymus *Epist.* 17. *ad Marcellam cap.* 5. -- Mar- „ tyrum ubi sepulchra veneramur, & san- „ ctam favillam oculis apponentes si liceat „ etiam ore contingimus -- infra suadet Samarsam peregrinari, & Beatorum *Joannis Baptistæ, Helisei quoque, & Abdiæ pariter cineres adorare*. Augost. *lib.* 9. *confess. cap.* 7., *lib.* 22. *de Civit. Dei cap.* 8. plurima recitat miracula per Reliquias operata, quibus earum venerabilitatem demonstrat.

Justinus Martyr *quæst.* 28. *contra Græcos ethnicos* habet -- Quomodo multo absurdissi- „ mum non est, puta quidem ista (corpora „ animalium mactatorum) usus eorum gra- „ tiam existimari abominationi vero Græco- „ rum subdita esse Sanctorum corpora, & „ sepulchra Martyrum, quæ & dæmonum „ demoliuntur insidias, & morborum ab ae- „ te medica comploratorum conferunt sana- „ tiones -- Ubi ea miraculis demonstrat sacra pignora honore digna, non autem abominationi subjecta. Basilius Magnus *homil. in Psal.* 115 -- Pro legis Judaicæ ritu si qui „ moriebantur, horum morticinia habeban- „ tur abominationi: e contra mors si cui- „ quam irrogatur pro Christi nomine, pre- „ tiosæ censentur Reliquiæ Sanctorum ejus. „ In priori lege dicebatur Sacerdotibus. Non „ contaminabitur super ullo mortuo; nunc „ e diverso Martyris ossa quisquis attigerit, „ ob gratiam corpori insidentem fit quanda- „ tenus Sanctificationis particeps -- Ubi & ipse argumento miraculorum utitur, & argumentum ea lege veteri oppositum solvit. Cyrillus Jerosolymitanus *Catechesi* 18. honorabiles Reliquias demonstrat ea miraculis operatis a Semicinctiis Divi Pauli, & a corpore S. Elisei, ubi reflectit. corpus Elisei, quod alteri dedit vitam, non resurrexisse, ne *Factum illud soli animæ adscribatur*; asseritque virtutem quandam inesse -- Corporibus San- „ ctorum propter tot annorum inhabitantes „ in illis animas justas, quorum ministerio „ usæ sunt -- Quæ est ratio a nobis assumpta, quam etiam tangit Nyssenus *orat. in S. Theodorum Martyrem*, ubi -- Anima, ea quo su- „ blimis abit &c. corpus vero venerandum, „ & immaculatum illius instrumentum &c. „ cum multo honore, & cultu compositum „ in augusto, sacroque loco situm est - Ubi pariter narrat ut rem magni pretii, colligi a fidelibus terram, qua circumdatur sepulchrum. Plura Nazianz. *in Julianum*, ubi minimas quoque particulas miraculis clarescere tradit, atque honorandas demonstrat.

Chrysost. *homil.* 66. *ad populum Antiochenum*, ostendit a morte Christi Discipulorum ossa, & sepulchra statim fuisse honorata; additque -- Servorum Crucifixi sepulchra „ regiis aulis sunt clariora &c. Nam & ipse, „ qui purpura indutus est, accedit illa com- „ plexurus sepulchra, & fastu deposito stat „ Sanctos supplicaturus, ut pro se apud Deum „ intercedant &c. Et cinis, & ossa, & fa- „ villa invisibiles illas Potestates dilaniant --

Qui ulteriora cupit, videat Jodocum Coccium citatum *lib.* 5. *de Sanctis Ecclesiæ art.* 16. Cum Patres vocent Sacras Reliquias morborum sanativas, dæmonum fugativas, miraculorum patrativas, Fontes salutares, beneficiorum, instrumenta virtutum, habitacula animarum sanctarum, sanctificationis participes, sequitur non esse ad instar crumenæ vacuæ, ut dicebat Copronimus: id enim eveniret, si non essent illamet ossa, quæ fuerunt propria sanctorum.

216 PROB. V. Nisi Deo ut licitus placeret cultus Reliquiarum, speciali providentia non curasset earum revelationem, & mirabilem integritatem: sed speciali cura providit inventioni earum, & integritati; ergo. Minor declaratur. Sozomenus *lib.* 5. *cap.* 8. refert, Gazenses rogo accenso ossa Martyrum tradidisse, & quæ non fuerant ab igne consumpta miscuerunt Camelorum, & Asinorum cadaveribus. Sed diu non latuerunt; nam Mulieri Christianæ noctu fuerunt revelata, quæ in ollam collecta, Zenoni Sanctorum consobrino detulit; fuerat enim sic monita. Et *lib.* 7. *cap. ultimo* refert alia Abacuc cuidam Episcopo fuisse revelata. Item *lib.* 9. *cap.* 2. 40. Martyrum Reliquias, ait, fuisse Divino lumine repertas. S. Lucianus *in sua Epistola* recitat divinitus prodita corpora Sanctorum Stephani, Nicomedis. Cujus revelationis veritatem confirmant miracula, quæ recenset Evodius in libris de hac re, & August. *serm.* 92. Pariter Ambrosius, ut constat vulgata Epist. de hac re, superiori providentia invenit ossa Sanctorum Gervasii, & Protasii, & testis est August. *lib.* 9 *confess. cap.* 7., quod & miraculis fuisse comprobatum refert citato superius loco de Civitate Dei. Alibi similia a Patribus habentur.

Reliquiæ sæpe divinitus adinventa.

Quo ad incorruptionem S. Hilarionis post decem menses corpus discoopertum fuit, & integrum, miro fragrans odore repertum. Sic Hieronymus *in ejus vita*. S. August. *loc. cit. confess.* narrat incorrupta fuisse conservata ossa Sanctorum Gervasii, & Protasii. Et *serm.* 2. *de Sancto Vincentio* asserit ejus corpus feris expositum a Corvo fuisse defensum, & in aquas projectum, levitasse. Sulpitius *in Epist. ad Bassulam* de S. Martino narrat, post mortem corpus ejus fuisse vitro purius, lacte candidius. Chrysostomus de Sanctis Juventio, & Maximo ait eorum vultus post mortem tali luce perfusos, ut sine sacro timore conspici non possent. Omitto innumera alia.

Sanctorum corpora quandoque incorrupta.

Rem absolvamus egregia D. Ambrosii auctoritate *serm.* 14. *de SS Nazario, & Celso* -- „ Quod si dicas mihi: Quid honoras in carne „ jam resoluta, atque consumpta? .... Ho- „ noro in carne Martyris exceptas pro Chri- „ sti nomine cicatrices; honoro viventis me- „ moriam perennitate virtutis; honoro per „ confessionem Martyris sacratos cineres; ho- „ noro in cineribus semina æternitatis; ho- „ noro corpus, quod mihi ostendit Domi- „ num diligere, quod me propter Dominum „ docuit mortem non timere. Cur autem non „ honorent corpus illud Fideles, quod re- „ verentur, & dæmones? Quod & afflixerunt „ in supplicio, sed glorificant in sepulchro?

„ Ho-

„ Honoro itaque corpus, quod Christum honoravit in gladio, quod cum Christo regnabit in Cœlo -- Quid efficacius?

Ex his constat mendaciis refertas esse Magdeburgensium Centurias, cum *Centuria* 6. asseruerit post annos 500. Christi cœpisse reliquiarum usum; & *Centuria* 4. *cap.* 6., & 13. dixerint ante annos 300. nihil reperiri apud bonos auctores de cultu Reliquiarum; & tamen pater ex dictis Patrum ante hæc tempora, & Juliani Apostatæ, honoratas fuisse Reliquias; ut ipsimet fateri coguntur. Nam *Centuria secunda cap.* 3. referunt ex Eusebio epistolam Smyrnensis Ecclesiæ, qua ostenditur, fideles summa aviditate velut pretiosos lapillos, Reliquias S. Polycarpi collegisse, quas ethnicus Judex volebat disperdere. Et eo etiam efficacissimo convincuntur argumento, quod Ethnici, & Judæi accusabant Idololatriæ fideles propter cultum Reliquiarum; quod non fecissent, nisi Reliquias Sanctorum ab ipsis venerari novisseot.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

217 OBJIC. I. Id tribuendum Reliquiis, quod in Scriptura asseritur, sed hæc solum concedit eas terræ mandari, & Patriarchæ Abraham hoc solum specialiter Deus promisit, Genesis 24. sicut Isaac c. 25.; ergo Reliquiis præter officium sepulturæ nihil ultra debetur. Ita Vedrosius *in examine D. Georgii pag.* 103., & Jacobus Rex *in sua Apolog.*

RESP. neg. min. Ad cujus probationem petimus, an præter officium sepulturæ concedat argueos posse alium honorem deferri, vel non? Si concedit; nihil infert ex suo argumento: si negat, damnat aperte Traditionem Patrum, & contra Scripturam loquitur. Ecclesiastici 46. v. 14. dicitur: *Et ossa eorum pullulent de loco suo*. Quid autem est pullulare ossa, nisi in memoria hominum cum honore reviviscere? De Reliquiis Joseph cap. 49. v. 18. dicitur: *Ossa ipsius visitata sunt, & post mortem prophetarunt*: quod tunc adimpletum est, quando Exodi 13. ossa Sancti Patriarchæ translata fuerunt ad Terram Sanctam, ut sepelirentur a Moyse, ad quam & ipse Joseph solemni pompa transtulerat ossa Patris sui Jacob. Sic Hieron. *contra Vigilan.* Igitur non negamus posse terræ mandari ossa Sanctorum, sed honorari posse dicimus, tum ex modo sepulturæ, tum post sepulturam etiam variis modis, transferendo ab uno loco ad alium honorificentiorem, particulas deferendo solemnibus Processionibus, ad tumulos lumina accendendo, piis peregrinationibus Arcas visitando &c.

Reliquiæ pluribus honorari possunt.

218 DICES. Quod est a Deo prohibitum, non potest licite fieri, sed iste cultus, præter sepulturam, est prohibitus; ob hanc enim causam abscondit Deus corpus Moysis, Deut. 34. v. 6. *Et non cognovit homo sepulchrum ejus usque in præsentem diem*, ne ab Israelitis adoraretur; & cum vellet Diabolus illud revelare, & proponere Hebræis ad cultum, restitit Michael Arcangelus custos populi Judaici, cujus cura erat impedire Idololatriam. *Cum Michael Arcangelus, cum Diabolo disputans altercaretur de Moysi corpore, non est ausus judicium inferre blasphemiæ*, ait Judas Apostolus in sua Canonica epist. v. 9.; ergo illicitus est cultus Reliquiarum. Rursus Vedrosius *ibidem*, & Calvinus *in annotat. de Reliquiis*.

RESP. neg. min. Et in primis argumentum nobis favet; quia valde honoratum est corpus Moysis, cum fuerit ministerio Angelorum sepultum; hoc enim ad honorem valde spectat; ut habemus Lucæ 16. de anima Lazari ab Angelis in Paradisum delata: quo argumento utitur Hieron. *contra Vigilantium*: & Philo ad honorem pariter tribuit, admirando adeo sepulchro fuisse reconditum, ut nulli pateret homini. Secundo. Libenter audiremus ex Scriptura motivum aliquod hujus interpretationis; fines enim Dei alii sane esse potuerunt.

D. Augusti. *lib. de mirabilibus Sacræ Scripturæ cap.* 35. — Duabus autem causis; ut „ sapientes ajunt, mortis ejus, & sepulchri „ nemo conscius erat: quatenus illam faciem, „ quæ consortio sermonis Domini rutilaverat, „ mortis mœrore repressa nullus videret, & „ ne sepulchrum ejus populus Israel, si cognovisset ubi esset, adoraret: unde & virgam, in qua signa fecerat, ut plurimi putant, ne adoraretur, secum abstulerat; „ quoniam & Serpentem quem fecerat, filii „ Israel postmodum adorabant -- Si primam causam tenes: honorificatum habes corpus illud, ideo occultatum, ne amitteret præteritæ gloriæ decorem, si aspiceretur squalore mortis deturpatum ab eo splendore, quo clarebat vivens ex consortio Domini: unde ad reverentiam impelleris Reliquiarum: Si secundam amplecteris: cogeris fateri solum prohiberi cultum Latriæ, non autem alium inferiorem, prout exemplum indoctum probat. Populus enim ille proclivis valde nimis erat ad Idololatriam: unde memoria mirabilium a Moyse patratorum, & beneficiorum receptorum, & mirabilis splendoris, quo ejus facies refulgebat, itaut in eam non possent intendere, de facili eum adorassent pro Deo. Et licet pro tali viventem non adorassent; quia nec Ethnici consueverant pro Diis adorare viventes, quos mortuos adorabant; & ipsemet Moyses vetabat, monens, se esse eorum servum, post mortem tamen poterat evenire; & ita factum est circa vitulum; quamdiu præsens fuit Moyses, non alium nisi verum Deum adoraverunt, ipso absente 40. diebus, Idolum sibi fecerunt; ita circa Serpentem Æneum: ipso superstite, non fuit adoratus superstitiose, eo mortuo, illi obtulerunt sacrificia, 4. Reg. cap. 18., & ideo ab Ezechia confractus.

219 INSTABIS. Deus inferiorem Latriæ cultum damnat, ut patet Lucæ 11. v. 47., & 48. illis: *Væ vobis* (*Pharisæi*) *qui ædificatis monumenta Prophetarum! Patres autem vestri occiderunt illos. Profecto testificamini, quod consentitis operibus Patrum vestrorum; quoniam ipsi quidem eos occiderunt; vos autem adi-*

ædificatis eorum sepulchra. Hic enim non de A alio redarguit eos Christus, nisi quia venerabantur Reliquias Prophetarum; & hoc crimen est; quia est consentire homicidiis a Patribus eorum commissis: consentiunt ergo Tyrannia Pontificii adoratores. Hæc Wiclephus *apud Vuald.*

RESP. Christus non redarguit sepulchrorum ædificationem, sed animi simulationem, quam sub hisce operibus occultabant. In corde odium fovebant in Christum, Prophetarum Principem, quem ad mortem petebant, & extrinsecis illis monumentis indicabant se honorare Prophetas. Patet hoc ex contextu, quo eos vocat sepulchra dealbata, quo dicit ipsos decimare rutam, & mentam; B negligere autem justitiam, & misericordiam. Patet ex consonantia cap. 23. Matth. v. 29. 30., & 31., ubi idem repetitur sub his formulis: *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi Hypocritæ: quia ædificatis sepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta justorum, & dicitis: Si fuissemus in diebus Patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine Prophetarum! Itaque testimonio estis vobis metipsis; quia filii estis eorum, qui Prophetas occiderunt. Et vos implete mensuram Patrum vestrorum*. Quibus clare patet Hebræos simulasse illis operibus pravum affectum contra Christum motivo veritatis enunciatæ, quo fuerunt occisi Prophe- C tæ; ideo Lucæ 15. v. 58. dicitur: *Testificamini, quod consentitis operibus eorum*: Celantes videlicet machinationes contra me, ubi Matth. v. cit. *Et vos implete mensuram Patrum vestrorum*. Permissive loquitur, idest: Adimplete, quod concepistis, eo modo, quo dixit Judæ: *Quod facis, fac citius*.

Ceterum argumentum potius est pro nobis, nam in hoc reprehenduntur ut Hypocritæ; Hypocrisis autem est simulata usurpatio boni operis; & de facto apud Hebræos Tituli, & Sepulchra justorum semper fuerunt in honore. Hinc 4. Reg. 23. v. 18. quando D Josias ad purgandam contaminationem Excelsorum jussit comburi omnia ossa mortuorum, perveniens ad sepulchrum quoddam viri Dei, veneratus est, & jussit intacta permanere ossa illius cum ossibus alterius Prophetæ, qui venerat de Samaria: *Dimitte eum, nemo commoveat ossa ejus, & intacta manserunt ossa illius*.

Sepulchra Sanctorum in honore.

220 URGEBIS. Non solum Christus redarguit simulationem, sed etiam externum cultum corporum justorum, 2. ad Corinth. 5. v. 16. *Et si cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus*. Ubi Paulus dicens post resurrectionem se non nosse Christum secundum carnem, docet omne, E quod carnale fuit in Christo esse abjiciendum, atque spernendas omnes carnales ejus Reliquias, & aliorum. Calvinus hæc objicit.

RESP. Hoc argumento abusi sunt Iconoclastæ in Nicæna II. Latrociniali, & Manichæi, ut probarent Christum non assumpsisse veram carnem. Sed ad rem non est, sicut manifeste patet ex triplici interpretatione apud Patres, quæ inseritur a D. Thom. *lect. 4. in hunc locum*. Prima cadit supra tempus diversum Christi ante, & post resurrectionem; & sensus est: Cognovimus ante Christum secundum carnem passibilem, nunc autem non cognoscimus secundum hanc. Secunda appellat supra diversum tempus Pauli cognoscentis, & reddit sensum: Cum essem in Judaismo, credebam Christum venturum secundum gloriam carnalis Regni; nunc autem credo in spirituali venisse. Tertia appellat supra cognoscentem repræsentatum, idest, in persona corporis Ecclesiæ loquitur, & reddit sensum: Quando visibiliter conversabatur nobiscum, erat affectus aliquis carnalis erga ejus præsentiam, nunc autem purgatior est affectus. Hæc interpretatio congruit magis litteræ, in qua Apostolus asserit, se neminem carnali affectu noscere; quia urgente charitate currit ad coronam gloriæ.

221 REPLICABIS. Omnis cultus voluntarius vetitus est, ad Colos. 2. v. 18. *Nemo vos seducat, volens in humilitate, & Religione Angelorum, quæ non vidit ambulans*, sed cultus Reliquiarum est voluntarius; ergo vetitus. Sic Calvinus replicat.

In Controv. de Cultu Sanctorum dedimus litteralem solutionem textui cit. nunc damus aliam ex D. Thom. *lect.* 4. Hic admonet, ut caveant a quibusdam, qui introducebant iterum legalia, simulata sanctitate, quæ in duobus consistebat, in humilitate, qua res mundi videbantur despicere, & in cultu Dei, quo videbantur Deum colere, quem sincere non colebant, ea propter dicit: *In Humilitate, & Religione Angelorum*, idest, legis veteris per Angelos traditæ, quam observandam dicebant. Ubi nihil pro Calvino. Patet etiam ex dictis cultum non esse voluntarium.

222 OBJIC. II. Est argumentum Vigilantii instantias complectens ipsissimas, quæ ab Acatholicis assumuntur, quas insinuo, ut compertum sit, cultum Reliquiarum non esse rem novam. Prima his continetur -- Quid „ necesse est, te tanto honore non solum „ honorare, sed etiam adorare illud nescio „ quid, quod in modico vasculo transferen„ do colis? -- Quibus insimulat nos Latria colere Reliquias, quas per contemptum involvit sub illo: *Nescio quid*. Secunda -- Pro„ pe ritum Gentilium videmus sub prætextu „ Religionis introductum in Ecclesia, Sole „ adhuc fulgente, moles cereorum accen„ di &c. Magnum honorem præbent hujus„ modi homines beatissimis Martyribus, quos „ putant de cereolis vilissimis illustrandos, „ quos Agnus, qui est in medio throni, cum „ omni fulgore Majestatis illustrat -- Quibus superstitionem insimulat Gentilitatis, quasi ex indigentia Sanctis lumina accendamus; quam luminum honorem irrident moderni Ecclesiæ Reformatores. Tertia -- Ergo ci„ neres suos amant animæ Martyrum, & „ circumvolant eos &c. ne forte si aliquis „ precator advenerit, absentes audire non „ possint -- Quibus irridet, & Reliquias, „ & animas Sanctorum, quorum sunt. Quar„ ta -- Argumentatur contra signa, & vir„ tutes, quæ in Basilicis Martyrum fiunt, „ & dicit, eas incredulis prodesse, non cre„ dentibus -- Sic Acatholici miracula, & virtutes Reliquiarum negant. Quinta -- Nisi „ forte in more Gentilium, Impiorumque „ Porphyrii, & Eunomii hæc præstigia Dæ„ monum esse confingas; & non vere clamare

„ Dæ-

„ Dæmones, sed sua simulare tormenta -- Hæc ex Hieron. *cap. 2., & 4. contra Vigilan.*

Primo sic respondet S. Doctor -- Quis „ enim o insanum caput aliquando Martyres „ adoravit? Quis hominem putavit Deum? -- Quibus demonstrat fideles non colere Reliquias Latria: & subdit exemplum Pauli, & Petri, qui ut Dii noluerunt adorari; additque plurima alia exempla, quorum aliqua superius retulimus: quibus ostendit sine sacrilegio pietatem Fidelium venerantem fuisse Sacros cineres etiam periculum Deitatis attributæ Sanctis, & justis. Secundo respondet neminem Martyribus accendere cereos ex indigentia Martyrum, illosque ad illustrandum, sed honoris causa; ostenditque primo ex Evangelio, ubi quidam reprehendebat effusionem unguenti supra Christum a pia Muliere, & tamen gratum illud opus fuit Christo (licet non foret necessarium) propter devotam Mulieris mentem. Secundo ex eo quod sine Reliquiis, cum recitatur Evangelium lucente die, accenduntur lumina, & non ad depellendas tenebras, sed ad signum lætitiæ demonstrandum &c. Nec inde sequitur ritum esse superstitiosum; cum idem Gentiles facerent super tumulos mortuorum; quia inde sequeretur, non posse nos Deum colere -- „ Ne similitudinem videamur cum Idolis vene„rari [illegible]

Tertio respondet -- O portentum in „ terras ultimas deportandum! Ridea de „ Reliquiis Martyrum, & cum auctore hu„jus hæreseos Eunomio, Ecclesiis Christi „ calumniam struis? &c. Scribis adversus hæ„resim tuam, quæ olim erupit contra Ec„clesiam, Tertullianus &c. Miror, quod „ non dicas: Nequaquam perpetrande Mar„tyria; Deum enim, qui sanguinem Hir„corum, Taurorumque non quærit, multo „ magis hominum non requirere &c. Qui „ enim Reliquias Martyrum asseris calcandas „ esse, prohibes sanguinem fundi, qui nullo „ honore dignus est &c. -- Egregie contra instantiam, quæ non est nisi malitiosum convitium impositum Catholicis ex superstitione Ethnicorum. Quarto respondet -- Quasi nunc „ hoc quæratur, quibus fiant, & non qua „ virtute fiant? Esto &c. Dominus incredu„lis signa faciebat; & tamen non Domini „ idcirco sugillanda sunt signa &c. -- Sive ergo fiant incredulis, sive non, signa fiunt per Reliquias virtute Dei, illis Reliquias honorantis. Deinde subdit, hæc Vigilantium scribere ab immundo spiritu motum, qui -- „ Sæpe hoc vilissimo tortus est pulvere; im„mo hodieque torquetur; & qui te in pla„gas dissimulat, in ceteris confitetur -- Non ergo mirum, si talia abloquatur contra Sacra pignora. Restat tamen probandum, unde in Reliquiis tanta signorum, virtutumque præstantia. Quinto respondet -- Do consilium: „ Ingredere Basilicas Martyrum, & aliquan„do purgaberis. Invenies ibi multos socios „ tuos, & nequaquam cereis Martyrum, qui „ tibi displicent, sed flammis invisibilibus „ combureris; & tunc fateberis, quod nunc „ negas, & tuum nomen, qui in Vigilantio „ loqueris, libere proclamabis -- Hæc ille.

223 OBJIC. III. Idem sentiendum est de honore Reliquiarum per cereos, ac per
A
alias ceremonias, sed cerei fuerunt prohibiti a Concilio Elibertino *Canone* 34. -- Cereos „ per Diem placuit in Cœmeterio non incen„di: inquietandi enim Sanctorum spiritus „ non sunt. Qui hæc non observaverint, „ arceantur ab Ecclesiæ communione -- ergo pariter ceteræ venerationis ceremoniæ remanent damnatæ. Sic Calvinus.

RESP. Majorem esse veram in eo sensu, quo improbatur cereorum usus, negamus autem, Catholicum morem luminum supra Sepulchra Sanctorum a Patribus Concilii Elibertini improbari, cujus Canonis triplex est expositio. Prima est mentem Pa-
B
trum esse, abigere scandali occasionem pro Catechumenis: hi enim a Gentilitate conversi facile decipiebantur, & scandalizabantur ex hac ceremonia, existimantes hæc fieri more Gentilium: unde Patres pro Spiritibus Sanctorum intelligunt Cathecumenos. Secunda est, Patres vetasse magicam consuetudinem evocandi animas defunctorum, quæ apud impios quosdam erat in usu; & ideo dicitur, non esse inquietandos Sanctorum Spiritus; desumpto modo loquendi ex 1. Regum 28., ubi anima Samuelis per Pythonissam evocata respondit, v. 15. *Quare me inquietasti, ut suscitarer?* Non quia Patres crassa adeo ignorantia laborarent, ut crederent animas justo-
C
rum de loco in locum moveri ad arbitrium magæ. Tertia expositio est, Patres prohibuisse cereorum usum superstitiosum, ortum ex errore Gentilium, qui putabant, corpora defunctorum aliquod sublevamen sentire, inclusa tenebris, ex cereis. Cum illis temporibus non esset perfecta purgatio Gentilitatis, de facili communicabantur errores; & ideo ad eos præcavendos Patres usi sunt illo rigore, & licet absolute licitum sit; nihilominus tunc temporis expediebat propter imitationem Ethnicorum abstinere. Hoc sensu pariter dixit S. Hieronymus *contra Vigilantium*,
D
eos, qui accendebant cereos ad Reliquias stante hoc periculo, & usu nondum totaliter introducto, male facere: zelum nihilominus laudat, sed non secundum scientiam: nunc autem hæc non urgent. *Vide Tom. I. Tract. III. Par. II. Controv. I. §. IV.*

224 OBJIC. IV. Si aliquæ Reliquiæ essent adorandæ, eæ forent, quæ principaliores creduntur, scilicet ossa, & corpora Sanctorum; sed istæ nullum habent titulum adorabilitatis; ergo nullæ habent. Min. declaratur. Ut daretur aliquis titulus adorabilitatis, deberet inesse aliqua sanctificatio intrinseca, vel extrinseca, sed non inest extrin-
E
seca propter contactum, non intrinseca propter præteritam inhabitationem Sancti Spiritus; quia in illis corporibus nihil est de eo, quod fuit sub anima rationali, ob datam resolutionem usque ad materiam primam; ergo sepulchra mortuorum non sunt nisi illusionis objecta, ut asserebat Wicleph.

RESP. neg. min. Ad prob. dicendum est remanere eandem materiam, & structuram accidentium corporeorum, quæ fuerunt sub forma viventis; & hæc est mens Angelici 3. *p. quæst.* 25. *art.* 6. *in corpore*, & *ad* 3: -- „ Et ideo eorum reliquias qualescumque ho-

„ nore

Adorantur Sanctorū corpora, quia templa, & organa fuerunt Spiritus Sancti.

„ nore congruo in eorum memoriam venerari debemus, & præcipue eorum corpora, quæ fuerunt Templa, & organa Spiritus Sancti in eis habitantis, & operantis -- sed evidens est, quod corpora, quæ fuerunt organa Spiritus Sancti operantis, & habitantis, sunt materia prima positive organizata per hæc membra; ergo. Item in sequenti ratione -- Et sunt corpori Christi con„ figuranda per gloriosam Resurrectionem -- sed corpora configuranda per Resurrectionem sunt ea, quæ fuerunt configurata Christo per passionem, non alia advenientia, solum eadem in specie post ipsam passionem in instanti extrinseco mortis ad 3. dicendum -- quod cor„ pus mortui alicujus Sancti non est idem „ numero, quod primo fuit dum viveret, „ propter diversitatem formæ, quæ est ani„ ma; est tamen idem identitate materiæ, „ quæ est iterum suæ formæ unienda -- sed est certum materiam uniendam animæ esse illam omnino prorsus positive, quæ fuit sub anima tempore vitæ; ex fide enim in hac carne resurgemus: corpus seminatum corporale resurget spirituale, & corruptibile hoc induet incorruptionem; ergo materia, quæ remanet, est eadem corporeitas, quæ fuit ante mortem. Ad 2. habet -- Illud insensi„ bile (*idest corpus mortuum*) non adoratur „ propter seipsum, sed propter animam, quæ „ fuit ei unita &c. -- adeoque est illud idem numero, quod vivum fuit.

Idem S. Doctor 3. *p. q.* 50. *art.* 5. inquirens, an Christi corpus mortuum, fuerit idem numero, quod vivum: Respondet non esse idem numero unitate proveniente a forma, esse tamen idem ratione suppositi, & ratione materiæ: quo ultimo titulo alia corpora dicuntur eadem numero secundum quid, idest, unitate non completa per formam. Porro materia, cui in triduo erat unicum suppositum, est hæc positive cum hac carne, quæ fuit assumpta per Incarnationem: quod demonstrat ibidem *articulo* 2., *& quæst.* 54. *art.* 2. resolvit, idem corpus Christi resurrecturum integrum, quod fuit sub forma viventis: *& art.* 4. resolvit, cum iisdem cicatricibus, quas habuit ante mortem; ibique asserit ex Beda, resurrecturos etiam Martyres cum cicatricibus.

Ex hoc nova confirmatio desumitur. Nam judicio Ecclesiæ pars illa corporis, in qua Martyr est passus, est specialis Reliquia, specialem petens venerationem: unde decretum sub Urbano VIII. editum a Sacra Rituum Congregatione habes -- Insignes autem Re„ liquias declaravit esse Caput, Brachium, „ Crus, aut illam partem corporis, in qua „ passus est Martyr, modo sit integra, & „ non parva, & legitime ab Ordinariis ap„ probata -- sed si adveniat nova pars corporis individualiter diversa, non est illa, quæ passa est, quæ resurget, sed similis; ergo. Adde, quod incorruptio corporis non esset amplius privilegium speciale; quia nihil de illo priori remaneret nec in Petro, nec in Juda. Quare ob carentiam identitatis numericæ dici nequeunt objecta illusionis mortuorum sepulchra: non enim fallit scriptura, ubi referens miraculum ab ossibus Elisei patratum

dicit: *Cum tetigisset ossa Elisei &c.*, & in **A** similibus non fallitur sensus circa propria sensibilia, nisi per accidens, & in paucioribus apud D. Th. *part.* 1. *quæst.* 17. *art* 2. Quotquot autem plorant mortuos suos, adventitia nequaquam corpora sepelire judicant, propterea ut suæ carnis identitatem redivivus demonstraret Christus, visus, & tactus testimonio usus est Lucæ ult. eodemque incredulum Discipulum emendavit. Joan. 20.

Datur ergo resolutio usque ad materiam primam; quia deperit omnis forma sive totalis, sive partialis; & corporeitas substantialis. Datur resolutio, quia deperit omnis forma accidentalis, quæ est propria formæ substantialis. **B** Datur resolutio quo ad aliqua accidentia communia, quæ non possunt inesse subjecto, nisi per specialem influxum formæ, ut calor, ut fluiditas sanguinis: & de hac loquitur S. Doctor; non autem quo ad omnia omnino accidentia communia, formantia corporeitatem, nec loca solita adduci ex S. Doctore aliud convincunt, & aliunde alia docet nobis faventia.

En verba D. Thom. 4. *dist.* 44. *quæst.* 1. *art.* 1. *quæst.* 1. *ad* 3., quo loco sibi objicit: Idem numero corpus non resurrecturum; quia corpus humanum usque ad elementa post mortem resolvitur &c. Cui satisfacit -- Ad **C** „ tertium dicendum, quod illud, quod in„ telligitur in materia ante formam, rema„ net in materia post corruptionem, quia „ remoto posteriori adhuc potest remane„ re prius -- Hoc porro, quod remanet, vocat dimensiones non terminatas. Videatur ibi S. Doctor, sicut 4. contra gentes cap. 81. *ad* 2. *quodlib.* 11. *quæst.* 6. *art.* 7. *ad* 2. quare quoties docet corpus mortuum alicujus Sancti esse idem identitate materiæ, non loquitur de materia prima nuda, sed sub dimensionibus prioribus; & constat etiam ex eo, quod quandoque addit -- Quæ est iterum suæ „ formæ unienda -- Materia autem nuda non **D** est iterum unienda, sed organizata: & tunc consona erit doctrina D. Thom. cum doctrina Concilii Tridentini *Sess.* 25. *Decreto de Invocatione, Veneratione, & de Reliquiis &c.* -- Et aliorum cum Christo viventium Sacra „ corpora, quæ viva membra fuerunt Chri„ sti, & Templum Spiritus Sancti &c. -- Corpora non sunt sola materia nuda, ut evidens est. *Corpora, quæ viva membra fuerunt.* Locutio est omnino formalis, & sensum reddit planum; corpora, quæ adorantur, eadem fuisse, quæ viva fuerunt: S. Doctor consone proponit, & resolvit difficultates de corpore mortuo Christi, ac ceterorum **E** hominum: de utroque constanter concludit esse idem numero vivum, ac mortuum. Videatur *quodlib.* 2. *quæst.* 1. *art.* 1. *quodlib.* 3. *quæst.* 2. *art.* 2. *ad* 2. *quodlib.* 4. *quæst.* 5. *art.* 1. omissis pluribus subdo unum ex 3. *p. quæst.* 50. *art.* 2. *ad* 2., ubi dat doctrinam communem carni Christi, & aliorum. Objicit sibi quod Divinitas unitur media anima carni: unde anima si separetur a carne, necesse est, quod Divinitas ab eadem separetur. Cui resp. -- „ Dicendum, quod Verbum Dei dicitur u„ nitum carni mediante anima, in quantum „ caro per animam pertinet ad humanam

„ na-

„ naturam, quam Filius Dei assumere intendebat; non autem ita, quod anima sit quasi medium ligans unita: habet autem caro ab anima, quod pertineat ad humanam naturam, etiam postquam anima separatur ab ea, in quantum scilicet, in carne mortua remanet ex Divina ordinatione quidam ordo Resurrectionis; & ideo non tollitur unio Divinitatis ad carnem -- Ecce quomodo post mortem Christi non est facta resolutio usque ad materiam primam, sed remansit prior caro, in qua dabatur respectus ad Resurrectionem: in carne mortua, ait, caro adveniens de novo mortua dici nequit, cui vita numquam fuit debita.

225 INSTABIS. S. Doctor sustinet, accidentium subjectum esse totum, sed toto corrupto non possunt remanere, quæ subjectantur in toto; & ideo *lect.* 10. *supra textum* 32. *Aristotelis de generat.* docet, idem accidens non posse esse simul in genito, & corrupto, & perire per accidens ad corruptionem subjecti, & advenire aliud accidens simile; ergo &c.

RESP. Minus inconveniens esset concedere, materiam habere actum proprium, & in ea subjectari accidentia communia, quam Reliquiarum cultum in dubium revocare. Ceterum omnia salvantur, si dicatur, accidentia subjectari in toto formaliter sumpto; quia accidentia communia proveniunt a forma secundum gradum superiorem convenientem aliis formis; & ita quantitas, figura &c. ab anima rationali promanant secundum gradum corporis communem formis brutorum; & prout sic istæ formæ sunt ejusdem rationis formalis. Ex quo fit, quod quando advenit forma cadaverica, quæ per accidens intenditur a natura in supplementum propriæ formæ, totum sit formaliter idem in esse subjecti formalis sustentativi, licet diversum sit materialiter. Sicut diversitas superficiei succedentis præcedenti sub eadem distantia poli est materialis ad constituendum locum, non autem formalis; unde locus semper idem est formaliter; quia utraque superficies exercet idem munus substandi distantiæ poli, ita in casu. Totum cadavericum in esse subjecti accidentium est idem cum præcedenti formaliter; quare nec pereunt omnia accidentia communia, nec migrant de subjecto in subjectum formale. Pereunt tamen aliqua per accidens ad corruptionem subjecti; quia licet inessent subjecto, aliquam tamen specialem dependentiam dicebant a forma, & producuntur alia similia, non pure individualiter, sed proportionabiliter, juxta qualitatem totius, & formæ. Hæc disputativa; ceterum optime salvatur veneratio Reliquiarum aliis viis apud Catholicos Doctores, inter quas D. Thom. ea utitur de inclinatione quæ remanet secundum Divinæ providentiæ ordinem ad reunitionem animæ gloriosæ, juxta Ambr. *Serm.* 93. -- „ Honoro in cineribus semina æternitatis --

226 OBJIC. V. Quod est contra mentem Patrum non est tenendum, sed Reliquiarum veneratio est contra mentem Patrum: nam Hieronymus *ad Riparium* habet -- Nos, „ non dico Martyrum Reliquias, sed nec „ Solem, nec Lunam, nec Angelos, nec „ omne, quod nominatur &c. colimus, & „ adoramus, ne serviamus creaturæ potius, „ quam Creatori -- Sic Anonymus quidam post Calvin.

Verum quæ insipientia, dum testimonium accipitur ab ea epistola, in qua S. Doctor testatur -- Vigilantium os fœtidum aperire contra Martyrum Reliquias, & nos &c. „ qui eas suscipimus, cinerarios, & idololatras appellare, quod ossa mortuorum „ veneremur -- Hanc venerationem non solum verbo, sed exemplo promovit; fatetur enim *in cap.* 40. *Ezechielis*, se consuevisse frequenter invisere Sepulchra Martyrum, & Apostolorum, cum Romæ esset Adolescentior. Quæ pariter loca Apostolorum indutus Cilicio Romæ morans invisebat Constantinus, ut refert Ruffinus *lib.* 2. *Hist. cap.* 33., ex quo obiter confirmatur & antiquus usus venerationis, & qualitas, scilicet, Sacræ. In illis ergo verbis negat Sanctis cultum proprium Dei, supremum, & Latriæ; quod verba illa etiam declarant -- Ne serviamus creaturæ po„ tius, quam Creatori --

227 DICES. Si Patres crederent venerandas esse Reliquias, non vetuissent eas solemniter deferri ab Episcopis collo appensas, & transferri a loco ad locum, sed hoc fecerunt in Concilio Brachar. III. *Can.* 5. -- „ Quorundam Episcoporum detestanda præ„ sumptio nostro se cœtui intulit dirimen„ dam. Agnovimus quosdam de Episcopis, „ quod in solemnitatibus Martyrum ad Ec„ clesias progressuri, Reliquias collo suo im„ ponant &c. -- *Et dist.* 1. *cap. Corpora*, *de consecratione* prohibetur translatio.

Argumentum firmat veritatem Catholicam. Interdicitur namque non delatio, sed modus. Deferebant Reliquias Episcopi -- Ut „ majoris fastus apud homines gloria intu„ mescant, quasi ipsi sint Reliquiarum Ar„ ca -- In eo porro fastus apparebat, quod a Diaconibus in sella Episcopi vehebantur; & ideo Concilium statuit, ut portentur a Levitis, quorum munus est -- Quod si Episco„ pus Reliquias deportare elegerit, non ipse „ a Diaconibus in sellula vehatur, sed po„ tius pedissequa una cum populis progres„ sione procedente ad conventicula Sancta„ rum Reliquiarum, Sanctæ Dei Reliquiæ „ per eundem Episcopum deportabuntur -- Canon postea cit. *de consecratione* vetat translationem factam sine licentia Episcopi: quod factum est justis de causis, ne piis furti daretur occasio, ne translatio sine decore fiat, ne in locum inconvenientem deportentur, & propter similia motiva. Ex quo decreto male intulit Angelus in summa verbo *Reliquia* licitum non esse collo appensas a privatis personis portari: nam si absit vanitas in modo ferendi &c. superstitio in qualitate vasis, omnino licet ex fiducia in Deum, & Sanctorum patrocinium, quorum Reliquiæ sunt, ita D. Thom. 2. 2. *quæst.* 96. *art.* 4. *ad* 3.

Brevitar nunc explicandum est, qualis adoratio debeatur Reliquiis, conditionata, an absoluta, an separata a prototypo. Difficultas primi est, quia accidit non raro, quod proponatur non Reliquia pro Reliquia, cum *Qua adoratio debeatur Reliquiis.*

notum sit in pluribus locis eamdem Reliquiam prædicari. Cui respondeo adorationem non debere esse conditionatam: quia Ecclesia diligentiam adhibet in Reliquiis exponendis, & non nisi ab Episcopis bene probatæ cultui objiciuntur; suntque de hoc severissima decreta: quapropter habemus moralem certitudinem de veritate: quod sufficit pro actu Religionis, sicut hac ducti adoramus Hostiam, quæ tamen potest non esse consecrata. Illa porro varietas (orta vel ex translationibus iteratis ejusdem Reliquiæ, & ubi semel fuit, retenta est fama, vel ratione multiplicatarum particularum, ex qua dicitur Brachium, Crus, Caput adesse, cum sola particula adsit) de materiali est, formaliter enim honor dirigitur in personam, cujus hæc Reliquia esse apprehenditur.

Quoad secundum difficultas in eo versatur, quod adoratio videtur esse personæ intellectualis, qualis non est Reliquia. Cui de facili respondeo dupliciter posse honorari, & adorari Reliquiam. Primo modo, ita quod motus non terminet ad Reliquiam, sed ad præsentiam Reliquiæ adoretur Sanctus, quo modo sæpe Paula adorabat Præsepe Domini, fide præsentem faciens parvulum Jesum, quem non rato etiam oculis cernebat: & quo sensu explicari possunt relata *Act.* 7. Synodi Nicænæ II. ex Leontio — Quemadmodum filii peregrinante Patre ingenti amore ex animo erga eum affecti, quidquid in illius domo viderint, sive sedem, eum lachrymis amplexantur, non illa honorantes, sed Patrem desiderantes, & venerantes, sic nos Christum, & reliquos Sanctos colimus — Secundo modo, ita quod motus per se terminet ad Reliquiam, & tunc in proprietate adoratur Reliquia, & ita est, loquendo de ossibus, carne &c. Quia ubi est vera ratio terminandi cultum, ibi vere terminat cultus, sed in his Reliquiis est vera ratio terminandi cultum Sacrum; ergo. Min. explicatur. Hæc ossa fuerunt secundario Templa Sancti Spiritus, organa gratiæ operantis, instrumenta conjuncta executiva virtutum, subjecta virtutum supernaturalium, cum plurimæ virtutes etiam infusæ subjectentur in appetitu sensitivo, qui est corporeus; ex his porro remanent in determinatione, & sigillatione sanctificata: quare ibi est ratio terminandi adorationem.

228 DICES. Non est adorabilis pars corporis futuri viri Sancti; ergo nec præteriti; ad *nunc* enim ita se habet præteritum, ac futurum.

RESP. Neg. conseq. Disparitas in aperto est; quia quod est futurum, nunquam extitit, unde nullum effectum post se, vel nunc se habere potest, secus præteritum, quod remanere potest in aliquo sui. Ignis, qui nondum fuit, nihil nunc operatur circa aquam; qui tamen fuit, & non est, operatur medio calore relicto. Adde, quod servus Abraham adoravit femur ejus, ex quo Christus erat oriturus: & S. Vincentius Ferrerius quemdam nulla tunc sanctitatis signa præseferentem, quoties occurrebat, venerabatur; præsciverat enim illum pro Christo Martyrium subiturum. Sanctitatis hujus non est ingruum argumentum dos quædam miraculosa permanens in Reliquiis, ut perpetua incorruptio, odor superioris ordinis, liquoris emanatio &c. Quia tamen membra Sanctorum secundariò fuerunt Templa Sancti Spiritus, ideo eorum Sanctitas est diminuta, ac proinde ad salvandam proportionem, solum actum secundarium adorationis Duliæ terminant Reliquiæ.

Igitur idem habitus, qui elicit primarium actum erga personam Sanctam, elicit secundarium circa Reliquiam. Jam notum est, eundem habitum posse elicere actus primarios circa unum objectum, & secundarios circa aliud; & cum habitus nunquam exeat in actum secundarium, nisi sub habitudine saltem radicali ad actum primarium sequitur adorationem Reliquiarum semper involvere respectum aliquem saltem radicaliter ad personam, ea proportionali ratione, qua bonitas mediorum terminat electionem, sed semper cum habitudine ad finem. Et ita esse debet, tum quia corpus coadorabatur propter animam, quando erat conjunctum, tum quia corpus non fuit nisi ratione animæ Templum Sancti Spiritus, tum quia ex suo conceptu adoratio tendit ad personam intellectualem: unde hic respectus non potest abesse, quoties adorator aliquod inanime.

Aliæ verò Reliquiæ, ut vestes, flagella, aliaque similia instrumenta, quæ peculiariter deservierunt Viris Sanctis, quæ pariter fuerunt in usu apud antiquitatem; & ut cetera omittam, Cathedra Sancti Jacobi fuit in maxima veneratione apud primos fideles, ut refert Eusebius *lib.* 7. *cap.* 14., & Deus hæc pariter miraculis honorat, cum non habeant sanctitatem intrinsecam, sed pure extrinsecam ratione contactus, non terminant actum adorationis absolutum, nec omnino ejusdem perfectionis, sed multo magis respectivum, & inferioris rationis; & possumus dicere inter actus secundarios ultimum locum habere in habitu Duliæ: nisi velimus dicere tantum reductive ad Duliam pertinere; substantialiter autem esse venerationem Sacram ordinis inferioris.

Ex his habes, Præputium Domini nostri, & particulas sanguinis naturalis ejusdem, si quæ sunt, adorabiles esse actu secundario proprie dicto Latriæ; quia fuerunt intrinsece unita aliquando Verbo Divino: quod pariter esset dicendum de Humanitate, si dimitteretur, sumpta hæc ut Reliquia. Flagella autem, spinæ &c., & sanguis nutrimentalis, actu inferiori Latriæ inter secundarios sunt adoranda; quia solo contactu fuerunt dignificata; quamvis sanguis nutrimentalis mereatur aliquid majus propter aliquam majorem unionem. Sanguis effusus miraculose ab imaginibus, solum est adorabilis, ut signum repræsentativum Sanguinis Christi. Instrumenta Sacra, quæ tangunt species Sacramentales immediate, vel satis proxime, sunt veneranda, proportionaliter.

CON-

CONTROVERSIA XIII.

AN IN LEGE VETERI OMNIS USUS IMAGINIS ESSET PROHIBITUS.

PLurimam lucem gravissimæ Controversiæ de cultu imaginum affert præsens resolutio: ad cujus intelligentiam placet summatim quædam de Imagine, & idolo præmittere.

229 I. Imago ab *Imitando* dicitur, idest, est *imitago* rei, quam repræsentat & ideo in Græco vocabulum desumpsit a verbo *iko*, quod significat assimilo: quare Angelicus 1. *p. quæst.* 93. *art.* 9. -- Dicimus enim Imaginem alicu-„ jus esse similem, vel non similem ei, cujus „ est Imago, in quantum perfecte, vel im-„ perfecte repræsentat ipsum -- Aug. *lib.* 83. *quæst.* 74. eam definit -- Similitudo in specie, „ vel in signo speciei, producta ab eo, cu-„ jus est similitudo -- Dicitur *in specie*; quia assimilatio in solo gradu generico non facit Imaginem: qua ratione vermes orti ex homine non sunt imago. Dicitur *producta ab eo &c.* vel in genere efficienti, quo filius est imago Patris, vel in genere objectivo, quo species est Imago objecti, vel in genere causæ exemplaris, quo pictura est Imago prototypi. Alio nomine Græco *Eicon*, seu *Icon* denominatur Imago: quod latine Statuam dicimus, unde Imaginum Sacrarum hostes Hæretici nomen habuerunt *Iconomachorum*.

Imago describitur.

Imaginum usus celebris fuit apud veteres, qui Majorum Imagines suspendere solebant in atriis, ut ex Juvenal. *Satyra* 8. habetur, & imaginum multitudine, & vetustate generis nobilitatem metiebantur, & quo nigriores, ratione antiquitatis, erant honoratiores. *Subita* aliæ appellabantur in signum recentis nobilitatis, in magno pretio erant, quæ propter antiquitatem erant truncæ.

A principio jus Imaginum iis tantummodo, qui de Magistratu erant, concedebatur, & qui tale jus fuerant consecuti, putabant se maximum obtinuisse privilegium. Posterioribus seculis imaginibus gentilitia stemmata subintraverunt: Ponebantur, ex Valerio Maximo *lib.* 5. *cap.* 8. in atriis domorum, ut defunctorum desiderium lenirent, tum ut Posteri domi, forisque excitarentur ad præclara facinora, & illi vere nobiles, qui virtute similes erant: unde Cicero carpit Pisonem multitudine fumosarum imaginum commendatum, quibus nihil simile habebat præter colorem. In his imaginibus res gestæ ab iis, quos repræsentabant, inscribebantur.

Inter Imagines reponebantur spolia devictorum, enses, scuta, & similia, quæ quo vetustiora, eo majoris æstimationis: propter quod vetustate consumpta non reficiebantur. In exequiis Imagines gentilitiæ circumferebantur, & in funeribus Principum præter gentilitias, aliorum virorum, & Matronarum deferebantur, ut Plinius *lib.* 35. *cap.* 2. asserit. Nec solum defunctis, sed etiam vivis robore, & virtute excellentibus, erigebantur, ut celebrioribus in ludis Olympiacis, liberalium artium Magistris, Oratoribus &c. In Bibliotheca etiam clarorum eruditione Virorum imagines collocabantur. Harum Imaginum consuetudo ex sua natura erat indifferens, immo bona ex fine extimulandi posteros ad æmulanda præclara doctrinæ, fortitudinis, virtutisque gesta.

Erat aliarum Imaginum usus omnino malus Sagarum, quæ cereas eorum, quos odio habebant, Imagines formatas acubus pungebant, totidem mala illis imprecantes. Amatoriæ frequenter fiebant, vel in signum amoris, vel ad amorem excitandum, quarum aliæ sponsas inter ubera sponsi repræsentabant; aliæ candenti ferro in propria carne sculpebantur; aliæ in anulis expressæ deferebantur.

De primo Inventore Imaginum multiplex, & discrepans auctorum opinio extat. Unum videtur esse certum, Romanos apud Plutarchum, Imaginum usum suscepisse a Græcis, Græcos vero apud Herodotum *lib.* 19. *cap.* 16. ab Ægyptiis. Isidorus Ægyptios primos pictores ponit inventores, qui ex umbra corporis didicerunt illud lineis exprimere: deinde coloribus perficere. Plinius *lib.* 35. *cap.* 3. magis in particulari descendens, Philonem Ægyptium statuit primum pictorem. Dupitapem autem Sicyonium primum statuariom figulum ex Argilla: & occasio fuit. Corinthia filia ipsius capta erat amore cujusdam Juvenis, quo abeunte peregre, lineis formavit umbram ejus vultus ad lucernam in pariete, & Pater ex Argilla efformatum delineamentum in fornace cum ceteris lapidibus induravit.

Alii tamen apud Hugonem 4. Genes. altius radicem agnoscunt, & volunt Enos primum Imaginum auctorem; & ideo de eo dicitur: *Cœpit invocare nomen Domini*. Apud D. Thom. 4. Genes., & alios Tubalcain ponitur fusilium statuarum ex metallo inventor: *Et ideo dicitur faber in cuncta opera æris, & ferri*. Cum enim igne succensa in pascuis liquescerent venæ metalli, & figuras in loco, per quem defluxerant, reliquissent, igne extincto animadvertit metalla posse diversas figuras recipere. Epiphanius *in initio lib. de hæresibus* Sagur primum pictorem, & Thare statuarium ex Argilla facit.

230 II. Nomen Idoli significare umbram, ut ex Aristarcho, & Theodoro refert Hesichius *in suo Dictionario*. Eustathius *in* 2. *Odiss.* addit -- idolum accipi solere pro um-„ bra, & spectro, omnique re, quamvis ap-„ pareat, nihil sit -- Unde Idolum nil aliud est, quam imago inanis, & mendax; ideoque Paulus ad Corinth. 4. ait: *Idolum nihil esse*. Ad quod pariter designandum Scriptura Sacra nomine simulacri Idolum appellat, quod a simulando dicitur, quapropter non est nisi ficta imago. Ab Idolo Idolothyta, & Idolium dicimr. Idolothyta sunt Diis immolata, vinum, panis, caro &c. Idolium apud Erasmum significat epulum idolorum, apud Cornelium a Lapide *in cap.* 8. *prioris ad Corinthios* mensam Idolis consecratam, sed verius est, significare locum, in quo Idolum colitur.

Duplex porro Idololatriæ species fuit. Prima subtilior, secunda crassior; subtilem dicimus, quam describit Scriptura Sap. 13.

eorum, qui colebant Aerem, Solem, Stellas &c. Cujus duplex causa erroris fuit, ignorantia scilicet Dei, ad cujus cognitionem non ascenderunt per creaturas, pulchritudo, & utilitas earum, qua inductæ gentes ea colenda duxerunt. Deinde cœperunt corpora hæc, hominum nominibus appellare; unde *Thetim* Aquam, *Cererem* Terram, *Phœbum* Solem &c. dicere; cujus occasio fuerunt Poetarum fabulæ, & encomia laudum, quibus fuerunt celebrati viri excellentes, comparati Astris, Soli &c., & inde ortum est, ut Stellæ creditæ sint homines, & in Stellis sint homines adorati velut Dii. Nec mortui tantum, sed & vivi inter Deos fuere repositi, crescente superbia; & apud Græcos in Olympicis victor, Deorum Choro adscribebatur &c. Sic D. August. *de Civit. lib.* 4. *cap.* 10., & 11.

Species altera Idololatriæ crassior est, quam describit Scriptura Sap. 14. v. 15. fuit in statuis, & imaginibus, non solum hominum, sed & animalium, in quibus Divini honores Dæmonibus dabantur. Hujus Idololatriæ duplex assignatur causa: Prima inordinata affectio hominum erga alios, quorum memoriam conservatori, imagines expresserunt, quas ut Numina postea sunt venerati: Secunda, Dæmonum superbia, qui in idolis dantes responsa, & mirabilia operantes, populos deceperunt, & sacrificia exorquere cœperunt. Qualia fuerint sacrificiorum genera, non vacat expendere; tot enim enumerantur, ut mentem obruant, Apud Ægyptios dicuntur fuisse sexcenta sea genera, & totidem apud Romanos, & Græcos; singulis namque Diis sua sacra erant instituta.

Initium Idololatriæ non omnes in idem tempus referunt. Protoparentibus tribuunt quidam Idololatriam, propter quod ejecti fuerunt e Paradiso. Alii ab Enos primum faciunt Idololatriæ tempus. Alii ad septimum filium Enoch ab Adam referunt. Verior tamen Patrum sententia tenet ante diluvium nullam fuisse idololatriam, eo ducti, quod in Scriptura dicatur unum labium fuisse, adeoque unum cultum. Occasione postea ædificationis turris inducta est. Divisis linguis divisa est affectio, & filii a parentibus in fide instructi, varietate sermonis impulsi, ad varietatem Religionis transierunt, & superinducta ignorantia Dei, movente Cœlorum pulchritudine, Sideribus cultum dederunt. Hinc Sapiens describens progressum Idololatriæ cap. 13. mentionem facit subtilioris, & 14. crassioris. Communiori opinione creditur ignem primum adoratum fuisse, qui Sapientiæ 13. prior ponitur adoratus ante Solem. Nembrot quoque primus Idololatra verosimilius tenetur. Decursu postea temporis crassior est inducta ex affectu inordinato circa defunctos. Qui de his plura, & erudite cupit, videat præludium primum Isagoge in Sacram Scripturam P. F. Antonii a Matre Dei, *digressione quinta de origine Idololatriæ*.

Discrimen Idolum inter, & imaginem.

231 III. Ex prædictis patet discrimen Idolum inter, & Imaginem: Idolum dicit fictionem, & errorem: unde Tertullianus *lib. de Idololatria cap.* 4. ait — Idola esse imagines illarum rerum, quas colit humanus „ error — Imago vero nihil falsitatis admiscet: correspondent enim vera exemplaria, secundum eam rationem, qua repræsentantur, & ideo vera Imago dicit relationem ad suum prototypum existens, qua caret Idolum, cui non correspondet quidquam existens; adeoque deficit a veritate Imaginis; & quamvis Astra, Sol, & cetera similia adorata sint entia realia, tamen secundum quod pro Diis habentur, nihil sunt. Idololatriam semper fuisse prohibitam, nulli dubium est; lex enim ipsa naturalis eam sacrilegam demonstrat. Quare de Imaginibus est peculiaris difficultas, an in lege veteri aliquod fuerit præceptum illas prohibens.

Dico. Non est invenire præceptum speciale in lege veteri prohibens omne genus Imaginum.

232 PROB. I. Si quod datum est præceptum speciale prohibens imagines; maxime continetur in primo præcepto Decalogi, Exodi 20. v. 4., ubi dicitur: *Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem; quæ est in Cœlo desuper, & quæ in terra deorsum, nec eorum, quæ sunt in aquis sub terra*: sed in hoc præcepto vetatur sola imago adoranda pro Deo; ergo non prohibetur omne genus imaginum. Min. explicatur. Materia contenta sub lege explicatur per finem, & causalem legis: sed finis, & causalis legis hujus est, ut honor Divinus non detur alteri a vero Deo; ergo. Min. ostenditur ex contextu. I. ad hoc præceptum præmittitur, v. 2. *Ego sum Deus tuus, qui eduxit te de terra Ægypti*: Deinde subditur v. 3. *Non habebis Deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile &c.* His clare constat Idololatriam prohiberi. II. ex sequentibus, v. 5. *Non adorabis ea, neque coles. Ego sum Deus tuus fortis, Zelotes &c.* Quæ causalis manifeste indicat sculptile prohiberi, ne adoretur ut Deus. III. v. 23. fit repetita explicatio prohibitionis: *Non facietis Deos argenteos; nec Deos aureos facietis vobis*: Ecce quale sculptile est prohibitum. IV. Levit. 26. v. 1. *Ego Dominus Deus vester; non facietis vobis Idolum, & sculptile; nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, ut adoretis eum; ego enim sum Dominus Deus vester*. Ubi patet prohiberi sculptile adorandum Divino cultu, quo Deus solus est adorabilis. V. Deuteron. 6., ubi præcepta Decalogi replicantur, de primo dicitur v. 13. *Dominum Deum tuum timebis, & illi soli servies, ac per nomen illius jurabis. Non ibitis post Deos alienos cunctarum gentium, quæ in circuitu vestro sunt; quoniam Deus æmulator, Dominus Deus tuus in medio tui*. Ecce idem est, *Non facies tibi sculptile* & *Non ibitis post Deos alienos cunctarum gentium*. Idololatria ergo versatur; quod & illa causalis: *Quoniam Deus æmulator Dominus Deus tuus* idem optime explicat. Sub qua pariter causali sine æquivocatione totum demonstratur Isaiæ 42. v. 8. *Ego Dominus; hoc est nomen meum, gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam sculptilibus*. Absque dubio igitur prohibetur sola Imago ut Deus adoranda.

Honor divinus alteri non est impertiendus.

233 Invicto huic argumento solum posset responderi illud præceptum primum esse naturale quoad positivum, & ceremoniale quoad

quoad negativum, scilicet, ut sculptile prohibet: quare argumentum propositum non concludit.

RESP. Unum, & idem est præceptum Decalogi prohibens sculptile, & præcipiens adorationem Dei unius, quod, præter dicta in primo argumento, constat I. Quia ubi vulgata nostra legit, *Sculptile*: Septuaginta vertunt, & legunt, *Idolum*; sed Idolum est simulacrum, cui offertur cultus Divinus; ergo prohibetur sculptile Idololatricum, sed Idololatriæ prohibitio sine dubio spectat ad primum præceptum Decalogi qua naturale; ergo *Non facies tibi sculptile* non est præceptum ceremoniale; ergo non vetatur imago ut sic.

II. Passim in Scriptura Dii alieni appellantur sculptilia. Pro nunc sufficiat locus Isaiæ 44. v. 10. *Quis formavit Deum, & sculptile conflavit ad nihil utile?* Et v. 15. *De reliquo autem* (idest de Pino) *operatus est Deum, & adoravit: fecit sculptile, & curvatus est ante illud*. Et v. 17. *Reliquum ejus Deum fecit, & sculptile sibi: curvatur ante illud, & adorat illud*, sed certo certius primo præcepto naturali prohibetur cultus Deorum alienorum; ergo eodem præcepto prohibetur sculptile, quod est Deus alienus.

III. Primo præcepto naturali prohibetur omnis species Idololatriæ, ut patet, & hæc perfecta prohibitio erat necessaria populo valde prono ad Idololatriam, propter quam causam etiam præ ceteris præceptis hoc Deus frequenter replicat, sed duplex erat species Idololatriæ; eorum una, qui colebant falsos Deos sine simulacris, quod aliquando observaverunt Romani, & altera eorum, qui adorabant simulacra falsæ Deitatis; & utriusque speciei mentio fit Sapientiæ 13., & 14., & alibi in Scriptura; ergo sicut in illis verbis: *Non habebis Deos alienos*, prohibetur prima species: ita illis: *Non facies tibi sculptile*, prohibetur secunda species; ac proinde quo ad omnem partem primum præceptum est naturale. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst.* 142. *artic.* 2. *ad* 2.

IV. Patres sentiunt in præceptis Decalogi præter sabbatum nihil ceremoniale contineri. Irenæus *lib.* 4. *cap.* 31., *&* 32. Tertullianus *lib. de Idololatria*, quasi per totum. Cyprianus *lib.* 3. *ad Quirinum cap.* 59. August. *lib.* 19. *contra Faustum cap.* 4., *&* 7. Et *lib.* 19. *cap.* 18. *lib.* 3. *contra 2. epist. Pelag. cap.* 4. *Quæst.* 71. *in Exodum*, ubi hæc -- Quod
,, dictum est; non erunt tibi Dii alieni præ-
,, ter me; hoc ipsum perfectius explicatur,
,, cum prohibentur colenda figmenta &c. --
Item -- Non erunt tibi Dii alieni præter me.
,, Apparet hujus rei diligentiorem executio-
,, nem esse in iis, quæ subjecta sunt. Quo
,, enim pertinent? Non facies tibi Idolum,
,, neque ullum simulacrum: quæcunque in
,, Cælo sunt sursum, & quæcunque in terra
,, deorsum, & quæcunque in aqua sub terra.
,, Non adorabis ea, neque servies illis? Nisi
,, ad id, quod dictum est: Non erunt tibi
,, Dii alieni præter me --

234 PROB. II. Non potest esse prohibitum, quod Deus ipse præcipit, & quod factum ei non displicet, sed Deus præcepit in lege veteri aliquod genus Imaginum; ergo. Min. explicatur. Exodi 25. v. 18. habemus: *Duos quoque Cherubim aureos, & productiles facies ex utraque parte oraculi*. En præceptæ imagines Angelorum. Num. 21. v. 8. *Fac Serpentem Æneum, & pone eum pro signo*. En aliud sculptile præceptum, Exodi 31., & 35. v. 31. *Implevitque eum* (Beseleel) *Spiritu Dei, sapientia, & intelligentia, & scientia, & omni doctrina, ad excogitandum, & faciendum opus in auro, & argento, & ære, sculpendisque lapidibus, & opere carpentario, quidquid fabre adinveniri potest &c.* Et idem dicitur de Ooliab, circa opera abietarii, polymitarii, ac plumarii: & totum hoc in ordine ad ornandum Tabernaculum. En alia sculptilia non prohibita 3. Reg. Salomon c. 6. v. 23. *Fecit in oraculo duos Cherubim*, v. 35. *Sculpsit Cherubim*. Cap. 7. v. 23. *Fecit quoque mare fusile &c. Et sculptura subter labium*, ver. 29. *Et inter coronulas, & plectas Leones, & Boves, & Cherubim &c. Et subter Leones, & Boves &c.* Sed hæc Deo non displicuerunt; immo approbavit opus illud Dominus, Majestate sua implens Templum; ergo non fecit Salomon prohibita. Ezechieli pariter in spiritu repræsentata est reædificatio Templi ornari variis figuris ad consolationem populi Israelitarum degentium sub captivitate: & specialiter cap. 41. v. 18., & 19. *Et fabrefacta Cherubim, & palmæ: & palma inter Cherub, & Cherub; duasque facies habebat Cherub: Faciem hominis juxta palmam ex hac parte, & faciem Leonis juxta palmam ex alia parte*.

Sculptile a Deo præceptum.

235 DICES cum Chaterino Deum usum dispensatione primi præcepti, sicut prohibuit furtum, & tamen jussit Hebræis spoliare Ægyptios.

RESP. I. Quidquid prohibetur præceptis Decalogi, quæ sunt juris naturalis, prohibetur quia malum, sed quod prohibetur quia malum, non potest præcipi a Deo; ergo cum Deus hæc præceperit, non erant prohibita, quia mala; ergo Deus non dispensavit: II. Non habet locum dispensatio, ubi fortius urget ratio prohibitionis, sed in his casibus urgebat fortior ratio prohibitionis; nam causa, qua dicunt adversarii primo præcepto prohibita sculptilia, erat periculum Idololatriæ, sed dispensatione augebatur hoc periculum; quia auctoritas dispensantis majorem venerationem conciliabat illis figuris: locus ipse, qui Sacer erat: finis, ut Deus de medio Cherubim loqueretur: & in Æneo Serpente ut sanarentur infirmi: hæc graviter impellerent ad Idololatriam; ergo urgebat fortius motivum prohibitionis.

Nullam demum intersuisse dispensationem evincit ordo, quo Deus tradidit præcepta. Dedit prius naturalia, & Decalogi; deinde legalia ceremonialia. Inter hæc secunda continetur jussio faciendi Cherub: adeoque credendum est, esse unum ex ceremonialibus: non autem dispensativum prioris, vel ad summum dicendum erit, esse explicativum prioris; ac proinde habemus, in illo solum sculptile Idololatricum fuisse prohibitum. Exemplum de furto non valet; non enim Deus dispensavit in furto, sed in pœnam

nam Ægyptiorum Dominus transtulit dominium vasorum in Hebræos.

236 DICES cum Vasques 3. *part. disp.* 94. *cap.* 6. *n.* 31., & 32. in lege veteri fuisse prohibitum usum Imaginum ad adorandum, non autem absolute; & ideo Cherub, qui jussu Dei sculpti erant, non erant fabricati modo accomodato pro cultu, sed ad ornatum: apponebantur enim ut appendix Tabernaculi.

Sed hoc non subsistit. I. Quia nunc sufficit nobis ostendere in lege veteri non fuisse prohibitum omnem usum Imaginum, præscindendo ab adoratione. II. Licet huic Doctori præceptum de non faciendo sculptili cujuslibet generis limitare ad casum adorationis; ergo licebit nobis æquo jure limitare idem præceptum ad casum adorationis Latriæ Idololatricæ. III. Ideo limitatio facta est ad casum adorationis, quia Cherub non erant accomodati pro cultu, sed Serpens Æneus erat valde accomodatus; tum quia per se stabat, & non velut appendix alterius; tum quia ad ejus aspectum causabantur admirabiles sanitates, adeoque honorabatur quasi participium Divinæ Omnipotentiæ; tum quia erat figura excellentissimi prototypi, Christi videlicet, quod saltem Majoribus debebat esse notum.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

JUdæi post Christi adventum tenent in lege veteri prohibitum esse omnem usum Imaginum. Sic apud Paulum Burgensem *additione 2. ad Lyranum: cap.* 20. *Exodi*. Idem tenuerunt Wiclephistæ apud *Vualdensem tom.* 3. *tit.* 19. *c.* 152. Dallæus *in lib. de Imaginibus* cum aliis Calvinistis, quorum potissimum argumentum desumitur ex textu c. 20. Exodi: *Non facies tibi sculptile*. Sed de hoc satis superius.

237 OBJIC. I. Scriptura est admittenda in eo sensu, in quo Patres eam sunt interpretati, sed isti diserte testantur primo præcepto Decalogi probibitum esse quodcunque genus Imaginis; ergo. Min. probatur. Clemens Alexandrinus *lib.* 5. *Stromatum* comparans cum dicto quodam Pitagoræ Moysis edictum habet -- Moyses multis ante seculis „ aperte legem sanxit, nullam oportere sculptilem, vel fusilem, vel fictam, vel pictam Imaginem, simulacrumque facere, „ ut sensibilia minime attenderemus, sed ad „ ea transiremus, quæ percipiuntur, intelligentia -- Sentit ergo omnem Imaginem esse vetitam. Dallæus *cap.* 6. *lib. de Imag.*

RESP. Clemens de solis superstitiosis loquitur, ut contextus facile indicat; præmittit enim ad citata -- Rursus autem non „ esse gestandos anulos, neque Deorum Imagines esse eis insculpendas, sicut Moyses &c. -- Quibus patet dictum limitari ad sculptile Idololatricum, quod & ostendit sequentibus -- Ut Dei enim Majestas, & vilis „ reddatur, efficit quæ est in promptu vi„ dendi similitudo &c. Quo circa Ægyptiorum quoque Sacerdotum sapientissimi, Minervæ Ædem sub dio esse constituerunt, ut „ Hebræi, qui Templum posuerunt absque „ simulacro. Sunt autem qui Deum colentes, facta Cœli effigie, quæ astra conti„ net, eam adorant -- Quibus iterum limitatur Imago ad eam, quæ adoratur ut Deus.

DICES. Factores Imaginum comparat furibus, qui aliena rapiunt *lib.* 6. *Stromatum* -- Ita qui Divina opera sibi vendicat per fin„ gendi, vel pingendi artem, & dicens, „ se esse effectorem planetarum, & anima„ lium; & similiter, qui veram imitantur „ philosophiam, fures sunt -- sed nisi sentiret esse prohibitum omne sculptile, hæc non posset asserere; ergo &c.

RESP. Ibi non damnat pingendi artem, sed superbiam eorum, qui gloriabantur se esse primos auctores: hi enim fures sunt, quatenus sibi attribuunt, quod est proprium divinæ Omnipotentiæ omnia operantis, & utentis creaturis ut ministris -- Qui ergo di„ xerit, se aliquid excogitasse, vel fecisse „ ex iis, quæ pertinent ad creationem, im„ pii, & nefarii incœpti dabit pœnas. Nam „ generali, & universa Dei providentia, „ per ea, quæ moventur propinquius per „ submissionem transmittitur ad singularia „ efficax operatio -- En aperta mens Clementis.

INSTABIS. *In Protreptico* habet -- No„ bis enim aperte vetitum est, artem falla„ cem exercere: Non facies enim, inquit „ Propheta, cujusvis rei similitudinem eo„ rum, quæ sunt in Cœlo, & quæcunque „ sunt in terra infra -- ergo absolute censet probibitam omnem Imaginem.

RESP. Nego conseq. Loquitur expresse de solis Idololatricis, ut antecedentia testantur, quibus vocat beatos illos, qui ex sententia Sibillæ, negabunt Templa Divorum, & simulacra Cæsarum, quadrupedum, & bipedum: cujus versibus recitatis subdit ea: *Nobis enim &c.* Testantur & sequentia, quibus asserit, quod Deos æstimaremus Cererem, Proserpinam &c. subdens -- Sed vos „ quidem, ut Statua fabricetur pulcherrima, „ valde adlaboratis: ne autem propter insen„ sibilitatem efficiamini Statuis similes, non „ curatis -- Ceterum *lib.* 6. *Stromatum* clare fatetur sculptile esse vetitum, Idololatrice usurpatum: ubi de præcepto primo Decalogi ait -- Ostendit, unum solum Deum esse om„ nipotentem, qui populum transtulit ex „ Ægypto &c. ab eorum autem, quæ sunt „ genita, abstinerent Idololatria; omnem „ spem habentes in Deum, qui est ex veri„ tate -- Ibid. ponit esse adulterium ad simulacra Deorum transire. Clementis ergo auctoritas nostram confirmat, non infirmat doctrinam.

238 OBJIC. II. Tertullianus primo præcepto docet probibitam esse quamcunque, & quomodocunque exercitam Imaginem; id enim clare sonat locus *cap.* 23. *lib. de spectaculis* -- Jam verò ipsum opus personatum „ quæro: An Deo placeat, qui omnem si„ militudinem vetat fieri, quanto magis Ima„ ginis suæ? -- Dallæus ibidem hæc replicat.

RESP. Tertullianus Idololatricas, & falsas

falsas Imagines reputabat, ut antecedentia demonstrant -- An Deo placebit auriga ille, „ tot animarum inquietator, tot furiarum minister, tot Statuarum velut Sacerdos coronatus, vel coloratus ut leno ? &c. quem „ curru rapiendus diabolus adversus Eliam „ exornavit : placebit ne ? &c. -- Prosequiturque eleganti discursu enumerare Deos a Poetis confictos, & subdit citata verba: quare mens ejus non fertur in quascunque imagines. Et clarius patet ex connexione eorum, quæ dicit in eo libro. Totus enim est, ut ostendat esse Idololatriâ plenum omnem spectaculorum apparatum. Cap. 4. ostendit, utriusque communem esse causam, communes titulos: pompam Circi esse ex Imaginum agmine, præcedentibus Sacrificiis. Cap. 7. artem equestrem ludis contaminatam, quia Castori, Polluci, & Neptuno deputatam. Cap. 9. artes scenicas deturpatas, immolatione Veneri, Minervæ, Apollini &c. delata. Pari passu prosequitur circa alia genera cap. 10. 11., & 12. Quibus constat, mentem Tertulliani esse suadere Christianis, ut fugiant ludos, comœdias, quia hæc plena sunt idololatriâ. Quare verbis ab Adversario citatis aliud nequit intelligere, nisi Idololatricas Imagines.

DICES. *Lib. de Idololatria cap.* 3. ait „ Diabolum seculo intulisse artifices Statuarum, & Imaginum, & omnis generis simulacrorum -- Et *cap.* 4. Toti mundo ejusmodi artes interdixit (Deus) servisque „ suis -- sed nisi esset prohibitum omne genus Imaginum, non esset ars a Diabolo inventa, & a Deo proscripta toti orbi &c.

RESP. Ibi nostra confirmatur doctrina; ait enim -- Idolum tam fieri, quam coli „ Deus prohibet &c. Propter hanc causam, „ ad eradicandam scilicet materiam idololatriæ, lex Divina proclamat: Ne feceris Idolum: & conjungens: Neque similitudinem, quæ in Cœlo sunt &c. toti mundo „ ejusmodi artes interdixit, servisque suis „ &c. -- Prosequitur ostendere imaginum, aliarumque rerum idololatriam; quia Enoch prædixerat Dæmonem omnes res mundi versurum in Idololatriam.

239 INSTABIS. Si de sola Idololatrica Imagine loqueretur, objicienti Serpentem Æneum, non responderet, id factum per dispensationem Dei, ut respondet *cap.* 5. *de Idololatria*. Rursus objicienti, quod fame perire deberent Statuarii, si non possent sculptilia facere: non responderet, mutandam esse artem: posset enim satisfieri mutando artis materiam, efformando alia genera Statuarum: alius ergo finis est Tertulliani.

RESP. Necesse est, vel Tertullianum aliud sentire in primo exemplo; vel sibi manifeste contradicere. Quia *lib.* 2. *contra Marcionem cap.* 22. ad nullam dispensationem recurrendo, prorsus id quod nos, asserit -- „ Proinde & similitudinem vetans fieri omnium, quæ in Cœlo, & in terra, & in „ aquis, ostendit & causas, Idololatriæ scilicet substantiam prohibentes. Subjicit enim: Non adorabitis ea, nec servietis illis; Serpentis autem effigies postea præcepta Moysi a Domino, non ad Idololatriæ „ titulum pertinebat, sed ad remediandos „ eos, qui a Serpentibus infestabantur; & „ taceo de figura remedii. Sic & Cherubim, „ & Seraphim aurea in Arca figuratum exemplum, certe simplex ornamentum accomodata suggestui, longe diversas habendo „ causas ab Idololatriæ conditione, ob quam „ similitudo prohibetur &c. -- Quo nihil melius pro nostra doctrina; nec aliud revera intendit loco citato de Idololatria, ubi non loquitur de vera dispensatione in lege Decalogi, sed in casu satis periculoso ad occasionandam Idololatriam, qualis erat illa de Serpente Æneo. Prosequitur postea demonstrare, legem Dei sola Idola prohibuisse, & ea facere; quia, inquit -- Potes linguâ negasse, quod manu confiteris ? Verbo destruere, quod facto struis ? Unum Deum „ prædicare, qui tantos efficis ? Verum Deum „ prædicare, qui falsos facis &c. -- Ad secundum; non ideo hoc dicit, quia malum sit facere Statuas, sed quia est periculum, ne ab hujusmodi artificibus extorqueantur deservientia Idolis -- Sint autem communia hominibus sæpe, quæ & Idolis. Hoc quoque „ cavere debemus, ne quid scientibus nobis „ ab aliquibus de manibus nostris in rem Idolorum postuletur --

URGEBIS. Si ita est: cur *cap.* 1. *lib. contra Hermogenem*, tanquam grave crimen constructam picturam objecit.

RESP. Quia cum Hermogenes suscepisset Christi nomen, adhuc Idolorum simulacra non cessabat pingere -- Præterea pingit „ licite, nubit assidue, legem Dei in libidinem defendit, in artem contemnit: bis „ falsarius & cauterio, & stylo: totus adulter, & prædicationis, & carnis -- Reprehendit ergo propter illicitas picturas.

REPLICABIS. Si ita sentit, cur *lib.* 4. *contra Marcionem cap.* 22. ait de Elia, & Moyse -- Quomodo Moysem, & Eliam Petrus cognovisset, nisi in spiritu ? Nec enim „ Imagines eorum, vel Statuas populus habuisset, & similitudines, lege prohibente -- Ergo erant prohibitæ omnes Imagines.

RESP. Nota fuit Tertulliano cautela Populi Hebraici in frequenti usu Imaginum coercendo propter pronitatem ad Idololatriam, cujus periculi fugam lex præcipiebat. Porro erat maximum periculum in usu Imaginum eorum virorum, qui fuerant specialiter participes Divinæ virtutis, ut Elias, & Moyses; adeoque bene intulit ex Imaginibus Petrum non agnovisse eos. Ceterum in eodem loco, ut vidimus, Tertullianus admittit Imagines seclusa causa idololatriæ.

240 OBJIC. III. Si licuisset Hebræis genus aliquod Imaginum, licuissent etiam artifices, sed hi non licebant, teste Origene *lib.* 4. *contra Celsum*, ubi de Judæis scribit -- „ In Civitatem eorum nullus Pictor admittebatur, nullus Statuarius, legibus totum „ hoc genus arcentibus, neque occasio præberetur hominibus crassis, neque animi eorum a Dei cultu avocarentur ad res terrenas per hujusmodi illecebras. Habebant „ enim inter ceteras legem hanc: Nolite „ impie agere, nec facietis vobis sculptile „ in similitudinem, aut Imaginem Masculi, „ vel

„ vel Fœminæ; in similitudinem omnium „ jumentorum, quæ sunt super terram &c. Ergo cum ex eodem *Hom.* 80. *in Exodum* lex Decalogi vigeat in lege nova, Christani nullam imaginem habere possunt.

Quod de Hebræis dicit Origenes, desumpsit ex Philone *lib. Quis Divinarum rerum hæres. Lib. de Decalogo. Lib. de Legatione ad Cajum. Lib. de Gigantibus*. Ex Josepho *lib.*8. *Antiquitatum*, qui Salomonem redarguit propter Cherub. *Lib.* 17. *cap.* 8. refert ægre tulisse Hebræos, quod Hærodes Aquilam grandem auream super portam majorem Templi collocasset, quam Juvenes conati sunt projicere. *Lib.* 2. *de Bello Judaico*, refert tumultum factum a populo propter inductam Cæsaris Statuam a Pilato in Templum, quam tandem victus constantia Judæorum abstulit. Sic Dallæus ibidem.

RESP. Conced. maj. Id enim licitum est, quod est participium Divinæ sapientiæ; hæ verò artes secundum se sunt participium Divinæ sapientiæ, ut constat aperte ex Sacra Scriptura, quam supra citavimus, Exodi 31., & 35. de duobus viris, quos Deus replevit omni dono artis pro Tabernaculo efformando, & exornando. Et ratio clarissima est; quia pictura secundum se ad bonum deservit, sicut Scriptura, ut conservetur memoria præteritorum gestorum, ut excitetur fervor ad patranda egregia virtutis facinora; exempla enim magis movent depicta (quia quasi sub aspectu posita) quam lecta; ad minorem. Verum est, quod asserit Origenes, sed hoc non erat ex lege Divina, de qua est quæstio, sed de Ecclesiastica lata a Synedrio, seu a Senatu Synagogæ pro majori observantia legis Decalogi. Nulla est Respublica bene ordinata, in qua non sint aliquæ leges positivæ pro solidiori conservatione, & explicatione præceptorum naturalium, & fundamentalium. Finis hujus legis Ecclesiasticæ fuit tollere omnem occasionem labendi in Idololatrìam prohibitam a primo Decalogi præcepto, in quam valde erant Hebræi proni; & exemplo vicinarum gentium, quibus circumdabantur, vehementer impellebantur. Nec tanta præcautio sufficiens fuit; sæpe enim ceciderunt, sicut pluries testatur Scriptura. Soletque lex hæc positiva vocari lex Dei; quia modificat legem Decalogi quo ad eradicationem periculi, & elongationem lapsus in Idololatrìam.

Artes sunt a Divina Sapientia.

Hæc sentit Origenes; citatis enim verbis Deuteronomii, subdit causalem -- Quæ „ lex hoc agebat, ut contenti rerum veritate, caverent sibi a figmentis mentientibus „ faciem maris, aut fœminæ, aut pecudum, „ aut avium, reptilium, piscium imagines „ referentibus. Illud etiam apud eos gravitatis, & generositatis plenum: Cave ne „ forte oculis sublatis ad Cœlum, visoque „ Sole, Luna, ceterisque Stellis Cœli, decore eorum deceptus adores, aut colas ali„ quod ex Siderum numero -- Vides quanta cautela incedebant Hebræi pro tollendis occasionibus Idololatrandi. Et *Homil.* 8. *citat. in Exodum*, clare distinguit inter Idolum, & similitudinem, de primo asserit esse prohibitionem -- Utrumque ergo resecat sermo „ Divinus, ut neque affectu colas, neque „ specie adores --

241 OBJIC. IV. Eadem ratio est de Imagine Dei, ac de qualibet alia, sed Imago Dei erat prohibita; ergo qualibet alia. Prob. maj. Ideo erat prohibita Imago Dei, ne populus rudis prolaberetur in Idololatrìam, sed hoc periculum erat in usu cujuslibet Imaginis; immo proximius erat periculum; & de facto novimus ex Sacra Scriptura Sap. 14. Idololatrìam originem duxisse ex eo, quod homines curaverint fieri Imaginem filii mortui, ut ejus recordarentur. Et sicut vetabatur periculum per hoc, quod instruerentur populi, ne Imaginem Cherubim adorarent, sed Angelos repræsentatos cultu inferiori ad Divinum, ita pariter poterat evitari, instruendo populos, ne adorarent Imaginem Dei, sed Deum ipsum: at hoc non obstante pro evitando periculo prohibuit sui Imaginem; ergo similiter prohibuit ceteras quascunque. Min. videtur esse Patrum, & traditur a D. Thoma 3. *p. quæst.* 25. *art.*3. *ad* 1. -- Ipsi autem vero Deo, cum sit incorporeus, „ nulla Imago corporalis poterat poni: quia, „ ut Damascenus dicit, insipientiæ summæ „ est, & impietatis, figurare quod est Di„ vinum --

RESP. In hoc argumento plura involvuntur, quæ indigent probatione. Min. absolute negari potest: optime enim sustineri potest non fuisse prohibitam Dei Imaginem absolute, sed ut Idololatrice adorandam; Patres enim qui dicunt esse prohibitam, loquuntur de Imagine Dei habente proportionem in signo speciei cum ipso Deo, quod haberi nequit (Deus enim nec est figuratus, nec figurabilis) in quo sensu loquitur D. Thom. sicut optime ibid. advertit Cajetanus. Ceterum Imago Dei sub illis speciebus, quibus apparuit, nullo modo est prohibita, nec absolute, nec respective; non absolute, quia mala non est, non respective propter periculum Idololatrìæ; quia sicut non erat periculum Idololatrìæ circa illas species Angelorum, animalium &c. sub quibus apparebat; multo minus in specie earum rerum, quæ magis elongantur a participio Divinitatis.

Dei imago non fuit absolute prohibita in lege veteri.

Quod si daremus vetitam fuisse Imaginem Dei: negandum est prohibitionem contineri in illo primo præcepto propter dicta. Si datur, continetur in aliis Scripturæ locis, ut Deut. 4. v. 15. & 16. *Non vidistis aliquam similitudinem in die, qua locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis, ne forte decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imaginem &c.* V. 23. *Cave, ne quando obliviscaris pacti Domini Dei tui, quod pepigit tecum, & facias sibi sculptam similitudinem eorum, quæ fieri Dominus prohibuit*. Vel Isaiæ 40. v. 18., ubi dicitur: *Cui ergo similem fecistis Deum? Aut quam Imaginem ponetis ei?* Licet revera hæc non sint præcepta, & si sunt, non pertinent ad Decalogum; adeoque cessare debuerunt. Deinde. Maj. non continet veram causalem; nam Dei Imago erat vetita, quia injuriosa Majestati Divinæ, quæ in signo speciei corporalibus figmentis exprimi nequit.

Ulterius. Dato, quod Dei Imago foret pro-

prohibita ad evitandum periculum Idololatriæ, non est eadem ratio de ceteris Imaginibus; non enim erat in eis æquale periculum: & ratio duplex est. Prima, certitudo unitatis Dei. Certò Hebræi sciebant Deum esse unum tantum: unde Imaginum multitudo, & diversitas certò indicabat, repræsentata non esse cultu Divino digna: quæ est ratio, qua docet Angelicus *p.* 1. 2. *q.* 102. *art.* 4. *ad* 6. duos præcepisse fieri Cherub in Tabernaculo, ut dualitate dignosceretur non esse eis Divinus tribuendos honores ab habentibus fidem unius Dei, qua, quia carebant illi, de quibus Sap. 14. ideo de facili lapsi sunt occasione Imaginum eharorum: *Et propter hoc etiam non fuit unus tantum Cherubim, ut designaretur multitudo cælestium spirituum, & excluderetur cultus eorum ab his, quibus præceptum erat, ut solum unum Deum colerent.*

Secunda causa est, quia facilius in Imagine Dei concipi potest aliquid Divinitatis, quam in ceteris Imaginibus: nam prima Dei vices gerint, secundæ creaturarum: quare per instructionem facilius poterat præcaveri periculum in secundis, quam in primis. Ceterum Imagines, statuasque, absolute loquendo, non fuisse prohibitas, constat satis clare ex eo, quod sub eodem contextu fuerunt prohibiti tituli, sicut habetur Levit. 26. v. 1., ubi repetitur, & explicatur primum illud præceptum: *Non facietis vobis Idolum, & sculptile. nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, ut adoretis eum;* & tamen pluries in Scriptura titulos erectos legimus, ut Exodi 24. v. 4. *Et mane consurgens ædificavit Altare ad radices montis, & duodecim titulos per duodecim tribus Israel.* Duodecim scilicet saxa, & statuas erexit in signum, quod sacrificia offerebantur pro singulis duodecim Tribubus. 2. Reg. 18. v. 18. *Porro Absalom erexerat sibi, cum adhuc viveret, titulum, qui est in valle Regis; dixerat enim: Non habeo filium; & hoc erit monumentum nominis mei. Vocavitque titulum nomine suo.* Hic autem titulus erat Statua marmorea ex Josepho, qui dicit, Absalon legem fregisse. Sed immerito: nam in sacro Codice non habetur verbum reprehensionis, sed pro opposito stat argumentum. Si enim illicitum fuisset, curasset Pater ejus David sanctissimus, & populus illum destruere: quod est falsum teste Scriptura: quamvis transeuntes soliti fuerint projicere lapides in eum non propter titulum, sed propter Absalonis impietatem, qui in Patrem insurrexerat; & lex præcipiebat filios hujusmodi lapidari. Item 4. Reg. 23. v. 17. *Et ait: Quis est titulus, quem video?* Josias est, qui loquitur. Hunc vero titulum fuisse licitum constat, quia Josias relinqui intactum jussit; cum tamen everteret omne simulacrum, & purgando Israelem ab omni specie mali contra legem.

242 OBJIC. V. Si præceptum Exodi 20. est ceremoniale, prohibitæ sunt quæcumque Imagines; quia tunc non habetur, unde terminus universalis restringatur ad sculptile Idololatricum, sed est ceremoniale, sicut asserit D. Thom. 1. 2. *quæst.* 100. *art.* 7. *ad* 2. -- Quibusdam præceptis additur ceremoniale
„ determinativum præcepti moralis commu-
„ nis: sicut in primo Præcepto: Non facies
„ sculptile, & in tertio Præcepto, determi-
„ natur dies Sabbati; & ideo utrobique opor-
„ tuit rationem assignare -- ergo &c.

RESP. Adbuc non evincit major propter exempla Cherub, Serpentis, Templi, & Titulorum, quæ adduximus: quare cogeremur restringere illud præceptum ad sculptile præbens Idololatriæ occasionem. Sed min. negari debet, cui non suffragatur D. Thomas, toties illud negans. Eadem quæst. *art.* 4. *in corpore* habet -- Sed quia facere sculptile, vel
„ similitudinem non est prohibitum, nisi se-
„ cundum hoc, ut non colantur pro Diis,
„ nam in Tabernaculo Deus præcipit fieri
„ Seraphim, ut dicitur Exodi 25. Conve-
„ nientius Augustinus ponit sub uno præce-
„ pto: Non habebis Deos alienos, &: Non
„ facies tibi sculptile -- & 3. *part. quæst.* 25.
art. 3. *ad* 1. -- Dicendum, quod non prohi-
„ betur illo præcepto facere quamcumque
„ sculpturam, vel similitudinem, sed facere
„ adorandam, unde subdit. Non adorabis
„ ea, neque coles. Et quia sicut dictum est,
„ idem est motus in Imaginem, & in rem,
„ eo modo prohibetur adoratio Imaginis,
„ quo adoratio rei, cujus est Imago: unde
„ ibi prohibetur adoratio Imaginum, quas
„ Gentiles faciebant in venerationem Deo-
„ rum suorum, id est Dæmonum; & ideo
„ præmittitur: Non habebis Deos alienos
„ coram me -- Non est ergo verisimile D. Thomam in eademmet quæstione sibi contradicere.

Quare dicendum est non accipere ly *Ceremoniale* prout est distinctum vere præceptum a morali, sed in sensu lato. Ceremoniale nihil est aliud, quam determinativum moralis. Hoc determinativum potest esse per additionem, vel per simplicem explicationem illius, quod est inclusum revera in morali. Quando est per additionem, est præceptum distinctum, quando per solam explicationem non est præceptum diversum a morali. Ceremoniale autem, quod est in ly *Sculptile*, est secundi generis: quod manifeste habetur ex Doctore *in eadem quæst. art.* 1., ubi inquirit: *An præcepta omnia moralia pertineant ad legem naturæ*: & respondet affirmative subditque --
„ Quædam vero sunt, ad quæ judicanda hu-
„ mana ratio indiget instructione Divina,
„ per quam erudimur de Divinis, sicut est
„ illud: Non facies tibi sculptile, neque
„ omnem similitudinem: Non assumes no-
„ men Dei tui in vanum -- Et ideo bene dicit loco citato *art.* 7. non esse pure morale, ad eum sensum, quod cadat sub manifesta ratione. Et quamvis ibidem ponat simul sub eodem contextu diem Sabbathi, non intelligit tamen eodem modo, sed distributione accommoda. Clarissime ex connexis: Sabbathum sanctificare est morale, secundum quod *Præcipitur quies cordis in Deum*. Ceterum quo ad alia est vere Ceremoniale per additionem, ut expresse fatetur *eodem art.* 7. *ad* 4. dans rationem, cur in solo præcepto Sabbathi ponatur particula *Memento*; cum tamen de omnibus debeamus habere memoriam, & *art.* 3. *ad* 2. dicit esse Ceremoniale quo ad determinationem temporis.

CONTROVERSIA XIV.

AN USUS IMAGINUM LICEAT IN LEGE GRATIÆ.

IMagines plures hostes habuerunt; licet dissensio sit, quis prior fuerit earum hostis. Quidam hoc tribuunt Manichæis; cum enim dixerint, corpus Christi verum non esse, sed phantasticum, Imagines habendas esse negabant; ita colligunt ex Tharasio *in Synodo Nicæna II.*, & ex August. *lib.* 20. *contra Faustum cap.* 15. Contendunt alii Manichæos nihil de Imaginibus egisse, sed illis tribui, ut quoddam consequens primæ ipsorum doctrinæ. Arrianis tribuitur negasse Sanctorum Imagines esse colendas, deducitur que ex laudata Synodo *act.* 6., ubi Eusebius Arrianus accusatur. Sed de istis pariter non datur omnimoda certitudo: quare certius est Judæos fuisse primos, qui in suo *Thalmud* anno 474. edito, dixerunt Christianorum Templa domos esse Idololatriæ propter Imagines.

Anno 480, sub Zenone Imperat. Xenias Persa nondum Baptizatus, pro Episcopo segerens, dixit Sanctorum Imagines nec recipiendas, nec colendas. Apud Cedrenum *in Compend. Hist.*, & apud Nicephorum *lib.* 16. *cap.* 27. Anno 520. sub Justino Imperatore Samaritani quidam in quandam Ecclesiam irrumpentes, in Imagines Christi, & Sanctorum ferocissime grassati sunt, apud Simeonem Eremitam *in epist. ad eundem Justinum*. An. 630. Mahometus suis cultoribus nullas Imagines permisit in suo Alcorano *cap.* 15., & 16. Et apud Laonicum anno 700. Hebræus maleficus Ezidi Arabum Regi promisit triginta annos vitæ, si in suo Imperio juberet, Imagines Christi, & Sanctorum ab Ecclesiis Christianorum auferri, & comburi. Fecit impius Rex; at cum Christiani non obedirent, immisit milites Arabes, & Judæos, qui mandatum adimplevere. Anno tamen sequenti Rex mortuus est; & Hebræus a Successore fuit turpi morte punitus. Hæc Synodus Nicæna II. *act.* 5.

Anno 720. Leo III. Imp. jussit Sanctorum Imagines deponi, & depositas incendi, & Romano Pontifici idem facere mandavit, si consequi vellet Imperialem gratiam; apud Paulum Diaconum *de gestis Longobard. lib.* 5. *cap.* 14. Anno 740. Constantinus Copronymus edictis vetuit Sanctorum Imagines erigi, & coli, apud Suidam, Cedrenum, Zonaram &c. Anno 790. Leo IV. bellum Imaginibus indixit, & Christianos eas habentes vexavit, apud Zonaram, Sigebertum, & Paulum Diaconum *in vita Leonis*. Anno 813. Leo V. Armenius in universum jussit deleri Imagines, Baptista Egnatius refert in ejusdem vita. Anno 813. Claudius Taurinensis sustulit ab Ecclesiis suæ Diœcesis quaslibet Imagines, apud Jonam Aurelian. *de Imagin.* Anno 814. Michael Imperator constituit, ut nulli depictæ Imagini Sancti nomen apponeretur Theophilus ejus filius majori impietate dicebat, solam veritatem esse spectandam:

A unde abjecti animi esse asserebat Imagines coloribus delineare, & admirari. Apud Cedrenum, & Zonaram *in Theopilo*.

Anno 1050. Bogomilos, Patres qui Imagines sunt venerati, dixerunt impios. Apud Euthymium *Panoplia p.* 2. *titul.* 23. Anno 1200. Waldenses crediderunt Christi, & Sanctorum Imagines esse delendas. Apud Æneam Silvium *in Historia Bohemorum*. Anno 1410. Hieronymus de Praga in honore habuit Imaginem Wiclephi, qui obiter Imaginum usum reprehenderat; ceterorum vero Imaginibus venerationem deferri prohibuit; & quandam Christi Imaginem, quam populus in pretio habebat, irrisit, dejecit, & B stercore fœdavit. Apud Cochlæum *Hist. Hussit. lib.* 3.

Anno 1525. Primus, qui in Germania insurrexit contra Imagines, fuit Andreas Carolostadius, & eas a Templo abstulit. Fuit tamen a Luthero reprehensus, eo quod ipso inconsulto hoc peregerit, apud Cochlæum *de dictis, & factis Lutheri*: qui eundem errorem tribuit Zuinglianis in iisdem actibus. Anno 1540. Melancton omnem carpit venerationem Imaginum, *in locis communibus cap. De Decalogo*. Eandem semitam tenent Magdeburgenses *Cent.* 8. 9., & 10. Anno 1550. Calvinus *lib.* 1. *Institut. cap.* 11 damnat Imagi- C nes, amovet ab Ecclesiis, eas comburit §. 12. permittit usum Imaginum historicarum; negat tamen in Templis esse reponendas, & colendas. Catechismus Heidelberg. *ad quæst.* 96., & 97. permittit Imagines, negat tamen venerandas. David Paræus *in cap.* 1. *ad Rom. dub.* 18. dicit Idololatras esse qui defendunt licere Imagines de Christo, & Sanctis ad instructionem rudis populi. Ex his habemus Hæreticos denegare sacris Imaginibus quemcumque usum in Templo, & adorationem: quæ singularibus Controversiis sunt examinanda.

Dico. Sanctorum, & Christi Imagi- D ginum usus in lege nova est omnino honestus.

243 PROB. I. Omne illicitum, vel tale est, quia prohibitum, vel prohibitum, quia tale, sed Imaginum usus nec malus est, quia prohibitus; nam in lege nova nulla datur lex positiva prohibens; & si quæ ceremonialis concedatur data Judæis; pro lege nova cessat, nec prohibitus, quia malus, nam quod est ab intrinseco malum, nunquam cadere potest sub præcepto Dei, sed Deus positive præcepit fieri Imagines Cherubim, & Serpentis in lege veteri, ergo Imaginum usus non est ab intrinseco malus; ergo non ideo prohibitus.

Ceremonialia in lege nova non obligant.

E 244 PROB. II. Non potest esse prohibitum in lege nova, quod ad promovendam pietatem, & utilitatem spiritualem mire deservit, sed usus Imaginum sacrarum est hujusmodi; ergo. Minor explicatur. Axioma est apud Patres, immo apud Philosophos, quod assidua reflexio ad Judicem præsentem suarum actionum sit medium efficax ad inordinatos evitandos actus, sed per Christi Imagines v. g. nutritur, & excitatur reflexio præsentiæ Christi Judicis; sicut enim per Calvinum Dei Verbum prædicatum excitat fidem mysteriorum, ita visa Christi vita excitat memoriam

moriam ejusdem: quod enim facit verbum in auribus resonans, facit Imago oculis objecta. Porro magnum bonum est medium valde efficax ad evitandas culpas fovere. Item. Sicut amicitia dissolvitur, vel ad minus tepescit defectu convictus, & colloquii vel personalis, vel per epistolas, ita amicitia conservatur, & fervescit per convictum, & colloquium, sed usus Imaginum deservit ad fovendum convictum, & colloquium cum Christo, & Sanctis ejus: nam eas aspiciendo, & retinendo, quodammodo conversamur cum illis, quos faciunt nobis præsentes in signo speciei; ergo deserviunt ad conservandam eorum amicitiam. Arg. D. Athanasii *Orat. 4. contra Arianos*.

Adde I. Sanctorum imitatio est maxima utilitas spiritualis, sed sacrarum Imaginum usus promovet Sanctorum imitationem; earum enim aspectu virtutum exempla occurrunt memoriæ, & ex memoria affectus incalescit. Arg. Synodi II. Nicænæ. II. Solatium animæ in angustiis, maximum bonum est, sed Sacrarum Imaginum usus solatio deservit in angustiis; quoniam cum Christianus affligitur, Sacrarum Imaginum devota contemplatione consolatur, spem concipiens protectionis, ad patientiam provocatur, & ad tolerandas passiones corroboratur.

245 PROB. III. Honestum esse debet, & nullo modo vetitum, quod Christus suo exemplo firmavit, sed usum Imaginum Christus suo exemplo firmavit; ergo est omnino honestus. Min. explicatur. Christus sui Imaginem adhuc vivens misit Regi Abagaro, ad cujus præsentiam Civitas Edessenorum ab incendio miraculose liberata fuit, quæ Constantinopolim primum delata fuit, deinde Romam. Hujus Imaginis mentionem facit Damascenus *Orat. 1. de Imaginibus*. Evagrius *lib. 4. Historiæ cap.* 26. Stephanus, & Adrianus Pontifices Romani apud Ivonem 4. *p. sui decreti cap.* 83., & 23. ex antiquis, quos enumerat Gretserus *de Imagin.* quam historiam ab impugnationibus vindicat auctor Reconciliationis Ecclesiæ Armenorum cum Romana, tomo primo. Idem Christus sacratissimi vultus sui Imaginem impressam reliquit in velo, quod Sancta Veronica applicavit vultui illius ad detergendum sudorem, cum Crucem ad Calvarium ferret. Quæ historia celebris est. Quod si velum triplicatum fuit, ut ab aliquibus dicitur: facile componitur, quomodo dicatur esse Jerosolymis, Giensi in Hispania, & Romæ. Si verò simplex erat: tunc dicendum, quod uno tantum in loco sit verum; alia verò duo sint exemplata a primis fidelibus, & miraculis a Deo illustrata. Christus similiter in sepulchro jacens, impressit Syndonibus, & Sudariis sui Corporis Imaginem, quæ in pluribus Christianorum Urbibus sunt in magna veneratione, & miraculis a Deo illustrata. Plura esse ipsa Sacra Scriptura indicat, quatenus asserit Mulieres vidisse sola linteamina in sepulchro, cum Jesum quærerent sepultum: & secundum morem plura adhibebantur, ad minus duo: unum, quo corpus involvebatur, & aliud, quo vultus tegebatur. Si quid verò ex his, quæ populus veneratur, non sit reale, sed humano labore factum, veritati non obstat, quam antiquitas refert. Qua ergo temeritate usum Imaginum carpunt Hæretici: quem confirmavit tot exemplis ipsa prima veritas? Sane Christo adversantur, qui Christi vestigia non diligunt.

246 PROB. IV. Non potest esse a Christo prohibitum, quod primi ejusdem discipuli exercuerunt, sed illi usum Imaginum habuerunt; ergo. Min. explicatur. Lucas plurimas efformavit Imagines Beatæ Mariæ una cum puero Jesu in cera, in tela, in pariete: cujus veritatis testes sunt antiqui Historiographi, ut Theodorus Lector *lib. 1. Collectaneorum*. Nicephorus *lib. 14. Hist. cap. 2.* Metaphrastes *in vita S. Lucæ*, qui fervorem charitatis erga Beatam Virginem, & Christum in Sancto Evangelista commendat; cum non esset contentus cum illis conversari mente, & spiritu, nisi cum iisdem, quos desiderabat, conversaretur etiam per Imaginem, & typum. — *Primis vel Christianæ seculis usus Imaginum.*

Celebris est Imago Christi, quam Nicodemus fecerat, & quæ per ludibrium fuit a Judæis crucifixa, inde sanguinem miraculosum effundens; & postmodum præclarissimis fuit illustrata miraculis. Hujus inter alios mentionem facit Athanasius *in libello de passione Imaginis Domini cap.* 4., vel Auctor antiquissimus, cui liber adscribitur, & ut antiquissima historia in Concilio Niceno II. relata fuit *Act.* 4.

Celeberrima est historia, quæ refertur de Muliere Hemorroissa, quæ sanata fuit a fluxu sanguinis a Christo Domino. Hæc enim æneam erexit Christi statuam, ad cujus pedes genuflexa mulier visebatur in actu supplicantis. Prope hanc incognita herba nascebatur, quæ ascendebat usque ad extremitatem vestis, quam tangebat, habebatque virtutem sanandi infirmos: cujus cognitionem cum habuisset Julianus Apostata, illam dejecit, & ejus loco suam reposuit, quam illico ignis de Cœlo delapsus confregit. Frusta prioris statuæ collegerunt Christiani, & in Templum reposuerunt. Eusebius *lib. 7. Histor. cap.* 14. eam se vidisse testatur. Sozomenus *lib. 5. cap.* 20., Nicephorus *lib. 10. cap.* 30.

Objicit I. Dallæus silentium aliorum Scriptorum ante Eusebium. II. Esse incredibile, quod per tria secula inter tot persecutiones integra extiterit statua illa. III. Non potuisse unam fœminam, quæ omnem suam facultatum copiam insumpserat in medicos pro procuranda salute, erigere duplicem statuam æneam, quæ magni sunt valoris. IV. Nihil inde colligi; hoc enim factum est ab una muliere, non ab Episcopo. V. Non fuisse in Templo, sed in foribus ante januam in pago quodam, non ut adoraretur, sed in memoriam beneficii, & hoc more gentilitio, ut refert Eusebius ibidem.

Verum hæc non infirmant argumentum nostrum. Non primum, quia sicut alii non referunt, ita non reprobant, nec omnes omnia narrant, sicut in pluribus accidit; aliàs non indigebant uti illo exemplo contra Ethnicos, quos solidioribus doctrinis redarguebant, nec ipsi fuerunt testes oculati, sicut

Eusebius. Non secundum, quia persecutores Christianorum, illam statuam fore Christi potuerunt ignorare, cumque nascens herba salubris foret, Ethnicis ipsis erat in pretio, & nullam suis Diis injuriam fieri conspiciebant, dum non adoraretur: plura itidem monumenta inter persecutiones conservata, Deo volente, fuere. Non tertium: Si divitias insumpserat in medicos, potestatem non amiserat de novo alias acquirendi. Parentes divites non habuisse, unde probat Dallæus? Amici de beneficio congratulantes, cur non potuerunt pecuniam elargiri? Deinde illa locutio Scripturæ: *In medicos erogaverat omnem substantiam suam*, significare potest, maximos sumptus fecisse, non verò omnem consumpsisse pecuniam. Non quartum: A muliere factum est, quid inde? Ab Episcopo non legimus reprobatum: a viris non reprehensum. Illud certum est, quod cum Christiani liberi esse cœperunt, cognitione habita facti, pietatem commendaverunt.

Non quintum: In pago evenit: utique? Evenit tamen. Non ut adoraretur, transeat. Usum intendimus impræsentiarum demonstrare, non adorationem. Non in templo, sed in foribus: & quid ex hoc? Frusta fuerunt postmodum in Templum delata. Si Idololatria fuisset, & in foribus, & in vico, & a muliere erat illicita. More gentilio, sed quo? Illo, qui licitus erat, illo, qui laudabilis, illo, quo in grati animi pignus beneficiorum memoriam firmabant. En verba Eusebii -- Nec verò mirandum, Gentiles a Ser„ vatore nostro beneficiis affectos hæc præ„ stitisse, cum & Apostolorum Petri, & Pau„ li, Christique ipsius pictas Imagines ad „ nostram usque memoriam servatas in ta„ bulis viderimus; quippe prisci illi absque „ ullo discrimine cunctos de se bene meri„ tos Gentili quadam consuetudine tanquam „ Servatores colere hujusmodi honoribus „ consueverant -- Quid mali in eo, quod beneficium recognoscatur? Grati animi significatio lumini naturæ consonat. Si malum erat: quomodo fecit fœmina ad fidem conversa? Est enim certa doctrina Patrum, Christum, quos sanavit corpore, perfectius sanasse corde. Si malum erat: cur Eusebius, Sozomenus, & alii Historiographi commendant?

Omitto Patrum auctoritates, alias in sequentibus referendas. Sufficiat nunc exemplum Constantini Magni, quod ipse testatur, & referunt *tomo 1. Conciliorum*, scilicet Imaginum Petri, & Pauli, quas eidem Constantino ostendit S. Sylvester. Exemplum Chrysostomi *Orat. in S. Meletium*, cujus Imagines adeo celebres erant, ut in poculis, in phialis, in parietibus, & ubique conspicerentur. Exemplum Theodoreti *in vita S. Simeonis*, cujus exemplaria in omnibus Officinis Romæ pendebant. Exemplum S. Ambrosii *de Inventione SS. Gervasii, & Protasii*, ubi refert se cognovisse ex Imagine S. Pauli, quam domi habebat ipsum sibi apparuisse. Qui plura desiderat, adeat Jodocum Coccium *in suo Thesauro Controvers. lib. 5. de Sanctis art. 15.*

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

247 OBJIC. I. Christi doctrinæ repugnat, quod nulli utilitati spirituali deservit, sed soli delectationi; sed usus Imaginum, quæ solitariæ vocantur, soli delectationi deservit; ergo repugnat statui legis gratiæ. Calvinus sic arguit.

RESP. Plurimam utilitatem ex usu imaginum superius demonstravimus, sed placet sequentem Junioris reflexionem addere, ex D. Thom. desumptam *quæst. 2. de veritate art. 2.*, ubi asserit, omnem creaturam esse limitatam: unde oritur, quod uni creaturæ tantum deest de perfectione, quantum invenitur in altera distincta specie. Ad supplendum huic imperfectioni invenitur alius essendi modus, quo perfectio unius est in alio, videlicet, modus essendi intelligibilis, quo in cognoscente datur sub uno esse perfectio distincti entis: unde ortum est dictum illud: *Cognoscentem fieri quodammodo omnia.* Ex quo sic discurrimus: Sanctorum gesta, cum sint tempore mensurata, non sunt nobis præsentia, & personæ Sanctorum sunt nobis absentes. Ad supplendum hunc defectum ars imitando naturam, & gesta, & personas facit præsentes, & eas quodammodo perennat, & distantia facit visibilia. Quare sicut stulte reprehenderentur scripta narrantia actiones, ita delineamenta exprimentia personas; quodque bonum æque relucet in Imaginibus solitariis.

Nunc ad argumentum. Neg. min. Delectatio, de qua loquitur arguens, vel est ea, qua oculus pascitur in pulchritudine colorum, vel ea, qua animus pascitur in contemplatione prototypi repræsentati: Si de prima: mala secundum se non est, sicut mala non est ea, qua pascitur aspectu florum, siderum; nec ista repugnant legi gratiæ: deinde Imagines non proponuntur ab Ecclesia ad hunc finem: Si de secunda: multo minus est mala: si enim bonum est delectari in cæteris creaturis, quia in eis relucet Divina bonitas, Psalm. 91. v. 5. *Delectasti me Domine in factura tua: & in operibus manuum tuarum exultabo:* quanto magis bonum est delectari in illis, in quibus excellentior bonitas Divina relucet, qualis est illa Sanctorum, ordinis supernaturalis.

248 OBJIC. II. Ex D. Thom. 3. *p. quæst. 25. art. 3.* illicitum est habere aliquid commune cum Gentilibus in materia Religionis, ut docet Paul. ad Ephesios 5., sed usus Imaginum est communis cum Gentilibus; ergo non licet. Urgetur argumentum. Illicitum est celebrare Pascha eodem tempore, quo Judæi, quia nihil nobis commune esse debet cum Hebræis, ut testatur Constantinus Ecclesiis scribens apud Baronium *anno Christi* 325. Eo vel maxime, quod evitandum est scandalum, quo detur occasio existimandi Christianos esse cultores Idololatriæ.

RESP. Non est communicandum cum Infidelibus in operibus infructuosis; & hæc pro-

In quibusdã fas est cum Gentibus convenire.

prohibet Paolos, non autem fructuofis: porro debitus usus Imaginum est fructuosus. Certuio est, quod evitari non potest communicatio in aliquibus cum Gentilibus; qoia plura funt ea natura licita, & rationi naturali conformia: aliàs non liceret Templa Deo dicare; quia Diis dicabant Gentiles: nec iocensum exhibere, quia eisdem obtulerunt. Nec currit paritas de die Paschatis; quia Hebræorum statuta dies erat ea præcepio ceremoniali: ceremonialia nunc sunt mortifera: unde non possumus illa eaercere. Et de facto hæresis Quartadecimanorum orta est ea eo, quod sub ritu Hebraico dicebant celebrandum Pascha, ideft, decimaquartâ lunâ; ideo Ecclesia tempus mutavit. Quoad scandalum; nihil est, quia ooo liceret Christum Crucifixum adorare, vel prædicare, cum, ot Paolus docet, sit Judæis scandalum; geotibus autem stultitia: tum quia Christiani pecfecte de his instruuotur: onde si aliquis labatur, per accidens est: quod io pluribus evenire solet.

249 OBJIC. III. Illicitum est, quod impedit opeeatinnem Sancti Spiritus: sed usus Imaginum hanc impedit: nam tristitia occupatis Apostolis ex proximo Christi discessu dixit Dominus Joan. 16. v. 7. *Si non abiero, Paraclitus non veniet ad vos*: si ergo corporalis Christi præsentia in causa est, qood incapaces fior Discipuli adveotus Spiritos Sancti; quaoto magis usus Imagioum? Et ratio est puritas fidei, & insensibilitas donorum Spiritus Sancti.

RESP. Neg. mio., quia gratia non destruit naturam, sed perficit: at natura humana nata est duci per sensibilia ad invisibilia; ergo sub gratia non destruitur hic modus; hæc coim elevat, & movet naturam secuodum propriam ejusdem conditionem. Min. ostenditur ea Paulo ad Romao. 1. v 20. *Invisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur; sempiterna quoque ejus virtus, & Divinitas: ita ut sint inexcusabiles.* Textus Joaonis vel Intelligitur de nimio affectu, & aliquo modo inordinato erga Christi humanitatem, vel de adimpletione præcepti Patris, qui statuerat non mittere Spiritum Sanctum, nisi Filius asceoderet, & sederet ad dexteram Patris.

Per visibilia ad invisibilia fit ascensus.

250 OBJIC. IV. Si usus imaginum esset licitus, deberet esse præceptus, sed non est præceptus; ergo neque licitus. Maj. prob. I. D. Thom. 1. 2. *quæst.* 100. *art.* 2. ait — Lex „ Divina præcepta proponit de omoibus il- „ lis, per quæ homines bene ordinantur ad „ communicationem cum Deo — sed ex dictis usus Imaginum conducit ad communicationem cum Deo: ergo deberet esse præceptus. II. Quia homo abutendo sensibilibus peccavit, datur præceptum per sensibilia resurgendi, scilicet, obligatio suscipiendi Sacramenta; ergo pariter quia homo abutendo Imaginibus, ideft, speciebus creaturarum, peccavit, si Imagioes earundem conducunt, ut iocalescat cognitio, & amoe Divinorum, debuit dari præceptum de earum usu. III. Minus utilis, & bonus erat in lege veteri Imaginum usus, quam in nova, propter periculum Idololatriæ, sed in ea aliquis usus Imaginum fuit præceptus, ut patet de Serpeote Æneo, & de Cherubim: ergo a fortiori in lege gratiæ. IV. Ex D. Thom. 2. 2. *quæst.* 102. *art.* 3. Quia populus Hebræorum erat valde pronus ad sacrificandum Diis, dedit illis Deus præcepta faciendi Sacrificia sensibilia, ut hujusmodi Sacrificia magis Deo, quam Idolis offerret; ergo quia homo est inclinatus ad utendum naturalibus Imaginibus, debuit dari præceptum de usu Sacrarum Imaginum, ut assuesceret magis in ordine ad Deum uti speciebus creaturarum, quam in ordioe ad malum. Minor patet, quia hujusmodi præceptum nullibi reperitor.

RESP. Neg. maj. Non enim omne bonum cadit sub præcepto. Virginitas, & Paupertas Evangelica bona sont; non inde tamen cadont sub præcepto, sed sub consilio, ut patet 1. ad Chorinth. 7. v. 28. *De Virginibus præceptum Domini non habeo*. Honestum magis late patet, quam præceptum: unde etsi usus Imaginum valde expediens sit utilitati spirituali, non tamen inde sequitur debere cadere sub præcepta. Nec adducta quidquam evincuot. Noo primum, quia non valet convertentia. Lex Divina proponit præcepta de illis, per quæ homines bene ordinantur ad communicationem cum Deo; ergo omne, quod conducit ad hanc communicationem, debet cadere sub præcepto. Virtutes cum voto exercitæ conducont bene ad communicatioem cum Deo, & tamen vovere non cadit sub præcepto. Non secundum; quia optime ex illa congrueotia deducitur, quod debuerit homo subjici aliqoibus corporalibus in ordioe gratiæ: non inde tameo arguitur, ideo Sacramenta cadere sub præcepto. Aliunde hoc enim procedit, ex eo scilicet, qood Sacramenta sint primi fontes, per quos nobis communicatur gratia, & fructus Passionis Domini nostri: usus porro Imaginum non est hujusmodi: quare ex illa congruentia solum colligitur, congrue admitti imagines.

Non omne bonum præceptum.

Noo tertium; quia non ideo præcepta fuor aliquæ Imagines io veteri lege, quia utiles, sed propter conditionem illius status, qui cum esset servitutis, fere omoia habebat legibos determioata, ut constat in reliquis. Lex autem gratiæ, est status libertatis Christi, ac proinde plura relinquuntur sub consilio. Non quartum; nam illa congrueotia solum ostendit usum Imaginum esse bonum, & congruum, noo autem obligatorium. Specialiter erat populus Hebræorum Idololatriæ deditus, ideo specialiter indigebat variis remediis retrahi. Ceterum inclinatio ad abutendum speciebus non est specialis in lege Christi, sed est communis defectus naturæ corruptæ: unde non erat necesse sobjici ex præcepto usui Imaginum.

251 OBJIC. V. Quod a Sacris Conciliis est vetitum, non est licitum: se usus Imaginom a Conciliis est vetitus; ergo non est licitus. Min. patet ex Concilio CP. V., quod omnes Imagines prohibuit, & ex VI., quod *Can.* 100. omnem pictoram reprobat.

RESP. min. esse falsam, & ejus oppositum iofra videbimus confirmatom in pluribus Conciliis. Vim nullam habet Quintum Constantinop. allegatum, cum fuerit latrocinale,

nale, & a Synodo VII. damnatum. VI. vero solum turpes eliminat picturas -- Oculi tui „ recta aspiciant, & omni custodia serva cor „ tuum: jubet Sapientia. Corporis enim „ sensus sue facile in animam effundunt. Pi„ cturas ergo, quæ oculos perstringunt, & „ mentem corrumpunt, & ad turpia volu„ ptatum movent incendia, nullo modo „ deinceps imprimi jubemus. Si quis autem „ hoc facere aggressus fuerit, deponatur -- En mens Concilii.

CONTROVERSIA XV.

AN IMAGINES CHRISTI, ET SANCTORUM LICITE IN TEMPLIS EXPONANTUR.

AB usu Imaginum absolute accepto descendimus ad usum earum in Templo: Circumstantie namque hæc specialem difficultatem dicit. Non est necesse hostes referre; sunt enim iidem, qui supra.

Dico. Licet Sacras Imagines in Templo exponere.

252 PROB. I. Usitatior est, & minus periculosus usus Imaginum in lege nova, quam in veteri, sed in lege veteri licite Imagines fuerunt in Templis expressæ; ergo multo magis fieri possunt in lege nova. Min. habetur, Exodi 25. v. 18. *Duos quoque Cherubim aureos, & productiles facies ex utraque parte Oraculi.* Plures alias variis in locis Templi fuisse a Salomone tunc temporis sapientissimo, & probo cælatas, & sculptas, refertur 3. Reg. cap. 7. Summam ergo debent Imagines honestatem præferre, cum eas præceperit fieri Dominus, & collocari in loco Sancto, qualis erat Oraculum.

Ex precepto Dei Imagines in Templo.

253 PROB. II. Congruum est, ut in quasi Regia Cœli sint Imagines eorum, qui in Cœlo sunt, sicut in Vicaria Regia solet esse Imago Regia, sed Templum est terrestris Regia Sanctorum, seu Imago quædam Cœlestis Jerusalem: unde ad Hebræos 9. v. 23., & 24. Paulus tabernaculum Moysis comparat cum Cœlo. *Necesse est ergo exemplaria, quidem Cœlestium his mundari: ipsa autem Cœlestia melioribus hostiis, quam istis. Non enim in manu facta Sancta Jesus introivit, exemplaria verorum, sed in ipsum Cœlum.* Ergo congruum est in illis reponere Imagines inhabitantium Cœlum. Sicut congruit, quod Templum sit Imago Cœli, sic congruit, ut in eo sint Imagines Incolarum, & Civium ejusdem Cœli. Templum vocavit Christus domum suam: cur ergo illicitum erit in Templo ejusdem Imaginem sculpere?

254 PROB. III. Sacra signa maxime congruunt Sacris locis, qualia sunt Templum: unde Paulus ad Heb. 9. enumerat plura signa Sacra, ut Tabulas Testamenti, vasa, virgam Aaron &c. recondita in Tabernaculo, sed Imagines Sanctorum sunt quædam Sacra signa; ergo maxime congruit reponi in Templis.

255 PROB. IV. Summe convenit, in eo loco, in quo fideles mentem recolligere tenentur ad Divina, habere media excitativa pietatis, sed Sacræ Imagines sunt medium aptum ad excitandam pietatem, & memoriam Divinorum; ergo summe congruit Imagines in Templis habere; quæ est ratio Sanctorum Patrum.

Imagines ad pietatem excitant.

Hinc cum Severus Sulpitius curasset in Ecclesia Imaginem S. Martini pingi. Paulinus ad ipsum scribens, & conquerens eum ea simul reposuisse sui Imaginem, petit, ut hæc carmina subscribat -- Adstat Martinus „ perfectæ regula vitæ: Paulinus veniam, „ quo mereare docet. Hunc peccatores; il„ lum spectate Beati. Exemplar Sanctis ille „ sit: iste Reis -- S. Gregorius Nissenus *Orat. in S. Theodorum Martyrem* describit Templum ornatum Imaginibus referentibus acta S. Martyris; affertque pro ratione -- Solet „ enim pictura tacens in pariete loqui, ma„ ximeque prodesse -- Et de seipso fatetur, *Orat. de Filii, & Spiritus Sancti Divinitate*, commotum fuisse ad lacrymas aspectu Imaginis repræsentantis Sacrificium Isaac -- Nec „ absque lacrymis spectaculum præterii -- Olympiodoro præfecto interroganti, quibus Imaginibus deberet Templum munificentiâ suâ extructum exornare? Rescribens Nilus Abbas respondit, Crucis effigie, & utriusque Testamenti Historiis -- Ut qui litteras „ nesciunt, neque Sacras litteras possunt le„ gere, picturæ contemplatione in memo„ riam revocent illorum præclara facta, qui „ vero Deo sincere servierunt -- Et sane mirum est, quod Calviniani permittant licitum usum bibliæ Sacræ in Templis, in quo Divina discuntur mysteria; & credant illicita eadem in picturis repræsentari: omnino enim de materiali est, quod vita Christi charta, & atramento sit exarata, vel tela, & coloribus.

256 PROB. V. Non potest esse illicitum, quod primitiva Ecclesia, sincera Christi, & Apostolorum Doctrina, & sanctitate lactata habuit in usu, sed illa reposuit Sacras Imagines in Templis; ergo. Min. paucis prob. Constantinus Magnus, teste Eusebio *lib. 3., & 4. in vita Constantini*, in Ecclesiis, quas in Palæstina extruxit, reposuit copiam Imaginum aurearum, & argentearum. Nazianzenus *Epist.* 49. conqueritur, quod Civitas Diocæsariensis foret evertenda, in qua erat Templum ab ipso ædificatum -- Neque enim si „ Statuæ dejiciantur; hoc nos excruciat, „ etiam si alioquin excruciat: verum &c. -- Quibus patet in Templo Statuas fuisse. Sozomenus *lib. 5. cap.* 20. narrat Statuam Christi, quam Hemorroissa erexerat, in Templum fuisse translatam a fidelibus. Evodius Uzalensis Episcopus *lib. 2. de Miraculis* circa annum 530. narrat Draconem in aera apparuisse, quo viso fideles ad Ecclesiam S. Stephani patrocinium imploraturi confugerunt, donec Stephani prece fusa, clementia Dei Draconem illum subtraheret; sequenti die negotiator nusquam cognitus, aut verius Angelus Servulo Subdiacono velum attulit, variis coloribus pictum, in quo inerat pictura hæc. In dextera veli parte ipse Stephanus videbatur adstare, & gloriosam Crucem propriis repositam humeris bajulare; qua Crucis cuspide

cuspide portam Civitatis videbatur pulsare, ex qua profugiens Draco retecimus cernebatur exire &c. Talis itaque pictura veli a Subdiacono suspensa est ante ipsam memoriam tanti Patroni &c. Prudentius testatur, super Altare se vidisse Imaginem S. Cassiani *in Hymno de eodem*. In Liturgia Chrysostomi habetur, interprete Erasmo -- Sacerdos egredi-
„ tur de parvo ostio, portans Evangelium,
„ præcedente Ministro cum lucerna; & con-
„ versus ad Christi Imaginem inter duo ostia,
„ inflexo capite cum exclamatione dicit &c.--
Tertullianus refert *de pudicitia cap.* 10. usum pingendi in Sacris Calicibus Imaginem Pastoris deferentis ovem super humeros. Si in Calicibus, qui Sacrificio deserviebant, licite sculptæ erant Imagines, quanto magis in Templis licebat?

Nec valet quod Dallæus reponit, pro Emblemate Sacro positas fuisse. Hoc nobis pro nunc sufficit, qui solum usum in Ecclesiis intendimus confirmare. Deinde falsum est, quod pro Emblemate fuerint cælatæ in vasibus Sacris; deserviebant enim ad excitandam memoriam beneficii Redemptionis, quod bonus Pastor Christus perfecit: ad fovendam spem veniæ a tam bono Pastore, qui humeris errantes reportat ad caulam: ad admonendos Prælatos, ut charitative susciperent peccatores, exemplo Christi, quod innuit ibidem Tertullianus reprehendens Prælatos, qui nimia misericordia pœnitentibus pœnas relaxabant. Quæ exempla, cum primis quinque seculis habeantur, aperti mendacii redarguunt Calvioum dicentem *lib. 1. Institut. cap.* 11. §. 13. -- Principio, si quid nos mo-

Primis Ecclesiæ seculis usus Imaginum in Ecclesiis.

„ vet veteris Ecclesiæ auctoritas, memineri-
„ tis quingentis circiter annis, quibus adhuc
„ magis florebat Religio, & sincerior do-
„ ctrina vigebat: Christiana Templa fuisse
„ communiter ab Imaginibus vacua; ergo
„ tunc primum in ornamentum Templorum
„ ascitæ sunt, cum mysterii sinceritas non-
„ nihil degenerasset --

SOLVUNTUR HÆRETICORUM ARGUMENTA.

257 OBJIC. I. Non est admittendum ut licitum, quod olim fuit reprobatum, sed olim fuit reprobatus usus Imaginum, ut patet *ex Can.* 36. Concilii Eliberitani, ubi Patres ajunt -- Placuit picturas in
„ Ecclesia esse non debere; nec quod coli-
„ tur, aut adoratur, in parietibus depinga-
„ tur -- Quia indignum videtur adorandum in telis exprimere, atque morem Ethnicorum sequi, qui lapides, & ligna colunt. Ita Calvinus *lib.* 1. *cap.* 11.

Pluribus omissis solutionibus ea litteralis videtur, quæ asserit canonem illum fuisse conditum ad tollendam apud Gentiles, & Catechumenos Idololatriæ notam. Hi namque credebant nos habere pro Diis eos, quos imaginibus exprimimus, seu Imagines ipsas pro Diis habere. Hoc indicat littera: *Ne quod colitur, aut adoratur, parietibus depingatur*, idest, ne id, quod colitur, credatur illud depictum. Hoc suadent temporis circumstantiæ. Pagani sub Diocletiano Reliquias Martyrum, vel flammæ, vel aquæ devovebant, dicentes *ex Euseb. l. Hist.* 8. *c.* 6. -- Ne forte
„ Dii efficiantur Christianorum; & illi, qui
„ Deos adorare nolunt, servos nostros inci-
„ piant adorare -- Tertull. *Apolog. cap.* 15.
refert ad illusionem Christianorum, gentes picturam asininam exposuisse hoc lemmate: *Deus Christianorum: Onocoetes*. Persuasum enim illis erat, pro Diis nos Imagines habere: quare edocti Christiani summa discretione omnia fere pietatis signa occultabant, ne darent irridendi occasionem. Ex hoc ortum est aliud judicium apud Gentiles, asserendi nos atheos esse, quia externa signa videbamur non habere Deitatis. Sic Justinus, *Apol.* 2., & alii.

Pariter Catechumeni scandalizabantur; recenter namque conversi a gentilitate videntes adorari Imagines in Templis decipiebantur, & de facili inducebantur ad credendum in ipsis sistere adorationem, & eodem modo sculptilia adorari inter fideles, sicut apud ethnicos. Quare ad hæc impedienda decretum illud statuerunt Patres, quod proinde

Pupillorum scandalum evitandum.

non favet Iconoclastis; & propter hoc non fuit a Vigilantio citatum, nec a Claudio, cum eis non patrocinaretur. Plura circa hoc habet Cardinalis de Aguirre *tom.* 1. *Concil. pag. mihi* 148.

258 OBJIC. II. Constantiæ uxori Licinii, & sorori Costantii, petenti sibi transmitti Imaginem Christi ex Palæstina ab Eusebio Cæsariensi, respondit Episcopus in Epist. ad Constantiam, se nescire quam Christi Imaginem petat, an Christi Dei, an Christi Servi; & secundum nullam formam Christum esse figurabilem, sed si fuisset usus Imaginum in Templis, eam tantæ Matronæ non denegasset Præsul rogatus, nec ipsa indiguisset a Palæstina unam Christi Imaginem exquirere. Quomodo enim nulla erat in sua patria? Dallæi argumentum.

Quidam respondent epistolam non esse Eusebii; non enim stylus consonat, sed esse ab hæreticis confictam. Verum admissa ut genuina Epistola, ex ea confirmatur usus Imaginum. Nisi Constantia fuerit edocta usum Imaginum esse licitum, non fuisset ausa Christi Imaginem postulare ab Episcopo. Non qualemcunque petebat mulier, sed perfecte exemplatam, ad vivum expressam: putabat enim similes adesse in Palæstina, ubi Christus fuerat conversatus. Hujusmodi autem non reperiri respondit Eusebius sequenti motivo -- Quis ergo hujusmodi dignitatis, &
„ gloriæ vibrantes, & præfulgentes splendo-
„ res exarare potuisset mortuis, & inanima-
„ tis coloribus? Quandoquidem nec aspicere
„ in eum in monte egregii discipuli sustinue-
„ re, qui etiam cecidere in faciem, impor-
„ tabile, quod sibi visum fuerat, confiten-
„ tes &c. --

259 OBJIC. III. Usus Imaginum in Templis est contra Scripturam, sicut fatetur S. Epiphanius *in Epistola ad Joannem Jerosolymitanum*, occasione, qua transiens per vicum quendam nomine *Anablata*, & videns velum in Ecclesia pendens, pictum sacra Imagine

gine com lucerna accesa, scidit illud -- Cum ,, ergo vidissem in Ecclesia Christi, contra ,, authoritatem Scripturarum, hominis pen- ,, dere Imaginem; scidi illud, & magis dedi ,, consilium custodibus ejusdem loci, ut pau- ,, perem mortuum eo obvolverent, & effer- ,, rent -- Si verò usus Imaginum tunc fuisset, absque dubio hoc non tentasset vir sapiens, & pius, eumque objurgassent pii custodes: Joannes Epiphanio infensus eum accusasset: Hieronymus amicissimus corripuisset; & hanc epistolam latinitati tradens, emendasset; ergo cum nullom simile prorsus habeamus; signo manifesto constat, tunc temporis nullum fuisse usum Imaginum.

Labor, quem assumunt Scriptores Christiani, & Patres etiam conciliariter in explicando facto Epiphanii, declarat & fidei puritatem, & erga Sanctos venerabilitatem, tanti facientes unum, qui videtur contrarius, cum de facili posset responderi, unum non urgere contra tot alios. In quo casu attendenda est regula prudentum, quæ docet, concordanda esse dicta Doctorom, si quando videntur contraria asserere iis, quæ certò tenent.

Epiphanium admisisse Imaginum usum indubium est. I. Quia eadem est difficultas de Imagine Christi, & Sanctorum, ac de signo Crucis: utrumque enim impugnant Hæretici; & de materiali est, quod figura sit transiens, aut permanens, sed expresse Sanctus Doctor *hæres.* 30. *contra Ebionitas* admittit signi Crucis usum, & virtutem, quam probat facto Josephi Hebræi ad fidem conversi, qui magias eo dissolvit; ergo. II. Pari passu qui negant Imagines, negant Sanctorum adorationem, & invocationem, sed S. Epiphanius admittit, ut suo loco vidimus, Sanctorum invocationem, & adorationem; ergo. III. Specialiter carpit Carpocratianos, quod Christum contumelis afficerent, ejus quasdam Imagines, a Pilato confictas, ut dicebant, reponentes inter Imagines Aristotelis, Platonis, Pitaghoræ, Homeri, illisque more gentilium sacrificantes. Si vero tenuisset esse contra Scripturam habere Imagines, illisque accendere luminaria, non carperet speciali ea culpa illos Hæreticos; ergo. IV. Teste Damasceno *Orat.* 1. *de Imaginibus* Sanctus Præsul Cypri Ecclesias, quæ erat Insula suæ Diœcesis, Imaginibus ornaverat, sed non ornasset, si tenuisset repugnare Scripturis. V. In Græcia dum florebat Epiphanius frequens erat usus Imaginum, ut ibidem Damascenus ostendit auctoritate Basilii, Cyrilli, Chrysostomi, Nazianzeni, Nysseni, qui erant coævi. VI. Discipuli Epiphanii statim a morte dedicaverunt ei Templum, quod Imaginibus ornaverunt; & inter illas suam etiam reposuerunt: quod utique non fecissent, si adeo ab Imaginibus abhorruisset. Habemus ergo Epiphanium subscribentem veritati Catholicæ: videamus, quid dicendum sit ad Instantiam.

Prima responsio est, illud additamentum esse suppositum, & ab Hæreticis confictum, ut pluribus evincitur I. Iconomachi veteres, qui Patres susdeque everteruot, ut contra Imagines sententiam aliquam suffurarentur, locum hunc non adduxerunt, sed absque dubio addusissent; tum quia libri ejus notissimi erant; tum quia duo alia adduxerunt testimonia ex eodem Doctore in Synodo VII., quæ falsa esse demonstraverunt Patres, & potissime illud desumptum ex epistola ad Theodosium; falsa esse inter alios ostendit Damasc. *Orat.* 1. *de Imaginibus*, & Epiphanius Diaconus *Act.* 6. si ergo falsa objecerunt, quanto magis vera attulissent? Et si illi Hæretici falsarunt Epiphanium; non est abs re credere, alios locum Epist. ad Joannem falsasse. II. Epiphanius collegit omnes errores contra Religionem a temporibus Apostolorum usque ad Theodosii, & Arcadii tempora, sed nullam mentionem facit de errore contra Imagines, fecisset autem, si tenuisset Imagines in Templis non licere, adeoque non potuit illa scribere in ea epistola. III. Quia epistolæ jam absolutæ subjecta sunt illa verba: ut patet satis clare, cum osculum pacis jam dedisset: sunt ergo subreptitia. IV. S. Hieronymus *in Epist. ad Pamachium* contra eundem Joannem fere totam transcribit epistolam Epiphanii, & nullom hac super re verbum habet: mentionem autem faceret, cum res sit gravis, & necessaria ad defensionem Epiphanii, qui in Diœcesi Joannis illud tentaverat, & occasio erat fovendi rixas. V. Rogat ibi Joannem, ut similia vela amplius non admittat, & suscipiat illud, quod ipse mittit: hoc autem est Imperite positum: sciebat enim Epiphanius non esse sibi obedientem Joannem, quem infensum hostem agnoscebat. VI. Rogat ibid. ut Palladium caveat, quia Origenis Hæresim prædicat: *Ne forte aliquis de populo tibi credito ad perversitatem inducat sui erroris*. Hæc verò non nisi ab omnino imperito dici possunt, cum tota illa epistola nihil aliud sit, quam reprehensio Joannis de errore Origenis. Si Joannes immunis fuisset a crimine Hæresis Origenis, & zelans puritatem fidei in suis ovibus, optime quadraret monitum illud. VII. Assertum illud, Imagines esse contra auctoritatem Sacræ Scripturæ, indignum est tanto viro, Scripturis adeo versato, ac per consequens optime noverat Deum præcepisse Cherub in lege veteri in Tabernaculo. Eo magis, quod auctor librorum Carolinorum, & Patres Gallicani ibi inclusi *lib.* 4. *c.* 25. factum illud, quod referunt, reprobant, semper illis displicens Imaginum scissio, nec Imaginum usus vel cum auctoritate Scripturæ, vel cum nostra Religione pugnare tenuerunt. Immo Lutheros ipse rejicit quidem Imagines, sed non ex Scripturis: quomodo ergo tantus Pater contra Scripturas asseruisset esse Imaginum usum. VIII. Greg. *lib.* 9. *epist.* 9. redarguens Serenum Episcopum Massiliensem, qui, ad tollendum quendam abusum, Imaginem prosciderat, ait, rem fecisse, quam nullus Episcopus usque nunc fecerat; si vero factum teneret Epiphanii, illico respondere potuisset, se imitatum tantum Doctorem. IX. Additur styli inconsonantia. Hæc & similia adducuntur ad ostendendum illud additamentum non esse Epiphanii. Hanc solutionem quidam reprobant, quos inter est Natalis Alexander *Sec.* 4. *cap.* 6. *art.* 28. Hic porro respon-

spondet *Differt. VI. §. 3. Sec. VIII.* -- Nondum A in Ecclesiis Cypri, & Palestinæ receptum fuisse, ut Imagines in Ecclesiis proponerentur, ideoque S. Epiphanium exhorruisse, cum depictam in velo præ foribus Templi Anablatensis suspenso conspexit Imaginem, quasi Christi, vel alicujus Sancti, & velum illud conscidisse. Scripsisse porro ad Joannem Jerosolymitanum id esse contra Religionem nostram, & contra auctoritatem Scripturarum, ut hominis in Ecclesia Christi pendeat imago; quia nec Scriptura Sacra, nec Religio id jubet, immo utraque vetat id omne quod offensionis causa esse potest: Cujusmodi erat veli, in quo depicta erat B hominis effigies, in Ecclesia suspensio, iis temporibus, quibus nondum usum in Ecclesiis, Cypri, & Palestinæ Episcopi, quorum erat disciplinam Ecclesiasticam his in regionibus sancire, susceperant -- Verum est & alia solutio scilicet: Illa Imago non erat sacra, prout par erat, tum pro loci sanctitate, tum pro qualitate venerationis, potius indecens, & hominis profani, quam Christi, & viri Dei. Quod optime notavit Marianus Victor *in scholiis ad hanc epist.*, quæ est 60. inter Epistulas S. Hieronymi, dicit igitur -- Mirum est, quam ex hoc loco Iconomachi hodie exultent, C cum tamen ipsa verba plane demonstrent non Christi, aut Sancti alicujus, sed hominis eam fuisse Imaginem -- Et revera textus videtur clarus -- Inveni ibi velum pendens in foribus ejusdem Ecclesiæ tinctum, atque depictum, & habens Imaginem quasi Christi, vel Sancti cujusdam (non enim satis memini, cujus imago fuerit) Cum ergo hoc vidissem in Ecclesia Christi, contra auctoritatem Scripturarum, hominis pendere Imaginem, scidi illud -- Nota modum loquendi. Hominis erat imago profani, sed exposita adorationi, quasi esset Christi, vel Sancti. Nesciebat tamen D qualis hominis profani; expropter merito scidit illam: Siquidem imaginem profanæ pro Imagine Personæ sacræ in templis exponere nefas erat.

260 OBJIC. IV. Primis quatuor seculis si fuisset aliquis usus Imaginum in Templis, hoc fuisset objectum Judæis; qui & Imaginibus, & Catholicæ Religioni erant infensissimi, tum quia paulo ante ad Synodum VII. *Act.* 5. Judæus altercans cum Catholico dixit -- Scandalizor in vos, quia Imagines adoratis. Scriptura quippe ubique præcipit, non facere quemquam sibi sculptile, vel omnem similitudinem -- sed in disputationibus E nihil simile objectatum reperitur, ut patet ex dialogo Justini cum Tryphone Hebræo, & ex lib. Tertulliani adversus Judæos; ergo &c. Secundo. In descriptionibus Templorum, vel ædificatorum, vel destructorum mentio fieret Imaginum, sed nulla fit, sicut patet apud Euseb. *lib.* 10. *Hist.*, ubi describens Templum *Tyri* a Paulino erectum, refert minutatim omnia, & nihil habet de Imaginibus. Athanas. *in Epist. ad Solitarios* describens Ecclesiam Alexandriæ dirutam a Paganis, ponit omnia instrumenta, & nihil de Imaginibus. Optatus Milevitanus *lib. 6. contra Parmenianum* refert Ecclesias a Donatistis profanatas, confracta vasa, linteamina, codices laceros: nihil de Imaginibus. Hieronymus *Epist.* 3. describens instrumenta sibi consignata a Nepotiano, & alias res Ecclesiæ, vasa, vela, Altaria &c. de Imaginibus altum silentium. Sic Dallæus.

RESP. neg. antec. Jam ostendimus usum Imaginum pro illis seculis, & inferius patebit in altera Controversia, & argumentum probat non fuisse tunc temporis in Ecclesiis imagines adeo frequentes, ut nunc, quod fatemur: rariores erant, fideles impediebantur a persecutionibus, sicut, ne haberent, & publica, & plura Templa, Ita nec Imagines. Quin immo tali cautela Catholici universam Christianæ Religionis disciplinam abscondebant, ut crederentur Athei, & sine Aris: quia occulte omnia pia agebant, ut patet in Minutii Felicis dialogo infra referendo. Propter hanc ergo causam non objectabant Imaginum usum disputantes Judæi: eo vel maxime, quod occupabantur in substantialioribus articulis. Quantum ad probationem alteram non est necesse, quod ubique auctores etiam Historici ejusdem memoriam faciant. Eusebius alicubi, sicut vidimus, recitat Historias Imaginum. Quod vero locis citatis non referat, sicut & in aliis casibus recensitis, non probat: nam aliud est, non referri, aliud non fuisse. Utique non omnia, & singula a singulis describuntur, sicut passim accidit in narratione aliorum eventuum.

DICES. Elius Lampridius *in vita Alexandri* refert Adrianum Imp., ut Christianis morem gereret jussisse Templa fieri sine Simulacris: non ergo erant in usu Imagines tunc temporis. Sic Calvinus.

RESP. Verum esse antecedens, sed loquitur de Simulacris Idolorum; ibidem enim Auctor vocat Numina; quæ ex imagines sunt, quæ proponuntur adorandæ ut Dii. Hoc autem contigit, quia nolebant Christiani adorare in Templis Gentilium, utpote plena Idolis, ideo petierunt ea sibi fieri sine Simulacris. Et hæc etiam erat ratio, cur raræ essent Imagines, & absconditæ, ne scilicet essent in scandalum malignantium hostium fidei.

261 OBJIC. V. Si publicus fuisset usus Imaginum in Templis, scivissent primi fideles, qualis fuerit facies Christi Domini, Beatæ Virginis, & D. Pauli, sed non noverunt, teste August. *lib.* 8. *de Trinit. cap.* 4., *&* 5., qui dicit incertum esse, quæ Christi, quæ B. Virginis, quæ Pauli facies, quæ oris forma, quæ tota effigies: esset autem indubia Christi effigies, si fuisset consuetudo pingendi; ergo &c. Ulterius. Primorum seculorum Patres solas animarum imagines habendas esse docuerunt, ut patet ex Chrysostomo -- Nos per Scripturas fruimur Sanctorum præsentia; non corporum eorum, sed animarum imagines habentes; quæ enim ab illis dicta sunt, animarum ipsorum imagines sunt -- Ex Theodoro Ancyrano Episcopo -- Sanctorum vultus non in Imaginibus ex materialibus coloribus factis formandos accepimus, sed horum virtutes per ea, quæ

„ de illis in Scripturis judicantur, quasi quasdam imagines imitati didicimus, & ea hoc „ ad similem illis aelum erigimur -- Imagines ergo corporales abjiciebantur ab Antiquis. Hæc ex Iconomachis antiquis decerpta objicit Dallæus.

RESP. Hæc nihil probare. Augustinus loquitur de Imagine ad vivum expressa, non de Imagine absolute. Adamussim referente Christi faciem caremus typo; ideo nobis incertum est, qualis fuerit ejus facies. Chrysostomum non improbare Imagines, demonstrarunt Patres Synodi VII. Eo autem loci lectionem commendat actorum a Sanctis exercitatorum ad imitationem: lectioni autem Scripturæ, & vitæ Sanctorum non opponitur Imago, immo ad invicem juvantur; nam ait Basilius -- Quæ enim sermo per auditionem repræsentat, hæc pictura tacens per „ imitationem ostendit -- Amphilochius loquitur comparative, scilicet, melius esse habere Imagines animarum per imitationem virtutum, quam figuras corporales Sanctorum. Sic explicant Patres ejusdem Synodi -- „ Nam si quis studiose perscrutatus fuerit; „ nullo modo sensum Patris inveniet, inhi„ bentem venerabilium Imaginum formatio„ nem, sed præferens virtutum effectum, „ hæc locutus est Pater, & ut ad imitatio„ nem nos erigeret conversationis eorum -- Dictum vero Theodori, citati Patres demonstrarunt lectis exemplaribus esse falsatum, & suppositum; non enim in ejus scriptis invenitur; & dixerunt in Pseudosynodo CP. in charta volatica fuisse lectum. Ceterum illa verba neque indicant absolutam Imaginum abjectionem, sed comparative ad imitationem.

Sanctorum Imagines ad imitationem excitant.

262 OBJIC. VI. Non potest in Templo collocari Imago, quin statim erigatur signum Idololatriæ, dicente Aug *Epist.* 49. -- Cum his sedibus locantur honorabili su„ blimitate, ut a precantibus, atque immo„ lantibus attendantur, ipsa similitudine a„ nimatorum membrorum, atque sensuum: „ quamvis insensata ea, & anima careant, „ afficiunt infirmos animos, ut vivere, ac „ spirare videantur -- Et Psal. 13. -- Hoc „ enim facit, & extorquet quodammodo illa „ figura membrorum, ut animus in corpore „ vivens, magis arbitretur sentire corpus, „ quod suo simillimum videt -- Ibidem ait in Ecclesiis Christianorum non esse vasa aurea, quæ os habeant, & non loquantur, adducitque auctoritatem Joann. prioris epistol. cap. ultimo, ubi vetat Simulacra absolute, & non cultum. Quibus patet Imagines non nisi ad errorem deservire. Ex Calvino.

RESP. antec. esse falsum. Catholici edocti circa fidei veritatem optime noverunt Imagines non vivere. August. autem loquitur de Gentilibus, qui Simulacra adorabant pro Diis: quo errore præsupposito de facili ex attentione ad ea Idola inducebantur ad credendum statuas vivere. Illud de Vasibus non est ad rem: solum vult August. declarare occasionem deceptionis oriri non a materia, sed a forma humana, quam præseferunt statuæ, vasa &c. Joannes vero Evangelista loquitur de Idolis.

263 OBJIC. VII. Primis rei Christianæ temporibus imagines in Templis collocare horruerunt Catholici, ut constat ex facto apud Optatum Milevitanum, cum Paulus, & Macarius venirent ad fidem Catholicam, voluerunt quandam Imaginem super Altare collocare -- Dicebatur illo tempore „ venturos esse Paulum, & Macarium, qui „ interessent Sacrificio; & dum Altaria so„ lemniter aptarentur, proferrent illi Ima„ ginem, quam primo in Altari ponerent; „ sic Sacrificium offerretur! Hoc cum acci„ perent aures, perculsi sunt & animi, & „ uniuscujusque lingua in hæc verba commo„ ta est, ut omnis, qui hoc audierat, dice„ ret; Qui inde gustat, de Sacro gustat. „ Et recte dictum erat, si talem famam talis „ veritas sequeretur. At ubi ventum est, a „ supradictis nihil tale visum est, ex eo quod „ fuerat paulo ante mentita fama -- Hæc *lib.* 3. *contra Parmenianum*. Unde tantus rumor, si erat consuetudo collocandi in Templis Imagines? Ita Dallæus. Ulterius. Templa sunt instituta pro Imaginibus vivis a Domino institutis, quales sunt Baptismus, qui est Imago internæ regenerationis, & cœna, quæ est Imago Corporis Christi; ergo non debent profanari mortuis. Calvini argumentum.

RESP. neg. antec. Horruerunt Christiani; quia evulgatum erat, allaturos Numen, seu Idoli imaginem: ut manifeste indicat vox illa: *Qui inde gustat, de Sacro gustat*, idest, Idolothyto. Erat in Africanis Ecclesiis recens memoria Idololatriæ; ideo timebant. Ceterum quando totum admitteretur argumentum, non evinceret nisi in Africa nondum fuisse usum inductum collocandi Imagines super Altare, ubi faciendum erat Sacrificium, non autem nullam Imaginem in Templo fuisse appositam, vel esse apponendam. Secundum omnino puerile est. Falsum est Sacramenta esse vivas imagines: falsum est ceteras imagines virtute non esse vivas. Sacramenta symbola sunt effectiva gratiæ, non imagines in sensu formali, & Eucharistia est ipsum verum, & reale Corpus Christi, non typus. Deinde, Templa non profanantur imaginibus, quarum usus deservit ad protestationem fidei, ad excitandos pietatis affectus, quibus anima disponitur ad devotionem, & puriorem Sacramentorum susceptionem.

Imagines ad fidem protestandam deserviunt.

CONTROVERSIA XVI.

AN SANCTORUM IMAGINES SINT CULTU DIGNÆ.

DEvenimus ad difficultatem principalem adorationis, videlicet, Sacrarum Imaginum, in quam omnes nervos dirigunt Iconomachi, tum veteres, tum moderni. Quamvis prout gravitas materiæ expostulat, sit examinanda Controversia, nihilominus brevitate aliqua utemur; & ut dilucidius digeratur, in præsenti agemus de adoratione absolute, in sequenti de qualitate, seu de modo adorationis.

Dico.

Dico. Sanctorum Imagines sunt cultu dignæ.

264 PROB. I. Eadem est ratio de signis repræsentantibus Deum, servata debita proportione, ac de Imaginibus Sanctorum, sed licita est adoratio aliqua symbolis Dei; ergo etiam Imaginibus Sanctorum. Mio. explicatur 8. Gen. v. 2. tribus Angelis occurrentibus, & repræsentantibus Trinitatem, Abraham adorationem exhibuit: *Et adoravit in terram*. Et cap. 19. v. 1. Loth duos pariter Angelos *Adoravit pronus in terram*. Josue 5. v. 15. cum intellexisset Angelum esse, qui sibi loquebatur sub specie viri, eum pronus adoravit, sed hi sciebant illas figuras, quæ apparebant, non esse Deum, non esse Angelos, & tamen signum aliquod venerationis exhibuerunt absque peccato, absque reprehensione; ergo symbolis Divina, & Sacra repræsentantibus, licitum est cultum aliquem offerre.

Symbola sacrorum venerabilia.

265 PROB. II. Symbola, mysteria cœlestia figurantia, vult Deus speciali veneratione honorari, sed imagines Dei, Angelorum, & Sanctorum sunt formalia symbola cœlestium, seu Sacrarum personarum; ergo vult Deus eas honorari. Maj. habetur de Arca, quæ in summa veneratione est habita ab Hebræis. Josue cap. 7. v. 6. *Josue scidit vestimenta sua: & pronus cecidit in terram coram Arca Domini usque ad vesperam tam ipse, quam senes Israel*. Et licet principaliter Deum adoraverit, & oraverit, secundario tamen ipsimet Arcæ veneratio exhibebatur. Et patet ipsimet esse exhibendam; quia nuda e populo videri non poterat, nec a Levitis tangi sine manibus velo coopertis: unde quia Bethsamitæ nudam illam aspexerunt, fuerunt graviter percussi a Deo, 1. Reg 6. v. 19. Et 2. Reg. 6. v. 7. Oza fuit percussus, quia manum extendit ad Arcam: Si ergo Arca tanta reverentia erat tractanda, quæ erat simplex typus Divinorum: cur non erunt imagines venerandæ, quæ sunt formales expressiones Prototyporum Sacrorum?

Imagines referuntur ad personas sacras.

266 PROB. III. Deus præcipit sacro honore, & religiosa reverentia tractandas esse res inanimes propter relationem ad ipsum, sed imagines Dei, Christi, & Sanctorum dicunt specialem relationem ad personas sacras, & sanctitate fulgentes; ergo &c. Ant. declaratur. Matth. 5. v. 34. dicit Christus: *Nolite jurare per Cælum; quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum est pedum ejus*. Juramentum est actus Religionis, quem exercere non possumus sine debitis circumstantiis, assumendo creaturas, quatenus involvunt particularem aliquem respectum ad ipsum Deum: sicut exercere possumus debito modo: quod indicat venerabilia esse corporalia per respectum ad excellentiam formalem sanctam.

Idem argumentum amplificatur paritate Divinorum nominum. De nomine Dei habetur Exodi 20. v. 7. *Non assumes nomen Domini in vanum*. Exodi 6. v. 3. *Nomen meum Adonai, non indicavi eis*: Psal. 32. v. 21. *In nomine ejus speravimus*. Psal. 71. v. 19. *Benedictum nomen majestatis ejus*. Psal. 112. v. 2. *Sit nomen Domini benedictum*. V. 3. *Laudabile nomen Domini*. Ad Philipp. 2. v. 10. *In nomine Jesu omne genuflectatur, terrestrium &c.* Quibus titulis manifestum fit, materiale transiens verborum sub relatione ad personam indicatam, de secundario cadere sub veneratione. 2. ad Timoth. 3. commendans Paulus hunc Episcopum, ait v. 15. *Ab infantia sacras litteras nosti*. Sacræ dicuntur litteræ, quia signa sunt rerum sacrarum; & quia tales, cum legitur Evangelium, assurgimus, caput detegimus, accenduntur luminaria: sicut bene arguit Hieronymus contra Vigilantium.

In Imagine fulget prototypi dignitas.

267 PROB. IV. Sicut se habent Imagines Regum in ordine politico ad excellentiam prototyporum, ita se habent Imagines Sanctorum in ordine supernaturali ad excellentiam eorundem, sed imagines Regum sunt aliquo honore civili dignæ; ergo imagines sacræ sunt sacro dignæ cultu. Maj. explicatur. Sicut Imago Regis exprimit excellentiam Regiam, & excellentia Regis refulget in Imagine, & ei communicatur, ita Imago Christi v. g. exprimit excellentiam Christi, & hæc Imagini communicatur. Et ratio a priori est, quia moraliter imago, & exemplar pro uno, & eodem sumuntur: unde Athanasius *Orat. 4. adversus Arrianos* inducit Imaginem alloquentem sui inspectorem, ac si esset prototypon -- Ego, & Rex unum „ sumus. Ego in illo sum, & ille in me: „ & quod in me animadvertis; id quoque „ in illo animadvertis; & quod videris in „ illo, videris in me --

Min. in aperto est: Etenim solent homines Principum Imagines venerari; & propter hanc consuetudinem, ut Christianos perdendi occasionem desumeret Julianus, suam statuam exponens publico honori, in medio Deorum eam reposuit, ut si eam venerarentur, diceret Deos adorasse, si verò ne Deos adorarent, ei obsequium non præstarent, eos puniret, ut Principi suo adversarios. Simplicitate ducti nonnulli lapsi sunt, pro more statuæ deferentes honorem, dolo non detecto. Hæc narrant Nazianzen. *Orat. prima in Julian.* Paulus Diaconus *in vita ejusdem*.

Deinde. Contraria nata sunt esse circa idem, sed Principum Imagines capaces sunt contumeliæ: unde plures, & se injuriatos in injuriis suarum Imaginum crediderunt, & ulti sunt contemptores. Ut dedecus fieret Maximo, ejus Imagines fœdatæ, & dejectæ fuerunt, apud Eusebium *lib. 9. Hist. cap.* 10., quod pariter accidit Imaginibus Domitiani. Hinc duplici oratione 2., & 3. Chrysostomus deplorat scelus ab Anthiochenis commissum, cum Placillæ Theodosii uxoris statuam dejecerunt, & Julianus, ut Christo injuriam faceret, æneam ejus statuam, ab Hemoroissa erectam projecit, injuriamque Deus vindicavit, ictu fulminis Juliani statuam illico comminuens, cumque Iconomachus quidam lapide projecto in statuam Deiparæ eam dejecisset, audivit per somnium Virginem exprobrantem his: *In caput tuum eam projecisti*: & lapide eodem repercussus interiit concisus, ut refert Paulus Diacon. *lib. 21. Rerum Roman.*, ergo pariter honoris sunt capaces Imagines.

Argumentum defumptum eft a Cyrillo *Catechefi* 12. -- Imago lignea terreni Regis honoratur: quanto magis rationalis Imago Dei? -- Cni rationi alludens Aug. *Epift.* 203. ad Maaiminum Donatiftam dat rationem, cur in titulo appofuerit: *Honorabili fratri*, dicens, non Epifcopatum ejus fe honorare, fed Dei Imaginem, qui in eo elucet, quia homo. Pucrile autem eft, quod Centuriatores afferunt, nempe, quod ideo Principum Imagines veneramur, quia ipfi Principes abfentes funt, Deus autem ubique præfens eft. Nam & abfentium, & præfentium honoramus Imagines, nec ubique funt, Chriftus, qua homo, Angeli, & Sancti Dei. Hoc argumento nfus eft Ambrof. *Serm.* 10. *in Pfal.* 118. -- Qui Imaginem coronat Imperatoris, utique illum honorat, cujus Imaginem coronavit; & qui ftatuam contempferit Imperatoris, Imperatori utique feciffe videtur injuriam --

268 PROB. V. Non poteft effe illicitum, quod univerfalis Patrum confenfus tradit, fed Imagines effe venerandas tradunt univerfi Patres; ergo. Plurimos Patres citavimus in Controverfiis de adoratione Crucis, de ufu Imaginum in Templis. Videri itidem poterunt SS. Afterius Ponti Epifcop. *Serm. de S. Euphemia*. Hieronym. *in cap. 4. Jona*, Ambrof. *epift.* 53., Auguft. *Serm.* 94. *de diverfis*, ubi dulciffimam picturam vocat illam S. Stephani. Chryfoft. *Orat. in S. Meletium*. Paulinus *epift.* 12. *ad Sulpitium*. Prudentius *in Hymno* 9. *S. Caffiani*, Gregorius *lib.* 7. *epift.* 5. *ad Januarium*, quem monet, ut reftituat Synagogam Judæis, quam quidam Judæus, Chriftianus factus vi occupaverat, addens -- Sublata exinde cum ea, qua dignum eft veneratione, Imagine, atque Cruce -- A Gregorio edoctus Imaginum cultum induxit in Angliam Auguft. Monachus tefte Beda *lib.* 1. *Hift. Anglic. cap.* 25. -- At illi non dæmoniaca, fed divinâ virtute prædíti, veniebant; Crucem pro vexillo ferentes argenteam, & Imaginem Domini Salvatoris in tabula depictam -- Ejufdem labii funt reliqui Patres, qui videri poffunt apud Jodocum Coccium *in Thefauro Controverfiarum*.

Placet folum quædam Bafilii referre ex *Orat. contra Julianum*, quæ citantur Synod. VII. *act.* 2. -- Hiftorias Imaginum honoro, & palam adoro. Hoc enim a Sanctis Patribus non eft prohibitum, fed in omnibus Ecclefiis noftris eorum hiftorias erigimus -- Quibus demonftrat cultum Imaginum effe ex

Imaginum cultus ex antiqua Traditione.

traditione antiqua, quam traditionem docet etiam Heraclides Nyffenus Epifcopus, qui duas epiftolas contra Meffalianos fcripfit, in quarum una de Sacris Imaginibus agebat, fidem faciente Photio *Bibliot. Cod. Si bis*: in quarum altera inerat fententia de venerandarum Imaginum antiquitate. Eandem traditionem agnofcit Damafcen. *lib.* 4. *Orthodoxæ fidei cap.* 17., ubi dans rationem de cultu Imaginum ait -- Quia non omnibus contingit, ut litteras norint, ac lectioni operam impendant; idcirco Patribus vifum eft, ut refricandæ quamprimum memoriæ caufa, hæc tanquam præclara quædam trophæa in Imaginibus pingerentur -- Confirmatur eadem traditio ex Auguft. *lib.* 1. *de confenfu Evangeliftarum cap.* 10., ubi loquens de quibufdam Ethnicis, qui libros divulgabant a Chrifto compofitos, & a D. Paulo, & D. Petro fcriptos, dat rationem, cur a duobus his Apoftolis fcriptos dixerint -- Credo quod pluribus locis fimul eos cum illo pictos viderunt --

Quibus principiis inhærendo plura Concilia Imaginum cultum declaraverunt. Gregorius III. Romæ Synodum congregavit mille fere Epifcoporum -- In qua firmatum eft, ut Sanctorum Imagines fecundum prifcum Ecclefiæ Catholicæ ritum reftituerentur -- ait Strabo *de rebus Ecclefiafticis cap.* 8., ubi circa hoc aliud Concil. refert in Gallia fub Ludovico Imperatore. Hoc pariter fuit fancitum in Concilio Gentiliacenfi, & altero Romæ celebrato fub Stephano III., cujus mentionem facit Adrianus I. *ad Carolum Magnum*, & Nicolaus I. *ad Michaelem*. Synodus Nicæna II. ex profeffo pro Imaginibus indicta, poft longam, exactamque difcuffionem, definivit adorationem Sacrarum Imaginum -- Sequentes Divinitus infpiratum Sanctorum Patrum noftrorum magifterium, & Catholicæ traditionem Ecclefiæ, definimus &c. Et his ofculum, & honorariam adorationem tribuunt; non tamen veram Latriam, quæ fecundum fidem eft, quæque folam naturam Divinam decet: ita ut iftis, ficut figuræ pretiofæ, ac vivificæ Crucis, & Sanctis Evangeliis, & Reliquiis Sacris monumentis, incenforum, & luminum oblatio ad harum honorem efficiendum exhibeatur: quemadmodum, & antiquis piæ confuetudinis erat. Imaginis enim honor ad primitivum tranfit; & qui adorat Imaginem, adorat in ea depicti fubfiftentiam -- Synodus VIII. *Can.* 2. -- Sacram Domini Noftri Jefu Chrifti effigiem, eadem, qua fancta Evangelia, veneratione colendam ftatuimus: ut enim per fyllabas in Evangelio fcriptas falutem confequuntur omnes; ita per Imagines arte, coloribufque pictas, & expreffas, docti juxta, & Indocti ex objecta re utilitatem capiunt. Quæcunque enim in fyllabis oratio, hæc in coloribus pictura docet, & repræfentat; ergo quicunque Chrifti Salvatoris Imaginem non adorat; is in fecundo Chrifti adventu non videat ipfius faciem. Eadem ratione Intemeratæ Genitricis illius effigiem, SS. Angelorum, ac Sanctorum omnium veneramur, & colimus. Qui aliter fentiunt, anathema funt -- Tridentina Synodus *Seff.* 25. idem ftatuit -- Imagines porro Chrifti, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum, in Templis præfertim habendas, & retinendas, eifque debitum honorem, & venerationem impertiendam -- Profequiturque declarando doctrinam, & abufus prohibendo. Omitto argumentum ex Miraculis, quia notum eft.

SOLVUNTUR ARGUMENTA HÆRETICORUM.

272 OBJIC. I. Eadem ratione discurrendum est de cultu Imaginis Dei, ac Sanctorum, sed Deus non vult coli in Imaginibus; ergo nec coli debent Sancti. Min. prob. Exod. 20., Deut. 4., & Rom. 1. prohibetur cultus simulacrorum, sed cultus ibi prohibitus est cultus veri Dei in statuis, non autem simulacrorum, quæ habeantur pro Diis: nam Judæi non habuerunt simulacra pro Diis, sed Deum verum in simulacris adorabant, & ideo Exodi 32. v. 8. populus de Vitulo aureo dicebat: *Isti sunt Dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti*: Qui autem eduxit de terra Ægypti fuit Deus verus; ergo adorabant Deum verum in Vitulo. Quod clariùs patet; ibidem enim indicens Aaron solemnitatem Vituli, dixit v. 5. *Cras solemnitas Domini est*, idest, *Adonai*, ut ex Hebræo respondet: *Adonai*, quod est nomen incommunicabile, soli Deo applicatur; ergo &c. Ulterius urgetur ex Judic. 17., ubi mulier quædam ait: *Sanctificavi, & vovi Domino mille, & centum argenteos, ut faciam sculptile, atque conflatile*. Hic pariter pro Domino habetur *Adonai*: colebant ergo Judæi verum Deum in simulacris. Ethnici pariter colebant non simulacra pro Diis, sed Deum verum in simulacris: unde habemus *apud August. Psal.* 113. eos solitos fuisse redarguentibus Catholicis respondere non Idola, sed numen se colere. II. Pro arbitrio mutabant simulacra, sed non Deos. III. Uni, ut Jovi, plura simulacra erigebant. IV. Nova in dies sacrabant Idola, nec tamen novos Deos creabant: signum ergo est non simulacra, sed Deum in simulacris adorasse: cum ergo hoc Deus prohibeat; fatendum est non esse licitum cultum Dei in Imaginibus. Ex Calvino *lib.* 1. *cap.* 11.

RESP. neg. min. In cujus probatione turpiter errat arguens. Falsum est Judæos, & Ethnicos simulacra pro Diis non adorasse: & quoniam Scriptura nos compellit, Scripturam adeamus. Exodi 32. v. 1. dicunt Judæi Aaron: *Fac nobis Deos, qui nos præcedant*. Judicum 18. v. 24. *Deos meos quos mihi feci, tulistis*. 3. Reg. 12. v. 28. de duobus vitulis Roboam: *Ecce Dii tui Israel*. Habemus ergo Judæos simulacra Deos appellasse, quod negat Calvinus §. 10. Habemus pariter Hebræos Deum verum deseruisse, quod pariter negat §. 9. Deut. 32. v. 18. *Deum, qui te genuit, dereliquisti, & oblitus es Domini Creatoris tui*. Psal. 105. v. 19. 20. 21. *Fecerunt vitulum in Horeb, & adoraverunt sculptile &c. Obliti sunt Deum, qui salvavit eos, qui fecit magnalia in Ægypto, mirabilia in terra Cham, terribilia in mari rubro*. Jer. 2. v. 5. *Ambulaverunt post vanitatem* (idest post Idola) & v. 6. *Et non dixerunt: Ubi est Dominus, qui ascendere nos fecit de terra Ægypti?* Habemus Hebræos in Idolis non coluisse verum Deum, quod pariter negat Calv. §. 8., & 9. Deut. 32. v. 17. *Immolaverunt Dæmoniis, & non Deo, Diis, quos ignorabant*: Dæmoniis non Deo. 3. Reg. 18. v. 21. ajebat Elias: *Usquequo claudicatis in duas partes? Si Dominus est Deus, sequimini eum; si Baal est Deus, sequimini illum*. Ecce Baal opponitur Deo vero: non ergo adoratores Baal adorabant Deum verum. Josue 24. v. 15. *Sin autem malum vobis videtur, ut Domino serviatis: optio vobis datur: Eligite hodie quod placet, cui servire potissimum debeatis: utrum Diis, quibus servierunt Patres vestri in Mesopotamia, an Diis Amorrhæorum, in quorum terra habitatis*. Inepta porro esset hæc optio, si in Diis Amorrhæorum coluissent Deum verum.

Nec valent addocta in oppositum. Sensus enim primi textus significat ex pravitate erroris tribuisse Hebræos Idolo liberationem ab Ægypto. Cur verò potius conflaverint Deum Vitulum, & non Leonem, vel aliud simile, ratio in promptu est. Species retinuerant Idoli *Apis*, scilicet, Vituli magni, nigri, albis maculis aspersi, quem in Ægypto viderant valde honoratum. Sensus verò secundi textus habetur Sap. 14. v. 21., ubi: *Incommunicabile nomen lapidibus, & lignis imposuerunt*. Nomen *Adonai*, licet proprium Dei veri, attribuerunt tamen Idolo, & lapidibus, & eo vel maxime, quod nomen Adonai potuerunt intelligere in sensu appellativo. Multò magis Ethnici Idola Deos esse crediderunt, vel immutatione naturæ, vel transfusione virtutis: quod habemus aperte Exodi 20. v. 23. *Non facietis Deos argenteos, nec Deos aureos facietis vobis*. Levit. 19. Psal. 133. v. 4. *Simulacra gentium argentum, & aurum, opera manuum hominum. Os habent, & non loquentur &c.* 4. Reg. 19. v. 18. *Et miserunt Deos eorum in ignem. Non enim erant Dii, sed opera manuum hominum ex ligno, & lapide*. Sapientiæ 15. v. 15. *Quoniam omnia Idola nationum Deos æstimaverunt, quibus neque oculorum usus ad videndum &c.* Danielis 14. v. 4. *Quia non colo Idola manu facta, sed viventem Deum &c.* Act. 19. v. 26. *Paulus suadens avertit multam turbam, dicens: Quoniam non sunt Dii, qui manibus fiunt*. Isaiæ 44. &c. His concinunt Patres, qui idem docent.

273 Primum, quod dicit Dallæus corruit, scilicet, quod Philosophi Ethnici tenebant, Idola Deos non esse, sicut habetur apud Celsum recitatum ab Origene cap. 7. -- „ Quis enim alius est, nisi sit plane fatuus, „ qui hæc Deus esse putet; non autem Deorum donaria, & Simulacra? -- Item apud Arnobium adhuc Ethnicum *lib. 6. adversus gentes* -- Sed erras, & laberis: nam neque „ nos æra, neque auri, argentique materias, „ neque alios, quibus signa conflunt, eos „ esse per se Deos, & religiosa discernimus „ Numina -- Apud Lactantium *lib.* 2. *de Divinis instit. cap.* 2., qui Ethnicum loquentem „ inducit -- Non ipsa timemus Simulacra, „ sed eos, ad quorum Imaginem ficta, & „ quorum nominibus consecrata sunt -- Apud Athenagoram Christianum in legatione pro Christianis, ubi scribit Ethnicos dixisse Idola nil esse, quam Simulacra, & non eis deferri Sacrificia, sed Diis.

Corruit inquam, quia ipsorum Sacerdotum, & Philosophorum opinio illa fuit, ut

ut ex Arnobio cit. Christiano jam facto patet. Verum quidem est, quod quandoque dissimulaverunt id asserere, ut ab argumentis se liberarent Christianorum. Alia etiam caussa fuit, quia Philosophi aliqui male sentiebant, dici Idola Deos, quod tangit Athanasius *Orat. contra Gentes*; ad cujus intelligentiam notandum varias fuisse deceptiones apud Gentiles circa Idola. Plurimi coluerunt pro Diis homines mortuos, licet facile id populis non auderent dicere. Ostendit hoc Lactantius *lib. primo cap.* 14., *&* 15. August. *de Civit. lib.* 8. *cap.* 26.

Gentes circa Idola varie decepta.

Alii Dæmones in Idolis coluerunt, in quibus habitabant, & pro hominibus supponebant, ut adorarentur. August. *lib.* 8. *de Civit. cap.* 24. Et *lib.* 22. *contra Faustum cap.* 17. Et habetur Psal. 95. v. 5. *Dii gentium, Dæmonia*: & 1. Corinth. 10. v. 20. *Quæ immolant gentes, Dæmonibus immolant, & non Deo*. Diversa nomina postea assumebant, ut *Chamos*, *Moloch*, *Belzebub*, illudque rogati manifestabant.

Non adorabant alii nec Simulacra, nec homines, nec Dæmones, sed mundi elementa, vel alias Universi partes: unde in idolo *Appollinis* Solem, *Neptuni* Mare, *Jovis* Æthere̲m &c. adorabant: de quibus Euseb. *lib.* 3. *de præparat. Evang. cap.* 3. Aug. *in Psal.* 113. *lib.* 4. *de Civit. cap.* 10. *lib.* 7. *cap.* 5.

Alii non ipsas mundi partes, sed earum animas colebant, ut Euseb., & August. ibidem testantur. Hinc factum est, quod objurgati Gentiles a Christianis quandoque responderunt se Simulacra non adorare; quia adorabant aliam rem in illis. Et subtiliores Philosophi severius negabant Idola adorari; quia Angelos, idest, Dæmones inhabitantes, & carcere velut inclusos venerabantur, sicut refert Athanasius *Orat. contra Gentes*, Chrysost. *in Genethliaco*, August. *de Civit. lib.* 8. *cap.* 23. &c.

Secundum, quod objicit Dallæus, scilicet, veteres Christianos non potuisse habere Imaginum usum, quia Ethnicis exprobrabant Simulacrorum cultum; potuissent enim hi retorquere argumentum, non evincit quia Gentiles Simulacra adorabant pro Diis, vel in eis aliquid, quod Deus non erat; semper creaturam pro Creatore. Christiani non sic: nunquam creaturæ ut Creatori detulerunt cultum.

Corruit tertium scilicet, retorqueri in nos quæcunque Patres scripserunt contra Adoratores idolorum, ut quod Tertullianus *in Apolog. cap.* 12. -- Quantum autem de Si-
„ mulacris ipsis, nihil aliud reprehendo,
„ quam materias sorores esse vasculorum, in-
„ strumentorumque communium, vel ex iis-
„ dem vasculis, & instrumentis &c. -- Quod Minutius Felix *in Octavio* -- Quanta vero de
„ Diis vestris, animalia muta naturaliter ju-
„ dicant, Mures, Hirundines, Milvi &c. -- Quod Lactantius *lib.* 2. *institut. cap.* 2. -- A-
„ dorant ergo insensibilia, qui sentiunt &c.
„ . . . Ideo timetis, quod eos esse in Cœlo
„ arbitramini &c. Cur igitur oculos in Cœ-
„ lum non tollitis? &c. . . . -- Et *cap.* 17., *&* 18. -- Perversum esse, & incongruum,
„ ut Simulacrum hominis à Simulacro Dei
„ colatur. Colit enim quod est deterius, &
„ imbecillius &c. -- Sed Imagines Christianorum non sunt de meliori materia; sunt sorores vasculorum communium, judicant de eis Milvi, qui nidificant in eis, sunt vilioris conditionis, & inferioris; ergo.

Corruit loquam, quia vel Simulacra ipsa pro Diis, vel aliquam creaturam in illis colebant. Nos verò nec Imaginum materiam, nec Sanctos repræsentatos adoramus pro Diis, nec aliquam Divinitatis transfusionem in eis agnoscimus, nec spem in eis collocamus. Optime enim omnia declarat Tridentinum *Sess.* 25. Nec quidquam evincunt, quæ Calvinus objicit. Mutabant Simulacra, & non mutabant Deos: hoc non semper fuit verum, nec apud omnes; eodem enim errore, quo tenuerunt manibus nostris Deos fieri, tenuerunt, manibus nostris destrui. Uno Deo plura Simulacra dederunt, tum quia primariis Diis collegas, & subsellarios faciebant, tum quia in pluribus locis Dæmonem eundem adorabant; sacrabant novas Statuas, & non novos Deos: falsum est hoc, nisi quando eidem varia Simulacra erigebant. Denique sive novos, sive non facerent Deos, semper creaturam pro Creatore coluerunt.

274 OBJIC. II. Imaginum cultus novum est, cum primis quinque seculis de hoc nihil extiterit; ergo rejiciendus. Ant. prob. ex S. Hieron. *in cap.* 3. *Danielis* -- Sive sta-
„ tuam, ut Symmachus, sive Imaginem au-
„ ream, ut cæteri transtulerunt, voluerimus
„ legere, cultores Dei eam adorare non de-
„ bent -- sed loquitur Doctor de fidelibus; & ideo eos redarguit exemplo trium Puerorum, qui noluerunt facere, quod alii faciunt; Scripturâ autem solus Catholicus redargui potest. Ita Dallæus.

RESP. Hieronymus expresse loquitur de adoratione immoderata Imagioum Imperatorum -- Ergo Judices, & Principes seculi,
„ qui Imperatorum statuas adorant &c. -- Immoderantiam ostendit ipsum exemplum: Tres enim Pueri civilem venerationem non denegabant Principi, sed Divinam, quam in statua exigebat; quod redarguit Doctor ex eo, quod qui servum Dei adoraverat, idest, Danielem, voluerit adorari in statua. Demonstrat ulterius immoderantiam ex eo, quod statua aurea esset, cui quilibet avaritiam suam dicabat. Invaluisse adulatorium usum plus justo colendi Imagines Priocipom constat ex lege Theodosii Imperatoris, relata a Theodoreto *lib.* 2. *Hist. cap.* 34., qua statuit, ut feriis, in quibus ejus statua exponebatur, adstaret Judex, qui excessum cultus impediret, & ne, quod Deo debitum, subtraheretur. Extraordinarii honores sunt delati imagini imperatoris Constantini in columna ex Porphyrite stanti, itaut conquestus fuerit Julianus, credens Sacrificia su[..] oblata, ut refert Philostorgius *lib.* 2. *cap.* 18. Hinc Appolonio philosopho interroganti, cur Regum Imagines publica veneratione exciperentur? respondit, Zachæum Christianum id improbare; & loquitur de abusu inducto per adulationem -- incautioris obsequii consuetudi-
„ nem cautiores horreant Christiani. *Lib.* 1. *cap.* 28. *Dialogi*,

275 DICES. Simplex adoratio Imaginum a Patribus abjicitur: unde Aug. eam redarguit (loquens ipse de Christianis) aperta *lib. 1. de moribus Ecclesiæ cap. 34.* -- Novi „ multos esse sepulchrorum, & picturarum „ adoratores -- Quod crimen æque grave credit, sicut luxuriosa epulari supra sepulchra, & qui hoc faciunt -- Turbas Imperitorum „ appellat, & Christi nomen profitentes, „ professionis suæ vim aut nesciunt, aut certe „ non exhibent -- Ita Dallæus.

RESP. August. fallaciam prodit arguentis. Clare redarguit corruptam quorundam Christianorum consuetudinem, qui more Gentilium, quorumlibet Imagines ad sepulchra adorabant. Non enim ibi loquitur de Martyribus, sed de quibuscumque defunctis; eodemque modo reprehendit adorationem Imaginum, quo epulas apponere supra sepulchra mortuorum, sed in hoc secundo solum carpit excessum, quia ait *lib. conf. cap. 2.* fieri luxuriosissime; aliàs laudat Matrem suam, quæ secuta morem Africanorum, ad sepulchra Martyrum epulas deferebat, & velut inde sanctificatas pauperibus distribuebat; ergo &c.

276 INSTABIS ex Dallæo. Omni præcisa superstitione a Patribus rejicitur adoratio Imaginum, ut constat ex facto Gregorii Magni cum Sereno Episcopo Massiliensi. Hic credens suo populo plus nocumenti, quam utilitatis advenisse ex usu Imaginum, jussit auferri ab omnibus Ecclesiis suæ Diœcesis. Quod resciens Papa epistolam dedit, *lib. 7. epist.* 110., qua eum objurgat, & male fecisse dicit; quia rudibus deserviunt Imagines pro libro; debebat enim eas servare sequenti adhibita cautione -- Tua ergo Fraternitas & illas servare, & ab earum ado„ratu populum prohibere debuit: quatenus „ & litterarum nescii haberent, unde scien„tiam historiæ colligerent & populus in pi„cturæ adoratione minime peccaret -- Sed cum Serenus inobediens persisteret; post decem, & octo menses secundam dedit epistolam reprehensionis *lib. 9. epist. 9.* adjiciens, ab eo factum, quod a nullo usque adhuc tentatum, iterum subdens -- Aliud est picturam „ adorare, aliud per picturæ Historiam, quid „ sit adorandum, addiscere -- Monet ut scandalum submoveat; plurimi enim discesserant ab ejus communione, & ut revocet filios ad Patrem. Manifeste autem Gregorius illa repetita causali -- Quia utilitati historiæ deser„viunt: quia adorare non licet -- omnem cultum abjicit. Et revera si non omnem abjiceret, sed superstitiosum tantum, sicut Papa distinxerat inter retinere Imagines, & colere, debuisset qualitatem cultus statuere, & non adorandas Divino cultu, sed alio inferiori declarare. Nihil tamen de hoc, sed absolute concludit -- Si quis Imagines facere volue„rit, minime prohibe: adorare verò Imagi„nes omnibus modis devita --

RESP. Calvinistis, & Lutheranis non fert suppetias Gregorius. Rotundis namque verbis admittit Imagines utiles esse, in Templis retinendas, sed Protestantes nec utiles, nec in Templis habendas docent. Aliàs superstitiosum, & Divinum cultum solummodo reprobat, quod pluribus evincitur.

Monet I. ut revocet filios scandalisatos, instruatque Imagines non esse adorandas cultu Divino -- Ostendendum, quia omne manu„factum adorari non licet; quoniam scri„ptum est: Dominum Deum tuum adora„bis, & illi soli servies -- Quæ de cultu latriæ procedunt. II. ut permittat in sacris ædibus Imagines fieri, sed rationem reddat, quare abstulerit -- Indicat quod non „ tibi ipsa visio Historiæ, quæ pictura teste „ pandebatur, displicuerit, sed illa adora„tio, quæ picturis fuerat incompetenter ex„hibita -- illa, quæ *incompetenter* ait. Admonet III. quod suadeat ovibus suis, ut spiritus compunctionis concipiant ex Imaginibus hac modificatione -- Et in adoratione „ solius Omnipotentis Sanctæ Trinitatis hu„militer prosternantur -- Quibus verbum *adoratio* ad cultum Latriæ patet in ea epistola esse restrictum. IV. incautum zelum appellat; quia ejus Diœcesis erat inter gentes, propter quod debebat cautius agere, ne scandalum pareret: ex quo colligitur apud imperitos quosdam abusum gentilium irrepsisse ob commercium cum gentibus. V. ait majorem partem ovium se subtraxisse a communione Sereni; & cum causa excusationis adducta fuerit *Adoratio*, jam plane fit nunc osum invaluisse adorandi Imagines; eumque absolute prohibuerit, etiam Imagines auferendo, propter abusum aliquorum, eum crediderunt esse hæreticum contra communem consuetudinem agendo. VI. ad Secundinum scribens, cui postulatam Imaginem Salvatoris transmiserat, laudat bonum usum Imaginis, ut per eam incalescat in desiderium videndi facialiter Christum, subdens *lib. 7. epist.* 51. -- Scio quidem, quod Imaginem Salvatoris „ non ideo petis, ut quasi Deum colas -- Quibus præcavet solum indebitum cultum: quod confirmat suo exemplo -- Et nos qui„dem, non quasi ante Divinitatem, ante „ illam prosternimur -- Ipsi Imagini aliquem venerationis actum offerebat in ordine ad prototypum, sed non tanquam ante Divinitatem procumbebat. Dignam veneratione Imaginem credere patet *ex epist.* a nobis citata *ad Januarium Calaritanum*, & in hac secunda *ad Serenum* -- Et quia in locis vene„rabilibus Sanctorum depingi historias non „ sine ratione vetustas admisit -- Reponi in loco venerabili honorari est. Quæ cum clara sint, satis constat mens Pontificis: unde non erat necessaria alia distinctio.

Ex epistolia *ad Serenum* triplicis mendacii reus deprehenditur Dallæus in Gregorium. Primi, quod sanius egerit Serenus, quam Gregorius, hocque probaverit eventus. Totum enim oppositum evenit, cum Sereni nomen, & acta obscura sint, Gregorii verò toti orbi celeberrima. Sereni factum reprobaverunt ceteri Episcopi, ipso Adversario teste; at prudentiam Gregorii laudaverunt. Secundi, quod Papa foverit seditionem Massiliensium cum Sereno, ut eum cogeret sententiam retractare: cum totum omnino oppositum constet ex suavissima epistola, charitate plena, ex prudentissimis monitis, quibus studet unionem Pastoris, & ovium conformare. *Dallæi mendacia.*

Tertii,

Tertii, quod id egerit amplificandæ Sedis suæ causa; sed hoc invide dictum -- Nam „ a Christianæ rei primordiis Romanos Pon- „ tifices fidei, disciplinæque vindices per to- „ tum orbem extitisse, quæstionesque gra- „ viores, non solum ex Occidente toto, sed „ etiam ex Oriente, sive fidem, sive disci- „ plinam dubiam spectarent, ad Sedem Apo- „ stolicam fuisse relatas, series traditionis „ demonstrat -- ait Natalis ab Alexandro *in Historia Ecclesiastica Seculi VIII. Dissertatione VI.* §. 4.

277 OBJIC. III. Dallæus. Tota Gallia tenet Imagines non esse adorandas; ergo. Ant. modo declaratur quo ad Principem, deinde quo ad reliquos in sequenti.

A

Carolus Magnus, vir pietate celebris in suis libris, qui *Carolini* dicuntur, pluribus ostendit nullam deberi sacris Imaginibus adorationem, *lib.* 1. *cap.* 30., *lib.* 2. *cap.* 5., *&* 25. probat -- Nusquam ab Apostolis, exem- „ plis, aut verbis, institutum fuisse, Ima- „ gines adorare -- *Lib.* 2. *cap.* 21. probat solum Deum adorandum esse cultu religioso, eiusque Sanctos -- Imagines verò omni sua „ cultura seclusa -- retinendas in Templis. *Lib.* 1. *cap.* 2. Carpit Patres Nicænos, quod in decreto Imaginum non quæsierint gratiam Dei in pia veritate. *Lib.* 2. *cap.* 23. *Lib.* 3. *cap.* 18. *Lib.* 2. *cap.* 27. reprobat cultum, observationem, venerationem colli inflexione, capitis inclinatione, thuris, luminariumque oblatione, quæ cultum inferiorem Duliæ significant. *Lib.* 1. *cap.* 25. negat Imaginibus Sanctorum vita functorum honoris obsequia, quæ viventibus conceduntur charitatis affectu; ac proinde nedum sacrum, verum, & civilem honorem prohibet.

B

C

Lib. 2. *cap.* 29., *&* 30. negat Imagines esse æquiparandas sacris vasibus, & codicibus, irasciturque in Synodum, quæ hanc comparationem fecit, sed inferior valde honor defertur codicibus, vasisque sacris; ergo &c. *Lib.* 3. *cap.* 24. negat æquiparandas esse Imagines sacris Reliquiis, illæ enim aliquando vixerunt, & resuscitandæ aliquando sunt; Imaginibus nullum ex his convenit; *lib.* 2. *cap.* 26. nec Cruci æquiparari permittit; Cruce enim hostis victus est, non Imaginibus -- „ Non sunt igitur Imagines Cruci æquipa- „ randæ, non adorandæ, non colendæ. sed „ huic mundo cum ceteris, quæ mundi sunt, „ relinquendæ -- *Lib.* 3. *cap.* 16. rejicit adorationem etiam respectivam -- Dicant igitur, „ quibus hoc tam peculiare est dicere: Quia „ Imaginis honor in primam formam tran- „ sit -- Rejicit verò hanc respectivam, quia nusquam Salvator dixit -- Quod Imaginibus „ fecisti, mihi fecistis -- Idem *lib.* 4. *cap.* 10., *& lib.* 4. *cap.* 21. ostendit exemplo Imaginis repræsentantis Virginem asello insidentem, dicitque, si adoranda est Imago Virginis relate ad Virginem, erit adoranda Imago aselli propter eundem respectum., quod est absurdum -- Aut utriusque adoratio est spernenda, aut „ utræque sunt adorandæ -- *Lib.* 4. *cap.* 6. invehit in quædam obsequia Imaginibus exhibita, scilicet, luminaria, thymiamata, vocatque usum, *Vesaniam rationabiliter subsanandam*. *Lib.* 3. *cap.* 11. culpat Patres Nicænos imprudentiæ, eo quod anathema dixerint fidelibus, Imagines non adorantibus; eo quia non postulaverint singularum Ecclesiarum vota: unde hanc Nicænam Synodum ait inducere in errorem, ubi prima ab errore reduxit: ex quibus Argumentator colligit, sub illis temporibus non fuisse in Ecclesia illum cultum erga Imagines, qui nunc est. Sic Dallæus cum Protestantibus.

D

Omissa eorum solutione, qui propugnant Carolinos libros nullius esse fidei, nec Carolo adscribendos, sed potius Hæretici hominis malitiâ elaboratos esse, ea propter Adriano I. Pontifici corrigendos transmisit Imperator, solutio altera ea est, quæ asserit Libros Carolinos non impugnare omnem Imaginum adorationem, sed solam superstitiosam, & Latriæ. Ducti ergo errore facti Gallicani, & Carolus, crediderunt Græcos tenuisse Imagines cultu Latriæ esse adorandas, in eis intrinsecam adesse sanctitatem, & in eis spem esse collocandam. Errori occasionem dedit professio, quam fecit Constantinus Cypri Episcopus sub hac formula -- Suscipio, „ & amplector honorabiliter sanctas, & ve- „ nerandas Imagines secundum servitium a- „ dorationis, quod consubstantiali, & vivi- „ ficatrici Trinitati emitto: & qui sic non „ sentiunt, neque glorificant, a Sancta Ca- „ tholica, atque Apostolica Ecclesia segrego, „ & anathemati submitto, & parti, qui ab- „ negaverunt Incarnatam, & salvabilem di- „ spensationem Christi veri Dei nostri, emit- „ to -- Auxit erroris occasionem æquivoca significatio verbi *Adoro* a Patribus usurpata, quod per se primo significat cultum Divinum. Adjuvit præcipitantia lectionis, difficultas translationis a Græco in latinum, mixtio actuum Concilii Pseudoconstantinopolitani cum actibus Nicænis. Posito verò hoc primo conceptu quæcunque repererunt, etsi clara, in decursu sub sensu palliato prolata duxerunt: quod constat *ex* 17. *cap. lib.* 3., ubi -- „ Errorem illi videntur plebibus ingerere „ palliatum; ajunt enim: Non adoramus I- „ magines ut Deum, nec illis Divini servitii „ cultum impendimus, sed dum illas aspi- „ cimus, & adoramus, illo mentis nostræ „ acumen defigimus, ubi eos, quorum illæ „ sunt, esse non ignoramus --

Ex quibus duo apparent: Primum, de Græcis sensisse Gallicanos, credidisse eos, ut Deum adorandas Imagines: Secundum, palliate locutos in aliis locis, ubi clarior phrasis habetur. Hanc suspicionem fovebat æmulatio Gallicanæ nationis, & Græcanæ, Caroli, & Constantini, qui repudiaverat Sororem Caroli, quam ipsi desponderat; & Mariam Armenam duxerat. Hinc stylum acuit, pluribusque ferit Græcos, Irenem, & Tharasium &c. Politica ergo studia velamen aliquod interposuisse videntur, ne tam attente legerent, & intelligerent doctrinam Patrum Græcorum.

278 Solam superstitiosam adorationem eliminare libros Carolinos evincunt plura. *Libri Carolini superstitiosam eliminant adorationem.* Primum argumentum impugnationis efformat ex illo Scripturæ: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies*: *cap.* 2. *lib.* 1. Ille verò textus de sola Latria procedit, hancque indi-

indicat Carolinus liber denegandam Imaginibus. Ibidem secundum locum desumit ex eo, quod unam Imaginem veriorem, aliam sanctiorem dixerint, putans a Græcis positam veritatem, & sanctitatem intrinsecam in Imaginibus. In eodem *lib. cap.* 18. supponit Græcos spem reponere in inspectione Imaginum -- Sicut Serpentis inspectione populus „ Israeliticus sanabatur a serpentum morsi- „ bus -- negat ergo eum cultum, qui debetur Auctori, & objecto spei nostræ. *Cap.* 24. -- Sed nec illud, quod scriptum est: Vultum „ tuum deprecabuntur omnes Divites ple- „ bis -- Ubi ait manufacti vultum non esse supplicandum; quia exaudire nequit, quia irrationale; quia -- Non inest in eis vita sensuum capax -- unde quando addit *non adorandas* loquitur de adoratione eis tributa secundum illam suppositionem, quod viverent, capacesque essent supplicationis, & exauditionis. *Lib.* 2. *cap.* 7. -- Non mirandum est, „ si fallantur in minimis, qui falluntur in „ magnis -- Ubi æquivocum terminum *adorationis* putat secundum primarium sensum tribui a Græcis Deo, & Imaginibus.

Cap. 13. ponit delatas a S. Sylvestro Imagines Petri, & Pauli Constantino Magno ad videndum, non ad adorandum -- Quem a „ simulacrorum cultu abstrahere, & ad solius „ Dei adorationem convolare hortabatur -- Unde Imaginibus adorationem illam proscribit, quæ solius Dei est, & quam Gentiles tribuebant simulacris: non negat autem adorationem inferiorem debitam Imaginibus, cum subdat potuisse Sylvestrum Constantino offerre Imagines etiam ad adorandum, & fuisset via lactea ad eum trahendum ad Religionem. Non potuisset autem, nec fuisset via lactea, si nullum cultum licere credidisset erga Imagines. Cap. 21. monet præcavendum esse, ne Imaginum cultu singularis cultus unius Dei frustretur: unde concludit -- Solus „ igitur Deus colendus, solus adorandus, „ solus glorificandus est -- propriam ergo Dei adorationem negat exhibendam Imaginibus. *Lib.* 3. *cap.* 26. -- Illi verò pene om- „ nem suæ credulitatis spem in Imaginibus „ collocent -- Iterum loquitur de cultu applicato ex sensu, quod Imagines habeant per quod fundent omnem spem nostram. Quod clarius elucidatur ex sequentibus, quibus attribuit Græcis, quasi tabulas adorent; licet animadvertat a doctis periculum hoc evitari; nihilominus ab Indoctis non præcavetur -- „ Nam etsi a doctis quibusdam vitari possit „ hoc, quod illi in adorandis Imaginibus e- „ xercent, qui videlicet non quid sint, sed „ quid innuant, venerantur; indoctis tamen „ quibusdam scandalum generant, qui nihil „ aliud in his, præter id quod vident, ve- „ nerantur, & adorant -- En clara mens Caroli, seu Auctoris. *Cap.* 17. invehit in Constantinum Cypri Episcopum propter professionem factam, qua Imaginibus præstat adorationem tanquam vivificæ Trinitati: quod magnam absurditatem vocat -- Et inde ex- „ hibeatur servitutem picturæ, quale exhi- „ betur Domino totius creaturæ -- Et quia facta est hæc professio coram aliis Episcopis; & numquam eam explicite refutaverit Synodus, Auctor inductus est ad credendum, totam Synodum sensisse, æqualem Trinitati exhibendam esse adorationem. Adrianus tamen *in epist. ad Carolum* explicuit, & bonum sensum aperuit. Infra manifeste Auctor libri Carolini ostendit, Græcos latenter tenere circa cultum Imaginum, quod patenter Constantinus fuerat professus -- Sicque absurditatem, „ quam illi introrsùs retinent latenter, hanc „ iste egerit patenter. Nec latere quenquam „ potest illorum ignavia, cum hanc pandat „ hujusce professionis sententia -- Nihil clarius. *Cap.* 18. impugnat Græcos, quod in Imaginibus spem defigant contra universalem Ecclesiam -- Quæ spem auxilii sui non in pi- „ cturæ fucis, non in manu factis artificum „ operibus, sed in Deo omnium Creatore „ defigit -- eam ergo adorationem repellit, quæ est argumentum, spem pene omnem in pictura collocandi.

Cap. 18. *lib.* 4. -- Uno namque, & pene „ pari modo adorandorum, & colendorum „ simulacrorum, vel potius Dæmonum, & „ Gentilibus nequissimus usus inolevit, & Ca- „ tholicis (quod non sine quodam animi mœ- „ rore prosequimur) adorandarum Imaginum „ ineptissima consuetudo adcrescit -- superstitiosum ergo cultum reprobat; quam superstitionem aliquot exemplis ostendit. Et quod ita sit, clarissime demonstrant sequentia -- Quoniam „ plerumque non res, sed causa rei pro sce- „ lere reputatur, dum videlicet multa, qui- „ bus bene potest uti, male usa in flagitium „ convertuntur: sicque una eademque res „ bene utentibus non est causa piaculi, & „ male utentibus est causa periculi: Sollicite „ ergo præcavendum est &c. -- Prosequitur monendo, ne res sublimentur ultra quam ordo exposcit. *Cap.* 26. impugnat Imagines ex motivo Sanctitatis intrinsecæ, quam putat a Græcis tribui; & inde redarguit, quod in locis contaminatis eas reponant. *Cap.* 27. Iterum refellit ex eo, quod firmitatem fidei in Imaginibus reponant; & utitur eo argumento, quod si Imago quo pulchrior, tanto amplius habeat Sanctitatis, atque virtutis; necesse, ut ea quæ fœdior est, minus habeat Sanctitatis, atque virtutis; & per consequens fœdissima nullam habeat: concluditque -- „ Et si ea, quæ pulchrior est; ideo atten- „ tius adoratur, eo quod causa pulchritudi- „ nis amplius habet virtutis: jam non ejus „ Sanctitas ex quadam Religione, sed ex ar- „ tificis venit operatione -- Concludamus aliis verbis ex eodem capite, quibus manifestum fit totum argumenti motivum -- Fal- „ luntur vere, & merito falluntur, qui cum „ Deus Creator omnium se solum adorari „ censuerit, res quasdam sensu carentes ado- „ rare nituntur; & dum putant, se in ado- „ randis Imaginibus quandam Sanctam exhi- „ bere venerationem, soli Divinæ adoratio- „ ni quandam prorogant communionem. „ Quia igitur solus Deus adorandus sit; Mar- „ tyres vero, vel quilibet Sancti venerandi „ potius sint, quam adorandi; & in hoc o- „ pere jam diximus, & egregii Doctoris Hie- „ ronymi documentis roborandum est, qui „ dum contra Vigilantium quendam Hære- „ ticum, qui Martyrum Reliquias nequa- „ quam

„ quam dicebat esse venerandas, scriberet, „ inter cetera ait: Quis unquam, o Insanum A „ caput, Martyres adoravit? Si ergo secundum ejusdem sententiam Martyres non adorantur; multò minus eorum Imagines „ a fidelibus adorandæ sunt --

Hic habes, totum robur initi verbo *adorationis*, quod antonomastice solum *Latriam* significat, & in hoc sensu usurpari a Græcis supponit Carolus, ubi applicatur Imaginibus. Habes etiam argumentum a fortiori esse, cum negat æquiparandas esse Imagines Cruci, Reliquiis, Sacris Codicibus, Vasis Sacris &c. Si etiam hæc non sunt adoranda in sensu dicto, multò minus adorandæ sunt Imagines. Quando ergo omnem venerationem, & cultum eis denegat, loquitur in B sensu erroris præsuppositi, quod in eis ponenda spes sit, quod Sanctitatem habeant intrinsecam &c., & quando asserit, inter res seculi reponendas; intelligit quoad materiale, cum aliàs dicat esse utiles Imagines, & in templis retinendas. Illa verò argumentatio de Aselli Imagine puerilis est: sicut enim Asellus, ut ferens Virginem, non est adorandus, ita nec ejus Imago.

279 OBJIC. IV., & ostenditur secunda pars præcedentis argumenti. Concilium Francofordiense *Can.* 2. damnavit Synodum VII., quæ approbavit Imaginum cultum, sed C hoc Concilium fuit plenissimum, trecenti siquidem interfuerunt Patres partim ex Germania, partim ex Gallia, & Italia; ergo credidit Imagines non esse adorandas. Sic Dallæus, & Calvin. §. 14. *cap.* 11. *lib.* 1.

Licet hoc argumento triumphent quasi victores universi Protestantes; nihil tamen illis favet; etiam stante tota illa obscuritate, quæ apud auctores de hoc Concilio circa hanc materiam circumfertur. Quod ostendo, singulorum opinionem summis labiis recensendo, nullam enim earum est impugnare, sed ostendere Iconomachis non prodesse.

280 I. Gallos Patres damnasse Synodum Nicænam colligit ex libris Carolinis Cal- D vinus cum aliis, sed in istis clare habetur Papam a Deo habere Primatum, & judicium supremum in Controversiis fidei, Sanctos esse invocandos, Reliquias esse venerandas, Imagines esse utiles, & retinendas in Templis: quæ omnia negant Protestantes; ergo vel coguntur hæc admittere, si primum volunt, vel nec in hoc illis fidem præstare.

281 II. Prima opinio est Concilium Francofordiense nihil prorsus egisse de Controversia Imaginum, sed solum de hæresi Felicis, & Elipandi, filiationem adoptivam in Christo astruentium: unde prima, & vetu- E stiora exemplaria, & libri quorundam primorum Auctorum nihil habent circa primum, sed ea postmodum videntur adjuncta, eo quod in Carolinis libris, & apud Hincmarum reperta fuerint.

282 III. Opinio altera tenet, illud non damnasse VII. Synodum Catholicam, sed CP. ab Iconomachis indictam, quæ & Septima falso vocata fuit. Hanc tenet Alanus Copus, Sanderus, Paulus Æmilius, Platina, Blondus, & alii plures, eo ducti fundamento, quod plura ibi dicantur, quæ non conveniunt veræ Synodo. Dicitur, condemnasse Synodum CP. coactam in Bithynia, & sine auctoritate Papæ, sed Synodus VII. nec Constantinopoli, nec sine Papæ auctoritate congregata fuit; ergo &c.

283 IV. Tertia opinio est triplicem illis temporibus Synodum fuisse apud Græcos celebratam, primam ab Iconomachis pro destruendis Imaginibus indictam Constantinopoli, secundam a quibusdam Episcopis superstitiosioribus, qui ut declinarent ab Iconomachis, ad aliud extremum conversi sunt, & statuerunt dandam Imaginibus adorationem, quæ tribuitur Vivificæ Trinitati. Habet fundamentum hoc in auctoritate Damasceni *lib. de hæresibus* circa finem, ubi ait -- „ Christiano categori & sunt, & dicuntur, „ quod cum Christiani unum Deum vivum, „ & verum venerentur; ipsi venerandas Imagines D. N. J. C. Dominæque nostræ Sanctæ Mariæ, quæ Deum peperit, SS. Angelorum, atque ejus Sanctorum ita colnerunt in Deos, more Græcorum. Iconoclastæ autem &c. -- Utramque Synodum hanc a Francof. Conc. damnatam ait: quæ opinio si vera esset, omnia clarissime componeret. Tertiam verò ponit Nicænam II.; quæ medium tenens, cultum tribuit imaginibus, sed Divino inferiorem. De hac nihil Gallicani Patres ajunt.

Synodus Francofordiensis erravit errore facti.

284 V. Quarta opinio, & quidem communior, sustinet contra veram VII. Synodum decrevisse, sed errore facti. Priorem partem demonstrant pluribus. Primo, quia Francofordienses Patres, & Carolini libri agunt de ea Synodo, quæ facta fuit sub Constantino, & Irene, vel (ut alii ex errore legunt) sub Helena pro cultu Imaginum, sed sub his, & in hac causa solum Nicæna secunda fuit celebrata, quæ ideo dicitur Constantinopolis; quia ibi fuit inchoata, & ab Imperatoribus CP. indicta. Secundo, quia veteres Scriptores Carolo Magno compares id testantur. Anonymus Auctor vitæ Caroli *tom.* 2. ait, quod Imperator anno 794. celebrato Paschate Francofurti magnam Synodum congregarit, in qua -- Pseudosynodus Græcorum pro adorandis Imaginibus „ facta, rejecta est a Pontificibus -- Annales Fuldenses Francorum ad annum 794. idem tradunt, agentes de Concilio Francofordiensi -- Pseudosynodus Græcorum pro adorandis „ Imaginibus habita, & falso septima vocata, ab Episcopis damnatur -- Idem docent *in Chronicis* Regino, Abbas Uspergensis, Hermannus Contractus. Idem Adhelmus *in Annalibus* ad annum præcitatum. Hincmarus *in opusc.* 55. *capitum*, *cap.* 20. Ado Viennensis *in Chronico* ad eundem annum, & alii plures, quos omnes errasse, videtur incredibile.

Posteriorem partem demonstrant apertissime verba Can. 2., quo Synodus damnatur -- Allata est in medium quæstio de nova „ Græcorum Synodo, in qua scriptum habebatur, ut qui Imaginibus Sanctorum ita „ ut Deificæ Trinitatis servitium, aut adorationem non impenderent; anathema judicarentur. Qui supra Sanctissimi Patres „ Nostri omnimodis adorationem, & servitutem renuentes contempserunt, atque consentientes condemnaverunt -- Putaverunt

hi

hi Patres statuam a Nicænis Divinam adorationem tribuendam Sanctorum Imaginibus ; hoc autem est certo certius falsum ; nam pluries Nicæna Synodus negavit dandum Imaginibus Latriæ cultum ; & omnibus fere Actionibus . *Act.* 1. Basilius Amyræ , seu Ancyræ Episcopus sequentem edidit professionem , ab Iconomachsa revertens ad Ecclesiam -- Qui „ Sacræ Scripturæ verba de Idolis , & Gentilium statuis ad venerandas Christianorum „ imagines , exponentes trahunt : execratio . „ Qui asserunt , Christianos , ut Deos , imagines adorare : execratio -- Ex edit. Colon. 1551. Theodosius Amorii Episcopus -- „ Suscipio , saluto , & veneror &c. Imagines , „ non ut Deos absit -- Constantius Cypri Episcopus -- Suscipio , & amplector venerandas Imagines ; adorationem autem , quæ „ fit secundum Latriam , hoc est , Dei cultum , eam tantummodo supersubstantiali , „ & vivificæ Trinitati conservo . Qui verò „ aliter sentiunt &c. anathemati subjicio --

Act. 4. prolatis pluribus Scripturæ locis , & Patrum auctoritatibus , recognoscunt Imaginibus deberi cultum . Ad præcavendum tamen errorem legunt Epist. Athanasii Episcopi Theopolios -- Nemo offendatur in adora„ tionis vocabulo ; siquidem & homines , & „ Sanctorum Angelos adoramus : non autem „ quod Latriam , hoc est cultum Divinum „ exhibeamus -- *Act.* 6. Sub nomine Epiphanii Sancta Synodus protestatur -- Venerandas Imagines Christiani , neque Deos appellant neque ut Deo cultum exhibent , „ neque salutis spem in illis constituunt , ne„ que ab iis judicium aliquando futurum ex„ pectant . Quod si autem in recordationem , „ & memoriam , ita quod singulari quadam „ affectione in ipsa prototypa ferebantur , sa„ lutaverint , & honorifice honoraverint I„ magines ; non tamen ob id illis Latriam „ exhibuerunt , ac Divinam venerationem „ adscripserunt : absit hæc calumniatio . -- *Act.* 7. ubi definitive procedunt , statuentes Imaginum cultum , habent Patres -- Non ta„ men secundum fidem nostram , veram La„ triam , quæ solum Divinæ naturæ compe„ tit , sed quemadmodum typo venerandæ , „ & vivificantis Crucis , & Sanctis Evange„ liis , & Reliquiis Sacris oblationibus suffi„ torum , & luminarium , reverenter accen„ dimus , quemadmodum veteribus pie in „ consuetudinem hoc adductum est . --

285 His reponit Dallæus non esse credibile , quod trecenti Patres sic turpiter erraverint , & nullus fuerit , qui errorem animadverterit . Et si ipsi erraverunt , quomodo siluerunt Legati Apostolici , Stephanus , & Theophilactus ? Cur vera non docuerunt ? Cur sensum legitimum Nicænorum Canonum non edixerunt ? Deinde , quomodo ausi sunt Synodum a Papa confirmatam damnare ; cum habeamus Carolum , & Patres fatentes se sub obedientia Romani Pontificis procedere ? unde in libro Sacrosyllabo habetur -- Reser„ vato per omnia juris privilegio Summi Pon„ tificis , Domini , & Patris nostri Adriani , „ primæ Sedis Beatissimi Papæ -- Hæc iterum ex Natali loco cit.

Defensores hujus opinionis ad primum respondent , mendosam , & barbaram translationem dedisse errori occasionem , ut patet in professione Constantini Cypri , ubi defectu interpunctionis juncta est primæ parti de Imaginibus secunda pars de cultu Latriæ debito Trinitati : de qua mendosa versione conqueritur Anastasius Bibliothecarius , qui aliam fecit sub Joanne Octavo . Ad secundum dicunt , forte Legatos non fuisse sufficienter instructos pro superandis scrupulis Patrum , vel non potuisse vincere eorum opinionem . Ad tertium dicunt , adhuc non fuisse notam Gallis Synodum illam , & universalem esse , & a Papa publico more confirmatam : & ita solvunt instantiam Dallæi Ministri Carentonici probantis hoc exemplo Concilia per Papam confirmata posse examini subjici . Verum an hæ solutiones urgeant judicent alii . Scio , Patrem Vasquez velle potius admittere errasse citatos Historicos , quam Patres Francofordienses .

286 VI. Quinta opinio ait , Synodum Nicænam esse universalem , & a Papa confirmatam , sicut ipsimet Centuriatores testantur *Cent.* 8. *cap.* 9. Francofordiensem particularem , nec a Papa confirmatam , maxime circa hanc Controversiam , sed particularis non confirmata cedit universali confirmatæ ; ergo . His patet Adversariis nihil favere argumentum .

287 OBJIC. V. & instatur contra datam Doctrinam . Non solum cultum Latriæ damnaverunt Francofordienses Patres , sed revera omnem cultum . Quid enim senserint Gallicani , constat ex Concilio Parisiensi celebrato ad kalendas Novembris anno 824. Hi enim congregati omnem Imaginum venerationem sustulerunt : quod claret ex epistola , quam dederunt Ludovico , & Lothario Impp. , in qua summatim hæc sunt .

Dicunt I. se legisse Epistolam Adriani datam Constantino , & Ireni pro cultu Imaginum . Laudant Zelum , quo noluit confringi Imagines : Indiscrete tamen fecisse in eo , quod superstitiose adorari jussit ; & pro hac causa congregasse Concilium , ut adorarentur , & sanctæ nuncuparentur . II. Adrianum in ea epistola inseruisse testimonia valde absona , & ad rem non pertinentia . III. Sicut Concilium sub Constantino Copronimo erravit in abolendis Imaginibus , ita indictum ab Adriano non mediocriter erravit in stabiliendo cultu ; & Patrum sententias violenter detortas fuisse pro suo errore confirmando . IV. Carolum fecisse Synodum , & quædam Capitula transmissa Adriano , ut corrigerentur , ipsum nihilominus favisse superstitioso errori Græcorum . Excusant eum tamen , quia in ultimo capitulo suæ Apologiæ videtur sentire , quod Beatus Gregorius ad Serenum Massiliensem Episcopum . V. Treculphum Episcopum , & Adegarium , cum Romæ fuerunt , de hac re allocutos fuisse Papam , & cognovisse -- Qualiter partim veri„ tatis ignorantia , partim pessimæ consuetu„ dinis usu hujus superstitionis pestis illis in „ partibus inolevisse -- idest Romæ , & reliqua Italia . Pluraque alia subjungunt , quibus expresse colligitur eos sentire Imagines non esse ullo modo adorandas , sed solum reti-

nendas. Hæc congerit Dallæus.

288 RESP. I. Conventum hunc Episcoporum non fuisse Synodum, sed quandam consultationem circa hanc materiam, occasione, quod Michael Balbus, & Theophilus Legatus miserint ad Ludovicum Pium, & Lotharium pro Consilio capiendo ad sedandam Ecclesiam Græcam, indiscreta quorumdam Imaginum adoratione turbatam. Nec hanc consultationem susceperunt absque Romani Pontificis licentia, sicut manifeste apparet ex epistola Eugenio II. mittenda -- Nos „ tamen non Synodum congregando, sed „ quemadmodum a vobis postulavimus. Li„ centiamque agendi percepimus &c. Una „ cum familiaribus nostris filiis vestris, quan„ tum pro multiplicibus sollicitudinibus Re„ gni diversis occupari per intervalla potui„ mus considerare, studuimus quid Almitati „ vestræ de tanta necessitate significare po„ tuissemus, qualiter idem populus a Deo „ per vestram conservandam orthodoxam San„ ctitatem ad veram concordiam revocari po„ tuisset --

289 RESP. II. Parisienses ultimam non dedisse sententiam, sed mentem suam exposuisse, & judicio Romani Pontificis subjecisse, ut aperte constat ex epistola Ludovici, & Lotharii ad Eugenium -- Quibus „ perlectis, ea vestræ Sanctitati legenda, at„ que examinanda per hos Legatos nostros, „ Jeremiam scilicet, & Jonam, venerabiles „ Episcopos, mittere curavimus &c., quos „ non ad hoc ad vestræ Almitatis præsentiam „ cum memoratis sententiarum collectioni„ bus misimus, ut hic aliquo velut magiste„ rii officio fungerentur, ut hic docendi gra„ tia directi putarentur: quia, sicut jam „ commemorati sumus, nos debitores existe„ re, ut hic Sacratissimæ Sedi in quibuscun„ que negotiis auxilium ferre debeamus -- Cumque Sedes Apostolica Gallicanorum Sententiam non approbaverit: *nullius esse debet in hac causa ponderis*, concludit Natalis ab Alexandro.

290 RESP. III. mentem Gallicanorum non fuisse contra prudentem venerationem Imaginum, sed contra periculosam, & ad superstitionem declinantem. Occasione enim concessæ permissionis Adriani, ut possent Græci uti thymiamatibus, luminaribus, & osculis in obsequium Imaginum; exorti erant quidam abusus, & errores, propter quos turbabatur Ecclesia Orientalis. Hujus veritatis testimonium perhibet epistola ipsa Michaelis Balbi, & Theophili Impp. ad Ludovicum -- „ Multi de Ecclesiasticis, & laicis viris, alie„ ni de Apostolicis traditionibus facti, & ne„ que paternos terminos custodientes, facti „ sunt inventores malarum rerum. Primum „ quidem honorificas Cruces de Sacris Tem„ plis expellebant, & in eadem loca Imagi„ nes statuebant, ponebant qui lucernas co„ ram eis, simul & incensum adolebant; at„ que eas in tali honore habebant, sicut ho„ norificum, & vivificum lignum, in quo „ Christus verus Deus noster crucifigi digna„ tus est propter nostram salutem. Psallebant, „ & adorabant, atque ab iisdem Imaginibus „ auxilium petebant. Plerique autem lintea„ minibus easdem Imagines circumdabant, „ & filiorum suorum de baptismatis fonte „ susceptrices faciebant. Alii religiosum ha„ bitum sumere volentes, religiosiores per„ sonas postponebant, quæ prius comam capi„ tis eorum suscipere solebant, adhibitis Ima„ ginibus, quasi in sinu earum decidere ca„ pillos illorum sinebant. Quidam verò Sa„ cerdotum, & Clericorum colores de Ima„ ginibus radentes, immiscuerunt oblationi„ bus, & vino; & ex hac oblatione post „ Missarum celebrationem dabant communi„ care volentibus. Alii autem corpus Do„ mini in manus Imaginum ponebant; unde „ communicare volentes, accipere fecerunt. „ Nonnulli verò spreta Ecclesia in communi„ bus domibus, tabulis Imaginum utebantur „ pro Altariis, & super eas Ministerium ce„ lebrabant; & alia multa his similia illicita, „ & nostræ Religioni contraria fiebant in „ Ecclesiis &c. --

291 Instructionem ergo excogitaverunt Gallicani Præsules ad removendum superstitionis periculum a cultu Imaginum. Eorum mentem hanc esse manifestum fit: quia ad omnem fere periodum verbum adhibent, *indiscretum*, *indebitum*, *superstitiosum*. Sic in epist. ad Ludovicum, sic in epistola nomine Romani Pontificis Orientali Imperatori scribenda, sic in collectione præcipue *cap.* 14., *&* 15., & tituli fere omnes capitulorum examinandorum, quæ collegerunt, nihil aliud indicant, ut constat ex iis, quæ statuunt contra eos, qui Imagines non solum ab ædibus, sed etiam a Sacris vasis indiscrete abolere præsumunt: contra eos, qui indebito cultu eas colunt, & adorant, & Sanctas nuncupant, & sanctimoniam se per eas assequi fatentur. Constant, quid Doctores de indebito superstitionis cultu sentiant, qua ratione, qua auctoritate Imagines Sanctorum adorandæ sint: contra eos, qui eadem auctoritate in illa Synodo Græcorum se Imagines adorare professi sunt, sicut & vivificam Crucem, contra eos, qui signum Sanctæ Crucis assumunt in testimonium, ut eis ita licitum sit adorare Imagines, sicut lignum Sanctæ Crucis, & similia. Quæ omnia indicant, intentionem Præsulum non fuisse contra prudentem cultum, sed contra indebitum, & periculosum. Quare in uno capitulo habent -- „ Ne ex superstitione, aut qualibet alia oc„ casione scandala infirmioribus fratribus pro„ venire possent, hoc summopere Sancti viri „ provida consideratione vitare studuerunt, „ & dictis, & factis suis nobis vitandum „ usquequaque evidenter ostendunt --

Parisienses contra superstitiosum cultum Imaginum insurrexerunt.

292 Non nisi indebitum pariter intendit proscribere cultum Agobardus Lugdunensis Episcopus *lib. de Picturis, & Imaginibus*, in quo Scripturis, & Patribus videtur demonstrare, nullum imaginibus exhibendum cultum. Illa enim repetita verba -- Qui Divinum cul„ tum operibus manuum suarum exhibent: „ Qui Sanctitatem Imaginibus tribuunt, & „ sanctificationem: Qui spem in Imagini„ bus habent: Qui statuas Sanctorum ado„ rant, sicut gentes adorabant Idola: Etiam „ pro honore Sanctorum, cum imago Deus „ non sit: Nec Sancti Divinos sibi arrogant „ hono-

„ honores &c. -- Auctoritates Patrum, quibus utitur, satis perspicue doctrinam ejusdem Concilii limitant ad imprudentem cultum. Qua mente processit Jonas etiam Aurelianensis *lib. de cultu Imaginum*, repetitque & ipse Latriam soli Deo deberi -- Imaginibus, ni- „ hil inesse Divini &c. Eo quod debitum ho- „ norem Divinitati impenderint infirmo, & „ egeno Simulacro &c. -- Admittit tamen Crucem, & Reliquias adorandas esse. Eodem sensu loquitur Strabo *lib. de rebus Ecclesiasticis cap.* 8. mediam viam tenens. Pari passu Dungalus *in lib. contra Claudium*, quem reprehendit, eo quod Idololatras vocaverit Christianos, Imaginum adoratores, & in Conventu Parisiensi mediam tenuit semitam.

Locus verò, qui Hincmaro tribuitur *lib.* 55. *Capitum cap.* 20. teste ipsomet Dallæo, est supposititius, & additus ab invido; & si admittatur, nihil facit; solum enim asserit non nihil repressam Imaginum venerationem per Concilium Francofordiense; & rogatus ab Episcopis librum edidit de Imaginum adoratione, ubi qualitatem cultus ampliaat. Hujus fidem facit Florandus *lib.* 3. *Historiæ Rehemensis cap.* 29. Partim ergo Gallicani Patres ævi illius decepti errore facti, credentes septimam Synodum decretasse Latriam pro Imaginibus; partim propter abusus, qui irrepserant apud Græcos, calamum acuerunt contra Imagines, non ut tollerent cultum, sed ut illicitum impedirent. Omitto pusillas quasdam Calvini argutias, quibus non licet immorari. Veniamus ad explicationem modi, & tituli adorationis.

CONTROVERSIA XVII.

AN IMAGINES SINT ADORANDÆ EADEM ADORATIONE, QUA PROTOTYPON.

NOn fit satis præcedenti Controversiæ, nisi explicetur qualitas adorationis exhibendæ Imaginibus: quod ut perspicue fiat, aliqua notanda occurrunt.

293 Notandum I. hæc esse diversa, adorari per se, vel per accidens: adorari propter se, vel propter aliud: adorari proprie, vel æquivoce. Adoratur per se id, in quo est ratio venerationis; & hoc soli supposito in rigore convenit. Adoratur per accidens id, quod connexum est cum eo, quod per se adoratur; & hoc modo adoratur purpura Regis. Adoratur propter se, quod in se habet rationem venerationis ab extrinseco independentem; & hoc modo Angeli, & Sancti adorantur propter propriam excellentiam intrinsecam; & dicitur adoratio absoluta. Adoratur propter aliud, quod in se habet motivum honoris, sed totum dependet ab extrinseco; & hoc modo signa sacra honorantur. Proprie adoratur, quod terminat motum adorationis, vel absolute, vel cum subordinatione ad aliud: Abusive, seu æquivoce adoratur, quod non terminat motum ullo ex illis modis, sed ad ejus præsentiam adoratur aliud, seu est purum medium, quo adoratio transit ad aliud.

A 294 II. Imago consideratur omnino materialiter, & omnino formaliter. Primo modo importat illud æs, lignum, saxum; & in hoc sensu non nisi abusive Imago dicitur, cum prout sic non sit signum speciei, seu non expressivum sui exemplaris. Secundo modo exprimit vim repræsentativam: quod dupliciter intelligi, seu sumi potest; vel ita ut cum vi repræsentativa exprimat proprium modum essendi, in quo vis similitudinis radicatur; vel ita ut explicet solam vim repræsentativam, & implicite proprium modum essendi; ea proportionali ratione, qua species intelligibilis accipitur secundum vim repræsentati- B vam objecti sub suo modo essendi, ut differt a modo essendi objecti, vel secundum vim repræsentativam, prout est ipsa natura objecti, & non ponit in numero cum eodem.

295 III. Imago non adoratur abusive, sed proprie: Ostenditur I. Scripturæ, Patres, Concilia, quæ superius attulimus, dicunt absolute Imagines adorari, sed absolute non possent dici adorabiles, si solum abusive colerentur; sicut absolute non dicitur causa, ad cujus præsentiam Deus solus causat. II. In Synodo VII. *Act.* 3. dicitur Imaginem adorari propter exemplar, ubi distinguitur res adorata a ratione adorandi. III. *Act.* 4. Leontius C ait -- Imaginem adorans, non materiam, aut „ colores, sed inanimatum Christi characte- „ rem adorat -- atqui inanimatus character Christi non est ipse Christus; ergo ad præsentiam Imaginis Christi non adoratur solus ipse Christus. IV. *Act.* 6. dicuntur semiprobi, & falso veri -- Qui dicunt sufficere usum „ Imaginum, ad memoriam solum; non „ vero ad salutationem eas habendas -- atqui si ad earum præsentiam solum exemplar adoraretur, solum ad memoriam deservirent, seu ut essent signa excitandi memoriam. V. *Act.* 5. Imagines adnumerantur cum vasis sacris -- Tharasius Sanctissimus Patriarcha di- D „ xit: Adnumeratæ sunt sacris vasis venera- „ biles Imagines. Sancta Synodus dixit: Clarum est -- sed vasa sacra sunt digna in se alicujus venerationis: unde majoris irreverentiæ est indecens tractatio sanguinis Christi, quam Calicis: quod est signum Calicem in se capacem esse alicujus injuriæ, adeoque, & honoris.

Imagines absolute adorentur.

VI. *Act.* 7. Dicuntur Imagines Christi, Sanctorum &c. adorabiles, sed non Latria absoluta: atqui si solum prototypon adoraretur ad earum præsentiam, hoc dici non posset; nam Christus adorandus est Latria. VII. & est ratio a priori. Cum essentiali depen- E dentia ab extrinseco stat ratio propria, & proxima terminandi motum, ut patet in mediis, quæ essentialiter dependent a fine, & tamen terminant proprium actum electionis ratione propriæ bonitatis, quæ nihil aliud est, quam ipsa conducentia ad finem; ergo cum in Imagine adsit vis propria repræsentativa exemplaris, ipsa habet proximam rationem terminandi adorationem, licet cum essentiali subordinatione ad prototypon. VIII. Assistentia, seu dependentia ab extrinseco nihil ponit aliquando intrinsece in alio: ut cum objectum denominatur cognitum: aliquando verò

ponit,

ponit, vel ſupponit, ut cum paries denominatur relatus ad alium, vel animal eſſe in loco, in quo datur ubicatio. Quando igitur res ſe habet hoc modo, tunc dari poteſt proprius motus ad illud, quod dependet; ſicut apparet in exemplo ubicationis: atqui licet Imago dependeat eſſentialiter ab extrinſeco exemplari, tamen importat, poſito artificio, relationem tranſcendentalem intrinſecam ad exemplar; ergo poterit terminare motum proprium adorationis. His præmiſſis

Dico. Imagines ſunt venerandæ eodem genere cultus, quo exemplaria.

296 PROB. I. Si adoratio Imaginis non eſt dividenda a prototypo, ejuſdem generis eſt utriuſque adoratio, ſed non eſt dividenda; ergo. Explicatur min. Athanaſius *in libro contra Arrianos* -- Qui enim adoret „ Imaginem, is Regem adorat; nam illius „ ſpeciem, & formam Imago continet -- Baſilius *ad Amphilochium cap.* 18. -- Quoniam „ Rex dicitur Regis Imago; non autem duo „ Reges: neque enim poteſtas ſcinditur, ne- „ que gloria dividitur. Quemadmodum au- „ tem principatus, ac poteſtas nobis domi- „ nans una eſt, ſic & glorificatio, quam illi „ deferimus, una eſt, non multæ. Itaque „ Imaginis honor ad exemplar primum refer- „ tur -- Quo teſtimonio uſus eſt Damaſcenus *Orat.* 1., *&* 3. *de Imaginibus*. Eodem uſus Joan. Presbyter *Act.* 4. *Synodi VII.* ad confutandam vocem ſparſam a Synodo Latrocinali Iconomachorum, quæ hoc axioma evulgaverat -- Quicumque Imaginem Chriſti adoret; „ in duo Chriſtum dividit &c. -- & de ſuo adjecit -- Unde & Beatus Pater indicavit non „ eſſe duas adorationes, ſed unam, ipſius I- „ maginis, & primi exemplaris -- Damaſce- „ nus *Orat.* 1. *de Imaginibus*, aſſumpta paritate purpuræ, quæ a Rege induente dignitatis particeps fit, ſubdit -- Ita res ex mate- „ ria conſtantes, per ſe quidem adorandæ „ non ſunt; at ſi gratia plenus ſit is, quem „ illæ referunt pro fidei proportione ipſæ quo- „ que participes fiunt -- Leontius *dialogo* 5. -- Ita quoque Chriſtianorum filii typum Cru- „ cis adorantes non naturam ligni adoramus, „ ſed ſigillum, & anulum, & characterem, „ Chriſtum ipſum aſpicientes; per hoc eum, „ qui in illo Crucifixus eſt, ſalutemus, & „ adoramus --

Tharaſius *Act.* 4. *Synodi VII.* -- Hæc ſane „ rerum natura docet, quod honor Imagini „ exhibitus, ad ipſum fontem primum refe- „ ratur, quomodo & contumelia -- Similia plures alii Patres. Hæc una fuit vox omnium in VII. Synodo *Act.* 7. -- Imaginis enim ho- „ nor in prototypon reſultat, & qui adorat „ Imaginem, adorat quoque deſcriptum Ar- „ gumentum -- Idem affirmat Concilium Tridentinum *Seſſ.* 25. -- Honor, qui eis ex- „ hibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ „ repræſentant: ita ut per Imagines, quas „ oſculamur, & coram, quibus caput ape- „ rimus, & procumbimus, Chriſtum ado- „ remus, & Sanctos, quorum illæ ſimilitu- „ nem gerunt, veneremur -- His ergo habemus Imaginum adorationem eſſe ad earum prototypum, & indiviſim ab exemplaribus eſſe venerandas: ejuſdem enim generis eſſe debet adoratio Imaginis in eſſe & actu exercitu ſumptæ, & exemplaris.

297 DICES. Exempla Patrum videntur oppoſitum probare: nam purpuram, thronum, & ſimilia, a quibus ſumunt proportionem, veneramur eodem honore, quando ſunt Regi conjuncta; ſecus quando ſeparata ſunt, ſed Imago ſemper eſt ſeparata a prototypo; ergo non eſt honorande eodem cultu. Ita Martinus de Ayala.

RESP. Quando ſeparatio eſt phyſica, & moralis; tunc enim reſpectiva ponunt in numero cum termino, ſi autem ſeparatio ſit phyſica, ſed non moralis, tunc reſpectiva non ponunt in numero cum termino. Porro, quando Catholice adoretur Imago, ſemper eſt conjuncta moraliter cum prototypo; quia adoramus, ut cadit ſub apprehenſione ſimilitudinis alterius, & cum illo. Cujus exemplum dedit Leontius relatus in VII. Synodo *Act.* 4., & cujus meminit Damaſcenus *Orat.* 3. *de Imaginibus* -- Quemadmodum etiam „ Jacob accipiens a filiis ſuis veſtem ſanguine „ conſperſam Joſeph cum lachrymis oſcula- „ tus eſt, ſuiſque oculis circumpoſuit, non „ ipſam veſtem diligendo, aut honorando „ hoc fecit, ſed per eam arbitratus eſt ſe Jo- „ ſeph oſculari, & in manibus habere, ſic „ etiam Chriſtiani omnes Imagines Chriſti, „ aut Apoſtolis, aut Martyris tenentes, no- „ ſtraque carne oſculantes, animo videmur „ nobis ipſum Chriſtum, aut Martyrem am- „ plexari &c. -- Deinde concludens, ait -- „ Ergo, ut ſæpius dixi, in omni ſalutatio- „ ne, & adoratione intentio ipſa requiritur -- ſine enim relatione ad exemplar non veneramur, Imaginemque ſine ea relatione eſt ſicut veſtis ſeparate accepta, quæ nec amatur, nec honoratur.

Imagines ſemper ordine involvunt ad exemplar.

298 PROB. II. ex D. Thom. 3. *part. quæſt.* 25. *art.* 3. *Et* 2. 2. *quæſt.* 103. *art.* 3. *ad* 3. -- Motus, qui eſt in Imaginem, in- „ quantum eſt Imago, eſt unus, & idem „ cum illo, qui eſt in rem -- ſed Imagini exhibetur reverentia ſolum in quantum eſt Imago; ergo eadem reverentia ei exhibetur, quæ exhibetur illi, cujus eſt Imago. Veritas hujus diſcurſus pendet ex doctrina, qua Noſtri Patres Salmant. diſtinguunt duplex genus entium. Aliqua ſunt per ſe primo inſtituta ad eſſendum, aliqua per ſe primo ad repræſentandum. Prima ſunt per ſe primo abſoluta, ſecunda per ſe primo tranſcendentaliter reſpectiva. Inter entia ſecundi generis primum locum tenent ſpecies Intentionales, quæ perficiunt intellectum in ordine ad cognitionem: cum enim, ut Intellectus cognoſcat, neceſſe ſit, quod in ſe habeat objecta, & propter ſui limitationem non ea contineat in eſſe phyſico, nec propter materialitatem, vel diſtantiam poſſint ſeipſis præſentari immediate intellectui, neceſſe eſt dari ſpecies, quarum munus ſit repræſentare res diſtinctas, & diſtantes a cognoſcente. Hujus ordinis repræſentativi ſunt Imagines: ars enim imitando naturam adinvenit modum faciendi præſentia, quæ præterita ſunt, & quæ diſtantia mediis figuris. Ex quibus ſic.

Quod eſt eſſentialiter reſpectivum, attingitur eodem actu, quo res inſpecta; quia eſſen-

essentialiter respectiva totaliter ab altero pendent, & dicunt esse ad aliud; unde est impossibile ea attingere ut talia, & non attingere terminum, sed Imago est essentialiter respectiva transcendentaliter, cum sit per se primo destinata ad repræsentandum; ergo non potest attingi Imago qua talis, non attacto exemplari. Eo vel maxime, quod adoratio est actio voluntatis, cujus natura est ferri in objectum, secundum quod existit in se, & non præcisive, sicut facit intellectus.

Imago essentialiter respectiva.

299 DICES. Hæc probant adorari prototypon, non vero Imaginem: eademque est locutio D. Thom., ac Patrum. Dicere enim quod motus in Imaginem sit motus in rem, cujus est Imago, & quod honor Imaginis transit in prototypon, est dicere quod res, non Imago adoretur; juxta sensum illorum versiculorum, qui invisuntur Venetiis in æde aurea, & dicuntur positi post VII. Synodum: quare judicandum est esse explicativos mentis ipsius Synodi. Versus sunt hi -- Nam Deus est, quod Imago docet, „ sed non Deus ipsa. Hanc videas, sed men„ te colas, quod cernis in ipsa --

RESP. Difficultas hæc communis omnibus respectivis. Aliud est solum prototypon attingere, aliud solam Imaginem, aliud non posse attingi Imaginem sine prototypo. Hoc ultimum evenit in adoratione Imaginum; ipsa Imago attingitur, sed non propter ipsam, nec in ipsa sistit motus, sed transit ad aliud: quod infra clarius explicabitur.

SOLVUNTUR ARGUMENTA ADVERSARIORUM.

IMagines non esse adorandas adoratione eadem, qua prototypon, tenuerunt nonnulli. Ita P. Suarez *sec. 4. disp. 54. tomi 1. 3. partis*, tribuit Henrico *quodlibeto 1. q. 6.* Alberto Magno *in Mariali c. 81.* Maironi 3. *dist. 9.* Gabrieli *ibidem*, *& lect. 47. in Canonem*. Chaterino *Opusc. de Imaginibus*. Ayalæ 3. *de tradition. c. de cultu Imag.* Petro Cluniacensi *lib. contra Petrobrusianos*, & aliis.

300 OBJIC. I. Concilia, & Patres expresse negant cuicunque Imagini tribuendum esse cultum Latriæ, sed si Imago esset adoranda eodem genere cultus, quo prototypon, negari non posset Latria cuilibet Imagini, Christi videlicet, qui adoratur Latria; ergo. Maj. declaratur. In Nicæna Synodo II. *Act. 7.* statuta doctrina fidei circa cultum Imaginum dicitur -- Non secundum fidem „ nostram veram Latriam, quæ soli Divinæ „ naturæ competit, sed quemadmodum typo „ venerandæ, & vivificantis Crucis, & Sa„ cris Evangeliis, & Reliquiis Sacris obla„ tionibus suffituum, & luminarium reve„ renter accendimus -- Denegat Imaginibus Latriam, & concedit eam, quæ convenit Evangelio, quæ absque dubio ad ordinem inferiorem spectat. Quo testimonio docti dicunt, quod S. Thomas non docuisset eadem adoratione adorandam Imaginem, & exemplar, si hanc Synodum vidisset, quam non vidisse credit P. Suarez, & P. Vasquez addit, nondum latinitati fuisse redditam tunc temporis.

Idem dicit Adrianus *tom. 2. Epist. Pontif.* -- Nequaquam autem secundum fidem „ nostram veram culturam, quæ decet solam „ divinam naturam, sed quemadmodum si„ gno pretiosæ, & vivificatæ Crucis, & Sa„ cris Evangeliis, & Reliquiis, & Sacris „ ornamentis -- In VII. Synodo *Act. 2.* Tharasius admissa veneratione Imaginum, subdit -- Sed apertis verbis testamur, nos duntaxat „ in unum Deum veram Latriam, & fidem „ nostram referre, & reponere -- Epiphanius Diaconus *Act. 6.* confutans calumniam illatam adoratoribus Imaginum ab Iconomachis ait -- Non tamen ob id illis Latriam ex„ hibuerunt, aut Divinam venerationem ad„ scripserunt -- Et infra -- Modo sciamus „ excludi Latriam; hæc enim est alia a sim„ plici adoratione --

RESP. Concilia, & Patres loqui de Latria absolute accepta, & secundum primordialem conceptum, & ideo expresse mentionem faciunt illius, quæ soli Trinitati tribuitur, & quæ conjungitur cum fide reponenda in Adorato, ut patet ex testimonio Tharasii. Imagines verò non adorantur hac absoluta adoratione; in eis enim non est Divinitas, nec virtus Divina, ratione cujus possint fundare spem, & fidem nostram in ipsis: & ideo dicebat Greg. *epist. ad Secundinum* superius citata -- Et nos quidem, non quasi ante Di„ vinitatem, ante illam prosternimur -- Cujus verbis utitur Concil. Senonense infra referendum: repetuntque Patres, & Concilia hoc dictum, ut occurrant calumniæ Iconomachorum imponentium Catholicis eos adorare Imagines eadem adoratione absoluta, quasi in eis esset aliquid Divinitatis, vel virtus, propter quam sint colendæ, vel quod ab eis aliquid sit sperandum, & petendum, fiduciaque in eis figenda: sicut optime advertit Concil. Trident. *Sess. 25.*

Ceterum aliquam aliam adorationem ejusdem generis respectivam admisisse Concilia, & Patres constat; quia asserunt expressa adorari ad prototypon, & transire adorationem ad prototypon; hoc autem nequit verificari, nisi ad eundem ordinem spectet; quia exemplificant comparando rebus respectivis, Cruci, Vasis sacris; & hoc contrapositive ad Latriam explicatam; ut intelligamus cultum competentem Imaginibus respectivum esse; quia concedit Synodus VII. deferri posse Imaginibus etiam cultum suffituum, hoc est incensationis. Negat ergo Concilium cum Patribus Latriam absolutam in proprietate, non autem respectivam. Illa soli Deo convenit, nullo modo Imaginibus: hæc Imaginibus convenit, & transit ad prototypon. Quare bene dixit D. Thom. 2. 2. *quæst. 103. art. 3. ad 3.* -- Vel dicendum, quod motus, qui „ est in Imaginem quodammodo est in rem; „ non tamen motus, qui est in rem, opor„ tet quod sit in Imaginem --

Quod addunt, D. Thomam aliter fuisse locutum, si vidisset VII. Synodum, arbitrarium est. Non enim quia non citat, ideo non vidit, & non vidisse, quia non extabat latinitati tradita, absurdius. Videant eam

tur

tot Patres Gallicani Seculo VIII., & quidem in latina translatione, quæ quia mendosa, Anastasius Bibliothecarius circa VIII. Seculum cum dimidio, aliam fecit: & hic Abbas Romanus erat, adeoque exemplaria in nostra Italia nota erant. Deinde. Vidit D. Thom. Damascenum, ejusque auctoritate utitur ad probandum Crucem, qua Imago est, adorari Latria; & nihilominus *lib.* 1., *&* 2. *Apologetico* S. Pater negat Latriam Imaginibus, & doctrina ejus est doctrina Concilii: non aliter ergo docuisset, si eam Synodum vidisset. Tenuit bene sensum Damasceni, tenuit & illum Concilii. Passim nostri Doctores tribuunt prototypo, & Imagini idem genus adorationis, salva differentia absoluti, & respectivi, nec putant discedere a Concilio.

301 DICES. Latriæ cultus solum est deferendus enti intrinsece Divino, sed Imago, etiam formalissime accepta, non est quid Divinum intrinsece; ergo non debetur ei Latria.

RESP. Latriam deberi non solum enti Divino in se, verum etiam connexo cum ente increato: sicut Dulia civilis per se primo debetur supposito intellectuali, per se secundo, seu concomitanter tribuitur connexis cum supposito. Et in casu: Humanitas Christi est ens creatum, & tamen Latria adoratur propter connexionem cum persona Verbi: cum ergo Imago, cujus esse est in ordine ad prototypon, connectatur moraliter cum ipso, adorari poterit absque ulla inhonestate, adoratione ejusdem generis.

Humanitas Christi Latria adoratur.

302 INSTABIS. Unitas motus desumitur ab unitate numerica, vel specifica termini, sed imago; & prototypon non conveniunt unitate specifica, vel numerica termini; quia natura Imaginis, & natura Christi æquivocantur; differunt enim plus quam genere: ergo motus nequit esse idem in Imaginem, & in rem.

RESP. Unitas motus adorationis desumitur ab unitate rationis terminandi, quæ est excellentia, sub hac autem possunt convenire plura diversi generis, sicut apparet in exemplo purpuræ, & Regis, Humanitatis, & Verbi. Sic Imago, quatenus munus ejus est referre exemplar, cadit sub ratione eadem terminandi, qua exemplar: motus ergo afficit Imaginem, & transit in fontem.

303 URGEBIS. Minus Catholicum est Imaginem constituere partiale objectum Latriæ, sed si eodem motu adoraretur Imago, & Christus, Imago constitueretur partiale objectum Latriæ; ergo &c. Ita Mirandulanus.

RESP. neg. majorem. Non est minus Catholicum, humanitatem constituere partiale objectum Latriæ propter connexionem moralem. Esset minus Catholicum, si in Imagine constitueretur aliqua ratio Divinitatis intrinseca; tunc enim creaturam Deum faceremus, sed quod ingrediatur objectum Latriæ tamquam connexum cum ente Divino, quod repræsentat, nihil est contra Catholicam professionem: sicut nihil est in eo, quod detur Imago, Christum figurans.

304 OBJIC. II. Si Imago adoraretur adoratione eadem, qua prototypon, adoraretur adoratione absoluta; hac enim exemplar adoratur, sed Imago non potest adorari, nisi respectivo cultu; debet enim adorari, sicut exigit ejus natura, quæ est transcendentaliter respicere aliud; ergo &c.

RESP. neg. maj. Nam Patres, & Concilia negant absolute Latriam convenire Imaginibus, ut adorabilibus, ut superius ponderavimus. Tum quia dicunt, adorationem Imaginis, & quidem in sensu formali transire, & referri ad exemplar; hæ verò locutiones sonant respectum ad aliud. Tum quia Imago formalissime accepta importat esse respectivum; ejus enim formalissima essentia est esse transcendentaliter ad aliud, sed adoratur imago qua Imago formaliter; ergo qua transcendentaliter respectiva: & cum adoratio debeat conformari naturæ rei adoratæ; necessario sequitur, quod adoratio Imaginis non sit absoluta, sed respectiva. Tum quia Imago tunc abusive adoraretur; ideo enim adoratur, quia Imago non ponit in numero cum exemplari, eo modo, quo species intelligibilis non ponit in numero cum objecto, sed qui cognoscit speciem prout sic, solum objectum cognoscit; species enim se habet de materiali: contemplatur autem intellectus objectum in specie, non speciem. Adoratur ergo respective Imago, quia motus ipsam afficiens, transit ad exemplar, & in ea non sistit; quia in illa non invenit excellentiam propriam, sed alienam, quam repræsentat.

305 OBJIC. III. Si idem motus esset in Imaginem, & rem, posset Imagini offerri Sacrificium, sicut rei, v. g. Christo, cui enim competit suprema Latriæ adoratio convenit Sacrificium, & ideo quia Latria Christum adoramus, Christo offerimus Sacrificium, sed hoc videtur falsum; Sacrificium enim est signum sensibile protestativum supremi Dominii, & supremæ subjectionis: quod creaturæ non competit.

Junior quidam concedit maj. tum quia hoc ipso, quod Imagini Christi acceptæ formaliter deferatur Latria, deferri potest Sacrificium; quia Imagini offertur Sacrificium cordis, quod est Sacrificium præstantius exteriori, ex D. Th. 2. 2. *quæst.* 85. *art.* 2., & VII. Synodus ait — Merito nos ad Imagines „ reverenter accedimus oblationibus suffi- „ tuum, & luminarium — Nomine autem oblationis videtur intelligi Sacrificium; item Ecclesia salutans Crucem habet — O Crux „ ave spes unica! Piis adauge gratiam, Reis- „ que dele crimina. Sola digna tu fuisti „ Ferre mundi victimam; Atque portum „ præparare Arca mundo naufrago — Quibus Ecclesia orationem dirigit in ipsammet Crucem ut continentem.

Abstinendum est ab hac locutione ad præcavendas occasiones scandali apud Hæreticos, cum usque adhuc videatur inauditum apud Patres Sacrificium deferri posse creaturis, & maxime inanimatis. Et revera S. Thom. 2. 2. *quæst.* 84. *art.* 1., & alibi sæpe docet Sacrificium soli Deo deberi; videtur enim habere supremum locum inter supremos Latriæ actus, adeoque soli omnino Deo reservandum. Et ratio esse potest, quia Sacrificium

cium est protestatio supremi Dominii omnino absoluti, & possessivi, & activi, sub qua formalitate non est, neque analogice communicabile. Obsequium orationis minus videtur obsequio Sacrificii, & tamen primum negat Tridentinum imaginibus, vultque in eis nullam fiduciam esse ponendam, ab iis nihil esse petendum, & loquitur de imaginibus, ut Imagines, scilicet, quatenus adorantur.

Nec movent adducta a Juniore. Non I. quia Latria est quidem gradus, ut ita dicamus, genericus supremi cultus Divini, in quo ordine Sacrificium obtinet primitatem omnimodam, Deo soli reservandam. Licet omnes rationes, quæ sunt in Deo, sint Divinæ, nihilominus est una formalitas exprimens majorem dignitatem supra ceteras, v.g. conceptus naturæ in esse emanativo, seu radicante, & ratio ultimi finis in esse terminantis: ita in genere cultus Divini Sacrificium est actus specialiter supremus, Deo soli reservatus, nec communicabilis analogice. Deinde, licet plura munera exerceat species intelligibilis qua talis, quæ exercet etiam objectum, non tamen omnia, quæ exercet objectum, quod alias est in specie, exercentur a specie. Ita, licet adoratio exhibita Imagini ut tali, transeat ad exemplar, non tamen omnis adoratio exemplaris redundat in Imaginem, ut docet S. Thom. 2. 2. *quæst.* 103. *art.* 3. *ad* 3. Ex quo ergo conveniat Christo Sacrificium, non convenit Imagini, ut facienti unum cum Christo. Applicari potest hic doctrina N. N. Salmant. *disp.* 1. *de Scientia Dei* §. 7.

Non II. Indubie affectus interior non est Sacrificium proprie dictum, ut ostenditur contra Hæreticos *de Eucharistia*; loquimur enim hic de Sacrificio proprie dicto, quod consistit in quibusdam ceremoniis particularibus; & ratione harum induit specialitatem incommunicabilem. Addo tamen ex D. Tho. 2. 2. *quæst.* 85. *art.* 2. -- Etiam Sacrificium „ spirituale soli Deo deberi -- & ideo sicut soli Deo summo debemus Sacrificium spirituale offerre, ita etiam soli ei debemus offerre exteriore Sacrificia.

Non III. Mens Concilii absque dubio alia est; ibi enim loquitur contrapositive ad adorationem Latriæ denegatam Imaginibus qua talibus. Ponit primo Imagines esse adorabiles ad prototypon. Secundo eis negat adorationem Latriæ. Tertio assignat proprios, & varios actus, & inter hos ponit citatum de oblatione: quare nullo modo trahi potest ad Sacrificium. Nomine oblationis suffituum intelliguntur donaria incensuum, quæ adhibentur in Sacrificio.

Non IV. nam objicienti Wiclepho similia verba, & redarguenti Christianos de superstitione, quasi ut rem animatam hi alloquantur inanimatam, solent respondere, non dirigi ad Crucem, sed ad Christum in Cruce Crucifixum, per figuram Rhetoricæ locutionis, & aliqua diriguntur ad Crucem solum in sensu instrumentali, non autem principali; & sicut actio principalitatis non convenit instrumento, ita Sacrificium non convenit Imagini; quia Sacrificium est actus supremus omnino cultus Divini, qui non debet communicari: sicut principalitas qua talis non tribuitur instrumento.

306 OBJIC. IV. Concil. Moguntinum *c.* 41. vult soli prototypo exhibendam esse adorationem, non Imagini; ergo non est adoranda eodem genere cultus. Verba Concil. sunt -- Pastores nostri populum accurate „ moneant Imagines non ad id proponi, ut „ adoremus, aut colamus eas; sed ut quod „ adorare, aut colere, aut quarum rerum „ utiliter meminisse debemus, per Imagines „ recolamus -- Ecce, Imagines non sunt adorandæ, sed quod suggerunt memoriæ.

RESP. Concilium solum vult Imagines non esse adorandas sejunctas ab exemplaribus, sed ut faciunt unum; & ideo, dicit has esse adhibendas, ut memoria excitetur, quia non faciunt unum, nisi sub apprehensione exemplaris, ut dicebamus ex Leontio. Quod clarius videtur explicatum a Senonensi Concil. *c.* 14. -- Neque dum Catholicus quis„ piam Sanctam Christi veneratur Imaginem, „ aliquod Numen illi subesse putat, aut quasi „ Deum colit, sed ob recordationem Filii „ Dei, ut in ejus amore recalescat, cujus „ Imaginem videre desiderat. Et nos, qui„ dem non quasi ante Divinitatem ante Ima„ ginem prosternimur, sed illum adoramus, „ quem per Imaginem, aut passum, aut „ Throno sedentem recordamur -- Ecce, quomodo tota ratio adorandi Imagines est excellentia exemplaris.

Hic longam, & metaphysicis innixam principiis quidam faciunt quæstionem, an Imago inadæquate accepta, ut dicit in recto proprium modum essendi, & intrinsece connotat exemplar, quod non negat, sed ab eo præscindit, sit adorabilis eadem adoratione, qua exemplar. Concedit Suarez *tom.* 1. 3. *p.* *disp.* 54. *sec.* 5., cui alii contradicunt.

Labor iste nobis non congruit; ad modicum enim utilis est. Solum innuo melius loqui, qui solam aliquam tribuunt honorariam venerationem, comprobaturque ex pio usu fidelium, qui solent Imagines vetustate confectas, vel scissas comburere, ne inter profana abjiciantur.

CONTROVERSIA XVIII.

AN IMAGO, SUB QUA DELITESCIT DÆMON, SIT ADORABILIS,

CUm Dæmonis adoratio, & statuarum, per quas Dæmon loquitur, ad idololatriam pertineat, sequitur, non esse incongruum muneri nostro resolvere præsentis Controversiæ difficultatem, licet Theologiæ anagogicæ propria videatur: Hæc porro sufficienter explicari nequit, nisi aliqua præmittantur.

307 Præmitto ergo I. posse Dæmonem naturali virtute imagines efformare, sub quibus appareat. Constat hoc ex Angelico 1. *p.* *quæst.* 117. *art.* 4. *ad* 2. hic -- Dicendum, „ quod sicut dicit August. lib. 10. de Civit. „ Dei. Et Chrysostomus tom. 2. hom. 29. „ super Matth. Frequenter Dæmones simu-

Dæmon in assumptis corporibus apparet.

„ lant se animas mortuorum ad confirman-
„ dum Gentilium errorem, qui hoc crede-
„ bant; & ideo credibile est, quod Simon
„ Magus illudebatur ab aliquo Dæmone, qui
„ simulabat se esse animam pueri, quem ipse
„ occiderat -- Item 2. 2. *quæst.* 95. *art.* 4. *ad*
2. solvens objectionem desumptam ex 1. Reg.
28. circa apparitionem animæ Samuelis fa-
ctam Sauli, consultâ Phythonissa, secunda
explicatione ait -- Vel non vere spiritus Sa-
„ muelis a requie sua excitatus est, sed ali-
„ quod phantasma, & illusio Imaginaria,
„ Diaboli Machinationibus facta, quam Scri-
„ ptura Samuelem appellat: sicut solent ima-
„ gines rerum suarum nominibus appellari--
Quam doctrinam ex Augustino refert Decre-
tum 26. *quæst.* 5. *cap. Nec mirum*: ubi assi-
gnat rationem, cur Dæmon justi, & Pro-
phetæ imaginem assumpserit? idest -- Ut plu-
„ rimos fallat, etiam bonos in sua potestate
„ se habere confingit --

Ratio est, quia duplici modo potest
Dæmon aliquid facere per apparentiam, vel
interius operando, vel exterius -- Ab inte-
„ riori, secundum quod Dæmon potest im-
„ mutare phantasiam hominis, vel etiam
„ sensus corporeos, ut aliquid videatur ali-
„ ter, quam sit, sicut supra dictum est, &
„ hoc etiam interdum fieri dicitur virtute
„ aliquarum rerum corporalium. Ab exte-
„ riori: cum enim ipse possit formare cor-
„ pus ex aere cujuscunque formæ, & figuræ,
„ ut illud assumens visibiliter appareat, po-
„ test eadem ratione circumponere cuicun-
„ que rei corporeæ quamcunque formam
„ corpoream, ut in ejus specie videatur --
Hæc S. Doct. *p.* 1. *quæst.* 114. *art.* 4. *ad*. 2.

Porro tripliciter potest Dæmon in Phan-
tasia, & sensibus apparentiam facere; I. per
motum localem; creatura enim corporalis,
ex D. Th *p.* 1. *quæst.* 110. *art.* 3. obedit ad
nutum Angelo quoad motum localem; quia
natura inferior ex Divinæ sapientiæ ordine
in sui supremo attingitur a natura superiori:
inter omnes motus autem corporeos localis
est perfectior; quia mobile secundum locum
solum est in potentia ad extrinsecum; & ideo
natura corporalis nata est moveri a Spirituali
secundum locum: unde posuerunt Philosophi
quidam suprema corpora moveri a substantiis
spiritualibus, & anima principaliter movet
corpus motu locali -- ille ergo, quæ ex motu
„ locali aliquorum corporum possunt causa-
„ ri, subsunt virtuti Angelorum. Manife-
„ stum est autem, quod apparitiones imagi-
„ nariæ causantur interdum in nobis ex lo-
„ cali mutatione corporalium spirituum, &
„ humorum -- ait S. Doctor *p.* 1. *quæst.* 111
art. 3., & infra explicabitur: II. applicando
sensibus aliquas res corporeas, quæ taliter
immutant alterando naturalem sensuum di-
spositionem, ut apparere faciant vel ea, quæ
sunt, aliter ac sunt, vel ea, quæ non sunt,
sicut ea, quæ sunt. Sic S. Tho. *loc. cit. quæst.*
114. : III. efformando speciem similem al-
teri existenti in intellectu alicujus, & illam
offerrendo sensibus illius, cui vult apparere --
„ Sed quia Dæmon, qui in phantasia unius
„ hominis format aliquam speciem, ipse
„ etiam potest similem speciem alterius sen-
„ sibus offerre -- ibidem D. Th.

308 Præmitto II. Visiones Imaginarias
Christi, Angelorum, & Sanctorum, fieri
etiam opere præcise debilis Imaginationis:
quod docuit S. Doctor *p.* 1. *quæst.* 111. *art.* 3.
-- Unde Aristoteles in lib. de Somn., &
„ Vigilia allegans causam apparitionis som- *Debilis imaginatio plura effingit.*
„ niorum, dicit, quod cum animal dormit,
„ descendente plurimo sanguine ad princi-
„ pium sensitivum, simul descendunt mo-
„ tus, idest, impressiones relictæ ex sensibi-
„ lium motionibus, quæ in spiritibus sensua-
„ libus conservantur, & movent principium
„ sensitivum: ita quod fit quædam appari-
„ tio, ac si tunc principium sensitivum a re-
„ bus ipsis exterioribus mutaretur: & tanta
„ potest esse commotio spirituum, & humo-
„ rum, quod hujusmodi apparitiones, etiam
„ vigilantibus fiant, sicut accidit in phræne-
„ ticis, & aliis hujusmodi --

Facile debilis Imaginationis personæ si-
miles apparitiones patiuntur; quia minus re-
sistunt commotioni spirituum, & aliquando
eo pervenit vehementia commotionis, ut
abripiat facultatem intellectus, impediens ne
advertat ad deceptionem. Efficacitas etiam
nimia intellectus nata fortiter moveri a sen-
satione valida Imaginationis, efficit, ut quid-
quid apprehendunt, putent se videre, idque
juramento affirmarent. Ex eodem principio
oriuntur apparitiones externæ: Imaginativa
enim sic distemperata corruptas trasmittit sen-
sibus externis species: unde putant se oculis
corporeis videre, quod sola phantasia inte-
rius conceperunt.

309 Præmitto III. Apparitiones Ima-
ginarias fieri a Deo, Christo, Angelis, &
Sanctis; non enim majoris virtutis est effor- *Apparitiones quandoque a superiori virtute.*
matio imaginis alicujus objecti, quam pro-
ductio realis ejusdem objecti; si ergo produ-
ctio concedimr Divinæ operationi, concedi
etiam debet reproductio imperfecta, quæ fit
per Imagines. Concedendam esse etiam Chri-
sto, Angelis, atque Sanctis imagines effor-
mandi virtutem, eorum status, dignitas, &
perfectio suadent, & exigunt. Modus autem
eas efformandi multiplex est. Si loquimur de
Deo, cujuscunque rei Imaginem producere
potest, Si fit rei, quam aliquando patiens
vidit; excitat in eo Deus speciem rei illius,
quam primo habuit patiens in memoria re-
positam, puta ipsius videntis, vel Christi.
Quandoque ex duabus, vel tribus speciebus
coordinatis tertiam efformat, puta, ut oranti
indicet ipsum futurum Martyrem, unit spe-
ciem orantis cum altera specie Martyrii, &
conficit Imaginem repræsentantem orantem
sub Martyrio. Regulariter, & connaturali-
ter utitur speciebus, aut integris, aut par-
tialibus, quas patiens habuit per aliquem
sensum, easque coordinat, superinfunditque
lumen illustrans, quo mysteria deteguntur.
Quandoque autem novas omnino producit
species, maxime rerum futurarum, quæ cum
sint participationes Divinæ præscientiæ, di-
cuntur speculum æternitatis, & qui in eis
vident, videre dicuntur in speculo æternita-
tis, quo cum Deus præsentia omnia videat,
ideo pariter contemplantes in illis res obje-
ctas vident tanquam omnino præsentes: unde
Pro-

Prophetæ dicti sunt videntes. Hæc ex D. Th. *de Verit. q. 12. art. 6.*, & *22. q. 137. art. 2.*

Angeli autem utuntur corporum assumptione, vel aliqua specie præexistente in vidente, vel plurium, vel diversarum coordinatione. Verum tamen est, quod virtute naturali non possunt eas supervestire illustrationibus, quibus mysteria superiora, & veritates ordinis Divini conspici possint, sed illustratio hæc a Domino est, & quia Angeli ibi sunt, ubi operantur, ideo in illis apparitionibus præsentes semper sunt.

Christus verò quantum ad aliena objecta, eodem specierum artificio utitur. Quantum autem ad suum corpus, alio connaturaliori utitur. Cum corpus gloriosum ita sit animæ potestati subjectum, ut etiam præsentibus reddatur invisibile, & distantibus visibile ad quamcunque latitudinem sphæræ hujus Universi, ubi non obstat corpus opacum, cujus impedimentum facile supplebile est a Deo, fit, quod quando vult Christus alicui apparere, sui speciem immittat. Et hoc dicitur de aliis Sanctis, qui secundum corpus sunt in Cœlo. Illi postea, qui secundum animam solam fruuntur Deo, immittunt species sensibiles corporum, quæ habuerunt, quæ species ad minus conservantur in memoria Christi. Hæc D. Th. 4. *Sent. dist.* 44. *q.* 2. *art.* 4. *quæst.* 3.

Discrimen Angelorum inter, Dæmonumque apparitiones.

310 Præmitto IV. ex eodem D. Th. 1. *p. quæst.* 64. *art.* 2. *ad* 5. apparitiones Dæmonum semper ab eis dirigi ad decipiendum; hac enim flagrant cupiditate inducendi homines in errorem. In malo enim obstinati sunt; quare omnis eorum actio, deliberato fine pravo, vel circumstantia vitiosa depravatur; adeoque bonum effectum non intendunt in hujusmodi apparitionibus: secus Angeli boni, qui sunt Ministri Dei in salutem Animarum. Dat porro S. Doctor *lect.* 3. *in c.* 11. 2. *ad Corinth.* signa ad distinguendam boni, & mali Angeli apparitionem -- In hoc potest „ cognosci, quod Satanas sit, quia bonus „ Angelus in principio hortatur ad bona, & „ perseverat in eis; malus in principio qui„ dem prætendit bona, sed postmodum vo„ lens explere desiderium suum, & quod in„ tendit, scilicet decipere, inducit, & in„ stigat ad mala. 1. Joan. 4. Omni spiritui „ nolite credere; & ideo Josue cum videret „ Angelum in campo suo, dixit, Judicum 5. „ Noster es, an adversariorum? Aliud etiam „ signum est, quod bonus Angelus, etsi ter„ reat in principio, tamen statim consola„ tur, & confortat, sicut ad Zachariam Luc. „ primo. Ne timeas Zacharia. Et ad Bea„ tam Virginem dixit: Ne timeas Maria. „ Malus autem stupefacit, & desolatum di„ mittit; & hoc ideo, ut stupefactum fa„ cilius decipiat, & persuadeat sibi --

Addit Seraphica Virgo Theresia *cap.* 28. *sua Vita* malum Angelum delectare in principio; delectationem tamen rejicit bonus spiritus. Ratio enim est, cum delectatio quies sit animi, & quies sit boni coaptati naturæ, & bono spiritui, seu animæ nostræ solum bonum Divinum sit coaptatum, & bonum, quod Dæmon præsentat, Divinum non sit: ac proinde nec coaptatum, ab anima repudiatur. Bonus Angelus terret a principio, secus malus; quia timor facit cautum; & bonus Angelus, qui non venit ad decipiendum, ideo amat cautelam, eamque promovet; Dæmon verò vult decipere, & ideo cautelam refugit, ne detegatur. Timorem etiam ingerit bonus, quia in suis apparitionibus quandam semper Majestatem refert, secundum & status decentiam, & rerum ad salutem spectantium, quas tractat, dignitatem.

His præmissis, status Controversiæ non est, an liceat adorare Imaginem Christi, vel Augustissimæ Cœlorum Reginæ, sub qua delitescat Dæmon, si hoc certo sciatur; nulli enim dubium est hoc esse pravum, sed sensus est, an quando ignoratur, an Imago elaborata sit a Dæmone, possint illæ Imagines absolute adorari, seu nullo examine præmisso.

Dico. Absolute, hoc est sine examine, non est deferenda adoratio Imagini, sub qua delitescit Dæmon, & graviter peccat, qui aliter agit.

311 PROB. I. Quod est contra Scripturam in re gravi, est graviter illicitum, sed hujusmodi adoratio est contra Scripturam in re gravi; ergo. Quod sit in re gravi, constat; est enim in materia Religionis, quæ est prima virtus inter morales, & confinia Theologicalium attingens: Quod sit contra Scripturam, patet ex 1. Joan. cap. 4. v. 1. *Charissimi nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint: quoniam multi Pseudoprophetæ exierunt in mundum.* Nolite credere passim, & indifferenter, sed probate, idest examen præmittite: *Quoniam multi Pseudoprophetæ exierunt in mundum.* Egregie ad rem nostram; plurimæ enim ex hujusmodi apparitionibus falsæ sunt, deceptoriæ, pseudopropheticæ. Hæc ibidem D. Thom.

Apparitiones sunt perpendendæ.

312 PROB. II. Res nova, & in materia gravi ante assensum exigit diligentem discussionem, sed apparitiones hujusmodi sunt res nova, & in re gravi; ergo ante assensum præstandum petunt discussionem diligentem. Totus discursus in aperto est. Res nova, cum sit præter cursum ordinarium agendorum, ex sua novitate, sicut suspicionem, seu admirationem ingerit, sic examen postulat ex sua natura. Res gravis etiam in politicis, & humanis dirigi petit dictamine prudentiæ, quæ cauta est, & collativa, ac proinde discussiva: *Qui citò credit, levis est corde*, Eccles. 19. v. 4., idest imprudens. Min. non indiget probatione. Insolitum modum esse Deum hujusmodi apparitionibus uti in directione fidelium, patet ex se. Hac formalitate cum quibusdam specialiter electis conversatur. Rem gravem esse itidem ex se manifestum est; materia enim cultus Religiosi gravissima est. Hæc D. Th. 3. *Sent. dist.* 9. *quæst.* 1. *art.* 2. *quæstiunc.* 6. *ad* 3. -- Dicendum, quod non potest Diabolus in spe„ cie Christi apparens sine peccato adorari, „ nisi sit conditio actu explicita; non enim „ sufficit solo habitu; quia ipsa novitas rei „ insolitæ considerationem, & attentionem „ requirit: sicut dicitur de B. Virg. Lucæ 2. quod cogitabat, qualis esset ista salutatio --

313 PROB. III. Alio discursu ejusdem Doctoris. Res plena periculis non est ad-

mittenda, & acceptanda sine prævio examine, sed hujusmodi apparitiones sunt periculis plenæ; ergo. Min. ostenditur. Facilis credulitas hujusmodi manifestationibus tanquam Divinis exhibita, est incentivum, & fomes superbiæ, quæ totum animæ vigorem corrodit: eadem facilis credulitas levitatem cordis fovet, pandit aditum, & januam aperit Dæmoni ad frequentandas falsas apparitiones ad decipiendum; & experientia constat inde multos fuisse deceptos. Audiatur D. Bonaventura 3. *Sent. disput.* 9. *art.* 1. *q.* 6. -- Narratur enim de quodam Sancto Patre, quod cum ei Diabolus in specie Christi apparuerit; ille clausis oculis dixit, se in hac vita nolle Christum videre; & Diabolus humilitate ejus confusus, statim evanuit. E contra de pluribus narratur, qui se ad visiones idoneos reputaverunt, & desideraverunt; & quod ad multas insanias, & errores præcipitati sunt -- S. Thom. *lect.* 3. *in cap.* 11. *ad Corinth.* docet Angelum malum hujusmodi apparitionibus inducere fraudulenter errores, & peccata intendere -- Et hoc quando ea, quæ mala sunt, facit apparere bona, pervertendo sensus hominis, & inflammando concupiscentiam -- Et relato exemplo Monachi decepti, addit -- Unde valde difficile est, quod homo caveat sibi; & ideo recurrendum est ad adjutorium Divinum -- Si ergo non est homini facile cavere sibi a Satana transfigurante se in Angelum lucis, temerarium erit, & imprudens, apparitionibus hujusmodi non discussis, obsequium exhibere.

Dæmon fraudes molitur.

314 PROB. IV. Proportionali ratione, qua illicitum est per Invocationem Dæmonum inquirere veritatem, est illicitum sine examine prævio Imaginibus apparentibus cultum deferre, sed illud primum est illicitum; ergo etiam secundum: Maj. declaratur doctrina D. Thom. 2. 2. *quæst.* 95. *artic.* 4. -- Secunda vero ratio sumitur ex parte futuri eventus. Dæmon, qui intendit perditionem hominum, ex hujusmodi suis responsis, etiamsi aliquando vera dicat, intendit homines assuefacere ad hoc, quod ei credatur: & sic intendit inducere in aliquid, quod sit saluti humanæ nocivum: unde Athanasius exponens illud, quod habetur Lucæ 4. Increpavit illum dicens: Obmutesce, dicit: Quasi vera fateretur Dæmon. Compescebat tamen Christus ejus sermonem, ne simul cum veritate, etiam suam iniquitatem promulgaret, ut nos etiam assuefaciat, ne curemus de talibus, etsi vera loqui videatur. Nefas enim est; ut cum adsit nobis scriptura Divina, a Diabolo instruamur -- Quo nihil pulchrius pro re nata.

Prima enim ratio urget magis in casu nostro, in quo supponimus non haberi pactum, nec scientiam Dæmonis delitescentis; hæc enim scientia monet de periculo. sed quando certò nescitur, facilius sub latibulo insidias parat incautis, & facile credentibus. Secunda ratio etiam urget; habemus enim in Ecclesia tot exemplaria, sub quibus possumus obsequium præstare Deo, & alia motiva approbata ad excitandam devotionem, & pietatem: quare de insolitis non est curandum, ne contubernium familiare contrahat homo in sui detrimentum cum Dæmone.

315 PROB. V. Ex D. Bonaventura de *Profect. Relig. cap.* 75. *lib.* 2., & *cap.* 76. Promovere sanctitatem, & perfectionem inversione ordinis a Deo statuti, non est licitum sine diligenti discussione, ut patet ex se, sed facilis credulitas, & usus similium visionum, quæ non faciunt magis Sanctum, nec sunt meritoriæ, est electio medii promoventis ad Sanctitatem inversione ordinis statuti a Domino; ergo. Min. probatur auctoritate, & rationibus Sanctæ Matris Theresiæ ad Venerabilem Catharinam a Jesu *tom* 2. *Hist. nostra lib.* 7. *cap.* 30., ubi inter alia monita -- Primum, quod non scribamr quidquam de Revelationibus, nec curæ sit; quia licet multæ veræ sint; plures tamen falsæ sunt, & difficile est, unam veritatem inter tot mendacia invenire, & periculosum est, quia hac via magis elongamur a fide, quæ ius est certior qualibet Revelatione. Quia homines valde proni, & amici sunt hujusmodi spiritus, sanctificantque de facili similia patientes; quis est abnegare ordinem a Deo statutum pro animæ justificatione, qualis est mediis virtutibus, & legis, ac præceptorum adimpletione.

Apparitiones inter extraordinaria salutis media recensentur.

SOLVUNTUR ARGUMENTA ADVERSARIORUM.

316 OBJIC. I. De quo regulariter habetur ignorantia invincibilis, non cadit sub obligatione discussionis, sed regulariter habetur ignorantia invincibilis, quod tales Imagines a Dæmone sint; ergo. Min. declaratur. Ignorantia invincibilis ea est, quæ humano studio non est vincibilis, sed detegere apparitionem a Deo esse, vel non esse, non est humani studii; pertinet enim ad donum discretionis spirituum, quod est paucorum, & quo regulariter carent fideles; ergo &c. Sufficit ergo ex habitu, quo nolumus Dæmonem colere, nec cum eo habere consortium, nec illas Imagines adorare.

RESP. neg. min. Loquendo regulariter, seu ut in pluribus; nam in aliquibus casibus dandam credimus ignorantiam invincibilem, sicut accidit in pluribus, quod præcipue in puerulis, & agrestibus est admittendum. Inducta verò probatio nulla est. Duplici enim via visiones probari, & discerni possunt, probatione exteriori, & probatione interiori: Probatio interior habetur a lumine Spiritus Sancti, & dono discretionis; & hæc in paucis reperitur: Probatio exterior habetur per collationem, & comparationem ad doctrinam Ecclesiæ, seu ab effectibus: si enim dictæ apparitiones ab bonum inducant perseveranter, ut dixi in ultimo notabili, signum congruum est, secus malum &c. Deinde in ambiguis recursus ad Pastorem suum, vel alium virum prudentem, regia via est, & commoda. Hæc secunda probatio potest esse in omnibus. S. Thom. *in cap.* 4. *Epist.* 1. *Joan.* -- Possunt probari probatione exteriori,

Unde vera dignoscuntur apparitiones.

per

„ per signum scilicet, quod dat Dominus „ Matth. 7. A fructibus eorum cognoscetis „ eos: & hoc possunt facere omnes, sed non „ probatione interiori --

317 OBJIC. II. Sine ulla conditione, & examine adoranda est Hostia; ergo sine ulla conditione, & examine adoranda est Imago Christi quæcunque apparens. Consequentia patet; quia utrobique est eadem ratio; nullibi enim est certitudo, ibi consecrationis, hic delitescentis Dæmonis; utrobique periculum adorationis Idololatricæ; immo majus in primo casu, quam in secundo, quia in primo adoratio sistit in Hostia; in secunda non sistit in Imagine, sed transit ad exemplar. Porro ant. est D. Thomæ 2. 2. *quæst.* 1. *art.* 3. *ad* 4., ubi Cajetanus addit, quod adoratio conditionalis notabiliter imminuit venerationem, & devotionem, cum conditionalis longe inferior sit absoluta, similisque timor suapte natura affectum imminuat. Hæc opponit Noster Pater Balthassar a S. Catharina *in Comment. mansionis 6. cap. 9. Nostræ S. Matris, Splendore 2. Reflex.* 1.

Eucharistia cur adoranda. RESP. neg. conseq. Quia regulariter notum est omnibus, sufficientes præmitti diligentias ab Ecclesia in approbandis Ministris Altaris. Consecratio res nova non est, sed familiaris, & quotidiana. Intentio necessaria facillima est, & eam non habere non est pretio æstimabile: quare ex communi modo vivendi, & scientiâ datur certitudo moralis. Ceterum in apparitionibus oppositum evenit; non enim quotidianum est Deum apparere in visionibus, Viris etiam Sanctis; privilegium siquidem singulare est specialiter electorum. Aliunde notum est Dæmonem abuti hujuscemodi Imaginibus, & pluries ipsum eas effingere, quam veraciter Deum apparere in illis.

318 OBJIC. III. Licet adorare Imaginem Christi elaboratam a pessimo Sculptore ad finem pravum; ergo licet adorare Imaginem (sine ulla conditione) a Dæmone efformatam, interius animo decipiendi; nam Dæmon se habet ut Pictor efformans Imaginem; adoratio autem non fertur in artificem, sed in exemplar oppositum. Certe non videtur major ratio de Imagine interius elaborata, quam exterius in tela, vel argilla: at hanc secundam liceret adorare absolute, etsi a Dæmone fabrefactam; ergo & primam. Hanc doctrinam approbat Mater nostra *Mansione 6. cap. 9.* reprenditque imperitos jubentes his Imaginibus contumelias fieri. Hæc iterum N. Balthasar.

RESP. neg. conseq. Quia in casu Imaginum interiorum, quarum fieri, esse, & conservari dependet ab opere Diaboli, Dæmon non se habet pure extrinsece velut Pictor, & artifex, sed ibidem delitescit, & præsens est; ideo adoratio non solum fertur in exemplar, sed virtualiter in ipsum Dæmonem utentem Imagine boni ad decipiendum. *In superstitiosis societas mala est.* Est enim hæc species quædam societatis cum nostro hoste: Videatur Cajetan. 2. 2. *q.* 95. *art.* 4. Porro nedum societas formalis, sed etiam materialis, ut accidit in aliis rebus superstitiosis, illicita est.

Adde quod argumentum probaret licere adorationem etiam quando certo sciretur delitescere Dæmonem, sicut licet quando constat ab infami pictore certò elaboratam fuisse Imaginem. Secundum exemplum Imaginis permanentis a Dæmone factæ recte quadrat cum exemplo Pictoris: & tunc conceditur licere adorationem; quia pure extrinsece se habet; & hoc sentit N. S. Mater ducta exemplo Pictoris. Ceterum absolute, nisi habeatur certitudo moralis Dæmonis delitescentis, non sunt facienda illi signa irrisionis, & contumeliarum. Aliud est injuriis afficere Christi Imaginem, aliud cultum suspendere, primum imprudentiæ est, apparentem amicum, nundum inimicum probatum conspuere, secundum e viro prudenti est probare, an amicus sit, vel inimicus, qui apparet.

319 OBJIC. IV. Licet appetere objectum ex communi ratione sonans in bonum, nec explicans malitiam, quamvis sit vitiabile ab aliqua circumstantia; ideo licet Confessiones audire &c., sed adorare Christum in Imagine ex genere malitiam non exprimit, sed in bonum sonat; ergo licet; etiam si possit vitiari circumstantia prava Dæmonis delitescentis.

RESP. Doctrinam majoris propositionis a Moralistis traditam limitari per particularia adjacentia. Si casus novus sit insolitus, privilegiatus, & aliunde periculosus sæpe in iis, quibus accidit, doctrina non tenet: examen requiritur, cautio, & diligentia. *Quando objectum quod vitiari potest, appeti valet.* Casus porro noster est hujusmodi. Actiones, quæ ex assiduitate, & ex carentia periculi, ac circumstantiæ particularis fiunt nobis moraliter certo bonæ ex habitudine, amplecti possumus, aliàs nequaquam. Non negamus tamen licere quandoque materiale commercium cum Dæmone ex publica auctoritate ad utilitatem aliquam proximi, ejusdemque Dæmonis compressionem vi exorcismorum. Ad cujus propositum Angelicus 2. 2. *quæst.* 95. *art.* 4. *ad* 1., cum sibi objiceret, licere veritatem a Dæmone inquirere ex eo quod Christus Marci 5. curans Dæmoniacum, dixit: *Quod tibi nomen est?* Respondit -- Quod sicut Beda „ lib. 3. in Luc. cap. 32. tom. 2. Non velut „ inscius Dominus inquirit, sed ut confessa „ peste, quam tolerabat, virtus curantis gratior emicaret. Aliud autem est inquirere „ aliquid a Dæmone sponte occurrente: quod „ quandoque licet propter utilitatem aliorum, maxime quando Divina virtute potest compelli ad vera dicenda: & aliud Dæ„ monem invocare ad cognitionem occultorum acquirendam ab ipso --

Quod diximus de Imaginibus a Dæmone elaboratis, proportionaliter dicendum est de illis, quas Imaginatio nostra effingit: tum quia illis sæpissime abutitur Dæmon: tum quia species a nostra Imaginatione efformatæ non sunt propriæ objectorum repræsentatorum, sicut illæ, quæ a Deo sunt; adeoque non continent in esse repræsentativo objecta Sacra, quibus cultus defertur; ac proinde est improportionatus: tum quia sub illis speciebus non latet quid Divinum, & tamen tribuitur eis adoratio, ac si Divinum lateret; ac proinde in his quid superstitiosum elucet. Sed de his satis. Nostrum non est ulterius pro-

progredi, hæc enim ad Theologiam mysticam spectant. Qui tamen pluta cuperet, videat librum P. N. Balthasaris a S. Catharina, cui titulus: *Splendores reflexi sapientiæ cælestis, emissi a gloriosis Hierarchis, Thoma Aquinate, & Theresia a Jesu supra arcem interiorem*, Italico Idiomate conscriptum.

Quæ dicta sunt de cultu Sanctorum, intelligenda sunt di iis, qui judicio Ecclesiæ Sancti, vel Beati declarati sunt; nec extenduntur ad eos qui Venerabiles dicuntur. unde Urbanus VIII. *tom. 5. Bullarii* prohibuit ad horum sepulchra cereos accendere, tabellas votivas appendere (quæ tamen recipi possunt, & in loco secreto reponi) Imagines cum radiis depingere, & similia. Non est tamen illicitus cultus, qui privatus dicitur, non quia coram paucis fiat, sed quia auctoritate Ecclesiæ non fit, sive coram paucis, sive coram pluribus fiat.

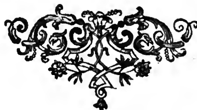
Qui cultus viris nondum Sanctorum albo adscriptis tribui potest.

Hac nostra ætate, qua non conceditur Episcopis facultas declarandi Sanctos, videtur non præjudicare cultui privato si Sanctus coleretur licentiâ Episcopi: præjudicat tamen, si fiat publico in Templo, si in Oratorio privato Imago super Altare ponatur, luminaria accendantur, in Litaniis nominetur, Officium eorum recitetur, vel Sacrum; quia hæc sunt signa cultus specialia ab Ecclesia inducta pro veneratione Canonizatorum. De cultu pariter publico intelligunt Doctores Bullam Alexand. III. *cap. Audivimus de Reliquiis, & veneratione Sanctorum* -- Illum ergo non præsu-„ matis de cetero colere; cum etiamsi per „ cum miracula fierent, non liceebit vobis „ ipsum pro Sancto absque auctoritate Roma-„ næ Ecclesiæ colere -- Licet velint aliqui cum loqui in casu particulari unius in odium fidei occisi in ebrietate, cui tanquam Sancto prohibet deferri cultum privatum: quare non est extendenda prohibitio ad Viros Venerabiles, qui ita appellantur, de quibus insignis Sanctitatis fama divulgatur.

Privatum verò his Venerabilibus licere cultum ex eo constat, quod adhuc viventibus illis tribuunt homines non solum vulgares, verum etiam primarii, & prudentes specialia **A** honoris signa: ut manus deosculationem, inclinationes, orationum postulationes, & similia, quæ sub experientia cadunt, nec sunt vetita; ergo etiam dum creduntur in cœlestibus, obsequia privati cultus exhiberi poterunt. Gratiæ enim consummatæ status hujusmodi venerationem exigit rationabilius; & eo vel maxime, quod ad solemnem Canonizationem postulantur miracula, quæ Sancti, vel Deus in Sanctis regulariter non facit, nisi media Invocatione. Necesse est ergo, quod invocari possint. Invocatio porro est species cultus. An verò expedita Bulla Beatificationis, sed nondum completa publica functione in Vaticano a Summo Pontifi- **B** ce, recurrat dies obitus Beatificati, liceat in Oratoriis privatis Imaginem super altare collocare, cereos accendere, dependet ab ea quæstione: An publica actio Pontificis ad definitivam sententiam pertineat, vel ad accidentalia. Si pertinet ab substantiam definitionis, quod probari videtur a paritate Canonizationis, in qua solemnis actio Pontificis ad essentiam pertinet, jam non licet; Si postea sit accidentalis, quod videtur difficile, ex eo etiam quod in Templo publico signa cultus exerceri non possunt, & ea functione non facta non conceditur officium, tunc licebit.

Ad complementum forte esset necesse **C** examinare quæstionem illam, qua quæritur: An res omnes, ut præcise spectant ad ordinem naturalem, sive ut Imagines Analogicæ Dei, sive ut vestigium, adorabiles sint. Verum contra Hæreticos nihil utilitatis exurgit ex ejus resolutione, unde ad nostrum institutum nullo modo pertinet.

Interim quæcumque in hoc Tomo, sicut & in aliis tradidi, ex corde submitto Ecclesiæ Romanæ, Sedi Apostolicæ Judicio, paratus retractare quidquid Regulæ fidei, ac Conciliorum Decretis, Patrumque sensui nedum dissonum, sed etiam minus consonum judicatum fuerit.

AP-

APPENDIX

De necessitate artis Methodicæ in Dogmatica Theologia, deque qualitatibus servandis in Disputationibus.

Pus ab hominibus elaboratum eo perfectius jure, meritoque censetur, quo Divinum æmulatur; cumque Deus omnia in numero, pondere, & mensura absolverit, jam plane fit hominum opera, quæ ab hac recedunt regula, perfectione carere: Ordo itaque in re qualibet apprime necessarius est, eaque propter non tantum in Mechanicis construendis, sed etiam in profana, sacrave tradenda doctrina nullimode desiderari debet, quinimmo eidem superaddenda est Methodus, quæ juxta Philosophorum placitum nil aliud est, nisi via quædam Ordini inhærens, breviter, & cum ratione ad propositum finem conducens: Methodus autem, ubi ad tradendas scientias assumitur, quasdam exigit conditiones, quarum prima est propositio rei, de qua agitur, altera est directio Disputationis ad eum, qui auditor constituitur, tertia, ut ab elementis, quæ talis scientia habet, desumatur initium, ultima demum, ut nobis notiora proponantur. Hasce conditiones Polemica Theologia, ut recte sacra stabiliat dogmata, servare debet: sua namque habet fundamenta fides nostra, sua habet elementa, suos itidem Auditores.

Methodus quid sit.

Haud tamen sat est Polemicam Theologiam præclara habere fundamenta, atque firmissima principia; æqualis excellentiæ formâ est disponenda: Hæc porro eo respicit, ut illatæ velut Conclusiones a principiis rite dimanent, seu deducantur, & in eadem resolvantur. Quoniam verò ad deducendas Conclusiones regula aliqua adaptanda est. Quænam aptior sit, apud Recentiores adhuc sub judice est. Contendunt aliqui modum disputandi, proponendique Controversias soluto sermone fore præeligendum, plerique eum aptiorem volunt, qui Dialecticis astringitur legibus. Hos sane meliorem partem eligere mihi indubie videor; evidenti siquidem experientia compertum habeo absque Dialectica arte nullam difficultatem perfecte investigari: Nec aliter quidem contingere valet: Etenim, si illa desideretur, quantoncunque eloquenter, eruditeque sermo instituatur, nusquam omnia expendi, excutique possunt. Non inficias imus in usu artis scholasticæ fore prorsus eliminandas cavillationes, aereasque speculationes. Ceterum ipsa Methodus thesaurus est inæstimabilis Dogmaticam ditans Theologiam; æneus velut murus est Polemica Dialecticarum ad normam regularum elaborata, ut tradit S. Basilius *ad cap. 1. Isaiæ* — Facultas Dialectica muri instar est dogma-

Hæretici adversus Scholasticos.

A „ tibus, quod ea non sinit facile diripi, & „ quorumlibet incursioni patere — idea eam tot criminationibus impetunt Hæretici, eam maligno prosequuntur odio, atque nervis omnibus perdere student, hinc Dialecticæ usum tanquam crimen Augustino objiciebant Donatistæ, ut legere est *lib. 1. contra Cresconium Grammaticum cap.* 13., & Wiclefus audacter asserere non dubitavit — Universitates, Stu„ dia, Collegia, graduationes, & Magiste„ ria in eisdem esse vana Gentilitate intro„ ducta, & tantum prodesse Ecclesiæ, sicut „ prodest Diabolus — ut patet ex damnato

B Articulo in Concilio Constantiensi. His suppetias ferre conati sunt Calvinus, & Lutherus; horum primus passim in suis institutionibus Theologos Scholasticos *Sophistas* vocat, docetque illos — velut obducto velo Christum „ texisse, & plurima mala illis accepta re„ ferri debere — tradit similiter — quod tota „ Papatus Theologia immane sit Chaos, & „ horribilis labyrintus; quia, neglecto Chri„ sto, sibi insanis, & ventosis speculationi„ bus indulgent — apud alterum verò licet

C sub primordiis prævaricationis suæ in pretio fuerit Scholastica Theologia, cum ab Academiis, atque Universitatibus doctrinæ suæ judicium exquisierit, attamen *lib. 2. de abroganda Missa* cetera inter convicia, quæ adversus eam evomuit, Theologorum Scholas *Satanæ Lupanaria* nuncupavit. Nec ab hisce deliramentis reliqui discrepant Novatores. Porro si Dialecticæ usum tantis prosequuntur criminationibus Hæretici, jam in aperto est, quanti valeat ad eorundem revincendos er-

D rores.

Et sane, quæ ad rectam, atque sinceram veritatis dilucidationem sunt necessaria, usum Scholasticæ Disputationis exquirunt. Articulos discutiendus perspicue proponi debet; si enim claritas desideretur, tota confunditur Disputatio, tempusque teritur inutiliter: Claritatem hanc tribuit Dialectica; Propositiones apertæ esse debent, nec dubiæ pro certis, nec falsæ pro veris sunt admittendæ, seu permittendæ, ut nullus subsit dece-

E ptioni locus: Hoc autem non est nisi Dialecticæ opus; ipsa namque falsa negat, dubia distinguit, proindeque omnia declarat. Verba hæreses faciunt, ex S. Hieronymi effato, exproptèr Hæreticis solemne est, peregrinas adoptare phrases, quibus errores suos obvolvant: Fraudi huic scholastica occurrit methodus, quæ Disputantes ad certos locutionis terminos astringit, & hac arte familiare Hæreticorum eluditur artificium, quo quæstiones, ut dicitur, de lana caprina solent excitare. Prolixam testimoniorum con-

Methodus Scholastica fraudibus occurrit Hæreticorum.

fer-

ferciunt Orationem, eademque subdole disponunt, amœnam admiscentes eloquentiam, atque, dum sermonis elegantiâ alliciunt, a recto veritatis scopo declinantes, venenum inspirant, ut apte advertit S. Hieronymus adversus Luciferianos; dolosum hunc nocendi studium detegit Dialectica, dum brevi syllogistica forma effusum comprimit sermonem, florentemque illam captionem palam facit.

Fraus altera in Hæreticorum Disputationibus non rarò occurrit, videlicet, dum unum proponunt discutiendum articulum, alios admiscent extraneos, adeoque de Eucharistia v. g. agentes ad Sanctorum invocationem sermonem convertunt, ut tumultuariâ rerum farragine veritatis certitudo confundatur; coacervant insimul maledicta, & contumelias in Romano-Catholicos, quod apte reprehendit Augustinus *lib. 3. cap. ult. contra litteras Petiliani*. Hanc etiam fraudulentiam tollit scholasticus ordo, dum statum quæstionis immutari non sinit, & quodlibet propriis in locis versat, nec maledictis insistit, sed documentorum pondera perpendit. Protestantibus maxime arridet Catholicis affingere, quæ nullimode excogitarunt, eaque propter amphibologicis verbis dogmata proponunt, ut inde legitimi dogmatis examen effugiant: Verum licet hi astu valeant, eluduntur tamen a Scholastica arte, quæ clare dilucidat, quid pars utraque sentiat.

Sæpe numero contingit generalia quædam principia ab Hæreticis modo negari, modo admitti; non raro Scripturam, quam ad suum propugnandum errorem adoptarunt, canonicam postmodum negant, dum eadem adversos eos urgetur. Scholasticum in hisce casibus artificium mire deservit, sive ipsos ad contradictoria deducendo, sive ad illorum manifestandam inconstantiam. Hæreticorum libri sophisticarum cavillationum referti sunt, ut egregie compertum facit Ignatius Fiumi *2. parte Schola veritatis Orthodoxa, Narratione VIII.*, unde ad eas detegendas, dissolvendasque Polemicam disciplinam dubio-procul Scholastica Methodo indigere ad unum omnes facile percipere possunt.

Necessitatem Dialecticæ in tradendis Dogmatibus quam maxime demonstrat apparens quandoque contradictio in Scripturis, in Patribus, in Conciliis. Plura invicem adversari videntur, pluraque hæreticis favere; hæc porro concordari, atque explicari æquum est; quod sine scholastica methodo fieri est perdifficile. Illud quidem indubium est, soluto sermone, haud posse exacte Controversias examinari; non enim auctoritates auctoritatibus, Concilia Conciliis, Scripturis conferri possunt Scripturæ; quod si quandoque id fiat, velut fortuito id contingit; unde nequit, quantum opus est, concordantia elucescere; quinimmo compertum habui sub hac eloquenti methodo proponendi doctrinam, æqua lance, verum apparere fidei articulum, ac Protestantium errorem. Neque ego solus ex longa hac super re experientia in hanc sententiam deveni, sed & plures primi subsellii viri ejusdem labii sunt. Hos inter occurrit nuperrime Cl. P. D. Camillus Durantes, qui in Præfatione sui Criterii Novorum Systematum referens Disceptationes inter Catholicos Anglos, & Hæreticos institutas juxta recentiores Philosophandi leges subdit -- Plausu,
„ quod unus, & alter se egerint erudite,
„ claudebantur Disputationes, & vergebat
„ interea causa fidei in deterius, cum vide-
„ retur in opinionem deficere, in qua esset
„ disputabile utrimque eleganter, & erudite,
„ Dogma, quod Ecclesia proponit, & quod
„ contra Ecclesiam invexit Hæresis -- Utque res clarescat, librum revolve unius ex recentioribus Controversistis, qui oratoria declamatione fidei dogmata pertractet; v. g. ut realitatem Corporis Christi in Eucharistia comprobet, nonnisi longam congerit auctoritatum seriem tum ex Scripturis, tum ex Conciliis, tum ex Patribus excerptam, dein ad alium articulum propugnandum sub eadem methodo accedit. Idem prorsus præstant Novatores, ut hæresim suam firment, non dari v. g. reale Christi Corpus in Eucharistia; ea propter occurrunt canones contra canones ex eadem Scriptura, ex eodem Patre, eodemque Concilio, ut æque probata videatur pars utraque, quin deprehendi possit, quæ vera, quæve falsa sit sententia: Ubi verò sub Dialecticæ regulis momenta disponuntur, statim veritas sese exhibet conspicienda. Quod vel ipse Beza fatetur *in Colloquio Montpelgartensi contra Smidelinum* inquiens -- Ego libentis-
„ sime peterem, ut syllogistice ageremus;
„ sic enim melius apparent omnia --

Nemo sane inficiabitur ad sinceram veritatis cognitionem apprime fore necessarium, ut rationes, quæ pro utraque parte stant, perpendantur: sæpe etenim obscuræ sunt, nec perviæ, aliàs Magister, & Doctor debet esse paratus rationem reddere fidei nostræ, ut docet Apostolus, atque insimul adversariorum argumenta enervare: Ad hoc autem utilissima est Scholastica Methodus, immo in primis necessaria, ut & catholicæ fidei fundamenta solidiora demonstrentur, & objecta ab Hæreticis dissolvantur. Sic Arnobius, qui paulo post S. Leonem Papam floruisse videtur, *in conflictu Catholici cum Serapione* -- Ars
„ Dialectica in rebus obscuris ingreditur, ut
„ videatur esse verum, quod verum est -- In ejusdem commendationem egregie scripsit Augustinus, ut legere est *lib. 1. contra Cresconium Grammaticum cap.* 13., *&* 14. Non est tamen prætermittendum quod in Dialecticæ artis commendationem tradit laudatus Doctor *lib. 14. de Trinit. cap.* 1., ubi sermonem habens de Theologia, ut est scientia, & habitus beneficio artis Syllogisticæ discursivus ait -- Per hanc scientiam fides saluber-
„ rima, quæ ad veram beatitudinem ducit,
„ gignitur, nutritur, defenditur, robora-
„ tur --

Patres Dialecticæ artis commendatores.

Ne quis autem suspicetur tantummodo apud Augustinum in pretio fuisse Scholasticam Methodum, placet Patrum sensa in medium afferre: Itaque Clemens Alexandrinus *lib. 2. Stromatum*, habet -- Est per se ipsam
„ perfecta, & nullius indigens doctrina Sal-
„ vatoris, utpote facultas, & sapientia Dei.
„ Porro Græca Philosophia ad eam accedens,
„ non potentiorem facit veritatem, sed so-
„ phisticam adversus eam impressionem im-

„ be-

„ becillem reddens , propulsansque dolosas
„ contra veritatem insidias, congruens vineæ
„ sepimentum , & vallum dicitur -- & *lib.6.*
Dialecticam iterum appellat -- sepimentum ,
„ ut ne a sophistis veritas proculcetur --
S.Gregorius Nazianzenus *Orat.*20. commendat S. Basilium , quod scientias omnes egregie calleret , potissimùm verò Philosophiam, illamque partem -- Quæ in logicis demon-
„ strationibus , aut appositionibus , & con-
„ certationibus versatur , quam Dialecticam
„ nominant : in qua adeo excelluit , ut iis ,
„ qui cum eo disputabant , facilius esset e la-
„ byrinto sese extricare , quam argumento-
„ rum ejus laqueos effugere , si quando res
„ ita postularet -- Et sane legentibus libros
S. Basilii , & Gregorii Nysseni *adversus Eunomium* abunde compertum fit , nonnisi ex Dialecticis regulis captiosa Hæretici argumenta fuisse dissoluta . Eandem artem adoptasse S. Cyrillum Alexandrinum ex suis scriptis habemus , ut hæreticas fallacias patefaceret .

Scio utique Sanctos Patres dialecticis regulis eâ non usos fuisse methodo , quæ nunc apud nos extat , sed itidem noscere ad unum omnes possunt , solutum sermonem , qui a Nostratibus assumitur , ab illo Patrum maxime discriminari , sive Orationis vis , sive mira dicendi ars , quibus Patrum libri excellunt , perpendatur ; aliàs impræsentiarum multiplicatæ sunt Hæreses , atque sophismata, quibus nervose occurri non potest solutâ eloquentià , nec alius opportunior occurrit modus , quam Scholastica Methodus, quâ bene omnia declarantur: Unde apte cum Hieronymo dici potest -Vere enim quidquid in seculo dogma-
„ tum perversorum est, quidquid ad terrenam
In cap. 25. Ezech. scientiam pertinet, & putatur esse robustum ,
„ hoc dialectica arte subvertitur , & instar
„ incendii in cineres, favillasque dissolvitur ,
„ ut probetur nihili , quod putabatur esse
„ fortissimum -- Non inficias imus plurimum nos debere Patribus , qui arma nobis suppeditarunt , ut Hæreticos revincamus ; unde & jure , & merito Melchior Cano *in Proœmio ad libros de Locis Theologicis* fatetur ex Veterum eruditione non minima ad nos devenisse commoda , subdit tamen -- Cum autem ju-
„ nioris scholæ operam , & curam repetere
„ instituo , plurimas utilitates intelligo novæ
„ hujus artis subsidio , & diligentia compa-
„ ratas . Ac me sane diu cogitantem ratio
„ ipsa in hanc potissimum sententiam duxit ,
„ ut existimem utrosque de bonis artibus
„ justa esse bene meritos . Quoniam & si pri-
„ sci doctrinarum auctores doctissimis qui-
„ busque , ac diligentissimis magnam divi-
„ tiarum copiam suppeditavere : at Recen-
„ tiorum inopia docendi facilitate pensatur ,
„ qua in rudium , & inertium animos arti-
„ ficiosius influunt , & quæ fuse olim dispu-
„ tabantur , ac libere , ea nunc articulatim ,
Recentiores in methodo disputandi præstant Antiquis. „ presseque dicentes, lucem non parvam in-
„ veoris priscorum obscurioribus afferant . At-
„ que hac una in re , quantum animi mei
„ conjectura colligere possum , juniores vel
„ pares antiquis , vel etiam superiores , re-
„ perientur ceteris omnibus longe inferiores .
„ Certe post priores illos , in rerum inven-
„ tione tribuere sibi posteriores vix quicquam
„ possunt . Ordinem verò , dispositionem ,
A „ perspicuitatem sibi si assumunt , videntur
„ ea jure suo quodam modo vendicare . Qua-
„ propter utrisque legendis efficies Theolo-
„ gus Scholasticam Disputationem sine dubio
„ pleniorem . Nam ex illis quasi materiam ,
„ ex his tanquam formam disserendi mutua-
„ tus , potens nimirum erit exhortari in do-
„ ctrina sana , & eos qui contradicunt ar-
„ guere . Quod est , ut Paulus ad Titum
„ ait , Christiani Doctoris præcipuum insti-
„ tutum --

Sunt nonnulli , qui accuratam elocutionem deligentes *ipsum scholasticum nomen ut barbarum , ineruditum , & nulla dignum existimatione abhorreant* , ut ait Sixtus Senensis
B *in sua Bibliotheca lib. 3. Methodo* 23.

Verum prosequitur laudatus Auctor -- *In divina Scientia expolita elocutio non efficit.*
„ Sane mihi graviter in hoc videntur errare ,
„ & Ciceronis sui judicium , quod rantopere
„ admirantur , contemnere . Is enim a Philo-
„ sopho non eloquentiam , sed eruditionem
„ requirit . Nam *lib. 1. de finibus bonorum ,*
„ *& malorum* , Epicuri mentionem faciens ,
„ Oratio me , inquit , istius Philosophi non
„ offendit ; nam & complectitur verbis quod
„ vult , & dicit plane quod intelligam . Et
„ tamen a Philosopho , si affert eloquentiam ,
„ accipio ; si non habet , non admodum fla-
C „ gitem . Cum igitur Cicero a Philosophis
„ eloquentiam minime expostulat , non video ,
„ cur eadem rantopere a Scholasticis Theo-
„ logis exigi debeat ; qui licet juxta Pauli
„ sententiam imperiti sint sermone , non ta-
„ men scientia : sed quanto magis elocutio-
„ nis elegantiâ destituuntur , tanto magis
„ eruditione præstant , proponentes non pi-
„ cta , sed solida , docentes quæ maxime
„ prosunt , & quæ ad destinatum finem per-
„ tinent , & ita docentes quemadmodum
„ oportet , & cum rudibus , & cum erudi-
„ tis -- Eadem sensa adoptavit memoratus
„ Melchior Canu *in Proœmio lib. 2. de Locis*
D *Theologicis* -- Si Theologus non afferat elo-
„ quentiam , tantum abest , ut asperner , ut
„ ne flagitem quidem . Nam de rebus ob-
„ scuris , atque ad intelligendum difficilibus
„ dilucide dicere , nec sententiis solum ar-
„ gute , sed verbis etiam ornate adeo est o-
„ perosum , & arduum , ut iniquus futurus
„ sit , qui voluerit efflagitare -- Aliàs , ut
scribit Augustinus *lib. contra Adim. cap.*11. --
„ Mundanis Scriptoribus tota cura de verbis
„ est , nostris de rebus -- & *lib.4. de Doctrina Christiana cap.*11. -- Bonorum ingeniorum
„ insignem esse indolem in verbis verum a-
„ mare , non verba -- immo Dominicus Ban-
E „ nes *in D. Thomæ Proœmium in* 1. *p.* §. 3. ait
-- Nota quarto , quam sit necessarium præ-
„ ceptori Theologo præsertim in Schola di-
„ ctanti ab eloquenti , ornataque oratione
„ abstinere , quoniam id sine dispendio multi
„ temporis fieri nequit , & scholasticorum
„ argumentorum vim dictionis mollicies e-
„ nervat -- His addas velim , quæ ex laudato Cano ibibi leguntur -- Nemo politioris
„ literaturæ candidatus in scholastica dispu-
„ tatione orationem a me tersam postulet ,
„ ne dum rhetorum phaleris adornatam .
„ Scholam enim ego placare volo , scholæ

„ propria verba, peculiaresque loquendi for-
A „ mas submovere non audeo. Nam & si di-
„ sputare cupio ornatios, quam solent nostri,
„ at non debeo tamen labores duos afferre
„ Theologis, unum in rerum, alterum in
„ verborum intelligentia. Breviter lectori-
„ bus ego meæ mentis fateor arcanum, qui
„ per me formam in Theologia differendi
„ habituatus est, nolo ut in mea scripta diffi-
„ culter intelligat, & ad Theologum cogno-
„ scendum, grammaticum quærat interpre-
„ tem -- Perperam igitur ob inelegantiam
elocutionis acuitor lingua adversos Scholasti-
cam methodum, potissimum cum ea Becano
*in Proœmio Theologiæ Scholasticæ art. 2. Con-
B clus.* 2. -- Theologia Scholastica, hoc est,
„ ut scholastico stylo tradita, ad fidem in-
„ ducendam, retinendam, defendendam, &
„ illustrandam, proindeque ad salutem, uti-
„ lissima sit --

Et merito quidem; ipsa namque præter
ea quæ communia habet cum Theologia, o-
ratoria elocutione tradita, videlicet, quod
fidei principia exponat, tueaturque, perscru-
tetur itidem, quæ ex iisdem fidei principiis
consequuntur, illud specialiter sibi vendicat,
ut pressius urgeat adversarios, & clarius ve-
ritatem dilucidet.

Præstat audire laudatum Doctorem *loco
C cit.* -- Nisi Theologia Scholastica utilis esset
„ ad mysteria fidei explicanda, illustranda,
„ & contra hæreses propugnanda, eam Se-
„ ctarii tanto odio non prosequerentur; si-
„ quidem idcirco eam amoliontur, quia ipso-
„ rum insidias aperit, argumentationes ca-
„ priosas solvit, & ut verbo dicam, hæreses
„ omnes labefactat, quod quidem recentiora
„ Concilia luculentissime contestantur puta
„ Viennense sub Clemente V. Florentinum
„ sub Eugenio IV. Lateranense sub Leone X.,
„ & Tridentinum sub Paulo III., & Julio III.,
„ & Pio IV., quorum dogmata contra hæ-
„ reticos definita, fere omnia ex S. Thomæ
D „ doctrina desumpta sunt --

Ut tamen, quæ hucusque diximus, in-
victe comprobentur, operæ pretium erit, ea
recensere, quæ prænominatus P. D. Camillus
Durantes in eadem Præfatione tradidit: ini-
bi legere est, quanti facienda sit Schola-
stica Theologia, & quanti Scholasticum
valeat dicendi genus ad Hæreses eliminan-
das, remque evincit totius Catholicæ An-
gliæ testimonio, quæ novissimis hisce tempo-
ribus redeuntes Juvenes a Collegio Anglo-
rum Ulyssipone pro iisdem extructo novit qui-
dem egregie Ecclesiasticis notitiis, criticisque
prudentioribus excultos, sed enerves viribus
E Logicæ; unde fidei causa casso, irritoque co-
natu versabatur, atque, ut sæpetius adnota-
vimus, vergebat in deterius. Doluerunt An-
gli, novumque docendi modum reprobantes,
etiam atque etiam rogaverunt, ut eorum filii
instituerentur, efformarenturque -- in anti-
„ quum Philosophandi morem insignes in
„ arte logica, ac quæstionibus Theologicæ
„ Scholasticæ tantum, ut possent inde in-
„ structi armis postmodum arripiendis pro
„ opportunitate nedum ludere certando, sed
„ ferire, ac prosternere errores, quod sola
„ argumentatione recte, ac constanter perdu-
„ cta usque ad finem obtinuissent. Ita factum
A „ est, & exitus felicissimus actum probavit:
„ Angli maxime contenti idem semper incul-
„ cant, testantes Ecclesiam a novis Candi-
„ datis Scholasticis recipere frequentes fru-
„ ctus, multamque Messem -- Ibidem plura
pro re nata.

Videatur etiam Annatus in Apparatu ad
positivam Theologiam Editione V. tum in
Præfatione, tum in Articulo 1. 2., & 3., ubi
de necessitate Scholasticæ Theologiæ.

Ex his porro compertum quisque habere
potest, quæ aptior sit methodus pro insti-
tuendis Polemicis Concertationibus; quo-
niam verò Alumnos alloquor, qui ad evan-
B gelizandum mittendi sunt, quibus proinde
sæpe continget cum Infidelium, Hæretico-
rumque Ministris agere de Catholica Fide,
operæ pretium erit nonnullas subdere regu-
las a Patribus traditas, ut omnia ex voto e-
veniant. Brevi calamo eas perstringam, quas
aliàs fuse expendit Ignatius Fiumi *in Atrio
Scholæ veritatis Orthodoxæ*, & Gravina *tom. 1.
Catholicarum Præscriptionum adversus Hæreses
in Methodica Analesi*.

S. Gregorius Nazianzenus *Orat. 1. de
Theologia* necessitatem probe noscit disputan-
di cum Hæreticis: Hi namque sive in foro,
sive in Conviviis, sive in Templis solent ad
C disputandum provocare -- Et res huc redit, *Regulæ in Disputationibus servandæ.*
„ ut horum disputationibus, & forum omne
„ circumstrepat, & convivia omnia hujusmodi
„ nugarum tædio obtundantur -- Ipsis igitur
occurrendum est a Catholicis Doctoribus, ne
Populi eorum fraudibus decipiantur; Ut ta-
men fidei nostræ bene sit, sequentes regulas
tradit.

Prima itaque ea est, quæ selectas Per-
sonas respicit; non enim cuilibet de divinis
Mysteriis convenit disputare, sed qui doctri-
nâ, & pietate præstant -- Non cujuslibet
„ quidem, quoniam his dumtaxat hoc mu-
„ neris incumbit, qui exactissime explorati
D „ sunt, ac contemplando longe processerunt,
„ priusque etiam & corpus, & animam a
„ vitiorum sordibus purgarunt, aut ut par-
„ cissime loquar, jam hoc agunt, ut se a
„ vitiorum labe purgent -- Sic laudatus Na-
zianzenus *cit. Orat.* Et sane periculo seipsum, *Doctrina cum pietate.*
& fidem exponit Disputator nec veraciter do-
ctus, nec veraciter pius: Non enim decet
immundum de rebus purissimis pertractare,
sicut in periculum adducitur, qui ægris ocu-
lis Solem audet intueri. Hæc conditio in
Novatoribus desideratur; hi siquidem omni-
bus sive doctis sive indoctis, sive viris sive
fœminis, Lenonibus, ebriosis, blasphemisque
E de fide sermonem habere concedunt.

Regula altera circa temporis delectum
versatur; sicut enim aliud est tempus serendi,
& aliud metendi, ita aliud est tempus di-
scendi, & aliud differendi. Omni quidem *Tempus eligendum.*
tempore Deo vacare meditationibus possu-
mus, sed non omne ad docendum aptum est.
Illud opportunum ducit Nazianzenus *laudata
superius Oratione* -- Cum ab externo luto (*per
„ lutum intelligit carnis studium, ipsaque ter-
„ restria negotia*) ac tumultu quietem agi-
„ mus, nec princeps noster para improbis,
„ vagisque simulacris confunditur... Vaca-
„ re

„ re enim haud dubie oportet, ut ad Dei „ cognitionem perveniamus, cumque tem- „ pus accepetimus, id agendum est, ut di- „ vinæ doctrinæ rectitudinem judicemus -- Equidem mens, animi motibus agitata, distracta curis, humanisque incumbens haud valet de Divinis, ut par est, disputare. Damnat itidem Sanctus Doctor *Orat. in Plagam grandinis*, *Orat. in laudibus Athanasii*, *Orat. 2. Theologica*, *De Moderatione in Disputationibus servanda* inordinatum fervorem, qui temeritatem, impudentiam, audaciamque comitem habet -- Ingenia magna, & fervemia tumul- „ tus illus, in quibus versamur, excitarunt, „ non illa quidem simpliciter magna, & fer- „ ventia (nec enim ii sumus, qui animo- „ rum acrimoniam in vitio ponamus, sine „ qua nemo magnum aliquod pietatis, aut „ cujusquam alius virtutis munus exequi po- „ rest) sed quæ cum generositate impruden- „ tiam, & inscitiam, & qui malus ipsius „ fœtus est, temeritatem conjunctam ha- „ beant (siquidem inscitiæ fœtus est teme- „ ritas) -- Arrogantia comprimenda, ut ordo servetur, dignioribus, atque sapientioribus præeminentia concedenda est: Turpe namque est in Disputationibus principatum sibi vendicare, & super ceteros supercilium extollere. In hoc quidem plerumque labuntur quidam scioli, qui vix summis labiis cœlestem gustarunt sapientiam, sese in omnibus immiscentes, ut doctiores videantur, atque censoriâ virgâ cito citius aliorum sententiam perperam carpunt. Hæc in *Orat. de moderat. in Disput. servanda*. Hi porro Crucem Christi evacuant, infirmantque fidei nostræ argumenta.

Moderanda sciendi nimia cura. Cohibendam quoque dicit *Orat. de Dogmate* nimiam inquirendi diligentiam. Necessaria quidem investiganda, secus quæ abscondita sunt -- Audis Generationem (*ser- „ monem habet de Verbo a Patre genito*) mo- „ dum ne curiosius inquiras; Audis Spiri- „ tum ex Patre procedere, id quo modo fiat, „ ne anxio studio perscruteris --

Dicacitas reprobata. Dicacitatem vitandam egregie demonstrat *Orat. in Plagam grandinis* -- Prima sa- „ pientia est sapientiam in sermone, ac di- „ ctionum strophis, atque adulterinis, & su- „ pervacaneis disputationibus fiiam aspernari -- Nec sapientibus accenset Nazianzenus *Orat. 1. de Thelogia*, qui volubilem, linguamque habet versatilem, potissimum si plura dicat, pauca operetur; illum verò inter sapientes enumerandum dicit, qui pauca licet de virtute promat, permulta tamen comprobat actionibus.

Deflendum novitatis studium. Hinc novitatis studium mutuatis ab Jeremia lacrymis deflet *Orat. de laud. Athanasii* -- Fuit quondam tem- „ pus, cum res nostræ florerent, atque arte „ fucata tractandæ Theologiæ ratio ad divi- „ nas (*) causas ne aditum quidem habebat; „ verùm idem erat calculis ludere, inversio- „ nis celeritate oculorum obtutum fallenti- „ bus, aut omnigenis, & lascivis corporis „ flexibus spectatores ludificari, quod novi „ quidquam, ac curiosi de Deo vel dicere, „ vel audire, simplex contra, ingenuaque „ ratio, atque doctrina pietas existimabatur. „ At postquam Sexti, & Pyrrhones, & con- „ tradicendi libidine incitata lingua, velut „ gravis quidam, ac malignus morbus in „ Ecclesias nostras magno nostro malo irre- „ pserunt, ac nugacitas doctrinæ, atque eru- „ ditionis opinionem tulit, quodque actorum „ liber de Atheniensibus narrat, ad nihil a- „ liud vacamus, quam ut novi aliquid dica- „ mus, vel audiamus. O quis Jeremias con- „ fusionem nostram, caliginemque deplora- „ bit -- Verum enim vero si hac tempestate floreret Nazianzenus, nescio an Jeremiæ lacrymæ sufficerent, ad tantum malum deflendum.

(*) alii *Caulas*.

Auditores considerandi. Tertia regula est Auditorum circumspectio. Considerandæ sunt Personæ, coram quibus disputandum est. Audiamus Nazianzenum *Orat. 2. Theolog.* -- Nec canticum „ Domini in terra aliena canemus, hoc est „ apud quosvis Auditores, tam nostrates, „ quam extraneos, tam hostes, quam ami- „ cos, tam candidos, quam malignos, ac „ præpostesos, qui summo studio res nostras „ explorant, nihilque avidius expetunt, quam „ ut malorum nostrorum scintilla in flam- „ mam surgat . . . Quoniam enim in suis „ dogmatibus nihil sibi præsidiis roborisque „ constitutum videat, hoc in nostrarum re- „ rum imbecillitate venantur . . . Quod si „ inimicitias, atque odia extinguere non „ possumus, illud saltem inter nos conve- „ niat, ut mystica mystice, & sancta sancte „ proloquamur, nec in profanas aures quæ „ in vulgus efferri nefas est, projiciamus --

Quæ in disputationibus pertractanda. Regula quarta est disputandorum qualitas. Quæ captum nostrum superant, non sunt tractanda: Sicut enim immoderatus cibus stomachum gravat, & graves sarcinæ humeros comprimunt, sic Disputantes succumbunt, dum modulo suo quærunt altiora. Distinguenda sunt, quæ omitti, quæve prætermitti debent, itidem quæ investiganda, quæ propugnanda valide, quæ elucidanda fidei principiis, quæ rationibus discutienda, quæ promovenda argumentis, quæ simplici tradenda instructione, quæ ad præsentem Jerusalem spectant, quæ ad futuram, quam expectamus. Plura tradit Nazianzenus *Oratione 3. de Pace* -- Non cognoscemus quæ- „ nam quæstiones a nobis percipi, & qua- „ tenus possint, quænam rursus vim no- „ stram, & facultatem superent? Quænam „ hujus temporis sint, ac terrenæ confusio- „ nis, menti nostræ tenebras offundentis, „ quænam rursus futuri sæculi, & cœlestis „ libertatis, ut aliis modo contenti simus, „ aliis purgemur, ac præparemur . . . Non „ apud nos ipsos distinguemus, quænam no „ quærenda sint, quænam mediocriter, quæ- „ nam contentiosis hominibus concedenda, „ & relinquenda, quoque tandem modo se „ habeant, utpote nullum doctrinæ nostræ „ detrimentum afferentia, quænam fidei suis „ donanda, quænam ratiocinationibus, pro „ quibus denique acri animo pugnandum sit, „ rationibus tamen, non ferro, atque ar- „ mis? -- Eadem tradit S. Doctor *Orat. 1. de Theologia*.

Non sit prolixa disputatio. Ultimò habemus ex eodem Nazianzeno *loco mox laudato*, ne simus nimii in disputando -- Quo circa ne quis perpetuo Deum

 „ me-

„ memoria teneat, haud vero, sed ne de „ Deo disputet: immo nec hoc prohibeo, „ ne de Deo disputet (id enim pium est) sed „ ne intempestive: nec hoc ago, ut docendi munus explodat, sed ne mediocritatis „ fines transiliat: An vero cum mellis quoque ipsius, quantumvis dulcis, satietas vomitum moveat, suumque cuique negotio „ destinatum sit tempus --

Conditiones pro solemni Disputatione.

Hisce regulis accenseri possunt conditiones nonnullæ, quæ potissimum ex S. Augustino habentur in ordine ad solemnes Disputationes. Ad solemnem itaque Disputationem eligendi sunt Cognitores, hique delecti; deputandi sunt Notarii pro excipiendis actis; tempus statuendum est, & locus; secernendæ sunt publicæ a privatis causis, Ecclesiasticæ a Forensibus, quæque sunt Fidei a civilibus, & criminosis: Sæpe etenim ad gignendam confusionem circa essentialia sueverunt Adversari inutilia miscere. Quoniam verò Hæreticis solemne est quæstiones de verbis instituere, nominum contradictiones interponere, ut disputatio interrumpatur, perturbeturque, ea propter verborum, nominumque contentiones amandandæ sunt. Hæc ab Augustino traduntur in Breviculo Collationum cum Donatistis. Non est aliquid asserendum ex proprio Marte, temere, & gratis, sed ex certis fontibus Scripturarum, Traditionis, Patrum, Conciliorum, atque rationum: Hæretici namque sine munimentis suam venditant sententiam, atque fidem sibi aucupari contendunt. Vitium hoc in Parmeniano reprehendit Augustinus *lib. 1. contra Epist. Parmeniani cap. 2.* -- Homini enim de „ Scripturis Sanctis proferenti tam multa, „ & tam ingentia documenta, ipse sine do- „ cumentis loquitur, & vult, nihil probans, „ credi sibi -- Abstinendum est a nugacibus argumentis, & quæ retorqueri possunt adversus arguentes, ut facit laudatus Augustinus *cit. loco contra Parmenianum lib. 2. cap. 8.* -- Accipientes itaque perverso corde Scripturas „ non eas faciunt obesse nobis, sed sibi &c. -- Cum proprium sit propugnantium falsa clamoribus, injuriis, irrisionibus, atque minis causam suam defendere, evitanda sunt a Catholico viro scommata, maledictiones, & similia: Hæc siquidem Dei causam, quæ firmissimis libratur fundamentis, infirmant. Qui astant ut judices, vel ut testes, veritatem probe noscunt, ut contra literas Petiliani *lib. 3. cap. ultimo* dicebat Augustinus.

Præmittenda est a Catholico viro protestatio, quod ad pugnam non accedit, velut ad singulare certamen, a quo tota Ecclesiæ causa dependeat, ita ut ipso victo fidei causa, quæ per universum, qua late patet, Orbem propugnatur, perdita censeatur, quod & fecit Augustinus *lib. 3. cap. 1. contra Julianum Pelagianum* -- Ego autem, absit, ut „ ad monomachiam vos provocem, quos u- „ bicunque apparueritis, ubique diffusus „ Christi debellat exercitus -- Non est itidem multum laborandum, si voces aliqualiter immutentur, dummodo res ipsa intelligatur -- Sed ne etiam nos verbi controversia „ torqueat, cum res ipsa intelligatur, mi- „ nus laborandum est, quid hominibus eam „ vocare placuerit -- Sic laudatus Doctor *lib. 1. cap. 13. contra Cresconium*. Voces tamen, quæ ab Ecclesia usurpatæ sunt, non prætermittendæ; non enim absque gravi momento fuerunt adoptatæ.

Assumenda sunt in Controversiis adversus Hæreticos principia, quæ ab ipsis approbantur, & argumenta, quæ dicuntur *ad hominem*, mire eosdem urgent -- Ecce impleta „ est prophetia. Paravit mihi foveam, & „ ipse incidit in eam -- ajebat S. Hieronymus *in Dialogo adversus Luciferianos*. Necesse quoque est noscere, quænam errorem propugnent Adversarii, & ad quos fontes recurrant. Non est permittendum Hæreticis tempus terere in Rhetoricis declamationibus, in profusis, ac tumultuariis testimoniorum allegationibus. Hujuscemodi namque artibus utuntur Hæretici, ad argumentorum vim eludendam, pertrahendosque Auditores in quandam litteraturæ admirationem. Sic laudatus Hieronymus *cit. loco* -- Rhetorica- „ ris, & a disputationum spinetis ad cam- „ pos liberæ declamationis excurris. Verum „ desine, quæso, a communibus locis, & „ in gradum rursum, ac lineas regredere -- & infra -- Multa quidem de sacris volumi- „ nibus memoriter, copioseque dixisti, sed „ cum totum circumieris saltum, meis (*) „ cassibus concluderis --

(*) Retibus:

Hæ conditiones aliam dubio-procul supponunt, videlicet, quod materia, quæ agitari debet, in articulos, atque theses distribuatur, & quidem clare, dilucideque. Solent enim Hæretici subdole sua sensa proponere, ut ignoretur, quid dicant; quandoque negant, quod concesserunt, quandoque comminiscuntur, quæ nunquam diximus: Firmato igitur Controversiæ scopo, mordicus in eo persistendum est, ne versipellis Hæreticus ad extranea confugiat.

Quæ a Notariis circa actorum formam sunt peragenda, comperta sunt; notum siquidem est omnia ordinate, clare, fideliterque fore conscribenda, prævia tamen utriusque partis recognitione; acta evulganda sunt, ne in vulgus falsa spargantur.

Quæ de solemnibus Disputationibus dicta sunt, servata proportione, familiaribus concertationibus, privatisque congressibus, qui non rarò, sive ad nutantes in fide roborandos, sive ad illuminandos seductos sunt instituendi, aptanda sunt. Interea -- Si quid „ zelo urgente erupit, quod non fuit, aut „ secus quam fuit dicendum; sit, quæso a- „ pud vos quasi non dictum: Ubi verò quod „ oportuit, & ubi oportuit, dixi, sit non „ frustra dictum -- S. Bernardus *Epist. ad Albericum Ostiensem. Stephanum Prænestinum &c. n. 3.*

INDEX

INDEX
RERUM NOTABILIUM.

Numerus indicat columnam, littera columna locum.

A

Anti-

B

&

D

G

H

I

Jera-

L

M

Metho-

N

O

P

Paulus V.

Yyy

Pro-

Immo

FINIS.

